A-7C7

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVARVM permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, optima fide collectis, & nunc recèns recognitis, atque aliquot Vitarum accessione auctis per F. LAVRENTIVM SVRIVM CARTHVSIANVM,

TOMVS TERTIVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

MAII ET IVNII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M.D.LXXIX.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atq; ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidé eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in se cõtinet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hæreticorum in easdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuũ, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam in primis ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS PAPA V. DI-
LECTO FILIO GERVINO CALENIO, TYPOGRAPHO COLONIEN.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historys à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnà cum certis Annotationibus, nõdum impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudẽdis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necesse est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimẽtum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectũ præsentium dũtaxat consequendum, harũ serie absoluentes & absolutũ fore censentes: Motu proprio nõ ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica authoritate per præsentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excõmunicationis sententiæ, necnon in tertis sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amissionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorũ auri de Camera, pro vna Cameræ Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorũ applicandorum pœnis, per alios absq; tuî & hæredum vel successorum tuorũ expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem Tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impressione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacunq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos vendere absq; expressa tuî vel hæredum & successorum præfatorũ licentia vel consensu audeant vel præsumant, & ità per quoscunq; iudices & commissarios quauis authoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secùs super his à quoquam quauis authoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Colonien. & quorũuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primo dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscũque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & successorũ tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant authoritate nostra inhibitionem præfatã inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impresso-

res, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari iniudent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoque, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorũ Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscũque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiamsi de illis, eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxàt specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenã & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

REVE-

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. MARCO ANTONIO AMVLIO VENETO,

S. Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Reatinensis Episcopatus Administratori perpetuo &c. Domino suo multa obseruantia colendo, S. P. D.

EMINI ante annos aliquot, Reuerendissime & illustrissime Cardinalis, cùm me occuparent Tomi quatuor Conciliorum, Tuam Celsitudinem studio iuuandæ Christianæ Reip. id quibusdam dedisse negocij, vt quædam Concilijs adiungenda Romæ describerent, deindè curâsse etiam, vt ea mihi communicarentur. Etsi autem pro singulari illa humanitate & erga me quoquè prompta beneuolentia, nullas hactenùs T. C. gratias egi, non tamen id ea causa prætermissum est, quòd essem tanti beneficij immemor, cuius apud mè erit memoria sempiterna, sed quòd certæ rationes meà scribendo distinerent. At nunc versanti mihi in edendis Sanctorum historijs egregia sese obtulit opportunitas grati animi haud obscurè declarandi. Cùm enim priores duos Tomos, alterũ Pontifici Maximo, quòd id mihi æquissimum videretur, alterum amplissimo Cardinali Augustano, præcipuo patrono & fautori inscripsissem, tertium sub T. C. auspicijs volui in lucem hominumq; consPectum prodire, vt eoipso testarer promptam animi mei voluntatem & studium T. C. gratum me exhibendi, quandò reuerà ingratitudinis valdè turpis est nota, ità vt non desint qui sentiant huic tanto crimini nullam legibus pœnam constitutã, quòd sit detestabilius, quàm vt ab homine possit vindicari. Continet verò hic tertius Tomus, quemadmodũ & duo superiores, multas Sanctorum vitas insignes, quarum cognitio tantam habet vtilitatem, his præsertim perditissimis temporibus, quibus virtutis & sanctitatis studium apud Catholicos plerosq; iacet, aut certè friget plùs satis: apud hæreticos verò etiam magno odio & contemptu laborat, vt pro dignitate satis explicari non queat. Viua enim sunt exempla, & ad promouendum longè efficaciora, quàm verba: nec possumus timere, nè, dum ad Sanctorum imitationem pro nostro modulo nos componimus, in errorem inducamur, quandò videmus prępotentem Deum illos plerosque omnes clarissimis ornâsse miraculis in testimoniũ eximiæ sanctitatis, atq; ea re declarâsse euidentissimè illorum vitam gratam sibi esse. Nec tamen hoc ità accipiendum est, quasi illorũ omnia, licèt Deo hauddubiè grata, nos quoquè indiscriminatim imitanda susciPere debeamus. Id enim non possit non esse cum summa stultitia & temeritate coniunctũ, cùm videamus in plerisq; propè incredibilem vitæ austeritatem, iciunia perpetua & in multos dies producta, vigilias naturæ humanæ intolerabiles, corporis castigationes & afflictiones reuerà stupendas, multaque id genus alia, quæ sobrius & prudens Lector in illis quidem venerari, susciPere & admirari debet, imitari certè leuiter & inconsultò

non debet, nisi sentiat eam, qua illi præditi fuêre, adesse sibi spiritûs vim &
1. Cor. 12. fortitudinem: tum prætercà instinctum non dubium Spiritûs sancti, qui diuidit &. elargitur singulis sua dona, prout vult. Sunt tamen permulta in illis, quæ & sine vllo periculo possumus, & tum ex diuinæ voluntatis, tum rectæ rationis præscripto imitari & cõlere debemus, cuiusmodi sunt, quæ ad Gala-
Gal. 5. tas enumerat Apostolus, Charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas: quæ sanè, si obseruentur, non euertunt mentem, nec sensus cerebrumque perturbant, quod solent vigiliæ, inedia, & pleraque alia, vltra modum viresque continuata. Quanquàm prohdolor horum temporum ea labes & socordia est, vt hac prænonitione non admodùm opùs sit: sed neque tamen superuacanea est, quandò non desunt etiam hodieque homines spiritu feruentes: qui si non vtantur duce aliquo benè perito in consectãdis vitæ spiritalis exercitijs, sed putent quicquid alij potuêre, se quoquè & ferre & efficere posse, cùm
Esa. 59. non sit abbreuiata manus Domini, & illos æquè, atquènos, homines mortales fuisse constet, næ illi citra dubium non possint non esse maximis suę salutis periculis expositi. Facilè enim etiam priùs, quàm id ipsi animaduertant, adeò vires eneruabunt suas, cerebri præsertim, vt deincèps per omnem vitam & sibijpsis & alijs oneri sint. Ij ergò ieiunia, vigilias, lectiones, preces, cęteraque ciusmodi exercitia ea moderatione suscipient, qua viderint ferre se posse, aut certè qua consulet vir prudens, in rebus diuinis & studijs spiritalibus probè exercitatus, aut denique, quod longè optimum & tutissimum est, qua Superioris sententia præscribet. Sed hæc quidem prorsùs nihil attinent ad nostræ ætatis præcones Euangelicos, (sic enim per antiphrasim illi appellantur) qui dum docent miseros mortales, sola fide omnia confici apud Deum, in eaque sola omnem salutis nostræ vim & rationem constituunt, non obscurè ad omnem desidiam, bonorum operum & virtutis neglectũ, denique ad flagitia omnia miseris fenestrã aperiunt, longè hac in parte, vt in alijs multis, pleriſque ethnicis Philosophis cæciores, qui summoperè hortati sunt ad consectandam honestatem. quo nomine virtutes omnes illi contineri voluerunt. Quibus sanè si comperta fuisset ea futurę vitæ vera & sempiterna beа. Tim. 2. titudo, à Deo parata omnibus, vt Apostolus ait, legitimè certantibus, etiam longè maiora hauddubiò & ipsi prę stitissent, & ab alijs præstanda docuissent. Quod certè illis turpe in primis est, qui post tantam cælestium rerum cognitionem, quam ipsi sibi vendicãt, & amplissimas Christi promissiones audent homines ad summam desidiam & inertiam reuocare, sola fide prædicanda, quandò ethnici præclarè id, solo rationis præeunte lumine, intelligerè potuerunt, homines ad seueritatem studiaque grauiora atque maiora à natura generatos esse. Quæ quidem studia ità elucent in sanctis Dei hominibus, quorum Vitas euulgamus, vt quemadmodùm iam diximus, pleraque admiranda potiùs in illis sint, quàm imitanda. Sed docent tamen illi nos sua illa vitæ se-
Gal. 5. ueritate, & viuendi sanctissima ratione rectissimè dictum ab Apostolo: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixêre cum vitijs & concupiscentijs: vt meritò ediuersò intelligere debeamus, qui vitijs & prauis cupiditatibus laxant habenas, ijs cum Christo nihil esse commercij. An non verò laxant flagitijs omnibus habenas, qui palàm docent, sola fide nos iustificari, bona opera ad salutem esse pernicioſa, impia esse vota & instituta monastica, vitæ mo-

monasticæ professores rectè facere, si etiam post nuncupata Deo perpetuæ continentiæ vota ducant vxores, nec quicquam eorum præstent, quæ palàm se facturos sanctè iurârint? Non opùs est, cætera id genus illorum paradoxa hìc commemorare. Magna est profectò in nos effusa ira præpotentis Dei, quòd tolerari à nobis potuêre tam portentosa mendacia. Nec tamen tolerata duntaxàt sunt, sed etiam ab innumeris non alio, quàm puræ doctrinæ & verbi Dei loco habentur. Ea est, in quam, certè horrenda Dei ira, ad id cæcitatis deuolui potuisse homines è religione Christianos. Longè aliter docent nos, quotquot in Dei Ecclesia vitæ sanctitate illustres vnquàm extitêre: sed illorum vita, quandò carni & sanguini molesta est, non multos habet sectatores: hæreticorum dogmata iucundissima & quantumlibet etiam flagitiosis & sceleratis hominibus plausibilia, tantos post se hominum miserorum greges in innumeras propè, easque mirè dissectas, sectas abducunt, vt numerari vix possint. Eiusmodi verò fuit etiam perditissimi nebulonis Mahometis doctrina, quam videmus in totum ferè orbem mirabiliter propagatam. Sed respiscant tandèm homines malè persuasi, mâlintq; esse sanctorum hominum similes, quàm Mahometis & eius consimilium nostræ ætatis ten ebrionum. Non putent sibi ad salutem solam fidem sufficere, quandò vident Sanctos omnes tantos pro Christo & vita æterna obtinenda exantlâsse labores. Legant libêter sacras historias, quas ea causa nos omnibus communicamus, vt earum lectione ad veræ pietatis studia excitentur desides: qui verò iam feruent spiritu, magìs magisque inflammentur. Equidem non paucas rudiusculo stylo, vt ferebant illa tempora, conscriptas, aut prorsùs descripsi meo qualicunque stylo, aut locis suis nonnihil expoliui, vt etiam eruditi Lectores libentiùs nonnunquàm aliquid temporis ijs legendis impertiant, quibus non dubito tædium allaturas esse, si sic ederentur, vt conscriptæ fuêre. Quicquid verò toto hoc tertio Tomo mihi sudâtum est, id T.C. amplissime Cardinalis, Patrone obseruandissime, dedicatum volui: orans & obsecrans, vt gratum habere velit, quod deditissimo animo offertur. Poterit illa pro suatum authoritate, tum doctrina facilè tueri hos qualescunque labores meos aduersùm maledicos obtrectatores. Virtutes tuas egregiaque decora celebrabunt alij eruditione & eloquentia instructiores: ego præterquàm quòd rarò soleo in ciusmodi encomijs versari, quæ plerunque maximos viros molestia potiùs, quàm voluptate aliqua afficiunt, etiam illis celebrandis adeò sum impar, vt mihijpsi potiùs ignominiam, quàm illis vel tenuem sim splendorem allaturus. Christus Deus & Dominus noster T.C. in vtroque homine conseruet in annos multos, illustrissime Cardinalis, Patrone colendissime. Ex Carthusia Agrippinensi, 9. Calen. Martij, Anno M. D. LXXII.

T. C. obseruantissimus

F. Laurentius Surius
Carthusianus.

PIO

PIO ET CANDIDO
LECTORI S.

QVòd plùs moueant, fortiusq; ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusq; sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexûs hominum Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum
Lib. 8. ca. 6 ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Nouimus ex D. Augustini Confessionibus, quantùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quòd si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimum primum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaq; nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit?
1. Mach. 2. Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia
Heb. 11. magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq; sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis permulta alia adduci: sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt superuacaneum videri possit illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurenty Surij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurum Catholicæ Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Gerwini Licentiati vtriusque Iuris diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potiùs & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.

F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum Dominicanorum intra Coloniam Prior & Apostolicus Inquisitor.

INDEX

INDEX GENERALIS VI-
TARVM IN TOMO HOC TERTIO COMPRAEHENSARVM.

MAIVS.

I. De S. Philippo Apostolo. 1
De S. Iacobo Apostolo Fratre Domini. 4
De S. Marculpho abbate. 8
De S. Amatore episcopo Antisiodorensi. 14
De S. Sigismundo rege Burgūdionum. 14
De S. Euermaro martyre. 15
De S. Vualburga virgine. 17
De SS. eremitis, Zocrardo cōfessore, & Benedicto martyre. 21
II. De S. patre & cōfessore Athanasio episcopo Alexandrino. 22
De S. Antonino archiepiscopo Florentino. 38
III. De S. Crucis inuentione. 61
De SS. martyribus, Alexandro Papa, & Eucntio atque Theodulo presbyteris itē Quirino & alijs. 70
De SS. martyribus, Alexandro & Antonina virgine. 75
De S. Iuuenali episcopo Narniēsi. 77
IIII. De S. martyre & virgine Pelagia Tarsensi. 78
De S. Syluano Gazæ episcopo, & alijs quibusdam martyribus. 84
De S. Floriano martyre. 85
De S. Monica vidua. 86
De S. Gothardo episcopo Hildesemensi. 95
VI. De S. Iohanne Damasceno. 115
VII. De Crucis signo. 127
De S. Iohāne Hagustaldensi & Eboracensi episcopo. 128
VIII. De S. martyre Acacio cēturione. 132
De S. Victore Mauro martyre. 138
De S. Vuirone episcopo Scotic. 140
De S. Stanislao episc. Cracouiē. 143
De S. Petro archiepiscopo Tarentasiæ. 156
IX. De trāslatiōe S. Nicolai episcopi. 172
De S. Gregorio Nazianzeno Episcopo. 181
X. De S. Gordiano martyre. 198
De SS. martyribus Glyceria & Laodicio. 199
De venerabili Beda presbytero. 204
XI. De SS. martyribus, Anthimo presbytero, Sisinnio diacono &c. 206
De S. Mamerto episc. Viennensi. 211
De S. Gangulpho martyre. 212
De S. Maiolo abbate. 215
XII. De SS. martyribus, Nereo, Achilleo, Domitilla &c. 221
De S. Pancratio martyre. 228
De S. Epiphanio episcopo Cōstantiæ in Cypro. 229
De S. Modoaldo episcopo Treuirensi. 256
De S. Rictrude Martianensi. 276
XIII. De S. Alexandro martyre quodam altero. 284
De S. Seruatio episcopo Tungrensi. 293
De S. Iohanne episcopo Silētiario. 295
XIIII. De S. Pontio martyre. 302
De SS. martyribus Victore & Corona. 304
De S. Pachomio abbate. 307
De S. Bonifacio episcopo Ferentino. 339
De SS. martyribus, Petro, Andrea, Paulo, & Dionysia. 342
XV. De S. Dympna virgine & martyre. 341.
XVI. De S. Dōnolo episcopo Cenomanensi. 347
De S. Vbaldo episcopo Eugubino. 353
XIX. De S. Potentiana virgine. 358
De S. Diuiano Archiepiscopo Cātuariensi. 359
De S. Petro Cælestino. 384
De S. Iuone presbytero & confessore. 401
XX. De S. Austregisilo archiepiscopo Bituricensi. 405
De S. Bernardino Senensi. 411
XXI. De S. Hospitio Recluso. 436
XXIII. De S. Guiberto confessore. 438
XXIIII. De SS. martyribus Donatiano & Rogatiano. 445
XXV. De S. Zenobio episcopo Florentino. 447
De S. Althelmo episcopo Schirburnensi. 460
De S. Augustino Anglorum episcopo. 462
XXVII. De S. Iohanne Papa. 469
XXVIII. De S. Germano episcopo Parisiensi.

si. 471
XXIX. De SS.martyribus Sisinnio, Martyrio, & Alexandro. 485
De S. Maximino episcopo Treuirensi. 487
De Andrea à Chio martyre. 492
XXXI. De SS. martyribus, Canto, Cantiano, & Cantianilla. 496

IVNII DIE

I. De SS. martyribus Pamphilo, Valente, Paulo, Seleuco, Porphyrio, Theodulo, Iuliano, &c. 498
De S. Proculo martyre. 505
De S. Caprasio abbate. 506
De Simeone monacho Treuirensi. 508
II. De SS. martyribus, Photino seu Pothino episcopo, Sancto diacono, Epagatho, Maturo, Attalo, Blandina &c. 516
De SS. martyribus, Marcellino & Petro. 523.555
De SS. Marcellini & Petri translatione. 525
III. De SS. martyribus Pergentino & Laurentino fratribus. 562
De S. Liphardo presbytero & abbate. 564
De S. martyre Quirino episcopo Scisciano. 566
V. De S. martyre Bonifacio. 569
De S. Bonifacio archiepiscopo Moguntino & martyre. 573
VI. De S. Claudio archiepiscopo Bisuntino. 613
De S. Gudualo archiepiscopo & confessore. 616
De S. Norberto archiepiscopo Magdeburgensi. 622
VII. De confessore Paulo archiepiscopo Constantinopolitano. 653
De S. Roberto abbate Anglicano. 656
VIII. De S. Medardo episcopo Nouiomensi. 658
De S. Gildardo Rothomagensi episcopo. 669
IX. De SS. martyribus Primo & Feliciano. 670
De S. martyre Pelagia Antiochena. 674
X. De SS. martyribus, Getulio, Cerealì, Amantio, & Primitiuo, &c. 679
De S. Maurino abbate & martyre. 681
De S. Margareta regina Stotiæ. 686
XI. De S. Barnaba apostolo. 690
De S. Parisio Bononiensi. 701
De S. Honofrio eremita & alijs patribus. 701
XII. De SS. mart. Nazario & Celso. 708
De S. Odulpho presbytero. 710
De SS. martyribus, Iustino Philosopho, Charitõe, & eorũ socijs. 713
XIII. De S. martyre Aquilina virgine. 715
De Gerardo monacho Claraualensi. 715
De S. Antonio Vlysbonensi. 721
XIIII. De S. Eliseo propheta, & muliere Sunamitide. 737
XV. De S. virgine & mart. Febronia. 739
De S. Dula martyre. 750
De SS. martyribus, Vito, Modesto & Crescentia. 754
De S. Viti translatione. 759
De S. Landelino abbate. 760
De S. Abraha abbate. 763
XVI. De SS. mart. Quirico & Iulitta. 764
De S. Lutgarde virgine. 768
XVII. De SS. martyribus Manuel, Sabel, & Ismael. 786
De S. Auito presbytero. 792
XVIII. De S. Leontio martyre, eiusque socijs. 796
XIX. De S. Sosimo martyre. 800
De SS. martyribus, Nazario, Gerualio, Protasio, & Celsio. 803
De S. Romualdo abbate. 812.813
XXII. De S. Albano martyre Anglicano. 843
De S. Paulino episcopo Nolẽsi. 846
XXIII. De S. Edilrude siue Edildrida regina & virgine. 851
De S. Maria Oegniacensi. 853.856
De S. Christina virgine mirabili. 888
XXIIII. De S. Iohanne Baptista. 899
De S. Romula virgine. 917
De S. Lupicino Recluso. 919
De S. Simplicio episcopo Augustodunensi. 920
XXV. De S. Prospero Aquitanico episcopo Regiensi. 922
De S. Adalberto confessore & Leuita. 925
XXVI. De SS. martyribus, Iohanne & Paulo & Gallicano. 932
De S. Anthelmo episc. Bellicẽsi. 935
XXVII. De S. Sãsone Hospitũ exceptore. 950
XXVIII. De SS. martyrib. Plutarcho, Sereno, Heraclide, Heroe seu Heronex, Sereno alio, Potamicena &c. 959
XXIX. De SS. apostolis Petro & Paulo. 960
De S. Cassio Narniẽsi episcopo. 983
XXX. De S. Theobaldo presbytero & confessore. 986.

INDEX COPIOSVS IN TERTIVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI RECens ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Maium ac Iunium complectitur: in quo A priorem, B alteram paginæ partem designat

Aaronis martyrium 845.a
Abbas Vercellensis 734.a
S.Abdon 450.b
abendonia 376.a
abiron 327.a
S.Abrahæ abbatis vita 763.a
absalon 324.a
abstinentia in S.Iacobo prædicanda 4.b
abusus in sua Ecclesia diligenter corrigit Petrus Tarentasius archiepiscopus 160.a
S.Acacij centurionis martyrium 131.b
acacius in carcerem ducitur 135.a
acacius extra Byzantium capite truncatur 137.b
acacius Arrianus 32.a
S.Achillei martyrium 221.a
achilleus ob fidem Christi relegatur in Pontiam insulam 224.b
Adalbaldus interficitur 279.a
S.Adalberti confessoris & Leuitæ vita 925.a
S.Adalbertus cur velit sua ossa eleuari 928.b
adalsendis S.Richtrudis filia 278.b
adamanaburgum 610.a
adamantinus episcopus 26.b
adamarus tertius abbas Cluniacensis 217.a
adelbero Metensis episcopus 440.b
adelheidis coniunx Ottonis Imperatoris 220.b
adelnius 761.b
adelphius episcopus 33.a
S.Adelredus abbas 686.a
adefsancasster monasterium 575.b
ado Treuirensis episcopus 803.a 932.a
adrianopolis ciuitas 291.b
adrianus martyr 504.b
adrianus sextus Pontifex Rom. 59.a
adrianus tyrannus 796.a
adulatores non raro etiam sanctis viris imponunt 167.b
ad adulatorem præclarum Antonini responsum 52.a
adulteram vxorem relinquit Gangulghus 214.b
Aedificiorum superfluos sumptus improbat Petrus Tarentasius archiepiscopus 160.b
S.Aegidius 626.a
ægina 183.a
ægyptij martyres 499.b
æmilia alias Romandiola 725.a
æneas paralyticus à B.Petro curatur 964.a
æsculapius gentilium deus 289.a
æthereus Lugdunensis episcopus 406.b
ætheria monacha 741.b
Aëtius Valentinianorum episcopus hæreticus 250.b
aëtius Romæ præfectus 237.a
Afflictionum vtilitas 336.b
Agamphus episcopus 33.a
agareni 116.b
agatha Hungarorum regis filia 686.b
agathon Episcopus 33.a
agendarum celebratio antiqua 469.a
agenoldus Gorzienfis abbas 441.a
aglais nobilis fœmina monasticæ se dat vitæ 573.b
agnus Veteris legis typicus 67.b
agricola Cabilonensis episcopus 451.a 472.a
agrippa 8.a
S.Agrippinus 471.b.
S.Agritius 488.a 490.b
Ahelorus S.Iuonis pater 401.b
Airaldus Maurienensis episcopus 164.b
aistulphus Longobardorum rex 260.a
Alamundarus Sicices in Romanos irruptionem facit 298.b
alacritas mira martyris ad patiendum 134.a
S.Albani martyrium 844.a
S.Albani monasterium Mogutiæ 272.a
albæ Ripæ monasterium 167.b
albero Primicerius Metensis, post episcopus Treuirensis 643.b
albianus quidam locus 406.b
albigenses hæretici 853.b
albigensium hæresis 772.b
albinus præceptor Caroli Magni Imperatoris 218.b
albitij & Albitia 42.a
albizeschorum prosapia 411.a
aldeberti hæretici historia 596.b 597. eiusdem condemnatio 598.
alemani victi 211.b
aleta Diaconus 31.b
aliscensis pagus 473.a
aloysius Veronensis episcopus 673.a
alphonsus rex 724.a
alpium iuga 140.b
alsatia regio 168.a
alsus fluuius 30.a
alta Brueria monasterium 171.b
altahense monasterium in Bauaria 96.b quando constructum 97.a egregiè à S. Gothardo exornatum 100.b
altaris ad ministerium qui non admittendi 601.b
altaris sacri hostia Deus placatur 984.a
altare consecrat Petrus archiepiscopus Tarentasius 101.b
altaria thurificant veteres 813.b
altaria & calices consecrat Antoninus 44.a
altaria Philippus in Asia erigit 2.b
alta tumba cœnobium 169.a
althelmi Schireburnensis episcopi vita 460.
alexander Pontifex 941.b
alexander tertius Papa 166.b
alexander rex 182.b
alexander Constantinopolitanus episcopus 27.b
alexander præsul Alexandrinæ Ecclesiæ 23.a
alexandri quinti à B.Petro Papæ martyrium 70.a
S.Alexandri alterius martyrium 75.
S.Alexandri alterius cuiusdam martyrium 485.
alexandri militis Christiani martyrium 284.
alexandri cuiusdam Phrygis martyrio & extremum supplicium 521.a
S.Alexandri ostiarij martyrium 485.
alexandriæ Christianorum ecclesia diruitur 35.a
Amalathus presbyter 927.b
amalecitæ 183.a
amanaburgum 578.b
amandus Traiectensis episcopus 258.b
S.Amandus ab exilio reuocatur, & Dagobertus Ve-

niam delicti ab eo petit 278.a
amandus monachus 471.b
amantij martyrium 579.a
amasea 964.b
S.Amatoris episcopi Antisiodorensis vita 14.a
amatus episcopus Senonensis exulat 282.a
ambitio dignitatum quantopere fugienda exemplo Antonini demonstratur 42.a
ambitiosi taxantur 488.a
ambrosius Mediolanensis episcopus 450.b
ambrosiana via Florentiæ 47.b
ambrosiana basilica 451.b
ambrosiani hymni quidam versus 94.a
amedei principis liberalitas 159.a
amine capitur 299.a
S.Ammon 455.a
ammoniensis pagus 477.a
ammonius episcopus 33.a
ammonius & Marcus diuersi à citatis episcopi 33.a
amnon formosus 324.a
amor hominum mundanorum fallax 858.a
amphipolis 968.a
Anagnia regio 398.b 486.b
ananus Hæresiarcha & sacerdos 7.a
ananus à Iacobo petit negationem fidei 7.b
ananus deponitur à sacerdotio, & alius ipsi subsituitur 8.a
ananus Pontifex fuit per tres menses 8.a
anastasius Imperator 296.a
S.Anastasiæ templum 189.b
ab Anathemate quis non sit absoluendus 945.b
ancelmus Belicensis episcopus 164.b
ancyra Galatiæ ciuitas 964.b
andaclana villa 491.b
andegauum 351.a
S.Andreæ martyrium 342.a
andreas de Chio martyrio affectus, iussu Turcarum regis honorifice sepelitur 495.b
andreæ de Chio insigne martyrium, quod Constantinopoli obijt anno Domini M.CCCC.LXV. 492.b
andreas Florentinus episcopus 456.b
anflat sinus maris 467.a
angelus frater S.Bernardini 412.a
angelus Nouatianorum episcopus 655.a
angelus satanæ transfigurat se in angelum lucis 862.a
anianus vrbis Romæ præfectus 228.a
S.Aniani basilica 482.b
anima vt se erga corpus debeat gerere 331.b
anisolæ monasterium 350.b
anisus fluuius 85.b
annunciatæ templum 47.b
anolinus consiliarius Maximiani Imperatoris 138.b
anfigisus dux ab alumno suo perimitur 259.b
antardus 964.b
antelucanum ministerium 485.b
S.Anthelmi episcopi Bellicensis vita 935.
anthemius Salaminæ vrbis episcopus 698.a Petrum Fullonem confutat 699.a
anthimi presbyteri vita 206.b
antisthenes 184.a 190.b
antiochia Syriæ ciuitas 964.b 967.b
antipater Bostrorum episcopus 908.a
antisiodorum 406.b
antiochia 27.a 511.a
antiochena Synod' cõgregatur cõtra Athanasiũ 30.a
antoninæ virginis martyrium 75.
S.Antonij Vlysbonensis vita 723.
antonini infignis coram põtifice Romano oratio 52.b
antonini scripta 39.b
S.Antonius Vlysbonensis lubrico homini tanquam futuro martyri exhibet reuerentiam 727.b
S.Antonij vita scripta ab Athanasio 308.a
S.Antonini archiepiscopi Florentini vita 38.a
antoninus Imperator ciusq; superstitio 199.b 304.a crudele edictum 200.a
antoninus scriba 132.a
antuerpiæ B.Mariæ templum ædificatur 641.b
anubion episcopus 26.b
Apellem Smyrnæ constituit episcopum Petrus 965.a
apenninus mons 45.a
apis Alexandrinæ ecclesiæ presbyter 25.b
apollinaris archiepiscopus Bituricensis 407.a
apollinaris hæretici discipuli episcopos in Cappadocia creant 196.a
apollinarius Syrus hæreticus eiusq; dogma 189.b
apollinis etymon eiusdemq; spurca vita 751.a
apollonia 968.a
apostata monachus fit latro, & ignominiosa morte vitam finit 657.b
apostata refipiscit 779.a
apostoli cæteris Sanctis superiores 975.a
apostolorum primus martyr Iacobus Zebedæi 8.b
aprio Tentyrorum Ecclesiæ episcopus 315.b
apulia 385.a 398.a
Aquæ benedictæ (quam lustralem vocant) vis & vsus 652.b 130.a 351.a 822.b 465.b 635.b
aquæ benedictę seu lustralis vsum instituit S.Alexander papa 75.a
aquæ benedictæ vi & efficacia grauibus languoribus liberatur mulier 130.a
aquam expiat Clino antequàm baptizet 80.a
aquæ Syluæ pagus 199.a
aquarum inundatio grandis 37.a
aquense palatium 547.b 548.
aqueuillare locus Alsatiæ 168.b
aquila S.Medardum à pluuia tuetur 659.a
aquila in ripa fluminis Vuapper integrum annum consicitur 21.b
aquila ciuitas 396.a 431.a 433.b
aquila ludęus Epiphanij disputationibus victus, fit Christianus 238.b
S.Aquilinæ virginis martyrium 715.
aquilinus præses 85.a
aquitania 277.b 488.a
aradus insula 964.b
aras à pueris domi extrui, pium & virtutis incentiuum 412.a
arbestion episcopus 26.b
arca veteris legis quomodò typ' Crucis Christi 67.a
arca, sancta Ecclesia 67.b
archadius Imperator 246.b
ardaricus Gepidarum rex 295.a
ardeatina via Romæ 226.a
areopagus 968.a
aretium vrbs 448.b 562.a
arianzum 196.a
aribertus frater Dagoberti Francorum regis 277.b
ariminum 729.b
aristagoras 951.a
aristides 184.a
aristia 961.a
armenia 295.a
arnulphus Metensis episcopus 259.b 277.b
arnulphus Imperator 443.b
arnus fluuius 45.b
arrius Ecclesiam insectat 23.b
arrius exilio mulctatur 23.b
arrius Constantinum Magnum corrumpit 23.b
arrij horrenda mors 27.b
arriana de filio Dei hæresis 488.b
arriana hæresi Alexãdria & Aegypt' labefactãtur 26.b
arriani Athanasio struunt insidias 24.a
arriani à Iustino Orientis imperio pulsi 505.b
arriani Athanasio falsò crimina intentant 24.b

arriani & Eusebiani nouas in Athanasium commi-
niscuntur technas 28.a
arriani à petrè negant scriptis Christū homousiū 31.a
arriani à Synodo Sardicensi condemnantur 31.a
arriani in exilium mittūt ex Aegypto episcopos plu-
rimos 33.a
arriani pelluntur Alexandria 35.a
arriani fæuiunt in Catholicos 186.a
arrianorum dolus à probis deprehenditur 26.a
arrianorum impius de S. Trinitate error 189.a
arrianorum insignis malitia 193.a
arrianorum turbulenta seditio 653. 654. 655.
arrogantia quàm periculosa 310.a
artaba mensura Aegyptiorum 332.b
arthemius credit in Christum 524.a gladio perimi-
tur 525.a
arthemia doctissima virgo 932.b
arzon fluuius 290.b
Ascalo 241.a 299.b
asceterion interpretatur locus exercitij 316.b
asculum 54.a
asia 964.b
asselinus Egmundanus sit abbas 931.b
assus 968.b
assyrij 116.b
asterius argentarius 245.b
Attalia 967.b
attalus martyr 516.a
athanarici Gotthorum regis persecutio 293.b
B. Athanasij episcopi Alexandrini vita 22.b
athanasius & Alexander literis Constantinum increpant, quòd Arrium ab exilio reuocasset 24.a
athanasius Arrij hæresim impugnat 24.a
athanasius Constantinum ad Arrij hortatur vltio-
nem 26.b
athanasius Constantij petitione Arrianis Alexandriæ
vnam concedit Ecclesiam 31.b
athanasius Alexandrinus episcopus 190.a
athanasius archiepiscopus 308.a
athanasius patriarcha Alexandrinus 448.b
athanasio synodus Antiochena molitur necem 30.b
athelmus Cantuariēn episcopus 360.b
atheluuoldus Vuentanus episcopus 376.a
athenæ 183.b
athenodorus episcopus 33.b
atherius archiepiscopus conuenit angelica adactus
admonitione Ioannem Silentiarium 299.b
attica doctissima virgo 932.a
attila Hunnorum rex 295.a
Aualense territorium 214.b
auallo castellum 476.a
auaritiæ idolum 160.b
audoënus Rothomagensis episcopus 13.b 669.a
auernum 140.b
S. Auiti presbyteri vita 792.
augelerius pater Ioannis Cælestini 385.a
augusta Vindelicorum 652.b
S. Augustini Angliæ episcopi vita 462.
augustinus lachrymarum filius 87.a
S. Augustinus Manichæorum hæresim deserit 88.b
S. Augustinus verbum vitæ Anglis enunciat, Missas
celebrat &c. 464.a
S. Augustinus tradit S. Nortberto monasticam in visi-
one regulam 652.a
augustudunum 471.a 476.a
aunarius episcopus Antissiodorensis 406.b
aurelia via Romæ 229.a
aurelianum 626.b
aurelianus malè perit 74.b
auricianus comes 449.b
auspicius Nerei & Achillei martyrum corpora sepe-
lit 226.b
austodius Nicensis episcopus 437.b
austrebatum pagus 278.b
S. Austregilli Archiepiscopi Bituricēn vita 405.
austregilsus sit presbyter & abbas Nicetij 406.b
authertus Cameracēn episcopus 760.b
auximum oppidum 208.a
Axonafluuius 665.a
Azo Iuonis mater 401.b

Bacchanaliorum vituperium 879.b
bacchi sacrificia 209.a
baioarij populi 478.a
baioaria 583.a
baireium villa. 279.b
bairum ciuitas 167.b
balado villa 351.a
bancor monasterium. 468.b
baptisma ab hæreticis collatū non reiterandum 595.b
ex baptismate susceptiendi ritus peruetustus 247.b
baptismus sanguinis & fluminis 446.a
baptismus per ludum à puero collatus sit ratus 23.a
baptismus ab Ethnico collatus, reiterandus 584.a
baptismi cæremoniæ antiquæ 131.b
baptismo innouata Pelagia, notabili dotatur faciei
pulchritudine 81.a
baptizautur tria hominum millia vno die 277.a
baptizati per ludum pueri inunguntur 23.a
baptizati participant corpori & sanguini Dominico
232.a 680.a
baptizatos candidis vestibus induebant Maiores 73.a
bardo abbas Hirsfeldensis, cur Chrysostomus appel-
latus 106.b
Bariēu pseudopropheta 967.b
barnabas ducit Paulum ad Apostolos 694.a
S. Barnabæ encomium authore quodam Alexandro
monacho 690.
S. Barnabæ reliquiæ inueniuntur 699.a
bartholomæe encomium 416.b
S. Bartholomæus vnà cum Philippo Hierapoli pati-
tur 3.a
bartholomæus è cruce soluitur 3.b
S. bartholomæus de Legio 395.a
bartholomæus Lugdunensis episcopus 630.a
basilica B. Petri apostoli ad Vincula 527.b 528.b
basilica B. Tiburtij martyris via Lauicana 528.a
basilides martyr 959.b
basilius Cæsareēn episcopus 187.b
basilius Magnus 183.b
basilius Cappadox episcopus 450.b
S. Basilij Archiepiscopi Seleuciæ laudatio in Elisæum
prophetam & mulierem Sunamitidem 737.
bassianus Laudensis episcopus 450.b
bathonien Ecclesia 366.a
bauariā vt in ecclesias partiatur S. Bonifacius 586.b
S. Beatrix præfocata in carcere, à S. Lucina sepelitur
209.b
Bedæ venerabilis vita & obitus 205.b 204.a epita-
phium 206.b
begga filia Pipini 259.a
belisarius in Assyrios irruptionem facit 954.a
belis idolum 200.b
bellauallis cœnobium 168.b 171.b
bellegradum ciuitas 511.b
bellicensis Ecclesia 938.a
S. Benedicti martyris vita 21.
benedictus papa IX. 515.b
benedictus VII. Pontif. Opt. Max. 442.b
benedictus XII. Pontifex Opt. Max. 404.b
S. Benedictus 216.b
beneficiorum ecclesiasticorum coacernatores repræ-
henduntur 877.b
beneuentanum territorium 491.a
berecynthia dea apud Gallos 921.a

berechtun diaconus Ioannis Haguſtaldenſis 128.b
berethuualdus Cantuarieñ archiepiſcopus 576.a
S.Bernardinus epiſcopus 51.b
S.Bernardinus impensè veneratur B.Mariam virginem eiusq; imaginem 413.b
S.Bernardinus ab æmulis apud Pontificem defertur, ſed alienus à culpa aguoſcitur 423.a
S.Bernardinus canonizatur 435.b
S.Bernardini Senenſis vita 411.
S.Bernardini de monaſtico inſtituto viſio 417.a
bernardus epiſcopus Mauriennen 164.b
S.Bernardus Clareualleñ abbas 159.a
bernardi prioris Carthuſiani encomia 940.a
bernelinus orator 376.b
berno abbas in Burgundia 216.b
berœa vrbs 290.a 968.a
bertha regina Angliæ 463.b
bertherus Hærefiarcha Thuringiæ 582.b
S.Bertoaræ monaſterium 408.b
bertradus abbas 410.a
bertulphus confeſſor 622.a
S.Beruuardi epiſcopi Hildeſemenſis, breuis hiſtoria 101.b
beryteñ ciuitas 499.b 964.b
betbereñ vicus dictus Lipidiaco 919.a
bethania cœnobium 166.a
Bibliothecarius palatij Cæſaris Ludouici 548.b
biblon vrbs 718.b
biblos Palæſtinæ vrbs 715.a 964.b
bindus miles 411.a
biſchofesheimium 583.a
bithynia 35.b
bitumen cœnobium 164.b
bituricus pagus 478.a
bituricenſis vrbs 405.a
bixtelinus Doroberueñ archiepiſcopus 371.a
bixtelinus Dorfeteñ epiſcopus 371.a
bizyen 37.b
Blandinæ martyris conſtantia in tormẽtis 517.b 520.a
capitis ſupplicium 521.b
blandinium 622.a
blaſphemiam in ſanctis vlciſcitur Deus 58.b
blaſphema mulier in virum Dei Romualdũ, à Deo punitur 832.b
blaſphemus quidam epiſcopus in Antoninum, morte temeritatis luit pœnas 58.b
Boleslaus S.Stanislaum ad altare crudeliſſimè interficit 153.b à Romano Põtifice anathemate plectitur, regno item priuatur 154.b miſerè tandem perit 155.b
boleslai intemperantia & libido 147.a crudelitas 150.b à S.Stanislao reprehenſa 147.b 148.b 151.a
bonalla villa 350.b
bonamaſium caſtrum 289.a
bonæuallis monaſterium 157.b 164.a 171.b
bondelmontus porticus 49.a
bonum quid ſit 5.a
boni ſpecie vt fallat homines dæmon 873.b
boni principium quod 5.a
boni natura 118.a
bona opera poſt baptiſmum neceſſaria eſſe 68.b
S.Bonifacius monaſterium condit, multos in Haſſia conuertit, ac tandem epiſcopus à ſummo pontifice conſecratur 578.b
S.Bonifacius Romanum pontificem inuiſit, iuſiurandum eidem præſtat 578.b forma iuriſiurandi 579.a
S.Bonifacij ad Zachariam pontificem literæ 591.a 596. 605.
S.Bonifacius trucidatur, corpus eius Traiectum deportatur, indè mox Moguntiam defertur, ac tandem in Fuldeñ cœnobio ſepelitur 612. 613.
bonifacij epiſcopi Florentini vita 339.a
S.Bonifacij archiepiſcopi Moguntini vita 573.a
bonifacij martyris reliquias habent Ruſſi 821.b
boniuillus hæreſiarcha conuerſus 727.a
bononia ciuitas 45.a 467.b
bortna flumen 611.a
Bradeford 461.b
brancornaburg cœnobium 468.a
breittenbrunnon 610.a
brienna monialium præfecta 740.a
brioderus vicus 408.a
britanni 182.b
britones contemnunt Auguſtinum 408.a
britonum error 462.a
broylum monaſterium 282.a
Bucciacus vicus 477.b
buchonia ſolitudo 609.b
buda 38.b
burchardus Cameraceñ epiſcopus 626.b
burgundia 166.b 213.a 220.b
burgundiam Clodoueus ſubigit 211.b
burtodexion locus quidam 291.b
buſclauinus rex fit monachus 821.b
buſſeria monaſterium Ciſtertienſis ordinis 168.a
Byzantium 135.a 183.b 195.b

CAEleſtinorum ordo confirmatur à Gregorio decimo 393.b
cælius mons Romæ 228.b
cæſar procurator Iudææ 8.a
cæſarea 26.b 183.a 187.b 241.a 245.a
cæſareenſis Eccleſia 187.a
cæſareenſium Metropolis 196.a
cæſarius Diaconus 228.a
cæſarius frater Gregorij Nazianzeni moritur 185.b
caieta 39.b
caius epiſcopus 33.a
calabria 248.b
caliſtus præfecti vrbis Romæ filius Epiphanij monachus 237.b
calixtus Viennen epiſcopus fit Papa 629.b
calixtus tertius Pontifex Maximus Nicolao Quinto ſufficitur 52.b
callinicus Arrianus 24.b
calne villa 376.b
caluariæ mons 61.a
caluus mons 170.a
cameracum 344.a
camolliæ porta 413.a
campanarum ſonus diuinitùs editus 390.a
campania 166.b 213.b 227.a
campora monaſterium 57.b
candida credit in Chriſtum 524.a gladio vitam finit 425.a
canon monaſticus 614.a
canonici regulares fiunt monachi 645.a
canonicorum & Eccleſiaſticorum incontinentium mulcta 376.a
canonicorum diſſolutam vitam coarguit Norbertus 624.b
canonicos regulares pro ſecularibus inſtituit Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 160.a
canonizatio S.Stanislai 156.b
in Canonizatione Sanctorũ quàm non temerè agant Pontifices 435.b
cantabrica herba 226.b
S.Cantianilla 496.b
S.Cantianus 496.b
cantiones laſciuæ quàm pernicioſæ 863.b
S.Cantus 496.b
cantus Eccleſiaſtici qui cælitùs hominibus traditi 374.a b 378.a
canutus rex Angliæ 577.a

capen-

capenberg fit monasterium 639.a
capenbergensium monachorum appendix ad vitam S.Noriberti 651.b
cappadocia 32.b 195.b 564.b
cappadoces 34.b
S.Caprasij labaris Lirinensis vita 506.b
capsa reliquiarū omnis & auro ornata 536.a 549.b
carastura castrum 290.a
carbonaria sylua 443 b
cariacum villa 481.a
carlomannus fit monachus 260.a 609.b
carnis castigatio quid conferat 68.b
carnibus abstinet Antoninus 40.a
à carnium esu perpetuò Auitus abstinet 793.b
carnona castellum 481.a
carobeias villa 409.b
carolomannus 575.a
carolus Francorum princeps 576.b
carolus Magnus Romæ à Pontifice Leone coronatur 260.a
caroli Magni pietas, potentia & religio, liberalitas in monasteria 589.a
carolus Martellus cur Tudetes dictus 260.a
carolus octauus Gallorum rex 58.a
carpasium 246.b
carthagini docuit Augustinus 87.a
carthaginensium Scholasticorum importunitas 87.a
carthusiani multi miserè ruina monasterij pereunt 938.a
carthusianorum studium erga verū Pontificem 941.b
casiriacum monasterium 158.a
casij Narnienſis episcopi vita 983.
casinense monasterium 397.b 398.a
casinus mons 260.a 609.b
castitas Lutgardis virginis post ipsius obitum miraculosè declarata 784.a
castitas laudata 618.b
castitatis votum 224.a
castitatis seruandæ causa fugit mulierum colloquia Antoninus 39.a
castitatis studio iuniorum adolescentum consortia fugit Antoninus 39.a
castitatem prædicat, animam exhalaturus Antoninus 39.a
castitatem seruantem in Matrimonio episcopum, quomodò Deus tutetur 921.a
castrametatio emporium 290.a
castrikon pagus 930.b
catraphrygum hæresis 963.a
catenas S.Pauli magni facit B.Chrysostomus 979.a
S.Catharina Senen 411.b
de S.Catharina virgine & martyre 769.b
catholica fides est mater martyrij 708.b
catholica Iacobi epistola 4.b
S.Celsi vita & martyrium 803.
S.Cerealis martyrium 679.a,
cereris sacrificia 209.a
cereus diuinitùs accensus 540.b
cereorum oblationes antiquæ 359.a
cereorum in ecclesia ad sanctorum memorias vsus antiquissimus 491.a
ceruisia in vinum mutata 540.b
Chæremon à diabolo arreptus expirat 206.b
charinus diaconus repentina morte mulctatur 243.a
charini diaconi vxor omnia sua offert Epiphanio, Ecclesiæ fit diaconissa, & à paralysi liberatur 243.a
charitas Christi erga nos 68.a
charitatis quanta vis in Paulo apostolo 977.a
S.Charitonis & sociorum eius martyrium 713.b
chenobosciæ vici superioris Thebaidis nomen 309.a
chenobosciorum monasterium 321.a 328.b
childebertus rex Francorum 8.b 9.b 12.b
childeberti Francorum regis insignis in pauperes liberalitas 473.b
childeberti Francorum regis in monasterium Iurense liberalitas 615.a
childericus rex Franciæ 259.b
childomerus 473.b
chilpericus Francorum rex 349.a
chinedrita mater Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis 359.a
chrisma renouatur semper in festo Cœnæ Dominicæ 588.a
christus summus sacerdos 870.a
christus cur homo factus 1.a 752.b
christus, medicus naturæ 907.b
christi insignis patientia 29.a
christi passio dæmonis vires eneruauit 336.a
christi corporis veritatem in Eucharistia doctrina sua confirmat S.Dunstanus 379.a
christi amore languent virgines 854.b
christo multi credunt 747.a
christiani honestè incedere, & de rebus bonis inter se conferre debent 677.a
christiani multi in mare merguntur 73 b
christiani vt se publica pœnitentia afligant 729.b
christianorum priscorum exercitia 85.a
in Christianos Getulij humanitas 679.a
S.Christinæ mirabilis vita 588.
chrodosindis regina 474.b
chrysopolitana ecclesia 166.b 171.b
Ciardus perditæ vitæ sacerdos 49.a
cilicio carnem domant veteres 158.a
cineres benedicere in Quadragesima, apud veteres vsurpatum 171.a
cinerum dies 879.b
cineres martyrum, sacratissimi 536.b
ciſtertiense monasterium 157.b
Claraualles cœnobium 169.a
clariacus vicus 565.a
clarus Eugenij Florentini pater 453 a
claudius imperator 965.a 967.a
S.Claudij archiepiscopi Bisuntini vita 613.b
claudiopolis Honoriadis 964.b
ex clauis crucis Christi galeā confici t Imperator 62.a
clauorum Christi vnum diademati intexuit Helena 60.a ex altero frenos mandat confici. ibid.
cledonius pater Pancratij 228.a
S.Clemens episcopus 224.a 491.a
clemens V.Pontifex Opt.Max. 404.b
clemens VI.Pontifex Opt.Max.400.b 401.b
clementis hæretici historia 597.a Eiusdem doctrinæ condemnatio 598.a
clementianus tribunus 179.a
clericus fornicator 214.b
clerici contumaces diuina vltione puniuntur 377.a
clericorum quorundam vita dissoluta 354.a
clerū impensè veneratur Christina mirabilis 896.a
clerum reformat Antoninus 44.a
clino episcopus peruenit Tarsum, multos in fide confirmat, ipsam ciuitatē clam omnibus exit 78.a
S.Clinoni appāret Spiritus sanctus 83.b
clisura vrbs 289.a
clodomeres vel Clodomirus rex interficitur 16.a
clodoueus Francorum rex, victis Alemanis, fidem suscipit 211.b
clotarius Francorum rex 277.a
clotarius Imperator fit monachus 260.b
clotarius rex Granum filium suum cum vxore & filiabus comburit 664.b
clotarij regis mors 567.a
clotsendis S.Rictrudis filia suscipitur ex sacro fonte ab Amando episcopo 278.b
cluniacum 216.b

concilium Friteslarienſe 625.a
concilium Lugdunenſe 393.b
cõcionatoris veri munus graphicè depingitur 726.b
coënburg virgo Veſtalis 129.b
collegium S. Martini Florentię ab Antonino inſtitutum 46.b
colonia Agrippina, altera Roma 681.a
colonia felix ob multas Sanctorum reliquias 633.a
colonia ſit Metropolis 602.b
colonia ſanctarũ reliquiarum diuitijs affluens 633.a
columba veteris legis typica 67.b
columbarium cœnobium 417.b 418.a
comes gdã Vueſtphaliæ cõuerſus ſit monachus 638.b
comes Bleſen Theobaldus 639.b
commentarienſis 72.b
condita Diablentica 350.a
confeſſio non ſyncera quàm periculoſa 382.a
confeſſionis Sacramentalis vis 382.a vius peruetuſtus 515.a 732.b
in confeſſione non reuelata peccata, improperat homini dæmon 638.a
in confeſſione quippiam tegere, periculoſum 779.b
confeſſiones audit S. Antonius Vlysbonenſis 728.a
confeſſiones audit Bernardus Mauriennenſi, virginũ Bituminis cœnobij 104.b
confirmationis ſacramentum 159.b 611.a
confirmationis ſacramentum ſumit Maria Oegniacenſi 860.b
confraternitas laicorum antiqua 414.a
confraternitas quędam à S. Petro Cælestino inſtituta 394.a
coniugia Scotorum illicita 688.a
coniugatorum continentia 857.b
conradus Hungarorum dux 443.b
conradus rex, frater Adalheidis Imperatricis 220.b
conſentinus Archiepiſcopus 399.a
conſortia malorum quantoperè ſint vitanda 874.b
conſtans Imperator Occidentis 488.b 655.a
conſtans Imper. à fratre Conſtantio petit Athanaſium ac Paulum ſuis ſedibus reſtitui 31.b
conſtantia verbs 246.b
conſtantia Conſtantini Imp. filia 449.a 932.a
conſtantini Magni encomium 466.b
conſtantini pro Eccleſia zelus 23.b
conſtantinus cuidam presbytero ſuum teſtamentum committit 27.a
conſtantinus è viuis excedit 27.a
conſtantini tres filij 27.a
conſtantinus I. filius Conſtantini Imperatoris 27.a
conſtantinus Imp. Arrianæ ſententiæ ſubſcribit 27.b
conſtantinus confirmat exilium Athanaſij 27.b
conſtantinus acerbè literis Athanaſij & Alexandri reſpondet 24.a
conſtãtinopoli incendiũ diuinitùs extinguitur 954.a
de Conſtantinopolitana ſede contentio 195.a
conſtantius Imp. Arrianus 449.a 488.b 653.a
conſtantius Italiæ epiſcopos cogit Heterouſio ſubſcribere 34.a
conſtantius exilio quoſdã mulctat or thodoxos epiſcopos 33.a
conſtantius contra Perſas pugnat 34.b
conſtantius contra Iulianum conſcribit manum 34.b
conſtantij dictum de Athanaſio 32.a
conſuetudinis quanta vis 91.a
continentiam perpetuam cum ſponſa ſua S. Amator vouet 14.a
conuerſari cum bonis quàm vtile 936.b
corbeia noua, monaſterium in Saxonia 738.b
corbolium oppidum Franciæ 170.a
cornelius Centurio à B. Petro conuertitur & Ilij epiſcopus conſtituitur 964.a 965.a
cornicaria viculus 45.a
corona capitis in clericis quid ſignificet 281.b
S. Coronæ martyrium 304.a
corpus S. Claudij archiepiſcopi Biſuntini incorruptum 615.b
corpora Sanctorum, quæ Chriſto paſſo ſurrexerunt, nunquàm poſteà in puluerem reuerſa aſſerit Maria Oegniacenſi 884.b
cortona 39.a b
coſmas monachus doctiſsimus 117.b
S. Coſmas medicus 958.a
coſmus Medices, ciuisq; præclara laus 52.a
cotiliæ Victorini martyrij locus 227.a
cous inſula 968.b
Cracouienſis ſedes, ob non petitum pallium, Archiepiſcopali eminentia priuata 145.a
crates Thebanus 184.a 186.a
creſcens Carthaginienſi à Petro cõſtituitur epiſc. 996.a
creſcentius ſubdiaconus Florentinus 451.a
creſcentij laudes & miracula 454.b
S. Creſcentiæ martyrium 753.b
creta 969.a
criſiacum villa 351.b
crodegandus Meten epiſcopus 440.b
crux Chriſti veſtigium hominis dicitur 69.a
crux Chriſti mortuum ad vitam reuocat 62.a
crux in die iudicij apparebit in cælo 128.a
crux Hieroſolymis viſa in cælo 127.b
crux Chriſti quid nobis contulerit 63.a
crux Chriſti ſanat mulierem moribundam 62.a
crux adoranda 63.b 778.a
crux in via publica poſita in S. Marcellini memoriam 344.b
crux qualis nobis ferenda 69.b
crucifixionis Chriſti locus inuenitur 61.b
S. crucis ſigni vis & efficacia 11.b 44.a 46.a 62.b 104.b 129.a 230.b 356.b 403.b 427.b 428.a 429.a 436.b 437.a 450.a 451.b 452.a b 474.a 475.b 476.b 478.b 479.a 480.b 482.a 510.a 635.b 668.a 794.b 932.a 948.b 949.a
S. Crucis inuentio 59.a
de S. Crucis inuentione ſermo B. Petri Damiani 64.a
crucis Chriſti titulus inuenitur 61.b
S. Crucis inuentio ex Sozomeno 61.a
S. Crucis inuentio facta ſub Conſtantino Imp. 127.a
crucis ſignum quid indicet 64.b
crucis oſores Chriſtum non amant 68.b
crucis præconium in ipſum Chriſtum redundat 68.a
crucis imago delinitiua ſententia miraculosè inconſtantes canonicos arcet ab eccleſia 376.b
crucis ſigno frontem munire Chriſtianum 69.b
S. Crucis ſigno domat Ieonem S. Vitus 757.b
crucis ſigno cæca illuminatur 171.b.
crucis ſigno pugnaturus ſe munit 406.a
crucis ſigno dæmon pellitur 512.b 728.b 775.b 983.b 988.a
crucis Chriſti figura adoranda, non materia 63.b
crucis Chriſti maxima pars Hieroſolymis in argentea capſa cuſtoditur 62.a
crucis Chriſti forma myſtica 63.a
crucis imaginem veneratur Antoninus 38.a
crucis trina ſignatio myſtica 592.a
crucis Baſilica 478.a
crucis typi in veteri teſtamento 64.a 65.66.& dein.
de S. Cruce oratio diui Ephræm 62.a
de S. Cruce oratio Ioannis Damaſceni 63.a
de cruce Chriſti Sibyllæ carmen 62.a
cruce munire ſe ſuaſit antiquum 62.b 805.b
cruces ſolenni proceſſioni anteferri facit Anthemius epiſcopus 699.a
cruces tres inueniuntur 61.b
S. Cruces antiquitùs erectæ 461.b
cruſillas oppidum 168.b

Cubitū iturus Crucis signo se munit Zachæus 337.b
cubrinus vicus 490.a
cunibertus Colonieñ archiepiscopus 263.a
cunibertus Pipini regis ex forore nepos 492.a
cuno Apostolicus legatus 625.a
cunradus Romæ à Pontifice coronatus 105.b
cupiditas habendi reprehensibilis in monacho 33.a
Cynica philosophia 190.b
S.Cyprianus Carthaginieñ 803.a
cyprus 84.a 241.a
cyrillus constituitur ab Arrianis Hierosolymitanus episcopus 32.a
cyrus rex 182.b
cytria ciuitas 241.b

DAEmon Christū crucifixū fatetur 637.a
dæmon ex possessa puella vitia carpit, quorum ipse incentor est 542.b
dæmon infestus monachis 704.a
dæmon simpliciores quomodò illudat, & in prauas opiniones abducat 636.a
dæmonis astus, ignari subitò eruditur 636.a b
dæmonis præstigiæ 635.b
dæmones fatentur, quod hæretici negant 632.b
dæmones pudefiunt, si tentationibus resistatur 879.b
dæmonum imbecillitas 325.b
dæmonū ludibria & terriculamenta esse contemnenda 336.a 643.a
dagobertus Galliarum rex Clotarij regis Francorū filius 262.b 760.b
dagobertus nimiùm veneri indulgens 277.b
damasci encomion 116.a
damasci fidem recipit Paulus 116.a
damasus pontifex 450.a scripsit historiā SS.Marcellini & Petri 561.b
S.Damianus medicus 958.a
dani monasteria euertunt 461.a
daniel Vuintoniæ episcopus 461.b
dathan 327.a
decij persecutio 562.a
dedicationis Ecclesiarum vsus antiquissimus 130.b 296.b 300.b 453.a
defunctus, rediuiuus S. Stanislao coram rege de re controuersa reddit testimonium 150.a
defunctorum in Missa memoria 93.a
defunctorum officium peragit Antoninus 43.b
defunctis nostræ impertiendæ preces 773.a
deirorum sylua 128.b
demophilus Arrianus, Eudoxio Antiochiæ episcopo, ab Arrianis sufficitur 37.a
deodatus presbyter historiæ S.Lupicini fide dignissimus author 920.b
desiderius diaconus 407.b
detractionis natura 25.a
detractores execratur Petrus Tarentasius archiepiscopus 160.a
deuotio populi benedictionē ab Antonino expectantis 42.a
deus bonis & moribus & operibus colendus 906.a
deus dator bonorum 5.b
deus ummutabilis 5.b
deus quàm inuitè in homines animaduertat 893.b
dei potentia in miraculis faciendis non minùs etiamnum quàm olim efficax 851.b
deo curæ sunt res humanæ 5.b
diabolus cœnobiorum ædificationi inuidet 833.b
diabolus sceleru nostrorū sedulus explorator 657.b
diabolus in S.Trinitatis specie cuidam apparet 631.a
diabolus per obsessam puellā Latiui sermonis ignaram Latinè loquitur 542.b
diaboli inuidia 389.a
diaboli in pios homines insidiæ 631.a
diaboli astutia in fraudando genere humano 875.a
diaconorum primus martyr Stephanus 8.b
dianæ sacerdos 343.a
dianæ sacerdotem vult constituere Antoninam Festus 75.a
dieneuterium 248.b 254.a
didymus Alexandrinus 450.b
dinoth abbas 468.a
diocletiana persecutio 228.a 715.b
diocletianus Imperator 85.a 445.b
diocletianus æreum bouem Pelagiæ pro tormento adaptat 82.a
diocletiani in Christianos impia lex 229.a
diocletij cædes 208.a
diogenes 184.a
S.Dionysiæ martyrium 342.a
dionysius Halicarnasius 237.a
dionysius Oeconomus ecclesiæ Tentyrorum 318.b
dionysius baptizatur 228.b
dionysius vita defungitur 228.b
dionysius Corinthiorum episcopus 963.a
dionysius Areopagita 968.a
S.Dionysij martyris monasterium 220.b
dionysij liber de cælesti Hierarchia 220.b
dionysij ædes Alexandriæ conflagrat 31.a
dioscorus presbyter 33.a
diploma Pontificium Antonino confertur 41.b
diuinationes Græcorum per exta 34.b
diuinitatē Christi negant Photiniani hæretici 60.b
docendi genus efficacissimum 423.b
doctrina sine opere inutilis 923.b
doctrinæ in Ecclesia Romana constantia 602.a
dometius episcopus 203.b
dominicus Firmanus Cardinalis 51.b
dominicum diem Scoti non colebant 688.a
dominicum diem violantis pœna 477.a 479.b
domitianus 761.b
S.Domitillæ martyrium 221.a
domitillæ virginis in Pontiam insulam relegatæ exilium 224.a
domnolus occulta aliorum nouit peccata 351.a
domnoli episcopi Cenomanen vita 347.a
S.Domnoli meritis cæcus, ab aqua, qua ipse manus abluerat, visum recipit 350.a
donatianus fratrem ad fidem adducit 446.a
S.Donatiani martyrium 445.b
donatus episcopus Aretinus 448.b
dorcadem mortuam excitat Petrus 964.a
dorotheus carnifex baptizatur 525.b
dorotheus Arrianus 251.a
dorouerneñ ciuitas 463.b 469.a
dorstet 576.b
dorthuuinus hæresiarcha Thuringiæ 582.b
draco 244.a
dracontinus Episcopus 33.a
drausio Suessionis episcopus 667.b
drizipera quidam locus 292.a
duelli pugna 406.a
S.dulæ martyrium 750.
dunlinus sylua 139.b
dunstanus mirus in scribendo, sculpendo pingendoq; artifex 360.b
dunstanus Glastoniæ monasteriū ædificat, ibidemq; fit abbas 365.b
dunstanus dentem S.Andreæ Apostoli auro inclusum gestat in summitate baculi contra insultus dæmonum 368.a
dunstanus incestas nuptias copulantem excommunicat 372.a
dunstanus generale concilium conscripsit in Anglia 372.b
S.Dunstanus prædicit mortē duobus episcopis 377.b
dunstani genus, parentes ac insigne futuræ indolis

omen 359.b
dunſtani archiepiſcopi Cantuarieñ vita 358.b
S. Dunſtani mira cum B. Andrea Apoſtolo familiaritas 378.a
S. Dũſtani & Elphegi regis corpora transferũtur 381.a
S. Dympna baptizatur 343. b
S. Dympna à patre impiè matrimõio expetitur 344.a
S. Dympnæ martyrium 343.b
SS. Dympnæ & Gereberni corpora à Xantenſibus auferuntur 346.a
Eata epiſcopus Hagustaldenſis 128.b
eanberbertus Thuringię hæreſiarcha 582.b
earconbertus rex Cantuariorum 852.a
Eboraca ciuitas 465.a
eboracenſis eccleſia 129.a
Ecclinus Romanus Tyrannus conuertitur 732.b
eccleſia cur fulciri floribus, & ſtipari malis appetat 989.a
eccleſia fidei negocium decidit 6.b
eccleſia quibus columnis ſuſtineatur 986.a
eccleſia, thalamus Dei 694.a
eccleſia vt Chriſto deſponſetur 734.a
ob eccleſię res ablatas Clotarius rex punitur 662.a
eccleſię procerum ordo 216.a
eccleſijs Galliarum quantum contulerint Reges & Imperatores 260.b
eccleſias vt ornarit Petrus Tarẽtaſius archiepiſcopus 160.b
eccleſiaſticorum bonorum abliguritor, & viris Dei vim inferens, à Deo grauiſsimè punitur 668.b
eccleſiaſticorum bonorum direptor, horrenda morte mulctatur 350.b
eccleſiaſticorum diſſolutæ vitæ, egregius caſtigator Nortbertus 630.a
eccleſiaſticorum bonorum direptores, à Deo puniuntur 610.b
eccleſiaſticã libertatẽ fortiter tuetur Antoninus 48.a
eccleſiaſticarum rerum vſurpatores perſequitur Norrbertus epiſcopus 644.b
eccleſiaſticarum rerum direptor à Deo punitur 652.a
eccleſiaſticarum rerum iniquus poſſeſſor diuinitus punitur 350.a
eccleſiaſticis quę prifci Chriſtiani elargiti ſunt 583.a
edeſa 237.a
edgarus regnum Angliæ obtinet, 369.b ipſiuſq; encomium 370.a
edgarus rex moritur, eiũ filius Eduardus in regno ſuffícitur 377.a
edgina regina Angliæ 366.b
edilbertus rex Cãtius baptiſmo abluitur 463.a 464.a
edilfridus rex Anglorum 468.a
S. Ediltrudis ſeu Ediltridæ vita 851.
edmundus rex Angliæ occiditur 366.a
edouardus Edmundi regis Angliæ filius 686.b
edredus Edmundi regis Angliæ frater 366.a
eduardus Londonieñ eccleſiæ archidiaconus 383.a
S. Eduardus 375.b
eduardus rex nouercæ fraudibus è viuis eximitur, eiũ Ethelredus frater ſuccedit 377.b
eduenſis diœceſis 168.a
eduinus patri Edredo in regno ſufficitur 367.b
eduinus rex diuina vltione regno pellitur, ipſiuſq; ſcortum mala morte perit 369.b
eduini regis diſſolutus & mollis animus 368.b
eduini regni iniqua adminiſtratio 367.b
egberrus abbas 574.a
S. Egbertus multos in Hibernia ad Chriſtum conuertit 925.a
egbertus Treuirorum epiſcopus 929.a
egemonius epiſcopus Auguſtuduneñ 920.b
egfridus rex 851.b
eggo quidam S. Adelberto familiaris 926.b
egmonda locus 929.a
S. Eguuinus 461.b
Einhardus ſeu Eginhardus, Caroli magni Cancellarius 526.a de tranſlatione SS. Petri & Marcellini quatuor libros conſcripſit, & qua de cauſa 526.a b
Eladius Antiſiodorenſis epiſcopus 14.a
eleemoſyna quid conferat 851.a
eleemoſyna charitatis proles 936.b
eleemoſyna ſpiritualis, docere ignorantes 394.b
eleemoſynã angelus in pauperis forma ſumit 657.a
eleemoſynæ peccatores conciliant Deo 892.b
eleemoſynis impiorum veſcens Chriſtina mirabilis grauiter torquetur 893.a
eleemoſynis largiori bꝰ quędã inſoleſcũt puellę 47.b
eleutheropolis 229.b 230.b
S. Eleutherius Tornacẽ epiſcopus 659.a
elfinus Vuentanus epiſcopus 306.b
elfleda Candida Edgari Anglorum regis vxor 375.b
elias propheta 184.a
elias archiepiſcopus 297.a
elienſis eccleſia 499.b
eliſei prophetæ laus, & cuius rei ſignandæ typus fuerit 737.a
eliud S. Seruatij auus 295.a
elizabeth mater Ioannis Baptiſtæ 295.a
S. Elizabeth Lantgrauia Thuringiæ 785.a
eloquentiæ ſtudioſus Gregorius Nazianzenus 182.a
elphegus Vuentanus epiſcopus 361.b
elphegus fit epiſcopus Vuintonienſis 378.a
elſgina certa de beatitudine, extremę Vnctionis & Euchariſtiæ petit Sacramenta 363.b
Eminin S. Seruatij pater 295.a
Encænia Hieroſolymis peraguntur 25.a
encænia celebrat Conſtantius templi Conſtantinopolitani Sophia dicti 54.a
encratius Ioannis abbatis Lauręe pater 295.a
engelbertus Marchio 639.b
Eobanus Traiectenſis archiepiſcopus 611.a
eorichus Gothorum rex 763.b
Epagathus martyr in carcerem ducitur 516.b
epheſus 968.b
S. Epimachus 199.b
epiphanij Conſtantiæ epiſcopi vita, patria & parentes 229.b
epiphanius filiam regis Perſarũ dæmonio vexatam liberat 234.a
epiphanius oblatum ſibi inſignem loco honorarij theſaurum deſpicit, ac ſententioſè grauiterq; ad regem loquitur 234.b
epiphanius diſcedit è monaſterio Spanydrion dicto ad partes Aegypti 238.a
epiphanius Eudęmonem philoſophum conuertit ad Chriſtum 240.a
epiphanius Salaminę epiſcopus 450.b
epiphanius cęlibes vult eſſe Diaconos 243.b
epiphanius ordinatur Salaminiorum epiſcopus diuina Pappo facta reuelatione 242.a
epiphanius philoſophus ab Hilarione baptizatus, presbyter per epiſcopum Eleutheropolitanũ conſtituitur 238.a
epiphanius Aẽtio hęretico os obſtruit 250.b
epiphanius cur calceos toto vitę tempore geſtare nolit 232.a
epiphanius Archadium & Honorium Imperatores baptizat, cum ſorore eiuſq; filio 247.b
epiphanio quidam imponens, diuinam vltionẽ ſubitaneę mortis mulcta experitur 246.a
epiphanij diploide arrepta, mulier ab immundo ſpiritu liberatur 238.b
epiſcopus coniugatus continenter viuit cum vxore virgine 902.b
epiſcopus contemplatione delectari debet 4.b

epiſco-

episcopi dignitas regiam antecellit 148.b
episcopi veri studia 662.b
in episcopo creando quem morē Scoti seruent 141.b
episcopi à S.Petro ordinati 964.b 965.a b
episcoporum vitę pręclarū exemplar 160.161.162.&c.
episcoporum munus 261.a
episcoporum nostrorum à prędecessoribus degeneratio 192.a
episcoporum luxus repręhenditur 42.b
episcoporum aliquot nomina 599.b
episcopis propter populi scandalum non licet habere vxorem 921.a
episcopis vt viuendum 146.a
episcopatum recusat S.Bernardinus 424.b S.Gothardus 101.b Gregorius Nazianzenus 196.a S. Stanislaus 145.b S.Vbaldus 354.b
episcopatū subterfugere nititur S.Modoaldus 364.a
episcopatu relicto, Claudius fit monachus, & inde abbas, licèt inuitus 614.b
epistola Catholica Iudę 7.a
epistolę à Leone III.ad principem Damascenum falsò Ioanni Damasceno imputatæ, exemplar 120.a
epistolę Leonis ad principem Damascenum exemplar 120.a
epistolæ Ioannis Damasceni pro venerandis imaginibus 119.b
epistola Cyrilli Hierosolymorum episcopi ad Constantium Imperatorem de Crucis signo quod in cęlo apparuit 127.a
epistolę à Firmo ad Bibianum de Acacio missę exemplar 132.a
epistolę Bibiani Imp.ad Flaccinum Proconsulem scriptę exemplar 137.a
epitaphium Lutgardis virginis 785.b
Eraclius Leodiensis episcopus 505.a
erckenradus Eystetensis episcopus 18.b
eremitarum vita potior cœnobitica 703.b
eremus Montis Pauli 725.b
ergina fluuius 292.a
erimnys 183.b
erluinus abbas 443.a
ermensendis Namurcen comitissa 633.b
ermuuolfus hæreticus 584.b
ernoldus pater S.Richtrudis 277.b
eubulus martyr 505.a
Eucharistiæ sacramentum sumit, quæ panis abhorret odorem 886.a
eucharistiæ sacramentum singulis Dominicis diebus sumit Christina mirabilis 892.b
eucharistiæ sacramenti veritas miraculo declarata 730.a
in Eucharistię sacramento Christus corporaliter apparet 881.a
eucharistiæ sacramentum consolationis plenū 882.a 855.b
eucharistiæ frequętem sumptionem negans Lutgardi abbatissa, punitur 775.b
eucharist.sacramentum in pueri specie apparet 875.b
eucharistiæ sacramentum morituris viaticum 215.a 898.a 918.b
eucherius Lugdunensis episcopus 507.b
eudæmon Arrianus 24.b
eudo Aquitaniæ princeps 409.b
eudoxia 251.b
eudoxius Arrianus occupat Constantinopolitanam sedem 34.a
eudoxij blasphema in Deum vox 34.a
euentij presbyteri martyrium 70.a
S.Euentius admouetur eculeo 74.a
S.Euermarus martyr 15.b
S.Eugendi monasterium 162.a
eugenius Pontif.Max. 40.b 48.b 435.a
eugenius archidiaconus Florentinus 451.a
eugenij virtutes 454.a
eugenij vita, patria, parentes, literarum studiū 453.b
eugenij obitus 455.b
euitonium castellum 490.a
eulalius episcopus Nazianzenus 196.a
eulogiarum vsus 473.a 478.a
eunuchi Constantini 27.a
euphemia Ioannis abbatis Laurę mater 295.a
euphratas hæreticus 489.b
europolis 291.b
eusebia virgo moritur 283.b
eusebię virginis sanctimonialis encomium 283.a
eusebianis restibus Macarij accusatio examinanda committitur 25.b
eusebius Nicomediensis 24.a
eusebius Vercellensis episcopus 450.b
eusebius Arrianus ad Iulium Pontificē contra Athanasium scribit 30.b
eusebius exilium Athanasio intentat 24.a
eusebij nominis interpretatio 24.a
eustorgius 244.b
eutolmius episcopus 715.b
eutropia virgo duodennis, martyrium passa 743.a
eutychetis epistola 226.a
eutychetis cędes, sepultura, & basilica in honorem ipsius extructa 227.a
eutychiana hæresis 697.a
eutychus archidiaconus 251.b
euzoius Arrianus constituitur Antiochen episcopus 34.a
excommunicat comitem Anthelmus 994.b
excommunicationis efficacia demonstratur ab Antonino miraculo 49.b
excommunicationis sententiā Florentino magistratui minatur Antoninus 48.b
excommunicationis vinculo obstricti, quomodò se publica pœnitentia apud Christianos expiarint 372.b
excōmunicationis anathemate non facilè quenquā, nec in leuibus causis feriendum 49.a
excommunicatorum grauis pœna 48.b
exemplorum quanta fit vis 853.a
exequias celebrare, antiquis non inusitatum 382.b 736.a 870.a
exona vicus 473.b
exorcismis dæmoniacæ illusiones fugantur 50.a
expiatur ecclesia 647.b
extremę Vnctionis sacramentum 363.b 399.b
exuperantius episcopus 846.b
exuperius martyr 438.a

Fabij cædes 200.a
fabrianum oppidum 55.b
fæsulana ciuitas 38.b 42.a
fames ingens Babyloniam infestat 510.a
fames magna in Aegypto 332.a
faustinianus Epiphanij obtrectator 246.b
faustinianus malè perit 250.a
in Faustinianum vltio diuina 248.b
faustinus mortem ulciscatur 209.b
S.Febroniæ virginis vita & martyrium 639.
S.Feliciani martyrium 670.
felicula virgo 226.a
felix martyr 139.b
felix episcopus 481.b
felix tribunus 284.a
felix hæreticus ab Arrianis sedi Romanę ꝓficitur 34.a
ferdinandus Aragoniæ rex 58.a
ferentis Tusciæ ciuitas 339.a
feriam sextam ieiunijs consecrat Antoninus 42.b
ferraria 424.b
fesulana diœcesis 452.b

festum Purificationis B. Marię virginis 359.a
festum diem violantis pœna 473.b 477.a
festi diei violator punitur 796.a
festo die laborans, à Deo punitur 351.a
festis diebus compotationibus indulgere improbat S. Ioannes Chrysostomus 676.b
festus præses 75.a
festus à dęmonio cruciatus animam efflat 77.b
festo mortuo, cessat persecutio 77.b
Fides sine actione mortua 6.a
fides miraculis confirmatur 168.b
fidei suę professionem S. Bonifacius scriptam offert Pontifici 579.a
fidei vis 63.a
fidem amplectuntur 550. homines 572.b
fidem veram deserunt plurimi 186.a
filicarij prosapia nobilium in Florentina vrbe 46.a
firmanus Cardinalis 41.a
firmilianus diuina vltione punitur 505.b
firmus Tribunus Martiorum 132.a
fiscilacum rus 949.b
Flaccinus Thraciæ proconsul 137.a
flaccini Thraciæ proconsulis, vxor Christiana 137.b
flaccus comes Petronillam petit sibi coniugem 225.b
flamerus abbas 480.b
flandren comes 170.b
florentia 39.b
florentius Crassus octauus comes Hollandię 930.a
florentij cędes 208.a
florentinus Matisconen episcopus 482.a
florentini legatos Romam mittunt 52.b
florentinorum episcoporũ successio 458. 459.
S. Floriani martyrium 85.a
florianus martyr fustibus cęditur, scapulæ eius acutis ferris confringuntur, tandem in Anisi fluuio submergitur 85.b
floribus benedictis sanitas restituta 167.b
flostat sit monasterium 639.a
Fœminis non patet aditus in Lauram 301.a
Fornicariorum presbyterorum, monachorum, clericorum aut monialium pœna 588.a
fortunatus S. Germani contemporaneus 478.a
fortunæ statua Alexandriæ 35.a
forum nouum 209.a
forum Liuij 725.b
S. Franciscus 728.a
franciscus Patauinus quæstor Pontificius Florentiæ capitur 48.b
franciscanorum trecenta monasteria in Italia sub S. Bernardino 422.b
francorum quę prima origo & ad fidem conuersio 277.a
fredericus Colonien archiepiscopus 623.a
fredericus Traiecten episcopus 711.b
fredericus dux Galliarum 440.b
fridericus Cæsar 53.a
frisiæ Ecclesiæ vastantur 576.b
frisones ab Odulpho presbytero ad melioré frugem reuocati 711.b
frisonum hæresis 711.b
frisonũ erga solennitatẽ S. Adalberti reuerentia 931.a
frisonibus concionatur S. Bonifacius 611.a
from flumen 461.a
fructus concionum S. Bernardini 421.b
Fulco Tolosanus Episcopus 853.a 866.b
fuldense monasterium 575.a 605.b
fulda fluuius 609.b
fumonis castrum 399.a
funebrem pompam non magnoperè curandam esse 95.a
furius Simonis Magi discipulus 224.a

Gabriel Palæotus Cardinalis, episcopus Bononiensis 505.b 701.a
galatia 964.b
galeriti patres 51.b
galerius dux 568.a
S. Galli ædes 42.a
gallia à Barbaris vastatur 663.a
gallias depopulantur barbari 257.b
gallicanus se vouet Christianum fore, & vincit Scythas 933.a
gallicanus 5000. seruorum manumittit 933.b
S. Gallicani martyrium 932.
galienus Augustus 206.b
gallio præses Alexandrinus 29.b
gallios fluuius 663.a
gallorum regis deuotio 171.a
gamaliel Pauli magister 962.a
gandauum 369.a
gangra Paphlagonum ciuitas 964.b
S. Gangulphi martyris vita 212.
S. Gangulphi basilica 213.b
gaza 241.a
Gebennensis Comes 168.b
gebennensis Ecclesia 936.a
gebennense territorium 407.a
geisa dux Christianissimus 22.a
gelasius Papa 626.a
gelasius episcopus Salaminiorum 241.b
gemmeaus ager 439.b
genesium S. Samson verberat 956.b
geneua 949.a
gentiles Alexãdrię Christianos multos trucidãt 34.b
gentilium sacrificulum furẽtem curat Anthimus, & ad Christũ conuertit cum vxore & liberis 208.b
gentiliũ iminolandi morẽ immutat Gregorius Papa in piumritum conuitandi Christianorum 465.b
genuflexione assidua Iacobo genua callo obdurescũt 7.a
genua flectẽda oratiõis tẽpore ex Christi traditiõe 7.a
georgius Arrianus occupat Alexandriam 32.a
georgius Arrianus à gentilibus camelo alligatus dilaniatur primùm: dein rogo succensõ impositus conrematur 34.b
gerardus abbas Blandinien sis 622.a
gerardi monachi, fratris S. Bernardi, vita 719.a
gereberta filia S. Gertrudis 278.a
S. Gerebernus interficitur 345.a
S. Gereonis reliquiæ inuentæ, & cuiusdam virginis à numero vndecim millium Virginum 633.a
germanus Capuanus episcopus, cuius animam S. Benedictus in cælum ferri vidit 470.a
germanus sit abbas ad S. Symphorianum 471.b
germani Parisien sis episcopi vita 471.
S. Germani miracula 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481.
germanũ mater vult extinguere, nec valet 471.a
germanum veneno conatur extinguere auia 471.a
germani prisci sacrarum reliquiarum q̃ cupidi 270.a
germanorum prisca erga Sanctos deuotio 532.a
germiniacum villa 407.b
geroldus Moguntinus episcopus 589.b
S. Gertrudis filia Pipini miraculis post obitũ fulget 259.a
gertrudis moritur 282.a
S. Geruasij vita & martyrium 803. & 807.
geruasij corpus integrum ex reuelatione diuina inuentum 90.a
SS. Geruasij & Protasij basilica 482.a
de SS. Geruasij & Protalij martyrio libellus 807.b
de eorundem inuentione epistola S. Ambrosij ad sororem suam 809.a
de SS. Geruasij & Protasij corporum inuentione sermo

mo D. Ambrosij 810.b
geruilo Moguncinenſis epiſcopus 589.b
S. Getulij martyrium 679.a
Ghele pagus 344.b
S. Gildardi encomium carmine conſcriptum 669.b
giſcalis ciuitas 962.a
giſortium oppidum Normanniæ 171.a
Glaſconia 359.a 363.a
glaumornenſis ciuitas 369.b
gleſtingaburgenſe monaſterium 576.b
gloria vana in noſtris operibus cauenda 322 .a
S. Glycerię martyrium 199.b
S. Godrici de S. Roberto abbatis viſio 658.a
golgocha 297.b
gordianus cum quinquagintatribus è ſua familia, baptizatur 198.b
S. Gordiani martyrium 198.a
gorzienſe cœnobium à quo extructum 440.b
gosbertus Epiſcopus 491.a
S. Gothardi epiſcopi Hildeſemenſis vita 95.b
gouuiboldus Ratiſponenſis Epiſcopus 586.b
Græcè S. Bernardinus ad Græcos concionatur, cùm Græcè neſciret 435.b
Gratia Dei quomodò dignis tribui dicatur 675.a
gratia Dei vt conferuanda 68.a
gratiæ diuinæ efficacia 304.a
gratiæ Dei cooperari debemus 675.a
gratianopolitanum territorium 948.b
gratianus monachus 725.b
gregorius duodecimus pontifex Maximus 38.b
gregorius Nazianzenus quid de Iuliano prædixerit 187.a
gregorius Nazianzenus Saſimis conſtituitur Epiſcopus 187.b
gregorius Apollinarem hæreticum oppugnat 189.b
gregorius Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præficitur 190.a ſolus poſt Iohannem dictus Theologus 192.b
gregorius Nazianzenus creatur archiepiſcopus Conſtantinopolitanus 193.b
gregorius Turonenſis 211.a 212.a
gregorius decimus Pontifex Opt. Max. 393.b
gregorius Nyſſenus Epiſcopus 450.b
gregorius ſecundus Pontifex 577.b 583.a
gregorij ſecundi Pontificis pro S. Bonifacio literarum ad diuerſos Auguſtos & principes ſcripturum exemplaria 580.a 581.582.
gregorius tertius Pontifex 583.b
gregorius nonus Pontifex 736.b 785.a
gregorius Archiepiſcopus 826.b
gregorius quidam Arrianus in ſedem Alexandrinam intruditur 30.a
S. Gregorij Nazianzeni Epiſcopi vita 181.b 197.a
S. Gregorij votum 183.a
gregorij & Baſilij amicitia 183.b
S. Gregorij Nazianzeni oratio inuectiua in Iulianum 186.b
S. Gregorij ad Auguſtinum literæ 465.a
gregorij Pōtificis ad S. Auguſtinū literæ 462.b 464.b
gregorij Papæ ad Edilberthum regem literæ 466.a
grimoaldus Pipini filius duo cōdit monaſteria 259.a
Guarnerius quidam improbè in Auſtregiſili ſumptuoſum tumulum debacchans, miſerè perit 409.b
S. Guduualdi miracula 617.618.619.620.621. viſiones eius 621.617.b obitus 621.b ſepultura 622.a
guerricus Niuellenſis ſacerdos 870.b
guiardus Cameracenſis Epiſcopus 780.b
S. Guiberti vita 438.a
S. Guibertus militiæ (cui operam nauabat) renuncians, ædificat monaſterium & fit monachus 439.a & 440.a
S. Guibertus Hungaros quoſdam conuertit 443.b
S. Guibertus moritur, & apud Gēmelacenſes in templo Saluatoris & Petri apoſtoli ſepelitur 444.b
guido archiepiſcopus, poſtea ſummus Pontifex factus, Calixtus dictus eſt 157.b
guido Aretinus medicus 459.a
guido Niuellanus ſacerdos 870.a
guilhelmus Aquitanorū Chriſtianiſſimus princeps 216.b
guilhelmus Aquitanorum & Normannorum dux 220.b
guilelmus abbas 220.a
gulæ dæmon maximè inſidiatur luuenibus 321.b
gulam vt caſtiger Romualdus 831.a
guntrannus rex 405.a

Hadeuuigis mater S. Nortberti 622.b
hadrianus Imperator Chriſtianos perſequitur 679.a
haduinus præſul 347.a
hæreſiarchæ aliquot Thuringiæ 582.b
hæreſis Albigenſium 772.b
hæreſes diuinitùs puniuntur 293.b
hæreſes Iudæorum de carnis reſurrectione & Chriſti aduentu 7.b
hæreticus conuertitur 301.b
hæreticum comburit Antoninus Florentiæ 50.a
hætetici Cypriorum, Ophitæ, Sabelliani, Nicolaitæ, Simoniaci, Carpocratiani 250.b
hæretici expelluntur 251.a
hæretici ſcripta igni comburēda adiudicantur 598.b
hæretici nouitatum ſeminatores 697.b
hæretici vnam in Chriſto naturam improbè aſſerentes, qui 922.b
hæreticorum quorundam arrogantia 322.b
hæreticorum communio vitanda 338.a 605.b
hæreticorum libri vitandi 316.a
hæreticorum malleus Antonius Vlysbonenſis 729.b
hæreticis fraus familiaris 697.a
in hæreticos Epiſcoporum & presbyterorum ſententia 598.b
hæreticos, qui martyrum miraculis derogabant, reprehendit Ambroſius 811.b
haguſtaldenſis Eccleſia 128.b
halla caſtrum 649.a
hallen locus quidam 928.b
hamaticum monaſterium 278.a 282.a
hartbertus Traiectenſis Epiſcopus 931.b
hasbania 889.a
hauuidis abbatiſſa Aquitiana 768.a
Hedda Epiſcopus 461.b
hellarius Archidiaconus 492.a
helena crucem Chriſti inuenit 59.b
helenæ Encomium 59.a
helinuuardeshuyſen cœnobium 274.a
heluidis incluſa, inſignis virgo 878.a 889.a
henricus rex Angliæ ſummè Petrum Tarentaſium archiepiſcopum veneratur 165.a
henricus Albanenſis epiſcopus 169.a
henricus Dux Burgundiorum 220.b
henricus primus rex Galliorum 438.b
henricus Imperator 834.a
heracla Alexandriæ Archiepiſcopus 316.a
heraclea vrbs 202.a
heracleon 254.b
S. Heraclidis martyrium 969.
herbertus Chryſopolitanæ Eccleſiæ præſul ſchiſmaticus 166.a
herbertus apoſtata moritur 166.b
hercules Alexicacus 189.a
hereburg abbatiſſa 129.a
heribrandus affinis S. Guiberti, vaſtat Gemblacenſe cœnobium 443.a
hermeas 244.b
hermes Epiſcopus 33.a

hermes vrbis Romanæ præfectus, ab Alexandro pontifice baptizatur, cum vxore, sorore & filijs, & cum ijs pariter 1250. ferui, eorumq; vxores & filij 70.a
hermis præfecti filius à morte excitatur 71.b
hermothen ciuitas 332.a
hermogenes dux 654.a
hermione labrat Antoninus 40.a
herodes Agrippa 964.a
herodio decollatur 966.b
S.Herois seu Heronex martyrium 959.
hefforum (quos Cattos vocant) errores 582.b
heflis verbum Euangelij prædicatur 582.a
Hieracapollon monachus moritur 313.a
hieraces presbyter 33.a
hierapolis ciuitas Phrygiæ 2.b
hierapolitæ colunt viperam 2.b
hieria conuertitur ad Christum 740.b
hieronymus presbyter 450.b
S.Hieronymus contemporaneus S.Maximini 489.a
S.Hieronymus studiosus sanctorum vitæ indagator 853.a
hierosolyma capitur à Saracenis 894.b
S.Hilarion 241.a 455.a
hilarionis monachi Epiphanij præceptoris mira abstinentia 232.b
hilarini martyrium 434.a
hilarius Pontifex Romanus 424.a
hilarius Episcopus Pictauensis 449.a
hildebrandus de Manetis 416.a
hildefonsus Comes 165.a
hildulphus Episcopus 491.a
hippolytus martyr 21.a
hispanis Christum prædicat Paulus 969.b
historiæ sanctorum cur à sanctis Patribus conscriptæ 853.a cur mutilatæ nonnunquàm in scriptoribus inueniantur 4.a
historiarum sacrarum scopus 526.a
Hominis ratione prædicti officium 789.b
hominum mundanorum luctus 721.b
homousion è medio conatur tollere Eusebius Arrianus 653.a
homousion patris & filij damnatur in synodo Sardicensi 655.a
homousio in Nicena Synodo fictè qui subscribant 56.a
hon fluuius 762.a
hosiestus Rauennæ Episcopus 814.a
honor & aura popularis, spirituali homini fugienda 163.b
honores ac dignitates non ex affectu consanguineis aut minùs idoneis tribui vult Cosmus Medices 52.a
honorius Imperator 246.b
honorius Papa 647.a
S.Honofrij Eremitæ vita 701.a
horariarum precum pensum 53.b 484.a b 755.b
horariarum precũ pensum perfoluit Antoninus 43.b
horæ canonicæ à quo institutæ 617.b
horæ nonæ preces 748.b
hormisda papa 663.b
hortus appellatum B.Michaelis templum 38.a
hospitalitas singularis 160.b
hospitalis domus de la Scala 414.a
hospitia ædificat Dunstanus 373.a
hospitius Longobardorum in Gallias aduentum prædicit 436.a
hospitij recluſi vita 436.a
hospitij abstinentia 436.a
hœdus veteris legis typicus 67.b
Hicardus Leodiensis Episcopus 771.a
hubertus Comes 944.b
huch villa 130.a
hugbertus Dux Baioariorum 584.b
hugo Gallorum rex 221.a
hugo Thuringus donat S.Bonifacio prædium 583.a
hugo Gratianopolitanus Episcopus 164.b postea Viennensis Archiepiscopus 937.a
hugonis Carthusiani encomium 937.a
humbra fluuius 369.b
humbrus flumen 463.a
humanitatem Christi impugnat Apollinarius Syrus 159.b
humedus Thuringiæ hæresiarcha 582.b
humilitatis vis 327.b
humilitatis mirum exemplum in Iohanne Damasceno 124.a
hungari Italiam & Germaniam populantur 443.b
hungerus Traiectensis Episcopus 712.b
hunni Metim ciuitatem vastant 294.a
hunni Gallias vastant 295.a
Hybernia 343.b
hymbertus Comes 165.a

Iacobus Achonensis Episcopus 781.b 888.a
iacobus frater Domini 7.a
iacobus in vtero materno sanctificatur 7.a
iacobus solus sancta sanctorum perpetuò ingreditur 7.a
iacobus Apostolus, princeps Ecclesiæ Hierosolymitanæ 7.a
S.Iacobus à pinnaculo templi deijcitur 8.a
iacobus primus Episcoporum, martyrio coronatur 8.a
S.Iacobi Apostoli & fratris Domini vita 4.a
iacobi honorifica à Paulo facta mentio 6.b
S.Iacobi mortis ex Iosepho feuera citatur vltio 4.b
iacobi laudata Epistola 4.b
iacobi mortem Dominus vlciscitur 8.a
iannottus Pandolfinus eques 52.b
ianuarius Episcopus 846.b
S.Ianuarius presbyter in ædibus Gordiani habetur in custodia 198.b
ianuarij presbyteri visio 408.b
iasō Thessalonicæ constituitur Episcopus à Petro Apostolo 965.a
iconium 967.b
iconomachorum hæresis 115.b
Idrael pseudo episcopus 59.a
Ieiunant Christiani Alexand ix 32.b
ieiunium triduanum 526.b
ieiunij ardui exempla 772.b 774.b 781.b & alibi frequenter.
ieiuniorum ab Antonino accurrta obseruatio 42.b
ieiunijs Deus placatur, & alijs pijs operibus 212.a
ieiunijs & litanijs placandus Deus 601.b
iericho 183.a
iesiatorum institutum 414.a
iezabel 251.b
illyria 288.b
Imagini B. Mariæ virginis supplicat Ioannes Damascenus 121.a
imaginē B.virginis veneratur Maria Oegniacē. 884.a
imaginum cultus & veneratio pia 413.b
imaginum adorationem tuetur Ioānes Damasc. 119.b
imaginum vsus tempore S.Ambrosij 807.b
imprecationis speciem quæ apud sanctos plerunque feruet, non imprecationes, sed præfagia quædam esse malorum 199.b
imprecationum malarum vis 457.b
Inderauua de monasterium, filua Deirorum interpretarum 128.b
indi populi 182.b
indulgentiarum vsus peruetustus 53.b 55.a
inedia multa conficitur Paphnutius, sed diuinitùs con-

confortatur 703.a
infans nouem dierum loquitur 461.a
ingluuies incredibilis mutata in abstinentiam incredibilem 18.b
iniqui iudices, talionis iure in aduersarios non animaduertunt 29.a
iniuriam iniuria non recompensandam 193.a
in inobedientem monachum quàm seuerè animaduertat Romualdus 882.a
inobedientiæ crimen quàm periculosum sit 131.a
inobedientiæ pœna 818.a
innocens Cenomanorum Episcopus 348.b
innocentius primus Pontifex 456.b
innocentius Papa à rege Lothario in suam sedem restituitur 650.a
innocentius tertius Papa 773.b
inuocandi martyres post mortem 255.b 710.a
inuocatio martyrum, Dei honor est 710.a
inuocatio Sanctorum quid conferat 384.a 411.a
ioculatorem execratur S.Bonifacius 340.b
iohannes Capistranus Vicarius generalis fratrum de Obseruantia 433.a
F.Iohannes Dominicus, legatus in Pannoniam missus, Budæ diem suum obit 38.b
F.Iohannes Dominicus in Cardinalium numero coptatur 38.b
iohannes Turrecremata Cardinalis 51.b
iohannes martyr 84.b
iohānes Damasc enus sua scripta castigat & recognoscit 126.a
iohannes Eboracensis Episcopus sanat sua benedictione & oratione puerum 130.b
iohannes Eboracensis Episcopus, Herebaldū ab equo deiectum, ex eoq; lapsu grauiter læsum sanat 131.a
iohānes Higustaldēsis & Eboracēsis Episcopus 128.b
iohannes Valentinus Episcopus 164.b
iohannes Hierosolymitanus Episcopus 245.a
iohannes Bonaualtensis abbas sit Pontifex Opt.Max. & Valentinus dicitur 157.b
S.Iohannes Baptista 184.a lucerna omnium 909.b
iohannes Constantinopolitanus dictus Chrysostomus 251.a
iohannes Alexandrinus Imperatricem Eudoxiam ab Ecclesiæ ingressu arcet 251.b
S.Iohannes Episcopus Silentiarius, Ecclesiam Nicopolis B. Virgini sacram, ædificat 295.b
iohannes Silentiarius dæmoniacum precibus & vnctione olei sanctissimæ crucis curat 301.a
iohannes Pontifex Opt.Max.376.a
iohannes Spoletanus S.Bernardini præceptor 412.a
iohannes Salisburgensis Episcopus 586.b
iohannes Lyranus vir eximiæ sanctitatis 771.b
iohannes Niuellanus vir insignis 871.a
S.Iohannes Archiepisc. Constantinopolitanus 902.b
S.Iohannis Damasceni vita 115.a
iohannis Damasceni morum informator qualis fuerit 117.b & quis 118.b
iohannis Damasceni parentes 116.b educatio & institutio 117.a
iohannis Damasceni amputata manus, in foro suspenditur 120.b
iohāni Damasc eges à Seniore cœnobij p scripte 122.b
iohannis Duniacensis sanctissimi viri obitus 870.a
in laudē S. Iohānis Baptistæ oratio 902.906.908. 911.
S.Iohannis martyrium 932.a
Ionas propheta 195.b
ionæ monachi abstinens & rigida vita, mortis itē genus & sepultura 321.b 322.a
ioppe ciuitas 238.b 964.a
iosephus Iudæus veritatis studiosissimus 8.a
iouatus abbas 280.a
iouianus 35.b
iouinianus in Galatia moritur 36.b
iouinianus Christianissimus Imperator 935.a
iouiniano confertur post Iulianum imperium 36.b
Iram Dei auertendi priscus mos 684.b
irene sacræ ædis minister ab hydrope curatur 958.a
Isaac legisperitus catechizatur ab Epiphanio 246.a
ismaelis martyrium 786.b
ismidion Diensis Episcopus 164.b
isio Arrianus 24.a
ischyras Marcotæ Episcopus 31.a
ischyras improbissimus Arrianus 24.b
ischyræ contra Athanasium calumniæ 25.a
istiæi calceus 951.a
Italiæ qualis status tempore S.Bernardini 421.a
itta soror Modoaldi Episcopi, Pipini vxor 258.a
itta secundas recusat nuptias, & monasticum induit habitum 258.b
Iudas 190.b
iuliacum antiquum municipium 547.a
iulianus maleficijs se sperat Alexandrinum regnum consecuturum 36.a
iulianus se Macedonem mentitur 36.a
iulianus iaculo ictus perit 36.a
iulianus Cæsar ab Eudoxio creatur 34.a
iulianus Galliarum præfectus 34.a
iulianus miles Christianus 79.a
iulianus apostata vetat Christianos disciplinis politioribus eruditi 186.b
iulianus Imperator 198.a
S.Iulianus Cenomanorum Episcopus 349.a
iuliani apostatæ persecutio 186.a 449.a
iuliani apostatæ interitus 792.a
iuliani physiognomia quid portenderit 187.a
S.Iuliani martyrium 498.a
iuliano Augusti nomen tribuitur 34.b
iulij martyrium 845.a
iulius Pontifex Opt.Max.30.a 448.b 525.b 653.b
iulius Papa Athanasium restituit 30.b
S.Iulittæ patria ac martyrium 764.a
iupiter impurus 284.b
iurenses 162.a
iussa maiorum negligere periculosum 334.b
iusiurandum deuitari vult Iacobus Apostolus 6.b
iusiurandum à S.Bonifacio Pontifici præstitum 579.a
iustina mater Valentiniani regis 90.a
S.Iustini philosophi martyrium 713.b
iustinianus Imperator 296.a
iustiniani Imperatoris visio 952.b
iustus arrogantiæ & superbiæ accusatur 5.b
iustus rectè factorū nil sibi, sed Deo totum tribuit 5.b
iustus S.Nicomedis corpus sepulturæ mandat 226.a
iusti memoria iucunda & vtilis 4.a
iua occidentalium Saxonum rex 460.b
iuera inclusa 895.b
iuo iudicis fungitur officio 402.a
iuo pacis quàm studiosissimus 403.b
iuo Ecclesiasticæ immunitatis strenuus tutor 403.b
iuo ob defensionem pupillorum, orphanorum, viduarum &c. Aduocatus pauperum vocatur 403.b
iuo à Clemente VI. Pontifice Max. canonizatur 403.b
iuo præscit obitus sui diem, & se sacra muniens vnctione, ad beatos cælites commigrat 404.b
iuo se iudicis functione abdicat, Ecclesiamq; de Lohaneto administrat 402.a
S.Iuonis presbyteri & Confessoris vita 401.a
S.Iuonis abstinentia 401.b
iuonis quædam miracula 403.a b
S.Iuuenalis Narniensis episcopi vita 77.b

Kariulphus 472.a
Kentenus pater S.Althelmi 460.b
Kinsinus Episcopus 368.b
Kissinga 583.a

Lachry-

LAchrymarũ inundantia cõmendata 824.b
& pluribus alijs in locis.
S.Lambertus episcopus 259.b
Lambertus abbas Caliriaci monasterij 158.a
Lambertus comes 220.b
lampades cælestes ad sepulcrum S. Stanislai ardere visæ 154.b
lampsacum 342.a
S.Landelini abbatis Crispinienſis vita 760.a
Lanfrancus Cadomenſis cœnobij abbas, fit Cantuarienſis episcopus 381.a
laodicea 964.b
laodicius credit in Christũ, & capite plectitur 203.b
lapo sacerdos 459.a
lateranense Concilium 771.b 773.b
latina via prope Romam 228.a
Læſionis mons 161.b
Lætiæ territorium 282.a
lauandi cadauera consuetudo 22.à
laudem fugiunt Dei amici 948.b
laudes hominum qui venatur, se Dei priuat remuneratione 983.a
laudunum 640.a
laulas oppidum 881.a
laureacenſium castrum 85.b
laurentia 55.a
S.Laurentini martyrium 562.a
S.Laurentius martyr 349.a
laurentius Melphitanus episcopus 451.a
laurentius presbyter 464.a
S.Laurianus 410.b
lauſanna ciuitas 162.b
Legionum ciuitas, alijs dicta Legaeſtir & Carlegion 468.b
lemouicenſes 730.b
leo II. Imperator 578.a 696.b
leo III. Iſauricus Imperator Iconoclaſta 115.b 119.b
leo III. Imperator impiè à se conficta Epiſtola Iohannem Damaſcenum apud Damaſci principem proditionis insimulat 120.a
leo primus Romanus Pontifex 922.a
leo decimus 58.b 59.a
leodium 442.b
leodij vaſtatio 871.a
leonis martyr 743.a
S.Leontij martyrium 796.a
leontopolis 239.a
de Lereto monaſterium 416.b
leuſus abbas 349.a
Libanus 84.a
libellus aduerſus Macarium admittitur 25.b
libellum quendam martyres defuncti Ludouico Imperatori offerri iubent 541.b
liberalitatis in pauperes exempla præclara 160.b 161.a b
liberius pontifex Romanus, Iulij ſucceſſor, damnatur exilio 34.a
libia martyr 743.a
libias 300.a
lichia mater S. Richtrudis 277.b
lidda 964.a
lidulphus eremita 625.a
ligeris 271.a
linamones Epiſcopus 33.a
linarus mons 83.a
S.Linus 225.b
linus Romanus Episcopus à Petro conſtituitur 966.a
S. Liphardi abbatis patria, miracula, virtutes & reliqua vita 564.565.
lirinenſe monaſterium 437.b
lirinenſis inſulæ latus 507.b
litaniarum vſus peruetuſtus, & cur inſtitutæ ſint vigiliæ ac Rogationes 211.b
literæ Zachariæ pontificis ad varios Epiſcopos 600. 601.602.
literarum Gregorij ſecundi ad Bonifacium exemplar 577.b
literarum Gregorij III. ad Bonifacium miſſarum exemplaria 583.b 585.a 586.b
literarum Conſtantini iunioris ad Alexandrinos exemplar 28.a
Lobienſe cœnobium 762.a
loca ſancta quantum venerentur S. patres 245.a
loca ſacra religionis ergò viſitare & antiquum & pium 238.b
locus Euangelij Matth.17. explicatur 971.b
loën caſtrum 895.b
londonium 370.b
longinus 248.b
longinus miles Chriſtianus 79.b
longiuadum cœnobium 167.a
longobardorum in Gallos expeditio 436.a
loſſum Hasbaniæ oppidum 771.a
loth vxor 280.a
lotharingia 166.b
lotharius rex coronatur Imper. Romanus 650.a
S.Lubentius 490.a
lucianus monachus cælitùs candida veſte contegitur 231.a
luciæ monaſterium Florentiæ 56.a
lucilla virgo 525.a
lucinæ religioſæ matronæ apparet S.Sebaſtian' 209.b
lucinæ ætas & vitæ integritas 209.b
lucius ab Arrianis Georgio ſubſtituitur 35.a
lucretius à Satana diuexatus animam exhalat 209.b
ludouicus rex Francorum 170.b
ludouicus Loënſis comes 896.a
ludouicus Imperator 710.b
ludouici Imperatoris deuotio erga Sanctorum reliquias 535.a
ludus puerilis Athanaſij 23.a
lugdunenſis Eccleſia 165.a
lugdunum 217.b 406.b 516.a
lugdunum à Comite Forenſi vaſtatur 941.a
luidhardus Epiſcopus 463.b
luitprandus Longobardorum rex 578.a 924.b
lundeuuic locus quidam 576.b
lundonia 465.a
S.Lupicini Recluſi vita 519.
lupus inſolitè gregis ſit cultos 642.a
luſus illiberales quantoperè execrandi, docet exemplo ſuo Antoninus 49.b
S.Lutgardis virginis patria ac reliqua vita 768.
Lybia 32.a
lycaonia 508.b 967.b
lycurgus legislator 185.b
lydia purpuraria 968.a
lydius Iadis 24.b 952.b
lyſias Tribunus 969.b
lyſimachus vt Dei ſponſas deoſq; dicatas Virgines reuereatur 743.b
lyſippi hortus 139.b
lyſtra 967.b

MAcarius presbyter 25.b
macarius vinctus ad ſynodum adducitur 25.a
macarius Epiſcopus Hieroſolymorum 61.b
macedonia 195.b
macedonianorum de S.ſpiritu hæreſis 189.a
macedonius 32.b
magauelda 373.b
magdunenſis ciuitas 565.a
magdunum mons 564.b

magella-

magellanus ager 45.a
magicis incantationibus refertum librum comburit Antoninus 50.a
maglabium 954.b
magnentius Constantem interficit 32.a 655.a
magnentius Arrianus imperium per tyrannidem inuadit 655.a
S.Maioli abbatis Cluniacensis vita 215.b eadē prosa & carmine conscripta 219.a
S.Maioli solennitas 215.b
S.Maiolus omnium suffragijs abbas eligitur 218.a
maior domūs 259.b 478.b
malcolini Scotorum regis cædes 689.b
malmundarium monasterium 259.a
malua fluuius 564.a
S.Mamerti Viennensis Episcopi vita 211.b
manna veteris legis typicum 67.b
manni pagus 871.a
mantola vicus 475.a
mantuæ conuentus à Pio II.celebratur 54.b
manuelis martyrium 786.b
manuum impositio ab Apostolis originem traxit 2.a
maram edulcat Dominus 183.a
marcella martyr 959.b
S.Marcellianus martyr 796.a
marcellinus presbyter ab Angelo è carcere educitur 524.a
S.Marcellinus capite plectitur 525.a
S.Marcellini martyrium 523.a
SS.Marcellini & Petri martyrum translatio 526.
marcianus abbas 297.a
marcianus Syracusanus Episcopus 964.b
marculphus abbas 407.a
S.Marculphi abbatis vita 8.b
marcus Episcopus 33.a
marcus Aurelianensis Episcopus 565.a
S.Marcus Papa 451.a
S.Marcus Romæ scribit Euangelium 696.b
S.Marcus martyr 796.a
marcus Euangelista, à Petro Alexandrinus ordinatur Episcopus 966.a
margareta fluuius 663.a
S.Margaretæ Reginæ Scotiæ vita 686.a
B.Maria in tormentis ab Andrea de Chio inuocata 494.a b quid ei præstiterit 495.b
B.Maria præstantior cunctis potestatibus 908.b
maria soror Moysi 66.b 316.a
maria mater Iohannis Cælestini 385.a
S.Mariæ de Oegnies vita 853.
marianna Philippi soror 3.a
marina rusticorum seruituti addicitur 199.a
B.Marini Ecclesia 640.a
maris Chalcedoniæ Episcopus 35.b
mariti plerique quàm sint duri in coniuges 223.a
maronis epistola 227.a
maronis cædes 227.a
apud Marsonem degit Petrus Apostolus 964.b
S.Martianus 696.b
martianus Christianus Imperator 295.b
martinus quintus Pontifex Max.38.b
martinus Turonensis Episcopus 217.a 218.b
S.Martinus Treuiros inuisit 489.b
martinus abbas 792.b
S.Martini Turonensis festum 475.b
martini pagus in Britannia minori 401.b
martini vicus 171.b
martij Romani milites 132.a
S.Martyrius lector pro Christi confessione trucidatur 485.a 486.a 487.a
martyris Alexandri vincula osculantur Christiani 289.b
martyres cruciant dæmones, & cogūt deferre obsessum 554.b
martyres mundi intercessores 709.a
martyres 40.in carcerem mittuntur 85.b
martyres suos cur Christus non seruet à pœnis 556.b
martyres trigintanouem capitis pœna vno die mulctati 85.a
martyres vbique præsentes opitulatione 985.b
martyrum historiæ quid conferant 569.a
martyrum mors, martyrum victoria 676.a
martyrium temerè expetens monachus, decertandi data occasione, negat Christum 323.b
martyriū mentis seu volūtatis & sanguinis 3.a 190.a
martyrio coronandi à Christo deficiunt 517.a
massana vrbs 411.a 430.a
massilia 437.b
S.Maternus 490.b
mathildis Conradi regis coniunx 220.b 689.b
maticensis ciuitas 216.b 217.b
matris Dei priuilegia 907.a
matrimonium Comiti volenti religionem ingredi, suadet Nortbertus 639.b 643.a
matrimonij finis ac scopus 578.b
S.Matthæi Euangeliū, Barnabę manu descriptū 699.b
maturus martyr immaniter cruciatus, securi cæditur 519.b
matutinæ preces 896.a
mauiuuolt vicus 443.a
S Maurini abbatis & martyris inuentio 681.a
mauritius Florentinus Episcopus 457.b
mauricius Imperator 462.a
maurienna 158.b
mauriennensis Ecclesia 164.b
maurontus abbas & Ieuita S.Rictrudis filius suscipitur ex sacro fonte à Richario sacerdote 278.b
mauronti abbatis historia 281.b
maurus Episcopus 21.a
S.Maurus S.Benedicti discipulus 216.b
maxentius Pictauorum Episcopus 488.a
maxentius Maximiani filius 134.a
maxianopolis 209.a
maximiana persecutio 228.a 284.a
maximianus Imperator 85.a 206.b 445.b
maximini immania edicta 131.b
S.Maximinus diuino oraculo Treuirorum fit Archiepiscopus 488.b
S.Maximini Episcopi Treuirensis vita 487.
S.Maximini reliquiæ à Treuirensibus ex Aquitania absportantur 490.b
S.Maximini reliquiarum translatio 491.a
maximus Episcopus & confessor 32.a
maximus Episcopus Hierosolymitana sede expellitur 32.a
maximus Tauromenij constituitur Episcopus 965.a
maximus, Constantinopolitanus Episcopus subdolè creatur 190.b
maximus Aegyptius 190.b
maximus baptizatus perfidiosè deficit à S. Gregorio 190.b
S.Maximus 565.b
S.Medardus Viromandensis Episcopus 662.b
S.Medardi Episcopi Nouiomensis, parentes, patria & reliqua vita 658.
S.Medardi encomium carmine conscriptum 669.b
S.Medardi cadauer Clotarius rex suis humeris gestat 665.a
medelocense cœnobium 930.a
mediolanensis Ecclesia 90.a
mediolanum 729.b 803.b 966.a
meldunense monasterium nunc dictum Malmesberia 460.b
meletiani hæretici 456.b
meletius hæreticus 24.a 360.a 338.a

meletius Episcopus Antiochenus de sede deponitur & damnatur exilio 34.a 36.b
meletij episcopi virtutes 194.b
meletium Valens deponit de sede Antiochena 36.a
melioracus mons 159.a
melite insula 969.a
mellitus abbas 465.a
memoria infignis Iohannis martyris 84.b
memoria pclara Petri Archiepiscopi Tarentasij 157.b
memoriæ præclarum exemplum in Antonino 38.b
menandri sententia allegata 27.a
mendici duo fraudulenti 48.a
mendicorum duorum pecuniæ quandam summam pauperis cuiusdam ciuis filiabus, pro dote dispensat Antoninus 48.a
menſæ diuturna nimis accubatio vitio datur 42.b
menſam cruce lignare, non nouum 309.b
ſub Menſam diuina legere eloquia, pius mos 42.b 253.a 484.a
meritum aliquod eſſe bonorum operum 68.b
merita ſanctorum 22.b
merita noſtra Dei dona 94.b
meritorij operis inficiatores taxat Ambroſius 411.a
meritoria martyrum opera, præmiorumq; differentia 43
methe Eccleſia 478.a
metho vicus 486.a
Miciacum monaſterium 565.b
midas ditiſſimus 118.b
miletum 968.b
minois legislator 185.b
mira(alij Lyſtra) vrbs Lyciæ 969.a
miracula amicorum Dei irridens, diuinam experitur vindictam 949.a
miracula cur plerunq; non perpetrentur 613.a
miraculorum commemoratio moleſta eſſe non debet 476.b
miraculorum proprietas 219.b
miſſa incruentum ſacrificium 297.a
miſſa ſacrificium propitiatorium pro mortuis 878.b
in Miſſa vult proſuis parentibus orari Auguſtinus 95.a
in Miſſa filius patri offertur 879.b
miſſæ ſacrificij mentio 95.a 209.b 212.a 225.b 281.b 344.b 359.a 372.b 407.a 461.a 477.a 478.b 514.b 525.a 582.b 624.a 626.a 796.a 816.b 929.a
miſſæ quotidianæ etiam antiquitùs in vſu 18.a
miſſæ quotidianæ apud ſanctorum tumulum celebrantur 74.b
miſſæ ſacrificium, angeli ſua præſentia cohonestant 617.a 880.a
miſſæ ſacrificij vis 984.b
miſſæ ſacrificio diuinitùs reuerentia exhibita 461.a
miſſam ante concionem quotidiè S. Bernardinus celebrat 421.b
miſſam de die ſæpiùs audit Margareta regina 689.a
miſſam celebrat Philippus 2.b
miſſam celebrat Petrus Tarentaſius 165.b 168.a.b
miſſam celebrat S.Barnabas 696.a
miſſam pro defunctis celebrari minimè nouum 94.a
miſſam ad lectum ſuum celebrari vult Paulinus Epiſcopus 846.b
miſſas pro ſe poſt mortem celebrari vult Margareta regina 689.a
mithras deus gentilium 34.b
mithræ myſteria & ſacrificia 34.b
mitylene 968.b
Mocij martyris templum 954.a
moderatio, inſigne magiſtri 5.a
S.Modeſti martyrium 753.b
S.Modoaldus Treuirorum Epiſcopus 256.b nobilis proſapia laudata 260.b 259.b
modoaldi Treuerenſis Archiepiſcopi Epitaphium 263.b
modoaldi genus quantum Galliarum Eccleſias auxerit 260 b
de S.Modoaldi translatione Epiſtola 274.a
moganus fluuius 583.a
moguntia fit metropolis 608.b 575.a
moguntinæ ciuitatis encomium 272.a
moguntina eccleſia fit metropolis reliquarum Germaniæ Eccleſiarum 590.a
mois Epiſcopus 33.a
monachorum regula 316.b
monachiſmum olim etiam pueri amplexi 318.b
monachus eſſe nō poteſt, qui non conſentit opes 231.b
monachus negligens redit ad mundum 325.b
monachi immorigeri pœna 325.a
monachi in eccleſia non ſolent loqui 383.b
monachi quidam diuinitùs puniuntur 819.b
monachi, etiā ipſius Apoſtoli S.Barnabæ tépore 696.a
monachorum Herſfeldenſium diſſoluta vita 98.b
S.Gothardo reformata 99.a
monachorum inſtitutum commendatur 216.b
monachorum odio diaboli torquentur 390.b
monachorum vita vnde orta 307.b
de Monachis, mundi huius iudicium 418.b
monaſterium S.Albani Moguntiæ percelebre 555.a
monaſterium B.Martini 21.a
monaſterium Eritum 703.b
monaſterium de Colimbria 724.a
monaſterium fœminarum Sibapoli 740.a
monaſterium S.Michaelis 815.a 819.a
monaſterium Laubienſe 702.a
monaſterium S.Vincentij 831.b
monaſterium S.Catharinæ 768.b
monaſterium Martianenſe 280.a
monaſterium Miſtianenſe 792.b
monaſterium Claſſenſe 813.a
monaſterium S.Benedicti 818.a
monaſterium Aquirize 771.b
monaſterium à Deo punitum, ob negligenter ſolutas preces horarias 783.b
monaſterij euerſores, diuinitùs puniuntur 329.a
monaſteria 48.in Anglia conſtructa 377.a
monaſteria vita vnde orta 307.b
monaſticæ vitæ defertor, luit pœnas Purgatorias 855.b
monaſticæ regulæ à Pachomio traditæ 314.b
monaſticæ diſciplinæ olim iugo infantes etiam & iuuenculæ monachæ traditæ 741.a.
in Monaſticæ rei vſurpatores diuina vltio 931.b
monaſticam diſciplinam ſtrictè colentes monachi, martyres ſunt 333.a
monaſticus canō Pachomio ab angelo traditur 310.b
monaſtici canones à Gregorio Nazianzeno & Baſilio editi 105.b
monaſticus habitus 615.a
monetā adulterinam excudentis grauis pœna 373.a
monetariorum ſupplicium 373.a
S.Monica cur S.Ambroſium amārit 88.b
monica defuncta, Euodius pſalmum cantat 94.a
S.Monica vt in matrimonio ſe gefferit 91.b
S.Monicæ, matris S.Auguſtini, vita 86.a
S.Monicæ virtutes 88.a
S.Monicæ in eruditendis liberis diligens cura 91.a
mons congregationis 83.b
mons Petri 142.b
mons gaudij 879.a
monulphus epiſcopus templum in honorem S.Seruatij ædificat, eoq; corpus eius transfert 294.b
mopſi fontes 33.b
morbi corporis, incrementa ſæpè ſunt virtutum animæ 918.a
mori-

morientes sunt precibus iuuandi 775.b
mortem bonorum non nimium lugendam 46.a 93.b
mortui viuorum iuuantur suffragijs 713.a
mortuorum cadauera, canibus deuoranda obijciunt Persæ 235.a
mortuorum corpora abluunt veteres 887.b
mortuis orationes impertiendæ 95.a
mosa fluuius 626.a
mosella flumen 265.b
moses 190.b
mosomagum castellum 490.b
Muchonis monasterium 321.a
mugellana vallis 45.a
mulieres tantoperè deuitat Pachomius, vt propriam etiam matrem videre non velit 318.a
mulierum fugienda colloquia S. Bernardini exemplo 413.a
mundanorum hominum vita mortua 87.b
mundi erga suum creatorem ingratitudo 895.a
muneribus non corrumpitur Antoninus in Ecclesiasticis personis eligendis aut beneficijs conferendis 44.b
munio flumen 40.a
murmur in monacho execrandum 123.a
muficis instrumentis vt vtendum sit 361.a
Mysia 967.b

NAbal 190.b
nabor martyr 139.b
nannetum vrbs 445.b 479.a 481.a
Narnia obsidione hostium vexata, precibus S.Iuuenalis liberatur 77.b
de Nathanaele insigne Christi præsagium 1.b
naturalium rerum contemplatio hominem ad Dei admirationem & amorem rapit 118.a
S.Nazarij vita & martyrium 803.
nazianzum vrbs Cappadociæ 182.b
Neapolis 39.b 50.b 396.b
S.Nectarius 471.b
nectarius Episcopus Constantinopolitanus creatur 196.a
niemanſenſe territorium 161.b
nieta mater S.Bernardini 411.a
S.Nerei martyrium 281.b
nero Simone mago vtitur familiariter 225.b
nero Petri vitæ insidiatur 961.a
nero suam conficit matrem, patris sororem, & Octauiam suam vxorem 970.a
nerone regnãte docent Petrus & Paulus Romæ 960.a
nerua 226.b
neſtoriana hæresis 921.a
neſtorius Augustalis 32.a
Nicasius Comes 476.a
nicenum concilium confirmatur, & heterousium Arrianorum condemnatur 31.a
nicea 436.a 653.b
S.Nicetius Episcopus 406.b
S.Nicolaus quàm celebris in Ecclesia 172.b
nicolaus Biliotrus, penè exanimis, ab Antonino pristino vigori restituitur 57.a
nicolaus quartus Pontifex 395.a
nicolaus quintus Rom.Pontifex 435.b
nicolaus quintus moritur 52.b
nicomachus in ipsis tormentis à Christo deficit, arreptusq; à dæmone miserè perit 342.b
nicomedia Bithyniæ ciuitas 24.b 964.b
S.Nicomedis presbyteri martyrium 225.b
Nicopolis 295.b
nilus fluuius 510.b
nilus Episcopus ob Christiani nominis professionem igni traditur 84.a
nithagouue pagus 542.b 543.b
nitria ciuitas 22.a 839.a
nitriæ mons 308.a
nitrienſe territorium 21.a
niuellenſe monasterium 930.a
niuella Leodienſe oppidum 856.a
Nocturnæ preces S.Iacobi 4.b
nocturnæ preces Vuironis 141.b
nonna Gregorij Nazianzeni mater 188.b
nonnus præses Phœniciæ 24.b
noricum Ripense 85.b
S. Nortberti Magdeburgẽsis Archiepiscopi vita 622.
S.Nortberti corpus diù inhumatum iacens, nulli fœtori aut putredini est obnoxium 650.b
normannia 170.b
nortmanni in Gallias & Germaniam irrumpũt 269.a 275.a
nouiomus vicus 474.a
Numentana via Romæ 74.b 226.a
numerus duodenarius mysticus 499.a
numeri denarij mysterium 67.a
nutſcelle monasterium 577.a

OAsis 32.b
obedientia potior alijs bonis operibus 329.b
obedientia Iohannis Damasceni erga seniorem 123.a
obedientiæ virtutis vis 637.b
obedientiæ & humilitatis ergò sportulas diuendit Iohannes Damasceuus 123.a
oblationes in sanctorũ honorẽpiæ & antiquæ 705.b
oblationes inter Missarum solennia veteribus consuetæ 168.a
oblationum in Ecclesijs vsus antiquus 473.a
obliæ nominis interpretatio 4.a 7.a
obtrectantes vehementer execratur Pachomius 316.a
Ochnofurtum 583.a
occidunt seipsas virgines, vt pudicitiam tueantur 854.b
occidere seipsum an liceat, & qui id fecerint, quomodò item excusentur 673.b
ocium literarum studio & orationibus fugat Antoninus 39.b
octauianus se in Romanam sedem ingerit 941.b
octouiri 48.b
Odo Archiepiscopus Cãtuariensis moritur, eiq; Belsinus subsitutus mox vita defungitur 371.a
odo Comes Cancix Episcopus Baiocensis 382.b
odo secundus abbas Cluniacensis 217.a
odor suauissimus ex reliqnijs S.Mauritij percipitur 683.b
S.Odulphi Presbyteri vita 710.b
Oedipodis incestus 517.a
Officij celebrandi mos in Ecclesia 245.a
Oilbaldus abbas 444.b
Olei sacrati atque exorcizati antiquus ritus & vsus 301.a 351.a 408.a 436.b 437.a 473.b 475.b 476.a 477.b & deinc.
oleum de S.Samsonis sepulcro scaturiens, sanat infirmum 958.a
oleum ex reliquijs S.Nicolai manat 175.b
oleum sanctissimæ Crucis 301.a
olla Vulcani in Lipara insula, in quam anima Theodorici regis demergi visa 470.b
olympa 966.b
olympus Philippis à Petro ordinatur Episcop* 965.a
Onuphrius præceptor S.Bernardini 412.a
Opera orationi sunt auxilio 6.b
opera nostra quatenùs celanda & prodenda 340.a
opibus quatenùs vtendum sit 117.a
opsis discipulus Pachomij 314.a
Oracula gentilium 203.a
oraliam flumen 582.b
orat extensis manibus Pachomius 323.b

oratio ſereni & tranquilli animi laudata 6.b
oratio in laudem SS.martyrum Cantij, Cantiani, & Cantianillæ 496.b
oratio Gregorij Nazianzeni de amore pauperũ 189.a
oratio Gregorij ad Conſtantinopolitanos 191.a
oratio Gregorij Nazianzeni ad Theodoſium Imperatorem 195.b
orationibus ſemutuis iuuare, pium & Chriſtianum 86.87.88.
ordinatio nulla quæ non ex Eccleſiæ conſuetudine & inſtituto procedit 23.b
ordinatur presbyter Norbertus 624.a
ordinerus Anglorum dux 375.b
ordo montis Oliueti 414.a
ordorff 582.b
orientem versùs orat S.Zenobius 452.a
origenes taxatur 316.b
origeniſtarum errores 298.b 338.a
originalis peccati labi minimè obnoxius B.Iohannes Baptiſta 912.b
orontes fluuius 37.b
orphici hymni 124.b
orthoſia 964.b
Oſmãę virginis tumulus, diuinitùs reuelatus 779.a
oſtienſis ciuitas 93.b 449.b
oſtienſis via Romę 962.b
S.Oſualdus Epiſcopus Vuigornienſis & Eboracenſis 377.a
Otgerus Leuita 141.b
otho Nicolinus Iureconſultus 52.b
otthorex Gemmelacenſe inſtitutum cõfirmat, multisq priuilegijs donat 442.b
otilo Dux Bauariæ 604.b
otto Cæſar & eius filius itidẽm Otto dictus 220.b
Ouis, grauiſſima premente ſenecta, interdùm tantùm veſcitur Antoninus 42.b
Oximenſis pagus 480.a

PAchomius varijs dæmonis ludibrijs exagitatus, ſigno crucis ſe muniens, maligni inſultationes vincit 312.a
pachomius caſtitatis amator 309.a
pachomius inobedientem monachũ corripit 325.a
pachomius monachi inobedientiam punit 329.b
pachomius monachum mortuum vult ſine pſalmodia, vt animæ conſulatur, ſepeliri, non vt Eccleſiæ conſuetudo in fringatur 328.a
pachomij de Origene ſententia 330.a
pachomij inſigne facinus erga defunctum negligentem monachum 328.a
S.Pachomij vita 307.a
pachomij ſumma religio 320.b
B.Pachomij monaſterium inuiſit S.Athanaſius 315.b
padua 728.a
palamon Anachoreta 309.a
paleam flumen Antoninus traijcit 53.a
palæſtina 32.a 183.a
pallij vſus antiquus 467.a 583.b 603.b 605.b
S.Pamphili encomium & patria 499.b 502.a
S.Pamphili eruditio & ſapientia, item genus & functio 498.b
pamphylia 967.b
S.Pancratij martyris vita 228.a
pancratius Tauromenius Epiſcopus 964.b
panis vrbs 310.a
panis benedicti & ſacrati vſus vetuſtus, vis & efficacia 320.a 408.a 833.b
pannonia 21.a 38.b 294.a
panſophia 451.a
S.Pãſophius à S.Ambroſio excitatur à mortuis 451.a
panta 964.b
pannuarius Epiſcopus 327.b
paphnutius monach⁹, Antonij diſcipulus 238.b 707.a
paphus 241.a
pappus Epiſcopus 241.b
parentibus interdùm vt pareat quis, aliquid inuitè ſuſcipiendum 188.a
parentium ciuitas 824.b
pariſiacenſis Diœceſis 170.a
pariſij 401.b
S.Pariſij Bononienſis vita 701.a
parium marmoris genus 271.a
parricidarum pœna 584.a
partheniacum mare 183.a
parthenopolis ciuitas 643.b
paſcha dies feſtus omnium Chriſtianorum 309.b
paſchæ ſolenne feſtum 298.b 684.a
paſchalis Papa 626.a
paſtoris boni exemplum in Antonino 47.a
patara 968.b
patauium 50.b
patermythius ob Chriſtiani nominis confeſſionem igni demandatur 84.a
paternæ nobilis matrona 407.b
patientiæ laus 5.b
patrioſala prædium 491.b
patritius S.Monicæ opera credit in Chriſtum 92.a
patrophilus Arrianus 32.a
patrum ſcripta inuiſa hæreticis 597.a
paulus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, à ſede depoſitus, Romam venit 31.a
paulus Epiſcopus relegatur in Cucuſum, & ibi ſtrãgulatur 655.a
paulus à Feſto vinctus, Romam ad Neronem mittitur 7.a
paulus vt crebrò mortuos 983.a
paulus Neronis pellicem conuertit 970.a
paul⁹ plus honoris eſt cõſecutus q̃ Imperatores 980.b
paulus prophetis ſuperior 982.a
pauli Conſtantinopolitani Archiepiſcopi vita 653.
S.Pauli Epiſcopi reliquiæ transferuntur 656.a
B.Pauli ſententia allegata 27.a
S.Pauli Apoſtoli vita 960.961.962.963.
B.Pauli martyrium 342.a 498.932.962.
S.Pauli conuerſio deſcribitur 693.a
S.Pauli Apoſtoli ſcripta 962.b
B.Pauli encomium 971.973.
S.Pauli labores 976.a
S.Pauli cœnobium 164.a
pauli cum B.Iohanne baptiſta collatio 982.a
paulina credit in Chriſtũ 523.a gladio perimitur 525.a
S. Paulini ædes conflagrat, nec Modoaldi reliquiæ comburuntur 271.a 275.b
S.Paulini Nolani Epiſcopi vita 846.
paulinus Treuirenſis Epiſcopus 490.a
pauper reprehenſibilis monendus, non deſpiciendus 917.b
pauperum ingens numerus paſcitur 643.b
paupertatis votum 646.b
peccatum plerique erroneè à natura eſſe dixerunt 5.b
peccatum veniale quàm grauiter accuſet in ſeipſa Maria Oegnienſis 859.a
peccati cauſa 5.b
peccati occaſiones non vitare, quàm noxium & periculoſum ſit 872.a
peccata in confeſſione detecta, dæmon improperare non poteſt 638.a
peccatis etiam minimis obuiare quàm fructuoſum 867.b
pella vrbs 182.b
pelagia ſeipſam interficiens laudatur 674.b
S.Pelagiæ virginis laus 674. 678.
S.Pelagiæ virginis martyrium 78.b
in Pelagiam amoris vim non ferens, Diocletiani Imperato-

peratoris filius, seipsum gladio enecat 82.a
pelopidis humerus 952.b
peregrinatio ad loca sacra 119.b 410.b
peregrinatio ad S. Iacobum in Gallicia 15.b
peregrinationes ad sanctorum sepulcra antiquitùs vsitatæ 812.a
ad perfectionis culmẽ qua ratione pertingatur 425.a
pergamius S. Iohannis Silentiarij frater 296.a
perge 967.b
pergentina virgo 563.a
S. Pergentini martyrium 562.a
perinthus vrbs 135.a
periurum quendam ob sacramentum ad tumulum suum præstitum S. Austregisilus punit 411.a
perona monasterium 282.a
persæ populi 982.b
persæ in Syriam irrumpunt 932.a
persarum rex 233.b
persecutio Christianorum sub Taciano Aegypti præfecto 36.b
persecutio Ecclesiasticorum 166.a
persecutio Tyrannorum 307.b
persecutio Diocletiani & Maximiani 671.b
persecutio Christianorum sub Diocletiano 739.b
persecutor Christianorum Selenus 740.a
persecutio Maximi 750.b
persecutio Diocletiani Imperatoris 753.b
persecutio Iulitini apostatæ 786.b
persecutio sub Vespasiano Romano Imperatore 796.b
persecutio Christianorum Traiani Imperatoris tempore 800.b
persecutio & tyrannis Neronis Imperatoris 803.b
persecutio Christianorum sub Maximiano Herculeo & Diocletiano Augustis 843.b
persis 295.a
pestis fœuissima, eaq; generalis 414.b
petrus Apostolorum primus, religionis negocio præest 6.b
S. Petrus Episcopus & martyr 32.b
pertus Barbus Cardinalis, qui postmodùm Pontifex Opt. Max. factus, Paulus dictus est 51.b
petrus Episcopus ob Christianæ fidei professionem, ignibus traditur 84.a
petrus Stamedensis abbas creatur 158.b
petrus Stamedensis, Tarentasius eligitur Archiepiscopus 159.b
petrus Archiepiscopus Tarentasius mittitur à Papa ad conciliandam pacem inter reges Francorum & Anglorum 169.b
petrus Alexandrinus episcopus 190.a
S. Petrus Apostolus Plautillam ad fidem conuertit & baptizat 224.a
petrus Alexandriæ Episcopus 307.b
S. Petrus Exorcista capite plectitur 525.a
petrus Alexandrinus Episcopus 803.a
petrus Leo vi Romanam occupat sedem 647.a plurima mala Romæ perpetrat 649.b 650.a
petrus Vrseolus Dalmatiæ dux, fit monachus 815.a
petrus magister Apostolorum 917.a
S. Petri monasterium 143.b
petri Archiepiscopi Tarentasij vita 156.
petri Archiepiscopi Tarentasij ingenij felicitas, discendi celeritas, morum maturitas, parentum vita religiosa 157.b
petri Alexandrini temeritas 190.b
S. Petri cuiusdam martyrium 342.a
S. Petri Cælestini vita, patria, parentes, signa futuræ indolis 385.a
petrus Cælestinus diuinitùs quid sentire debeat de inuoluntaria pollutione, edocetur 388.a
petrus Cælestinus creatur Pontifex Opt. Max. 395.a
petri Cælestini in Papatu insignis humilitas, & vti se in eo gesserit, itemq; de eiusdem coronatione 396.a 397.a
petri abbatis sanctitas, post obitum eius, miraculo-fè ignotis (apud quos reconditus erat) innotescit 467.b
S. Petri Exorcistæ martyrium 523.b
petri Fullonis impietas 697.a
S. Petri Apostoli vita 960.961.962.963.
B. Petri martyrium 962.b 966.b
B. Petri encomium 971.973.975.
petro (dum Christianorum rogatu cedit Roma) obuius fit Christus Dominus 961.a
B. Petronius de Petronijs 494.a
petronij obitus 338.a
petronilla vxor Florentij Crassi, octaui Hollandiæ Comitis 931.b
S. Petronillæ historia 225.b
S. Petronillæ obitus & funeris iusta 226.a
Pharusi 183.a
philippus particeps est manifestationum Christi post resurrectionem 2.a
philippus abbas 21.a 22.a
philippus rex Franciæ 779.a
philippus Archiepiscopus Colonensis 845.b
philippi Apostoli res gestæ 1.a
philippi Thraciæ ciuitas 31.a 289.a
philippi Imperatores in Christum credunt 262.b
philippopolis Thraciæ ciuitas 933.a
philistæa dogmata 189.b
philo Carpasij Episcopus constituitur 246.b
philo 249.b
philocrates presbyter 201.a
philones Episcopus 33.a
philosophi cuiusdam quæstiones, soluit Theodorus monachus 329.a
philosophi huius mundi à S. Scriptura reijciuntur 89.b.
philosophia Christiana 117.b
philosophiæ virtus 118.a
philosophiæ summa arx, mortem contemnere 90.a
philosophiæ laus nominisq; etymologia 89.b
philotheus 969.b
phinees 945.a
phœnicia 229.b 233.b 964.b
photice ciuitas 966.a
photini Lugdunensis Episcopi martyrium, & pro Christi confessione mors 519.a
phrygia 2.b 228.a 449.a
phthili laborat Antoninus 39.b
phygellus Ephesinus à Petro constituitur Episcopus 965.a
Pibi vicus 231.a
picenum 55.b 209.a
pictaui 488.a
pietas eruditioni coniuncta, quantum possit 50.a
pinianus in Christum credit 207.b
pipinus Anfigisi filius 259.b
pipinus Breuis 260.a
pipinus rex Gallorum 213.b 440.b
pipinus dux Francorum 142.b 409.b
pipinus dux vt se sub Dagoberto gesserit 262.b &c.
pipini ducis obitum tota luget Austria 258.b
pipini encomion 258.a præclara laus 262.b
pipini regis ad Bonifacium literæ 610.a
pisanus ager 39.a
pisæ ciuitas 56.b
pisidia 967.b
pisinuntes 964.b
pistoria Thusciæ ciuitas 45.a
pistorium 39.a
Placentia 803.b
platonia monialis 740.a

plautilla 224.a
plechelmus sacerdos 142.a
pletinsula 622.a
S.Plutarchi martyrium 959.
pluuialis Sãctus, cur B.Maurinus vulgo dictus 685.b
Podiensis ciuitas 727.b
pœmenia angeli hortatu ad martyrium contendit sequens filium 286.b
pœnæ ambitiosorum 893.b
pœnitentia post confessionem à sacerdote iniuncta, explenda 164.b
pœnitentia publica expiantur publica delicta, à Ludouico Pio & Theodosio Augusto 260.b
pœnitentia septenni, Edgarus rex adulterij peccatum expiat 375.b
pœnitentia homicidarum, à veteribus cõstituta 813.a
pœnitentia insignis Ottonis Imperatoris 821.a
pœnitentiã grauẽ monacho iniungit Pachomi⁹ 334.a
ad Pœnitentiam adhortatio 898.b
polemon 184.a
Polonia beneficio Ottonis III. regnum factum 147.a
pollutionis nocturnæ aliquæ causæ, & quãdò sacram impediat vel non impediat communionem 388.b
polybij Episcopi Epistola ad Sabinum Episcopum Constantiensem 254.b
pontia insula 224.a
poncici pueri martyrium 521.a
pontifex Rom. Boleslaum Poloniæ regem regno, & regnum regio priuat titulo 154.b
pontificiæ pompæ & ornamenta laudantur, eorumq; demonstratur antiquitas 397.a
pontificis Alexandri osculatur pedes Quirinus 72.a
S.Pontij martyrium 302.b
pontus 185.b 450.b 964.b
poppo Treuirensis Archiepiscopus 508.a
S.Porphyrius S.Pamphili famulus 498.b
S.Porphyrij martyrium 498.a.
porta Appia Romæ 961.a
portarum Carthusia 936.b
portuensis via 209.b
S.Potamiænæ martyrium 959.
S.Potentianæ virginis historiola 358.b
Præmonstratenses ordinis author Noribertus 630.b de eiusdẽq; ordinis instituto diuina reuelatio 634.b
præmonstratenſ templum ædificant, 635.a
prætorias ciuitas 750.b
preces populo Alexandrino publicæ, in morẽ Catholicorum (vt vocant) processuum vsitatæ 30.b
preces cur Deus, etiam in re leuissima, exaudiat plerunque 341.b
precum sanctorum virorum vis 820.a
presbyter vigesimo ætatis anno, ordinatur Euentius 74.a
presbyterum ordinat Epiphanius 245.a
presbyterorum aliquot nomina 611.a
S.Primi martyrium 670.
S.Primitiui martyrium 679.b
priscilla 968.a
priscus consularis 208.b
priscus Simonis Magi discipulus 224.a
probus 969.b
S.Proculi martyrium 505.b
processionis solennis apud priscos Christianos cum crucibus vsus 405.b 452.a 463.b eiusdem cũ reliquijs sanctorum 750.a
proconesiæ tabulæ 190.b
prochorus episcopus Nicomediæ à Petro constituitur 965.a
proclisia vxor patricij cuiusdam viri Romę 247.b
proclus hæreticus 963.a
S.Proculus martyr 340.a
promotus præfes 671.a
prophetæ Christum prænunciant
prophetiæ vt puri homines vt plurimùm pollent 187.a
S. Prosperi Aquitanici episcopi Regiensis vita 922.
B.Prosperi orationes duæ 923.924.
S.Protasij vita & martyrium 803.807.
protasij corpus integrum ex reuelatione diuina inuentum 90.a
protei formæ mutatio 952.b
protina neptis Galieni Augusti 207.b
prouidentia Dei 86.b 87.
pruliacum monasterium 169.b
Psalmos negligenter canentis ad Sancti corpus, pœna 513.b
psenosiris episcopus 33.a
Pudicitiæ exemplar 296.a
pulchri portus locus 969.a
purgatorius ignis 54.a 781.a
purgatorij pœnis mancipati, iuuandi nostris orationibus, suffragijs, sacrificiorumque oblationibus 861.a
purgatorij pœnæ describuntur 889.b
purgatorij ob pœnis afflictas animas, quàm se grauiter affligat Christina mirabilis 890. & deinc.
in purgatorio puniuntur animæ pro peccatorũ qualitate 869.b
ex purgatorio animam cuiusdam liberat S.Lutgardis 773.a
puteoli 969.a
Pyrenæi montes 277.b
pythagoras Samius 118.b 122.b
pythonicus spiritus 968.a

QVadragesima sancta dicta Athanasio 32.b
quadragesimæ tempore corpus suũ solito seuerius macerat S.Marculph⁹ 11.b
quadragesimale ieiunium obseruat Andreas 21.b
quadragesimale ieiunium tempore Ambrosij obseruatum 807.a
quadragesimale ieiunij antiquitus obseruatũ 393.b 630.b 687.a 816.a 830.b
quiriacus 488.a
S.Quirici patria ac martyrium 764.a
quirici infantis laudanda in tyrannum rebellio 766.b
quirini martyrium 70.a
S.Quirini Scisciani martyrium 566.a 568.a

RAdegundis monasterium 565.b
radunt capita sua Apostolus Paulus & alij quatuor 7.a
rais fœmina martyrio baptismum supplet 959.a
raptores alienorum, puniuntur diuinitus 816.b
ratbodus Frisonum rex 576.b 578.a
ratispona 639.b
rauciannis Comes 934.a
rauenna 341.a
raufidones 479.a
Recham & Rechabim 8.a
redempta monialis 917.b
reditus ecclesiastici vt distribuendi 581.a
reliquiæ Sãctorũ auro & gemmis preciosiores 274.b 718.b
reliquiæ sanctorum asseruantur 58.a
reliquiæ Sanctorum veneratæ à rege Lusitaniæ 724.b 718.b
reliquiæ Sanctorum cur venerandæ 981.a
reliquiæ S.Febroniæ aromatibus & odoramẽtis conditur 748.a
reliquiæ Lutgardis virginis miraculis claræ 786.a
reliquiarũ loco S.Gangulphi arma asseruantur 213.b
reliquiarum contemptores vti puniantur 480.b
S.reliquiarum violatores à Deo puniuntur 931.a

reliquiis sanctorum vim ineſſe, homines ſanandi ideoq; venerandas eſſe, docetur tunica D. Antonini 56.a
reliquiis ſanctorum latens quædam vis ineſt 46.a 90.b 169.a 174.a
reliquiis non tantùm, verùm (quod magis eſt) ipſis etiam rebus, quæ ipſarum contactu fruuntur, miram efficaciam ineſſe 272.a
ex reliquiis S. Modoaldi furtim ſublatis, copioſus manat ſanguis 270.b 275.b
reliquiis martyrum ingentes defert honores Theodoſius Magnus Imperator 806.b
ex reliquiis S. Nicolai apparet lac manare 881.a
reliquias ſacras quâti olim fecerint 174.b 931.a 934.b
reliquias S. Nicolai multi Impp. & principes ad ſe transferre conati 175.a quanta cum exultatione Barenſes auxerint 177.a
reliquias ſanctorum debito honore priuare, quàm periculoſum ſit 255.b
reliquias ſanctorũ debito cultu & honore proſequi, & pium & antiquum, & priſcis Chriſtianis vſitatiſsimũ 73.a 178.b 179.a 269.b 368.a 480.a 490.b 501.b 528.b 530.b 533.b 535.b 548.b 569.b 570.a 573.a 611.b 708.b 709.a 784.b 785.a 920.a 935.b
reliquias ſanctorum fugit dæmon 382.a
reliquias martyrum transfert Ambroſius 806.b
reliquias ſacroſanctas vocat Ambroſius 809.a
ad reliquias martyrum orat Epiphanius 248.a
ad reliquias S. Nicolai ingens cõcurſus & infinita miracula 180.a
remaclus Tungren epiſcopus 259.a 264.b
rembidis ſoror S. Guiberti 443.a
S. Remigius Rhemorum archiepiſcopus 277.a 663.b
de reſurrectione carnis Hieracis errores redarguit Epiphanius, ipſeq; Hierax linguæ priuatur officio, erroremq; fatetur 239.a
Rhagutinæ eccleſiæ præficitur F. Ioannes Dñicus 38.b
rhegium 969.a
rhetorica quid à philoſophia differat 192.b
rhinocurura 254.b
rhodanus amnis 949.a
rhodus 968.b
ricorbolus vicus Florentiæ 45.b
richardus Aquitanorũ & Normannorum dux 220.b
richardus Comes 510.b
richardus abbas 511.b
S. Rictrudis vita 276.a
rictrudis nubit Adalbaldo 278.b
rictrudis Martianeñ cœnobium ingreditur 280.a
rictrudis filiæ monaſticam vicam ſuſcipiunt 280.b
rictrudis moritur & coruſcat miraculis 283.b
rictrudis proles 278.b
rifus immodicus vituperatur 448.a
Roberti Salẽtinus, diſcipulus S. Petri Cęleſtini 400.a
S. Roberti abbatis vita 656.b
roda regularium monachorum cœnobium 625.a
rodeneñ eccleſia 401.b
rodoara fœmina nobilis 491.a
roffenſis eccleſia 371.b
S. Rogatiani martyrium 445.b
de rogationibus ſermo S. Auiti 212.a
roma 39.a 228.b
romana eccleſia mater & magiſtra omnium Eccleſiarum 917.a
romanæ Eccleſiæ à Chriſto dictum, Ego pro te rogaui &c. 917.a
romæ Chriſtum primus prædicat Barnabas 694.a
romæ inſignes ob SS. Petri & Pauli reliquias encomium 981.b
romæ extra portam Appiam ſacellum dictum, Domine quò vadis? 961.a
S. Romulæ virginis vita 917.
S. Romualdi abbatis vita 813.a
roricus Barbarorum rex 918.a
rotegiacus pagus 477.a 480.a 481.b
rothomagum 511.b
Rufeium villa 168.a
ruffinus diaconus 249.a
ruffus, Thebanus à Petro cõſtituitur epiſcopus 966.a
ruoſekinus Comes 929.b
ruſsi in Chriſtum credunt 822.b
ruſticus præſes Romanus 713.b
ruſticorum impetus atque furor 660.a

Sabas ſanctus moritur, atque poſt obitum Ioanni Silentiario apparet 299.b
ſabaudia 159.a
ſabbati violator punitur à Deo 408.a
S. Sabbæ Laura 119.b
ſabelis martyrium 736.
ſabinus præſes Græciæ, edictum promulgat de ſacrificando dijs 199.b
ſabinus diaconus 249.a
ſabini epiſcopi ad Polybium epiſtola 255.a
ſacerdotij dignitas, officiumq; quanto cum tremore obeundum 387.b
ſacerdotio qui initiandi 607.a
ſacerdotes in crimine deprehenſi, ad Florentinum epiſcopium deducuntur 48.b
ſacerdotes mali, ludæ proditoris ſunt aſſeclæ 880.a
ſacerdotes mundi & caſti quantum proſint 600.b
ſacerdotibus coniugium interdictum 593.b
ſacra loca pietatis ergò inuiſere antiquum 61.a 63.b 348.a 508.b 511.b
ſactamẽto venerabili altaris fatetur Deum ineſſe dæmon 632.b
ſacramenta immortalia 314.b
ſacrarum veſtium in eccleſia vſus 628.b
ſacrificant gentiles dijs humanis hoſtijs 34.b
ſacrificanti ſacerdoti, aranea in calicem delapſa, nil nocet 625.a
ſacrificium ſuijpſius 982.a
ſacrificium offert quotidiè Antoninus 40.a
ſacrificia pro defunctis Catholicis celebranda 584.a
ſacrificia ethnicorum Germanorum 584.a
ſacrificia veteris legis, fuerunt typi nouæ legis ſacrificiorum 67.b
ſacrilega quædam oculorum caligine punitur, mox reſtitutione facta, viſum pleuariè recipit 167.a
ſacrilegus quidam cucullam, quam dum efferre cœnobio conatur, nec poteſt, reſtituit 167.b
ſacrilegus anathemate feritur, nec poteſt diſcedere, niſi reſtitutione facta 167.a
ſacrilegi pœna 928.a
ſal exorcizatur 637.b
ſalis benedicti vis 652.b
ſalem conſecrat S. Alexander 75.a
ſaladinus Aegypti Sultanus 894.b
ſalamina 241.a 967.b
ſalaria via 208.a 226.b
ſalisburgeñ oppidum 586.b
ſalomon abbas 410.a
ſalomon Hungarorum rex 686.b
ſalomonis templum 266.a
ſaltans, à Deo morte mulctatur 228.a
ſaluſtius Hieroſolymitanæ eccleſiæ pontifex 296.b
ſamothracia 968.a
ſamſonis Scoti error 604.a
S. Samſonis hoſpitium exceptoris vita 950.
ex Samſonis ſepulcro liquor manat 958.b
ſamus 968.b
ſanctus diaconus varijs tormentis affectus, ſecuri cæditur 517.b & 520.a
ſancti in Paleſtinam in metalla condemnantur 84.a
ſancti Symphoriani caſtrum 165.a

ſancti non ſunt mortui, ſed plantati in vita 721.b
ſancti non deſunt nobis præſentia ſpiritali 379.a
ſancti vrbium ſunt defenſores 605.a
ſancti in cælis noſtri ſunt memores, & pro nobis orãt 126.b 255.b 456.b 487.b 677.b 767.b 847.a 959.b 980.b
ſancti ſunt noſtri patroni & ppugnatores 670.a.818.a
ſancti viuunt, curamq; noſtrarũ rerum gerunt 382.b
ſancti res mortalium probẽ norunt 273.a 383.b
ſancti quid etiam poſt mortem poſſint 437.b
ſancti viri ſcipio ac cera, ab igne non læduntur 713.a
ſancti cur plerunq; poſt mortem, ſua alijs reuelent corpora, terræq; mandari cupiant 806.a
ſancti vitam habẽt in patientia, mortem in deſiderio 883.a
ſancti in corpore militãtes, angelis ſunt maiores 971.a
ſanctorum vitæ cõmemoratio, quid commodi præſtet 4.a 22.b 506.b
ſanctorum ad aras & monumẽta munuſcula, pretioſas veſtes aut alia ornamenta offerre, peruetuſtum 56.b 384.a
ad ſanctorum loca ſupplices ſanantur 71.b
ſanctorum laus in Deum redundat 140.b
ſanctorum martyrum opera imitanda 211.a
ſanctorum reliquiæ cur coruſcent miraculis 268.b
ſanctorum honor in Chriſtũ redundat 274.b 950.b
SS. corpora quanto honore à maioribus, & quibus proceſſionibus in vrbes introducta 346.a
ſanctorũ acta quàm ſtudioſè veteres conati ſint vindicare ab obliuione 347.b
ſanctorum geſta ad poſteros tranſmittenda 347.b
ſanctorum feſta quàm officioſè pietẽ colenda 186.b
ſanctorum ſepulcra ornare, priſcum 409.a
ſanctorum è tumulis pulueres pietatis ergò accipere, antiquum 437.b
ſanctorum ſpernere præcepta, periculoſum 474.a
ſanctorum inuiſere limina, ad eorumq; cõfugere aras & ſepulcra, antiquum & pium 141.b 374.b 489.b 514.a 515.a 577.b 584.b 761.b
ſanctorum martyrum corpora aromatibus condiuntur 759.a
ſanctorum metuenda pauimenta 794.b
ſanctorum inuocatio quàm efficax 836.a
ſanctorum vita, Euangelicorum panis fragmentorũ nomine, intelligitur 853.a
cur ſanctorum hiſtoriæ tam multos habeant obtrectatores 856.a
ſanctorum honore Deo nihil derogari 912.a
ſanctis vouere pium 384.a
ſanctis dedicare altaria pium & antiquum 881.b
ſanctis non ingratum, ſuas à nobis reliquias venerari 881.a
ſanctis quàm gratum ſit, ſtatos illis feſtos dies celebrare 880.b
ſanctitas vnde naſcatur & confirmetur 764.a
ſanctos inuocare, pium & catholicæ religioni conſentaneum 22.a 55.b 56.a 57.a.b 270.a 275.a 289.b 293.b 489.b 935.b
ſanctos honore debitũ priuare quàm graue ſit 380.b
ſanctos viros conuiciari, periculoſum 461.a
ſanctos in Chriſti laudem honoramus 935.b
ſanguinis Chriſti ſtilla apparet 652.a
ſaracenorum inſignis ſtrages 260.a
ſardica 31.a
ſardinia 40.b 288.b
ſarta flumen 349.a
ſatietas parit contemptum 958.b
ſauara villa 475.b
Scarbus fluuius 280.a
ſchiſma in eccleſia Romana 98.b 165.b 649.b 941.b
in ſchiſmaticum diuina vltio 166.b
ſclaui 260.a
S. Scopilio 471.b
ſcripturas ſacras totas memoria retinuit S. Antonius Vlysbonenſis 727.a
ſcythæ Thraciam occupant 932.a
ſcythopolis 298.a
Sebaſtia metropolis 295.b
ſebaſtianus dux 304.a
ſebaſtiani Manichæi in orthodoxæ fidei cultores ſæuitia 32.b
S. Sebaſtiani corpus, Lucina matrona ſepelit 209.b
ſecorbiacum villa 478.b
ſeleheim 610.a
ſelenus tyrannus diuina vltione miſerè perit 746.a
S. Seleuci martyrium 498.a
ſeleucia 967.b
ſemiarriani 189.a
ſenæ vrbs 39.b 41.a 435.a
ſenenſis vrbs virginis dicta 411.a
S. Sennes 450.b
ſenonenſis diœceſis 169.b
ſepeliendi veterum Chriſtianorum ritus 920.a
ſeptimianus abbas 54.a
ſequana fluuius 170.a
ſerenus iudex 524.a
S. vtriuſque Sereni martyrium 959.
ſergius pontifex 461.a
ſergius Paulus Cypri Proconſul à Paulo Apoſtolo conuertitur 962.a
ſermius fluuius 296.a
ſermo B. Petri Damiani, in feſto S. Anthimi martyris 210.a
ſermonis quanta moderatio eſſe debeat, præſertim in monacho 323.a
S. Seruatius prope Traiectum moritur 294.a
ſeruatij Tungrorum epiſcopi vita 293.b
S. Seruatij ſepulcrum mira Dei prouidentia nec aquæ nec niuis experitur iniurias 294.b
ſeruilianus credit in Chriſtum 228.a
ſeruire Deo cupientes, à mundo irridentur 872.a
ſeua fluuius 45.a
ſeuera ſoror Modoaldi abbatiſſa 257.b 266.a
ſeueræ virginis virtutes 266.a
ſeueriacum villa 482.a
S. Seuerini monaſterium Coloniæ 683.b
ſeuerus Sulpitius ſacram contexuit hiſtoriam 295.a
ſeueri hæreſis 301.a
Siagrius Auguſtuduneñ epiſcopus 482.a
ſibergeñ monaſterium 624.a
ſicilia 50.b 396.b
ſidon 964.a
ſidoniæ regina 183.b
ſidonius epiſcopus 763.b
ſigebertus Gallarum rex 262.b
ſigebertus ab Ariberto rege ex ſacro fonte ſuſcipitur 278.a
ſigebertus monachus Chronicorum ſcriptor 295.a
ſigeberti regis cædes 666.b
ſigna non eſſe expetenda 268.b
ſigninum caſtellum 935.b
ſilas Corinthi epiſcopus à Petro conſtituitur 965.a
ſilentium Pythagoricum 122.b
ſilentium in templo laudatum 688.b
ſilentium commendatur 865.a
S. Simeon canonizatur 515.b
S. Simeonis monachi Treuireñ vita 508.a
ſimon S. Nicolai abbas 636.a
ſimon abbas Foniacenſis 773.a
ſimon Magus laceratur à cane 225.a
ſimonis Magi vita 224.b
ſimonis Magi impietas 960.a Romæ impiæ ſuæ diulgatæ ſuperſtitiones 960.a Ibidem dum volare conatur, in terram corruit, ſicq; moritur 961.a

simonis Magi præstigię 965.b
simoni Magoerigitur statua 965.a
simoniaca hęresis 826.b
simoniacorum quàm difficilis conuersio, ob obfirmatum in malis animum 826.b
simoniacos castigat acriter Romualdus 826.b
S.Simplicianus 451.a
S.Simplicij Augustudunensis vita 920.
in Sinæ montis monasterio frumentum miraculosè augetur 510.a
sinope Ponti ciuitas 964.b
firmium Hispanię ciuitas 966.a
sisinnij diaconi vita 206.b
S.Sisinnij diaconi martyrium 485.a
S.Sixtus 680.a
Solon legislator 185.b
somena fluuius 662.a
somersitana prouincia 461.b
S.Sophię templum extruitur 654.b
sortes ab Antonino exploduntur 49.b
S.Sosimi martyrium 800.
soteris virginis martyrium 229.a
Spanydrion locus solitarię habitationis Epiphanij 233.b
spatharus 954.b
speciosus presbyter 917.b
spedotenum villa 474.a
spira 643.b
spenthaeses discipulus Pachomij 314.a
Stabulaus monasterium 259.a
stadinse pagus 350.b
S.Stanislai episcopi Cracouiēsis & martyris vita 143.
stamedienſium humanitas laudatur 158.b
stamedium 172.a
staurius locus sepulturę Acacij 138.a
S.Stephana arboribus duabus alligata discerpitur 306.b
stęphanus rex Christianiſs. 21.a
stephanus abbas Leodiēs 256.a
stephanus papa 260.a
stephanus episcopus Meteń 271.b
stephanus abbas 274.a
stephanus episcopus Cameracēń 276.a
stephanus alius quidam episcopus 443.a
B.Stephani oratorij Metis manet illæsum ab incendio 294.b
stœchioticus Damascēni liber 119.a
stolam Romæ ab Episcopis ferri, priscis non inusitatum 371.a
strongila 968.b
studia similia hominum conciliant animos 24.b
sturmis abbas 609.b
Subditi vt regi debeant 192.a
sulpitius credit in Christum 218.a
sulpitius diaconus postea Bituricēń archiepiscopus 497.a
summa quędam fidei Christianæ 207.a
sunamitidis mulieris encomium, & quid præfigurārit 737.a
surus discipulus Pachomij 314.a
Sybaritice Grecorum obscœnitates 186.b
syene 315.b
S.Syluani Gazę episcopi vita, & aliorum quorūdam sanctorum martyrum 84.a
syluani monachi mira conuersio 327.a
syluani lucus destruitur & vastatur 208.b
sylueſter papa 34.a 448.a
sylueſter papa 34.a 448.a
syluiniacum 221.a
S.Symphorianus martyr 265.b 471.b
synesius 244.b
synodus Tyri vbi accusatur Athanasius 25.a
synodus Sardicēń plus quàm trecentorum episcoporum Occidentalium, Orientalium autem Septuaginta 31.b
synodus Constantinopolitana 194.b
synodus Arimineń 449.a
synodus in Anglia 467.b 576.a
synodus Colonień contra Euphratam episcopū hæreticum 489.b
synodus tempore Carolomanni coacta & celebrata 587.b eiusdem canones 588.
synodus Rhemeń 630.a 647.a
synodus Antiochena 653.b
synodus Sardicēń 654.b
synodus Constantinop. contra Macedonium 655.b
synodus Chalcedonēń 697.a
synodus Nicena 922.b
synodum Mediolaneń Constantius congregat 33.a
syria 32.a 964.b
syrianus dux 90.b

TAbenisę vicus 310.b 315.b
tabernaculi Mosaici mystica interpretatio 317.a
tres tabernę 969.a
tabulæ Decalogi posteriores, nouæ legis typus erant 67.a
tabularum Decalogi priorum effractio, veteris legis abolendę typus 67.a
tanchelinus hęreticus seducit Anturrpień 641.a
tanetos insula 463.a
tarracina 226.b
tarsus vrbs Cilicię 78.b 196.a 570.b 962.a
tarsi multi Christiani ac baptizati, Diocletiani iussu in carcerem conjiciuntur 78.b
tartarorum in varias regiones incursiones 782.a
tatianus in misera egestate vitam finit 36.b
tatiani statua ignominia ab Alexādrinis afficitur 36.b
S.Taurecus episcopus 408.b
taurinus mons 50.b
S.Tecla 967.b
templa visitat Antoninus 44.a
templis summum honorem vult deferendum esse Antoninus 49.b
tentat neminem Deus 5.b
tentatur homo à propria concupiscentia 5.b
tentyrorum ecclesia 315.b
terræmotus ingens 37.a
terræmotus in morte Philippi insolitus 3.a
terrarchia Herodis 8.a
Thamisia fluuius 369.b
thammus Theuto conuertitur 821.a
thassus 190.b
thebais 32.a
thebæorum corpora 256.b
S.Theobaldi confessoris vita 986.a
theodebertus rex 472.b
theodemirus abbas moritur 565.b
theodoricus rex Francorum 259.b 282.a 408.b
theodoricus rex Italiæ, Arrianus, persequitur Catholicos 505.b
theodoricus nonus Hollandiæ comes 931.b
theodorus archiepiscopus 129.b
theodorus scriba 296.a
theodorus mira arte seruat fratrem de fuga cogitantem 324.b
theodorus viginti annos natus, docet monachos, quod ęgrè ferentes fratres à Pachomio corripiuntur 316.a & b
theodorus nobilis puer, fit monachus S.Pachomij 317.a
theodorus Florentinus episcopus 448.b
S.Theodorus 455.a
theodori Mopsuestię hęresis 302.a
S.Theodori Studitis de S.Ioannne Baptist. oratio 899.

theodosius Imperator orthodoxus 191.b 193.a 655.b 806.a
theodosij Imperatoris erga Gregorium Nazianzenū benenolentia 193.a
theodosij Imperatoris ad Epiphanium literæ 251.a
S.Theoduli martyrium 70.a 498.a
theognis 26.b
theognostus 251.b
theologia Græcorum erronea 118.a
theonicus miles Christianus 83.a
theopaschiani hæretici 697.b
theophilus Alexandrinus episcopus 251.a
thessalonica 191.b
thietmarus abbas Helmuuardicen 256.a
thinus flumen 128.b 130.b
thomais monialis 742.b
thomas Aquinas 54.b
thomas dominus de Cosci 635.a
thomas Cardinalis 399.a
thomas abbas S.Trudonis 897.a
thomas Regiensis episcopus 924.b
thracia 286.b
thræa insula 320.b
thuringia 578.a
thuringiæ hæresiarchæ 582.b
thuris incensi efficacia 822.b
thyestæa cœna 517.a
Tiberina oltia 90.b
S.Tiburtius martyr. 525.a
tiburtius tyrannus 562.a
ticinus 586.a
tiesserburgen monasterium 576.a
timor sanctorum etiam hominum 94.b
timotheus presbyter 29.a
timotheus eremita 703.a
Tobiæ S.Bernardi consobrinæ virtutes 413.a
tollus Senesi, pater S.Bernardini 411.a
tolosa 277.b 729.b
tornacen barbari mores & ad fidem conuersio 663.b 664.a
torneamentorum ludus 861.a
totila Gotthorum rex 457.b 983.b
Traditio catholica seruanda 609.a
traianopolis 199.b
traianus Imperator 228.a
traiani forum 199.a
traiectum 294.a 577.a
traiectum olim dictum Vuiltenburg 711.a
transaliacensis vicus 920.a
transsubstantiato 379.a
trecorensis vrbis episcopus 402.a
treuiris Galliæ Metropolis 267.a
treuiris Belgicæ Galliæ adscribitur 488.a
tribunus martyr 291.a
tridens villa 350.a
trina signatio mystica 247.a
trinitatis mysterū Bibiano Acacius enodat 134.a
tripolis Phœniciæ vrbs 964.b
troas 342.b 967.b
troiani 277.a
S.Trudonis oppidum 889.a
tryphon moritur 231.a
Tuba ductilis 212.b cornea ibidem.
tubemensis 317.a
tumen ciuitas, aliàs Tunem seu Tunetum 50.b
tungrensis episcopatus Traiectum transfertur 295.a
tuscia 166.b 339.a 450.b
tutela, Iouis templum 248.a
Tyane Cappadociæ ciuitas 187.b 964.b
tyberianus 284.b
tyberianum terret angelus 288.b
tyberis 210.b
typhoeæ tela 448.a
typhonicus ventus 969.a
tyrannos cur diu impunè sæuire in Christianos, Deus permittat 133.a
tyrus 28.b

Valencenæ 626.b
valens Arrianus Imperator 450.b 806.a
valens conatur Arrianorum prouehere impietatem 36.b
valens persequitur Catholicos 36.b
valens Antiochiæ vexat orthodoxos 37.b
S.Valentis diaconi Hierosolymitani martyriū 498.a
valentiniana hæresis 255.a
valentinianus Imperator 35.b 450.b
valentinianus in societatem imperij admittit fratrē Valentem 36.b
valerianus præses Tyrannus 755.a
S.Valeriæ martyrium 808.a
S.Valerius 490.b
vallo castrum 471.a
vanæ gloriæ contemptus laudabilis 869.a
vanæ gloriæ cupiditas castigata 337.a
vandalica persecutio 849.a
vantsumu fluuius 463.a
varennæ 213.b 215.a
varlarense monasterium 639.a
vasconia 277.b
S.Vbaldi episcopi Eugubini vita 353.a
vélari virgines antiquum 224.a 258.b
velari virgines tempore Antonini consuetum 45.b
veneficæ cuiusdam malitia 165.a
veneficos & ariolos necessitatis tempore, adire ac scisitari, impium 165.a
venerandæ pleræque res non quatenus tales, sed quatenus habentis eas, res sunt 63.b
veneris templum in mōte Caluariæ à gentilibus ædificatur 61.a
venerius eremita 820.b
venetiæ 50.b
verbum Dei, panis angelorum 33.b
vercellina porta 839.b
veromanduorum oppidum 282.a
veronica virgo 232.a
versa fluuius 663.a
vestæ virgines Romæ 226.a
vestia ciuitas 398.b
vestimentorum fastus reprehenditur 42.b 864.b
vestium indecorus cultus ab Antonino vituperatur 49.b
vestibus sacris quæ reuerentia competat 373.b
vestes sacras benedicit Antoninus 44.b
Vhogo Traiectēsi episcopus 442.b
Via virtutis qualis sit 9.a
via Latina Romæ 199.b
S.Victor securi percutitur, atque ex eius vulneribus lac cum sanguine promanat 306.b
S.Victoris martyrium 304.a
S.Victoris Mauri martyrium 138.a
victorini epistola 216.a
victorini cædes, sepultura, & basilica eius in honorem condita 227.a
victorius dux prope Romā vrbem occiditur 140.a
victurium nomasterium 349.a
vidualis continentiæ fructus 258.b
viennesi Diœcesis, postmodū Mauritij dicta est 157.b
viennensium vrbs 211.b
viennensium clades 211.b 212.a
vigiliæ monasticæ 159.b
vigiliæ obseruātur in ecclesijs in sanctorū festis 140.a
vigiliæ nocturnæ 816.b
vigiliæ natalis Apostolorum 985.a
vigiliarum celebratio antiqua 211.b 664.b

villen-

villenbroc 857.b
S.Vincentij martyris reliquiæ asseruatæ 349.a
vincula Petri osculatur & Alexandri boias Balbina 73.a
vindocinen pagus 479.a
vino modico vtendum monet Lucinam matronam S.Sebastianus 209.b
virga Aaronis typica 67.b
virgilius episcopus 464.b
virginalis continentia laudata 221.b 223. 280.a 742.b
virginitas Deo gratissima 223.a
virginitas nuptiæ Christi & Ecclesiæ cõdecoratæ 223.b
virginitatis amissæ & matrimonij incommoda 222.a
virginitatis seruandæ causa quæ se puellæ peremerint 674.a 678.b
virgo diuinitus lac præbet 890.a
virgo quæ manet in coniugio 851.b
virginum gloria in cælis 223.b
virginum principium 280.a
viris Dei quantus honos debeatur 340.b
viromandensis ecclesia 660.b
virtutis ardua via & difficilis 5.a
visitare sanctorum templa pium & antiquum 861.b
vita beata in cælis 224.a
S.Vitalis martyrium 808.a
S.Vitus totius Saxoniæ patronus 758.b
S.Viti pueri martyrium & miracula 755. a b
vitia imbuunt virtutum speciem 873.b
vitijs à quibus impugnamur, cur non statim ac satis resistamus 322.b
vitulus veteris legis typicus 67.b
viuilus Patauien episcopus 506.b
Vltanus abbas 282.a
vlysbona ciuitas ab Vlysse condita 723.b
Vnctio extrema seu oleum egrotorum 6.b
vnctionis extremę sacramentũ sumit vicinus morti Antoninus 53.b
vnctionis extremæ sacramento morientes se muniuit 384.a
vnctionis extremæ præclarę virtutes 875.b
Volusianus Palæstinę præfectus 715.b
votum parentum pro liberis 182.b
votum virginitatis 362.a
vota religiosorum quænam sint 39.a
vota sanctis præstita 57.a
vota explenda 929.b
Vrbanus VI. pontifex 38.a
vrbanus præses à Deo punitur 505.b
vrbanus Tarsen à Petro cõstitutus episcopus 965.a
vrbicius S.Liphardi discipulus 564.a
vrion locus quidam 234.a
vrsaria villa 489.b
S.Vrsicini martyrium 807.b
Vsurarij horrenda mors 731.b
Vtilo dux Baioariæ 586.a
Vienna 516.a
Vuagflumen 21.b
vualameris Ostrogothorum rex 295.a
S.Vualburgæ virginis, abbatissæ Heydenheimensis, vita 17.a
S.Vualburgę reliquię sudare videntur 19.b
vuarinbertus Suessionis episcopus abutitur monasterij rebus 668.a
vuesterlo pagus 344.b
vuencesiaus Cæsar 38.a
vuigbertus presbyter 925.b
vuilfridus presbyter 131.b
vuilhelmus Angliæ rex 382.b
vuilhelmus episcopus Maurianensis 944.b
vuillibaldus primus Eystetensis episcopus, discipulus S.Bonifacij 17.a 97.a vitam S.Bonifacij scripsit 573.b
vuillibrordus Traiectensis episcopus 578.a
S.Vuillibrordus in Frisia Christum prædicat 925.b
vuiltonia 375.b
vuinbertus abbas 576.b
vuinbertus Archimandrita 576.b
S.Vuiniboldi reliquiæ ad Eystadienses cœnobiũ transl. 18.a
S.Vuironis episcopi Scotię vita 149.b
vuirone vtitur Papinus loco confessarij 142.b
vuirtmaris prędium 140.b
vuolfhardus abbas 575.b
Vxorem fratris defuncti, ducit superstes frater in Anglia 688.a

Xliteræ mysterium 67.a
Xantenses 346.b
xantensibus concionatur Nortbertus 624.a
xantippe ad Christum cõuertitur 969.b
Xenocrates 184.a

Zacharias Papa 260.a
zachariæ Romani Pontificis ad Bonifacium literę 593.a 594. 595.599. 601. 602. 603. 604. 606. 608.
zacharię verba citantur 195.b
zachęi mira abstinentia 337.a
Zeno Imperator 296.a
zenobius subdiaconus factus, mox creatur Archidiaconus Florentinus 449.a
S.Zenobius inuisitur à S.Ambrosio 449.b
S.Zenobius cõtra Iulianum apostatam publicè concionatur 449.b
S.Zenobij Florentini archiepiscopi vita 447.
zenobij obitus, moriemis ad suos oratio, corporis translatio, ac denique præclara post mortem miracula 452. 453. 455.a 456.a 457.a 458. 459.
zephyritarum vrbs 750.b
zephyrinus pontifex Romanus 963.a
Zioncellus fluuius 291.b
Zobor monasterium 21.a
zoërardus fit monachus & Andreas nominatur 21.a
zoërardi confessoris & eremitę vita 21.a
zozimas abbas 21.a

ALPHABETICVS TOMI ISTIVS TERTII DE SANCTIS, SVB APPELLATIONE MAII ET IVNII, ORDO.

A, B, C, D. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo. Trifolia sunt aut indicant connexiones singulæ, exceptis bifolijs quatuor, videlicet, A, B, C, Oooo.

IN IMAGINEM REVERENDI PATRIS LAVRENTII SVRII CARTHVSIANI, OPTIME DE CHRISTIANA REP. MERITI.

Effigiem SVRII dum cernis, candide Lector,
Quin capiat tanti fructus amorq; viri?
Qui lucrum duxit, mundo lutuisse superbo:
Delicias, casta mente vacasse Deo.
Ecce recedentis sequitur nunc gloria tutam
Virtutem, nullis sat celebranda typis.
Clara LVBECA neci genuit, sed carior illi,
Qua patet ad vitam, sedula cura fuit.
Huius ob eximium quo conflagrabat amorem,
Salluifico triuit commoda vana iugo.
At licet obscuro, sed sacro tecta recessu,
Non potuit soli lux micuisse sibi.
Nanque domi fratres virtutum lampade lustrans,
Edocuit summo reddere vota patri,
Quando erat in SVRIO sacri spectasse laboris
Exemplar, placidam mente referre facem.
Omnibus vt, Pauli iuxta decreta, salutis
Ansa foret, cunctos, omnia factus, obit.
Nec generosa domi Virtus se passa recludi,
Protulit oppleto munera larga sinu.
Quot docet atque monet Stygiam vitare paludem?
Quotve pio mollit pectora dura foco?
Quot dedit afflictis rebus patriæq; ruinæ
Fulcra? quot hæresin monstra nefanda domat?
Dum sermone colens Latio monimenta piorum,
Eximias sanè supperditauit opes.
Sanctorum præclara quid est certamina magnis
Sex celebrata Tomis quod dedit vna manus?
Septimus adiungi dum cœptus, turba beata
Cœlicolum studijs præmia digna parans,
Sat Superis factum, dixit, donetur Olympo,
Emeritiq; nostris insere CHRISTE choris.
Nec mora, præsilijs SVRIO mors prompta sedenti,
Intrepidum ad Superos cuspide pandit iter:
Liber abi, dicens, celebratis iungere Diuis,
Et cape nunc meritis serta dicata tuis.

IN IMAGINEM ET LIBROS SVRII.

EST aliquid SVRII spectare in imagine vultus,
Quos spatio exiguo scalpta tabella refert.
At SVRII Libros, magna quos texuit arte,
Qui legit, ingenium cum pietate videt.

OBIIT ANNO DOMINI M. D. LXXVIII. DIE XXIII. MAII.

MA

MAIVS.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI APOSTOLI PHILIPPI, AVTHORE *Simeone Metathraſte.*

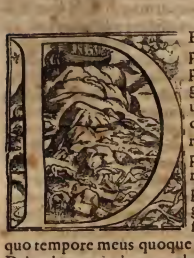

DEI Verbum, quod cum patre eſt æternum, & caret tempore, voluit aliquando fieri ſicut nos, & venire ſub tempus, propter lapſum noſtræ naturæ. Hinc factum eſt, vt virginis carne circunſcriberetur, & id quod aſſumpſerat, Deum redderet communicatione. Cùm autem eius cum corpore aduentu, omnibus acquirente ſalutem, oporteret eum habere ſpectatores diuinæ illius & ineffabilis diſpenſationis, & participes myſteriorum: vt vniuerſo generi per ipſos ſuppeditaret affatim reuocationem: poſtquàm per totam finitimã, & quæ circùm Iordanem ſita erat, regionem peruaſiſſet Iohannis prædicatio, data autem fuiſſet gratia ſpiritûs, & multi ab illo baptiſmum accepiſſent, quo tempore meus quoque Chriſtus fuit baptizatus, mittens verſari in ciuitate idem Dei verbum, quod compræhendi non poteſt, (verſabatur enim Hieroſolymis) degit in Galilæa. In ea autem agebat Philippus ille admirabilis, qui erat quidem ex Bethſaida ciuitate Andreæ & Petri, tunc verò aderat in Galilæa: qui ſtatim ab ineunte ætate traditus eſt à parentibus, eruciendus diſciplinis,

Maij 1.

Matt. 3.

Iohan. 1. S. Philippi patria & inſtitutio.

Cùm autem rectè fuiſſet educatus, & in omni laudabili diſciplina iam inſtitutus eſſet & eruditus, libros perlegit Moſaicos, & quęcunque fuerant prędicta de Chriſto myſteria, imbuit: quemadmodùm nouiſſimis temporibus ſit venturus, & ſit omnibus cõmuniter ſalutem diſtributurus. Ijs enim, qui tunc erudiebant, non erat permiſſum, diſcipulos in alia eruditione doctrina, niſi libros Moſis priùs legiſſent. Cùm ergo veniſſet Ieſus in Galilæam, & hunc magnum inueniſſet Philippum, iuſſit ei, vt ipſum ſequeretur. Ille autem cùm audijſſet, ſtatim recordatus eſt eorum, quæ ab ineunte ætate de Chriſto accepit & legit: & eum eſſe illum agnouit, quem Moſis libri eſſe poſteà venturum declarabant. Exhinc ergo is cùm eo, qui vocauerat, magiſtro verſabatur, & habebat virtutem, quæ cum tempore prouehebatur: & connumerabatur cum præcipuis diſcipulis.

Ibidem.

Philippus adhærēt Chriſto.

Cùm autem ita boni effectus fuiſſet particeps, aſſumit etiam alios ſocios participationis: nec eam celat, ſed cùm in primum incidiſſet Nathanaëlem, qui longo antè tempore ei fuerat amicus & familiaris, veniẽtis aduentũ, non tanquam adhuc futurum, ſed tanquam qui iam eſſet, annunciauit: Non ampliùs, dicens, in ſpe ſita eſt ſalus Iſraëlis: ſed quem linguę ſpiritu preſignificãtes Seruatorẽ, prędixerunt in vltimis diebus Iſraëli ſurrecturum, is adeſt. Et cùm nos inueniſſemus Ieſum ex Nazareth, & eius admirabilibus & quæ naturã ſuperant miraculis non poſſemus non credere, omnes alios multùm iuuãtes valere, cum eo degere conſtituimus. His cùm ſummoperè cepiſſet Nathanaël, etſi rem ægrè ferentem, & non ex Nazareth eſſe boni aliquid contendentem, à tuendis quidem rebus Iſraëlis cum abducit, Chriſto autem adducit obedientem. Cùmque eum primùm adiunxiſſet, liberiùs exclamauit: Rabbi, dicens, tu es Rex Iſraëlis. Quo quidem ipſe quoque Chriſtus delectatus, vt quod profectum eſſet à mente intus rectè affecta, id aperit, quod erat ei conueniens, futurũ eum myſtam maiorũ myſteriorum, & regni Dei ſpectatorem. Quid enim dicit? Amen dico vobis, cælum apertum videbitis, & angelos Dei aſſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis. Ab illo ergo tempore ſacratiſſimus Philippus aures præbens ſacris myſteriorum inſtitutionibus, tota mente in illis verſabatur, nulla eum cura attrahente ad alia: & luce diuinioris cognitionis expurgabat cogitationem, priorem depellens ignorationem, & internum hominem renouans.

Iohan. 1.

Ibidem.

Ibidem.

Cùm itaque ad virilem ætatem perueniſſet, in Chriſtum quidem perfectiorem aſſumpſit charitatem, vt reputaretur perindè atque filius, & locum obtineret hæredis, & aduentu ſpiritûs conſtitueretur princeps ſuper omnem terram. Cùm autem aduenif-

Pſal. 44.

set tempus salutaris passionis, per quam patibili genere superior extitit impatibilitas, is insæparabiliter versabatur cum Magistro. Oportebat verò illo tempore aliquos ex ijs, qui tenebãt falsam gentium religionem, proficisci Hierosolyma ad festum contemplandũ. Ij ijs, quæ de Iesu præter opinionẽ annunciata fuerant, obstupefacti, (Nam ipsis quoque magna de eo nunciabantur, & quę fidem superabant, quòd Lazarum quidem Ioã. 11. & 12. suscitâsset à mortuis, & vniuersus populus eum laudibus & bonis verbis esset prosecutus, & alia innumerabilia feciſſet miracula) eum conueniendi magno capti sunt desiderio. A quo superati, veniunt ad meum Iesum: & cùm accessissent ad Philippum, annunciãt cur venerant. Ille autem cùm Andreæ, qui fuerat primus vocatus, de eis communicâsset, Iesu simul cum ipso eorum aduentum annunciat. Iesus verò de sua passione & gloria ei significat, dicens: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: mortuũ autem, affert multum fructum. Atque hæc quidem Christus illis disseruit. Quando autem post passionem & resurrectionem se sæpè ostendit discipulis, & illos fecit eorum spectatores, quæ erant maiora, quàm vt caderent in cogitationem, hic ipse quoque magnus Philippus, vt qui esset condiscipulus & socius arcanorum, aderat ijs, quæ fiebant, & erat vnus ex eorum numero.

Ioan. 12. Ibidem.

Cùm verò Dominus & Seruator noster Iesus Christus, vniuersam, quæ fiebat per carnem, pro nobis peregisset dispensationem, & terrena vnijsset cælestibus admirabiliter & præter opinionem, & cum gloria fuisset assumptus in cælos, & ad maiestatis Patris consedisset dexteram, & spiritum paracletum ijs, qui ipsi eum viderant, suis mystis misisset, vt erat pollicitus, in specie ignearum linguarum, eo quoque repletus Philippus, se parabat ad cursum Euangelij. Cùm autẽ ex ijs alij quidem partes orientales, alij autem occidentales, eas sortiti obirent, Borealesque & Australes peruaderent regiones, implentes præceptũ, quod eis datum fuerat, admirabili quoq; huic Apostolo sorte obtigit Asia. Quam quidem in orbem obiens, & in omnibus quidem versans ciuitatibus & regionibus, innumerabilem multitudinem fecit veræ pietati consentire. Quos cùm etiam obsignâsset luce regenerationis, obtulit patri cęlesti. Quinetiam eos quoque, qui affectionibus aliquibus & morbis opprimebantur, & eos quoque, quos inhabitans dæmonium malè afficiebat, verbo solo & impositione sacræ manûs curabat: mente quidem & intelligentia eos, qui insultabant & aduersabantur, fundens ac fugans: sensiliter autem eos, qui ab illis fuerant decepti, conseruans: quos & prędicationis sublimi oratione, & quæ opinionem superabant, insignibus miraculorum effectionibus, tanquam retibus quibusdam sapiens, paulatim deduxit ad agnitionem veritatis.

Actor. 1.

Actor. 2.

Philippus prædicat Christum in Asia.

Cùm autem sacerdotes & altaria vbique in illis locis stattuisset, & cõstruxisset, pro sacrificijs illis, quæ fiebant in dæmonum altaribus, sacrosanctè fecit in eis peragi sacram mysterij celebrationem, adeò vt in eis seruaretur ritus Euangelij. Atque sic quidem magna multitudo eorum, qui per ipsum crediderunt, ad Christum fuit adducta. Cùm autem oporteret eum quoque hinc excedere, & ad Dominum migrare, tale quid ei accidit circa finem huius vitæ. Est ciuitas in Phrygia insignis, quæ vocatur Hierapolis. Ea cùm aliarum omnium populo esset frequentissima, & appellata esset mater aliarum ciuitatum, sanctissimum accipit Philippum post innumerabiles pro Christo susceptos labores. Cùm ergo accessisset magnus hic Apostolus, vt in ea quoque prædicaret Euangelium, vidisset autẽ eam simulacris, & venenatis quibusdam serpentibus, vtpotè prodigiosæ cuidam viperæ, proh dolor, cultum diuinum tribuere, zelo diuinoeius animus accẽditur, & intentiùs se dans precibus, Christi nomine inuocato, hanc perniciosam & quæ multis fuit causa interitûs, statim ostendit mortuam. Cùm autem aduersùs tetram hanc belluam tam pulchrè ei cessisset Domini interpellatio, omnes deinde valdè admonuit & eis consuluit, vt eum, qui est in cælis, viuum Deum existimarent. is enim est verè Deus: nec serpentibus in terra animalibus animum adhiberent. Qui cùm sit semper Deus perfectus, & qui nec possit comprehendi, postquàm produxit hunc mundum, tam qui est adspectabilis, quàm qui non cadit sub adspectũ, hominem formatum ad imaginem suæ maiestatis, & libero honoratũ arbitrio, fecit esse participem bonorum, quæ erant in paradiso, iubens ab hoc solo abstinere, quod erat lignum cognitionis. Cùm verò mandatũ transgressum, & Ipsum ab ea, quæ cum ipso intercedebat, cõiunctione, Dei non esset despicere, cùm eum priùs per legẽ, tanquam per pædagogũ, & per Prophetas erudijsset, postremis temporibus ei placuit, vt Verbum, quod est eiusdẽ cum eo naturę, à casta virgine nobis simile nasceretur. Ille autẽ cùm ad similitudinem hominũ apparuisset, & cum perpessionibus cõcertâsset, qui erat impatibilis,

Missæ celebratio.

Hierapolitæ colunt viperam.

Genes. 1.

&

& tertio die surrexisset à mortuis, sua benignitate & clementia se nobis manifestum reddidit, & in cælos assc̃endit, vnde descenderat. Eum autem rursus quoque venturum credimus. Qui figmentum quidem suum suscitabit: reddet autem vnicuique factis suis conuenienter. Hæc verò vos quoque scietis, diuina luce dignati regenerationis: & ab omni quidem execrando vitio vobis pura erit cogitatio, & ad satietatem, etiamsi his nulla sit terminata satietas, gratijs eius replebimini, & eritis hæredes annorum promissorum.

Hæc & his plura & priuatim & communiter verba faciens diuinus Apostolus, quos sciebat magis, quàm alios, verbum suscipere veritatis, eos adduxit ad lucem regenerationis: & in pontificum & sacerdotum numerum retulit, & templa animata & sancta Christo excitauit. Sic directò procedentem veritatem videns eius inimicus, non ferendum esse ducebat, nisi eum labefactaret, & prohiberet ne pergeret vlteriùs. Hinc cùm eos, qui eo tempore gerebant magistratus, subijsset, & eis tanquam ignem accendisset æmulationem, efficit, vt Philippus quidem ab eis compræhẽderetur, magnam manum in eis repentè commouens: ei autem infert, quicquid est molestum & exitiosum. Nam qui eum quidem compræhenderant, acerbè deponunt in carcere: acerbiùs verò flagris cædunt & verberant. Deinde cùm funibus eum à talis vinxissent, sublimè suspendunt præcipitem. Illud autem tacitè significabat directum eius mentis assensum ad superiora, vt est consentaneum, etiamsi non eum vsque ad vltimum reliquit Deus absque consolatione. Sed cùm illo tempore Bartholomæus quoque diuinus Apostolus simul cum eo versaretur Hierapoli, & simul prædicaret Euangelium, quomodò prædicationis, ita etiam perpessionis fit ci socius: & illo à talis suspenso, vt diximus, ipse cruce condemnatur. Porrò autem soror Mariamna, quæ non minùs erat vna mente quàm natura, quæ erat virgo & corpore & animo, patiẽti quidem Philippo fratri aderat: perpessionem autem, quoad eius fieri poterat, voluntate & animi proposito simul attrahebat, & cum eo patiebatur.

S. Philippus capitur & diré excruciatur.

S. Bartholomæus socius perpessionum eius.

Interim verò, dum hæc fierent, fit res quædam noua. Mouetur quidem repentè terra, & non solitam suscipit agitationem: metus autem inuasit illorum animos, qui ex ijs, quæ videbantur, capiebant volùptatem. Circumagitur autem vniuersus ille locus, & in profundum, quod minimè apparebat, demittitur. Simul autem cum solo populus quoque attrahebatur, & in maximum veniebat periculum, ne periret miserabiliter. Erant ergo omnes hoc malo perplexi, & incerti quid agerent, aut quid consilij caperent. Cùm autem vix tandem sensissent se luere pœnas Philippo illati supplicij & contumeliæ, cum circunsistentes inuocabant Seruatorem, & petebant, vt eis dexteram porrigeret ad salutem: neque proderet animas, quæ propter eum solum tantis agitabantur fluctibus. Dicitur autem, cùm ij sic instarent precibus & ad misericordiam mouendam multa dicerent, & non cessarent, IESVS eis desuper aures benignas inclinâsse, & eius quod fiebat misertus, eis repentè apparuisse: & cùm apparuisset, mala illa ilicò cessâsse: & solum, quod tunc mouebatur, stabile & firmum extitisse: & ijs, qui miserabiliter veniebant in mortis periculum, visam esse diuinam virtutem, quæ locum scalarum obtinebat & assensum præbebat facilem. Hoc fuit via fidei ad salutem infidelibus: & simul quidem magnum esse Philippum, maiorem autem illum quoque, quem ipse annunciabat, Dominum prædicârunt.

Vltio diuina

Flectitur christus misericordia.

Exhinc autem, qui seruati quidem fuerant, vt Discipuli liberarentur à vinculis, magno studio contendebant: festinabant autem, vt è ligno citò demitterentur. Et soluunt quidem Bartholomæum, Philippus autem eorum repressit conatũ. Iam enim ad eum, quem desiderabat, erat mox migraturus. Vnde etiam in ligno sublimè pendens, cum ijs, qui erant in ciuitate, de ijs, quę erant eis futura vtilia, toto die disserebat, & fidutia ad Dominum confirmans eorum animos, & pro eis supplicans, sacrosanctè cum sacris excessit eloquijs, & migrauit ad eum, quem dilexit Dominum, cùm in manu eius suam depositam posuisset animam. Pretiosum autem eius corpus à Bartholomæo & Mariamna sanctè elatum, & quæ in sepultura de more fiunt, præclarè assecutum, cum sacris hymnis & honoribus in loco insigni & sacro est depositum quartodecimo Nouemb.

S. Bartholomæus absoluitur.

S. Philippus exit è vita.

Bartholomæus autem & Mariamna, cùm breui tempore in eo loco mansissent, & pretiosis his reliquijs hymnos & honores tribuissent, & rursus præclarijs & firmijs eos, qui aderant, in fide confirmâssent, in suam patriam redierunt, prædicantes Christi Euangelium: Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principij experte, & sanctissimo eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

COMMENTARIVS RERVM GESTA RVM S. IACOBI APOSTOLI, FRATRIS DOMINI,

Authore Simeone Metaphraste.

1. Maij. Commemoratio Sanctorum iucundissima & vtilissima

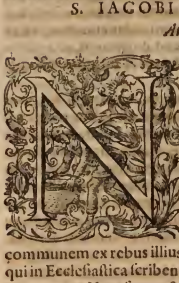

NIHIL est viro bono, & virtutis amatori æquè iucundum, & quod nulla minùs satietate offendatur, atque iusti memoria, & maximè, si passus sit propter Christum. Ea enim illum magis excitat ad lætitiam, quàm aurum pecuniæ amatores, & quæcunque sunt visu delectabilia eos, qui pulchrarum rerum tenentur amore. Adde quòd ipsa iusti memoria non solùm est iucunda, sed etiam valdè vtilis, cùm aliquem zeli & æmulationis stimulum immittat animis, & ad similia aggredienda excitet. Agedùm ergo nos quoque magnum Iacobum in medium adducentes, qui verè est Iustus, & nominatur, & vt Christi frater vocaretur, eximiè est assecutus, communem ex rebus illius vtilitatem capiamus & voluptatem. Nam licèt multi alij, qui in Ecclesiastica scribenda historia studium posuerunt, de hoc Iusto narrauerint, & ante omnes Hegesippus & Clemens: quorum ille quidem in quinto suo libro, hic autem in sexta earum, quæ vocantur hypotyposes, nonnulla ex ijs, quæ ab ipso gesta sunt, assumentes, posteris tradiderint: nemo tamen se extendit ad omnia, neque contendit de eo dicere singulatim. Causa autem est, quòd non fuit eorum institutum de ipso scribere: sed erat quidem eis aliud propositum argumentum: in parte autem, cùm ita accidisset, illius meminerunt.

S. Iacobi patria.

Iacobo ergo diuino patria fuit Iudæa, pater Ioseph, qui propter insignem virtutem & morum bonitatem, fuit sponsus Virgini, quæ Dominum nostrum Iesum Christum peperit. Erant autem eius actiones nomini conuenientes. Aiunt enim eum fuisse vocatum Obliam: quod quidem vult significare Iustum. Oculus eius lenis & placidus, & verè dignus, qui consequeretur à Deo misericordiã. Aures diuinis verbis omninò apertæ. Os, in quo, tanquam aliquæ deliciæ, lex erat perpetuò. Manus, quæ semper mouebantur ad benefaciendum. Venter, qui omninò suis resistebat appetitionibus. Nam ab animatis & vino tota vita vsqueadeò abstinuit, vt aquam quidem existimaret potum suauissimum, quem admodùm & alimentum panem, lachrymarum guttas abundanter miscens cum potione. Genua eius precationis assiduæ causa penitùs obduruerant, & pellis erat in eis veluti mortua. Pannus erat ei gratum indumentum, & sindon, quando erat ad sacra assecutus. Inter noctem & diem nullum erat ei discrimen: sed noctu quoque lucis ex creebat opera: & dies, vitæ tranquillitate & turbarum vacuitate, imitabatur planè noctis silentium. Suis erat iucundus, alienis venerandus. Tantam enim laudem virtutis, non solùm apud amicos, sed etiã apud eos, qui non erãt initiati mysterijs pietatis, is fuit assecutus, vt nonnulli quoque eorum eius conscripserint martyrium, & dixerint, non eos solùm Iuisse pœnas, qui Iustum interemerunt: sed ciuitatem quoque magnam accepisse calamitatem, in qua execrandũ illud contigit facinus. Eiquod dico, fert testimonium Iosephus in vigesimo libro antiquitatum id referens.

Dictus est Oblias.

Mira abstinẽtia eius.

Preces assiduæ.

Eximia virtus.

Quomodò autem & alia, quæ ad Iustum pertinent, vobis virtutis amantibus pro dignitate recensebimus? Nuper quidem Dominus fuerat nobis particeps magni secundùm carnem mysterij, & magnus hic Iacobus tenebat clauum Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Cùm duo autem sint, quę hominem ducunt ad perfectionem, contemplatio, inquam, & actio, ex quibus vim accipiunt virtutes: examinandum est, quàm hic esset in vtroque eximius. Sed quoniam maximè per contemplationem ad Deum est assensus, quoad eius fieri potest, priùs narremus de illius cõtemplatione, deinde etiam eius actionem ponderemus pro viribus. Existimo enim oportere Episcopi oculũ ante alia delectari vi contẽplandi, etiamsi actionem quidã putárunt esse assensum ad contemplationem. Concedatur ergo, quòd contemplatio præcedat actionẽ, quandoquidẽ iusti actioni coniunctum est etiam martyrium. Sed quomodò Episcopus gregẽ cum scientia pascere debeat, is apertè potest intelligere, qui Catholicam eius legit Epistolam. Et primùm quidem id, quod est in inscriptione egregium, non est prætermittendũ. Protinùs enim, &, vt dicitur, à carceribus, significatur sancti modestia. Sic aũt habet: Iacobus Dei & Domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quę sunt in dispersione, salutem

Contẽplatio & actio, perfectionis instrumenta.

Iacob. 1.

Nam

Nam cùm ei liceret seipsum vocare Apostolum, aut Episcopum, aut quod maius est, Fratrem Domini, quibus nominibus ipsum quoque Paulus significauit scribens ad Galatas: videtur delectari humilioribus, se esse seruum Christi Dei significat tribubus Israelis, vel maximè proprium magistri insigne, habēs moderationem, & ea sibi magis placens, quàm Episcopatûs dignitate atque fraternitatis. Galat.a.

Sed agè nonnulla, quæ leguntur in Epistola, quantùm conceditur, persequamur, per quæ erit manifesta illius mentis puritas, & accurata doctrina. Nam cùm fuisset in principio Epistolæ, & contēplante animi oculo consideràsset, vt est consequens, quòd quisquis ad Deum accedit, incidir in tentationes: (Boni enim principium & radix, est Deus: bonum autem, est virtus. Via autem, quæ fert ad virtutem, est aspera & difficilis, & quæ multa habet aduersa: & ideò euenit omninò, vt qui ad Deum accedunt, in res incidant inæquales) exhortatur sanctos ad inuictam patientiam & nunquàm cedentem, bonos imitans puerorum præceptores, & qui conuenienter legibus decertationis sciunt decertare. Dicit enim: Omne gaudium existimate, fratres mei, quando in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem perfectum opus habeat, vt in nullo deficiatis. Si cui autem vestrûm deest sapientia, petat à Deo, qui dat omnibus absolutè, & non exprobrat. Considera autem, cum quanta hortatur sapientia. Non enim solummodò sustinere, sed etiam gaudere ingruentibus inbet tentationibus: nec solùm gaudere, sed id etiam omne gaudium ducere. Neque verò dicit quaslibet tentationes: sed, Quando in varias incideritis tentationes. Causa autem est: Scientes, inquit, quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. Deinde subiungit, in fide debere esse firmitatem, & cōstantiam, & nullam dubitationem, dicens: Vir animo duplex, est instabilis in omnibus vijs suis. Quod autem posteà dicit, quantam cum venustate habet etiam profunditatem? Glorietur enim, inquit, humilis quidem in sua altitudine: diues autem in sua humilitate. Nam cùm diuitiæ quidem alliciant ad superbiam, paupertas autem ad humilitatem & animi deiectionem: ille contrà iubet facere, diuitem quidem suam cōstituere altitudinem in modestis actionibus: Pauperem verò hoc ipsum existimare dignitatem non contemnendam, si magno & excelso animo ferat paupertatem. Ita paupertatem & diuitias, quę sunt sępè multis materia ad peccandum, vtraque materiam efficit ad Dei cultum. Virtutis arduа via & difficilis. Iacob.1. Ibidem. Ibidem. Ibidem.

Deinde rursus cùm sciret, cuius gloriæ, & quàm multorum bonorum sint tentationes conciliatrices ijs, qui se fortiter gerunt, repetens dicit: Beatus homo qui sustinet tentationem: quoniam cùm fuerit probatus, accipiet coronam vitæ: beatitudine & spe coronarum efficiens, vt sint viris bonis acceptæ tentationes, & eas propemodùm tanquam lucrum existiment, & cum voluptate excipiant. Sed neque multorum morbum, qui suas defendentes cupiditates, peccatum dicunt esse à natura, & neque verentur existimare, Deum esse causam malorum, reliquit incuratum: sed tanquam medicus prestantissimus, auxilijs vtens præseruantibus, huic morbo resistit, dicens: Nemo qui tentatur, dicat: A Deo tentor. Deus enim non tentatur à malis: ipse autem tentat neminem. Vnusquisque verò tentatur à propria concupiscentia attractus & inescatus. Deinde concupiscentia cùm concepit, parit peccatum: peccatum autem perfectum, parit mortem. Sic vir iustus iustè iudicauit inter homines & Deum: illi quidem suo testimonio tribuens, quòd non esset author malorum, & linguis loquacibus persuadens, vt tacerent: efficiens autem, vt homines suam agnoscerent imbecillitatem & sua peccata, & vt sibi, & non Deo, assciberent delicta, quæ ex mala consuetudine proueniunt & socordia: & sic discerent se humiliter gerere, & petere veniam. Ibidem. Peccatorū causa.

Præterea videbis Iustum sapienter perimentem arrogantiam & superbiam, quæ sequitur bonum rectè gestum, & persuadētem Deo potiùs quàm sibijpsis asscribere, quod fuerit rectè factum. Ne erretis igitur, inquit, fratres mei dilecti. Omne donum bonum, & omne datum perfectum, desupèr descendit à patre luminum, apud quem non est vicissitudo, nec mutationis obumbratio. Volens enim genuit nos verbo veritatis, vt simus nos primitiæ quędam eius creaturarum. Hæc & exinaniunt arrogantiam, & ostendunt Deum esse datorem bonorum, & esse immutabilem, nec in eum cadere alterationem: quodque is est eximius, si conferatur cum rebus creatis, & maximam videtur gerere curam hominis. Iacob.1.

Post hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores magis pertinēt: Sit, dicens, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Si enim velox sermo est cauendus, quanto magis adhibenda est cautio, ne citò irascaris? Vide autem, Ibidem.

Ibidem. quomodò figuram veri exprimit Christiani. Religio pura & immaculata patri & Deo hæc est: Visitare orphanos & viduas in afflictione eorum, immaculatum seipsum conseruare à mundo. Ex æquo iubet & à mundo recedere, & ad propinquum accedere. Tunc enim verè ac syncerè fratrum miserebimur, quando nos separabimus ab affectione in mundum. Dicendo autem, Ne in personarum acceptionibus habeatis, fratres, fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ: tollit id, quod fit ad ostentationem, docens ne vluamus, vt placeamus hominibus, neque quæramus gloriam ex hominibus, humilia & abiecta cogitantes: sed Deum solum amemus, & eius, quod fit, habeamus ipsum laudatorem, & remunerationem ab eo expectemus. Dicendo verò eum legem implere regiam, qui diligit proximũ sicut seipsum, excitat ad fratrum dilectionem, ex eius, qui legem tulerat, dignitate sciens huius præcepti magnitudinem & pulchritudinem: & quòd planè legis adimpletio, est dilectio in proximũ: & hoc ipsum est summa bonorũ. Dein mouet ad misericordiam, terrens immisericordi & ineuitabili, quod illic est, iudicio. Iudicium enim, inquit, sine misericordia ei, qui non fecit misericordiã: per hoc concedens, vt misericordia glorietur plùs, quàm iudiciũ, quatenùs illi dat victoriam. Quinetiam ita dicit fidem opùs habere actione, sicut corpus eget spiritu: abs q; ea autem esse mortuam & inutilem, vt non confidamus in eo solum quòd credamus, & inaniter gloriemur. Rode autẽ probat, statim Abraham & Raab adducens in testimoniũ: illum quidem, qui cũ fide Isaac quoq; obtulit: hanc autẽ, quæ speculatores per aliã viã transmisit.

Et quid opùs est, vt singula enumerem? Vix vllam prætermisit ex virtutibus moralibus, ad quam non incitauerit virum pium ac religiosum cum multa probabilitate, gratia ac iucunditate. Is linguę legem dedit, vt qui & in tempore tacendum, & in tempore dicendum accuratè doceret. Is paternè docet sequi quidem veritatem, à falso autem abstinere. Porrò autem linguam quoque maledicam & calumniatricem plurimùm accusat. Et de propinquo clanculùm detrahere, aut etiam cum iudicare, ab animis hominum procùl propulsat. Tuum opus est, ô iuste, diuites quoque rursus & pauperes admonere: illos quidem, ne confidant in diuitijs: hos autem, vt mala ferant patienter, vt qui sint tolerantiæ accepturi mercedem, quæ non potest auferri: & illis quidem infidelitatis argumentum diuitias obijcere, vt qui in eis confidant, & non in Dei finu, qui nunquàm exhauritur: his autem, tanquam prophetam annunciare, quod pro foribus stat is, qui iudicat. Illud autem, non periurij solùm, sed vel ipsum omninò iusiurandum declinari debere, cuiusnam alterius, quàm linguę iustæ fuerit admonitio, dicentis: Ante omnia, fratres mei, nolite omninò iurare, neque per cælum, neque per terram, neque vllum aliud iuramentũ? Sit autem vestrum, Certè certè, &, Non non, ne sub iudicio decidatis. Eos, qui sunt sereno & tranquillo animo, docet, vt se muniant oratione: eos, qui ægrotant, vt oleo vtantur cum oratione sacerdotis ad vnctionem, & id habeãt pro morbi medicina, vtpotè quòd oratio, cui opera ferunt auxilium, maxima possit efficere. Quid opùs est omnia persequi, quę hęc continet Epistola, cùm eam possit, qui velit, legere & illinc haurire, tanquam ex fonte, & gustando factis probare, & ita fide dignus esse testis eorum, quæ pulchrè dicuntur à Iacobo?

Ibidem.

Iacob. 2.

Ibidem.

Rom. 13.

Iacob. 2.

Ibidem.

Gen. 22. Ios. 2.

Iacob. 3.

Iacob. 4.

Iacob. 5.

Porrò autem hinc quoq; sciri potest, quãta esset eius authoritas & dicẽdi facultas. Fuit aliquando quæstio Antiochiæ, an oporteret eos, qui ex gentibus ad verbum veritatis accedebant, more Mosaico deinceps circuncidere. Fratres ergo, qui erant Antiochiæ, Apostolis commorantibus Hierosolymis permiserunt iudicium, Paulo & Barnaba vsi ministris ad proponendum id, de quo quærebatur. Cùm verò quæ Hierosolymis erat Ecclesia, ad hoc esset cõgregata, & Petrus primus Apostolorum præsset fidei, & deijceret semina pietatis: Viri fratres, inquit Iacobus, Simon exposuit, quomodò primùm Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomine suo. Et ei consentiunt Prophetæ. Deinde cùm subiunxisset verba vnius Prophetæ, de ijs, quæ quærebantur, hanc tulit sententiam: Iudico ego, dicens, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus ad Deum conuertuntur: sed scribendum ad eos, vt se abstineant à contaminationibus simulacrorum, fornicatione, & sanguine, & suffocato. Sic dixit, & quod dixerat, deductum est ad effectũm: & quod à Iacobo fuerat decretum, scriptum est ab Apostolis: & Ecclesiæ pro forma fuit traditum. Tantaapud Apostolos fuit eius reuerentia.

Act. 15.

Petrus primarius Apostolus.

Sed licet etiam audire, quidnam Paulus de eo scribat ad Galatas: Asscendi, inquit, Hierosolyma ad videndum Petrum. Alium autem Apostolum non vidi, nisi Iacobum fratrem Domini: Vtpotè quòd res esset magna, & digna quæ mandaretur memoriæ, videre Iacobum. Qualibus autem monitionibus ad Paulum vius sit Iacobus, apertè sciet,

Galat. 1.

sciet, qui legerit Actus Apostolorum. Cùm nos enim (inquit Lucas) venissemus Hierosolyma, exceperunt nos omnes fratres. Sequenti autem die ingressus est Paulus nobiscum ad Iacobum, & omnes accesserunt presbyteri. Quos cùm salutâsset, exposuit singulatim vnumquodque eorum, quæ Deus fecit gentibus per ministerium suum. Illi autem cùm audijssent, glorificauerunt Deum, dicentes Paulo: Vides, frater, quàm multa millia sunt inter Iudæos eorum qui crediderunt: & sunt omnes legis æmulatores. De te autem audierunt, quòd tu doces à Mose defectionem Iudæos omnes, qui sunt in gentibus. Sed fac hoc, quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se: his assumptis, sanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radant capita: & cognoscent omnes, quòd quæ de te audierunt, nihil sunt. Oportet autem omninò existimare hæc verba esse Iacobi, vt qui esset princeps illius Ecclesiæ. Propterea enim hoc egregiè à Luca est additum: Paulus nobiscum ingressus est ad Iacobum. Tantum inter Apostolos tribuebatur Iacobo, & adeò erat clarus, & habebatur in tanto honore, partim quidem hoc habens ex virtute, partim autem hoc nactus ex eo, quòd esset frater Domini. Iudas autem, qui Catholicarum septimam scripsit Epistolam, quanam ex re seipsum significat, & quomodò facit inscriptionē? Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, ijs, qui sunt dilecti in Deo patre. Non ex impetatorijs & inanibus dignitatibus sibi tantum claritatis tribuunt, qui sunt in mundo splendidi, quantū ille sciebat gloriari ex eo, quòd esset & diceretur frater Iacobi. Si autem est ludę gloria, dici fratrem Iacobi: quanto est ipsi Iacobo maior, quòd Christi frater nominetur? Ipse enim solus assecutus fuit hæc priuilegia: & dignus est habitus, qui solus vocaretur frater Domini. Act. 21.

Hæcex Hegesippi libro 5.

Hic ergo magnus & diuinus Iacobus erat sanctus (vt sacra dicunt eloquia) ex vtero matris suæ. Quamobrem statim post Deum primum Pontificem accipit clauum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, & solus in Sancta sanctorum perpetuò ingreditur. Non enim semel, sicut ijs, qui legi & vmbrę cælestium seruiebant, concedebatur ingressus: sed sic ingrediebatur, vt qui solus posset ingredi propter puritatem. Ingrediens autem, se inclinabat in genua: & populo meliùs conciliabat remissionem peccatorum, quàm quomodò fecit Moses: adeò vt instar camelorum ei genua obdurescerent, eò quòd is ea flecteret assiduè. Sic enim nobis Deus, qui homo factus est, orandum tradit. Propter insignem autem iustitiam vocabatur, vt dictum est, Oblias, quod lingua nostra significat comprehensionem populi, & iustitiam.

Cæterùm quomodò Prophetæ priùs significauerunt, quidam ex septem hæresibus, quorum dux erat Ananus, (Erat autem Ananus tunc sacerdos, quando Paulus appellato Cæsare, Romam à Festo vinctus missus est ad Neronem) cùm essent frustrati spe insidiarum, quas struxerant aduersùs Paulum, cōuertuntur contra Iacobum fratrem Domini. Hæc autem in illum facere ausi sunt. Cùm Iustum intercepissent medium, petebant ab eo negationem fidei in Christum coram toto populo, & ex ipso sunt scisciti: Dic nobis, O Iuste, dicentes, quid tibi videtur de Iesu? Ille autem eis conuenienter respondens, & qualis dicebatur, nempe Iustus, talis quoque volens videri, iustam similiter vocem emittit: Is est, dicens, filius Dei Iesus Christus. Atque nonnulli quidem credebant ijs, quæ dicebantur à Iacobo: alij autem minimè credebant, & contradicebant, conuenienter non rectæ traditioni & errori. Quædam enim hæreses apud Iudæos (vt diuina dicunt eloquia) neque tenebant resurrectionem; neq; credebant Deum venturum, vt redderet vnicuique secundùm opera sua. Atque multi quidem propter Iacobum relati sunt in numerum credentium: magna autem murmuratio exorta est inter principes Iudæorum, vtpotè quòd dicerent Pharisæi & Scribæ in periculum venire vniuersum populum, expectantem Iesum Christum. Cùm ergo accessissent ad Iacobum: Te valdè rogamus, ô Iuste, dicebant, cohibe populum: in errorem enim inductus est de Iesu, quòd ipse sit Christus: & fac, vt ijs, qui die Paschæ conuenerint, de Iesu persuadeas, ne de ipso fallantur. Tibi enim nos credimus, & tibi ferimus testimonium, & vniuersus populus, quòd sis iustus, & personam non accipias: (hoc testimonium, quòd esset iustus, & personam non acciperet, ideò illi tribuentes, vt ex hoc Iusti nomine eum ad se allicerent, & persuaderent, vt illorum personas acciperet, corruptus assentatione.) Ascende ergo templi pinnaculum, vt cernaris à toto populo, & verba tua audiantur. Nam propter Paschā conuenerunt omnes tribus cum gentibus. Statuerunt ergo Scribæ & Pharisæi Iacobum supra templi pinnaculum, & alta voce dixerunt: Iuste, debemus omnes tibi credere. Quoniam igitur populus errat post Iesum, quem omnes scimus passum esse mortem sub Pontio Pilato, nobis enūcia, quid tibi videatur de Iesu. Act. 23. Matth. 22. Act. 23. Vide fallaciam.

Præclara S. Iacobi cõfessio.

Cùm ergo tempus vocaret, vt vir fortis resisteret mendacio, non est cunctatus, neque metu prodidit veritatem: sed & animo & lingua liberrimus, & magnam protinùs vocem emittens: Quid me rogatis, inquit, de Iesu? Ipse sedet in cælo ad dexteram virtutis patris sui, venturus posthàc in nubibus cæli, vt iudicet orbem terræ in iustitia. Cùm multi autem fuissent persuasi ab hoc Iacobi testimonio, clamarentque & dicerent, Osanna filio Dauid: Scribas & Pharisæos subijt magna eius, quod factum fuerat, pœnitentia, & inter se dicebant: Malè fecimus, qui tale testimonium Iesu præbuerimus. Agedùm ergo Iacobum deijciamus, vt populus sic metu retardatus, non credat Iesu. Cùm sic dixissent, magna voce clamârunt: O ô, Iustus quoque erraui. Cùm ergo ascendissent in templi pinnaculum, eum statim deijciunt. Et ne sic quidem desistentes ab insania, dicebant: Iustum obruamus lapidibus. Et cœperunt in eum iaculari lapides, quoniam deiectus non erat mortuus. Sed conuersus, (O sanctam animam) figit humi genua dicens: Domine Deus pater, dimitte eis, nesciunt enim quid faciunt, eandem vocem, quam Stephanus, diuinus quoque emittens Iacobus. Cùm sic ergo eum appeterent lapidibus, vnus ex sacerdotibus, qui erant filij Recham, filij Rechabim, de quibus fert testimonium Ieremias propheta, clamauit, dicens: Cessate: quid facitis? Iustus pro nobis precatur. Quidam autem ex eis, accepto fuste ex officina fullonis, quo comprimebat vestes, validè infligit eius capiti: & sic Iustus tradidit animam. Quem acceperunt & sepelierunt prope templum Dei.

Act. 7.

Ierem. 35.

Cedes S. Iacobi.

Ex Iosephi lib. 25. Antiquitat.

Quicunque autem erât in ciuitate moderati & probi, & videbantur leges accuratè seruare, hoc tulerunt grauiter, & clàm mittunt ad Agrippam, (erat enim is successor tetrarchiæ Herodis) rogantes, vt scriberet ad Ananum, ne talia auderet. Neque enim rectè fecisse dicebant, quod fecerat magno Iacobo. Quidam autem ex eis Albino quoque procedentes obuiàm venienti Alexandria, (Ipsum enim post Festum elegit Cæsar procuratorem Iudææ) eum docent, non licere Anano absque eius sententia sedere in concilio. Albinus igitur, credens ijs, qui dixerant, iratus scribit ad Ananum, minans eum daturum pœnas admissi facinoris. Rex verò Agrippa, Anano deposito à sacerdotio, cùm fuisset pontifex non plures quàm tres menses, alterum eius loco constituit. Mala autem extrema inuaserunt Iudæos post mortem Iacobi. Horum testis est Iosephus Iudæus, qui nihil celauit veritatis.

Hæc ita euenerunt, & sanctus additus est sanctis, martyr martyribus, iustis qui Iustus erat & nominabatur, quique primus inter episcopos fuit martyrica corona redimitus. Nam inter diaconos quidem præcessit Stephanus, inter apostolos Zebedæi Iacobus: nunc autem pontifex Christum primum pontificem est secutus: martyr eum, qui pro vniuerso mundo proprium præbuit sanguinem. Quàm multarum diuinarum dignitatum quàm multæ tibi debitæ sunt coronæ, discipulo, pontifici, iusto, Dei fratri, martyri? qui quicquid boni dixerit quispiam, habet ex abundantia: ad gloriam patris, filij & spiritus sancti, quæ est vna & inseparabilis diuinitas, & quam decet omnis honor & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. MARCVLPHI ABBATIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED FIDELITER CONSCRIPTA.

Stylum interdum modicè correximus.

Maij 1.

S. Marculphi patria.

Pietas puerilis.

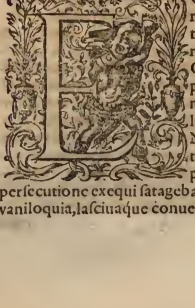

LOco tempore, quo gloriosus & Deo amabilis Childebertus rex Francorum sceptra strenuè honestéque regebat, beatissimus vir Marculphus, magnus & præclarus enituit moribus & actibus. Cùm enim nobilissimis, ditissimis atque Christianissimis Baiocassinis ciuibus ortus esset, ab ipsis puerilibus annis toto nisu ingentique desiderio ad supernam cœpit patriam anhelare. Præferebatur quidem ætate leuitas puerilis, sed vigebat in moribus senilis maturitas. Nam ludicris omnibus, quibus illa ætas maximè delectatur, reiectis, ea quæ diuinæ religionis erant, & auida aure percipere, & tenaci memoriæ commendare, & accurata persecutione exequi satagebat. Deuitabat bonæ indolis puer coætaneorum suorum vaniloquia, lasciuaque conuenticula, atque seniorum sese adiungebat congressibus & colloquijs,

colloquijs,imitans iam illud Mosaicum,quod tamen necdùm lectione didicerat: Interroga patres tuos,& annunciabunt tibi: maiores tuos, & dicent tibi. itemque illud Psalmiste dicens: Declinate à me maligni,& scrutabor mandata Dei mei. Deut. 32. Psal.118.

Huiusce modi igitur cùm se velut præludijs futuræ Christi militiæ exerceret, à suis * pædagogis pia prouisione (Nam eius vterque parens iampridem mortem obierat) diuinarum est admotus studijs literarum: & decebat planè, vt quem adeò sibi iam diuina vendicabat gratia, non mundanis, sed diuinis manciparetur negocijs. Porrò cuius conscientiâ dator scientiæ spiritus sanctus à totius malevolentiæ sordibus emundauerat, ei in discendo nulla potuit adesse fastidiosa dilatio. Itaque intra breuis temporis spatia omnibus adeò est instructus diuinis literis, vt nulli suorum sodaliũ reperiretur secundus. Postquàm autem adoleuit, & virile robur attigit, ceu miles in Christi tyrocinijs à primis annis benè exercitatus, cœpit strenuè atque infatigabiliter ad supernæ vocationis brauium contendere, præterita cum Apostolo obliuiscens, & in futura sese extendens, vacans orationibus, lectionibus insistens, carnem vigilijs & ieiunijs macerans, omnibus humilitatem & obedientiam exhibens, largus in præstandis eleemosynis, profusus in misericordiæ & humanitatis exequendis officijs. Sustentabat pauperes suis sumptibus, pupillorum & viduarum subleuabat inopiam, corrigebat vias suas seruandis Domini mandatis. Corrigebat, inquam, vias suas, & Domini sequebatur. Talibus igitur ornatus moribus & officijs, Christo dilectus, & hominibus gratus ac venerabilis habebatur. * tutoribus. Dat operã literis. Philip. 3. Exercitia adolescentiæ.

Gaudebat quippe atque lætabatur tali conciue omnis Baiocassina plebs, confidens omnem suæ reipublicæ statum per eum firmum stabilemque futurum. Nam beatissimus vir omnes crebris incitabat adhortationibus, vt fundamẽtum bonorum omnium catholicam fidem firmiter retinerent, spemque suam in Deo, non in hominibus collocarent, dilectionem integram colerent, Dominum super omnia, & proximos tanquam seipsos diligerent, & vt quotidianis virturum profectibus ad promerendam supernæ ciuitatis beatitudinem properarent. Porrò autem cùm rebus temporalibus ex hæreditaria succession affluret, solique Deo seruire cuperet, in eis tum procurandis, tum disponendis diù occupari non sustinuit: sed illius Euangelicæ sententiæ non surdus auditor, Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: & illius Apostolicæ, Nemo militans Deo, secularibus se implicat negocijs: relicta domo rebusque parentis, nudus ex mundi naufragio euadens, optatam suscepit peregrinationem, factus pauper, vt Christum pro nobis pauperem factum sequeretur. Et quia iampridè famam sanctitatis beati Possessoris, Constantiæ ciuitatis Episcopi, audituine acceperat, eum recto tramite expetijt, cupiens ipsius doctrinis & exemplis instituì. A quo benignè susceptus, apud eum tempus non modicum permansit, atque ab eo tonsus, cùm esset annorum triginta, clerici habitum accepit. Postmodùm autem per reliquos ecclesiasticos ordines digna promotione subleuatus, tandem presbyter factus est. Adhortationes eius ad ciues suos. Luc. 14. 2. Tim. 2. Adiungit se Possessori Episcopo. Cõstantiensi Episcopo. Initiatur sacerdotio.

Tum verò cœpit, iubente illo pontifice, Constantienses ciues indefinenter admonere, vt quod semel in sacro fonte professi essent, moribus tenerent, & operibus exercerent, viasque rectè viuendi semper sequerentur, vanam mundi gloriam parui penderent, & ad cœlestem tota intentione tenderent. Atque his cœlestium factorum insignibus illustratus, ab omnibus tanquam parens colebatur, summisque laudibus efferebatur: eiusque sanctæ exhortationis dictis cuncti æquali deuotione parebant. Erat vir sanctus profundus ingenio, disertus eloquio, consilio prudens, factis maturus, virtutum cultor, vitiorum extirpator. Eum autem animi decorem non obfuscabat forma corporis. nam tametsi statura pusillus erat, at tamen formosus erat, membrorumque eleganti coaptatione compositus.

Nocte quadam, cùm post longas preces & Dei laudes membris fatigatis modicam daret quietem, supernus ei aderat nuncius, habitu splendidus, aspectu iucundus. Exeitans autem eum, sic appellat: Pax tibi beatissime Marculphe. Omnipotenti regi tua grata sunt opera, perplacet illi militia tua. Noueris autem hac re illius præcipuè gratiam te promeruisse, quòd non modò tuæ, sed etiam proximorum tuorum saluti solicitè inuigilas. Et quia complures è dæmonum faucibus per te cuellere, sibique adiungere & vendicare Christus constituit, ocyùs Childebertum Francorum regem adito, & pete vt locum quendam huius vrbis Constantiensis, cui Nantus est vocabulum, tibi largiatur cum rebus omnibus ad illum pertinentibus. Illic verò tu monasterium construes, Angelus ei apparet.

ſtrues, & aliquot fratres, qui ſub tuo regimine Deo ſeruiant, in illud introduces. Cùm
Prouer. 11. autem cor regis in manu illius ſit, cuius eſt iſta iuſſio, nulla ratione dubites te impetraturum id, quod petere moneris. His dictis, Angelus diſparuit: manè autem conſcenſo aſello, cui ſedere conſueuerat, vir beatus cum duobus fratribus Carilpho & Domardo iter imperatum arripuit: cumque rex Childebertus cum regina Vltrogode, multáque procerum frequentia quodam feſto die diuini celebrationem officij in eccleſia deuotè præſtolaretur, ipſe ſupertenuit, intransque eccleſiam, non ſe continuò regalibus præſentauit obtutibus, ſed cùm omnis ab eo abeſſet mundana leuitas, & humilis atque religioſa ei ineſſet grauitas, in quandam templi abditiſſimam partem ſe recepit, vbi ab omni tumultu ſemotus, Chriſto ſecretas funderet preces, implens illud Euangelij:
Matth. 6. Cùm orueris, intra in cubiculum tuum, & cluſo oſtio, ora patrem tuum. Nolebat enim vir ſanctus hypocritarum ſectarii iactantiam, qui in ſynagogis & locis publicis, vt
Ibidem. ab hominibus viderentur, ſtantes orabant, de quibus Dominus, Amen dico vobis, inquit, receperunt mercedem ſuam.

Sed cùm non poſſet lucerna Chriſti latere ſub modio, quem virtutum cuſtos humilitas celare cupiebat, dæmonum ſuperata detegebat ſuperbia. Nam ſimulatque in
Proditur, dum latitat à dæmoniacis templum ingreſſus fuit, per quoſdam, eò fortè adductos vtriuſque ſexus dæmoniacos magnis & lachrymoſis vocibus clamárunt dæmonia: Parce nobis Chriſti ſerue Marculphe. grauiter enim cruciat nos tua præſentia. At tamen ſi ab his nos ſedibus per te diuina pellere vult potentia, ne nos patiaris detrudi in abyſſum. Hæc cùm audiret rex, valdè attonitus eſt cum omnibus ſuis, iubetque diligenter inquiri, quis ille ſit, cuius nomen ſic appellent obſeſſi à dæmonibus. Inuenitur tandem, moneturque vt ad regem feſtinus accedat. Venientem rex officioſiſſimè ſalutat, aitque, Gratus eſt nobis aduentus tuus, benedicte Domini. Certi enim ſumus noſtram exiguitatem à Chriſto piiſſimo omnium conditore per te viſitari. Eum verò beatiſſimus Marculphus reſalutans, Pax tibi, inquit, & miſericordia ab ipſo Domino IESV Chriſto, virorum illuſtriſſime, è cælis præſtetur: qui licèt dignitate præcellas, atque in ſolio regalis maieſtatis reſideas, vnum tamen mortalium eſſe te conſiderans, non deſpicis ſubditos ſuperbia tumidus, ſed humilitate tranquillus, eis tanquam natura ſimilibus coæquaris. Benè
Eccli. 32. ergo memor es illius dicti Sapientis: Rectorem te poſuerunt, noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis. Denique iuſtitia inſignis, non pietate ſegnis, eiſdem ſubditis & cum iuſtitia parcis, & cum humanitate, ſi delinquant, correctionem adhibes. Atque his alijsque virtutum officijs & Deo viuis, & eius ſanctis places.

Eiuſmodi laudum præconijs rex non ad elationem ſed ad humilitatem potiùs per-
Proponit regi preces ſuas. motus, blandè ex eo ſciſcitabatur, quibus ab oris eò aduenifſet. Cui beatus Marculphus, Vrbis, inquit, Baiocaſſinæ indigena ſum, parentibus non infimis progenitus. Iuſſione verò diuina admonitus, ab illis partibus occiduis ad tuam amplitudinem & magnificentiam acceſſi, oraturus vti fiſcum vrbis Conſtantienſis, qui Nantus dicitur, cum omnibus ſuis redditibus non mihi, ſed Chriſto, quo donante amplas obtines poſſeſſiones temporarias, & ampliores expectas in cælis, ſolēni donatione largiaris. Certò enim ſcias Dei omnipotentis hanc eſſe voluntatem & iuſſionem, vt locus iſte, quem dixi, non humano deinceps, ſed diuino mancipetur dominio, nempe vt ibi monaſterium conſtruatur, & fratres ſeuerioris vitæ, qui pro tua totiuſque reipublicæ ſalute
Eas libēter admittimus Chriſtum ſedulò orent, in eo collocentur. Hac petitione rex impensè exhilaratus, Gratias, inquit, ago clementiſſimo conditori meo, qui per te dilectum ſuum mihi ſuo-
Pſal. 23. rum infimo voluntatem ſuam aperire dignatus eſt. Eius enim eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in eo. Fiat de omnibus, quæ mihi contulit, voluntas eius. Interim omnes in commune rogamus ſanctitatem tuam, venerande vir, vt his miſeris tua ſubueniat pietas, quos malè torquet nequam ſpirituum impietas. At vir Dei nullo modo ad id idoneum, immò verò indignum ſe aſſerens, tandem multorum victus precibus, curuatis humi genibus, & oculis manibusque in cælum ſublatis, ſic precatus eſt: Domine IESV Chriſte, rex regum potentiſſime, cuius imperio omnis ſubiacet creatura, qui vita, ſalus & pietas es, qui gratuita gratia homo
Luc. 10. fieri dignatus es, vt nos à poteſtate dæmonum liberares, qui diſcipulis tuis & eorum ſucceſſoribus poteſtatem dediſti calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnē virtutem inimici: his famulis tuis opem tuæ pietatis impende, vt profligatis dæmonibus, à quibus crudeliter vexantur, tu qui creator & redemptor eorum es, ſolus eos poſſideas, & ipſi priſtinæ ſanitati redditi, debitas tibi laudes & gratiarumactiones perſoluant.

soluant. His precibus vix absolutis, immundi spiritus certa relinquentes vestigia, in fugam versi sunt, ab ore & naribus eorum, quos obsederant, magna vi sanguinis emanante. Eo viso insigni miraculo, rex & alij, qui aderant, immensas Deo gratias egerunt. Deinde accito notario, iubet rex regale conscribi testamentum de donatione, quam petierat vir Dei. Eoque bene munito, cunctis suffragantibus tradidit rex fiscum supradictum cum vniuersis eius prouentibus Deo & sancto viro, eiusque posteris perpetuò possidendum: iussit etiam, vt quicquid deinceps vellet, sine vlla hæsitatione ab ipso vir Dei peteret. Expellit ab obsessis dæmones.

His ita gestis, vir sanctus abeundi ad suos copiam sibi dari poposcit. Sed rex diutissimè primùm quidem in eius colloquijs, deinde etiam osculo immoratus, tandem eum à se dimisit, seque vxore mque & liberos suos illius precibus cõmendans, obnixéque rogans, vt crebrò se inuisere. Adiunxit autem ei Leontium quendam è suis, qui sibi huius agros certis finibus determinaret. Reuersus igitur beatus Marculphus, cœpit locum illum excolere, condiditque monasterium, regulari institutioni aptum & accommodatum. Ac deinde rebus intus & extrà prudenti dispensatione apparatis atque dispositis, non paucos, cum quibus vitam monasticam duceret, sibi fratres ascinit: quos non solùm piæ adhortationis incitamentis, verumetiam optimæ conuersationis exemplis admonebat, vt semper ardua & sanctiora sectarentur, sicque de virtute in virtutem progredientes, regem regum in Sion contemplari mererentur. Hortabatur eos, vt inter se essent prorsus vnanimes, & quemadmodùm de primitiuæ Ecclesiæ fidelibus legitur, cor eis vnum esset & anima vna, nec quisquam quicquam sibi proprium præter peccatum vendicaret, sed omnia eis essent communia. Porrò ocium tanquam vipereum fugerent virus, certatimque aut laboribus manuum, aut lectioni, vel orationi incumberent. Aiebat crebrò, nihil tam monachorum obesse perfectioni, atque ocium. Cõdit monasterium, & in illud fratres adducit. Act. 4. Ocij pernicies.

Illud quoque commemorare operæprecium fuerit, quemadmodùm vir sanctus antiqui hostis eluderit insidias. Aliquando nanque Quadragesimæ diebus imminentibus, cùm ille quotidianis profectibus semper ad altiora conscenderet, atque in dies per salubrem carnalium affectionum decoctionem velut aurum in fornace mundior atque expurgatior fieri niteretur, insulam, quæ Dinolitionis dicitur, expetijt, vt illic sacro illo Quadragesimæ tempore corpus solitò seuerius maceraret: quantoque ab hominum remotior esset congressu, tanto ad vigilias, preces ieiunia que exercenda aptior & expeditior foret. Cùm autem die quodam ante aditum casulæ, quam pro tempore illic sibi extruxerat, hora fermè sexta resideret, diuinæque lectioni incumberet, ecce malignus spiritus, infatigabilis humani generis hostis, confidens se illum sua nuscipula comprehensurum, in fœminæ transformatus speciem, ad illum accedit, clamitat se naufragam, atque illic casu eiectam, voce lugubri petit se sub tectum recipi & cibo recreari. At vir Domini, vt erat ad omnia cautus & circunspectus, diabolicæ fraudis confestim deprehendit præstigias. Itaque libruni ponit ex manibus, intrat in cellulam, profert panem, consignatumque cruce offert ei cum his verbis: *Si non phantastica, sed vera, vt ais, fœmina es, accipe panem hunc cruce signatum.* Tum ille crucis hostis perpetuus, crucis uomen ferre non sustinens, repentè instar fumi euanuit, atque ab alta se se rupe in mare cum fremitu horrifico præcipitem dedit. Et iure quidem præcipitium ille, quod semper ei debetur, secutus est, qui quondam ob suam superbiam de cælesti culmine deiectus, tantam sanctę Ecclesiæ columnam euertere conatus est. Quod enim in capite nostro Christo, seruile scilicet ei bellum mouens, priùs efficere non potuit, hoc perpetua infestatione in eius membris attentare non desinit. Sed beatus Marculphus ijs fuit circunseptus munitionibus, quibus teste Domino, hostis ille facilè repellitur: nimirùm ieiunijs & orationibus, cęterisque Christianæ militię exercitijs indefessus insistens. Nullis vescebatur cibis alijs, quàm pane hordeaceo herbisque crudis. Tunica eius erat saccus cilicinus: vestes aliæ, pelles veruecinæ. Somnum, quem sola extorquebat lassitudo, paululum nuda cubans humo, capiti lapide suppositò capiebat. Atque hunc in modum strenuè militans, omnes à se hostiles infestationes procul amouebat. Degit per Quadragesimã in insula quadã. Insidiatur ei dæmon. Marc. 9. Victus eius. Vestes. Somnus.

Paschali inde appropinquante solennitate, reuisurus fratres monasterium repetijt: cumque narrâsset fratribus, quid sibi accidisset, omnes immenso repleti sunt gaudio, tum quòd diù optato eius fruerentur reditu, tum quòd saluum & incolumem illum Dominus conseruâsset. Fama autem eius longè lateque dispergebatur, atque ex locis circuniacentibus plurimi ad eum concurrebant: è quibus multi illius sanctæ conuersatione Multi ad illum confluunt.

sationè & doctrina accensi, vana huius mundi penitùs abijciebant, & quicquid habere poterant, ad eum afferebant, atque vt eius regimini subesse ipsis liceret, humiliter deposcebant. Ille verò libenter annuens deuotioni eorum, tanquam Christi fidelis œconomus, quæ ipsi offerebantur, partim in recreationem inopum, partim in captiuorum redemptionem, partim in monasteriorum constructionem distribuebat. Plura enim præter primum condens cœnobia, rebus eorum, qui ad eius confugiebant magisterium, illa ditabat. Porrò etiam venerabilis Christi sacerdos Romardus, curis & negocijs secularibus prorsus valedicens, ad eum se contulit. Cum eo autem vir beatus post non multum temporis spatium, aliquandiù eremiticam vitam agere volens, quandam Britanniæ adiacentem insulam, quæ Agnus vocabatur, adijt. In ea verò pauciſſimi degebant incolæ, & in ijs vir religioſiſſimus Helibertus, qui corpus suum multo abstinentiæ rigore macerabat. In cuius tugurium vir Domini Marculphus cum beato Romardo ingressus est, & cum eo vterque diù asperam viuendi rationem, siue corporis afflictionem sectatus est, diuinæque contemplationi vacauit. Nec est silentio premendum illustre miraculum, quod in hac insula Christus per sancti Marculphi merita patrauit.

Plura cõdit monasteria.

Aliquando piratæ ad tria millia ab inexhaustis gentis Saxonicæ scaturiginibus prorumpentes, conscensis nauibus, cursum velocem remis & velis accelerarũt, eamq; sam insulam deprædari & prorsus depopulari volẽtes. Senserunt id procùl insulæ habitatores, qui non ampliùs triginta fuisse feruntur, valdeque consternati animis, quid agerent, quóve se reciperent, quippe mari vndique vallati, nescierunt. Tandem salubri vsi consilio, ad beatum Marculphum properant, eius se genibus aduoluunt, orant querulis vocibus, vt ipsis subueniat. Tũ ille, Forti, inquit, animo estote filij: potest enim Deus vos ab horum manibus eripere. Quòd si meis vultis parere monitis, arma constanter capessite, & intrepidis animis hostibus obuiam itote. Polliceor ego vobis de illis vos victoriam reportaturos. Ille enim pugnabit pro vobis, qui quondam Pharaonem & eius exercitum sua virtute contriuit. His illi sermonibus animati, audacter corripiunt gladios, nec sua, sed præpotentis Dei nitentes dexera, viriq; beati precibus muniti, cum piratis manus conserturi, foriter illis occurrunt. Fit vtrinque atrox pugna, sed Dei virtute, beato viro impetrante, insulares omnes manent illæsi, barbari pauci quidem ferro necati, at plurimi marinis absorpti vndis, sic prorsus interiẽre, vt nullus superesset, qui cæterorum casum in patria renunciaret. Audiens autem eius insulæ dominus tot hostium millia beati Marculphi precibus tam præclarè superata, immensas Deo gratias egit, sanctique viri ditione dimidiam insulam deinceps deuota traditione teneri voluit. Itaque construxit illic sanctissimus sacerdos monasterium, adductis in illud quibusdam fratribus, qui Domino constanter famularentur.

Exod. 14.

Pauciſſimi insulę habitatores plurimos repellũt piratas.

Non multò pòst cùm primum suum monasterium reuiseret, Genasius quidam filium suum rabidi lupi morsibus miserè dilaceratum, atque iam morti propinquum ei obtulit, valdè obnixè deprecans, suis vt obtineret precibus, ne puer è vita decederet. Tum ille pietatis visceribus totus in Christo affluens, & ad subueniendum proximorum miserijs semper promptissimus, in terram se Dominum oraturus prosternit, tanto cælo vicinior, quanto humo coniunctior. Mox autem vt surrexit è puluere, puer ab omni sanatus est vulnere. Magna hinc circunstantibus oboritur lætitia, patri pro restituto filio, cæteris pro miraculo insperato.

Sanat vir sanctus puerum morti propinquũ.

Cùm autem dissolutionis suæ tempus vir beatus Spiritu sancto reuelante non longè abesse prænosceret, regem Childebertum priùs quàm de hac vita migraret, adire decreuit, vt prædiorum donationes, cœnobijs ab ipso constructis à multis fidelibus viris pro suarum salute animarum præstitæ, authoritate regali semper essent ratæ, cœnobijsque saluæ & inconuulsæ absque vlla posterorum calumnia permanerent. In illo verò itinere quæ per eum Dominus miracula fecerit, reticere non debemus. Priusquàm ad Compendium castrum, vbi tum rex morabatur, peruenirent, apud fluuium Isaram, ab itineris fatigatione sese paululùm recreaturus, ad pratum quoddam diuertit. Eccè autem regij venatores leporem canibus insectantur: at ille per apertam camporum fugiens planitiem, sinuosis flexibus impendentem differt mortem. Nulla autem euadendi relicta opportunitate, ceu iussus diuinitùs, sub hominis Dei sese amictum recipit. Id verò cernens vnus ex ministris regis, mente tumidus & ore effrenis, ait ad eum, Quà temeritate ausus es, clerice, regis venationem inuadere? Nisi quamprimùm redderis, ego te meo gladio interficiam. Tum vir sanctus, non vt periculum declinaret, sed vt Dei, qui homines & iumenta saluat, pateſceret magnificentia, bestiolam dimisit.

Psal. 35.

Ea

Ea fugiente, canes qui ad capiendum parati aderant, ita solo affixi sunt, vt penitùs loco mouere se non possent. Is autem, qui sanctum virum irreuerenter & contumeliosè appellauerat, ab equo, quem calcaribus vrgebat, vt fugientem leporem sequeretur, tanta vi decidit, vt rupto ventre, intestina eius effluerent. Cernentes id socij eius, qui ob illatam viro Dei iniuriam id ei accidisse non dubitabant, ad pedes illius se abijciunt, qui tamen ad misericordiam paratior, quàm ad vlciscendum erat. Mox ille se confert eò, vbi miser iacebat semiuiuus, manibusque proprijs interanea effusa suo loco recondit. Deinde cùm diutissimè precatus esset, de terra surgens, crucis signo hominem consignauit, isque repentè ita incolumis effectus est, acsi nihil perpessus esset mali. Rex autem à venatu rediens, vbi rem gestam audiuit, tum beatissimi Marculphi aduentu, tum miraculo diuinitùs per eum perpetrato impensè gauisus, properè se ad eum contulit: cumque eum procùl intueri primùm potuit, mox ab equo desiliens, non sine multa reuerentia pedes ad eum accessit, orauitque supplex, vt benedictione sua ipsum impertiretur. Et vir Dei, Benedicat tibi Dominus, inquit, ex Sion, & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuę: sintque omnes tui benedicti à Domino, qui fecit cælum & terram. Inde in mutuos ruunt amplexus & oscula, & cùm vir sanctus causam itineris sui regi indicâsset, pariter in memoratum castrum ingressi sunt. Intereà sole ruente, nox venit. Altera luce iussit rex confici literas de prædiorum donationibus, quales vir Domini postulârat, idque præsente regina Vltrogode cęterisque optimatibus, annuloque suo cunctis illis attestantibus eas voluit obsignari. Prætereà verò rex & regina multis cum donantes muneribus, supplices rogârunt, vt Christum pro ipsorum salute deprecaretur. His ita gestis, beatus Marculphus domum reuersus est.

Miracula fiunt.

Sanat hominem motibundum.

Psal. 117.

Cùm autem iam instaret ille dies, quo Christus eum ab hac corporeæ corruptionis imbecillitate ad sempiternæ incorruptionis sanitatem transferre constituerat, modica correptus molestia, gaudens & exultans suæ vocationis præstolabatur horam. Inualescente verò languore, fratres vndique, multaque ex vicinis locis populorum turba, atque in ijs etiam venerabilis Constantiensis vrbis Episcopus Laudo, visitandi studio ad eum accurrerunt. At ille ceu pastor bonus blandè gregem suum consolans, & vt sancti propositi normam nullo modo desereret admonens & exhortans, Christum summum pastorem obsecrabat, vt quos sacratissimi sanguinis sui effusione redemisset, eos perpetuo suæ protectionis munimine vallaret. Tandem oculis & manibus sursum erectis, Domine, inquit, IESV Christe, patris æterni fili vnigenite, miserere meî senis iam fatiscentis, & si iam satis est bonitati tuæ, quòd hucusque militaui in castris tuis, liceat mihi deinceps diù optata liberate donato, ad ciuium supernorum transire consortium. His dictis, animam efflauit. Tum verò dolent omnes, turbantur vniuersi: exiſtit omnium, qui aderant, luctus intolerabilis pro tanti viri absentia. Calendis Maij abijt è vita, & sepultus est in monasterio, quod primum ipse construxit eo loco, qui Nantus appellatur. Humati sunt cum eo etiam alij duo fratres, qui eodem tempore obierunt, Cariulphus & Domardus.

Sub morte adhortatur suos ad perseuerantiã.

Abijt in cælum.

Iam multum intercesserat temporis, & venerandus Rhotomagensis ecclesiæ pontifex Audoënus, diœcesim suam visitans, Constantiam peruenit. Rogatus autem ab * Vernuino, loci sæpè dicti Abbate, vt eum locum viseret, & corpus beati viri ad locum, quem ipse parauerat, transferret, libens assensit. Subleuato autem de tumulo sancti viri corpore, consumptis carnibus, visa est sola cutis virtute præpotentis Dei ossibus hærere incorrupta: porrò vultus eius adeò viuidus apparuit, acsi vitali spiritu foueretur. Quod miraculum vt multis innotesceret, triduò detectus permansit. Rogauit autem Abbatem beatissimus Audoënus, vt de sancti viri corpore aliquam ipsi partem attribueret. Illo libentissimè annuente, cùm Episcopus Audoënus caput auferre deliberaret, chartula cælitùs in eius manus incidit, qua hæc continebantur: Cæterorum membrorum beatissimi Marculphi quod voles sumito: caput autem eius nequaquàm tangere præsumas. His scripris sanctissimus præsul à proposito reuocatus, in loco præparato summa veneratione beatissimi Marculphi confessoris reliquias condidit. Ibi verò crebrò patrata miracula, virum sanctum non mortuum, sed verè viuere testantur.

Præclara in eius exanimi corpore miracula.

Per eius merita recipiunt cæci visum, surdi auditum, claudi ingrediendi facultatem, & quouis afflicti morbo corporis sanitatem: Præstante Domino nostro IESV Christo, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Miracula ad monumentũ eius.

VITA S. AMATORIS EPISCOPI ANTISIODOREN. EX QVODAM MS. CODICE MVTATO *stylo per F. Laur. Surium descripta. Est fide digna.*

Maij 1.

S. Amator cum sponsa vouet perpetuam cõtinentiam.

SANCTVS Amator literis non mediocriter institutus, in iuuentute coactus est à parentibus quandam virginẽ ducere in matrimonium. Cùm autem iam tempus adesset, quo inter se coniungi deberent, mutuis exhortationibus ad nuncupandum virginitatis votum se permouerunt. Adfuit autem angelus Domini, & binas illis coronas afferens, laudauit propositum, & ad perseuerandum eos incitauit. Itaque puella virginum sodalitati se adiunxit, Amator autem in clerum allectus, tot fuit virtutum ornamentis illustris, vt post decessum sancti Eladij ei in Antisiodorensi Episcopatu substitutus sit. Porrò iam factus pontifex multis claruit miraculis: cęcis restituit visum, curauit paralyticos, mortuos ad vitam reuocauit. Cúmque multos ab ethnicissmo conuertisset ad Dominum, tum perpetrandis miraculis, tum instanter concionando, cerneretque paruam ecclesiam suam capere non posse tam ingentem Christianorum multitudinem, à Ruptilio ciue Antisiodorensi petijt sibi dari domum quandam, quam is intra vrbis septa habebat amplam & excelsam. Ille verò primò quidem assentiri perenti noluit: at non diù pòst grauissimo correptus morbo, cessit precibus eius. Tum vir Dei condidit illic basilicam, & consecrauit, quæ vsque in præsens in honorem S. Stephani protomartyris dedicata, à fidelibus frequentatur.

Fit Episcopus.

Reliquam huius historiæ partem reperiet Lector Tomo 4. in Vita S. Germani Episcopi Antisiodoren. lib. 1. cap. 2. 3. 4. 5. & 6.

DE S. SIGISMVNDO REGE BVRGVNDIONVM, EX HISTORIA FRANCORVM S. GREGORII TVRONENSIS *Episcopi, lib. 3. cap. 5. & 6.*

Maij 1.

* Gunebaldo Sigismũdus condit monasteriũ S. Mauritij.

MORTVO * Gunebando, regnum eius Sigismundus filius eius obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum domibus basilicisque ædificauit. Qui perdita priori coniuge, filia Theodorici regis Italici, de qua filium habebat nomine Sigericum, aliam duxit vxorem, quæ valdè contra filium eius, sicut nouercarum mos est, malignari ac scandalizare cœpit. Vnde factum est, vt vna solennitatum die, cùm puer super eam vestimenta matris agnosceret, commotus felle diceret ad eam: Non enim eras digna, vt hæc indumenta tua terga contingerent, quæ dominæ tuæ, id est, matris meæ fuisse noscuntur. At illa furore succensa, instigat verbis dolosis virum suum, dicens: Hic iniquus regnum tuum possidere desiderat, teque interfecto id vsque in Italiam dilatare disponit: scilicet vt regnum quod auus eius Theodoricus Italiæ tenuit, & iste possideat. Scit enim, quòd te viuente non poterit adimplere, & nisi tu cadas, ille non surgat. His & huiusce modi ille incitatus verbis, vxoris iniquæ consilio vtens, iniquus extitit paricida. Nam sopitum vino dormire post meridiem filium iubet: cui dormienti lorum sub collo eius positum, ac sub mento ligatum trahentibus ad se inuicèm duobus pueris, suffocatus est. Quo facto, pater serò iam pœnitens, super cadauer exanime ruens, flere cœpit amarissimè. ad quem senex quidam sic dixisse fertur: Te, inquit, plange amodò, qui per consilium nequam factus es paricida fœuissimus. Nam hunc, qui innocens iugulatus est, necessarium non est plangi. Nihilominùs ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu & ieiunijs durans, veniam precabatur: psallentium ibi assiduum instituens, Lugduno regressus est, vltione diuina è vestigio cum prosequente.

Malè persuasus necat filium suum.

Agit pœnitentiam.

Cap. 6. Huius filiam rex Theodoricus accepit: Crotildis verò regina Clodomerem (alij Clodomirum

Clodomirum) & reliquos filios suos alloquitur, dicens: Non me pœniteat, charissimi, vos dulciter enutrisse. Indignamini quæso iniuriam meam, & patris matrisque meæ mortem fagaci studio vindicate. Hæc illi audientes, Burgundias petunt, & contra Sigismundum & fratrem eius Godomarum dirigunt: deuictoque exercitu eorum, Godomarus terga vertit: Sigismundus verò dum ad saltus Agaunos fugere nititur, à Clodomere captus, cum vxore & filijs captiuus abducitur, atque intra termiuum Aurelianensis vrbis in custodia positus detinetur. Discedentibus his regibus, Godomarus resumptis viribus Burgundiones collegit, regnumque recepit. Contra quem Clodomeris iterùm disponens, Sigismundum interficere destinat: cui à beato Auito Abbate decimo Nutiacensi, magno tunc temporis sacerdote, dictum est: Si, inquit, respiciens Deum emendaueris consilium tuum, vt hos homines interfici non patiaris, erit Deus tecum, & proficiscens victoriam obtinebis. Si verò eos occideris, tuipse in manu inimicorum traditus, simili sorte peribis: fietque tibi & vxori & filijs tuis, quod feceris Sigismundo & coniugi ac liberis eius. Sed ille auscultare despiciens consilium eius, ait: Stultum enim consilium esse puto, vt inimicis domi relictis, contra reliquos eam, eisque à tergo, hoc à fronte surgente, inter duos hostium cuneos ruam. Satiùs enim & faciliùs victoria patrabitur, si vnus ab alio separetur: quo interfecto, facilè & alius morti poterit destinari. Statimque interfecto Sigismundo cum vxore & filijs, apud Calonniam Aurelianensis vrbis vicum in puteum iactari præcipiens, Burgundias petijt, vocans in suppetias Theodoricum regem. Ille autem iniuriam soceri sui vindicate volens, ire promisit. Cumque pariter apud Virosontiam, locum vrbis Viennensis coniuncti fuissent, cum Godomaro confligunt. Cumque Godomarus cum exercitu terga vertisset, & Clodomeris insequeretur, ac de suis non modico spatio elongatus esset, assimulantes illi signum eius, dant ad eum voces, dicentes: Huc huc conuertere: tui enim sumus. At ille credens, abijt, irruitque in medium inimicorum. Cuius amputatum caput & conto affixum eleuant in sublime. Quod Franci cernentes, atque cognoscentes Clodomerem interfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem. Godamarus iterum regnum recepit,

Capitur, & in custodiâ ducitur.

Occiditur cũ vxore & liberis.

Clodomirꝰ rex interimitur.

Ex Chronicis Sigeberti Gemblacensis monachi, Anno Domini 515. de eodem S. Sigismundo.

REX Burgundiæ Sigismundus, qui monasterium Agaunensium constituerat, filium suum Sigericum perimit, malo nouercæ illius vsus consilio. Qui competenti pœnitentiæ se * adijciens, & martyribus Agaunensibus se totum deuouens, quòd dignus fuerit venia, testatur crebra post mortem eius per eum multis concessa sanitatum gratia, & per eum febricitantibus indulta curatio.

for. * addicens Sigismũdus post obitũ edit miracula multa.

DE S. EVERMARO MARTYRE, EX QVODAM CODICE MS. STYLVM MVTAVIT *F. Laurentius Surius.*

TEMPORIBVS Pipini principis, quem ex Begga Ansigisus Dux suscepit, beatus Euermarus cumprimis nobili stirpe in Frisia ortus est. Quem à prima ætate sibi consecratum, omnipotens Deus sancti spiritûs gratia totum perfudit. Crescentibus autem vnà cum ætate virtutum meritis, totius sanctitatis speculum effectus est. Eius verò profectui inuidens hostis antiquus, multis tentationibus à sancta intentione eum retrahere & depellere conatus est: sed fortis Christi miles obturabat aures suas, & prorsus ad nihilum redegit omnes eius machinas. Itaque cùm Deo bene fauente tentationes omnes superatæ essent, & ille vitam duceret sanctissimam, ad martyrium iam aspirabat, sine quo metuebat apud Deum se pro imperfecto haberi. Suscepit igitur causa Dei peregrinationem, vt posset alicubi ceu ignotus obire martyrium. Venit autem in Gallæciam ad S. Iacobum, vbi cùm eius ædem ingressus fuisset, eiusque suffragia expetijsset, rediit in partes inferiores Galliæ, vbi sancti quidem recèns de hoc mundo subtracti clarebant miraculis, putà Foillianus

Maij 1.

S. Euermarum inuidus dæmon frustrà oppugnat.

S. Euermarus loca sancta visit.

martyr, Furseus & Vltanus fratres, Remaclus Episcopus, Trudo venerabilis confessor, & virgo Dei Gertrudis. Eorum ille suffragia, singulorum loca visens, piè ac deuotè ambiens, cùm Traiecti etiam S. Seruatium adire vellet, cum septem comitibus venit ad primos aditus syluæ, quæ Ruttis nominatur: sed ne impendente iam nocte in tenebris perignoti loci anfractus erraret, ad proximam villam, quæ Herstaplia dicebatur, diuertit. Eam villam homo crudelis Hacco nomine sibi vendicabat, adiunctisque sibi socijs, hostis publicus barbara feritate per syluam illam & vias publicas iter agentes aut interficiebat, aut despoliabat. Idemipse aliud apud Mosam sibi ædificium condiderat, quod à suo nomine Haccolerum voluit appellari, vnde contemplabatur transeuntes, & nauigantium res diripiebat.

Ad eius ædes beatus Euermarus se contulit, nesciens cuius essent. Ille verò tum aberat: sed eius vxor, mulier religiosa, & peregrinorum solicitè curam gerens, sanctum virum & comites eius humaniter excepit, monuitque eos, vt ante solis ortum se darent itineri, ne supereueniens maritus ipsos trucidaret. At illi cùm benè precati essent fideli mulieri illi, manè ab eius domo egressi sunt, & reuersi in syluam quam reliquerant. Interea Hacco domum redit, discit ex suis de hospitibus, qui illic pernoctauerant. Ijs auditis, homo sæuus penè sit exanimis, aitque: Quonàm

Hacco crudelis eũ per sequitur.

aufugerunt illi? Ocyùs insequamur eos, ne si manus effugiant meas, dicant occurrentibus, se Hacconis ceu desidis & stertentis vim impunè præteriisse. Mox cum suis ingreditur syluam, per abrupta & inuia persequitur Euermarum & socios eius: atque eccè abimprouisò incidit in locum, in quo illi quiescebant, compensaturi damna somni noctis superioris. Visos illos Hacco duriter obiurgat, quòd ausi fuerint in suæ ditionis terram ingredi, quòd non pependerint vectigal impositum illac transeuntibus, sed tanquam fures, clàm se subduxerint. Ea re tantum aiebat illos in se admisisse sacinus, quod nisi eorum fuso sanguine expiari haudquaquàm possit.

Ab eodem trucidatur, & comites eius.

His dictis, beatum Euermarum, qui cæteris honestiori habitu præstare videbatur, crudelis homo ferro necat: cæduntur etiam comites eius. Mox detrahuntur cæsis vestimenta, corpora manent insepulta, sed angelicis seruantur excubijs, donec Pipinus princeps, quem suprà nominauimus, in eum locum peruenit. Ruttim enim syluam venandi causa ingressò illo, comites eius partim, dum syluæ lustrant inuia, eò perducti sunt, vbi corpora cæsorum iacebant. Misericordia autem permoti ex vulneribus & sanguine, quo aspersa erant, sepulturæ ea mandârunt: beatum Euermarum ob vultûs decorem & corporis formam egregiam, ceu alijs digniorem, post excquias accuratiori sepultura cohonestantes, dimidio clypeo corpori eius suppositò, & altera clypei parte, ei imposita. Posteà verò quando Leodiensi Eccle-

Euraclius

siæ præsedit * Eraclius Episcopus, in villa seu pago, qui iam de extirpata sylua Ruttis nomen retinuerat, sancti Martini ecclesia fuit, cui vir magnæ sanctitatis Zuseli-

Visio Zuselini sacerdotis.

nus inseruiebat. Ei verò Dominus per angelum suum vitam & nomen beati Euermari indicauit, simul etiam de martyrio & loco, vbi humatus erat, certiorem eum efficiens, iubensque vt Episcopum Eraclium suo, id est, Dei nomine eò adduceret, vt sanctum Euermarum martyrem è sinu terræ eleuaret, quippe cuius spiritus ab ipsa cædis hora in cælis versaretur. At tamen sacerdos de hac visione hæsitans, illo anno nihil Episcopo renunciauit. Altero anno eadem nocte culpatus ab angelo, quòd iussis ipsius non paruisset, nihilo minùs rem apud se tacitam habuit. Inde tertio anno eadem nocte non solùm reprehensus, sed etiam flagellis cæsus ab angelo, tandem credidit visioni: abijtque ad Episcopum, & ei omnia ordine expossuit, in veritatis argumentum ostendens ei corporis plagas & liuores. Præcepit autem ei Episcopus, vt sacrum corpus effoderet. Quod cùm factum esset, Episcopus illud ex humo eleuauit. Tanta verò inde prodijt odoris suauitas, vt qui aderant, in paradiso sibi versari viderentur. Porrò Episcopus collecto populo transtulit illud in beati Martini ædem sanè quàm honorificè, plebi & regioni illi patronum comparans. Ab eo autem tempore tanta illic diuinitùs sunt miracula declarata, vt si omnia perscribantur, ingens volumen completura sint.

Corpus eius è terra leuatur & mirificè redolet.

Multa fiunt miracula.

HISTO-

HISTORIA S. VVALBVRGÆ VIRGINIS. CO

DEX EGREGIVS MS. AVTHORIS NOMEN NON HABET:

nos stylo nostro historiam inde transcripsimus, sed aliquanto contractius.

Vitam S. Virginis scripsit Vuolfhardus monachus
Hasserensis ante multa secula: sed an hæc
ea sit, ignoro.

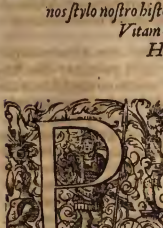

POSTQVAM Anglorum Deo chara gens beatissimi Gregorij Pontificis maximi studio & opera ad Christianam religionem traducta fuit, multi eorum ob cælestis spei remunerationem in Franciæ regnum peruenerunt. In quibus S. Bonifacius Moguntinæ sedis ob sua merita præsulatum adeptus est. Porrò duo fratres germani, Vuilliboldus & Vuinniboldus cum sorore sua Deo & hominibus charissima Vualburga cùm in has regiones venissent, Vuiliboldus à S. Bonifacio ordinatus est Eystetensis Episcopus, atque angelicam in ea functione ducens vitam, tandem beatissimè abijt, non obijt: Vuinniboldus autem totum se Christi seruitio mancipans, mundanaque omnia prorsus respuens, locum, quem vocant Heydenheim, sibi incolendum sumpsit: ibique precibus vacans continuis, spe robustus, fide firmus, monasticæ vitæ professionem vsque ad supremum vitæ diem admodùm strenuè prosecutus est, multosque suis exemplis ad benè viuendi studium perduxit. Maij 1.

S. Vuillibol-dus 1. Eyste-tensis Epi-scopus.

Vbi verò Vuinniboldus excessit è viuis, fœminei sexûs decus & ornamentum Vualburga, omnibus se virtutis præbuit exemplum. Erat enim præfecta virginum monasterij Heydenheimensis, & materfamilias egregia, quæ posset à Deo impetrare quicquid petijsset. Accidit aliquando, vt reuertenti illi hora vespertina ab ecclesia ad cubiculum suum, Gonmeradus custos ecclesiæ, iam noctis sese intendentibus tenebris, lumen præbere nollet. Ea verò nihil mota hac iniuria, cùm iam cœna Deo sacratarum virginum absoluta, & diuinæ laudes persolutæ essent, ad dormitorium se recepit: & eccè repentè tanta illic luminis existit claritas, vt pauimentum ipsum penetrare videretur, permansitque vsque ad nocturnas preces. Stupent sacræ virgines & exultant, accurrunt ad Vualburgam, indicant immensum lumen. Illa subortis lachrymis, oculos & manus tollit ad cælum, &, Tibi, inquit, Domine IESV Christe, cui humilis ancilla tua ab ipsis incunabulis seruire constituit, pro hoc beneficio gratias ago: vt qui ad excitandas ancillarum tuarum mihi adhærentium mentes, me indignam hac luce consolari voluerit: quod tamen ego non meritis adscribo meis, sed fratrum meorum, famulorum tuorum.

S. Vualburgæ Abbatissæ Heydenheimensis monasterij.

Miracula.

Cùm ab hac vita migrâsset beatissimus Vuinniboldus, Vualburgæ virginis frater, illa immodico dolore correpta, die quodam vesperi exiuit è monasterio, nullo penitùs de familia monasterij id cognoscente. Venit autem ad ædes cuiusdam hominis opulenti, & ante fores eius quædam peregrina & ignota sola subsistit. Videns autem illam dominus domûs, & nescians, quænam esset, valdè metuebat cum tota familia sua, ne à canibus suis discerperetur. Iussit igitur, vt quamprimùm sese indicaret. Tum illa, Canes tuos, inquit, ego nihil reformido. Non enim poterunt mordere Vualburgam. Ille enim, qui me huc adduxit incolumem, etiam illæsam potest reducere eò, vnde huc adueni: porrò etiam magnum tibi solatium adferet, si toto pectore credas illum esse summum medicum. Hæc vt audiuit illustris vir, è sede sua prosiliens, animo consternatus scisitabatur, cur virgo nobilis & omnipotentis Dei ancilla præ foribus stare voluerit: admodumque reuerenter illam excipiens, officiosissimè & humanissimè tractauit. Cumque incumbendum esset, rogata virgo vbi nocte dormire vellet, respondit se non nisi in illo velle cubare cubiculo, vbi filia eius grauissimè decumbebat, ita vt iam funeri eius necessaria à parentibus præpararentur. Tum illis præ nimio dolore ciulantibus, in cubiculum virgo Vualburga ingressa est, nocteque illa Dominum pro puella deprecans, altera luce eam parentibus sanissimam exhibuit: qui sanè pro tanto miraculo Deo immensas egêre gratias, Vualburgæ autem multa obtulêre dona, eius precibus obnixè se commendantes. At virgo

Maguo animo contemnit periculum.

Puellæ moribundæ suis precibus sanat.

Christi dona accipere noluit, soli Christo placere desiderans, cumque super omnia diligens. Inde ad suum regressa monasterium, quanto cumulatiorem in se sensit Dei gratiam, tanto arctiori sese in dies vitæ tradidit. Tandem cùm iam mundum & omnes
Abitè vita. eius cupiditates planè protriuisset, ex hac vita victrix decessit, sepulta honorificentissimè in monasterio suo.

*Odgero Episcopatum autè Eysterensem obtinente * Otgario venerabili viro, cùm is monasterium, in quo sacræ virginis corpusculum conditum erat, minori quàm par esset studio coleret, quadam nocte per visionem sic eum sertur sacra virgo compellâsse: Cur
Apparet Otgario Episcopo. Otgari Deo digne præsul monasterium, vbi humata sum, tam negligenter hactenùs habuisti? Quotidiè conculcor pedibus vulgi & seruorum eò aduentantium. Equidem tale tibi præbebo indicium, vnde possis intelligere non rectè te gessisse ergà me & domum Dei: & si quidem reum te agnoscas, veniam mereberis. Eam visionem non
Visionē cōfirmat euētus, fuisse vanam, euentus docuit. Nam paulò pòst cùm primùm erecti essent parietes eius fabricæ, & iam imponendæ essent trabes, noctu is paries, qui spectabat Aquilonem, repentè ad terram vsque collapsus est, magno terrore illato tam domesticis, quàm vicinis. Manè cunctis ad id spectaculum non absque pauore accurrentibus, custos templi, Reginfridus id celerrimè curauit Otgario episcopo nunciandum. Is verò sentiens visionem completam, eò properè venit, & ecclesiam cum multa festinatione instaurauit atque dedicauit. Deinde exacto anno, archipresbyteros suos Valronem & Alungum cum Hubila sanctimoniali eò misit, vt corpusculum sanctæ virginis summo studio è terra tollerent, atque cum hymnis, campanarumque pulsationibus multaque reue-
Trāsfertur eius corpus rentia ad Eystatense monasterium apportarent. Factum id est mira populi exultatione vndecimo Calendas Octobris: atque eiusdem antistitis iussu triduò pòst, id est, octauo Calendas Octobris etiam beati Vuinniboldi reliquiæ inde ad Eystatense cœnobium translatæ sunt.
Itē S. Vuinniboldi.

Accidit autem post hanc S. Vualburgæ translationem, vt propinqui eius, quam diximus, Hubilæ liuore stimulati, tum callidis quibusdam machinationibus, tum etiam vi ab hæreditate materna propemodùm eam excluderent. Illa igitur anxia ab Heystatensi Episcopo * Erckenrado petijt sibi copiam fieri reliquiarum S. Vualburgæ, vt
*hunc alij vocant Erckenualdo. si illa maternam suam hæreditatem posset obtinere, eam Christo & ipsi Vualburgæ donaret perpetuò possidendam. Ea res sicut Deo authore cœpta fuit, ita etiam felicissimum habuit euentum.

Anno salutis octingentesimo nonagesimotertio, regnante Arnulpho rege, apertum est sepulchrum beatissimæ Vualburgæ in basilica, in qua reposita fuerat sub Otgario Episcopo. Contigit verò miraculum admiratione dignum, euidentissimis probatum testimonijs. Fuit ancilla quædam Friderada nomine, sedulò inseruiens hero
Mira fœminę ingluuies suo Ederano & coniugi illius. Correpta autem subitò morbo quodam, biduò miserandum in modum vexabatur. Cumque meliusculè cœpisset habere, tanta eam ingluuies inuasit, vt nulla posset ciborum copia fames eius expleri. Initiò quidem multa ei alimonia suppeditabatur à propinquis, sed cùm illa in dies maiori famis rabie infestaretur, non videbant qua ratione mederi ei possent. Nec ea suis potuit ingredi pedibus, sed humi reptabat. Tandem & ipsi & parentibus eius visum fuit, vt ab hera peterent facultatem S. Vualburgæ oratorium adeundi. Permissum id illi fuit: venit ad ædem, triduanas illic multa instantia offert preces, pedibus sua restituitur incolumitas. Audiunt id herus & hera, ocyùs ad eam aduolant, perpetuæ eam beatæ Vualburgæ seruituti addicunt. Abbatissæ munere tum illic fungebatur supra memorata Hubila, quæ id permittere noluit, sed post dies paucos remisit eam
Obseruāda hoc. iam planè sanam dominis suis. Mox autem vt eò redijt, priori morbo vexata est. Sentiens ergo non bono consilio à monasterio se eductam, illicò reducta est, perpetuò in monasterio seruitura. Et eccè confestim redit sanitas, sed inexhausta edendi libido manet. Itaque multo ea causa affecta pudore, eius monasterij procuratrici Thieltildæ aperuit morbum suum, vt precibus illius liberaretur. At illa dolens vicem eius, fragmen panis benedicti ei obtinuit à venerabili sacerdote, qui Mundus dicebatur. Quo gustato, ita sensim miro modo cœpit diminui illa ingluuies, vt anteà augmentabatur:
Incredibilis ingluuies mutatur in incredibilē abstinentiā. & dimidio ferè anno non nisi parum admodum casei edere, & lactis bibere potuit. Deinde vsque adeò omnis cibi appetentia in ea extincta est, vt si quid alimenti sumere vellet, mox rursus euomeret. Rogauit igitur Dei ancillam Thieltildam, vt nullas sibi escas suppeditaret. Illa verò re incredibili nimiùm obstupefacta, cùm sciret humanum

corpus

corpus sine alimentis durare non posse, angi animo cœpit, quid ageret. Tandem ad alteram propinquam eius monasterij ecclesiam eam misit, commendans eam procuratrici illius: quæ quidem accuratè eam obseruauit, & ad sex ferè hebdomadas apud se detinuit, quibus illam nihil edisse compertissimum est. Postea venit ad eam inuisendam Thieltilda, didicitq; quid interim actum esset. Cœpit igitur tum minis varijs, tum blandimentis agere cum illa, vt cibum sumeret: Noli, inquit, charissima filia, tam obstinato animo tibijpsi imponere: redi ad sanitatem, & cape alimoniam. Quòd si aliquo illuderis phantasmate, quæso ne id celes nos. planè enim mihi persuadeo, si abiecta mala verecundia id feceris, fore vt dominæ nostræ precibus adiuueris. Tam acri illa obiurgatione pudefacta, cœpit tentare nũ quid posset cibi accipere, sed frustrà id fuit: ne tamen ancillæ Dei adhortationes contrẽnere videretur, petijt aliquid vilioris siceræ sibi porrigi. Factum est ita, & ipsa licèt inuita perparum inde hausit, sed mox per nares & oculos tanta vi reiecit, vt cęca efficeretur. Reducta ergo ad monasterium, breui quidem recuperauit visum, sed de abstinentia prorsus nihil remisit. Abbatissa verò & tota virginum sodalitas ea re valdè obstupescebant, cõmunicatoque inter se consilio, Episcopum suum adierunt, eique rem totam explicârunt, eius consilium expetentes. Ille verò fidem adhibere noluit, sed suspicabatur versutissimi dæmonis fraude delusam, oculos hominum fallere, potrò clàm aliquid ei soli manenti qualicunque arte alimenti subministrari. Suis igitur in consilium adhibitis, è monasterio S. Vualburgæ valdè religiosum presbyterum acciuit, eique grauissimè non semel præcepit, vt illam custodiendam susciperet, diligentissimeque exploraret, num fraude aliqua alijs illuderet. Fecit ille, vt erat iussus, certissimeque comperit rem ita se habere, vt ab illa dicebatur. Tum Episcopus nihil amplius hęsitans, certam ei fidem accommodauit. Atque illa deinceps triennio sic permansit, interim nihilo minùs pro modulo suo diligẽter exequens, quicquid ei operis demandatum fuisset. Quoties autem sacrosanctam Eucharistiam percipere conabatur, nisi statim somno se daret, vomitum passura videbatur. Non ergo iam dubitemus facilimum esse maiestati diuinæ, quod humanæ imbecillitati impossibile sit. Videremiram.

Post hæc + Erckenuualdus antistes Eystetensis archipresbyteros suos cum quibusdam aliis bonis viris iussit beatæ Vualburgæ corpus effodere, inuentumque diligenter contrectare. Illi verò cum multa trepidatione, diuinis adhibitis laudibus, fodientes, repererunt gratissimas eius reliquias, easque ceu tenui quodam humore madidas: nec tamen vel puluisculus ex ijs manibus contrectantium potuit adhærere. Sublata autem est sacri corpusculi portio quædam, iubente id Episcopo: qua re grauissimè consternati & afflicti sunt Eystatentes: mirificè autem exhilarati, ad quos ea portio deportabatur. Transferebatur enim in monasterium Monheymense, sub hoc Episcopo conditũ: cumque sacro pignori puer epilepticus veniisset obuiàm, & sub illo se curuâsset, sanatus est: moxque, vt testati sunt, qui huic rei interfuêre, mira illic odoris frągrantia nares omnium & præcuntium & subsequentium impleuit, ita vt ferre vix possent. Vbi ad locum ventum est, super monasterij altare sacræ reliquiæ depositæ sunt. Nocte proxima adfuit Hubila Abbatissa, triduoque illic manens, podagra eam dirè cruciante, sopori se dedit. Astitit autem dormienti quidam venerandus senex, Vuillibaldus, vt putatur, Episcopus, aitque ei: Hubila cur dormis? Quare non in templum ingrederis? Respondit illa: Nondum pulsatum est ad nocturnas preces: mihi verò adeò dolent pedes, vt nisi aliorum allata manibus, eò pertingere non possim. Contrà ille: Abi, inquit, ocyùs: venit enim in ecclesiam beatus Vuinniboldus, multis cùm comitantibus, vultque ex te cognoscere, quo pacto conditam habeas sanctam Vualburgam sororem suam. Confestim surrexit illa, & in basilicam sanissima intrauit, grãtias agẽs Deo & sanctæ virgini pro tam insperata salute. + Erckenboldus. Reliquiæ S. Vualburgæ iudare videntur. Puer epilepticus sanatur. Visio Hubilę Abbatissę. Miracula.

Sanarus est etiam ad sacræ virginis reliquias quidam puer à primo ortu contractus, cùm eiilla apparuisset dormienti, & remplum adire iussisset: vbi membris omnibus consolidatus, erexit sese & ambulauit, atque tota reliqua vita sua in eadem ecclesia robustus & ineolumis seruiuit. Ibidem curata est fœmina Reginsuuinda, membris omnibus adeò debilitata, vt se loco mouere non posset.

Festo die dedicationis ecclesiæ eius, omnes quotannis in ea regione ferias agebant. At mulier quędam Geila ex pago Stofenheimensi, petulanti animo in opus textrinum incumbebat: sed non impunè. Inhæsit enim manui eius glomus & totus lacertus intumuit.

Accidit fanè nuper ſtupenda res, & propè incredibilis, niſi multorum teſtimonijs fulciretur. Cùm plurimi vndique ad S. Vualburgæ baſilicam cõfluerent, quidam inter eos adfuit habitu peregrino, præ cæteris attentiùs & inſtantiùs orans. Id vbi animaduertit Hubila Abbatiſſa, iuſſit eũ ad ſe adduci, percunctataq́ue eſt ex eo quiſnam eſſet, aut vnde veniſſet. At ille, Gratias, inquit, ago Deo omnipotenti, qui ſanctiſſimæ virginis Vualburgæ meritis de fœdiſſima ignominiæ nota me liberauit: id quod omnes vos, qui hic adeſtis, ex me potiùs, quàm ab alio diſcere cupio. Teſtor autem Deum, quem nihil latet, & ſanctam Vualburgam, cuius multa neceſſitate adactus ſuffragia expetij, me non niſi vera dicturum. Anno ſuperioti, quo dira fames multos preſſit, duo inopes eius vitandæ cauſa peregrè profecti ſunt. Illis autẽ obiter quidam ex longinqua regione comitẽ ſe adiunxit. Interrogatus ab illis, cuias eſſet, aut quò iter intenderet, reſpondit ad S. Vualburgam religionis ergò ſe proficiſci. Tum illi: Et nos, inquiunt, eò cupimus peruenire, erimusq́ue inter nos non iniucundi ſocij, & ſecuriùs itinerum pericula euitabimus: ſed interim nos fame premimur, & præ defectu viriũ ægrè pedes promouemus. At ille: Deo, inquit, fratres mei, itineris prolixitatẽ cõmendantes, quæramus locum aptum, vbi iam appetente meridie pauliſpèr quieſcamus, & cibo nos refocillemus. Reperto loco, pariter conſederunt, & ille de eſcis ſuis proferens, obtulit illis. Comederunt igitur, & ſumpto cibo, ait ad illos: Iam etiam ſomno laſſa membra recreemus, ſed excubias agat vnus ex nobis, ne quid accidat periculi dormientibus. Probant illi conſilium, ſed mente maligna. Nam altero è duobus his ſe dormire ſimulante, alter vigilabat: tertius, qui ſe illis adiunxerat, nihil ſibi metuens, intrepidus dormiebat. Tum ſurgentes illi ſceleſti, hominem innoxium crudeliſſimè iugulárunt: ſed cùm anxios eos haberet, quid faceremt de cadauere, tandem alter id in ſuos ſuſtulit humeros, in aliquem locum auium illud proiecturus. Ecce autem dum illud conatur à ſuis deponere humeris, tam tenaciter ſibi illud ſentit inhærere, vt nulla vi id poſſit à ſe auellere. Mirè igitur & miſerè diſcruciatur infelix homicida, videns ſe ſuum facinus celare non poſſe. Interea quidam ei amicus fit obuius, qui conſpecto cadauere non ſine multa admiratione ſciſcitabatur, vnde id eſſet. Ille autem tanquam amico fidens, refert quid actum ſit, orat vt ſuæ calamitatis velit miſereri. Non cunctatur ille, diſtrictoq́ue enſe, brachia cadaueris hominem arctiùs complectentia etiam articulatim nititur diſſecare, vt à tanta ignominia amicum liberet. Ibi tum nouum licuit planeq́ue ſtupendum videre miraculum. Nam ſimulatq́ue manu ſua cadaueris lacertos attigit, eos præcidere volens, etiam ipſe tenaciſſimè adiunctus eſt cadaueri atque homini illud ferenti, ita vt ſe ab illis abſtrahere non poſſet. Mox igitur ductus pœnitentia, & lugens ob admiſſa peccata, toto pectore rogauit Dominum, vt ob beatiſſimæ Vualburgæ virginis merita ſuî miſereretur. Cumq́ue ſic oraret, & multa ſanctæ Vualburgæ nuncuparet vota, multasq́ue funderet lachrymas, abſolutus eſt horribili nexu illo, iamq́ue liberè ingrediens, Deum & ſanctam Vualburgam laudabat: nec tamen deſerebat miſerum illum, ſed ad Rheni litus vſque eum comitabatur. Quò cùm ventum eſſet, non ferens alter tum cadaueris pondus, tum intolerabile dedecus, in Rhenum cum cadauere ſe præcipitem dedit. At verò tam immanem homicidam Rhenus ferre non ſuſtinẽs, quamprimùm hominem ſceleſtum cum cadauere in litus euomuit. Qua re non mediocriter terrefactus alter, de ſua quidem ereptione gratulans, ob illius verò calamitatem illachrymans, ab eo receſſit, & ad S. Vualburgæ monaſterium celeri curſu aduenit, quid geſtũ eſſet omnibus enarrauit, paratus etiam ſua dicta, ſi id vellent permittere, iureiurando cõfirmare. Porrò infelix ille homicida, vt aiunt, ſæpè quidem voluit beatæ Vualburgæ implorare patrocinia, ſed nunquàm eccleſiæ eius potuit fines attingere, vt vel inde omnes perſpicuè poſſent inteligere, quàm immani ſe ſcelere obſtrinxiſſet, qui tam procùl à S. Vualburgæ eccleſia arceretur. Viderunt hunc multi tali onuſtum ſarcina exanimis corporis, qui tum fuêre in viuis, vt ambigi non poſſit falſum & commentitium non eſſe, cuius tam multi extitêre teſtes.

Hiſtoria memorabilis.

Immane & planè barbarum facinus.

Cæleſtis vindicta.

Stupendum miraculum.

Aliud.

Item aliud.

Item aliud.

Ea, quæ hactenùs commemorauimus, miracula, diuinitùs perpetrata poſt eleuationem corpuſculi beatæ Vualburgæ virginis, multa ſanè admiratione & præconio digna ſunt: at verò diuerſis locis alijs toto Francorum regno, quæ eius reliquijs illuſtrantur, in dies plura celebrioraq́ue fiunt: præſtante Domino noſtro IESV Chriſto, qui viuit & regnat in infinita ſecula, Amen.

VITA

Authore B. Mauro Quinquecclesiensi Episcopo.

TEMPORE illo, quo sub Christianissimi Stephani regis nutu, nomen & religio Deitatis in Pannonia rudis adhuc pullulabat, audita fama boni rectoris, multi ex terris alijs canonici & monachi ad ipsum quasi ad patrem confluebãt, non quidẽ alicuius causa necessitatis coacti, sed vt nouum sanctæ cõuersationis gaudium ex eorum conuentu adimpleretur. Inter quos quidam sancti spiritus instinctu tactus, ex rusticitate quasi rosa ex spinis ortus, nomine Zoërardus, hanc in patriam de terra Polonorum aduenit, & à Philippo Abbate, cuius monasterium, Zobor nominatum, in Nitriensi territorio ad honorem sancti Hippolyti martyris situm erat, habitu accepto, & Andreas nominatus, eremiticam vitãm agere statuit. Ibi verò quanta contritione cordis & corporis macceratione affligerit seſe, ex relatione discipuli eius beati Benedicti, cum ipso conuersantis, quæ audiui, paucis literis mandare decreui. Ego quidem Maurus, Deo miserante nunc Episcopus, tũc autem puer scholasticus, virum bonum vidi: sed quæ esset eius conuersatio, non visu, sed auditu percepi. Ad nostrum ergo monasterium, in honorem beati pontificis Martini consecratum, cùm iam dictus monachus Benedictus sæpè venisset, mihi hæc, quæ sequuntur, de eius vita venerabili narrauit. 1. Maij. Zoërardus fit monachus, & Andreas appellatur.

Postquàm idem venerabilis vir Andreas eremi solitudinem petijt, magna quidem corporis defatigatione, spiritualis autẽ vitę corroboratione iciunium semper obseruauit. Tribus diebus ab omni te, quæ mandi potest, abstinuit pro dilectione gratię ipsius, qui propter homines homo factus, quadraginta diebus iciunauit. Cùm autẽ Quadragesimale tempus aduenisset, exemplo vitæ regularis, sub qua Zozimas Abbas degebat, vbi quadragintaquinq; dactylis quisque Quadragesimã deduxit, ipse à patre Philippo, à quo habitũ religionis perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo existens victu contentus, diem sanctæ resurrectionis cum gaudio expectauit. Ijsdem verò & alijs diebus, licèt esus ad corpus refocillandum non solùm non sufficeret, verumetiam spiritum ipsum ad defectũ perduceret, ipse tamen, excepto tempore orationis, nũquàm à labore cessauit: sed accepta securi, quendam laboraturus syluæ locum solitarium intrauit. Vbi cùm præ nimio labore & iciunij districtione corpore & spiritu deficiente, quadam die præmortuus iaceret, quidam iuuenis pulcherrimus ad spectu & visionis angelicæ aduenit, & impositum vehiculo, ad cellam eius adduxit. At cestasi, in qua erat, decedente, postquàm ad se reuersus, quid erga ipsum misericordia Dei egisset, agnouit, supradicto discipulo suo Benedicto, qui mihi hæc narrauit, id confessus est, constringens eum iuramento, ne ante diem obitus sui notum cuiquam faceret. Eius iciunia. Matth. 4.

Post laborem autem diurnum corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quàm requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum sepe circundedit, & per ipsam sepem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipse verò in trunco sedens, tali sessorio vsus est artnum reiteratione, vt si fortè corpus sopore grauatum qualemcunque in partem se flecteret, arundinum acie sauciatum grauiter, euigilaret. Insuper & ex ligno coronam factam capiti suo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides suspendebat, vt si caput sopitum quocunq; inclinaret, lapide percuteretur. O beati viri Andreæ merces, quàm beata & æterna vita, corona centies ornata, quæ in cælo recompensat, quod in terra grauiter emptum fuerat. O inauditum genus confessionis, quod pretiosius facit regnum promissionis. Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine vana vitam æternitatis, & nequam spiritus aditum inuenire nequiuit deceptionis. Hæc, quæ iam dicta sunt, discipulo cius Benedicto referente cognouit: qui & ipse, patre suo defuncto, locum eundem inhabitare decreuit. Cumque per tres annos exemplo magistri districtè vitam ageret, latrones superuenienres, & multam apud ipsum pecuniam esse sperantes, dum ad ripam fluminis Vuag, iugulauerunt, & in ipsam aquam demerserunt. Diù verò corpore eius quæsito & non innento, per integrum annum visa est aquila in ripa fluminis Vuag, quasi quædam obseruatura, sedere: per quam de corpore certi effecti, quendam in aquas immergi fecerunt, & sic integrum, quasi nuper obijsset, inuenerunt. Modus quiescendi modestissimus. Benedictus iugulatur à latronibus.

Condi-

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

Conditus est autem Benedictus in Basilica beati Emmerammi martyris, in eodem sepulcro, in quo asseruabantur ossa beati Andreæ, eius sancti patris. Iam quæ sequuntur, Philippus Abbas mihi Abbati constituto narrare consueuit.

Cùm igitur tempus resolutionis sui corporis imminueret, indicans eis hoc, qui aderant, ne ab vllo vestimentorum suorum exueretur operimento præcepit, donec Abbas Philippus quem miserat accersitum, aduenisset. Qui pater aduenies, vbi corpus venerabile iam mortuum iacebat lauandum, catenam æream viscera iam attingentem inuenit. O mira res & inaudita. Catena carnes intus putrefaciens, cute foris est obducta. Sed nescisi hoc genus martyrij posset, nisi ad vmbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta verò catena dum ex corpore trahitur, sonus costarum elisarum grauiter auditur. Cuius catenæ partem mediam ab eodem patre impetrauit, & nunc vsque custoditam, petitioni Ducis Christianissimi Geisę, cum desiderio mihi pro ea instanti, negare nequiui. Sepulto quoque beati viri corpore, quæ per reuelationem Abbatis Philippi cognoui, & cognitu digna esse videbantur, memoria notaui. Tempore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte solitudinem inhabitant, in sylua congressi sunt. Quibus confligentibus, vnus ex eis multùm lauciatus est. Conflictu dirempto, cùm hūc socij vulneratum nequaquàm in sylua dimittere vellent, consilio inito, ad cellam superiùs dicti viri Andreæ, cuius fama iam ad omnes circunquaque diffundebatur, eum deferre statuerunt. Sed cùm adhuc locus longè abesset, latro in via defunctus est. Corpore verò eius ad cellam deportato, & in eadem posito, media iam nocte cùm ossa commendare vellent humo, subitò spiritu reuerso, mortuus resurgere cœpit. Illis autē qui aderant, valdè perterritis, & præ pauore fugientibus, resuscitatus ille reuocabat eos, dicens: Nolite fratres formidare, neq; fugere. Sanctus enim Zoërardus me à morte suscitauit ad vitam. Illis autē præ gaudio plorantibus, & vt discederet cum eis, rogantibus, dixit se nunquàm ab ea cella discessurum, sed ibi in perpetuum Deo & sancto Zoërardo seruiturum. Fecit itaque, quod promisit, & vsque ad obitum suum ibi permansit.

Catena ænea iam carni penitùs impressa

Latro defunctus redit ad vitā.

Aliud quoque eius miraculum nequaquàm reticere volui, quod eodē Philippo Abbate narrante cognoui. In ciuitate Nitria quidam reus damnatus, suspensus est. Qui pòst solutus Dei misericordia, ad Abbatē venit Philippum, & qualiter per merita beati viri Andreę liberatus esset, indicauit. Dixit enim, quòd cùm damnatus esset, semper nomen ipsius implorâsset: & cùm subleuaretur in patibulū, statim manibus suis beatus vir Andreas eum sustentauerit. At illi, cùm eum omnes mortuū putantes, domū reuerterentur, ipse eum manu sua solutū abire permisit. O quanti meriti vir ante Deum, qui visibilis appārens, homines soluit, cùm inuisibilis inter angelorum choros locum possideat.

Suspensus à patibulo soluitur.

VITA S. PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRINI, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

2. Maij. secundùm Latina Martyrologia.

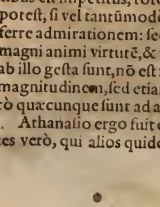

ATHANASII quidem alia beatorum virorum monimenta, ad virtutis exemplar demonstrandum, & ad eius amorē incitandum perlequantur, piorumque ea tradant auribus. Ex eo enim, quòd assiduè fiat mentio eorum, qui ex virtute vitam instituunt, cuenire solet naturaliter, vt & virtutem persequantur, & eius vehementi amore inflāmentur. Ego autem omnium optimam, ac præstantissimam, & quam maximè existimo ex Deo esse actam, alioqui autē difficilem, & quam nullus quidem perfectè possit imitatione consequi, si eam autem aliquantispèr rectè sequamur, nobis non paruum lucrum afferet: magni, inquam, illius Athanasij vitam, perindè ac quandam animatam & immortalem virtutis columnā, omnibus manifestam & cognitam conabor efficere. Talis enim vir vita, & qui tot propter Deum calamitatibus est impetitus, totque tamque crebras ac varias sustinuit mutationes, non solùm potest, si vel tantūmodò audiatur, honesti amantibus animis simul cum voluptate afferre admirationem: sed ad philosophiam quoque cum alia virtute docendam, spem, magni animi virtutē, & tolerantiam est accōmodatissima. Atque omnia quidem, quæ ab illo gesta sunt, nō est facile persequi. Non solùm enim ea difficile est imitari propter magnitudinem, sed etiam oratione complecti propter multitudinem. Verumenimuerò quæcunque sunt ad audiendum vtiliora, ea vulgo quoque sunt notiora cum alijs.

5. Athanasij patria.

Athanasio ergo fuit quidem patria, Aegypti ciuitatum clarissima Alexādria. Parentes verò, qui alios quidem virtute superabant, solo autem filio erant inferiores: adcò

eò vt ex fructu arbor, & radix ex germine magis beata iudicaretur. Cuius generosum & liberale ingenium, morumque probitas & constantia, ad Deumque propensio, & ad ea, quæ sunt spiritalia, inclinatio, statim ab ineunte ætate apparuit. Cùm ergo iam infantiæ superaret ætatem, quæ solet natura delectari lusionibus & æqualium congressionibus, propter teneritudinem, venit hic quoque cum æqualibus ad quoddam litus maris. Ac videbatur quidem in litore ludere cum æqualibus: ludus autem fuit reuerà res seria: & non solùm figura futurorum, sed etiam occasio & primitiæ Athanasio eius, quæ illi fuit cum Deo, coniunctionis. Pueri enim per ludum imitantes ea, quæ aguntur à sacerdotibus, Athanasium quidem manibus impositis ordinant Episcopum: Ipsi autem veluti in Presbyteros & Diaconos allecti, ad eum adducebant alios pueros, qui diuini baptismi signaculo nondùm erant obsignati, vt ab ipso baptizarentur. Illè autem eis de more omnia peragès, & aqua marina pueros tingens, visus est velle etiã aliquam tangere adhortationem. Vide ludũ puerilem.

Qui itaque tunc Alexandrinæ præerat ecclesiæ, diuinus Alexãder, cùm esset à negociorum tractatione vacuus, & se ad moderatam aliquam dedisset remissionem, & ad maris iucundissima oculos coniecisset spectacula, & tali ludo vtentem vidisset Athanasium, & in eo spectando diù esset immoratus, & apud se valdè esset admiratus, statim adducit pueros: & quibuscunque quidem ex ijs purę manus Athanasij, quę diuinorum præceptorum erant ab infantia administrę, velut quandam in Christo signaculi figuram impoſuerant, eos prompta & alacri manu ipse quoque inungit, egregiarum illarum Athanasij manuum impositionem vel ante ætatem reueritus, & non irritam censeri oportere arbitratus. Ipsos ergo inungit, & per * baptisma perficit. eos enim nondùm fuisse mysterijs initiatos priùs diximus. Ipsum autem Athanasium, suauem virtutis florem, & iucundam illius plantãiam maturis spiritùs scatentem fructibus vel ante tempus, tradit parentibus, vt eum interim curent instituendum literis. Cùm autem ad ijs literari ætatem peruenerit, ad eum rursus filium adducant, vel potiùs ad ecclesiam & Deum, sicut etiam Anna duxit Samuelem. Sic ergo Athanasius cùm esset in diuinis meditatus disciplinis, & se etiam in aliquibus exercuisset liberalibus, esset autem iam puber ætate, rursus ad Pontificem adducitur à parentibus. Ille verò eum libenter acceptum (sciebat enim, quantum Ecclesiæ bonum futurum esset Athanasius) sacerdotali eum veste induit, & in clerum cooptat, in pugna socium ijs, qui decertant, & virum fortem in instructa acie. * Chrisma legendũ vi detur, Nolit enim in baptisma, sed impleri, quę sunt ab Episcopo: 1. Reg 1.

Atque erant quidem in Athanasio multa & in moribus eximia, in doctrinaque & dicendi facultate multa præclara: ex quibus nihil hominem reddit æquè insignem, atque quæ pro rectis dogmatibus susceperit certamina, & quæ iuueniliter gessit aduersùs impietatem: quæ quidem ordine omnia enumerare, perindè esset, atque aquam maris metiri acetabulis. Sed nobis sunt omninò pauca ex ijs, quæ gessit, assumenda. Quemadmodùm enim fieri non poteſt, vt omnia persequamur: ita rursus omnia prætermittere, fuerit planè impium, & inuidorum potiùs, quàm eorum, qui bonis lætantur, proprium. Rabie quidem agitabatur insanissimus Arrius, & vniuersam labefactabat Ecclesiam. Iam autem & ipsum orbem terrarum & omnia peruaserat improbitas, eiusque ille nullum nec finem, nec modum statuebat. Quinetiam exilio damnatus, & à Christi parte abdicatus cùm esset draco semimortuus, per suos eadem sentientes caudam mouit discipulos. Per eos ergo cùm Magni quoque illius Constantini magnos ad se spiritus attraxisset, (nihil enim dolum minùs suspicatur, quàm animus ingenuus.) Cùm ergo Imperatorem iureiurando & literis, quæ multum illecebrarum habebant & probabilitatis, per suos discipulos vel potùs impietatis magistros & legislatores corrupisset, & suum dogma exposuisset, verbis quidem nudis, & quod ipsa quidem auditione similiter se habebat atque nostrum, re autem ipsa &, quæ in profundo latebant, sententijs multùm differens, ea ratione procurat, vt reuocetur ab exilio. Sic autem sceleratum illum, qui ad Alexandrinam ciuitatem ad publicum Ecclesiæ redierat exitium, fortis Christi miles, rectorumque dogmatum & pietatis defensor statim magnus inuasit Athanasius. Qui etiam crebrò commouebat Pontificem, & ad bellum in eum gerendum incitabat, velut genęrosissimus quidam Imperator auxiliaris. iam enim Archidiaconatûs gradu & ordine dignus erat habitus. Quibus de causis perturbabatur quidẽ Aegyptus: perturbabatur autem, quicquid erat in religione contentiosum, diuersæque & à vero discrepantis sententiæ. Scribebant autem ad Imperatorem, & imponebant eius simplicitati. Athanasio verò non licebat Arrij furor Ecclesiam exagitat. Arrius imponit Constantino.

qui-

quiescere, sed & lingua & manu præclarè vtebatur: nec cessabat ipse cum Alexandro scribere ad Imperatorem, & literis acrioribus insectari eius in peruersos facilitatem: quòd eum, qui rectam Christianorũ fidem infirmârat & nihili duxerat, & ab ipso Deo & Patribus omnibus fuerat abdicatus, figmentis rursus & fabulis deceptus admittat, & patrum moueat terminos, qui, vt scriptum est, sunt immobiles.

Prouer 22.

Eusebium Nicomediensem dicit

Quo quidem tempore, Imperator non moderatè ferès se increpari, sed ab Eusebio accensus, dat acerba & aspera responsa, minatus se eos esse depositurum, si non ijs acquiescerent, quæ fuerant ab illis decreta. Hæc autem faciebat, non iræ seruiens, neque circa fidem aliquid innouans & amplectens Arrianismum: sed zelo potiùs vtens, etsi non secundùm scientiam, & specie procurans, ne diuelleretur & distraheretur Ecclesia. Atque Alexander quidem cùm simul cum Athanasio tales ab Imperatore literas accepisset, pauco tempore superstes, honesto fine vitam concludit. Athanasius autem statim & morum & sedis fit successor, totiusque populi suffragio ei mandatur sacerdotium, declaratus dignum talis vnguenti receptaculũ, hoc non humanæ gratiæ munus, sed donum spiritûs, & virtutis præmium confecutus. Impietatis autem præsides, occulti zizaniæ satores, ardentes ministri improbitatis, se quidẽ aliquandiù continuerunt, nihil omninò mouentes, nec perturbantes: sed eorum conquieuêre impetus, & Athanasio apertè bellum indicere distulerunt. Deinde verò, tanquam à maligno ad cor eorum loquente, accepto signo, in id, quod parturiebat animus, erumpentes, aperta quæ priùs latebat improbitate, vndique in eum grauissimas intenderunt insidias: non solùm fede, sed ipsa etiã ciuitate expellere eum, qui cælestibus tabernaculis verè erat dignus, contendentes. Sed ille manebat immobilis, vnà canens cum Dauid: Si consistant aduersùs me castra, non timebit cor meum.

Athanasius obtinet sedem Alexandrinam

Infestatur ab Arrianis.

Psal. 26.

Has autem primùm cœpit moliri insidias, qui nomine tantùm pietatis fuit particeps, mores enim eius nomini apertè repugnabant: impietatis, inquam, instrumentum Eusebius. Is enim cum suis in Imperatoris simplicitatem se insinuans & irrepens, tempus opportunum esse ratus, omnia mouebat & conturbabat, vt Athanasium de fede exturbaret. Sic enim fore putabat, vt & alios superaret, & opinionem Arrij confirmaret. In eum ergo moliuntur & struunt insidias, magna, vt eis videbatur, verisimilitudine & probabilitate. Conducunt autem Meletij quoque hæresis sectatorem Isionem, & in improbitatibus diuitem Eudæmonem, & in scelere victorem Callinicum. Crimina autem, quæ intendebatur Athanasio, vnum quidem erat, quòd coẽgisset Aegyptios lineam vestem pendere Ecclesiæ Alexandrinæ. Alterum autem, quòd non benè vellet Imperatori, sed etiam pararet insidias literis Imperatorijs. Tertium verò auaritia, quòd & arcam quandam auro plenam misisset ad quendam ex suis amicis. His quartum accedebat quidam Ischyras, qui turpissima quidem & grauissima perpetrauerat, & non solùm dignus erat accusari, sed etiam nullo modo merebatur cõsequi misericordiam: versutus autem & vafer moribus, & qui crimina quorum accusabatur, poterat refellere, ac ipsa in eos qui accusabant, conferre. Is cùm sibi affinxisset sacerdotiũ, & sibi Presbyteri nomen imposuisset, & mystagogus ex mysterijs nondùm initiato, & eruditus in diuinis ex insipiente & inerudito repentè apparuisset, æquum censebat, vt faceret quæcunque facit sacerdos, idque cùm ne in somnis quidem esset affectus honore sacerdotij. Vndenàm enim esset sacerdos, qui semper egisset vitam sacerdotio contrariam?

Crimina ei intentata.

Cautè locum lege. Non enim non erat sacerdos, quia egerat vitã sacerdotio cõtrariam, sed quia nõ fuerat more Ecclesiæ ordinatus.

Cùm hæc autem de illo resciuisset Athanasius, vt qui esset accuratus talium hominum examinator, & Lydius quidam lapis, vt dicitur, Presbyterum Macarium mittit ad Mareoten, (illic enim versabatur Ischyras) ei permissa rei inquisitione. Postquàm autem deprehensus Ischyras agnouit, nec habuit quid ageret, illinc aufugiẽs, venit Nicomediam, & accedit ad Eusebiũ, aduersùs Athanasium impudenter vociferans, & ei in omnibus detrahens, eique acerbè maledicens. Est enim vitium eiusmodi, vt cùm speciosus ei defuerit prætextus, ad falsum iurandum procedat, & apertè armetur aduersùs veritatem. Illi autem eum honorant tanquam sacerdotem, & perindè ac verum & germanum suscipiunt eum, qui à Deo & sacris legibus defecerat. Natura enim delectamur similibus, prout vnusquisque est affectus vel ad virtutem, vel ad vitium. Illi ergo propter suum ab Athanasio dissidium animis æstuantes, quanta putas lætitia exceperunt Ischyram? Illam animam, arrogantia & confidentia plenam, spe bonorum proposita acuerunt, & magno Episcopalis dignitatis honore eum ornaturos sunt polliciti, si modò in iustum posset aliquam struere accusationem, pro talibus factis eiusmodi præbentes remunerationes, & tot animarũ præfecturam constituentes mercedẽ calumnię. Is autem

(erat

(erat enim non solùm ad crimina struenda ac comparanda, sed etiam ad confundenda & in aduersarium conuertenda callidissimus, vt iam antè diximus) in ipsum Athanasium vicissim crimen intendit, quòd scilicet illius voluntate Presbyter Macarius ecclesiam instar prædonis inuadens, ipsum magno furore ab altari detraxerit: illam autem sacram mensam euerterit, & mysticum calicem contriuerit, & sacros libros igne exusserit. Atque huiusmodi quidem actus ab Ischyra est adornatus. Ischyræ calumniæ.

Iam verò per alia quoque perfectè ab eis instructis insidijs, accedunt ad Imperatorem Constantinum, hæc dicentes de Athanasio, & iram Imperatoris in eum accendentes. Hoc autem erat, quod eum maximè iritabat. Id enim inuenit improbitas, sciens laudis cupiditatem esse naturà insitam hominibus. Ne Vestras quidem, inquit, admisit literas, neque Arrij sustinuit communionem. Quæ cùm audijsset Constantinus, primùm quidem parùm fut conturbatus. Deinde verò rem apud se considerauit, fuitque adeò perplexus & animi dubius, vt nesciret quò inclinaret, & cui se adiungeret, cùm Athanasij quidem virtus superaret omnem suspicionem, illorum autem rursus calumnia verisimilis permultum haberet & probabilis. Cùm ergo sic se haberet, media via ingressus est, vt neque Athanasium cõdemnaret, neque rursus denegaret examinationem. Sed quoniam tunc Hierosolymis peragebantur Encænia, & omnes ferè simul conuenerant Episcopi, iubet vt eùm Tyrum venissent, de magno quoque Athanasio obiter inquirerent, nihilo seciùs autem Arrium quoque examinarent: vt si quidem, vt ipse dicit, manens intra terminos rectorum dogmatum veritatis, abdicatus fuerit per inuidiam, tursus admittatur in clerum & synodum, & coniungatur membrum reliquo corpori. Si autem nihil sit in summa aliud, quàm verborum persuasio, quæ clanculùm pro veritate obrepit, iudicetur sacris legibus, & meritas luat pœnas, quòd dogmata peruerterit.

Erat hic trieesimus annus imperij Constantini. Et aderant quidem ex diuersis ciuitatibus Episcopi. Adducebatur autem Presbyter quoque Macarius vinctus manibus militum. Aderat verò ipse quoque Præses, iudicaturus vnà eum Episcopis, atque etiam quidã magistratus. Aderant autem etiam calumniatores. Et apertũ quidem fuit tribunal iudiciale: vocatus est autem Athanasius. Et primùm quidem lineæ vestis, deinde etiam auaritiæ illata ist aliena criminatio. Sed protinùs quoque est consecuta criminis absolutio, apertum argumentum illorum inhumanitatis. Literæ enim ab Imperatore illo tempore veniunt in iudicium, quæ non leuiter quidem tangebant accusatores, Athanasium autem liberabant crimine, comiterque & benignè ad eum accersebant. Apis enim & Macarius, non is, quem iam priùs diximus, (ille enim erat ab Eusebio relatus inter reos,) sed alius; qui erat eiusdem cum eo nominis, ambo Alexandrinæ ecclesiæ presbyteri, cùm Nicomediam non consultò sed casu venissent, & Imperatorem conuenissent, omnia, vt rei se habebat veritas, retulêre, & falsum crimen sancto obiectum, & iniquas in eum structas insidias, dissoluêre. Quibus cùm fidem habuisset Imperator, vel potiùs argumenta à veritate profecta esset reueritus, quoniam nihil probabile, neque quod rei cohæreret consequentiæ, sed solummodò inuidiæ fœtus re vera esset calumnia, tales edidit literas. Quæ cùm in ipso ingressu accusationis lectæ essent in iudicio, Eusebianos protinùs inuasit metus & angor animi, neque sciebant, quidnam facerent. Synodus Tyri, vbi accusatur Athanasius.

Cæterùm ne sic quidem destiterunt ab insania, neque satis duxerunt, quòd essent semel conuicti, sed etiam accusatione conuersa in contrarium, vt quæ stolidos potiùs reddidisset obnoxios criminibus in Imperatorem, illi etiam conuersi sunt ad alias, & moueri cœpit quæstio de Macario. Et productus quidem est accusator Ischyras, testes autem Eusebiani: quos primùm quidem Athanasius reiecit vt inimicos, & ipsis legibus & ijs, quas leges afferunt, necessitatibus arcuit à ferẽdo in se testimonio. Deinde etiam æquum censebat, vt ostenderetur, num re vera esset sacerdos accusator Ischyras: & tũc ipse quoque diecbat se redditurum rationem ei obiecti criminis. Hæc ille quidem diebat, Iudices autem non patiebantur: sed admissus quidem fuit libellus aduersùs Macarium, eiusque causa agitabatur, iamque perueniebant ad contentiones & ad probationes. Quæ cùm essent minùs validæ, dilata est auditio, vtporè quòd opùs esset, vt res ipsa in loco ipso quæreretur. Cùm autẽ quos reiecerat Athanasius, eos videret mitti ad examinationem, tunc non tacendum esse censuit nec ferendum, sed vociferatus est: Ius extinctum est, conculcata est veritas, perit illa aceurata legum iudicumq; ratio. Quemadmodùm enim, inquit, non fuerit absurdum, vt reus quidem se defensurus tutò seruetur Ischyras accusat Athanasium. Athanasij protestatio

tur in vinculis, accusatori autem & inimico ferenda permittatur de causa sententia: quinetiam ij producuntur criminum testes, de quibus ipsi sunt iudicaturi. Hæc cùm Magnus apertè clamaret Athanasius, publicèque & toti synodo hæc protestaretur, vbi nec iusti, nec eorum, quæ dicebat, eos vidit vllam habere rationem, ipse quidem de recessu cogitat, & clàm venit ad Imperatorem. Statim autem concilium, vel improbum, vt ita dicam, conciliabulum, eum absentem condemnat.

Damnatur absens.

Postquàm autem finem quoque ceperunt, quæ acta sunt Mareotæ, & omnia inimicis successerunt ex sententia, decernunt vt omninò deponatur Athanasius. Ij, inquam, deponendum decernunt, qui, si veritas iudicaret, essent potiùs deponendi, eum, in cuius animæ pulchritudine nulla erat macula: in eo deponendo criminationibus contumelijsque & maledictis supra modum redundantes, & vehementi impetu in eum inuehentes. His sic peractis, ita vt se habebant, rectà cucurrerunt Hierosolyma, vbi etiam Arrium, qui in Deum furebat, admiserunt quicunque lingua solùm pietatem colere elegerunt, & in Nicena synodo fictè subscripserût homousio. Qui autem rectæ erant fidei, cordeque & labris sani erant, cùm statuissent vt examinaretur Arrius in synodo Alexandrina, verbisque & sententijs animum adhibuissent, caque diligenter perpendissent, deprehenduntdolum, qui latebat sub multis velamentis verborum & sententiarum, & eum esse conuincunt inimicum veritatis, & vulpem illaqueant. Deinde rursus veniunt literæ ab Imperatore, quæ iubent, vt Athanasius quidem ad ipsum veniat, & ipsi quoque quamprimùm adsint. Hæc magnum timorem incussêre synodo, ne conuincerentur ab Imperatore, partim quidem gratia, partim vero odio adducti iudicâsse, vt qui apertè fuerât falsi defensores, & proditores veræ fidei. Quibus de causis complures quidem ad sua rediêrunt: Eusebius autem, Theognis & reliqui causas fingentes probabiles, vt in eo loco manerent, non paruam attulerunt dilationem temporis: & interim Imperatori respondêre literis.

Dum hæc autem agerentur, rursus Nicomediæ in conspectum Imperatoris se sistens Athanasius, de auro obiectum crimen iustè & apertè diluit. Cùm verò adhuc magis differrent Eusebiani, Imperator Athanasium cum literis dimittit Alexandriam, & ei tradit Episcopatum, significans visas esse omnes accusationes infirmas & inualidas. Cùm sic ergo Alexandriæ fuisset Athanasius, conspirarent autem & confirmarentur Arriani, magna quędam confusio & perturbatio populum inuaserat: vtpotè quòd multi ferre non possent, videre rursus ea iudicio retractari, quę iam probata fuerât à tot Episcopis. Aegrè ergo ferens Athanasius, quòd non solam Alexandriam, sed etiam totam ferè Aegyptum videret labefactari, significat omnia Imperatori, & ad vltionem Arrij adhortatur, volens eum de illo aliquod sumere supplicium: protinusque literæ veniunt Alexandriam, vt accersitus duceretur Arrius, intemperantis animi & linguæ pœnas daturus. Cùm ergo ab Alexandria ad Imperatorem deduceretur Arrius, fuit Cæsareæ, & cum Eusebio, Theognique & Mari ei fuit consuetudo.

Constantinus restituit Athanasiũ suæ sedi.

Hîc mihi considera difficilimam irruptionẽ, & vndenàm Athanasio sit exortus maximus fluctus tentationum. Cum eis quidem cõmunicat sermones, qui erat morum quoque socius: mensam quoque cõmunicant, qui cõmunem aduersùs Deum pugnam cum eo susceperant, suaque ei narrant omnia, & inter se capiunt consilium, vt nec Deo (ô insaniam) parcant, nec Athanasio. Aduersùs eum ergo alias quoque rursus struunt illi calumnias, qui ex maximi Esaiæ sententia, laborem concipiunt, & pariunt iniquitatem, qui spem posuerunt mendacium, & dixerunt mędacio, Tegemur: & omnem rudentem mouent, vt est in prouerbio, vt de sede sanctum detrahant, & belli in Christianos gerendi tutam sedem faciant Alexandriam. Iuerunt ergo ad Imperatorem, Arrius quidem se defensurus: Eusebius autẽ & eius assęclæ, patroni futuri mendacij: in Athanasium autẽ & veritatem, apertè laturi testimonium. Postquàm autem se Imperatori stitissent, & de ijs, quæ gesta fuerant à synodo, ea, quæ par est, interrogati fuissent, statim: De alijs quidẽ, ô Imperator, inquiunt, non adeò cruciamur: sacra autem mensa & calix mysticus, quòd illam quidẽ enerterit, hunc autẽ confregerit & in partes minutas diuiserit, & quod frumentũ, quod ex Alexandria ad vrbem pro more emittitur, minatus sit se prohibiturum, hæc malè nos habent, hęc mordent, hæc cuius non tangant animum vel adamãtinum? Horum sunt testes Adamantius & Anubion, Arbestionẽs; & Petrus Episcopi: à quibus de his omnibus conuictus, iustum quidem effugit supplicium, effugere tamen non potuit, quò minùs abdicaretur: sed communiter ab vniuersa synodo, vt nefariorum & impiorum eiusmodi facinorum perpetrator, est abdicatus.

Esaiæ 59.

Arriani accusant Athanasiũ apud Constantinum.

Hæc

Hæc cùm adhuc dicerentur, Imperator primùm tacitè & apud se perturbabatur: tandem autem, cùm penderet ab eorum auribus, in iram erumpit, & iustũ condemnat, vt in Galliam mitteretur in exilium, hic quidem solùm corruptus sententia & moribus, cùm vtrasque aures prębuisset Eusebianis, (reuerà enim bonos mores peruertũt & corrumpunt, vt ait ille sapiens, colloquia praua) licèt reo semper alterã seruauerit integram: quod quidem ei fuit veluti quædam ruga & macula, cùm se alioqui seruãsset purum & ab omni labe alienum. Sunt autem qui dicunt, accuratiùs fortasse eius scopum perpendentes & considerantes, quòd non propter condemnationem aliquam hoc exilium statuit in Athanasium, sed potiùs ad vnionem & concordiam ecclesiarum, vt earum sedaret tempestatem, & sopiret tumultum. Quoniam enim non leuis seditio totã, quanta erat, Alexandriam, & maximam partem Aegypti inuaserat, ille hoc moliens & procurans, vt res componerentur, statuit in præsentia procùl amandare Athanasium. Sic enim futurũ est arbitratus, vt curaret mentes aliorum Episcoporum, & omnes in vnum conciliaret, si virum apertè relegãsset extra terminos ciuitatis. Iubetur exulare Athanasius. Menander. 2. Cor. 15.

Cæterùm ille quidem in his vitæ excedit, tricesimo quidem anno imperij, ætatis autem sexagesimo quinto, filijs relictis successoribus imperij, eoq; inter ipsos diuiso. Nam Constantino quidem maiori ex filijs maius quoque relinquit imperium: testamentum autem cuidam commẽdat presbytero, qui clàm in animi penetralibus laborabat morbo Arrij, quid id quoque simul cum morbo celauit. Et cùm à multis rogaretur, factone testamento decessisset Imperator, distulit id dicere, in rei tam arcanæ societatem adhibitis intimis Imperatoris Eunuchis. Cùm autem diutiùs aduentum prorogante Constantino, tertius ex filijs Cõstantinus primus veniret Antiochia, ei clàm in manus tradit testamentum patris: hancque solam ab eo petit gratiam, vt ille quoque accedat Arrianis: Regique immortali dat hãc regni remunerationem, quòd non sit ipse Deus, ô amentiam, nec vniuersi Dominus. Hoc autem * captum vnà cum eis aggressus est is, qui priùs dictus fuit, Eusebius, & omnes eius Asseclæ, tunc esse arripiendam arbitrantes occasionem. Vna autem videbatur ratio constituendi stabiliendique Arrij, si hic quoque Athanasij confirmaret exilium, tanquam iure optimo in eum constitutum. Ad quod eis manus vtilissima fuit ille quoque sceleratus sacerdos: qui cùm vnà cum alijs regiæ quoque præpositum corrupisset, ipsum quoque reddidit partem non minimam illius improbæ Arrij sententiæ. Ab eo enim in reliquos quoque Eunuchos peruasit mortibus Arrij, qui sunt natura faciles, aptique ad sumendum vitium, & ad cõmunicandum. Porrò autem vxor quoque Imperatoris paulatim blasphemis corrupta colloquijs, ipsa quoque simili repleta est exitio. Haud ita multò pòst ipse quoq; Imperator fecit, quod Semei nequam, (qui, inquam, aduersùs suum dominum insurrexit, & improbè suum regem incessit maledictis) & Arrij accessit sententiæ, adeò vt in eo impletum sit illud diuini Hieremiæ: Pastores quoque in me fuêre impij. Iubet ergo ea, quæ ille sentit, firma esse ac valere, & Episcopos tanquam ex mandato malè sentire, & non persuasos, sed potiùs perterritos, amplecti impietatem. Constantini obitus. De Eusebio Archiepiscopo dicit. 1. Reg. 16.

Gubernatores autem ecclesiarũ in tam magna tempestate & tantis fluctibus, erant Maximus quidem Hierosolymorum, Athanasius autem Alexandriæ: qui etsi essent in exilio, clauum tamen non dimittebat, & Alexander ciuitatis Constantinopolitanæ. Eusebius verò callidum quid spirans & audacia plenum pro impietate, temporaque ac loca, non secùs ac prudentes Imperatores, ad veritatem inuadendam obseruans, tale quid excogitat. Introducit Arrium in Constantini ciuitatẽ cum valdè magna authoritate, vt inquisitio fieret in aliena regione, cùm in exilio quidem esset Athanasius, nullus autem adesset, qui posset recta tueri dogmata: sed & Imperator & Magistratus ei essent omnes accessuri, propterea quòd nullus esset, qui resisteret. Hæc quidem apud se considerabat: aliter autem rursus sapiens, hęc desùpèr ordinauit & transmutauit Oeconomus, dans quandam paruam interruptionem vehementi impetui sceleris: & quo magis Arrio fluxit lingua aduersùs pietatem, eo magis ei vnà quoque sua paulopòst fluxerunt intestina: & inanis quidem extis, inanis autem viscеribus in locis profanis proiectus est Arrius. Supplicium iustum ordo intemperantis, & mali vasis pleni putredine digna exinanitio. Arrij horrenda mors.

Cùm ergo corpus & animam tam miserabiliter abrupisset, Eusebius & eius asseclæ totum bellum & pugnam vniuersam susceperunt, & omnia conturbare sunt aggressi, in his tanquam manus habentes Eunuchos aulæ regiæ. Sunt autem hi improbi & versuti, rerumque semper gaudentes mutationibus & cõfusionibus. Et illi quidem suum

olim susceptum vrgebant institutum, studebantque vt Athanasius excluderetur simul à sedibus & sermonibus, doctrinaque & omni loquendi libertate. Alia autem rursus sapiens prouidentia Constantini animum variauit & commouit, qui ex magni Constantini filijs primus erat ætate & imperio. Veteris enim Romæ tunc obtinebat imperium. aggrediturque quidem eius soluere exilium, scribere autem ad Alexandrinos, atque ipsum etiam Athanasium vnà mittere cum literis, quæ sic habent: Victor Constantinus Alexandrinorum ecclesiæ & populo: Neminem vestrûm arbitror ignorare, quæ magno veritatis præconi, adorandæque legis interpreti nuper accidêre Athanasio: & quemadmodùm communiter aduersùs ipsum excitatum est bellum ab inimicis veritatis, & quemadmodùm iussus sit mecum degere in Gallijs, vt posset vtcunq; suo capiti immineus declinare periculum. Non tamen est omninò perpetuo damnatus exilio. Quin etiam interim ei est à me pulchrè consultum ac prouisum, vt nihil ei, quod nollet, accideret, etiamsi alioqui est tolerãs & laborum patiens pro veritate, vt si vllius alius, & qui diuino zelo incitus, possit facilè ferre quoduis onus quantunuis graue. Porrò autem beatus quoq; Constãtinus pater meus, volebat eum sedi suæ statim restituere. Qui cùm ad vitæ finẽ peruenisset, & quod statuerat anteà, implere non potuisset, mihi per successionẽ reliquit negociũ, extrema de hoc viro dans mandata. Vobis ergo iubemus, vt nũc quidẽ illum omni reuerentia, præclarisque ei obuiàm procedentes honoribus excipiatis, posteà autẽ cum rursus ad nos transmittatis. Qui postquàm ad nostrũ conspectum redierit, quantam à nobis curationẽ & reuerentiã sit consecuturus, vos quoque scietis.

Literæ Constantini iunioris ad Alexandrinos.

Athanasius redit Alexãdriam.

His literis fretus Athanasius, venit Alexandriam. Et eum quidem suscipit lubentissimè populus Orthodoxorum. Quicunque autem erant partium Arrij, per sodalitates coëuntes & conspirantes, rursus bellum & turbas in eum suscitabant, & Eusebianis aliàs calumniandi ansas præbebant aduersùs sanctum, tum quòd ei cùm synodus non decreuisset reditum ab exilio, eo ex se sibi permisso occupâsset ecclesiam. Deinde etiam cuiusdam mortuæ manûs sanctum insimulabant, dicentes cum illius ope vti ad miracula & præstigias, cùm illi essent reuerà scelerati, planeque perditi & corrupti præstigiatores: manum autem esse cuiusdam Arsenij, vnius ex Alexandrinis, arte quadam amputatam ab Athanasio. Quibus cùm aures præbuisset Imperator, (solent enim narrationes, quę habent eiusmodi nouitates & prodigia, probabiliter compositę facilè animos inducere) non primùm perpetuo condemnat exilio Athanasium, (hoc enim inimici omninò contendebant) sed vt re permissa legibus & iudicibus, ipse legitimum subiret supplicium, si conuinceretur talium peccatorum. Archelaum ergo quendam ex suis familiaribus, simul cum Nonno Præside Phœniciæ emittit ad ea quærenda. Postquàm autem hi Tyrum venerũt, (ibi enim manebat Athanasius, de præstigijs expectans iudicium) examinatio est paululùm dilata, vt videbatur quidem, quòd expectabantur ab Alexandria accusatores, qui scelus suis viderant oculis: re vera autẽ, vt finis indicauit, quòd Deus desuper omnia intuebatur, hancq; sua clementia procurabat dilationem, vt ipse adesset Arsenius, cuius mortua manus, & iniqua amputatio, veluti tragico quodam actu iactabatur. Nam hic Arsenius fuit quidem vnus ex gradu lectorum. Cùm autem propter nefandum aliquod facinus esset non leue suppliciũ daturus, fugam comparat, & euadit fugitiuus ab Athanasio & ecclesia. Illi ergo in vitio eruditi, mala pars aduersarij, rati non modò in iudicium non ausurum esse venire Arsenium, sed nec paulisper extra domum egressurum, propter nefarium & execrandum facinus, propterea & ei manum adscribebant, tamque impium & abominandum scelus eum admisisse contendebant, & Arsenij nomen continenter proferebant.

Calumnia amputatæ manûs Arsenij.

Cùm ergo iam fama in omnem partem peruasisset, fore vt propter Arsenium maleficij damnaretur Athanasius: deinde verò etiam ad ipsum iam peruenisset Arsenium, ille misertus Athanasij & veritatis, (nam illa quoque ante generosum animum erat interitura) malo bono medetur, & latentem illam fugam manifesta dicendi libertate reparat & reficit. Suaque omnia nihili ducens, breuì Tyrum occupat: & solus ad solum accedit Athanasium, & cum eo seorsum loquitur. Is autem hoc solùm consulit & suggerit Arsenio, ne se ostendat ante iudicium, ne fortè aliquid mali ei faciant improbi, aut certè interim iudicium declinent. Atque sic quidem fecit Arsenius, & latuit securissimè. Non quiescebat autem inuidia, nec vllam capiebat satietatem malorum Athanasij. Quinetiam ad alias processerũt insidias, & cùm sederent Iudices in tribunali, intenderunt crimen adulterij viro impatibili. Fuit autem actus huiusmodi: Producunt mulierem quandam vultu impudẽtem, animaque scelerata & abominandã, in sycophantijs præ-

Crimen adulterij ipsi

præclarè exercitatam. Hæc ergo calumniatrix empta pecunia, dicebat se domi suæ excepisse Athanasium pietatis & virtutis gratia. Cùm autem media nox aduentâsset, se omninò contrariũ ab eo & vidisse & passam esse eorũ, quę existimauerat. Hæc cùm referret accusatrix, aderat etiam audiens Athanasius: vnà autem cum eo quoque aderat Timotheus presbyter, foris stantes ad portam, qui aduersùs calumniã callidum quid & præclarum excogitat. Nam cùm repentè irruisset vnà cum Athanasio, eiusque personam pulchrè egisset Timotheus: Mulier, inquit, Egon' tibi noctù vim intuli, vt ipsa dicis, egòne? Illa verò valdè impudenter ad Iudices, ita vt erat, flatim conuersa: Hic, inquit, est, qui mihi vitium attulit, hic est, qui insidiatus est meæ pudicitiæ. Hic, & non alius, qui est apud me diuersatus, & pro beneficio vi illata me est remuneratus. Illa ergo impudica sic suis verbis cõuicta, vt quæ, vt fertur, domo testis esset producta, cùm nec ipsum quidem nôsset, qui ab ea accusabatur, quis esset, & figmentum palàm fuisset apertum, Iudices nescientes quid deinceps agerent, quieto ac sereno vultu subrident: quod quidem solet fieri à perplexitate & hæsitatione, quæ quærit tegere vultùs pudorem. Ijdem enim erant omnia Athanasio, & iudices, & testes, & accusatores.

Iniqui iudices.

Quocirca prætermittentes ferre sententiam & lege constitutũ aduersùs calumniatores, conuertuntur ad crimen maleficij, secundis stolidi studentes aliquod inuenire remediũ prioris dedecoris. Quòd autem id esset falsum, fuit probatio euidẽtior. Producunt itaque manũ, scelus, quod misericordes oculi ne intueri quidẽ solùm pati poterant. Hanc illi immaniter & impudẽter sancto viro conquassantes: Hæc, inquiũt, Athanasi te vel tacens accusat. Hæc te ineuitabiliter & acriter insequitur. Hanc non verbis, non arte, non aliqua alia ratione poteris effugere. Sciunt omnes Arseniũ, cuius tu ô iniuste & impie, hanc manũ excuisti. Dicas iam deinceps, ad quid ea vsus fis, & quanam de causa eã executeris. Ille autẽ leni voce, & tali, vt quis dixerit, anima, & Christi omnia imitari contendente, qui cùm iniquè à Iudæis condemnaretur, non litigabat, nec clamabat, sed tanquam ouis ducebatur ad cædem, partim quidẽ omninò racens, partim verò placidè respondens: Quis est ergo, inquit, ex vobis, qui nouit Arseniũ? aut quis hãc eius esse dexteram scit perfectè? Cùm autẽ non pauci ad hæc è cathedra surrexissent, & Arsenium ipsum, & manũ, & omnia apertè se nôsse affirmarent, soluto protinùs tabernaculo Athanasius, iubet Arsenium prodire in medium. Postquam verò hic viuus & fanus est introductus, ambas manus protendẽs accusatoribus & iudicibus, beatus Athanasius eos acriùs intuens: Non est hic, inquit, Arsenius? Non est hic, inquit, qui est apud vos, & manum, vt vos vultis, amisit? Non est hic, qui est notus omnibus Alexandrinis? & simul cùm eum attraxisset in mediũ iudicij, vt manifestus esset omnium oculis, extendit primùm dexteram. Deinde iubet sinistram quoque in altum tollere: & magna voce exclamans, vt qui eos reuocatet, qui procùl essent à veritate: Hic quidem, inquit, ô viri, & Arsenius. Hę sunt autem manus illius, quæ minimè nôrunt amputationem. eum autem, qui est apud ipsos Arsenium, respiciẽs ad accusatores: O egregij, inquit, Iudices, rogo vt oftẽdatis quis nam sit, & cuius nam sit manus, quæ est ampurata, quæ vos quoque criminatur, vt qui eam amputaueritis. Tunc ne ipsa quidẽ cathedra potuit amplius tolerari à Iudicibus: sed ea quoque relicta cum lictoribus, admodùm mœsti & tristes, pudoris signa vultu apertè præ se ferentes, recesserunt.

Esa. 53.

Arsenius in medium producitur, & hostes Athanasij pudefiunt.

Cùm autẽ populus eos sic vidisset perturbatos, & cũ pudore & animi angore iudicio excedẽtes, tanquam pro illis & cõmuni impietate zelo perciti, (iam enim Arriana pernicie satis erat refertus) & alioqui gratificãtes Episcopis & Imperatori, aggressi sunt lędere Athanasiũ, & enm vndiq; circunsistunt, verbis impetẽtes, manus afferentes, nugatorem, maleficũ & prędigiatorẽ, maleq́ue perdendũ, & multa alia peiora eũ vocantes, quę cum illo quidẽ nihil habebant omninò cõmune: aduersùs eos autẽ, qui dicebant, fuissent vel longè, quàm par esset, benigniora ijs, quę merebãtur audire: ipsosq; Iudices maledictis insectãtes, quòd non pœnis potiùs & supplicijs, quàm legitimis probationibus calcnlũ permisissent, & mortẽ ipsi rursus per se minãtes iusto Athanasio. Tanta tamen excitata seditione, cùm ea confusio verfaretur in populo, nihil omninò curæ fuit Gallioni, qui tũc præerat ciuitati. Quamobrem malũ quoque processisset vlteriùs, nisi descendens Archelaus, blãdis verbis & ad persuadendũ accommodatis mitigãsset populũ, & iam discerpendũ Athanasiũ, ex medijs populi manibus rapuissẽt, & ex ciuitate clãculùm subduxissẽt. Erat autẽ hic Archelaus, Prędes quidem iudicij, alioqui verò temperantissimus & moderatissimus, & magna dicendi facultate prædítus. Quòd si etiã oporteret mortẽ contemnere, promptissimus. Hic ergo cedẽs furenti populo, per-

Iniuriæ in sanctum virum.

Vide insignem malitiam.

suadet Athanasio, vt clanculùm excedat è ciuitate. Cùm is autem propter hæc ciuitatem reliquisset, iustissimi conuenientes Iudices, aduersùs sanctum capiunt consilium, ferunt sententiam, reum esse pronunciant criminum, quorum fuerat accusatus: acta conscribunt, & mittunt in omnem partem, ei interdicunt vniuersa regione, ciuitate, ecclesia: omnibus modis ostendunt filij tenebrarum, se velle procul esse à tali lumine.

Sex annis in cisterna latitat Athanasius.

Porrò autè Constantinum quoq; in ipsum incitant, adeò vt & pecunias & honores offeret ijs, qui vel viuum virū essent indicaturi, vel perempti caput allaturi. Is verò perindè, ac si non à finibus Romani imperij, sed etiā extra ipsum orbē terrarū esset damnatus exilio, sex quidē annis in sicca quadam cisterna & aqua penitùs vacua delituit. Cùm autē ne sic quidē posset perpetuò latere, sed futurū erat, vt die sequenti caperetur, (vbique enim accuratè quærebatur & inuestigabatur) diuina quadā prouidentia vesperi è cisterna egressus, trāsiit aliò. Deinde veritus, ne illic rursus captus, esset causa periculi ijs, qui cum exceperāt, ab Oriente tranfit ad Occidentē. Ei autē tunc imperabat Cōstans frater Constantij, qui Constantino fratri nuper successerat. Is cùm sic administrāsset imperiū, sicut dicitur, vitę finē accipit iuxta Aquileiam apud fluniū Alsum, cæsus ab exercitu. Cùm ergo in Europā venisset Athanasius, conueniens Iuliū Romanum Episcopum, & ipsum etiam Imperatorem Constantē, eis exponit ea, quę ad ipsum pertinent. Cùm autē audiuisset, ad suum interitū & ad fidem orthodoxā euertendam, Antiochiæ fuisse congregatā, quæ vtinam non fuisset congregata, synodum, & Georgiū quendam improbum, aduersarij agricolam, mox esse in illius fede loco suo collocandum, non potuit ferre, sed vbique scripsit ad clerum Aegypti, ad magistratus, & ad populum, rogans, minans, admonens, nullam non viam versans in literis, vt nullo modo suscipiant zizania Arrij, & immixta ab omni blasphemia conseruent semina fidei orthodoxæ.

Gregorius in fedē Alexandrinam intruditur.

Eusebiani autem, qui ad se insinuandos & homines in suas partes pelliciendos miri erant artifices, postquàm rei se defensuri magnam viderunt solitudinē, totam linguam apud Imperatorem exercentes in Athanasium, cùm facilem illum & simplicem Constantiū ad suas partes totum attraxissent, & vt eorum sententiæ assentiretur, effecissent, deponendum esse Athanasium etiam non præsentem decernunt: quendam autē Gregorium, rabie Arriana refertum, in Alexandrinam ecclesiam eius loco introducunt. Cùm verò pro eorum arbitratu hæc sic administrāssent, magna iam libertate suum dogma inferunt. Gregorius autem cùm nondùm ascendisset Alexandriam, acsi iam præesset ecclesię sedem sibi vendicans, & tanquam penès se habere expectans id, quod nec in somnis quidem sperabat habere, literis manūs propriæ ipse quoque confirmabat, quę decreta fuerant. Eiusmodi enim est impudentia ac leuitas. Videntur semper habere in manibus ea, quæ expectātur. Iam verò Eusebius, qui erat strenuus impietatis propugnator, postquàm ex sui animi sententia res præsentes administrauit, mittit legatos ad Iulium, vehementer in epistolis inuehens in Athanasium, mittenśque, quas in eum struxit insidias & calumnias, eius simul iudicē & punitorē Iulium constituens. Is autem (non poterat enim facilè illici figmētis & dolis, immò verò ad ea deprehendenda & intelligenda erat acutissimus) cùm Eusebij literas accepisset, & valdè eas diligenter & attentè perlegisset, & apertas esse nugas animaduertisset, ipse contrariam statuēs, literíśque Athanasiū muniens, emittit Alexandriam, non paucis nec leuiter insectans eos, qui depositerant. Cùm is autē ad suam deduceretur ecclesiam, eos, qui Antiochiæ congregati fuerant, non paruus cepit tumultus & metus, ne si ab Athanasio præoccupata fuerit ecclesia, sibi deinceps interclusdatur aditus Alexādriam. His de causis illum quidem conabantur intercipere, vel potiùs interimere, Gregoriū autem in sedem introducere. Quo circà cum quamcelerrimè deduxerunt Alexandriam: Gregorio verò reditū procurabat etiam dux exercitūs Syrianus cum manu, quæ ei subiecta erat, præcedens, sic iubente Imperatore, vt Athanasio quidem mortem, illi autē procuret episcopatum. Quomodò autem ex medio reti potuerit effugere Athanasius, ostendet oratio.

Iulius Papa restituit Athanasiū.

Cùm sol iam esset in occasu, festum quidē diem agebat & celebrabat ciuitas: venit autē tanquam ad prælium dux ille exercitūs, ordinata acie, & ecclesia in orbem circundata. Hæc ergo castra videns Athanasius, & curis plenus, non ne ipse caperetur, sed potiùs, ne propter ipsum populus aliquid damni acciperet, iubet quidem Diacono preces significare. Preces autē excipiebat quoddam populi canticum. Deinde cùm, vt par est, esset magnus clamor & concentus, iussit magnus Athanasius omnes exire per eandem portā. Atque duci quidē exercitūs & suis interecedebat amicitia cum multitudine, neque cuiquam ex ijs manus attulerunt, sed omnes omniū oculi ad solum respiciebāt

Atha-

Athanasium, vt si eum vidissent, de medio tollerent. Is autem cùm pars populi factus esset, & tanquam vnus ex multis, transiens per medium tumultum & multitudinem, & sic militum oculos latens, abijt. Ille ergo Romam, cùm sic effugisset, reuersus est: Gregorius verò iam tenens ecclesiam, etiam aduersùs rectam fidem securè armabatur. Quæ cùm ferre non posset Alexandrinus populus, & grauem excitauit seditionem, & quæ Dionysij vocabatur, ædem incendit. Huius autem propter Christum confusionis fuit particeps magnus quoque inter sanctos Paulus, qui tunc Constantinopolitanæ præerat ecclesiæ, qui ipse quoque est à fede depositus, & Romam veniens, fuit Athanasij pietatis & periculorum socius. Illic ergo Constantem & Iulium conuenientes, quę ipsi passi essent, & quę aduersùs ipsos & veritatem Eusebiani fecissent, narrant omnia. Certè ipse quidem Imperator Constans de his protinùs scribit ad fratrem. Cùm autem nihil proficeret, rogant Athanasium & Paulus, vt alia fiat communis synodus. Non aliam enim ob causam aiunt fuisse excogitatas eorum depositiones, nisi vt recta & sana fides simul cum eis deponeretur. Vtriusque ergo Imperatoris sententia, communis simul & Oecumenica rursus Sardicæ congregatur synodus: & Occidentalium quidem, vt ipse quoque scribit Athanasius, conuenerunt plùs quàm trecenti Episcopi: Orientales autem, vt ait Sabinus, soli septuaginta: inter quos annumeratus est etiam Ischyras Mareotæ Episcopus. Et qui ex Asia quidem confluxerant, ne in Occidentialium quidem conspectum venire sustinuerunt, affirmantes se non aliter cum eis esse sermones collaturos, nisi priùs Paulum & Athanasium conuentu expellerent.

Præsens mortis discrimen euadit Athanasius.

Synodus Sardicens.

Cùm autem Occidentales ne auditione quidem accipere hûc sermonem sustinuissent, illi ita, vt se habebant, rursus reuersi sunt, & cùm Philippos Thraciæ ciuitatem peruenissent, atque vtinam priùs veniissent ad inferos, illic deinceps priuatum faciunt conciliabulum: & Homousium quidem, qui erant manifestæ impietatis, (O tuam Rex Christe patientiam) apertè feriunt anathemate: in epistolis autem exponunt sententiam Hererousij, id est, quòd filius sit diuersæ à patre essentiæ, & chirographa impietatis ad suos in omnes partes transmittunt. Hæc cùm resciuissent ij, qui erant Sardicæ, primùm quidem eos absentes, vt qui se non stitissent, iure condemnant. Deinde etiam Athanasij accusatores suis exturbant gradibus, & decretum fidei Nicenæ confirmantes, & ἀνόμοιον, id est, filij à patre essentiæ dissimilitudinem ferientes anathemate, lingua expressiori prædicant homousion: & ipsi quoque ea mandantes monimentis literarum, totum ferè orbem terræ his occupant. Quæ quidem cùm Constans Imperator resciuisset, & Constantio fratri significâsset, rogabat, vt Athanasius & Paulus suis restituerentur sedibus. Cùm is autem hoc recusaret & differret, ille rursus vsus est literis acrioribus, scribens, nisi concederet, se eo vel inuito vtrunque suæ restituturum ecclesiæ. Constantius ergo non ampliùs differens & tergiuersans, sed fratris minas pertimescens, suis protinùs literis accersijt Athanasium. Cùm ei autem esset suspecta vocatio, (neque enim eum confidere sinebant, quæ præcesserant) ille eum secundis interpellat literis, quæ multum habebant humanitatis & benignitatis. Cùm verò ne propter eas quidem esset vacuus à suspicione, ne sic quidem eius aduentum neglexit Constantius. Sed rursus quoque ad eum scribit, in literis prætereà adijciens submissionem & mansuetudinem: quinetiam de ijs, quæ priùs fuerant, excusationem, & quòd volebat quidem tunc aliquem ex sacerdotibus mittere, vt ei obuiàm procederet, sed nullus fuit, qui eius significaret aduentum. Nunc autem dicit se nisisse Diaconum Aletam cum epistola, qui & nostram tibi significabit affectionem, & fideiubebit, vt confidas de reliquis.

Constante vrgente, Constantius reuocat Athanasium.

Cùm has epistolas accepisset Athanasius, si quis erat metus, eum animo expellit, & quicquid ei malam spem in futurum intentabat. Cùm autem eas ostendisset ipsi Constanti & Iulio, ipsos & vniuersam regionem, quæ Romanis fuberat, gaudio implet & lętitia, & vnusquisque proprium diem festum celebrauit de reditu Athanasij ad suam sedem. Statim autem Imperator Constans & ipse Iulius, ille quidem regijs satellitibus, ille autem omnibus ferè, qui erant in Aegypto & Alexandria, Clericis & laicis, Athanasij reditum honorârunt. Cùm autè venisset, eum admodùm lubenter excepit Constantius, ciuitatique & Clero & populo Alexandrino eum lubentissimè restituit: illam tamen fugam ei comiter exprobrat, & quòd clanculùm iudicio aufugerit, & latenter secesserit, amicè insimulat: pro his tamen omnibus, ô Athanasi, vnam à te peto gratiam, inquit, vt vnâ ecclesiâ Alexandrię cõcedas sectatoribus Arrij. Is verò se prompto & alacri animo pollicitus est impleturũ, quod petierat, si ipse quoq; Orthodoxis aliâ tribueret Constantinopoli, ad aliquod exiguum veræ fidei fermentum. Cùm is aũt postulato

facilè annuisset,non tolerandus dolor deinceps inuasit aduersarios, quòd Constantinopoli daretur Athanasio aditus,& ijs, qui cum eo communicabant. Constantio autem magis prudentia quoque admirabili visus est Athanasius. Fertur verò aliquando admirans Imperator dixisse cum stupore : Non abs re Arriani omnes mouêre machinas aduersus virum talem. Sic ergo eius admiratus prudentiam, eum deducit humanissimè,scribitque ad populum Alexandrinum,Episcosposque & Magistratus Aegypti : Quinetiam ad Nestorium Augustalem,Ducesque Thebaidis & Libyę,vt eum benignissimè excipiant & honorificentissimè,& non solùm ei sua sedes, sed etiam omnibus, qui cum eo communicârunt,vnicuique otdo proprius & munus restituatur.

Constantij dictum de Athanasio.

His ille munitus epistolis,& veluti confisus, venit per Syriam & Palęstinam, peruenitq; Hierosolyma,& cum Maximo Episcopo & confessore colloquitur, audirq; quot & quanta ille passus sit propter Christum:narratque rursus ipse,que & contra se priùs, & nũc pro se facta sunt & decreta,& ab ipsa synodo confirmata & ab Imperatore.Quæ cùm audiuisset Maximus,protinùs nihil cunctatus,accersit omnes Episcopos Orientis, & omnes cõmuniter Athanasio cõmunionem reddiderunt & dignitatẽ.Cùm sic ergo tertiò & cum tanto honore & celebritate ad suam redijsset ciuitatem, & ab illis innumerabilibus veluti fluctibus & laboribus respirâsset, deinceps quidem videri poterat eius vita esse quieta & tranquilla : tunc autem re vera maximum mare calamitatum in eum fluctuabat. Nam cùm in Constantem Magnentius insurrexisset,& ei vitę finem attulisset,graue rursus ab Arrianis bellum accendebatur,& rursus Athanasio parabantur insidiæ & calumniæ apud Imperatorẽ,magnumq; & vetus ei malum imminebat Constantius.Rursus ergo edicta,rursus minæ,exilia, terrores,& per totum mare & terram inquisitio. Rursus zizaniorũ seminator Georgius occupans Alexandriam, Aegyptum dilacerans, Palęstinam depopulans,tumultu implens totum Orientem,cuiusq; insania & impietas minimè capi poterat.Rursus qui erat summa improbitate Acacius, & Patrophilus,Arrij impietatis patris amicus,Hierosolyma venientes,& Maximũ extrudentes, & eius loco Cyrillum constituentes : qui quantùm pietate magnus erat Maximus, tantùm erat pietati impietatis zelo aduersarius. Quidnam tragicè recẽsuerit quispiam omnia,quæ à Georgio deinceps facta sunt eo tempore in ciuitate Alexandrina ? Cæterùm ea,quæ ipse beatus Athanasius persecutus est,suam fugam excusans, eorum nobis quoque modò facienda est mentio : vel potiùs illi ipsi verè dulci eius linguæ est concedendum,ea submissè & moderatè,cuiusmodi erant in omnibus eius mores,narranti.

Tertiò redit ad suam ecclesiã Athanasius.

Iterùm expellitur.

De Cyrillo alij aliter sentiunt.

In Apologia de fuga sua.

Etenim rursus, inquit, aduentârunt quidam Alexandriam, qui nos quærebant occidere,fuerunt que quæ nunc sunt, deteriora prioribus. Repentè enim milites circundederunt ecclesiam,& quæ solent hostes facere, fuerunt pro precibus. Deinde ingressus sancta Quadragesima, qui à Macedonio & Arrianis è Cappadocia missus fuerat, Georgius, auxit mala, quæ ab eis didicerat. Nam post hebdomadem Paschæ,coniectæ sunt & virgines in carcerem, Episcopi vincti ducti sunt à militibus, orphanorum & viduarum domus direptæ fuêre †, panesque viatici facti sunt in ædibus, & noctũ * deferebantur Christiani, obsignatæque sunt domus,& fratres Clericorum in periculum veniebant pro fratribus. Et sunt hæc quidem grauia : sunt autem grauiora,quæ facta sunt postea. Hebdomada enim post sanctam pentecosten populus, qui ieiunauerat, egressus est ad orandum circa cœmeterium sancti Petri Episcopi & martyris,propterea quòd omnes auersarentur communionem cum Georgio. Sed cùm hoc resciuisset hic sceleratus, concitat Ducem exercitũs Sebastianum, qui erat Manichæus. Is autem cum multitudine militum, arma & nudos ensęs, arcusque & tela ferentium,in ipso Dominico irruit in populum : & tùm paucos inuenisset orantes, (iam pridẽm enim cõplures propter horam tardiorem recesserãt) fecit res omniũ grauissimas.Rogo enim accẽso, cùm virgines ad ignẽ adduxisset,cogebat eas dicere,se esse fidei Arrij.Postquàm aũt eas vidit vincere,& ignẽ nihil ilifacere,eis nudatis sic earũ vultus concidit verberibus,vt longo pòst tempore vix agnoscerentur à suis. Virosque numero quadraginta detentos,nouo modo conscidit. Nã cùm statim virgas secuisset ex palmis, ipsis etiã stimulos habentibus terga illorũ sic cecidit, vt nonnullis quidem caro sæpè sit excęta propter stimulos sibi infixos : nonnulli autẽ non ferentes,sic plagis sunt mortui. Atq; omnes quidem,qui remansêre,& præterea eas, quæ dictæ sunt, virgines,in exilium mittit circa magnam Oasim. Corpora autem mortuorum nc suis quidem fecit reddi in principio : sed ipsi vt voluerunt ea absconderunt insepulta, vt viderentur eis tantam celare crudelitatem. Hæc verò fecerunt animo aberrantes,vt qui essent emotæ mentis.

† alius vertit : in domos eruptiones factæ sunt,

* raptabantur

Catholicorũ dira persecutio.

Nam

Nam cùm propinqui mortuorum gauderent quidem propter confessionem, lugerent aurem propter corpora, impietatis & crudelitatis eorum maior se effundebat probatio. Etenim protinùs ex Aegypto & Libya in exilium miserunt quidem Episcopos, Ammonium, Moin, Caium, Philonem, Hermen, Paulinum, Psenosirim, Linamonem, Agathonem, Agamphum, Marcum, alterum Ammonium & Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum, & presbyteros Hieracem & Dioscorum: & eos tam acerbè exegerunt, vt nonnulli quidem eorum in itinere, alij verò etiam in ipso exilio sint mortui. Perpetuo autem exilio condemnârunt plusquàm triginta Episcopos. Studebant enim, sicut Achab, si possent, ex vniuersa terra auferre veritatem. Hæc magna Ecclesiæ tuba, acer præses veritatis, sua voce persequitur de malis, quæ erant Alexandriæ. Nostra autem oratio vult ijs, quæ dicta sunt, reliqua adijcere. Episcopi iij exiliũ missi.

Constantius ergo, fratre mortuo, Imperator declaratus, & purè vniuersam potestatem assecutus, cùm nullũ haberet, qui eius animo & voluntati resisteret, nõ potuit ampliùs pati celare improbitatem, sed magna sua authoritate eam produxit in mediũ: & cùm totum Orientem grauissima impietate repleuisset, non statuit esse sibi quiescendum: sed nisi etiam simul corrumperet Occidẽtem, paruum esse suum ducebat imperium, idq; suæ gloriæ detrahere. Ea ratione Episcopos quoque, qui erant in Occidente, ad dogmatum Arrij cõmunionem magno studio euocabat, solamq; illorum securitatẽ statuebat esse depositionem Athanasij. Quamobrem cõgregauit synodum Mediolani, quæ est ciuitas Italię, & multos, hei mihi, ex fortibus & strenuis, alios quidem metu, alios blanditijs, alios verò donis, & alios fraude, & alios aliter inductos, ad suam traduxit vel potiùs deduxit voluntatem, per quam ille fodit fossam animis miserorũm. Hunc insultum Eusebius & Dionysius, Rhodanusq; & Paulinus & Lucifer lubenter declinârunt. Athanasij enim depositionem arbitrati esse velut depositionem rectæ fidei, simul & fraudem fugerunt, quàm potuerunt longissimè & iure condemnârunt eos, qui decreuerant. Sed eos quidem Ariminum relegat Constantius. Athanasius autem cùm resciuisset, quid strueret Imperator, & quemadmodùm corruptum fuerat iudicium, & iam aduenire Prefectorũ satellites, vt eum comprehenderent, rursus quoque diuina visione admonitus, media nocte Episcopatu egressus, ad iuuenem quandam cõfugit virginem, quæ tũc agebat annum ætatis vicesimum. Erat autem virgo valdè speciosa & amabilis, & cum qua non poterant viri habitare absq; suspicione. Ea verò, rei inopinatę nouitate stupefacta, quærebat causam. Ille verò respondens ei, narrauit: Quoniam, inquit, qui sunt cõmunionis Arrij, me vbique curiosè perscrutãtur, timens ego, ne ab eis comprehensus & interfectus, eis immortale supplicium conciliem, de fuga cogito, & me soli Deo permitto. Hac nocte autem mihi apud te solam esse me salutem inuenturum reuelat. Synodus Mediolanensis.

Hæc postquam virgo audijt, ex animo statim omnem eijciens suspicionẽ, gaudio repleta, totis domũs vel cordis potiùs ostijs apertis, supinis, vt dicitur, manibus excipit Athanasium. Quem quidẽ ex illo die sex annis, quandiũ & vita fuit superstes Constantio, in domũs absconditi penetralibus, cõmunem quotidiè salem apponẽs, libros q; aliunde tollens, & ei ad exercitationẽ præbens & meditationẽ, & sic pio & religioso conuiuio corpus eius & animam excipiens: hanc quidem sermonibus, quos credimus esse panem angelorum, illud autem mensa quotidiana, & quibuscunq; alijs manus illa liberalis hospitem potuit excipere, & proprijs manibus pedes lauans, vel potiùs manus suas sanctorũ pedum contactu sanctificans, magnoq; & vehementi studio quęcunq; erãt ei vsui, subministrãs, & ita se cõparans, vt quæcunq; habebat, illius essent potiùs, quàm sua. Vir sanctissimus latuit apud virginem sex annis.

Interea autem Alexandrina ciuitas & populus quoquouersùs obibant, quærentes Athanasium adeò diligenter, vt vel ipsa anima lubenter emissent viri inuentionem: sed carebat ciuitate; carebat ædibus, eratque planè incognitus: cognitus autem soli Deo & virgini. Quamobrem illo tempore in ecclesia magna erat tristitia, & filiæ Sion licebat videre pulchritudinẽ repentè effoeescentem & planè marcescentem. Nam præter admodùm paucos, alij quidem & re & nomine velut quandam artem persequebantur impietatem. Alij autem nomine tantùm honorantes Christianismum, re verà autem primos longè scelere superantes, præterquàm quòd non apertè, quos oportebat etiam cauere tanquam hostes: sed latenter, sub specie Christianismi, blasphemum impij dogma studebant confirmare. Talis autem impietatis pars erat non minima Constantius, quatenùs habebat etiam imperij potestatem ei opem ferentem, omnésque protinùs cedentes eius vel soli nutui. Iussit ergo morbum peruadere & ad Episcopos, qui erant in Italia, & ad omnes, qui erant vbique terrarum: aut si nollent subscribere

bere Heterousio,quòd filius scilicet esset alterius à patre essentiæ, ipsos quidem expelli ab Ecclesijs,alios autem eorum loco in sedibus ipsorum constitui. Quo tempore celeber in sanctis & magnus Liberius,qui post Iulium, magni Sylueſtri ſucceſſorem, ſedem Romanam est adeptus,condemnatur exilio : Felix autem quidam eius loco electus ab hæreticis,protinùs diuino iudicio luit pœnas : Nunc quidem visu priuatus miserabiliter,nunc autem pestilenti morbo diù corruptus,& malus malè perditus, diuina iustitia sic puniente sceleratos.

Nota, quũ commẽdet Liberium Papam.

Georgius autem Alexandrinorum, vt ita dicam,Erinnys,rursus ciuitati faciebat ea, quæ consueuerat,vt qui visus sit ipse seipso vehementior, & maiori ira & impetu ferri aduersùs rectam fidem. Interea autem Meletius quoq; Episcopus Antiochenus,apertè defendens homousion,de fede deponitur, & damnatur exilio,quem consequebatur magna multitudo Orthodoxorum,qui aduersariorum cõmunionem sustinere nõ poterant. Euzoïus autem,qui re vera vitæ erat improbæ,constituitur in sede Antiochena, (ei enim præfuerat Meletius) & Eudoxius,qui erat pessimæ sentẽtię,inuadit sedem Constantinopolitanam. Sic improbitas,fic inuidia,quæ Ecclesiam omni ex parte conturbârat & confuderat,ad reipublicæ quoque administrationem incipit procedere, & Iulianum creat Cæsarem, Gallijs præfectum ab ipso Constantio. Cùm ergo Constantinopolim venisset Constãtius, & Eudoxium, vt priùs iam diximus,ordinar,& templi,quod cognominatur Sophia,quod ipse tunc recenter fuerat fabricatus,celebrat encœnia,decimo quidem anno sui imperij, tertio autem Iuliani consulatûs, quintodecimo verò Februarij. Ille aũt re vera pessimæ opinionis Eudoxius,cùm sedem assẽdisset, dum iam peragerentur encænia,hanc primã vocem emisit, atq; vtinam cum illa emisisset animã, ὁ πατηρ ἀσεβὴς, ὁ υἱὸς ἐυσεβὴς,id est,Pater impius,filius pius. Cùm autẽ tumultus & seditio, vt par est, propterea orta esset in ecclesia, ille rursus repetens, & veluti volens sedare tempestatem : Ne vos,inquit,conturbet id,quod dictum est. Pater enim,inquit, est impius,nempe ἀσεβὴς,quòd neminem colat: Filius aũt est pius,nempe ἐυσεβὴς,eò quòd patrem rectè colat. Ex his exortus est risus inter eos,qui aderant,adeò vt multi eius nugis condemnatis,recesserint ab ecclesia. Ergo Constantio quoque res erat malè cessura, & iustas pœnas erat daturus suæ in Deum contumeliæ. Hinc impius Iulianus rerum omnium pòtiundi desiderio,cùm in Gallia magnam manum sibi conciliâsset, induit se purpura,& ab exercitu Augustus appellatur. Constãtium autem Persicum quidem bellum adhuc detinebat. quæ de Iuliano autem sparsa erat,famam non moderatè ferebat : alioqui verò etiam à Dei inimico Euzoio ad bellum aduersùs eum gerendum incitatus,mouet exercitum aduersùs consobrinum, & bellum ciuile suscitat. Cùm autem inter Cappadoces & Cilices esset in loco, qui dicitur, Mopsi fontes, excedit vita vnà cum imperio,laborans apoplexia,cùm quadragintaquinq; vixisset annos ætatis,vigintiquinque annos autem patri fuisset superstes. Sed eum quidem diuina sic vlta est iustitiâ. Quemadmodùm autem sceleratum quoque vlta sit Georgium, & impium,vt scriptum est,similibus percusserit manibus,non est æquum prætermittere.

Arriani occupãt primas quasdã ecclesias.

ἀσεβὴς, non colens: ἐυσεβὴς, benè colẽs.

Constantij mors.

Erat quidam locus in vrbe Alexandrina, olim quidem Mithræ Deo gentilium, sacrificijsque illius & mysterijs dedicatus,nunc autem fimo & stercore plenus, ciuitati & publico ad nullam rem vtilis. Eum ergo Constantius,vt qui esset omninò inanis & nulli vsui, attribuit ecclesiæ. Nunc autem volens templum in eo constructe, iubet efferri illum fimum & quisquilias. Cùm autem iam repurgaretur locus, inuenitur quoddam adytum in intimo sinu terræ, in quo celata fuerant mysteria Gentilium. Ea verò erant crania nuda carnibus, alia quidem virorum, alia verò puerorum, quos fama erat fuisse sacrificatos Mithræ, quando Græci vtebantur illis diuinationibus, quæ fiebant per viscera, dissectionibusque & præstigijs, quæ fiebant per animas. Cùm quidam ergo Christiani in ea incidissent, ea apertè risum mouêre populo, ijsque triumphum agebant in oculis omnium. Quod quidem cùm non tulissent Gentiles, sed pro dijs suis & sacris essent miserè zelo perciti, ad ipsos accurrerunt, alij quidem ense ferientes, alij verò fustibus, vt ex Christianis multi sint interempti, alij autem crucifixi, quoscunque viuos tenere potuerunt, & alij alio genere mortis, & varijs suppliciorum generibus sint affecti. Impium autem Georgium, ex ecclesia ita vt habebant eductum,& cuidam camelo alligatum, vt camelus eum valdè laniaret & discerperet,cùm satis materiæ congessissent,& ignem in communi theatro accendissent, vnà cum camelo exusserunt. Sic vno quidem modo,sed diuersis causis,illi quidem beato fine,hic verò miser,morte vitam commutârunt. Et eorum quidem casus ita habuit.

Georgius Arrianus episc. direptor ab ethnicis.

Iulianus

Iulianus autem cùm vniuersi dominatum sic fuisset assecutus, vellet́que euertere, quæ acta fuerãt à Constantio, statuit eos reuocare, qui erant in exilio. Quod quidẽ cùm resciuisset Athanasius, timuisset́que ne qui partes Arrij sequebantur, Iulianum priùs introduceret, (adhuc enim ignorabatur eius animi impietas infidelitaśque & amor prauitatis) nocte profunda discedens domo, in quam confugerat, inuenitur in media ecclesia Alexandrina: Quid verò ea, quæ deinceps sunt consecuta, recensuerit quispiam, quàm lubenter eum adspexerint, quemadmodùm vndique sunt congregati ad illud spectaculum, clerus, ciuitas, populus: alij quidem de reditu magnas agentes gratias, alij autem diuturnæ, quæ intercessit, absentiæ infimulantes, ciq; & damnum & prioationem exprobrantes. Deinde tanquam satis argumẽti præbentes fuæ in eum beneuolentiæ, & alioqui vel ex sola præclari illius pastoris prædentia, animis audacia & fiducia repletis, expellũt protinus Arianos, ciuitatemq; & se tradunt manibus Athanasij. Illi verò vel iam turpiter expulsi, & in locis desertis & obscuris delitescentes, nec sic quidẽ ab illa insania & rabie destiterunt. Sed & cùm Georgius meritas pœnas dedisset, vt iam diximus, eius loco sibi Lucium constituunt, & totam curam studiumq; hæresum rursus ad eum deferunt, talem assecuti præsidem, qui impietate & inhumanitate illo nihil erat inferior. Athanasius se reddit ecclesiæ suæ.

Volo autem obiter meminisse malorum seu impiorum Iuliani facinorum, & simul ea, quæ ad magnum Athanasium pertinent, cõniungere, & quemadmodùm nulla erat ei pars vitæ libera à certaminibus & laboribus, qui propter Christum susciꝑiuntur: Nam cùm nuper hic impius susceꝑisset imperium, & dæmonibus, qualis ille est, & deorum nominibus potiùs, quàm dijs sacrificaret, diruebatur quidem vniuersa ecclesia Christianorum: omnis autem locus gentilium sacra susciꝑiebat, & eorum templa, alia quidem aperiebantur, alia verò rursus extruebantur: & vbique erat nidor, & fumus, & sacrificia, animaliumque dissectio & sanguis. Quinetiam in ipsa, hei mihi, Constantinopoli, erat Fortunæ statua, cuique publicè fiebant libamina & sacra, & quæcunq; alia, accepto simul studio & potestate ex imperio, moliebatur aduersùs pietatem, quando Maris Chalcedonis, quæ est in Bithynia, Episcopus, ad eum veniens, apertè eum conuicijs est insectatus, impium & defectorem, & à Dei religione alienum, & quæ sunt huiusmodi, appellans. Is autem, (erat enim iam Maris in ipsa senectute, & ideò passus erat orbitatem oculorũ) probra iure in se illata non iustis vltus est maledictis, nugatorem ipsum & cæcum nominans, & qui nec ab ipso quidem Deo Galilæorum possit vllam consequi medicinam. Ille verò velutì Deo afflatus, acriore dicendi libertate respondens: Deo, inquit, ago gratias, qui vtiliter prouidit, vt ego orbarer oculis, ne ego os tuum viderem impudens, qui tam inuerecundè lapsus sis in impietatem. Eandem sunt imitati dicendi liberratem Iouianus simul & Valentinianus, qui Tyrãno apertè cingula abiecerunt, dicentes: Nos quoque propter Christum parati sumus ipsa vita cedere. Iuliani Apostatæ impietas.

Imperator ergo, & quicunq; erant eiusdem cum eo sententiæ, & cum eo conspirabant in impietate, cùm quotquot erant illo tempore sapientes, quosdamq; aruspices, præstigiatores q;, & vates coëgissent, quemadmodùm Christianos superarent, volebant eos suã dicere sententiam. Omnibus aũt visum est, procùl esse amandandũ Athanasium. Nam si aulsum, inquiebant, fuerit fundamentum, reliquæ quoque illorum fidei partes facilè diruentur. Rursus ergo constituunt ur iudicia, & Iudices condemnant, & exercitus emittitur, & populus conturbatur, & Alexandria circundatur, & ecclesia diripitur, & ab ea postulatur Athanasius. Cæterùm tũc quoq; per eos medios processit, nec erat vllus, qui retineret. Quinetiam rursus illum videntes ignorabant, propter quem, hei mihi, ecclesiã tãta manus circundedit, propter quem armis eius exitus vndiq; obsepserãt. Postquàm ergo ille sic superna manu munitus, non potuit capi manibus hostium, & perindè ac nullo prohibente ita liberè egressus est è ciuitate, Alexandrinam quidem ciuitatem rursus inuasit luctus & ciulatus propter viri absentiam. Is autem, cùm noctu venisset ad Nilum, & conscendisset quandam nauem onerariam, rursus magna contentione ferebatur Thebaidem. Eum verò à tergo vrgebat quidam satrapa, iussus à Tyranno eum interimere vbicunq; deprehendisset. Cùm autem quidã ex ijs, qui nauigabant vnà cum Athanasio, procùl nouisset persecutorem, & remiges hortaretur ad celeritatem, paululùm subsistens Athanasius, & occultum quid, vt videtur, internis cernẽs oculis, iubet remiges proram obuertere, & rursus cursum dirigere Alexandriam. Ij autem cùm, vt par est, fuissent conturbati, & vererentur ne incideremt in satrapam, ille eis animum addens, & dicens esse aliquid diuinũ, quod gerebatur, persuasit. Deinde conuersa Nouæ in Athanasium excitantur turbæ.

antenna,

antenna, nauem agentes in partes anteriores, nauigabant rectà Alexandriam, perſequentes, quod eſt maximè nouum, eos qui perſequebantur. Cùm aũt iam fuiſſent prope ſatrapam, barbari quidem, velutì quadam eorum oculis offuſa caligine, tanquam eorum, qui videbantur, neminem videntes, præternauigabant. Athanaſius autem quemnam quærerent, non ſecùs, ac in Eliſæo vſuuenit, percontatur. Cùm vero reſpondiſſent, Athanaſium: Vos, inquit, nauigans parùm præcedit, velutì fugiens quoſdam qui eum perſequuntur. Sic decepti, qui erant mente cæci, perſequebantur eum, quem non ſentiebant ſe habere in manibus. Is autem celerrimè delatus Alexandriam, & repentè veniens in ciuitatem, eam replet maxima lætitia, is apparens conſpectus, qui tantoperè deſiderabatur. Deinde dans ſeipſum quieti & ſilentio, quandiù fuit acerbum tempus imperij Iuliani, delituit.

Vide mirã Dei prouidentiam.

Poſt hæc autem Iulianus quidem omnium, qui ipſum præceſſerunt, in impietate clariſſimus, & qui omnes ipſos paruos reddidit in ſcelere, poſt bella innumerabilia, quæ geſſit aduersùs pios, inuenit finem improborum ſtudiorum, non planè quidem qualem merebatur, vt qui infernis reſeruaretur ſupplicijs: ſed neque ſemitam impiorum oſtendens omninò dirigi. Nam cùm ſe quibuſdam præſtigijs, maleficijs & magorum artibus permiſiſſet, & deceptus ſibi perſuaſiſſet fore, vt Alexandri ſibi pararet imperium, vt cuius mores ſemper magno gloriæ tenerentur amore, vel potiùs ſeipſum eſſe perſuaſiſſet Macedonem in alio corpore, & aduersùs Perſas duxiſſet exercitum, primoque ſpes ei luculenta fuiſſet oſtentata, quando ſe magnum aliquid & præclarum geſturum exiſtimabat, tunc etiam, quod habebat, turpiter perdidit imperium, & ſimul cum eo vitam. Fraude enim cuiuſdam transfugæ cùm naues, quæ flumine frumentum conuehebant, & multa, quæ erant exercitui ad vſum neceſſaria, importabant, fluuio amandâſſet, in terram que aridam & aqua carentem ac torridam deueniſſet, fameque ac ſiti ſuos oppreſſiſſet, & maximam partem exercitûs amiſiſſet, & omnibus indignantibus, probrisque ac maledictis eum inſectantibus ipſe eques adeſſet, vt dolorem conſolaretur, & exercitus laborem recrearet, (Quale tuum eſt opus, ô diuina iuſtitia?) iaculum neſcio vnde emiſſum, peruadens medium brachium, cadit in illius dexterum latus. Et ille quidem miſer iacebat, ſiue à transfuga percuſſus, ſiue ab aliquo ex ſuis. (Vtrunque enim de eo dicitur) ſiue etiam diuina plaga ictus, quod quidem dicitur à pluribus, hunc tamen vltæ finem nactus poſt imperij annum vnum & menſes octo.

Iuliani Apoſtatæ diræ mors.

Deinde Iouiniano totius exercitûs ſuffragio committitur imperium: qui cùm ſolos ſeptem menſes imperâſſet, & ad octauum veniſſet, in Galatia vita repentè excedit, ſomno morte contemperato. Valentinianus autẽ poſt eum renunciatur, qui fratrem ſuũ Valentem in ſocietatem admittit imperij: & cùm illi habenda tradidiſſet ea, quæ ſita ſunt ad Solem orientem, ipſe triginta pòſt diebus ad Occidentem perrexit & in Gallias. Cùm ergo Valens accepiſſet imperium, non fuit de theſauris ſolicitus, non curauit pecuniam, neque quomodò rectè ordinaretur exercitus: ſed quomodò Arrianorum quidem res amplificaret, Orthodoxorum autem res diminueret, & omninò diueret, totum ſui imperij ſtudium conferebat: idque ſolum ſibi ducebat ſufficere ad ſplendoren & gloriam. Ea de cauſa omnes ferè Pontifices, Sacerdotes & Diaconos, & quicunque vitam degebant monaſticam, in mala extrema coniecit. Et Meletium quidem virtute incomparabilem, depoſuit de ſede Antiochena, & hunc quoq; magnum inter athletas Athanaſium quærebat capere. Et exilio quidem condemnatus eſt Meletius: vniuerſus autem, qui cum eo erat, clerus, fuit eccleſia expulſus. Multi quoque alij Pontifices & omnes, vt ſemel dicam, qui nolebant exitio Arrij communicare, exturbabantur quidem ab eccleſijs, expellebantur autem à patrijs, à propinquisque & à conſanguineis.

Valens perſequitur catholicos.

Poſtquàm ergo venit hoc quoque magnum bellum Alexandriam, & Præſidum edicta ſtudio Eudoxij omnem in partem mittebantur, & rurſus in hunc magnum & verè virum fortem Athanaſium exercebatur perſecutio, & iam futurum erat, vt mox caperetur: clàm quidem vrbe egreditur, patrium autem quoddam ſepulcrum ſubiens, & quatuor menſes in eo manens, ſic belluinum impetum & furorem declinauit. Nam cùm Tatianus nunc præeſſet Aegypto, Chriſtiani omnes grauiſſima ſubibant ſupplicia, multique per ipſum, martyrij finem accipiebant. Sed ille quidem ſtatim meritas luit pœnas. Nam facultatibus & dignitate priuatus, & morbo oculos miſerabiliter excæcatus, emendicans publicè, vitam finijt, cùm nec ei mortuo libâſſent Alexandrini, ſed in eius etiã ſtatuam & figuram admodùm inſultâſſent, & fuligine oculos illiuiſſent,

Athanaſius latet diù in ſepulcro.

qua

qua sola erat ille re vera dignus. Sed hæc quidem, cùm iam fraus marcescceret & efflorescceret. Quæ autem Constantinopoli aduersùs Orthodoxos fecerit Eudoxius, quæ-nam lingua & narrâsse & meminisse sustinuerit? Cùm ergo in primo consulatu Valentiniani & Valentis tot & alia mala facta sint, meritò homines supernis quoque plagis castigabantur. Nam & ingruens terræ motus, qualem nec prius tulit tempus, nec futurum speratur tarurum, & multas alias euertit vrbes, & Creta suarum plusquàm centùm graui vidit casu dirutas, & mare suis relictis terminis, quædam quidem loca sic inundauit, vt etiam multa ex ijs, quæ priùs erant arabilia, fecerit nauigabilia, rem admodùm nouam. Alibi autem rursus tantum recessit, vt etiam in media nauigatione in medio solo inuenti sint nauigantes. Sed ne sic quidem castigabantur improbi communibus terræ flagellis & mutationibus elementorum: sed etiam in scelere erant feruentiores, grauiusque & vehementius bellum excitabatur aduersùs Christianos. Immanes terræmotus.

Quoniam autem propter desiderium Athanasij, populus Alexandrinus erat infenso animo in eos, qui dominatum obtinebant, & iam aperrè videbatur res spectare ad arma & seditionem: id cùm resciuisset Valens, eorumque rebellionem timuisset & audaciam, necesse habuit ei quoque rursus permittere ecclesias. Hoc autem fecit, non quòd ei faueret, sed quòd nullum haberet ex subiectis, qui in ijs, quæ oportet, paréret Imperatori. Quod quidem causa fuit, vt à continuis illis bellis & persecutionibus tunc respiraret Athanasius. Inualescebat enim per totum Orientem malorum calamitas, & Christiani sui generis sanguine polluebantur. Cùm autem contenderet Valens Antiochiam, è vita quidem migrat Eudoxius, Arrianorum dogmatum æmulator, confirmator & præfectus, nonumdecimum agens annum à persecutione fidei Orthodoxæ. Eius autem loco constituunt, qui improbæ quidem Arrij erant communionis, Demophilum. Qui autem sanæ & Orthodoxæ, Euagrium, virum & vita & doctrina & moribus insignem. Atque eum quidem sacris initiârunt sacræ manus Eustathij, viri insignis, & qui olim quidem fuerat promotus ad sedem Antiochenam, postea autem fuerat exilio condemnatus, à Iouiniano autem rursus fuerat reuocatus, & tunc Constantinopoli agebat inter Orthodoxos, quem nec latere potuit magna illa Valentis in Orthodoxos immanitas. Sed eum non exigua manus militum, breui tempore, postquàm ordinauit Euagrium, relegat rursus Bizyen, nec Euagrium sinens frui securitate, sed illum quoque aliò abducens, vtrunque propter parem in fide libertatem. Valens autem cùm peruenisset Antiochiam, homousij sectatores impudenter obsidebat & expellebat, non solùm ab ecclesijs & à synaxi & communione, sed etiam à gradibus & domibus, & tota ferè ciuitate, atque adeò ab ipso Oriente. Ad hæc verò sæua quoque imminebant supplicia, & mors acerba eos exepiebat. Scit hæc fluuius Orontes, Antiochiæque vici, fora, viæ & suburbia: ille quidem tinctus sanguine sacerdotum, hæc verò referta cadaueribus. Valens Antiochiæ vexat Orthodoxos.

In tam magna ergo & tam vehementi tempestate, hic præclarus, diuinaque reipublicæ administratione & virtute magnus Athanasius, post longos illos propter Christum sudores, & pro recta fide certamina, gloriosasque fugas & exilia & insignia trophæa, cùm Petro sedis successori multa futura prædixisset, quadrageſimosexto anno sacerdotij, octauodecimo mensis Ianuarij, Gratiani & Probi secundo consulatu vita excedit: vtpotè quòd iam satis functus esset laboribus & perpessionibus, & ideò agonotheta eum ad se è superis euocâsset, vt ille rursus eum suis splendoribus, coronis & ineffabilium bonorum remunerationibus pro meritis remuneraretur. Quæ nobis quoque detur consequi, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Athanasius tandem feliciter migrat à corpore.

Plura si quis nosse velit de hoc beatissimo præsule Athanasio, legat orationem encomiasticam de illo Gregorij Nazianzeni, & historiæ Ecclesiasticæ scriptores, qui multa habent lectu digna, sed prolixa nimis.

VITA S. ANTONINI ARCHIEPISCOPI FLORENTINI, AVTHORE F. VINCENTIO MAINARDO *Gemmianensi, Procuratore Ordinis Prædicatorum.*

2 Maij.

Patria & parentes S. Antonini.

ANTONIVS siue Antoninus (ita enim, quòd statura pusillus esset, vocabatur) Florentiæ honestis parentibus Nicolao & Thomasia natus est, anno salutis millesimo trecentesimo & octogesimonono, Vrbano V I. Pontifice, Vuenceslao Cæsare. Nicolaus pater, vir probatis moribus, Tabellionatûs collegio, quod in vrbe Florentina non contemnendo loco habetur, quater præfuit. Vt primùm infantiam excessit, visus est longè plùs sapere, quàm puerilis ætas pateretur. Nam ludos fugere, garrulitates odisse, excursus vitare: contrà, seriis incumbere, taciturnitatem amare, se ad se colligere solebat. Inprimis verò templa ac religiosas

Virtutes ad huc pueri.

ædes frequentans, ad sanctas conciones cor æquè vt aures arrigebat, tãtus adhuc puer in orationibus, vt diuertens quotidiè ad angeli Michaëlis templum, cognomento Ad Hortum, atque ad crucifixi imaginem procumbens, totius penè ciuitatis ora in se conuerterit, quòd tam diù ac tam calenter in orationis studio perstisteret. Si quando supplicationes per vrbem haberentur, Prædicatores ponè sequebatur: quos iam tum videbatur præ cæteris amare. Annos natum quindecim cupido incessit Christi se iugo inter Prædicatores addicendi, sacris allectum concionibus integerrimi viri ac planè docti

F. Iohannes Dominicus

Ioandominici Florentini ex eodem ordine: cuius laudum præconium longè est huberius, quàm vt nunc carptim exprimatur.

Is enim ille est, qui primus collapsas vitæ regularis obseruationes, quæ absumptis patribus in vasto illo infandæ luis incendio ac pestilentissima contagione, quæ sub annum salutis millesimum trecentesimum & quadragesimumoctauum contigit, prorsus conciderant, in aliquam spem ac lucem dicendo & agendo reuocauit: tanti à Gregorio duodecimo habitus, vt Rhagusinam illi primùm ecclesiam crediderit: inde etiam in Cardinalium numerum cooptauerit: mox apud Constantiam, (vbi de tollendo schismate, quod tres Pontifices ducere videbantur, totius Ecclesiæ & Christianorum principum consensu agebatur) egregiam laudem reportauit, dum summoperè contendit, vt Gregorius, cuius ille partes tuebatur, Pontificatui cederet: tandem à Martino quinto, qui depositis vel cedentibus cæteris, summa orbis consensione Pontifex in ea synodo declaratus fuerat, ad conuellendam Boëmorum hæresim, quæ tunc serpere incipiebat, legatus in Pannoniam missus, Budæ diem obijt. Ad hunc Antoninus (ita enim deinceps appellabitur) ad radices Fæsulanæ ciuitatis, quæ iam funditùs interijt,

Petit admiti Antonin⁹ puer in sodalitatem Dominicanorum.

cœnobium diui Dominici à fundamentis excitantem profectus est, vt in contubernium fratrum, diuinum quiddam iam spirans, admitteretur. Sed Ioandominicus quamquàm adolescentis indolem, acutumque ac viuax ingenium perspexisset: teneram tamen ætatulam causatus, præsertim cùm gracili esset corpusculo, & magis neruis & ossibus, quàm carne suffulto, iubet expectate, dum adolesceret, & regularibus institutis, quæ supra ætatem illam videbantur esse, sufficere valeret.

Fando autem, vt fit, num literarum studijs operam daret, & quænam illa essent, cùm ex eo quæreret, audiretq; Pontificis sanctionibus, quas in volumen digestas, Decretum vocitant, maximè delectari: Heus, inquit, fili, reuertere nunc ad paternos lares, mox inter nostros admittendus, cùm Decretum totum ita excusseris, vt planè videaris imbibisse. Putauit enim se pater pueri petentis vehementiam tantispèr temperâsse, quòd non tam properè tot canonum posset immensitatem & volumina deuorare. Sed puerilis ardor, Ioandominici cogitatus si non eluserit, superauit. Reuelit Antoninus, atque

Nota memoriæ mirã tenacitatẽ.

ita se totum ad studia contulit, diurna Decretum ac nocturna manu versans, vt elapso statim anno propositi sui tenax, Fæsulas reuersus, quacunque voluminis parte quæsitus, prompte ac memoriter ad omnia, summa facilitate responderet. Tum verò iam non exclusus, sed iniecto regulari habitu attonsus, annum agens sextumdecimum, intra Prædicatorum ordinem est admissus. Domi verò iussus cùm fuerat adhuc paululùm expectare, quanti esset, & an carnibus abstinere posset, (quod Prædicatoribus de more est) volens experiri, acceptas de mensa carnes, quibus quòd vesceretur, videri parentibus volebat scitus puer, clàm felibus & catulis porrigebat.

Cucul-

Cucullatus tandem Cortonam, regularibus disciplinis imbuendus, mox mittitur, cùm nouum cœnobium Fesulanum nõdùm esset absolutum: vbi sub viro integerrimo Laurentio Ripafracta(id viculi nomen est in agro Pisano, vnde oriundus erat)omnium opinione celeriùs ita profecit, vt iam tum radios quosdam doctrinæ ac sanctitatis emittere videretur: quibus posteà, procedentibus annis, quasi iubar splendidissimum tenebricosas hominum mentes illustrauit. Laurentius ipse, de quo nunc loquimur, vel testimonio eiusdem Antonini (nam longa illum vita functum, epistola adhuc extante prosequitur) vir longè sanctissimus fuit, Pistorij ad Prædicatores conditus, vbi poscentibus opem non denegat salutarem. Quòd si bona arbor fructus bonos facit, quid aliud ex Antonino sperandum erat, quàm absoluta quædam & numeris omnibus doctrinæ ac probitatis forma, cùm, si Ioan dominicum & Laurentiũ spectemus, quos ipse authores & institutores eius vitæ, quæ est in Christo, habuit, nihil non sanctum, absolutum, consummatissimum, ex eiusmodi formatoribus & initijs prouenire potuerit? Exacto anno, iurauit (quod religiosi solent) ac nomen dedit in Prædicatorum instituta Fæsulani cœnobij nomine, quanquàm Cortonæ constitutus, vnde demùm Fæsulas reuersus est. Quanta verò sedulitate quod Deo promiserat, reddere niteretur, vt in obedientiam, castitatem, paupertatem in cumberet: vt reliqua omnia, quę religiosum decent ordinem, diligenter obiret, non est nostri proposíti dicere: in virginitatem quidẽ etiã adhuc puertulus ita exarsit, vt in eo templo, quod D. Michaëlis ad hortum diximus appellari, cùm assiduis Deum precibus pulsaret, illud inprimis propemodùm extorqueret, vt quò similior agno sponso virginum redderetur, virgo sine labe aliqua corruptionis duraret. Id quod cùm se assecutum cælitùs intelligeret, ne qua daretur ansa tantum thesaurum prædonibus rapiendi, nulicbres congressus fugiendos sibi esse penitùs persuasit. Itaque nullam omninò fœminarum, aut quàm ratissimè fieri poterat, ad colloquium admittebat: nisi forsan aut peccatorum confessio, aut arcanum aliquod magni ponderis exegisset. Nam pueros & comatulos adolescentes ita sibi esse cauendos censuit, vt ne pontifex quidem, atque adeò senex, iuniores diaconos & ministros, sed adulta iam ætate viros & sacerdotes domi habuerit: vt abundè in ea epistola, quam ad Laurentium Ripafractam scripsit, quæque adhuc extat, planè perspicitur. Quòd autem ad summam vsque diem in eadem integritate perstiterit, non vulgare fuerit illud indicium, (præterquàm quod ex cõfessoribus etiam est idipsum acceptum) quòd quo tempore animam efflabat, crebriter illud (effœta licèt vocula) suauissimè repetebat: Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, nescio.

Induit habitũ S. Dominici.

Matth. 7.

Studio castitatis fugit mulierũ colloquia.

Ocio perpetuũ bellum indixerat, studio literarum & orationibus vltrà etiam, quàm valetudo corporis permitteret, deditissimus. Somni ac cibi parcissimus: Primus interpsallentium choros ita vigilias adamabat, vt persolutis nocturnis laudibus (quas nunquàm cùm licuit, intermisit) ne tunc quidem, quod plerique omnes faciunt, defessos artus lecto conponeret: sed si somnus irruisset, postquàm non iacens, sed sic sedens in parietem paululùm caput inclinâsset: aut in orationibus pernoctaret, aut certè lectioni, aut conscribendis, quos nobis tanta omnium ordinum atq; adeò totius orbis vtilitate reliquit, libris incumberet: de quibus quoniam latiùs cogniti sunt, quàm vt necesse sit à me nunc aliquid dici longiùs, verba non faciam. Illud certè posse mihi videor affirmare, scripsisse multos acutiùs, nullum Antonino vtiliùs sua scripta digessisse. Quis enim (obsecro) est, qui se in eius libris velut in speculo non perspiciat, ad quod sui vultũs, id est, animæ lapsus & vitia non emendet? Quis tam sublimi ingenio, quis tam obtusa acie, vt non possit vterque pro suo captu fatur abire? Monet vt nemo alius, delectat vt quiuis, docet vt alium non desideres. Nusquàm leuis, semper tutus, vbique incorruptus, & ne suis quidem, sicubi labuntur, parcens. Ac mirum profectò est, vt tantus homo, & grauissimis morbis crebrò ad mortem quoque confectus, herniosus, in phthisim ineunte ætate inclinans, potuerit non dicam tot conscribere, sed tot omninò pellegere: præsertim cùm præfecturis plerunque fungeretur, quæ solum hominem & curarum vacuum videntur exigere. Nam vt primùm viri virtus illuxit, non permissus est intra cellulam latitare, sed modò hæc est illi, modò illa administratio domorum concredita.

Vigiliæ, studia, preces eius.

Multa scripsit.

Itaq; non in gurgustio aliquo, sed in theatris, vt ita dicam, Italiæ regẽdis cœnobijs est præfectus. Romæ enim, Neapoli, Florentiæ, Senis, Caiettæ, Cortonæ, Fesulis Priorem egit. Mox etiam Romanæ prouinciæ ac Neapolitanæ Vicarium generalem, quod illi munus demandatum fuerat, vt collapsas à regulari obseruatione domos in pristinum

Multis cœnobijs præfuit.

vitæ candorẽ reuocaret: quod multis ille laboribus annixus est, pedibus vtplurimùm se portans suis, dum prouinciam obiret: aut asello insidens, ætate iam & mala valetudine confectus: aut certè si quando longiora ac salebrosa itinera, vel hyemis asperitas asselli vsum adimeret, valẽtiore iumento, sed tamen quod religiosum virum deceret, vehebatur. Institutorum sui ordinis erat seruantissimus, vt ad lineam, ad apicem minimæ quæq; tum in se, tum in ijs, quos regendos susceperat, obiri vellet. Carnium edulio semper abstinuit, nisi ob aduersas valetudines, quas multas & grauissimas passus est, interdùm à medicis cogeretur. Cilicio semper est vsus: sed & zona interdùm ferrea ad viuã cutem incinctus. Humi accubans, aut tabulato illisus dormiit. Si quando molliusculè recubâsset, eas delicias saccus paleis infertus exhibuerat: sed & frequenter intorto semet funiculo verberauit. Vt sacerdotio initiatus est, quotidiè & ipse sacrificabat, & sacrificio etiam alteri deuotus adstabat. Eò se humilitatis abiecit, vt præfectus etiam coenobijs & prouincijs, culinam adiret, cacabos, ollas, ahena mundaret, verriculo accepto domum purgaret, famulis etiam seruiret. Quod ipsum dum pontificem ageret, constat etiam fecisse. Iam verò quo charitatis ardore flagrabat? quo incendio fraternæ salutis æstuabat? Quanto vsui monita illius nõ solùm suis fratribus, sed passim omnibus extitêre? Et consulendo enim, tum pœnitentes, auditis eorũ confessionibus, expiando, sed & conciones ad populũ habẽdo, in vinea Domini cultor indefessus supra fidẽ defuncti fuit.

Vitæ austeritas.

Insignis eius humilitas,

Misericordia verò tanta agebatur, vt initium illi virtutum extiterit: quod quo pacto gestum sit, breuissimè narro, vt iam ad eius pontificatum transeamus. Distat cœnobium Fæsulanum, quod ad dirutæ vrbis radices, loco tamen edito situm est, quingentos supra mille ampliùs à Florentina vrbe passus. Hinc dum in ciuitatem descenderet, aut ex Florentia illuc exiret (non enim perspicuè constat) eo itinere, quod ad ripam est Munionis fluminis, in torrentis vetsus morem præterlabentis, puellam immanè lachrymantem & querulas voces edentem conspicatur. Cognita ciulatûs causa, quòd scilicet à matre missa lorum lintea, capisterium, quod capiti cum linteis iam lotis impositum ecciderat, diffregisset, ac propterea maternã iram (bilioſa enim erat & difficilis, & quę ob leuiores culpas de se supplicia sumpsisset) maximè timeret: affari blandè illam Antoninus cœpit, & vt domum ad matrem reuerteretur, suadere. Quod cùm illa in proposito pertinax non admitteret, sed potiùs fugam meditari se diceret, misericordia motus, ne quid labis miserella contraheret ac periret, acceptas capisterij partes, cùm Iesu nomen inuocâsset, facto signo crucis ita coagmentauit, vt discissum fuisse nunquàm credidisses. Hæc illi ante initum pontificatũ prima virtutum tyrocinia fuêre, magno illi monachorum patri Benedicto nequaquàm dissimilia: quibus etiam in hoc conuenit, vt quantis vterque iusserit, ne cui proderentur, consulrius tamen, ita Deo prouidente, fuit, vt passim res gesta vulgaretur: vt quando vnus ad formandos monachos, alter ad regendos populos destinatus erat, authoritate quadã supra hominem maiore im publicũ prodirẽt.

Item misericordia.

Eius egregium miraculum.

Interea Bartholomæo Zabarella humanis rebus exempto, complures tum Florentini, tum exteri, qui Romæ versabantur, vt quisque pecunijs, fauore, gratia pollebat, in Florentinam ecclesiam inhiabant: vt longè maior esset candidatorum numerus, quàm esse debuisset. Itaque certatim Eugenij quarti aures tundebant, rati se posse pollicitis ac precibus (vt est nostrorum temporum calamitas) in suas partes eius animum inclinare. Poscebant Florentini vnum aliquem ex suis præfici, qui literatura & moribus insignis esset: Pontifex, ne iusta petentibus videretur reluctari, extero eam sedem credere non audebat. Cui autem è ciuibus ea prouincia demandari tunc posset, non videbat. Quanquàm enim fœcunda ingenijs & culta moribus Florentina ciuitas, vt quæuis alia Italarum, sit: qui tamen eo cumulo eruditionis & probitatis splendescret, vt instabant, Eugenium latebat. Ita factum est, vt nouem totos menses animi penderet: cùm tãdem probatis viris Antonini peritiam, integritatem, vsumque rerum ad memoriam reuocantibus, (nouerat enim probè illũ Pontifex) Archiepiscopum Florentinum, senatu Cardinalium mirante quidem, sed tamen maximè probante, declarauit. Iter tum fortè Antoninus arripuerat, vt de more cœnobia visitaturus, Neapolim se conferret, cùm in ipso itinere de pontificatu intellexit: quod grauiter accipiens, fugam statim cœpit animo volutare. Vir enim, qui tota sanctum Spiritum mente conceperat, adduci non poterat, vt se huius mundi curis implicaret. Primùm itaque à recto itinere diuertere, in aliquem se terræ angulum abdere: mox & sese ad inferum decreuit mare recipere, vt inde in Sardiniam nauigaret, quò intra insulam tandiù posset delitere, quoad Florentinæ sedi antistes alius daretur. Hæc ex sororis filio Petro post-

Declaratur Archiepiscopus Florentinus.

Meditatur fugam.

eà

eà sunt accepta, qui aunnculum quæritans, ea parantem reperit. Petrus verò cùm cuectum illum ad id fastigij nunciaret, ac moliretur, qua poterat arte, in patriam reuocare: ille contrà reniti, ac nunquàm se id oneris subiturum affirmare: quin vti domum rediret, & terrere minis, & precibus adhortari. Quod cùm ille (vt sunt hominum ingenia, qui in aliena plerunque laude gloriantur) non admitteret, expugnatus tandem, quòd hærentem neporem & obfirmato animo perspiceret, Senas deduci se passus est, alias contra delati honoris molem machinas paraturus.

Itaque tanta animi constantia ac ferè pertinacia seipsum aduersùs oblatam dignitatem comparauit, vt obstructis ad blandientium suasorumque voces auribus, quauis firmissima turri (nisi diuina quædam vis intercederet, cui demùm parere cogimur) constantior extitisset. Non esse eum se dicebat, qui tanto posset oneri succedere, non posse partes pontificis adimplere, validioribus humeris esse sarcinam imponendam, se perexiguis viribus & imbecillioribus, quàm vt posset tantæ moli sufficere: doctioribus, sanctioribus id muneris tribuendum. Cùm ecce Apostolicæ literæ, dum adhuc Senis esset, perferuntur: quibus de Pontificis voluntate in accipienda dignitate monebatur, & quòd ad Fæsulanum statim cœnobium se reciperet. Quò cùm tandem peruenisset, quasi nunquàm repugnâsset, renasci ad bellum ac propemodùm reuiriscere videres. Ciuium, qui ad eum frequentes nouam dignitatem gratulatum venerant, alios rogare, præsiare alios, monere, hortari, vt se ea molestia liberum esse paterentur: denique nihil non dicere, facere, quò eiusmodi se iugum à ceruice excutere permitterent: tum scribere ad Eugenium literas acres & vehementes, vtque à primoribus, atque inprimis à Cosmo Medice, vt scriberetur, sedulò curare: se multis rationibus impediri, quò minùs in summi antistitis sententiam inclinaret: difficilem esse curam animarum: arduum, liberam ciuitatem ac laxam, ad formam benè viuendi redigere: deinde, assuetum se placido viuendi generi, non posse ad fori strepitus atque ad turbulentas actiones, præsertim annis vergentibus, prosilire. Sed frustrà fit omne, quod aduersò diuino numine molimur, & irritos demum necesse est habeat conatus. Romanus Pontifex, conscius virum se optimum delegisse, pertinacissimè in sententia perstitit. Cumque illum non flecti suasorijs literis, quas complures dederat, perspexisset: iam incalescens & commoto propior, iubet quosdam ex præsulum ordine, & inprimis grauissimum virum Dominicum Cardinalem Firmanum, ad Antoninum scribere, vti se tandem, quò diuina vis vellet, trahi sineret: ita enim semel placuisse, nullaque ratione futurum, vt quod Pontifex statuisset & senatus approbâsset, humanis viribus conuelli posset. Quo plùs reniteretur, eo se magis sciret præceptis Apostolicis atque anathematis alligandum. Ad hæc missit diplomata pontificia, vt mos est, ad ineundos præsulatus, gratuita, & omni ferè pecuniaria mercede libera. Valdè recusat episcopatum.

Tum verò Antoninus, nullum esse reliquum perfugium ad euadendum videns, præreptumq; fugę ac precibus locum, intelligensque non posse iam sine piaculo reluctari: quādoquidem id demum placere Deo existimandū esset, quod summo Pontifici, quod omni sexui atq; omni ordini probaretur: veritus præterea, ne Seruatorem Christum parùm diligere videretur, cui vt oues suas pasceret iubēti, non pareret: tandem licèt inuitus & fermè eiulans, manus dedit. Ac ne tunc quidem pede libero cucurrit. Nam antequàm omninò in pontificatum cōsentiret, quosdam verendos sacerdotes & Abbates, turn ferè omnes totius ciuitatis ecclesiasticos ac religiosos præsides, nonnullos etiam ciuium, qui authoritate, prudentia & consilio pollerent, ad se Fæsulas vocauit: quos cùm propositum & obfirmatum animum Pontificis docuisset, ac singulos vti sententiā diceront, rogâsset, viderentq; num saluo capite repugnare posset, an præsulatum inire: ad vnum omnes, non posse absque piaculo respuere demandatam sibi prouinciam, acclamārunt. Quod vbi ex eis accepit, expensoiam hominum iudicio, vt exactiùs quoque Dei voluntatem cognosceret, voluit vt vnà secum, quo loco consederant, procumbentes humi, Dominum precarentur: probè noscens, vbi duo vel tres fuerint in Dei nomine congregati, ipsum in medio pro euangelico elogio constitutum. Exactis precibus cùm assurgerent, Deum, cælites, hominesque testatus, inuitum se ac nihil eiusmodi cupientem, quin toto pectore ac viribus reluctantem, violenter (ob inconcussam Pontificis voluntatem, & ne diutiùs quàm par esset, diuinis nutibus resistere videretur) ad præsulatūs molam, velut in pistrinum trahi: in faciem procidens, ac toto corpore prostratus, passis manibus & collachrymans, pastoralem demum sarcinam in humeros reclinauit. Vidisses hîc adstantium lachrymis ora conspersa. Illustre Tandem nō fine multa difficultate cedit. Matth. 18.

enim ac rarum noſtra tempeſtate facinus, ſuaues quaſdam & dulces lachrymas cunctis expreſſerat, animo reputantibus illa olim tempora, quibus Gregorius, Martinus, Ambroſius ac Nicolaus ealdem pugnas pro fugiendis, tantoperè nunc concupitis cathedris, commouerant: reuixiſſeque in Antonino tam celebria ſanctorum pectora demirantibus: quos profectò noſter hic præſul, vt in dignitate declinanda, ita ne quod charitatis Chriſti diſſidium pareret, in adeunda fuerat æmulatus. Geſta hæc eſſe conſtat ad Calendas Martias.

Ad pontificatū vt accederit.

Interiectis mox diebus aliquot, dum ea, quæ ad ineundum præſulatum comparantur poſt natalitium diui Gregorij ſolennem diem, qui ad ſecundam Quadrageſimæ Dominicam eo anno cecidit, hoc modo, vt ab ijs eſt proditum, qui literis mandârunt, pontificatum adijt. Profectus Fæſulis, ad D. Galli ædem, quæ portæ ciuitatis accubat, benè manè venit: vbi cùm diluculò ſacrificâſſet, prodeunte obuiàm clero in ſolennis pompæ morem, effuſoque populo, cymbalis per turres reſonantibus, non equo inuectus, (quod alij ſolent) ſed pedes & humilis Florentiam ingreſſus, ad diui Petri, cognomento Maioris, eccleſiam proceſſit: vbi peractis, quæ epiſcopali ritu peragenda erant, inde ad primarium ciuitatis phanum, auguſta facie conſpicuum & admirando fornice celebratum, non modò pedibus, ſed nudis pedibus collachrymans identidèm profectus eſt. Quæ res ipſis etiam propemodùm duris cautibus, nedùm hominibus, lachrymas excuſſiſſet. Id autem propterea ab Antonino factum coniectare licet, quòd ea via, quæ ab Albitijs illic habitantibus Albitia nuncupatur, qua tunc iter faciebat, D. Zenobium Florentinum præſulem, filium mulieris Gallicæ ab inferis olim reuocâſſe, ſecum animo reputaret. Ad tranſeuntem magna vis populi egreſſa domibus currebat, vt noui antiſtitis, cuius iam ſanctitatis (quanquàm anteà perſpectæ) maior tunc fama volitauerat, benedictione muniretur: ad quam poſito genu aciunctis manibus ardentius, quàm ſi Romanus Pontifex illàc præteriret, inhiabat. Perſoluris in maximo templo, quæ ritus exigere videbatur, ad veſperam demum à prælatis aliquot & ciuibus, præſertim qui præſulatûs cuſtodes appellantur, adhuc iciunus & laſſus ad Epiſcopium diſtans aliquantulùm deductus eſt: vbi tandem peracta cœna pro deducentium dignitate, concuiciit.

Nota populi deuotionem.

Virtutes ſeiò in epiſcopatu.

Ad pontificatum euectus, qualem ſe præſtiterit, quantumque ſui temporis prælatos vigilantiæ, prudentiæ, manſuetudinis, iuſtitiæ ac cæterarum ſole virtutum obſcurauerit, non eſt noſtræ facultatis exponere. Ita enim totos tredecim in epiſcopatu exegit annos, vt in cæteris quoque Magnum Gregorium, qui tantundem Romanæ Eccleſiæ præfedit, ſit viſus imitari. Primùm omnium in familia modeſtiam præ ſe tulit. Plures enim, quàm ſex, eoſque frugi ac temperatos, domi non habuit, qui vix obeundis negocijs præpoſiti poſſent ſufficere, omni luxu tam in victu ſuo ſuorumque quàm in amictu reſecato. Supellex aut inſtrumentum aliquod quid eſſet, neſciuit. Lauritias & mundities ignorauit: aurea & argentea vaſa, patinas, calices, & precioſum abacum non poſſedit. Canes & equos non pauit. Monſtrum deniq; aliquod domi nō aluit: vnum tantùm mulum, eumq; paruulum ac ne coëmptum pures, dono acceptū, ad extremas neceſſitates ad præſepe habuit: quo nō intra ciuitatem, ſed cùm aliquò proficiſcendum eſſet, iam ſenex & occulta ægritudine confectus, vehebatur. Dicebat enim, bona pauperum non eſſe ad alendas beſtias aut alios luxus eroganda. Familiam tamen, quam crebrò ad Dei cultum & obſeruantiam hortabatur, ali, etſi non ſplendidè, non parcè tamen imperabat. Ipſe parabili facilique cibo veſcebatur, ganeas & cætera gulæ iritamenta non amans: tum nulla ad menſam voluptate raptus, ſed vt vectigali hoc perſoluto, durum exactorem & inexorabilem placaret. In prandio breuis & parcus: in cœna tenuiſſimus & rarus. Semper quid inferendum eſſet in menſam, ignorauit: contentus ijs, quæ apparâſſent, quaſi nil minùs quàm eſculenta cogitaret. Cùm diſcumberet, lectorem adhibuit: in quem, cùm eſitare crederes, ita vtranq; aurem ſurrigebat, vt vel minimùm labentem, emendationis ſtatim baculo caſtigaret. Quibus diebus iciunia obſeruantur, ſemper, niſi grauiſſimus morbus intercederet, abſtinuit. Aduentum quoque Saluatoris religioſo cultu iciuniorum tenuit: ouis tamen interdùm tunc tantùm adhibitis, cùm iam ætate ingraueſcente premeretur. Sed & ſexta feria (ita enim diem Veneri dicatam nuncupant) non ipſe modò, ſed familia quoque in necis Chriſti memoriam abſtinebat. Splendidiorem nullum in veſtitu cultum, quàm ſoleret, factus iam pontifex, non ſolùm non admiſit, ſed lanceas interulas & caligas vix poſt multos menſes, vti iam ſordidas & ſqualore obſitas exueret, compelli potuit. Vitæ regularis inſtituta, quatenùs præſulatûs cura permitteret, non reiecit. Cùm primùm pontificatum iniit,

Anguſta familia & res familiaris.

Lectio ad mẽſam eius.

Ieiunia diligenter obſeruat.

duos

duos ad dicendum ius vicarios ſtatuit: quos cùm aliquando inter ſe diſſidere comperiſſet, fatiùs duxit vni eam prouinciam demandare, qui & probatis eſſet moribus, & iuris pontificij conſultiſſimus. Gratuito famulatu nullum domi eſſe voluit: pro laboris modo ſingulis mercedem ſtatuit. Nam & vicario nummos centum aureos in annum ſtipendium, œconomo triginta aſſignauit: in quem prouentuum colligẽdorum curam & rei familiaris ſtrepitum, ipſe vacaturus altioribus, reiecerat. Quod conuenerat, ita ad obolum repræſentari ſtatim voluit, vt nullas vllorum querimonias auditas conſtet, quod imminutiùs, aut præfixo iam tempore ſeriùs ſatis vnicuique feciſſet. Sed longum eſt ire per ſingula: illud dixiſſe ſatis eſto, domũ Antonini, domum fuiſſe totius ſanctitatis, inter quam & regulare monaſteriũ nihil propemodùm intereſſet, niſi quòd illa ranto capitis iubare ſplendidiùs radiabat. Et cùm talem domi & erga familiam ſe gereret, ſic Deo ſemper hæſit, & nunquàm non paſtoralis muneris partes adimpleuit. Aula ei⁹ nihil diſcrepat à monaſterio.

Putant comptures, cùm ad gradum aliquem dignitatis aſſcenderint, poſſe iam ventri ac plumis partem ſuí aliquam dedicare, atque in opulento ſacerdotio ſecuros, velut in molli lectulo, ſomnos ſtertere: qui quantoperè à recto itinere labãtur, vel noſtri pontificis exemplo poterunt admoneri. Is enim ſe ad ocia intelligens non vocatum, noctu ſemper antè etiam, quàm cymbala principis templi reliquos excitãſſent, ad matutinas laudes vigilauit: quas cùm vnà cum ſuis ſacerdotibus, collectiſſimus in Deum, perſoluiſſet, reliquum, quod ſupererat, temporis ad horam diei tertiam ant lectioni ſacræ, aut cudendis libris impendebat. Hora tertia ſacrificabat: quòd nunquàm, niſi coactiſſimus, intermiſit. Peracto ſacrificio, quod totum diei erat reliquum, in obeundo paſtorali munere atq; audiendis ijs, qui multi alius aliam ob cauſam acceſſiſſent, abſumebat, idque fermè ad crepuſculum: tantùm, quod denegari corporis non dico commodo, ſed neceſſitati non poteſt, ſpatium demebatur. Nemo erat tam vulgaris, cui ad eum non pateret aditus. Si minùs re poterat, vel ipſa in audiendo patientia, vel in reſpondendo comitate, omnibus faciebat ſatis. Ingenio nanque fuit humaniſſimo, vt nullum vnquàm ne domeſticos quidem, qui ob oculos quotidiè verſantur, qui anuis ob culpam acerbiore verbo proſciderit, ſic vt ne paululùm quid commoueri, ne dicam excandeſcere, etiam ſi maximè id vellet, poſſe videretur. Conſtat, cùm adhuc inter Prædicatores viueret, eum cuipiam ex fratribus, quo vtebatur familiariter, dixiſſe, ſi quando in aliquem ob culpam, vtì ſit, aliquam commeritum acriùs inuectus eſſet, non aliqua cõmotione animi, ſed ex vi, quam ſibi intulerat, effeciſſe. Denique ſi quibus eum iniurijs affeciſſes, ſi quas contumelias aut conuicia irrogãſſes, addam, & ſi quid ex te iacturæ reportãſſet: faciliùs vidiſſes gelidum marmor, quàm patrem mitiſſimum, incaleſcere. Omnes omnium cauſæ, non ſacerdotum tantùm, ſed prophanorũ quoque, ad eum vertebantur: quas vnanimi conſenſu ad eum ex agro & cinitate, quaſi ad æquilibrium & iuſtiſſimum cognitorem, afferebant. Aedes aſſiduo religioſorum vſu terebantur: qui frequentiſſimi aut eleemoſynas accepturi, (cuncta enim in pauperes, pater pauperum erogabat) vel de rebus dubijs conſulturi, quaſi ad cæleſte oraculum confluebant. Vndecunque enim erat peritiſſimus, atq, omnifaria ſacrarum literarum copia inſtructiſſimus. Tanta verò prudentia & mentis acumine atque adeò conſilio pollebat, vt paſſim ciues, exteri, priuati, principes de rebus grauiſſimis cõſulentes, eius ſententiã, vt qua nihil eſſet exactius ac tutius, maximè probarent, ita vt nouũ cognomen indiderint: nam quòd conſultor eſſet optimus, etiã ante pontificatum Antoninus Conſiliũ vocabatur. Quotidianæ occupationes. Ingenium humaniſſimum. Antoninus, Conſiliorũ cur ſic dictꝰ. Eius preces.

Sicubi verò ab illis negociorum fluctibus eſſet feriatus, mirum quanto ardore ad literarum ſtudia ſacrarum, atque ad orationis ancoram recurrebat. Mitto nunc, quòd præter horarum munus, quo ſepties Deus quotidiè laudatur, eos etiam pſalmos, qui pœnitentiæ dedicantur, tum litanias ac Deiparæ Virginis horas, cùm etiam liceret, nullo vnquàm die deſtitit, quin ſedulò recitaret. Mitto nunc, quòd recurrentibus hebdomadis, bis ſempet defunctorũ animas viſitato illo pſalmorum, quo paſſim vtimur, officio expiabat: quod integrum pſalterium, ſi qua ſolennis celebritas incurriſſet, ad calcem vſque ac memoriter (quod mirere etiam magis) repetebat. Hæc enim quanquàm maxima in illo nobis & ardua videri poſſent, illi tamẽ exilia & fermè, vt ita dicã, minima fuêre. Illum mentis aſſcenſum, qui nullo labiorũ motu, nulla genuum flexura eget, quis (quæſo) ſatis explicabit? Nulla fuit vnquàm tanta negociorum moles & incurrentium cauſarum implicatio, vt vel tantillùm hominem Deo plenum retinere poſſet, quin in ſublime totus ſpeculatum cæleſtia raperetur, atque ita etiam raperetur, vt corporis moles non modò mentem ſublatam non turbaret, ſed ſimul rapta (quod Eius mira ecſtaſes.

mirum sit) in aëre pendula maneret. Quod quidem contigisse constat, dum noctù ad imaginem crucifixi intra cubiculum abditus oraret. Quin idipsum cubiculum splendore quodam solari, dum oraret, quidam ex ministris intempesta adhuc & atra nocte non sine lachrymis referebat illustrari.

Ad hæc nocte quadam ad quandam vocem, vt videbatur, quòd putâsset se à præsule vocatum, lecto repentè prosiliſſe: cùm accurriſſet, ſublatum eum longè à terra, ac multo illuſtratum lumine vidiſſe: expectâſſeque dum orare (orare nanque exiſtimauit, qui ſenſibus exceſſerat) deſiſſet. Quærenti mox, quid vellet, & cur ſe aduocâſſet: reſpondit, non modò non vocâſſe: ſed quòd venerat, moleſte nimiùm tuliſſe: in poſterum cubiculum irrumpere, cùm ſe ad orationis ſecreta cõferret, aut quippiam eorum, quæ vidiſſet, prodere non audereret. Quod ipſum tamen pòſt, cùm humanis rebus exceſſerat, inuulgauit. Tum illud etiam adiecit, inſpectũ fuiſſe interdùm ſublimem ad Crucifixi ſimulacrum raptum: quod dulciter alloquens, amplexibus ſtringeret, & oſcula lateri defoſſo figeret. Hinc illa inter tot rerum fluctus animi tranquillitas: qua vſque adeò præſtabat, vt nulla vnquàm tanta poſſet perturbatione ac mundi tricis irretiri, vt quoties vellet, ad diuinarum rerum theoremata ſtatim non rediret, & interna quadam mentis dulcedine frueretur. Stomachanti ſemel Franciſco Caſtiliono, qui noſtri præſulis fuit à ſecretis, ad tot rerum moleſtias, quas cura ſecum paſtoralis trahit, & quibus ipſe Antoninus inprimis premebatur, vt nũquàm in ocio, ſemper in negocio ſit viuendum: nunquàm ſui, ſemper aliorum futuri ſint, qui ad [illegible]copales cathedras euecti fuerint: Fieri, inquit, fili non poteſt, vt inter tot huius ſeculi ſolicitudines pacato animo conſiſtamus, niſi recõditum quendam & occultum mentis angulum intactum habeamus, ad quem negociorum ſtrepitus & curarum anxietas non irrepat: vt vbi ab actiandis cauſis deſiterimus, eò tanquam ad aſylum tutiſſimum, & ab hoc exteriore homine ad eum, quem Paulus interiorem appellat, recurramus.

Rapitur ſublimis ad Crucifixi imaginem.

Rom 7. Ephes 3.

Antoninus verò cùm tanta cordis ſerenitate frueretur, non commiſit tamen, vt paſtoralis muneris partes vel exiguas minùs adimpleret: tametſi cõuelli ab altiſſimarum rerum ſpeculatione, atque ad mundi huius moleſtias reuocari, longè eſſe duriſſimum intelligeret. Nulla non templorum ac ſacrarum virginum collegia viſitauit, nulla ſacrificij ſolennia, nullas altarium aut calicum conſecrationes præternilit. Cùm vſus poſceret, ſacros omnes amictus ac veſtes benedixit. Quæ munia dum obiret, nullam non diligentiam ſemper adhibuit. Quoties initiandi ad eum conueniſſent, quoties ſacerdotia contuliſſet, aut collata ab aliis probaturus eſſet, ne obolum quidem: quid obolum? ne floſculos quidem, vt ita dicam, in domum intulit, aut quòd caperentur à ſuorum quopiam, permiſit. Quam quoque abſtinentiam ita in cæteris rebus præſtitit, vt nullis poſſet machinis ac pollicitis aduerſùs integritatem ac iuſtitiam expugnari. Seueritati tamen ſummam humanitatem & miſericordiam copulauit: qua inprimis in erratis ſacerdotum vtebatur. Ita factum eſt, vt oleo clemẽtiæ ad rigoris vinum adiecto, neque ad delicta prorſus conniueret, neque etiam ad viuum vulnera reſecaret. Quo temperamẽto peritus artifex vſus, Clerum, quem in omne flagitiorum genus ferè prolapſum acceperat, reſumpto quodam probitatis ac modeſtiæ nitore, in meliorem formam reſtituit. Id quod complures quoque ciuium, ad fœnorum voraginem præcipites (Mercatura enim, qui ex Florentinis in literarum ſtudia non incumbunt, inprimis delectantur) ad ſalubriora & probata commercia reuocauit. Et quando huc venimus, vt diligentiam illius & inuictum in laboribus pectus oſtẽdamus, non ſupprimam, cùm primum pontificatum inijt, ſolitum Dominicis diebus nunc hoc, nunc illud ciuitatis templum adire, ac ſacras conciones ad populum habere. Quod vbi vileſcere intellexit, quòd egregij concionatores erudiendæ ciuitati non deeſſent: id totum in alios reiecit, priuatis ipſe hortamentis & colloquijs vſurus.

Omnia ponti ficis munia per ſe obit.

Concionatur ad populum.

Non frigora, non æſtus, non pluuiæ, non turbines, nulla denique pericula præſulem morabantur, quo minùs omnia ſedulò & ſtatim obiret: ita vt robuſtiſſimos iuuenes in perferendis laboribus ſenex ipſe & tenui valitudine ſuperaret. Rurales eccleſias viſitantem, cùm ſub ardentem crebrò ſolem iter arriperet, conſtat in aſſenſu iumenti ſemiſepultos quoſdam gemitus frequenter edidiſſe, quos tabefactus comprimere non potuerit: cunctque ſubſiſtere & tantiſpèr quieſcere rogaretur: Sine modò, aiebat: iter, quod cœpimus, proſequamur. Triennio ferè, antequàm mundo excederet, cùm comperiſſet in maximo templo matutinas laudes implicatiùs, quàm par eſſet, & confuſiùs celebrari: ſtatuit eò ſingulis noctibus, ad modeſtiã exemplo magis, quàm edicto

docen-

docendam, se conferre. In proposito persistentem, nullis precibus & hortatibus potuerunt duo ex domesticis sacerdotibus auocare, quin nocte quadam, quæ ventorum turbine ac pluuijs solito asperiùs inhorruerat, ad ecclesiam, quæ non parùm ab Episcopio distat, fidei zelo & charitatis igne feruidus properaret. Omnia sui episcopatûs templa, non per vicarios, sed ipse visitauit. Fæsulanam quoque ac Pistorienſem diœcesim adiecit, quibus vt Metropolitanus præsidebat. Quas omnes dum obiret, signis numero non paucis ac magnitudine præstantibus illustrauit. Feruor sanctitatis.

Ad Mugellanam vallem cùm veniſſet, (ea Bononiam versùs ad radices Apennini iacet) cognito plebanum quendam graui ægritudine conflictari, accessit: lectulo innixus, quoddam euangelium legit, ac certas preces fudit, & sanauit. Traijcientem Seuam fluuium (is ex Apennino incurrentibus riuis iam factus auctior, Arnum influit) Boninsegna Maclanellus Canonicus Florentinus sequebatur: qui mulæ, cui insidebat, vitio in flumen lapsus (ea enim in altum se gurgitem coniecerat) cùm sancti præsulis iam summergendus præsidium implorâsset, mox paterna benedictione communitus, mortis periculo est exemptus, aridis omninò ac ne minimùm quidem madefactis vestibus: quæ res signo maiestatem addit. Nondùm agro Mugellano excesserat, cùm eccè querulis vocibus pauper occurrit: narrat aquariũ pistrinum, vitæ scilicet præsidium, aquæ impetu fuisse dissipatum: non esse, quo pacto restituat, nisi vir sanctus opem tulerit. Miseratus pauperem Antoninus, Confide, ait: paruo negocio pistrinum concinnabitur. Reuersus domum, quasi nihil vnquàm detrimenti cepisset, reperit nulla humana ope reparatum. Eius mirãcula.

Ad Cornicariam (id viculi nomen est) profectum, cùm plebanus torqueretur animo, quòd pro voto ac dignitate tantum non posset præsulem accipere, reticulũ statim in proximum fontem iecit: vbi paucos eosque minimos pisciculos nouerat lusitare. Paulopòst reuersus, cùm vidisset magna vi piscium degrauari, gratias Deo egit, quòd tantum hospitem iam posset commodiùs accipere. Pistorienſis ciuitas fertilissimo & amœno agro gaudet, sed & lætissimis montibus, qui vrbi prominent, quasi Apennini brachijs ad plagam Borelam cingitur. Huc Antoninus cùm visitatum assendisset, (Numerolis nanque populis, & non contemnendis oppidis habitantur) in officinam ferrariã, vbi liquescens ferrum fundebatur, vnà cum socijs rei nouitate ductus penetrauit. Quos cùm quidam ex fusoribus recto succedentes inspiceret, (ambiguum caloréne fornacis igneus, an labore diutino affectus, aut certè suopte ingenio rabie succensus) cœpit statim virulento ore in eos blasphemias iaculari. Vix ea immanium verborum procella in antistitem cessauerat, cùm repentè ferrum, quod anteà in aquæ morem fluere solebat, cœpit congelascere, sic vt nullis ignibus, nullis follibus possent per insequentis noctis spatium ad fluxum reuocare, quoadusque præfectus fabrorum postridiè sanctum præsulem adiret, atque vti ad ferrariam rediens, benedictionis signum adhiberet, multis ex eo precibus impetraret. Id vbi factum est, ilicò ferrum fundi & liquescere, quasi concretam glaciem, vbi sol incaluerit, vidisses. Pistoria. Tusciæ ciuitas.

Sed antequàm, relicto rure, in vrbem redeamus, appingam hoc loco, quod de suâ familia, tunc propemodùm effœta, Franciscus Castilionus literis mandauit. Cùm adhuc operam ruralibus ecclesijs Antoninus daret, rogauit Franciscus, vir & moribus & literis, vt illa erant tempora, cultissimus: vt ad villam Castilionẽ, quæ genti nomen dederat, diuerteret. Annuit vir mitissimus. quid enim probo & erudito viro, & quo familiariter vtebatur, denegâsset? Itaque Castilioni nocte vnam egit. vbi postridiè illuxit, ac iam se ad iter apparâsset, Franciscus paucis aperuit cuanescentis iam nobilis familiæ calamitatem, quæ vnum Dantem (is germanus erat) reliquum haberet, vxori sterili copulatum. Paternam itaque sufficiendæ proli benedictionẽ daret. Mariettæ (ita enim vxor vocabatur) ad pedes procumbenti, impresso in fronte crucis signo, benedixit: ex illo fœcunda reddita, fœminã primò, mox septem mares, cõspicua omnes forma, peperit. Sterilẽ matronam impresso ei signo Crucis, efficit valdè fœcundam.

Florentiæ Elizabeth, tertium diui Dominici ordinem professa, quæ per sexennium morbo intercutis laborauerat, ad Antonini pedes prouoluta, eius benedictionem flagitauit. Accepit, ac dubium, vtra prior in eam, salus, an benedictio descenderit. Quæ nanque tumido corpore procubuerat degrauata, surrexit erecta cute leuissima. Ea postcà sacrarum virginum collegio in diuæ Luciæ æde diù præfuit, cùm nondùm numerosus cœtus velatarum virginum, vt nunc est, intra monasterium adderetur.

Vicus Florentiæ est, præterfluenti Arno prominens, incertũ cur Ricorbolus appellatus. Hac cùm forte Antoninus præteriret, quosdã videt lintre conuehi, qui aquarum impetu

magistratum, tum alios, tam ciues, quàm exteros, vti conferrent, suis hortatibus excitauit. Ipse prætereà si quando aliquid Christi nomine adiecto peteretur, nunquàm denegabat. Si domi nõn haberet, à proximis mutuò capiebat: qui si recusâssent, vestes, caligas, calceos, domesticam supellectilem, ocularia demùm sua specilla tribuebat. Benignitas mira in pauperes.

Orator gratulatum Pontifici Romano à Florentino populo missus, cùm propinquus iam esset vrbi, Martinum superauit. neque enim dimidiam chlamydem, sed totam ependitem (ea nostris cappa dicitur) petenti pauperi, Christi nomine adactus, dedit. Mox priusquàm ad vrbis portas aduenisset, incertum quomodò, sed tamen constat aliam, nulla humana arte conquisitam, præsuli fuisse datam. Si quando in ciuitatem pestilentia grassaretur, non relicta vrbe, ad salubriora loca fugiebat: sed verè bonus pastor, animam pro suis ouibus positurus, affectos morbo, non per alios, sed ipse intrepidus, instrato asino & onusto munusculis, adibat: ne qua ex ouibus sibi creditis, destitura corporis admiculis, aut certè sacris minùs armata, moreretur. Cùm annonæ caritas desæuisset, tunc omnes liberalitatis sinus explicabat. Sub tonsore olim erat, (is Petrus vocabatur) cùm statim egentissimus ciuis pro foribus adstare, & vel vnum panem petere nunciatur. refert tum vnus ex ministris, tres tantùm esse domi, neque tunc esse commodum, vt alios pararet. Antoninus vti petenti satis fieret, imperauit: mox duobus quoque, qui mendicatum venerant, subindè alios, qui reliqui erant, dari: sic vt præfectus panariæ cellæ, mirum in modum bile actus, seu tunc non posset, aut veritus irarus nollet, panem in prandium non pararet. Tonsus, cùm recedere vellet, Petrum ad prandium inuitauit. Is, Ecquid me, ait, detines, qui pane cares? Admonitus tunc est à præsule, ne diffideret: futurum, vt qui dat escam iumentis, homines quoque pasceret. Mox cùm mensam apponi iuberet, contrà id futurum frustrà, deficiente pane, minister affirmaret: Antoninus verò vti faceret, quod iubebatur, indomitus instaret, panariam arcam, accepta tandem claue, adiens, mirum dictu, candido refertam pane reperit, quem angelico ministerio misericors & miserator Dominus, qui dat escam sentientibus, collocârat. Præter quotidianas eleemosynas, nummos aureos centum in pascha libus celebritatibus in subsidia pauperum & pietatis vsus erogabat, vsqueadeò cauẽs, ne quid intra arculas recõditum, ad futuri temporis vsum custoditet, vt vita functo nihil omninò, præter tenuem reculam, sine qua omninò viui non potest, superesset: quin funeri sumptus etiam deesset. Ædificandi curam omnem successuris præsulibus (ita enim dicebat) dereliquit. Concussam tamen & hiantem domum, quòd terra supra famam mouerat, refarciuit, & noua quædam habitacula, sic poscente vsu, condidit. Exemplum boni pastoris. Pſal. 146. Panes diuinitùs dati. Pſal. 110.

Ac ne prodegisse fortunas Antoninum, sed pauperes recreâsse cognoscamus, breuibus rem gestã enarrabo. Ambrosiana fortè via solenni die de more iter faciens, in pauperis tecti culmine adesse angelos contemplatur. Rei admiratione perculsus, cùm domum introisset, viduam ac tres vnà filias reperit, nudis omnes pedibus & laceras: quę vt paupertatis extremã iniuriam propulsarent, lanificio, seu textrinę, (non enim habeo exploratum) certè operi, nescio cui, honestæ virgines incumbebant. Antoninus, qui totus misericordia redundabat, ne celebri die operam lanificio cogerẽtur dare, simul ex proximè cõmorantibus edoctus, esse probis moribus & ingenuis, statim iubet quantum sat esset, non modò ad inopiam fugandam, sed ad cõmodos quoque vsus erogari. Labente tempore cùm illàc rursus iter faceret, iam non angelos, sed dæmonem vidit fastigio domûs insidere: ac tum subesse mali aliquid suspicatus, quærit quid id esset, num prolapsæ in scelus aliquod, florem virgineum delibâssent, aut dedecorosum quippiam admisissent. Cognito, quòd referrę eleemosynis, iam cum inopia non pugnarent, quòd lanificio non intenderẽt, quòd multùm à religioso illo viuẽdi more concidissent, quòd delicias demùm in vestibus, tum reliquos ornatus corporis adamarent: ingratitudinis maximæ coarguit, quòd in mulierebres luxus, quæ ad fugandã inopiam dederat, conuertissent. Tum quòd angelos primùm, mox dæmonem vidisset, explicuit: malam esse rerum conuersionẽ factam: nempe, quòd simplici cultu, amico angelis, antè à vixissent: nunc insolentiores factæ, ad luxus & illecebras dæmoni aures præberent. redirent itaque ad se, antiqua viuendi instituta resumerent, & nullum ocio, nullum dæmoni locum darent. Ex illo peritus artifex, tametsi nunquàm non inopiam subleuauit, non cõmisit tamen, vt alerentur pinguiùs, & vestirentur cultiùs, quàm par esset. Largitionibus eleemosynis eius quædam insolescunt.

Florentino ciui pauperi complures erant filiæ iam nubiles & natu grãdes. Is Antonini monitis, Annunciatæ templum, in vrbe atque adeò tota in Italia celebratum, petiturus opẽ filiabus à Deipara Virgine, ante lucẽ plerunque properabat. Dum quotidianus

nus in officio duraret, duos fortè captos luminibus (in vestibulo enim templi ac proforibus de more, adeuntes templum petituri stipem, accubant) de quæstu pluſquàm maximo colloquentes (dum ſe latere putant) audijt, vter maiora lucra reportâſſet. Cùm vero alter in capitio aſſutos ſibi eſſe ducentos nummos aureos, alter in galero trecentos affirmaret: bonus ille vir, vtroque arrepto, ad Antoninum ſtatim cõuolauit. Is illicò aduocatos cæcos vt mendaces ac fures increpauit, quòd inopes ſe eſſe ſimularentes, eas pecunias egentioribus abſtuliſſent: non poſſe tutò eam ſummam retinere. Ita factum eſt, vt tota, conſentientibus cæcis, ad præſulis arbitrium cauſa verteretur: qui viginti & quinque vni, triginta alteri nummos auros: quod erat reliquum, pauperi ciui ad filiarum dotes fidelis diſpenſator aſſignauit.

Nota de mendicis fraudulẽtis.

Penè fugerat, quòd eius etiam nuda verba, diuina quadam liberalitate redundabãt. Fiſcellam pomis refertam ſancto Antiſtiti vir fortè pauper donauit, ſperans apophoretum ac pingue aliquod ſe munus relaturum. Antoninus hilari vultu & verbis dulcibus gratias agens, cùm poma & donantis animum laudâſſet: Retribuit, inquit, tibi Deus. Ille autem tam anguſtus animo, quàm fortunis tenuis, amiſiſſe ſe & oleum & operam putans, mœrens & querulus abijt, quòd nihil plùs quàm verba reportâſſet. Id vbi præſuli renunciârunt, reuocari ad ſe hominem, tum atramentum, papyrum, calamum, & præter hæc trutinam afferri iuſſit. Mirantibus cunctis, quid ageret: tria illa verba papyro perexigua inſcripſit: tum in altera lancium papyrum, in altera poma omnia compoſuit: ac ſublata trutina, ſtatim papyrus, tanquam ſi ferri maſſam adiecißes, deſcendens, pomis in ſublime volitantibus preponderauit. Perculſum rei admiratione hominem blandè Antoninus cõſolatur: Ne me, inquit, ingratitudinis argue. Diſce vel ſerò, diuina tuis munera prægrauare.

Nota rem miram.

Neque verò inter tot miſerantis dulcedines defuit animi magnitudo, vt cùm res poſceret, & ire obuiàm magiſtratibus, & intrepidus iniqua conſilia & conatus euertere non auderet. Nulla enim tanta vi perterrebatur, quam zelo iuſtitiæ non contemneret. In primis verò Eccleſiaſticam libertatem ad vſque dignitatis & vitę pericula tutatus eſt. Octouiri (is magiſtratus Florentiæ, quanquàm non ſupremus, vitæ & necis imperium habet) duos fortè ſacerdotes in crimine deprehenſos, ac noctùa ſatellitibus captos, cùm diluxiſſet, ad epiſcopium, clangentibus tubis, deduci ad præſulem imperârunt: ſatis eſſe pœnarum ſumptum rati, quòd eos publica ignominia affeciſſent: ſi quid acrius eſſent commeriti, eſſe ab antiſtite caſtigandos. Antoninus mirum quàm moleſtè tulerit. Dimiſſis verò ſacerdotibus, quos tunc puniri non eſſe commodum putauit, ſtatim ad publicas ſupremi magiſtratûs ædes proficiſcitur. (eſt nanque, vbi Octouiri quoque ſua iudicia exercent.) Cùm vbi aſſederant, igne quodam iuſtitiæ percitus, ad eos irrupiſſet, temeritatis grauiſſimè coarguit, tum eſſe illos anathemate illaqueatos, ſeque nexibus, quibus ſe irretiſſent, non expediturum. Irent Romam, ſummum Pontificem adirent: ad eum eſſe rem totam deuolutam. Diſcerent in poſterum aut nullo pacto, aut certè conſideratiùs alienas cauſas tractare. Erant Octouiri, quanquàm lapſi fuerant, non tamen ingenio perdito & complorato. Vbi antiſtitis conſtantiam cognouerunt, conſcientia ducti, ſupplices literas, quibus expediri ſe petebant, ad Pontificem dedêre. Qui cùm ſe totum relaturos ex curia putarent, eccè Pontificijs literis iubentur, vti Antoninum conuenirent, ac vltrò ſupplices faſſi culpam, pro canonum inſtitutis, anathemate ſoluerentur. Antiſtes, quoniam publicè peccauerant, zona collo indita, ad fores templi iuſſit procedere: atque ibi, ſpectante populo, conuerberatos terga, vinculo excommunicationis liberauit. Ea res, vix dici poteſt, quantum omni ſexui, omni ordini terrorem præſuſi magnitudine incuſſerit.

Fortiter tuetur Eccleſiaſticam libertatem.

Nota.

Nota genus pœnitẽtię.

Sed neque ſupremum illum magiſtratum, à quo nulla eſt prouocatio, quanquàm puſillus, timuit. Franciſcus Patauinus, quæſtor Pontificius, Florẽtiam ab Eugenio miſſus ad componendas res, quòd ciues quidam Romæ in cuſtodia tenebantur, magiſtratûs imperio veluti obſes capitur. Aberat tum fortè Antoninus: qui vbi captum eſſe legatum Pontificium reſciuit, properè Florentiam reuerſus, Magiſtratum verbis acribus territauit: niſi cœpto abſiſterent, excommunicationis ſe illos gladio percuſſurum. Aliàs etiam, cùm contra ius aliquid tentâſſet, anathematis erat vinculis irretitus. Quod cùm cõtemnerent, vel ita eſſe non putarent, ſolenni die in publicum ad ædem ſacram ſub ipſa ſacrificij primordia proceſsêre. Antoninus cùm primùm eos adſtare ſacrificio intellexit, ſtatim in templum proficiſcens, iubet ſacerdotem ſacris abſtinere: tum clerum omnem choro protinùs abſcedere. Magiſtratus tanta ignominia affectus, ſerò tandem

Zelus ſancti viri.

randem erratum intelligens, in ædes publicas se recepit. Sed neque tunc præsul conrentus sacris excluſisse, armatus zelo, ad eos progreditur, ostendit quantoperè Deum & Pontificem læserant, vt iura Ecclesiæ violârant: non licere ecclesiasticis vim inferri: nisi ab incepto desisterēt, maiora se in eos fulmina perstricturum. Carpenti acriùs quidam è magistratu minitatur: videret, ne se doleat quandoque summotum præsulatu: ac nisi iam latrare cesset, abreptum è prætorij senestris præcipitem in forum dandum. Ad ea Antoninus, tanti non esse se, vt cum martyribus mereatur laurea coronari. Nam si dignitate, quam inuitus inierat, amouerent, nihil sibi gratius effecturos: habere angulum, quò confugiat: ac simul clauim cellulæ, quæ sibi in cœnobio diui Marci pateret, ostentabat.

Sed hæc verbotenùs præsulem pupugêre. Quod annectam, ad ipsam voluit cutem, atque adeò intimum sanguinem penetrare. Sacerdos Ciardus, vir fama & moribus perditissimus, cùm ad tribunal præsulis citaretur, atreptus furijs, falcato gladio se accinxit; Mox in episcopium profectus, exerto ferro, Antonini caput, qui solus tunc in sella quiescebat, petijt, vt discissum bifariàm aduſque dentes aperiret, sed flexu capitis dum ictum vitat, sellæ tergo gladius inhæsit. Ciardus furore ebrius, ob id impressum capiti vulnus putans, ex episcopio in proximam se domum propripuit, ex muliercula latibulum ad præsentem casum rogans, necubi occiso præsule caperetur. Fœmina ad scleratum facinus inardescens, furore muliebri accepto subsellio perfregit caput sacerdotis & expulit. Qui statim fuga versùs Fæsulas arrepta, seu metu actus, seu post culpam resipiscens, ad Ducciam in D. Michaëlis cœnobiolo, accepto habitu Minorum, vixit innocentiùs. Antoninus tantum abest, vt in Ciardum quoquomodò desæuierit, vt etiam maximè exhilaratus sit, occasionem illi præstitam ad ineundam vitæ melioris formam.

Vir sanctus parùm abest à summo periculo.

Vt verò anathematis gladium in rebus maximè arduis, & quibus non aliter occurri poterat, distrinxit: sic ad leuissimos casus, cùm sit excommunicatio pœnarum maxima, condebat. Ad ea enim iam tempora deuenimus, vt si quis rastros, marram vel bidentem amiserit, putet se non posse commodiùs, quàm à sacris exclusione, reperturum. Quibusdam fortè iacturam, nescio quam, omninò leuem passis, atque in authores damni anathematis arma flagitantibus, constanti pectore præsul facturum se negauit. Tum instantibus ac maximè commotis, quòd despici se putarent, quantum à recto itinere deuiarent, qui ad minima censuris vterentur, huiusmodi voluit exemplo declarare. Candidus panis in medium allatus, cùm anathematis verba in eum maic. stare illa sua protulisset, statim, spectantibus illis, in carbonis atredinem est conuersus. Ecquis est, inquit, quantumlibèt famelicus, qui panem hunc non dicam deglutire, sed vel dentibus audeat tentare? Quis statim vel inspectum non projciat? Quanto peiore conditione animas, censuræ laqueo detētas, Deus, cęlites atque homines stoma chantur? Abite iam, ac nolite candorem animarum pro tenui lucello in tantas sordes ac nigredinem transformare. Mox nondùm profectis, conuersus ad panem: Heus, ait, isthoc nexu anathematis te libero. ac statim, quasi excussissēt atredinem, candore viderunt pristino renidere.

Non facilè fulminanda excommunicationis sententia.

Nullus fuit locus, in quo se fortem & intrepidum non ostēderet. E templis, in quibus maximè inunditiam & sanctitatem diligebat, non dico semel, sed sæpè fœminas impudico ac meretricio habitu, quasi instrumenta dæmonum ad perdendas & in venerem alliciendas animas, effugauit. Iuuenes, qui spectarum venerant, quantacunque nobilitate & gratia pollerent, castigatos verbis acriter extrusit. Tum vrbem inambulans cruce pręuia, aleatores, vel solo adspectu perterritos, ad fugam compulit. Ad Bondelmontum porticum, quò nobiles, dum feruet æstas, ad remittendos animos conueniunt, dum maximè incalescere aleam vidisset, spiritu maiore supra hominem instinctus, non splendidos natales, non potestatem veritus, alueolos, tesseras, chartas, nummos, admotis ipse manibus, euertit, quòd liberis tantundem audendi suo exemplo ansam darent, grauiter increpuit. Dardanum Acciaiolum, nobilissimo sanguine ortum, inuectum acriùs & cōtumelijs furentem, patienter sustinuit. Eundem paulò pòst, dedisse impudentię pœnas intellexit. Angina nanque suffocatus, amisso vsu linguę, qua præsulem pupugerat, diem obijt. Nouum ludi genus, sortes, in vrbe tunc exortū, quod vsqueadeo breuissimo tempore coaluit, vt turmatim, occlusis tabernis, ad perdendam pecuniam curreretur, quàm celeriter aduenerat, tam properè explosit. Mille nummos aureos, qui ex eo ludi genere sacerdoti cuidam obuenerant, intercepit: quos pauperi-

Egregium facinus & tāto pastore digaum.

bus commodissimè (nam tunc quoque fames sæuiebat) erogauit. His nulla in re non vigil illa addidit: Iohannem Caninum medicum, exterum quidem, sed Florentiæ commorantem, necromanticum, in Deiparam Virginem latratem, tum hæreticis dogmatis pertinaciter inquinatum, quanquàm reclamantibus multis ex ciuibus, concremauit. Tonsoris Petri liberi nocte, nemine vidente, è lectulo ad varios domûs angulos non sine magno discrimine ac terrore omnium ferebantur. Cognito hoc Antoninus, preces quasdam & exorcismos membranula inscripsit, atque in cubiculo ante Deiparæ Virginis imagunculam affigi iussit. ex illo non sunt infantuli vexati. Mox cùm rem totam oriri coniecctaret, quòd Petrus libro quodam, vbi erant bonis remedijs incantationes & carmina dæmonum permixta, (chirurgus enim erat) quanquàm vt imperitus, nihil subesse mali putans, vtebatur: eundem librum in diui Marci peristylio, cùm eò pransum accessisset, adstantibus aliquot ciuibus, edacibus flammis tradidit. Obseruatum est, quò tempore est liber igni datus, cælum, quod anteà serenum arridebat, repentè fuisse atris nubibus obscuratum: exusto, pristinam subitò lætitiam arrisisse.

Hæreticum comburit.

Præclara ei⁹ eruditio & scripta.

Iam quanto splendore tantam in cæteris viri præstantiam immensa illa doctrinarum lux & fulgor illustrauit? Egregium quiddam est, vitæ innocentiam & morum integritatem in vitæ cursu retinere: sed si ad morum sanctimoniam fax literarum adiungatur: quid, quæso, absolutius, quid consummatius omni ex parte potest cogitari? Præstitit vtrunque Antoninus tam egregiè, vt omnes æquauerit, multos etiam excesserit. Scriptâ illius quòd à veritate non cadant, fidem faciunt tam frugifera, tam omnibus experta, vt iam nullo in precio bibliotheca quantumuis nobilis habeatur, quæ Antonini vigilias non habuerit: nullus, quantumcunque congeriem librorum aceruârit, putet se aliquid absque illius lucubrationibus possidere. Ea omnia quoniam ita parata sunt ad manum, ac tantoperè quotidiano vsu trita, vt notiora per me nunc fiant; nequaquàm laborabo. His paulò antè, quàm vita excederet, extremam manum imposuerat. Nam quanquàm maximam eorum partem ante Pontificatum contexuerat, præsul tamen, si quando posset otium sufurari, & expungendo quædam, & addendo alia, recoxerat. Quod maximè est in homine mirandum, cùm omne genus doctrinarum adyta penetrârit, nullius fuit præceptis institutus: tantùm puer grammatico est traditus: mox aliquandiù, interrupto tempore, sub præceptore dialecticis incubuit. Cætera per se, nullo hominum tradente, hausit. Quæ quidem quanquàm in eius diligentiam & operas ad studia literarum assiduas conferamus, nihil tamen absurdum fuerit, si instillatam quoque cælitùs bonam eorum partem credideri mus. Superno enim lumine collustratus, multa potuit cognoscere, quæ aut nullo modo, aut certè monstrante aliquo necesse est vt capiantur. Nil verò mirum videri in Antonino debet, qui adusque etiam arcana, quæ soli Deo sunt cognita, & quæ multo pòst tempore futura erant, penetrauit. quod, ne longum faciam, paucissimis expedio, cùm non digna sint, quæ prorsus omittantur.

Absque præceptore cuiusquam doctissimus.

Prædicit mercatori periculum.

Amicum mercaturæ deditum blandè monuit, ne se tanta lucri cupiditate trahi pateretur, tanto ve animi angore in parandis opibus vexaret: partis, quibus abundabat, diuitijs acquiesceret: ingens enim illi periculum ob eam solicitudinem aliquando in aquis imminere. Paulò pòst cùm inter Venetias & Patauium nauigio veheretur, subita procella facto naufragio, iam submergendus pelago ferebatur: cùm statim Antonini monita memoria repetens, eius præsidium implorauit: Vix votum nuncupârat, & eccè Antoninus celer adstans, capillamento eductum ex aquis liberauit. Cùm Prior diui Marci cœnobio præesset, quendam cognominem suum (Antoninus enim vocabatur) oriundum ex Ripolis (qui viculus est ad Alpium radices vltra Taurinum) ad diui Dominici habitum admisit: qui mox inconstantiæ spiritu agitatus, traiectum in Siciliam cogitauit. Antoninum tamen ea de re consulens, ne faceret, ab eo est maximè dissuasus. Nam si in proposito perstans transfretaret, futurum, vt grauì corporis & animi periculo premeretur. Sed frustrà ille consilium poposcit, qui contra patris monita in insulam traiecit. Rem, quoniam literis mandata est, longiùs non traho. Cùm mox ex Sicilia (vt is, qui semel inconstantiam pleno poculo biberat) Neapolim for. *Tuns, seu *Tunetum nauigaret, à Saracenis captus & *Tumen ductus, exutus regularem habitum, accepta etiam vxore, Christi fidem abiurauit. quanquàm paulò pòst, cùm Antoninum vita esset functum non sine sanctitatis testimonio Itali mercatores nunciarent, memor eorum, quæ sibi prædixisset, collecto animo ac forti pectore, mortem pro Christi nomine lapidibus obrutus toleravit.

Ire monacho inconstanti.

Erant

Erant Neapoli sorores duæ, quas Antoninus, D Petri martyris cœnobio præfectus, calore suarum concionum ductas, ad quandam vitæ sanctioris formam in religioso habitu, intra domum tamen, excitauerat. Has rogat, vti hospitibus, qui Florentia venerant, & quos acceptos mensa, hilariùs volebat recreare, placentam, farina & oleo subactam, tum melle illitam pararent. Negantibus, non quòd non cuperent patri gratum facere, sed quòd nil ferè olei, nil mellis, & quod ad parandam placentam sufficeret, in vasis esset: mandauit, bono essent animo, arque id tantillum sumerent: scirent abundè habituras se ad præsentem vsum, & in posterum manantium liquorum in eisdem vasis copiam futuram. Quid plura? Paruerunt sororculæ. Oleum verò in lecytho, mel in dolio diuina quadam scaturigine sic excreuit, vt integrum sæprennium ad vsus domesticos non deesset. In earum hortulis cùm rigente cælo mali citreæ ad vnam omnes stirpitùs aruissent, limonem (ea est arbuscula ex eodem genere) quam suis præsul manibus panxerat, proditum est, solam ab illa vredine atque intemperie seruatam. Iniurius essem, si à suis sororibus tertiam separarem. Huic, cùm iam orbatam viro consolaturus visitasset, diuino spiritu afflatus, prædixit filiarum duas Christi iugum in monasterio subituras, tres ante exactū annum vita excessuras: mares in viros magnos, doctos ac loquelares euasuros. Quid multis morer? Fœminarum duabus Christi se famulatui addicentibus, tres ad condictum obiêre: ex maribus vnus Archiepiscopus, duo reliqui ad confertas opes, iuris quoque peritiam addiderunt. Antoninus igitur, quanquàm semper amauit intra humilitatis caueam latitare, non potuit tamen inter tot prodigia virtutum & præclaros doctrinæ ac morum radios non splendescere. Iam fama sanctitatis se non poterat intra Florentiæ muros cohibere. Totam est latè Italiam peruagata. Ad Principes, Episcopos, Cardinales, ad ipsos Pontifices penetrauit. Ea est enim natura sanctitatis, vt quo plùs occulitur, eo latiùs delata ad conspectum hominum, ipsa sibi viam aperiens eluceícat.

Olei & mellis exigui mira incrementa.

Tanta sanctitatis eius mentes hominum ac tam constans opinio peruaserat, vt quacunque transeuntem illum cognouissent, passim currerent, ac flexo poplite mares, fœminæ, diuites, inopes, senes, paruuli, plebeij, nobiles, ad benedictionem præsulis curuarentur. Arque in tam peruulgata sanctitatis fama dici non poterit, quàm se intra se, hoc est, intra humanæ conditionis limites coërcuerit. Cùm quidam sanctum eum appellâsset: Sancti, ait, in cælo commorantur: nos peccarores terram colimus. A Romanis pontificibus non solùm amabatur, sed etiam summa quadam obseruantia colebatur. Eugenius quidem, qui eum ad præsulatum Florētinum, ratione tantùm virtutis habita, euexerat, paulò pòst Florentia ad se Romam conuocauit, vt vberiùs posset eius familiaritate recreari. Statuerat enim, vt fama erat, ampliore eum gradu dignitatis honestare, nisi obitus consilium interrupisset. In graui illa quidem ægritudine, qua decessit, cubanti sibi eum semper assidere voluit: mox etiam ad mortem properanti ab Antonino tantùm sacramenta pœnitentiæ, eucharistiæ, atque extremæ vnctionis exhiberi. Non minoris est à Nicolao quinto, qui Eugenio successit, habitus: cui non sat fuit coluisse Antoninum, nisi etiam sanctitatem eius cæteris amplo laudum cumulo prædicâsset. Illud enim constat eruditum grauemque Pontificem protulisse: Non minùs, ait, archiepiscopum Florentinum in diuorum catalogum adhuc viuentē referendum esse censeo, quàm Bernardinū mortuum: quem compluribus ac probatis testibus, consensu totius Ecclesiæ, eiusmodi honore decorauit. Id quod non ad D. Bernardini taxationem aliquā, sed totum est ad nostri præsulis celebre præconiū conferendum. Idem expensō & acri iudicio Pontifex tantam esse Antonini integritatē & exactam peritiā conspicatus, audiendos nullo esse pacto statuit, quicunque à iudicijs & causis, ab Antonino iam cognitis, ad curiā Romanam prouocâssent. Immota enim esse voluit, quæcunque absoluendo vel damnando vir integerrimus, & qui nec falli nec fallere posset, peregisset. Nihil verò vnquàm ex Nicolao ad suā vel aliorum cōmoda quæsiuit, quod non facilè acstatim reportaret. Cùm annonæ caritate ciuitas laboraret, ac sæpiùs à summo magistratu pecunias in pauperes erogandas accepisset, & mox, innalescente malo, suis non posset prouentibus, tenuibus admodum, pauperes, qui loco filiorum erant, recreare, ex eodem Pontifice magnam pecuniæ summam impetrauit.

In multa apud oēs veneratione est.

Etiam Romanos Pōtifices.

Secundùm Pontifices maxima beneuolentia eum complectebantur Romanæ ecclesiæ Cardinales, Dominicus præcipuè Firmanus, vir virtute præstans & authoritate magnus, qui celebre sanctitudinis & integritatis nomen posteris reliquit. Petrus quoque Barbus, Eugenij nepos, in pontificatu Paulus. Tum Ioannes ille Turrecremata, tot

Item Cardinales.

ingenij & scriptorum monimentis clarus: omnes prætereà galeriti patres, tenera sunt quadam dulcedine ac beneuolentia præsulem prosecuti. Id verò nullis sibi artibus aut ambitu parabat, cùm nullus esset hominum, qui minùs ad gloriã, aut ambiendos dignitatum gradus duceretur. Quacunque enim illum tractasses, immotus & inuictus ad omnes ictus persistebat. Non auri sacra vis hominem expugnauit, non voluptatibus est raptus, non contumelijs incensus, non humanarum laudum illecebris eneruatus. Vt enim habitum fui ordinis, ita ne vultum quidem, nedùm animũ atque illam in retinenda virtute constantiam, factus pontifex immutauit. Tantum verò abest, vt aucupandæ maiori dignitati operam daret, vt etiam ad suam cellulam, in qua honesto illo & literario ocio fruebatur, frequenter inhiaret. Cardinalem breui futurum adulatori cuidam impudenter blandienti: De sepulcro, respondit, nobis est ac propinquo interitu, non de sublimiore gradu, cogitandum. His ille sibi artibus omnium gratiam conciliabat: miseratione, iustitia, rectitudine ad aucupandos homines vtebatur: quibus ita suorum ciuium sibi animos colligauit, vt beatos se, quòd talem accepissent præsulem, acclamarent. Cosmum quidem Medicem, vt cætera omnia prudenter, illud etiam sapientissimè dixisse constat: Magnis sua tempestate Florentiam vrbem calamitatibus, maioribus tumultûs bellici periculis, tum pestilẽtia, annonæ caritate, terræmotibus, atque inprimis fuisse intestinis seditionibus vexatam, quæ nobilem potuerant euertere ciuitatem: Ea omnia sanctitate ac precibus Antistitem summouisse. Is ille Cosmus est, quo nullus dicitur, nullus prudentior, nullus denique in religiosum cultum suo tempore propensior. Is tantum in ciuitate potuit, quantum voluit, sed ipse sibi modestiam imperauit. Cuius quoniam dicta factaque, præterquàm quòd passim celebrantur, ab illustribus authoribus & pluribus sunt monimentis literarum tradita: tantùm, quod ad præsentem locum spectat, delibabo. Mortuo Bartholomæo Zabarella, (quod dixi) complures ad præsulatum adspirabant. Cosmus verò & quoniam in ciuitate plùs cæteris poterat, & apud Eugenium quanta quiuis gratia pollebat, nulli dubium, quin potuisset è suis aliquem, deturbatis cæteris, præficere. Noluit sanguini & carni dare, quod virtuti, quod Christo vir prudens & integer deberi iudicauit: sed magnus ingeniorum & hominum spectator, ad Antoninum rem totam deferri apud Eugenium curauit. Quãquàm enim adactus eius precibus literas ad eundem dederit, vt eo fasce leuaretur: clàm tamen, ne quem alterum præficeret, calentiùs & ex iudicio perscripsit. Quòd si ea merimus, quæ seminamus: immò si vnum dantes, centuplum accipimus: quid impedit, ne dicam in Cosmianam domum pro vno præsulatu, Pontificatus duos maximos redisse? Iam tum, cùm tot religiosas ædes ac templa à fundamentis excitabat, videbatur pronepotum tiaras præsagire: qui Leoni X, qui tibi etiam Clemens septime ecclesias, Ecclesiæ principibus parabat.

Præclarum ad adulatorem responsum.

Cosmus Medices egregiè prædicatur.

Leonem X. & Clementẽ VII. dicit

Sed Cosmum alij: nunc ad Antoninum redeamus. In quo etiam facundiam, vt illa ferebant tempora, non desideramus. Tunc enim exeruisse caput videntur cultiores literæ, quæ tot seculis obrutæ ac sepultæ propemodùm iacuerant: quod ipsum magna ex parte Cosmo, magno ingeniorum fautori, referre acceptum, si grati esse volumus, debemus. Itaque Nicolao quinto vita functo, & in demortui locum Calixto tertio suffecto, Florentinus populus legatos, qui de more gratulatum Romanum profecturi essent, deligit. Ij fuere Iannottus Pandolfinus eques, Otho Nicolinus iureconsultus, Antonius Ridolfus, & Iohannes Medices Cosmi filius, viri proculdubiò præstantes. Quô tamen legationi maior authoritas inesset, Antoninum primo esse loco voluerunt. Admissis in consistorium publicum certa die, in confessu illo totius orbis celeberrimo eum se Antoninus orando præstitit, tanto sententiarum pondere, tanta verborum copia redundauit, adiecta actionis gratia, tum dulci quodam vocis sono ac totius oris venustate: vt stupore omnes maximo percellerentur, quòd non theologus aut orator, sed missus è cælo quidam fuisse angelus videretur. Quæ res alterum subindè illi laborem iam confecto senio cõflauit. Cùm enim celebre per se ciuitatis nomen, celebrius sua legatione reddidisset, mox ad Pium secundum, qui Calixto successerat, collegis additis gratulatum misit. Eos fuisse constat Angelum Acciaiolum equitem, Aloysium Guicciardinum, Petrum Pactium, Guilielmum Oricellarium, ac Franciscum Medicem. Neque verò sibijpsi nunc etiam orando cessit, sed pari est etiam cunctorum plausu celebratus. Pius verò quanti illum fecerit, vel ex eo licet coniectare, quòd cùm ad Pontificatum euectus, veller conuulsis quibusdam, quæ paulatim ad publicã iacturam & morum lapsum irrepserant, Romanam curiam in antiquum candorem ac formam

Insignis eius oratio coram Pontifice.

nam reuocare, mandâsſetque eam prouinciam grauibus aliquot Cardinalibus, Antoninum quoque, vt peritum rerum & integrũ, illis eſſe addendum iudicauit: quanquàm cares, vrgente tunc bellico ſtrepitu, in pacatiora tempora ſit dilata. Ad Fridericum quoque Cæſarem in itinere excipiendum, quem in Italiam rumor erat aduentare, legatus eſt à ſupremo magiſtratu deſignatus. Quod ille munus, fractus ſenio, reijciendum eſſe in alterum dicens, recuſauit.

Et hæc eò pertinent, vt quanta vir prudentia fuerit, & quàm conſtans opinio omnium, poſſe Antoninum dicendo plurimùm, cognoſcamus: Neque profectò in ea ſententia fallebantur. Nam vt cętera nunc ſileamus, cùm defuncto legationis ad Calixtum munere, reuerſus vnà cum collegis, ſupremum vellet magiſtratum (tota enim vis legationis in eum incubuerat) quæ geſta ac dicta eſſent edocere: tam dilucidè omnia narrauit, ſic memoriter minutiſſima quæque extulit, tam ſtrictim, quæ ſparſa erant, adunauit, vt diuinum quoddam, non humanum, eſſe ingenium dixiſſes. Neque verò non altera ex legationibus ſignis fuit honeſtata, vt nuſquàm fuiſſe ociоſum præſulem ſciamus. Nam cùm ventum eſſet ad flumen Paleam, ſolito tumidiorem, rogaretur quę ab vno ex collegis, vt dimiſſo mulo paruulo, cui inſidebat, generoſo ac ſublimi equo ad tranſectũ veheretur: Mulillus meus nuſquàm, ait, veſtigio fallitur. Mox ſigno crucis facto, tutò ac facilè tranſmiſit. Affirmabant collegę aquas, dum tranſiret, in ſtagni morem quieuiſſe: Non ſine miraculo tranſit fluſſe non citra periculum, altioribus iumentis inſidentes, ad vlteriorem ripam fluminis delatos. men.

Iam tempus appetebat, vt quod in hoc vitæ curriculo in lachrymis ſeminârat, in exultatione, ad cęleſtem vitam tralatus, tandem meteret. Itaque cùm annos tredecim ac menſes duos Florentinæ eccleſiæ præfuiſſet, ad quam quinquageſimo & ſeptimo ætatis anno fuerat euectus, in morbum incidit, correptus febricula quadam, quæ phlegmatica à phyſicis vocatur: ita vt non ignea & acri, ſed lenta, ac propterea longa ægritudine laboraret. Erat in ſuburbano Antoniano, quod epiſcopale hæreditolum portæ diui Galli adiacens, à ciuitate non totos mille paſſus abeſt, quò ſolent præſules ſecedere, ſi quando animum remittere, atque vrbanos placeat ſtrepitus vitare. Cùm iam cœperat morbus augeri, ac febris facta viuacior, medullas ſenis & artus tenuis corpuſculi depaſci, fortè Franciſcus Caſtilonus acceſſerat, (quanquàm à patris latere parum aberat.) Is, vti fit, cubantem ſolabatur: benè ſperandum eſſe: nihil ſubeſſe diſcriminis: poſtremò rediturum valetudinem bonam & celerem promittebat. Vir verò intrepidus ac Martino ſimilis, vtra ſibi & ouibus tunc vita eſſet commodior, non deliberans: Fiat, inquit, voluntas Dei: ac ſtatim diuino quodam ſpiritu illuſtratus: Dies, ait, annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis: quaſi ſummam vitæ diem præcinens, cùm iam ſeptuageſimum ætatis annum attigiſſet. Sacro itaque Euchariſtiæ, mox etiam, morbo ingraueſcente, Calendis Maijs paulò antè quàm obtenebreſceret, extremę Vnctionis clypeo munitus, integram illam peccatorũ condonationem, quam indulgentiam vocamus, liberalitate Pontificia acceptam, legi ſibi & impendi petijt: adſtantibus ſui ordinis cœnobitis, qui frequẽtes, & quandiù laborauit, certatim omnibus charitatis officijs lateri paterno hæſerant. His ritè ac ſedulò peractis, circunfuſi lecto fratres, matutinum officium decantârunt: iamque ad eum locum venerant, quem, perſoluto triplici nocturno, laudes appellamus, cùm vir ſanctus iam cum morte luctans, feruore quodam actus, quo potuit conatu in ea verba, quæ præcinũtur Laudibus, erupit: Deus, ait, in adiutorium meum intende. Id quod aſſidentes, qui luctui ac gemitibus vacabant, ad nouas ſubinde lachrymas excitauit. Cùm verò modicus iam calor teperet in corpore, atque ad ipſum iam ferè limen vitæ proceſſiſſet, nihilque poſſet niſi fortè truncatum quiddam eloqui, illud tamen moribundus defecta, vt poterat, vocula crebrò repetebat: Seruire Deo, regnare eſt: quaſi iam laborum præmium ob oculos videret. Tum illud quoque (quod mihi eſt initiò dictum) frequenter iterabat: Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, neſcio: incertum an ad Deiparam Virginem conuerſus, quę ſe luctantem cum morte viſitâſſet, an hilaratus, quòd inuiolatum ad illum vſque diem corpus virgo ab omni obſcœnitatis putredine ſeruâſſet.

Febri phlegmatica corripitur.

Pſal. 89.

Verissima ſancti viri in extremis ſententia.

Inter hæc fratres poſt matutinas Laudes cùm totum pſalterium percurriſſent, eoſdem pſalmos à capite reſumpſerant: iamque ad eum vigeſimi & quarti locum venerant, quo dicitur: Oculi mei ſemper ad Dominum. ipſe tunc, ſublatis in cælum oculis ac manibus, eadem verba repetens: Oculi mei, ait, ſemper ad Dominum, quoniam ipſe

euellet de laqueo pedes meos. Vix deinde percipi aliquid potuit: tantùm ex continuo labiorum motu, tum ex perceptis paucis, intellectum est in psalmodia quadà sic agentem animam versari. Inprimis verò postremum psalmum, Laudate Dominum de cælis, crebrò videbatur iterare: quo in omni vitæ curriculo, vt cœnobitæ afferebant, erat solitus oblectari. Si quid à psallendo cessâsset, complexus crucifixi effigiem, quam fratres obtulerant, tanto ardore osculabatur, vt qui aderant, non possent à lachrymis temperare.

Obdormit feliciter in Domino.

Sexto itaque Nonas Maij, pridiè quàm tunc Assensio Domini coleretur, anno à natali Christiano Millesimo quadringentesimo & quinquagesimonono, sub auroram fermè, amicus ille Deo spiritus, effracto corporis claustro, ad vitam perennem euolauit. Qua hora ad cælum emigrauit, Florentiæ in monasterio Cistertiensi religiosus vir Tuttius, ex eo monachorum genere, qui sacris non initiantur, cùm esset in pristylio, quod nunc claustrum vocamus, nubeculam vidit splendidam pyramidali forma, intraque illam infantulum liquido in aëre pendere: quæ Antoniano suburbano, vbi sanctus præsul obierat, adstans, paulatim ad sidera tollebatur. Intellexit vir Deo plenus, Antoninum humanis rebus excessisse: ac statim Abbati Septimiano re soli ac silenter patefacta, vterque cùm iam diluxerat, cognouit in eodem suburbano ea ipsa hora præsulem obiisse.

Visiones quædam de eius gloria.

Asculi Constantius Fabrianensis ex Prædicatorum ordine, vir magnæ sanctitatis, eadem hora, dum orans in templo vigilaret, Antonini animam vidit multo gloriæ lumine vestitam, cælum scandere: quo etiam temporis articulo, alterius cœnobitæ ad ignes purgatorios descendere: inspectæ rei diem & horam annotauit: compertum est, eodem momento temporis vtrunque decessisse. Florentiæ duæ mulierculæ, tertium Diui Dominici ordinem professæ, in eodem simul contubernio viuebant. Harum iunior vt è lectulo surgeret, quò possent parata domo ad ecclesiam procedere, à seniore excitatur. Cùm id parat, in latus, vt fit, recidens, à leui somno iterum occupatur: dormiens videre visa est apertos cælos, ac Saluatorem sublimi solio considere: hincinde angelorum ac diuorum hominum magna copia, in quis Thomas Aquinas, instipatum: tum proximè ad Aquinatem sellam inanem, adstantibus tamen angelis, collocatam. Ad hæc ministros quosdam, qui pararent viam, ac dicerent: Heus vos, aperite viam, accedite. Antoninus nanque antistes Florentinus, ima deserens, nunc cælos ascendit, in sede hac instrata consessurus. Dum hæc muliercula iunior spectat, atque ab importuna seniore rursus excitatur, tota illa simulacri series euanuit. Paulò post cùm ad ecclesiam processissent, qua hora iunior ea viderat, fato esse functum cognouêre. Res profectò rationi consentanea, vt doctori & virgini Thomæ Aquinati, Antoninus quoque doctor & virgo iungeretur.

Quo tempore sanctus præsul animam efflauit, Pius secundus Romanus Pontifex Florentiam appulerat, ad Mantuanum conuentum, quem de communi re aduersùs Turcas indixerat, profecturus. Is maximè Antoninum, vti diximus, obseruans, nihil non sibi de viri integritate ac literis pollicitus, quantoperè viuentem coluisset, offi-

Pius II. Ro. Pontifex sancti viri funus curat magnificè.

cijs in defunctum præstitis declarauit. Funus itaque diligenter ac magnificè pro viri ac ciuitatis dignitate voluit curari. Neque enim quicquam ea de re statuerat Antoninus. Tantùm dum morbus ingraueſceret, si quid domi fuerat, diuidi pauperibus imperauerat: sic vt quæ elato iam funere in episcopio resederant, nummis quatuor aureis redemisses: atque ea quidem, si cochlear demas argenteum, quo ad potiunculas æger vtebatur, erant omnia viliſſima. Voluit itaque complures episcopos & aliqua insignes dignitate, dum deduceretur, funus sequi. Ad hęc defuncti antistitis familiares, longas pullasq; indutos vestes, interesse. Hos ponè magna est pars clariſſimorum ciuium, & qui plurimùm authoritate poterant, vt honestarent viri sancti funus, insecuta. Primùm itaque ad primarium templum ciuitatis cadauer extulêre: vbi in conspectu Cardinalis sancti Marci, mox Pauli secundi, qui extremo illo officio noluit amiciſſimo præsuli deesse, quæ de more ad funerales pompas adhiberi solent, persolutis: inde vesperi ad diui Marci templum, vbi Prædicatores habitant, magna vi populi circunfusa, deduxerunt. Ita enim testamento Antoninus cauerat, vti non operoso monumento, sed humi proximè suos fratres conderetur. Iam verò hîc vniuersam vidisses cõmotam ciuitatem. Tota enim, veluti in publico luctu, iustitio indicto, ad ducendum sancti funus properabat. Non senes, non paruuli, non mares, non fœminæ domi consiterunt. Ad vnũ omnes ad diuum Marcum currere: Ibi sancti viri manus lambere, ac pedes certatim osculari: Pars gemere, quidã lachrymari, nonnulli ex alto pectore suspiria trahere, multi etiã querulis vocibus ciulari. Neq; verò ciuitas ac suburbana tãtùm, concursu frequen-

frequentissimo ad rei famam conuolârunt: sed ipsi se non potuerunt montes ac remota loca coërcere. Passim itaque ruebatur ex vicinis vrbibus, oppidis, vicis, locis campestribus & montanis, turmatim confluebant, quò possent, antequàm sepulcro inderetur, osculari. Condonauit Pius, ad eius sanctitatis testimonium, septem annotum ac totidem quadragenarum pœnam ijs, qui sanctum cadauer & manus osculatum accessissent. Hinc factum est, vt alijs super alios aceruatim ad cadauer osculandum cõfluentibus, non nisi octauo ab interitu die conderetur: quo toto temporis spatio non modò graue aliquid ac fœtulentum non oluit, sed suauem quandam fragrantiam spirans, populos recreabat. Ore aũt venustior & hilarior defunctus, quàm viuus fuerat, videbatur. Quin manus ac pedes adhuc mobiles & tractabiles, quasi tunc recèns expirâsset, rigor nullus contraxerat, sicuti nullus quoque liuor reliquum corpus inquinauerat. Quæ vel sola magnam poterant ostendere sanctitatem: quam tamen maioribus indicijs adhuc inconditum declarauit. Pius II. quid de eo senserit.

Nam quo die sunt in diui Marci templo exequiæ celebratæ, fœmina inualido latere & quo non vtebatur, sancti corpus attigit. Nondùm templi limine pedem extulerat, cùm redeuntibus viribus, vsum quoque lateris integrum reddisse prædicauit. Matthæus quoque Ciachus, multos iam annos altero brachio impeditus, quod ne mouere quidem poterat, nedùm sublime tollere, omni medicorum subsidio desperato, sanctum cadauer adijt. Postquàm oscula manibus impressisset, timore posito, earum alteram arenti brachio admouit: illicò salute reddita, ad lanificium, in quod incumbere solebat, incolumis remeauit. Laurentiæ quoque, cuius manus & pedes excrescens tumor deturpauerat, saluti fuit sancti manuum cum suis conflictatio. Miracula post obitum eius.

Vt autem ardor ille currentium populorum paulùm refrixit, sepulcro tandem intulerunt. Ne verò vltimam illius voluntatem infringerent, qui testamento cauerat, vti eodem conditorio, quo cœnobitæ, clauderetur: (Id verò pro chori foribus excauato antro, humili ac depresso loco situm est) aliud choro assidens, temporarium ac paulò eminentius, ad læuam extruxerunt: ita factum est, vt voluntati eius obuiàm non iretur, & sanctitatis aliquaratio ac dignitatis haberetur. Occlusus tumulo, quot signis fulserit, non est nostri consilij recensere. Plura enim sunt, quàm vt eorum nunc numerus iniri possit: præsertim cùm in rebus Antonini, quantula sit ista laudatio, viri prudentes non ignorent: qui cæteras iustitiæ, mansuetudinis, pietatis ac totius sanctimoniæ virtutes, ac demum cælestem illam conuersationem signorum prodigijs anteponunt. Quia tamen curiosis quoque est auribus consulendum, appingam pauca de multis, quæ fuisse constantissima comperero. Nam ingentem illam vim, qua fulsisse scriptores prodiderunt, quicunque voluerit, ex illis petat. Non enim sum nescius, si quæcunque referunrur, extremo huic operi velim addere, huius lucubrationis pedes futuros toto corpore longiores. Tunc enim scribendorum signorum finis esset, cùm à patrandis ipse demum abstineret: qui quasi hactenùs non splenduerit, nunc toto sole prodigiorum terras videtur illustrare.

Fabrianum oppidum est in Picenò, quanquã nouum, non ignobile. Hîc fœmina cuidam (ambigũ cur) tota facies & caput intumuerat, vt penè orbes oculorũ, adempto fermè cernendi vsu, viderentur. Quasi verò hoc morbi genere, quo diù laborauit, non satis vexaretur, accessit contractio totius corporis, vt esset officio membrorũ omnium destituta. Non stare, non iacere poterat: non vnde semel collocata fuerat, moueri. Sedebat tantùm, obtorto toto corpore, & in seipsum velut in spiram misero quodam membrorum flexu redeunte. Tota erat in angoribus & ærumnis: non interdiù, non noctù quiescebat. Habebat hęc germanum Andream, qui ex Prædicatorũ ordine apud beatum præfulem diù aduso; obitum perstiterat. (is enim sancto Antistiti mos erat, vt vnũ saltẽ è suo ordine apud se morari permissũ præsidentiũ vellet.) Is paucis mensibus, postquàm excesserat, visum matrem ac sororculã hãc ęgrotantẽ, vtranq; mendicissimã, perrexit Fabrianum. Ne verò solo adspectu miseras, sed aliquo munusculo recrearet, Antonini tunica ea, quę non ad cutẽ, sed in prospectu gestatur, superposita cęteris vestibus, donauit. Conuersus deinde ad sororẽ, dum blandis verbis ad patientiã hortatur, in Antoninum incidit: atq; vt humanis excesserat, vt plures saluti restituerat, vt quotidiè signis emicabat, longa oratione declarauit. Ad eum, quando hominũ auxilia deerant, se cõuerteret, illius præsidiũ imploraret: futurum, vt sancti misericordiã præsenti remedio experiretur. Misera mulierecula, quę se destitutam omni humana ope videbat, quid non faceret? incensa fratris adhortatione, Deum, se sancti meritis iuuaret, maximè pre- Fabrianum oppidum.

Præclarum miraculum ex tunica ancti viri.

cabatur. Cùm aduesperaſceret, fide iam incalescens, acceptam ex matre tunicam, mâternò admiculo ad carnem induit, ac insequente nocte tota etiam gestauit. Vbi diluxit, detumuerat facies, membris ac neruis vigor redierat. Quid plura? Eo ipso die, ne putes paulatim valetudinem redisse, quæ antea non stare, non iacere poterat, ad flumen ad lauanda lintea, integra valetudine atque in totum libera, cucurrit.

Iam quando à fœmina exorsi sumus, in eo sexu adhuc aliquantulùm persistamus. Florentiæ in monasterio diuæ Luciæ, vbi sub signis diui Dominici nobilis virginum cœtus militat, virgo Charitas (ita enim adhuc viuens appellatur) Guidonis Tholosini filia, toto erat corpore attonita & contracta: quin spina dorsi adeò curuata, vt in arcûs morem os ipsum genibus iungeretur. Ad hęc stare nullo modo poterat: ac dèniqne monstrum, aut monstro similem appellâsses. In ea, ita toto sexennio laborante, omnes suas medici fruſtrà artes & remedia tentârant: postremò abiecto curationis tædio, salutem penitùs desperauerant. Charitas verò, quæ quanquàm tabefacta erat corpore, salutis desiderio ardebat, ad Antonini charitatem conuolauit. Cùm itaque sub noctem die quodam delassata intra cubiculum sederet, atque ad pręsulis imaguncûlam, propè affixam, solito vehementiùs oraret, ardore quodam sensit interiùs & cor & corpus totum commoueri: mox visa sibi est sanctum antistitem, non subiectum tamen oculis, intueri:

Contracta per visum sanatur.

qui admota vna manu pectori, & tergo altera, blandè contrectans, ita, vti diximus, inflexam & obtortam emendaret. Nec vanum fuit, quod inspexerat. Nam se illicò restitutam intellexit: ac penitùs correcta, nunquàm in posterum in id genus morbi recidit.

Relicta Florentia, quanquàm Senensem vrbem adeamus, intra eundem tamen sęxum atque eundem ordinem consistemus. Iohanna Petri Libri filia, abusque incunabulis morbo comitiali vexabatur. Cùm deinde in monasterio Paradisi ad campum regium virgo inter virgines habitaret, bis ferè singulis mensibus eiusdem morbi furijs immaniter agebatur: sic, vt insaniens ac benè stulta, cogeretur per dies aliquot, quousque resipiscceret, compedibus & vinculis coërceri. Cùm resipuisset, & de referendo inter sanctos Antonino (quæ res tunc agebatur) cognouisset: audito etiam, quòd signis coruscaret, confessoris hortatu, eius præsidium, pollicita ceream statuam, imploranit.

Iré alia, comitiali morbo laborâs.

Breuibus rem claudo. Vidit virgo præfulem in Prædicatorum habitu, angelis compluribus stipatum, qui se non conflictandam in posterum eo morbo pollicebatur: tum vt Florentiam iret, atque ad sepulcrum statuam erigeret, admonebat. Saluti reddita, ac mox, cùm licuit, Florentiam profecta, statuam ac tabellam pro sepulcro, reportatæ valetudinis in dicium, appendit.

Placet, vt antequàm Florentiam remigremus, Pisas etiam accedamus. Vbi prefectus erat arcis veteris, Matthias Fedinus Florentinus. Huic erat filius Raphaël, adhuc puer, qui cùm ad eacumen arcis assendisset, pede lapsus, ad solum spatio cubitorum quinquaginta ceecidit, & quod magis miserandum fuit, impegit in aceruum lapidum, seu veriùs globorum, qui tormentis æneis seu bombardis (tantum potuit furor hominum in homines) emittûtur. Ilicò mater, ilicò ad famam complures aduolârunt: omnes puerum, in quo vitales spiritus introrsum recesserant, aut mortuum, aut moribundo proximum putârunt. Meliorus Cresçius, qui & ipse, nescio quam, in ea arce personam publi-

Miraculum ingens ex sancti viri capitio.

cam gerebat, illue capitio accepto (id birretum Hetrusca lingua dicimus) quod diui Antonini fuerat, accurrit: quod vbi capiti pueri exanguis indiderunt, statim reuiuiscere, & collecto spiritu visus est meliùs habere, integram salutem diebus pòst paucis adeptus. Eodem capitio dysurian, febres, dolorem capitis, manian, ne longum faciam, curata omnia: tum puerperium facilius fuisse, constat. Florentiæ Iacobus Hieronymi, quatuordecim annis morbo elephantino correptus, fruſtrà admotis medicorum præsidijs, conualuit pòst octauum ab emisso voto diem. Ibidèm Simoni Perozio non paucis annis intestina non absque dolore desluebant. hoc olim familiariter vtebatur Antoninus, qui & ipse eo morbi genere fuerat affectus. Humana itaque videns adminicula deesse, spei plenus, sepulcrum adijt: posteaquàm flexo poplite, quanto ardore potuit, orâsset, (mirum) adhuc sepulcro incubanti intestina steterunt, quasi iam certo loco consuta essent ac prorsus deligata. In eadem ciuitate Paulus Operanus ad cætera in hanc lucem prodeuntium incommoda illud etiam adiecit, quòd surdus & mutus à matris aluo, nihil omninò est vsquein septennium locutus. Cùm suos omnes conatus nìedici ad aperiendum os & aures adhibuissent, Laurentius pater ad Antoninum,

Curatur hernioſus.

Item ſurdus & mutus.

quem dum viueret, intima amicitia coluerat, nuncupatis votis, filij calamitatem miserans, confugit. Breui dicam: statim reseratæ sunt aures, & soluta lingua. Leonardus

dus Reatinus gemina est liberalitate præsulis donatus, & quòd ipse in Porrectanis balneis ignea & periculosa febre leuatus esset, & quòd filiolum, è sublimi loco ad solum lapsum, cuius iam medici vitam desperârant, eius patrocinio incolumem recepisset. Aloysius Florentinus, & ipse olim præsulis domesticus, patrem habuit, qui mente lapsus, noctu solus vrbem non absque graui periculo circuibat. Integro biennio, quid in eo curando medici possent, voluit experiri. Postremò cùm omnia in irritum cedere vidisset, emisso voto, ad Antoninum iam defunctum fugiès, recepit patrem, qui tam saperet, quàm qui nunquàm in mentis inopiam incidisset. Ioânes Marigriollus ex ordine Prædicatorum, in dini Marci cœnobio sarciendis vestibus præfectus, integrum diem dexteriore oculo laborans, vt quasi subularum cuspide vellicari se putaret, nocte insequente occluso oculo (non enim tum dolor sinebat aperiri) ad matutinas vigilias profectus, ac pro sepulcro præsulis in orationem toto ardore animi collectus: Pater, ait, ne (quæso) obliuiscere te nunquàm denegâsse mihi aliquid, cùm viueres, seu quid ad matrem meam inopem & senio confectam subleuandam, seu ad meos vsus poposcisses. Et nunc obsecro, affecto oculo tuæ clementiæ collyrium adhibe, tantum de tua mihi misericordia polliceor, vt nunquàm nisi voti compos sim ab hoc tuo sepulcro recessurus. Mox cùm se dicturum quotidiè quasdam eius nomini preculas, voto alligâsset, ac penè loqui desijsset, omnis, aperto statim oculo, morbus & dolor aufugit. Nicolaus Biliotus, diù formandis nouitijs in D. Marci cœnobio præfectus, quod est numero fratrum & vitæ sanctimonia conspicuum, è sublimi scala, dum in D. Marci natalitio festa fronde templum ornat, ad solum deturbatur. Territus, quòd se videbat in vitæ periculo versari, adhuc sui compos, Antonini se muniri præsidio rogauit. Accurrunt fratres, & exanimem putantes, volebant ad valetudinarium portare: cùm subitò resumpto spiritu, petijt vti se sancto præsuli ad sepulcrum præsentarent. Ibidèm cùm orâsset, tam celerem, quàm integram salutem reportauit. Marcus Pechius fortè cùm iam annis auctus equitaret, in foueam deuolutus, equi etiam superstantis pondere premebatur. Antonini præsidio, quem, dum ille in præceps rotaretur, inuocârat, vtroque periculo est exemptus.

Item annũ. Item penè exanimis.

Neque verò, quanquàm ad suscepti operis finem properemus, silentio inuoluendum est, & nubiles fœminas & nuptas, paterna pietate sanctum præsulem subleuâsse. Feus Belcarus, boni vir nominis, & Hetruscâ lingua poëta non vulgaris, cuius hodieque nonnulla monumenta extant, respersa pietate Christiana, ex vxore filias complures rulerat: quas, quanquàm rerum inops, suis maritis singulas honestè collocauit. Defuncto Antonino, vna adhuc doni, matura iam viro, superabat: quam miser, quòd fortunis destitutus esset, viro non poterat perindè, ac alias, copulare. Secesserat fortè ad monasterium suburbanum, cognomento Campora: (Religiosas enim ædes religiosus frequentabat) Cùm absoluto prandio de rebus salutaribus cum monachis suaui colloquio tractâsset, intra cubiculum, vti aliquantulùm conquiesceret, est deductus. Hic cùm obdormisceret, videbatur sibi esse in ecclesia diui Marci, atque Antoninum quasi tunc viueret, intueri. Tum verò maximè instare, ne filiæ caulam posthaberet: postremò, an se voti compotem faceret, rogâsse: Antoninum verò inclinato capite, se facturum annuisse. Reuersus intra vrbem, & iam agens hilariùs, paucis pòst diebus filiam despondit viro nobili: qui eas vltrò nuptias petens, in exigua dote quiescebat. Denubili diximus: nunc ad nuptam veniamus. Constantia, Lucæ Panzani filia tribus maritis fuit, alio super alium obeunte, coniugata: cum omnibus viginti & duorum annorum spatium peregit, è quibus totos decem & octo infœcunda & sterilescens, nihil liberorum tulit, quanquàm præcepta medicorum omnia & balnea tentârat. Peracto demùm apud tertium maritum quadriennio, Antonini nomen ijs legibus inuocauit, iniecturam se scilicet proli toto septennio Prædicatorum habitum: tum sepulcro statuam ceream erecturam, si demùm, sterilitate posita, marem peperisset. Quis (quæso) credat, nuncupatis ilicò votis Antoninum assuisse? Nam nouem ab emisso voto exactis mensibus statim filium peperit, & cùm tota vicinia partum supposititium putaret, quos subindè peperit, eius fœcunditatem declarârunt. Quatuor enim liberos, duos scilicet mares, ac totidem fœminas, nono quoque mense vnum, intra triennium procreauit. Eiusdem nominis & sexûs aliud vno ferè verbo perstringemus. Constantia Thomæ Benicasæ cùm fœminas octo peperisset, audito, quòd tantis Antoninus signis emicaret, ad sepulcrum orans, ex eo marem triduo, postquàm orauerat, conceptum, mox suo tempore edi tum, impetrauit.

Ire ex occo laborãs.

Visio cuiusdam.

Sterilis fœmina impetrat fœcunditatem.

Iam

Varij depulsi morbi

Iam quis minuta illa & quotidiana, depulsas dico febres, dolores capitis sedatos, oculorum aciem & vsum restitutum, doloris dentium rabiem placatam, phthisim radicitùs conuulsam, eruptiones ex tussi sanguinis compressas, plures à naufragio seruatos: ad hæc fœtum mortuum, qui edi non poterat, eductum: tum tres insanas fœminas (rem profectò paucis tentatam) sibijpsis redditas, energumenum, cilicio impositio, occupantis dæmonis tyrannide liberatum: prætereà dysurian, apoplexin, paralysin curatam, puerperium appositu pilorum barbæ leuius effectum: tum libidinis incendia restincta, ac desperatas mentes ad animi tranquillitatem reuocatas: Postremò tot quotidiè petentium, qui sibi satisfactum esse prædicant, hilaritates: hæc, inquam, & id genus infinita quis narrabit? Si quis hæc vberiùs nôsse voluerit, ex eis commentarijs petat, quos, dum de aggregando eo Sanctis tractabatur, conscripserunt: aut certè ad diui Marci templum Florentiam contendat: vbi quot tabellas ac statuas (quarum numerus est multò maximus) inueniet, tot se putet signis præsulis virtute factis interesse. Quòd si quis ea animi malignitate fuerit, vt non modò his fidem non adhibeat, sed volucrit etiam sancti virtutibus obtrectare: caueat ne duriore aliquo supplicij baculo quatiatur, sicuti contigisse cuidam nostra tempestate non ignoro. Nam quo tempore Carolus octauus Gallorum rex tanta felicitate Italiam ad repetendum Neapolitanum peragrauit, totis copijs Florentiam aduenit: (ea enim iam ab Ferdinando Aragone desciuerat ad Gallum) rustica plebs, ne quid in tanto belli strepitu detrimenti pateretur,

Pars lecticę eius religiosè asseruata

intra vrbem omnia conuexerat. In suburbano Antoniano lecticæ pars, in qua Antoninus & dormierat viuens, & etiam decesserat, maximo cultu ad memoriam sancti Antistitis seruabatur: quam & ipsam, ob aduentãtem Gallum, cum alijs aliò deportârant. Ac nescio qui factum sit, vt in cauponam, quæ est ad portam diui Galli, transmigraret. Super hanc Laurẽtius caupo crudam carnem quasi lanius, nulla sancti ratione habita, in fusta concidebat. Quod intuitus Marcus Radda, ex eo voluit pensa pecunia redimere, quò reuerentiùs haberetur. Nolentem grauiter contempti præsulis increpuit. Laurentius verò commota bile in furorem actus, in fandum morbum cancer is non modò est in Marcum, sed in Antistitem, plusquàm bellua factus, contemptim imprecatus: Ecquibus, ait, signis tuus iste Antoninus vnquàm enituit, vt sit sanctus? Tum Marcus: Etsi signa, inquit, quibus effulserit, me lateant, publico tamen consensu & fama omnium, vir magnus vitæ sanctimonia celebratur. Vbi hæc dixit, Marcus abijt. Triduo pòst eo carci-

Vltio diuina in blasphemum.

nomatę, quod sibi & sancto fuerat imprecatus, affectum esse in ore miserum, accepit: quo breui etiam afflictus, expirauit.

Recentius adhuc illud, quod, cùm de consecrando agebatur, Romæ contigisse, est ad me perlatum. Episcopus (& cuius ordinis, & quod nomen illi esset, ne cui forsan molestias ingetam, non prodo) opera vnius cardinalium, quos trutinandæ Antonini vitæ Leo decimus præfecerat, cuius in contubernio etiam viuebat, tam pio operi liuore, vt puto, ductus subdolis rationum nodis repugnabat. Erat enim vir doctrina singulari, qui & commentarios in theologiam iam ediderat, & tunc etiam in dialecticen

Psal. 104.

scribebat. Miser oblitus illud Dauidicum, non esse tangendos Christos Dei, cùm extremam iam manum vellet dialecticis imponere, fessus, vt fit, cubitum processit. Eaipsa

Iræ in Episcopũ, sancti viri obtrectatorẽ.

nocte, paulùm abfuit, quin repentino, sed tamen accelerato interitu sublatus: antequàm tamen extremum spiritum efflâsset, mandauit Cardinali, ne suo vellet fusu & consilio rem interturbare: debitis Antoninum honoribus ne fraudaret: errati se nunc, quòd reluctatus esset, & ipsum quoq; ad id sua garrulitate flexisset, pœnas dare. Et ille quidem extremum diem clausit: Cardinalis verò eius obitu terrefactus, quanto anteà studio consecrationem eius impugnârat, tanto mox ardore impendendis illi honoribus insudauit. Aiebat enim, etsi nulla constarent alia indicia sanctitatis, vel vno hoc sibi esse magnitudinem eius exploratam.

Sed narrandis iam tandem signis finem imponamus: quæ qui voluerit, potest & debet admirari. Ego illa potiùs admiror, quorum sibi partem fides mortalium non decerpit, quæ frequenter cum sanctorũ munificentia in reportanda salute & assequendis votis vel ex æquo, vel parte saltem aliqua concurrit. Scio enim humilitatem, innocentiam, charitatem ac cæteras virtutes Antonini, esse Antonini proprias: quas quidem, quanquàm longè maximas, & omni cultu & admiratione dignas, illud mea quidem sententia videtur longo spatio superare, quòd gloriam potuit humanam atque humanos potuit honores conculcare. Quotusquisque enim est, qui vltrò oblatam dignitatem, inter nostri temporis ambitus & inexplebilem honoris sitim, recusârit? Neq;

tam

tam imperitus rerum sum, vt factum esse hoc ab alijs antiquis patribus denegârim: sed mores nostrorum temporum intueor, quæ tantoperè ab illo nascentis Ecclesiæ pudore deciderunt. Esto, demus Antoninum longè infra illos pristini temporis patres numerari: sed natum esse hoc tempore, atque hoc tempore eiusmodi probitatis & contemptæ gloriæ radijs enitere, videtur prisca illam sanctimoniæ maiestatem, omnium benè sentientum suffragijs, æquare. Sed quanta est, quæso, vis de industria depressæ sanctitatis? Eccè Antoninus, quanquàm in cælis gloriæ lumine vestitus radiaret, in terris etiam debito honoris titulo non priuatur. Quod enim ille nunquàm cogitauit, tua diligentia Clemens septime, qui ei longo pòst tempore in Florentina ecclesia successisti, in dinorum numerum est relatus. Id quod cùm patruelis tuus Leo decimus propemodùm, paratis iam omnibus, quæ eiusmodi consecrationis ritus exigit, effecisset: eo mox altiore quodam consilio ad Deum euocato, fortè ne datum aliquid patriæ quis putaret: Adrianus sextus eius nominis, exter, pridiè Calendas Iunias, quo die tunc sanctæ Trinitatis celebritas colebatur, Anno Pontificatûs secundo, & ab excessu Antonini sexagesimo & quarto, consummauit. Antoninus sanctorum catalogo ad scriptus.

DE INVENTIONE S. CRVCIS, EX ORATIONE S. AMBROSII EPISCOPI DE OBITV *Theodosij Imperatoris.*

BEATVS (est) Constantinus tali matre (Helena,) quæ imperanti filio diuini muneris quæsiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus assisteret, & periculum non timeret. Magna fœmina, quæ multo ampliùs inuenit, quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locum Dominicæ passionis. Stabulariam hanc primò fuisse asserunt, sic cognitam Constantio seniori, qui posteà regnum adeptus est. Bona stabularia, quæ tam diligenter præsepe Domini quæsiuisset, vulnera curauit à latronibus vulnerati. Bona stabularia, quæ mâluit existimari stercora, vt Christum lucrifaceret. Ideò illam Christus de stercore leuauit ad regnum, secundùm quod scriptum est: Quia susçitat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. Venit ergo Helena, cœpit reuisere loca sancta: infudit ei spiritus, vt lignum Crucis requireret: accessit ad Golgotham, & ait: Eccè locus pugnæ, vbi est victoria? Quæro vel vexillum salutis, & nõ inuenio. Ego, inquit, in regnis, & Crux Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus? Ille adhuc latet & palma vitæ æternæ? Quomodò me redemptam arbitror, si redemptio ipsa non cernitur? Video quid egeris diabole, vt gladius, quo peremptus es, obstrueretur. Sed Iáac obstructos ab alienigenis puteos eruderanit, nec latere aquam passus est. Tollatur igitur ruina, vt vita appareat. Promatur gladius, quo veri Goliæ caput est amputatum. Aperiatur humus, vt salus fulgeat. Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterùm vincereris? Vicit te Maria, quæ genuit triumphatorem, quæ sine imminutione virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret. Vincéris & hodiè, vt mulier tuas insidias deprehendat. Illa quasi sancta Dominum gestauit: ego Crucem eius inuestigabo. Illa generatum docuit, ego resuscitatum. Illa fecit, vt Deus inter homines videretur: ego ad remedium peccatorum, diuinum de ruinis eleuabo vexillum. S. Helenæ encomion. Luc. 10. Psal. 112. Gen. 22. 1. Reg. 17.

Aperit itaq; humum, decutit pulueremi, tria patibula cõfusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat. Sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incerta hęret vt mulier, sed certâ indaginem sanctus spiritus inspirat, eô quòd duo latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignũ. Sed poterat fieri, vt patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret, & inuerteret. Redit ad Euãgelij lectionem: inuenit, quia in medio patibulo prælatus titulus erat, Iesus Nazarenus rex Iudæorũ. Hinc collecta est series veritatis: titulo crux patuit Saluatoris. Hoc est, quod petentibus Iudęis Pilatus respõdit: Quod scripsi, scripsi: id est, Non ea scripsi, quæ vobis placerent, sed quæ ætas futura cognosceret. Non vobis scripsi, sed posteritati: propemodùm dicens: Habeat Helena, quæ legat, vnde Crucem Domini recognoscat. Inuenit ergo titulum, regem Inuenit S. Helena Crucem Christi Iohan. 19.

regem adorauit,non lignum vtique: quia hic gentilis est error & vanitas impiorum, sed adorauit illum, qui pependit in ligno, scriptus in titulo: Illum, inquam,qui sicut scarabeus clamauit,vt persecutoribus suis peccata donaret. Auida mulier festinabat tangere remedium immortalitatis,metuebat calcare sacramentum saluris. Læto corde & trepidanti vestigio quid faceret,nescíebat. Pertendit tamen ad cubile: veritatis lignum refulsit,& gratia micuit. Et quia iam fœminam visitauerat Christus in Maria, vt spiritus in Helena visitaret: docuit eam,quod mulier ignorabat: & deduxit in viam, quam mortalis scire non poterat. Quæsiuit clauos,quibus crucifixus est Dominus, & inuenit. De vno clauo frænos fieri præcepit,de altero diadema intexuit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionem. Visitata est Maria,vt Euam liberaret: visitata est Helena,vt Imperatores redimeret. Misit itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum,quas precioſior,ferro innexas crucis,redemptionis diuinæ gemma connecteret. Misit & frænum. Vtroque vsus est Constantinus,& fidem transmisit ad posteros reges.

Inuenit etiam clauos.

Vide Constantini pietatem.

Principium itaque credentium Imperatorum,sanctum est,quod super frænum: ex illo fides,vt perfecutio cessaret,deuotio succederet. Sapiens Helena, quæ Crucem in capite regum leuauit,vt Crux Christi in regibus adoretur. Non insolentia ista,sed pietas est,cùm defertur sacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperij,qui totum regit orbem,ac vestit principum frontem: vt sint prædicatores, qui persecutores esse consuêrunt: Rectè in capite clauus,vt vbi sensus est,ibi præsidium. In vertice corona,in manibus habena. Corona de cruce,vt fides luceat: habena quoque de cruce, vt potestas regat: sitq; iusta moderatio,nõ iniusta precatio. Habeant hoc etiam principes Christi sibi liberalitate concessum, vt ad imitationem Domini dicatur de Imperatore Romano: Posuisti in capite eius coronã de lapide precioso. Ex illo gratulatur Ecclesia, erubescit Iudæus:nec solùm erubescit,sed etiam torquetur, quòd ipse sibi author confusionis est. Dum insultat Christo,confessus est eum regem: dum regem Iudeorum appellauit,sacrilegium suum,qui non credidit, confitetur. Eccè, inquiunt, crucifiximus Iesum, vt Christiani & post mortem resurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus, quem reges adorant. Quem non adoramus,ipsi adorant. Eccè & clauus in honore est: & quem ad mortem impressimus,remedium salutis est, atque inuisibili quadam potestate dæmones torquet. Putabamus nos vicisse,sed nos victos fatemur. Iterùm Christus resurrexit,& resurrexisse eum principes agnouerunt. Iterùm viuit, qui non videtur. Nunc maior nobis contentio,nunc pugna nobis vehementior aduersùs eum. Cui regna famulantur,cui seruit potestas,illum contempsimus: quomodò regibus resistemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant, & Photiniani diuinitatem eius negant? Clauum Crucis eius diademati suo præferunt Imperatores, & Arriani potestatem eius imminuunt? Sed quæro,quare sanctum super frænum, nisi vt Imperatorum insolentiam refrænaret,comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent,quòd liceret illis adulteria impunè commitere? Quæ Neronum, quæ Caligularum, cæterorumque probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum? Quid ergo aliud egit Helenæ operatio,vt fræna dirigeret,nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur,Nolite fieri sicut equus & mulus: sed in freno & camo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent reges,vt regerẽt sibi subditos? Prona enim potestas in vitium ferebatur, & more pecudum vaga sese libidine polluebat. Ignorabant Deum: restrinxit eos Crux Domini, & reuocauit à lapsu impietatis. Leuauit oculos eorum,vt Christum in cælo quærerent. Exuerunt se camo perfidiæ,susceperunt fræna deuotionis & fidei, secuti dicentem: Tollite iugum meum super vos.

Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue est.

Aliudit ad caput 14. Zacchariæ.

Pſal. 20.

Clauus in honore est, & remediũ salutis est, &c.

Pſal. 31.

Matth. 11.

ITEM

ITEM DE EADEM S. CRVCIS INVENTIONE, EX LIB. II. CAP. I. ECCLESIASTICAE HISTORIAE

Sozomeni: cui planè consentanea scribunt Socrates lib. 1. cap. 13. Theodoritus lib. 1. cap. 18. & Ruffinus lib. 10. cap. 7. & 8. Ecclesiasticæ Historiæ. Descripsimus autem hæc ex versione doctissimi viri Iohannis Christophorsoni.

CVM iam Cõcilium Nicenum venisset ad exitũ, & sacerdotes omnes domum reuertissent, Imperator supra modũ ideò lætatus est, quòd Ecclesiam vniuersam de doctrina fidei consentientem videret. Atq; vbi pro episcoporũ cõcordia, pro se, pro liberis, pro Imperio deniq; Deo gratias egisset, templũ Hierosolymis circiter locum, qui dicitur Caluariæ, ad honorem Dei illustrandum ędificare instituit. Per idem ferè tempus Helena Imperatoris mater venit Hierosolymã, cùm precandi causa, tum sancta illa loca visendi. Quæ quoniam pio animo erga religionẽ Christianam erat affecta, visa est sibi operæprecium factura, si lignũ Crucis venerãdæ inuenire posset. Verùm neq; illa, neq; diuinũ Domini sepulcrum, tam facile repertu erat. Nam veteres Gentiles, qui Ecclesiam persecuti fuerant, quoniam Christianam religionem, recèns iam ortam, concidere comprimereque omnibus opibus viribusque laborabant, idcircò eum locum, ingenti aggere suprà iniecto obruerunt, inq; maiorem altitudinem, vtì etiamnùm apparet, erexerunt. Quinetiam vniuerso loco tum sepulcri, vnde Christus resurrexit, tum Caluariæ muro vndique circundato, eum pro suo abitratu exornare cœperunt. Nam primùm sternunt lapidibus, deinde fanum Veneris suprà extruunt: postremò simulacrum in eo statuunt, ad eum sanè finem, vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venerem viderentur colere, & temporis diuturnitate vera causa, cur homines eum locum venerarentur, veniret in obliuionem: quippe cùm Christiani neque eò turò ipsi accedere possent, neq; alijs indicare auderent: sed contrà, omnibus pro certo confirmaretur, in eo loco aliud esse nihil, præter fanum Gentium & Veneris statuam.

S. Helena inuisit Hierosolymam religionis ergò.

Templum Veneris in loco Caluariæ.

At verò tandem locus erutus est, & error, in quo stabiliendo tantoperè laboratum fuerat, manifestò depræhensus, indicio, vtì quidam mẽmorant, Hebræi cuiusdam versùs Orientem habitantis, qui à viro quodam scripto admonitus, locum commonstrauit: sed quæ verior est opinio, monstratione Dei Opt. Max. qui signis quibusdam & somniijs homines ad loci memoriam excitauit. Nam res diuinæ, mea quidẽ sententia, humano indicio non egent, cùm Deo visum sit eas patefacere. Itaque vt primùm locus ille Imperatoris mandato fuit perpurgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, vnde Christus resurrexit, emersit: in altera autem parte eiusdem loci tres inuentæ sunt cruces, & aliud ligniculum seperatim, quod tabulę gessit similitudinem, verbis & literis non Hebraicis solùm, verùm etiam Græcis & Latinis inscriptum: quæ verba ac literæ non aliud complectebantur, quàm Iesum Nazarenum regem Iudæorum. Hæc ipsa verba, sicut in sacro Euangeliorum libro commemoratum est, mandato Pilati Præsidis Iudææ, supra caput Christi scripta fuerunt. Cæterùm adhuc erat perdifficile, Crucem Domini à reliquis duabus internoscere discernereque, præsertim cùm non illius modò inscriptio ab ea diuulsa distractaque esset, verùm etiam ipsæ tres cruces promiscuè proiectę, ordine earum, vt est verisimile, eo tempore, quo corpora illis suffixa ablata erant, penitùs confuso & perturbato. Nam cùm milites Iesum in cruce mortuum reperissent, eum inde sublatum, primùm vtì literis sacris proditum est, sepeliendum tradiderunt. Deinde quò latronibus vtrinque suspensis mortem maturarent, eorum crura confregerunt. Postremò cruces nullo ordine, aliam alio in loco, proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuisse de crucibus ordine, quo priùs erant, reponendis, præsertim cùm singuli festinarent domum antè redire, quàm aduesperascaret, & non ducerent operæprecium, in crucibus hominum per vim interfectorum, ordine collocandis aliquid temporis consumere? Quare cùm diuinum Crucis Dominicæ lignum hac de causa adhuc etiam ignotum esset, & diuiniore quodã, quàm quod sit in humana situm potestate, egeret indicio, eiusmodi quiddam accidisse constat:

Tres cruces inuentæ. Iohan. 19.

Matth. 27. Iohan. 19.

Nobilis quædam mulier Hierosolymis in morbum grauissimum, eumque planè insanabilem fortè inciderat: ad quam in lecto decumbentem Macarius Episcopus Hierosolymorum, sibi Imperatoris matre & alijs, quos ipse circùm se habebat, assumptis

venit: atque vt primùm precatus est, dederatque inspectantibus istud signum, nimirùm eam esse Domini Crucē, quæ mulieri adhibita, morbo illam liberaret: singulas cruces allatas mulieri admouit. Verùm duabus illarum appositis, factum quidem ineptum & planè ridiculum visum est: quippe mors nihilo minùs mulierem erat iamiam occupatura. Sed simul vt tertia itidem fuit ei adhibita, derepentè aperuit oculos, & collectis viribus, extemplò è cubili sana exilijt. Fertur item, mortuum Crucis virtute simili ratione ad vitam reuocatum. Huius autem Crucis salutaris, iamtum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hierosolymis in capsa argentea custoditur: reliqua verò ab Imperatrice ad filium Constantinum deportata est. Quòd ad clauos attinet, quibus corpus Christi confixum erat, memorant Imperatorem ex illis sibi confecisse galeam & frænum equi, vt scriptum est à Zacharia prophera, & à quo prædictum, quòd in tempore isto illud, quod sit in frænum equi, (his enim ferè verbis vtitur propheta) sanctum esset Domino omnipotenti. Ista quidem vt olim præcognita à sanctis Prophetis præuisaque fuêre, sic posteà factis planè admirabilibus tum confirmata, cùm Deo tempus visum est eiusmodi rebus opportunum. Neque certè tantoperè mirandum, præsertim cùm ipsi Gentiles ingenuè fateantur hoc esse Sibyllæ carmen:

Crux Domini sanat fœminam moribundam, itēque mortuum.

Zach. 14.

Carmen Sibyllę de Cruce Christi.

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit.

Istud enim ita esse, nemo, etiam si acri studio contrà pugnare voluerit, pernegabit. Quare & lignum crucis, & eius veneratio à Sibylla præsignificata est. Sunt hæc quidem à nobis, sicuti accepimus, commemorata: quandoquidem ea ex viris, qui illa accuratè nôrint, & ad quos eorum cognitio à patribus ad liberos successione quadam deriuata, peruenerit, & qui eadem ipsa pro facultate literis prodere posterisque relinquere studuerint, audiuimus.

DIVI EPHRÆM SERMO DE SANCTA ET VIVIFICA CRVCE.

NOS Christiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, postesque nostros preciosa ac viuifica Cruce coronemus, dicentes cum Apostolo Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Pingamus in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus, viuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi reseratrix, profligatrix hæreseum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc, ô Christiane, armaturam diebus singulis & noctibus, horis atque momentis, in omni loco circunferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias: sed siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operi insistas, siue manduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmittas flumina, hac te lorica circuntege, membraque tua omnia salutari signo exorna, atque circunsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo consPecto, aduersariæ potestates contritæ trementesque recedunt. Crux ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit. Hæc eliminauit errores, viamque monstrauit. Hæc ab Ortu Solis & Occasu, à Septentrione & Meridie collegit gentes, atque in vnam Ecclesiam, in vna fide, sub vno capite in charitate connexuit. Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus est.

Galat. 6. Nota rium antiquitatis.

Efficacia signi S. Crucis.

Quod os, quæ labia, quæ lingua dignè pro merito laudare poterit victricia arma æterni Imperatoris nostri Christi? Crux Caluariæ in loco defixa, mox vitæ nostræ felicissimum botrum sine opere humano pullulauit. Hoc denique, preciosissimo ligno, Christus Deus noster inferni voracissimum dirupit ventrem, nimisque patulum diaboli obstruxit os. Eo consPecto, contremuit mors, omnesque, quos à primo homine vsque ad id temporis sub ditione sua tenuerat vinctos, dimisit. Crucis armis accincti sancti Apostoli, omnem inimici calcauêre virtutem. Hac se thoracis vice munientes milites Christi, beatissimi martyres, omnes artes & inuentiones, atrocitatesque tyrannorum superârunt. Hanc baiulantes sancti monachi seculo valefacentes, summo cum gaudio & alacritate in solitudinibus, & montibus, & speluncis, cauernisque terræ sibi sedes elegerunt. O ineffabilem immensamque bonitatem benignissimi Dei, qui tam magna, tamque præclara munera, humano generi Crucis indulsit vexillum. Hæc autem sancta Crux rursus in consummatione seculi, cùm secun-

dus

dus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & Angelicorum exercituum infinita multitudine, apparebit in cælo, inimicos quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumque cælestis Imperatoris annuncians. Matth. 24.

De preciosissima & viuifica, diuinaque Cruce hactenùs diximus, etsi plura his dici poterant, ac fortasse debuerant.

IN LAVDEM SANCTÆ ET VIVIFICÆ CRVCIS SERMO BEATI IOHANNIS DAMASCENI: LIB. IIII. *cap.* 12. *de Orthodoxa fide.*

SERMO Crucis, ijs qui pereunt, stultitia est: nobis autem, qui salute respiramus, virtus Dei est. Nam spiritualis omnia dijudicat: Animalis verò homo non susc ipit ea, quæ spiritûs sunt. Stultitia enim ijs, qui fidem non susc ipiunt, & bonitatem & omnipotentiam Dei non existimant, sed humanis & naturalibus cogitationibus diuina scrutantur. Omnia nanque Dei sunt super naturam, adhuc & super sermonem & mentem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad esse, & cuius gratia deduxerit Deus vniuersa? Si naturalibus cogitationibus inuenire voluerit, non apprænender. Animalis enim est hæc indagatio, & dæmoniaca. Si quis verò fide manuductus, bonitatem, omnipotentiam, veritatem, sapientiam, iustitiam & diuinitatem cogitet, inueniet omnia leuia, & plana, & viam rectam. Sine enim fide impossibile est saluari: nam fide omnia, & humana, & spiritualia, constant. Neque enim agricola sine fide incidit terræ sulcum, neque mercator paruo ligno suam ipsius animam insano maris pelago committit: non nuptiæ fiunt, aliud quicquam in vita sine fide. Fide intelligimus, ex nihilo ad esse omnia Dei virtute deducta esse. Omnia & diuina, & humana, fide dirigimus. Fides autem est inscrutabilis consensus. 1. Cor. 1. 2. Cor. 2.

Omnis igitur actio & miraculifera operatio Christi, maxima, diuina & summè admiranda: omnium tamen admirabilissimum, est preciosa ipsius Crux. Per nullum enim aliud mors primi parentis destructa est, & primi parentis peccatum solutum, infernus spoliatus, resurrectio donata, virtus nobis contemnendi præsentia, mortemque ipsam elargita, ad antiquam beatitudinem regressio reparata, portæ paradisi patefactæ, natura nostra in dexteris Dei sedens, filij Dei & hæredes nos facti, nisi per Crucem Domini nostri Iesu Christi. Per ipsam enim hæc omnia mirificè sunt implcta. Nam quicunque baptizati sumus in Christo, vt inquit Apostolus, in morte eius baptizati sumus: & quicunque in Christo baptizati sumus, Christum induimus. Christus autem est Dei virtus & sapientia. Ecce mors Christi, id est, Crux, hypostatica Dei virtute, & sapientia circundedit nos. Virtus siquidem Dei est verbum Crucis, aut quia potentia Dei, id est, contra mortem victoria, per ipsam nobis manifestata est, aut quia, quemadmodùm quatuor extrema Crucis per medium centrum continentur & constringuntur, sic per Dei virtutem altitudo & profunditas, longitudo & latitudo, id est, omnis visibilis & inuisibilis creatura continetur. Crux Christi quid nobis contulerit. Rom. 6. Galat. 3. 1. Cor. 1.

Hæc nobis signum data est super frontem, quemadmodùm Israëli circunciso. Per ipsam enim fideles ab infidelibus & distamus, & discernimur. Ipsa est scutum, & arma, & trophæum aduersùs diabolum. Ipsa signaculum, vt non tangat nos extermi- Exod. 12. nator, vt inquit scriptura. Ipsa iacentium erectio, stantium firmamentum, baculus debilium, pastorum virga, conuertentium manuductio, proficientium perfectio, animæ salus & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum causa, peccati destructio, arbor resurrectionis, lignum vitæ æternæ: ipsum nimirùm preciosum lignum, & perquàm verè venerandum, in quo semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit, atque vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum. Clauique, & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula adoranda, quæ sunt præsepe, spelunca, golgotha, Saluatoris viuificum sepulcrum, Sion Ecclesiarum propugnaculum, & similia: vt Deiparens ait Dauid: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quòd autem Crucem dicat, ostendit quod sequitur: Resurge Domine in requiem tuam: sequitur enim Crucem resurrectio. Si enim amatorum desiderabilis domus, & lectus, & amictus: multo magis Domini & Saluatoris nostri, per quæ saluati sumus. Crux adoranda. Psal. 131.

Adoramus etiam figuram preciosæ & viuificæ Crucis, tametsi ex alia materia fa-

cta est, non materiam venerantes, (absit enim) sed figuram, tanquam Christi signum.
Matth.24. Dixit enim Discipulis suis contestans: Tunc apparebit signum filij hominis in cælo,
Mar.16. Crucem dicens. Et idcircò mulieribus dixit resurrectionis Angelus: Iesum quæritis
1.Cor.1. Nazarenum crucifixum. Et Apostolus: Nos autem prædicamus Iesum Christum, & ipsum crucifixum. Multi enim Christi & Saluatores, sed vnus crucifixus. Non dixit, lancea perfossum, sed crucifixum. Adorandum est igitur signum Christi: vbi enim fuerit signum eius, illic & ipse erit. Materia autem, ex qua figura Crucis exprimitur, siue sit aurum, siue lapides preciosi, aut alia quæuis materia, post figurationem, si contingat dissolui, non adoranda. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus, ipsi reuerentiam pietatisque cultum exhibentes.

Genes.2. Hanc preciosam Crucem præfigurauit vitæ lignum, quod in paradiso plantatum
Gen.48. est à Deo. Nam posteaquàm per lignum mors allata est, oportebat per lignum donari vitam, & resurrectionem. Iacob adorans summitatem virgæ, alternatis cancellatisque manibus filios Ioseph benedicens, signum Crucis manifestissimè describit. Virga
Hebr.11. Mosaica in similitudine Crucis mare percussit, & saluauit Israël, Pharaonem autem
Exod.14. submersit. Manus cruciformiter extensæ, Amalech repulerunt. Ligno amara aqua dul-
Exod.17. cis facta est, & petra rupta, & profundens fluenta. Virga Aaron, sacri Pontificatus
Exod. 15. insigne fuit. Serpens in ligno triumphatus, qui mortuus est, ligno mortuum viden-
Num. 17. tes inimicum saluante, & credentes, quòd Christus in carne peccati, peccatum non
Num 21. sciente, in Cruce peccata affixit. Magnus Moses clamat: Videbitis vitam vestram pen-
Deut. 28. dentem in ligno ante oculos vestros. Et Esaias: Tota die expandi manus meas ad po-
Esa. 65. pulum discredentem, & contradicentem. Qui hanc igitur adorant, participes fiunt Christi crucifixi, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE INVENTIONE SANCTAE CRVCIS.

HODIE, fratres charissimi, quia Crucis inuentionem colimus, quasi reperto communi totius mundi thesauro, communiter in Chri-
Luc. 15. sto gaudere debemus: & sicut ille, inuenta perdita oue, vel drachma, conuocatis amicis & vicinis, congratulatus est: ita & nos, in-
Galat. 6. uento eo, non quod ipse perdiderat, sed quo nos perditos acquisierat, iustum est gloriari, præsertim cùm Apostolus dicat: Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi: tantoque propensiùs spiritualem lætitiam alacri debemus mente concipere, quanto non ignoramus & ipsum humanæ salutis inimicum amariùs susspirare. Gaudebat nanque diabolus ad euadendum ignominiosæ suæ confusionis opprobrium, quòd triumphale vexillum, sub quo perdiderat, sub quo prostratus & captiuatus fuerat, eatenùs maneret occultum, & ruinæ suæ dedecus, quod succumbendo pertulerat, suppresso signo victoriæ, compensabat. At vbi repertum est, vbi cum tanta gloria Christianæ deuotioni & pietati perpendit esse conspicuum, erubescit se vbique iam videre prostratum,
Signũ Crucis quid indicet. quia vbique titulum diuinæ victoriæ cernit erectum. Vbicunque enim signum Crucis erigitur, illic procul dubiò & Christi victoria, & diaboli captiuitas denotatur.

Porrò autem veternosus hostis per lignum primum hominem vicerat, omnémque illius progeniem per quinque millia ferè annorum, tanquam seruum sub iugo suæ
Psal.18. tyrannidis opprimebat. Venit autem Dei filius, tanquam gigas ad currendam viam, vt debellaret aëreas potestates, & lignum ligno oppositit, dum per Crucis amaritudinem expuit venenatam pomi illius vetiti voluptatem. Primus scilicet homo cùm manum ad arborem, diabolo suadente, porrexit, tanquam lignæ tabulæ chirographum
for. * pactio nis dediticiæ seruitutis inscripsit. Secundus homo cùm in Cruce manus extendit, cautionem illam lethiferæ * passionis obliterando deleuit. Per lignum ergo serui facti, per lignum sumus libertati pristinæ restituti. Per lignum de Paradiso fueramus electi, per lignum sumus ad patriam reuocati. Et qui per lignum inimici deputati fuimus, per sacramentum Crucis in amicitiam Dei, & in Angelorum concordiam reconciliati su-
Ephes.2. mus, testante Apostolo, qui de Christo ad Ephesios loquens: Ipse est, inquit, pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ dissoluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per Crucem interficiens inimicitias in semetipso.

Hoc

Hoc denique salutis humanæ vexillum non solùm lex per quasdam typicas intelligentias & ænigmata præfigurat, sed & omnium Prophetarum oracula, & cuncta veteris instrumenti veneratur authoritas. Quæ est enim sacri eloquij pagina, quæ Crucis mysterium non redoleat, & ad hoc, quasi ad totius humanæ salutis caput atque principium non intendat? Ex quibus nimirùm non ociosùm credimus, si aliqua hîc testimonia, quæ Crucis mysterium innuant, proferamus, vt per ea, quæ hîc breui sermone perstringimus, ad illa etiam, quæ tacentur, facilioris intelligentiæ aditum præbeamus. Primus igitur Abraham accedat in medium, qui dum immolare Deo filium voluit, cuncta penè per ordinem passionis Dominicæ sacramenta signauit. Sicut enim Abraham, qui Pater excelsus dicitur, vnicum & dilectum filium offerre Deo non dubitauit: ita & summus Pater vnigenitum dilectumque Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portauit, quibus erat imponendus: ita quoque Christus Crucis suæ gestauit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem serui illi procùl dimissi, Iudæos significant: qui cùm seruiliter viuerent, & carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam paupertatem Christi: atque ideò non ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificij. Cur autem duo serui, nisi quia peccante Salomone, ex vna Israëlitica plebe duo facti sunt populi? Quibus vtrisque sæpè per Prophetas dicitur: Auersatrix Israël, & præuaricatrix Iuda. Asinus autem ille, quo tunc vtebatur Abraham, insensata erat stultitia Iudæorum. Illa planè bruta stultitia omnia sacramenta portabat, quæ tamen quid ferret, velut irrationale animal, ignorabat. Iam verò quid est, quod dictum est eis: Expectate hîc cum asino: postquàm autem adorauerimus, reuertemur ad vos? Audi Apostolum: Cæcitas, inquit, ex parte Israël facta est, vt plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Quid est enim, quod dicitur: Cæcitas ex parte Israël facta est? Hoc est videlicet: Expectate hîc cum asino. Vt plenitudo gentium intraret: hoc est: Postquàm adorauerimus. Vbi videlicet sacrificium Dominicæ Crucis impletum, per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem sequitur, Et sic omnis Israël saluus fieret: hoc est: Reuertemur ad vos. Quid est autem, quòd aries inter vepres hærens cornibus inuenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet: duo siquidem ligna inuicèm componuntur, & sic Crucis speciem reddunt. Hinc est enim, quòd de Christo scriptum est: Cornua sunt in manibus eius. Hærens ergo cornibus aries, Christus est crucifixus inter aculeatas & vulnificas Iudæorum iniquitates, sicut ipse per Hieremiam conqueritur, dicens: Spinis peccatorum suorum circundederunt me populus hic. Peracto sacrificio, dicitur Abrahæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes: & postquàm Dominus dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos: paulopòst in eodem psalmo subicit, Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium: quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Oblato itaque Abraham filio, & pro eo ariete immolato, appellauit nomen loci illius, Dominus videt: quia Redemptor noster, postquàm in ara Crucis oblatus mortis nostræ debitum soluit, videndum se deinceps fidelium suorum obtutibus præbuit: vt nimirùm redempti omnes illum iam per fidem videant, qui eatenùs fidei oculos non habebant.

S. Crucis typi. Genes. 22. Genes. 49. Esa. 49. Ephes. 5. Genes. 48. Exod. 3. Jerem. 3. Rom. 11. Habac. 3. Psal. 21.

Verùm nos, dum sacrificantem Abraham aliquanto longiori sermone prosequimur, ab alijs, quæ dicenda sunt, diutiùs præpedimur. Hoc nempe Crucis mysterium & Iacob figuraliter expressit, cùm de Christo inter reliqua verba benedictionis intulit, dicens: Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Stola Christi & pallium, multitudo est gentium: quas tunc Dominus induit, quando sibi eas per gratiam redemptionis adiunxit, sicut per Prophetam pollicetur, dicens: Viuo ego, dicit Dominus, nisi hos omnes induam sicut vestimentum. Stolam ergo suam Dominus in vino, & pallium in sanguine vuæ lauit, quando sicut botrus in Crucis ligno pependit. Tunc enim ex latere eius sanguis & aqua profluxit. Sed aqua nos abluit, sanguine redemit: nimirùm vt exhiberet sibi sponsam non habentem maculam, neq; rugam. Crucis mysterium idem Iacob tunc etiam patenter exhibuit, quando iuniorem Ephraim Manasse primogenito præferens, in modum crucis super eos brachia permutauit. Per Crucem nanq; factum est, vt populus gentiũ, tanquam primogeniti iure præreptо, populũ præcederet Iudæorum. Illud quoque, quod in Exodo legitur, ad Dominicæ Crucis refertur proculdubiò sacramentum. Dixit enim Dominus ad Moysem: Proijce virgam, quam in manu gestas, in terram: & proiecit, & versa est in colubrum.

Expauit ilicò Moyſes,& fugit. Et ait illi Dominus: Appræhende caudam eius: & appræhendit,factusque eſt iterùm virga. Cuncti liquidò nouimus, quia ſerpens ſuaſit homini mortem. Ergo mors à ſerpente. Quis autem virga, niſi Chriſtus, de quo Propheta dicit: Quia egredietur virga de radice Ieſſe? Virga itaque in ſerpentem, Chriſtus in mortem. Moyſes autem expauit & fugit: quia ſuſpenſo in Cruce, vel moriente Domino, omnis ille Apoſtolorum numerus tremefactus expauit, & à certæ ſpei ac firmæ fidei ſoliditate receſſit. Quia verò cauda, extrema pars corporis eſt, quid niſi finem Dominicæ ſignificat paſſionis? Moyſes igitur caudam appræhendit, & nihil in virga vltrà ſerpentis apparuit: quia completo Dominicæ paſſionis, Crucisque myſterio,& fidelis quiſque tunc ad fidem redijt,& Chriſtus,conſumpta morte,idipſum in ſe, quod fuerat,per reſurrectionis gloriam reparauit.

Geneſ. 3.

Eſa. 11.

Iam verò quid eſt,quòd Iſraëlitica plebs poſtibus domorum de ſanguine agni iubetur imponere,niſi vt nos præfiguret Crucem Chriſti, qui verus eſt agnus, in fronte portare? Ad veſperam ſiquidem immolabatur agnus,& in veſpera mundi paſſus eſt Chriſtus. Liniuntur vtrique poſtes,ne vaſtator Angelus audeat inferre perniciem: & nos Crucis vexillum in corde geſtamus & fronte, ne repentinus hoſtis irruens, valeat auferre ſalutem. Vnde & ſecuri canimus: Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui Domine. Quod tamen ſecuriùs digniusque cantamus,ſi rubro iam mari tranſmiſſo, & hoſte demerſo,tympanum cum Maria Moyſi ſorore deferimus. Quid eſt autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me. Qui enim carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifigit, qui membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, abſtinendo mortificat, ille verè cum Maria tympanum portat, quia ſemetipſum à noxijs terrenæ voluptatis humoribus aridum ſeruat. Iuxta rationis igitur conſequentiam,& hîc tympanum Crucis myſterium non obſcurè deſignat. Præterea & illud non inconuenienter occurrit, quòd videlicet Iſraëliticus populus in Marath aduersùs Moyſem murmurat, vociferans ſcilicet, non ſe poſſe reperire, quod bibat. Tunc oſtendit Moyſi Dominus lignum: quod cùm ille miſiſſet in amariſſimas aquas, in dulcedinem protinùs ſunt conuerſæ. Quid enim amaræ illæ aquæ, niſi occidentis literæ, & duræ atque inſipidæ legis ſpeciem tenent? Scriptum eſt enim: Conſtituit populo ſuo Dominus legem & iudicia,& tentauit eum. Et alibi: Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent. Cui tamen legi ſi confeſſio Crucis & Dominicę paſſionis myſterium copulatur, protinùs quod amarum fuerat, in ſpiritalis intelligentiæ dulcedinem vertitur.

Pſal. 4.

Exod.15.

Luc.8.

Exod.15.

Ibidem.

Ezech.33.

Notandum autem iuxta veritatem hiſtoriæ, quòd aqua in dulcedinem verſa, ſubinde populus venit in Helim, vbi erant duodecim fontes aquarum,& ſeptuaginta palmæ. Quid enim duodecim fontes, niſi duodecim ſunt Apoſtoli, quos Dominus ad hoc conſtituit, vt arida & ſqualentia humani generis pectora, ſuæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid verò ſeptuaginta palmarum arbores, niſi totidem ſunt diſcipuli, quos ante faciem ſuam idcirco miſit, vt per eos victoriæ ſuæ palmas mundus agnoſceret? Et certè ſatis congruè videtur conſequentium rerum ordo diſpoſitus, vt primò populus duceretur ad literam legis, à qua nimirùm, dum amara fuit, tranſire non potuit. At poſtquàm eſt per lignum vitæ dulcis effecta, & intelligi ſpiritualiter cœpit, ilicò Dei populus de veteri teſtamento ad Apoſtolicos fontes & palmarum arbores, id eſt, ad Euangelij gratiam tranſijt. Et benè poſt acceptum Decalogum ſeptuplus prædicatorum numerus conſtituitur, quia per ſeptiformem ſancti ſpiritûs gratiam omne mandatum diuinæ legis impletur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis, palmarum videntur nomine figurari, dum & ipſa Crux iurè dicenda ſit palma: quia in ea ſcilicet facta eſt de proſtrato mundi hoſte victoria, ſicut de ipſa Cruce ſponſus ad ſponſam: Dixi, inquit, aſcendam in palmam, appræhendam fructus eius, & erunt vbera tua ſicut botri vineæ, & odores tui ſicut malorum, guttur tuum ſicut vinum optimum. Fructus nempe Crucis, omnes electi ſunt.

Luc.10.

Cant.7.

Aſcendit igitur Dominus palmam, & appræhendit fructus eius: quia mox vt in Cruce pro noſtra ſalute pependit, omnes electos ad ſemetipſum per amoris deſiderium traxit. Et tunc ſancta Eccleſia per duorum teſtamentorum vbera, ſpiritalis cœpit lætitiæ vina diffundere, atque odorem cæleſtis concupiſcentiæ naribus humanarum mentium inſpirare, vt incitata ad obſequendum mens noſtra, ſibi gratulans dicat: Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Quod profectò & petra illa Horeb in Raphidim, ſatis expreſè denunciat, quam virga Moyſes, Domino

Cant.1.

Exod.17.

mino iubente, percussit, & aquas elicuit. Hanc sanè petram Christi tenuisse figuram & Apóstolus testatur, cùm dicit: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Huic itaque petræ lignum Crucis accessit, & mox tanquam aquæ profluentis inundantiam, sancti Spiritûs larga dona profudit. Ad quas nimirùm hauriendas aquas omnes sitientes inuitat ipse, cùm dicit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (inquit Euangelista) dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. 1. Cor. 10. Iohan. 7.

Sed quid in reliquis diuriùs immoramur, dum constet esse perspicuum, quòd & ipsæ tabulæ, quæ Dei digito scriptæ sunt, Crucis Dominicæ prætulerint sacramentum? Decem nanque præcepta in eis scripta sunt, & denarius numerus per X literam, quæ Crucis exprimit speciem, designatur. In hac sanè litera, quæ denarium in se continet numerum, sic vnus apex à summo in imum per obliquum ducitur, vt alter quoque non dispar per transuersam lineam, productis vtrinque brachijs, compingatur. Et sic apicis vtriusque facta complexio, non solùm exteriorem Crucis prætendit imaginem, sed & mysticam eius quandam videtur indicare virtutem. Dicit enim Dominus: Non veni soluere legem, sed adimplere. Tabulæ legis, typus Crucis. Matth. 5.

Per Crucis itaque sacramentum, præcepta veteris instrumenti Euangelicæ gratiæ copulauit, & (vt ita loquar) duo testamenta velut vnius doctrinæ corpus effecit. Et primò quidem datæ sunt tabulæ, sed protinùs sunt, populo præuaricante, effractæ: secundò verò dantur tabulæ, sed perpetuò permansuræ. Planè priores tabulæ priscæ legis tenuêre figuram, quæ à sui cultûs obsequio erat postmodùm defectura. Postea verò dantur tabulæ, sed non franguntur: quia noui testamenti gratia, quæ per Crucis est solidata mysterium, nullum nouit habere defectum. Porrò autem nec arca illa veteris testamenti, beatæ Crucis credenda est caruisse thesauris. Crucis nanque incomparabiles diuitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figurarum suarum atque ænigmatum mysteria militabat. Eius quippe extunc iam erat miniſtra, imago scilicet veritatis, & initium plenitudinis. Arca scilicet, sancta erat Ecclesia. Tria verò continebantur in arca, duæ videlicet lapideæ tabulæ, quæ profectò duorum testamentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas etiam Crucis in se mysterium continere suprà docuimus. Vrna quoque aurea, habens manna. Hæc profectò puram atque synceram carnem Redemptoris exprimit, quæ proculdubiò dulcedinem perpetuæ diuinitatis includit. Quæ dulcedo extunc in palato nostrarum mentium sapuit, ex quo miles pendentis in Cruce Domini latus aperuit, cùm botrus videlicet expressius est, qui dum calcaretur, torcular calcauit solus. Tertiò in arca fuit virga Aaron, quæ post ariditatem floruit. Quę nimirùm quid aliud significat, nisi summi veriqúe Pontificis nostri illud salutare vexillum, immortalis memoriæ semper viriditate floridum, & exuberantium fructuum fertilitate fœcundum? Crux enim semper viret in spe, floret in fide, fructificat in charitate. Et postquàm à terreno cæspite præcisa est, frondet: quia quisquis per amorem Crucis à terrenis desiderijs ipsam mentis radicem præcidit, ad hæreditatem immarcescibilem capessendam, & semper virentia æternæ vitæ pascua conualescit. Hebr. 9. Arca, sancta Ecclesia. Iohan. 19. Num. 17.

Verùm quid ampliùs de laude beatæ Crucis edisseram, quandoquidem omnia illa sacrificia, quæ sub legalium cæremoniarum ritu offerri iubentur, ad hoc vnum singulare verumque sacrificium, quod in ara Crucis oblatum est, referantur? Per vitulum nanque, qui de armento offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de Patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirùm aratro Crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit, & ex Spiritûs sancti semine virtutum nos fruge ditauit. Hic vitulus sine macula non in tabernaculo, sed ante ostium eius à filijs Aaron offerebatur: quia & Dominus, qui sine peccato est, sub Anna & Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, quia mundi peccata deterſit. Ipse hœdus, quia authorem peccati diabolum Crucis gladio iugulauit. Ipse columba, in cuius nimirùm specie Spiritus sanctus super eum ad Iordanis fluenta descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis author existit, sicut sibi à sponsa dicitur: Speciosæ genæ tuæ sicut turris. Eandem porrò viuificæ Crucis hostiam designabat & vitula illa rufa, quæ ætate quidem integra, sed iugi esse iubetur ignara. Rufa nimirùm vitula, caro est Saluatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad passionem venit, sed eius collum iugum peccati cuiuslibet non attriuit. Qui vitulam offerunt, immundi sunt: & qui Christum crucifigunt, vnde mundus abluitur, ipsi damnabiliter inquinantur. Qui verò cinerem colligens extra castra proijcit, mundus est: quia quicunque Cru- Sacrificia veteris legis quid significarint. Exod. 29. Cant. 1. Num. 19.

cis Dominicæ passionisque mysterium per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministerium purgant.

Sed quibusdam fortasse displiceat, quòd nos ad laudem Crucis tot sacri eloquij exempla congerimus, & velut instructam instrumenti veteris aciem huic regio vexillo prorsus intentam parére monstramus. Quibus certè quid aliud dicendum est, nisi quod Apostolus perhibet, dicens: Verbum Crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem, qui salui fiunt, id est, nobis, virtus Dei est? Quicquid enim de Crucis laude disserimus, in eius non ambigitur redundare præconium, qui Crucis illustrauit propria morte vexillum. 1. Cor. 1.

Per hæc itaque, fratres mei, quæ dicta sunt, liquidò colligere possumus, quia hoc cælestis victoriæ signum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquæ vinculis absoluendus, ab ipso mundi principio patres adorant, Prophetæ prænunciant, omnesque sacrarum scripturarum paginæ præfigurant. Quippe quod nos adoramus in munere, illi iam venerabantur in fide: Et quod apud illos erat quibusdam ænigmatibus figuratum, nos per Mediatoris gratiam iam videmus impletum: vt quod illi * præsagabantur per spiritum, nos iam per corporalem cernamus & amplectamur obtutum. O admiranda Conditoris nostri pia clementia, ô prædicanda singularis nostri Redemptoris humilitas. Atrocissimæ mortis subire dignatus est pœnam, vt nos proueheret ad coronam. Turpissimum Crucis elegit propria voluntate supplicium, vt nos de seruitutis iugo sublimaret ad regnum. Maledici non respuit, vt nos de maledicto legis absolueret. Probrosam mortem pertulit, vt nos ab æternæ mortis opprobrio liberaret. Vnde & Apostolus: Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis, qui pendet in ligno: vt in gentibus benedictio Abrahę fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. Charitas Christi erga nos. * Galat. 3. Deut. 21.

Quia ergo, fratres mei, seruitutis iugo soluti, benedictionem Abrahæ in Christo iam sumus adepti, quid restat, nisi vt ea, quæ gratia præueniente percepimus, etiam per vitæ meritum Redemptoris nostri dona seruemus, ne qui per baptismum in Christo renascimur, secundùm veterem rursus hominem viuentes, ad damnationis eius sententiam reuocemur? Nam & hodiè in Ecclesia illud Dauid canimus: Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Considerandæ nempe sententia, quia non dicitur: Maledicti, qui non renascuntur in sacramentis tuis: sed, Qui declinant à mandatis tuis, quia videlicet non solùm illi maledictionis nexibus sunt obnoxij, quos in Christo aqua baptismatis non regenerat: sed illi etiam, quorum prauitas à rectitudine mandatorum Dei per vitiorum abrupta declinat. Quid ergo prodest, quia de vinculis quis vetustæ maledictionis absoluitur, si per vitam reprobam eisdem vinculis denuò retrudatur? Nam & Apostolus ait: Qui non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, * & maranatha. Vbi æquè notandum, quia non dicit, Qui non renascitur in Dominum nostrum Iesum Christum: sed, Qui non amat: vt etiamsi baptismo probetur quis in Christo renatus, si non sit etiam ex conuersatione commortuus, nequaquàm sit à maledictionis omninò vinculis absolutus. Si enim (iuxta Apostolum) complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et rursus: Si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & conuiuemus. Sed quis ille est, qui non amat Christum? Quis enim nostrûm, si de Christi dilectione consulitur, non protinùs constanter, immò promptissimè se Christum diligere fateatur? Verùm ille non amat Christum, qui non amat Crucem Christi. Et qui sunt, qui Christi Crucem non amant? Audi Paulum, manifesta eos voce notantem: Multi, inquit, ambulant, quos sæpè dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimici Crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus, venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Loquatur & Iacobus: Qui amicus, ait, est huius seculi, inimicus Dei constituitur. Gratia Dei vt conseruanda. Psal. 118. 1. Cor. 16. Rom. 6. 2. Tim. 2. Philip. 3. Iacob. 3.

Quisquis ergo desiderat ab omni vinculo maledictionis absolui, & plenam nouæ gratiæ benedictionem consequi, Crucem diligat, ex qua videlicet omnis plenitudo benedictionis emanat. Per Crucem se Dei mandatis adstringat: Per Crucem effrænis carnis incentiua cohibeat. Sicut enim consentiendo carni, sententiam maledictionis incurrimus: sic refrænando carnem, benedictionis gratiam promeremur. Ex torcular nanque Crucis, largissima benedictionis vnda profluxit, quæ maledictionis antiquæ virus omne deterst. Inde nimirùm stillicidia charismatum cælestium proruperunt, quæ ariditatem humanarum mentium salubriter irrigant, omniumque virtutum Carnis castigatio qd conferat.

virtutum felici fruge fœcundant. Hæc est enim nubes illa, quæ Eliæ sub vestigio hominis in tempore siccitatis apparuit, & mox inundantis pluuiæ copia abundanter erupit. Sic enim scriptura commemorat: Ecce, inquit, nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis ascendisse dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris est aptata Dominicis, designatur. Et benè Crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cùm ad Patrem redijt, sicut per Iohannem dicitur: Sciens Iesus quia venit eius hora, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem. Pascha quippe, transitus dicitur. Et hic transitus per Crucem factus est, sicut dicit Apostolus: Pascha nostrum immolatus est Christus. Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per Crucem est reuersus ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Eliæo miraculum. Nam cùm iuxta Iordanem ligna cæderentur, repentè securis cuiusdam, materiam succidentis, in aquam cecidit. Tunc Propheta lignum in aquam misit, & mox ferrum natauit, atque ad manubrium redijt. Quid est autem securis, nisi sapientia Dei, operata per corpus? Quid ferrum, nisi diuinitas? Quid lignum, nisi humanitas? Et rectè corpus Christi lignum dicitur, quia in ligno pependit. Securis igitur iuxta Iordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia iuxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Iudæos suæ prædicationis austeritate corripere, & velut infructuosas arbores à statu rigidæ superbiæ desecare. Vnde & Ioannes dicit: Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Itaque dum ligna cæduntur, ferrum in aquam de manubrio cecidit: quia dum syluestres Iudæorum mentes Veritas corripit, Diuinitas carnem deferens, ad inferni profunda descendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrum redit: quia corpus Domini, quod in ligno pependerat, in sepulcro ponitur, deinde ex profundis inferi spiritu redeunte surrexit.

3.Reg. 18.

Iohan. 13.

1.Cor. 5.

4.Reg. 6.

Securis mystice.

Luc. 3.

Vnde notandum est, fratres mei, & diligentissimè perpendendum, quia ipse Redemptor noster antè per Crucem transijt, & sic humanitatem suam in paternæ dexteræ gloriam sublimauit. Exemplum quippe nobis exhibuit, vt vnde caput præcessisse cognoscitur, per eandem viam & membra subsequentia gradiantur. Præferimus igitur Crucem in fronte, sed eandem Crucem multo salubriùs recondamus in corde. In vtroque poste sanguinem percussor angelus videat, vt exclusus euadat, non peremptus irrumpat. Nec sibi quispiam de solo signo Crucis applaudat, si veritatem Crucis in operibus non exhibeat. Crucem nempe ille in suis moribus signanter expresserat, qui dicebat: Ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto.

Exod. 12.

Galat. 6.

Mundantes igitur nosmetipsos, charissimi, ab omni inquinamento carnis & spiritûs, accingamur aduersantium vitiorum impetus frangere, carnalis illecebræ passionibus obniare, piè proximorum necessitatibus condescendere, illatas etiam contumelias, seruata charitate, perferre. Sit mens nostra ab omni terrenæ cupiditatis pondere libera, vt sancti desiderij librata pennis, ima iam deserat, atque ad authorem suum rediens, in eius amore suauiter requiescat. Fastidio nobis sint cuncta, quæ cernimus. Ad illa verò, quæ credimus, continui laboris instantia festinemus. Hæc profectò Crux est, quam moribus & actibus nostris debemus imprimere. Hæc est, quam iubemur quotidiè post Dominum baiulare. Qui hanc portat, passioni Redemptoris sui verè communicat. Hoc signum oues ab hœdis in extremo examine segregat, & Iudex, qui reprobos nescit, hunc in suis characterem recognoscit. Quibus autem impressum propriæ mortis stigma considerat, mox ad æternæ vitæ præmia gratus remunerator inuitat: Venite, inquiens, benedicti Patris mei, percipite regnum: Cum quo ipse viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Qualis noxis crux fe-renda.

Luc. 9.

Matth. 25.

Ibidem.

MAR-

MARTYRIVM ILLVSTRE ALEXANDRI PAPAE, ET EVENTII ATQVE THEODVLI PRESBYTERORUM.

Item Quirini & aliorum. Habetur autem in vetustis MS. codicibus, & adstipulantur ei antiquissima Martyrologia. Stylum passim mutauit nonnihil F. Laurentius Surius, sed modicè tantùm.

5. Maij.

QVINTO loco à B. Petro Apostolo Romanæ Vrbis cathedram obtinuit Alexander, sanctitate incomparabilis, ætate quidem iuuenis, sed fide canus. Totius autem populi affectum & beneuolentiam illi gratia diuina conciliârat, ita vt & Senatorum maximam partem conuerterit ad Dominum, & Præfectum quoque Vrbis Hermen cum vxore, sorore & filijs baptizârit, & cum ijs pariter 1250. seruos eius, eorumque vxores & filios: quos quidem Hermes in die sancto Paschæ priùs libertate donatos, ita demum curauit baptizari, baptizatisque multa est dona largitus. Cùm autem hæc ad Traianum principem perlata fuissent, misit is Aurelianum Comitem vtriusque militiæ è Seleucia, vt Christianos omnes interficeret. Vnde nutu Dei eodem anno mortuus est Traianus. Vbi autem ad Vrbem accessit Aurelianus, vniuersus Senatus non minùs ei obsecutus est, atque ipsi principi Traiano. Adiêrunt autem illum templorum pontifices, & ea, quæ gesta erant, inuidiosè criminantes, adeò eius animum iracundia inflammârunt, vt & Hermen Præfectum in vincula conijci, & Alexandrum Papam in carcerem abduci iusserit. Inde verò orta est grandis in populo Romano seditio, quibusdam clamantibus, Viuus ardeat Alexander: alijs vociferantibus, Hermes debet flammis exuri, qui tot hominum millia à deorum cultu auertit, docuitque templa nostra vitare, & deos nostros confringere.

Hermes Præfect⁹ Vrbis credit cum alijs multis.

Cùm autem Hermes Præfectus apud Quirinum tribunum haberetur in vinculis, dixit ei Quirinus: Quæ ratio est, vir illustris, vt vice sacra iudicans, non solùm ad istam iniuriam te redigi velis, verumetiam Præfecturæ honore abdicato, vinculis tanquam priuatum onerari æquanimiter feras? Sanctus Hermes ait: Ego Præfecturam non amisi, sed mutaui. Nam terrena dignitas à terrenis hominibus tollitur & mutatur: dignitas verò cælestis, æterna sublimitate subsistit. Dicit ei Quirinus: Miror te prudentem virum ad tantam stultitiam deuolutum, vt credas te extra hanc vitam aliquid habiturum, cùm humana corpora vsqueadeò in puluerem redigantur, vt ossa ipsa vix perdurent. Hermes ait: Et ego ante hos annos ridebam hæc omnia, & solam hanc mortalem atque carnalem vitam esse putabam, eamque in precio habendam existimabam. Dixit Quirinus: Certiorem me, quæso, effice aliam esse vitam post hanc, vt rectè te credidisse cognoscam. Hermes dixit: Sanctus Alexander episcopus, qui habetur in vinculis, hæc me docuit. His auditis, Quirinus cœpit maledicere Alexandro, aitque: Domine mi, vir illustris, redi ad sanitatem, recipe Præfecturam, recipe patrimonium & familiam & ornamenta domûs tuæ. Hac enim causa misit me dominus meus Aurelianus, Comes vtriusque militiæ, vt si sacrificare dijs velis, maneat tibi Præfectura, posisque te vlcisci de inimicis tuis, qui insultant casibus tuis. Hermes dixit: Non me permisisti id tibi explicare, quod ex me audire voluisti. Respondit Quirinus: Ego ex te scire volebam, num rectè credidisses: & tu mihi nominâsti hominem maleficum, quem ego in vinculis habeo in imo carcere: cuius sceleratihominis, qui te euertit, cùm ex te nomen audiuissem, te ampliùs audire non sustinui. Video enim te instar rustici cuiusdam ab illo indutum, qui & te & se decepit, homo miserrimus, in vinculis & tenebris constitutus, atque pro suis sceleribus forsitan flammis exurendus. Sed si quid tamen potest, liberet & te & se. Hermes dixit: Domino meo Iesu Christo in cruce pendenti Iudæi insultantes dicebant: Si potest, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Illeautem si non abominatus esset eorum pectora, perfidiæ squalore plena, vidissetque ex animo illos velle credere, sine dubio descendisset. Et tu igitur si vera loqueris, abi ad eum, & dicito illi: Si vis, vt credam te verum esse Dei præconem, & verum Deum esse quem colis, aut te apud Hermen inueniam, aut Hermen apud te: & omnia quæcunque dixeris mihi, credam. ait Quirinus: Iam quidem super illum & te vincula triplicabo,

Præclara vox eius, & egregius mundi contemptus.

Matth. 27. Luc. 23.

bo, dicamq́ue ei, vt inueniam eum apud te hora cœnandi. Et si hoc efficere potuerit vel tota nocte, credam quòd & me possit edocere.

Cùm ergo abijsset Quirinus, & hæc indicâsset Alexandro, custodesq́ue & seras triplicâsset, S. Alexander in preces incubuit, dicēs: Domine Iesu Christe, qui me in cathedra Apostoli tui Petri sedere voluisti, prœsta, vt salua passione, veniat ad me angelus tuus, qui me hodiè vespertino tempore perducat ad famulum tuum Hermen, & iterùm matutino huc reuocet, nemine sciente, donec ego huc reuersus sim. Primo igitur noctis silentio adfuit puer, faculam ardentem ferens in carcerem, dixitq́ue S. Alexandro: Sequere me. At ille respondit: Viuit Dominus meus Iesus Christus: nisi flexeris mecum genua, & orationem Domini Iesu dixeris, non sequar te. Puer autem, qui videbatur non ampliùs quàm quinque annorum, flexis genibus orauit dimidia ferè hora, surgens q́ue dixit orationem Dominicam. Deinde apprehensa manu dextera S. Alexandri, duxit eū ad fenestram, quę erat clausa, eamq́ue ceu ostium aperiens, cum illo exijt ad Hermen, in ædibus Quirini intra clausum cubiculum manentem. Posteà autem eò aduenies Quirinus, eosq́; inueniens simul extensis manibus orantes, facemq́; ardentem conspiciens, terrore correptus est. Cùm verò illi viderent eum propè amentem, dixerunt ei: Quandoquidem ita apud te cōstitueras, vt si nos, qui corporibus quidem separati, animis autem coniuncti eramus, etiam corporibus coniunctos cerneres, fidem amplectereris: iam crede, quia vides nos. Sed ne fortè putes, ea causa nos tibi à vinculis absolutos ostēdisse, vt possimus euadere, manè rursus nos vinctos inuenies. Tuę enim liberationis causa id fecimus, vt credas Christum Dei filium, verum esse Deum, qui etiam exaudiuit in se credentes, & tibi quoque prœstabit, quicquid ab eo precatus eris. Dicit ei Quirinus: Isthuc verò efficere potuerunt etiam artes magicæ. Respondit Hermes: Num voluntate nostra perrupimus carceres? Tu te crediturum dixisti, si nos pariter videres in eodem loco. Ecce vides nos, quibus custodes triplicâsti. Crede igitur. Nam & ipse Dominus noster Iesus Christus beneficijs conferendis sese manifestauit, cùm illuminaret cæcos, mundaret leprosos, curaret paralyticos, purgaret dæmoniacos, mortuos excitaret. Denique hinc adeò factum est, vt ego huic sancto Papæ Alexandro crederem.

Angelus S. Alexandrū é carcere educit ad ædes Quirini.

Cùm enim vnicus mihi esset filius, isq́; nimio languore vexaretur, cùm adhuc literarum studijs incumberet, à me in Capitolium ductus est & à matre sua: vbi cùm dijs omnibus sacrificâssemus, & pontificibus munera elargiti essemus, ille nihilo minùs mortuus est. Increpante autem me eius nutrice atque dicente, Tu si ad limina S. Petri duxisses eum, & Christo credidisses, hodiè filium tuum haberes incolumem: ego illi respondi, Tu ipsa cæca es & minimè curata: quo ergo pacto filium meum mihi sanum restitues? Illa ait: Si ante hos annos quinque, quibus cæca sum, credidissem Christo, restituti mihi essent oculi mei. Cui ego: Vade, inquam, & crede, & si tibi oculos aperuerit Alexander, credam quòd & meum mihi possit vnicum filium restituere. Abijt illa circa horam tertiam, & eccè hora diei sexta reuersa est ad me sana, imponens q́ue humeris suis mortuum filium meum, ita cœpit currere, vt eam iuuenes vix assequerentur. Et cùm ad Alexandrum hunc veniisset, iactauit puerum ad pedes eius, dicens: Domine, redeat cęcitas ad me, modò iste reuiuiscat. Ait autem Alexander: Sic Christus hunc excitabit, vt tibi semel reformatos non auferat oculos. Cùm autem facta oratione ipse per se veniens reddidisset mihi filium meum viuum & incolumem, abiecimę ad pedes eius, rogans, vt me faceret Christianum. Et sic ego credidi Christo, filioq́ue meo tutorem instituimus, omneq́ue ei contuli matrimonium illius, quædam etiam de meis bonis addidi: cætera verò seruis meis, qui vnà mecum facti sunt Christiani, simul cum libertate donaui: quicquid aūt reliquū fuit, pauperibus erogaui. Nunc planè expeditus, nec confiscationem timeo, nec offensionem hominis perturi reformido, credēs me partē habiturum cū illis, qui pro Christi nomine martyriū obierunt, & ad martyrij coronā peruenerunt.

Mulier cæca videt.

Filius Præfecti mortuus excitatur

His auditis, Quirinus dixit: Lucretur per vos Christus animam meam, sed hoc modo: Habeo filiam adultam, quam volo tradere viro: & illa quidem venusto est adspectu, sed collum eius struma circundat. Hanc vos curate, & ego ei conferam facultates meas omnes, vobiscumque Christum confitebor. Dicit ei Alexander: Adducito eam ad me in carcerem, & tolle boias de collo meo, & impone ei, mancantque apud illam boiæ, & manè saluam illam inuenies. Air ad eum Quirinus: Cùm tu sis hìc in domo mea, quomodò te in carcere inueniam? Respondit ei Alexander: Festinus abi. nam qui me huc adduxit, priùs quàm venias ad carcerē, me eò reducet. His dictis, egressus est Quirinus, & cùm vellet apertū relinquere locum, in quo Hermes clausus tenebatur, dixit

xit ei Alexander & Hermes: Claude more solito: sed cùm nollet, coactus tandem claudit. Cùm autem sibi inuicèm vale dicerent & precarentur, puer ille cum face adfuit, apertaque fenestra, dixit Alexandro: Sequere me. Sequentemque intra horæ punctum reuocauit in carcerem, repositisque vinculis abscessit. Post horam vnam venit Quirinus ad custodes quatuor, quos ad vnam carceris cellam collocârat, & cùm eos inuenisset vigilantes, & claustra omnia integra & obsignata, sicut ea reliquerat, ostium aperiens, sanctum vidit Alexandrum. Itaque procidens ad pedes eius, clamauit, dicens: Quæso Domine, preceris pro me, ne ira Dei, cuius tu es Episcopus, in me concitetur. Respondit Alexander: Deus meus neminem vult perire, sed potiùs conuerti peccatores. Ita cùm in cruce penderet, pro ijs, qui ipsum crucifixerant, deprecatus est. Ait verò Quirinus: Eccè ancilla tua, filia mea. Dicit ei Alexander: Quot homines in hoc carcere inclusi habentur? Respondit Quirinus: Fermè viginti. Ait Alexander: Perquire, num sint inter eos aliqui, qui pro Christi nomine patiantur. Abijt Quirinus, & mox renunciauit Alexandro teneri illic Euentium presbyterum, & Theodulum, qui diceretur ab Oriente venisse presbyter. Dicit ei Alexander: Propera, quæso, & cum honore eos ad me adducito. Interim tolle boias de collo meo, & impone in collum filiæ tuæ. Fecit ita Quirinus, & osculatus pedes S. Alexandri, dixit: Tuis manibus illi boias impone. Quod cùm feciſſet Alexander, vrgere cœpit Quirinum, vt iret. Illo abeunte, eccè puer iterùm cum facula subitò apparuit, dixitque Balbinæ puellæ: Salua esto, & permane in virginitate, & ego efficiam, vt videas sponsum tuum, qui tui amore fudit sanguinem suum. Quibus dictis, disparuit.

Angelus reducit Alexandrum in carcerem.

Luc. 23.

Venit autem pater puellæ Quirinus cum Euentio & Theodulo, & cernens filiam suam sanam, ita exclamauit: Exi ab hac custodia Domine mi Alexander, ne fortè te moras nectente, ignis lapsus è cælo, me consumat. Dicit ei Alexander: Si vis mihi præstare beneficium, hortare omnes, qui sunt in carcere, vt percepto baptismo, fiant Christiani. Respondit Quirinus: Vos Christiani, sancti estis: horum autem alij sunt effractores, alij adulteri, alij malefici, & diuersorum criminum rei. Sanctus Alexander ait: Propter peccatores Dei filius Dominus meus Iesus Christus è cælis descendit, & natus ex virgine, omnes vocat ad veniam. Noli ergo dubitare, sed cura, vt omnes veniant ad me. Tum verò Quirinus dixit omnibus clara voce: Quisquis vult, potest fieri Christianus, eique baptizato permittitur ire, quocunque libitum erit. Venerunt ergo omnes ad Alexandrum, & ille, Deo aperiente os eius, sic locutus est: Filioli, audite me, & credite. Deus, qui fecit cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui fulgura vibrat & tonat, qui occidit & viuificat, cui seruiunt sol & luna, & stellæ, serenus aër & nubilus, itémque pluuiæ: is Deus filium misit è summo cælo, vt ex virgine nasceretur, qui nullum vnquam habuit nascendi initium. Hic verò ad fidem suam cœpit inuitare omne genus humanum. Sed cùm mortales duri & ferrei essent ad credendum, voluit miraculis eos permouere. Itaque cùm in nuptijs vinum defecisset, aquam mutauit in vinum. Enunciauit verò etiam occultas hominum cogitationes, cæcis reformauit visum, mutis eloquium, claudis gressum, profligauit dæmones, curauit vexatos morbis, excitauit mortuos, ventis imperans sedauit tempestates, siccis mare calcauit vestigijs. Cùm autem his visis plurimi in eum crederent, zelo perciti Pharisæi & Iudæi, eum fecerunt crucifigi. Nec ille mori recusauit, cùm id facilè posset, vt mortis nostræ authorem diabolum captiuum abduceret. Mortuus autem, tertia surrexit die, & coram multis testibus in cælum assendit, collata discipulis suis eadem miracula efficiendi facultate. Supremo verò mundi die venturus est ad iudicium, & bonis bona, malis mala redditurus. Vos igitur, si credidistis, date nomina vestra, vt possitis effici Christiani.

Oratio S. Alexandri ad inclusos in carcere.

Iohan. 2.

Cùm autem omnes se credere affirmarent, præcepit Euentio & Theodulo, vt manus eis imponerent, facerentque eos catechumenos. Posteà verò Quirinus cum Balbina filia & omni domo sua baptizatus est, & pariter alij omnes, qui erant in custodia. Baptizatis autem Quirinus vestes albas, easque nouas donauit, apertusque carcer, non multùm visus est ab ecclesia discrepare. Tum verò commentarienſis abijt ad Aurelianum, narrauitque ei omnia, quæ gesta erant. Iratus Aurelianus, iussit ad se adduci Quirinum, dixitque ei: Ego te haud aliter atque filium dilexi: tu autem me irrisisti, deceptus ab Alexandro. Respondit Quirinus: Ego Christianus factus sum. Vis occidere, vis fustigare, vis incendere & ignibus concremare? aliud ego non ero. Quinetiam eos omnes, qui in carcere erant, curaui Christianos fieri, fecique eis copiam recedendi, sed noluerunt visquam progredi. Sanctum quoque Papam Alexandrum & virum illustrem

Captiui oēs credunt, & baptizātur cum Quirino &c.

ſtrem Hermen rogaui, vt abſcederent, & noluerunt. itaque omnes ſunt in carcere, dicuntque qui pro ſceleribus ſuis erant in eum coniecti: Si propter crimina noſtra eramus mortem oppetituri, atque perituri: quanto æquius eſt pro Chriſti nos nomine hac vita priuari? Ego verò rogaui eos omnes, vt baptizarentur, & baptizatos candidis ijsq; nouis indui veſtibus. nam & hoc religio Chriſtiana exigit. Et ecce adſtant omnes paratiad obeundum martyrium, perindè vt famelici ad eſcam inhiant. Tu igitur fac, quod tibi viſum erit. Ira autem inflammatus Aurelianus, iuſſit eius excindi linguam, ita dicens: Linguam tuam aufero, quòd non es veritus tam confidenter tua mihi pandere ſecreta, vt te tacentem iubeam in ꝯculeo torqueri. Quirinus ait: Miſer & infelix, conſule animæ tuæ, ne æterna te tormenta ſuſcipiant. Cùm igitur in ꝯculeo torqueretur Quirinus, & iniurijs Aureliani non cederet, iuſſit tyrannus manus & pedes eius amputari, atque ita demum capite plecti, & corpus eius canibus proijci: quod à Chriſtianis raptum, humatum eſt via Appia in cœmeterio Prætextati.

Mos antiquiſſimus, baptizatos albis indui veſtibus.

Quirinus capite plectitur.

Filia autem eius Balbina in ſancta virginitate permanſit: cui ſæpè oſculanti boias S. Alexandri, quibus curata fuerat, dixit Alexander: Deſine has oſculari boias: inquire autem domini mei Petri Apoſtoli vincula, & ea potiùs oſculare. Albina his auditis, cum multo ſtudio ac deſiderio peruenit tandem ad illa vincula, ijsq; inuentis, gratias egit Domino noſtro Ieſu Chriſto, proſternensq; ſe in orationem, dixit: Benedictum ſit nomen tuum omnipotens Deus, quòd per famulum tuum Alexandrum mihi ancillæ tuæ theſaurum ſpiritalem indicâſti: cœpitq; ea vincula cum multo tremore oſculari, & gratias agere regi cælorum, deditq; ea Theodoræ religioſiſſimæ fœminæ, ſorori S. Hermetis Præfecti vrbis, cuius ab Aureliano decollati corpus illa collegerat, & Salaria vetere ſepelierat non longè ab vrbe Roma V. Calendas Septembris. Porrò beatiſſima virgo Balbina cum fiduciareuertens ad carcerem, B. Alexandri Papæ & ſociorum eius cœpit adhærere veſtigijs, vt pro ipſa Dominum deprecarentur, & ſuis eam colloquijs confirmarent.

Vide antiquitatis pietatẽ & religionem.

Eodem tempore ira percitus Aurelianus impijſſimus, miſſis militibus ſuis, iuſſit Chriſtianos omnes in carcere baptizatos duci ad mare, & naui vetuſtæ impoſitos atque in altum perductos, alligatis collo ſaxis, mergi in profundum. Abijt autem cum illis etiam Chriſti virgo Balbina, glorificans Deum. Deinde Aurelianus præcepit exhiberi ſibi Alexandrum, dixitq; ei: Ego hoc inprimis à te requiro, vt mihi omnia ſecræ veſtræ myſteria exponas, vt ſciam, quamobrem pro Chriſto neſcio quo, optetis potiùs occidi, quàm vinci. Sanctus Alexander dixit: Quod quæris, ſanctum eſt. nos autem non permittimur à Chriſto, ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Ita'ne canis ego ſum? Sanctus Alexander reſpondit: Vtinam verò canis eſſes. nam, quod peius eſt, etiam cane deterior es. Canis enim propter malefacta non luit pœnas ignis æterni, ſed ſemel mortuus, nihil vitæ reliquum habet. Homo autem ad Dei ſimilitudinem factus, ſi per flagitia à Dei ſimilitudine deflectat, reus erit æterni ſupplicij: quemadmodùm apud te reus haberetur, ſi quis auſus ſit imaginem tuam ſiue ſculptam, ſiue fuſam, ſiue pictam violare & conſpurcare. Sed hoc intereſt, quòd tu quidem, cùm ſis temporalis, temporarijs homines pœnis afficis: Deus autem, cùm ſit æternus, pœnas æternas in ignibus ſempiternis à peccatoribus repetit. Aurelianus dixit: Si queſtioni meæ non ſatisfeceris, noueris te verberibus attrectandum. Alexander ait: Quid auſu temerario hæc à me requiris Aurelianeꝰ tyranne, quando ego præter regem meum, qui in cælis eſt, nullum alium timeo? Erras, ſi putas te non credendo, ſed diſcutiendo, à Chriſtianis poſſe erudiri. Aurelianus dixit: Ceſſet iam artificioſa loquacitas. Non enim apud iudicem qualemcunque loqueris, ſed apud eum, cuius potentiam totus orbis expertus eſt.

Chriſtiani multi in mare mergũtur.

Matth. 7.

Alexander ait: Noli iactare potentiam tuam. Propè enim eſt, vt deſinat eſſe potens, qui de ſua potentia gloriatur. Aurelianus dixit: Ideò tibi permittitur adhuc loqui homo miſerrime, quòd vario tormentorum genere citò anima tibi extorquenda eſt. Alexander ait: Nihil nouum facturus es. Quis enim innoxius tuas euaſit manus? Soli illi apud te viuunt, qui ſe negauerunt ſeruos eſſe Domini mei Ieſu Chriſti. Ego autem, quia certus ſum me nunquàm negaturum Dominum meum, neceſſe erit, vt à te interficiar, ſicut & Hermes vir ſanctus, qui modò reuerà illuſtris eſt: & Quirinus, qui iam verè tribunus eſt: denique illi omnes, qui nuper illuminati, migrauerunt ad regna ſiderea. Aurelianus ait: Hoc eſt, quod abs te ſcire volo, quid tandem in cauſa ſit, vt optatius tibi ſit occidi, quàm ſuperari. Alexander reſpondit: Iam dixi tibi, non licere ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Num igitur canis ego ſum? Faceſſant verba tua: iam enim præ-

stò sunt verbera. Alexander dixit: Ego non timeo verbera, quæ cum tempore transeunt, & celeriter finem accipiunt: illa autem tormenta æterna ego timeo, quæ tu non formidas. Tunc iratus Aurelianus, iussit eum leuari in eculeo & torqueri, attractisque vngulis, & lampadibus inflammari. Cumq; diù id facerent, & ille nullam ederet vocem, dixit ei Aurelianus: Cur ita taces? Respondit Alexander: Quia orationis tempore homo Christianus cum Deo loquitur. Dicit ei Aurelianus: Respondeat ea, quæ ex te scisscitor, & iubebo cessari à verberibus. Alexander respondit: Stultissime, ego te reprehendo: non enim curo crudelitatem tuam. Aurelianus ait: Vide ætatem tuam, quæ annum trigesimum non excedit: quare tam pulchram vis perdere iuuentutem? Alexander dixit: Vtinam tu animam non perderes tuam.

S. Alexãder dirè cruciatur.

Pendente autem in eculeo Alexandro, misit ad Aurelianum vxor eius * Seuerina, qui ei diceret: Consule tibi, & missum fac virum iustum Alexandrum. alioquì & tu mala morte periturus es, & me viduam relinques. Aurelianus ait: Amicus est cõiugis meę: idcircò hæc pro eo verba facit. Iussit tamen deponi Alexandrum, & applicari Euentiũ atq; Theodulum. Rogauit autem Alexandrum, quí nam illi essent. Alexander respondit ei: Ambo viri sancti, ambo presbyteri sunt. Admoto autem Euentio, dixit Aurelianus: Ecquis vocaris? Euentius respondit: Nomine carnali Euentius dicor: spiritali autem Christianus sum. Dixit ei Aurelianus: Quando primùm cœpisti esse Christianus? Euentius respondit: Ante annos septuaginta. Nam vndecimo ętatis anno baptizatus sum, vicesimo presbyter ordinatus sum. At nunc annum ago octogesimumprimum, & secundus iam annus est, quòd in carcere dego, & lætor in vinculis. Dicit ei Aurelianus: Consule senectuti tuæ, & nega Christum esse Deum tuum, & efficiam te amicũ meum & diuitem & comitem. Euentius ait: Vbi est sensus tuus? vbi est mens tua? Putabam ego te sapere: sed cæco pectore es, nec potes videre quod Dei est. Itaque miser vel serò intellige te hominem esse mortalem, & age pœnitẽtiam, & crede Christum Dei filium, verum esse Deum, vt possis ad eius misericordiam peruenire. Tum verò Aurelianus iussit, amoto Euentio, deduci ad se Theodulum, eique dixit: Tu ne es ille, qui iussa mea ducis pro nihilo? S. Theodulus respondit: Ego teipsum quoque semper nihili pendo, quòd sanctos Dei varijs supplicijs afficis. Quid enim peccauit Alexander, vt tot eum tormentis subijceres? Aurelianus dixit: Quasi tu immunis sis. Theodulus ait: Credo, fretus Dei misericordia, me à consortio martyrij eius minimè separatum iri.

* Seuera,

S. Euentius grandæuus.

Alexãder & Euentius mittuntur in furnum.

Tunc Aurelianus præcepit furnum vehementer accendi, & Alexandrum atq; Euentium ad dorsum pariter colligatos, simul in ardentem furnum iactari: Theodulum verò sisti ad furnum, vt eorum fractus cruciatu, in dæmonum sacrificia consentiret. Porrò S. Alexander clamauit ad eum: Frater Theodule, festina: veni huc, & esto nobiscum.

Dan. 3.

Nam quartus ille, qui inter tres Hebræos pueros apparuit, etiam nobis adest. Exiliens ergo in furnum Theodulus, gratias egit Deo, ita dicens: Igne nos examinâsti, & non est inuenta in nobis iniquitas. Id cùm nunciatum esset Aureliano, iratus ingemuit, & præ furore angi cœpit. Iussit autem Euentium & Theodulum decollari: Alexandrum autem per tota membra punctis crebertimis compungi, donec deficeret. Cumq; eis tanquam mortuis insultaret, repentè facta est ad eum vox de cælo: Aureliane, his, quibus tu insultas, apertus est paradisus: tibi verò patet tartarus. His auditis, Aurelianus tremore corripitur, dicitq; Seuerinę vxori: Venit ad me iuuenis quidam cum virga ferrea, eaq; ignita, ia ctansq; eam ad pedes meos, dixit: Habes Aureliane, quod egisti. atque ex eo tempore totus contremui, incidiq; in febres, & quid agam ignoro. Ora pro me domina Seuerina Deum tuum, vt ignoscat mihi. Seuerina respondit: Ego verò abibo, & per meipsam illos sepeliam, ne mihi similiter accidat. Itaq; abiens, septimo milliario ab vrbe Roma, via Numentana, in prædio suo Alexandrum & Euentium in vno condidit monumẽto: Theodulum verò alibi sepeliuit. Porrò omnes Romani clerici & viri religiosi, qui ad sanctorum corporum exequias venerant, illic remanserunt. Seuerina autẽ festinans domũ, inuenit Aurelianum mente alienatum, ardentemq; febribus, & mala omnia sibi imputantẽ. Cui dixit Seuerina: Noluisti audire me. iam malè peris, & me viduam relinquis. At ille mox reddidit spiritũ, mandẽs linguã suam. Seuerina aũt induit se cilicio, & tãdiù iacuit ad limina sanctorũ, quos ipsa sepelierat, donec ab Oriente veniret S. Sixtus Episcopus. A quo impetrauit, vt in eodem loco ordinaretur episcopus, qui omni die, quę sunt sancta, martyribus celebraret. Itaq; locus ille habet proprium sacerdotem vsq; in hodiernũ diem. Sanctorũ aũt horum natalis, est V. Nonas Maij: beati aũt Hermetis martyris, V. Calend. Septẽbris: ac per hoc benedictus Deus in sęcula sęculorum,

Occiduntur.

Aurelianus malè perit.

Missæ quotidianæ.

rum, Amen. Hactenùs ex MS. codice. Porrò Damasus de hoc Pontifice Alexãdro inter cætera scribit in Pontificali, eum constituisse aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum: vnde constat, aquæ sacratæ in Ecclesia vsum esse antiquissimum. Aquæ benedictæ vsus peruetustus.

MARTYRIVM SS. ALEXANDRI ET ANTONINÆ

Virginis, authore Simeone Metaphraste.

3. Maij.

VM esset temporibus illis persecutio, & multi fratres prò Christi pietate interfecti fuissent, post multos dies oblata est Festo Præsidi, homini omnis misericordiæ experti, Christiana quædam virgo, quæ Antonina vocabatur, è castello quodam, cui nomen erat Crodamnum. Virgo autem illa honestam vitam egerat, quam & Christus ipse perfectam reddidit in perferendis pro pietate certaminibus, quò diabolum aduersarium expugnare posset. Cùm enim virgo illa crudelissimo Præsidi Festo tradita fuisset, cœpit Festus ipse insidijs virginem aggredi, atque ita illam hortabatur: Domina Antonina, volo te virginem ita honestam & pudicam Dianæ sacerdotem constituere: quinetiam munera & honores tibi conferam, vt & domui meæ imperare possis. Versutiæ Satanæ.

Illa cùm diù tacuisset, vix tandem respondens: Quid, inquit, huiusmodi munera inania mihi largiri vis? At si tu, Feste, mearum diuitiarum particeps esse cupis, crede Domino meo Iesu Christo, & diuitias sempiternas consequeris. Tum Festus: Auertant hoc dij, vt tali Deo ipse credam, homini præsertim in cruce suffixo. Non ego, inquit Antonina, in cruce fixum, & sepultum fuisse inficior: sed eundem illum Deum fuisse confiteor, quippe qui tertia die resurrexit, & nunc sedet ad dexteram Patris sui, sicut scriptum est in psalmo centesimonono: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ad hęc Festus: Multæ istæ tuæ sermonum machinæ, inanes sunt. Cur non potiùs mihi obtemperas, & dijs sacrificas, vt multa libertate fruaris? Tum virgo illa respondit: Ego istiusmodi dijs sensu carentibus non sacrificio: dæmones enim sunt, cùm in lege Dei mei scriptum sit: Omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. At Festus: Tu'ne deos nostros vocas dæmones? Maximè, inquit illa. quibus enim vis nulla inest, quique non consistunt, hi non dij, sed dæmones sunt. His verbis Festus iratus, militibus dixit: Eius maxillas multis alapis verberate, vt paululùm erubescat. Statimque hæc addidit: Per deos omnes, nisi edicto Imperatoris tui Antonina obtemperaueris, pessimis modis te verberatam, in lupanar mitti iubebo, ac ficigne te comburendam esse decernam. Interea liceat tibi tres dies cogitare, recusesne facere, quod iubeo, an velis resipiscere, & dijs sacrificare. Hoc enim plures alij agere cœperunt, quod tu nunc audes: sed posteà mutato consilio, dijs sacrificâ-runt. Tum Antonina: Fac, inquit, quod vis, impie Tyranne. Pfal. 109. Pfal. 95. CædunturAntoninæ maxillæ.

Tradita igitur quatuor militibus, lætanti animo, & vultu hilari in carcerem abijt. Tunc Præses carceris Præfectum clàm ad se vocauit, & iussit, ne quid mali omninò ei faceret, sed potiùs illam admoneret, vt sententiam mutaret, & dijs sacrificaret: Difficulter enim, inquit, Christianorum genus de sententia depelli potest. Præfectus igitur carceris cùm virginem illam inclusisset, his verbis admonere eam cœpit: Antonina virgo honestissima, cur ita permanes in ista tua sententia? Cur non potiùs consilium mutas, & dijs sacrificas, vt salua esse possis? Illa verò nihil omninò respondebat, ita vt custos carceris secum dubitaret, quorsum hoc faceret. Tunc virgo, genibus in solo positis, nocte & die Deum precabatur. Cùm verò tres dies præterijssent, repentè tonitru factum est tam magnum, vt clausitra ipsius carceris perfracta sint, & fores patefactæ, magnumque lumen in carcere ipso effulserit, & vox hæc è cælo demissa sit: Surge Antonina, & cibum sume: panis & aquæ particeps fias, & esto fortis, neque nefarium istum Præsidem Festum timeas, quoniam ego tecum sum. Surrexit illa, cùm diuinas preces cõpleuisset, & Amen addidisset: cumq; panem & aquam, cibum & potum sumpsisset, somno se dedit. Abit in carcerem. Prudenter totam se dat precibus.

Posteà verò, quàm dies illuxit, Præses pro tribunali sedens, dixit: Adducite sacrilegam illam fœminam, vt videamus, quæ nam sit eius sententia. Ducebant igitur illam milites, ante Festum Præsidem sistendam. Tum beata virgo in cælum intuens: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus, quòd in me voluntatem tuam exequaris: quæso, vt ne me derelinquas vsq; ad mortem. Tum vox è cælo venit, quæ dixit: Fac iter

tuum,ego enim tecum sum. Cùm verò eò veniſſet, vbi Feſtus ſedebat, riſit beata ergo Antonina. Quam cùm Feſtus ridentem vidiſſet: Quid eſt,inquit, quòd riſiſti? Tùm illa reſpondit: Dicam riſûs mei cauſam: præuidi ſolium iſtud tuum euertendum, ob idque teipſum riſi. Senſit Præſes virginis contumeliam,& iuſſit illam flagellis verberari. Quæ cùm mentis oculos in cælum erexiſſet: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus,quòd dignatus ſis facere,vt ego miſera & peccatrix cum ſanctis tuis ſortem habeam,hunc autem nefarium,& ſanguine fœdatum celeriter ad inferos demittes,vt cognoſcat inanes eſſe deos illos,in quibus ſpem ſuam collocauit.

Ridet præſidem,& flagellatur.

Hæc cùm humani ſanguinis apperens Præſes ille audiſſet,magis turbatus,dixit militibus: Sceleſta hæc & impura mulier non ſolùm deos noſtros ad iram prouocat, ſed etiam nos contumelijs afficit. Quamobrem illam in lupanar intromittite, vt eius libido expleatur.Itaque milites in cellam quandam eam adduxerunt.Angelus autem Domini apparuit vni ex militibus,qui tertium & vigeſimum annum agebat,atque Alexander appellabatur. Cui angelus ille: Alexander, inquit, loquere cum Præſide,& ingredere ad Antoninam, & indue illam chlamyde tua, vt exiens, à ſceleſto Præſide non agnoſcatur. Tum bonus ille Chriſti miles Præſidem adijt,& dixit: Iube me intro ire ad Antoninam: & ſi quidem illi perſuaſero,benè erit: ſin minùs,fac quod libet. Permiſit Præſes,& ait: Fac quicquid vis. Ingreſſus Alexander in eam cellam, in qua erat beata virgo,abiecit ſe ad eius pedes,& ait: Dei ſerua virgo Antonina, Dominus miſit me ad te,vt nunciem tibi quæcunque ille mihi dixit, & quomodò ſeruari poſſis. Illa ea re perterrefacta,valdè timuit. Repentè verò lux magna circa illos effulſit, & vox hæc ad eos venit: Ne timeas,Antonina. qui enim te ad hunc ſtatum vocauit, idem, cùm ſit ad modùm benignus,& Alexandrum ipſum ad eiuſdem brauij conditionem vocauit. Quamobrem eius chlamyde te induas,& capite, vultuque in terram demiſſo, exeas iſthinc, & ſic à Præſide non cognoſceris: ego enim te ita occultabo,vt ab eo agnoſci non poſſis. Sumpſit igitur virgo Alexandri chlamydem, & illa caput ſuum inuoluit: cumque foràs progreſſa eſſet,manu annuens Præſidi: Fac,inquit,quod vis. Et velut dama quædam è laqueis liberata,iter ſuum hilaris effecit.

Ducitur in lupanar.

Antonina habitu mutato exit è carcere.

Præſes verò cùm exiſtimaret Alexandrum eſſe, qui hæc diceret, miſſis quatuor militibus: Abite,inquit,& muliere ipſa vtamini, vt vultis, eamque foràs educite, vt illam multa ignominia nos afficiamus. Milites igitur ingreſſi,vt turpitudinem aliquam virgini afferrent,eam non inuenerunt,ſed ſolum Alexandrum.Qua re perculſi,dixerunt: Et vbi nam eſt illa? Et vnde nam tu hìc es? Illum itaque manu apprehenſum, cùm ad Præſidem duxiſſent: Hunc, inquiunt, ſolum intus inuenimus. Quem cùm Feſtus vidiſſet,ea re perculſus,ſic Alexandrum eſt allocutus: Agè,miſer atque infelix, dicas: Quomodò iſtud contra nos facere auſus es? Vbi nam eſt neſaria illa meretrix? Tu omninò eam vtriâſti,& idcircò chlamyde tua contectam dimiſiſti, quam & vxorem te ductarum promiſiſti. Sed non ita erit, non enim manus meas effugies. Cumque Alexander raceret,& Præſes ipſe diù ſecum cogitâſſet, iuſſit illum ſuſpendi,& flagellis verberari.

Alexander flagellatur.

Cùm igitur verberaretur,ab eo quærebat Præſes, vbi nam eſſet ſceleſta illa mulier. Alexander verò nihil reſpondebat,ſed cælum tantùm intuebatur: demiſſaque vox eſt è cælo ad Præſidem,quæ ait: Scelerate Feſte, cur innocentem hominem ita crucias? Qua voce audita,deſijt Præſes illum cruciare,& iuſſit è ligno detractum cuſtodiri, tempusq; præſcripſit,quo daret operam, vt ſceleſta illa mulier inueniretur. Cùm verò dies quinque præterijſſent,Præſes Alexandrum ad ſe accerſitum interrogans: Quid nam, inquit,deliberâſti? Tunc Alexander reſpondit: Quid nam aliud deliberem, fœdiſſime & crudeliſſime Præſes? Tum Feſtus: Vbi nam,inquit,eſt mulier,ad quam tu ingreſſus es? Ei autem Alexander: Neſcio vbi illa ſit. Adhuc illis loquentibus, Deus ipſe Antoninæ virgini dixit: Eſto fortis,& vade in eum locum, in quo ſedet impius & ſceleratus Præſes. Venit illa,& ſtetit coram Præſide,ac dixit:Scelerate & impure Feſte, quem quæris? An meipſam? En præſtò ſum,vt potentiam tuam euertam.

Antonina rurſus verberatur.

Eam cùm Feſtus vidiſſet,confuſo & perturbato animo eſſe cœpit, miſſisque militibus,iuſſit eam ſuſpendi & verberari, vt diligenter inquireret, num virgo eſſet, an corrupta. Illa verò cùm verberaretur,vocem nullam emittebat. Cumque è ligno depoſita eſſet,quæſiuit ab ea Præſes,virgo ne eſſet, an corrupta. Tum illa: Scelerate & crudelis,nos tuæ ſæuitiæ & libidinis participes non ſumus: nam Deus ipſe ſua miſericordia me incorruptam ſeruauit. Tunc Feſtus in illam intuens, miratus eſt, & dixit: Cùm igitur virgo ſis,agè dijs ſacrifica vnà cum Alexandro, & ſalui eritis. Tunc Alexander

&

& virgo Antonina vocem hanc, tanquam ex vno ore prolatam, ediderunt: Non tales cruciatus isti tui, miser Feste, qui nos adducere possint, vt dijs istis vanis sacrificemus, in quibus vis nulla ineſt. At Præses: Amborum, inquit, ſummas manus abſcindite. Illi verò generoſi milites Chriſti manus extendentes, dixerunt: Anteà nos tibi, ſcelerate & fœdiſſime homo, diximus, nullis tuis artibus fieri poſſe, vt piæ noſtræ cogitationes expugnentur. Quamobrem fac quicquid vis.

Prolato igitur gladio, milites extremas manus amborum abſciderunt. Illi verò ſanctum non ſentientes, ditiuam gloriam concinebant, & ad Præſidem conuerſi: Seuiſſime, inquiunt, & ſceleſtiſſime Feſte, neque ſic cruciatus, quos tibi nobis inferre libuit, ſentimus. Te verò Deus ipſe celeriter ad inferos detrudet, inexitabilibus ſupplicijs puniendum. Tunc ira percitus Feſtus, quòd ſe contumelioſis verbis appellari audiuiſſet, iuſſit profundam foueam parari, & ait: Suſpendantur iſti, & tandiù verberentur, quoad ſupplicium ſentiant. Quinetiam foueam ingenti pyra compleri iuſſit, vt ſancti illi martyres in ea comburerentur. Illi verò cùm verberarentur, neque id ſentirent, ſed Dei gloriam celebrarent, iuſſit iniquus Præſes faces accenſas eorum lateribus admoueri. Tunc Alexander & Antonina voce magna clamabant: Nos, miſer Feſte, propter Chriſti pietatem hæc patimur, futurum credentes, vt poſt mortem noſtram ab ipſo mercedem recipiamus: te verò Deus celeriter perdet, quòd eius ſeruos ita crucias.

Præciduntur martyrum manus

Verberantur.

Furore percitus Feſtus: Accendite, inquit, in fouea pyram vehementiſſimè, vt iſti celeriter in illam conijciantur. Feecerunt milites, quod iuſſi fuerant, & Feſto id factum retulerunt. Tum ille immiſericors Præſes iuſſit militibus martyres ipſos pice illinire, & in pyram conijcere. Fecerunt ipſi quod Præſes iuſſerat, & Alexandrum & Antoninam illuc conjecerunt. Iuſſit autē Præſes & aridam picem ſupra pyram imponi, vt illi omninò comburerentur, atq; vt ipſorum etiam oſſa in cinerem redigi poſſent. Iuſſit deinde foueam ipſam obrui, dicens: Ne mulierculæ iſtorum oſſa colligere poſſint, ſicut mos eſt Chriſtianis hominibus facere. Cùm igitur Feſtus in ignem illos conieciſſet, & foueam obruiſſet, redijt in domum ſuam: qui non ampliùs cibum aut potum ſumpſit, ſed mutus remanſit. Spiritus enim malignus per angelos immiſſus, vſque ad ſeptimum diem eum cruciauit. Itaque poſt ſeptem dies vehementiſſimis cruciatibus detentus, animam efflauit. Quo ſepulto, perſecutio ſedata eſt.

In ignem conijciuntur.

Vltio diuina in præſidem.

Martyrium autem compleuerunt ſancti martyres Alexander & Antonina V. Nonas Maij, hora nona, die ſabbato, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA BREVIS S. IVVENALIS EPISCOPI NARNIENSIS ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN *MS. codice, ſed phraſim mutauit F. Laur. Surius.*

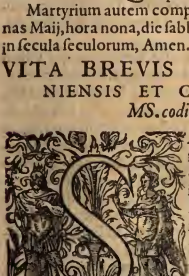

SANCTVS Iuuenalis arte medicus, dignitate preſbyter fuit. Venit autem ex * Africa Romam ad illuſtrem quandam matronam, Philadelphiam nomine, quæ eum recepit in domum ſuam: cumq; didiciſſet eum virum ſanctum, miſit Narniam viros prudentes, qui explorarent, num illic eſſent homines Chriſtiana religione initiati. Vbi autem percepit eſſe ibi Chriſtianos etiam nobiles vtriuſq; ſexûs, communicato cum illis coñſilio, ſanctum Iuuenalem eius vrbis Epiſcopum curauit conſecrandum. Ea fretus functione Iuuenalis, luculentis verbis palàm hortabatur ciues Narnienſis, vt reiectis idolis, Chriſtum ſibi colendum ſumerēt: conditoque oratorio in honorem ſancti Valentini Epiſcopi & martyris, ſacroſancta illic peragebat myſteria, plurimosque conuertit ad Dominum & baptizauit.

* Maij. Hybernia

S. Iuuenalis fit Narnien. antiſtes.

Huius hiſtoria eſt Tomo 1.

Cùm aliquando Ligures & Carporum familia multas oppugnarent vrbes, etiam Narniam obſidione vexârunt, quinto anno ordinationis S. Iuuenalis. At ille cum Chriſtianis per muri circuitum ita pſallebat: Fiant Domine viæ impiorum tenebræ & lubricum, & angelus tuus perſequatur eos. Veniat illis laqueus, quem ignorant, & captio, quam occultauerunt, apprehendat eos. Et eccè repentè nocte intempeſta intonuit de cælo Dominus, & miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos, idque adeò, vt hoſtibus in fugam verſis, vrbs liberata ſit. Tum verò ſanctus Epiſcopus indicto ieiunio, diuina myſteria celebrauit.

Precibus fugat hoſtes.

Solebat vir ſanctus habitare apud portam ſuperiorem in turri quadam, muro cohærenti. In ea hodieque perdurat lectus eius, in quo ſomnum capiebat. Erat verò illi calix cryſtallinus, ex quo multi bibentes, ſanati ſunt à diuerſis languoribus: & is quoque vſque in præſens illic aſſeruatur. Poſt annos ſeptem in epiſcopatu exactos, ſpiritum Domino reddidit, ſepultusque eſt ad portam ſuperiorem via Flaminia. Quandoque vir Dei de ſeipſo retulit, admonitum ſe in viſione fuiſſe, vt pro nauigantibus deprecaretur, quod etiam fecit. Nauigabant verò trecenti viri in naui multis opibus onuſta, qui ex Oriente venientes, ad portum quendam contendebant. Cumque tranquillo vterentur mari, media die extitit atra nox, ſæuierunt venti, procellæ intumuerunt, parum à ſubmerſione abfuit nauis, ſpes omnis viuendi erepta eſt. Mox illis apparuit angelus in effigie Iuuenalis Epiſcopi, ſtans ſuper aquas. Illi autem viſo eo exclamârunt: Si vir Dei es, libera nos. Orauit ergo manibus extenſis, & nauis ad portum optatum appulſa eſt. Rogabant verò, quiſnam eſſet. Et ille: Sum, inquit, Iuuenalis Narnienſis Epiſcopus. Gratias agatis Deo, qui liberauit vos. & hæc dicens, abſceſſit ab eis non parùm admirantibus, Deumque collaudantibus. Poſteà cùm ſua negocia expediuiſſent, quadraginta viros cum magnis muneribus miſerunt ad eum, qui intra biduum longiſſima maris ſpatia emenſi, cùm Narniam ingreſſi eſſent, compererunt illum obijſſe diem ſuum. Acceſſerunt itaque ad ſepulcrum eius, eoque tacto vnus ex eis quartana febre laborans, ſanatus eſt: datis autem muneribus venerabili viro Maximino ſucceſſori eius, rogârunt vt templum ei conderet. quod & factum eſt.

Abit in cælos.

Miraculũ.

Aliud miraculum ad ſepulcrũ eius.

MARTYRIVM SANCTÆ VIRGINIS ET MARTYRIS PELAGIAE TARSENSIS, EX SIMEONE *Metaphraſte.*

4. Maij.

VM eſſet nuper à Diocletiano Imperatore per totum orbem terrarum Chriſtianorũ perſecutio renouata, multi, ac ferè innumerabiles viri furorem Imperatoris extimeſcentes, ad montes ipſos aufugerunt. Verùm qui erant in fide ſtabiliores, & Deum magis, quàm homines metuebant, permanſerunt in ſanctis eccleſijs, Deum ipſum precantes, vt certamen pro Chriſto ſubeuntes victores fierent.

Clino Epiſcopo multos in fide confirmat.

Eo tempore beatus & religioſus Epiſcopus, qui Clino dicebatur, baptizabat multos, ac ſingulos, qui ſupernæ vocationis brauium perſequi volebant, hortationibus ſuis magis magisque excitabat. Eius autem fama per totum Orientem celebrabatur. Poſteà & Tarſum vrbem Ciliciæ, Epiſcopus ille ſe contulit, in qua vrbe multos baptizauit. Tertio autem die poſt beati eius viri in eam vrbem aduentum, audiuit Imperator quicquid Epiſcopus ille faciebat, quodque multos à dijs ipſius auertens, proprio Deo adiungebat. Itaq; vrbis portas claudi iuſſit, & eum virum compræhendi. Beatus verò Epiſcopus Clino, diuina reuelatione admonitus, exijt ex vrbe illa, nemine ipſum vidente. Cumque per totam vrbem quæſitus, non inuentus fuiſſet, iratus Imperator omnibus illis, quos Epiſcopus Clino baptizauerat, iuſſit eos in carcere concludi. Erant enim multi, quos Dominus ſingulatim acceperat.

Virgo autem quædam nomine Pelagia, Dei timore admodùm excellens, cuius pulchritudinem pro dignitate explicare non poſſumus, cùm in ea vrbe habitaret, quæ ſuprà dicta eſt, audiuit de Epiſcopi fuga, & ipſum videre cupijt. Eius virginis pulchritudinem & decoram ſpeciem cùm Diocletiani filius audiuiſſet, miſit procuratores ſuos & multos milites, qui virgini perſuaderent, vt ſe illi in matrimonium collocaret. Beata verò Pelagia, cùm ſe Chriſti ſigno muniuiſſet, eos à ſe repellens: Deſponſata, inquit, ego ſum Dei filio. Rediêrunt illi, & quæ audierant, Imperatoris filio retulerunt: qui maximum furorem in eam concepit, ſed tunc quidem tacuit, iracundiam in aliud tempus reſeruans. Sancta verò Pelagia ad matrem ingreſſa: Volo, inquit, mater, nutricem meam viſere: illam enim iamdiù non vidi. Nimirùm volebat ſancta illa virgo per nutricis occaſionem, ad Epiſcopum illum diuinum hominem accedere. Audierat enim à quibuſdam, quo loco ille tunc viueret.

S. Pelagia recuſat coniugium filij Imperatoris.

At eius mater praui dæmonis inſtinctu non cõceſſit, quod filia petierat: ſed omnino

nò prohibuit illam discedere, dicens: Non potes nunc, ô filia, illuc ire, sed aliàs opportuniùs ire poteris. At Dominus Iesus Christus nocte tempore beati Episcopi Clinonis speciem reuelatione diuina Pelagiæ ostendit: cuius viri adspectum & honestam formam virgo ipsa admirata est. Cùm verò se à matre prohiberi videret, ne ad nutricem iret, clàm seruos suos ad carcerem misit ad eos, quos ab Episcopo illo baptizatos Imperator coërceri iusserat, vt ab illisipsis de Clinonis Episcopi forma certior fieret: quò scire posset, an verũ fuisset, quod nocte per visum contemplata fuerat. Cùm igitur pueri venissent, & Episcopi formam atque characterem nunciássent, cognouit omnia conuenire cum forma illa, quam per nocturnam visionem didicerat. Itaq; sancta Pelagia gaudio magno affecta: Tuorum, inquit, Domine, bonorum nũcius est homo ille: precor te, ne mysterijs tuis indignam me facias. Cumque hæc precata esset, ad matrem suam introiuit, eique dixit: Rogo te nunc, domina ac mater mea, vt præstes mihi, quod pollicita es, cùm dixisti, opportuno tempore me ad nutricem meam ituram. En tempus nunc præstò est: agè, mitte me ad illam.

Cùm eius verba mater audiuisset, secum cogitabat dubitans, ne si filiam ire prohiberet, præmœrore in morbum illa incideret. Statim igitur exurgens, regalem purpuram, gemmis preciosis & variis distinctam, omniaque ornamenta illuc proferri iussit, perinde ac si filio Diocletiani desponsata esset: eamque sic indutam, cum puerorum & multorum militum comitatu misit. Tum mater: Vade, inquit, filia, & meis verbis nutricem tuam saluta. Cùm igitur iumento imposita fuisset, ibat gaudens, & eo, quod expectabat, admodùm læta & exultans. Cùm verò milliaribus ferè decem processissent, vnus è militibus, qui simul ibant, Longinus nomine, vidit quendam venientem sub montis cuiusdam arboribus: quem cùm ex habitu & decora faciei specie cognouisset, ad commilitonem suum conuersus: Iuliane, inquit, frater, nosti'ne virũ hunc ante nos venientem? Hic est ille Dei homo Clino, ille, inquam, miraculorum effector per totum Orientem, cuius fama vsque ad Imperatorem peruenit, & propter quem Christianorum persecutio commota est. Milites autem illi Longinus & Iulianus erant ex eorum numero, qui Christo seruiebant. Quidam verò ex Eunuchis cùm audiuissent, quæ milites dicebãt, nunciauerunt dominæ suæ. Quæ cùm audiuisset, rem cognouit: & iumentum sisti iussit, è quo descendit, & pedibus sancto illi viro iuit obuiàm, militibus & pueris præcipiens quietè se gerere, neque homini molestos esse: verùm secedere, & sub vmbra illarum arborum se continere, quoad ipsa cum illo Dei viro loqueretur. Erant enim in illis plerique Christi mysteriorum expertes, ob idque nõ sinebat eos mysteria Dei audire.

Apparet hinc, valdè illustrem hanc fuisse virginem.

Cùm igitur omnes secessissent, sancta virgo Pelagia diuinum illum Dei virum allocuta est. Qui eius visu perculsus, dixit: Tecum sit Christi pax, ô adolescens fœmina. Tum illa: Benedictus, inquit, Deus, qui in ista imagine tua mihi reuelatus est, quoniam te misit ad me, vt serues animam meam ab interitu. Nunc igitur per Deum, cui seruis, te precor, vt verè mihi dicas, quis tu es, & quódnam est nomen tuum, quæ've tua conditio. Cui beatus Episcopus dixit: Ego, quod mihi præcipuum, & omnibus rebus preciosius est, Christianus sum, rationalium Christi ouium pastor, qui Clino appellor. Tunc illa cùm existimâsset pastorem eorum pecorum esse, quæ sacrificantur, ei dixit? Precor te Domine, vt dicentem me audire non graueris. Multæ sunt oues in domo patris mei, itaque, si placet, veni, & ipsas pasce, & ego tibi mercedem multam tribuam. Tunc Episcopus: Non sum ego pecorum pastor, quæ tu opinaris, sed rationalium Christi ouium, hoc est, hominum, qui vitam æternam consequi sperant. Et quid'nam, inquit sancta Pelagia, agnis tuis ipse das, quare vitam æternam habere possint? At beatus Clino: Illis nuncio cognitionem Patris, & Filij, & sancti Spiritũs. Agè, inquit illa, domine mi Pater dic, quid'nam magis necessarium sit ijs, qui volunt esse cum Deo tuo. Da, quæso, mihi hoc. Cui Christi ouium pastor respondit: Annuncio tibi baptisma in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Hocipso nihil magis necessarium. Id cùm audiuisset Pelagia, & ad beati Episcopi Clinonis genua se deiecisset: Miserere, inquit, mei domine, & da mihi donum istud. Ex quo enim tempore mecum locutus es, ipsius Dei lumen in corde meo effulsit. Itaque satanæ, & angelis ac machinis ipsius, hoc est, vita carentibus idolis, renuncio. Illa ego hucusque colui, ab his misericordiam quærens, ex quibus vtilitas non proficiscitur, sed pernicies & mors sempiterna. Nunc igitur Deum precor, vt ego, quantùs indigna, ipsius filio despondear, qui occultas cordis mei partes illuminauit: ipse enim est iustitiæ sol.

Loquitur cum sancto Clinone.

Orat pro ea S.Clino.

Cùm tam admirabilem virginis orationẽ beatus Episcopus Clino audiuisset, eam admiratus, manus suas in cælum sustulit, ac dixit: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui sedes super cælos, & virginem hanc ad tuî cognitionem vocâsti, emitte ipsi sanctum & illustre baptisma dilecti filij tui Domini nostri Iesu Christi. Cùm ita ille

Fons scaturit.

Deum precaretur, repentè fons aquæ viuæ ante ipsos scaturijt: cumque beatus Episcopus vidisset se celeriter à Deo exauditum, continuò eum laudãs: Magnus es, inquit, Deus noster, Pater, & Filius, & sanctus Spiritus, quoniam dedisti hæreditatem filijs hominum, baptisma in vitam sempiternam. Et nunc, Domine, tu, qui nôsti corda hominum, scis humilitatem serui tui, quòd vereor virginem hanc sic baptismate lauare: sed tu, qui potens es in omnibus, prouide quidnam fieri oporteat. Cùm sic ille Deum precatus esset, Pelagia dixit: Domine, & pater, exaudita est in hoc oratio tua: eccè enim misit Deus lumen, sicut precatus es. nam video duos milites supra fontem stantes, & in manibus linteum ita splendidum habentes, vt huius fontis aquæ, velut sol, fulgeant. Ne igitur verearis baptismate me lauare. Beatus Episcopus cùm Pelagiam hæc dicentem audiuisset, Deo gloriam reddidit, & ad fontem accessit, vt aquas ipsas

Aquam antè expiat, q̃ virginẽ baptizet.

expiaret, & sanctas faceret: qui cùm Deum precaretur, factum est vt & ipse Angelos supra fontem stantes videret ea figura, qua Pelagia illos viderat.

Psal.103.

Cùm igitur Angelos vidisset, vocem ad Deum sic extulit: Gloria tibi sit, Rex vniuersarum rerum, qui fecisti Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem. Tu me dignum efficias, qui hanc virginem, quam ipse mihi obtulisti, tibi offeram hostiam viuentem in memoriam & odorem suauitatis. Fac & ipsam dignam, quæ in grege electorum tuorum numerari possit, vt in die regni tui, & ipsa cum quinque illis virginibus prudentibus in thalamum Christi tui, lampadem suam accensam habens, ingrediatur. Cùm preces compleuisset, exultans Spiritu sancto ob ea, quæ viderat mirabiliter facta, virginem ipsam in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs sancti illuminauit.

Matth.25.

Adulti baptizati etiã sacram Eucharistiam accipiebãt.

Quæ cùm baptismate renouata esset, communionem de Christi mensa Episcopus accepit, eique impartiuit. Posteà sancta Pelagia Episcopum adorauit, eiusque vestigia exosculans: Domine, inquit, ac pater benedicte, precare Deum pro me, vt à sancto Spiritu fortis efficiar. Cui beatus Episcopus dixit: Deus ille, cui dedisti pignus animæ tuæ, ipse mittat tibi auxiliũ de sancto habitaculo suo, & det tibi, vt aduersariũ superes.

Ex hac sancti Episcopi oratione cùm virgo per Spiritum sanctum multam voluptatem & lætitiam accepisset, Episcopum sic affata est: Pater, per Deum illum te precor, qui per teipsum mihi salutem dedit, ne me despicias, neque quod à te petiero, mihi deneges. Quoniam à sanctis manibus tuis illam Domini & æterni Regis purpuram accepi, posthac fragilem terrenamque hanc vestem, & reliqua hæc omnia habere non licet. Tu igitur hæc accipe, & in longinquam regionem feras, vbi vendi possint, eorumque precia cape, & indigentibus distribue: mihi enim ex hoc tempore hæcipsa sunt execrabilia. Tum Episcopus Clino: Mihi quidem, inquit, nõ liceret id facere: sed ne tibi molestum sit, quoniam me per Deum obtestata es, capiam ista. Tum Pelagia:

Matth.6.

Ego audiui, cùm diceres, Dominum nostrum dixisse: Nemo potest duobus dominis seruire. Cùm virginis illius prudentiam beatus Episcopus admiraretur, & pro ipsa Deum precatus esset, illi benedixit, eamque dimittens, vt ad suos rediret: Vade, inquit, in pace. Sancta verò Pelagia gaudio affecta per Spiritum sanctum, Dei gloriam laudabat, quòd digna effecta esset, quæ cælestia bona perciperet.

Efficacia signi s. Crucis.

Redijt igitur ad pueros suos, qui eam secuti fuerant, viditque ipsos tenebris & caligine detentos: cæcitas enim eis acciderat, ob idque ambulare non poterant. Pelagia cùm illos ipsos, tanquam vinctos detineri animaduertisset, cognouit diaboli arte atq; insidijs id factum. Itaque & sibi & pueris Crucis signum adhibuit, ac statim illa tentatio ab ipsis remota est. Cœperunt autem ab ea quærere, vbinam esset homo ille, qui lumen ei præbuerat, & mulier valdè specioſa, quam inter ipsam & eum virum stantem à se visam dicebant, in capite ipso duo diademata, & super ea Crucis signum tenẽtem. Pelagia hæc audiens: Silete, inquit. Verùm potestis ne & vos accedere, quò & ego accessũ, ad bonam, inquam, illam spem, & regnum sempiternum? Respondentes iuuenes illi: Quare non possumus & nos, hera nostra, illi credere, qui potest à pœnis sempiternis nos eripere, & in altissimo cælo vita donare? Pelagia igitur cùm fecisset, vt idola renuerent, quæ ad illum vsque diem coluerant, eos tales præparauit, quæ cælestis eruditionis participes fieri possent.

Deinde cùm in iumento sedisset, abijt ad nutricem suam, quæ (vt consueuerat) obuiam

uiàm illi venit, sanctæque Pelagiæ vultum lætum & longè pulchriorem vidit, quàm anteà viderat. Vidit etiam in ea multa alia mutata: anteà enim sumptuosis vestibus ornabatur: tunc verò modesto habitu induta erat. Anteà clato animo fuerat: tunc summissè & humiliter se gerebat: Anteà superba, tunc abiecta veste corpus tegebat: anteà varijs & delicatis cibis vescebatur, tunc, vt fama erat, & ex macie cognoscebatur, precibus & ieiunio diligenter vacabat. Cùm hæc nutrix intelligeret, illam Christianam factam esse animaduertit: cumque recordata esset, quotmodis Diocletianus Imperator eos cruciabat, qui eiusmodi mentem haberent, & tamen illis persuadere non posset, vt Christum negarent, hæc secum cogitabat: Si huic consilium do, ne sit Christiana, quemadmodùm Imperatoris edicto præcipitur, illa nequaquàm mihi obtemperabit: particeps enim facta est gratiæ illius, quam Christiani profitentur, cùm dicunt vnum solum esse Deum. Cœpitque nutrix ipsa sic Pelagiam affari: Filia, sicut nimiæ tuæ pulchritudinis atque honestæ formæ admirationem attulisti Diocletiano Imperatori, & eius filio, omnibusque optimatibus, & toto exercitui, ijs denique Regibus, qui longè hinc absunt: ita vera pulchritudine prædita, placeas Dei filio, cui te ipsam sponsam dedisti: æterno enim Imperatori, vt præ te fers, tu credidisti. Ille præbeat tibi vim & patientiam contra aduersarios, & victricia præmia certaminì tuo retribuat. Redi autem cum pace, quoniam in domum meam te intromittere non audeo, ne fortè hoc audiat is, qui te sponsam ambit, & cum toto meo genere ac familia me destruat. Equidem id mea causa non facio, quoniam si me periculis traderem, mercedem tecum vnà perciperem: verus enim est Deus, in quem tu credidisti. Cùm hæc audiuisset Pelagia, demisso vultu à nutrice sua discessit: cumque ad matrem rediret, & propè esset, mater obuiàm illi venit, vt consueuerat. Verùm cùm eius vestem mutatam vidisset, eius rei causam non quæsiuit, sed clamorem magnum cum eiulatu atque vlulatu emisit. Pelagia verò risit illa quidem, sed nihil respondit. At mater furore percita, iacuit semimortua, & sine voce diù mansit. Postea cùm animum collegisset, & ad se reuersa esset, surrexit, ac nihil dicens filiæ, neque quod factum erat, ab ipsa exquirens, properauit ad militum & armatorum equitum multitudinem adducendam. Quibus cùm iudex præcepisset, vt in omnibus his, quæ ipsa vellet, ei obtemperarent, venit cum militibus: sed filiam suam non inuenit, cùm ea interim recessisset.

Hæc mutatio dexteræ excelsi.

Nutrix cõfirmat sanctam Pelagiam, sed nõ audet admittere in domum suã.

Exeuntes igitur illinc, omnes & vias & semitas circumeuntes, omnia loca perscrutabantur vsque ad milliaria quadraginta peruestigantes, & tam eam inuenire studentes, quàm illum, qui talem iniuriam ipsi Pelagiæ intulerat. Audierat enim ipsius mater à pueris, quòd ad Episcopum quendam se contulisset: ob idque illis militibus, qui missi fuerant, præceperat, vt si Episcopum inuenirent, & ipsum vinctum ad se ducerent. Milites igitur abeuntes, & longinqua loca perscrutantes, neminem inuenerunt. Sancta verò Pelagia cum famulis suis, qui Christo crediderant, sedebat trans flumen, & ipsa quidem milites videbat: illi verò, qui eam quærebant, neminem videre poterant. Quamobrem ipsius animus exultauit in Domino, ac ridens adolescentibus, qui cum illa erant: Videtisne, inquit, vt Dominus Iesus charos habet omnes ad se venientes, & spem suam in ipso collocantes? Itaque milites frustrà laborantes, ad ipsius matrem redierunt: cui cùm dixissent, neque virum, qui filiæ iniuriam (vt ipsa dicebat) intulerat, neque filiam ipsam à se inuentam, ipsa hæc audiès, graui mœrore affecta est.

Sed Pelagia vnà cum ijs, quos secum habebat, venit ad matrem, eique dixit: Cur insania & rabie percita es? Cur non vis respicere? Non verita es mittere, qui ad te ducant virum sanctum, qui colit vniuersæ naturæ spirantis & omnis potentiæ Dominum? Non te puder bellum aduersùs Deum ipsum aggredi? A quo si eius seruus Episcopus petierit, Angelum ipse mittet, & temporis momento omnem exercitum à te missum dissipabit, quoniam Deum ipsum Episcopus colit: quamobrem & ab illo exauditur. Respondens eius mater: Et quis nam, inquit, hic est, de quo ista dicis? Rex, inquit filia, regnantium, cui & meipsam tradidi, priorem sponsum meum execrans. Tunc eius mater filiam Christianam factam verè cognouit, addensque: Agè, inquit, dic: Ecquisnam est Christianorum Deus, cui teipsam tradidisti? Tunc filia, Cur, inquit, curiosè inquiris de diuinitate illa, quæ verbis explicari non potest? Scito enim ipsum esse Dominum cæli & terræ, montium & collium, qui & firmamentum creauit, abyssos constituit, terminum mari posuit, ne transiliret, & continentem terram vastaret. Quæris de Deo meo? Hic est, qui portas æreas contriuit, & vectes ferreos confregit, & mortuos in vitam restituit.

Magna fortitudo tam illustris puellæ.

Psal. 106.

Hæc

Hæc cùm eius mater audiuiſſet, ſtatim ad Diocletiani filium miſit, dicens: En ſponſa tua, Chriſtianorum Deo coniugata eſt. Ille hoc audiens, ægrè tulit, atque recordatus eſt, quemadmodùm anteà ipſius pater Diocletianus Chriſtianos capiebat, & multis modis ipſos cruciabat. Secedens ergo, ſecum ita loquebatur: Propterea quòd adoleſcentula hæc Deum Chriſtianorum concupiuit, non poterit decæterò illum relinquere, & mihi vxor eſſe. Num igitur poſthàc ego Chriſtianos adſpicere potero? Num ſeipſos pro Deo ſuo tradentes, eumque non negantes? Itaque ne illam ac meipſum tormentis ſubiectum videam, iuſtum cenſeo eius cauſa meipſum interficere. Gladio igitur ſumpto, paratus erat ſe interimere, cùm Pelagiæ deſiderium propter admirabilem eius pulchritudinem ferre non poſſet. Quamobrem lugens ita dicebat: Væ pulchritudini, qua ego priuatus ſum. Væ mammis, in quibus ipſe non requieui. Væ ori, cuius amore mihi frui non licet. Hæc lamentans, neque furorem ſuſtinens, in gladium incubuit, & mortuus eſt.

Amoris inſania perdit filium Imperatoris.

Pelagiæ verò mater cùm audiuiſſet filiæ ſponſum ipſius cauſa ſibi mortem intuliſſe, filiam apprehendit, & ad Diocletianum adduxit, ne ipſam cum tota familia Imperator perderet. In palatium igitur ingreſſa, in medio conſtitit. Diocletianus verò cùm matrē vnà cum filia ſtantem vidiſſet: Quidnam, inquit, eſt iſtud, quod feciſti? Pelagiæ verò mater ei reſpondit: En filiam meam adduxi, cuius cauſa filius tuus ſeipſum interfecit. Nunc igitur hanc puniens, filij tui cædem vlciſcere. Diocletianus cùm Pelagiam pulchriorem vidiſſet, quàm omnes vxores & pellices ſuæ eſſent, non cogitauit filij cædem vlciſci, ſed quo pacto illam adduceret, vt Chriſtianorum fidem negaret, & eius coniunx fieret. Statim igitur iuſſit ſatellitibus, qui præſtò erant, ante virginem illam afferre infinitam vim auri. Volebat enim multa ſui auri copia Chriſti ſponſam & ſanctam Dei puellam capere. Cumque ipſius matri centum auri talenta dediſſet, illam dimiſit: quæ donum ſuam redijt à filia ſeiuncta, & diaboli gaudio affecta.

Diocletianus Pelagiā cupit habere coniugē.

Diocletianus verò iuſſit Pelagiam manè duci coram exercitu ſuo, vt illam ad fidei negationem impelleret, & coniugem duceret. Itaque illam coram omnibus ſic affatus eſt: Vnum hoc à te peto, vt Chriſtum neges, & mecum matrimonio copuleris, totoque Imperio meo potiaris. Quod ſi feceris, filius, quem ex te ſuſcipiam, poſt me regnabit. Denique ſi voluntati meæ obtemperaueris, capitis mei diadema capiti tuo imponam. Ad hæc Pelagia: Inſaniens tu quidem temerè iſta locutus es: ſed ſcito voluntati tuæ me non obtemperaturam, neque tibi vſui futuram in his, quæ dicis, neque capitis tui diadema capiti meo impoſitum iri: noui enim tria diademata in altiſſimis cælis præparata & iam adornata mihi eſſe. Primum diadema erit pro fide, qua meipſam Domino tradidi. Alterum erit regni cælorum diadema, quoniam ipſum expecto. Tertium mihi propoſitum eſt pro ærumnis atque tormentis, inter homines à me ſuſcipiendis, quorum cauſa cæleſtis gratia excipiet me apud Deum. Illud igitur ſcito, quòd voluntati tuæ non morem geram, neque Deum meum negabo.

Eum Pelagia contemnit.

His auditis, Diocletianus Imperator iuſſit militibus, qui aderant, bouem æreum, ligna, bitumen & ſaginam ſuillam afferre, bouemque illum ſubiecto igne incendere. Cùm igitur æreum bouem, vt ab Imperatore iuſſi fuerant, ita incendiſſent, vt eius adſpectus, inſtar ignis, longiùs reluceret, (aberat autem bos ille ab Imperatore quinquaginta vlnis) adoleſcentulam illam in medium produxerunt. Quam cùm ſeniores & Chriſtiani homines vidiſſent, pro ipſa Deum precati ſunt, vt vires & patientiam ei ipſe Dominus ſufficeret. Imperator autem: Exue, inquit, adoleſcentula, veſtes, quibus induta es. Pelagia verò cùm vidiſſet paratos eſſe, qui illam exuerent, magna voce atq; clamore Imperatorem appellans: Recordare, inquit, vxores & pellices tuas, ipſas etiam, vt me, carne indutas eſſe.

Imperator cùm hæc audiſſet, & amoris inſaniam ferre non poſſet, iuſſit multo magis quamprimùm exui. At illa cùm ſe Crucis ſigno muniuiſſet, & vltrò ſe ipſa exuiſſet, ſuas veſtes in conſpectu Imperatoris abiecit, & ait: Fortaſſe tu es doloſus ille ſerpens in arbore inuolutus, & in Euam irrepens. Tu illam corrupiſti, qui per eam Adam etiam ipſum cepiſti: quamobrem vterque fuit à Paradiſo electus. Tu es doloſus ille, qui olim in cor Cain te inſinuaſti, & in eius mente inuidiam inſeruiſti, vt virginem & conſanguineum fratrem interficeret. Tu es, qui propria tua libidine ac petulantia confiſus, coram Deo ſtetiſti, & expetiuiſti iuſtum illum virum Iob, quem tentares: cuius & filios interfeciſti, & omnes facultates perdidiſti. Sed hoſtes Chriſti deficient gladio conſumpti: è quorum numero te fore ſcias, qui demum periturus es. Impegiſti enim

Geneſ. 3.

Geneſ. 4.

Iob 1.

ènim in ipsius Iesu nomen, cui meipsam tradidi. Hæc sancta illa virgo dixit Imperatori, quibus etiam assistentem diabolum conuicit. Tunc diabolus ipse inops consilij subterfugit, & qui à veritate alienior est, è longinquo loco lic clamabat: O quanta est Christianorum me expugnantium violentia.

Puella verò Pelagia sancto Spiritu corroborata cucurrit, & ærcum bouem apprehendit, statimque manuũ ipsius carnes velut cera, liquefactæ sunt: illa verò nihil omninò sentiebat. Deinde caput suum in os bouis iniecit, ac seipsam intra bouem collocauit: statimque ex eius facie, ventre ac lateribus, totoque corpore, cùm ipsa penitùs in bouem introiuisset, carnes, instar olei, effluxerunt: & per totam vrbem hora illa odoris suauitas, velut vnguenti cuiuspiam, perfusa est. Cumque adhuc paululùm spiraret, Dominum Deum voce magna sic laudabat: Gloria tibi sit, Domine vnigenite fili altissimi Dei, cuius aduentu factum est, vt qui anteà decepti fuerant, ad manus tuas redirent, &, victa atque conculcata hostis potentia, in teipso perfecti euaderent. Sic puella Pelagia in Domino fuit consummata. Vide quid possit Christi gratia.

Tunc duobus militibus prope bouem stantibus Imperator: Videte, inquit, an adhuc viuat Pelagia. Vnus militum Theonicus, alter Iulianus appellabatur. Hi cùm vi- sãcta virgo reddit spiritum. ctricem puellam in Domino consummatam vidissent, dixerunt Diocletiano: Non mortua est puella, sed martyr facta, cùm pulcherrimam confessionem confessa sit, & suum Dominum non denegauerit. Imperator cùm illos hæc respondentes audiuisset, iussit eos ligari, & in carcerem conijci: aliosque milites misit, qui viderent, an verè puella mortua esset. Illi cùm eam mortuam vidissent, retulerunt Imperatori, quòd mortua esset. Tunc Diocletianus furens, magna voce clamauit, & manibus purpuream suam vestem discindens, ait: O Christianorum animos. En vt illi ad mortem vsq; perseuerant Deum non negantes, neque voluntati nostræ obsequentes. Nunquid illi sunt potestate mea validiores? Egóne inimicis meis non satiabor? Cùm hæc dixisset, instit sanctæ Pelagiæ reliquias nulla sepultura honorati. Itaque proiectæ sunt in montem, Linatum nomine. Descenderunt autem quatuor leones, & circa Pelagiæ ossa consederunt, à feris atque voluctibus ea seruantes.

Apparuit autem Spiritus sanctus beato Episcopo Clinoni, qui Pelagiam catechismo instruxerat, eique dixit: Nuncio tibi optatum nuncium. Hodiè puella Pelagia martyrium sustinuit, quemadmodùm tu Deum pro illa precatus fueras. Surge igitur, & oblationem Deo ipsi offeras, quòd virgo constantem & firmam cõfessionem præstiterit. Indicauit autem ipsi & locum, vbi sancta martyr Pelagia iacebat: quò abijt beatus Episcopus Clino: cumque vidisset locum beatæ Pelagiæ, vidit & leones quatuor illi assidentes. Qui cùm Episcopum illum beatum intuiti essent, ei obuiàm processerunt, & ipsum submissis corporibus adorârunt. Beatus verò Episcopus ea re gaudens exultansque, sanctæ Pelagiæ reliquias suscepit, & in montis sublimiorem partem tulit. Cumque stadijs ferè decem processisset, ad eius montis verticẽ ascendit: quem cùm, velut marmor, politum esse vidisset, conduxit qui lapides inciderent: & sacellum quoddam ædificauit, sanctæque Pelagiæ reliquias illic reposuit & montem illum appellauit, Montem congregationis, sanctæque Pelagiæ nomen sic inscripsit. Sancta virgo Pelagia, quæ Deo seipsam obtulit, & ad finem vsque pro veritate certauit, quòd ad corpus pertinet, hîc requiescit: eius autem anima in cælis regnat cum angelis. Ita martyrium compleuit sancta martyr Christi Pelagia in Patris & Filij & Spiritus sancti gloriam, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Leones seruãt eius reliquias. Mons congregationis

DE S.

DE S. SYLVANO GAZÆ EPISCOPO, ET ALIIS QVIBVSDAM SANCTIS ET PRAECLARIS MARTYRIBVS:

qui etsi non omnes hoc die passi sint, tamen quòd breuis historia in aliquot particulas commodè distrahi non posset, hîc collocare integram maluimus. Habetur autem in Ecclesiastica Historia Eusebij Cæsareensis lib. 8. cap. 22. Interprete Iohanne Christophorsono, Angliæ doctissimo Episcopo.

Maij 4. quod ad Syluanũ & alios quosdam attinet.

CVM septimus annus persecutionis contra nos intentatæ iam propè esset confectus, & res nostræ sensim & quasi tacito gressu ad quandam tranquillitatem securitatemque prolaberentur, & ad octauum annum deflecterent, in quo non exigua confessorum multitudo apud metalla in Palæstina cogebatur, qui magna iam in ritibus religionis perfungendis vtebantur libertate, adeò vt domos in ecclesias exædificarent: Præfectus prouinciæ, vir sæuus & improbus, qualem scelera eius, in martyres Christi admissa, ipsum planè commonstrabant, eò statim profectus, simulatque facta & vitæ institutionem eorum, qui ibi degebant, audiuerat, Imperatorem facit per literas certiorem: & in ijsdem ea, quæ ad eorum famam violandam maximè valere putabat, ad eum perscribit. Vnde qui metallorum venis præerat, eò accessit, & tanquam ex Imperatoris mandato, confessorum segregauit multitudinem, sicque distribuit, vt deinceps alij Cyprum, alij Libanum incolerent: alios etiam in alia Palæstinæ loca dispertiens, omnes varijs laborum molestijs vexari conteriqúe præcepit. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere videbantur, ad magistrum equitum mittit: quorum duo Petrus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum episcopi: tertius presbyter fuit. His etiam quartus accessit Patermythius, vir propter singulare erga omnes pietatis studium facilè clarissimus. Ex quibus magister equitum religionis & fidei in Christum inficiationem postulat: atque haud compos voti factus, eos ignis incendijs cremandos tradit.

Horũ martyrium incidit in 19. Septembris diẽ.

Alij rursus ex confessoribus, qui aut propter ingrauescentem ætatem, aut membra inutilia, aut alias corporis infirmitates erant illo operum ministerio soluti, ibi in locum separatum ad incolendum amandati. Quorum primas tulit Syluanus episcopus Gazæ, qui pium virtutis specimen & egregium exemplar Christianismi omnibus ostendit. Iste à primo die persecutionis (propè dixerim) ad extremum vsque, per totum temporis spatium varijs certaminibus pro crebra fidei confessione decursis, nobilitatus, ad illum temporis articulum reseruabatur: vt omnia certamina martyrum, in Palæstina interfectorum, postremus quasi sigillo cruoris obsignaret. Cum eo coniuncti erant ex Aegypto complures: inter quos erat Iohannes, qui memoriæ bonitate faciè omnes nostri temporis superauit: & quanquàm anteà luminibus orbatus erat, tamen tortores adeò sæui, truculenti, crudeles & immanes fuerunt, vt propter egregiam in Christi nomine confitendo constantiam, qua magnoperè excellebat, tum ignitis cauterijs eius pedem pari ratione cum alijs prorsus labefactarent, tum pupillam oculi, quæ visum amiserat, candente ferro exurerent. Eum autem ob morum probitatem, & piam viuendi rationem, præsertim cùm cæcus esset, non est cur quisquam tantoperè admiretur: quandoquidem illud non tantum habet admirationis, quantum memoriæ vis, qua quidem integros sacrarum scripturarum libros, non in tabulis lapideis, vt ait diuus Apostolus, neque in animalium pellibus, membranis aut charta, quæ vel tineæ conficiunt, vel temporis consumit diuturnitas: sed in tabulis reuerà cordis carneis, id est, in animo solerti & syncera mentis intelligentia tanquam scriptos habuit: adeò vt quando visum erat, interdùm legis & prophetarum testimonia, sæpè historias, nonnunquàm Euangelia aut Apostolorum scripta, memoriter ex animi domicilio, tanquam ex quodam literarum thesauro, proferre potuerit. Ipse equidem fateor, me, cùm primùm hominem in media Ecclesiæ multitudine ac frequentia stantem, & quasdam diuinæ scripturæ partes recitantem animaduerterem, penitùs obstupuisse. Nam quandiù vocem illius solùm audire licebat, tam diù aliquem, vtì in populi conuentibus in Ecclesia mos est, ex scripto legisse putabam. Sed vbi quàm proximè ad eum

S. Syluanus egregius martyr.

Iohannis martyris excæcati mira memoria.

2. Cor. 3.

eum accedens, quod factũ erat, euidenter conſpicabar, & alios omnes integris oculis & apertis vndique circunſiſtentes, hunc autem ſolis mentis luminibus vtentem, & reuerà non pauca velut prophetam proloquentem, & multis partibus eos, quibus corporis ſenſus ſani & valentes erant, ſuperantem, non potui non Deum ea de re tum ſummis laudibus efferre, tum inprimis admirari. Et euidens certè ac firmum argumentum mihi videre videbar, eum re ipſa & veritate hominem eſſe, non qui in externa corporis forma & ſpecie oculis ſubijcitur, ſed qui in ipſo animo & interiore cogitatione reſidet: qui quidem in iſto, licèt corpus deformatum mancumque eſſet, maiorem tamen interioris facultatis ſuæ virtutem declarauit.

Illis autem, quos diximus, in loco ſeparato commorantibus, & conſueta ipſorum vitæ inſtituta in orationibus, in ieiunijs, in reliquis exercitationibus exequentibus, Deus ipſe dextram benignam & propitiam porrigens, largitus eſt, vt per martyrium ſalutarem vitæ exitum conſequerentur. Hoſtis nanque & aduerſarius noſter diabolus eos quidem, vtpotè precibus attentiſſimè ad Deum fuſis, contra ipſum armatos non ampliùs ferre poterat: ſed ſicuti putabat, moleſtiam ipſi exhibentes trucidare & è terra tollere inſtituit. quippè Deus illi hoc agere molienti poteſtatem conceſſit, vt pariter nec ipſe ab improbitate, quam dedita opera decreuiſſet, vlla ex parte arceretur: & hi præclara pro multis ſuis ac varijs certaminibus præmia iam tandem acciperent. Ea de cauſa ex ſceleſtiſſimi Maximini Imperatoris mandato, vno die vndequadraginta martyres capitis pœna mulctantur.

vide priſcorum Chriſtianorum exercitia.

19. Martyres.

MARTYRIVM S. FLORIANI, CVI FIDEM CONCILIANT VETVSTISSIMA MARTYROLOGIA.

Dictio hinc inde nonnihil limata eſt per F. Laurentium Surium.

IN diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, diuerſis agonibus concertantes Chriſtiani, deuota mente pro Chriſto ſupplicia tolerabant, vt promiſſionum eius participes efficerentur. Cùm veniſſet ergo ſacrilegorum principum præceptio in Noricum Ripenſe, præſes Aquilinus veniens in caſtrum Laureacenſium, cœpit vehementer inquirere Chriſtianos. Comprehenſi autẽ ſunt non minùs quadraginta, qui diutiſſimè concertantes, & multis ſupplicijs macerati, miſſi ſunt in carcerem. Ad quorum confeſſionem beatus Florianus gaudens acceſſit: cumque accepiſſet hæc Laureaci fieri, eò cœpit ire, vt pro Chriſti nomine varia ſupplicia perferret. Vbi autem venit eò ad commilitones ſuos, cum quibus anteà militauerat, audiuitque ex eis, Chriſtianos ad idolorum ſacrificia perquiri, dixit ad eos: Quem alium quæritis? Eccè ego quoque Chriſtianus ſum: ite, nunciate Præſidi hîc me adeſſe. Præſes Aquilinus his auditis, vocauit eum ad ſe, & iuſſit dijs ſacrificare. Quod vt faceret cùm nulla poſſet ratione adduci, præcepit eum fuſtibus cædi. Ille iterùm ite-rumque cæſus, permanſit fidelis, & vultus eius mira perfuſus hilaritate cernebatur. Deinde mandat Præſes ſcapulas eius acutis ferris confringi. Id verò B. Florianus cum ingenti gaudio perferens, magis glorificabat Deum. Videns autem ſe ſuperatum Præſes iniquiſſimus, iuſſit eum duci ad Aniſum fluuium, & ibi præcipitari de ponte.

Maij 4.

Laureacum.

S. Martyr fuſtibus cæditur.

Beatus Florianus, lata in ſe ſententia, gaudens & exultans ibat ad mortem, credens ſe ad vitam proficiſci ſempiternam: cumque veniſſet ad locum, vbi mergendus erat, petijt à militibus ſibi dari ſpatium precandi. Eo impetrato, vna ferè hora fuit in precibus. Iamque ligato ad collum eius ſaxo, iuuenis quidam fœuus nimis præcipitauit eum de ponte in fluuium, cuius oculi mox crepuerunt. Fluuius autem ſuſcipiens martyrem Chriſti, expauit, & eleuatis vndis, in quoddam eminentius ſaxum corpus eius expoſuit, quod aquila, nutu Dei eò aduolans, expanſis alis protegebat. Apparuit autem in viſione beatus Florianus Valeriæ matronæ Deo deuotæ, indicauitque ei, quo loco corpus eius humaret. Illa hac viſione admonita, mox ad fluuium abijt, & præ gentilium metu virgultis illud inuoluit, perduxitque ad locum ſepulturæ deſtinatum. Cùm autem inter eundum iumenta, quæ ſacrum corpus vehebant, delaſſarentur, matrona tremens rogauit Dominum, vt ipſe ferret opem: ſtatimque erupit illic fons, cuius aqua reficiens iumenta, ſuſceptum confecit iter, & corpus ſepeliuit. Eo autem loco multæ

Iactatur in fluuium, ſed nõ ſubmergitur.

Miraculum.

fiunt diuinitùs curationes, & quicunque ex fide petierint, misericordiam Dei impetrabunt. Vitæ enim sanctitas & constantia fidei athletas Christi coronat, & cum palma martyrij ad vitam perducit æternam, auxiliante rege æterno, Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Hactenùs historia. Sunt qui scribant corpus huius beati martyris tempore Casimiri Ducis Poloniæ ab Aegidio Mutinensi Episcopo Cracouiam allatum, & à Gethone Episcopo Cracouiensi honorificentissimè exceptum, structamque ab illo & Casimiro Duce extra muros Cracouienses basilicam elegantissimam & collegium Canonicorum, adiunctis opimis prouentibus: porrò reliquias sancti martyris in loculo marmoreo conditas, in ecclesia eius vrbis cathedrali repositas, multaque illic miracula perpetrata. Facta est hæc translatio Anno salutis 1183.

VITA S. MONICÆ MATRIS S. AVGVSTINI, QVAM EX LIBRIS CONFESSIONVM EIVSDEM *beatissimi episcopi, collegit doctissimus antistes Aloysius Lipomanus.*

Mviij 4. Ex confession. Augustini lib. 3. cap. 11. & 12.

ET misisti manum tuam ex alto Domine Deus, & de hac profunda caligine erroris Manichæorum eruisti animam meam, cùm pro me ploraret ad te mater mea, fidelis tua, ampliùs quàm flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & spiritu, quem ex te habebat, & exaudisti eam Domine. Exaudisti eam, nec despexisti lachrymas eius, cùm profluentes rigarent terram sub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudisti eam. Nam vnde illud somnium, quo eam consolatus es, vt viuere me secum crederet, & habere secum eandem mensam in domo, quod nolle cœperat, auersans & detestans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula linea, & aduenientem ad se iuuenem splendidum, hilarem atque arridentem sibi, cùm illa esset mœrens & mœrore confecta. Qui cùm causas quæsisset ab ea mœstitiæ suę quotidianarúmque lachrymarum, docendi, vt assolet, non discendi gratia, atque illa respondisset, perditionem meam se plangere: iussisse illum, quò secura esset, atque admonuisse, vt attenderet & videret, vbi esset illa, ibi esse & me. Quod illa vbi attendit, vidit me iuxta se in eadem regula stantem. Vnde hoc, nisi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui sic curas vnumquenque nostrûm, tanquam solum cures: & sic omnes, tanquam singulos. Vnde illud etiam, quòd cùm mihi narrâsset ipsum visum, & ego ad id trahere conarer, vt illa se potiùs non desperaret futuram esse, quod eram: continuò sine aliqua hæsitatione, Non, inquit. non enim mihi dictum est, Vbi ille, ibi & tu: sed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam, quantùm recolo, quod sæpè non tacui, ampliùs me isto per matrem vigilantem responso tuo, quòd tam vicina interpretationis falsitate turbata non est, & tam citò vidit, quod videndum fuit, quod ego certè, antequàm dixisset, non videram, etiam tum commotum fuisse, quàm ipso somnio, quo fœminæ piæ gaudium tanto post futurum, ad consolationem tunc præsentis solicitudinis, tanto antè prædictum est. Nam nouem fermè anni sequuti sunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falsitatis, cùm sæpè surgere conarer, & grauiùs alliderer, volutatus sum: cùm tamen illa vidua casta, pia & sobria, quales amas, iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior, non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te: & intrabant in conspectum tuum preces eius, & me tamen dimittebas adhuc volui & inuolui in illa caligine.

Vide erga nos prouidentiã Dei.

S. Augustinus diu Manichæus.

Et dedisti alterum responsum interim, quod recolo. Nam & multa prætereo, propter quod propero ad ea, quæ me magis vrgent confiteri tibi, & multa non memini. Dedisti ergo alterum per sacerdotem tuum, quendam episcopum, nutritum in Ecclesia, & exercitatum in libris tuis. Quem cùm illa fœmina rogâsset, vt dignaretur mecum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, ac docere bona, (faciebat enim hoc, si quos fortè idoneos inuenisset) noluit ille, prudenter sanè, quantùm sensi postea. Respondit enim, me adhuc esse indocilem, eò quòd inflatus essem

essem nouitate hæresis illius, & nonnullis quæstiunculis iam multos imperitos exagitâssem, sicut indicauerat ei. Sed sine, inquit, illum ibi, & tantùm roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit, se quoque paruulum à seducta matre sua datum fuisse Manichæis, & omnes penè non legisse tantùm, verumetiam scriptitâsse libros eorum, sibiq; apparuisse, nullo contrà disputante & conuincente, quàm esset illa secta fugienda: itaque fugisse. Quæ cùm ille dixisset, atque illa nollet acquiescere, sed instaret, magis deprecando, & vbertim flendo, vt me videret, & meum desideret, ille iam substomachans tædio: Vade, inquit, à me, ita viuas: fieri enim non potest, vt filius istarum lachrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua mecum sæpè recordabatur, ac si de cælo sonuisset. Augustinus lachrymarũ filius.

Egisti etiam mecum Domine, vt mihi persuaderetur Romam pergere, & potiùs ibi docere, quod docebam Carthagine. Et hoc vnde mihi persuasum sit, non præteribo confiteri tibi: quoniam & in his altissimi tui recessus, & præsentissima in nos misericordia tua cogitanda & prædicanda est. Non ideò Romam pergere volui, quòd maiores quæstus, maioráque mihi dignitas ab amicis, qui hoc suadebant, promittebatur: quanquàm & ista ducebant animum tunc meum: sed illa erat tunc causa maxima & penè sola, quòd audiebam quietiùs ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplinæ coërcitione sedari, ne in eius scholam, quo magistro non vtuntur, passim & proteruè irruant, nec eos admitti omninò, nisi ille permiserit. Contrà apud Carthaginem fœda est & intemperans licentia scholasticorum: Irrumpunt impudenter, & propè furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine, & punienda legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseriores eos ostendens, quo iam quasi licear, faciunt, quod per tuam æternam legem nunquàm licebit: & impunè se facere arbitrantur, cùm ipsa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora, quàm faciunt. Ex lib. v. Cõfess. cap. viij. ix. x. Scholastico rũ Carthaginien. importunitas.

Ergo quos mores, cùm studerem, meos esse nolui, eos, cùm docerẽ, cogebar perpeti alienos: & ideò placebat ire, vbi talia non fieri omnes, qui nouerant, indicabant. Verùm autem tu spes mea & portio mea in terra viuentium, ad mutandum terrarum locum pro salute animæ meæ, & Carthagini stimulos, quibus inde auellerer, admouebas, & Romæ illecebras, quibus attraherer, proponebas mihi per homines, qui diligebant vitam mortuam, hinc insana facientes, inde vana pollicentes: & ad corrigendos gressus meos vtebaris occultè & illorum & mea peruersitate. Nam & qui perturbabant ocium meum, fœda rabie cæci erant: & qui inuitabant ad aliud, terram sapiebant. Ego autem, qui detestabar hîc veram miseriam, illic falsam felicitatem appetebam. Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter planxit, & vsque ad mare sequuta est: sed fefelli eam violenter me tenentem, vt aut reuocaret, aut mecum pergeret: & finxi me amicum nolle deserere, donec vento facto nauigarer. Et mentitus sum matri, & illi matri, & euasi. Quia & hoc tu dimisisti mihi misericorditer, seruans me ab aquis maris, plenum execrandis sordibus vsque ad aquam gratiæ tuæ, qua me abluto, siccarentur flumina materhorum oculorum, quibus pro me quotidiè tibi rigabat terram sub vultu tuo: & tamen recusanti sine me redire, vix persuasi, vt in loco, qui proximus nostræ naui erat memoria beati Cypriani, maneret ea nocte. Sed in ea nocte clanculò ego profectus sum: illa autem remansit orando & flendo. Et quid à te petebat Deus meus tantis lachrymis, nisi vt nauigare me non sineres? Sed tu altè consulens, & exaudiens cardinem desiderij eius, non curâsti quod tunc petebat, vt in me faceres, quod semper petebat. Flauit ventus, & impleuit vela nostra, & litus subtraxit ad spectibus nostris. In quo manè illa insaniebat dolore, & querelis ac gemitu implebat aures tuas, contemnentes ista: cùm & me cupiditatibus meis raperes ad finiẽdas ipsas cupiditates, & illius carnale desiderium iusto dolorum flagello vapularet. Amabat enim secum præsentiam meam more matrum, sed multis multo amplius, & nesciebat, quid tu illi gaudiorum facturus esses de absentia mea. Nesciebat: ideò flebat & eiulabat, atque illis cruciatibus arguebatur rea reliquiarum Euæ, cum gemitu quærens, quod cum gemitu pepererat. Et tamen post accusationem fallaciarum & crudelitatis meę, conuersa rursus ad deprecandum te pro me, abijt ad solita, & ego Romam. Vita mortua, hominum huic mundo dedicatorum. Insaniebat dolore, id est, immodice doleb at.

Et ecce excipior ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam iam ad inferos, portans omnia mala, quæ commiseram & in te, & in me, & in alios, multa & grauia super originalis peccati vinculum, quo omnes in Adam morimur. Non enim quicquam eorum 1. Cor. 15.

Ephes.2. mihi donaueras in Christo, nec soluerat ille in carne sua inimicitias, quas tecum contraxeram peccatis meis. Quomodò enim eas solueret in cruce phantasmatis, quod de illo credideram? Quàm ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius, tam vera erat animæ meæ: & quàm vera erat mors carnis eius, tam falsa vita animæ meæ, quæ id non credebat. Et ingrauescentibus febribus, iam ibam & peribam. Quò enim irem, si tunc abirem hinc, nisi in ignem atque tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et illa hoc nesciebat, & tamen pro me orabat absens. Tu autem vbique præsens, vbi erat exaudiebas eam, & vbi eram miserebaris mei, vt recuperarem salutem corporis mei, adhuc insanus corde sacrilego. Neque enim desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum, & melior eram puer, quando illum de materna pietate flagitaui, sicut iam recordatus atque confessus sum: sed iam in dedecus meum creueram, & consilia medicinæ tuæ demens irridebam, qui me non siuisti talem bis mori. Quo vulnere si feriretur cor matris, nunquàm sanaretur. Non enim satis eloquor, quid erga me habebat animi, & quanto maiore sollicitudine parturiebat me spiritu, quàm carne pepererat. Non itaque video, quomodò sanaretur, si mea talis illa mors transuerberâsset viscera dilectionis eius. Et vbi essent tantæ preces, & tam crebræ sine intermissione? Nusquam, nisi ad te. An verò tu Deus misericordiarum sperneres cor contritum & humiliatum viduæ castæ ac sobriæ, frequentantis eleemosynas, obsequentis atque seruientis sanctis tuis, nullum diem prætermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, manè & vesperè, ad ecclesiam tuam sine vlla intermissione venientis, non ad vanas fabulas & aniles loquacitates, sed vt te audiret in tuis sermonibus, & tu illam in suis orationibus? Huius ne tu lachrymas, quibus non à te aurum & argentum petebat, nec aliquod mutabile aut volubile bonum, sed salutem animæ filij sui, tu cuius munere talis erat, contemneres, & repellères ab auxilio tuo? Nequaquàm Domine: immò verò aderas & faciebas ordine, quo prædestinaueras esse faciendum. Absit, vt tu falleres eam in illis visionibus & responsis tuis, quæ iam commemorauí, & quę non memoraui, quę illa fideli pectore tenebat, & semper orans, tanquam chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris enim, quoniam in seculum misericordia tua, eis, quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus tuis debitor fieri. Recreâsti me ab illa ægritudine, & saluum fecisti filium ancillæ tuæ, tunc interim corpore, vt esset, cui salutem meliorem atque certiorem dares.

Romæ S. Augustinus periculosè decubuit.

Psal.50. Virtutes S. Monicæ. Missæ quotidianę etiã antiquitùs.

Ex libro 6. Confessio. cap.1. & 2.

Spes mea à iuuentute mea, vbi mihi eras, & quò receßeras? An verò non tu feceras me, & discreueras me à quadrupedibus & volatilibus cæli? Sapientiorem me feceras, & ambulabam per tenebras & lubricum, & quærebam te foris à me, & non inueniebam Deum cordis mei, & veneram in profundum maris, & diffidebam & desperabam de inuentione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis, terra marique me sequens, & in periculis omnibus de te secura. Nam & per marina discrimina ipsos nautas consolabatur, à quibus rudes abyssi viatores, cùm perturbantur, cõsolari solent, pollicens eis peruentionem cum salute: quia hoc ei tu per visum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantem quidem grauiter desperatione indagandæ veritatis. Sed tamen ei cùm indicâssem, non me quidem iam esse Manichæum, sed neque catholicum Christianum, non quasi inopinatum aliquíd audierit, exiliuit lætitia, cùm iam secura fieret ex ea parte miseriæ meæ, in qua me tanquam mortuum, sed resuscitandum tibi, flebat, & feretro cogitationis efferebat, vt diceres filio viduæ: Iuuenis, tibi dico, surge: & reuiuisceret, & inciperet loqui, & redderes illum matri suæ. Nulla ergo turbulenta exultatione exultauit cor eius, cùm audisset ex tanta parte iam factum, quod tibi quotidiè plangebat, vt fieret, veritatem me nondum adeptum, sed falsitati iam ereptum: immò verò quia certa erat, & quod restabat te daturum, qui totũ promiseras, placidissimè & pectore pleno fiditiæ respondit mihi, credere se in Christum, quòd priùs, quàm de hac vita emigraret, me visura esset fidelẽ catholicum: & hoc quidem mihi, tibi autẽ fons misericordiarum preces & lachrymas densiores, vt accelerares adiutorium tuũ, & illuminares tenebras meas, & studiosiùs ad ecclesiam currerem, & in Ambrosij ora susp enderer ad fontem salientis aquæ in vitam æternam. Diligebat autem illum virum sicut angelum Dei, quòd per illum cognouerat me interim ad illam ancipitem fluctuationem iam esse perductum, per quam trãsiturum me ab ægritudine ad sanitatem, intercurrente acriore periculo quasi per accessionem, quam criticam medici vocant, certa præsumebat.

Visio S. Monicæ.

Luc.7.

Iohan.4. S. Monica cur amârit S. Ambrosium.

Itaque cùm ad memorias sanctorum, sicut in Aphrica solebat, pultes & panem & merũ attulisset, atq; ab ostiario prohiberetur, vbi hoc episcopũ vetuisse cognouit, tam

piè

piè atque obedienter amplexa est, vt ipse mirarer, quòd tam facilè accusatrix potiùs cõsuetudinis fuę, quàm disceptatrix illius prohibitionis effecta sit. Non enim obsidebat spiritum eius vinolentia, camq; stimulabat in odium veri amor vini, sicut pleroſq; mares & fœminas, qui ad canticum sobrietatis, sicut ad potionem aquatam madidi, nauseant. Sed illa cùm attulisset canistrum cum solennibus epulis præguſtandis atque largiendis, plus etiam quàm vnum pocillum pro suo palato satis sobrio temperatum, vnde dignationem sumeret, non ponebat. Et si multæ essent, quæ illo modo videbantur honorandæ, memoriæ defunctorum, idemipsum vnum, quod vbique ponerent, circunferebat, quo iam non solùm aquatissimo, sed etiam tepidissimo cum suis præsentibus per sorbitiones exiguas partiretur: quia pietatem ibi quærebat, non voluptatem. Itaque vbi comperit à præclaro prædicatore atque antistite pietatis præceptum esse, ista non fieri, nec ab eis, qui sobriè facerent, ne vlla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia superstitioni gentilium essent similima, abstinuit se libentissimè, & pro canistro pleno terrenis fructibus, plenum purgatioribus votis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat, vt & quod posset, daret egentibus, & * si communicatio Dominici corporis illic celebraretur, cuius passionis imitatione immolati sunt martyres. Sed tamen videtur mihi Domine Deus meus, & ita est in conspectu tuo de hac re cor meum, non facilè fortasse de hac amputanda consuetudine matrem meam fuisse cessturam, si ab alio prohiberetur, quem non sicut Ambrosium diligebat, quem propter salutem meam maximè diligebat: eam verò ille propter eius religiosissimam conuersationem, qua in bonis operibus tam feruens spiritu frequentabat ecclesiam, ita vt sæpè erumperet, cùm me videret in eius prædicatione, gratulans mihi, quòd talem matrem haberem, nescíens qualem illa me filium, qui dubitabam de illis omnibus, & inueniri posse viam vitæ minimè putabam. S. Ambrosij encomium. * sic

Atque intereà mater ingressa est, quæsiuitque à nobis, quid promouissemus. nam & ei quæstio nota erat. Cuius & ingressum & rogationem cùm scribi nostro more iussissem: Quid agitis? inquit: nunquidnam in illis, quos legitis, libris, etiam fœminas vriquàm audiuit in hoc genus disputationis inductas? Cui ego: Non valdè curo, inquam, superborum imperitorumq; iudicia, qui similiter in legendos libros, atque in salutandos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipsi, sed qualibus induti vestibus sint, quanta pompa rerum fortunæque præfulgeant. Isti enim in litetis non multùm attendunt, aut vnde sit quæstio, aut quò peruenire disserentes moliantur, quídve ab eis explicatum atque confectum sit. In quibus tamen quia nonnulli reperiuntur, quorum animi contemnendi non sunt (adspersi sunt enim quibusdam condimentis humanitatis, & facilè per aureas depictasque ianuas ad sacrosanctæ philosophiæ penetralia perducuntur) satis eis fecerunt & maiores nostri, quorum libros tibi, nobis legentibus, notos esse video. Et his temporibus, vt omittam cæteros, vir & ingenio & eloquentia & ipsis insignibus muneribus fortunæ, & quod ante omnia est, mente præstantissimus Theodorus, quem benè ipsa nósti, vt & nunc, & apud posteros nullum genus hominum de literis nostrorum temporum iurè conqueratur. Mei autem libri, si quorum fortè manus tetigerint, lectoque meo nomine non dixerint, Iste quis iste? codicemque proiecerint: sed vel curiosi, vel nimiùm studiosi, contempta vilitate liminis, intrare perrexerint: me recum philosophantem non molestè ferent, nec quenquam istorum, quorum meis literis sermo miscetur, fortasse contemnent. Sunt enim non solùm liberi, quod cuiuis disciplinæ liberali, nedum philosophiæ, satis est: sed summo apud suos loco nati. Doctissimorum autem hominum literæ etiam sutores philosophatos, & multo viliora fortunarum genera continent. Qui tamen tanta ingenij virtutisque luce fulserunt, vt bona sua cum qualibet huiusce modi nobilitate nullo modo vellent, etiam si possent, vlla conditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plùs placeat hoc ipsum, quia mecum philosopharis, quàm si quid hîc aliud aut iucunditatis, aut gratuitatis inuenerit. Nam & fœminæ sunt apud veteres philosophatæ, & philosophia tua mihi plurimùm placet. Nam ne quid mater ignores, hoc Græcum verbum, quod philosophia nominatur, Latinè amor sapientiæ dicitur. Vnde etiam diuinæ scripturæ, quas vehementer amplecteris, non omninò philosophos, sed philosophos huius mundi, cuitandos atque irridendos esse præcipiunt. Esse autem alium mundum ab istis oculis remotissimum, quem paucorum sanorum intellectus intuetur, satis Christus ipse significat, qui non dicit, Regnum meum non est de mundo: sed, Regnum meum non est de hoc mundo. Nam quisquis omnem philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult aliud, Ex libr. de Ordine, c. 11. Sutores philosophi. Philosophia. Philosophi quinam in scripturis reiecti. Coloss. 2. Iohan. 18.

aliud, quàm non amare sapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, si sapientiam non amares: non autem contemnerem, si eam mediocriter amares: multo minùs, si tantum, quantum * ego, amares sapientiam. Nunc cùm eam multo plùs, quàm meipsum, diligas, & nouerim quantum me diligas, cumque in ea tantum profeceris, vt iam nec cuiusuis incõmodi fortuiti, nec ipsius mortis, quod viris doctissimis difficillimum est, horrore deterreris, quam summam philosophiæ arcem omnes esse confitentur, egóne me non libenter tibi etiam discipulum dabo? Hic illa cum blandè ac religiosè nunquàm me tantum mentitum esse dixisset, & viderem tam multa nos verba fudisse, vt neque scribenda non essent, & iam libri modus esset, neque tabulæ reliquæ forent, placuit quæstionem differri: simul vt meo stomacho parcerem. Nam cum plùs, quàm vellem commouerant ea, quæ mihi cuomenda in illos adolescentes necessariò visa sunt. Sed cùm abire cœpissemus, Memento, inquit Licentius, quàm multa, & quàm necessaria nobis abs te accipienda, per occultissimum illum diuinumque ordinem, etiam te nesciente, subministrentur. Video, inquam, & ingratus Deo non sum, vosque ipsos, qui aduertitis, ob idipsum præsumo fore meliores. Hoc fuit tantùm illo die negocium meum.

* Me, legendum puto.

Ex lib. 9. Confessionum, à cap 7. vsque ad 13. inclusiuè.

Non longè cœperat Mediolanensis ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirùm annus erat, aut non multo ampliùs, cùm Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium perfequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in ecclesia, mori parata cum episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, solicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritûs tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & psalmi vt canerentur secundùm morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus.

Inuẽta corpora inegra SS. Gerasij & Protasij.

Tunc memorato antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasij & Gerasij, quæ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondidera, vnde opportunè promeres ad coërcendam rabiem fœmineam, sed regiam. Cùm enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solùm quos immmundi vexabant spiritus, confessis eisdem dæmonibus sanabantur: verumetiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatique notissimus, cùm populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset atque audisset, exiliuit, eoque se vt duceret, suum ducem rogauit. Quò perductus, impetrauit admitti, vt sudario tangeret feretrum precioſæ in conſpectu tuo mortis sanctorum tuorum. Quod vbi fecit atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuæ feruentes lucentes, inde illius inimicæ animus etsi ad credendi sanitatem non applicitus, à persequendi tamen furore compressus est. Gratias tibi Deus meus. Vnde & quò eduxisti recordationem meam, vt hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus præterieram?

Psal. 115.

Et tamen tunc, cùm ita fragraret odor vnguentorum tuorum, non currebamus post te: & ideò plùs flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim susurans tibi, & tandem respirans, quantum patet aura in domo fœnea.

Cant. 1.

Cap. 8.

Qui habitare facis vnanimes in domo, consociasti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio. Qui cùm agens in rebus, militaret, prior nobis ad te conuersus est & baptizatus, & relicta militia seculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto: quærebamus, quisnam locus nos vtiliùs haberet seruientes tibi: pariter remeabamus in Aphricam. Et cùm apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est. Multa prætereo, quia multùm festino. Accipe confessiones meas & gratiarum actiones, Deus meus, de rebus innumerabilibus, etiam in silentio. Sed non præteribo, quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, vt in hanc temporalem, & corde, vt in æternam lucem nascerer. Non eius, sed tua dicam dona in ea: neque enim seipsam fecerat, aut educauerat seipsam. Tu creasti eam, nec pater nec mater sciebat, qualis ex eis fieret illa. Et eruditit eam in timore tuo virga Christi tui, regimen vnici filij tui in domo fideli, bono membro Ecclesiæ tuæ. Nec tantam erga suam disciplinam diligentiam matris prædicabat, quantam famulæ cuiusdam decrepitæ, quæ patrem eius infantem portauerat, sicut dorso grandiusculas puellarum paruuli portari solent. Cuius rei gratia, & propter senectam ac mores optimos, in domo Christiana satis à dominis honorabatur. Vnde etiã curam dominicarũ filiarum com-

Obitus S. Monicæ.

commissam sibi diligenter gerebat, & erat in eis coërcendis, cùm opùs esset, sancta seueritate vehemens, atque in docendis sobria prudentia. Nam eas, præter illas horas, quibus ad mensam parentum moderatissimè alebantur, etiamsi exardescerẽt siti, nec aquam bibere sinebat, præcauens consuetudinem malam, & addens verbum sanum: Modò aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis: cùm autẽ ad maritos veneritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi præualebit. Hac ratione præcipiendi, & authoritate imperandi frænabat auiditatem tenerioris ætatis, & ipsam puellarum sitim formabat ad honestum modum, vt iam nec liberet, quod non deceret. Et subrepserat tamen, sicut mihi famula tua narrabat, surrepserat ei vinolentia. Nam cùm de more, tanquam puella sobria, iuberetur à parentibus de cuppa vinum depromere, submisso poculo, qua desuper patet, priusquàm in lagunculam funderet merum, primoribus labris sorbebat exiguum, quia nõ poterat ampliùs, sensu recusante. Non enim vlla temulenta cupidine faciebat hoc, sed quibusdam superfluentibus ætatis excessibus, qui iudicris motibus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniam qui modica spernit, paulatim decidit, in eam consuetudinem lapsa erat, vt propè iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc sagax anus, & vehemens illa prohibitio? Nũquid valebat aliquid aduersùs latentẽ morbum, nisi tua medicina, Domine, vigilaret super nos? Absente patre & matre, & nutritoribus, tu præsens, qui creâsti, qui vocas, qui etiam per præpositos homines bonũ aliquid agis ad animarum salutem, quid tunc egisti, Domine Deus meus? Vnde curâsti? Vnde sanâsti? Nónne protulisti durum & acutum ex altera anima conuicium, tanquam medicinale ferrum, ex occultis prouisionibus tuis, & vno ictu putredinem illam præcidisti? Ancilla enim, cum qua solebat accedere ad cuppam, litigans cum domina minore, vt fit, sola cum sola, obiecit hoc crimen amarissima insultatione, vocãs meribibulam. Quo illa stimulo percussa, respexit fœditatem suam, confestimque damnauit atque exuit. Sicut amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerunque corrigunt. Nec tu, quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt, retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetiuit minorem dominam, non sanare, & ideò clãculò: aut quia ita eas inuenerat locus & tempus litis, aut ne fortè & ipsa periclitaretur, quòd tam serò prodidisset. At tu Domine rector cælestium & terrenorum, ad vsus tuos contorquẽs profunda torrentis, fluxum seculorum ordinans turbulentum, etiam de alterius animæ insania sanâti alteram, ne quisquam, cùm hoc aduertit, potentiæ suæ tribuat, si verbo eius alius corrigatur, quem vult corrigi.

Sapiens dictũ vetulæ.

Mala consuetudo etiam in minimis, nisi mox reprimatur, ad peiora adducit.

Educata itaq; pudicè ac sobriè, potiusquèa te subdita parentibus, quàm à parentibus tibi, vbi plenis annis nubilis facta est, tradita viro seruiuit veluti domino, & sategit eum lucrari tibi, loquens te illi moribus suis, quibus eam pulchram faciebas, & reuerenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autẽ tolerauit cubilis iniurias, vt nullam de hac re cum marito haberet vnquàm simultatem. Expectabat enim misericordiam tuam super eum, vt in te credens castificaretur. Erat verò ille præterea, sicut benuolentia præcipuus, ita ira feruidus. Sed nouerat hæc non resistere irato viro, non tantùm facto, sed ne verbo quidem. Iam verò refracto & quieto, cùm opportunum videret, rationem facti sui reddebat, si fortè ille inconsideratiùs commotus fuerat. Denique cùm matronæ multæ, quarum viri mansuetiores erant, plagarum vestigia, etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam, veluti periocum grauiter admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audissent, tanquam instrumenta, quibus ancillæ factæ essent, deputare debuissent: proinde memores conditionis, superbire aduersùs dominos nõ oportere. Cumque mirarentur illæ, scientes quàm ferocem coniugem sustinueret, nunquàm fuisse auditum, aut aliquo indicio claruisse, quòd Patritius ceciderit vxorem, aut quòd à se inuicèm vel vnum diem domestica lite dissenserint, & causam familiariter quærerent, docebat illa institutum suum, quod suprà memoraui. Quæ obseruabant, expertæ gratulabantur: quæ non obseruabant, subiectæ vexabantur. Socrum etiam suam primò susurris malarum ancillarum aduersùs se iritatam, sic vicit obsequijs, perseuerans tolerantia & mansuetudine, vt illa vltrò filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se & nurum pax domestica turbabatur, expeteretque vindictam. Itaque posteaquàm ille & matri obtemperans, & curans familiæ disciplinam, concordiæ suorum consulens, proditas

Cap. 9.

S. Monica vt in matrimonio se gesserit.

ad prodentis arbitrium verberibus coërcuit, promisit illa talia de se præmia sperare debere, quæcunque de sua nuru sibi, quò placeret, mali aliquid loqueretur: nullaque iam audente, memorabili inter se beneuolentiæ suauitate vixerunt. Hoc quoque illi bono mancipio tuo, in cuius vtero me creâsti Deus meus, misericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter dissidentes atque discordes quaslibet animas, vbi poterat tam se præbebat pacificam, vt cùm ab vtraque multa de inuicem audiret amarissima, qualia solet eructare turgens atque indigesta discordia, quando præsenti amicæ de absente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas valeret. Paruum hoc bonũ mihi videretur, nisi turbas innumerabiles tristis experirer, nescio qua horrenda pestilentia peccatorum latissimè peruagante, nõ solùm iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, sed etiam quæ non dicta sunt addere: cùm contrà animo humano parum esse debeat, inimicitias hominum nec exagitare, nec augere malè loquendo, nisi eas etiam extinguere benè loquendo studuerit: qualis illa erat, docente te magistro intimo in schola pectoris. Denique etiam virum suum iam in extrema vita temporali eius, lucrata est tibi, nec in eo iam fideli planxit, quod in nondùm fideli tolerauerat. Erat etiam serua seruorum tuorum. Quisquis enim eorum nouerat eam, multùm in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te: quia sentiebat præsentiam tuam in corde eius, sanctæ conuersationis fructibus testibus. Fuerat enim vnius viri vxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuiare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo sinis loqui seruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, percepta gratia baptismi rui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset: ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.

Inter discordes vt pacẽ solita sic cõciliare.

Patritius S. Monicæ opera credit in Christum.

1. Tim. 5.

Imminente autem die, quo ex hac vita erat exitura, quem diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, vnde hortus intra domum, quæ nos habebat, prospectabatur, illic apud ostia Tiberina, vbi remoti à turbis, post longi itineris laborem, instaurabamus nos nauigationi. Colloquebamur ergo soli valdè dulciter, & præterita obliuiscentes, in ea, quæ antè sunt, extenti, quærebamus inter nos apud præsentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis tui, fontis vitæ, qui est apud te, vt inde pro captu nostro adspersi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet in quantalibet luce corporea præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed ne commemoratione quidem digna videretur: erigentes nos ardentiore affectu in idipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipsum cælũ, vnde sol & luna, & stellæ lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interiùs cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo, & vbi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, & quæ fuerunt, & quæ futura sunt: & ipsa non fit, sed sic est, vt fuit, & sic erit semper: quin potiùs fuisse, & futurum esse, non est in ea, sed esse solùm, quoniam æterna est. Nam fuisse & futurum esse, non est æternũ. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attigimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritûs, & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Et quid simile verbo tuo Domino nostro in se permanenti sine vetustate, atque innouanti omnia? Dicebamus ergo: Si cui sileat tumultus carnis, sileant phãtasiæ terræ & aquarum & aëris, sileant & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat se non se cogitando, sileãt somnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quicquid transeundo fit, si cui sileat omninò: quoniam si quis audiat, dicunt hæc omnia: Non ipsa nos fecimus, sed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis si iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, & loquatur ipse solus, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem angeli, neque per sonitum nubis, neque per ænigma similitudinis, sed per ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super

Cap. 10.

Phil. 3.

Esa. 64. 1. Cor. 2. Psal. 35.

Verbũ Dei incommutabile.

Psal. 99.

omnia

omnia manentem: si continuetur hoc, & subtrahatur aliæ visiones longè imparis generis, & hæc vna rapiat & absorbeat & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspiramus: Nónne hoc est, Intra gaudium Domini tui? Et istud quando? An cùm omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, &si non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quòd illo die, cùm talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilescceret cum omnibus delectationibus suis: tùc ait illa: Fili, quantùm ad me attinet, nulla re iam delector in hac vita. Quid hîc faciam adhuc, & cur hîc sim, nescio, iam consumpta spe huius seculi. Vnum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, vt te Catholicum Christianum viderem, priusquàm morerer: cumulatiùs hoc mihi Deus meus præstitit, vt te etiam contempta felicitate terrena, seruum eius videam. Quid hîc facio? Matth. 25. 1. Cor. 15.

Ad hæc ei quid responderim, non satis recolo. Tum intercà vix intra quinque dies, aut non multo ampliùs decubuit febribus. Et cùm ægrotaret, quodam die defectum animæ passa est, & paululùm subtracta à præsentibus. Nos concurrimus, sed citò reddita est sensui, & adspexit adstantes me, & fratrem meum, & ait nobis quasi quærenti similis: Vbi eram? Deinde nos intuens mœrore attonitos: Ponetis hîc, inquit, matrem vestram? Ego silebam, & fletum frænabam. Frater autem meus quiddam locutus est, quo eam non peregrè, sed in patria defungi tanquam feliciùs optaret. Quo audito, illa vultu anxio reuerberans eum oculis, quòd talia saperet, atque inde me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus vbicunque: nihil vos eius cura conturbet. Tantùm illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis. Cumque hanc sententiam verbis, quibus poterat, explicâsset, conticuit, & ingraueſcente morbo exercebatur. Ego verò cogitans dona tua Deus meus inuisibilis, quæ immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt inde fruges admirabiles, gaudebam, & gratias agebam tibi, recolens quod noueram, quanta cura semper æstuâsset de sepulcro, quod sibi prouiderat & præparauerat iuxta corpus viri sui. Quia enim valdè concorditer vixerant, id etiam volebat, vt est animus humanus minùs capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, concessum sibi esse post transmarinam peregrinationem, vt coniuncta terra amborum coniugum terra tegeretur. Quando autem ista inanitas plenitudine bonitatis tuæ cœperat in eius corde non esse, nesciebam, & lætabar admirans, quòd sic mihi apparuisset: quanquàm & illo sermone nostro ad fenestram, cùm dixit: Iam quid hîc facio? non apparuit desiderare in patria mori. Audiui etiam postea, quòd iam, cùm Ostijs essemus, cum quibuſdam amicis meis materna fidutia colloquebatur quodam die de contemptu vitæ huius & bono mortis, vbi ipse non aderam: illisque stupentibus virtutem fœminæ, quam tu dederas ei, quærentibusque vtrùm non formidaret tam longè à sua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longè est Deo: neque timendum est, ne ille non agnoscat in fine seculi, vnde me resuscitet. Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno ætatis suæ, trigesimo & tertio ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est. Cap. 11. Memoria defunctorū in Missa. Obitus S. Monicæ.

Premebam oculos eius, & confluebat in præcordia mea mœstitudo ingens, & trâsfluebat in lachrymas, ibidemque oculi mei violento animi imperio resorbebant fontem suum vsque ad siccitatem, & in tali luctamine valdè malè mihi erat. Tum verò vbi efflauit extremum spiritum, puer Adeodatus exclamauit in planctum, atque ab omnibus nobis coërcitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labebatur in fletus, iuuenili voce cordis coërcebatur & tacebat. Neque enim decere arbitrabamur funus illud questibus lachrymosis gemitibusque celebrare: quia his plerunque solet deplorari quædam miseria morientium, aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec miserè moriebatur, nec omninò moriebatur. Hoc & documentis morum eius, & fide non ficta, rationibusque certis tenebamus. Quid ergo erat, quod intus mihi grauiter dolebat, nisi ex consuetudine simul viuendi dulcissima & charissima, repentè simul dirupta, vulnus recens? Gratulabar quidem testimonio eius, quòd in ea ipsa ægritudine, obsequijs meis interblandiens, appellabat me pium, & commemorabat grandi dilectionis affectu, nunquàm se audisse ex ore meo iaculatum in se dutum aut contumeliosum sermonem. Sed tamen quid tale Deus meus, qui fecisti nos, quid comparabile habebat honor à me delatus illi, & seruitus ab illa mihi? Cap. 12. Eius de S. Augustino testimonio.

Quo-

Quoniam itaque deferebar tam magno eius solatio, fauciabatur anima mea, & quaꝫ dilaniabatur vita, quæ vna facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergo à fletu illo puero, Psalterium aperuit Euodius, & cantare cœpit psalmũ, cui respondebamus omnis domus: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Audito autem hoc, cõuenerunt multi fratres ac religiosæ fœminæ, & de more illis, quorum officium erat, funus curantibus, ego in parte, vbi decenter poteram cum eis, qui me non deserendum esse censebant, quod erat tempori congruum, disputabam: eoque fomento veritatis mitigabam cruciatum tibi notum, illis ignorantibus & intentè audiẽtibus, & sine sensu doloris me esse arbitrantibus. At ego in auribus tuis, vbi eorum nullus audiebat, increpabam mollitiem affectûs mei, & constringebam fluxum mœroris: cedebatque mihi paululùm, rursusque impetu suo ferebatur, non vsque ad eruptionẽ lachrymarum, nec vsque ad vultûs mutationem: sed ego sciebam, quid corde premerẽ. Et quia mihi vehementer displicebat tantum in me posse hæc humana, quæ ordine debito & sorte cõditionis nostræ accidere necesse est, alio dolore dolebam dolorem meum, & duplici tristitia macerabar. Cùm eccè corpus elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fudimus, cùm offerretur pro ea sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulcrum posito cadauere, priusquàm deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui: sed toto die grauiter in occulto mœstus eram, & mente turbata rogabam te, vt poteram, quòd sanares dolorem meum, nec faciebas: credo commendans memoriæ meæ, vel hoc vno documento, omnis consuetudinis vinculum, etiam aduersùs mentem, quæ iam nõ fallaci verbo pascitur. Visum etiam mihi est, vt irem lauatum, quòd audieram inde balneis nomen inditũ, quia Græci βαλανεῖον dixerint, quòd anxietatem pellat ex animo. Eccè & hoc confiteor misericordiæ tuæ pater orphanorum, quoniam laui, & talis eram, qualis priùs, quàm lauissem. Neque enim exudauit de corde meo mœroris amaritudo. Deinde dormiui, & cuigilaui, & non parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum, atque vt eram in lecto meo solus, recordatus sum veridicos versus Ambrosij tui: Tu es enim Deus creator omnium, Polique rector, vestiens Diem decoro lumine, Noctem soporis gratia, Artus solutos vt quies Reddat laboris vsui: Mentesque fessas alleuet, Luctusque soluat anxios. Atque inde paulatim reducebam in pristinum sensum ancillã tuam, conuersationemque eius piam in te & sanctam, in nos blandam atque morigeram, qua subitò destituerus sum, & libuit flere in cõspectu tuo de illa, & pro illa, de me & pro me. Et dimisi lachrymas quas continebam, vt effluerent quantùm vellent, substernens eas cordi meo: & requieuit in eis, quoniam ibi erant aures tuæ, non cuiusquam hominis superbè interpretantis ploratum meum. Et nunc Domine confiteor tibi in literis. Legat qui volet, & interpretetur vt volet: & si peccatum inuenerit flecuisse me matrem exigua parte horæ, matrem oculis meis interim mortuam, quæ me multos annos fleuerat, vt oculis tuis viuerem, non irrideat, sed potiùs, si est grandi charitate, pro peccatis meis fleat ipse ad te pater omnium fratrum Christi tui.

Pſal.100.

Missa pro defunctis antiquissimæ consuetudinis.

Ex hymno Ambrosiano versus.

Cap.13.

Ego autem iam sanato corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fundo tibi Deus noster pro illa famula tua lõgè aliud lachrymarũ genus, quod manat de concusso spiritu considerationepericulorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Quanquàm illa in Christo viuificata, etiam nondùm carne reloluta, sic vixerit, vt laudetur nomen tuum in fide moribusque eius: non tamen audeo dicere, ex quo eam per baptismum regenerâsti, nullum verbum exisse ex ore eius contra præceptum tuum. Et dictum est à veritate filio tuo: Si quis dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fidutialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Quisquis autem tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? O si cognoscant se omnes homines, & qui gloriantur, in Domino glorientur. Ego itaque, laus mea & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te: exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quæ pependit in ligno, & sedens ad dexteram tuam, te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi & tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet misericordia iudicium, quoniam eloquia tua vera sunt, & promisisti misericordiam misericordibus.

1.Cor.15. Nota timorem etiam sanctorum hominum. Matth.5.

Merita nostra Dei dona. 2.Cor.10.

Rom.8. Matth.6.

Pſal.142. Matth.5.

bus. Quod vt essent, tu dediti eis, qui misereberis, cui misertus eris: & misericordiam tuam præstabis, cui misericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: sed voluntaria oris mei approba Domine. Nanque illa, imminente die resolutionis suæ, non cogitauit suum corpus sumptuosè contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curauit sepulcrum patrium. Non ista mandauit nobis, sed tantummodò memoriam sui ad altare tuum fieri desideraui, cui nullius diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vicimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet precium, quo nos emit, vt nos auferret ei? Ad cuius precij nostri sacramentum, ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se inrerponat nec vi, nec insidijs leo & draco: neque enim respondebit illa nihil se debere, ne conuincatur & obtineatur ab accusatore callido: sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, cui seruiuit, fructum tibi afferens cum tolerantia, vt cum quoque lucraretur. Et inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & voce, & corde, & literis seruio, vt quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuũ Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodùm nescio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu vsque ad reditum, vt quod à me illa popoſcit extremum, vberiùs ei præsteturin multorum orationibus, tam per confessiones, quàm per orationes meas.

Rom. 9. Exod. 33.

Missæ quotidianæ.

Coloss. 2.

Vult in Missa S. Augustinus orari pro parentibus suis.

VITA S. GOTHARDI EPISCOPI HILDESENSIS, EDITA A QVODAM EIVS CONTEMPORANEO

monacho vel canonico: cuius tamen stylus obscurior, ne lectorem offenderet, per F. Laur. Surium mutatus est, & quædam reddita paraphrasticôs. Est autem hic non integra historia, sicut ab authore conscripta fuit, sed non pauca omissa videntur in eo exemplari, quod nos habuimus: præcipua tamen hic haberi speramus, & quæ plus vtilitatis lectori afferant.

PROLOGVS AVTHORIS, MVTATA PHRASI, nonnihil contractus.

ADMODVM reuerendo, & toto deuotionis studio semper colendo domino ac præceptori suo, fratre N. corpore & spiritu exiguus, quicquid suo domino debet iure subditus. Scripturus vitã & institutionem beatæ memoriæ patris atque pastoris nostri Gothardi, inter spem & metum anxius, diù multumque quid facerem deliberaui, quòd me tam præclaro operi planè imparem non ignorarem. Alliciebant me splendore suo virtutes, quas per illum Dominus declarauit, sed absterrebat conscientia multiplicis desidiæ meæ, donec tãdem magistrorum & fratrum, inprimis autem veri cultoris Dei Abbatis nostri iussis adactus, partim spontè, partim nolens opus hoc aggredi tentaui. Quod quidem tibi, præceptor eximie, secretiùs offerendum statui, qui & facilè sis daturus veniam erratis, possisque non difficulter tum addere, tum demere, quod visum sit, aut certè opus ipsum penitùs supprimere. Neque id vel admireris, vel asperneris velim, pater venerabilis, quòd te ex omni præsulũ, abbatũ, doctorum numero vnũ elegi huius laboris mei examinatorẽ, quando id vt faccrẽ etiam is, quem dixi, Abbas meus hortatus est, & tibi p fidei & dilectionis tuæ merito beati Gothardi vita omnis præ cæteris magis cognita est, vt qui ab illo familiariùs didiceris etiã arcana pectoris eius. Ego verò ad hũc scribẽdi suscipiendũ laborẽ etiã eo nomine nõ parũ incitatus sum, q adolescẽs inter Hirsfeldense & Altahẽse cœnobia discurrẽs, prima beati viri gesta à fidelibus & crebrò audietim,

Habes hîc & ætatẽ & fidem authoris.

rim, & libenter memoriæ commendârim. Testor autem Dominum IESVM, me nihil mandâsse literis, nisi quod ipse & viderim, & auditione acceperim, aut à fide dignis cognouerim: maximè cùm darem literis operam, vbi à quodam grandæuo sacerdote, tibi quoque benè noto, eius familiaribus vtens colloquijs, pleraque accepi, fide non dubia mihi ea referente, vt si Dominus daret, quandoque in scripta redigerem. Is autem ab ipsa infantia ei fideli ministerio semper adhæserat, & primus eum sacris literis erudierat, cunctasque res eius ad pontificatum vsque probè compertas habebat. Quæcunque autem à me ex his conscripta sunt, ea, vt iam suprà dixi, prudentiæ tuæ discutienda offerre volui, vt per te errata corrigantur, hiantia compleantur, superuacanea reijciantur, res scitu dignæ eorum loco substituantur, stoliditas mea, sicubi lapsa sit, veniam obtineat, & contra insultantium sannas authoritatis tuæ præsidijs muniatur: quanquàm, vt mihi testis est Deus, non valdè moueor, si quis Momus arrogans adducto supercilio carpere me velit, modò studiosis & Deum timentibus simplex rerum gestarum veritas patefacta sit, dataque occasio ijs, qui & velint & possint, beatissimi Gothardi vitã & actus cultiori & elegantiori stylo conscribendi. Nam vt solent fagaces canes signo à venatore dato diligenter inuestigare feras, non vt ipsi inde comedant, sed pareant voluntati domini sui, cupientis & sibi & familiæ suæ, atque etiam fortasse superuenturis hospitibus lautiores epulas apponere: ita & ego lubens hunc suscepi laborem, non vt mihi laudem, quam non mereor, aucuper, sed vt iusti viri memoriam & præsentibus & futuris efficiam sempiternam. Nec quenquam mouere debet, quòd obijciunt mihi nasuti quidam illusores, non debuisse me humilem stirpem commemorare tam præclari & insignis viri, sed eam potiùs in eius laudem silentio premere, tãquam eius existimationi & splendori nominis derogantem: quando ij, qui sanum sapiunt, non tam attendunt fumosas antiqui generis imagines, quàm diuinæ gratiæ prærogatiuas: quibusque ille solus nobilis est, quem nobilitat sua virtus. Ait scriptura diuina: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat. Suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem: Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Quod in hoc beato viro, tota Ecclesia teste, impletum est. Deductum enim à Domino per vias rectas, & in cõspectu regum magnificatum, cum principibus gloriosè consedisse, & inter principes locutum sapienter, soliumque gloriæ præclarè obtinuisse vidimus: nec ab vllo fidelium dubitatur, lætari eum nunc coram Christo in sanctorum collegio sacerdotum. Interim tamen si fortè loquacitas mea vspiam extra cancellos progressa est, tu pater & doctor egregie, qui id non solùm huius præsulis memoriæ, sed etiam imperitiæ meæ debere existimaris, qui & pro doctrina tua potes approbare probanda, & pro authoritate reijcere improbanda, adhibe censuram & castigationem tuam, vt & friuola sempiterno silentio obruantur, & vtilia absque adulationis fuco deprompta relinquantur. Si quid enim hîc repertum erit vero non consentaneum, non tam imperitiæ meæ, quàm tuæ id incuriæ imputabitur.

1. Reg. 2.

HISTORIA.

Matij 4. Cap. 1. Matth. 5.

Tob. 12.

DOMINVS Iesus Christus præcipit in Euangelio, vt accensa lucerna non sub modio ponatur, sed super candelabrum, vt eius luce fideles illustrentur. Alia quoque scriptura vult secreta regum celanda, opera verò Dei enunciandа & prædicanda. Ijs nos permoti, dignum sanè duximus, quantum ope cælestis grãtiæ consequi possimus, quæ à beato patre nostro Gothardo Episcopo ex virtute gesta sunt, ea & præsentibus & pòst futuris imitanda proponere, & scripto explicare. Nec enim poterimus negligentiæ notam effugere, si quæ de illo laude digna & vidimus & audiuimus, sub silentio latere patiamur: maximè quando ille ex Baioaria, iam olim verbi Dei vomere exculta, & fide Christi affatim instructa, veræ religionis doctor insignis ad nos Saxones transmissus est, quibus proh dolor non immeritò cum probro obijcitur, quòd ad complectendum Dei verbum planè saxeos & indomitos diù nos exhibuimus.

Cap. 1. S. Gothardi patria.

Vt igitur ad narrationem veniamus, præclara indole puer Gothardus in Bauaria apud Altahense monasterium ex eiusdpsius familia natus est. Parentes germanè Chri-

stiani

ſtiani fuêre, vt pòſtres ipſa declarauit: qui cùm eum feliciter enutriuiſſent, in cœnobio eodem curârunt ſacrarum literarum ſtudijs adhibendum. Hoc verò monaſterium à quibuſdam Chriſti cultoribus conditum eſt anno ſalutis ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, quo è viuis exceſſit Carolus Martellus, Pipini filius, cuius pater fuit Anchiſus, ab Arnulpho procreatus. Porrò Carolus Martellus filijs ſuis Carolomano & Pipino reliquit principatum: atque altero inde anno ex Pipino hoc editus eſt Carolus Magnus. Conſtructum verò eſt Altahenſe monaſterium & conſummatum quindecim ferè annis antè, quàm à S. Bonifacio Archiepiſcopo, volente ſic Zacharia Romano Pontifice, in Baioaria Epiſcopi certis locis inſtituerentur. Cui rei etiam aſſenſit Pipinus rex, cui iam Carolomanus frater triennio antè ceſſerat partem principatûs, quę ad ipſum attinebat, Romę monaſtico indutus habitu, & raſus caput. Quo tempore Vuillibaldus datus eſt Eyſtadio Epiſcopus, Ioannes Saliſburgenſibus, Erimbertus Friſingæ, Gaibaldus Ratiſponæ, creuitque & robur accepit ijs in locis Chriſtiana religio. In Altahenſi autem cœnobio Chriſti famulatus ſua habuit ab initio incrementa, & centum ferè annis inſtitutum, monaſticum præclarè illic profecit vſque ad deteſtabilem illam diſſenſionem, quæ extitit inter Ludouicum Caroli Magni filium, & liberos eius Ludouicum, Clotarium & Carolum: ac deinde Imperatore defuncto, inter hos fratres annis non paucis, vt Chronica teſtantur. Altahenſe cœnobium. quàdo cõditum.

Ea enim tempeſtate complures ſpoliabantur eccleſiæ, monaſteria vaſtabantur, atque in ijs etiã Altahenſe, cuius poſſeſſiones, à fidelibus ei collatæ, & hactenùs inconuulſæ, diripiebantur, atque tam flagitioſis rebus militantibus pro volũtate eorum, qui ſic debacchabantur, beneficij, immò verò maleficij nomine attribuebantur. Atque ita factum eſt, vt neceſſariò illic deficeret monaſtica profeſſio & diſciplina, tametſi annis itidem centum Canonicorum ibi permanſit inſtitutum vſque ad Henrici Ducis tempora, quem poſteà Imperatorem vidimus. Et Otho quidem rex, filius Henrici Ducis Saxoniæ, non ſemel illud voluit monaſterium aliquot locis inſtaurare, ſed multis ſe ei obijcientibus impedimentis, inprimis autem Henrici fratris eius Bauariæ Ducis machinationibus, animi ſui propoſitum non potuit ad effectum perducere. Is enim Henricus, cùm primùm creatus eſſet rex, coram patre & principibus indignabundum ſe quaſi ioco ſimulans, & eo nobiliorem ſe iactitans, ei ſe oppoſuit, atque in hac iniuſta voluntate ſemper & aduersùs fratrem regem priuatim & veteratorie, & contra filium regis Ludouicum, vt etiamnum Bauaria teſtatur, publicè permanſit. In hoc ergo monaſterio puer Gothardus & à parentibus piè oblatus, & à fratribus religioſè ſuſceptus, quendam literaturæ, Deo donante, accepit hauſtum ſanè laudabiliter, & diuinæ legis; quantùm, illius ætatulæ ferebat capacitas, notitiam libenter capiebat, vt in illo quoque verum cerneretur, quod dici ſolet, Facilimè diſcitur, vbi ſpiritus Domini doctor adeſt. Cap. 1. S. Gothardus puer regitur in Altahenſi monaſterio.

Per id tempus beatus vir Chriſtianus Patauienſis Epiſcopus hoc monaſterium, ceu beneficiarius gubernabat, rerum ibi tum potiente Henrico Duce. Cumque Altahenſes fratres pueri Gothardi religioſum animum egregiamque indolem perſpexiſſent, retulerunt de eo ad Chriſtianum Epiſcopum. Is verò vbi de illo certior factus fuit, vt erat vir prudentiſſimus, gratias egit Deo: puerumque è monaſterio accitũ, in ſuam admiſit familiaritatem: cernensque eum Dei gratia de virtute in virtutem proficiſci, maiori eum beneuolẽtia complexus eſt, atque triennio ſecum eum habere voluit comitem itinerum ſuorum, etiam cùm difficiles eſſent ſuſcipiendæ profectiones, vt certiùs de animi eius virtute & probitate cognoſceret: interim de ijs, quæ fidei & religionis ſunt, accuratiùs eum inſtituens. Fratribus autem Altahenſibus ad peragenda diuina miniſteria eum repetentibus, Subdiaconum eum ordinauit, ſicque à ſe dimiſſum, illis reſtituit. Reuerſus autem ille ad monaſterium iam adoleſcens, de die in diem ſtuduit ſeipſo melior fieri, & ſanctè inter fratres verſari, communi eorum vtilitati religioſiùs ſtudere & intendere, maiores honorare, æqualibus virtutum exemplis prælucere, inferiores optimis ſermonibus crebrò ad meliora incitare. Atque ita factũ eſt, vt breui tempore monaſticæ vitæ diſciplinam perfectè aſſecutus, Diaconus quoque ordinatus ſit, & vt pòſt patuit, non abſque Dei prouidẽtia eius monaſterij Præpoſitus inſtitutus, Cap. 2. Ordinatur Subdiaconus. Virtutes eius. Fit Diaconus, & Præpoſitus. Cap. 3.

Anno autem poſt Virginis partum noningenteſimo octogeſimotertio, Othoni II. Imperatore ex hac vita ſublato poſt periculoſiſſimum illud planecque infauſtũ cum Saracenis commiſſum in Calabria prælium, toto orbe clade & infamia notiſſimum, Romæque ſummo Chriſtianorũ mœrore admodùm honorificè ſepulto, poſt inconſultam Merſburgenſis epiſcopatûs deſtructionem, & immeritam, vt vulgo fertur, in-

noxij Comitis necem, is, quem suprà memorauimus, Henricus Bauariæ Dux, pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruele suo ante septennium infidelitatis & tyrannidis ergò, à principatu illo deiectus, Imperium inuadere conatus est, regnandi cupiditate tanquam œstro quodam percitus, herilemque filium, dignum ordinatione diuina regni hæredem opprimere, malo dæmone cum instigante, voluit. Sed repressi sunt inanes conatus eius à regni primoribus, Deum sanè timentibus, maximè autem à Vuilligiſo Moguntino Archiepiscopo, & Bernardo Saxoniæ duce, quorum studio & opera res sedata est: tandemq; & Henrico post multa & apta & inepta, quæ quòd Chronicis contineantur, hîc referre nolumus, Ducatus restitutus est. Porrò Otho tertius, ipſo Christi Saluatoris natalitio die à Vuilligiſo Archiepiscopo coronatus est, atque in omni ecclesiastica * pietate auito more progredi cœpit. Cuius quidem hoc initio nō obscurum fuit argumentum, quòd ſeptimo regni ſui anno Altahenſe monaſterium, consilio Episcoporum in monasticæ religionis statum curauit restituendum, ſuam etiam operam ad id conferente Duce Henrico. Fuitque tum illi monaſterio præfectus Abbas vir venerabilis * Erchanbertus, cuius industria cultus diuinus ad regulæ S. Benedicti præscriptum ibi fuit religiosè constitutus.

Herilem filium, dicit Ottonem tertium.

* perfectione

Cap. 6. S. Gothardus ex canonico fit monachus.

Eius quoque salubertima adhortatione promptæ obedientiæ iuuenis Gothardus, ſeculi vanitatibus ex animo renuncians, cum aliquot eius loci fratribus monachus effectus est, cùm iam, vt ipſe ſæpè nobis indicauit, annum ætatis ageret primum & triceſimũ, pleriſque alijs, vt ſatis conſtat, ex illo cœnobio diſcedentibus, in quibus fuit etiam ille, N. quem poſteà Mindenſis eccleſiæ Epiſcopum vidimus. At noſter Gothardus, nouellus nouæ religionis tyro, in melioris vitæ aſcitus tyrociniũ, vt ſolebat iam antè in priori inſtituto, cæleſti patriæ inhiabat, tantumq; habuit in virtutibus progreſſum, vt nouus præceptor nouo diſcipulo vel auditori, quod certè in eiuſmodi rarum & inſolitum est, propter eius integritatem & probitatem, omnem ouilis ſibi crediti curam poſt ſe penitùs demandaret, eumque in ſpiritalis exercitij filium adoptaret. Verumenimuerò idem ipſe Abbas, exacta in monaſterij adminiſtratione triennio, vel ob incommodam valetudinem, vel ob tædium curarũ, quas affert ſecularium rerum occupatio, Abbatiæ illius gubernatione ſe abdicauit, & ſecretioris vitæ ſolitudinem expetijt, ſoli Deo vacare deſiderans. Ijs diebus mortuus est Henricus Baioariæ Dux, ſucceſſitque ei pius Henricus filius eius, non patris inſolentiam ſecutus, ſed timorem Domini, qui est ſapientiæ initium, complectens, omni literarum ſtudio præcipuè imbutus, totusque & fide ſanus & actu catholicus. Cernens autem ille monaſterium Altahenſe, rurſus ſpiritali patre & paſtore deſtitutum, diuini cultûs feruore eum incitante, Gothardum tunc ſacerdotio initiatũ, Abbatem illic inſtituere voluit, ſed is biennio iuſtas, adhibens & prætexens cauſas atque rationes, ei aſſentiri noluit. aiebat enim, ſe ſedem & locum paſtoris ſui, ipſo adhuc viuente, ſibi vendicare non debere. Poſtquàm verò Abbas & à fratribus & ab epiſcopis reuocatus redire prorſus detrectauit, eisque poteſtatem fecit quencunque vellent in ſuum locum ſurrogandi, Gothardus tandem tum antiſtitum authoritate, tum fratrũ vnanimitate victus, monaſterij regimen ita vt Dux conſtituerat in ſe recepit: moxque ab ipſo promotionis ſuæ exordio totum ſe Chriſti ſeruitio alacriter impendit, arctioremq; & aſperiorem monaſticæ vitæ tramitem cum adiunctis ſibi fratribus ſolicitè complexus est, in eo ſtudio annis octo ibidem ſine intermiſſione perſeuerans. Atque interim nihilo minùs labore manuario multiplicia fratribus atque neceſſaria emolumenta comparauit. Nam in monte, qui * Heilingerberg vocatur, firmum caſtellum & in eo templum elegantiſſimum in honorem ſanctiſſimæ matris Dei, in qua ſpecialis exhiberetur cultus, cum congruis ædificijs extruxit, & circunquaque, maximè in ſaltu Boëmico, qui illi regioni propinquus est, ad triginta & eò ampliùs manſos (ſic habet author) ad fratrum vſus inſormauit, priùs tamen ſuo & fratrum labore extirpatis ſyluis & vepribus. Intereà temporis anno à Chriſto incarnato milleſimo ſecundo Otho III. Imperator exceſſit è vita, ſubſtitutusque est ei Henricus Dux Bauariæ, omni pietate conſpicuus.

Præclara virtus eius.

Pſal. 110.

Creatur Abbas Altahenſis.

Cap. 7.

Ea tempeſtate in monaſterio * Hersfeldenſi ſancti Vuigberti Abbas fuit Bernharius, genere quidem & dignitate ſpectabilis, ſed tamen, quod bona venia dictum ſit, plùs quàm ipſius decebat inſtitutum, popularis auræ & laudis humanæ cupidus. Itaq; laxiùs ille habebat fratres ſui monaſterij, quàm poſceret diſciplina monaſtica, ita vt inſtar canonicorum res proprias ſibi vſurparent, haberentque & priuatas ædes, & equos, & magnam cultiorum veſtium copiam, aliaque id genus mundi huius pompas & faſtum redolen-

Monachi Hersfeldenſes diſſolutè viuunt.

redolentia; posséntque pro suo arbitratu & dare & accipere, & agere conuiuia præter fas & decorum. Is verò Abbas biennio ante obitum suum incidit in morbum, eaque causa vltra flumen Fuldam in monte, vbi ipse monasteriū in honorem beati Petri Apostoli condiderat, cum militibus alijsque familiaribus suis morabatur alicuius refrigerij captandi causa. Sed fratres indignè id ferentes, tanquam qui à patre cōtemni viderentur, ad regē tum per seipsos, tum per literas & legatos sæpè varias detulēre querimonias, quòd etiā victus & vestitus ipsis negaretur, cisque cum cæteris Christi pauperibus famem patientibus, res monasterij multis modis prorsus inutiliter dissipentur & absumerentur. Eas autem querimonias rex sapiens altiùs quàm ipsi putarent expendens & intelligens, cùm non esset nescius, quibus moribus præditi illi essent, diù quidem dissimulauit, sed tandem eorum importunitate victus, modestè sic respōdit, se patrem illorum, si reualescat, de ijs admoniturum: si verò decedat è vita, se illis ex consilio eorū, qui diuinarum humanarumque rerum sint periti, de Abbate prouisurum, idque religiosè & ad diuini timoris præscriptum.

Cap. 8. S. Gothard præficitur Hersfeldēsi monasterio

Itaque paulò pòst Abbate illo defuncto, Gothardum eis, sic suadentibus Episcopis, patrem gubernatoremque præfecit, solerter eum admonens, vt in omnibus, ita vt Dei timor & monastica disciplina poscseret, eis prouideret. Perductus igitur eò Gothardus à Vuilligisō Archiepiscopo Moguntino, & ab eodē accuratè instructus, vt quemadmodùm benè nouerat, probè rectèque se gereret, ipso primo aduentu suo Deo gratias agens, & vt ab illo in præteritis, præsentibus & futuris dirigeretur solicitè orans, principio quidem iuxta Canonis monastici præcepta, duriora & aspera eis proposuit, sed tamen rogatus ab Archiepiscopo, copiam eis fecit ea cum ipso consectandi, aut quò illis visum esset discedendi. Illi verò, paucis exceptis senibus & pueris, quamprimū omnes inde abierunt, per loca diuersa dispersi: at tamen posteà saniori vsos consilio, & eorum ope, qui remanserant, eiusque industriam, comitatē & humanitatē iam experti erant, quosdam quidem celeriùs, alios tardiùs, sed penè omnes tamen ad ouile vir beatus reuocauit, eosque leue Christi iugum, præstante Domino, facilè perferre docuit. Ipsam verò ciuitatem & monasticas habitationes à superuacaneis multis & ineptis ædificijs illicò repurgauit, & ad congruam monasticæ institutionis & necessitatis habitudinem honestè reformauit, atque sic eo in monasterio tam cum illis, quos ibi inuenerat, quàm cum alijs aliundè adductis fratribus annis septem Deo dignè & coram hominibus laudabiliter vixit. Commendata autem sunt ei etiam alia duo monasteria, Degerense & * Cremense, quæ pari studio in Dei famulatu gubernauit.

Reformat collapsam disciplinā.

Ijsdem temporibus fuit in Turingia vir quidam nobilis, dignitate & meritis illustris, Guntherus nomine, qui dolens ob peccata in iuuentute perpetrata, & diligenter vitæ suæ anteactæ statum considerans, faciem iustissimi iudicis in confessione preuenire voluit: sed propriæ tum animi tum corporis imbecillitati diffidens, quòd fortassis ferre non posset omnimodam rerum suarum abdicationem, multiuarias res & facultates suas, quas à maioribus acceperat, hæredum suorum accedente consensu, S. Vuigberto firma traditione delegauit, sed ea tamen pactione corā testibus testamento adhibita, vt factus monachus, victus & vestitus causa monasterium Gellingense ipse obtineret, atque inde tam sibi, quàm fratribus illic Christo cum ipso seruituris res necessarias colligeret. At Abbas prudenti consilio apud se perpendens, homini recèns conuerso ciusmodi pactionem in via mandatorum Dei magna allaturam discrimina, & in dies non mediocrem animæ perniciem conciliatura ea, quæ sibi per hanc paraturus videbatur, corporis subsidia, prudenter interim eum distulit & remoratus est, & adhuc laico vtentem habitu, secum ad Altahense monasterium adduxit. Vbi ille animo valdè compunctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem ipsi Romam petere, & Apostolorū Christi aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactæ vitæ expiatione, & nouæ susceptione promereri cū ipsius bona venia liceret. Non abnuente Abbate, itque reditque, ac tandem coram altari beatissimæ Mariæ virginis deponit militare cingulum, raditur caput atque barbam, & pro more preces offerens, vt à fratribus in eorum sodalitatem admitteretur, recipitur, & aliquandiu ex regulæ præscripto probatus, monasticum induit habitum. Verùm etiam post professionis votum non immemor eius, quam diximus, pactionis, adit Abbatem, petit sibi fieri potestatem ad patriam reuertēdi, & in loco, quem elegerat, commorandi. Consentit ei pius pater, nolens eum obstinata contradictione à proposito quanuis iniusto depellere, donec animum eius illicita cupiditem paulatim posset ratione à sententia deducere. Postquàm igitur ad locū optatum

Cap. 9.

Hoc loco aliquoties coniectura vſi ſumus, quòd pauca quædā legi nō poſſent.

peruenit,& res neceſſarias procurauit illic degentibus,ex occultis infeſti dęmonis inſi-
Iob 1. & 2. dijs & machinationibus,Deo,vt certè credimus, quemadmodùm olim in beato Iob, permittente,multa & varia ei incommoda acciderunt: inter quæ ille, vtpotè paupertatis & laboris inſolens,ad Abbatem ſæpè confugere, eiusq; opem & conſilium anxiè expetere ſolebat. Abbas verò animi eius fluctuationem alta mente conſiderans, valdeque pertimeſcens,ne à propoſito deficeret, blanda interdum conſolationū fomenta ei adhibebat,& humaniſſimis admonitionibus mœſtitiā eius abſtergere nitebatur:
2.Tim.4. nonnunquàm verò, Apoſtolum ſequens,arguens,obſecrās, increpans,opportunè importunè nutantem eius animum caſtigans,ad viam ſalutis eum reuocare ſtudebat, tametſi nō admodùm voto potitus eſſ ſuo. Sed tamen cùm hac ratione ſæpè inter ſe certarent,& alter alteri moleſtiam exhiberet,tandem aliquando rurſus querelas ſuas illo
S. Gothard⁹ acriter obiurgat monachum nō ſatisfacientem profeſſioni ſuæ ad Abbatem deferente, vir Dei iuſtitiæ zelo permotus, magna ſeueritate ait ad eum: Vide vt aut in ea, quam Deo pollicitus es, obedientiæ ſtabilitate ei religioſiùs ſeruias, aut abiecto monachi habitu, ad priſtinas mūdi vanitates diaboli laqueis implicatus te recipias. Quibus ille verbis perterrefactus, craſſumq́ue nimis errorem ſuum tandē perhorreſcēs, ingemuit, & omni ſuprà dicta pactione prorſus ab animo excluſa, cunctisq; de illata quacunq; moleſtia querimonijs longum valere iuſſis, ad Altahenſe monaſterium, vbi tum ſub illius patris cura, quod pace omnium dictum velim, ſingulare diuini cultūs ſtudium feruebat, ſe contulit, atq; illic fratribus humilimè ſe ſubijciens, cùm ex ſuperna illuſtratione breui tempore de monaſticæ diſciplinæ rigore vberiùs inſtructus eſſet, etiam ſuprà quàm monaſticus exigat canon, ipſis quoque ſuperioribus admirantibus, corpus ſuum caſtigauit & afflixit.

Cap.10. Guntherus, ex nobili monachus, vitam agit ſolitariam & duram. Tertio enim à cōuerſione ſua anno in ſaltu Boēmico vitā egit ſolitariā, permanſitq; illic ad annos ſeptem & triginta, in ſanctę religionis ſtudio & in ſumma volūtarię paupertatis ſeueritate cum quibuſdā alijs ſocijs ſuis perſeuerans. Victus eorum ſanè varius erat, vario ſtudio à rege Hungariæ, atq; è Boēmia & Polonia alijsq; diuerſis prouincijs vnà cum veſtitu conquiſitus. Potus quidē, quod omnibus notū eſt, nō niſi aqua ſola fuit, quæ etſi hoſpitibus apponebatur abundè, at fratribus tamen non niſi ad certā mēſurā. Literas ille prorſus ignorauit, pſalmis exceptis, & tamen mira erat præditus euangelij, legis & prophetarū intelligētia, nec hiſtoriarum rudis fuit: quam ille intelligentiā conſecutus fuit tum ex crebra fratrū relatione, tum ex auida verbi Dei auſcultatione: adeoq; ſæpiſſimè ille myſticos & arcanos ſēnſus interdum iocando, interdum verò adhortando non ſine audientiū ſtupore proferebat. Quod nos ſanè, qui eum familiariùs nouimus, crebrò audiuimus, præcipuè aūt in natiuitate beatiſſimi Ioānis Baptiſtæ, quē ſibi ſpecialem patronum elegerat, cuiusq; natalitium diem maximè ſolennē habebat: quo die nos illi adfuimus, cùm in capitulari, vt vocāt, collatione fratres ſuos admoneret, & ſancti Ioannis vitā, mores, victum, veſtitum & actus cōmemorando, ad toleran-
Efficacia ſer monū eius. dam magno animo penuriā eos incitaret. Vbi reuerā, quod poſſūm Deo teſte pro certo affirmare, omnes penè, qui illic aderant, & hos eius ſermones audiebāt, adeò compuncti ſunt, vt magnos lachrymarū imbres profunderēt. Aderat ibi venerabilis Abbas Altahēſis cum multis ſui cœnobij fratribus, nec paucis alijs hoſpitibus: præter nos, quibus non licebat, monaſtico canone prohibente, in canonico habitu illuc ingredi, qui tamen fratrum familiaritate, & maximè Abbatum permiſſū circunquaque, cōcionatore ignorante, clanculùm ad feneſtras collocati fuimus. Erat profectò vir ille, vt de ſancto Benedicto ſcribit beatus Gregorius, quem poſt Dominum IESVM vita & moribus præcipuè imitabatur, & ſcienter neſcius, & ſapienter indoctus.
Lib.2.Dialog.

Cap.11. Porrò beatus Gothardus, ſenio iam & labore feſſus, curarumq́; ſecularių pertæſus, rege annuēte, Herſfeldenſis monaſterij præfecturā Arnoldo præclaro viro, qui eius loci anteà præpoſitus fuerat, cōmendauit, & Degerenſis ęquè venerabili primicerio ſuo: ac deinde ad Altahenſe monaſteriū ſe recepit, permanſurus illic, ſi tamen ſic viſum eſſet voluntati diuinæ, ad ſupremum vſq; vitæ ſuæ diem in monaſticæ vitæ ſtudio atq; cultu.
S. Gothard⁹ multum cōtulit Altahēſi monaſterio. Hoc enim monaſteriū, vt hodiè; perſpicilicet, ſummoperè excolere atq; ornare conatus eſt, puta codicibus, ſacris veſtibus, ad diuini ſacrificij miniſterium pertinentibus, alijsq; varijs & vtilibus eccleſię ornamentis: inprimis aūt, quod quidem compertiſſimū eſt, permultos illic fratres ſcientia & morum integritate inſignes atq; ſpectatos enutriuit, quos poſteà, rege & epiſcopis id poſcētibus, in diuerſa monaſteria patres & doctores ablegauit. Sed cùm in hac laborioſa, atipſi tamen grata quiete annis decem eum in modum ſe cōparāſſet, totoq; pectore, & nocturnis atq; diurnis ſuſpirijs in eam curam

cogi-

cogitationemq; incũberet, vt posset placere Domino in regione viuorũ, & videre Deũ deorũ in Sion, eccè dormiẽti visio offertur sanè mirabilis, vt ipse quidẽ sępè nobis expo fuit, post quã nõ dubitauit se de hoc mũdo recessurũ, quo cũq; Dominus iussurus esset.

Nocte quadã, vt semper annis iam triginta consueuerat, post primã noctis quietem in templũ se conferens, in psalmodia cæterisq; id genus diuinis officijs attento animo pernoctabat, etiã post nocturnas absolutas preces. Inde aurora emergẽte, in cubiculũ se paululũ dormitũrs recepit, ibiq; in scamno iacẽs, eiusmodi somnio vsus est. Oliua speciosę magnitudinis stare videbatur in atrio monasterij, secq; ipse putabat sub ea arbore legendi studio sedere, & quosdã graues honestosq; homines ad ipsum accedere, q se dicerent à rege missos, vt illã effossam oliuam ad eum adferrẽt, in illius ministeriũ cessurã: moxq; secures & fodiendi instrumẽta allata, & arborẽ summa festinatione ab illis effodi: sed interim tamen quò foderẽt altiùs, eò densiores tenaciores q; occurrere radices. Tandẽ vt accelerarẽt opus, adhibitis securibus, amputari radices, tolliq; ab eis arborẽ, & ad regẽ asportari. Mox aũt ex relictis densis illis radicibus innumera eaq; speciosa emergere virgulta, totumq; implere atriũ, vulgus quoq; diuersi sexũs & ętatis eo aduẽtare, plãtas inde auellere, & per rura atq; cõpita distribuere. His ita visis, expergefactus est, & quamprimũ in templũ rediens, totumq; cogitatũ suum iactans in Dominũ, eius benignissimæ clementiæ sese obnixè cõmendauit, certò sibi persuadens se post hoc sẽ mniũ decessurũ. At sapiẽs quisq; etiã alia id euidenter significãsse perspicuè intelligere potest, si accuratè animaduertat multiplicem doctrinę eius copiã & in monasterio illo relictã, & posteà p diuersa cælestis roris dogmata & institutiones longè lateq; diffusam. Cap. 12. Visionis interpretatio.

Quando verò hucusq; iã, nõ meo fretus ingenio aut eruditione, quæ certè nulla est, sed diuinę gratię innitẽs, de vita beati viri multa laude digna perscripsi, gratias ago Deo pro beneficio suo, opemq; tuã, venerãde pater, quem ad finẽ vsq; in omnibus, maximè verò in hac lucubratione mea magistrũ, patronũ & emendatorem delegi, tuam quoq; apud Deũ intercessionẽ imploro, vt etiam deinceps maiora magisq; memorabilia, illo me adiuuante, sine vllius admixtione mendacij, veraci conuenientiq; stylo conscribã. Cap. 13.

Iraq; anno à Christo nato milleſimo viceſimoſecũdo, regni verò Henrici viceſimoprimo, imperij aũt nono, felicis memoriæ Beruuardus, nostrę Hildeſemẽſis ecclesię venerabilis antistes, ex hac vita migrauit ad illã sempiternã, tota regione illius obitu nõ mediocriter cõsternata & afflicta. Erat enim, vt obiter vitã eius perstringam, in cultu diuino egregiè feruens, multa animi in gerendis rebus solertia, perspicacitate, prudentia & industria prędituς, contra refractarios & obstinatos acer & feuerus, erga mansuetos & morigeros comis & humanus, in pręstãdis eleemosynis liberalis & largus, misericordia & cõmiseratione affluens, vigilijs, ieiunijs & precibus diligenter intentus. Monasteriũ nostrum libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, alijsq; ecclesiasticis ornamentis non paucis auxit & instruxit, clericos complures & ad peragendũ Dei cultum & seruitium aptos & idoneos enutriuit, S. Michaẽlis templũ sua opera cõstructũ, & bonis suis tum hæreditarijs, tum aliundè cõparatis satis ditatũ, Deoq; consecratũ monastici instituti fratribus attribuit, turres munitissimas easq; insignes vnà cum adhærẽte muro ad Orientẽ & Occidentem vrbis nostræ Hildeſemẽſis ob tuendos ciues extruxit, multas sacras ędes cũ diuersis cõmodis ędificijs non vno Episcopatũs sui loco cõdidit, deniq; & diuinis & humanis ea, quæ Episcopũ decet, circunspectione & prudẽtia inuigilauit. Imperij annos numerat à coronatione, quæ facta est Romæ. Historiabriuis S. Beruuardi Episcopi.

Per id tempus Imperator apud se habebat Gothardum Abbatẽ more suo, & studio pietatis: cumq; ad eum perlatus esset tristissimus nuncius de obitu Beruuardi episcopi, multo mœrore affectus est, & fidelis serui Christi suiq; amici mortẽ lachrymis, psecutus est, atq; piam eius animã Deo & sanctis angelis eius debita cõmemoratione cõmendauit. Deinde Abbatem Gothardũ secretò alloquens, indicauit ei voluntatẽ suam de illo suscipiendo Episcopatu. At ille mox in faciẽ ei restitit, secq; tali functione & honore planè indignũ affirmauit. Imperator verò etiã atq; etiã toto pectore eum adhortatus est, ne recusaret. Sed ille permãsit in sententia, aitq; se magna diuitiarũ onera ea causa à se reiecisse, vt soli Deo posset vacare liberiùs, & fragilis huius vitæ finẽ in solita amicaque paupertate securiùs expectare. Tum Imperator videns se nihil per se apud illũ posse efficere, per Episcopos obstinatum eius animum frangere & emollire tentauit. Iraq; rogauit eos, vt de suscipiendo Episcopatu agerent cum illo. Parent Imperatori Episcopi, loquuntur cum Gothardo, hortantur, ne sit difficilis: sed ille manet perpetuò similis sui, fidenter admodùm sese opponens, id tamen ad extremum addens, si quidem putent eum Episcopi nomine dignum, se libenter expectaturum, donec Ratisponensis Cap. 14. Visio eius. S. Gothardo recusat Episcopatum.

aut Patauiensis ecclesia esset pastore orbata, quippe quòd ijs in locis non sibi, sed suis ouibus duntaxat prodesse posset. Ita tota hebdomada inter eos hæreses actitata est, Gothardo nihil de animi sui obfirmata sententia remittente.

Cap. 15. Tandem aũt in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quę tunc in feriã quintã ante Dominiaduentũ inciderũt, iterũm in somnis visio ei contigit, quã tũ quidẽ soli Imperatori, posteà verò etiam nobis gratulabundus pariter & lachrymabundus sępè narrauit. Post solitas noctis vigilias & preces, videre sibi visus fuit in atrio illius ecclesię, in quo tria triduo pòst cõsecrãdus erat, mirã hominũ multitudinem inter se tumultuantẽ, & de Episcopo Hildesemensi feriò concertantẽ: tum verò accedere ad ipsum in medijs turbis illis matronã quandã eximiã atq; venerabilẽ, vultu & habitu admirandã, cui adiunctus erat pulcherrimus virginũ cœtus, eamq; apprehensa manu ipsius, è frequentia hominũ introducere eum in ecclesiã, porrectaq; manu dextera, nutu eum admonere, vt corã crucifixo veniam peteret, statimq; ipso se ad preces inclinante, illam cum alijs circunstantibus clara voce psallere, Infunde vnctionẽ tuã clemens nostris sensibus. Ad hãc vocẽ ipse à somno excitatus, & visionis significatione cõpunctus, in sacrã ędem intrauit, & corã altari Domini se prosternens, eius bonitati & se & visionẽ illam cõmendauit. Postũ aurẽ illuxit, Imperatorẽ clàm adijt, mentisq; suę pertinacia remissa, visionis seriem ei exposuit, seq; diuinę voluntati & ordinationi obsecuturũ, promisit. Et eccè eodẽ die Clerus nostet Hildesemensis cũ militari manu aduenit, quibus cùm Imperator consiliũ suũ, immò verò prępotẽtis Dei decretũ indicãsset, omnes vno animo libenter amplexi sunt, laudantes Deũ, tametsi, quod mirũ videri nõ debet, principiò quidã vel ad ignotã vel etiam audition cõpertam iuuentutis eius seueriorẽ viuendi rationẽ aliquandiù expaueserent, sibiq; quippiã eiusmodi pertimescerẽt. Postera die summa Cleri populiq; volũtate, & gratulatione pastoralis cura ei deinde proxima Aduentũs Domini die Dominica ab Aribone Moguntinensi Archiepiscopo dignè Deo consecratus est.

Visio eius alia.

Tandẽ consentit in Episcopatum.

Cõsecratur Episcopus.

Cap. 16. Nec tamen in ipso tanti honoris, vel, vt ipse sentiebat, oneris exordio, Deo permittente, tentatio defuit. Nam illeipse eius consecrator Aribo eodem die ante Missarum solẽnia secretò illum cum quibusdam Episcopis accessit, eique apud Gandersheimenses & in adiacente territorio omni pontificalis ministerij executione sub pœna excõmunicationis interdixit. Quam ille excommunicationem pro sua simplicitate nec approbauit, nec contempsit, sed mox ad Imperatorem se recepit, eius patrocinio implorans. Is verò confestim Archiepiscopum & episcopos familiariter accersit, & dissimulata animi sui, quam inde conceperat, molestia & ægritudine, omnem hunc conflictum sapienter & pacificè dirimit. Atque ita consecratione festiuè celebrata, diem illum cum timore Dei exultabundi peregerunt, & pacatis animis à se discesserunt. Non sit autem, obsecro, lectori molestum, si conflictus & concertationis huius prima initia, quorum cognitio posteris sit futura necessaria, paulò altiùs repetamus & explicemus.

Cap. 17. Saxo quidã cum coniuge sua Oda, cõsulente & permittente sancto Alfrido, quarto nostræ ecclesiæ Episcopo, Romã petijt, & à beato Sergio Pontifice reliquias sanctorũ Pontificum Anastasij & Innocentij impetrauit, secumq; attulit: atq; in eorum honorẽ monasteriũ virginũ primò in *Bruniesteshausen, inde quarto pòst anno in Gãdersheim constituxit, easdemq; villas cũ adiacente territorio omniq; hęreditate sua in vsus Christo illic militantiũ cõtulit, filiamq; suã primã ibi Abbatissam Episcopo ordinante constituit. Ita rorum illud territoriũ ab initio semper Hildesemensiũ Episcoporũ fuit annis ducentis & quadraginta, nec vllus Episcopus Moguntinus quicquam ex eo vel sibi vel suę ecclesię vindicauit, donecà Rabano duodecimus Vuillegisus Moguntinã cathedrã obtinuit, vir certè in omni catholica pietate præclarus, sed in hoc vno periculosè temerarius, qui suadẽte (si liceat impunè vera fateri) Othonis tertij Imperatoris sorore, iuuenili quodã fastu & generis nobilitate elata, & velamen sibi nõ nisi ab Archiepiscopo, qui pallio vteretur, imponi sustinente, eum locũ sibi vsurpare tentauit: quæ tamen eius machinatio, corã rege & principibus, Osdacho, qui ab Alfrido octauus fuit Hildesemensis antistes, veritatis & iustitiæ vocibus ei se opponẽte, in nihilum redacta fuit, ita vt ægrè confecpui potuerit Archiepiscopus, rege & eius matre intercedentibus, atque ab Episcopo Osdacho id ei impetrantibus, vt ibi ferijs S. Lucæ Euangelistæ Missàm celebraret, & Imperatoris sorori velum imponeret, cæterarum virginum velandarum authoritate & iure nostræ ecclesiæ Præsuli relicto.

Villas, videtur pro oppidis accipere

Cap. 18. Sed non diù pòst Osdacho defuncto, & Gerardo in eius locũ surrogato, atq; post biennium è viuis ablato, dominus Beruuardus regius capellanus eam sedẽ adeptus est, quẽ

Alij volunt 4. annis eũ præfuisse.

idem

idem Archiepiscopus cõsecrauit, sed nullã prorsus loci eius repetendi mentionẽ fecit, donec Abbatissa venerabilis nouũ monasteriũ, quod ipsa post incendiũ construxit, voluit consecrari: quod tamen cùm per se curare nõ posset incõmoda valetudine impedita, eius rei curã filiæ atq; etiam nepti demandauit. Ea verò mox suo more proprium contemnens Episcopũ, Archiepiscopũ honorificè accersiuit: qui quidẽ eius persuasione inductus, denuò conatus est locũ memoratum inuadere, sed Præsulis nostri literis commonitus distulit: iteruméq; eandẽ rem attentãs, iterũ authoritatis põdere repressus est. Tertiò deinde inuitatus, venit quidẽ ecclesiã dedicaturus, sed à domino nostro missus ad eum quidã Episcopus, benè fidelis nostræ ecclesiæ filius, scripturarũ authoritate, ne faceret, eum retardauit. Post multas autem & varias eiusmodi disceptationes res tandem ab episcopis prouincialibus ad præsentiam Romani Pontificis & Imperatoris comperendinatur. Sed cùm per id tempus Otho III. priùs è vita excessisset, & Henricus regnaret post eum, mox S. Laurentij natalem Paderbrunnæ celebrauit, vbi tum Chunegundis regia corona redimita est. Ea autem, quam antè diximus, Gerberga monasterij Gandersheimensis Abbatissa tunc quoque vita functa est, cuius Sophia succedens, suo rursus more à Beruuardo copiam impetrauit benedictionem ab Archiepiscopo percipiendi,

Hoc loco nomen & sedes Episcopi huius mẽdosè habetur. Sæ inexemplari MS.

Deinde nouus rex primum regni sui annum in natali Domini inchoauit: cumque coram illo principes commemorassent episcoporũ litem, cuius iam sæpè meminimus, medullitùs indoluit, atq; vt illa sedaretur, visum ei fuit, vt dedicatio Gandersheimensis ecclesiæ toties impedita pridiè Epiphaniæ Domini perageretur. Venerunt ergo eò die præstituto, & dedicationis officium prosecuti sunt: peractisque omnibus, rex cum Episcopis & primatibus extra templi fores ad populum processit: vbi tum Vuillegisus Archiepiscopus palàm edixit culpam suam, iuriq; & repetitioni locis illius renũciauit, atque in renunciationis eius argumentum atque testimonium pedum episcopale Beruuardo, vti postea in Franconofurdensi concilio cernere licuit, coram Clero & populo condonauit. Atque ita hac lite composita, deinceps Præsulem nostrum omni honore & dilectione prosecutus est, & in nostro cœnobio fraternitate honorificè impetrata, summam animi beneuolentiam & amorem erga locum & fratres declarauit. Quinto autem anno posteà, cùm iam & annorum & bonorũ operum plenus esset, ad Christum migrauit, succedente ei Erckenbaldo Fuldensi Abbate, quem Beruuardus episcopus noster Calendis Aprilis Moguntiæ consecrauit. Præfuit autem is ecclesiæ Moguntinæ annis * octo, ordinatoremq; suũ Beruuardum, etiã sanguinis coniunctione ipsi propinquũ eo, quo par fuit, studio & deuotione coluit. Mortuo illo, Aribo regius capellanus suffectus est, more regio Imperialis annuli dono designatus Archiepiscopus. Hunc verò Beruuardus Episcopus ad summã Gandersheimensis ecclesiæ aram presbyterũ ordinauit, ciq; verbi Dei & * excõmunicationis S. Petri authoritate altaris illius & loci circũiacentisq; territorij vsurpatione, inuasione vel repetitione coram Imperatore & Episcopis publicè interdixit. At ille eam excõmunicationem non ferens, sed vlcisci se volens, nouo antistiti nostro eam, quam diximus, vexationem intulit: quanquàm erat sanè idemipse, ne quid veritati derogemus, & genere, & dignitate, mox etiam spectata vitæ grauitate venerabilis, tametsi non vacauit culpa temeritas illa, qua nos infestauit. Hæc compendio dicta sint de conflictu hoc, vt certiùs cognosci possit omnis de Gandersheimensi territorio disceptatio.

Cap. 19. Hic deest verbũ, quod mendosè scriptũ fuit.

Synodus Francofordensis.

Alij nouem habent.

Author bãnum vocat.

At verò beatus Gothardus pontificalibus infulis decoratus, Nonis Decembris Hildesiam venit, cunctis de eius aduentu ex animo gratulantibus. Cumque nostri cœnobij disciplinam & religionem hactenùs sartam tectam, probeque obseruatam, Deo sint gratiæ, comperisset, statim in Dei erupit laudes, eamque omni deuotionis studio augere & amplificare, diuinique cultûs exercitijs condecorare conatus est. Foris quoque in Cleri & populi gubernationem episcopo digna solicitudine & attentione solerter incubuit, atque pro ijs die ac nocte toto vitæ suæ tempore sine intermissione gemitus & preces Deo obtulit. Porrò seipsum in solita vitæ sanctitate, & bonorum operum assiduitate non solùm cautè continuit, sed etiam quotidiana ijs adijcere incrementa studuit, in vigilijs, orationibus, continua & propè incredibili ieiuniorum frequentatione, largissimis eleemosynis, summaque vitæ grauitate & Dei timore fortiter vsque in finem, Christi eum spiritu corroborante, perseuerans.

Cap. 20. S. Gothardi studia in Episcopatu.

Fuit sanè etiã regibus ipsis & primoribus & formidini & honori, ceteris pro suo cuiq; conditione talem se exhibebat, vt & timeretur ab illis & amaretur. Erat enim solicitus

Cap. 21. Et timetur & honoratur ab omn.

pro omnibus, & in Christo omnibus omnia factus: sibi vni duntaxat rigidus, asper &
Vt suum rexerit collegium. parcus fuit. Cœnobiũ suum cura pastorali gubernauit sapienter, & quę fratribus essent cõmoda atq; opportuna in victu & vestitu, cæterisq; humanæ vitæ degendæ rebus necessarijs, ea sæpè auxit, interim etiã ad sacrę religionis studiũ & obseruantiã eos incitãs
2. Tim. 4. & perurgens, iuxta Apostoli doctrinã arguendo, obsecrando, multis modis erudiendo ac informando. Iuuenes & pueros illic repertos, qui bonæ essent indolis & capacis ingenij, ad diuersas ablegauit scholas, quorum certè postea opera & ministerijs multiplicem suæ ecclesiæ comparauit vtilitatem, in lectione, scriptura, picturas, aliaque honestiori eorum officiorum, quæ ad Clericos pertinent, disciplina. Thesaurum ecclesiæ, quem ibi copiosum inuenit, non minùs decenter, quàm vtiliter augmentauit, & quic-
Templa instaurat. quid in templorũ structuris, non intra primariã duntaxat vrbẽ suam, sed in alijs quoq; suæ diocœsis locis dirutũ & ruinosum, aut vetustate confectũ reperit, summa celeritate instaurauit, atq; in melius restituit. Inter omnia tamẽ parochianã ecclesiã, quã felicis memoriæ Ochuuinus, decimus noster antistes, in honorẽ S. Mariæ, & S. Epiphanij episcopi Ticinẽsis, quẽ ex ea vrbe ad nos Dei beneficio patronũ adduxit, in australi parte nostræ ecclesiæ extruxit, vetustate iã & iniuria collapsam diruit, & eodẽ loco honestũ monasteriũ eiusdẽ tituli & appellationis primo quidẽ suæ ordinatiõis fundauit anno, sed quarto absoluit, Canonicorũ illic in Dei timore instituẽs ecclesiã, amplioris sanè & honoris & vtilitatis, cui de suis suppeditauit ea, quæ ad corporis alimẽta & indumenta pertinent, addens etiam alia, quę futuris quoq; temporibus ad talia sufficerent.

Cap. 22. Primum eius miraculũ, quod per eũ Christi gratia effecit eodẽ primo anno, ad lectoris ex citandã spem & exultationẽ, hîc meritò referendũ puto, quod tamen, teste Deo, non mentior, ab ipso quoque vsq; in vitæ finẽ prorsus celatũ, sed à Clero & populo, qui interfuerat, diuulgatũ. Aribo Archiepiscopus illo anno Imperatorem ad Pentecosten
Synodus Moguntina Moguntiã inuitauit, vbi etiã conciliũ generale coẽgit, in quo multa collapsa correxit, præcipuè verò Othonẽ comitẽ ab Hanistein & Limingardã præter fas sibi cohærentes separare cõstituerat, quod tamẽ perficere nõ potuit, quandoquidẽ Comes partim Imperatoris metu, partim Episcopi cõmonitione vtcunq; se ad meliorẽ recepit frugem, fœmina aũt bannos vel proscriptiones negligẽs, ius ibi funditùs perdidit, vt hodieque perspici potest. Ad hoc conciliũ etiã noster Præsul & Episcopi & Imperatoris iussu euocatus, nõ contẽnenda Cleri & militũ frequentia, quanuis inuitus & nolens stipatus, eò properabat, & in quodã, qui vicinus est illi castẽllo, vbi Dei gratia & electus & cõsecratus fuit, iter faciebat: vbi tũ mulier quædã ab immundo vexata dæmone, à parentibus & propinquis per ecclesias ad Sanctorum implorãda patrocinia circũducebatur. Qui cùm audirẽt nouũ illuc aduenire Episcopũ, obtuã ei cum dæmoniaca fœmina fidẽter processerũt, sanctæ eius existimationis fama illecti. Impurus aũt spiritus illorũ accelerationepauefactus, per os fœminę anxijs cœpit percũctari vocibus, quonã perducere-
Dæmon in dæmoniaca nõ sustinet adduci se ad præsentiam S. Gothardi tur. Dicentibus illis se in occursum Gothardi Episcopi properare, horrifico mugitu & vlulatu miserè se opposuit, & ipsis etiam, à quibus trahebatur, mirãtibus & formidantibus, reluctatus est, ciulãs & vociferans, Gothardũ se nec audire nec videre possẽ. Sub hac colluctatione cùm misera illa à fidelibus, fide & spe, vt satis patuit, feruentibus traheretur, & spiritus nequã omni cõtentione obniteretur, tandẽ profligato illo, mulier liberata est, & ad virũ Dei, sitb quadam arbore refrigerij causa residentẽ sana corde & corpore adducta est. Is verò cognitis ijs, quæ facta fuerant, & timore & gaudio compunctus, lachrymabundus gratias egit Deo, in faciem se prosternens: ac deinde fœminæ manus imponens, ei benè precatus est, eamque in fide confirmatam, rectè valentem atq; etiam gaudentem cum exultantibus amicis à se dimisit, cœptoque perrexit itinere. Quotquot autem comitabantur eum, viso hoc miraculo, plùs cũ & reuereri & amare cœperunt, vtpotè cuius tam præclara apud Deum merita cognoscerent. At ille grauiter eis interdixit, ne cuiquam id indicarent: sed neque ægra mulier, quæ miraculum in se experta fuit, neque turba, quæ ei interfuerat, id reticendum putauit.

Cap. 23. Ad eam partem vrbis Hildesianæ, quæ Orientem spectat, palus erat horrifica, & circum eam cõmorantibus ob multiuaria terriculamenta prorsus inuisa. Putabant enim se illic tam meridiano quàm nocturno tempore horrenda quædam ludibria & præstigias vel videre vel audire. Ebulliebat autem in medio paludis fons salsuginis, atque in-
Vide quid antiquitas detulerit crucí & sanctis reliquijs. de Fulza dicebatur. Quam vt sanctus Episcopus vidit, & etiam præstigias, quibus brutа plebs terrebatur, didicit, in eam paludem quinto aduentûs sui anno cum cruce & reliquijs Sanctorum ingressus est, sibique illic habitationem condidit, atque vbi maximum

nium videbatur esse discrimen, in honorem S. Bartholomæi apostoli oratorium construxit, eoq; sequenti anno consummato atq; dedicato, omnia dæmonum phantasmata penitùs profligata sunt, & locus ille omnibus iuxta illū degētibus, aut eò aduentantibus gratus & sine vlla infestatione cōmodus atq; habitabilis effectus est. Cōdidit aūt ibi etiā vir Dei domū hospitalem, in quā pauperes reciperentur: quā rebus omnibus, humanæ inopię atq; indigentiæ accōmodis abundantē, cuidā fido presbytero suo Bernuardo, quē nos hīc ob fidei eius meritū honoris causa nominamus, cōmendauit, per Christi nomē crebrò eū terribiliter obtestās, vt nō solùm illīc cōmorātibus, sed & cunctis fortè aduentātibus victū & vestes necessārias ea ratione subministraret, qua vellet pro hac sua dispensatione apud æquissimū Christi tribunal respōdere. Quoddā tamen taliū peregrinorū genus, qui simulato monastico, vel canonico, vel etiā Græco habitu, per regiones & regna vagabūdi discurrūt, quos cū Platone irridiculè peripateticos appellabat, duriùs accipere solebat, prorsusq; detestabatur: at quando tamē Christi professitebantur nomē, propter Christū biduò vel ad summū triduò benignè fouebat, ac deinde datis calceis vel vestibus, hortabatur eos discedere, ne soliti cursūs & vagationis suæ obliuiscerētur. Quòd si qui ex ijs diutiùs apud eū hærere vellēt, illud ex D. Gregorij Dialogo obiecit ironicè, q̄ incautū viatorē ad sanctū patrē Benedictū properantem, & more suo ciuitate volentē, donec ad eū pueniſſet, malignus dæmon per quendā conuiatorē semel atq; iterū frustrà eū ad edendū hortantē, tandē fontis & prati amœnitate decepit. Interdū aūt à suis familiaribus admonitus, quod quidē ei nō displicebat, inter tales nō rarò etiā veros Dei amicos inueniri, mox illud oppositū, mēdaces id efficere, vt etiā vera dicentibus vix credatur. Si quos tamen ex ijs in Dei cultu vel timore synceros & stabiles cōperisset, eos priuatim potiùs, q̄ publicè, quod & ipsi malebant, in ijs, quæ ad Dominū pertinēt, fouebat & adamabat. Erga delinquētes quoq; & in peccata prolapsos mirè se humanū, misericordem, mitem & placabilē præbebat, ita vt si quisquam eiusmodi cōfessionis & pœnitentię causa ad ipsum accederet, prōpta clementia ſtatim ei ignosceret, & ne inopiæ causa deinceps in peccata relaberetur, vigilanti cura ei abundē res necessārias largiretur, imitans in hoc beatū Nicolaū patronū suum, qui clàm aurum suppeditans cuidam suas filias ob paupertatē prostituere volenti, & virginum pudori, & patris egestati, & totius familiæ exīstimationi consuluit: qui etiam pauperum, quoquo modo ad ipsum pertinentiu, pia benignitate inopiā subleuare consueuit. Huius ergo exēplo Præsul noster in eam incūbebat curā, vt miseros & egenos vbiq; & semper recrearet: atq; cum eiusmodi libenter miscebat colloquia, iucundisq; & festiuis inter edendum sermonibus eos admodùm comiter & familiariter oblectabat.

Dialog. lib. 2. cap. 13.

Erga peccatores pœnitentes vtle gesserit.

Eo anno, qui fuit à Christo nato millesimus & vicesimus quartus, piæ memoriæ Henricus Imperator, anno quarto & vicesimo regni sui ad Christum migrauit, cuius obitus Christiani orbis lætitiam, quæ sub illo floruit, perturbauit. Succeſſit ei vir nobilis & strenuus Cunradus, qui primo anno Natalem Saluatoris Mindæ celebrauit: inde post Epiphaniam Hildesiam venit, vbi Aribo Moguntinus Archiepiscopus, qui viuente Imperatore Henrico, iam biennio obmutuerat, rursus oblata occasione beatū Gothardum de Gandersheimensi controuersia infestare cœpit, sed eius machinamenta nouus rex primatū consilio diremit. Deinde idem rex compendio peragrata Saxonia, tempore Quadragesimæ per Turingiā & Franciā siue Franconiam in Baioariā profectus, Ratisponæ Pascha honorificè celebrauit: atque ea æstate Baioariā, Sueuiā & Carinthiam adiacentiumq; prouinciarū fines perambulans, natalē Domini Leodij celebrem egit. In Purificatione beatę Mariæ mansit Augustæ, vnde iter in Italiam intendit, & sequens Pascha Vercellis feliciter peregit, vicinas inde regiones in nouo regio ornatu perlustrans. Tertio quoq; anno Præsul noster montē speciosum, qui est ad Occidentem vrbis nostræ, cœpit incolere, quē quinto pòst anno nomini S. Mauritij dedicauit. Pulchrum etiā templū in Holthusen in honorē S. Benedicti Abbatis, monasticæ conuersationi congruū consecrauit, & circunquaq; per diœcesim suā nō paucas basilicas vel ipse accurate cōdidit, vel ab alijs fidelibus cōstructas grato animo Deo cōsecrauit.

Cap. 24.

S Henrico succedit Cunradus.

S. Gothardus condit templa.

Per id tempus Aribo Archiepiscopus ferijs S. Matthęi Salingenstadij Concilium duodecim Episcoporum habuit, & ibi Præsulem nostrum de territorio Gandersheimensi publicè conuenit: sed eam synodum vnanimis fratrum consensus in alium annum prorogauit. Rex autem, cùm Domini natalem egisset, ad limina Apostolorum terendit, atque ita prospero itinere pridiè Cœnæ Dominicæ Romam lætus pertenit, & ipso sanctæ Resurrectionis die coronam Imperij à Ioanne Pontifice cum multa glo-

Cap. 25.

Cunradus Romæ à Pontifice coronatur.

ria

ria accepit. Proxima Dominica inde digressus, & potenter per regionem illam iter faciens, in pace redijt in Germaniam, sanctique Ioannis Baptistæ natiuitatem celebrauit * Herbipoli nouus Imperator: vbi etiam defuncto in senectute bona Henrico duce Baioariæ, filio suo Henrico principum voluntate Ducatum illum tradidit.

Hic sequebatur in exemplari MS. de concilio ab Aribone Archiepiscopo Francofurti habito cum episcopis 23. sed tum Episcoporum, tum Episcopatuum plerique nomina tam erant depravatè scripta, vt satius visum sit ea omittere, quàm illis depravatè describendis tempus perdere, maximè quòd nihil actum fuerit in Concilio illo, nisi quòd S. Gothardus obtinuit contra Aribonem de territorio Gandersheimen. Inde hæc sequuntur:

Cap. 26. Henricus filius Cunradi rex coronatur.

Porrò Imperator sequentem Domini Natalem Leodij celebrauit, Pascha verò Aquisgrani, vbi etiam filius eius Henricus regium nomen accepit à Pillegrino Archiepiscopo Colonienſi, Cleri ac plebis electione. Aliam eodem anno coëgit Synodum Aribo, ad quam iterùm Præsulem noſtrum Gothardum literis & nuncijs euocauit: sed ille dissimulans, venerabilem virum Thadilonem noſtri cœnobij Decanum cum fratribus obùiam ei misit, qui eum honorificè eius nomine salutans, de superioris Synodi sententia admonuit, effecitque Episcoporum opera & auxilio, vt tum vlteriori tractatu & disceptatione superſederetur.

Cap. 27. Sequenti anno aliam Aribo Archiepiscopus synodum habuit, & præsente Imperatore veteres querelas aduersùs beatum Gothardum mouere cœpit: sed post multiplices disceptationes vix tandem ab Episcopis admonitus destitit. Hoc anno defijt esse in humanis Bruno Augustanus episcopus, & ei subſtitutus est Ebbo. Obijt etiam Vuernherus Argentinenſis antistes, & subrogatur Vuilhelmus. Proximo anno Imperator Mersburgi egit Pentecosten, atque illic pax inter Aribonem & Gothardum patrem noſtrum conciliata est, & sopita tandem longa illa Gandersheimenſis altercatio. Ipse enim Archiepiscopus Aribo patrem Gothardum secretò coram Episcopis conuenit, seque hac in re errâsse confeſſus est, sanctèque iurauit se modis omnibus satisfacturum, & deinceps perpetuò eadere taciturum, petijtque suppliciter veniam eorum, quæ hactenùs perperam egisset. Quod quidem nos hoc loco pro vero annotatum voluimus, quòd ipse Gothardus sæpè publicè ita gestum esse teſtatus est. Eodem anno decessit è vita Vnuuanus Archiepiscopus Hamburgenſis, cui Libentius ſuccessit: Natalem autem Christi Imperator Paderbornæ celebrauit, vbi Aribo Archiepiscopus in sancto die inter Missarum solennia publica habita concione, copiam sibi fieri petijt ab Imperatore & Episcopis Romam proficiscendi, orauitque Clerum & populum, vt à Domino peccatorum remiſſionem ipsi impetrarent. Atque deinde post Purificationem iter ingrediens, Romam peruenit: inde verò digrediens, octauo Idus Aprilis vitam cum morte commutauit, ordinationis suæ anno vndecimo, magno suî apud catholicos omnes desiderio relicto. Erat enim in omni eccleſiastica religione ſpectatus & laudabilis. In eius locum ſuffectus est vir simplex & rectus, Bardo Abbas Hirsfeldenſis, qui Deo eum perſpicuè prouchente, breui ad summæ perfectionis culmen peruenit. Cuius quidem vitam & actus hîc conscribere nolumus, quando pro sanctitatis suæ meritis apud Moguntinos inter apostolicos sacerdotes eximiè celebratur. Vnum tamen illud elogium, quod ei apud noſtrates & finitimos honoris causa à sanum sapientibus clericis tributum est, reticere nolim, puta quòd communicato ei cum beato Ioanne Constantinopolitano Episcopo cognomine, propter singularem pro concione dicendi suauitatem Bardo Chryſoſtomus appellatus est.

Vnuuanus Archiepiſcopus Hamburgenſis.

Aribo Archiepiſcop' moritur.

Bardo Chryſoſtomus. Cap. 28.

Cùm aliquando pro Episcoporum conſuetudine Præsul noſter Gothardus diœceſim suam visitaret, ad chortem suam Engelhusiam venit: ibique largis eleemoſynis, quibus ante omnes valdè deditus erat, pauperes reficiens, à quadam eiusdem familiæ inope vidua filium sibi offerri vidit. Erat ille certè puellus miſerrimus, miserandum in modum corpore afflictus. Partim enim paralyſi, partim lepra vexabatur, distortisque membrorum neruis, toto corpore dissolutus cernebatur. Manus, brachia, pedes, genua, putrido humore & diffluente sanie manabant, ita vt nullo pacto posſet gressus promouere, aut saltem reptando aliquouſque progredi. Hunc ille vir beatus puerum & vultu iucundo & animo hilari, tanquam quoddam Dei munus libens accepit, suisque cubicularijs accuratè eum commendans, secum duci mandauit. Poteſt, inquit, omnipotens Deus, qui ab initio non est dedignatus miſeris, calamitoſis & peccatoribus diuersa miſericordiæ & benigni tatis suæ remedia adhibere, nos etiam de hoc pauperculo pro sua clementia conſolari & exhila-

exhilarare. Ductus est ergo puer ad primariam ecclesiam nostram, & non sine multo labore puerorum, qui cum seruabant, per aliquot hebdomadas sustentatus. Tandem post quatuor aut quinque menses, cœpit paulatim beati viri meritis & precibus planè conualescere, & sedato partim saniei atque humoris profluuio, nunc assurgendo, nunc proreptando quasi ad gradiendum membrorum neruos exercere. Quod vbi pius antistes aduertit, sæpè cum lachrymis gratias egit Deo, nec attentius pro illo, vt posteà res ipsa docuit, Dominum precari cessauit. Nam intra anni spatium, vt norunt omnes, qui apud nos sunt, puer depulso morbo multiplici, laxatisque neruis anteà contractis, adeò in dies reualuit, vt quodlibet ministerium & officium robusto corpore exequi possit. Dicitur autem Vuerinus, & iam viginti amplius annis in Episcopi sacello incolumis seruit: manent tamen in diuinæ virtutis testimonium in cruribus & manibus eius tuberculi quidam, quos ipse cernere volentibus ostendit.

Puer varijs affectus mor-bis reuale-scit meritis & precibus S. Gothardi.

Alijs quoque permultis, varijs modis, vt habet humana fragilitas, laborantibus, vel quod grauissimum est, peccatorum pondere pressis, vel diuersis morborum generibus vexatis, si ad ipsum confugerent, intercessionis suæ opem impertiit, cosque indefessa sanctarum precum instantia & à præsentibus eripuit periculis & calamitatibus, & à futuris Deo opitulante seruauit. De quibus multa multis benè comperta veritissimè commemorare possem, nisi quòd illo cogente tunc ab illis celata & dissimulata, silentio præterire libet, ne aut lectori fastidium afferam, aut is sua incredulitate peccatum sibi augeat. Vnum tamen interim tacere nolim, quod vir sanctus propemodùm ioco Goslariæ effecit, cùm in chorte regia postremo ætatis suæ tempore, iubente & petente Gisla Imperatrice, ecclesiam construxit. Erat enim illic matrona quædam laica, sed pia & Deo deuota, cuius filium ipse Episcopus de sacro fonte susceperat. Ea quandoque grauissimis oculorum doloribus cruciata, ita vt per dies aliquot nec cibum, nec potum, nec somnum capere posset, tandem filiolum suum ad Episcopum cum quibusdam munusculis misit, eumque certiorem faciens de immodicis doloribus suis, aliquid sibi petijt ab ipso remedij adhiberi. Audiens hoc vir Dei, non sine quadam iucunditate subrisit, & flores quosdam rubicundos de quadam arbore, ei fortè eodem momento à paupere homine oblata, decerpens, eos signo Crucis muniuit, dansque eos puerulo, Affer, inquit, hos floseulos dilectæ mihi matri tuæ, vt eos seruet pro mei memoria, & à Deo petat sanitatem. Illa verò simulatque flores ægris admouit oculis, vti sæpè etiam iurando coram nobis affirmauit, dolores omnes incredibili celeritate à toto capite euanescere sensit, statimque & foribus & fenestris patefactis, quæ hactenus morbi illius causa clausæ permanserant, perspicuè vidit oculis suis, nec vllam amplius sensit in ijs molestiam. Postridiè autem ad Episcopum veniens, gaudens pariter & lachrymans gratias egit Deo. Episcopus verò comiter eam accepit, consolatusque illam hortabatur firmiter sperare in Domino, & nunquamnon benè agere. Iussit etiam presbytero, vt sacro oleo, quod infirmorum dicitur, eius vngeret oculos: quæ quidem vnctio & sancti viri preces ab illo dolore vsque ad vitæ finem eam immunem conseruârunt.

Cap. 18. Sanatur ma-trona, dum admouet o-culis flores, à S. Gothardo benedi-ctos.

Oleum in-firmorum.

Libet iam, quod ante penultimum vitæ eius annum accidit, hîc commemorare, vt cautionem afferat pijs & fidelibus, formidinem dissolutis ac negligentibus. Erat in sodalitate nostra presbyter quidam, ex familia ecclesiæ ortus, parum quidem aut nihil, vt dicamus id quod res est, literatus, sed seculari calliditate & sagacitate plus satis instructus. Creuit ille, cunctis mirantibus, ex infima paupertate ad summas opes. Et primò quidem ab Episcopo Beruuardo fuit promotus ad honores, sed ab Imperatore Henrico propter quædam, quæ præstat silentio premere, deiectus: rursus autem à beato Gothardo, quòd rebus ecclesiæ magno vsui esse posse videretur, pia quadam commiseratione sublimatus, licèt interim variè inter aduersa & prospera sæpè iactaretur. Ad extremum autem adeò se in tanti pontificis amicitiam insinuauit, adeoque eius sibi conciliauit fauorem & beneuolentiam calliditate & arte sua, vt à non paucis, qui antè fidelitèr ei ministrauerât, animum Episcopi abalienaret, quod quidem eis fuit molestissimum, rebusque & dignitate priuaret. Quod ne cui mirum videatur, memi-nerit illius, quod à beatissimo Pontifice Gregorio præclarè dictum est, sæpiùs id fieri, vt pluribus occupato, maximè rebus diuinis animo, facilè adulatores subrepât. Tandem verò ille omnibus factus est odiosus & detestabilis, cui palàm omnes maledicerent: atque eriam Episcopo à recta sapientibus eius insolentia interdum obijciebatur: qui sanè posteà receptit in gratiam, qui insontes eam amisisse videbantur. Porrò post annos

Cap. 19. Adulatores nó raró ec-iam sanctis viris impu-nunt.

aliquot

aliquot pius præsul de his certiùs instructus, flecti cœpit misericordia erga illos, qui iniustè afflicti fuerant, & ad diem quendam de nostra congregatione apud se in Holthusen, vbi tum fortè manebat, adesse iussit Præpositum & Decanum cum aliquot fratribus, cæterisq; primoribus suis. Aderat illic & cum aliis assidebat vir venerabilis Rathmundus, Altahensis monasterij Abbas, eius ex sorore nepos. Cùm iam cò ventum esset, præsente illo presbytero, omnibus, qui se ab eo iniuria affectos querebantur, dicendi fecit potestatem. Tum verò & Abbas ipse cum suis, qui vt hospites aderant, & nostri multa de illo conquesti sunt, omnibus tanquam vno ore palàm ea affirmantibus. Dicebant omnes, tum Episcopi dignitati & honori, tum ecclesiæ illum offendiculo & detrimento esse: deinde speciatim singuli sibi ab illo irrogatas iniurias & damna commemorabant. At ille hæc audiens, vt erat versutissimus, tanquam insultans subrisit, sciscitaturque admirabundus, quidnam sibi ea vellent, quæ ipsi objecerentur: mox commentis quibusdam adhibitis mundanæ astutiæ & prudentiæ, qua erat instructissimus, quæ vera apud Deũ stultitia est, vt in ipso quoque cernere licuit, obiecta omnia multa orationis copia diluit, accusatoresque suos admirandum in modum propè mutos & elingues reddidit. Sed pius antistes tandem diuino instinctu permotus & compunctus, atque etiam incredibili stupore affectus, cùm & perspicuè vera esse animaduerteret, quæ contra illum proponebantur, & nihilo minùs tanta eum confidentia & temeritate ea refutare videret, confestim omnibus indicto silentio, non sine omnium admiratione placido & sedato sermone sic hominem appellauit: Hildeuuine (sic enim vocabatur) tu iam tibi omnes hos vicisse videris, omnes versuta oratione tua, cùm tamen Deum non lateat veritas, adeò circumscripsisti, vt falsò tibi omnia obiecisse videantur. At nunc ad me conuertere, & per Christum adiuratus mihi soli vera fatere. Mox semel atque iterum, itemque tertiò ex illo sic percunctatus est: Hilduuine amas me? Ille bis incunctanter & confidenter respondit, Reuerà diligo te: at tertiò tamen obstupefactus, sed proh dolor non satis animo compunctus, iracundus pariter & lachrymabundus ait: Deus, quem nihil latet, scit quòd diligam te. Tum Præsul: Si quidem, inquit, vera dicis, mihi satis factum est: sin autem me decipis, tecipsum miserè obstrinxisti. Si ergo me, vt ais, diligis, pasce oues meas, hoc est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos: dilige conseruos & domesticos tuos. Atque etiam per Dominum te admoneo, vt si verum iurâsti, in veritate permaneas: sin minùs, dignam agas pœnitentiam. & hac conditione iam domum redi, & vtere dignitate rebusque tuis, itemque gratia mea, quantùm permittet Deus. His dictis, connentum illum cunctis & mirantibus & pauentibus dimisit, admonens illos, vt priùs humanitatis & charitatis sibi paterentur officia exhiberi, ac deinde ad sua se reciperent. Itum est igitur ad prandium, & inter illos Hildeuuinus iucundus & alacer, & tanquam parta victoria exultabundus assedit: facto prandio, incolumis abscessit. Vesperi cœnans domi cum suis, inter epulas multa perfusus hilaritate, in eos, à quibus se accusatum dolebat, conuicia & minas iactitabat. Post cœnam dormitũ abijt, sospes dormiuit, sospes surrexit: manè iturus ad suum obeundum munus & ministerium, induit alacriter calceos: sed ecce dum vult etiam tunicam induere, repentè humi collabitur, & subitò infelicem illam exhalat animam. Reliquit sanè amplissimas opes, vestes innumeras magni precij, multamque pecuniam, quæ omnia beatus præsul, obitu eius vltrà quàm credi possit consternatus & afflictus, pro animæ illius salute & leuamento pauperibus distribuenda curauit, totoq; animo condonauit ei, tametsi serò fortassis, quicquid in ipsum peccâsset, nec destitit pro animæ eius liberatione crebris ieiunijs & orationibus incumbere. Sed quando nos forsitan plus, quàm resposceret, eum hoc loco accusauimus, culpasque eius, nostris fortasse minores, prolixè commemorauimus, te bone lector obsecramus, vt cùm hæc legis, apud Dominum veniam illi tuis precibus impetres. Ita fortè fiet, vt hæc nostra reprehensio, apud clementissimum iudicem misericordiæ locum aliquem ei conciliet, quod nos summoperè optamus.

Mira vafricies improbi presbyteri.

S. Gothardus tandem aduertit vera fuisse eius.

Horrẽdum Dei iudicium in hominẽ fraudulentum & mendacem,

Cap. 31.

Fuit verò etiam in collegio nostro vir quidam integerrimis moribus, omnis canonicæ disciplinæ & institutionis obseruantissimus, qui propter singularem fidem & industriam suam à Beruuardo Episcopo Hildesemensi institutus fuerat Vicedominus, sed à Gothardo pro ecclesiæ vtilitate factus est Scholaster vel Scholasticus, atque etiã ob animi pietatem, religionem & castimoniam in tantam ascitus familiaritatem, vt esset ipsi à secretis. Tota enim ecclesia, quæ illum nouerat, teste iam grandæuus erat & miles emeritus, humilitate & charitate insignis, in regendis & adhortandis fratribus non

non sine beneuolentia & amore seuerus, denique in omnium virtutum studio & exercitatione coram Deo solicitus. In finis exhortationibus frequens hoc illi in ore fuit: Diligant homines, oderint vitia. Huic ante aliquot annos beatus Episcopus fæpè quidem iocando, vt nobis videbatur, prædixit eum aut cum ipso, aut paulò ante ipsum è vita esse abiturum. Cumque iam postremùm decumberet, & esset in extremis, per Abbatem nepotem suum (de quo antè diximus, quem visitãdi causa suo loco ad eum misit) ei seriò mandauit, vt sacram olei vnctionẽ cum vera pœnitentia & peccatorũ confessione sibi peteret adhiberi, ac deinde corporis & sanguinis Christi sacramento munitus, intrepidus prior hinc emigraret: promisitq; ei se pro animæ illius salute Deum continenter deprecaturum, & proximo anno se illũ in Christi pace secuturum. Abbas igitur charissimum illum, semperq; nobis iure memorandũ magistrum nostrum cum alijs fratribus inuisit, sacro perunxit oleo, & authoritate Episcopi ab omnibus peccatis absoluit. Atq; ita biduò pòst feliciter ille migrauit ad Christũ, sed nobis ingens suî desiderium reliquit, tanti viri orbatis consilio atq; magisterio. Nam & Clero & populo teste, nunquàm eius ordinis virum in omni ecclesiastica probitate & integritate magis illo spectatum vel vidimus, vel audiuimus: estque iure perpetua illius nobis memoria retinenda, nec dubitandum, quin apud Dominum semper ille nostrî memor sit. Vera aũt fuit prophetia antistitis nostri, qui anno exacto & nicnsibus tribus illũ secutus est.

S. Gothardus prædicit quidam obitũ suum.

Iteḿque suum.

Vt verò ad finem vitę huius propiùs accessit beatus antistes, ita semper bonorum operum maiori studio de virtute in virtutẽ progredi cõnitebatur, vt posset videre Deum deorum in Sion. Cessante autẽ iam multiplici actionis officio, spiritalibus vacabat exercitijs, tria de communibus specialiter sibi retinẽs, pura psalterium, eleemosynam & inprimis familiarem & amicã sibi abstinentiã, idq; adeò, vt licèt rarò celebrioribus diebus, fratrum cõpellente voluntate, aliquid lautioris cibi & fortioris potûs sumeret, stomachus abstinentiæ assuetus plus inde molestiæ quàm cõmodi acciperet. Porrò supremum Christi natalitium diem anno ab orbe redempto millesimo trricesimosexto, Imperatore Gosłariæ manente, ipse Holthusij celebrauit, reddens iuxta Euangelium quæ sunt Cæsaris, Cęsari, & quæ sunt Dei, Deo. Seipsum enim eo, quo iam diximus, modo Christo offerebat spiritale sacrificiũ, & interim nihilo minùs subditis suis Clero & populo in diuinis & humanis debita præstabat officia, quantũ quidem potuit pro viri-um facultate. Ipsos aũt sacratissimos Quadragesimæ dies, quos ille festiuè & hilariter sæpenumerò saluberrimos appellare solebat, ingenti desiderio expectabat, eosq; corpore quasi extra corpus mirabiliter transigens, quippe vix neruis cohærentibus, ad sacrosanctum Pascha peruenit: sed ita sanè, vt Dominicã Palmarum, Cœnam Domini, & resurrectionis festum, supra vires collecto robore, prout Episcopalis poscebat functio peragerẽt. Inde pro religionis consuetudine fideles Paschali tempore per vicinas stationes visitauit, & salutares eis admonitiones proposuit. Interim etiã publicè affirmabat & denunciabat, se hanc postremã cum eis in corpore agere iucunditatem, sed in Christi ascensione iturũ se, quò Dominus iussurus esset. Quod quidem nos audiẽres, propemodũ risu excepimus, perinde ac si ille ocyùs in patriã Bauariã se rediturum minaretur. Post Dominicam aũt, quæ in Albis dicitur, à nobis discedens, cum Abbate nepote suo ad quendã contendit locum, vbi nouã condere cœperat ecclesiam, extremam ei manũ impositurus: sed cùm non posset ampliùs reluctari morbo, corpore deficiente decubuit. Cuius rei tristissimus nuncius postquàm increbuit, Abbas suprà dictus, vir certè toto pectore diuinæ seruituti addictus & mancipatus, atque vnà cum illo Præpositus noster & Decanus cum senioribus ad illum se contulernnt: sed cum tamen, dissimulato languore, more solito in laborem ecclesiasticum incumbentem repererunt, astantium manibus sustentatum. Venientes autẽ illos ipse qua consueuerat hilaritate & humanitate accepit, & tanquam oblitus molestiæ, qua afficiebatur, admirabundus perquirebat qua causa ad ipsum venissent. Deinde inbet se reduci in cubiculum, atque illic adunato Clero, primò singulos singulatim hortabatur, vt diligenter exequerentur munia sua & quæ ex obedientia facienda essent: inde omnes generatim de conseruanda fide & religione saluberrimè admonebat, pro sua authoritate tum obsecrans, tum increpans. Postèà illorum se petijt communiri precibus aduersùs insidias callidi tentatoris, cisque obitùs sui diem & tempus, excquiarum quoque & sepulturæ modum, ita vt postèà euenit, quasi ludens disertis verbis prædixit. Ite, inquit, & ad futuram Ascensionis Dominicæ iucunditatem & celebritatem pro sua quisque functione & obedientiæ ratione, & prout Dominus specialem cuique aspirabit gratiam, vos

Decumbit ex morbo.

Adhortatio eius ad Clerum.

Hic locus vitiosè scriptus, paucis verbis ex coniectura additis, vicunque restitutus est.

Matth. 22.

Palàm prædicit obitũ suum.

præparate, aduentumque meum hilares & tanquam reuerà & hîc & in futuro mecum
Prophetia eius. gratulaturi expectate. In ipsa enim Vigilia Ascensionis in montem veniam ad S. Mauritium patronum meum, atque illic tum noctem, tum diem sanctum agam, sed tamen mittam Abbatem, qui mea vice Missarū solennia celebret. Surſum autem erectis oculis, suspirans, pariterque arridens, Nocte, ait, illa, vt Christo Domino visum fuerit, peracta, feria sexta diluculo veniam ad S. Michaëlem, cum Abbate & fratribus pernoctaturus. Inde sabbato precaturus accedam ad S. Andream: pòst ad vos me conferam, vobiscum semper permansurus. Porrò Dominicam diem conuocatis fratribus & amicis solenniter celebrabimus, atque ita totius festi nostri iucunditatem absoluemus. Hæc dicēs, benè precatus est nobis, dimisitq; nos & admiratione & stupore correptos.

Cap. 33. Habebat verò beatus pater in priuato suo monasterio iuuenem quendam, viduæ cuiusdam filium, pingendi peritum, cui vilia sua vestimenta & calceos dabat. Bruno is dicebatur. Huic ab initio anni illius sæpissimè præcepit, vt se pararet ad proficiscendum secum in patriā Bauariā. Vt enim iam suprà diximus, longè antè obitum suū crebrò dicere solebat, & quidem seriò, se patriā reuisurum: cumque multi vtriusque status se vltrò offerrent ad iter illud cum ipso suscipiendum, gratias agebat illorum erga se studio & voluntati, solum Brunonem itineris comitē deligens. Quo autem die primarij quidam ex Clero, vt cōmemoratum est, ad illum venerunt, iam antè more suo clàm ipse vestes mutārat suas, præcepitque huic Brunoni, vt vestes, quas ipse exuisset, induceret, & ad se ocyùs veniret. At ille dicta beati viri perinde vt quædam deliramenta, vel quibus
Prædicit Brunoni puero mox euentura. planè ipse derideretur, negligenda putauit. Tum verò Episcopus ceu indignabundus ait cubicularijs, vt irent, induerentque eum vestimentis, quę ipse depoſuisset, & ad se illum adducerent. Illi ergo confestim trahunt eum retrò cubiculi cortinā, indutumque Episcopi vestibus, ludibundi ducunt ad eum. Præsul autem eum intuens, Pro certo noueris, inquit, te in hac veste nouos percepturum rumores. Ijs dictis, exuit puer, & ecce eodem momento corripitur frigore intolerabili, atque eadem hora fractus vi morbi decumbit. Episcopus, cùm discessissent fratres, perquisiuit vbi esset puer: respōsumque est illum ægrotare. Mox ille accersito procuratore, præcipit ei vt puerum cautè & sine molestia ad matrem curet perferendum, vt in ipsius occursum paratus, possit cum ipso proficisci. Ducitur puer ad matrem, & in dies deficientibus viribus, tendit ad extrema.

Cap. 34. At beatus Præsul noster febre ingtauescente, Holthusium aduehitur, vbi pro consuetudine ecclesiastica ad visendum eum multis confluentibus, magna satis, quibus exciperentur, ædium copia suppetebat. Eò tum inter multam Cleri populique frequentiam quodam die etiam aduenit domina Sophia de Gandersheim, & tandem, vt
Sophia Abbatissa petit ab eo veniam. cum bona pace loquar, posita superiori pertinacia, plena fide & deuotione in beati antistitis amicitiam & familiaritatem se insinuauit: oblataq; opportunitate, excluſis turbis, præsentibus ijs, qui de Clero erant, commemorare cœpit friuolam illam pertinaciam, quę de ipsius ecclesię clericis aduersùs beatum virum increuisset, promisitque se ita vt par esset, satisfacturam. At vir Dei partim morbo illum premente, partim, vt nobis quidem videbatur, quadam indignatione commouente, respondit, vt id negocij in aliud tempus differret. Illa verò commotionem eius dissimulans, obitumq; iam impendére formidans, etiam atque etiam promittere satisfactionem pergit, oratque lachrymabunda, vt eam ipse admittat. Tum vir beatus, Oro te, inquit, domina per Christum, interim hæc missa facito, & donec in festo sanctæ Mariæ conueniamus, suspendito. At illa cernens propinquare eum ad exitum, & tamen verba eius non mediocriter admirans, Vtinam, inquit, dilecte pater eò vsque nobis liceat lucis huius vsura frui, donec ille festus adsit dies. Mox Episcopus fortiter collectis viribus, & apertis oculis diù omnes circunspectans: In potestate, ait, præpotentis Dei, in qua & vita & finis
Prædicit ille obitum Sophiæ. noster consistit: In veritate, quæ Deus est, dico tibi, nos in ferijs sanctæ Mariæ, vbi Deus voluerit, certò pariter conuenturos, atque illic coram illo veracissimo teste tum de his, tum de alijs, de quibus inter nos dissidemus, tractaturos. & his dictis, compressis oculis, reticuit. Quibus illa verbis valdè consternata, submissa voce ait ad circunstantes: Heu me miseram, ita ne propediem sum abitura ex hac vita, & illum subsecutura? nec tamen ausa fuit vllam prætereà ei exhibere molestiam, sed humiliter & veniam ab eo petijt, & copiam recedendi. Ille verò rursus aperiens oculos, tam breuiter quàm salubriter admonuit eam de sacræ religionis obseruatione, simulque de quibusdam reprehendit. Inde sublatā dextera benedictione muniuit, & pro Chri-

sti amo-

sti amore ei veniam tribuit, tandemque non mediocriter formidantem, vt ipsa aiebat, eam à se dimisit.

Exacta porrò hebdomada, beatus pater iam omninò deficiente corpore, ab Abbate præsentibus fratribus sacri olei liquore ecclesiastico more perungitur, & ita, vt prædixit, in Vigilia Ascensionis Domini in S. Mauritij montem aduehitur. Eò autem fratres ad eum lachrymabundi conueniunt, ferre diutiùs non sustinentes dolorem animi, qui eos medullitùs discruciabat. Aliorum quoque fidelium innumera confluxit multitudo, quos non minor doloris obtinebat acerbitas pro tam pij pastoris decessu. Quos tamen ille, licèt iam deficiente loquendi facultate, optimarum consolationum fomentis recreatos, à se iussit abire, & diluculo reuerti. Illis ergo recedentibus, & noctem illam cum summo mœrore traducentibus, beatus pater pro sua consuetudine perpetuò ruminabat psalmos, suauem sibi inde hauriens refectionem: atque in eiusmodi meditatione cursum suum iam absoluens, pernox vigilabat. Summo diluculo, peractis precibus matutinis, adest Clerus, admonetur à sacro Præsule verbis supremis, ijsque & paucis & salutaribus, de sacra religione & obedientia accuratè obseruanda. Deinde confessionis versu cum eis prolato, vltimum eis vale dicens, abire iussit ad celebranda cum Abbate Missarum solennia. Cap. 35. Accipit extremam vnctionem. Suprema eius oratio ad Clerum.

At pius idem antistes non immemor promissionis suæ, de prædicto cubiculario suo puero Brunone sciscitabatur anxiè, quinam haberet: cognoscensque eius desperari vitam, per nuncium hæc ei mandauit: Consolare puer meus, & confortare in Domino, quia iam tempus instat, quo ad patriam æternæ beatitudinis re vera mecum profecturus. Ea verba puer lætus accepit, & nihil iam de præsenti vita sibi meditandum existimans, ipso sacro Dominicæ Ascensionis die salutare viaticum, id est, sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi rogauit. Ea percepta, iucundo animo beati antistitis pollicitationem sustinebat. Itaque Missarum apud nos celebritate peracta, ciboque ac potu celeriter sumpto, fratres hora diei decima ad dilectum antistitem reuertuntur, penè iam officio linguæ cessante, corde & mente psallentem, psalmosque in solo pectore difficulter ruminantem inueniunt, communicato inter se consilio, quatuor pueros scholasticos ex vtraque lectuli eius parte statuunt, vt psalterium ab initio distinctè recitent eis præcipiunt. Eos audiens beatus pater, tanquam ea melodia delectatus, paulisper quieuit, nonnunquàm etiam cum illis psallere iucundum ei fuit: at verò præcipuos illos versus, qui specialiter ad deprecandum Dominum pertinebant, apertis sursumque erectis luminibus altiùs vt potuit expromebat. Media nocte iam absoluto psalterio, & fine eius euidentiùs apparente, matutinas preces inchoârunt fratres, & cùm ventum est ad canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Israël, vir beatus in supremo iam agone desudans, ægrè apertis oculis, cùm versus cantaretur à Clero, lluminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent: ille, Ad dirigendos, inquit, pedes nostros in viam pacis. & sub his verbis, Clero concinente Gloria patri &c. cum antiphona, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, ille ab astantibus è lecto sustollebatur, atque ita felicissima anima illa, tanquam suauiter obdormiente corpore, è carnis ergastulo soluta, migrauit ad cælos. Mox concrepantibus campanis, fratres, qui in monasterio felicem eius obitum vigilanter expectabant, pro tam dilectæ animæ illius remedio exequias piè ac deuotè celebrabant. Cap. 36. Valdè delectatur sanctus vir precibus sacris etiam in extremis. Suauiter è corpore migrat ad Dominum.

Non puto ego hîc reticendum primum meritorum eius argumentum, in ipso eius beato obitu, Deo teste, exhibitum. Is quem sæpè memorauimus, Bruno puer in maternis ædibus apud ecclesiam S. Michaëlis decumbebat, eodem momento præmortuis membris, supremo spiritu in solo pectore palpitante, planè iam desperatus. Vbi autem audiuit perstrepentes campanarum tinnitus, tanquam à somno experrectus, stupens rogabat quid hoc sibi vellet. Respondit mater dissimulanter, ad nocturnas preces pulsari. At ille stomachabundus, matris & aliorum dissimulationem arguens, Cur, inquit, mihi imponitis? cur rem ipsam me celatis? Reuerà cum hoc signo charissimus dominus meus cælum ascendit, & promissionum suarum proh dolor oblitus, me hîc derelinquit. Surgite, & eleuatis manibus & cordibus eius dilectam animam diuinæ clementiæ commendate, & vt mei meminerit, eum obsecrate. atque quibus potuit viribus sustollens oculos ad cælum, O sancte Presul, inquit, ó pater humanissime, per illum te adiuro, ad quem vadis, vt nunc sis memor mei, nec me patiaris tibi superstitem in carne manere, cui toties pollicitus es, quòd tecum essem in patriam abiturus. Ad has voces stupent qui aderant, nec sine formidine faciunt quod iussit. Et eccè vix ad eum Cap. 37.

Bruno puer eum felicitèr sequitur

reflectunt oculos, cùm iam cernunt exanimem. Ilicò de lecto eum deponũt, iuſſisque valere lachrymis, gratulantur obtinuiſſe eum quod optauerat. Interea fratres in monaſterijs peragunt exequias beatiſſimi paſtoris ſui, & abſolutis nocturnis precibus, Miſſarum celebratione, & pſalmorum frequentatione tanto eius animam deuotiùs commendant, quanto fidentiùs ſperant ſe ab illo apud Deum commendatum iri.

Cap. 38.

Adnenit autem felicis memoriæ Bruno Mindenſis Epiſcopus, quem ipſe venerabilis pater ſibi in ſpiritualem filium adoptauerat. Cùm enim accepiſſet de eius aduerſa valetudine, in vicinis locis moratus fuit. Tum verò hora diei tertia totus Clerus cum militibus & familia, cum multa ciuium & prouincialium, maximè autem pauperum frequentia ad montem, vbi ille ſpiritualis noſter theſaurus ſeruabatur, proceſſit, corpusque eius ad monaſterium S. Michaëlis, vt ipſe viuens dixerat, deduxit. Vbi ventum eſt propiùs ad fores atrij, corpus Brunonis pueri, non paucis illnd comitantibus, apportabatur: quod deinde ante Epiſcopi pedes per deſtinatas eccleſias circunlatum eſt. Quis verò tum planctus & eiulatus Cleri, populi, pauperum illic extiterit, noſtri ingenij tenuitas explicare ſatis non poteſt. Singulos & luctus & lætitia pariter obtinebat. Mœrebant ſe orbatos tam bono paſtore, gaudebant bonis quæ ſibi per illũ euentura deinceps ſperabant. Videre licuit tum illud, quod de S. Martino canitur: Pium erat flere, & pium gaudere. Et meritò ſanè fleuimus, qui talem nos cerneremus amiſiſſe paſtorem: & iure nihilo minùs exultauimus, quòd talem præmiſiſſemus interceſſorem. Itaque vigilijs illic pro noſtro modulo conuenienter peractis, beatum corpus manè ad S. Andream honorificè deportatum eſt; & cùm illic oblata eſſent ſacrificia, ad primariam ædem noſtram allatum, & qua decebat veneratione depoſitum eſt. Poſtera illucеſcente die, quæ erat Dominica, è diuerſis Saxoniæ cœnobijs vtriuſque ſexûs homines ad obſequinm tanti patroni conuenerunt, Cleri deſtitutionem, populi deſolationem, & totius Chriſtianæ reipublicæ commune damnum lachrymis proſequentes. Inde ab Epiſcopo Miſſæ officio deuotiſſimè peracto, ſacrum beati viri corpus in medio Choro noſtro more eccleſiaſtico humatum eſt: vbi vſque in præſens à fidelibus, quantum humana ſinit fragilitas, ea qua congruum eſt, reuerentia viſitatur. Brunonis autem pueri corpuſculum ante occidentalem eius ædis aditum priùs ab eodem epiſcopo terra conditum eſt. Porrò domina Sophia, de qua iam antè dictum eſt, de ſua præmonitione magis magisque ſolicita, preſbyteros & ſorores ſuas eò cum oblationibus miſit, ſeque beati viri meritis & precibus ſuppliciter commendans, venturam beatiſſimæ matris Dei primùm Aſſumptionem, inde Natiuitatem pauida expectabat: ſed anno proximo triduò ante eius Purificationem ex hoc ſeculo migrauit, vt in ea quoque vera appareat prophetia ſancti patris noſtri.

S. Gothardi obitus magnũ omnibus luctum affert.

Sophia Abbatiſſa moritur, vt ille prædixerat.

Cap. 39.

Veniamus nunc ad miracula, quæ poſt eius deceſſum è vita in ſalutem credentium Chriſtus effecit: è quibus tamen fatius putamus commemorâſſe pauca quàm multa, ne aut ſtudioſis faſtidium, aut deſidioſis vel etiam incredulis grauioris culpæ materiam obtuliſſe videamur: maximè verò propter quoſdam diſſolutos & circunforaneos homines, qui in noſtra regione ſolent per ſacra diſcurrere & vagari loca, ſeque nequiſſima ſimulatione aut cæcos, aut debiles, aut mutos, aut dæmoniacos fingunt, & coram altaribus vel monumentis Sanctorum ſpectante populo ſe volutant & pugnis cædunt, moxque ſanatos ſe clamitant, vt hac fraude maiorem ſibi à plebe quæſtum comparent. Atque ij ſunt, de quibus iam ſuprà retulimus, ſæpè conqueri ſolitum beatum Gothardum, quòd ſua ſimulatione & vanitate efficiant, vt etiam vera dicentibus fides vix vlla habeatur. Horum impoſtura & fallacia fit, quando tandem ab alijs deprehenditur, vt etiam vera Sanctorum miracula in perniciоſam dubitationem rapiantur, & qui re vera curantur, non ſolùm à perfidis, ſed etiam à fidelibus nonnunquàm fallere exiſtimentur, vti nobis in quadam mulierecula vſu venit. Primò nanque antiſtitis noſtri anno in illa ſingulari noſtra celebritate, puta Aſſumptione beatiſſimæ matris Dei, anus quædam nobis ignota, velato capite, operta facie ante ſepulcrum beati viri ſe proſtrauit, atque illic more illorum, quos diximus amentiam ſimulâſſe, diù ſe volutans, tandem exiliuit, multisque annis viſu orbatam ſe fuiſſe, at nunc demum lumen ſibi redditum affirmauit. Spargitur ilicò rumor, Clerus & populus aduolat, venit etiam Epiſcopus, parant ſe ad agendas Deo gratias, cùm eccè adſunt quidam, qui eam fœminam dicerent ſe & crebrò antè, & nunc quoque talia nequiſſimè confingentem deprehendiſſe. Audiens id populus, iure ab impoſtrice

Nequam annus ſimulat ſe amentẽ.

poſtrice pœnas repetendas clamat : ſed tamen à Clero pro beati antiſtitis reuerentia defenditur, atque ita pudefacta recedit, nec nobis vnquàm poſteà viſa eſt. Id genus ergo fallacias nos cautè euitare volentes, omiſſis permultis, quæ ab ignotis accepimus, tametſi ea vera eſſe exiſtimamus, ad ea ſola narranda accedimus, quæ teſte Deo, aut ipſi vidimus, aut certè ab illis accepimus, quos Dei timore præditos planeque veraces eſſe non dubitamus.

Illud quidem omnibus notiſſimum, primo loco commemoramus, quod cui- Cap. 40.
dam noſtræ eccleſiæ operario contigit. Lutgerus is vocabatur, & cùm in templi noſtri atrio ligna reponeret, decidente graui trabe, femur & tibia & pes miſerè contrita ſunt. Eum beatus Gothardus, tum adhuc viuens in corpore, quòd eum fidelem & vtilem expertus eſſet, ante menſam ſuam quotidiè ad eleemoſynam accipiendam cum pauperibus reſidere volebat : dolensque non mediocriter caſum hunc ei accidiſſe, ſeipſum non rarò animo diſcruciabat. non enim poterat vacare operi, cui deſtinatus erat : quanquàm interim facere non omittebat, quicquid tum ſedendo, tum reprando potuiſſet, promptum ſemper animi ſtudium declarans, nec vllum, præter ſomno & cibo capiendo neceſſarium, tempus ociosè & ſine fructu tranſmittens. Solebat autem beatus Gothardus puerulos, vel etiam valentiores pauperes mittere ad plateas, vel deſoſſas petrarũ foueas, vt minutos inde lapillos colligerent niuei candoris, aut atri varij ve coloris, quos ille politos, & multiplici contritione vel fractione in gemmarum formam redactos, in altaribus, codicibus aut pallijs eccleſiaſticis non indecorè reponebat. Atque in eiuſmodi opere ſpecialem ei ille, de quo agimus, pauper operam nauabat, alios ſua vincens induſtria, nec parum gratus eo nomine Epiſcopo. Nonnunquàm verò etiam pictoribus, & ijs qui vitra in feneſtris componebant, ſeſe adiungebat, inter eos quoque non infrugiferam dependens operam. Poſtquàm autem beatus Præſul deſijt eſſe in humanis, ipſe detonſus, carnibus alijsque lautioribus eſcis ſibi interdixit, & ad ſepulcrum eius ſe conferens, tam cuſtodibus quàm alijs fidelibus omni qua potuit fide & diligentia inſeruiuit : ac tandem conſentientibus magiſtris, totam eius monumenti cuſtodiendi curam in ſe recepit, tametſi debili crure ligno ſuſtentato, & reliquo corpore ſcipione fulcito, ægrè huic officio ſatisfacere potuit : ſed quas vires negabat mala corporis valetudo, eas obediendi ſtudium & deuotio ſubminiſtrabat. Pſalmos quidem non nouerat, ſed tamen verba, quæ ex illis vel relatione fidelium vel admonitione apprehenderat, ſtrenuè vigilando & crebrò ſe, vt ſolent fideles, humi proſternendo, accuratè & ſolicitè identidem depromebat. Atque in hac ſedulitate gnauiter perſeuerans, & ad altiora pro viribus proficere contendens, quodam ſabbatho, cùm veſpertinæ laudes in templo canerentur, apud beati antiſtitis monumentum ſe proſtrauit, manſitque illic diù immotus, ſiue ſomno oppreſſus, ſiue ecſtaſim patiens, & vt ipſe poſteà retulit, intolerabili quadam membrorum atque neruorum diſtenſione vel contractione inuiſibiliter ſe ſenſit diſcruciari. Finitis veſpertinis precibus tanquam à ſomno ſurrexit, & ſolito debilior, vix ſcipionem comprehendit : ſtatim autem in lectulum incumbens, tota illa nocte membrorum diſtractione miſerè afflictus fuit. Porrò ſub matutinum tempus tandem obdormit, & in ſomnis iuberur properare ad templum, & Deo gratias agere. Surgit ergo ocyùs experrectus à ſomno, remoroque femoris ſuſtentaculo, & ſcipione reiecto, hora matutina in templum ingreditur, & coram omnibus palàm in Dei laudes alacer & lætus erumpit, ac deinceps quoad vixit, ſemper incolumis, quanto diutiùs tanto deuotiùs miniſtrauit.

Pauperes quotidie ſedebant ante menſam S. Gothardi.

Studiũ cuiuſdam debilis hominis erga monumentum S. Gothardi.

Sanatur is diuinitùs.

Mulier quædam, omnibus qui apud nos ſunt notiſſima, multis annis cæca, Cap. 41.
apud ſepulcrum beati viri altera poſt Aſſumptionem S. Mariæ, ſpectante Clero & populo, illuminata eſt.

Ruſticus pagi eccleſiæ, qui Holtahon dicitur, longo morbo miſerè vexatus (nam Cap. 42.
contractis lumbis per annos multos, crura habuit nulli vſui apta) vbi tandem ad ſancti viri monumentum vix reptando peruenit, eius diei anniuerſario integram eſt coram Clero & populo adeptus ſanitatem.

Contractus curatur.

Quædam fœmina nobilis ex Miqdenſi diœceſi, non ignota, fratris ſui filiam nu- Cap. 43.
triebat, eamque in filiam cooptatam vnicè charam habebat. At illa grauiſſima correpta valetudine, non ſine vitæ periculo biduò exanimis iacere viſa eſt. Aderant propinqui cum ciuibus & familia, amaré complorabant præ multiplici commiſera-

tione tantam puellæ elegantiam. Aderat verò etiam anus quædam, ecclesiæ seruiens. Ea cœpit de sancto Episcopo sermonem texere, & vt ægri ad eius tumulum Deo miserante sanarentur, explicare. Eius verbis compuncta amita puellæ, matutino tempore se confert in templum, prosternit se coram altari, profusis lachrymis obsecrat Deum, beatissimam Dei genitricem, sanctumque Gothardum, vouet oblationes intima animi pietate pro nepte sua: & eccè quam primùm, vt ipsa nobis lachrymabunda narrauit, sancteque iurauit, domum reuertens cernit puellam iam videntem, audit loquentem, cibum expetentem, acceptumque comedentem, & Christo ob merita beati viri præstante, integra salute fruentem. Itaque quinto post die ad sanctissimæ Virginis altare & ad tumulum beati Gothardi cum oblationibus, quas promiserat, eam adduxit, & quemadmodùm sanata fuerit, adhibitis ciuium & aliorum testimonijs, coram multis recitauit.

Mirabiliter reualescit puella ferè examinis.

Cap. 44. Frater quoque noster non obscuri nominis, Folcardus presbyter, per id tempus Vicedominus, inde Præpositus noster, ad extremum Brandenburgensis Episcopus, qui sancto Gothardo, vt plerique omnes nôrunt, & fideliter inseruiuit, & vnicè charus fuit: cùm post obitum eius pro consuetudine Episcopi chortes inuiseret, in pagum Hasgerusium peruenit, diuertensque prandendi causa in cuiusdam ædes, vidit puerulum miserè vexatum, & iam aliquot hebdomadibus omni membrorum officio destitutum, atque ad extrema in dies, vt omnibus videbatur, appropinquantem. Eum ergo, vt erat singulari erga tales misericordia, non sine lachrymis diù intuetur, perquirit etiam ex familia tanti mali causam & tempus. Deinde hortatur plorantem pueri matrem, vt promittat se allaturam ad S. Gothardi monumentum cereos pro pueri mensura. Facit id illa libentissimè, sed cùm pauper esset, & ceram non haberet, iubet presbyter vt puerum membratim dimetiatur, mensuramque secum ferat: & quam ab ipso acceptura sit ceram in candelas redactam, afferat. His ita gestis, sedent ad prandendum, & pueri iam quasi immemores, de alijs rebus inter se conferunt. Interim puer mira celeritate tanquam à morte reuiuiscit, & in lectulo cunctis admirantibus residet, accitaque matre prorepit ex lecto, poscit apponi sibi alimenta, ijsque vescitur, & deinceps beati viri meritis perpetuò manet incolumis.

Item puer moribûdus

Cap. 45. Fuit in nostro collegio iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine. Eum vir beatus iusserat in Clerum cooptatum tonderi, & postea etiam Diaconus ordinatus est: sed cùm non posset exactè cantandi & legendi munus cum fratribus obire, ne penitùs vacaret ocio, cum custodibus ecclesiæ ministrauit. Quo autem tempore nostræ ecclesiæ præsulem egit Anselmus, post miserandam monasterij nostri conflagrationem, is Desiderius intra festos dies Natalis Saluatoris quadam vespera in scholis cum pueris sedens & colloquens, subitò percussus cecitate corruit, & alia etiam ægritudine increscente, diù decubuit. Porrò in Quadragesima hac quidem ægritudine liberatus est, sed cæcus permansit. Ibat ergo pro more ad ecclesiam, atque apud beati antistitis monumentum spe recuperâdi visûs sæpè se humi abiecit, in preces incumbens. Deinde 3. Calendas Aprilis, quo die celebramus aduentum reliquiarum sanctorum Cantianorum martyrum, cùm in matutinũ precibus illic se dederet, ilicò ceu pruriente dextero oculo, durinsque manu confricato, sanguinis non parua copia inde effluxit, moxque illo oculo rursùs videre cœpit. Laudabant omnes eam Dei benignitatem, & etiam alterius oculi curationem expectabant. Itaque post Pascha anniuersario die sancti patris nostri Gothardi, cùm in eius memoria Missa pro defunctis ab Episcopo celebraretur, oblationis tempore, spectante Clero & populo, tanquam morbo correptus cecidit, confestimque erumpente sanguine ex oculis, naribus & auribus, etiam sinistri oculi sibi sensit lumen restitutum. Peracto sacrificio, Episcopus pro concione hortabatur Clerum & populum, vt debitas Deo laudes depromerent: profusisque lachrymis ipse pariter Dominum laudauit. Eodem momento etiam Desiderius egit gratias Deo, & perfectè curatus est, atque in ea, quam Deo vouerat, professione vsque ad supremum vitæ diem fideliter permansit.

Redditur lumen vnius oculi cæco.

Itemque alterius.

Cap. 46. Plurima præterimus, quæ in sancti viri laudem dici possent, eo consilio, quòd antè explicuimus, cùm ea Deo fauente, ab initio vsque in præsens præclarè fieri sæpiùs experiamur. Hoc tamen superioribus adiunctum volumus, quod tota ecclesia teste verum esse nouimus, complures ad sepulcrum eius cum oblationibus hilares aduentare, seque à varijs afflictionibus, molestijs & morbis virtutum eius meritis celeriter liberatos palàm affirmare. Porrò si quid cuiquam incommodi aut molestiæ accidar,

Multa fiunt miracula.

dat, simulatque ad sancti viri memoriam acceſſit, vel abſens oblationem vouit, ſine dubio conſolatione, afficitur ob merita illius, quam in vera fide & ſpe ſibi præſtari petit.

VITA S. IOANNIS DAMASCENI, PER IOANNEM PATRIARCHAM HIEROSOLYMITANUM, *Iacobo Billio Prunæo, S. Michaelis in Eremo Abbate doctiſſimo, interprete. Nos verò, vt permultas alias, Lectori gratificaturi, eam in capita diſtinximus.*

EST hoc in hominum more atque inſtituto poſitum, vt ijs, qui diuinam imaginem ab omni labe ac macula puram tenuerunt, atque in prima integritate & elegantia conſeruârunt, aut etiam obliteratam eam vel ſordibus contaminatam renouârũt, honoris cauſa diuinas ipſorum formas & effigies conficiant. Quin ij quoque, qui liberalioris erga eos venerationis ſpecimen exhibẽt, pro diuitiarum ſuarum amplitudine luculentiores etiam ac ſplendidiores materias adhibent, ijsque formas ipſorum inſculpunt: quòd videlicet hac ratione maiore erga ſanctos viros honore defungi ſeſe exiſtiment. Cùm itaque in eorum formis exprimendis ita magnificos ac ſplendidos ſe præbeant, committendum´ne eſt, vt in rerum ab ijs geſtarum commemoratione contemptas atque ornatu & elegantia vacuas orationes relinquamus? Minimè ſanè. Nam ruſticioribus quidem danda eſt venia, ſi quemadmodùm poſſunt, orationes rudi atque inelaborato ſtylo proſequuntur, cùm eoruni, qui Deo placuerunt, res geſtas exponunt. At qui eloquentiæ operam nauant, ijs ignoſci minimè debet, ſi Sanctorum vitas neglexerint, easque tumultuaria duntaxat opera conſcripſerint: præſertim ſi virorum eorum vitam literis complectantur, qui per omnem vitæ curſum literis inuigilârunt, atque doctrinæ adiumento tum mentem ab inſcitia & obliuione, tum animam ab omni turbulento motu repurgârunt, quique huic terræ ambitui ornamentum attulerunt, ac mentem omnem per libros à ſe elaboratos illuſtrârunt, non externæ duntaxat ſapientiæ gratia pollentes, verùm etiam paracleti lumen copioſè atque affluenter emittentes. Maij 6. vel 4. Nouembris. Cap. 1.

Quorum in numero, & quidem inter primos cenſendus eſt magnus ille ac celebris Ioannes, qui à Damaſco patria ſua cognomentum traxit. Hic enim non exiguum eccleſiaſtici firmamenti ſidus extitit, verùm maximum & ſplendidiſſimum, non in hæreſis ſolùm vbique diffuſæ tenebris lucens, ſed etiam omnem peſtiferæ doctrinæ noctem ſermonum ſuorum claritate diſcutiens. Nam nox quidem paſſim toto orbe ſuſa erat, præclaras venerandarum Imaginum formas obſcurans: ac profunda quædam caligo graſſabatur. Atque is, qui eam diffundebat & afferebat, non plebeius quiſpiam homo erat, vt etiam in aliqua duntaxat orbis parte malum diſterminaret: verùm in manu, vt ita loquar, orbis terrarum fines tenebat, vt qui ſcilicet Romani imperij ſceptro potiretur. Quo etiam efficiebatur, vt magno animi ardore quoquouersùm ferretur, atque ingenti impetu venerandas Imagines deleret, eosque à quibus illæ colerentur, partim (vt erat nõ modò nomine, ſed etiam animo ac ſententia leo) deuoraret, leonis nimirùm ritu rapiens & rugiens: partim rugitu ſuo aliò atque aliò diſpergeret, ac ſubterraneis receſſibus ſeſe occultare cogeret: mallentq; permulti cum leonibus potiùs & draconibus habitare, quàm cum ipſo atque ipſius aſſeclis cõmorari. Alij autem metu perterriti, ad longinquas orbis partes contendebant (Leo enim rugiet, & quis nõ timebit?) atq; ab ipſo perinde atq; à colubri facie profugiebãt. At vir iſte nomen à gratia conſecutus, ac ſpirituali gratia perfuſus, iracundia aduersùs ſolũ ſerpentem feruens (nimirùm vt iracundia zeli ac virtutis nomen obtineret) non è Thracia, quam tum incolebat, ad Sarmatas, vt ſaluti ſuæ conſuleret, cucurrit, neque ex Byzantina vrbe ad Hercules columnas fuga ſe contulit, nec rurſus è templis ob Leonis huius rugi- Iconomachorum hæreſis. Leonẽ Iſauricum intelligit. Amos 3.

tum in solitudinem concessit: verùm Damasci priùs, deinde in Palæstina degens, atque in solitario loco religiosæ vitæ institutum colens, aduersùs Leonem fortissimè dimicabat. Quanuis enim ingenti locorum interuallo fortissimus hic meus athleta ab illo dissitus esset, libris tamen paracleti igne fabricatis, ac vitali vnda obduratis, tanquam triplici lancea ipsum traijciebat. Verùm hæc suo loco fusiùs oratio nostra declarabit.

Cap.3. Acquímne igitur fuerit tanti viri vitam crassè ac rusticè conditam, linguaque tantùm & literis Arabicis comprehensam, contemptim relinquere? Minimè profectò. Quocirca exponendum est, è qua quamque nobili radice viridissima hæc planta prodierit, ac quænam patria eum edidisse glorietur. Damascus autem hæc est. Vt enim ipsa de Paulo gloriatur, quòd videlicet primò cælipetam illum, cùm impietatem abiecisset, atque ex Christi inimico Christi amicus effectus fuisset, conspexerit: ad eundem modum ob hunc quoque virum honestè atque grauiter gloriatur, quòd scilicet non aliunde venerit, aut ex alia quadam religione ad rectam migrauerit: verùm eum ab ipsamet radice protulerit, magisque etiam in pietate, quàm in corporea substantia ei obstetricis operam nauauerit, doctrinaque eum aluerit. Proinde, inquam, ob germen suum magnificè sese effert & exultat, maioremque hinc voluptatem capit, quàm ex reliquis omnibus ornamentis, quæ ipsi ad splendorem gloriamque suppetunt, siue anni partium temperiem dixeris, siue aquarum dulcium ac limpidarum profluuia, quibus multis alluitur. Nec verò optimorum fructuum copia hanc vrbem vsqueadeò effert & attollit, vt quòd ex ea pulchra hæc & nobilis arbor prodierit, quæ secus decursus aquarum enutrita est, ac tempestiuos fructus edidit. Cuius fructus apud nos perpetuò recentes quodammodò sunt, ac tum aspectu pulchri, tum gustu suaues, ac denique eiusmodi, vt eos à quibus attinguntur ac degustantur, non modò voluptate afficiant, verùm etiam edentem saginent & augeant, atque in virum spiritu perfectum euehant, numerisque omnibus absoluant. Ad hunc scilicet modum Damascena ciuitas ob hunc suum fœtum in maiore gloria est, quàm ob alia bona & oblectamenta, quorum copia abundat. Hæc igitur ciuitas est, quæ virum hunc tulit.

S. Ioannis patria. Act.9.

Damasci encomium. Psal.1.

Cap.4. Damasceni parentes. Maiores autem ille pios viros habuit, quique soli pietatis florem atque cognitionis Christi odorem, inter medias spinas conseruârunt. Nam hi soli Christianum nomen, perinde atque præclaram quandam, nec ab vllo extorquendam hæreditatem ita retinuerunt, vt ex quo tempore Agareni vrbem imperio suo ac ditioni subiecerunt, orthodoxam doctrinam nullo modo labefactârint. Quo etiam factum est, vt insignes eos ac celebres inter medias impiorum cateruas virtus reddiderit, vtporè quam hostes quoque ipsi veneratione habeant. Vel potiùs, quemadmodùm Deus Danielem apud Assyrios ob eam, cuius specimen ediderat, pietatem, atque item Iosephum in Aegypto gloria affecit (Horum enim vtrunque, tametsi alioqui captiuum, procuratorem ac moderatorem & dominum inter exteros & hostes fecit:) eundem in modum hic quoque Ioannis maiores publicorum negotiorum administratores inter ipsos Saracenos constituit, atque hîc etiam pij viri captiui ijs, à quibus in captiuitatem redacti fuerant, imperârunt. O ingentia Dei miracula, ó insignia prodigia. Nihil virtute sublimius est, nihil pietate præstantius & excellius. Vt enim signum in monte, vel, si rectiùs loquendum est, vt lucerna in nocte, & vt semen in Israël, ac denique vt scintilla in cinere: sic Ioannis maiores Damasci relicti sunt, vt præclaram hanc facem proferrent: ea autem omnibus terrarum finibus lucem afferret. Huiusmodi videlicet ei, quem laudandum suscepimus, maiores extiterunt.

Dan.3. Gen.41.

Virtutis præstantia

Cap.5. Pater autem, vt ex hac bona radice ortus, pietate cæterisque virtutibus parentes suos superare contendens, maiorem quoque Dei amorem præse tulit. Consentaneum enim erat, vt viro tam claro, quique ad summam vsque virtutis arcem perueniturus erat, progenitores quoque suos splendore anteiret: vt quemadmodùm ex continuato quodam progressu, recta quadam & composita ratione in altum ascensus contingeret: adeò vt res magni atque insignis huius viri diuina prouidentia ita gubernari viderentur, quemadmodùm in Ioanne quoque Baptista contigit. Nam quoniam futurum erat, vt superioribus omnibus prophetis clariùs eluceret, atque mysterium omni sacerdotio maius, hoc est, Domini mei baptismum operaretur, idcircò diuina prouidentia res ita comparata est, vt non è

plebeis

plebeis infimæque conditionis parentibus, sed ex sacerdotali tribu prodiret, atque à propheta gigneretur. Eodem modo hîc quoque diuinitùs ita prouisum est, vt Ioanni pater existeret vir cum primis pius, atque humanitate præditus. Nam cùm tum ob eximiam virtutem, tum ob reliquum vitæ splendorem amplissimasque opes, quibus præditus erat, publicorum negotiorum cura & administratio per omnem regionem ei demandata fuisset, ipse non in comessationes ac perpotationes & superuacaneas impensas diuitijs abutebatur, verùm quicquid tam in auro, quàm in alijs mobilibus materijs facultatum habebat, id totum Christianis captiuis redimendis impendebat. Reliqua autem immobilia bona (multa autem in Iudæa & Palæstina habebat) redemptis Christianis, qui in illis locis degere animum induxerant, ad refocillationem, vitæque, quantum satis erat, subsidium impertiebat: alijs autem libero lumine ac pede quò vellent sese conferre permittebat. Tanta scilicet virtute atque humanitate vir ille pollebat. Nam cùm multa haberet, perinde erat, ac si nihil haberet, vt qui noctu atque interdiu facultates suas Deo effunderet. Luc. 1. Patris Damasceni pia liberalitas.

Hac non dicam hospitalitate, vt Abraham, sed humanitate præditus cùm esset, præmij loco admirandum partum accipit, si non ex promissione, at certè ex diuina prænotione ac præfinitione. Prænouit siquidem Deus, qualis Ioannes futurus esset, cumque ex hoc viro procreandum esse præfiniuit: quò videlicet pro ea humanitate, quam in eos, qui libertatem cum horrenda captiuitate commutârant, exercere consueuerat, hoc præmij referret. Igitur ei præclarus hic filius nascitur: eumque renero adhuc corpusculo per spiritualis matris regenerationem lucis filium efficit, rem videlicet faciens tum temporis haud admodùm facilem, quamque inter medias illas gentes multi vix auderent. Deinde in eam de puero curam incubuit, nō vt ille desultorios equos regere ac moderari, hastam commodè vibrare, aut arcu sagittam exactè emittere, aut cum feris pugnare, ac naturalem mansuetudinem in belluinam crudelitatem immutare disceret: quemadmodùm videlicet multis hinc euenire solet, quòd iracundia subinde perturbentur, & furiosum atque immanem quendam in modum subsultent. Ac propterea alius quispiam Chiron in montibus educatus, ceruorumque medulla discipulum alens, à Ioannis patre haudquaquàm quærebatur: verùm eiusmodi quidam vir inuestigabatur, qui omni eruditionis genere excultus esset, atque ex animi corde bonum verbum eructaret: quò nimirùm filium quoque suum huiusmodi cibis & epulis aleret. Quam quidem sacram cupiditatem Deus ipsi expleuit, inuentusque à quærente est is, quem quærebat. Hoc porrò modo id quod quærebatur inuentum est. Damasceni barbari cùm in mari excursiones facerent, (Nam id illis familiare erat) multos interdum Christianos abripiebant, atque in mare cum nauibus descendentes quamplurimos in captiuitatem trahebant, abductosque in ciuitatem, partim venales proponebant, partim gladio trucidabant. Quorum in numero vir quidam fuit monasticum habitum gerens, ex Italia ortus, venusta facie, venustiori autem animo, Cosmas nomine. Atque in ipsius ore grauitas quædam elucebat, internum animi statum declarans. Ad cuius pedes sese abijciebant, qui ad necem trahebantur, ab eoque precibus contendebant, vt Deum sibi propitium redderet, sceleruмque veniam ab ipsius humanitate impetraret. Barbari autem perspecta ea reuerentia, quam qui obtruncandi erant ei exhibebant, ex eo sciscitabantur, quanam in mundo dignitate, & quonam inter Christianos splendore præditus esset. Respondens autem ille, ait: Nullam sacerdotij dignitatem gero, verùm inutilis quispiam monachus sum, philosophia excultus non tantùm nostrate ac Deo grata, sed ea etiam, quam externi sapientes condiderunt. Quibus verbis habitis, obortis lachrymis oculos implenit. Cap. 6. Damasceni ortus ac baptismus. Educatio & institutio. Agareni Damasceni cerebrō infelix mare habēt.

Cùm autem Ioannis pater haud procùl staret, eumque lachrymis ita perfusum cerneret, ad eum accessit, vt eius calamitati consolationem adhiberet: ad eumque his verbis vsus est: Quid tandem causæ est, homo Dei, quamobrem tu mundi iacturam deplores, cui iampridem nuncium remisisti mortuusque es, vt ex habitu perspicio? Respondit monachus: Huius vitæ iacturam haudquaquàm deploro: nam ego, vt abs te dictum est, mundo mortuus sum. Hoc autem me discruciat, quòd omnem humanam doctrinā consectatus sum. orbem enim illum disciplinarum tanquā fundamentū iecī, Rhetorica linguā expolui, Dialecticis methodis ac demonstrationibus eruditus sum, moralem philosophiā, quam Stagirites & Aristonis filius tradiderunt, colui, naturaliū rerū contemplatione, quantùm homini satis est, operam dedi, Arithmeticæ rationes perdidici, Cap. 7. Cosmas monachus primus, ideque eruditissimus.

perdidici, Geometriam ad summum vsque teneo, Musicæ concentus & proportiones consecutus sum. Nec verò cælestium corporũ motum ac siderum conuersionem prætermisi: vt ex rerum conditarum magnitudine ac pulchritudine, pro ratione meæ harum rerum cognitionis, ad conditoris cõtemplationem peruenirem. Nam qui certiorem rerum conditarũ cognitionẽ percepit, certiùs quoque eum, à quo illæ conditæ sunt, cognoscit, maioreq; ipsius admiratione afficitur. Pòst autẽ ad Theologiæ, tam à Græcis traditæ, quàm à Theologis nostris rectissimè explanatæ mysteria tranſij. His igitur impletus, vtilitatẽ eam, quæ hinc percipitur, nemini adhuc impertiui, nec per philosophiam filium parenti similẽ procreaui. Nam quemadmodùm multi, quó genus suum propagare queant, naturales filios serere cupiunt: sic qui philosophiæ operam dederunt, per philosophiam & eruditionem filios gignere concupiscunt, vt aureum philosophiæ genus in mundo perpetuò conseruetur. Huius porrò admirandi partûs authores immortalem gloriam adipiscuntur. Ac prætereà hoc bonitatis proprium est, bona ea quibus abundat, alijs etiam impertire. Nam qui non ita animo cõparatus, nec ea voluntate præditus est, haudquaquã in bono est, verùm in vitio hæret, vtpotè superbia & inuidentia plenus: quibus fit, vt bonum quod Dei beneficio consecutus est, cum alijs cõmunicare minimè in animũ inducat. Eaq; de causa id quod habere videtur, ipsi eripitur: quemadmodùm seruo illi contigit, qui acceptũ talentum nummularijs minimè commisit. Ego autem bonam partem elegi, atque in primis vellem mihi liceret doctrinam eam, quæ mihi suppetit, alijs elargiri. Quoniam autem id quod cupiebam, (hoc est, vt in fidelium illorum seruorum, qui accepta talenta alijs cõmodando ea conduplicârunt, numerum referrer) minimè consecutus sum, nec per philosophiã filium vllum in lucẽ edidi, verùm haud secùs ac quispiam liberis carens ac miser, vtì cernis, è vita exeo, idcircò lachrymis opprimor, grauique mœstitia obruor.

Cognitio creaturarum rerum quid præstet.

Natura boni.

Matth. 25.

Cap. 8.

Hanc orationẽ cùm audisset is, qui huiusmodi thesauri desiderio flagrabat, respondit: Missos fac hos luctus, vir beate, animumque tuũ leua. Fortassẽ enim petitiones cordis tui dabit tibi Dominus. Hoc sermone habito, Ioannis pater quãmaxima celeritate potuit, ad Saracenorũ principem cucurrit, ipsiusque pedibus aduolutus, probũ illum & ornatum virum Cosmam ab eo postulauit, neq; eo quod postulabat excidit, verùm munus ingentis sanè pretij accepit: eumque in ædes suas abductum consolabatur, ac diuturnis æruminis confectũ reficiebat & recreabat: posteaq; hæc verba adiunxit: Non iam liber duntaxat es, verùm etiam domûs meæ socium, atque æquẽ, ac me, dominum te constituo, meæque & lætitiæ omnis & afflictionis consortem. Vnum autẽ hoc abs te peto, nempe vt naturalem hunc filium meum Ioannẽ, atq; item hunc alterũ, cui idem ac tibi nomen est, quemq; ex vrbe Hierosolymitana ortum, ac tenera adhuc ætate parentibus orbatũ, in spiritualẽ filium adoptaui, omni tam externa, quàm ea, qua per spiritus sancti gratiam ij, qui digni sunt, imbuuntur eruditione ac philosophia, cuius scientiam tenes, perdiligenter erudias. Philosophus autẽ hac oratione audita, equo statim fractis vinculis per campũ currenti, aut ceruo cuipiam siti laboranti, atq; ad aquarum fontes misso similis erat. Diceres eum instar Midæ cuiusdam in magnos auri thesauros incidisse. Hac erga istud negotiũ animi alacritate præditus, adolescentes suscipit, ipsisq; magister designatur. Ac Ioãnes quidẽ naturę præstantia, & animi studio atq; industria, velut pennis quibusdam instructus, aquilæ in morem per cælum volitabat. Cosmas autem ipsius spiritualis frater & cõmilito, nõ absimilis erat naui passis velis per aquas alarum remigio currenti, secundo nimirùm vento eam à puppi perflante. Ita tum ingenij celeritate, tum studij atq; industriæ contentione breui ab ipsis collectum est, quicquid & in Grammatica, & in Dialectica, ijsque artibus, quæ demonstratione nituntur, maximè expetendum est. Per moralis autem philosophiæ disciplinam non modò id agebant, vt mentem exornarent, sed etiam vt animę perturbationes ac tumultus comprimerent. Atque item in naturalium rerum contemplatione immotam oculorũ aciem aquilæ ritu defigebant. Quin arithmeticas proportiones non minori ingenij dexteritate coluerunt, quàm Pythagoras aut Diophantes. Geometriam ita perdidicerunt, vt noui quidam Euclidæ esse existimarentur, aut si qui alij ad ipsius similitudinem accedunt. In Musica tales extiterunt, quales ex diuinis carminibus & hymnis ab ipsis conditis eos fuisse, apud prudentes viros constat. De Astronomia denique, quantum ad interualla & figurarum compositiones, ac distantiarum proportiones attinet (etiamsi alioquì pauca de ijs rebus, vt exiguam aliquam imperitis cognitionem afferret, tractauerit) cuiusmodi vir Ioannes fuerit, ex ipsius monumentis perspicere licet. Ta-

Cosmas monachus fidelis, & præficitur Damasceno & alteri præceptor.

Adolescentes ijsti magnos habẽt in studijs progressus.

cet. Talis autem prorsus Cosmas etiam erat. Verùm de ipsius laudibus orationem ad alios remitto. Mihi enim nunc id duntaxat propositum est, vt Ioānis laudes illustrem.

Huius porrò tum diuinarum rerum scientiam, tum dogmatum synceritatem quis ex Elementario, vel vt rectiùs loquar, in dogmatibus perfectissimo atq; absolutissimo ipsius libro non agnoscat & admiretur? Quem quidem si quis omnis rectę doctrinę legem, ac Mosaicas tabulas appellauerit, à vero minimè aberrârit. Quanquàm illud minimè ignoro, me huiusce libri laudem * non hoc loco texere debuisse: verùm hæc ea de causa commemorau, vt quanam doctrina eruditus sit demonstrarem, quonamque pacto omne disciplinarum genus accuratissimè perfectissimeque sit persecutus. Quodque admiratione dignum est, scientia ipsius animum minimè inflauit: quin potiùs quemadmodùm feraces arbores exuberanti fructuum copia degrauatæ, in terram propendent: eodem etiam modo insignis ille Ioannes, cum ipsi literarum atque doctrinæ fructus amplificaretur, deorsum propendebat, non ille quidem in terram, sed in profundissimum philosophiæ pelagus intuens. Etenim cum quadam animi in mundum propensione, non secùs atque cum nauigio aliquo, adhuc ipse innatabat. Cupiebat autem hanc quoque mundi nauem abijcere, corporeęque affectionis vestes omninò exuere, sicque nuda mente in pelagus se conijcere, atque vsque in fundum ipsum penetrare, vt ingentis precij margaritum illic reconditum inueniret. Hac igitur cupiditate flagrans, atque huc spectans, ad imum vsque gurgitem se demittebat, nec eruditionis nomine tumore ē vllum contrahebat, verùm per arcanæ sapientiæ amorem sese deprimebat. Ad hunc itaque modum spiritualis ipsius animæ lampas mundano oleo referta erat: quòd nimirùm sapientię quoque ab omni materia remotę lumen cælitùs in hanc lampadem delapsum, ipsam accenderet, eaq; ratione ipse clarus ac flammeus efficeretur.

Cap. 9.

*Addenda particula ne gratiua ėvx, in Græco.

Damascenj humilitas.

Posteà autem ipsius magister à discipulo, vt credibile est, in hūc amorem inductus, ad pueri patrem accedit, aitque: En quod cupiebas, plenè consecutus es. Pueri enim eruditione me antecellūt. Neque enim satis ipsis fuit magistrum suum æquâsse: verùm ingenij magnitudine improbisque laboribus, atque etiam fortassè Deo sapientiæ donum ipsis adaugente, ad philosophiæ fastigium altiùs quàm ego euecti sunt. Quocirca cùm nulli iam ipsis deinceps vsui esse queam, superest vt mihi pro eo, atque cupiditati tuæ satisfeci, mercedem persoluas, hoc est, vt per te mihi in monachorum cœnobium abire, atque illic supremam sapientiam scitè inuestigare liceat. Nam philosophia ea, cui priùs operam dedi, ad illam me transmittit, satiusque ac præstantius est me duplici bono locupletari, atque ad priorem sapientiam eam etiam, quæ ab omni materia purissima est, omnemque cogitationem superat, quamque nuda mens atque à corpore prorsus abstracta discere poteſt, adiungere. Hanc philosophi orationem molestè quidem tulit Ioannis pater: cæterùm eum retinere minimè poterat, ne alioqui malam pro eo atque filium erudierat, mercedem ipsi pendere videretur. Itaque amplissimo viatico instructum, in pace dimisit. Ille autem ad Lauram, quæ in sancti Sabæ solitudine sita est, profectus, illicque ad extremum vsque diem commoratus, ad ipsammet sapientiam, hoc est, ad Deum migrauit. Simul etiam è vitis excessit Ioannis pater. At verò Saracenorum princeps Ioannem accersens, eum primarij consiliarij dignitate coornauit. Recusabat autem ille, vt cuuis cupiditas aliò tenderat. Verùm ita tandem coactus est, vt iam repugnare non posset. Iraque in maiore, quàm ipsius pater, dignitatis gradu constitutus est.

Cap. 10.

Externa philosophia ad diuinā nos transmittit.

Tum autem Leo Isauricus Romanum imperium gubernabat, qui aduersùs venerandas Imagines, ac rectè de religione sentientem Ecclesiæ cœtum, erat tanquam leo rapiens & rugiens. Nam & illas bellujnæ insaniæ igne comburebat, & earum adoratores rapiebat ac delebat, tyrannicæque impietatis dentibus miserum in modum laniabat. Quæ postquàm ad Ioannis aures peruenerunt, Eliæ zelum atque cognominis sui Baptistæ reprehendendi libertatē imitatur, eum videlicet etiam ante vnctionē inuisibiliter vngente spiritu. Ac verbum Dei, velut spiritūs gladium incidendi facultate præditum, ad ferinæ illius mentis dogma tanquam caput amputandū obijcit. Ad ortho- doxos itaque, quibus notus erat, pro venerandarum Imaginū honore libellos epistolares mittebat, quibus illud eruditissimè demonstrabat, diuinarum Imaginum adorationem necessariam esse: ipsosque hortabatur, vt alijs eadem cōmemorarent, suasque epistolas omnibus ostenderent. Atque omni ratione ac studio nouus ille veritatis pugil in id incumbebat, vt epistolæ suæ velut per orbem quendam è piorum manibus

Cap. 11. Leonis Iconomachi furor.

Damascenus scribit pro Imaginibus.

ad piorū manus transirent, sicque recta doctrina confirmaretur. Ac Pauli instar omnē
Rom.15. contentionem adhibebat, vt si non pedibus, certè per epistolas terram vniuersam veritatis prædicatione in orbem complecteretur. Quod vbi ab Imperatore Leone compertum est, accersitis nonnullis, qui eadem cum ipso de religione sentiebāt (Siquidem indignissimè ferebat impietatem suam Ioannis epistolis traduci, aperteque peruulgari) negotium ipsis dedit, vt imposita sibi pietatis larua, omni studio atque conatu id agerent, vt per colloquij speciem epistolam quandam Ioannis manu scriptam nanciscerentur.

Cap.12. Quamobrem vitij propugnatores nullum, vt dici solet, funē mouere, fraudemque tegere, atque id quod ipsis imperatum fuerat, inuestigare destiterūt, quoad inuentam epistolam Imperatori tradidissent. Ille autem accitis quibusdam notarijs suis, epistolarum Ioannis exemplar ad imitandum ipsis proposuit, in hoc nimirūm, vt & scripturæ notas, & ipsius sententias ac verba exprimerent. Cùm igitur multos, qui ad eam rem ipsi operam nauarent, inuenisset, tum denique iussit, vt epistolam tanquam ex Ioannis persona ad ipsum impium Imperatorem scriptam exararēt, cuius hæc sententia esset. Salue Imperator. Maiestati tuæ hoc nomine gratulor, quòd eandem nobiscum fidem tenes: tuæque imperatoriæ præcellentiæ cultum ac veneration ē quam debeo tribuo. Eaque de causa illud tibi significo, vrbem hanc nostram negligēter omninò custodiri, atque Agarenorum præsidium, quod hîc est, exiguum & infirmum esse. Quare per Deum te obtestor, vt huius ciuitatis miseratione afficiaris: atque ingenti & strenua manu præter omnem expectationem missa, quæ aliò sese proficisci simulet, vrbem sine vllo labore obtinebis. Ad id enim ipse quoque non mediocrem opem tibi afferam, quandoquidem & vrbs & regio vniuersa, in mea penè potestate est. Hac epistola conscripta, ex eadem animi peruersitate ipsius ille alterā ad Damascenorum Saracenorum principem epistolam conficit hoc exemplo: Nihil sanè pace beatius atque amicitia fortunatius esse censeo. Ac præterea pacis fœdera seruare, laudabile ac Deo gratū est. Proinde nihil antiquius duco, quàm amicitiæ fœdus, quod tecum sanxi, firmum atque inuiolatum conseruare: quanquàm ad illud clàm infringendum ac versutè violandum,
Calumnia in Ioannē. à Christiano quodam, qui sub tua ditione atque imperio est, crebris ipsius literis incitor: quibus illud certò confirmat, se mihi ad vrbem tuam in meam potestatem redigendam ingentem operam allaturum esse, si ingentem exercitum cò misero. Vnde etiam vnam ex ipsius ad me missis epistolis ad te remisi, vt ijs quæ ad te scribo, fidem conciliem, atque intelligas, quàm in tuendis amicitijs veræ ac synceræ fidei sim: simul etiam eius, qui ad me hæc scribere ausus est, improbitatem ac fraudem perspectam habeas.

Fraus hæretica impij Leonis.

Cap.13. Ambas itaque has literas ille vt nomine Leo, ita serpentina versutia præditus, per quendam ex suis ad Barbarum misit. Ille autem his acceptis, Ioannē accersit, ac fraudulentam illam epistolam ipsi ostendit. Qua perlecta, Ioannes literarum quidem formas suis similes esse confessus est: se autem ea quæ ipsis continerentur, prorsus ignorare, nec vnquàm sibi huiusmodi quicquam in mentem venisse. Nec verò cùm epistolam eam legisset, eum fugit, quonam dolo quibusque insidijs hæc aduersùm se comparata essent. Verùm ille Christi inimicus princeps ad ea, quæ à Ioanne dicebantur, perinde erat atque asinus lyram audiens, velut est in prouerbio: atque à bonis quidem & cum veritate coniunctis verbis ob mutuit, at non ita obticuit, quin iniquum facinus imperaret. Nam nulla mora interposita, dextram Ioanni manum amputari iubet. Cumque ille ab eo precibus peteret, vt purgandi sui causa, atque vt impij Imperatoris in se furorem exponeret, breue quoddam temporis spatium sibi concederetur, à Barbaro ramen, vt cui furor mentem omninò ademisset, id impetrare non potuit. Itaque dextra ea, quæ scriptis suis virtutem orthodoxis in Deo fecerat, excisa est: Dextra, inquam, ea excisa est, quæ homines Domini odio percitos refutabat: atque pro atramento, quo cùm Imaginum adorationem literis mandaret, priùs tingi solebat, suo cruore perfunditur. Deinde excisa hæc manus à Domino, vt sic loquar, in foro suspensa est. Cùm autem aduesperâsset, ac Ioannes tyranni indignationem sedatam atq; compressam esse conijceret, legationem ad eum misit, supplex rogans & obsecrans, atque huiusmodi verbis vtens: Dolor mihi ingrauescit, meque intolerandum quendam in modum excruciat: neque acerbitatis aculeo leuari possum, quandiù præcisa mihi manus in aëre pendet. Hanc igitur, quæso, mihi donari iubeas, vt ea humo condita, doloris acrimonia relaxetur. His precibus flatim cessit tyrannus, redditaque est iusto viro manus.

Dextra manus Ioanni amputatur à tyranno.

Qua

Qua accepta, ille in oratorium, quod domi habebat, ingreditur, pronoque omnino corpore ante diuinam Imaginem, quæ Dei genitricis effigiem gerebat, prouolutus, exciſamque manum priſtinæ ſuæ commiſſuræ admouens, intimo pectore ingemiſcit, ac cum lachrymis exclamans, illam ad miſericordiam propenſiſſimam hunc in modum obſecrare cœpit? Domina & caſtiſſima mater, quæ Deum meum peperiſti: diuinarum Imaginum cauſa dextra mihi manus amputata eſt. neque enim te fugit, quid Leonem in furorem coniecerit. Quare quamcelerrimè accurre, ac manui meæ medicinam adhibe. Dextera excelſi, quæ ex te incarnata eſt, per tuam interceſſionem virtutes multas efficit. Tuo itaque rogatu meam quoque dexteram obſecro ſanet: vt tuas, quemadmodùm conceſſeris, filijque ex te incarnati laudes modulato concentu, ô Dei genitrix, literis conſignet, atque orthodoxo cultui adiumento ſit. Potes enim quicquid lubet, vt Dei mater. Hæc Ioannes cum lachrymis dicens, obdormiuit: atque in ſomnis ſanctæ Dei genitricis Imaginem videt placidis & lætis oculis ipſum intuentem, ac dicentem: Ecce ſanitati reſtituta eſt manus. Iam ergo ſine vlla cunctatione, quemadmodùm nunc pollicitus es, eam ſcribæ velociter ſcribentis calamum efficе. Experrectus igitur ille qui ſanatus fuerat, cùm exciſam manum contemplaretur, eamque ſanatam conſpexiſſet, ſpiritu exultauit in Deo ſalutari ſuo atque ipſius matre, quoniam fecit ipſi magna qui potens eſt: pedibuſque ſtans, manus in altum extulit, carmenque quod tempori maximè cõueniret cecinit, totaque nocte vnà cum vniuerſa familia lætabatur, ad grati animi ſignificationem, canticum nouum Deo canrans, ac dicens: Dextera tua, Domine, magnificata eſt in fortitudine, dextera tua manum meam amputatam ſanauit, ac per eam hoſtes, qui venerandam tuã ac genitricis tuæ Imaginem honore minimè proſequuntur, conſcindet: atque in multitudine gloriæ tuæ aduerſarios, Imaginum infractores, per manum meã confringet. Erat itaque illi nox ea dies, & non nox: ac lumen, & non tenebræ (Libet enim hoc loco Prophetæ vocem cum aliqua immutatione vſurpare) Erat illic vox epulantium, & ſonus exultationis in iuſti viri tabernaculo.

Cap. 14. Innocat matrẽ Dei Damaſcenus. S. Maria reſtituit ei manum. Exod. 15. Zach. 14.

Hæc porrò non occultè ac ſilentio peragebantur: verùm admirãdus ille ſonus atq; cõcinna illa iubilatio ad vicinos, & eos, qui in orbem habitabant, ſeſe diffundebat. Ex quo factum eſt, vt confeſtim quidam ex Chriſti inimicis Saracenis principem ſuũ adierent, Ioanni dextram minimè abſciſſam eſſe affirmãtes, verùm alij cuipiam, ſeruo puta, aut alioqui ipſi miniſtranti, qui beneuolentia erga eum ductus, ſeipſum domini loco huic ſupplicio expoſuiſſet: eos autem, quibus huiuſmodi exectio imperata fuiſſet; pecunia corruptos pœnam in alium tranſtuliſſe. En enim, inquiebat, Ioannes domi deſidẽs canit ac perinde oblectatur, ac ſi nuptiale feſtum celebraret, epithalamiumq; aliquem cantũ ederet. Immò & eiuſmodi lætitiam ipſius exultatio ſuperat. Hoc nuncio allato, ſtatim Ioannes accerſitur, ac cùm veniſſet, exectam dextram oſtendere iubetur. Qua demonſtrata, certo Dei matris conſilio ac prouidentia, linea quædam in ea elucebat, veriſſimam exciſionem eſſe oſtendens. Tum igitur ex eo Barbarus quæſiuit, quiſnam medicus ipſum in ſanitatẽ aſſeruiſſet, ac quænam medicamẽta impoſuiſſet. Ille autẽ clara & ingenti voce miraculũ prædicat: Dominus meus, inquit, omnipotens medicus, cuius vis ac potentia orationem pari pede comitatur, in ſanitatẽ me vindicauit. Ad hæc Barbarus: Quantum coniectura aſſequor, ô homo, id quod paſſus es, inſons paſſus es: ac velim illud nobis ignoſcas, quòd præcipiti atque inconſiderata ſententia ſupplicium tibi intulimus. Tu verò priſtinum munus adminiſtrabis, principemque inter cõſiliarios noſtros locũ obtinebis. Neque enim poſthac niſi de tuo conſilio ac ſententia quicquam facturi ſumus. Ille autem humi proſtratus adorauit, pronusq; iacens eum perdiù rogauit, vt id ſibi remitteret, aliamque viam multò iucundiorem & optabiliorem ingredi permitteret, eiusque qui ait, Ego ſum via, veſtigijs hærere. At Barbarus hanc ei poteſtatem minimè faciebat: eratq; cernere tanquam gladiatores quoſdam, Barbarum & virum iuſtum inter ſe pugnantes. Ille enim multis mundi vinculis Ioannem coërcere contendebat: hic contra magnam vim ac ſummũ ſtudium adhibebat, vt ea perrumperet, atq; angelicis pẽnis in ſublime volaret. Ingensq; tum ſtadium apertum erat, certaminis arbitro Chriſto præſidente, ſpectatoribusque angelis. Quin illud quoq; fortaſſe, nec id immeritò, dixerit quiſpiam, quòd improbi ſpiritus à ſiniſtro latere animum Barbaro addebant, atque ad illiciendum Ioannis animum eum acuebant.

Cap. 13. Nota miraculum. Reſtituitur ei à Barbaro priſtina dignitas. Ioan. 14.

At verò luculento tandem cum præconio vincit gladiator meus, omneſq; aduerſarij

Cap. 16.

sarij illecebras tanquam paruulorum sagittas ducit, victorq́ discedit, illustri vitta caput redimitus: domumq́ læto atque hilari vultu ingreditur, qui priùs mœstus ac tristis excesserat. Cumq́ duę ipsi Dominicæ sententiæ propositæ essent, altera quæ hoc
Matth 19. Luc. 18. statueret, vt facultates suas venderet, ac pauperibus distribueret: altera, vt domos & agros aliaq́ue omnia Domini causa relinqueret, ita se comparauit, vt nec in priori temporis aliquid sibi terendum putaret, ne fortasse ea res ipsi morā afferret: nec item in secūda, ne si facultates suas temerè relinqueret, inter eos qui sanguine ipsi coniunctī erant, lites atque conflictationes orirentur, alijs nimirūm aliud quoddā hæreditatis capessendę ius proferentibus. Verūm inter vtrunq; graditur, atq; cōfestim bonis fu-
Distribuit & elargitur facultates suas. is in pauperes, captiuos seruos suos, quos etiam libertate donauerat, & cognatos distributis, atque diuinis templis cōsecratis, quēadmodùm ex matris suæ vtero nudus exiuerat, sic etiam, necessarijs indumentis exceptis, nudus è mundo excessit. Ac Hierosolymam profectus, cùm in his venerandis locis adorationis munere, vt par erat, perfunctus fuisset, tanquam ceruus diuina siti flagrans, in solitudinem contendit, atque ad diuini viri Sabæ Lauram se confert, comitem ac socium non itineris duntaxat, sed instituti etiam Cosmam habens, qui eandem cum ipso educationem ac disciplinā habuerat. Diceres eos sacrum quoddam par esse, ac sub Christi iugū currere, vt illud ceruicibus suis tollerent. Ioannes itaque, de quo nobis oratio institutа est, diuinum illud
Fit monachus. monasterium ingressus, ad pastoris pedes se abijcit, maiorem in modū eum obsecrās, vt se in ouiū earū, quæ illic versabantur, numerū adscriberet, perditū sese appellās, atq; è solitarijs mōtibus ad pastorē Christū cōuersum. Qua quidē re ouilis prefectus magnā animo voluptatem cepit, eumq; huiusce animi inductionis nomine beatū prędicauit.

Cap. 17. Cumque ipsi propter vitæ splendorē doctrinæq; præstātiam faciendū visum esset, vt nouitiū illū vni è magnis senibus traderet, cuius ductu ac magisterio per Dei viā sine vllo errore incederet, eum quem inter monachos omni virtutū genere maximè insignem existimabat, primū accersit, eiq́ue Ioannē cōmittere conatur. Ille autem id recusauit, regendo tanto viro, tantaq; eruditionis gloria prædito imparem se esse affirmans. Hoc igitur sene prætermisso, antistes alterū ad se vocat. Qui cùm etiā ipsū dē, quibus prior, verbis vteretur, tertius posteà introducitur, ac post hunc alij ità haud pauci: coeperuntq; omnes ad vnū Ioānis institutēdi curā deprecari, atq; à se reijcere. Post multos autē senex alius admittitur, moribus quidē simplex, at doctrina minimè parua. Qui cùm prompto animo promptū Ioannē suscepisset, in cellā suā vnà cum eo absceditac
Quas leges Damasceni præceptor his monasterio ei præscripserit. præclarū istud fundamentū primò ipsi subijcit, nempe, Ne quid suo arbitratu faceret: Vt Deo sudores atq; acerrimas preces & labores tanquam sacrificiū quoddā offerret: Vt lachrymas ex oculis emitteret, siquidem repurgandæ pristinæ vitæ cupiditate teneretur. Nam hoc apud Deū sacrificiū purum censeri, atq; omne aliud thymiamatis genus precio antecellere. Atq; hoc quidem primum in his rebus, quæ corporis opera perficiunrur. Quantum autem ad animū attinebat, hanc legem ei indixit, ne quā mundanam speciem depingeret: Ne rerū minimè cōuenientium formas in ea effingeret, vērùm mentē ab omni inani tumore integram conseruaret: Ne rursùm doctrinæ amplitudine gloriaretur, atq; in his quæ perceperat, totū se percepisse arbitraretur: Ne visionum aliquarū atq; absconditarū reuelationū desiderio flagraret: Ne in animū vnquàm induceret sibijpsi confidere, aut in ea opinione versari, vt se eruditionem omni
Sap. 9. errore ac lapsūs periculo vacuam tenere existimaret, quoaduſq; ex corporis vinculis eximeretur: verùm cogitationes suas timidas, atque animaduersiones suas lubricas esse agnoseceret: idq́ue contenderet, vt mentem suam minimè spargi ac dissipari sine-
Mentis dissractio vitanda. ret, vērùm eam summa cura ac diligentia colligeret, vt hac ratione tum ipsius mens à Deo illuminaretur, tum anima purgaretur, tum corpus ab omni labe purificaretur; ac deniq; corpus vnà cum anima menti adiungeretur, triplexq́ue ista res ob cōiunctionem cum simplicissima Trinitate, simplex efficeretur, redderetuŕque homo nō iam carnalis, nec animalis, sed omni ex parte spiritualis, translatis nimirūm per animi inductionem duobus illis prioribus in tertium ac primarium. Ad hunc igitur modum cùm pater filio, ac magister discipulo leges præscripsisset, hæc etiam verba ipsi adiunxit: Ne ad quenquam epistolam miseris. Ne quid omninò externæ disciplinæ loquaris. Silentium prudenter cole. neque enim te fugit, hoc non philosophorū duntaxat nostrorum præceptum esse. Nam etiam Samius ille Pythagoras discipulis suis,
Cultus silētij. qui philosophiæ mysterijs ab ipso imbuebantur, multorum annorum silentium indicebat: Neque existimes bonum esse, bona intempestiuè proloqui. Ad hoc enim te in-

ducat

ducat Dauid, his verbis vtens: Silui à bonis. Quidnam autem hinc ipsi contigerit, ex eo audi: Concaluit, inquit, cor meum intra me, diuini videlicet amoris igne: atque in animi meditatione ignis ille in Prophetæ pectore excitatus est. Psal. 38.

Hæc Ioanni sex præscribebat. Qua quidem in re haudquaquàm in aquis scribebat: nec super petras, sed in terram bonam seminabat. Diuturno itaque temporis spatio Ioannes per omne tentationis & experimẽti genus à sene instituebatur, atq; in omnibus rebus certam obedientiam præ se ferebat. Non obluctabatur ille in iis, quæ ipsi imperabantur. In lingua murmur non erat, nec vlla in corde disceptatio, interne ea explorans, quæ magister præscriberet. Verùm hoc vnum in media mente, non secùs atque in tabulis penitùs exsculptum & inciſum habebat, nempe vt in omni negotio & edicto sine murmuratione, velut Paulus præcipit, ac disceptatione quod imperatum esset, faceret. Nam alioquì quidnam ad eum, qui boni aliquid, quodcunq; tandem id fuerit, efficit, vtilitatis redire queat, si vel in ipsius labijs murmur insideat, vel improba cogitatio serpentis instar in pectore delitescat? Ecquando vlteriùs prouehetur? Id nimirùm causæ est, quamobrem multi frustrà laborent, nec ad ea, quæ à fronte sunt, progrediantur. Deinceps autem vt senex pugilem suum maioribus obedientiæ certaminibus assuefaceret, quid comminiscitur? Permultis sportis, quas pro opere habebant, in vnum collectis, hoc prætextu vtitur, Ioannem sic alloquens: Audiui, fili, sportas Damasci cariùs, quàm in Palestinæ partibus vendi. Multis porrò, vt nósti, rebus indigemus. His itaque acceptis, illuc quamcelerrimè poteris proficiscere, neq; vel obolo quidem minoris eas vende, quàm tibi impero. Pretium porrò duplo, quàm par erat, maius ipsi constituebat. Huic imperio minimè aduersatus est, nec imperantis sermonem sibi discutiendum & explorandum putauit ille ad mortem vsq; obediens: verùm obedientia tanquam alis quibusdam instructus, huiusmodi fascem in humeros tollit, ac Damascum petit. Qua in vrbe qui priùs insignis & clarus erat, laceris vestibus indutus, ac squallens & sordidus forum peragrabat, vt sportas suas venderet. Cùm igitur nimiùm eas æstimaret, risum sui excitabat, omniumque probris atque contumelijs exagitabatur. Vnus autem ex ijs, qui ipsi cùm in vrbe clarus & ornatus esset, minis trabat, ante ipsum stans, ipsiusque faciem in animum inijciens, quisnam esset qui tum ita humilis & abiectus ac pannosus esset, agnouit: pectoreque grauissimo dolore fracto, ad eum tanquam ignotum accedit, sportasque emit, persoluto eo omni pretio, quod ab illo postulatum erat. Quo quidem accepto, generosus ille vir ad eum, à quo missus fuerat, se refert, ac victoris cuiusdam instar, humi prostrato aduersario, hoc est, inanis gloriæ ac superbiæ parente, reuertitur. Damasceni erga magistrum obedientia. 1. Tim. 2. Miré eum exercet magister eius.

Enimuerò Ioanni monachus quidam vicinus erat, qui terrestrem peregrinationẽ cum cælesti domicilio commutârat, atque ad Deum concesserat. Carnalem autem fratrem ille habebat, qui quidem huiusmodi calamitate profligatus, fraternam mortem impatientissimo animo ferebat. Ioannes igitur eum consolabatur, varijsque sermonibus vt poterat à mœrore reuocabat. Is autem qui in luctu versabatur, ab eo petere ac summis precibus contendere cœpit, vt leuandi luctûs ac recreandi animi causa carmen quoddam sibi conderet. Cùm autem Ioannes senis mãdatum pertimesceret, nec ipsius petitioni obsequeretur, is qui ab eo id petebat, precibus haudquaquàm abstinebat, atq; his verbis vtebatur: Quin tu dolentis animæ misericordia permoueris, exiguumq; pharmacum, quo dolor propulsetur, ipsi adhibes? Si corporeus medicus esses, ac me corporis dolor transfixum teneret, nec tu pro viribus tuis medicamẽtum mihi admoueres, atque ego grauiter vexaret, ac fortè etiam morerer, an non huiusce contemptionis atque incuriæ pœnas Deo penderes? Cùm igitur nunc grauiore morbo laborantem despicias, quid afferre potes, quin grauiores pœnas sis daturus? Quòd si senis præceptũ extimescis, hoc scito me rem istam ita arcanam habiturũ, vt à nullo exaudiatur. Hac oratione permotus Ioannes, modulatum carmen ob eum qui mortem obierat ipsi conficit, quod etiam ad hunc vsque diem omnium cantu celebratur, nimirùm illud quod incipit, Vanitas omnia humana. Aberat autem tunc temporis à cella Ioannis præceptor: ipse autem intra cellam prædictum carmen concinnè cantillabat. Senex itaque cùm foris adhuc esset, modulatum illum sonum audit, atque cum ingenti iracundia ad Ioannem ait: Siccine veterum tuarum pollicitationum obliuione captus es, ac pro eo atque in luctu & mœstitia versari debebas, diffusus gaudio sedes, deliciasque ex cantu captas? Cumque ille seni causam expoſuisset, eiusque à quo sibi vis illata fuerat, luctum excusandi sui causa obtendisset, hu- Cap. 19. Condit cuidam carmẽ, inscio magistro. Is verò acriter obiurgatum è cella ejecit.

miq́ue proſtratus veniam poſtularet: ſenex tamen lapidis aut etiam incudis in modum ſtabat, ipſius precibus nullo modo cedens, eumq́ue ſtatim è cella eiecit.

Cap.20. Admirandus autem ille vir primorum parentum inobedientiam, ob quam è paradiſo exturbati fuerant, in memoriam ſtatim reuocauit, nec quid faceret aut quò ſe verteret habebat: grauioriq́ue luctu, quàm is qui fratrem amiſerat, premebatur, ſecũ videlicet hæc dicens: Ille quidem fratrem amiſit, ego autem per inobedientiam animam meam perdidi. Tandem autem ad alios ſenes, quos reliquis virtute ſuperiores eſſe nõrat, accedit, deprecatoresq́ue ad inflectendum ſenis illius animum adhibet, eumq́ue rogandum & obſecrandum, vt ſe facilem ac placidum Ioanni præberet, ipſiq́ue admiſſam culpam condonaret. Abierunt igitur illi, eumq́ue obſecrârunt. At ille nihilo magis eorum precibus quàm ſtatua mouebatur, nec ingreſſum in cellam diſcipulo concedebat. Cumq́ue quiſpiam ex illis monachis dixiſſet, Licet tibi mandatum aliud ei, qui peccauit, dare, nec eum à tuo contubernio remouere: tum ille qui rogabatur, his verbis vſus eſt: Hoc mandatum Ioanni, ſiquidem inobedientiæ veniam ſibi dari cupit, conſtituo, vt Lauræ ambitum peragret, ac ſuapte manu monaſticarum cellarum ſordes atque excrementa purget. Hæc vt illi audierunt, ex huiuſmodi ſermone pudore ſuffuſi ac triſtes receſſerunt, ſenis illius rigiditatem ac duritiam ad ſtuporem vſque mirantes. Quibus cùm Ioannes occurriſſet, ac pro ſuo more ante eos ſe incuruâſſet, quænam patris de ſe ſententia eſſet ex ipſis ſciſcitabatur. Illi autem tantam ſenis acerbitatem eſſe reſpondebant, vt ea ipſis ſtuporem commoueret, ſeq́ue ne ipſius ſententiam exponerent, pudore quodam prohiberi. Illi autem etiam atque etiam ab his petebat, vt eam aperirent. Cuius precibus commoti, turpem illam repurgationem commemorant. Qua audita, præter omnem eorum expectationem maximoperè delectatus eſt, ſibiq́ue hoc factu facile ac perquàm iucundum eſſe aſſeruit. Confeſtim itaque conquiſitis inſtrumentis ad repurgandas fæces accommodatis, ijsq́ue in manus aſſumptis, ad illius cellam, qui ſeni vicinus erat, accedit, eamq́ue ingreſſus, manus eas, quas priùs multis ſuauibus vnguentis perfuderat, contaminare cœpit, dextramq́ue illam à Deo curatam (ô ſingularem viri humilitatem) cœno ac ſtercore conſpergit. At ſenex comperta Ioannis ingenti obſequendi promptitudine, magnæq́ue illius ac minimè fictæ humilitatis profunditate, vel vt rectiùs loquar, altitudine, accurrens ipſum amplexus eſt, atq; de ipſius collo pendens, manusq́ue & oculos atque humeros exoſculans, ait: O quantum beatæ obedientiæ pugilem in Chriſto genui. Ioannes autem ex ſenis verbis maiori rubore afficiebatur, pronusq́ue cadebat, pauimentumq́ue non ſecùs ac ſi ad Dei pedes ſe abijceret, lachrymis rigabat. Non enim paternis ſermonibus inflabatur, nec ad ſenis encomia intumeſcebat: verùm ampliùs deprimebatur, ipſiusq́ue animus quammaximè conterebatur. Ad hunc enim modum prudentes atque cordati viri, cùm laudibus efferuntur, ſeſe deprimunt ac dolore franguntur, ſicq́ue ad Deum aſſurgunt. Poſt hæc pater filium erigit, arreptaq́ue ipſius manu, in cellam ſuam lætus ingreditur. Diceres profectò ſi Ioannem vidiſſes, eum tunc in paradiſum, qui in Edem ſitus erat, velut poſtliminio reduci, eumq́ue cùm veterem Adamum per inobedientiam priùs expreſſiſſet, nouum Chriſtum rurſum in ſeipſo per ſummam illam obedientiam referre.

Duram ei pro inobedientia mulctam ſenex irrogat.

Eximia humilitas & obedientia eius.

Viri cordati moleſtè ferunt ſeſe laudari.

Cap.23. Non multum tempus interceſſit, cùm ſeni in ſomnis illa omnium laude celebratiſſima & puriſſima Virgo apparet, aitq́ue ad eum: Ecquid fontem eum obſtruxiſti, qui tam ſuauem, tamq́ue limpidũ ac copioſum & nectareum laticem profundere poteſt? aquam refectionis animarum? aquam ea, quæ nouo atque inuſitato modo in deſerto è petra fluxit, præſtantiorem? aquam, cuius bibendæ deſiderio Dauid affectus eſt? aquam, quam Chriſtus Samaritanæ pollicitus eſt? Fontem fluere ſine. Fluet enim vberrimè, atque vniuerſum terrarum orbem peragrabit, hæreſumq́ue maria operiet, eaq́ue in admirandam dulcedinem conuertet. Sitientes ad aquam ſumma contentione veniant, & qui puræ vitæ argento carent, vitioſis affectionibus ſuis venditis, omnem tum in dogmatibus, tum in operibus ſyncerã puritatem à Ioanne mercẽtur.

Exod.17. Num.20. 2.Reg.23. Ioan.4.

Pſal.39. Hic prophetică citharam ac Dauidicũ illud pſalterĩũ accipiet, atq; cantica noua cantabit, cantica Domino Deo: ac Moſis canticũ muſicis ſuis modis & Mariæ tripudium ſuperabit: atq; inutiles Orphei cantus præ ſpirituali ac cæleſti cantu meræ fabulæ eſſe

Exod.15. Pſal.67. comperientur. Hic Cherubicos hymnos canet atque imitabitur, omneſq; eccleſias, hoc eſt, filias Hieruſalem adoleſcentulas tympaniſtrias efficiet, cãticum nouum, quo

Chri-

Christi mors & resurrectio annuntietur, Deo cantantes. Hic fidei dogmata rectè tradet, omnisque hæresis peruersitatem & obliquitatẽ infamia sempiterna notabit. Cor eius bona verba eructabit, regisq; admiranda opera proloquetur. Manè itaque is, qui hoc arcanũ acceperat, Ioannem accersit, ad eumq; his verbis vtitur: O fili obedientiæ Christi, os tuũ aperi, vt spiritũ attrahas. Immò vt rectiùs loquar, quod iam pectore accepisti, per os eructa. Os enim tuum loquetur sapientiam, quoniam ingentẽ prudentiæ meditationem corde percepisti. Aperi os tuum, non in parabolis, sed in veris sermonibus: non in ænigmatis, sed in dogmatibus. Loquere ad cor Hierusalem Deum cernentis, hoc est, pacatæ ipsius Ecclesiæ, non temerè atque in aërem fluentes sermones, verùm quos spiritus in tuo corde perscripsit. Ascende in montem Sina, hoc est, visionum ac reuelationum Dei: ac pro eo, quòd vsque ad ingentis humilitatis abyssum te deiecisti, nunc vicissim in Ecclesiæ montem ascende ac prædica, fausturn vrbi Hierusalem nuntium afferens. In fortitudine exalta vocem tuam. Gloriosa enim mihi de te à Dei genitrice dicta sunt. Mihi autem illud ignoscas velim, quòd pro mea rusticitate tibi impedimento fuerim.

Cap. 22.

Ioãnis Damasceni scripta.

Ab eo itaque tempore Ioannes diuinos cantus auspicatus, dulcissima ea carmina cecinit, quæ Ecclesiam lætitia perfuderunt, eamq; locum tabernaculi Dei reddiderũt, in qua purus sonus lætantium auditur. Nec verò hæc tantùm edidit, verùm etiã Orationes in lætiora festa emisit, ac librum sacrũ, atque vt ita loquar, diuinitùs exsculptam tabulam excudit, quæ quidem omnibus tam doctis quàm indoctis nõ mediocrẽ consolationem affert. Ac præterea in Theologiæ, aliorumque veræ fidei dogmatũ, compendiosoq; rerum earum, quæ vel intellectu vel sensibus percipiuntur, contemplationis ac scientiæ mysteria Isagogen velut ianuam quandam edidit. Quam quidem ego cælum appellare minimè dubitem, vtpotè quæ rectis & naturalibus & à scriptura petitis, ac cum summa doctrina coniunctis argumentis, non secùs ac sideribus eluceat. Et quidem is, qui in hoc cælum oculos minimè conijcit, nec ipsius pulchritudinẽ pro delicijs habet, coque lumine quod hinc manat perfruitur, aut cæcus est, aut tenebris circunfusus: miserumque eum dixerim, qui ad diuinũ hunc splendorem cæcutit. Ad hæc autem amplissimos libros de diuinarum ac venerandarum Imaginum adoratione contexuit. Quò enim diuinæ Imaginis pulchritudinem in seipso iam inde ab initio præstantiùs impresserat, eò quoque sublimiùs ac splẽdidiùs de venerandarũ Imaginum honore conscripsit. Ad huiusmodi porrò labores hortatorem & extimulatorem Cosmam habebat, quem etiam in spiritu diuino fratrem habuerat, quique ipsi & literarum & educationis ac religiosæ exercitationis socius extitit. Qui etiam ipse spiritualibus condendorum carminum laboribus Ioannem scitè & eruditè imitatus est, atque concinnos cantus in cithara & voce psalmi Ecclesiæ cecinit: vt qui corpus suum per vitiosarum affectionum oppressionem tympani instar exhibuisset, seque totum velutnouum quoddam decachordum psalterium reddidisset, quinque nimirùm corporis sensibus, totidemque animi facultatibus singulari arte ac sapientia contentis.

Libri eius amplissimi pro sacris Imagibus.

Enimuerò Cosmas quidem à Hierosolymitano Patriarcha Maiumæ episcopus creatur, non vltrò ac spontè, sed vi adactus atque obtemperans. Qui cùm gregem suum præclarè, atque vt Deo gratum erat rexisset, in senectute bona vita functus, ad patres suos abscessit, vel potiùs ad Deum excessit. Ioannem autem idem ecclesiæ Hierosolymitanæ gubernator diuinitùs accersitum, vt in cathedra seniorum Deum laudaret, presbyterum ordinauit. At ille ad diuini viri Sabæ Laurã rursum reuersus, ac domunculam tanquam nidulum quendam sublimè volans aquila ingressus, illud *Salomonis præceptum, quod duplici honore presbyteros affici iubet, haudquaquàm in mentem suam iniecit: sed velut hoc dictum commutans, illud secum versabat, presbyteris duplici humilitati studendum esse: presbyteros religiosæ vitæ exercitationem duplò quàm priùs maiorem sibi vendicate: presbyteros duplicia certamina perferre, nõ modo aduersùs corporis vitia, sed etiam aduersùs turbulentos & occultos animi motus: qui quidem monachos, nisi vigilantem animum præbeant, perspè fugiunt, sic nempe, vt internus eorum homo contaminetur, nec tamen id persentiscant. Quo quidem in genere sunt dolus, liuor, falsa de se opinio, occulta arrogantia, inanis gloriæ studium in humilitatis habitu, alienarum rerum curiosa perscrutatio, ad quam plurima linguæ vitia referuntur: animi distractio & euagatio, morum vafricies, fastus ob corporis afflictionem, continentia cum delicijs coniuncta, propriæ voluntatis amplexus, præ-

Cap. 23.

Cosmas inuitus fit Maiumæ antistes.

Damasceni initiatur sacerdotio.

1 Tim. 5.

posterus nullius momenti opum amor, amictus à constitutis legibus alienus, ex quo quispiam hoc contrahit, vt à reliquis fratribus dissideat, atque occulta superbiæ illecebra oriatur. Hæc Ioannes radicitùs ex animo suo euellere contendens, labores laboribus, ac præsertim spiritualibus cumulabat: mentemque omni ex parte contracta, libros eos, quos priùs elaborauerat, in vnum collectos expendebat, summa cura & diligentia tum verba, tum sententias, tum numeros, tum constructionem exornans, expoliens, emendans, atque vbi pulchritudo flosculis redundabat ac modum excedebat, eam per temperantiam ad grauitatem reducens: quò nimirùm ipsius sermones nec ostentationis, nec vitij aliquid secum traherent. Sanè quisquis in huiusmodi ipsius lucubrationes cum iudicio incubuerit, speculationum altitudinem ac dictionis elegantiam cum grauitate coniunctam facilè perspiciet.

Castigat & elimat scripta sua.

Cap. 24. Iam verò ipsius pro pietate zelum quis non ex ipsius monumentis contemplabitur, quonamque pacto sapientiæ diuitias cunctis distribuerit? Ex quo doctrinæ talentum, quod acceperat, non dicam in duplum, sed in decuplum amplificauit. Numerum enim augere supersedeo, ne euangelicos terminos excedere videar. Neque enim honestum est, temerè aliquid atque immodicè proloqui. Ipsum autem eò etiam diuinus zelus impulit, vt supra leges diuinas pugnans, è Damasco priùs, ac posteà è Palæstina eos, qui diuinas Imagines in vrbe Constantinopolitana euertebant, contumelijsque afficiebant, impeteret. Quo quidem nomine ille quoque magnæ vrbis alumnus, qui idem cum primo martyre nomen habebat, faxisque, vt ille pro Christo, sic pro ipsius Imagine obrutus in cælum ascendit, sermonum Ioannis dimicationumq; aduersùs impios mentionem facit, diuinum virum ac diuinitùs afflatum eum appellans. Quanuis autem sacerdotij oleo delibutus non fuerit, tamen nisi veritatem inficiari velis, cum martyrij quoque corona cinctum esse perspicies. Nam ob pietatis zelum calumnia ea pio viro conflata est, ex qua ei manus defecta est.

Luc. 19.

Stephanum iuniorē intelligit, cuius vitā ponemus 28. Nouemb.

Cap. 25. Cùm igitur ad hunc modū vixisset, atq; ita religiosæ vitæ curriculū confecisset, ac fidem seruâsset, vel vt rectiùs loquar, eam & sermonibus propugnâsset, & dogmatibus condecorâsset, atque ad hoc vsq; tempus per ea, quæ ab ipso elaborata sunt, cōfirmet, tueatur atque conseruet, ad Christum, cuius perpetuus amor eum tenuit, ascendit: ac nunc non iam in imagine ipsum cernit, nec in effigie adorat, verùm reuelata facie coràm obtuetur, beatæ Trinitatis gloriā perspiciēs. Ob hæc nimirùm athletā, monachū, Ecclesiæ ornamentum, veritatis ducem, certatorē, religiosæ vitę cultorem, dogmatum peritum, insipientes sapientia instruentem, prophanorum institutorem, pro viriū nostrarū modulo à nobis laudari ac prædicari oportebat: non vt hac ratione vel tantillū gloriæ ipsi compararemus, verùm vt ipse vicissim pro nobis in cælis sit memor, cælestiq; illa gloria etiamnum in terra agentes impleamur: illa, inquam, gloria, quā Dauid regis filiæ, hoc est, regiæ animæ internè insidere testatur, his verbis vtens: Omnis gloria filiæ regis abintùs. Mihi autem, ô beatissime vir, ignosce, meoque nomine feruentissimè ac firmissimè Deū ora & obsecra, quòd præclaram hanc velut collectā, quam alius vt potuit rudiùs aliquantò atque incultiùs fecerat, ego qui eodem tecum nomine appellor, lingua & literis Arabicis conscriptā nactus, tuī amore ac desiderio impulsus, quàm accuratissimè à me fieri potuit, per tuas visitationes, aut si ita loquēdum est, per tua mandata in hunc sermonem conuerti. Ac me, adhuc licèt in corpore degam, Trinitatis adoratorē materiæ expertem ac spiritualem effice, totum à corpore excedentem, totum per contemplationē hinc peregrinātem, totum per diuini amoris ardorem holocausti instar consecratū: vt turbidis animi motibus vacuus è carne excedens fidenti animo tecum Deo meo astem: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

Cap. 25.

Abit é vita Damascenus.

Psal. 44.

Author inuocat Damascenum.

DE EODEM EX SVIDA.

IOANNES Damascenus, cognomento Mansur, vir fuit eloquentissimus, nec vlli eorum, qui ipsius tempestate doctrinæ laude claruerunt, secundus. Opera ipsius perquàm multa, & in primis erudita, tum in diuinam scripturam Parallelorum collectanea, tum Musici canones, partim lambico carmine conditi, partim oratione soluta. Floruit autem vnà cum eo Cosmas Hierosolymitanus, vir elegantissimo ingenio, Musicamque spirans prorsus concinnam ac modulatam. Certè Musici canones Ioannis & Cosmæ nullam adhuc comparationem admiserunt, nec quandiu hic mundus durabit, admittent.

DE S. Flauia Domitilla videat infrà Lector 12. Maij in Gestis Nerei & Achillei.

EPI-

EPISTOLA CYRILLI HIEROSOLYMORVM EPISCOPI AD CONSTANTIVM IMPERATOREM

de Crucis signo, quod in cælo apparuit. Habetur in Simeone Metaphraste.

IMPERATORI religiosissimo, & pietatis amantissimo Constantio Augusto, Cyrillus Hierosolymorum episcopus in Domino salutem. Hanc primam ex vrbe Hierosolyma epistolam ad te mitto, religiosissime Imperator, quam & tibi accipere, & mihi conuenientissimum fuit ad te mittere, non assentationis alicuius sermonibus refertam, sed cælestium signorum, & diuinæ visionis nunciam: neque confictas Rhetoricæ dictionis probabilitates cõtinentem, sed sanctorum Euangeliorum prædictionem ac veritatem ex ipsarum rerum euentu testantem. Alij quidem his, quæ habent, te sæpissimè honorant, & coronas auro ac pellucentibus gemmis compositas capiti tuo imponentes, proni te adorant: nos verò non terrenis rebus te coronamus (terrena enim dona terram ipsam finem habent) sed cælestium rerum diuinum opus, quod, te Imperatore, in vrbe Hierosolyma perfectum fuit, pietati tuæ studiosè nunciamus: non vt nunc, tanquam inscius, ad Dei notitiam venias, cùm longè anteà hanc acceperis, & pietate præditus, alios eam doceas: sed vt quæ nõsti, in illis ipsis confirmeris, cumque Imperij paternam hæreditatem acceperis, & à Deo ipso maioribus ac cælestibus coronis honoratus fueris, Deo nostro omnium Imperatori etiam nunc dignas gratias agas. Maiore autem fiducia Imperium tuum aduersùs hostes ipsos afficies ex ijs miraculis, quæ temporibus tuis Deus ostendit, te ab ipso diligi cognoscens. 7. Maij.

Quo quidem tempore Diuinæ pietatis amantissimus, & beatæ memoriæ Constantinus pater tuus imperabat, salutare Crucis signum Hierosolymis inuentum fuit, diuina gratia ei viro, qui pietatis erat studiosus, quique res ad pietatem spectantes diligenter exquirebat, occultam anteà sanctorum locorum notitiam aperiente. Te autem imperante, religiosissime Domine, propter tuam in Deum pietatem cœlestia etiam miracula sunt edita, ipsius, inquam, Domini, & Saluatoris Iesu Christi vnigeniti filij Dei trophæum, contra mortis victoriam erectum, beata scilicet illa Crux, lucis multę splendoribus effulgens, Hierosolymis apparuit. S. Crucis inuentio sub Constantino.

His enim sanctis diebus sanctæ Pentecostes Nonis Maij circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis Crux, quæ tota ex luce constabat, supra sanctissimum Golgothæ locum, vsque ad sanctum montem oliuarum extensa in cælo apparuit, non vni aut duobus hominibus, sed ab vniuersa vrbis illius multitudine manifestissimè visa: neque, vt aliquis putaret, repentè apparens statim euanuit, sed pluribus horis supra terram spectantium oculis visa est, splendoris fulgore Solis radios vincens. Nisi enim splendorem suum his, qui Crucem illam adspiciebant, Solis ipsius radijs efficaciorem præbuisset, Solis splendore superata & contecta fuisset. Quamobrem vniuersa Hierosolymorum multitudo, præ diuinæ illius visionis terrore ac lætitia, repentè ad sanctam ecclesiam cucurrit. Itaque senes, mulieres, ipsæ etiam puellæ, quæ in thalamis anteà seruabantur, & cuiusuis ætatis homines, tam indigenæ, quàm peregrini, tam Christiani, quàm qui ex diuersis nationibus illic erant, concordi animo, & tanquam ex vno ore, cuncti Christum Iesum nostrum Dominum Dei filium vnigenitum miraculorum effectorem collaudabant, cùm re ipsa & experientia edocti essent, Christianorum dogma omni pietate refertum, non probabilibus humanæ sapientiæ verbis, sed Spiritus sancti demonstratione ac potentia constare: neque ab hominibus solùm prædicari, sed è cælo ipso diuinis testimonijs confirmari. Crux lucu-lenta apparet in cælo.

Nos igitur, qui vrbem Hierosolymam incolimus, & miraculum valdè magnum nostris oculis vidimus atque comprehendimus, Deo ipsi vniuersorum regi, & vnigenito Dei filio, vt decebat, gratias egimus atque agemus, quem adoramus & adorabimus, assiduasque pro religioso Imperio tuo in ijs sanctis locis preces ad illum ipsum mittimus, ac mittemus. Decuit autem huiusmodi visiones cælestes non silentio præterire, sed pietati tuæ, recenti adhuc eius rei memoria, significare, vt ad fidei, quæ in te inest, bona fundamenta, earum rerum, quæ nuper ostensæ sunt, cognitionem ad-

iungens, firmiorem in Dominum nostrum Iesum Christum fiduciam assumas, simulq; omni fortitudine consueta vndique roboratus, vt Deum ipsum adiutorem habens, Crucis trophæum salutare, & omni gloria sublimius præferas, signum, inquam, illud, cuius figuram cælum ipsum hominibus ostendens, maximè gloriosum esse docuit.

Miraculum quidem ipsum, Imperator religiosissime, Prophetarum testimonijs, & sanctis Christi vocibus in Euangelijs ipsis prædictum, iure ac ritè & nunc ostensum est, & iterùm maiore quodam modo ostendetur. Cùm enim in Euangelio, quod à beato Matthæo scriptum est, futurarum rerum notitiam Saluator ipse beatis Apostolis suis, ac per illos ijs, qui posteà futuri erant, clarissimè impertiret, hæc prædixit: Tunc apparebit signum filij hominis in cælo: Hunc diuinum Euangelij librum consueto more in manum sumens, quæ de hac ipsa re testimonia illic sunt, scripta inuenies. Quibus maximè te hortor, vt crebrò mentem adhibeas, eò quòd reliqua eodem ordine contenta, & à Saluatore nostro prænunciata, multam pietatem atque obseruantiam requirant, vt ab aduersarijs dæmonum potentijs damno aliquo non afficiamur.

Matth. 24. Crux in die iudicij videbitur in cælo.

Has, Imperator pieratis studiosissime, nostrorum sermonum primitias tibi affero, has primas voces ex vrbe Hierosolyma ad te pronuncio, qui nobiscum vnà verissimè, & omni cum pietate Christum vnigenitum Dei filium, & Saluatorem nostrum colis, qui, vt diuinis literis scriptum est, ex vrbe Hierosolyma orbi terrarum salutem dedit: quique mortem ipsam in hac regione conculcauit, & proprio certoque loco hominum peccata multo suo sanguine deleuit & ijs omnibus, qui fidem ipsius acceperunt, vitam, immortalitatem, & cœlestem ac diuinam gratiam elargitus est: cuius potentia & gratia te seruari cupimus, illustrioribus ac maioribus pietatis operibus decoratum, & legitimo filio auctum, quem etiam ipsum Cæsarem lætus videas. Vtrique autem ipse omnium rex & Dominus Deus, omnis benignitatis largitor, multos annorum circuitus, eosque pacatos concedat, & in Christianorum gloriam te vniuerso terrarum orbi prosperis rebus vtentem ac valentem, omnique virtute ornatum conseruet, consuetam in sanctas Dei ecclesias, & Romanorum Imperium humanitatem exercentem, ac maioribus pietatis diuinæ factis gloriantem: per multos, inquam, annorum ambitus, tranquillos atque pacatos, ipse vniuersarum rerum Dominus Deus, Auguste Imperator religiosissime, te cum tota familia tua nobis incolumem seruet.

VITA IOHANNIS HAGVSTALDENSIS ECCLESIAE PRIMVM, DEINDE EBORACENSIS EPIscopi, *per venerabilem Bedam presbyterum scripta, Ecclesiast. Historiæ Anglorum lib. 5. cap. 2. &c.*

7. Maij.

5. Ioannes fit Episcopus Hagustaldensis.

PRINCIPIO regni Alfridi, qui post fratrem suũ Ecfridum genti Nordanhimbrorum præfuit, defuncto Eata episcopo, Iohannes vir sanctus Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum susceperit, de quo plura virtutum miracula, qui eum familiariter nouerunt, dicere solent, & maximè vir reuerendissimus ac veracissimus Berechtun, diaconus quondam eius, nunc autem Abbas monasterij, quod vocatur Inderauuda, id est, In sylua Deirorum: ex quibus aliqua memoriæ tradere commodum duximus.

In Quadragesima petit locũ secretum.

Est mansio quædam secretior, nemore raro & vallo circundata, non longè ab Hagustaldensis ecclesiæ diœcesi, id est, vnius fermè milliarij & dimidij spatio, interfluente Thino amne separata, habens cœmeterium sancti Michaëlis Archangeli, in qua vir Dei sæpiùs, vbi opportunitas arridebat temporis, & maximè in Quadragesima, manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietiùs operam dare consueuerat. Cumque tempore quodam, incipiente Quadragesima, ibidem mansurus aduenisset, iussit suos quærere pauperem aliquem, maiore infirmitate vel inopia grauatum, quem secum habere illis diebus ad faciendum eleemosynam possent. Sic enim semper facere solebat. Erat autem in villa non longè posita quidam adolescens mutus, episcopo notus, (nam sæpiùs ante illum percipiendæ eleemosynæ gratia venire consueuerat) qui ne vnum quidem sermonem vnquàm profari poterat. Sed & scabiem tantam ac furfures habebat in capite, vt nil vnquàm capillorum ei in superiori parte capitis

capitis nasci valeret: tantùm in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci præcepit episcopus, & ei in conseptis eiusdem mansionis parium tugurium fieri, in quo manens, quotidianam ab eo stipem acciperet. Cumque vna Quadragesimæ esset impleta septimana, sequenti Dominica iussit ad se intrare pauperem. Ingressò linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere iussit: & apprehendens eum, signum sanctæ Crucis linguæ eius impressit, quam signatam reuocare in os, & loqui illum præcepit: Dicito, inquiens, aliquod verbum: dicito, Gege: quod est, lingua Anglorum, verbum affirmandi & consentiendi, id est, Etiam. Dixit ille statim soluto vinculo linguę, quod iusserat. Addidit episcopus nomina literarum. Dicito, A: dixit ille, A. Dicito, B: dixit ille, B. Cumque singula literarum nomina dicente episcopo responderet, addidit & syllabas & verba illi dicenda proponere. Et cùm omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere, & fecit. Neque vltrà cessauit tota die illa & nocte sequente, quantùm vigilare potuit, vt serunt, qui præsentes fuerunt, loqui aliquid, & arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquàm antea potuit, alijs ostendere: in similitudinem illius diù claudi, qui curatus ab Apostolis Petro & Iohanne, exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum, ambulans, & exiliens, & laudans Dominum, gaudens nimirùm vti officio pedum, quo tanto tempore erat destitutus. Cuius sanitati congaudens episcopus, præcepit medico etiam sanandæ scabredini capitis eius curam adhibere. Fecit vt iusserat: & iuuante benedictione ac precibus Antistitis, nata est cum sanitate cutis, venusta species capillorum. Factusque est iuuenis limpidus vultu, & loquela promptus, capillis pulcherrimè crispis, qui antè fuerat deformis, pauper & mutus. Sicque de percepta lætatus sospitate, offerente ei etiam episcopo, vt in sua familia manendi locum acciperet, maluit domum reuerti.

Ad signũ S. Crucis linguę impressum, mutus loquitur.

Actor. 3.

Etiam alia miracula fiunt.

Narrauit idem Berechtus & aliud de præfato antistite miraculum: quia cùm reuerendissimus vir Vuilfridus post longum exilium in episcopatũ esset Hagustaldensis ecclesiæ receptus, & idem Iohannes, defuncto Bosa viro multæ sanctitatis & humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, venerat ipse tempore quodam ad monasterium virginum, in loco qui vocatur Vetadun, cui tunc Hereburg Abbatissa præfuit. Vbi cùm venissemus, inquit, & magno vniuersorum gaudio susceptì essemus, indicauit nobis Abbatissa, quia quædam de numero virginum, quæ erat filia ipsius carnalis, grauissimo languore teneretur, quòd phlebotomata erat nuper in brachio, & cùm adhuc esset in studio, tacta erat infirmitate repentini doloris: quo mox increscente, grauatum est magis brachium illud vulneratum, ac versùm in tumorem, adeò vt vix duabus manibus circunplecti posset. Itaque cùm iacens in lecto, præ nimietate doloris iam moritura videretur, rogauit episcopũ Abbatissa, vt intraret ad eam, ac benedicere illam dignaretur: quia crederet eam ad benedictionem vel tactum illius mox meliùs habituram. Interrogans autem ille, quando phlebotomata esset puella: & vt cognouit quia in luna quarta, dixit: Multùm insipienter & indoctè fecistis in luna quarta phlebotomando: Memini beatæ memoriæ Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit satis illius temporis phlebotomia, quãdo & lumen lunæ, & rheuma Oceani in cremento est. Et quid ego possùm puellæ, si moritura est, facere? At illa instantiùs obsecrans pro filia, quam oppidò diligebat, (nam & Abbatissam eam pro sofacere dispofuerat) tãdem obtinuit, vt ad languentem intraret. Intrauit ergo, me secum assumpto, ad virginem, quæ iacebat multo (vt dixi) dolore constricta, & brachio intantùm grossescente, vt nihil prorsus in cubito flexionis haberet. Et adstans dixit orationem super illam, ac benedicens, egressus est. Cumque post hæc hora competente consederemus ad mensam, adueniens quidam clamauit, me ducens foras, & ait: Postulat Coënburg (hoc enim erat nomen virginis) vt ocyùs regrediaris ad eam. Quod dum facerem, reperi illam ingrediens vultu hilariorem, & velut sospiti similem. Et dum assiderem illi, dixit: Vis petamus bibere? & ego: Volo, inquam, & multùm delector, si potes. Cumq; oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere, quòd ex quo episcopus, orationc pro me & benedictione completa egressus est, statim meliùs habere incipio: Etsi necdum vires pristinas recepi, dolor tamen omnis & de brachio, vbi ardentior inerat, & de toto meo corpore, velut ipso episcopo foras eum exportãte, funditùs ablatus est: tametsi tumor adhuc vix brachij manere videtur. Abeuntibus autem nobis inde, continuò fugatum dolorem, fuga quoque tumoris horrendi, sanitasque sequuta est: & erepta morti ac doloribus virgo, laudes Domino Saluatori vnà cum cæteris, qui ibi erant, seruis illius referebat.

Ex cap. 3.

Efficacia benedictionis sancti viri.

Aliud

Excap. 4. Aliud quoq; non multùm huic dissimile miraculum de præfato Antistite narrauit idem Abbas, dicens: Villa erat Comitis cuiusdam, quæ vocabatur Huch, non longè à monasterio, id est, duûm fermè milliarium spatio separata, cuius coniunx quadraginta fermè diebus erat acerbissimo languore detenta, ita vt tribus septimanis non posset de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore virum Dei illò ad dedicandam ecclesiam ab eodem Comite vocari. Cumque dedicata esset ecclesia, rogauit Comes eum ad prandendum domum suam ingredi, sed renuit episcopus, dicens se ad monasterium, quod proximum erat, reuerti debere. At ille obnixiùs precibus instans, vouit etiam se eleemosynas pauperibus daturum, dummodò ille dignaretur ea die domum suam ingrediens, ieiunium soluere. Rogaui & ego vnà cum illo, promittens etiam me eleemosynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum Comitis pransurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tardè ac difficulter impetraremus, intrauimus ad reficiendum. Miserat autem episcopus mulieri, quæ infirma iacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationem ecclesiæ cõsecrauerat, per vnum de his, qui mecum venerant, fratribus, præcipiens vt gustandam illi daret, & vbicunq; maximum ei dolorem inesse didicisset, de ipsa eam aqua lauaret. Quod vt factum est, surrexit statim mulier sana, & non solùm se infirmitate longa carere, sed & perditas dudum vires recepisse sentiens, obtulit poculum episcopo ac nobis: cœptumque ministerium nobis omnibus propinandi vsque ad prandium completum non omisit, imitata socrum beati Petri, quæ cùm fuisset ardoribus fatigata, ad tactum manûs Dominicæ surrexit, & sanitate simul ac virtute recepta ministrabat.

Vsus dedicationis ecclesiarũ antiquissimus.

Nota vim aquæ benedictæ.

Luc. 4.

Ex cap. 5. Alio item tempore vocatus ad dedicandã ecclesiam Comitis, vocabulo Addi, cùm postulatum compleßet ministerium, rogatus est ab eodem Comite intrare ad vnũ de pueris eius, qui acerrima ægritudine premebatur, ita vt deficiente penitùs omnium membrorum officio, iamiamque moriturus esse videretur. Cui etiam loculus iam tunc erat præparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem vir etiam lachrymas precibus, diligenter obsecrãs, vt intraret oraturus pro illo, quia multùm necessaria sibi esset vita ipsius: Crederet verò, quia si ei manum imponeret, atq; eum benedicere voluisset, statim melius haberet. Intrauit ergo illò episcopus, & vidit eum mœstis omnibus iam morti proximum, positumque loculum iuxta eum, in quo sepeliendus poni debebat. Dixitque orationem ac benedixit eum: & egrediens, dixit solitum consolantibus sermonem: Benè conualescas, & citò. Cumq; sederent post hæc ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum vini mittere, quia sitiret. Gauisus est ille multùm, quòd bibere posset, & misit ei calicem vini benedictum ab episcopo: quem vt bibit, surrexit continuò, & veterno infirmitatis discusso, induit se ipse vestimentis suis, & egressus inde, intrauit & salutauit episcopum & conuiuas, dicens quòd ipse quoque delectaretur manducare & bibere cum eis. Itaque iusserunt eum sedere secum ad epulas, multùm gaudentes de sospitate illius. Residebat, vescebatur, bibebat, lætabatur, quasi vnus de conuiuis agebat: & multis post hæc annis viuens, in eadem, quam acceperat, salute permansit. Hoc autem miraculum memoratus Abbas non se præsente factum, sed ab his, qui præsentes fuerunt, sibi perhibet esse relatum.

Sanatur mo ribundus puer ad orationem & benedictionẽ episcopi.

Ex cap. 6. Neque hoc silentio prætereundum, quod famulus Christi Herebaldus in seipso ab eo factum solet narrare miraculum: qui tunc quidem in clero illius conuersatus, nunc in monasterio, quod est iuxta ostium * Tini fluminis, Abbatis iure præest. Vitam, inquit, illius quantum hominibus æstimare fas est, quam præsens optimè cognoui, per omnia episcopo dignam esse comperi. Sed & cuius meriti apud internum iudicem habitus sit, & in multis alijs, & in meipso maximè expertus sum, quippe quem ab ipso (vt ita dicam) mortis limite reuocans, ad viam vitæ suæ oratione ac benedictione reduxit. Nam cùm primæuo adolescentiæ tempore in clero illius degerem, legendi quidem canendique studijs traditus, sed non adhuc animum perfectè à iuuenilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo, deuenisse in viam planam & amplam, atque cursui equorum aptam. Cœperuntque iuuenes, qui cum ipso erant, maximè laici, postulare episcopum, vt cursu maiore equos suos inuicem probare liceret. At ille primò negauit, ocioso sum esse dicens, quod desiderabant. Sed ad vltimum multorũ vnanima intentione deuictus: Facite, inquit, si vultis: ita tamen vt Herebaldus ab illo se certamine abstineat. Porrò ipse diligentius obsecrans, vt mihi certandi cum illis copia daretur, (fidebam nanq; equo, quem mihi ipse optimũ donauerat) nequaquàm impetrare potui. At cùm sæpiùs huc atq; illuc, spectante episcopo, concitatis

* Thini

in

in eursum equis, reuerterentur, & ipse lasciuo superatus animo, non me potui cohibere, sed, prohibente licèt illo, ludentibus me misui, & simul cursu equi contendere cœpi. Quod dum agerem, audiui illum post tergum mihi cum gemitu dicentem: O quàm magnum væ facis mihi sic equitando. Et ego audiens, nihilominùs cœptis insistiu vetitis. Nec mora, dum seruens equus quoddam itineris concauum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi, & mox velut emoriens, sensum penitùs motumque omnem perdidi. Erat nanque in loco illo lapis terræ æqualis, obtectus cespite tenui, neq; vllus aliter in tota illa campi planitie lapis inueniri poterat. Casuque euenit, vel potiùs diuina prouisione, ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, vt hunc capite ac manu, quam capiti ruens supposueram, tangerem, atque fracto pollice, capitis quoque iunctura solueretur, & ego, vt dixi, similimus mortuo fierem. Et quia moueri nõ poteram, tetenderunt ibidem papilionem, in quo iacerem. Erat autem hora diei circiter septima, à qua ad vesperam vsq; quietus & quasi mortuus permanens, tunc paululùm reuiuisco, ferorque domum à socijs, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eô quòd & intranea essent ruendo conuulsa. At episcopus grauissimè de casu & interitu meo dolebat, eô quòd me speciali diligeret affectu. Nec voluit nocte illa iuxta morem cum clericis suis manere, verùm solus in oratione perssistens, noctem ducebat pernigilem, pro mea (vt reor) sospitate supernam pietatem supplicans. Et manè primo ingressus ad me, & dicta super me oratione, vocauit me nomine meo, & quasi de graui somno excitatum interrogauit, si nõssem quis esset, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, Etiam: Tu es antistes meus amatus. Potes, inquit, viuere? Et ego, Possum, inquani, per orationes vestras, si voluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum verbis benedictionis, redit ad orandum. Et post pusillum me reuisens, inuenit sedentem, & iam loqui valentem. Cœpitque me interrogare, diuino (vt mox patuit) admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nõssem. Cui ego absque vlla me hoc dubietate scire respondi, quòd salutari fonte in remissionem peccatorum essem ablutus, & nomen presbyteri, à quo me baptizatum noueram, dixi. At ille: Si ab hoc, inquit, sacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus: Noui nanque eum, & quia cùm esset presbyter ordinatus, nullatenùs, propter ingenij tarditatem, potuit catechizandi vel baptizandi ministerium discere. Propter quod & ipse illum ab huius præsumptione ministerij, quod regulariter implere nequibat, omninò cessare præcepi. Quibus dictis, eadem hora me catechizare ipse curauit. Factumque est, vt exufflante illo in faciem meam, confestim me melius habere sentirem. Vocauit autem medicum, & dissolutam mei cranei iuncturam componere atque alligare iussit: tantumq; mox accepta eius benedictione conualui, vt in crastinum assedens equum, cum ipso iter in alium locum facerem. Nec multò pòst plenè curatus, vitali etiam vnda perfusus sum. Mansit autem in episcopatu annis trigintatribus, & sic cælestia regna conscendens, sepultus est in porticu S. Petri in monasterio suo, quod dicitur, In sylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo vigesimoprimo. Nam cùm præ maiori senectute minùs episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Vuilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium præfatum, ibique vitam Deo digna conuersatione compleuit.

Pœna non obtempe-rantis mo-nitis sancti Episcopi.

Vide anti-quas bapti-smi cæremo-nias.

MARTYRIVM S. ACACII CENTVRIONIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

VM tertiò bonorum omnium hostis, & omni ex parte improbissimus draco diabolus, aduersùs Dei seruos turbinem commouisset sub Maximino Diocletiani genero, & ipsius satanæ filio ac propugnatore, statim impia eius edicta per omnes regiones missa sunt. Edictis autem illis id præcipiebatur, vt in omni vrbe, si quis esset, qui nollet deorum culturam obire, sine remissione aliqua omnibus supplicijs ac tormentis subijceretur. Edicta verò ipsa omni terrore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad hæc & exercitus ducibus præceptum fuit, vt si quis è militibus Imperatoris edicto, quod ad deorum vel ad dæmonum potius cultum pertineret, non obediret, ille vinculis adstrictus, tribunalibus ad supplicia perferenda traderetur. 8. Maij. vel 7.

Crudelia edicta.

Tempore

Tempore illo sancti Acacij martyris facta effloruerunt, qui re ipsa nomen suum comprobauit, cùm nihil omninò malorum dæmonum particeps fuerit, neque quicquam egerit, quod cum malitiosi diaboli machinis conueniret. Hic vir sanctissimus fuit genere Cappadox, & conditione quidè miles, at proposito & voluntate, Christi athleta: itaque & genus, & ordinis dignitatem exornauit. Eius factum hoc modo se habuit: Cùm Firmus quidam militaris ordinis esset Tribunus eorum, qui Romanorum lingua Martij, Græcè verò Ἄρεοι dicebantur, & sub eo Tribuno centurio esset Acacius, Firmus ipse singulos milites ad se accersitos tentabat, vt quem animum quisque haberet, experiri ac scire posset. Cumque multos partim assentationibus, partim minis ad idolorum superstitionem atque interitum allexisset, posteaquàm Tribuni tentatio ad Acacium peruenit, tunc beatus ille clara voce: Christianus, inquit, ego natus fui: itaque Christianus & sum, & ero, Domino meo Iesu Christo hoc approbante: nam & ex parentibus, & ex maioribus Christianis natus sum. Hoc cùm ille dixisset, & Firmus tertiò eum tentaret, ac modò grauibus minis, modò promissis ingentibus promptam animi alacritatem & eius constantiam debilitare, & illum ad se trahere conaretur, ita constans & immobilis in Christi confessione beatus ille perstitit, vt deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio iubebatur, virum sanctum Acacium vinculis adstrictum, ad Bibianum quendam mittere, qui totius exercitûs imperium administrabat.

Acacius Cappadox, centurio.

Constantia eius.

Cùm igitur hic pro tribunali sederet, & eos interrogaturus esset, qui Dei confessionem profitebantur, Antoninus scriba ad Bibianum hæc detulit: Pridiè huius diei, Bibiane Præses, Firmus eorum, qui Martij dicuntur, tribunatum gerens, Acacium Centurionem vinctum misit ad potestatem tuam, quippe qui dominorum nostrorum & inuictorum Augustorum edicto parére noluerit, eò quòd Christianorum religionem sequatur. Diligenter quoque causam ipsius ad te scripsit. Bibianus tunc dixit: Recitentur, quæ ad me scripta sunt ab optimo viro Firmo Tribuno. Recitata autem sunt, quæ scripta erant in hanc sententiam. Flaccus Firmus Bibiano Duci salutem: Acacium Centutionem sub me Tribuno militantem, multumque à nobis partim illecebris, partim promissis, partim etiam minis prouocatum, vtà Christianorum secta discederet, cùm se Christianum esse asseueraret, & in ea confessione constanter permaneret, ego inuictorum ac triumphantium Imperatorum nostrorum iussis obediens, illum vinctum ad te misi, qui tormentis ac supplicijs subijci debet, vt legibus ipsis obediat.

Sistitur coram Bibiano Duce.

Hac epistola recitata, Bibianus dixit: Adducatur Acacius, quem Tribunus dicit. Adest ille, inquit Antoninus Commentariorum præfectus. Acacius verò tunc illic stetit ridenti vultu: quæ res futurum eius viri gaudium figurabat. Iudex igitur illi dixit: Quodnam tibi nomen est? Respondit ille: Optabile & mihi & toti generi meo nomen est à Christo deriuatum: illud verò, quo humano vsu appellor, Acacius est. Ad hæc Iudex: Quare, inquit, Acacius nominatus, vt ipse dicis, malus nunc es, non obediens edictis Imperatorum? Hoc enim significant, quæ nobis à Firmo Tribuno scripta sunt. Tum Acacius: Captiosis sermonibus mecum agis, ô Iudex: Verùm ego tibi affirmo ob eam rem iustiùs me Acacium nominari, quòd nolim dæmonum istorum sanguinem vorantium malitiæ particeps fieri, neque cum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At Iudex dixit: Vndenam tu es, qui tam temerario sermone te iactas? Quorsum, inquit Acacius, de patria me interrogas? Cui Iudex: Quoniam rerum vsum habemus, & patriarum mores rectè nouimus, propterea hoc à te quæsiui, vt pro eius patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quæstione præstem. Tum Acacius: Genere, inquit, Achiuus sum, in Cappadocia verò natus: quo loco cùm parentes mei habitarent, ad exercitum veni, vbi & multos ex meis commilitonibus ante me Christi martyres fuisse accepi: quinetiam vicinos & æquales meos, tales fuisse cognoui: quibus & signorum gratiam post ipsorum mortem à Deo ipso impartitam vidimus. Illos igitur sequi malui, quàm eas, quas vos leges dicitis, cùm humanæ illæ sint, & vnà cum hominibus post vitæ huius excessum corrumpantur.

Multi milites, martyres.

Ad hæc Iudex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos esse: etenim ista patria tua nugacitas & mira temeritas hoc expostulat. Ne igitur hæc patiaris, abijce omnes istas cogitationes, & Imperatorum legibus obtempera, deorum cultui seruiens, quorum nutu omnium victores ac rectores Augusti rerum potiuntur: nos etiam & tribunal hoc nostrum reuerere, neque putes te omnium esse prudentissimum, temeritate ista importuna nunc abutentem, & in homine illo, quem pœnis secundùm legem decretis subiectum fuisse aiunt, spes tuas colloçantem. Erras, inquit Acacius, ô Iudex, grauis-

grauissimis satanæ fallacijs deceptus : non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Cæsares Augusti potiuntur, sed benigni Dei omnia gubernantis concessione hoc efficitur. Quòd autem dicis, in homine condemnato (vt ipse ais) me spem collocâsse, scito Iesum Dominum nostrum hominem nostrî causa factum, in mundum hunc venisse, vt nobis salutem daret: qui cùm idem esset verus Deus, mira quadam & immensa prouidentia humanam suscepit naturam, & eam in se habuit. Id verò tu neque cognoscere, neque audire poteris, nisi priùs teipsum fidei Christianæ accommodaueris. Cùm enim natura, vt dixi, esset verus Deus, & Verbum à Patre non diuisum, sed cum illo semper coæternum, proprijs, quibus ipse voluit, temporibus nostræ salutis opus perfecit, & à satanæ ipsius, qui ab initio nobis inuiderat, condemnatione ac seruitute nos liberauit. S. Acacius constanter Iudicis eterorem reprehendit.

Ad hæc Index dixit: Si Imperatores ipsi contra eum faciunt, cur & illos non punit Christus iste tuus, qui, vt ipse dicis, humanam naturam nostrî causa susceperit? Facilè enim Imperatores punire potest, si est Deus verè potens. Ex hoc ipso, inquit Acacius, eum, ac eius bonitatem & potentiam cognoscere potes, quòd cùm iniuriæ illi fiant, non statim pœnas vobis refert, sed diutiùs expectat, vt vos Græcos pœniteat, qui cultum & venerationem Deo congruentem, dæmonibus afferris. Ad hæc & seruorum, qui ei grati sunt, electionem ac progressum hoc modo complere vult. Itaque hac prouidentia vtitur. Nam si statim vobis pœnam inferre vellet, & vos ipsi in perpetuum perijssetis, & ipsius seruî manifesti non fierent: quinetiam gratiæ ipsius potentia ociosa permansisset. Quomodò enim Dominus noster gloriosè laudari posset, nisi diuturna in vestris sceleribus puniendis patientia vteretur? Nunc verò hæc ita fieri permittit, vt & vos, qui non resipiscitis, sed diuturnam ipsius patientiam respuentes, in vestra scuitia persistitis, & ab eo magis magisque descisc entes, ad interitum properatis, vestra culpa condemnemini: & nos, qui eius imperium agnouimus, perpetuò cum illo viuamus. Quinetiam ipsius gloria in illis hominibus manifestior fiet, qui scelera sua recognoscentes, vitam emendauerint. Cur Christus permittit Tyrannos diu impune seruire Christianos.

Tunc Bibianus: Literas forsan didicisti, ob idque sic disertè respondes. Nam per deos ipsos sermonem rationi consentaneum habuisti, vt hominum salutem sub Dei potentia esse ostenderes. Ex hocipso, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam & gratiam agnoscere potes, quòd cùm non didicerim literas illas, quæ vobis valdè optabiles videntur, nisi tantùm pauca quædam ad diuinarum literarum lectionem necessaria, ipse Deus pro nobis miserabilibus suis seruis respondet, facitq; vt ab omnibus hominibus, quinetiam vt & à vobis ipsis, qui eruditi estis, laudemur. Nam & ab initio cùm dispensationis diuinæ opus perficeret, & suum ipsius Regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut diuitijs, orationisve aut literarum facultate præstantibus ad Euangelij sui prædicationem, sed piscatoribus & publicanis, ac pauperibus quibusdam vsus est. Hoc autem fecit, vt eius potentia, quæ mentem omnem exuperat, cognosceretur, sancto ac diuino Spiritu eius discipulos adiuuante. Iudex fatetur sapienter respondisse martyrem.

Post hæc Iudex: Omittens ego, quod opportunè mihi faciendum est, tecum nugor, qui talia disseris. Tu scis Imperatorum edicta omni terrore plena vobis proposita esse, vt vos Christiani homines vel sacrificetis, & deos ipsos colatis, in omnibus rebus vos illis subijcientes, atque eo modo honores ab illis reportetis: vel, si sacrificare nolueritis, condemnemini, & supplicijs ac pœnis subijciamini. Velim igitur dicas, num dijs ipsis sacrifices, & legibus obtemperes, an te id facturum neges. Respondit Acacius: Sæpè & à Firmo interrogatus, Christianum me esse confessus sum. Quod ergo dixi, iterùm dico, me Christianum esse, & impuris dæmonibus non sacrificare. Ego, inquit Iudex, etiam nunc ætatem istam tuam misericordia prosequor. Video enim te non ampliùs quàm vigintiquinque annos natum. Quinetiam militarem dignitatem reueritus, nolui te statim tormentis subijcere. At si diutiùs in ista tua insania persistes, coges me ineuitabilibus tormentis te subijcere. Ad hæc Acacius: Quod volo facere, non stultum, sed valdè prudens & Deo gratum opus est, vt eum, qui me creauit, & ad hunc vsque diem prouidentia sua prosecutus est, non deseram: illum, inquam, ipsum, qui solus est verus Deus. Quomodo, inquit Iudex, dixisti solum esse verum Deum, cùm dicas Christum Dei filium esse? Omnò enim necesse est, vt si Filius est, & Patri par sit: & ita non vnus, sed duo sint dij. Cùm igitur & ipsi duos deos dicatis, quare nunc vnum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cùm ista tu nunc absurda & inconcinna dicas. Aetas Acacij.

Tum Acacius: Ego credo, & in Iesu, qui sub Pontio Pilato crucifixus fuit, spem

De personarum Trinitate in substantiæ vnitate.

habeo, futurum, vt mihi per sanctum eius Spiritum sermonis facultas suggeratur, qua interrogationi tuæ respondere, & quæstionem tuam explicare possim. Non vulgaris quæstio hæc est, quare cùm duos nominemus, vnum Deum à nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi & Spiritum sanctum à Patre & Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed vnam tamen horum nominum potentiam esse ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum, habentem & Verbum, & Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset, Deum sine Verbo, & sine vitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi ostendam, ad hanc ipsam rem explicandam accommodato, quatenùs humanæ facultatis conditio patitur. Quemadmodùm Imperator, qui nunc est, quem tu dominum, ego verò hominem dico, & maiori iudicio subiectum, & filius eius (quorum qui pater est, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi sunt, sed ipsorum tamen naturæ, humanæ, inquam, conditionis ratio vna est, Imperiumque patris & filij vnum & inseparabile: honoratur enim filius per patrem, & pater per filium: eodem modo & Deus consideratur: nam cùm diuina Patris, Verbi, & Spiritûs sancti essentia, vna eademque sit immutabilis, propterea vnus, & verè Deus est, qui à nobis colitur.

Ad hæc Iudex: Sæpè, inquit, te hortatus sum, vt ad rem propositam redeas, at tu istis tuis sermonibus nullam tibi vtilitatem afferentibus, studes me à proposito abducere. Fac igitur, quod ipse dico, & sacrificium offeras, ac patrios deos agnoscas, per quos omnia hæc constiterunt. Diutiùs enim tibi peperci. Cui Acacius: Ne putes, terroribus istis me perculsum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratissimum: vtere illo, vt libet: mentem verò & animi mei propositum neque tu, neque Imperator tuus, neque dæmonum tuorum præsentia vnquàm peruertere, & ad scelus compellere poterit. Tunc illi Iudex: Ergo, quando tu ita vis, omninò necesse est verberibus ac tormentis te subijcere, & Imperatoris edictum exequi. Nam fieri non potest, vt tali quæstioni subiectus, sic redeas, iudicium nostrum illudens. Tunc Præses furore percitus, & cohortem affatus: Figite, inquit, quatuor vectes, & in illis Acacium alligate, crudisque neruis ipsius terga & ventrem verberate, vt discat talia non nugari, neque putet se aliquid scire, cùm nihil sciat. Videamus an ipsius Deus auxilium ei afferat: eiusque mens ac propositum quàm firmum & immutabile sit, experiamur. Cùm igitur Acacius in illis vectibus alligatus esset, & eius terga vndique verberarentur, hanc solam vocem ille emittebat: Christe, opem feras mihi humili seruo tuo. Domine Deus, ne me derelinquas.

Mira ad patiendũ martyris alacritas.

Crudelissimè verberatur.

Cùm verò sex carnifices vicissim illum verberarent, & eius sanguis in terram abundè diffunderetur, totumque corpus vulneribus acerbissimis laniatum esset, Iudex ipse cùm miserabiles illas plagas videret, & martyris mentem ac voluntatem constantem atq; immobilem esse animaduerteret: Num, inquit, nunc sacrificabis? Itáne miser dici, quàm amicus Imperatorum esse maluisti? Ad hæc dixit Acacius: Nequaquàm ego sacrificio: habeo enim Dominum meum Iesum Christum opem mihi ferentem: itaque istis tuis cruciatibus robustiorem ac promptiorem me reddidisti. Hactenùs enim tormentorum expectatio aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat: cùm verò vis illata est, & hęc pati cœpi, per Iesum Christum mihi potentiam suggerentem, robustissimus factus sum, & ad omnia tormenta suscipienda paratissimus, Deo ipso sine dubitatione aliqua confisus. Tum Iudex: Ista, inquit, dicis, quoniam maiora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem istam tuam deijciam. Eò enim, quòd hactenùs tibi peperci, audacem, vt dicis, te reddidi. Cui Acacius: Fac celerrimè quicquid vis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi vtilitatem mihi afferent: & quò maiora tormenta adhibebis, eò maiorem Domini mei gratiam inuitus mihi conciliabis. Hæc, inquit Iudex, loqueris, quoniam corpus tuum nondùm verberibus laceratum est. Tum Acacius: Iam dixi, vt faceres, quicquid vis. non enim impuris dæmonibus sacrifico, neque voluntati tuæ, aut patris tui sataną morem gero. His auditis, Iudex commotus dixit: Plumbeis laminis eius maxillas contundite, ne iste nostra diuturna in eum patientia temerario modo abutatur. Post hæc Acacius: En factum est, quod voluisti, neque quicquam ampliùs profecisti: non enim malæ artes tuæ meam in Christum charitatem superabunt. Sacrifica, inquit Iudex, & ab imminentibus reliquis tormentis liber esto. Respondit Acacius: Nunquàm (vt dixi) sacrificabo: tantùm enim imminentes cruciatus despicio, quantùm & antecedentes non curaui, Deo ipso mihi animos suggerente.

Fit ex ipsis pœnis robustior.

Maxillæ eius cædũtur.

Ad hæc Iudex: Quomodò, inquit, tu miles atque illiteratus, ita causam tuam agis?

Cui

Cui Acacius: Putásne propria virtute nos hæc respondere? Minimè, inquam, nos hæc facimus, sed locuples & sanctus Dei Spiritus seruis suis liberam orationem & patientiam suppeditat, illis prouidens, quemadmodùm Saluator ipse discipulos suos docuit, cùm sic dixit: Quando vos tradiderint Principibus propter nomen meum, ne soliciti sitis, quomodò, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Antoninus scriba dixit sancto Martyri: Et quænam tibi, miser, vtilitas futura est, si de talibus rebus admonitus persuaderi non vis, ac posteà grauioribus tormentis adductus, Imperatorũ edicto parebis? Abi, & teipsum admoneas, inquit Acacius. nam si neque Præsidem ipsum, neque minas illius, neq; cruciatus in me illatos, Dei ope adiutus curaui, putásne me talem esse, qui te audiam? Tum Iudex ministris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum custodite, & grauibus catenis eius collum ac totum corpus circundate, sequentis diei iudicio reseruandum: neque à suæ gentis hominibus illum videri permittite, ne fortè ab ipsis beatus prædicetur, & ad futuras quæstiones constantior inueniatur. Matth. 10.

Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tum præterita cõfessione, quam prolixus fuerat, tum futuris bonis, quæ à Deo vero accepturus erat, valdè lætus: mansitq; in carcere in vrbe Perintho septem dies. Interea Bibianus accepit literas à Flaccino, vt Byzantium se conferret: iussit autem & eos, qui erant in carcere, illum sequi. Beatus igitur martyr Acacius, & vulnerũ tumore, & corporis labore afflictus, ad hæc & illis multis ferreis catenis grauatus, militumq; in via vrgentium importunitate, & itineris lassitudine, ac ciborum inopia, denique notorũ hominum, è quibus neminem videre permittebatur, absentia valdè mœrens, & de vita ipsa desperans, cùm & alij vincti eum sequerentur, & carnifices vrgerent, petijt à carnificibus, vt orandi Dei potestatem illi facerẽt. Cùmigitur quodam in loco stetisset, ita Deum precatus est: Gloria sit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos misericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi sit, qui & me in peccatis viuentem, ad hanc sortem tuam vocâsti: gloria tibi, Iesu, qui nostræ carnis infirmitatem nouisti, & vt tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuisti. Quoniam igitur vides, mi Domine, multis malis me oppressum, ita vt anima ipsa è corpore meo excessura videatur, tu ipse, Domine, mitte Angelum, qui me curet, & ab angustijs, quibus opprimor, me sanet: ac velis mihi hoc concedere, vt quacunq; ratione, modò ludicis sententia decretum sit, martyrium compleam, & apud te sim. Cùm ita Deum oraret, vox è nube demissa est: (erat enim aër ipse nubibus contectus) Esto, Acaci, robustus & fortis. Vox autem illa fuit ita clara, vt carnifices & alij vincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Nunquid & nubes loquuntur? An vnquàm tale quid auditũ est, vt nunc ipsi audiuimus? Hæc dicentes, de ea re ambigebant. Multi verò ex ijs, qui vincti ducebãtur, cùm hæc audissent, in Dei filiũ crediderunt, & ad martyris pedes se abijcientes, eũ rogârunt, vt Christianæ fidei doctrinã ipsis exponeret.

Ductus in carcerẽ bene lætus.

Abducitur Byzantium.

Diuinitas cõfirmatur.

Tunc igitur martyr Acacius vnà cum illis iter faciens: Ego, inquit, paulùm temporis miles fui, sed apud sacerdotes educatus, quinetiam genus è sacerdotibus ducens, memini audire ipsos hæc docentes, quemadmodùm Deus ipse, cùm homini, qui è Paradiso exciderat, salutem dare, & ab inferis eum educere vellet, misit in hunc mundum coæternum Verbum suum. Veniens igitur filius Dei, carnem suscepit ex sancta virgine Maria, & figura apparens vt homo, Crucem sustinuit, vt Adami, qui Deo non obediuerat, peccatum per Crucis lignum emendaret, & condemnationis remissionem ei condonaret, ipse pro nobis noster Dominus debitum soluens: nam eô quòd in Cruce fixus fuit, chirographum, quod contra nos erat, diffidit, & peccatum dissoluit, & propria morte deleuit mortem, & inferos expoliauit, omnemque diaboli potestatem confudit atque infirmauit. Cumque totum diaboli exercitum profligâsset, portasque æreas confregisset, ac vectes ferreos contriuisset, triduo è mortuis resurgens, humano generi resurgendi facultatem præbuit, vt omnes omnibus futuris seculis viuere-mus. Hic enim mundus ad breue tempus manet, & nihil est. Hæc omnia cùm illi audiuissent, ad Christi fidem conuersi sunt. Postridiè verò noctis tempore eo in loco, in quo erant, viderunt quosdam splendida veste indutos, & militari habitu ornatos cum Acacio ipso loquentes. Quidam autem ex his, qui eos viderant, existimabant Acacij commilitones atque amicos esse, qui metuentes Imperatorem, noctis tempore Acacium viserent. Alij verò visionem aliquam diuinam eam fuisse dicebant. Cùm autem postera nocte Byzantium venissent, & simul in vnam domum conjecti essent, rursus

Prædicat Christum concaptiuis quibusdam.

Conuertit eos ad Christum.

rursus viderunt eosdem Angelos cum'Acacio loquentes, & vulnera, quæ erant in illius corpore,aqua feruenti abluentes, eumque curantes, ita vt omnes, qui & tunc, & superiore nocte illos viderant,dicerent,verè sanctorum Angelorum visionem Martyri oblatam fuisse.

Postridiè verò cùm Martyr in carcerem interiorem coniectus, & Iudicis iussu ligno ac ferreis vinculis ligatus fuisset,alijque vincti in exteriore carcere seruarentur, rursus multa lumina nocte accensa apud martyrem ipsum & viros alios viderunt,è vinculis eum soluentes atque curantes, alios verò cibum ipsi afferentes: idque cùm sæpiùs vidissent,carceris custodem adduxerunt,vt ipse quoque proprijs oculis factum videns, de re illa certior fieret. Eam rem cùm custos carceris visam obstupuisset, multis amicis narrauit. Præses verò septimo die postquàm Byzantium venit,Martyrem ad se duci iubens: Vocetur,inquit Acacius:impiæ Galilæorum religionis patronus.Cui Antoninus scriba: En præstò est ille, quem quæris. Cùm igitur ante tribunal Martyr constitisset, eiusque vultum hilarem, velut Angeli alicuius adspectum, Præses vidisset, obstupuit: sperabat enim futurum, vt tum vulneribus corporis, tum vinculorum ærumnis, ac ciborum penuria corpore consumptum,& de via multa fessum videret. Cùm igitur aliter se habentem vidisset,eius pulchritudinem atque hilaritatem sic admiratus est,vt cohorti diceret: An non vobis,milites pessimi,præcepi,vt hominem istum in interiorem carcerem coniectum in ligno ligaretis, ferreisque & grauissimis ac multis vinculis eius collum & totum corpus constringeretis,ita vt ipsius florens ætas ijs ligaminibus angeretur ac languescceret,neque sineretis aliquem ipsum visere, nisi qui cibum illi afferret? Quomodò igitur ipsum, velut athletam quendam pinguem factum video: quinetiam longè pulchriorem ac venustiorem,quàm anteà fuerat?

Byzantij ad iudicis tribunal sisti tur.

Iudex stupet, nesciés diuinitùs curarum.

Tum Antoninus scriba: Ita quidem factum est, vt iussisti: in omnes enim ærumnas illas,quas dixisti,coniectus,& ex vrbe Perintho hucusque per totam viam ferreis vinculis adstrictus fuit. Quòd si amplitudini tuæ visum fuerit vincula ipsa ferrea videre, eaque ponderare,en illa hîc sunt. Nam vsque ad hoc tribunal homo iste his ferreis vinculis exutus non fuit. Quære à carceris custode minas adhibens,& vide, an ita illi iussum sit,quemadmodùm tu præcepisti. Tum Iudex: Veniat,inquit, huc custos carceris. Cùm venisset ille,Iudex ita eum interrogauit: Quare,scelestissime custos,facere noluisti,quod iussus es,sed ita nutritum atque instauratum istum ad nos duxisti, quasi bellator quidam futurus nobis esset? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi virtus è cælo à verò illo certaminis Præfecto Iesu Christo seruata est, qui & robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat seruos suos solo verbo. Tum iudex: Confringite eius dentes,vt non loquatur,nisi cùm interrogatus fuerit. Iterùm autem custodem carceris interrogans: Quidnam,inquit,scelestissime respondes?

Maxillæ eius conteruntur.

Tum Callius custos carceris respondit: Per tuam amplitudinem iuro,executum me fuisse,quæcunque tu iussisti,& insuper alia mala his addidisse: sed fuêre alij,qui hunc hominem curauerunt,vt sciunt omnes, qui vnà cum ipso vincti erant. Quòd si rem aliter se habere cognoueris,en caput meum præstò est: potestatem habes: quæso facias quicquid vis. Videbamus enim sæpiùs quosdam veste splendida ornatos milites, aliosque vrbanis viris, alios Medis quibusdam similes esse censebamus, qui vnà cum ipso versabantur,quique eius vulnera curabant, & diligenter abstergebant, multisque cibarijs propositis,vnà cum eo vescebantur. Hæc omnia homines, qui ex vrbe Perintho vnà cum eo vincti ducti sunt,tum in via, tum hîc cùm sæpiùs vidissent, mihi retulerunt: ita vt ego,cùm ipsis non crederem,& verum scire cuperem,meis oculis videns id cognouerim. At si quando repentè,cùm hæc spectarem,ingredi ad eum voluissem,& ab illis quærere,vndenam illuc ingressi essent,aut quinam forent illi,quos vnà cum ipso vidissem,sæpiùs ad eum ingressus, neque quenquam illorum, neque quicquam è cibarijs illis videbam,sed hunc solum ligno alligatum,preces ad Deum fundentem, & diuinam gloriam laudantem,interdum verò dormientem.

Crudelis iudex carceris custodē immeritē punit.

Tum Iudex: Pecunias,inquit,ab Acacij consanguineis accepisti,ob idque iudicium vis eludere. Ac statim furore percitus, plumbeis virgis eius terga pulsari iussit. Qui cùm cruciaretur,vociferans dicebat: Quæso, Iudex,vt si res aliter se habet, quàm dixi,me interficias. Tum ille: Veneficum igitur hominem hunc esse affirmes opùs est. Cui carceris custos: Ego, inquit, quod vidi, dico, neque scio, veneficus ne sit, an non. Hæc cùm beatus Acacius audiret, illorum stultitiam irridebat, quanuis fractis esset maxillis. Itaque Iudex ipse rursus furore accensus, Acacio dixit: Tùne venisti, vt nos derideres,

derideres, præstigijs ac veneficijs tuis confisus? Ego, inquit Acacius, non rideo, quòd vestra pernicie gaudeam: immò sempiternam vestram condemnationem multùm doleo. Vos autem ipsi vestram vitam irridetis, qui verum illum Deum cæli & terræ, maris & omniũ, quæ in eis sunt, effectorem dereliquistis, & lapides ipsos adoratis: Tum Iudex ei dixit: Ne putes ista tua constantia me victum iri: non sinam te viuere, nisi dijs sacrifices, & inuictorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas, statim tibi obtemperans, feciſſem quod iubes: quoniam verò sententia mea melior est, quàm tua, minas istas nihil timeo: fac, quod lubet.

Tunc Iudex furore percitus: Sacrificásne, inquit, an adhuc pergis insanire? Respondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines, à quibus nihil mali commissum est, neque aliquid in te peccatum fuit, sic iniustè consumis. Hæc cùm audiſſet Iudex, iussit virgas quernas afferri, & eius terga ac ventrem verberari. Cumque decem homines vicissim Acacij corpus verberarent, Martyr ipse tormentis afflictus, sic clamabat: Christe, adinua humilem seruum tuum. Iratus autem Iudex, iussit ventrem ampliùs verberari. Cumque decem illi homines hoc feciſſent, & beatus martyr doleret, voce magna dixit: Domine Iesu Christe, adiuua seruum tuum Acacium. Hoc cùm ab eo dictum fuisset, statim vox de cælo venit, ac dixit: Ne timeas, Acaci, sed esto bono animo: decet enim te cum patribus tuis esse, & cælo versantem oblectari, eô quòd nunc nominis meis confessionem profitearis. Cùm hæc vox audita esset, homines illi qui Martyrem verberabant, torpescentes tanquam muti effecti sunt, neque manus ipsas ampliùs mouere poterant, ita vt Iudex ipse ambigeret, & furore accensus, sanctum illum martyrem Acacium ad maiora iudicia, hoc est, ad Flaccinum Proconsulem Thraciæ mitteret, qui & relationem talem ad eum scripsit:

S. Acacius virgis quernis flagellatur.

Admirabili & maximo Iudici Flaccino Proconsuli, Bibianus Imperatorum deuotissimus salutem: Acacium impiæ Christianorum religionis patronum, à Firmo Martio legionis Tribuno ad me missum, neq; volentem ijs parere, quę ab inuictis Imperatoribus nostris præcepta sunt, cùm viginti diebus antè ad me missum acceperim, & vehemẽter de ipso inquisiuerim, nihil ampliùs prosecì: proposita enim sua tenax est. Quoniã verò potestas tua plus timoris afferre potest, propterea hominem hunc cũ actis, quæ de illo à me composita sunt, cùm te præstantissimum virum esse sciam, ad te misi. Cùm igitur Flaccinus has literas accepisset, iussit Martyrem in carcere quidem concludi, sed seruari tamen sine vinculis, & remota custodia illa tam atroci. Vxorem enim Christianam Flaccinus habebat, à qua rogatus, & iureiurãdo clàm adstrictus fuerat, vt qui propter Christi fidem ab ipso inquirebantur, non diù, neque multùm ab eo cruciarentur.

Literæ Præsidis ad Proconsulem.

Iussit igitur Flaccinus post quinque dies Acacium martyrem ad se duci, & eius acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquisitionis, quæ à Bibiano facta fuerat, austeritatem, & Martyris constantiam, stabilemque confessionem, & miracula per ipsum facta cognouit, Bibianumque accusauit, quòd non celeriter eum interfecerat, sed tam exquisitè aduersùs militarem hominem se gesserat: iussitque martyris caput abscindi ante vrbem Byzantium, ita pronuncians: Acacium Galilæorum adiutorem, & nostrorum Imperatorum trophæis insignium desertorem, qui operam dedit, vt quamprimùm vitæ suæ finem talem videret, sicut quæstiones de eo factæ docuerunt: hunc, inquam, hominem legibus non obedientem, tribunal nostrum iuber gladio percuti, & capite priuari.

Sententia mortis ferenda in martyrem.

Posteà verò, quàm beatus Acacius vocationis suæ opus iamiam perficiendum cognouit, Spiritu sancto ita decernente, clamans sic ait: Quàm multis linguis te laudare vellem, Christe Dux vitæ, & fili Dei, quoniam ita misericors & benignus es in me peccatis obnoxium, qui & tali sorte me dignatus fuisti. Cumque ductus fuisset extra vrbem Byzantium in eum locum, vbi martyrium obeundum illi erat, rogauit carnifices, vt pauliſper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque positis in terra genibus, has preces ad Deum misit: Gloria tibi Deus, & immensæ tuæ magnificentiæ conuenit laudatio, qui sic gloriosum in nobis peccatorum onere grauatis te ostendis. Quo enim maiora beneficia nobis largiris, & quo magis iniquitates nostras remittis, eo abundantiùs benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictum sit nomen gloriæ tuæ, quòd ita faciendum probâsti, vt in Filio tuo vnigenito & Spiritu sancto hominem ipsum honorares, & nunc me tantis beneficijs indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam inuitâsti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus sanctus Israel, cum vnigenito Filio tuo, & sancto Spiritu, quoniam tua est

Precatio eius sub mortem.

gloria, tuus honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Hæc cùm dixisset, gladio percussus fuit, & capite truncatus.

Itaque martyrium perfecit sanctus Acacius octauo die mensis Maij, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus viri pij ac religiosi collegerunt, & omni studio ac diligentia funus ipsius curauerunt eo in loco, qui Staurius appellatur, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria sit & Imperium in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. VICTORIS MAVRI, EX VETVSTO M.S. CODICE DESCRIPTVM, ET *à Maximiano notario conscriptum, fultumq; præclaris testimonijs antiquissimorum Martyrologiorum. Stylus hinc inde per F. Laurentium Surium nonnihil expolitus est.*

8. Maij.

REGNANTE impio Maximiano Imperatore, in ciuitate Mediolanensi ingens fuit persecutio Christianorum. Erat autem illic quidam miles, natione Maurus, Victor nomine, Imperatori notissimus, apud quem delatus est à quibusdam, ita dicentibus: Clementissime Imperator, Victor Maurus, Christianus effectus est, & blasphemat deos nostros, dicens eos dæmones esse. Indignatus itaque Imperator, iussit eum comprehendi & ad se adduci, eique dixit: Ecquid verò tibi deesse putásti Victor, vt Christianus fieres? Victor respondit: Non ego nuper Christianus effectus sum, sed ab ineunte ætate mea fui. Imperator ait: Ergo, vt asseris, manifestò Christianus es? Victor respondit: Christianus planè sum, & Christum Iesum filium Dei viui, de Maria virgine per spiritum sanctum natum, adoro, corde credo, & ore laudare non cessabo. Tunc Maximianus ira percitus, iussit eum trudi in carcerem, & diligenter custodiri, dicens ad eum: Tecum ipse Victor pertracta, quemadmodum possis horrenda lucrifacere tormenta, quæ te atrociter laniabunt, si sacrificare nolueris. Missus itaque in carcerem, mansit ibi sex dies, nihil interim neque edens, neque bibens. Septimo autem die iussit Imperator sibi tribunal apparari in hippodromo circi, sanctumque Victorem adduci: cui dixit, Ecquid Victor de tua salute cogitásti? S. Victor respondit: Salus & virtus mea Christus est, cuius Spiritu nutrior, quem in visceribus meis accepi. Tum Imperator præcepit adferri fustes, & in conspectu suo illum extendi & cædi, præcone sic clamante: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Cæso autem Maximianus: Victor, audi consilium meum, & accedens cole deos istos, quos nemo digniùs te colere potest, præsertim cùm canities te exornet. Victor respondit: Beatus rex & propheta Dauid Christianos omnes instituens, ita dicit: Omnes dij gentium dæmonia. Si ergo ab initio illi dæmones dicuntur, quo pacto ego eos adorabo? Imperator ait: Ego tibi deferam honorem magistri militum, dabo aurum & argentum & possessiones multas, si velis sacrificare dijs. Sanctus Victor respondit: Iam dixi tibi, iterumque dico non me sacrificare dæmonijs: offero autem meipsum Deo sacrificium laudis: quia scriptum est: Omnis sacrificans dæmonijs, & non Deo, eradicabitur.

Victor sistitur coram Imperatore

Mittitur in carcerem.

Fustibus cæditur.

Psal. 95.

Spernit honores. Exod. 22.

Anolinus consiliarius Imperatoris dixit: Oblati sunt tibi honores à clementissimo Imperatore: quare non sacrificas dijs, quos Imperator adorat? Sanctus Victor respondit: Ego præmia à vobis promissa non accipio, sed à Deo quotidiè accipio vires & robur. Tunc Imperator iussit eum iterùm abduci in carcerem ad portam, quæ dicitur Romana, & illic custodiri. Vbi cùm fuisset diebus tribus inclusus, iubente Imperatore eductus est, dixitque ei Imperator: Immola dijs nostris, quos vera commendat diuinitas. Sanctus Victor respondit: Ego dijs paganorum non immolo.

Turpe est mihi, vt quod in baptismatis sanctificatione percepi, id, à te homine corruptibili, & nulli non calamitati obnoxio coactus, deseram. Non sacrifico: tu porrò fac, quod facturus es. certus enim sum, te fortiorem illum esse, qui pugnat pro me. Tunc Imperator & Anolinus iusserunt fustes apportari, extensumque martyrem verberari, eique acclamari: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Sanctus autem Victor ijs pœnis subiectus, dolores non sensit, sicque Dominum precatus est: Domine

Iterũ fustibus cæditur.

Domine Iesu Christe, cuius annona quotidiè nutrior, adiuua me in pœnis. Imperator dixit: Victor, consule sanguini tuo, & immola dijs, quos alij adorant. Nam per deos, & per salutem & statum Reipublicæ, mortalibus omnibus exemplum te statuam. Nec est, quòd speres, vbi à me punitus fueris, Christianos seruum meum martyris loco habituros. Nam eum in locum cadauer tuum proijci iubebo, vbi nunquàm possit inueniri. Victor ait: Ego non sacrifico: tu fac, quod tibi visum est. Non enim seruo tuo id facis, sicut dixisti, sed seruo Iesu Christi.

Tum ira incensus Imperator, rursus eum præcepit conijci in carcerem ad portam Romanam, & pedes eius in cippo colligari. Misit autem ad eum Anolinus consiliarius Imperatoris, qui ei diceret: Homo, consule sanguini tuo, & vide ne amplius in te concites iram Imperatoris: sed audi consilium meum, dijsque sacrifica, accepturus ab eo honores, quos volueris. nam alioquì multa tibi tormenta parantur. S. Victor ait illis, qui ad ipsum missi erant: Ite, dicite Anolino: Ego dijs paganorum non immolo, cùm scriptura dicat: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia. Ego Deum vi- Psal. 96.
uum & verum adoro, vt non confundar in æternum. Altera die iussit eum Imperator produci è custodia, dixitque ei Anolinus: Adcóne indurátum est cor tuum Victor, vt non obtemperes Imperatoris edicto, & sacrifices? S. Victor respondit: Ego dijs impuris & nullo sensu præditis non sacrifico. Tunc Imperator iussit omnia genera tormentorum coram illo adduci, aitque illi: Vides Victor, quæ te tormenta maneant, quibus subijciendus es, nisi sacrifices? Sanctus Victor respondit: Tormenta, quæ tu mihi minaris, longè tibi maiora parantur à Deo meo in illo iusti iudicij die. Imperator non ferens se palàm ab illo, vt ipse quidem putabat, contumelia affici, præcepit bullibullientes adferri plumbum, eoque totum martyris corpus perfundi. Cumque perfunderetur, orauit Dominum, ita dicēs: Domine Iesu Christe, propter cuius nomen hoc patior, adiuua me & libera me: sicut liberásti tres pueros immaculatos de caminoignis, Dan. 3.
& confudisti tyrannum: ita & me quoque nũc libera, vt erubescat Maximianus cum satellitibus suis. Mox autē adfuit angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, vt es- Liberatur ab angelo.
set instar aquæ è fonte manantis, nec vlla in parte corpus martyris adustum est. Expandit itaque S. Victor manus suas, Dominumque benedicēs, ait: Benedicō te Christe Iesu, quia dignatus es misereri serui tui, & mittere angelum tuum, qui & plumbum refrigerauit, & plagas ab impio Maximiano mihi impositas, vnguento misericordiæ tuæ perunxit.

Rursus in carcerem abducitur.

Pfal. 96.

Bulliente plũbo perfunditur.

Dan. 3.

Liberatur ab angelo.

At Imperator valdè admirans, iussit eum duci ad portam Vercellinam. Milites autem expectantes, quid fieri mandaret Imperator, somno se dederunt. Exurgens igitur sanctus Victor aufugit, & absconditse in stabulo ante theatrum. Expergefacti verò milites insecuti sunt eum, & cùm inuenissent mulierculam quandam, sciscitabantur ex ea, num vidisset hominem canum, scissa veste. Illa respondente, vidisse se canũ hominem, cumque fulgentem: perquisierunt sanctum martyrem in via, quæ dicitur stabuli: cumque ad theatrum venissent, ingressi stabulum, inuenerunt eum ante ora equorum latitantem. Tum verò iniuria eum afficientes, foras eduxerunt. Vt autem resciuit Imperator eum fugam inijsse, ira commotus in milites, iussit ab alijs eum duci extra ciuitatem ad hortum, qui Lysippi appellatur. Ipse verò inambulans in hippodromo circi, misit ad eum cursores, qui ei dicerent: Desperâsti vitam tuam, nec vis sacrificare? Per deos, si non feceris sacrificium, capitalem sententiam excipies. Sanctus Victor ei remandauit: Quod facturus es, fac ocyùs. iam enim desidero adipisci mercedem meam à Deo meo. tempus enim est, si tamen illi sic visum est, qui dedit mihi corpus & spiritum. Tunc Imperator præcepit acciri carnifices, ijsque S. Victorem tradidit educendum ad syluam, quæ Dunlinus vocabatur, vbi viridarium habebat Imperator, illicque capite truncandum. Cùm autem duceretur, ait ad milites: Dicite Imperatori Maximiano, hoc anno illum abiturum á vita. Ventum est deinde ad locum destinatum cædi eius, & cùm dixisset, Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd me non separâsti à sanctis tuis, & Nabore ac Felice ciuibus meis, caput Fuerunt hi martyres etiam Afri: idcirco ciues suos vocat.
eià carnifice amputatum est.

Vetuit autem Imperator, ne quis corpus eius humaret, sed bestijs vorandum relinqueretur. Post dies sex milit Quæstorem suum cum militibus, vt viderent num à feris belluis aut serpentibus esset deuoratum. Venerunt illi, & corpus eius prorsus intactum & inuiolatum inuenerunt, simulque duas bestias, alteram ad caput, ad pedes alteram, corpus conseruantes: regressique ad Imperatorem, id illi indicârũt. Tum verò

*Maternus Præclarum miraculum.

iussit sepeliri. Abiens igitur sanctus * Marinus episcopus, inuenit illas bestias corpus seruantes, non aliter affectum, ac si hora eadem fuisset truncatum. Vt autem viderunt belluæ Marinum, cessérunt loco, & tam diù illic hæserunt, donec ablutum esset corpus, & non longè ab ea sylua humatum in pace. Per id tempus Anolinus iussit comprehendi omnes exceptores palatij, eosque iurare per deos suos, si quis eorum haberet chartam aliquam aut scripturam, non se idipsum celaturum. Cumque ad eum allatæ essent chartæ omnes, iussit eas coram se incendi & cremari. Eam rem probauit etiam Imperator. Ego verò Maximianus notarius, ab infantia Christianus, iurauí quidem per paganismum eorum, & tamen noctu ad luminaria scripsi in circi hippodromo, prout memoria compleci potui. Illic enim manebam, & adiuraui, si quis inueniret, ne homini Christiano negaret. Hæc autem omnia oculis meis inspexi, Deo teste & sancta Trinitate. Passus est igitur sanctus Victor in vrbe Mediolanensi, 8. Idus Maij, & sepulturæ mandatus est à S. Marino episcopo pridiè Idus Maij, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo sine fine, Amen.

Author historiæ huius

DE EODEM S. VICTORE APPENDIX EX S. GREGORII TVRONENSIS DE GLORIA MARtyrum *Lib.*1.*cap.*45.

MAgnificatur etiam apud Mediolanenſium vrbem Victor inclytus martyr, quòd sæpiùs vinctos ab ergastulis dissoluat, captiuosque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italiam petijt: quo, vt aiunt, apud vrbem Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quasi captiuum retinebant, dicentes: Non videbis patriam tuam, sed dignas, vt satelles tuus, pœnas exolues. Hæc autem comminati, miserunt eum in exiliũ apud vrbem Mediolanensem. Factum est autem, vt aduenientes festiuitate sancti Victoris, conuenientibus populis, & hic vigilijs interesset, (sub libera enim custodia absolutus attendebatur) prostratusque coram sancto sepulcro sancti, cùm impensiùs orare cœpisset, vt eum virtus martyris ab hoc exilio liberaret, circa medium noctis egressus ab æde, audiuit vnum de egenis loquentem ad alium, & dicentem: Quid putas, ô pauper, quæ virtus sit huius martyris? Verum dico, nec fallor, quia in hac nocte quisquam captiuus domino per fugam dilabitur, absolutus in patriam accedit, nec ampliùs vltrà reperietur. Hæc Apollinaris verba, quasi auspicium ex Dei nutu missum accipiẽs, iterùm atque iterùm pronolutus ad tumulum martyris, orat vt virtute eius adiutus, absque impedimento possit abscedere. Moxque vocato puero, equum sterni præcepit, dicens: Hodiè absoluendi sumus à vinculo isto custodiæ. Et ascendentes, inter Alpium iuga, * congeriorum completa multitudine, pertransiẽrunt, atque Auernum perlati sunt, virtute beati martyris præeunte, vt à nullo interrogarentur, quò tenderent, vel vnde venirent: manifestumque est, eos præsidio beati martyris ab hac ærumna fuisse liberatos.

Vigiliæ in ecclesijs in festis sanctorum.

VITA S. WIRONIS EPISCOPI SCOTIAE, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DESCRIpta, *sed in gratiam lectoris mutato stylo per F. Laurentium Surium.*

Vtrùm autem hæc integra sit historia, aut potiùs integræ historiæ epitome, incertum habeo.

PRAEFATIVNCVLA.

Psal. 67.

SAnctorum patrum memoriam oratione siue sermone & literarum monumentis celebrare, eosque ita, vt par est, laude & prædicatione efferre, illum proculdubiò laudare est, qui in Sanctis suis est mirabilis. Ille enim sanctitatis eorum author est, in quo & per quem, quicquid sanctum est, sanctificatur: & sine quo nihil sanctum, nihil laude dignum esse, certa fide tenendum est. Nos itaque vitam & conuersationem beati Vuironis succinctè exponẽdam susc ipimus, pauca è pluribus commemoraturi: nec dubitamus Christo, à quo sanctitas ei collata est, rem gratam nos facere. Non enim quicquam derogat principi, qui militis eius res præclarè & fortiter gestas, post victoriam decantat.

VIT AE

VITAE HISTORIA.

SCOTIA, fertilis sanctorum virorum insula, & stellarum numerum propè æquans patrocinijs sanctorũ, in multorũ salutem produxit beatum Vuironẽ, non infimæ sanè conditionis parentibus ortum. Is postquàm ablactatus est, literis discendis adhibitus, & cælestis gratiæ adspiratione præuentus, ante ætatem animo & moribus planè virilis esse cœpit, puerulusque iam maiorum exempla sibi proponens, longè antè præsignificare videbatur, quis posteà futurus esset. Creuit interim annis, sed plùs animo, nullis vnquàm cedens illecebris, nec pedem semel positum in virtutum vestigijs, inde retrahens, pro nihilo ducens terrena caducaque omnia, porrò ad cælestia totis viribus feruenter anhelans. Hæc etsi breuiùs dicantur, quàm pro tantæ sanctitatis merito, qua floruit adhuc adolescentulus, tamen cùm nobis propositum sit breuitati operam dare, prolixiùs hæc prosequi noluimus, maximè quòd & sermo incultior facilè possit fastidium adferre lectori, & rerum magnitudo omnem superet dicendi facultatẽ. Porrò cum ætate pariter crescente in dies vitæ sanctitate, corã Deo vt palma floruit, & vt cedrus Libani in domo Domini multiplicatus est, & Deo & hominibus charus & amabilis. Cœpit autem mox in lucem proferre re ipsa & opere, quod puerulus clam mortalibus, Deo, secretorũ inspectori, multa animi sedulitate impenderat. Itaque nihil de proposito remisit, sed in virtutũ itinere fortiter progrediens, nec frangebatur aduersis, nec efferebatur prosperis, sacris non fatigabatur vigilijs, pascebatur precibus, iciunijs lætabatur, denique nullo rerũ euentu à virtutum studio retrahebatur. Proponebat sibi sanctos Patres, præsertim admiranda virtutum ac meritorum sublimitate eminẽtes, Patritium, Cuthbertum, Columbam, egregias patriæ columbas, orbis luminaria: eorumque vestigijs cupiebat in sistere, religionemque & sanctimoniam imitari, idque non lento gradu & segniter: immò verò, diuino incitante amore, etiã peregrinandi laborem alacriter eorum exemplo suscipere volebat. Sed hanc eius voluntatem non absque nutu diuino res quædã incidentes retardârunt. Et ille quidem noctes impendebat precibus & psalmodijs, dies iciunus exigebat, sanctorum ambiebat patrocinia, sibique è cælis opem implorabat peruigil, ne malignorum hostium machinamentis irretiretur, aut à prosequendo animi sui desiderio carnis aliquo impedimento distineretur.

s. Maij Patria S. Vuironis.

Pueri mores cani.

Eius virtutes & exercitia.

Non longè pòst ecclesia regionis illius pastore orbata fuit. Vno omnes animo Vuironem sibi pastorem deposcunt: idem clerus, idem populus postulat: clamant vniuersi, illum solum cognatæ genti è cælo destinatum antistitem. At vir sanctus longè alienus ab terreni moxque perituri honoris ambitu, in humilitate fortiter persistens, prorsus reclamat, ait discipuli partes sibi potiùs, quàm doctoris, tribui oportere. Erat verò eius insulæ consuetudo, vt primò eligerent incolæ episcopũ, deinde electum Romam mitterent, summi Pontificis manibus consecrandum, atq; ita demum rediturum ad sedem suam. Itaque licèt multùm refragaretur S. Vuiro, non tamen à sua sententia discessit plebs fidelis, sed etiam inuitum illum eligens, compulit tandem assentiri. At ille hac occasione nactus opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, vrgentis populi ad tempus cessit voluntati, licèt coram Deo longè alia esset animi eius intentio, quæ tandem etiam non est voto frustrata suo. Abit igitur Romam, non terrenæ dignitatis ambitione, sed diù cupitæ peregrinationis desiderio impulsus. Comes autem illi & itineris & voti accedit Plechelmus sacerdos, virtute venerabilis, nec ætate maior, nec meritis multo minor. Erat ambobus cor vnum & anima vna in omnibus. Cùm autem per Angliam iter faceret, diuinitùs illis adiunctus est Otgerus Leuita, qui præ feruenti cælestis patriæ desiderio terrena contemnens, beato viro adhæsit. Tum verò iter optatum securiùs vir sanctus cum socijs prosequens, Christo duce prospero cursu mare emensus, tandem Romam peruenit: vbi beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina labris tres illi premunt, pauimentum lachrymis rigant, precibus & votis altaria cumulant, in cælum preces transmittunt, loca sancta crebrò inuisunt. Nec despicit Christus gemitus seruorum suorum: quod quærunt, diuinitùs illis non negatur.

Recusat episcopatum.

Cedit tangenti, sed peregrinationis studio.

Vbi autem Romanus Pontifex eos aduenisse cognouit, beatum Vuironem ad se accuit. Ille verò sine dilatione cum socijs ad Pontificem accessit. Intuitus autem illum Ponti-

Pontifex, ex vultu animũ eius cognouit, moxq́ue in eius ruens amplexus, oſculatus eſt eum non ſine lachrymis. Deinde oblata colloquẽdi opportunitate, Pontifex nomen & patriam animiq́ue propoſitum ex illo percontatus eſt. Ille verò oſor falſi, tenaxq́ue veri, primò expoſuit cauſam aduentûs ſui, & cur à ſuę regionis hominibus eò miſſus ſit: deinde animi ſui votũ tantæ ſanctitatis Pontifici expromens, eius pedibus aduolutus, quanta poteſt inſtantia petit, vt ſuum velit præbere aſſenſum. At Pontifex nihil motus eius precibus, populo Dei potiùs conſulere voluit & eius electioni ſuffragari. Inuitum igitur diuq́ue reluctantem epiſcopum illum ordinat, eundem honorem etiam impertiens Plechelmo ſancti viri ſocio, ambosq́ue complexus, multis auctos muneribus remiſit in patriam, ſua authoritate præcipiens beato Vuironi, ne ſe vlli peregrinationi daret, donec eſſet reuerſus ad ſuos. Cuius præcepto vir ſanctus obtemperans, repetit Alpium iuga, & traiecto demùm mari, in patriam incolumis magna ſuorum gratulatione peruenit. Claruit inde bonorum operum & optimæ cõuerſationis egregijs exemplis, reſpondebantq́ue eius mores & vita doctrinæ. Et quanuis non ſegniter vitæ ſemina ſpargeret in populos, manebat tamen ſemper illi peregrè proficiſcẽdi deſiderium, hominibus quidem occultum, ſed notum Deo, qui etiam ſua gratia illi præſtò fuit, vt poſſet quandoque voto potiri ſuo. Nam oblata opportunitate, rurſus aſſumẽs Plechelmum coëpiſcopum & Otgerum diaconum valdè religioſum, poſthabitis parentum blãdimentis, delicijs, opibus, neglecta populari gloria, iter ingreſſus eſt, quod diù animo erat meditatus, iam in opus collaturus. Peragratis autem vicinarum regionum finibus, ad mare Gallicum peruenit, ibiq́ue nauem offendens, proſpero curſu ſulcans maris furentis vndas, in oppoſitum euaſit litus. In portum autem egrediens, cùm reflexiſſet oculos ad pelagus, gratias egit Deo, quòd tumentes illas procellas citra periculum penetraſſet, fluctus illos marinos comparans animarum naufragijs, litoris ſoliditatem quietis æternæ tranquilliſſimæ firmitati.

Rom. Pontifex cogit eum cedere electioni.

Deſerit epiſcopatum & abit in Gallias.

Porrò vlteriùs proficiſcens, cùm incertus adhuc eſſet, quò potiſſimùm ſe conferret, licèt diuinum ſibi nihil ambigeret adfuturum auxilium, certus non derelinqui à Deo ſperantes in illum: iam tamen apud ſe planè decreuerat non redire ad patrium ſolum, ſed libenter exilij quoſcunque tolerare labores. Malebat enim inter alienos & exteros pauper & vilis haberi, quàm inter ſuos diues & glorioſus. Venit interim in Franciã, & à Pipino duce Francorũ, cùm is didiciſſet Vuironem & Plechelmũ inſignes viros, in regno Frãciæ peregrinari velle, illorumq́; ſanctitate totã patriam illuſtratam, celeriter accitus eſt, & vnà cum ſocijs honorificè ſuſceptus. Cognita inde cauſa aduentûs eorũ, B. Vuironẽ mox inter ſuos habere voluit, quẽ omnes inprimis colerẽt ac reuererentur: eiusq́; ſanctitati ſe ſuosq́; cõmendans, ſumma veneratione vt patronũ illũ proſecutus eſt. Locũ etiam à mundi ſtrepitu & turbis remotũ illi attribuit, quò liberiùs cum ſuis illic poſſet rerum cæleſtiũ contemplationi vacare. Is locus vulgò Mons Petri dictus eſt, in quo oratoriũ in honorẽ beatiſſimæ & perpetuæ virginis Mariæ conſtructũ & conſecratum eſt, itemq́; S. Petri monaſteriũ præclaro opere, quod vſque in præſens perdurat. In hunc ergo locum, qualem diù concupierat, vir ſanctus ingreſſus, ſe ſuosq́; multis imitandos exhibuit. Non oculos voluptati, non aures ludibrijs, non animum leuitati adhibuit: ſed ſemper grauitate quadam & morum honeſtate extitit venerabilis. Chriſtus illi in corde, Chriſtus in ore: nec alium præter Chriſtum diligens, quotidiè in ara cordis ſui illi ſe mactabat, vigilijs, precibus, ieiunijs ſeſe macerans: pauper quidem rebus, ſed meritorũ opibus locuples: fortis aduerſùm vitia & peccata, ne illis ſuccumberet: facilis autẽ ad veniã, ſi qui in vitia lapſi eſſent: ſibi parcus, alijs largus & benignus, vbiq; humilitatis & charitatis de ſe præbens exempla. Populo tum doctrina, tum vita præluxit. Et cùm multis eſſet ornatus virtutibus, corpore quidẽ degebat in terris, ſed animo totus verſabatur in cælis. Deniq; ſanctæ crucis munitus clypeo, nihil formidabat rerum labentium varios caſus: hoſtis antiqui nouerat machinamenta conterere, ſubditis & ſocijs optima in ſe viuendi exhibebat exempla, ſaucijs peccati morbis manum medicam adhibebat: damnis aliorum magis, quàm ſuis, dolebat.

Honorificè accipitur à Pipino.

Eius virtutes & ſtudia.

Dux autem Pipinus tantæ eum veneration habuit, vt tãquam præſuli animæ ſuæ, vitæq́; patrono, propter eximiam ſanctitatem, ſua illi peccata confiteri ſolitus ſit, nec erubuerit ad faciendam confeſſionem detractis calceis eum adire, eiusq́ue oris imperio parére. Sæpiùs etiam volebat eum intereſſe communibus conſultationibus maiorum. Erat enim conſilio maturus, nec futilis eloquio: non accipiebat perſonam, ſed veritatem palàm enũciabat. Nunquàm viſus eſt præ indignatione aut liuore corrugâſe fron-

Pipinus cõfeſſarij loco eum habet, itq́ue ad cõfeſſionem diſcalceatus.

se frontem: nec adulationi vnquàm studuit, soli Deo placere desiderans. His atq; alijs virtutum ornamentis in dies auctus, ad multam peruenit ætatem: nec cum pœnituit vltrò susceptì exilij, ad veram illam patriam cælestis Hierusalem propediem abiturum, nec laboris exacti piguit quietè fruiturum sempiterna: frangebatur senio, sed animi virtute conualescebat. Aduentabat diù expectatus dies, laborum propinquabat terminus, gaudium instabat præmiorum. Tempus, inquam, miserendi aderat, quo Dominus militem emeritum præmijs afficere decreuerat, & ad se euocare in illud palatium felicitatis æternæ, non deinceps iam moriturum vnquàm, sed mutandum in melius: quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Modica igitur febre corripitur & carnis occubitū cum vitæ sempiternæ ortu commutans, felicè Christo reddit spiritum, in sinum Abrahæ angelicis manibus transferendum. Ad exequias autem beati viri non parua religiosorum hominum turba confluxit, dolentium tanto se patre destitutos. Sacrum verò corpus eius intra oratorium supradictum beatissimæ matris Dei, à fidelibus cum hymnis & psalmodijs dignè conditum est, odorq; miræ suauitatis, hominibus incompertus, qui tum ab adstantibus hauriebatur, declarauit adesse eius sepulturæ spiritus cælestes. Celebratur eius solennitas octauo Idus Maij. Ad sepulcrum quoque eius plurima diuinitùs conferuntur beneficia, nec absq; consolatione hodieque recedit, quisquis dignè eius poscens suffragia, veniā suis peccatis, & gratiam à Deo implorat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita secula, Amen.

Psal. 115. Mors sancti viri.

VITA S. STANISLAI EPISCOPI CRACOVIENSIS ET MARTYRIS, ANNO CHRISTI M. CCCC. LXV. CONscripta ab Ioanne Longini Canonico Cracouiensi: sed ob nimiam prolixitatem mutato ferè stylo redacta in compendium per F. Laur. Surium: ita tamen vt historiæ integritati nihil detractum sit. Prologum Authoris vtrunque satis longum omisimus, quibus suam ille conatur excusare imperitiam, tametsi non indoctum fuisse opus ipsum declarat: quod ab illo quidem in tres, vt ipse vocat, Tractatus distributum est: nos verò vno libello comprehendimus.

STANISLAVS apud Polonos ortus est in Cracouiensi Maij 8. territorio pago Sciepanouio, qui à Cracouia abest septem milliarijs, ex se quidem obscurus, sed viri sancti ortu illustris & celebris. Parentes habuit genere nobiles, valdeq; præstantes & tali prole dignos. Pater Vuelislaus dictus est, vir ex ordine militari & equestri, & inter suæ familiæ homines facilè primus ac præcipuus: inter alios quoq; Poloniæ proceres virtute & rei militaris gloria eximius. Matri Bognæ nomen fuit, quam non solùm generis splendor, sed etiā rara pudicitia, insignis religio non mediocriter commendaret. Vterque autem hospitalitati deditus erat, & pauperum, pupillorum, peregrinorum, inopum propensis animis curam gerebat. Ambo ieiunijs, vigilijs, alijsq; edomandæ carni accōmodatis exercitijs natuabant operam, & verarum virtutum, quibus excolitur & ornatur animus, studiosi erant. Amplum illis fuit patrimonium, ferax census & plusquàm mediocris substantia, generi & conditioni respondens: sed alacri liberalitate in pauperes profundebatur. Rara per id tempus apud Polonos templa visebantur. Itaq; Vuelislaus in ditione sua Sciepanouiensi, hortante eum cōiuge sua, sacram extruxit ædem, adhibitis illi proutribus, quibus eius ministri affatim sustentarentur: vestibus quoq; sacris & vasis aureis atque argenteis, cæterisque, quibus res diuina expleri solet. Templum autē dicatum fuit beatissimæ Mariæ Magdalenæ, cui illi magna animi deuotione singulariter addicti erāt. Ad hanc ædem sæpè illi diurnis atq; nocturnis horis veniebant, feruenteréque in preces incumbebant, nō eo duntaxat tempore, quo diuina illic peragebantur officia, sed alijs etiā horis, quas illi sibi præscripserant: certabantque inter se, vt alter alterum anteuerteret, & precandi diuturnitate superaret. Denique in exequendis Christianæ legis præceptis & institutis tales se præbebant, vt eorum vita alijs admirationi foret, quippe quæ non multùm à monastica discreparet.

S. Stanislai patria & parentes.

Parentes eius templū ædificant.

Singularis & rara eorū pietas.

Sed

Cap 2. Eorum ſterilitas.

Sed cùm multæ eis & opes & copiæ ſupperenterent, vno ſterilitatis incõmodo eæ obſcurari videbantur, quòd nullum earum poſt ſe hæredem relinquerent ex ſe procreatum. Nec tamen ea cauſa vel erga cultum Dei & Sanctorum, vel erga proximorũ ſubleuandam inopiam ſegniores fuêre, ſummoperè id expetentes, vt prole beati forent; quam diuinis manciparent miniſterijs. Iam trigeſimum in matrimonio agebant annum, & tum ipſi tum cęteri deſperabant poſſe ex eis naſci prolem, cùm ecce ſentit Bogna concepiſſe ſeſe, cernuntq́ue omnes eius ventrem intumeſcere. Interim tamen illa, vti antè conſueuerat, reſpuebat vitæ huius illecebras & voluptates, quibus iam olim nuncium remiſerat, & tam victu quàm veſtitu caſtigato ac ſimplici contenta erat. Cumq́ue aliquando poſt luſtratos meridie greges, domum ex propinquo nemore ſe reciperet, apud puteum haud procùl ab ædibus ſuis filium elegantiſſimum abſq́ue vlla obſtetricis opera peperit ſeptimo Calendas Auguſti, lotumq́ue in fonte domum incolumis aſportauit, nihil neque doloris, neque debilitatis vel in partu, vel poſt partũ experta. Inde baptizatus puer in æde S. Mariæ Magdalenæ, Staniſlaus vocatus eſt. Stupebant omnes é ſterili & ſeneſcente fœmina præter omnium expectationem editum infantem, nec dubitabant illum in magnum quandoque virum euaſurum, qui Polonis ſuis haud vulgari tum ſolatio, tum ornamento & vtilitati foret. Sciebant enim ita natura comparatum, vt quæ egregia ſunt, diuq́ue duratura, ea tardiùs enaſcantur. Natus eſt autem Staniſlaus regnante apud Polonos Mieciſlao primo, anno regni eius tertio, porrò à Chriſti ortu milleſimo & triceſimo.

Mater fit grauida.

Naſcitur S. Staniſlaus.

Cap 3.

Poſtquàm autem parentes eius tali ſe filio auctos viderunt, pari conſenſu perpetuam Domino continentiam vouerunt, atque religioſè conſeruârunt. Obſeruatũ inde eſt in puero teneriori infantia perfuncto, ſæpè illum molliori relicto ſtrato, nuda humo, aut ſuper palcas cubâſſe: vtroque parente admirante pueri indolem, & ſine monitore conceptam religionem, ad quam rectè conformandam omnes ipſorum curæ & cogitationes conuerſæ eſſent. Vbi primùm licuit per ætatem, literis & diſciplinis liberalibus diſcendis traditus eſt, ad quas diſcendas ingens ille deſiderium, ingeniũ docile, tenacemq́ue memoriam attulit. Mores ei erant verecundi, modeſti & ingenui, ab omni laſciuia ludisq́ue, quibus pueri delectari ſolent, abhorrentes. Tanta illi grauitas, modeſtia & pudor in ſermone, vultu & actionibus inerat, tanta ad virtutem propẽſio, vt nec iocari nec ridere effuſiùs conſpectus ſit. Atque hinc fiebat, vt multi etiam graues viri in eius amorem & admirationem prouocarentur. Parco & tenui ſanè cibo & ſomno vtebatur: reliquum tempus literis percipiendis impendebatur, & ſi quid ſupereſſet, precibus dabatur. In ea puerili & tenera ætate tam erat erga pauperes miſericors & benignus, vt quicquid bona parentum veuia adipiſci poſſet, id illis elargiretur, facilè daturus omnia, ni præceptorum ſeueritate puer modeſtus & pudibundus vetaretur. Vbi adoleſcentiæ metas attigit, vberioris doctrinæ capeſſendæ cauſa miſſus eſt Gneſnam, qua in vrbe tum ſtudia magis florere videbantur. In illo itinere ingreſſus balneas quaſdam nobilium pagi cuiuſdam, peſſimè ab illis mulctatus eſt, cæſus ad nudum corpus fuſtibus, & cum ignominia inde eiectus, quòd dicerent ſuo iniuſſu balneas ingreſſum ipſos iniuria affeciſſe. Ea verbera optimus adoleſcens tulit patientiſſimè, ita vt in vicino agro defixis in ſaxo quodam, quod hodieq; illic oſtenditur, genibus, veniam à Domino illis, à quibus tam inhumaniter verberatus erat, precaretur. Sed Deus id inultum abire paſſus non eſt, eosq́ue nobiles ac poſteros eorum graui in tibia vlcere puniuit: agerq́ue ille, in quo preces Staniſlaus Deo obtulit, multis ſeculis perpetuò ſterilis permanſit, adeò vt inde Popona Gora, id eſt, mons ſacerdotalis vſq́ue in præſens appelletur.

Adhibetur literis.

Grauitas morũ eius.

Benignitas in pauperes

Patientia.

Cap. 4.

Poſtquàm verò etiam adoleſcentiam ea modeſtia & morum ſanctitate & grauitate, omniumq́ue illecebrarum blandimentorumq́ue corporis contemptione exegit, vt in illa ætate iam ſenum obtineret authoritatem, in ipſo iuuentutis flore ſummo flagrans diſcendi ſtudio, in Gallias proficiſci voluit, quòd multorum ſermone ſcholas illic florentiſſimas didiciſſet. Annuebant eius votis parentes & propinqui, impenſasq́; liberaliter conferebant. Venit igitur Lutetiam Pariſiorum, atque illic in ius Pontificium perdiſcendum incredibili ſedulitate incubuit. Deinde ad Theologiæ ſtudia ſe contulit. Mira erat in verbis eius ſuauitas, in factis comitate condita grauitas conſpiciebatur. Multi certè his animaduerſis in dubitationem adducti ſunt, ex media'ne Polonia, an ex Gallijs ortus eſſet: adeò & literis & optimis moribus præclarè inſtitutus erat. Non minùs enim vitæ & morum integritate, quàm doctrina & eruditione de-

Venit in Gallias.

Coniungit optimos mores cum doctrina.

lecta-

lectabatur: quæ si in vno aliquo pariter coniunctæ sint, non possunt non apud omnes eum facilè celeberrimum efficere. Procùl ille à se abigebat carnis voluptates, animum habens virgineum, serenum atque tranquillum. Sapientia illi inerat supra ætatis mensuram, cui adiunxerat virtutes alias, quas sibi cumprimis familiares effecerat. Contemnebat auaritiam, mundi vanitates, carnis oblectamenta, inanem & fallacē gloriam. Domabat corporis lasciuiam ieiuniorum frigore, & fœminarum vitabat contubernia, angelicam in carne consectans puritatem. Quibus sanè egregijs animi virtutibus id consecutus est, vt permultis bonis & doctis viris non mediocriter charus haberetur. Complures viri graues è schola Parisiensi hortabantur eum, vt vel Pontificij iuris, vel sacræ Theologiæ doctorem se creari pateretur: sed ille modestè recusabat. Cùm esset Parisijs, incessit eum cupido alicuius archioris monasticæ complectendæ religionis, contemnendorumque honorum & dignitatum, quas in patria sibi obuenturas non dubitabat, sed Dominus maioribus eum certaminibus reseruans, id non permisit. Non vult Doctoris titulo ornari.

Septennio Lutetiæ in studijs consumpto, in Poloniam cum instructa bibliotheca reuersus est, & vtroque parente mortuo cùm se locupletem cerneret adire hæreditatem, omnes opes suas in pauperes insigni liberalitate distribuit, vt illis abiectis sarcinis, expeditiùs Domino seruiret. necdum enim omnem monasticæ susciendæ vitæ cogitationem depositerat: sed hærebat animo, quam viuendi rationem potissimùm sectaretur, cùm monastica quidem videretur tutior & tranquillior, sed contrà formidaret absconderę credita sibi à Domino talenta. Ea tempestate Ecclesiæ Cracouiensi præerat Lampertus Zula, qui Aaroni succesterat, nolensque de more pallium à Pontifice maximo petere, id effecerat, vt ea sedes deinceps non Archiepiscopos sed Episcopos haberet. Is vbi comperit Stanislaum fluctuare animo de vitæ instituto suscipiendo, ad se accito persuadet, vt in Clerum se sinat cooptari, creatque eum Cracouiensis ecclesiæ Canonicum, ac deinde etiam author illi est, vt sacerdotio initietur. Quo in statu omnibus sui ordinis hominibus optimis exemplis præluxit. Porrò etiam concionandi munus obiens, in diœcesi Cracouiensi plurimos mortalium in Dei amorem incendit, doctrinam suam vitæ sanctitate & morum integritate mirificè ornans & confirmans. Nulla in eo arrogantia, nulla animi indignantis commotio, nullæ improbæ cupiditates visebantur. Affligebat corpus multa abstinentia, perpetuò in sacrorum lectione codicum versabatur, multus erat in sanctis meditationibus, prolixis vigilijs, alijsque sanctis laboribus & exercitijs pietatis. Et cùm esset tantus vir, semper tamen nesciri appetebat magis, quàm alijs innotescere. Volebat Lampertus Episcopus iam senio confectus eum habere successorem, sed nullo pacto id ei persuadere potuit. Capiebat sanè ex eius vita & doctrina maximam voluptatem, quòd videret suæ electioni euentus respondere, nomenque Staniſlai ob virtutis & eruditionis præstantiam celebre fieri. Multi enim de tota Polonia tam è Clero, quàm ex laicis ad eum aduentabant, in dubijs eum consulentes, & suis consecutis consulere cupientes. Quos ille comiter & benignè acceptos, institutione sua recreabat, idque eò facilius, quòd cum prudentia à natura ipsi insita multam haberet eruditionem coniunctam, tum quoque animum fide excelsum & bonæ spei plenum, ingeniumque perhumanum, bonis operibus semper addictum, omnis simulationis & dissimulationis expers, simplex & apertum. Tandem Zula Episcopus grandiori æuo se sentiens prægrauatum, curam omnem administrandæ diœcesis in eum reiecit: in qua administratione sic ille versatus est, vt omnibus admirationi esset, quòd singulari dexteritate & prudentia per se quæuis negotia discuteret. Cap. 5. Omnia sua dat pauperibus. Fit Canonicus Cracouiensis & sacerdos. Recusat Episcopatum.

Tandem autem Lamperto Zula ex rebus humanis discedente anno Christi millesimo septuagesimoprimo, mensis Nouembris die quinto & vicesimo, omnium suffragijs ei substituendus esse visus est Stanislaus, tametsi ille prolixè rogaret omnes, ne se tanto honore indignum eligerent. Instabant cuncti, & omnium vota in illum tanquam dignissimum conferebantur: resistebat ille diebus non paucis, dicebat suos humeros impares tanto oneri ferendo: eligendum potiùs alium & animi & corporis dotibus instructiorem, cui magistratum tam sublimem, & tam difficili tempore mandarent. Verùm cùm instarent & precibus & lachrymis viri ornatissimi & insignes, tandem ille expugnatus cessit non absque metu & tremore, veritus ne diuinę resisteret voluntati, quæ per tot ora & suffragia ipsi innotescebat. Confirmatus eri- Cap. 6. Modestia singularis. Consentit tandem initus in Episcopatum.

am est ab Alexandro II. Pontifice Maximo, Boleslao rege, Clero quoque & populo id petente: eiusdemque Pontificis iussu episcopus consecratus est.

Cap. 7.

Factus autem Episcopus, non solùm nihil de humilitate superiori remisit, sed vitam omnesque actiones suas arctiori custodia & castigatione, arctioribus quoque

Episcopis vt viuendum.

continentiæ vinculis constrinxit. Sciebat enim ijs, qui Episcopi functionem susciperent, necessariò id incumbere, vt vitam viuant Apostolicam, & quæ ipsorum quoque monachorum professionem superet: ridiculumque immò & pernicioſum existimabat eorum nolle imitari mores, quorum sis dignitate ornatus. Induit tunc corpus suum cilicio, vsurus eo vsque ad mortem: vt carne afflicta & macerata, spiritus fieret robustior, & grex ipsi commendatus plus instrueretur exemplis quàm verbis. Nihil sibi præclarius & præstabilius ducebat, quàm per omnem vitam in Saluatoris insistere vestigijs. Libenter iuuabat viros bonos consilio & auxilio, animum à terrenis abstractum cupiditatibus, ad superna magno studio erigebat. Ad præstandas eleemosynas tam erat promptus & profusus, vt ædes illius egenis & ægris plena viderentur. Denique sic se omnibus præditum virtutibus exhibebat, vt omnium perfectionem adeptus censeri posset. Parochias diœcesis suæ non per alios, sed per seipsum quotannis visitabat, accuratè in sacerdotum, ministrorum & plebis facta inquirens, vitia & deformatos mores sedulè corrigens & castigans, in eam curam vel maximè intentus, ne sacerdotio initiati fœminarum contubernijs fœdarentur, sed vitam viuerent puram & religiosam, quæ alijs exemplo esset. Nouerat enim Deum facilè conciliari posse peccanti populo, si pro peccatis eius sacrificia offerentium grata illi esset vita. Vulgares & plebeios homines assiduis exhortationibus bonisque exemplis ad fidem conseruandam, virtutesque & bonos mores consectandos incitabat. Magnam suis sermonibus cautionem adhibebat, vt nihil in eis

Liberalitas eius.

Cautio in verbis.

futile, nihil non plenum vel non dignum summæ honestatis viro appareret. Studebat prodesse quamplurimis, tam se benignum & humanum erga singulos exhibens, vt omnium communis parens videretur. Si quid otij superesset à publicis priuatisque negotijs, id omne aut in precibus, aut in sacra lectione conterebatur. In consulendo, iudicando, decernendo animus illi ab omni ambitione, cupiditate, liuore vacuus & liber erat. Familiaris inprimis & præcipua ei cura inerat, oppressorum, infirmorum & calamitosorum causas tuendas suscipere. Vestes habebat simplices & neglectas, ab omni fastu & nitore alienas, & quæ apud rudes & ignaros tantummodò contemptum excluderent. Porrò ad beati Syluestri Romani Pontificis morem se accommodans, omnium viduarum suæ diœcesis habebat conscripta nomina, ijsque & alijs inopia pressis pro facultatum ratione liberaliter subueniebat: con-

Ministrat ipse ad mensam pauperibus.

statque illum sæpè eis ad mensam sedentibus, excluſa famulorum opera, suis manibus cibum & potum apposuisse, nouis vestibus texisse, panem fregisse, ollas & pocula abluisse, non raro lauisse pedes. Episcopatûs sui prouentus in pauperum & viduarum solatia conferebat, simul etiam viduarum pudori consulens, quòd sciret pleraſq; inopia malle affligi, quàm publicè emendicando stipem pudefieri. Denique omnium suæ diœcesis hominum saluti studiosè inuigilabat, semper secum cõmemorans, ampliſſimæ dignitatis & longè lateque parentis diœcesis administratæ rationem exactiſſimam apud æquiſſimum iudicem se quandoque redditurũ. Adeò autem ferebatur mentis contemplatione in Deum, vt curarum secularium onere handquaquàm deprimeretur, à terrenorum omnium contagione liber. Fama virtutum & sanctitatis eius non solùm Poloniã, sed etiam vicinas regiones gratiſſimo odore complebat, tantusque ei & à proceribus & plebeis habebatur honor, quantus ante illum vix vlli habitus est. Ad condonandas iniurias, itemque tolerandas promptiſſimus erat. Inuitatus aliquando fuit à quodam nobili, vt ecclesiã in eius pago consecraret. Venit eò vir sanctus, sed eccé ab eodem viro, ius hospitij violare non formidante, per summam iniuriã expellitur, quidã eius familiares crudeliter verberantur. At ille tanquam

Patientiſſimè tolerat grauem iniuriam.

nihil perpessus mali, mira alacritate in Pustiniam vicum se recipit, atque illic primas noctis tenebras in fame, alteras in precibus cum sacerdotibus & familiaribus suis in prato vicino exigit, talemque vicè iniurijs illis reddit: Domine, inquit, quando non sinor loco, ad quem euocatus eram, destinatam impartiri benedictionem, tu huic, in quo consisto, benedicas obsecro. Ab eo tempore vsque in presens locus ille sancti prati nomen obtinet. Postridiè autem venienti ad eum nobili illi, & culpam suam ex animo confitenti, libentiſſimè ignouit, abijtque cum illo, & templum consecrauit, beneficio

neficio maleficia compensans, sciens Episcopi functionem id repoſcere, vt libẽs ignoſcat. Locus verò ille, ad quem ſe recepit vir ſanctus, ab hoc nobili reiectus, multis claruit miraculis ad inuocationem nominis eius. Idem autem noſtra ætate maiori veneratione frequentari cœpit, poſtquàm ibi conditum templum eſt, Sbignei Cardinalis & Epiſcopi Cracouienſis permiſſu, ad quod in vtroque ſancti viri feſto plurima ſolet multitudo confluere, varia martyris beneficia experta. Miracula multa diuinitùs fiunt.

Eum verò in modum, vt iam diximus, ſeſe comparante Staniſlao, & tum doctrina, tum vitæ ſanctimonia omnibus præluente, veteribus quoque fundis Eccleſiæ ſuæ nouos per coëmptionem adijciente, denique in ſumma tranquillitate munus ſuum exercente, non tulit ille ſerpens & hoſtis antiquus pacem eccleſiaſticam lætis creſcere ſucceſſibus, & ſancti Præſulis virtutes & ſtudia abſque liuore florere. Ea tempeſtate apud Polonos ad regni gubernacula ſedebat Boleſlaus, eius nominis ſecundus, ſed quartus rex ab eo tempore, quo Othonis III. Imperatoris beneficio Polonia reges accepit. Qui ſanè multis rebus præclarè geſtis, militari quoque gloria inſignis erat: Pannonicos enim & Ruſſos, vicinos populos aliquot prælijs fuderat. Pannonicos duces Geiſam, Ladiſlaum & Lampertum propinquos ſuos in regnum reduxerat, & cum Salomone rege in gratiam redegerat, monaſterium ordinis S. Benedicti in Mogilno diœceſis Gneſnenſis fundauerat, egregieque locupletârat: tantaque liberalitate præditus erat, vt ea in parte nullus ei aut regum aut principum Poloniæ comparari poſſet. Erat corpore agili, vafro ingenio, laboris vltrà quàm credi poſſit patiens, cibo & potu moderatus, frigoris atque inediæ tolerantiſſimus, erga calamitoſos & peregrinos benignus & humanus, rara quadam grauitate & magnanimitate præditus, comis & facilis erga eos, qui eum adire vellent. Sed hæc illius bona præter cætera vitia obſcurabat crudelitas & tyrannis, & in venerem effrenata propenſio. Cap. 8. Polonia fit regnum beneficio Othonis III.

Iam ſextum in Epiſcopatu agebat annum Staniſlaus, & is, quem diximus, Boleſlaus rex, ſucceſſuum felicitate elatus, ad explendas libidines ſuas mira intemperantia præceps ferebatur. Nam ſua non contentus vxore, virgines & matronas ingenuas conſtuprabat, primò quidem clàm, quòd nondum planè perfricuiſſet frontem, ſed poſteà malæ conſuetudinis preſſus mole, ſemper in deteriora prolabebatur. Offendit ea res procerum animos, nec tamen quiſquam facilè auſus erat obiurgare regem, ne aut ſua amitterent, aut etiam cruciatibus ſubijcerentur. Solus Staniſlaus nihil quicquam reformidans, primùm ſecretò adit regem, omnibus excluſis arbitris proponit ei, in quantam ſit prolapſus turpitudinem, qui de illo paſſim iactentur ſermones, quæ illi dira omnes imprecentur: orat vt effrenatam coërceat libidinem, vt contentùs coniuge, ab alijs abſtineat: ſin ſecùs agat, ſe Deum pariter & homines infenſos habiturum, magnam & ſibi & regno ſuo ignominiam allaturum, res priùs benè geſtas dedecoraturum ait: oſtendit etiam, quantam non animæ tantùm, ſed etiam corpori perniciem afferat vitium illud; cui adeò deditus ſit, quantam malorum aliorum caterua ſecum trahat, quàm ſeuerè diuinitùs puniatur: eaque exemplis à temporibus legis & gratiæ petitis confirmat. Rex etſi non mediocriter incandeſceret, at tamen ſciens Staniſlaum multa virtute illuſtrem, iuſtitiæque præcipuum cultorem, nec vllis ceſſurum minis vel terroribus, interim cõpreſſit ſeſe, facinorique ſuo caluas quaſdam excuſationes prætexens, placidè Epiſcopo reſpondit, animi furorem diſſimulans. At vir ſanctus ea omnia, quibus ille purgare ſe voluit, ea verborum lenitate confutauit, vt ſi rex animum vellet adhibere, ſalutem illi conciliare poſſent. Cap. 9. Boleſlai regis Poloniæ intẽperãtia & libido. Reprehenditur à Staniſlao.

Verùm poſtquàm ab eo Staniſlaus receſſit, citò redibat ad ingenium & priſtinos mores, facileque voluptas excludebat, ſi quam ex eius verbis ſenſiſſet animi compunctionem. Plerunque etiam ſtomachabundus ſecum volutabat, quòd vnus Staniſlaus, cæteris intra ſilentium ſe tenentibus, ipſum obiurgare auſus eſſet, non habita vlla maieſtatis regiæ ratione, cui putaret plus aliquid licere quàm cæteris. Atque hinc etiam apud aulicos & corporis ſui cuſtodes conquerebatur, qui peſtifera adulatione eius commotioni maiores adhibebant faces, quam lenire potiùs oportuit. Ita & in Staniſlaum creſcebat animo conceptus furor, & in fœdas libidines effrenatiùs proruebat, poſthabita ſalute & exiſtimatione ſua. Erat tum Meciſlai nobilis viri in Siradienſi regione vxor Chriſtina, rara formæ elegantia, blandis moribus, ſuaui facundia, quibus non pauci ad eius amorem incitabantur. Id vbi rex Boleſlaus comperit, magno eam videndi deſiderio inflammatus eſt. Itaque contulit ſe ad eam, viſaque Cap. 10. Moleſtè fert eam reprehenſionẽ

eius pulchritudine & affabilitate, captus & irretitus est. Vt verò eius possit expugnare pudicitiam, primùm ampliſſima ei munera pollicetur, deinde etiam minas intentat, sed nihil tamen efficit, quandoquidem maritus eius non ignarus quid rex moliretur, eius seruando pudori ſummam adhibebat curam & ſolicitudinem. Tandem rex non ferens feruentis cupiditatis impetum, ad vim inferendam ſe comparat, miſſáque militum manu, adduci ſibi vel inuitam iubet, fruſtrà reclamante atque rei indignitatem queritante marito. Rapitur fœmina nobilis, adducitur ad regem, ſit eius concubina, atque etiam prolem ex ea ſuſtollit. Sed non dormitat vltio cæleſtis: quicunque ex hoc adulterino concubitu nati ſunt, quos rex agrorum & villarum poſſeſſionibus ditare voluit, cùm ad virilem peruenisſent ætatem, primùm membrorum tremore, & torti naſi deformitate, inde accedente ſenio, etiam amentia plexi ſunt. Eadem quoque paſſi ſunt quaſi hæreditaria quadam ſucceſſione, quotquot hanc ſtirpem aliqua ex parte attigiſſent, idque ſanè vſque ad hanc noſtram ætatem ita perſeuerat: vt meritò extimeſcenda ſit diuinæ iuſtitiæ animaduerſio, quæ non ſolùm in poſteros eius ſtirpis, ſed etiam in ſecula ſeſe extendit. Nec dici poteſt non punitum Boleſlaum, quòd non ſubita ſeueritate plexus eſt, quando dilatione ſupplicij aucta eſt eius iniquitas, quæ cumulatiori poſteà vindicta percelleretur.

Rapit nobilis viri vxorem Chriſtinam.

Vltio diuina.

Cap. 11. Mouit autem etiam proceres omnes Poloniæ facinus regis, quòd nobilis viri coniuge tam impudenter ad ſuas libidines explendas abuteretur, ſed eius preſſi metu tyrannidis, nec muſſitare audebant, tametſi & ſibi metuerent, ne quandoque ſimilia in ipſorum coniuges rex attentaret. Archiepiſcopum tum Gneſnenſis eccleſiæ agebat Petrus, qui Stephano ſuffectus fuerat, vir ſacris eruditus literis, & vita atque conuerſatione ſpectabilis, quique pacis tempore non inidoneus videretur gubernator, ſed ingruente tempeſtate parum animi habiturus. Monebant eum ſæpè & proceres & plerique è Clero, diuino permoti zelo, vt pro ſuæ ſedis primaria authoritate primus quoque ipſe regem reprehenderet, nec ſineret alienos toros alterius libidine pollui: ſed cunctatorem ille potiùs quàm reprehenſorem tantæ nequitiæ ſe exhibuit. Præerat verò etiam tunc Vuratiſlauienſi eccleſiæ alter Petrus, cui familiarius adeſſe ſolebat Boleſlaus, regebat Poſnanienſem Thomas, Vuladiſlauienſem Hunoldus, Plocenſem Lupus, Chelmenſem Martinus, Lubuſſenſem, Laurentius, Caminenſem Stephanus. Ij omnes licèt rogati vt regem ſui officij admonerent, non magis ſtrenuos quàm Petrus metropolitanus ſe præbuerunt, ſuæ pelli ob regis ſæuitiam metuentes. Ita ſolus Staniſlaus idoneus maximè viſus eſt, cui id negotij demandaretur.

Petrus Gneſnenſ Archiepiſcopus.

Cap. 12. Is itaque, cùm priùs multis precibus vſus eſſet apud præpotentem Deum, denuò intrepidus adit regem, adiunctis ſibi quibuſdam vtriuſque ordinis viris, obijcit ei quòd ad priores libidines etiam alienæ vxoris raptum adiecerit, hortatur vt eam ſuo marito reſtituat, ſeſeque deinceps corrigat: futurum alioquì, vt excommunicationis fulmine ab ipſo percellatur. Tum verò rex, quanuis modeſtè eſſet admonitus, nihil ſedatè aut modeſtè reſpondit, ſed furenti perſimilis, in virum Dei atrociter inuectus eſt, ait eum humili ortum genere, pontificis munere indignum, dignum verò, qui ob ſuam temeritatem eo primatus, porcis paſcendis adhibeatur, donec diſcerer, quæ reuerentia regi præſtanda ſit. Sed Staniſlaus eiuſmodi contumelijs nihil motus, perſtabat in admonendo rege: Scio, inquit inter alia, dignitatem regiam & ſubditis tuis & mihi quoque colendam, nec puto me quicquam hac in parte omiſiſſe, quod eſſet officij mei: Verùm & illud non ignoro dignitatem Apoſtolicam, qua egò præditus ſum, poteſtate regia multis gradibus ſuperiorem. Diuina id ordinatione conſtitutum eſt, vt reges & principes & quantumlibet ſublimes perſonæ Epiſcoporum legibus pareant, etiamſi illi humili loco orti ſint. Tu quidem, ſi Deum metuis, ſi conditionem regiam attendis, ſi homines vereris, ſi qua ſalutis tuæ moueris cura, permultum te mihi debere fateberis, quòd ea dixerim tibi, quæ & ſaluti & honori tuo ſint planè conducibilia, quæ ſi audire velis, diuturnius imperium, obſequentiores ſubditos, placatiorem Deum, ſecundiores ſucceſſus, feliciorem à vita hac migrationem tibi conciliatura ſint. Etſi autem à cæteris Staniſlai oratio non ſolùm libentibus & gratulantibus animis, ſed etiam vocis applauſu excepta eſſet, eiusque prudentiam complures admirarentur, regis tamen animum libidine occupatum nihil mouerunt: ſed cùm illius ſancti viri tam ſapienter eum incantantis voces ampliùs ferre non

Secùdò corripitur rex à Staniſlao.

Epiſcopi dignitas regiâ antecellit.

non posset, à thalamo, apud quem residebat, præcipiti actus odio & rancore exilijt, grauiter & immaniter se à Stanislao læsum vociferans, & cum iuiciurando protestans se modis omnibus suas iniurias vindicaturū. Id quidam sancti antistitis æmuli animaduertentes, suam in illum maleuolentiam declarare cœperunt. Rex indignissimè ferre Stanislai obiurgationem.

Cùm enim rex communicato cum proceribus quibusdam & aulicis consilio, vlciscendi modum inquireret, nec vlla via rationi & iustitiæ consentanea appareret, quòd ea esset vitæ & morum innocentia & integritate Stanislaus, vt nullum ei crimen posset obijci: ad calumnias se conuertit. Emerat vir beatus pagum Petrauinum in tractu Lublinensi à * Petro quodam equite, vnico eius pagi hærede, atque eum ecclesiæ Cracouiensi adiunxerat, integrè eius precio persoluto, & certis quoque testibus adhibitis, ne quisquam inficiari posset: iamque in eius pagi possessionem à rege missus fuerat, & triennio propè absque cuiusquam infestatione illum possedisse constabat. Sed cùm post eam emptionem non diù superuixisset Petrus ille, Episcopus non satis sibi cauerat actorum publicorum instrumentis. Id vbi comperit rex, nepotes Petri, Iacobum, Petrum & Suliflaum, ad quos ille pagus iure hæreditario deuolutus esset, ni illum Petrus vendidisset, in sanctum virum immittit, suam illis opem pollicetur, si de interuersa hæreditate sua illum apud se deferant & in ius vocent: facilè se minis absterriturum dicit testes, quorum fide maximè niteba-tur Stanislaus, ne ausint pro illo dicere testimonium. Hac illi spe animati, & præda illecti, negotium faceſſunt viro Dei, eique apud regem litem intentant prorsus iniustam. Cap. 13. * Petrico

Per calumniam nititur eum excludere à pagi possessione.

Appetebat tum iudicij generalis dies, quod Poloni colloquium vocant, ad quem diem iussus est adesse Stanislaus, & causam suam aduersùs Petri nepotes tueri. Eius colloquij tanta olim fuit authoritas, vt ab eius sententia, etiam iniusta, nulli prouocare liceret. Fiebat autem in pratis atque sub papilionibus, non intra vrbes: solusque princeps ei præsidebat, solus litigantium decidebat causas: qui tamen mos posteà abolitus est apud Polonos. Ad eiusmodi ergo colloquium citatus Stanislaus Episcopus, omnis doli expers, eò se contulit, quòd locus non procùl à pago Petrauino abesset. Putabat se haud difficulter probaturum bona fide se soluisse precium, quandoquidem testes promiserant, se ei non defuturos. Iudicio rex ipse Boleslaus præsidebat, vt tum erat more receptum. Primo autem loco causa Stanislai ventilata est. Accusant aduersarij, quòd præter ius in eorum hæreditatem inuaserit: Stanislaus respondet, se optimo iure eam sibi vendicare, pecunia numerata Petro illorum patruo. Negant id illi: Promittit vir Dei se testes producturum: nec id recusatur, sed eccè cùm est ab illis dicendum testimonium, præformidine obmutescunt, sanctumque virum, ne malè à rege mulctentur, destituunt. Iam dies ad occasum vergebat, & Episcopi res in periculo versabatur. Lætabatur rex, lætabantur aduersarij, qui opimam prædam iam spe deuorauerant. Anxius interim vir Dei, tacitus orabat Deum, multa fiducia illi innitens. Tandem eius instinctu animatus, coram rege & toto illo conuentu promittit se post triduum testem veritatis producturum ipsum Petrum, licèt iam triennio vita functum: quæ res miraculi & stuporis plena, apud posteros ob credentium imbecillitatem plus admirationis fortasse, quàm fidei habitura est. Ijs verò auditis, primò quidem stupent omnes, sed posteà rei, vt ipsi putabant, impossibilitate meliùs pensata, in risum verluntur, sibilis & sannis excipiunt virum Dei, tanquam parū mentis suæ compotem: quanquàm non deeramt homines cordati & religiosi, qui sentirent Stanislaum Episcopum, cuius tanta esset vitæ grauitas, nec fallere, nec leuiter quicquam affirmare consueuisse, nec tanta constantia rem incredibilem promissurum fuisse, nisi etiam præstare posset. Tandem à Boleslao rege, nihil minùs quàm Petri excitationem suspicante, triduanæ ei inducię dantur, quas petierat. Cap. 14. Accusatur Stanislaus. Deseritur à testibus. Irrideturà multis.

Itaque sanctus vir cum clericis & paucis laicis in Petrauinum pagum, qui ab eo loco centum plùs minùs passibus aberat, discedit, triduanum omnibus suis indicit ieiunium, veste cilicina se induit, coram altari se prosternens, cum multis lachrymis continenter Dei implorat opem. Vbi sponsionis illuxit dies, re diuina ex more peracta, accedit ad sepulcrum Petri, à quo pagum emerat, multis eum è Clero & populo, ita vt in processionibus fit, antecedentibus, pontificali veste indutus. Iubet à sepulcro remoueri humum vsque ad cadauer putrefactum, & ferè iam in puluerem redactum: submittit se in genua, & cum fiducia ad Deum erecto animo, prolixè illum cum lachrymis deprecatur. Absoluta prece, contingit Petri ca- Cap. 15.

Insigni miraculo excitat iampridem vita functum.

dauer, iubetque illum in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti surgere à mortuis, & dicere testimonium veritati, à filijs hominum prostitutæ & desertæ. Confestim reuiuiscit homo, & integro corpore prodit è monumento, tanquam à suaui excitatus somno. Eius verò apprehensa manu, omnibus rei nouitate valdè attonitis, & ingenti clamore diuinum miraculum collaudantibus, ad conuentum in regis præsentiam illum adducit, chlamyde circundatum. Non tamen credebat rex Petrum illum esse rediuiuum, cùm id illi equites, qui adfuerant eius excitationi, referrent, donec suis eum oculis conspiceret. Magnus ibi fiebat hominum concursus, Petrum certatim intueri cupientium. At sanctus Stanislaus stans coram rege, En, inquit, Boleslaë rex, hunc ego testem adduco venditionis & emptionis, persoluti quoque precij, quod ille pro pago suo exegit. Tacebat aliquandiù rex & proceres eius, tam insigni miraculo adeò eos comprimente, vt nemo vel mutire contrà auderet. Tum verò Petrus ille in vitam restitutus, sic compellauit regem: Ego ad preces beati Stanislai iussus à Deo redire ad vos, ad tuum hîc tribunal, rex, assisto testis & euictor, palamque confirmo me pagum Petrauinum vendidisse Stanislao Episcopo & ecclesiæ eius, accepisse ab illo argentum, de quo inter nos conuenerat, porrò nepotes istos meos nihil in eo iuris sibi posse vendicare, sed Stanislao ab illis malo dolo calumniam adhiberi. Mox conuersus ad nepotes suos & testes illos, qui Stanislao adesse noluerunt, Quis, inquit, vos huc furor adegit, vt alij calumniando, alij veritatem celando tanto vos scelere obstringeretis? quod nisi digna pœnitentia dilutum fuerit, & in præsenti & in futura vita Deus grauissimè vlturus est. Obmutescebant illi, & circunstantes mussitare cœperunt, indigné ferentes iniuriam sancto Episcopo irrogatam, illos verò dignos asserentes, qui calumniæ pœnas darent. Rex autem, quanuis non absque multo animi felle & molestia, pagum adiudicauit Stanislao, tam euidenti miraculo, & ipsius rei certissima, cuius ipse conscius erat, veritate compulsus. Cùm verò multi ei olim magis familiares multas Petro excitato proponerent de variis rebus quæstiones, parco & castigato respondit sermone, nec nisi permissu beati Stanislai, cuius iniussu aiebat sibi fas non esse quicquam referre.

Defunctus reduiuius reddit ei testimonium.

Obtinet litem.

Cap. 16.

His ita gestis, beatus Episcopus ad pagum Petrauinum abijt cum Petro, penè omnibus eos sequentibus, qui in illo conuentu fuêre. Vbi autem ad sepulcrum eius redijt, sic ait ad Petrum: Vis ne Petre, vt gratitudinis ergò petam à Domino, vt liceat tibi nobiscum ad annos aliquot in terris commorari? Respondit Petrus: Ego, pater sancte, nolim in hac permanere vita, quam ego rectiùs mortem appellandam sentio: sed illam peto verè beatam, in qua videtur præsens Dei vultus. Nam tametsi iusto Dei iudicio hactenùs Purgatorij pœnas perpessus sum, at tamen spero me breuì ad superos commigraturum. Tu, quæso, mi pater, ora pro me vt id citò fiat, aut si iustitia non permittit, aliquid de supplicij tempore diminuatur. Promisit Stanislaus se curaturum quod petebat, & ille rediens in sepulcrum, animam rursus expirauit, Stanislao cum Clero & populo, ita vt Catholica habet traditio, eum psalmis & orationibus Domino obnixè commendante, & sepulcrum humo implente.

Purgatorium.

Iterùm moritur defunctus post dictum testimonium.

Cap. 17.

Huius tam illustris & præclari miraculi fama, non solùm apud Polonos, sed etiam in vicinis regionibus celeberrimum Stanislai nomen & existimationem mirè auxit, ita vt planè Apostolici viri loco haberetur. Ipse etiam regis furor nonnihil conquieuit: sed cùm posteà feliciter aduersùs Russos bella gessisset, & apud Russiæ metropolim Kiouiam, omnium rerum copia affluentem cum exercitu hæreret, in fœdissimas cum suis militibus libidines prolapsus est. Cùm enim ab externis vacarent prælijs, in voluptates & vitia effusi, scortationibus, comessationibus, vnguentis & balneis vacabant, Russorum, quos domuerant, sese flagitijs contaminantes. Id vbi in Poloniam ad eorum coniuges, filias & sorores allatum est, dictumque Polonorum proceres & equites Russiæ fœminarum amoribus deditos, & implicatos, omni abiecto pudore, illæ quoque alijs se prostituere non dubitârunt, & tanquam coniuges redituri non essent, illis nubere ausæ sunt, atque in eos maritorum ornamenta & opes transferre. Non latuit ea res exercitum: petunt à rege copiam domum reuertendi, sed cùm assentiri nollet, maxima pars deserto rege abscessit. Id verò indignissimè ferens Boleslaus, relicta Russia, ad sua redit, & seueriter in eos, qui discesserant, animaduertit, singulari etiam crudelitate in eorum coniuges

Crudelitas Boleslai regis.

sæuiens,

fæuiens, pro infantibus ex adulterio natis ad vbera earum admotis catellis. Denique in suos quàm in hostes truculentiorem se præbuit. Accedebant multa alia fœda & abominanda turpissimarum libidinum exempla, quibus rex ille etiam alios ad consimilia perpetranda incitabat.

Sentiens ergo beatus Stanislaus, quando Archiepiscopus Gnesnensis & cæteri antistites ad ea regis flagitia castiganda accedere non auderent, sibi minimè ea ferenda esse, coërcendamque petulantiam & crudelitatem regis, omnibus iam ordinibus intusi, diuites opprimentis, pauperes conculcantis, nobiles è suo gradu deijcientis, subditos non ferendis exactionibus & cædibus diuexantis, multaque alia planè tyrannica designantis. Hæc enim ab illis, quos rex affligebat, sæpè ad illum perferebantur. Itaque solus iterùm se confert ad regem (nemo enim se illi socium ad illum reprehendendum adiungere ausus erat) blandè primùm eum admonet officij sui, inde modesta obiurgatione nimiam eius peccandi licentiam castigat, sperans animum regium hac via meliùs posse sanari. Primùm rex purgare sese, & quædam crudelitatis exempla tueri cœpit: sed Stanislao eam excusationem non admittente, grauissimè commotus, multa in sanctum virum maledicta & conuicia iactauit, nequiorem etiam se exhibiturus, si non vir Dei incredibili lenitate & patientia ea omnia excepisset, planeque retudisset, sæpè illius furori & liuori cedens, vt sua humilitate & modestia regiæ acerbitati faciliùs mederetur. At verò eò iam vsque impietas, crudelitas & nefandarum libidinum effrenis turpitudo progressa erat, vt rex seipso semper deterior fieret, nec vllis vel precibus, vel blandis adhortationibus, vel seueris & acribus increpationibus ad sanitatem se reduci pateretur. Cap. 18. Tertiò castigat regē Stanislaus.

Tum verò iustitiæ zelo egregiè inflammatus Stanislaus, omni formidine prosus calcata, ad regem reuertitur, multa procerum & militum stipatum caterua, prolixa oratione eius animum flectere nititur ad resipiscentiam, promittit Dei amplissima, si se corrigat, beneficia: minatur & temporarias & æternas pœnas, si pergat esse pertinax & obstinatus. Sed laterem lauabat vir sanctissimus, cùm & rex & quidam proceres eius atque equites in deteriora propensi essent, in suam & regni perniciem. Immò verò rex optimi præsulis sanissima oratione etiam efferatior effectus, omnem animi medicinam, praua scelerum consuetudine dementatus respuebat, & in ipsum medicum maiori iræ impotentia excandescebat, ita vt etiam cædem ei minaretur, ni deinceps ab eiusmodi reprehensione abstineret, multa interim contumeliosè in eum & petulanter euomens. Sed Stanislaus ijs contumelijs & maledictis etiam constantior redebatur, acriusque insistens, hortabatur furibundum regem, vt posita animi feritate, ageret ob admissa facinora pœnitentiam, & gehennæ vltrices flammas lachrymis extingueret. Mirabantur interim illi, qui aderant, alacritatem & constantiam vultus & sermonum in viro Dei: nec deerant, qui taciti gratularentur existere inter episcopos Poloniæ Stanislaum, qui regi impio in faciem resistere non vereretur, pugnaretque pro iustitia & republica, & omnibus præter ius fasque afflictis se portum exhiberet. At Boleslaus rex sui manebat similis, omni saxo durior. Id verò plus satis expertus iam vir sanctus, ait se deinceps non admonitionibus vsurum apud illum, sed fulmen ecclesiasticum in pertinacem vibraturum. Quod sanè vsqueadeò indignè tulit rex, vt cum fremitu quodam & indignis verborum iniurijs repentinum ei interitum minaretur, ni desisteret. Sed ille vir Dei, qui iampridem magno flagraret obeundi martyrij desiderio, nihil penitùs eius permotus minis, sed eas potiùs irridens, Vtinam, inquit, tam mihi merear propitium habere Deum, vt licèt indignus ei corpus meum sacrificium offerre possim. Etsi autem magna in eum cernebatur regis indignatio, non tamen ausus fuit quisquam ex satellitibus eius vel verbo vno illum offendere: immò verò non deerant ex proceribus & consiliarijs nonnulli, qui recedente Stanislao, admonerent & obsecrarent regem, vt sancti viri reprehensionem haud secùs atque è cælo transmissam in pectus animumque demitteret, prospiceretque & sibi & regno suo. Plus autem apud regem valuerunt malignorum quorundam suggestiones, qui furibundum regem magis etiam in beatum antistitem incitabant. Cap. 19. Rex minatur eædem Stanislao, minas contemnenti. Flagrat vir Dei martyrij desiderio

Deliberāte post hęc beato Stanislao, quo ordine aduersùs regē procederet, quidam è Clero Cracouiēsi eū obsecrārūt, vt regis furorē & tyrannidē declinaret, remissa seueriori reprehensione, parceret sibi, populo suo ipsius nece miserè orbādo cōsuleret, regem leniendū potiùs ꝙ exacerbandum statueret. Sed his ille verbis, martyrij sitientissimus, magis etiām accendebatur ad procurādam regis salutē, & Polonicæ gentis liber- Cap. 20.

Contemnit mortem & pericula.

tatem tuendam. Tantus illi iustitiæ amor, tantum iniquitatis odium inerat, vt periculi omnis facilè obliuiscereturur. Orabat iugiter Deum, vt se dignum redderet, qui pro ipsius honore sanguinem profunderet: hinc illi frequens cum viris ecclesiasticis sermo, hæc ei perpetua meditatio. Aiebat ecclesiæ & plebis Polonicę libertatem non nisi suo sanguine & nece vindicatum iri: addebat etiam vitam suam omnibus ceu speculum propositam esse, nec sine graui multorum offensione & scandalo posse se officium deserere, & regis tam iustam & necessariam castigationem remittere. Mercenarij id esse & proditoris, non pastoris: nec se Dei euasurum iudicium, si se aduersùs tyrannidem regis murum non opponat pro commissa sibi plebe. Inde ad obsecrandum pro rege Dominum se conferens, nonnunquàm integras noctes precibus, lachrymis & suspirijs impendit, imitans sanctum Samuelem, pro Saule à Deo proiecto multa instantia deprecantem: sæpè sanctissimum obtulit sacrificium pro illius conuersione, & vt regni Polonici ruinam impendentem auerteret: quantoque regem sensit insolescere magis atque sæuire, tanto maiori contentione pro illo rogabat Dominum, ab oculis suis lachrymarum imbres profundens: crebrò ad imaginem Crucifixi attollebat oculos, orans vt afflictorum miserijs permoueretur, nec regis vlcisceretur flagitia. Ad preces & lachrymas addebat ieiunia & zonam cilicinam, quibus corpus affligebat: vitabat etiam congressus regis & ei fauentium, si fortè possent vlla ratione in viam reduci. Sed cùm nullum rex neque suorum oppressionibus, neque execrandis libidinibus finem impositurus videretur, non sibi vltrà cunctandum censuit Episcopus, nec semper lenitate & mansuetudine in contumacem & obstinatum vtendum. Itaque ab Ecclesiæ corpore illum separauit & præcidit, mandatque subditis suis, vt ab eo, ceu excommunicato, se se abiungant: regemque ipsum à templi ingressu excludit. Ea res cùm soleat medicinæ faciendæ causa id genus deploratis hominibus adhiberi, crudeli & libidinoso regi adeò furorem auxit, vt planè deliberârit crudelissimo supplicij genere è medio tollere sanctissimum Episcopum. Multas proinde ei struxit insidias, sed Deo benè illum iuuante, eas omnes euasit, & tum minas illius sæpè ipsi denunciatas, tum ecclesiasticorum virorum persuasiones, aliorumque blandimenta ipsum vt fugæ se mandaret, aut regis irati animum sibi conciliaret hortantium, magno animo neglexit, atque ex ipsis aduersis rebus præsentibusque periculis maiores accepit vires, sciens tanto auctiorem sibi in cælis repositam gloriam & beatitudinem, quanto esset hîc acriùs & infestiùs oppugnatus: nec mediocrem animo concipiens voluptatem, quòd videret oblatam sibi occasionem pro iustitiæ & oppressæ plebis defensione martyrium obeundi. Nec eius constantiam minuit, quòd se hac in causa ab omnibus destitutum animaduerteret.

1. Reg. 15. Orat multũ pro rege. Plectit eum anathemate. Ex periculis fit constantior.

Cap. 23. Regis contumacia.

Augebat verò regis impietatem, quòd etiam anathemate percussus à sancto viro, nihilo minùs impudenter se diuinis ingerebat officijs, Stanislao eius cæcitatem valdè miserante & plangente, & Domino iugès pro illo preces offerente. Et iam palàm in odium & contemptum Stanislai singularem quandam turpitudinem suam, quam humanæ aures ferre non sustineant, in omnium oculos ingerebat, non contentus infando & nimis execrando flagitio priuatim sese contaminare, nisi id etiam publicitùs ostentaret. Non illum pudor à turpitudine, non metus à periculo, non ratio vlla ab amentia reuocabat. Vidit hoc & indoluit Stanislaus, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundùm iudicium legis Apostoliçæ, nec zelus illius tantã nequitiam dissimulare potuit. Iussit igitur, vt quoties rex ausus esset in templum ingredi, diuina officia cessarent: & iumento, quo ille impurus abutebatur, ornatum omnem suis manibus ipse detraxit & decerpsit, naresque & aures amputauit. Non deerant, qui id temeritati adscriberẽt, non zelo religionis, aut prudentię, egregiamq; sancti viri virtutem insolentiam interpretarentur, simul etiam illum culparent, quòd incitatum in se regis animũ, magis etiã in suam perniciem inflammaret. At qui sano erant animi iudicio, Episcopo & Christiano homine dignũ pectus in eo admirabãtur & extollebant, ꝙ omnibus posthabitis periculis, nefariã regis libidinẽ palam comprimere & coërcere nõ dubitaret, hocipso satis declarans, nihil charitate imperiosius. Inde verò vsque adeò incensus est furor regis aduersùs hominem Dei, vt quamprimùm illũ trucidare conatus sit, cùm interim non tam sua voluntate, quàm amicorum & ecclesiasticorum virorum studio seruatus ille, cedens regis insaniæ, in abdita se loca reciperet. Sed rex noctes atque dies totus in eo versabatur, vt illum enecaret: nec deerant aulicorum fomenta, regi suo assentantium, cùm tamen eiusmodi adulationes non paulò pernicio-

Rex ei certam machinatur necẽ.

cioſiùs, quàm hoſtilis rabies, principum opes & animos euertant. Impellebat miſeros ſpes alicuius obtinendi magiſtratûs, & regij fauoris conciliandi, tum etiam ſanctiſſimi prælulis odium: quanquàm etiam aderant illi conſultores fideles, licèt pauci, qui eum à cæde ſancti viri auertere niterẽtur, obſecrarentque ne regias manus Epiſcopi ſanguine pollueret, ſed ſalutem tum ſuam tum ſuorum iræ anteponeret: at verò animus libidine & furore oppreſſus, nulla ſana conſilia admittebat.

Iam enim cum quibuſdam equitibus, ipſi in ſcelere fauentibus, ſeriò tractabat de via & ratione beatum antiſtitem ocyùs perdẽdi, ſibi perſuadens illo ſublato, ſe omnia pro voto habiturũ. Eſt verò haud procul Cracouia in editiori rupella ædes S. Michaëlis Archangeli & omnium Angelorum, vbi olim ante Chriſtianiſimi profeſſionem idolis ſuis ſacrificabant Poloni. In eam nihil ſibi metuendum ſtatuens ſanctus antiſtes ſe recepit, diuinum illic peracturus ſacrificium, adiunctis ſibi quibuſdam è Clero. Non latuit id Boleſlaum, accuratè omnia eius veſtigia per ſuos ſatellites explorantem. Itaque lætatus iam adeſſe opportunitatem patrandæ cædis, iubet ſuos ſe ſequi ſatellites, itque celeri gradu, veritus ne Staniſlaus fuga elabatur. Vbi eum aduentare ſenſit beatus Epiſcopus, in cælum erectis luminibus, nullam vel tenuis formidinis ſignificationem dedit, ſed Miſſarum ſolennia proſecutus eſt. Non enim auſus fuit rex in eum incurrere necdum peracto ſacrificio: ſed tamen moræ impatiens, præcipiti actus amentia, mittit armatos milites, qui eum etiã ſacrificantem interimant. Parent illi, irruunt feroces in templum, ſed mox expalleſcũt, tremunt artus & genua, immodico terrore animus conſternatur, & dum ſtrictis enſibus nituntur ferire Epiſcopum, cadunt ſupini in terram, humique reptantes è templo ſe euoluunt. Rex illorum increpat ignauiam, iubet redire ad facinus edendum: redeunt introrſus, ſed rurſus humi proſternuntur. Iterùm exeuntes tertiò cogit rex introrſe recipere, nec audent reſiſtere, reuerſi obrigeſcunt omnes, & maiori, quàm anteà, impetu collabuntur. Tertiò egreſſi ad regem, indicant quid ſibi acciderit, aiunt Staniſlaum diuina virtute ſeruari. Boleſlaus ſcelerum ſuorum ſtimulis agitatus, nulliusque penſi habens ea quæ à militibus dicebantur, ſed eos etiam ignauiæ inſimulans, ferociter irruit in ædem cum turba carnificum, beatiſſimũ virum altari aſſiſtentem in capite quanta maxima vi poteſt gladio percutit & occidit, adhuc palpitanti naſum & genas oriſque partes, vt appareret deformior, ſuis manibus amputat, vlturus iumentum ſuum homo nefarius, cui ſimilia eſſent ab Epiſcopo illata. Deinde corpus eius exanimẽ è templo extractum militibus concidendum tradit. Illi priorem ignauiæ, vt putabant, maculam expiaturi, certatim in illud ſacrum corpus gladijs & pugionibus fœuiunt, creberrimis ictibus conficiunt, dexterã amputant, caput truncant, coronam capitis, quam raſo capite referunt ſacerdotes, gladijs excindũt, deinde reliquum corpus in ſexcentas diſſecant partes. Non tamen permiſit Deus, vt in eius Archidiaconum & canonicos aliosque ſacris initiatos, qui ei miniſtrauerant, manus cruentas immitterent. Cap. 12. Diuinitùs coercentur percuſſores eius. Crudeliſſimè ad altare interficitur à rege. Videimmanitatem.

Atqui hac totius corporis beati viri diſſipatione crudeli non cõtentus impius rex, iubet membra ſecta in varias diſpergi partes, vt à beſtijs & auibus deuorẽtur. Non cunctantur ad iuſſa capeſſenda milites, longè lateq; ſacros artus diſijciunt, & eccè vnius digiti articulus dum cadit in ſtagnum, ædi S. Michaëlis propinquum, deglutitur à piſce. Redit rex ad palatium, gloriatur tam præclarum ſe edidiſſe facinus, applaudunt aſſentatores execrabiles, aiunt regem feciſſe ita vt oportuit, laudant peccatorem in deſiderijs animæ eius: eam verò referunt mercedem à rege, qui talibus delectabatur, vt eius iuſſu in ædes Epiſcopi ocyùs inuadant, illius & ſacerdotum atq; familiarium bona diripiant. Hunc in modum vir tantus exceſſit è vita, crudeliſſimè pro iuſtitia interemptus ſub Gregorio VII. ætatis ſuæ anno ferè quinquageſimo. Cap. 22.

Cædes eius initiò maximũ attulit luctũ vniuerſæ eccleſiæ Cracouiẽſi, quòd tã egregio paſtore orbatam ſe cerneret: poſteà verò immenſæ cuiuſdã exultationis materiam vberem ei præbuit, cogitanti inuictã animi eius fortitudinem. Id verò ſummoperè eius augebat dolorem, quòd neque ex Clero, neque ex laicis atque etiam ſanguine propinquis quiſquam reperiretur, qui aut publicè luctum præ ſe ferre, aut iuſta funeri perſoluere, aut diſiectas corporis partes colligere, & ſepulturæ mandare auderet. Id enim rex impius graui propoſita pœna vetuerat, ne quis aliquam doloris ſignificationem daret, ne ſacrum corpus colligeret & humaret, neq; vllo vel publico vel priuato officio illud curaret, ſcilicet vt à canibus & volucribus & feris belluis deuoraretur. Ad eleuandum etiã tam immane regis facinus, quidam proceres & ſatellites regis auſi ſunt Cap. 24. Nemo auder ſepulturæ mandare corpus eius.

sunt grauia sanctissimo viro crimina affingere, eius facta & virtutes calumniari & pervertere, cum non præsulem sed præsſorem, non episcopum sed opiscopum & opibus inhiantem, postorem non pastorem, spiculatorem non speculatorem, non mentium sed renum scrutatorem, atque id genus multa alia sceleratè dictitare: quæ quidem Boleslaus iussit in vulgus efferri & propalari, vt celebritatem nominis eius & sanctitatis famâ modis omnibus aut aboleret penitùs, aut saltè obscuraret, inuidens ei martyris nomen & gloriam. Atq; id sanè consecutus est, vt iam tantus tamq; præcellens vir passim ludibrio haberetur, & mensarum ludus esset. Sed non passus est ille omnia circunspectans diuinæ prouidentiæ oculus tam fœdè lacerari existimationem martyris sui. Nam altera ab eius cæde die, cùm rex & impij administri crudelitatis eius putarent iam corpus omne à canibus & auibus absumptum, à quatuor mundi partibus totidem raræ formæ & magnitudinis aduolârunt aquilæ, magnoque studio loca, in quibus dissipata erant sancti Præsulis membra, circunuolitantes, non sinebant ab vllis vel feris vel volucribus ea attingi. Viderunt etiam viri religiosi nocte, quæ necem eius secuta est, miri splendoris radios in omnes corporis dissecti partes cælitùs effundi, totidemque singulis locis ardere lampades, quot illic partes corporis haberentur. Hæc verò triduò non solùm rumore vulgata, sed crebrò etiâ à fidelibus conspecta, quosdam ecclesiæ Cracouienſis Canonicos & primores, nonnullos etiam fide integros & constantiores laicos animârunt, vt neglectis regis minis, sacras partes illas accuratè colligerent, singulasq; apto naturæ ordine inrer se coniungerent. Vbi tum contigit miraculũ omni admiratione dignissimũ. Nam simulatq; id ita factũ fuit, corpus adeò integrum conspectũ est, vt nulla vspiam vel cicatricũ vestigia apparerent. Longè igitur secùs euenit, atque rex & suũ putârant. Corpus vel mille sectionibus anteà lacerũ, repentè pristinę integritati, nullo humano studio vel arte, sed diuina virtute restitutũ est. Tanta verò odoris suauitas inde prodijt, vt omniũ nares ea cõplerentur. Inde transłatũ est honorificè ad ædem S. Michaëlis, quòd rex omni saxo durior non sineret in summum templũ illud inferri, & ante fores eius ædis sub diuo sepultũ, nullo luctu aut cæremonijs palàm adhibitis, quòd vererẽtur fideles, ne rex barbarus illud extra templũ eijciendũ mandaret. Conditũ tamen fuit pro more in tũba aromatibus referta. Vnus solus digiti articulus ille, quẽ anteà à pisce deglutitũ diximus, integritati corporis adhuc derat: sed ille quoq; facilè repertus est, lumine quodam piscem illũ mirificè prodente, Qui articulus postea corpori adiũctus, auxit miraculi magnitudinẽ. Porrò aqua lacũs illius deinceps curandis varijs morbis ex digiti sacri contactu vim idoneã percepit: & si ad humanos vsus accommodaretur, nocere potiùs quàm prodesse visa est.

Ipsum autem sepulcrum beatissimi antistitis assiduis noctibus cælica luminaria & lampades illustrârunt: id quod non solùm religiosi & pij viri, sed præter cæteros etiam ipsi carnifices viderunt. Postquàm verò tristis nũcius tam immaniter occisi Stanislai ad aures Gregorij VII. Pontificis Maximi peruenit, diù pro ambiguo habitus est, q̃ Pontifex & Cardinales facilè sibi persuadere nõ possent, tantum scelus à rege susceptum. At vbi multorũ & literis & relatione cõfirmatus est, multùm luxit Pontifex, & qua pœna tanti viri cædes mulctãda foret, deliberare cœpit. Tandẽ in regẽ & sceleris administros atq; fautores excõmunicationis pronũciauit sententiã: scriptũq; Gnesnensi Archiepiscopo Petro aliisq; Poloniæ Episcopis, vt in vltionem tam immanis parricidij vniuersa Gnesnensis prouincia interdicto subiaceret, & tam rex Boleslaus quàm necis horrendæ participes satellites Dominicis & festis diebus pulsatis cãpanis & accẽsis cereis publicè & solenniter nominatim interdicto & anathemate plexi denunciarẽtur, & simul vniuersum Poloniæ regnũ interdicto teneri: quas pœnas extendi voluit etiam in exteras regiones, ad quas rex vel complices eius peruenirent, quandiù illic morati essent. Præterea regem Boleslaũ & vniuersam Poloniã regio honore priuauit, omnes principes, barones & subditos ab obedientia illi præstãda absoluit, multasq; alias pœnas infixit filijs & hæredibus equitũ, qui necẽ intulerant viro innocentissimo. Pontificis hac sententia, etsi magnum allatura periculum videretur, si ab Archiepiscopo & Episcopis publicata foret, non ramen illi ausi fuêre Pontificis negligere voluntatem. Itaque sicut ille iusserat, ita fecêre: clausaque sunt templa omnia, cultus omnis diuinus, non sine multo Cleri & populi luctu, publicè intermissus est. Reuelatum etiam diuinitùs fuit quibusdam religiosis viris, in vltionẽ necis Stanislai regnum Poloniæ in tot factiones distractum iri, in quot fuisset partes eius corpus dilaniatum. Quod sanè verissimum fuisse, rerum successus posteà comprobauit.

Cõuicia in defunctum.

Quatuor aquilæ tuentur extinctũ corpus eius

Redintegratur corpus diuino miraculo.

Cap 25. Ardent lampades cælestes ad sepulcrum eius.

Rom. Pontifex anathemate ferit eius persecutores.

Priuat regẽ & regnum titulo regio

At

At verò Boleslaus rex triennio manſit peruicax, Pontificisque anathema pro nihilo putauit, licèt eum hortarentur & Archiepiſcopus & Epiſcopi, vt miſſis Romā legatis, Pontificis animū placaret, & congrua pœnitentia facinus admiſſum expiaret: quę omnia ſurdo narrabantur. Impius enim cùm in profundū malorū venerit, contemnit. Sed illū contemptū multiplex Dei vindicta cōſecuta eſt. Qui enim antea ſæpè omnium ore celebratus fuit, poſteà in ſummū contemptū adductus eſt, non apud ſuos duntaxat, ſed etiā exteros, proſperiq; ſucceſſus in diuerſum mutati ſunt. Etſi autem moleſtiſſimè tulit anathema Pontificiū, plus tamen torqueri viſus eſt luminaribus & lampadibus, ad beati Staniſlai monumentum cælitùs ſubmiſſis, itemque miraculis, quæ ad eius inuocationem fiebant. Exiſtimans autem vano rumore iſthęc ſpargi in vulgus, vt certiùs omnia cognoſceret, de ſpecula arcis Cracouienſis ſuis ipſe oculis vidit ea luminaria & lampades è cælo deſcendere ſupra ſepulcrum eius. Tum verò nonnihil eius audacia compreſſa eſt, cœpitque timere ſibi ob parricidium, præſertim cùm & apud ſuos in dies vileſceret, & eum exteri plus plusq; execrarentur. Accedebant huc horridæ animorum inter ſe in regno Polonię diſſidentium tempeſtates, bella inteſtina, multitudo principū, regius honor ereptus Poloniæ ſupra ducentos deinceps annos, multæque aliæ clades & calamitates.

Cap. 26.

Prouer. 18.

Vindicta multiplex regem perſequitur.

Iam tertius ab interfecto ſanctiſſimo Præſule voluebatur annus, nec tamē in locum eius alius ſubrogatus fuit antiſtes varias ob cauſas. Valdè aūt Polonos affligebat Pontificis interdictū, quod toto regno obſeruabatur, accendebatque multorū animos, vt Boleſlaum parricidā conuicijs proſcinderent, tanquam tanti mali cauſam. Interim miſer ille diris conſcientiæ ſtimulis adeò noctes atque dies exagitabatur, vt nec cibum nec ſomnum commodè capere poſſet. Conſolabantur illum amici, & animū eius erigere nitebātur, ſed ad ſuperiora flagitia etiā deſperationem quandā adijciebat. Ruſſiæ quędam prouinciæ ab illo bello victæ, parére illi noluerunt nec tributa pendere: proceres eius in dies maiori odio & contemptu eum proſequebantur. Acceſſit tumultus regni & diſcordia ciuilis, nec quiſquam ferè erat ex nobilitate, qui non dira regi imprecaretur. Omnes tanquam peſtem eum vitabant & oderant. Creuit tandem conſque in illum & procerum & popularium odiū, vt permulti inter ſe in eius necem aut certè captiuitatem conſpirārint. Atque ipſe ſolebat non rarò conqueri amicis, ſe tanquam vmbris & phantaſmatibus quibuſdam perpetrati parricidij miſerè agitari.

Cap. 27.

Ruſſi nolūt parere Polonis.

Multi in regis necem conſpirant.

Hinc factum eſt, vt cùm ſibi à ſuis metueret, fuga ſalutem quærere deliberārit. Itaque cum filio Mieſcone & quibuſdam alijs in Hungariam ſe recepit ad Ladiſlaum regem, apud quem ſibi omnia tuta pollicebatur, quòd eum in regnum reſtituiſſet. Et ab illo ſanè honorificè exceptus, & humaniter aliquandiū tractatus eſt: ſed diuina illum perſequente vltione, ſecundo exilij anno ſubito languore correptus, & amentia percuſſus, ſyluas & loca auia petebat, vbi à proprijs canibus, cùm repentina morte extinctus eſſet, fertur deuoratus. Ita quod beato Staniſlao ille ſtruxerat, in ſuo cadauere, ſtupendo Dei iudicio perpeſſus eſt. Plexi ſunt etiam diuinitùs varijs modis qui ei in ſancti viri nece ſocij fuēre. Succeſſit ei Vuladiſlaus frater eius, ſed regiū nomen ſibi vſurpare auſus non fuit, dominū & hæredem regni Polonici ſe appellans, vti teſtantur literæ eius, quas nos vidimus. Neque Archiepiſcopus Gneſnenſis, Pontificis maximi interdicto abſterritus, eum regem vngere voluit. Inde multo tempore in multos principes ſciſſum eſt Poloniæ regnū. Vuladiſlaus autem ſpectata religione & in Deum pietate princeps, miſſis Romam legatis, tandem à Pontifice Gregorio VII. impetrauit, vt interdicto Polonia abſolueretur, & Cracouienſi eccleſiæ Lampertus Pontifici ex ea legatione probè cognitus, Epiſcopus præficeretur. Eſt autem hoc ſanè memorabile, quòd toto decennio ab interfectione beati Staniſlai ſuper eius ſepulcrum ſingulis noctibus luminaria & lampades cælitùs demiſſæ ardere viſæ ſunt: viſus eſt & ipſe beatus vir à multis pijs viris in æde S. Michaēlis, ad cuius fores tumulatus fuerat, collucentibus lampadibus & vniuerſum templum luce mirabili illuſtrantibus ſtare ad aram pontificalibus indutus, & benedictionem impertiri ijs, qui eò aduenerant, duobus illum venerabilium perſonarum choris circunſtantibus, & cum illo pſalmos ſuauiſſimè concinentibus. Quòd ſi qui cineres aut lapilli ab eius ſepulcro ad ægros allati eſſent, morbi pellebantur.

Cap. 28. Fugit in Hungariā.

Miſerè perit.

Viſiones ad ſepulcrum S. Staniſlai.

Poſtquàm autem anni decem lapſi ſunt ab eius martyrio, cuidā nobili matronæ S. Staniſlaus per viſum imperauit, vt diceret Lamperto Epiſcopo Cracouienſi & Canonicis eius, ne ipſius corpus diutiùs paterentur tam vili loco & ſepulcro contineri, ſed

Cap. 29.

sed illud in primariam ædem Cracouiensem transferrent. Creditum est illi matronæ, quòd eius dicta etiam alijs testimonijs fulcirentur, apertumque est monumentum eius, vnde mox multa odoris suauitas effusa est, leuatumque inde sacrum corpus, honestissimæ arcæ impositum, & in summam ædem Cracouiensem Lamperti Episcopi & Canonicorum humeris importatum est anno salutis millesimo octogesimooctauo, quinto Calendas Octobris: conditumque est in sarcophago elegantissimo, è petra confecto, & lamina aurea contecto, cui laminæ series martyrij eius insculpta erat.

Transfertur sacrum corpus eius

Cap. 30.

Plurima deinde meritis beatissimi viri edita sunt miracula, quæ prolixè partim commemorat author historiæ huius, sed more nostro ob nimiam multitudinem cogimur ea omittere, ne moles operis crescat in immensum. Id vnum tamen præterire nolumus, quòd cùm diù laboratum tandem esset sub Innocentio III. Romano Pontifice, vt in sanctos referretur, & Cardinali Ostiensi Rainaldo, qui posteà Innocentio succedens, Alexander dictus est, admodùm repugnante eo effectum obtinere non posset, idem Cardinalis in grauem morbum incidit, qui non solùm ipsi, sed etiam medicis vitæ eius desperationem afferret. Hoc morbo ad dies aliquot laboranti, apparuit S. Stanislaus vigilanti & decumbenti cum multo splendore & gloria, eumque comiter reprehendit, quòd temerè ausus esset ipsius impedire in sanctos relationem: sed veniam ignorantiæ petenti libens ignouit, at ita tamen, vt minaretur grauiter simile quippiam deinceps tentaturo: iussit autem, vt in signum sanctitatis suæ quamprimùm sanus è lecto surgeret. Quod ita factum est, adeoq; permouit Cardinalem illum, vt cunctis mirantibus repentinam eius sanitatem, mox ad Pontificem Innocentium se conferret, & summoperè hortaretur eum, vt sine hęsitatione in Sanctorum catalogo illum adscriberet. Itaque Pontifex in eam curam intentus, cùm iam coram infinita hominum frequentia Assisij in hoc opere versaretur, vidit in templum inferri cadauer iuuenis extincti. Ibi tum humi se prosternit coram altari, cui assistebat, orat Dominum, vt præsenti miraculo confirmet vera esse, quæ de Stanislai sanctitate dicerentur. Vix precem absoluerat, cùm eccè defunctus redit ad vitam, & Pontifex tam insigni viso miraculo, pergit in offerendo sacrificio, pronunciatq; S. Stanislaū in Sanctis deinceps numerandum, diemque festum ei celebrandum octauo die Maij, quo occisus, fuit. Incidit hæc res in annum Christi supra millesimum ducentesimum quinquagesimum, cùm iam à cędę beatissimi Stanislai fluxissent anni centum & septuagintaquinque. Permulta inde secuta sunt miracula, quibus Deus cohonestauit sanctum martyrem suum in laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen.

Apparet Cardinali, eius in sanctos relationem impedienti.

Surgit quidam defunctus.

Canonizatio S. Stanislai.

VITA S. PETRI ARCHIEPISCOPI TARENTASII, AVTHORE GAVFRIDO ABBATE ALTAETVMBAE,

cui eius scribendæ negocium datum fuit à Cistertiensę & Claraualensę Abbatibus, cùm Lucius Romanus Pontifex illis mandâsset, vt eam conscribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

Heb. 13.

Actor. 14.

VT à verbis Apostoli præfatiuncula nostra sumat initium, Christus Iesus heri & hodiè, ipse & in æternum: Et quemadmodùm nullis retrò generationibus sine testimonio semetipsum cognoscitur reliquisse, nec nostro credendus est tempore in hac sibi parte deesse. Nec solùm sibi vel nũc reliquit Eliam, cuius thesaurus charismatum nulla distributione minuitur, cuius opes gratiæ spiritualis sicut defectum nesciunt, ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus caubabatur contemporaneos suos sic ingenia quasi vina probare, quibus videlicet gratia ex vetustate succrescit. Quid putas diceret, si videret merita quasi vina probari? Viuentium tamen eatenùs prædicare virtutes prouerbialis doctrina prohibuit. Quod non modò cauere necesse est ob humanæ conditionis incertum, sed propter illud quoque Poëticum, quia Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit. Nouit Dominus, qui sunt eius, & stellas suas distribuit in signa & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit: Iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Et veritati contraria est talis opinio, & inimica saluti. Necessitatem patientibus subtrahit opportuna suffragia, & proficientibus ingerit ex perfectionis desperatione teporem. Necdùm nobis superuenisse credenda

Præfatione in Pentateuchum Moysi. Eccli. 1.

Ouid. 1. Amo. Ele. 15. Psal. 73.

denda est admissura serotina, vel cõceptus extremus. Necdùm cessat luctator strenuus & fidelis varias imponere virgas aquarũm canalibus, vel scripturarum codicibus, vel, quia aquæ sunt populi, decursibus transeuntium generationum. Virgas ex populis, vnde suauia ad refrigerium conficiuntur vnguenta, misericordiæ vîros possumus intelligere, in populis commendantes. Virgas ex platanis, quarum solida pulchritudo & leuigata planities ædificijs præstat gratiam & decorem, religiosorum hominum irreprehensibilem accipimus sanctitatem, quæ probabilibus domum Dei ædificat & illustrat exemplis. Virgas ex amygdalis, quarum vtinam singula quæque die altera, post præsentem vitam scilicet, vt illa quondam Aaronica, fœcundior innotescat, in tertio ordine prælatos accipimus. Quæ vtinam frondes proferant ad obumbrandum reis vtiliùs, quàm ex folijs ficuum perizomata primi texuêre parentes. Vtinam flores gratiæ & deuotionis exhibeant, quibus interim fulciantur amore languentes. Vtinam producant amygdala, id est, nuces, longas videlicet, non breues: fructũ, qui non transeat, fructum salutis & satietatis æternæ. Quanuis & aliter intelligere liceat, & referre frondes ad verba doctrinæ, & flores ad exempla vitæ, summum etiam fructum ad orationis effectum. Denique huic virgæ, quam suæ generationis hominibus diuino exhibitam munere, propoliti nostri est posteris etiam redhibere, tam excellenter affuit in eleemosynarum exercitijs vnctio misericordiæ, in conuersatione sua monasticæ solidus nitor professionis & puritas disciplinæ, in prælationis officio fœcunditas multiplicis gratiæ, vt difficilè dixerim, quid inter populeas, aut plataneas, vel amygdalinas debeat reputari. Sic nimirùm vixisse eum, & cuilibet horum trium velut specialiter fuisse deditum constat, vt transeuntem ex hoc mundo ad patrem omnes viri misericordiæ, omnes filij disciplinæ, omnes etiam sponsæ Domini fideles & strenui paranymphi, ad sua certatim mœnia meritò rapuisse credantur, sibi quique proprium vendicantes. De quibus singulis vel pauca quædam, religiosorum fratrum testimonijs comperta, sequens narratio comprehendet, quantum scriptori inscio tanti pontificis merita contulerint.

Gen. 30.

Num. 17.

Gen. 3.

VITAE HISTORIA.

CAPVT I.

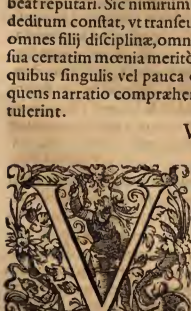

VEnerabilis huius Petri parentes, prædium proprium in Vienensi incoluêre diœcesi, quod postmodùm idemipse, priori mutato nomine, S. Mauritij nuncupauit. Illic & iustis suis laboribus victu mediocri vitam sobriam transigebant, secundùm seculum præsens humiles, sed erga pauperes eleemosynis & cõpassione, erga viros religiosos obsequijs & affectione deuota, apud Deum ingenui & sublimes. Eo tempore Cistertiensis monasterij vinea iam fructificans, ad illas etiam partes dilatauit palmites suos. Quos reuerendissimus Archiepiscopus Guido, in summum pontificem Calixtum, secundùm mutationem dexteræ excelsi postmodùm assumendus, feliciter plantauit in monasterio Bonæuallis, fidelium multitudo rigauit, ad benedictionem suam dedit Dominus incrementum. Huius cœnobij primus abbas Iohannes, multiplici præditus sanctitate, pontifex demùm factus est Valentinus, & maximè post gloriosum ab hac vita discessum miraculis claruit quàm multiplicibus & immensis. Parentes quoque prædicti Petri, à primordijs monasterij multimoda eum deuotione colebant. Quorum primogenitus, Lambertus nomine, literarum studijs traditus, in puerili erudiebatur ætate: Petrus verò secundus natu, officio fuerat alteri deputatus: fraterna tamen æmulatione, vel potiùs inspiratione diuina, ipse quoque ad eadem studia vehemẽter adspirans, proficiebat eatenùs, vnctione magis quàm eruditione magistra, vt mirari inciperent, qui videbant puerum, literas rapientem, ampliùs discere quàm doceri. Nec ingenio memoria, immò neutri gratia defuit. Deniq; psalmos omnes Dauidicos sic apprehendit, sic tenuit, vt anno primo corderetenùs vna die psalleret vniuersos. Præuentus in benedictione duleedinis, à puericia grandiusculam sibi induit grauitatem, lectionis amator, ludorum fugitans, quibus illa consueuit ætas potissimùm delectari. Eo tempore, iam legitima liberorum procreatione completa, vitam in seculo eremiticam præoccupare parentes, abstinentiæ dare operam, à coniugij opere penitùs abstinere, & amplius solito eleemosynas exercere cœperunt. Deputauerant molliora fulcra pauperibus, ipsi in palea recubãtes. Et cùm

Maij 8.
S. Petri parentes.

Felicitas ingenij & discendi celeritas.

Morũ maturitas.

Parentum eius vita religiosa.

tota domus xenodochiũ videretur, assignata erat pauperibus & peregrinis propria cella seorsum. Religiosos nõ modò suscipere, sed experere satagebant. Maximè verò Carthusienbus & Bonæuallẽsibus, in quibus maximè cõplacebant, cõgrua ferre cibaria, & salutis cõsilia ab eisdẽ non modò sibi sectãda, sed pluribus communicanda referre. Pacem habere cũ omnibus, pacem omnibus suadere, & ad pacẽ renocare discordes. Iniuriam patientibus opẽ ferre, opportunè arguere, quos licuit, inferentes. Cilicio pater vtebatur ad carnẽ, quod sub vestibus sibi congruis occultabat. Ambo pariter magis ac magis innocentiã conseruare, sectari iustitiam, colere pietatem, in fide & operibus bonis liberos educare. Filijs clericis nulla volebant beneficia ecclesiastica tribui, licèt adhuc in seculo constitutis, quod vix solent etiam religiosi præteruitare parentes.

CAP. II.

IAm Petrus iunior (nam & genitor ipso nomine vocabatur, Apostoli proinde Petri cultor officiosus & affectuosus amator) Pythagoricę literæ biuium & ambiguũ adolescentiæ tempus attigerat. Iam pro ætate & religione sua in ea quidem literali doctrina, quæ comperere vtrique videbatur, fructum potiùs conscientię eligens, quàm infantis scientiæ folia vana sectari, suadente abbate Iohanne, ad quem pater propter hoc ipsum, sed alia occasione, accedere eũ fecerat, prædicto Bonæuallis cœnobio sese contulit, ibi sese offerrens Deo sub regula & Abbate fideliter seruiturum. Votum vouit, & votum soluit, supplicem Deo & miserentẽ animæ suæ, corpori durum castigatorẽ, prælatis obedientissimum, humilem cunctis fratribus, cunctis amabilem, nec multò pòst etiam vtilem, imitabilem, venerabilem, raptim potiùs, quàm paulatim, proficiendo, incipiens exhibere. Iam tunc firmiter locabantur in eo sublimium solida fundamenta virtutum, & radices deorsum mittebant, sursum fructificatura genimina gratiarum. Lambertum quoque germanum suum ab eodem conuersionis suæ initio secum traxit. Qui nimirùm & ipse laudabiliter conuersatus, in cœnobio, quod Casiriacum dicitur, Abbatis officio strenuè functus est, & defunctus in eo. Nec longè pòst, quàm Petrus noster tyrocinij sui tempus expleuerat, reuerendissimus Abbas Iohannes intelligens, quoniam vas electionis est iste, per diuersos eum gradus ad officia diuersa promouit, semper seipso inueniens, quanto perfectiorem, tanto humiliorem.

Petrus fit monachus Bonęuallis.

Virtutes eius.

CAP. III.

INterea tempus affuit, vt nouus eligeretur Abbas, cum nouo fratrum examine in nouo Stamedij monasterio ordinandus. Dicitur verò Stamedium, quasi stans medium, quòd circa eundem locum, prouinciæ duæ & duo conueniant comitatus. Votis communibus & Abbatis Iohannis arbitrio Petrus eligitur, vt supra illam petram, illam fundaret Dominus, illam ædificaret ecclesiam. Ad locum mittitur arduum, locum aridum, locum arctum, & quod maius incommodum videbatur, iuxta publicam stratam penè iugiter à multitudine commeantium frequentatam. Sic certamen forte fortiori datum, vt vinceret & sciret, quoniam sit fortior omnium sapientia. Quantis humanitatem ieiunus hospes exhibuit, quantos seminudus & algens ipse vestiuit? Inter excelsas rupium sauces, sicut cernere est, sibi suisque cœnobiũ, xenodochium alijs construebat. Sed exteriora grauamina paruipendens, secum grauiùs luctabatur, admirans, quòd tale sibi officium Dominus & tantum nomen permisisset imponi, nullum sese æstimans, nullum profitens, nullum gerens. Obsequijs potiùs, quàm iniurijs mouebatur. Pedes ibat ad longius posita ruguriola fratrum, & ad remotos in Alpibus retitabat agellos. Pane arcto & aqua * graui, incõdito & vix salso olere vescebatur. Dedit tamen Dominus benedictionem, & illustratus est ædificijs, donatus pascuis, agris, vineis locus, licèt remotis, & vnde ad monasterium non sine multo labore vel nunc queant cibaria qualiacunque deferri. Nihilominùs etiam humanitatis & compassionis erga pauperes & peregrinos hæreditariam gratiam eiusdem cœnobij fratribus dereliquit, vt celebris hodieque fama pronunciet, Stamedienses, supra multos abundantiores, magis humanos, ampliùs liberales. Iamtunc panes & casci frusta circunferens, in sinu miserabilium personarum, dum occurrerent, abscondebat. Quod in episcopatu magis exercuit, socijs etiam suis onera pia communicans. Si prandendum foret iter agenti, vt fit aliquando, diuerticula declinabat, iuxta callem publicum residens, vt mensa eius etiam tunc cum pauperibus foret & peregrinis. Illuc quanto pauperior, tanto acceptior hospes vel infirmior aduentabat. Prouiderat autem Dominus vlmum congruam huic viti & alijs, in eadem tunc fructificantibus regione, illustrem principem & bonorum memoria dignum Marchionem Italiæ, Sabaudiæ & Maurienæ co-

Creatur Abbas Stamedienſis.

Sap. 10.

* breui

Vide animum in pauperes valdè benignum.

næ comitem Amedeum. Hic deuotus ad modùm viro Dei, præter alia beneficia, horreum quoque cum vineis, quod Montem Melioracum vocant, eius cœnobio contulit, vt infra arduos montes haberet, quò diuerteret, quādo eum, in quo sibi plurimùm complacebat, consilij gratia accerseret. Iam mundo cœperat innotescere, iam lucere in operibus suis, vt glorificaretur pater cælestis in eo, cuius cor ardens erat in semetipso ex ignito eloquio sapientiæ, de qua legitur, quoniam cum simplicibus sermocinatio eius. Ad meditandum enim, cum Isaac Patriarcha egrediebatur in agrum: & sapientiam concupiscens, mandata seruabat, vt daret illam Dominus sibi, & intelligeret à mandatis, piæ deditus actioni, sacræ contemplationis obtentu. Amedei principis liberalitas. Prouer. 3. Gen. 24.

CAP. IIII.

INterea videns eum Rebecca, vultum operuit, & desilijt de camelo. Siquidem Tarentasiensis ecclesia virum sibi à Domino præparatum & prædestinatum considerans, ab Idræle quodam, moribus magis quàm nomine barbaro, de priore errore confusa, recessit. Ille enim prædictam ecclesiam nequiter occupārat, nequius detinebat, ambitiosè ingrediens, & pernicioſè progrediens, vt prauo inchoata principio, similis exitus consummaret. Hunc præcesserat cum reuerentia nominādus alter Petrus, ex Abbate primi monasterij, quod ex Cistertio prodijt, Firmitas nomen illi: & ex eodem ordine ad Pontificium primus assumptus, vir Deo dignus, in vita sua optimis prædictus studijs, & post obitum, sicut aiunt, pluribus vsque hodiè fideliter accedentibus, ad memoriam suam ægrotantibus conferens sanitatem. Hunc secutus est hydræ soboles Idræl supradictus, sed temporis sorte, non imitatione virtutis. Quod enim ille correxit in moribus, quod acquisiuit in possessionibus, quod ecclesiasticis addidit ornamentis, hic corrupit, distraxit, dilapidauit in breui. Propter hæc & similia arbor inutilis Apostolica falce præcisa, & Dominus Petrus Stamediensis ad regimen ecclesiæ Tarentasiensis electus est, cæterorum omnium votis conuenientibus, sed non suis. Nullatenùs enim potuit ad consensum electionis induci, donec conuentum Cistertij Capituli generalis eiusdem ecclesiæ clerici præstolantes, illic cum interceperē, vbi subterfugium deinceps non haberet. Ibi authoritate totius ordinis est oppressus, maximè verò sancti Bernardi Clarævallis, cui reuerentiam semper exhibuit singularem, & venerabilium patrum suorum Cistertiensis & Bonaullensis Abbatum. Ab ijs angariatus, & manualiter clericis assignatus, obtemperauit inuitus. Idrael pseudoepiscopus. S. Bernardus Abbas Clarævallis

CAP. V.

SIc promotus est in Tarentasiensem archiepiscopum venerabilis Petrus, sed parum motus à forma vitæ, in qua fuerat conuersatus; mansit habitus humilis, victus tenuis, somnus breuis. Si meliusculam vestem quæcunq; persona attulit, non longā fecit cum eo moram: sed ad alterum transijt possessorem. Victus eius, panis cibarius cum legumine, & talibus erat oleribus, vt ex eadem olla ministraretur egenis: nisi quòd meliùs condita frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico, quod mihi sæpiùs datum est experiri. Ad Romanam curiam cum eo aliquando profectus sum: & quia ieiunantibus nobis pauperes priùs prandere volebat, & iterùm atque iterùm superuenientibus crogari, pluries accidebat, in superfusa aqua & iure secundo vix modicum oleris aut leguminis inueniri. Et licèt plurimùm mihi sanctus ille deferret indigno, sæpiùs tamen cùm sua priùs cibaria superuenientibus porrexisset, vel clamitātibus misisset egenis, nostra quoque tollebat quasi murmuranti, sed vt satis cognouerat, super huiusmodi rapina potiùs gratulanti. Pro vigilijs prolixioribus monasterij, à quibus se deplorabat aulsum, secretis orationibus insistebat. Opera manuum, labore compensabat iterum: sed & manūs impositionis, id est, confirmationis non modò infantum, sed & personarum cuiuscunque ætatis, vbique ad eum & vndique confluentium, aliquando de manè vsque ad crepusculum noctis & vltrà protrahebat: disciplinam silentij, prædicationis instantia redimebat. Subtilioribus tamen eloquijs animum minùs apponens, personis potiùs aljis imponebat, quoties auditoribus diſertis competere talia videretur. Ipse magis doctrinam simplicem sectabatur, studens eruditioni, consolationi, exhortationi, obsecrationi, & quanuis minùs libenter & minùs frequenter, interdùm tamen increpationi. Volebat enim & ipse quinque verba magis in sensu, quàm in lingua decem millia, loqui. De mandatis Dei eruditebat ignaros, & fidei sacramenta ad discussionem minùs idoneis, sermonibus paucis inuoluta tradebat: quemadmodùm olim filijs Caath vtensilia tabernaculi non licuit, nisi tecta, deferre. Consolabatur magnificè pœnitentes, non modò in locutione communi, sed multo magis in collocu- S. Petrus fit Tarentasius Archiepiscopus. Eius victus. 1. Cor. 14. Num. 4. Erga pœnitentes vt se gesserit.

tione secreta: flere ipse enim flentibus, & præuenire minùs adhuc sua crimina, sua dis-
crimina sentientes, monitis excitare viam salutis ingressos, nunc parata fidelibus præ-
mia, nunc priorum exempla proponens: obsecrare deuotionis capaces animos, diui-
nam erga homines charitatem affectuosè commendans, & commemorans beneficia,
vel singulariter aliquibus personis, vel cõmuniter vniuersis exhibita. Improbos etiam
duriùs arguens, increpare, horrorem malitiæ, flagitiorum maculas execrans, & futura
velut sub oculis ponens supplicia, terribili prosecutione depicta. In colloquijs etiam
Prouer 25. familiaribus, quemadmodum ventus Aquilo dissipat nubes, sic verba detractoria, no-
xia, ociosa, non modò facie tristi, sed & reprehensione congrua præcidebat. Sed vt ver-
borum fructus ex operibus innotescat, ad ea deinceps accedendum.

CAP. VI.

In sua Ec-
clesia quæ
inuenerit
meritò cor-
rigenda.

IN ecclesia sua residens nouus pontifex, inuenit quod vehementer doluit, negligen-
ter in ea fieri opus Dei, vt non tam remuneratio præstolãda, quàm metuenda male-
dictio videretur. In moribus clericorũ non satis ei placuit, quia nec Deo credidit com-
placere. Episcopij & clericorum inculræ vel ruinosæ domus, pristinos habitatores ne-
gligentiæ arguebant. Parochiales ecclesias & decimationes diœcesis ex magna parte
viri potentes laici, vel ab eis alij possessione sacrilega detinebant. Sacerdotum vita mi-
nùs probabilis, & sibijpsis plurimùm noxia, & plebibus pernicioſa existebat. His & hu-
iusmodi rebus intendit & superintendit episcopus, suũ sibi nomen interpretans. Ora-
tioni instirit deuotione fideli, & prælatus in solicitudine subditis operam sedulus &
circunspectus impendit. Super omnibus tamen confisus est magis oratioui, quàm in-
dustriæ propriæ vel labori. Denique, quod vix aggrediendum fuerat, vix sperandum, de
ecclesia sua magnos & nobiles viros amouit clericos seculares, & pro eis regulares ca-
Sap. 8. nonicos introduxit: neutrum sibi imputans, sed diuinæ sapientiæ fortiter & suauiter
omnia disponenti, sine graui scandalo vtrunque opus perfecit. Ordinatos quoque ca-
nonicos, in disciplina morum diligenter instituens, egit vt diuina officia digniùs & ho-
nestiùs celebrarent, vt eorum conuersatio regularis & opinio acceptabilis, ad salutaria
studia cæteros quoq; tam clericos quàm laicos excitaret. Cum quibus intrans & exiens
fidelis antistes, psallebat in choro; in claustro vel capitulo residens, de spiritalibus stu-
dijs siue etiam temporalibus conferebat agẽdis, quemadmodũ magister disciplnos
erudit, nutrix fouet paruulos suos. Necnon prouidit eis ad tempus, sed in posterũ quo-
que de reditibus episcopij non modicam contulit portionem: vt merito simul & nu-
mero clerus Domino seruiens augeretur. Et suæ tamen domui restituit ampliora, præ-
sertim ex parochiarum stipendijs & ex decimis, quas de manibus tyrannorum per-
censuram Ecclesiasticam potenter eruit, vel liberaliter pecuniarum collatione rede-
Ecclesias vt ornãrit. mit. Cæteros etiam sacerdotes & corripuit & correxit, ecclesias necessarijs vtensilibus,
pallijs, libris & vestibus competenter ornauit: nullam penè capellam in toto episco-
patu sine argenteo calice dereliquit. Vbi aliam comperit non suppetere facultatem,
(Siquidem valdè inops est regio) ex singulis domibus ouа singula per hebdomadam
colligi & venundari fecit, donec ad precium calicis peruenirent. Pecunias non repo-
suit, auaritiæ idolum detestans. Annonas annotinas esse, & suis annis voluit deleruire.
Debita grandia non contraxit, nec qualibet occasione seruus fieri voluit fœnerantis,
sua semper mediocritate contentus. Comites religiosos & paucos, in sua præsertim di-
œcesi, circunducens, ecclesijs fieri noluit onerosus, obsecrans hospites suos, vt quod
minus in familia vel equitaturis consumerent, fratribus suis, qui nusquam illi deerant,
erogare pauperibus non pigeret. Cathedralem basilicam texit lapidibus, caput &
campanaria plũbo operuit: Quam multipliciter pro qualitate prouinciæ decoratam,
ornamentis etiam competentibus illustrauit. Exteriorem quoque decorem, vt decuit,
domûs Dei diligens & procurans, suas & clericorum domos vel renouauit, vel nouas
In ædificijs quid spectâ rit. condidit, non admirationem intuentium captans, sed moderata inhabitantium com-
moditate, vel mediocri amœnitate contentus. Specialis siquidem cura extitit præsul
li & solicitudo permaxima super egenis & ægris vtriusliber sexũs & cuiuscunque æta-
Hospitali-
tas insignis. tis. Domus eius omni tempore xenodochium fuit. Maximè tamen ante messem men-
sibus tribus, quando maximè solent, illis præsertim in montibus, illis in rupibus, ali-
menta deficere, singulis annis statuerat agapen fieri generalem, & quotidiè multitu-
dinem vndique concurrentium pane refici & pulmento. Nihilominùs quoque per
Erga ægros cura & be- vniuersam diœcesim suam inualidos & desperata ægritudine decubãtes studiosè per-
quirens, in victu & vestitu necessaria prouidebat, per seipsum, quos poterat: quos non

poterat,

poterat, per fideles nuncios sæpiùs visitans, & erga eorum curam ex contingentibus nihil omittens. Quibus cubicula propria vel suorum solatia deerant, dabat operam, vt personis committerentur fidelibus & deuotis, apud quos humanitatẽ eis faceret idoneam exhiberi. Ipse verò, quacunquè pergeret, tanta libertate, tanta affectione curam gerebat huiusmodi miserabilium personarum, vt nummos, cibos & vestimenta non postulantium importunitas extorqueret, sed charitas vltrò porrigeret. Pluris etiã æstimabat occasionem sibi præstitam miserendi, quàm exhibitum à se beneficium quodlibet indigenti. Quoties eius munera lachrymæ præuenerunt, vt pietatis adeps holocausto pontificis non deesset? Furabatur quæ sua erant, etiam quæ suorum, vel sibi adeò familiarium, vt certus foret, in suo eis damno fore complacitum. nignitas singularis.

CAP. VII.

EST mecum frater, qui in sua ei adolescentia notus extitit & acceptus. Eo didici referente, quòd apud matronam aliquando deuotissimam, velut alteram sibi Martham ministrantem, recumbens, panes absconditin sacculo, quem ferebat. Aduertit mulier, & panes alios & alios frangẽs atque declinans, dabat opportunitatem, donec sacculus impleretur. Surgitur iam à mensa, sed pietatis furtum episcopus ferre non præualet. Adstantem denique, quem prædixi, tunc seculatem, nunc monachum, in consensum huius operis adscisens, innuit vt cadentem sacculum clàm susçipiens, absportaret. Suscepit, tulit, & resignauit iam sedenti super humile animal suum onus. Exemplum Martham in Archiepiscopo.

CAP. VIII.

ALpem quandoque grauissimam, cui nomen Columna * Iouis, tempore hyemis pertransibat. Occurrit anicula seminuda, debilis, algens, & lachrymis vsquequaquè respersa. Videns sacerdos, immò Samarites, non transijt: substitit, & conuenit socios suos, dicens: En mater mea. Nec sine singultu & lachrymis compassionis adiecit: Me miserum: perit frigore mater mea. Quid faciemus ei? Si damus nummos, nihil proderunt morienti. Quis nostrùm potest sibi subtrahere, vnde possit ista vitam protrahere? Quæsuit, & non inuenit, quòd omnes sibi in periculo positi viderentur, vix à facie frigoris sustinentes. Hyberno siquidem, vt prædixi, tempore loca pessima pertransibant, vbi frigus vix tolerabile inuenitur æstiuo. Sed non fuit, qui faceret bonum, non fuit vsque ad vnum: dissimulante eo, iussi præcedunt cæteri: ipse non subsequitur, sed subsistit. Descendit, vnicam exuit tunicam, qua super cilicium induebatur: & cucullam resumens, miserabilem induit fœminam, & procedit. Attamen pedes graditur viam difficilem, inter frigoris & laboris molestias constitutus. Luc. 10. Vide eximiam charitatem.

CAP. IX.

IN eadem Alpe tam graui xenodochium inops ac penè nullum reperiens, efficacem adhibuit operam & impensam, vtædificijs dilatatum, prædijs & animalibus locuples, transeuntium necessitati subsidia opportuna ministret. Sic in monte, qui meritò dicitur Læsionis, licèt extra prouinciã suã constituto, viã vix cõmeabilem, multo labore rupibus scissis, ex magna parte correxit, & hospitalẽ in eo domũ cũ fratribus religiosis instituit. Tertiũ in * Iurensibus solis xenodochiũ ordinauit, vt non modò præteritas eius eleemosynas enarret sanctorum ecclesia, sed in futurum sentiat & præsentes. Aliquot xenodochia instituit. Virensibus

CAP. X.

ALtera hyeme nimis horrida similem supradictæ mulierculam, in vna tantùm veste lutea tremulam & lachrymosam, idem sanctus inuenit. Huic etiam, alio non occurrente solatio, quod impenderet, non sine corporis sui periculo vestem similiter propriam, occultè sibi detractam, miserculæ tradidit, & celeriùs declinare præcepit. Ipse verò pro ea durius alguit, expalluit, tremuit: & ignorantibus suis, inter eos dissimulans, incommodum pariter & periculum toleraurit. Ventum est ad hospitium, & intuitus eum frater, expauit; Et heu, inquit, pater quid accidit? Considerans denique frigoris acerbitate confectum, & inueniens sub cuculla tunicam non habere, suam tradidit illi, & operuit pannis in lectulo collocatum. Ibi demum refocillatus, recaluit & surrexit. Ipso fratre narrante, hoc didici, & quod sequitur alterum pietatis opus, cum virtutibus etiam multis, quibus præsens interfuit, & diligentiùs explorauit. Plurimis enim annis eius obsequijs deseruiuit. Mira charitas.

CAP. XI.

IN regione Prouinciæ per Nemansense territorium pater sanctus iter agebat. Cui obuiàm puer seminudus, immò etiam semiuiuus, exijt ex tugurio vili, & intuitus eum, interiùs se recepit. Intelligens itaque vir misericors oblatam sibi diuinitùs misericordiæ

ricordiæ facultatem, puerum sequitur, intrat tugurium, miseram inuenit & miserabilem fœminam, ægritudine & inedia laborantem. In palea modica recubabat, vno tecta panniculo, non tam vilis precij, quàm nullius. Vniuersa supellex, olla vna non grandis erat. Lachrymæ verba præueniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit septimam; dimittit esse, ex quo panem misella non nouit. Ibi suis ille non parcens, vestes alias atque alias tollit: vestit fœminam, vestit & puerum, pecuniam sufficientem ad totius mensis victualia coemenda largitur. De sacratissimo patriarcha Iohanne legimus, multas ei pecunias quàm frequenter oblatas, & ab eo quàm liberaliter resignatas esse pauperibus. Qui iuxta illud Cantici canticorum, Dilectus meus mihi, & ego illi, factis implebat, quod quidam ex ministris eius post ipsius transitum non est veritus dicere de eo: Sic, sic: Tu mittendo, & ego dispergendo: videbimus verò, quis vincat. Sic noster quoque eleemosynator canalem sese exhibuit, influentem iugiter aquam, iugiter refundentem, nil retinentem sibi de plenitudine sua.

Insignis benignitas & liberalitas.

S. Iohannes patriarcha Alexandrinus.

Cant 2.

CAP. XII.

Descendente eo aliquando ad partes Galliæ, religiosus quidam frater, œconomus episcopi, per nuncium supplicans supplicabat, aliquatenùs sibi quoque super quibusdam agendis anxio subueniri, & de his, quæ tribuerentur, aliquam reseruari benedictionem. Subrisit pontifex ad hoc verbum, proposítum gerens aliud, aliam voluntatem. Ipso denique firmiter asseuerante cognoui, per cuius manum pecunia penè tota transiuit, quòd erogatis in eodem itinere duobus millibus solidorum, ne vnum quidem reseruauit, ne vnum misit vel attulit ad domum suam.

CAP. XIII.

VNdique iam ad eum & vbique confluere cœperat innumerabilis & intolerabilis multitudo, animarum & corporum remedia quæritans, tangi postulans, flagitans benedici. Intereà causa extitit, vt in monasterio sancti Eugendi in locis * Iurensibus moram faceret mensibus duobus & vltrà: vbi tantas per eum præstitas sanitates regio tota cognouit, vt incredibilis turba concurrens, ac si iurata foret in eius necem, non modò comprimeret, sed opprimeret imbecillem. Vix tandem locus idoneus, locus tutus potuit inueniri, turris basilicæ sancti Eugendi, per duas hinc inde cochleas ascendenda. Illic posita sedes, lignis fortioribus circunsepta, vt solam manûs impositionem, vel auditum & responsa perciperent, qui per alteram seriatim cochleã ascendentes, per alteram exinde descendebant, vt nec illi, nec sibi inuicèm possent esse molesti. Tam multis inibi cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, & incommodis varijs laborantibus contulit desiderata remedia, vt difficilè quis dinumerare, nedùm scribenda seruare potuerit signa virtutum, quibus in seruo suo glorificatus est Deus. Omnes tamen ad sacram Eugendi beati memoriam transmittebat, vt gratiarum actionem Deo & venerabili soluerent confessori.

*Virensibus

Innumeri per sanctũ virum curantur.

Obserua modestiam.

CAP. XIIII.

INter crebras aduentantium multitudines, horribilis quædam matrona prægnans, super equum minùs quietum, minùs domitum properabat. Offendens equus in via, & exacerbatus ad mulieris ruinam, grauiter fremere & calcitrare cœpit atrociter circa eam. Adhærentem denique carni interulam multis in locis pedibus scindens, nihil nocuit nomen præsulis inuocanti. Cui demùm exhibita gratias egit, periculum referens, quod euaserat, & ostendens omnibus vestem laceratam, corpus illæsum.

Fœminam seruat illæsam.

CAP. XV.

AFfuerunt tres viri de ciuitate Lausanna, sub obtestatione diuini nominis firmiter asserentes verbum dignum memoria, dignum reuerentia, dignum admiratione, sed quod in ore trium testium stare debeat. Clausos siquidem in ergastulo perhibebant aliquandiù sese fuisse detentos. Interim cœpit in ciuitate illa virtutum, quas per beatum Petrum Dominus actitabat crebriùs, fama crebrescere. Ad cuius nominis inuocationem fideli supplicatione conuersi sunt, eius sibi meritis postulantes diuinitùs subueniri. Contigit igitur die clara custodes suos ludere alea ante ostium carceris obseratũ, illos clausos & compeditos interiùs lamentari suæ calamitatis ærumnas. Adest intereà pontifex inuocatus, soluit compeditos, manũ porrigit, apcrit ostium, iubet vt exeant. Sic manifestus apparens, viros extrahit & educit. Et cùm nulla foret mora vel opportunitas diuertendi, sequentes præuium ducem suum, super tabulas, quibus ludebant, inter medios transiêre custodes. Nec mirum, si videri

Educit tres viros é carcere stupendo miraculo.

ab

ab hostibus præsentes ipsi non poterant, qui sic sibi videre videbantur absentes. Nec ab eis pontifex antè disparuit, quàm euasisse pericula, & ad locum sese cognoscerent peruenisse securum. Vnde etiam voto sese obligantes, non gustauêre cibum, donec ad sui præsentiam liberatoris accederent, noua & mira Dei magnalia prædicantes.

CAP. XVI.

VEruntamen sicut multis innotuit, locus ille admodùm sterilis est, & nihilo minùs grauis accessu, vt cibaria vix ex se proferat, vix aliunde recipiar. Compatiens proinde vir misericors multitudini confluenti, quæ à domo vel à diœcesi sua per fideles nuncios poterat obtinere, quicquid ab aduentantibus suscipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem, vt die quadã sabbati propter aëris intemperiem ad venundandum conuehere solitis negaretur accessus, & ministri suggererẽt nullam penitùs facultatem, consilium nullum suppetere, vt instanti Dominica posset refectio consueta pauperibus exhiberi. Erãt enim plura millia, & vna tantùm porcina sibi perna cum modica viciarum quantitate remanserat, vt totũ simul caperet olla vna grandis quidẽ, sed hæc quid inter tantos? Imperat tamen, vt quod possunt, id faciant: quod habent, hoc præbeant, quandoquidem spes nulla suppetereret aut facultas ampliora quærendi. Manè facto, coctis cibarijs, in atrium introducta pauperum multitudo, cui viderentur præparata posse sufficere. Refectis illis, cùm adhuc escæ suppererent, alij sunt introducti: & ipsis itidem satiatis, mirabantur quòd cibus adhuc supereſſet. Nec priùs cessauêre, quàm dies cum escis simul & pauperum numerositate deficeret. Nec mihi fateor mirum videri debet, lectorem meum non mediocri super hoc admiratione moueri. Alioquì si sic factum credere quis detrectat, sic creditum non discredat. Videat tamen, cui potiùs sit credendum, præiudicio suæ negationis, an illorum narrationi, qui præsentes fuerunt, viderunt oculis, manibus tractauerunt. Sed transeundum nobis ad alia, ne super miserationibus huius viri misericordiæ, parturire incipiat copia congesta fastidium.

Pascit pluri-mos cibo modico.

CAP. XVII.

COepit inter hæc vir Domini fidelis ad tantum sibi à tot & tantis exhibitum fauorem pauere & tædere, cœpit contristari & mœstus esse, cœpit talia meditari, taliter conuenire seipsum: Quid est, quod actitas? Nullum tibi lucrum, lucrari mundum, & animæ tuæ facere detrimentum. O doxa, doxa, inflatio aurium, quàm perniciosè miseris, cum quibus ludis, illudis? Risui tuo dicerem, si non desiperem. Quid frustrà deciperis? immò quid decipis? In errorem inducis, quos beatificas: alludis, quos eleuas: deijcis, quos exaltas. His & similibus longè affectuosiùs & efficaciùs, quàm nostra queat imperitia capere vel effari, futurum iudicium, dijudicando seipsum, præuenicns & declinans, quasi de nouo statuit mundum fugere, sibi grauiùs imminentem. Per vias igitur difficiles, per loca potiùs inuia sub medio noctis silentio cum vno tantùm comite, cæteris ignorantibus, exijt fugiens seculum & ipsius honores. Peruenienſ denique ad cœnobiũ quoddam sui ordinis Cistertiensis, in Germania constitutum, vbi quodammodò surdus esset & mutus, nec intelligens cæterorum verba, nec intellectus ab eis, quàm diù licuit, inter eos intrans & exiens, vt simplex Monachus habitauit. Mutauerat enim in via socios, vnum post alterum, occasione quæsita, donec haberet, qui esset ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam solennitatem? Sabbatizabat Deo iuxta desiderium cordis sui, & in suo sibi sabbato complacebat. Sed interim ille sic maneat, cui bonum est ibi esse: ad eos potiùs redeundum, quos clandestinus desolatur & vehementer affligit absessus. Manè facto, cùm minimè apparet, repleti sunt domestici eius stupore & ecstasi in eo, quod contigerat illis. Quæsitus in cubiculo nec inuentus, quem meritò diligebãt: per ecclesias, vicos & plateas quæritur, & minimè reperitur. Passim interrogant occurrentes, & non est, qui indicet, qui viderit eum, qui audierit verbum quodcunque de eo. Non est qui dicat, Descendit in hortum aromatum, vt pascatur delicijs spiritualibus, & gratissima cælestium colligat lilia gaudiorum. Egreditur sermo in populum, quòd recesserit pastor bonus, lumen oculorum suorum dereliquerit eos, & sublatus sit, in quo erat thesaurus suus & cor suum. Solennis illa frequentia in mœrorem, & vniuersa deuotio vertitur in lamentum. Exeunt, qui perquirant, circumeant regionem, ad loca etiam remotiora procedant. Sed quis vnam in toto reperiat orbe personam, tam studiosè fouentem latebras & secreta captantem? Veruntamen disponente eo, à cuius facie in immensitate creaturæ nullus absconditur, inuentus est, agnitus est: tandem

Vir sanctus mũdi fauorespertime-scens, fugit ad Germaniæ cœnobium.

Vide animũ vni Deo deditum.

Mirè affligit eius absentia subditos.

aliquando ecclesiæ suæ redditus est & reductus ad suos. Siquidem inter cæteros vndique quæritantes, iuuenis quidam, quem à puero ipse nutrierat, ad monasterium illud aduenientes, egredientibus fratribus ad laborem, dum singulos intuetur, in eum repentè iniecit oculos, & agnitum protinùs apprehendit, tenuit & exclamauit. Mirari omnes, & nomine eius audito conqueri, quòd lucerna sub modio tam diù latitâsset. Sacris eius vestigijs congregatio tota prosternitur, & sibi postulat indulgeri, quòd nullam ei reuerentiam exhibuisset ignara. Fleuêre singuli, & dignis magnificare præconijs obedientiæ eius & humilitatis exempla cœperunt. Flere & ipse præ cæteris, quòd indignus foret frui diutiùs iucunditate concessa, & quòd gustatam dulcedinem sapientiæ magis esuriens magisque sitiens, retraheretur ad negocios æ vitæ pericula & labores. Auditum est in terra illa, & celebri sermone vulgatum, quòd apparuit vir propheta, potens in opere & sermone. Iterùm turba ruit & irruit: iterùm fit concursus moleſtior ab vberibus desideratæ quietis auulso. Iam verò enarrari non potest, & superfluum est conari, cum quanta deuotione & exultatione vniuersæ terræ tanquam rediuiuus apparuit, quoniam sicut discipuli viso Domino, gauisi sunt. Nec minùs vberes, & si magis breues, lachrymas succedens gaudium, quàm præcedens mœstitia parturiuit.

Reducitur ex monasterio ad Ecclesiam suam.

CAP. XVIII.

Parentes & fratrem ad cœnobium adducit. Iohan.1.

PRiusquàm vir sanctus officio fungeretur Abbatis, vtrunque parentem de seculo nequam eripuit: fratrem verò se minorem Andream, ad Iesum Petrus trahens, recompensauit quodammodò, quòd primum Petrũ adhuc Simonem, ad eundem præueniens frater eius Andreas adduxit. Hic itaque patrem in Bonavalle constituit, matrem in collegio sanctimonialium fœminarum, loco, qui dicitur Sancti Pauli, pro facultate sui sexûs & suprà, Cistertiensis æmulantium ordinis instituta. Cui adhuc nouellæ plantationi, ad fundatoris institantiam & præceptum Abbatis sui, senior Petrus pluribus annis profuit magis, quàm præfuit. Ad eiusdem tamẽ disciplinæ cœnobium, quod Bitumen vocant, ad liniendam arcam, videlicet intùs & foris, in virginibus corpore & spiritu sanctis, eandem posteà filius matrem transtulit cum sorore, quæ ipsius cœnobij multo tempore fideliter & vtiliter curam gessit. Nonnullas etiam alias sui generis idem sanctus virgines seu viduas ordinauit. Proximus est Stamedio Tarentasiensis diœcesis locus: cui perinde, sicut cæteris quoque religiosis, beneficia plurima sedulus impendebat.

CAP. XIX.

SCribi fecerat libros beati Augustini super Psalmos, & nulli adhuc ecclesiæ deputauerat, sed sudabat eleemosyna in sinu eius. Præsidebat verò Mauriennensis ecclesiæ magni meriti Bernardus episcopus, sicut in ea potissimùm regione, fœcunda virorum paupertas, plures sibi penè contemporaneos insignes edidit sacerdotes: Sanctum videlicet Hugonem Gratianopolitanum, Iohannem Valentinum, Ismidionem Diensem, Airaldum & Bernardum, Mauriennenses, nostrum hunc Tarentasiensem Petrum, & Ancelmum Belicensem, super cuius tumulum, dum sepeliretur, diuinitùs ignis illapsus, accendit lampades, super eundem locum coram signo Crucis appensas.

Aliquot insignes Episcopi.

CAP. XX.

ACcedens sanè prædictus episcopus Mauriennensis Bernardus ad Bitumen, suæ diœcesis monasterium, consitenti sibi suas offensiones, vt sæpiùs actitabat, genitrici venerabilis Petri Tarentasiensis, iniunxit huiusmodi pœnitentiæ fructum, vt suprà commemoratos beati Augustini libros suis donari sororibus impetraret. Post breue tempus archiepiscopus affuit, & accedens ad eum mater, interrogabat an necesse sit peccatoribus iniunctam sibi pœnitentiam adimplere. Respondenti, Vtique: supplicat, vt misereatur animæ matris suæ, cui suus huiusmodi pœnitentiam præsul iniunxit. Sic eosdem sibi collatos codices eiusdem cœnobij virgines, ob reuerẽtiam largitoris, chariùs amplectuntur.

CAP. XXI.

VTrunque verò parentem, dies suos in senectute bona & religiosa conuersatione feliciter consummantem, deuotus ad Deũ in officijs omnibus Ecclesiasticis, sed in huiusmodi deuotissimus, sepeliuit: quibus, iuxta mandatum Domini, honorem debitum viuis exhibuit & defunctis. Exod.20.

CAP. XXII.

Beatitu-

BEatitudinum causas & præmia in Euangelio veritas sermone commendans, inter cætera ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Quod huic sacro præsuli exercitium seu meritum quia non defuit, sine vlla ambiguitate asserimus, quòd in spiritu adoptionis, filij Dei nomẽ hæreditauit. Implacabiles siquidem inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, grauia admodùm bella compescuit, desperatas reconciliationes inter maximos etiam principes, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus signis, effecit. Inter principem suum Comitem Hymbertum & Hildefonsum Comitem Tholosanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non solùm multis incendijs, sed & homicidijs guerram diutiùs agitatam, multo labore sedauit. Cuius occasione negocij ad illustrem Anglorum regem Henricum vehementer desideratus accessit, & tam reuerenter exceptus est, vt excedere modum omnem humanum deuotio videretur. In ipso quoque itinere diuina per eum virtus miraculum singulare perfecit, quod diligentiùs prosequi reor operæ precium fore.

Matth. 5. Pacis componendæ quàm fuerit studiosus.

Hérici Angliæ regis erga eũ reuerentia.

CAP. XXIII.

SAncti Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis ecclesiæ, pancis ab vrbe millibus distans, vbi vir fidelis & religiosorum officiosus sedulusque susceptor, magnæ conuersationis pariter & opinionis Abbatem ad hospitium suum aliquãdo quasi vim faciendo pertraxit. Huic iuuencula erat filia, miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ socrûs inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec adspectus vllatenùs toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eijceret, famosum quendam maleficum accersiuit. Affuit, exploratis, agnouit, & mulierculam asserens infirmatam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam dentibus proprijs brachium miseræ mulieris. Res mira, res noua, res, nî fallor, hactenùs inaudita. Ab illo quidem languore conualuit, sed interdum velut ex corde procedere sentiens acus, cruciabatur atrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat authori. Plures in hunc modum, quàm triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapsatæ, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabantur, aduenit. Celebris est persona, cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcendum adhuc superstiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiam, nec sine lachrymis lugubrem, explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acum, mulier gemebunda deplorat, iam peruenerat ad foramen, solitus iam præcesserat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus Laicis, eidem Abbati deseruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltrà, nec chalybem exinde processurum. Factũ est: sed mutata materia est, malitia necdum prorsus extincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino robore vel fraxinei pro ferreis acubus egredi, crassiores spinis & modicè longiores. Nec vnius tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna prodierũt. Affuit demùm reuerendus Petrus antistes, cui diuinitùs seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Missarum solennia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimumdecimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam, ab omni deinceps cuiuscunq; materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præstigijs liberata, adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod credere detrectarit,

Res valdè mira.

Sanatur fœmina diù infirmé affecta.

CAP. XXIIII.

IN diebus eiusdem præsulis, vicinas prouincias & Romani Imperij ex maxima parte ecclesias schismatica rabies occupauit. Solus ipse ex metropolitanis vel propè solus regionum illarum & schismaticis palàm restitit, & immunis perstitit in ecclesia sua.

Schisma vexat Ecclesiam.

Sed

Sed plurimos ex circunpositis reuocauit ad catholicam vnitatem, vicinas vndique prouincias liberè penetrans, liberè prædicans clericis & populis, plenis authoritate sermonibus improbos & obstinatos hæreticæ arguens prauitatis. Nihilominùs tamen deuotis eum colebat Imperator officijs, non minori ei reuerentia obsequens, quàm fœuitia catholicos persequens cæteros circunquaque. Nec deerant, qui indignarentur, qui causarentur, qui conarentur animum principis aduesrùs eum potiùs exacerbare, dicentes: Quid sibi vult, Imperator bone, quod actitas? Nunquid destruere est causam tuam, sic colere, sic honorare eum, qui sic impugnat, qui sic impetit eam? Ille nos detestatur, nos execratur, hæreticos nos denunciat, nos anathematizat: & tu velut angelum Domini eum susçipis, publicè & priuatim eius prædicans sanctitatem? His & huiusmodi verbis, quantùm tamen audebant, crebro pulsabant ariete imperatorij robur pectoris filij diffidentiæ, filij scelerati. Cui suggestioni Herbertus quidam, Chrysopolitanæ incubator ecclesiæ, præ cæteris insistebat, iterùm atq; iterùm asseuerans, non sese satis mirari posse, quibus ille præstigijs Imperatorem, tanta præditum ratione, taliter dementâsset. Multos enim archiepiscopos, episcopos & abbates, etiam sibi quondam charissimos, pro eadem causa idem Imperator in exilium egerat. Cistertiensis ordinis fratrum non modò personas aliquas, sed numerosa collegia ab eodem Herberto & similibus, si quos tamen similes habuit, suis extrudi cœnobijs non prohibuerat, & huius vnius sese suffragijs quàm suppliciter commendabat. Fertur etiam, quòd eidem nequissimo, monita pessima suggerenti, dignum memoria, dignum dederit admiratione responsum: Si hominibus, vt merentur, contrarium me exhibeo, tùne velis, vt euidenter opponere me incipiam Deo?

Imperatoris erga sanctum virum reuerentia.

Imperator Ecclesiasticos persequitur.

CAP. XXV.

FXtat in diœcesi Chrysopolitana cœnobium, quod Bethania nominatur. Illò venturum Tarentasiensem archiepiscopum Herbertus audiens, præmisit, nuncians eadem die sese venturum. Expauit Abbas, & eum multa anxietate in occursum properans viri sancti, ignorare sese, quid ageret, causabatur. Cui ille: Angulus, ait, nobis quantuluscunque sufficiet: ne turberis. Veruntamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus apostata, quod disposuerat, non impleuit. Exinde vir beatus ad Imperatorem accessit, in ciuitate Chrysopoli constitutum. Vbi etiam ab oppressione Catholicorum, maximè religiosorum, quantùm potuit, eius animum reuocauit, regis iram, rugitui similem leonino, monitis simul & intercessione compescens. Conuenit autem solita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innumera etiam de vicinis locis vndique multitudo confluxit. Quibus inter cætera de prædicto hæretico verbum faciens, nec ipsius malitiam veritus, nec præsentiam Imperatoris, per quem erat intrusus, orationem indixit omnibus generaliter, vt manus Domini acceleraret ab illius tyrannide ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel mulctando: vt conuerteretur ad pœnitentiam, vel de medio tolleretur. Oratū est, & infra quatuor aut quinque dies miseram idem schismaticus animam exhalauit. Accidit tamen, vt interea visitatus à reuerendo Belleuallensi Abbate, ad primum gratulari videretur aduentum. Conuentus autem de confessione peccatorum, & admonitus de pœnitentia, pugillum strinxit, & applicans ori, buccinabat in eo. Post modicum verò deponens manum, quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quòd non posset aliud obtinere responsum: & agnoscens iudicium Dei, non sine multa confusione recessit. Necdùm vir sanctus de ciuitate exierat, & iam in plaustro boum Herberti cadauer afferebatur infaustum, clamante populo & dicente: Benedictus Deus, qui tradidit impium.

Obserua diuinam prouidentiam.

Herbertus Episcopus schismaticus miserè perit.

CAP. XXVI.

IDem quoque vir sanctus, à catholico Papa reuerendissimo Alexandro tertio accersitus, per Italiam & Tusciam magnificè consolabatur catholicos, & schismaticorū facies ignominia & confusione replebat, cùm in ipsis vrbibus, vbi pseudoëpiscopi præsidebant, palàm & publicè eandem hæresim condemnaret, vniuerso populo deuotissimis illum obsequijs prosequente, immò etiam Domino signis varijs sermonem confirmante. Nec personæ alterius summus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana Ecclesia eo tempore episcoporum aliquem sic admirata est, si creuerita, sic amplexa. Soli respiciebant ad manus eius, vt munera consequerentur egeni. Nam spiritalis gratiam muneris omnes pariter affectabant. Et quemadmodùm multo tempore per Burgundiam & Lotharingiam actitârat, per regiones Italiæ, Tusciæ & Campaniæ in aduentu, in statu, in reditu suo celeberrimæ sanctitatis eius authoritas in cõscientijs proprijs

Confirmat Catholicos per Italiam S. Petrus.

proprijs coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam & constantiam præbens catholicis, schismaticos nihilominùs confundebat intus & foris. Ausus est tamen tyrannus quidam persequi redeuntem, personam eius iniurijs afficere cogitans, vel de equitaturis circiter quinque, vel de supellectili tenuissima facere prædam. Cuius inter currendū ruit equus in præceps, & fracto crure, solo decubuit. Expauit homo, & in se rediens, gratias egit pro damnatione, quam meruit, damno sese potiùs esse mulctatum, non minori deuotione procedens ad prosequendum & obsequendum, quàm furore priùs ad persequendū fuerat animatus. Secutus denique, & tunc primùm consecutus est. Pedibus eius aduoluitur, humiliter satisfacit, nec satis illi, quicquid facit, misericordiæ eius tribuens, quòd pro sessore equus occubuit. Punitur diuinitùs quidam malignus

CAP. XXVII.

IN cœnobio positus Longiuadi, morem gerere teneor charissimis mihi fratribus & Abbati. Inde est, quòd stylum reuocans à propositis, quæ multorum mihi multùm credibili testimonio suggeruntur, inferenda putaui. Ex petitione * Lugdunensis episcopi, & venerabilis Abbatis ac totius congregationis instantia, ad prædictum monasterium, vt in memoria sancti Bernardi Clarævallis nouum dedicaret altare & cœmeterium benediceret, vir beatus accessit. Summis etenim expetebatur votis, à quibusque cuiusque præsentia poterat obtineri, & accersiebatur vndique trahebatur ad celebranda eiusmodi sacramēta. Affuit certa die pontifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, vt negarent viri grandes atq; grandæui, similē vsquam se vidisse. Veruntamen affuit tentator, opportunitate inuenta, cuidam persuadens argenteam furari crucem, modici quidem ponderis, sed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à fratribus sacrilegium, & sacro præsuli fine dilatione suggeritur. Nec cunctatur anathematizare sacrilegum, in virtute Christi præcipiens, ne priùs liceat homini monasterij egredi fines, quàm restituerit signum Crucis, firmiter contestatus, quòd nullatenùs posset auferri. Perstitit tamen improbus vsque in diem alteram, donec episcopus recessisset. Sed nec tunc egredi potuit, nisi priùs reddita cruce, & altari sacro, vbi fuerat, impositā. Viderat mulier scyphū ligneum, concupiuit visum, tulerat & absconderat concupitum, absconditum absportabat infelix. Nec mora: punitur in oculis, per quorum fenestras mors introierat. Expetit vnum è fratribus, necdum penitùs, sed penè cæca vasculum profert, cum satisfactione restituit, & vltricem criminis caliginem mox euadit. Sic accedens vnusquispiam ad monasterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in hæc verba proiecit: Tolle tibi cappam hanc manicatam, quam frequenter attentans efferre non potui, nescio qua virtute prohibitus. Phreneticum iuuenem, vel potiùs energumenum, sicut creditum est, & credibile erat, plurimi baiulabant, à die iam septima nec sumentem cibum, nec verbum aliquod proferentem. Iussus quiescere, iussus loqui, in neutro obtemperabat sacerdoti. At ille sub pectore pulsat hominem, contra dæmonem indignatus. Nec mora, per fluxum ventris obscœnum, vt visum est, alter dæmonum exijt, & alter mansit, quòd miserum non omninò talis egestio liberauit. Nec moram fecit episcopus propter populum comprimentem: sed cùm foris staret, oratorium introiuit, vbi rursus exhibito iuueni imposuit manus: & odoris diris simi vomitu repurgatus, ad modicum requieuit, ac deinceps loqui cœpit, cibum sumpsit, & officia reliqua sanæ mentis impleuit. In eiusdem basilica monasterij iam tribus annis surdum & mutum filium mater afferens viro Dei, ad ipsius benedictionem sine mora loquentem liberè & audientem gratulabunda recepit. * Lingonensis

Excommunicat sacrilegū, & ille fugere non potest.

Pœna sacrilegæ.

Dæmoniacus curatur.

Itē surdus & mutus.

CAP. XXVIII.

MOnasterium Albæ Ripæ à proximo flumine nomen accepit. Huius vicinum oppidum Bairum nuncupatur. Cuius præpositi vxor sterilis cohabitabat annis quindecim viro suo. Adueniente demùm archiepiscopo, lachrymabiliter obsecrabat, vt auferret sterilitatis opprobrium ab ea. Cui solita pietate compassus, post orationem & conceptum promisit & partum. Concepit itaque mulier, & peperit filium, & iuxta verba archiepiscopi, Iohannes est nomen illi. Siquidem adhuc hodiè mater & filius ambo superstites, ambo testes virtutis existunt. Claudum etiam virum, nec suis pedibus accedentem, sed oblatum manibus alienis, ibidem sanctus erexit: & ea sibi nunc vsque perseuerat gratia, vt liberè gradiatur. Interea cæcus clamans ad eum, vt illuminaretur orabat. Cui ille: Noli, inquit, desiderare, vt videas: vacares latrocinijs, si videres. Quod de homine prorsus sibi ignoto, non ab homine, neque Sterilis parit.

Claudus ambulat.

per

per hominem, sed spiritu suggerente cognouit. Qui licèt non videat, quantùm valet, in latrocinijs hodiè persæuerat. Oblationes fidelium in ecclesia quadam inter Missarum solennia susçipiens, distribuebat egenis, more suo restituens plura pauperibus, quàm offerrent. Interea quidam improbus vehementer instabat, & sæpè rediens, nihil poterat obtinere, solus referēs solam oblationē repulsam. Et dum sese famelicum carrere cibarijs clamiraret, chlamyde reuoluta, placentam integram, quam ferebat, sanctus ostendit, dicens: Hanc comede, & ab huiusmodi petitione desiste. De cuius vita & pessimis actibus corripiens hominem, tanta proposuit, vt mirarentur, qui aderant, & cognouerant eum, quòd non esset opùs, vt quis ei testimonium perhiberet.

Vide rem miram.

CAP. XXIX.

Miracula eius alia.

IN dedicatione oratorij de Busseria, quod est cœnobium Cistertiensis ordinis in Eduensi diœcesi constitutum, puer annorum circiter nouem surdus & murus, ad orationem viri Dei & manûs impositionem, auditum pariter & loquelā recepit. Duo etiam fratres, alter surdus, alter surdus & mutus, ab eisdem incommodis ambo liberati sunt. Sed & monachus eiusdem monasterij, per annos septem oculos habens opertos albugine, & omninò cæcus, audiuit: Ne timeas fili: in proximo est, vtà Deo cureris. Et factum est ita. Siquidem intra dies viginti aduenit clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clarè vidit. Alsatia dicitur regio prope Rhenum, populosos admodùm vicos habens. Hanc ingressus aliquando pontifex reuerendus, in villa, cui nomen Rufeium est, Missarum solēnia celebrabat. Cui mulier est oblata, ex graui præcipitio iuncturis ossium dissipatis, per annos circiter nouem vix duobus baculis sustentata procedens. Post orationem & manûs impositionem, modicùm subsistit, & virtutem sentiens, exclamauit. Nec mora: baculos in sublime porrectos baiulans, incolumis facta est, & liberè gradiebatur: populusque vociferans, Kyrie eleēson, suspensis inter lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinùs sunt erecti: prior, ad tactum eius: posterior, priusquàm obtinere posset accessum in medio plebis, diuina vnctione præuentus. Post oblationem hostiæ salutaris, sacer sacerdos oblatum sibi per signum Crucis cæcum illuminauit, oculos eius linieus ex aqua adsperfionis digitorum suorum.

Rufeium, quodhodiè, vt puto, Rubeaquum dicitur.

CAP. XXX.

EX relatione Stamediensis Abbatis accepi, quòd aliquando patrem sanctum familiari suggestione conueniens, ait illi: Nonnullos mouet, vt comperi, pater sancte, quòd ita passim & incunctanter super ægros manus imponis. Arbitrantur enim & asserunt, quòd iam olim tempora miraculosa transierint. Cui tale dedit sanctus ille solita benignitate responsum: Multorum iam non modò charitas refrigescit, sed fides etiam infirmatur. Exigit proinde velut de nouo rigari miraculis, foueri beneficijs fides marcida, fides ægra.

Fides miraculis cōfirmatur.

CAP. XXXI.

*Prusilla

Epilepsia multos liborat.

CRusillas * vocatur oppidum Comitis Gebennensis, vbi vir sanctus cum Comite ipso, & pluribus ex eadem regione personis super quibusdam negocijs conferebat. Ibi tres Epilepticæ mulieres miserabiliter corruentes, altera quidem post alteram, palpitabant & elidebantur in terra. Ad supplicationem adstantium per singulas orationem fecit, & incunctanter erectas restituit sanitati. Quanto miserior & miserabilior talis ægritudo videtur, tanto specialior viro misericordiæ aduersùs eam efficacia suppetebat, vt multos ab ea curauerit, etiam quos non vidit, & vix persona aliqua, post impositionem manûs eiusdem, eandem miseriam sit experta.

CAP. XXXII.

EST locus in Alsatia regione, cui nomen Aqueuillare, vbi signatam epilepticam sub celeritate pertransijt, & tam crudeliter misera vexabatur, vt continuò videretur animam redditura. Cōuersus pontifex & mulierculam erigens, in aurem eius submissa voce dicebat: Necesse est, vt egrediaris ab ea. Sanata est ergo mulier ab illa hora, & deinceps nihil tale perpessa. Contigit altera vice, Missarum solennia celebrante viro Dei, vexatum hominem epilepticum exclamare. Compassus ille, & vice sua sacellanum dirigens suum, erigi illum præcepit & sanari. Quod vtrunque effectui mancipatum est ipsa hora.

Puer claudus sanatur.

CAP. XXXIII.

VIsitauit aliquando sanctus monasterium Bellæuallis in abundantia suauitatis & gratiæ, deuotam sibi congregationem sua benedictione lætificans. Oblatū etiam puerum,

puerum, qui lãguore corporis diuturno debilitatus, & maximè pedum destitutus erat officio, orando & manus imponendo sanauit, vt liberè gradiens exultaret, videntibus etiam cæteris gaudia sua communicans. Mulier prægnans, cùm pariendi tempus adesset, periclitabatur, decem diebus parturiens, nec obliuiscebatur pressuræ, nullo gaudio succedente. Erat ei vicinus & notus Abbas quidam, cinctorium sacri præsulis cum multa deuotione custodiens. Accersitus itaque, & tam miserabili necessitate comperta, prædictum cingulum protulit, & vt nudum exinde vterum cingeret, persuasit. Factum est, & vix exierat ille cubiculum, subitò mulier est cnixa, & à periculo cruciatuq; penitùs liberata. Non transeamus cœnobium Bullionis, ne causari incipiant fratres illi, quòd contra morem illius, quem scribimus, videamur humiles aspernari. Gratanter visitabat & ipsos amicus pauperum, nec mediocriter in ædificijs mediocribus complacebat. Apud quos etiam, sicut firmiter asseuerant, per signum Crucis illuminauit cæcum collyrio sputi sui.

Prægnans partus difficultate absoluitur, cingulo sancti viri se ſtringens.

CAP. XXXIIII.

QVanto magis virum Dei mundus prosequebatur obsequijs, præconijs extollebat, tanto magis metuebat ipse, quod legerat: Si de mundo essetis, mũdus quod suum erat diligeret. Cœpit ergo cum viris perfectioribus spiritualis collationis habere tractatum, vtilius fore existimans, pauculos, quos habebat, equos venũdari, & precium dari pauperibus, vt pedes gradiens, quod cõsumere illi cum suis custodibus consueuerant, misericordiæ magis operibus deputaret. Feciſſetque voto satis, nisi suggestio rationabilis & confestim occurrens necessitas obstitisset. Siquidem persuasum est ei, in sua quidem prouincia id obseruari posse: sed excipiendum ab eiusmodi professione propositi, vt solito vteretur animalium vehiculo, si remotas adire prouincias pro causa ineuitabili cogeretur. Nec sine diuino nutu exceptionem eiusmodi sacro præsuli persuasisse videtur vir eximius, & inter amicos charissimus, tunc Altætumbæ, postmodùm Claræuallis Abbas Henricus, nunc Albanensis episcopus, inter insignes columnas Romanæ Ecclesiæ loco celebri constitutus. Adhuc enim sermo manebat in eiusdem deliberationis ambiguitate suspensus, & ecce nuncius Domini Papæ, eceliteræ, ecce mandatum, vt ad reges Francorum & Anglorum sibi reconciliandos sub quanta poterit acceleratione festinet. Ex quorum inimicitijs ecclesiarum destructio, depopulatio regionum, & innumerabilium stragis hominum procedebat. Nec videbatur aliud præstolandum, quàm quod dicitur: Fortis impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt. Huius necessitatis intuitus, & Apostolicæ authoritatis reuerentia, cui in omnibus & per omnia semper obtemperauit, præsulem sanctum descendere fecit in Gallias. Ingressus itaque monasterium Senonensis diœcesis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa spatium mensis vnius infirmitate detentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præstitit sanitatum. Et cùm maximus vndique & vbiq; ad eum concursus fieret populorum: Nolite, ait sanctus ad fratres, de victualium distributione moueri. Dabit Dominus horreis vestris benedictionem, vt cognoscatis eius virtutem, qui pro beneplacito suo multiplicat, quæ pro sui nominis gloria erogantur. Sic audisse, sic credidisse, sic experimento tum probasse sese testati sunt, per quorum manus conficiebantur panes & distribuebantur: vt cùm vix viderentur duplicati posse sufficere, minor solito numerus abundaret. Semel siquidem in hebdomada minùs coquebant in clibano, quàm cæteris mensibus antè solebant.

Iohan. 15.

Mittitur à Papa ad pacem conciliandam inter reges.

Ierem. 46.

CAP. XXXV.

MIlles quidam regionis illius, impetrandæ benedictionis obtentu & signorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere videns, compassus filio non videnti, optat, vt eius suffragantibus meritis, videns fiat ex cæco, qui suis, vt verebatur, promerentibus culpis, cæcus factus est ex vidente. Cæcum itaq; filium extulit domo sua, sed Pruliacensi cœnobio intulit iam videntem. Obuius enim factus est vir fidelis eunti, panem referens à beato præsule benedictum. Nec moras tulit, magnanimus factus in fide: sed de mica panis collyrium nouum conficiens, oculos filij cum diuini nominis & eiusdem præsulis inuocatione liniuit. Cooperantibus ergo sibi virtute fidei & benedictionis effectu, ad vnctionem primam sacri collyrij aperti sunt oculi eius: & vidit, & gauisus est se videre. Sic gratulabundus illuminatum filium pater ostendit, quem sperauit illuminandum fore: & qui veniebat oblaturus prèces, exhibiturus peruenit gratiarum potiùs actiones.

Cæco redditur lumẽ.

CAP. XXXVI.

COrbolium dicitur oppidum regis Franciæ, quod Sequana flumius alluit, in Parisiacensi diœcesi constitutũ. Huius præpositi grandis erat non modò gratia apud dominum suum, sed & in palatio locus. Quem in occursum præsulis sancti mittere studuit rex deuotus, præcipiens non modò humanitatis officia, sed debitam reuerentiam à suis omnibus ei in locis omnibus, quantùm pateretur, impendi. Sic in oppidò supradicto humilis seruus Christi de mandato regis in regia domo susceperat. Nec poterat vspiam, licèt debili, præ multitudine concurrentium, necessaria requies exhiberi. Erat autem spiritus fortis, spiritus promptus in infirma carne, & ætate iam pigra. Eidem sanè præpositо erat clauda à natiuitate filia, iam quinquennis, sicut apparuisse videtur. Sic nata fuerat ad gloriam Dei, & serui fidelis honorem. Cuius sacris oblata vestigijs, post orationem & manûs impositionem erecta est, & nouos faciens gressus pedibus suis, ambulauit, pro ætate magnificans Deum, & suo gratias referens erectori. Sic deuotos hospites exhilarauit dupliciter hospes bonus: nec modò subijt admiratio pro virtute, sed familiarius gaudium pro persona. Transeamus Parisiensium vota permaxima, concursus intolerabiles, & molestos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant principes, multitudo incredibilis præstolatur pro verbo pacis, & aduentu tanti præsulis, iuxta Caluum montem in confinio Franciæ & Normanniæ congregata. In cuius occursum non tam currit, quàm aduolat, rex Anglorũ, & ad conspectum longiùs positi equo desilit, immò ruit, amplectitur pedes, cappam detrahit vndique laceratam, vndique decurtatam. Nec particulas tollit, vt cæteri consueuerant, quanuis ægrè ferret antistes. In hoc solo nil sua sibi authoritas poterat sufragari, nil prohibitio, nil indignationis ostensio, nil intentatio maledicti. Causari fratres qui simul venerant, & dicere, (siquidem animum regis exploratum ire volebant.) Inter regias gazas semicinctia quid facient vetusta? Quibus ille tale dedit non sine multorum attestatione responsum: Aliter vobis loquendum fuerat, si sciretis de ipsius cingulo, quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia sanitatum.

Regis Franciæ reuerẽtia erga sanctum virũ.

Sanatur puella clauda.

Item regis Angliæ.

Vide quid tantus rex tribuat eius laceræ vesti

Nota lector

CAP. XXXVII.

CIrca eadem loca confederat Archiepiscopus, cum personis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce vidua pauper suum magis & suę filiæ incommodum sentiens, quàm regum inimicitias, vel pericula reputans regionum, increpantibus alijs, alijs prohibentibus, irruit, mutam à natiuitate filiam secum trahens. Nec in tanta frequentia personam humilem Archiepiscopus aspernatur, non altum sapiens nec in alto. Inclinatur ad supplicem, & oratione præmissa, infusum proprio sputo pollicem mittit in os puellæ, linguæ eius & labijs imprimens signum crucis. Sic præcipiente eo, verba, quæcunque prædiceret, post eum similiter resonabat: sic deinceps est locuta, sic loquens, reddita matri suæ. Nec mora, necessitudinem matri redhibens alteri filius, claudam attulit in asello. Cuius ille renes & debilia membra consignans, in partem secedere fecit, & diuinam misericordiam præstolari. Post paulùm, filio suadente, vt assenderet asinum & rediret: Mina, ait, potiùs, mina asinum, & præcede. Sic præcessit ille, & sanata illa secuta est, multis cum multa admiratione prosequentibus eam.

Muta loquitur.

Clauda ambulat.

CAP. XXXVIII.

ALtera die cum rege Francorum Ludouico & Anglorum iuniori rege, & Flandrensi Comite, multis vndique circunstantibus, super eodem negocio, pro quo venerat, familiariter conferebat. Interim mater filij iàm duodennis, sed ab annis septem eadem mater cæci, ad cuneum illum cum filio supplex & gemebunda peruenit. Videns autem vir sanctus, quòd à ministris regum miseræ mulierculæ negaretur accessus, ab eisdem potiùs eam sibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius necessitate comperta, tenens pueri crinem, & misericorditer blandiens, quid optaret, interrogabat. Cui ille: Domine, vt videam. Protulit nummum pontifex, & in manum pueri dedit illum. Intinctis etiam digitis in saliua oris sui, super oculos eius & verticem capitis signum crucis edidit, & paulisper orauit. Intuebantur reges cum cæteris, & mirabantur, inuicèm colloquentes, inuicèm conquirentes, an iocus foret, quod vir sanctus seriùs actitabat,. Interea cœpit puer paulatim visum recipere, cœpit nummum, quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus & laudans dicere matri suæ: Video mater, video, video arbores, video omnes & omnia, quæ circunstant. Ad hæc illa velut ad altare sacrosanctum conuersa ad præsulem, flexis genibus, porrectis mani-

Cæcus puer illuminatur.

manibus & directis in eum oculis, orationi studiosius insistebat. Auditum est & compertum, quia cæcus visum recepit. Ipse quoque Francorum rex, diligentiùs inquisita & cognita certiùs veritate, non dissimulauit flexo genu virtutem in puero adorare diuinam, caput eius oculosque deosculans, & honorans oblatione propria manum eius. Nec mirum, quòd mira deuotio in cæteris etiam secuta est tanti regis exemplũ, tantum miraculum profecuta. Vide deuotionẽ regis Gallorum.

CAP. XXXIX.

ADuenit interea caput ieiunij Quadragesimalis, & in cœnobio mortui maris officium illud solenne reuerendissimus celebrauit antistes. Imposuit etiam cineres capiti regis Angliæ benedictos, & suorum, qui propter hoc ad monasterium illud aduenerat ipso die. Cæterùm miles quidam, ante multum tempus balistæ iaculo in tempore vulneratus, & extunc altero oculo nihil penitùs videns, multa precum instantia postulabat eius restitutionem. Excusare cœpit vir Dei, & grauiùs solitò homini diffusadere, ne supra vires suas vel merita sua exigeret tale aliquid ab humilitate sua. Instítit tamen & perstitit, nulla diffusatione desperans, fed magnanimior factus in fide. Itaque tangitur, benedicitur & emittitur, præstolaturus misericordiam Dei. Exijt, expectauit, aduertit, & paulatim luce reddita, vtroque vidit oculo, sicut olim. Festinauit quoq; ad regem, gaudium suum domino suo sine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum, & opus bonum pulchriùs elucescit in commune deductum: ex multarum denique personis facierum deuota resonat & solennis gratiarum actio & vox laudis. Cineres benedicti. Cæco lumẽ reformatur.

CAP. XL.

QVod deuotus frater Hugo de Aceruilla, monachus Cistertiensis, licèt ignorans ipsam mihi in manibus esse materiam, præsentialiter suggerit, nullatenùs decet omitti. Nempe adstruit fidem religiositas hominis non ignota, & præsertim credibilitas veracissima, & credibilis veritas testimonij eius in conuersatione etiam seculari. Dum venisset Archiepiscopus ad oppidum primum Normanniæ, quod Gisortium nuncupatur, prædictus Hugo, sub rege Francorum militans, à sanitoribus & custodibus oppidi vix impetrauit ingressum. Eadẽ hora vidit oblatum Archiepiscopo puerũ, ab imminentis mortis periculo liberari. Fluxu siquidem narium totus videbatur corporis eius cruor exhaustus, vt vix vitalis caloris aut coloris aliquid appareret in eo. Sic non erat vox neque sensus, non motus aliquis, nisi quantùm mouebatur à suis. Orauit homo Dei super exanguem puerum, cui solum videbatur superesse sepulcrũ, & ex sputo suo tetigit labia vix tenuiter respirantis. Nec mora: aperuit labia, aperuit oculos, & tanquam rediuiuus apparuit in momento. In pago Parisiacensi cœnobio cuidam Edera nomen dedit, vbi multæ sanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per sanctum præsulem duobus reddidit Dominus surdis auditum, & viro media corporis parte prærmortuo, atidæ manus & pedis restituit sospitatem. Alta quoq; Bruëria monasterium dicitur alterum, religiosi admodùm ordinis fontis Ebrandi, ducentas circiter sanctimoniales fœminas Domino deuotissimas habens. Illic aliæ pœnitentes velut in ergastulo præteriti temporis commissa deplorant, aliæ virgines implorant in thalamo sponsi sui gratiam, modis omnibus centendentes, vt siue præsentes, siue absentes, placeant ei. Ad petitionem ergo Reginæ Francorum visitat ancillas Christi, meritò desiderabilis & plurimùm desideratus antistes, vbi etiam nouum consecrauit altare, & ibidem per signum Crucis puellam cæcam illuminauit. Puer penè examinis restituitur. Brueria insigne cœnobium. Signo crucis cæca illuminatur.

CAP. XLI.

TRicesimum tertium annum, partem videlicet tertiam numerorũ, quos læua continet, in pontificatu vir beatus implebat, & à partibus ei duabus reliquis parcens, filium dexteræ transferre disponebat ad dexteram diuina vocatio. Nam & numerum ipsum creditur confecrâsse Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobium Bellæuallis, in Chrysopolitana diœcesi constitutum, ardor febrium violentus inuasit, & iuxta vicum proximum, qui domini Martini dicitur, aliquandiù requieuit. Vbi postmodùm ab incolis signum Crucis erectum, & fideliter quamplurimis imploran-
tibus ægris præstita prædicantur remedia sanitatum. Perueniente demum antistite sacro ad monasterium, congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca vicina de ipsius aduentu celebris & iucunda admodùm fama percrebuit. Aegritudine tamen eius audita, qui multorum ægritudines suis orationibus depellebat, metus ingens & mœror subijt, omnes pariter occupans intus & foris. Quos supra vires iam

iamque deficientis corpusculi animus consolabatur inuictus, solitæ benignitatis & hilaritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse frixuram. Cuius omnis semper actio, omnis affectio, & ipse totus humilitas & deuotio, totus charitas & compassio fuit. Interea solennitas inuentionis sanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus disposuerat eiusdem Crucis fidelissimum adoratorem, feruentissimum amatorem, præconem sedulum exaltare. In qua etiam tricesimustertius annus à susceptione electionis impletus est, vt dies nulla superexcresceret, nulla deesset. Et forsitan minùs id fuerat attendendum, nisi quia Saluator quoque, vt quidam sapiunt, ipsum sibi numerũ à conceptione ad passionem vsque compleuit. Præuenerat autem Dominicis sacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore deuotissimus executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio psallentium & orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hæreditatem legauerat locupletem, feliciter est appositus ad patres suos. Ad quem multæ priùs ecclesiasticæ & seculares personæ, humiles & honorabiles, ex eadem regione conuenerant: sed ad eius præsertim exequias innumerosior, si tamen numerabilis, multitudo concurrit. Excubias ergo peruigiles circa sacratissimum corpus diebus noctibusque duabus in psalmis & canticis spiritualibus celebrãtunt. Tertio demum die ab Archiepiscopo Chrysopolitano, per ipsius curam & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram sacro altari, in honore beatæ Mariæ semper virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus viuere comprobatur. Et quoniam annos natus fermè viginti, ad monasterium sese contulit Bonæualis, vbi circiter decem annos, & tantundem in Stamedio consummauit, additis triginta tribus in episcopatu completis, ad septuagintatres numerus annorum vitæ eius assurgit. In cuius transitu annus erat milleſimus centeſimus ſeptuageſimusprimus ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto vnus eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, Amen. Octauo Idus Maij, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Tranſlatio eius.

Nota præclarum encomiũ tauitiuũ.

Vir beatus migrat' è corpore.

Obiit anno Chriſti 1171. ætatis ſuæ 78.

TRANSLATIO S. NICOLAI EPISCOPI EX MYRA LYCIAE VRBE AD APVLIAE OPPIDVM BARIVM

vel Barum: ſcripta ab Ioanne Archidiacono Barenſi, iubente Vrſone Barenſi & Canuſino Archiepiſcopo, circa annum Domini milleſimum octogeſimumoctauum, aut circiter.

PROLOGVS.

VNiuerſis Chriſti Eccleſijs literis noſtris cognoſcenda ſignificamus, quæ miranda, laudanda & veneranda noſtris in temporibus Nicolai beatiſſimi famuli ſui meritis pro ſanctiſſimis omnipotens Deus mortalibus inſinuare dignatus eſt: videlicet qualiter de Myrea metropoli Barenſibus per pontum transferentibus, illius artus ſacratiſſimi Barum ſunt apportati: vbi ſunt etiam innumeræ oſtenſæ virtutes & ſtupenda miracula: quæ non ſolùm generationi præſenti vel voce vel ſcripto notificare curamus, ſed etiam noſtra poſt tempora generi venturo memoria & relationibus digna diligenter relinquere laboramus. Nos etenim certiſſimè nouimus, omnis quoque totum per orbem diffuſa frequentibus argumentis eſt experta fidelis Eccleſia, quoniam licèt maieſtas omnipotens aliorum ſanctorum pro meritis apta & gratiſſima beneficia ſuis Chriſticolis dignatur concedere: maximè tamen pro huius ſæpiſſimè largiri non diſtulit, quæcunque appetuntur ſuffragia illius inuocato pro nomine. Et idcircò ſub iſto vocabulo plures per omnes nationes & prouincias, vbi Chriſtus Dominus colitur, quàm aliorum ſanctorũ conſecratæ inueniuntur baſilicæ: & mortales plures ſunt, qui ſancti huius ſolennia celebrant, quàm qui aliorum. Pro quo enim tam celeriter aliquis aliquo in periculo poſitus ſenſit cælitùs adiutorium? Neque enim hoc proferimus, vt ſanctis deroge-mus alijs, vel animaduerſione illorum merita minuamus: ſed iſtius virtutes prædicamus, vitæque continentiam & conſtantiam miramur, & mirando collaudamus, qui tantam apud Deum hac in vita & poſt hanc vitam obtinuit & obtinet gratiam. Quam ob rem nec minori lætitia & celebritate iſta, quæ eſt in Tranſlatione, debet à fidelibus honorari feſtiuitas, quàm illa, quæ ſua de dormitione celebratur ſolennitas.

S. Nicolaus quàm celebres in Eccleſia Dei.

Feſtũ tranſlationis S. Nicolai.

nitas. Virtutum enim signa & tunc & modò manifesta claruerunt, æqualia & innumerabilia. At fortassis festiuitatem istam non omnes æqualiter celebraturæ sunt Ecclesiæ: Barum tamen tota cum Apulia laudibus dignissimis precibusque humilimis quotannis magnificare non negliget. Hoc etenim maximè tanto thesauro ditatum, tantaque dignitate illustratum videtur. Istud autem omnibus de alijs nequaquàm ambigimus fidelibus: Verùm nihilo minùs asseuerare volumus, quod certissimè nouimus, quoniam mirandum venerandumque habetur & habebitur ab omnibus, quod omnium conditori hac in tempestate mortalibus ostendere, vt prædictum est, placuit. Quod ego Ioannes Barinæ Archidiaconus ecclesiæ per iussionem domini mei & patris Vrsonis Barensis & Canusinæ Archiepiscopi ecclesiæ, qualiter sit actũ, breuiter & liquidè, seriatim quoque pandere non grauabor.

Maij 9. Cap. 4.

Multi Imperatores & proceres S. Nicolai reliquias ad se transferre conati sunt.

Postquàm beati Nicolai substantia incorporea & inuisibilis à corporea visibilique fuerat substantia separata, & ab spiritibus vranicis in præparata requie collocata, multi Imperatores, multique potentes mortales, artus illius sacratissimos de vrna, qua manebant reconditi, summo conamine tentauerunt abripere, propriamque ad patriam transportare. Nanque vnus de palatinis magnatibus hoc pro auferendo & afferendo thesauro suo ab Imperatore legatus, cuius Myrea tellus parebat imperio, ad ecclesiam vbi sanctum iacebat corpus aduenit. Qui cernens propter quod venerat non se posse perficere, beatum Nicolaum flagitare cœpit humiliter, vt si loco ab illo transmutari se non permitteret, vel aliquam videndam sibimet particulam dignaretur concedere, quam osculari valeret. Cuius postulationi sanctus Nicolaus non defuit, sed quod rogauerat adimpleuit. Nam vbi de liquore vrnæ cum peniculo, sicut solitus erat, extraxisset ecclesiæ minister, dens vnus statim cum illo extractus apparuit. Quem maxima cum lætitia susçipiens ille, Deo eiusque famulo Nicolao gratias agere, & oscula figere frequentissimè cœpit. Quem aurea capsellula mox inclusit, & super altare, quod ibi aderat, posuit. Cumque post paululum aspexisset, manare oleum illa de capsellula multum vidit. Inuoluit ergo eam pallio, putans hoc posse modo illum intus perstringere, ne foras exiret ampliùs, liquorem: sed frustrà. Nam quanto plus circunligabat, tanto liquor ipse circumuoluta pallia madefaciens potiùs emanabat. Ergo desperare cœpit, quia non posset habere in occulto, sicut optauerat: idque Domino manifestante cognouit. Ipse etiam beatus Nicolaus in somni visione fertur apparuisse, dentemque supradictum præ manibus tenens & ostendens dixisse: Ecce postulationi tuæ satisfeci: ferre autem tecum vt voluisti non poteris, quoniam separari ab alijs membris meis vel minimam particulam non permitto. Ille autem cuigilans, & animaduertens tantummodò imaginationem somni fuisse, dentem vbi posuerat non inuenit. Hoc quidè in Græcis voluminibus significatum inuenimus, quod idcircò nostræ relationi prænotauimus, quatenùs ostenderemus, quia omnipotens Dominus sui famuli corpus exinde, vbi fuerat hactenùs, per tot curricula temporis non permisit transmutari.

Nota rem stuporis plenam.

Animaduertes, pro existimans.

Porrò sicut in vera Græcorum reperitur historia, iste sanctissimus pontifex in synodo Nicena fuisse legitur oppidò iam senex: in qua præsidente beato Papa Syluestro, magnoque principe Constantino, Arrius suis cum fautoribus condemnatus est. Ipse autem beatus Nicolaus paucis pòst diebus superuiuens, cælo spiritum reddidit, corpus solo tradidit. A quo tempore vsque ad eius sancti corporis translationem, secundùm eorundem calculationem, ducentarum ferè Olympiadum curricula transierunt. At verò secundùm nostram supputationem, ex quo Verbum Dei caro factum est, & habitauit in nobis, anno millesimo octogesimoseptimo, Indictione decima, quidam Barenses cum tribus nauibus Antiochiam negotij causa proficisci voluerunt: ijsque iam passis velis regna super Neptunia volantibus, nauæ prædicti quasi diuina inspiratione commoniti, mutua inter se sermocinatione de tanto rapiendo thesauro conferre cœperunt. Quidam autem ex ijs ad tentandum id hortabantur: posse enim hoc diuino perfici adiutorio, veluti iam scirent certissimè,

Cap. 2.

Id est, mille annorum.

constanter asserebant. Aiebant Ecclesiam solitariam, clero populoque vacantem, & idcircò neminem fore, qui ipsis obstaret. Alij autem ne hoc tentarent dissuadebant, facinus clarissimum & difficilimum fieri posse desperantes.

Cap 3. Vt autem Myream lætantes accesserunt, ad litus ancora de prora iacitur, stant litore puppes. Habito statim inter se consilio, peregrinum quendam, quem * pupatum secum vehebant, præmittunt exploratum. Qui rediens, in castro, quo sancti erat basilica, Turcos non paucos renuntiauit adesse. Ille enim, qui eidem castro præerat, ibidem defunctus iacebat, & ea causa ad exequias funeris conuenerunt. Quo audito, expansis carbasis illicò versùs Antiochiam proras ratium direxerunt, paucisque diebus secundo cursu ad eam peruenerunt ciuitatem. Vbi nauem Venetorum inuenientes, de varijs rebus, vt assolet, percontari cœperunt. Erant enim quidam ex nostris Venetorum cognati & amici, cum quibus de corpore beati Nicolai mutuò confabulabantur. Veneti verò id quod dudum animo conceperant, edere verbis nequaquàm dubitauerunt. Nam & palos ferreos & malleos præparatos se habere confessi sunt, & quòd tentare deberent inter se iam consultasse, illis pandere non distulerunt. Quod cùm nostri Barenses audissent, ad hoc incipiendum & perficiendum maiori etiam desiderio sunt accensi: & non tam prò sua gloria & honore, totiusque patriæ nostræ decore & ornamento audaciores & ardentiores esse cœperunt, quàm ob vitandum dedecus & vituperationem sui: veriti ne fortè Veneti id perficerent, atque inde ipsi ignominiæ nota afficerentur. Quapropter etiam maturauerunt negotium, cuius explendi causa iter susceperant, vt inde ocyùs remearent.

Veneti vt se cõparãtin ad tollẽdas S. Nicolai reliquias.

Cap. 4. Eo expleto, cùm iam redirent, & prospero Austro velis turgidis vndas æquoreas carinæ sulcarent, ad Myreumque litus appropinquarent, transire illud vltraque tendere voluerunt. iam enim deferbuerant, & velut tepidi ex priore facti erant ardore. Ambigere enim cœperant, quòd rem difficilimam se moliri non ignorarent: tum quoque cursum velocissimum habere videbantur. Itaque iam intermittere voluerunt, quod priùs consulucrant: sed diuina dispositio, quæ hoc perficiendum constituerat, non intermisit. Nam imperante potentia creatoris, ad sua mox rediens loca syluia turbidus Auster, & nimius gelidis Boreas est missus ab antris. Ita ergo inuiti steterunt, qui modò spontanei noluerunt. Exploratores deinde premiserunt: qui redeuntes nuntiauerunt ecclesiam esse solitariam, clero & plebe vacuam: tribus tantummodò custodientibus monachis, neminem impedientem, nullumque illic esse resistentem. Indigenarum enim exigentibus meritis, ea desolatio & deuastatio iusto Dei iudicio illi regioni accidit, quam gens infidelis inuaserat, suoque dominio subdiderat, eaque causa deserta remanserat. His auditis, arma continuò comprehendunt, paucisque relictis, qui naues interim custodirent, instructa acie benè muniti & cauti, tanquam hostibus obuiàm ituri, pergere cœperunt. Metuebant enim sibi, quòd terra illa genti infideli subdita esset, longeque à litore locus, ad quem ibant, plùs minùs spatio trium milliariorum abesse videretur.

Barẽses nõ sine nutu diuino cogun tur ijs obtinendis operam dare.

Cap. 5. At vbi ecclesiæ claustra ingressi sunt, arma deposuerunt, ædemque sanctam humiliter suppliciterque subierunt, & Sancto preces obtulerunt. Finitis omnium precibus, antè dictos custodes sine dilatione de sancto corpore percontati sunt, & vbinam iaceret. Quibus illi, Hoc loco, inquiunt, sicut à nostris accepimus decessoribus, sine ambiguitate repositum credimus. & his dictis, locum ostenderunt. Deinde sancto de liquore more solito extrahentes, illis tribuerunt: de quo cùm acciperent quidam in sua vascula, Lupus presbyter Barensis illorum comes in vitream ampullulam de eodem excepit: quæ alto loco interim dum loquerentur, vt quæ securè illic seruaretur, reposita, casu improuiso in pauimentum marmoreum cecidit, sed nihil de sua integritate amisit, solidaque, vt priùs fuerat, non sine omnium, qui aderant, admiratione de pauimento leuata est. Tum verò cœperunt cum monachis suprà dictis quasi tentantes colloqui, dicereque se velle inde sacrum corpus tollere, & ad suam patriam transportare. Hac enim causa, inquiebant, à Romano Pontifice missi venimus, tribus aduecti nauibus. Si consentire nobis in hoc volueritis, dabimus vobis de vnaquaque puppi centum aureos solidos. Hoc illi audientes, stupefacti & pauore correpti sunt: &, Quomodò, inquiunt, istud attentare

Illustre miraculum.

Nota quanti olim fecerint sacras reliquias.

&

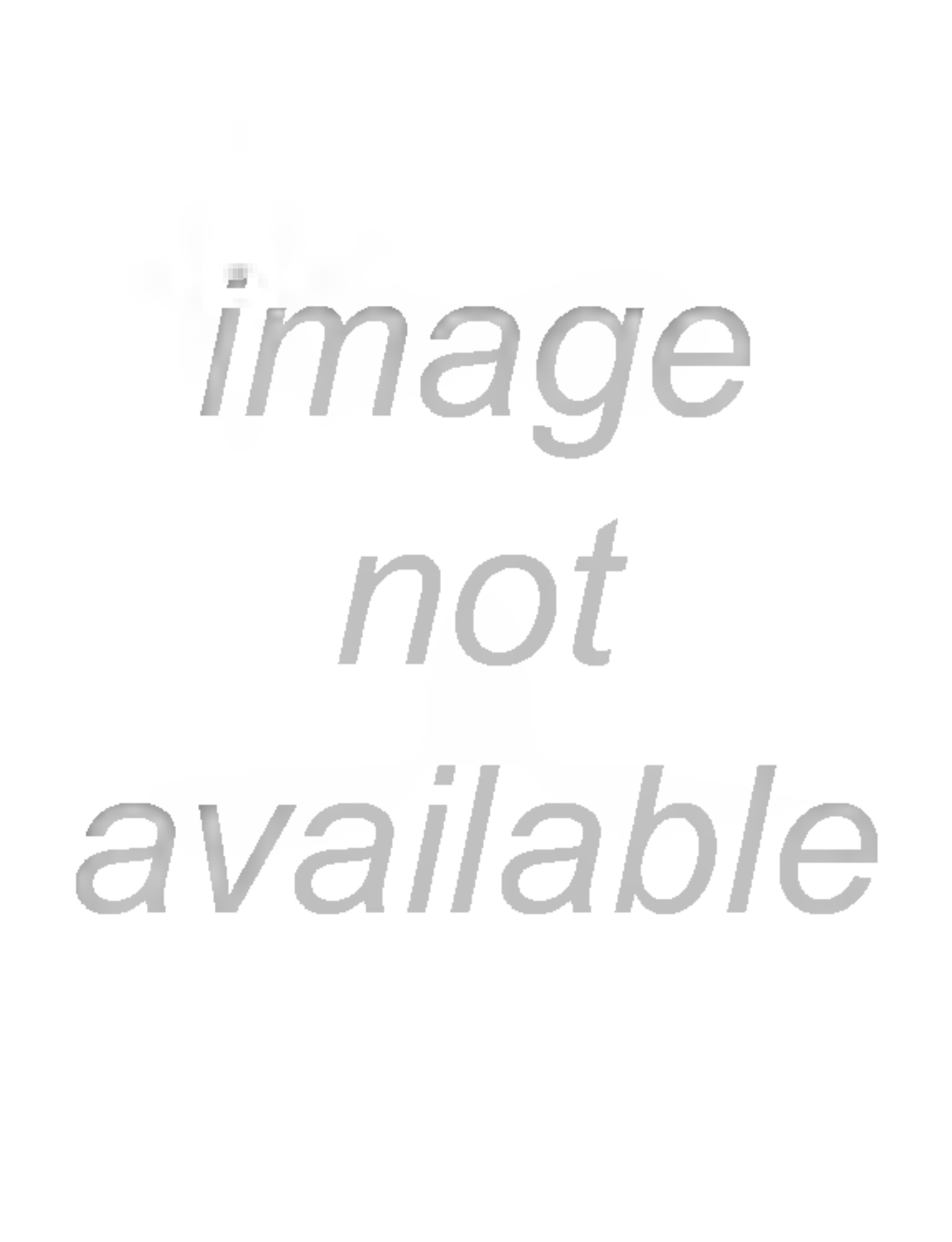
image
not
available

decurrentibus, onus leuissimum, nulla terreni ponderis grauitate molestum, cùm omnes essent armis accincti fulgentibus, asportârunt, prædam sanctissimam non ex hostibus ferentes, sed ex Dominico gazophylacio, diuina largiente gratia, sumentes, thesaurumque venerabilem de arca sanctissima furto laudabili tollentes, non sine Angelico, vt putamus, comitatu, exultantibus animis cum laudibus altisonis, quantum quidem laici sciebant, ad litora properè remeabant. Nec deerant nonnulli, qui de sancto vrnæ, quam ruperant, marmore frusta quæ poterant secum auferrent: è quibus in minutas diuisis particulas à multis pontificibus per Italiam multa sunt altaria tabulæque itinerariæ consecratæ. Idem factum est & de panno illo nimiùm madefacto, quo artus venerandos inuoluerant. Quippe vtrunque sanctificatum est, & ob hoc valdè venerandum, atque in huiusmodi locis honorificè recondendum.

Cap. 9. Obserua pium nautarũ studium.

Vt autem ad ponti aduenêre confinia, sanctasque deposuêre reliquias, orta est inter illos contentio, quinam ex illis, aut cuius nauis ferret onus illud desiderabile. Optabat enim vnumquodque sodalitium in suo illud portare nauigio. Quis enim tantum nollet seruare & custodire patronum, à quo se ipse potiùs seruandum & custodiendum, atque ex omnibus aduersis eripiendum non desperaret? Placuit tandem omnibus, vt omissa hac contentione, illius nauis sodalitas secum veheret, in qua nauta erat huius operis audacissimus effector: ea tamen conditione, vt priùs iusiurandum darent, se sine cæteris nihil de sancto corpore acturos vel constituros. quod quidem ita factum est. Concordia ergo inter illos hoc modo composita, ratem ascendunt, & alio illud inuoluentes panno candido & nouo, priore ablato, in ligneum imponunt vasculum, in quo laticem vel temetum nautæ seruare solent. Interea fama pernicibus alis volitans, incolis Myrei castri, quod non longiùs milliario vno ab eadem ecclesia in monticulo quodam situm est, aures multorum tristi voce percutiens, id quod gestum erat nuntiauit. Concurrentes ergo vndique cursu velocissimo, irati nimiùm ac tristissimi, tendebant ad litora, ob raptumque pastorem & dominum lugentes amarissimè, crines & barbas euellere diutissimè non cessârunt, & vocibus luctuosis, perinde ac si charissimi propinqui alicuius corpus exanime libitina ferrent, ita clamitabant:

Dolor Myrani populi ob ablatas S. Nicolai reliquias.

Tempore quid miseris heu nobis accidit isto,
Quo patriæ nostræ dedecus aspicimus?
Munera tanta Dei multos seruata per annos,
Tam facili raptu perdidimus subitò.
Hactenùs hoc fuerat Lyciæ ditata superno
Thesauro tellus, ac decorata nimis:
Laudibus eximijs totum celebrata per orbem,
Et munita patris magnanimi meritis.
Infelix Myrea tuis spoliata manebis
Cultibus & donis, mœstaque semper eris.
O Nicolaë pater toto venerabilis orbe,
Cur patriam nostram deseris, immò tuam?
Hîc genitus fueras, sanctisque parentibus altus:
Hîc puer & iuuenis, virque senexque pius.
Hîc pater & dominus, pastor custosque benignus,
Hactenùs hac patria viuus & exanimis.

Inuocatio Sanctorum quid conferat.

Quælibet hanc miseram quotiës aduersa premebant,
Auxilium petijt mox pater alme tuum.
Rebus in aduersis aderas spes vna salutis,
Munimen tribuens supplicibus populis.
Quorum tu precibus præsens venerande fauebas,
Votaque suscipiens, quæque rogata dabas.
Vndique currebant cunctis è partibus orbis,
Ad sacrum tumulum sæpè salutiferum.
Nouerit heu vacuum simul ac quem turba fidelis,
Omnis cessabit cultus, & omnis honor.

Munera

Munera quippe Dei deerunt,& gratia prima:
Hiſtoriæ ſolum nomen erit veteris.
Paſtor oues proprias cui nos committis alendas?
Te linquente gregem,mox lupus aduenier.
Virtus,ſolamen noſtrum,decus omne,leuamen:
Tu ſpes vna,ſalus,cauſaque lætitiæ.
Væ nobis miſeris,hæc omnia perdimus: at nos
Hinc ſubit & luctus,perpetuusque dolor.
Heu cui tale nefas fuit hæc permiſſa poteſtas
Efficere,& tantum ſic violare locum?
Et malè tractauit cuius temeraria dextra,
Fecit & hoc furtum quis modò ſacrilegus?
Sed fortunati,qui prædam fertis opimam,
Nos infelices occupat omne malum.

Hæc & alia triſtitia & dolore atque ira cogente conclamabant lugentes, ac deinde ad propria mœſtiſſimi lachrymisque madentes remeabant. Inter abeundum autem frequenter vultus conuertebant ad litora, nauesque reſpiciebant. quippe in quibus & illorum & totius patriæ decus & gaudia ferebantur. Interdum verò inhiantes & tanquam verſi in amentiam reſtabant, atque vt leænæ toruæ, cùm ſunt fœtæ,& tigrides aſperrimæ fremebant. Illis denique mœrore conſcio abeuntibus, lentisque greſſibus arenas calcantibus, iſti comitante lætitia, exultantibus animis, rudentes celeriter exoluunt à litore, ſuaque aſſidentes per tranſtra,alacriter remigare cœperunt. Quanta enim illi non abſque animi ſtupore tunc hilaritate perfuſi fuerint,nec voce proferre,nec literis explicare,nec animi conſideratione conſequi poſſim. Nauigantes autem, nocte illa in inſulam, quæ Cacabum dicitur, delati ſunt: qua relicta, laborante remigio ad Maieſtras inſulas (ſic enim nominantur) profecti ſunt. Inde recedentes, cum multa remigum fatigatione ad loca Macri appulerunt. His enim tribus noctibus, geminisque diebus admodùm illis aduerſante Borea nauigârunt. Vnde etiam quidam inter ſe colloquentes, fluctuantibus & turbatis animis dixerunt: Quid ita nobis infeſtus eſt hic ventus, nec quieſcit? Forſitan aliud nobiſcum vehimus: non illud quod autumamus. Aut ſi re vera corpus S. Nicolai ferimus, fortaſſis non ei placuit id quod fecimus, atque ea cauſa malè egimus,& vlteriùs illud ferre non valemus. Cap. 10. Exultabundi auchunt Barenſes S. Nicolaire liquias.

Ex ijs autem vir quidam Euſtaſius nomine, nocte ſequenti fertur vera ſomnij viſione vidiſſe, immò huiuſmodi paſſionem ſenſiſſe, hyrundines eius linguam mordicùs apprehenſam malè tractantes atque cruentantes. Qua illic viſione perterritus & expergefactus, de cubili ſurgens nequaquàm tacere voluit quod viderat, ſed ſocijs omnibus, metu necdum de pectore recedente indicauit, aſſerens quòd verè ſint membra ſanctiſſimi Nicolai: nec dubitauit vleriùs benè illi placuiſſe quod fecerant. At tamen illi de contrario vento perrexerunt inter ſe conqueri, & cur illis ea aduerſitas accidiſſet percontari. Tum verò quidam ex ijs, ceu vates veridici, talia dicebant: Venti iſthæc aduerſitas, quæ noſtrum impedit iter, vt nos quidem putamus, non priùs ceſſatura eſt, donec artubus cæteris particulæ illæ, quæ ſeparatæ ſunt, coniungantur. Reuerà enim quidam ex noſtris occultè de ſanctis abſtulêre reliquijs, easque apud ſe abſconditas habent. Sed ſi læti cupimus omnes redire in patriam, ſancto reſtituatur corpori, quicquid à quolibet ſublatum eſt. Singuli etiam iureiurando firment ſe nihil eiuſmodi penès ſe occultatum habere, vt ab omnibus ſuſpicio omnis amoueatur. His dictis cùm omnes aſſentirent, ſinguli ſingulas, quas abſtulerant, particulas oſtenderunt: & in ijs Romoaldus quidam duos ſancti viri dentes & exiguos articulos protulit: alter de ſancto liquore omnino madidum marſupium, vbi ſeruauerat quod furtim abſtulerat, ſe inueniſſe confeſſus eſt. Ijs ergo particulis cæteris artubus adiunctis, ſinguli propoſito Euangelij codice iuramento ſatisfecerunt, ſe de S. Nicolai reliquijs nec habere quicquam abſconditum, nec ſcire quenquam alium habere. Cùm hæc ab omnibus vnanimiter facta fuiſſent, iam minimè deinceps ſenſerunt aduerſa ventorum ſpiramina, quodque priùs inconſultè geſſerant,de eo poſtmodùm ſe benè conſuluiſſe apertè cognouerunt. Cap. 11. Viſio cuiuſdam. Reſtituuntur ablatæ particulæ de reliquijs,& reditus ventus ſecundus.

Flante ergo proſpero vento,latumq; carinis æquor ſulcantibus,Domini collaudantes Cap. 12.

tes magnalia, lætissimi cursu vehebantur citissimo, & sicut posteà itinere iam peracto compererunt, prædictum illis fuit quiddam valdè mirabile. Nanque vni ex nantis, cuius nomen erat Disigius, cùm quies soporifera eius membra teneret, apparens imago viri venerabilis fertur dixisse : Nolite timere, sed constantes estote : quia vobiscum ero. Et ille, Quis tu, inquit, es domine ? Cui sic respondsum venerandus reddidit heros : Sum Nicolaus ego, vobiscum quimodò dego. Et vt me verum experiamini dicere, dicesimo, à quo corpus meum absoluistis, Barinum portum intrabitis. Hæc vbi imago illa locuta est, ab oculis illius euanuit. Hoc autem ille cuigilans omnibus enarrauit. Atque id ita demum, vt prædictum fuit, euenisse constat. Hinc igitur tanto confisi miraculo, minimè iam pelagi minas exhorrebant, nec rabidos ventorum impetus, vt perpauidi nautæ solent, expectabant, nec potestatem ponticam contra se futuram metuebant : quippe qui illum, per quem tempestates terribiles fæpissimè quieuerunt, secum per pelagus securi ferrent. Porrò illis gaudentibus, & medio pelago carinis currrentibus, auicula quædam ex improuiso apparuit : quæ huc illuc intra nauem nunc volitans, nunc pedibus inter nautas ambulans, quasi mansueta & domestica, & quæ capi non renueret, ibat & redibat, ascendebat & descendebat. Quam illi vultu hilari aspicientes, mirabantur non solùm eius mansuetudinem & circuitiones, sed etiam aduentum. In medio enim æquore ventosis alis volantibus nauibus, ab insulis & tellure longissimo interuallo separati videbantur : atque inde animaduertētes vnde ea aduenisset volucris, lætitiam simul & admirationem conceperunt. Cùm autem aliquantisper intra ratem hæc illac deambulàsset, ab oculis omnium est ablata, nec vsquam amplius visa. Læti igitur ex eo effecti sunt, quod visu corporeo conspexerant : quandoquidem aliud in illa volucris specie fuisse, interiori speculatione colligebant & credebant.

Visio Disigij nautæ.

Miri quiddam de auicula nautis se adiūgente familiariter.

Cap. 13. Obserua de odore mirifico.

Sed maiori quotidiè exultatione afficiebantur. Crebrò nanque inter lucem & tenebras odorem suauissimum, mirabilem & incognitam spirantem fragrantiam, sentiebant. Atque ijs omnibus meritò exhilarati, ad portum S. Georgij paucis diebus appulerunt : qui locus à Barinis mœnibus non amplius quinque abest milliarijs. Vbi ex vasculo suprà memorato sanctas extraxēre reliquias, & in capsella lignea, quam in itinere parauerant, digna priùs veneratione eas exosculantes, quantùm quidem potuēre, honorificè eas condiderunt, & extrinsecùs pallio strictè contexerunt. Interim quosdam de suis nuntios præmiserunt ad Clerum populumque Barensem : qui cùm illos audinissent, confestim ciuitas tota gaudio inopinato, nouo & mirabili est repleta : omniquemox dilatione remota, vterque sexus & omnis ætas, atque adeò etiam infirmi ad litora conuenerunt. Nanque ferè viri omnes & mulieres, senes & iuuenes, anus & iuuenculæ, pueri & adolescentulæ, infantuli & infantulæ naues fæpè dictas, tantam Baro cunctæque Italiæ lætitiam afferentes, intentis obtutibus & incundissimis animis venientes expectabant.

Vide studiū priscorū erga sacras reliquias.

Cap. 14.

Vt autem iuxta portum applicuerunt, cuinam viro eccleſiastico & religioso tantum thesaurum porrigerent & committerent, ignorabant. Vrso enim Barinorum Archiepiscopus, vir religiosus, Deoque dignus, & dominis Italicis notissimus & familiaris amicus erat tum apud Tranum, cum quo & nos illo die eramus. Nauis enim illic præparata stabat, quam post diem alterum ingredi statuerat, causa orationis Hierosolymam profecturus. Porrò legatus ad eum festinus venit ciuium Barensium cum literis, quæ omnipotentem Dominum tam mirifica dona ecclesiæ Barensi ipsius tempore concessisse significabant. Omisso ergo ille cœpto itinere, immensa repletus lætitia, Barum sibi properè petendum existimauit. Interim nautæ Eliæ Abbati cœnobij S. Benedicti, quod suprà portum situm est, capsellam sacras reliquas continentem commendārunt : quam ille susc ipiens, in eadem beati Benedicti ecclesia nono die mensis Maij, in quo translationis est constituta celebrari solennitas, tribus diebus & noctibus cum fratribus suis diligenter & cautè custodiuit. Nam inde posteà fuit ablata, & ad curiam, quæ dicitur Catepani, deportata. Inter ciues nanque Barenses ciuilis dissensio & seditio exoriens, in duas est partes diuisa. Alij enim in hac ciuitatis parte, alij in altera Sanctum collocare nitebantur. Quid autem inter illos euenerit, per notas vocum nolumus nostris mœrendum relinquere posteris : sed malumus silentio sempiterno teneri, & obliuione ignorari. Tandem verò adueniēte Archiepiscopo, nautæ & ciues rogauerūt illū, vt capsellam illam intra curiam suam sineret reponi, quòd locus illic esset aptus & amplus, ibique propria ecclesia constrūeretur. Quorum ille postulationi consensum

ſenſum præbuit: & mox cum epiſcopis & clericis omniq́ue populo ciuitatis nudis pedibus illuc pergens, de medio curiæ abſtulit, & in eccleſia beati protomartyris Stephani, quæ paucis menſibus ante annos tres fabricata fuerat, depoſuit. Deinde ſolicitè cogitare cœperunt, cui viro idoneo, digno & fideli tantum theſaurum fideliter cuſtodiendum committerent, qui & oblationes fidelium ſuſciperet, fideliterq́ue ad neceſſaria baſilicæ opera ſeruaret, omnibusq́ue præeſſet vtilitatibus prouidus diſpenſator. Sed neminem alium tantæ rei magis idoneum hac tempeſtate reperire potuerunt, quàm antè dictum Eliam Abbatem. Itaque omnium conſenſu & fauore Archiepiſcopus loculum corporis & cætera ſuprà memorata illi commiſit, agendisq́ue omnibus cum præpoſitum eſſe voluit. Ecce reuerentiam er. ga reliquias

Hæc ferè omnia, quæ hucuſq́ue per notas vocum & mentis ſtylo inculto, pro tenuitate ingenioli noſtri conſignauimus, omnipotens maieſtas per mortalium actiones operari dignata eſt: cætera quæ ſequuntur, ipſa ſola operata eſt, ſigna videlicet virtutum ſuarum innumera & miranda. Placuit enim diuinæ omnipotentiæ, quod actione temeraria factum videbatur, ſua confirmare operatione mirabili. Ambigebãt enim non pauci fideles, & idcircò tanta gratia & gloria & ſublimitas ex diuina diſpoſitione Barum adueniſſe, totamq́ue Italiam illuſtrãſſe, non rata mentis ratione credebatur. Vt enim initio diximus, permulti principes id fruſtrà ſæpè conati fuerant. Si quis autem quærat, vel ſecum tacitus miretur, cur quod illis per tot ſecula negatum eſt, iſtis Deus conceſſerit, reſponderi illi poteſt: Cauſam nos neſcimus. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Hoc ſolum nouimus, quòd illis tunc noluit iſthuc concedere, quod iſtis cùm ſibi viſum fuit conceſſit. Id verò non dubiè poſſumus conijcere, quòd pro ſalute Italorum, immò totius Europæ de Aſia vſque Barum munus hoc gratiſſimum prouiſor omnium transferri imperauit. In hac enim ſola mundi parte, id eſt, Europa, catholica pietas abundantiùs & perfectiùs colitur: in aliis verò aut vix alicubi, aut nuſquam. Collaudare igitur Dominum oportet fideles omnes prouincias, & benedicere, eiq́ue grates dignißimas agere, quòd dignatus eſt reſpicere populum, quem ſuo ſanguine redemit: cui hoc tempore tantam voluit impertire gratiam, vt per medelam, quam alij ſentiunt, alij fieri cernunt in corporibus, animarum perpetua ſanitas acquiratur. Neque enim credendum eſt, quòd pro ſolis corporibus ſanandis, quæ ſunt quandoque in cineres redigenda, hæc voluerit Dominus noſter ſuis fidelibus præſtare beneficia: ſed poſt viſibile medicamentum, inuiſibilis neceſſe eſt medicina requiratur. Vtrunque enim ſanare Saluator non deſpicit, qui vtrunque creauit: ſi tamen humilis præcedat ſupplicatio, cordisq́ue contritio. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Etſi autem totius Heſperiæ ciuitates & prouinciæ de tam mirifico munere iure congratulari videntur, at tamen Barum maxima & ſingulari ac velut propria quadam excellentia præfulgere conſpicitur. Nam diuina imperante potentia, dimiſſa patria, in qua ortus fuerat, relicta epiſcopali cathedra cui præfuerat pontifex pius & venerandus, poſtremò quaſi poſtpoſitis totius orbis terrarum partibus alijs, hãc ſibi delegit beatus Nicolaus ſedem, vbi corporis eius oſſa ſanctiſſima quieſcant. Cur autẽ hîc, & non alibi, cùm ſint & maiora, & meliora, & digniora loca, nemo à nobis curioſiùs inquirat. Noſſe ea ſufficiat, quæ ſuperiùs annotata ſunt. Gaude igitur Barũ gaudio ſingulari, ſed in Domino. Gaudete iuſti, ait Propheta, in Domino. Et Apoſtolus: Gaudete in Domino ſemper. Exulta Barũ, ſed in Domino, qui hãc exultationem ſola gratia ſua, non præcedentibus meritis tuis tibi præſtitit. Gloriare, ſed in Domino, qui præ cunctis telluris partibus tanta te gloria ſublimauit. Hoc enim modo in Domino te conuenit gaudere, lætari, exultare & gloriari, vt in primis fatearis non te meruiſſe tantam à Domino percipere gratiam. Quæ enim tua merita hoc digna munere fuêre? Deinde in ſuperbiam ne efferaris, ſed prona mente humilieris. Qui enim ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Humiliaberis vtique ex hoc, vnde humiliatem concipere debes, ſi te inde exaltaueris, vnde te oportet omnem ſuperbam elationem reſpuere. Neque enim omnipotens Dominus idcircò hoc te ornauit & decorauit diademate, vt vitijs & criminibus adijcias incrementa: neque proderit tibi in oſſibus beati Nicolai habere fiduciam, quòd Deo iubente intra mœnia tua quieſcant, ſi prauis & probroſis moribus diuinæ contradicas voluntati. Sic nanq; Iudæi, ſpretis Domini noſtri Ieſu Chriſti mandatis & virtutibus, in Moyſe ſe fiduciam habere dicebant, quibus idem Saluator, Moyſes, inquit, in quo ſperatis, ipſe vos accuſat. & propheta: Populus iſte, inquit, labijs me honorat: cor autem illius longè eſt à me. Cap. 15. Eſa. 40. En quanta profint facrę reliquię obtinenti- bus eas. Pſal. 50. Pſal. 32. Philip. 4. Matt. 23. Ioan. 5. Eſa. 29.

Hæc dicuntur in illos qui loio vocum strepitu altisque clamoribus contenti, nullam adhibent animi attentionem & deuotionem.

me. Non diligit beatus Nicolaus vanas cantiones laudesque sonoras: neque propterea huc à Deo missus est, vt illi huiusmodi reuerentia & honores vanitatis impendantur: neque vt per veneranda merita illius corpora tantummodò sanentur: sed iubilationibus & laudibus, quæ ore proferuntur, animi affectus concorditer intendat, & ad hoc humiliato & contrito corde nostræ supplicationis & flagitationis sit intentio, vt magis spiritus illius quàm ossa sint nobiscum. Ipse enim sanctus hoc mauult, hoc idem in nobis magis diligit: quem quotidiè nos obsecrare suppliciter expedit, vt suis sanctissimis meritis interuenientibus sedem, quam elegit, custodiat, muniat & ab aduersis eripiat ac tueatur: sed & omnibus fidelibus, eius suffragia quærentibus, solita pietate succurrat. Sed hæc hactenùs.

Cap. 16.

Iam ad nostrum redeamus propositum, ne fortè hanc præfationem longiùs extendentes, tum legentibus, tum audientibus fastidium ex dilatione inferamus. Nam licèt tantillum, quod iam præfari voluimus, non sit infructuosum & inutile, at tamen attentiùs & deuotiùs beatissimi Nicolai merita veneranda à cunctis fidelibus audiuntur, pro quibus omnipotens Dominus virtutes innumerabiles & admiranda dignatus est opera perpetrare. Quorum innumeram multitudinem (Neque enim ab vllo mortalium numero comprehendi queant ea, quæ paucis diebus facta sunt miracula) omittimus. Tam enim erat frequentissimus concursus & conuentus languentium & dæmoniacorum, ex diuersis prouincijs aduentantium, vt non solùm nomina singulorum hominum & morborum quoque nos ignorare fateamur, sed etiam certum eorum inire numerum minimè valeamus. Pauca ergo de multis excipimus, styloque nostro seruanda & veneranda commendamus. Postquàm ad beati Benedicti ecclesiam, vt est à nobis suprà dictum, ab Abbate Elia sanctissimi Nicolai capsa est delata, die altero tantæ fama rei & celsitudinis extra Barina mœnia mira se pernicitate effudit: primoque Barensis territorij castella & villas adiens, omnium aures nuntio lætissimo percussit: moxq; cateruatim concurrunt vndique sexus vterque & ætas omnis. Quid dicam? Præ agminibus frequentissimis virorum & mulierum, senum & iuuenum, diuersorumque languentium viæ amplissimæ & semitæ longo telluris spatio plenissimæ videbantur, vocesque laudum altisonæ hinc inde resonabant. Quippe omnipotentem Dominum certatim collaudabãt, benedicebãt & glorificabant, qui tanto thesauro ditare, tanto splendore illustrare, tãta consolatione & propitiatione visitare dignatus est regionem hanc.

Innumera miracula intra paucos dies.

Ingens cõcursus ægrorum ad S. Nicolai reliquias.

Cap. 17.

Deinde fama eadem pennis mota leuissimis, longiùs atque longiùs transuolans, intra paucos dies omnes Italiæ prouincias annuntiatione mirabili concitauit. Itaque concurrebant de vniuersis totius Hesperiæ prouincijs diuersæ Christicolarum multitudines, nõ tam pro nouitate rei oppidò venerabilis & desiderabilis, aut orationis gratia, quàm ob virtutes diuinas, signaque miraculorum stupenda & innumera, quæ quotidiè fiebant. Nam primo die apud S. Benedicti ecclesiam, vbi sanctum erat depositum corpus, ampliùs triginta ægroti sexûs vtriusque & ætatis omnis à multimodis sunt liberati morbis, perfectaque reddita ipsis sanitate, cum gratiarum actione læti & incolumes ad propria remeabant. Die altero alijsque, quot à dæmonibus possessi, omninò à vexatione diabolica sint absoluti, quot linguæ vinculo, qui muti erant, expediti, quot surdorum obstructæ aures sint patefactæ, quot oculorum orbati lumine vilum recuperârint, quot denique alij multigenis ægritudinibus oppressi, sanitati sint restituti, notis vocum particulatim consignare & enumerare nequimus. Infinitus enim est & nobis incompertus numerus.

Innumeri curantur.

Cap. 18.

Homo quidam de partibus Anconitanis ortus, curuato corpore debilis & infirmus erat, pedum ac manuum integris officijs carens. Qui deosculans beati Nicolai capsellam, & humiliter expetens sanitatem, eam recepit plurimis, qui aderant, cernentibus, domumque abijt benedicens Dominum & eius famulũ venerans. Sacerdos quidam de Camerino territorio passione guttæ in spina affectus, incuruationem & dolorem immodicum multo tempore pertulit, nec ad cælum respicere valebat. Is audiens tot virtutes mirabiles, quæ per beatum fiebant Nicolaum, interiori accensus desiderio, itet vt potuit cum suis conterraneis arripuit, & venire cœpit. Cumque ad locum quendam veniisset, vnde primùm potest Barum conspici, vbi magnam Crucem ligneam quidam fixerãt, quòd illic ab infirmitate dimissi, sanitatẽ visa ciuitate recepissent: dum cernuus numerosa & lenta mouens vestigia, vt potest ambulat, sensim cœpit parumper erigi: & sicut ipse nobis retulit, videbatur sibi calorem sentire insolitum, & à quodam anteriori corporis parte sustolli. Mox quasi pauefactus & lætus inclamauit suos comites, qui eodem

Curuus erigitur.

Item alius.

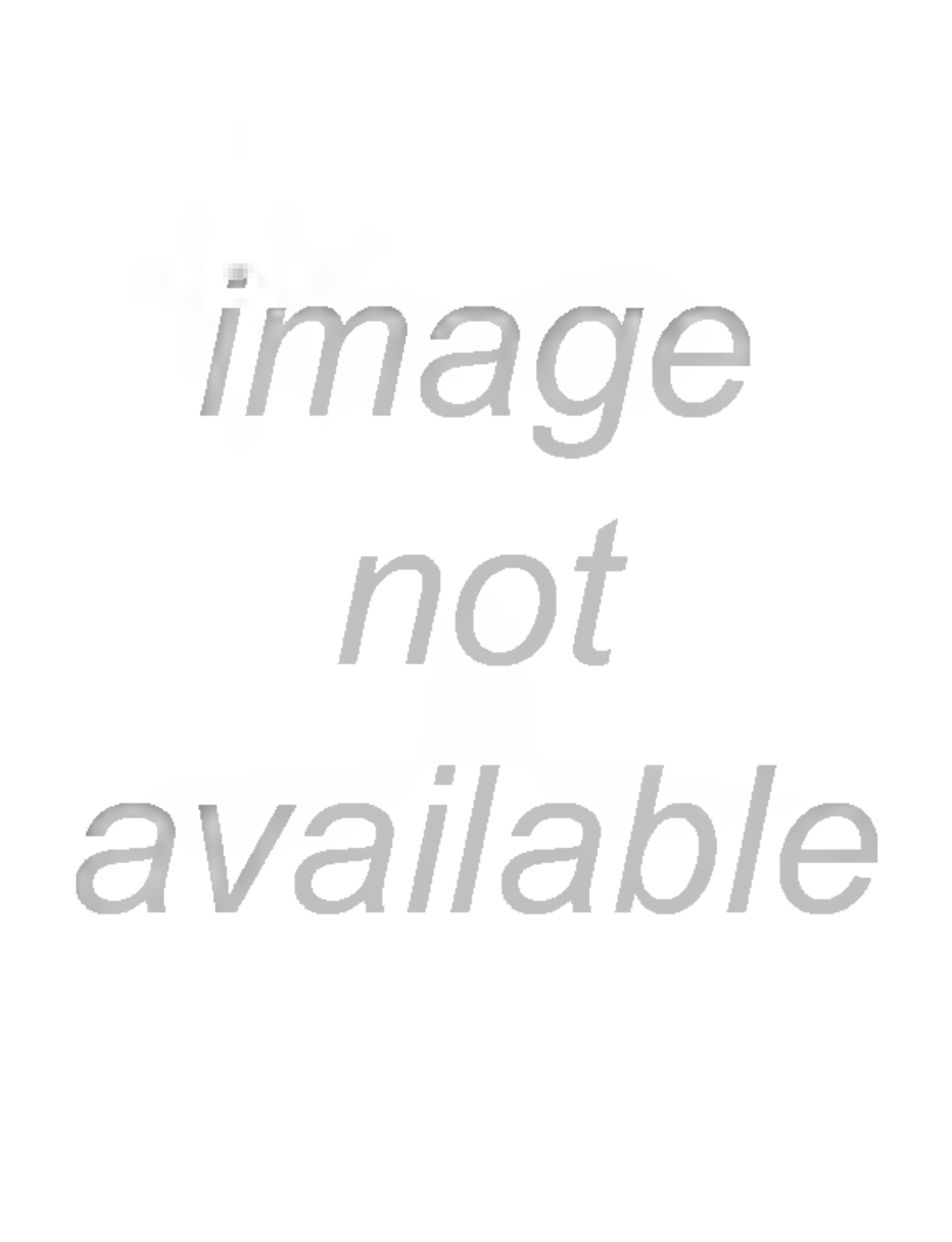
image
not
available

S. Gregorij scripsit vitas quorundam Sanctorum.

quemadmodùm ipse & in Basilio Magno, & in alijs beatis Episcopis & Martyribus fecit, vitam ipsorum argumento integro prosecutus Primùm enim nulla ratione venerando huic patri vobiscum considenti aduerfari poteram: qui orationem velut aliud quoddam debitum exigebat, meque ad prædicandas diui Gregorij laudes admodùm paterna & herili authoritate concitabat, sibique vt morem gererem imperabat, seque alioquì nullum me vrgendi finem facturum minabatur, atque hanc procreationis educationisque mercedem efflagitabat. Deinde ne pium quidem & fas mihi esse videbatur, nullam tantæ virtutis rationem habere: quæsi vitæ humanæ ad imitandum proponeretur, multos fortasse ad æmulationem cohortari atque excitare posset, nec honestum ipsum dilabi atque euanescere fineret, quotidianis nimirùm sermonibus subinde efflorescēs. Agè igitur, cunctatione omni abiecta, sermonum meorum primitijs, quasi fructibus quibusdā recēns decerptis, coronam Theologo nectam, si quidem illius mérito ac dignitati imparem, at certè viribus nostris animiq; alacritate haudquaquàm inferiorem. Ac futurum opinor, vt vir ille, quemadmodùm in omnibus rebus vndiq; perfectus & absolutus erat, ita quoque laudationem hanc nostram æquo animo accipiat; quandoquidē & balbutientium infantium sermunculi, præsertim à simplici animo prodeuntes, parentibus iucūdiores esse solent, quàm robustiores adultorum sermones, & fastuosæ ac phaleratæ orationes. Quin ipsi quoque verborum honor pulcherrimè con-

Doctrinæ & eloquentiæ quàm fuerit studiosus Prouer. 4.

gruet. Quibus enim rebus quisq; delectatur, ijsdem quoq; profectò honorari mirificè gaudet. Cumq; corpore am adhuc vitam agēs, doctrinæ & eloquentiæ studia omnibus opibus facultatibusque prætulerit, sapientiamque complexus atque amore prosecutus, ab eaque, vt est in Prouerbijs, conseruatus fuerit: eecui tandem dubium esse potest, quin nunc quoque, cùm res humanas reliquerit, ac præsentem vitam cum pura illa prudentiæque propinqua commutārit, orationibus impensiùs gestiat & exulter? A vobis autem peto, sacrosancte cœtus, ne virtutum illius multitudinē accuratiùs exactiusque perscrutandam atque indagandam puteris. Primùm, quia non eæ sunt vires meæ, vt vel ipse hoc polliceri queam, vel vos à me exigere debeatis. Deinde, quia nec illius vitam quisquam literis consignatam nobis reliquit: verùm mihi res ipsius ex ipsius scriptis sparsim colligere necesse est, latomosque imitari, qui posteaquàm lapides paulatim aggesserunt, ita demum ad vnam eandemque domum construendam & absoluendam eos omnes accommodant. Orationis porrò initium hinc ducimus, vnde eam auspicari maximè decet.

Patria eius.

Patrium igitur ipse secundam Cappadocum prouinciam habuit, vrbem Nazianzum, quæ quidem ab eo adeò nobilitata est, vt apud extremos etiam orbis terrarum fines propter eum clara atque illustris extiterit. Neque enim Pella ob Alexandrum celebrior est, aut Persæ propter Cyrum ad tantam gloriæ splendorisque magnitudinem euecti sunt, quantam hęc propter magnum Gregorium assecuta est. Quocirca ipsi quoque ob educatum Gregorium abundè persolutā esse mercedem existimo, quippe quæ

Parentes.

& Indis & Britannis, ex diametro inter se oppositis, æquè inclaruerit. Parentibus ortus est nobilibus, iustitiaque prædictis, animorumq; puritate, quàm corporum nexu, ārctiùs inter se coniunctis. Ac pater quidem, Abrahæ cuiusipiam instar, paterna terra idolisque felicitis, ad pietatis cultum migrauit: excussaque Hypsistariorum superstitione atq; impostura, syncerus diuinæ gratiæ discipulus cluxit, ouis quidem primùm, posteà verò peritus quoque ecclesiæ Nazianzenę pastor iustitutus. Mater autem & ipsa sacra, & à progenitoribus sacris originem traxit, atque vt aliorum bonorum, ita pietatis quoque pa-

Vorum matris eius.

trimonium hæreditate accepit. Quæ cùm masculæ prolis cupiditate flagraret, supplex Deum huiusmodi beneficiorum authorem precata est, vt se desiderij compotem faceret, eique ante conceptionem (ô fidem incredibilem! ô prædicandū animi feruorem!)

1. Reg. 1. Psal. 144.

se nasciturum filium oblaturam pollicetur, quemadmodùm Anna Samuelem. Quid igitur ille, qui voluntatem timentium se facit? Per nocturnum visum ei filium nondum procreatum ostendit, puerique, vultum & nomen indicat. Hæc verò ipsum haud ita multò pòst, quàm in lucem editus fuerat, Deo consecrauit, matremos partūs dolores fidei

Felicitas ingenij eius.

alacritate, & mulierum socordiam largiendi liberalitate superans. At puer cùm parentum moribus imbueretur, egregia naturæ indole ingenijq; dexteritate æquales omnes adeò præcedebat, vt immatura ętas nullo ipsi ad eorum, qui adulta ætate erant, mores disciplinasq; percipiendas impedimento esset. Ac ludos quidem & pueriles lasciuias, cursusque & saltationes, vt inutiles, & meliorum rerum studio moram afferentes, prorsus contempsit. Vt enim præsens fœtor vnguenti suauitatem inficit & obscurat, ita vitium

tium quoque virtutis adeptionem interscindit.

Cùm autem ætate iam adoleuisset, literarum amore succensus, Cęsaream profectus est, illicque cum præstantissimis quibusque magistris consuetudine habita, doctrinaque non exigua collecta, in Palæstinam migrauit: non ille quidem, vt Rhetorum mores, sed vt verborum elegantiam dicendique artem addisceret. Hinc Alexandriam, quæ ad Pharum sita est, perrexit, vt multas vrbes multorumque hominum prudentiam, sapientiæ doctrinaque colligendæ causa, vt eruditus quidam dixit, cognosceret. Qua etiam ex vrbe cùm plurimum vtilitatis precepisset, Athenas tandem, literarum parētem, petit naui Aeginęa vectus. Itaque Parthenium mare turbulento tempore atq; ad nauigandum incommodo nauiganti, coortus repentè grauissimus ventus summum vitæ periculum intulit, atq; & mare & ęthera & cęlum obducere caligo cœpit, nona illa Aegyptiorum plaga nihilo lenior. Omnibus igitur corporis mortem deflentibus, ipse animæ exitium atq; internecionem extimescebat. Nondum enim baptismo obsignatus erat, ac mors aquosa salutem eam, quæ aqua comparatur, anteuertebat. Quid igitur facit magnus ille vir, quique etiam ante regenerationem sese ad veritatem informārat? Vestem lacerat, tantis que clamoribus & querelis vectores omnes exterret, vt nemo esset, qui non, omni sui ipsius cura abiecta, illius luctui socium sese adiungeret. Ipse autem Deo miracula ea omnia in memoriam reuocās, quæ tam in Aegypto, quàm in deserto, ac pleriſq; alijs terræ vel maris locis ediderat, (velut rubri maris diuisionem, eiusdemq; rursus eluuiem, quoque modo aquam ex petra velut ex fonte expressisset, & Maram edulcâsset, Amalecitas inermibus manibus crucem indicātibus oppressisset, murosj Iericho nullis etiam admotis tormentis euertisset, Prophetā ex ceti visceribus saluum & incolumem extraxisset, cæteraque omnia, quę sacrosanctis libris continentur) simulque se facturum recipiens, vt si maris periculo liberaretur, atque expetito baptismo frueretur, ei, à quo salutem accepisset, seipsum consecraret: precibus ipsum flectit, quippe benignum & facilem, precesque nostras naturæ suæ suauitate præuertētem. Ita tempestas statim conquieuit, & procella in auram commutata est, & mare prius ferum & truculentum, consopitur. Atque hic eo rerum statu erat. Parentes autem ipsius, quem in casum adductus esset filius, per somnum certiores facti fuerunt, atque vt parentes (quid enim pluribus verbis opus est?) orationibus & lachrymis Deum obsecrabant, vt filio in mari periclitanti opem ferret. Confestim itaque post orationem filium in somnis videbant Erinnym quandam ac dæmonem pestiferum, qui ipsi perniciem intentabat, subactum tenentem. Quæ cùm ipse domum reuersus ex eorum cōmemoratione intellexisset, laudes & gratias Seruatori agebat. Sed hæc posteriùs. Ex ijs autem, qui eadem naui vehebantur, adolescens quidam ipsi charissimus, in ipsa periculi flamma beati viri matrem conspiciebat mare conscendentem, arreptamque nauem in terram pertrahentem. Qua visione perspecta & narrata, tranquillitas statim consecuta est, vectoresq; omnes fide ad Gregorij Deum accurrerunt, periculi tanti depulsorem eum agnoscentes atq; confitentes. Hoc verò quid magni illius Eliæ miraculo cedit, qui Sidoniæ reginæ, vesanæ idolorum cultrici, obsistens, sacrificio noua & cælesti flamma consumpto Israēlitas ad veri Dei fidem induxit, ita vt admiratione correptus populus, diceret: Verè Dominus est Deus: Hic est Deus. Talis ferè Gregorius erat, per insperatam ex tempestate salutem eos, qui varijs & multifidis erroribus tenebantur, ad vnam fidei semitam ducens.

Discēdi eau sa peregrē proficiscitur.

Homerum intelligit.

Exod. 10.

Exod. 14.

Exod. 17.

Ios. 6.

Ion. 2.

Votum S. Gregorij.

Posteaquàm autem in Græciam ac nobilem & florentem Athenarum vrbem se contulit, quid referre necesse est, qua hominum lætitia exceptus fuerit, præstantissimus statim in literis, & à præceptoribus & à discipulis iudicatus? Non multum tempus fluxerat, quum Basilius Magnus Byzantio, eiusdem eruditionis gratia, Athenas appulit. Itaque & vitæ consuetudinem & contubernij necessitudinem inter se contraxerunt. Ex mutua porrò eorum coniunctione animorumque concordia, ne exprimi quidem oratione facilè potest, quantum emolumenti ad vtrunque redierit. Etenim is qui solus est, quanuis acutius quiddam animo perspexerit, sibi tamen ipsi minimè fidit, ac proinde circumiens aliquem quærit, quo fulciatur & confirmetur. At cùm duo ad vnam eruditionis cupiditatem coniunguntur ac velut coalescunt, tum verò mutuo adminiculo nituntur, duas nimirùm personas in sese complexi, nempe & eius qui veritatem inuenit, & eius qui eandem confirmat. Atque vt multa breui sermone contraham, præclarum quoddam amicorum par efficitur. Nam & vna eademque fide collustrati erant, & pari virtutis amore flagrabant, concordi motu currentes, & quemadmodùm aratores aut agricolæ, pari animi promptitudine sapientiæ aruum proscindētes & serentes, multiplicem-

Athenis vt fit exceptus

Basilii & Gregorij amicitia.

Eorũ animi fortitudo.

tiplicemque messem colligentes. Fortitudine quidem & in aduersis rebus perferendis cõstantia, omnes fermè æquales suos anteibant. Hoc enim ferè iuuentutis vitium est, vt quemadmodùm equulei strepitus & vmbras, sic ipsa quoq; ingruentes aduersos casus ægrè ac molestè ferat. Ipsi contrà ea firmitate erant, vt ea, quę repentè plerunque ac præter morem accidebant, tranquillis atq; immotis animis excіperent: adeò vt etiam terræmotu Græciam inuadente, fortes animique magnitudine præstantes apud omnes

Psal. 45. inuenti sint, dignique qui propheticis verbis vterentur: Propterea non timebimus dum turbabitur terra. Frugalitatem porrò iamindè ab ineunte ætate coluerunt, necessario victu contenti, quemadmodùm Elias & Iohannes locustis victitantes, atq; omnia, quæ ad luxum ventrisque lenocinium spectabant, respuentes, voluptatesque longum valere iubentes.

Victus parsimonia.

Matth. 3.

Castitas.

Castitatem dicam, quæ toto vitæ curriculo eos puros & sanctos Deo cõseruauit? Vt propemodùm hac parte Xenocrates ille & Polemon ipsis cedere cogãtur: quorum alter scorto ad latus illius cubante, nullis libidinis stimulis ad venerem incitatus est: alter vitę asperitate ita meretrices perterrefaciebat, vt vix etiam ad eum propiùs accedere auderent. Verùm his quidem fortassè virtutibus illi tantoperè floruerunt, cæterùm iustitiæ & paupertatis curã non perinde habuerũt. Minimè verò. Nam hîc quoque, quod de Aristide memoriæ proditum est, non virtutem pecunia cõmutabant, nec philosophia ad quæstum abutebãtur: sed gratuitam omnibus probitatem suam benignitatemq; proponebant, putidam submissionem, improbamq; plus habendi cupiditatem æquè fugiẽtes, atq; intra virtutis fines cõsistentes. Inopia autem ita excellebant, tantoq; Antisthenem, & Diogenem, & Cratetem interuallo præcedebant, vt eorũ laudes magnificiq; tituli pro meris nugis haberentur. Neque enim minùs, quàm illi, opes aspernabantur, & ostentationem interim inanisq; gloriæ studium procùl ablegabant: quo vitio admirandi illi canes tenebantur, publicis præconijs reliquorumq; hominum

Iustitia & contẽptus pecuniæ.

Prudentia. cõemptione, philosophię grauitatem labefactantes atq; obterentes. Iam de prudẽtia quid dicere attinet, cùm ipsi toto vitę curriculo nihil aliud meditati sint, cupiditatemq; omnem suam in eius adeptione noctù atq; interdiù defixam habuerint, non secùs atq;

Iob 3. ij, qui thesaurũ effodiunt? vt verbis Iob vtar. Probè etenim nõrant egregij viri, laborem in meditatione priùs impensum, in perseuerantia scientięq; vbertate & copia vim suam proferre. Ex quo hoc assequebantur, vt non modò æquales suos, sed etiam natu multò maiores nominis splendore superarent, tum propter laborem & industriam, naturæq; bonitatem, tum etiã, quia in honestarum tãtùm laudabiliumq; rerũ studiũ incubebãt.

Artiũ multarum cognitio.

Atque in tota quidem Grammatico nihil omninò eos fugit: non metrorum scientia, non poëtici scopi & tropi, non historię copia, non forensis dictionis puritas. In Rhetorica autem eam rationem habuerunt, vt verborum elegantia decerpta atq; collecta, falsitatem ipsius mentiendi q; libidinem euitarent. Philosophiam porrò tam eam, quæ in moribus, quam quæ in placitis & doctrina, medicineq; * indicatione & ratiocinatione versatur, nõ liberali tantùm eruditione tenùs perceperunt, ne indoctis duntaxat superiores esse viderentur: verùm quemadmodùm præceptores quidã, præstantissimiq; doctores. Iam in Musica ita se comparârunt, vt quicquid in ea antiqui & cõcinni est addiscentes, eam animæ partem, in qua irarum exilit ardor effrenatusq; impetus, emollirent: Quicquid autem ad voluptatem impellit, ad theatra relegarent. Quinetiam numerorum supputationes, & Geometriæ æquitatem, astrorumq; situm ac motum velut

2. Cor. 10. noui Moyses & Danieles edocti sunt: ita tamen, vt non tam ab illis ducerentur, quàm quod ait scriptura, intellectum omnem in captiuitatem redigerẽt in obsequiũ Christi, atq; hãc primariæ sapientię pulchritudinem tegumentumq; statuerent. Ac per omnia, vt ita loquar, tam meliora quàm deteriora grassati sunt, vt cũ iudicio ea partim fugere, partim amplexari possent. Mihi enim magnoperè probatur, quod quidã, licèt à nostra causa & religione alienus, dixit, minimè rurpe atq; ignominiosum esse, aliquid eorum, quę minùs honesta sunt, cognitum habere: quin potiùs curationẽ ex eo contingere; ijs vtique, qui non inuido, sed cãdido ac benęuolo animo ea, quę dicuntur, accipiunt. Sed quid mihi accidit, ô amici? Interea enim progrediens oratio, vt equus sessorem, sic me hæc dicentem abripuit, atque in beati Basilij laudibus collocauit. Quocirca me reprimam, ac velut quibusdam habenis orationem restringam, temeritatemque compescam, ne vlteriùs præceps feratur. Etenim qui viribus maiora concupiscunt, ne mediocria quidem assequuntur.

Ergo Basilius præclarè negociatus, domum se recepit: Gregorius autem à studijs

Athenien-

Athenienſiũ iuuẽtute conſertis, vt dici ſolet, manibus retinebatur, ne diſcedendi quidẽ poteſtatem ipſi faciente, & vt docendi prouinciam ſubiret, ac ſophiſticam cathedram acciperet, obnixè rogante atq; obſecrante. Ille verò, ne in ipſorum gratiam nihil facere velle videretur, aliquantiſper mãſit. Verùm haud multo interiecto tẽpore, cùm omnes amicos, quos in ea vrbe habebat, exorâſſet, fuaſque ad parentes profectionis neceſſitatem ipſis probâſſet, ità demum triceſimo iam anno in artium ſtudijs exacto, patriæ ſeſe reſtituit. Ac primùm diuino baptiſmo tingitur, vi & facultate iam antè colluſtratus, legemque ſibi indicit nunquàm iurandi, quandiù in hac vita verſaretur: quam etiam ad extremum vſque diem ſeruauit. Deinde vt parentum & amicorum, qui ipſum verba facientem audire geſtiebãt, cupiditati ſatisfaceret, (neque enim id ipſe ambitioſè affectabat) hoc quoq; munere defungitur. Verùm cùm ijdem authores ipſi eſſent, vt publicis domeſticiſque malis (ſic enim rerum terrenarum ſplẽdorem amplitudinemque voco) ſeipſum inuolueret, ipſe contrà ſibi conſulebat, vt, quemadmodùm in vitæ diſcrimen adductus promiſerat, Deo ſeſe offerret, & à mundo ſeparatus, cum eo, qui ſolus puriſſimus eſt, vitæ conſuetudine iungeretur, atque ex librorum ſacrorum familiari lectione veritatis ſplendorem hauriret. Id quod etiam per omnem vita facere non deſtitit, monachus eſſe potius habens, quàm mundanus, & pauper, quàm quæſtuarius. Ac ſæpenumerò ipſi accidit, vt Chriſtum quoque perſpicuè in ſomnis, nocturnaque, vt ſcriptura loquitur, meditatione intueretur, eamque puritatis mercedem ferret. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Purum enim eum dicit Dominus, qualis erat magnus ille Gregorius, qui vrbes, forum, theatra, ſophiſtarum faſtum, principum & magiſtratuum amentiam, iudicum iniquas cauſarum inflexiones, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, furum inſidias, inexplebilem negociatorum auaritiam, diuitum arrogantiam, pauperum fraudes & facinora, ingluuiem, temulentiam, gloriam fluxam & fragilem, veſtes magnificas, egregiam ſupellectilem auro & argento confectam, domos pictura & marmoreis tabulis inſignes ac gemmis exornatas, aliaque omnia reliquerat, quæ animi puritatem turbant, puriſſimæque luci aditum omnem intercludunt. Atque in iuuenili ætate huiuſmodi erat Gregorius.

Baptizatur in patria, & vouet ſe nũquam iuraturum.

Chriſtũ ſæpè videt. Matth. 5.

Poſteaquàm autem pater filium, quem inuitum & repugnantem ægreq; cedentem preſbyterum creauerat, præſulem quoque inſtituere aggreſſus eſt, quid fecerit, audite. Ab eccleſia clàm ſe proripit, vt curas mentem humi detorquẽtes ac deprimentes effugiat: atque in Pontum profectus, cum egregio illo Baſilio philoſophatur. Nam cùm ſimul in literis inſtituti, atque ad breue tempus alter ab altero diſtracti fuiſſent, inter ſe rurſus mira celeritate iuncti ſunt: nempe & morum cõcordia, & mutua pollicitatione impulſi atque incitati, adeò vt in ipſis dictum illud impleretur: Vbicunq; duo vel tres in nomine meo congregati fuerint, illic ſum in medio eorum. Hîc porrò commorantes, & mutua extimulatione virtutem augebant, & vitę monaſticę leges pijs Deoque deuotis hominibus, atque à mundi ſocietate diſiunctis, ferebant, Lycurgi legibus pacatiores, Solonis grauiores, Minois æquiores. Immò verò, vt de his viris ſublimius aliquid dicam, Moſem imitantur, nubeque obtecti, atque vt à tumultuaria & turbulenta hac vita procùl ſe remouerent, in montem ſecedentes, legiſlatoris officio fungebantur. At verò pater & canitie & curis grauis, ac prætereà Cæſarij filij interitu mœſtus, & luctu profligatus, orbitatemq; ſuam & ſolitudinem ægerrimè ferens, cas ad Gregorium epiſtolas ſcripſit, quibus ipſum pudore quodam & reuerentia ad reditũ impelleret. Ipſe igitur horrendum eſſe cenſens patri non obſequi, præſertim ſacerdoti & natu grandi, ad reditum ſe accingit, partim inuitus, partim æquo animo ac lubenti. Vt enim trãquillæ vitæ amor eum, vt in Ponto maneret, hortabatur: ita eundem altera ex parte pietas trahebat, inſeruiendum patri eſſe præſcribens. Cùm autẽ Cæſarius, cui prouincia maxima cõmiſſa, ac theſaurorum cura, publicarumque pecuniarũ queſtura mandata fuerat, magiſtratũs ſui tempore vitam cum morte commutâſſet, ac patrem, vt leges ferebant, ſimul & filij heredem declarari, & actiones eorum, qui litem defuncto mouebant, excipere atque in ſe transferre neceſſe eſſet, magnis grauibusque tumultibus Gregorio Magno inuolui contigit, permultis videlicet inſtar canum ad prædam accurrentibus, ac mortui facultates, nullo obſiſtente, ſe arrepturos exiſtimantibus. Nam pater & ſenectute & morbo fractus, (nonaginta enim iam vitæ annos expleuerat) iudiciorum turbas moleſtiasque perferre non volebat, ob idque ad hunc tota curarum moles deuoluebatur. Cæterùm parentum cultus moleſtias leuabat, ſpem eorum præmiorum afferens, quæ filijs parentes officioſè pieque colentibus promiſſa ſunt.

Fugit epiſcopi digalatem.

Cum Baſilio monaſticos Canones edit.

Arriani sæuiũt in Catholicos.

Hic quoq; huiusmodi quiddam ab Arriana hæresi, quæ per nequitiæ spiritus Ecclesiam obruebat, accidit. Plerique antistites ciuitatibus pulsi sunt, multiplicibusq; tormentis calumnijsque vexati: sacerdotes ac numerosissimi populi cœtus sub dio afflictabantur, ne domos quidem orationis habẽtes, nec legũ æquitate cum impijs ex æquo fruentes, hæresi nimirũm omnes ferè orbis fines peragrante, impijq; Imperatoris ope atque auxilio subnitente ac ferociente. Concessa est itaque licentia perniciosis pastoribus, & sub Orthodoxorum pelle lupum tegẽtibus, fideles Episcopos & Christo primo pastore dignos exturbandi. Quo factum est, vt alij metu perculsi, alij verborum illecebris deliniti, aut pecunijs expugnati, alij morũ simplicitate decepti, hæresis escam susceperint, chirographo suo & communione cum aduersarijs coniuncti. Quo in numero beati quoq; huius viri pater erat, animi simplicitate in hanum prolapsus. Quod illius factum cùm prouinciales monachi ferre nõ possent, ab ipsius cœtu & consortio sese abstraxerunt, simnlque absscssit pars populi haud exigua, monachorum authoritatem aperte secuta. Quid igitur hîc cõsilij capit Dei seruus? Primùm orationibus & peruigilijs Deum placare studet, ab eoque impetrare, vt hoc malum extinguat, dissidiumque exortum cicatrice obducat: silentiumque sibi indicit, vt animi mœstitiam hac ratione declararet.

Multi deficiũt à recta fide.

Sedat Ecclesiæ Nazianzenę turbas.

Postea patrem ad veniam culpæ petendam, veritatemq; purè & syncerè profitendam hortatur, atq; eos, qui secesserant, ad consensum & concordiam adducit: sicque suum Ecclesiæ ornatum reddit, veneratione nimirùm suî vtrosque permouens, patrem nempe ac pium gregem. Quinetiam orationibus de pace habitis collectam multitudinem exhilarat, distracta ac diuulsa membra conglutinãs, & medendi celeritate obliuionem morbi afferens. Crates quidam Thebanus solitus esse fertur dissidentes domos adire, controuersiasque lenibus & pacificis verbis disceptare. At hic noster longè superior. non enim priuatim quibusdam, vt ille, sed vniuersæ patriæ concordiam reduxit: quodque maximum est, non de pecunijs aut iniurijs contendentibus iudicem se interposuit, vbi persæpè vel leuis cohortatio facilè prodest: sed de fide pugnantibus, vbi rei magnitudinem rixandi studium æquare solet, ac proinde quantunuis prudens & erudita oratio, ad componenda dissidia parùm ægreque proficit.

Iuliani apostatæ persecutio.

Enimuerò postquàm Christianorum peruersitas ac dissoluta ignauia, Dei mandatorumque ipsius contemptu, quasi morbo quodam laborans, Imperatorem Christi hostem nobis incitauit: (tyrannum Iulianum dico, qui auitam Constantini Magni fidem virtutemq; contrarijs vitijs superare obnixè laborauit, eamque ob causam Christianos omnibus iuris prædifijs spoliare instituit, non quidẽ publico edicto Christianorum insectationem promulgans, sed voluntate, ijsque rebus, quas tacitus aduersùs eos perpetrabat, profana eruditione atq; doctrina ipsis interdicens) ac Dei æquanimitas, quæ nefarium & execrandum hominem diutiùs efferri atq; insolescere permiserat, postquàm ipsius improbitatem nulla omninò pœnitentia frangi perspexit, exacuto gladio, quas ipsius impietas merebatur, pœnas exegit, in Barbarorũ finibus barbaram ipsius & beluinam vitam abrumpens: tum verò magnus Gregorius ipsius scelus & impietatem inuectiua oratione proscindit, ac Sybariticas Græcorum obscœnitates veteresque fabulas, multiplicisq; diuinitatis errorẽ detegens, atque omnibus ob oculos ponens, commune ludibrium cordatis viris proposuit. Sed quid magnas & excelsas huius viris laudes orationis breuitate imminuere, contumelioseque deprimere conor, planeque in contrarium ire, quàm orationis institutũ ferat, idq; laudationis tẽpore, (quo in hoc potissimùm elaborandum est, vt is, cuius laudes prædicantur, rerum gestarũ cõmemoratione clarior fiat) cùm cuiuis liceat ex inuectiuarum orationum lectione tum historiarum copiam, tum orationis concinnitatem, eiusque in dicendo vim & facultatem admirari? Iam egregiam illam tyranni legem, qua Christianos Græcorum disciplinis imbui vetuerat, videte quæso, quàm scitè & prudẽter vir beatus eluserit. Heroicis, & iambicis, & elegiacis, & trimetris, alijsq; mulris versibus, & tragœdię & comœdię charactere, atq; omni conscriptionis genere vsus est, in eoque labore ita se gessit, vt vix vllum doctrinæ sit genus, quod non libris suis expresserit, pia argumenta vbiq; instituens, vel laudem virtutis, vel animæ & corporis purgationẽ, vel Theologiã, vel precationẽ, vel alia eiusmodi versibus complexus, obscœnitates & fabularum deliramenta, Deorumque prestigias omninò, vt par erat, fugiens, ac sapientissimã doctrinã Christianis proponens. Ita impius homo, Christianis doctrinę nomine inuidens, ex scelerata lege nihil vtilitatis est consecutus: quin potiùs ipse superatus est, grauiorique damno affectus. Huiusmodi enim est inuidia: parũ aut nihil eos lędit, quos lacessit: grauẽ aũt noxã parentibus affert.

Oratio S. Greg. inuectiua in Iulianum.

Multa vario carmine ab illo conscripta.

Gregorius

Gregorius porrò, Athenis adhuc agens cum Iuliano admodùm adoleſcente, necdùm ad imperium euecto, ſed ludimagiſtris operam dante congreſſus, qualis aliquando futurus eſſet, amicis tanto antè ſignificauit, ſubdolum videlicet & impium & inſidum, atque ad omne ſcelus procliuem cum fore prædicens: coniecturam huius rei faciens ex perturbatis oris lineamentis, & riſu petulante, & ferino adſpectu, & toto corpore vago temereque ſubſultante, & progreſſibus vecordiæ plenis, & diſputationibus impietate plenis, etiamſi illæ exercitationis diſputationisque prætextu tegerentur: ex eo denique, quòd improbos complecteretur, & virtutis laudatores cultoresq; contemneret, ac pro nihilo putaret. Hæc ille perſpiciens, omnibus fore prædicebat, vt in grauiſſimum ſcelus tandem erumperet, atque in apertum prodiret. Puræ enim naturæ, mira futuri coniiciendi facultate valent: ingenijque ſagacitate atque ſolertia, ex obſcuris etiam indicijs id, quod euenturum eſt, coniectura aſſequuntur. Ac ſceleratus quidem ille deprehenſus eſt, fruſtraque iniquè ac ſceleratè ſe geſſit, nihilque aliud profecit, quàm vt pœnarum materiam ſibi ipſe congereret. Gregorius autem haud multo pòſt tempore, hæreticorum agmine Cæſareenſem eccleſiam populante, Euſebio quidem pio viro adhuc Metropolis clauum gubernante, cæterùm cum magno Baſilio, preſbyteri dignitate ornato, atque in Ponto philoſophante, inimicitias gerente, hæreticorum coniurata arma impetumque reformidans, quòd antiſtes aciem contrà educere non poſſet, (quanquàm enim ille vitæ integritate præſtabat, Theologiæ tamen rudis erat & imperitus) ad Baſilium, illuſtre, inquam, illud ſidus ſcribit, eumque obteſtatur, ne vllam inimicitiarum rationem habeat, ſed animatum periculum animo & mente perpendens, metropolitanæ eccleſiæ ſine vlla mora ſuppetias ferat: ſimul etiam ſe aſſuturum, bellique ſocietatem cum eo coituram pollicetur. Qua oratione eximium ducem ad bellum ſuſcipiendum impellit. Profectus igitur ipſe quoque, ſuſceptaque cum eo expeditione, in hæreticorum præſidium & arcem irrumpit, concisiſque impiorum hominum ac profligatis dogmatibus, trophæum ſimul cum Baſilio erigit, hoſtibus ignauiæ ſuæ imbecillitatisq; conſcientia in fugam verſis. Ac talia Deus per ſuos efficit: qui cùm immodicè excreſcentē atq; exundantem hominū iniquitatem videt, præſtantiſſimi figmenti miſeratione permotus, viros omnibus virtutis numeris abſolutos excitat, auxilium quoddam diſciplinamq; ijs, quorum ſalus periclitatur, procurans, ne fulturæ atq; adminiculi penuria humanū genus labefactetur & opprimatur: quemadmodùm tum quoque fecit, hos viros excitans, ac coagulū quoddā lacti iniectum in mediū ponens, atq; ita eos, qui multifida improbitate & impietate plurimū inter ſe diſſiti erant, in vnam amicitiā concordiamq; conſtringens.

Gregorius quid de Iuliano prædixerit.

Cum Baſilio profligat hæreticos.

Non multum tēporis interceſſerat, cùm prædictus Eccleſiæ Cæſareenſis antiſtes ad meliorē vitā migrauit. Magnus porrò labor Gregorio ſubeundus fuit, tum priuatim quibuſdā, tum publicè vniuerſis vrbis ciuibus ſcribēti, atq; & patris & ſuo nomine ſuadenti, vt Baſilium in Archiepiſcopatūs throno collocarent. Præclarè id quoque atque perfectè. Neque enim vt amici commodis inſeruiret, hanc operam ſuſcipiebat, ſed vt publicę vtilitati proſpiceret. Nōrat eum perſpicuè, nōrat opitulatorem ſpiritu ſanctō dignum. Ob eamque cauſam non antè conquieuit, quàmquod rectè propoſuerat, ad exitū perduxiſſet, quemadmodùm etiā perduxit. Ac Baſilius quidē Cæſareenſium gubernacula tenebat: Inuidia autem dominandique cupiditate gliſcentibus, Cappadocia, quæ ante id tempus pro vna agnoſcebatur, in duas partes diuiſa eſt, ac Tyanenſis ciuitas à Cæſarea diſtrahitur, eiq; opponitur, adeò vt deinceps de oppidis quoq; inter eas controuerſia moueretur, inter ſe contendentes, vtri potiùs metropoli ea aſſerēda eſſent. Atq; hinc magna cōtentio exorta eſt, hoc quidem obtentu & prętextu, quaſi fidei negocio atq; animarū cura mouerētur: re autē ipſa propter auaritiā dominandiq; libidinem, hominibus nimirùm res turpes & fœdas honeſtis nominibus obuelare conantibus. At verò magnus Baſilius nouo atque inuſitato exemplo ſuis oppidis ſpoliatus, epiſcopū Saſimis conſtituere proponit, vt cōmuni facto ſegmēto, detrimentū aliundè acceptū hac ratione ſarciret, ſimulq; regione epiſcopis obfirmata, Eccleſiarum adminiſtrationi meliùs conſuleret. Nemo porrò ei ad moderādas epiſcopatūs recēns creati habenas Gregorio cōmodior aē fortior videbatur. Ac proinde, conſilio cū ipſius patre habito, inuitum hominem ac repugnantē electioni admouet, negociumq; conficit. Cæterùm ille, vt ſæpè diximus, tranquillitatē negociorumq; immunitatē ſibi propoſitā habēs, angebatur animo, permoleſteq; rē huiuſmodi ferebat, ſibijpſi animū attentū habere ac priuatā vitā colere neceſſariū eſſe exiſtimās. Huc accedebat loci in-

Baſilius Magnus ſit Cæſareēſis Epiſcopus.

S. Gregorius Saſimis datur Epiſcopus.

commoditas, vtporè procellis vrbicisque tumultibus pleni. Safimorum enim oppidum in regiæ & militaris viæ medio situm, ac veredariorum equorum stationes habẽs, prætereuntium tumultibus vndique perstrepit & agitatur: atque ingentem quidẽ molestiam hominibus tranquillæ vitæ studiosis gignit, fructum autem atq; vtilitatẽ ne minimam quidem propemodùm affert. Quod cùm ille perspiceret, ad ægrotorũ domicilium confugit, ministerio suo paternaq; oratione morbi difficultatem grauitatemq; leniens: ac philosophiæ exercitamentũ tempus illud sibi constituit. Ferũt autem eum nec oblationẽ, nec ordinationẽ, nec quicquã aliud eorũ, quę apud episcopos in more & institutio posita sunt, Safimis peregisse, verũ simulatq; episcopus designatus est, fugã animo cõcepisse. Hic verò pater multũ quidẽ diuq; eum, vt Safima teneret, obsecrauit.

Ecclesiæ Nazianzenæ curã suscipit.

Cùm autẽ quod proponebat, assequi nequiret, hoc secundò egit, vt pro se ille Ecclesiæ Nazianzenæ curã administrationemq; susciperet. Ad eamq; rem non admonitionem tantùm & cohortationem afferebat, sed iam etiam imprecationem quandã admiscebat, ex senectutis contemptu nascentem. Hic autẽ simul & quietẽ nullis occupationibus interpellatam sibi procurans, & magni momenti esse censens morem patri gerere, his verbis eum alloquitur: Pater, tametsi mihi molesta sunt, quæ imperas, in gratiam tamen tui haudquaquàm recuso: Nazianzi curam suscipio. Hoc tamen velim sacrosanctã tua & pia prudentia cognoscat, nulla ratione fieri posse, vt te ex hac vita egresso, Ecclesiam retineam. Subiungens igitur pater: Ita sanc, inquit, ô fili, mihi iuenti scipionis vice esto, senectutẽ meã fulciens, paternisque precibus vicissim fultus. Cùm autem è vita excessero, pro animi arbitratu res tuas constitue. His auditis, assiduus ipsũ adhærebat, præclarissimè curans, tum ipsius canitiem, iam ad centesimũ annũ accedentis, tum matris senectutem, non multum ab ea ætate distantis: quorum vterque, vt probabile est, magna cura & refocillatione opùs habebat, præsertim iam mortuo Cæsario & Gorgonia sorore, sanctissima muliere, atq; ambobus ad vitam senij expertem æternamque beatitudinem translatis, quos etiã funebribus orationibus decorauit, solus relictus senectutis solatium, infirmitatis medicina, piorum parentum, si ita loqui fas est, melior hæres, abundeque ampla maioribus suis gloria ad propagandam eorum memoriam, simulque cum orbis incolumi statu porrigendam. Ecquis autem maiori pietatis laude domesticis præfuit, scientia & pietate domum moderans, velut optimus quispiam dispensator, quæ cuique commoda erant, distribuens, cognatis, amicis, famulis, hospitibus: atque ita rursus Ecclesiæ negocia administrans, vt eius pascendi gregis ratio omnibus, velut recta amussis, proposita esset? Commodè autem à
1. Tim. 5. Paulo dictum est: Si quis domesticis præsse nescit, quomodò Ecclesiæ Dei curam habebit? Etenim qui vnum prudenter rexerit, hic vtique & domum seruare queat: qui autem domum, idem & Ecclesiam: qui rursus Ecclesiam, is & ciuitatem. Nam & domus, contracta quædam respublica est: & ciuitas, perfectior quædam domũs descriptio. Eiusdem enim scientiæ est, & multos, & paucos, aut vnum seruare: nec in totum & vniuersum, sed sola quantitatis ratione huiusmodi res inter se differunt.

Gregorij pater abit è vita.

Enimuerò cùm Gregorius pater (sic enim ipse quoq; vocabatur) ex hac vita migrâsset, funebris orationis cum honore affecit, Deoq; dilectã matrem Nonnam adhuc vi-ùentem laudibus prosecutus est: piè id quidem faciens, atq; vt hominem decebat, & patris & matris & Dei amantẽ, ipsiusq; curã amplectens, in viduitate & profunda ca-
Relicto Nazianzo, abit Seleuciam Gregorius. nitie summa ope & quiete opùs habentis. Qua fato perfuncta, ex Ecclesia se proripuit, Seleuciamque profectus, in virgineo sanctissimæ Teclæ cœnobio commoratus est: vt videlicet interim, dum ipse abesset, Episcopus quidam Nazianzenæ vrbi præficeretur. Vt autem Nazianzum reuersus, eodẽ statu omnia reperit, nec pastorẽ vllũ institutũ, tametsi plebs cum lachrymis ipsum obsecraret, precibus tamẽ minimè flectitur: sed firmus & immobilis manet, non secùs ac quercus, ventorũ impetus incõcussa excipiẽs. Quod autẽ mihi penè memoria effluxit, hoc iam cõmemorabo, vtpotè maximũ momentum habens tam illi ad laudem, quàm vobis ad vtilitatem. Quicquid enim honestum & præclarũ est, id quoq; æmulationẽ gignit: quicquid autem æmulationis studiũ affert, idem virtutis quoq; cõparandæ facultatem affert: Virtus porrò suí studiosos ad Deum ducit. Magnus itaque Basilius fratres lepræ lue infectos, licèt admodùm calamitosos & cõmiseratione dignos, minima tamen miseratione animos hominũ permoueri, immò etiam plerisque, qua erãt stoliditate & immanitate, velut nefas quoddã & piaculum horrendumq; spectaculũ haberi perspiciens, naturæq; humanæ conditionẽ animo voluẽs, piũ consiliũ, dignumq; ipsius charitate in mediũ, pfert. Amplissimis enim

ædibus

ædibus extructis, atq; aliis proucentibus constitutis, quos à diuitibus & copiosis hominibus, prudenti oratione ad largitionē impulsis, collegerat, ægrotos omnes in vnū coēgit, pauperum gymnasia hæc loca appellans. Huic in ea re adiutor laborisq; particeps fuit Gregorius. Ex ea quippe, quam de pauperū amore habuit, oratione liquidò patet, quanto studio in eam rem cum Basilio incubuerit, maximū omniū mandatorū esse ostēdens, alendorū pauperū studium, Deique magnificētia & benignitate dignū. Atque hæc quidem hactenūs, ne adeò præclarum facinus prætermisisse videamur. Hospitalis ægrotorum & pauperum à Basilio & Gregorio extructa.

Arriana verò hæresi iampridem Ecclesiā opprimente, imperatoriæque manūs ope, Dei præsidia subuertēte (simplicioribus nimirū animis ad impietatē furtim abstractis) magnumq; Deū Patrem, & paruum Filiū, & creaturā Spiritumsanctū affirmante: exortum est velut ex hydra quadā nouū caput, hostiū Spiritussancti hæresis, de filio quidē eandidè sentiens, eumq; Patri æqualē statuens: cæterùm Spiritumsanctum blasphemis verbis impetens, idque bifariā. Alij enim meram creaturā esse, apertè asserebant: alij nec creaturā, nec Deū, sed liberū: quos proinde Semiarrianos ille vocabat, nomē scilicet eorum dogmati congruū & appositū ipsis imponens: quippe qui ita filiū honorarent, vt interim Spiritumsanctū aspernarentur. Igitur huiusmodi contentione per totam Romanorū ditionē glisscente, magisq; etiā Byzantij vigente ac dominante, Deus eos, qui pessifera hac doctrina extinguebantur, miseratus, sanctū Gregorij Theologi spiritū excitat, ac velut ad Mosen ait: Videns vidi afflictionē populi mei, quiin Aegypto est: (Aegyptus autem Hebræorum quidē lingua tenebras sonat: nunc verò suffusam ab hæresibus caliginem significat) & gemitum eorum audiui, atque ad eos liberandos descendi. Quocirca nūc veni: in Aegyptū te mittā. Atq; hac cohortatione permotum, Spiritumsq; sancti numine implerū, Byzantiū mittit, vt pro Spiritu certamē iniret. Protinùs igitur ille, Basilio, luminari magno, ipsius cupiditati alacritatiq; quasi faces quasdā subdente, atq; ad spiritūs certamina ipsum inungente, alijsq; compluribus episcopis, principibusq; vrbis ciuibus, fidei pietate prædictis, ab eo obnixè cōtendentibus, vt ipsis auxilio egentibus quasi Herculem quendam Alexicacum se præberet, Cōstantinopoli statim affuit, terrena quidē omni materia & luxu ac diuitijs carens, cæterùm spiritu plenus. Exceptus autē à quibusdā, & generis & pietatis cognatione cum eo cōiunctis, Ecclesiā offendit, quasi malū in monte, aut quasi signum in colle, vt Prophetæ verbis vtar: hoc est, nunc ero perexiguam atq; obscurā, (quòd videlicet pijs viris libertas omnis ob temporis tyrannidē erepta esset) sacros etiā omnes domos spoliatas ac per uiu occupatas. Vnū sanctæ Anastasiæ templū orthodoxis patebat, fortasse etiam quia propter ambitūs & circunscriptionis angustiā contemptui habebatur, quemadmodùm nórunt, qui vetus hoc templū perspexerunt. Confestim itaq; ipse Dauidis cuiusdam more ad præliū se cōparat, atq; argumentis firmis ac solidis Philistæa dogmata fundit, libertatemq; pijs hominibus piè reducit, quotidiè nouam aliquā copiarū accessionem faciens, Deoq; eos, qui aduersùs veritatē scelerate insurrexerant, captiuos adducens. Perexiguo itaq; temporis curriculo exacto, tantum multitudini incrementū attulit, vt nulla iam cum priori rerū statu cōparatio relinqueretur, atq; hīc illud Scripturæ impleretur: Domus Dauid ibat, & increscebat: domus autem Saul ibat, & viribus minuebatur. Ac variū quendam eorum, qui salutarem doctrinam amplectebātur, ordinem cernere erat. Alij enim iam euerriculo tenebantur, alij iamiā capiendi erant: alij etiam iam perfecti & absoluti, aliorum piscatores magistrosque se profitebantur. Verumenimuerò quis alius hinc Arrianorum iram, hinc propinquorū inuidiam perferre potuisset? qui quidem quum ipsi opem ferre ac decertantem adiuuare deberēt, ipsius rectè factis offendebantur, Ecclesiæ incrementum liuoris facem & incentiuum facientes: & quum ijsdem rebus superiores ipso esse vel nequirent, vel nollent, virtutem scelere superare contendebant. Gregorius Nazianzenus Constantinopolim, pugnaturus cum Macedonianis. Ex. 30. Multos ab errore reuocat. 2. Reg. 3.

Nōdum hoc malum sedatū erat, cùm exortus Apollinarius Syrus, propriā quandā & nouā hæresim in lucē effert. Humanitatē enim Christi nequaq; verā esse sentiens, carnem tātùm animamq; rationis expertē ab eo assumptam esse docebat, animā ratione atq; intelligentia præditā ab ipsius humanitate abscindēs. Cumq; profana eruditione excelleret, multos verborū lenocinio in fraudem inducebat. Aderāt vbiq; terratū hæresis discipuli, indoctos homines quasi hamis quibusdā in exitium pertrahentes. Rursus igitur difficili certamine constrictus tenebatur Gregorius, arguens, increpans, obsecrans, alios in fide retinēs, alios cò, vnde exciderant, reducēs. Vt autē in huiusmodi rebus accidere solet, perfectæ mearnationis cōsilio ab imperitis ita accepta est, quasi Hæresis Apollinaris Eam oppugnat Gregorius.

Christus

Christus in duos filios diuideretur. Ac proinde Apollinarij discipulis, plebi nunquàm non assidentibus, piumque virum accusantibus, vim habuit calumnia. Gutta enim continenter fluens, petram tandem excauat. Et quoniam huiusmodi disputationes multitudinis captu sublimiores erant, quippe quæ incarnationis diuinæ profunditatem assequi non possent, idcircò lupi fide & authoritate apud vulgus valebant, pastor contrà veritatem docens, suspicione laborabat. Quocirca Arrianæ sententiæ propugnatores, qui velut apri truculenti iram suam iampridèm aduersùs sanctum acuerant, accedente iam eò tumultu & calumnia, quæ ipsi ab Apollinarij studiosis cõflata erat, falsis sermonibus inflammata plebe, lapidibus hominem, quemadmodùm olim Iudæi Stephanum, insectantur. Verùm Deo militem suum causæque suæ defensorem tegente, frustrà in eum saxa coniecerunt. Tum verò correptum ipsum consulari iudici sistunt, velut quendam tumultuum & seditionum authorem. O stuporem admirandum: ô vim mendacij insignem, si Gregorius de his rebus causam dicẽdam habebat: ille, inquam, etiam alienæ iræ & perturbationis lenissimus medicus, ille pacis arbiter, ille Christi mansueti & humilis, mansuetudinemque nobis lata lege promulgantis, discipulus. At verò ipse, tametsi tot tantisque rerum acerbitatibus premeretur, hæc tamen sentiebat ac proloquebatur: Propter nomen tuum Christe, etiamsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Atque à iudice sine verberibus & tormentis missus factus est, martyr sine periculis, & sine vibicibus laureatus, quum hoc vnum præstitisset, vt ea animo & voluntate perferret, quæ ipsum pati Christus minimè permisit.

Act. 7. Impetitur lapidibus Greg. inde rapitur ad tribunal.

Matth. 11.

Huiusmodi porrò certaminibus clarissimè perfunctus, iam apud omnes clarus erat, beatusque tum ob liberam veræ doctrinæ promulgationem, tum ob virtutem, totq; exantlatos labores censebatur: illustris etiam & conspicuus, ob Ecclesiæ multitudinem. Quo factum est, vt Petrus, magnæ vrbis Alexandrinæ episcopus, egregijque illius Athanasij in pastorali munere successor, ad Gregorium magnum scripserit, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfecturam ei confirmans. Et quidem rectissimè & æquissimè eum Episcopum esse voluit, qui labores antè impenderat, quàm ad dignitatem perueniret, thronumque non humano fauore, sed pro sudorum præmio & mercede acceperat. Quanquàm autem rerum ab eo gestarum copia, repentè in animum subiens, orationis seriem perturbat, ac velut in reciproca fluctuum agitatione, sequentium impetus priora obruit: quoniam tamen ad dicendum semel aggressus sum, non priùs absc̃edam, quàm ad finem peruenero, Gregorij Deum in infirmitatis meæ subsidium assumens, vestraque humanitate facilitateque subnixus.

Præficitur ecclesiæ Constantinopolitanæ.

Erat in regia ciuitate Maximus quidam, genere Aegyptius, moribus barbarus, nouus quispiam Iamnes aduersùs Gregorium, velut aduersùs Mosem, aciem instruens. Hic quum Cynicam philosophiam amplexus esset, baculoque & coma & pallio grauitatis speciem præ se ferret, hactenusque philosopharetur, cæterùm ingluuie & cupiditate atque impudentia canis potiùs, quàm Cynicus esset, Antisthenisque sectatoribus contrarius, talisque, qualem scriptura Nabal describit: ad sacrum pastorem accedit, atq; ab eo fidei Christianæ rudimentis imbutus atque institutus, impietatem didicit, baptismoque regenitus, pars Ecclesiæ efficitur: fictaque pietatis specie ita Episcopum cepit, vt eadem cum eo domo, eademque mensa vteretur, atque ipsi quiduis esse censeretur, fidissimus minister, doctrinæ sermonumque laudator, nec vulgari benenolentia erga Christianos affectus. Vt autem progressu temporis experimento sui dato dignus iam iudicatus est, qui in Ecclesiasticum ordinem cooptaretur, tum verò in clerum ascribitur, ac Iudam æmulatus, à præceptore suo perfidè deficere, atque aduersùs eum expeditionem suscipere in animum inducit: ac cuiusdam Ecclesiæ presbyteri opera vtens, qui cùm non modò nunquàm à Gregorio obiurgatus, duriusque appellatus, verùm etiam inter singulares amicos habitus fuisset, fabulam hanc cum Maximo cudebat, hoc videlicet agens, vt Maximus Byzantij Episcopus cõstitueretur. Ac quoniam ad eiusmodi res auro opùs erat, vndeid suppeditatum fuerit, audite.

2. Tim. 3.

1. Reg. 25.

Maximus perfidiosè deficit à S. Gregorio.

Presbyter quidam insulanus Thasso Byzantium appulsus, pecunias ferebat, vt marmoreas tabulas Proconesias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationum illecebris delinito, (leues enim homines credulitate facilè in fraudem impelluntur) aurum sceleris adminiculum accipiunt, atque Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt, vt certos homines ad Maximum Episcopum creandum Constantinopolim mittat. Et quidem hæc citiùs, quàm quisquam verbis vllis exprimere queat, gerebantur.

Petri Alexandrini literas.

Ade-

Aderant ab Aegypto, qui Episcopatum Maximo darẽt. Talis Petrus ille erat: qui cùm priùs Gregorium in throno collocâsset, posteà Maximum episcopum instituebat, ne literas quidem eas, quas ad Gregorium scripserat, veritus, nedùm ipsius virtutem nominisque splendorem. Postquàm igitur aduenêre, qui ab eo missi fuerant, sub exortum diei ecclesiam ingrediuntur: reque nec pastori, nec presbyteris, nec clero, nec cuiquam ex magistratibus, nec denique plebi patefacta, statim in electionem incumbunt. Verùm huius rei fama per vrbem sparsa, repentè adfuêre sacerdotes, clerus, plebs selecta & orthodoxa, hæreticorum etiam examen. Omnes enim, amici iuxtà & inimici, præanimi furore exarserant, temeritate eorum peruersitateque obstupefacti. Perdita enim & profligata peruersitas, hostes etiam perfæpè eius, qui iniuria afficitur, ad vltionem excitat. Vt autem consilia sua infecta relinquere coacti sunt, (petulantia enim sua populi fauorem sibi præclusérant) quid faciunt? Ecclesia egressi, in choraulæ cuiusdam domum se conferunt, illicóque Maximum episcopum creant, plebeij ordinis quosdam, qui ob perturbatum ordinem ab Ecclesia proscripti fuerant, socios habentes, facinoris que participes. Huius enim generis homines repẽtinis mutationibus delectantur, tranquillum compositumque rerum statum ægrè ferentes, perpetuoque nouarum rerum studio flagrantes.

Vrbs porrò ira æstuans, dici non potest, quot conuiciorum plaustra in Maximum effuderit, ipsi quoque Gregorio succensens, qui tanta beneuolentia & familiaritate nefarium hominem complexus fuisset. Itaque iam eò res ipsi reciderat, vt facti sui purgationem quærendam haberet. Ac proinde, vt exulceratos plebis animos orationis medicamento leniret, ita eos affatus est: Nolite, ô viri, mihi patri vestro succensere. Si enim ego, qui me benignum illi ac liberalem præbui, ideò culpæ obnoxius sum, quia maliriam non præsensi: quid tandem ille fuerit, qui benignitate mea & beneficio vsus, hanc mihi gratiam rependit, vt vitæ meæ insidias strueret? Neque enim fraudem non præuidisse, criminari dari debet. hoc enim solius Dei est. Ac prærereà legis præscripto viscera omnibus aperire iubemur, paternoq; affectu & beneuolentia eos, qui fide prædi ti sunt, amplecti ac tueri. Eum enim, qui venit ad me, ait Christus, non eijciam foras. Magnum quiddam mihi & plaudendum videbatur, Maximus, à Græcorum superstitione ad baptismum accedens, & Trinitarem loco Herculis adorans. Amplum ac præclarum videbatur, homo virtutem capessens, etiamsi in postremis rebus prioris vitæ hypocrisim luculenter ostẽdit. Sed nostrum non est hæc explorare. Non enim in hominum cogitationes penetramus, nec futuros euentus perspectos habemus, nisi Dei prudentia & beneficio hoc nobis concessum fuerit. Nos enim videmus in faciem, Deus autem cor ipsum intuetur, quemadmodùm à Scriptura audijstis. Hac oratione multitudinis iracundia sedata atque repressa est, maiorique beneuolentia Pontifici adiuncta. Gregorij ad Constantinopolitanos oratio. Iohan. 6. 1. Reg. 16.

Iam verò Imperatore Theodosio, qui genus ex Hispania ducebat, in Macedoniam cum exercitu profecto, bellumque cum occidentalibus quibusdam barbaris gerente, Maximus Aegyptiorum præsulum, à quibus Episcopus designatus fuerat, agmen accipiens, ac Thessalonicam profectus, Imperatorem adit, imperatricisque vrbis Episcopatum ab eo petit. Quoniam enim in legibus sanctionibusque Ecclesiasticis nihil habebat, quo niteretur, imperatorio edicto sacerdotium vendicare cogitabat: vt qui non sacerdotem, sed tyrannum agere decreuisset. Verùm illinc eijciuntur, Imperatore eos ira minisque vehementibus insectante. Quid igitur Maximus? (vix enim frangi & expugnari potest ambitio) Alexandriam naui petit, cumque ijsdem technis quosdam Petri familiares auro pellexisset, ipsum quoque pari improbitate aggreditur. Aut enim mihi, inquit, principis ciuitatis Episcopatum assere, aut à tuo non abstinebo. Et quidem in perspicuum malum audax hominis facinus desijsset, nisi Alexandriæ Præfectus, seditionis & cædium metu, Maximum vrbe exturbâsset. Atque ille quidem præmia temeritate digna tulit. Gregorius autem laborum multitudine fractus, curis consectus atque obrutus, in patriam reditum parabat, plebem extremùm allocutus atque hortatus, vt fidem, quam acceperat, conseruaret: virtutem, quam & re & sermone ipsis ostenderat, coleret. Quæ cùm & clerus & populus audijsset, vnus clamor ab omnibus excitatus est, Pastoris discessum deplorantibus: ac triste spectaculum cernere erat, viros & mulieres, iuuenes & ætate prouectos, eruditos & indoctos, principes & priuatos omnes concordi fletu detentos, orbitatemque adeò ægrè atque acerbè ferentes, vt quispiam sublata voce dicere non dubitaret: O pater, Trinitatem Obserua fal laciam. Insignis Maximi im pudentia.

tatem tecum eijcis. Qua voce audita, vir egregius discedendi cupiditatem repressit, tantisperque se apud eos mansurum recepit, quoad Episcopi, quorum aduentus in spe & expectatione erat, aliquem Episcopatu dignum elegissent, sibique curis liberato potestatem abeūdi fecissent. Atque ita dimissi sunt, nihil omninò dubitantes, quin ille pro sua grauitate morumque constantia promissi sui fidem, licèt nullo iureiurando confirmarant, expleret. Depulsis itaque periculis, & quiete rebus restituta, Trinitatis dogma rursus effulgebat, ac beati viri doctrina & laboribus fides ad omnes porrigebatur: quam pulcherrimè excolebat, præstantiusque quàm vt agricultura Noë cum ea comparari possit. Ecclesiæ enim aruum excolens, animas quasdam velut aratro perstringebat, impietatis spinis eas liberans: alias, vt Prophetæ verbo vtar, complanabat, alijs diuinum verbum inserebat: aliæ recèns enascebantur, radicesque agebant, aliæ iam herbescebant, ac velut geniculis discingebantur, aliæ ad culmum informabantur, aliæ maturescebant atque ad messem paratiores erant, aliæ in area erant, aliæ in aceruo quodam, aliæ viles & contemnendas dogmatum paleas per ventilationem excutiebant, Christoque purgabantur: aliæ iam domi erant, horreoque condebantur, aliæ denique in panes iam elaboratæ erant. Hic enim agriculturæ finis est, quippe quæ alimoniæ perceptionem pro scopo habeat, ob idque labores suscipiat, messemque promptè & alacriter colligat.

S. Gregorij studio ades refloresc. it Constantinopoli.

Ac labor quidem hominis Dei tantus erat, tantæque multitudinis salutem sibi proponebat: cæterùm fructus nequaquàm labori respondebat. Non enim agricolæ more fructus percipiebat, sed gratuitò benignus erat: labores quidem serens, verùm

1. Cor. 9.

sine sumptibus Euangelium sibi constituens. Ex quo hoc assequebatur, vt ardentiùs amaretur, atque ex ardentiori amore libentiùs audiretur, pluresque ad Deum adduceret, non iracundè feriens, sed lenitate sua ignorantiam & rusticitatem euellens, animisque plenam sanitatem oratione afferens. Alij enim verborum suauitate capiebantur, alij accuratam & exactam dogmatum pertractationem amplectebantur, alij ob simplicem & inelaboratam philosophicamque vitæ rationē arctiùs ipsi adiungebantur: alij quòd ipsum acciuissent, velut prædam suam consertis manibus retinebant, eoque tuendo iudicium suum fouebant. In hoc porrò clariùs lucebat ipsius solertia animique perspicacia, quòd non omnibus omnia committebat: verùm vniuscuiusq; vires, non secùs ac præstantissimus medicus ægrotantium habitudinem, explorabat, congruentem cuiusque morbo medicinam distribuens, eamque rationem tenens, vt nec profanis aut infirmis auribus perfectissima mysteria concrederet, nec perfectis quicquam occultum haberet, quasi ipsorum vtilitati inuidens. Alios publicè arguebat, nimirùm quibus pœnitentiam pudor exprimebat: al js rursus priuatim errata commonstrabat. Alios obiurgabat, cùm id è re ipsorum esse arbitrabatur: alios contrà, quos officio fungi videbat, paternè consuleteque laudabat. Nec enim hoc agebat, vt eos adulatione permulceret, sed vt viam virtuti strueret, ac rectè factorum approbatione virtutem eorum proueheret. Hoc quippe nomine Rhetorica à Philosophia differt. Illa enim sordida & cauponaria assentatione ac laudatione ad beneuolētiam hominum irrepere solet: hæc contrà eorum vtilitatem spectans, laudibus quasi melle sermonem edulcat, ac laudum voluptate ad virtutem auditores trahit.

Eius prudētia in modo randis subditis,

Rhetorica vt differat à Philosophia.

Dogmatū porrò sublimitate ac Theologia vsqueadeò excellebat, vt quanuis permulti viri, doctrinæ laude celebres, varijs seculis Diuinitatis doctrinam explicārint, hic tamen solus post Iohannem Euangelistam Theologi nomine insignitus sit, atque hoc cognomentum ipsi velut proprium & peculiare attributum. Enimuerò quemadmodùm alias omnes laudes atque virtutes animi complexu tenebat, ita ne à Prophetiæ quidem gratia deserebatur. Nec verò dubito quin apud vos, qui ipsius sapientia maiorem in modum oblectamini, fidem hæc oratio inueniat. Sed tamen operæpreciuum fuerit, hanc laudem ipsiusmet verbis, rerumque ab eo gestarum conscriptione ornari. Sic autem ad verbū habetur in ea oratione, quam in præsentia cētum quinquaginta Episcoporum pronunciauit: Talis antè hic grex noster erat, talisque in præsentia tamque succulentus teteque porrectus, ac si nondùm perfectionem assecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, vt auguror, progressurus. Hoc mihi vaticinatur Spiritus sanctus, si quid vaticinandi arte valeo, futuraque prospicio. Nec verò longo pòst tempore, quod prædixerat, explebatur, Ecclesia nimirùm arenæ maris multitudinem propemodùm æquante: Propheticamque fidem penè excedentem, euentus miraculum comprobabat.

Theologus dictus Gregorius solus post Iohannem.

Cùm

Cùm autem pio Theodosio, cuius iam à nobis mentio facta est, Imperatore creato liberum Ecclesiæ lumen affulsisset, quid commemorem, quot publicos conuĕtus orationibus suis exhilarârit, quot orthodoxorum mitigârit iracundiam, qui veterem hæreticis peruersitatem iniuriamque rependere, atque eos, à quibus, cùm rerum potirentur, afflicti & excruciati fuerant, conuersis iam temporis vicibus, ijsdem acerbitatibus calamitatibusque mulctare contendebant. Qua igitur oratione vir beatus vtebatur? Non hæc, ô grex, Christus postulat: non ita nos Euangelium docet. Hoc tempore aberrantes in viam reducere conuenit. Curandum, vt peccata sua intelligant, Domini pedibus aduoluantur, impietatem prodant, gregique admisceantur. Hoc ego pro vltione habeo, vt ij, à quibus iniuria lacessiti fuimus, salutem cõsequantur, præclaraque ea esse confiteantur, quæ nõ ita pridem insectabantur. Aequanimes estote, filij. Vir æquanimis affluit prudentia. Beneficio afficite eos, qui vos oderunt, ijsq; omnia delicta condonate. Quòd si nimiùm ira inferuescit, nec coërceri vlla ratione potest, quod secundum est, præstate: Christo hæc relinquite, atque ad futurum tribunal transmittite. Mihi enim vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Hac illi oratione permoti, conquieuerunt. Cùm autem bellum illud, quod cum occidentalibus barbaris gestum fuerat, sopitum atque Imperatori ex animi sententia confectum fuisset, ab ijsque ille, quas eorum audacia merebatur, pœnas expetijsset, captiuosque cepisset, & victis tributa imposuisset, ad imperatoriam vrbem adfuit, triumphis elatus & gestiens. Ac tum pontificem Gregorium pro eo, ac laboribus illius dignum erat, honorificè accepit, prolixoque alloquio suam erga eum beneuolentiam animique alacritatem declarauit, ac postremò hæc ad eum verba habuit: O pater, Deus tibi tuisque sudoribus per me Ecclesiam committit. En sacram ædem & thronum tibi trado. Ar beatus Gregorius mirifica lætitia perfusus, cùm Imperatorem salutâsset, ac votis precibusque remuneratus esset, pedem aula extulit. Arriani autem, qui ad hoc vsque tempus sacrosanctam domum tenuerant, sicariorum manum parabant, pro ea cum beato viro armis decernere constituentes. Itaque ab Imperatore quidem precibus contendebant, ne templum sibi eripi sineret, quòd videlicet ipsius imperio resistere vererentur: cæterùm pio viro, ijsque, qui partibus ipsius studebant, mortis metum intentabant, tum publicè armis instructi, tum priuatim subornato quodam, qui ad pontificem accederet, eiusque pectus ense traijceret. Atque hæc erat hostium conspiratio.

Non finit catholicos vlcisci iniurias suas.

Matth. 5.

Deut. 32.

Theodosij Imper. erga Gregorium beneuolentia.

Arriani minas atroces intentant Gregorio.

Postero itaque die, cùm illucescente die populus Dei simul cum pastore ad sacram domum recipiendam perrexisset, non minùs grauis, quàm si ciuitas hostili impetu expugnaretur, tumultus excitatus est, plerisque hominibus in vicis tectisque cum armis stantibus, mulieribusque & pueris grauem eiulatum permixtim edentibus. Ipse quoque Imperator templum vnà cum beato Gregorio ingressus est. Vt autem multa in rebus humanis casu euenire solent, nubibus Solis orbem sub diluculum subeuntibus, tenebræ repentè coortæ sunt. Quæ res, vt à festo arque huiusmodi lætitia aliena, Arrianos non parua lætitia afficiebat, perinde acsi Deus templi translationem minùs gratam haberet: pias contrà animas intolerabili dolore cruciabat. Verùm simul atque Episcopus & Imperator sacras valuas ingressi sunt, atque omnes vnam eandemque laudationis vocem substulerunt, manusque cum lachrymis extenderunt, confestim Dei prouidentia subducta nube, fulgentes Solis radij sacrosanctam domum splendore perfuderunt, aëreque collustrato, homines animi mœrorem in lætitiam cõmutârunt, principemque obsecrare atque obtestari cœperunt, vt Episcopum in throno collocaret. At Gregorius cùm ab illa sede abhorreret, nec præ vitæ continentia & corporis infirmitate vocem in tanto hominum numero mittere posset, per quendam his verbis multitudinem affatur: O filij, nunc tempus est, vt beneficium à Trinitate acceptum agnoscamus, gratiasque ipsi agamus. De throno aliàs agemus. Hæc verba audiens populus, miti cebat: Imperator verò hominis modestiam ad stupore vsque mirabatur. Sic concio soluta est, Christo lætitiam summam securitatemque afferente, ita vt & armorum apparatus consopitus fuerit, & furoris ardor extinctus, atque vnus duntaxat ensis exertus, sine vlla cruoris effusione rursus vagina conditus. Cæterùm ei ad extremum vsque obsistere non licuit, quò minùs throno insideret. Pontificum enim multitudo eum, quanuis nolentem vehementerque recusantem, in Archiepiscopali sede collocauit: sed hæc aliquanto posteriùs.

S. Gregorius creatur archiepiscopus Cõstantinopolitanus.

Interea Imperator hominis consuetudine delectabatur, eumque pro parente colebat. Quanuis enim doctrinæ expers esset, pius tamen vir erat, morumque lenitate

præditus, vt si quispiam alius. Verùm Gregorius Deo quàm Imperatori operam dare præclarius existimans, haud frequenter in aula versabatur, eos, qui principis latus cingebant, auaritiæ morbo teneri, atque vt eos, qui munera afferebant, charos habere, ita sui similes admodũ aspernari perspiciens. Quocirca precationibus & peruigilijs, ægrotisque curandis & inuisendis incumbebat, Deo sese his rebus gregemque purgans: interdum etiam ex vrbe in agros secedebat, solitudinẽ expetens, eaque perpetuis laboribus afflictum corpus recreans, ne ad sequentes labores fatisceret. Ad aulam autem rarò commeabat, illud Prouerbiorum rectè congruẽque permeditatus: Rarò pedem tuum infer ad amicum, ne fortè satiatus, oderit te. Amplissimæ porrò ecclesiæ præsul institutus, prouentusque & infinitam omnis generis eximiamque supellectilem consecutus, ne vnica quidem drachma hinc facultates suas auxit, cùm tamẽ maximam talentorum copiam, si ita ipsius voluntas tulisset, colligere potuisset. Ne redituum quidem & administrationis rationem ab ijs, qui Ecclesiæ negocia procurauissent, repetiuit, nec supellectilis sacræ descriptionem: cauponum veriùs, quàm Ecclesiasticorum virorum id esse statuens, ac præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes eruditens, vt conscientiæ puritatem potiùs Deo offerrent, quàm vt rationibus referendis, muneris sui administrationem hominibus probare niterentur.

Prouer. 25.

Mira eius intertantas opes continentia.

Tandem assiduis laboribus & senio, corporisque imbecillitate fractus, vrgente vi morbi, grabbato se tenebat. Ac multitudo populi ingens cubiculum, in quo iacebat, repentè ingressa est. Ipse igitur, vt solent, qui strepitu aliquo commouentur, conuersis in sella pedibus, in pauimento sedebat, quid sibi eorum aduẽtus vellet, percontans. Illi autem cùm & ob ea, quæ accidebant, gratiam Deo egissent, ac pro Imperatoris salute, ob receptum templum aliasque ædes sacras, orthodoxorumque ecclesiam vota fecissent, ipsumque omnium harum rerum authorem & architectum professi fuissent, læti cubiculo excesserunt. Adolescens verò quidam relictus, manibusque suis beati viri pedes comprimens, ab eo cum lachrymis & lamentationibus scelleris veniam supplex postulabat. Gregorio autem scisciante, quid sibi hoc sermone vellet, nihil responsi dabat, sed tantùm lugebat, ac veniam petebat. Tum quidam ex ijs, qui adstabãt, ita locutus est: Hic est ille carni fex tuus, ô pater, qui à nonnullis subornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicuè tibi auxilio fuisset. Quòd autẽ ad eorum voluntatem attinebat, facinus perpetratum est. Proinde nunc ad pedes tibi procumbens, clamat, susceptí scelleris pœnitudine affectus. Confestim ille, vt patrẽ æquum erat, adolescentem ita alloquitur: Propitius tibi Christus sit, iuuenis charissime, tibique ipse ignoscat, qui me quoque seruauit. Hoc solum ad facinoris excusationem & purgationem à te peto, vt hæresim execteris, meusque fias, atque ad Deum accedas, ipsique syncera & voluntaria seruitutem seruias. Cuius tam lenis responsi quum certior facta esset ciuitas, ardentiori erga eum amore incensa est.

Facilè ignoscit ficario, qui necem illi molitus erat.

Synodus Constantinopolitana.

Sub id verò tempus ex omni Romanorũ imperio, præterquàm ex Aegypto & Occiduis partibus, sancta Episcopotum centum & quinquaginta synodus coacta est, tum vt pium præsulem imperatrici ciuitati præficerent, tum vt hæreses, quæ interim, dum Arriani rerum potirentur, exortæ fuerant, œcumenici concilij decreto ab Ecclesia extruderentur. Enimuerò quæ ad hæreses profligandas pertinebant, multò antè Gregorius præstruxerat, velut insidiosas bestias ab Ecclesiæ ouili arcens: atque in ipsa etiam sacrosancta synodo pari animi contentione cum alijs decertauit. Sancta autẽ synodus cum Episcopum constituit, sententiæ suæ ducem & antesignanum habens magnum illum Antiochensium pastorem Meletium, virum fidei probitate insignem, quique florentibus Arrianorum rebus Ecclesia pulsus fuerat, multisque calamitatibus exhaustis, diuturno exilio mulctatus. Quibus autem moribus præditus esset, quid referre necesse est? Idem enim & mansuetus erat & industrius, moderatus, iustus, fortis, sapiens, atque omni virtutum genere perpolitus. Huius consilio atque hortatu, Gregorio regię vrbis Episcopatus Concilij decreto cõfirmatus est. Ipse autẽ, quanuis alioquiab Episcopatu alienum animũ haberet, gregis tamen amore, & quia futurũ existimabat, vt si imperatricem ciuitatẽ teneret, contentiones, per orbem terrarum oborientes, velut è specula quadam perspectas extingueret, dissidentesq; Ecclesias ambabus, vt dicitur, manibus ad vnionem concordiamq; adduceret, Episcopatum accipere non recusauit. At verò Meletius extremo vitæ die Constantinopoli perfunctus, adeò celebri atq; honorifico funere effertur, vt ad ipsum vrbs tota sese effunderet, maximamque lachrymarum vim profunderet, ac tum inprimis, quanta ciuium multitudo esset, agnosceretur.

Meletij episc. virtutes.

Rursus

Rursus itaque de throno contentio excitata est, atque inter se pugnabant Episcopi. Alij enim, quæ suffragijs statuta fuerant, iusta esse iudicantes, firma ea manere volebant. Alij ijs, quæ iam rectè decreta fuerant, aduersabantur. At Gregorius, vt qui semel cathedram admisisset, eam vendicabat, atque huiusmodi oratione vtebatur: Ego, pastores sacri & venerabiles, primùm regiæ vrbis præfecturam accipere recusabam, ac licèt hæc Ecclesia laboribus sudoribusque meis coagmentata atque amplificata fuisset, mihi tamen satis superque erat hæc Deo thesaurizare, atque ab eo mercedē expectare. Postquàm autem & gregis amore, & communibus vestris calculis cathedram accipere coactus sum, mihi haudquaquàm rectè agere videmini, qui quod ipsi fecistis, conuellitis atque abrogatis: vt interim taceam, quòd ne inter omnes quidem satis conuenit: verùm alij ea, quæ iam constituta sunt, rata esse debere censent: alijs secùs videtur. Nec verò hæc eò à me dicuntur, quòd vel opes vel sublimem cathedram expetam, vel imperatricis vrbis Episcopus nominari concupiscam: sed primùm filiorum orbitatem tranquillo animo ferre difficillimū est, nec nisi vecordis cuiuspiam hominis planeque stupidi. Deinde illud metuendum, ne inuidia quadam aut leuitate res nuper decretas immutare videamini. Quòd si vobis præsentia magis cordi sunt, ac res haud pridem constitutas velut obsoletas & friuolas cōtemnitis, haud mœsto animo Episcopatu me abdico. Consilium inite, res vestras agite, & quicquid vobis in mentem venerit. Mihi quidem solitudo & olim chara fuit, & nunc est. Non enim à Deo quoque nos arcebūr, qui thronum eripuerint. Contentio de sede Cōstantinopolitana.

Hac oratione habita, cùm plerosque in alius Episcopi creationem studiosè incumbere sensisset, ipse domo ea, in qua manebat, deserta, aliam ab Ecclesia procùl dissitam circunspectat, vt tumultus molestosque & importunos hominum congressus effugeret. Permulti quippe ex plebeio ordine illuc confluebant, cum lachrymis eum orantes atque obtestantes, vt gregem, quē tot tantisque laboribus ac sudoribus aluerat atque prouexerat, miseraretur. Da hoc chariſſimis tibi hominibus, inquiebant, & quibus vitę florem priùs impendisti, ijsdem quoque, quod temporis supereſt largire: vt qui doctrina tua collustrati sumus, tui etiā corporis reliquias habeamus. His verbis molliebatur quidem indulgentiſſimus pater, cæterùm ancipitis erat animi quid ageret, Deumque supplex orabat, vt quod sibi maximè conueniret, procuraret. Quæ cùm ita se haberēt, affuēre Episcopi tum ex Aegypto, tum ex Macedonia Byzantium vocati, cùm adhuc supradicta synodus in vrbe esset. Et quidem illi, quoniā Gregorius citra eorum sententiam throno impositus fuerat, humano affectu obsessi, electioni obsistebant: nō quòd eum odio haberent, (quemadmodùm ei occultis significationibus confirmabant) sed vt eos, à quibus creatus fuerat, vlciscerentur, vt qui sine eorum sententia Archiepiscopali sede Gregorium donāssent. Plurimis grauiter dolet Gregorij abdicatio.

At vir beatus omnibus Episcopis in vnum coactis, in medio concilio stans, ad hunc modum verba facit: Viri collegæ & compastores sacrosancti gregis Christi, turpe fuerit, prorsusque à vobis alienum, si qui pacis documentū alijs præbetis, in testinum ipsi bellum inter vos excitetis. Quonam enim modo alios ad concordiā adduxeritis, ipsi circa sententias vestras & decreta discrepantes? Ac vos per Trinitatem etiām ipsam obsecro, vt mutua vestra negocia præclarè & pacificè constituatis. Quòd si vobis vllo modo dissidij causa sum, Ionam Prophetam vitæ integritate non supero: proijcite me in mare, & tumultuum tempestate agitari desinetis. Quicquid vobis visum fuerit, tametsi à culpa immunis, libenter perpetiar, si quidem hac ratione concordia vestra repræsentari ac resarciri possit. Throno exturbate, vrbe eijcite: tantùm veritatem & pacem, vt cum Zacharia loquar, amate. Valete sacri Pastores, meorumque laborum memoriam perpetuam conseruate. Hæc eo prolocuto, pudore quodam ipsi tenebātur, eius oratione compuncti. Tum ipse in Cappadociam perrecturus, è Concilio excessit, voluptate simul & mœrore affectus: illud, quòd laborum requiem inuenisset: hoc, propter gregem, quem quo modo relinqueret, incertus erat. In aulam autē profectus, beneficium ab Imperatore postulabat, his verbis priùs eum affatus: Tibi quidem, ô Imperator, pro tuis erga Ecclesiam meritis retribuat Christus in die retributionis: beneficium autem, quod nunc à te peto, potentiſſime princeps, dare ne graueris. Non pro pecunijs tibi sum supplex, non preciosa altarium tegumenta concupisco, non cognatis dignitates ambio, sed vt laboribus liberer, obsecro. Cesset etiam inuidia, pacem colant Episcopi: tu maximè in eam rem adnitere: sacerdotum bellum comprime, qui Barbarorum audaciā compescuisti: maxima imperij tui trophæa vna re exor- Prælata S. Gregorij ad Synodum oratio. Ioan. 1. Zach. 8. Oratio eius ad Theodos. Imperat.

na, nimirùm Episcoporum concordia. Hoc ego donum à te peto, hoc beneficium vltimum porrige. Hac oratione Imperator, & qui senatorij ordinis erant, in admirationem raptꝰ, vtpotè acerrimo ipsius amore contabescentes, vix discedendi potestatem ipsi fecerunt.

Nectario ei subrogato, abit in Cappadociam.

Cæterùm eo adhuc Constantinopoli agente, Nectarius quidam, Tarso Ciliciæ ciuitate ortus, Ecclesiæ ipsius à Synodo Episcopus constituitur. Ipse autem cùm clerum ac præstantissimũ quenque ex populari multitudine aduocãsset, eosque vt fidei depositum seruarent, Deique præcepta exequerentur admoniisset, complexusque fuisset, multasque omnibus lachrymas extorsissẽt, itineri se dedit, tandemque Arianzum peruenit. Cappadociæ autem is locus est, quem ex paterna hæreditate ad se deuolutum possidebat. Cùm autem multum temporis fluxisset, ex quo Basilius Magnus ex hac vita ad Deum euolârat, ac præsentia cum sublimiore vita commutârat, funebri oratione in ipsius laudem conscripta, sacram Cæsareensium metropolim adijt, Ecclesiaque nuncupata ac dicata ea oratione, domum se recepit. Sed cùm perdiù ipse à patria propter Constantinopolitanam cõmorationem abfuisset (duodecim nanque ipsum Byzantij annos egisse ferunt) accidit, vt quidam Apollinarij discipuli in secunda Cappadocum præfectura sermonibus suis multos in fraudẽ inducerent, eoque audaciæ progrederentur, vt ad hunc quoque accederent, atque Episcopos in ea regione crearent, ne ipsi quidem Nazianzo parcentes. Ipse verò Nazianzum hoc piaculo quàm celerri-

Recusat Episcopatũ Nazianzenum.

mè purgauit. Cumque obnixis precibus rogaretur, vt patriæ antistes esse vellet, adduci non potuit, vt Episcopatum acciperet: (tranquillam enim vitam mirificè consectabatur) verùm Eulalium quendam, quem, vt sui cultorem moderatumque hominem, inprimis charum habebat, Nazianzi Episcopum constituit.

Ipse autem infirmitate pressus, Arianzi corpus refocillabat. Cumque iam iter facere non valeret, Cledonium presbyterum, pium virum minimeque fictum Dei cultorem, aliosque nonnullos per literas admonuit, ne hæresis pestem susciperent, verùm

Electiones Apollinaristarũ docet irritas esse.

Apollinaristarũ electiones, vt nefarias & ab Ecclesia Catholica alienas, pro irritis haberent. Nec verò satis habebat nuda & simplici cõfestatione ad eos vti, verùm plenius vberiusque scribebat, singula abortiuæ Apollinarij hæresis impietatisque capita euertens atque opprimens: quemadmodùm liquidò ostendunt tum duæ illæ ad Cledoniũ

Eius poeses

epistolæ, tum præcipuè tractatus poëtici, quos reliquit. Porrò in poëticis lucubrationibus, quarum etiam antè memini, duplex illi scopus propositus erat: alter, vt impiam tyranni Iuliani legem, qua Christiani à profanis disciplinis arcebantur, puerilem atque infirmam & ridiculam esse ostenderet: alter, quoniam Apollinariũ multos libros varijs carminum generibus perscripsisse, ijsque, vtpotè eruditum hominem dicendique facultate præstantem, multos ad hæresim suam illexisse perspiciebat, necessariò sibi faciendum putauit, vt Arianzi postreditum suum quiescẽs, atque ab omnibus negocijs occupationibusque feriatus, cudendis versibus animum adijceret. Atque hinc vberrima milti huius orationis materia collecta est.

Cùm autem nonnihil temporis illic quietus egisset, vitamque philosophiæ opera purgâsset, speculationique animum impensiùs addixisset, in extrema tandem senectute caducam hanc vitam cum meliori & præstantiori rerum statu, cuius hîc pertenues

Sancti viri obitus.

etiam species vix reperiri queant, permutauit. Ac commendationis quidem Gregorianæ munere pro virili mea perfunctus sum, quantum ad id attinebat, vt & boni patris, & eorum, qui vitam illius audire gestiebant, cupiditati satisfacerem, atque vt exiguam quandam vitæ descriptionem breuiter compræhensam haberemus. Nam omnes illius laudes vitaque ornamenta exponere, aut pro rei dignitate tractare, adeò difficile atque arduum fuerit, vt haud sciam, an quisquam eorum etiam, qui sunimâ eruditionis laudem consecuti sunt, hoc præstare possit. Tu verò pater beate, verique illius tabernaculi spectator & cõsciæ, in quo exultationis & salutis voce angeli ac sancti diuinas laudes canunt, Gregorij tui, qui exiguam hanc oratiunculam tibi elaborauit, memor esto. Quauuis enim ob virium imbecillitatem virtutibus tuis parem orationem non attulerim, idque de te verba faciens, promptitudinem tamen animi haudquaquàm accusabis. Tua enim vox illa sacra est, Deo id gratum esse, quod viribus respondet.

EIVSDEM

EIVSDEM BEATISSIMI PATRIS, GREGORII NAZIANZENI VITA CONTRACTIOR, AVthore *Ruffino presbytero in Præfatione in eius Apologeticum.*

PROFICISCENTI mihi ex Vrbe, magnopere iniungebas Apronianę fili charissime, vt tibi absens quoque aliquid operis impenderem, ne vos à cõsuetis studijs necessitas meæ profectionis inhiberet. Petebas ergo Gregorium tibi in Latinum verti, virum per omnia incomparabilem, qui & verbo & operibus clarus, splendidissimum lumen scientiæ Christi Ecclesijs præbuit, dum ea docuit, quæ fecit, nec seipsum condemnauit agendo contraria, quàm docebat.

Is Cappadocia, domo, episcopo patre, matre quoque satis religiosa oriundus fuit, Athenis & alitus & eruditus, vt pauci: nec tamen in conuersatione scholari, vel ætatis vel sodalium illecebris cedens, perdidit pudicitiam: sed tanquam à Deo sibi cõmissum thesaurum, ad domum castam reportauit integrum signaculum castitatis. S. Gregorius manfit virgo.

Denique cùm Philosophiæ studijs apud Athenas vacaret, vidit per soporem sedenti sibi & legenti duas decoras satis dextera læuaque fœminas consedisse. Quas ille castitatis instinctu oculo toruiore respiciẽs, quænam essent, vel quid sibi vellent, percontabatur. At illæ eum familiarius & ambitiosius complectentes, aiunt: Ne molestè accipias, iuuenis: notæ tibi satis & familiares sumus. Altera enim ex nobis Sapientia, altera Castitas dicitur: & missæ sumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis & satis mundum in corde tuo habitaculum præparâsti. Visio in somnis.

Huius viri neque vita aliquid probabilius & sanctius, neque eloquentia clarius & illustrius, neque fide purius & rectius, neque scientia plenius & perfectius inueniri potest. Qui solus sit, de cuius fide ne dissidentes quidem inter se, vt fieri solet, partes & studia disputare potuerint; sed id obtinuerit apud Deum & Ecclesias Dei meriti, vt quicunq; ausus fuerit doctrinæ eius in aliquo refragari, ex hoc ipso, quia ipse magis sit hæreticus, arguatur. Manifestum namque indicium est, non esse rectæ fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat. Eius vita, eloquentia, fides, scientia.

ITEM DE EODEM EX SIMEONE *Metaphraste.*

MAGNVS hic Gregorius Theologus vitam ipse suam expositit in ijs funebribus orationibus, quibus Basilium Magnũ, Gregoriũ patrem, Cæsarium fratrem, & Gorgoniam sororem ornat. Ac proinde qui vitam illius conscripserunt, nõ aliunde, quàm ex ipsius operibus dicendi argumentum acceperunt. Hoc vnum necessariò dicendum, quòd si quidem apud homines existere necesse erat effigiem quandam & columnam, ex omnibus virtutibus constantem, hoc erat Gregorius. Nam cùm vitæ splendore eos, qui actionis laude florebant, superâsset: eò rursus contemplationis progressus est, vt omnes illi sapiẽtiæ doctrinæque laude cederent, tam eius, quæ in verbis, quàm quæ in fidei dogmatibus versatur. Vnde etiam Theologi cognomentum adeptus est. Quantùm autem ad corporis formam attinet, statura mediocri erat, pallidus aliquantùm, non tamen citra venustatem, depresso naso, supercilijs in rectum protensis, adspectu blando & suaui, altero oculo, nempe dextro, subtristis, quem etiam cicatrix quædam contrahebat: barba non promissa, densa tamen. Qua parte caluus erat, (nam subcaluus erat) albos crines habebat: summas item barbæ partes velut fumo obsitas ostendebat. Eximia laus eius. Forma corporis eius.

MARTYRIVM S. GORDIANI CLARISSIMI VIRI, EX MS., EGREGIO CODICE DESCRIPTVM.

Consentiunt autem antiquissima Martyrologia. Dictio in gratiam Lectoris passim nonnihil expolita est per F. Laurentium Surium.

10. Maij.

Emporibus Iuliani impijssimi Imperatoris, multorũ Christianorum delata sunt nomina. Furore autem percitus Iulianus, iussit eos compræhensos in publicam custodiam abduci. Inter eos fuit etiam Ianuarius presbyter senex. Post diem tertiũ impijssimus Iulianus vocauit ad se Gordianum vicarium, iussitque ei, vt Ianuarium presbyterum sibi sistendum curaret. Itaque Gordianus Ianuarium presbyterum è carcere euocatum, sibi iussit præsentari, atque ad illum: Quis vocaris, aut cuiãs es facundissime orator? Respondit S. Ianuarius: Si quidem patriam nõsse cupis, Antiochenus sum: si verò genus, ex Christianis parentibus Christianus sum. Gordianus vicarius ait: Quid nos multis verbis in fraudẽ impellere conaris? Audi me, & è duobus alterum elige: aut sacrifica dijs immortalibus, & esto amicus inuictissimi principis nostri Iuliani: aut excipe sententiam nefandorum criminum. Ianuarius dixit: Si mihi id præstiteris, ego quidem meipsum opto offerre Deo meo sacrificium. Alioquì quicquid propter peccata mea mihi intuleris, meritò id patiar: propter peccata, inquam, mea, non propter iustitiam. Gordianus ait: Si pro maleficijs tuis, vt ipse fateris, omnibus supplicijs affici dignus es, funde dijs libamina, vt dignus fias expiatione, atque à nobis conseruetis. Ianuarius presbyter dixit: Ego quidem in nomine Domini mei Iesu Christi saluus sui, semperque saluus ero: atque insuper etiam alios per baptismum saluos feci, qui salutis adipiscendæ desiderio renebantur. Tu verò si saperes, toto corde illum expeterẽs, optaresque requiem inuenire animæ tuæ post tantas huius vitæ tempestates, & ad vitam peruenire sempiternam.

Ianuarius presbyter comprehẽditur.

Prõpta eius pro Christo patiendi voluntas.

In ædibus Gordiani habetur in custodia.

Tunc Gordianus præcepit eum domi suæ in custodia haberi, noctuque eum ad se accersiens, dicebat se eius velle sermonibus oblectari. Cui dixit sanctus Ianuarius presbyter: Fili, noli perdere tempus tuum, sed potiùs age pœnitentiam propter trucidata corpora sanctorũ, quos interfeciti, & baptizare, vt possis frui requie æterna, & immunis esse à tormẽtis ignis æterni. Gordianus vicarius dixit: Itáne certus ero, si dictis tuis obtemperauero, immunem me fore à supplicijs illis sempiternis? S. Ianuarius presbyter respondit: Ego tibi polliceor in nomine Domini mei Iesu Christi, si toto corde credideris, & baptizatus fueris, omnium facinorum tuorum sordes expiatum iri, adeò vt teipsum quoque Domino Iesu Christo sacrificium offeras. Gordianus vicarius dixit: Præscribe ergo mihi credendi formam quandam siue modum. Ianuarius presbyter ait: Confitearis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti vnam diuinitatem, & agens pœnitentiam, ostendas te agnoscere peccata tua. Tum Gordianus vicarius lachrymans abijt ad vxorem suam nomine Marinam, dixitque ei omnia, quæ S. Ianuarius eum hortatus esset facere. Eadem itaque noctis hora vxor Gordiani, tenens manum eius, iuit cum illo ad S. Ianuarium presbyterum, pariterque se in terrã abiecerunt ad pedes eius, rogantes vt ipsos baptizaret, seque peccãsse clamantes, & ei dicentes: Effice, vt liberemur à peccatis nostris. S. Ianuarius presbyter respõdit: Etiam atque etiam videte, num toto corde credatis, num quod tegumẽtum intus retineatis. Scio enim vos ab Imperatore haberi in honore. Respondit Marina: Vnam Iouis effigiem habemus reconditam, ab Imperatore nobis datam, propter quam sancti cruciabantur. De ea verò quid faciemus? Neque enim id te dominum meum celatũ volui, vt me reamur adipisci coronam vitæ, vbi à nobis conflata fuerit. Eadem hora adduxit Marina S. Ianuarium presbyterum in cubiculum suum, & ostendit ei Iouis simulacrum æreum, sed inauratum, & tripodem æream. Sanctus autem Ianuarius presbyter simulacrum cum ara accenso igne conflauit, proiecitque in cloacam: atque deinde cum ingenti gaudio catechizauit Gordianum & Marinam vxorem eius, atque è familia promiscui sexûs quinquaginta tres, quos etiam omnes baptizauit.

Gordianus cum vxore & 53. é familia sua baptizatur.

Eodem tempore post dies quatuordecim Iulianus impijssimus ad Gordianum vicarium

carium misit Clementianum tribunum, dicens ei: Abi visum, num tandem appulerit animum Ianuarius presbyter ad offerendum sacrificium magno deo Ioui. Quòd si id facere detrectat, sub præconis voce in Traiani foro fustibus cædatur. Et ita quidem factum est, vt iussit Imperator. Dixit aũt Gordianus ad Clementianum: O Clementiane, si cognoscas esse Dominum Iesum Christum, minas & terrores hominis mortalis non timebis, sed potiùs vitam contemplaberis sempiternam, quam & ego mihi paratam intueor. Porrò sanctum hunc presbyterum ego non solùm non affligam iniuria, sed honore etiam prosequar. Cuius ego vtinàm vel pedes oscularimerear, per quem me sentio salutem assecutum. His auditis, Clementianus ad palatium se conferens, vociferabatur: O magum illum omnium deterrimum, qui tuum Imperator vicarium Gordianum suis magicis artibus dementauit, illumque & vxorem eius baptizauit, deosque nostros publicè conflaros & in massam redactos abscondit. Tum verò Iulianus impiissimus, iracundia inflammatus, iussit in scriptis damnari S. Ianuarium presbyterum & beatum Gordianum, eui etiam fueeesserem dedit Clementianum, vt is loco eius esset vicarius: ipsumque Gordianum in publicam tradi custodiã, & vxorem eius Marinam in pago quodam, quem Aquas Syluias vocant, rusticorum seruituti addici præcepit, vt ea seruiture opprimeretur: denique Gordianum iudici Clementiano sistendũ mandauit. Iussit igitur Clementianus in tellure templi tribunal apparari, & B. Gordianum catenis vinctũ sibi exhiberi, cui sic dixit: Adeóne Gordiane contemnis præcepta principis nostri semper Augusti, qui te dignitatis functione cohonestauit, vt magicis artibus imbutus, contra Reipub. & inuictissimi principis nostri salutem deos confles & abscõdas? B. Gordianus respondit: Immò verò pro salute Reip. potiùs id feci: & certè si in mea potestate haberẽ idola omnia, itidèm ea confringerem & conflarẽ. Et tamen die, ôro, quemnam potiùs adorandũ tu censes, cum´ne qui fecit, an eum qui fingitur? Ego planè illum adoro, per quem facta sunt omnia. Clementianus vicarius dixit: Et quisnã ille est, per quẽ facta sunt omnia? B. Gordianus respondit: Christus filius Dei vii. Clementianus vicarius dixit: Si ille fecit omnia, cur à principe Reip. Iuliano semper Augusto proiectus est? B. Gordianus ait: Immò verò Iulianus potiùs à Deo proiectus est, qui Dei timore contempto, adorat dæmonum idola, cum quibus perituru est.

S. Gordianus sistitur corã Clementiano.

Clementianus dixit: Sacrifica dijs immortalibus: alioqui iubebo tibi caput amputari. B. Gordianus ait: Nunquàm benè sit tibi miser, nec principi tuo Iuliano, qui ad tenebras damnatus est. Tum ira incensus Clementianus, iussit eum plumbatis cædi: cumque diù cæderetur, B. Gordianus alta voce dicebat: Gratias tibi ago Domine Iesũ Christe. Quod vt audiuit impijssimus Clementianus, præcepit ei caput amputari ante templum in tellure, corpusque eius proijci ante Palladis ædem in locum supradictum, vetuitque illud sepeliri intra dies quinque, vt à canibus deuoraretur. Cùm autem accurrissent canes, vlulatus edebant, nec ausi erant illud attingere, sed potiùs custodiebant. Venit itaque vnus ex familia eius noctù cum alijs Christianis, corpusque Venerandum sancti martyris abstulit, & non longè ab vrbe Roma, plùs minùs milliario vno, via Latina id condidit in Crypta 6. Idus Maias, vbi iampridem S. Epimachus sepultus fuerat. Quo in loco beneficia eorum ac virtutes florent vsque in hodiernum diem, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi.

Prædicentis voa est, non imprecãtis.

Cæditur capite S. Gordianus.

MARTYRIVM SS. GLYCERIÆ ET LAODICII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

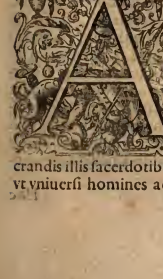

ANNO primo Imperatoris Antonini, Præside Græciæ Sabino, multa erat consensio Christianorum, qui habitabant in vrbe Traianopoli: per singlos autem dies in vnum locum conueniebant, & multo labore ac studio à Deo pacem petebant: pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus verò Imperator, cùm Græcorum superstitionem sequeretur, omnibus idolis sacrificabat, ijs videlicet, qui falso nomine dij appellabantur: sed multo diligentiùs ac frequentiùs Ioui sacra faciebat, & in eius superstitionis errore assiduè versari videbatur.

10. Maij. Quidam 13. Maij.

Antonini superstitio.

Quodam autem die in templo ipsius Iouis cum exc- Eius crudecrandis illis sacerdotibus consultauit, & in omnes vrbes, regiones ac prouincias misit, le edictum. vt vniuersi homines accederent, & dijs sacrificarent, Ioui præsertim: ac quicunque

dijs ipsis sacrificia offerre nollet, is acerba morte interfici deberet. Cùm edictum illud tam iniquum vbiq; diuulgaretur, in Græciam quoque perlatum est. Quod cùm Præses accepisset, primum sacrificium in templo apud Maxianopolim offerebat, Imperatoris legem ostendens, neminem verò adhuc cogens. Postero autem die manè Traianopolim profectus, similiter & ijs, qui illic erant, legem ostendit, & hoc edictum proposuit: Sabinus fortissimus Præses, & valdè illustris, omnibus populis & regionibus illustribus salutem. Vna mente ac sententia omnes conuenientes, intra tres dies nosipsos purgemus, & in Iouis templum ingrediamur, atque Imperatoris natalem diem agentes, magno deo Ioui sacrificium offeramus. Qui verò non obtemperauerit, neque lampadem tenens sacrificium obtulerit, grauibus supplicijs cruciatus moriatur.

Glyceria illustris fœmina.

Tunc omnes in vrbe illa Christiani homines Deum precabantur, pacem petentes. Glyceria verò quædam Romana fœmina, filia Macarij ter Consulis, cùm esset in vrbe illa, & singulis diebus atq; horis in eam paruam domum ingrederetur, in quam homines Christiani congregabantur, seipsam Deo & Christo eius purgabat, omnibus ita dicens: Fratres, sorores, filij, patres, & quæcunque matris loco mihi estis, videte & vobis cauete, ac diligenter animaduertite, qualis est Imperator ille, cuius characterem habemus, & quali forma in fronte signati sumus, qualis denique monetæ inscriptionem accepimus. Hæc igitur cùm sciamus, demus operam, vt quam diligentissimè Domini nostri præcepta seruantes, apud illum ipsum æternum Regem salutē consequamur, characterem etiam, quem accepimus, ab omni labe vacuum ac purum custodientes. Id cùm fœmina illa dixisset: Optamus, inquiunt omnes, horum omnium, quæ dixisti, compotes fieri. Tum illa: Vestræ igitur preces Deo ipsi offerantur.

Mira eius animi fortitudo.

Postea verò, quam tres dies præterierunt, ciues omnes cum lampadibus insanientes concurrebant. Venit autem & Glyceria, quæ Crucis Christi signū in fronte inscriptum habebat, quo animam illuminare posset. Ad Præsidem igitur cucurrit: cumque ante illum stetisset, sic est locuta: Clarissime Præses, en sacrificiorum, quę Deo ipsi offerenda sunt, ipsa initium faciā. Prima enim sum, & eo patre nata, qui fuit tertiò Romanus Consul. Et vbinàm, inquit Præses, lampas tua est, qua te id factura significes? Cui Glyceria: In fronte scripta habeo lampadem meā, quæ cùm extingui non possit, syncera nostra, quæ Deo ipsi offerimus, sacrificia illuminat, & æterno Regi offert. Tum Præses dixit: Agè, lampadē sumēs Ioui sacrifica. Minimè, inquit Glyceria, æterno Regi & Deo lampadibus fumū emittentibus opùs est: sed iube ipsas extingui, vt sacrificium meum non labefactetur. Iussit igitur Præses, & extinctæ sunt lāpades. Quibus extinctis, sancta illa fœmina Glyceria, pectus tēperantia & fortitudine præcinctum habens, oculos ad cælum intendit, &, manu ad populum extensa, Videtis' ne, inquit, illustrem hanc lampadem in fronte mea inscriptam? Cumq; hæc diceret, Crucem Christi ostendit, ac dixit: Deus omnipotens, qui per Christi tui Crucem à seruis tuis gloriosè collaudaris, qui

Dan. 3. Dan. 6. & 14. sanctis illis tribus pueris te ostendisti, cosq; ab ignis fornace liberasti, qui leonum ora clausisti, & seruum tuum Danielem victorem effecisti, qui Belo euerso & draconе interfecto, dæmonum imaginem confregisti, Iesu Christe, purissimus Dei agnus, veni, quæso, & mihi humili atque abiectæ fœminæ opitulare, & dæmonem hunc, arte humana erectum, comminue, nouaque & inania istorum sacrificia dispergе ac dissipa.

Lapidatur, & non tamen tangitur.

Cùm sancta illa fœmina Glyceria huiusmodi preces ad Deum misisset, repentè magnum quoddam tonitru auditum fuit, & Iupiter ipse corruit atq; comminutus est: erat enim lapideus. Hæc cùm vidisset Præses, furore percitus vnà cum ijs sacerdotibus, qui cum illo erant, iussit Glyceriam lapidibus in eam iactis interfici. Itaque nefariorum hominum multitudo descendit, & lapides in Glyceriam coniecit. Lapides verò ipsi, tanquam in locum quendam repositi, eam circundabant quidem, sed non tangebant. Cùm verò Dei beneficium hoc esse illi non intelligerent, pharmaceutriam, hoc est, veneficam mulierem eam esse dicebant, ob idque lapidibus non percuti. Tum Glyceria: Rectè, inquit, dicitis me pharmaceutriam esse: Christi enim pharmaca, per me vim suam operantia, vestrum errorem redarguunt, eiusque auxilium iniurias vestras dispergit. His auditis, Præses dixit: Ad crastinum vsque diem in carcere custodiatur mulier ista, ne fortè veneficijs suis vtens effugiat, & à Deo suo se adiutam fuisse dicat, & ita multos decipiat. Tum Glyceria: Stulte, inquit, excæcate atque impurissime homo, non animaduertis me præceptis Dei ligatam esse, & eius legi affixam, è quibus solui non possum? Ipsius enim vinculum est indissolubile, quo superborum vincula dissoluuntur, & eorum, qui Deo ipsi resistunt, consilia dissipantur.

Hæc

Hæc cùm dixisset, in carcerem abijt. Ad quam Philocrates presbyter accessit. Illi autẽ dixit Glyceria: Signa me Christi signo, & precioso veritatis Chrismate me ipsam exorna, & Deo illi atque Imperatori, cui tu militas, & cuius arma ipse geris, me commenda, vt eo signo munita, prauissimi dæmonis malitiam superem. Ad hæc Philocrates presbyter: Signum, inquit, Christi vota tua expleat, & preciosum Christi vnguentum faciat, vt, quod cupis, id assequaris. Hæc cùm dixisset, pacem ei precatus, discessit. Eo autem die, qui consecutus est, Præses ipse manè ad domum regiam venit, vt Glyceriam sanctam illam fœminam ad se duci faceret, eamque interrogaret, an dijs sacrificare vellet. Quod si facere noluisset, pluribus tormentis afficiendam, ac morte denique condemnandam esse censuit. Ducta igitur fuit, & ante Præsidem stetit hilari vultu. Cui Præses: Dic, inquit, Glyceria: Num adhuc persuasum non habes, vt magno deo Ioui sacrifices, cui & Imperator ipse sacrificat? Quomodò, inquit Glyceria, illi sacrificem, qui fractus est, & in multas partes comminutus? Quique sibi ipse opem ferre non potuit, huic ne me vis sacrificium offerre? Habeo notiriam illius magni Dei, qui sedet in cælis, quique mihi opem tulit, & nefariam vestram potentiam dissoluit. Illi me sacrificia offerre decet, illi me gratam esse conuenit. Ducitur in carcerem.

Cùm hæc audisset Præses: Sacrifica, inquit, antequàm te cruciem. Tum Glyceria: At cruciabit me Deus meus, si te audiam. Ecquisnam, inquit Præses, te à morte liberabit? Respondit Glyceria: Ego studeo & propero corporis mei labore animæ vulneribus mederi. Tunc Præses iussit Glyceriam crinibus suspensam ac dilaniatam interfici. Illa verò suspensa dicebat: Gloria tibi sit, Deus omnipotens, qui stolido huic Præsidi ostendisti, non alia illi esse tormenta, nisi crines illos à tua benignitate mihi datos, quibus caput meum circundatur. Ijs, inquam, crinibus, per quos Præses me cruciat, ipse redarguitur. Illi enim pro corporis tegumento, & gloria tua mihi à te adiutore meo dati sunt, & illijpsi nunc aduersus bonarum rerum inimicum Præsidem hunc adiumento mihi sunt. Hęc cùm illa dixisset, iussit Præses eam laniari. Quæ dum laniaretur: Nefarie, inquit, & omni malitia referte minister diaboli, nihili sunt ista tua tormenta, quæ ipsa non sentio. Habeo enim omnium Dominum Deum, qui per Iesum Christum me seruauit, qui & nunc mihi opitulatur. Para igitur maiora aliqua tormenta: hæc enim nulla sunt. Egregiè sem per respondet Præsidi. Non sentit immania tormenta.

Talia dicebat Glyceria, & carnificum manus ipsam laniando defatigatę iam erant. Præses verò cùm se à fœmina illa superatum videret, eam deponi iussit, & eius oculos contundi. Tum Glyceria: Lux mea, inquit, Deus, & firmamentum meum Christus est, qui sua bonitate ancillæ suæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine, vt vultum meum illumines, & ad iniurias, quæ propter diuinitatis tuæ confessionem mihi afferuntur, excipiendas pratiorem me reddas. Tu, Domine, in patientia tua me corrobora: tu enim es Deus, qui per Dominum nostrum Iesum Christum sancti Spiritûs tui thesauros ijs conferre soles, qui nominis tui confessionem oratione firma ac stabili profitentur. Qui omnibus tuis viris sanctis opem tulisti, per quos & ipsa tui notitiam accepi, eamque amplexa sum, exaudi nunc ancillam tuam: quoniã nominis tui causa studeo è laqueis diaboli & ab ore serpentis liberari. Hæc cùm diceret, à carnificibus verberabatur. Angelus autem Domini Deirepentè illic adstitit, & carnifices illos ita prostrauit, vt mortui viderentur. Tum Præses: Dic, inquit, Glyceria: Quare Imperatori non obtemperas? At illa: Cuinam Imperatori vis me obtemperare? Dico, inquit Præses, vt illi obedias, qui rerum habet imperium, & legem hanc seruandam iussit. Respondit Glyceria: Ego omnium rerum Imperatori Deo, & eius legi obedio, eamque seruo. Tum Præses: Obtempera, inquit, & dijs sacrifica. Illi autem Glyceria: Nolo sacrificium offerre, quod iubes, cùm inane illud sit: sed sacrificium offeram Deo meo, quod ipse in Spiritu sancto requirit, quodque pater Abraham sacrificauit, cùm Isaac filium suum obtulit, & vero Deo gratus fuit, à quo beneficium accepit, vt esset pater multarum gentium. Fac, inquit Præses, ô mulier, quod dico, & sacrifica, ne sic decepta, graui ac turpi morte pereas. At illa dixit: Christus nostri certaminis præfectus, in spirituali stadio non solùm viros certantes, sed etiam mulieres ipsas contra diabolum patrem ruum præliantes splendidè coronat. Commune enim veritatis studium ijs, qui in eo currunt, propositum est. Iussit autem Prçses ipsam in carcerem duci, neque cibos ab aliquo ad eam ferri. Tunduntur oculi eius. Liberatur diuinitùs. Gen. 22. Gen. 17.

Abijt igitur illa valdè læta, & diuinam gloriam celebrans, in carcerem ingressa est. Custos autem ipse multo timore illam in carcere custodiebat, quæ Deum ita laudabat: Rursus ducitur in carcerem.

dabat: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, qui cognitus es à sanctis viris
* qui te præcepta tua obseruantibus: * qui sancto illi viro Petro Roma discedenti ostendisti,
qui & aduersarium tuum Simonem illum magum per eundem Petrum Apostolum
1.Reg.17. redarguisti, qui magno Dauid adiumento fuisti, & Goliath aduersarium ipsius sub eius
pedibus conculcâsti. Tu venerandus & purissimus Deus exaudi me, & esto simul cum
ancilla tua, eamque eripe à prauissimo Præside.

Cùm tres dies præterijssent, dixit Præses Prætori, vt annulum ipsius caperet, & carcerem sigillo muniret, in quo maga illa fœmina seruabatur: sic enim eâ vocabat. Prætor igitur abijt, & in carcerem ingressus, Glyceriam ipsam inuenit diligenter custodi-
Sigillũ clau stris carce- ris imprimi tur. tam, & Deum laudantem. Sigillo igitur clausstris impresso, iussit & exteriora carceris loca custodiri. Cùm autem illa intus esset, & Deum laudaret, Angeli cibum ei afferebant. Præses verò cùm post aliquot dies in vrbem Heracleam profecturus esset, carcerem visere voluit, vt si viuam Glyceriã inuenisset, eam post se duci iuberet. Cùm autem ad carcerem venisset, licèt ianuam sigillo munitam, vt iusserat, videret, neque ad eam quenquam ingressum fuisse certò sciret: patefactis tamẽ foribus, eam vinculis solutam vidit, & lancem ipsi appositam, in qua erant panis, atq; lac, & aqua in cratere. Itaq; stupore affectus illam eduxit, non intelligens, Deum esse, qui eã nutriebat. Illa verò sic Deum precabatur: Domine Deus, qui veritatis cognitionẽ nos doces: qui populũ tuum
Dan.14. 3.Reg.17. prouidentia maxima prosequeris, qui Danieli per Angelũ cibos præbuisti, & ad sanctũ illum virũ Eliam in fluuio Iordane prandiũ ac cœnam misisti, qui errantes conuertis, & cæcos illuminas: tu, inquam, Deus recordatus es & meî humilis ancillæ tuæ, & ex illis tuis thesauris, qui diripi non possunt, beneficentiam depromens, me humilem ancillam tuam audiuisti. Hæc cùm dixisset, abijt in vrbem Heracleam, Dei gloriam laudans.

Heracleæ à Christianis honorificè excipitur. Cùm verò Præses ipse illic esset, in templo Iouis immolabat. Christiani autem, qui erant in illa vrbe, audiuerunt de muliere, quæ propter Christi confessionem tam fortiter certauerat, omnesq; vnà cum venerando Episcopo Dometio ei obuiàm venerunt tribus milliaribus longè ab vrbe. Tunc Episcopus ipse orationẽ hanc ad Deum misit: Christe lux, quæ nunquàm extingueris, sol iustitiæ, lux eorum, qui sunt in tenebris, & errantium dux, qui Moysem duxisti, & Pharaonẽ in mare præcipitâsti, tu, quæso, esto dux & seruæ tuæ Glyceriæ in confessione nominis tui. Hæc cùm dixisset Episcopus, sancta Christi martyr Glyceria in vrbem ingressa est. Postero autem die iussit Præses sanctam mulierem ad se duci, & si dijs sacrificare noluisset, igne cõburi. Ducta igitur illa est. Cui Præses dixit: Num, Glyceria, certum aliquid deliberâsti? Tum illa: In lege scriptum est:
Deut.6. Matth.5. Non tentabis Dominũ Deum tuum: &, Sit vester sermo, Non, Non. Dixi enim tibi, me Deo meo adiunctam esse, & diabolo, cui tu seruis, renunciâsse. Quomodò igitur Christo adiuncta, possum aliquando ab eo segregari, & pro vita mortem eligere? Facigitur quicquid lubet: ego enim parata sum breuia ista & caduca despicere, vt bona illa cælestia consequar. Tunc Præses eam in fornacem ignis conijci iussit. Accensa igitur for-
Signo Crucis se munit nace, sancta mulier Crucis signo seipsam muniuit, ac dixit: Domine Deus omnipotens, benedico tibi, & nominis tui gloriam celebro, quoniam præsentem diem atque horam hanc mihi ancillæ tuæ in exultationem æternam concessisti. Scripsi, & pronunciaui confessionem tuam coram Angelis & hominibus. Exple animę meę desiderium, & iniquo atque impio Præsidi ostende, quòd sis adiutor meus.

Iactatur in fornacem, eaque diuinitùs extinguitur. Hæc cùm dixisset, & in fornacem conjecta esset, repentè ros è cælo demissus, ignis flammam extinxit, & sancta mulier in fornace ipsa, velut pura quædam agna, stetit canens verba hæc: Sanctus es Deus, qui diuinitate tua ad humilem ancillam tuam Glyceriam de cælo auxilio misisti, vt omnia tibi & voluntati tuæ subiecta te cognoscerent. Huius flammæ radij, horribilia iussa tua non ferentes, aufugerunt, & nunc iniqui atque improbi Præsidis mentem comburunt. Hæc cùm dixisset, exijt è fornace sine læsione aliqua. Tunc Iudex: Cuiusnam, inquit, auxilio confisa, dijs non sacrificas? Respondit Glyceria: Deo meo, & Christo ipsius obediens. Tum Præses: Ne verbis artificiosis ampliùs vtaris, & omnes decipias. Cui Glyceria: Non verbis, inquit, artificiosis, sed operibus bonis ac sermonibus fidem omnibus facio. Tum Præses iussit capitis eius pellem à vertice vsque ad frontem detrahi. Itaque satellites cùm manibus ac pedibus mulierem vinctã tenerent, fecerunt id, quod à Præside iussi fuerãt. Sancta verò Glyceria, dum
Detrahitur pellis capitis eius. pellis ei secaretur, ita Deũ orabat: Domine Deus, qui effulgentem lucem emittis, & iustitiam facis efflorescere, per hanc pellis meæ detractionem, scelesto Præsidi Sabino illud ostende, quòd quicunque spem suam in te collocârunt, ſtudent per maximas quasque

quasque ærumnas confessionis coronam à te percipere. Quamobrem gratias tibi ago, quòd per huius meæ carnis pellem detractam, omnia, quæ in me sunt, detexisti, vt lumine tuo illustrata, possim illud dicere: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Psalm. 118.

Cùm eius mulieris constantiam non ferret Præses, (putabat enim sibi iniuriam ab ea fieri) iussit eam in carcerem duci, vt vsque ad crastinum diem manibus & pedibus vincta seruaretur, & super acutos lapides prosterneretur, quò super illos agitata, ærumnosè ac pessimè interiret. Fecerunt ministri, quod iussi fuerant, & ita eam dispositerunt. Media verò nocte Angelus Domini venit, & à vinculis Glyceriam dissoluit, & illam faciei speciem, propter pellem detractam inhonestiorem factam, ita curauit, vt talis esset facies ipsa, qualem Deus effecerat. Postridiè verò manè Præses, cùm progressus esset, iussit ad se duci sanctam mulierem Glyceriam. Itaque custos carceris, nomine Laodicius, cùm, patefactis foribus, eam solutam vidisset, neque agnouisset, in desperationem venit, & seipsum interficere voluit. Illa verò: Cauc, inquit, istud facias, sed tibi ipsi parcas: ego enim sum illa, quam tu quæris. Tum custos tremens, dixit: Miserere, quæso, meî, ne moriar. Credo in Deum illum, qui tibi opem tulit. At illa: Sequere igitur Christum, qui salutem affert. Tunc Laodicius Glyceriam eduxit, & eius vinculis ipse illigatus eam sequebatur. Id cùm Præses vidisset: Quidnam, inquit, istud est, quod feci sti, Laodici? Vbi est mulier illa, quæ deuincta tibi commissa fuit? Tum Laodicius: En tribunali assistit, quæ proxima nocte diuino lumine illustrata, insignem ac splendidam faciei speciem per manum Angeli à Deo missi recepit; & ab eodem vinculis exoluta fuit. Eius autem vincula, cùm Dei miracula perspexerim, ipse accepi. Credo igitur id, quod ipsa credit, & eiusdem mortis volo fieri particeps.

In carcere durissimè habetur.

Laodicius credit in Christum.

Tum Præses: Feriatur, inquit, iste, & capite priuetur. Sine, videamus, an illi Christus opem ferat. Ille verò cùm securi feriendus esset, hæc verba protulit: Tu Christianorum Deus, connumera me, quæso, cum serua tua Glyceria. Itaque illa sic Deum orauit: Pater Domini nostri Iesu Christi, qui mortis dolorem dissoluisti, & captiuos liberâsti: tu, quæso, libera seruum tuum Laodicium, & da, vt in Christi tui confessione perficiatur, & illum in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixisset, securi percussus est, & eius corpus à Christianis sublatum fuit. Tum Præses ad Glyceriam conuersus, eam ita affatus est: Scis Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Consulatum gessit, & matre, quæ nihilo minùs, quàm pater, & ipsa nobilis est. Dic igitur: Quisnam est iste, qui tibi opem affert? Christus, inquit Glyceria, mundi saluator, & Deus totius consolationis, qui mihi prandium misit in carcerem, & à vinculis me liberauit, & faciei meæ honestam speciem restituit: is, inquam, est adiutor meus. Hæc cùm audîsset Præses, iussit ipsam feris obijci, & cum eis pugnare. Illa verò ad feras, quasi ad iucundissimas aliquas epulas, accessit.

Capite plectitur.

Sedente igitur Præside, ingressa est Glyceria compositio incessu, & hilari vultu, & stetit in medio stadio, Christum adiutorem suum expectans. Cumque illa sic stetisset, ferarum præfectus repagula sustulit, & leæna ingenti corpore fremens exijt, quæ ad Glyceriam accurrit, & ad eius pedes reuoluta est. Tunc illa cùm oculos suos ad cælum erexisset: Gratias, inquit, tibi ago Deus omnipotens, Deus patrum, Deus misericordiarum, qui agrestes feras mansuetiores effecisti ad diuinitatis tuæ potentiam comprobandam: qui aspera & difficilia, mihi lenia & plana reddidisti: qui arida loca aquarum multitudine compleuisti. Exaudi me Deus, & redde maligno Præsidi consilijs ipsius congruentia. Da, quæso, mihi, vt quæ tibi grata sunt, ea faciam, & mandata tua obseruem, quò venerandam coronam cum sanctis patribus assequar. Hæc cùm dixisset, vox è cælo demissa est, quæ dixit: Exaudiui orationem tuam: veni cum pace: patefactæ sunt tibi fores regni cælorum. Tunc alia quædam leæna in Glyceriam immissa fuit: quæ cùm egressa esset, ipsam momordit, neque morsus vestigium aliquod reliquit. Itaque sancta illa bellatrix Glyceria, in veritatis confessione perfecta, obijt, leænæ illius morsu tacta. Tunc ferarum præfectus atque educator repagulum sustulit, & feræ illæ tristes in stabulum suum redierunt. Præses verò illaipsa hora hydropicus effectus, & in platea, omnibus rebus indigens, & alijs exemplo propositus, mortuus est.

Leæna mansuescit coràm Glyceria.

Feliciter S. Glyceria exit è vita.

Præses miserè perit.

Cùm verò beata Glyceria, beati martyrij confessione perfecta, obijsset, eius corpus Dometius episcopus accepit, & in loco quodam venerando prope vrbem reposuit. Cuius memoriam piè ac religiosè agimus decimo die mensis Maij, Deum precantes, vt eius socij esse cum gloria mereamur. Martyrium autem obijt S. Glyceria vna-

cum

cum Laodicio, Antonino Imperatore & Sabino Præside: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: cui gloria vnà cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

HISTORIA DE OBITV VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI, AB EIVS QVODAM DISCIPVLO, VIRO *docto & pio, doctè & piè & fideliter conscripta. Habetur in peruetusto MS. codice.*

Maij 10.

Missæ & orationes pro defunctis.

Vnusculum quod misisti, multùm libenter accepi, multumque gratanter literas tuæ deuotæ eruditionis legi, in quibus quod maximè desiderabam, Missas videlicet & orationes sacrosanctas pro dilecto patre ac magistro Beda à vobis diligenter celebrari reperi. Vnde delectat magis pro eius charitate, quàm fretus ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migrârit à seculo, cùm etiam hoc te desiderâsse & poposciſſe intellexi.

Grauatus equidem infirmitate, & maximè creberrimi anhelitûs, & tamen penè sine dolore aliquo, ante diem autem resurrectionis Dominicæ, id est, ferè duabus hebdomadibus, & sic posteà lætus & gaudens, gratiasque agens omnipotenti Deo omni die & nocte, immò horis omnibus vsque ad diem ascensionis Dominicæ, id est, VII. Idus Maij vitam ducebat, & nobis suis discipulis quotidiè lectiones dabat: & quicquid reliquum fuit diei, in psalmorum cantu, prout potuit, se occupabat: totâ verò nocte lætus in orationibus & gratiarum actione Deo ducere studebat, nisi tantùm modicus somnus impediret. Iterumque autem euigilans, statim consueta scripturarum modulamina ruminabat, extensisque manibus, Deo gratias agere non est oblitus. Verè fateor, quia neminem vnquàm alium oculis meis vidi, nec auribus audiui tam diligenter gratias Deo viuo referre. O verè beatus vir. Canebat autem sententiam sancti Pauli Apostoli dicentis, Horrendum est incidere in manus Dei viuentis: & multa alia de sancta scriptura, in quibus nos à somno animæ exurgere præcogitando vltimam horam admonebat. Et in nostra quoque lingua, vt erat doctus in nostris carminibus, dicebat de terribili exitu animarum è corpore. Cantabat etiam antiphonas ob nostram consolationem & suam, quarum vna est: O rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodiè super omnes cælos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, vsque, veritatis alleluia. Cùm veniſſet autem ad illud verbum, Ne derelinquas nos orphanos, prorupit in lachrymas, & multùm flebat. Et post horam cœpit repetere quæ inchoauerat: & sic tota die faciebat. Et nos quidem audientes hæc, luximus cum illo & fleuimus. Altera vice legimus, altera plorauimus, immò cum fletu legimus.

Hinc colligi possunt etiam superioris vitæ eius exercitia.

Heb. 10.

In tali lætitia Quinquagesimales dies vsque ad diem præfatum deduximus, & ille multùm gauisus est, & Deo gratias referebat, qui sic meruisset infirmari: & sæpè dicebat, Flagellat Deus omnem filium quem recipit: & sententiã Ambrosij: Non sic vixi inter vos, vt me pudeat viuere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. In istis autem diebus duo opuscula memoriæ digna, exceptis lectionibus, quas quotidiè accepimus ab eo, & cantum psalmorum, facere studuit: Id est, A capite Euangelij sancti Ioannis vsque ad eum locum, in quo dicitur, Sed hæc quid sunt inter tantos? in nostram linguam ad vtilitatem Ecclesiæ Dei conuertit: & de libris Isidori Episcopi exceptiones quasdam, dicens: Nolo vt pueri mei mendacium legant, & in hoc post obitum meum sine fructu laborent. Cùm veniſſet autem tertia feria ante ascensionem Domini, cœpit vehementiùs ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in suis pedibus apparuit: totum tamen illum diem docebat, & hilariter dictabat, & nonnunquàm inter alia dixit: Discite cum festinatione, quia nescio quandiù subsistam, & si post modicum tollat me factor meus. Nobis tamen videbatur, nè fortè exitum suum benè sciret. Et sic nocte in gratiarum actione peruigil duxit, & mane illucescente, id est, quarta feria præcepit diligenter scribi quæ cœperamus. Et hoc fecimus vsque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulauimus cum reliquis Sanctorum, vt consuetudo illius dei poscebat: & vnus erat ex nobis cum illo, qui dixit illi: Adhuc capitulum vnum de libro, quem dictâsti, deest, & videtur mihi tibi difficile esse te plus interrogare. At

Prouer. 3.

Heb. 12.

Apoc. 3.

Ioan. 6.

Nota antiquissimum vium circunferendæ sacras reliquias.

ille

ille inquit: Facile est: accipe tuum calamum & tempera, festinanterque scribe. & ille hoc fecit.

A Nona hora dixit mihi: Quædam pretiosa in mea capsella habeo, id est, piper, oraria & incensa. Sed curre velociter, & adduc presbyteros nostri monasterij ad me, vt ego munuscula, qualia, mihi Deus donauit, illis distribuam, & hoc cum tremore feci: & præsentibus illis, locutus est ad eos, vnumquenque monens & obsecrans pro eo Missas & orationes diligenter facere. & illi, Libenter, respondérunt. Lugebant autem & flebant omnes, maximè autem in verbo quod dixerat, quia æstimaret quòd faciè eius ampliùs non multùm in hoc seculo essent visuri. Gaudebant autem de eo, quòd dixit, Tempus est, si sic factori meo videtur, vt ad eum modò absolutus ex carne veniam, qui me quando non eram ex nihilo formauit. Multum tempus vixi, beneq; mihi pius iudex vitā meā præuidit. Tempus absolutionis meæ propè est: etenim anima mea desiderat regem meum Christum in decore suo videre. Sic & alia multa vtilitatis causa ad ædificationem nostram locutus, in lectica diem vltimum vsque ad vesperum duxit. Enpetit vir sanctus pro se defuncto orari.

Et præfatus puer Vuilberth adhuc dixit: Magister dilecte, restat adhuc vna † non descripta. At ille, Benè, inquit, consummatum est: veritatem dixisti. Accipe meum caput in manus tuas, quia multū me delectat sedere ex aduerso loco sancto meo, in quo orare solebam, vt & ego sedens patrē meum inuocare possim. Et sicin pauimento suæ casulæ decantans, Gloria patri & filio & spiritui sancto &c. vltimū è corpore exhalauit spiritum, atq; vt sine dubio credendum est, quòd pro eo quia hîc semper deuotissimus in Dei laudibus laborauerat, ad gaudia desideriorū cælestiū anima eius ab angelis portaretur. Omnes aūt, qui audire vel videre obitū Bedæ patris nostri valebant, nunquàm se vidisse alium in tam magna deuotione atq; tranquillitate vitā suam finisse dicebant: quia sicut audisti, quousque anima eius in corpore fuit, Gloria patri, & alia quædam ad gloriam Dei cecinit, & expansis manibus Deo gratias agere non cessabat. Scire autem debes, quia adhuc multa narrari & scribi possunt de eo, sed nunc breuitatem sermonis ineruditio meæ linguæ facit. At tamen cogito, Deo adiuuante, ex tempore pleniùs de eo scribere, quæ oculis vidi, & auribus audiui. † Deest forte, pagina, aut aliud. Migrat à corpore.

EIVSDEM BEATI VIRI VITA, AVTHORE IOANNE TRITTHEMIO ABBATE SPANHEMENSI, LIB. III.

De viris illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 155.

BEDA monachus & presbyter in monasterio sanctorum Petri & Pauli Apostolorum in Anglia, vir doctus & sanctus, per sua studia toto notus in orbe, multa ad vtilitatem Ecclesiæ composuit volumina, de quibus in secundo libro iam fecimus mentionem. Hic in extremo natus orbis angulo, cùm esset puer septem annorum, sub magisterio Benedicti Abbatis in præfato monasterio nutriendus à parentibus traditur: in quo mirabiliter proficiens, Anglorum doctor clarissimus effulsit. Anno vitæ suæ 19. diaconus factus est, 30. presbyter, ex quo tempore vsq; ad vltimum vitæ suæ docere aut scribere non destitit, & sicut ipse per se fatetur, nihil illi dulcius erat, quàm diuinas legere sedulò & exponere scripturas. Huius doctrina tanto pretio digna habita est, vt Sergius Papa ab vrbe Roma Ceolfrido Abbati eius scripserit in Angliam, petens eum & exhortans, vt sine omni cōtradictione famulum Dei Bedam ad limina destinaret Apostolorum, eò quòd eius præsentia in arduis causis fidei, Ecclesiæ Dei valdè vtilis esset & necessaria. Iam enim fama eius se longè lateq; per orbē disperserat. Ita iam celebre erat nomen eius, vt in quæstionibus enodandis indigeret eo sublimitas Romana. Et tantis planè condigna laus studijs, quippe qui ex eo tempore, quo legere poterat, à sacra lectione & studio minimè cessabat. Beda puer septennis traditur monasterio. Quantum ei fecerit Sergius Papa.

Semper mens deuota studijs occupabatur salutatibus, quibus legit, scripsit vel docuit. Erat ei mos ex lectione vehementer accendi & compungi, ita vt sæpè inter legendum & docendum lachrymas calidas effunderet. Vnde post lectionē vel studiū ad orationes sanctas doctor deuotus se cōtulit, sciens magis Dei gratia quàm proprijs viribus ad scientiam peruenīri scripturarū. O virū cunctis venerandū seculis, qui & mentis habitaculū orationibus, & Ecclesiā doctrinis illustrauit. Nullus vnq̄ nonnum Bedam vidit otiosum. Vehementissimè amore studij sacri æstuabat, ita vt ne ad momētum quidem potuerit esse otiosus. Cùm enim ad monasteriū puer intrāsset, intantùm studendo profecit, Optimus studendi modus.

fecit, vt non solùm in sacris scripturis, sed etiam in secularibus literis vltra omnes Angliæ doctores peritissimus euaserit. Scripsit de omnibus artibus, quas liberales vocant, tractatus plures atq; pulcherrimos. In extremo mũdi, vt ita dicã, positus Græcã linguã magna ex parte didicit, & nec Hebraicę penitùs indullit. Habuit multos egregios discipulos, quos suo studio & exẽplo ad amorẽ scripturarũ ineſtimabili feruore pronocabat. Nec solùm studijs, sed quod ijs amplius est, religione & sanctitate quos docuit fecit insignes. Fuit aũt vir per omnia magnificus, scięcia & morũ honestate venerabilis. Charitate siqdem refulsit geminata sublimis, deuotiõe p̃cipuus, castimonia vitę glorioſus.

Multos habuit insignes discipulos.

Eius humilitas & manſuetudo.

Erat aũt decentis ſtaturę, inceſſu grauis, voce ſublimis, ore facũdus, vultu decorus, & quædam mixta iucunditati ſeueritas. Vndè bonis & deuotis erat affabilis, ſuperbis aũt & negligẽtioribus terribilis. Se ita manſuetũ & humilẽ cunctis exhibuit, vt in toto monaſterio vix haberet equalẽ. Quicqd aũt ſtudendo & meditãdo de ſcripturis potuit apprehẽdere, ſine inuidia cõmunicabat ijs, quos idoneos viderat, & in amore ſcientiæ ſalutaris flagrantes. De tota Anglia viri cõfluebant ad eũ, cupientes ſub eius magiſterio & morũ & ſciẽtiæ ſcripturarũ incremẽta ſuſcipere. Nã eius cõuerſatio, intuẽtibus norma totius religiõis erat & honeſti. Et qd multis nitar ſermonibus? talis ac tãtus erat vir iſte ſacratus, vt omnis laus eius virtutibus ſit, prſus inferior. O vtinã tale iã ſtudiũ amarent monachi: q̃ felix eſſet ſtatus religionis. Amator veræ ſciẽtię erat is, de quo logmur: qui non bathologiã, ſed virtutẽ in ſtudio quærebat. Nã incurioſi fuit, ſed dulcis eloquij.

Laborat ẽ ſtomacho & pectore.

Tandẽ poſt multos labores, quos ſcribẽdo & docẽdo impẽderat, animo toto ſuſpirãs ad patriã, debilitatẽ incidit, continuisq; ſeptẽ hebdomadibus ante mortẽ, ſtomachi indignatione cibos nauſeãtis laborãs, & anguſto ſpiritu halitũ producẽs, ſtudiũ tamen literarũ nequaq̃ obmiſit, ſed totis ijs diebus (præter debitũ Pſalmodiæ penſum) illi intendebat, Euangeliumq; Ioannis ijs diebus Anglica lingua interpretatus eſt. Diſcipulis aũt diſcendi amorẽ ingerẽs, dicebat: Diſcite filioli, quam diù vobiſcũ ſum. Feria autem tertia ante aſcenſionẽ Domini modicus tumor in pedibus apparuit: tunc accita congregatione, cõmunicatus & inũctus eſt, oſculoq; cunctis libato, futurã ſuî memoriam à ſingulis imploravit. Nonnullis etiam ob familiarẽ amicitiã xeniola, quæ in ſecretis habebat, largitus eſt. Die aſcẽſionis Domini cõtra oratoriũ, quo orare cõſueuerat, ſubiẽcto cilicio decũbens, illibato ſenſu & chilari vultu dicebat: O rex glorię Domine virtutũ, & cętera vſq; in finẽ antiphonæ. Qua finita ſpiritũ efflauit. Mox tã ſuauiſſimus odor ſub ſecutus eſt, vt oẽs qui aderant, in paradiſo ſe eſſe putarent. Huius Epitaphium eſt tale:

Sacramẽtis ſe munit.

Abit in cælum.

Preſbyter hîc Beda requieſcit carne ſepultus.
Dona Chriſte animam in cælis gaudere peræuum,
Daq̃ue ſophiæ illum debriari fonte, cui iam
Suſpirauit ouans intento ſemper amore.

Fuit primò ſepultus in cœnobio ſuo, ac poſtea cum ſancto Cuthberto in Dunelim tranſlatus dicitur. Obijt anno Domini 733. ætatis verò ſuæ 72. ſub Leone Imperatore. cuius natale 7. Calendas Iunij colitur.

GESTA ANTHIMI PRESBYTERI, SISINNII DIACONI, ET ALIORVM SANCTORVM MARTYRVM, VT IN ANtiquis MS. Codicibus habentur, quibus etiam adſtipulantur vetuſtiſſima Martyrologia & Sermo Petri Damiani, quem huic hiſtoriæ ſubiunximus. Stylus hinc inde nonnihil caſtigatus eſt per F. Laurentium Surium, omiſſis quibuſdam, quæ parùm ad hiſtoriam facere videbantur.

Maij 11.

SERGIVS Terentianus illuſtris vir, ſecundò Vrbis Præfectus * Protinã neptẽ Galieni Auguſti, natam ex Galla filia eius, accepit vxorem, quæ peperit Claudium, Pompeianum & Lucinam, quam voluit nubere Fulconi Piniano. Is verò Pinianus, cùm Lucinam duxiſſet vxorem, miſſus eſt, acceptis à Diocletiano & Maximiano Auguſtis codicillis, vt ageret Aſiæ proconſulem. Habuit verò à conſilijs Cheremonem quendam, hominem mente ſacrilega & valdè peruerſum: qui cùm multiuarijs tormentorum generibus interimeret Chriſtianos, à malo dæmone arreptus, de carruca publicè corruens, per multa horarum ſpatia vexatus

Cheremon à diabolo arreptus, expirat.

eſt

est à nequam spiritu, & tandem sanctos inuocans, quos interfecerat, expirauit. Quod vt vidit Pinianus, nimio terrore correptus, in morbum incidit, quem medici dicerẽt nullam prorsus admittere curationem. Cernens autem Lucina prudentissima matrona hunc ei morbum accidisse, quòd Christianorum cædibus esset pollutus, & aditum in se patefecisset inimico, perquisiuit Confessores Christi, qui tenebantur in vinculis, curauitque eos ad se clàm adduci: in quibus erant S. Anthimus presbyter & Sisinnius diaconus, alijque religiosi viri, Maximus, Bassus, Fabius, Diocletius & Florentius: ijsque dixit Lucina: Detis operam, vt maritus meus liberetur hac ægritudine, & ego vobis amplissimo munere honoratis, liberè hinc abscedẽdi faciam potestatem. Ait ad eam Anthimus: Si vis virum tuum saluum & incolumem, hortare eum vt fiat Christianus, & continuò sospitem videbis. Illa mox ingressa ad Pinianũ, dixit ei: Quotquot te hactenùs non solùm medici, sed etiam archiatri viderunt, omnes vno ore testati sunt, nulla te ratione posse euadere. Ego verò quosdam inueni viros, qui se quidem nihil abs te accepturos affirment, sed hoc tantùm asserant, si velis fieri Christianus, ilicò te posse optata gaudere salute. Pinianus his auditis: Oportet, inquit, valdè illum desipere, qui non credat eum verum esse Deum, qui potest desperatam reddere salutem, & ad vitam illos reuocare, quibus iam sepultura parata est. Pinianus in morbum incidit grauissimum.

Lucina itaq; egressa, introduxit Anthimum presbyterum & Sisinnium diaconum, hortaturque eos sedere in cubiculo, vbi iam semianimis decumbebat Pinianus. At illi dixẽre Piniano: Non huc sedendi causa ingressi sumus, sed aliquid faciendi, vnde cureris. Ait Pinianus: Detis ergo operam, vt possim his febrium doloribus liberari. Anthimus presbyter dixit: Facessant hinc artes medicorum, vbi sola Christi virtus operabitur. Pinianus ait: Succurrat ille mihi per vos, vt possim credere, eum solũ esse omnipotentem Deum. Anthimus dixit: Præpara pectus tuum, vt credas ea quæ dicturus sum tibi: & vbi crediderís, saluus eris. Pinianus ait: Ego si non toto corde credidissem, non vos ad me ingredi passus essem. Anthimus dixit: Audi ergo, quid credere debeas. Is, quem nos colimus, vnus Deus est, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Et hic Deus, Verbum ex ore suo protulit virtute plenum, quo verbo cæli firmati sunt, sicut Spiritu oris eius omnis virtus eorum: à quo congregatæ sunt sicut in vtre aquæ maris, & positę quasi in thesauris abyssi. Cùm sit autem trinus Deus, in quem oportet credere, tamen vnus est: Pater, qui eructauit ex corde Verbum bonum: Filius, qui est Verbum, quod eructauit, per quem facta sunt omnia: sanctus quoque Spiritus, à quo vniuersa animantur. Ex omnibus autem creaturis Deus hominem creauit ad similitudinem suam, cui etiam legem præfixit, quam si seruaret, vita frueretur sempiterna. Sed inuidus dæmon pestifera suasione effecit, vt legem illam transgrederetur: quæ res mortem ei attulit. Itaque Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, id est, filius Dei, dignatus est humanam naturam susc ipere, & nasci ex virgine: & cùm esset ei par omninò cum patre potestas & virtus, omnes diaboli tentationes vicit, & tandem ad Crucis vsque lignum perduci & in illud suffigi se passus est, vt lignum præuaricationis ligno passionis excluderet, & vitam, quam homo peccando amiserat, pro peccatoribus moriendo repararet. Surrexit autem tertia die à mortuis, & discipulis suis per dies quadraginta apparens, dedit eis potestatem in ipsius nomine pellendi dæmonia, ęgris manuum impositione reformandi salutem, dolores & morbos omnes curandi, mortuos quoque ad vitam reuocandi. Ad extremum cùm illos ad montem perduxisset, videntibus illis ascendit in cælum. Stupentibus autem eis, apparuêre angeli, qui & dixerunt: Quid statis adspicientes in cælum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodùm vidistis eum euntẽ in cælum. In eius ergo nomine manum tibi imponimus, credentes completurum eum promissa sua. Summa quædam fidei Christianæ. Pſal.32. Pſal.44. Iohan.1. Gen.3. Actor.1. Matth.10. Actor.1.

Tum verò Pinianus, extendens manus suas in cælum, ita dixit: Christe, quem hactenùs ignoraui quis esses, quem nunc demum cognoui ex horum sermone, qui te nouerunt: en etiam antequàm fiam Christianus, te confiteor, & credo te mihi redditurum sanitatem, quam medici omnes asseuerât nullo pacto mihi posse restitui. Prostrauerunt autem se Anthimus presbyter & Sisinnius diaconus, & vnanimiter in preces incubuêre. Atque ecce illis orantibus, subitò fulgor luculentus emicuit, & dimidia ferè hora illic permanens, paulatim abscessit. Surgentes autem Anthimus & Sisinnius, dixerunt Piniano: Exurge. Visitauit enim te Christus filius Dei, cui credidisti. Et statim erigens se, sedit in lecto suo, & quasi pede terstans, descendit ex illo, cœpitque stans mouere sese: cumque incolumem se sentiret, voce clarissima dixit: Verus Deus tu es Christe, Pinianus curatur, & Christum confitetur.

Christe, qui me desperatum saluti integræ restituisti. Acciti sunt autem etiam illi qui in carcere adhuc erant, Maximus, Bassus, Diocletius & Florentius: simulque orantes, Pinianum & Lucinam coniugem eius sermone veritatis & perfectionis imbuerunt. Exactisque septem diebus, quibus eos docuerunt mysterium Christi, baptizauerunt eos & omnes eis familiaritate coniunctos. Manfit autem Pinianus post recuperatam sanitatem in functione sua annum vnum: atque interim Christianos omnes à metallis & ergastulis atque custodijs ad se curauit adduci, eorumque ex Anthimi & Sisinnij institutione pedes lauit, manus oscula tus est, & suppeditato sumptu atque vehiculis, ad propria dimisit eos gratulabundos. Iam autem fama eius in vulgus sese diffundente, in vrbe dicebatur: Pinianus huc secum Christianos adduxit. Et quia multi erant, & simul vno in loco degere non poterant, distribuit eis mansiones per prædia sua & vicinam prouinciam, vbi amplissimas habebat possessiones apud Auximum oppidum. Et prædium quidem vnum attribuit Sisinnio diacono, Diocletio & Florentio, quibus permulti alij aderant, pariter vacantes Deo, & sine vlla molestia in Christi laudibus triennio versantes. Hoc autem ordine Sisinnius, Diocletius & Florentius ad palmam martyrij peruenêre. Erat ibi conuentus hominum eorum, qui sacrificantes semel post annos tres, dicebant sibi reddi responsa. Cùm ergo illi conuenissent, & solitas impietates sceleratis offerendis sacrificijs exercerent, talia feruntur accepisse responsa: Nisi sacrificarent Sisinnius, Diocletius & Florentius, non posse illos solito more oracula edere. Itaque à populo tracti violenter, cùm sacrificare contemnerent, lapidibus interfecti sunt, & sub ipso monte sic, vt erant lapidibus obruti, derelicti. Eum autem locum post discessum malignæ plebis repurgârunt Christiani, & sanctos martyres illic condiderunt: vbi sanè orationes eorum exuberant beneficijs suis vsque in præsentem diem.

Baptizatur cum suis.

Bonis operibus studet

Cædes Sisinnij, Diocletij & Florentij.

Porrò Anthimus presbyter non longè ab Vrbe via Salaria latitabat apud prædia Piniani. Accidit autem, vt rusticis Syluano sacrificantibus, is, qui erat eorum sacrificiorum author, à diabolo arreptus fureret, omnesque ipsi occurrentes gladio cæderet. Cumque omnes fugerent, perlatum est ad Anthimum, iam multos ab illo homine furioso peremptos & cæsos esse. Anthimus itaque orans & commendans se Deo, occurrit ei & dixit: In nomine Domini mei Iesu Christi sta vinctus catenis spiritalibus, & abijce gladium, quem ad hominum faciendas cædes corripuisti. Ad hanc vocem stetit ille fixus, statimque tenuit eum Anthimus presbyter, & duxit ad suum domicilium, precibusque & ieiunijs vacans, intra tres dies ita eum menti suæ restituit, vt etiam Christianum efficerer. Credidit autem etiam vxor eius & filij, multique alij eius opera conuersi crediderunt, adeò vt lucum illum Syluano dicatum securibus cæderent, & aras eius subuerterent, hanc ei vicem reddentes, quòd dæmone infestante homines innoxij fuissent iugulati. At verò populus incredulus illac transeuntem Priscum consularem tenuit, indicauitque ei ab Anthimo presbytero euersa esse simulacra omnia, lucosque omnes incensos. Iussit igitur Priscus eum comprehensum ad sacrificandum compelli. Sed cùm importunitatem & minas eorum contemneret, ligato ad collum eius saxo, in medium Tyberim eum iactauerunt. Angelus autem Domini apparuit ei, & ruptis vinculis, reduxit eum in cellam oratorij sui. Altero manè viderunt gentiles more solito venire Christianos ad eum, illisque insultantes & illudentes, dixerunt: Ite ad Anthimum vestrum. iacet enim mersus in profundo Tyberi. Respondebant Christiani: Nos Anthimum Christi seruum sanum vidimus, nobisque pro more benè precatus est prorsus incolumis & illæsus. Dixerunt ergo ethnici illi intra se: Nos cum ita traximus, vt membris omnibus attritus fit, nostrisque manibus ligato ad collum saxo in Tyberim eum præcipitem egimus: quid est igitur, quòd hæc isti affirmant? Ingressi verò ad eum, viderunt eum saluum & ad populum concionantem. Eo spectaculo attoniti plerique omnes, qui eum in Tyberim demerserant, ad genua eius sese abijciunt, ductique pœnitentia, baptizantur. Cùm autem reuertisset Priscus consularis, delatus est apud illum Anthimus presbyter, quòd non modò non potuerit interfici, sed etiam omnes illos, qui eum extinguere conati essent, ad Christi religionem traduxerit. Iussit ergo Priscus illum sibi sisti, & cùm triduo vinculis & minis atque terroribus illum pertentâsset, nec vlla posset ratione eò permouere, vt idolis immolaret, iussit eum capite cædi. Tulerunt autem corpus eius illi, quos conterat ad Dominum, & in oratorio ipsius condiderunt.

Furiosus fanatur ab Anthimo.

Anthimus iactatur in Tyberim, sed ab Angelo educitur.

Multi credunt.

Anthimus interficitur.

Eo vita functo, Maximum venerari cœperût, qui Anthimi fuerat amicus perquam familia-

familiaris, dixeruntque Prisco consulari: Inimice Dei & Christianorum, ecquid inde lucri nactus es, quòd Anthimũ peremisti? En plures ad se inuitat Maximus, eius amicus. Misit ergo Priscus apparitiores, qui Maximum comprehenderent. Resistente autem populo & prohibere volente, dixit eis Maximus: Nolite filioli impedire profectionem meam. sicque constanter & intrepidus abijt ad Priscum, qui hunc in modum ei locutus est: Túne es ille, qui Principum cæremonias euertis, & prouinciales omnes à deorum cultu abstractos, ad tuum Deum adducis? simulque ira commotus, iussit eum fustibus cædi & ad sacrificia compelli. Sed vt vidit eum in Dei timore fixum permanere, itidèm capite damnauit. Rapuerunt autem Christiani corpus eius, & in loco vbi orare consueuerat, tumulârunt. In eodem verò loco Bassus permanens, hortabatur Christianos, vt in Sanctorum passionibus lætarentur potiùs quàm lugerent. Accidit inde, vt multi confluerent ad mercatũ, qui tum habebatur eo loco, quem Forum nouum vocant, fierentque sacrificia Baccho. Quidam igitur Bassum apprehendentes, dixerunt ei: Sacrifica deo Libero, qui nobis dat vberes vineas, & dex Cereri, quæ messes fertiles largitur. Quibus Bassus respondit: In cælo Deus est, qui dat pluuiam matutinam & serotinam, idemque ipse suppeditat nobis omnia, vitæ degendæ necessaria. Hæc autem simulacra prorsus inanima & muta sunt, & neque sibi possunt, neque aliis opitulari. Atque hæc dicens, insufflauit in illa, & mox ceciderunt & confracta sunt. Id vt populus vidit, irruerũt in eum, & pugnis, calcibus, fustibus tam diù eum cecíderunt, donec exhalaret spiritum. Fabium verò tradiderunt Prisco, à quo diuturna macératus custodia, cùm omninò respueret sacrificia dæmoniorum, item capite punitus est. Atque ita omnes isti, Anthimus, Maximus, Bassus & Fabius illis locis cæsi sunt, in quibus orare consueuerant via Salaria, quæ mittit ad Picenum. Porrò Sisinnius & Diocletius & Florentius eo in loco humati sunt, quo lapidibus obruti fuêre, iuxta Auximum oppidum. Eorum autem martyrio multùm gratulabatur Pinianus illustrissimus & Christianissimus, qui cum bona fide migrauit ad Dominum.

Maximus verberatur & inde capite plectitur.

Bassi cædes.

Item Fabij.

Lucina autem coniunx eius, iam marito orbata, diu noctuque in precibus & lectione perdurans, castissimum Deo exhibuit famulatum. Et erat illa quidem elegans corpore, sed elegantior sanctitate. Cùm autem supra vires se afficeret inedia, & triduanis ieiunijs macéraret, apparuit ei S. Sebastianus martyr Domini, indicauitque ei locum, in quem ipsius corpus sacrilegi abiecerant. Quod vbi illa ex eo loco extractum sepeliuit, referebat se à S. Sebastiano admonitam, vt iuxta Apostolicam præceptionem vino modico vteretur, & quotidiano esset contenta ieiunio, tumque cibum sumeret, quando ad eam venientes sacerdotes Domini, qui causa persecutionis latitabant, Missas facerent, & ipsa ab eis benedictionem percepisset. Cùm autem cæsi essent Simplicius & Faustinus via Portuensi, soror eorum Beatrix eos sepeliuit, atque deinde se contulit ad venerabilem Lucinam, mansitque cum ea mensibus septem.

Lucinæ religiosa vita.

1. Tim. 5.

Interea prædium quoddam Beatricis huius & fratrum eius Simplicij & Faustini, vicinus quidam possessor Lucretius nomine, concupiuit. Curauit igitur comprehendi Beatricem, & duci ad sacrificandum. Cùm autem illa constanti animo recusaret, iussit eam noctu à seruis suis præfocari: eam verò S. Lucina apud fratres eius sepeliuit. Porrò Lucretius occupato illo prædio, fecit in eo conuiuium amicis suis, insultans sanctis martyribus. Ecce autem inter epulas cuiusdam fœminæ infans in has voces erumpit: Audi Lucreti. Occidisti, & inuasisti: itaque datus es in manus inimici. Ad quæ verba expalluit Lucretius, & tremore correptus est: moxque satanas in eum ingressus in ipso conuiuio, per tres horas vexauit eum, donec impium exhalaret spiritum. Tantus autem timor inuasit eos, qui illi conuiuio intererant, vt simul omnes ad Christianos confugerent, & fierent etiam ipsi Christiani, passímque omnibus narrarent, cædem S. Beatricis in conuiuio vindicatam.

S. Beatrix præfocatur in carcere.

Lucretius diuinitùs punitur.

Lucina autem fugam meditante propter persecutionis acerbitatem, apparuit ei S. Beatrix, hortataque est ne fugeret, dicens illoipso mense pacem Ecclesiæ Dei restitutum iri. quod etiam factum est. Vixit autem S. Lucina ad annos nonagintaquinque, semper eleemosynis, precibus, ieiunijs, hymnis & canticis vacans, in fide, castitate & omni sanctitate perseuerans, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

SERMO B. PETRI DAMIANI IN FESTIVITATE EIVSDEM S. ANTHIMI MARTYRIS.

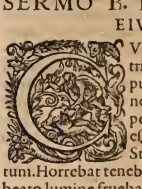

VM beati Anthimi, fratres chariſſimi, triumphalia geſta recolimus, triumphantis in eo Chriſti victorias celebramus. Ille ſiquidem in eo pugnabat, ille ſuperabat, qui & fidei conſtantiam præbebat animo, ne ſupplicijs cederet, & verba vitæ labijs ſuggerebat, vt infideles & perditos ab errore veteris perfidiæ reuocaret. Nō enim, inquit, vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Matt.10. Stringebatur corpus loris nexuum, ſed verbum Dei nō erat alligatum. Horrebat tenebris carcer anguſtus, ſed mens atria ſupernæ claritatis inhabitans, beato lumine fruebatur, dicens cum Paulo: Quos reſuſcitauit, conſedere fecit ſecum Epheſ.2. in cœleſtibus. Liuebant membra plagis verberum, ſed aiebat: Licèt is, qui foris eſt, noſter homo corrūpatur, ſed is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Cum talibus armatis noſter Ieſus aſcendit in prælium, defuncto Moyſe, & Iordane trāſmiſſo, ceſſante veteris legis obſeruātia, & percepto baptiſmatis ſacramēto. Lex enim & Propheræ vſque Luc.16. ad Iohannē, vt videlicet illic legi veteris teſtamēti finis occurreret, vnde nouæ gratiæ lauacrum profluēdi ad ſalutē hominum originē inueniret. Ieſus itaq; ille Iſraēliticę plebis dux, noſtrum verū Ieſum humani generis Saluatorem, & vocabulo præfiguratum, & facto. Mittitur ille ad perdendas gentium nationes: venit hic ad debellandas æreas poreſtates. Mittit ille Hiericō duos exploratores: dirigit iſte in hunc mundū ſub eiuſIoſ.2. Luc.10. dem numeri ſacramento ſuos prædicatores. Miſit enim (teſtante Euangelio) binos & binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipſe venturus. Mittebantur illi, vt locorum ſitus ſolicita curioſitate perquirerent: miſſi ſunt iſti, vt venienti Ieſu viam fidei in humanis cordibus præpararent. Illi in Rahab meretricis hoſpitio recipiuntur: iſti apud Eccleſiam Gentium, quæ cum idolis fornicata erat, requieſcunt.

Ioſ.2. Porrò Rahab coccineum funiculū, ſanguinei videlicet coloris, in feneſtra propriæ domūs appendit: & ſancta Eccleſia in feneſtra ſuæ domūs quodāmodò ruborem ſanguinis ponit, dum & paſſionē Chriſti publicè confitetur in voce, & ſignum Crucis palàm portat in fronte. Vnde benè ſponſus ad ſponſam dicit in Canticis: Sicut virga coccinea Cant.4. labia rua, & eloquium ruum dulce. Quid enim labia ſponſæ, niſi doctores intelligun-Labia ſponſę, doctores Eccleſiæ. tur Eccleſiæ? Coccus autem ſanguinis habet ruborem, vel ignis ſpeciem, quod ſignificat charitatem. Labia ergo Eccleſiæ, hoc eſt, prædicatores ſancti, coccineæ vittæ ſunt ſimiles, quia mortem Chriſti iugiter prædicant, eumque pro charitate generis humani Crucis ſubijſſe patibulum conſtanter affirmant. Et benè per vittam coccineam, prædi-Vitta coccinea. catorum ordo ſignatur. Vitta ſiquidem capillos ligat, in vnumque conſtringit: & ſancti Doctores in vnitatem fidei prædicatione ſua fidelium colligunt multitudinē, atque in vnum redigunt ſub mutuæ charitatis compage decorem. Poſtremò quiſquis extra domum illam inuentus eſt, gladios non vitauit: quicunque etiam ab Eccleſiæ limite, qui fides eſt, exterior fuerit, periculum proculdubiò mortis incurrit.

Extra hanc domū ſacrilegus ille Cheremon inuentus eſt, qui acceptis ab imperiali tyrannide codicillis, dum contra Chriſtianos veſana rabie fureret, eorumque necem cruentis dentibus eſuriret, à dæmonio repentè correptus, de vehiculo corruit, diuque vexatus, dum ſanctos inuocaret, quos ipſe laniauerat, expiranit. Ad hanc domum Pinianus confugiū fecit, qui mox vt per beatū Anthimum verbum ſalutis audiuit, credens in Chriſtum, omnem moleſtiam deſperati languoris, quem patiebatur, euaſit. Et benè factus transfuga, dum victoris Ieſu caſtris applicuit, peregrinus in domeſticum tranſiit, & Iſraēliticam dignitatem alienigena ſubintrauit. In ore quippe beati martyris Anthimi, tanquam ex feneſtra domūs, coccineus quodāmodò funiculus dependebat, quia trophæum Crucis Chriſti omnibus notū facere non ceſſabat. Præterea beatus Anthimus, cuius iā per multa certamina teſtabatur terra victorias, vt & in alio elemento nobilis eius palma clareſceret, in Tyberini gurgitis fluctu demerſus eſt. Et vt artifex carnificū rabies nihil dimitteret intentatū, ſaxea corda geſtātes, pondus alligāt ſaxi, minùs fi-S. Anthimus non mergitur in Tyberi. dentes corpoream grauitati. Sed fruſtrà lapidea moles aggrauat, quē penna meritorum leuat. Aliena peruerſitas inaniter deprimit, quē ſublimia perens ſanctitatis propriæ virtus extollit. Felix ille victus, qui dum humano ſolatio deſtituitur, ne puſillanimis fiat, Angelitùs viſitatur. Felix, inquam, naufragus, qui vt de voragine pelagi ad ſtationem litoris reporretur, non terreni remigis officio fruitur, ſed cœleſtis nuncij vehiculo baiula-

baiulatur. Angelus enim Domini veniens (vt in ipſa paſſionis eius narratur hiſtoria) & vinculum ſoluit, & beatum martyrem ad orationis ſuæ cellulam reuocauit.

Imitemur hunc egregium virum dilectiſſimi, ſanctè viuendo, carnis incentiua frenando, mundi gloriã contemnendo. Beati nos martyres in operatione præcedant, vt ſancti Angeli nobis in tribulatione ſuccurrant. Delicatus ſiquidem miles eſt, qui antè vult triumphare, quàm arma conſerere: priùs triturare, quàm rura proſcindere. Imitari denemus ſanctorũ martyrũ opera.

Deſunt nonnulla.

Inter hos ſanè principes & cęleſtis militię bellatores beatus Anthimus inſignis enituit, quòd & cruentis impiorum manibus in perſecutione non ceſſit, & in pace poſitus, inſurgentium portenta vitiorum ſpiritali virtutum mucrone truncauit. Carnis ſuæ membra tormentis expoſuit, interioris hominis viſcera illæſa ſeruauit. Caput non timuit ferienti gladio ſubdere, vt Chriſto capiti mereretur inſeparabiliter adhærere.

Hîc deeſt aliquid.

Imitemur, dilectiſſimi, fidem martyrum, per quam vincentes regna terrarũ, adepti ſunt præmia promiſſa cælorum. Sit ergo fides noſtra ſolida, ſit vera, ſit robuſta, vt nunc eundo per fidem, perueniamus ad ſpeciem: nunc videndo per ænigmatis ſpeculum, quandoque perducamur ad ipſius ſummæ veritatis obtutum, vbi nunc beatus martyr Anthimus, depoſita ſarcina corruptibilis carnis, ſtolam adeptus eſt Angelicę claritatis. Ecce enim inter ignitos ſupernæ Hieruſalem lapides emicat. Ecce inter purpuratas martyrum legiones victor & coronatus exultat. Conſummato quippe glorioſi certaminis curſu, eundem ipſum in præmio remunerationis accepit, qui factus eſt & precium cùm redemit, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, Amen. Heb. 11.

DE S. MAMERTO VIENNENSI EPISCOPO, EX ADONE AEQVE VIENNEN. EPISCOPO, ET GREGORIO

Turonenſi. Non eſt autem, quòd putet lector, nos hîc vitam eius edere, ſed propter Litanias illas ſolennes, quæ ante Chriſti Aſſcenſionem fiunt in Dei Eccleſia, pauca hæc ex memoratis Patribus deſcripſimus, quæ tum ad eius declarandam ſanctitatem faciunt, tum etiam ad Litaniarum harum oſtendendam antiquitatem.

Amertus Viennenſis epiſcopus inſigniſſimus habetur. Qui inter alia mirifica, ob imminentẽ cladẽ ante Aſſcenſionem Domini ſolẽnes inſtituit litanias. Sic Ado in Chronicis Aetate 6. Anno 396. Idem rurſus eadẽ ætate, Anno 452. Clodoueus rex poſt victoriã Alemãnorũ, 15. anno regni ſui credens baptizatur. Inde Burgundiã ſibi ſubegit, & Gundobaldum atq; Gundegiſilum fratrẽ eius ad tributa coẽgit. Hoc tempore beatiſſimus Mamertus Viennẽſis epiſcopus cladẽ imminentem lachrymis & precibus ſuis à Viennenſium vrbe remouit. Siquidem incẽdia crebra, terræmotus aſſidui, nocturni ſonitus cuidã totius vrbis funeri prodigioſum quidam ac ferale minantes: populoſis hominũ conuentibus domeſtica ſylueſtrium ferarum ſpecies obuerſabatur: lupi, vrſi, ac certi naturaliter pauidi, per anguſta portarum vſque ad fori lata penetrabant. Quid multis? Imminente ſolennitate vigiliarum, qua celebrari feſtum Dominicæ Reſurrectionis annua conſuetudo poſcebat, ædes publica, quam præcelſo ciuitatis Viennenſium vertici ſublimitas in immenſum faſtigiata ſuſtulerat, flammis terribilibus conflagrare crepuſculo cœpit. Interpolatur nunciis diſcriminis iucunditas * ſublimitatis: pleno timoribus populo, eccleſia vacuatur. Omnes nanque ſimilem facultatibus vel domibus proprijs caſum de quadam præminentis incendij arce metuebant. Perſtitit tamen coram feſtiuis altaribus inuictus antiſtes S. Mamertus, & calorem fidei ſuæ accendens flumine lachrymarum, permiſſam ignibus poteſtatem incendio abſcedente compeſcuit. Deſperatione depoſita, reditur ad eccleſiam, in eaque vigiliarum nocte ſancti Paſchæ concepit animo Rogationes, atque ibi cum Deo tacitus definiuit, quicquid hodiè pſalmis ac precibus mundus inclamat. Hactenùs Ado, cui valdè conſentanea ſcribit Gregorius Turonenſis lib. 2. Hiſtoriæ Francorum, cap. 34. in hæc verba: Maij 11. Clodoueus rex baptizatur. Clades Viennenſium. * ſolennitatis legendũ puto. Litaniarum inſtitutio.

Magnæ facundię beatus Auitus refert in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Assensionis Dominicæ triumphum celebramus, à Mamerto, ipsius Viennensis vrbis episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum vrbs illa multis terreretur prodigijs. Nam terræmotu frequenti quatiebatur: sed & ceruorum atque luporum feritas portas ingressa, totam, vt scripsit, vrbem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gererẽtur, aduenientibus Paschalis solennitatis diebus, expectabat misericordiam Dei plebs tota deuotè, vt vel hic magnæ solennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipsa glorioseę noctis vigilia, dum Missarum celebrarentur solennia, subitò palatium regale intramuraneum diuino igne succenditur. Pauore omnibus perterritis, & ecclesiam egressis, credentibus ne aut hoc incendio vrbs tota consumeretur, aut certè disrupta tellure dehiscęret: sanctus sacerdos prostratus ante altare, cum gemitu & lachrymis Domini misericordiam imprecatur. Quid plura? Penetrauit excelsa poli oratio pontificis inclyti, restinxitque domûs incendium flumen profluentium lachrymarũ. Cumque hæc agerentur, appropinquante Assẽsione, vt iam diximus, maiestatis Dominicæ, indixit populis iciunium, ostendit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias dispersa facti fama, cunctos sacerdotes imitari commonuit, quod sacerdos fecit in fide. Quæ vsq; nunc in Christi nomine per omnes ecclesias in compunctione cordis & contritione spiritûs celebrantur. Ita Gregorius Turonensis. Meminit harum Rogationum etiam Sidonius lib. 5. Epist. 14. inter cætera dicens: Rogationum solennitatem primus Mamertus pater & pontifex reuerendissimo exemplo, vtilissimo experimento inuenit, instituit, inuexit, in quibus ieiunatur, oratur, psallitur, fletur. Vide plura apud eundem lib. 7. Epist. 1.

S. Mamertus suis precibus Deum placat.

VITA S. GANGVLPHI MARTYRIS, SCRIPTA A QVODAM EX FIDELI ALIORVM RELATIONE,

sed interdum verbosius. Itaque & stylus passim nonnihil mutatus est, & pleraque compræhensius reddita per F. Laur. Surium. Extat in antiquis ijsque egregijs MS. Codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS.

VENERANDA beatissimi Gangulphi, Confessoris Christi & martyris commemoratio, literis venit consignanda: qui post priscos illos sanctos eorum imitatione clarus existens, tanquam iubar splendidissimum in orbe refulsit. Et licèt instituto laicus fuerit, at tamen contra antiqui hostis tentationes pugnauit viriliter, & tandẽ vt emeritus miles, cum triumpho bonorum operum migrauit ad illam patriam verè beatam, felicitate fruiturus sempiterna. Verè beatum illum & glorioseum, qui mundo iam in deteriora prolabente & plurimis à via veritatis exorbitantibus, à iustitiæ recto itinere non deflexit. Cuius tota conuersatio rectè viuendi alijs exemplum fuit: cui cum Apostolo viuere Christus fuit, & mori lucrum: qui denique conuenienter Propheticæ admonitioni, spiritale canticum in tuba ductili & voce tubæ corneæ iugiter Domino modulatus est. Tuba ductilis, quæ crebris ictibus ex metalli massa producitur, carnis mortificationem significat. Itaque ille Deo in tuba ductili canit, qui carnem suam crucifigit cum vitijs & concupiscentijs, qui castigat corpus suum & in seruitutem redigit, vt disciplinis cælestibus extenuatum & productum, supernam possit edere melodiam. Tuba autem cornea, cælestem designat conuersationem. Cornu enim ex carne nascitur, sed carnem excedens, carneam mollitiem mutat in osseam firmitatem. Psallit ergo Deo in tuba cornea, qui in carne ambulans, non secundùm carnem militat: qui ea, quæ sursum sunt, sapit & quærit, non quę super terram. Talis certè huius B. Gangulphi nostri conuersatio, talis eius tota vita fuit: nempe sancta, innocens, fide integra, spe robusta, charitate affluens, cunctis denique virtutibus conspicua. Quam sanè multùm dolemus nusquam nos scriptam reperire potuisse, cùm non dubitemus non defuisse, qui eius miracula literis mandârint: sed crebris barbarorum incursionibus, omnia longè lateque vastantium, sicut

Philip. 1.

Psal. 97. Tuba ductilis.

Tuba cornea.

tium, sicut multorum aliorum, ita huius quoque sancti viri credimus res gestas interijsse, vnoquoque in eam potiùs curam incumbente, vt fuga sibi consuleret, quàm vt cordicibus conseruandis assideret. Interim tamē ea, quæ posterorum fideli relatione nobis de illo comperta sunt, ipsius adiuti precibus, conabimur explicare.

HISTORIA.

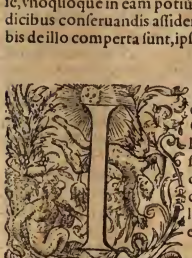

GITVR vir Domini Gangulphus, præclaris in Burgundia ortus natalibus, à parentibus adhuc puer disciplinis Christianæ religionis apprimè eruditus est: & in tenera illa ætate, cùm esset egregia indole, & forma eleganti, consuescebat crebris interesse piorum conuentibus, fauosque diuinorum eloquiorum susciпiens ab ore illorum, catholicas sententias mandabat memoriæ, ita vt in fragili pectusculo impressam iam liceret cernere effigiem & exemplar sanctitatis. Maij 11. Pietas puerilis.

Crescente ætate fuit vultu reuerendus, sermone affabili s, prudens in opere, facundus ore, denique nulla non morum honestate præditus. Ludicra hominum malè ociosorum spectacula tanquam voraginem quandam deuitabat, & petulantium iuuenum lubrica consortia & obscœna colloquia, quæ animi puritati vehementer officiunt, respuebat: Euangelicæque præceptionis non surdus auditor, cum serpentis prudentia columbinæ simplicitatis manſuetudinem coniungebat. Postquàm autem amplissimæ opulenti patrimonij possessiones & facultates ad eum deuolutæ sunt, quàm liberalis & benignus in egenos fuerit, dici vix queat. Potuit dicere ex sententia cum B. Iob: Oculus fui cæco & pes claudo, & ostium meum patuit viatori. Matth. 10. Iob 29.

Vbi autem ad virilem peruenit ætatem, vxorem duxit generis quidem nobilitate ipsi non imparem, sed moribus longè dissimilem. Permisit hoc fortassis idcircò præpotens Deus, vt per illam beati viri probaretur patientia & innocentis vitæ simplicitas: qua vsqueadeò studuit virtutum suarum merita occulere, vt ab inuidis inertia quadam torpere diceretur. Solebat verò etiam venationi operam dare, quòd prædia illius, in quibus demorabatur, densis essent cincta nemoribus, quæ diuersis ferarum generibus abundabant: id quod hodieque testatur locus, in quo sacræ eius corporis exuuiæ asseruantur. Vacabat autem plerunque venationi, ne ocio torperet, quod vt virtutes eneruat, ita vitijs alimenta ministrat: & vt hac ratione sese exercere. Ea nanque tempestate regnum Francorum Pipinus præclarè gubernabat, cui hic sanctus vir militari officio coniunctus, strenuam nauabat operam, atque inter fortissimos eius exercitus viros numerabatur. Erat enim acer animo, fortis viribus, in armis strenuus, & in omni denique re militari exercitatissimus. Cui rei argumento est insignis eius armatura, quæ hodieque asseruatur in ecclesia, eius honori & nomini dicata, quam sacratissima reliquiarum eius præsentia illustrat, vbi habetur eius galea, lorica, gladius & brachialia: quibus ille quidem forinsecùs sese communiebat, sed intus longè potioribus splendebat armis, galea fidei, thorace iustitiæ, clypeo inexpugnabilis æquitatis, & gladio verbi Dei, quo mētis eius penetralia mirificè erant illustrata. Ducit vxorem, quæ ei fuit molestissima. Eius arma asseruantur in ecclesia. Arma spiritalia.

Cùm autem quodam tempore, perfunctus regio ministerio, in patriam redire vellet, iter habuit per Campaniam. Vbi sumpturus ientaculum, & equis pabulum præbiturus, nonnihil ab itinere deflexit, inciditque in locum perspicuo fonte irriguum & ieto gramine amœnum: in quo postquàm consedit cum suis, is, cuius erat locus ille, superuenit, eumque vir beatus, vt erat humanissimus, ad pariter sumendum cibum inuitauit. Inter edendum autem agere cœpit cum eo de fonte ipsi vendendo. Id verò vt ille audiuit, intra se tacitus risit sanctum virum, non id ab animi puritate & innocentia, sed quadam stoliditatē proficisci existimans. At tamen facilè sibi persuadens, & pecuniam se posse adipisci, & nihilo minùs fontem retinere, quòd fieri non posset, vt aliò transferretur fons, neque cogitans dixisse Dominum, Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, si monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet: indicat precium fontis, nempe solidos centum, eosque vir beatus ei iussit numerari. Inde sumpto cibo, equis assensis cœptum cum suis prosequitur iter, tandemque Varennas venit, vbi tum quidem morabatur, & vbi basilica extructa est in eius honorem. Matth. 21. Emit fontē, isque diuinitùs aliò trāsfertur.

Nartauit

Narrauit autem vxori, quid egisset. At illa malignè eius facta omnia interpretans, clàm illum & hebetem atque vecordem & rerum suarū prodigum dicere cœpit. Non diù pòst exijt vir sanctus vilurus loca domui suæ propinqua, scipionemque manu tenens solo infixit, domumque redijt. Altera die cùm surrexisset manè, aqua manibus & faciei abluendæ deerat. Tum ille plenus fide, iussit famulū properè ire ad eum locum, vbi defixus erat scipio, eoque extracto haurire aquam, quæ illic esset emersura. Fecit famulus, quod erat iussus: & mox euulsum è terra scipionem magna aquarum vis secuta est, ex imis terræ visceribus scaturiens. Atque ita auarus ille venditor fonte suo priuatus est, nec vnquàm posteà illic aqua manare visa est. Translatus autem fons diuina virtute, hodieque saluberrimè exundat, & per beati Gangulphi suffragia multis adfert sanitatem.

Fons ille morbis medetur.

Vxor eius se alteri prostituit.

Vxor autem beati viri, rupta coniugij fide, cum quodam è Clero nefaria commixtione sese polluit. Et ille quidem clericus dicendus non est, sed perfidiosus potiùs apostata, qui à iustitiæ via & sorte Domini deflectens, non erubuit tantum scelus in se admittere mente obstinata. Et primò quidem istuc clanculò gerebatur: deinde multorum ore iactatum, tandem ad aures Gangulphi perlatum est. Ille rei indignitate permotus, aliquandiù varia animo volutabat, nec rarò in ea sententia fuit, vt meritas ab ea pœnas exigeret, ne ad generis sui ignominiam, in tali turpitudine diutiùs hæreret. Sed rursus verebatur, si illi causa necis esset, ne superioris vitæ innocentiam alieni sceleris næuo obscuraret. Memor itaque sententiæ illius, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: tandem statuit rem totam diuino iudicio permittere. Cùm autem die quodam familia eius diuersis esset ministerijs occupata, cum sola coniuge prædij sui fines lustrando circuiuit. Interim ad quendam veniunt fontem, vbi his vxorem vocibus compellat: Multa quidem de te, coniunx, passim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non constat, verène, an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iurando, falsos de se rumores sparsos ait, nec se vnquàm alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: Diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propositus est, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & si quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris: sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordiæ adscribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simul atque lapillum ad se retrahere conata est, membris ferè omnibus obrigescit, & in digitis & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa nisi repentinum interitum expectat. Tum Gangulphus ad eam: Optàram quidem, inquit, si fidem seruâsses, & legi diuinæ conuenienter te gessisses, omnia tecum vitæ huius discrimina perpeti, & prospera atque aduersa omnia, vtcunque sors tulisset, æquo animo pariter suscipere, simul æquabiliter viuere, simul iucundè ab hac vita emigrare. Sed quando hoc te scelere obstrinxisti, morte quidem digna es, sed meis manibus nolim tibi necem adferre: diuino potiùs te iudicio relinquo. Et si quidem dignos pœnitentiæ fructus egeris, veniam à Deo impetrabis. Si autem tantæ nequitiæ finem non imposueris, cum authore eius diabolo flammis gehennæ inextinguibilibus concremaberis. Meo sanè deinceps contubernio nequaquàm frueris: habeas autem tibi, vnde possis vitam sustentare, meam propter nuptias donationem. His dictis, cùm suos conuocâsset, asscenso curru, ad prædia sua, procùl in Aualensi territorio sita, profectus est, pietatis illic & misericordiæ vacans operibus, nullumque tempus solitis virtutū studijs vacuum abire sinens.

Deut. 32.

Diuinitùs proditur coniunx adultera.

Discedit ab adultera vxore.

At mulier infelix, datam à beato viro possessionem adijt, & iam suæ relictæ libertati, cum detestando illo Clerico solitæ libidini indulsit. Interim vereri cœperunt, ne fortassis zelo inflammatus Gangulphus, ambos repentè interficeret. Valdè igitur in eam curam & cogitationem incubuêre, quomodò illum possent è medio tollere.

Totus igitur iam malo dæmone obsessus Clericus, cùm optimè nosset secreta omnia illarum ædium, in quibus vir beatus degebat, diligenter explorauit tempus, quo posset illum solum inuenire, & famulorum ministerio destitutum. Tandem opportunum nactus tempus, clàm in eius cubiculum ingreditur, gladium ad eius caput pendentem corripit: sed dum è vagina illum educit, Gangulphus expergiscitur, ictumque, quo ceruicem homo nefarius ferire instituerat, declinans, in coxam accepit.

ccepit. Tum profanus ille, proiecto gladio, & equo conscenso, nc caperetur, aufugit. Gangulphus autem atrociter vulneratus, aliquot dies supcruixit, & vt sensit adesse viuendi finem, Dominici corporis & sanguinis perceptione suum muniuit exitum, feliciterque migrans à corpore, ad Dominum, vti diù optaucrat, profectus est. Porrò duæ amitæ eius, religiosæ fœminæ, co in loco, qui Varennas dicitur, sanctitatis & castitatis studijs vacâtes, Vuildetrudis & Vuillegosa, comperto cius obitu, multis è clero & populo conuocatis, ad funus accesserunt, ablatumque corpus cum crucibus & cereis, diuinorumque hymnorum melodia ad cum, quem diximus, locum non sine miraculorum gloria deportârunt, atque in basilica condiderunt, quam vir sanctus in S. Petri Apostolorum principis honorem constnuxerat: in quem sanè locum ante obitum suum admodùm benignum, beneuolum ac liberalem sese declarârat, & necessarios reditus illic Deo seruituris suppeditârat. Vt autem de eius sanctitate & beatitudine certiores fierent mortales, ad cõmunem omnium vtilitatem & profectum virtutibus & signis Dominus eum celebrem reddidit, & mirabiliter illustrauit.

Atrociter vulneratur.

Reddit spiritum.

Multa fiunt miracula.

Quæ verò pœna sit consecuta authores cædis eius, non est silentio prætereundum. Itaque Clericus cùm propcrè tam atrox facinus suũ detestabili mulieri tanquam nuncium lætissimum indicâsset, & mutuò sese ea immanitate oblectâssent, miser abijt ventrem exoneraturus. Mox adest cælestis vindicta, & cum fœcibus corporis viscera quoque in cloacam deponit, negatoque ipsi pœnitendi spatio, infelicem animam in tartarum præmittit. Fœmina autem, vt audiuit ex quadam puella sua multa diuinitùs collata esse beneficia ijs in locis, per quæ S. Gangulphi exanime corpus fuisset deportatũ, furore & amentia percita, dixit: Perinde efficit virtutes & signa corpus Gangulphi, atque anus meus. Dixit illa, & nefariam impuri oris vocem mox obscœnus quidam ani crepitus consecutus est. Erat autem dies Veneris, quem Christiani sextam dicunt feriam, quo id accidit: semperque deinceps quoad vixit, quot illo die verba protulit, totidem à parte corporis posteriori fœdos reddidit sonos, inaudito quodam diuinæ animaduersionis exemplo. Cuius rei tam celebris fama toto regno diffusa est, vt is, quem diximus, rex Pipinus illac iter faciens, aliquos miserit percontatum, num hæcita se haberent. Illi autem ad regem & proceres quæ auditione & oculis compererant, bona fide retulerunt.

Vltio diuina in percussoꝛe sancti viri.

Item in adulterã vxorem.

VITA S. MAIOLI IIII. ABBATIS CLVNIACEN. AB ODILONE PRESBYTERO CONSCRIPTA. SERMO

interdùm nonnihil expolitus est per F. Laur. Surium: quædam etiam compræhensius reddita sunt, omissis nonnullis, quæ ad historiam parùm attinere videbantur.

PROLOGVS AVTHORIS.

HVGONI & charissimo fratri Almano, Odilo presbyter in Domino salutem. Cùm ad proximum Pascha residerem in Romano monasterio, pridiè cius dici, quo Patris nostri Maioli celebranda erat solennitas, vnus ex fratribus Iohannes nomine, qui secundùm nominis sui interpretationem, Dei gratia ditatus est, inquirere cœpit, quo in codice eius noctis lectiones designare & annotare deberet. Cui ego respondi: Consentaneum est, in huius Patris memoria beatissimi Pontificis Gregorij dicta recitari, quæ Maiolus pater, quoad vixit, crebrò & legit & audiuit studiosissimè, & cùm libitum fuit, de eisdem facundo sermone disseruit. Absoluto inde Vespertinarum precum officio, & diurnæ seruitutis atque operis penso peracto, tam ordinis monastici institutum, quàm naturæ necessitas inuitabat nos ad captandam somni quietem. Ego verò per id tempus lugebam & deplorabam non modò damna rei familiaris, sed etiam inusitatæ calamitatis & inauditæ miseriæ ingens periculum, atque adeò, quod magis vrgebat, totius patriæ & pauperum omnium clades immanes & magna dispendia. Cumque tantorum discriminum tantique mœroris anxia cogitatio per plures iam noctes insomnem me reddidisset, atque ea nocte solito more sensibus meis importunè sese ingereret, beatum cœpi rogare Maiolum, vt à Domino poscereт mihi supernæ consolationis auxilium. Paulò pòst suggessit mihi tanti Patris dulcis memoria, & quodammodò promittere

S. Maioli solennitas.

mittere visa est, si animum eius laudibus occupare vellem, cælestis consolationis præsidia mihi proculdubiò ocyùs adfutura. Itaq; dilectissimi patres & fratres, opus hoc scribendum susceppi, non quidem pro illius patris dignitate & excellentia, sed pro ingenioli mei tenuitate. Qualecunque autem est, equidem igni spiritalis sensûs vestri id examinari, discerni & corrigi & opto & obsecro.

VITAE HISTORIA.

Maij 11. Cap. 1. Apostoli. Martyres. Doctores.

POST Apostolorũ & Euangelistarum sacrosanctas, diuinas & salutares institutiones & doctrinam, inuictissimaque & gloriosissima beatorum martyrum certamina, tertio, vt ita dicam, loco præstitit diuina dignatio Ecclesiæ suæ noua solatia, nempe luminaria amore ardentia, sermone radiantia & lucentia: Apostolicos dico sacerdotes, & illustrissimos viros, humana scientia non vanè, sed salubriter eruditos, diuina sapiẽtia refertos, per quorum spiritalem intelligentiam & diuinarum scripturarum perspicacissimam indagationem legis vmbra lucescèret, & tum sermo propheticus, sui profunditate altissimus, spiritaliter intellectus, tum Euangelici quoque luminis gloria, virtus ac maiestas totius mundi densissimas profligaret tenebras. Horum enim synceriſſima industria Apostolici actus exponuntur prædicanturque fidelibus. Horum deuotissima opera beatorum martyrum triumphi & merita sanctæ Ecclesiæ cõmendantur. Horum fide & sapientia contra fidem Catholicam deblaterantium & oblatrantium murmur & susurria compescuntur & opprimuntur; schismaticorum strepitus sedantur, & os vana loquentium obstruitur, idolorum potestas destruitur, gentilium crudelitas proculcatur, philosophorum insana commenta proteruntur, exibilantur & explodũtur, hæreticorum vanitas, perfidia, errores, rabies tanquam fœtor turbidus & fumus putidissimus, ita vt nec vsquàm nec vnquàm possint apparere, dissipantur & rediguntur in nihilum.

Sanctorum Patrũ scripta quãtum conferant Ecclesiæ.

Cap. 2.

Postquàm autem tales & tantos viros, vtpotè ciues suos & domesticos regis sui, aula cælestis lætabunda susceppit, & è superna illa cælestique republica diuina prouidentia congruo ordine paruulis Ecclesiæ consulere voluit, ita vt gratiam, quam præstare dignatus erat per sublimes & fortes, deinde præstaret per humiles, innocentes & simplices: quarto loco monasticus ordo pullulare, aut, vt verius dicamus, reflorere & reuiuiscere cœpit, quippe quem beatos Eliam & Iohãnem Baptistam authores habuisse cognouimus, & ita deinceps per Apostolicam conuersationem & vitam, incrementaque virtutum & exercitia spiritalium Patrum ad nos vsque peruenisse lætamur. Per istos enim & ab istis perfectissimè impleta est singularis illius ac specialis Euãgelici præcepti perfectio, à qua longè aberat adolescens ille, de possessione vitæ æternæ Dominũ Saluatorem interrogans, cui ille sic respondit: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Inter cuius quidem salutiferi præcepti intentissimos auditores & strenuissimos executores, beatissimus pater & merito Benedictus & nomine, quasi quoddam sidus cæleste, præclarè enituit: qui talis & tantus vita, moribus & miraculis extitit, vt eius ortum, vitam & obitum describendo, sanctissimus Gregorius, per omnia vir Apostolicus, & Apostolicæ sedis Pontifex, atque inter præcipuos Ecclesiæ primates insigne quoddam priuilegium vita & doctrina obtinens, testimonium ei perhibuerit. Post eius autem pijssimi patris ex hac vita migrationem, per beatũ Maurum illius discipulum omnis pẽnè Gallia eius institutionis & religionis instituta susceppit, atque per eundem Maurũ, eosque, quos ille ad iustitiam erudiuit, per longa temporum spatia eadem religio ad perfectionis cumulum excreuit. Illis autem ab hac luce subtractis, rarescente iam iustitia, nequitia crebrescente, & matre virtutum omnium disciplina tepescente, priorũ patrum studia in posteris deficere cœperunt: & sicut per religiosos viros sanctique spiritũs feruore plenos, sanctæ institutionis professio gradatim ad perfectionis fastigia excreuerat: ita per negligentes & desidiosos paulatim prolapsa est atque defecit.

Monachi.

Matth. 19.

S. Benedictus.

S. Gregorius Papa.

S. Maurus.

Cap. 3.

Salutaris igitur propositi pernicioſa remiſſio atque prolapſio ad illud vsque tempus latenter irrepserat, quo fauente Guilelmo, Christianissimo Aquitanorum principe, beatæ memoriæ Abbas Berno in Burgundiæ regione, Matiscensi cæspite, pago, quem Cluniacum vocant, monasterium cœpit extruere, atque in ea structura quantum

Is Berno fuit Comes.

tum potuit operæ & studij posuit, tandemque piæ deuotionis affectu & multo labore ad laudabilem perduxit exitum. Eius enim & merito & exemplo complures inuitati, tranquillum vitæ monasticæ portum expetunt, & ad Deum, contempto seculo, conuertuntur. Equibus vnum nobis commemorandum suscipimus, quem multorum saluti destinatum fuisse compertum est.

Odo ille dictus est, vir sanè per omnia laude dignus, beatissimo Martino Turonensi Episcopo deuotissimus, & Turonensis Ecclesiæ clericus atque Canonicus. Is igitur vir honestus & valdè vtilis, in regulari exercitatione probè institutus, post suprà dicti Patris Bernonis obitum, ad monasterij regimen multorum fidelium electione successit: vt verò idem ipse ad virtutum fastigia conscenderit, studijs eius id palàm testantibus, Romanus orbis cognouit. Ei succesit felicis memoriæ Adamarus, beatæ simplicitatis & innocentiæ filius, qui studiosè sanè monasterium auxit prædijs & bonis temporarijs, atque in obseruantia regulari deuotus fuit, & cùm esset luminibus orbatus, sicut & cætera aduersa omnia, absque vllo murmure & indignatione patientissimè id tulit. Ob meritum autem patientiæ & simplicis atque innocentis vitæ suæ hoc præclaro est à Christo donatus munere, vt eius tempore Maiolus, instituti monastici amore incensus, ad monasterium ipsius sese, Christo nostræ salutis authore vocante, contulerit. Ad huius autem Maioli conuersionẽ non parum momenti attulit venerabilis viri Hildebrandi amica congressio & spiritalis institutio. Et is quidem Hildebrandus, cùm esset ex prioribus Cluniaci monachis, & eiusdem cœnobij præpositus, bis inuitatus est, vt Abbatis officium susciperet: sed vt faceret, adduci non potuit, semper magis appetens parere quàm præcipere, potiusque subesse quàm præesse. Hic iam fortassis desipere atque delirare me quispiam dicturus est, qui cùm instituerim de beato Maiolo narrationem texere, tam multa de illis, qui eum anteceserẽ, commemorem. Sed nemo id putet casu aut temerè factum. nam studio atque de industria id feci. Quicquid enim hactenùs de iustis & sanctis viris diximus, id vel integrè omninò, aut saltem ex parte, in hoc beatò patre redolere didicimus.

Cap. 4. Odo 2. Abbas Cluniacensis.

Adamar's.

Hildebrandus.

Fuit autem beatissimus Maiolus pater nostер præclaro stemmate ortus, & à nobilibus parentibus ab ipsa infantia peruigili cura nobiliter educatus. Deinde accedente pueritia studijs ecclesiasticis traditus est, literis spiritalibus religiosè imbuendus. Factumque est nutu & prouidentia Dei, vt optimæ spei puer diuinis actionibus accuratè intentus, totum adolescentiæ tempus sine castitatis dispendio transegerit: atque ita deinceps toto vitæ spatio virgineũ decus in suo retinuerit corpore. Iuuenili autem accedente ætate, altiora & præstantiora in diuinis, acriora atque maiora & difficiliora in humanis studijs attentans, cùm in vtraque literatura esset exercitatus, Lugdunum profectus est, philosophiæ matrem & altricem, totiusque Galliæ ex more antiquo & iure Ecclesiastico arcem: vbi Antonio, viro sapiente & erudito, voluit præceptore vti, posteà magni illius Antonij eremitæ & Christi discipuli exempla longè acriùs sectaturus, quàm huius Antonij, mundana professione philosophi, studia & disciplinam. Posteà verò Lugduno ad ciuitatem Maticensem à proceribus patriæ & ciuibus suis, nempe cognatis & amicis reuocatus, vt erat vir religiosus, religiosè aliquandiù apud illos versatus est: nec potuit eius laudabilis vita & studium admirabile eius ciuitatis latere episcopum: quo hortante, cùm id clerici & ciues consuluissent, eius ecclesiæ se passus est archidiaconum constitui. Humilitatis enim gratia prædictus, noluit esse immorigerus iubenti episcopo, per cuius ministerium id sibi diuinitùs sentiebat imperari. Vt autem res ipsa posteà declarauit, erat hoc maioris cuiusdam vtilitatis causa ita à Domino ordinatum.

Cap. 5. Genus B. Maioli.

Virginitas.

It Lugdunũ studij causa.

Fit archidiaconus.

Habet enim ea, quam diximus, vrbs vicinum monasterium, multis spiritalibus studijs decentissimè ornatũ, cuius prefectus & fratres crebrò eum ad se inuitabant, eratq; ei cum illis frequens colloquiũ & spiritale contubernium. Inter ipsa autem dulcissima colloquia, & mutua syncerissimæ charitatis officia & obsequia, videntes fratres interioris hominis obtutibus angelicam eius faciem, & cordis auribus haurientes mellifluam facundiã, valdè eum cupiebant sibi fratrẽ adscisere, quem posteà etiam patrẽ habere mererentur. Et huc quidem intentus erat omnis ille Domini grex, sed inprimis senior ille Hildebrandus, cuius suprà facta est mentio, vt id eueniret, ardentiori studio connitebatur. Iam verò gratia Dei pariebat in eius animo contemptum seculi. Quid multa? Posito ecclesiasticæ dignitatis officio, spreto mundanæ nobilitatis fastu & supercilio, posthabito blandissimo illo parentum & amicorum consortio, vt liberè posset

Cap. 6.

Cõtempto mũdo, monasterium petit.

ſet ſeruite vero regi Chriſto, totum ſe ſubdidit cæleſti magiſterio. Nec enim multò pòſt, certo die ad monaſterium veniens, officioſiſſimè ſuſcipitur, ex canonis monaſtici præſcripto introducitur, & vt moris eſt, honorificè & amanter habetur. Quàm verò gaudium ingens eius aduentus fratribus attulerit, nos nullis verbis ſatis explicare valemus. Adfuit autem illi ad contemnendum mundum prompta voluntas, ad amandũ Deum innicta charitas, ad diligendos proximos fraterna beneuolentia, ad exequenda vitæ monaſticæ inſtituta non difficilis promptitudo, ad exhibendam non ſolùm Abbati, ſed etiam fratribus obedientiam impigra alacritas, denique ad præſtandũ omnibus de ſe virtutum exemplum pura ſimplicitas.

Virtutes eius.

Cap. 7. Qualis autem fuerit eius inter fratres in ipſis conuerſionis initijs conuerſatio, ſatis docere poteſt vel ſolus fratrum affectus, quem erga eum tẽpore celeberrimæ electionis eius haud obſcurè declarârunt. Nec erat neceſſe, vt in ijs, quæ ad regularem obſeruantiam attinent, quiſpiam eum inſtrueret, quem, vt ſanctus Euangeliſta Iohannes 1. Iohan. 2. dicit, vnctio gratiæ cæleſtis de omnibus docebat. Cœpit interea vita & doctrina tam præclarè celebris haberi, vt in domo Dei in fidelium omniũ laudibus primum & præcipuum locum facilè ſibi vendicârit. Sic enim placuit præpotenti Deo, vt per diuerſos humilitatis gradus aſſcenderet ad culmen monaſticæ perfectionis, vt iam nõ vnus è cæteris, ſed inter cæteros præcipuus videretur. Sexto nanque, vt fertur, anno cõuerſionis ſuæ ſupradictus felicis memoriæ Abbas & pius pater Adamarus, cuius monachus erat beatus Maiolus, cuiusque monitis & iuſſis tota animi intentione & pro viriũ corporis facultate parebat, ſemperq; parere decreuerat, aduerſa correptus valetudine, non ſolùm viribus deſtitutus, ſed etiam luminibus orbatus eſt. Cumq; ſe non ignoraret tendere ad huius vitæ occaſum, nec poſſe diù tanti cœnobij tantarumque tum ſpiritaliũ, tum temporaliũ rerum curam ſuſtinere, de monaſterij gubernatione & ſucceſſoris electione cum ſpiritalibus fratribus tractare, & animo tranquillo patienter diſponere cœpit. Facta autem ex omnibus inquiſitione, ad Maiolum, quem fratres omnes cupiebant, peruenit electio: de qua quidem electione pro illius excellentia & dignitate dicere non ſufficio, ſed vt ſermone vtar breuiſſimo, ad illam functionem nec ibi, nec alibi beato Maiolo quiſquam potuiſſet magis idoneus inueniri.

Adamarus luminibus orbatus, ſuc-ceſſorẽ accipit Maiolum.

Cap. 8. Electus igitur accitur, inuitatus vt aſſentiat, reſiſtit, rogatus contradicit, adiuratus contremiſcit: tandemque inter dicto adactus, acquieſcit. Itaque Deo laudes gratesque agimus, quòd contradicendi decretũ vicit obedientiæ prædicandũ exemplum. Eligitur ergo à fratribus, à populo acclamatur, à pontificibus benedicitur, à ſupradicto patre monaſterij in loco ſublimi celeberrimè collocatur, à fratribus officioſiſſimè ſalutatur, atque ab omnibus vt Abbas & dominus honoratur & colitur. Neque eum ſui duntaxat, ſed etiã alij omnes, qui eum videre & nôſſe potuerũt, vltra mortales omnes ſui temporis honore & veneratione proſecuti ſunt. De cuius ſanè ortu & vita, moribus, miraculis & obitu, quæ à maioribus noſtris præclara oratione dicta ſunt, poſſunt ſufficere. Qui enim de magnis maxima dicere potuerunt, clariſſimos eius actus & merita, à Domino illi collata, magnificè conſcripſerunt. Ego verò vltimus ſeruorũ eius ſeruulus, non quidem alia, ſed quæ ab illis dicta ſunt, humili ſtylo ſuccinctè annotaui, ſecutus Albinum, Magni Caroli Imperatoris magiſtrum, licèt multùm ei impar, quantùm peccator iuſto, illiteratus erudito, dicendi imperitus facundiſſimo. Ille enim ſummi & incomparabilis viri, ſanctiſſimi ſacerdotis Martini vitam, à Seuero Sulpitio ſublimi ſtylo deſcriptam, planiori ſermone explicans, ad meam meique ſimilium notitiam tranſmiſit. Sed ſicut poſt Apoſtolos nemo beatiſſimo exæquatur Martino, ita ego longè me Albino imparem confiteor. Dixit ille, vtpotè magnus, magna de magno: dicam ego paruus parua de magno. Dixit ille de ſuo Martino, ſicut de ſummo ſacerdote, & incomparabili viro: dicam ego de Maiolo, ſicut de patre pijſſimo, & Abbate ſanctiſſimo, atque viro illuſtriſſimo & verè catholico.

Maiolũ miré omnes venerantur.

Cap. 9. Fuit igitur ille, ſicut iam antè diximus, clariſſimis ortus natalibus, & ex vtroq; parente gemina nobilitate conſpicuus. Vt autem multi per eum illuminarentur, agente ipſo æterno lumine luminum, velut ſidus lucidiſſimum, in hanc lucem editus eſt, ac deinde vt erat genere nobilis, ita quoque nobiliter enutritus & ſolerter ac præclarè inſtitutus & eruditus eſt. Atque vt ab inferioribus ad altiora ſcandere queamus, erat is vir iam dictus, ſæpeque dicendus, ſæpeque commemorandus, inceſſu grauis, voce ſubſumis, ore facundus, adſpectu iucundus, vultu angelicus, facie ſerenus, in omni motu, inceſſu, actu corporis ipſam honeſtatem repræſentans. Omnium membrorũ con-

S. Maioli virtutes & dotes corporis & animi.

ueni-

uenienti disposítione decentissimè comptus, mortalium omnium mihi facilè videbatur pulcherrimus. Erat fide firmus, spe certus, gemina charitate refertus, clarus sapientia, intellectu admirandus, consilio prouidus, animi fortitudine robustus, spiritalis scientiæ cultor assiduus, & pietatis amator egregius: repleueratque eum spiritus timoris Domini, qui, teste Propheta Dauide, initium sapientiæ est, illius, inquam, sapientiæ, cuius splendoribus perfusus beatus Maiolus, cælestium beatitudinum munus adeptus est. Cuius muneris lumine accensus noster Maiolus, cum pauperibus spiritu voluit etiam ipse pauper fieri, vt à rege cælorũ cæleſti regno donari mereretur. Cum beatis mitibus studuit esse mitis, vt cum illis posset terram viuentium possidere. Cum beatis lugentibus cupiebat filiorum suorum culpas, & totius mundi crimina atq; crimina plangere, vt ad æternam consolationem cum suis omnibus posset peruenire. Esurientibus & sitientibus iustitiam, eandem esuriendo & sitiendo iustitiam, studuit sociari. Erga miseros semper se conatus est exhibere misericordem, vt cum beatis misericordibus posset diuinam experiri misericordiam. Quantùm humana sinebat fragilitas, cælestibus iugiter inhians desiderijs, iustis meritis & oratione assidua diuinę contemplationis obtinuit gratiam, vt cum beatis mundo corde præditis dignus fieret summi Dei beatissima visione: atq; vt eius verissimè & dici & esse mereretur filius, pacificus esse didicit: vt non modò ad suam possidendam animam instructus esset patientia, sed vt etiam discordantes omnes ad pacem & concordiam pro viribus reuocaret. Propter iustitiam persecutiones & afflictiones, ab hoste antiquo & malis hominibus illatas, æquo tulit animo, vt beatis propter iustitiam patientibus & pauperibus spiritu ad percipiendum & possidendum regnum cælorum posset adiungi. Ita ergo tribus supradictis virtutibus, fide, spe & charitate ornatus beatissimus pater Maiolus, & octo euangelicis benedictionibus circunseptus vndique, etiam quatuor illas virtutes, quas Cardinales vocant, feruenti desiderio adipisci conatus est, adeptasque sanctis operibus excolere non destitit: vt per prudentiam suæ suorumque in posterum saluti prospiceret, per temperantiam iustæ discretionis moderamine negocia spiritalia curaret, per fortitudinem diabolo & vitijs resisteret, resistendoque & viriliter decertando vitiorum satorem satanam superaret: per iustitiam, quæ se per virtutes omnes diffundit, & virtutum quasi quoddam condimentum esse videtur, sobriè, piè & iustè viuendo, bonum certamen certando, cursum consummando, fidem seruando, repositam sibi iustitiæ coronam ab illo mereretur percipere, qui est virtutum omnium largitor & auctor. Cuius benedictionis largitas & clemens benignitas contulit nobis, vt tanto ac tali frueremur pastore, in quo habemus exemplũ, quod sequamur, & in quo apposita nobis forma est, cui imprimamur.

Psal. 110. Matth. 5. Octo beatitudinibus vt fuerit instructus. Iſ quatuor virtutibus Cardinalibus.

Erunt autem fortassis, qui cùm tam multas eius virtutes commemorari audiunt, etiam miracula eius nôsse velint. Miraculis enim confirmatur eorum fides, qui de sanctorum hominum meritis & præmijs dubitare solent. Sed ne quis de huius beati viri sanctitate & gloria ambigat, discat ab eis, qui eius res gestas & visu & auditione habuêre compertas, quemadmodùm vixerit, docuerit, & vt plenus dierum, virtutibus præclarè instructus, ab hac luce migrârit. Et cùm cognouerit eum fidelium hominũ attestatione, & sanctè vixisse, & rectè docuisse, credat eum proculdubiò ad sanctorũ gloriam, Christo duce, peruenisse. Quanta autem per eum Dominus & ante & post obitum eius miracula patrârit, satis testantur à doctissimis viris conscripta volumina, sensu catholico, sermone rhetorico, partim etiam carmine. Et quia Deus omnipotens nullum tempus abire patitur sine testimonio suæ benignitatis, ad corrigenda errata & teporem nostræ fragilitatis, sæpè renouat exempla sanctitatis. Et in ijs quidem, qui nostra ætate virtutibus conspicui extitêre, beatus Maiolus præcipuus esse visus est, in cuius actione honestas, in consuetudine sobrietas, in secundis rebus modestia & humilitas, in aduersis patientia reluxit. Mitibus & mansuetis affabilem, superbis & elatis terribilem se exhibuit: itemq; parcum, vbi debuit: liberalem, vbi decuit. Non habitu varius, non actione confusus fuit. Vnus idemque semper permanens, deuotus esse studuit imitator sanctorum, & eorum inprimis intentus auditor, quorum disciplinis & imperio sese vltrò addixerat. Septenariam illam copulam, ab Apostolo Petro in ternario & quaternario numero ordine mirifico luculenter disposítam, non aure surda audiens, audiendo perdidicit, & vt alij quoq; discerent, lingua ac manu eos perdocuit: ministrans in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia abstinẽtiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fraternita-

Cap. 10. Vita eius prosa & carmine conscripta. 2. Pet. 1.

ternitatis charitatem. Præferebat autem dialecticorum syllogismis, argumentis rhetorum, atque omnibus philosophorum argutijs illam Apostolicę simplicitatis insignē doctrinam, dicens cum eodem Apostolo: Ego enim didici in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare: vbique & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat.

Philip.4.

Cap.11.

Præterea sanctorum Patrum diuinorumque nostræ religionis philosophorum sapientia imbutus, totiusque Ecclesiasticæ disciplinæ eruditionibus & virtutibus illustratus, quemadmodùm de Moyse dicit Ecclesiasticus, Dilectus fuit Deo & hominibus, atque idcircò eius memoria in benedictione est. Verumenimuerò sic ille studuit charus esse & placere hominibus, vt Deo non displiceret: ita Deo, vt hominibus prodesset: placere Deo, benè & sanctè viuendo rectęque docendo: placere hominibus, spiritalia & temporaria beneficia in eos pro viribus conferendo. Et sanè esse in benedictione memoriam eius res ipsa declarat, quando perspicuè cernimus in præsenti, & de præterito recordamur, quomodò per eum & per illos, quos in Christo genuit, ædificia cælestis structuræ excreuerint, hodieque excrescant. In quibus (quod pace spiritalium artificum, in eadem structura laborantium, dictum velim) vnus præcipuè fulsit, atque plùs omnibus laborauit, dominus & Abbas Guilelmus, nuper rebus humanis subtractus, de cuius clarissimis actibus & vita laudabili, admirandaque conuersatione non potest nostra paruitas id, quod sentit, sermone explere. Quàm sit, inquam, beatissimi Maioli, eiusque discipulorum memoria in benedictione, testantur monasteria, ab ipsis partim à fundamentis extructa, partim ab interitu vindicata, & cū virtutum incremento ad meliorem statum reuocata. Quātùm autem vir sanctus Deo placuerit, docere possunt signa & miracula, quæ eius meritis Dominus effecit: quando, vt multorum fidelium fidissima affirmat relatio, multi diuersis affecti morbis, plerique etiam, quorum iam desperata erat vita, ab eo visitati, per gratiam Dei pristinæ sunt incolumitati restituti: complures oculorum deterſa caligine, lumen recuperārunt: non pauci multiuarijs vexati febribus, eius precibus sunt liberati: multi, vt ferunt, serpentum, luporum, canum morsibus infestati, dæmonum quoque ludibrijs exagitati, Dominicæ Crucis signo eius dextera expresso, salutis remedia perceperunt. Multi in periculis fluminum, ictibus fulminum, alijsque incommodis, eius orationibus sunt seruati. Nonnunquàm candelæ vel negligentia cubicularij, vel euentu aliquo ante eius lectum extinctæ, diuinitùs accensæ sunt, sicuti testantur, qui præsentes adfuēre.

Deo & hominibus vt placuerit.

Guilelmus Abbas.

Miracula S. Maioli.

Cùm esset aliquando in monasterio sanctissimi martyris Dionysij, & pro consuetudine nocturnis horis legeret eiusdem martyris & admirabilis philosophi librum de Hierarchia cælesti, graui in eum incidente somno, cereus è manu eius in libri paginam decidit: & ecce rem stupendam: Ignis naturæ suæ officium perfequens, cllychnium & ceram consumpsit, paginam violare non est ausus. Etsi autem non excitauit corpore mortuos, alia certè potiora præstantioraque per eum Dominus miracula edidit. Quòd si verò anima plus est, quàm corpus, multo excellentius est animas semper victuras à peccati morte excitâsse, quàm extincta corpora ad vitæ huius pericula &

Cap 12.

Matth. 6.

Innumeros conuertit ad Christū.

ærumnas reuocâsse. Porrò eorum, quos ab animæ horrenda morte & immani vitiorum voragine ad vitam reduxit, & suis exemplis in vitæ vias perduxit B. Maiolus, tantus est numerus, vt soli Deo cognitus sit. His ergo atque id genus alijs clarus virtutibus, Deo & hominibus charus fuit. Multi catholici & venerabiles clerici, religiosi monachi, reuerendi Abbates venerabantur illum vt sanctissimum Patrem: sancti & sapientes episcopi tractabant illum vt charissimum fratrem: Imperatores, Imperatrices, reges, principes seniorem illum appellabant & dominum. Honorabant illum Apostolicæ sedis Pontifices, vt qui reuerā esset eo tempore monasticæ religionis princeps. Ille diuus Cæsar & Maximus Otto diligebat eum pectore tuo. Prosequebatur eum Cęsaris illius coniunx Adelheidis Imperatrix Augusta charitate syncerissima & deuotione mirabili. Nec parùm amabat eum illorum filius Otto Imperator. Cōradus quoq; rex nobilis & pacificus, iam dictæ Imperatricis frater, non impari affectu & voto eum complectebatur, atque eius nobilissima consūnx Mathildis quanto crebriùs esset vultum eius contemplata, tanto maiori eius feruebat amore. Quid ego hìc commemorē illustrissimum Burgundionum Ducem Henricum? quid Lambertum clarissimum Comitem? quid Guilelmum & Richardum Aquitanorum & Nortmannorū fortissimos Duces? quid Italiæ principes & Marchiones? Qua illum veneratione prosecutus sit

Quàm charus omnib⁹ fuerit & venerabilis.

Guilel-

Guilelmus Prouinciæ gubernator, & vita & exitus illius ostendit: quippe qui per sancti viri merita & fida obsequia, B. Benedicti habitum induere meruit. Erkenboldus etiam, Sylviniacensis loci prouisor fidelissimus, idemque inter suos clarissimus, & adiacentis patriæ pater, pauperumque tutor fortissimus, quàm insigni erga beatum Maiolum animi deuotione fuerit, locus, quem diximus, abunde confirmat, ab illo & ante & post obitum semper memorandi patris, & ædificijs, & diuitijs, & multiplici ornamento excultus ac nobilitatus, ita vt regiam quandam ea in re liberalitatem exhibuisse videatur. Quique nunc adhuc supereſt, & honoris eius & nominis hæres, benignè se gerit erga locum illum, nec eius habitatores damno vllo afficit.

Ita nimirùm glorificatus & magnificatus est beatus Maiolus, Christi eum gratia præueniente, in conspectu regum & principum & coram omni populo, vt posſit etiam in ipsum quadrare, quod de Moyse dicit Ecclesiasticus: Glorificauit illum in conspectu regum, & ostendit illi gloriam suam. Hugo quoque Gallorum rex, quoties illum vidit, humiliter ac deuotè eum susçepit, & valdè honorificè tractauit: idemq; quodam tempore rogauit eum, vt ad ipsum veniret, idque eo animo, vt sancti Dionysij monasterium eius consilio & ope rectiùs posſet constitui. Non recusauit vir sanctus, iterque lætus susçepit, regiæ voluntati obsecundans, sed cùm Sylviniacum peruenisſet, Deo vocante, plenus dierum & sanctitatis, ex hac vita migrauit quinto Idus Maij, sexta feria illucescente post sacratissimam solennitatem, qua Christus ascendit in cælum, & fideli seruo suo Maiolo post se scandendi viam ostendit. Quod vbi comperit Hugo rex, sua præsentia & regijs muneribus eius exequias cohonestauit & tumulum, vbi præstante Domino, multa facta sunt & fiunt miracula, permultisque plurima & præstita sunt & præstantur beneficia, quæ præ nimia & multitudine & magnitudine commemorari non posſunt. Sanantur illic morbidi omnes, paralytici, claudi, febricitantes, cæci, dæmoniaci, & incerto quodam igne terribiliter & miserabiliter inflammati. Quisquis etiam cum deuotione in quacunque afflictione & necessitate opem illic poscit fideliter, voti sui compos effectus, redit ad sua sospes & gaudens, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritusſancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 13.

Eccli. 45.

Hugo rex Gallorum.

Beati viri felicissimus obitus.

Multa ad eius sepulcrum facta miracula.

SS. NEREI ET ACHILLEI, ITEM QVE S. DOMITILLAE ET QVORVNDAM ALIORVM ILLVSTRE *martyrium, quod quidam anonymus se scribit de Græcis conuertisse, probaturque etiam doctissimis viris, & consentiunt vetustissima Martyrologia, quæ non paucis locis etiam ad verbum quædam hinc mutuata sunt. Dictio plerunque in gratiam Lectoris nonnihil expolita est per F. Laur. Surium.*

PRAEFATIO INTERPRETIS.

NISI studia Catholicorum securitatis suæ somno torperent, nulla posſet ratione impietas hæreseos, limites inuadere pietatis. Sed ad euigilandum nos stimulis suis illi excitant: & tamen fastidiosi, dum strenuè & solicitè illis obuiare non curamus, agnos negligimus, & ex ouili amittimus, luporum morsibus sine dubio lacerandos & deuorandos. Itaque solicitudinem orthodoxorum, qui ante nos fuerunt, imitari cupiens, aliquot prouinciæ nostræ martyria collegi, & ex Græcis Latina feci, exemplum proponens aliarum prouinciarum studiosis, vt sicut nos in nostra, ita illi in suis prouincijs transferãt peracta martyria: vt populi excolentes & venerantes eos, quos pro nomine Domini nostri Iesu Christi passos cognoscunt, discant, quo bellandi studio victoriarum triumphos agentes, ad regem suum lætantes atque ouantes peruenire meruerint. Primam itaque ad ædificationem omnium, qui cupiunt placere Deo, sumamus Domitillam nobilissimam virginem, neptem Domitiani Imperatoris.

Hic locus in MS. codicibus valdè obscurus est.

HISTORIA.

Cap. 1. Mai. 12. quòd ad Nereum & Achilleū attinet.

HAEC Domitilla habuit Nereum & Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatissimus Petrus Apostolus Christo lucratus fuerat. Cùm viderent autem illi dominam suam gemmis ornari, & purpureis atque auro textis vestibus indui, dixerūt ei: Si id studij & operæ, quod ponis in ornando corpore, vt filium consulis Aurelianum maritum accipias, ad animæ ornatum transferres, immortalem Dei filium regem omnium seculorum posses sponsum & maritum habere, qui te quoque efficeret immortalem, & neque tibi, neque ornamentis tuis quicquam vnquàm de perpetuitate decederet pateretur. Respondit Domitilla: Et qua vero hominis potest esse maior charitas, quàm complecti matrimonium, suscipere liberos, per quos dulcissima posteritas propagetur, & tam generis dignitas, quàm nominis memoria conseruetur? Contrà autem, quàm asperum & immane est, delectationes contemnere, vitæ suauitate non perfrui, & perinde quasi non sis editus in hanc lucem, quæ corpori iucunda & plausibilia sunt, fastidire? Nereus dixit: Tu quidem momentaneas delectationes vides: quæ verò posteà sequuntur, diuturna pericula non vides. Primò enim, cùm integritatem, cum qua nata es, tibi eripuerint, amisso nomine virginis, mulier vocaris: & quæ nūquàm ingenuitati tuæ ne ipsos quidē parentes dominari passa es, corporis tui dominū patieris hominem extraneū, qui te ceu vilissimo mancipio abutatur, nec æquo ferat animo vllius vnquàm te colloquio perfrui, ne ipsos quidem notos, non affines, non nutrices, non vernaculos recum nutritos, tibi suuat esse affabiles. Periclitabitur visus, itemque auditus, & quicquid etiam simplici & candido animo feceris, suspicioni erit obnoxium. Respondit Domitilla: Scio matrem meam habuisse patrem meum virum zelotypum, & his iniurijs longo tempore esse exagitatam. Sed num ego propterea quoque talem sum habitura maritum? Achilleus dixit: Sponsi plerique omnes ante nuptias modestos & perquàm humanos se simulant: at posteà totos sese produnt: & si sint libidinosi, ancillas amant, easque etiam tum, cùm dominas suas contemnunt & ducunt pro nihilo, superba & iracunda contentione defendunt, & non verbis duntaxat, sed etiam verberibus vlciscuntur: cumque iniurius sermo, etiam à pia parente dictus, vix æquabiliter toleretur, horum & pugnos duriſſimos & truces calcium ictus ferre oportet.

Virginitatis amissæ & matrimonij incommoda.

Cap. 2.

Sed esto, neque libidinibus deditus, neque zelotypus sit sponsus, sed blandus etiam & commodus: verùm etiam tum, quæ sint coniugi expectanda incommoda, vide eamus. Conceptum vteri pondus die noctuque gestabit inuita: quo pondere fit, vt sit meticulosa, ægra, pallida, vix suis pedibus valens ingredi, cibosque salubres fastidiens, noxijs delectetur. Iam si sinus ipse interior aut calore immodico, aut nimio frigore, siue etiam macie aut pinguedine plùs æquo affectus sit, inde tot morbi existunt, cum quibus solent multi edi in hanc lucem, quales sunt incurui, claudi, strabi, muti, vlcerosi, dæmoniaci, quibus plerunque priùs adhibendus sit exorcista, quàm nutrix: vt nihil dicamus de partubus illis, qui suas matres necdum editi perimunt: vbi non solùm obstetricibus, sed etiam viris ignoris, puta medicis, sæpè eiusmodi naturæ secreta incommoda, cum multa verecundia deregi necesse est. His ab Achilleo dictis, Nereus subiunxit: O quàm beata est sancta virginitas, harum calamitatum expers, amabilis Deo, chara spiritibus angelicis: quam qui obtinet, similis Deo est: ea autem destitutus, hactenùs Dei perdidit similitudinem, quatenùs integritatem perdidit, & corruptioni obnoxius est. Et potest quidem mulier, si corrupta sit, culpam pœnitentia abolere, integritatem verò recuperare nunquàm potest. Quantæ igitur amentiæ est, alienæ velle subdi libidini: quantæ imprudentiæ, qui possit cum gaudio, angelorumque & hominum applausu expectare integritatis præmia & coronam sempiternam, eum per lamenta pœnitentiæ posteà eò conniti debere, vt possit pollutionis obtinere veniam? Et quidem sanctitas omnis, si vel voluntate vel necessitate aliqua amissa sit, ad statum suum & pristinam gloriam per pœnitentiam reuocari potest: sola virginitas, si semel prodita sit, manet irreparabilis. Culpa eius amissæ, lachrymis pœnitentiæ potest eluj; ipsa verò in pristinum gradum restitui non potest. Denique perdita omnia recuperare licet: virginitas, si prostituta sit, nullam admittit instaurationem. Nam etiam si mulier corrupta, per pœnitentiam potest ad culpæ indulgentiam peruenire, nul-

Encomia sanctæ virginitatis.

la ta-

re, nulla tamen ratione consequi id potest, vt virgo sit, sicut creata est, semel amissa integritate, in qua nata fuit. Est autem certè sancta virginitas grata in primis & familiaris Deo patri, & filio, & Spiritui sancto. Vt enim regina, omnium nobilium & illustrium matronarum personis antefertur: ita virginitas cæteras virtutes antecellit, proximumque à martyrio locum obtinet. Blanditur ei fides, amplectitur eam spes, osculatur charitas: patientia, mundi contemptus, perseuerantia, vigilantia, constantia, hospitalitas, misericordia, pia solicitudo, scientia, probitas ei obsequuntur: quæ sunt paradisi flores immarcescibiles, & in angelicis pratis atq; memoribus sanctos spirant odores, vbi vita æterna naribus hauritur, vbi aër ipse tantam ex se diffundit odoris suauitatem, vt quisquis eum naribus attraxerit, deinceps non possit mœrore affici, non morbo vllo corripi, sed ærus semper sit, de vitæ immortalitate securus. Virginitas Deo gratissima. Vita beata in cælis.

Cùm hæc essent à Nereo dicta, Achilleus ait: Quæ frater meus iam commemorauit, perexigua sunt, tanquam si quis ex immenso flumine sextarium vnum hauriat, qui potest quidem copiosissimi fluminis esse quædam delibatio, sed nullo pacto aquarum eius copiam omnem comprehendere potest. Ita etiam vitæ illius infinita gaudia & voluptates sermo nullus explicat, nulla capit cogitatio, nulla disputatio complectitur. At verò neque in hoc seculo virginitas perdit decus & ingenuitatem suam. Non timet viri insultus, non est subdita homini corruptori, qui mundã contaminat, resignat obsignatam, violat integram, liberam redigit in seruitutem, & quæ à Deo condita est ingenua, eidemque & sanctis omnibus chara est, eam violenter cogit esse suæ libidinis ancillam: deinde intra domesticos parietes, haud aliter atque in priuata custodia, seruat inclusam, non patitur ab alijs salutari, nec parentibus eam inuisendi facit copiam: nutritores, nutrices, affines velut hostes quosdam ab eius consolatione & colloquio excludit, & ne ipsis quidem infantibus liberam facit eum ea loquendi potestatem, veritus ne illi parentibus eius prodant, quibus ea ab ipso afficiatur iniurijs, qui cùm adhuc esset sponsus, virgini sallaciissimè blandiri consueuerat. Mentior, si non hæc ita acciderint, & non minora etiam à me dicta sint, quàm soleat exercere in coniuges maritorum superbia, agente partim angelo Dei sancto, virginitatis patrono, quòd hanc prostituere voluerit, atq; è suo excludere prædio eam, quæ vnà cum ipsa nata fuit, in eiusque locum succedere permiserit inimicam corruptionem, quæ ad id vsque temporis nunquàm ibi locum habuit. Cap. 3. Mariti plerique quàm sint duri in coniuges.

Facianus autem angelum Dei ita eam compellantem: Die mihi mulier, in quo te lesit virginitas, vt illam à te eijcias, & eius inimicam corruptionem admittas? Cùm è matris vtero prodires, tecum perpetuò permansit, tecum lactata est, tecum inter infantiæ vagitus, inter blandimenta & nutrimenta, inter tædia & molestias perseuerauit. Cùm ægrotares, cum vigilares, dormires, surgeres, assideres, vestireris, ornareris, esurires, epulareris, semper tibi præstò fuit. Non deseruit operam literis dantem, non catechumenam, non baptismate abluram, non Christi sanguine consecratam. Tecum venit ad nuptias Christi & Ecclesiæ, vbi thalamus eius, gemmis virtutum instructus, mundarum mentium ornamentis quotidiè decoratur. Ex quibus nuptijs quotidiè nascuntur innumeri, patre Christo, matre Ecclesia: nec tamen amouetur thalamus, quandoquidem Christus pater nunquàm desinit sponsus esse, nunquàm mater Ecclesia sponsa. Semper enim Christus & pater & sponsus est: semper Ecclesia & mater & sponsa est, nec parere cessans, nec immaculatæ virginitatis vlla sentiens dispendia. Ex Christi enim castissimis amplexibus integritas non minuitur, sed augetur: & Ecclesia pariens, augmenta potiùs capit, quàm vlla detrimenta virginitatis: cuius ornamenta vario gemmarum splendore coruscant: ex cuius ore mellita diuinæ legis eloquia manant, & perpetua profluunt virginibus blandimenta. O felix & sancta virginitas, quæ etiam in terris degens inter homines peccatores, magnis frueris gaudijs: quibus tandem potieris inter angelos in cælis? qua te illi complectentur beneuolentia? quis illic erit decor tuus, gemmas vincens omnes quantuis preciosissimas? Semper illic aderit tibi iuuenis speciosissimus, Christus rex, regis omnipotentis filius, splendidus, auricomus, diadematus, solis radios suo fulgore obscurans, tibi perpetuò blandiens, & gaudia sempiterna concilians. Elige nunc igitur Domitilla, quem velis: vel hunc æternum, perpetuas adferentem delicias & bona sempiterna: vel hominem mortalem, cum quo eius pariter delicias sint interituræ. Cap. 4. Nuptiæ Christi & Ecclesiæ. Virginum gloria in cælis.

Hæc & id genus alia multa prosequentibus Nereo & Achilleo, Domitilla virgo prudentissima dixit: Vtinam iam olim diuina hæc scientia mihi obtigisset: certè nunquàm

sponsæ nomen susceperim, & sine labore mihi hunc titulum sumerem: & sicut baptizata idolorum cultui valefeci, ita hac ratione instructa, carnale hoc commercium respuissem. At nunc quando Deus sermone oris vestri voluit lucrari animam meam, non dubito quin etiam rationem vobis indicaturus sit, qua possit per vos effici id, quod pro eius amore optamus. Deinde Nereus & Achilleus abierunt ad S. Clementem Episcopum, eique dixerunt: Licèt gloria tua sit omnis in Domino Iesu Christo, nec humana dignitate gloriaris, at tamen non ignoramus, Clementem Consulem, patris tui germanum fratrem fuisse. Cuius soror Plautilla nos infantulos emit: & quando à Petro Apostolo verbum vitæ audiens credidit & baptizata est, nos vna cùm filia sua Domitilla sacro baptismate voluit initiari. Eodem autem anno Petrus Apostolus per martyrium migrauit ad Christum, & Plautilla quoque diem suum obijt. Porrò Domitilla filia eius, cùm Aurelianum illustrem haberet sponsum, à nostra paruitate didicit sermonem, quem nos ab orc Apostoli accepimus, quòd virgo, Christi amore in virginitate perseuerans, ipsum habeat sponsum, & cum illo delicijs & gaudijs fruatur sempiternis. His itaque & eius generis alijs à nobis acceptis, cupit virginitatis suæ votum manûs tuæ velamento sacrari. Respondit Clemens Pontifex: Tempus adest, vt video, quo & mea, & vestra, & illius vocatio ad martyrij palmam pertingat. Sed quia præceptum Domini est, ne timeamus eos, qui corpus occidunt: contemnamus hominem mortalem, & principi vitæ sempiternæ modis omnibus parere nitamur. His dictis, abijt ad Domitillam, eamque consecrauit. At quia longum est ordine commemorare, quæ mala passa sit à sponso Aureliano furijs exagitato, ad huius historiæ calcem ea reijcimus. Impetrauit autem à Domitiano principe, vt si sacrificare nollet, in * Pontiam insulam relegaretur, sperans se illo in exilio animum virginis à perseuerantiæ proposito deducturum.

Plautilla mater S. Domitillæ.

Matth. 10.

S. Domitillæ exilium.

* Pontianâ

Cùm igitur in ea insula exularet, adessentque ei Nereus & Achilleus, erant illic etiam duo malefici, Simonis Magi discipuli, Furius & Priscus, propter artes magicas eò relegati. Hi magicis præstigijs penè omnes insulæ incolas eò adduxerant, vt Simonem Magum ceu Dei filium colerent, Petrum autem Apostolum præter meritum inimico in illum animo fuisse sentirent. Opponebant autem se illis Nereus & Achilleus, dixeruntque hominibus in insula illa degentibus: Marcellum nostis, Marci præfecti Vrbis filium? Responderunt illi: Ecquis verò illum ignoret? Nereo rursus & Achilleo dicentibus, Admittitis ne huius de Simone & Petro testimonium? aiebant: Nimis ille delirat, qui tanto viro fidem adhibere non vult. Nereus & Achilleus dixerunt: Date ergo hoc saluti vestræ, vt donec illi nos scribamus, & ille nobis respondeat, ab horum vos doctrina subducatis. Vbi autem nos scripserimus, eligatis vnum ex vobis, qui epistolam nostram ad cum perferat, quam nos quidem vobis præsentibus cupimus recitari, sicut & illius responsum. Nerei autem & Achillei epistola hæc est:

Cap. 6. Furius & Priscus malefici.

Cap. 7. Epistola Nerei & Achillei ad Marcellum.

Nereus & Achilleus serui Christi Iesu, fratri & condiscipulo Marcello æternam salutem. In Pontiæ insulæ ergastulum relegati propter nomen Domini nostri Iesu Christi, gaudemus quidem, sed gaudium nostrum perturbant Furius & Priscus, discipuli Simonis, qui propter artes magicas huc in exilium deportati sunt. Aiunt illi à culpa alienum fuisse Simonem, porrò Apostolum Petrum sine causa cum execratum esse. Cumque diceremus nos insulæ habitatoribus, ne commodarent eis fidem, memorauimus illustrem & idoneam personam ruam, quæ possit scriptis ipsos efficere certiores, cuiusmodi fuerit Simonis Magi vita, & quemadmodùm, cùm eius fueris discipulus, res eius omnes benè cognitas & exploratas habeas: quas oramus vt perscribere ne graueris, vt homines innoxij ab horum fraudibus & impostoris liberentur. Gratia Domini nostri Iesu Christi tecum.

Cap. 8. Marcelli responsum.

Marcellus seruus Christi, sanctis confessoribus Nereo & Achilleo: Lectis literis vestris, gaudio sum repletus, quòd intelligerem vos in fide constantes esse, & pro veritate certare viriliter. Et quia scribitis obiectam vobis Simonis innocentiam, retexam partim vitam illius, vt ex paucis cætera colligantur. Ego quidem, cùm in eius me disciplinam tradidissem, posteaquàm animaducrti hominem esse malignum, & infantium trucidatorem, itemque maleficum & perfractorem, discessi ab illo, & me ad dominum meum S. Petrum Apostolum adiunxi: quem cùm Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret, derepentè eo loco, vbi Petrum Simon insimulabat, vidua transijt cum multa populi frequentia, filium vnicum

Simonis Magi historia breuis.

cum efferens triſtiſſima. Id vt vidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credentem: Deponatis è feretro defunctum hominem, & qui eum excitârit, eius veram eſſe fidem ſentiatis. Cùm populus ita feciſſet, Simon dixit: Si ego hunc vitæ reddidero, num vos Petrum interficietis? Reſpondit omnis turba: Viuum eum concremabimus. Mox Simon dæmonum opera id effecit, vt nonnihil moueretur cadauer. Eo viſo, ſublatis vocibus populus Simonem prædicat, Petro exitium minatur. At Petrus vix impetrato ſilentio, ait: Si viuit, loquatur, ambulet, cibum capiat, reuertatur ad ædes ſuas. Si id non fecerit, non dubitetis fallacem eſſe Simonem. Tum vna voce clamauit populus: Niſi id effecerit Simon, pœnam, qua voluit affici Petrum, ipſe luat. Simon verò iram ſimulans, fugere voluit: ſed populus cum multa exprobratione eum detinuit. Porrò Apoſtolus Petrus ad cælum manus tollens, ait: Domine Ieſu Chriſte, qui nobis dixiſti: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos curate, mortuos ſuſcitate: excita puerum hunc, vt omnis hæc turba cognoſcat te eſſe Deum, nec alium præter te: qui cum Patre & Spiritu ſancto viuis & regnas in ſecula ſeculorum. Mox puer exurgens, & ad Petri Apoſtoli pedes ſe abijciens, ait: Vidi Dominum Ieſum Chriſtum iubentem angelis, vt propter preces tuas me orphanum reſtituerent viduæ matri meæ. Tunc populus exclamans, Vnus, inquit, eſt Deus, quem Petrus prædicat. Simon autem per præſtigias caput canis ſibi fingens, fugam capeſſebat, ſed eum retẽtum cùm populus vellet flammis comburere, Petrus ita dixit: Præceptor noſter docuit nos pro malis bona reddere: efecitque, vt Simon dimitteretur. Is verò vt ad me venit, putans me quid actum eſſet, neſcire, canem ingentem ligauit ad aditum domûs meæ, dicens: Videamus, num ſit pro more ad te ingreſſurus Petrus. Poſt horam vnam veniens Petrus, ſigno crucis edito ſoluit canem, iuſſitque eum dicere Simoni, vt ceſſaret dæmonum opera fallere populum, pro quo Chriſtus ſanguinem ſuum fudiſſet. His ego viſis, accurri ad Petrum, eumque reuerenter excepi in domum meam: porrò Simonem eum cane expuli. Et canis quidem omnibus ſe blandũ exhibens, ſolùm Simonem perſequebatur: cumque eum proſtrauiſſet, Petrus in Chriſti nomine præcepit ei, ne vllum corpori eius morſum inferret. Et corpus quidem non attigit, ſed veſtes adeò laceruit, vt nulla pars corporis tecta maneret. Populus verò, & inprimis pueri vnà cum cane eum infectantes, extra vrbis mœnia ceu lupum expulerunt: quam ille ignominiam non ferens, toto anno delituit. Poſteà Neroni commendatus eſt, qui eum in ſuam amicitiam admiſit, homo improbus ſeipſo nequiorem. Apparuit autem in viſione Dominus Petro Apoſtolo, dicens: Simon & Nero, pleni malo dæmone, aduerſùm te cogitant: ſed ne timeas: ego tecum ſum, adiungamque tibi Paulum Apoſtolum, cras vrbem ingreſſurum, pariterque poſt menſes ſeptem cum Simone confligetis, eoque ſuperato & in tartarum detruſo, ſimul ad me victores peruenietis. Altera die venit Paulus Romam: quo autem pacto cum Simone congreſſi ſint, cùm voſipſi coràm ſitis intuiti, ſuperfluò mihi viſus ſum apud vos velle referre: maximè cùm S. Linus ad Orientis Eccleſias omnem paſſionis eorum ſeriem Græcè perſcripſerit. De Petronilla verò, filia Petri Apoſtoli, domini mei, quando ſolicitè perquiritis, quis eius vitæ finis fuerit, paucis annotabo.

Matth. 10.

Puer reuiuiſcit.

Matth. 5.

Simon Magus laceratur à cane.

Petronillam itaque bene noſtis voluntate Petri Apoſtoli clinicam factam. Memini enim interfuiſſe vos, cùm permulti eius diſcipuli apud illum ederemus, & Titus diceret ad eum: Quando omnes à te curantur, cur Petronillam pateris ex paralyſi decumbere? Cui tum Petrus reſpondit: Sic enim ei expedit. Ne quis tamen putet me his verbis indicare voluiſſe, fieri non poſſe vt ſanetur, volo vt ſurgat & miniſtret nobis. Et mox illa ſurrexit incolumis: expleto autem miniſterio, iuſſit eam Apoſtolus redire ad lectum ſuum. Poſtquàm autem in Dei timore cœpit eſſe perfecta, non modò ipſa curata eſt, ſed etiam permultis alijs ſuis precibus obtinuit ſanitatem. Cùm autem eſſet præſtanti forma corporis, Flaccus Comes venit ad eam cum militibus ſuis, ſibi eam coniugem aſſciturus. Dixit verò illi Petronilla: Itáne ad puellam inermem cum armato milite venis? Si me vis habere coniugem, da operam, vt matronæ & virgines honeſtæ poſt triduum ad me veniant, vt ego cum illis pariter accedam ad ædes tuas. Trium itaque dierum ſpatio impetrato, ſancta virgo ieiunijs & orationibus vacauit, habens apud ſe ſanctam virginem Feliculam in Dei timore perfectam. Tertio inde die venit ad eam S. Nicomedes preſbyter, Chriſtíque myſteria celebrauit: cumque virgo ſacratiſſima Chriſti Sacramentum accepiſſet, reclinans ſe in lectulum, emiſit ſpiritum. Matronæ autem & virgines, quas Flaccus ad eam miſerat, exequias funeris eius celebrârunt.

Cap. 9. S. Petronillæ hiſtoria.

Flaccus Comes eam vult habere coniugem.

Miſſæ vſus antiquiſſimus.

Porrò

Cap. 10. S. Feliculæ martyrium.

Porrò Flaccus animum aliò transferens, dixit ad Feliculam: Vnum è duobus elige, vt aut sis mea coniunx, aut dijs sacrifices. S. Felicula respondit: Nec vxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis, quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam cuidam Vicario, incluſaque est in obscuro quodam cubiculo, & mansit illic dies septem absque cibo. Dicebant autem ei vxores custodum: Cur vis mala morte perire? Accipe virum hunc nobilem, diuitem, formosum, florente ætate, Imperatoris amicum & Comitem. At Felicula nihil ijs respondit, nisi hoc solùm: Virgo Christi sum, & præter eum nullum alium accipio. Post dies septem ducta est ad Vestæ virgines, vbi rursus totius hebdomadæ inedia se affecit. Nulla enim ratione eò potuit adduci, vt ex illarum manibus cibum caperet. Deinde sublata in eculeum, dicebat alta voce: Iam cœpi videre Christum amatorem meum, in quem totus amor meus defixus est. Cumque dicerent ei tum alij omnes, tum etiam tortores eius: Nega te Chtistianam, & dimitteris: illa clamabat: Ego amatorem meum non nego, qui mea causa fel edit, acetum gustauit, spinis coronatus & cruci affixus est. Post hæc ab eculeo deposita, & in cloacam proiecta est. Sanctus autem Nicomedes presbyter in spelunca degens, clàm abstulit corpus eius, noctu in biroto vehens illud ad casulam suam septimo milliario ab vrbe Roma via Ardeatina, ibique eam sepeliuit: quo in loco fructificant orationes eius vsq; in hodiernum diem. Peruenit autem ad Flaccum, quid egisset Nicomedes presbyter, iussitque eum comprehensum duci ad sacrificandum. Sed dicente illo, Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in cælis: non istis saxeis dijs, qui in templis quasi in carceribus custodiuntur: plumbatis diutissimè cæsus, migrauit ad Dominum. Corpus autem eius in Tyberim demersum est, quod quidam eius clericus, re & nomine Iustus, collegit, birotoque impositum, transtulit ad hortulum suum iuxta muros via Numentana, atque illic humo condidit: vbi Dominum orantes, ea, quæ petunt, assequuntur eius martyrij interuentu.

S. Nicomedes perimitur.

Cap. 11. Epistola Eutychetis &c. de nece Nerei & Achillei.

Eutyches, Victorinus & Maro, serui Domini nostri Iesu Christi, Marcello: Quando venerunt literæ tuæ, ad sanctos Nereum & Achilleum scriptæ, illi iam ante dies triginta peruenerant ad coronam. Cùm enim Flauia Domitilla, virgo illustrissima, immò Christianissima, ab ipsis eius eunuchis docta virginitatem suam Christo conseruare, Aurelianum sponsum suum contemneret, is propter Christi professionem in hanc insulam fecit eam relegari, atque etiam huc veniens, Nerei & Achillei animos cœpit muneribus pertentare. At illi dona eius execrantes, Domitillæque fidem magis magisque in Domino confirmantes, grauissimis verberibus sunt attrectati, & Taracinam missi, Memmio Rufo consulari traditi sunt: qui cùm eos eculeo & flammis ad immolandum idolis compelleret, respondérunt se à beato Petro baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare: sicque capite cæsi sunt. Eorum autem corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ virginis Domitillæ, & in crypta arenaria sepeliuit via Ardeatina, milliario vno & dimidio ab Vrbis muro, iuxta monumentum, quo condita fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia, quem admodùm Auspicius ipse nobis retulit. Erit igitur charitatis tuæ, solicitè curam nostri gerere, & eiusmodi aliquem ad nos mittere, qui & tua & nostra sospitate nos exhilaret. Dies natalis martyrum horum est 4. Idus Maias.

Cruciatus, constantia & cædes SS. Nerei & Achillei.

Cap. 12.

His literis acceptis, Marcellus misit germanum suum ad insulam, qui cum his Christi confessoribus egit illic annum vnum: ac deinde reuersus ad Marcellum, hæc ei narrauit: Cùm Aurelianus, cæsis Nereo & Achilleo, Domitillam ad sibi consentiendum inducere moliretur, dictum est illi à quodam, maiorem ei intercedere amicitiam cum Eutyche, Victorino, & Marone, quàm cum Nereo & Achilleo intercessisset. Itaque à Nerua principe impetrauit eos sibi donari, si sacrificare nollent. Sed illis viriliter agentibus, & minas Aureliani contemnentibus, ex insula amotos, tanquam seruos suos per sua prædia diuisit, Eutychem decimo & sexto milliario ab Vrbe via Numentana, Victorinum milliario sexagesimo via Salaria, Maronem centesimotricesimo eadem Salaria via: iussitque eos tota die terram fodere, & cantabrum edere ad vesperam. (Sic enim habet historia: quid autem cantabrum vocet, ignoro, nisi fortè Cantabricam herbam velit accipi, cuius meminit Plinius lib. 25. cap. 8.) Sed Deus omnipotens fecit illos gratiosos in locis peregrinis. Eutyches enim filiam conductoris loci illius à dæmone liberauit: Victorinus loci vicedominum, triennio ex paralysi decumbentem, precibus sanauit: Maro hydrope vexatum curauit. Loquebantur interea populis, multosque ad Christi religionem traduxêre, ornatique presbyterio, credentium numerum

numerum egregiè auxerunt. Id non ferens Satan, Aureliani animum ira inflammauit, isque multos eò misit, qui multiplici pœnarum genere illos interficerent: & Eutychem quidem media via cædi iussit, donec exhalaret spiritum: cuius corpus Christiani cum multo honore spelièrunt, & super illud basilicã in Christi nomine extruxerũt. Victorinum autem apud Cotilias, vbi putentes & sulphureæ emanant aquæ, in ipsas aquas capite deorsum verso trium horarum spatio deprimi mandauit, iteruméq; sustolli. Quod cùm triduo vir sanctus pro Christi nomine perrulisset, migrauit ad Dominum. Etsi autem Aurelianus vetuerit, ne quis illud terra conderet, at tamen postridiè venerũt Amiternenses, raptumque in suum territorium transtulère, mandãruntque sepulturæ. Denique Maronem voluit ab amico suo Turgio ingenti saxo opprimi. Itaque in eius humeros imposita est petra immanissima, quam homines septuaginta ægrè possent rochlea adducere. Eam autem vir sanctus ranquam leues paleas ad duo milliaria portauit illæsus, eoque loci eam reposuit, vbi solitus erat Domino preces offerre: cuius sanè facti admiratione eius prouinciæ populus adductus est ad fidem Christi, & sacro baptismare expiatus. Porrò Consularis, acceptis ab Aureliano muneribus, S. Maronem occidit. Populus verò in ea petra, quam humeris suis gestârat, excidit sepulcrum, ibique eum condidit, & in eius nomine Christo ecclesiam fabricauit, in qua præstantur beneficia Domini vsque in præsens in sui nominis gloriam.

Cædes Eutychetis.

Item Victorini.

Item Maronis.

Postquam igitur sanctos omnes, qui S. Domitillæ erant solatio, è medio sustulit Aurelianus, dixit ad Sulpitium & Seruilianum illustres iuuenes: Scio collactaneas Domitillæ Euphrosynam & Theodoram vos habere sponsas, virgines sapientissimas. Vbi ergo Domitillam ego ex insula in Campaniam reuocauero, illæ inuisendi gratia ad eam accedant, vt sua persuasione inducant eam ad obsequendum mihi. Itaque Domitilla ex Ponria insula Taracinas perducta, Euphrosyna & Theodora venerunt ad eam, patierque magno sunt gaudio affectæ. Cùm autem ventum esset ad epulas, illis prandentibus, Domirilla iciunijs & precibus dabat operam. Dixerunt autem ei Euphrosyna & Theodora: Dum prandemus nos & viris nubimus, non pollãmus colere Deum tuum? Respondit Domitilla: Vos quidem sponsos habetis, viros nobiles. Quòd si verò alij ignobiles & humili loco nati, ab illis auocare vos vellent, sibique matrimonio iungere, num vos illis pareretis? Euphrosyna & Theodora dixerũt: Auertat hoc Deus à mentibus nostris. Tum Domitilla, Auertat, inquit, & à mente mea. Magnum enim ego sponsum habeo filium Dei, qui de cælo descendens, promisit se illarum fore sponsum, quæ virginitatem ament, suique amore in virginitate permanentibus daturum se vitam æternam, & è corpore abeuntes ductarum in cælos, in thalamum suum sempiternum, vbi cum angelis exultent, & inter flores aromatum in medio paradisi vitam viuant iucundissimam, & sine fine splendidissimè epulentur. Cùm autem ille hæc promitteret, & dictis eius fides non haberetur, cæcis visum reformauit, leprosos curauit, morbos omnes depulit, mortuos excitauit. Atque hunc in modum verum se Dei filium declarauit, & multi in eum crediderunt. Cap. 13.

S. Domitillæ Taracinas perducta.

Cæcus videt.

Air autem ad illam Theodora: Fratrem habeo iuuenem, Herodem, iam annum vnum oculorum lumine orbatum. Si ergo vera loqueris, sana illum in Dei tui nomine. Ait verò etiam Euphrosyna: Tu quidem Romæ habes fratrem cæcum: ego autem hic habeo filiolam nutricis meæ, quæ ex morbo loquendi beneficium perdidit. Audirus quidem integer est, sed lingua voces & verba formare non potest. Et hæc dicens, curãuit puellam eò acciri. Domitilla igitur prosternens se in orationem, fleuit diutissimè. Deinde surgens, & manus expandens in cælum, dixit: Domine Iesu Christe, qui dixisti, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: ostende me verum tibi dixisse testimonium. His dictis, signum Crucis in os mutæ expressit, & ait: In nomine Domini mei Iesu Christi loquere. Mox puella in has erupit voces: Verus est Deus tuus Domitilla, & vera sunt omnia, quæ tuo ore deprompsisti. Tum ambæ se abiecerunt ad pedes Domitillæ, & credentes, mysterijs Christi initiatæ sunt. Frater etiam Theodoræ cæcus eò adductus, Domitillæ precibus & mentis & corporis lumen obtinuit. Porrò omnes vtriusque sexûs homines, tum serui, tum ingenui, qui ex vrbe eò aduenerant, visis his signis, in Christum crediderunt, & baptizati sunt: domusque illa, in qua manebant, instar ecclesiæ cuiusdam erat. Cap. 14.

Mutæ puella loquitur.

Cæcus videt.

His ita gestis, Aurelianus cum duobus sponsis, quos diximus, venit, adducens secum tres, qui organis canerent, tanquam vno die triplices nuptias celebraturus. Sulpitius autem & Seruilianus vt viderunt mutam loqui, & Herodem Theodoræ fratrem Cap. 15.

Sulpitius & Seruilianus credunt in Christum.

trem visum recuperâsse, cognitis etiam omnibus, quæ dicta factaque fuerant, credide-runt: cumque Aurelianus multa instantia hortaretur eos, vt vno die nuptias celebra-rent, illi vt homines sapientissimi, dixerunt ei: Da honorem Deo, cuius virtute & mu-ta loquitur, & cæcus videt. At ille neglectis ijs, quæ ab eis dicebantur, per vim iussit

Aureliani interitus.

includi Domitillam intra cubiculum, vt posset securus facere, quod ei libitum esset: posthisque organis, à cœna cœpit lætus saltare inter eos, vt est moris in nuptijs. Porrò cæteris saltando defatigatis, ille sine intermissione duos dies & noctes totidem saltauit, donec corruens expiraret. Ea re perterriti omnes, in Dominum credide-runt. Frater autem Aureliani Luxurius petijt ab Imperatore Traiano, vt liceret ipsi omnes hos ad sacrificandum compellere, nolentesque quibus vellet pœnis affectos interimere. Itaque Sulpitium & Seruilianum Præfecto vrbis Aniano tradidit, qui non

Sulpitij & Seruiliani cædes.

ignorans eos nuper Christiana religione initiatos, cùm nullo pacto vellent deinceps idolis immolare, eos decollari præcepit: quorum corpora Christiani posuerunt in præ-dio eorum via Latina milliario secundo: quo in loco exuberat virtus martyrij eorum vsque in præsentem diem. Post hæc Luxurius abijt Taracinas ad virgines Christi, & vt vidit prorsus eas ad sacrificandum induci non posse, ablatis omnibus, quæ habebant, in

Item Domitillæ &c.

eo cubiculo, in quo pariter morabantur, eas inclusit, igneque suppositio combussit. Al-tero die sanctus Cæsarius diaconus eò veniens, sanctarum virginum corpora nihil læsa reperit. In facies enim suas prostratæ, orantes Dominum decesserunt. Ea igitur nouo sarcophago condens, in humo altiùs effossa sepeliuit.

MARTYRIVM S. PANCRATII, EX PERVETVSTO MS. CODICE DESCRIPTVM: CVI SVFFRAgantur antiquissima Martyrologia. Stylum nonnunquàm modicè elimauimus.

Maij 12. Cap. 1.

Cledonius pater Pancratij.

EMPORIBVS illis immanis fuit persecutio Christia-norum, quos dijs thura ponere volebant Diocletianus & Maximianus sceleratissimi Imperatores. Fuit tum apud prouinciam Phrygiam Cledonius quidam, vir nobilissi-mus. Is habuit filium nomine Pancratium ex amissa con-iuge. Vocauit autem ad se fratrem suum Dionysium, commendauitque ei filium Pancratium, dicens: Coniu-ro te, frater charissime, per omnipotentem Deum & per magnam virtutem eius, vt omne patrimonium meum, quod siue hîc, siue in vrbe Roma videor habere, nepoti tuo Pancratio fideliter & accuratè conserues. Ita mortuo Cledonio, Dionysius erga Pancratium pijssimum semper animum declarauit, adeoque eum dilexit, vt in nullo eum offendere videretur. Post triennij autem tempus Romam cum Pancratio profectus, in monte Cælio cum omni familia & cum dijs suis mansit. Propter nimiam verò persecutionem, Pontifex Roma-nus in vico Dionysij & Pancratij latitabat: cuius egregias virtutes cùm Dionysius co-gnouisset, & vt omnem populum à cultu idolorum reuocaret, & ad viam rectam æter-namque vitam perduceret, cum Pancratio nepote ad eius notitiam studuit peruenire. Itaque quadam die venerunt ad ostium Pontificis, & scilcitante Eusebio ostiario, to-tius sanctitatis viro, quidnam vellent, illi eius genibus aduoluti rogârunt, vt ad Ponti-ficis conspectum adduci mererentur. Eusebius nunciauit hoc Pontifici, ita dicens: Do-mine pater, quidam clarissimi viri pro foribus stant, orantes vt tuæ beatitudini præsen-tari mereantur. Ijs auditis, sanctus Pontifex, magno affectus gaudio, in orationem se prosternens, dixit: Domine Iesu Christe, rex regum & Domine dominantium, qui mi-hi vltimo seruorum tuorum aduentum eorum reuelare dignatus es, confirma in eis opus tuæ misericordiæ. Deinde iussit eos quamprimùm ad se introduci. Illi verò misse-runt se ad pedes sancti Pontificis, rogantes, vt Christum ipsis indicaret, quem hactenùs ignorâssent.

Cap. 2. Dionysius & Pancra-tius post ca-techisin ba-ptizantur.

At sanctus Pontifex eos complexans, declarauit eis cælestem diuinitatem: porrò post dies viginti baptizauit eos. Facti igitur Christiani, adeò cœpère feruentes esse in timore Dei, vt etiam vltrò persecutoribus sese offerrent. Non post multos dies migra-uit ad Dominum Dionysius cum præmijs cælestibus, charus & dignus Deo. Cùm au-

tem

tem nimius esset paganorum in Christianos furor & insania, debacchantes vociferabantur: Inuictissimi & pijssimi Imperatores, tollite ex hac vrbe magos & crudeles Christianos, per quos vniuerso mundo, & omni regno vestro imponitur. Tunc ira incensus Diocletianus Imperator, legem tulit, vt si quis huius sectæ cultor inueniretur, etiam inauditus subderetur pœnis. Inter alios ergo comprehensus mox est Pancratius: cumque didicissent persecutores, qui eum tenebant, magnis esse natalibus ortum, nunciárunt Diocletiano Augusto, qui iussit eum cum omni celeritate duci ad palatium suum: vtque vidit faciem Pancratij, obstupuit ad tantam pulchritudinem, & quòd in rantilla ætate modis omnibus paratus esset mori pro Christo: aitque ad eum: Infantule, ego consulo tibi, vt omissa vanitate, qua teneris, mihi consentias, ne mala morte pereas. Video enim ætatem tuam non excedere quindecim annos. Et quia nobili genere natus es ex patre Cledonio, mihi amicissimo & charissimo, volo hoc à te extorquere, vt ab hac Christianorum insania discedas, reddasque te natalibus tuis: & ego te honoribus & diuitijs auctum, loco filij habebo, meoque semper lateri adhærebis. Quòd si verò pietatis meæ monita contempseris, iubebo te interfici, & corpus tuum flammis exuri, ne fortè veniant Christiani, & illud cum honore sepeliant, teque pro martyre colant.

Cap 3. S. Pancratius puer annorum 14.

Beatus Pancratius respondit: Noli frustrà errare, domine Impetator, vt dum me vides puerum annorum quatuordecim, credas mihi minus aut sensûs aut scientiæ supperare. Dominus enim noster Iesus Christus eam nobis mentem & intelligẽtiam contulit, vt nullos prorsus aut principum aut iudicum terrores timeamus. Porrò dij tui, quos me hortaris colere, plani & impostores fuêre, qui nec suis peperc êre parentibus, & fratrum suorum se stupris contaminárunt: ita. vt ego satis mirari non possim, quomodò non fœdum & turpe sit apud te illos colere, quorum si similes esse scires famulos tuos, iure in eos animaduerteres. Diocletianus his auditis, iussit eum duci in viam Aureliam, atque illic capite plecti. Turpe enim ipsi videbatur, vt à puero victus, ignominia notaretur. Itaque ministri Pancratium ab eius conspectu auferentes, duxerunt eum ad locum designatum, moxque illi caput amputárunt. Octauilla autem corpus eius sublatum noctu occultè, cum aromatibus & dignissimis linteaminibus condidit in sepulcro nouo 4. Idus Maias. Eodem tempore passa est sacratissima virgo Soteris, nobili genere orta, Diocletiani ix. & Maximiani viij. (Incertum, vtrùm Imperij anno, vel Consulatu) regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritusancto viuit & regnat in secula seculorũ, Amen. Gregorius Turonens. De gloria martyrum lib. 1. cap. 39. ita scribit de hoc martyre: Ad sepulcrum Pancratij martyris si cuiusquam mens insana iuramẽtum inane proferre voluerit, priùs quàm sepulcrum eius adeat, hoc est, antè quàm vsque ad cancellos, qui sub arcu habentur, vbi clericorum psallentium stare mos est, accedat, statim aut arripitur à dæmone, aut cadens in pauimento, amittit spiritum.

Capite trũcatur.

Martyrium Soteris virginis.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII CONSTANTIAE EPISCOPI, EXCERPTA EX *voce Iohannis, vnius ex eius discipulis. Habetur autem in Simeone Metaphraste.*

Cap. 1. 12. Maij, secundùm Latina Martyrologia. Epiphanij patria & parentes.

EPIPHANIVS erat quidem genere Phœnix, ex ea regione, quæ est circa Eleutheropolim: distat verò à ciuitate ad tria milliaria. Fuit autem pater eius agricola: matris verò eius studium erat, se in lino exercere. Iijs autem fuêre duo filij, Epiphanius, & vna filia Calitropes. Accidit autem vt eorum pater è vita excederet: Mansit verò Epiphanius decem annos natus matri suę, quãdo mortuus est pater eius. Cruciabatur autem animo eius mater, dum solicita esset, quomodò Epiphanium aleret, & eius sororem, quandoquidem erant modicæ eorum facultates. Cùm vnum verò iumentum haberent ad vsum suum, dixit mater Epiphanio: Fili, quoniam familia nostra in ijs, quæ ad corporis vsum pertinent, nobis præbet angustias, & cibo indigemus, accipe iumentum, quod est intra domum nostram, & vade ad nundinas, & vende: & ita id, quod etit ad nos alendos vsui, suppeditabimus. Epi-

phanius autem dixit matri suæ: Scis iumentum nostrum adhuc esse indomitum, fietque, vt si eam ad id vendendum, qui circa ipsum congregati erunt, videntes eius insolentiam, me pœna afficiant, dicentes: Cùm malum habeas, malè patieris ex lege. Dixit ei mater: Abi, fili. Deus patrum nostrorum Abrahæ, Isaac & Iacob, iumento dabit intelligentiam: vt per eius precium nos nostro vsui seruiamus. Epiphanius autem, Deo inuocato, qui dedit Mosi gratiam, vt maxima signa faceret coram Pharaone, profectus est, volens obedire matri suæ.

Cap.2. Cùm ad nundinas autem esset ingressus, accidit vt iumētum indomitum fieret placidum, & valdè manſuetum. Affuit autem quidam Iudæus negociator, nomine Iacob, qui dixit Epiphanio: Vis, ô fili, vendere hoc iumentum? Dixit Epiphanius: Maximè, pater: ea enim de causa id adduxi. Respondens autem, dixit Epiphanio: Cuiusnam es religionis? Dixit Epiphanius: Iudæus. Dixit ei Iacob: Cùm simus eiusdem gentis, non debet inter nos peccatum intercedere: sed cùm sit Deus noster iustus, constituamus iustum iumenti precium, vt neque tu iniuria afficiaris, nec ego damnum patiar: ne maledicta posteà nobis inferamus, & Deus nobis irascatur: sed potiùs benedictiones. Quoniam dixit: Qui benedicit, benedicetur: & qui maledicit, est maledictus. His autem auditis, Epiphanius valdè timuit condemnationem Iacobi, & dixit ei: Nolo tibi ampliùs vendere hoc iumentum. Iacob verò dixit Epiphanio: Quanam de causa, ô fili? Epiphanius dixit ei: Hoc iumentum, ô Pater, est insolens & indomitum: acerbissimæ verò famis angustiæ subiêre domum meam. Est autem mihi mater & soror: Pater enim meus excessit è vita humana. Mater mea iussit, vt venderem hoc iumentum, propterea quòd cibo indigeremus. Nunc autem audiui ex te, Pater, quòd malum sit damnum afferre: & Deum timui, ne fortè tu mihi maledicas, & ille me puniat propter tuam in me maledictionem.

Epiphanius Iudæus.

Num.24.

Cap.3. Cùm hæc autem audiisset Iacob, miratus est respōsum pueri: accepitque tres nummos, & dedit Epiphanio, simul etiam eum docens verbis huiusmodi: Fili, hanc accipe benedictionem, & vade ad matrem tuam, & inferes panes in domum tuam: Tecum quoque accipe hoc iumentum: & si suum quidem mutet vitium, & mores insolentes ac proteruos, maneat domi tuæ: Sin autem in hac perseueret insolentia, eijce è tuis ędibus, ne alicui ex tuis mortem afferat. Cùm hæc audijsset Epiphanius, & à Iacobo tres nummos accepisset, accepto iumento, profectus est in vicum ad matrem suam. Priusquàm autem ipse ingrederetur in vicum circiter mille passus, occurrit ei homo Christianus, nomine Cleobius, qui ei dixit: Vis vendere iumentum, ô fili? Respondens dixit Epiphanius: Nolo, Pater. Dixit autem Cleobius: Si vis eum vendere, cape eius precium, & ipsum mihi relinque. Cùm hæc autem Epiphanio diceret Cleobius, animal insolenter irruens & impetum faciens, Epiphanium excussit, humitque allisit, & abijt extra semitam. Epiphanius autem ex iumenti insolentia grauem accepit dolorem, humique iacebat, flens amarè, & non valens surgere. Cleobius verò accedens ad Epiphanium, & femur eius tenens in eo loco, in quo affectus fuerat ab insolenti bestia, cùm eum ter signâsset, statim erexit nihil mali in se habentem. Cleobius autem dixit iumento: Tibi dico, iumentum plenum omni insolentia, quoniam voluisti tuum dominum occidere, in nomine Iesu Christi crucifixi, non ampliùs excedas ex hoc loco. Quod postquàm dixisset Cleobius, iumentum statim cecidit in terram mortuum. Cleobium autem interrogauit Epiphanius, dicens: Quis est, ô pater, Iesus crucifixus, quòd talia fiunt per eius nomen? Respondit Cleobius, & dixit Epiphanio: Hic Iesus est filius Dei, quem crucifixerunt Iudæi. Epiphanius verò timuit significare Cleobio se esse Iudæum. Cleobius autem perrexit suum iter ingredi, & Epiphanius in vicum venit ad matrem suam. Quem videns mater, excepit cum gaudio. Matri verò suæ exposuit Epiphanius omnia, quę sibi euenerant propter insolentem & pessimam bestiam. Aliquanto autem pòst tempore dixit mater Epiphanio: Ecce, fili, terra inculta nihil producit, neque nobis ex ea est aliquid solatij. Erat autem eis quoddam prædiolum, quod pater eius diligenter colens, ex eo habebat aliquid solatij. Dixit ergo ei mater: Vendamus prædiolum nostrum homini agricolæ: & tu vade ad aliquem hominem Deum timentem, & disce artem, qua possis & re alere, mihique & tuæ sorori panem suppeditare.

Signi Crucis efficacia

Miraculum.

Cap.4. Erat autem quidam Iudæus legisperitus in ciuitate Eleutheropoli, vir admirandus & religiosus congruēter legi Moysis. Is habebat possessionem in vico, in quo natus erat Epiphanius, qui iam cognoscebat eius patrem & matrem, similiter autem Epiphanium, & eius sororem. Is cùm venisset ad visendas suas possessiones, dixit matri Epiphanij:

nij: Mulier, vis dare mihi filium tuum in filium? tuque & tua filia parabitis è domo nostra, quæ erunt vobis vsui. Mater autem Epiphanij, cùm hæc audijsset à legisperito, valdè lętata est, & cùm accepisset Epiphanium, eum legisperito statim dedit in filium. Erat legisperito illi nomen, Tryphon, qui habuit filiam vnigenitam, volebatque eam iungere Epiphanio. Typhō ad optat Epiphanium.

Cùm itaque Tryphon Epiphanium accepisset in filium, quæcunque sunt legis, eum diligenter docuit, & elementa Hebraica accuratè. Mortua est autem filia Tryphonis, solusque Epiphanius erat in domo eius, proficiens ætate & sapientia Hebraica. Accidit verò, vt Tryphon quoque decederet: omnesque facultates suas reliquit Epiphanio. Mortua est autem mater quoque Epiphanij. Qui accepit sororem suam in domo, quæ à Tryphone sibi relicta fuerat. Erantque ambo domi in magna vitæ tranquillitate, conuenienter doctrinæ, quam acceperant à Tryphone. Egresso autem Epiphanio in vicum, in quo natus fuerat, in quo etiam habebat possessiones relictas à Tryphone, occurrit ei vir quidam Christianus, nomine Lucianus, admirandus & eruditus, qui vitam exercebat monasticam, & elegantis librarij artem apprimè tenebat, eique strenuè nauans operam, ex ea panem quærebat quotidianum: & quod supererat, impartiebat egentibus. Atque Epiphanius quidem iumentum conscenderat: beatus autem Lucianus in via ambulabat, & ambo sibi inuicèm occurrerunt. Accidit verò, vt pauper quidam pedes Luciani prænderet, & ei diceret: Homo Dei, miserere mei: iam enim tres dies permaneo ieiunus, vt qui nihil habeam. Beatus autem Lucianus, cùm nihil aliud posset dare pauperi, se amictu exuens, eum illi donat, dicens: Ingredere ciuitatem, & vende, & eme tibi panes. Cap. 5. Lucianus monachus insignis.

Aduertit autem Epiphanius, quòd cùm se exuisset Lucianus, & dedisset pauperi, vestis candida de cælo descendens eum texerat. Magno itaque timore fuit affectus Epiphanius, pronusque in faciem cadens è iumento, dixit Luciano: Rogo te, ô homo, dic mihi: quisnam es? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Dic mihi tu, cuiusnam sis religionis, & ego meam tibi referam. Respondit Epiphanius, & dixit: Sum Iudæus. Nouit itaque Lucianus gratiam Dei cecidisse super Epiphanium. Nam præscientiam quoque habebat Lucianus. Respondit ergo Lucianus, & dixit Epiphanio: Et quomodò tu cùm sis Iudæus, rogas Christianum, quisnam sit? Abhorrent enim Christiani Iudæos, & Iudæi Christianos. Ecce audiuisti me esse Christianum: Non licet tibi audire ex me aliquid aliud. Epiphanius autem dixit Luciano: Et quid obstat, quò minùs ego quoque sim Christianus? Respondit Lucianus, & dixit: Id vnum obstat, quòd nolis: licet enim, si velis. Luciani autem verbis compunctus Epiphanius, non perrexit ampliùs ad videndam suam possessionem: sed accepit Lucianum, & introduxit in domum suam, quæ ei relicta fuerat, & ostendit ei omnia, quæ domi erant, dicens: Hæ sunt meæ facultates, ô Pater. Volo autem fieri Christianus, & vitam exigere monasticam. Est verò mihi quoque hæc soror. Quid de his iubes? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Non potes, ô fili, si has habeas terrenas diuitias, vitam exigere monasticam: sed priùs sororem quidem tuam da nuptum, & da ei, quæ sunt necessaria. Deinde sic pulchrè poteris esse monachus. Dixit Epiphanius Luciano: Primùm, Pater, fac me Christianum: Deinde sic faciam, quæcunque tu me iusseris. Dixit autem ei Lucianus: Non licet mihi absque Episcopo facere Christianum: sed esto in ijs, quę ad Deum pertinent, & ego annunciabo Episcopo, qui te faciet Christianum. Cap. 6. En vt compẽsat Deus Luciani humanitatem. Monachus esse non potest, qui nõ contemnit opes.

Cumque hęc dixisset Lucianus, egressus est è domo Epiphanij, & iuit ad episcopum. Epiphanius autem non cunctatus, statim dixit suæ sorori: Volo fieri Christianus, & vitam agere monasticam. Cui dixit soror eius: Volo quod tu vis, & faciam, vt tu facis. Lucianus autem renũciauit episcopo de Epiphanio. Episcopus verò dixit Luciano: Vade, & eum catechiza, hoc est, institue. Cumque nos ingrediemur in ecclesiam, fac, vt ipse procidat benigno & misericordi Deo. Iuit Lucianus in domum Epiphanij. Eum autem videntes Epiphanius & eius soror, cecidérũt proni in faciem, & Luciani pedes prehenderunt, clamantes & dicentes: Rogamus te, Pater, fac nos fieri Christianos. Diuinis autem acceptis scripturis, Lucianus eos satis instituit. Et ipsi instabant, rogantes & dicentes: Fac nos Christianos. Cùm autem Lucianus ambos simul accepisset, iuit vnà cum ipsis in ecclesiã. Et cùm ingrederetur episcopus, cecidérunt proni in faciem, & rogauerunt cõfidenter, vt ipsi illuminarentur. Qui iussit ipsos surgere. Ingrediente verò episcopo in ecclesiam, ambulabãt ipsi quoque post Lucianum, vt audirent diuinas scripturas. Cap. 7. Ante baptismum Epiphanius cũ sorore instituuntur catechesi.

Cùm autem appropinquãsset Epiphanius portis, quæ sunt extra ecclesiam, vbi ędis Cap. 8.

primum gradum assc̃endit, cecidit ei calceus sinistri pedis. Qui cùm sinistro assc̃endisset vt figeret dexterum, cecidit quoque dexter calceus: & inuenti sunt ambo extra gradus ecclesiæ: & ea de causa miratus est Lucianus. Non ampliùs itaque proposuit Epiphanius appræhendere calceos, qui ei è pedibus ceciderant, sed neque vllos alios calceos sustinuit induere suis pedibus toto vitæ tempore. Cùm ergo starent, & diuinas audirent scripturas, aduertit Episcopus, ita vt in throno sedebat, glorificatum esse vultrum Epiphanij, & coronam esse eius capiti impositam. Post absolutum itaque Euangelium, ingressus est episcopus in baptisterium, & iussit Epiphanium ingredi, & eius sororem, & cum ipsis Lucianum: qui etiam fuit pater eius in sancto baptismate. Episcopus autem cùm eos totam docuisset consequentiam, baptizauit. Cùm ij verò essent participes diuinorum & immortalium Sacramentorum, iussit episcopus eos prandere, similiter & manere septem dies in episcopatu. Post septem autem dies accepit Epiphanius Lucianum, & Veronicam sanctam virginem, quæ quidem fuit soror matris ipsius Epiphanij, & introduxit eos in domum suam: Accepitque mille nummos, & dedit ei, & sorori suam (nam ea quoque alijs præerat virginibus) milit cum ea. Epiphanius autem, cùm omnia vendidisset, dedit indigentibus, relictis sibi quadraginta nummis ad diuinos vitalesque libros comparandos: & è ciuitate egressus est cum Luciano, quoniam is constituerat sibi monasterium. Habebat autem secum decem monachos, qui quidem libros diligenter scribentes, ex ijs sibi victum parabant. Erat verò Epiphanius, quando fuit monachus, sexdecim annos natus.

Baptizatis datur antiquo more Eucharistia.

Epiphanius fit monachus.

Cap. 9. Erat autem in monasterio Luciani quidam monachus, nomine Hilarion, secundus à Luciano, ætate iuuenis, & omnibus signis ornatus. Ad cuius imitationem sequebatur etiam alius, nomine Claudius. Eos cùm vidisset Epiphanius, pulchrè est æmulatus. Magnus enim Lucianus dedit Epiphanium maximo Hilarioni, vt doceret eum scribere diuinas scripturas. Epiphanius autem laborioso studio deditus, & bonos mores Hilarionis effingens traditione, proficiebat in Dei gratia & arte pulcherrima. Contigit verò, vt magnus Lucianus è vita humana excederet. Præfuit autem Hilarion choro fratrum, vereq; licebat videre eum locum, non tanquam in eo homines habitarent, sed tanquam sancti Angeli ministrarent sanctissimo & misericordi Deo. Erat enim beati Hilarionis cibus, panis & sal, & modicum aquæ. Comedebat autem post duos dies: sæpè etiam post tres: sæpissimè verò post quatuor, vel post hebdomadam. Hoc vitæ institutum elegit Epiphanius toto tempore vitæ suæ. Erat autem ille locus sine aqua.

Hilarionis mira abstinentia.

De vino in aquam mutato.

Cap. 10. Cùm autem aliquando viatores ingressi essent monasterium, vinum afferẽtes, quo tempore erat æstus vehementissimus, siti ferè enecabantur, & petierunt aquam ad bibendum, nec inuẽta est aqua in illo loco. Aberat enim aqua ad quinque milliaria. Ibant verò noctu, & aquabantur fratres. Cùm autem viatores propter sitim deficerent, fratres propter eos lugebant. Epiphanius autem cùm manum extendisset, & vtrem prehendisset, vbi erat vinum: Credite, inquit, fratres, quòd qui aquam fecit vinum, vinum quoque aquam faciet. Et propter sermonem Epiphanij, vtres qui vino pleni erant, inuenti sunt aqua pleni. Quam cùm accepissent viatores, biberunt, & etiam iumenta eorum: stetitque anima eorum in ipsis. Omnes autem obstupuerũt, & viatores, & fratres. Ab illo verò die noluit Epiphanius habitare ampliùs in illo loco, eò quòd de ipso audissent viatores. Subripiens aũt seipsum à fratribus, profectus est in locum magis agrestem. Qui cùm nescirẽt, in quo loco habitaret, omnes fratres lugebant Epiphaniũ. Permansit aũt in illo loco ieiunus tribus diebus. Et ille quoq; locus aridus erat, & sine aqua.

Vinum Epiphanius in aquam mutat.

De Saraceno, qui vnum tantùm habebat oculum.

Cap. 11. Accidit autem, vt per illum locum transiret quadraginta Saraceni. Qui cùm in eo loco, & in eo statu vidissent Epiphanium, omnes eum ducentes esse ridiculum, irridebant. Vnus autem ex ipsis, qui vnum habebat oculum (erat enim alter clausus) cùm ferinis esset moribus, ense stricto è vagina, venit ad Epiphanium: cumque eum sustulisset, vt percuteret Epiphanium, apertus est eius, qui clausus erat, oculus. Ille verò perterritus, ense in terram proiecto, constitit immobilis. Alij autem cùm vidissent esse apertum oculum, qui clausus fuerat, cœperunt stupore affici. Cumque vidissẽt Epiphanius eos esse anxios, sermones cum eis contulit. Illi verò cùm verbis Epiphanij euasissent sedato & tranquillo animo mutati, eum dicebant esse Deum: vimque ei afferentes, trahebant eum secum, dicentes: Tu es Deus noster: sequere nos, & serua nos ab

Res admiratione digna.

omni

omni vi eorum, qui in nos irruent. Epiphanius autem eos sequens tempore trium mensium, prohibebat eis omnem insolentiam & immoderationem. Cùm vidissent verò se eius admonitionibus adduci in angustias, omnes vno animo eius pedibus deuoluti, petierunt, vt in suum locum reuerteretur. Qui cùm eorum auribus maximas ingereret admonitiones, dicens: Nisi ab ijs abstinueritis, non eritis in hac vita felices, acceperunt eum, & deduxerunt in locum, in quo habitabat. Cumque ei sua opera & ministerio domum ædificâssent, & eum valere iussissent, omnes abierunt in pace. Ego autem, qui eram vnus ex ipsis, manfi cum Epiphanio, ab eo institutus in verbo veritatis. Cùm autem præterijsset tempus sex mensium, me accepit ille, & iuimus in monasterium magni Hilarionis. Cùm verò vidissent Epiphanium omnes fratres, magno sunt affecti gaudio. Et manfimus quidem tres dies in monasterio: rogauitque Epiphanius magnum Hilarionem, vt mihi daret in Christo signaculum, quandoquidem acceperat Hilarion gradum presbyteratûs. Cùm me autē magnus accepisset Hilarion, & omnem docuisset consequentiam, baptizauit me in nomine patris, & filij, & spiritûs sancti: & transegimus deinde apud ipsos decem dies: Fratresque rogabant Epiphanium, vt nos in eo loco habitaremus: Ipse autem noluit, sed voluit habitare, vbi habitabat anteà. Hîc habes authoris historiæ huius.

De adolescente dæmoniaco.

Cùm autem nos egressi essemus è monasterio, viam nostram iniuimus. Ad secundum verò lapidem à monasterio, occurrit nobis quidam adolescens, qui habebat dæmonem ei imperantem: & in solitudine ab eo discerpebatur. Cùm eum vidisset, Epiphanius nudum insolenti & incomposito cursu vexari ab immundo spiritu, clamauit magna voce: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi crucifixi, vt à Dei figmento exeas. Statim autem eum exagitauit immundus spiritus, & humi affixit: atque ab eo est egressus. Immundus autem dæmon clamauit magna voce: O Epiphani, tu me expellis è loco meo post spatium vigintiduorum annorum: eo ibo ad Regem Persarum, & mouebo eum contra te: & faciam, vt cum magna afflictione coram eo sistaris. Adolescens autem venit modestus, & procidit ad pedes Epiphanij. Qui cum erexit, dicens: Surge, fili, & in pace vade in domum tuam. Et surrexit protinùs. Cap. 12. Eijcit ab homine dæmonem.

De Rege Persarum.

Immundus autem dæmon iuit in Persidem, & adhæsit filiæ Imperatoris, & eam eodem torquebat supplicio, quo priùs adolescentem: & clamabat, dicens: Nisi venerit Epiphanius, qui huc me misit ad tuam filiam, ab ea non recedam. Rursusque dicebat dæmon: Epiphani Phœnix genere, veni huc, vt exeam à filia Regis. Rex autem, cùm à dæmone audijsset de Phœnicia, misit multitudinem discrtorum hominum ad quærendum Epiphanium. Porrò autem cùm quæsiuissent totam Phœnicum regionem, eum non inuenerunt: sed reuersi sunt ad Regem re infecta. Nonnulli verò etiam ex eis malè passi sunt à Romanis, tanquam speculatores, & qui callidè vellent considerare totam regionem Phœnicum. Cùm autem ad Regem venissent ij, qui effugerant, renunciauerunt se non inuenisse Epiphanium. Dæmon autem magna voce clamauit, dicens: Habitabat in loco, qui dicitur Spanydrion. Rursus ergo Rex, accersitis XXX. viris, dixit eis: Exuite vos vestitu Persico, & induite vestitum Romanorum: & euntes in Phœniciam, & quærentes locum, qui dicitur Spanydrion, adducite ad me Epiphanium. Abierunt qui missi fuerant, mutatis suis vestibus, & venerunt in Phœniciam. Cumque ipsi multùm quæsijssent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum accessere. Epiphanius autem emittebat Deo nocturnas preces. Cùm venissent verò ad ostium cellæ, & pulsâssent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: sed ipse Dei opus peragebat. Ipsi autem in animo habuerunt frangere ostium. Cùm verò vnus ex ipsis strinxisset ensem, & in seram ostij cum intentâsset, manfit manus eius immobilis, & tota arida. Alijs autem metu perterritis, per aliquod interuallum recessérunt à cella. At Epiphanius cùm spiritalis cultûs omnem peregisset consequentiam, aperuit ostium cellæ. Cùm autem eum vidisset is, cui manus aruerat, humi ecidit in faciem, dicens: Miserere mei, serue Dei immortalis. Dicit Epiphanius: Quid quæris ab homine peccatore? Is verò dixit: Sanus veni in hunc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autem dixit: Sanus venisti, sanus fias. Cumque ipse manum eius tetigisset, restituta est vt alia. Postquàm autem viderunt omnes signum, quod factum fuerat, veniunt omnes, & procidentes ad pedes Epiphanij, confessi sunt causam, propter quam ad eum venerant. Is verò, ijs auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quòd spiritus, quem ipse ciecerat ex adolescente, eò profectus, affligebat puellam. Cap. 13. Spanydrio, laborans aquæ penuria. Ad tactum sancti, manus arida sanata est.

Dixit autem mihi Epiphanius: Surge fili, sequamur hos homines. Qui ei dixerũt: Missi sumus, ô Pater, à Rege: ad te etiam egregium animal adducimus, vt ei insideas. Eo autẽ dicente, Veniam pedes: neque enim hic solum meum relinquam discipulum: Ipsi rursus dixerunt cum magno metu: Adsunt pro vtrisque cameli: solum modò lubenter sequere. Quidam autem lepidus adolescens in faciem cecidit, & adorauit, dicens: Ignosce mihi, Pater. Et Epiphanius ei placido vultu dixit: Surge, Deus te benedicat fili. Tunc adolescens magna affectus animi tranquillitate, duabus manibus acceptum Epiphanium imposuit dromocamelo. Ad me autem veniens, mihi quoque fecit similiter: Ipseque anteibat primus dromocamelos.

Cap. 14. Cùm verò confecissemus trigintaquinque mansiones, peruenimus ad regiam, & mansimus in loco, qui dicitur Vrion. Tres autem ex eis ingressi, Regi renunciârunt. Cumque Rex iussisset ad eum ingredi Epiphanium, perinde fuit tranquillo & composito animo, atque si Regem non esset conuenturus. Tunc me eum sequẽtem inuasit magnus timor & tremor. Nam cùm vidissem multam turbam adstantem, in varias partes versabam animum. Cùm autẽ Regi appropinquâsset Epiphanius, Rex statim surrexit à sede. Regi verò dixit Epiphanius: Sede, fili, super thronum, nec propter tuum luctum angaris animo. Habeo enim Deum, qui ferat auxilium. Solùm crede Deo benigno & clementi, & videbis citò Dei gratiam. Ne aberres à scopo eorum, quæ dicuntur, & videbis filiam tuam sanam in medio. Pessimus enim dæmon fugatus à loco suo, venit ad filiam. Si Deo credideris, fugabis eum à tua filia. Time crucifixum, & videbis eum expulsum. Duc eam ad nos in medium, & videbis gratiam benigni & clementis Dei. Cùm autem in medium venisset Regis filia, dixit Epiphanius filiolæ: Esto sapiens ac modesta, & adorato tuum patrem. Lupus enim tui non dominabitur amplius. Hæc cùm dixisset Epiphanius, & eam ter signâsset, dixit spiritui, qui eam affligebat: Cucurristi, scelesanctipatres soliti erant signare malè habẽtes signo Crucis.
fte, ad filiam Regis: Fuge ab ea ꝺ loca, ad quæ non patet aditus. Et statim ad ea recessit. Cùm autem vidisset Epiphanius Regem in magna ecstasi, dixit ei vultu subridens: Lætare, Rex: de tua filia fugit lupus in loca inhabitabilia. Vade, filia, in tuam aulam, & attrẽde deinceps tuo corpori: neq; malignus tibi appropinquabit amplius. Cùm hæc aũt audijsset filia Regis ab Epiphanio, iuit in aulam. Tunc Rex inclinauit collũ Epiphanio. Cùm vidisset verò omnes Regẽ, ipsi quoq; se in terram incliuant, dicentes Epiphanio: O plurima exornate gratia, mane prompto & alacri animo apud Regẽ. Esto pater eius potentiæ, & eris nobiscũ perpetuò: Vexauit dæmon regiam: huc venisti, eum fugâsti.

Cap 15. Vnus autem ex eis primus ex Magis, dixit ei benignè & amanter: O beate Epiphani, Mage deliderate: Venisti huc, vt nos afficeres beneficio. Mane hîc, doce nos: Omnes Magi tibi obedient. Cùm hæc autem audijsset Epiphanius, dixit Mago insipienti: O Mage inimice veritatis, discè non loqui verba insolentia. Ori tuo immitte repagulum, & non loqueris assiduè. Noli existimare seruum Dei esse Magum iniustitiæ. Hæc cùm dixisset Epiphanius, statim ille mansit in loco mutus & immobilis. Hæc autem cùm Rex vidisset, & turba, quæ eum circunstabat, omnes metu oppressi, ceciderunt in terram.

Cap. 16. Cùm eos autem vidisset cadentes Epiphanius, manu ad Regem extensa, dixit ei benignè: Surge, sis bono & tranquillo animo, & eris sanus in tuo cubiculo. Hoc dicto ab Epiphanio, surrexerunt omnes supra pedes. Dixit autem Epiphanius Mago: Vide quid videas, & quid audias, & attendes veritati. Ne mihi attendas tanquam Mago: Sum enim seruus crucifixi: loquere, & audi, quomodò eras priùs: Esto amicus veritatis. Tunc Magus se excusauit, dicens, se esse lapsum in Epiphanium. Rex autem iussit ad se aurum afferri & argentum, margaritas & gemmas in conspectu omnium, & poni ad pedes Epiphanij, ei dicẽs: Accipe hæc, ô Pater, & mei memineris. Cui dixit Epiphanius:

Præclara Epiphanij vox. Nos omnia contemnimus, vt veritatem teneamus. Nẽ in his mihi exhibeas molestiam. Christus enim me docuit his non egere. Hæc tu accipe, sepeli in aula, & erunt mortua perpetuò. Tu ijs solùm attendis, & distraheris, cùm iuuari nequeas. Habes vitium in tua cogitatione, vt qui perdas animam per aurum tibi datum à Domino, vt id præbeas egentibus. Esto iustus apud Deum vniuersorum, ne fortè iudiceris in condemnatione, & custodiaris in tenebris exterioribus, & tunc meorum verborum recorderis. Sed quæ dico modò, accipe, & tunc lætaberis. Ne habeas opùs hoc mundo, & totus mundus tibi subijcietur. Noli attendere Magis inconstantibus, qui tenebricosa te lege decipiunt. Venit hora prandij, vade alacriter ad mensam. Multa enim verba semino, sed non es vllius horum particeps. Scio enim tuam cogitationem à mensa non abfistere. Comede, exple te securè delicijs: es enim horum omnium redditurus rationem.

Rex

Rex autem dixit Epiphanio: Adesdum, Pater, simul consideamus, & cibos co- Cap.17.
medamus. Is verò dixit ipsi: Vade, sede in mensa, comede omnia, quæ soles. Tantùm te contine ab immoderatione. Nam mihi panis furfuraceus, & parum salis propter imbecillitatem præbebit id, quod est vsui corpusculo. Hæc autem cùm dixisset Regi Epiphanius, dimisit Rex omnes ex aula, & nos iussit ingredi in cubiculum. Milit verò ad nos in mensam diuersa ciborum genera. Auersatus est autem omnia Epiphanius, solum tritum panem nobis retinens: quo vsi, satiati sumus, gratias agentes Deo vniuersorum. Postridiè autem Imperator accersijt Epiphanium: qui modestè & compositè incedens, venit ad Regem. Ipse autem Rex de sede surgens, sceptrum ponit in terra. Epiphanius verò dixit Regi: Accipe regni dignitatem, & sis grato in Deum animo. Rex dixit: Mane hîc nobiscum, Pater, & seruabo vestros sermones. Epiphanius autem Regi: Si meos, ô Rex, sermones seruaueris, tui meminero vbicunque fuero. Mansimus autem decem dies in aula Regis. Quibus elapsis, Regi dixit Epiphanius: Cursu curram in meam patriam. Quæro enim omnes, qui illic sunt. Tu sede in throno tuo, nihil excitans aduersùs Romanos. Si enim sis inimicus Romanis, eris inimicus Crucifixo. Quòd si fueris inimicus Crucifixi, malè peribis à tuis aduersarijs. Hæc cùm Regi dixisset Epiphanius, ibat Rex cum sua caterua, nos primus deducens in nostram regionem.

De adolescente mortuo.

Cùm egressi autem essemus ex aula, eccè erat adolescens mortuus in grabbato, Cap.18.
qui erat filius vnius ex proceribus. Eum verò ferebant ad canes, vt proijcerent exedendum. Dixit autem Epiphanius ijs, qui ferebant mortuum: Quò itis ad eum sepeliendum? Dicunt Epiphanio: Qui vita excessit, vorabitur à canibus. Epiphanius autem tenens grabbatum, dixit eis: O filij, humi deponite. Videamus nos quoque mortuum. Hic verò puer necatus fuerat arte magica à quodam malefico. Mos est autem Vide morē
apud Persas, vt qui sunt mortui, deuorentur à canibus. Cùm ij ergo protinùs grab- barbarum.
batum deposuissent, Regi dixit Epiphanius: O Rex, qui regis malos & iniquos homines, oportebat hunc, qui è vita excessit, in terra sepeliri, vt qui cælitùs tuba canet, eum hinc possit traducere ad ipsum adorandum. Es autem Rex adeò improborum & sceleratorum hominum, vt vel ante tempus sibi mortem afferant. Hic, quem vides mortuum, vita excessit necatus à malefico. Sed Deus meus, qui fuit extensus supra lignum, eum excitabit coram omnibus. Cùm hæc autem dixisset Epiphanius, manibus suis tenens mortuum, benigno & clementi Deo clamauit: Fili Dei, qui quatri- Epiphanius
duanum Lazarum suscitâsti, hunc quoque suscita adolescentem. Cumque suum ac- excitat mor
cepisset indumentum Epiphanius, eo induit mortuum. Mos est enim Persis, mortu- tuum.
os nudos educere. Statimque surrexit adolescens, & amplexus est Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adolescenti: Vade fili in domum tuam, & fer vestes consuetas, & refer ad me meum indumentum. Postquàm autem vidit Rex miraculum, quod factum est ab Epiphanio, exîstimauit eum esse deum. Cui dixit Epiphanius: Noli, noli hæc de me existimare, qui sum homo obnoxius ijsdem perturbationibus, & similiter patibilis. Deus meus, cui credo, hæc præbet suis famulis. Cùm hæc autem & his plura dixisset Epiphanius, dicit Regi: Reuertere fili in aulam. Nos enim imus in patriam. Rex autem dixit Epiphanio: Quot vis satellites tecum mittam, qui te custodiant? Dixit ei Epiphanius: Habeo Regem Deum, qui est in cælis, qui me custodit, & satellites habeo sanctos eius Angelos. Tunc Rex Epiphanium amplexus, dixit voce magna: Vade in pace, Epiphani, gloria Romanorum. Fac autem, vt nostrî quoque memineris, qui sumus in Persîde. Recedentes verò à Persîde, venimus in Phœniciam: & cùm partem Phœniciæ transijssemus, venimus in Spanydrion. Inuenimus autem cellam, vt erat priùs. Et cùm illic fuissemus tres dies, non erat aqua ad bibendum.

De aquæ penuria.

Stans autem Epiphanius adspiciendo ad Orientem, orauit Deum, qui est in cælis, Cap.19.
dicens: O tu, qui petram præruptam impressisti, & ex ea aquam scaturire fecisti, & Exod.17.
populum, qui deficiebat, aquam potâsti, hanc quoque terram imprime, & fac, vt Num.10.
aqua ex ea scaturiat propter fidelium hominum habitationē. Cùm hæc dixisset Epiphanius, bonus quidam odor fuit in illo loco. Cumque se rursus ter super terram inclinâsset, & orâsset Epiphanius, accepto ligone turbauit terram, & ecce parum aquæ scaturijt. Deinde cùm rursus turbâsset, vberibus fluuij aquis nostra abundauit habi-

Psal.146. tatio. Eramus autem in eo loco quietem agentes, ipse & ego. Deus verò, qui producit fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum, irrigante aqua totam illam terram, iussu eius, qui semper curam gerit humani generis, produxit è terra multitudinem olerum, quibus nos frueremur & aleremur. Cùm quædam autem fera ad ea venirent animalia, & virorem omnem earum tollerent, Epiphanius stetit supra olera, & disseruit cum feris tanquam cum hominibus, dicens: Nolite mihi exhibere molestiam: Sum enim homo peccator & pauper. Propter multitudinem autem meorum peccatorum sum lugens in hoc loco, si fortè mihi Deus mea peccata condonet. Ipse, qui hoc mihi olerum præbuit solatium ad alimentum, vobis præcipit, ne amplius veniatis in hunc locum, nec meas herbas lædatis. Agrestes autem feræ cùm hæc audissent ab Epiphanio, protinùs recesserunt, & ex illo die non appropinquârunt amplius loco nostro. Audierunt verò Saraceni, qui cellam nobis extruxerant, venisse Epiphanium ex Perside, & accesserunt, vt benedictionem ab eo acciperent. Aedificauerunt autem nobis tres alias domos, quippe qui nobiscum versati sunt quatuor menses, & recesserunt in sua loca. Auditum est autem in tota Phœnicia, Epiphanium habitare in Spanydrio. Congregati sunt itaque alij quoque fratres in monasterio. Eramus verò omnes numero quinquaginta.

Feræ obediunt ei.

Multi se ei adiungunt in monasterio.

De malignis spiritibus, qui abierunt.

Cap.20. Quodam autem die iuit Epiphanius in monasterium magni Hilarionis ad visendos fratres, & ego sum eum eo profectus. Exceperuntque nos fratres cum magno gaudio, & nos multos dies retinuerunt. Diabolus autem, qui ab initio est Dei seruorum aduersarius, accepit habitum Epiphanij, & venit in monasterium, quod vocatur Spanydrion. Cui factus obuiàm frater ex ijs, qui erant paulò negligentiores, cucurrit ad eum adorandum: neque poterat ferri à fratribus. Dixit autem Epiphanius magno Hilarioni: Pater, lupus ingressus est monasterium, & turbauit fratres. Cùm hæc autem dixisset Epiphanius, & omnes essent amplexus, viam inijmus. Nobis verò ingressis monasterium, dæmonem immundum vnus habuit. Duo autem rogabant pro eo, qui habebat immundum spiritum, dicentes: Fer opem fratri nostro. Tunc Epiphanius dixit eis: Accipite, filij, vestrum amicum, & ite in pace. In nomine enim Iesu Christi nihil est in eo mali. Cùm ipsi autem credidissent ei, quod dixerat Epiphanius, abijt homo sanus in locum suum.

Expellit dæmonem.

De fera extincta, & Philosopho conuerso.

Cap 21. Cùm esset autem aliquando leo in solitudine ad sexaginta lapides à nostro monasterio, latebat in sylua, & occidebat multos ex ijs qui præteribant. Eratque hic locus aptus viatoribus. Coacti omnes, qui solebant per illum locum ingredi, venerunt ad Epiphanium in monasterium, dicentes ei de animali, & de eius sæuitia, & quòd locus euaserit inhabitabilis, & quòd nemo per eum possit transire propter metum leonis, & quòd cùm ipse multos homines perdiderit, reliqui perterriti, non audent ampliùs per locum transire. Qui cùm de leonis insolentia audijsset, dixit omnibus, qui aderant: Eamus in nomine Domini, & videamus leonem. Me autem accepto, Epiphanius quidem profectus est cum hominibus. Et cùm venissemus ad locum, incidit magnus timor in omnes, qui erant nobiscum. Eis autem dixit Epiphanius: Vbi est, ô filij, leonis habitatio? Cumque locum ostendissent, iuit primus Epiphanius ad locum. Et cùm leo nondùm videretur, dixit magna voce Epiphanius: Vbi est leonis habitaculum? Leo verò exijt è sylua, vt iret obuiàm Epiphanio. Is autem cùm vidisset Epiphanium, statim in terram cecidit, & mansit mortuus. Cadaueri verò appropinquauit Epiphanius: sed reliqui omnes effugerunt, magno metu affecti. Epiphanius autem magna voce dixit eis: Venite securè, filij, & videbitis cadauer feræ. Si itaque fidem habueritis in Saluatorem Christum, sic cadent omnes vestri insidiatores. Cùm nos autem omnes accepissent homines, restituerunt monasterio: Ipsique benedictionem assecuti ab Epiphanio, ingressi sunt viam suam.

Leo crudelis eo conspecto moritur.

Cap.22. Gloria autem insignis fuit locus, qui priùs vocabatur Spanydrion, propter Epiphanium. Fuit enim aliquando locus inuius, & inhabitabilis, & aquæ carens. Quamobrem cognominatus quoq; fuit Spanydrion, eò quòd aquam non haberet. Effectus est autè Paradisus, in quo erant bona omnia: In eoq; abundabant aquæ, & esculenta diuersi generis. Cũ igs ergò omnibus, quibus à Deo dignus fuit habitus Ephiphanius, hoc quoq; magnum & admirabile donum ei Deus est largitus, quòd cum omni veritate

diuinas

diuinas interpretaretur scripturas. Diuinos enim libros sumens, & legens fratribus, eorũ vim quoq; declarabat. Cùm autem Epiphanius magnus orator & Philosophus, qui habitabat Edeſæ, audiſſet Epiphanium eſſe eruditum, deſiderauit eum conuenire. Cùm autẽ in monaſteriũ acceſſiſſet Epiphanius, ſtabat multitudo fratrum, & Deo mittebat hymnodiam. Erat verò Epiphanius quoque preces perſe peragens. Porrò autem cùm eas perfeciſſent, vilus eſt fratribus Epiphanius. Stabat itaque Philoſophus, & attendebat multitudinem, & neminem ſalutabat. Poſtquàm autem vidit Epiphanium, eum agnouit: & currens, eum adorauit. Dixit autem Philoſopho Epiphanius: Quid tu, qui es magnus orator & Philoſophus, & habitas Edeſæ, acceſſiſti ad minimũ & peccatorem Epiphanium? Prætereà miror, quòd Philoſophus veneris ad hominem planè rudem: & maximè propter quamnam cauſam, ô Philoſophe? Philoſophus autem: Ne hoc miteris, inquit, ô magiſter deſiderate. Dicebat enim Dionyſius Halicarnaſſeus: Si perſonæ cum perſonis collatæ conſiderentur, poſſunt pulchriores apparere. Boni cum malis confuſi, in vno ligno extendentur. Nullus enim homo vnam ferens tunicam, ita cuſtodit corpus, vt non laceretur. Plurima namque congreſſio plurimos præbet ſermones. Vbi autem ſunt plurimi ſermones, eſt magna diuerſarum rerum experientia. Hæc cùm dixiſſet Philoſophus, & plura alia, tacuit. Epiphanius Philoſophus venit ad S. Epiphaniũ.

Accipiens autem Epiphanius primum librum de mundi creatione, interpretatus eſt ad verbum Philoſopho. Ille verò alijs quidem aſſentiebatur, contra alia autem diſcebat. Manſerunt itaq; tres dies inter ſe diſſerentes. Quæ ab ipſis verò dicebantur, nequaquàm inter ſe conueniebant. Cùm vidiſſet autẽ Philoſophus, quomodo vitã agebat Epiphanius, eum valdè dilexit, & quarto die dicit ei: Magiſter, pulchra eſt huius loci habitatio. Volo, ſi iubes, hîc habitare. Is verò dixit ipſi: Hoc ſitum eſt in libero vnuſcuiuſque arbitrio. Philoſophus autem: Quinetiam libros meos, inquit, huc fero. Dicit Epiphanius: Si quid tibi veniat in mentem, æquum & beneuolum habebis Epiphanium. Dixit autem Philoſophus: Omninò ibit Caliſtus ad meos libros. Dixit Epiphanius: Agè vade ſanus cum Caliſto. Dicit autem Philoſophus: Res omnes dicam Caliſto, nec ex hoc loco exibo. Erat verò hic Caliſtus Aetij magni Romæ præfecti filius. Is cùm malignum haberet ſpiritum, vidit Epiphanium dicentem ei in viſione: Vis, Caliſte, expellam à te ſpiritum? Dixit Caliſtus: Et quis tu es, domine mi, quòd poſſis eum expellere? Dixit autem Epiphanius Caliſto: Ego ſum, inquit, Epiphanius Phœnicopalæſtinus, qui in Spanydrio habito in monaſterio. Si ergo, inquit, malum à te ſpiritum expulero, venies ad me, & habitabis mecum in Spanydrio? Dixit Caliſtus ad Epiphanium: Domine, expelle à me immundum ſpiritum, & habitabo tecum. Tunc dixit Epiphanius Caliſto: Vide ne feceris aliter: rurſus enim tibi adhærebit. Excitatus autẽ Caliſtus, narrauit omnia patri ſuo Præfecto. Ab illo ergo die non eſt ampliùs afflictus Caliſtus ab immundo ſpiritu. Poſt tempus autem trium menſium dixit Caliſtus Aëtio patri ſuo: Pater, volo ire in regionem Phœnicum, & quærere Epiphanium, & habitare cum ipſo in Spanydrio. Statim pater eius, datis ei multis pecunijs, miſit cum præſidio. Cumque veniſſet in Phœniciam, & inquiſiuiſſet, venit ad Epiphanium, & ei expoſuit omnia, & habitauit nobiſcum. Miſit ergo Philoſop hus Caliſtum, iuſſu Epiphanij, cum duobus pueris, & tribus camelis Edeſam ad libros adducendos. Cumque veniſſet Edeſam, accepit libros Philoſophi, & impoſuit camelis, & venit in monaſterium. Caliſtus, Præfecti Vrbis filius, monachus Epiphanij. Cap. 23. Diſputat vir ſanctus cũ Philoſopho.

Quotidiè ergo Epiphanius & Philoſophus plurimùm inter ſe contendebant. Dixit autem Epiphanius Philoſopho: Dicit Daniel, ô Philoſophe: Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Agedùm profer tuos libros, & ego meos, quos mihi Deus dedit, ſedeamusq; & diſſeramus inter nos. Poſuit autem Epiphanius à dextris ſcripturas diuinitùs inſpiratas, & alius Epiphanius libros ſuos à ſiniſtris. Cùm ij autem cœpiſſent ab initio mũdi creationis, Epiphanius quidẽ à Geneſi, id eſt, ab ortu, quẽ cõſcripſit Moyſes: Philoſophus autẽ ab eodẽ ortu, quẽ cõſcripſit Heſiodus, ad verbũ duos libros exponẽtes, inter ſe contẽdebant. Erat autẽ lux lux, & tenebræ tenebræ. Moſes enim ſcripſit, Deo opem ferente: Heſiodus autẽ ex Deo quidẽ vitã habuit, errorem verò à dæmonibus. Toto autẽ anno mãſit Epiphanius diſſerens cum Philoſopho. Aliquando verò homines numero ſexaginta ſerunt Agricœtum quendam adoleſcentẽ, qui vexabatur ab immundo ſpiritu. Quem cùm nõ poſſent ſexaginta illi ſuperare, eũ alligãrũt catenis, & tulerũt ad Epiphaniũ. Dixit autẽ Epiphanius Philoſopho: Agẽ Philoſophe, qui cõrendis cum peccatore Epiphanio: inuoca tuorum deorũ multitudinem, vt expellãt ſpiritũ ab ado- Cap. 24. Dan. 7. Sæuiſſimo dæmone obſtinatus ducitur ad virũ Dei.

adoleſcente. Ille verò exiſtimabat Epiphanium ſuperatum, & qui non haberet quod diceret. Cùm hoc autem cognouiſſet Epiphanius, iterùm dixit ei: Quid dicis, ô pater Philoſophe, de adoleſcente? Aut cura ægrotantem, & ego in tuis dijs habebo fidem: aut Deus expellet immundum ſpiritum ab adoleſcente, & credes in Crucifixum. In his autem omnibus non credidit Philoſophus Epiphanio, ſed exiſtimauit eum eſſe ridiculum. Surgens verò Epiphanius, & tenens adoleſcentem, dixit ei? Tibi dico, adoleſcens, vis expellam catenas ferreas?

Cap. 25. Cùm autem audiſſet Philoſophus, ſtatim cucurrit in cellam, & vecte foribus adhibito ſe munijt, dicens, & ſuſpicando ita apud ſe conſiderans: Bonus hic ſenex, vt rudis & indoctus, vult amentem ſoluere, & niſi nos vt prudentes caſum effugiamus, ab execrādo illo malè fumus paſſuri. Cùm autem Epiphanius ferreis catenis leuāſſet adoleſcentem, & eum ter ſignāſſet, dixit immundo ſpiritui: Præcipit tibi Epiphanius peccator ſeruus Domini in nomine Ieſu Chriſti crucifixi filij Dei, egredere ex homine, & ne amplius in ipſum ingrediaris. Et egreſſus eſt ſtatim immundus ſpiritus. Eratque adoleſcens valdè quietus & compoſitus. Cùm autem eſſe pacem vidiſſet Philoſophus, leuauit repagulum, & è cella proſilijt ad adorandum Epiphanium, ſic dicens: O, inquit, qui geſtas coronam, Epiphani: Credo, & credidi ijs, quæ dicuntur per ea, quæ fiunt. Volant enim verba ſine fructu, opera autem cernuntur habere fructum. Volo ego quoque eſſe ex ijs, qui ſeruiunt Crucifixo. Philoſopho verò dixit Epiphanius: Quid hoc miraris, ô Philoſophe, tanquam id nos fecerimus? Nequaquàm: ſed eſt Dei filius, qui hæc præclara facit per eos, qui ipſi credunt. Cùm hæc & his plura Philoſopho dixiſſet Epiphanius, rogauit eum Philoſophus, vt daret ei id, quod eſt in Chriſto, ſignaculum. Ipſum ergo & me accepit Epiphanius, & iuimus ad magnum Hilarionem, qui cùm baptizauit: egimusque viginti dies in monaſterio magni Hilarionis, quē rogauit Epiphanius, vt cum Epiphanio Philoſopho mitteret ex fratribus vnum Eleutheropolim, vt eum Epiſcopus faceret preſbyterum. Quod etiam fecit. Et rurſus iuimus Spanydrion. Epiphanius autem cùm omnes aduocāſſet fratres, ſic eis dixit: Hic, qui ſibi aliquando videbatur eſſe aliquid, cùm nihil eſſet, dicebat ſe eſſe Philoſophū: nunc autem Dei gratia verus eſt factus Philoſophus. Ipſeque à Deo gratiam eſt conſecutus, & præerat toti choro.

Dæmonem ab adoleſcē-te cogit exire Epiphanius, & Philoſoph⁹ credit.

De fuga in Aegyptum.

Cap. 26. Ingredientes autem multi monaſterium, non ſinebant quieſcere Epiphaniū. Cùm itaq; in animo haberet locum relinquere, proficiſci verò in partes Aegypti, dixit mihi: Sequerisne me, fili? Ego verò dixi ei: Sequar te, quocunq; ieris, Pater. Cùm omnes autem fratres aduocāſſet, & eis vale dixiſſet, dixit: Vado, ô fili, ad videndū fratres, qui ſunt in monaſterio magni Hilarionis. Cùm ij autem intellexiſſent eum velle recedere propter magnam moleſtiam eorum, qui accedebant, omnes cadentes in faciem, cum fletu & planctu cum rogabant, ne exiret. Epiphanius verò ipſe quoque magna ductus miſericordia, perſuaſit eis, dicens ſe non eſſe amplius receſſurum. Cùm decem autem dies præterijſſent, accepit me noctu, egreſſique ſumus, & iuimus Hieroſolyma, noſtramque vitam adorauimus, nempe venerandam Domini crucem. Fuimusque in ciuitate, loca obeuntes & orantes, decem dies. Cumque nos egrederemur è ciuitate, vt veniremus Ioppen, & nauigaremus in Aegyptum, occurrit nobis quædam mulier inſana, vt quæ vexaretur à ſpiritu immundo. Ipſa autem cùm Epiphanij accepiſſet diploidem, eam dilacerauit, & ex ea exijt immundus ſpiritus. Quæ procidens ad pedes Epiphanij, eum rogabat, dicens: Ignoſces mihi, Pater, & ne ſuccenſeas. Is autem dixit ei: Vade ſana in domum tuam. Ruptus enim eſt, qui te ruperat. Et iuit mulier in pace. Et cùm nos deſcendiſſemus in Ioppen, inuenimus nauem paratam, quæ volebat ire Alexandriam. Cumque nauigāſſemus ab Ioppe, poſt tres dies ingreſſi ſumus Alexandriam. Nobis autem naue egreſſis, & ingredientibus ciuitatem, occurrit quidam Iudæus nomine Aquila, legiſperitus ac magiſter. Cæpit verò Epiphanius quoque cum eo de lege diſſerere. Toto ergo illo die plurimùm contenderunt. Rurſusque die ſequenti cùm veniſſent ad congreſſionem, diù diſſeruerunt. Credensque Aquila interpretationi Epiphanij, deſiderauit fieri Chriſtianus. Epiphanius autem deduxit eum ad Athanaſium Epiſcopum, & nos egreſſi ſumus Alexandria. Cùm iremus autem nos in partes ſuperioris Thebaidis, occurrit nobis quidam monachus, diſcipulus magni Antonij, nomine Paphnutius. Cui dixit Epiphanius: Benedic nobis, Pater. Dixit autem Paphnutius: Benedicti vos à Domino. Cumque oratio-

Vide priſcorum Chriſtianorum deuotionem.

Dæmoniaca curatur.

Athanaſius Alexandriæ Epiſcopus.

nem

nem feciſſet Paphnutius, nos inuicem ſalutauimus, & nos in eo loco parùm refrigerauimus. Epiphanius verò interrogauit Paphnutium de omnibus, quæ fecit magnus Antonius, ipſeque ei narrauit omnia. Dixit autem Epiphanius Paphnutio: Volo habitare in eo loco, qui dicitur Nitria. Paphnutius verò dixit Epiphanio: Vade ſanus, fruere patribus, & collige fœnum æſtiuum, & vade in inſulam Cypriorum, & ale oues ad veſtimenta, & honora puellos, vt tibi ſint agni. Hæc autem cùm dixiſſet Paphnutius, facta rurſus oratione, & nos mutuò complexi, iniuimus ſinguli ſuum iter.

De malo doctore Hierace.

In locis autem, quæ ſunt circa Leontopolim, erat vir quidam, qui apud aliquot exiſtimabatur bonus, & Dei habere præſcientiam: vocabatur verò nomine, Hierax. De eo in Palæſtina audiuit Epiphanius, & eũ deſideraut videre. Similiter Hierax quoque audiuit de Epiphanio. Erat autem eius domus ad vnum lapidem extra Leontopolim. Is docebat hanc carnem non reſurgere, ſed pro ea aliam, & hanc in terram diſſolui. Scriptum eſt enim, inquit, Terra es, & in terram reuertéris. Rurſusque dicebat, infantes non futuros perfectos in futuro ſeculo. Ingreſſis autem nobis in eius monaſterium, inuenimus magnam multitudinem, quæ ab eo docebatur. Etenim à cibo quoque & potu abſtinebat. Neque enim oleum ſumpſit, nec vinum bibit, ex quo mundo renunciauit. Poſtquàm ergo vidit Epiphanium, rogauit cuiãnam eſſet. Cumq; ſciuiſſet eum eſſe Palæſtinum, nomen quoque rogauit. Cùm autem didiciſſet eum vocari Epiphanium, fuit valdè anxius. In Aegypto enim dicebatur Epiphanius eſſe vir doctus, & habere præſcientiam. Poſtquàm verò rogauit Epiphanium, cuiãnam ſit, & quî vocetur, turbam rurſus docebat. Cùm autem veniſſet ad exponendum de reſurrectione, de carne dixit, eam non reſurgere. Quibus auditis, ægrè ferens Epiphanius, dixit Hierarci: Ori tuo committe repagulum, & diſce ſpem noſtram non blaſphemare. Quod cùm d xiſſet Epiphanius, manſit Hierax in loco mutus & immobilis. Cùm verò omnes, qui ab ipſo docebantur, vidiſſent miraculũ, quod in ipſum fecit Epiphaniu;, obſtupuetunt. Ex diuinis autem ſcripturis accipiens Epiphanius, cœpit omnes docere de reſurrectione. Præterijt igitur aliquot horarum ſpatium, & mutus permanebat Hierax. Poſt hæc autem dixit ei Epiphanius: Loquere verum ſermonem, & audi firmam ac ſtabilem fidem. Tunc ſe excuſauit Hierax, dicens ſe eſſe lapſum: pœnitere autem proteruæ illius ſententiæ.

Cap. 27.

Hieracis errores. Gen. 3.

Priuatur linguæ oficio.

Agnoſcit errorẽ ſuũ.

De Iohanne, qui erat in Thebaide.

Diſcedentes verò Leontopoli, iuimus in ſuperiorem Thebaidem. Erat autem illic vir iuſtus, Iohannes nomine. Et cùm ad eum ingreſſi eſſemus, nos benignè accepit. Fuerunt autem quidam ex ijs, qui in illis locis habitabant, qui ei quendam alligárant adoleſcentem, vt maneret. Is verò vexabatur ab immundo ſpiritu. Poſtquàm autem vidit Epiphanium, dixit ei magna voce: Cur huc acceſſiſti, Epiphani Dei ſerue? Manſitque ab hora ſexta vſque ad nonam ſic clamans, & repentè rupto vinculo, cucurrit ad Epiphanium. Præhenſis autem pedibus Epiphanij, clamabat, dicens: Libera me, rogo per Deum, quem colis. Dixerat verò Epiphanius immundo ſpiritui, vt exiret ab homine, ita vt non cognoſceret Iohannes Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adoleſcenti: Homo ſurge: Quid mihi exhibes moleſtiam? Statim autem ſanus ſurrexit adoleſcens, cùm immũdus exijſſet ſpiritus. Tres verò dies manſimus apud Iohannem, virum admirabilem, & vita, quæ ex virtute agebatur, ornatum. Illinc autem recedentes, venimus ad Bubilia, & ſeptem annos illic tranſegimus: magnamque illic Epiphanio moleſtiam præbuêre per congreſſionem.

Cap. 28.

Epiphanius curat dæmoniacum.

De Eudæmone Philoſopho.

Aliquando quidam Philoſophus, nomine Eudæmon, acceſſit ad Epiphanium, & ſermones inter ſe contulêre. Epiphanius quidem ex ſcripturis diuinitùs inſpiratis, Eudæmon autem per inutilem contentionem differebat contra ea, quæ dicebat Epiphanius. Habebatque Eudæmon puerum, eiusque oculus erat clauſus. Dixit autem Eudæmoni Epiphanius: Ecce, ô Philoſophe, ſupra omnes eloquẽtia polles & diuitijs, ſuntq; apud te dij complures. Cur pueri ergo curam nõ geris, vt eius quoque ſint ſani oculi? De hoc riſit Philoſophus, dicens Epiphanio: Si ſub cælo eſſet ſolus filius Eudæmonis, qui vnum haberet oculum, iure eſſem de eo ſolicitus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Quòd ſi ſolus, inquit, eſſet, ô Philoſophe, quidnam agere poſſes ad eum curandum? Nihil aliud, inquit Eudæmon, niſi ratiocinari & dicere, nullum vnquàm ſic

Cap. 29.

sic fuisse affectum, vt est noster puer. Dixit Epiphanius Eudæmoni: Ne ea, quæ dicuntur, attendas perinde ac ridicula. (Deus enim est in medio amborum) adduc puerum, qui laborat, & vide gloriam Dei. Hæc cùm dixisset Epiphanius, & Eudæmonis puerũ manu tenuisset, & eius oculum, qui non videbat, ter signâsset, statim respexit. Cùm autem vidisset Eudæmon, quod fecerat Epiphanius, rogauit eum dicens: Si vobis placet, magister, volo ego quoque fieri Christianus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Audi, ô Philosophe, de bono & misericordi Deo, cui credunt Christiani. Israëlem, qui aliquando seruiebat Pharaoni Regi Aegypti, liberauit, & eum eripuit, & per mare rubrum eum traduxit, tanquam per terram aridam, atque per solitudinem, & introduxit eum in terram fluentem lacte & melle: eumq; cùm aliquando non paruisset, & Dei fuisset immemor, per Prophetam sic adhortatus est, dicens: Populemi, quid feci tibi, aut qua in re tibi fui molestus? respondemihi. Quamobrem, ô docte Eudæmon, paratus est Deus eos, qui bono modo accedunt, excipere: & si quis fecerit peccata quàm plurima, illa ei remittentur. Vade ergo, ô erudite Eudæmon, & ingredere ciuitatem, & ne te pudeat accedere ad Episcopum. Christus enim amat humilitatem. Quocircà ad nos quoque venit in magna humilitate.

Signo crucis sanat cęcum puerũ.

Mich. 6.

Cap. 30. Eudæmon philosophus credit.

Audiuit autem Eudæmon verba Epiphanij, & ingressus est in ciuitatem, & procidit ad pedes Episcopi, & factus est Christianus. Fuitque Epiphanius magni nominis in tota Aegypto. Quærebant enim Episcopi eum tenere, & facere Episcopum: Et iam à quodam ducebatur Epiphanius. Id ille animaduertens, dixit mihi: Agedùm fili, reuertamur in patriam. Et rursus in nostram fumus profecti regionem, & ingressi fumus in monasteriũ magni Hilarionis. Recesserat autē magnus Hilarion è monasterio propter magnam, quæ ei exhibebatur, molestiam. Cumque in Cypriorum nauigâsset regionem, versabatur in ijs locis, quæ sunt circa Paphum. Cùm autem fratres vidissent Epiphanium, magno sunt affecti gaudio. Lugebant enim propter magnum Hilarionem. Fuimus verò quadraginta dies in monasterio. Inde egressi fuimus in nostrũ Spanydrion. Cùm autem vidissent & Præfectus Edesinus, & fratres Epiphanium, magnam accepêre lætitiam. Tres verò dies fuimus illic in hospitio ego & ipse. Quarto autem dixit mihi: Fili, accipe cellam, & in ea quietem age: & sic feci, & quietem agebamus in monasterio. Hospitis autem locum obtinebat Epiphanius.

De fame, quæ erat in Phœnicia.

Cap. 31. Cùm verò in regione Phœnicum esset fames in illo anno, magna multitudo congregata est ad Epiphanium, quæ eum rogabat, dicens: Fer nobis opem, Pater, ne pereamus: & roga Deum, vt det nobis pluuiam super terram, & terra fructus producat. Dixit autem hominibus Epiphanius: Quid mihi, inquit, exhibetis molestiam? Sum enim homo peccator. Rursus eum rogabant, vt benignum & clementē Deum oraret. Is autem dixit eis: Dixi iam vobis me esse peccatorem. Ijs magis rogantibus, venit hora nona diei. Dixit autem Epiphanius Præfecto: Permitte, vt mensa apponatur his hominibus, comedantque & bibant, & lætentur, & rursus abeant. Appositúque mensam. Et ingressus est in suam cellam. Ipsis autem comedentibus, Sol suum emittebat splendorem, vt in æstate: & repentè factæ sunt tenebræ, fulgura & tonitrua, & magnus imber cecidit in terram. Præ metu verò omnes ceciderunt à mensa. Non fuit autem locus in tota Phœnicia, qui non acceperit benedictionem. Manstitque pluuia tres dies continuos. Accedentes autem viri in domum Epiphanij, rogabant eum, vt sisteret pluuiam, quæ cadebat de cælo. Tunc dixit eis Epiphanius: Quid me esse existimatis, ô filij? Nam ego quoque homo sum, sicut vos. Scit autem beneфactor, quidnam vobis opus sit. Vultisne vestram viam redire? Illi verò dicunt: Certè pater. Eo autem è cella egresso, omnes congregati eum circunsteterunt. Dixit autem rursus Præfecto: Apponatur eis mensa. Cumque confedissent, ab Epiphanio petebant, vt benediceret. Cùm autē dixisset Epiphanius, Benedictus Deus, statim à terra repressa est pluuia. Vidit verò Epiphanius magnam perturbationē, & rursus quæsijt recedere.

Impetrat pluuiam suis precibus Epiphanius

Sistit pluuiã

De fuga in Cyprum.

Cap. 32. Cùm autem aliquando conuenissent Episcopi pro creando Episcopo, mentionē fecerunt Epiphanij. Erat enim quidam Monachus in medio Episcoporum, vir pius, ætate iuuenis, perfectus in temperantia ac moderatione, nomine Polybius. Is nouerat Epiphanium. Ei autem dixerunt Episcopi: Accipe equum, & vade in monasterium, & vide, an sit illic Epiphanius, & currēs annuncia nobis. Nemini verò dixeris, & nec ipsi

ipsi quidem Epiphanio. Cùm autem Polybius veniſſet in monaſterium, ſalutauit Epiphanium. Cui ille dixit: Cur, fili Polybi, huc veniſti? Dicit Polybius: Ego, Pater, volo concurrere cũ veritatẽ. Dixit Epiphanius: Accurriſti, veniſtique huc, ô fili Polybi, miſſus à ſanctis ſacerdotibus ad ſpeculandum: noli celare, ô fili, mala res eſt mendacium, dic veritatem. Deus eſt in medio: eſto probus miniſter veritatis. Epiphanius enim venit de loco ad locum, gemẽs & tremens propter multa ſua peccata. Sed agedùm, Polybi, mane hîc, & remitte iumentum, & ſine ſacerdotes quærere eos, qui digni ſunt locis. Paruit Epiphanio Polybius: & cùm valere iuſſiſſet comitem, remiſit equum ad Epiſcopos. Qui autem ducebat Epiphanium, eum duxit in regionem Cypriorum. Illa ergo nocte accepit me & Polybium, & egreſſi ſumus proficiſcentes Hieroſolyma. Fuimuſque illic tres dies. Dixit autem nobis Epiphanius: Agedùm, filij, eamus & accipiamus benedictionem à patre noſtro magno Hilarione. Audio enim eum eſſe in Cypro. Qui autem ducebat, duxit illò Epiphanium. Vide modeſtiam ſancti viri.

Cùm verò veniſſemus Cæſaream, inuenimus illic nauem Cypriam, & nauigantes Paphum, peruenimus ad magnum Hilarionem. Fuit autem magna in congreſſu lætitia, & illic manſimus duos dies. Magna verò rurſus eſt exhibita Hilarioni moleſtia ab ijs, qui ad ipſum accedebant. Cùm autem Papho egredi ſtatuiſſet Epiphanius, dixit Hilarion Epiphanio: Quò vadis, fili? Dixit Epiphanius: Aſcalonem, Gazam & vlteriùs, etiam in ſolitudinem. Dixit ei Hilarion: Vade Salaminã, ô fili, & illic inuenies locum ad habitandum. Epiphanius autẽ nolebat audire verba Hilarionis. Rurſus ergo dixit Hilarion: Oportet te eò ire, & illic habitare. Noli ergo aduersùs verba mea contendere, ne fortè in mari venias in periculũ. Valere itaque iuſſo Hilarione, cùm ad mare deſcendiſſemus, inuenimus duas naues: Vnam, quæ tranſmittebat Aſcalonem: alteram verò, quæ nauigabat Salaminam. Cùm autem aſcendiſſemus nauem, quæ erat itura Aſcalonem, fuit in mari magna tempeſtas. Fuitque nauis in periculo, ne frangeretur à vi vndarum. Fuimusque in mari tres dies animo valde anxio. Quarto autem die ſuperauit nauis fluctus, qui ingruebant, & in Salaminiorum nos egit ciuitatem. Naue verò egreſſi omnes, humi iacebant mortui ob vim fluctuum, magnamque afflictionem & inediam. Manſit autem in eo loco nauis, vt reficeretur. Erat enim à vi vndarum conuulſa. Cumque tres dies illic fuiſſemus, Dei gratia in priſtinum ſumus ſtatum reſtituti. Rurſusque volebat Epiphanius ex eo nos loco nauigare. Cap. 33. Hilarion in Cypro. Prædicit Epiphanio periculum.

De ordinatione eius in Epiſcopum.

Erant autem congregati omnes inſulæ Epiſcopi ad ordinandũ eum, qui poſſet pacere gregem Chriſti. E vita enim humana exceſſerat illius loci Epiſcopus, ciuitatis, inquam, Salaminiorum. Iamque aliquot dies precabantur, & Deũ orabant, vt vellet eis reuelare, quiſnam ad hoc futurus eſſet vtilis. Erat ex Epiſcopis quidam vir ſanctus, qui fuerat ordinatus in miſerabili quadam ciuitate, quæ vocabatur Cytria: diſtabat autem Salamina ad quintum lapidem. Eum dicebant fuiſſe quinquaginta annos in Epiſcopatu. Fuerat verò is quoque dignatus martyrio: & cùm multa paſſus fuiſſet propter Chriſtum, abſolutus fuit in confeſſione filij Dei. Eum dicebant fuiſſe captum cum Gelaſio Epiſcopo ciuitatis Salaminiorum ad hoc, vt eſſent martyres. Erat autem ei nomen ab ortu Pappus, qui ipſe quoque erat cum Epiſcopis. Eum Epiſcopi omnes habebant vt patrem, propter confeſſionem in Chriſto, & propter annos Epiſcopatûs. Porrò is habebat etiam Dei præſcientiam. Ei reuelatum fuerat de Epiphanio, vt ordinaretur Salaminiorum eccleſiæ Epiſcopus. Erat autem tempus æſtiuum, quod vuas maturas iam perurebat. Cùm ergo ſtatuiſſet Epiphanius nauigare à ciuitate Salaminiorum, dixit mihi & Polybio: Eamus, filij, in forum, & emamus vuas. Cumque è naui in forum abijſſemus, & venditorem conueniremus, Epiphanius, acceptis duobus botris pulcherrimis, dixit venditori: Quid vis tibi dem pro his duobus botris? Epiphanio autem mos erat non contradicere. Cùm verò venditor dixiſſet precium vuarum, Epiphanius accepit pecuniã, vt ſoluceret venditori. Tunc accedit ſanctus Pappus, ſuffultus à duobus Diaconis. Erant autem tres quoque cum ipſo Epiſcopi. Qui cùm appropinquâſſent Epiphanio, Epiphanius botros habebat in manibus, & eorum precium. Dixerunt autẽ quidam ex adſtantibus: Ecce hîc adſunt Epiſcopi. Incipiens autem Pappus, dixit Epiphanio: Dimitte, ô Abba, botros apud venditorẽ, & ſequere nos in eccleſiam. Recordatus verò verbi diuini, quod dicit, & eloquitur: Lætatus ſum in ijs, qui dixerunt mihi, In domum Domini eamus: ſecutus eſt in eccleſiam. Pappus autem dixit Epiphanio: Cap. 34. Pappus Epiſcopus grãdæuus & confeſſor. Pſal. 121.

Fac orationem, ô Pater. Quod dicebat Pappus Epiphanio, vt se significaret clericum. Pappo autē dixit Epiphanius: Ignosce mihi, Pater: Non sum enim in clero. Dixit Pappus Epiphanio: Vide, ô fili, ne neges coram tot sanctis patribus, & condemneris, vt qui absconderit talentum. Dixitque Epiphanius: Non, Pater, non sum clericus. Hæc autem cùm dixisset Epiphanius, Pappus dedit pacem.

Epiphanius ordinatur Episcopus.

Vnus verò ex Diaconis, capite apprehenso Epiphanio, cum vi duxit ad Pappum ad altare, adeò vt multi quoque alij conuenerint, vt eum seruarent ad altare. Eum itaque ordinat Diaconum: & rursus dat ei pacem, & ipsum ordinat Presbyterum. Rursusque fit cōsequentia, & eum ordinat Episcopū. Post dimissionem autem ab ecclesia, ascendimus in Episcopatum. Dixit autem Pappus Epiphanio: Agē fili, adhortare patres, vt fruamur & lætemur tua paternitate. Cùm hoc grauiter ferret Epiphanius, & angeretur animo & fleret, dixit Pappus: Oportebat quidē nos tacere, ô fili Epiphani. Fio autem, cùm tu non quæsieris, insipiens. Nam cùm patres hic essent cōgregati, Dei voluntate mihi dederunt hoc negocium ad significandum Episcopum. Ijque omnes mihi exhibebant negocium, dicentes mihi peccatori: Ora prompto & alacri animo, & tibi reuelabitur.

Reuelatio de Epiphanio.

Cap. 35. Cùm ego autem me in hospitio inclusissem, & de eo Saluatorem rogarem, fulgur in cella resplendit: audiui verò vocem dicentem mihi peccatori? Pappe, Pappe, audi. Ego aūt dixi timore perterritus: Quid iubet Dominus meus? Dixit mihi benignè: Surge, accipe vnum ex Diaconis, & descende in forum. Ecce illic apud venditorem monachus emit vuas, qui duos secum habet monachos, & Eliseī caput illius habet effigiem. Enm ordina Episcopum. Sed ne ei renuncies, ne fortè effugiat. Est autē ei nomen Epiphanius. Factus sum insipiens, fili: ipse me coēgisti. Vide quid facias, & attende tibi ipsi. Ego enim missus sum, & feci quod debui facere. Sum insons, & post hæc omnia videbis. Cùm hæc autem audijsset Epiphanius, cecidit in faciem, & adorauit Pappum, dicens: Ne irascearis, Pater. Sum enim homo, nec sufficio implendæ mensuræ sacerdotij. Cumque sanctæ humilitatis. O sancta humilitas. adorâsset, inuitauit eos ad prandiū. Et cùm prandissent, iuit vnusquisque in suam ecclesiam.

De debitore Romano.

Cap. 36. Tribus autem pòst diebus vir quidam venerandus, nomine Eugnomon, à quodam clarissimo illius ciuitatis coniectus fuerat in custodiam pro summa centum nummorum. Nomen eius, qui ipsum coniecerat, erat Draco. Is cùm esset Romanus, nullū habebat, qui eum liberaret à custodia. Cùm audijsset Epiphanius, & isset ad Draconem, & eum rogaret, vt Eugnomonem Romanū liberaret à custodia: Vade, Draco inquit, tu in hanc introducte ciuitatem, & affer centum nummos, quos tuus mihi debet amicus, & da mihi eos: & eum recipe. Erat autem hic Draco gentilis, & diues admodùm, seuisque moribus. Epiphanius autem iuit in Episcopatum. Erantque centum nummi repositi in Episcopatu ad ministerium ecclesiæ. Ijs acceptis, iuit Epiphanius, & eos de-

Liberat debitorem è carcere. dit Draconi, & liberauit hospitem. Quidam autem Diaconus nomine Charinus (multi in eum testimonium ferebant, quòd esset insolens) incitabat omnes clericos aduersùs Epiphanium, dicens: Agitè persequamur hunc hospitem, ne comedat quæcunque sunt ecclesiæ, & simus nos peccato obnoxij. Erat autem hic Charinus valdè diues, & quærebat persequi Epiphaniū, vt ipse sederet in throno. Surrexerunque omnes clerici aduersùs Epiphanium, dicētes hæc verba Charini: Non satis est, ô Epiphani, quòd huc veneris, cùm non haberes indumentum, & acceperis ecclesiam, sed etiam tāquam hospes, dispergis res ecclesiæ? & quis hoc ferre poterit? Aut da centū nummos, aut vade in tuam patriam. Iuit autem Romam Romanus, liberatus ab Epiphanio: & omnibus suis vēditis, ei attulit pecunias. Quas cùm accepisset Epiphanius, distribuit ijs, qui opus habebant. Mansit verò Romanus cum Epiphanio vsque ad mortē suam. Accepit autem Epiphanius alios quoque centum nummos, & dedit Charino, dicens ei: Accipe centum nummos, quos dedi pro hospite. Is verò centum nummos accepit ab Epiphanio. Omnibus autem accersitis clericis, Charinus dixit eis: Agitè, accipite centū nummos, quos dispersérat Epiphanius: eos enim ab eo exegi. Clerici verò non comprobārunt malum animum Charini, sed ei dixerunt: Abi, eos redde ei, à quo accepisti. Ita is

Charinus Epiphanij insectator. eos reddidit Epiphanio. Atque is quidē multa grauia & indigna fecit Epiphanio. Epiphanius autem nūquàm omninò meminit acceptæ à Charino iniuriæ.

Cùm

Cùm aliquando quidem esset prandiũ in Episcoparu, habebat Epiphanius omnes clericos in mensa. Mos autem erat Epiphanio nocte & die habere in manibus sancta Euangelia, & docere verbum diuinũ. Cumque in mensa docetet prandentes Epiphanius, auis, quæ dicitur coruus, intensè vocem emisit. Dixit autem Charinus prandentibus: Quisnam ex vobis nouit, quid locutus sit coruus? Verbum autẽ diuinum exponebat Epiphanius. Eandem vocem rursus emittit coruus. Dixit autem rursus Charinus: Quis ex vobis nouit, qd dicat coruus? Epiphanius verò rursus omnes docebat in prandio. Porrò autem rursus quoque tertiam vocem emittit coruus. Dixitq; rursus Charinus ijs, qui erant in prandio: Dixi vobis, Quisnam vestrũ nouit, quid dicat coruus? Dixit quoque Charinus Epiphanio: Annuncia mihi, & eris omniũ mcorum dominus. Cui respondit Epiphanius: Dixit coruus, te non futurũ ampliùs Diaconum. Post orationem autem tremor inuasit Charinum. Nec locutus est ampliùs, aut comedit, aut bibit: sed cum portantes eius pueri, tulerunt in domum suam, & posuerunt in lecto. Manè verò mortuus est in lecto suo. Habebat autem vxorem fidelissimam, nec erat eis filius. Ea obtulit omnia Epiphanio: Quam etiam fecit Diaconissam ecclesiæ. Laborauerat autem eius manus paralysi tempore decem annorum. Postquàm ergo eam tenuit Epiphanius, vt eam signaret, statim conualuit, & libcrata fuit à doloribus. Ab illo ergo die, quo Charino sermonem locutus est Epiphanius, & vnà cum sermone ipse accepit sententiam à Domino, omnes clerici timore & tremore subiecti erant Epiphanio. Cap. 37. Charini repentina mors.

De Diacono ventilante.

Porrò autem hoc quoque seruabat Epiphanius. Tẽpore oblationis nunquàm perficiebat oblationem, donec vidisset visionem. Consueuerat quc beatus præfari verba quædam, & ci statim reuelabatur. Cùm itaque aliquando ter dixisset sermonem, nulla ei se obtulit visio. Cùm is autẽ lugeret & oraret, vt sibi causa significaretur, primus obseruat Diaconum, qui à sinistris tenebat ventilabrũ ministratorium. Quem cùm obseruaret, considerat Epiphanius in eius fronte apparere lepram. Nulli autẽ erat manifestum, diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manũ extendit, & instrumentum leuauit ministratorium, ei benignè dicens: Vade, fili, in domum tuam, & ne modò sumas diuina mysteria. Ipse aũt statim egressus est, & iuit in domũ suam. Datq; Epiphanius ventilabrum alij Diacono. Cumque diuina verba incepisset cum mctu & lachrymis, vbi perfecit, statim vidit visionem. Post ecclesiæ autem dimissionẽ, accersito Diacono, ex eo scisitatur causam. Cumq; is diceret, quòd illa nocte dormicrat cũ vxore: accersito toto ordine sacrato, eis benignè dixit Epiphanius: Quicũque, ô fili, clero digni estis habiti, soluite calceamenta vestra, vt nõ in ijs ingrediamini, & vt colatis virum sanctum, qui in ecclesia prædicat & dicit: Et habentes vxores, tanquam non habentes. Exhinc ergo non ampliùs ordinabat Epiphanius eos, qui haberent vxorem, sed viros sanctos, qui vitam exercebant monasticam, & viduos viros probatos. Licebat enim verè videre ecclesiam, tanquam pulchram sponsam ornatam sacerdotio. Cap. 38. Idẽ de Carposcribit Dionys. Areopagita. 1. Cor. 7. Nota quales voluerit habere Diaconos.

Polybij Episcopi de Epiphanio Episcopo.

Gloria Deo, qui nobis præbet vt viuamus, & glorificat eos, qui ipsum glorificant: quemadmodùm dicit verbũ diuinum: Glorificantes me, glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Accidit, vt Iohannes sanctus Pater laboraret morbo, quo etiam est mortuus. Cumque ægrotus iaceret in lecto, accersito mihi dixit: Fili Polybi. Ego verò ei dixi: Quid iubes, Pater? Dixit autem mihi: Quoniam prohibet Epiphanius, ne nos literarum monimentis mandemus, quæ Deus per ipsum peragit miracula, accipe has chartas. Nam in hodiernum vsque diem, quæ ipsum vidi facientem, conscripsi, eo inscientc. Tu quoque, ô fili, quæ consequẽtur ab hodierno die, manda literis. Deus enim tibi annos adijcict, vt toto tempore vitæ permaneas apud Epiphanium. Sed vide, ne negligas. Nam ego quoque à Deo motus hæc conscripsi. Ego enim vado ea via, qua omnes, qui sunt super terram. Post hæc autem dixit Iohannes: Voca mihi sanctũ patrem nostrum Epiphanium. Iuiq̃ue, & vocaui ipsum. Eo autem ingresso, dixit Iohanni Epiphanius: Non curas, inquit, ô Pater, Deum precari pro misero peccatore Epiphanio? Dixit verò Iohannes Epiphanio: Fac orationem, ô Patcr. est enim quod tecum loquar. Epiphanius itaque fecit orationem. Cùm nos autem dixissemus, Amen, dixit Iohannes Epiphanio: Accede propiùs ad me, Pater. Et accessit propiùs. Dixitque Iohannes Epiphanio: Impone manus tuas oculis meis. Et vale ei dixit Iohannes, & tradidit spiritum. In Iohannis autem collum cadens Epiphanius, fleuit, & cum est osculatus, Cap. 39. 1. Reg. 2. Noluit vir sanctus cõscribere à se gestas.

latus, & magno dolore affectus est Epiphanius propter mortem Iohannis.

De templi ædificatione.

Cap.40. Cùm autem Epiphanius aliquãdo cecidisset in faciem, vt Deum oraret, vt eum adiuuaret ad ædificandam domũ nomini eius, (erat enim prima ecclesia parua pro multitudine eorum, qui ingrediebantur) cùm pronus, inquam, iaceret in faciẽ Deũ orans, vox ad eum facta est: Epiphani, inquiens. Eam autem vocem sæpè erat solitus audire Epiphanius. Dixit itaque non conturbatus: Quid est, Deus mi? Rursusque dixit vox eadem: Incipe ædificare ædem. Epiphanius autem protinùs id non negligens, exijt, & fecit orationem, & totam loci consequentiam designauit, & adhibuit artifices. Aedis verò ædificationi præerãt sexaginta, & magna multitudo, quæ ei rei ministraret. Erant autem tunc in ciuitate gentiles viri diuites & pecunijs, & possessionibus.

De Dracone.

Cap.41. Erat autem quidam, qui vocabatur Draco, qui à plurimis dicebatur magnus Draco. Is habebat filium. Vocabatur verò ipse quoque Draco. Is in dextero latere laborabat graui * causone. Cumque pater eius multa consumpsisset in medicos, id ad sanitatem nihil ei profuerat. Magnus ergo ille Draco se malè gerebat in Epiphanium & verbis & factis. Epiphanius autem si quando eum videbat, primus salutabat. Cumque aliquando transiret Epiphanius per locum, vbi in sedibus sedebant omnes diuites, erat magnus quoque Draco, & eius filius ægrotus in eo loco. Cùm autem Epiphanium vidissent, eum irridebant. Cùm verò appropinquâsset Epiphanius, & eos salutâsset, manu tenuit ægrotum Draconẽ, sic dicens: Draco, tu quoque esto sanus. Et statim cum oratione Epiphanij factus est sanus. Draco autem, & qui viderunt, omnes obstupuerunt. Cùm autem vidisset Draco, quod fecerat Epiphanius, præ timore & tremore non potuit amplius, vt solebat, ire domum, ambulans suis pedibus, sed portatus. Fuitque positus supra lectum. Manè verò venit vxor Draconis, & rogat Epiphanium, vt veniens & emittens orationem, eum faciat surgere. Epiphanius itaque iuit in ædes Draconis. Cumq; ipse esset precatus, Draco surrexit protinùs. Qui accepit quinque millia nummorum, & eos obtulit Epiphanio. Dicit autem Epiphanius: Mihi, fili, vna sufficit tunicella super hoc corpusculũ, & panes vulgares cum potu aquæ. Cur mihi, inquit, onus imponis, cùm ego nolim grauari? Sed si velis gloriam consequi, vade, & mane in templo Dei, & præbe eos laborantibus. Sic autem fecit Draco. Rogauitque Epiphanium, & baptizauit ipsum, & vxorem eius, & filium.

* id est, ardore vel æstu.

Sanatur morbidus quidam.

Vide tenuẽ vestitum & pauperem victum sancti viri.

De puero mortuo.

Cap.42. Quidam autem alius, nomine Synesius, qui ipse quoque erat diues, sed gentilis, habebat filium vnigenam, tredecim annos natum. Eum morbus inuasit, & collum eius circundedit, & eum suffocauit, & est mortuus. Eratque magnus luctus & planctus in domo eius. Quidam verò Hermeas nomine, Christianus, dixit matri pueri: Domina, vtinam adesset magnus Epiphanius: Is puerum suscitaret. Ea autem credens, statim Hermeam misit ad Epiphanium. Erat enim Hermeas ei familiaris. Cumque venisset Hermeas, dixit Epiphanio: Domine mi, dominus meus Synesius misit me ad te, vt te ducam in domum suam, & roges Deũ pro filio eius, qui est mortuus, vt resurgat. Tunc me accepit Epiphanius, & iuimus in domum Synesij. Cumque domum esset ingressus Epiphanius, cecidit humi vxor Synesij, hæc verba dicens Epiphanio: Venisti huc, qui es magnus medicus Christianorum. videamus artem tuam in filium, & accipiamus curati experientiam: & sic ad tuum Christum accedamus. Cùm hæc dixisset mulier, dixit ei Epiphanius: Si credideris Crucifixo, videbis filium tuum ambulantem. Dixit autem mulier cula: Sed nihil aliud cogito in animo, nisi mentem adhibere Crucifixo. Cùm itaque Epiphanius ad lectum accessisset, & collum pueri contrectâsset, & eius ceruicem fricâsset, dixit ei vultu hilari: Eustorgi, Eustorgi. Is autem protinùs aperuit oculos, & sedit super lectum: & admiratione perculsi sunt, qui erant in domo. Cùm verò vidisset mater Eustorgij id, quod factum fuerat per Epiphanium in puero, accepit tria millia nummũm & obtulit Epiphanio. Dixit autem ei Epiphanius: Eis ego non vtor, ô mulier ingenua: sed maritus tuus eos accipiet, & ibit ad domum eius, qui tuum excitauit filium, & dabit ijs, qui laborant. Sic autem fecit Synesius. Fuitque illuminatus ipse, & vxor eius, & filius, quem mortuum suscitârat Epiphanius.

Vocatur magnus medicus Christianorum.

Excitat puerũ mortuũ

De ordinatione Polybij.

Cùm

Cùm aliquando essemus in ædc, & nullus esset alius, dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi, quoniam opùs habet ecclesia Presbytero in locum patris nostri Iohannis, volo, ô fili, vt sis in illius ordine. Cùm ego autem eá, quæ dicebantur, ægrè ferrẽ, & verbis plurimis recusarem, venit tempus ecclesiæ, vt diuinum faceremus officium. Ingredientibus verò nobis omnibus cum Epiphanio in ecclesiã, in animo habui aufugere, Presbyteri onus graue esse existimans. Quando autem peruenimus ad suggestũ, Epiphanius me manu tenens, dixit mihi: Mane in hoc loco vsque ad tempus. Admirati sunt, qui hunc sermonem audiẽrunt. Ego certè non potui amplius ex eo loco pedem leuare: sed eram veluti ferreis clauis confixus. Quando autem fuit completa tota consequentia, tunc misit vnum ex Diaconis, & me duxit ad altare, & ordinauit presbyterũ. Post ecclesiæ verò dimissionem, præ metu cecidi in lectum, & valdè in grabbato compriebar, donec Epiphanius ingressus est, & orauit: & statim surrexi.

Cap 43.

Vide morẽ celebrandi officium in ecclesia.

Sanatur Polybius.

De Iohanne Episcopo Hierosolymitano.

Aliquando autem venit quidam Diaconus Hierosolymis, & renunciauit Epiphanio de Iohanne Episcopo Hierosolymitano, quòd esset auarus, & includeret pecunias, & non suppediteret indigentibus. Habitauerat autẽ hic Iohannes in monasterio magni Hilarionis: quo factum est, vt vnà quoque cum eo habitârit Epiphanius. Epiphanius itaque scripsit epistolam ad Iohannem de misericordia in eos, qui indigent. Iohannes autem epistolæ nullam habuit rationem. Non ita multo pòst tempore dixit mihi Epiphanius: Agè fili, eamus Hierusalem, & cùm adorauerimus, reuertemur. Cùm Cypro autem soluissemus, nauigauimus Cæsaream Philippi, & illinc ascendimus Hierusalem. Cumque ingressi essemus & orâssemus, ascendimus in Episcopatum. Viditque Iohannes Epiphanium, & magno fuit affectus gaudio. Iohanni autem dixit Epiphanius: Da mihi, Pater, domum ad manendum. Deditque nobis domum pulcherrimam. Quotidiè autem vocabat Iohannes Epiphanium ad mensam, sumptuososque cibos & potus nobis in mensam ferebat, multumque argenti commutando afferebat in mensam: quo fiebat, vt pauperes non essent participes. Aliquando verò dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, ô Pater Iohannes, argentum ad vsum meum: Sunt mihi alendi viri Cyprij: eis exhibebo magnificam tui argenti speciem. Præbe seruo tuo, quæ sunt pulcherrima in domo tua ad tuam gloriam, & de tuis factis gloriabor, vt qui sim perpetuò monstrandus digito. Memineris tantùm eorũ, quæ dantur: & quod oportet, postea tibi reddetur. Iohannes autem produxit multum argenti in conspectum Epiphanij. Qui dixit ei: Habésne aliquid aliud argenti repositum, ô Pater? Dixit autem Iohannes Epiphanio: Hoc vtique ad tuum vsum tibi sufficiet, ô Pater. Dixitque Iohanni Epiphanius: Adduc illud quoque, Pater, vt magnificè accipiantur. Cùm is autem aliud quoque attulisset, dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, quæ ingenuis pulchram præbent speciem. Dixit ei Iohannes: Accipe quæcunque sunt tuis hominibus delectationi, & eis vtere in prandio.

Cap. 44.

Vide quam veneratione nem sanctis locis patres sancti adhibebant.

Accepit itaque Epiphanius argenti pondus circiter librarum mille quingentarum, & iuimus in domum, quæ data nobis fuerat à Iohanne ad manẽdum. Erat autem quidam argentarius, nomine Asterius. Is Roma venerat Hierusalem negocij obeundi gratia. Eum cùm accersiuisset Epiphanius, & ei ostendisset argentum, cum eo conuenit, & pactum iniit, vendiditque, auro ab eo accepto, quod nocte & die distribuit egentibus. Interiectis autem aliquot diebus, dixit Iohannes Epiphanio: Redde mihi meum argentum, quod tibi ad vsum commodaui. Dixit Iohanni Epiphanius: Patientiam in me habe, ô Pater. Sunt enim adhuc, quos alam, & omnia reddam. Cùm ergo dies aliquot rursus interessiissent, dixit Iohannes Epiphanio, cùm essemus in templo, vbi repositum est lignum salutare: Iam dixi tibi, Redde mihi argentum, quod tibi accommodaui. Epiphanius autem leniter & placidè dixit Iohanni: Dixi tibi, Pater, me esse redditurum. Iohannes verò ira plenus, appræhendit & tenuit diploidem Epiphanij, ipsum in ea constringens, eique dixit: Non exibis, non sedebis, nõ ages in pace, donec reddideris argentum, impostor Epiphani: Da argentum, quod à me accepisti commodatò: ecclesiæ redde, quæ sunt ecclesiæ. Epiphanius verò post hæc omnia conturbatus non fuit: sed erat idem in eo status. Mansit autem Iohannes spatio duarum horarum tenens & iniuria afficiens Epiphanium. Quotquot verò aderant, tristitia sunt affecti, eò quòd adessent, & audirent aspera verba Iohannis. Epiphanius autem nihil commotus, expuit in eius faciem, & statim fuit excæcatus: ceciditque metus super

Cap. 45.

Lignum salutare S. Crucis.

omnes,qui aderant. Iohannes verò pronus cecidit ad pedes Epiphanij,orans,vt visum reciperet. Eo autem dicente : Vade,& crucem adora venerandam, eaque id tibi præbebit,perseuerabat ipse rogans Epiphaniũ. Epiphanius verò cùm eum docuisset, manum ei imposuit,& apertus fuit dexter eius oculus. Orauit autem Iohannes etiam pro sinistro. Dixitque Epiphanius Iohanni: Non est meum,ô fili. Deus enim occlusit,Deus aperuit: Fecit,vt voluit,vt simus modesti. Iohannes autem castigatus & conuictus à viro iusto,fuit sanctus in omnibus.

De duobus illustribus.

Cap.46. Nobis verò aliquando exeuntibus è ciuitate,vt nauigaremus in Cyprum,erant duo illustres in eo loco. Cùm autem per locum transiret Epiphanius,ei dixit vnus ex duobus : Sancte pater, vise mortuum, & super eum inijce tegumentum. Cùm hæc ergo audijsset Epiphanius, stetit ad Orientem, pro mortuo offerens orationem. Cumque se suo exuisset indumento, proiecit ad induendum mortuum. Iter autem faciẽte Epiphanio,is,qui ea verba dixerat, dixit ei,qui se mortuum simulabat : Surge,præterijt vir rudis & indoctus. Cùm is autem non respondetet, rursus eum vocabat. Postquàm verò animaduertit eum esse mortuum, dicit apud se: Curram, & hospiti meam dicam culpam,vt eum excitet. Qui nos assecutus, in terram cecidit, rogans Epiphanium, & ei dicens verba huiusmodi : Rogo,& supplico tuæ paternitati : Fer opem,& parce nostræ insipientiæ. Quando enim te sum allocutus,dicens : Indue mortuum,eius consensu sum locutus : cumque tu non longè præterijsses, allocutus sum meum amicum, & in eo non erat vox,nec auditus. Sed agè,inquit, Pater, susceita mortuum, & quamà te accepimus tunicam,eam accipe. Dixit autẽ Epiphanius ei,qui loquebatur : Vade,fili, & sepeli eum. Primùm enim est mortuus,& tunc ipse petijsti indumentũ. Cùm autem rursus venissemus Cæsaream,in Cyprum nauigauimus. Fratres verò nos cum magno gaudio exceperunt.

Punitur fraudulenta simulatio.

De Isaac legisperito.

Cap.47. Iudæus credit. Erat autem quidam legisperitus Iudæus, Isaac nomine, vir pius, & qui accuratè legem seruabat Mosaicam. Is cùm sectatus esset Epiphanium, & catecheseos fuisset institutus, est ab eo illuminatus. Eramus autem tres domi manentes.

De filia Theodosij Imperatoris.

Cap.48. Aliquando verò cùm soror Archadij & Honorij Impetatorum ægrotaret,esset autem Romæ,audijt de Epiphanio,quòd Deus per eum sanaret ægrotos. Ea ergo misit in Cyprum, qui Romam adduceret Epiphanium. Qui autem missi fuerant, cùm in Cyprum peruenissent, ostenderunt literas Epiphanio. Erat verò quidam vir diues, linguæ admodùm impeditæ, nomine Faustinianus. Is exceperat viros missos ad Epiphanium,qui aduersabatur admodùm illi.His autem dicebat Faustinianus: Quid huic prædoni,tanquam Deo,adhibetis animum?frigida enim verba loquitur,& nihil aliud: est autem pessimis moribus.Quodam verò die cùm adesset Epiphanius,essentque opifices operantes in ecclesia,erant etiam illic viri, qui missi fuerant, prope Epiphanium. Erat autẽ Faustinianus quoq; stans in eo loco.Cùm ex alto ergo cecidisset vnus ex ædificatoribus, & descendisset supra caput Faustiniani, qui ceciderat quidem, nihil mali est passus: Faustinianus verò in faciem cecidit,& mansit mortuus. Epiphanius autem appropinquans Faustiniano,eum tenuit manu,dicens : Surge,fili,in nomine Domini: Vade sanus in domum tuam. Statim autem surrexit,& iuit in domum suam.Cùm autem audiuisset vxor eius, quod factum fuerat, accepit mille nummos, & obtulit Epiphanio. Qui ei dixit : Vade, filia,da eos ijs, qui laborant in ecclesia, & habebis thesaurum apud altissimum. Sic autem fecit mulier.

Faustinianus Epiphanij obtrectator.

Subitò moritur.

Cap.49. Huius Philonis extat commentaria in Canticum canticorum. Qui verò missi fuerant ab Imperatoribus,vrgebant Epiphanium, vt nauigaret Romam. Erat autem quidam ex oratoribus clericus,Philo nomine,vir sanctus. Opùs autem erat,in ciuitate Carpasij in sede collocare Episcopum.Eratque is Diaconus.Hunc ergo ex Dei reuelatione Episcopum ordinat Epiphanius in sede ciuitatis & ecclesiæ Carpasij.Cùm ergo esset Romam profecturus Epiphanius, accersit priùs dictum Philonem Episcopum, datque ei authoritatem ecclesiæ Constantiæ,vt si fuerit opùs clericis,ipse ordinaret. Accepit autem Epiphanius me, & Isaac, & Romam nauigauimus. Erat verò magnus luctus &planctus in aula regia. Cùm enim soror Imperatorum Archadij & Honorij laboraret in manu dextera, multa fecerãt medici,nec ei quicquam profue-

profuerant. Morbus autiam decæterò depascebat eius carnes. Præ multa verò afflictione instabant Imperatoribus, Archadio, inquam, & Honorio, vt permitterent medico ei dare venenū, vt breuiter vitam finiret. Qui ergo nos Romā deduxerant, ingressi sunt, & renunciārunt Imperatoribus. Ipsi autem iubent, vt ingrediatur Epiphanius. Nobis verò in aulam regiam intrantibus, omnes qui aderant, salutārunt Epiphanium. Qui perinde ac si non tales conueniret homines, intrepidè ingressus est in aulam regiam, & appropinquauit Imperatoribus. Erat autem eorum soror in lecto recubans.

Cùm verò Imperatores vidissent Epiphanium, & protinùs è sedibus ei assurrexis- Cap. 50.
sent, dixit Epiphanius Imperatoribus: Hunc honorem, inquit, ô filij, date benefactori Deo, & videbitis sororem vestram in optima sanitate. Ne confidatis, filij, in maiestate, & conseruabimini à Domino. Quoniam autem propter verba Epiphanij dubitabant & conturbabantur Imperatores, dixit illis Epiphanius: Quid dubitatis, filij, de ijs, quæ dico? Videbitis Dei gratiam per ea, quæ dicuntur. Cùm autem Epiphanius appropinquâsset lecto, in quo iacebat soror Imperatorum, dixit ei vultu leni & placido: Ne de morbo dubites, ô filia: spera in Deum viuum, & hac hora videbis sanitatem. Crede filio Dei, qui fuit crucifixus, & statim ambulabis. Cessabit, inquit, ô filia, dolor rui corpusculi. Redde gloriam Deo, qui dat gratiam: eum habe perpetuò in memoria, & erit tibi murus omni tempore. Cùm hæc diceret Epiphanius, tenuit manum mulierculæ, & eam rer signauit, & ilicò leuata est dolotibus. Cùm autem vidissent Imperatores, quod fecerat Epiphanius, inclinatum est cor eorum, vt ipsum diligerent, audirentque & crederent ijs omnibus, quæ ab ipso dicebantur. Rogārunt que Epiphanium, vt Romę cum eis verlaretur, & esset eis in patrem. Epiphanius autem totum diem Imperatores docebat assiduè. Nota, Ter signauit eā, & leuata est ilicò dolotibus.

De consobrino Imperatorum.

Aliquando cùm filium haberet soror eorum, quæ laborārat, & curata fuerat ab Cap. 51.
Epiphanio, accidit vt cùm is ægrotâsset, mortuus in lecto manserit. Fuitque magnus luctus in aula Imperatorum. Epiphanio autem dixerunt Imperatores: Ora, Pater, pro infante, vt eum reddas sanum matri. Dixit Epiphanius: Creditis, filij, me hoc posse facere? Dixerunt autem Imperatores: Credimus, quòd sicut matris eius morbum fugâsti, ita etiam infantem ei viuum præbebis. Dixit verò Epiphanius Imperatoribus: Si surrexerit filius sororis vestræ, credetisne, & baptizabimini in nomine Crucifixi? Dixerunt Imperatores Epiphanio: Si suscitaueris infantem, nos credemus, & baptizabimur. Accedens autem Epiphanius ad lectum, inquo infans iacebat mortuus, cùm totum eius corpus contrectâsset, & eum orâsset, qui mortificat & viuificat, dixit puero: In nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi surge. & statim puer scdit in lecto. Cùm autem vidissent Imperatores, quòd Epiphanius per orationem suscitārat puerum, rogārunt Epiphanium, vt illuminarentur. Tunc dixit Epiphanius Imperatoribus: Ecce pietatem vestram in omnibus suscipio. Deus est enim, qui vos ad hoc excitat. Sed hoc non possum facere iniussu Episcopi Romanæ Ecclesiæ, ne nobis irascatur. Accersunt itaque Imperatores Episcopum, & ei omnia exposuerunt. Episcopus autem magno fuit affectus gaudio, cùm hæc audijsset ab Imperatoribus, & permisit Epiphanio, vt baptizaret & Imperatores, & eorum sororem, & filium eius, quem suscitauit Epiphanius, eum esset mortuus. Ad vitā reuocat consobrinum Imperatorum.

Cùm ingressi autem essent in baptisterium, vt illuminarentur ab Epiphanio, eis Cap. 52.
omni exhibito ministerio, ingressus est primus Archadius: qui quidem ante se habuit tres viros vestes gestantes candidas, & tenentes Epiphanium, vnum quidem à dextris, & vnum à sinistris, & alterum ponè. Is autem magno timore est affectus. Cognouitque Epiphanius ex vultu Archadij, quòd viderat visionem, & dixit Imperatori: Attende tibi, ô fili, & cane. Solebat enim Epiphanius neminem mittere in piscinam, donec aqua turbaretur. Postquàm verò fuit illuminatus Archadius, illuminatus fuit etiam Honorius, & eandem quoq; vidit visionem. Similiter etiam filius sororis eorum. Iussit autem Epiphanij, suscepi ego Archadium ex baptismate: Isaac verò Honorium, & quidam Eunuchus Christianus & pius, filium sororis eorum. Ipsam verò sororem Proclisia, quæ erat vxor vnius ex patricijs. Postquàm autem ij fuerunt illuminati, septē dies ibi peregit Epiphanius post illuminationē, eos docens de baptismate. Postquàm verò eos subleuauit in ijs, quæ pertinent ad illuminationem, Imperatoribus dixit Epiphanius: Manete deinceps, ô filij, bono animo. Lupus enim ad vos non accedet. A bijt luctus, & dolor, & gemitus. Expectate resurrectionem, & nolite affici tristitia ob eos, qui ex Non est recens inuentum, suscipere in baptismate alienos filios.

hac vita excedunt: Christumq; habentes, Christum induimini. Puer enim, qui fuit aliquando mortuus, est resurrecturus, & accepta gratia iturus ad Saluatorem. Videbitis Angelos eum in magna gloria consolari. Manè ergo, cùm esset Epiphanius docens in aula Imperatorum, oritur quidam suauis odor in medio omnium. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Surgite, orate filij lucis. Iacebat autem puer in lecto. Cùm autem Epiphanius fecisset orationem, audierunt omnes, qui erant in aula regia, velut̃ multitudinem quandam dicentem, Amen: & puer statim tradidit spiritum. Manserunt verò vnum annum Romæ. Multa autem alia quoque Romæ fecit Epiphanius, præter paucos panes, vt nos omnes ijs vescerem̃ur. Roma autem profecti, peruenimus in Cyprum quadraginta diebus, & nos susceperunt fratres cum magno gaudio.

De fame.

Cap. 53. Nota præces sancti viri ad reliquias martyrum.

Mos autem erat Epiphanio noctu ingredi in cœmeteria, vbi sitæ sunt reliquiæ sanctorum martyrum, & rogare Deum pro vnoquoque eorum, qui affligebantur. Et quomodò bonus amicus bonum amicum rogans, non fraudatur eo, quod petit: ita si quando is à Deo aliquid petijsset, præbuit ei omnes petitiones. Aliquãdo quidem cùm esset magna fames, & panis non afferretur in forum, erat quidam Faustinianus immisericors, qui multas habebat domos clausas, plenas hordeo & frumento. Is accipiens aurum, dabat volenti. Dabat autem pro nummo tres mensuras, qui vocantur modij. Erantq; magnæ angustiæ in ciuitate. Dixit ergo Epiphanius Faustiniano: Da mihi, ô optime, frumentum ad alendos homines, & à me accipies horũ omnium debitũ. Immisericors autem & barbarus & sceleratus Faustinianus hæc verba dixit Epiphanio: Roga Iesum, quem colis, & præbebit tibi frumentum ad alendos tuos amicos. Epiphanius itaque vna nocte ingressus est cœmeteria sanctorũ martyrum, & rogauit Deum, vt daret frumentum ijs, qui erant redacti in angustias. Erat autem templũ obsignatum, quod vocabatur Tutela Iouis. Huic templo si quando quis ex hominibus appropinquãsset, à multis ferebatur, quòd à morte statim arriperetur. Cùm ergo Epiphanius Deum oraret pro ijs, qui affligebãtur, ad eum vox facta est, Epiphani, inquiens. Epiphanius verò nihil conturbatus: Quis es, inquit, Domine? & dixit ei: Vade in templum, quod vocatur Tutela Iouis, & soluentur signacula portarum, & inuenies multum auri. Cùm tu id acceperis, eme frumentum & hordeum Faustiniani, & da alimentum egentibus. Epiphanius autem iuit protinùs in templum, & cùm fuit prope ingressum templi, statim ceciderunt signacula, & portæ apertæ sunt. Ingressus verò Epiphanius, inuenit multum auri. Cùm ex eo ergo accepisset, dedit Faustiniano, & dixit: Accipe pecuniam, & da mihi frumentum. Epiphanius autem id præbuit indigentibus. Non defecerunt ergo pecuniæ, donec Epiphanius emit omnia, quæ habebat Faustinianus ad alimentum. Impleuit autem Epiphanius multas domos frumento & hordeo, quod emerat à Faustiniano.

Cap. 54. Vltio diuina in crudelem Faustinianum.

Defecerunt autem escæ in domo Faustiniani, & inter omnes homines lautæ erant epulæ, & magnæ angustiæ in domo Faustiniani. Malus verò, & violentus, & immisericors Faustinianus, probrũ esse ratus, cibos domui suæ petere ab Epiphanio, cùm sex haberet propria nauigia, alia quoq; quinq; conduxit: & cùm dedisset pecunias Longino, totius familiæ suæ fidelissimo, misit eum ad emendum frumentum. Illi autem cùm nauigãssent in Calabriam, & frumentum illic emissent, post tres menses adnauigant id habentes. Centum verò stadijs longè à Constantia, ex aduersso eius, quod dicitur Dianeuterium, oritur in mari maxima tempestas, & venerunt in periculum naues Faustiniani, quæ afferebant frumentum, totumque frumentum mare ad litus impulit. Cùm hæc autem audijsset Faustinianus, & statim ad mare accessisset, & oculis vidisset, quæ facta fuerant, sepulcrũ habens os suum apertum, statim cœpit sceleratus blasphemare in altissimum, & probris appetere Epiphanium, dicens verba huiusmodi: Hic magus & prædo non solùm in terra malefacit domui meæ omni tempore, sed etiam in mare mittens dæmones, prohibet, ne ingrediatur id, quod est vsui familiæ meæ. O quis ventus emisit hũc prædonem? Cumque hæc dixisset, & plura his, iuit in domum suam minitans Epiphanio. Omnes autem, qui erant congregati in ciuitate, viri & mulieres, vnà

cum

cum suis liberis, colligebant frumentum, & ferebant in domos suas, congregantes sumptum, alius quidem vnius anni, alius verò duorum annorum. Habebat verò Faustinianus vxorem, quę faciebat bona opera. Ipsa ergo, insciente Faustiniano, misit bis mille nūmos Epiphanio, vt domui eius præberet alimenta. Dixit autem mulieri Epiphanius: Tene pecuniam in domo tua, & accipe escas, quibus indiges: & quando terra produxerit, tunc reddes, quæ acceperis. Sic autem fecit vxor Faustiniani.

De eodici Sabini iudicio.

Cap. 55.

Erat in Episcopatu quidam Diaconus nomine Sabinus, cuius studium erat pulchrè scribere. Is erat moderatus, & recta vita prædītus. Eramus autem in Episcopatu omnes monachi octoginta. Is verò Sabinus excellebat inter omnes. Eum constituit Epiphanius primum eodicum, hoc est, defensorem ecclesiæ. Cùm verò aliquando duo homines apud Sabinum iudicio contenderent, vnus diues, & vnus pauper: volebat Sabinus habere rationē pauperis, quanuis causa diuitis iustior esset, quàm causa pauperis. Cùm itaque in medium veniisset Epiphanius, Sabino placido vultu dixit: Vade, fili, & scribe rectè: & memento verborum diuinorum, & sis perfectus in iudicio, & audies benefactorem loquentem & dicentem: Noli misereri pauperis in iudicio, & ne respicias personam potentis. Ab eo itaque tempore omnibus, qui veniebant, iudicium reddebat Epiphanius. A matutina enim vsque ad horam nonam audiebat eos, qui disceptabant. Ab hora verò nona vsque ad tempus matutinum, à nullo videbatur amplius.

Monachi 80. in Episcopatu.

Exod. 23. Leuit. 19.

De ijs, quæ facta sunt in Epiphanij sede, insidijs.

Cap. 56.

Erat autem ex fratribus, qui erant in Episcopatu, quidam Ruffinus nomine, cuius ars erat rectè scribere, vultu impudens. Vnà cum eo insurgebat Faustinianus, & quotidiè multis contumelijs afficiebat Epiphanium. Epiphanius verò cum summa mansuetudine eius reprimebat audaciam. Suggestione autem Faustiniani, & dæmonis, qui eis opem ferebat, is quæsiuit interficere Epiphanium, cùm Faustinianus hæc verba contulisset cum monacho, & ei diceret cacodæmon: Si occidas prædonem, sedebis supra thronum. Hic autem tam audax, & tam insolens, erat secundus Diaconus ecclesiæ: ad quem pertinebat ornare thronum Episcopi. Cùm verò gladium acutum accepisset sceleratus, posuit eum rectum in eo loco, vbi sedetur supra thronum, & supra eum vestes stragulas. Cùm igitur Epiphanius ad sedem ascenderet, dixit ei, qui fecerat insidias: Tolle, fili, sedis tegumentum. Cùm is autem non pareret verbis Epiphanij, accepit Epiphanius tegumentū, quod tegebat gladium. Gladius verò cecidit in pedes Ruffini, cacodæmonis potiùs, quàm Diaconi, & infixus est eius pedi dextero. Dixitque Epiphanius Ruffino: Cessa deinceps, ô fili, ab insolentia, ne venias in periculum.

Ruffinus necem molitur Epiphanio.

De paralysi Theodosij Imperatoris.

Cap. 57.

Vrgebant autem Epiphanium, vt veniret in Regiam. Nam cùm Theodosius Imperator nescio qua occasione laboraret pedibus, infernè eum à genibus inuasit paralysis, iacuitque in lecto septem mensibus. Is ad Epiphanium misit in Cyprum, vt veniret in Regiam, & opem ferret sibi. Cùm ei autem occurrissent, qui missi fuerant ab Imperatore, vrgebant Epiphanium, vt exiret è terra Cypriorum. Ex qua cùm opùs esset illi nauigare, omnes fratres malebant mori, quàm priuari suo patre. Cùm ij autem, qui missi fuerant ab Imperatore, solicitarent Epiphanium, vt ascenderet in Regiam, dixit eis Epiphanius: Ite, ô filij, ad Imperatorem: ego enim post vos veniam. Cùm ij verò dicerent, Ne indigneris, ô Pater: sic enim iussit Imperator: nec possumus aliter facere, ne fortè veniamus in periculum, maximè cùm ægrotet, & tuum aduentū expectet, ô Pater. Vix persuasum est Epiphanio, vt cum eis nauigaret. Epiphanius itaque accersito religiosissimo Episcopo Philone, iussit eum curam gerere vsus Ecclesiastici. Congregati sunt autem omnes patres & fratres, & qui catechesi instituti fuerāt ab Epiphanio: quos omnes valere iussimus, & nauigauimus ad Regiam.

Nobis autem ingressis Constantinopolim, ipse ingrediebatur cū summa quiete & tranquillitate, quam ostendebat omnibus, quibus occurrebat. Erat igitur Theodosius Imperator mutus præ dolore, iacens in lecto. Postquàm autem accessit Epiphanius ad Imperatorem, dixit ei Epiphanius: Fili, crede Crucifixo, & habebis sanitatem. Habe sine intermissione Deum in voto tuo, & omne malum tuī non dominabitur. Miserere eorum, qui affliguntur, & Dominus tuī miserebitur. Esto tanquam Rex, qui honorat eum, qui dat ei potestatem, & ipse adijciet tibi maiorem gratiā. Cùm autem Epiphanius hæc dixisset Imperatori, & ei appropinquâsset, & tetigisset eius pedes, eumque ter signâsset,

Ter signat Imperatoris pedes, &

pellit paralysim. signâsset, dixit ei: Fili, surge è lecto. Hæc cùm Imperator audijsset ab Epiphanio, surrexit è lecto supra pedes, nihil omninò habens mali. Dixit autem Imperator Epiphanio: Pater, mihi semper iubeto, & ego tua iussa exequar. Dixit Epiphanius: Habeas Dei verba in animo tuo, & non opus habebis Epiphanio. Cùm hæc autem, & his plura Imperatori dixisset Epiphanius, venit tempus prandij. Dixit ergo Epiphanius Imperatori: Vade, fili, ad mensam, & benedices benefactori. Erat autem Epiphanius lepidus & vrbanus, & habens sermonem conditum diuina gratia. Et quando in morbum quidem Romæ incidit filia Theodosij, tunc Archadius & Honorius fuerunt Romæ, & verfati sunt cum ea longo tempore, quoniam illic erat viro coniuncta. Cùm verò audijsset Theodosius Romam venisse Epiphanium, & curâsse eius filiam, & filio eius, qui erat mortuus, vitam reddidisse, Archadiumque & Honorium posteà illuminâsse, magna est affectus lætitia. Quo factum est, vt deinceps ad eum scriberet, tanquam ad patrem. Porrò cùm nos essemus Constantinopoli, Roma venerunt Archadius & Honorius, & lætati sunt, quòd inuenissent Epiphanium.

De fine Faustiniani.

Cap. 58. Iussu autem Imperatoris Faustinianum quidam adducunt in regiam, vt qui esset accusatus, quòd maledixisset Imperatori. Iussu ergo Imperatoris tenebatur in custodia. Quod cùm audijsset Epiphanius, venit in locum, in quo detinebatur Faustinianus. Dixit igitur Epiphanius Faustiniano: Licet tibi per nos loqui Imperatori, & liberaberis ab his angustijs. Dixit autem Faustinianus Epiphanio: Abi plane, & homines incautos decipe, nec hæc verba loquere Faustiniano. Venisti huc mihi verbis insultans, fugies deinde in Cyprum. Vade hinc in Phœniciam, & malos dies ages perpetuò. Postquàm hæc dixit in Epiphanium furens Faustinianus, accepit me Epiphanius, & iuimus in aulam Imperatoris, vt regem iuberemus valere, & iremus in Cyprũ. Imperatore verò rogante Epiphanium, vt aliquot dies verfaretur in regia, dicens causam qur quereret, rursus retinuit Epiphanium. Manè autem ingreditur quidam ex ijs, qui responsa referunt, in aulam regiam, dicens Faustinianum Cyprium vitam finijsse. Cùm hæc audijsset Epiphanius, luxit Faustinianum. Decreuit autem Imperator, vt deferrentur in aulam quæcunque erant Faustiniani, maximè quòd semen non reliquisset super terram. Dixit verò Epiphanius Imperatori: Vide, ô fili, ne pecces. Est enim vxor Faustiniani Deum ex corde colens. Crede verbis Epiphanij, & erit tibi gratia apud altissimum. Tunc tradidit Imperator authoritarem Epiphanio in omnibus rebus Faustiniani. Dixit autem Epiphanius Imperatori: Habeo Deum, ô fili, qui mihi præbet, quę sunt necessaria: sed hęc omnia ex illius mulieris sententia dabimus egentibus. Cùm hæc igitur Imperatori dixisset Epiphanius, Imperator dixit ei: Pete, pater, ea quibus indiges, & ea lubenter tibi dabo. Imperatori respondit Epiphanius: Perpetuò serua meos sermones, & me habe, fili, in animo tuo. Cùm hæc dixisset Epiphanius, vnà nobiscum ex aula egressus est Imperator, & rogauit Epiphanium, vt ei benediceret. Cumque orationem feciſſet Epiphanius, benedixit Imperatori, & eum salutauit. Et reuersus est Imperator in pace in aulam suam: Nos verò spatio quinque dierum nauigauimus in Cyprum, & fratres cum magno nos gaudio exceperunt: Inuenimusque vxorem Faustiniani lugentem maritum suum. Consolatus est igitur eam Epiphanius in tota sua afflictione. Quæ paruit verbis Epiphanij, rogauitque illum, vt daret ei id, quod est in Christo signaculum, & baptizauit eam, & ordinauit eam Diaconissam ecclesiæ: & omnia eius bona ex sententia Epiphanij data sunt indigentibus.

Plane, id est, impostor.

Malè perit sancti viri æmulus.

Epiphanius benedicit Imperatori

De Aëtio episcopo Hæretico.

Cap. 59. Aliquando autem sermones contulit Epiphanius cum Aëtio, qui erat, vt aiunt, episcopus Valentinianorum. Erant que Constantiæ multi huius hæresis. Cùm igitur multis verbis contenderet Aëtius, & de altissimo multas diceret blasphemias, dixit ei Epiphanius: Accipe, ô impie Aëti, in ore tuo repagulum, & non loqueris verba insolentia. Cùm primùm hoc dixisset Epiphanius, Aëtio os fuit obstructum, & ab illo die non potuit amplius loqui. Cùm autem vidissent, qui erant eius sectæ, quòd per verbum ei os obstruxisset Epiphanius, proni omnes ceciderunt, & anathemate percussi serunt suam religionem: & facti sunt Orthodoxi. Mansit verò Aëtius sex diebus non loquens, & septimo die vitam finijt. Erant autem aliæ quoque plurimæ hæreses in insula Cypriorum, hæ scilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum & Carpocratianorum. De his scripsit Epiphanius epistolam ad Theodosium Imperato-

Impio hæretico obstructũ os.

peratorem, vt constitutione regia eos expelleret ex insula. Erãt enim inter eos viri diuites, quibus mandata fuerat cura rerũ publicarũ: & deprimebant Orthodoxos. Cùm autem accepisset Imperator literas ab Epiphanio, scripsit in hanc formam: Si quis patri Epiphanio Episcopo regionis Cypriorũ non paret per verba diuina, exeat ex insula, & habitet vbi velit. Si qui autem sunt amici, & filij pœnitentiæ, & confitentur cõmuni patri, quòd, cùm sint decepti, velint venire ad veritatẽ, maneant, vt doceantur à communi patre. Quod edictum cùm esset à militibus allatum & publicatum, multi ex eis crediderunt Epiphanio. Qui verò non crediderunt, statim ejecti sunt ex insula. Literæ Theodosij Imperatoris.

De Theophilo Alexãdrino & Iohãne Constãtinopolitano, qui dictus est Chrysostomus.

Erat autem Alexãdriæ quidam Episcopus nomine Theophilus. Is habuit magnam Epiphanij notitiam. Erant verò tres fratres Alexandriæ, filij Herculis, qui imperauerat in ea ciuitate. Mortuo verò patre eorum, tres ex consensu voluerunt esse monachi. Qui profecti in solitudinem, quietem agebant in silentio, & honesta vita erant præditi. Ij erant valdè noti Theophilo Alexandriæ episcopo. Quos ipse cum fraude induxit in ciuitatem, atque adeò effecit, vt ibi starent. Fecit autem ex ijs maiorem Episcopum in vna vrbe Aegypti. Alios verò fecit Diaconos & Oeconomos ecclesiæ. Cùm autem tempore trium annorum fuissent Oeconomi ecclesiæ, sensissentq; se esse mortuos, (quòd ad diuinam attinebat gratiam) ex consensu duo rogauerũt Theophilum, vt eos illuc dimitteret, vbi priùs habitabant. Theophilus verò eos triennio priuauit communione. Cumque multùm rogãssent, vt sibi permitteretur diuina sumere sacramenta, hoc non concessit Theophilus. Ij autem assenserunt in regiam, & processerunt ad pedes Iohannis. Iohannes verò cùm didicisset causam, scribit epistolã ad Theophilum, rogans eum, vt fratres dimitteret. Theophilus autem Iohanni roganti non paruit. Iterùm ergo scripsit Iohannes adhortationem Theophilo, & nec sic paruit. Iohannes itaque liberauit duos fratres à segregatione. Exorta est itaque discordia inter Iohannem & Theophilum. Cap. 60. Theophilus Alexandrinus perstringitur.

De agro Viduæ.

Fuit autem aliquando vir quidam senatorius, nomine Theognostus. Hic cùm esset Christianus, habuit assiduè timorem Dei ante oculos, & diligebatur ab Imperatore. Erat autem alius, qui ipse quoque erat ordinis senatorij, Dorotheus nomine, Arrianus. Is accusauit Theognostum, quòd Imperatorem affecisset contumelia: & produxit duos falsos testes, qui præsentem conuicerunt Theognostum, quòd contumelia affecisset Imperatorem. Imperator itaque Archadius iussit Theognostum relegari, & bona eius publicari. Vxori autem Theognosti mansit vnum suburbanum, ex quo habebat alimentum. Decessit Theognostus, cùm esset in exilio. Eudoxia autem aliquando egressa ad vindemiam, cùm prope eam esset possessio & vitis suburbani vxoris Theognosti, nescio quanam de causa, cùm egressa esset de vinea sua, ingressa est vineam vxoris Theognosti, & botrum excuit. Dixerunt autem aliqui ex ijs, qui assistebant: Domina, secuisti botrum alienæ vineæ. Mos est Imperatoribus & Imperatricibus, si vel pedem intulerit in terram alienam, & si fructum acceperit ex aliquo ex ijs, quæ fructum ferunt, vt nullus alius in ea potestatem habeat, nisi Imperator. Cùm Theognosti autem vxor audijsset, quòd suus ager ab ea sit auulsus, id scripsit in pugillaribus, & misit ad Iohannem. Valdè enim amabatur Iohannes ab Imperatore & ab Imperatrice. Cùm hæc didicisset Iohannes, misit suum Archidiaconum, virum eruditum & recta vita præditum. Nomen autem eius vocabatur Eutychus. Ingressus autem Eutychus ad Imperatricem, cum ea disseruit iussu Iohannis. Dixit verò Imperatrix Eutycho: Hæc est lex regia: vbicunque autem velit in alia prouincia, dabo ei prædium. Egressus Eutychus, annunciauit Iohanni verba Imperatricis. Iuit autem Iohannes in aulam regiam, & dixit Imperatrici: Redde agrum viduæ. Dixit Iohanni Imperatrix: Pater, disce causam, & tunc intende crimeu, quod me dicis cõmisisse in viduam. Dixit autem rursus Iohannes: Dixi tibi, redde vitẽ viduæ. Dixit Imperatrix Iohanni: Noli, pater Iohannes, noli sic coràm arguere Imperatores. Dixit Iohannes: Rursus dico tibi: Redde agrũ viduæ. Audiuisti, quanta notetur ignominia Iezabel propter vineam, & vsque in hodiernum diem in malũ digito ostendatur, propter vineã sancti viri? Cùm hæc autem ab Iohanne audijsset Imperatrix, iussit Iohannẽ ejici ex aula regia. Qui egressus, venit in ecclesiam. Dixit autem Iohannes Eutycho: Quando venerit Imperatrix in ecclesiam, accipe tecum, qui tibi seruiant, & sta in aditu, vbi solet ingredi in ecclesiam, & ne sinas eam Cap. 61. Videzelum iustitiæ in beatissimo Chrysostomo. 3. Reg. 21.

eam ingredi, dicens: Iohannes iussit, ne ingredereris in ecclesiam. Sic autem fecit Eutychus. Ab eo ergo tempore incitata est Imperatrix aduersùs Iohannem, vteum mitteret in exilinm.

Cap. 61. Theophili machinationes contra Chrysost.

Cùm autem audiuisset Theophilus, velle Imperatricem mittere Iohannem in exilium, hoc ipse quoque mirandum in modum est machinatus. Scripsit autem Theophilus ad Epiphanium fictas literas aduersùs Iohannem, quòd sentiat Iohannes eadem, quæ Origenes. Mota igitur est Imperatrix ad eum mittendum in exilium. Epiphaniusque citò credidit Theophilo. Nescichat enim, Theophilum esse Iohanni inimicum. Accidit verò, vt Epiphanius vellet etiam pro re alia nauigare ad vrbem regiam. Cùm autem de Iohanne audiuisset à Theophilo, multo magis studuit eò venire, sed non vt Iohanni malefaceret. Me igitur accepit & Isaac, & nauigauimus Constantinopolim. Porrò cùm nos veniissemus in ciuitatem, erat de Iohanne magna perturbatio, quoniam multùm amabatur à ciuibus. Erant autem quædam monasteria & martyria, quæ, quia accipiebant annonas ab Imperatrice, Iohannem minimè accipiebant. Nobis autem ingressis in vnum ex illis monasterijs, coëgerunt Epiphaniũ, vt ordinaret (quoniam ita opùs erat) eum, qui præesset responsis ecclesiæ: quod etiam fecit. Audiuit autem Iohannes, & valdè succensuit Epiphanio, & scripsit epistolam ad Epiphanium, quæ ei attulit molestiam. Similiter Epiphanius quoque respondit ad ea, quæ scripta fuerant. Audiuit autem Imperatrix Iohannem irasci Epiphanio. Quæ cùm accersiuisset Epiphanium, dixit ei: Pater Epiphani, totum est meum Romanorum Imperium, & totum sacerdotium ecclesiarum, quæ sunt sub meo Imperio, est tuum. Quoniam Iohannes, qui est alienus à dignitate sacerdotij, insolenter se gerit aduersùs Imperatores, & dicunt eum habere aliquam aliam hæresim præter nostram: ea de causa multis ab hinc diebus in animo verso, facere de eo synodum, & cùm tanquam indignum abdicare à sacerdotio. In sede autem collocare aliquem alium, qui possit obtinere sacerdotium: vt meum Imperium sit quietum in omnibus. Cùm Imperatrix hæc diceret Epiphanio, irâ tota, quanta erat, cõmouebatur. Ei ergo rursus dixit: Cùm tua hîc sit cum Deo paternitas, non opùs est, vt alijs patribus molestiam exhibeamus. Sed quem tibi Deus reuelauerit, eum fac episcopum: Hunc autem expelle ab ecclesia. Imperatrici autem dixit Epiphanius: Audi, ô filia, patienter tuum patrem. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: An tua paternitas aliquid iubeat, enuncia, & ego colam & obseruabo meum patrem. Dixit Epiphanius Imperatrici: Si eius, quam dicis, hæresis reus est & conuincitur Iohannes, nec se fatetur peccasse, indignus est sacerdotio: & si quid iubet vestrum imperium, faciet vester seruus. Si autem pro vestra iniuria quæris Iohannem expellere ex ecclesia, seruus tuus Epiphanius in hoc non assentietur. Est certè maximè Imperatorum, iniuria affici, & ignoscere: quandoquidem vos quoque habetis Imperatorem in cælis, cui assiduè peccatis, & is vobis remittit: Qui quidem dicit in Euangelijs: Estote misericordes, sicut pater vester, qui est in cælis. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: Si fueris impedimento, pater Epiphani, quò minùs mittatur Iohannes in exilium, aperiam templa idolorum, & faciam vt homines ea adorent, & faciam vltima peiora prioribus. Cumque hæc acerbè diceret, ex eius oculis fluebant lachrymæ. Ei verò dixit Epiphanius: Ego quidem, ô filia, sum innocens ab hoc iudicio.

Nota S. Epiphanij modestiam & integritatẽ.

Luc. 6.

Barbara vox iratæ Imperatricis.

Cap. 63.

Cùm hæc dixisset Epiphanius, accepit me, & egressi sumus ex aula Imperatoria. Aegrotabat autem Isaac, & non ingressus est nobiscum ad Imperatricem. Peruasit verò fama per totam ciuitatem, dicentium: Magnus sacerdos Epiphanius Episcopus Cypriorum, ingressus est ad Imperatricem, & fecit, vt in exilium mitteretur magnus Iohannes. Cùm hoc autem audiuisset Isaac, aufugit ab Epiphanio, & ingressus est monasterium, nobis inscientibus. Aegrè verò ferebat Epiphanius, & Deum rogabat, vt ei significaret, vbinàm mansisset Isaac. Quod ei significauit, & iuimus ad ipsum. Auersabatur autem Isaac Epiphanium, dicens: Nolo ampliùs esse tecũ propter peccatum, quod fecisti in Iohannem. Cùm nos autem in monasterio fuissemus tres dies, vix persuasit Isaac. Quo accepto, egressi sumus. Sibi quoque persuasit Iohannes, quòd eius exilio fuisset assensus Epiphanius. Accepta igitur charta, scripsit ad Epiphanium: Sapiens Epiphani, assensus es meo exilio? In tuo throno non sedebis amplius. Ad Iohannem autem rescripsit Epiphanius: Athleta Christi, verberare & vince. In locum autem, ad quem fuisti relegatus, non venies. Hæc scripsi, ô fratres, ne quis hoc probrum conferat in Epiphanium. Qui enim tot & tanta bona fecerat, erat in tantum malorum profundum descensurus? Ingressis autem nobis in aulam Imperatoriam, iussit Epiphanius valere

lere Imperatores, vt nauigaremus in Cyprum. Interrogatus verò Epiphanius ab Archadio Imperatore, quot annos esset natus, dixit centum & quindecim, & tres menses. Sic autem dixit: Fui Episcopus, cùm essem sexaginta annos natus. Fui verò in Episcopatu quinquagintaquinque annos, & tres menses. Eo verò die, quo fuit nobis ascendendum in nauem, tunc eum interrogauit. Cùm autem in nauem ascendissemus, & nauigaremus in Cyprum, sedit Epiphanius in concauo nauis, & nos cum eo. Eratque mos Epiphanio sancta Euangelia assiduè tenere in manibus. Cumque ter ingemuisset & fleuisset, explicatis Euangelijs, & ijs rursus plicatis, lachrymatus est. Cumque surrexisset, orauit: & post preces rursus sedit in concauo nauis: cœpitque flere & nobis dicere: Epiphanius valde grandæuus.

Si me diligitis, ô filij, mandata mea seruate, & dilectio Dei manebit in vobis. Scitis per quot afflictiones transiui in hac vita, & non reputaui esse vllam afflictionem, sed eram semper lætus in ijs, quæ ad Deum pertinent, & Deus non me dereliquit, sed ipse me seruauit ab omnibus maligni insidijs. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Aliquando autem, ô filij mihi desiderati, cùm ego essem in loco deserto, & Christo preces peragerem, vt liberarer ab omnibus insidijs aduersarij, me inuasit multitudo dæmonum: qui cùm me dilacerâssent, & pedibus atripuissent, attraxerunt in terram. Nonnulli autem ex ipsis mihi plagas quoque intulerunt. Hoc verò fecerunt mihi decem diebus, Nec amplius vidi dæmonem in propria persona omnibus diebus vitæ meæ, sed per homines in me suam exercuêre malitiam: cuiusmodi mihi mala euenerunt in Phœnicia ab insolentibus Simonianis: qualia in Aegypto ab immundis Gnosticis: qualia in Cypro ab iniquis Valentinianis & alijs hæresibus. Aduertite ergo animum, ô filij mei, & audite verba Epiphanij peccatoris. Pecunias ne concupiscatis, & multæ pecuniæ adijcientur vobis. Nullum hominem odio habeatis, & à Deo diligemini. Nolite loqui aduersus fratrem, & affectio diaboli vobis non dominabitur. Auersemini omnes hæreses, tanquam feras plenas veneno mortifero. De quibus etiam vobis tradidi in libris, qui appellantur Panaria. Auersemini, & cauete à mundi voluptate, quæ corpus & mentem semper titillat. Experimini eam esse satanæ accessionem. Sæpè autem vel carne quiescente, mens incautorum turpia appræhendit visione. Quando verò mens nostra est sobria, & Dei semper habet memoriam, tunc facilè inimicum possumus prosternere. Cùm hæc & his plura dixisset Epiphanius, omnibus qui erant in naui accersitis, dixit eis: Oportet nos, ô fratres, totis viribus rogare benignum & clementem Deum, vt nos conseruet, & nemo pereat ex ijs, qui sunt in naue. Est enim futura in mari magna tempestas. Sed estote bono animo: Nulla enim afflictio labore opprimet vllum ex ijs, qui sunt in naui. Quæ cùm dixisset, dixit mihi: Fili Polybi. Dixi ei: Quid est, pater? Dixit ille mihi: Si nauigauerimus vsque Constantiam, mane septem dies in ciuitate, & naui ga in Aegyptum, & ascende in superiorem Thebaidem, & pasce oues Christi. Sed attende tibi, fili: Testor tibi cælum & terram, ne aliter facias. Nam si mea verba neglexeris, & non perrexeris in superiorem Thebaidem, peribis: & frustrà à te fient, quæcunque ædificaueris: & eris inutilis coram quouis homine. Sed si mea verba audieris, & Domini mandatum custodieris, quod mihi mandauit Iesus Christus filius Dei, eris benedictus coram ipso omnibus diebus. Quæ cùm dixisset, me est amplexus: Conuertitque sermonem ad Isaac. Cap. 64. Rom. 8. Multa pasfus est ab hæreticis. Institutiones optimæ S. Epiphanij. Prædicit futuram tempestatem.

Is autem dixit ei: Quid est, Pater? Ei dixit Epiphanius: Tu quoque fili mane in ciuitate Constantiensi, donec iubeam ire viam Cittiensium. Quæ cùm Epiphanius dixisset Isaac, eum est similiter complexus. Nautas quoque omnes accersens, dixit eis: Nolite conturbari, ô filij. Magnum enim motum faciet mare, sed attendite Deo, & ipse vobis feret opem. Erat autem hora diei vndecima, quando hæc nos docuit Epiphanius. Dixit verò vni ex nautis: Noli tentare, ne tu tenteris. Circa occasum autem solis fuit magna venti procella in mari. Epiphanius verò erat in infima parte nauis passis manibus: & eius pectori imposita erant Euangelia, & erant aperti eius oculi, & vox eius non audiebatur. Nos autem omnes magno metu affecti, existimabamus Epiphanium Deum orare propter tempestatem maris. Mansit autem illa tempestas duos dies & duas noctes. Tertio verò die dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi. Respondi ego: Quid est, Pater? Et dixit mihi: Dic nautis, vt accendant ligna, & faciant carbones, & accipe fustitum, & affer huc. Et sic feci. Qui dixit: Fili, admoue propiùs: & admoui. Et dixit mihi: Iace fustitum super carbonem: & ieci. Et dixit: Orate, filij. Et fecit orationem ita vt recumbebat. Et post orationem nos est complexus, dicens: Salui estote, fi- Cap. 65.

Obdormit vir pius & sanctus in Domino. Cap. 66.

filij. Epiphanius enim non vos amplius videbit in hac vita. Et statim tradidit spiritum. Statimque cessauit tempestas maris.

Cadentes autem super collum eius ego & Isaac, amarè fleuimus. Cecideruntque tenebræ in nostros oculos illo die. Vnus verò ex nautis, cui dixerat Epiphanius adhuc viuus: Noli tentare, ne tenteris: currens ad pedes Epiphanij, voluit aperire vestem Epiphanij, & videre, an esset circuncisus. Epiphanius autem, vt iacebat mortuus, dextero pede sublato, cum impegit in faciem, & iecit eum vsque ad puppem nauis, & mansit mortuus. Tertio verò die nautæ, qui eum portabant, tulerunt eum prope Epiphanium. Postquàm autem posuerunt eum ad pedes eius, & tetigit eos, statim surrexit: Et cecidit timor super omnes, qui erant in naui. Cùm nos autem nauigâssemus Constantiam ad locum, qui dicitur Dianeuterium, egressi sunt nautæ è naui, & circuiêrunt totam ciuitatem, & clamauerunt cum magnis vocibus: Viri fratres, qui viris frequentem habitatis Constantiensium ciuitatem, descendite ad mare in locum, qui dicitur Dianeuterium, & accipite reliquias sancti & longè beatissimi patris nostri Epiphanij. Finijt enim vitam humanam. Tunc quidem cecideruntque tenebræ super vniuersam ciuitatem, & se manibus tenentes descendunt ad mare, magnum planctum afferentes. Sed omnes quoque rustici veniebant in ciuitatem, per totam viam fluentes lachrymis. Quocircà tres quoque cæci, qui erant in Paroecia, quæ appellatur Torti, se sic in viam coniecerunt, nec vllus dabat eis manum, vt citiùs venirent in ciuitatem. Dixit autem vnus ex eis nomine Proëchius: Digne Dei sancte Epiphani, Fac nos adspicere,

Vide stupenda miracula.

Tres cæci illuminantur.

vt nos quoque adoremus tuas venerabiles reliquias. Et statim adspexerunt: & ingressi in ciuitatem, adorârunt venerandas sancti patris reliquias: & annunciârunt id, quod eis in via euenerat. Quicunque autem audierunt, Deum laudârunt, qui ijs, qui se sunt digni, præbet talia.

Cap. 67.

Honorificè ergo è naui tollentes reliquias, introduxerunt in ecclesiam. Ibiq; mansit tres dies, neque sepeliebatur propter magnam contentionem. Quarto autem die ipsum in loculo, melle superfuso, composuerunt. Cogitabant enim eum sepelire in ecclesia. Mansi verò septem dies in ecclesia prope reliquias: & ne sic quidem est sepultus. Octauo itaque die, cùm, vt iusserat sanctus pater, nauem inuenissem, quæ traijciebat in Aegyptum, ascendi in superiorem Thebaidem, & mansi anno vno. Cùm autem descenderet magnus Heracleon, Præses totius Aegypti, Rhinocurura, (Eam enim vrbem ædificârat) & audijsset me fuisse discipulum magni Epiphanij, me nolentem rapuit per milites, impositumque camelo dromadi detulit Rhinocurura. Accidit autem, vt Episcopus illorum decederet. Fecitque, vt ordinarer Episcopus Rhinocurorum.

EPISTOLA POLYBII EPISCOPI AD *Sabinum Episcopum ciuitatis Constantiensis.*

Cap. 68. Matth. 2.

DOmino in Deo venerando, digno sacerdotio, sancto patri Sabino Episcopo ciuitatis Constantiæ Cypri, Polybius peccator in Domino salutem. Magi singularis gratiæ, vel antequàm stella eis Dominum significâsset, participes facti, vadunt Hierusalem, atque Bethleem, ad adorandum cælestem regem Christum Dominum nostrum. Nisi enim ij fuissent priùs participes diuinæ cognitionis, Dei visionem minimè fuissent assecuti. Sed illa quidem de Deo, qui quærebatur à Magis, & significabatur per stellam ipsis Magis in Bethleem. Ego autem nunc quæro de sancto patre, qui Deum quæsitum à Magis, & inuentum in Bethleem, & adoratum, coluit: De Epiphanio magno sacerdote, muro & propugnaculo Cypriorum. Quoniam ergo, sancte pater, propter meorum peccatorum multitudinem, non fui dignus, qui viderem locum illorum bonorum, vbi sunt sepultæ preciosæ reliquiæ sancti patris nostri Episcopi Epiphanij, & perpetua huius rei memoria & dolor grauis meo insidet animo: ea de causa rogo tuam sanctam paternitatem, vt nobis significet per literas, quonam die, & quomodò sit sepultus. Misi autem ad te virum prouidum, & diuina gratia dignum habitum: Dico verò venerandum Diaconum Calippum, qui mihi quoque significauit de vestra sanctitate, quòd ipse sederis super thronum ecclesiæ Constantiæ. Nam cùm ego fierem, & quererer de sepultura sancti patris, nec nôssem quisnam sedisset super thronum, idque scire per literas cuperem, prædictus dixit Calippus, quòd Sabinus præfectus Monasterij successit nostro sanctæ memoriæ patri & Episcopo Epiphanio. Quocircà eum misimus per tantum ac tam difficile iter & mare, vt ea, quæ priùs

priùs dicta sunt, consequamur per tuam sanctitatem. Purissimum autem clerum meo nomine digneris salutare, & omnes, qui sunt sub vestra sanctitate. Ora pro me, digne sacerdotio, sancte pater.

EPISTOLA SABINI EPISCOPI AD *Polybium Episcopum.*

DEo ago gratias, & vestræ alacritati animi, serue Dei, & digne sacerdotio, sancte pater Polybi, quòd per te excitor ad pulchram memoriam. Sanctitatis enim vestræ literis, quas secundùm Deum scriptas accepi, ita viuificata est anima mea, quemadmodùm si terra ob longam siccitatem arefacta fuerit, morientes herbæ pluuia cælitùs demissa reuirescunt. Quis tuam habens memoriam, sancte pater, vnquàm dolore afficitur? Quis autem, sancte pater, non emisit lachrymas propter tuum discessum? Fuit enim multus planctus & luctus intolerandus propter te, sancte pater. Non solùm enim Cypriorum insulam obibant Cyprij, requirentes tuam sanctitatem, vt sederes in throno ecclesiæ, sed etiam per mare multi nauigantes in Phœniciam te quærebant, adeò vt quatuor mensibus vidua mansérit ecclesia in tuí inquisitione. Cap. 69.

De die autem, & loco, in quo sepultus est sanctæ memoriæ pater noster Episcopus Epiphanius, per has meas literas significo patri meo. Decem diebus fuerunt eius preciosæ reliquiæ in ecclesia, in melle iacentes in loculo: multíque qui ægrotabant, & tangebant reliquias, à morbo statim sunt liberati. Longinus autem & Petronius Diaconi, qui ab hæresi Valentiniana specie tantùm conuersi erant, ipsi prohibebant, ne pater sanctus sepeliretur, dicentes non licere mortuum in ciuitate poni in ecclesia, ne fortè per ipsum quoque veniret ciuitas in periculum. Venit autè fama, & vehemens quædam in ciuitate perturbatio, quòd sint nonnulli ablaturi reliquias. Fuitq; magnus strepitus in tota ciuitate. Eramus verò omnes quoque monasteriorum præfecti in ciuitate. Decimo autem die, cùm accepissel ligonem maximè venerandus Sabinus Diaconus, cœperunt fodere locum, in quo erant reponendæ preciosæ sancti patris reliquiæ. Cumque hoc vidisset reuerendus Draco, ipse quoq; consensit. Rursus autem dixerunt Longinus & Petronius: Non licet eum sepelirí in ecclesia. Accepto verò ligone, venerandus quoque Draco fodiebat vnà cum Sabino, dicens: Sepeliantur sancti patris reliquiæ in hoc loco: ego de eo precabor Imperatorem. Venerunt autem artifices, & fecerunt thecam preciosarum reliquiarum sancti patris nostri & Episcopi Epiphanij diligentissimè & accuratissimè: maximè quòd dicebatur à multis, fore, vt furto auferretur à Romanis, aut à Constãtinopolitanis, aut à Phœnicibus. Facta verò theca à dexteris sanctæ ecclesiæ, vbi ceciderat ædificator supra Faustinianum, acceperunt preciosas reliquias sancti patris nostri viri pij, vt eas in theca deponerent. Impij autem & indigni, Longinus, inquam, & Petronius, appræhenderunt reliquias, alios quoque, qui malè sentiebant, commouentes, & non sinebant eas sepeliri. Cùm ergo esset magna contentio, venerãdus Diaconus Sabinus dixit cum magna voce & luctu amarissimo: Sancte pater Epiphani, scio & credo, quòd sicut cùm in hac vita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius. Percute Longinum & Petronium, qui defecerunt, quòd propter iniustum zelum non sinant te sepeliri in hoc loco. Hoc cùm dixisset Diaconus Sabinus, factum est à Deo iudicium. Nam Longinus quidem, qui in terram ceciderat, mansit mortuus: Petronio autem manus fuêre dissolutæ, & mansit mutus in eo loco. Et cùm Longinum quidem composuissent, sepeliêrunt: Petronium autem portantes, domum tulerunt, & posuerunt supra lectum: quarto verò die vitam finijt. Acceperunt itaque preciosas reliquias sancti & beati patris nostri & Episcopi Epiphanij, & cum omni honore eas in eo loco deposuêre. Cap. 70.

Multi contactu sacrarũ reliquiarum S. Epiphanij sunt curati.

Manè autem statim venerandus Draco, accersitis omnibus clericis cum multis patribus familiâs ciuitatis, obtulit preces Imperatori. Missi verò sunt tres clerici, & tres patresfamiliâs. Ex clericis inprimis honorandus Sabinus Diaconus, & maximè honorandus Diaconus Paulus consobrinus Draconis, & honorandus Diaconus Athanasius. Ex patribus autem familiâs reuerendus Marianus frater Synesij, & reuerendus Iohannes eius consobrinus, & filius Draconis, qui ipse quoque vocabatur Draco, & quem Dei gratia curauit Epiphanius à morbo grauissimo. Hi autem iuerunt in ciuitatem regiam, & obtulerunt preces Imperatori. Imperator verò Archadius, cùm preces accepisset & legisset, valdè magno dolore est affectus, quòd è vita excessisset Epiphanius: & dixit eis, qui preces sibi obtulerant: Sedete in hac vrbe regia quadraginta dies, vt Cap. 71.

Vide quid possint sancti post mortem, & si inuocati cum fide, adsint inuocantibus.

lugeam meum patrem, & vos mittam in pace. Illi autem sic fecerunt. Et luxit Archadius Imperator, sanctæ memoriæ patrem nostrum & Episcopum Epiphanium quadraginta dies. Post luctum autem fecit constitutionem, & misit cum eis virum pium militantem, nomine Maximum. Is habebat spiritum immundum. Cùm ij autem peruenissent Constantiam, statim Maximus accepta constitutione, ingressus est in locum, vbi sunt positæ reliquiæ sancti patris nostri. Cumque pronus cecidisset in faciem, & preces posuisset supra thecam, dixit: Deo digne sancte Epiphani, expelle à me malignum spiritum, & tunc aperiam hanc formatam scripturam cum magna gratiarum actione. Statimque exijt immundus spiritus à Maximo. Manesque patefacta fuit scriptura formata in loco publico, & omnes propterea magna sunt affecti lætitia. Formatæ autem scripturæ vim infero in mea epistola, quam ad vestram mitto pietatem: quæ in versu secundo sic continet. Sic enim dicit Imperator Archadius de sancto patre: Eum, qui vixit supra nostras leges, nolumus iacere conuenienter nostris legibus. Ecce ergo, ô sancte pater Polybi, vniuersam consequentiam, quæ fuit tam verbis quàm factis, exposui vestræ apud Deum honoratæ & sanctæ animæ per literas, quæ à nobis missæ sunt per venerandum Diaconum Calippum. Habe autem perpetuam meî memoriam in tuis ad Deum orationibus, sancte pater. Tuum verò sanctum Clerum meo nomine salutare digneris, ô digne sacerdotio, sancte pater. Ora pro me, ô vir maximè pie.

Maximus inuocans S. Epiphanij, mox à dæmone liberatur.

VITA S. MODOALDI TREVIRORVM EPISCOPI, EDITA A STEPHANO ABBATE *Leodiensi.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD THIETMARVM ABBATEM, *in Vitam beati Modoaldi Archiepiscopi Treuirensis.*

Domino Thietmaro, Helmuuardicensis cœnobij Abbati reuerendo, & sanctis, qui sub ipsius cura degunt, fratribus Stephanus Abbas humilis congregationis beati Iacobi in Leodio, æternam in Domino salutem. Quoniam gratiarum distributor Deus in diuidendo singulis, prout vult, super omnia donat charitatem, qua diligamus bona in alijs, quæ desunt in nobis, vt omnia singulorum, & singula fiant omnium: necesse est, vt in proximis studeamus amando possidere, quæ videmus in nobismetipsis operando minùs prouenire. Vnde bonum studij vestri trahentes odorem, admodùm lætati & delectati sumus, super his videlicet, quæ de vestri laboris profectibus innotuerunt nobis per quendam ex vestris, quo ad tempus vísi sumus: in quo vno omnium vestrûm conuersationem bonam imaginantes, gaudemus iam ex charitate vos prænoscere, quos corporeo intuitu necdùm contigit vidisse. Spe enim ad supernam tendentes patriam, illuc precum lachrymarumque legatione præmissa, rogare debemus, quæ ad pacem sunt Hierusalem, & ad perpetuum cum illius ciuibus habitandi fœdus componendũ, leuare potiùs fidei oculos ad montes, vnde nobis intercessionis auxilium veniat, quàm præsumere de principibus, in quibus salus nulla est.

1. Cor. 12.

Vis magna charitatis.

Psal. 145.

Huius itaque cælestis habitationis obtinendæ pio accensi desiderio, ad arcem tanti roboris vestros prouexistis animos, vt thesaurum Treuirorum, à pluribus annis reconditum, pia importunitate aggrederemini spoliare, pignora videlicet sancti Modoaldi Archiepiscopi, & duorum corpora Thebæorum, cum alijs reliquijs ausi postulare, digni impetrare, absportare, honorificare & patrocinijs eorum exultare. Et quoniam desiderium pauperum suorum exaudiuit Dominus, tam Dei & sanctorum voluntate præeunte, quàm vestra subsequente industria illud obtinere meruistis, quod nulla argenti vel auri copia valeret comparari, quod nulla regia potentia præsumeret attentare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiscenda expenderitis, qualibus sustragantibus personis ad hanc bonæ voluntatis efficaciam peruenceritis, qualiter huius, vt ita dicam, victoriæ brauium apprehenderitis, satis diligenter vsque ad vnguem descripsit ille vir supradictus, immò iam noster & frater & amicus præcordialis, & quicquid ex charitate meretur appellari, vir synceræ iucunditatis, qui tali negocio semper labore suo & consilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus vobis absens, spiritu autem semper præsens, dum pro inuestiganda patroni sui generositate, ordinis

ordinis nostri loca plurima inuiseret : & quasi apis argumentosa florum dulcedinem in mellis liquorem comportans, tam gesta pontificum, quàm annales regum Francorum, famamque antiquorum sapientium diligenti inquisitione percurreret : tandem ad nos omnium vltimos diuertit, obsecrans non perfunctorie, sed infatigabiliter &, instantissimè, vt de vita & miraculis beati Modoaldi in lectionibus & responsorijs aliquod ingenioli nostri xenium domum deferendum à nobis mereretur accipere. Cuius precibus opportunè importunis, cùm hinc humilitas professionis nostræ ob declinandam præsumptionis notam obuiare persuaderet, illinc charitas internæ obdurationis in proximum nos arguerer, superemimentioris viæ latitudinem timore abiecto considerantes, quoniam id, quod sumus, quod viuimus, quod sapimus, rotum Deo & proximo debemus, tandem amici pio desiderio acquieuimus satisfacere.

Sed cùm ad hæc nos idoneos fore desperaremus, ipsa nostri desperatione robustiores, ad illum protinùs spem ereximus, qui etiam immensos brutosque asinæ ruditus, per sensatos humani colloquij distinxit modos. Huius ergo robore considerationis accincti, adorsi sumus authore Deo enarrare, quæ de vita & miraculis beati Modoaldi pontificis tam ex antiquorum relatione, quàm ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus : in quibus verborum folia requirenda non sunt, quia infructuosæ loquacitatis leuitas in sacris paginis compescitur, dum in templo Dei per Moysen nemus plantari prohibetur. Hic siquidem sanctitatis viam à puero ingressus, cousque de virtute in virtutem per spirituales processit ascensus, vt iuxta vocabuli præsagium, quo apud homines appellatus est Modoaldus, apud Deum nominetur & sit modò altus. Cuius sanctitas atque nobilitas in tanta celsitudinis parilitate conueniebant, vt nos ipsa sui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus : quia cùm plerunque in huiusmodi personis nobilitas sanctitatem impediat, in hoc sancto viro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempestate perspicuum est, nobilitatem in omnibus negocijs præcellere, primatam verò sanctitatem etsi Deo paucisque fidelibus acceptam, à filijs tamen seculi parumpendi : ideò huius nobilissimæ posteritatis linea, si tanto prolixiore, quanto diligentiore stylo percurratur, obsecramus lectorem, ne prolixitatem fastidiat, quæ multorum continet vtilitatem : quæ etiam ab auis & parentibus inchoanda, & certiùs describenda nobis fuerat, nisi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim inuidisset. Num.21.

Fertur enim barbarorum gens tunc per omnes Galliarum fines furoris sui frena laxâsse, diuina & humana pari abolitione contemptui habuisse, vrbes ditissimas subuertisse, sanctuaria Dei prophanâsse, præclaros hominum labores exinaniisse, monumenta sanctorum, titulos & nomina antiquorum heroum omninò deleuisse, nulla vestigia virtutum, nulla victoriæ, nulla laudis aut probitatis auorum nostrorum nobis reliquisse, omnia gladio & incendio exterminâsse. Verùm supra omnes vrbes, tanto subiacentes excidio, facta quasi vidua domina gentium, cum Threni Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis gloriosa Treueris, vrbium nobilissima, quæ dignitatis prærogatiua meruit appellari altera Roma : in qua cùm ampliùs exuberâssent diuitiæ & gloria, felicitas & exultatio, superueniente exterminio, acriùs redundabant egestas & desolatio, dolor ac mœstitia : tantoque in ea miserabiliùs plangenda erant antiquarum virtutum monimenta, quanto damnosiùs multorum profectibus sunt ablata. Vbi cùm antiquorum fastos exemplariorum absumeret ignis, & ob hoc omnis veterum genealogiarum series abolita fuisset, contigit etiam omnem beati Modoaldi retroactam parentelam vsqueadeò posterorum subtrahi memoriæ, vt ex qua consanguinitatis vena, licèt nobilissima, ipse & duæ sorores eius, Itta scilicet & Seuera, descenderint, vel, vt verius fatear, asscenderint, non satis compertum habeamus. Sed quoniam Dominus, qui de subiectione dæmonum vanum discipulorum corrigit gaudium, monet de cælesti nominum inscriptione potius esse gaudendum : desistat fraterna solicitudo conqueri nostris paginis deesse, quos opera iustitiæ in libro æternæ asscribunt memoriæ. Dignetur ergo suscipere sanctitas vestra hoc nostræ paruitatis munusculum, pensetque & amplectatur in eo solius charitatis affectum : quia etsi non videamur satisfeciisse vtilitati fraternæ, quantulumcunque tamen laborem impendimus amicitiæ. Barbarorū in Gallias incursiones. Treuericæ vrbis ante cuersionem præstantia. Luc.10.

VITÆ S. MODOALDI ARCHIEPISCOPI, LIBER PRIMVS.

De eius generis nobilitate. Cap. 1.

Maij 12.

INTER præcipuos & præclaros summa sanctitate & ingenuitate viros, quorum fide, doctrina & moribus, signis & virtutibus sancta fulget Ecclesia sicut sol & luna, vir venerandæ memoriæ Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter insignitus, ex inclyta Aquitanorum prosapia, luna pulchriùs, sole splendidiùs ad honorem Dei & Ecclesiæ refulsit. Cuius generositatis linea quibus parentibus, quibus auis aut maioribus descenderit, vel quàm digna radice tam insignis arbor prodierit, etsi nobis propter vetustatem aut scriptorum abolitionem minùs sit compertum, tamen ex propinquis & cognatis, nomine, gloria & honore terra mariq́ue celeberrimis, quorum virtute publica res floruit, quorum potentiam totus orbis extimuit, quorum pace Ecclesia lætata, quorum triumphis exaltata est, tam charta quàm fama genus eius incognitum non est.

S. Modoaldus ex Aquitanis ortus.

De Itta, sorore eius, Ducis Pipini coniuge. Cap. 2.

Iob 12.

NAm sicut ex fideli antiquorum traditione, in quibus est sapientia, compertum habemus, fuit soror eius, Itta nomine, mulier admodùm venerabilis, ac Deo deuota in fide & operibus bonis. Quæ quidem matrimonio iuncta clarissimo Duci Pipino, genere & opibus, & quod in potentibus tanto extat mirum, quanto rarum, sublimitate scilicet honorum & humilitate morum æquè nobilissimo, diuina prouidentia in omni pietatis studio sibi vnanimem sortiri meruit tori legalis consortem. Cuius exemplo vt discant potentes humiliari, qui de inani solent potentia gloriari, non dedignentur quæso audire, quod de ipsius mariti laudibus repertum, huic operi non indignum duxi vtiliter inserere. Tempore, quo Dux egregius ac vetustissimus pater patriæ rebus humanis excessit, tanto * Austriam totam dolore perculit, vt planctui eius planctus regum nequaquàm conferri possit. Fuit nanque probatissimæ vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controuersiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, via ducum & disciplina regum. Audiant ergo nunc duces, serenissimi ducis Pipini tot præclaras post finem eius laudes, intelligant reges æquitatem eius & prudentiam, fortitudinem ac temperantiam : erudiantur huius exemplo potentes, qui iudicant terram. Quòd si vxores nobilium vel etiam regum, quibus familiaris solet esse elatio, venerabilis Ittæ, vxoris præfati principis, exemplo dignarentur animum applicare, possent vtique perpendere ex eo, quod fortiter & sanctè egit sub viduitate iam libera, quòd deuota Deo vixerit sub tanti mariti disciplina. Nanque dum post obitum pij consortis, tum propter morum elegantiam, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum possessiones & numerosam familiam à multis nobilibus q́ue procis studiosissimè peteretur, illa secundum vitans matrimonium, quæ alteram sanctæ continentiæ palmam assequi cupiebat, à sancto Amando Traiectensi episcopo, diuinitùs ad eam directo, sacrum velum sanctæq́ue religionis habitum suscepit, spemq́ue nuptiarum tot procis insipientibus sapiens mulier abstulit. Mirantur omnes eam insperatè propriæ domûs fastigia in ecclesiam commutâsse, totamq́ue illius speciem non in alicuius proci amorem, sed ad cælestis sponsi honorem diuersi generis ornamentis decorâsse, ipsamq́ue redactam in numerum sanctimonialium, quas ibidem ad seruiendum Deo exemplo suo collegerat, obedire magis humiliter, quàm imperare. Discant matronæ huius nobilissimæ mulieris exemplo, quid Deo, quid maritis debeant : discant & viduæ, quæ cultu superbo delectatæ, terna & quaterna vel eo ampliùs matrimonia omni studio affectant, nec secundis quidem acquiescere, vt sexagesimum vidualis continentiæ fructum cum ista Deo studeant referre.

*Hanc alij Austrasiam vocant.

Pipini Ducis præclarum encomion.

Itta secundas recusat nuptias, & monasticũ induit habitum.

De Ittæ tribus liberis. Cap. 3.

IAm verò genus & nobilitas beati Modoaldi, vt ex liberis & nepotibus venerandæ sororis eius quanto verius, tanto clariùs eluceſcat, producantur in mediũ tres summa

ma digni memoria liberi, quos ad laudem & honorem sanctæ Trinitatis pio consorti Pipino feliciter edidit: Grimoaldus videlicet, paternæ dignitatis ac pietatis hæres dignissimus ad totius regni firmamentum: tum duæ sorores eius Gertrudis & Begga, geminum quasi pretiosissimarum decorem gemmarum ad cælestis sponsi gloriam & Ecclesiæ sanctæ decus & gratiam referentes. Grimoald⁹. Gertrudis. Begga.

De Grimoaldo. Cap. 4.

QVarum frater illustris Grimoaldus, dum in palatio Sigeberti paternam dignitatē sua probitate esset adeptus, præpter illam, qua viguit domi militiæque, industriam, magnum etiam erga Deum suæ deuotionis dedit indicium. Nam illa duo præclara monasteria, Stabulaus & Malmundarium, ex proprio construxit: quæ peracta pia solicitudine, & exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adiacentiū terrarum aliarumque possessionum traditione, beato Remaclo, ad instituēdam illic monasticam vitam, sub firma adstipulatione & regij sigilli impressione contradidit.

De S. Gertrude. Cap. 5.

QVid autē de sorore eius clarissima Deoque deuotissima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, diuitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta prō Christo vt itercora despexit? Ipse laus eius est, quem in cælis sponsum elegit, quem in carne posita, tota deuotione dilexit. Contempsit enim sponsum habere in terris, qui eam desereret cùm moreretur: eumque sibi elegit, cum quo, quia mori non potest, semper lætaretur. Hunc amans vt sponsum, adorans vt Dominum, nouas domos, alta palatia in terris construere non curabat, quia iucundum in sua virginitate habitaculum Christo iam præparauerat. Vnde cum generis sui nomen & gloriam magnificè auxerit, tum etiam beato auunculo suo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Ecclesia dulci odore redolens, & vt monile pretiosum refulgens, virginitatis seruandæ cœtus tam nobile reliquit exemplum. Hæc itaque cum illo, quem tanta charitate dilexit, sponso, tanto veriùs regnare iam creditur, quanto sæpiùs cunctis, qui locum sepulturæ eius, quæ apud nos floret, humili deuotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur. S.Gertrudis prædicatur. Miracula ad sepulcrū S.Gertrudis

De Begga. Cap. 6.

ATverò soror eius venerabilis Begga, & si sponsum in terris, diuina dispensante prouidentia, cum timore Dei consensit susscipere, bino tamen ordine sanctitatis, hinc tricesimum fructum pudicitiæ matronalis, illinc sexagesimum referens cōtinentiæ vidualis, duplicem beatitudinis palmam meruit obtinere. Cuius etiam sanctitatis pia apud nos clarent monimenta in loco, in quo ex diuina reuelatione septem construxit ecclesias, vbi & corpus eius à sacris virginum choris honoratur, quæ ex tempore suo die noctuque Deo ibidē famulantur. Ibi quoque Dux egregius & coniunx eius pijssimus, nomine Ansigisus, ab ea conditus est, qui ab alumno suo, quem idem Dux puerum fortè inuentum, & sacro fonte susceptum, aluit in filium & exaltauit, crudeliter in venatione peremptus est propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Sciendum est, istum Ansigisum fuisse filium beati Arnulphi ex Maiore domus, Metensis episcopi: cui venerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generosæ sobolis & nobilissimorum regum mater extitit. Ansigisus Dux, Beggæ maritus.

De Pipino, Ansigisi filio. Cap. 7.

HVius siquidem filius, nomine Pipinus, quem præfato Duci peperit, sicut nomen aui, ita & virtutem cum dignitate referens, mortuo rege Childerico, sub quo beatus Lambertus eximia claruit sanctitate, eò magnitudinis excreuit & potentiæ, vt in tota Austria etsi non regio nomine, regia tamen dominaretur potestate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphauit, ipsumque regem Francorum Theodoricum bello superans, in fugam vertit: sed & beatum Lambertum, factione iniquorum de episcopatu electum, in cathedra sua decentissimè relocauit.

De Carolo Martello. Cap. 8.

ETvt tam glorioſæ sobolis, quæ hinc ex radice sancti Arnulphi, illinc ex cognatione beati Modoaldi prodijt, fortia & præclara gesta liceat aliquatenùs intueri, immò non paruo stupore admirari: videamus Carolum, quem idem Pipinus sibi superstitem, tam dignitatis quàm & virtutis suæ reliquit hæredem, quomodò patrios transiliens limites, antiquas patrum victorias nouis excedens, mirabiles triumphos de ducibus ac regibus, de populis & barbaris nationibus reportauit. Nam & Saracenos, tri-

bus eorum regibus peremptis, vsque ad internecionem fudit, vrbesque eorum famo-
Carolus Tudetes cur dictus. sissimas expugnans, vsque ad fundamenta subuertit. Vnde & cognomen Tudetes, à tundendo accepit, cô quòd à Sclauis vsque ad Hispanos, tot regna, tot vrbes, tot castra & oppida tam Saracenorum, quàm Christianorum, ferrei instar mallei tundens, propitio Deo, transuolâsse dicitur potiùs, quàm superâsse.

De Carlomanno & Pipino Breui. Cap. 9.

QVid verò de filijs eiusdem Caroli, Carlomanno scilicet ac Pipino, dixerim, è quibus Carlomannus post plurima bella & nobiles triumphos, secularem deserens militiam, factus monachus in monte Cassino, cœlesti se militiæ mancipauit: Pipinus verò, virtutum suarum meritis excrescens, primus in hac stirpe regium nomen obtinuit? Nam cùm merito prudẽtiæ suæ & virtutis, acclamantibus ducibus & populis, primùm
Pipinus Breuis fit rex. à sancto Bonifacio Moguntinensi episcopo, authoritate Zachariæ Papæ in regem esset consecratus, postmodùm à Stephano Papa, successore Zachariæ, quia Romanã rempublicam ab Aistulphi regis Longobardorum incursibus defendit, Apostolica benedictione tam ipse, quàm vxor eius ac liberi, in regnum perpetuò est confirmatus.

De Carolo Magno. Cap. 10.

IAm tandem, si placet, veniamus ad illum glorioſissimum Imperatorem Carolum Magnum, huius Pipini filium, qui paternas virtutes cæteris magnificentiùs auxit, & regio nomini, quod pater eius promeruit, Romani nomen imperij & dignitatem feliCarolus Magnus coronatur Romæ à Pontifice. citer adiecit. Ipse est enim, cui in die natalis Domini Leo Papa cum Apostolica benedictione imperij coronam imposuit, & à cuncto Romanorũ populo ter acclamatum est: Carolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorũ, vita & victoria. Huius nomen & gloria, virtus & victoria, per tãta tempora adhuc quasi recens, ore vniuersorum cum tanto studio & admiratione celebratur, vt si litera sileat, sola fama quasi viuere credatur.

De Ludouico Pio. Cap. 11.

ATverò de filio eius Ludouico quid dignum referre valeam, qui post patris obitũ imperialia sceptra, vt nullus dignius, susciPiens, præter cætera, quæ bello fortiter gessit, maxima suæ pietatis monimẽta exhibuit? Ad faciendas enim iustitias, & oppressiones ecclesiarum seu populorum releuandas, legatos idoneos in omnes regni sui prouincias mittens, quæquæ corrigenda inuenire potuit, corrigere atque emendare
Ludouici Pij publica pœnitẽtia. sapienter curauit. Sed &, quod magis in imperatoria dignitate stupeas, de cunctis, quę publicè perperàm gessit, Theodosij Augusti exemplo, publicam egit pœnitentiam.

De Clotario Imperatore. Cap. 12.

QVid etiam de Clotario, huius Ludouici filio, dixerim, cuius potentiæ fuerit, vel quale humilitatis exemplum posteris reliquerit? Ipse maior natu, maior virtute & imperio, diuidens regnum cum duobus fratribus Carolo & Ludouico, regnum, quod hactenùs ex eius nomine nuncupatur, fortitus est, necnon & omnia Italię regna
Clotarius Imperator fit monachus. cum ipsa Romana vrbe Augustus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis hæres exiſtens, post plurima tam sapienter quàm & fortiter gesta, regnũ filijs suis diuisit, relictoque seculo ac sanctæ conuersationis habitu suscePto, in hac monastica professione cursum vitæ feliciter consummauit.

De huius stirpis eximia nobilitate. Cap. 13.

SEd iam considerata horum potentia & nobilitate, quid vltra tot Carolos & Pipinos, tot Clotarios aut Ludouicos, aliosque reges & Imperatores, qui de hac gloriosa stirpe vsque ad nostra profusi sunt tempora, necesse est commemorare, cùm ex his, quos enumeraui mus, præclara beati Modoaldi ingenuitas luce clariùs eniteat? Hoc tantùm in summa narrationis nostræ dixisse sufficiat, de nulla stirpe, quam nouerimus, tam præclarum, tamque nobile germen regum pullulâsse, qui tantum potentiæ Gallico regno addiderint, totque & tam mirabiles triumphos de ducibus & regibus & barbaris nationibus reportauerint, adiuuante eos & protegente diuina misericordia, sanctorum suorum Modoaldi & Arnulphi meritis, vt credimus, de quorum affinitate tantam stirpem fructificâsse cognoscimus.

Quantùm auxerint Galliarum ecclesias. Cap. 14.

Galliarũ ecclesijs quan. POstremò, quantum religionis, potentiæ & honoris Gallicis contulerint ecclesijs, testantur libri, sanctorum decreta, patrum continentes, quos ipsi in synodis sua

sua corroborauerunt authoritate: testãtur & ecclesiæ,quas cùm diuersi generis ornamentis,tum etiam prædijs & regalibus suis,castris scilicet & comitatibus,telonijs,monetis & bannis,cum iure ciuitatum concessis,magnificè extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia huius seculi potentibus subiaceret, aut tyrannide eorũ paueſceret: immò superborum colla, Dei virtute superior, calcaret. Inde est,quòd nusquàm gentium æqualis potentiæ pontifices inueniri queant,vel quòd à regio comitatu & opulẽtia parùm differant. Quos certè beatos fore dixerim,si pro hac potentia sanctiùs viuerẽt, si pro hac opulentia ditiores virtutibus esse studerent,si bonum opus,nõ dignitatem, appeterẽt, si lucra non pecuniarum,sed animarũ quærerent,si super egenos & pauperes benignè intelligerent,si sobrietatem,si iustitiam,si humilitatem sectantes,in omnibus,sicut decet Episcopum,irreprehẽsibiles se exhiberent. Sed,quod valdè graue est,dum quidam eorum ex honoris sublimitate intumescunt, dum lucri temporalis amore animarum damna postponunt, dum sua quærentes, iustitiam nisi pro nummis non faciunt, dum Ecclesiastica dona gratis non tribuunt, dum sonitum æris dulciùs quàm clamorẽ pauperis audiunt, dum secularem militiam plusquàm Dei Ecclesiam diligunt : inde elati pontifices Deo displicent,vnde Imperatores humiles Deo placerunt. Et quàm indignum est,vt in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, & in mente pontificum vanitas vitiorum : dum in illis familiaris soleat esse elatio, & in istis amica debeat esse religio? Sed quorsum ab hoc opere aliena rẽdit oratio? Talia Hieronymo seu beato Gregorio relinquamus : nos autem incepta meliùs prosequamur. Et quoniam exteriorẽ beati Modoaldi generositatem ex nobilissima & multiplici sobole venerandę sororis eius satis apertè monstrauimus,in sequenti volumine mẽtis eius ingenuitatem ex vita & conuersatione eius sanctissima declarare tentemus, meritis illius ipso nobis adspirante,in quo signati sumus in die redemptionis nostræ.

ta contulerint reges & Imperatores.

Episcoporũ munus.

Ephes. 4.

LIBER SECVNDVS.

De pueritia & institutione S. Modoaldi. Cap. 1.

IGitur gloriosus ac venerabilis Modoaldus, dum clarissimis ortus esset natalibus, nobilitatem ipsam carnis digniore mentis nobilitate sciens nesciebat,nec parentum diuitias aut potentiam,sed humilitatem Christi & paupertatẽ euangelicam,quam imitaretur,iam à puero,sed non pueriliter,attendebat. Denique non lasciuia puerilis,non vanitas aut ambitio secularis in eius studijs aliquatenùs apparebat: ita vt in puero diuinam iam posses admirari gratiam, quæ eum vas electionis sibi futurum præniebat. Nam cùm liberalibus studijs & spiritualibus disciplinis eruditus traditus esset à parentibus, qui enm tenerè diligebant, tantam breui tempore geminæ cõsecutus est scientiæ efficaciam,vt omnes gloria anteiret,& tamen omnibus ex affectu charus esset. Nullum quippe per tumorẽ despiciens,immò per humilitatem cordis omnes sibi præferens,obsequiũ,quod parit amicos, piè omnibus exhibere, nulli iniuriam inferre : quinpotiùs, accepta iniuria, ignoscere, quàm persequi mãlle:sed & inferẽtem pro Christo diligere vt fratrem,amplecti vt amicum. Ita Christi tyrunculus inuidiam virtute superabat. Et ne fortè virtus concepta desidia aut ocio teperet,teneræ ætati nequaquàm parcere,non membra quieti,non animum socordię autignauiæ dare,sed semper aut sacræ lectioni, aut piæ meditationi inseruire. Cum ludentibus non se admiscebat, sed vel tutorũ disciplinæ, vel maiorum dictis sedulus adhærebat, vt ab ore eorum pendens, quàm suauis est Dominus, degustaret, ac postmodùm memoriam abundantiæ suauitatis eius ad ædificationem multorum eructaret. Quippe qui secundùm propositum vocationis Dei ad summum apicem gradũs sacerdoralis & ad pastoralem curam Dominici ouilis fuerat promouendus, iam talibus virtutum studijs,talibus sanctarum institutionũ rudimentis sub cælesti magisterio adolescebat,iam digito Dei ad boni pastoris officinm informabatur & proficiebat.

S. Modoaldus generis nobilitatẽ non magnifacit.

Puer discit literas & pietatem.

Vt in ætate virili creuerint in illo virtutes. Cap. 2.

AT verò ram præclara tyronis Christi adolescentia vbi in virile robur cœpit excrescere,quando connersis studijs, ætas animusque virilis quærit opes & amiciti-as, inseruit honori, ipse à priori intentione animum nequaquàm diuertit: sed ad fortioris militiæ studia sese viriliter accingens, gradus ætatis diuersarum gradibus virtutum sublimiter transcendebat. Non seculares inire amicitias, aut opes aggregare quærebat

Cum ætate accedunt ei etiam incrementa virtutum.

quærebat perituras. Non honoribus cum ambitioſo,nō ſublimitate cum ſuperbo,ſed cum ſtrenuo virtute,cum modeſto pudore,cum innocuo ſimplicitate,cum manſueto patientia,cum abſtinente parſimonia,cum pio charitate & miſericordia certabat. Videres eum crebris ieiunijs & vigilijs voluptatē carnis frangere, pro honoribus ſuimet abiectione delectari, paupertatem pro diuitijs amplecti, conuentui nobilium conſortia ſeruorum Chriſti & humilium præponere. Vnde animus eius aut circa eccleſiam, aut erga pauperum curā ſemper occupatus erat. Cumque in eis pectore iamdudum accenſa inualuiſſet flamma cæleſtis deſiderij, nihil ocij, nihil quietis patiebatur, vt ad ocium & quietem diuinæ cōtemplationis perueniret. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes ſeculi occupationes funditùs à ſe decernit extirpare, deſiderans gloriari cum Apoſtolo dicente: Mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo. Solitudinem, quam Iohānes & Paulus cum beſtijs in deſerto, iſte deliberat exigere ſibi in ſemetipſo. Ibi ſecum proponit habitare,ibi calcato ſecularium curarum ſtrepitu,remotis ab animo terrenarum phantaſijs cogitationum, illi ſoli, qui ſpecioſus eſt forma præ filijs hominum,in quem etiam deſiderant angeli proſpicere, libero mētis adſpectu contendit iugiter inhærere. Ipſe illum in ſua, virtutū floribus adornata, tanquam in lectulo, præoptat ſuſcipere amplectique conſcientia,vt poſſit cum ſponſa iucūdari & dicere: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noſter floridus. Sed ecce velut ex inſidijs plurima ſuæ intentioni contraria videt ex hoc mundo ſuccreſcere, hinc ſeculariū curam negociorum, illinc illuſtrium frequentiam proximorum: quæ dum inopinatè mentem eius impugnant,ab huius lectuli quiete & dilecti ſui dulcedine nolentem ſuſcitant. Quamobrem remotiora ſibi loca quærere, & ab horum tumultu ſeſe occultare omnibus modis elaborat, vt quanto occultiùs, tanto liberiùs pulcherrimæ ſibique dilectæ Rachelis amplexibus poſſit inhærere. Cuius ſororem,ſcilicet Liam, etſi fœcundam,tamen lippam,minusque videntē deſpicit, ne mentem tāto in diuinam contemplationem minùs tendere valeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. Rachelem verò pulchram, benè videntem, licèt infœcundam, toto affectu concupiſcit,in cuius amore tanto ſtuauiùs ſub ſilentio requieſceret,quanto ad generandos labore prædicationis filios minùs exiret.

Galat.6. Matth.3. Pſal.44. 1.Pet.1. Cant.1. Multa ſe ei impedimēta obijciūt. Geneſ.29.

Inuitus cogitur palatio ſuam nauare operam. Cap. 3.

Eccle.8. VErùm quia non eſt in hominis poteſtate via eius, ſed contra ſpem votumque ſæpè à Domino greſſus eius diriguntur, beatus Modoaldus Liæ laborioſæ in nocte huius vitæ nolens iungitur, dum primoribus regni & maioribus palatij quaſi vtilis in verbo,prouidus in conſilio,diuina prouidentia,licèt repugnans ſocius accitur. Clarebant tunc temporis in palatio viri ſtrenuiſſimi ijdemque religioſiſſimi:inter quos eminebat Pipinus,Carlomāni filius, Dux clariſſimus &maior domūs ſub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentiſſimis regibus: cuius laudum præconia quia in ſuperiori libello breuiter perſtrinximus, nunc vbi res exigit,de ipſius cōſilio & æquitate, prudentia & fortitudine paulò latiùs diſſeramus.

Vt Pipinus Dux ſub Dagoberto præclarè ſe geſſerit. Cap. 4.

Pipini Ducis præclara laus. FActempeſtate Dagobertus rerum potiebatur,ſub quo idem Dux dignitate, modicùm à ſublimitate regia differente, prædituſ, omnia regni negocia prudentiſſima diſpoſitione ordinabat, præſtabatque tam in bello fortitudine, quàm iuſtitia in pace. Erat enim erga regem fidei ſeruantiſſimus,erga populum verò tenaciſſimus æquitatis, & in diſceptanda vtrorunque cauſa fortiſſimo animi iudicio perſiſtens, nec munera populi ad ſubuertendum ius regium reſpiciebat, nec gratiam regis ad obruendam populi iuſtitiam attendebat. Siquidem regem Deum regi homini præferebat, cuius mandato prohibitum nouerat, vultum potentis honorare, vel perſonam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant, plebi defendebat: quàm quæ Cæſaris, Cæſari reſtituebat. Tali huius Ducis induſtria & conſilio Dagobertus eo celebritatis ſplendore enituit, vt liberalitate, iuſtitia, manſuetudine alijsque artibus, quibus regem decebat,plures ante ſe reges præcelleret. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit,quandiù ſanam doctrinam ſapientiſſimi præceptoris ſuſtinuit,& non ad ſua deſideria coaceruauit ſibi magiſtros. Felix, ſi ſecundùm viri ſapientis monita, de mille pacificis ſuis vnum hunc elegiſſet conſiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum eſt cor eius ad tempus per mulieres, vtque ſolet in magna rerum copia acſoluta libertate prona eſſe in conſenſum peccati natura mortalium, ob diuitiarum

Leuit.19. Item Dagoberti regis. Eccle.6. 3.Reg.11.

tiarum affluentiam ac secundos rerum successus à bono honestoque in prauũ abstractus, salubribus monitis aures occlusit. Cœpit ergo tam auaritia quàm libidine æstuare, rebus ecclesiarum nonos thesauros implere. Cuius impudentiam dum Pipinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quòd maximis Dei beneficijs ingratus existeret, ille obscœnis libidinibus potiùs, quàm sanis obtemperans consilijs, tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quàm à prauitatis suæ furore resipiscere. Sed benignus Dominus, qui quos saluare decreuit, nunc à malis liberat, nunc etiam innoxios seruat, & pium Ducem à periculo mortis potenter eripuit, & maleuolũ regem ab effusione iusti sanguinis misericorditer reuocauit. Nam sanione consilio reputans dignitatis suæ statum labefactari, si virum nobilẽ, potentem, fide ac iustitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum resexit, cœpitque egregium Ducem intantùm reuereri, vt conceptam malitiam in pacem & gratiam commutaret. Quod sapientissimus Dux non suæ industriæ, sed diuinæ ascribens misericordiæ, tanto magis in modum sancti animalis, oculos antè & retrò habentis, studebat in cunctis se prudẽter agere, & ad diuinæ iustitiæ lineam omnes iudiciorũ suorum sententias dirigere. Sed quia sanctarum scripturarum scientia minùs eruditus erat, prudentes quosque viros, quos in timore ac dilectione Dei nouerat excreuisse, omniũ consiliorum vel negociorum suorum socios assumebat. Nam & Arnulphum Metensium pontificem, qui ante pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehensibiliter administrauerat, & postmodùm, eo defuncto, beatum Cunibertũ Colonienſium antistitem, pari sanctitatis fama illustrem, in hac negociorũ administratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circunspectos custodes, tamq; incorruptos arbitros consilijs suis delegerit. Quia enim à prauitate auersus, rectis & honestis studijs attentissimus extitit, in exercitio boni operis sanctorum virorum semper vsus est consilijs. In quorũ numero dum beatum quoque Modoaldum, nõ tam quidem pro sororis affinitate, quàm ipsius prudentia & eximiæ virtutis claritate, diuina præeunte gratia, sibi sociũ associsset, tanto æquitatis & sanctimoniæ decore aula illa regia vbique resplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundit, dum Solis superuenientis radijs illustratur.

Dagobertus rex deprauatus.

Redit ad sanitatem.

Apoc. 4.

Arnulphus Metensis Episcopus.

Cuniberrus Episc. Colonienſ.

Quàm gratiosus in aula fuerit Modoaldus. Cap. 5.

IAm verò æstimari non potest, quanta lætitia ipsius regis & optimatum, quóve honore susceptus, qua reuerentia, quo affectu apud omnes aulicos velut angelus Dei habitus sit. Sed quid mirum, quem Deus ipse diligeret, si ab hominibus diligeretur: aut quem replêsset gratia sua, si cunctis gratissimus haberetur? Quid mirum, qui aulæ regiæ causa lætitiæ & honoris erat futurus, si ab omnibus aulicis cum lætitia & honore susciperetur? Iustè enim honorabilem dixerim aulam regiam, inrè felicem rem publicam, cui Deus tantum donauerit virum, cuius doctrina & exemplo rex & optimates cùm sapientiæ & religioni studerent, tum sapienter & religiosè omnia regni negocia disponerent. Qualiter autem eum promouere, vel eius meritũ declarare diuina prouidentia decreuerit, subsequenti narratione luce clariùs patebit.

Treuericæ Modoaldus sedi expetitur antistes. Cap. 6.

INterea venerandus antistes Sebaudus ecclesiæ Treuerensis rebus humanis excessit. Cui successor non impar sanctitate dum ab omnibus cũ omni affectione quæritur, Dei gratia procurante, & certis indicijs præsignante, haud longè dignissimus reperitur. Nam quocunque te vertas, Modoaldi fama celeberrimè per ora omniũ resonat, Modoaldi nomen ceu oleum effusum odore suaui passim redolet, Modoaldi sanctitas diffusis radijs longè lateque sole clariùs relucet. Illum omnes videas intueri, attendere, admirari: illum alios alijs digito ostentare, illum omnes in cõmune pusillos cum maioribus sacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito casu, nec humani industria ingenij, sed occulto agebatur consilio dispositionis Dei: qui sicut quondam Dauid, ita & hunc sibi iuxta cor suum quæsierat, qui dux fieret super populum suum, & pasceret gregem ouium suarum.

Sebaudus Episc. Treuirensis.

Psal 88.

1. Reg. 16.

De Epitaphio eius. Cap. 7.

VEruntamen sanctitatis eius testimonium ne à populari aura, vel à nostra tantùm pagina expectetur, ostenditur hodieque Treueris in ecclesia sancti Paulini, de sepulcro eius assumpta, mirificeque sculpta Parij marmoris tabula, in qua legitur exaratum ad eius memoriam in generatione & generatione transmittendum huiusmodi epitaphi-

epitaphium: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treuirorum Archiepiscopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in eius præcepto de Treueri continetur, inter Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilatauit.

Eligitur & consecratur Episcopus. *Cap.* 8.

ITtaque concurrunt pariter omnium vota, Rex & Dux ille æquissimus Pipinus, alijq; optimates, Clerus & populus, omnis sexus & ætas vnanimi exclamant cõsonantia: Modoaldum pontificem non tam eligunt, quàm à Deo iam dudũ electum, & sibi promissum exigunt. Quid faceret vir sanctissimus? Quid, nisi quod decebat imitatorẽ Christi? Quid, nisi quod fecerunt prædecessores, præsules sanctissimi, qui non aliunde, sed per ostium intrauerunt in ouile Christi? Fugit Christus, cùm eum vellent regem constituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cùm ad susciendum vocarentur pastoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, se indignum profitetur: reclamat, cogiq́ue meretur. Nec tamen quisquam ita existimet virum sanctum declinâsse, vt diuinæ voluntati, quam erga se intellexerat, obstinatiùs decreuerit contraire: sed vtrobique humilis, vtrobique subiectus: & præesse, priùs semetipsum metiendo, noluit: & tamen de imperantis Dei viribus præsumendo, postmodùm consensit. Siquidem in vno eius pectore quasi pugnabant duæ virtutum maximæ: hinc timor humilitatis, illinc dilectio charitatis. Ex humilitate, honorem illum & onus refugiebat: porrò ex charitate, desolatis ciuibus subueniſſe iã cupiebat. Istud dilectio suadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo sibimet repugnantia Christi miles primùm cũctatus, ancipiti aliquatenùs hæsit sententia: at paulopòst, vt æquum erat, & charitas vicit humilitatem, & dilectio foras misit timorem. Ita virum Dei victum rapiunt, abducunt, vt exaltent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Induitur ergo stola gloriæ, accingitur zona iustitiæ, diuinis benedictionibus Archiepiscopus Treuirensis ecclesiæ consecratur. Iesu bone, quanta fuit lætitia illius diei? quæ exultatio vtrique sexui? quod tripudium vniuersæ ætati? Quàm deuoto corde, quàm sublimi voce cuncti laudibus ingeminabant angelicis, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

Iohan. 6.

Vir sanctus nititur subterfugere Episcopatũ.

Tandem cõsentiẽs, Episcopus consecratur.

Luc. 2.

Illorum temporum felicitas. *Cap.* 9.

COnsiderare nunc libet, quale erat illud tempus, quàm acceptabile, quàm serenũ, quando regibus quidem regnantibus, sed reges cum regno iustis & timoratis viris regentibus, iustitia, fides, veritas, modestia, cæteræque artes bonæ, tam in bello quàm in pace, custodiebantur: quando ad lineam æquitatis diuinæ omnia regiæ potestatis negocia dirigebantur. Quale, quàm sanctum erat illum palatium, ex quo tam claros, tamque illustres susciebat Ecclesia sacerdotes? ex quo procedebant sectatores non Simonis, sed Petri: non mercenarij, sed veri ministri Christi, & qui curias regum non quærerent, sed potiùs à regibus quærerentur: non ipsi honores per ambitionem appeterent, sed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorũ numero (erant enim plurimi) fuit Arnulphus Metensis, Cunibertus Colonienſis, Tungrẽsis Remaclus, Treuirensis noster Modoaldus, istis & omnibus alijs omni virtutum genere conferendus. Isti sunt planè, isti sunt viri sancti & amici Dei, quorum fide & sanctimonia Ecclesia corroborata est, doctrina illustrata, humilitate sublimata, charitate fundata, virtutibus iucundata. Tunc certè reuerentia impendebatur religioni, amor pudori, honor virtuti. Tunc ambitio cæca, lethali perfossa vulnere, moribunda iacebat: auaritia, cupida semper pecuniæ, vires penitùs amiserat: de iniustitia autem, de libidine, cæterisq́ue malis artibus iam conclamatum erat. At verò nostra tempestate huiusce facies serenitatis tota immutata est, cùm, iuxta veritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit charitas multorum. In qua peruersis modis iustitia, fides, veritas, leges, diuina & humana omnia in manu, in gratia, in lingua sita sunt. Et vt breuiter concludam secundùm illius historici sententiam, nullus honor virtuti datur, sed omnia virtutis præmia ambitio possidet. Ex quibus quæ mala consequantur, quales Ecclesiæ rectores, quales prouinciarum iudices, quanta ecclesiarum calamitas, quæ scelerum impunitas, nimiùm, nimiùm experti sumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare: O tempora, ô mores.

Arnulphus, Cunibertꝰ, Remaclus, Modoaldus egregij episcopi.

Matth. 24.

In Episcopatu vt se gesserit S. Modoaldus. *Cap.* 10.

MOdoaldus igitur in domo Domini & in atrijs Dei nostri plantatus, tãquam palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus est. Nam sicut palma virens & in altum

altum tendens, fidei virore & vitæ altitudine ad profectum Ecclesiæ florebat, & sicut cedrus Libani multiplicabatur, dum odore sanctæ conuersationis omne virus serpentis antiqui à subiectis expelleret, dum etiam multo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Siquidem occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeò se studebat innouare, vt tunc primùm putares eum incipere. Ad cuius laudem diceret alius, quicquid animo occurrisset, spiritum scilicet cælestibus iugiter inhærentem, indefessis eum orationibus vacãtem, dies ieiunijs, noctes continuâsse vigilijs differeret, rectè & compositè de singulis virtutibus, de benignitate, de parsimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quicquid ingenij, quicquid eloquentiæ vnquàm hausisset. Sed hanc compositam narrationem præripit nobis supereminens meritum excellentissimi præsulis, qui ita vniuersas has virtutes habebat, vt in singulis emineret: ita in singulis eminebat, vt in omnibus æquè resplenderet. Virtutes S. Modoaldi.

De doctrina eius. Cap. II.

Sed interim omissis illis, quæ in interiori homine, Deo tantùm teste & sanctis angelis eius, operatus est: quis vel illam solicitudinem, qua pater vigilantissimus suis præerat subditis, dignè valeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magisterij arte informando instituebat, vt quasi illa prophetica mensa, intus labrum reflecteret, id est, ad cor sermonem reuocaret, quod loqueretur attenderet, operaretur quod prædicaret. Denique verbum doctrinæ opere commendans misericordię, sic erga interiora subditorum studia feruebat, quatenùs eis exterioris vitæ prouidentiam non negaret: ne si cura exterioris vitæ ab eo negligeretur, quasi iurè à percipienda prædicatione gregis animus frangeretur. Nam quia Petri vicarius Petro commissis ouibus inuigilabat, generalem illam eius exhortationem, tanquam sibi specialiter datam, solicitè attendebat: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda est, particeps: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non ex necessitate, sed voluntate in Deum. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Cura eius erga subditos. Exod. 25. Iohan. 21. 1. Pet. 5.

Vt ad sancta sanctorum accesserit. Cap. 12.

Iam verò cùm infulatus, tanquam pontifex summus, introiret in sancta sanctorum, oraturus pro populi salute, pro ignorantia vel aliqua necessitate, ita per singulas species sacerdotalis habitûs singulis respondebat virtutibus, vt quot exteriùs sacris ornabatur vestimentis, tot interiùs anima spiritualibus vestiretur ornamentis. Crederes in eius mente quasi in Aaron pectore rationale iudicij vittis ligãtibus imprimi, dum cor eius nequaquàm fluxa cogitatio possideret, sed ratio sola spiritualiter constringeret. Nec enim indiscretum quid vel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum alijs constiturus, ex grauitate vitæ semper ostendere studebat, quantam in pectore rationem gerebat. In quo etiam rationali duodecim patriarcharum nomina descripta putares, dum exempla præcedentium patrum indesinenter intueri, & sanctorum vestigia sine cessatione videres eum imitari, ne fortè extra sacri ordinis limitem operis pedem tenderet, si ab eorum subtili examine seu discretionis ratione aliquo modo deuiaret. Et quia præcipitur Moysi, vt tabernaculũ ingrediens, tintinnabulis ambiatur, vt de eo sonitus dulcedinis audiatur: non cessabat sonum prædicationis quasi ex tintinnabulis frequenter emittere, dum superni spectatoris iudicium ex silentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tanto diuini ornatûs decore pontifex sanctus ingrediens tabernaculum fœderis, & hostiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem suauitatis, ita suis votis diuinam conciliabat clementiam, vt quasi cum Moyse mereretur audire: Faciam secundùm verbum tuum. Nam quia secundùm verbum Dei innocenter vixit, & mandatorum eius non surdus auditor, nec segnis executor extitit, idcircò misericordem Deum secundùm verbum eius fecisse credimus, quoties pro salute subiectorum pias coram eo preces humiliter effudit. Exod. 28. Rationale iudicij. Ibidem. Ibidem. Tintinnabula, prædicationis sonans. Exod. 33.

Monasterium virginum vt extruxerit. Cap. 13.

Interea cùm domûs eius decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beatí Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificiosi schematis decore minùs ambitiosum: sed, quod nobilius est, clarissimis virtutum gemmis ac pulchertimis virginei candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius,

quàm fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro & argento ac tot mirificis expolitum argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum virginum, tãquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptijs Christi & Ecclesiæ iugiter laudes canentium, instituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere: Oleum effusum nomen tuum: idcò adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigorem disciplinæ seruandum, sororem suam præfecit, nomine Seueram, quæ secundùm nominis sui præsagium & conuenientiam, digna præsidentis animi seueritate copulam carnis, opes, gloriam & cuncta, quæ peritura nouerat, cum ipsa sui nobilitate & corporis specie, quæ vermibus exaranda erat, paruipendenda esse dijudicans, virginitatem suam Christo illibatam obtulerat. In cuius fide & amore virgineam aciem, quam sponso collegerat, tam materna pietate, quàm magistra seueritate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Lætitia illius tristis, tristitia suauis. Inculta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus grauis, cibus tenuis, ita sanè, vt cùm omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plùs exemplis doceret, quàm verbis. Nec deerat ei venerandi fratris sui assidua consolatio, qui in modum æris candentis ardens desiderio, sonans verbo, per scintillas sacræ exhortationis animum virginis ad amorem Dei fortiùs accenderet, &, vt aiunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholasticam crederes: idem desiderium, non impar studium, eandem erga Dei cultum deuotionem in istis videres. Illum non magistrum, sed discipulum putares: istam non dominam, sed ancillam humilem æstimares: nisi quòd eò magis ille seruus, hæc ancilla Christi esset, quòd vterque subiectis nõ dominari, sed ministrare videretur. Quorum dignam fidei & laboris remunerationem quia iam tempus est enarrare, prudentissimæ virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

Cant. 1.

Seuera, soror eius Abbatissa.

Eius virtutes.

Confirmatur sermonibus S. Modoaldi.

De obitu S. Seueræ. Cap. 14.

Cant. 4.

Cant. 7.

Oleum nitidæ conscientiæ.

QVæ dum vocem sponsi vocantis audiret & dicentis, Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis: ista nihil morata, pio respondit affectu: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Statimque secuta vocantem cum lampade accensa & ornata oleo optimè nitentis conscientiæ, digno est cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamũ cum multa sanctorum exultatione introducta. In quo tãdem, quod diù optauerat, feliciter collocata, inter dulcissimos dilecti sibi sponsi requiescit amplexus, atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adiuncta, delicijs beatissima perennibus delectatur. Cuius sacratissimum corpus, virgineis stipatũ choris, virgineis conclamatum lamentis, cum psalmis & hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti martyris, cui summa itrenuitate præfuit, officiosissimè est reconditum. O verè beata & venerabilis virgo, quæ pro mortali sponso immortalem elegit, quæ pro lutea domo cælestem thalamum commutauit. Verè beata & gloriosa, quæ pro breui labore æterna beatitudine fruitur, pro vanis histrionum cantilenis dulci angelorum concentu iucundatur. Hæc de vita & transitu clarissimæ virginis paucis libauimus. Neque enim iustum erat, tam pro ipsius meritis, quàm pro honore & reuerentia egregij fratris, memoriam & laudem eius præterire, de qua gaudẽt angeli, & collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatissimus pontifex dilectissimam sororem ad brauium perpetuæ claritatis postmodùm subsecutus sit, pro styli modulo prosequamur.

Mortua sorore, vir sanctus ardentiùs adspirat ad cæleſtia. Cap. 15.

S. Modoaldus viliter de se sentit, vt solent viri sancti.

POst felicem sanctissimæ sororis transitum insignis athleta Modoaldus, & æterni Regis miles iam emeritus, cunctis iustissimæ vitæ studijs optimo fine compositis, ad præmium & palmam felicitatis æternæ cœpit ardentiùs anhelare, ad quam germanam cum exultatione angelorum trãslatam se nouerat præcessisse. Gaudebat quidem de gloria & beatitudine sororis, sed de sua adhuc quasi imperfectione dolebat. Siquidem se imperfectum, se infelicem, se miserum, se tardum & tepidum iudicabat, quem, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in seculo retinebat. Quid nos, inquit, miseri, quid iam de nobis dicturi sumus, qui in puellis tantam constantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abstinentiam videmus? Nos membris corporis viri sumus, & tamen effœminati nihil virile, nihil laude dignum patramus. Multa sæpè fortia virili animo proponimus, sed paruo labore fracti, à propositio ci-

to citiùs resilimus. Talia quidem vir sanctus referens, humilia de se sentiebat, qui iurè & absque vlla iactantia gloriari poterat cum Apostolo, bonum se certamen certâsse, cursum consummâsse, fidem seruâsse: de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ, quam in illa die à iusto sibi iudice reddendam confideret. Vnde cùm ex fidei & operum securitate & spei certitudine dignam iam posset missionem petere, tamen quasi adhuc multa in se arguenda forent, nouis & acrioribus tormentis exquisitis, de se supplicium sumebat, seque in se crudelis exactor persequebatur in illa iam quasi vltima ætate, quam profectò non tam natura, quàm ipsemet continuis laboribus vrgendo accelerauerat. 2. Tim. 4. Seueritudo vitæ eius.

De eius felici obitu. Cap. 16.

INtereà Christi miles indeficiens, suæ iam impatiens quietis, mira arte militiæ, recentem quotidiè renouabatur ad pugnam: sed rex immortalis & summæ æquitatis iudex dignam suo militi nectebat in cælestibus coronam. Cùm ergo sub graui corporis labore die noctuque desudaret, totoque mentis desiderio super se ad cælestia raperetur, iam desideransin illam dilectissimam & inæstimabilem supernæ ciuitatis curiam intrare, illis hymnidicis angelorum choris interesse, & bis terque non sine admiratione inclamans, Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria Domini: pia tandem consolatione diuinitùs refouetur, & de expectatione vicini obitûs & præmij securitate præmonitus certificatur. Tum verò repentè mutatur in quandam deificam & incredibilem exhilarati cordis lætitiam, conuocatisque discipulis dum sui obitûs diem lætum & horam iucundus exponit, animos omnium tristi mœrore saucios reddit. Nec mirum sanè, virum sanctum de certitudine sui transitûs tantam concepisse lætitiam, cui pura felixq; conscientia testimonium ferebat, Christi familiæ mensuram tritici suo in tempore fideliter se erogâsse, commissamque pecuniam gemino fœnore multiplicatam, suo iam Domino reportare, quem peruigil expectans, paratus erat pulsanti protinùs aperire. Qui cùm iam desideraret dissolui & cum eo esse, iam carnis oblitus & toto spiritu in cælum suspensus, fatiscentibus membris, quasi iam renouatis nouos superaddere cruciatus, sese plùs solito persequi, ipsumque modicum, quod supererat, vitalis caloris extinguere. Cuius ardentissimo labori cùm etiam molestia corporis ex voto animi accessisset, non spiritu, sed membris deficiens, fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcircò sibi magis parcere, non mollibus stratis incumbere, morbo quàm cibo magis delectari: quippe virtutem perfici in infirmitate, contestari. Et cùm assistentes discipuli fiendo suggererent, vt fatiscenti corpusculo aliquantulùm misereretur: Nolite, inquit, spiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui scilicet tunc maior misericordia impenditur, cùm spiritu superante mortificatur. Tali spiritûs feruore pater amantissimus languoris molestiam exuperans, animamque suo redemptori cum angelicis choris expectanti reddere gestiens, suos interim piè consolabatur, ipsumque residuum & vix in ore palpitantem vitæ motum, doctrinæ & admonitioni filiorum totum impertiebatur. De fidei integritate, de mandatorũ Dei sedula meditatione, de religionis amore, de memoria mortis, de aduentu districti iudicis quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens, apertè tamen, exprimebat. Et cùm multos videret anhelantes concurrere, hinc clericos dolentes, illinc monachos lachrymantes, pauperes quoque, viduas & orphanos multo ciulatu clamantes, lachrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem non amitterent, sed feliciter ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora, delatis viuificis Christi sacramentis, oratione præmissa, participat: dilectosque filios læto vultu deosculans, supremo patri cum votiua pacis & salutis imprecatione sæpiùs commendat. Tum verò à terrenis oculos reijciens, & conciues angelorum sanctorumque choros adesse sentiens, toto corpusculo obuiàm dilecto exercitui se erigit, manus & oculos in cælum protendit, crucisque signaculo bis terque se consignans, splendidum caput in manus Saluatoris reclinauit, atque inter verba orationis obdormiens, in pace requieuit. O beatum virum, quem cælestis illa Hierusalem gaudens suscepit, ad quem deducendum rex ipse regum Christus, angelico cœtu stipatus, processit, cui Maria cum virginum choreis occurrit, Petrus quoque cum Apostolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharius cum sanctis Confessoribus totaque cæli militia, in hymnis & laudibus benedicẽtes Dominum, qui tali compare, tam claro pontifice eorum auxerit collegium. Pfal. 83. Affligit corpus suũ debile. 2. Cor. 12. Adhortatio eius ad suos sub mortẽ. Eucharistia se munit. Cruce se cõsignans, feliciter abit è vita. Diuinitùs discit obitũ suum.

De eius sepultura. Cap.17.

INterim sacrum funus de more componitur, & à circunstante psallentium choro nunc pijs lachrymis defletur, nunc psalmis & hymnis honoratur. Cuius ad Christum felix & liber transitus, sicut festiuo gaudio supernis ciuibus extitit, ita totam penè * Austriam nimio quodam & incõsolabili mœrore concussit. Vnde tota penè prouincia ad tanti patris exequias anhelauit, nec solùm ex vrbibus aut oppidis, sed etiam ex vicis turba rusticorum luctuosa funeri occurrit. Multitudo quidem pauperum maximè confluens, senes incuruí, debiles baculo sustentati, viduæ sparsis crinibus, pupilli laceris vestibus, omnes æquè lugentes, & à feretro pendentes, suum patrem, qui eos vestire, consolari, alere consueuerat, voce lachrymabili querebantur se amisisse. His familiaribus baiulis cælum suo clamore pulsantibus, charissimum corpus in dilectam sibi ecclesiam defertur, quam suprà diximus ab eo fundatam, & in honore beati Symphoriani martyris dedicatam. In qua etiam non sine graui gemitu multisque lachrymis suorum, prout decebat tantum pontificem, cum dilecta sorore terræ mandatur. Quod quidem factũ esse credimus diuina prædinãte gratia, vt quos eadem deuotio, eadem Christi charitas, idem affectus, non tam sanguinis quàm spiritús coniunxerat, dum agerent in carne, idem etiam sepulturæ locus, locus, inquam, quem iste deuotè construxit, illa fideliter rexit, coniungeret in morte. Vbi in testimonium sanctitatis eius, tot & tanta miracula quotidiè coruscare videntur, vt nunc demùm veriùs cum Christo viuere credatur. Viuere, inquam, viuere certissimè probatur, per cuius meritum ab ipso Deo, qui salus & vita est omnium, cunctis fideliter petentibus multa salutis & vitæ beneficia præstantur. Atquì celeberrimum habetur hodieque Treuiris, certisque indicijs compertum, sanctitate & meritis Modoaldi omni circa regioni salutem frequenter à Deo concessam, si quando diuinæ vltionis animaduersione, aut aëris inclementia, vel fame, aut gladio, vel cuiusque aduersitatis tribulatione incumbente, patrocinium eius incolæ fideliter implorarent. Vnde pater & singulare refugium miserorum à ciuibus appellatur, eiusque depositio quarto Idus Maias cum maxima deuotione & festiua totius regionis exultatione ad laudem & gloriam diuinæ maiestatis celebratur. Obsecramus itaque, vt beati Modoaldi celeberrima apud homines pietas, & apud Deum omnipotentem efficax potentia, nostris quoque miseriis compatiatur, peccatorum funes dirumpat, & in illo dilecto & desiderabili in cælis tabernaculo æternam nobis mansionem obtineat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat per immortalia secula seculorum, Amen.

*Alij Austriasiam.

Obitu eius miserè dolent pauperes.

Miracula ad eius tumulum.

Dicitur pater miserorum.

LIBER TERTIVS.

Cur miracula fiant ad sanctorum reliquias. Cap.I.

QVoniam, adspirante Deo, nobilem beati Modoaldi prosapiã, altissima regij sanguinis linea productam, in primo huius operis libello dilucidauimus, in secundo vitam eius laudabilem paucisq; imitabilem, qua Deo charus hominibusq; venerãdus extitit, omni regię nobilitati prætulimus, transitumque eius gloriosum angelicis choris gaudium intulisse peroraui mus: nunc iam in tertio non ab re iudicauimus perpaucis explicare ipsius sanctitatis indicia, qualia videlicet miraculorum primordia omnipotentis Dei gratia post quietam famuli sui dormitionem ex illius reliquijs in vrbe Treuerensi voluit ostendere. Licèt enim signa minimè sint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorẽ plebis fidem, nonnunquàm mortua sanctorum ossa attestari solent, quid eorum viuens egerit spiritus. Infirmis quippe mentibus non immeritò dissonantiam fidei tota præcedentis narrationis series generare videretur, si vir tam præclari apud seculum generis, tam eximiæ apud Deum sanctitatis, absque signorum attestatione inter homines latuisset, si gloriosa illius pignora, suis plutimùm profutura veneratoribus, humani caruissent exhibitione honoris.

Miracula infirmos confirmãt.

De Nortmannorum in Gallias & Germaniam irruptione. Cap.II.

VErùm ex quanta Barbarorum crudelitate, ex quantæ præfatæ vrbis desolatione occasio illa suborta fuerit, qua viri Dei merita fidelibus primùm innotuerint, paucis libet perstringere: quia quod in præfatiuncula huius opusculi de simili calamitate, alio inducta tempore, differuimus, argumentum cognitionis esse valet his, quæ

quæ hoc in loco dicturi sumus. Ibi enim commemorauimus Barbaras nationes generaliter per omnes Galliarũ fines furoris sui frena laxâsse: hîc verò inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de vagina suæ crudelitatis eductam, quasdam Galliæ & Germaniæ partes occupâsse. Quæ immanitate sui sceleris grassata, in ceruices fidelium velut vrsa raptis catulis efferata, nulli sexui, nulli ætati parcere, senes reuerendos necare, iuuenes & adolescentes, pro viribus vel tempore se defendentes, confodere, paruulos matrum vberibus auulsos excerebrare, matronas castas, virgines pudicas dehonestare, vrbes nobilissimas flammis edacibus concremare, sanctuaria Dei aut subuertere aut prophanare, diuina & humana pari contemptu pessundare. Erat in his omnibus miseriam videre, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto formidabile, quanto impenetrabile: nisi quia, vt datur intelligi, volens Dominus iustam in reprobos exercere vindictam, qui non custodierunt mandata eius, iratus in populum suum, tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos. Sed sicut in vasis iræ, duplici contritione feriendis, ira iustitiæ Dei hîc inchoat, vt ea in futuro irreparabiliter disperdat: ita misericordia eius diligentes se plerunque per compendiosam martyrij viam migrare disponit ad illam inenarrabilem gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: vt vnde reprobi rapiuntur ad pœnam, inde electorum alij ducantur ad palmam, alij castigatiores reddantur ad vitam & conuersationem bonam, iuxta quod scriptum est: Flagellato pestilente,* sapiens sapientior erit.

Nortmannorum immanis barbaries.

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Prouer. 19. *stultus

Sacræ virgines metu Nortmannorum quid egerint apud Treuiros. Cap. III.

HVius horrendæ tempestatis procella vrbem inuadente Treuerensem, omnes pauere, trepidare, neque fugæ, quam non parauerant, neque præsidij vllam spem habere, præ oculis omniũ imago mortis volitare, iucundæ populi vrbanitates in planctum, chori psallentium in luctum, choreæ puellarum in lamentationes migrare: totius ciuitatis faciem immutatam videres, diuinæ religionis vix aliquas tenues reliquias remanere. Porrò Deo dicatæ virgines, quas in oratorio beati Symphoriani martyris cœnobiali conuersatione Deo seruire suprà exposuimus, inrer tot mortis genera ad confuera orationum arma confugientes, pro castitate seruanda, quam deuouerant, non pro vita præsenti tuenda, quam desperarent, supernum cœpêre auxilium ardentissima spiritûs contritione inuocare, ac beati Modoaldi sepulcro omnes aduolutæ, vt eius patrocinio ab imminenti eriperentur periculo, talibus vel talium similibus cælum precibus feruntur penetrâsse: Domine Iesu Christe, æterno patri fili coæterne, qui nascendo de virgine, illud maledictionis soluens elogium, Maledicta, quæ non fecerit semen in Israël, virginitatis semen in plenitudine temporum mandâsti multiplicandum, vt tempore messis fructum eius reciperes centesimum, tu nostris genitibus, tu nostris lachrymis & vocibus aurem accommoda solitæ pietatis, vt quam tibi deuouimus vitæ castimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, confessoris tui Modoaldi precibus & meritis ab omni pollutione custodias, & quam nullus animi nostri meretur consensus, nulla Barbarorum violentia virginitati nostræ inferat corruptelam. Huiusmodi precibus cum magna spiritûs contritione, cum magno lachrymarum imbre profusis, non defuit operatio supernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati confessoris.

Sacræ virgines cõtra Nortmannos S. Modoaldi implorant patrocinium.

Intra 30. dies virgines omnes moriuntur, magno Dei beneficio. Cap. IIII.

NE ergo Deo sacratæ virgines mala viderent, quæ pro sexûs fragilitate metuebant, néve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promerurant, mirabile auditu, mirabilius visu: in pace lecto decubantes, intra dies triginta omnes præsenti decesserunt vita, tantoque feliciter, quanto perenniter victuræ, cum ornatis lampadibus sponso cælesti occurrentes, sempiternæ iucunditatis thalamum cum illo ingressæ sunt. Quarum corpora in eodem sunt oratorio recondita, in quo beati Modoaldi pignora: vt cuius patrocinantibus meritis animæ illarum cælum cum suo possidebant patrono, ipsius exigentibus reliquijs, corpora in eodem humarentur loco: vbi florent orationes earum, & exuberant Dei beneficia ad memoriam virginũ exrunc, & modò, & vsque in seculum.

Illustre beneficium & miraculum Dei.

CAP. V.

CVm igitur eiusdem tempestatis adhuc residerent vestigia, longaque solitudo pleraque sanctorum cohiberet loca, fiebat nimirùm, vt ille sancti familiaris an-

gulus pro suî quidem dignitate parum obtineret reuerentiæ, neglectu verò ciuium omni custodia destitutus, etiam pateret iniuriæ. Sed ea mortalium incuria, nostro pontificiauctioris gloriæ facta est materia. Quidam enim viri, genere Franci, suæ gentis haud ignobiles, animo & corpore quammaximè valentes, sanctæ deuotionis gratia vrbem Treuerim accesserant, quam suorum sanctorum numero superbam, tum vetustatis dignitate celebratam, omni Gallia magis clarere compererant. Eius aliquandiù laribus obuersati, religione delectati, sacra terebanr limina, ex ignotis penè notissimi: cùm interea viros natura sagaces flamma subijt pulcherrimi facinoris, vt quocunque modo, precibus aut precio, tot sanctorum pignoribus cum maximo Treuirorum participarent beneficio. Quæ vbi tardiùs procedunt, nihilque in illis bonæ spei aut gratiæ præsumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus locis opportunitatem quærere, nec flagitium arbitrari quauis arte, dummodò ne inefficaces redeant, inceptum peragere. Itaque simulata deuotione ecclesiam sancti Symphoriani subintrantes, ciusque omnia, quæ sibi mox vsui forent, explorantes, vident domum incultam, iniuriæ opportunam, ministris ciuibusque neglectam, merito quidem sui, Crœsi diuitijs nobiliorem, sed rei familiaris inopia longè cæteris obscuriorem. Et quis, inquiunt, tuas Modoalde reliquias hoc totius vrbis angulo coarctauit? Indignũ certè sacrarium tuæ dignitati comparauit. Vbi enim ianitor frequens in limine? Vbi varia supellex tuæ ornatus ecclesiæ? Nihil hîc dignũ tanto contuemur nomine. Quàm sanctè, quàm vtiliter tuorum hospitum poteras iter comitari, vt arenrem nostræ regionis eremum larga benedictione patereris irrigari, vbi nec decori tuo chori psallentium, nec optimis virtutibus laudes deessent celebrantium. Audebimus tamen, si pace tua licear, aliquid huius negocij attentare, partemque vel exiguam tui corporis absportare: ex quo Treuerensi quidem populo detrimenti minimum, nobis emolumenti plurimum, Deo propitio, poterit euenire. Hac familiari collocutione velut in bonam frugem animati, simul quia nihil satis festinatur animo cupienti, optimum factu rati sunt noctem proximam huic operi dedicare, ne dum noctes diebus, moras dilatandis consultationibus innecterent, attentis ciuibus se cùm suspectos, tum repulsa dignos efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingressi tempore, pia sed audaci violentia mausoleum effringunt, sanctissimo fœcundum corpore: dehinc vnus cæteris paratior, manum temerè injiciens, & quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuit, sibi recondens, fugam cum socijs maturat inuadere. Quod facinus licèt amore sancti licenter perpetratum sit, non tamen sancto placuisse, rerum sequentium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mirum dictu, sanguis copiosus erupit. Qui dum abundè tanquam de patenti vulnere profluerer, tenebris tamen visum arcentibus, raptores ipsos nihil huiusmodi aut videntes aut sentientes antè prodidit, quàm à cœpto deterruit.

Prisci Germani sacrarum reliquiarum quàm cupidi.

Ex reliquijs S. Modoaldi furtim ablatis, copiosus manat sanguis

CAP. VI.

INterea die terris reddito, cùm matutina plebs ad orandum cœpisset ex more concurrere, animaduertunt ecclesiæ pauimentum largo perfusum sanguine, nec statim re cognita, diù multumque incerta suspicione agitabantur, quænam illa essent cædis indicia, vbi nulla vnquàm mactari consueuisset victima. Sed exploratis diligenter omnibus, primò recentis fracturæ indicia, tum nocturnæ temeritatis damna luce clariùs patuêre quærentibus. Nec visus est labor difficilis fugitiuos insequi, cùm sanguis à direptis emanans ossibus, nusquàm locorum reos suos desereret, donec illos conscientia trepidos, nec satis periculi securos, suis vestigijs, & quidem haud obscuris, manifestos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites iniuriam persequi, temeritatem corrigere: qui celerrimè fugientium terga prementes, eosque facili negocio à fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt, omnibus tamen bonis adnitentibus, receptas integrè summi pontificis reliquias ad vrbem referunt. Quis enarrare sufficiat, relatis illis, quid gaudij, quid bonæ spei ciuibus attonitis redierit? quàm benignè, quàm exultanter beatæ memoriæ Archiepiscopus cum summo cleri plebisque tripudio obuiàm processerit, ac si tunc primùm totus sibi sanctus obuenerit? Videres rotam ciuitatem in occursum ruere, nullum in domibus, paucissimos in agris aut oppidis resedisse, vt cælo se proximum arbitraretur, quisquis exoccupatus, tedeunrem salutatum ire mereretur.

Prisc orum Christianorum erga reliquias deuotio.

CAP. VII.

Cæte-

CAEterùm huius facinoris castigandi gratia, ne quid simile deinceps pernicioſa crearet licentia, decernunt in commune, corpus ſancti in propatulo poſitum, ab eccleſia transferre, cæleſtemque theſaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmiſſimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam accelerant, eoque tranſlata confeſſoris pignora, in oratorium ſancti Paulini ſuper altare ſanctæ Crucis ſumma cum veneratione deportant: conſultè ſcilicet, vt par pari, ſacerdos ſacerdoti iungeretur, illoque aduentantes dupli- ci patrocinio ſolatiarentur. His additur ex Pario marmore tabula, ad extremam ma- num decoris mira ſculptoris arte perducta, quæ propter ſepulcrum eius reperta, ſepul- ti nomen & meritum præferebat, hac ſerie exarata: Hoc eſt ſanctuarium Deo dilecti Treuerorum Archiepiſcopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus ſanctitatem, ſicuti in eius præcepto de Treueri continetur, intra Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilata- uit. Quod etiam in ſupetioribus memoratum eſt. Transfer- tur reliquiæ S. Modoal- di.

CAP. VIII.

IGitur ſancti Paulini eccleſia, nouo illuſtrata hoſpite, in quantam breuì claritudinem peruenerit, quàto fidelium ſtudio priorem neglectum correxerit, dum pauper cum diuite eò ſuas neceſſitudines maturat deplorare, memoratu eſt incredibile. Sed poſt- quàm diuturna quies otium, ocij verò ſecuritas corruptos mores pepererat, totam- que vrbis faciem immutatam, pro religione diuinorum contemptus inceſſerat, ſuſti- nenda erat neceſſariò ſupernæ correctionis ſententia, quæ pollutam licentiam ſub fre- no diſtrictionis coërceret. Itaque iuxta ſententiã prophetæ, A ſanctuario meo incipite: intempeſtæ noctis ſilentio idem oratorium ſubito conflagrauit incendio, id ſcilicet agente diuina cenſura, quò ne per diem accenſum, facili concurrentium reſtinguere- tur induſtria. Ferebantur vndique globi ignium ventis vrgentibus, totisque habenis regnabat flammarum impetus, cùm intereà expergefacti cuſtodes, vident res ſuas in ex- tremo ſitas, opes ad ſubueniendum vbiuis imparatas. Itaque quod in tanto conſtrictis licebat articulo, feſtinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contrà niti, nec poſ- ſe quieſcere: poſtremò manerent, an fugerent incerti, malum improuiſum, anceps pe- riculum clamore teſtari. Quorum vocibus exciti licèt admodùm pauci, ſi qui tamen ſub obſcura nocte confluxerant, aurum & argentum, quæ prima mortales putant, va- riamque ſacri miniſterij ſupellectilem ſumma ope tueri ſatagebant: de ſanctorum ver- rò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, vt ignis edax, dum nulli locorum parceret, non ſolùm arentem li- gnorum materiam penitùs abſumeret, ſed tabulas quoque marmoreas, operis digni- tate mirandas, circunquaque corrumperet. Ezech. 9. S. Paulini ædes con- flagrat.

CAP. IX.

IN tanta rerum difficultate quis tuas ſancte reliquias non æſtimaret iri perditum? Ruebat vndique moles ædificiorum, diſſilicbat vi caloris ſoliditas marmorum, tota- que ſacrarum ædium facies, vna fauillarum erat congeries. Et quis omnium apothe- cam ligneam, contra vim ignis tenetrimam, quæ media templi teſtudine in edito poſi- ta, omnem ruentis fabricæ excipiebat impetum, crederet periculum euaſiſſe? Sed quod actu difficilimum ægris videbatur mortalibus, ſummo procuratori facilimum, rerum probauit exitus. Nam poſtera luce, cùm plerique ciuium aduentare, & noctur- næ tempeſtatis ſpectaculum more humani ingenij proſpectare cœpiſſent, ſedatis tar- dem incendijs, propiùs acceſſere, id maximè curantes, vt vel modicas ſancti ſauillas colligentes, ſaluti poſterorum reponerent. Quid enim aliud, quàm vſque ad cineres tam diuturna clade abſumptum crederent? Res mira, & noſtris ſeculis inuſitata. Re- mota enim, quæ omnem ſuperficiem contexerat, incendiorum congerie, cuncta præ- ter ſpem, quę ſancti erant, integra reperêre, ipſumque loculum totius expertem iniurię, vt aurum crederes de fornace productum, purgatum, nõ corruptum. Quis ibi ſe à laudi- bus Chriſti continuit? Quis non glorioſum Deum in ſanctis ſuis repetito clamore præ- dicauit? Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis ſexus & ætas ſuper aſtra leua- uit. Sic Metenſem quondam Stephanum prodit antiquitas inter miſerorum cædes, inter barbaricæ depopulationis atrociſſimas tempeſtates, ſolum oratoriolum, ſui mar- tyrij ſanguine conſecratum, ignium exemiſſe diſcrimini, vt hinc tam præſentes colligе- rent quàm futuri, quantum reuerentiæ deberent protomartyri. Vide inſi- gne mira- culum, & diſce, quàm curæ ſint Deo etiam oſſa ſancto- rum eius.

CAP. X.

SED quia Maiorum ingressi vestigijs, qualiter beatus confessor suarum reliquiarum defensioni semper affuerit, monstrauimus, libet cætera eius carptim attingere, vtque suorum supplicum post id dierum nunquàm saluti defuerit, paucis absoluere. Mausoleum illud lapideum, quod à quibusdam temerarijs effractum, latenter expoliatum, sicut ex præmissis claruit, veterum memoria testabatur, postquàm maioris cautelæ gratia, omnibus id consulentibus, precioso thesauro vacuatum est, pari nihilominùs, atque dudum, reuerentia in eadem ecclesia compositum, sanctè admodùm reseruabatur. Huius superficiem docta manus artificis tabulis vndique marmoreis à fronte præcinxerat, eisque solidè adinuicèm compactis, decorem operi, vsum decori addiderat. His verò ex vicinitate sancti corporis tantum virtutis, tantumque gratiæ salutaris diuinitùs accesserat, vt credi vix possit, quantis mortalium incommodis, patrocinante sancti beneficio, salus exinde procurata sit. Quicunque enim longis febribus vsque ad ossa depastus, quisquis morbo diuturno confectus, huc cum fidei integritate suarum ærumnarum querimoniam detulerat, rasura eiusdem marmoris aquæ mixta, & in potum sumpta, celerrimum languoris remedium certissima curatione obtinebat.

Nota mira vim marmoris in mausoleo S. Modoaldi.

CAP. XI.

HVius opis capessendæ gratia cùm hodieque innumeros ex diuersis mundi partibus videamus concurrere, nullumque frustrà pij interc essoris suffragium desiderâsse, vnum tamen fide & religione præstantissimum silentio præterire non est consilium. Moguntia, ciuitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet litoribus, commercijs patens, egestatis insolens, agrorum & vinearum fertilis, nulliusque necessariæ rei indigens, viris & ædificijs satis exornata, sed multo beatiùs, quod preciosissimum religionis genus est, reuerendo monachorum ordine illustrata. Horum in vno monasterio, quod longè cæteris nobilius, sancti Albani dicitur, nostra memoria quidam præpositus Seueredus nomine, cælesti philosophia exercebatur, vir optimis artibus à tenero vngue imbutus, Deoque & hominibus ob multa ingenij bona charus & acceptus. Sed hos tam lætos succesfus præpediebat ægritudo continua, lentisque febrium vaporibus non lentè viri eminentis premebatur industria: qua peste acerrima iam per triennium exhaustis viribus, nihil postremò credidit salubrius, quàm inutili medicorum opera cessante, cælestis manûs suffragium quærità sse. Nam edoctus claritudinem Treuerensis ecclesiæ, eò profectus intendit, parsque factus supplicantis populi, humilis precator, sed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum sancti accessit, potum abrasi marmoris syncerè participauit: nec fideli desiderio frustratus, breui ex infirmo sanissimus, pallorem rediuiuo colore mutauit. Is non immemor beneficij, cùm sanctis omnibus purè deseruiret, tum suo curatori familiariùs inhærebat, eoque deuotionis circa illum profecerat, vt locum nostrum, quò eius reliquias nuper transtaras didicerat, speciali affectu multus & frequens expeteret, antè fraternitati nostræ acceptus, tum verò ex assiduitate commanendi acceptissimus fieret. Huius relatu virtutem, quam expertus fuerat, fratribus suis studiosis compertam, haud iniuria nostræ narrationi credidimus inserendam, nihil verentes debili falsitatis calumnia pulsari, quæ tam veracis viri patrocinio facilè poterit eneruari.

Moguntiæ encomion.

Febricitans potu rasi marmoris de sepulcro S. Modoaldi curatur.

CAP. XII.

NE verò quibusque suis supplicibus & deuotis semper ea incumbere videatur necessitas, ad obtinendum cuiuslibet incommodi suffragium & doloris, potum ire pulucrem illius abrasi marmoris, operæ precium erit præsenti exemplo animaduertere, quàm facilis, quàm paratus fuerit sibi famulantibus, se appellatibus nonnunquàm sine hoc potu, solo virtutis obtentu respondere. Erat quædam sanctimonialis Deo deuota in eadem Treuerensi ciuitate, quæ psalmis, orationibus & vigilijs vacans, non discedebat de templo, vt Annam viduam crederes de euangelio. Sed cùm illas atque illas sanctorum frequens circuiret reliquias, & in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, suauissima laudis & compunctionis sacrificia offerret, tum ante omnes & super omnes excellentissimi præsulis Modoaldi sanctuarium venerabatur & frequentabat, amplexabatur & honorabat, atque coram eo affusa, immò affixa, quot preces deuotas, quasi tot acceptabiles hostias in odorem suauitatis ante conspectum diuinæ maiestatis dirigebat. Erga quem ex inspiratione diuina tantam conceperat deuotionem, ex deuotione amorem, ex amore familiaritatem, vt quæcunque sibi ex humanarum rerum, vt assolet, varietate obtigisset necessitudo, ad eum specialiter causam suam expositura recurreret, vtpote quem vnum & solum, quodam ausu confidentiæ

Luc. 2.

fidentiæ dominum ſuum & crederet, & diceret. Hæc aliquando vi febrium tacta, cùm acriùs fatigaretur & æſtuaret, ad einſdem domini ſui memoriam ſe recepit, & cauſata cum eo de ſui ſtatûs, ſuæ ſalutis incommodo, huiuſmodi querelam apud eum depoſuit: Siccine, inquit, placitum eſt coram te domine mi, & ita congruit, vt cùm alij, tam externi quàm domeſtici, te ſuarum infirmitatum adeò facilem & promptum obtineant adiutorem, me tuam ſingularem ancillam tam graui dolore, ſine vllo reſpectu clementiæ, patiaris fatigari? Quin potiùs beneficium, quod alijs elargiris gratuitò, mihi, vt confidentiùs cæteris loquar, famulæ tuæ dominus impendas ex debito. Nec reputauerim mihi neceſſarium eſſe marmoris tui ſalutarem illam raſuram cum alijs bibere, quando fideliter & verè apud animum meum conſtat, ſine hoc aut vllo exteriori adminiculo te mihi poſſe ſubuenire. Hæc & his ſimilia vbi coram domino ſuo tam pia quàm fideli perorauit querimonia, ſubito correpta ſopore obdormiuit. Vnde paulò pòſt expergefacta, ita ſe incolumem factam, omniq́ue dolore ac tremore carentem inuenit, ac ſi tota illa febris cum ſomno pariter euanuerit. Ieſu bone, qua exultatione, quo gaudio, quibus illa ad hoc laudibus reſiliuit, quo tripudio? Enimuerò quę tam manifeſto ipſius rei probauerit experimento, non ſe hactenùs fruſtrà ſeruiſſe, neque quicquam fruſtrà ſupplicâſſe Modoaldo. In ſpem proinde maximam animata, ſtabat tanta in hoc ipſum admiratione attonita, vt penè ſui ſuarumq́ue rerum immemor, ne librum quidem pſalmorum, qui quaſi comes indiuiduus ſibi ſemper adhæreſcat, recedens à ſanctuario, meminerit ſecum tollere à loco, quo repoſuerat. Sanctimonialis quædam ſubirò curatur à febribus.

CAP. XIII.

INterea illò deueniens quidam adoleſcens, ſpecietenùs clericus, corpore & mente vagus, actu indiſciplinatus, inuentum pſalterium, nullius arbitri ſolicitus, rapit: feſeq́ue inde celeriùs, nec tamen ab vrbe remotiùs, abripit: ſed quo minùs deprehenderetur, in ſuburbio diuerſorium cuiuſdam ſubintrat pauperis. Quaſi verò, hominum ineptiſſime, damnum famulæ ſuæ, Modoaldo inſpiciente & iam inſequente, vllus locus, vlla latebra, vlla humani ingenij induſtria poſſit vel abducere vel occulere. Ergo quia mens in malum obdurata, nihil vnquàm penſi, nihil habet moderati, iniquitatem ſuper iniquitatem apponit, pannoſq́ue ſui hoſpitis, quos vxor ipſius ad abluendum expoſuerat, de nocte ſurgens & auferens, pſalterio quaſi lucro lucrum adiungit, impatiensq́ue morarum & quietis, duplicati mali conſcientia perurgente, nihil ſibi miſer tutius ratus, noctis & fugæ præſidium inuadit. At muliercula ſomno manè excita, vbi neque ſupellectilem ſuam, neque fideliſſimum illum ſuum hoſpitem inuenit, marito damnum conqueritur, fugientem furem eueſtigiò ſubſequi adhortatur. Ille verò nihil moratus, velociùs furem inſequitur & compræhendit, atque execratus fœdum hominem, violenter quod ſuum erat, & etiam pſalterium aufert & reportat. Interea deuota ſanctimonialis, vbi librum ſuum requirens non reperit, deuotione, qua conſueuerat, ante ſanctuarium Domini ſui, diſpendium ſuum cauſata, deplorat, etiam atque etiam eum precatur, vt ſibi ſolita benignitate pſalterium reſtituat, vnde ſacrificium laudis Deo & ei immolaret, ac redderet altiſſimo vota ſua. Nec fefellit affectum piæ petitionis effectus iuſtiſſimæ exauditionis. Fit quæſtio per totam vrbem de pſalterio: tranſit viritim ad alterum ab altero, donec rogatus pauper, qui receperat, exponit, reddit, ſanctimonialis recipit, Deo gratias dominoq́ue ſuo Modoaldo, non ſine magno animi fideiq́ue ardore, rependit. Ecce luciditſſima miraculorum inſignia, ſed pauciſſima de plurimis libata ſunt: quibus tamen, ſi ea rectè animaduertitis, ſic vita Modoaldi gloriosa & merita præclara ſplendidiſſimè illuſtrantur, ac ſi aurea tabula gemmis vel lapidibus preciosis diſtincta & decorata videatur. Quid enim eius vitam, niſi auream rectè dixerim tabulam, aureis videlicet operibus coruſcam? Quid gemmas vel margaritas in tabula, niſi interlucentia geſtis eius miracula? Porrò ſicut nec virtutum eius, ita nec huius libri finem à nobis conuenit expectari: quia dum quotidiè, Deo militem ſuum glorificante, nouis & præcipuis effulgeat miraculis, noua perinde materia nouos quotidiè & præcipuos expoſtulat ſcriptores: immò ſumma moles materiæ Tullianis inſultat ingenijs & eloquentiæ. Sed faceſſat apud fidelium mentes indigna deſcribendis ſancti viri geſtis ſolicitudo & moleſtia. Atquì preciosa eius memoria æternaliter viget, & ſuper omnia redolet aromata, vtpote qui gloria prædituſ immarceſcibili, ſemper multiplicatur vt palma & cedrus Libani, & germinat vt lilium, floretq́ue ante Dominum per omnia ſecula ſeculorum, Amen. Videt Sancti in cælis, quid agatur in terris.

Liber amiſſus redditur ſanctimoniali, S. Modoaldo alduminuocanti.

Epiſtola

Epistola F. Thietmari de translatione S. Modoaldi.

DOMNO & patri Stephano, diuina electione Abbati, & sanctæ congregationi, beato Apostolo Iacobo sub eius moderamine in Leodio famulanti, Frater Thietmarus, quem dicunt procuratorem ouilis beati Petri in Helinvuardeshuysen, cum omnibus Christo secum militantibus, munus perfectæ charitatis ex animo, & plenæ fraternitatis pensum ex debito. Quoniam pater serenissime, vt multorum didicimus relatione, Apostolicæ religionis norma perfectissimè imbuti, Apostolicæ vitæ tenorem fide & actibus imitamini, dignum duximus vos verbis Apostolicis affari: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui vos idoneum elegit ministrum noui testamenti, non solùm litera, verumetiam spiritûs modulamine laudem omnipotentis Dei pronunciare, & sanctorum suorum gloriam præsentibus posterisque seculis imitabilem verbo & scriptis prædicare. Vberrimus nanque vestri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris torpore depulso, Australis spiritûs grata temperie afflatus, dulciflua stillauit aromata, quæ sui fragrantia longè lateque diffusa, odorem bonæ vestræ opinionis ad nostram vsque transfudêre notitiam. Et licèt tot terrarum spatia nobis adspectûs vestri notitiam celauerint, tamen morum maturitas, cordisque synceritas, ac quæ mentis affectus, ingenijque patet efficacia. Et in hoc miranda omnipotentis Dei mortalibus prædicatur dispensatio, quoniam sunt homines super millia, quorum notitiam retinemus ex facie, sed nec modicam quidem intentionem cognoscimus ex corde. Vestri autem cordis, licet carne absentis, arcana quodammodò perspicimus, quoties beati patris nostri Modoaldi vita mellifluo tractatu nostris insonat auribus, & delectabilia vocis vestræ percipimus modulamina, quoties dulcisonam cantûs eius melodiam siue concinimus, siue concinentes attendimus. Hæc vtraque luculenter digesta, tantam super omnia aromata dulcedinem faucibus nostris indidêre, tantamque dilectionis plenitudinem cordibus nostris infudêre, vt nullius amaritudinis rancore valeant aboleri, nullius molestiæ tædio euacuari. Pro talibus tantisque beneficijs iustissimum rati modis omnibus gratiarum præconijs piæ deuotionis vestræ studio respondere, in nobis nihil laboribus vestris æquiparandum ex nobis sufficimus æstimare, quoniam superant omnem facundiam laudis nostræ. Quapropter totis medullis conuersi ad eum, qui ore vestro magnificatur & voce glorificatur, nostroque, licèt exili, famulatu honoratur, indefessè supplicamus, quatenùs suis meritis ac precibus vobis pro gratiarum actione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ vitæ beatitudinem apud Christum obtineat, cui proculdubiò impenditur, quicquid sanctis suis obsequij dignè ac laudabiliter exhibetur. Igitur quoniam indagatione sufficienti, nulla vnquàm abolitione delendam, vestri notitiam tenemus, par est, vt studio nostræ manús & linguæ nos quoque ad vestri notitiam perducamur. Offerimus itaque vestræ beatitudini translationis beatissimi patris nostri Modoaldi libellum, humili stylo digestum, vestræ dignationis solertia corrigendum, vestra authoritate corroborandum. Cuius seriem indagantes, cognoscetis de situ loci & exordio cœnobij nostri, quàm benigna & mirabili dispensatione Dei in prosperos succesus conualuerit, quàm deuota piorum adstipulatione in augmentum religionis excreuerit. Patebit etiam, cuius occasionis euentu, pio dudum accensi desiderio, larga omnipotentis Dei miseratione, in tantam animi fiduciam simus promoti, vt preciosissima sanctorum pignora, quæ nulla auri vel argenti copia dignè valerent comparari, pia importunitate postulata mereremur adipisci. Quæ condigna veneratione & honorificentia loco nostro illata, diuersis miraculorum signis diuina glorificauit dignatio, vt liquidò clareret cunctis, cuius meriti, cuiusque magnificentiæ sit eorum spiritus in cælis. In his omnibus agnitione nostra totiusque rei nostræ summa vobis sufficienter patefacta, pater reuerentissime, sanctitatem vestram ad congratulandum nobis inuitamus cum omni charitatis deuotione, affectu deprecatorio verbis vtentes Psalmistæ: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Hanc autem magnificationis vestræ seriem exigimus, vt sicut eiusdem beati patris nostri Modoaldi nobilem prosapiam vitamque laudabilem luculento stylo digessistis, ita quoque translationis eius schedulam, ingenij vestri scalpello elimatam, per cauernas pij cordis vestri traducatis, quæ impolitum quippiam vel admittere vel emittere nullatenùs consueuêre. In hoc igitur fraternæ charitatis intuitu desiderio nostro satisfacite, vt sacrificium præteriti operis, quod Christo per nos obtulistis, iam holocaustum fiat, &

a. Cor. 3.

In Christû redundat, quicquid eius sanctis impêditur.

Reliquiæ quàm preciosæ.

Psal. 33.

& hostiæ immaculatæ laudani medullatam, id est, boni operis perfectionem, authoritate piæ deuotionis vestræ roboratam à vobis, denuò omnipotenti Deo per omnia placabilem exhibeatmus, gratanterque susceptam hoc ordine recitandam teneamus.

Translatio sancti Modaldi archiepiscopi.

BEATVS Modoaldus, vir venerãdæ memoriæ, summæ ingenuitatis linea præclarus, sanctitatis excellentia præcipuus, generositatis normam, morum nobilitate commendabat. Literali quoque scientia, in domo Domini plantatus, quasi palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus, totius suauitatis germina circunquaque redolentia produxit. Vnde contigit, vt ordinationi diuinæ dispositionis regali celsitudine procerumque constantia concordante, totius que Cleri ac plebis voto conspirante, vir Deo & hominibus acceptus, Treuirorum sedi subrogaretur episcopus. Itaque pius pater, occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeò se studebat informare, vt continuo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Interea dum domûs Dei decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyri, extruxit, ibique congregationem sanctarum virginum, amplexibus sponsi cælestis mente & habitu indefessè immorantium, instituit: vbi etiam idem pater amantissimus, defatigatum spiritualibus exercitijs spiritum Deo reddens, tumulatus quiescit.

Genus. Mores. Literatura S. Modoaldi.

Interea Nortmannorum turmæ efferæ, de vagina suæ crudelitatis eductæ, quasdam Galliæ ac Germaniæ partes occupantes, vrbem Treuerensium inuasêre. Qua immanitate sui sceleris grassantes, nulli ætati, nulli sexui pepercêre, matronas castas & virgines pudicas dehonestantes, sanctuaria Dei prophanantes, diuina & humana pari contemptu pessundantes. Porrò præfatæ virgines Deo dicatæ, ne mala viderent, quæ pro sexûs fragilitate metuebant: neve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerunt: beati Modoaldi sepulcro aduolutę, creberrimis singultibus tandem obtinuêre, vt, mirabile dictu, infra dies triginta omnes ex hac luce migrarent, & in eadem ecclesia in pace quiescerent. Qua de re cùm hunc tantæ sanctitatis locum, inhabitantium frequentia destitutum, repentina cohiberet solitudo, extranei quidam clerici animo fagaces, quasi laudabilis furti desiderio ducti sunt, nec id flagitium arbitrantes, si quauis arte sanctorum reliquijs participarent. Remotis ergo arbitris, nocturno tempore ingressi, mausoleum beati Modoaldi effingunt, manumque temerè mittêtes, quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuerunt recondentes, fugam inierunt. Quod facinus, licèt amore sancti perpetratum sit, & ad declaranda ipsius merita Deus permiserit, non tamen ipsi sancto placuisse, rerum exitus comprobauit. Nam ex membris eisdem extractis, mirum dictu, sanguis copiosius erupit: qui raptorum stillando denotans vestigia, nusquàm locorum fugitiuos deseruit, donec die terris reddita, ab insequentibus rei comprehenderentur: & omni negocio vacuatis euadendi gratia indulta, exintegrò summi pontificis reliquiæ ad vrbem cum omni honore transferuntur. Cæterùm ne quid simile deinceps pernicioſa crearet licentia, decernunt in commune corpus sancti, in propatulo positum, ab ecclesia transferre, cælestemque thesaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam, accelerant: eoque translata confessoris pignora in oratorium sancti Paulini super altare sanctæ Crucis summa cum veneratione deportant.

Normannorum immanitudo.

Magnũ Dei miraculum.

Item aliud exiuale miraculum.

Dehinc interiecto multi temporis interuallo, peccatis exigentibus, occulto Dei iudicio, idem oratorium subito conflagrauit incendio, intempestæ noctis silentio. Cuius fragore exciti custodes, variam sacri ministerij supellectilem summa ope tueri satagebant: de sanctorum verò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, vt ignis, dum nulli locorum parceret, non solùm arentem lignorum materiam penitùs absumeret, verùm lapides, tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circunquaque corrumperet. In tanta rerum difficultate quis tuas, sancte, reliquias non æstimaret iri perditum? Quis enim aliud, quàm vsque ad cineres tam diuturna clade absumptas crederet? Res mira & nostris seculis inusitata. Postera luce plerique propiùs accedentes, vt vel modicas sancti fauillas colligerent, remota, quæ omnem superficiem altaris contexerat, incendiorum congerie, cuncta præter ipsem, quæ sancti erant, salua reperêre, ipsumque loculum totius expertem iniuriæ. Quis ibi à laudibus Christi contiuit?

Inflammatur oratorium S. Paulini.

Stupendum sancti miraculum.

Tuum

Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis sexus & ætas super astra tulêre, Deum gloriosum & mirabilem in sanctis suis, repetito prædicantes clamore.

Post hæc venit vir venerandæ religionis, Abbas merito & nomine, de Saxoniæ partibus, diuturno iam accensus desiderio, vt patroni alicuius probatæ sanctitatis corpus integrum, quod sibi largiri dignaretur Dominus, honorificè suis inferret sedibus. Hic nanque, prælibatis suis suorumque iciunijs & orationibus, crebrisque vigiliarum singultibus, quasi prærogatiuis apud Deum obtineurat legationibus, ne votis sui desiderij deberet frustrari. Quapropter ipsius gratia præeunte ac disponente, & venerandæ memoriæ Brunone Archiepiscopo annuente, totiusque ecclesiæ concordi voto adspirante, gloriosissimi pontificis Modoaldi corpus preciosissimum meruit suscipere. Quod cum inæstimabili gloria & solenni ornatu ac melodia, vniuerso clero comitante, & promiscui sexûs ac ætatis plebe circunfluente, de loco suæ sedis eductum, in Saxoniam decentissimè est translatum, & in oratorio beati Petri Apostoli in cœnobio, quod dicitur Helinvuardeshuysen, honorificè locatum. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis M. C. VII. à venerabili Thietmaro, huius nominis secundo, successione autem sexto eiusdem loci Abbate, anno ordinationis eius xxvij. regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Bruno, Archiepiscopus Treuirensis.

S. Modoaldus in Saxoniam translatus.

VITA S. RICTRVDIS MARTIANENSIS, PER HVGBALDVM MONACHVM ELNONENSEM, AD STEphanum Episcopum Cameracensem scripta Anno Christi 907. Stylus obscurus & simplex, in gratiam Lectoris mutatus est per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO AVTHORIS.

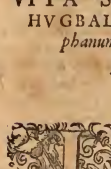

IN membrorum Christi compage vti excellentiori, ita merito quoque magis honorabili domino & præsuli Stephano, secundùm nomen suum Apostolicæ reuerentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritorum insignia cum eis, quorum insistit vestigijs sanctitatis, à Deo coronando, Hugbaldus, sacerdotum & monachorum omnium minimus, immarcescibilem, virtutumque floribus vernantem à Deo optat precaturque coronam. Rogârunt me iampridem Clerici & Deo sacratæ virgines congregationis S. Rictrudis, vt tum illius, tum prolium eius gesta conscriberem: ego verò distuli, vel quòd quantulamcunque scientiam meam tantæ materiæ scirem imparem, vel quòd ob longitudinem temporum nulla certæ fidei scripta, quibus ea continerentur, mihi videre contigisset: vererérque, ne dubia pro exploratis, & vana atque cõmenritia pro veris annotarem. Sed cùm renitenti mihi quasdam offerrent historias, quæ cum dictis ipsorum consentirent, & iam fidem mihi facerent illi, quorum non contemnendæ personæ viderentur, quòd ea, quę ipsi assererent, olim literis consignata fuissent, sed Nortmannorum sęuissima rabie omnia populante interijssent: demum diuturnitate per tremendum diuinæ maiestatis nomen, cessi illis, feciąue etsi non vt debui, at tamen vt potui: nec mihi studio fuit verborum adhibere phaleras, sed lectoris & auditoris consulere vtilitati. Cùm autem opusculum absolutum vestræ excellentiæ examinandum traderetur, visum est illius prudentiæ quædam in eo desiderari, quæ ad conciliandam libris authoritatem solent à studiosis requiri, nempe, personæ, loci & temporis annotationem. Et mihi quidem satis superque sufficere videbatur, si tam præclara tantorum virorum nomina, gesta & loca exprimente libello, supprimeretur locus & persona scriptoris, ne per hæc ceu atram quandam nubem oscurari viderentur astra tanti splendoris: at quia aliter visum est sanctitati vestræ, celeberrima nominis vestri prælucente lampade, nostras quoque confidimus illustratum iri, quanuis tetras, tenebras: dumque Stephanum inclytum antistitem libelli huius loquetur Præfatio, nostræ quoque exiguæ personæ mentio fiet. Locus autem, vt nôstis, non est mihi iam, sicut olim, in clarissima vrbe, sed libenter me gloriarer vel postremum monasterij beatissimi Amandi, egregij confessoris Christi, monachum, nisi propter peccata mea tam crebrò inde eijcerer metu barbaricæ incursionis. Quid verò mihi tempus exprimere necesse est, quod omnium infelicissimum esse videtur, ita vt non nisi cum Propheta ad Deum clamare libitum sit: Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliâsti, annis, quibus vidimus mala. Respice

Nortmannorum populationes.

Psal. 89.

ſpice Domine in ſeruos tuos & in opera tua: Ad nos quoque pertineat illud Apoſtolicum: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt? Sed ne in hoc quoque videar auctoritatis veſtræ iuſſa neglexiſſe, omiſſis regum nominibus, nouerit lector nos iſta cudiſſe anno à nato Saluatore, ſummo rege, nongentesimo ſeptimo. Ad profectum Catholicæ Eccleſiæ opto vos feliciter ad votum valere. Epheſ. 5.

VITÆ HISTORIA.

VM Francorum gentem, cuius maiores è Phrygia prodiſſe ferunt, atque ex regio Troianorum ſtemmate ortos, poſt phanaticum ſimulacrorum cultum ad veritatis cognitionem diuina clementia vocare decreuiſſet, quemadmodùm ex omni æternitate conſtituerat, ea tempeſtate, quâ induſtrius rex Clodoueus eius gentis ſceptra tenebat, beatiſſimi præſulis Remigij miniſterio id voluit compleri. Is enim ſanctiſſimus pontifex & multa vitæ integritate, & admirabili ſignorum virtute pollens, iam dictum regem & magnam exercitûs eius partem doctrina Catholicæ fidei imbuit, &, vt ferunt, accepto cælitùs chriſmate, ad tria circiter millia vno die baptizauit. Atque ex illo tempore magis magisque apud Francos creuit religio, & in exteros etiam fines eorum prolatum eſt imperium, quod maiores eorum partim ſibi iam antè vendicârant. Nec hoc gentis eius feritati tribuendum eſt, cuius nomine putantur à nonnullis Franci dicti, tanquam quibus à natura quædam indita ſit ferocitas: ſed præſitum hoc eis eſt, quòd duabus eximijs eſſent columnis fulti, quibus totius Eccleſiæ ſtatus inniti videretur: authoritate ſanctorum Pontificum, quorum eſt præcellens honor: & virtute regum præpotentium, qui in adminiſtranda republica ſagaces inprimis fuêre. His, inquam, rebus factum eſt, vt diuina tum præueniente, tum ſubſequente gratia, FRANCORVM potentia magis magisque aucta & propagata ſit: atque etiam vbi quondam abundauerat iniquitas, deinde intantùm Dei gratia ſuperabundârit, vt quemadmodùm cælum ornatur ſtellarum multiplici pulchritudine, ita Francorum regio, præſtante patre luminum, à quo eſt omne donum perfectum, multiuaria tam indigenarum, quàm aliunde aduenientium vtriuſque ſexûs & ordinis ſanctorum atque perfectorum hominum claritate illuſtrata ſit. 12. Maij. Cap. 1. Vide Paulū Aemylium lib. 1. de rebus geſtis Francorum. Columnæ duæ Eccleſiarū Galliæ. Iacob. 1.

E quorum venerando collegio tanquam ſidus quoddam eximium extitit Rictrudis, deuota Chriſti ancilla, grata Deo ſuo, & chara hominibus atque laudabilis ob merita iuſtitiæ & ſanctitatis: quæ patrem habuit Ernoldum, virum nobilem, & * Lichiam genitricem ex bellicoſa Vaſconum gente. Quæ gens licèt ea tempeſtate magna ex parte dæmonum cultui eſſet addicta, at tamen à Deo electa Rictrudis, ſic ab illis impijs traxit originem, quemadmodùm è ſpinis naſcitur roſa: atque ab ipſis incunabulis cum teneræ ætatis incremento, honeſtis eſt moribus altra & inſtituta. Fuit autem temporibus Clotarij regis, qui à magno Clodoueo, quem iam diximus primum ad Chriſti religionem acceſſiſſe, quartus fuit, atque etiam huius Clotarij filij Dagoberti inclyti, qui à beatiſſimo Arnulpho Metenſium epiſcopo inſtitutus, dignus & induſtria & viribus fuit, qui vnà cum patre regnaret, eique in regno ſuccederet. Habuit autem Dagobertus fratrem Aribertum, non tamen germanum. Ei attribuit vrbes & pagos citra Ligerim flumen & vſque ad Pyrenæos ſaltus: ſapienti videlicet vſus conſilio, pactusque ab eo, ne quid vnquàm paterni regni ab ipſo repeteret. Itaque Aribertus Toloſanam obtinens ſedem, cùm in Aquitania regnaret, non diù poſt totam Vaſconiam ſibi ſubegit. Cap. 2. S. Rictrudis parentes. * Luciam Aribertus frater Dagoberti.

At Dagobertus in adminiſtrando regno præclarus, vni vitio ſubiacuit, immodico deditus amori mulierum. Vnde accidit, vt legitima coniuge ſua ob ſterilitatem repudiata, alteram ſibi copulârit. Cumque id flagitium in eo pontifices, inprimis autem vir ſanctiſſimus & mirabilium operum patrator præſul Amandus reprehenderet, ille indignatione & faſtu regio incitatus, eundem venerabilem antiſtitem non abſque iniuria è ſuo regno eiecit. Ille verò pro Chriſti veritate perſecutionem patientiſſimè ferens, quippe qui etiam ſanguinem pro Chriſto fundere peroptaret, diuerſis in locis diuini verbi ſparſit ſemina, atque tandem etiam in Vaſconiam, Rictrudis patriam peruenit, vt cælitùs infuſo ſibi lumine eius regionis gentem illuſtraret, ſimul ſperans ob gentis eius ſæuitiam poſſe ſe illic martyrij palmam promereri. Cap. 3. Dagobertus mulierioſus. S. Amandi exilium.

Cap. 4. Interim autem Dagobertus rex, cùm non haberet filium, qui ipsi in regno succederet, ea causa mœrens non mediocriter, tertiam sibi assciuit vxorem. Atque tum demum conuersus ad Deum, multorumque expetens preces, & largas præstans eleemosynas, eodem anno ex illa coniuge sustulit filium: quem cùm anxiè cogitaret cuinam vndis salutaribus expiandum diuinaque lege imbuēdum traderet, vt quemadmodùm ipse beatum Arnulphum habuerat pædagogum, ita hic quoque ab insigni aliquo Dei seruo ad Christianæ religionis præscriptum institueretur: memoria cœpit repetere, quanta iniuria virum sanctissimum Amandum affecisset, moxque ministris ablegatis, cum vbique iussit studiosissimè inquiri & ad se reduci. Ita ergo reuocatur ab exilio verax præco & cultor Euangelij, antistes venerandus, lætantur eius reditu rex & optimates & populus omnis: eiusque pedibus se sternens rex, veniam petit, nec difficulter impetrat: orat pro filio, sed patitur repulsam, dicente viro ter beato, militantem Deo non oportere negocijs implicari secularibus: moxque è conspectu regis celeriter se proripiente. At rex nihil de suo remittit desiderio, Audoënum & Eligium viros primarios, multaque prudentia & virtute conspicuos, beatoque Amando inprimis charos atque familiares, ad eum mittit, qui tandem inuitum eò suis precibus impulēre, vt regis voluntati se se accommodaret. Adducitur infans dies natus quadraginta, adhibetur catechesis à sancto præsule, & cùm finita prece ex tanta hominum frequentia nemo responderet, Amen, infans ille cunctis audientibus, clara voce respondit, Amen. Inde baptizatur, & Sigeberti nomē ei imponitur, atque ab Ariberto regis fratre è sacro fonte suscipitur. Sequenti anno Aribertus rex, nec diù post etiam filius eius abeunt è vita, omnisque ditio Ariberti cessit Dagoberto. Quæ quidem omnia idcircò huic historiæ volui inserere, vt lector faciliùs cognoscat, quæ Rictrudi causa fuerit in Franciam veniendi.

Reuocatur ab exilio S. Amandus.

2. Tim. 2.

Baptizat filium regis, isque vpote S. Amen.

Cap. 5. Cùm enim per id tempus Franci crebrò commearent in Vasconiam, Rictrudis puella bonæ indolis, ad nubiles iam perducta annos, conspicitur, amatur atque appetitur à Franco quodam Adalbaldo, præclaris & iustis orto natalibus: cuius mater Gereberta filia fuit sanctæ Gertrudis, in monasterio, quod Hamaticum dicunt, quiescentis, quod ipsa construxerat: fueratque is Adalbaldus à puero optimis institutus disciplinis, multisque pollebat opibus & fundis, nec vulgarem gratiæ locum in regis aula obtinebat: dignus planè vir, qui Rictrudem haberet coniugem: cui etiam iuxta morem desponsa, & matrimonij lege sociata fuit, licèt quidam virginis cognati id molestè ferrent. Neque ineundi coniugij huius causa fuit libido aut incontinentia, sed amor charæ sobolis. Nec deerant vtrique dores animi & corporis, quæ in sponso sponsāve spectari solent. In Adalbaldo cernere erat generis nobilitatem, pulchritudinem, virtutem & sapientiam, quæ ad conciliandum amorem plus habet virium. In Rictrude formæ elegantia, genus, opes, & mores, qui præ cæteris inquirendi sunt, visebantur. Itaque conuenienter illi sententiæ Apostolicæ, erat inter illos honorabile coniugium & torus immaculatus. Non enim lurda acceperant aure, quod idem Apostolus dicit: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Fidem verò coniugij inter se accuratè seruantes, compage fidei & charitatis erant duo in carne vna, vnanimes, vno ore & concordi operatione honorificantes Deum, & omnibus diebus vitæ suæ seruientes illi in iustitia & sanctitate.

Rictrudis nubit Adalbaldo.

Heb. 3.

1. Cor. 6.

Cap. 6. Rictrudis proles. Nati quoque eis sunt filij, & in ijs primogenitus Maurontus, postea Abbas & Leuita factus, & tres filiæ, sanctæ virgines: Clotsendis, post obitum matris eius monasterij moderatrix: Eusebia, bona Dei cultrix, & Adalsendis. Quos parentes eorum, cùm essent iusti, tum per scipsos, tum per familiares ipsis Dei seruos in timore Domini erudierunt & educārunt, ab infantia cælesti benedictione auctos. Maurontus patrem spiritualem habuit venerabilem Deoque dignū sacerdotem Richarium, qui per sacrum baptisma eum Christo regenerauit. Clotsendem egregius pontifex Amandus & sacris manibus è fonte salutari suscepit, atque in omnibus Deo dignam reddidit: Eusebiam Mathildis regina, Dagoberti coniunx ex sacro fonte suscepit. Potest non immeritò de hac progenie dici illud Sapientiæ: O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.

Sap. 4.

Cap. 7. Accidit autem, vt Adalbaldus à pago Austrebatensi, vbi multę ei erant possessiones, in Vasconiam triste suis iter susciperet. Prosequebatur euntem aliquousque beata Rictrudis, sed iussa, citò domum se recipit mœrens, quasi iam animo præsagiret imminens malum. Ecce autem malignorum hominum, quos aiunt fuisse, quibus illud

coniugium

coniugium displicuerat, vir pius insidijs appetitur, vulneratur, perimitur. Sed planè non est ille mortuus, sed viuit feliciter in Deo, cohærens spiritu illi, qui est vera vita: quod quidem satis testantur signa, quæ ad eius sacra ossa non rarò fiunt. Citò autem tristissimæ rei nuncius perfertur ad Christi famulam Rictrudem, quæ gemino eoque atroci dolore corripitur, quòd & charissimo se sentiret orbatam coniuge, & proles suas, tum etiam cognatos, videret eius nece grauissimè diseruciari. Tandem autem luctu illo sopito, cum seruis Dei ipsi familiaribus, præsertim autem cum Amando sanctissimo præsule, de suo statu deliberat: auditque ex illo fidissimo consultore illud Apostoli: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consilium. Audit etiam illud Domini Saluatoris: Si vis perfectus esse, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hæc & id genus alia verba salutis non surda aure accipiens S. Rictrudis, sed ijs diligenter animum applicans, omni postposita ancipitis deliberationis mora, pollicetur se eius salutaribus monitis obtemperaturam. Verùm antiquus serpens, inuidiæ stimulis percitus, tam salubre propositum modis omnibus impedire conatur. Cōmouet regis animum, vt persuadeat illi denuò nubere cuidam ex optimatibus suis. Illa autem prorsus id respuente, multa adhibet blandimenta rex, sed frustrà. Blanditijs succedunt terrores & minæ, sed tantundem efficiunt apud animum in Deo benè firmatum. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus eam præcipuè colebat, quæ in actione & rectè viuendi ratione consistit, nec immeritò viuendi magistra dicitur, quam Græci Ethicen, Latini Moralem vocant, ad quam primariæ illæ virtutes pertinent, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia: his ipsis accuratè sese communiens, quemadmodùm per iustitiam Deo magis quàm hominibus obedire, atque per fortitudinem nullis cedere aduersis constituerat: ita per prudentiam regis indignationem amoliri, & per temperantiam intra modestiæ & humilitatis limites sese continere decreuit. Itaque vsa consilio sanctissimi Amandi, ad tempus dissimulat immutabile animi sui propositum, spondetque regi se ex eius consilio facturam, quod sibi conducibilius videretur.

Adalbaldi cæder.

Claret mimaculis post mortem.

1.Cor.7.

Matth.19.

Nec blanditijs, nec minis potest adduci, vt denuò nubat Rictrudis.

Hunc in modum cùm regi persuasisset, se ipsius dictis parituram, in prædio suo, in villa Baircio opiparum & regia maiestate dignum apparat conuiuium. Inuitat regem cum optimatibus, & inter epulas sermonibus sale cōditis omnes exhilarat. Postquàm autem repressa fame, edendi auiditas remitti cœpit, essentque iam conuiuæ fœcundis calicibus comiter accepti, surgit matrona venerabilis à mensa, & non trepidè, sed constanter: non tepidè, sed feruenter: non segniter, sed sagaciter: non muliebri, sed virili planè animo, quod secum deliberârat, re ipsa exequitur.

Cap.8.

Primùm scisciatur ex rege, num illius bona venia liceat ipsi in ædibus suis quod velit agere. Rege incunctanter annuente, quippe qui putaret illam sumpto poculo, vt plerique solent, & se & conuiuas alios ad potandum strenuè inuitaturam: è sinu suo profert velum ab Amando pontifice consecratum, qui etiam hoc ei consilium dederat, & inuocato terribilis Dei nomine & auxilio, suo illud capiti imponit. Tum verò rex ira permotus, ingratas relinquens epulas, abscessit è conuiuio. At illa iactans cogitatum suum in Dominum, totam se illius arbitrio permisit & commisit: facultatibusque & possessionibus prudenter distributis, spinosisque huius mundi curis è terra cordis sui penitùs extirpatis: quæ priùs seruiendo Christo in membris eius, Matthæ gesserat officium, iam ad pedes eius sedens, audiebat verbum eius, optimam Mariæ partem, quę ab ea non posset auferri, sibi deligens.

Cap.9.

Vide præclarum facinus venerabilis matronæ.

Luc. 10.

Vt verò quod in interiori gerebatur homine, id etiam exterior præ se ferret: sicut mentis mutârat habitum, ita mutauit & corporis: precioſisque abiectis vestibus, quibus fuerat vsa in matrimonio, vt placeret viro, vnà cum eis omnibus se exuit huius mūdi impedimentis, vt solicita semper cogitatione ea sola tractaret, quæ Domini sunt, vt illi vni deinceps placeret. Imposuit autem capiti tetrum quendam amictum, vt interioris hominis luctum & pœnitentiam designaret, posset que pro luctu breui & mœrore momentaneo ea quandoque consolatione affici, de qua Dominus dicit in Euangelio: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabūtur. Et vt quondā expertas corporis voluptates & molestas dæmonum profligaret vexationes, in preces continuas & immodica propè ieiunia incubuit, carnemque aspero cilicio domans, illud ex Psalmo canebat: Ego autem, cùm mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Porrò locum, vbi spiritalibus daret exercitijs

Cap.10.

Matth.5.

Psal.34.

ercitijs operam, cum consilio & auxilio sæpè dicti antistitis Amandi, valdè sibi congruum delegit, nempe monasterium, quod Martianas vocant, ab eodem antistite ad fluuium Scarbum exædificatum, cui disponendo & constituendo vir sanctus Abbatem præfecerat sanctum louatum venerabilem virum, cuius adhuc in eodem monasterio corpus conditum habetur. Et Amandus quidem monachos illic haberi voluit, sed louatus sanctimoniales ibi congregauit. Hunc ergo locum, satis oportunè ab hominum strepitu remotum, Dei famula Rictrudis expetijt, & beato Amando non solùm consentiente, sed etiam inter regem & ipsam pacem conciliante, cum maiestatis regiæ priuilegio obtinuit, vt illic se totam rebus diuinis manciparet.

Martianense monasterium.

Cap. 11. Vt autem omnibus palàm innotesceret, à quanta perfectione suam inchoâsset conuersionem, conuenienter illi Euangelicæ sententiæ, Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est: post abiectas à suis humeris onerosas prædiorum & facultatum sarcinas, post nuncupatum Deo continentiæ votum, post acceptum monasticæ religionis habitum, non contenta se solam Deo offerre oblationem viuam, sanctam, cique placentem: etiam tres filias suas, quas iam suprà memorauimus, illi obtulit virgines corde & corpore immaculatas, vt perpetuam seruantes virginitatem, agnum virginem, virginis matris filium, quocunque ierit sequantur, cantentque ante Dei thronum canticum nouum, id est, cum agno æternũ exultent de carnis seruata integritate & incorruptione. Quod canticum licèt audire possint sancti, nemo tamen dicere poterit, nisi illa candida turba incontaminatorum. Quod cùm sit verissimum, audite, obsecro, & auribus percipite omnes, qui haberis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad angelicę castitatis adspirare priuilegia, & tam præclari contubernij frui sodalitate, atque cum eis noui cantici suauissimam depromere melodiam. Properate, currite, & memores vxoris Lot, retrò respicere nolite. Putridas putidę carnis concupiscentias edomate. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Penetrent hæc intima cordis vestri penetralia, nec meam hanc esse putetis adhortationem, sed beatissimi Patris Augustini, qui inter cætera ita dicit: Pergite sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ: pergite perseuerantes in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis vberiùs: sperate feliciùs, cui seruitis instantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptijs. Vos afferetis ad nuptias agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis vestris, quale nemo poterit dicere, nisi vos. Et post pauca: Meritò eum sequimini virginitate cordis & carnis, quocunque ierit. Quid est eum sequi, nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.

Virginum priuilegium.

Gen. 19. Exiæ 4. & 40.

De sancta virginitate cap. 27.

1. Pet. 2.

Cap. 12. Itaque S. Rictrudis tres filias suas, vt diximus, in ætate adhuc tenera vni despondit viro Christo, vt canticum illud, quod iam per se non poterat, per illarum citharas Domino depromeret: cunctisque sapienter dispositis, & curis omnibus huius mundi procùl abiectis, monasterij gymnasium adijt, vbi vitæ huius breue tempus tanquam in agone decurreret, contra tartareos dæmones certando viriliter, nuda iam & expedita ab omnibus, ne possent eam vlla ex parte tenere illi maligni spiritus, vnctaque oleo cælestis gratiæ, cuius ope freta, facilè ex hostibus victoriam reportaret. Porrò Maurontus filius eius in laico habitu regijs officijs & militaribus negocijs adhuc detinebatur, sed corpore potiùs, quàm animi studio aut voluntate, de quo suo loco plura dicemus. Per id rempus mortua est Adalsendis, inter filias postremo loco nata. Obijt autem in ipsa sacrosancta Dominicæ natiuitatis solennitate, quando huic mundo in peccatis mortuo aduenit in Christo salus & remedium præsentissimum, quo profligatur mors cum authore & principe suo: vt Adalsendis non tam mortua sit, quàm luci vitæque perenni edita. At pia Rictrudis, inter aduersa fortis & longanimis, cùm se illi vno eodemque tempore ingens tum gaudij, tum mœroris materia offerret: hinc angelum toti mundo lætissimum nuncium adferentem audiret & dicentem, Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: inde suæ præ oculis haberet filiolæ tristè funus, quod sine dolore cernere ipsa naturæ vis non sinebat: virili animi robore mulicbrem superauit affectum, nec passa est sibi dominari luctum, quem extorquebat mors tam chari pignoris: nec voluit dare locum tristitiæ, vbi natalis celebrare-tur vitæ. Itaque expletur sepulturæ officium more fidelium, premuntur lachrymæ, luctus facessere iubetur. Sic primus exactus est dies, sic secundus & tertius solennitatis dies. Vbi ad quartum ventum est, quo sancta Ecclesia paruulos pro Christo cæsos

S. Rictrudis dat se monasterio.

Adalsendis obit.

Luc. 2.

Vide animi fortitudinẽ in matrona.

cæsos commemorat, prudentissima Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, & omni negocio tempus esse & opportunitatem, tempus gaudendi, itemque tempus flendi: ita distinxit, vt post sacrorum expletionem mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis martyribus non luctus exhibetus, sed honor, votaque præstantur non lachrymarum, sed cæremoniarum: cùm iam parata essent omnia, quæ ad corpora cibo potuque perficienda pertinerent, conuocatis sororibus ait: Eat iam charitas vestra, sorores meæ, & dona Dei percipiat cum gratiarum actione: me verò exemplo matrum, quarum hodiè ploratus & vlulatus auditus est multus, sinat innocentem filiolam meam, immatura morte præreptam, materna pietate lugere. His dictis, amicum mœrori locum secretum petijt, dolorique, vt natura poscere videbatur, indulsit. O verè laudabilem & admirandam fœminam, quæ fortitudine accinxit lumbos suos. Eccles 2. Ierem. 13. Matth. 2.

Iam veniamus ad Maurontum, cuius suprà meminimus, S. Rictrudis filium primogenitum, ab egregio Christi sacerdote Richario per sacrum baptisma regeneratum. Accidit aliquando, vt idem venerabilis presbyter Richarius tum pro sanctitate, tum pro familiaritate equo vectus beatam Rictrudem inuiseret: cumque post sancta colloquia vir Dei consensо equo vellet abscedere, illa, filiolum Maurontum in vlnis gestans, paululum è domo progressa, eum prosequebatur, vt benedictione illius filiolus suus muniretur. Postquàm autem vir Dei equo sedens infantem in manus accepit, siue vt illi benè precaretur, siue vt oscularetur eum, equus, agente malo dæmone, cœpit ferocire, dentibus frendere, pedibus calcitrare, magno impetu sursum deorsum cursitare. Itaque sacerdos & sibi & puero metuebat: mater pro vtroque anxia, & iam penè exanimis, quòd putaret certum vtrique exitium impendere, auersо vultu, tam tristе spectaculum videre non sustinuit. Flebat etiam familia non mediocriter. At vir Dei tenens fortiter paruulum, ne laberetur, preces fudit ad Dominum: quibus completis, & puer instar auiculæ illæsus in terram perlatus est, & equo pristina redijt mansuetudo. Tum verò mater, recepto spiritu, filium ipsi arridentem in suas sustulit vlnas, & ingens mœror omnium versus est in gaudium haud vulgare: nec debet ambigi vtrorunque meritis id ita euenisse. Et quia tam infinitè benigna est Dei clementia & bonitas, vt quod malignus dæmon sanctis in perniciem machinatur, ille ad eorum profectum conuertat: tentatio hæc beato viro cessit ad virtutis augmentum. Cogitans enim apud se, humani generis Saluatorem, cùm ad nos redimendos iret Hierosolymam, non phalerato sedisse equo, sed humili potiùs asello, deinceps cùm aliquò esset proficiscendum, non equo vsus est, sed asello mansuetissimo. Cap. 13. His consimilia habetur in vita S. Richarij Tom. 2. 26. April. Infigne miraculum. Matth. 21.

Postquàm autem Maurontus ad viriles peruenit annos, cùm esset vir nobilis, regis lateri adhærebat, qui perpetuis eius officijs & ministerijs vtebatur. Data autem est opera, vt sponsa ei assciscereturi: sed Amando pontifice spiritalis amoris suauitates & æternæ vitæ inæstimabiles iucunditates ei prædicante, voluptuosos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem iniecerat, dirupit. Cum autē matri indicāsset se nolle sponsam admittere, illa metuens, ne per abrupta lasciuiæ præcipitia, vt plerique solent adolescentes, iret in profunda gehennæ, non mediocriter dolere cœpit, oratque S. Amandum, vt ipsam ea in re iuuare velit. At vir sanctus eius precibus annuens, Martianas venit, optimisque sermonibus eam demulcens, pristinæ in Deum alacritati restituit. Accessit inde ad Missarum peragendam celebritatem, & cùm illic Maurontus adstaret, vidit sanctus episcopus apem, ter eius verticem circunuolantem: nec ignorans quid ea res portenderet, eum aduocat, hortatur vt quamprimùm opere perficiat, quod iampridem animo velle cœpisset. Nec defuit Maurontus sancti viri monitis: eumque idem beatus antistes more Ecclesiastico totondit, decisa coma capitis eius, vt coronę signum vel effigiem ferret in capite: per id, quod exterius fiebat, innuens, quid eius significationе intus seruari oporteret: nempe vt vertice capitis nudato designaretur, præpotenti Deo nuda & aperta esse etiam arcana pectorum, nihilque vel abditissimis versari cogitationibus, quod fugiat oculos euncta cernentis: Porrò crebra capillorum resectio, indicaret assiduè resecandas malarum cogitationum superfluitates. Denique corona & summi sacerdotis tiaram, & regiæ dignitatis diadema exprimeret, vt inde admoneretur ad regale se pertinere sacerdotium, & post victoriam, ex multiuarijs mortalis vitæ tentationibus reportatam, meritò se recepturum vitæ immortalis coronam, quam Deus promisit diligentibus se. Quæ quidem sanctus vir Maurontus, non solùm ex beatissimi præsulis huius traditione, sed etiam ex diuinarum scripturarum lectione fusciipiens & Cap. 14. Mauronti breuis historia. Corona rasi capitis quid significet.

memoriæ commendans, studuit semper diligentissimè re ipsa complere. Factus enim postèà diaconus, illi muneri congrua viuendi ratione & optima conuersatione respondit. In aula etiam regis, quippe clara editus prosapia, præclarè functus est officio regiorum conscribendorum diplomatum, siue edictorum. Et vt ad sanctæ conuersationis eius cumulum non parum accederet, sancti Amati episcopi ei conuictus obtigit: qui beatus vir cùm Senonensis esset episcopus, falsò apud Theodoricum regem, qui per id tempus tyrannidem exercebat, insimulatus fuit, tanquam in regem perfidiæ crimen admisisset: atque ea causa in Perona monasterio, in Veromanduorum oppido sito, cui tum sanctus Abbas Vltanus præerat, iussus est exul degere. Mortuo autem Vltano, traditus est Mauronto abbati, vt is eum in custodia asseruaret in Broylo monasterio, quod ipse nuper admodùm constructerat in Lætiæ territorio. At Mauronto illo ad se recepto, vt eius religiosam comperit conuersationem, haud aliter atque cælesti asseruando thesauro cunctis vitæ eius diebus omnem ei curam & ministerium impendit, gaudens habere se in illo & sibi & fratribus suis vitæ & sanctitatis propositum exemplar.

S. Amatus Senonensis episcopus.

Sigebertus in Chron. anno Christi 672.

Cap. 15. Interea Dei famula Gertrudis, auia Adalbaldi, iam prouecta admodùm ætate, & multis cumulata operibus bonis, in Hamatico monasterio, quod ipsa ædificauerat, vbi etiam sacra virgo Eusebia, cius proneptis, educabatur, viam vniuersæ carnis ingressa est: cui in monasterij regimine eadem Eusebia successit, bonæ quidem indolis puella, sed adhuc teneræ ætatis, vtpotè duodennis. Itaque mater eius Rictrudis, altiori vsa consilio atque prudentia, non ignorans multos etiam in virtutibus exercitatos hostis tartarei astutia decipi, tum etiam meruens ætati illi filiæ suæ, ne præproperam adepta libertatem, illius maligni serpentis fraudibus circunscriberetur: ad se eam acciuit, secumque habitare voluit. Recusante verò illa, & in Hamatico cœnobio permanere volente, mater eius regias compulsa aures appellare, facultatem obtinuit illam regis authoritate reuocandi. Atque ita coacta Eulebia, ad matrem venit mœrens, secumque adduxit totam congregationem suam & proauiæ sanctæ Gertrudis corpus cum reliquijs sanctorum, quæillic conditæ fuerant. Mater autem eius, voti compos effecta, hortabatur illam multis verbis, vt cum ipsa in spiritali militia Deo inseruiret. Et illa quidem maternis admonitionibus libentissimè parebat, diuinis ministerijs iugiter sese mancipans: sed tamen non potuit amor eius & desiderium reuocari ab Hamatico monasterio, quæ ei quasi innata videbantur. Quamobrem flebat sæpissimè, & propè singulis noctibus post absolutam vespertinam synaxim, cùm eam putarent se dare cum alijs quieti, illa, relictis ante lectum sandalijs, ibat ad Hamaticum monasterium intempestæ noctis silentio, cum eo, quem antè diximus, sanctissimo episcopo & monacho Amato, & cum collactanea sua, alijsque fidis, vt putabat, sui secreti socijs. Ibique celebratis vigilijs & omnium horarum officijs, Martianas reuertebatur, fideli illo peracto furto, ne illic nocturnis precibus non interfuisse deprehenderetur. Nec defuit tamen, qui hæc ad matris notitiam perferret: quæ eam ad se vocans & blandis mulcebat, & asperis terrebat sermonibus, vt eam ab hoc proposito retraheret, sciens eam magis carnis propinquitate quam spiritus permoueri. Sed cùm neque per se, neque per amicos quicquam proficeret, inito cum filio Mauronto, Leuita & Abbate venerabili, consilio, vtrisque placuit, vt pro huiusmodi inobedientia & pertinacia, verberibus Eusebia castigaretur. Itaque Maurontus, tenente eam famulo, verberauit eam: sed interim ad capulum ensis, quo famulus accinctus erat, grauiter attriuit latus teneri corpusculi, ita vt multis, quibus postèà superuixit annis, purulentam & sanguine mixtam ab ore saliuam ieceret. Verùm neque hoc pacto eius compresso deliberio & conatu, conuocant è propinquis locis episcopos, abbates & illustres viros: qui omnes variis modis eam nitebantur ab hoc studio reuocare, sed frustrà. Tandem igitur consilium hoc illius matri dedère, vt sineret eam optatum repetere locum: quibus etiam assensit mater, quanuis inuita. Confirmabat autem eius religiosam conuersationem maternis adhortationibus, & Deo eam precibus commendans, à se dimisit. Ea igitur voto potita suo, cum omnibus suis læta abijt ad Hamaticum cœnobium, secum eò reducens corpus proauiæ suæ cum venerandis sanctorum reliquijs: ibi sanè angelicam ducens vitam, in medijs adolescentiæ annis rapta est ad cælestis sponsi thalamum, ne malitia mutaret intellectum illius, aut fictio deciperet animam illius: & consummata in breui, expleuit tempora multa.

Eusebiæ amor erga Hamaticū cœnobium.

Cap. 16. Non desunt autem, qui dente rodant canino, quòd diximus sanctam virginem tam malè

malè acceptam à matre Rictrude & fratre Maurontо: sed nouerint illi, Rictrudem nō vllo odio insectatam filiolā suam, sed eius immaturæ timuisse ætati. Sciebat enim scriptum à sapientissimo Salomone: Puer, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. nec illud Ecclesiastici ignorabat: Filiæ sunt tibi? serua corpus earum. Vo- Prouer. 29. Eccli. 7.
luit igitur filiam apud se manere, vt suis & adhortationibus & exemplis ad perfectiora eam prouocheret: & Eusebia, licèt se sciret cælesti regi desponsaram, non tamen sanctam matrem proteruè aspernabatur, sciens sponsi sui illud esse præceptum: Hono- Exod. 20.
ra patrem & matrem, vt sis longæuus super terram: sed innitens gratiæ eius, qui ipsam sibi desponderat, eiusque vnius flagrans amore, nec maternum quidem affectum sibi patiebatur vllum feruoris sui adferre detrimentum. Et Maurontus quoque frater eius, non odij crudelitate id fecit, quòd eam flagellauit: sed matri immorigeram & propè insolentem volebat coërcere. Etsi autem vterque & mater & frater in illa castiganda humano quodam errore lapsi sunt, ignorantes gratiam Dei, quæ illi inerat: non debent tamen temerè reprehendi, cùm non possint ea numerari in operibus iniquitatis, quæ ex charitatis radice proficiscuntur, dicente ipsa veritate Christo: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quòd verò hac occasione in morbū incidit særa virgo, quo etiam non caruit quandiù superuixit: quis non videat hoc illi ad collatæ gratiæ cumulum accessisse, vt dum corpore deficeret, spiritu roboraretur, conuenienter illi Apostolicæ sententiæ: Cùm enim infirmor, tunc potens Matth. 6. 2. Cor. 12.
sum? Et certè eius conuersatio talis fuit, vt verbis exprimi vix queat. Præbebat talia de seipsa exempla, quæ aliæ omnes meritò sibi imitanda proponerent. Erant virginis prudentissimæ tales mores, talisque habitus, vt virtutes omnes ex ipsa relucerent: prudentia in verbis, iustitia in decernendis iudicijs, temperantia in licitis & vetitis, fortitudo in rebus duris & aduersis. Cùm necessitas interdum cogeret negocijs interesse secularibus, nihil ex his eius animo inhærebat. Et vt paucis expediā, virtutes omnes obtinere studuit, & tamen easipsas sapienter occultauit. Ita annos nata plùs minùs vigintitres, cùm diuinitùs cognouisset diem obitūs sui, omnes in sancta professione sub se militantes aeciuit, hortabatur eas in mutua perseuerare charitate, in proposito inuiolabiliter permanere, obedictiam promptissimè exhibere, nec de diuina quicquam diffidere prouidētia, licèt ipsa eis subtraheretur. Hæc atque alia cùm dixisset, omnesq; Domino commendāsset, repentè domus, in qua decumbebat, immenso est lumine perfusa. Quo recedente, sancta illa anima pariter migrauit à corpore, & ad vitam est profecta sempiternam, 17. Calendas Aprilis. Eusebiæ encomion. Eusebiæ felix obitus.

Postquàm autem sanctum episcopum & monachum Amatum Dominus ab hoc exilio ad cælestem patriam Idibus Septembris euocauit, sacrum eius corpus Maurontus in sua possessione tumulauit, omniaque prædia sua per chartarum instrumenta tradidit †: & licèt matri suæ fuerit superstes, tamen etiam ipse post expleta piæ admi- Cap. 17.
nistrationis munia, felicem Christo spiritum reddidit tertio Nonas Maij. Sed iam ad S. Rictrudem nostra se recipiat oratio: quæ sanè omni mentis studio & toto corporis conatu bonis operibus dedita, & de virtute in virtutem proficiens, dilatato eordе infatigabiliter cucurrit viam mandatorum Dei in stadio fidei & iustitiæ, patulis hauriens auribus illud Apostoli: Sic currite, vt comprehendatis, nempe bruium cælestе. Et vt perfectissimam se exhiberet illius imitatione, qui dixit: Non veni facere voluntatem meam: alterius regimini se sponte subdidit, iussa eius promptissima obedientia capessens, & famularum sese famulam exhibens: semper ob oculos versans illa Saluatoris verba: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: nec vnquàm extra monasterij septa progressa est, cunctisque bonorum operum se exemplum præbuit in humilitate, in patientia, in obedientia, in castitate, in ieiunijs, in vigilijs, in orationibus perpetuis, in longanimitate, in mansuetudine, in modestia & benignitate. Et ne sim longior, vt filia lucis semper ambulauit in luce, cuius fructus est in omni bonitate & iustitia & veritate: sicque in sanctarum virtutum studio perseuerans, cùm ad annos peruenisset quatuor & septuaginta, 4. Idus Maij, corpusculum terræ, spiritum verò reddidit cælo: sepultaque est honorificè à Dei sacerdotibus alijsque Ecclesiastica dignitate ornatis viris, & permultis ad eius funus concurrentibus. † hic deest in exemplari M. monasterio, aut aliquid eiusmodi. 1. Cor. 9. Iohan. 6. Matth. 20. Ephes. 5. S. Rictrudis decedit è vita.

Ne quis autem de eius meritis & sanctitate possit ambigere, multa diuinitùs coruscant virtutum & miraculorum signa ad eius sacras reliquias, sicut testantur, qui suis oculis cōspexēre. Te igitur sancta ac Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu ob- Cap. 18. Author inuocat S. Rictrudem.

sectamus, vt tuis sanctis precibus & meritis, quibus variarum soluis ægritudinum nexus, nos à peccatorum nostrorum vinculis absoluas, vt benignissimi Saluatoris gratia his expediti, in tremendo iudicij die, cælis & terris ardentibus, ipsenos à gehennæ flammis ereptos, tecum ad æternæ felicitatis gaudia deducat, cuius misericordiæ nullus est finis: Cui cum Patre & Spiritu sancto est regnum, virtus, honor & gloria per infinita sæcula sæculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ALTERIVS ALEXANDRI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

19. Maij. Cap. 1.

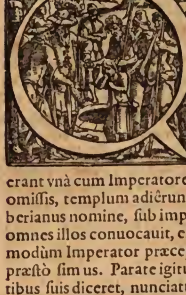

QVO tempore impius Maximianus imperabat, persecutio multa contra Christianæ religionis sectatores per omnes regiones commota erat. Centurio autem quidam, dæmonum amicissimus, Maximiani Imperatoris iussu erexit templum Ioui longè ab vrbe Roma stadio vno. Edixit igitur Maximianus Imperator, vt quicunque Christianam fidem sequebantur, dijs ipsis sacrificare cogerentur: iussitque omnes præstò esse in templi dedicatione, ac præcones ipsos per totam vrbem indicere, vt quicunque illic essent deorum studiosi, crastino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore conuenirent. Itaq; omnes, audita præconum voce & tubæ ipsius clangore, parati erant vnà cum Imperatore in Iouis templo præstò esse. Multi ergo, rebus omnibus omissis, templum adierunt, & Ioui sacrificârunt. Quidam verò admodùm dives, Tyberianus nomine, sub imperio suo habens milites, à Felice tribuno sibi commissos, omnes illos conuocauit, eisque hæc dixit: Audite, fratres. Scitis vos omnes, quemadmodùm Imperator præcepit, vt hodierno die in templo Iouis cuncti vnà cum ipso præstò simus. Parate igitur vos, vt mecum vnà in templum veniatis. Hæc cùm militibus suis diceret, nunciatum illis fuit, Imperatorem in templum venisse. Tunc celeriter cum Tribuno ipso milites omnes properabant, vt Imperatori assisterent.

Cap. 2. Alexander miles Christianus.

Vnus verò ex illorum numero, nomine Alexander, cùm à puero pietatem seruās, Deum ipsum timeret, Tribuno respondit: Si ad Deum illum, qui verè Deus cælestis est, nobis eundum esse dixisses, eumque adorandum, rectè quidem locutus fuisses. Quos enim vos deos esse dicitis, dæmones illi sunt, non dij. Tum Tyberianus: Non omnibus, inquit, dijs, sed vni deo Ioui nobis nunc sacrificandum esse dixi, licèt sint alij, quos & Imperator, & nos colimus. Ad hæc Alexander: Iouem ipsum deum nominâsti: at ille talis est, qualis & cæteri, qui dæmones sunt valdè fallaces, cùm eos à quibus coluntur, circunuenire atque omninò perdere soliti sint: quemadmodùm & vos ipsi asseritis, illum ipsum Iouem aliquando mulierem appetiuisse, & cùm illâ iuxta mare inuenisset, ipsam deceptam corrupisse. Quis vestrûm vnquàm vidit, aut aliquando audiuit, Deum impuris facinoribus labefactari? Non solùm igitur, vt dixi, dæmones, sed etiam fallaces illi sunt. At noster Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli & terræ effector est: neque ijs indiget sacrificijs, quæ vos impuris dæmonibus offerre consueuistis: sed sacrificium postulat purum ac sine sanguine. Hæc cùm Tyberianus audiuisset: Omitte, inquit, insaniam istam, Alexander, & deos ipsos beneficiorum authores ne contemnas, nè fortè Imperator hæc audiat, & aduersùs me indignetur, quòd te talia dicentem feram.

Iupiter impurus.

Cap. 3.

Hæc cùm dixisset, festinabat vnà cum Imperatore in templo esse: erat enim tempus, quo Imperator dijs sacrificia offerret. Memor verò eorum verborum, quæ à milite suo audiuerat, Maximianum adijt, & ita eum allocutus est: Milites omnes, Imperator, quos mihi maiestas tua commisit, tuo edicto inseruientes vidi: vnus verò è militibus non solùm mihi repugnauit, sed deos etiam ipsos contumelijs verbis affecit, affirmans deos illos, quos tu Imperator, & nos colimus, dæmones esse impurissimos: neq; cogitat eos, qui edictis imperij tui aduersantur, mea manu interfici. Hæc cùm Maximianus accepisset, militi, de quo hæc audiuerat, valdè iratus fuit: &, Vbinam, inquit, ille est, de quo hæc dicis? Agè duc illum ad me, vt sciam quid ille sentiat. Tum Maximiano Tyberianus: Ita edictum tuum, Imperator, & meipsum miles ille pro nihilo fecit, vt huc venire neglexerit. Ilicò Maximianus iussit tres milites abire, & illum ferreis

reis catenis vinctum ad se ducere. Beatus verò Alexander domi suæ in lecto requiescebat: erat autem hora quasi sexta. Tunc Angelus Domini in somnis illi apparuit, & ait: Esto fortis, Alexander, quoniam multa passurus es pro nomine Christi crucifixi: parata enim tibi sunt tormenta multa. En veniunt ad te Imperatoris milites: sed ne timeas, neque cor tuum expauescat: ego enim missus sum, vt tibi opem feram aduersùs omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferenda sunt. Surge igitur, & Deum tuũ ora: ego enim tecum ero, quoad cursum confeceris. Hæc cùm beatus Alexander ab Angelo audiuisset, surrexit, & Deo psalmum illum cecinit: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum in die tribulationis meæ: Et quæ deinceps sequuntur. Cumque psalmum totum absoluisset, domo sua egressus, militibus illis occurrit, quos olim fodales habuerat. Qui cùm Alexandrum vidissent, præ timore in terram ceciderunt: erat enim eius adspectus, tanquam fulgur. Angelus confirmat sanctum virũ. Psal. 90.

Tunc beatus Alexander dixit: Surgite, fratres: quidnam timidi estis? Cui milites responderunt: Vidimus Dei potentia te circundatum, & præ timore in terram cecidimus. Ad hæc Alexander: Audite, inquit, fratres. Deus ille cælestis prouidit seruo suo. Facite igitur vos, quod iussi estis in eum, contra quem missi fuistis, & me vinctum ducite. Tum milites responderunt: Nos decreueramus nihil tibi dicere: quomodò igitur tu hæc ipsa cognouisti? Non necesse habeo, inquit Alexander, vobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propositum, quod cælestis Imperator mihi præparauit. Ego enim ab vrbe Roma Byzantium vsq; iturus sum. Hæc cùm dixisset beatus Alexander, flexit genua, & has preces ad Deum misit: Domine Iesu Christe, Deus patrum nostrorum, laudabilis & benedictus es in secula. Nunc te precor, Domine, ne separes me à consortio iustorum tuorum, neque me ad te venientem repellas: quoniam nomen tuum sanctum & terribile mihi notum feci̇sti, quia tu es adiutor & susceptor mens. Mitto, quæso, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, & coram Maximiano Imperatore orationem expeditam linguæ meæ suppeditet. Has preces cùm Alexander compleuisset, milites in ipsum manus coniecerunt, eumque vinctum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipsius Pœmenia eam rem ignorabat. Milites igitur festinabant quam primùm ad Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ verò cùm eum vidissent, magnoperè obstupuerunt: erat enim ætate valdè robustus, annum agens quasi decimumoctauum, adspectu ita formoso, vt Angeli alicuius speciem præ se ferre videretur. Cap. 4. Ducitur vinctus Alexander ad Maximianum.

Cùm verò & adspexissent illum valdè hilarem, furore magno perciti, dixerunt: An non iste, qui talis est, multò antè debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cùm beatus Alexander audiuisset, exardescens, & vultum instar ignis accensum habens, ad scelestos illos homines conuersus: Vos, inquit, de me Imperatori vestro nunciate. Maximianus igitur cùm audiuisset Alexandrum præsto esse, Tyberianum accersiri iussit. Qui cùm venisset: En, inquit Imperator, adest ille, cuius causa milites misimus. Cumque hæc dixisset, iussit Alexandrum ante tribunal sisti. Tunc Maximianus: Vere ne, Alexander, maiestatem meam contempsisti, quia ita stultè atque insolenter Tribunum vnà cum socijs tuis ad templum sequi noluisti, vt mecum simul magnum deum Iouem coleres? Ad hæc Alexander: Ego, inquit, Deum meum, qui in cælis est, colo, & eius filium Iesum Christum, & Spiritum sanctum: alium enim ipse neque noui, neque confiteri possum, cùm nullus alius sit Deus, nisi quem ipse colo. Cùm igitur præter cælestem hunc Deum alius non sit, ne me amplius de deo alio interroges. Quòd verò ad maiestatem tuam pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimesco, quæcunque à te mihi afferenda sunt. Cap. 5. Alexandri confessio.

His auditis, iratus Maximianus, dixit: Et quid nam potest facere Deus iste, quem tu dicis? Respondit Alexander: Deus meus corporeis oculis non videtur, sed omnia potest facere: neque quicquam est, quod eius potentiæ subiectum non sit. At Maximianus: Est ne Deus, qui ab hominibus in cruce suffixus atque interfectus fuit? Obmutesce satana, inquit Alexander: non enim dignus es, qui Christum crucifixum nomines. Stulte, quem crucifixum ac mortuum fuisse dixisti, an non eundem audiuisti à mortuis etiam resurrexisse, & multis, qui mortui fuerant, vitam restituisse? Ad hæc Maximianus: Miseret me iuuentutis tuæ, quòd ætate admodùm iuuenili te esse video. Misereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ, & resipiscens eripe teipsum à laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit: Accede misserrime, & Ioui deo sacrifica, ne morte Cap. 6. Magna libertate reprehendit tyrannum.

morte pessima intereas. Teipsum, inquit Alexander, miserrimum appella, qui dæmones impuros veneraris: ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcunque ipse allaturus es, extimesco, cùm verum Deum adiutorem habeam. Maximianus autem: Iam dixi, me tuí misericordia commotum esse. Accede igitur & dijs sacrifica. Idq; si feceris, scito te vnum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quisnam, inquit Alexander, deus ille est, cui à me sacrificium offerri vis? Cui Maximianus: Magno Deo Ioui sacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cælum manibus, ita Deum precatus est: Domine Iesu Christe, ne derelinquas me humilem seruum tuum, sed opem feras mihi peccatori & indigno. Cumque preces compleuisset, oculos ad cælum erexit, & vidit cælos apertos, & filium Dei sedentem ad Patris dexteram: ac tunc Maximianum rursus interrogauit: Cuinam deo vis sacrificem? Ioui magno, inquit ille. Ad hæc Alexander: An ignoras, dæmonem & fallacem istum esse, quem tu deum appellas: quondam mulierem quandam concupiuit, & eius amore captus, tauri forma se induit, & præstigijs suis mulierem miseram decepit ac fœdauit?

Blanditiæ diaboli.

Cap. 7. Hæc Maximianus cùm audiuisset, ridens ait: Hoc nostrorum deorum potentiam demonstrat, quòd hominibus tales se ostendunt, quales ipsi volunt. Propterea, inquit Alexander, laudas illorum turpia facinora, quia cum illis conuenis, neque Deum illum cognouisti, qui te honore & Imperio isto donauit. Tum Maximianus: Mihi quidem dij Imperium hoc largiti sunt. Cui Alexander: Tu quidem, inquit, veritatem odisti, ob idque Deum non agnoscis: & quanuis prudens videaris, teipsum tamen perdidisti, dæmonibus fidem habens. Iterùm dixit Maximianus: Multùm profectò me miseret tuí, ob idque te sustineo, cùm me contemnas, & ita mecum loquaris, quasi tuí similis ego sim. Propterea, inquit Alexander, teipsum contemno, quòd prudens cùm appareas, stultus factus es, colens idola muta & sensu carentia. Cùm enim immortalem Deum & semper viuentem impiè dereliqueris, patrem tuum satanam diabolum secutus es. Relinque igitur tenebras, & ad lucem te conuerte, ne pereas, & in sempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maximianus, iussit ad se accersiri Tyberianum Tribunum. Cumque Alexandrum eiecissent, tradens eum Tyberiano: En, inquit, hominem hunc potestati tuæ trado, quinetiam præcipio, vt ab vrbe Roma Byzantium vsque diligenter inquiras de nostris dijs, & de Iesu, qui dicitur, quem colit Alexander: cuius sectatoribus, quoscunque inuenies, nolim parcas, neque ei sti Alexandro, sed & ipsum, & omnes Christianos affligas, vtcunque tibi visum fuerit, vt omnes edicto meo aduersantes cognoscant manu mea se posse interfici. Tum beatus Alexander: Gratias ago tibi, Tyranne, quòd me per multas regiones celebrem fieri iussisti. Per deos ipsos, inquit Maximianus, non effugies manus Tyberiani. Non enim ille tuí miserebitur, quemadmodùm ego misertus fui. Cui Alexander: De hac etiam re Deo meo gratias agam, si fortè dignus inueniar, qui vbique gentium pro Christi nomine labores & ærumnas patiar.

Martyr horratur Tyrannum, vt respiscat.

Cap. 8. Hæc cùm audiuisset Maximianus, iussit Alexandrum extra tribunal ejici: quem cùm Tyberianus eiecisset, & potestati suæ traditum haberet, postero die sedens in tribunali, iussit ipsum illuc duci. Cùm autem duceretur, risit ac dixit: En vt rursus satanas se instruxit, & contra me armatus est. Postquàm autem ille ingressus fuit, Tyberianus ita eum affatus est: Quid est, ô Alexander? An adhuc in illa temeritate tua persistis? Fac, quod dico: dijs sacrifica, & teipsum à tormentis libera. Respondit Alexander: Vidi ego sempiternam gloriam mihi præparatam: qua re delectatus sum, & exultauit spiritus meus. Ad hæc Tyberianus: Si facies, quod iussit Imperator, & dijs sacrificabis, tunc magis lætari & exultare poteris. At si perges temerè agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes vrbes ac regiones ossa tua à me dispergenda esse. Ego, inquit, Alexander, facio quod iubet Dominus meus cælestis, neque minas tuas timeo, neque tormenta tua formido. Hæc cùm audisset Tyberianus, ira percitus, iussit Alexandrum suspendi, & eius carnes laniari. Cùm verò laniaretur, vocem nullam emittebat: sed erigens oculos in cælum, Deo ipsi gratias agebat. Quod cùm vidisset Tyberianus, iussit militibus Alexandrum è ligno depositum extra vrbem educere, grauibusque catenis vinctum in Thraciam perducere.

Sistitur sanctus martyr coram Tiberiano.

Laniantur eius carnes, & gratias agit Deo.

Cap. 9. Angelus autem Domini eius matri apparuit in somnis, & ait: Surge Pœmenia: quam celerrimè præpara pueros tuos & iumenta, nihil molestiæ in animo habens, ac filium tuum sequere: martyrium enim pro Christi confessione illi obeundum est.

Hoc

Hoc igitur, vt dixi, tibi molestum non sit, neque priùs desistas, quàm ad locum ei propositum peruenerit. Alexandri mater cùm hæc audiuisset ab Angelo, magnoperè lætata est: cumque surrexisset, sicut dixit illi Angelus, iter faciens sequebatur filium. Quæ in vrbem ingressa, in quam perductus fuerat, illic eum inuenit, quo tempore à Tyberiano Præside interrogabatur. Cùm igitur optima illa fœmina cum vidisset, missa voce magna: Deus, inquit, ille altissimus pastor bonus, cui tu credidisti, aditor tibi sit, fili mi. Postquàm verò Tyberianus fœminæ illius vocem audisset, quæsiuit quænam esset vox illa: neque quisquam ex illa turba, quæ multa illic assistebat, potuit dicere, vndenam ea vox aduenerat. Tum Alexandro dixit Tyberianus: Agè, miser, dijs sacrifica. Sacrifico, inquit Alexander, sacrificium laudis cælesti Deo meo. Ad hæc ludex: An non dixisti mihi, Alexander, vestrum illum Deum sacrificijs non egere? Talibus, inquit ille, sacrificijs, qualia vos offertis, Deus meus non eget: sed sacrificium iustitiæ ac sanctitatis requirit, quoniam Deus noster sanctus est. Tunc iussit Tyberianus faces accensas eius maxillis admoueri, dicens: Videamus, an veniat Deus ipsius, & liberet eum de manibus meis. Itaque ministri satanæ fecerunt, quod iussi fuerant, & faces accensas Alexandro admouerunt. Ille verò, elatis in cælum oculis, hæc dicebat: Gloria tibi sit, Domine Iesu Christe, qui Archangelum Michaëlem in Babylonem misisti, & tres illos pueros ab ignis fornace liberâsti. Tu, Domine, libera me ab hora hac & præsenti angustia, & Tyrannum hunc subijce potestati tuæ, vt & ego cum Dauide illud dicam: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. At cùm Tyberianus vidisset, ignem ipsum nullam vim habere contra Alexandrum, erubuit, & seruis suis præcepit, vt eum vinculis adstrictum ducerent: quibus & dixit: Interim præite vos: ego verò sequar. Mater autem Alexandri, cùm filium à ludicis conspectu abductum vidisset, rogauit milites, vt eam sinerent filium adire atq; alloqui. Cùm igitur illa propè accessisset, & Alexander matrem vidisset: Benè, inquit, mater domina mea, huc venisti: sequere me vsque ad eum locum, qui propositus mihi est, quemadmodùm Christus Dominus hoc mihi reuelauit. Quidam verò è militum numero cùm hæc viderent, dicebant: Tu quidem, Alexander, beatus es, quoniam magna est fides tua: magnus enim Deus est Christianorũ. En vt multa tormenta passus pro nomine ipsius, nihil mali accepisti. Hæc dicentes iter faciebant, vt à Tyberiano iussi fuerant. Cùm verò ad fontem venissent, & apud illum consedissent, cœperunt vnà cibum sumere: & beatum Alexandrũ hortabantur, vt ipse quoque id faceret: erant enim dies quadraginta, quibus vir ille beatissimus neque panem, neque aquam gustauerat. Tunc Christi athleta, flexis in terram genibus, cœpit psalmum illum canere: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Domine Iesu Christe, seruа me ouem tuam sine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus super me: quoniam cognoui nomen tuum sanctum & terribile. Ne me confundas ante Tyrannum hunc, sed emitte Angelum tuum, & dexteram tuam, & esto adiutor & protector meus. Cumque preces compleuisset, illa ipsa hora adstitit Angelus Domini, eique dixit: Ne timeas, Alexander, quoniam exaudiuit Dominus preces tuas, & me misit, vt tibi opem feram.

Mater eius confirmat eum.

Facibus accensis infãmatur.

Dan 3.

Psal. 65.

Psal. 120.

Precatio eius.

Angelus eũ corroborat.

Cùm verò ij, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis vocem audirent, & neminem viderent, valdè timuerunt, & in terram prostrati sunt. Tum Alexander: Quidnam, inquit, fratres, vidistis, quod vos in terram prostrauerit? Illi autem responderunt: Audiuimus Dei vocem tecum loquentis, & timore perculsi sumus, talem sonum non ferentes. Hæc cùm illi dicerent, venit Tyberianus cum satellitibus suis. Erat autem cum illo & eius vrbis optimates. Quæsiuit Tyberianus à ministris suis, quo nomine locus ille appellaretur. Responderunt illi, Iudicij locum appellari. Ducite, inquit Tyberianus, huc Alexandrum, qui Christianum se esse dicit, vt interrogem, quodnam sit eius consilium, si fortè, mutata sententia, dijs velit sacrificium offerre. Cùm igitur ludex ipse pro tribunali sederet, adstiterunt quatuor consiliarij. Tunc beatum Alexandrum interrogauit: Adhùcne in temeritate illa tua praua & insania perstistis, neque dijs sacrificas? Sed, vt video, corpus tuum robustum est, propterea non vis sacrificia dijs offerre. Me certè miseret tuî, ob idque ad deos ipsos omnium dominos te conuertere vellem. Tum Alexander respondit: Impie & excæcate fili satanæ, cùm teipsum diabolo tradideris, quomodò te miseret meî? Satanas enim pater tuus nemini misericordem se præbet: sed vult omnes secum vnà in gehennam ignis attrahere ac perdere. Itáne, inquit Tyberianus, homo sceleſtissime, mecum loque-

Capite.

Sistitur rursus ad tribunal.

Verissima sententia.

ris,

ris,quasi ego sim tui similis? An propterea contumelioſis verbis me afficis, quòd te benignitate & miſericordia proſecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat,vt me honore potiùs, quàm contumelia, proſequereris. Tum Alexander:Verè ſimilis es patri tuo ſatanæ,qui tanquam ſilex aliqua duriſſima, omni planè ſenſu cares. An ignoras locum hunc,Iudicium appellari? Quæ res manifeſtè ſignificat, tibi Dei iudicium imminere. Veniet enim,qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & vnicuique operum mercedem tradituros. Tum cognoſcere poteris, an hæc,quæ tibi dixi,vera ſint. Nam Deus ipſe te quoque iudicabit, quòd ſine miſericordia ſeruum ipſius iudices. Ille enim videt,quàm impiè mecum agas,& quibus tormentis me crucies. Sed hæc mihi gloriam, tibi verò perniciem maximam afferent.

Rom.2. Apoc.22.

Cap.11. Per tribulos trahitur.

His auditis, Tyberianus magnoperè iratus eſt, iuſſitque tribulos in terram ſpargi, & Alexandrum ſuper illos ſterni ac diſtrahi. Has ærumnas cùm vir ille beatiſſimus pateretur,ne vocem quidem emittebat. Tyberianus verò,cùm animaduerteret Alexandrum eos cruciatus non ſentire, magis iratus, fraxineis virgis eum cædi iuſſit. At ille cùm à militibus cæderetur: Iſtáne, inquit,homo impuriſſime, tormenta tua ſunt? Adde alia,ſi qua habes his acerbiora: ego enim diuina ope adiutus, nihil iſtorum tormentorum ſentio, cùm Dominus meus Ieſus Chriſtus præſtò mihi ſit, & opem ferat. Habes igitur corpus meum in poteſtate tua : fac illi quod libet: animæ autem meæ,neque tu,neque pater tuus ſatanas vnquàm dominabitur,ſed Dominus meus Ieſus Chriſtus. Ad hæc Tyberianus : Iamiam te in ignem conijciam,vt videam, an veniat Chriſtus iſte tuus,quem dicis,& te è manibus meis eripiat. Illud enim velim ſcias, carnes tuas & oſſa per ſingulas regiones, per quas ego tranſiturus ſum, diſſipatum iri: &, ne mulieres ipſæ aliquid è carnibus tuis & oſſibus inueniant,quod poſtcà vnguentis odoratiſſimis perfundat, & vt ſanctas aliquas reliquias venerentur, iubebo cineres tuos in fluuium proijci: ſicque ne veſtigium quidem aliquod memoriæ tuæ ſupereret. Tunc Alexander: Perdet,inquit,te Chriſtus ipſe,& carnes & oſſa tua ſub cælo ita diſperget,vt monumẽtum tuum quamprimùm diſpereat : futurum enim eſt,vt, Domino meo Ieſu Chriſto ita prouidente, non redeas, neque Imperatoris tui ſceleſti adſpectum videas : & delebit Deus memoriam tuam de terra,quoniam eum non cognouiſti,neque miſer illum honorâſti, qui honorem & poteſtatem iſtam tibi largitus eſt. Nam ſi ipſum cognouiſſes, in cælo viuere potuiſſes. At nunc viuentem Deum reliquiſti,& patrem tuum ſatanam diligis, cum quo in gehennam ignis detruſus peribis. Ego autem ſemper Domino meo & Saluatori Ieſu Chriſto benedicam, qui me ex manibus tuis iniquis eripiet, quoniam ipſius eſt gloria & imperium in ſecula.

Cedítur virgis fraxineis.

Prædicit Tribuno interitũ eius.

Cap.12. Hæc cùm Tyberianus accepiſſet, furore magno percitus, vultum mutauit, & iuſſit miniſtros ſuos eo in loco manere, & cœnam parare. Cubuit autem illic ipſe cum toto ſatellitio ſuo : Alexandrum verò milites ipſi ſub arbore quadã collocatum ſeruabant. Cùm autem Tyberianus cubaret,adſtitit illi angelus Domini valdè terribilis,qui gladium tenens : Tyberiane,inquit, aduersùm te ego veni, quoniam cum Alexandro Dei ſeruo tam iniquè te geris, vt videas ac ſcias, quàm facilè hoc gladio te interficere poſſim. Surge igitur, & per Illyricam regionem Byzantium quamcelerrimè propera: tempus enim Alexandri Deo ſeruientis iàm propè eſt. Cùm Tyberianus rem ita terribilem vidiſſet, ita tremore correptus fuit, vt eius carnes ferè liquefierent. Cùm igitur tremens ſurrexiſſet, cohortibus ſuis & principibus viris conuocatis, viſum illud narrauit. Tum illi dixerunt : Volebamus quidem nos te admonere, ne malè atque iniuſtè Dei ſeruum cruciares, ſed timebamus : audiuimus enim & nos, magnum eſſe Chriſtianorum Deum, & eos, qui eius ſeruos cruciant, igne conſumendos eſſe. His auditis, Tyberianus valdè timuit,& illa ipſa noctis hora omnes iter facere, & beatum Alexandrum præire iuſſit. Cùm verò multas vrbes prætergreſſus fuiſſet, in nullam introiuit, vt ſeruaret, quòd ab Angelo per viſum audiuerat, à quo admonitus fuerat, vt per Illyricam regionem quamprimùm Byzantium properaret. Per multos igitur dies non auſus eſt à beato Alexandro aliquid quærere: cuius corpus nulla ex parte debilitatum fuerat, ſed integrum & robuſtum erat.

Angelꝰ terret Tyberianum.

Cap.13. Præteriens igitur per Illyricam regionem,venit in vrbem Sardiniam,in quã neque ipſe, neq; ludex ingreſſus eſt. Cùm verò eius ciuitatis optimates cum aduentare audiuiſſent, obuiàm illi cum multo comitatu proceſſerunt. Chriſtiani etiam homines, qui illic erant, cùm audiuiſſent Tyberianum venire, martyrem quendam ſecum habentem, egreſſi ex vrbe, Alexandrum ſeorſum in via ſtantem inuenerunt. Quem cùm vidiſſent,

vidissent, ad eius pedes se abijcientes, dixerunt: Precare Deum pro nobis, serue Dei altissimi. At ille: Vos etiam, inquit, fratres, pro me Deum precemini, vt cursum meum in Christo perficiam, & coronam, quam promisit mihi Dominus, ab eo recipiam. Postea verò, quàm vrbem transierunt, quæ Clisura nominatur, & ad castrum quoddam, Bonamasium nomine, aduenerunt, quod est supra Philippi vrbē ferè milliaribus quadraginta, illic constiterunt. Tunc Tyberianus Alexandri memor fuit, & illum ad tribunal duci iussit: quem sic interrogauit: Num, Alexander, adhuc permanes in temeritate tua, neque vis ab ea desistere, & ad magnos deos ac misericordes accedere, Iouem, inquam, & Aesculapium, qui omnem terrarum orbē gubernant? Tum beatus Alexander: Excæcate, inquit, & stulte fili satanæ, adhùcne vis à me aliud audire, quàm quòd dæmonibus non sacrifico? Ego enim initiò dixi, me Christianum esse, & Dei cælestis cultū seruare, neque impuros dæmones vobis similes à me coli. Ad hæc Tyberianus: Auertat Deus, vt ego id faciam: non enim præcipio, vt dæmones, sed Iouem & Aesculapium, summos illos deos, colas. Obmutesce, satana, inquit Alexander: nihil enim sapis. Tum Tyberianus dixit: Si dijs sacrificium vis offerre, quamprimùm dicas: sin minùs, cur me & deos ipsos, scelestе, conuiciaris? Vide, Alexander, quid agas, & te miserear tui: rursus enim per deos omnes futurum tibi prædico, vt per omnes terras de te sermo diuulgetur. Hoc, inquit Alexander, valdè cupio, & precibus à Christo meo exposco, vt omnes, qui terrarum orbem incolunt, ad Deum & Christum Dominum per me humilem & abiectum eius seruum gloriam referant. Tunc ait Tyberianus: Auferte hinc hominem istum, & à conspectu meo remouete: non enim eius contumelias ferre possum. Abducite ipsum in vrbem Philippi, & conijcite in carcerem: ego enim vos sequar. Itaque cùm beatum Alexandrum Tyberianus præmisisset, ipse quoque in Philippi vrbem profectus est.

Rursus martyr ad tribunal ducitur.

Tyrannus dum vult martyris gloriam obscurare, eā maximè illustrat.

Cùm verò eius vrbis incolæ audiuissent, Tyberianum cum suis cohortibus aduentare, optimates multo cum comitatu obuiàm illi prodierunt: qui in vrbē illam ingressus est, Ioui & Aesculapio sacrificium oblaturus. Audierunt & Christiani, qui erant in vrbe illa, quemadmodùm Tyberianus martyrem quendam in carcerem misisset. Itaq; omnes in eum carcerem conuenerunt, & custodem illius precati sunt, vt sineret illos ad Christi martyrē introire, & eum videre. Id permisit custos, quippe qui & ipse Deum timebat. Cùm igitur omnes ingressi, beatum Martyrem in ligno sedentem, & vinculis adstrictū vidissent, ad eius pedes se deiecerunt, cumque, & ipsius vincula exosculabantur, ac dicebant: Verè faustus & felix nobis fuit aduentus tuus, serue Dei: vrbem enim & patriam nostram hoc ipso felicem futuram scimus. Patientiam igitur serua, vt cursum tuum conficias. Nos autem Christiani multo metu ac tremore hanc terrā incolimus. Nam huius loci Præses singulis diebus nos Christianos inquirit, vt puniat: sed ille quidem nobis minatur: at potestatem tamen nullam habet, qua nos detinere possit, quo minùs Christiani simus: multi enim, diuina ope adiuuante, in hac vrbe sumus, qui Christi fidem tenemus, ex quorum numero sunt & vrbis huius optimates. Ijdem speramus Christi potētia Græcos ipsos, malè de fide Christiana sentientes, ita superaturum iri, vt omnes fiant Christiani. Esto igitur patiens Christi martyr, & quicunque ab impio Iudice cruciatus afferentur, eos forti animo perferas.

Cap. 14.

Christiani sancti martyris vinculā osculātur

Interea Tyberianus recordatus fuit, suo iussu Alexandrum fuisse missum in carcerem. Itaque ciuitatis illius optimatibus dixit: Scire debetis vos, Christianū hominem ab Imperatore ex vrbe Roma fuisse mihi traditū, quem per totam viam admonerem atque hortarer, vt ad deorum religionē se conuerteret. Verùm nihil adhuc in eo profeci: dura enim quædam respondens, & me & deos ipsos contemnit: cumque multis cruciatibus eum subiecerim, nihil illis læsus est. Si placet igitur, vobis præsentibus, huc illum accersiri iubebo: fortasse multos reueritus, ad deos ipsos beneficiorum authores se conuertet. Alexandrum igitur eductum è carcere, illuc accersiri, & ante tribunal sisti iussit. Cùm igitur eò ductus esset, Tyberianus cum ciuitatis Præside Alexandrum sic interrogauit: Agè Alexander, an adhuc persuasum non habes, vt à priore sententia discedas? Cumque Christiani homines, qui in hac vrbe sunt, omnes dijs sacrificent, tū ne solus nobis repugnas, & deos contemnis? Agè saltem nunc mecū vnà & cum Præside templum ingredere, & dijs sacrifica. Tum beatus Alexander: Excæcataæ mentis homo, fili satanæ tecum vnà sedentis, quid à me vis ampliùs audire? Sæpissimè tibi dixi, me Christianum esse, & dæmonibus impuris non sacrificare. Nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cælestis Dei cultorem esse, neque Domini mei Iesu Christi

Cap. 15.

Rursus sistitur coram Tyberiano.

Fortiter respondet tyranno.

nomen à me negari. Scito nihil præterea te à me auditurũ. Hæc cùm Tyberianus vnà cum Præside audiuisset, iussit Alexandrũ illinc amoueri, dicens: Abducite istũ, milites, & vinctum per plateam ducite: ego enim vos sequar. Cùm verò milites vnà cum illo ad fluuium quendam veniissent, cui nomen est Sermius, beatus Alexander manus & faciem lauit, & ad orientem solem conuersus, his verbis Deum precatus est: Domine Iesu Christe, laudo gloriosum & sanctissimum nomen tuum, quòd mihi dedisti, vt & in vrbe Philippi nominis tui confessionem seruarem.

Cap.16. His dictis, milites eum abduxerunt: cumque ad locum quendã veniissent, vbi emporium erat, quod Castrametatio dicebatur, eos Tyberianus consecutus est: qui cùm Alexandrum vocãsset, ei ita dixit: Scis, Alexander, crebrò te fuisse à meipso admonitum, neque tamen dijs sacrificium offerre voluisse? Rursus, inquit Alexander, fili satanæ, vis à me audire, quòd non sacrifico? Sæpiùs dixi me Christianum esse. Tum Tyberianus ira percitus, iussit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum & extensum, à quatuor militibus ducentis verberibus pulsari. Hos cruciatus cùm sanctissimus ille Martyr fortiter sustineret, vocem nullam emittebat, sed oculos in cælum ad suũ Dominum Iesum Christum erectos tenebat. Tum vox hæc audita est, è cælo demissa: Esto bono animo, Alexander, neque tormenta ista timeas: breuia enim sunt, egoque tecũ sum. Hac voce audita, Tyberianus valdè timuit, iussitque carnifices ab Alexandro abstinere. Abduxerunt igitur illum milites. Postea verò ad castrum quoddam, cui nomen est Carasura, quod quadraginta milliaribus ab vrbe Philippi, & decem & octo distabat à Berœa, Alexander & Tyberianus peruenerunt. Cumque Tyberianus illuc ingressus esset, in castro illo diuersatus est hora ferè sexta. Milites verò sanctum martyrem Alexandrum secum habentes, vnà cum ipso prope castrum aliud ad locũ arboribus consitum diuerterunt.

Diriſſimè verberatur.

Cælitùs cõfortatur.

Cap.17. Tum martyr Alexander dixit militibus: Eamus, fratres, ad arbores illas. Cùm enim eum locũ vidisset, valdè oblectatus est. Itaque cùm eò venissent: Verè, inquit, fratres, ego sitio. Illi verò: Et vndenàm hic aquam habebimus? Expectate paulisper, fratres, inquit Alexander: potest enim Deus meus eriam hoc in loco nobis aquã suppeditare. Cumque hæc dixisset, flexis genibus, ira Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui lapidem in solitudine olim discidisti, & aquam ex illo eduxisti, ne populus tuus Israël siti deficeret: nunc ru misericors respice seruũ tuum, & hoc in loco aquam præbe, vt ego seruus tuus bibam, & nomini tuo gloriã reddam. His dictis, statim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta est, & gelidissima ac purissima quædam aqua erupit: vnde & Alexander, & milites, qui cum illo erant, biberunt. Id cùm vidissent milites, quod tam mirabiliter sanctus martyr fecerat, mirati sunt, & inter se dicebant: Verè magnus est Deus Christianorum, quoniam sic seruos suos exaudit. Tunc Tyberianus sedens pro tribunali, iussit beatum Alexandrum illuc duci: quem interrogans: Agè, inquit, die Alexander: Facisne quod iubet Imperator, an non? Respondit ille: Ego cælestis Imperatoris mei edicto parere volo, neque te aliquid esse puto, neque Imperatorem tuum, mortalem & caducum hominem. Hoc responsum cùm Præses ab eo accepisset, non ampliùs illic eum interrogare voluit: sed conuocatis militibus, Celeriter, inquit, istum compræhendite, & in vrbem Berœam abducite. Ceperunt igitur illum milites, & ad fluuium quendam venerunt, cui nomen erat Arzon. Cùm autem essent fessi de via, scipsos apud flumen illud refrigerabant. Illic quoque beatus Alexander manus & faciem lauit. Cumque arbores quasdam celsiores vidisset: Venite, inquit, fratres, & parumper sub arboribus illis quiescamus. Cùm igitur illi milites cum Alexandro sederent, venit Tyberianus: qui cùm eos ita sedẽtes vidisset, Cur, inquit, scelestissimi serui, hominem istum sedere permittitis?

Exod.17.

Precibus à Deo aquam impetrat.

Cap.18. Sãctus martyr venit Berœam.

Posteà verò, quàm in Berœam vrbem Tyberianus ingressus est, eius ciuitatis optimates illum acceperunt. Quanuis enim plerique ipsorũ Christi fidem seruarent, Imperatoris tamen metu eam rem dissimulabant. Qui autem Christianam fidem profitebantur, audientes Christi martyrem Alexandrũ illuc venire, magno gaudio affecti, illum acceperunt, quem ita salutãrunt: Felix & faustus est aduentus tuus in vrbem & patriam nostram, serue Dei Alexander: tuo enim aduentu omnes res nostræ feliciores factæ sunt. Esto igitur fortis pro nomine Domini nostri Iesu Christi, neque quicquã dubites. Cùm adhuc illi verba facerent, iussit Tyberianus Alexandrum ante tribunal sisti. Quem cùm prope se haberet: Agè, inquit, Alexander, mihi obtẽpera, tanquam patri tuo, & mecum veniens dijs sacrificium offeras: id enim si facies, audientibus his omni-

omnibus,tibi pollicor,te ſtatim abſoluendum eſſe: ac, ſi ex illaipſa hora mecum eſſe volueris,eris vt vnus ex ijs, qui principem locum in exercitu ipſo tenent: at ſi mecum eſſe tibi non placuerit,liceat ire quocunque libet. Hæc cùm beatus Alexander audiuiſſet,ridens dixit: O acerbam & triſtem conſolationẽ, qua in me vſus es. Verba iſta tua acerbitatis plena ſunt: iſta enim admonitio maiorem cruciatum animæ meæ affert. Sed auertat hoc Deus,vt ego conſilium tuum ſequar. Sæpiſſimè tibi dixi me Chriſtianum eſſe,& impuris dæmonibus non ſacrificare. Illud igitur ſciro, me nihil aliud, niſi quod audiuiſti,poſthac dicturũ. Tunc Tyberianus egreſſus ab vrbe,præcepit militibus, vt Alexandrum vinctum per viam publicam ducerent,& ipſum Tribunum Martyr ſequeretur. En vt ſancti aſpernãtur vitæ huius blandimẽta

Cùm igitur Tyberianus ad fluminis, quod ſuprà diximus, vadum alterum veniſſet, qui locus quadraginta ferè milliaribus diſtabat à Beroea vrbe, vbi & hoſpitia multa erant,illic Martyrem expectabat. Poſteà verò, quàm Alexander martyr eò venit, vbi erat Tyberianus, eum rogauit, vt tempus ſibi concederet, quò Deum orare poſſet. Cumque illic vidiſſet magnam arborem nucem,ad illam acceſſit, ſub qua flexis genibus ſic Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte,mitte Angelum tuum, & accipe animam meam,quoniam nihil ampliùs ferre poſſum. Cùm verò Tyberianus Alexandrum precantem vidiſſet: Rurſus,inquit,magicas preces iſte aggreditur. Miror ego valdè,vndenàm iſte has prudentes orationes didicit: ſcio enim manibus meis illum educarum,& militem creatum fuiſſe: neque vnquàm noui,quòd ille hæc ſciret. Hoc igitur eſt,quod valdè miror,vndenàm hæc didicerit. Illum igitur ad ſe vocauit,& his verbis affatus eſt: Agè iam, Alexander,dijs ſacrifica. Ad hæc ille: Verè mens tua tenebris perfuſa eſt,qui cogis me denuò tibi dicere, quod ſæpiſſimè dicentem me audiuiſti. Hæc vbi audiuit Tyberianus, iuſſit oleum calidiſſimũ fieri, & ſupra illius terga effundi. Angelus autem Domini venit, & vas,in quo oleum erat,confregit, & oleum ipſum in miniſtros Tyberiani effudit. Id verò cùm ille vidiſſet, furore accenſus, ac miniſtros increpans: Iráne, inquit,nihil potuiſtis iſti facere? neque quicquam Alexander paſſus eſt? Tunc vectibus eum cædi iubens, aiebat: Sacrifica dijs, Alexander. Ad hæc ille: Obmuteſce, ſarana, qui veritatis es inimicus, & patris tui diaboli amicus. Hæc Præſes audiẽs, irarus illi eſt, & dentibus frendens,iuſſit, facie in terram verſa, proſterni ſub nuce illa, & à quatuor carnificibus verberari. Cùm ille autem verberaretur, vocem nullam emittebat. Tunc videns Tyberianus,quòd nihil proficeret,iuſſit milites deſinere. Alexander verò cùm ſurrexiſſet, has preces ad Deum fudit: Domine Deus, benedicas, quæſo, arbori huic, quoniam ſub eius ramis nomen ſanctum tuum confeſſus fui. Hæc vbi Alexander dixiſſet, Chriſtianorum hominum multitudo, quæ vſque ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat,ſalutato illo,in regiones ſuas reuerſi ſunt. Cap. 19. Cæditur vectibus. Verberatur atrociter.

Milites autem, cùm ſanctum martyrem appræhendiſſent,abiérunt per viam illam, per quam à Præſide iuſſi fuerunt: Præſes verò ſequebatur, cæterum ſecum habens: cumque milites illos vnà cum beato martyre conſecutus eſſet,ſimul in locũ quendam venerunt, Bortiam nomine. Quæſiuit autem Præſes ab eius loci hominibus,quanam via compendioſiùs ad Europolitarum prouinciam peruenire poſſent. Illi reſponderunt,compendioſius iter futurũ, ſi tranſeuntes per montes, in campum quendam deſcenderent,in eum locum, qui dicebatur Burtodexion. Cùm enim Tyberianus multos Chriſtianos in vrbe Adrianopoli eſſe audiuiſſet, deflexit de via publica, ne in vrbẽ illam ingrederetur. Cùm igitur eam vrbem à dexrera, & caſtrum à ſiniſtra reliquiſſet, tranſijt per montes illos,ſicut ab eius loci hominibus didicerat, & venit in Burrodexion. Cùm verò beatus martyr Alexander illuc veniſſet, matrẽ ſuam inuenit. Quæ, viſo filio,ad eius pedes ſe deiecit,& flere cœpit. Poſteà verò ſurrexit, & filium oſculata eſt. Tum beatus Alexãder illi dixit: Noli,mater mea,flere: ſpero enim futurum,vt Domini mei Ieſu Chriſti ope adiutus, craſtino die curſum meum perficiam. Manſit autẽ Tyberianus apud caſtrum illud, & octaua noctis hora illinc diſceſſit, & milites ſuos ſequi iuſſit,Alexandrum vinctum ducentes. Cap. 20. Adrianopoli multi Chriſtiani.

Orto autem ſole,venit ad fluuium quendam,apud quem erat hoſpitium. Fluuium autem illum eius loci homines Zioncellum vocari dixerunt. Illic beatũ Alexandrum Tyberianus ad ſe accerſiuit,eique dixit: Agè,Alexander,audi me,deosque ipſos confitere. Tum Alexander: Vaniſſime,inquit, homo, & patri tuo ſatanæ addicte, rurſus me interrogas,& deos vocas,qui nõ ſunt? Ad hæc Tyberianus: Multos cruciatus tibi adhibui,neque quicquam adhuc profeci, & ab vrbe & patria mea peregrinatus ſum, ne- Cap. 21.

que adhuc assequi potui, vt te ad deos cõuerterem. Nunc igitur scito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cùm dixisset, ad eum locum properabat, in quo Christi martyr certamen suum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum peruenit, qui Drizipera vocabatur. Sedit verò in sublimi quodam loco vltra fluuium Erginam, ad orientem solem conuersus. Cumque Alexandrum accersiuissent: En, inquit, finis tuus hodierno die præstò est. Iubeo corpus tuum in fluuium proijci, vt feræ illæ, quæ

Gratias agit martyr, si morti addicatur.

sunt in aquis, carnes tuas consumant. Gratias, inquit Alexander, tibi agam, Tyranne, si verè facies quod dixisti, vt eripiat me Dominus de manibus tuis iniquis. His auditis, sententiã aduersùs illum Tyberianus pronunciauit. Cumque quatuor militibus eum securi feriendum tradidissent, illos dimisit, & illinc abijt.

Cap. 22. Milites igitur illum apprænderunt, & ad dexteram partem eius viæ ad Boream vergentẽ festinabant, vt facerent quod iussi fuerant. Beatus verò Alexander cùm huc atque illuc circunspexisset, & turbas, quæ ad eius spectaculũ conuenerant, vidisset, petijt à carnifice, vt Dei orandi facultatem ei præberet: idque cùm carnifex concessisset, aquam petijt. Tunc vnus ex ijs, qui ad spectaculũ venerant, vasc quodam aquam è fluuio Ergina celeriter ad beatum Alexandrum attulit. Ille verò manus & faciem lauit,

Totum corpus Cruce ter signat.

ac totum corpus Cruce ter signauit, & ad Orientem conuersus: Gloria, inquit, tibi sit, Deus patrum nostrorũ, Abraham, Isaac & Iacob, quem omnia contremiscunt & adorant, cæli & terræ opificem, & totius cælestis potentiæ effectorem. Te quoque vniuersarum rerum Deum corporeis oculis non spectabilem, incorruptum & inuiolatũ Seraphini magno cum timore adorant, qui non audentes erectis oculis te intueri, cla-

Esa. 6.

mant: Sanctus, Sanctus, Sanctus: plena est omnis terra gloria tua. Solipse per æthere quadrigam suã ducens, tibi benedicit. Terra & homines, qui in terris sunt, iumenta & omnis spiritus tibi gloriam canunt, qui solus es in omnia secula Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Recordare, Domine, illorum, qui te metuentes, tibi grati sunt, & sanctum nomen tuum decantant. Ne despicias me, Domine benignissime, seruum tuum peccatorem & indignum. His dictis, se ad eam turbam, quæ illuc venerat, conuertit ac dixit: Admoneo vos fratres & patres, Deique mei nomine vos hortor, vt labores meos recordemini, quos pati non recusaui. neque enim piger fui pro nomine Domini nostri Iesu Christi, vt propitius fiat peccatis meis, & genti nostræ, quoniam misericors est & clementissimus ipse Dominus Iesus Christus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio & iniquo Tyberiano, qui per totã viam nunquàm mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia sustinui propter nomen Domini nostri Iesu Christi, vt cursum meum perficerem, & Tyrannum contra me bellum gerentem, & diabolum concertantem superarem: ipse enim fuit adiutor Tyberiani.

Cap. 23. Cumque hæc turbis dixisset, ad carnificem conuersus: Mane, inquit, frater, paruμper, vt adhuc Deum orem: ac, flexis genibus, ita Deũ precatus est: Domine Iesu Chri-

Orat Deum iam iamque gladio ferendus.

ste, exaudi seruum tuum, qui nominis tui causa laborauit, & da gratiam corpori meo, vt quo loco illud repositum fuerit, illic signa, prodigia & curationes ad tui nominis gloriam edantur. Statim autem vox hæc è cælis demissa est: Quæcunque petijsti, dilecte & perfecte martyr Alexander, omnia faciam, neque quicquam denegabo. Iam verò veni, & cum patribus tuis requiesce: paratum enim est tibi Regnum cælorum, teque Michaël Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupiuisti. Hac voce audita, beatus Martyr surrexit è terra, & milites hortatus: Citò, inquit, fratres, facite quod iussi estis. Cælestinus autem quidam (sic enim appellabatur vnus ex ijs, qui illic stabant) ei dixit: Ego sum, Martyr Christi, cui negocium hoc impositum est: sed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res sit. Tunc beatus Alexander: Agè, inquit, fili, fac quod iussus es: peccatum enim non est facere, quod iussus fueris. Hoc

Carnifex nõ audet eum cædere.

cùm ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, & linteo sumpto, oculos beati Alexandri contexit. Cùm verò illum percutere voluisset, Angelum assistentem vidit, neque ampliùs ausus est manus in ipsum inferre. Tum beatus Alexander: Agè, frater, fac quod iussus es. At carnifex: Timeo, inquit, seruc Dei: Video enim viros quosdam terribiles circa te stantes. Tum beatus Alexander Deum ita precatus est: Domine Iesu Christe da, vt hac hora martyrium complere possim. His precibus ad Deum missis, Angeli parumper ab ipso recesserunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abscidit: eiusque

Gladio percussus migrat ad Dominum.

beati viri animam Angeli ad cælum sustulerunt, Deum ipsum magna voce laudantes, turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque beatus Alexander martyrium compleuit in Patris, Filij, & Spiritûs sancti nomine.

Eius

Eius autem mater cùm properans ad eum locum veniſſet, qui Zorolus dicebatur, quærens à militibus Tyberianis: Vbinàm, inquit, eſt filius meus? Tum illi vnus è militibus reſpondit: Sententia hodiè filio tuo decreta eſt in loco quodam, qui appellatur Drizipera: diſtat autè hinc locus ille (vt opinor) ferè decem & octo milliaribus. Cùm igitur mater rem ita ſe habere didiciſſet, publicam viam ingreſſa, venit in eum locum, qui Drizipera nominabatur. Dum verò iter faceret ac lamentaretur, &, tanquam bos aliqua proprium vitulum quærens, ingemiſceret, occurrit militibus. Illi enim cùm ſancti Martyris caput abſciciſſent, eius corpus in fluuium proiecerant. Diuina verò prouidentia factum eſt, vt quatuor canes in fluuium illum venirent, & ſanctí Martyris corpus inuentum, è fluuio extraherent, ſuisque linguis illud lambentes, ac propè ſedentes cuſtodirent. Vt autem beati Alexandri mater duobus milliaribus prope locum illum veniſſet, in quo Martyris corpus ſitum erat, duo illi canes accurrentes, ipſi obuiàm venerunt, & vterque, vnus à dextera parte, alter à ſiniſtra, mulierem ipſam ad eius filium rectà deduxerunt. Illa verò ſancti Martyris corpus accepit, & vnguentis multis ac precioſis linteis inuolutũ, depoſuit in monumento quodam inſigni vltra fluuium Erginam, occidentem ſolem versùs, quemadmodùm Spiritui ſancto viſum fuit. Poſteà verò, quàm Spiritum ſanctum adiutorem habẽs, omnia, quæ cupiebat, expleuit, Domini noſtri Ieſu Chriſti præſtante gratia, Angeli multi vnà cum ea pſalmos canebant. Cap.24. Illuſtre miraculum.

Magna verò quædam miracula beatus martyr Alexander edens, adiuuat eos, qui vexantur, & his, qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Chriſti opc auxiliante, cuius ipſe particeps factus eſt. Martyrium autem compleuit ſanctus Alexander xiij. die Menſis Maij, ſub Tyberiano illo homine valdè impio, imperante Maximiano, iniquo & impio tyranno, in nobis autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto Saluatore: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen. Cap.25. Beat⁹ Martyr, Chriſti opc miracula magna edit.

Apparuit autem ſanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri ſuæ, eique dixit: Benè, mater, laborâſti, & per totam viam defatigata es, vt proprium filium ſequereris. Det tibi Dominus meus Ieſus Chriſtus in Regno ſuo, vt mecum vnà mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris: ſed pueros tuos tecum habens, cum pace redeas in locum tuum: ſpero enim à Domino meo Ieſu Chriſto me impetraturum eſſe, vt citò te quoque aſſumat in eum locũ, in quo ego ſum. Hæc cùm beata illa Pœmenia audiuiſſet, & Dei gloriam celebrãs ipſi gratias egiſſet, vnà cum pueris ſuis læta reuerſa eſt, perſuaſum illud habens, quòd beatum Alexandrum Domino noſtro Ieſu Chriſto magnum donum obtuliſſet. Magna igitur gratia eo in loco ineſt, vbi repoſitæ ſunt ſancti & glorioſi Martyris precioſæ reliquiæ, in gloriam & laudem Chriſti Dei noſtri: quoniam ipſi gloria eſt in ſecula ſeculorum, Amen. Cap.26. Nota de reliquijs ſanctí martyris

DE S. SERVATIO TVNGRORVM EPISCOPO, EX GREGORII TVRONENSIS HISTORIA

Francorum: Lib.2.cap.4.5.& 6.

13.Maij.

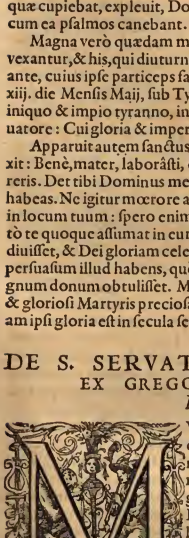

VLTAE hæreſes eo tempore Dei Eccleſias impugnabãt, de quibus plerunque vltio diuina data eſt. Nam & Athanaricus Gotthorum rex magnam excitauit perſecutionem: qui multos Chriſtianorum diuerſis pœnis affectos, gladio detruncabat. Vnde factum eſt, vt exigente iudicio Dei, propter effuſum iuſtorum ſanguinem, regno depelleretur, & eſſet exul à patria, qui Dei Eccleſias impugnabat. Sed ad ſuperiora redeamus. Cap.4. Hæreſes diuinitùs puniuntur.

Igitur rumor erat, Hunnos in Gallias velle prorumpere. Erat tunc temporis in Tungris oppido Seruatius, eximiæ ſanctitatis Epiſcopus, qui vigilijs ac iciunijs vacans, crebro lachrymarum imbre perfuſus, Dei miſericordiam deprecabatur, ne vnquàm gentem hanc incredulam, ſeque ſemper indignam, in Gallias venire permitteret. Sed ſentiens per ſpiritum ſanctum, pro delictis populi hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, conſilium habuit petendi vrbem Romam, ſcilicet vt adiunctis ſibi Apoſtolicæ virtutis patrocinijs, quæ humiliter à Deo flagitabat, faciliùs obtinere mereretur. Accedens ergo ad beati Petri Apoſtoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius, in mul- Cap.5. S. Seruatius Romæ inuocat S. Petrũ.

ta abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita vt biduo triduoque ſine vllo cibo & potu petmaneret, nec eſſet interuallum aliquod, in quo ab oratione ceſſaret.

S.Petrus ei apparet. Cumque ibidem per multorum dierum ſpatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc à beato Petro Apoſtolo accepiſſe reſponſum: Quid me vir ſanctiſſime inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt, Hunnos in Gallias aduenire, easque maxima tempeſtate debere populari. Nunc igitur ſume conſilium meum, accelera velociter, ordina domum tuam, ſepulturam compone, require lintea mina munda. Ecce enim migrabis à corpore, nec videbunt oculi tui mala, quæ facturi ſunt Hunni in Gallijs, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter.

Hoc à ſancto Apoſtolo pontifex reſponſo ſuſcepto, iter accelerat, Galliasque velociter repetit: veniensque ad vrbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria ſepulturæ, ſecum citiùs leuat: valeque dicens clericis ac reliquis ciuibus vrbis, denunciat cum fletu & lamentatione, quia non viſuri eſſent vltrà faciem illius. At illi cum eiulatu magno & lachrymis proſequentes, ſupplicabant humili prece, dicentes: Ne derelinquas nos, pater ſancte, ne obliuiſcaris noſtrî paſtor bone. Sed cum eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cum oſculis, rediêrunt. Hic verò ad Traictenſem vrbem accedens, modica pulſatus febre, receſſit à corpore: ablutusque a fidelibus, iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus. Cuius beatum corpus qualiter poſt multorum temporum ſpatia ſit tranſlatum, in libro miraculorum ſcripſimus. (nempe de Confeſſorum gloria, cap.72.)

Apud Traictum moritur.

Cap.6. Igitur Hunni, à Pannonijs egreſſi, vt quidam ferunt, in ipſa ſancti Paſchæ vigilia ad Metenſem vrbem omnia depopulando perueniunt, tradentes vrbem incendio, populum in oreladij trucidantes, ipſosque ſacerdotes Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Nec manſit in ea locus inuſtus, præter oratorium B. Stephani primi martyris ac Leuitæ. De quo oratorio quæ à quibuſdam audiui, narrare non differo. Aiunt enim, quia priuſquàm hi hoſtes venirent, vidiſſe ſe virum fidelem in viſu quaſi conferentem cum ſanctis Apoſtolis Petro ac Paulo beatum Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro domini mei, vt non permittatis obtentu veſtro Metenſem vrbem ab inimicis exuri: quia locus eſt, in quo paruitatis meæ pignora continentur: ſed potiùs ſentiant populi aliquid me poſſe cum Domino. Quod ſi tantum facinus populi ſupercreuit, vt aliud fieri non poſſit, niſi ciuitas tradatur incendio, ſaltem vel hoc oratorium non cremetur. Cuiilli aiunt: Vade in pace, dilectiſſime frater: oratorium tantùm tuum carebit incendio: pro vrbe verò non obtinebimus, quia Dominicæ ſanctionis ſententia ſuper eam iam proceſſit. Inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſſcendit coram Deo. Ideò ciuitas hæc cremabitur incendio.

Metis vaſtatur ab Hunnis &c.

S.Stephani oratorium manet illæſum. Vnde proculdubiò creditur, quia horum obtentu, vrbe vaſtata, oratorium permanſit illæſum. Hactenùs ex Gregorio Turonenſi: cuius quidem ea, quæ de Metenſi vrbe habet, idcircò huc adſcripſimus, quòd pertineant ad eam reuelationem, quæ Romæ facta eſt beatiſſimo Seruatio de Galliarũ excidio. Iam quædam ſubijciemus ex eiuſdem Gregorij Turonenſis libro, quem de Confeſſorum gloria ſcripſit, cuius capite 72. hæc continentur.

Seruatius verò Tungrenſis Epiſcopus tempore Hunnorum, cùm ad irrumpendas prorumperent Gallias, fuiſſe memoratur, qui & ſepultus refertur iuxta ipſum pontem aggeris publici: circa cuius ſepulcrum quanuis nix defluxiſſet, nunquàm tamen marmor, quod ſuperpoſitum erat, humectabat: & cùm loca illa nimij frigoris gelu ligentur, & nix vſque in trium & quatuor pedum craſſitudinem terram operiat, tumulum vllatenùs non attingit. Datur enim intelligi, verũ Iſraëlitam hunc eſſe. Nam illis inter muros aquarũ, aquæ non erant perniciei, ſed ſaluti: ita & circa iuſti huius tumulum nix decidens, non humoris cauſa eſt, ſed honoris. Videsque in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen attingere terminũ monumenti. Et non miramur, ſi terra operiatur niue: ſed admiramur, quòd attingere auſa non eſt locũ beati ſepulcri. Plerunque etiã deuotio ſtudiumque fideliũ oratoriũ conſtruebat de tabulis ligneis leuigatisque, ſed protinùs aut rapiebantur à vento, aut ſponte ruebant. Et credo idcircò iſta facta eſſe, donec veniret, qui dignã ædificaret fabricam in honorẽ antiſtitis glorioſi. Procedente verò tempore aduenies in hanc vrbẽ Monulphus epiſcopus, templum magnum in eius honorẽ conſtruxit, compoſuit ornauitque, in quod multo ſtudio & veneratione tranſlatũ corpus, magnis virtutibus pollet. Hæc Gregorius Turonẽſis, antiquus & grauis author. Præclarè aũt Seruatij Tungrorũ epiſcopi meminit etiam Seuerus Sulpitius

Vide rẽ admirandam.

Exod.14.

Monulphus epiſcopus.

Hiſtoriæ

Historiæ sacræ libro 2. Seruationem eum vocans. Meminit etiam eius Athanasius in Apologia ad Constantium: ad quæ loca lectorem remittimus. Quæ autem in Chronicis suis de eodem annotauit Sigebertus monachus, ea huc adscribemus.

Seruatius decimus Tungrensis Episcopus, Domini nostri Iesu Christi consanguineus, non solùm ex eo, quòd voluntatem Dei patris faciebat, sed etiam secundùm carnem. Qui natus quidem in Persida, filius fuit Eminin, cuius pater fuit Eliud frater Elizabeth, quæ peperit Iohannem Baptistam. Mater verò Eliud & Elizabeth Esmeria, soror fuit Annæ, quæ genuit Mariam matrem Domini. Et rursus: Ad annum Christi 399.

Attila Hunnorum rex, Vualameris Ostrogotthorum regis & Ardarici Gepidarum regis & multarum Aquilonarium gentium sibi subiectarum auxilio fultus, à Pannonijs egressus, Occidentale imperium inuadit cum quingentis millibus armatorum. Et primò per totas Gallias per eos tanta efferbuit Dei indignatio, vt nullam omninò ciuitatem, castellum vel oppidum aliqua à furore eorum potuerit tutari munitio. Et post pauca: Hoc excidium Gallijs impendere Seruatius Tungrensis longè antè in spiritu præuiderat, & Romæ à Petro Apostolo hoc iudicium Dei ineuitabile fore didicerat. Ideoque relicta Tungrensi vrbe, quæ cuertenda erat, ad Traiectum sedem Episcopalem transposuit. Ad annum Christi 413. Hunni vastant Gallias.

VITA SANCTI IOHANNIS EPISCOPI SILENTIARII LAVRAE ABBATIS SABAE, EX SIMEONE METAPHRASTE.

Scripta est autem à Cyrillo monacho eius æquali, qui etiam Sabæ Abbatis vitam conscripsit. Stylum autem fortassis Metaphrastes expoliuit.

PRIMVM mihi propono dicendum de Iohanne Abbate Lauræ, beati Sabæ Silentiario, vt qui & tempore & vitæ splendore omnes alios antecedat. Hic ergo illuminatus pater noster Iohannes, ducit quidem originem ex Nicopoli, quæ est in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratius & Euphemia. Erant autem insignes opibus & claritate generis, multosque præclaré magistratus gesserant, ducesque fuerant exercitûs, & populi rectores, & in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchrè gestas Byzantini narrant & Armeni, quas quidem lubens præteribo, ne à proœmio afferam satietatem: illa sola de eo narrans, quæ sunt propemodùm nota omnibus, qui illum nouêre. 13. Maij. Cap. 1. Eius patria. Parentes.

Natus est itaque, vt ipse mihi narrauit, octauo mensis Ianuarij, septima indictione, quarto anno Imperij pij ac religiosi Martiani. Cumque essent Christiani, qui eum genuerant, fuit Christianè cum suis fratribus educatus. Cùm autem præterijsset aliquantum temporis, & essent consummati in Christo eius parêtes, & diuisæ essent parentum facultates, hic vir diuinus Deo seipsum consecrauit, & ædificauit in ipsa Nicopoli ecclesiam semper laudandæ & semper virginis Mariæ, & huius vitæ rebus renunciauit, octauodecimo anno suæ ætatis. Assumptisque decem fratribus, qui volebant esse sal- Cap. 2. Fit monachus, anno 18. ætatis suæ. uti, illic constituxit cœnobium. Toto autem tempore suæ iuuentutis multum posuit studij, vt ventri imperaret, & superbiã contemneret. Vt qui sciret quòd ventris quidem satietas nesciat vigilare, neq; esse temperans, & quietẽ minimè patiatur superbia. Absque vigilijs autem, castitate & humilitate nihil potest rectè gerere exercitatio. Sic ipse quidem in iuuenili ætate contendebat, vt mentẽ seruaret minimè sublimem, & sermonem nulli reprehensioni affinẽ, vt qui diuino esset sale conditus. Eos autẽ, qui erant ei subiecti, verbo & opere componebat, ac formabat ad se rectè gerendum in exercitatione: neque eos onerans iugo regulæ, vt qui recenter compacti fuerant: nec permittens, vt manerent otiosi, & se nullo labore exercerent: sed eos paulatim ducens, & diuinis fluentis irrigans, effecit vt fructus producerent pro dignitate suæ vocationis.

Cùm autem intrâsset trigesimus octauus annus suæ ætatis, quæ in eo resplendebat, Sebastiæ Metropolitanus à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quæ dicitur Colonia, habitatoribus rogatus, cùm eum tanquam ad rem aliam accersiuisset, vt qui ecclesiasticorum graduum iam omnem peruasisset consequentiam, ordinat Episcopum, Cap. 3. Ordinatur Episcopus.

pum, dictæ ciuitatis mortuo Episcopo. Cumque sic Pontificatum suscepisset inuitus, monasticæ disciplinæ non mutauit regulam, sed decertabat in Episcopatu, tanquam in monasterio, vt qui maximè vitaret balnea, nec se vnquàm lauaret, non solùm cauens ne videretur ab alio, sed etiam ne seipsum videret nudum: in animo cogitans Adæ nuditatem, & quæ scripta erant in illa parte: & existimabat esse vnam ex maximis virtutibus, nunquàm lauari: & vt semel dicam, omne studiũ ponebat, vt Deo placeret in ieiunijs, & orationibus, & castitate corporis, & puritate cordis, cogitationes semper purgans, & omnem, quæ extollitur, altitudinẽ aduersùs Dei cognitionẽ. Quinetiam frater eius Pergamius, qui apud vtrunq; Imperatorẽ, nempe Zenonẽ & Anastasiũ, in magna fuit existimatione, & plurimos gessit magistratus, ab eius virtute illustratus, omne adhibebat studiũ, vt Deo placeret. Itidẽ & eius patruelis Theodorus scriba vel clarissimus, cùm huius sui patrui, qui in virtutibus cõsenuerat, famã audiret, & per auditionẽ suam illuminaret animam, Deo valdè placuit cũ tota sua familia. Qui quidẽ Theodorus nũc apud omnes, nempe Senatum, & inprimis pium nostrum Imperatorem Iustinianum, propter prudentiam & vitæ honestatem, re&tamque fidem & misericordiam, habetur in admiratione. Atq; hæc quidẽ posteà. Ego autem redeo ad temporis cõsequentiam.

Pudicitia eius.

Pergamius frater eius.

Cap 3. Cùm hic ergo diuinus Iohannes transegisset iam decem annos in Episcopatu, accidit vt maritus sororis eius, qui vocabatur Pasinicus, Armeniorum haberet administrationem: qui instinctu satanico incipit damno afficere & conturbare eam, quæ illi credita fuerat, ecclesiam: Ijs quidem, qui eam administrabant, non permittens, vt ecclesiasticarum rerum curam gererent: Eos autem, qui intra eius fines confugiebant, vi auellens, & ius asyli soluens ac violans. Qui cùm sæpè rogaretur & à Dei seruo, euadebat deterior, Maria eius sorore iam mortua. Cùm autẽ ex eo vir iustus in grauissimam incidisset afflictionem, cogitur venire Constantinopolim. Cùm verò illic fuisset, & quæ erant eius ecclesiæ vtilia peregisset circa finem Imperij Zenonis, Euphemio Archiepiscopo Constantinopolitano pro ipso decertante, Deo gratum init consilium: nempe vt in sanctam secedat ciuitatem, & per se quiescat ab omnibus huius vitæ negocijs. Cumque dimisissẽt eos, qui cum ipso erant, presbyteros & clericos, ac diuinis iussis peractis, & omnibus inscientibus, solus nauem ascendisset, venit Hierosolyma, & manet in primo sanctę ciuitatis gerocomio. In quo gerocomio est oratorium sancti Martyris Georgij. Cumque illic fuisset, & mundanam illic turbam adspexisset, magno animi dolore est affectus, Deumque rogauit cum lachrymis, vt deduceretur in locum sibi gratum, & quietum, & aptum ad salutem consequendam. Postquàm autem in dicto gerocomio mansit venerandus pater noster Iohannes, in fundendis noctu ad Deum precibus versans longo tempore, cùm vna nocte ex omnibus solus gerocomij impluuium & cælum suspexisset, adspicit repentè stellam lucis, quæ habebat figuram crucis, & ad ipsum veniebat: & audit vocem ex illa luce dicentem: Si vis esse saluus, sequere hanc lucem. Is autem cùm credidisset, protinùs est egressus, & illam lucem secutus, venit in maximam Lauram sancti patris nostri Sabæ, cùm eo tempore esset Hierosolymitanæ ecclesiæ Pontifex Salustius, quartadecima indictione, tricesimooctauo suæ ætatis anno. Quo quidem tempore à Deo constructæ maximæ Lauræ ecclesiæ celebrata sunt encænia, seu dedicatio. Anastasius autem, mortuo Zenone, susceperat Imperium, vt eum audiui sua lingua narrantem.

Abit vir sanctus Hierosolymam.

Visio eius.

Ecclesię dedicatio.

Cap. 5. Cùm venisset ergo ad maximam Lauram, inuenit beatũ Sabam: qui habebat conuentum centum & quinquaginta Anachoretarum, qui degebant quidem in magna penuria eorum, quæ ad corpus pertinent, erant verò diuites spiritalibus gratijs. Cùm eum autem susceperat beatus Sabas, tradit eum Lauræ Oeconomo, vt ei mandaretur ministerium vnius ex arcarijs, ignorans thesaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quispiam venerabilem senem Sabam latuisse thesaurum bonorum factorũ Iohannis: sed potiùs is reputet, quòd quando vult Deus suis sanctis reuelare, ij sunt prophetę. Quando verò noluerit reuelare, vident ad omnium similitudinem. Fertque orationi testimonium propheta Elisęus, dicens de Sunamitide: Tristis est anima eius, & Deus id me celauit. Diuinus autem Iohannes omnem implebat obedientiam, Oeconomo & reliquis patribus inseruiens cum omni humilitate, promptitudineque & alacritate animi, aquam ex torrente afferens, coquens ijs qui ædificabant, eisque ministrans in lapidibus & cæteris ministerijs ædificationis, quando construebatur Lauræ Xenodochium. Secundo autem anno eius in Lauram aduentùs, purgato castello ab habitatione dęmonum, vt iam à me dictum est in vita sancti Sabæ, multùm cum patre

4. Reg. 4. Degit in monasterio Sabæ.

nostro

noſtro Saba hic laborauit cum quibuſdam alijs, vtipſe mihi narrauit. Quo tempore ſanctus quoque Abbas Marcianus per diuinam reuelationem ad eos miſit alimenta, eſurientes & nihil habentes, quod eſſet ad vitam neceſſarium. Cùm verò tempus mutationis miniſteriorum veniſſet in prima indictione, qui creatus fuerat Oeconomus, hoc magnum lumen præficit excipiendis hoſpitibus & culinæ. Quod miniſteriũ cùm alacri & læto animo ſuſcepiſſet, omnium patrum curam gerebat, cum omni humilitate & manſuetudine vnicuique miniſtrans & inſeruiens. Vide tanti viri humilitatem.

Cumque is hoc obiret miniſterium, accidit vt conderetur cœnobium, quod vergit ad ſeptentrionem extra Lauram: vt qui vitæ mundanæ renunciabant, in eo priùs monaſticam accuratè docerentur diſciplinam: deinde ſic in Laura habitarẽt, cùm vitam cœnobiacam perfectè didiciſſent, beato Saba affirmante & dicente, quòd ſicut flos fructum præcedit, ita vita cœnobiaca vitam anachoreticam. Cùm hoc ergo cœnobium conſtrueretur, cogebatur hic vir iuſtus, qui hoſpitum excipiendorum curam gerebat, præter alia Xenodochij miniſteria, coquere artificibus, & ſecũdò ferre onera, portareque cibaria, & reliqua ad eos, qui laborabant, qui pluſquàm decem ſtadia aberant à Xenodochio. Cùm autem hoc anni eſſet impletum miniſterium, omnibus patribus ædificatis ex eius moderatione, & honeſtate, & ſpiritali prudentia, dat ei pater noſter Sabas cellam ad ſilentium. Venerandus itaque Iohannes, accepta cella, cùm iuſſus eſſet ſilere, manſit tres annos per quinque dies hebdomadæ à nullo omninò homine viſus, neque aliquid ſumens. Sabbato autem & Dominico ante omnes intrabat eccleſiam, & exibat omnium vltimus, ſtans cum grauitate, & timore, & omni pietate ac reuerentia, implensque pſalmodiæ regulam, prout dictum eſt in pſalmis: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tanta verò ei aderat compunctio, vt ipſe vehementer lachrymaretur in tempore incruenti ſacrificij, & non poſſet ſe continere: adeò vt patres, qui videbant gratiam lachrymarum, obſtupeſcerent, & laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennij, præficitur Lauræ Oeconomiæ, cumque Deus adiuuat in omnibus: benedictaque fuit Laura: creuitque valdè conuentus eius miniſterio. Cap. 6. Degit in magno ſilentio. Pſal. 2. Incruentum Miſſæ ſacrificium.

Cùm autem ſuum implẽſſet miniſterium, voluit beatus Sabas eum ordinare, vt virtute præditum & perfectum monachum. Cumque eum accepiſſet, & duxiſſet in ſanctam ciuitatem, ſexta in dictione, adduxit ad beatum Eliam Archiepiſcopum. Cumque narraſſet eius virtutes, rogauit, vt ordinaretur preſbyter. Et Archiepiſcopus quidem, cùm hæc de eo audiuiſſet, procedit ad ſanctum cranium, volens eum proprijs ordinare manibus. Cùm verò hic magnus pater ſic teneretur, vt non poſſet effugere, cum ea, quæ ſibi inerat, ſapientia dixit Archiepiſcopo: Venerande pater, quoniam me quædam oportet dicere, rogo, vt tuæ beatitudini ea ſeorſum exponam: & ſi me dignum eſſe exiſtimaueris, accipio ordinationem. Cùm eum autem aſſumpſiſſet ad aſſcenſum ſancti Golgotha, dicit ſeorſum: Parce vitæ meæ, rogo tuam ſanctitatem, & nemini annuncies myſterium, ne ego ab hac recedam regione. Cùm is autem pollicitus eſſet, dixit: Ego, pater, ſum vnius ciuitatis ordinatus Epiſcopus, ſed propterea quòd multipliciata eſſet mea iniquitas, procùl aufugi, & habitaui in ſolitudine, expectans Dei viſitationem. Iuſtum autem eſſe putaui, dum ſum adhuc robuſtò corpore, miniſtrare & ſeruire patribus: vt quando ero imbecillus, minimè condemner, ſi mihi miniſtrent alij. Cumque hæc audiiſſet Archiepiſcopus, & eſſet admiratus, vocat beatum Sabam, & dicit: Quædam mihi ſecreta confidenter aperuit, & fieri non poteſt, vt ipſe ordinetur. Sed ab hodierno die ſilebit, ei nemine moleſtiam exhibente. Et cùm hæc quidem ſolùm dixiſſet Archiepiſcopus, eos dimiſit. Cap. 7. Indicat res ſuas patriarchæ Hieroſolymitano.

Beatus verò Sabas magno animi dolore affectus, receſſit circiter triginta ſtadia à maxima ſua Laura, ab Occidente Caſtelli in ſpeluncam, vbi poſteà conſtruxit cœnobium. Cumque ſe pronum in terram deiecĩſſet coram Deo, dixit cum lachrymis: Cur Domine, me tantùm deſpexiſti vt ego deciperer, & putarem ſacerdotio dignum eſſe Iohannem? Et nunc Domine de eo quid ſit, mihi aperi: (triſtis enim eſt anima mea vſque ad mortem) an vas, quod à me fuit exiſtimatũ ſanctificatum, & vtile, & dignum, quod diuinum ſuſciperet vnguentũ, ſit inutile coram tua maieſtate. In his & huiuſmodi cum lachrymis ſermonibus totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelica quædam apparet forma, dicens: Non eſt inutile vas Iohannes, ſed vas electionis. Epiſcopus autem iam ordinatus, non poteſt fieri preſbyter. Et eouſque quidem fuit viſio. Pater verò noſter Sabas, vt qui Dei apparitioni & viſioni Angelicæ eſſet aſſuetus, ſanctus. Cap. 8. Abbati Sabæ diuinitùs reuelatur, quis eſſet hic vir non

non timuit,sed lætitia affectus,venit in cellam diuini Iohannis,& eum cõplexus, dixit: O pater Iohannes,tu quidem Dei in te donum me celâsti, Dominus autem mihi aperuit. Et diuinus quidem dixit Iohannes: Triſtitia afficior,ô pater: Neminem enim volebam hoc ſcire myſterium. Nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex verò ei promiſit per verbum Dei,ſe hoc nemini omninò enunciaturum. Ab eo autem tempore ſiluit in cella,neque procedens ad eccleſiam, neque vllum omninò conueniens,ſpatio quatuor annorum,eo excepto, qui ei miniſtrabat,ac niſi ſolùm die dedicationis, quæ fuit in Laura nona indictione,venerabilis domûs ſanctiſſimæ Deiparæ & ſemper virginis Mariæ. Tunc enim ſolùm ad Archiepiſcopum Eliam,qui acceſſerat ad dedicationẽ,coactus eſt exire,& eum ſalutare. Qui quidem Patriarcha cùm eum conueniſſet,& ſpiritalis eius prudentiæ,& ſuauis collocutionis amore eſſet captus, eum in honore habuit toto tempore ſui Pontificatûs.

Cap.9. Impleto verò tempore quadriennij,cùm beatus Saba à Laura receſſiſſet ad partes Scythopolis, propter inſolentiam eorum, qui nouam Lauram poſteà habitauerant, hic inprimis venerandus Iohannes fugiens concilium inſolentiæ,receſſit in deſertum Rubæ,quinquageſimo anno ſuæ ætatis,vndecima indictione. Siluit autem illic nouem annos, remotus ab omni humana conſuetudine, cupiensque cum Deo quietè conuerſari,& mentis contemplandi facultatem longa purgare philoſophia, ad hoc vt reuelata facie Domini gloriam contempletur: omne etiam ſtudium adhibens, vt à gloria in gloriam proficeret, deſiderio eorum, quæ ſunt præſtantiora. Poſt duos autem aut tres dies,ſe demittens ad naturalem vſum corporis,exibat è ſpelunca, & obibat ſolitudinem ad colligenda melagria,quæ ſua ſponte naſcuntur,quibus aluntur Anachoretæ,qui ſunt in ſolitudine. Quodam verò die cùm illic verſaretur in principio, antequàm eſſet eam expertus ſolitudinem,egreſſus ad ea colligenda melagria,aberrans incidit in inuia quædam præcipitia. Cumque non inueniſſet viam, per quam rediret in ſpeluncam,neque poſſet ingredi,cecidit propemodùm exanimis. Ecce autem repente diuinæ virtutis viſitatione in altum ſublatus,non ſecùs ac Propheta Abacuc, inuentus eſt in ſua ſpelunca. Procedente verò tempore, cùm vaſtam illam expertus eſſet ſolitudinem,& locum didiciſſet,ex quo ſublimis eſt euectus,inuenit id eſſe ſpatium quinquies mille paſſuum.

Degit in deſerto Rubæ 6.annos.

Dan.14.

Cap.10. Frater quidam,qui venerat in Rubam, manſit apud eum paruo tempore, vitâ cum eo exercens anachoreticam: Quem fratrem cùm cepiſſet ſatietas talis philoſophiæ,diDies feſtus Paſchæ. cit ſeni: Paſchali iam feſto appropinquante,eamus ad Lauram, pater,& diem feſtum Paſchæ peragemus cum fratribus. Nam hîc nihil habemus,quod edamus, præter hæc melagria. Diuinus autem Iohannes nolebat illuc ire,cùm non eſſet illic pater noſter Saba,ſed à Laura,vt dictum eſt,receſſiſſet. Fratrem verò,qui vt eò iret,vrgebat,admonuit,dicens: Quieſcamus,frater,& credamus,quòd qui ſexcenta hominũ millia quadraginta annos aluit in ſolitudine, ipſe quoque nos non alet ſolùm neceſſarijs, ſed etiam ſuperfluis. Ipſe enim ſic dixit: Non te dimittam,non te derelinquam. Et dicit in Euangelio: Nolite ſoliciti eſſe,dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo induemur? Nouit enim pater veſter cæleſtis, quonam ex his omnibus opùs habeatis. Sed quærite regnum Dei primùm, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Suſtine ergo,ô fili,& anguſtã viam præpone latæ. Nam quæ eſt hîc relaxatio ac remiſſio,æternum parit ſupplicium. Præſens autem afflictio præparat bonorum perceptionem. His & huiuſmodi verbis frater minimè perſuaſus, receſſit & inijt viam,quæ fert ad Lauram. Cùm is verò receſſiſſet,venit homo quidam omninò ignotus ad ſenem, qui habebat aſinum multis bonis onuſtum. Habebat autem eius farcina panes mundos & calidos,vinum & oleum,& recentes caſeos,& oua,& vrnam mellis. Cumque eum exonerâſſet,receſſit. Et venerandus quidem pater noſter Iohannes exultauit ſpiritu propter Dei viſitationem. Frater autem qui receſſerat,cùm à via aberrâſſet, valdeque fractus fuiſſet & afflictus,tertio die redijt eſuriens & reſolutus, & fructum capiens ſuæ inobedientiæ. Cumque tot bona inueniſſet in ſpelunca, & ſe damnâſſet incredulitatis & inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes ſenis, petens veniam. Senex autem miſertus humanæ imbecillitatis, & fratris motus miſericordia, eum erexit & admonuit, dicens: Planè ſcias Deum poſſe menſam parare in deſerto.

1oel.1. Matth.6.

Obſeruus Dei prouidentiam.

Cap.11. Eodem verò tempore Alamundarus Sicices,qui accepit Regis authoritatem in Saracenos ſubiectos Perſis,inuaſit Arabiam & Palæſtinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, & multa hominum millia abducens in ſeruitutem, & multa faciens nefaria,

nefaria, postquàm capta fuerat Amine. Cumque multitudo Barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem, ijque, quibus mādata fuerat custodia solitudinis, deuniciarent, vt caueretur barbarorum irruptio in monasteria, maximæ Lauræ patres significârunt venerando patri, vt desisteret quidē in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, & qniescceret in sua cella. Et diuinus quidē Iohannes, qui per quietē diuinam gustârat dulcedinē, eam lubenter seqnebatur, & non poterat in animū inducere, vt eam relinqueret, apud se hæc reputans & dicens: Si Deus meī curā non gerit, quid vino? Et sic altissimū suum ponens refugiū, manśit minimè obstupefactus. Deus autē, qui semper curam gerit suorū famulorū, Angelis quidē suis mādauit (vt dicit scriptura) vt sanctum suum conseruarent. Volens autem eum securū reddere, vt qui paululum esset territus, misit sensilē custodem, leonē maximum & terribilissimū, qui eum diu & noctu custodiret ab immaniū barbarorū insidijs. Atque prima quidē nocte, cùm leonē ad pexisset propè dormientē, parùm extimuit, vt ipse mihi narrauit. Cùm aut vidisset diu noct uq; sequentem leonem, & ab eo non auelli, & propulsare barbaros, quibus ageret gratias Deo, emisit cantica, qui non dimittit virgā peccatorum super sortem iustorum. Atque beatus quidē pater noster Saba cùm venisset Nicopoli, & nouā Laurā cōstituisset, & venisset ad spelunc æ ædificiū, vt à me dictum est in secunda oratione, & in mentem reuocâsset eā, quæ in ipso fuit aliquando, visionē de S. Iohanne, iuit ad eum in Rubā, & dicit ei: Ecce Deus te seruauit ab incursione Barbarorū, teq; reddidit securū, ad te misso sensili custode. Surge, & tu quoq; sac id, quod est humanū, & fuge, sicut patres. Multisque alijs ad eū vsus admonitionibus, deduxit eum ad maximā Lauram secunda indictione, & inclusit eum in cella, cùm ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis, nullo alio ex connētu cognoscente, cum esse Episcopū. Cùm autem plurimū temporis prætersisset, prouidit Deus, vt aperiretur, qui occultus erat, Iohannis thesaurus, hoc modo:

Deus leonē maximum ei adhibet custodem. Pſal.90. Pſal.114. Reducitur ad Lauram.

Vir quidam, qui erat profectus ex regione Asiæ, vocabatūr autē Atherius, & Archiepiscopatūs honorē consecutus, vt cum gradum decebat, vitam agebat: cùm venisset Hierosolyma, & loca veneranda cum viuifico ligno Crucis adorâsset, & multas distribuisset pecunias pauperibus & monasterijs, egressus est è sanctā ciuitate, properans redire in patriā. Qui cùm nauem conscendisset, & parum maris nauigâsset, propter quendam ventum contrarium cum magno periculo reuersus est Ascalonem. Cumq; post duos dies velle t rursus nauigare, ei in somnis apparet Angelus Domini, dicens: Non licet tibi nauigare, nisi reuertus in sanctā ciuitatē, iueris in Lautam Abbatis Sabæ, & conueneris Abbatem Iohannem Silentiariū, virum iustum & virtute præditum, qui est Episcopus, & habet vim magnam opum spiritualium, & propter Dei metum & desiderium, omnia quæ sunt huius vitæ, contempsit, & voluntaria paupertate & exercitatione seipsum hnmiliauit. Tunc ergo cùm à somno surrexisset Atherius, & esse visionem iudicâsset, diligentissimè inquirens, venit in Lauram Abbatis Sabæ. Cumque visionem renunciâsset patribus, deductus est ad Silentiarium. Quem cùm salutâsset, & duos dios apud eum mansisset, & eum amplissimè conueniisset, iureiurando adigit, vt sua ei planè & liberè narret & enunciet. Sicque compulsus, genus enunciauit, & patriam, & sacerdotium. Quæ cùm cognouisset Atherius, & supra modum esset admiratus, dixit: Verè nunc quoque sancti lapides in terra voluuntur. Cumque sic iusto vale dixisset, iuit ad beatum Sabam, eique & patribus exposuit omnia de beato Iohanne: & ab eo tempore cognitum fuit patribus Iohannis genus, & Episcopatus, septuagesimo anno ætatis sancti Iohannis, vicesimo autem quarto suæ in cella inclusionis.

Cap.12. Proditur eius dignitas ab angelo.

Sanctus verò pater noster Sabas eodem anno in pace dormijt, die quinto mensis Decembris decimæ indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem preciosissima hæc margarita Iohannes, quòd non esset egressus è cella, & adfuisset consummationi sancti Abbatis. Ei autem, cùm esset adeò anxius animo, & se esse patre priuatum deflceret ac lugeret, in somnis apparet pater noster Sabas, dicens: Ne lis de meo decessu tristis, ô pater Iohannes. Nam etsi sim à te carne separatus, sum tamen tecum spiritu. Eo autem respondente: Roga Dominū, vt me quoque assumat, dicit beatus Sabas: Hoc nunc non potest fieri. Grauis enim tētatio est inuasura Laurā. Deus autem vult te esse in carne, ad eos consolandos & confirmandos, qui se pro fide fortiter gerunt & decertant. Hæc cùm vidisset & audiuisset diuinus Iohannes, euasit quidem lætus, vt qui de Patre ægritudinem animi excussisset: sed solicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat significificata. Eum autem inuasit desiderium videndi, quemadmodùm anima separatur à corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in sanctam Bethleem,

Cap.13. Obitus S. Sabæ.

S. Sabas apparet S. Iohanni.

& videt

Visio S. Iohannis. & videt in imis ambonis subsellijs venerandæ, quæ illic est, ecclesiæ iacentem virum sanctum hospitem, qui consummabatur, & assumebatur eius anima ab Angelis, & cum diuina quadam hymnodia & suaueolentia ferebatur in cælos: & petijt, vt ipsis oculis videret, an ita esset: Et surgens eaipsa hora, iuit in sanctam Bethleem, & inuenit, quòd eaipsa hora homo decesserat: & eius sanctas amplexus reliquias, cùm in eodem loco ei iusta fecisset, in sanctis thecis ea depositit: & sic in suam cellam est reuersus.

Cap. 14. Illuminati huius senis discipuli Theodorus & Iohannes mihi narrârunt, dicentes: Postquàm dormijsset sanctus Sabas, misit nos senex, vt precessemus resp. sis in Libiade. In via autem, cùm transijssemus Iordanem, occurrerût nobis quidam, dicentes: Videte, leo est ante vos. Nos verò cogitauimus posse Deum nos per preces sancti Abbatis custodire. An non enim eius voluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulauimus: & ecce venit nobis leo in occursum, & valdè timuimus, nec nobis vires remanserunt: statimque adspicimus senem in medio nostri venientem, & iubentem nos esse bono animo. Tunc leo, tanquam qui esset actus flagello, recessit fugiens à nobis: nosque sine damno ambulantes, venimus ad senem, qui prior dixit nobis: Videtis, quemadmodùm inuentus sim vobiscum in necessitate? Sed hîc quobue multùm pro vobis Deum rogaui, & ecce fecit misericordiam. Hoc autem mihi quoque dixit vnus ex discipulis, eum multos annos vixisse solo pane vescentem, & ei admiscuisse cinerem thuribuli, & sic comedisse. Eum verò hoc facientem deprehendi hoc modo: Oblitus erat semel suam obserare fenestram. Cumque vellem ei dare ientaculum, & tetigissem fenestram, ea aperta est, & inuenio eum exinanientem thuribulum in calicem. Cùm is propterea magno esset dolore affectus, volens ego eius reprimere molestiam, dixi: Non tu solus hoc facis, ó pater, sed plurimi quoque huius Lauræ, implentes scripturam, quæ dicit: Cinerem tanquam panem manducabam. & vix potui his verbis mutare senem.

Vide mirã sancti senis abstinentiã.

Psal. 101.

Cap. 15. Nonagesimo anno ætatis huius sancti senis, mense Nouembri sextæ indictionis egrediens ego è Metropoli Scythopolitanorum (vt iam à me quoque dictum est in oratione de sancto Euthymio) accepi mandata à mea matre Christi amante, vt nihil facerem ex ijs, quæ ad meam pertinent animam, absq; sententia & iussu diuini Iohannis, dicendo: Ne fortè abductus ab errore Origenistarum, excidas ab initio à tua stabilitate. Cùm itaque venissem Hierosolyma, & peregissem encænia nouæ ecclesiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ & semper virginis Mariæ, veni in Lauram beati Sabæ, & conueni diuinum Iohannem, ei meipsum dedicans, & Deo gratum consilium volens ab eo accipere. Cumque ab eo audijssem: Si vis esse saluus, magni Euthymij habita monasterium: ego, vtpote iuuenis & stultus, contempto eius mandato, descendi ad Iordanem: volensque habitare vnum ex ijs, quæ illic sunt, monasterijs, non solùm iter non habui prosperum, sed etiam magna laboraui ægritudine in Laura arûdineti. Cùm autem fuissem in magno mœrore & tristitia, tum quòd essem externus, tû quòd ægrotus, & quòd conuentûs iugum nondùm subijssem, apparet mihi in somnis hic illuminatus senex, dicens mihi: Quòd meo mandato minimè obedieris, fuisti satis castigatus: sed nunc surge, & ingredere Hiericho, & inuenies seniculum quendam Monachum in Xenodochio Abbatis Euthymij. Sequere eum in monasterium, & eris saluus. E somno verò excitatus, & protinùs confirmatus, cùm fuissem intemeratorum particeps sacramentorum, & cibum sumpsissem, assendi pedibus in Hiericho, adeò vt mirarentur patres tantam mutationem. Cumq; sic venissem in sancti Euthymij monasteriû mense Iulio sextæ indictionis, ex eo tempore assiduè ad eum veniebam, omnia mea offerens. Iamdiù enim ex Scythopoli habebam notitiam cum eius discipulis, qui ad nostras ædes diuertebant, tanquam ad proprium Xenodochium, & annuam quandam benedictionem accipiebant à meis parentibus pro cœnobio & patribus Lauræ, ex quo præsentiâ sancti patris nostri Sabæ dignata est nostra domus. Quocircà mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoque ad eum vadens confidentiùs, admonitione eius fruor & precibus, maximè nunc ab eo iussus finere nouæ Lauræ habitationem, & habitare maximam Lauram, quod quidem Deo quoque feci volente. Et hoc quidem posteà.

Author historiæ huius venit ad S. Iohannem.

Miraculum

Cap. 16. Efficacia precum sancti viri. Aliquo autem antè tempore conueni hunc sanctum senem, grauatus à cogitatione aliqua satanica. Quam cùm ei exposuissem, & preces ab eo accepissem, sum statim relaxationem ab ea consecutus. Me verò eius fenestræ assidente, & diuina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium suum, qui vexabatur à dæmone. Quem cùm

ante

ante eius fenestram proiecisset, recessit. Puero autem iacente & lachrymante, cùm cognouisset senex eum habere immundum spiritum, motus est misericordia, fusisque pro eo precibus, cùm eum vnxisset oleo sanctissimæ Crucis, eum sanum reddidit. Nam cùm malignus dæmon statim recessisset, mundatus est puer ab illa hora. Oleum sanctissimæ Crucis.

Abbas Eustathius, qui paucis antè diebus successerat præfecturæ Spelunce huius beati Sabæ, mortuo Sergio, vir spiritu egregius, rectisque dogmatibus & vitæ institutione, narrauit mihi, sic dicens: Me aliquando grauiter oppugnauit spiritus blasphemiæ: veniensque ad Abbatem Iohannem Silentiarium, exposui ei meas cogitationes, rogauique, vt preces ab eo acciperem. Surgens autem senex, mihi fecit orationem, & dixit: Benedictus Dominus, fili mi, quòd tibi nõ appropinquabit amplius cogitatio blasphemiæ. Atque ita factum est, vt senex dixerat: neq; ab illo tempore sensi amplius malam illam & blasphemam cogitationem. Cap.17. Prophetia ei us.

Mulier quædam genere quidem Cappadocissa, Regina autem vocatione, Diaconissa verò magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, venit Hierosolyma, habens secum consobrinum, qui locum obtinebat præfecti: qui erat quidem alioquì vir pius, catholicæ autem minimè communicabat Ecclesiæ, vt qui Seueri à recta diuersam suscepisset opinionem. Atque Diaconissa quidem multum ponebat studij, vt mens illius mutaretur, & eum catholicæ vniret Ecclesiæ. Quamobrem vnumquenque virum iustum rogabat, vt pro eo oraret. Quæ quidem mulier, cùm audijsset de gratia diuini Iohannis, desiderauit quidem eum adorare. Cùm autem didicisset non licere mulieri in Lauram accedere, accersito Theodoro eius discipulo, rogauit, vt eum acciperet, & ad sanctum senem deferret, credens fore, vt per eius orationem Deus conuerteret eius cordis duritiem, & dignum redderet, vt communicaret Ecclesiæ catholicæ. Quem quidè cùm accepisset Theodorus discipulus, venit ad senẽ: & cùm pro more pulsâsset fenestram, & senex esset aperturus, iniecit vterque pœnitentiam. Cumque dixisset discipulus, Benedic nos pater: senex aperiens, dicit discipulo: Tibi quidẽ benedico, hic autem non est benedictus. Cùm autem diceret discipulus, Non sic, ô pater: Respondit senex, Reuerà ei non benedicam, donec à mala schismaticorum sententia desciterit, & se Catholicæ Ecclesiæ confessius fuerit cõmunicare. Hęc cùm ille audijsset, obstupuit senis perspicacem gratiam, & miraculo mutatus, certò est pollicitus se communicaturum catholicę Ecclesiæ. Tunc senex, cùm ei benedixisset & eum erexisset, primus ei intemerata impertijt sacramenta, abstersa ex eius corde omni dubitatione. Cap.18. Fœminisnõ paret aditus in Lauram. Hæreticum conuertit.

Hæc cùm didicisset Regina, venit in maius desiderium senem videndi suis oculis, & in animo habuit se virili amictu induere, & ad eum venire in Lauram, suaque ei exponere. Hoc cùm ei ab Angelica esset apertum visione, ei significat, dicens: Scias, quòd si venias, futurũ sit vt me non videas. Noli ergo vexari: sed potiùs mane, & vbicunque degeris, apparebo tibi in somnis, & tua à te audiam, & quæ mihi Deus in mentem immiserit, ea tibi renunciabo. Illa cùm audijsset, & apertè credidisset visionem, ipse ei apparet in somnis, dicens: Ecce Deus me misit ad te: enuncia mihi, an velis aliquid. Ea verò cùm dixisset quæ ad se pertinebant, responsum accepit conueniens, & surrexit Deo agens gratias. Cumque senis veniisset discipulus, tunc ei formam & figuram renunciauit. Ego, qui hæc ab illa audiui Diaconissa Regina, ea mando literis. Cap.19. Apparet in somnis Diaconissæ.

Locus autem, in quo fuit inclusus hic sanctus senex, habuit altissimum ab Occidente præcipitium, quod instar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitij autem petra est adeò sicca & succo vacua, vt nullo modo possit cellæ ingenerare humiditatem. Quodam verò die, cùm hic sanctus senex accepisset semen vnius cariceæ, dicit suis discipulis Theodoro & Iohanni: Audite me: Si Dei clementia donauerit huic semini & huic petræ virtutem, vt fructum ferat, cognoscetur, quòd mihi Deus dono largitur legnum cælorum. Cumque hoc dixisset, infractæ illi petræ admouit caricam: Deus autem, qui Aaronis virgam, quæ erat sicca, pullulare & germinare annuit, ipse quoque iussit hanc infractam & aridam petram germinare, vt ostenderet posteris, qualem eius seruus gratiam sit assecutus. Cumque senex vidisset germen, gratias egit cum lachrymis. Quod quidem germen paulatim crescens in altum, peruenit vsque ad tectum, quod etiam operuit, & (vt semel dicam) post aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos cùm accepisset hic senex, & cum lachrymis esset deosculatus, comedit, Deo agens gratias, qui eum certiorem fecerat: ex eis quoque parùm dans suis discipulis. Et ecce arbor clamat, testans virtutem senis. Ex quo autem comedit ficus hic diuinus senex, se parabat ad exitum. Cap.20. Num.17. Res sanè stupenda.

Cap.21. Quoniam verò iam ad profundam processerat senectutem, aperuerunt discipuli locum ipsum, vt ei ministrarent. Ego itaque ad ipsum ingressus, & germinis terribile spectaculum contemplatus, diligenter considerabam, quemadmodùm radices egerit, & an rimas fissurásve vllas habeat petra: nec potui inuenire, adeò vt ego obstupefactus dixerim: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quàm sunt imperscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Sciunt enim, qui diuturnam Lauræ huius beati Sabæ habent experientiam, quòd nulla in area aut horto ficus nascatur, aut vlla alia arbor, propter multam caliditatem & siccitatem aëris Lauræ. Quòd si quis adducat arbores partui cœnobij, quæ sunt in via, sciat eas quoque fuisse opus orationis beati Sabæ. Cumque terram inuenissent profundam, & pluuiarum torrentis aquarum copiam, multique aggressi essent in profunda terra plantare iuxta torrentem, & totâ hyeme irrigarent, vix vno anno potuerunt tenere arbores propter multam, vt dictum est, aëris siccitatem, & æstûs vehementiam.

Rom.11.

Cap.22. Multa patitur profidei defensione.

Hæc quidem pauca ex multis selecta mandaui literis, mittens narrare eius de fide certamina, quæ susceperat aduersùs Origenis & Theodori Mopsuestiæ dogmata, & eorum, qui ea defendebant, & persecutiones, quas congruenter Euangelio pro decretis sustinuit Apostolicis. Sed quæ ab eo in ijs gesta sunt, relinquo narranda alijs. Scio enim fore, vt multi (sicuti est consentaneum) post eius decessum studeant scribere eius certamina & persecutiones & pericula, quæ sustinuit pro fide Orthodoxa, victoriasque & res ab eo gloriosè gestas in tota nostra (vt semel dicam) vita: vt qui propter vitam & coruscantes eius virtutes fuerit insignis & celebris.

Cap.23. Gradis ætas eius adhuc in carne degentis.

Vt autem audiui sanctam eius linguam narrantem, trigesimo octauo suæ ætatis anno fuit ordinatus Episcopus, vt superiùs dictum est, & transegit decem annos in Episcopatu. Mansit autem in Laura priùs nouem annis: & in cella sedens, in qua sílet vsque in hodiernum diem, impleuit Dei gratia quadragintaseptem annos: & ecce iam peruenit ad centesimumquartum annum suæ ætatis. Estque, licèt valdè senex, læto vultu, promptoque & alacri animo, & diuina plenus gratia. Oramus autem nos quoque humiles & abiecti, vt Deus eum adhuc magis confirmet & corroboret, & eius cursum in pace consummet. Deo autem nostro gloria in secula seculorum, Amen.

HISTORIA PONTII MARTYRIS, EX QVODAM MS. CODICE A F. LAVR. SVRIO, MVTATA PHRASI, descripta. *Adstipulantur antiquissima Martyrologia.*

14. Maij. S. Pontij parentes.

BEATVS Pontius patrem habuit vrbis Romanæ Senatorem, Marcum nomine, matrem Iuliam. Ea prægnans cùm templa falsorum deorum munera oblatura vnà cum marito suo obiret, ad templum Iouis peruenit. Illud ipsa ingrediente, fortè stabat sacerdos velato capite infula ornatus ad aras. Is à dæmone arreptus, velamen capitis & infulam apprehendit, eaque planè discerpsit, eiulansque mirum in modum, templum clamoribus impleuit, ita dicens: Hæc mulier filium habet in vtero, qui grande hoc fanum funditùs euertet, & deos illius comminuet. Quas voces cùm identi dem repeteret, Marcus & Iulia in vicinas ædes aufugerunt, correptoque saxo Iulia ventrem & latera sua tundebat, Vtinam, inquiens, non concepissem eum, qui hoc magnũ delubrum & eius numina euertet. Satius profectò fuerit me cum illo pariter interire.

Mater eum natum vult interficere, sed pater prohibet.

Pòst vbi aduenit pariendi tempus, infantẽ formosum enixa est, nulla macula aspersum, existimantibus alijs abortum edituram matrem propter vim illatam crebris ictibus corpori eius. Et illa quidem volebat etiam natum puerum perdere, sed pater noluit permittere. aiebat enim: Non afferas manum infanti. Si vult Iupiter, vlciscatur hostem suũ. atq; ita conseruatus est paruulus, quem Pontiũ appellárunt: nolebãt autem illum vnq̃ in templa idolorũ introducere. Postq̃ creuit, doctissimis præceptoribus adhibitus, diuersarum artium & philosophiæ studij simbutus est, tenaci memoriæ omnia commẽdas. Cùm aũt aliquando manè surgens iret ad præceptorẽ suum, audiuit Christianos, quibus Pontianus Romanus Põtifex præerat, psallentes & dicẽtes: Deus autem noster in cælo, omnia quæcunq; voluit fecit. Simulacra gentiũ argentũ & aurum &c. Id ille audiẽs, diuinitùs cõpunctus, suspirãs fleuit, sublatisq; ad cælũ manibus, Deus, inquit

Psal.113.

quit, cuius laudes isti cõcelebrant, fac me quæso ad tui notitiã peruenire : moxq; fores pulsare cœpit. Ait autem sanctus Pontifex, spiritu sancto ei reuelante, quis esset : Ite, & foribus reseratis, sinite huc intrare paruulum. talium est enim regnum cælorum. Ingressus est igitur puer posthabitis magistris suis, cum adolescentulo Valerio, condiscipulo suo : scisciitatusque de carmine quod audierat, vbi comperit quidesset, à Pontiano Pontifice eum Valerio de fide instructus est. Inde læti illi abscedunt, & quotidiè ad hominem Dei reuertuntur, verba salutis audituri. Matth.19. A Pontiano Põtifice de fide instituitur.

Interrogabat autem reuertentẽ illum parens Marcus, quidnam è suis præceptoribus didicisset : respondebat puer : Nũq̃ tam benè institutus fui à magistris meis, quàm hoc biduo. Tandẽ eò progressus est, vt parenti suo demõstraret, dęmonũ idola nihil esse. Introducto deinde ad illũ Pontiano Põtifice, ad Christi religionẽ cum traduxit, idq; adeò, vt ipse vnà cũ illis confringeret omnia simulacra sua, & cũ filio totaq; domo baptizaretur. Eo posteà defuncto, filius Pontius à militibus in palatiũ ꝺuctus est, & licèt inuitus atq; calcitrans, in patris sui locũ substitutus est. Tãta aũt ei diuinitùs gratia collata est, vt omnibus in palatio peculiariter charus haberetur. Per id tẽpus felici obitu Põtianus Põtifex decessit è vita, eiq; Anterus successit, qui vno tantùm mense Ecclesiæ Dei præfuit. Ei subrogatus Fabianus, beatũ Pontiũ haud secùs atq; suũ filiũ dilexit. Ille verò iam perfectus, omnes facultates suas per manus S. Fabiani in pauperes erogauit. Pater eius cõuertitur. Sic sentit & Onuphrius, tametsi aliter habet Platina de Antero.

Erat aũt etiam familiariter notus & amicus duobus Philippis Imperatoribus. Ij verò mos magnos, q nos in hũc Romanę vrbis annũ millesimũ perduxerũt. Pontius aũt multis modis subterfugere nitebatur, sed illi vt amicũ cogebant eum facere sacrificiũ. Tum ille cernens sibi oblatã à Domino occasionẽ, O pijssimi, inqt, Imperatores, cùm à Deo collatũ sit vobis augustũ in homines imperiũ, cur nõ eum potiùs adoratis, à quo tanto aucti estis beneficio ? Philippus Imperator respõdit : Ego verò ea causa magno deo Ioui sacrificare cupio, quòd ab illo hæc mihi collata sit potestas. At Põtius subridens, Ne erres, inquit, Imperator. Est Deus præpotens in cælis, qui omnia condidit verbo suo, & spiritũs sui gratia animauit. Quid plura ? Imperatores his & alijs eius sermonibus permoti crediderunt, & à S. Fabiano Papa baptizati sunt. Porrò Fabianus & Pontius magni fani Iouis idola confregerunt, & ipsum templum funditùs subruerunt : multiq̃e de populo conuersi ad Dominum, vndis salutaribus expiati sunt. Duo Philippi Imperatores credunt in Christum.

Posteà autem Valeriano & Gallieno imperantibus, & Christianos persequentibus, beatus Pontius ab Italia egressus, ad Cimelã vrbẽ se contulit. At Claudius præses pro tribunali sedens, iussit eũ corã se adduci, dixitq; ei : Tũne es ille Pontius, qui Romanam vrbẽ nescio qua excitata seditione turbãsti, atque etiã piorũ principũ animos abalienãsti ? Respondit S. Pontius : Ego verò neq; turbaui quenquam, neq; subuerti, sed à malorũ dęmonũ cultu & errore ad Deũ verũ conuerti. Cumq; non posset ad sacrificandum induci, Præses iussit omnium tormentorũ instrumenta produci, primoq; cum in eculeo distendi, vt per omnia mẽbra pœnę diffunderẽtur, Videbimus, inquiẽs, nũ Deus eius fit eũ ereprturus ex manibus meis. At beatus Pontius ait : Tametsi tu putas imbecillũ esse Deum meũ, mihi tamẽ planè persuasum habeo, pœnas tuas in eius nomine mihi nullũ prorsus dolorẽ irrogaturas. Cùm ergo in eculeo tẽderetur, & ministri cochleã imposita vectibus promouerẽt, eũ magno fragore ruptus est eculeus, adeoq; in puluerẽ redactus, vt nusq̃ appareret : quiq; ꝑsentes aderãt, repẽtino fulgore exanimes reddebãtur. S. Pontius in eculeo suspenditur

Tum verò Pontius hilaris & nihil territus, ait ad Præsidem : Vel nunc tandem disce incredule, posse Deum nostrum pios de tentatione eripere : vos autem iniquos & impios in die iudicij æternis ignibus cruciandos destinare. Iussit autem Præses apparari amphitheatrum, & beatum Pontium in arena deponi. Vbi tum ex consilio Anabij assessoris eius duo venatores cum taureis vrsos in eum incitârunt : sed illi è caueis egressi, ipsos venatores miserè discerpserũt, ita vt humana forma penitùs destituti viderentur. Porrò ad S. Pontium venientes vrsi, non fuêre ausi propiùs accedere, sed blandientes & applaudentes ei, nullam prorsus molestiam aut læsionem attulerunt. Id conspicatus populus, sublatis in cælum clamoribus dicebat : Vnus est Deus Christianorum, quem Pontius colit. Ijs vocibus efferatus Præses, præcepit Christi martyrem, in eius manus & pedes iniectis catenis, in media arena statui, magnamq̃ue lignorum struem & omne genus fomitis circum illum comportari & incendi. Factum est ita, & ecce flamma lambens materiam omnem atque fomitem, nihil eius relinquit non combustum & absumptum, at sancti martyris ne fimbriam quidem vestimenti lædit. Pudefa- 2.Pet.2. Vrsi in eum immissi, nihil ei nocẽt. Nihil lædi- tur à flãmis.

ctus ea re Præses, hortatur martyrem, vt Apollini sacrificet. Ille verò respondit: Ego corpus meum sacrifico Deo meo, qui me ab idolis vestris hactenùs incontaminatum conseruauit. Vobis autem & principibus vestris breuì aderit vltio cælestis, qui iniustè seruos Christi persequimini.

Capite plectitur. Cernens Præses eius constãtiam, iussit eum in saxo, quod riuulò imminebat, decollari, corpusque eius deorsum proijci. Non multò pòst completus est martyris sermo propheticus. Valerianus enim Imperator à Sapore Persarum rege captus, ludibrio est habitus cunctis diebus vitæ suæ, ita vt quotiescunque rex Sapor equum conscendere vellet, in eius curuatum dorsum & ceruicem posito pede, pro scabello eo vteretur: Gallienus verò apud Mediolanum à militibus suis comprehensus & gladijs confossus est. Porrò Claudius Præses & Anabius assessor eius eadem hora, qua capite cæsus est S. Pontius, arrepti à dæmonibus præfocati sunt. Claudius linguam suam morsibus particulatim discerpsit: Anabij oculi è suis sedibus præ nimio dolore extrusi, pellibus tenuissimis per ora pendebant: denique momento temporis ambo animas expirârunt.

MARTYRIVM SANCTORVM VICTORIS ET CORONAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE,

cui concordant antiqui MS. codices Latini, sicut & in alijs permultis historijs.

14. Maij. secundùm Latina Martyrologia. Cap. 1.

S. Victoris constantia.

VO tempore Antoninus, gentium superstitionẽ sequens, Romanum tenebat Imperium, Sebastiano Duce, persecutio aduersùs Christianos homines cõmota est. Erat autem miles quidam genere Italus & Christianus, qui Deum valdè reuerebatur ac metuebat, huicque nomẽ erat Victor. Eum virum Dux ille, quẽ suprà diximus, sic affatus est: Venerunt ad nos literæ ab Imperatore, quæ iubent vos Christianos dijs sacrificare: illos verò, qui edicto non obediunt, supplicijs grauissimis subijci oportere. Sacrifica igitur, Victor, ne animæ periculum subeas. Tum sanctus Victor: Ego, inquit, miles sum magni Regis Iesu Christi, immortalis, inquam, illius Imperatoris, neque mortali Regi obediam. Huius enim imperium tempore circunscribitur, & caducum est: Dei autem mei & Saluatoris Iesu Christi Regnum, est immortale atque æternum: cuius qui particeps efficitur, æternæ vitæ sortem percipiet. Tunc ait Dux: Cùm Imperatoris nostri miles sis, obtempera Imperatoris edicto, & dijs sacrifica. Ad hæc respondit sanctus Victor: Si ego quo tempore sub Imperatore militabam, tunc etiam Domino & Deo meo occultè seruiebam: quomodò nunc cõmittere possum, vt, illo derelicto, idolis vestris sacrificem? Itaque fac quicquid libet. Ecce corpus meum in manu tua est: animæ verò potestatem Deus habet, qui salutem & ruinam afferre potest.

Cap. 2. Tum Dux ille: Video te multa sapientia ornatũ, eaque in respondendo valdè vtentem. Mea, inquit Victor, sapientia non est ex me, sed Deus meus illam mihi contulit. Ad hæc Præses: Libera teipsum à multis cruciatibus, & dijs sacrifica. Quinimmò libenter, inquit Victor, cruciatum quenuis patiar, ne sacrificia talia offeram: sed & illud affirmo, vehementer me gaudere, quòd dignus factus sim, qui pro Christi nomine tormenta patiar, & cælesti illo Rege frui sperem. Ad hæc Dux ille: Nunquid Christianorum sacerdos es tu, qui tam prudenter nobis respõdes? Hoc, inquit, Victor, munere indignus sum ego: sed Christi mei gratia me talem effecit: hæc enim his, qui recto corde sunt, & Christi mandata obseruant, sapientiam & omnium bonarum rerum copiam ex suis illis immensis diuitijs largitur. Quemadmodùm enim agricola ipse cùm terram colit, paratam eam reddit ad fructus ferendos: ita & Dei sapientia ac gratia eos, à quibus obseruatur, fortes, sapientes, ac tales reddit, qui Deo ipsi fructum ferre possint: neque permittit, vt ab hostibus superari queant.

Lætatur pœnis pro Christo tolerandis.

Cap. 3. Tum Dux ait: Num tu mori decreuisti? Respondit Victor: Huiusmodi mors his vitam conciliat, qui breuia hæc tormenta fortiter ad extremum vsque perferunt. Ad hæc Dux ille: Sententiam´ne istam firmam habes? Maximè, inquit Victor. Tum Dux digitorum Victoris compages eousque confringi iussit, quoad è pelle ipsa exirent. Quo facto, Victor ait: Gratias ago Deo meo, quòd gratiam suam propiorem mihi ostendit.

Crudelissimè torquetur.

Tunc

Tunc quæſiuit ab eo Dux, quare cibũ non ſumeret. Cui reſpondit Victor: Habeo ipſe ſpiritualem cibũ, quo fit, vt non eſuriam in æternum. Tum ille iuſſit fornacem accendi, & Victorem in eam conijcũ, ad tertiũ vſque diem ſeruari. Factumque fuit, quod Dux iuſſit. Tertio autem die cùm ille opinaretur Victorem ab igne conſumptum fuiſſe, iuſſit fornacem aperiri, & Martyris cineres in flumen demergi. Patefacta igitur fornace, inuenerunt Victorem ipſum viuum, & Deum laudantem, quòd ignis eius corpus non tetigerat. Mox iuſſit Dux venena peſtifera cum carnibus commiſta edenda illi proponi. Quæ cùm à venefico quodam homine porrecta ei fuiſſent, ſanctus martyr Victor ait: Mihi quidem non liceret carnes guſtare, ſed vt cognoſcas veneficia tua nihili eſſe, en iſtas carnes comedam. Cumque illas è manibus venefici hominis accepiſſet, Chriſtum precatus, eiuſmodi carnibus veſci cœpit, neque quicquam mali paſſus eſt. Nihil lædi-tur in for-nace.

Veneficus autem ille pro ſuis veneficijs erubeſcens, alia quædam obtulit prioribus illis peiora: Hęc, inquiens, accipe: quę cùm comederis, ſi nihil mali paſſus fueris, ſtatim artem magicam derelinquam, & credam etiam ipſe Deo, quem tu colis. Cùm igitur beatus Victor venena illa comediſſet, neque quicquam mali paſſus fuiſſet, veneficus ille magna voce clamans: En, inquit, vicisti, & animam meam iamdiù perditã, ab inferis eduxiſti. Sicut enim ſtatua ærea, quæ iam inueterata eſt, à fabro aliquo expolita renouatur: ita & me miſerum, in malis inueteratum, Deus ipſe ſua gratia renouans conuertit, & ad ſalutem traduxit. Itaque veneficus ille omnes ſuos libros magicos igni combuſſit, & omnibus rebus renuncians, Chriſtianus factus eſt. Cap. 4. Nihil ei venena nocẽt.

Cùm hæc ita ſe haberent, Dux ad beatum Victorem conuerſus: Sacrifica, inquit, dijs maximis, & eſto prudens. Victor reſpondit: Ego prudens ſemper ſum, cùm Deum cognoſcam. Non eſt, inquit Dux, prudentiæ, ſed ſtultitiæ ſignum, nolle dijs ipſis ſacrificare. Ad hæc ſanctus Victor: Stulta mundi elegit Deus, vt ſapientes confundat. Tunc ait Dux: Et vbinam hoc ſcriptum legitur? Cui reſpondit Victor: Paulus Apoſtolus nos hæc docuit. Num, inquit ille, Deus erat Paulus? Cui Victor: Minimè Paulus Deus eſt, ſed Dei Apoſtolus, & ſapiens architectus: ædificauit enim ſuper fundamentum quod poſitum fuerat, & doctrina ſua orbem terrarum repleuit: qui cùm ſapientiam ſibi à Deo traditam accepiſſet, diuinarum literarum plenam perfectamque notitiam in ſe habuit, & his, qui ſalui eſſe cupiunt, viam oſtendit. Tunc ait Dux: Deſine in poſterum ab iſta inſania, & dijs ſacrifica: non enim tibi proderunt verba iſta tua. Minimè, inquit Victor, inſanus ego ſum, ſed valdè prudens, cùm Deum meum non negem. Inſani & dementes ſunt, qui te audiunt, & dæmonibus victimas offerunt. Etenim pater veſter diabolus mendax eſt, & in veritate non ſtetit: ſicut & vos, qui eſtis illius miniſtri. Quinetiam corda veſtra excæcata ſunt, veritatis notitiam non habentia. Cap. 5. 1. Cor. 1. 1. Cor. 3. Iohan. 8.

Tunc furore accenſus Dux ille, iuſſit totius corporis Martyris neruos diuelli. Quo facto, dixit ſanctus Victor: Cùm omnia hæcà te patior, nullum omninò ſenſûs dolorem percipio propter Dei gratiam, quæ me corroborat. Quemadmodùm enim aculeus à pede alicuius euulſus, ſecum vnà & dolorem omnem aufert, & corpori deinde requiem præbet: ita & ego, neruis meis diuulſis, maximè recreatus ſum, diuina gratia me corroborante. Tunc Dux magis magisque iratus, iuſſit oleum vehementer calefieri, & in occultas partes corporis infundi. Quo facto, beatus martyr ait: Tam ſuaue mihi feruens hoc oleum viſum eſt, quàm gelida aqua, cùm ei datur, qui propter nimium æſtum ſiti laborat: cùm eam enim biberit, valdè recreatur. Tunc Dux furore intolerabili correptus, iuſſit in ligno Martyrem ſuſpendi, & igneas eius corpori faces admoueri. Ille verò diuina gratia magis corroboratus, earum lampadum faces non ſentiebat. Mox ad illum Dux: Sacrifica, inquit, dijs. diù enim te pertuli. Reſpondit Victor: Minimè faciam, quod tu vis, ſed quod vult Deus meus: quem precor, vt ſacrificium purum atque caſtum meipſum illi offerre poſſim, in cuius poteſtate anima & corpus meum eſt. Cap. 6. Non ſentit immaniſſ. mos crucia-tus.

Tunc iuſſit Dux venenum cum aceto miſtum in eius fauces inijci. At beatus Victor ait: Acetum & venenum hoc mihi videtur mel & fauus eſſe. Id autem facit Chriſtus ipſe. Cùm autem Dux liberam eius orationem non ferret, illius oculos compungi iuſſit. Cui dixit Victor: Cùm corporis mei viſum excæcaueris, tunc interiori animæ ſenſu acutiùs videbo. Corporei enim oculi mundi huius vanitatem adſpiciunt: at cordis acies veram illam intuetur lucem. Cogis me, inquit Dux, multa & magna tormenta tibi afferre. Ille autem: Et ego gratias ago Deo meo, qui facultatem & robur mihi præſtat ſuſtinendi tormenta tua. Vt igitur libet, me crucies, neque vlla in re mihi parcas: Cap. 7. Compunguntur eius oculi.

paratus enim sum omnes ærumnas, quaſcunque mihi attuleris, libenter perpeti, Deo ipſo mihi vires ſuggerente.

Cap. 8. Tres dies inuerſo cor pore manet ſuſpenſus.

Tunc ait Dux: Suſpendite hominem iſtum, capite in terram reuoluto, quoad sanguis ex eius naribus in terram defluat. Illo igitur ſuſpenſo, milites diſceſſerunt, cumque tres dies ita ſuſpenſum dereliquerunt. Cùm verò tertius dies præteriiſſet, illuc reuerſi, cùm viuum reperiſſent, quem mortuum fuiſſe crediderant, ſtatim excæcati ſunt. Sed beatus Victor miſericordia commotus, Deum orans: In nomine, inquit, Domini mei Ieſu Chriſti viſum recipite. Itaque reſtituta militibus videndi facultate, abiêrunt illi, & Duci omnia, quæ facta fuerant, retulerunt. Tunc ille magis iratus eſt, & militibus præcepit, vt Victorem deglùberent. Cui beatus martyr: Licèt, inquit, corporis pellem abſtuleris, mentem tamen ipſam & cogitationes meas non ſuperabis. Tunc militis cuiuſdam vxor, Stephana nomine, cùm illic præſens eſſet, annos ſexdecim nata, voce magna clamauit: Beatus es, Victor, & beata ſunt opera tua ſancta. Sacrificium tuum Deo acceptum eſt, vt Abelis victima, quoniam teipſum obtuliſti recto corde. Sic Deus te accepit, vt Enoch illum virum iuſtum, qui tranſlatus eſt, ne guſtaret mortem, quoad certum tempus prætulerit. Iuſtus factus es, vt Noë, bonorum operum fructibus refertus. Perfectus ac iuſtus tu es, vt ille fuit in generatione ſua. Credidiſti, vt Abraham: Obtuliſti te Deo, vt Iſaac. Tentationes ſuſtinuiſti, vt Iacob. Sapiens effectus es, vt Ioſeph, cui rerum futurarum prænotio conceſſa fuit. Certamina ipſa, vt Iob ille, fortiter pertuliſti, qui multas tentationes perpeſſus, hoſtem diabolum expugnauit. Eſaiam æmulatus es, qui à rege Manaſſe medius ſectus eſt. Te ignis flamma non attigit, quemadmodùm nec Nabuchodonoſoris flammæ tres illos pueros attigerunt. Spem tuam in Deo ipſo collocâſti, vt Dauid filius Ieſſe. Vidi duas coronas è cælo demiſſas, vnam maiorem, alterum minorem: & maiorem quidem illam tibi allatam ab Angelis duodecim, minorem verò ad me miſſam audiui. Nam etſi vas infirmum ego ſum, nihilominùs tamen & ipſa parata ſum certamen ſubire, ac cæleſte Regnum aſſequi ſtudeo.

Cutis ei detrahitur.

Stephana Græcè, Latinè Corona.

Dan. 3.

Cap. 9. Stephanæ libera confeſſio.

Hæc cùm Dux ille audiuiſſet, valdè iratus eſt, & iuſſit fœminam illam ad ſe duci, quam ſic affatus eſt: Quænam es tu? Chriſtiana, inquit illa, ego ſum. Tum Dux ab ea quæſiuit, quot annos nata eſſet. Cui Stephana, quindecim annos & menſes octo ſe natam eſſe reſpondit. Quæſiuit præterea Dux, quandiù vixiſſet cum viro, quicum iuncta fuerat. Cui reſpondit illa, ſe annum vnum & menſes quatuor cum eo vixiſſe. Et quare, inquit Dux, tam citò mundum reliquiſti? Ad hæc ita ſancta Stephana: Reliqui breuem & fragilem mundi huius decorem, & terrenas ac fallaces corporis voluptates, vt fidenti animo Saluatori meo Ieſu Chriſto, quem expectamus, occurrere valeam, illi videlicet diuino & cæleſti ſponſo: terreſtris enim ſponſus ad tempus eſt & mortalis. Tum Dux: Deſiſtas, inquit, ab iſta nugacitate inutili, & ad deos accedens, illis ſacrifices, ne nouis & grauioribus tormentis te cruciatam conſumam. At illa dixit: Ego vocor Stephana, cui corona in cælis repoſita eſt. Quamobrem ſacrificia iſta veſtra non offeram, vt à vero illo certaminum præſide Chriſto coronam recipere poſſim.

Cap. 10. Diſcerpta abit in cælos.

His auditis, Dux ille furore nimio accenſus, iuſſit Stephanam duabus palmarũ arboribus incuruatis alligari, & repẽtè arbores illas dimitti. Quo facto, bellatrix & martyr Stephana duabus illis palmis in duas partes diſcerpta eſt: itaq; in pace martyrium perfectè in Chriſto compleuit. Sanctum verò Victorem iuſſit ſecuri percuti. Qui cùm eiuſmodi ſententiam de ſe latã audiuiſſet, ſic ait: Gratias ago Deo meo, qui tali & tanto dono me proſequitur. Cùm igitur martyrium beatus Victor obiturus eſſet, hæc dixit Quæſtoribus: Poſt ſeptem dies veſtri oratores morientur, & voſ ipſi poſt duodecim moriemini: Dux verò poſt vigintiquatuor ab aduerſarijs captiuus ducetur. Noſtri autem homines poſt tres annos venient ad tollendum corpus meum: habeo enim & loculos iampridem mihi paratos. Vos igitur rogo, ne in alienis loculis me ponatis, neque reliquias meas detineatis, quò minùs in proprium locum reportentur. His dictis, ſecuri percuſſus eſt, ſtatimque ſanguis & lac ex eius vulneribus effluxit, ita vt omnes mirarentur. Multi verò ex Græcorum numero, cùm factũ illud vidiſſent, & Victoris martyris patientiam, & conſtantem atque immobilem fidem animaduertiſſent, conſilium & ſententiam priorem mutauerunt. Itaque Chriſtiani facti, ex ijs, quæ vir ille ſanctus prædixerat, magis confirmati ſunt. Omnia enim, quæ à beato illo martyre prædicta fuerant, completa ſunt, ita vt & alij complures ex ea re ad Chriſti fidem conuerſi fuerint. Martyrio autem functi ſunt S. Victor & beata Stephana quartodecimo die menſis Nouem-

S. Victor ſecuri percutitur.

uembris in vrbe Damasco, imperante Antonino, & Sebastiano Duce. Quare sit gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PACHOMII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

DOMINVS noster Iesus Christus fons sapientiæ, vera lux cognitionis, verbū Dei, qui creauit omnia, sciens nostram naturam semper inclinari ad lubrica barathra peccatorū, & ostendens suæ clementiæ multas in nos miserationes, in fine, quando ei placuit, Abraham in oblatione vnigeniti filij, per seipsum iurauit, dicens: Certè benedicens benedicam te, vt astra cæli. Et rursus: In semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes, quæ sunt super terram: Vt qui, vt Deus, sciret fore, vt hinc germinaret secundùm carnem mysterium Christi œconomiæ. Hanc salutarem promissionem cùm sciret vnusquisque ex Prophetis, & nõsset fieri non posse, vt Deus vnquàm mentiretur, ad humanos morbos & affectiones multifariàm multisque modis eum vocabat, qui solus est medicus. Ille autem nostras præueniens petitiones, qui nunquàm eos repellit, qui purè ac syncerè eum, vt Deum, requirunt, impleuit promissum in diebus nouissimis, natus ex sancta Maria virgine. Carne enim passus, cùm per nostræ mortis similitudinem eum vicisset, qui mortis habebat potestatem, ipse quidem mansit id, quod erat, diuinitate impatibilis: Nos autem à morte liberat, & à vinculis tyrannidis inferorum, quæ dissolui nequeunt. 14. Maij. Cap. 1. Gen. 22. Ibidem.

Cùm ergo susceptæ carnis implesset œconomiam, & per lauacrum regenerationis dedisset cuilibet genti remissionem peccatorum, omnibus ad eius fidem per sanctos Apostolos, conuenientes eius mandato, accedentibus: Dicit enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritûs sancti: & in omni orbe terrarum crescente Euangelica prædicatione, multisque deductis ad filiorũ adoptionem, est in nos vehemẽtiùs iritatus efferatusque diabolus, grauioresque machinas aduersùs Dei seruos adhibere studuit, nobis viam ad salutem moliens obstruere. Sed in hoc quoque ijs, qui sunt sobrij & attenti, irritus euasit multiplex eius conatus: Dei enim permissione, ad fidei probationem & tolerãtiam eorum decertantionis, qui volunt pro eo legitimè certamen susc ipere, gentilibus Imperatoribus maximam persecutionem in Christianos tyrannicè excitantibus: multi quidem martyres statim per multa & varia tormenta permanserunt in Christi Seruatoris nostri confessione, immortalesque & æternas simul cũ Petro Alexandriæ Archiepiscopo coronas sunt consecuti. In dies autem creuit & inualuit in eum fides in omni regione, ecclesiæque plurimæ & templa oratoriorum in omni loco erigebantur: adeò vt deinceps consisterẽt etiam monasteria: & eorum, qui se in eis exercebant castitate & possessionum renunciatione, ornarentur solitudines. Cap. 2. Matth. 28. Diabolus inuidia instimatur in nos. Persecutio Tyrannorũ.

Nam cùm qui erant fideles ex gentibus vidissent martyrum certamina, eorumque germanam ac synceram in Christum confessionem, cœperunt ipsi quoque Domini gratia roborati, sequi vitam sanctorum Prophetarum. De quibus dicit Apostolus vas electionis: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egẽtes, afflicti, vexati, in solitudinibus errantes & montibus, & speluncis, & foraminibus terræ: quibus dignus non erat mundus. Per sapientem enim quietem & secessum, & suæ salutis fructum percipiebant, & multis alijs præbebant exemplum rerum meliorum ac præstantiorum, quæ ex Deo geruntur: omnibus quidem terrenis & quæ prætereunt, seipsos nudantes, incorporeorum autem vitam in carne imitantes: per quam ad summum virtutum fastigium exercitatione & pietate, lenitateque & iræ amotione seipsos prouehere sedulò sunt conati: adeò vt prioribus sanctis nulla in re visi sint inferiores: certaminibus verò ad eos quoque pertingerẽt, qui pro nomine Domini nostri Iesu Christi legitimè certauerunt. Nam ij quoque, cùm aduersùs insolentes, & qui sub oculos non cadunt, pugnaces hostes fortiter stetissent in acie, & eorum vicissent copias, conuenienter ei, qui dicit: Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersùs principatus, aduersùs potestates, aduersùs principes tenebrarum huius seculi, aduersùs spiritalia nequitiæ in cælestibus: æterna & immortalia bona sunt consecuti. De Cap. 3. Heb. 11. Vita monachorum vnde orta. Ephes. 6.

Esa. 64. 1. Cor. 2. quibus dictum est: Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus ijs, qui ipsum diligunt.

Cap. 4. Erat enim re vera præstantissimi exercitatoris patris nostri Antonij vita ad imitationem magni Eliæ & Eisei, & Iohannis Baptistæ, qui erant ciues solitudinis, & amatores cælestium æternorumque bonorum. De quo etiam singulatim fert testimonium sanctissimus Archiepiscopus Athanasius, ipse quoque dignus vita Antonij. In quibus scriptis meminit etiam sancti patris nostri Ammon, qui ipse quoque per Domini gratiam fundauit exercitationem fratrum, qui sunt in monte Nitriæ: Facta etiam mentione viri, qui cum ipso se præclarè exercuit, nomine Theodori, qui egregiè admodùm & fortiter per fidem in Christum & summam exercitationem, expugnauit multiplices machinas inimici. In omnes ergo partes abundè diffusa fuit Dei gratia, conuenienter ei, quod scriptum est: Visitasti terram, & inebriasti eam. Pacificus enim defensor nostrarum animarum pro gemitu dedit gaudium & lætitiam, & pro cura, quę fuit ad tempus, præbuit æternam exultationem ijs, qui ipsum quærũt in veritate. Ex eo ergo tempore extiterunt Monachorum patres admirabiles: quorum sunt nomina in libro vitæ. Cùm autem in Aegypto & Thebaide nondũ essent multi Monachi, tunc primùm, cùm Diocletiani & Maximiani persecutionibus impleta est gentiũ pœnitentia, & plenitudo Ecclesiæ, sanctis eas ad Deum deducentibus episcopis, conuenienter doctrinæ Apostolorum, plurimum fructum produxit. Inter quos quidam quoque Pachomius, qui erat gentilis à maioribus, & degebat in Thebaide, à Deo misericordiã & clementiam consecutus, factus est Christianus. Is ab ipsa iuuentute salijt ad summum modum exercitationis. Necesse est ergo ad gloriam Dei, qui nos vocauit ex tenebris ad lucem suam admirabilem, & ad vtilitatem eorum, qui legunt hanc narrationem, à puero singulatim narrare eius vitam. Fine enim digna sunt eius procœmia in ipsa gentilitate.

Vita S. Antonij scripta ab Athanasio.

Psal. 64.

Cap. 5. Accidit vt is, cùm esset valdè iuuenis, veniret vnà cum suis parentibus ad ripam fluuij, qui erat in eo loco, quòd illic esset locus idolorum. Ibi autem solebant sacrificare visis dæmonum. Et cùm vellet quidem sacerdos peragere execrandum suum sacrificium, fuit irritum eius hac in re studium, & dæmonum effectu caruit operatio. Cùm autem non secùs, ac dij sui, diù maneret mutus, nouumque & alienum ei videretur, quod omninò euenerat, idoli silentium, (Idola enim gentium os habent, & non loquentur: neque enim est spiritus in ore ipsorum) animaduertit sacerdos non alia de causa ad fanum simulacri non accedere dæmones, quàm quòd adesset iuuenis. Cœpit itaque clamare: Cur inimicum deorum huc adduxistis? Expellite ipsum. Parentes verò eius cùm hæc audiuissent, & eum expelli viderent, ex ea re magnum dolorem acceperunt: vt qui visus esset inimicus deorum, qui dicebantur. Differentes autem & dubitantes, inter se dicebant: Quid hoc fuerit, quòd cùm etiam aliàs gustâsset vinum Ibaminum, id statim euomuit? Cumque non potuissent id, quod factum fuerat, discernere, quieuerunt, cum studiosè erudientes in literis Aegyptiacis.

Præsente Pachomio obmutescit dæmon.

Psal. 134.

Cap. 6. Refertur in tyrones. Cùm autem post persecutiones magnus imperâsset Constantinus, & aduersùs tyrannum bellũ gereret, iussi sunt in aliquibus prouincijs plurimi iuuenes referri in numerum tyronum, inter quos fuit etiam ipse Pachomius, qui, vt ipse affirmauit, agebat annum vicesimum. Omnibus ergo vno animo nauigantibus cum ijs, qui ipsos assumpserant, militibus, appulerunt in quoddam oppidum Thebarum. Vesperè autem cùm ciues vidissent eos in satis tuta esse custodia, & de eis audiuissent viri Christiani & misericordes, attulerunt eis omnia, quæ erant ad vsum necessaria, & valdè eis magnũ præbuêre solatium, cùm essent in maxima afflictione. Ego verò cùm vidissem, inquit, quod ab eis factum fuerat, & hoc valdè essem miratus, didici ab eis, qui vnà mecum erant, Christianos erga omnes quidem, præcipuè autem erga hospites, esse benignos & misericordes. Rogante me autem, inquit, quidnam esset appellatio Christianorum, dicebant: Sunt homines pij, & Deum colentes, credentes in nomen vnigeniti filij Dei sui Iesu Christi, & omnibus benefacientes, sperant ab eo mercedem remunerationis. Ipsis autem hæc ei dicentibus, mente illuminatus, & fidem Christianorum admiratus, & metu Dei corde inflammatus, & spiritu exultans, cùm parùm fecessisset, & apud se fuisset, manus suas in cælum extendit, & dixit: Domine Deus, qui fecisti cælum & terram, si respiciens respexeris humilitatem meam, & mihi tuæ diuinitatis dederis cognitionem, & me liberaueris ex hac afflictione, tibi seruiam omnes dies vitæ meæ, & conuenienter tuis præceptis vitam instituam.

Nota de Christianis.

Merces bonorum operum.

Votum Pachomij.

Cùm

Cùm ergo esset precatus,& sic Deo esset pollicitus,vno die postea egressus è custodia cum ijs, qui cùm ipso erant, & nauem ingressus, nauigauit ex illo oppido. Interea autem dum in aliena regione versaretur, si quando eum carnis voluptates, aut rerum aliquarum mundanarum vexarent cupiditates, valdè auersabatur, precum memor, per quas mente illuminatus, Christum fuit professus,& eius,qui in ipsum extitit,diuinę gratiæ aduentûs. Valdè autem amabat castitatem vel ab ineunte ætate. Quamobrem cùm magnus & pius Constantinus per fidem in Christû vicisset suos aduersarios, missi fuerunt tyrones, inter quos fuit etiam ipse Pachomius. Qui statim profectus in superiorem Thebaidem,venit in ecclesiam vici,qui dicitur Chenoboscia. Cumque à sanctis patribus fuisset catechismo institutus, fuit illic baptizatus. Nocte verò, qua dignus fuit habitus,vt esset particeps sanctorum mysteriorum,videt in somnis rorem descendentem cælitùs, & implentem manum eius dexteram. Qui cùm concreuisset in mellis crassitudinem, audiuit vocem ei dicentem : O Pachomi, id quod fit, intellige : erit enim hoc tibi indicium gratiæ, quæ tibi à Christo data est. Hinc ergo charitate in Deum magis sauciatus,& supra modum compunctus, prompto & alacri animo constituit fieri Monachus. Cap.7. Castitatem impendiò amat. Baptizatur.

Cùm autem fuisset ei indicatus Anachoreta quidam, nomine Palamon, qui seorsum habitabat, accessit ad eum,volēs esse cum eo. Cumque peruenisset vsque ad eius cellam,quæ erat propinqua solitudini,cœpit pulsare ostium.Is autem ostio aperto,dixit ei: Quid vis,& quem quæris? eô enim,quòd solus exerceretur, erat senex austerior. Respondens autem ei,dixit Pachomius:Deus me misit ad te,vt me facias monachum. Dicit ei senex : Non potes fieri monachus:Non est enim parua res Monachi officium. Quocirca cùm huc multi venissent,ij claudicâtunt,neque sustinuerũt. Dicit ei Pachomius:Non sunt omnium hominum similes sententiæ.Susçipe me,& tempus te reddet certiorem. Dixit verò ei senex: Dixi te non posse. Vade in aliquem alium locum, & te exerce aliquãto tempore. Deinde sic accedes, & ego te accipiam. Etenim ego hîc dego,me duriter exercens, nec Dei gratia aliquo alio vescor, nisi pane & sale. Ab oleo autem & vino omninò abstineo,& dimidium noctis vigilans,peragо preces, & meditationem Dei eloquiorum,& nonnunquàm etiam totam noctem. Hæc cùm audijsset Pachomius,& propter verborum grauitatẽ eum esset reueritus, non secùs atque magistrum nouus discipulus,maiore fuit promptitudine & alacritate animi,diuina gratia confirmatus. Cumque proposuisset animo omnem laborem ferre fortiter,ei dixit : Credo fore, vt Deus mihi vires præbeat & tolerantiam, vt dignus habear, qui per tuas sanctas preces hîc initier. Tunc cũ perspicaci oculo animaduertisset sanctus Palamon certam de salute fidem,& promptitudinem animi Pachomij,aperto ostio,eum introduxit indutum vestitu monachorum : & deinceps ambo simul degebant, se exercentes,& vacantes orationibus. Eorum autem opus erat nere pilos, & saccos conrexere. Operantes verò,laborabant ex sententia Apostoli, non vt se recrearent ac reficerent, nec vt pecunias colligerent,sed vt pauperes alerent. Cap.8. Mira Palamonis abstinẽtia,vigilię & preces. Pachomius induit monachi habitum.

Dum autem vigilarent,& preces nocturnas peragerent, si quando videbat somno grauari Pachomium, eum assumens,cum ipso egrediebatur,& montis arenam in corbes inijcientes,sic de loco ad locum transferebant, eam exinanientes : & ex eo efficientes,vt & corpus & mens grauata, esset intenta orationibus.Dicebat autem ei senex: Sis sobrius & attentus, Pachomi, ne te tentet, qui tentat : & ne sit inanis labor noster. Videns verò Palamon eius ad omnia obedientiam,& profectum exercitationis,valdè exultabat, & Deum glorificabat. Sancto autem die Resurrectionis, nempe Paschatis, dicit ei : Quoniam est hodiè dies festus omnium Christianorum, nobis quoque para frater,quæ sunt necessaria. Is verò volens prompto & alacri animo facere,quod iussus fuerat,sumens oleum,iniecit in tritum salem, quod quidem nequaquàm solebat facere Palamon. Semper enim comedebat agrestia olera;absque oleo & aceto. Postquàm autem parauit omnia,dixit Pachomius : Ecce pater, feci vt iussisti. Cùm senex autem mensæ appropinquâsset, & vidisset oleum in sale, suum frontem pulsans,dixit cum lachrymis : Dominus meus fuit crucifixus, contumelijs affectus, colaphis appetitus, & ego oleum comedam? Eo autem rogante, vt vesceretur ijs, quæ erant appositа, non sustinuit, donec sublatus esset sal, & alius esset positus. Cùm sedissent verò, vt comederent,pro more Palamon fecit signum Crucis super cibos,Deo agens gratias,quem etiam corde humili sequebatur. Cap.9. Pascha dies festusomnium Christianorum. Vide antiquissimum morẽ mensam Cruce signandi. Cap.10.

Quodam autem die eis vigilantibus, cùm ignem accendissent, quidam frater, qui foris

foris aduenerat,vt apud eos maneret,ſurgens dicit ſeni: Si quis inter vos habet fidem, ſtet ſuper hos carbones, & congruenter dicto Euangelico fundat preces. Intellecta eius arrogantia Palamon,cum increpauit,dicēs: Ceſſa,ō frater,à tua inſolentia,nec ea dicas.Fallus enim es.Is autem maiori elatus ſuperbia,à nemine iuſſus,aſcendit carbones. Videt verò dæmonum operationem ei permiſſione diuina concedentem,vt non combureretur. Ei itaque rurſus facta eſt acceſſio inſolentiæ, prout ſcriptum eſt: Ad peruerſos peruerſas vias mittit Dominus. Cùm hoc autem factum eſſet, & is eſſet è cella receſſurus,veluti exprobrans,eis dicebat: Vbi eſt fides veſtra? Cùm itaque vidiſſet dæmon eum planè eſſe deceptum,& ſibi facilè fidem habere, ſuſceptā figura formoſæ mulieris,induꝛe ſplendidis veſtibus,accedit,pulſans oſtium eius cellæ. Cùm aperuiſſet autem,ei dicit dæmon: Quoniam mihi moleſtiam exhibent fœneratores,& vereor,ne veniam in periculum, (neque enim poſſum ſoluere debitum) rogo te, vt me in tuam cellā ſuſcipias.Deus enim me miſit ad te,vt ſalua fiam.Is verò cùm propter mentis ſuę cęcitatem non potuiſſet diſcernere,quiſnam alloquerctur,ipſam excepit.Cùm autem cognouiſſet dæmon eius ad vitium propenſionem, malam iniecit ei cupiditatem: victuſque cogitatione, peccare propoſuit. Quando verò ei appropinquauit, ſtatim eum percuſſit: iacuitque mutus in terra tanquam mortuus. Porrò autem cùm poſt aliquot dies ſuam ſenſiſſet amentiam, acceſſit ad ſanctum Palamonem, ita lamentans & dicens: Scias, pater, me fuiſſe cauſam mei interitūs, nec te audiſſe. Quamobrem rogo, vt tuis ſanctis precibus mihi opem feras miſerabili, qui venio in periculum, ne interimar à dæmone. Eo autem adhuc loquente, ipſiſque ex commiſeratione de eo lachrymantibus, repentè à dæmone inuaſus, è cella exilijt, currens per montem: & à dæmone agitatus, peruenit in vrbem,quæ dicitur vrbs Panis. Cumque aliquanto pòſt tempore fuiſſet emotæ mentis, proiecit ſe in fornacem balnei, & ſtatim combuſtus perijt.

Arrogantis monachi miſerabilis interitus.

Cap.11. Prouer.4. Hæc videns & audiens Pachomius,magis ac magis ſtuduit cor ſuum, vt ſcriptū eſt, conſeruare in exercitatione, & omni cuſtodia, adeò vt bonus ſenex eū admiraretur. Non ſolùm enim manifeſtam, & quam de more habebat intenſam exercitationem, prompto & alacri animo peragebat: ſed ſtudebat etiam conſcientiam, Dei legi conuenienter, ſemper habere puram, expectans magnam ſibi ſpem eſſe in cælis repoſitam. Neque enim legens, aut etiam memoriter recitans diuina eloquia, id inconſideratè ac temerè faciebat: ſed vnumquodque præceptū diligenter & accuratè perſcrutans, idque, vt Dei conuenit māieſtati, proferens, ac creſcens quotidiè virtutibus, decertabat, humilitate & manſuetudine, & in Deum & in omnes charitate vel maximè inſignis,ſi vllus alius. Hæc autem & multa alia nos cognouimus: vt qui ab antiquis Patribus,qui longo tempore ſunt cum eis verſati,audierimus. Sæpè enim quædam eis exponebat poſt diuinas lectiones ad ædificationem & eorum vtilitatem. Quæ quidem cùm ſint multa,non potuimus mandare literis,propter noſtram imbecillitatem. Nēque enim ſumus idonei narrandis tot & talibus rebus præclarè geſtis.

Fides hiſtoriæ huius.

Cap.12. S.Pachomij patientia. Circa illum autem montē erat ſolitudo plena ſpinis. Cùm itaque ſæpè mitteretur ad ligna colligenda, eſſetque nudis pedibus,ei dolebant pedes,eos ſtimulis ſæpè penetrantibus. Suſtinebat verò lætus,memor clauorum, qui confixi fuerant in manibus & pedibus Domini. Amplectebatur autē receſſum, & lubentiùs verſabatur in ſolitudinibus, perſeuerans in precibus, & Deū rogans, vt liberaretur ipſe & omnes homines ab omni fraude inimici. Sic autem hic vir pius ſemper lubenter verſabatur in illa ſolitudine. Cumque aliquando proceſſiſſet è cella ſatis magnū ſpatium, peruenit in vicum, qui dicitur Tabeniſe. Cumque (vt ſolebat) longo tēpore perſeuerâſſet in oratione,audiuit vocem ei dicentem: Mane hîc,Pachomi,& fac monaſterium. Ad te enim venient multi,volentes ſalui fieri,quos deduces cōuenienter formæ,quæ tibi à me data fuerit.

Canō monaſticus ab angelo traditur Pachomio. Protinùs ergò illi apparet Angelus,& dat ei tabulam,in qua ſcripta erat tota vitę conſtitutio eorum,qui erant ad ipſum venturi.Ex qua,ab eo accepta, in hodiernum vſque diem vitam inſtituunt Tabenneſiotæ, eundem habitum geſtantes,& eandem habentes conuerſationem.Neque enim mores habent mutatos veſtimentorum,neque mutatas regulas.

Cap.13. Cùm ergo & puritate intelligentiæ,& diuinitùs inſpiratarum ſcripturarū contemplatione,vocem quidem eſſe diuinam iudicâſſet Pachomius,& conſtitutiones admirabiles,reuerſus eſt ad ſuū Patrem, & ci narrauit vocem, quæ ad ſe delata fuerat, rogans & ſupplicans,vt ſecum conueniret ad Dei implendam voluntatem. Is autem nolens ei afferre

ei afferre molestiam, vt qui esset germanus suus ex Deo filius, persuasus, cum eo accessit ad vici locum definitum. Cumque ædificassent paruam cellam in formam & figurã monasterij, valdè est lætatus Dei promissione. Dicit itaque sanctus senex Pachomio: Quoniam persuasum habeo hanc gratiam esse tibi à Deo datam, & hîc deinceps vitam acturus, agedùm incamus pactum, nos non esse à nobis inuicèm separandos, quandiù versamur in hac vita, sed semper & assiduè nos inuicèm inuisere. Placuit hoc vtrisque: sicque fecerunt, quandiù fuit in vita superstes verè beatus & perfectus exercitator Palamon. Interim autem cùm splene laboraret senex, propter nimias excitationes, haberetque totum corpus imbecillum, (Nam aliquando quidem comedebat, ne aquam quidem sumens: aliquando autem bibebat, nihil omninò comedens) rogatus ab aliquibus fratribus spiritalibus, qui ad ipsum venerant, ne corpus suum tantoperè cruciaret, sed eius aliquam curam gereret, ne si id nimis intenderet, afferret ei dolores, vix tandem est persuasus, vt aliquor dies ea sumeret, quæ morbo conuenirent. Cùm autem cognouisset, quòd sic quoque dolor magis augeretur, reliquit illos cibos, sic dicens: Si martyres Christi, dum membra sunt eis amputata, & absciſſa capita, dumque comburerentur, in fide in Christum permanserunt vsque ad mortem: quomodò ego in minimo labore, ignauo & pusillo animo euadens, mihiipsi detrimentũ afferam, & metu eius, quæ est ad tempus, afflictionis ero effœminatus, etsi fuerim persuasus? Rursus ergo vtar priori exercitatione: in qua, vt ego quidẽ persuasum habeo, est omnis recreatio, per quam etiam sanabor. Non enim propter hominem me in ea exerceo, sed propter Deum decerto. Cùm sic ergo strenuè exerceretur, post vnum diem laborauit infirmitate: in qua cum etiã visitauit Deus. Cùm autem ad eum veniſſet Pachomius, eum fouebat, eius pedes deosculans, cumque complectẽs alloquebatur, tanquam iubens valere. Ipse verò, cùm se honestè ac decorè composuisset, quieuit in bona senectute. Pachomius autem diligenter ei factis exequijs, terræ corpus mandauit, anima in cælum euecta à choro angelorum. Sicque rursus redijt ad proprium locum habitationis.

Præclara S. Palamonis vox.

Eius obitus.

Aliquanto autẽ pòst tempore, eius frater Iohannes secundùm carnem, cùm de eo audiuisset, illuc venit ad eum quærendum. Cùm verò eum vidisset, & esset amplexus, magna est affectus lætitia. Ex quo enim Christo illuminatus, mundo renunciauit, & vitam elegit solitariam, nunquàm venit ad suos. Cumque ei idem fuisset scopus, qui Pachomio, ambo simul manserunt, Dei quidem legem perpetuò meditantes, omnium autem rerum terrenarũ nullam ducentes rationẽ. Si quid enim eis supererat ex opere manuum suarum, distribuebant egentibus, confidentes, quoniam, vt est vox Domini, non oportet eos esse solicitos de crastino. In vestimentis autem ea erat eorum pauertas, vt nunquàm ferrent alium lebitonẽ, nisi fortè eum vellent lauare, qui erat valdè sordidus. Pachomius verò assiduè induebatur cilicio, vt carnẽ redderet humilem. Qua de causa tempore quindecim annorum, post magnũ exercitationis & vigiliarum laborem, sedebat etiam in medio cellæ, ne parieti quidem dorsum suũ inclinans. Cùm autem affligeretur, id forti ferebat & excelso animo, gaudens spe resurrectionis, quæ manebat, & erat ei in cælo reposita. Cùm verò videret etiã alia plura præclara sanctorum facta, ea cum fratre suo studebat peragere, ad augendam virtutem & salutem suarum animarum. Post hæc autem sibi quoque fecerunt quædam sedilia. Vnusquisque enim pro viribus se exercebat cum tolerantia & fide perfecta.

Frater Pachomij adiũgit se illi.

Cap. 14.

Matth. 6.

Nota vitæ austeritatẽ.

Deinde recordatus Pachomius promisli, quod sibi factum fuerat de innumerabilibus animabus, quæ saluæ erant futuræ per ipsum, cœpit vnà cum fratre ædificare latius monasterium, ad hoc, vt qui vellent vitæ mundanæ renunciare, & ad Deum accedere, ipse eos susciperet. Eis autem ædificantibus, Pachomius quidem hunc habens scopum, volebat dilatare formam domûs, faciens maiorem ambitum. Eius autẽ frater meditans secessum, habitationem faciebat angustiorem. Succensensque Iohannes, qui erat eo maior ætate secundùm carnem, dixit ei: Desine perperàm agere & teipsum dilatare. Is verò cùm hoc audijsset, fuit quidem commotus, vt qui fuisset inconsideratè affectus contumelia: nihil tamen contradixit: sed cùm esset mitis & mansuetus, se continuit. Sequenti autem nocte cùm descendisset in habitaculum domûs, cuius partem ædificauerat, cœpit vehementer flere, & in oratione Deo confitens, dicere: Hei mihi, adhuc est in me prudentia carnis, & adhuc secundùm carnem ambulo. Tanta enim suscepta exercitatione, rursus me ira arripit, etiamsi propter bonum. Miserere meî, Domine, ne peream. Si enim me non confirmaueris in tua patientia, suarũ autem

Cap. 15. Pachomius constituit monasteriũ latius.

autem actionum in me aliquid inuenerit inimicus, ero ei subiectus: sicut scriptum est:
Iaco.2. Si quis omnem legem impleuerit, in vno autem ceciderit, factus est omniū reus. Credo autem esse multas tuas miserationes, Domine: fer mihi auxilium, & docebor ambulare viam sanctorum tuorum, ad anteriora me semper extendens, posteriorum verò obliuiscens. Qui enim tui sunt sancti à seculo, à tua adiuti gratia, pudore affecerunt inimicum, valdeque clari & insignes fuere. Ego autem quomodò docebo Domine eos, quos per me pollicitus es vocare ad vitam monasticam, nisi priùs vicero affectiones, quæ per carnem cum mea luctantur anima, & tuam legem seruauero citra reprehensionem? Sed credo, Domine, quòd si tuum mihi adsit auxilium, faciam, quæ sunt grata tuis oculis, & condonabis mihi omnia mea peccata.

Cap.16. Hæc autem, & quæ sunt huiusmodi, cum fletu confitens, totā noctem vsque ad manè transegit lachrymans: & præ multo sudore (erat enim æstas, & locus calidissimus)
Otans, semper in Crucis formam extendit manus. sub plantis pedum eius effectum erat veluti lutum. Consueuerat enim stans in oratione extendere manus suas, & nullo modo eas demittere: sed in earum, tanquam crucis extensione persistens, & sic corpus affligens, ad sobrietatem & attentionem animam deducere. Cùm itaque talis esset & tantus, in magna quiete & mansuetudine vitam egit vnà cum fratre: qui haud ita multò pòst moritur. Cui cùm, vt par erat, Pachomius fecisset exequias in psalmis & hymnis & canticis spiritalibus, & etiam vigilâsset, eius quidem spiritum commendauit Domino, in quo habebat fiduciam. Cùm autem eius corpus mandâsset sepulturæ, rursus persecutus est laboriosam solitariæ vitæ exercitationem, contendens seipsum integrum conseruare in omnibus, & expellere omnem irruentem turpem cogitationem. Meditabatur itaque semper habere timorem Do-
Remedia aduersùs peccatum. mini in seipso, habens in memoria æternum supplicium, & tormenta æterni ignis, & vermis venenati.

Cap.17. In his autē se exercente Pachomio, & cum magna animi alacritate ædificante monasterium ad plurimam excipiendam fraternitatem, cœperunt dæmones ei repugnare: dentibus que in eum stridens immanis diabolus, multas in eum mouit tētationes, conans eum lædere, qui munitus erat clypeo fidei. Sed ipse fortiter ferens insultus aduersarij, prolata ex scripturis capita, memoriter perpetuò recitabat. Sæpè certè eo
Ludibria dæmonum. orante, & genua Deo inclinaturo, hoc agebant, vt ante eum apparentem cisternam, eorum obiecta visione, apprænderet. Se enim studebant conferre in tam vanas, & quæ consistere non possunt, imagines, vt timore ac formidine retardatus, minimè puras preces Deo perageret. Ipse autem eorum, qui ipsum tentabant, artes Dei gratia intelligens, cum fide genu flectebat, eos quidē probro & dedecore afficiens, Deo autem benedicens. Cùm verò rursus soleret vltra monasterium ire ad partes magis solitarias, & sic rursus reuerti ad monasterium, redeunti sæpè veluti impedimentum afferrentes, peruersi isti præcedebant, se inuicèm adhortantes, tanquam sub duce aliquo, & dicentes: Date locum homini Dei. Pachomius autem fretus fide & spe in Christum
Irridet inanes dæmonum conatus. Saluatorem, irridebat eos, tanquam canes ad latrandum inutiles, eorum visiones existimans ludibria, & in Deum habens amorem perpetuum.

Cap.18. Videntes autem eum esse fortis & excelsi animi, & qui non posset perterreri, rursus cum magno tumultu in eum congregātur. Cumque domū apprænhendissent, speciē præbuerunt, quòd eam concuterent, adeò vt existimaret sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipse verò minimè conturbatus, rursus chordam pulsauit spiritalem,
Psal.45. & cum voce cecinit, dicens: Deus refugium nostrum & virtus, adiutor valdè in afflictionibus: propterea non timebimus, dum turbatur terra. Hæc autem cùm is dixisset, repentè fuit quies maxima. Ipsi verò tanquam fumus defecerunt: & paulò pòst tanquam canes, qui abiguntur, recedunt, & rursus impudenter accedunt. Sic etiam post preces beato illi ad opus sedenti, malignus, susceptа figura galli maximi, valdè ante ipsum clamabat, continuas sæuasque voces edens, & simul etiam in eum inuolans, &
Signo Crucis mox pellit dæmone. acerbè eum feriens vnguibus. Is autem cùm rursus in eum sufflâsset, & signum Crucis in fronte fecisset, effecit, vt is statim euanesceret. Intelligebat ergo in omnibus dæmonum insidias, & Dei timore erat confirmatus aduersùs eorum fraudes. Sed ne sic quidem à sancto abstinebant. Et quoniam erat valens in certaminibus, alia ratione rursus eum conabantur decipere. Videbantur enim vno consensu concutere multa folia arboris, allatisque (aiebat) funibus ea fortiter alligabant. Vtrinque autem stantes, se inuicèm hortabantur trahere folia, tanquam maximum aliquem lapidem. Hoc verò faciebant, sic existimantes cor sancti ad risum dissoluere, vt vel in hoc possent de eo gloriari.

riari. Videns autem Pachomius eorum impudentiam, ingemuit in eos ad Dominum: ſtatimq́ue virtute Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti euanuit ea phalanx.

Eo autem ſæpè ſedente ad comedendum, & Deo agente gratias, ad eum venie- Cap 19.
bant in habitu mulierum inſigniũ pulchritudine, quæ impudenter volebant vnà cum Dæmones in mulierũ effigie ei apparent.
eo ſedere, & ea attingere, quæ erant appoſita: & in eo moleſtia afficiebant egregium athletam. Ipſe verò externos claudens oculos, mentis oculis conueniebat Chriſtum agonothetam: ſicque efficiebat, vt immundi dæmones euaneſcerent, nihil omninò aduersùs eum proficientes. Benignus enim eſt & clemens Dominus, qui dicit rectis omnibus: Nolite timere: ſum enim vobiſcum vſque ad conſummationem. Porrò au- Matth.28.
tem cùm aliquando plurimùm ab eis tentaretur, & corpus eius valdè torqueretur, & dolore afficeretur à veſpera vſque ad manè, & nulla eſſet ei conſolatio, niſi ſola Dei recordatio, venit quidam monachus ad eum viſitandum, nomine Hieracapollon. Quem cùm eſſet complexus, & ea dixiſſet, quæ pertinent ad ſalutem, & quòd eſſent multę diaboli inſidiæ, cœpit ei quoque ſua exponere, & narrare ſingulatim grauiſſima, quæ ſibi ab eo inflicta fuerant, verbera. Cui dixit monachus: Eſto fortis & ſtrennus. Quidã monachus cõfortat eum.
Sciens enim diabolus, quòd ſi te propter negligentiam vicerit, fortaſſe nos quoque, qui tua certamina pro viribus imitamur, & ex te maximam accipimus vtilitatem, ſibi habebit ſubditos, ea de cauſa te vehementer inuadit. Quocirca cùm tibi Domini non deſit auxilium: ſuſtine, ô pater, ne de nobis quoque des rationem: vt qui victus fueris à ſocordia, & nobis exemplum dederis negligentiæ. Cùm hæc autem audiſſet Pachomius, euaſit valentior aduersùs inimicum, & Deum laudans de præſentia fratris, rogauit eum, ne ipſi vnquàm inter ſe inuicèm ſepararentur. Aſſiduè itaque ad eum veniebat.

Aliquo autem pòſt tempore, cùm, vt ſolebat, ad ipſum acceſſiſſet Hieracapollon, Cap. 20.
& paucos dies vnà cum eo tranſegiſſet, decedit congruenter precibus Pachomij in bona ſenectute, & perfecta exercitatione: ſepeliturq́ue à ſanctis Patris manibus, pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus vnum Deum laudantis. Tanta autem erat eius in Deum fiducia, & tam magnus erat in fide, vt ſæpè ambularet ſuper ſerpentes & Fiducia eius eximia in Deum.
ſcorpiones, & permaneret illæſus. Crocodilis quoque ſæpè vtebatur ad fluuium tranſmittendum, qui tranſuehebant eum quamcelerrimè. Agens itaq; gratias, quòd ipſum conſeruaſſet Dominus à contrarijs poteſtatibus, orabat, dicens: Benedictus es Domine, quoniam non deſpexiſti humilitatem meam, neque permiſiſti, vt mea imbecillitas deciperetur ab inimico, te ſubmittens ad meam ignorationem, & me tuam docens voluntatem. Nam ego quidem ſum humilis & inſipiens: ipſe autem me, Domine, prudentem feciſti ad tuî timorem. Cùm autem in ſe videret dæmonum inſultus perpetuos, vt generoſus & perfectus athleta veritatis, petiuit à Domino, vt ſomnus à ſe diſcederet, ad hoc, vt noctu diuq́ue, quoad eius fieri poſſet, inſomnis fugaret aduerſarios, conuenienter ei, quod ſcriptum eſt: Non auertar, donec deficiant: Oppri- Pſal.17.
mam ipſos, & non poterunt ſtare: cadent ſub pedes meos: Er, Accinxiſti me virtute ad bellum. Conceſſa ergo fuit ei hæc petitio. Sicque perſeuerabat perpetuò velu- Propè inſomnis viuit.
ti videre eum, qui non cadit ſub adſpectum: & eius meditans eloquia abſque intermiſſione, ad certamina quidem ſemper ſurgebat fortis & ſtrenuus. Perpetuum autem erat ei votum, vt in ipſo fieret Chriſti voluntas, & nulla rerum humanarum eum ſubiret cogitatio.

Poſt aliquantum autem temporis ei vigilanti & eadem oranti, viſus eſt angelus Cap.21.
à Domino miſſus, ei dicens: Pachomi. Ille verò dixit: Quid eſt, Domine mi? Dei eſt (ait) voluntas, vt ipſi ſeruias, & hominum genus Deo reconcilies. Cùm autem hoc ter dixiſſet, ab eo receſſit. Cùm Deo ergo gratias egiſſet Pachomius, & rurſus factus eſſet certior de ea, quæ illi apparuerat, viſione, cœpit eos excipere, qui ex pœnitentia Multi ſub eo fiũt monachi.
per ipſum ad Deum veniebant, & cum magna probatione eis dabat monachorum habitum: eis quidem ea, quæ ſunt mundanæ vitæ, prohibens, ſingulatim autem prouehens in exercitatione. Et primùm quidem eis ſuadebat, vt toti mundo renunciarent: deinde etiam proprijs: conuenienter autem Euangelio, etiam ſibijpſis, vt ſic Luc.14.
poſſent & ſuam crucem portantes, ſalutem conſequi. Ipſi autem ex eo diſcentes, quotidiè fructum ferebant, conuenienter ſcripturis, dignæ eorum vocationis, videntes ipſum in maximè prouecta ſenectute, non ſolùm ſeipſum affligere laboriosa exercitatione, ſed per ſe etiam ſtudere omnem curam gerere monaſterij. Licebat enim vide- Mira eius humilitas.
re ſenem eis, qui certa hora conueniebant, prompto & alacri animo parantem men-

sam ad conuiuandum. Similiter autem in horto quoque seminantem olera, & ea per se rigantem, & pulsanti ostium promptè respondentem, & ægrotis noctu diuq; inseruientem, eosque reficientem, & in his omnibus eum pulcherrimum exemplum præbentem discipulis. Nam cùm hoc magnoperè cuperet, vt qui recenter venerant ad exercitationem, & nondùm haberent discernendi potestatē, possent honestè, &, vt Dei seruos conuenit, sibi seruire, eos primùm remouens ab omnium huiusmodi negociorum solicitudine, eis dicebat: In quo vocati estis primùm, fratres, decertate, psalmos meditantes: deinde doctrinam, quæ ex alijs libris discitur, præcipuè autem sanctum Euangelium. Sic enim Deo seruiens & vobis, congruenter diuino præcepto, & ego recreabor, & vos eritis perfecti, diuina discentes præcepta.

Cap 22. Discipuli eius exemplis valdè confirmantur.

Erant autem nomina eorum, qui primi ad eum accesserunt, Spsenthaëses, & Surus, & Opsis. Eis ergo assiduè loquens verbum Dei, multùm eis proderat, eos inducens ad bonorum operum æmulationem. Nam cùm illi quoque ipsi viderent sancti silentium, quòd erat virtutis actio & oratio, admirabantur, dicentes inter se inuicèm: Erramus nos, existimantes omnes sanctos immutabiles, & natos esse sanctos, & non à Deo esse factos, libera arbitrij potestate prædiros: & rursus non posse peccatores conuersos viuere ex virtute: quoniam ij quoque sic sunt ab eo creati. Videmus autem Dei bonitatem nunc maximè in hoc sancto nostro patre, quòd cùm ortus sit ex parētibus gentilibus, ad tantam peruenerit pietatem & religionem, vt omnia Dei præcepta peragat. Quamobrem aperrè ostensum est, quòd & nos, & quicunq; volumus, eum sequi possumus, sicut ipse quoque secutus est sanctos patres, qui eum præcesserunt. Hoc est enim, quod scriptum est: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: qui libera vestri arbitrij potestate quæ sunt mala reliquistis, vt ad bonū accurratis. Vnà ergo commoriamur, vt simul viuamus cum hoc homine: quoniam nos rectè ducit ad vitam. Accedentes autem ad Pachomium, ei dicebant: Cur in operibus monasterij solus laboras, Pater? Ille verò dicit eis: Quis iugum suū coniungit ad opus, & id protinùs deponit? aut id lædit, vt cadat, cùm id reddiderit imbecillum, & non id priùs portat? Deinde sic postquàm id assuefecerit, eo vtitur ad perfectā operationem. Eodem modo nos quoque Christus fecit idoneos ad vnà decertandum vobiscum ad vestram cōfirmationem, ô dilecti. Deus autem misericordiarū, qui semper respicit ad humilitatem meam, confirmabit corda vestra, & in tolerantia vos bonum peragētes consummabit: adeò vt alij quoque videntes vestrum vitæ institutum, quod congruenter Dei voluntati ex virtute agitur, sint congregandi, qui me poterunt adiuuare in cura monasterij. Describit itaque eis, tanquam regulas, quasdam formas & vtiles animæ traditiones, vile indumentum, victum moderatum, decoramque in somno quietem.

March. 11. Liberū at bitrium diuinā gratia frerū, quid possit.

Regulę monasticæ.

Cap. 23.

Voluntate autem Dei, qui omnes vocat ad salutem, & dat eis incrementum, alij quoque ad ipsum conuenerunt, vnà volentes exerceri. Inter quos fuit Pecusius, & Cornelius, & Paulus, & Iohannes, & alij complures, qui sanam scilicet & rectam eius fidem & doctrinam audiuerant. Eos itaque, qui poterant sustinere, apertè præfecit curæ monasterij, & breui tempore vsque adeò creuit fratrum numerus, vt essent supra centum.

Encharistia immortalia sacramēta.

Quando autem oportebat eos vnà cum ipso immortalia sumere sacramenta, accersebat vnum ex ijs, qui in vicis erant propinquis, & sic spiritalem diem festum peragebat. Neque enim inter eos sustinebat esse aliquem, qui ordinationem fuisset consecutus. Dicebat autem esse admodùm bonum & valdè vrile Monachis, non quærere honorē, vel principatum, vel gloriā, & maximè in cœnobio, ne fortè propter hāc occasionem orirētur lites, æmulationes & dissensiones. Quomodò enim, inquit, minima ignis scintilla si in aream inciderit, nisi citò extinguatur, sæpè perdidit fructus totius anni: ita etiā principatūs, ambitionis aut cleri cogitatio, si inciderit in monachos, nec citò extinguatur, facilè corrumpet vniuersum laborem exercitationis. Oportet autem, inquit, potiùs æquo animo ecclesijs Dei cōmunicare. Etenim hoc quoque conducit monachis. Quòd si inuenerimus aliquem ex monachis, qui à sanctis Episcopis acceperit ordinationem, oportet eum accipere ministrum sacri huius ministerij. Neque enim in veteri testamento erat populus vniuersus Leuitæ. Et alioquì eum, qui foris cōstituitur, vt hic sacrificet, non reijciemus, tanquam ambitiosum, aut qui vēdicārit sibi sacerdotium. Quomodò enim, quem nos nostra sponte elegimus, aut etiam accersiuimus? Sed potiùs eum tanquam patrem reputabimus: vt qui etiam in eo fuerit obediens, & imitator sanctorum: maximè si citra reprehensionem Deo sacrum peregerit ministerium.

Ambitio quàm perniciosa monachis.

nisterium. Quòd si alicuius etiam delicti, vt homo, fuerit apud nos suspectus, non est nostrum eum iudicare. Deus enim, cùm sit iustus, eorum statuit iudices, imitatores sanctorum Apostolorum, qui possunt iusto iudicio discernere spiritalia. Vult autem Dominus noster, nos esse inter nos clementes & misericordes, Deum semper orates, & ab ipso petentes, ne incidamus in tentationem. Cùm hæc ab eo sic pulchrè discernantur, & fierent, si quando contigisset aliquem clericum ad ipsum venire, qui cum eo esse volebat, propter dignitatem quidem ex regula ecclesiastica ei subijciebatur Pachomius: Ille verò cùm rursus ex regulis exercitationis fratrū fuisset imitator, se sua sponte supra modum studebat demittere, humilemque reddere.

Cap. 24. Mira eius humanitas.

Erat autem hic sanctus clemens & misericors, & amans fratrum, vt si quis alius. Miserebatur enim admodùm senum, & eorum, qui erant corpore imbecillo. Ijs verò, qui adhuc teneram agebant ætatem, se accommodans, & se demittens, eorum ducebatur misericordia, inter omnia maximam curam agens eorum animarum. Fide autem proficientibus, & in maximum numerum augescentibus fratribus, extiterunt multi boni sectatores. Rursus ergo præfecit aliquos curæ suscipiendarum animarum, quæ congregabantur. Nam cùm multi, vt dictum est, ad ipsum conuenirent, & varie in spiritalibus proficere contenderent, magna erat differentia eorum vitæ & instituti. Porrò autem ipse Pater, qui in omnibus ducebatur à gratia, dabat vnicuique vitæ instituto formas, mensuras & regulas. Nam alijs quidem operatio manuum suppeditabat alimentum. Alij verò ministrabant, & inseruiebant cōmuni fraternitati: Et vnusquisq; conuenienter regulæ, quæ sibi data fuerat. Non eadem autem hora cibum sumebant, sed vnusquisque se exercebat congruenter operi & abstinentiæ. Atque præfecit quidē Oeconomum ijs, quæ erāt necessaria fratribus & hospitibus ad vsum corporis: & constituit etiam alium, qui secundum ab eo locum obtineret. Hortabatur verò eos, vt essent prompti ad omnem obedientiam: iubebatque in nulla re habere propriam cordis voluntatem, vt sic potiùs Deo fructum ferrent, & non sibi ipsis. Cùm autem esset occupatus, vel sæpè absens, qui secundum ab eo locum obtinebat, absque vlla superbia & arrogantia, ad ordinandum monasterium constituebat, & faciebat omnia ad fratrum vtilitatem & ædificationem, donec rursus pater ad ipsos accessisset. Sic autem curam gerens fraternitatis, valdè lætabatur de eorum profectu.

Erga monachos qua sit vsus prudētia & moderatione.

Cùm verò ei veniffet in mentem pauperum, qui propè pascebant, & cogitâsset eos priuari & communione, & doctrina, quæ dabatur sabbato & Dominico, constituit ex sententia Aprionis, Tentyrorum ecclesiæ Episcopi, eis ecclesiam ædificare in ipso paupere & deserto eorum pago, vt in eam conuenientes, diuinam doctrinam acciperent. Cum nondum autem esset, qui eos deberet congregare tempore synaxis, vadens ipse cum alijs fratribus, diuinas eis legebat scripturas, propterea quòd nondum esset eis lector ordinatus. Porrò autem ipse quoque dabat aduenientibus hospitibus, quæ erāt necessaria, donec constituit presbyterum in eadem ecclesia. In legendo verò tantam præ se ferebat pietatem & reuerentiam, oculosque & cor habebat tam compositum, vt mundani, qui videbant, putarent Dei Angelum, & non hominem versari in medio eorum. Quocirca mulris aderat promptus & alacer animus, vt fierent Christiani & fideles. Tanto enim fratrum tenebatur amore, & adeò erat clemens & benignus, vt sæpè respiceret homines, qui satanam sequebantur, & eum nolebant, qui solus est verus Deus, ingemiscereteque & fleret propter eorum interitum, & eorum desideraret salutem.

Cap. 25.

Hoc autem tempore venit ad Alexandrinum Episcopatum sanctissimus Athanasius: qui cùm magno studio cuperet superioris Thebaidis & Syenes Dei ecclesias videre, & eas per spiritalem suam doctrinā confirmare, præternauiganit Tabenisc. Cùm hoc autem cognouisset Pachomius, egressus est cum fratribus in gaudio & exultatione animi cum psalmis & hymnis, vt susciperēt Pontificem. Erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter eius aduentum. Pachomius verò non aperiebat seipsum, sed se subtrahebat & occultabat in fratrum multitudine. Tentyrorum enim ecclesiæ Episcopus pro ipso rogabat sanctum Athanasium, dicēs: Habeo patrem monachorum in locis mihi subiectis, virum admirabilem & magnum, & verè hominem Dei. Quamobrem rogo tuam sanctitatē, vt eum constituas patrem omnium monachorum, cùm susceperis munus Pontificatūs. Et ideò se subtrahebat senex, & celabat inter fratres, donec venit Athanasius. Audiens autem eius ex Deo zelum & vitam, quam agebat ex virtute, & persecutiones, quas sustinuit pro Saluatore in

Cap. 26. Athanasius Episcopus inuisit monasteriū S. Pachomij.

fide confessionis, & eius quidem charitatem in omnes, præcipuè autem in fratres, valdè gaudebat. Et eum quidem amplectebatur, Deum laudans.

Cap. 27. Origenem autem, vt blasphemum, & qui defecerat, valdè odio habebat, & abominabatur, vt Arrium, & Meletium, qui ab Heracla Alexandriæ Archiepiscopo fuerat electus ex Ecclesia. Is enim, cùm in suis operibus ea, quæ videbantur probabilia, rectis diuinæ scripturæ verbis coniunxisset, tanquam quædam venena, ad interitum simplicium, multos libros congessit. Et quomodò medici amarissima medicamenta melle miscentes, ijs præbent, qui cibum non ità facilè capiunt: eodem modo ipse quoque suum errorem contegens, eum porrexit imbecillioribus. Fratribus itaq; vehementer præcepit, vt non solùm non legerent nugas Origenis, sed neque legentes alios audirent audire. Dicitur itaque aliquando eius librum inuenisse, & statim in aquam iniecisse, sic dicendo: Nisi scirem nomen Dei in eo scriptum, eius blasphemias & nugas combussissem. Sic erat bonorum quidem amator & laudator: auersabatur autem inimicos veritatis. Fideque & profectu Orthodoxorum semper gaudebat & lætabatur. Etenim ipsum Saluatorem in throno Ecclesiæ per ipsos videbatur videre.

Origenes taxatur.

Vitiâdi libri hæreticorũ.

Cap. 28. Si quando autem in aliquo sermone, aut negocio de eis aliquem audijsset malè loquentem, non solùm non patiebatur, sed etiam ab eis abalienabatur, tanquam à seperitibus, assiduè eis canens, quæ dicuntur à Psalmographo, & dicens: Clàm de proximo suo detrahentem, hunc persequebar. Nullus enim, inquit, bonus profert malum ex ore suo, maximè aduersùs patres sanctos: eis semper in memoriam reuocans ex multis alijs scripturis, Dei propter hoc indignationem, maximè autem ex obtrectatione Mariæ aduersùs Moysen. Eratque rectus & vtilis omnibus, qui eum conueniebant. Cùm autem eius quoque sorór secundùm carnem audiuisset de eius vita, quam gerebat ex virtute, & desideraret videre fratrem suum, venit in monasterium. Cùm verò eam adesse cognouisset, misit fratrem, cui ianuæ monasterij cura erat credita, vt ei diceret: Ecce audiuisti me viuere: Abi ergo, & ne tibi ægrè sit, quòd te non videam. Quòd si tu quoque velis hanc meâ vitam imitari ad hoc, vt inueniamus à Domino misericordiam, cellam tibi dabunt fratres, vt per te possis agere quietem & silentium. Fortasse autem alias quoque tecum vocabit Dominus: & illæ per te saluæ fient. Nullam enim aliam recreationem habet homo in terra, nisi hoc, vt faciat bonum, & Deo placeat. Hoc cùm responsum accepisset, fleuit: & compuncta, in cor suum immisit, vt salua fieret. Cùm verò eius animi promptitudinē didicisset Pachomius, Deo laudato, præcepit fratribus, qui erant paulò religiosiores, vt aliquanto interuallo remotum à monasterio paruum facerent Asceterion, id est, locum, in quo se exerceret. Ea autem, vt Deus postulat, se exercente, aliæ quoque conuenerunt: & crescente earum multitudine, fuit mater ipsarum, eas docens, & eis ostendens omnes vias ad salutem. Petrum autem quendam, virum pium & ætate valdè prouectum, iussit eas visitare. Nam cum impatibilitate, erat etiam eius sermo sale conditus. Erant autē cum animo eius quoque venerandi oculi. Sæpè itaque stans cum sororibus, sermocinabatur de ijs, quæ pertinebant ad salutem ex diuinis scripturis. Potrò autem regulam quoq; scriptam ad eas misit Pachomius: vt ex ipsa institutæ & informatæ, institutum vitæ ex Deo sequerentur.

Num 12.

Nõ vult videre sororẽ suam.

Soror Pachomij fit monacha, & multæ se illi adiungunt.

Regula monachatum.

Cap. 29. Si quis verò ex fratribus habens in Asceterio aliquam, quæ ad eum attinebat, venisset ad eam visitandam, mittebat vnà cum eo quendam ex senibus & spiritalibus fratribus: & ita priùs præfectam, deinde, ea præsente, & ijs, quæ erant præcipuæ ex fraternitate, eam, quæ sibi erat nota, conueniebat frater cum honestate magna & reuerentia, neque ad eam aliquid afferens, neque ab ea aliquid accipiens. Neque enim habebant aliquid proprium: sed vtrisque sola sufficiebat memoria & spes bonorum futurorum. Quòd si quando vel ædificandi, vel alicuius alterius gratia, opus haberent fratribus, scientem aliquem & pium inter alios ad hoc mittebat similiter. Hora autem comedendi reuertebantur ad monasterium, illic neque cibum, neque potum omninò sumentes. Quando autem consummatur soror, vsque ad hodiernum diem congregantur fratres in aliquo loco definito: & ita ijs psallentibus, exteræ in alia parte, cùm eam pulchrè ad sepeliendum composuerint, ponunt in medio. Deinde sic eam accipientes fratres, cum graui & venerãda Psalmodia in monte sepeliunt cum magna pietate ac Dei metu, vt decet seruos Christi.

Cap 30. Cùm hæc vitæ institutio in omnibus partibus sermone celebraretur, & nomẽ sancti

cti Pachomij ad omnes peruẽniret, multi quidem laudabãt nomen Christi: Non pauci autem rursus res mundi contempserunt, & ad vitam accesserunt monasticam. Inter quos fuit etiam quidam Theodorus, quatuordecim annos natus, Christianis parentibus & valdè illustribus. Is enim, cùm esset dies festus vndecimo mensis Tube, cõtemplatus domum suam, quæ erat admirabilis & magna, & cuius in mundo res erant prosperæ, compunctus fuit corde diuina gratia, & dicit apud seipsum: Qúid mihi prodesse rit, aut quid miser lucrifaciam, si cùm huius vitæ momentaneis frui mihi licuerit voluptatibus, excidam ab æternis? Nemo enim, qui eas fuerit consecutus, æternæ gloriæ poterit esse particeps. Cumque propter hæc ingemuisset, ingressus est in quandam occultam partem domûs: & cùm in faciem cecidisset, cum lachrymis dicebat: Domine, qui occulta cognoscis, scis me nihil eorum, quæ sunt in hoc mundo, tuo amori prætulisse. Quamobrem rogo te Domine, deduc me ad tuam voluntatem: & illumina meam animam, vt te perpetuò laudem & glorificem. Theodori nobilissimi pueri admiranda conuersio.

Cùm hæc autem dixisset, aduenit mater eius, suisque in eum defixis oculis, videt eius oculos lachrymantes, & dicit ei: Quid tibi fuit molestum, ô fili? & cur fuisti à nobis separatus? Nos autem te tristes quærebamus. Ile verò ei dixit: Abi mater, & comede: ego enim nolo nunc comedere. Neque eam sustinebat. Recedens autem, in hac mora ieiunabat vsque ad vesperam: Sæpè verò duas quoque coniungens vesperas. A sumptuosis autem cibis duos annos sua sponte abstinuit, seipsum affligens faciens ad perfectam exercitationem. Cùm autem ei veniisset in mentem, vt ingrederetur monasterium, recessit omnium propriorum oblitus. Cumque inuenisset fratres, quorum erat honesta vitæ conuersatio, habitauit cum eis. Sedentibus autem monachis post preces vespertinas, & diuinas scripturas apud se meditantibus, audiuit vnum ex eis dissentem de tabernaculo, quod erat in veteri testamento, & de Sancto sanctorum, & inducentem solutionem in duobus populis, & dicentem: Exterius quidem tabernaculum, est primus populus Iudæorum: Sancta autem Sanctorum, est vocatio gentium: quæ habet magis mysticum, magis gloriosum ingressum. Nam pro sacrificio animalium, & thuribulo, & mensa, & arca, quæ habebat panes mannæ, & libros legis, & quæcunque illic erant, & pro candelabro, & propitiatorio, visus est nobis Deus Verbum, qui in carne à se susceptà nos illuminauit, effectus lumen cognitionis, & propitiatio nostrorum peccatorum. Cùm hæc autẽ soluisset frater fratribus, qui cum ipso sedebant, ipse rursus dixit: Hanc solutionem didici à sancto patre nostro Pachomio, qui congregauit in Tabenise fratres proficientes in Domino. Credo verò fore, vt nobis à Domino peccata condonentur, quòd viri iusti hac hora memini. Cùm hæc autem audiuisset Theodorus, corde fuit inflammatus, & dixit: Domine Deus, si est hic vir sanctus super terram, dignare mihi concedere, vt eum videam, & sequar in omni præcepto: vt ego saluus fiam, & dignus euadam bonis, quæ promisisti ijs, qui te diligunt. Hæc dicens, fundebat lachrymas, vt cui diuino amore vulnerata esset anima. Cap. 31. Vide pueri abstinentiã. Tabernaculi Mosaici mystica interpretatio.

Post aliquot autem dies venit ad ipsos Pecusius quidam vir pius, & maximè Christianus, senex admodùm, ipsos visurus, & volens scire, quomodò agerent. Rogauit eum Theodorus, vt ipsum secum duceret. Is verò nihil cunctatus, ipsum accepit & duxit. Qui cùm peruenisset ad locum, adorauit Dominum, dicens: Benedictus es Deus, quoniam me peccatorem celeriter exaudijsti, & impleuisti petitionem meam, quã à te petij. Cùm autem cum Pachomio congressus esset Theodorus, cœpit vehementer flere in foribus, & vultũ irrigare lachrymis. Cùm verò Pater eum vidisset, dicit ei: Noli flere, fili. Nam ego quoque etsi sum peccator, susceperi opus Domini. Cumque hæc dixisset, introduxit eum in monasterium. Cùm autem adspexissent fratres, fuit mente illuminatus, zelumque pietatis accepit eius anima: procedensque abundabat ijs, quæ sunt ex Deo, virtutibus. Nam cùm esset prudens & intelligens, magnam & admirabilem possidebat obedientiam: munificique Dei gratia in ieiunijs & vigilijs & perpetua oratione perseuerans, non cessabat semper maiores desiderare gratias. Nam cùm multi molestia afficerentur, fuit consolator & corrector eorum, qui quomodocunq; labebantur. Videns autem insignem eius exercitationem, cum valdè amauit Pachomius, & eum in suo corde posuit. Cap. 32. Theodorus fit monachus S. Pachomij egregius.

Cùm verò audijsset eius mater eum illic agere, venit in monasterium, afferens Epistolas Episcoporum, quæ iubebant ei reddi suum filium. Ea verò hospitio accepta in mulierum ascęterio, quod est prope monasterium, misit epistolas ad Pachomium, ro- Cap. 33.

gans vt ei permitteret videre suum filium. Tunc ipse, accersito Theodoro, dixit ei: Audiuimus, fili, matrem tuam huc venire, volentem te videre: & ecce ad nos attulit epistolas Episcoporum. Abi ergo, & imple eius desiderium, & maximè propter sanctos viros, qui ad nos scripserunt. Dixit ei Theodorus: Fideiubeas mihi, ô pater, quòd si eam videro post tantam cognitionem, non reddam rationem Domino in illo die, quòd ego
Deut.33. reliquerim eam me conuenire in fratrum offensionem. Si enim ante gratiam, filij Leui suos parentes & fratres ignorauerunt, vt seruarent Dei iustificationes: multo magis ego, qui sum tanta dignatus gratia, non debeo præferre genus & parentes Dei dilecti-
Matth.10. oni. Dicit enim Dominus: Qui diligit patrem suum aut matrem plusquàm me, non est me dignus. Dixit ei Pachomius: Si tibi videatur, ô fili, id tibi non expedire, ego non te cogo. Hoc autem est eorum, qui perfectè mundo renunciârunt, & seipsos omninò abnegauerunt. Oportet enim monachos, inutiles quidem fugere mundanas congressiones: eos autē, qui sunt membra Christi & credunt, omnes ex æquo diligere & admittere. Si quis autem, qui mundana tenetur affectione, dicit: Caro mea sunt, & ego
2 Pet.2. Theodorus non vult videre matrē suam. eos diligo: audiat scripturam, quæ dicit: A quo quis est superatus, eius est etiam seruus. Cùm ipse ergo noluisset videri à matre, illa quoque constituit manere in asceterio apud sorores, quæ Christo seruabant virginitatem, apud se cogitans: Omninò si Deus voluerit, videbo ipsum cum sororibus, & meam animam propter ipsum lucrifaciam. Sic id, quod est ex Deo acerbum, si fiat ad Dei gloriam, poterit conciliare vtilitatē
Cap.34. ijs, qui in id incidunt, etiamsi aliquantisper molestum videatur.

Quomodò autem hunc virum bonum & industrium produximus in medium ad eos incitandos, qui volunt quæ sunt bona & honesta imitari: ita etiam par est meminisse prauorum & ignauorum: vt sint cauti, qui audiunt. Quidam enim ex fratribus, qui carnalem habebant prudentiam, & hominem veterem non exuerant, magna molestia sanctum afficiebant. Sæpè quidē eorum animæ vtilem afferens admonitionem, nihil quidem proficiebat. Animo autem anxius & valdè tristis abiens, Deū pro eis ora-
Matth.19. bat, dicens: Deus, tu præcepisti nobis, vt proximos diligeremus vt nosipsos: Quoniam ergo nōsti promptum meū animi studium & propositum, rogo te, ne despicias salutē eorum animarum, sed eorum miserearis, & des timorem tuum in corde eorum, vt te cognoscant, & tibi seruiant in veritate & vitæ puritate: vt ipsi quoq; in te habeant spem germanam & synceram. Valdè enim tristis est anima mea, & omnes mei sensus de ipsis dolent. Hæc cùm dixisset, siluit. Paucis autem pòst diebus, cùm animaduertisset, quòd ne post preces quidem euasissent meliores, rursus stans orauit, & dedit eis quandam regulam & orationis, & reliquæ eorum vitæ institutionis: vt saltem tanquam boni serui præscriptum implentes, paulatim introducti, ea posteà facerent liberè & confidenter. Illi verò rursus cùm vidissent eum non permittere, vt suam sequerentur voluntatem, seducti fuerunt à spiritu timiditatis, & retrocesserunt, extrema & accurata vitæ forma obstupefacti. Cùm ij autem recessissent, fuit deinceps grex purus, magisque
Quidā differunt fratres abeunt ex monaste-rio. processerunt in sua exercitatione: vt frumentum quod in agris pulchrè germinat, radicitùs euulsis zizanijs. Hæc autem retuli, volens per vtrunque ostendere, quòd sicut mundanos nihil lædit, si aduertant, austeritas monachorum, sed potiùs eis prodest: ita monachos nihil iuuant neque preces, neque demissio Patrum, si in ipsis sint ignaui & negligentes.

Cap.35. Quidam quoque confessor, Dionysius nomine, œconomus ecclesiæ Tentyrorum, qui erat amicus Pachomij, cùm audijsset ex aliquibus, quòd qui ex alijs monasterijs ad ipsum veniebant, non sinebat versari cum ijs, qui cum ipso erant fratribus, sed manere in alio loco in foribus monasterij: ad ipsum accessit, magna affectus molestia: & ipsum grauiùs increpando differens, dixit: Non rectè facis, ô Abba, qui non eandem in omnes fratres habeas affectionem. Is autem cum magna patientia grauem ferens repræhensionem, ei respondendo dixit: Nouit Deus meum propositum, scirque tua paterna affectio, me nunquàm tuam voluisse animam molestia afficere, aut negligere. Quomodò ergo nunc auderem hoc facere, & Dominum meum aduersùs me
Matth.25. iritare, qui apertè clamat: Quodcunque feceritis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi feci stis? Excipe ergo, ô Pater, me tibi satisfacientem. Non enim hoc feci, ô Pater, quòd nihili faciam eos, qui huc veniunt: sed quoniam cœnobium habet multos, qui recenter aduenerunt: quorum sunt diuersi mores, & nondum sci-
Etiam pueri olim fuere monachi. unt nec ipsum quidem monachi habitum: inter quos sunt etiam pueri adeò simplices, vt ne suam quidem nôrint dextram aut sinistram, existimaui magis expedi-

re,

re, vt fratres seorsum agerent, & similiter vt qui accedunt, sint separati, & per se degant. Hoc autem existimo potiùs esse honori ijs, qui ad nos accedunt, patribus & fratribus, vt hora quidem orationis nobiscum congregentur, postea autem vnusquisque suum adeat locum, & illic quietem agat & silentium, me videlicet propter Deum eis subministrante ea, quæ sunt necessaria. Hæc cùm ex ipso audijsset presbyter Dionysius, ei magis concessit, sciens eum omnia ex Deo agere, & valdè lætatus ea defensione, lubens redijt ad suos.

Quædam autem mulier ex ijs, quæ illic vitam agebant, cùm laboraret profluuio sanguinis, qui morbus eam longo tempore detinuerat: intellexisset autem de Pachomio, eum esse pium & religiosum, & vitam degere admirabilem: eiusque synceram ac germanum esse amicum Dionysium, eum rogauit, vt eius misereretur, & tanquam necessaria aliqua de causa, accerseret sanctum in ecclesiam. Ille verò adductus precibus mulieris, eum statim accersijt. Cùm autem accessisset, & post orationem amplexus esset Dionysium in ecclesia, sedit cum ipso. Pauca verò cum sancto Pachomio differente Dionysio, confirmata & roborata mulier animi promptitudine, & credens ei, qui dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit: cùm sensim ei à tergo appropinquâsset, & tetigisset cucullam, quæ erat in capite eius, fuit statim curata: & cadens in faciem, flexis genibus, ipsum Deum laudabat propter beneficia, quæ per eius seruos fiunt in eos, qui credunt in ipsum. Ipse autem intellecta arte Dionysij, benedixit mulieri, & rursus redijt in suum monasterium. Cap. 36. Matth. 9. Tactu cuiusdam S. Pachomij sanatur morbida mulier Cap. 37.

Cùm autem postularet vsus, vt ageretur fossa pro tutela monasterij, ipse quoque laborantibus fratribus opem ferebat lubentissimè, & cum magna gratiarum actione. Aliquot verò pòst diebus quidam exercitator, Pater multorum fratrum, qui etiam solebat frequentius ad ipsum accedere, venit ad ipsum cum vno fratre, propterea quòd talis exorta esset controuersia in suo monasterio. Is frater, qui vnà cum eo aderat, vrgebat & molestiam afferebat eidem Præfecto monasterij, vt assequeretur dignitatem clericatus. Præfectus autem cùm videret eum esse indignum tali munere, varie differebat. Cùm verò nō posset ampliùs ferre fratris molestiam, accedit ad sanctum Pachomium, & ei narrat quemadmodùm res se haberet, persuasum habens, eum solum esse solutorum fratris contentionem. Ille autem postquàm didicit causam, dicit presbytero: Non venisti, vt à me exquireres Dei voluntatem? Audi ergo me, & concede ei suam petitionem, ne desperet. Fortasse per id abstrahemus eius animam ab inimico. Contingit enim virum quoque malum, si beneficio afficiatur, venire ad sensum boni. Meliorum enim rerum desiderium, solet animabus minimè dissolutis & ignauis esse veluti certum pignus, quòd se gerent ex virtute. Nobis quoque, frater, oportet hoc facere. Quæ est enim ex Deo dilectio, in eo consistit, quòd alter alterius moueatur misericordia. Cùm hoc responsum accepisset Præfectus, fecit quod fuerat iussus. Frater autē id, quod petierat, assecutus, reuersus ad sanctū cum lachrymis & multa compunctione, in faciemq; cadens, confessus est, dicens: Homo Dei, valdè fuisti in altum sublatus à Domino, vt qui vincas in bono malum. Si enim non fuisses in me leni animo, sed aduersùs me dixisses aliquid, reliquisses habitum, & à Deo fuisses alienatus. Nunc autem benedictus es tu à Domino, quoniam per te salua est anima mea. Cùm ille autem eum iussisset surgere, & hortatus esset vt ostenderet vitam dignam professione, ne deteriores pœnas lucret in futuro, eum complexus dimisit, deducens vsque ad ostium monasterij. Prudentia sua seruat monachū.

Eo verò adhuc stante, ecce vir cursim procùl aduenies, procidit ad eius pedes, rogās & obsecrans, vt eius filia, quæ vexabatur à dæmone, curaretur, à Christo ei data gratia. Ille autem, eo relicto stante foris, ingressus est monasteriū, misitque ad eum per ianitorem, dicens: Non est quidem mos nobis loqui cum mulieribus: sed mitte ad me vnam ex vestibus tuæ filiæ: & cùm in nomine Domini nostri Iesu Christi ei benedixerimus, eam rursus remittemus: & spero quidem fore, vt salua fiat puella. Allatam autem tunicam toriùs intuens sanctus, dixit: Non est eius tunica. Affirmante autē eius patre, & dicente eam esse eius, dixit ei: Eam quidem illius ego quoque esse scio: sed non conseruat suam castitatem, cùm profiteatur se esse virginem. Et ideo cùm eam adspexi, sensi illam non esse castam: & propterea dixi eam non esse ipsius. Promittat ergo tibi fore, vt deinceps se puram conseruet coram Deo: eiusque misertus clemens & misericors Dominus, eam sanabit. Cùm autem cum ira & dolore pater interrogâsset filiam, confessa est puella, & cum iureiurando dixit, se non ampliùs ea esse facturam. Deinde sic precatus sanctus, ad eam misit oleum: quo quidem cùm vsa fuisset in fide, statim fuit sanata, Cap. 38. Nouit occulta aliorū peccata. Oleo sanat dæmoniacā.

sanata,& Deum laudauit,quòd cum sæuo dæmone vita quoque commutata,magnam castitatis curam gesserit in posterum.

Cap.39. Cùm hæc fama in omnem partem peruasisset,alius rursus suũ filium,qui immanem habebat dæmonem,quotidiè lugens,cùm eum non posset ad sanctum deducere, venit ipse genuflectens & rogans,vt pro eo oraret. Is verò cùm esset precatus, & illi panem dedisset, præcepit,vt tempore vescendi eum comedendum præberet laboranti. Ei itaque esurienti pater panem obtulit. Dæmon autem id sentiens,non permisit ei,vt ipsum gustaret,nec vt tangeret: sed cùm multa alia accepisset,expleuit appetitum. Rursus ergo pater eius, cùm hunc panem accepisset, & minutatim fregisset cum minutissimis partibus casei, iniecit fragmenta in medium dactylorum, eaque sola ei appositit: vt actum ignorans,acciperet benedictionem. Ipse autem rursus ea aperiens,& humi iecit fragmenta,& dactylos abhorrens reliquit,volens nihil omninò gustare. Cùm ergo pater eius eum multis diebus reliquisset ieiunum, nihil aliud præter hunc panem reliquit in eius potestate. Is verò fame oppressus,ex eo sumpsit: & cùm primùm fuisset refectus, dormijt, & recessit ab eo malus spiritus. Tunc pater accepto, qui curatus erat,filio, rursus cum ipso accessit Deum laudans,qui per suos sanctos facit magna mirabilia,gloriosaque & insignia,quorum non est numerus.

Benedicto pane pellit dæmonem ab homine.

Cap.40. Porrò autem cùm plurimas quoque alias curationes per se videret hic beatus fieri virtute sancti spiritus,corde non efferebatur, (Habebat enim hanc quoque gratiam à Domino) sed manebat semper idem, cogitabundus & seuerus. Si quando autem precatus,petitionem non fuerat consecutus,hoc ei non videbatur nouum & alienum: sed diuinam illam & magnam,quam didicerat,doctrinam habebat semper in ore: Fiat,dicens,Pater,voluntas tua. Theodorus autem, de quo paulò antè dictum est,cùm esset iunior, confirmabatur spiritu,in omnibus imitans patrem, qui ipsum deducebat: qui quidem nulli erat culpæ affinis,aut reprehensioni: & proficiebat virtutibus,magno illi viro se submittens & cedens in omnibus,propter Deum, tanquam ipsi Domino. Quoniam verò solet vtplurimùm anima contrarijs exerceri ad patientiam, sæpenumerò cum probabat in ijs,quæ ipse præcipiebat,iubens quidem ei aliqua facere opera: deinde rursus eum iubens desistere, & vituperans ea,quæ ipse faciebat, cum magna alacritate animi transferebat ad alium, dicens non rectè priùs ab eo facta esse, & indicebat cogitationem vanæ de se persuasionis,qua sibi nimiùm placebat, cum eo bellum gerere. Ipse autem paternam increpationem prudenter accipiens,manebat minimè conturbatus,nihil audens omninò contradicere, aut se apud eum defendere. Alijs verò verbis sibi satisfaciens,dicebat: Est optimus artifex & probus Christi seruus. Multa autem,quæ apud imperitos feruntur aliter, accipiunt à scientibus aliam correctionem. Ego itaque peccator meipsum debeo lugere, donec Dominus cor meum dirigat ad bonum,& euadam dignus sanctorum patrum obedientia. Nam absque Domini auxilio,opera hominis,& quæ in se est maximè fiducia,est puluis & cinis.

Theodorũ obedientissim variè exercet.

Cap.41. Cùm autem fratres aliquãdo profecti essent in quandam insulam,nomine Thream, ad metendum,& eis Theodorus pararet quæ comederent, quodam die venit Pater ex opere,(erat enim cum eis) & laborabat morbo corporis. Ei verò horrẽti iniecit Theodorus stragulam vestem ex pilis contextam,nempe cilicium. Ille autem id valdè ægrè ferens: Tolle,inquit,hoc à me,& stoream mihi injice,sicut mos est fratribus. Eo autem facto,rursus veluti oblitus exactæ illius & accuratæ viuendi formæ senis,accepit pugillum dactylorum,& dedit ei,hortatusque est,vt eis vesceretur. Ille autem id videns,dixit ei lachrymans: Itáne igitur,frater,quoniam in fratrum labores habemus potestatem, & ea dispensamus,quæ sunt eis necessaria,propterea debemus nos absolutè & temerè quibuslibet frui indiscriminatim: aut præter id, quod vsus postulat, aut præter tempus,aut præter morem aliquid facere? Vbi est ergo timor Dei? Dic enim mihi frater: Peruasisti omnia tuguria,& tibi persuasisti,non esse in eis aliquos ægrotos? Ne fallaris, Theodore. Perinde enim est in re parua,atque in magna, se iniquè gerere. Illis enim, Deo opem ferente,lubenter sustinentibus afflictiones,quomodò nos non feremus? Ea autem,quæ sibi data fuerat,gratia morbos probabat,quinam essent. Apertè enim sciebat,dæmones quauis ratione conari impedire fideles.

Videt sancti senis religionem.

Cap.42. Eum certè aliquando inuasit vehementissima febris in monasterio,fuitque ieiunus quinque dies. Cùm autem intellexisset hanc esse artem maligni, qui semper vult sanctis afferre impedimentum,non intermisit surgere ad preces: sed Deo, quem desiderabat,vehementer supplicauit: statimque morbo leuatus,in eorum,qui sani erant,

Mania dæmonis.

fratrum

fratrum mensa consedit, Deo agens gratias, qui ei concesserat, vt posset discernere, quę sunt prętiantiora. Cùm verò talis esset, nullo modo curam negligebat ęgrotorum: sed erat bonus & misericors in fratres, si vllus alius.

Cap. 43. Iam verò cùm vidisset Dei prouidentia multiplicari fratres, & in arctum cogi monasterium, traduxit ex ijs aliquos in vicum, qui dicitur Pibi: & extructo illic monasterio, eis præfecit œconomum, vt dispensaret quæ opùs erant fratribus. Cùm autem eis scripsisset regulas, & arrham dedisset orationem, & plurimas spiritales adhortationes, eisque accuratè præcepisset, vt nullus eorum vel verbo, vel facto omninò lædaret proximum, sed sequeretur vnusquisque præscriptum exercitationis, quoniam & apud Deum & apud homines ordo est in honore: curam gerebat senex visitans assiduè, noctuque diuque, hæc duo monasteria, vtì seruus principis pastorum Christi Domini, & Seruatoris animarum nostratum. Rursus autem multiplicatis in secundo monasterio fratribus, post aliquod tempus ad eum venit senex aliquis, qui se maximè exercebat, nomine Eponychus: Qui ipse quoque erat præfectus altetius monasterij antiquissimorum fratrum & perfectorum. Is magnum rogabat Pachomium, vt ipsum assumeret, & sibi coniungeret: & eius monasterium, quod dicebatur Chenoboscia, ipsius quoque fratres acciperet, & suo coniungeret monasterio. Ille verò ei acquiescens, illuc quoque fratres adduxit ex proprio monasterio. Cumque Deum pro eis orâsset, & præcepisset fratribus, qui priùs illic erant, vt hi suas omninò regulas sequerentur: & eis quoque formas pro more præbuisset, & eis constituisset, vt viuerent conuenienter regulis primi monasterij, ipse Domino agebat gratias propter salutem fratrum. Eodem modo rursus rogatus à fratribus, qui degebant in monasterio Muchonse, vt eorum curam post Deum susciperet, cessit pater: & cùm eis quoque fecisset easdem constitutiones, & eos cooptâsset inter proptios fratres, ipsos etiam commendauit Domino, qui facit mirabilia, & eos, qui volunt salui fieri, tradit & committit suis sanctis.

Mitè augętur monachi sub eo.

Eponychus Abbas.

Cap. 44. In hoc monasterio erat quidam antiquus & valdè sanctus, diligens Dominum, nomine Ionas, exercitator perfectissimus, cuius etiam viuendi rationē ad multorum vtilitatem, Deo adiuuante, narrabo. Nam cùm magnus Pachomius studiosè ac diligenter in vnoquoq; monasterio cōstituisset fratres potentes spiritu ad reliquos gubernandos, ipseque certis interiectis interuallis visitaret monasteria, & illuc quoque veniisset: dum ipse ingrederetur in monasterium, stabat ficus alta admodùm, in qua solebant quidam pueri clàm ascendentes, ex ea sumere fructus & comedere. Cùm hoc autem vidisset ille magnus, & ei appropinquâsset, videt spiritum quendam immundum, qui sedebat super ipsam. Cùm verò cognouisset hunc esse dæmonem gulæ, & exploratum habuisset hunc esse, qui maximè decipiebat iuuenes, vocat prædictum fratrem, qui erat hortulanus monasterij, & dicit ei: Excinde frater hanc ficum. Est enim indecorum eam stare in medio monasterij, propterea quòd ea afferat offensionem ijs, qui cognitione nequaquàm sunt stabiliti. Is autem cùm hoc audijsset, magno dolore est affectus, & dicit illi magno: Nequaquàm, ó pater: magnum enim fructum solemus ex ea percipere. Cùm eum autem vidisset affectum molestia, sciretque eius vitam admirabilem & vtilem, noluit quidem eum ampliùs cogere, ne afficeretur maiori tristitia. Sequenti verò die visa est arbor adeò sicca, vt nec folium viride, neque fructus in ea omninò inueniretur. Cùm ergo vidisset beatus Ionas (ita enim vocabatur senex) id, quod factum fuerat, maiorem accepit dolorem ex inobedientia, quòd, cùm dixisset sanctus, non eam statim omni studio & alacritate animi excidisset.

Ionas, senex & perfectissimus monachus.

Dæmon gulę insidiatur iuuenibus.

Arbor subitò aresicit.

Is cum octogintaquinque annos egisset in monasterio, & vitam exercuisset admodùm honestam & venerandam, solusque horti curam gereret, & frugiferas ipse plantâsset arbores, nullum vnquàm omninò fructum gustauit vsque ad mortem, omnibus fratribus, hospitibus, & ijs, qui circuncircà incolebant, vescentibus fructibus vsque ad satietatem. Indumentum autem eius erat huiusmodi: Cùm tres solas ouis pelles coniunxisset, ijs solis fuit contentus ad omnem amictum corporis, nihil aliud induens, nec hyeme, nec æstate. Habebat verò vnum lebitonem, quo induebatur tempore diuinorum & intemeratorum sacramentorum corporis Domini nostri Iesu Christi: & cùm primùm communicâsset, eum rursus exuebat & reponebat, mundum seruans octogintaquinque annos. Quid sit autem corporis quies, nesciebat quidem, quòd ipse lubenter semper operabatur, & cum magno studio & animi alacritate. Sed neque cocti aliquid vnquàm sumpsit: sed toto tempore vitæ suæ cruda olera comminuta comedebat cum aceto. Asserebant autem quidam ex fratribus, quòd nec poterat

Cap. 45. Mirâda abstinentia.

Vestis.

Victus corporis.

terat quidem domum nôſſe noſocomij. Accedit his omnibus, quòd nunquàm recubuit ſupra dorſum vſque ad mortem: ſed interdiù quidem hortum operabatur: circa occaſum autem Solis, cùm cibum ſumpſiſſet, ingrediebatur in ſuam cellam, & ſellæ inſidens, in medio cellæ funes contexebat vſque ad conuentum nocturnum: & ſic contingebat ei ſomnum parumper videre propter naturalem neceſſitatem corporis, ſedenti & in manibus habenti iuncos, qui ab eo texebantur. Hoc verò faciebat non ad lucernam, aut ad ignem aliquem, ſed in obſcuris ſedens tenebris, & ſcripturas memoriter recitans. Alia quoque plurima laude digna faciebat beatus ſenex Ionas, quæ ſcribere non eſt præſentis temporis: ne ſi in infinitam lõgitudinem produxeximus orationem, negligentioribus auditoribus tædium afferamus. Hunc nouo quodam modo fama eſt obdormiſſe. Sellæ enim ſuæ inſidens, & iuncos texens, vt ſolebat, ſic requieuit, vt ipſo mortuo, inuenirentur iuncꝰ in eius manibus. Narrant autem fratres de eius ſepultura rem verè admirabilem, & dignam quæ mandetur ſcriptis. Nam cùm eius pedes non potuiſſent extendi, propterea quòd inſtar ligni obduruiſſent in ea, in qua deceſſerat, figura: neque eius manus poſſent contrahi, aut appropinquare reliquo corpori: neque rurſus concederet, vt tunica exueretur pellicea, eum inuoluentes perinde, ac lignorum ſarcinam, ſic coacti ſunt eum mandare ſepulturæ. Sed reuertamur ad propoſitum.

Somnus exiguus.

Mortis genus.

Sepultura.

Cap. 46. Cùm in hoc monaſterio oratorium ſanctus ædificâſſet Pachomius, porticuſque & columnas numerosè conſtruxiſſet lapidibus, delectatus eſt opere, propterea quòd id pulchrè ædificâſſet. Cùm autem apud ſe conſideraſſet, non oportere hominum opera admirari, & delectari ſpecie pulchrorum ædificiorum, recenti adhuc opere, acceptis funibus, & columnis alligatis, iuſſit fratribus, vt eas traherent totis viribus, donec inclinatę, non fuerunt ampliùs decorę. Deinde verò cœpit dicere: Nec vos quoque, fratres, multùm contendatis iactare & magnificare opus manuum veſtrarum: ſed orate potiùs, vt gratia Chriſti & dono ſancti ſpiritûs integra maneãt veſtra opera, & ne mens lapſa propter laudem artis, fiat præda diaboli: Sunt enim multę eius inſidię. Ita in vnumquodq; veniens monaſterium, eis proderat: & ſedens, eis ſanctas exponebat ſcripturas: & hortabatur, primùm quidem, vt nulli eſſent affines repræhenſioni: ſcirent autem, & non ignorarent aſtutias inimicorũ: Ipſi verò in eos pugnarent virtute ſancti Spiritûs, & continẽter dicerẽt: In Deo faciemus virtutẽ, & ipſe ad nihilũ rediget inimicos noſtros.

Cauenda vana gloria in ijs, quæ facimus.

Pſal. 107.

Cap. 47. Eum verò rogauit quidam ex fratribus, cur, cùm ante aduentum quidem moleſtiam exhibentis dæmonis, ſaluum habentes ſenſum cogitationis, philoſophemur de continentia, humilitateque & alijs virtutibus: tempore autem poſtulante, vt oſtendamus opera, de quibus philoſophamur: vt verbi cauſa, in tempore iræ, patientiam: in tempore odij, iniuriæ acceptę obliuionem: laude propoſita, animum ab inani gloria alienum, & alia multa eiuſmodi, non poſſumus? Cui ſanctus ſic reſpondit, dicens: Quoniam virtutem perfectè non exercemus, propterea omnem dæmonum habitum & tortuoſos anfractus neſcimus ad hoc, vt nos poſſimus eius, qui nos vexat, aduentum acriore contemplantis animæ facultate amouere, & talium cogitationum circunſiſtentem repellere confuſionem. Quocircà neceſſe eſt vnoquoque die & hora, contemplanti animæ parti, tanquam oleum, infundere Dei metum: qui cùm ſit agendi facultatis efficiens, & lucerna ad contemplanda ea, quæ ſubijciuntur, efficit quidem, vt mens noſtra concuti & labefactari nequeat: ad iram autem, & odium, & iniuriæ acceptæ recordationem, & aliquam aliam ex ijs affectionibus, quę nos protrudunt ad vitium, nos non rapiat: contemplantemq́ne & inſublime ſe extollentem ad regionem incorporeorum ei, quem tales vexant dæmones, addit animum, & eum incitat, vt contemnat, efficitq́ue, vt (ſicut ſcriptum eſt) ambulet ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici.

Cur à vitijs impugnati, non ſatis illis reſiſtamus.

Timor Dei.

Luc. 10.

Cap. 48. Hæc cùm ipſe ſolueret fratribus, & inimici bella apertè deſcriberet, hæretici quidam exercitatores, interna cilicio occultantes, venerunt, & fratribus, qui erant in foribus, dixerunt, à ſuo patre ad magnum illum miſſi: Ingredimini, & ei dicite: Es ne verè homo Dei, & credis te à Deo exaudiri? Agedùm communiter noſtris pedibus fluuium hunc tranſmittamus, vt cognoſcant omnes, quis ex nobis habeat maiorem apud Deum fiduciam: nos, an tu. Cùm hæc autem Pachomio fratres renunciâſſent, ſuccenſens, dixit eis: An vos, inquit, omninò hæc veſtris auribus accepiſtis? Neſcitis huiuſmodi quæſtiones eſſe planè à Deo alienas, & quæ non ſolùm abhorrent, non dico à noſtræ vitæ inſtituto, ſed etiam à mundanis, qui rectè ſapiunt, & ſunt verè Chriſtiani? Quæ enim lex nobis permittit hæc dicere, vel proponere? Quid eſt autem miſeri-

Arrogantia quorundam hæreticorũ.

us

us hac cogitatione, vt ego mittens lugere mea peccata, & animo esse instar pueri, quó æternum effugiam supplicium, talibus vtar quæstionibus? Jj verò rursus dixerunt: An cùm isti sint hæretici, & à Deo alieni, te ad hoc vocare ausi sunt? Is verò respondens, dixit eis: Certè hæc est quæstio hæreticorum. Non legistis autem id, quod dicit Apostolus: Secundùm duritiam autem eorum, & cor impœnitens, tradidit eos Deus in reprobum sensum, vt sint ipsi inexcusabiles? Et nunc hi fortè Dei permissione potuissent fluuium traijcere, tanquam per aridam, opem eis ferente diabolo ad hoc, vt hæresis huius impietas confirmetur ijs, qui ei innituntur: & hoc * actu fidem faciat aliquibus ex ijs, qui iam sunt ab eo decepti. Mihi verò non est nunc hoc necessarium. Ite ergo, & dicite ijs, qui hanc vobis vocem proponunt: Hæc dicit homo Dei Pachomius: Meum certamen & totum meum studium est, non vt pedibus fluuium transmittam, aut feris imperem, quas ab initio Deus subiecit homini: sed vt Dei in me comprehendam iudicium, & Domini virtute diabolicas transiliam insidias: qui me iussit ambulare super serpentes & scorpiones, & super omnem inimici potentiam. His enim mihi datis à Domino, reliqua quoque omninò consequentur. Hæc cùm dixisset, rursus præcipit fratribus, de bonis suis operibus non sibi nimiùm placere, nec eo nomine præclarè de se sentire, neque Deum tentare per has petitiones. Inueniuntur enim multæ machinæ aduersarij, sunt-que ea, quæ sunt huiusmodi, & superuacanea, & periculosa, cùm inimico dixerit Verbum salutare: Non tentabis Dominum Deum tuum.

* for. astu

Prælatorum Pachomij responsum.

Luc. 10.

Matth. 4. Cap. 4.

Post hos omnes sermones, orauit surgens senex, & rogauit Dominum, vt eius verbi semper memiuisset ad salutem: & sic recessit vnusquisque ex fratribus ad opus sibi constitutum, meditans diuinas scripturas. Fieri enim non poterat, vt vllus eorum aliquod verbum loqueretur ociosum & mundanum: sed, proùt scriptum est: Os meum meditabitur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Vnusquisque ergo conferebat cum proximo, vel de solutione scripturæ, vel de patris bonis operibus & vitæ sanctitate. Mundi autem vanitas adeò ab eis cõculcata fuerat, vt quidam ex eis obdormierint, nec argenti, nec auri omninò scientes speciem. Cùm verò cum fratribus quibusdam nauigaret ad monasterium, peruenire autem non potuisset, quòd iam declinaret ad vesperam, dixit eis: Vultis vigilemus hac nocte? Jj verò dicunt ei: Vt tibi videtur, Pater. Is rursus dicit eis: Didici duas formas orationis à sancto Patre nostro Palamone: Aut oremus vsque ad mediam noctem, & deinde quiescamus vsque ad matutinum: aut dormiamus vsque ad dimidiam noctem, & sic orabimus vsque ad matutinum. Cùm ij autem vtrimum elegissent, mansit senex, horas sapienter coniectans somni & orationis. Erat enim senex peritus vigiliarum, & promptus apud socios. Ipsi verò cùm ea in re longè ab eo abessent, in conuentu officio minimè satisfecerunt. Nam vnus quidem omninò eum salutat. Erat enim defatigatus, & tota nocte dormijt. Alter autem cùm se coniecisset in ædem, mansit diù, somno remedium afferens. Quem quidem cùm manè vocâsset ad preces, fecit vt secum staret. Ipse autem cùm, vt consuerat, tota nocte manus in formam crucis extendisset, mansit immotus, donec peregit orationem. Cùm verò rursus multa confecissent stadia, venerunt in monasterium.

Psal. 36.

Sermones monachorum eius.

Tota nocte orat extensis manibus

Cornelius autem œconomus, cùm audijsset magnum accessisse Pachomium, rogauit vnum ex ijs, qui cum eo erant fratribus, dicens: Quid agit Pater noster, aut vbi versatus est ijs diebus, qui intercessêre? Dicit ei frater: Virum quidem nôsti, & eius studium. Hac nocte autem satis nos erudijt. Cùm verò is narrâsset omnia, dicit ei Cornelius: O imbecillitas: Et permisisti, vt te senex vinceret, qui es adolescens? Ipsis autem loquentibus, audiuit magnus Pachomius spiritu. Cùm itaque finisset vespera, dicit Cornelio: Quoniam me herì quædam inuasit socordia, vis hodiè impleamus debitum, stantes ad orationem? Scriptum est enim: Vouete, ac reddite Domino Deo nostro. Sed vigila nobiscum. Cùm is autem dixisset, Vt vis parer: statim in cella peragit, quod desiderabat, diù quidem trahens preces: Cornelium autem ad ea, quæ dicta sunt, satis erudiens, docensque commiserari, & antiquum ducere meliorem. Post generale enim fratrum officium eius, qui simul fit, conuentûs, cùm is cessauisset à precibus, dixisseque ei frater: Quid feci sti, Pater? Ne aquam quidem gustaui, cùm cibum sumpsissem vesperi: Et permisisti, ô Corneli, vt senex imbecillus te vincat in oratione? Tunc cùm cognouisset se non latuisse, sed magnum Pachomium eius verba attendisse, quæ fratri dixerat: Peccaui, inquit, ignosce mihi. Neque enim rectè cogitaui, nec rectè sum locutus. Est enim in te sanctus spiritus inhabitans, & Dei virtus est tecum. Cùm ergo eum quoque sic pulchrè docuisset, dimisit.

Cap. 50.

Psal. 75.

Corrigitur Cornelius sancti viri prudentia.

Fratres

Cap.51. Fratres autem rursus cœpit hortari,ne attendant pulchritudinem & speciem huius seculi,non pulchrum cibum,aut indumentum. Eorum enim pulchritudinem ostendebat esse in mandatis Dei,conuenienter Psalmographo,qui dicit: Domine, in voluntate tua præbuisti pulchritudini meæ virtutem. Sola ergo quærenda virtutum pulchritudo,quod etiam est vtile. Dicite enim mihi,inquit,Ioseph non erat adspectu valdè decorus? Verùm nō rex extitit ex ea,quæ videbatur,pulchritudine: sed ex eo,qui in eo habitabat splendore virtutum,cuasitque ea,quæ erant grauia & aspera, turpeque ac vitandum vicit & fugit peccatum: cuius tenebras ac caliginem describere non est præsentis temporis. Sed non erant tales Amnon,aut Absalom, qui solius corporis confidentes pulchritudini,se diuersis malis omninò transfixerunt,& non diuinam latuerunt iustitiam. Verùm nos nobisipsis attendamus, ô dilecti, ab omni cupiditate carnis nosipsos remouentes,vt sic æternorum bonorum fiamus participes, rursus recipientes veram pulchritudinem. Eo hæc dicente,venit illuc Paphnutius,frater Theodori,qui ipse quoque petebat fieri Monachus. Cùm eo autē nollet omninò vti vt fratre, (veterem enim hominem nondum plenè exuerat) magno afficiebatur dolore Paphnutius, & perpetuò flebat. Cùm verò hoc magnus intellexisset Pachomius, dicit ei: Bonum est se demittere, & accommodare ijs, qui sunt huiusmodi in principio, ô frater. Quomodò enim recenter plantatis arboribus conuenit magnum adhibere studium & solicitudinem,ita etiam ei,qui incipit se exercere,donec ipse Dei gratia actis radicibus,fide fuerit confirmatus. Cùm hæc audiuisset Theodorus,cessit Patri,vt ei fuerat constitutum, fratrem in omnibus confirmans. Intelligebat enim ea,quæ dicebantur.

Pſal.29. Virtutum pulchritudo.

2.Reg.13. & 18.

Cap.52. Aegrè ferente autem fratre aliquo, quòd frequentiùs à Patre repræhenderetur, dum eum,quod bonum est,doceret,& paratus esset ad fugam, simulans Theodorus, dicit ei: Nosti frater,senis orationem esse supra modum asperam: Nescio, an hic possim ampliùs sustinere. Ille verò,veluti proprium onus deponens,& rectè ad alium respiciens,ei dicit: Et tu hoc pateris? Dicit autem ei Theodorus: Et valdè quidem ægrè patior. Sed si velis, simus vnà ad nosipsos consolandos, donec adhuc semel experiamur. Si in nos quidem euadat benignus,hic maneamus: sin minùs, abeamus, & simus seperati. Hæc cùm audijsset frater, fuit confirmatus ex imbecillitate suarum cogitationum. Theodorus autem veniens ad Pachomium, rem ei narrauit, vt potuit. Ille verò dixit ei: Rectè fecisti,fili. Sed adduc eum tecum,& eius rursum consilium veluti reprehende. Quam dat ille admonitionem, plenius accipit frater. Cumque ij simul venissent, & Theodorus conuenienter doctrinæ Patris eum reprehenderet, se inclinans Pater: Ignoscite mihi, inquit, fratres. nam ego peccaui. Deberis ipsi quoque tanquam germanij fili ferre Patrem vestrum. Et sic callido inuento eis profuit.

Theodorus miratur se. nat fratrem de fuga cogitantem.

Vide modestiam.

Cap.53. Huius Theodori prudentiam cùm vidisset Pachomius, & quòd posset confirmare & corroborare imbecilliores, eo valdè lætabatur. Mos autem erat omnibus, vt singulis vesperis in vnum monasterij locum conuenientes, audirent magni Pachomij doctrinam. Simul verò congregatis omnibus, iubet Theodoro,qui erat viginti annos natus,loqui fratribus verbum Dei. Is verò protinùs citra vllam contradictionem aut inobedientiam os aperiens, locutus est eis multa, quæ pertinebant ad eorum vtilitatem. Nonnulli autem ex senibus antiquioribus, cùm vidissent quod factum fuerat, noluerunt eum audire,dicentes inter se inuicem: Quoniam hic rudis & ignarus nos docet,cum non audiemus. Et relicta congregatione, recesserunt vnusquisque in cellam suam. Cùm docendo autem finem imposuisset, misit magnus Pachomius ad eos accersendos. Cùm ipsi autem ad eum venissent,eos interrogauit, dicens: Quanam de causa relicta auditione recessistis in cellas vestras? Illi verò dicunt: Tantillum puerum, senum & qui sunt in monasterio prouecti, doctorem constituisti? Hæc cùm audijsset, valdè ingemuit: tristitiaque affectus, dicit eis: Scitis, vnde principium malorum in mundum introijt? Cùm ij autem dixissent, Vnde? Respondens, dicit eis: Ex superbia, propter quam Lucifer quoque,qui manè oriebatur, cecidit è cælo, & fuit contritus super terram: propter quam cum feris quoque habitauit Nabuchodonosor Rex Babylonis. An non audijstis id,quod scriptum est, Abominatio est Domino vir omnis alto corde? & quòd omnis,qui seipsum exaltat,humiliabitur? Qui autem seipsum humiliat, exaltabitur? Vos ergo inscientes spoliauit diabolus, vt qui omnem vestram virtutem perdideritis. Mater enim & principium omnium malorum, est superbia. Non enim Theodoro relicto recessistis,sed cùm verbum Dei effugeritis,seperati estis à sancto Spiritu. Verè digni estis omni cōmiseratione. Quomodò non intellexistis fuisse satanam,

Senū quorundam superbia.

Eſa. 14. Dan. 4.

Matth.23.

Superbiæ pernicies.

qui

qui vos impulit, vt eò recederetis? O magnum miraculum. Deus seipsum humiliauit, factus obediens propter nos vsque ad ad mortem: & nos, qui sumus secundùm naturam humiles, efferimur? Qui est natura excelsus, & omnem superat magnitudinem, mundum acquisiuit per humilitatem, cùm posset vel solo adspectu omnia comburere? Nos autem, qui sumus reuerà terra & cinis, & si quid est his vilius, intumescimus, nescientes quòd nos ex eo demittimus ad infimas terræ partes? Non vidistis me vel attentissimè audientem? Dico autem vobis, me in eo audiendo magnam accepisse vtilitatem. Non enim, vt qui vos probarem, permisi ei loqui vobiscum, sed vt qui ipse quoque expectarem commodum. Quanto ergo magis oportuit vos cum cum magna audire humilitate? Verè dico, quòd ego, qui sum vester Pater in Domino, ita audiui, vt qui nescirem dexteram, vel sinistram. Vobis ergo dico coram Deo, quòd nisi pro hoc magnam ostenderitis pœnitentiam, vt vobis condonetur delictum, id vobis afferet interitum: & cùm hoc in vobis pessimum fuerit initium, non cessabitis, donec perueneritis ad vltimam sententiam condemnationis. Cumque his verbis superbiæ vulnus satis adstrinxisset, sedauit morbum, eos moderatè corrigens. Erat enim & seuerus, quando oportebat: & rursus benignus, quando tempus postulabat. Reprærhendebatque peccantes, ad id, quod bonum est, incitans. Philip. 2. Deus humilis, homines superbos punit, defacit.

Fratrem certè quendam non rectè ambulantem, sed propriam sequentem voluntatem, cùm seorsum accepisset, cum admonebat, dicens: Frater, Dominus dicit: De cælo descendi, vt faciam voluntatem eius, qui me misit. Ipse quoque debes nos audire. Video enim te esse inuisum inimico, eumque tuos labores per multa populari. Ingredere ergo sequens regulam, & quando te vocat ad cibum sumendum, ne permaneas ieiunus: sed conueniens cum fratribus, pane vescere modicè, & sume obsonium, quod tibi apponitur. At neque valdè satieris, si sis admodùm robustus corpore: Neque rursus, si sis imbecillus, corpus valdè consumas: sed te rege pro viribus corporis, donec viceris dæmonem gloriationis. Is enim tibi valdè inminet. Qui cùm hæc audijsset, in præsentia quidem paruit consilio, errorem autem rursus est secutus, dicens: Quid hoc? Vbi scriptum est: Noli ieiunare, noli te exercere? Cùm ergo sic sequeretur suam animi impulsionem, dominatum in eum obtinuit inimicus. Et cùm Theodorum vocâsset ille magnus, dicit ei: Scis hunc fratrem mihi magnam afferre molestiam? Vade ergo, visita illum, & fac vt scias, quid agat. Cùm veniisset autem, inuenit illum tanquam orantem, sed verba emittentem immutata, & quæ nihil omninò significarent. Reuersus verò, narrauit eius nugas magno Pachomio. Considerans autem Theodorus diaboli operationem, eiusque varium & multiplex in nos bellum, admiratus est & valdè timuit, cogitans cum quanta sobrietate oporteat Monachum decertare aduersùs infestos impetus aduersarij. Cùm autem veniisset sanctus, & pro eo fecisset orationem, qui est omni ex parte misericors, Dominus noster Iesus Christus eum curauit. Ipseque castigatus, deinceps se custodijt, ad ea, quæ sunt antè, se extendens. Cap. 54. Iohan. 6. S. Pachomius corrigit fratrem propriæ voluntati obsequentem. Nota pœnã immorigeri monachi.

Dicebat verò ijs, qui conuenerant, fratribus Pachomius: Magna vigilantia & attentione opùs est, ô fratres, ad hoc vt salui simus. Etenim sæpè malos audio iactantes dæmones, quòd decipiant eos, qui se exercent, & alioqui vlulantes: Talis est assiduus in orationibus, & cùm ardorem ferre non possemus, recessimus. Vos ergo semper custodite, & munite nomine Christi. Vobis enim eius voluntatem sequentibus, aduersùs vos nihil poterunt inimici. Sunt enim cinis & fumus, & non est in eis status à facie timentium Dominum. Hæc cùm dixisset, fuit veluti à Deo afflatus, stetitque satis magno tempore. Deinde vocat œconomum monasterij, & dicit ei sensim: Vade in hanc cellam, & cognosce, quisnam sit, qui illic suam negligit animam: & si testis damni illius, apertè sciens id, quod ex eo euenerit. * Iste enim non accessit ad audiendum verbum Dei, vt vires sumeret aduersùs eum, qui ipsum affligit, & trahit in mundum: cur non illic precatur, sed dormit? Nescio, an is sit Monachus. Is autem paulò pòst separatus à fratribus, reuersus est in mundum, vt qui non posset ferre leue iugum Domini. Cap. 55. Dæmonum imbecillitas. Monachus negligens, redit ad mundum.

Adijciens quoque pater, hoc rursus dicit: Dicite mihi, fratres: si sit domus habens centum mansiones, pertinens ad patremfamiliàs, emat autem alius ab eo interiorem mansionem, nonne prohibetur à suo habitaculo? Ita etiam fidelis, si habeat omnes fructus spiritûs, sua autem negligentia & insidijs diaboli ab vno eorum abalienetur, virtute vendita per dolum, non erit imbecillus in ea parte, cui sua sponte cessit? Nisi enim surrexerit, vigilantemque & attentam habuerit animam, & se munierit ac diligenter custodierit, per paruum illum inimici ingressum, perdit omnem Cap. 56.

ſuam virtutem. Vt qui in bello ſtant in præſidio aduersùs aduerſarios, per minimam partem, quam neglexint, ſæpè certum vulnus accipiunt, & in magnum vitæ veniunt periculum. Oportet ergo vnumquenque noſtrûm ſe munire, & omnibus ornare virtutibus. Non eſt enim paruum damnum ei, qui paruam deſpexit virtutem.

Cap. 57. Aliquando autem contigit, vt cùm ipſe ageret cum fratribus, frondes ficuum ſecantibus, & ex eis iam ſemel, quantum portare poſſent, tuliſſent in nauigium, ille factus eſſet repentè in ecſtaſi, & omnes videret ſuos fratres, aliquos quidem igne ardente contineri, & non poſſe effugere: alios autem ſtare nudis pedibus ſupra ſpinas, & implicari palis, nec poſſe illinc omninò euadere: alios ſtare ſupra partem altiſſimi præcipitij, ſub quo erat circuncircà fluuius latiſſimus, refertus crocodilis: vt nec poſſent recedere à præcipitio, nec ſeipſos iacere in fluuium propter belluarum multitudinem. Eo autem adhuc ſic ſtante, fratres, qui onera depoſuerant, ei aſſiſtebant in oratione. Cumque ipſe dixiſſet, Amen, è via receſſerunt. Cùm ergo aduentâſſet veſpera, & ipſe viſionem narraret, vt poterat, omnes lachrymabantur. Rogatus autem à fratribus, quid eſſet hoc, dicit eis: Nóui poſt meum deceſſum hoc futurum in fratribus, adeò vt non poſſint inuenire, qui eos confirmet & corroboret, ſicut eos oportet conſolari in multis afflictionibus, & deducere ad id, quod eſt melius ex veris præceptis. Tunc Theodorum, qui ſatis habebat ſpiritûs, & poterat multis prodeſſe, conſtituit œconomum monaſterij, quod eſt in Tabeniſe. Ipſe autem habitauit in alio monaſterio, vbi erat etiam œconomia aliorum monaſteriorum. Theodorus verò nulla in re propriam ſequebatur voluntatem, quandoquidem eum inflammauerat verbum Dei & confirmauerat, vt ea, quæ ſuprà ſunt, animo agitaret, & proficiens fratribus proderat, vt ſolebat.

Ecſtaſis & viſio S. Pachomij.

Theodorũ conſtituit œconomũ

Cap. 58. Accidit autem quodam die poſt officium matutinum, vt deſcendens Pachomius vocaret fratrem, qui erat in foribus, & ei diceret: Súntne aliqui, qui velint mundo renunciare? Dicit ei: Sunt. Vnus ſenex, & ex hiſtrionibus alius, nomine Syluanus. Dicit autem magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus verò ſenex, procidit ad pedes eius, & magna voce confeſſus eſt, dicens: Rogo vos: Veſpere cùm vnus ex fratribus deſcendiſſet in puteum, videns valdè ſum miratus, & malè de te cogitaui, dicens apud me: Hic homo eſt homicida, qui fratres inducit hac hora, vt deſcendant in puteum, (luſſerat enim, vt ſe mundaret veſpere) Vidi verò in ſomnis, me quidem in medio fratrum: virum autem quendam in veſte ſplendida eis dicentem: Accipite vos ſpiritum obdientiæ. Mihi autem dicit: Accipe ſpiritum incredulitatis. Rogo ergo vos, vt oretis pro me. Cùm itaque orâſſet, & eum inſtituiſſet, ipſum quoque in conuentum ſpiritalem cooptauit. Et cùm Syluanum vocâſſet, dicit ei: Vide frater: Labor eſt, & opùs eſt ſobria & attenta anima, & modeſta cogitatione ad hoc, vt poſſis poſt Dei gratiam ei, qui affligit, reſiſtere, maximè cùm priſtina confuetudo te vocet ad id, quod eſt deterius. Cumque is promiſiſſet ſe omnia facturum eſſe ex doctrina magni Pachomij, eum Pater admiſit.

Syluan⁹ hiſtrio fit mo-nachus.

Cap 59. Seuĕritas eius in monachum diſſolutum. Is cùm longo tempore decertâſſet, ſuam cœpit ſalutem negligere, & trahi ad delicias, & ſcurrilibus facetijs delectari. Quinetiam inhoneſta ſcenæ verba ſecurè inter fratres, tanquam tragœdiam agens, proferebat. Eum cùm vocâſſet ſanctus pater, poſt viceſimum annum ſuæ exercitationis, iuſſit præſentibus fratribus veſte exui monaſtica, & acceptis veſtibus mundanis, expelli monaſterio. Is autem procidens ad pedes ſancti ſenis, eum rogabat, dicens: Hoc adhuc mihi condona pater: Credo in eum, qui imbecillos ſaluos facit, Dominum Chriſtum, fore vt me habeas agentem pœnitentiam, propterea quòd vitam egerim in negligentia: adeò vt tu mea gaudens pœnitentia, ſis Deo acturus gratias. Ei autem dicit magnus reſpondens Pachomius: Scis, quandiù te tulerim, adeò vt ſæpè mihi neceſſe fuerit te afficere verberibus, cùm in nullum alium hoc fecerim, & nec in aliquem manum extendere voluerim. Quòd itaque in te ſolum cogerer hoc facere, animo magis dolebam, quàm tu, qui verberabaris, id dictante lege miſericordiæ. Nam propter nullam aliam cauſam hoc videbar facere, niſi propter tuam ſalutem, vt ſic poſſem tua delicta corrigere. Si ergo tot acceptis admonitionibus, noluiſti venire ad id, quod eſt melius, neque plagis affectus eligere id, quod eſt vtile: quem admodùm poſſum diutiùs permittere, vt membrum morboſum congregetur cum grege Chriſti? Ne fortè vnius omnibus affricata ſcabies, non paruam eius partem inficiat & perdat. Cùm is ſic reſiſteret, & ille magis rogare pergeret, & affirmaret fore, vt ſe deinceps corrigeret, petijt ab eo Pachomius fideiuſſores, qui ſpõderent fore, vt non ampliùs in eodem perſiſteret. Cùm itaque Petronius, vir ſanctus & admirandus, eum

ea,

ea, quæ spondebat, facturum esse recepisset, concessit ei beatus Pachomius: & facta oratione, cum tradidit Petronio.

Is autem hanc veniam assecutus, ita seipsum deiecit, & tam humilem præbuit, vt ipse multis fuerit exemplar in omni quidem virtute diuinæ pietatis, præcipuè autem in ijs, quæ ex Deo emittuntur, lachrymis toti fraternitati: adeò vt vel eo comedente, sæpè non posset reprimere impetum lachrymarum, quæ fluebant instar fluuij, sed eas etiam commiscereat alimento necessario, & impleretur in eo illud Dauidicum: Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Cùm autem ei dicerent fratres, ne præsentibus hospitibus, aut aliquibus alijs, hoc faceret, affirmabat sæpè se voluisse hac de causa continere, sed minimè potuisse. Cùm ij verò rursus dicerent, cum id posse per se facere in compunctione & in oratione, in mensa autem, dum comedit, abstinere: Poterit enim, aiebant, anima vel absque externis lachrymis semper esse in compunctione, & cogerent eum dicere, quanam de causa irrigaretur lachrymis, vel potiùs prohiberent: Dicebant enim se erubescere, quòd multi ex nobis te adspicientes non comedant, dicit eis: Non vultis, ô fratres, me flere, cùm videam sanctos mihi ministrantes, quorum vel pedum puluis à me magni fit, nec ego dignus sim, qui cum eis vllo modo conferar? Non debeo ergo (dicite mihi) lugere, quòd mihi scenico artifici tales viri ministrant? Lugeo ergo, fratres, timens quotidiè, ne deuorer, quomodò profani Dathan & Abiron, qui mala mente & non mundis manibus aggressi sunt sancta suffumigare, quòd cùm talem acceperim cognitionem, animæ salutem negligam. Propterea eius me non pudet. Nôui enim multa mea peccata. Quamobrem etiamsi ipsam traderem animam, nihil noui alienive facerem.

Cap.60. Syluanus mire se corrigit, cùm eum vellet Pachomius expellere. Pial.101.

Num.16.

Cùm is diù ita decertaret, rursus de eo testimonium ferebat magnus omnibus præsentibus: Ecce fratres, testor coram Deo, quòd ex quo factum est hoc cœnobium, nullum ex omnibus fratribus, qui mecum sunt versati, nôui meam imitatum esse humilitatem, nisi vnum solum. Cùm hæc aurem audissent fratres, alij quidem existimabant vnum ex ijs esse Theodorum, alij verò Petronium, alij autem Orsisium. Cùm rogâsset autem Theodorus, de quonam diceret, nolebat magnus dicere Pachomius. Ipso verò rursus vrgente vehementiùs, & alijs magnis fratribus rogantibus, quisnam esset, respondit magnus ille: Si scirem esse inanem concepturum gloriam eum, de quo sum dicturus, ipsum non commendâssem. Sed quia scio Dei gratia eum, dum laudatur, euadere humiliorem, propterea vt vos eius mores imitemini, securè vobis omnibus præsentibus illum esse beatum pronunciabo. Nam tu quidem, ô Theodore, & quicunque sicut tu, decertant in monasterio, vinctum diabolum, tanquam passerem subiecistis vestris pedibus, & quotidiè per Christi gratiam, tanquam aggerem conculcatis: Sed si fueritis negligentes, furgens, qui iacet sub vestris pedibus, diabolus fugiet, & actiùs aduersùs vos bellum geret. Iunior autem Syluanus, qui non multo adhuc tempore erat monasterio à nobis eijciendus propter negligentiam, nunc omninò superauit diabolum, & de medio ita sustulit, vt propter insignem suam humilitatem non possit non videri eum perfectè vicisse. Et vos quidem, vt qui habeatis opera iustitiæ, confiditis ijs, quæ iam fecistis: Is autem quo magis decertat, eo magis omnibus se ostendit reprobum, toto suo animo & cogitatione se vilem esse reputans & inutilem. Propterea enim in promptu quoque habet lachrymas, quoniam se vilipendit, & nihilifacit quicquam ex ijs, quæ ab ipso rectè fiunt. Nihil enim æquè eneruat diabolum, vt, quæ cum agendi virtute est, ex toto animo humilitas.

Cap.61. S. Pachomij illustre de eo testimonium.

Humilitatis vis.

Sic ergo decertans Syluanus, in alijs octo annis post viginti cursum peregit: de cuius quidem decessu Dei seruus tulit testimonium, quòd cùm multitudo Angelorum eius animam cum magno gaudio accepisset, tanquam hostiam electam eam Christo obtulerunt. Sed cùm hanc pulchram in Christo viuendi rationem intellexisset etiam * ciuitatis episcopus, nomine Panuarius, in omnibus alioquì vir bonus, & rectæ fidei amator vehemens, missis literis, cum ad se accersijt, pluribus verbis rogans, & diuina adhortans persuasione, vt in illa ciuitate extrueret monasteria. Cùm ipse ergo esset ab eo multis de causis persuasus, & illuc esset venturus, æquum putauit primùm visitare ea, quorum curam gerebat, monasteria. Cùm esset autem prope vnum ex ijs, occurrit funeri cuiusdam fratris mortui, qui efferebatur, (vixerat verò in ocio & lasciuia) & fratribus illius monasterij, qui funus prosequebantur cura multa & numerosa psalmodia, cùm illic essent etiam parentes & cognati omnes, & amici defuncti. Qui cùm vidissent sanctum, deposuerunt lectum, vt pro ipsis & fratre mortuo faceret orationem. Cùm ergo obtu-

Cap.62. *Panos ciuitatis episcopus, nomine Varus

Vide sancti viri erga defunctum negligentem monachum facinus mirabile.

lisset plus, quàm rogatus fuerat, eam, quæ Deo debetur, supplicationē & adorationem, conuersus ad eos, iussit quidem eos cessare psallere. Cùm autem iussisset afferri vestimenta mortui, iussit ea comburi coram omnibus. Deinde sic rursus iussit tolli, & absq; ea, quæ de more fit, psalmodia sepeliri reliquias. Fratribus autē & parentibus, & omnibus cognatis eius qui decesserat, hoc nouo spectaculo obstupefactis, & rogantibus, vt ei consueta fieret Psalmodia, ipse non sustinuit. Ipsis verò rursus ciulantibus & dicentibus: Quodnam est hoc nouum spectaculum, ô Pater? Quis non iacentis mortui fuerit misertus, etsi sit inimicus, cùm sufficiat calamitas ad hoc inducere vel eum, qui sit bestia? Neque hoc tuam decet sanctitatem, & nobis hoc maximum affert dedecus, & multa alia. Et rursus: Vtinam non progenuissemus: Vtinam non factus esset hic monachus. Non enim nobis reliquisset æternum hunc dolorem. Rogamus ergo, vt mortui sancto funeri reddatur Psalmodia.

Cap. 63. Ille verò respondens, dixit eis: Re vera, fratres, iacentis plùs, quàm vestri, misereor: quandoquidem vos quidem id curatis, quod videtur, tabernaculum: à me autem ratio habetur animæ, cuius causa, vt Pater, hoc præcepi. Et vos quidem maiorem illi paratis dolorem per cum, qui existimatur, honorē: ego autem ei singularem defensionē & relaxationem comparo per ignominiam. ea de causa non curam gero mortui corporis, sed animæ immortalis, quę etiam id rursus recipiet incorruptum in resurrectione in extremo die. Alioquì autem si hoc fieri permisero, iudicabor, tanquam qui studeam placere hominibus, & qui pro eo, qui fit ad tempus, apparatu, contemplerim vtilitatem animæ, quæ est examinanda in iudicio. Deus enim, qui est fons bonitatis, quærit occasiones, per quas possit efficere, vt abundè in nos suam deriuet benignitatem, & remittat peccata: vt non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro veniam consequamur. Quj etiam nobis dedit tacitè cogitandum, quòd si vlla deberet esse venia, post vitam præsentem eam daret. Si autem nos, qui digni sumus habiti diuinæ eius medicę scientiæ accipere experientiam, non vnicuique id, quod conuenit, auxilium adhibeamus, meritò tanquam contemptores audiemus id, quod scriptum est: Venite contemptores, & admiremini admirabilia, & delebuntur. Propterea rogo vos, quò is, qui decessit, liberetur à malis imminentibus, & requiem consequatur, eum sepelite sine psalmis. Potest enim Deus, cùm sit bonus & multæ misericordiæ, etiam præter nostram rogationem, eum, qui ad ipsum recessit, suscipere. Cumque is hæc dixisset, abductus est in montem, sicut iussit sanctus, & fuit sepultus.

Habac. 1. Vult eū sepeliri sine psalmodia, vt ea ignominia eius animæ consulatur, non quòd Eccle siæ morem negligenda putet.

Cap. 64. Cùm autem illic moratus esset duos dies, & doceret vnumquenque ex fratribus de timore Dei: & quemadmodùm oporteat decertare aduersùs diabolum, eiusque insidias & dolos: & quemadmodùm oporteat Christi virtute infirmare, quas in nos magno studio parat, machinationes, fuit ei renunciatum, quòd quidam frater in monasterio, quod vocatur Chenoboscíorum, qui in morbum inciderat, & eo tenebatur, desiderábat frui ab eo data benedictione. Hæc cùm vir Dei audijsset, surgens est eos secutus. Cùm autem abesset sanctus ad duo aut tria milliaria à loco, ad quem tendebat, audiuit sacram vocem in aëre. Cumque fixis susp exissет oculis, vidit animam fratris, quæ lætro cursu à psallentibus Angelis deducebatur in beatam Dei vitam. Cùm verò fratres, qui cum sequebantur, neque vocem sensissent, neque alium vidissent, ipse autem sæpè fixis adspiceret ad Orientem oculis, dicunt ei: Stas Pater? curramus, vt comprehendamus. Is autem dixisset eis: Illuc curramus. Eum enim ab eo tempore adspicio, qui abducitur ad vitam beatam. Cumque rogarent, vt diceret eis, quemadmodùm viderat animam, eis omnia narrauit, vt potuit. Atque nonnulli quidem ex eis, qui ad ipsum accesserant, profecti ad eorū monasterium, cùm diligenter quęsijssent horam, in qua frater dormierat, cognouerunt esse vera, quę à sancto eis dicta fuerant. Ego autem hæc narraui, duo simul volens ostendere, & quòd erat vir vi perspiciendi præditus: & habebat donum prophetię, & quęcunque procùl siebant, prę uidebat puriſſimo mentis oculo: & quòd oportet nos semper imitari ea, quę sunt bona & honesta, & procùl abesse à noxijs. Et hæc quidem hactenùs.

Visio eius.

Cap. 65. Magnus autem ille cùm viam confeciſſet, & ad antedictum veniſſet Episcopum cum ijs, qui erant cū ipso, fratribus, iussit Episcopus diem festum agi propter aduētum ipsius. Qui cùm eum esset complexus, & ei dedisset dexteram, dedit ei locum ad ædificandum maximè expetendum monasterium, quod volebat. Cùm aūt sanctus prompto & alacri animo hoc excitaret, valloque & fossa id tutò muniret extrinsecùs, ne volentibus facilè id videre liceret: quidam instinctu diabolico, cùm noctu coactione facta eò veniſſent, deiecerunt

deiecerũt ædificium. Sed non ita multò pòst audacis sui cœpti dignas pœnas dederũt. Nam cùm ipſe fratres quotidiè hortatus eſſet ad patientiam,& quodam die illi aduenientes,ſceleri,vt ſolebant, inſtarẽt, ſtatim aduenientes Angelus Domini,eos omnes combuſſit,arcens eos decæterò ab illo audaci facinore. Sicut enim cera à facie ignis,ſic ſunt ſoluti. Conſtituit ergo illic quoque vir ſanctus viros pios,& valdè admirabiles: duce eorum conſtituto quodam Samuele,Hilaro & quodam Encrate: quoniam monaſterium erat prope oppidum. Puniuntur diuinitùs monaſterij euerſores.

Eo ergo apud illos tandiù manente,donec cõfirmati eſſent gratia Domini,quidam Philoſophus eius ciuitatis,cùm de eis audijſſet, acceſſit illuc eos tẽtans, quinam eſſent. Cumque vnum ex fratribus conueniſſet,dicit ei: Vocate mihi Patrem veſtrũ, de rebus neceſſarijs mecum diſputaturum. Cùm autem intellexiſſet ſanctus eum eſſe Philoſophum, mittit ad ipſum Cornelium & Theodorum, promittens eos eſſe reſponſuros ad ea,quæ ab ipſo dicerentur. Eis verò egreſſis, dicit Philoſophus: Magna fama eſt vos eſſe ſapientes, quietemque & ſilentium agentes conuenientes veſtræ religioni: & præterea vos ſapienter reſpondere ijs,qui vobiſcum congrediuntur. Vos ergo examinabo ex ijs,quas habetis,ſcripturis ſyllogiſmos faciens. Cui dicit Theodorus: Dic id,quod vis dicere. Reſpondit Philoſophus: Si es nobiſcum verba facturus, ſoluc quod quæritur. Dic,ait ei Theodorus. Philoſophus verò dixit ei: Quis eſt, qui non natus, eſt mortuus: aut quis natus,non eſt mortuus? Quis autem mortuus, minimè fœtuit? Dixit autem ei Theodorus: Non eſt magna tua interrogatio,ô ſapiens: dicã tamen. Qui non fuit qui-dem natus,ſed eſt mortuus,vt dixiſti,is eſt Adã. Qui autem natus eſt, & non mortuus,is eſt Enoch. Qui verò mortuus eſt,& non fœtuit,eſt vxor Loti: quæ quidem mutata fuit in columnam ſalis,quæ ad oſtendendũ infidelibus ſtat vſq; in hodiernum diem. Conſulo aũt tibi, ô Philoſophe, vt relictis his propoſitionibus & importunis ſyllogiſmis,accedas ad Chriſtũ,cui ſeruimus,& accipias peccatorũ tuorum remiſſionem. Ad hæc cùm mutus mãſiſſet Philoſophus,receſſit,admirans acutã eius reſponſionẽ,& obſtupeſcens. Cap.66. Ad Philoſophi quæſtiones Theodorus reſpõdet. Gen.19.

Cùm autem multis pòst,diebus reuerſus eſſet Pater ex monaſterio,quod ædificauerat,veniſſetque in vnum ex ſuis,& fratres ei proceſſiſſent obuiàm, & eum ſalutãſſent: egreſſus puer ex eodem grege,cœpit ad ipſum clamare: Reuerà,Pater,ex quo hinc abijſti vſque in hodiernum diem, neque olus, neque pultis nobis eſt cocta. Ad quod lepidè reſpondens,dicit ſanctus: Ne egrè feras,ô fili: ego efficiam, vt coquatur: & cùm veniſſet in monaſterium,ingreditur etiam in culinam. Cumque inueniſſet illic fratrem, quem ei rei præfecerat,facientem ſtoream,dicit ei: Dic mihi, frater: Quandiù ab hinc fratribus non coxiſti olera? Is autem dixit: Sunt iam duo menſes. Pater verò dixit ei: Quanam de cauſa contempſiſti mandatum? Ille verò reſpondens, dixit ei: Volebam, Pater,quotidiè hoc facere: Cùm autem ſcirem id, quod coquitur, non conſumi, propterea quòd omnes ferè fratres abſtineant,(ſoli enim pueri comedunt)ne ſumptus,qui fiebat cum tanto labore,foras ejiceretur, cùm nullus eſſet eius particeps: arbitratus id eſſe ineptum & intempeſtiunm,propterea non coxi: & ne ocij damner, facio ſtoream cum fratribus,ſciens vnum ex ijs,qui mecum ſunt deputati, poſſe ad talem vſum ſuffi-cere,& ad parandos paucos cibos, qui ſunt oleæ & cõminuta olera. Cùm hæc autem ſanctus audijſſet,dicit ei: Et quot ſunt ſtoreæ, quas feciſtis? Is verò dixit: Quingentæ. Dicit verò ei ſanctus: Afferte eas huc. Eis autem allatis, iuſſit ipſas ſtatim in ignem conijci,& dicit eis: Sicut vos vobis datam contempſiſtis regulam de fratrum diſpenſatione, ita ego non peperci veſtrum opus comburere: vt ſciatis non eſſe honeſtum contemnere leges Patrum,datas ad ſalutem animarum. An neſcitis,quòd cuius rei data eſt fruendæ poteſtas,ſi ab ea abſtinet quis,maiorem à Deo mercedẽ percipit? Quod autẽ in ſuo non habet dominatu, coactus verò ab eo abſtinet,propterea quòd non habet,pro eo fruſtrà mercedem poſtulat. Quando enim à pluribus & diuerſis ad veſcendum appoſitis ipſi propter Deum abſtinent, tunc magnam habent mercedem. Cuius autem frui voluptate ne fuit quidem in poteſtate, quomodò cenſebitur eſſe eius abſtinentiam? Propter exiguum ergo olei ſumptum,abſtuliſtis à fratribus tantam vtilitatem? Cap.67. Ecce vt punit vir ſanctus monachi inobedientiam.

Cùm hæc eis referret,& ad eorũ correctionem ſatis eſſet incitatus, qui foribus præerat frater,ingreſſus dixit ei: Maximi quidã huc venerũt Anachoretę,quęrẽtes vos conuenire. Is aũt iuſſit eos quamprimùm ingredi: qui cùm acceſſiſſent,eos ſalutauit: & poſt preces eos aſſumens,deduxit ad eos omnes, qui illic erant, fratres, & poſteà ad loca,in quibus circunſcriptum erat monaſterium. Ij verò magnũ rogãrunt Pachomiũ, vt ſeorſum cũ eis de ijs, quę volebant,diſſereret. Cumq; eos accepiſſet in cella apta & quieta, Cap.68.

sedit vnà cum eis. Cùm ij autem cœpissent verbum proferre propheticum, & habitum exercitatum in scripturis, dubitabat apud se cogitans, vndenàm oriretur quidã fœtor intolerabilis. Postquàm autẽ & ipsi cum sancto plurima, & sanctus ex sanctis scripturis cum eis disseruisset, & hora nona præterijsset, ipsi quoq; surrexerũt, vt viã suam inirent. Inuitati verò à magno Pachomio ad conuiuium, non assensi sunt, dicentes se festinare, vt ante solis occasum venirent in locum suum. Et cùm vale dixissent, ad eo recesserunt.

Cum hæreticis differentem tetri sentit odorem.

Magnus autẽ Pachomius cùm vellet scire causam tetri illius odoris, Deum rogauit: & statim cognouit, quòd erant dogmata impietatis, quæ ex eorum anima emissa, tantam afferebant molestiam: & non cunctatus, viros est persecutus. Quos cùm esset assecutus, dixit eis: Volo vnum verbũ ex vobis scisciari. Illi verò dixerunt: Dic. Origenis, qui dicitur, vos opera legitis? Ij verò, cùm hoc audijssent, negârunt, dicentes: Nequaquàm.

Eius de Origene sententia.

Sanctus aũt dixit. Ecce testor vobis corã Deo, quòd omnis homo, qui legit Origenẽ, & suscipit eius dogmata, descendet in profundũ inferorũ: & eius hæreditas erunt tenebræ exteriores. Ego aũt vobis sum protestatus id, quod est à Domino mihi significatum, & sum de ea re innocens: Vos videbitis. Ecce audiuistis veritatem. Si autẽ mihi crediderit is, volentes verò Deum esse vobis propitium, accipire omnes libros Origenis, & proijcite in fluuium. Et cùm hęc dixisset, ipsos reliquit: & reuersus in gymnasium veritatis, inuenit quidẽ fratres congregatos ad preces, & stans cum ipsis, impleuit hymnodiam.

Cap. 69.

Cùm illi autem conuenissent ad comedendum, mansit ipse in quodam loco, in quo consueuerat offerre preces Domino: & cùm clausissẽt ostium, recordans visionis, quæ aliquando illi facta fuerat, Deum rogauit, vt ei rursus significaretur de statu fratrum, qui erat postea futurus: & quænam essent post eius decessum euentura fratribus, qui erant posteà futuri. Produxit autem preces ab hora nona, donec frater vocaturus fecit fratres surgere ad hymnos nocturnos. Is verò vehementer orans, repentè circa mediam noctem vider visionem, quæ ei significabat, iuxta eius petitionem, de statu fratrum, qui erat posteà futurus, & quòd aliqui quidem ex ijs se piè & religiosè exercebunt, maiusque & amplius euadet monasterium: claudicabunt autem non pauci, & suæ salutis curam abijcient. Vidit verò (vt ipse dicebat) multitudinem fratrum in valle profundissima & sicca: & multos quidem ex ijs volentes ex ipsa assendere, & non posse, cùm sibi inuicem aduersi occurrerent, neque profundissimas tenebras euadere: Alios autem lapsos præ imbecillitate, versari apud inferos: Alios clamantes voce miserabili: Paucos verò ex ipsis vix cum magno labore potuisse assendere: quibus postquàm assendissent, lux occurrit. Cumque ad se redijsset, Domino egit gratias. Tunc cognouit beatus ea, quæ verè erant euentura fratribus in vltimis diebus, & quæ in ipsis futura erat, negligentiam & magnam eorum cæciratem & errorem, & bonorum defectum, & quòd vincent, qui sunt negligentiores, propter inopiam eius, quæ illis minimè placeat, multitudinis: solusque erit locus in ijs posteà: adeò vt improbi imperent fratribus, & qui nesciunt cognitionem, in monasterijs dominatum obtineant, & de principatu decertent: & mali persequantur eos, qui sunt meliores, & boni non habeant dicendi libertatem: & (vt dicitur) diuina in humana conuertantur. Et exclamans, dixit Domino cum fletu: Domine omnipotens, si ita futurum est, quanam de causa permisisti, vt omnia fierent cœnobia? Si ij, qui in posterum sunt præfuturi fratribus, erunt mali, qualesnam futuri sunt, qui ab eis pascentur? Nam si cęcus cęcum

Visio eius de futuro statu monachorum.

Improbi dominabũtur bonis, eosque persequentur.

Matth. 15.

ducit, ambo in foueam cadent. Temerè & frustrà laboraui. Memẽto, Domine, præclarorum, quos ipse peregisti, laborum & seruorum tuorum, qui nunc toto animo vitæ rectè agendæ dant operam. Memento testamenti, quod te tuis seruis seruaturum es pollicitus vsque ad consummationem. Tu scis, Domine, quemadmodùm ex quo ego accepi habitum monasticum, me coram te semper demiserim, humilemque reddiderim, & nec pane, aut aqua, aut vlla re terrestri fuerim exatiatus.

Nota hoc.

Cap. 70.

Hæc eo dicente, vox ad eum facta est, dicens: Noli gloriari, ô Pachomi, cùm sis homo, sed tibi pete veniam. Constant enim vniuersa mea misericordia. Ille verò se statim humi deiecit, & misericordiam à Deo petiuit, dicens: Domine omnipotens, demitte in me ruas miserationes, & ne vnquàm à me tuam auferas misericordiam. Nam ego quoque scio, ô Domine, quòd absque tua defensione sint omnia claudicatura. Cumque hæc dixisset, ei lucidi adstiterunt Angeli, & in medio eorum iuuenis, qui, quæ dicì non potest, resplendebat pulchritudine, & instar solis fulgorem emittebat. Erat autem eius capiti imposita corona ex spinis. Quem cùm è terra fecissent surgere, dixerũt: Quoniam petijsti, vt ad te à Domino mitteretur misericordia, ecce ipse est misericordia,

Deus

Deus gloriæ Iesus Christus vnigenitus Patris, quem misit in mundum, & cruci fuit propter vos affixus, gestans coronam ex spinis in capite. Dixit autem Pachomius: Rogo intemeratam tuam naturam Domine: Non ego te cruci affixi. Ipse verò læto vultu dixit: Scio, quòd tu me non crucifixeris, sed patres vestri me crucifixerunt. Esto ergo bono animo, & confirmeris: Semen enim tuum non deficiet in seculum, & conseruabitur vsque ad consummationem seculi. Quinetiam ipsi, qui post te salui fient ex profundissima caligine, videbuntur eos superare, quorum summum nunc est vitæ institutum. Nam nunc quidem resplendent illuminati exemplo tuarum virtutū: qui autem post te sunt futuri, in loco arido & inculto, in bona sententia & voluntario vitæ instituto, nullo eos deducente ex consanguineis, ex tenebris resilientes ad veritatem, exercebunt iustitiam: amen dico tibi, inuenientur cum ijs, qui nunc præclarè & citra vllam reprænensionem vitam agunt, & eandem consequentur salutem. Hæc cùm dixisset, rursus ascendit in cælum, aëre ita illuminato, vt gloria illius lucis non possit vllis verbis humanis explicari. Christus ei apparet spinis coronatus, eamque confirmat.

Cùm ea autem, quæ visa fuerant, magnus ille esset admiratus, vocat quidem fratres ad nocturnam congregationem is, cui id munus fuerat demandatū. Impleto autem officio, constiterunt, vt solebant, discipuli ad audiendum sermonem. Is verò os aperiens, dixit eis: Filij, pro totis vestris viribus decertate pro vestra salute, antequàm veniat tempus, in quo si fuerimus negligentes, futurum est vt nostram desideamus miseriam. Virtutem prompto & alacri animo operemini. Dico enim vobis, si videretis bona, quæ sunt in cælis, & promissionem, quæ est sanctis repositа: & quemadmodùm puniuntur, qui à Deo exciderunt: & tormenta, quæ sunt parata ijs, qui negligunt, & maximè ijs, qui veritatem agnouêre, & non, vt par erat, vitam instituêre, vt essent hæredes, quæ sanctis parata est, beatitudinis, sed aufugerunt: nullius alterius vos teneret desiderium, iam in sublime euectos, & de præteritorum malorum ignoratione assiduè lugentes, donec Dei gratia obumbrans vnumquenque cum gratia ad sponsum deduxisset in die decessūs, quando hîc manente puluere, anima id, quod est cognatū, conseruans, ad immortalem luminum recurrit spiritum. Cur inanem sectatur homo gloriam, cùm sit puluis? Quid autem superbit terra & cinis? Lugeamus nosipsos, dum tempus habemus, ne cùm venerit nobis præfinitus terminus, inueniamur tunc à Domino petere tempus ad pœnitentiam, cuius tempus apertè trāsierit. In inferno enim, inquit, quis confitebitur tibi? A Dauide didicimus. Verè misera est anima, & digna omni commiseratione, quæ mundi negauit seruitutem, & eidem rursus quærit seruire. Ne cōcedamus, ô fratres, huic seculo, quod est breuissimū & vile, vt à nobis rapiat illā beatam & immortalē vitam. Extimesco enim, & horreo, ne fortè patres nostri secundùm carnē, qui in hoc mundo versantur, & in huius mūdi negocijs implicātur, & nos hinc existimant beata iam vita frui, inueniantur nos condemnare: Quomodò, dicentes, afflixistis vos in vestris semitis? Magna est vestra afflictio. Ignis accēsus est super vos. Inutiles facti sunt rami vestri. Et rursus ex Propheta: Propterea in prædam fuistis dilecti, vt abominandi, & corona capitis vestri à vobis est ablata. Ciuitates, quę estis ad Austrū, quomodò fuistis cōclusæ? Nō est, qui vos aperiat. Tollatur enim, inquit, impius, ne videat gloriā Domini. Propterea ex toto animo decertemus, animā semper ante oculos habentes, & omni hora terribile supplicium visione apprehendentes: per quæ mens deduci solet ad sensum: & fert quidē opem lachrymans anima prono corpori: id autem rursus calefactū, eam reddit vi contemplandi prædītā, eamq; in sublime extollens ex rebus terrenis, efficit, vt Deū semper visione apprehēdat. Et sic humilitas, & inanis gloriæ vacuitas, & ab omni prudentia humana alienatio, hinc erit ei infracta & valida. Cap 71. Eius ad fratres adhortatio. Præmia bonorū, & supplicia malorum. Eccli. 10. Psal. 6. Ierem. 13. Esa. 26.

Philosophetur ergo quotidiè, fratres, anima aduersùs crassissimum corpus quouis studio & admonitione: & vespere, cùm ad dormiendum concesserimus, dicat quilibet vnicuique membro corporis: Quandiù sum in medio vestrùm, prompto & alacri animo venite ad Dominum vestrum, manibus quidem dicens: Erit tempus, quando cessabunt vestræ exultationes: Non ampliùs pugni vobis ad iram deseruient, Non vos extendetis paratæ ad rapinam. Pedibus autem: Erit tempus, quando non curretis ad ea, quæ sunt iniusta. Cuncta quoque membra sua similiter alloquatur, & dicat eis: Priusquàm nos mors occupet, & disiungat, quæ ex peccato facta est, dissolutio, decertemus, stemus strenuè, & impigrè Dominum adoremus, donec ipse rursus aduenies, & susceptо sudore, qui oritur ex labore, qui est ad tempus, transmittat ad vitam immortalem. Fandite lachrymas oculi. Declara caro Domino tuam ingenuam Cap 72. Anima ergа suū corpus vt se debeat gerere.

seruitutem, collabora mecum in precibus, quibus Deo confiteor: ne, cùm requiescere vis atque dormire, me inducas in æternum supplicium. Erit enim tempus, si sis sobria & vigilans, quãdo veniet tibi copiosa bonorum remuneratio: & rursus iudicium, si fuerimus pigri ac negligentes. Tuncque licebit audire animam sic dicentem corpori: Hei mihi, quòd tecum fui colligata, & tua causa condemnor. Si sic quotidiè nosipsos intendamus, verè templum Dei erimus: & in nobis inhabitabit spiritus Sanctus: & in nobis figet Christus tabernaculum, neque vllæ insidiæ satanicæ nos poterunt decipere. Dei enim timor, & hæc consilia, quæ sunt à nobis proposita, instar innumerabilium pædagogorũ & doctorũ, nos magis docebũt & erudient: & quæcunque mens humana nõ potest cõprehendere, ea ostendit sanctissimus diuinus spiritus intemeratæ naturæ. Quid enim, vt oportet oremus, ex Apostoli sententia, nescimus: sed ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Et quæ deinceps consequuntur. Rom. 8.

Cap. 73. Magna fames in Aegypto.

Cùm autem fuisset aliquando fames, & fratres non haberent frumentum, vel potiùs frumentum non inueniretur in tota ferè Aegypto, misit sanctus senex quendam ex fratribus ad obeundas ciuitates & vicos, quærentem emere frumentũ, cùm ei dedisset ad emendum frumentum centum nummos. Is autem, eui mandatum fuerat hoc negocium, cùm multa loca obijsset, accessit in quandam ciuitatem, quæ vocabatur Hermothen, & Dei prouidentia inuenit illic degentem quendam valdè pium hominem, & Deum timentem, qui audierat de vita sancti Pachomij & eius fratrum. Huic autem, qui sic vitam agebat, frumentum publicum fuerat commissum. Ad eum itaq; accedens frater, rogabat, vt ei venderet frumentum centum nummorum. Ille verò dixit ei: Reuerà frater, si haberem meum frumentum, acciperem id ex meis filijs, & darem vobis. Audio enim de diuina vestra vita, & quæ à vobis ex virtute agitur. Audi autem, quod sum tibi dicturus. Habeo frumentum publicum repositum, & hucusque non petitur à præside. Si vis ergo id accipere vsque ad tempus trituræ, possum differre publica. Si ergo scis te posse reddere frumentum illo tempore, accipe quantum velis. Cùm dixisset autem frater, Nolo te sic mihi facere: Non possumus enim restituere quantitatem, quam sum accepturus. Sed si velis dare mihi centum nummorũ frumentum, aut cuiusuis alterius precij, si potes differre publica vsque ad tempus trituræ, rectè facis. Ille verò dixit ei: Certè possum differre non solùm pretium centũ nummorum, sed si velis etiam accipere frumentum aliorum centum nummorum, gratum mihi facies, si solùm pro me orueris. Cùm autem dixisset frater, Hoc aurum tantùm habemus: Ille hoc audito, Ne sit, inquit, tibi curæ: cape frumentum: & quando habueritis precium, afferte ad me.

Cap. 74. Tres artabæ efficiunt decem modios.

Cùm hac ergo conditione implêsset nauem frumento tredecim Artabatum, cùm nusquàm in tota Aegypto inueniretur frumentũ precij quinque Artabarum, nauigauit frater in monasterium cum magna lætitia. Cùm autem audijsset magnus Pachomius venisse nauem frumento onustam, & quemadmodùm emptum fuisset frumentum, statim mittit ad nauem, dicens: Vnum huius frumenti granum ne importaueritis in monasterium, neque, qui emit frumentum, veniat in conspectum meum, donec in suum locum frumentum restituerit. Valdè enim peccabit, qui hoc fecerit. Nec hoc solùm, sed etiam aliorũ centũ nummorum frumentum acceperit: quod quidem non iussi eum facere, sed suæ seruiens prudentiæ, plura habendi amore laborauit, & inflammatus lucri cupiditate, nos redegit in seruitutem, debitores constituens, & insatiabiliter quidem abutens eius, qui dedit, benignitate: auari autem instar se gerens, & plusquàm nobis opùs esset frumentũ afferens, propriaque authoritate ab eo commodatò accipiens, quod non habemus, ex quo reddamus. Iam verò si contigisset, vt inter veniendum ei humani aliquid accidisset, & nauem fregisset, quid potuissemus facere? Non eramus omnes futuri serui? Quamobrem quantũ attulit frumenti, vendatur mundanis, qui sunt in his partibus, vt accepit ab eo, qui ei credidit, precio tredecim Artabarum: & postquàm id vendiderit, accipiat autum, & referat ad eum, qui ei credidit. Centum autem nostris nummis, vt vbique venditur, sic ipse quoque emẽs, afferat. Sic autem fecit, vt dixerat illi magnus, & attulit frumentum, quod emit precio quinque Artabarum & dimidij. Ab illo autem tempore non siuit ampliùs eum egredi ex monasterio, vt seruiret fratribus: sed finens eum intus sedere, constituit alium, qui præesset administrationi eorum, quæ ad frattres pertinebant.

Vide, sancti viri zelũ & religionem.

Cap. 75.

Hic frater cùm aliquando accepisset à Scytensi multa sandalia, & quasdam alias species ad vendendum, attulit maius precium, quàm Scytensis ei dixerat. Accepta autem

autem pecunia, Scytensis dimensus est precium pellis: & cùm laboris manuum eius precium constituisset quinquaginta minuta pro illo die, quo eas laborauit species, triplam autem inuenisset pecuniam, statim veniens ad magnum Pachomiū, dixit ei: Reuerà, ô Pater, malè feci, qui hunc fratrem præfeceris talibus negocijs monasterij. Habet adhuc in se mundanā prudentiam. Cùm autem magnus dixisset Pachomius: Quidnam malè facit? Respondit Scytensis, & dixit: Dedi ei sandalia, & quasdam alias species ad vendendum, dicens ei quantitatem precij. Is verò pluris ea vendidit: & triplum mihi attulit precium eius, quod illi dixeram. Cùm hæc autem magnus audijsset Pachomius, vocauit fratrem, & dicit ei: Cur sic feci sti? Is verò dixit illi: Precium, ô Pater, quod frater dixit, vt acciperem, dixi hominibus, qui emebant. Illi verò dicebant mihi: Si non sunt furtiua, ea sunt maioris precij. Ego verò conuersus, dixi eis: Non sunt quidem furtiua, sed iussus sum ea tanti vendere: Vos autem date, quantum vultis dare. Illi verò tantum dederunt, quantum eis placuit, me minimè dimetiente eam, quæ dabatur, pecuniam. Magnus autem ille cùm audijsset, dixit ei: Valdè peccâsti, quem pluris habendi amor ceperit: sed curre citò, & redde id, quod superat, precium ijs, qui dederunt: & veniens, age pœnitentiam pro hoc tuo delicto: & sede in monasterio propriū tuum opus operans. Non enim tibi expedit hoc opus ampliùs facere. Sic autem fecit frater, sicut magnus ille dixerat. Præfecit verò deinceps senex ministerio omnium negociorum monasterij sanctum Tachæum, virum bonum, & omnē hominum laudem vincentem in bonis faciendis operibus. Cupiditatē fratris castigat, neceū finit fungi œconomi officio.

Quidam frater valdè insignis se per se exercuerat. Is cùm audijsset vitam sancti patris nostri Pachomij, rogauit eum, vt ipsum acciperet in cœnobium. Cùm eum autem magnus accepisset Pachomius, paruum tempus cum fratribus versatus, desiderauit esse martyr, cùm mūdus in pace ageret, & Ecclesia proficeret, & gratia Dei esset in pace, beato Constantino & Christi amantissimo tunc imperante. Is ergo beatum Pachomium continenter orabat, dicens: Roga pro me Abba, vt fiam martyr. Magnus autem ille eum admonebat, ne sineret hanc cogitationem in eius subire animum. Dicebat verò ei: Frater, Monachi certamen strenuè & fortiter sustine, & cùm vitam tuam nulli reprehensioni affinem ita gesseris, vt Christo placeas, habebis in cælis communionem martyrij. Cùm illius autem indies augeretur desiderium, & sancto exhiberet molestiam, rogando, vt pro eo precaretur: volens ille magnus hanc eius importunam excutere vexationem: Esto, inquit, ego orabo: sed si velis, hoc tibi euenier. Sed caue, ne quando venerit hora, pro eo, quòd te oporteret ferre testimonium, inueniaris negare Christum. Tu enim reuerà falleris, qui vis tua sponte fugere ad tentationē, cùm Dominus noster & Saluator Iesus Christus iubeat nos orare, ne incidamus in tētationem. Cumque hæc dixisset, iussit eum cauere, & non ampliùs hoc cogitare. Accidit autem post duos annos, vt mitterentur quidam ex fratribus à magno Pachomio in vicum superiorem, ad scirpos colligendos pro conficiendis monasterij storeis. Hic autem vicus est situs prope Barbaros, qui dicuntur Blemmyæ. Cumque illic essent fratres in quadam insula, in qua erant multi scirpi, misit ad eos beatus fratrem, qui cupiebat esse martyr, vt paucos sumptus afferret fratribus, iubens vt sibi caueret, & se muniret, & dicens per ænigma id, quod scriptum est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: nullam in aliquo demus offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Is autem cùm accepisset asinum onustum ijs, quæ erant ad sumptus necessaria, proficiscebatur ad fratres. Cùm esset autem in solitudine, Barbari, qui de monte aquatum descenderant, ei occurrerunt. Quem cùm ab asino demisissent, vinctum manibus, accepto asino cum vasis, abduxerunt in montem ad alios Barbaros. Cap. 76. Boni monachi sunt martyres. Matth. 26. 2. Cor. 6.

Cùm verò eum vidissent Barbari venientem cum asino, cœperunt eum irridere, dicentes: Veni monache, & adora deos nostros. Cùm ij autem mactâssent animalia, fecerunt libamina suis simulacris, & adductum monachū cogebāt libare vnà cum eis. Cùm ipse autē hoc nollet facere, irati ad eum accesserunt, nudos enses tenētes, ac minantes se eum esse interfecturos, nisi vellet eorū dijs sacrificare, & eis libare libamina. Is autem cùm vidisset nudos enses, & feros eorum mores, statim vino accepto, libauit eorum simulacris, & cum eis comedit de carnibus, quæ fuerant immolatæ idolis: & cùm timuisset mori morte corporis, interemit animam, negans Deum Dominum. Cùm hoc autem fecisset, eum demiserunt Blemmyæ. Ille verò postquàm descendit de monte, & ad se redijt, cognouit suam iniquitatem, vel impietatem potiùs, quam se- Cap. 77. Monachus temerè ad martyrium adspirans, oblata occasione, Deum negat.

fecerat: fcilísque suis vestibus, postquàm suam multùm verberâsset faciem, venit in monasterium. Cùm autem cognouisset beatus id, quod ei euenerat, egressus est ei obuiàm, magna affectus tristitia. Ille verò cùm eum vidisset venientem, se humi proiecit in faciem, clamans cum lachrymis: Peccaui Deo & tibi, ô Pater, quòd tuum non audiens consilium & admonitionem, hîc non restiterim.

Cap. 78. Eũ S. Pachomius acriter obiurgat.

Magnus autem Pachomius cùm hoc audijsset, dixit ei: Surge miser: teipsum, ô infelix, excluisti à tantis bonis. Fuit reuerà tibi corona impolita, & eam à te abiecisti. Paratus fuisti cooptari in numerum sanctorum martyrum, & teipsum sciunxisti à beata eorum communione. Aderat Dominus Christus cum sanctis suis angelis, volens tuo capiti imponere diadema, & tu eum negâsti propter horæ momentum: & mortem timens, quam vel nolens es subiturus, à Deo excidisti, amittens vitam æternam. Vbi sunt verba, quæ tu antè dicebas? Vbi est tuum desiderium? Cùm ille autem dixisset: Pater, peccaui in omnibus, nec possum faciem meam ampliùs ad te attollere: Pater, pater. Non est mihi ampliùs relictus locus agendi pœnitentiam. Quid faciam, Pater? Non expectaui fore, vt hæc ita fierent. Hæc eo dicente & lachrymante, dixit ei Magnus: Tu quidem, ô miser, te omninò alienum à Deo constituisti. Est autem bonus Dominus, & nunquàm iram suam continuit in testimonium, quòd velit misericordiam, & peccata nostra possit obruere mari profundissimo. Quoniam quantùm distat cælum à terra, tam procùl à nobis nostra amandabit peccata. Non enim vult peccatoris mortem, sed pœnitentiam, & eum qui cecidit, non manere in delicto, sed resurgere: & eum, qui est auersus, non diù persæuerare, sed ad eum quam primùm conuerti. Propterea ne de te spem abijcias. est enim spes salutis. Si abscissa enim, inquit, fuerit arbor, rursus florebit. Si velis ergo me audire in omnibus, quæ tibi dixero, habebis à Deo veniam. Ille verò flens, dicebat: Te decæterò, Pater, audiam in omnibus. Iubet autem magnus Pachomius, vt in quietam cellam secedens, se includat, & neminem conueniat vsque ad mortem suam, & vt, cùm vno die abstinuerit, vescatur solo pane & sale, & aquam solummodò bibat toto vitæ suæ tempore. Duas verò paruas storeas faciat quotidiè, & vigilet quâtùm potest: oret autem pro viribus, à lachrymis verò non cesset penitùs. Ille verò secedens, vt ei beatus iusserat Pachomius, conduplicauit omnia, quæ ei dixerat vt faceret. Nullum autem omninò conueniebat, nisi solum magnum Theodorum, & paucos ex magnis senibus. Cùm sic autem decertâsset decem annos, dormijt, de eius requie bonum Dei gratia ferente testimonium magno Pachomio.

Pſal. 110. Ezech. 18. Iob 14. Vide quam satisfactionem ei indicat S. Pachomius.

Cap. 79. Nota quàm periculosũ sit maiorum iussa negligere.

Veniens autem sanctus Pachomius in monasterium, quod dicitur Tabennisi, cum Theodoro & Cornelio, & compluribus alijs fratribus, paululùm stetit in via. Qui cùm ab aliquo quandam audijsset accusationem, & cognouisset à fratre fuisse neglectum, quod ei datum fuerat mandatum, (mandârat enim, vt qui in panis officina operabantur oblationem, nunquàm loquerentur superflua: sed quod decebat mandatum, per se meditarentur) vocat Theodorum, (ipse enim curam gerebat illius monasterij) & dicit ei: Vade, & paulatim diligenter intellige, an aliqui in panis officina noctu sint sermocinati. Et cùm certa sciueris, fac mihi renuncies. Ille autem scisitatus, ita quidem esse inuenit, & præfecto significauit. Dicit autem Pachomius: Existimant fratres humanas esse traditiones, ignorantes quòd vel pro minimis non paruum imminet periculum negligentibus. Cùm septem dierum silentium Ifrael lubenter in Hiericho susscepisset, deinde tempore terminato exclamâsset. & vrbem expugnauit, & Dei mandatum, quod ab homine datum fuerat, non est transgressus. Et nunc decæterò seruent ipsi hoc nostrum mandatum, & peccatum eis condonabitur. Etenim nos quoq; doctrinam, quæ est vtilis, tradidimus. Ipse autem ingressus, assidebat operi storearum, quæ texebantur. Veniens autem puer, qui erat deputatus ministerio hebdomadæ, vidit Magnum operantem, & ei dicit: Noli sic vertere texta, vt rectè opereris. Abbas Theodorus texit alio modo. Is verò surgens, dicit ei: Doce me, quomodò, ô fili. & cùm didicisset, sedit rursus cum magna animi alacritate, in hoc reprimens spiritũ arrogantiæ. Nam si carnis habuisset prudentiam, non ei paruisset, sed etiam reprehendisset puerum: vt qui in loquendo cum eo, pueri modum exuperâsset.

Mira sancti viri humilitas.

Cap. 80. Discretio spirituum.

Cùm ei autem exhiberetur molestia ab hospitibus & fratribus, accedit dæmon, & stans ex aduerso: Gaudeas, inquit, Pachomi. ego enim sum Christus, & veni ad te meũ amicum. Ipse verò sancti Spiritûs discretione, maligni declinãs visiones, apud se discreptabat dicens: Christi sanctitatis aduentus est plenus gaudio, & est liber ab omni metu,

tu, humanis omnibus cogitationibus ſtatim euaneſcentibus ad eius, qui appàret, contemplationem. Ego autem nũc ſum plenus perturbatione, & ſum dubius animi. Cùm ergo ſurrexiſſet protinùs, per fidem in Chriſtum accepta audacia, ſtatuit eum vincere. Et à ſpiritu inſpiratus, dixit ei: Recede à me, diabole: es execratus, & tua viſio, & ars tuorum conſiliorum. Cùm autem factus eſſet, tanquam puluis, impleuit domum tetro odore, & ipſum aërem conturbauit, magna voce ei dicens: Meos offendiſti pedes: ſed magna eſt Chriſti virtus, & à vobis illudor quotidiè. Sed non ceſſabo bellum gerere. Oportet enim me meum munus implere. Pachomius autem confirmatus ſpiritu, Domino contrà confitebatur, gratias agens propter immenſa eius in ipſum beneficia.

Cap 81. Satanas induit formã ſpecioſæ mulieris.

Porrò autem cùm vna nocte ambularet hic Magnus in hoc monaſterio, repentè procùl videt quandam viſionem magnam, & plenam multa deceptione. Erat enim ſpecies mulieris ſumma pulchritudine, adeò vt narrare non poſſet neque ſpeciem, neque poſituram, nec ſpectaculum eius, quæ ei aderat, viſionis. Cùm hanc autem vidiſſet Theodorus, fuit valdè conturbatus, & vultu eſt mutatus. Quem cùm beatus vidiſſet ſic extimeſcentem: Confide, dixit ei, in Domino Theodore, & ne angaris animo. Cumque hæc dixiſſet, ſtetit in oratione ad hoc, vt ſtupenda illa expelleretur viſio. Illis verò ſupplicantibus, ea magis magisque aduersùs eos procedebat, ſe impudenter gerens. Ea autem appropinquante cum multitudine dæmonum præcurrentium, cùm adhuc preces funderet Pachomius, ad eos veniẽs, dicit eis: Cur fruſtrà laboratis? Contra me nihil poteſtis facere. Accepi enim à Deo omnipotente tentãdi, quos volo, poteſtatem: & hanc petitionem iamdiù abhinc ſum à Deo conſecuta. Eam autem interrogauit ſanctus Pachomius, dicens: Dic mihi, Tu quis es? Et vnde veniſti, & quem quæris tentare? Illa verò dixit: Ego ſum virtus diaboli: mihi ſeruit tota phalãx dæmonũ. Ego ſum, quæ ludam abripui à cœtu Apoſtolico. Accepi ergo, ô Pachomi, vt aduersùs te bellum gererem. Non potui enim ferre probrum dæmonum. Nullus enim me vnquàm ita eneruauit, vt tu. Pueris enim, ſenibus & adoleſcentibus per tuam me doctrinam ſubijcis, & efficis, vt ab eis conculcer: & tanta contra me congregata multitudine, infracto eos muro circundediſti, nempe timore Domini, adeò vt decæterò non poſſint noſtri miniſtri ad aliquem veſtrũm libere accedere. Hæc autem omnia vobis euenerunt propter Deum Verbum, qui homo factus eſt: Qui quidem dedit vobis poteſtatem conculcandi omnem noſtram potentiam.

O mendacẽ impoſtorẽ.

Cap. 82. Vide dæmonum imbecillitatem.

Ad hæc verò dicente Pachomio, Veniſti ad me ſolum, vt dicis, tentandum, an etiam alios? illa ei dixit: Et te, & omnes tuí ſimiles. Ei autem rurſus dixit Pachomius: Et Theodorum igitur? Illa verò: Et aduersùs te, inquit, & aduersùs Theodorum accepi poteſtatem: Sed nõ poſſum omninò vobis appropinquare. Cùm ipſi autem dixiſſent, Quanam de cauſa? dixit eis: Si vobiſcum bellum geram, ſum vobis commodi potiùs cauſa, quàm damni, & maximè tecum, Pachomi: quoniam dignus es habitus, qui corporeis oculis videres gloriam Dei. Sed non in æternum cum eis habitabitis, quos nũc munitis veſtris precibus. Erit enim tempus poſt veſtrum deceſſum, quando in eis ducam choream. Vos enim feciſtis, vt ego conculcarer ſub pedibus tantæ multitudinis Monachorum. Magnus autem ei dixit: Quî ſcis, quòd qui nos ſunt cõſecuturi, non ſint ſyncerè & germanè pluſquàm nos ſeruituri Domino, vt poſſint munire poſteros timore Domini? Hoc ſcio, inquit. Mẽtiris impio tuo capite, inquit Pachomius, cùm nullam omninò habeas vim præſciendi. Hoc enim Deum ſolùm ſequitur, & eſt eius poteſtatis proprium: Tu autem ſoli mendacio imperas. Illa verò dixit: Per præſcientiam quidem, vt tu dicis, nihil ſcio: Coniectans autem dico tibi me ſcire. Dicente autem beato: Et quomodò conijcis? Dicit ei: Ex ijs, quæ præceſſerunt, ea etiam, quæ ſunt futura, conijcio. Is autem rurſus, dixit ei: Quomodò? Illa verò dixit ei:

Vide eos imprudẽ & mẽdax.

Cap. 83.

Cuiuſuis quidem rei principium intenſo & vehementi quodam deſiderio fertur ad ea, quorum ſtudio tenetur, maximè verò cupiditatis, plantationis & cæleſtis vocationis, quæ diuina voluntate prodigijs, & ſignis, & varijs virtutibus cõfirmat eos, qui eam exercent. Cùm autem iam in tuto fuerit collocata, & ſe exercendo peruenerit ad ſenectutem, ceſſat ab incremento, vt quæ vel tempore conſumatur, vel flacceſcat ſocordia, vel hebes & obtuſa reddatur contemptione. Magno autem Pachomio eam interrogante: Quid eſt ergò, quòd (vt dicis) veniſti ſolùm ad magnos tentandum, non autem omnes fratres, ſi propriũm, vt ais, tuum munus eſt exitium animarum, & in vitio, & improbitate ſuperas omnes dæmones, & tantum vales viribus aduersùs viros tantos?

Christ⁹ homo factus vires dæmonum enervauit.

tantos? Illa respondens, dixit: Iam quidem tibi priùs dixi, quòd ex quo ab omnipotenti Christo in terra facta est salutaris humanæ naturæ susceptio, nos cuasimus imbecilli, adeò vt tanquam passer ab eis, qui credunt in ipsum, illudamur & irrideamur. Sed etsi effecti simus imbecilli, minimè tamen cessamus, in quibus possumus, à nostra operatione. Sed neque desistemus vobis aduersari, conueniens quidem seminantes vitium in animis athletarum: Et cùm aliquem suaui aliqua titillatione moueri, & voluptate affici cognouerimus, voluptates magis accendimus, & quàm maxima, & maximè inexpugnabili possumus vi ei insultamus. Quòd si contrà viderimus eum nostra non admittere, neque à nobis lubenter teneri, sed se fide in Christum, & sobria & vigilanti mente munire, tanquam fumus, qui dissoluitur, recedimus in aërem. Ea autem de causa non permittimur, vt totis viribus omnes aggrediamur, eò quòd bellum, quod à me geritur, non possint omnes perfectè ferre. Si enim concederemur aduersùs omnes hoc facere, vestra protectione non multos abduxissetis. Sed quid agam, cùm crucifixi potestate prouidendi & prospiciendi per vestras preces custodiantur? Tunc sanctus magna voce & cum magno gemitu dicit ei: O vestrâ, quæ nequaquàm sopiri potest, improbitatem. Non cessatis decæterò in genus hominum insanire, donec rursus diuinus & immortalis vertex de cælo veniens, vos omninò consumet. Quæ cùm dixisset, dæmonum phalangem increpauit, & Christi nomine eam protinùs dissipauit, & fecit euanescere.

Cap. 84.

Manè autem exorto, conuocatis omnibus fratribus, qui & vita, & tempore antecellebant, narrauit omnia, quæ vidit & audiuit à pernicioso dæmone. Narrauit verò ijs etiam, qui aberant, per proprias literas timore Dei muniens, & docens nihili ducere visa improborum dæmonum. Qui quidem cùm audijssent, & viderent quæ ab ipso per Christi gratiam fiebant miracula, valdè confirmabantur, & laborem exercitationis ferebant prompto & alacri animo. Fratrem quidem certè sectatorē & æmulatorem eius tolerantiæ, cùm staret in oratione, in pede pupugit scorpius, & cor eius vsqueadeò dolor retigit, vt spiritum propemodùm emitteret. Ipse autem, licèt ex ictu dolorem sensisset, non priùs surrexit, quàm finijsset orationem. Rursus verò quidam morbus, qui inuaserat caput Theodori, ei grauissimos afferebat dolores, & ipse quidem petebat, vt sibi liceret decedere. Dicebat verò Pachomius: Putásne, ô frater, morbum, vel aliquid aliud eiusmodi euenire absque Dei permissione? Quamobrem patere, frater, & quando volet Dominus, te curabit. Ecce nunc probaris, vt Iob perfectus: age gratias, & sustinens afflictiones, vide vt benedicas Domino, & habebis requiem maiorem laboribus. Pulchra est enim exercitatori, quæ est ex Deo, tolerantia in precibus & abstinentia. Potest autem, qui ægrotat, maiorem accipere mercedem patientia & tolerantia.

Cōtemnenda dæmonū ludibria.

Nota Dei prouidentiam.

Afflictionū vtilitas.

Cap. 85.

Rursus autem accidit, vt cùm beatus fratres visitaret in cellis, & sensum vniuscuiusque corrigeret, accederet etiam ad quendam Romanum, qui erat maximæ authoritatis: callebat verò pulchrè quoque linguam Græcam. Cùm ergo ad eum venisset Magnus, vt eorum admoneret, quæ futura erant ei vtilia, & cognosceret motiones cordis eius, allocutus est eum Aegyptiacè. Nesciebat autem frater, quid ei magnus diceret Pachomius: neque sciebat Pachomius, quidnam diceret Romanus, propterea quòd beatus Græcè loqui nesciret. Necesse autem habuit magnus Pachomius vocare fratrem, qui posset interpretari, quæ dicebantur ab vtrisque. Cùm verò venisset frater ad interpretandum, nolebat Romanus magno dicere Pachomio cordis sui delicta per alium, & sic ei dicit: Te solum volo post Deum esse cognitorem malorum cordis mei, neque volo ea tibi dicere per alium: sed neque vllum alium ea audire, præter te. Cùm hæc autem magnus audijsset Pachomius, iussit secedere fratrem, qui venerat ad interpretandum. Cùm verò non posset ei ea verba dicere, quæ afferrent vtilitatem & salutem, quòd omninò Græcè nesciret, postquàm ei manu annuisset vt expectaret, donec ad eum veniret, abijt beatus, vt per se oraret: & extensis suis in cælum manibus, Deum precatus est, dicens: Domine omnipotens, si nō possum iuuare homines, quos ad me misisti à finibus terræ, quòd eorum linguas nesciam, quid opùs est, vt ipsi veniāt? Sin autem vis eos hîc per me esse saluos, da mihi, Domine omnipotens, ad eorū corrigendas animas, vt sciam eorum sermonem. Cumque ipse tres horas orâsset, & Deum multū rogâsset, & suæ orationi finem imposuisset, repentè de cælo in dexterā eius manū missa est veluti epistola chartacea conscripta. Quam cùm legisset, statim didicit sermones omnium linguarū: & cùm gloriā reddidisset patri, & filio, & spiritui sancto, cum

Diuinitùs impetrat Pachomius notitiā oim linguarum.

cum magna lætitia venit ad illum fratrem, & citra vllum errorem cœpit cum eo Græcè & Romanè disserere, adeò vt cùm frater audijsset, cœperit de magno dicere: Omnes scholasticos superat in elocutione. Cùm eum ergo correxisset, vt oportuit, & ei pro peccatis constituisset pœnitentiam, & eum commendâsset Domino, ab eo abijt.

Accidit, vt cùm sederet aliquando magnus in quodam loco monasterij cum quibusdam alijs magnis fratribus, quidam frater monasterij duas, quas eo die fecerat, paruas storeas ponerent ante suam cellam, ex aduerso eius loci, in quo magnus Pachomius sedebat cum fratribus. Hoc autem fecerat elatus vanæ gloriæ cogitatione, existimans se in hoc esse laudandum à magno Pachomio, quòd tali esset vsus diligentia: cùm regula hoc contineat, vt vnusquisque frater vnam in die faciat stoream. Cùm autem vidisset magnus Pachomius eum fratrem hoc fecisse ad ostentationē, & animaduertisset illius eò tendere cogitationem, valdè suspirans, dixit fratribus, qui cum eo sedebant: Videte hunc fratrem, qui à manè hucusque laborauit, diabolo torum suum donauit laborem, & sui operis nihil reliquit, quo suam recrearet animam: quoniam magis amauit hominum gloriam, quàm Dei: & labore quidem suum corpus consumpsit, fructu verò laborum vacuā reddidit animam: Vocatumque illum fratrem increpauit, & præcepit, vt orantibus fratribus, duas tenens storeas ponè eos, diceret: Rogo vos, fratres, vt oretis pro infelici mea anima, vt summè misericors Deus vestris precibus eius misereatur, quę has duas paruas storeas cius regno prętulit. Et rursus dum fratres comederent, iussit eum eodem modo stare in medio eorum cum storeis, donec fratres à mensa surgerent. Et postea iussit eum includi solum in cella, & tempore quinque mensium quotidiè facere duas storeas, & vesci pane solo cum sale, & nullum fratrem eum conuenire. Cap. 86. Castigat fratrē vanæ glorię cupidum.

Post hæc autem necesse est, antequàm finiamus orationem, meminisse vnius viri, qui vel omnem hominum laudem superabat, ad ædificationem & vtilitatem eorum, qui hæc legent, nomine Zachæi. Is post longum tempus exercitationis corpore mutilatus, habebat quidem cellam separatam à fratribus, in sale & pane totam vitam suam transigens. Quotidiè autem conficiebat stoream, tantam sustinens contritionem, vt sæpè, dum connecteret funes storearum, manus, quæ pungebantur, sanguinis guttas emitterent, & in ipso opere ostenderent viri tolerantiam. Cùm ergo esset in tanta imbecillitate corporis, nunquàm abfuit à fratrum congregatione, nec interdiù vnquàm dormijt vsque ad suum decessum. Solebat autem noctu, antequàm ipse dormiret, apta quædam dicere memoriter ex scripturis; & cùm totum corpus suum signâsset, & Deo dedisset gloriam, sic recumbere: deinde media nocte expergisci, & vsque ad manè implere hymnodiam. Cùm eius manus vidisset aliquando frater cruentas propter vehementiam operis, dicit ei: Frater, cur in operando sic laboras? & maximè cùm tanto morbo vexeris? Nunquid est peccatū tuum ocium, & à Deo condemnaberis, si non opereris? Scit ipse te ægrotare, nec vllus sic afflictus opus vnquàm tetigerit, maximè si non cogatur. Alijs, Deo volente, opem ferimus hospitibus & pauperibus: & tibi proprio nostro, & tanto patri non prompto & alacri animi studio seruiemus? Cùm is autem rursus respondisset: Fieri non potest, vt ego non operer: Si tibi, inquit, sic videtur, vnge saltem vespere oleo manus tuas, vt non tantùm desatigeris, nè vel illæ ex sanguinis profluuio arescant. Ille verò persuasus quidem sic fecit, vt fuerat rogatus. A ramis autem punctæ manus adeò læsæ fuerant, vt non posset ille amplius ferre dolores, quos ex eo sentiebat. Veniens autem in cellam Pachomius, cùm de dolore audiuisset, dicit ei: Existimas, ô frater, tibi prodesse oleum? Quis autem te sic coëgit laborare, vt prætextu operis, in sensili potiùs oleo, quàm in Deo spem haberes sanitatis? Num fieri non poterat, vt Deus te curaret? Si ignorat nostras imbecillitates, opùs etiam habet, vt admoneatur. Num nos despicit habens odio, qui natura est clemens & benignus in homines? Sed Deus vtilitatem animæ ædificans, permittit afflictiones, vt fortiter ferentes, ostendamus tolerantiam, ei omnia permittentes: quando scilicet velit, & vt velit, largiri quietem à malis. Is autem respondens, dicit: Condona mihi, Pater, & ora pro me, vt hoc & omnia peccata mea condonet Christus. De eo autem affirmârunt nonnulli, quòd anno integro seipsum luxit, post duos dies cibum sumens. Eum misit ad fratres beatus Pachomius, veluti archetypum & fundamentum bonorum operum. Erat enim admonendi & exhortandi potestate præditus, vt si vllus alius. Qui cùm vsque ad finem legitimè Cap. 87. Mira Zachæi abstinentia. Cubitū ituri, signat se cruce. Habes antiquū Christianorum morē. Cur nos affligi finat Deus.

certâsset,egregium finem & propter labores remunerationem,regnum cęlorum meruit accipere.

Cap.88. Cùm ergo exploratum habuisset sanctus Pachomius se non absondisse talentum, sed & hunc,& complures alios perfectos misisset ad Dominum, festum egit in ab ipso plantatis Saluatoris tabernaculis, in quibus horum sanctorum habitauit catalogus. Post sanctum autem & venerandũ Paschæ festum, cùm multi fratres variè essent consummati,tandem ipse quoque ægrotauit. Ei verò ministrabat Theodorus,cuius sæpè meminimus. Et euasit quidem corpore tenuissimus : mansit autem vultu admodum lætus,hinc puram animæ conscientiam veluti exprimens ijs,qui ad ipsum adspiciebãt. Duobus autem diebus ante suam consummationem, cùm conuocâsset totum suum diuinum catalogum, dixit eis : Ego quidem, fratres, viam Patrum ingredior : Video enim me vocari à Domino : Vos autẽ semper recordantes earum, quas à me audijstis, exhortationum,estote in rebus omnibus sobrij & vigilãtes : neque sit vobis vlla communio cum hæresi Origenis,aut Meletij, aut Arrij, aut reliquorum Christi aduersariorum,aut aliorum,quos vobis mandaui vt vitaretis. Sit verò vobis curæ cum ijs versari, qui vestris proderunt animis. Ego enim iam libor, & instat tempus meæ resolutionis. Eligite aliquem, qui loco meo possit vobis prodesse. Ego quidem ad hoc non video Petronio probatiorem. Vestrum autẽ est eligere id, quod est vobis conducibile. Cùm ij autem Patris accepissent consilium, (erat enim fide potens, humilis spiritu,& bonus moribus) pro ipso fudit preces, propterea quòd ipse quoque esset ægrotus in monasterio,quod dicitur Chenoboscíorum. Et ei quidem,etsi absenti, tradidit eam, quæ in Christo erat, fraternitatem : & cùm misisset ad eum accersendum, se autem signâsset, & hilariter in illum defixisset oculos,qui mittebatur,sanctam illam emisit animã quartodecimo mensis Maij.

S.Pachomij obitus.

Cap.89. Cùm autẽ corpus accepissent discipuli, & ei purè fecissent exequias, & die sequenti peregissent vigilias,die consequenti eum sepelierunt in monte. Qui verò missus fuerat ad Petronium,adduxit eum adhuc ægrotantem. Cùm autem ipse quoque paucos dies gubernâsset fraternitatẽ, decedit in pace, relicto pro se viro iusto & religioso, nomine Orsisio. Hęc verò nos ex pluribus pauca scripsimus,& pro maximis eius factis & operibus,minima : non vt laudem demus sanctis patribus,(Nostrum enim honorem, aut gloriam non appetunt : Sufficit enim eis æterna laus,qua afficiuntur à Domino,& Angelis,& erit perfectior. Fulgebãt enim sicut sol, Christi lumine perfusi : qui semper eos glorificat,qui eum glorificant) sed vt nos quoque eos imitemur pro viribus,ex auditione inducti ad eorum imitationem, precibus & intercessionibus sanctorum Prophetarum, Apostolorum & Martyrum, *propter quos Dominus noster Christus glorificatur : Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Item Petronij.

Matth.13.
1.Reg.2.

* per

Cap.90. Rogo autem eos,qui hæc legunt,vt fidem habeant huic narrationi. Si quis verò ex ijs,qui legent,de ijs,quæ dicũtur,eius precibus accuratè interroget,dicens: Vndenàm vobis scriptoribus sunt harum rerum cognitio ? recordetur eorum, quæ à nobis dicta sunt superiùs, quòd ea ex sanctis patribus cognouimus, cùm accuratè examinauissemus. Ipse enim beatus Pachomius sæpè narrans fratribus ea,quæ pertinebant ad cœtũ vtilitatem, eis quoque suas aperuit cogitationes, & abundè docuit, quemadmodùm pro vnaquaque petitione orare oporteat. Non solùm autem eis,sed omnibus etiã aduenientibus Monachis suadebat credere in Christum Saluatorem, & eum diligere, & seipsos conseruare à turpibus cogitationibus,& carnis voluptatibus : & fugere vanam gloriam : & orare sine intermissione, vt se inuicem diligerent. Ad hanc enim charitatem nos quoque diuinus inducens Apostolus,& eius ostendens magnitudinem, dicit, scribens ad Corinthios : Sectamini autem charismata meliora, & adhuc excellentem vobis viam ostendo. Porrò autem Dominus quoque Christus dixit suis Apostolis : In hoc scient omnes, quòd discipuli mei eritis, si vos inuicẽm dilexeritis. Nam multi quidem admirantur, aiebat,eos, qui possunt curare corpora : Ego verò eos non tanti esse existimo,quanti eos, qui rudes & idiotas perfectos efficiunt, & à vitio conuertunt ad virtutem. Non iudicatur enim, ô dilecti,quòd hoc & hoc miraculum non fecerit : sed iudicatur, si habet similitudinem eorum,quià diuino spiritu condemnantur,dicente :

1.Cor.12.

Iohan.13.

Psal.53. Non proposuerunt Deum in conspectu suo. Quomodò enim potest amare proximum, qui Deum non semper prospicit, conuenienter beato Dauid, qui dicit : Præuidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris meis est, ne commoueat ? Est verò, aiebat, necessarium & Deo gratum, pueros, qui adhuc sunt liberi à vi-

Psal.15.

tio,–

tio, crebriùs hæc audite, & rebus doceri procedentibus, atque hanc sequendo regulam tendere ad anteriora, & ante æratem expetendo id, quod est bonũ & honestum, se extendere ad superiora, pergendo ad perfectionem, sicut beatus Samuel templo assidens. Etenim parata est munda terra ad susciendam plantationem. Multis autem laboribus mundata terra, tunc producit. Oportet ergo nos cauere, ne offendantur iuuenes, vt Dominus, qui custodit paruulos, nostram quoque cõseruet animam, tanquam pupillam oculi. Qua enim, inquit, mensura metimini, eadem vobis fiet mensio. Ps. 114. Matth. 7. Ne ergo audeat aliquis, ô dilecti, lædere animam vllo verbo ocioso. Quomodò autem hoc seruare oporteat, non opùs est longa oratione. Audi enim, inquit, vniuersum finem orationis: Deum time, & mandatum eius custodi, & eris perfectus monachus. Poteram alia quoque vobis dicere, sed ne sit prolixior & molestior oratio, Deus pacis vos confirmet in suî timore, Amen. Eccles. 12.

VITA BONIFACII EPISCOPI FERENTINI, A D. GREGORIO PAPA SCRIPTA, *Lib. 1. Dialog. Cap. 9.*

VIS tibi aliquid de Tusciæ partibus narrem, vt cognoscas quales in ea viri fuerint, & omnipotẽtis Dei notitiæ quantùm propinqui? Petrus: Volo, atque hoc omnimodò exposco. Gregorius: Fuit vir vitæ venerabilis Bonifacius nomine: qui in ea ciuitate, quæ Ferentis dicitur, episcopatûs officium tenuit, & moribus impleuit. Huius multa miracula is, qui adhuc superest, Gaudentius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius obsequio, tanto valet de illo veraciùs dicere, quanto ei contigit & interesse. Huius ecclesiæ gratuis valdè paupertas inerat, (quæ bonis mentibus esse solet custodia humilitatis) nihilque aliud ad omne stipendium, nisi vnam tantummodò vineam, habebat: quæ quodam die ita grandine irruente vastata est, vt in ea paucis vitibus vix parui rarique racemi remansissent. Quò cùm Dei prædictus vir reuerentissimus Bonifacius episcopus fuisset ingressus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit: quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustiari cognouit. Sed cùm iam tempus exigeret, vt ipsi quoque racemi, qui remanserant, maturescere potuissent, custodem vineæ ex more posuit, eamque solerti vigilãtia seruari præcepit. Quadam verò die mandauit Constantio presbytero nepoti suo, vt cuncta vini vascula in episcopio, omniaque dolia ita, vt ante consueuerat, pice superfusa præpararet. Quod cùm nepos illius presbyter audisset, valdè admiratus est, quòd quasi insana mente præciperet: quòd vini vascula præparate faceret, qui vinũ minimè haberet: nec tamẽ presumpsit inquirere, cur talia iuberet: sed iussis obtẽperans, omnia ex more præparauit. Tunc vir Dei vineam ingressus, racemos collegit, ad calcatorium detulit, omnes exinde egredi præcepit, solusque ibi cum vno paruulo puero remansit, quem in eodem calcatorio deposuit, & calcari ipsos pauciſſimos racemos fecit. Cumque ex eisdem racemis parum aliquid vini deflueret, cœpit hoc vir Dei suis manibus in paruo vase susc ipere: & per cuncta dolia omniaque vasa, quæ parata fuerant, pro benedictione diuidere, vt ex eodem vino omnia vascula vix infusa viderentur. Cùm verò ex liquore vini parum aliquid in vasis omnibus misisset, vocauit protinùs presbyterũ, iussitque pauperes adesse. Tunc cœpit vinum in calcatorio crescere, ita vt omnia, quæ allata fuerant, pauperum vascula impleret. Quibus cùm se idoneè satisfeciſſe consperet, ex calcatorio iussit puerum ascendere, apothecam clausit, atque impresso sigillo proprio, munitam reliquit: mox ad ecclesiam redijt. Die verò tertia prædictum Constantium presbyterum vocauit, & oratione facta, apothecam aperuit, & vasa, in quibus tenuissimum liquorem infuderat, vbertim vinum fundentia inuenit: ita vt pauimentum omne excrescentia vina inuaderent, si ad hæc episcopus tardiùs intrâsset. Tunc terribiliter presbytero præcepit, ne quousque ipse in corpore viueret, hoc miraculum cuiquam indicaret: pertimescens videlicet, ne virtute facti, fauore humano pulsatus, inde intus inanesceret, vnde foris hominibus magnus appareret. exemplum etiam magistri sequens, qui vt nos ad viam duceret humilitatis, de semet-

14. Maij.

Paupertas ecclesiæ Ferentinæ.

Obserua sancti viri patientiam admirandã.

Vide insignia miraculum.

Valdè sibi cauet ab inani gloria.

Matth.17. ipſo diſcipulis præcepit, dicens, vt ea quæ vidiſſent, minimè dicerent, quouſque filius hominis à mortuis reſurgeret.

Matth.9. Petrus: Quia occaſio apta ſe præbuit, libet inquirere, quidnam ſit, quòd redemptor, cùm duobus cæcis lumen reddidit, iuſſit vt nemini dicerent: & illi abeuntes, diffamauerunt eum in totam terram illam? Nunquidnàm vnigenitus filius, patri & ſancto ſpiritui coæternus, hac in re velle habuit, quod non potuit implere: vt miraculum, quod taceri voluit, minimè potuiſſet abſcondi?

Gregorius: Redemptor noſter per mortale corpus omne, quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit: vt pro noſtrarum virium modulo eius veſtigia ſequentes, inoffenſo pede operis, præſentis vitæ carpamus viam. Miraculum nanque faciens, & taceri iuſſit, & tamen taceri non potuit: vt videlicet & electi eius, exempla doctrinæ illius ſequentes, in magnis, quæ faciunt, latere quidem in voluntate habeant, ſed vt proſint alijs, prodantur inuiti: quatenùs & magnæ humilitatis ſit, quòd ſua opera taceri appetunt: & magnæ vtilitatis ſit, quòd eorum opera taceri non poſſunt. Non ergo voluit Dominus quicquam fieri, & minimè potuit: ſed quid velle eius membra debeant, quid've de eis etiam nolentibus fiat, doctrinę eius magiſterio exemplum dedit.

Opera noſtra quatenùs celanda & prodęda.

Petrus: Placet, quod dicis.

Gregorius: Adhuc pauca aliqua, quæ de Bonifacij epiſcopi opere ſuperſunt, quia eius memoriam fecimus, exequamur. Alio nanque tempore beati Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem venerabili viro poſtulauit, vt cùm apud beatum martyrem Miſſarum ſolennia ageret, ad benedictionem dandam in ſuam domũ declinaret. Vir autem Dei negare non potuit, quod ab eo ex Fortunati mente charitas popoſcit. Peractis igitur Miſſarum ſolennijs, cùm ad prædicti Fortunati veniſſet menſam, priuſquàm Deo hymnum diceret, ſicut quidam ludendi arte ſolent victum quærere, repentè ante ianuam cum ſimia vir adſtitit, & cymbala percuſſit. Quem ſanctus vir ſonitum dedignatus, dixit: Heu heu: mortuus eſt miſer iſte, mortuus eſt miſer iſte. Ego ad menſam refectionis veni, os adhuc ad landem Dei non aperui: & ille cum ſimia veniens, percuſſit cymbala. Subiunxit tamẽ & ait: Ite, & pro charitate ei cibum potumque tribuite: ſcitote tamen, quia mortuus eſt. Qui infelix vir, dum panem ac vinum ex eadem domo percepiſſet, egredi ianuam voluit: ſed ſaxum ingens ſubitò de tecto cecidit, eique in verticem venit. Ex qua percuſſione proſtratus, in manibus iam ſemiuiuus leuatus eſt. Die verò altera, ſecundùm viri Dei ſententiam, funditus finiuit vitam.

Preces ante cibum.

Vir ſanctus abominatur iocularem.

Qua in re, Petre, penſandum eſt, quantus ſit viris ſanctis timor exhibendus. templa enim Dei ſunt. Et cùm ad iracundiam vir ſanctus trahitur, quis alius ad iraſcendum, niſi ciuſdem templi inhabitator excitatur? Tanto ergo metuenda eſt ira iuſtorum, quanto & conſtat, quia in eorum cordibus ille præſens eſt, qui ad inferendam vltionẽ, quam voluerit, innalidus non eſt.

Sãcti homines reuerẽter habẽdi.

Alio quoque tempore prædictus Conſtantius preſbyter nepos eius, equum ſuum duodecim aureis vendidit: quos in propria arca ponens, ad exercendũ opus aliquod diſceſſit: cùm ſubitò ad epiſcopum pauperes venerunt, qui importunè precabantur, vt eis ſanctus vir Bonifacius epiſcopus ad conſolationem ſuæ inopiæ aliquid largiri debuiſſet. Sed vir Dei quia, quid tribueret, non habebat, æſtuare cœpit in cogitatione, ne ab eo pauperes vacui exirent. Cui repentè ad memoriam redijt, quia Conſtantius preſbyter nepos eius equum, quem ſedere conſueuerat, vendidiſſet, atque hocipſum in arca ſua precium haberet. Abſente igitur eodem nepote ſuo, acceſſit ad arcam, & piè violentus, clauſtra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit, cosque indigentibus, vt placuit, diuiſit. Itaque Conſtantius preſbyter reuerſus ex opere, arcam fractam reperit, & caballi ſui precium, quod in eam poſuerat, non inuenit. Cœpit itaque voce magna perſtrepere, & cum furore nimio clamare: Omnes hîc viuunt: ſolus ego in domo hac viuere non poſſum. Ad cuius nimirùm voces venit epiſcopus, omnesque, qui in eodem epiſcopio aderant. Cumque eum locutione blanda vir Dei temperare voluiſſet, cœpit ille cum iurgio reſpondere, dicens: Omnes tecum viuunt: ſolus ego hîc ante te viuere non poſſum: redde mihi ſolidos meos. Quibus vocibus commotus epiſcopus, beatæ Mariæ virginis eccleſiam ingreſſus eſt, & expanſis manibus ſtando cœpit orare, vt ei redderet, vnde preſbyteri furentis inſania mitigari potuiſſet. Cumque ſubitò oculos ad veſtimentum ſuum inter extenſa brachia reduxiſſet,

Mira benignitas in pauperes.

set, repentè in sinu suo duodecim aureos inuenit, ita fulgentes, tanquam si ex igne producti eadem hora fuissent. Qui mox de ecclesia egressus, eos in sinum furentis presbyteri proiecit, dicens: Ecce habes solidos, quos quæsisti: sed hoc tibi notum sit, quia post mortem meã tu huic ecclesię episcopus nõ eris propter tuam auaritiam. Ex qua sententia veritatis colligitur, quia eosdem solidos presbyter pro adipiscendo episcopatu præparabat: sed viri Dei sermo præualuit: nam idem Constantius in presbyteratûs officio vitam finiuit. Diuinitùs ei redduntur 12 aurei.

Alio quoque tempore duo ad eum Gotthi hospitalitatis gratia venerunt, qui Rauennam se festinare professi sunt. Quibus ipse paruum vas ligneum vino plenum manu sua præbuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent, ex quo illi quo adusquè Rauennam venirent, Gorthi biberunt. Aliquantis autem diebus in eadem ciuitate morati sunt, & vinum, quod à sancto viro acceperant, quotidiè in vsu habuernnt. Sicque vsque ad eundem venerabilem patrem ferentes reuersi sunt, vt nullo die cessarent bibere, & tamen vinũ eis ex illo vasculo nunquàm deesset, acsi in illo vase ligneo, quod Episcopus eis dederat, non augeretur vinum, sed nasceretur. Vinum in vasculo auctum fuit.

Nuper quoque de eiusdem loci partibus senex quidam Clericus aduenit, & qui ea de illo narrat, quæ silentio non sunt prætermittenda. Nam dicit, quòd quadam die ingressus hortum, magna hunc erucarum multitudine inuenit esse coopertum: qui omne olus in eo deperire conspiciens, ad easdem erucas conuersus, dixit: Adiuro vos in nomine Domini nostri Iesu Christi, recedite hinc, atque hæc olera comedere nolite. Quæ statim ad viri Dei verbum ita omnes egressæ sunt, vt nec vna quidem intra spatium horti remaneret. Sed quid mirum, quòd hæc de episcopatûs eius tempore narramus, quando iam apud omnipotentem Deum ordine simul & moribus creuerat: dum illa magis miranda sint, quæ eum hic senex clericus adhuc puerulum fecisse testatur? Nam ait, quòd eo tempore, quo cum matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nonnunquàm sine linea, crebrò etiam sine tunica reuertebatur: quia mox vt nudum quempiam reperisset, vestiebat, hîc se expolians, vt se ante Dei oculos illius mercede vestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueuerat, dicens, quòd iustum non esset, vt ipse inops pauperibus vestimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingressa, penè omne triticum, quod sibi in * expendium totius anni parauerat, inuenit a filio suo pauperibus erogatum: cumque semetipsam alapis pugnisque tunderet, quòd quasi anni subsidia perdidisset, superuenit Bonifacius puer Dei, eamque verbis, quibus valuit, consolari cœpit. Quæ cùm nihil consolationis admitteret, hanc rogauit, vt ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum est remansisse. Puer autem Dei sese illic protinùs in orationem dedit. Qui post paululum egressus, ad horreum matrem reduxit: quod ita tritico plenum inuentum est, sicut plenum anteà non fuerat, cùm mater illius totius anni sumptus se congregâsse gaudebat. Quo viso miraculo compuncta mater, iam ipsa cœpit cogere vt daret, qui sic celeriter posset, quæ petisset, accipere. Erucas iussu pellit ex horto. Adhuc puer quàm fuerit largus in pauperes. * stipendiũ Precibus obtinet magnam tritici copiam.

Hæc itaque in hospitij sui vestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam verò die, dum in eodem vestibulo puer Bonifacius staret, vulpes ex more veniens, gallinam abstulit. Ipse autem concitus ecclesiam intrauit, & sese in orationem prosternens, apertis vocibus dixit: Placet tibi Domine, vt de nutrimentis matris meæ manducare non possim? Ecce enim gallinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione surgens, ecclesiam est egressus. Mox autem vulpes rediens, gallinam, quam ore tenebat, dimisit, atque ipsa moriẽs, ante eius oculos in terram decidit. Precibus vulpem interficit.

Petrus: Valdè mihi mirum videtur, quòd audire preces in se sperantium etiam in rebus vilibus dignatur Deus.

Gregorius: Hoc Petre, ex magna conditoris nostri dispensatione agitur, vt per minima, quæ percipimus, sperare maiora debeamus. Exauditus nanque est in rebus vilibus puer sanctus & simplex, vt in paruis disceret, quantùm de Deo præsumere in magnis petitionibus deberet.

MARTYRIVM SANCTORVM PETRI, ANDREAE, PAVLI ET DIONYSIAE, EX ANTIquis MS. codicibus. Stylum mutauit F. Laur. Surius, non nullis etiam redditis paraphrasticos.

15. Maij.

TEMPORIBVS iniquis, quando seruis Christi certamina excitabantur, & totus orbis beatissimo martyrum sanguine florebat, apud Lampsacum comprænsus fuit Petrus quidam, egregiè fortis in fide, animoque & corpore speciosus. Cumque oblatus esset Proconsuli, ait ad eum Proconsul: Quis vocaris? Ille respondit: Petrus. Proconsul dixit: Christianus es? Petrus respondit: Planè Christianus ego sum. Proconsul ait: Non tibi venit in mentem, quę decreta fecerint inuictissimi Principes? Sacrifica igitur magnæ deæ Veneri.

Petrus adolescentulus Christum constanter confitetur.

Respondit Petrus: Demiror equidem, Optime Proconsul, te mihi id persuadere velle, vt turpissimæ & impudicæ mulieri sacrificem, cuius res gestæ non possunt sine verecundia commemorari, cuius historia, quæ apud vos est, eius arguit impudicitiam. Quam cùm vos publicum fuisse scortum non negetis, qua obsecro vel fronte vel mente eam me adorare, eique sacrificium facere compellitis, & non potiùs suasores & authores mihi estis, vt Deo viuo & vero, Christo regi omnium seculorum, sacrificia offeram sanctarum precum & laudis? Audiens hæc Proconsul, iussit adolescentulum in rotis extendi, & lignis in orbem circunpositis, ferreis vinculis totum corpus eius adstringi. Inde autem consecuta est corporis contritio & conquassatio, ossiumque dira comminutio. Sed quanto maioribus Dei seruus afficiebatur tormentis, tanto robustior existebat. Itaque constanti & intrepido vultu, ridens Proconsulis stultitiam & suspiciens ad cælum, ita ait: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, quòd hanc mihi dare dignatus es tolerantiam, vt possim superare iniquissimum hunc tyrannum. Vt vidit autem Proconsul eius inuictam animi constantiam, nec eum tam immanibus cedere aut succumbere cruciamentis, iussit eum gladio percuti.

Dire torquetur.

Gladio cædituri.

Abeunti autem Proconsuli Troadem cum multa ambitione, tres alij oblati sunt, Andreas, Paulus & Nicomachus: è quibus Nicomachus importunè & impatienter exclamauit: Christianus ego sum. Proconsul verò dixit Andreæ & Paulo: Vos autem quinam estis? Respondérunt: Nos quoque Christiani sumus. Tum ad Nicomachum Proconsul: Sacrifica, inquit, dijs, quemadmodùm iussêre Principes. Nicomachus respondit: Christiana religione initiatus cùm sim, non sacrificio dæmonibus. Iussit igitur Proconsul eum suspensum torqueri. Cumque tormentorum atrocitatem ferre non posset, & iam propè esset vt spiritum exhalaret, magna voce miser & perditus clamauit: Ego Christianus nunquàm fui, sed dijs offero sacrificium. Tum verò Proconsulis mandato depositus est. Cùm autem sacrificâsset, arreptus est à malo dæmone, elisusque ab illo in terram, suis dentibus linguam suam manducans, expiranit. Turbis interim expectãtibus, puella quædã Dionysia nomine, annos nata sexdecim, in has prorupit voces: Miseret me tui, homo infelicissime, qui propter vnius horæ spatiũ sempiternos eosque ineffabiles tibi cruciatus peperisti. Quod cùm audisset Procõsul, voluit eam coram se adduci, percõtatusque est ex ea, num Christiana esset. Illa respondit: Ea causa etiam hunc miserum & infelicem lugeo. Cur enim ille non parumper sustinuit, vt posset ad requiem peruenire sempiternam? Procõsul dixit: Ille verò iam requie potitur, quando inuictissimorum Principum voluntati, dijs sacrificando, satisfecit. Quòd autem celeriter abijt è vita, id fecit magna dea Venus, ne vestris improperijs & conuicijs exagitaretur. Tu verò sacrifica, ne te turpiter illusam, flammis viuam concremem.

Nicomachi temeritas.

Deficit à Christo.

Arreptus à dæmone, moritur.

Dionysia respondit: Maior est Deus, quàm tu sis: isque potest mihi in omnibus, quæ abs te illata erunt, præstare tolerantiam. Proconsul dixit: Tradatur hæc puella duobus iuuenibus, qui ea ad suam libidinem abutantur. Porrò Andream & Paulũ iussit duci in custodiam. Iuuenes autem castissimã virginem Dionysiam ad suum abduxêre hospitium, & cùm de afferenda illi vi inter se certarent, viribus destituebantur, maximè quòd tota nocte splendidus quidã illis appareret, qui sua præsentia domũ illam illustrabat.

Dionysiæ puellæ constantia.

Quem

Quem vt illi viderunt, timore correpti, ad pedes purissimæ virginis se abiecerunt. Illa autem manibus extensis, eleuauit eos, dicens: Nolite timere. Hic est enim Dominus & custos meus, propter quē à nequissimo Proconsule vobis tradita sum. At illi rogabant eam, vt pro ipsis apud Dominum intercederet, ne quid mali paterentur.

Manè facto, omnis turba Proconsulem magnis vocibus compellauit, vt Andream & Paulum ipsis traderet, Macedonio & socio eius, Dianæ sacerdotibus, in populo seditionem excitantibus. Cùm autem Proconsule iubente producti essent, ait is ad eos: Andrea & Paule, sacrificate admirabili deæ Dianæ. Andreas & Paulus respondérunt: Nos neque Dianam, neque alios dæmones, quos colitis, pro dijs habemus, neq; quenquam omninò, præter vnum Deum, adoramus. Hæc cùm turba audiusset, petiérunt sibi eos tradi. Proconsul itaque fruſtrà se conatus suos ad eos superandos intendere sentiens, flagellis cæsos tradidit populo. Tracti igitur pedibus sunt extra oppidum, vt lapidarentur: cumque lapidibus opprimerentur, peruenit eius rei fama ad aures Dionysiæ: quæ ex custodum manibus elabens, cucurrit ad eos, iactansque se super corpora eorum: Viuam, inquit, & ego vnà vobiscum beatissimi serui Dei, ne ab hoc vestro certamine inueniar aliena. Mox indicatum est Proconsuli, Dionysiam, quæ iuuenum libidini fuisset addicta, à quodam splendidissimo esse seruatam, seque iactasse super corpora Andreæ & Pauli, vt cum illis lapidibus obruatur. Iussit igitur Proconsul eam gladio interfici. atque ita hi quatuor venerabiles Dei martyres, in vno agone decertantes, diabolum cum Proconsule vincere meruerunt: Petrus quidem diuersis pœnis affectus, Andreas & Paulus lapidibus oppressi, Dionysia gladio perempta. Acta sunt hæc Idibus Maij, Decio Imperatore, Optimo Proconsule, regnante Domino nostro Iesu Christo.

Andreæ & Pauli cædes

Dionysia gladio percutitur.

MARTYRIVM S. DYMPNÆ, REGIS HYBERNIAE FILIAE, EX EIVSDEM SANCTISSIMAE VIRginis historia descriptum, quam edidit Petrus Canonicus S. Autberti Cameracensis. Stylum nonnihil aliquot locis eliminuit F. Laur. Surius.

POST resurrectionis & assensionis Domini completa mysteria, sicut antè prædixerat per prophetas, cùm in totum terrarum orbe per apostolos iam diffusa proficeret religio Christiana, fuit in Hybernia rex gentilis. Qui licèt, timore Dei contempto, superstitiosis ac vanis idolorum cultibus deseruiret, tamen opum gloria & militiæ seculari vigore potenti cæteros antecellens, omnibus gloriosior apparebat. Erat autem ei vxor ex illustri orta progenie, quam rex ipse vehementi diligebat affectu: quippe quæ pro humanæ carnis forma tanta esset pulchritudine, vt faciei & corporis elegantia mentes alliceret ipsam aspectantium. Hi verò filiam genuerant, decoris venustate matri valdè consimilem, meritis & nomine Dympnam, vt ipso vocabuli præsagio postmodùm Deo digna fore indicaretur. Quæ in domo patris nobiliter educata, cùm annos puericiæ transegisset, chorearum assultus & ioculatorias cantilenas, & quæ illa ætas expetit, & posset celsitudo regalis, mente despiciens, occultè baptismum suscepit, & se corde & corpore Christo deuouit perpetuò seruituram. Interea matre eius regina defuncta, cùm rex ea causa superuacuis doloribus laboraret, tandem consilio sibi assistentium per singulas regni sui prouincias, & eidem propinquas nationes legatos misit, qui virginem adolescentulam, genere spectabilem, & decore iam defunctæ similem, tanto regi matrimonio coniungendam inquirerent, & ei cum honore adducerent. Milites ergo moribus & eloquentia præstantissimi iter arripiunt, patrias peragrantes & vrbes, contemplantur nobilium facies puellarum. Cumque diù morando regiones plurimas circumissent, & quod optabant, minimè reperissent, redièrunt ad regem: Et ingressi palatium, salutato eo, sic fari cœperunt: O rex excellentissime, quod tua iussit maiestas, longiùs profecti reperire nequiuimus. Sed, si placet, eccę filiam tuam Dympnam decoram valdè, & adeò matri suæ consimilem,

15. Maij. quo die translata est, & eius festum celebratur. Cap. 1.

S. Dympna etiam se cum rex baptizari.

Nefarium aulicorum consilium.

milem, vt in eius imagine propemodùm reuixisse iam mortua videatur, iubè tibi feliciter matrimonio copulari. Quid plura? Detestabile hoc verbum vix finierat, cùm mox diabolus, qui sanctam virginem ad idololatriam reducere volebat, regem amore incesto & impudicitiæ facibus inflammauit.

Cap. 2. Eius pater vult eam habere coniugem.

Itaque cœpit rex molliter blandiendo puellæ votum suum detegere, & omnem mundi gloriam promittere, si eius matrimonio consentiret. Audiens autem hoc virgo Christi, respondit illud se nunquàm facturam. Non est enim, inquit, neque iustitiæ, neque legibus consentaneum, immò abominabile prorsùs est, vt filia maculet totum patris. Cumque ille vehementiùs instaret precibus, & illa fortiùs negaret, tandem rex iratus dixit, eam vel ingratis acquiescere oportere. Tunc illa quasi obtemperatura, quadraginta dierum petiuit ad cautelam inducias. Interim ornamenta & cætera, quæ spectabant ad cultum puellarem, sibi dari depposcit perinde acsi nitidiùs accurata, patri vellet gratiosior apparere. Rex hoc audiens, lætus efficitur, & omni ambitione iussit, quæ virgo postulauerat, procurari. Interea virgo se Christo orationibus iugiter cõmendans, vt patris libidinem effugeret, patriam suam relinquere cogitabat. Erat tunc

Gerebernus insignis presbyter.

temporis in Hybernia eximiæ sanctitatis & doctrinæ sacerdos quidam, nomine Gerebernus, qui occultè in illa gentilitate, quos poterat, ad Dominum conuertebat, reginæque defunctæ, Christum colentis in hac vita, genitricis sanctæ Dympnæ, confessarius fuerat, ipsam quoque Dympnam pridem baptizauerat, & eam fidem catholicam sacramque scripturam docuerat. Denique ab illo regina defuncta & Dympna eius filia sacramentum Eucharistiæ recipere consueuerunt. Hunc accersiens secretè beata virgo, quem adhuc dùm pater suus in horrendæ turpitudinis barathrum ipsam demergere constituisset, ei cum multis lachrymis explicauit. Tunc vir sanctus consuluit virgini, vt ad partes fugeret alienas, & pauper spiritu Christum pauperem sequeretur. Quid

S. Dympna fugit è patria.

plura? Cùm horam fugæ opportunam nacta esset, virgo sancta, adiunctis sibi sancto Gereberno & ioculatore patris sui cum eius vxore, vt sub ioculatorum specie secretiùs proficisci possent, propositum iter ingressa est: peruenientesque ad portum, nauem

Venit Antuerpiam.

consecendit, & auris ac ventis prosperantibus ad quoddam castrum, quod Antuerpia dicitur, Cameracensis diœcesis, applicuit: vbi aliquantulùm commorati, quærebant locum, vbi possent secretiùs Domino famulari. Nam strepitus seculares ferre mens Christo deuota nequibat. Inde igitur abeuntes, per nemorosa deuia ad pagum, cui nomen Ghele est antiquitùs impositum, peruenêre, atque illic locum vitæ solitariæ aptum inuenerunt. Porrò altera die pagum circumeuntes, vnicam repererunt ecclesiam, in honorem beati Martini pontificis dedicatam, in qua Dympnæ sacrum corpus

Commoratur in pago Ghele.

iam requiescit. Et non longè ab ea ecclesia in loco, qui Zammale appellatur, construendum sibi habitaculum elegerunt, in quo per contemplationis dulcedinem Deo debitum redderent famulatum. Extirpatis igitur arboribus & spinis, domiciliũ sibi congruum extruxerunt, in quo tribus mensibus commorantes, & ieiunijs & orationibus vacantes, vitam quodammodò angelicam ducebant. In prædicta autem ecclesia beati Martini, sanctus sacerdos Gerebernus Missas celebrabat. Excolebatur enim tunc temporis pagus de Ghele raro inhabitatore: quia erant in eo non nisi quindecim domus, eæque nemorum densitate ferè per sex milliaria circunseptæ.

Cap. 3.

Interea rex pater virginis, qui filiæ nuptias cum gaudio expectabat, audiens fugam eius, turbatus est, & omnis aula cum illo: scissisque vestibus, post gemitus & dolores diù repetitos, ambitione militum stipatus, filiam suam per seipsum requirere deliberauit. Itaque perquirens eam per ciuitates & montium solitudines, cùm non inuenisset, mare adijt, & ad castrum, quod Antuerpiam nominant, peruenit cum suo

Pater eius eam persequitur.

multiplici comitatu. Egrediente autem illo de naui, fit concursus populi, vt mori is est, videre cupientis regem. Moram autem ibi faciens, legatos mittit per adiacentes prouincias, si fortè de filia sua rumorem aliquem percipere posset. Proficiscentibus igitur diuersis per loca diuersa, quidam illorum ad pagum rurensem, cui Vuesterlo nomen est, peruenerunt: & cùm manè hospiti expensas soluerent, ille nummos illorum inspiciens, ait: Habeo nummos istis valdè consimiles, quorum precium penitùs ignoro. Et requisitus ab eis, à quo talem pecuniam recepisset, ipse nesciens cur hoc peterent, respondit: Virgo alienigena, adspectu & corpore pulcherrima, propè in deserto habitans, quæ de Hybernia huc aduenit, venerandum sacerdotem valdè senem, & ioculatorem cum eius vxore secum habens, pro emendis alimentis id genus nummos mihi semper mittit. Cumque illo se eò adduci curâssent, sanctam virginem protinùs agno-

agnouerunt inter cæteros procùl stantem. Et Antuerpiam statim regressi, visa & audita regi cum gaudio retulerunt.

Tunc rex spiritu reuiuiscens, iter cum suis arripuit ad locum, in quo virgo sanctissima habitabat. Quam cùm reperisset, & comiter salutâsset, cernens eius faciem nimis formosam, libidinis igne accensus, eam affari cœpit blandissimè, dicens: O vnica filia mea Dympna, amor meus, desiderium meum & dulcedo: quæ te compulit necessitas, vt regali dignitate contempta, inter gentes extraneas habitares, & terram tuæ nationis relinqueres, innatæque ab ipsa natura dilectionis oblita, patrem regem desereres, istique seni ac decrepito sacerdoti tanquam filia adhæreres, & ipsius in omnibus obtemperares mandatis? Cur regni Hyberniæ vnica hæres post patrem, aulam regiam spreuisti? Nostro igitur acquiesce consilio, & nobiscum ad Hyberniam reuertere: quoniam si paternis affectibus assensum præbueris, diademate regali coronaberis, & super omnes principes, matronas ac virgines regni mei principatum obtinebis. Inter deas quoq; tibi templũ de marmoribus candidissimis ędificari præcipiam, & in eo ex auro & lapidibus pretiosis effectam statuam tibi collocari iubebo ab omnibus adorandam. Ad hæc cùm vellet virgo respondere, beatissimus Gerebernus responsionem eius anteuertens, regem dura seueritate redarguit, eum sceleratissimũ & abominabilem clamans, quippe qui propriam filiam fœdare vellet, quod etiam impuri scortatores ne cogitare quidem sustinerẽt. Monuit insuper vir sanctus virginem, ne vnquàm regi consentiret, ne æterni regis, sponsi sui, cuius dulcedinem iam gustâsset, indignationem incurreret. Tum verò rex & omnes, qui cum eo erant, sanctum Gerebernum morte dignum clamauerunt, tanquam fugæ virginis authorem, & illius euersorem: amouentesque eum à virgine, omnes in eum irruerunt, manusque violentas ei attulerunt, & exagitatum iniurijs, peremerunt. Sic gloriosus martyr Domini ex tyranno triumphum referens, vitæ cursum capitis amputatione compleuit, & coronam martyrij à Domino accepit. Ita cultor Dei Gerebernus, forma iustitiæ, castitatis exemplũ, incestas nuptias detestans, dum regem incredulum de incestu repræhendit: non odio, sed amore, pro studio castitatis regis iram & odium, & tandem mortem incurrit.

Cap. 4.

Inuentæ blanditur stimulante eũ libidine

S. Gerebernus eũ acer rimè repræhendit.

Sed mox interficitur ab impijs.

Tunc rex iterùm conuersus ad virginem, roseo decore nitentem, vt sibi acquiesceret, acriùs instare cœpit, sic dicens ad eam: O filia mea Dympna, cur pateris patrem tuum tantis angi doloribus? misereri cur renuis, & illum spernis, quem allicit amor tuî? Tantummodò consenti mihi, & quicquid perieris, dabo tibi: Insuper & nomen tuum inter deas sacratissimas per totius regni mei fines iubebo celebrari. Tunc virgo Deo deuotissima, quæ potiùs eligebat affligi pro Domino, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, patri cum indignatione respondit: Cur infelix tyranne promissis fallacibus à pudoris proposito auertere me conaris? Putas miser, quòd à stabilitate propositi resiliam, corpusque meum polluendo, Christum vnicum amatorem meum offendam? Tuas regales delicias tota mente contemno, & illas promissiones Domini mei Iesu Christi, quæ cuncta superant desideria, iam totis visceribus concupisco. Pro dea haberi respuo, & honorem statuæ vilipendo. Talem mihi deinceps noli frustrà adhibere sermonem. Tunc rex animo ferus, libidini deditus, atque cultor idolorum præcipuus, quanto magis fidem Christi in ea feruere cognouit, tanto magis in eam totis viribus incurrit, dixitque ei: Vide malitiosa, ne decæterò nos fatiges: statim exple, quod opto, vel tui patris iram incurres, sicut ille malignus doctor tuus Gerebernus: cui propterea caput amputatum est. Flori igitur parce iuuentutis tuæ, & mihi assensum præbe: etiam dijs nostris sacrifica, aut certa sis te morituram, tuæque mortis exemplo effecturam, ne regum filiæ paternis imperijs contradicere ausint. Tunc virgo Christo deuotissima respondit: Qua de causa, crudelis tyranne, occidisti egregiũ Domini sacerdotẽ, nulli crimini affinẽ? Dei omnipotentis iudicium non euades. Deos deasq; tuas ego vt figmẽta detestor, & Domino Iesu Christo tota me deuotione cõmitto. Ille sponsus meus, gloria mea, salus mea & desideriũ meũ. Pœnas omnes, quas inferre potes, lætа mente parata sum pro Domino meo perpeti.

Cap. 5.

Rursus pater blanditur filiæ.

S. Dympnæ egregia cõstantia.

Hæc audiens rex, quasi demens effectus est, & nimio furore incensus, suî frustrationem & deorum suorum iniurias vindicare volens, iussit eam celeriter decollari. Sed cùm nullus eorum, qui erant in regis collegio, tam crudele præceptũ exequi auderet, ne regis, posteà fortassis dolituri, irã incurreret: ipsemet crudelis rex, antiquæ nobilitatis & regalis clementiæ oblitus, gladio, quo fuerat accinctus, sacrum caput præclaræ virginis, diuinam implorantis misericordiam, amputauit. Eam verò Dominus Iesus

Cap. 6.

S. Dympna à suo parente iugulatur

Chri-

Christus sponsus eius summa cum lætitia in cælis coronauit. Deinde rex impius, cum suo comitatu remeans ad propria, sanctorum corpora volatilibus cæli & bestijs terræ deuoranda reliquit. Cumque ea dies aliquot à feris & auibus intacta in nuda humo iacuissent, à quibusdam iuxtà habitantibus, erga sanctos martyres pia gerentibus viscera, in specu condita sunt.

Cap. 6. Post multa verò annorum curricula pro stupenda signorum exhibitione, quæ fiebant illic in morbidis & quibuscunque languoribus occupatis, Clerus & populus congregati in loco sepulturæ sanctorum, eorum corpora quæsiêrunt. Res mira, & à nullo mortalium aliàs visa vel audita. Cùm enim fodientes, terram eiecissent, angelicis manibus præparatos niue candidiores sarcophagos duos, è petra excisos reperetunt, cùm tamen non essent in regione illa tota, nisi petræ fuligine nigriores. Mirum in modum extractas sine difficultate tumbas circunquaque accuratiùs contemplantes, nullum in eis vel iuncturæ vel fracturæ signum conspiciunt, immò verò sanas & integras comperiunt, sanctorum corpora continentes. Tunc ea re valdè attoniti, conferebant inter se, quo pacto sine vlla dissipatione & lapidum læsione poni potuerint in eis reliquiæ pretiosæ. At tandem angelorum opus id esse cognoscentes, non hominum: per tumbas niue candidiores, sanctorum castitatem significari intelligunt. Ex eo tempore quisquis illuc deuotus precator aceessit, si quid mali patiebatur, protinùs sanabatur.

Vide rem admiratione dignam.

Cap. 8. Igitur cùm ad Xanthense oppidum, quod ad Rhenum situm est, fama virtutum & miraculorum huiusmodi peruenisset, eius incolæ quidam ad locum, vbi sanctorum corpora asseruabantur, accesserunt: Factaque oratione, sub peregrinationis prætextu situm loci sagaciter explorantes, per aliquot dies coram sanctis corporibus excubârunt, & illis, qui sacras reliquias custodiebant, aliorsum intentis, pretiosa corpora cum tumbis lapideis imponentes quadrigæ, fugerunt. Quo comperto, ineolæ de Ghele vehementer commoti, mox ad arma concurrunt, accensisque animis, à tergo viriliter insequuntur. Sed vt sonum immensę multitudinis, qui fugerant, audiêrunt, exterriti martyrum gestatores, rem videntes illis esse pro vita, duas illas tumbas, quas assumpserant, de quadriga citiùs sustulerunt, easque deponentes in terram, vnam solam redegerunt in frusta, sanam & integram relinquentes alteram, in qua erat corpus S. Dympnæ, & cum beato corpore Gereberni effugerunt. Cumq; ad Xanthense oppidũ propiùs accessissent, tam ex via quàm metu persequentium delassati steterunt, & ciuibus prosperum aduentum suum per nuncium indicârunt. Qui confestim eis obuiàm exiêrunt, acceptisque luminaribus cereorum, thuribulis ac eruce cum ingenti multitudine populi, corpus sanctum, exultantes in Domino, cum hymnis & canticis spiritualibus ad ecclesiam deportauerunt, ibidemque honorificè collocantes, ad propria rediêrunt.

Xanthenses auferunt sacra corpora

Obserua prisca deuotionem.

Cap. 9. Tunc ruricolæ Ghelenses, qui insecuti eos fuerant, accedentes ad locum, vbi iacebant reliquiæ pretiosæ, fracta tumba B. Gereberni, S. Dympnæ tumbam lapideam absque vllo læsionis signo repererunt. Quam cùm vellent ad propriam ecclesiam reportare, corpus stetit immobile quasi lapis, nec vllo conamine potuit moueri, ac si fixum radicitùs teneretur in terra. Et cùm illi ignorarẽt, quid facto opùs esset, nocte quadam vox facta est ad quandam anum de pago illo, præcipiens, vt vitulum, quem habebat in stabulo, nouellum iungeret bigæ, & reduceret virginis corpus, quod multi, culpis eorum exigentibus, laborantes inuanùm, mouere non poterant. Cumque expergefacta esset mulier, & de his, quæ audierat, miraretur, manè facto surrexit, & vocato filio, visionis serię, quã in somnis didicerat, enarrauit, iubens ei, vt citiùs à Domino iussa compleret. Quod cùm puer audisset, matrem suam delirare credens, vt sileret ea de re, illam deprecabatur, asserens, si hoc attentare velit, ipsos ambos in ridiculo fore apud omnes. Ei verò nolens obtemperare mater eius, statim iussit vitulum nouellum, nondum cornua producentem, applicari. Sicque viam aggredientes, quæ ducebat ad locum, in quo Ghelenses ad corpus afflicti adstabant, peruenit. Sequebantur autem eam & magni & parui, delirare & desipere eã existimantes. Interim deridendo eã tacitè, rei exitum sustinebãt. Quid plura? Peruenies tandem ad loeũ, vbi tam suis, quàm equorũ viribus dissisi, solã Dei elementiã inuocabant: salutatis illis, cum gaudio, quam in visu noctis audierat, retulit iussionem, orans, vt bigæ suæ impositum venerabile corpus, debitæ venerationis ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam despectui habentes, desipere credebãt: sed tandem victi precibus eius, sine vllo grauamine corpus beatissimum sustulerunt, & per vitulum, nulli aptum operi, cum magna leuitate

S. Dympna corpus loco moueri non potest.

Nota miraculum.

leuitate pondus ingens cum summa lætitia ad propriam eccleſiam reduxerunt. In qua per venerandæ virginis & martyris Dympnę merita quotidiè innumerabilia coruſcant miracula.

Cap.10.

Posteà verò nobiliores & ditiores incolæ Ghelenſes in vnum congregati, thecam ex auro & argento ac lapidibus precioſis conficiendam curárunt, in qua corpus venerabilis virginis reponeretur. Itaque epiſcopus Cameracenſis cum Clero & caterua populorum, & cum nobilibus perſonis vtriuſque ſexûs atque cum immenſo vulgi comitatu ſacrum corpus ſanctæ Dympnæ de tumba lapidea in thecam illam, ex auro & argento fabrefactam tranſtulit. Cùm autem aperiret tumbam epiſcopus, inuentus eſt in ea lapis ruber, iacens ſuper pectus venerandæ virginis, in quo ſcriptum erat, Dympna: Per quem lapidem, ab Angelis Dei pectori ſanctiſſimæ virginis impoſitum, eius martyrium deſignatur. Prædicta autem corporis venerandæ virginis tranſlatio facta eſt decimaquinta die Maij, quo eius feſtum celebratur. Decollata verò fuit eiuſdem menſis die tricesimo. Et quoniam diuerſa conſcripta miracula, omni admiratione digna, quæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus per hanc gloriosam virginem & martyrem ſponſamque ſuam dignatus eſt mundo oſtendere, longum eſſet enarrare, breuitatis cauſa omittuntur. Certè obſeſſi à dæmonibus, quotidiè per eam liberantur, cùm ad eius venerabile templum in Ghele afferuntur, vbi mortem perpeſſa eſt, & corpore requieſcit. Porrò ſuis deuotis cultoribus alia infinita impetrat beneficia apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſempiterna, Amen.

Transfertur S. Dympnæ corpus in thecam magni precij.

Multa eius miracula.

VITA SANCTI DOMNOLI EPISCOPI CENOMANENSIS, HADVINI PRAESVLIS IVSSV CONſcripta à quodam beatiſſimi Domnoli familiari amico. Stylum nonnihil emendauit F. Laurentius Surius, vbi viſum eſt expedire.

PROLOGVS.

SANCTAE & indiuidæ Trinitatis freti auxilio, omniumque ſanctorum precibus fulti, tum etiam præcedentium patrum incitati ſtudijs, denique reuerendiſſimi præſulis noſtri Haduini hortatu confirmati, beatiſſimi patroni noſtri Domnoli, Cenomanicæ vrbis epiſcopi vitam illuſtrem, multorum vtilitati profuturam, ipſo nobis opituante, ſcribendam ſuſcipimus. Non enim ſumus neſcij, veteribus id ſtudio fuiſſe, vt ſuæ ætatis egregios viros ſcriptorum ſuorum monimentis ad poſterorum notitiam tranſmitterent, eorum præclarè dicta & facta aut literis conſignarent, aut picturis exprimenda, aut æri inſculpenda, vel marmoris ſpectato opere repræſentanda curarent. Putabant enim ſe operæ precium facturos, ſi qua in ijs vel alijs vtilia, vel cognitione digna, vel ad imitationem præclara viderentur, ea ſua induſtria & labore poſteris innoteſcerent: vt ita neque ſuo ſeculo alieni à ſtudio religionis & pietatis, neque erga poſteritatem parùm officioſi cenſerentur. Quòd ſi verò hoc plerique ex illis non modò in ſanctos, ſed etiam in quoſdam alios ipſis charos homines declarárunt: quanto magis nos ſagaciter & accuratè ſanctorum res geſtas inueſtigare, atque ad aliorum quoque notitiam perferre debemus, vt eorum prouocati exemplis, doctrinaque informati, ad ea nos ſemper intendamus, quæ ſint grata & accepta Deo? Cauendum certè nobis eſt, ne militum Chriſti fortia facta & præclara trophæa, ea præſertim, quibus noſtra ætate inſignes & illuſtres fuêre, ſilentij carcere premamus: ſed potiùs quantùm ille dederit, qui eſt author omnis bonit, qui ora mutorum aperit, & linguas infantium diſertas facit, quæ poſſint ſucceſſoribus noſtris eſſe vſui, ea vel mediocri ſtylo conſeribamus. Etſi autem nos eiuſmodi operi impares eſſe non ignoramus, quippe quibus eſt ingenij, eloquentiæ & eruditionis anguſta ſupellex: at tamen ſatius fore arbitrati ſumus vel exiliter dicere ea panea, quæ nouimus, quàm cum ſeruo pigro & deſidioſo, pro retenta Domini pecunia, in damnationis diſcrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregiè perpetrata ſunt, nos licèt indigni, ſaltem vtcunque commemoremus. Neque enim id facimus noſtra temeritate adducti, ſed, vt iam antè dictum eſt, voluntate & mandato venerandi pon-

Sanctorum hiſtoriæ ad poſteros tranſmittendæ.

Sap.10.

Matth.25.

di pontificis noſtri Haduini: qui nos beatiſſimi Domnoli Epiſcopi vitam iuſſit vel rudi exarare ſtylo. Cuius, tanquam vrbis noſtræ antiſtitis, iuſſioni libenter morem gerentes, eius fulti precibus, ad ſcribendum nos accingimus, ſuppliciter inuocantes beatiſſimi Domnoli habitatorem Spiritum ſanctum, vt qui illi gratiam largitus eſt miracula & admirandas patrandi virtutes, nobis copiam tribuat & facultatem eas enarrandi ad laudem & gloriam ſuam & fidelium ædificationem: vt facta eximij patroni noſtri, ſi tamen id fieri poteſt, dictis exæquemus, qui cum eo in hac vitæ mortalis peregrinatione plurimùm conuerſati ſumus: quanquàm ſanè tantæ eius virtutes ſunt, vt eum pro dignitate laudare humana fragilitas nequaquàm poſſit.

In vita S. Hilationis. Cùm ſit autem aliud, teſte Diuo Hieronymo, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes: nos hoc opuſculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auſpicabimur, quo nos glorioſo aduentu ſuo illuſtrare, nobiſcumque manere ex Dei prouidentia iuſſus eſt.

VITAE HISTORIA.

Maij 16. vt habent quædam Martyrologiæ: licèt obierit 1. Decembris.

TAQVE beatiſſimus Domnolus, vrbi Cenomanicæ à Deo deſtinatus epiſcopus, virtutum omnium floribus redimitus, in alia regione ex generoſis parentibus, quod eius probi mores & nobilis conuerſatio teſtabantur, eſt procreatus. Vt enim ex radice fructus proficiſcitur, ita ex fructûs ſapore radicis natura intelligitur: & quemadmodùm fructus arboris, etiáſi procùl abſportetur, nõ tamen amittit ſuauitatem, quam ex radice accepit: ſic etiam hic ſacratiſſimus vir, vndecunque ſiue quibuſcunque ex partibus ad nos aduenerit, ſanctæ nobilitatis ſuæ dulcedinem nos celare non potuit. Etſi verò apud nos in Epiſcopum conſecratus non fuit, ad nos tamen in multorum ſalutem diuinitùs eſt tranſmiſſus. Nam

Gen. 12. ad imitationem Abrahæ patriarchæ, cui à Deo dictum eſt: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi: iam ordinatus alibi Epiſcopus, relicta patria & parentibus, cunctisque rebus, quas poſſidere videbatur, Romam profectus eſt, limina beatiſſimorum Apoſtolorum orationis gratia viſitaturus. Vbi cùm animi ſui deuotioni feciſſet ſatis, poſt longa itineris emenſa ſpatia, Domino gubernante, ad Cenomanos appulit, quos propter obitum ſui pontificis magno offendit animi mœrore affectos. Iampridem enim beatus Innocens ad Dominum migrârat, & laboris ſui erat præmia conſecutus: in eius verò locum necdum alius ſubrogatus fuit. Cùm igitur hunc virum ſanctiſſimũ conſpexiſſent, cumque iam epiſcopum ordinatum didiciſſent, tam proceres & principes, quàm Clerus vniuerſus & populus non ſolùm vrbanus, ſed etiam ruricola, diuino id inſtinctu agente, vno ore eademque animi ſententia obnixè eum deprecabantur, vellet ipſos ipſorumque ciuitatem & patriam non inuitus gubernandam ſuſcipere. Quanuis autem ea in re valdè ſe difficilem præberet, ad extremum tamen aliud agere non potuit, quàm quod populus Deo inſpirante poſtulauit.

S. Dõnolus it Romam orationis cauſa.

Innocens Cenomanorum epiſcopus.

Cap. 2. S. Domnolus fit Cenomanorum antiſtes. Suſcepit igitur, ſed ſanè inuitus & compulſus, epiſcopi miniſterium cum multa humilitate, Dominoque cooperante, toto vitæ ſuæ tempore, non parùm illis, quibus præerat, contulit. Denique qualem ſe quantumque illic præſtiterit, eius vitæ finis declarauit, in quo laus omnis tutò canitur. Erat verò hoc eius nobilitatis inſigne, quòd Chriſto die ac nocte alacri & iucundo animo gratam exhibebat ſeruitutem. Neque tamen velà generis nobilitate, vel ab operum ſanctitate glorioſæ & laudis fumos captabat: ſed præclara de ſe præbens virtutum exempla, intra ſe ſuos theſauros depoſuit, & Dominum mundo corde complectens, pompam omnem mundi huius toto pectore contempſit. In conuerſatione erat humilitate conſpicuus, charitatis dulcedine feruens, caſtitatis ſplendore illuſtris, iciuniorum pinguedini deditus. Diſciplinæ verò cæleſti adeò ſe totum addixit, vt pontificale miniſterium pro dignitate, & quidem piè & deuotè, ſit executus. Porrò autem ſocia charitate ac mutua beneuolentia coniunctus fuit Germano, ſanctiſſimo Pariſiorum antiſtiti: quem & creberrimè inuiſere conſueuit, & ab illo itidèm non rarò viſitatus eſt: cumque ſe inuicèm diuinis inflammarent adhortationibus, ſubiectis populis tam verbis, quàm exemplis haud vulgariter profuêre. Non enim immemores erant illius Dominicæ ſententiæ: Quòd ſi duo ex

Germanus Epiſcopus Pariſienſis magnus S. Domnoli amicus.

Matth. 18.

vobis

vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. itemque illius: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Ibidem.

Extruxit autem sanctæ Ecclesiæ amator deuotissimus monasterium quoddam in suburbio ciuitatis suæ, tum vt eius vrbis esset munimentum, tum vt posset Domino animas lucrifacere: idque in honorem sanctorum martyrum Vincentij & Laurentij consecrauit. Ipsi autem consecrationi adesse voluit memoratum Germanum Episcopum, vt amborum solenni dedicatione ad maiorem populus deuotionem incitaretur. In eius verò consecratione de rebus ecclesiæ suæ multa testamento ei legauit atque confirmauit, permittente & fauente Chilperico Francorum rege, eiusque principibus, multis etiam id ei suggerentibus episcopis, inprimis autem S. Germano, clero quoque populoque, vt id faceret, adhortante: quemadmodùm in eius actis annotatum est. Subscripsit autem sua manu & approbauit beatus Germanus, pluresque alij episcopi. Porrò in eadem ecclesia caput beati Vincentij martyris, & magnam craticulæ partem, in qua sanctus Laurentius assatus est, honorificè reposuit: monachos etiam sub cura & moderatione Leusi Abbatis, quem ipse præfecit, ad regulæ præscriptum illic degere, Dominoque seruire voluit. Tanto autem amore beatissimum Germanum episcopum complectebatur, vt in caipsa sanctorum Vincentij & Laurentij martyrum ecclesia, sepulturæ locum ei præparârit: vbi tamen postcà, ob certas quasdam causas, non S. Germanus, sed ipsemet dignè humatus est. Cap. 3. Construit monasteriū.

Cumque religionis monasticæ propositum mirificè complecteretur, in ea cellula, in qua S. Iulianus, primus Cenomanorum episcopus corpore requiescit, iuxta monasterium Victurij, quod situm est ad flumen * Sartam, monasticum institutum, quod iampridem illic florere cœperat, mirificè augmentauit, adeò vt quinquaginta ferè monachos illic regulariter degere voluerit, eaque, quæ ad victum pertinent tam illorum, quàm peregrinorum & aduentantium, magnificè suppeditârit. Aliud quoque monasteriolum & xenodochium vltrà * Sartam flumen in honorem beatissimæ matris Dei & virginis Mariæ sapienter ædificauit, atque suæ ecclesiæ rebus dotauit, accuratè constituens, vt illic pauperes & peregrini, egentesq; omnes, qui intra vrbem propter eius iugem custodiam admitti non possent, reciperentur. Porrò monachos viginti quatuor illic ad regulæ monasticæ præscriptum viuere voluit, qui & per petim seruirent Deo, & aduentantes pauperes recrearent, atque hospites comiter & congruenter acciperent. Ijs autem monachis quendam è suis probatissimæ vitæ virum, Paduinum nomine, ecclesiæ beatorum martyrum Vincentij & Laurentij per id tempus Præpositum, Abbatem præfecit, locumque ipsum & sibi & successoribus suis subditum esse debere decreuit, adhibita etiam adiuratione & detestatione, vt hospitale eius vrbis, perpetuis temporibus in Pontificum ditione esset. Cap. 4. Studiū sancti viri erga monasticam religionem prouehendam.

Quanta autem apud nos degens vir sanctus corpus suum abstinentia affecerit, quàm se perpetuis confecerit vigilijs, quàm in præstandis eleemosynis liberalis & profusus fuerit, solus ille ad plenum nouit, cui cognita sunt omnia: nec puto quenquam mortalium facilè omnia explorare & indagare potuisse, quandoquidem eiusmodi ille clàm potiùs, quàm palàm faciebat. Et vt paucis multa expediamus, qualis quantusque fuerit, quæ & quanta gesserit, non poterit mortalis lingua explicare, quòd supra hominem fuerit, quicquid ferè gestum est ab eo. Macerabat se & vigilijs & continua inedia, adeò vt etiam fortissimi iuuenes eius parsimoniam ferre non possent. Ita corpus suum redigebat in spiritùs seruitutem, adeoque illud mortificabat, vt posset illud Apostolicum non immeritò illi accommodari: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Cùm equitaret in itinere, semper de Deo aut loquebatur, aut canebat. Cursum verò suum (sic enim loquitur author) id est, pensum precum Canonicarum per horas legitimas persoluens, reliquo dici tempore, quando opportunum videbatur, studium psallendi diuina eloquia, aut lectitandi, aut in preces incumbendi non omittebat. Ad mensam ipso accedente, mox aderat lector, recitans diuina eloquia: vt inter epulas, quibus caro fouebatur, spiritalibus alimonijs potiùs conuiuæ explerentur. Nullum omninò sibi tempus præterlabi sinebat, quo non aut prodesset alijs, aut ad suos profectus aliquid adijceret. Quòd si quis eius facta curiosiùs inquisierit, innumera magnarum virtutum miracula inueniet, è quibus nos vel pauca promemus. Cap. 5. Exercitia sancti viri.

Quodam die Dominico, cùm peracto officio solenni ad mensam pransurus ex mo- Cap. 6.

re accederet, allatamque aquam minister in eius manus infunderet, & lotis manibus malluuium absportaret, cæcus quidam, Siagrius nomine, ei venit obuiàm, & aquam, quæ de manibus pontificis defluxerat, sibi dari petijt, ea suos oculos abluturus. Minister id partim pendens, dedit ei aquam, vt petierat. Ea cæcus suos perfudit oculos, & in Christi nomine, meritis S. Domnoli mox restituto visu lætus abscessit. Quem quidem cæcum sæpius ego vidi, multique è socijs nostris : atque ab illo tum isthuc, tum plura alia sancti viri miracula didici. Perlata est autem huius rei fama ad multorum aures, & inuito pontifice longè latèque diffusa. Erat enim sanctissimus ille senex singulari præditus animi munditia & humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotentis Dei singularem misericordiam multum valeat humani cordis puritas & simplicitas, conuenienter illi sententiæ Saluatoris : Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Cæcus ab aqua, qua manus abluit vir Dei, visum recipit.

Matth. 5.

Cap. 7. Vir quidam nobilis genere & opibus prædiues, regiusque consiliarius, in villam ecclesiæ, cui vir Dei præerat, Tridentem vocabulo, sitam in Condita Diablentica, obstinato animo inuasit, eam sibi vendicans. Crebrò autem illum admonuit vir sanctus, vt à suis maleficijs resipisceret, & ad meliorem frugem se reciperet. Videns autem se nihil hac ratione proficere, ad precandum Dominum se contulit, vt res, pro expiandis peccatis olim à fidelibus ecclesiæ donatas, ipsi restitueret. Interim sacrilegus rerum Deo dicatarum occupator, diuina vltione in eum animaduertente, febre corripitur, eaque continenter laborat. Sed neque sic tamen res malè vsurpatas reddere voluit, vt eius pœna fieret cumulatior. Cùm autem ea febre direaffligeretur, lecto decumbens, visus est sibi quadam nocte videre matrem Domini (cui res ab ipso vsurpatæ, vnaque beatis martyribus Geruasio & Protasio dicatæ erant) ferreo malleo ipsum in fronte percutientem. Mox igitur multo terrore correptus, ad S. Domnolum misit, qui eum rogarent, vt res ipsi ablatas cum fœnore reciperet : nec tamen potuit sanitati restitui, donec S. Domnolus ad eum veniret. Vbi autem ille aduenit, omnia in duplum restituit ecclesiæ ministris, & post dies paucos meritis & precibus beati viri salus ei reddita est, sed vulneris, eius fronti malleo impressi, quoad vixit, vestigia permanserunt. Quod idcircò factum est, vt ille suo exemplo à simili facinore alios absterreret. Quas autem res ille duplicatas tum sancto viro restituit, eas ecclesia nostra hactenùs possidet.

Punitur diuinitùs vendicans sibi res ecclesiasticas.

Cap. 8. Quodam Quadragesimæ tempore in cellam Anisolæ monasterij vir sanctus sese abdiderat, Domino in silentio & solitudine vacaturus. Ecce autem Francus quidam, nobilis genere, regi valdè familiaris, quandam eius ecclesiæ villam, Bonallam nomine, in Pago Stadinse sitã ad se rapuit. Vbi Paschalis solennitas præterijt, eam iniquitatem vir Dei moleste ferens, dolensque se viuente suam ecclesiam nudari facultatibus suis, duos diaconos misit ad Francum illum sacrilegum & mirè iam obstinatum : sed diaconi nullum ab eo, quale vellent, retulere responsum. Tum verò sanctus vir, corde compunctus, animo intrepidus, eò se contulit, vt res suæ fidei creditas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei. Cùm igitur die quodam Francus ille solennes celebraret epulas in villa per sacrilegium ablata, haberetque apud se parentes & amicos, nunciatum est ei præforibus adesse sanctum episcopum, resque ipsi à Domino commendatas repetere. Id vt audiuit ille, valdè animo commotus, iussit eum à tota villa protsus excludi & eijci. At Episcopus non recalcitrans, quemadmodùm Apostolus monet, dedit locum iræ : sed ita vltio diuina in sacrilegum excitata est.

Rom. 12.

Cap. 9. Horrenda mors bona ecclesiastica vsurpantis.

Cùm enim nocte illa iuxta morem sanctus Episcopus in oratione perstiteret, sacrilegum virum inuasit febris, quæ infelicem animam altero manè extorsit ab illo : sicque miserrimè excedens è vita, absq; luctu & sine precibus in biuio sepultus est. Et quidem dignus erat tali morte, qui sanctum virum ausus fuit contristare. & oblationes fidelium resque Deo dicatas sibi vendicare. Factum est hoc meritis beati antistitis, vt cæteri ab huiusmodi maleficio absterreantur, ne similia ipsis accidant. Cùm sic autem ille perijsset, multis ecclesijs res ipsarum restitutæ sunt, quas tyranni iampridem per temeritatem inuaserant. Nam timore perculsi, non fuerunt ausi retinere illas : atque ira vnius horrenda damnatio multis profuit ad resipiscentiam, reddiditque pœnitentia emendatos. Sic nimirùm omnipotens Deus per fidelem seruum suum sua restaurauit ecclesias, multique serui Dei ingentes Domino laudes & grates egere, iucundis vocibus cantantes : Adiutor & protector factus est nobis Dominus in salutem.

Multis ecclesijs res ablatæ reddunt.

Cap. 10. Puerulus quidam, Rainarius nomine, à parentibus oblatus est sancto viro. Is puer & cæcus

& cæcus & surdus & mutus & clandus erat. Vnxit autem eum vir Dei oleo benedicto, & crucis signo eum communiuit, & totus reualuit. Clericus quidam Oximensis, Eleutherius nomine, videns tot admiranda ficri à sancto viro, obtulit ei filium suum, quem diuturna febris vehementer afflictabat. Misericordia motus vir Dei, aquam iussit adferri, allatam, cùm priùs Christi nomen inuocâsset, & eam cruce consignâsset, puero bibendam obtulit. Bibit ille, & Christo propitio, meritis episcopi continuò sanus effectus est. Oleo benedicto & Crucis signo sanat cæcum &c.

Vir quidam Andegauensis, Stritius nomine, in maxilla mirè cruciabatur ex pustula magna. Occurrit sancto episcopo, petijt tanto malo medicinam: saliua sua pustulam terigit vir sanctus, & homo curatus est. Quodam die in villa nostræ ecclesiæ, quam Baladonem vocant, sancto Episcopo pontificale exequenti ministerium Magnarius quidam oblatus est, qui die Dominico intra ipsius villæ fines ab opere se non abstinens, Deo vlciscente, luminibus orbatus fuerat. Vir sanctus sacrosanctam inuocans Trinitatem, expresso signo Crucis, ecce itatem depulit, visum reformauit, monuitq; hominem, ne quicquam eiusmodi deinceps admitteret. Cap. 11. Nota vim saliuæ eius.

Exijt quandoque vir beatus extra vrbem nostram, audiuitque damnatorum voces è carcere. Misit itaque ministrum suum ad custodem carceris, qui ei diceret, vt vinctos illos absolutos pateretur abire. Respondit custos, non se id ausum esse, ne ipse cogeretur in illorum locum succedere. Tum vir Dei cum lachrymis rogauit Dominum pro illis: & ecce die tertio sua sponte patescit carcer, exeuntque qui illic detinebantur, & ad nostram ecclesiam sese conferunt. Clericus quidã, Ragnoinus nomine, venit ad sanctum pontificem, rogans vt sacerdotio initiaretur. Percõtatus est autem ex illo vir sanctus, num casté viueret, & à fœminis se seruaret in cõtaminatum. Illo cõstanter respondente, se hactenùs impolluto corpore Domino seruijsse, vir beatus ei & locum & rempus & mulierem, libidinis eius sociam, indicauit. Cernens clericus, se latere hominem Dei non posse, propria conuictus conscientia, ad pedes eius procidit, & culpam suam confessus est. Id vbi ad aliorum notitiam peruenit, multi sacris initiandi, ab eius se conspectu subduxêre, maleque sibi conscij, non fuêre ausi sacros ordines ab illo petere, certò persuasum habentes, non eum latere etiam secreta cordium. Cap. 12. Carcerem suis precibus aperit. Aliorum occulta pectora nouit.

Est villa ecclesiæ nostræ, quam Crisiacum vocant. In ea cùm esset vir Dei, adducti sunt ad eum duo dæmoniaci, rogabantq; eum parentes eorum, vt suis precibus illos sanaret. Scisciebatur autem ex eis sanctus antistes, cur id ipsis accidisset, & per eorũ ora respondebant immundi spiritus, se torqueri ab ipso, nec posse coram eo celare præstigias suas. Rogabant autem eum, vt si ipsos inde vellet eijcere, saltem sineret migrare in porcos. Permisit hoc vir sanctus, & Crucis signo edito, profligauit illos, ita vt omnes adstantes laudarent Dominum, mirabilem in sanctis suis. Sunt verò etiam multi alij, à dæmonibus obsessi, ab eo liberati. Hac autem miraculorũ assiduitate fama eius vbique diuulgabatur, & iam quadam die reuertenti ab expeditis quibusdam negocijs, quę ad populi, ipsius curæ commissi, vtilitatem pertinerent, multa plebs ei occurrit, adducens ægros & malè affectos, diuersisque languoribus laborantes, qui omnes ab eo incolumes recessêre. Etsi autẽ celebre esset nomen eius & sublimis gradus honoris, at tamen maior erat & insignior virtus eius. Seruiebat sine offensione ei, qui propè est omnibus inuocantibus eum in veritate, & qui voluntatem rimentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Poteram quidem plura eius commemorare miracula, sed multa prætermisi, ne lectori fastidium parerem. Magna autem in eo virtus inerat & multa verborum vis ex eius ore promebatur, cùm populis verbum Domini annunciaret. Vix quisquam tam ferreo visebatur pectore, quem eius conciones ad lachrymas non mouerent. Mirabantur auditores spiritales sermones eius, qui plerunque adeò humanum captum excedebant, vt ab angelo proferri viderentur. Cap. 13. Crucis signo curat dæmoniacos. Psal. 144. Efficacia concionum eius

In episcopatus functione ita se gessit, vt celebres maiores suos ipse celebriori viuendi ratione etiam illustrârit: nec tamen vel ex generis splendore, vel pontificia dignitate eius animum vlla inflauit elatio. Spiritu pauper priùs moribus cgit põtificem, quàm ad pontificis gradum esset euectus. Collatus honor tantus eum meritis conspicuum non fecit, sed inuenit. Virtute instructus erat antè, quàm esset sacerdos: cum sacerdotio virtus pariter sua accepit incrementa. Tota eius in pontificatu vita talis fuit, quæ pontificis officium & verbo & exemplo præstaret: nec culpa vacare putauit, iudicioque diuino obnoxium se fore timuit, si qui sibi vni antea priuatus vixisset, iam episcopus non vixeret vniuersis. Inde adeò factum est, vt ipse semper Cap. 14.

aliquid adijceret ad virtutes suas, & Dominus ad coronam. Cantans itaque Canti-
Animarum lucris studet cum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illam supernam ciuitatem solus
assenderet, sed socios eò secum permultos adduceret. Atque in hac via seruus Dei
simpliciter prudens & seueriter lenis, doctrinam vita, mores comitate ac manſuetudi-
ne, zelum legis scientia commendauit. Vnde factum est, vt illum populi fauor & gratia
principum, sermones verò illius non mediocris consecuta sit authoritas. Inter hæc au-
tem ille humilis & sibi constans permanebat, aduersùs ea omnia peruigil & circunſpe-
ctus, quæ suffurari solent animi benè compoſiti puritatem. Eodem vultu & inmoto
1. Cor. 9. pectore inter prospera & aduersa perdurabat. Cum Apostolo castigabat corpus suum,
iciuniis & multiuaria illud afflictione perſequens, vnde & confirmari spiritus aſſuesce-
ret, & caro carnis obliuiſci. Addebat his etiam sacras vigilias, quarum perpetui fuere
comites & altigemitus, & fœcundarum gratia lachrymarum. Atque id genus studijs
potiorem noctis partem attribuens, in spiritu humilitatis & animo contrito pinguiſſi-
mum Deo cremabat holocauſtum. Si quid interdiù minùs feciſſet, quàm par esſe puta-
ret, idque negocijs ſecularibus impeditus, noctu ſupplebat. Nox ſecretis precibus &
diuinæ contemplationi accòmodatior, ad litandas ciuſcemodi hoſtias virò Deo optra-
tam adferebat opportunitatem & copiam: diem autem vel ſacra concio, vel publica
ſibi vendicabat vtilitas, ita tamen, vt & noctes & dies in eius expenderet obſequijs, qui
& noctes & dies condidit.

Cap. 15. Semper secum in mensa pauperes habuit. Nihil in eius actionibus cernebatur, quod ad Deum non pertineret: nihil in ſer-
monibus eius ocioſum percipiebatur. Ad altare rarò ſine lachrymis, ad menſam nun-
quàm ſine lectore, nunquàm ſine conuiuis pauperibus acceſſit. Periculosè corpus pa-
ſci arbitrabatur, niſi pariter & Chriſtum in eius membris paſceret, & ipſe intus verbo
Dei paſceretur. Qualis verò putandus eſt fuiſſe erga proximos, qui ſuarum iniuriarum
immemor, etiam inimicorum iniurijs dolebat? Quem ille vnquàm aut facto aut ver-
bo læderet, qui etiam læſus vltrò ignouit, nec iratus ſolem vidit occumbentem? Quid
illa anima manſuerius, quæ nulli obeſſe, omnibus prodeſſe cupiens, charitatis & pacis
erat domicilium? Multa animi deuotione opera benignitatis & miſericordiæ proſe-
quebatur, ſtudebatque adeſſe deſolatis, egentes alere, veſtire nudos, & ſi reipſa non
poſſet, prompta animi beneuolentia omnibus ferre opem. Conuerſans nonnunquàm
cum ijs, qui gloriantur in malitia, & ſermones Domini proijciunt rettorſum, Chriſti
bonus odor permanſit, vnus idemque perſeuerans ſiue cùm eis, vt ad meliorem ſe
frugem reciperent, blandiretur: ſiue cùm obſtinatos ſeueriùs obiurgaret. Omnia ex
charitate faciebat diſcipulus charitatis. Nihil illi cum peruerſorum vitijs rei erat, præ-
ter odium & caſtigationem vitiorum: quæ & animo infectatus eſt, & pontificali au-
thoritate correxit. Bonos & obſeruatores mandatorum Dei, ſancto & ſyncero com-
plectebatur affectu, mutuisque exhortationibus & profuit, & profecit.

Cap. 16. Germano Pariſienſi ſanctiſſimo epiſcopo, vt iam antè dictum eſt, valdè familiaris
fuit, crebroque & inuiſebatur ab illo, & ipſe illum viſitabat. In eorum colloquijs & acti-
onibus nihil verſabatur, niſi quod ad animarum ipſis commiſſarum ſalutem pertine-
ret. Inuicèm ſe Chriſti milites armabant, non ignorantes aduerſarium noſtrum dia-
1. Pet. 5. bolum circuire & quærere quem deuoret: cui reſiſtebant fortes in fide, veriti non ſe
habituros pontificum merita, ſi de principe tenebrarum, de quo iam ipſi triumphà-
rant, etiam alij per ipſos non triùpharent. Itaque viri illi miſericordiæ ſolicitè eò con-
nitebantur, vt quotidianas infeſtationes & inſidias maligni hoſtis eliderent. Atque in
hoc vterque totus erat, vt ſiue cum Martha ſedulò miniſtrarent, ſiue cum Maria ſede-
rent ad pedes Ieſu, regnum diaboli imminuerent, & Dei ciuitatem augerent. Quam
Monaſterium in ſuburbio cur extruxerit. etiam ob cauſam B. Domnolus ex eiuſdem S. Germani conſilio, in ciuitatis ſuæ ſubur-
bio monaſterium conſtruxit, in quo & illi, quos tempeſtas huius maris magni & ſpati-
oſi iactauerat, monaſticæ tranquillitatis portum adepti, reſpirarent, & ipſe certis tem-
poribus ſolicitudinis, quæ ex miniſterio ſuſcepto incumbebat, laborem, ſanctæ
contemplationis ocio & refrigerio releuaret. Et, vt ſuprà quoque diximus, ei mona-
ſterio de eccleſiæ ſuæ poſſeſſionibus quaſdam donauit, nihil ſe feciſſe exiſtimans,
niſi illis, quibus domum orationis conſtruxerat, etiam vitæ degendæ res neceſſarias
aſſignaret.

Cap. 17. Obdormit in Domino Porrò autem militiæ certamine iam peracto, & impendente reſolutionis eius tem-
pore, cœpit vir pius morbo labore, nec tamen os eius morbi vis à laudando Deo po-
tuit cohibere. Conuocans autem diſcipulos ſuos, diem & horam obirûs ſui illis prædi-
xit im-

xit imminere, docuitq; eos, quemadmodùm antiqui hostis insidias cauerent, & à malo se abstinerent, bonis operibus inhærerent. Deinde ipsis Calendis Decembris in senectute bona vir beatissimus in pace quieuit, humatusque est à discipulis suis in ecclesia beatorum martyrum Vincentij & Laurentij, vbi longè antè sepulcrum B. Germano ipse condiderat. Eo in loco meritis & precibus eius multi morbidi gratiam sanitatis obtinent. Nam tertio die translationis eius, ad sepulcrum eius energumenus quidam, qui seipsum discerpebat, adductus est, & post triduum curatus, domum cum parentibus sospes abscessit, multisque annis nobiscum sanus permanens, Dei se deuotum studuit exhibere cultorem. Deinde mense Februario, die sabbati cuiusdam nostræ ecclesiæ famuli vxor, quartana febre diuexata, ad eius monumentum veniens, vt in somno admonita erat, oransque illic cum luminaribus & triduo excubans, meritis beati viri salutem impetrauit. Quarto etiam die cæci tres ad eius tumulum nobis adspectantibus venêre, atque inde luce redintegrata incolumes abiêre. Multos alios diuersis afflictos morbis ad eius sepulcrum venire conspeximus, eosdemque beati viri meritis sanos inde recedere vidimus. Nimis autem prolixi erimus, si audita & visa omnia referre velimus. Possunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus sufficere: & nunc obsecramus eundem beatissimum patronum nostrum, sanctum Domnolum, vt pro superioris vitæ peccatis nostris Dei clementiam velit exorare, gratiamque nobis ab illo impetrare, vt deinceps à malis nos abstineamus: vt sacrosanctæ Trinitati reconciliati, etsi eius gloriæ participes esse non meremur, saltem peccatorum remissionem adepti, ab impiorum consortio seperemur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & glorificatur Deus per infinita secula seculorum, Amen.

Miracula ad sepulcrū eius.

Author inuocat S. Domnolū.

VITA S. VBALDI, EPISCOPI EVGVBINI ET CONFESSORIS, EX DVOBVS EXEMPLARIBVS MS. ALTERO impresso, quòd in vtroque nonnulla deessent, quæ in altero habebantur, mutato stylo per F. Laurum Surium descripta. Videntur autem hæc desumpta è Stephano Cremonensi, qui huius sancti viri vitam conscripsit, quam necdum potuimus obtinere.

Maij 16. Cap. 1.

BEATVS Vbaldus Eugubij natus, nobilis quidem fuit genere, sed nobilior vitæ & morum integritate. Cùm etiamnum infantulus esset & in cunis vagiret, patre orbatus est: ac deindè à patruo suo Vbaldo, cuius nomen acceperat, viro religioso, disciplina ordinis ecclesiastici imbuendus traditus est Priori ecclesiæ sanctorum Mariani & Iacobi martyrum, quam alius maiorem vocat: vbi literarum studijs applicatus, diuinas scripturas didicit. Accedente inde maiori ætate & maturiori iudicio, vt vidit eius loci fratres parùm conuenienter viuere regulæ & instituto suo, ad ecclesiam S. Secundi se contulit, atque illic aliquandiù honestissimè versatus est. Videns autem beatæ memoriæ Ioannes * Grammaticus, Eugubinæ ciuitatis * Episcopus adolescentis religiosam & benè moratam conuersationem, ad suam ecclesiam cum conatus est reuocare, paternaque beneuolentia eius vitæ grauitati congratulans, crebrò illum apud se detinuit.

S. Vbaldus puer discit literas.

Videtur hic locus mendosus.

Cap. 2.

Porrò quidam ex cognatis adolescentis, carnali permotus affectu, aliquando secretò cum illo colloquens, cœpit eum ad contrahendum matrimonium inuitare, Proh dolor, inquiens, parentum tuorum facultates consanguinei tui sibi vsurpant, tu verò nihil inde capis emolumenti. Igitur animum adijcias ad ducendam vxorem, quæ nobilitati tuæ impar non sit, atque ita poteris recuperare hæreditatem tuam. At vir Dei Theobaldus huic consultori respondit: Absit, vt ego semel Deo dicatæ virginitatis meæ iacturam faciam, & carnis integritatem atque munditiam libidine victus prostituam. Quòd verò ad bona hæreditaria attinet, portio mea Dominus est in terra viuentium, & pars hæreditatis meæ est Deus meus.

Non vult ducere vxorem post dicatam Deo virginitatē.

Postquàm autem excessit adolescentiæ annos, & morum grauitas mirè eum omnibus commendauit in ea, quam diximus, ecclesia beatorum martyrum Mariani & Iacobi Prior creatus est, omnibus sua vota in eum studiosè conferentibus. Ersi autem ea functio per se honorifica satis & honorata esset, at tamen loci eius clerici moribus erant deprauatis. Nulla enim apud eos visebatur ordinis & instituti Canonici obseruantia, sed religio omnis prorsus in obliuionem abijsse cernebatur.

Cap. 3. Dissoluta vita quorundam è Clero.

Annua mercede conductus erat, qui horis diuino officio persoluendo deputatis campanas pulsaret. Clerici verò in suis manebant ædibus proprijs, comessationibus & somno dediti, ita vt tota ecclesiastici cultûs obseruantia in solo ferè campanarum strepitu relicta videretur. In claustrum patebat aditus omnibus tum viris, tum fœminis, neque porta eius vnquàm claudebatur. Habebant singuli suas concubinas, & contempta ordinis ecclesiastici disciplina, turpissimæ libidini vacabant. Quid hîc, quæso, faceret vir pius? cuius ille vel consilium vel auxilium imploraret? Videbat ecclesiæ suæ cymbam adeò dissipatam & confractam, sæuissimisque procellis miserè quassatam vndique. Discruciabatur Deo deuotus animus, illis tempestatibus se videns implicatum, vt qui inter homines peruersos degens, frater esset draconum, & socius struthionum. Sed omnipotens Deus, qui euangelizantibus verbum suum dat virtutem multam, Vbaldo suo euidenter impertijt opem suam. Primò enim ex omnibus clericis illis, diuino fretus adiutorio, tres sibi adiunxit, quos comiter & benignè adhortando eò perduxit, vt ad præscriptionem Canonis cum ipso viuerent, eique arctiùs adhærerent. Cum illis quoad potuit ita se gessit, vt iubebat Regula, in claustro, in mensa, in dormitorio.

Psal. 67.

Cap. 4. Viuit in monasterio S. Mariæ S. Vbaldus.

Posteà verò profectus est ad cœnobium beatæ Mariæ Portuense, vbi obseruabatur honestè satis Apostolicæ institutionis Canon vel Regula, & totius sanctitatis splendor in omnibus refulgebat. Atque illic tribus mensibus versatus est, fratrum illorum disciplinæ se subijciens & accommodans, vt veritatis discipulus effectus, absque errore posteà doceret alios, quod ipse priùs visu & auditu didicisset. Inde autem discedens, canonici instituti Regulam secum attulit, eamq; fratribus omnibus proponens, Deo benefauente id consecutus est, vt cùm eam iussisset ab omnibus obseruari, ab eo tempore cuncti sic se gererent, vt illa mandabat, eique se religiosè conformarent. Accidit tum res luctuosa sanè, Eugubina ciuitate maxima sui parte conflagrante, & tremendo Dei iudicio, etiam ipso beati viri cœnobio funditùs pereunte. Cuius rei dolore non mediocriter pressus, ad Priorem eremi fontis auellanæ Petrum Cirimineńsem abijt, cuius tum mira vitæ sanctitas & virtutum fama passim celebris habebatur. Indicauit autem ei, quòd & Prioratu se abdicare, & locum mutare constituisset. Sed ille blanditer eum obiurgans, & prudenter admodùm exhortans, docuit pios tanquam aurum in fornace probari tentationibus, nec coronatum iri, nisi qui legitimè certauerit, prorsusque graui culpa ipsum se obstricturum, si curæ suæ commissos fratres illo tam tristi rerum statu derelinqueret. Credidit ergo homo Dei Vbaldus tanti viri sermonibus, ocyusque non sine multa animi alacritate rediens, & combustam ecclesiam diuinitùs adiutus cœpit instaurare, & rerum amissarum damna vicinis incrantibus egregiè reparare: idque adeò, vt intra breue tempus illam ecclesiam non solùm restituerit, sed etiam prædijs & possessionibus, cæterisque vitæ humanæ necessarijs rebus auxerit, vt incendium illud non aliquod attulisse detrimentum, sed magnum potiùs emolumentum & religionis incrementum comparâsse videretur.

Reformat sui collegij fratres.

Sap. 3.

2. Tim. 2.

Cap. 5.

Obseruandum est autem, virum Dei cùm à cœnobio Portuensi cum Regula, vt diximus, reuerteretur, in illo itinere licèt fatigatum nunquàm fregisse ieiunium. Contigit verò, vt tum in nemore quodam cum socio nonnihil somni captandi causa quieti se traderet, atque deinde expergefactus, rursus itineri se daret, codice Regulæ illic obliuione derelicto. Erat tum pluuia vehemens, & valdè formidare cœpit, ne aut illa codicem corrumperet, aut aliquis viator eum asportaret. Redijt verò ad locum, vbi codicem reliquerat, & eum licèt iuxta viam positum nec ablatum reperit, nec vllis pluuię aquis madefactum. Per id tempus excessit è vita beatæ memoriæ Perusinus Episcopus, & in eius locum electus est Vbaldus. At ille fugam capessens, tantisper in eremo delituit, donec alius subrogaretur. Fuit verò etiam alterius ciuitatis electus antistes, sed Romam profectus pedes ad Honorium Pontificem, quatuor sibi adiunctis Clericis, multa instantia & per se, & per quosdam Cardinales amicos suos egit apud illum, vt ab eo munere absolueretur. Annuit precibus eius sanctæ memoriæ Pontifex, nolens

Nō sine miraculo eius codex conseruatur.

Recusat dignos Episcopatus.

nolens contristare habitantem in eo spiritum Dei.

Itaque diuina moderatione reseruatus ciuibus suis, gaudens redijt Eugubium. Cap.6.
Cuius vrbis Episcopus Stephanus pòst decessit, & Eugubini Vbaldum voluêre habere successorem. Sed cùm inter se non conuenirent eius loci clerici de præsule eligendo, Vbaldus Dei seruus cum quibusdam abijt Romam, vt è Romana Ecclesia quempiam eligerent, quem Romanus Pontifex ipsis antistitem consecraret. Ibi tum is, qui lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, fecit caput anguli: famulum Psal.117.
suum Vbaldum à suis quidem reiectum, à se verò, qui eius sciret merita, electum, pastorem constituit populi sui. Cùm enim beatus Vbaldus & socij eius illos peterent à Præficitur Eugubinis Episcopus.
Pontifice, quos ille nulla ratione dare vellet, ipse Pontifex diuinitùs instigatus Vbaldum eis nominauit Episcopum, iussitque vt illum ipsi quoque eligerent. Tam ergo illi honorificè electus, & honorificentiùs ab eodem Pontifice consecratus, Eugubium redijt, & in Episcopi cathedra resedit.

Non mutauit autem in illo honor optimos superioris vitæ mores, sed cum au- Cap.7.
gmento dignitatis creuit etiam virtus mansuetudinis & probitas omnis. Nam supra quàm ferat humanæ vitæ consuetudo, & mitis erat & humilis, tum quoque Virtutes eius.
simplex, comis, humanus & affabilis. Porrò tanta ei inerat carnis mortificatio, tolerantia laboris, mundique contemptus, vt fidem excedere videatur. Summa eius erat patientia, & quæ hominum mensuram superaret. Parcus erat sermone, sed isipse sale sapientiæ semper conditus fuit. Victus modicus, & omnis inanis gloriæ expers. Cùm enim de omni genere ciborum quanuis parcissimè ederet, vt Cibus.
cenodoxiam abstinentibus insidiantem euitaret, pane sicco & acido magis vtebatur, vt & corpusculum reficeret, & tamen escarum illecebris & delicijs non caperetur. Vestitus ei erat tenuis & mediocris, & qui non tam arceret frigus quàm ad- Vestes.
duceret: eaque moderatione & mediocritate, vt nec magni esset precij, nec multa vilitate contemptus. Lectulum eius ornabat pauca palea, saccus paruus, & sic Lectus.
satis vile & exiguum operimentum. Si frigoris asperitate vrgeretur, caligas & femoralia sibi imponebat. Tam illi erant preces assiduæ, vt omni tempore & quo- Preces.
libet loco sibi oratorium constitueret. Vixit vsque ad Alexandri 4. tempora in Episcopatu, tanta vitæ sanctitate & patientia præditus, vt etiam ab ipsis familiaribus Patientia insignis.
suis sibi irrogatas iniurias placidissimè toleraret. Excluso aliquādo fuit à ianitore suo, & etiam ostio in fronte percussus, sed eam iniuriam voluntaria obliuione contriuit, nihil de vindicta cogitans.

Ciues quandoque instabant, vt quosdam præter ius anathemate percuteret: Cap.8.
cumque id ille facere nollet, clerici omnes vetiti sunt ei inseruire, adeò vt ad offerendum sacrificium nevnum quidem posset interdum ministrum obtinere: quod tamen tulit æquo animo. Reparabatur aliquando murus vrbis Eugubinæ iuxta vineam beati viri, sed quippiam illic molichantur cæmentarij, quod vincæ Episcopi Cap.9.
detrimentosum fore videbatur. Prohibuit igitur modestè, ne pergerent in illo iniurioso opere exædificando. Ille autem, qui præerat structuræ, prohibitionem eius paruipendens, & scelerate cum impellens, in calcem liquidam deiecit. Qua ille calce totus tinctus surrexit, humiliterque tacens, sedatissimo animo domum reuersus est, perinde ac si nihil perpessus esset. Eam iniuriam quidam eius affines & ci- Non finit alios vlcisci iniuriā ipsi illatam.
ues vlcisci voluerunt, hominisque illius ædes demoliri, bona eius omnia diripere, & illum extra vrbem procul expellere: sed vir sanctus populum tumultuantem placidè compescuit, & tanquam acriùs se de viro illo vindicaturus, suo eum iudicio seruauit. Itaque adducitur coram episcopo, rogatur ab eo num velit iussis parere suis. Ille se facturum omnia pollicetur, etiamsi mortis sententiam in ipsum Episcopus pronunciaturus sit. Episcopus contrà asserit sibi verisimile non videri, pacatè illum excepturum sententiam, quam ipse præduram in eum laturus esset. Perstat ille, & cum multa animi deuotione promittit se nihil eorum recusaturum, quæ Episcopus in eum statuere decreuisset. Admirantur omnes, suspensis animis expectant quid facer antistes in eum promulgaturus sit. Ecce autem alacer ille surgit è sede sua, propiusque ad hominem accedens, Præbe mihi, inquit, osculum fili. Rarę virtutis exemplū
Deus autem & hoc & cætera peccata tibi condonet.

Orta est quandoque vehemens seditio in platea ciuitatis, & iam ad arma ventum Cap.9.
fuit, ciuibusque inter se acriter confligentibus, non pauci hininde acceptis vulneribus extincti sunt. Eius rei fama vbi ad beatum Vbaldum aduolauit, non mediocri ille

dolore affectus, ad locum pugnæ anxius accessit: cumque nulla ratione commotos ciuium animos sedare posset, in confertam dimicantium turbam cursu rapidissimo se intulit, atque inter gladiorum ictus & lapidum imbres incedens, de industria humi se abiecit, tanquam qui lethalem accepisset plagam. Id cernens furibunda plebs, cum peremptum existimauit. Itaque repentè proijciunt arma, vellunt pilos suos, & ad tanti patris, vt ipsi quidem putabant, funus non solùm viri sed etiam fœminæ accurrunt: complent eiulatu aërem, & singuli eius cædem sibi imputant, se parricidij reos clamant. Vt autem sensit vir Domini hac arte tumultum illum consopitum, leniter sese subrigens, nutu manûs significauit nullum sibi inflictum vulnus. Atque ita singulari Dei beneficio factum est, vt dum Episcopus se pro salute plebis in mortis præsens discrimen conijcit, & populus maneret incolumis, & episcopus non periret.

Suo periculo sedat plebem tumultuantem.

Cap.10. Solebat crebrò ad locum, qui Fontis Auellanæ dicitur, beatus antistes quietis causa secedere, & pro more quotidiè Missam celebrare. Eius loci ædituus vel custos templi ad hanc rem diligentem ei operam nauabat, atque ea causa non mediocriter ab eo diligebatur. Accidit autem, vt aliquando eò veniente beato viro, custos ille grauissimè decumberet, nec multùm ab ipso mortis aditu abesset. Id audiens vir sanctus, ad eum se contulit, eique priùs salutato dixit: Licèt, frater charissime, admodùm afflicta sis valetudine, at tamen, nisi molestum est, iubeas nobis porrigi librum, vestes & cætera Missæ celebrandæ necessaria. Ea postquàm accepit, sub ipsa Missa rogauit Dominum pro monacho illo ægroto, isque adeò totus conualuit, vt priùs è lectulo surgeret, quàm Episcopus ad eum reuerteretur.

Sanat precibus hominẽ moribundũ.

Cap.11. Equitante quãdoque sancto præsule cum socijs quibusdam ad plebem sancti Crescentini, cæcus quidam ei venit obuiàm: qui vt ex præcedentium sermone comperit virum Dei adesse, cum multa obtestatione magnisque clamoribus rogauit eum, vt sibi copiam faceret manûs suæ deosculandæ. Eam simulatque cæcus oris osculo attigit, lumen quo quadriennio caruerat, lætissimus recepit. Id sentiens vir Dei, terribiliter ei interdixit, ne quoad ipse superuiueret, vlli mortalium id indicaret. Sed non potuit manere occultum, quod Deus ad serui sui honorem voluit alijs innotescere.

Cæcus lumẽ recipit.

Item alius. Fuerat is cæcus, aut certè alter quidam per visum admonitus, vt pro recuperando lumine beatum Episcopum adiret. Alius cæcus venit quandoque ad eum, eius opem implorans: sed vir sanctus cognoscens eius animæ saluti non expedire vt videat, optimis exhortationibus ad tantam patientiam illum adduxit, vt audiens pro luce corporea æternam sibi in cælis promitti, nullo pacto visum sibi restitui voluerit. Alius quoque eodem affectus incommodo, cùm decem annis nihil vidisset, inuocato sancti viri nomine, curatus est: remque totam illi exponens, audiuit ab eo, vt non ipsius meritis, sed diuinæ bonitati id adscriberet.

Cap.12. Cuiusdam presbyteri digitus alterius manûs intumuerat, vnde tantus eum dolor & cruciatus inuasit, vt quiete potiri non posset. Ei in visione sanctus præsul Vbaldus apparuit, signumque crucis exprimens super digitum, eum sanauit. Retulit is postea ad sanctum Episcopum, quid sibi contigisset, eique pro collato beneficio gratias egit. Ille verò acriter eum obiurgauit, & non sine quadam commotione animi vetuit, ne talia posthac dicere ausus esset.

Signo Crucis curat digitum presbyteri.

Cap.13. Conspirauerant inter se vndecim potentes ciuitates aduersùs Eugubinos, eorumque vrbem admotis castris obsidebant. Tantus autem exercitûs eorum fertur fuisse numerus, vt vix vnus ex Eugubinis posset illorum quadraginta opponi. Cernens id sanctus Vbaldus, instituit processiones, & triduo vrbem cum populo circumiuit, attentissimè Dominum pro grege suo deprecans. Vbi dies pugnæ aduenit, hortabatur populum vt benè sperarent victoriam ipsis ãcælo adfuturam. Eugubini antistitis sui benedictione muniti, procedunt extra vrbem: Episcopus verò in murum vel locum editiorem ascendit, & crucis signum contra hostes edidit. Itaque qui Moyse orante Amelechitas aduersùs populum Israëliticum pugnantem prostrauit & in fugam compulit, ille beato Vbaldo itidem deprecãte, Eugubinorum inimicos adeò perterruit, vt primo congressu mox omnes terga verterent, proiectisque armis ausugerent, & ne tum quidem formidare & tremere desinerent, cùm ad suas essent receptæ ædes, vbi intra cubicula sese occultabant. Ex eorum spolijs Eugubini locupletati sunt.

Exod.17.

Item Crucis signo profligat hostes vrbem obsidentes.

Cap.14. Fredericus Imperator è Germania cum exercitu Romam profecturus, Eugubium peruenit.

peruenit. Nitebantur autem Eugubinorum hostes cum concitate in illos: & ille quidem acceptis ab vrbe obsidibus, magnâ pecuniæ summam exegit. At verò sanctus Episcopus exijt ab vrbe, Fredericum pro suis deprecatus, à quo sanè, cùm eum intelexisset virum esse sanctitate conspicuum, honorificè & acceptus & habitus est, facileque quod voluit impetrauit. Obtulit etiam ei Imperator scutellam argenteam, atque ad eius genua se submittens, illius precibus humiliter sese commendauit, obsidesque liberos in oppidum remisit. Fredericus Imper. cum honorificè excipit.

Multas vir sanctissimus in hac vita afflictiones perpessus est & morbos graues. Bis crus fregit, & semel brachium. In eiusmodi perpessionibus ille gloriabatur cum Apostolo, & tunc animo fortiorem se sentiebat, cùm acrioribus corporis doloribus premeretur. Ex carne illius, præcipuè verò ex pessimo lateris vlcere sanies intolerabilis effluebat, nec tamen id impedimento sibi esse voluit, quo minùs exerceret Episcopi munus. Ante obitum suum biennio ferè grauissimè laborauit aduersa corporis valetudine, vt si quid fortassis terreni puleueris ei inhæreret, id clementissimi patris Dei castigatione aboleretur. Morte autem propiùs accedente, corpus planè viribus deftituebatur: itaque factum est, vt decimo ante decessum suum die ab ecclesia S. Laurentij in suas ædes reportaretur. Sed iam antè die sancto Paschæ, durissima licet pressus ægritudine, ita vt vix è lecto subrigere se posset, orante populo precibus à Domino obtinuit, vt per seipsum nullius adiutus opera surgeret, Missam celebraret, & ad populum sermonem haberet. Inde cùm esset eis bene precatus, ad lectulum redijt. Pridie Pentecostes ciues cum fœminis ad eum veniunt, cereos incendunt, eius exitum pijs animis præstolantur. Toto illo sabbato & sequenti Dominico sacræ Pentecostes die cum primis reuerenter illum adire, colere, custodire studuerunt. Beatum se credidit, quisquis eius vel manus vel pedes exosculari potuit. Precibus eius omnes sese commendârunt, & si quis meminisset se eum offendisse, obnixè rogabat errati veniam sibi ab illo dari. Ingrauescente interim morbo, vir sanctus proxima inde nocte, ecclesiasticis perceptis sacramentis, orans & psallens spiritum Domino reddidit 17. Calendas Iunij: apportatusque in ædem beatorum martyrum Mariani & Iacobi, honorificè colitur & celebratur. Dilata autem est sepultura eius vsque in feriam quintam Pentecostes, tum propter ægrorum, qui frequentes eò aduentabant, curationem, tum propter multorum deuotionem: nec tamen corpus eius vlla ex parte corruptum fuit, sed suauissimo fragrans odore, ab aliquot Episcopis honorificè mandatum est sepulturæ in canonica sua inxta muros ciuitatis, vbi vsque in præsens quiescit prorsus incorruptum, & infinitis clarens miraculis. Cap. 15. 2. Cor. 12. Ecclesiasticis munitus sacramẽtis decedit è vita.

Miserunt intetim boni ciues Eugubini legatos ad eos, qui hostili in ipsos erant animo, orant ad tanti patris funus securi accedant. Remittunt sibi mutuas offensiones. Quanta autem gloria in cælos admissa esset beati antistitis anima, per miracula, quæ ad examine corpus fiebant, declaratum est. Cœpit enim diuinis coruscare miraculis, qui pannis iacebat inuolutus. Mulier quædam, Maria nomine, diù contracta fuerat. Ea accessit ad locum, vbi eius corpus iacebat, petijtque sibi exhiberi misericordiam. Aberat tunc quippiam è vestibus pontificalibus ad manum sancti viri. Id vbi allatum fuit ab eius cubiculario, & manui appositum, infirmi curari, dæmones ex obsessis fugere cœperunt. Ea enim, quam diximus, fœmina postquàm sancti corpus attigit, sanata est, magna iam velocitate discurrens, cùm paulò antè vix testudineo potuerit gradu incedere. Qua causa laudatus est ab omnibus Deus, pulsatæ sunt campanæ, beatus Vbaldus sanctus prædicatus est, miraculis eius sanctitatem declarantibus. Cap. 16. Miracula ad corpus eius.

Hoc quidem ab eius obitu primum fuit signum vel miraculum, quod multa alia sunt consecuta. Quatriduo enim illo, quo mansit inhumatus, cæcis visum, auditū surdis, claudis ambulandi, mutis loquendi facultatē restituit, profligauit dæmones, multosq; varijs affectos morbis curauit. Prædixerat ille adhuc viuus, quē esset habiturus successorem. Eodem autē momento, quo fuit in monumento cōditus, in templum ille ingressus est, in eumque vota omnium sic collata sunt, vt nullus prorsus ab eius electione dissentiret. Patuit inde non defuisse illi etiam prophetiæ spiritum. Inoleuit tum apud Eugubinos ciues consuetudo, vt toto ferè anno cum candelis accēsis ad S. Vbaldum venirent tum viri, tum mulieres, idque cum processione quadam. Si qui autem venire non possent, illi eò adducebantur. Personabant in vrbe cantantium voces, nox à lumi- Cap. 17. Prophetia eius. Magno studio colitur ab Eugubinis.

Tob.13. à Iuminum splendore in diem versa visebatur, pulsis totius noctis tenebris. Quod de Hierusalem Tobias prædixit, per vicos eius cantatum iri Alleluia, id Eugubij iam impletum cernebatur, quando per omnes eius vicos & plateas laudes Domino promebantur. Deinceps verò omnium ore canitur Vbaldus, sermone omnium Vbaldus sanctus prædicatur, nomen eius apud omnes celebratur. Eo defuncto, pacis abundantia & iustitia pauperibus exhibenda orta est, iustitia enim eius manet in seculum seculi. Eodem enim anno inter Eugubinos & Comitatum pax reformata est, & diuturnum bellum omninò consopitum est. Tanta verò in pauperes benignitas & humanitas declarari cœpit, vt contra morem nō iam pauperes necesse haberent stipem ab aliquo emendicare, sed ipsi potiùs rogarentur, vti oblatam accipere ne recusarent. Iucundum sanè spectaculum erat, videre in ecclesia ducētos, trecentos, nonnunquàm quadringentos inopes alimenta accipere, & omnibus omnia, quibus egerent, affatim suppeditari. Afferebantur copiosè omnis generis escæ & reliqua tum sanis tum ægris necessaria ex pagis & castellis. Floruit sanctus Vbaldus anno salutis millesimo ducentesimo decimo.

Eugubinorū insignis liberalitas in pauperes.

S. POTENTIANÆ VIRGINIS HISTORIOLA, EX MARTYROLOGIO, QVOD BEDAE *adscribitur.*

19. Maij. ROMAE natale sanctæ Pudentianæ vel Potentianæ virginis: quæ illustrissimi generis, Pudentis, discipuli beati Pauli Apostoli, filia erat. Cuius mater Sabinella, soror verò Praxedis, quas pater earum in omni religione Christi erudiuit, virgines que Christo dereliquit: Quæ post obitum sancti patris in omni exercitatione pietatis ita excreuerunt, vt nocte dieque incessanter hymnis & orationibus cum familia sua Domino inseruirent, beato Pio Vrbis Episcopo cum eis in laudibus Dei participante. Remunerationem igitur pro pijssimis laboribus suis percepturæ, post innumeros agones, post multorum martyrum venerabiliter exhibitas sepulturas, post omnes facultates in visceribus pauperum inclusas, Christoque fideliter commendatas, tandem de terris ad Christum migrauerunt, Potentiana venerabilis quartodecima Calendas Iunij, posita in cœmeterio Priscillæ, via Salaria: Praxedis verò virgo æquè sanctissima, duodecima Calendas Augusti, & ipsa cum sorore iuxta patrem sanctum sepulta. Eodē die beati Pudentis, patris supradictę virginis, qui ab Apostolis Christo inuestitus baptismo, innocentem tunicam vsque ad coronam vitæ immaculatè custodiuit.

S. Potētianæ parētes.

Sanctissima vita.

Obitus.

Ex Vsuardo

VITA S. DVNSTANI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EDITA AB OSBERTO MONACHO *Cantuarien si. Claruit is Osbertus Anno Christi* 1020.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

Psal.150. QVIA Deum in sanctis suis mirabilem, prophetica voce laudare iubemur, cum in his, quæ in B. Dunstano, primæ metropolis Anglorum pontifice, mirabiliter operari dignatus est, quorundam simplicium in bono fratrum non desiciendæ voluntati obtemperantes, vsitato more loquendi, styli officio laudare decreuimus, scriptis, quæ alio quodam elocutionis genere ipsa gesta commemorant, sapientium virorum considerationi relictis.

VITAE

VITAE HISTORIA.

BEATVS ergo Dunſtanus ex nobiliſſima gentis Anglorũ proſapia originem ducens, eo nobiliùs in huius mundi lucẽ prodijt, quo ſub materni ſinûs ipſo adhuc anguſtia clauſo, diuino miraculo deſignatũ eſt, præclarum mundo per eum lumen oriturum. Cùm etenim mater eius eo grauida, ſpe prolis futuræ lætaretur, dies purificationis B. matris Dei feſtiuus illuxit. Multitudo ergo vtriuſque ſexûs hominũ, pro excellentia tantæ feſtiuitatis circunquaque coacta, fluxit ad eccleſiã, quæ antiquitùs Glaſconiæ de lignis miro opere ædificata, in honorem erat eiuſdẽ Dei genitricis conſecrata. In qua multitudine multos nobilitate dignitateq; præcellens pater ſancti Dunſtani, Herſtanus nomine, cum Chinedrita matre eius, ad Dei ſeruitium properabat, ambo cereos, quos pro ritu ipſius diei Deo offerrent, deferentes. Iam Miſſæ officium celebrari cœperat, & immenſus populus immenſa luminum claritate refulgens, in domo Dei laudibus diuinis intendebat. Tunc ſubitò in ſua ſerenitate cælo manente, admirantibus cunctis, cuncta ſimul luminaria extincta ſunt. Adſpiciunt igitur ſinguli ſuper ſe inuicem, ac pro nouitate inſueti prodigij, metu nimio percelluntur. Verùm dum attoniti ſtarẽt, & quid certi de tali euentu ſentire deberẽt, ignorarent, erectis vultibus, intuentur flammã ignis cælitùs labi, & cereum, quem mater Dunſtani in manu tenebat, ex ea accendi. Qui ergo priùs de luminarium extinctione magnoperè fuerant admirati, nunc tam de cæleſtis flãmæ emiſſione, quàm & de cerei prægnantis mulieris accenſione, maiori ſunt admiratione perfuſi. Accedunt itaque ſinguli ad lumen cælo demiſſum, & inde recipiunt lumen amiſſum. Ex eo tempore cultus & reuerentia omnium circa Chinedritam ac virum eius magnificè aucta eſt. Nam ſicut eos nobilitate, diuitijs & gloria mundi inter homines eminere ſciebant, ita ſanctitate vitæ in conſpectu Dei ex ſigno, quod acciderat, enitere intelligebãt. De prole etiam, quę expectabatur, ſpe magni boni tenebantur, & Deum, vt in gaudium atque lætitiam parentibus ſuis & omnibus benè volentibus eam naſci, creſcere, dilatarique concederet, deprecabantur.

Maij 19. Cap. 1.

Feſtum Purificationis B. Mariæ.

S. Dunſtani parentes.

Ritus offerẽdi cereos.

Mira res.

Dehinc inſtante partûs tempore, puer eleganti forma naſcitur, & poſt dies paucos ſacro fonte regeneratus, Dunſtanus, videlicet, montanus lapis, nuncupatus eſt. Is vbi teneros annos infantiæ exiuit, à parentibus ad præfatum ſacratiſſimæ virginis templum ducitur, ac pro vita eius atque prouectu Deo preces & munera offeruntur. Ob quæ deuotionis obſequia ipſis in loco pernoctantibus, apparuit vir quidam angelico ſpecioſus amictu, qui puerum coram eis per manum accipiens, & eum hinc inde modeſto diſcurſu per atrium ducens, dixit illis: Sic ædificabitur locus iſte ad conuerſationem illorum, qui ſiue à puerita in ſeruitio Dei nutriendi, ſiue à prauitate veteris vitæ in nouitatem gratiæ Chriſti per hunc puerum ſunt cõuertendi. Hæc illi videntes & audientes, valdè gauiſi ſunt, & miſericordi Deo vberes gratias ſuper admirabili gratia eius retulerunt. Deinde puero diligenti ſtudio in ipſa eccleſia ſub cura magiſtri commendato, tum vt literas diſceret, tum vt Dei ſeruitio ſedulus inhæreret, ipſi in ſua reuerſi ſunt. Dunſtanus igitur literis traditus, & eis vltrà, quàm ætas ſua ferre poterat, die ac nocte intentus, languore graui corripitur, & gemebunda in dies vexatione tortus, vſque ad exhalationem vltimi flatûs producitur. Sed cùm iam velut morti contiguus iaceret, & confluens cœtus vicinorum mortem potiùs, quàm vllum ſanitatis remedium expectaret: en circa mediæ noctis ſilentia per gratiam Dei viſitatur, & integræ ſanitati contra omnium opinionem donatur. Ilicò ſtupentibus cunctis lecto deſilit, domum exit, ad eccleſiam, pro reddita ſibi ſanitate Deo gratias acturus, impiger tendit. Cuius deuotioni diabolus inuidens, eumque à propoſito deflectere nitens, ſimulato teterrimorum canum globo, immani latratu ac terrifico impetu in eum ruit. At ille ſciens dæmonum eſſe figmenta, inuocato nomine Chriſti, ſigno ſe ſanctæ Crucis armauit, arreptamque virgulam, quæ fortè iacebat in via, contra illorũ malignorum incurſus vibrauit, & ſicut ventus fumum, ſic omnes à facie ſua fugauit. Poſt hæc ad eccleſiæ ianuas veniens, eam vndique obſeratam inuenit. Huc igitur illucque deambulans, & oratoriũ intrare deſiderans, ſcalam ad parietẽ templi erectam offendit, quę in ſuperiora tecti nitentibus aſſcẽdendi viam pręſtare ſolebat. Quã puer Domini neſciẽter aſſcendẽs, atq; ad faſtigiũ eccleſiæ aſſcendendo pertingens, nullũ, quo ingredi

Cap. 2. Dunſtanus naſcitur.

Viſio parẽtum.

Adhibetur ſcholæ.

Diuinitùs ſanatur.

Profligat dæmones.

ingredi posset, aditum reperit, indeque statim ex altera tecti parte descendere cœpit. Deus autem, qui delectabatur innocētia cordis eius, viam inter inuia ipsa disponebat gressibus eius. Tunc repentè angelico ministerio sublatus, intra ecclesiā, omni ex parte clausam, ipso puero, quid circa se diuinitùs ageretur, ignorante, coram altari depositus est. Hi autem, qui priùs in domo ægrotanti deseruiebant, ipsum egredientem secuti sunt, contemplantesque rei euentum, fidele testimonium diuino miraculo perhibuerunt. Puer verò, cùm manè ante altare leui sopore quiescens inuentus, & quali modo illuc venisset, qui serò morti proximus habebatur, interrogatus fuisset, hoc se nescire pia simplicitate professus est. Omnes ergo, qui tunc temporis rem audiêre, mirati sunt, & Deum, vt gratiam suam multiplicaret in puerō, deuoto affectu deprecati sunt.

Vide mirā rem.

Cap. 3.

Iam adolescētiæ decus Dunstanus induerat, & ipse humilis atque submissus omnibus erat. Nam cùm illum omnes honorare, illi suum obsequium exhibere satagerent, & affabilitatem sibi ab illo exhibitam magni æstimarēt, ille contrà nihil in se dignum honore, nihil alicuius dignum obsequio iudicabat: Immò quicquid affabilitatis seu commodi quiuis exhibebat, gratiæ exhibentis, non suis meritis, ascribebat. Promptus itaque erat ad ministrandum omnibus, & ipse ad suscipiendum aliorum ministerium tardus. Inter hæc rogatur à suis, quatenùs in sortem Domini transeat, & in quibus seruiat Christo, sacros ordines suscipiat. Annuit ipse petentibus, atque vt liberiùs oratorium frequentare, luminaria accendere, manibus sacerdotum ac Leuitarum aquam fundere, vinum & aquā in Eucharistiam corporis Christi subministrare, legere atque cantare in officio diei ac noctis posset, minores gradus suscepit. Videres igitur illum omnia mundi oblectamenta calcare, ludicra iuuenum fugere, maiorū colloquijs delectari, in fouendis pauperibus assiduum esse, & ad quæque pietatis opera solicitiùs inuigilare. Si autem aliquando, vt fit, à coætaneis suis ad mundi vanitates inuitabatur, obtendebat potiùs necessariò oportere se illis & illis ecclesiasticis ministerijs curam adhibere, & ea, quæ in seruitio Dei legenda erant vel canenda, præuidere. Sic seruus Dei se & à mundi contagijs purū custodiebat, & proposita rationabili occasione, nulli scandalum, nulli, in qua Deum quis offenderet, aliquā causam suggerebat. Summum itaque studium in oratione, in sacra meditatione, in diuinorum librorum lectione habebat: in ijs semper Deo adhærere, Deum in mente habere, quid voluntati Dei potissimùm placeret, edisce gestiens. Vnde factum est, vt & quæ Dei sunt inuestigaret, & eius iugi consideratione fretus, cuncta peccati inquinamenta deuitaret. Proximus ergo ac familiaris Deo effectus, omnibus in ipso pie viuentibus charus factus est & acceptus.

Humilitas egregij adolescentis.

Minores ordines accipit.

Declinat mundi vanitates.

Exercitia eius.

Cap. 4.

Audita inter hæc fama venerabilis Athelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, fratris scilicet patris sui, eum audire atque cum eo habitare disposuit. Videns enim lasciuias seculi, & iter adolescentis, viam vitæ retinere volentis, valdè lubricum, & laqueis vndique plenum, illudque Apostoli meditās: Qui stat, videat ne cadat: timebat, ne si loco, quem lasciuijs & voluptuosis delicijs affluere in circuitu suo, & hoc inter notos suos videbat, non cederet, à statu rectitudinis, aliquo euentu deceptus, miserando casu decideret. Hac ergo intentione ductus, accepta à parentibus suis licentia, præfatum antistitem adijt, & quò vitæ suæ qualitas ad modum cōuersationis eius iugiter informaretur, sedulus ei adhæsit. Verùm cùm elapso aliquanto tempore pontifex in moribus adolescentis omnia, quæ verę religioni cōgruerent, perciperet, & ex dono gratię Dei, qua fuerat adspiratus, Deū multa suæ maiestatis opera per eum in futuro facturū præuideret, ipsum ad solatium regis Ethelstani secum duxit, & ei magno affectu fouēdum, necnon à cunctis aduersis suo nutu protegendum, pio studio commendauit. Quem ipse benigna mente suscipiens, iuuenem dulciter amplexus est, & multo synceri affectūs amore percoluit. Dunstanus itaque licèt in palatio regis terreni conuersaretur, ac pro sua industria & ad omnes affabilitate charus haberetur, nunquàm tamen religionem, quam à puero conceperat, quemlibet defectum in suis actibus pati sinebat: sed quo labiliùs inter vitiorum fomēra gradiebatur, eo firmiùs, ne ab ipsis aliquo modo deijceretur, præcauebat. Sciens quoque ociositatem inimicam animæ esse, nunc istis, nunc illis operibus intendebat, & diuersitate eorum, subrepens fastidium sibi tollebat. Peritia nanque scribendi, pingendi, quicquid vellet, in cera, ligno vel osse sculpendi, & ex auro, argento, ferro vel ære fabricandi ita claruit, vt à multis quammaximè admirationi haberetur. Super hæc instrumentis musici generis, quorum scientia

Cap. 3.

Cap. 4.

1. Cor. 10.

Cōferre se ad Archiepiſcopū Cantuarienſem.

In aulā regis Angliæ adducitur, & illic religiosè versatur.

non

non mediocriter fultus erat, non tantùm se, sed & multorũ animos à turbulentis mũdi negociis fæpè demulcere, & in meditationem cæleſtis harmoniæ, tam per ſuauitatem verborum, quæ modò materna, modò alia lingua muſicis modulis interſerebat, quàm & per concordem concentum, quem per eos exprimebat, cognoſcere ſolebat. Propter hæc igitur à multis frequentabatur, & ab eo multa fieri petebantur. Ille autem, quoniam erat ad omnes charitate diffuſus, nulli negabat, quod vellet ab alio ſibi concedi. Vt ſit vſus muſicis inſtrumentis.

Cap. 5.

Hæc inter opera ſua rogatur à quadam matrona, religioſa quidem & ſtudium habente placendi Deo, domum ſuam venire, & orarium ſibi, quod ad ornatum & miniſterium Eccleſiæ inaurare volebat, artificioſa, quã in auri opere imitaretur, arte præpingere. Iam Dunſtanus in manibus opus habebat, & citharam eius, quã ad domum veniens, ſecũ fortè detulerat, parieti affixa, iuxtà pendebat. Cœpit ergo ipſa citharam nullius hominis attactu pulſata, per ſe antiphonam iſtã diſtinctis vocibus reſonare: Gaudent in cælis animæ Sanctorum, qui Chriſti veſtigia ſunt ſecuti: & quia pro eius amore ſanguinem ſuum fuderunt, ideò cum Chriſto gaudebunt in æternum. Ad hęc admiratio non parua compræhendit omnes, qui in domo conſiſtebant. Singuli ergo deflexis oculis ab opere iuuenis, quò priùs intenderant, vultus & aures ad citharam erigebãt: & alij quidem ſimplicem vocem chordarum aure captabant: Dunſtanus verò, quid ſonus depromeret, quid' ve moneret, ſolus intelligebat. Intelligebat enim, in eo, quod citharizabatur, quia ſi cum Chriſto vellet in æternum gaudere, non formidaret, ſi neceſſitas vrgeret, pro eo ſanguinem fundere: nec anima eius gaudium in cælis adipiſceretur, ſi Chriſti veſtigia non ſequeretur. Itaque citharœdum iſtum, verè angelico modulamine adminiſtratum, ita accepit, quaſi ex ſenſibili præſentia Dei doceretur, quid ſibi deinceps foret agendum. Nota miri quiddam.

His ita ſe habentibus, ij qui primò virum valdè ſe diligere demonſtrabant, & ei quaſi fidelem ſocietatem in cunctis conſeruabant, nunc prouectibus eius inuidere, & cum ſiniſtris artibus viri, ac manſuetum ad omnes habitum eius, hypocriſi & quorunque ſimplicium deceptioni magis, quàm alicui religioni inſeruire, conuiciari cœperunt. Ad cuius calumniæ firmamentum id, quod in citharа factum fuit, velut quoddam argumentum inducunt: adſtruentes in huiuſmodi inſtrumento nil tam inſolitum fieri potuiſſe, niſi conſtaret aliquo diabolico carmine ilicò per eum, cuius erat, antèà tactũ fuiſſe. Quid plura? Creſcit iſte nequiſſimus rumor, & indiès fit ſeipſo deterior. Spargitur per aulicos, & perducitur vſque ad principis aures. Rex ergo & multi ex primorib. qui hominem paulò antè magni pendebant, vultus ſuos, vtpotè ab illo, qui iam ipſis deſpectui eſſet, auertebant. Quod Dunſtanus aduertens, & ne in peius proficerent, nõnihil metuens, malignorum hominum iracundiæ ceſſit, & ad cognatum ſuum Elphegum Vuentanum epiſcopum, cognomine Caluum, profecturus, curia regali deceſſit. Quod præfatæ malitiæ commentatores agnoſcentes, viam obſeruant, cumque cum ſocijs compræhendentes, equo deijciunt, iniurijs multis afficiunt, & acriter flagellatũ ac vinctum, in horrido cœno præcipitatum relinquunt. Ne autem penitùs ab eis periret, per gratiam Dei, quæ illum ſuis in poſterum reſeruauit, quædam ingens moloſſorum multitudo obſtitit, quæ ex inſperato in eos horridis latratibus irruens, adoleſcentem defendit. Quod ille percipiens, prauorum hominum miſeratus errorem, canes eis factos humaniores gemens, erubuit. Veruntamen Deo ſuper ineffabili gratia ex intimo corde gratias agens, ſenſu ipſo percepit, in ſe cantum citharæ nonnihil ſibi ſignificãſſe. Interea vicini, prædicto moloſſorum latratu audito, perterriti accurrerunt, quid acciderit diſcere geſtientes. Et agnoſcẽtes quod factum eſt, illos nequam homines, iam fuga dilapſos, deteſtati ſunt, & Dunſtanum de cœno educentes, fouendum ad ſua perducunt. Cap. 6. Patitur obtrectatores. Rex ſe abcõ auertit. Ab æmulis multa patitur. Canes eum tuentur.

Profectus dehinc, venit ad memoratũ epiſcopũ, & aliquãto tẽpore degit apud ipsũ. Erat autẽ epiſcopus idem magnæ in Chriſto religionis, & apud omnes id locorũ conuerſantis magni nominis. Egit igitur induſtria, qua vigebat, vt Dunſtanus monachus fieret. Propoſuit ei inter alia, monachi vitam, viam eſſe perfectionis, de qua Dominus illi, qui ſe omnia legis mandata dixit ſeruâſſe: Vnum, ait, tibi deeſt. Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me. Et adiecit: Si vis fili, ſi vis, vt ea, quæ in te iam magni boni ſpem præſtant, perfectionis culmen attingant, neceſſe habes omnia, quæ in ſeculo poſſides, relinquere, & Chriſti veſtigia nudus ſequi. Ad hæc ille quædam, quæ ſibi rationis videbantur, cùm obijceret, nec ſubito aſſenſu his, quæ dicebantur, animum ſubmittere vellet, tamen non parùm in ipſo verba Monachi vita, via perfectionis. Cap. 7. Matth. 19.

Pontificis operata sunt. De nuptijs quippe, quas se facturũ certò sibijpsi antè promiserat, iam vtrũm eas faceret, an non, dubius fluctuabat. In qua dubictate constitutum, nutu Dei, valida febris inualit, & in tantùm corpus eius attenuauit, vt nihil minùs, quàm de ducenda vxore cogitaret. Cùm iam aliquantùm sopito languore, verba Pontificis, & duritiam sui cordis, in se reuersus, ad mentem reduceret, suspirans grauiter erubuit, quòd potentior in eo fuit tertianæ febris ignis, quàm ille ignis, quem, vt in fidelium cordibus vehementer arderet, Dominus venit mittere in terram. Versa igitur vice, ardorem ignis diuini in se succẽdens, carnalibus illecebris funditùs renunciauit, sed perpetuò virginem perseueraturum, diuinitatis consilius auxilio, vouit. Mittens itaque, Episcopum fecit ad se venire, & apud eum pœnitentiam egit, quòd illi viam perfectionis suadenti, non statim obtemperârit, quòd habitum religionis monasticę ad verbum eius nõ susceperit. Quibus antistes auditis, gaudio gauisus est magno, & de conuersione iuuenis immensas grates persoluit largitori omnis boni Deo. Dunstanus ergo monachus sine dilatione factus est, & deinde legitimo tempore per canonicas sacrorum ordinum successiones, etiam ad sacerdotij gradum ab eodem Episcopo prouectus.

Luc. 12.

Votum perpetuæ virginitatis Deo nuncupat.

Fit Monachus.

Cap. 2.

Post aliquantos nouæ conuersionis suæ dies Glastoniam Dunstanus perrexit, & ibi iuxta Ecclesiam sanctæ Dei genitricis & virginis Mariæ, in qua lumen, vt suprà memi-nimus, cœlitùs emicuit, sibi domunculam adeò paruulam fecit, vt mirum habeãt, qui eam nouerunt, qualiter ibi viuus homo degere potuerit. Ipsemet enim eam mensus sum, & nihil vltra quatuor pedes in longitudine, nec plus, quàm duos ac semis habet in latitudine. Altitudo autem staturam hominis concipit. In medio ostij, fenestra est. illic ergo conuersari, orare, psallere, nonnulla, quæ loci angustia patiebatur, manibus operari, & vni Deo vt placeret per omnia & in omnibus, operam dare visus est. Quibus eius exercitijs antiquus humani generis aduersarius inuidẽs, sicut eum à curia regis nuper expulit, ita qualiter à loco isto expelleret, malignus solicitus fuit. Quadam igitur vice, cùm vir ipse iam die aduesperascente fabrili intenderet operi, adstitit fenestræ ipsius dæmon vnus, humana effigie tectus, rogans sibi nescio quod opus ab homine fieri. At ille pietatis affectu ex more permotus, intermissis his, quæ faciebat, parabat se ad satisfaciendum postulanti. Interim is, qui venerat, formam ac verba mutare, vt nunc senis, nunc pueri, nunc lasciuæ puellæ, æstimares te vultus cum voce videre. Quod Dunstanus audiens, protinùs quis esset cognouit: & sedẽs, motus eius patien ter se ferre simulauit. Sumptis interea tenaculis, quibus calida ferra tenere solebat, fortiter ea igniuit, & candentia de fornace subitò proferens, monstrum per nasum ar. ripuit, & strictissimè tenuit. Videres itaq; pulchrum certamen inter amicum Dei & inimicum. Ille ardorem sentiens, ac derectis insidijs, superbiam suam deiectam non sentiens, toris nisibus conabatur euadere: Iste illum retinens, & introrsus viriliter trahens, lætabatur quòd in nomine Christi poterat de inimico eius triumphare. Tandem cũ dedecore à viro abiectus, fugit, & per plateam currens, querula voce clamitabat, dicens: Væ, quid ille caluus fecit? Væ, quid ille caluus diabolus fecit? En me miserum, miserrimum, quia quis fallacijs nos volunt inquietare, si possint. Sed si in seruitio Christi stabiles fuerimus, leuiter eos illius adiutorio deuincemus, & confusi fugient à nobis. Hęc dixit, & securus postmodùm in sua domuncula habitauit. Nec enim in ipso loco vnquã amplius eum inimicus aggredi ausus est, in quo talem belli apparatum in primo congressu fortitus est. Ex eo igitur tempore, cum munditia cordis, tanta claruit in Dunstano pudicitia corporis, vt omnes, qui vitam illius nouerunt, similem angelo iudicarent. Vnde complures vtriusq; sexûs homines, tam diuites, quàm non omnes ex parte locupletes, ad eum properare, eum de salute consulere, ab eo de via vitæ festinabant informari. Ipse autem singulis, prout quisque opùs habebat, sua verba dispertiens, quenque ad voluntatem Dei instituebat.

In artissima degit cellula.

Egregiè triat dæmonem, ipsi illudere volentem.

Dæmones vt facile vincantur.

Insignis eius pudicitia.

Cap. 9.

Cùm hæc fiunt, venit ad eum mulier quædam Elfgina nomine, quæ ab ineunte ætate grata fuit & accepta regibus Angliæ, tum quia bonis moribus & castis actibus erat prædita, tum quia filios eorum educando & nutriendo, gnara fuit atque solicita. Hæc ergo, audito Dunstano, habitationem sibi prope oratorium sanctæ Mariæ instituit, vbi ad eam Dunstanus venire, eam de prouectu bonorum operum, de spe retributionis futuræ, de gaudio regni cælestis imbuere posset. Et factum est: quicquid ei

Dunsta-

Dunſtanus dixit, ita opere implere ſolicita fuit, ac ſi ab ore Dei corporeis autibus id acciperet. Quapropter diebus ac noctibus Eccleſiam frequentare, orationibus inſiſtere, egenis de facultatibus ſuis, quibus affluebat, largiter miniſtrare, & prorſus ijs, quę Deo placere poſſe ſperabat, ſedula ſtudebat operam dare. Circa veneration em verò beatę Matris Dei, quàm deuota extiterit, ex eo aliquantùm aduerti poſſe putamus, quòd ipſa nonnullos clericos in templo eius fecit: quibus, vt die noctuq; ſeruitio ipſius liberè inuigilarent, omnia, † quorum opùs habebant, abundanter ſub miniſtrabat. Ipſa quoq; pia Domina pro fideli famula ſua multa faciebat, quando ab ea quippiam rationi conſentaneum poſtulabat. Verbi gratia: Rex Ethelſtanus cùm quadam vice Glaſconiam veniſſet, diuertit propter loci religionem ad præfatam ſanctæ Marię eccleſiam. Quod illa ſciens, rogat eum, quatenus dignetur in domum ſuam diuertere, & aliquantulùm quieti indulgere, ac modicum cibi potusque in vera charitate ſuſcipere. Concedit rex, licèt inuitus, nolens ſcilicet eam, quam & ſibi ex antiquo familiarem habebat, & nunc deuotam Deo nouerat, cõtradicendo in aliquo offendere. Ęſtata igitur non parùm effecta, ſe ad regium miniſterium totam impendit: & præuidens ea, quæ tali negocio conuenire ſciebat, nihil eorum, quæ volebat, minus eſſe aduertit, illo duntaxat potu excepto, qui medo vocatur, quo Angli quammaximè vti ſolebant. Verens ergo, ne huius inopia aliorum copiam obnubilaret, oratorium piæ Mariæ, ipſius ſuffragium de re poſtulatura, ingreditur. Et ſolo proſtrata, orat eam, quatenùs ſua prece à Deo obtineat, vt memorato liquori, vnde parum habebat, diuinæ ſuę benedictionis augmentum infundat. Mira res: Rex, magna ſuorum multitudine ſeptus, ad prandium ſedet, & prandentibus de præfato potu copioſè hincinde defertur, ſemperq; vaſculum, vnde hauriebatur, ſolito plenum inuenitur. Factumq; eſt, vt rege à loco diſcedente, in vaſculo minimè appareret, quòd inde quicquam ſumptum fuiſſet. Hæc idcirco hîc inſeruimus, vt quantum verba viri Dei conſiliaq; profecerint, huius exemplo intelligamus.

Elfgina religioſa fœmina optimè ab eo inſtituitur.

† quibus

Beatiſſima mater Dei auget potũ ad preces regiloſæ matronæ.

Igitur cùm ipſius ſuæ famulæ merita Deus vellet æterna quiete rèmunerari, paterno eam verbere percuſſit, volens ſcilicet illam, hoc ordine ab omnis peccati macula caſtigatam, numero filiarum cælestis Hieruſalem celeriùs aggregare. Quam vbi Dunſtanus ægrotare cognouit, venit ad eam, ac de ſalute animæ eius, de gloria vitę æternæ, de pœnis gehennę & harum infinito fine ipſi locutus, illam ad ſectanda veſtigia Chriſti, nuncio remiſſo huic ſeculo & rebus ſeculi, exhortatus eſt. Ad quę illa: Cũcta, quæ mei iuris ſunt, Chriſto relinquo, atque vt ea diſtribuas, ſecundùm quod illi meliùs placere cognoueris, tibi impono. Nec enim in hac vita aliquê æquè charum habeo, nec alicui, ſicut tibi, per omnia credo. His ille auditis, omnia ferè, quæ in mobilibus ipſa habebat, pauperibus ſine mora diſtribuere cœpit, alijs interim ad eccleſiarum conſolationem pro temporum qualitate ſeruatis. Iam dies in veſperam decli nabat, & Dunſtanus, ne à nocte extra cellulam deprænderetur, illuc properabat. Ibat itaq; veſpertinum officium pſallens, & cùm ante fores eccleſiæ perueniret, nec eam intrare, quia clauſa erat, valeret, ſubſtitit, volens pro foribus perficere horam, quam inceperat. Tunc ſubitò ex dulcedine pſalmodiæ, vti plerunque accidere ſolet, mente compunctus, oculos ad cælum ſubleuat, & conſpicit inde columbam miri cãdoris præpeti volatu deſcendere: quæ aëra ſcintillantis radij fulgore diuerberans, domum morientis matronę, ipſo conſiderante, ſubintrat. Illicò reflexo greſſu, concitus redit, & ante cubiculi introitum ſtans, totum habitaculum incredibili videt affectum nitore, eamq; interiùs audit cum quodam de iucunditate patriæ cælestis ſermonem conferentem, & eidem innumeras gratias perſoluentem.

Cap. 10.

Cuius rei fine patienter expectato, tandem ingreditur, & præter eam neminem inueniens, quis fuerit? interrogat, cum quo loquebatur. Ille idem, ait, qui tibi ante fores eccleſiæ pſallenti, priuſquàm ad me venires, apparuit: ille, inquam, me viſitare dignatus eſt, & ſuæ mihi conſolationis gratiam prærogare. Quapropter dico tibi amicorum chariſſime, ne tu, vel aliorum quis de meo diſceſſu doleat: quia non pœna infernalis, ſed gloria me ſuſcipiet regni cælestis. Tantùm precor, vt cras manè ad me venias, & mihi cum ſacramento ſacræ inunctionis, viaticum Dominici corporis tradas. Annuit ille, & diluculo reuerſurus, triſtis ſimul & lætus in ſuam domunculam abijt. Humanitatis namque affectu contriſtabatur, quia tanto ſolatio deſtituebatur, ad præſens: ſed altera conſideratione magnam in corde lætitiam concipiebat, propterea quòd ipſam, cui æternam ſalutem vnicè concupiſcebat, eandem ſalutem apprehenſuram iam iamq; videbat. Manè igitur iuxta condictum reuerſus eſt, & ipſa ſacramẽ-

Cap. 11.

Pia matorna, certa de beatitudine, petit exhortemam vn ctionem & Euchariſtiã

torum, quæ desiderauerat, pro ritu Ecclesiæ compos effecta, beatum finem adepta est, & in fæpè dicto oratorio decenter sepulta. Post hæc Dunstanus, non solùm de possessionibus, quas, vt diximus, ab ipsa matrona commendatas susceperat, sed & de illis, quas sui parentes, de hac vita ad Christum migrantes, ei, quem vnicum genuêre, dimiserant, solicitus tractabat apud se, quemadmodùm Christi membra commodiùs possent sustentare. Et his quidem, qui Deo sub patrocinio beatæ Mariæ in eius Ecclesia seruiebant, vel seruituri erant, propinquiores terras perpetuo iure possidendas donauit: remotiores verò ad opus quinq; ecclesiarum, quas construere disposuerat, iuxta locorum positionem dandas reseruauit. Quæ nimirùm Ecclesiæ postmodùm institutæ, ac subsequenti tempore in tantùm sunt mobilibus ac immobilibus rebus, illius instantia, auctæ, vt in singulis multiplex monachorum cœtus, ad nutum patris Dunstani, sub regulari vitæ custodia militaret.

Quinq; monasteria, Dunstani opera, constructa & ditata.

Cap. 12.

Exinde vir Domini infatigabili desiderio ad supernam patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius, quibus conuersatione necdum poterat, iugi meditatione fatagebat interesse. Vnde contigit, vt quadã die in contemplationis positus dulcedine, subitò raperetur super se, & patris ac matris suæ animas inter choros angelorum conspiceret in cælorum regno gaudere. De qua visione valdè gauisus, immensas Deo omnipotenti gratias egit: & deindè, iuxta Apostolum, quæ retrò erant, obliuiscès in ea, quæ antè sunt, quotidiè sese extendit. Inde quoq; semper animo secum voluebat, se videlicet parentum suorum legitimum filium nullatenùs esse, si minùs illis voluntati Domini obsequendo, propter suam desiderium perderet hereditatem, quam eos viderat in terra viuentium acquisisse. Hac meditatione quadam nocte illi vehementissimè occupato, apparuit iuuenis quidam vultu splendidus, amictu decorus, quem ipse adolescens adolescẽtem olim nouerat, & sancto sancti amoris feruore multùm dilexerat. In quem oculos Dunstanus defigẽs, pauliſper expauit, ex antiqua scilicet notitia, quis esset, aduertens, sed iamdudùm huic vitæ exemptum reminiscens. Tunc ille hominẽ, ne timeret, hortatus, & ipse ab eo de vita, in qua erat tunc, familiari alloquio rogatus, cœpit ei de gaudijs regni Dei multa differere, ac demũ ea, quæ illi erant euentura, prædicere. Ait ergo, eum multas malignorum hominum aduersitates & insidias dæmonum plurimas perpessurum, ad summos Ecclesiæ gradus promouendum, multas populorum multitudines sua prædicatione & exemplo Christo Domino acquisiturum, cum quibus sciret se post hanc vitam perennem gloriam adepturum. Quibus dictis, virum foras in atrium ecclesiæ ducit, eiq; locum quendam eatenùs incontaminatum ostendens, dicit: Vt de his, quæ audisti, omninò certus existas, hoc in loco ante triduũ presbyter vnus sepelietur, qui nondum aliqua corporis infirmitate tenetur. Dixerat, & ab oculis eius euanuit. Manè facto, clericos ad locum Dunstanus ducit, & eis quid de presbytero, inibi sepeliendo audierit, edicit. Eadem die venirad eosdem clericos presbyter, qui dominæ, cuius actus paulò antè paucis retigimus, in seruitio Dei assiduus esse solebat, conuentionem cum eis faciens, quatenùs eum in prædicto loco, cũ defunctus esset, tumularent. Illisverò acquiescentibus, sanus & alacer domum reuersus, statim est infirmatus, ac sequenti die defunctus, iuxta verbum serui Dei, in præsignato loco sepultus est. Omnes ergo, qui rem gestam audierunt, mirati sunt, & opera Dei mira in Dunstano prædicauerunt.

S. Dũstanus videt in cælo parentes suos.

Philip. 3.

Prædicuntur ei à quo dam defuncto ipsi euẽtura.

Cap. 13.

Sublato de hac vita rege Ethelstano, successit ei in regnum Edmundus frater eius. Hic post aliquot consecrationis suæ dies, missis nuncijs, rogat Dunstanum venire ad se. Sciens quippe, qua ratione, qua prudentia, qua omnis probi consilij gratia præditus fuerit, magnoperè desiderabat illum sibi proximum esse, cuius industria fultus, tam se, quàm regnum sibi commissum sub æquitatis virga faciliùs gubernaret. Dunstanus itaque regi quasi præcellenti, secundùm Apostoli præceptum, obediendum esse perpendens, regem adijt, & salua in omnibus reuerentia ordinis sui, cius imperio se subiecit. Ipse suo consilio regni negocia disponebat, ipse lites & contentiones, si quando orirebantur, destruebat, ipse pacem & concordiã inter omnes nutriebat. Nullus in qualibet causa vnquàm de iniuria sibi illata conquestus est, nisi ad comprobandam iudicij sententiam Dunstanus mediator aut arbiter fuerat. Rex ipse & Principes quiq; ita ei submissi erant, vt cõtra id, quod ipse iuberet, ordinaret, nemo quicquam faceret. Magnus itaq; habebatur à cunctis. Hæc omnium bonorũ inuidus hostis attendẽs, & quonam modo ea turbaret, sua arte perquirens, inuenit quosdam, quorum corda benè non erat virum non syncerè diligere, sed ei specietenus obsequij sui amorem prætendere. Hos ad dissipandum bona, quæ non amabat, ardenter contra virum inflammat, ac primò

1. Pet. 2.

S. Dunstanus regi Edmũdo egregium se exhibet adiutorem.

mò clàm, posteà palàm in detractionem eius illorum ora relaxat. Quid dicam? In tantam discordiam profecerunt verba malignantium, vt subuersa omni pace, Dunstanus non solùm pristino honore priuaretur, sed & curia depelleretur. Opera obtrectatorũ à regis aula pellitur.

Quo facto, die tertia rex in syluam venatum iuit. Sylua autem ipsa montẽ magnæ altitudinis occupat: Qui mons in summitate sui interruptus, ingens præcipitiũ & horridam abyssum spectantibus offert. Cùm ergo fugitantem cervum hac illacq; rex insequeretur, cervus ad præruptum montis hiatum perueniens, introrsum ruit, ac in partes discissus interit. Insectantes canes par ruina inuoluit. Equus, quem rex sedebat, ruptis habenis effrenis effectus, obstinato cursu regem post bestiam portans, ad vltimam sortem regi præceps patens barathrum intentat. Ille trepidat & angustiatur. Occurrit interim animo eius iniuria Dunstano illata. Ingemit, & se quamcitissimè illam multiplici emendatione correcturum (solum modò imminentẽ sibi mortem, eius meritis, ad horã Deus auertat) Deo celeri mentis sponsione promittit. Cuius cordis præparationem auris Dei euestigiò audiens, illius misertus est. Equus nanq; illicò substitit, & regem à periculo mortis liberatum, valdè gratiosum Deo reddit. Inde ad hospitiũ Rex reuersus, adunatis Principibus suis rei, quæ acciderat, ordinem pandit, & Dunstanum cum honore & reuerentia adduci præcepit: actaq; coram eo pœnitentia pro iniurijs, quas ei intulerat, veniam ab eo cum humilitate postulat. Qua potitus, fidũ se amicum viro deinceps omni tempore futurum, nec vlteriùs cuiusquã maledicis verbis de eo crediturum pollicitus est. At vt maledicorum ora inter eos perpetim obstruerentur, scirentq; omnes, quo vinculo, qua stabilitate amicitia eorũ copularetur, ei locũ, in quo natus fuerat atque nutritus, perpetuo iure possidendũ, dedit eo pacto, vt quod iarbitrij eius tenor magis eligeret, inde potissimũ ordinaret. Et si (inquit) tibi placuerit illic tuæ professionis viros multiplicare, tanta eis regia liberalitate per misericordiã domini tribuam, vt multitudini eorũ semper superabundet multitudo meorũm donorum. Pro quibus Deo & regi Dunstanus gratias agens, & Glasconiam in dominium suum accipiens, secundùm exemplar parentibus suis sibiq; ostensum, vt prædiximus, in augmentum maioris Ecclesiæ fundamenta iacere, claustra & officinas construere, in quæq; poterant esse monachis, domino Christo seruientibus, accõmoda, inibi cœpit ædificare. Post quæ, plurimis fratribus sibi sociatis, loci ipsius Abbas effectus est. Creuit itaq; monasterium ipsum intùs & extrà, tã in sancta & monachali religione, quàm & in multimoda terrenarum rerum possessione. Et quidam de possessione terrenarum rerum vsq; hodiè scitur, quòd ità sit: de religione verò ex eo probatur, quòd ità fuerit, quoniã inde ad Episcopatus, ad Abbatias, ad quæq; officia Ecclesiastica personæ eligebantur, accipiebãtur, & ad eruditionẽ aliarum Ecclesiarũ constituebantur. Actumq; est, vt sicut, quod suprà diximus, ex cereo matris Dunstani totus Ecclesiæ cõuentus lumen amissum recuperauit: ita ex hoc loco ipsius Dunstani doctrina instituto, omnes ecclesias Angliæ constet veræ religionis lumen sumpsisse. Rex in summum discrimen adductus, vt euaserit. Extruit monasterium Glasconiæ Dunstanus, eiusq; Abbas fit.

Inter hæc vita & conuersatio Dunstani magnum contra se generabat odium diaboli. Qui gemens nequaquam inconuulsa manisse ea, quæ per suæ voluntatis ministros in eum aduersa coniecerat, per seipsum illum aggredi tentat, ratus vel sic eum à bonis, quibus die ac nocte insistebat, deterrendum. Quadam itaq; nocte, dum solus ex more oraret, in lupi effigiem demutatus, corã eo aperto ore & distectis dentibus ringens, horridus apparuit. In qua forma quoniã virum nec ad punctum quidem ab intentione sua deflectere valuit, statim in vulpeculam vertitur: & quò illum ad se intendere faceret, varijs anfractibus & iocosis motibus huc illucq; perlabitur. Tunc Dunstanus modicum subridens: Verè, ait, ostendis quod agere soles. Iocando nanq; blandiris incautis, vt eos deuores, vt tibimetipsi blandiaris. Sed iam discede miser, quoniã Christus, qui leonem & draconem conculcauit, ipse te lupum & vulpeculam per me sua gratia superabit. Sentiens ergo Dunstanus prophetiam amici sui iam ex rerum euentibus partim demonstrari veram esse, semper quasi nouus accederet ad seruitutẽ Dei, stabat in timore, & præparabat animam suam ad tentationem, iugiter ad exequẽdam voluntatem Dei operam dans, nec vlla hora, vlló ve momento ocio vacans. Vn de contigit vno dierum, vt intra cellam suam corde & opere intentus, subitò angelos Dei in sublimi congratulando audiret psallentes in hunc modũ, atque dicentes: Pax Anglorum ecclesiæ, exorti nunc pueri & Dunstani nostri tempore. Regina siquidem regi Edmundo filium, qui Edgarus appellatus est, eodem tempore peperit, atque hoc ipsum, simul & quod pacis sectator esset futurus, per angelicas voces atque concentus Dunstano Deus innotescere voluit. Cap. 14. Dæmon in lupi formã ei apparet, itemq; vulpeculæ. Cap. 15. Angelorũ canticum audit.

Cap. 16. Peridem ferè tempus seruus Dei Bathoniensem Ecclesiam visitare perrexit. Vbi post refectionem corporis in oratione detentus, leuatis in altum oculis, vidit animam cuiusdam iuuenis, quē ipse à puero Glastoniæ in sancta conuersatione nutrierat, multis angelorum fultam agminibus, in cælum deferri. Qui prorumpta gloria fratris vltrà, quàm dici queat, exultans, & immensas corde & ore Deo gratias agens, socijs, quid actum fuerit, manifesta voce exposuit, & diem ac horā tranſitūs eius notari præcepit. Illis autem ad hæc obstupescentibus, & verbis eius non ex toto fidem accōmodantibus, venerunt quidam ad patrem, qui & de fratris obitu & obitūs hora sic, quemadmodū dixerat, accidisse testati sunt. Dehinc sanctus à loco digrediens, & ad regē, secum loqui desiderantē, celeriùs tendens, in medio itinere diabolum sibi obuiàm habuit. Qui mimo similis, corā eo ludere, subsilire, & multis modis cœpit lætitiæ frena laxare. Quod Dunstanus intuens, & quid tantum dæmonis gaudium portenderet, per spiritum prævidens, iussit monstrum tale se cōnctis, qui secum erant, visibiliter demonstrare, quale sibi apparebat. Quod & factum est. Requisitus ergo Dūstanus, quid sibi vellet illa lasciuientis hostis lætitia? regem in proximo respondit moriturum, & regnum non multò pòst multas tribulationes perpessurum. Quæ sententia veritas facta est, vt ea, quæ pòst dicentur, declarabunt. Super hæc tamen, quæ vir Dei de petulante inimici gaudio dixit, vt alijs quibusdam visum est, nonnulla eiusdem causa fuit, hoc scilicet, quia sperabat defuncto rege, qui Dunstanum in magna reuerētia semper habebat, alium regem mox surrecturum, qui nec eum reuereretur, nec eius prudentem sanctitatem, qua se & alios innumeros in Dei seruitio constringebat, regali prouidentia tueretur. Sed in hoc ad tempus deceptus est.

Videt animam monachi in cœlum deferentem.

Dæmon ei apparet petulanter exultans.

Cap. 17. Edmūdi regis cædes. Reginanq; in palatio, antequam dies septem tranſirent, occiso, & à venerabili Dunstano Glastonię, sub immensa populi lugentis frequentia honorificè sepulto, successit in regnū Edredus frater eius, vir quidem egregius, & ad exercēda, quæ Dei sunt, feruido mentis affectu subnixus. Hic Dunstanum nō minori cęteris regibus amore perco luit: immò vt ei maiora dilectionis signa monstraret, operam dedit. Elphego siquidē Vuentano episcopo, cuius suprà meminimus, de hac vita translato, multis eum precibus, vt in episcopatum succederet, postulauit. Cui cùm ille nulla ratione acquiescere vellet, rex non modico mœrore suffusus, mattem suā Edginam reginam, reginam dico, omnis bonitatis titulo insignem, de negocio cōuenit, atq; vt illa Dunstano persuaderet, quod ipse nequiuerat, summo studio deprecatus est. Tunc illa hominē ad se euocatum, & ad prandium suum inuitatum, inter epulas de episcopatu suscipiendo cœpit interpellare, & necollum suum à iugo domini alienaret, multa suasione insistere. At ille perpendens, quid sibi recondant, qui episcopatum loco proficui & honoris, non officio tenent morū & prędicationis: Obsecro te Domina, inquit, ne tali prece te amplius fatigando, me fatiges. Nam reuerà noueris, quia in diebus domini mei, filij tui regis, me pontificali cathedræ nemo præsidere videbit. Dicebat hæc, tum quia sibimetipsi, ne sub tanto onere deficeret, formidabat, tum quia impium fore iudicabat, si se à rege, qui frequenti corporis languore vexabatur, propter Episcopatum elongaret: maximè, quia totum regnum suum in illius prouidentia & dispositione posuerat.

Cap. 18. Et de Pontificatu nunc inter eos quidem res ita remansit, & Elfinus quidam in Pōtificatu ipsius ecclesiæ ilicò assumptus est. At Dūstanus, qui ex voce sacri eloquij veraciter dicere poterat: Ego dormio, & cor meum vigilat: cùm sequenti nocte quieti sese dedisset, vidit in somnis se Romam perrexisse, ac in sua ecclesia beatissimum Petrum, in sua quoq; sanctissimum Paulum adorâsse, ac demum vrbe relicta, in patriam reditum accelerâsse. Itaq; cùm montem gaudij attigisset, apparuerunt ei Principes regni Dei, beatissimus videlicet Apostolorum princeps Petrus & sanctus Paulus atque Andreas, singuli in manibus suis singulos gladios auro inscriptos præferētes, eiq; pro munere Apostolicæ benedictionis conferentes. Et in gladio quidem beati Petri scriptum erat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. At gladius Pauli, nomen Pauli: gladius Andreæ, nomen Andreæ, continebat. Beatus ergo Andreas in hominem blando intuitu oculos dirigens, modulata voce ex Euangelio cecinit, dicens: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. A glorioso autem principe Apostolorum, vt manum extenderet, iussus, leuam extendit, & in palma leui ictu ab eo virga percussus, ne vlteriùs abijceret iugum domini, ipso est signo præmonitus. Ad quem ictum ille expergefactus, fratrem, qui corā eo quiescebat, interrogauit, quis ipsum percusserit? Quo respondente: Nemo: iam à quo sit percussus, scire se dixit, sicq, residuum

6. Dūstanus recusat episcopatum.

Visio S. Dunstani.

Cant. 5.

Ioan. 1.

Matth. 11.

noctis

noctis in seruitio Dei peruigil expendit. Manè narrauit regi, quæ viderat. At ille non modica admiratione permotus, & quid visio significaret, magna ex parte per spiritū edoctus, hoc modo respondit: Si, quemadmodum recepi, per gladium nonnunquam intelligitur verbum Dei, cùm tibi beati Apostoli gladios suos cōtuleruut, nimirū verbum Dei, quod acceperunt, vice sua disponendum tradiderunr. Er quoniam Episcopos vices Apostolorum ad erogandum verbum Dei agere scimus, episcopatūs honorē te sublimandum certissimè scias. Quòd autem in gladio beati Petri, In principio erat verbum, &c. scriptum accepisti: fixum tene, quia sicut ipsa verba nobis specialiter innuunt filiū Dei, ita tu in ipsa ecclesia archiepiscopatu sublimaberis, q̄ specialiter Cātuariæ dedicata subsistit in honorem ipsius filij Dei, Domini nostri Iesu Christi. In qua etiam vices eiusdem Apostoli agendas sucipies, & potestatem ligandi atque soluendi, quam ille à Deo suscepit super totum orbem terrarum, tu abeo accipies super omnes totius Angliæ prouincias & adiacentium insularum. Rex prudēter cē visionem interpretatur.

Post hęc Dunstanus desiderio videndi fratres suos, Glasconiam adijt, ibiq; aliquantos dies inter eos habitauit. Interea rex Edredus lethali morbo correptus, mandans rogauit sub celeritate Dunstanum venire ad se. Ille audito nuncio, suæ imbecillitatis, quam ex inedia atque vigilijs, necnon aliarum virtutum exercitijs cōtraxerat, oblitus, protinùs ascenso equo, ad ægrotum festinat. Iam ferè medium iter exegerat, & suis comitatus, residuum quod erat viæ, explere laborabat. Et ecce subitò audiuit vocem de cælo, quæ dixit: Rex Edredus in pace quiescit. Ad cuius vocis sonitum equus, cui vir Dei insidebat, sine omni insidentis læsione, ad terram corruens, extinctus est. Stupefacti comites de subitaneo animalis interitu, quidnam hoc esse posset, perauidi percōtantur. Quibus Dunstanus & de voce Angelica, & de regis obitu, quæ latebant, aperuit ac vt spiritum defuncti, vnà creatori omnium Deo commendarent, admonuit. Inde lugentis palatij mœnia subiēs, regem, quem ante paucos dies purpuratum, & toti Angliæ imperitantem reliquerat, modò inuenit eadauer stupidum, iam terræ puluere operiendum, & escam vermium mox futurum. His ergo, qui viuo assistere, viuum suis solebant ambitibus delinire, se ab exequis defuncti subtrahentibus, ille cum suis examine corpus suscepit, & decentissimè matri omnium terræ consignauit. Cap. 19. Edredi regis felicem & obitum diuinitùs cognoscit.

Post hunc Eduinus, filius Edmundi regis, obtinuit regnū; corpore quidem iuuenis, sed nulla qua regnum gubernaret, præditus industria mētis. Hic omisso senū consilio, satellites sibi & consiliarios de adolescentibus fecit. Ibat ergo secundum desideria cordis sui, & iniqua gerens laudabatur à suis & benedicebatur. Vnde quid mali circunquaque fuecreuerit, quàm infamis fama populorum aures & ora repleuerit, facile est & me facēte videre. Ipse nanq; possessiones quorunq; diripere, hos & illos exhæredare, maiores natu, qui nequitijs eius aduersabantur, proscribere, totumq; regnum, innumeris oppressionibus conturbare festinauit. Accessit his malis eius nimis detestabile malum. Matrem quippe, totius regni Anglici auctricem & nobilitatricem, Ecclesiarum consolatricem, & sustentatricem oppressorum, & inopum, Edginam dico, suprà memoratam reginam in immensum afflixit, ac vastatis rebus ad eam pertinentibus, ab eo statu, in quo esse solebat, fœuus & crudelis deiecit. Gemebat Dunstanus in istis, & eo amplius gemebat, quòd correptionem suam rex non solùm non admittebat, sed insuper furiosi more, irrationabilibus eam obiectionibus contradicendo deridebat. Quid ergo circa talem hominem faceret ignorans, ad monasterium suum Glasconiam, curia relicta, secessit. Ea tempestate structura Ecclesiæ in fabrica tecti perficiebatur. Ad cuius tecti sustentationem dum trabes vna prægrandis multiplicibus funibus in sublime raperetur, subitò funes disrūpi, & trabes deorsum vergēs, nōnullis cœpit interitū minitari. Tunc Dunstanū, qui præsens aderat, ingenti strepitu plebs inclamitās, vt extensione dexetræ suæ imminenti periculo obuiet, obsecrat. At ille statim signum salutiferæ Crucis ruenti machinæ obijciens, eam sine funibus, & sine omni humano conamine in superiora redire, ac in loco, in quem priùs cum magno labore trahebatur, iacere coēgit. Cap. 20. Eduini regis infaustū imperium. Vide infr. ne miraculum, & vim sanctæ Crucis.

Inter huiusmodi opera accidit, vt ipse quadā die officinas monasterij, sociato sibi vno ex monachis suis, circūiret, & quid in vnaquaq; domo ad supplēdas fratrū necessitates haberetur, diligēti cura prosperet. Quo facto, iter reflectens, ac iuxta oratorium transiens, repentè audiuit vocem de cælo clarè sonantem, & fratrem, qui cum eo ibat, ex nomine hoc modo vocantem: Veni Elffi, veni, veni. Ilicò Dunstanus rem intelligens: Eia frater, ait, audisti, quò vocaris? Præpara ergo te, quatenùs conuersatione illa, vnde appellaris, quādo hinc migraueris, dign⁹ habearis. Nā prō certo noueris, Cap. 21.

quòd in hac vita nõ diù manebis. Quæ viri verba velox fratris obitus, qui citò pòst accidit, declarauit esse vera. In ipso itaque loco, in quo vocem de cælo Dunstanus audiuit, oratorium in modum turris non multùm porrectæ sublimitatis ædificauit, & illud sub patrocinio beati Iohannis Baptistæ fecit consecrari. Hæc videns omnis boni inimicus diabolus, ingemuit, nõ ob hoc solùm, quòd pro tantis virtutib. virum corã hominibus magnum haberi, sed quia de die in diem videbat, tam ipsum, quàm & alios per ipsum, in Dei seruitium exinde promoueri. Licèt ergo iam sæpè ab eo se cõfusum & victum meminisset, cohiberi tamen ab eius infestatione nõ potuit. Nam adhuc de suarum versutijs artium confisus, eum orantem in vrsi effigie hispidus aggreditur, & hianti rictu super eum insurgens, horrore sui ab oratione deterrere molitur. At ille zelo diuino correptus, arreptum baculum, quem manu ferre solebat, in hostem vibrat, & eum cædẽdo, tãdiù insequitur, donec idem baculus in tres partes comminutus, cõfringeretur. Inter quæ hunc versum miles Dei psallere cœpit: Exurgat Deus, & dissipẽtur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius. Tunc Dunstanus videns baculum suum sic inhonestè contritum, dixit: Si viuit Dunstanus, scias inimice, huius modi baculum faciet, vt, si amplius veneris, nequaquàm, sicut iste confractus est, pro sua gracilitate aut imbecillitate confringatur. Fecit itaque sibi alium scipionem eraſsum & fortem, ac illius summitatem argento circunpositio decorauit, quod argentũ in suprema parte sui in modum concauæ sphęrę formatum, dentem beati Andreę Apostoli gestat inclusum. Quem dentem Dunstanus inibi posuit, tum vt insuperabile munimen sibi præstaret, contra incursus malignorum spirituum, tum quia præcæteris sanctis dulci affectu diligebat eundem Apostolum. Propter quæ sæpissimè illius familiari fouebatur alloquio, muniebatur consilio, & auxilio releuabatur. Sentiens ergo diabolus suam pugnam, qua Dunstanum à bonis operibus arcendum putabat, sem per sibi ad confusionem, & Dunstano procedere ad gloriam & exaltationem, continuit se à corporali illius accessu, aliam viam vsus ad conturbandum illum perquirens.

Dunstanus verberat scipione diabolum.

Psalm. 67.

Vide quantum tribuerit vir tãtus reliquijs sãctorum.

Cap. 22.

Erat in illis diebus mulier quædam ex magna & alta progenie nata, filiam adultam secum habens. Vtrasque, quantùm ad corpus spectat, formosa species decorabat: sed, quod pudicis mentibus non paruæ offensioni erat, libidinosus animus & habitus, qui iuxtà in eis operabantur, eandem speciem valdè decolorabant. Hæ præfato regi Eduino assiduè adhærebant, suis blanditijs & nutibus illecebrosis pro viribus operantes, quatenùs vnam illarum sibi in coniugium copularet. Ad quas ille impudico illiciti amoris desiderio feruens, indecenti amplexu nunc hanc, nunc illam, neutrius ad spectum in hoc erubescens, destringebat. Præterea die quo ipse Eduinus in regem, est consecratus, à loco conuiuij, in quo cũ Archiepiscopis, Abbatibus, totiusq; regni principib. sedebat, iam pransus exilit, & relictis omnibus, in cameram, vbi præfatæ fœminæ erant, solus secedit, capitiq; corona fublata, se inter illas in medium iecit. Quod optimates agnoscentes, oppidò indignati sunt, & rem tractantes inter se, Odonem archiepiscopum Cantuarien sem, qui dignitate cæteris eminebat, vnanimiter hortari cœperunt, quatenus viros, qui regem siue volentem, siue nolentem, festinè reducerent, destinaret. Ad quod agendũ cũ hi & illi, regi àirà metuentes, se excusarẽt, tandẽ super Dunstanũ Abbatẽ & eius cõsanguineũ Kinsinũ episcopũ sentẽtia versata est. Qui ex præcepto summi Põtificis & aliorũ omniũ ad regem ingressi, eum, vt dixi, in medio illarum duarũdecubantẽ repererũt. Tunc Dunstanus primo in ignominiosas mulieres asperæ increpationis verba vultu & voce contorquens, lasciuias earũ, sicut verũ castitatis amatorẽ docuit, detestatus est. Deinde regem, vt se tãti opprobrij exortẽ faceret, monens, ad proceres eum reditę, eoq; sua præsentia exhilarare summissa voce precatus est. Qui animi sui furore, simul & vultũs sui robore perfusus, dũm se rediturum omninò negaret, Dunstanus manũ illius arripuit, & à loco violenter abstractum, impositio capiti eius diademate, ad conuiuant es introduxit. Quod mulieris ignominia nullatenùs æquanimiter ferens, sæuis verborum inuectionibus in virum surrexit, & seum confusioni perpetuæ trahenti, garrula contestatione deuouit. Et hoc quidem detestabile votum, non tepescente malitia eius, facto exercere solicita postmodùm fuit. Effecit nanque apud regem, vt cuncta quæ in monasterio Dunstani habebãtur, diripi, ac deuastari, & ipsum à regno eliminatum, in exilium pelli iuberet. Qua tempestate sæuiente, contigit quoddam lachrymabile malum. Quidam enim ex fratribus monasterij, qui virum contra omnes æmulos tueri, & ei vsque ad mortem more bonorum filiorum, obsequi deberẽt, propria nequitia magis, quàm ipsius doctrina imbuti, se medios ad prouocandum regem contra illum clanculò iniecẽre, & quò edi

Eduino rex taxatur.

Vide sancti viri zelum.

S. Dũstanus proscribitur.

ctum

ctum de expulsione eius immobile faceret, quantùm poterant, institêre.'

Dehinc ministris impij principis in direptione rerum Ecclesiasticarum, sicut iussi fuerant, occuparis, & multis exinde graui mœrore consternatis, audita est vox cuiusdam in atrio templi, excussum risum edentis, & more lasciuæ puellæ summo gaudio & exultatione perstrepentis. Quæ Dunstanus audiens, & dæmonem esse, qui pro suo discessu petulanti lætitia iocabatur, aduertês, versus ad illum, dixit: Eià, eià author & amice omnium malorum, modò de exilio meo lætaris, & pro tribulatione pluriorum, vnde me dolere conspicis, iam' gratularis. Sed absque dubio fixum habere potes, quia nihil est gaudium, quod nunc habes me recedente, comparatione tristitiæ, quam habiturus es me reuertente. In his verbis dæmon aufugit. At Dunstanus virtens suos in direptionem datos, pietate permotus, qua suprà quàm dici queat, fretus erat ad omnes, prout sibi possibile fuit, exilium inire distulit, cogitans ne fortè Deus cor principis aliquo modo tangeret, & à concepto furore mitigaret. Verùm vbi eos, qui se hospitio, vel officio aliquo humanitatis cõfouebãt, vidit in immẽsum affligi, deprẽdari, proscribi, damnari, ratus est melius malignitati hominis cedere, quàm tot innocẽtes pro suo commodo indebita pœna vexari. Ponens itaque Ecclesiam Angliæ sub tuitione regis omnium CHRISTI, mare petijt, ad ignotam sibi regionem transitu rus, nauem conscendit, ductuque diuino, prosperrimo cursu in Flandriam venit. Igitur adhuc mulieris ira, in immanem vesaniam instinctu dæmonis acta, missis nuncijs, vbi Dunstanus esset, perquiri fecit: & si comprehendi valeret, sine vllo respectu misericordiæ oculos ei erui præcepit. Sed Deus, qui sua sapientia & bonitate priuari nequit, priùs seruum suum per marinos fluctus placido lapsu euexit, quàm ministri crudelitatis, ad portum maris eum insequendo pertingere possent. Cùm itaque Dunstanus in Flandriam veniisset, & principis terræ notitia potitus fuisset, magni habitus est, & ab eo valdè dilectus. Quem quoniam virtutis virum esse, mundique contemptum funditùs habere cognouit, Gandaui eum vt conuersaretur rogauit, vtpotè loco, qui præcipua religione in omni sua ditione eo tempore præditus esset. Venit ergo Dunstanus ad locum, ibique in omni sanctitate degens, omnibus est charus factus, & admirabilis. Exilium itaque in patriam sibi versum est. Tamen in hoc, animo sæpè deficiebat, quod corpore remotus esset ab eis, quos in hac vita chariores habebat. In quo defectu constitutum, dilectus dilector eius B. Andreas Apostolus crebra visitatione cõsolabatur, nec eum aliquo incommodo vltrà, quàm facilè ferre posset, grauari patiebatur.

Compescit dæmonis petulantiam. Cap. 23.

Abit in Flãdriam.

Vide fœuitiam detestabilis fœminæ.

Gandaui de git vir sanctus.

Præterea accidit, vt ipse Dunstanus quadam vice in oratione prostratus, ingenti cordis contritione suos, quos in Anglia reliquerat, filios Deo commendaret. Et ecce dum orationis prolixitas tenditur, mœrore grauatus, somno opprimitur. Visum ergo illi est, se Glasconiæ in oratorio cum fratribus, vespertinam horam psallentibus, pro consuetudine stare. Qui fratres cùm dicto euangelici cantico, antiphonam (Quare detraxisti sermonibus veritatis) subiunxissent, & eam vsque ad id, quod dicitur (Quæ cogitastis, explete) percantâssent, conticuerunt, nec vllo modo ipsa vltima verba dicendo, eam finire potuerunt. Quibus dum Dunstanus vultu, voce, signis insisteret, vt parum, quod de Antiphona restabat, perficerent, & ipsi econtrà muta voce confusi starẽt, aut dicta est vox de transuersò in sublimibus, ita dicens: Nequaquàm, nequaquàm fiet hoc, vt quæ cogitauerunt, opere expleant. Neque enim vnquàm se à tua potestate Dunstano euellent, aut te abiectius cœnobij prælatione deponent. Ad hæc Dunstanus cuigilãs, intellexit visionem: & quia nõnullos, quos verbis vitæ imbuerat, & de quibus nil mali se meruisse sciebat, in suo damno stetisse aduertit, grauiter ingemuit, & eis Deũ propitium fore supplici prece orauit.

Visio eius. Cap. 24.

Post hæc misertus est pius & omnipotens Deus gentis Anglorum, ac vt illis ad perpetuam consolationem patrem suum Dunstanum redderet, tali consilio, dictante æquitatis, ac misericordiæ suæ censura, vsus est. Excitauit quosque potentes à termi nis magni fluminis Humbræ, vsque ad terminos fluminis Thamisię, conrra impietatẽ regis Eduini, & eum, quia talem se fecerat, qualem, vti diximus, regem neutiquàm esse decebat, vnanimiter persequi, aut vita aut regno priuare moliti sunt. Et ipsum quidem vltra Thamisiam fugauerunt: nefandam verò meretricem eius iuxta ciuitatem Glavuornien sem mala morte, quod breuì & summatim dictum accipiatur, perdiderunt. Quibus patratis, Edgarum fratrem illius super totam terram à prædicto Hũbræ fluuio, vsque ad flumen Thamisiæ regem fecerunt. Regnum itaque, quod prius erat vnum, in duo diuisum est, Thamisia suo illud aluco disterminante, vnde frequẽtes

Cap. 25.

Ecce tibi vltio diuina in regem & scortum impurum.

lites

lites, seditiones nonnullæ, varij conflictus hominum suborti, totam terram grauissimis tribulationibus concusserunt. Ex quibus omnibus patuit, verum esse, quod suprà diximus per lasciuum diaboli gaudium Dunstanum intellexisse. Veruntamen Edgarus de die in diem erat in melius proficiens, & Eduinus econtrà in deterius quotidiè deficiens. Erat enim Edgarus ipse strenuus & prudens, ac mandatis Dei intimo corde adhærens, propter mala, quæ in Anglia per fratrem suum emerserant, non modico mœrore tabescebat, eaq; modis, quibus poterat, restringere gestiebat. Hic itaq; percepta regali dignitate, prauos quosq; & qui alios iniqua dominatione solebāt opprimere, protestate, qua gloriabātur, cœpit priuare, atq; illos, qui suis reb. iniustè spoliati fuerant, fecit amissa recuperare. Omnibus ergo ecclesijs Angliæ, quæ in regno illius erāt, pax & concordia orta est, & iuxta quod vox diuina, sicut suprà meminimus, hoc rege nato prænunciauit, donec ipse vitæ præsenti superfuit, in melius aucta & roborata est. Ad hæc, missis in Flandriam viris, Dunstanum patriæ cum honore restituit ingenti, ac se suaque omnia eius sapientiæ atque consilio disponenda commisit. Deinde vt maior authoritas facta eius in cunctis comitaretur, eum Vuigornien sis ecclesiæ Episcopatum susscipere petijt, nec à precibus destitit, quoad eum suæ voluntati consentaneum fecit. In summum ergo sacerdotium consecrandus, ex more Cantuariam venit.

Edgar iregis encomion.

S. Dunstanus reuocatur in Angliam.

Fit Episcopus Vuigornien. Cap. 26.

Regebat eo tempore Christianitatem in Anglia paulò superiùs nominatus Odo, ipsius ciuitatis Archiepiscopus, vir equidem sanctus, & magnatum virtutum prærogatiuis apprimè ornatus. Hic Dunstanum in pontificatum † Vuinciorum consecraturus, admirantibus, qui astabant, eum, omisso ipsius Ecclesiæ titulo, ad archiepiscopatū Cantuariensem titulauit, & quasi successorem seu consortem sibimetipsi consecrauit. Vnde à præsentibus, cur hoc faceret? rogatus, respondit: Non constringitur lege donum & vocatio Dei. Et vtique vir iste scio, quis sit, & ex dono gratiæ Dei video, ad quid eum Spiritus sanctus elegerit. Ex quibus verbis meritum vtriusq; turba, quæ circunstabat, præclarum esse coram Deo aduertit. Inde vir Dei ad ecclesiam, ad quam primò electus fuerat, regressus, & ab ea præclarè susceptus, summoperè nitebatur opere perficere, quod se ante exitū suum de Anglia, meminerat exultanti diabolo spondisse. Omnes ergo, in quorū moribus aliquid eum habere intelligebat, arguere, monere, castigare, corrigere satagebat, nihil vsquàm à correctionis voce vacuū relinquens, vnde gauderet aduersarius, qui circuit, quærēs quē deuoret. Nec vllius persona in istis ab eo cōsiderabatur, sed quisq; iuxta meritum suum, obseruata rationabili discretione, tractabatur. In omnibus itaq; & per omnia perquirebat Dei honorē & diaboli confusionem. Interea Rex Eduinus vitæ præsenti subtractus est, & anima ipsius, Dunstano orationibus occupato, à quibusdā deterrimis hominibus cursim euestigiò est præsentata. Cuius miseriā miseratus, suarum iniuriarum immemor, pro liberatione eius immensos omnipotenti Deo lachrymarum imbres effudit, nec ab eis destitit, donec se pro eo exauditum agnouit. Facto igitur non grandi interuallo, Mauri illi ad Dunstanum sua præda vacui redeunt: & quia ipsius iniurias superuacuè vlcisci venerint, calumniosa voce furibundi depromunt. Quorū ille furores nihili pendens, Deo super ineffabili misericordia eius ineffabiles gratias egit.

Verum se præstat episcopum.

Precibus sanctis liberat animam defuncti regis Eduini.

Cap. 27.

Posthæc Edgarus partem regni, quam diximus Eduino remansisse, obtinuit, regnumq; suū vnitatem recepit, bellis ac seditionibus, quæ ex eius diuisione emerserāt, quaquauersùm sedatis. Exin defuncto Episcopo Londonien si, quæsitum est, quis in episcopatum dignè succedere posset. Et cùm in hoc aliquantulum temporis expenderetur, nec decens persona & idonea reperiretur, tandē electio omnium super Dunstanum verſa est, & ipse Pontificatum prædictæ Ecclesiæ susc ipere communi cunctorum conclamatione coactus est. Vtraq; igitur Ecclesia, Vuigornien sis videlicet & Lōdonien sis, eo præsule gloriabatur, quādoquidem ipse summa necessitate compulsus, vtriusq; Pontifex per nonnullum temporis spatium erat, vtriq; solicitudinis suæ curam impendens, vtranque intùs & extrà sua defensione contra omnes æmulos muniens, in vtraque officium pontificale opportuno tempore sedulus exequens. En visio, quā suprà descripsimus in gladijs Apostolorum, partim impleta est, cùm in episcopatu Londonien si, qui ex nomine beatissimi Pauli celebris habetur, cōfirmatus est. Profectò nanq; gladium ipsius Apostoli ipsi Ecclesiæ prælatus accepit, quia verbū Dei, morem illius secutus, subditorum cordibus infudit excellenter, & potestate, qua ille in virtute Domini Christi gloriatus est, ipse ad terrendum impios, ad demulcendum pios circunquaq; vsus est. Quod & in Ecclesia Vuigornien si strenuus egit, quā in gladio

Creatur Lōdonien sis Episcopus.

gladio beati Petri regendam susceperit. Siquidem episcopatus idem per id temporis in honorem ipsius Apostoli glorioſi fundatus habebatur. Sed Osvualdus vir sanctus & religioſus, quem in regimen ipsius ecclesiæ beatus Dunstanus, Cantuariensis archiepiscopus, assumpserat, quia clericos ibi degentes nec à prauitate sua cõuertere, nec inde, eò quòd nobiles iuxta seculum atque potentes erant, quibat eliminare, construxit penè contiguum ipsi ecclesiæ ecclesiam beatæ Dei genitrici Mariæ, in qua ipse cum monachis, quos sè proposuerat adunaturum, Christo seruiret. Quod & factum est. Religio itaque monachorum contemptum clericis peperit, & vulgi conuētum ab eis alienatum, sibi assiduum fecit. Quid plura? Numerus clericorum passim minuitur, monachorum conuentus indies augetur. Quidam insuper ex ipsis Clericis conuersi, numero illorum additi sunt. Hoc modo sedes pontificalis mutata est in Ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis. Osvualdus Episcopus vt correxerit clericos Vuigorniē ses.

Memorato itaque Odone Archiepiscopo Cantuariorum ad perennis vitæ gaudia translato, immensum omnibus Anglorum Ecclesijs luctum suus transitus intulit, & innumeros populos acerbo mœrore percussit. Postulatus Dunstanus Odoni in patriarchatum sedis Anglorum succedere, abnegat, susceptiregiminis onus satis graue sibi ad portandum, etiamsi maius non addatur, protestans. Vnde Belfinus, Vuentanæ ciuitatis antistes, per regni principes, quorum alios re præsentium, alios spe munerũ furorum ad hoc sibi fautores effecerat, archiepiscopatum, rege annuente, obtinuit. Qui postaliquot adeptæ dignitatis dies Romam pro archiepiscopatûs stola petens, in Alpibus nimia frigoris asperitate correptus, vltimum flatum ibidem emisit. Post quem substitutus est in summum Ecclesiæ Dorobornensis pontificatum Bixtelinus Dorsetensis populi præsul, vir totus ex mansuetudine, humilitate & modestia factus. Verùm vbi compertum est, nihil in corrigendis virijs, nihil in exercendis Ecclesiasticis disciplinis, nihil deniq; virtutis seu constantiæ in eo esse ad tuendos bonos, vel coërcendos malos, ad ecclesiam suam redijt: & ita sedes Cantuariensis à Põtifice aliquã tis diebus vacua stetit. Itaq; vnanimis omniũ electio Dunstanum inclamitat, illũ solũ se nõsse vocifer ans, quem tanta sedes dignè valeret habere rectorem, præsertim cùm à primæuo ætatis flore vitæ sanctitas, morum grauitas, & cui nemo contrairet, eũ perlustraueri inuicta, constans & sequenda authoritas. Hac ergo Dunstanus acclamatio ne quasi voce verè diuina constrictus, primatem totius Britanniæ sedem regendam susceperit, & in eam immensa omnium adiacentium Eccclesiarum ac populorum exultatione & gloria deductus assendit. Cap. 28. Dorobornẽsis sedes est eadem, quæ Cantuariensis. Fit Archiepiscopus Cãtuariensis.

Post hoc, temporis opportunitate accepta, beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina petijt, & cum summæ sedis Pontifex magno syncerè dilectionis affectu illò venientem excepit: secumque postea familiariùs agens, & agendo templum sancti spiritûs esse cognoscens, magnificè illũ honorauit, ac stola sui Apostolatus, pro qua venerat, decentissimè decorauit. Sicq; delegata ei legatione Apostolicæ sedis, gẽti Anglorum pastorem, ac salutis eorum prouisorem destinauit. Itaq; vir Dei Roma reuersus, & in patriarchatum primæ sedis Britanniarum receptus, in ipsum mundi principem quasi gigas surrexit, & armaturam verbi Dei à dextris, & à sinistris constanti virtute in eum vibrare, & membra eius circumquaque debellare & prosternere cœpit, & eneruare. Cap. 29. Romam.

Inter hæc visionem, quam sibi in Apostolicæ armaturę oblatione dudum apparuisse descripsimus, mente reuoluens, & eam iam in administratione regiminis duarum Ecclesiarum, Vuigornensis videlicet & Londoniensis, fermè impletam conspiciens, dicendum existimo, per quid archiepiscopatus Cantuariensis, qui hos dignitate præcedit, & in quo ipse excellentiùs sedit, ei præsignatus sit: nimirùm per verbum Dei, quod scriptum susceperit in gladio beatissimi Petri, secundùm quod illud rex Edredus exposuit, quando ei visionem ipsam ipse Dunstanus, vt prædiximus, retulit. Sicq; gladius Petri, Ecclesiam Petri: & verbum Dei, Ecclesiam verbi Dei, quæ Cantuariæ sita est, significauit. Exin videtur rationi consentaneum dicere, quid gladius beati Andreæ cum cæteris oblatus portenderit, quandoquidem ipse in nulla Ecclesia, quæ sub nomine ipsius Apostoli consecrata sit, sicut in prædictis tribus Ecclesijs, sedit. Quod quidem, quantùm attinet ad nos Anglos, quibus quid hoc sit, luce clariùs patet, superfluum reor dicto commemorare vel scripto. Propter externos tamen, si fortè aliquãdo ista casu ceciderint inter eos, breuiter dico, illũ meritò cum gladio Petri, verbo inscripto Dei, gladium suscepisse Andreæ: nam qui Ecclesiæ Cantuariensi per pontificatum præsidet, Roffensis Ecclesiæ, quæ sub patrocinio B. Andreæ subsistit, per Episco-

Eximia virtus & constantia eius.

Epiſcopi inſtitutionem, per horum & horum intus & extrà, cùm res exigit, diſpoſitionem, vtpote ſuo dominio præſidet. Quis ergo in cunctis, quæ religioni competunt, Dunſtanus fuerit, videlicet, cuius virtutis ad omnes omnium perſonarum iniuſtitias deprimendas, atque bona opera fouenda & munienda extiterit, vſque hodiè tota Anglia canit, nec opus eſſe arbitror, vt me illis ſcribendis fatiget grandis labor. Nonnulla tamen, quæ ab illis, qui ex eius tempore vſque ad nos per ſucceſſus ætatum fluxêre, accepimus, compendioſo relatu ſubijciam, quatenùs inde percipiatur veritas verborum, quæ propoſuimus.

Cap. 31.

Comes quidam præpotens cognatam ſuam illicito ſibi matrimonio copulauerat, & à Dunſtano ſemel, ſecundò & tertiò redargutus, inceſtum ſuum diuortio expiare nolebat. Quapropter gladio ſpiritus ſancti à viro Dei percuſſus, à liminibus eſt ſanctæ Eccleſiæ ſeparatus. Qui typho tactus ſuperbiæ, regem adit, Dunſtanum immoderatæ & impiæ ſeueritasis accuſat, regia ſanctione ſe ab eius tyrannide liberum conſtitui querula voce precatur & obſecrat. Cuius verbis Rex acquieſcens, Dunſtano mandat, vt hominem cum ea, quam duxerat, in pace manere ſinat, & à quibus ipſum ſuſpenderat, liminibus ſacris reſtituat. Miratur ille ad audita, & dolet religioſum regem per mendacem hominis linguam, ante rei inquiſitionem & examinationem, eſſe ſeductum. Ponit tamen hominem ad rationem, & tam pro commiſſo crimine, quàm & propter iniuſtam ſuî criminationem, apud principem terræ factam, paulò duriùs increpat, cupiens eo modo ad pœnitentiam & correctionem cor illius emollire. At vbi vidit ipſum non ſolùm verbis ſuis non conſentire, ſed inſuper contumaci ſpiritu contra ſe furere minarique, ſupra id, quòd eum ab ingreſſu domûs Dei ſuſpenderat, vt dixi, omnem ei communionem fidelium, donec à ſua prauitate diſcederet, interdixit. Tunc ille ſeipſo deterior effectus, immani eſt furore correptus: & nihil eorũ, quæ poſſidebat, alicuius eſſe momenti reputans, ad hoc ſolum ſe totum ſtudebat impendere, vt Dunſtano excitaret ſcandalum, & Chriſtianæ legis iugum, quo à ſua libidine coërcebatur, ſibi faceret alienum. Legatos itaque ſuos Romam deſtinat, & talibus allucta quorundam Romanorum corda & ora in ſuam cauſam largo munere largiori ſponſione permutat. Quid deinde? Præſul Apoſtolicæ ſedis Dunſtano, peccatori homini condeſcendere verbis ac literis mandat, & eum Eccleſiæ gremio integrè conciliare monet, hortatur, imperat. Ad quæ Dunſtanus ita reſpondet: Equidem cùm illũ, de quo agitur, ſui delicti pœnitudinem gerere videro, præceptis domini Papæ libens parebo. Sed vt ipſe in peccato ſuo iaceat, & immunis ab Eccleſiaſtica diſciplina nobis inſultet, & exinde gaudeat, nolit Deus. Auertat etiam Deus à me, vt ego cauſa alicuius mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei, poſtponam legem, quam ſeruandam ſtatuit in ſua Eccleſia idem Dominus meus Ieſus Chriſtus filius Dei. Hæc ſibi relata ille audiens, & Dunſtanum ab his, quæ certò diceret, inflexibilem eſſe certiſſimè ſciens, & excommunicationis ſuæ pœna cum pudore hominum conſtrictus, tum timore periculorum, quæ talibus nonnunquàm accidere ſolent, perterritus, obſtinationem ſuæ mentis depoſuit, & abdicato illicito coniugio, pœnitentiæ ſibi cultũ impoſuit. Dunſtano nanque generale totius regni concilium de obſeruãtia Chriſtianitatis celebrante, ipſe ſui met oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis corpus amictus, virgas manu ferens, Concilio ſeſe medium ingeſſit, & ante pedes Dunſtani gemebundus & eiulans corruit. Quo viſo, moti ſunt omnes, qui aderant, ad pietatem, & ipſe pater omnium, maiori præ cæteris pietate motus eſt. In vultu tamen ſeruato diſciplinæ rigore, vtpote hominem Deo reconciliare deſiderans, lachrymas eius ad horam ſeuerus ſuſtinuit: ac demum à toto Concilio poſtulatus, lachrymans & ipſe, culpam indulſit. Itaq; ab excommunicationis vinculo abſolutum, communioni fidelium, gaudentibus cunctis, eum reſtituit.

Coërcet hominem inceſtum.

Excõmunicat eundem contumacem.

Redit ad ſuam mentẽ inceſtus.

Vide notabile exemplũ publicæ pœnitẽtiæ.

Cap. 32.

Alio tempore monetarij tres, qui in poteſtate viri erant, cum falſa moneta capti, ad ſubeundam pœnam, hominibus per totum regnum promulgatam, ſunt adiudicati. Quæ res Dunſtano abſcõdi nõ potuit. Die ergo Pentecoſtes idem pater Miſſarũ ſolennia celebraturus, percontatur, vtrùm Dei populo ſtatuta iuſtitia de ipſis monetarijs facta fuerit, an non? Reſpondetur, eam, ob reuerentiam tanti dici, in alium diem eſſe dilatam. Nequaquàm, inquit, ita fiet. Monetarij namq;, qui falſos ex induſtria denarios faciunt, fures ſunt, & eorum furto nullum eſſe nocentius cognoſco. Nam in falſa moneta, quam faciunt, totam terram ſpoliant, ſeducunt, perturbant. Ipſi diuites, ipſi mediocres, ipſi pauperes in commune lædunt, &, quãtum ad eos pertinet, omnes aut in opprobrium, aut in egeſtatem, aut in nihilum redigunt. Quapropter noueritis, quia

quia ego hodiè ad sacrificandum Deo non accedam, nisi primò illi, qui depræhensi sunt, eam, quam in seductione totius populi promeruerunt, subierint pœnam. Si enim in vltione tanti mali, cùm negocium me respiciat, Deum placare superfedeo, quomodò illum de manibus meis sacrificium susceptum sperare queo? Sed hoc licèt crudelitati possit ascribi, Deo tamen patet intentio mea. Lachrymæ, gemitus, atque suspiria viduarum ac pupillorum, clamor quoque vulgi totius mihi incumbit, & cor rectionem huius mali deposcit. Quorum afflictionem si, quantùm in me est, mitigare non intendo, & Deum, qui gemitibus eorum compatitur, nimis offendo, & alios ad idem malum exercendum promptiores & audaciores facio. Dixerat, & pro pœna illorum, qui manus erant perditurі, pietate motus, lachrymis manat, vt satis esset videre, de quo fonte procedebat edictum, quod nonnullis videbatur crudele. Vbi verò audiuit præstitutam iustitiam factâ, surrexit, ac lota facie, ad oratorium exhilarato vultu abiens, ait: Quia dominum, obediendo statutis iustitię legibus, audiui hodiè, confido quòd & ipse per misericordiam suam sacrificium de manu mea susciperit hodiè. Cuius confidentiæ effectu priuatus non est. Eo quippe inter sacrosanctа Missarum solennia sacras manus extendente, & Deum patrem omnipotentem, vt Ecclesiâ suâ Catholicam pacificare, custodire, adunare & regere dignaretur toto orbe terrarum, interpellante, niuea columba multis intuentibus de cælo descēdit, & donec sacrificium consumptum esset, super ca put eius expansis alis & quasi immotis sub silentio mansit. Inter hæc quid animi gereret seruus Dei, quo amore, qua dulcedine, quo desiderio putas in Deo pascebatur, qui ex præsenti gratia Dei, tali visitatione fouebatur? Consumpto sacrificio, columba eadem in Australem altaris partem declinauit, & super tumulum B. Odonis, cuius suprà mentionem fecimus, se reclinauit, alis suis hincinde illum cōplexans, & quasi rostro deosculans. Quod B. Dunstanus intuens, & exinde meritum iacentis appendens, in tanta eum deinceps reuerentia habuit, vt quoties sepulchrum eius transiret, genua flecteret. Cognomine quoq; boni in materna lingua post hæc semper eum nominare cōsueuit, videlicet: Odo ſegode, quod Latinè sonat, Odo bonus. Quo cognomine ex eo tempore vsq; ad hanc nostrā ætatē solet ab Anglis, maximè tamen in Cantuaricis, nuncupari. Percantata missa, Dunstanus ab altari digreditur. Ministris autem eius pro signo, quod accideratt, his & illis innuentibus, & alios ex fratribus ministerio Pōtificis affuturos susspicantib. ipsi se in diuersa tollunt, ac virum, immensis adhuc ex præsentia gratiæ Dei lachrymarum imbribus madentem, solū relinquunt. Er ecce dum casulam, qua inter sacra vestiebatur, deponeret, nec vllus adesset, qui eam susciperet, disponente Deo, suspensa pependit in aëre, ne cadēs in terram, seruum Dei à sua turbaret intentione.

Nota seuēritatem sanctі viri in eos, qui modo adulterant.

Columba cælitus veniens, sacrificantis capiti insidet.

Nota.

Per id fermè temporis rogatus à quodam viro nobili & religioso, dedicauit ei Ecclesiam vnam, quam ipse in fundo suo construxerat. Vbi ad ministerium aqua deficiēte, & ob hoc homini nonnulla mœstitudine subripiente, famulus Dei præmissâ prece terram baculo percussit, ilicoq; fons limpidissimus erumpens, omnes, qui præsentes erant, non modicum lætificauit. Qui fons vsque hodiè manans, Dunstani nomen & meritum celebre facit. Idē pater à Cantuaria in remotiores villas suas opportunis spatijs hospitia sua disponens, apud Magaueldam, sicut & in alijs hospitiorum suorum locis, ligneam Ecclesiam fabricauit. Quam ipsemet dedicans, dum ex more circumiret, & eam ad æquinoctialem solis ortu minimè versam perciperet, fertur quòd transiens humero suo illam aliquātulùm præssit, moxq; mutatam à proprio statu, in medium orientis tramitem pro voto conuertit. Quod ipsum facilè potuisse efficere, nemo ambigit, nisi qui verbis domini Christi, quibus fidem sicut grānum sinapis habētibus promittit, quòd etiam montem dicto transferent, incredulus existit.

Cap. 33.

Excitat fontē precibus è terra.

Matth. 17.

Inter huiusmodi opera Dunstanus Deum semper in mente habere, Deo, quicquid boni perficiebat, non sibi, adscribere: magnum humilitatis, minimum elationis cor per omnia & in omnibus possidere. Cùm autem à secularium negociorum occupatio nibus ei quies arridebat, modò contemplationi diuinæ & orationib. incumbebat, modò sacrarum scripturarum lectioni & earum expositionibus intendebat, modò fratrum exhortationi, seu librorum emendationi sedulus operam impendebat. In cōpūctione verò lachrymarum tanta gratia præditus erat, vt quoties eum sacris altaribus sisti, vel aliquo officio Pontificali fungi conspiceres, Spiritussanctі feruore mentē eius accendi, & quæ ipse exteriùs administrabat, illum interiùs operari per indices ex oculis illius decurrentes lachrymas non dubitares. Hæc inter sibi & successoribus suis competentia, tam intra muros vrbis, quàm & in quibusq; villis, ad archiepiscopatum

Cap. 34.

Exercitia eius ab occupationibus vacui.

pertinentibus,ædificia constituí,vel cõstituta,si qua ex parte diruta essent,rẽnouari faciebat,se scilicet in istis non modò sibi,sed & multorum vtilitati natum viuereq; perpendens. Præterea cunctarum ecclesiarum totius Britanniæ adiacẽtiumq; insularum solicitudinem strenuus gerebat,& earum causas,quæ ad eum, sicut ad primatem & patriarcham quotidiè ferebantur,disponebat. Et quia vigilanti studio domino Christo per omnia famulabatur,sæpè ciuium supernorum gaudijs atq; concentibus angelorũ, ad quos suspirabat,miscebatur,aliquando corpore vigilans,aliquando sancto sopore quiescens,Quodq; fortassis nõ minùs stupeas,per visum quædam à spiritibus didicit, quæ postea in seruitio Dei canenda suos edocuit.

Cap. 35. Visio eius cælestis.

Quadam etenim nocte,cùm membra quieti dedisset, per visum in superna raptus est.Conspexit itaque,& ecce mater sua cuidam regi potentissimo in cõiugium subiũcta,in mensa confluentium magnatum lætitia & exultatione copulabatur,resonantibus vndiq; hymnis ac laudibus in gloriam eiusdem regis,organis quoq; ac diuersis melodijs concrepantibus in his regalibus nuptijs.Quibus dum ipse magnificè delectatus intenderet,atq; ad ea totum sui cordis affectum arrigeret,accessit ad eum iuuenis quidam, candidissimo tectus amictu,dicens illi:Cùm videas & audias istos lætantium ac iubilantium choros,cur te illis non copulas? cur laudibus eorum non commisces laudes tuas? Et quidem si in desponsatione matris tuæ à voce laudis & exultationis cuncti silerent,tu silere non deberes, nedum illis non tacentibus solus tacere. Ad hæc verba, quid in laudem tanti regis cantaret,ignorare se respondit.Scisciturat ergo iuuenis, an à se,quod decenter canere posset,instrui vellet.Quod cùm sibi acceptissimũ fore profiteretur,docuit eum antiphonam istam:O rex,gentium dominator omnium,propter sedem maiestatis tuæ,da nobis indulgẽtiam,rex Christe,peccatorum,alleluia. Quam pater per visum sæpiùs repetens,& in laudem præfati regis frequentiùs canens, mira iucunditate pascebatur.Expergefactus autẽ à somno,surrexit gemens,eò quòd à tantis gaudijs,tam subitò se in huius mundi ærumnis inuenit. Antiphonam verò statim, ne obliuioni daretur,scribi præcepit,eamq; à suis posthodum cantari sæpiùs in sua præsentia fecit. Ex qua etiam magnæ suauitatis feruor obrecordationem gloriosæ visionis ipsi generabatur,& grande desiderium pertingendi ad tantum bonum in animo illius multiplicabatur.Hanc visionem,quæ præter illam,qua olim patris sui & matris animas inter choros angelicos vidit,ei apparuit,quidam,qui ante me de istis scripsit,vult mysticè referri ad matrem Ecclesiam,quæ Christo summo regi per bona operadesponsatur,& ex qua Dunstanus & quisq; fidelium per sacri baptismatis vndam renatus,alimentis pascitur atq; nutritur. Quòd autẽ Dunstanum angelus docuit à dominatore gentium petere indulgentiam peccatorum,ostendit quid Pontifices agere debeant,quoties ad exorandam maiestatem Dei pro suis populiq; delictis sancta sanctorum introëunt.

Antiphonã discit diuinitùs.

Ecclesia vt Christo desponsetur.

Cap. 36.

Alio quodam tempore rex in die Dominica manè venatum iuit, & Dunstanũ, qui tunc fortè secum erat, Missam suam,donec veniret,differre petiuit. Appropinquante ergo hora tertia,vir Dei ad ecclesiam procedit,& indutus sacris vestibus, regem, sicut ei promiserat,expectabat.Stabat ergo cubitis innixus altari,orationi ac lachrymis deditus. Tum subitò sopore leuiter pressus,in cælum rapitur,& beatis angelorum agminibus associatus,audit eos summæ Trinitati in laudem modulatis vocibus decantantes,Kyrie eleison,Christe eleison,Kyrie eleison. Quorum melodiam cælestium contemplator edoctus,ad se reuersus est.Et conuersus ad suos,interrogat, rex ne venerit, an non? At vbi eum nondum venisse accepit, ad suas preces sese conuertit. Fatoq; non grandi interuallo,iterum extra se ductus,audiuit in cælis altisona voce dicite, Missa est.Ad quod cùm,Deo gratias,respondereturi accurrentes clerici regis,regẽ adesse vociferantur,sacerdotẽ vt festinantiùs Missam celebret,obsecrant. At ille versus ab altari, Missam se habere pronunciat,& aliam se ea die celebraturum abnegat. Depositisq; vestibus sacris,à suis de re inquiritur:quod latebat,aperitur. Ex hoc itaq; sumpto sermone,regem in diebus Dominicis deinceps à venatu prohibuit.Kyrie eleison verò,quod in cælestibus didicit,suos docuit,idq; multis in locis hodiè sancta Ecclesia inter Missarum solennia canit.

Ecstasin patitur, & audit cælestia.

Iterũ rapitur spiritu.

Cap. 37. Noctibus loca sacra inuisit.

Moris erat viro loca sancta, quando Cantuariæ morabatur, vno tantùm fideli socio comitatus,noctu peragrare,& se inibi per compunctionem & contritionem cordis Deo mactare.Quadam igitur vice ad monasterium beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli,in quo beatus Augustinus & alij nonnulli de patribus Ecclesiæ Christi Cantuarien sis tumulati sunt,ex more circa mediẽ noctis silẽtium perrexit, ibiq; Deo se di-

se diutiùs in oratione prostrauit. Egressus verò, ad oratorium beatæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, quod in orientali ipsius monasterij parte situm erat, eadem facturus diuertit. Cui appropinquans, audiuit intus voces psallentium atq; dicētium: Gaudent in cælis animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti: & quia pro eius amore sanguinem suum fuderunt, ideò cum Christo regnabunt in æternum. Ad hæc ille obstupefactus, adstitit ostio, ac per rimas illius introspiciens, (erat enim obseratū) intuetur oratorium totum immensa luce splendere, & quendam cuneum candidatarum personarum ipsam antiphonam lætis concentibus resonare. Alio item tempore præfata pastorum Ecclesiæ limina simili hora pari voto requirens, vbi inde discessit, memoratam sacratissimæ Virginis ædem, preces Deo illic fusurus, adire cœpit. Ecce autem ipsa beatissima virginum Virgo, comitata numeroso virginum choro, venienti viro occurrit, & summo cum honore susceptum ad suam Ecclesiam, quò tendebat, ducere cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis illud Sedulij carmen atq; dicentibus: Cantemus sociæ domino, cantemus honorem: Dulcis amor Christi personet ore pio. Quos versus cùm chorus virginum resumendo percantaret, prædictæ binæ præcentrices binos, qui sequuntur in ordine, versus prosecutæ sunt: Primus ad ima ruit magna de luce superbus: Sic homo cùm tumuit, primus ad ima ruit. Sicque donec vir Dei in oratorium perductus esset, virgineus chorus primos, & virgines binę binos, iuxta quod series hymni sese habet, versus modulatæ sunt. Propter hæc & horum similia insignis Pater Dunstanus quanti honoris, quantæ reuerentiæ vel magnificentię apud omnes bonos extiterit, æstimo, quòd qui talia Dei dona amplecti nouit, magna ex parte & me silente videbit. At his, qui potiùs in malitia, quàm in bonitate vitam agere satagebant, horrorem atque terrorem vultus eius incutiebat, vt ab eo fugere, quā ad eum accedere, mallent. Omnes verò, qui peruersa acta sua deserere, & ad recta opera cupiebant transmigrare, veræ pietatis ac misericordiæ visceribus eum redundare sentiebant, & vltra humanam æstimationem consilium simul & auxilium suæ salutis in eo reperiebant. A remotis itaq; terrarum partibus ad eum passim currebatur, & quo illum præminere notum erat, Spiritus sancti consilium ab eo petebatur. Sed ad ista, si diaboli odium & inuidia sæuiebat, nulli mirandum. Sed quia se in perturbatione viri nihil posse, nisi quòd iam certò ignominiam sibi, & illi maiorem gloriam adferret, sciebat, ab ea, qua illum sæpè fatigare solebat, impugnatione sese cohibuit. Verùm, vt eum conturbatum redderet, Edgaro regi, quem multùm pro sua reuerentia diligebat, laqueum miserandæ deceptionis tetēdit, & irretitum grauis peccati næuo inuoluit.

Cælestibus afficitur cōsolationib. & visionibus.

Malis aspectus eius horrori fuit.

Quadam enim vice idem rex in monasterium virginum, quod † Vuiltoniæ situm habetur, venit, ibique captus in specie cuiusdam puellæ, quæ de nobilibus Anglorum nata, inter sanctimoniales non velata nutriebatur, custodiebatur, eam suo colloquio adduci secretiùs iussit. Illa cùm duceretur, timens pudori suo, raptum ab vna sanctimonialium capiti suo velum imposuit, eo modo se protegi sperans, si fortè rex, quid inhonesti à se exigere vellet. Quam ipse velatam intuens: Quàm subitò, inquit, sanctimonialis effecta es? A reptumq; velum detraxit capiti eius, illa conatu, quo poterat, frustrà obnitente. Abusus siquidem ea est, & graui scandalo quiq; per Angliam religiosi ex hoc mente vulnerati sunt. Quod scandalum eo vehementius fuit, quòd rex idem legitimam vxorem habebat, Elfledam videlicet, cognomine Candidā, Ordineri præpotentis orientalium Anglorum Ducis filiam, de qua & sanctum Edvuardum genuerat. Vbi verò res Dunstano innotuit, acerbo mœrore percussus est. Igitur cùm in renō segnis ad regem veniret, & ille venienti pro more occurreret, eumque per manum ad solium suum perducere vellet, manum Dunstanus turbato vultu retraxit, nec eam ab homine contingi passus est. Ad quod ille attonitus (non enim illum scire putabat, quod clanculò à se factum, existimabat) cur manum sibi non dimitteret, inquisiuit. Ait: Tu postposito omni pudore, adulterium commisisti: tu despecto Deo, signum castitatis non veritus, virgini suam integritatem præripuisti: & cur manum, summo patri virginis filium immolantem, impuris manibus non tradam, quæris? Laua priùs per pœnitentiam manus tuas à sordibus tuis: & tunc demum, quò gratiæ Dei reconciliēris, honora & amplectere manum Pontificis. Territus ille ad hæc, terræ procumbit, pedes antistitis petit, se peccâsse, gemitu verba interrumpente, cōtestans. Quod Dunstanus videns, tantum in rege humilitatis exemplum vehemēter amplectitur: Velocius ergo illum erexit, & pacato vultu cum eo familiariter, quæ salutem animæ eius operarentur, loquens, septennem ei pœnitentiam iniūxit. At ille pontificali absolutione potitus,

Cap. 38. †Multimię.

Vir sanctus grauiter castigat regis libidinem.

Vide septennē pœnitentiā tātirege

potitus, omni studio iniunctę sibi pœnitentiæ operam dare, & multa, quibus Deũ placaret, pietatis opera ipsi pœnitentiæ, institutu & consilio patris sui, solicitus cœpit superaddere. Ipse præterea omni ordini hominum, in suo regno consistentium, legibus sibi in Christiana religione sancitis vti præcipiebat: ipse secũs agentes indicta vindicta corripiebat: ipse in prauitate perstitentes, cõdigno examine puniebat. Exempli causa:

Vide pœnã incontinentium Canonicorum. Ordo clericalis ea tempestate plurimùm erat corruptus, & canonici cum presbyteris plebium, voluptatibus carnis plùs æquo inseruiebant. Quod malum Dunstanus corrigere cupiens, authoritate Ioannis, Apostolicæ sedis antistitis, apud regẽ obtinuit, quatenùs canonici, qui castè viuere nollent, ecclesijs, quas tenebant, depellerentur, & monachi loco eorum intromitterentur.

Cap. 39. Præsidebat ea tempestate Vuentanæ ecclesiæ præsul Athelvuoldus, vir eximiæ sanctitatis, & educatione patris Dunstani non parùm insignis. Hic cognita de canonicis ecclesiæ suæ, qui nimiùm seculares existebant, voluntate Dunstani, monuit eos semel & sæpiùs mores & actus mutare, correctioris vitæ semitas, relictis fœminis, arripere. At impręsentiarum quidem id sibi possibile esse negantes, voce coruina semper in era stinum correctionem suĩ pollicebantur. Quod ipse gnarus non diu sustinuit. Paratis nanq; quam plurimis monachorum cucullis, die, quo Communio: Seruite domino in timore, cantabatur, chorum intrauit, vestes, quas parauerat, secum deferri faciens. Et proiectis illis in medium, canonicis ait: Animaduertistis, quid modò cantaueritis? Animaduertimus, inquiunt. Igitur, inquit, si seruire domino in timore, & ci vultis exultate cum tremore, apprehendite disciplinam, vestem videlicet monachalem, ne peAthelvuoldus sanctus Episcopus Canonicos incontinentes mutat in monachos, cæteros expellit. reatis, sicut cantastis, de via iusta. Ad quod illi obstupefacti, more solito inducias petunt, id se facturos in futuro promittunt. Tunc ille: Mihi credite, ampliùs nõ credam huic vestræ sponsioni coruinæ: sed aut disciplinam in præsenti apprehendetis, aut loci istius beneficijs & conuersationi, hinc eliminati, iamiamq; cedetis. Itaq; nõnulli ex illis statim, abiecto clericali habitu, monachi facti sunt, cæteris verbo pontificis de ecclesia eliminatis. Cæterùm quia isti, qui ita nouiter fuêre conuersi, regularis disciplinę normam sine aliorum magisterio doctè seruare nequibant, monachi de Abendonia illuc ab eodem pontifice adducti sunt, qui monasticæ institutionis tramitem ibi docerent. Clerici verò, qui eiecti sunt, citato gressu regem adeunt, iudicium atq; iustitiam sibi de expulsione suĩ fieri postulant. Refertur negocium ad audientiam Dunstani, & ipse eos æqua postulare pronunciat. Igitur ex præcepto regis & archiepiscopi coit Vuintoniam nobilitas regni totius, & rex cum sua coniuge adest, ad determinandas querelas negocij huius. Surgunt hinc inde lites, quas Dunstanus propositis rationibus destruit omnes. Rationabiliter quippe cunctis ostendit, clericos, qui à sorte Dei incor rigibiliter per prauitatem vitæ suæ dissiliunt, nil per rectitudinem sibi vendicare posse ex ijs, quæ ecclesijs data sunt ad subsidium eorum, qui in clericatu pura conuersatione sese custodiunt. Quibus auditis, omissa omnis controuersia est, & rex atq; ex principibus plerique, clericorum precibus ad pietatem vsq; permoti, Dunstanum interpellant, quatenus hac sola vice parcat, & clericos iam, quid amodò, si se nõ correxerint, incursuri sint, re ipsa edoctos, de ecclesia sua reuestiat. Siletille ad ista, quidq; potissimũ de negocio sit agendum, demisso capite, mente pertractat. Silentium ingens occupat omnes, & suspensi, ad responsum pontificis erigunt aures. Tunc subitò crucifixi Dei imago, signo Crucis in edito domus affixa, audientibus cunctis, dixit: Non fiet, non fiet. Iudicastis benè, mutaretis non benè. Tremefacto in his simul vniuerso conuentu, intulit pater Dunstanus, & ait: Quid ampliùs vultis fratres mei? Diuina sententia definitum audistis negocium præsens. Aiunt: Audiuimus verè. Resederunt ergo monachi Vuintoniæ securi, & quoad clerici ipsi vixerunt, qui eos super causa ista inquieta ret, nemo fuit.

Ecce rem stupẽdam.

Cap. 40. Illis autem huic vitę subtractis, filij eorum cupientes recuperare, quæ perdiderant in parentibus suis, in Scotiam miserunt, & inde quendam prægrandis, vt fama ferebat, eloquentiæ virum, Bernelinum nomine, magno conductum precio, in tuitionem suę causæ contra Dunstanum adduxerunt. Conglobati ergo sub vno clericorum filij, regem atq; Dunstanum apud villam, quæ dicitur Calne, in quodam cœnaculo consistentes reperiunt, & armati rhetore illo, qui suæ victoriæ spes maxima erat, antiquę calumniæ cotã eis iurgia promunt. Ad quę Dunstanus his verbis breui respondit: Calumniã istam, quam mouetis, diuino ore olim definitã nouimus, nec eam nouo conflictu ampliùs in medium reuocandam existimamus. Ego quoq; grandæuus sum, & vitæ meæ residuum, quod pauci temporis esse non nescio, in pace, si licuerit, transigere cupio.

Laboraui,

Laborauí,dum potui:amodò totius laboris impatiens, domino Deo cauſam Eccleſiæ ſuæ contra inſurgentes hoſtes tuendã cõmitto.Dixit,& ecce ſolarium ſub pedibus eorũ,qui aduersùs virum conuenerãt, eueſtigiò cecidit,omneſq; pariter præcipitatos, in ſuo caſu non modicùm læſit. Vbi verò Dunſtanus cum ſuis conſiſtebat,nulla ruina domûs,nullus emerſerat caſus.Hoc ergo modo calumnia clericorum eſt ſopita,& vſque hodiè monachorum conuerſatio in ipſa eccleſia ſtabilita.Electi nihilominùs per id temporis,& alij complures clerici horum ſimiles de ſuis eccleſijs ſunt, & monachi in locum eorum ſubſtituti. Aucta eſt igitur religio per Angliam in tantum,vt quadraginta & octo monaſteria monachis vel ſanctimonialibus inſtituerentur, cooperanti-bus B. Dunſtano in hoc viris venerabilibus,Oſcualdo videlicet,qui primò Vuigornienſis,poſteà fuit Epiſcopus Eboracenſis,& Atheluuoldo epiſcopo Vuintoniẽſi, quorum ſuprà meminimus.Vitam itaq; Dunſtani & actus formidabãt omnes, qui incedere volebant iuxta vias adinuentionum ſuarum.

En iterum rem admirandam.

42. monaſteria ſub Dunſtano inſtituta.

Inter hæc ſopito negocio,quod regem Edgarum,ne regio more coronaretur, deti- Cap. 41.
nuerat,Dunſtanus adunatis Epiſcopis,Abbatibus,& cæteris Principibus cũ tota regni ingenuitate,coram eis adſtante innumera populi multitudine,impoſuit illi coronam regni,gaudentibus cunctis & iubilantibus Deo in voce laudis & exultationis. Ipſo autem poſt biennium,quo hæc facta ſunt, immatura morte præuento, Eduuardo filio ſuo totum regnum hæreditario iure reliquit.Qui Eduuardus cùm in regem conſecrari deberet,nonnulli de principibus terræ contraire,ne rex fieret,niſi ſiũt: tũ quia morum illius ſeueritatem,qua in ſuorum exceſſus acriter ſquire cõſueuerãt: tum qua matrem eius,licet legaliter nuptam,in regnum tamen non magis quàm patrem eius, dũ eum genuit,ſacratam fuiſſe ſciebant.Sed Dunſtanus diſcretione & induſtria confiſus adoleſcentis,vnum non metuens,& obſeruato paternæ hæreditatis & teſtamenti iure,aliud contemnens,arrepto ſanctæ Crucis vexillo,medius conſtitit,& per rationem cunctis,quæ obijciebantur,eliſis,Eduuardum regem conſtituit, & conſtituto paternũ affectum,conſilium & auxilium in omni negocio,dum vixit,exhibere curauit. Rex quoque ita mores ſuos in omnibus,& per omnia componebat,ita totum regnum ſanctis legibus diſponebat,vt & actus eius Deo placerent,& eò,quòd in ſuſcipiẽdo regno ei contradixerant,ſibimetipſis quiq; diſpliceren.Sed illo poſt aliquot annos per fraudem nouercæ ſuæ interfecto,Ethelredus filius illius malæ mulieris,in regnum ſubſtitutus eſt,matris ignominia magis,quàm patris ſui ſolertia præditus.Cuius prouectio nõ vſquequaq; ſedit Dunſtano:ideò tamen,quòd proximus regni hæres exiſtebat, compleuit eius regium,ſciens ſe inoffenſis legibus terræ atq; principibus id non poſſe trãſferre in quenquam alium.Attamen illum ſolio regali potitum,ſeuero quodam verborum tonitruo, quia per ſanguinem fratris ſui regnũ obtinuerit,increpauit,& quòd in ſanguine victurus,& poſteri illius crudeli Barbarorum incurſu deuaſtandi,tota etiã terra per plurima ſecula fœuo illorum dominatu foret depopulanda, prædixit.Quæ licèt ſe viuente euẽtura negârit,euẽtura tamen omninò eſſe,nimis veraci,vt & in Chronicis legimus,& hodiè videmus,prophetia aſſeruit.Accelerabit,cùm ſibi placuerit, omnipotens Deus,quam ſubſecuturam promiſit,liberationem per tanti vatis ſui merita & interceſſionem.Et quidem illum ſpiritu Prophetiæ claruiſſe,nõ tantùm hinc, ſed & ex nonnullis aliis,quæ conſtat eum veraciter prædixiſſe,confirmamus,& id ſubiecto exemplo probamus.

Edgardus rex coronatur à Dunſtano.

Eduardus Angliæ rex à Dunſtano cõſtituitur.

Eduardi cædes.

Prophetia S. Dunſtani.

Quodam tempore venit Cantuariam ſuprà memoratus Atheluuoldus Vuentanus Cap. 42.
epiſcopus,& aliquot diebus ibi detentus eſt. Detentus eſt etiam Roffenſis epiſcopus, qui illõ ſimul venerat,detinente vtrunque patre Dunſtano charitatiua affectione,dulciſſima vitæ perennis cõtemplatione, diuini verbi collatione,& ſacrorum morum exhortatione & inſtructione.Cùm autem ipſe Pontificum pater, comitatus ipſis duobus epiſcopis,Cantuaria decederet,& pariter longiùs remotos quenq; ab altero deſtinati hoſpitij via dirimeret,ambo Pontifices à Dunſtano benedici petentes,ab eo diuertere & ſuum iter cupiebant accelerare.Verùm ipſo manum extendente ad benedicẽdum, ſubitò in lachrymas acerbas erupit,cœptæq; benedictionis verba ſingultus ſubſequẽs interrupit.Illis verò grandi ad rem ſupore pertertitis, quidnam haberet, quòd tam anxiè fleret?ſciſcitati ſunt.Reſpondit:Fleo,quia vos,quos modò ſanos & alacres video,in hac vita non ampliùs me viſurum admodùm doleo.Nã in proximo eſtis moriturí,& ad gaudia regni cæleſtis tranſeuntes,me in huius vitæ miſerijs reliqturi. Cui cũ ipſi dicerent:Ne,pater oramus,de noſtra morte ita loquaris:Fixum, ait, quod dixi, tenete:quoniam ſic eſt,& non eſt mutabile.In his dato altrinſecùs oſculo pacis,ab inui-

Prædicit mortẽ duorum Epiſcoporum.

cem diuisi sunt. Igitur antistes Roffensis mox, vbi sui pontificatus ciuitatem ingressus est, elanguit, & cuolutis in infirmitate diebus paucis, defunctus est. Vuintonienſis verò, priusquàm ad sedem suam venire posset, languore corripitur, & iuxta verbum viri Dei, non longa mora interueniente, finitur. Ex cuius obitu grauis mœror Dunstanũ corripuit, tum quia tanti viri ingens solatium amiserat: tum quia cui potissimùm teneræ adhuc statum ecclesiæ gerẽdum cõmitteret, dubius fluctuabat. Quos fluctus ingerebãt animo eius, hinc monachi nuper intromissi, hinc clerici ab ecclesia illa eiecti. Monachi quippe suę professionis virũ habere episcopũ præoptabant: clerici verò sui ordinis hominẽ sibi præfici desiderabãt: illi videlicet per monachũ in ecclesia sibi col lata cupientes solidari: isti per clericũ ecclesiæ sibi ablata sperantes reformari. Sed hæc prouidens sapientia & sapiens prouidentia Dei citiùs determinauit. Nam per B. Andream apostolum, cui speciali quodam dilectionis affectu Dunstanum adhærere Deus concesserat, Dunstano mandauit, quatenùs nihil hæsitans Elphegum Abbatem Bathonienſem constitueret Vuentanæ ecclesiæ summum sacerdotem. Lætatus est Dunstanus in istis, & reddita Deo gratiarum actione pro suis beneficijs, in Elphego perfecit, quod ei per Apostolum suum Deus ipse præcepit.

Elphegũ instituit Vuintonienſem Episcopum

Cap. 43.

Multa de hoc viro, iuxta quod multorum non spernenda testimonia ferũt, adhuc literarum memoriæ veraci stylo commendare possemus: verùm ne inculta narrationis prolixitate quenquam grauemus, prætermissis illis, ad sacrum transitum eius enarrandum cor & linguam præparemus. Sed quia nostræ opis isthuc non est, oremus, vt ipso, de quo agimus, interueniente, perficiatur ab eo, cuius hoc donum & gratiarum scimus esse. Dies igitur, quo dominus noster Dei filius, deuicta morte cælũ victor ascẽdit, celebris illucescebat, & Dunstanus, expleto noctis officio, solus in ecclesia Saluatoris Cantuariæ, pro tanti gaudij consideratione, Christo totus inhærebat. Interea cõspexit, & ecce innumera candidatorum multitudo virorum, coronas aureas in capite gestantium, inæstimabili fulgore micantium, per ecclesiæ ianuas irrumpens, coram ipso conglobata constitit, & vna voce ei huiusmodi salutationis alloquium persoluit: Saluę Dunstane noster, salue. Mandat tibi, quem piè desideras, filius Dei, quatenùs, si paratus es, venias, & diem hanc, ad cuius gaudium vnica dilectione susspiras, nobis associatus, in sua curia gratioſus & hilaris celebres. Ad quorum vultus & voces ille imperterritus manens, sciscitatus est, quinam essent? Cherubin, inquiunt, sumus & Seraphin: quicquid velis, ad hæc respondeas volumus. Tunc ille sacro cordis ac mentis affectu, cum supplici voce pro tanta gratia grates debitas agens: Hac, inquit, die, qui honor, quæ spes, quod gaudium in assensione domini Iesu Christi omni generi humano prouenerit, ô sancti & beati spiritus, nõstis. Nõstis nihilominus officij mei esse, oues ipsius domini mei mihi commendatas, hac die vitæ æternæ pane reficere, & eas, quo tramite illum sequi debeant, quò proceſſit, informare. Cuius etiam rei gratia plurimi conuenêre, nec me cum est in tali negocio illos decipere. Propter hęc, quò me inuitatis, non possum hodiè venire. Dixerunt: Eia prouide, vt die sabbathi præsto sis hinc nobiscum Romam transire, & coram summo Pontifice, Sanctus, Sanctus, Sanctus æternùm canere. Annuit ipse dicto, & illi in inuisibilia ab oculis eius dilapsi sunt. Huius admirandæ visionis presbyter quidam, Elfgarus nomine, qui in excubijs domũs Dei assiduus esse solebat, quiq; postmodùm, sicut referente scriptura accepimus, insignis in Elinham episcopus claruit, consciusse esse promeruit. Nam nocte eadem peruigil sacris meditationibus deditus, illucescente aurora, extra seipsum per visum raptus est, viditque B. Dunstanum cathedræ pontificali præsidere, & ei canonica iura clero dictanti, formosorum iuuenum immensum agmen assistere. Audiuit etiam ea, quæ proximè digessimus, eosdem iuuenes ei dixisse, quæq; retulimus, ab eo illis responsa fuisse. Quod vt reor, ea de re viro illi dominus patefieri voluit, quatenùs & gloriam transituri fideliter testimonio commendaret, & ipse ad eandem gloriam tanto indicio vehementiùs anhelaret, necnon antistes quandoque futurus, eam suis, vtpote cognitã, certiùs prædicaret.

Visio iucũdissima S. Dunstano oblata.

Vide sanctissimi viri summam perfectionẽ

Dunstanus itaq; de gaudio domini sui, ac de imminente sibi æterna felicitate securus, gratulabundus in domino lætabatur, & spirituali ad omnes iucunditate repleba-

Cap. 44.

tur. Iam diurni officij hora instabat, & Pontifex illud celebraturus, festiuus ad altare processit. Populorum turba quasi deitatis instinctu ad aliquid noui audiendum solito numerosior aduolans, ecclesiæ parietes, vix multitudini sufficientes, vndique complet. Lecto igitur ad Missam Euangelio, procedit episcopus populo prædicaturus, & regente cor eius & linguam Spiritu sancto, locutus est, qualiter antè nunquam fuit locutus.

cutus. R euersus deinde ad altare, panem & vinum in corpus & sanguinem Iesu Christi, immaculata benedictione conuertit. Vbi verò ad benedictionem super populum uentum est, iterum populo prædicaturus, ab altari digreditur, & debriatus spiritu Dei, sic de veritate corporis Christi, sic de futura resurrectione, & vita perenni tractauit, vt ipsius per peris vitæ ciuem loqui putares, si personam loquentis cognitam priùs nō habueres. De obitu tamen suo nullam mentionem fecit inter loquendum, pia videlicet animi teneritudine & tenera pietate præuentus, nolens eis tristitiæ malum duplicatum ingerere, quibus diem mortis suæ iudicabat simplici tristitiæ malo posse sufficere. Sermone finito, altare repetit, & pontificalem benedictionem super populum edidit. Interea nimium mente vulnerabatur, metuens videlicet, ne charissimi sui, quos deserebat, improuiso mortis suæ iaculo percussi, atrociùs dolerent, quàm, si antequàm adictum venirent, illud præuiderent. Vnde data benedictione, tertiò populum, cunctis stupentibus, adijt. Mox autem vt os ad loquendum aperuit, tanta claritate vultus eius respledurit, vt in toto illo conuentu nemo esset, qui radios oculorum irreuerberata acie in eum figere posset.

Transubstãtiatio.

Nota, de veritate corporis Christi.

Mirè splendet vultus eius.

Quæ ergo dulcedo, quæ suauitas, quæ iucunditas repleuerit corda & ora cunctorum, qui præsentes quæ dicebantur, meruerunt intelligere, verbo seu scripto exponere scio nulli esse possibile. Sed vbi seruus Dei instantem sui obitus diem detegere cœpit, omnis exultatio mœrore concutitur, & tali mœrore, vt ipse pater, qui iam gaudijs perennibus inserebatur, motus admiranda pietate, qua præditus erat, vnus de mœrentibus esse videretur. Verùm iniecta vi spiritui † sancto, lachrymans, lachrymantes cõsolabatur, dicens inter alia, nequaquàm debere eos de transitu eius dolere, quem non labor aut pœna, sed quies & gloria perpes exciperet. Dicebat enim neminem in veræ charitatis radice fundatum, qui magis suum temporale commodum, quàm proximi perpetuum diligeret emolumentum. Ad firmamentum quoq; consolationis ipsorũ promisit in spe gratiæ misericordis Dei, quòd licèt illis corpore absens fieret, nunquã tamen eis præsentia spiritûs sui abesset. Finitis eiusce modi dictis, commẽdauit omnes Christo, & demum illis adhuc glorioſum vultum eius desiderantibus, ad mẽsam Domini vitam suam epulaturus assendit. Ipsa die cùm à mensa sumpto cibo surrexisset, venerando suorum cœtu stipatus, oratorium perijt, designatoq; loco, in quo sepeliri volebat, sepulchrum sibi præparari præcepit. Inde iam languor sacri corporis artus inuadit, & sua Dunstanus inualida membra quieti tradit. Itaq; sexta sequenti feria lecto decumbit, & incessabili mentis deuotione Deo intentus, omnes aduentãtes ad sectanda Iesu Christi vestigia incitabat.

Cap. 45.

for.† suo.

Ecce nõ desunt sancti nobis præsentia spiritali.

Sic dies ille defluxit, & laboris Dunstani vltimus, beatæq; quietis primus dies illuxit. Conflut clerus & populus omnis, trepidi præstolantes euentum, quem de se prædiserat pastor communis. Etiam Dunstanus gaudium Domini sui intrare auidus, horã, angelica sibi visitatione prædictam, corpore Christi saginatus & sanguine, lætus expectabat. Tunc subitò inuisibili quadam deitatis virtute cum lecto, in quo iacebat, vsque ad domûs superiora leuatus est: sed trabibus, ne vltrà veherer, obsistentib. lenitèr est ad terram demissus. Pauore percussi nonnulli circunsedentium, in diuersa dissiliunt. Sed illo iam demisso, cùm quasi ad quiescentem reuerterentur, iterum, sicut priùs, ad trabes rapitur, eisq; offensis, ad solum demittitur. Hoc & tertiò factum est. Tunc pius pater, congregatos circa se conspiciens filios suos, dixit: Fratres mei dilectissimi, oues pascuæ Dei, vosipsi oculis vestris intuiti estis, quò vocor, quò vadam. Nostis vjam, qua incessi: nostis opera, quibꝰ insudaui, dũ vixi. ecce consũmatio illorũ in superna me tollit. Quapropter breuiter monẽs hortor & consulo, si quò vado, vultis venire: via, qua incessi, non pigeat vos ire. Ipse benignus Deus, qui direxit iter meum ad se, dirigat ad omnem voluntatem suam corda & corpora vestra in pace. Et responso à cunctis, Amen, transijt: & angelicis eum choris ducentibus, migrauit ad Christum, qui ei factꝰ est corona & perenne præmium.

Cap. 46.

Cũ lecto in quo decũbebat, sursum tollitur.

Migrat ad Christum.

Sepultus est sanè, in quo ipse dispoſuerat loco, loco scilicet, vbi quotidie diuinũ officium à fratribus celebrabatur, qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Christi ascendebatur. Quod ab eo grandi pietatis affectu dispositum non dubitamus. Volebat enim benignus pater filijs suis, quos veraciter diligebat, quosque in mundi turbine post se relinquebat, etiam defunctus corpore iugiter interesse, quatenùs quæ vellent, sicut viuo, fiducialiter coram eo deprimere possent, cuius spiritum ex promissione, quam ipsis fecerat, semper assuturum non dubitarent. Et hoc quidem ita dixerim, secundùm quod ex eo tempore factum scimus, & vsque hodiè fieri à monachis

Cap. 47.

chis ipsius circa sacratissimum corpus eius conspicimus. Quotidiè nanque de suis necessitatibus tam corporis quàm animæ leuamen desiderantes, illuc currunt, & sicut à pijssimo patre inter eos corporaliter conuersantes suffragia petunt. Vt autem iustæ petitiones aliquius coram eo fusæ inefficaces existant, & miracula, quæ post hæc de multis pauca scribimus, & ipsi, qui eius beneficia experiuntur singulis diebus, penitùs negant.

Inuocatur à multis, ipsque opitulatur.

Cap. 41. Non ergo dubitandum, hoc illum ante obitum suum præscisse, & idcircò se suis spiritu affuturum promisisse, hisque de causis corpus suum inter eos pietate plenum voluisse potissimùm poni. Miseriam præterea, quæ post decessum eius Angliam totam inuoluit, & inuoluendo perfundedit, satis est in Chronicis, & in nostris tribulationibus, me tacente, videre. Vnde, cur quid inde scribam, non video, quoniam sine omni litera res ipsa cuidens est, vt veras miserias non possit ibi cernere nemo. Finis illarū quis, vel quando sit euenturus, ignoro: sed tantùm proculdubiò ignorare non queo, quòd omnia quæ fecit nobis Deus, in vero iudicio fecit, quia peccauimus ei, & mandatis eius non obediuimus. Quapropter quid aliud dicatur aut agatur (vis enim humana & consilium omne sublatum est) non intelligo, nisi vt humiliato corde rogetur Deus, qui nos cōtriuit, quatenùs det gloriam nomini suo, & faciat nobiscum secundùm multitudinem misericordiæ suæ, ac per merita & intercessiones beatissimi patris nostri Dūstani, qui hæc euentura prædixit, eruat nos in mirabilibus suis. Quod siue, tu bone Domine & pie omnipotens Deus aliquando propter immensam misericordiam tuam feceris, siue propter inscrutabilem iustitiam tuam minimè feceris, sit nomen tuum Deus Israel benedictum in secula, Amen.

SEQVVNTVR ALIQVOT MIRACVLA, QVÆ POST OBITVM BEATISSIMI DVNSTANI, EIVS *meritis edita sunt, quæ ab eodem Osberto fusiùs scripta, à F. Laurentio Surio in compendium redacta sunt ob vitandam prolixitatem.*

ALiquot miracula hoc loco visum est subijcere, quæ venerabilis Osbertus, præcedentis historiæ author fide dignus, partim scripto, partim veracium hominum relatu, partim suis oculis se didicisse testatur.

Cæcus lumē recipit.

Cæcus quidam in somnis admonitus est, vt ad beatissimi Dunstani sacrum corpus se curaret adduci. Factum est ita. Mansit illic cæcus pernox in precibus: & ecce à monumento sancti viri suauissima manat odor, loca amissorum luminum vehemens corripit prurītus, eaq; fricante cæco, mox recipit lętus visum, quem se doluerat perdidisse. Id vbi re pentè apud omnes peruulgatum est, Dunstanus mundo reuixisse visus est.

Item tres cæcæ.

Tres inopes fœminæ pariter degebant, quas præter pauperratem cruciabat etiam perpetua cæcitatis nox. Aluerat illas inter cæteras beatissimus Dunstanus, cùm esset adhuc in humanis. Vbi ad illas perlata est cæci eius, quem iam diximus, curatio, vnà properārunt ad sepulchrum sancti Dunstani, & illic inter orādum pariter se videre lumen cæli, gauisæ sunt.

Paralyticus curatur.

Presbyter quidam prædiues & nobilis totius corporis vexabatur paralysi. Hortabātur eum amici, vt ad tumulū beati Dūstani se iuberet deportari. Recusabat ille, quòd indignū se arbitraretur, si vir opulentus & nobilis, admixtus vili turbę, salutem illic sibi restitui precaretur. Verū doloris vi cogente, eò perlatus est. Altera luce sensit quenda sursum deorsum manus ducere per corpus ipsius. Itaq; cōfestim sanatus, sterit exiliens, & alta voce laudans Deum. Non diu post amplum conuiuium apparauit amicis & vicinis, vt ipsius saluti congratularentur. Inter epulas laudabāt illi Deum, quòd potentes non abijceret, sed inter mites & pauperes illis quoque gratificaretur. Tum verò homo superbiæ spiritu tumidus, non ferens se inter pauperes commemorari: ita ait: Non sum ego instar inopis cuiusdam curatus à Dunstano. Nam etiam sine Dunstano mihi fuisset restituta salus. Vix ea verba miser cōpleuerat, cū ecce pristinus morbus redit, & acerrima vi extorsit animam infelicem ab ingrato & inflato. Ea res effecit, vt

cit, vt metus & reuerentia erga beati viri sacras reliquias excresceret, & ex longinquis etiam locis multi eò confluerent, tum vt morbis liberarentur, tum vt per eius merita veniam obtinerẽt peccatorum. In ijs iuuenis quidam & claudus & mutus ab ortu suo, & qui annis vndecim contractis scapulis, sursum respicere nequiuisset, postquàm sepulchrum sanctissimi viri attigit, totus sanus effectus, excelsa clamauit voce: Gloria in excelsis Deo, alleluia. Sanata est etiam paruula quædam puella, quam mater cæcam ediderat in hanc lucem: sed cùm aliquot dies frustrà in precibus consumpsisset mater eius, tandem cùm fratres eius ecclesiæ cum illa pariter orâssent, decimo die filia eius vidit. Recepit etiam lumen anus quædam, quod in iuuentute perdiderat.

Vide pœnã indignè de S. Dũstano loquentia.

Morbidus sanatur.

Epiſcopus quidam excommunicauerat hominem, libidine & arrogantia depraua-tum, & miser ille traditus Satanæ in interitum carnis, annis septem toto corpore tremebat. Tandem ad sepulchrũ beatissimi Dunstani pertractus, dæmonem, qui illum occupârat, cum multo sanguine euomuit, & integerrimæ sanitati redditus est. Curatus quoque est Alfuuordus quidam, qui triginta annis contracto corpore humi reptabat: itemque alius, qui ligneo crure & pede vtebatur: & cæca virgo, & puella miserè contracta, paruulus quoque à natiuitate claudus, & alius quidam, scipionibus vtens pro pedibus.

Multi curãtur.

Dum hæc miracula fierent, Lanfrancus, Cadomensis cœnobij Abbas, vir præstanti sapientia pollens, Cantuariensis episcopus creatus est: cumque 4. Calendas Septembris consecratus fuisset, ecclesiam Cantuariensem partim incendio, partim vetustate vastatam, à fundamentis augustiorem condere voluit. Indixit itaque triduanum iciunium, & beatissimorum antistitum Dunstani & Elphegi corpora transtulit in occidentalem eius ecclesiæ partem. Aderant illic duo eius milites, qui nuper occiderant nepotem Abbatis Stolandi. Ij coram frequentissima populi multitudine ad corpus beatissimi Dunstani, ab Abbate illo cædis eius veniam precabantur. Ille negabat se daturum, negebant etiam fratres cæsi hominis, qui illic adstabant. Aderat verò etiam mulier, ab infantia nihil audiens. Ea cùm S. Dunstanum rogaret, non tam sensit illum inexorabilem, vt milites Abbatem, nam integerrimè sanauit eam coram omnibus. Iam corpora sacratissima Dunstani & Elphegi decentissimè tumulabantur, & cùm dies totus festiuus duceretur, Abbatis duritia publicum gaudium interturbat. Sed ecce sequenti nocte coram se videt quendam reuerendi habitus sacerdotem, irato vultu mandantẽ quibusdam teterrimis viris, vt ipsum cum nepotibus eius iactarent in cacabum feruentem. Percontantibus illis, cur tam immani supplicio subijceretur? respondit: Vos furoris flamma accensi, necem germani vestri, pro Domini Dunstani amore & reuerentia, condonate noluistis, atque his dictis, rapiuntur ad cacabum. Tum illi incredibili constricti angustia, edunt voces miserabiles, promittunt se quamprimùm ad beati Dunstani monumentum ituros, illatam ipsi iniuriam congrua satisfactione expiaturos: tantùm vt possint ipsius misereri cordia præsenti miseria liberari. Hac sponsione facta, terrètur tetri illi ministri, & ad nutum sacerdotis cum suis ignibus disparent. Nõdum sol terris se reddiderat, & Abbas cum suis nepotibus adit sepulchrum sancti viri, monachos eius loci lachrymabundus orat, velint celeriter ipsi opitulari: illiscq; accurrentibus narrat, quid viderit: remittitur militibus homicidium, & ab omnibus Deus laudatur in meritis sancti sui.

Surda audit

Abbatis vifio.

Lãfrancus fit episcopus Cantuariæ.

Alio tempore idem Abbas pridiè eius diei, quo sancti Dunstani festum colitur, hora vespertina, erectis sursum luminibus, vidit ingentem splendorem cælitùs lapsum in ecclesiam Saluatoris, vbi sacrum beatissimi patris corpus quiescit, penetrare. Cumque id alijs quibusdam indicâsset, ijque pariter viderent, ait: Verè pius pater Dunstanus, qui in suis ferijs interesse vult officio, quod hac nocte Deo, & ipsi persoluent filij eius. Vera autem illum dixisse, experti sunt fratres ex dulci & sancto affectu, quo ea nocte in Deum & beatum Dunstanum ferebantur.

Alia visio eiusdem.

Monachus iuuenis eius monasterij quodã die legit euangeliũad Missam Lanfranci Archiepiscopi. Cùm aũt dicta oratione Dominica, patenã ex more episcopo offerret, vidit coram se teterrimos dæmonum vultus. Itaq; vehementer exterritus, episcopũ inter manus sacra tenentem, vtroque brachio strictim amplectitur, horrida voce clamans: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Ea res omnes perterruit, arreptumque iuuenem milites in pontificis cubiculum abducunt, iam dæmone plenum. Cùm aurem communes pro illo preces fierent, & ab archiepiscopo pro gratijs agendis (videbatur enim iam restitutus) ad sepulchrum S. Dunstani adductus esset, tota die illa quietum se præbuit inter fratres. Sed fratribus Completorium in Ecclesia

Monachũ iuuenẽ dæmõ occupat

persol-

perſoluentibus,ille cum impetu accurrit ad Priorem Hēricum,manus illi iecturus. At ille hominis manus corripuit, ducensq; eum ad lectū,tota nocte ſolicitus apud eum vigilauit.Sub mediam verò noctem horridis clamoribus omnia perturbat iuuenis ille,accurrunt fratres,ligatumque poſtridiè ducunt in valetudinarium,loris adſtrictum,vbi dies non paucos miſerè cruciabatur.Inuiſebant eum alij, ſed ſi quid haberēt grauioris culpæ intra conſcientiæ receſſus,quod confeſſi non eſſent, id illis obijciebat,eoſque ſe pœnarum ſuarum apud inferos ſocios habiturum gratulabundus iactitabat.Ea res quibuſdam non mediocrem attulit ignominiam,ſed mox à pura peccatorum ſuorum confeſſione remedium petebant.Accepta itaque abſolutione & ſatisfactione,redibant ad dæmoniacum fratrem.Tum ille tranſuerſim illos intuēs:Vnde, inquit,vos venitis?quo lauacro tam citò expurgati,& à meo contubernio abſtracti eſtis?& hæc furibundus,ſpumans,& eiulans dicebat.Voluit ſanè Chriſtus hac re monachos eius eccleſiæ ad ſanitatem reuocare,quippè qui à tempore Danorum, à quibus beatus Elphegus peremptus fuit,remiſſa diſciplinæ ſeueritate,plus ſatis ſeculariter,et diſſolutè viuebāt.Iam ventum erat ad eā eccleſiæ partem inſtaurandam,ad q̄ memorata beatorum Dunſtani & Elphegi corpora tranſlata erant.Rurſus igitur omnes cū feſtiua proceſſione reuerenter & honorificè eadē ſacra corpora aliò deportauim⁹:& eccè dum è regione oſtij,per quod inferenda erant,dæmoniacus iuuenis ille,toto corpore fortiſſimè colligatus,cum lecto deponitur, horrendos eminùs dat clamores, & cum ipſo exiliens,fugere volebat ſanctorum præſentiam dæmoni intollerabilem. Sed illa tis ſanctis intra domum,illatus eſt etiam ipſe,& in medio poſitus.Ibi tum miſeriā videre erat.Cernebatur dæmon in vētre ei⁹ ſurſum deorſum curſitare, quaſi q̄ vel per os,vel per inferiores corporis partes fugam appararet.Aduenientе interim prandij hora,fratres pranſum iēre,manſitque cum dæmoniaco vnus ex ſenioribus Elfuinus nomine,qui ab infantia ſingulari quodam amore erga beatum Dunſtanum affectus fuerat.Is miſeratus vicem iacentis,crucem,quam B.Dunſtanus in corpore degēs tanquam Archiepiſcopus coram ſe ferri volebat,dæmoniaco impoſuit, dicens cum lachrymis:Chare Domine,ſancte Dunſtane,miſerere. Mirum dictu:ilicò pulſo dæmone,æger leuatis piè ſurſum oculis,lachrymās dixit:Gratias tibi ago pijſſime pater, gratias tibi quoque chariſſime frater:quia tuis meritis ſanctiſſime Domine,& tua frater benigna interceſſione hoſtis perterritus abſceſſit.Id vt ſenior audiuit, incredibili lætitia affectus,eius vincula diſſoluit.A prandio reuerſi eō fratres, vt viderunt eum ſuauiter quieſcentem,immenſas Deo & S.Dunſtano gratias egerunt. Is frater tandem ſancto fine migrauit à corpore.Eius caſtigatio plurimùm contulit illius loci fratribus ad vitæ emendationem.Nam priùs omni mundi gloria, auro, argento, variis iiſque elegantibus veſtibus,lectorum preciosis operimentis,diuerſis inſtrumentis muſicis ſeſe oblectabant,equos,canes,accipitres alebant, denique Comitum potiùs quā monachorum inſtar vitam degebant,huius vnius flagello , Chriſti miſericordia id agente, & boni patris Lanfranci Archiepiſcopi induſtria cooperante, eò perducti ſunt,vt omnibus illis mundi pompis & vanitatibus , haud ſecus atque ſtercoribus quibuſdam propudiatis , planè Monaſticam viuendi rationem complexi ſint. Et nos quidem,qui nouimus earum rerum ſtatum,incunctanter affirmamus, haudquaquàm ad tam felicem,tamque repentinam mutationem eas perduci potuiſſe, ſi non accidiſſet illa horrenda,quæ omnes perterruerat , vnius fratris vexatio . Peridem ferè tempus Odo Comes Canciæ,idemque Baiocenſis Epiſcopus : fratri ſuo Vuilhelmo regi magnam pecuniæ vim promiſit,ſi daretur ipſi facultas exagitādi Lanfrancū Archiepiſcopum Cantuarienſem,eiq; propter bona & conſuetudines eccleſiæ Cantuarienſis contra morem ac leges terræ illius lites intentandi.Rege annuente, Odo è toto regno viros prudentiſſimos legum & conſuetudinum regni,ad certam diem Cātuariam acciuit,eiſque mandauit,vt intrepidè,ipſo tutore ac patrono fréti , Cantuarienſis eccleſiæ libertatem oppugnarent.Aduentante die,quo Lanfranco tam multis contra ipſum armatis reſpondēdum erat,ille ad ſacratiſſimū B.Dunſtani tumulū pedes fudit,vt eū ſibi in tā moleſto negocio patronū aſciſceret:ac deinde quieti ſe dedit. Dormienti apparet pater Dunſtanus,ita dicens:Lanfrance noli animo frāgi, propter hanc multitudinem,quę coacta eſt aduersùm me & te.Securus tuere cauſam eccleſiæ Saluatoris & meam,& ego ad omnia præſto tibi ero.Quod ſi non viceris eos, qui ſe tibi opponēt,me Dunſtanum,qui tibi loquor,nec viuere,nec meorum negocia curare, nec vera tibi dixiſſe certò tibi perſuadeas. Expergefactus Lanfrancus, confirmatus eſt animo:inde venitur ad certamen, multæ querelæ in medium adferuntur, à tam multis

Vide cōfeſſionis ſacramentalis vim.

Dæmon nō fert ſanctorū reliquias

Dæmō profligatur ctuce & meritis S.Dūſtani.

Lanfrancus Epiſcopus à quodā gmulo vexatur.

Viuunt ſancti,& curā gerunt rerū noſtrarum.

multis è toto Angliæ regno. Procedit pater Lanfrancus, & diuinitùs armatus, omnia ipsi obiecta ita diluit, vt omnes obstupescerent. Manserunt igitur Ecclesiæ Cantuariensis iura inconuulsa: si qua verò nonnullam haberent ambiguitatem, ea & irrefragabili ratione, & antiquorum exemplorum authoritate Lanfrancus in posterum plane confirmauit.

Incidit postea idem antistes in morbum grauissimum, vt vita eius desperaretur. Itaque iussit ad se venire præcipuos è fratribus, nolens sine illis abire è vita, quos paterno amore prosequebatur. Decumbebat tum in villa quadam. Cùm iam multi eius obitū in forib. adesse putarent, sub auroram leuiter obdormiens, videt permultos in albis equis coram ipso binos transeuntes, vultu iucundissimo, & modesta alacritate. Percontanti Lanfranco, cuius esset tam insignis comitatus? respōsum est, Magni ac præclari patris Dunstani. Illo porrò interrogante: Et vbinam ille est? dictum est: Haud procul abest. Et eccè inter senes veneranda canitie spectabiles Dunstanus cæteris sublimior aduehitur: cuius cū pedē Lanfrācus osculari vellet, & S. Dunstanus pedem retrahere niteretur, interim Lanfrancus euigilat, & se sentit integerrimæ sanitati restitutum, cōsolansque fratres lugentes, iussit eos sese præparare, dicens, se ad Missam celebrādam, Deoq; & S. Dunstano gratias agendas abire velle. Eius rei fama multos multo gaudio affecit. Curatus est eadem hora quidam Lāfranci clericus meritis S. Dunstani, qui mē-sibus octo quartana febre laborauerat.

Visio Lanfranci.

Lanfrancū sanat S. Dūstanus.

Cùm iam autem, vt diximus, in ecclesia & monasterio S. Saluatoris vita monasti ca esset reformata, multi clerici eò se contulêre, vt monachi fierēt. Inter eos aduenit etiam Eduardus quidam benè literatus, Londonien sis Ecclesiæ archidiaconus. Is propter multam religiosæ vitæ significationem, paulò pòst factus est templi custos. In eo officio aliquantò maiorem adeptus libertatem, cœpit fieri negligentior & remissior. Cùm autem eum & publicè & priuatim fratres corriperent, qui scientia & dignitate ipsi essent impares, ægrè tulit, & iam planè deliberauit aufugere, allecto iuuene quodam, qui se socium fugæ erat præbiturus. Pridiè verò illius diei, qui erat abitioni destinatus, fratribus à prandio quiescentibus, ille in oratorio ex officio vigilabat, animoq; fluctuans, tamen statuit non discedere, nisi permissu S. Dunstani. Adijt igitur eius sepulchrum: humi stratus, deponit apud eum querelas iniuriarum, orat velit suum iter paterna benedictione prosequi, pollicens se semper illius futurum, quòcunque petue niret. Inde è templo exiturus, à tergo chori videt monachum reuerendo vultu, toruosin ipsum oculorum radios vibrantem, scipioni innixum. Eo viso, cùm nesciret, quis esset, expauit, ac nihilo minùs cœptū carpebat iter. At ille scipione obiecto: Quo vadis? inquit. Non solent autem monachi in ecclesia loqui. itaque digitis innuebat, illum loqui non debere. At contrà monachus: Quòd ego loquor, nihil ad te attinet: tu verò dic mihi quò tendas? Ait ille: Eo daturus operā ijs, quæ mea interfint. Monachus dixit: Nihil est: redi ad sepulchrum, vnde venis, & ora attentiùs, hac tua voluntate mutata. Stupefactus ille, redijt ad monumentum, sed nihil mutauit priorem precandi formulam. Inde rediens, & monachum æquè, vt anteà, obuium habens, cùm iterum rogaret, quò tenderet, duriusculè dixit: Quid hoc tua refert? Monachus autē: Permultùm mea interest, vtì etiam tu ipse breui experieris, nisi te correxeris. At nunc vel secūdò admonitus, abi ad sepulchrum, & mētem pariter cum prece muta. Ille verò potiùs progredi quàm redire nitente, monachus scipionem fustollens, vibrabat inillum, compulitque vel inuitum redire. Multo igitur pauore perculsus, repetit priores preces suas: atque inde reuertens, non inuenit monachum. Arbitratus ergo, se iam rectè fecisse, ad ostium cœnobij properauit. Ibi tum stantem inuenit monachum vultu cōcitato, rursusque quò iret? scisciteantem. Sed & ipse commoto animo, quis esset, vel cuius authoritatis? interrogat, qui hanc sibi molestiam excitet. Respondit ille, qui monachus esse videbatur: Itáne scire vis, quis sim ego? Dunstanus ego sum, prouisor & Archiepiscopus loci huius, amator & adiutor omnium bonorum filiorum Ecclesiæ huius. Tu verò peruersa voluntate contrà, quàm deceat bonum filium, vis deserere Ecclesiam matrem tuam, vis deserere Deum patrem tuum, & ad hanc rem me tibi vis suffragari. Stultè id quidē, dum tibi de me talia persuades. Ego tali via nō perueni ad Deum. Monui autem te semel atque iterum, vt resipisceres, et noluisti. Nouerisergo cum mea bona venia, nūquàm te hinc exiturum, sed velis nolis, hic te permānsurum, hic etiam moriturum. Et quia me monētem audire noluisti, senties re ipsa, te perperam fecisse. His dictis scipione eum grauiter cecidit, atq; humi prostrauit: moxq; disparuit. Ita ille relictus est valdè debilis, & à fratribus in valetudinarium deportatus.

Vide num ignoret ten tem. moc, talium.

Percutit S. Dunstanus monachum fugere volē tem.

Acci.

Accidit hoc intra duo festa Assumptionis & Natiuitatis beatissimæ Mariæ. Crescebat autem dolor eius indies, & semper deteriùs habebat: nec quisquam scire poterat, quo morbo laboraret, nec ipse quid passus esset, cuiquam aperire volebat. Tandem sacram vnctionem & Eucharistiam percepit. Ipsis ferijs S. Martini in terram super stratum cilicium, tanquam mox moriturus depositus est, & fratres ex more dicebant septem psalmos, quos pœnitentiales vocant, & litanias pro felici eius obitu. Cùm ventum est ad eum locum, vt fratres dicerent: S. Dunstane, intercede pro anima eius, idque spe impetrandi auxilij, quam erga sanctissimum illum patrem suauiùs conceperãt, iterarent, cœpit æger, iam propè animum exhalans, respirare, & circunstantes piè intueri. Nos igitur, qui propiùs adstabamus, inclinauimus nos ad illum, scire volentes, quid peteret. Tum ille: Ponite me, quæso, inquit in lectum meum. Eo facto, Henricũ Priorem, cuius suprà meminimus, accersit, ei rem totam explicat, malæ voluntatis suæ agit pœnitentiam, petit veniam & absolutionem: dicit se nullo pacto mori posse, nisi id notum priùs fecisset, & pœnitentiæ remedio atque absolutione potius esset. Prior admiratus Dei misericordiam, eum absoluit, & iniunxit pœnitentiam. Tunc ille mẽte exhilaratus, & quòd nihil peccati intra conscientiam sentiret, quod confessus non esset, Deo gratias agens, petijt vt iam sibi liceret abire è corpore. Dixit autem ei Prior: Proficiscere cum benedictione omnipotentis Dei: Comes itineris tui sit beatus & pius pater Dunstanus, & suscipiat te in regnum suum filius Dei, Dominus noster Iesus Christus. In his verbis priùs, quàm è lecto deponi posset, reddidit spiritum. Deinde Priore omnia in fratrum conuentu referente, iuuenis, quem fugæ socium delegerat Eduardus, surrexit, & humi stratus cum lachrymis confessus est, se in fugam quidẽ illi consensisse, sed prorsus ignorâsse, quid ei S. Dunstanus faciisset.

En quid cõferat inuocatio Sanctorum.

Monachus quidam eiusdem loci nomine Egeluuinus, ea tempestate, qua, vt, diximus, comitum potiùs more, quàm pauperum monachorum, nihil rei propriæ habẽtium, illi monachi viuebant, cum bona venia archiepiscopi & fratrum, profectus est Hierosolymam, commendans se beato Dunstano, cui; pollicens, si saluum ipsum duceret & reduceret, præciosum pallium se illi empturum, secumq; allaturum. Iuit prosperè: rediens per Constantinopolim, illic pallium magni precij emit. In Gallia cisalpina incidit in exercitum Imperatoris: & honesti quidem viri eum reuerenter saluta bant: sed vbi ad postremos venit, homines viles & ignauos, mula sua cum sarcinis spoliatus est: sed ipse cum socijs illæsus dimissus est. Valdè autem dolens sibi pallium ereptum, Dunstanum obnixè precabatur, ne illud auferri ita pateretur. Et eccè tibi, vix ea prece finita, mula inter manus prædonum incipit ferocire, ore & pedibus eos lacera re, & tandem cum sarcinis aufugere ad dominum suum, qui cum ea lætus redijt in patriam, & S. Dunstano obtulit pallium, quod ex voto debebat. Cætera miracula, ne simus onerosi, prætermisimus.

Obserua miraculum.

VITA BEATI PETRI CÆLESTINI, AVTHORE PETRO DE ALIACO, CARDINALE CAMERACENSI.

Primus liber ea continet, quæ ab ipso Cælestino de prima sua conuersione & conuersatione manu propria conscripta, in eius cella reperta sunt.

PROLOGVS PETRI ALIACENSIS.

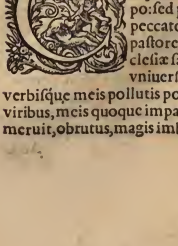

Haritatiuis quorũdam venerabilium patrũ vestri sacri ordinis, fratres chariſſimi, precibus inclinatus, timens licèt ac trepidus, scribere præsumo: quis de quo? Sanè Petrus de Petro, episcopus de episcopo: sed patuus de maximo, infimus de summo, scelestus quoq; ac peccator indignissimus, de cælesti ac dignissimo vestri sancti gregis pastore primo atque præcipuo, immò totius olim Christianæ Ecclesiæ sanctissimo præsule Cælestino. Cuius vitam gestaq; mirifica vniuersum iam per orbem radiantia, dum literis commendare, verbisque meis pollutis potiùs, quàm politis laudibus illustrare gestio, rem vtiq; meis viribus, meis quoque imparem meritis aggredior: vereorque ne pondere laudis, quã meruit, obrutus, magis imbecillitatem ingenij mei, & eloquij ruditatem detegam, quã vir-

virtutes suas, sicut æquum est, ræpræsentem. Sed de superno confisus auxilio, sanctique huius ac orationum vestrarum suffragio, historiam ordior.

De ortu eius, & sancta indole. Cap. 1.

VIT itaque vir eximia virtute laudabilis, re ac nomine Petrus, in petra, quæ Christus est, firmiter stabilitus, stabiliterque firmatus. Qui super huius solidæ petræ indissolubili fundamento à puerilibus initijs per incrementa virtutum proficiens, vsque in virum perfectum meruit peruenire. Hic ergo Abrutij in partibus Apuliæ natus, spiritu quàm carne, & animo quàm origine nobilior, ex parentibus mundana generositate humilibus, sed Christiana virtute nobilibus ortus est. Fuerunt autem patri eius, Augelerio nomine, ex Maria vxore sua, instar patriarchæ Iacob, filij duodecim. Vacabant deuoti parentes, quantùm eis facultas erat, hospitalitati pauperum, & eleemosynarum largitioni, alijs quoq; pijs operibus: & Deo, vt de data sibi ab eo prole vnum aliquem deligeret suis seruitijs specialiùs mancipandum, assiduis suspirijs & indefessis orationibus postulabant. Nec sua spe frustrati sunt: quia non deserit Deus sperantes in se. Hunc nempè ex duodecim fratribus, velut alterum Ioseph à Deo singulariter dilectum, & suis fore prælectum obsequijs, diuina prouidentia, sapienter cuncta prouidens, multis indicijs, signis mirabilibus ac memorabilibus declarauit. Nã in natiuitate sua matri eius, dũ puer egrederetur ex vtero, quasi quadam religiosa veste indutus apparuit. Cumq; vix sextũ attigisset annum, tanta tamque mirabilis in eo diuina gratia relucebat, vt nihil sanctum ac religiosum auditu perciperet, quod in corde reconditum non seruaret. Vnde & de cordis sui thesauro bona proferens, matri suę sæpè dicere solitus erat: Volo esse bonus seruus Dei. Sic spiritus libertatis vbi vult spirans, diuinam huic puero seruitutem suauiter inspirabat. Sic puer sanctus proficiebat ætate, sed supra ætatem, Spiritu sancto cooperante, magis magisque proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines. Quam obrem magnificabat mater eius dominum, & in Deo salutari suo spiritualiter exultabat.

19. Maij.

Patria S. Petri.

Parentes.

Signa futuræ sanctitatis eius.

Ioan. 3.

De schola eius, & diabolica aduersùs eum inuidia. Cap. 2.

IAm verò defuncto patre suo in senectute bona, relicta vxore cum septem filijs, (tũc enim alij obierant) beata mater, & verè tali prole beata, filium hunc suum tradere scholæ ac studio literarum decreuit. In ea autem nocte, qua priori die puer legere cœpit, defunctus pater cuidam commatri suæ in somnis apparuit, dicens ei: Constituit vxor mea filium nostrum Petrum literalibus tradere studijs, O quàm benè mihi, sibique acalijs multis! Dic ergo ei, vt si vnquàm me verè dilexit, nunc in hoc ostendat, quòd constanter perficiat, quod incepit. Nec hoc absq; speciali Dei prouisione factum esse credendum est. Nam humani generis inimicus, felicibus huius pueri successibus inuidens, sanctum matris propositum per se suosq; ministros impugnare satagebat. Tentabat in primis puerum, ne studio animum atq; operam daret. Tentabat etiam de inuidia fratres eius, sicut olim fratres Ioseph, improperabantq; matri, quòd ipsis laborantibus, ille ocio vacaret & quieti. Tentabat rursùs quẽdam illius terræ diuitem, qui puero blandiens, dicebat quòd suorum omnium eum hæredem constitueret, vt sic per sæcularia desideria animum ab amore religionis abduceret. Tentabat deniq; matrem eius per quendam diuinum, seu veriùs diabolicum virum, qui suadebat ei hunc à studio tollere, & alium minorem filium literis instruere, quia hic citò moriturus esset, nec fieret, vt ipsa sperauerat, seruus Dei. At nec sic tamen potuit constans ac fortis mulier à suo mutari proposito. Recordabatur quippe atq; inde confortabatur, cogitabatq; ac sæpiùs animo reuoluebat, quæ dicta fuerant de puero, & verificabatur in ancilla, quod de Domina Euangelium loquitur: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

Dæmonis aduersùs eũ machinamenta.

Luc. 2.

De diuinis consolationibus ac miraculis circa eum ostensis. Cap. 3.

FIdelis autem Deus, qui neminem vltrà, quàm possit ferre, tentari permittit, post memoratas tentationes diabolicas, etiam diuinas cõsolationes adhibuit, deditque, sicut ipse in scriptura promittit, cum tentatione prouentum. Si modum quæris, audi mirum dictu, auditu, nouum atq; insolitum. Erat puer iste simplicissimus adhuc, & iam primùm breui in tempore Psalterium didicerat legere. Cùm beatissimam Virgi-

1. Cor. 10.

Ibidem.

nem & sanctum Iohānem Euangelistam stantes iuxta crucem Iesu sæpè videret, visus est ad ipsum descendere, eumque consolando Psalmos cum ipso dulcissimè decantare. Angelos quoque de cælo lapsos, velut pædagogos suos eũ instruendo, vidit in somnis sibi assistere, et si quid fortè puerili more cum suis cœtaneis minùs decens aut decere aut facere à diabolo tentatus fuisset, suaui cum increpatione piaq; castigatione corripere. Vidit præterea mater eius in somnis, quòd puer iste custos erat multarum, sicut nix, candidarum ouium: quod ipsa nimis literaliter intelligens, non paruæ turbationis sibi primitùs causa fuit: sed posteà turbatio hæc in admirationem, & admiratio in consolationem versa est. Nam filius, cùm vix esset duodecim annorum, iam quasi prophetico spiritu somnium spiritualiter exponens, se multarum bonarum animarũ futurum pastorem esse prædixit.

Diuinis fruitur consolationibus ad huc puer.

De miraculis in matre & filijs diuinitùs exhibitis. Cap. 4.

SEd nec silenda sunt stupenda miracula, quæ ad consolationem matris & filij Dominus facere dignatus est: fuerat mater triginta annorum spatio & ampliùs iam grauri infirmitate detenta, quòd dexteri lateris debitum vigorem vsumq; perdiderat. Ipsa, vt Deo deuota & fide plena, spe curationis ad locum quendam sanctum peregrè proficiscitur, & vna nocte priori sanitati restituta curatur. Hic quoq; filius eius, dum adhuc trium annorum puer esset, ligno acuto in dextero oculo percussus, excæcatur. Desperantibus aũt medicis de naturali cura, nõ desperabat mater de spirituali medicina: sed de beata Virgine confidens, ad quandã eius ecclesiam puerũ deferens, ibi vna nocte vigilat & orat: & dum maternus oculus inter deuota precũ suffragia lachry matur, oculus filij ipso manè sanus & absq; macula restauratur. Quid plura? Alius etiã filius iã adultus, dum messem cõponeret, arista frumenti eius oculo inhærẽte, multis diebus huc atq; illuc discurrens, quærensq; auxilium, & non inueniens, die ac nocte præ dolore nimio clamitabat. Cui mater compatiens, ad priorem medicam conuertitur, & vt huic filio, sicut & alteri, medelam adhibeat, humiliter deprecatur. Et ecce adueniente diei luce, minor filius in fratris oculum respicit, & aristam, quæ erat in oculi medio, sine vllo medicamine, solis eam appræhendens digitis, foras mittit, sanitatemq; restituit. Rursus deuota mater, quodam magnæ famis tempore deficiente sibi pane, cùm pro sua suorumq; sustentanda vita nullum humanum superesset remedium, ad diuinum, & iam in se ac suis filijs expertum, refugit subsidium, conuertitq; se ad Dominum, & suppliciter orat, vt huic necessitati misericorditer prouideat. Manè autem imperat filio, vt falcem tollat, & in agrum vadat: Recusabat ille, dicens: Ad quid vadam? Messis quidem adhuc viret: nihil proficiam. Nondum enim tempus erat messis. Tandem tamen agrum ingreditur, matri obediens, in cuius medio tanta messis alba & matura, quanta eis erat necessaria, inuenitur. Nec prætereundum arbitror aliud memorabile, quod eidem mulierculæ contigit, miraculum. Cùm enim esset ad Dei sanctos deuotissima, & eorum festiuitates magno cũ honore coleret, in festo decollationis B. Iohannis Baptistæ, quia sequenti die panem facere opùs erat, fero illo fermentum disponere volens, cœpit cum timore aquam in farinam mittere. Et ecce tota farinæ massa subitò visa est vermibus scatere. Tũc illa tremens, & in terram cadens, à Deo veniam precatur, & statim farina in statum pristinum reuertitur. Magna sunt hæc & mira opera tua, Christe, & siue matris, siue filij, siue (vt piè credimus) vtriusque meritis facta sint, ad tui nominis gloriam, & in huis sancti reuerentiam, perpetuis erũt seculis prædicanda.

Oculus eius læsus, à matre Domini curatur.

Item fratris eius.

Miraculum

Videquid accidit religiosæ fœminæ.

De vitæ solitariæ desiderio, & abitione eius ad eremum. Cap. 5.

HActenus ergo peractis pluribus annis, deinceps ad prouectioris ætatis gesta progredimur. Itaque puer sanctus factus adolescens, adeò eremiticæ vitæ & solitudinis seruebat amore, vt cordi eius diuinitùs illud propheticum meritò crederetur inscriptum: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Et rursus illud: Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorũ. Sed quia eo tẽpore nullus erat in patria seruus Dei, cum quo sui propositi exequendi consilium posset habere congruum, vltra vicesimum suæ ætatis annum æstuanti desiderio suo satisfacere distulit. Tãdem verò cuidam socio suo cordis secretum aperuit. Quid, inquit, facimus? Exeamus de patria nostra, & relictis parentibus rebusque omnibus, nudi nudum sequamur Christum, & ad ei seruiendum liberiùs, longinquam solitudinem adeamus. Verùm vt nihil temerè & sine Ecclesiæ consilio aggrediamur, Romæ sedem Apostolicam consulamus. His suasionibus acquieuit ille, & cœperunt pa-

Psal. 54. Psal. 83.

Hortatur Petrus socium ad vitã solitariam.

riter ambulare. Sed expleto vnius diei itinere, malè tenax propositi pœnituit, & ad patriam consanguineosq; reuerti persuasit. Cur ira? Sanè quia non satis tractus erat ab eo, de quo veritas ait: nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Sed hic noster Petrus, à patre cæsti tractus & inspiratus, inconstanti socio constanti animo ita respondit: Confido in Domino, quia si tu me dimittis, ipse me nō dimittet, qui speratres in se non deserit. Solus ergo & humano destitutus, licèt non diuino, consortio, propositum iter aggreditur: in quo post multos labores, terrores atq; pericula, vnum ei præ cæteris relatu dignum contigisse legitur. Erat in monte quodam eremita, ad quē dum lætus & gaudens accedere disponit, eò maximè, quòd is Romam se iturum diceret, antequàm eremiricam cellam intrarer, spiritus Domini illum prohibuit, ne ei cor dis sui secreta panderet, eiq; illius hypocritæ vitam inhonestam ostendit, & ab eius cō sortio periculoso prohibuit. In eodem verò loco altera quadam die, dum sanctus adolescens, absente eremita, cellam eius intrâsset, & per noctem non sine multo timore, quàm diu potuit, in oratione vigilâsset, aggrauatus somno, in terram cadens, obdormiuit: & ecce subitò turba magna angelorum & sanctorum ipsi adesse videbatur, & in ore cuiusliber eorum rosæ rubeæ apparebant, cælestesque modulos suauesque cantus, supra modum delectabiles, resonabant. Mira res: sed quæ sequitur, mirabilior. Ipse nanq; huiusce modi cantus per aliquantum spatium, etiam postquàm à somno fuerat excitatus, audiuit, adeoq; lætus & securus factus est, vt spirituali gaudio satiatus, duobus tantùm sustentatus panibus duobusq; piscibus, quos secum detulerat, solus ibidem decem diebus permaneret.

Ioan. 6.

Socius resilit à proposito.

Visio eius.

De principio suæ conuersionis, & prima eius habitatione in eremo. Cap. 6.

POst hæc autem Deus, viarum eius custos comesq; præcipuus, propositum itineris Romani distulit, ostenditque illi in monte alio locum, in quo saxum magnum inuenit, & sub eo fodit paruam, in qua tegeretur, foueam, quæ vix ad ipsum erigendum atque extendendum poterat sufficere: & ibidem trium annorum spatium in magna vitæ austeritate peregit. Hoc ergo in loco, inter multas diuinæ bonitatis consolationes, vix crederes, quantas in suæ conuersionis principio vigilando & dormiendo diabolicæ malignitatis tentationes inuictus miles pertulerit, & quàm patienter, velut alter Iob, sicut bona de manu Domini, ita & mala susc ipiens, cum diuini nominis benedictione diuersa & aduersa mundi, carnis & dæmonis prælia superârit. Sed omnia nar rare longum esset, & ad alia festinat intentio.

Degit trienio in fossula.

Iob 1.

De eius sacerdotio, & transitu ad montem Muronis. Cap. 7.

HIs itaque tribus annis in loco memorato peractis, quibus ipse tanquam aurum in fornace probatus est, suadebāt illi, qui eius nouerant sanctitatem, vt ordinē susciperet sacerdotalem. Cuius rei causa Romam pergit, ibiq; Dei sacerdos efficitur: ac deinde ad montem Muronis accedit, ibi quandam cryptam inueniens, in qua ei habitare complacuit. Cuius sancti hospitis virtus mirabilis etiam signo mirabili declaratur. Nam cùm primò locum intrauit, ecce subitò coram eo magnus serpēs egreditur: qui virtutis eius non ferens præsentiam, ab eo loco discedens, penitùs disparuit. Ibi ergo vir sanctus per quinquennium manens, ab eo, cuius omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, plurima recepit munera gratiarum: & tamen se magis ac magis coram Deo humilians, & indignum peccatorem existimans, aliquando cogitauit relinquere Missæ officium, tractare formidans tanti mysterij sacramentum, exemplo summi eremitæ, quo inter natos mulierum non surrexit maior: exemplo quoque beatorum confessorum Pauli, Antonij, Benedicti, aliorumq; sanctorum, quibus amica fuit eremi solitudo. Itaque eo sepè & multùm hæc secum cogitante, vt salubre posset super his accipere consilium, Romæ sedem Apostolicam adire disposuit. Sed ecce appropinquante die, quo debebat iter arripere, de nocte venit ad eum in visione quidam Abbas nuper defunctus, qui primò illi religionis habitum contulerat. Quem ille per Deum viuum adiurans, quid sibi agendum sit? humiliter postulat. Ipse verò ei Missam cum timore & tremore dicere persuasit, & ita disparuit. Eodē quoque die quidam sanctus monachus, cui confiteri consueuerat, idem quod Abbas in visione dixerat, consulens, cum ad sacri mysterij celebrandi traxit fiduciam. Heu bone Iesu, heu cum quanta cordis amaritudine & frontis erubescentia hæc meritò audituri sunt, qui magnis adhuc vitijs obuoluti, tantum sacramentum intrepidè ministrare præsumunt?

Romæ sacerdotio initiatur.

In crypta habitat quinquennio.

Matth. 11.

Visio eius.

De eius scrupulo & perplexitate propter pollutiones nocturnas. Cap. 8.

SAnè ab hac temeraria damnabilique præsumptione quàm studiosè sibi præcaue-rit humilis seruus Dei, non solùm præmissa, sed ea etiam, quæ sequuntur, ostendũt. Nam ob sacri huius mysterij reuerentiam magna ei rursus perplexitas oritur, quid-nam sibi agendum esset, cùm nocturna pollutione corpus suum maculari cõtingeret, licèt tamen animus eius mundissimus, tali immunditiæ pro viribus resistere nitere-tur. Et cùm à religiosis fratribus quæreret consilium, si eodem die celebrandum esset, vel à celebratione cessandum? nec esset vna omnium sententia, aliis sic, aliis aliter sen-tientibus: pia mens eius in dubio fluctuans, ad auxilium recurrit diuinum. Et ecce in somnis assistere ei visus est Christus, huius dubietatis perplexitatem dissoluens, eum-que parabolica similitudine instruens, quòd si asinus suus, id est, brutale & irrationale corpus pro innata consuetudine suam faceret immunditiam, non propter hoc rector eius, id est, rationalis animus, à consensu immundæ carnis illecebræ alienus, deberet ab assensu cælestium, hoc est, à contemplatione diuinorum, vel ab exercitio spirituali-um mysteriorum torpere. Qua visione consolatus seruus Dei, mentis quietem spiri-tualemque lætitiam resumpsit, intelligens ob inuoluntariam legique mentis suæ re-pugnantem carnis pollutionem, non eum oportere à diuini sacramenti communio-ne cessare.

Diuinitùs edocetur de nocturna inquinatione.

De discretione in nocturnis pollutionibus, exemplo ipsius, adhibenda. Cap. 9.

SEd hoc exemplum non sine magna discretionis moderatione debemus suscipere, quippe qui huic sacerdoti sanctissimo valdè dissimiles sumus, longeque à sua per-fectione & animi sui puritate distamus. Quamobrem diligenter considerandum no-bis est, quòd nocturna pollutio ex quadruplici causa potest procedere. Aliquando ex crapula, aliquando ex peccati aliqua cogitatione præuia, aliquãdo ex superfluitate vel debilitate naturæ, & aliquando ex diabolica illusione. Et licet nulla istarum de se vi-deatur esse peccatum, quia cùm in somnis ligatus sit vsus, rationis, nõ potest tunc pro-priè fieri peccatum, quod non est voluntarium. Aliquando tamen huiusce modi pol-lutio potest esse effectus, consequens ad peccatum, ideò summoperè debemus in no-bis aduertere, si in causa pollutionis inueniri possit aliquod peccatum præcedere, siue veniale, siue mortale. Veniale autem dicimus, si peccatum in sola delectatione sine cõ sensu deliberatiuo finitur. Mortale verò, si delectationi deliberatus consensus adiun-gitur. Hac igitur consideratione præuia, triplex est à nobis regula obseruanda. Prima, quòd quando certitudinaliter constat, vel etiam probabiliter dubium est, quòd pollu-tio ex peccato mortali ortum habet, tunc à communione abstinendum est de necessi-tate. Secunda, quòd quando constat, aut verisimiliter creditur, pollutionem non ha-buisse ortum ex peccato mortali, sed solùm ex veniali, quia expressè inuenitur, non præcessisse consensum in delectatione, tunc abstinendum est de honestate, ita quòd non mortaliter peccat, qui communicat, sed venialiter: nisi quando vrgens necessi-tas, vel alia rationabilis causa excusat. Tertia, quòd quando certum est aut verisimile, pollutionem ex peccato non consurgere, sed ex naturali debilitate, vel superfluitate, vel diabolica illusione, non consentiente animo, sed potiùs renitẽte: tunc in arbitrio est communicare vel abstinere, ita quòd communicans non est vituperandus, sed et-iam abstinens propter sacramenti reuerentiã, laudandus est, & securiùs agere videtur, quia non est facilè discernere ex qua causa procedat pollutio, & an sine peccato acci-derit, vel ex mortali, aut veniali peccato. Speciale tamen est in sanctè & religiosè vi-uentibus, quemadmodùm hunc vixisse constat, de quo nobis sermo est. Si enim ta-les sentiant per feruorem pœnitentiæ & deuotionis cor suum à tali macula & eius se-quela, spiritualis gustûs infectiua, purgatum non necesse habent dictis coarctari regu-lis, quò minùs salubriter valeant accedere ad altare. Si etiã ex illusione diabolica cui-quam talium accidat pollutio, non præcedente in eo huius illusionis causa, sed magis præueniente causa contraria, & hoc ei frequenter acciderit, & illis præcipuè diebus, quibus maximè communicare tenetur, propter hoc à communione cessare non de-beret: quia signum est, quòd diabolus fructum Eucharistiæ, quem cõmunicando per-ciperet, auferre conatur. Et ad hoc trahendum est illud sancti huius exemplum, quod suprà narrauimus: aliud quoque exemplum, quod de alio quodam sancto monacho legimus in Collationibus patrum. Cui consultum fuit in casu præmisso communica-re, & sic diabolus videns intentum suum consequi non posse, ab illusione confusus & illusus cessauit.

Nocturnæ pollutionis ratio qua-druplex.

Pollutio no cturna quã do impedi-at vel non sacram cõ munionẽ.

Diaboli in-tudia.

De

De eius migratione ad montem Magellæ, & loci eius asperitate. Cap. 10.

His itaque, occurrente incidenter occasione, interpositis, ad historiam reuertamur. Igitur vir sanctus, peracto in monte Muronis quinquennio, quia adiacentes sylvæ destructæ fuerant, & ab hominibus cultæ, maiorem solitudinem cupiens, ab eo loco ad montem Magellæ se transtulit, & ibi sub quadam magna crypta habitare decreuit. Discedentibus autem ab eo duobus socijs, qui cum illo aduenerant, quia eis minimè placebat locus ille, ipse nihilominùs solus remansit. Illi verò post paucos dies, eum quem in Christo medullitùs diligebant, secuti sunt: neq; id mirum. Quomodò enim non diligerent & sequerentur eum, qui eos viceuersa diligẽs, si infirmi erant corpore, supportabat: si pusilli corde, cõfortabat: si pigri aut negligentes, excitabat: si oblioſi aut improuidi, admonebat? O felix illa societas, mutuæ charitatis vinculo copulata, cui cùm esset trinitas corporum, ei tamen erat vnitas animorum! Cui conueniebat illud Apostolicæ laudis præconium: Erat eis cor vnum & anima vna, & erãt eis omnia communia. Cui deniq; dignum erat psallere illud Dauidicum: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. His ergo tribus fratribus in sanctę Trinitatis nomine congregatis, non loci amœnitas, sed animi charitas, habitationem illam desertam fecit esse iucundam. Memoratam siquidem cryptam montis illius hispidi penitùs & præruipti, sed vnde planum iter eis esset ad supernam patriã, nõ fastuoso murorum ambitu, sed humili clausura, de fasciculis ex frutetis spinisq; compositã, vallauerunt, & in ea pauperrimum ac modicum sibi fecerunt habitaculum, vt ex eo tandem amplissimum cæli palatium diuites ingredi mererentur.

S. Petrus deserit à socijs, sed citò ad eum illi redeunt.

Act. 4.

Psal. 132.

Nota eius habitationẽ

De incendio cellæ eius & propositi stabilitate. Cap. 11.

Sed aduersarius fraternæ charitatis diabolus nouam eis tentationis occasionem suscitare nititur: Nam mense Iunio, dum terram illam feruida torruit æstas, ecce nocte quadam visum est viro Dei, totam cellam per circuitum igne succendi. At ille fratres suos euocans: surgite, inquit, velociter, & omnia foras proijcite. Illi autem surgentes, & videntes cellam ardere, secum deferentes, quæ poterant, quantocyùs effugerũt, & rursùs aduersùs eum murmurare cœperunt, quòd ad talem locum inhabitandum venisset. Credebant enim ignem ab alto montis vertice descendisse. Sed vir sanctus à Deo confortatus, in corde suo proposuit locum illum nullius aduersitatis occasione relinquere, etiam si corpus eius ignibus adureretur. O magnum virtutis opus. Statim vt hic ignis charitatis in cordis eius secretò accensus exarsit, alius ignis ab exterioris habitaculi loco, quasi somnium fuisset, euanuit. Licèt autem plures ex deuotis amicis eius, causa spiritualis consolationis eum quandoque visitantes, habitationem illam, tanquam eis grauem & difficilẽ, dissuaderent seruo Dei, ille tamen arguentes eum nõ redarguens, sed, vt erat mitis & humilis corde, vultu placido, mẽte tranquilla per mitia verba eos temperans, respondebat: O charissimi, tunc ad hunc locum libenter & faciliter venietis, cùm veniendi voluntas ex magno deuotionis feruore processerit. Quod verbum, quasi à Spiritu sancto prophetice dictum, efficaciter impletum est. Nam citò pòst, multos ex ijs, tum etiam alios Deo deuotos tantus accendit ardor, vt certatim ad eremum, & sacram illam solitudinem properarent, & ad eum, deinceps mundum relicturi, venirent. Qui licèt, quantùm poterat, eos suscipere renueret, imperfectum suum humiliter allegans, & dicens se ad aliorum pastorale regimen simplicem esse, minusq; peritum, & ideò desiderare semper manere solitarium: tamen charitate victus, aliquando assensum præbuit, & quosdam ad consortium eremiticæ ac monasticæ vitæ recepit.

Infestatio maligni dæmonis.

Eam constantia sua vincit vir Dei.

Multi ad eũ in eremo degentẽ cõfluunt.

De signis, quòd Spiritus sanctus locum illum elegerit. Cap. 12.

Multis autem magnis ac mirabilibus signis Spiritus sanctus declarare voluit, quòd locum illum, tanquam speciale habitaculum, sibi elegerit. Primùm siquidem, cùm fratres ibi habitare cœperunt, quædam columba apparuit, quæ semper cibum capere videbatur in eo loco, in quo postèa altare oratorij positum fuit. Et ibi sæpiùs habitans, etiam dum officium cantabatur, adeò fratribus erat domestica, ac si ab eis fuisset enutrita. Et vt hæc apparitio vera, non sophistica crederetur, operante illo spiritu veritatis, qui supra Christum in columbæ specie apparuit, hæc columba non ibi paruo tempore, sed trium annorum spatio, in sanctę Trinitatis nomine sub ea, qua dictum est, domestica consuetudine permansit. Nec hoc signum digno effectu caruit. Nam postèa ad honorem Sãcti spiritũs pulchrum ibidem orãtorium constructum est, & ad impetranda eius spiritualia dona, illuc plurimi cum ingenti deuotione etiam de lon-

Miri quidam de columba.

Matth. 3.

ginquis partibus aduenerunt, quibus paracleti consolatio & munificæ largitatis eius gratia non defuit.

De aduentu fratrum ad eum, & miraculoso sono campanarum. Cap. 13.

QVanta verò & quàm munifica munera gratiarũ Spiritus sanctus in eo loco postea contulerit, admirari magis possumus, quàm referre. Pauca tamen ex multis sequens narratio declarabit. Quadam enim die, cùm aliqui de patria vicina ad dictum oratorium conuenissent, & eis seruus Dei de verbo vitæ loqueretur, superuenerunt quatuor viri de alia patria, in quorum aduentu tam vehemens in eo spiritus charitatis exarsit, vt ægrè se posset continere. Vnde velociter exclusis à se prioribus conuiciis, & illis, qui superuenerant, receptis, cum fratribus ad reddendum Deo laudes oratorium pariter intrauerunt. Et dicentibus illis diuinum officium, ecce subitò audire cœperunt sonum multarum & magnarum ac suauiter resonãtium campanarum. Vndè illi valdè attoniti mirabantur. Erat enim locus ille ab omni hominum habitatione tam remotus, vt nullus inde campanæ sonus posset audiri. Exeuntibus autẽ illis ab oratorio, erectis auribus & eleuatis oculis in cælum, tanta rei nouitate permoti, deuotas præ gaudio lachrymas fundunt, & Deo debitas gratiarũ referunt actiones. Quid plura? Post habita cum viro sancto salutaris eruditionis colloquia, dispersis & datis pauperibus omnibus bonis suis, Christum pauperes secuturi, sacræ religionis habitũ suscipiunt. Sed nec illud est sub silentio transeundum, quòd huiusce modi campanarum sonus ac strepitus non tunc, aut semel solùm, sed sæpenumerò nocte dieq;, horis præcipuè diuini officij, auditus est. Nec solùm ab illis fratribus, sed à pluribus etiã alijs in vicinis vrbibus & adiacentibus locis. Nec æqualis semper. Nec ab omnibus æqualiter: sed in maioribus festiuitatibus maior audiebatur pulsatio. In ipsa quoq; Dominici corporis eleuatione maior campana, & quæ dulciùs cæteris resonabat. Et cùm tantus esset ille sonus, & adeò repleret auditum, vt vix posset quandoq; sine lęsione tolerari: tamen, quod est dictu mirabile, quanto quis aures ei accommodabat attentiùs, tanto remissiùs audiebat. Vnde si vera sunt hæc, immò quia vera sunt, satis agnoscere possumus sonum illum non phantasticum fuisse, sed verè cælestem, diuinoq; formatum miraculo. Quod etiam ex hoc euidenter cognoscimus, quòd de hunc sonum constat aliquos à duplici, mentis scilicet & corporis, infirmitate fuisse sanatos, & ab infestatione diabolica liberatos. O igitur verum, & verè ac mirè virtutis sonum! quia non solùm corporis, sed etiam cordis aures, cæterorumq; vires membrorum, animorum quoq; virtutes tam efficaciter penetrauit.

Campanarum sonus diuinitùs editus.

Nota de campanarum sono mira quædam.

De cantibus cælestium spirituum, & miraculosa oratorij dedicatione. Cap. 14.

IAm verò nos, qui cælestium campanarum sonos narrauimus, etiam cælestium spirituum voces silere non debemus. Audiebantur enim ibi sæpiùs dulcissimę voces, suauissimiq; cantus angelici, quandoq; in cella vna, quandoque in oratorio fratrum, ipsis diuinum officium cantantibus: quandoq; verò etiam cessantibus ipsis atq; pausantibus, quasi eis ferentes auxilium, fortiùs resonabant. Vidit verò & audinit vir sanctus multa secreta cælestia, quæ singulatim exprimere longum esset. Sed vnum inter cætera iure subticeri non potest. Cùm enim ille quandoq; in aurora diei solitarius sederet in cella, & aperta fenestra in libro suo legeret, ecce subitò apparuerunt extra cellam complures spiritus gloriosi, qui euntes per circuitum loci, dedicationis officium decantabant. Quo finito, eorum visio statim euanuit. Postea tamen cuidam fratrum vir quidam splendidus apparuit, dicens: Scias, quia hoc oratorium à Deo ædificatum & dedicatum est. Et hoc tibi dabo signum in testimonium veritatis. Hoc enim manè, cùm sacratum locum intraueris, lampas, quæ ante altare accenditur, nullo apparente, qui eam deferat, huc atq; illuc oleo plena mouebitur. Quod & factum est, videntibus & admirantibus fratribus vniuersis.

Cantiones angelicæ audiuntur.

Visio eius.

De odio diaboli aduersùs locum illum, & habitantes in illo. Cap. 15.

SEd sicut locus iste à Deo specialiter electus & dilectus fuisse, præcedentibus signis pluribusq; alijs indicijs declaratur, sic diabolo non ambigitur fuisse singulariter odiosus. Vnde plures fratrum sæpè viderunt turbas dæmonum, in sylua circa hunc locum rugientium, volentiumque, sed non valentium, introire. In quadã insuper Quadragesima, cùm fratres multo ieiunio & orationi cæterisq; operibus bonis, quantùm poterãt, se dedissent, tanto magis malignus ille spiritus tẽtabat eos subuertere. Sed adiuuante eos Spiritu sancto, nullatenùs potuit pręualere: cumq; eos interiùs in corde lædere non posset, sicut de beato Iob legitur, exteriùs ipsos lædere tentauit in corpore.

Torquẽtur dæmones odio monachorum.

Iob. 2.

Nam

Nam Dominica in Passione de nocte, antequàm ad vigilias surgerent, apertè eis apparuit, nec facilè est exprimere quanto eos timore ac tremore affecerit. Vnus autem illorum euersis manuum digitis, earum vsum perdidisse credebatur. Clamabat ille, & cũ illo cæteri. Non eis erat alicubi securitas, non in cella, non in choro, non in ecclesia: quia vbique teterrima videbant dæmonia. Sed vir sanctus hæc sentiens, in cella sua orans, misit ad eos, dicens quòd in diuino perseuerarent officio, nec his diabolicæ fraudis machinamentis succumberent, sed resisterẽt fortes in fide. Facto autem manè hęc omnia cuanuerunt phantasmata. Sic ergo dispensante optima Dei prouidentia, hi serui eius ad suæ probationem fidei & virtutis exercitium, inter varias Spiritus sancti consolationes, etiam has aliasque plurimas maligni spiritus tentationes perpessi sunt, sicut magnus Christi athleta, qui ait: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi angelus satanæ, qui me colaphizet.

Dæmõ fratribus infestus est.

Cur id permiserit Deus. 2. Cor. 12.

De fide præmissis firmiter adhibenda, idq; eò magis, quòd ab ipso scripta sint. Cap. 16.

HAEC autem, quę hucusque piè ac fideliter, Christo teste, retuli, ideò certiori fide maiorique deuotione me reuereri fateor, quia ab hoc sancto viro, non ad sui gloriam, sed ad Dei laudem & proximi ædificationem, purè & simpliciter narrata historiæ veritate, ac propria ipsius manu scripta in cella eius inuenta sunt. Non enim arbitror quenquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum sacrilegij crimen velle committere, vt putet cum in hoc scripto fuisse mentitum. Absit à quolibet, qui sub Deo viuit, ista suspicio: horreat hoc credere animus Christianus, quia nõ est hominis vox ista, sed dæmonis. Neque enim vir iste sanctus hoc quæsiuit, aut indiguit, vt vel à se, vel ab alijs vllis mendacijs laudaretur. Nam licèt multa illius gesta innotuerint in mundo, quia non potuerunt celari: tamen innumerabilia esse dicuntur, quę, sicut & de beato Martino legitur, dum ipse iactantiam vitauit, occultauit, nec in hominum passus est notitiam peruenire: quippe qui humanam laudem supergressus, & mũdi gloriam calcans, virtutis suæ conscientia, cælo teste, frueretur. Cæterùm si fortè in his, quę ipso authore de gestis eius superiùs memoraui, offendat aures quorundã nimiùm delicatas sermo rusticior, super vos, fratres charissimi, mea erit excusatio. Nã qui mihi tribuistis, huius sancti gesta narrare, illud etiam concedere debuistis, vt mihi liceret, exemplo illius, sermonum phaleras & verborum ornamenta contemnere.

Cur meritò fides suprà dictis adhibenda.

LIBER SECVNDVS, DE IIS, QVÆ AB EO VSQVE AD MORTEM GESTA SVNT, ET A *fratribus eius alijsq; fide dignis authoribus approbata.*

PROLOGVS.

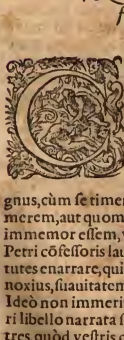

OGor nunc fratres, charissimi, et meritò compellor dicere cum propheta: Domine, audiui auditionem tuam, & timui. Audiui quippe Dominum sapientis voce docentem, quòd non est speciosa laus in ore peccatoris. Audiui rursus per Prophetam peccatori dicentem: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Audiui ergo, Domine Deus, hanc tuæ eruditionis atq; cõminantis auditionem, quam si cordis, sicut corporis aure percepe-rim, nimiùm timui. Quomodo enim non timerem peccator indignus, cùm se timere asserat propheta sanctus? Quomodo, inquam, non vehementer timerem, aut quomodo tam obliuiosus præmissorum auditor, vel meæ conditionis tã immemor essem, vt absq; timore & erubescẽtia mihi temerè atrogarem huius sancti Petri cõfessoris laudes exprimere, & illius, immò nimis glorioſi Dei in sancto eius virtutes enarrare, qui multis & magnis oneratus peccatis, & adhuc carnis passionibus obnoxius, suauitatem spiritus necdum senserim, tantarum indignus sapere dulcedinem? Ideò non immeritò proposueram manum à calamo retrahere, & in his, quæ supetiori libello narrata sunt, scribendi audaciam terminare. Sed iam video, dilectissimi fratres, quòd vestris desideris præmissus meæ narrationis sermo nondum satisfacere valuit, nisi etiam illa scribam, quæ de hoc viro sancto à deuotis eius fratribus, veridicis vtique ac fidelibus authoribus, tradita sunt, & in veritatis testimonium etiam Apostolica authoritate firmata. In hoc ergo non meæ, sed vestræ voluntati, obtemperans, cui resistere chatitas vetuit, de vestris etiam, non de meis orationibus & meritis, confisus, ad illa scribenda secutus & audax, vtinam non præsumptuosus & temerarius, progrediar.

Habac. 3. Eccli 18. Psalm. 49.

De frequentia & feruore orationis eius. Cap. 1.

Assiduitas precū eius. Psalm.118. † Psalteriū.

SEd vnde potiùs exordiar, quā ab oratione, cuius in hoc sancto viro tam feruens, & tam iugis & frequens fuit deuotio, vt eam magis mirari valeā, quàm referre? Vacabat enim nocte dieq; deuotis orationibus, & licèt terrā corpore, cælum tamen mente habitans, iā quasi diuinis frui videbatur colloquijs. Surgebat media nocte cū Prophetā, ad confitendū nomini Domini: & expleto matutinali officio, legebat † Psalmos pœnitentiales cū litanijs & suffragijs quamplurimis, nec deerāt oris vocibus cordis gemitus, & abundantes fluuij lachrymarū. In aurora verò Missam tā deuotè celebrabat, vt etiā mentes adstantium quodam ardore charitatis accēderet. Qua finita, iterū, vt priùs ad psalmodiā & orationum suffragia recurrebat. Ac deinde singulis horis Deo debitū persoluens officiū, non solùm septies in die, sed quasi continuè diuinis laudibus cū lachrymis & genuflexionib⁹ insistebat. Si quid verò tēporis superesset, quo ab oratione cessaret, nō illud dabat ocio vel quieti, sed aut necessitati naturę, aut vtili exercitio ac labori. Scribebat enim libros & cōpingebat, vel fuebat vestes suas, aut suorū confratrū vt tentator malorū diabol⁹, in bonorum operū labore semper eū inueniret occupatū.

Missam deuotissimè celebrat.

Exercitia eius manua lia.

De vsitata eius abstinentia & ieiunijs. Cap. 2.

VTautem sanctus vir Dei orationi ac contemplationi vacaret liberiùs, carnem suam miris modis spiritui subijci & seruire cogebat. Vnde eam velut hostem domesticum totis viribus domare studens, nec sanus, nec infirmus carnibus vescebatur. Vinum quoq; rarissimè bibebat, sic tamen aqua mixtum, vt videretur vini speciē perdidisse. Semper etiam, nisi in Dominicis diebus, ieiunabat, nec ea, quæ gustui saperent, sed quæ vix debilitatem corporis eis sustentarent, assumebat in cibum. Et cùm hæc ageret, quotidiè, specialiter tamen sexta feria arctiori ieiunio, in pane scilicet & aqua, carnē suam affligebat, in se compassionem exercens Dominicę passionis. Sed licet cibo & potu parcissimo vteretur, de eis tamen, velut de magnis Dei beneficijs, deuotas & largifluas gratiarum actiones Domino exhibebat. Et vt corpus suum parcè, sic animam abundanter pascebat, eam sacræ scripturæ & aliorum sanctorum librorum lectione, velut spirituali cibo & potu, iugiter reficiens, illud firmiter gerens in animo: Nō ex solo pane viuit homo, sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei.

Carnibus nunquàm vescitur.

Lectio eius.

Deut. 8.

De speciali obseruantia Quadragesimalium ieiuniorum. Cap. 3.

LIcēt verò ipsa, quam diximus, abstinentia potuisset meritò sufficere, ea tamen vir Dei minimè contentus, quatuor, annis singulis, quadragesimas obseruabat, in quibus vno tantùm insipido ferculo vtebatur. Et in tribus earum in pane & aqua ieiunans, quandoque solis folijs caulium absque pane, quandoque solis crudis fructibus vescebatur. Nec enumerari facilè aut narrari potest, quanta austeritate die noctuque maioribus se abstinentiæ frenis constrinxerit, quibus humanam fragilitatem quasi inhumaniter refrenans affligebat, ita vt insectari ipsam mortem & rapere velle videretur. Vnum quippe ab eo gestum traditur, quod plurimis fortasse, vt de Origene ait Eusebius, minùs perfecti sensūs esse videbitur, sed perfectæ fidei indicium continens.

Quatuor quadragesimas obseruat.

Nimio seriogore afflicit vir sanctus.

Quodam enim Quadragesimæ tempore, quasi fortiora tormentorum genera excogitans, vt ieiunium austeriùs adimpleret, & diuinæ contemplationi vacaret attentiùs, in foueam quandam descendens, solùm panes decem & octo cepas pro sustentatione intulit. Et eccè cùm ibi imbrium & niuium frigoriśque nimia inualuisset asperitas, vestimenta eius glacierum tenacitate sic adhæserunt circunstantibus foueæ parietibus, vt viginti diebus immobilis permaneret, in Dei laudibus tamen perseuerans. Et expleta huiusmodi Quadragesima, cùm supeuenissent quidam deuoti, qui pro sancta eius benedictione accipienda ad eum tunc accedere soliti erant, ipsum quasi semiuium repererunt. Et inde cum fletu & planctu eum trahentes, & accenso igne refocillantes, adhuc ibi quinq; panes, qui superfuerant, inuenientes, mirati sunt. O quàm mirabiliter tanto tempore eum quinque panibus pauit in antro, qui multa hominum millia quinque panibus satiauerat in deserto. Postea tamen audiuit vocem sibi dicentem, cumq; diuinitùs docentem: Frater Petre, inquit, noli tam graue onus asello tuo imponere: quia si eum perimis, inde coram Deo redditurus es rationem. Quo audito, se deincepsà tā grauibus & importabilibus corporeæ fragilitati oneribus aliquatenùs temperauit. Sed hìc te alloquor, ô mira Dei prouidentia. Qui enim cuncta sapienter suauiterq; disponis, cur huius serui tui animum, in tantam & tam immoderatam, vt ita dicam, pœnitentiam attrahere voluisti, à qua eū postea tuo pio moderamine retrahere decreuisti? Sanè hoc ideò, vt magnū fidei eius zelū ostenderes, & per hoc arduū & magis

Matth. 14.

magis ad mirandum, quàm imitãdum, exemplum, nos molles nimis & desidẽs, ad qua lencunque pœnitentiam pronocares. Sic Abraham ad immolandum filium excitasti, non vt immolando occideret, sed vt occidere volendo, obedientiæ iustitia innotescerent, & iusti obedientia cæteris exemplum demonstraret. Genes. 22.

De mira eius austeritate in omni pœnitentiæ genere. Cap. 4.

NEc solũ fidelis Dei seruus in abstinẽtia plurima, in ieiunijs indesinentibus, in vigilijs penè iugibus: sed etiã in rebus cæteris admirandam cunctis seculis pœnitẽtiæ austeritatem obseruare satagebat. Ipse nanq; vilibus multùm & asperis vestimentis indutus, cilicijs de pilis equorum reticulatis & nodosis vtebatur, sicut Baptista Iohannes de pilis camelorũ vestiebatur. Fuit ille magnus doctor & prædicator pœnitentiæ: iste verò magnus eius imitator & discipulus. Magna tamen quædam de discipulo narramus, quæ de magistro non legimus. Hic nanq; ad nudam carnem catenam ferream, vel quandoq; ferreum circulum ferebat: hic strati mollitiẽ spernens, super terrã ac nudis tabulis, vel cancellatis craticulis, vestitus cilicio, & præcinctus lumbos ferreo cingulo aut catena, dormiẽdo iacebat: et pro puluinari lignũ aut lapidẽ, vel aliquid huiusmodi capiti supponebat. Et, quod mirum est dictu, etiam infirmus nunquam, molliori lecto vsus fuisse perhibetur. Quid plura? Hic in quibusdam prædictarum Quadragesimarũ temporibus solo cilicio pro omni veste vsus est. In quibusdam verò cilicio, superim posita lorica, cuius pondere caro eius per subintrantes cilicij nodos sæpiùs vulnerata, sanie & vermibus scaturiens putrescebat. Quid hic dicimus? Vnde tanta in mortali & fragili corpore fortitudo? Vnde tam fortis in homine debili tolerantiæ virtus? Sanè tã longum tamq; austerum martyrij genus homo Dei supra hominem, nõ humana, sed diuina virtute sibi specialiter assistente, tolerare potuisse credendus est. Ideoque fieri potuit, vt tam onerosum iugum non solùm fortiter & libenter, sed leuiter & suauiter toleraret illius gratia, qui ait: Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Vestes eius. Matth. 3. Lectus eius. Puluinar. Matth. 11.

De congregatione fratrum, & Apostolica eius Ordinis confirmatione. Cap. 5.

COngruebat igitur, vt lucerna hæc ardens & lucens nõ absconderetur sub modio, sed supra candelabrũ poneretur, vt luceret omnibus, qui in domo sunt. Ideoq; cũ aliquandiù latuisset in eremo, posteà palã innotuit. Virtutum nanq; suarum splendor, & rutilans charitatis flãma, & odorifera, omnimodę sanctitatis fama ita generaliter dispergi, longeq; ac latè diffundi meruerunt, vt ad sanctæ vitæ societatem, eiusq; imitationem multos allicerẽt. Vnde factũ est, vt tanta ad eũ multitudo fratrũ, suo subdenda magisterio & exẽplo docẽda conflueret, vt ad eorũ conuenientẽ habitationem varia oportuerit loca cõstruere. Quæ cùm paupertima essent, non desinebat vir sanctus fratrum paupertatem sua visitatione consolari, & beatæ paupertatis Christi eis documẽta atq; exempla proponere, cæteraq; præcepta & Euangelica consilia, quę ipse singula summo amore & studio impleuerat, summa diligentia implenda docere. Et ne pusillꝰ grex, quẽ sic ouili Christi aggregauerat, dispersus periret, cùm audisset vir Dei omnes ordines per Apostolicam sedẽ non approbatos, debere cassari, in generali Cõcilio Lugdunensi, tunc sub Gregorio Papa X. celebrando, ipse vt pius & verus pastor, animam suam ponens pro ouibus suis, non sibi nec laboribus suis parcẽs, licèt debilis & confractus, nõ equitando, sed pedibus eundo, assumptis secum duobus fratribus, iter illud lõgum & asperũ cum magno vitæ suæ periculo arripuit. Sed Dei auxiliante gratia illuc perueniens, vltrà, quàm sperabat, in oculis summi Pontificis gratiam inuenire meruit, & priuilegium cõfirmationis sui ordinis sub Beati Benedicti regula impetrauit. Quod benedictus Deus pia dispensatione fieri voluit, vt benedicta Benedicti patris regula, tunc multùm, & nunc magis à quibusdam prohdolor solo nomine monachis concultata, per nouam huius sancti ordinis institutionem releuata, in meliùs reformetur. Multi se in eius tradũt disciplinã. Concilium Lugdunẽse Ordo eius cõfirmatur.

De augmentatione Ordinis, & monasteriorum eius multiplicatione. Cap. 6.

NEc prospero fine & fructuoso euentu frustrata est regulatissima ordinatrix, & ordinatissima omnium ordinum regulatrix Dei voluntas atque dispositio. Nã post immensos illius itineris labores, post innumera vitæ pericula, post latronum infidias, à quibus miraculosè, misso diuinitùs nuncio in effigie militis, super equum album sedentis, & eius viam dirigentis, ereptus atque liberatus est, post alias quoque varias tribulationes & molestias, quas non solùm in se, sed in sua absentia etiam in fratribus suis & eorum monasterijs & bonis, à quibusdam illorum locorum episcopis pertulit: post hæc, inquam, tam diuersa & aduersa laborum atque periculorum genera, tandem, diuina eum protegente gratia, ad propria reuersus, cum ingenti gaudio & omni exultatione susc̃ipitur. Et citò pòst, congregatis vndique fratribus suis, in monasterio Scrutatur à latronibus miraculosè. sanctiſpi-

Sanctiſpiritus de Magellis generale Capitulum celebrat: vbi eodem ſpiritu inſpirante multa cum eis de obſeruatione mandatorum Dei & dictæ regulæ pertractans, plurima ſtatuta valdè ſalutaria ad reformationem monaſticæ diſciplinæ vtiliter ordinauit. Et extunc & deinceps multa loca & monaſteria, etiam quædam, quæ monachorũ nigrorũ fuerant, ſuo ordini mancipauit. Creuitq; adeò eius ſancta religio, vt in breui trigintaſex loca Domino dedicârit, in quibus ferè ſexcenti fratres ei oblati, cum multa deuota familia, variis virtutum & bonorum operum exercitijs inſudabant. Et quia multi deuoti ſeculares, habitum religionis aſſũmere non valentes, ſocietatẽ & participationem ordinis habere ſum moperè auebant, conſtituit quandam confraternitatẽ, in qua ſub certis ſalutaribus obſeruantijs, in pluribus ciuitatibus & locis, innumera vtriuſque ſexus multitudo in miſericordiæ aliarumq; virtutum operibus proficiens, Chriſto & membris eius pia exhibebat obſequia. Sic Deus nouellæ vineæ, quam per ſeruum ſuum plantauerat, magnum in tam breui tempore dare voluit incrementum ſimulque multiplicauit gentem, & magnificauit lætitiã. Nam de huius religionis multiplicatione & magnificatione totus exultabat orbis, & virum Dei ac fratres eius, tanquam ſanctos vniuerſus exaltabat populus: Quippe cùm Deus non ſolũ per eũ, ſed etiã p cõplures fratres eius multa & magna miracula ſua mirabili gratia edere dignaretur.

Cælestinorum inſtitutum valdè proficit.

Confraternitas ab illo inſtituitur.

De magno eius zelo erga ſalutem animarum & ſubuentionem pauperum. Cap. 7.

NEc ſolùm ita, vt prædiximus, ſed alijs miris & inenarrabilibus modis fuit ei magnus charitatis zelus: non ſolùm erga ſuorum fratrum, ſed etiam erga cunctarum animarum ſalutem. Nec enarrare facilè eſt, quot de faucibus diaboli animas extraxerit, quot à via prauitatis ad viam pietatis, à vanitate ad veritatem, à cupiditate ad charitatem, à ſuperba elatione ad humilem ſubiectionem attraxerit. Vnde factum eſt vt eius doctrina & exemplo, viri & mulieres circumadiacentium locorum omnes penè religioſi viderẽtur. Quod inter eos lis aliqua aut diſcordia oriretur, ſi quod ſcãdalũ, ſi quid bonis moribus aduerſum naſceretur, eius authoritate & cõſilio quaſi diuino quodam oraculo territi, cogebantur ad emendationem ſeſe conferre. Sed quis exprimere ſufficiat miſericordiæ zelum, quem ille ſpecialiter gerebat erga pauperes? Eos quippe non ſolùm ſpirituali, ſed etiam corporali refectione fouebat. Vnde cùm ad eũ vndique confluerent eis vltrà, quàm dici poſſit, compatiens, eleemoſynas erogabat. Cumque multa ei & pauperibus eius fratribus donarentur, ipſe tanquam fidelis diſpẽſator, Prophetæ doctrinam ſecutus, diſperſit omnia & dedit pauperibus: & ideo iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Sic ergo omne, quod ipſe poſſidebat, omnium quaſi commune patrimonium erat. Nam vt inopibus alimenta, dotes virginibus, remedia infirmis, & oppreſſis ſubſidia largiretur, plerunque præcepit ſuis fratribus oues & boues, & alia monaſteriorum ſuorũ animalia, cùm audiret ea multiplicata, vẽdere & ex ea pecunia & noua conſtruebat monaſteria, & pauperibus largiebatur. Argenteos autem calices & ſericas veſtes aliaq; precioſa eccleſiarum ornamenta vendi aut alijs eccleſijs donari curabat, ne fratres rebus precioſis delectarentur. Multa enim ei donabãtur, aurum, argentum, veſtes, cera, & alia complura: quæ ille per ſui ordinis monaſteria, aliorum quoque religioſorum & per ſeculares eccleſias ſolicitè diſtribuebat.

Multi per eum corriguntur.

Benignitas eius in pauperes. Pſalm. 111.

De doctrinæ eius efficacia erga ſingulos hominum ſtatus. Cap. 8.

COnſuluebant autem ad eum non ſolùm pauperes, ſed etiam diuites, & omnium ſtatuum homines, & Eccleſiaſtici, & ſeculares: quos pro ratione conditionis ſuæ deuotè, reuerenter ac humiliter ſuſcipiens, ſpirituali eleemoſyna, verbo ſcilicet ſanctæ doctrinæ, velut cibo ſpiritualis alimoniæ, paſcere & abundãter reficere ſatagebat. Et licèt vir ille ſimplex & rectus non multùm foret peritus, aut magna literarum ſcientia præditus, illa ſcilicet, quæ ſtultitia eſt apud Deum: quia, vt ait Apoſtolus, quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat fortia. tamen diuina ſapientia repletus, omnes ſalubriter inſtruebat, ſingulos congruenter ſtatui eorum ſpecialibus monitis eruditens. Cumque non ſolùm ſimplicibus & popularibus, ſed etiam diſertis & ſapientibꝰ de diuinis rebus loqueretur, non tentabat verba proferre diſerta, ſed fortia: nec ad audientiæ populariſ illecebram fucata, ſed ad diuinam gratiam & gloriam conſequendam rudi veritate ſimplicia, & ſimplici puritate vtilia. Vnde quia doctrinæ ac vocis eius puritas, & pura ſynceritas non eloquentiæ viribus vtebatur ad virtutis argumenta, ſed rebus, ideò manifeſtè & cuidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros ſui imitatione ad virtutum opera prouocabat: quippe qui non ſolùm verbo, verùm etiam in opere conſummatę diſciplinæ præberet exempla. Hoc autem de eo ſingulari-

Multos ad ſe venientes optimè inſtituit.

1. Cor. 1.

ter

ter admittãdum, narratur, quòd nullus erat tot vitiorum irretitus, aut tantorum peccatorum pondere pressus, qui sancta facie eius prospecta, & auditis eius verbis melliflu is, ad conscientiæ compunctionem non rediret, vel ab eius præsentia absque consolationis gratia recederet. Et qui cum semel viderat, illum reuidere cupiebat ardentiùs. Id-eoque tanta ad eum populorum frequentia concurrebat, quòd non erat ei omnibus loquendi facultas, sed vt eius visione consolarentur, locum aliquem eminentiorem Miracula eius. ascendebat, vt data ab eo benedictione recederent. Vbi quandoq; plures infirmi & dæmoniaci eius precibus & meritis sanabantur. Efficacia sermonũ eius.

De abitione eius ad loca secretiora, vt frequentiam hominum fugeret. Cap. 9.

LIcèt autem vir Dei quarta & sexta ferijs totius anni, ac in quatuor Quadragesimis ab hominibus sequestratus, Deo & sibijpsi vacans, nullius admitteret colloquium: hoc tamen non contentus, illam, quam prædiximus, inquietudinem & popularis frequentiæ molestiam non ferens, sed vt indesinenter diuinis meditationibus inhæreret, vitam secretiorem habere desiderans, deliberauit fugere multitudinem, & à communi conuentu fratrum, quem ipse fundauerat, ad alium locum desertum discedere. Quod cùm ille fratribus indicâsset: Cur nos, inquiunt, pater deseris? aut cui nos desola tos relinquis? Ipse verò eos flentes & gementes consolans: Non vos, inquit, filioli relinquo, sed quod facere disposui, pro mea & vestra vtilitate facio. Ego quippe senex sum, & consueta hactenùs onera portare non possum: sed à vobis absens, semper auxilio & consilio præsens ero. Igitur cùm, assumptis secum paucis fratribus, secessisset ad locum secretissimum sancti Bartholomæi de Legio, vbi credebat se ab hominibus ignoratũ iri, absconditamen non potuit lucerna super candelabtum posita. Sed multò plùs, quàm antea, ibi à populo quæsitus & frequentatus, virtuosæ lucis suæ operamundo declarare compulsus est. Ipse verò terrena fastidiens, cogitauit adhuc ad locũ altiorem atq; difficiliorem ascendere. Et assumpto secum vno socio, ad mõtis Magelle verticem veniens, descendit ad quandam cryptam, ad quam sine periculo nõ poterat haberi accessus, vt vbinam degeret, nullus agnosceret, vel agnoscens, illuc ascendere formidaret. Ibiq; ad honorem sancti Iohannis Euangelistæ constructo oratorio, pro se & duobus sociis cellas ædificans, per plures annos mansit. In quo loco multa per eum miracula Dominus ostendere dignatus est. Cumque nec sic latere potuisset, & maior illuc hominum multitudo concurreret, vt eorum laboribus parceret atque periculis, redire disposuit ad montem Muronis, vbi primo suæ conuersionis tempore manere consueuerat. Quem loci illius incolæ, mentes eorum instigante Deo, cum innumera vtriusque sexus multitudine, cum processionum solennitate, cum oblatione deuota munerum, ad Dei cultum pertinentium, cum iubilo laudum & exultationum, quasi angelum de cælo missum, officiosè & honorificè susceperunt. Certis tẽporibus nulli loquitur. Petit locũ secretũ, sed latere non potest. Aliũ secretiorẽ adit.

De electione eius in summum Pontificem, & vt eam effugere voluerit. Cap. 10.

IGitur vir sanctus ibi in cella reclusus, plusquàm vnquàm alibi, magna cum austeritate viuebat, seque ad finem appropinquare conspiciens, holocaustum Deo odoriferum magis ac magis offerre studebat. Sed cùm ibi per anni & mensis vnius spatium habitâsset, placuit diuinæ prouidentiæ eum de cella extrahere, & ad noui certaminis campum dirigere, vt fortis athleta maioris gloriæ coronam perciperet. Nam cùm sedes Apostolica post obitum Nicolai Papæ quarti, propter Cardinalium discordiam, biennio & ampliùs viduata pastore vacâsset, & ipsi apud Perusium congregati, iterùm de celebranda electione tractarent, vnus eorum, qui primæ vocis honore fungebatur, fratrem Petrum de Murone, in summum nominauit Pontificem. Ad quam vocem cæteri stupefacti, inspirante ac instigante spiritu sancto, eum concorditer elegerunt. Quod rarissimè aliàs contigisse legitur. Impedit quippe sæpè huius electionis concordiam malignus ille spiritus discordiæ, qui cæca ambitione superbos homines ad huius honoris culmen imprudenter ac impudenter desiderandum impellit. Facta igitur illa tam mira & mansueta electione, cùm de ea singuli ingenti lætitia & inenarrabili gaudio exultarent, solus ipse vir sanctus nimio mœrore grandique lamento repletus est. Et cùm de hoc eius honore totus populus lætus, inspirante Domino, prosiliret, humiliter ille recusare satagebat, indignum se titulo tanti honoris existimans, vt dignò magis fieret. Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recusat. Nec sibi sese excusare satis erat, sed latenter cum vno socio, cui cordis sui secretum prodiderat fugam capere attẽtauit. Verùm subita populi multitudine circunuentus, cùm euadẽdi spes non esset, Papalem dignitatem, magis vi adactus, quàm voluntarius, acceptauit, Eligitur in summum Pontificem. Fugam capessit, sed retinetur.

Non

Non enim tanquam idoneum se ad illud officium reputabatur ascitum, sed velut indignum ab illa vitæ monasticæ disciplina querebatur expulsum.

De consueta eius humilitate in ipsius etiam sublimi statu seruata. Cap. 11.

IPse ergo à monachorum cœtu ad summum pontificium raptus, tanta districtione omni æuo suo propositum solitudinis custodiuit, vt nihil de præteritæ humilitatis tenore laxauerit, aut de adiecto sibi honore blanditus sit. Vnde cũ audita ei electionis fama, reges Siciliæ & Hungariæ veloci cursu ad eum peruenissent, & relicta cella, ad monasterium sancti Spiritus cum eis descendisset, & peractis ibi aliquot diebus, ire Romam disponeret, non magnum equorum apparatum, sed paruum asellum sibi adhiberi præcepit. Quod reges admirantes ac alij Cardinales, viæ eius comitantes vestigia, suadebant ne hanc Ecclesiæ Dei inferret iniuriam. Sed ab incepto humiliatis proposito eum frustrà conantur abstrahere. Nam vsque ad ciuitatem Aquilæ super asellum sedens, honorabili ac innumerabili turba comitatus accessit. Hoc autem ab eo factũ est, non quidem superba singularitate, quasi alios, qui aliter fecerant, reprobare voluerit: sed singulari humilitate, qua à sanctæ rusticitatis monastica consuetudine, nec facilè, nec citò aueli potuit. Hos quippe magnificos apparatus, siue in equis, siue in vestibus ac alijs exterioribus ornamentis, quos plerique pompas vocant, à tempore beati Syluestri Papæ sancti patris, non solùm summi Pontifices, sed & alij minores Episcopi, non ad suam, sed ad Christi, & Ecclesiæ eius gloriam extollendam introduxisse credendi sunt: quos exteriùs cum temperantiæ moderamine obseruare, interiùs tamen seruata humilirate, non est vanitatis aut vitij, sed est virtutis ac meriti. Vnde grauiter increpandi sunt illi, & præcipuè monachi, qui sub prætextu humilitatis, propter huius consuetudinis obseruantiam, statui episcopali superbè detrahunt. Multa nanque in talibus decent Episcopos, quæ non decent Monachos, aut eorum Abbates vel Prælatos, sicut B. Bernardus testatur, dicens: Alia equidè est causa episcoporum, alia monachorum. Scimus enim, quòd illi sapientibus & insipientibus debitores cùm sint, carnalis populi deuotionem, quia spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis. Quòd autem Christus illam singularẽ huius serui sui humilitatẽ non sibi ac Ecclesiæ suæ imputaret ad iniuriam, sed ad honorem, singulari voluit declarare miraculo. Nam cùm multi post eum infirmi portarentur, vt saltem possent eius tangere fimbriã vestimenti (erat enim totius populi mira erga eũ fidei deuotio) homo quidã filiũ suũ ambobus pedibus claudum, portans, cùm ad virum sanctum præ multitudine nõ valeret accedere, asello, de quo descenderat, puerum impositum: qui sanitate recepta, ab illa hora firmiter ambulauit.

Vide humilitatem in tanto statu.

Num liceat Pontificibus quosdã magnificos apparatus referre ap. paratus.

Nota miraculum insigne.

De eius coronatione, & de his, quæ in Papatu gessit. Cap. 12.

IN dicta igitur ciuitate Aquilæ, vocato Cardinalium cœtu, Pater sanctus in festo Decollationis S. Iohannis Baptistæ coronam, aliaquè Apostolica susceptit insignia. Et quia in terris habitans, iam cœlestis erat, & cum Apostolo verè dicere poterat: Philip. 3. Nostra conuersatio in cælis est: in sua coronatione, Deo (vt credimus) inspirante, Cælestini nomen accepit. Ipse quoque, vt verè Cælestinus, cælestem thesaurum Indulgentiarum, Apostolicarum liberaliter apetuit. Cumque prælati & principes essent ei ad petenda beneficia Ecclesiastica importuni, cogitauit non solùm diuitibus temporales, sed etiã pauperibus spirituales diuitias impartiri. Deinde verò, cùm ad preces regis Siciliæ venisset Neapolim, ibi eum sua curia aliquandiù residẽs, fecit ordinationem vnam duodecim Cardinalium: inter quos ex suo ordine duos fratres elegit, vt cum illis in pontificio spirituale haberet consortium, cum quibus ab ipso tyrocinio militiæ spiritualis seu in cœnobio, seu in eremo, contubernium ei fuit. Ipse nanq; cœnobitica professione & anachoreticæ sublimitatis perfectione ita diligenter instructus atq; inflammatus erat, vt etiam in Papali camera & augusto palatio cellam ligneam angustumq; sibi & eremiticum fieri voluerit habitaculũ, vt in alto humilis, inter turbas solitarius, inter diuitias pauper viueret, sicq; liberiùs orationi ac contemplationi vacaret.

Anno Domini 1294.

En studiũ solitudinis.

De renunciatione Papatus, & eius commendatione. Cap. 13.

IBi ergo assiduè cogitare cœpit, qualiter huiusmodi pontificali honore, velut impor rabili onere depositio, abiectaque temporali solicitudine, ad antiquam solitudinem repedaret. Cumque peritorum consilio id iure ac sine animæ suæ discrimine fieri posse comperisset, ita in hoc cor suum, animumque firmauit, vt ab illo proposito, nullus cum amouere potuerit. Quid plura? Cùm ipse anno quasi dimidio sedi Apostolicæ præ-

præfuisset, tandem in vigilia sanctæ Luciæ, celebrato fratrum suorum consistorio, ibi liberè cessit Papatus oneri & honori. Et depositis pontificalibus insignijs, de alta Petri sede descendens Cælestinus, vt cæleſtem sedem conscenderet, ad pedes eorum, quibus præfuerat, humiliter Petrus prosternitur. O humilitas singularis, tata vtique, sed ideò meritò preciosa, nõ solùm in cælis sublimibus præmijs exaltata, sed etiam in terris sin gularibus extollenda præconijs. Vnde vt inter executionem huius facti & ipsius laudẽ & admirationem, nulli dubio mentis iudicio fluitarent, miraculum, quod prima die post eius renunciationem Dominus per eum facere dignatus est, certum indicium fuit. Nam cùm post eius Missam quidam claudus membris contractis sese ad pedes ipsius prosterneret, accepta ab eo benedictione, sanus erectus est. Quod profectò non fieret, si quod ab eo gestum erat, tanquam indignum Dominus reprobaret. Erubescãt itaque, qui huic humilitati superbè detrahentes, temerariè dicere ausi sunt, hoc non ex virtute, sed ex vilitate animi, processisse. Nam (vt ait Ambrosius) non vt dilectores huius seculi putant, parui cordis aut segnis est animi, terrenas opes spernere, honores occiduos fastidire, nec ibi gloriam quærere, vbi laudatur peccator in desiderijs animæ suæ. Hujus ergo præconis laude quis dignior Cælestino? Nam, vt quidam eleganter inquit, reliquerunt alij nauiculas ac retia, alij possessiunculas, alij telonium, alij etiam regna, vel regnorum spem, secutique Christum, facti sunt Apostoli & sancti amici Dei. Papatum verò, quo nihil est altius, rem tam exoptatam, tamque mirabilem, vt ab admiratione ac stupore dictam ferant, quis vlla ætate, præsertim ex quo tanto in precio esse cœpit, tam mirabili & excelso animo contempsit, vt Cælestinus iste, pristinum & nomen & locum & amicam bonis moribus egestatem appetens, atque dum cælum prospicit, terræ immemor? O dignam igitur Papatûs renunciationem, quæ quantùm ad solidam gloriam pertinet, multis papalibus dignitatibus præferenda est! O gloriosum virum, qui si nihil aliud dignum honore memoriæ gessisset, hoc tamen facto tam admirando & à paucis prohdolor imitando, abundè se posteritati commendãsset! Multò plus siquidem commendationis & gloriæ reiecta, quàm recepta, dignitas attulit: & ei ipsa abiectio honoris, quàm acceptio, honorabilior fuit. Atque ideò felicior, quia non solùm temporali, sed nec æterna mercede carere potuit. Heu heu vtinam hoc honorandæ humilitatis exemplum hi imitari meruissent, qui in hoc nostro tam misero tamq; luctuoso tempore, superbi honoris culmen in sectari nisi sunt: non iam ferè triginta annis Ecclesia Christi eorum horrendo dissidio ac nefando schismate la cerata maneret.

Abdicat se Põtificatu.

Miraculum

Epistola 84. quæ putatur esse Prosperi Aquitanici.

De fuga eius ad cellam suam. Cap. 14.

SEd omissa nunc lachrymabili querela super hoc miserando pariterq; erubescendo statu Ecclesiæ, ad propositum redeamus. Postquàm igitur Papali honori, quem misericorditer superbè rapere, aut adeptum retinere cupiũt, vir ille felix humiliter renunciare cupida auiditate studuerat, illo honore maximo, velut onere mortifero depulso, ad suaue iugum Christi, in pristina solitudine ferendum, lætus redire satagebat. Vnde, vt narrauerunt, qui viderunt, tanto ille fugiebat eum gaudio, tantaq; signa lætitiæ spiritualis oculis ac fronte gestabat, dum sibi redditus liber abscederet, vt in vultu eius nescio quid angelicum reluceret. Ideò, vt à quodam egregio dictum est: Eius asscensus, quã mœstus, quamque contra animũ suum fuerit, descensus lætus & spontaneus declarauit. Sed quàm indignam his tam dignis meritis ac moribus suis procellam exceperit, audiamus. Ille nanq; Bonifacius, qui ei in sede Apostolica successerat, quam non mœstus, vt ipse, sed lætus, vt pote ambitiosus, asscenderat, & quem vir sanctus sibi successum præsentiret, cum licentiam redeundi ad cellam suam, ab eo pedibus eius prostratus reuerenter & humiliter postulãsset, terribilibus ei verbis negauit. Timebat enim, ne fortè vir sanctus à deuoto sibi populo tanquam summus pontifex coleretur, maximeq; in dubium vertebatur, vtrùm ipse Papatui resignare potuerit. Igitur cùm ab illius timidi ac territi, ideoq; terribilis hominis conspectu vir simplex & rectus à Neapoli clandestinè fugiendo abscederet, vt propositũ, quod ante renunciationem dispo fuerat, implens, Deo pacificè solitarieq; deseruiret, ne vel ipse vel alius hanc fugã inobedientiæ aut alterius culpæ ream esse crederet. Deus per eum miraculũ facere dignatus est. Nam in via, assistente ei Abbate monasterij Cassinensis cum pluribus alijs, mulier quædam filiã suam, ambabus manibus paralyticam, lachrymosè clamans, eiusque auxilium postulans, præsentauit. Cui ille, vt pius erat, misericorditer compatiens, sanctæ Crucis signum fecit. Et ex illa hora subitò sanata, perfectum manuum suarum vsum recepit. Post hoc verò, cùm tandem ad cellam suam peruenisset, coram altari humi-

Mira alacri tate, profici scitur ad optatam cellulã suam.

Signo Crucis edito, sanat paralyticam.

humiliter & deuotè prostratus, Deo gratias referebat. Quem etiam singuli cum gratiarum actione, tantaq; exultatione & veneratione susceperunt, vt eius præsentiã vel aspectum quasi cæleste aliquod beneficium amplectentes, non minùs ei, quàm angelo, si è cælo delapsus, hominibus se offerret, venerationis impenderint.

De fuga eius à cella sua, & illius persecutione. Cap. 15.

AVdiens itaque Bonifacius ille tumidus, & rumore adeptæ gloriæ turgidus, & timore adimendæ turbatus: audiens, inquam, virum Dei, absq; sua licentia discessisse, timuit, eum non ad cellam suam, sed ad alium migrâsse locum, ad Papatum, cui renunciauerat, resumendum. Ideoq; properè misit post eum Camerarium suũ & Abbatem Cassinensem, qui eum reperientes in cella rogauerunt, vt ad Papam citò rediret, ne eius indignationem incurreret. Ipse verò protestationem allegans, quam ante renunciationem fecerat, supplex orabat, vt summus Pontifex eum in solitudine pacificè viuere permitteret, pollicitus se nulli hominum: nisi solis suis fratribus, locuturũ. Qua promissione recepta, Camerarius ista Papæ relatu rus discessit. Sed ecce alius superuenit nuncius, Apostolicas literas Camerario deferẽs, vt absq; mora virum sanctũ etiam inuoluntarium reduceret. Cumque idem Camerarius ad cellam nõ sine impetu & furore rediret, hæc ille fide digno relatu præsentiens, absconditse & clandestinè fugit, exemplo Christi, qui Herodis persecutionem fugiendo, in Aegyptum deferri voluit, & in Euangelio à Iudæis, ipsum lapidare volentibus, se abscondisse legitur, & discipulos suos docuisse, vt cùm persecutionem paterentur in vna ciuitate, fugerent in aliam. O miranda & miseranda persecutio: ipse corporis viribus destitutus, & propter vltimam senectutem ocio & quieti, quàm itinerum labori, habilior, ad patres Apuliæ in obscuram syluam, vbi quidam serui Dei habitare dicebantur, per loca abscondita & ignota, vno tantùm fratre comitatus, lætandi causa fugere cogitur. Sed quod stupendum est, quanuis mutato habitu consueto, viliſſima chlamyde indutus, alijs quoque, quibus poterat, modis absconditus incederet, tamen quôcunq; pergeret, agnoscebatur: quandoque à pueris, quandoq; à prouectis viris, qui nunquam eum viderant, proprio nomine vocabatur. Cumq; in sylua cum fratribus tempore Quadragesimæ remansisset, superuenientibus illis, qui vt inuenirent & captiuum ducerent, persequebantur eum, inde abire compulsus est. Et videns se in illis partibus occultari non posse, mare transire disposuit: paratoq; vehiculo, sed malè prospero vẽto, cùm per quindecim milliaria nauigâsset, ad terram iterùm impellitur, & iuxta ciuitatem, cui nomẽ Vestia est, applicuit.

Matth. 2. Iohan 8. Matth. 10.

Res admiratione digna

De comprehensione eius, & honore in via ei exhibito. Cap. 16.

POstquàm verò circa maris littus aliquot diebus vir sanctus frustrà tranquillum nauigandi tempus expectâsset, Capitaneus dictæ ciuitatis hæc audiens, cum captũ detinuit, & hoc Papæ ac pluribus principibus intimauit. Rex autem Siciliæ, tunc Romæ degens, à Papa mandatum accepit, vt de regno suo eum ad se venire, & securè ac celeriter duci faceret. Ad quod exequendum, patriarcham Hierosolymitanum & Priorẽ sanctæ militiæ cum quibusdam religiosis & nobilibus viris regia authoritate misit. Ipse verò, cùm tam reuerenter & tanto honore fungeretur, vbique etiam occurrente sibi innumerabili multitudine, cum tanta cordis alacritate à cunctis susciperetur, vt vix de die, obstante populi importunitate, exire valentes, nocte media iter aggredi cogerentur: nec tamen sic euadere poterant, quò minùs ante diluculum rursus circundarentur à populo. Erant tunc multi, qui viro Dei suadebant, vt se Papam faceret nominari, dicentes eum de iure non potuisse renunciare Papatui. Ipse verò constantis animi, & iusti rectique indeclinabiliter tenax consilij, licet super hoc iterùm deinde ac sæpiùs interpellatus, firmus in proposito perstitit, asserens id, quod iustè fecerat, etiam si non feciſſet, voluntariè esse facturum. O vocem hominis verè constanter humilis, qui honorem, per quem tam contemptibilem persecutionem euadere potuerat, persueranter contemnit, & summum sibi honorem in summa humilitate constituit! Ideò Christus, qui humiles exaltare promittit, seruum suum in hac persecutione clarum fecit, ac multis miraculis gloriosum: quæ omnia hîc tacere contentus essem, nisi vnum me referre cogeret admiratio. Postquàm enim de regno Siciliæ exiuerat, postquàm à dictis regalibus nuncijs Camerario Papæ traditus, Campaniam intrauerat, de nocte occultiſſimè in Anagniam missus, prope Cameram Papæ in quadam domo artiſſimè reclusus est. Quo in loco, vt quantus esset, qui ibi captiuus tenebatur, ostenderet, voluit Dominus hoc eum miraculo declarare. Erat in illa Papę curia Archiepiscopus

Ingens hominum erga eum studium.

Matth. 23.

Artiſſimè includitur.

pus Consentinus, tam intollerabili dolore calculi variaq; grauatus infirmitate, vt eo à Medicis derelicto, ipse & omnes, qui eum videbant, de ipsius corporali salute desperarent. Iamq; familia eius & sibi vestes lugubres, & magistro suo parauerat exequias: dū ille deuotas preces Deo fundens, per sancti viri merita salutis auxilium postulabat. Et ecce subitò, oratione facta, perfectè sanus effectus est, ac ita plenè conualuit, vt sequenti die hoc domino Thomæ, quem pater ille sanctus de ordine suo Cardinalem assumpserat, ad Dei & ferui sui gloriam nunciaret. Consentini Archiepiscopi repēti curatio.

De arctо eius carcere & mira eius patientia. Cap. 17.

SEd quem Christus sic honorauit & mundo gloriosum ostendit, qualiter ille Christi vicarius in honestè ac iniuriosè tractauerit, audiamus. Habuerat enim multa cū viro Dei colloquia, & tam sancta & humiliа responsa ab eo receperat, vt meritò deberet ea eius compassionem moueri. Sed obduratus cæca ambitione animus, difficilè flectitur. Igitur in consistorio Cardinalium fingebat consilium quærere, quid de illo viro sibi agendum esset. Cui cùm plures dicerent, vt ad cellam, quam semper desiderauerat, cum, prout humiliter postulabat, liberè redire permitteret, ipse non piæ charitatis, sed propriæ crudelitatis vsus consilio, deliberauit in arcto eum carcere detinere. Missus est itaque ad castrum Fumonis, & fortissima turri reclusus: & adhibitis sex militibus, & aliis triginta satellitibus ad eius custodiam, die noctuque ita tenebatur arctatus, vt nulli hominum ad eum patere posset accessus. Petijt autem, vt duo sibi darentur fratres, cum quibus diuinum ageret officium. Qui ei concessi, illius carceris angustiam diù ferre non valentes, inde extrahebantur infirmi. Erat enim tanta ipsius turris arctatio, vt vir sanctus, vbi habebat pedes, dum Missam celebraret, ibi caput reclinaret, dum dormiendo quiesceret. Sed proh pudor! sic Bonifacius ille, alter Herodes, Petrum seruabat in carcere: sic iniustè decernitur vir innocens in carcerem, & talem carcerem custodiri, qui nuper custos erat & pastor totius ouilis Christiani. O verè horrenda sententia, immò verè Herodiana sæuitia! Qua igitur procella verborum tam impium nefas obrui meretur? Certè ad hoc monstruosum facinus inualida nostra deficit lingua, ad quod etiam Ciceronis eloquentia non sufficeret. Sed admiranda & summis laudibus extollenda est viri sancti virtuosa constantia, qui non solùm patienter, sed etiam gaudenter huius carceris ignominiam multò magis, quàm anteà Palis aulæ gloriam sustinuit. Nec propter improbitatem custodum, aut aliam molestiam murmur in eo aut querimonia resonuit, vel aliud impatientię signum apparuit: sed illud potiùs spiritualis lætitiæ verbum protulit: Cellam, in quit, desideraui, cellam habeo. O ineffabilem virum, nec labore victum, nec morte vincendum: cuius virtus carcere, cuius patientia dedecore vinci non potuit! Sentiant igitur alij, quod libuerit: ego verò censeo, talem in tali viro carcerem, non indignè æquiparandum esse martyrio. Nec æstimare queo in eo, qui tam horrendum opprobrium tam æquanimiter ferre voluit, etiam martyrium sustinendi defuisse voluntarium animi propositū. Et hoc, quam illud, ei tolerabilius fuisse arbitror, quò breuem, quàm longum cruciatum est tolerare facilius. Itaque quid de eo rectiùs dixerim, quàm quod de alio sanctissimo cōfessore scriptum legimus: Etsi ei gladius persecutoris defuit, palmàm tamen martyrij non amisit. In castro Fumonis vir sanctus detinetur vi. Præclara eius patiētia.

De gloriosa eius morte, & venerabili sepultura. Cap. 18.

POstquàm autem fidelis athleta diù ac legitimè certauerat, iustus & misericors Dominus, volens ei pugnæ suæ palmam & victoriæ coronam reddere, hoc modo laboribus, quos per sexagintaquinq; vitæ suæ annos perulerat, finem imponere disposuit. Consueuerat vir sanctus ab Ascensione vsq; ad Pentecosten, ob reuerētiam Spiritus sancti, ieiunio, orationi atq; silentio instantiùs solito vacare, & ad omnem se deuotionem exercere feruentiùs. Quam obseruātiam etiam in illo carcere, quo decem mensium spatio arctatus fuerat, custodiuit. Cumq; ita die sancto Pentecostes Missam deuotissimè celebrasset, milites, ad eius custodiam deputatos, ad se vocari fecit, eisque dissolutionem sui corporis infra proximam Dominicam imminere prædixit. Ab illa autem die cœpit grauissimè infirmari, & certus de morte, fecit sibi ministrari extremę Vnctionis sacramentum. Quo recepto, iacebat vir sanctus non super culcitram aut pa-leam, sed super tabulam solam, cum tapeto vili coopertus chlamyde. O mira in infirmo corpore sani animi fortitudo! O fortis & insuperabilis paupertatis & humilitatis dilectio! Appropinquāte verò mortis suæ agone, exitum suum psalmis & orationibus, quantùm poterat, aduersùs diaboli insidias munire studebat. Et vt secum in eis assiduè Prædicit obitū suum. Accipit sacram Vnctionem.

vacarent fratres suos instanter & humiliter hortabatur. Vnde cùm ipsi in diuinis pariter perseuerarent laudibus, ipso die sabbathi hora vespertina, eo dicente Psalmum: Laudate Dominum in sanctis eius: statim completo versu: Omnis spiritus laudet Dominum: cum flatu tenuissimo emisit spiritum, cum sanctis & beatis spiritibus Deum in perpetuum laudaturus. O beata mors! O felix glorioſusq; vitæ finis! immò verò nõ finis vitæ suæ, sed alterius melioris q; initium. Nunc enim nascitur, qui sic moritur. Auditis igitur nouis de morte ipsius, Bonifacius Papa, licèt plurimùm inde gauisus fuerit, tristitiam tamen fingens, exequias eius in Ecclesia sancti Petri de Vrbe cum Cardinalibus solenniter celebrauit. Misitq; vnum Cardinalem & Camerarium suum, qui cum omnibus episcopis & plurimis religiosis de prouincia Campaniæ corpus eius ad Eccle siam sancti Antonij de Ferentino, quam ipse nouiter construxerat, honorificè transtulerunt: vbi iuxta maius altare cum debita veneratione sepultum est. Non enim tantas sancti illius reliquias iacere inhonoratas decuit, quem admiratio puræ ac syncerę vitæ adeò venerabilem fecit.

Pſalm. 150.

Feliciter excedit è vita vir sanctiſſimus.

De miraculis & eius canonizatione. Cap. 19.

VT autem vitæ eius sanctitatem omnipotens Deus sibi gratam & acceptabilem esse probaret, idipsum multiplici nobis insinuauit miraculo. Sed solùm duo hic recitare sufficiat, quæ eius comitata sunt obitum. Primum: Quidam milites, qui eum custodiebant in carcere, tam Papæ, quàm aliis pluribus retulerunt, quòd à feria sexta vsq; ad horam mortis eius, viderunt ante ianuam cameralæ eius crucem coloris aurei, nõ affixam alicubi, sed mirabiliter pendentem in aëre. Quo miraculoso crucis signo patenter ostensum est, pœnitentiam, quam ille per carnis mortificationem iugiter portauerat, Domino placuisse. Sed & quanti meriti apud Deum sit, aliud miraculum declarauit. Erat enim discipulus quidam eius Robertus Salentinus, ille videlicet, cũ quo vir sanctus, dum primùm ad Papatum fuisset electus, fugam tentauit: sed cùm euadere non valeret, ab eo quæsiuit, an se ad excelsa tractum & coactum sequi vellet? Ipse autem, qui à magistro didicerat mundum spernere, Christum verò & ea, quibus ad Christum peruenitur, diligere: Quæso, inquit, vt & labori & periculo meo parcas, meque potiùs cellæ inopis & tuti ocij succeſſorem, quàm diuitis & solicitæ gloriæ participem velis. Quod & factum est. Nam illo Romam abeunte, iste in solitudine perstitit. Hic ergo dignus eius discipulus, non multò pòst, beatam ipsius animã, è carcere gemino ereptam, ad sidereas scandentem sedes videre meruit. Qui tanto miraculo stupens, interrogauit, an se tunc etiam sequi, an quid aliud ac iuberet? Ille verò, vt in solitudine maneret, admonuit: & sic cælum petens, inter verba disparuit. Hic autem consilij memor, tandem longo confectus senio, post magistrũ abijt, magna sanctitatis opinione & mirabilium fama operum relicta. Alia verò penè innumera virtutum atq; miraculorum signa, quibus vir sanctus ante & post mortem claruit, hic narare omittimus, & ad ea, quæ super his diffusè scripta sunt, & diligenti examine certis authoribus & veridicis testimonijs approbata, lectorem remittimus. Ex quibus hoc concludere sufficiat, quòd propter miraculorum ac meritorum claritatem, post longam de eius canonizatione facienda disceptationem, tandem per Clementem Papam quintum, sanctorum confessorum catalogo annumeratus est, Anno Domini 1313. tertio Nonas Maij, ab eius autem transitu, anno circiter xj. Fuitq; eius festiuitas instituta 14. Calend. Iunij, qua die post labores huius vitæ, in Christi quieuit pace.

Multa post eius obitũ fiunt miracula.

Solicita gloria.

Anima eius visa est cælos petere.

Sanctorum Catalogo adscribitur.

De generali virtutum ac laudum eius recapitulatione. Cap. 20.

HAec igitur, auxiliante Deo, ad suam & glorioſissimi confessoris sui laudem conscripsi. Quicquid autem minùs dixero, necesse est ignorantiæ meæ potiùs, quàm illius gloriæ derogetur. Latiùs enim virtutum eius merita laudumq; præconia diffundi possunt, quàm vt meo valeant sermone concludi. Si verò quis voluerit eius opera honoresq; operum, literarum tradere monimentis, certum est, quia tanta sunt de eo ac talia, quæ & maius opus, & maiorem requirant opificem. Ego tamen hîc, quanta potui breuitate, inserui pauca de multis, inter quæ etiam nonnulla sunt, quæ penè veritatis fidem excedere iudicari possent, nisi ea vera ac certa testimonia approbâssent. Sed vt huic operi finis in eius adhuc laudibus imponatur, singulos sanctorum titulos, quos singulariter in se complexus est, breui sub compendio colligamus. Igitur vt Apostolus, doctrinam Christi verbo & exemplo populis prædicauit: vt martyr, corporis tormenta carceris q; supplicia pertulit: vt confessor, die noctu q; orationibus & pœnitentiæ operib. seruientissimè vacare studuit: vt virgo, concupiscentiã carnis robusto ac integro

integro munditiæ ac sanctimoniæ tenore calcauit. Quid plura? Vt pontifex & pastor bonus, ouili Christi prodesse cupiuit, sed præesse contempsit: Vt electus sacerdos, dignum Deo sacrificium obtulit: Vt doctor egregius, discipulorum mores salutaribus documentis instruxit. Denique vt eremita sanctissimus, solitudinem, paupertatem atque humilitatem, pœnitentiæ quoque austeritatem singulari feruore zelauit. In hoc autem vltimo cunctos ita præcessit, vt cùm Aegypti monachos prædicari, laudari anachoretas, eremitas mirari audiam, hunc tamen semper excipere audeam, nec ei monachorum quempiam comparare. Ab infantia quippe, post prima fidei rudimenta, cùm maiorem perfectionis gratiam desideraret cœpisset, in monastica disciplina, † præpostera velocitate charitatis, penè cœpit antè perfectus esse, quàm disceret. Denique tantam in ea perfectionem adeptus est, quam nullæ vnquam literæ dignis laudibus prosequentur. Qua in re cùm discurrere per singula & numerare cuncta, onerosum sit, ad probationem huiusmodi perfectionis hoc solùm arbitror satis esse, quòd summum sacerdotij gradum, ad quem Dei iudicio & cum vniuersæ plebis fauore sublimatus fuerat, ob amorem solitariæ & monasticæ vitæ deseruit. Illa tamen sancta & contemplatiua solitudo, quam actiuæ solicitudini, optimam cum Maria partem eligens, prætulit, non ipsi soli, sed plurimis profuit, totiq; Ecclesiæ Dei vtilem fructum fecit. Nam ex his, quos in solitudine spiritualiter genuit, durat hodiè religiosa successio, quæ continuè non solùm numero, sed & merito crescens, fructuosis virtutum operibus & exemplis, nedum militantem Ecclesiam pascit & recreat, sed etiam triumphantem lætificat. Ad cuius lætitiæ participationem ille nos peruenire concedat, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

† præpropera, legendū videtur.

Luc. 10.

Cælestinorum institutum monasticum.

VITA S. IVONIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, GRAVITER ET FIDELITER CONSCRIPTA, *adstipulante ei Diplomate Clementis V. Pontificis Maximi. Dictionem passim mutauit F. Laur. Surius.*

Maij 19.

Cap. 1.

TEMPORIBVS nostris, in quos fines seculorum deuenerunt, nouam quandam stellam creauit Deus in firmamento cæli, cuius splendore ornarentur cælestia, illustrarentur humana: nempe sanctissimum Iuonem presbyterum & confessorem, e Britannia minori ortũ. Cuius præclaris meritis cælestis gratulatur Ierusalem, Ecclesia militans triumphat, satanę potestas proteritur, humanum genus subleuatur, dum vbiq; terrarũ eius egregia coruscant, miracula. Et quidẽ cùm adhuc inter mortales in terris degeret, illius meritis cœperunt salutis exẽpla existere, quẽ admodùm & literis Pontificis maximi, & multorum Ecclesiæ prælatorũ ac principum, cõpluriumq; aliorum Christianorũ fide dignis est testimonijs comprobatum. Fuẽre autem Illi parentes nobiles, è quibus est legitimo matrimonio procreatus. Pater Ahelorus dicebatur filius Cãcieti militis: matri, Azonis nomen fuit. Editus autem in hanc lucem est beatus Iuo in pago, quem vulgo Mattini appellant, non longè ab vrbe Trecorensi. Quàm verò Deo charus futurus esset, eius genitrici dormienti diuinitùs est reuelatũ. A primis ætatis annis vsq; ad supremum vitæ diem, conuenienter doctrinæ Apostolicæ, sobriè & iustè & piè vixit in hoc seculo.

Clementẽ V. dicit.

Parentes S. Iuonis, & patria.

Tit. 2.

Vbi ad quartumdecimum plùs minùs ætatis peruenit annum, diuinis literis cupiebat institui, vt, quemadmodùm Propheta ait, in lege Domini posset meditari die ac nocte. Itaq; Parisios profectus est, causa amoris Christi libenter carens parentum amicorumq; solatijs, & apud ignotos, & exteros degens. Neq; verò bonis literis oscitanter incubuit, sed cùm diligentem illis nauâsset operam, neque contemnendos in ijs fecisset progressus, vt sacræ Theologiæ & Iuris Pontificij grauioribus studijs se traderet, Lutetia Aureliam se contulit. Vbi sanè vino & lautioribus ferculis, vitæq; huius oblectamentis & delicijs, quantum potuit, sibi interdixit, corpusq; suum varijs modis macerauit. Corporis & animi pudicitiam accuratè in se tueri nitebatur, secum pensitans illud Sapientis: In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Cùm autem in his studijs iamdiu versatus esset, à quodam Redonensi Archidiacono accitus est, vt iudicis Ecclesiastici officio apud illum fungeretur.

Cap. 2.

Pfal. 1.

Parisijs dat operã literis.

Abstinet Vino, &c.

Sap. 1.

tur. Ille verò memor illius Propheticę sententiæ: Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore: eam functionem gratis in se recepit, & quæ facienda erant, benignè, amanter & absque dilatione exequi conatus: nec tamè committere voluit, quin sacræ Theologiæ prælectioni quotidiè interesset, & corpus suum multiplici abstinentia afficeret. Orphani, afflicti, calamitosi homines, eius fouebãtur humanitate & patrocinijs: inter discordes conciliabat pacem & amicitiam: eos, qui carceribus tenebantur, hortabatur ad patientiam: & cùm proferenda ab ipso esset in iudicio sententia, sine lachrymis id non faciebat. Ecclesiasticam libertatem & immunitatem pro viribus tuebatur, in misericordiæ opera totum se impendebat, iamq; toto pectore cœpit ea, quæ sunt huius mundi, despicere, & ardenti desiderio cælestibus semperq; mansuris bonis inhiare.

Pſal. 105.

Iudicis officio fungitur.

Cap. 3. Interim autem fama eius ad Trecorensis Episcopi aures perlata, ab eodem Episcopo generalis est Iudex, siue Officialis, vt vocant, institutus. Sed neq; sic immemor fuit eorum, quæ antè diximus: immò verò ad sublimiora pietatis studia se accingens, ibat de virtute in virtutẽ, & semper seipso melior euadere nitebatur. Cùm aũt id officij aliquandiù strenuè & fideliter esset executus, cupieretq; totum se dare contemplationi rerum diuinarum, & viuendi perfectiorem sectari modũ, eo officio se abdicauit. atq; ad ecclesiam de Lohanero, cuius erat moderator, se contulit, totumq; se diuinis mancipauit rebus, beatissimæ Mariæ Magdalenæ illectus exemplo, quæ partem optimã elegit, & Dominum habuit sui instituti approbatorem. Ibi tũ vestes molles & delicatas, quibus pro ratione sui statũs anteà fuerat vsus, ilico abiecit, pannoq; colorio siue albo, eoque rudi & exigui precij contentus, instar pauperum monachorum, sculponeis vtebatur. Carnem verò edomabat cilicio, quod indusio crassissimo tegebat, ne sub cuiusquã conspectum veniret. Porrò iciunia omnia ab Ecclesia instituta & indicta, ita obseruabat, vt pane & aqua contentus esset. Escis delicatis semper abstinebat, rudi cibario pane & pulmento vilissimo vescebatur. Quando erat domi, nunquam non orationi & contemplationi clàm vacabat, neq; tum alimenti alicuius corporei percipiendi vlla ei cuta inerat, quemadmodum sequentia docebunt.

Abdicat se iudicis functione.

Luc. 10.

Studet edomandæ carni.

Cap. 4. Septem diebus perpetuò orat, nihil comedens.

Accidit enim quodam tempore, vt in cubiculo suo septem dies solus maneret, perpetuò in precibus perseuerans, neq; vllum expetens, neq; sumens cibum corporeum: ac nihilo minùs bona corporis habitudine & facie iucunda posteà inde exiuit, perinde ac si diebus illis opiparè victitâsset. Non patiebatur vllum sibi præterire diem, quo nõ summo cum desiderio & animi deuotione sacrificaret, nisi legitimè esset impeditus. Quodam die illo sacrificium offerente, cùm ex more sacram hostiam eleuaret, globus igneus magni splendoris ipsam ambiebat hostiam, calicemq; eleuato, ac rursus deposito, repentè disparuit. Preces horarias, quas horas Canonicas vocant, studiosè persoluebat. Media nocte cũ Prophera semper surgebat, preces nocturnas, quæ matutinę dicuntur. Deo offerẽs, neq; à cęteris diurnis Canonicis precibus abesse volebat. Sõni erat parcissimi, rarò vel nunquàm illi indulgens, nisi vel lectione, vel itinere fatigatus: tunc enim necessitate adactus, detractis calceis, dabat membra quieti, cęteris vestibus indutus. Cubabat autem vel in nuda humo, vel glebis, crassis nodosisq; virgis vel stipitibus constratis: mollissimum capiti ceruical supponens, nempe aut Biblia sacra, aut saxum prædurum. Hospitalitatis erat præcipuè studiosus, ita vt rarò vel nunquam à mensa sua pauperes & hospites abesse voluerit. Hominem quendam inopem cum vxore & quatuor liberis eius, plùs minùs nouem annis habuit domi suæ, ijsq; ea, quæ ad victum cultumq; corporis pertinent, benignè suppeditauit. Erat sanè cumprimis misericors & liberalis, & ad præstandas eleemosynas valdè attentus. Ex quo benignitatis fonte manauit, quòd etiam alienigenas pauperes, item egenos, mala affectos valetudine, deformes, haud secùs atq; fratres suos humaniter excepit, affabilẽ, comem, familiarem se illis exhibuit, ad mensam suam sibi assidere voluit, de cibis suis illis apposuit, lectos apparauit, proprijs manibus illorum pedes abluit. Eius modi autem pietatis officijs certas assignârat ædes, in quibus ijs semper vacare posset.

Pſal. 118.

Somnus cibus.

Stratum, Ceruical.

Studia erga pauperes & peregrinos.

Cap. 5. Et vt charitati, qua feruebat, abundè satisfaceret, ipse sibi vltrò subtrahebat vitę degendæ res necessarias, & vt pauperibus benignè faceret, vestes & alimenta sua illis impertiebatur. Accidit quandoq; illis in locis magna frumenti caritas, nec erat beato viro plus, quàm vnus panis. Quem cùm vellet pauperibus elargiri, vicarius eius rogauit eos, quos vir sanctus inuitârat, ne id permitterẽt, quòd nullum alium panem domi haberent. Vt ergo sensit vir Dei murmur vicarij sui, mox dimidium panem dedit illi, reliquam partẽ pauperibus distribuit. Cùm iã ad mensam eundũ esset, & vicarius dimidiũ

panem

panem apponere vellet, quæsitum diligenter eo loco, quo eum reposuerat, repetire nõ potuit. Ecce aũt nutu diuino mulierc̃ula quędã ilicò adest, tres magnos apportat panes, offert eos seruo Dei, & eius mensæ imponit, nec vltrà à quoquam videri potest. Alio die complures inopes ab eo stipem petiêre: sed cùm non haberet nisi paucos panes, diuino implorato auxilio, omnibus abundè satisfecit. Alio rursus tempore cùm viro Dei non nisi vnus esset panis exigui precij, & multi ad cum cõfluxissent pauperes illo vno pane, diuina fauente gratia, omnibus fecit satis. Visitabat quandoq; parœciã suam: occurritq; illi homo egentissimus, petens ab eo stipem. Sed cùm nihil haberet, quod illi largiretur, capitium sibi detraxit, & pauperi dedit. Vix dimidij autẽ milliaris confecto itinere, capitium suo illud sensit capiti restitutum. Iniunxit quandoq; duobꝰ familiaribus suis, vt quandam ciſtam frumentariam in suos & pauperum Christi vsus seruarent. Posteà autem illi apertam eam viderunt & ferã prorsus amoram, parumque in ea frumenti relictum. Mox igitur ad beatum virum id referunt, qui sic eis respõdit: Facessat timor: Deo benignè nobis opitulante, satis habebimus. Redeunt inde ad ciſtam, & eam conspiciunt frumento plenam.

Panes diuinitùs augentur.

Item frumẽtum.

Multum compatiebatur vir pius ægrotis, præsertim pauperibus, eosq; libenter visitabat, & pro illis Deum fideliter deprecabatur. Matrona quædã nobilis malè valebat, nec potuit medicorũ arte restitui. Itaq; nõ parùm sibi pollicens de precũ & meritorũ beati Iuonis efficacia, illum inuitat ad conuiuium. Cernens autem vir sanctus eam cibum capere non posse, panem misit in calice aquæ, vnde ipse potabat: cumq; ad Deũ fudisset preces, panem illum obtulit matronæ. Comedit illa, & vsqueadeò repẽte conualuit, vt posteà annis viginti supervixerit.

Cap. 6. Matronam precibus sanat.

Alius quidam triennio grauiter laborauit, & à dæmone per illum loquente, mirè vexabatur. Eũ igitur beatus Iuo ad se curauit adduci, & nocte illa apud se manere iussit. Manè surgens dæmoniacus, se liberatum sentit, Deoq; & beato Iuoni gratias agit. Cõsolabatur vir Dei afflictos omnes pro viribus, eisq; quantum licuit, subueniebat. Volebant quidam pontem facere in flumine magno, quòd multi illud non sine præsenti periculo quotidiè transirent. Iam ttabes multæ & varia materia ex artificum consilio comportata & præparata erat, sed prorsus inutiliter. Vbi hoc resciuit beatus Iuo, illorum damnis afflictus, preces fudit ad Dominum, & ecce ligna, quæ nullum visa erant vsum habitura ad pontem efficiendum, mox apta & opportuna cernebantur.

Cap. 7. Ice dæmoniacum.

Domum quandam vastabat flamma vorax. Accurrebant vicini & propinqui, vt adferrent remedium, sed nihil efficere potuêre. Indicatur periculum viro Dei, & ille precibus furentes extinguit flammas. Pacis conciliandæ Ecclesiasticæq; libertatis asserendæ fuit perquam studiosus, adeò vt eius causa non dubitârit mortis adire discrimẽ. Ma ligno concitante dæmone, inter mulierem quandam & eius filium atrox emersit discordia, nec vllis amicorum precibus potuit inter eos concordia sarciri. Audiuit hoc vir sanctus, mox sacrificium offert pro pace inter eos reformãda: & ecce ambo se permittunt eius arbitrio & voluntati, ipsiusq; opera pax redintegrata est.

Cap. 8. Incendium precibus extinguit.

Venerunt quandoque missi a rege Franciæ ad vrbem Trecorensem, qui ab Episcopo & eius collegio subsidij nomine quippiam extorquerent. Formidante autem Episcopo & Canonicis, ne ecclesiæ thesauros illi absportarent, sanctus Iuo ad sacrariũ se contulit, illos thesauros defensurus. Cùm autem ministri regis ex episcopi domo equum abstulissent, eumque vellent abducere, beatus Iuo illos adijt, equumque ex illorum manibus ereptum, ad antistitis ædes reduxit, cùm priùs acriter illos obiurgâsset, quòd ea facerent, quæ ipsos minimè deceret. Abierunt autem illi, nec quicquam ex ijs, quæ diximus tulêre secum. Pupillos & orphanos egregiè tuebatur, & eorũ causa diuersis in locis adibat iudicia patronũ se illis exhibens: neque id tamen spe alicuius muneris aut premij, sed pietate et iustitia permotꝰ: immò verò suis impẽdijs illorũ causas defendebat apud iudices, vt posset à Domino audire: Quodvni ex minimismeis fecisti mihi fecisti. Inde adèò factũ est, vt in illa regiõe meritò appellatꝰ sit aduocatꝰ pauperũ.

Cap. 9. Ecclesiasticã immunitatem egregiè tuetur. Matth. 25.

Fuit verò etiam insignis concionator, & verbi Dei zelosus imprimis seminator: neque in vna sua parœcia, ipsius curæ commissa, sparsit verbum Dei, sed in tota illa regione. Ibat autem non sublimis equo, sed pedibus suis, Christi exemplo inductus, de quo scriptura dicit: Quàm pulchri pedes annunciantis & prædicantis pacem. Ibat quandoque cum famulo suo, per diuersa loca disseminans verbum Dei. Venit autem ad quoddam magnum flumen, per cuius pontem transire solebat: sed eum iam aquæ plane operuerant. Editigitur Crucis signum, & aquæ se diuidunt, liberumque præbent iter transeunti cum famulo: rursusque ad pristinum redeunt locum, postquàm

Cap. 10. Eſa. 52.

Crucis signo diuidit aquas.

illi à ponte abierant. Gentes autem eius regionis, cùm eius conciones audiuissent, conuersæ sunt.

Cap. 11. Erat præterea contemplator egregius. Non rarò accidit, vt cùm eum putarent alij rebus terrenis occupatum, animo totus esset ad cælestia suspensus. Sæpè etiam a beatis spiritibus visitabatur. Sedebat quodam die ad mensam: superuenit autem quidam, vt videbatur, pauper miserabilis, vili habitu indutus: quem ille comiter & cum multa humanitate excepit, sibique in mensa assidere atque sua scutella cibum capere voluit. Sed cùm pauper ille parum sumpsisset cibi, mox surrexit à mensa, & dixit: Dominus vobiscū, et ecce, qui visus fuerat abiecto habitu & deformis, iam pulcherrimus & multa luce conspicuus, candidaque veste amictus conspicitur, ita vt eius lumine tota illa splenderet domus, seq; eorum aspectibus subducit.

Cap. 12. Alio die, sedente beato viro in sacrario Trecotensis ecclesiæ, columba quædam aduolauit mirè illustris, cuius splendore tota ecclesia vnà cùm sacrario mirificè illustrabatur. Sedebat quandoque ad mensam cum multis pauperibus: & ecce insider eius capiti auis quædam exigua, ad pectus colore niueo, ad tergum viridi. Apprehendit autē eam vir sanctus, & manibus blanditer demulcens, paulò pòst dimittit dicens: Abi in nomine Domini. & illa confestim disparuit.

Cap. 13. Philip. 1. Iam multis ieiuniis & laboribus intolerandis, cruciatuq; multiplici vir beatus corpus suum valdè extenuârat, cupiebatq; cum Apostolo dissolui & esse cū Christo. Itaq; diuinitus præstitum est illi, vt obitūs sui tempus antè præsciret. Quæ causa fuit, vt etiā tum, cùm se sentiret plus solito viribus debilitari, nullum vellet remedium admittere, sed perinde ac si rectè valeret, humi cubaret, non multis substratis paleis, versusq; ad Crucis imaginem, quam perpetuò in suo asseruabat cubiculo, cum multis lachrymis

Accipit extremam vnctionem. & susp irijs Dominum precaretur. Cùm autem extremæ vnctionis sacramentum percepisset, Crucis signo se muniuit, spiritumque suum præpotenti creatori humiliter cōmendans, deinceps nihil locutus est. Tota autem nocte sabbati vsque ad diem sequentem oculis apertis, & in Crucis imaginem defixis tacitus iacuit. Illucescēte Dominica die, qui tunc fuit proximus ab assensione Christi, & incidit in decimum & nonū Maij

Excedit è vita. diem, spiritum reddidit, eiusque sacrum corpus in Trecorensi ecclesia humatum est. Infinita autem post eius obitum facta sunt miracula, Deo eius meritis eximia reddente testimonia: visitaturque sepulchrum eius quotidiè cum multa deuotione, etiam

Miracula ad sacras eius reliquias. ab illis, qui aliunde ex diuersis orbis regionibus ad illud confluunt propter multa beneficia, quæ sancti viri meritis & precibus illic diuinitùs conferuntur. Surdi enim audiunt, cæci vident, claudi ambulant, muti loquuntur, leprosi mundantur, ad vitam mortui reuocantur, profligantur ex hominum corporibus nequam spiritus, ad pœnitentiam permouentur peccatores, res amissæ recuperantur, bella sopiuntur, captiui ex infidelium manibus eripiuntur: in custodias & carceres coniecti, subitò expediuntur: inter discordes sæpe fit pax, malignæ conspirationes dissipantur, qui nauigant mare, ad portum incolumes pertingūt. Nimiùm prolixi erimus, si particulatim omnia perscribere velimus.

Clemens eius nominis VI. Romanus Pontifex, eo tempore, quo Clemens V. & Benedictus XII. Romanæ ecclesiæ præerant, sæpè diligentem nauauit operam, vt beatus Iuo in sanctorum numerum referretur. Ei iter agenti apparuit vir sanctus, scipionem manu tenens, iussitq; vt susceptum illud negocium accuraret, & ad effectum perduceret. Itaque admodum solenni ritu postea accessit ad adscribendum illius nomen catalogo Sanctorum, eumque pro sancto habendum pronuncians, solēniter, vt

Clemēs VI. eum in sanctos refert. vocant, canonizauit, anno Saluatoris Christi 1347. die 19. mensis Maij. Graui tum morbo affectus erat nepos eius Pontificis, idemque Archiepiscopus Narbonensis, spemque vitæ eius medici & periti homines abiecerant. Sed cùm illius amici, Dei & beati Iuonis opem implorâssent, certumq; votum beato Iuoni nuncupâssent, statim illi instaurata salus est.

Permulta alia miracula studio breuitatis prætermittimus.

VITA

VITA B. AVSTREGISILI ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS, AB EIVS QVODAM AEQVALI

conscripta simplici stylo, quem propterea mutauit in gratiam lectoris F. Laur. Surius.

BEATVS Austregisilus apud vrbem Bituricensem patre Gundino natus est. Facultates ei mediocres fuêre, quæ ad vitam degendam abundè sufficerent. In pueritiâ literis discendis admotus est: sed cùm ei corporis vires accreuissent parens eum duxit ad Guntrannum regem, vt ei suam nauaret operam. Itaque tempus non exiguum in eius regis aula exegit, prudenter se gerens in ijs, quæ ex officio ei facienda incumberent. Et erat sanè regi gratissimus, eiq; manus abluenti offerebat linteum, quo eas extergeret: quò factum est, vt cum mapparium id temporis vocitarent. Erat quidem habitu adhuc secularis, sed eleemosynis, precibus, vigilijs die noctuque gnauiter incumbebat, atque ad cælestem patriam incredibili desiderio anhelabat: iamque in seculo fideliter illi inseruiebat, cui in cælis inseparabiliter inhærere peroptabat. Cœperunt autem illi molesti esse parentes de ducenda vxore, at ille pudicitiæ studio & amore, nuptiarum onera & molestias deuitãs, differebat semper, & in aliud tempus reijciebat eius rei cogitationem, ita dicens: Hac in re Dei nobis inquirenda & expetenda est voluntas. Et incertum valdè est, bonámne, an malam habituru sim coniugem. Si bonam, metus erit, ne perdam: si malam, rursus metus erit, ne non possim carere. Quid igitur in hunc me vultis ancipitem laqueum conijcere, eoque me adigere, vt inani cura & solicitudine ijs me implicem, vnde placeam mulieri? Cùm verò possim mea vti frui libertate, cur me in alterius redigitis seruitutem?

Maij. 20. Cap. 1.

In aula Gũtranni regis degit.

Eius exercitia.

Audiebant hæc parentes, sed non æquis animis: itaque etiam maiori contentione vrgebant, vt ipsis obsecundans, in matrimonium consentiret. Ille verò ne eis mœrorem adferret, quos mallet hilaritate perfundi, se quod hortabantur facturum recepit, modò Dominum ita velle sentiret. Cùm igitur in ministerio, vt diximus, versaretur, cœpit huius rei aliquam cogitationem suscipere, secumque tractare quidnam ipsi potissimùm faciendum esset. Venit autem ei in mentem, haud procul habitare tres viros eiusdem nationis & pari facultate. Eorum itaque nomina in tribus chartulis descripsit, easque altari imposuit, palla eas operiens in basilica S. Iohannis, quæ prope Cabilonensem vrbem sita est, simulque votum fecit, se tres noctes in precibus perpetuis exacturum, ac deinde manum missurum ad chartulas, & quam primam apprehendisset, eius viri filiam se sibi coniugem petiturum, cuius in ea nomen exaratũ esset. Primam igitur noctem non difficulter sine somno peregit: altera verò cœpit somno prægrauari, cumq; nocte intempesta importunitatem eius ferre non posset, flexo poplite, ad astrem incubuit, & obdormiuit. Ecce autem per visum assistunt ei ante altare duo senes decoro vultu, aitq; alter ad alterum: Cuius filiam hic Austregisilus ducturus est vxorem? Respondit alter: Itáne ignoras, quia iam sibi desponsam habet? Cuiusnam filiam? inquit alter. Respondit: Iusti iudicis. Sub his verbis Austregisilus expergefactus, cogitat secum, quis ille sit iustus iudex, cuius filia necdum nupta sit. Sed cũ certi aliquid consequi non posset, animi dubius, ibat more suo ad aulam regis, peruenitq; ad diuersorium quoddam, vbi hospites inuenit, senem pauperem cum vetula cõiuge. Dixit autem ad eum vetula: Subsiste patùm, & referam tibi somnium, quod hac nocte habui de te. Videbar mihi audire magni cuiusdã soni fragorem, quasi psallentiũ voces, & aio hospiti tuo: Quid est isthuc, quod hic audio? nũ festus hodie dies agitur à sacerdotibus, & processio solennis futura est? Ille verò dixit: Hospes noster Austregisilus vxorẽ ducet. Tum ego mirificè exhilarata, cũ multa alacritate progredior ad plateã, visura vultũ sponsæ tuæ. Cùm autem præteritẽt clerici in albis vestibus, ferentes cruces, &, vt fit in processione, psalmos canentes, tu postremus veniebas, teque à tergo sequebatur populus: considerãte autẽ me curiosiùs, nulla se mihi obtulit nostri sexûs persona, neq; potui videre puellã, quam te ducturum audierã. Dico ergo hospiti tuo: Vbi est puella Austregisilii futura coniux? Respõdit ille: An nõ vides illã in manib. ei?

Cap. 2.

Visio eius dormientis.

Processio, lus vxorẽ ducet. Tum ego mirificè exhilarata, cũ multa alacritate progredior ad plateã, visura vultũ sponsæ tuæ. Cùm autem præteritẽt clerici in albis vestibus, ferentes cruces, &, vt fit in processione, psalmos canentes, tu postremus veniebas, teque à tergo sequebatur populus: considerãte autẽ me curiosiùs, nulla se mihi obtulit nostri sexûs persona, neq; potui videre puellã, quam te ducturum audierã. Dico ergo hospiti tuo: Vbi est puella Austregisilii futura coniux? Respõdit ille: An nõ vides illã in manib. ei?

nes iã solim cum crucibus, &c.

Cumq;

Cumq; respicerem, non potui quicquã videre in manibus tuis, præter Euangelij codicem. Intellexit itaque vir beatus tum ex visione sua, tum ex somnio mulieris, diuinitùs se ad sacerdotij ministerium vocari. Cùm verò ad palatium venisset, & pulsanti fores ianitor aperuisset, intrante ipso ædes regias, magna voce dixit rex: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso, & cætera quæ sequuntur. Ex eo tempore confirmata est in eius animo sententia ea, qua se credidit à Domino ad sacerdotium vocati, cœpitq; enixiùs in bonis operib⁹ proficere, porrò nuptiarum cogitationem omnem ad solas terras relegare.

Psalm. 20.

Cap. 3. Malignitas dæmonis.

Sed totius malitiæ architectus, liuiduſque humani generis hostis diabolus, cùm videret eum toto desiderio ad illam veram vereq; beatam æternæ patriæ gloriam adspirare, fraudulentis machinationibus cœpit excitare scandala, quibus à sancto proposito Dei seruum retardaret. Erat per id tempus in palatio regis Betellinus quidam, homo potens, qui per fraudẽ ex fisco regio quippiam sibi magna temeritate vendicárat. Cùm autem eum argueret rex, ille per calumniam & mendacium in Austregisilum culpam conferre nitebatur. Accersitus ergo à rege Austregisilus, & eadem interrogatus, negauit se in culpa esse. Illis ita disceptantibus, rex ira vehementer commotus, iussit eos duello inter se certare, vt fallax diuino iudicio demonstraretur. Iam certaminis aderat dies, & Austregisilus manè surgẽs, clypeũcum iaculo per pueros suos misit in agrum, vbi rex inter se confligentes expectare consueuerat: ipse autẽ ad ædem S. Marcelli precandi causa se conferens, pauperem obuiãm habuit, cui quid daret, præter trientem vnum, non habuit. Nam si qui alij priùs apud eum fuêre, in similem vsũ expensi erant. Succurrebat ei illud Propheticum: Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in animam inimicorum eius. Dato triente, ingreditur in basilicam: factaque oratione, crucis se signo muniuit, quod est armatura Dei. Deinde fretus conscientia innocentiæ suę, & nihil hę sitans ad futurum sibi iustum iudicem Deum, imperterritus proberabat ad certaminis locum: vbi cùm sustineret aduersarij aduentum, eccè quidam è Betellini ministris adest, nunciat regi anhelus & vultu lugubri, mortuum esse Betellinum. Rex tam celerẽ eius obitum certiùs indagare volens, scisitatur ecquid ei acciderit? Respondit minister: Cùm Betellinus seruus tuus hesterno die ad palatium veniret, mansit quodam loco: die autem hodierno illucescente, equum mansuetissimum sibi iussit apparari: quẽ vbi ascendit, mansit equus immotus. Betellino autem calcaribus eius latera fodiente, velociſſimo cursu exiliens, ingenti impetu se se contorsit, caputq; iungens pedibus, anteriores pedes sursum extulit, & eouſque Betellinum miserandum in modum exagitauit atque concussit, donec ab alto præceps in terram rueret. Nec sic tamẽ contentus fuit equus, sed iunctis pedibus capiti illius calcauit & protriuit, ita vt sanguis è naribus & auribus eruperet, citiuſque animam efflaret, quàm posset leuari è terra. Accidit ergo illi, quod Propheta dicit: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. His auditis, rex Austregisilum ad se vocat, dicitque ei, Deus omnipotens, cuius tu opem fideliter imploraſti, pugnauit pro te. Mortuus est enim Betellinus, diuina eum vltione persequente. At ille inimici interitu nequaquã lætabatur, sed gratias agebat Deo, quòd ipsius manus ab eius hominis sanguine seruâsset impollutas. Sic ergo benigna Saluatoris potentia, famulum suum, quem dignum sibi sacerdotem delegerat, adhuc in seculari habitu degentem ab intentatis illi teterrimi dæmonis insidijs liberauit.

Duello certare num liceat, lector Theologos consulat.

Psalm. 40.

Crucis signum armatura Dei.

Horrenda mors calũniatoris.

Psalm. 5.

Cap. 4.

Crescebat interim in amore Dei Austregisilus, & bonis operibus quotidiana adijcie bat incrementa, valdeq; cupiebat in Clerum adscribi, sed cuius opera id à rege impetraret, necdum compertum habebat. Erat autem apud regem inter alios aulæ proceres vir præstantissimus, idemque prudentissimus, Aethereus nomine, cuius fidei arcana sua omnia rex committere non dubitabat: qui tũc dignus quidem episcopatu, postea Lugduni, quæ est galliæ nobilissima ciuitas, episcopus ordinatus est. Is Austregisilũ in primis charum habebat, eumque rogauit Austregisilus, vt ageret apud regem, quò eius permissu liceret ipsi in clerum transire. Egit ille cum rege, & rex assensit. Acceptis inde literis, abijt Austregisilus Antissiodorum, & à B. Aunario episcopo decisa cæsarie clericus effectus est & ordinatus subdiaconus. Deinde ad memoratum Aethereũ profectus est, qui iam Lugduni factus episcopus, eum cum ingenti gaudio humanissimè accepit, presbyterumque & Abbatem B. Nicetij episcopi & confessoris ordinauit, atque in amoris testimonium & augmentum, de rebus Ecclesiæ quendã ei locum, quem Albianum vocant, attribuit.

Aethereus Lugdunensis episcop.

S. Austregisilus fit presbyter.

Cap. 5.

Quodam vindemiarum imminente tempore, cùm iam præcoquæ essent vuæ, abijt B. Au-

B. Austregisilus ad vindemiam: sed prius iussit apparari vasa, quibus vinum conderetur. Cùm autem musto iam vas vnũ implerum esset, aliud quoddam vacuum supererat, quod ad viginti mensuras caperet. Eadem autem nocte ex torculari expressa est vini vna ferè amphora, quam iussit vir sanctus in illud vas vacuũ infundi: ac deinde in cellam vinariam ingressus, post orationem signum Crucis expressit, atque manè ad ecclesiam abiit. Custos illius vasis, cùm veniisset in cellarium, vellerq; inspicere, num vasa à musto salua essent, vidit vas vacuum, instar aliorum, quæ musto plena erãt, vsque adeò redundare vino, vt permultum in terram dilaberetur: Ille rei nouitate obstupefactus, illicò cucurrit ad basilicam, nunciauitque viro Dei, quid accidisset. Iussit autem vir sanctus cum rem apud se tacitam habere, hominemq; à se dimisit. Vinũ auctũ diuinitus.

Cùm iam autem Dominus, quemadmodum decreuerat, manifestum vellet reddere seruum suum, eo tempore, quo erat cum beatissimo Aethereo episcopo in villa quadam Gebennensis territorij iuxta lacum, haud procul ab ea villa aberat castellum quoddam desertum, & omni habitatore vacuum. Erant verò illic etiam ecclesiæ quædam, sed propè semirutæ. Ibat ergo B. Austregisilus ad eum locum orandi causa, & cũ neque custodem vllum, neque clericum illic reperisset vigilantem, patentibus ostijs, sed sacrario obserato, Missam in Ecclesia celebrare voluit. Deerat autem aqua, qua manus ablueret, & quam sacrificio misceret. Dixit igitur amico suo Marculpho, id tẽporis lectori, nunc verò Abbati eius basilicæ, vbi corpus eius humatum est: Perquirite pauxillum aquæ, vt hic Missas celebremus. Quærierunt illi, sed nihil inuenerunt. Reuerti autem ad eum in ecclesiam, viderunt ostia sacrarij aperta, quæ antè clausa consperexerant: cumq; ingressi essent, inuenerunt ipsum virum Dei stantem, & coram se habentem duas crateras, alteram vino, alteram aqua plenam: quæ res non mediocri eos admiratione & pauore affecit. Cap. 6. Hic videshistoriæ ius antiquitatem.

Tempus aderat, quo ad sublimiorem honoris gradum eum Dominus subuehere voluit. Mortuo Bituricensi Episcopo Apollinari, in eius locum omnium vnanimi consensu, rege quoque annuente, suffectus est Austregisilus: quam functionem duodecim annis præclarè administrauit, quemadmodum ab angelo ei fuerat antè prædictum. Cùm enim vrbis Bituricensis primos fines esset ingressus, nocte illa mansit in villa, quæ Germiniacum dicitur: porrò diluculo vocauit ad se Sulpitium diaconum, qui ei postea in episcopatu successit, itemq; Desiderium diaconum, eisq; dixit: Hac nocte Dominus mihi reuelare dignatus est, me annis duodecim ad huius eccle siæ gubernacula sessurum. Per id tempus mulier quædam in eiusdem ciuitatis suburbio iamdiu laborabat membrorum ariditate, neruorumque contractione, ita vtmẽbrorum ferè omnium officio esset destituta, aliorumque manibus ad loca necessaria eam deportari oporteret. Ea se petijt à vicinis ad virum Dei deferri. Tulerunt illi eam ad altare: vbi cùm eam consp icatus esset vir sanctus, diuinum officium in ecclesia perfoluturus, audiuisset q; eam dicentem sibi: Sancte Austregisile, adiuua me: ita ait, Domini virtus & pietas sanare te potest: sublatisque ad cælum oculis & manibus: Extende, inquit, ad me manum tuam. Illa respondente, se id facere non posse, ipse manu eius apprehensa primò digitos, deinde cætera eius membra extendit, tandemque in pedes erectam, integerrimæ sanitati restituit, dixitque illi, vide ne in pristina relabaris vitia, & deterius aliquid tibi accidat. Ferebarur enim mulier illa ante morbum impure & luxuriosè vixisse. Cap. 7. Bituricẽsis fit episcop. Huius Sulpitij vitã habes Tomo 1. die 17. Ianuarij. Contracta mulier fit sana.

Eodem tempore apud Bituricenses erat Bercoara, sancta Christi famula, illustris genere, sed mente longè nobilior. Ea cùm suo more, nocturnas in precibus vigilias ageret, in platea sub stillicidio domûs vidit hominem inopem iacentem, Beroaldum nomine, pannis obsitum, membris omnibus contractum. Miserta hominis, perquisiuit quid ita illic iaceret? Respondit ille: Morbo hoc iamdiu premor, nec est qui mihi opem ferat. Vellem libens ire ad ecclesiam, & me S. Austregisili conspectibus præsentare, sed vires non suppetunt. Tum illa ingemuit, & erga afflictum commiseratione permota, iussit pueris suis, vt eum à terra leuarent, & suppositis manibus, tanquàm funus exanime ferrent ad ecclesiam, deponerentque iuxta altare, vbi iam erat vir Dei: qui vt vidit hominem contractum, sensit in spiritu, propter peccatum accepta potestare, nequissimum spiritũ hoc mali ei intulisse. Iussit ergo eum aliò transferri, & aliquandiù in prece prostratus, deinde ad pauperem accessit, &, si rectè memini, præcepit vt in balneum mitterentur: contrectansq; eius membra & extendens, diuino implorato auxilio, eũ morbo liberauit, ita vt multis postea annis superuixerit. Matrona quædã nobilis & religiosa, Paterna nomine, in ministerio suo habuit puellã familiarem, quæ Cap. 8. Item eõdem. Augu-

Cæca benedicto oleo curatur.

Augusta dicebatur. Fa cæca fuit. Scripsit autem Paterna literas ad B. Austregisilum, orans vt à puella cæcitatem depelleret. Vir sanctus visa puella, suspexit ad cælum, Dei opem implorans, oleumq; benedicens, cæcæ perunxit oculos: & mox oculis eius reddita lux est.

Cap. 9.

Per idem tempus fuit illustris matrona Deoq; dicata Austreberta, coniunx quondam Cranoaldi illustrissimi viri. Hæc referre solet, quod ipsa præsente gestũ fuit. Vnus è pistoribꝰ eius, Leodemarus, morbo atrocissimo vexabatur. Habebat autẽ ipsa panẽ, à sancto Austregisilo benedictum, ipsique ab eo pro eulogijs transmissum. Seruabat ea hunc panem, vt si quis malè affectus videretur, illi integra fide fumendum præberet. Rogauitergo quosdã, vt pistorẽ hunc appræhẽderent, & in eius os ex illo pane aliquid inferrent. At ille prorsus recusauit, nec quicquam eius sumere voluit: ingestus est tamẽ ipso etiam inuito in os eius panis, moxq; ille malum omne, quo cruciabatur, euomuit, & redditus sanitati, hodieq; officium suum facit.

Vide effectum panis benedicti.

Molitor quidam Monulphus Dominico die voluit molam corrigere, magna temeritate ductus: arreptoque instrumento ferreo, cœpit terere molam. Et eccè diuina in eum seueritate animaduertente, manubrium eius instrumenti adeò manui eius adhæsit, vt nullus id inde posset amouere: prorupit verò etiã sanguis inter digitos eius, qui computrescens, fœtore suo nauseam mouebat aspectantibus. Accessit autem ad B. Austregesilum, & ab eo remedium petijt, neque id frustrà. Nam viro sancto manum illius contrectante, & ferrum auferente, dolor omnis absessit, & manus sanata est.

Cap. 10.

Frioualam puellam parentibus chatissimam, apud vicum Brioderum, improbissimus dæmon valdè cruciabat, ita vt ceu phreneſi compræhensa, noctu, diuque perpetuò vociferaretur, atque inde mente capta, nec se, nec parentes cognosceret, diuersasque voces, auium garritus, boum mugitus horrido clamore ederet. Lugebant parentes, vicini condolebant, mirabantur omnes tantillam ætatem in tanta acerbitate durare posse. Adducitur tandem ad virum Dei. Ille sentiens hostis versuti vexatione puellam exagitari, iussit eam altari propiùs admoueri. Deinde cùm corpus Domini priùs ipse confecisset atque sumpsisset, etiam puellæ dedit. Et ecce sumpta Eucharistia, confestim clamare desijt: porrò vir sanctus vestes eius benedixit, præcepitque parentibus, vt religioso habitu eam induerent, ipsamque iussit à vino & carnibus abstinere. Factũ est ita, atque ab ea hora, profligato dæmone, puella illa pristinæ incolumitati restituta est, hodieque in monasterio beatæ Bertoaræ inclusa, inter alias Dei famulas laudabili conuersatione degit.

Vide vt tra ctet dæmoniacã puellam.

Cap. 11.

Iam tempus aderat, post labores quietẽ sempiternã perfruendi. Itaq; seruum suum Christus iussit è corpore exire. Cumque sacrum eius corpus ad ecclesiam humandum deportaretur, iuuenis pauperrimus Leonastus, multo iam tempore contractus, ita vt plantæ pedum eius ad poplites adductæ cernerentur, ad eam ecclesiam allatus est, atq; ad viri Dei sepulchrum ea nocte iacuit, membrisq; laxatis, suis pedibus sanus domum reuersus est. Non possumus non commemorare hoc loco, quod venerabilis presbyter Ianuarius refert, qui præsens interfuit, quando vir Dei à B. Taureco Episcopo sepultura mandatus est. Cùm ex more tumulus eius iam humati componeretur, Taureco Episcopo stante ad pedes eius, presbyter Ianuarius vidit Austregisilum ad dextrã Taureci Episcopi adstare in candidis vestibus, eleganti facie. Mirante autem Ianuario, quid hoc sibi vellet, subitò ab eius oculis disparuit. Longum est omnia beati viri mirabilia annotare, cùm eius precibus permulti ex diuersis sint erepti morbis: complures capite damnati & in carceres conijcti, magno miraculo à vinculis absoluti, ad ecclesiam nullo resistente confugerint: innumeri pauperes, viduæ, orphani, eius benignitate & eleemosynis sustentati sint: Obijt autem plenus dierum in confessione bona. Eius intercessione vtinam consequamur, vt si meritis eius æquari non possumus, saltem imitatores esse conemur, præstante illo, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus vnus per infinita sæcula, Amen.

Visio Ianuarij presbyteri.

Miracula sancti viri.

Cap. 12.

Cùm adhuc in humanis ageret B. Austregisilus, tanquam pastor bonus curam ecclesiæ & plebis sibi commissæ quotidiè peruigilem gerebat, atque eam à luporum faucibus seruare studebat. Accidit autem, vt ex palatio Theodorici regis, ipso rege permittente, ad vrbem Bituricensem accederet Guarnerius homo sæuissimus, auaritiæ & turpi lucro addictus, superbia tumidus, ab ea vrbe pecuniã regis nomine, quã dare nõ consueuerat, exactur⁹. Permoti ciues insolito onere, omnes ad B. Austregisilum cõfugiunt: orant, vt hãc vim ab ipsis propulsare velit. Vir sanctus ad Deum se confert, diurnis, atque nocturnis precibus eius aures continenter pulsat, vt populum suum hac vexatione libe-

ne liberet. Iam ad vrbem aduentabat miser ille Guarnerius, & ad eum exit sanctus Episcopus, atq; pro commissa sibi plebe murum se opponit, paratus etiam, si res ita postulet, Christi exemplo pro ouibus suis animam ponere. Dicit Guarnerio: Vnde venis homo improbe? Ecquid facere instituisti? Non permittat Deus, vt in hanc intres vrbē & ciuiū censum agas. Tum verò Guarnerius, acri ira cōmotus, quòd inuito episcopo non posset regis & suam explere voluntatem, furibundus ad regem abit, nunciat illi, renitente Austregisilo episcopo, quod ipse iussisset, se facere non potuisse. Interea verò beato fine Austregisilus quieuit in pace, eiusq; diaconus Sulpitius illi successit. Non patitur plebem suam insolita exactione premi.

Redit postea Guarnerius, executurus sub Sulpitio, quod sub Austregisilo non potuerat. Sulpitius verò anxius, ad Dominum confugit, ab illo consilium rei benè gerendæ petens. Erat enim vir mitis & lenis, hominisq; violentiæ vt resistere posset, non videbat. Deinde Guarneriū adit: orat vt qui sub ipsius decessore ab eiusmodi onere immunes fuissent, illos etiā suis temporibus pateretur solita gandere libertate. At Guarnerius homo ferus viri Dei preces contempsit. Dixit itaque illi Sulpitius: Si quidem contra ius & fas tua eris potitus voluntate, non diu tamen impunè feres. Ille verò in vrbem ingreditur, facit vt erat iussus, omnibusque pro voto expeditis, corpore, non animo, adit S. Austregisili ecclesiam, tanquam preces illic oblaturus. Vt vidit autem momentum sancti viri à fidelibus Christianis auro argentoq; mirificè exornatum, dixit arrogantissimè: Austregisilus aurum suum & argentūm pauperes erogare debuit, non iubere, vt suum sepulchrum illo tegeretur. Non hoc ille dicebat, quòde ei curę essent pauperes: sed instar Iudæ proditoris auaritia æstuabat. Pòst à sepulchro viro Dei discedens, oration is causa altaria circumibat. Cumque in ipsa basilica ambularet, Ignum quoddam, ad quod vela suspensa erant, ab alto ruit super caput eius. Manauit igitur sanguis per oculos & barbam, & ad terram vsque defluxit. Et miser ille clamauit voce, qua potuit: Austregisilus, dum vixit, semper in me hostili animo fuit, & iam mortuus me propè interficit. Ita infelix nec culpam agnouit suam, nec à beato viro veniā petijt: immò vers feruens malitia, Augustudunum ire instituit, vt eius loci Episcopū perderet. In ipso autem itinere in pago quodam, cùm omnes recubuissent, surrexit à mensa, & ad exonerandum ventrē secessit. Interim somno correptus, obdormit: euigilans dicit assistentibus: Austregisilus & Sulpitius hāc hora vrceum aureum miserūt mihi. Quis vestrūm habet illum? Negantibus illis se quicquā eiusmodi vidisse, sua verba repetijt, nesciens quid diceret. Mox autem intestina eius & viscera omnia in cloacam deciderunt, eaque nocte vitam perdidit. Ex eo tempore nemo ausus fuit regiorū ministrorum ab vrbe Bituricensi eiusmodi pecuniam extorquere, absterrēte omnes tam diro interitu illius, qui talis exactionis primus author fuisset. Cap. 13. Etiam antiquitùs orabāt sepulchra sanctorum. Horrenda mors hominis sæui.

Posteà cùm Pipinus Francorum Princeps aduersùs Eudonem Aquitaniæ principē pugnaturus, ad Biturices se oppidum venisset, Barbari in villa, quæ Carobeias dicitur, domum S. Austregisili, in qua ille crebrò dormierat, inflammare voluerunt, nihil fracti admonitionibus vicinorum, qui illis dicebant, diuinitùs multa illic edi miracula. Sed simulatq; domum incenderunt, arrepti à dæmonibus, partim se in ipsas flammas iniecerunt, partim dentibus se laniārunt, partim membra sibi corporis truncārunt. Vbi Pipinus id cognouit, exercitu eius ea re valdè exterrito, edicto cauit, ne quisquam res aut villas S. Austregisili attingeret. Non multò pòst Eudo eandem vrbem obsidēs, Agnum, virum primarium in monasterio B. Austregisili manere iussit. Ille verò res monasterij omnes, illic repertas distribuit comitibus suis. Postquàm autem vrbs se Eudoni dedidit, essetque pax proclamata, Abbas eius monasterij Bertradus cum muneribus profectus est ad Agnum, dixitq; ei: Accipe exiguum munus argenti, quod fratribus relictum est, misericordemque te præbe seruis Dei, vt possint viuere, & pro te rogare Deum. At ille nimium superbus, Abbatem irridens, ait: Eudo dominus meus iussit, vt teipsum vel in carcerem conijciam, vel captiuum abducam, & tu me rogas pro monachis tuis? Redit Abbas ad fratres suos, narrat frustrà se rogāsse Agnum: monet ad Dominum & S. Austregisilum preces fundant. Eunt monachi ad sepulchrum beati viri, cum multo dolore & lachrymis preces Deo offerunt, ita dicentes: Vides omnipotēs Deus, res, quas dedisti nobis, vt tibi seruire possimus, improbū hominē vsurpare sibi. Interim Agnus omnes S. Austregisili villas perlustrans, quicquid inuenire potest, secū abducit. Porrò iter agenti apparet S. Austregisilus in somnis, dicitque ei: Cur tam immaniter me deprædatus es, & fratres meos tanto mœrore affecisti? His dictis, grauiter eum verberat in capite. Euigilat miser, altaque voce clamitat: Succurrite mihi. En Austregisilus episcopus me cæcidit, nec mihi spes viuendi vlla relicta est. Ocyùs ite ad Eu- Cap. 14. Vide vltionem cęlestē Expilatorum ecclesiasticarum diuinitùs punitur.

donem principem, qui me iussit res S. Austregisili occupare, rogetisq; eum, vt me suis facultatibus redimat. Ego enim dum illi pareo, hac me calamitate implicaui. Eudo, his auditis, valdè extimuit, iussitq; omnia confestim reddi, quæ Agnus erat prædatus ex villis beati viri, vetuitq; ne quis deinceps quicquam ex eius rebus sibi vsurparet. Deinde mensę assidens, memor Agni, misit ad eum quoddam vasculum argenteum, vt in scelerum suorum emendationem offerret Deo. Agnus autem vt vidit tam exiguũ munus, ait: Quantillum est hoc, vt offerã pro innumerabilibus maleficijs meis? & his dictis, expirauit.

Cap. 15. Paulò pòst è Monasterio S. Austregisili Fredegisilus vnus ex proceribus Eudonis, abegit iumenta. Cumq; ea multamq; aliam prædam ad suas ædes adduxisset, iamq; homo superbissimus ea inter suos partiri vellet, mox acri correptus febre, vitam desperat suam. Venit autem illi in mentem, S. Austregisilum monachos suos ab omni seculari hominum iniuria tueri solere, nec ferre, vt quisquam impunè eos lædat. Itaq; Salomoni Abbati monasterij & fratribus eius remittit ea, quæ abstulerat, multumq; orat, vt Dominum pro ipso deprecetur, vt & salutem corporis, & sceleris sui veniam obtinere queat. Abbas monasterij cum eulogijs mox nuncios mittit ad eum, qui ei S. Austregisili benedictionem offerant. Ille gratias agit, inuocat S. Austregisilum, cũ multa reuerentia percipit ex ijs, quæ Abbas miserat: statimq; vigore recepto, à ministris se iubet deportari ad iumenta, vt suis manibus reddat ablata, quod cùm feciſſet, illicò prístina illi salus reddita est.

Item alius.

Cap. 16. Per idem tempus Adroaldus, vnus ex Eudonis comitibus, Abbatem S. Austregisili Bertradum captiuum detinuit, voluitq; vt auro & argento se redimeret. Compulsus Abbas, quicquid auri & argenti habere potuit, atque insuper valdè inuitus calicem vnum aureum aliaque sacrata vasa ipsius cœnobij, illi dedit: atq; ita dimissus, ad fratres mœstissimus redijt. Illi verò nocte ac die rogabant S. Austregisilum, vt ablata curaret reddi. Et ecce magnus timor peruadit Adroaldũ, & neq; edere, neq; bibere, nõ dormire, non stare, non ingredi potest. Aderat illic seruus Dei Iulichannus, à quo petijt consilium, quid agere deberet, cùm illi morbum suum aperuisset? Ille verò homo doctissimus & valdè sapiẽs quæsiuit ab eo, num quid ex rebus S. Austregisili vsurpâsset iniquè? Fatebatur Adroaldus, se calicem aureum Austregisili & permulta alia apud se habere. Tum ait ad eum vir Dei: Non audiuisti, quemadmodùm S. Austregisilus punit hostes suos? Si vis vel in crastinum prorogari vitam tuam, actutùm restitue ablata illi. Adroaldus multo terrore correptus, remisit omnia, & sanitas redijt: ac deinde quoad vixit, vota B. Austregisilo persoluens, pro sui castigatione gratias illi egit.

Adroaldus eandem ob causam punitur.

Cap. 17. Id temporis apud Bituricenses erat quidam vir bonus, Lupus nomine, benè moratus, humilis, sapiens, castus, sobrius. Is ardenti desiderio precandi causa Turones profectus est: vbi cùm diutissimè in basilica beatissimi Martini in preces incubuisset, quidã Dei seruus eum adsecutus, quærit quî vocétur? vnde venerit? quid sibi velit? Respondit ille: Lupus ego vocor: apud Bituricenses dego, veni autem huc pro peccatis meis preces oblaturus. Dixit ei alter ille: Est quod indicatum velim monachis S. Austregisili. Ego in Bituricensi vrbe corpore nunquàm fui, spiritu autem fui per hos dies in ecclesia B. Austregisili, vbi intra sancta sanctorũ vidi beatissimum Petrum Apostolum, inuitante B. Austregisilo, stantem, & cum eo S. Sulpitium, & S. Laurianum, aliosq; multos eius vrbis incolas, & corpore illic quiescentes. Procùl autem coram illis stabant Adroaldus, Bladegisilus, Sophronius, Guntaldus & pleriq; alij, qui casas Dei prædati fuerant & euerterant. Vidi autem B. Austregisilum procedentem ad pedes S. Petri, sicque dicentem: Vlciscere nos, beate Petre, de hisce malignis prædonibus, qui casas nostras diripiunt, & seruorum Dei faculares expilant. Tum B. Petrus iussit in eos omnes animaduerti, quosdam verò æternis supplicijs addici. Ad extremum, Adroaldum virga, quam manu gestabat, in capite percussit, volens eũ interficere. At B. Sulpitius, quippe vir mitis, orauit ne occideretur. Sed ei se opponens S. Austregisilus: Itáne, inquit, æquum tibi videtur, frater, vt negligamus preces fratrum nostrorum, qui iniuria affecti sunt? His dictis, visio illa ablata est à me. Cùm autem Lupus hæc audiuisset, ad Bituricenses reuersus, exposuit cuncta fratribus monasterij S. Austregisili. Porrò Adroaldus, quem diximus, posteà immani febre correptus, è vita excesserit: reliqui sine emendatione malè perierunt.

Visio cuiusdam boni viri.

Cap. 18. Eudo princeps, cuius suprà mentio habita est, ad monasterium S. Austregisili precãdi gratia venit. Absolutis precibus, cœpit exponere cum fratribus, ita dicens: Quis vestrûm, ô domini, de Austregisilo ferret sententiam? Ego illi fidem habui, & cũ hoc in

loco

loco Cuchianus mihi sacramentum diceret, S. Austregisilium fideiussorē accepi. Ait porrò Eudo ad ipsum beatum virū: Sancte Austregisile, tu de teipso profer sententiā. Si tibi fidem non adhibuissem, non fugisset Cuchianus à me. Tu igitur iustum in illū exerce iudicium, & ego fratribus monasterij tui multa largiar. (Cuchianus iste, cū ad S. Austregisilij sepulchrum iurāsset Eudoni, an Franciam ad Carolum principem transfugit) Eodem ergo tempore, quo Eudo contra illum appellauit S. Austregisilum, letha liter percussus est, & exclamauit: Propter fidem Eudoni ad monumentum suum datam & postea falsam, Austregisilus me multis modis excruciat. Et, nisi fallor, sese dē tribus lacerare voluit, si non fuisset catenis constrictus. Tandē cum multo cruciatu vitam finiuit. Alia beatissimi viri miracula, ne simus lōgiores, cōmemorare nolumus.

Aduerte quid possint sanctiā nobis inuocati, itemq; pœnā periurij.

VITA S. BERNARDINI SENENSIS, PROFESSIONE FRANCISCANI, AB EIVS QVODAM CONTEMPORANEO FIDELITER CONSCRIPTA: SED STYLUM F. LAURENTIUS SURIUS MUTAUIT.

IN Senensi vrbe, quæ Virginis ciuitas dicta est, vt ait author, ex nobili familia Albizeschorum ortus Tollus est, vir humanus, simplex, prudens, & bonæ existimationis. Is in iuuentute ad Massanam vrbem se contulit, quæ in Senensium ditione sita est. Cernens autem eius loci ciues erga familiam suam & maiores suos amico esse animo, (Patruus enim eius Tollus ter eius ciuitatis præses fuerat cum bona ciuium gratia) ibi sedē fixit, charus omnibus, & curabat argentum erui ex Massanis fodinis, vti plerique alij egregij mercatores. Erat tum illic miles generosus, iam grædæuus, Bindus nomine. Is vt vidit Tollij mores ingenuos vitamque honestam, Neram filiam suam illi despondit, cupiens illum habere hæredē, cùm alios liberos non haberet, Præter Dianam filiam, Neræ sororem, quæ ante complures annos alteri nupserat. Sicut ergo Domino placuit, ita factum est. Non diu post Bindus obijt. Tollus autem & Nera erga Deum & Deiparam Virginem deuoti & religiosi, ac Deum timentes, masculam sibi prolem diuinitùs dari optabant ad honorem Dei, nec frustrati sunt spe & expectatione sua. Ediderunt enim in hanc lucem filium die octauo Septembris, (in quem incidit etiam natalis dies beatissimę matris Dei) anno Christi 1380. quo anno sanctissima virgo Catharina Senēsis migrauit ad cælos, dictusque est Bernardinus. Nera mater eius anno ætatis suæ vicesimo secundo obijt, qui erat annus ab orbe redempto 1383. cùm Bernardinus iam trimulus esset. Tollus autem pater eius pijssimus & Diana matertera, quantùm ea potuit ferre ætas, bonis eum instruebant moribus, excitabātq; eius animum ad deuotionem concipiendam erga sacratissimam Virginem, Christi Iesu matrem. Interim Tollus moritur, anno Saluatoris 1387. Bernardino filio sexenni relicto: cuius curam itemq; facultatum eius suscepit Diana matertera, & haud secùs atq; filium eum enutriuit annis quinque, magnoq; opere & bonis moribus & deuotione erga Christi matrem eum imbuere conata est. Etsi autem instar puerorum in quibusdam etiamnum pueriliter sese gerere videretur, attamen cæteros condiscipulos in multis excellebat, in Grammaticis institutionibus & literis perdiscendis longo post se interuallo eos relinquens: eratq; ea indole & ingenio etiam ad ea conficienda, quæ arte & manu fiunt, vt Massani omnes eum admirarentur, certoq; sibi persuaderent illum in virum insignem euasurum.

Maij 20. Cap. 1.

Parentes S. Bernardini

Vtroq; parente orbatur.

Singulari autem studio ferebatur ad præstandas eleemosynas, nec vlla re adhuc puer magis delectari videbatur, quàm si posset pauperibus benignè facere. Casu quando-que accidit, vt parum in ædibus Dianæ relictum esset panis. Eum autem ipsum pauperi mendicanti Diana dare nolebat. Dixit ergo illi pius puer: Quæso, demus pauperi stipem: alioqui ego hodiè neque prandium, neque cœnam sumpturus sum. malo enim pauperem refici hoc pane, quàm me. Lætabatur valdè Diana ea pueri bonitate & optima indole. Cœpit verò etiam ad ieiunia eum prouocare, quantùm quidē illius ætatis fragilitas patiebatur. Etsi autem annis tener esset, attamen ad honorē beatissimæ matris Dei diebus sabbathi ieiunauit, & quandiù laicus fuit, illud ieiunium nunquam intermisit.

Cap. 2. Mira pueri benevolentia erga egenos.

Cap. 4. Cùm ad tertium decimum ætatis peruenisset annum, & in Grammaticis sic satis profecisset, à necessarijs amicis Christophoro & Angelo Albizeschis fratribus Senas accitus est, vbi sub cura Christophori & honestissimæ coniugis eius, re & nomine Piæ, vixit: quæ matrona, cùm nullas haberet proles, haud secùs eum atq; filium dilexit, eiusq; mores confirmauit: porrò in scholis triuialibus præceptorem habuit Onuphriũ, miraq; discendi celeritate superauit omnes coætaneos suos, omnibus affabilis & charus, honestus quoque & pius ac deuotus. Aras sibi in teneriori ætate semper extruebat domi, easque vt potuit ornabat. Ductus interdum à Pia ad sacras conciones, cùm domum reuertisset, conuocabat pueros, eisque tanquam pro concione puerili simplicitate dicebat, quæ ex auditis sermonibus memoria retinere poterat. Faciebat autem hoc ea ratione & ea dexteritate, vt multi iamtum animis præsagirent, eum quandoq; ecclesiasten fore. Postquàm autem Senas venit Iohannes Spoletanus, totius honestatis speculum, & moralis philosophiæ præceptor egregius, (quamuis licèt grandæuus, est tamen etiamnum superstes) integerrimus adolescens Bernardinus, virtutis, & doctrinæ auidus, ad illum se contulit, nec ab eius, quantum licuit, latere, vnquam discessit: hesitque apud illum annis aliquot, & mirabiles habuit in literis progressus, ita vt ab eodem Iohanne, quondam etiam præceptore meo, crebrò audierim, è suis scholis nunquàm quenquam Bernardino doctiorem prodijsse, nec vidisse se vnquàm studiosum vllum, qui tam omni esset honestate & integritate præditus, quippe ex cuius ore nunquã sermo turpis profectus esset, & qui neq; verbo, neq; nutu, neq; signo, aut vlla significatione quicquam præ se ferret aliud, quàm purissimam honestatem.

Pietas pueri-lis.

Iohannes Spoletanus.

Pudicitia Bernardini.

Cap. 4. Testantur verò etiam eius coætui literarum studiosi, ea morum probitate & honestate eum fuisse, vt si quid audiuissent turpiter dici, adeò commotus fuerit, vt rubore haud aliter in vultu perfunderetur, quàm si quis colaphum ei intulisset. Inde factũ est, vt si fortè pueri & adolescentes inter se de rebus parùm honestis verba miscerent, viso Bernardino, mox dicerent: Facessant hi sermones. ecce enim Bernardinus adest: vsqueadeò ab omnibus ille quoddam honestatis & integritatis exemplar habebatur. Ciuis quidam non infimæ conditionis, turpe verbum quandoq; ad illum protulit. Sentiens autem pudicissimus adolescens quorsum ille tenderet, sub mento grauiter illum percussit, cùm alioqui statuisset in facie illum cædere. Tanto autem impetu eum percussit, vt procùl etiam sonus audiretur. Ciuis itaq; ille coram adstantibus tum propinquis, tum aliis indignis pudefactus, repentè ab eius conspectu se fubduxit. Postea verò cùm iam multi essent euoluti anni, eodem loco Bernardino ad populum concionem habente, vidi ego huncipsum ciuem adeò corde compungi, & vbertim lachrymas fundere, perinde ac si duris esset flagellis cæsus.

Cap. 5. Alius quidam improbus ciuis per idem tempus erga Bernardinũ adolescentẽ verbis & nutibus inhonestis suum indicauit impurum & nefarium animi desiderium, idque non semel, sed crebrò sanè. Itaq; Bernardinus rogat quosdam suæ ætatis honestos adolescentes, vt ipsi essent adminiculo, quò ab illius scelesti hominis vexatione se excuteret. Communicato autem inter ipsos consilio, monet eos, vt lapides sibi colligãt. Deinde inquirunt hominem illum: quem cùm inuenissent loco parùm opportuno, Bernardinus iussit eos dare operam, vt posset aliò pertrahi. Vt autem miser ille vidit Bernardinum, nefanda cupiditate commotus, multos ei aureos ostendit, vt alliceret pudicissimum adolescentem. Tum ille annuit, vt è platea excederet. Quod cùm ille fecisset, illicò exclamat Bernardinus: Inique, sceleste, flammis exurende: Ad eum, ad eũ, ad eum: simulq; illum percutere cœpit. Mox socij eius iungunt voces suas, pariterq; lapides in eum conijciunt. Ille ita se accipi cernens, in pedes se conijcit, illis eum insequẽtibus, donec ab eorum oculis euanesceret. Ita demum eius praua voluntas compressa est, & Bernardinus ea molestia absolutus est. His autem rebus effectum est, vt tantum apud omnes virtutis, pudicitiæ & integritatis eius fama crebresceret, vt non solùm nihil ipso audiente quisquam ex domesticis eius auderet impudicè eloqui, sed etiam omnes eum venerarentur, nemo turpe aliquid circa illum attentare vellet. Etsi autem semper iucundum, alacrem, affabilem, commodum, officiosum omnibus se exhiberet, non tamen nisi bonis, maximè autem spiritalibus & religiosis viris familiaris esse voluit, idq; tam in scholis, quàm alibi. Postquàm autem adoleuit, relictis scholis triualibus & studijs philosophicis, in quibus præ cæteris excellebat, ad sacros Canones discendos se contulit, in eoq; studio triennio accuratè versatus est. Plurimùm verò delectabatur sacris literis: quas vbi degustare cœpit, alia ferè studia sua omnia pro nihilo putauit, nec quicquam ei iam sapiebat extra scripturas diuinas.

Impurum quendam ciuem pugnis & lapidibus lautè accipit.

Memorabile sanè est isthuc.

Vbi

Vbi decimum & ſeptimum ætatis annum attigit, Tobiam conſobrinam ſuam cre- Cap. 6.
brò viſitabat. Erat illa filia Dianæ, quam ſuprà diximus Neræ matris Bernardini ſo-
rorem fuiſſe: excedebat autem Tobia Bernardinum annis ampliùs triginta, eratq; vi-
dua tertij ordinis beatiſſimi patris Franciſci, cuius maritus fuerat vir nobilis, Guido de
Ptolomæis. Porrò ob morum integritatem ſtudiumq́ue deuotionis & pietatis Tobia Tobiæ virtutes.
hæc omnibus venerationi erat. Perpetuis enim ieiunijs, vigilijs, corporis caſtigationi-
bus vacabat, ſemper in ſuis cubabat veſtibus, aliſq; exercitijs ſeſe continenter macera-
bat. Ipſa fœminarum peregrinarum, quæ aduerſa laborarent valetudine, fæuiſſima il-
la peſte graſſante, curam ſuſcepit in domo hoſpitali de la Scala. Illi ipſi Bernardino,
anno ætatis ſuæ triceſimo primo Senis peſte laborãs, cùm iam Medici ſpem ſalutis e-
ius omnem abieciſſent, in ipſo propè mortis articulo confeſſus eſt, ſe corporis integri
tatem prorſus inuiolatam ſeruare. Huic vni Bernardinus loqui ſolebat, cùm aliarum Bernardi-
fœminarum colloquia deuitaret. Deniq; eius animam ad cælos proficiſcentem vidit nus fœmi-
Bernardinus, cùm Mediolani primo Quadrageſimædie ad populum concionaretur. nas vitat.
Quæ illi cauſa fuit eam concionem præter morem ſuum abrumpendi. Sciſcitantibus
enim poſteà alijs, cur id feciſſet? primò quidem dicere noluit: deinde verò compulſus,
rem, vt erat, explicauit. Miſſi autem ſunt Senas, qui de obitu Tobiæ cognoſcerent: cõ-
pertumq́ue eſt, eadem hora, qua dixerat Bernardinus, eam ridentem migraſſe è cor-
pore.

Cum hac igitur Tobia Bernardinus adoleſcens crebrò ſermones conferebat, eam- Cap. 7.
q́ue identidem inuiſebat, haud aliter enim inter ſe diligebant, atq; ſolent mater & fi-
lius. Contigit igitur Bernardinum quãdoq; dicere Tobiæ: Ibo viſum amicam meam.
item q́; rurſus alio die: Adibo amicam meam, ſanè pulcherrimam. Tobia hæc eũ per Amicam
iocum dicere putabat: at nihilo minùs per contabatur ex eo, quænam illa eſſet ipſius a- ſuam dicit
mica, & vbi moraretur. Reſpondit ille: Amica mihi eſt longè formoſiſſima, cuius ego beatiſſimã
amore plane captus ſum, eſt autẽ extra portam Camollиæ, eamq́; ego quotidiè ſoleo matrẽ Dei.
reuiſere, nec videor mihi ſomnum poſſe capere, niſi priùs mihi conſpecta ſit. Tobia
hæc audiẽs, cœpit quadam ſuſpicione teneri: ſed cùm cerneret Bernardinum creber-
rimis ſe afficere ieiunijs, quotidiè ſacrificio intereſſe, vacare precibus & deuotioni, ve-
ſtibus indutum ſe dare quieti nocturnæ, multaq́ue alia de ſe dare haud obſcura probi-
tatis ſigna, non exiſtimabat ſiniſtrè propter ea verba de illo ſentiendum eſſe. At rur-
ſus contemplans adoleſcentis formam egregiam, dæmonis verſutias, carnis fragilita-
tem & hominis in deteriora propenſionem, verebatur ne fortaſſis captus eſſet amo-
re alicuius mulieris, maximè quòd extra Camollię portam eſſet cœnobium fœmina
rum. Itaq; acerbo intrinſecùs animi dolore cruciabatur, metuẽs ſe laborem ſuum o-
mnem perdidiſſe, quem ei optimè inſtituendo diu impenderat. Vt autem rem certiùs
exploratam haberet, altera luce abijt extra illam portam, manſitq́; in loco quodam,
vnde Bernardinum conſpicere ipſa poſſet, ſed ab illo minimè videri. Ecce autem ad-
uenit Bernardinus ſolus, & coram imagine beatiſſimæ matris Dei, quæ ſupra portam
illam elegantiſſimè picta habetur, nuda cutuat genua, eiq́; pijſſimas offert preces, ijſq; Flexis genti-
completis, mox domum redit. Mirabatur Tobia, ſed non contenta ſemel vidiſſe, redit bus quoti-
ſecundò, & idem conſpicatur. At nec ſic animo ſuo ſatisfactum ſentiens, mittit tertiò die orat co-
fidiſſimam ſociam ſuam: quæ cùm idem omninò ſuis oculis eſſet intuita, quod ſemel ram imagi-
atq; iterùm Tobia: iam è ſuo pectore prorſus amouit ſuſpicionem omnem Tobia, di- ne matris
xitq; læta ad Bernardinum: Pridem dixiſti mihi fili chariſſime, te amore captum eſſe:
quæſo mihi rem certam exponas, nec me in dubio hærere patiaris. Reſpondit Bernar
dinus: Quando ſic iubes, dicã tibi, quod hactenus nulli alij indicare volui: Captus ſum Amat impẽ
amore beatiſſimæ Virginis & matris Dei Mariæ, quam ſemper amaui, in qua poſt De- ſè beatiſſi-
um omnes meæ ſpes collocatæ ſunt. Illam vnicè diligo, illam inquiro, illam videre cõ mam Virgi
cupiſco: quod cùm in hac vita non liceat, conſtitui eius amore quotidiè inuiſere eius nem.
imaginem, quæ in Camollia eſt, quòd ea mihi & cæteris huius vrbis elegantior, & eius
maieſtate dignior videatur. Itaq; illam quotidiè accedo, flexis genibus beatiſſimæ Vir
ginimemmendo, ſperans per eam me conſecuturum gratiam & miſericordiam,
quam præcipuè expeto. Hæc eſt igitur amica illa mea & ſpes mea, pijſſima Virgo Ma-
ria. Hæc vt audiuit Tobia, cum lachrymis illum complexa, dixit: Reuerà, fili mi, nõ ob-
tinuit mentem meam ſiniſtra vlla de te ſuſpicio, ſed nonnihil cœpi hæſitare propter
fraudes & machinas antiqui ſerpentis, quas debemus modis omnibus cauere. Sed tu fi
li à Deo benedicte, egregiam tibi & inſignem delegiſti amicam, optimum ſalutis tuæ
præſidium, peccatorum omnium nequaquam dubiam ſpem. Illam quæras, illam ſe-

quaris, omniq́ue animi deuotione illi confidas. Nullum enim post Deum salutis tuæ fulcimentum validius habere potes, quàm ipsam pietatis & misericordiæ matrem, à qua nemo vnquam, qui illi benè confideret, vacuus recessit. Perseuerauit autem Bernardinus in hac imaginis huius visitatione multis annis, & cùm iam in monastica religione consenuisset, testibus eius socijs, non rarò inuisit eam. Potuit sanè ex multis eui dentissimis argumentis colligi, eum toto vitę suę tempore singulari erga matrem Dei deuotione fuisse: & certè ego ipse, concinem illo habente Senis de illa, anno Christi 1427. in die natiuitatis eius, ita eum audiui dicentem: Ego frater Bernardinus semper fui deuotus beatæ Virgini. In die enim natiuitatis eius ego natus sum, eodem die baptizatus sum, illoipso die monasticum habitum indui, itemq́; professus sum monachũ, & primum sacrificium feci. Eodem die cupio exire ex hac vita. Ita ille. Ego verò hoc affirmare possum. nunquàm quenquam me audiuisse de beatissima hac virgine deuotiùs, libentiùs, feruentiùs concionantem.

Cap. 1. Fraternitas disciplinatorum.

In iuuentute sua, cùm adhuc laicus esset, vt posset piam Deo impendere seruiturẽ, suaq́ue pietatis studia augere, ad scribi voluit in spectatæ religionis sodalitatẽ benè moratorum, quam vulgò vocant Confraternitatem disciplinatorum beatæ Mariæ virginis, quæ est in domo hospitali de la Scala. Non admittuntur autem in eam sodalitatẽ, nisi quorum fama est integra & bona existimatio. Fuit enim locus ille multo tempore speculum & exemplar Deo deuotorum secularium hominum. Itaque Bernardinus fratrum omnium consensu & prompta voluntate, tanquam valdè idoneus, hilariter receptus est, precesq́ue, corporis flagellationes, aliaq́ue tum iucunda, tum aspera exercitia, noctu diuq́; illic vsitata, præ cæteris ipse copiosiùs sectatus est. Hic nimirũ vetustus ille locus est, ex quo omnes ferè Italiæ benè moratorum, siue, vt author vocat, disciplinatorum laicorum piæ exercitationes, vel deuotionis studia manârunt. Ex illo complures sancti viri prodiêre: putà Iohannes Columbinus, primus ille, idemq́; feruentissimus Iesuatorum institutor, & eius charissimus socius Frãciscus Vincẽtinus: itemq́ue ordinis Montis oliueti fundatores: Beatus Petronius de Petronijs, postea Carthusianus effectus: Andreas de Galleranis speculum sanctitatis, alijq́; permulti sublimes contemplatores, & innumeri ferè religiosi, vel monasticæ vitæ professores, vt mirum non sit, Bernardinum, beatissimæ matri Dei deuotissimum in eius domo illis adiungi voluisse, ex qua domo tot præclaras stellas, totq́; diuinos nouerat extitisse viros: tametsi eandem ipsam domum præalijs omnibus ipse præclatiùs illustrauit. Cùm autem feruenti eius deuotioni necdùm sufficerent exercitia domûs huius, quemadmodùm fide dignissimo relatu didici, ob macerandum & edomandum corpus suum, longo tempore flagellis è funiculis confectis se cæcidit, crebrò etiam vrtica & cilicio se affligebat. Quæ quidem licèt sanctus iuuenis faceret occultissimè, soli Deo ea nota esse volens: attamen, diuina efficiente prouidentia. non de industria, sed prorsus ab improuiso ad aliorum, qui etiamnùm supersunt, notitiam peruenêre.

Encomion Domûs hospitalis de Scala. Iesuati. Ordo montis Oliueti.

Cædit corpus suum.

Multis annis in vestibus suis dormiuit non tam in lecto, quàm scamno vel capsa. Cibus & potus eius communis quidem, sed parcus erat, neq; inuenio vel in delicatis escis excessum, vel in vilibus singularitatem. Iucundus, hilaris, affabilis, humilis semper fuit. omnibus se accommodans, tristitiæ, torporis, ignauiæ hostis. In actione strenuus & assiduus, irasci malo animo nunquàm visus est, veritatis amicus, charitate præcipuus, erga miseros misericors, prudens in omnibus & circumspectus valdè: nec videbatur mœrori vllus relictus locus, vbi Bernardinus aderat. Ante omnia autem, vel maximè in eo excelluit laus pudicitiæ & honestatis, quam præse semper ferebat nutibus, verbis & factis, ita vt nullus hac in parte adolescens ei posset æquiparari, & ipse non tam carneus quàm saxeus esse videretur. Habitu vtebatur, quo solent scholastici, & quidem honesto.

Cap. 9. Catalogus virtutum eius.

Cap. 10.

Sæuiente illa peste terribili & generali, anno salutis millesimo quadringentesimo, in quem incidit lubileus, innumeri peregrini, Romam euntes atque inde redeuntes, ad celeberrimam illam toto orbe Christiano domum hospitalem beatissimæ Mariæ Virginis, quæ Senîs est, & de la Scala dicitur, confluxêre, augebaturq́ue valdè numerus ægrotorum, è quibus plurimi moriebantur, ita vt tribus mensibus & dimidio quotidiè amplius duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, interdùm octodecim, vel etiam viginti, è vita decederent, præter quos ex eius domûs familia obiêrunt fratres viginti duo, octodecim fœminæ pauperibus mulieribus inseruientes, nouem sacerdotes, quinq; clerici, septem pharmacopolæ, qui morbidis medicamenta parabãt, pueri triginta sex, in ea domo enutriti, & famuli sexaginta, ægrorum ministerijs deputati.

Sæuissima pestis, eaq; generalis.

putati. Cùm autem tam multi illic & morbo correpti iacerent, & è vita abirent, locus ille propter fœtorem intolerabilem omnibus inspectantibus horrori erat, nec quisquàm ferè reperiri potuit, qui quàuis magna proposita mercede, ægrotantibus illic inseruire vellet. Ita fiebat, vt tum vel maximè locus ille necessaria ministrorum opera destitutus esset, cùm maior incumberet necessitas. Magister quidè & gubernator domus il lius Iohannes Landaronus erat vir optimus, multa benevolentia & charitate præditus, & quem nemo dubitaret virginem esse: & licèt senio grauaretur, non cessabat tamen pro viribus præstare quicquid posset. Sed cùm ignem pestiferum iam omnia vastantem cerneret, valdè affligebatur, metuens idoneos ministros neque pecunia, licèt larga esset manu, posse comparari, quòd nemo pestis contagionem reformidet. Rogabat ergo Deum & beatissimam Virginem, domus eius seruatricem, vt pauperibus ministri mitterentur.

Cap. 11.

Itaque pijssimus Deus excitat Bernardini animum, qui iam ferè vicesimum agebat ætatis annũ, vt in illa pijssima domo ægrorum & pauperum ministerium susciperet. Vt vidit enim summam necessitatem, maximo incitatus zelo, pestiferam contagionem nihil metuens, imò verò etiã vltra morti se offerre cupiens, modò posset Christo gratum exhibere in eius pauperibus seruitium, multis hebdomadibus ægris illis accuratissimè & officiosissimè ministrauit. Cernens autem ad tantam morbidorum multitudinem sufficere non posse tam paucos ministros, duodecim religiosos & pios adolescẽtes ad se vocat: hortatur illos, velint vnà cum ipso curare pauperes Christi: dicit eos, qui pauperi seruiant, ipsi Christo seruire: & si tali occasione decedant è vita, pro Christo eos mori: nihil verò homini Christiano debere esse antiquius & optatius, quàm Christi causa vitam suam profundere, cùm ille suam nostra causa profuderit: deinde addit: Simus omnes fratres: Deus sua ope aderit nobis. Videtis fratres ignem accensum esse, iam penè orbis illo conflagrat, securis arbori admota est, falx messem solicitat: quid nobis de vitæ nostræ prorogatione polliceri possumus, cùm & alios quotidiè videamus mori, & plerosque etiam intimos sodales propemodùm antè exire è corpore, quàm morbo correpti videantur? Nos si in his charitatis officijs obierimus, ad Dominum euolabimus: sin autem superstites manserimus, quoad victuri sumus, semper lætabimur, nos Deo nostro in eius pauperibus hæc officia præstitisse, memores sententiæ illius: Nullum opus bonum apud Deum sua carere mercede, vel iremuneratum abire. Siue igitur viuamus, siue moriamur, non possumus Deo seruiendo non lucrari.

Seruit in domo hospitali tempore periculosissimo.

His Bernardini persuasionibus allecti adolescentes, in eius mox sententiam iêre: è quibus sanè hodieque nonnulli superstunt: cumq; essent confessi sua peccata, & sacrã Eucharistiam sumpsissent, ita Bernardino consulente, iucundis animis & magno feruore curam ægrotorum cum Bernardino, ipsorum magistro & capite, suscipiunt. Porrò hospitalis domûs moderator statim totius penè domûs claues tradidit Bernardino, commisitque ei munus morbidos & peregrinos aduentantes curandi, & omnes ferè eleemosynas distribuendi, adeò vt propemodùm pro sua voluntate omnia disponeret ac dispensaret, perindè ac si ipse eius domûs dominus esset. Eius autem & sociorum feruor & charitas suo exemplo permultos alios ciues & adolescentes inuitauit ac permouit ad seruiendum morbidis illis, licet non pauci ex illis è vita decederent. Itaq; Bernardinus charitate feruens, domum illam ita moderatus est, vt officia, ministeria, exercitia, laborum vices pro ratione loci, temporis, & personarum opportunè & congruenter distribuerit. Dabat verò operam, vt quoad eius fieri posset, ipse semper omnibus coram adesset. Adstabat diù noctuq; ægrotantibus, pharmaca parabat, cibos pro singulorum qualitate porrigebat, sordes omnes in illis necessariò ferendas, ipse ante omnes sua voluntate amouendas suscipiebat: non labore, non vigilijs, non intolerandis fœtoribus, non incommodis vllis frangebatur: sed ea semper alacritate & spiritus viuacitate illis seruiebat, ac si vel parentes, vel fratres aut filij eius essent. neque id sanè mirum. Cùm enim Dei amor horum omnium faciendorum ac perpetiendorum præcipua ei esset ratio, Deo vtique seruiebat, qui patre, fratre, liberis omnibus potior nobis esse debet. Aegrotis ex animo condolebat, adeò vt etiam cum illis vnà ploraret: interdum verò etiam ridebat, canebat, blandiebatur, talemque se illis exhibebat, quemadmodum pro illorum consolatione expedire putabat. Nihil autem ferè illius charitati satis ad vota ab alijs curatum videbatur, nisi omnia ipse vidisset & contrectâsset. Cùm erant ex hac vita migraturi, sacramenta vt illis porrigerentur effecit: vita functos, vesperi sepultura mandabat. Peregrinis ferè innumeris ad

Cap. 12. Duodecim pios adolescentes sibi socios eius ministerij asciscit.

Videeximiam eius charitatem.

veſperam aduentantibus cibos & lectos apparabat: ſi lecti, alioqui multi, non ſufficerent, ſternebat humi pannos, ita vt nulli deeſſet commodus captādæ quieti locus: crebros quoque excitabat ignes & ſuffitus grati odoris, ſpargebat multum aceti in tota fere domo, vt corruptus aër ſaltem aliqua ex parte corrigeretur, libentiuſq; miniſtri ſuam operam egrè affectis nauarent. None ſt autē paſſus benignus Deus, vt inter tot labores, vigilias, incommoda infinita Bernardinus vnquàm aduerſa laboraret valetudine ſed ſemper promptus, alacer, vigil & indefeſſus, dictis & factis cōfirmabat tum ægros, tum illorum miniſtros.

Mirè ſeruatur à Deo.

Cap. 13.

Cùm iam autem menſibus quatuor & eo ampliùs in eadomo ſedulò miniſtraſſet, peſtiſque ſopita eſſet, domum ſe recipit. Ecce autem, quemadmodum ipſe Chriſtum Dominum in pauperibus eius morbo laborantibus, ſicut diximus, crebrò viſitārat: ita Chriſtus, bonus & pius Dominus, rurſus illum viſitat. Nam vbi ab hoſpitali illa domo receſſit, paulò pòſt acerrima cœpit exerceri febre, idque deimprouisò in ædibus nobilis viri Hildebrandini de Manetis, qui ei erat amore & beneuolentia coniunctiſſimus: vbi ſanè ad menſes quatuor decubuit, patientiſſimè eam morbi moleſtiam, vel potiùs Domini Ieſu viſitationem ferens: in qua hoc præcipuam ei moleſtiam adferebat, quòd videret alios ipſi miniſtrantes moleſtia affici, licet illi promptiſſima charitate ei inſeruirent: Inter quos Tobia, tanquam pia mater, & luſtina de Manetis, matrona nobilis, ab eius latere ferè nunquàm receſſēre. Cùm eſſet autem ea febre liberatus, non remiſit ſtudium pietatis & humanitatis. A mita eius Bartholomæa, matrona venerabilis, vxor quondam nobilis viri Trogliardi de Ptolomæis, iam propè nonagenaria, & cæcitate & neruorum diſſolutione laborabat, nec ex lectulo ſurgere poterat. Hanc vt cognouit obitu cuiuſdam pij ſocij ſui neceſſaria opera & miniſterio deſtitutam, religioſus & delicatæ alioquì habitudinis iuuenis ſtatuit illi ſuis manib⁹ neceſſaria officia impendere: id quod re ipſa quoque præſtitit, nullaque habita ratione earum rerum, quæ nauſeam ſibi & tædium adferre poſſent, tanquam parenti ſuæ officioſè illi in omnibus inſeruiuit. In quo miniſterio anno integro & eo ampliùs verſatus eſt, donec optima matrona, perſoluto naturæ debito, migrauit ad cælos. Fuit hæc Bartholomæa cumprimis veneranda, ſpiritalis, & Deo deuota fœmina, quam etiam multi pro ſancta habebant. Vixit longo tempore in S. Auguſtini inſtituto & regula, ieiunijs, vigilijs, precibus & ſui corporis macerationibus vacans, Deoque perpetim gratias agens. In ſacris concionibus cùm audiret nomen IESV exprimi, non potuit cōtinere ſeſe, quin crebrò illud mellitiſſimum nomen repeteret cum ſingultu, rauca voce, accentu ſtridulo. Quamuis eſſet ſapientiſſima, at tamē videbatur nonnunquam præ ſpiritūs feruore quaſi inſanire ad recordationem nominis Ieſu, qui illi ſemper in corde, ſemper in ore erat, cui etiam ſæpè in lecto iacens, laudes alta & clara voce promebat. Sunt plerique in ea ſententia, quemadmodùm lachrymis beatæ Monicæ S. Auguſtinus conuerſus eſt ad Dominum: ita huius à Deo benedictę mulieris preces & lachrymas, quas multis annis pro Bernardino ipſi chariſſimo fudit, id diuinitùs impetraſſe, vt in via Dei magis ille proficeret, magiſque confirmaretur. Hortabatur eum ſemper, vt monaſticum inſtitutum complecteretur, præſertim Eremitarum, ſub regula beati Auguſtini Chriſto militantium in cœnobio valdè religioſo, quod de Lereto vocant, in quo etāt patres venerandi & ſpiritales. Portò Bernardinus eius admonitionibus illectus, cum illis religioſis viris libenter conuerſabatur, placebantque ei vſque adeò mores illorū & vita laudabilis, vt probabilis coniectura ſit, eum monaſticum habitum apud illos in duturum fuiſſe, niſi illum retinuiſſet amor erga hanc Bartholomæam: quam, donec eſſet in humanis, dilexit vt matrem, nec eam deſerere voluit.

Corripitur febre acerrima.

Bartholomæa egregia fœmina.

Eius preces quid Bernardino contulerint.

Cap. 14.

Poſtquàm autem illa vita functa eſt, Bernardinus ad ſanctiorem viuendi rationem adſpirans, cùm nec dum deliberâſſet, quod genus monaſticæ religionis potiſſimùm deligeret, decreuit habitare ſecum, vt ita priuatim commodiùs & certiùs experiretur ea, quæ oporteret non ignorari ab eo, qui regularem, vt vocant, vel monaſticam Deoque magis gratam vitam eſſet amplexurus. Elegit autem domum quādam iuxta portam de Triſis, & in loco occulto ſacellum exiguum ſibi conſtituit, poſuitque in eo altare cum imagine Chriſti à cruce pendentis. Ibi precibus, vigilijs, ieiunijs, flagellorum ictibus, cilicio, aliiſque pietatis exercitijs ſeſe afficiens, idq; & crebriùs & ſeuctiùs, quàm antea cōſueuiſſet, accuratiſſimè vires exploraui ſuas, etiam vſq; ad herbarum victum & aquæ potum ſeſe periclitās. Lectiones eius, cùm ferè omnes ſtudio haberet, in ſacris libris deuotione plenis, conſummabantur: illis lætabatur, illas iā toto pectore complectebatur. Piorum hominum, quorum eſſet ſpiritalis conuerſatio, plùs ſolito cō-

Priuatim peticlitatur vires ſuas multis modis.

ſue-

suetudine delectabatur, illorum inprimis, in quibus virtutum exempla relucebant. Interim sæpè animo pertractans, ad quod vitæ genus se potissimùm conferre deberet: non rarò toto corpore prostratus, crucifixum Dominum rogauit, vt ipsi largiretur gratiam, viam & vitam potiorem deligendi, quam eius benigno fretus fauore sectaretur. Puro autem planeq; mihi persuadeo, ita ei respondisse crucifixum: Fili Bernardine, en tuipse cernis hic me nudum à cruce suspensum. Si ergo amas me & me imitari vis, affigaris & ipse nudus cruci tuæ, sicq; me sequaris: meq; hauddubiò inuenies. Atq; hoc ille intelligens, & sæpiùs expendens, cùm aduerteret Christi crucifixi hoc longè optimum esse consilium, quo nullum aliud melius, nullum salubrius possit reperiri, illud toto pectore studuit in opus conferre. Cùm autem Seraphicum illum patrem Franciscum, Christi nuditatem, paupertatem & crucem excellentissimè sectatum nõ ignoraret, sub eodem beatissimo patre, Christo militare constituit.

Cap. 15.

Sub hac autem mentis deliberatione adhuc posito, cùm necdùm certò perspiceret, quam vitam ingredi deberet, pijssimus Saluator, qui confugientes ad se non deserit, sed ad salutarem deducit viam, post solitas preces serotinas obdormienti hanc visionem obtulit: Videbatur sibi Bernardinus apud fontem quendam, extra vrbis muros non longè à patrum Franciscanorum cœnobio distantem, videre palatium quoddam valdè elegans & amplum, fenestris luculentum, in ipsoq; intus ignem accensum, qui omnia fere palatij viscera inflammaret, perque fenestras omnes flammas erumpentes, vna duntaxat dempta fenestra, quæ sola cum vno cubiculo seruata videbatur. Tum præterea per fenestram illam videre sibi visus est intus virum quendam S. Francisci habitu indutum, eumque, vt ignis præsens periculum deuitaret, ad fenestram accedentem, & ex illa præcipitare se volentem: porrò ob ingens præcipitij discrimen clamantem magna voce: Francisce: sicque secundò & tertiò intrò reuertentem, rursusq; ad fenestrã venientem, & præcipitio dare se volentem, sed præ timore minimè ausum, clamantem: Francisce. Ad extremum vidit totum illud palatium ignibus absumptum, præter cubiculum & fenestram illam, ad quam vir ille Franciscum inclamitans, saluus mansit. Hanc visionem secum pensitans Bernardinus, sic eam interpretatus est, quòd Dominus ea id significare voluerit, posse ipsum beatissimi patris Francisci ope subnixum, carnis, mundi & dæmonis flammas euadere.

Visio Bernardini.

Per id tempus fuit Senis quidam admodũ reuerendus pater Franciscanus, Iohannes * Pistorius, vitæ sanctitate illustris. Is iã antè triginta annis in Bosnę prouincia aduersùs hæreticos desudarat, è quibus multos conuerterat: sacra etiam Hierosolymorum loca viserat, & pleraque alia non sine multa animi pietate; iamque gtandæuus domum erat reuersus, fuitque institutus custos Franciscanorũ Senensium. Multa enim pollebat sapientia, nouerat que prudenter consulere. Bonus erat odor famæ sanctitatis eius. Ad eum properè accessit Bernardinus, aperuit ei totum pectus suum, rogauit obnixè vt ipsum ad suam sodalitatem admitteret.

Cap. 16. * Tristorius

Bernardinus petit admitti in sodalitem Fräcisc. canorum.

Lætabatur his grandæuus pater & exultabat: quippe qui multa didicisset de optimis moribus eius, cernerétque tyronem CHRISTI ætate iuuenem, robustum cõrpore, facie formosum, non mediocriter omni literatura instructum, fide integrum, spiritu feruentem. Quibus etiam permotus, non defuit precibus eius. At Bernardinus incredibili affectus hilaritate, totum se eius consilio & voluntati permisit, distraxitq;, vti dictum est suprà, omnes opes suas, contempsit generis nobilitatem, sanctaque armatus paupertate, nudus pro Christi amore deuium Aegypti iter reliquit, & in sanctæ religionis eremum sese abdidit, cupiens cum Christo tollere crucem in humeros suos.

Accepit autem ab eo, quem diximus, patre habitum monasticum in cœnobio Senensi Franciscanorum, anno Domini millesimo quadringẽtesimo, quarto, ætatis suæ vicesimo secũdo, tota ciuitate Senẽsi multum inde & ædificationis & admirationis capiente. Cùm autẽ pater ille senex vili eũ habitu indueret, & horrida resti cingeret, diuinitùs doctus propheticè de illo corã omnib⁹ dixit clara voce: Adiunctus est ad nos hodiè strenuus & gnarus miles, qui multas comportabit fruges in horrea Domini, eritque Ordinis nostri decus & ornamentum. Non diu post sentiens Bernardinus se illo in loco non posse Deo tranquillo animo seruire conuenienter Regulæ sancti Francisci, quòd homines seculares quotidiè eò aduentarent, & quædam aliæ causæ rationabiles ipsi supperterent, ex consilio memorati Patris excessit è patria sua, cuiusque fretus benedictione, ad eos obseruantes iucundissimo animo commigrauit, qui in Columbarij antiquo monasterio degebant, quod situm erat haud procul

Cap. 17. Prophetia de illo.

* Pro, flamm. lege Senen.

procul ſtans in obſcuro nemore, ab omni mundi ſtrepitu ſeparatum, ijs inprimis accommodum, qui vitam vellent contemplationi deditam conſectari, & S. Franciſci inſtitutum experiri. Morabantur illic ſanè viri admodum religioſi & ſancti, Deo nocte ac die ſeruientes: quales tunc rari valdè erant in Italia ob miſerè collapſam eius Ordinis monaſticam diſciplinam.

Cap. 18. Degit in Columbarij cœnobio.

In eorum ſodalitatem cupidiſſimè ſe recepit Bernardinus, & cum illis carnem ſuam crucifixit cum vitijs & concupiſcentijs, virgiſque & flagellis aſperis caſtigauit. Summoperè connitebatur perfectè exprimere vitam Euangelicam, & propter Chriſtum alienæ ſe ſubmiſit voluntati. Primo anno probationis nihil prorſus habere voluit, præter cucullum, ſubligaculum & cingulum nodoſum: adeoque magnos habuit in virtutibus progreſſus, vt quamuis omnium poſtremus eſſet, ardentem lucernam & totius ſanctitatis ſpeculum fratribus ſeſe exhiberet. Erat monaſtici Canonis obſeruantiſſimus, moribus fuit optimis & modeſtiſſimis non mediocriter eo nomine charus fratribus vniuerſis. Mirabantur illi pœnitentiam & aſperitatem vitæ eius, ſingularem manſuetudinem, & erga omnes humilitatem. Nullum tam moleſtum aut vile & contemptibile fuit opus, quod Bernardinus ſuis manibus non libenter exequeretur. Inferuiebat ægrotis fratribus, ferebat ſuis humeris emendicatas panis & vini eleemoſynas, nudis interim incedens pedibus etiam longiſſimo itinere.

Virtutes eius.

In ædibus ſacris inſtar angeli ſeſe gerebat, laudans, cantans & obſecrans Deum ſine tepore vllo, nocte ac die. Non ſolùm ea ſeruabat ieiunia, quæ præſcribit Regula, ſed quaſdam ijs addebat. Quadrageſimas alias, interdum ſolo pane & aquain ijs contentus, corpus ſuum vigilijs & flagellis edomans. Propter Dominum IESVM vir humilis cuilibet ſe morigerum & obſequentem præbebat, ſeipſum peccatorum omnium, qui in terris eſſent, viliſſimum atque deterrimum exiſtimabat. Atque ea cauſa cum infinitis ſuſpirijs & gemitibus precabatur veniam coram imagine crucifixi Saluatoris, magnas illi gratias agens, quòd ad hoc vitæ inſtitutum ipſum vocaſſet, in quo poſſet ei tranquilla conſcientia, firmaque ſpe & fiducia ſeruire. CHRISTI paſſionem tam acerbè deplorabat, vt præ dolore moritu-

Ieiuniamulta. Vigiliæ.

Condolentia erga vitã & paſſionẽ Chriſti.

rus videretur. Cum multa condolentia commemorabat eius vitam, peregrinationem, famem, ſitim, æſtus, frigora, vincula, flagella, contemptum, cruciatus. Valdè mirabatur illum præ immenſo amore pro nobis ferentem crucem, nudum à cruce manibus pedibuſque confixum miſerè pendentem, miſerandum in modum vulneribus ſaucium, & in tantis cruciamentis noſtra cauſa morientem. Doloris gladio cõficiebatur, cùm ſecum reputaret triſtiſſimam illius matrem exanime corpus eius excepiſſe in ſinum ſuum. Eiuſmodi pijs & ſalutaribus cogitationibus & meditationibus inflammabatur animus eius ad ardua & corpori moleſta ac dura exercitia & opera amplectenda.

Cap. 19.

Adeò verò ſtudioſè in ea incumbebat opera, quæ mundo humilia & deſpicabilia videntur, ſeipſum planè contemnens, & generis ſui nobilitatem pro nihilo ducens, vt homines plebei, qui antè eum nouerant, non alio quàm inſani & ſtulti loco eum haberent: quò ille impenſiùs lætabatur, ſciens dictum ab Apoſtolo: Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud DEVM. Cùm adhuc nouitius aliquando cum ſocio fratre inuiſeret Tobiam cognatam & ſpiritualem matrem ſuam, quendam illic offendit conſanguineum ſuum, moleſtiſſimè ferentem, quòd factus eſſet Franciſcanus, multaque ipſi conuicia & probra inferentem, & inter cætera ſic dicentem: Sperabamus nos te honeſtè in ſeculo victurum, & fœcundam vxorem quandoque ducturum, proleſque ex ea elegantes procreaturum, noſtramque familiam opibus & honoribus auctorum. Ecquid verò aliud eſt cucullatus monachus, quàm porcus ſaginarius, & qui ſine cura vlla otio & deſidiæ deditus alienis laboribus ſe ſaginet? Audiebat hæc ſedatiſſimo animo vir ſanctus, tandemque ei reſpondit comiter & modeſtè de ſeipſo vaticinans: Equidem fallacem hunc contemno mundum cum omni faſtu & pompis eius, ac nihilo minùs tantum ex me honoris accedet generi noſtro, vt in hac vrbe nulla vnquam familia extiterit, quæ cum noſtra poſſit honore, ſublimitate & famę celebritate comparari. Inde valedicens cognatæ ſuæ, ad cœnobium redijt, magis expetens propter Deum ignominia affici, quàm populi prædicatione efferri.

1. Cor. 3.

Iudicium huius mundi de monachis.

Eun-

Eunte illo quandoq; cum fratre per plateas vrbis Senensis, petulantes pueri à tergo illudebant ei, & in eius nudos calcaneos lapillos iactabant. Nudis enim ingrediebatur pedibus, & tunica non attingebat tibias, vt plus ex frigore molestiæ caperet. At ille ne semel quidem respiciens, nec quicquam omnino commotus, pergebat itinere suo, perinde ac si surdus ac insensilis esset. Socius verò id indignè ferens: Non audertis, inquit, quodisti insolentes pueri faciant? Respondit vir sanctus: Faciant illi quicquid libitum erit eis: materiam nobis exhibent, vnde sempiternæ gloriæ coronas nobis texamus. Dum enim affligunt nos, exercendæ patientiæ nobis occasionem suppeditant: qua patientia possidemus animas nostras, & cælorum regna promeremur. Cap. 20. Contenit iniurias petulantium puerorum. Luc. 21.

Anno autem probationis exacto, ipso Natiuitatis beatissimæ Mariæ solenni die palàm & solenniter professus est monasticam vitam, in manibus præfecti sui, quem Guardianum vocant, promittens se omnibus diebus vitæ suæ ad præscriptum Regulæ sancti Francisci in obedientia, paupertate & castitate victurum.

Coactus deinde fuit etiam sacerdotio initiari, primumque sacrum fecit in matris DEI natalitio die, tanquam eius legitimus capellanus, ac deinceps quotidie Missam celebrauit cum multa animi deuotione & ardenti charitate. Mirè enim diuino erat amore incensus, Sitiebatque mortalium omnium salutem, accuratè secum pensitans, qua re Deo posset in hac vita gratissimam operam nauare. Initiatur sacerdotio.

Cùm autem sic secum ipse commemoraret, quanta hominum causa fecisset CHRISTVS, quantoperè in eam incubuisset curam, vt homines à peccatis retraheret per seipsum, per Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, vt eorum bonis exemplis & institutionibus ad pœnitentiam & vitæ emendationem incitarentur: grauem ille crucem hanc in suos recepit humeros, vt omnium animas lucrifaceret: feruentique spiritu egressus è monasterio, ad propinquum castrum rebus pauper accessit, populoque prædicauit pœnitentiam non subtili sermonis curiositate, sed sancti spiritus virtute, imitans beatissimum patrem suum Franciscum. At tamen præeximia animi humilitate nec ausus fuit asque Superioris permissu concionandi munus obire, nec etiam vt id ipsi permitteretur expetere. Sed cùm non possit abscondi ciuitas supra montem posita, superior eius, quem Ordinis Ministrum vocant, cognita eius excellenti sanctitate, insigni deuotione, præclara in diuinis literis eruditione, concionandi prouinciam ei demandauit. Quam ille humiliter suscepit, non ignorans Deo pergratum esse, vt salutiferis sermonibus ad eum miseros mortales reduceret, quos ab illo hostis tartareus ad omne genus flagitiorum & ad mundi huius voluptates abstraxisset. Primam concionem suam habuit ipsis ferijs Natiuitatis præstantissimæ Virginis in honorem illius, sub primo sacrificio suo. Cap. 21. Ardet desiderio salutis animarū Matth. 5.

Cùm autem experientia didicisset, execrabilem satanam multos ipsi tendere laqueos, quibus in sagenam suam eum adduceret, nisi multa vteretur vigilantia & circunspectione: egregiè aduersùs eius insidias sese communiuit, cum Apostolo castigans corpus suum nec aliquid de vitæ eius asperitate remittens, ne alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur. Non deerant tum, qui à suscepto hoc concionandi salutari studio & opere illum reuocare niterentur propter corporis eius teneritudinem, quæ non sineret eum ad loca diuersa proficisci: itemque vocis raucedinem, quæ procul audiri non posset. Cap. 22. 1. Cor. 9.

Et ille quidem propemodum ijs assensurus videbatur, nisi conscientia reclamasset, cui obluctari non debuit. Valdè enim absurdum & ab omni ratione alienum fuisset, si pereunti mundo Dei verbum subtrahere voluisset. Interim animi dubius, quid potissimùm sequeretur, ad Deum confugit, subлatisque in cælum oculis, obnixè eum rogauit, si quidem gratum ipsi foret, vt in concionandi functione permaneret, vt propter Sanctissimæ matris suæ merita sanaret vitium gutturis ipsius, quod voci eius magnum afferebat impedimentum. Quando autem facilè à Deo obtineri potest, quod ab illo præordinatum est, &, vt D. Gregorius ait, diuina prouidentia sic constituit, vt electi DEI amici precibus impetrent, quod ille ab initio dare eis decreuit: DEVS ob intercessionem matris suæ ingenti miraculo è Sententia est nō ipsa verba S. Gregorij.

gut-

gutture eius depulit vitiũ illud immissũ in guttur ignito globulo, quo linguæ raucedo excocta & curata fuit.

Cap.23. Inde verò tanto animi studio nouum ille concionandi munus executus est, vt nulla ratione satis id explicare queam. Amabat ille summoperè corporis castimoniam & integritatem, id quod sine insano liuore serpens tortuosus ferre non potuit. Erant tum Senis duo honesti coniuges, qui illum mirè diligebant. Sensit hoc tartareus impostor, & alterius, id est, fœminæ amorem corrupit, vt sanctum virum libidinosè diligeret. Ait enim S. Bernardinus, nullum in hac vita reperiri, etiamsi eximia sit sanctitate & perfectione, cui non impuræ quædam cogitationes incidant: sed nostri arbitrij est, vel respuere vel assentiri. Cùm ergo Bernardinus quandoque panis emendi causa exijsset, hæc fœmina illum ad se accersiuit: eoq; ingresso fores clausit, & ait: nisi te accommodes iam voluntati meæ, equidem insigni te ignominia afficiam, dicamque te mihi vim afferre voluisse. Tum Bernardinus in eas se angustias conie-

Fœminam ipsam libidinosè amantem egregiè coercet. ctum cernens, tota animi deuotione intra se rogabat Dominum, vt in tam præsenti periculo ipsi non deesset. Facinus enim illud valdè execrabatur. Non neglixit Deus preces serui sui: fuggessit mox consilium, vt diceret mulieri, si vellet ita fieri, vt se vestibus nudaret. Dixit hoc ille, nec mulier distulit. Interim profert ille flagellum, quod apud se habebat, apprehensamque fortiter fœminam, egregiè cædere cœpit, nec destitit, donec ardor libidinis in ea extinctus est. Ea causa impensiùs deinceps mulier amauit sanctum virum, itemque maritus eius, vbi is comperit rem ab eo gestam.

Cap.24. Posteà Bernardinus à præfecto domus hospitalis sancti Honofrij, quod est extra muros Senarum, petijt locum aliquẽ sibi donari, in quo pro se & fratribus suis paruã habitationem extrueret. Concessit ille, de Pontificis Maximi & domûs hospitalis cõsensu locum Bernardino, vbi is monasterium condidit, quod vsq; in præsens illic cernitur commoda structura, cum eleganti templo & alijs ædificijs. Huius cœnobij primus ipse Guardianus siue præfectus fuit, gnauiter portans onera die ac nocte, potiusque in se recipiens, quàm in alium transferens labores. Apportabat ligna, lapides, calcem, nihil parcens tenero corpusculo suo. Libens quoque exibat ad petendas eleemosynas. Quando domi erat, semper cum fratribus ad templum accessit ijs horis, quibus diuina officia peragebantur. Quòd si adeò esset occupatus, vt ijs adesse non posset, preces Canonicas cum socio fratre eadmodum reuerenter & deuotè persoluebat. Crebrò totas noctes duxit insomnes, in secreta quædam loca sese abdens, atque illic vacans deuotioni suæ. Perpetuò aut legendo, aut meditando, aut orando, aut diuina contemplando occupatus erat. Sæpè pugnis suum tundebat pectus, vilem peccatorem se pronuncians. Dirè cruciabat corpus suum, & humum lachrymis madefaciebat, vt peccatoribus Deum propitium efficeret. Non rarò attentissimè & summo animi dolore contemplans Christi ignominiosam mortem, pretiosumque sanguinem fusum pro nobis, in crucis formam se humi extendebat, vt cum Christo foris & intus sese crucifigeret. In adhortationibus suis, publicisque concionibus, magno semper studio excitabat auditores, vt se gratos exhiberent, passioni & morti Saluatoris, deuotionemque & reuerentiam præstarent sanctissimo nomini, IESV, quod est super omne nomen, & in quo omne genu flectitur, cælestium, terrestrium, & infernorum: neque aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

Extruit monasterium.

Exercitia eius.

Philip.2. Act.4.

Cap.25. Psalm.67. Præpotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, in viro hoc & per virum hunc, dum in terris inter homines versaretur, mira operatus est, & admirandum in modũ ad vitæ cælestis gaudia degustanda eum sustulit. Cùm enim concionãdi onus iam susceptum prosequi cœpisset, tanto animi feruore & studio conciones habuit, vt nomen eius non solùm in Italia, sed toto etiam orbe celebraretur, tam ille efficacibus & grauibus vtebatur verbis, vt facilè posset animaduerti, spiritum Dei loqui per os eius. Cõ-

Feruor & pondus cõcionũ eius. ciones suas solebat in tres aut quatuor distribuere partes. Peroptabant autem singuli eius habere conciones, & beatiores se existimabãt, si daretur copia eas describendi. Libelli eius per regiones omnes spargebantur, per Hispaniam, Galliam, Angliam, Hyberniam, Scotiam, Germaniam, Hungariam, Cyprum, Asiam, Græciam, per Orientem quoque & exteros populos: qui acumen ingenij, intellectus perspicacitatem, sensus sublimes & vitæ eius sanctitatem nõ mediocriter admirabantur. Vbiuis locorũ eius fiebat mentio, & se longè lateque diffuderat fama eius, quam Dominus præclaris miraculis confirmabat.

Cap.26. Ita ille sancti spiritus perfusus rore, feruentissimus Dei præco factus est in Italia, & Gal-

& Gallia Cisalpina, in nouæ lucis euectus montem. Cernens autem multam esse messem, sed proh dolor operarios paucos, vrbes, castella & pagos omnes peragrauit, annuncians pigris & desidiosis mortalibus sanctissimum nomen IESV: quod nomen vas electionis Paulus portauit coram gentibus, & regibus, & filijs Israel: vt per hoc salutiferum nomen à Deo gratiam impetrarent & misericordiam, quò per veram pœnitentiam corrigerent malam vitam suam. Ea tempestate tota Italia iam planè iacebat obruta vitijs & flagitijs, oblita piarum adhortationum, quas olim acceperat. Omnes in id toto incumbebant pectore, vt possent multas sibi coaceruare opes. Nulla cernebatur deuotio in religiosis & ecclesiasticis, nulla fides in plebeis, nulla misericordia, modestia & disciplina morum nulla. Iactabant alij in alios maledicta, obstinaris animis odio & liuore se inuicem prosequebantur, in duas factiones distracti. Intercluse rant itinera à latronibus, mare infestum piratæ habebant. Guelphorum & Gibellinorum immodica insolentia passim adeò sæuiebat & grassabatur, vt fraterno sanguine plateæ maderent. Ecquid verò possit atrocius commemorari? Parentes suas iugulabant proles, lærabanturque se illos, qui diuersæ essent factionis, laqueo præfocâsse. Tanta existebat in sidelitas & impietas, vt instar ethnicorum plus deferrent tempori, quo essent structuri domos, quàm Dei præceptis obseruandis. Mundus plenus erat veneficijs & incantationibus, damnatæque curiositate futura cognoscendi, & sanandi morbos. Quæ si quis reprehendere voluisset, misere conspuebatur & irrideba-
tur. Rarò festis diebus ibatur in templum, vt Missa audiretur. Nemo verebatur leges, quibus alearum ludus interdicitur. Properabant omnes ad loca illa, vbi alearum seruebãt iactus. Internosci non poterant dies profesti vel operarij à festis, quòd festis diebus plures irent per plateas oscitabundi & vagabundi. Omnibus his malis magnam ansam, multaque fomenta præbebat schisma, quod tum in sancta Ecclesia ad annos quadraginta durauerat.

Acto. 9. Prædicat vbique nomen IESV.

Pessimus Italiæ status.

Hæc autem conspiciens Sanctus Bernardinus, valdè miserabatur pereuntis mundi pericula. Itaque fiducia sua in Deo collocata, ibat per regiones & ciuitates, annuntiabat hominibus virtutes & vitia, gloriam & pœnas sempiternas. Tanta autem diuinæ gratiæ largitate perfundebatur, vt diligeretur ab omnibus & honorare-
tur, & cum multa reuerentia exciperetur & auscultaretur, haud secus, arque quidam CHRISTI IESV Apostolus. Tantus hominum cœtus ad eum audiendum confluere solebat, vt summo manè ad concionis locum properarent, quò commodum sibi possent locum vendicare: quodq; eo maius est, nonnunquam aduentabant complures à triginta miliaribus, incredibili desiderio incensi audiendi conciones eius. Quotidiè verò ante concionem cum multa deuotione Missam celebrabat, animo in Deum subleuato. Properabant omnes, & sacris initiati & laici ex pagis & oppidis, vt eum audirent concionantem: sperabantque sancti spiritûs gratiam in ipsos descensuram, vt olim in Apostolos & credentes.

Cap. 27.

S. Bernardinus dũ prædicat, cõcionatur, omnibus venerationi est.

Neque id sanè mirum, quando ille præco Dei admirabilis, sancti spiritûs vnctus gratia, adhorrabatur suspirabundos auditores ingenti voce, vt agerent pœnitentiam, Deumque iratum iciunijs & lachrymis sibi conciliarent. Verba eius & suauia erant, & efficacia, instar radiorum igneorum penetrabilia, corda omnium ipsum audientium emollientia, omnemque animorum duritiam conterentia. Vox eius admodum sonora & clara fuit, ita vt & propè & procul posset distinctè percipi. Sermones illius haudquaquam inanes erant, aut mundani vel mendaces & ridiculi: sed diuina pleni fœcunditate, quibus lapidea quæuis pectora colliquescerent, arque emollirentur ad agendam cum acerba animi contritione veram pœnitentiam: pij verò omnes diuino amore inflammarentur. Penetrabat enim spiritus eius mortalium omnium intimos pectorum recessus.

Acto. 2.

Vis verborum eius.

Hinc fiebat, vt sua peccata cum multa contritione confiterentur, digneque & reuerenter perciperent sacrosanctam Eucharistiam, qui multo tempore nunquam ad sacram communionẽ accesserant. In summa, dicendo nemo consequi possit, qui fructus ex ijs beati viri concionib. enati sint apud homines Christianos. Nec facilè scripto comprehendi queat, quot vrbes, respublicas & homines odio & liuore prorsus obturatos, ad pacem, tranquillitatem & concordiam reduxerit: quot petulantes adolescentes & lasciuas fœminas, è fœdissimis carnis voluptatibus, quibus compluerant, ad honestam & castam viuendi rationem reuocârit. Iubebat, vt festos dies, quibus solebant vacare manuum laboribus, ad Canonum præscriptionẽ obseruarent.

Cap. 28. Fructus concionũ eius.

Docebat populum, vt sacras ædes & sacerdotes in ijs ministrantes venerarentur. Multas honestas, sed inopes puellas curauit matrimonio tradendas, apud locupletes à se conuersos id efficiens, vt bona dote afficerentur.

Videre licebat inueteratas inimicitias ad mutuam consensionem & benevolentiam redigi, quod alioqui incredibile videbatur vlla via vel consilio quenquam consequi posse. Cernere erat fœminas pias & Deo deuotas, mundi pompis & vanitatibus hactenùs deditas, ponere torques & catenas aureas, abijcere specula & vnguenta, negligere capillorum compositionem, respuere ornamenta, quibus antea, ceu lasciuę & impudicæ mulieres, pernicioſissimè in sui damnationem abusæ fuerant. Instrumenta omnium ludorum vetitorum, tabulas lusorias, taxillos, larnas, & id genus alias mundi vanitates maximo numero ad sanctum virum adducebãt, vt faceret illis pro suo arbitratu. Ille verò in foro igne extructo, ea omnia combussit. Fœminas in lupanaribus flagitiosè viuentes ad pœnitentiam suis sermonibus permouit, quibus ad contrahenda matrimonia è communi ærario dotes liberaliter tribuebantur. Vsurarij, piratæ & latrones ad meliorem frugem se recipientes, agebant pœnitentiam, restituebantq; malè parta, quorum summa nonnunquã excedebat mille aureos ducatos.

Meretrices conuertuntur.

Item vsurarij, &c.

Cap. 29. Adeò tum Princeps mundi huius extrudebatur è regno suo, & Christiana religio exaltabatur. Condebantur Xenodochia, defendebantur viduæ & pupilli, res omnes præter ius fasq́ue conquisitæ restituebantur. Multi viri & fœminæ, contempto mundo & fallacijs eius, abiectiſq́; non paruis facultatibus suis, crucem pœnitentiæ complectebãtur, in paupertate & diuersis monasticis institutis Domino seruiẽtes. Multa quo que noua extruebantur monasteria, collapsa instaurabantur, tum intus, tũ foris. Quis verò certum possit inire numerum, partim nobilium & præclarorum adolescentum, partim matura ætate & barbatorum virorum, qui se in cœnobia receperunt, vitam sectaturi religioſam, vt Deo fideliorem possent exhibere famulatum? Franciscanorum sanè ab ipsis fundamentis non pauca, eaque elegantia condebantur cœnobia, in quibus Regula sancti Francisci sub Bernardino obseruaretur. Quæ quidem obseruantia ex eius odorifera sanctitate vsqueadeò magna illo viuente accepit incrementa, vt viginti patua monasteria in quibus tota Italia plùs minùs centum viginti fratres morabantur, cùm hæc obseruantia sub Bernardini primis monasticæ vitæ initijs instaurata est, sub finem vitæ eius in tantum aucta fuerint, vt trecenta numerarentur cœnobia, & in ijs fratres amplius quinquies mille, præter eos, qui illo superstite decesserant è vita, in sola Italia, quorum non erat minor numerus. Quòd si verò ea quoq; cõmemorare velim monasteria, quæ reges, principes, & alij potẽtes viri toto orbe pro fratribus Obseruantibus exædificanda curárunt, in quibus erat copioſiſſimus fratrum numerus, rem aggressurus sum, quæ vires meas longè superet. Habitant enim Obseruantes fratres non solùm apud Christianos, sed etiam inter Barbaros & infideles canes, orbem vniuersum lucidis exemplis suis illustrantes. Atque hinc perspicuum fit, completum vaticinium reuerendi patris illius, qui Bernardinum monastico habitu induit, quando ait ingentes eum fructus in sancta Ecclesia allaturum. Surrexit enim tanquam alter Elias, quasi ignis, & verbum ipsius, quasi facula ardebat, torpentia corda diuino inflammans amore, vt peccatorum omnium remissionem consequerentur, & Christi vitam & doctrinam imitarentur. Elegit eum Dominus, populoque exemplum proposuit, & signum conspicuum, in quod intenderent, cuique se ipse imitando conformarent.

Cap. 29.

Trecenta monasteria Franciscanorum in Italia sub ipso.

Eccli. 48.

Cùm autem Hieroſolymam missus fuisset vir sanctus, factus est eius loci & etiam in Bethleem Guardianus, & terræ sanctæ Commissarius. Eo verò tempore, quo fuit Prouincialis Vicarius Tusciæ, multa reformauit cœnobia, nouaque susceptit, totæ Italia fratrum augens numerum concionibus & optimis moribus suis. Sub eius visitatione quædam cõstructa fuêre S. Clarę monasteria primæ Regulæ, multaq; alia secundæ. Quæ antea ceu indomitæ vixerant sanctimoniales, eius cura reformatæ sunt. Quando è Tuscia profectus fuit, vt verbum Dei prædicaret Venetijs, in ditione Mediolanensi, Genuæ, Veronæ, Mantuæ, Placentiæ, Parmæ, & in toto Ducatu Ferrariensi, aliisque locis, passim in vrbibus condebantur noua fratrum de Obseruantia monasteria, totoque orbe mirè propagati fuêre Sancti Francisci tres ordines, siue tria instituta. Etsi autem probè ille eruditus erat omni seculari scientia, philosophia morali, & iuris cognitione, at tamen vltra modum illustrabatur diuinæ sapientiæ lumine, ita vt quæstiones & argumenta omnia sapientissimè dissoluere, prudenter exponere, & intelligentia comprehendere posset. Quando autem hominum maligno-

Cap. 30. Mittitur in terram sanctam.

rum

runa fœua importunitas nunquam otiosa est, sed edaci percita liuore, innocentibus comparat laqueos & insidias, & dente canino roditillos: contigit aliquando Bernardinum cum multo spiritus feruore habere sermonem apud populum, multosque eo sermone conuerti: qua re lætabatur ille non minimùm, Deum laudans pro gratia illius. Solebat autem sub finem concionum suarum populo tabellam spectandam proponere, idque in primis religiosè acpiè, in qua pictum erat dulcissimum nomen IESV literis aureis, solis radijs vndique cinctum: porrò populus illud sacratissimum nomen flexis genibus deuotissimè adorabat. Id verò conspicati quidam æmuli eius, diuino honori & saluti animarum inuidentes malitia deprauati & peruersi, quotidiè ad eius conciones veniebant acti & incitati nequitia & malignitate sua, vt quippiam ex eius ore raperent, vnde ei possent accusationem struere, & apud summum Pontificem falsò illum deferre. Annotârunt autem per calumniam falsas quasdam sententias, quas ab illo è suggestu prolatas fingebant de suauissimo nomine IESV scriptas, quàm habeat fides Catholica. Patiuntur aliquos & obtrectatores malignos.

Adiungebant ijs falsa quædam commenta vel interpretationes, vt coram Pontifice in hæresis crimen eum vocarent. Quod quidem etiam factum ab illis est coram Martino V. adhibitis ad sua commenta etiam malignis & falsis testibus quibusdam. Atque ea causa statim accersitus est à Pontifice Bernardinus, isque nihil cunctatus, cum multo populo Viterbio profectus est Romam. Vbi mox ad Pontificis pedes humiliter se abiecit, plenus multa erga DEVM fiducia. Pontifex autem acriter in eum inuectus, ait, si quidem res sic se haberent, vt de illo relatum sit, non eum impunè id laturum, sed benè acriter castigatum illum iri, tanquam temerarium Ecclesiasten, & pestiferæ hæresis propagatorem. Interdixit quoque illi sacris concionibus, & ne nomen IESV populo ostentaret, donec re examinara, certi aliquid compertum esset. Interea multi docti viri, & sacræ Theologiæ magistri, in omnes libros eius, quos ex diuinis literis collegerat, accuratè inquisiêrunt, num quæ ijs lateret hæresis, nôsse cupientes. Alij quidem Franciscani doctores Theologi acutis disputationibus Bernardinum tuebantur: sed ille tam immanem iniuriâ causa amoris Christi patientissimè tolerabat. Cùm autem in scriptis eius nulla posset reperiri hæresis, Pontifex probè animaduertens omnem illam accusationem odio & liuore in Bernardinum comparatam, quippe qui in verbis suis inculpatus & verax deprehensus esset, illum ad se acciuit, & postquam ad quæstiones omnes audiuit humiliter respondentem, copiosissima eum impertijt benedictione sua, authoritateque Pontificia clementer ei copiam fecit liberè prædicandi, circumquaque verbum Dei, dulcissimumque nomen IESV populis ostentandi, & palam gestandi. Atque ille post hæc manfit aliquandiu Romæ prædicans, & non mediocres in populo fructus producens. Æmuli verò eius, qui eum conati erant in discrimen capitis vocare, cum magno dedecore inde abiêrunt, & qui præcipuus inter illos erat, Dei iudicio subitanea & improuisa morte extinctus est. Defertur apud Pontificem. Examinantur scripta eius. Pontifex eo fert sententiam.

Venit quandoque Bernardinus in oppidum quoddam, viditque hominem tabulas lusorias conficientem. Scisciatabatur igitur ex eo, calleret ne aliam artem, qua sibi victum pararet? Illo negante, ait ad eum: Si vis facere quod dictutus sum, habebis vnde te sustentes. Ego verò, inquit ille, faciam equidem ac lubens. Tum Bernardinus circino expressit circulum, atque in eo nomen IESV pinxit, sole circundatum: deinde ait ad virum: Tu fac similiter, fili, & habebis res vitæ degendæ necessarias. Fecit ille, & Deo fauente, populus magno cœpit studio complecti id genus nomina Iesu, plusque inde lucri accessit homini, quàm ex damnatis illis tabulis lusorijs. Cap. 31.

Diligenter sanè Bernardinus animo suo affixerat salutarem illam doctrinam, quã Apostolus Timotheo discipulo suo proposuit, scribens in hęc verba: Prædica verbum: Insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Itaque dedit operam, vt ipse quoque sic faceret. Pulchrè autem vita eius cum doctrina consentiebat, & è diuerso verba eius vitæ astipulabantur. Nemo vnquam vllum ex eo potuit capere offendiculum: neque aliter docebat ore, quàm ipse opere præstaret, Christi institutionibus conuenienter se gerens, de quo scriptum est: Cœpit Iesus facere & docere. Nouerat ille omni hominum generi & conditioni suos accõmodare sermones, & dicere singulis quæ ipsorum saluti cõducerẽt. Optabat enim ille homo Dei iuuenes & senes, locupletes & inopes reuocare à peccatis, & ad veram salutis æternę semitam perducere. Ea causa tam fuit celebre toto orbe nomen eius, ita vt nemo non cuperet audire eum, & obtemperare illi, eiusque consilium expetere. Amabant Cap. 12. 2. Tim. 4. Efficacissima docendi genus. Actor. 1. Scopus concionũ eius.

bant eum omnes,& venerabantur, tollebantque supra sidera, tanta cum reuerentia sermones eius excipientes,ac si diuina essent oracula. Et ille quidem in vinea Domini strenuè laborans,studebat prodesse omnibus, tempusque suum cum multo lucro piè ac sanctè traducere. Inde fiebat,vt semper quippiam boni actitaret, nunquam otio se dederet: sed vel componeret sermones,vel libros scriberet,quoties ei licebat esse soli. Eam ob rem post absolutas nocturnas preces,quas Matutinas vocant, non solebat somnum capere, tametsi vtplurimùm primus ante omnes ad illas preces accedebat.

Certa hora soli Deo, & sibi vacat.

Post gallicinium cum Sancto Petro lugebat peccata hominum, & manè orto sole, cum Magdalena quætebat resurgentem è sepulchro Saluatorem. Quotidiè vna hora suæ vacabat deuotioni:atque interim nulli patebat ad eum accessus, nec regi, nec principi,nec vlli quantumuis potenti dynastæ:sed cogebantur expectare omnes, donec satisfeciisset deuotioni suæ.Inde sumebat corpori necessaria:iis perceptis,omnium expectationi faciebat satis. Est hodieque Senis bibliotheca arctiùs custodita, in qua seruantur codices,quorum magnam partem Bernardinus intra duos aut tres annos sua conscripsit manu,vt accepi ab illis,qui eos viderũt.Vnde potest animaduerti, quã diligens & sedulus ille fuerit.

Cap.33. Egregia humilitas eius

Humilitas, omnium virtutum decus & ornamentum, spiritalisque structuræ firmum fundamentum,lapisque angularis Deo nos coniungens,adeò sibi Bernardinum deuinxerat, suoque seruitio subdiderat,vt de seipso prorsus nihil sentiret,sed planè se contemneret atque odio haberet. Mores eius,actus & verba omnino simplicia & humilia erant . Omnibus se gratia & virtutibus inferiorem existimabat. Non suã nitebatur sapientia,sed semper petebat consilium etiam ab illis, qui eo inferiores erant. Nullum præse ferebat suo incessu animi tumorem aut turgidum pectus. Non tollebat in sublime oculos,non iactabat eruditionem & nobilitatem suam : sed ibat matureè summisso capite,eaque simplicitate & comitate, ac si rudis & imperitus quispiam esset,vasque inane,parum gratiæ nihilque scientiæ continens. Et talis quidem habebatur ab ijs,qui eum non norant.Tam verò erat sermone potens & efficax, tam natura patiens, vt flagitia palam admodum seuerè reprehenderet:sed cùm esset priuatim, neminem nisi blanditer & comiter obiurgare vellet. Etsi autẽ multa eius humanitas & humilitas omnibus perspecta erat,magis tamen innotuit eo illustri, quod iam referemus,miraculo.

Vitia palã feueriter castigat & taxat.

Cap.34. Exierat quandoque vir sanctus cum fratre, vt Mantuæ concionaretur. Transmittenda autem ei erat aqua, vrbem illam attingens.Rogauit nautam quendam, vt causa Dei ipsum traduceret.Nauta mercedem à Deo expectandam negligens, naulum exegit, existimans illum latenter sub cucullo habere loculos nummis refertos, vt quidam solebant ex illis, quos Conuentuales vocant. Bernardinus ait,se Dei amore facultates suas omnes contempsisse, iterumque orat, vt prõ Dei amore ipsum cum socio transuehat,eadem hora in vrbe illa concionem habiturum,recusat nauta, & dicit: Etiamsi omittenda tibi concio sit, ego te in nauim meam non recipiam, nisi naulo persoluto. Sentiens vir Dei non posse se hac via trajicere,in vrbem, benè confidens Domino, qui humiles & timentes se custodit, qui imperat ventis & aquis, qui sedare nouit tempestates omnes,& super mare graditur,sic compellat socium suum: Frater mi, satis ne fidis Domino ? Respondet ille: Planè pater. Et Bernardinus: Potes, inquit, imitari, quod me facere videris ? Illo dicente, se posse: Bernardinus palliolum suum expandit super aquas, primusque ipse calcat illud, socius sequitur, atque ita ambo flexis genibus,oculis & manibus in cælum sublatis, diuinam iugiter implorantes opem, in alteram aquarum partem sine vllo metu & cura incolumes euasêre, cùm nauis necdum medium esset emensa spacium. Cernentes id tum qui in naui erant,tum qui stabant in littore,alta voce pariter implorabant Dei misericordiam,tam insigni miraculo obstupefacti.Postquam autem terram attigit Bernardinus, nulla visus est aspersus aqua,nec pallium madefactum fuit. Hoc ego miraculum didici a quodam sene presbytero, cui in iuuentute sua cum Bernardino magna interfuerat consuetudo & familiaritas,qui eum suis oculis ita, vt diximus, viderat aquastransmittentem.

Nautæ cuiusdam inhumanitas.

Magno miraculo pedibus calcat aquas.

Cap.35. Trium ciuitatũ recusat Episcopatũ

Fama autem virtutum eius,magis magisq; sese in regiones omnes diffundente,tres celeberrimæ Italiæ ciuitates eum sibi Episcopum obnixè petierunt,Senæ, Ferraria,& Vrbinum,nõ mediocriter eo nomine instantes apud Eugenium eius nominis quartũ Pontificem.Sed Christi seruus, qui temporaria omnia & ambitionem omnem eius

amore

amore resplebat, malens cum pauperibus penuriam perperi, quàm cum multa iucun ditate & dignitate inter opulentos antistites & optimates efferri & honorari, vt posset maiori fide reddere Deo vota sua, & quæ illi debebat: apud Pontificem Eugenium quanta potuit maxima cura, humilitate, studio se excusauit, planè inidoneum se existimans & asserens, qui tot curis obnoxiam susciperet functionem: ostendens etiam multò Deo gratius esse toto orbe homines ad eum conuertere, quàm intra vnius Episcopi diœcesim prædicare: denique adiungens, se hac ratione frustratum iri lucris suis, & animas hominum salute sua. Instante autem Pontifice, & compellere eum volente, mitramque suis manibus in eius caput imponente, vir sanctus summa contentione rogauit eum, ne sineret hac occasione se impediri à concionandi munere, & multis Domino animabus lucrandis. Eius verbis valdè ædificatus Pontifex, eum à se dimisit.

Interrogatus aliquando fuit Franciscanus quidam egregiè doctus & celebris ec- Cap. 36.
clesiastes, quid causæ esset, cur non eam sermonesejus vim & energiam haberent in populo, quàm Bernardini, quem ipse doctrina & eloquentia superaret? Respondit ille: Ego comparari possum carboni calido, sed non ignito, cui si alij carbones apponantur, ignem non concipiunt. At Bernardinus similis est carboni ardenti, diuino in- Cuiusdam magni Theologi sententia de Bernardino
flammatus spiritu: cui carboni si alij frigidi admoueantur, ignem ab illo colligent & incalescent. Rogauit quandoque religiosus quidam Bernardinum, quo pacto vitam spiritalem ad felicem posset exitum perducere & promouere, semper maiora virtutum capiendo incrementa. Ei autem Bernardinus illicò sic respondit, vt se coram illo pronum humi prosterneret: hoc ipso id significare volens, si vellet ad fastigium & perfectionem vitæ spiritualis pertingere, necessariò collocandum esse in terra solidum & firmum sanctæ humilitatis fundamentum. Eiusmodi sermonibus sole- Ad culmen perfectionis vt pertinga tur.
bat ille vnicuique ad modum benignè & placidè satisfacere pro cuiusque desiderio, Christi paruulos suauissimis pascens exhortationibus, vt solent matres nutrire infantes suos lacte vberum suorum.

Frater quidam scisciabatur ex eo, qua ratione consequi posset, vt apud popu- Cap. 37.
lum eius fructuosæ essent conciones, multasque Domino animas lucrifaceret? Cui Bernardinus, Ante omnia, inquit, opera tua quæras regnum DEI & gloriam eius, cunctosque actus tuos ad eius referas laudem & honorem, in fraterna dilectione perseuerans: priusque facias opere, quod populum docere vis. Ita fiet, vt spiritus sanctus doceat te intus omnem veritatem, quæ tibi & populo sit necessaria, deque tibi os & sermonem, cui non possint resistere aduersarij tui. Hoc salutare consilium vir sanctus in seipso expresserat, vti poterit aduerti ex suprà dictis, & pòst dicendis.

Quemadmodum autem spiritus sanctus dona sua spiritalia ei inuisibiliter infu- Cap. 38.
derit, eique illapsus, ignito ardore suo linguam eius facundam & disertam reddiderit, miraculum subiectum luculenter demonstrabit. Volebat ille in quodam Eccle- Actor. 2.
siæ Concilio generali Græcos, qui ei intererant, veram salutis & veritatis viam docere: sed magno animi dolore cruciabatur, quòd illorum non calleret idioma. Se- Concionatur Græcè
cum autem cogitans admiranda DEI opera, & vt ille suis Apostolis contule- ad Græcos,
rit, vt possent omnium gentium linguis loqui: obnixè rogabat eum, largiretur cùm nesci-
Græcis intelligentiam eorum, quæ dicturus esset ad illos. Mox ferueuti spiritu mul- ret Græcè.
ta in Deum fiducia fretus, ascendit suggestum, Græceque concionatus est de Catholica fide Græcos summo studio eruditos, ita vt mirarentur omnes, dicerentque eum non minùs probe nôsse Græcè, quàm si in Græcia natus esset. Sed Deus mouebat linguam eius, & loquebatur per eum. Cùm enim à suggestu descendisset, & omnes laudarent eius Græcè dicendi facultatem & copiam: ille Deo soli honorem omnem tribuens, manfit expers Græcæ linguæ, vt antea fuerat.

Omnes mundi huius opes planè pro nihilo putabat. Si ei testamento legatæ essent magnæ eleemosynæ, quibus cœnobia sua extrueret, pecuniam eiusmodi Cap. 39.
nec aspicere, nec contrectare, nec conseruare volebat. Concionabatur aliquando Mediolani præsente Duce, in eiusque arrogantiam seuerè & fidenter admodum inuehebatur, quòd eius literæ ita acciperentur, vt propemodum diuinus quidam cultus eis impendi videretur. Hortabatur autem populum, vt mundum & eius inanem gloriam nihili penderet. Dux verò id sentiens, grauissimè in illum commoueri cœpit, aitque nisi ab eiusmodi sermonibus abstineret, se omni suppliciorum

Contemnit minas.

genere excruciatum illum è medio sublaturum. At Bernardinus ea re mirificè exhilaratus, retulit ad populum quid Princeps ipsi minatus esset, orauitque ne ipsum defendendum susciperent, paratum se dicens ad perferendum pro veritate martyrium: rursusque palàm illum morem repræhendit. Ea sancti viri constantia fractus & perterritus Princeps, non ausus fuit vllas porrò minas ei intentare. Aderat tum illi Principi quidam non bonus consultor, qui diceret ei: Si vis Bernardinum corrumpere, mitte illi poculum nummis aureis plenum: quos si receperit, poteris dicere populo, docere Bernardinum amplectendam paupertatem, & opes contemnendas: sed illum tamen id non præstare, quippe qui multam à te pecuniam acceperit. Placuit summopere id cõsilium Principi. Itaque exploraturus, num opere faceret, quod verbo doceret Bernardinus, misit ei poculum, in quo inerant aurei nummi, quos ducatos vocant, quingenti. Affertur à nuncijs Ducis pecunia illa Bernardino, aiunt ex deuotione eam mitti à Principe, vt vtatur ea ad res necessarias sibi comparãdas, et prout libitum sibi fuerit. Bernardinus verò noluit eam recipere, iussitque dici Principi, se ea opus non habere. Refertur ergo pecunia ad principem, sed rursus versutus ille consultor instigat eum, vt denuo eam mittat Bernardino, mandetque, vt si ad priuatos eam accommodare nolit, conferat in fratrum suorum vsus, & ad monasterij structuras. Redeunt cum aureis nuncij ad Bernardinum, explicant mandata Ducis. Ille respuit planè. Aiunt illi: Quid ergo his faciemus, quando Princeps iussit ne ad ipsum illos reportemus? Tum Bernardinus: Si ita, inquit, se res habet, & mihi pecunia hac licet vti pro meo turbitratu, sequamini me præeuntem. Ducit ergo eos ad carceres Senenses, quibus tenebantur ære alieno pressi: rogat ex singulis quantum debeant, iubet tantundem illis numerari è pecunia Ducis. Id cùm factum esset, omnes liberati sunt, demptis duobus, ad quos redimendos pecunia non sufficiebat. Tum illi miseri cœpere lachrymas fundere, Bernardini amplecti genua, rogare ne ipsis desit. Flexus ea re vir pius, motusque misericordia non sine lachrymis ait ad illos: Quæso, charissimi, ne vos animi dolor occupet. En ego polliceor vobis me daturum operam, vt liberi hinc recedatis, quod si non possim, me locum vestrum subiturum. Id vbi plebs rescinuit, plerique multa permoti misericordia, captiuos illos è custodia dimittunt. Dux autem videns non redire pecuniam suam, ait ad aulicos suos: Frater iste dicit se pecuniam ducere pro nihilo, at re ipsa aliud testatur. Nuncij autem cùm reuertissent, vt Duci referrent quo pacto illi aurei à Bernardino expensi essent, omnem de Sancto viro malam suspicionem, odium & inuidentiam prorsus à se reiecit, mundique contemptorem & laudauit egregiè, & maiori deinde reuerentia prosecutus est.

Respuit magnã aureorum summam.

Redimit ea captiuos.

Vide eximiam eius charitatem.

Cap. 40. Admirãda eius patientia.

Quicquid molestiæ, incommodi, penuriæ sancto viro accidisset, tranquillo animo placidè ferebat, semper laudans Deum & illi gratias agens. Aduersa correptus valetudine adeò se patientem exhibuit, vt ægrè posset animaduerti, sanúsne an ægrotus esset. Laborauit quandoque dysenteria ad annos quatuordecim, nec tamen idcirco desijt prædicare verbum Dei. Posteà consulente Pontifice Eugenio, factus est Vicarius generalis fratrum de Obseruantia in locis Cismontanis, instituente eum reuerendissimo in Christo patre, fratrum Minorum Ministro generali, & Pontifice Eugenio suis literis confirmante. Atque ita primus ille declaratus est Vicarius generalis fratrum de Obseruantia, cuius ipse author fuerat. In gubernandis autem & visitandis fratribus & sororibus, eius curæ commissis, multa vtebatur prudẽtia, sicque se gerebat, vt laude non mediocri dignus haberetur, creuitq; indies sub illius signis grex ille spiritualis. Nolim ego hic tacitus præterire facinus eximium, ab illo Aretij diuina prouidentia perpetratum. Extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eõ ciues Aretini & alij circumquaq; vicini tanquam ad oraculum Apollinis confluere, respõsa petentes ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id verò animaduertens Bernardinus, verus Christianæ religionis cultor & amator, aduersùs hunc dæmonum cultum fortissimè sese erexit, & primò quidem concione ad populum habita & absoluta, magnoperè omnium confirmatis animis, hortatus est eos sequi se ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem, prorsúsque abolendam. Mox verò arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem: cumque ad fanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus cœpit cõtundere, cuertitque aram, & fontem lapidibus penitùs obturauit. Eodem autẽ loco plebs insignem condidit ædem in sanctissimæ Virginis Mariæ honorem, quæ illic quotidie ma-

Fons dæmonibus dicatus.

Eum virtutibus prorsus destruit.

Tentatur eius integritas.

die magna edit miracula: roganteq; Bernardino, Eugenius Papa quotannis in Natiui tate eiusdem Virginis magnas illi condonationes siue indulgentias contulit.

Referam hoc loco aliud quiddam memorabile. Concionante aliquando Bernar. Cap. 41.
dino Mediolani, peracta concione venit ad eũ quidam egregiè strenuus miles, Chri. stophorus nomine, qui Mediolanensi principi duodecim equis militarem nauabat o. peram: petijtq; ab eodem sancto viro, quid ipsius saluti existimaret conducibilius, vi. támne sectari religiosam & monasticam, vel suo more fidum Principi exhibere mini sterium. Ait autem ad eum Bernardinus: Præstat, mi Domine, longeq; magis expedit saluti animæ tuæ, seruire summo regum regi, quàm mortali principi. Iis verbis Christi Quidã stre. spiritus compunxit illius nobilis viri pectus, idq; adeò permouit, vt ad sancti viri pedes nuus miles aduolutus, obnixè rogaret ab illo se recipi in Franciscanorum sodalitatem. Examina. fit Francis. uit autem vir sanctus eius vitam, proposuitq; ei, deinceps viuẽdum esse in paupertate, canus. castitate & obedientia, in iciunijs, in pœnitentia, multisq; corpori incommodis & mo lestijs. Ad ea verò se promptissimum illo offerente, illud ex Euangelio attulit Bernar- Matth. 19.
dinus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni sequere me. Id quoque vir nobilis se ait libentissimè factu. rum. Tum Bernardinus manus suas eius vertici imponens: Abi, inquit, & quod dicis, re ipsa confirmes: Nam Dei gratia quandoquæ eris Christi deuotus & fidus miles atq; minister. Cùm autem Bernardinus eum vestiret habitu monastico, ex contactu ma. nuum eius, quas illius capiti imposuerat, tantum intus & foris sensit ardorem & deuo tionem, ac si manus & brachia eius vsque ad cor igni liquefacta diffluerent, sicut ipse testatus est. Fuit verò idem vir nobilis etiam tum, cùm militiæ daret operã, moribus Raræ probi honestis & corpore castissimus: nunquàm lusit aleam, nunquàm per Deum aut san. tatis exẽm. ctos eius temerè iurauit, quem admodum ipse de se indicauit quibusdam familiaribus plum in mi amicis suis, qui hæc scripto prodiderunt. lite.

Signa admiranda & præclara miracula, à Bernardino quotidiè patrata, eximiã eius Cap. 42.
declarabant sanctitatẽ & concionum veritatem. Ex ijs quædam annotabo, omissis plu rimis, ob nimiam vitandam prolixitatem. Fecit quandoq; sermonem apud Reatinos, & populo ad eum audiendum concurrente, vir quidã, Ioannes Antonij dictus, filiam ha bens anniculam, in cuius corpore duo erant fœua vulnera, omnem chirurgorum o. peram eludentia: ex altero enim erumpebat flatus ex vbere, & per alterum visebantur intestina: eam ipsam filiolam post concionem attulit cum vxore sua ad cœnobium Franciscanorum, quod est in vrbe illa, vbi suum Bernardinus hospitium habebat: pro. cidentesque ambo in genua, filiolam coram Bernardino deponunt, vulneta & misẽ. riam eius illi ostendunt, orantes summoperè eius vt misereatur, & feruentibus preci bus suis eam sanet. At vir sanctus dolens vicem infantulæ & afflictorum parentum e. Crucis fig. ius, oculis sursum placidè erectis, crucem confingnat infantulam, aitque parentibus eius, no sanat pu vt benè fidant Deo: fore enim, vt Dominus ei propitius fiat. Quod etiam ita euenit, nã ellam miser postridiè manè incolumis apparuit, solis vulnerum cicatricibus in corpore remanen. rimam. tibus. Itaque gratias illi egerunt Deo & sancto Bernardino.

In ciuitate Pratensi tota Quadragesima gratissimas ad populum habuit conciones, Cap. 43.
iamque ad Pascha alio volebat proficisci, docturus verbum Dei. Ecce autem totius op pidi Pratensis ciues frequentissimo numero veniunt ad eum præ singulari erga illum amore & deuotione, vt vltimam eius percipiant benedictionem: adeo verò cingunt illum vndiq;, vt extra vrbis portas non posset egredi. Ita ergo intra eximã & intimã portam cõcluso illo, bos quidam indomitus, tanta populi multitudine exterritus, pro silit è stabulo, & ad portam contendens, multos pedibus & cornibus humi prosternit. In ijs autem adolescentem Nicolaum Laurentij tam ferociter inuasit & cornibus ap. petijt aq; contudit, vt pro mortuo è terra sublatus sit. Repentè exitit clamor populi, Precibus & adolescentem hũc à boue peremptum. Audiens id Bernardinus, multùm ingemuit & Crucis fig. ait: Quicquid boni in hac vrbe Deus effecit, tartareus dæmon hac hora corrumpere & no restituit destruere vult, motusque commiseratione accessit ad locum vir sanctus, vbi adole. penè exani. scens ceu mortuus jacebat: sursumque versis luminibus, orauit Deum pro illo, crucis mem. signum ei imprimens, dicensq; ad turbam circunstantem: Deo benè fauente, sospes erit hic adolescens, tollite eum hinc. Nec secùs euenit, atq; ille prædixit. Nam cũ in de recessisset, adolescens surrexit incolumis.

Quando primùm Romæ concionari cœpit Bernardinus, Andrea mulier mira de Cap. 44.
illo referri audiuit. Habuit autẽ nepotem, cuius ipsa erat auia. Quinquẽnis fuit is puer, admodum laborans morbo regio. Auia autem eius non mediocriter confidens sancti

viri meritis, attulit ad eum puerum hunc, orans vt Deum pro illo deprecaretur, & sanitatem ei obtineret. Paucis ei respondit Bernardinus: Quod tu petis à me, id præstant homines sancti & amici Dei, at nihilominùs eas tu cum proximis huius pueri cognatis, & confitearmini peccata vestra. Inde reuertaris ad me, & ego Dominũ rogabo pro puero. Postquàm ergo confessi fuêre peccata sua Andrea & cõsanguinei pueri, postero die redijt mulier cum puero ad Bernardinum in cœnobium Aræ cæli, vbi hospes degebat apud Minoritas. Tum verò primũ obtulit Deo preces, Deinde Crucis signũ in puerum edidit, isq; quam primùm virtute Dei & S. Bernardini meritis perfectè reualuit, nec vnquam postea recidit in morbum illum.

Item pueri regio morbo affligũ.

Cap. 45. Spoletij fœmina quædam fuit ex multa corporis ægrotatione contracta, ita vt nec manu posset cibum in os inferre: atq; interdum tam immanes sentiebat corporis cruciatus, vt furore aut insania correpta videretur. Ea ergo ad Bernardinum se contulit, à quo signo Crucis munita, repentè conualuit, & per se à terra surrexit. Præbuit ea res occasionem laudandi Deum Spoletinis vniuersis.

Miraculum

Cap. 46. Aretij aliquando tota Quadragesima prædicante Bernardino, & populum docẽte de ijs, quæ ad illorum salutem æternam pertinerent, contigit vt quodam die sermonẽ habere vellet in æde sanctissimæ matris Dei, quæ est extra vrbis portam, sed ob nimiũ populi concursum cogeretur in cœmeterio sub dio concionari. Vbi cũ in media iã verteretur concione, largissimi è cælo lapsi imbres populum coẽgerunt sub tectum confugere, illo solo in suggestu remanente. Hortabatur ergo plebem, vt vnà secum regarẽt Dominum, quò posset inchoatum absoluere sermonem. Cumque versùs cælum Crucis signum expressisset, mox pluuia repressa est, redijtque plebs ad audiendum cũ. At postquam sermonem perrexuit, & populus in oppidum reuersus fuit, consestim magna pluuiæ vis ruit è cælo, tanquam si vrnis aquæ effunderentur. Aiebant tum homines, sancti viri meritis frenatos fuisse imbres, donec dicendi finem fecisset.

Signo Crucis coercet imbrem.

Cap. 47. In ciuitate Aquila vicus est, qui S. Crucis dicitur, in eoque locus quidam S. Mariæ appellabatur. In eo concionem quandoque pijssimam habuit Bernardinus de illa singulari Virgine & Domina nostra coram Dynastis quibusdam & Principibus & Ducibus, ingentique populi turba. Intererat huic concioni etiam Alphonsus Aragonensis & Siciliæ rex. Thema huius sermonis sibi proposuerat vir sanctus in honorem matris Dei verba illa ex 12. capite Apocalypsis Ioannis Euangelistæ: Signum magnum apparuit in cælo: mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Quæ ille verba aptissimè accommodauit sensu spiritali ad sacratissimam Virginem, multa eam prædicatione efferens, & duodecim stellas interpretans totidem principales virtutes & charismata, quibus illa ornata fuit. Cumque primam † nobilitatẽ stellam exponeret eius virgineam & immaculatam † puritatem, sole ardentissimo & radiantissimo visa est supra caput Bernardini stella mirè elegans & luculenta, quæ etiam solis splendorem superaret. Ea conspecta, valdè territus est populus, nescies quid portenderet. Videbant enim illam suos radios in sancti viri faciem vibrare, adeò vt ille splendere videretur. Tandem non absq; magna plebis admiratione euanuit. Fuit autem illa signum illud magnum, quod apparuit in cælo Christi Iesu mater Maria, ineffabili charitate resplendẽs, indicare volens hunc sanctum Dei hominem, suumq; peculiarem ministrum, totius religionis & spiritalis vitæ exemplar esse, & vas atq; speculum virtutum omnium: qui paulò pòst in ea vrbe diem esset clausurus extremum, & in æterna beatitudine sublimiter coronandus & exaltandus foret: quod quidem etiam sic euenit, vt pòst dicturi sumus.

Stella illustris vlitur supra caput eius concionanti.

Cap. 48. Eatempestate Sigismundus electus Romanorum Imperator, vt à Pontifice coronam acciperet, Romam profectus est. Cumq; venisset Senas, vbi tum erat Bernardinus, summo tenebatur desiderio eius videndi, & cum illo amicitiam contrahendi, quippe de cuius sanctitate permulta accepisset. Itaq; quotidiè inuisebat eum, aut eius audiebat concionem, vel Missam, vel ad se illum euocabat. Quòd si diem vnum sine illo fuisset, eum sibi perdidisse videbatur. Fuit autem idem rex à Senensibus honorificentissimè acceptus, manstrq; illic ad nouem menses perpetuos, quòd necdum inter Pontificem & ipsum omnia satis transacta essent. Sed præter alios magnos Principes & Dynastas, etiam ipsi Senẽses suos ad Pontificem legatos miserunt, summoq; studio effecerunt apud illũ, vt certũ præstituerent diẽ, quo vellet ipse Sigismundũ electum ceu legitimum Romanorũ Imperatorẽ coronare. Atq; eo nuncio percepto, Sigismundus Romã abijt, assumpto secũ Bernardino, quo mirificè delectabatur. Cũ autẽ ab Aquila exiret cum Sigismundo Bernardinus, quidam tector vidit eum ex tecto per vicum e-

Sigismundus Imperator quanti illum fecerit.

qui-

quitantem, altaq; voce clamitās & ſanctum virum irridēs. Quōnam, inquit, iter habet noſter Pontifex? Vix autem ea prolocutus, magno flāte vento, decidit à tecto in terrā, non mediocriter quaſſato & læſo corpore. Ad ſe autem reuerſus, agnouit culpam ſuā, iubensq; ſe apportari ad Bernardinum, rogauit eum vt Cruce ſe conſignaret. Fecit id vir pius, & ſtatim abijt incolumis tector ille. Vltio in irriſorem ſan cti viri.

Poſtquam coronatus fuit Sigiſmundus Imperator, Bernardinus Senas redijt, multosq; compoſuit pios libros, Chriſtianis omnibus vtiles & ſalutares. Fuerat ille à puero in bonis operibus educatus, ſemperq; virtutum ſtudioſus in finem vſq; permanſit. Nunquam auertit pedem extra vias rectas, nec à primo tepuit propoſito: porrò ſuprà quàm dici queat ſemper in id animum intendit, vt corporis & animæ puritatem integram conſeruaret. Itaque cùm in vrbibus concionaretur, ferre non potuit, vt viri & fœminæ inter ſe pariter conſiderent, ne qua libidini præberetur occaſio: ſed ſedere cogebantur ſeparatim, atque inter vtrosq; ingens ſuſpendebatur tapetum, ne alij alios reſpicerent, ſed ad ſermonem animos attentiores adhiberent. Cap. 49. Videzelum caſtitatis.

Concionabatur aliquando vir ſanctus apud Senenſes, ſedebantque hūc in modum ſeiuncti viri ac mulieres, cum auſcultantes: at tamen quidam laſciuus adoleſcens illo inuito ſtabat tali loco, qui eſſet fœminis oppoſitus, vt vel animo ſuas expleret libidines. Senſit id vir Dei, hortatusq; eum eſt, vt aſſideret inter mares. At ille contempſit hoc, manſitque confidenter in loco ſuo. Eum contemptum optimæ inſtitutionis ſuæ non ferens vir ſanctus, ait palàm ad eum: Ecce ego dico tibi, adoleſcens, qui iſthic ſtas impudenter & audacter, auratis indutus veſtibus, non parum vereri me mala morte peritūrum. Idque ſic accidit, quando poſteà ob ſua flagitia & maleficia tanquam latro apud Anconam capite plexus eſt. Cap. 50. Prædicit mala mortē laſciuo adoleſcenti.

Fœmina quædam inſanabili laborans morbo, præmagna erga S. Bernardinum deuotione cupiebat tangere veſtes eius, ſperans ſe earum contactu ſanatum iri. Expectabat igitur eum clàm loco quodam, quo erat tranſiturus: videnſque illum, mox ſe ſubmiſit ad pedes eius, volens tangere extremam oram cuculli eius. At vir Dei, qui nullā vnquam fœminam ad ſe propiùs accedere pateretur, nec cum vlla fœmina, dempta confeſſione, ſolus colloqueretur, primò equidem turbatus fuit eius inopinato tactu, ſed comperta eximia fidei eius deuotione, tulit moderatè: moxque illa mulier ſic reſtituta eſt, ac ſi nunquàm malè habuiſſet. Cap. 51. Inſigne miraculum.

Apud Peruſinos certis temporibus ludi quidam execrabiles quotannis ab armatis hominibus exercebantur. Communiebant ſe ciues, eo ludo inter ſe congreſſuri, armis loricis, thoracibus ferreis, galeis, diuerſiſque alijs rebus, nec pauci in eiuſmodi conflictu moriebantur, pœnas daturi ſempiternas. Vbi Peruſiam venit S. Bernardinus, detestabatur hoc exitiale certamen, curauitq; omne genus armorum, quibus in illo vti cō ſueuerant, prorſus conterendum atque conſcindendum: & ex conſenſu publico conſtituit, magnis propoſitis pœnis in immorigeros, ne deinceps in ea vrbe eiuſmodi ſatanica certamina fierent. In eadem vrbe alio tempore acerbiſſima inter ciues extitit diſcordia. Eam animaduertens Bernardinus, maximoperè hortabatur populum ad mutuam pacem, ita dicens: Dominus Deus videns diſſenſionem veſtram, quam ille valdè odit, me vt angelum ſuum miſit ad vos, vt annunciem in terris pacem hominibus bonæ voluntatis. Deinde quatuor ad illos habuit conciones, quibus ad animorum ſuauiſſimam conſenſionem eos incitabat, in vltima concione eiuſcemodi vtens verbis: Quotquot bona ſunt prædita voluntate, & cum proximis ſuis pacifici degere cupiunt, ad latus dextrum ſe conferant: cæteri qui dictis nolunt parere meis, ad ſiniſtrum tranſeant. Tum verò plebs omnis Deo volente ad dextram ſe recepit: vnus ſolus nobilis & præpotens adoleſcens cum famulis ſuis manſit in parte ſiniſtra, acerbè muſſitans aduersùs virum Dei, & eius ſalutares admonitiones floccipendēs. Eius animum malè obſtinatum & peruicacem ſuperbiam cernens Bernardinus, ſic eum compellauit: En tu ſolus iſthic ſtas, ſuperba obſtinatione tua contemnens id, quod ego verbis Dei populo conſului. Iterùm ergo Dei nomine hortor te, vt proximis tuis ex animo remittas, quicquid illi vel in te vel in familiam vnquàm perperàm commiſerunt, recedasq; hinc in partem dexteram. Quòd ſi mihi non obtemperaueris, certus eſto non te viuum rediturum in domum tuam. Irriſit ille ſancti viri vaticinium, delirare eum dictitans, qui ei velit adhibere fidem: nec voluit ſe accommodare dictis eius. Ecce autem vt calcare cœpit limen domūs ſuæ, nihil veritus diuinam vltionem, morbo eum inuadente repente extinctus fuit abſq; Eccleſiæ ſacramentis, cùm necdum ingreſſus eſſet intrò in ædes ſuas, vti ei Bernardinus antè prædixerat. Cap. 52. Peruſiæ tollitabuſum quendam. Alteri adoleſcenti prædicit mortē ſubitaneā. ni reſipiſcat

Cùm

Cap. 52. Cùm aliquando Romæ concionaretur vir sanctus, esset{q;} corporis admodum imbecilla valetudine, pia quædam matrona misit ei aromata vel confectiones, quibus pectus suum corroboraret. Ille verò seuerus corporis sui castigator, qui illud affligere quàm fouere eiusque commodis studere mallet, nuntio aromata afferenti dixit: Ego his rebus non indigeo: sed casin vicum, & quæras hominem ex afflictissima valetudine decumbentem, dicasque ei verbis meis: Frater Bernardinus mittit tibi hæc aromata ipsi missa, vt tuijs in nomine IESV vtaris, teque confirmes. Mira res, simul atque

Præclarum miraculum gustauit æger ille aromata, è lecto sanus surrexit. Nimia prolixitate onerosus ero, si cuncta eius miracula singulatim enumerare velim, quæ tamen populo circumquaque sunt notissima, certisque testimonijs confirmata. Neque enim ille vnquàm, donecin viuis erat, aut ab operibus bonis, aut à miraculis patrandis otiosus fuit.

Cap. 54. Postquàm autem Deo visum fuit laboribus eius finem imponere, extremo anno vitæ illius hanc ei adspirauit cogitationem, vt inuiseret patriam suam, ciues{q;} & sodales suos, eorum{q;} animos excitaret ad amandum Deum, & eius mandata seruanda. Venit ergo Massenam, vbi natus fuerat, sicut suprà dictum est, & tota Quadragesima illic docens è suggestu verbum Dei, cum multo labore, nihil sibi parcens, populum cælesti manna satiauit, & sitim eius potu salutis expleuit, spiritalibus{que} eos consolationibus abundè refecit. Factum autem tunc ibi diuinitus est singulare quoddam miraculum, vt sempiterna apud illos Bernardini memoria conseruaretur. Cum enim aliquando prædicasset populo, repetereterque hospitium suum, Hispanus quidam lepra admodùm horridus & deformis ei obuiàm venit, visendi eius cupidus. Ciues autem molestè ferebant illum hominem ire per oppidi sui plateas: itaque bonis verbis extra vrbem eum educebant. At ille postridiè clàm rursus venit in vrbem, rogauitque humiliter Bernardinum, vt calceos ipsi daret, quibus pedes tegeret, cogebatur enim

Singularis benignitas eius in leprosum. præinopia ire nudis pedibus, qui valdè intumuerant & morbidi erant. Motus misericordia erga miserum hominem vir sanctus, dedit ei calceos suos, à suis pedibus detractos, verum discipulum & legitimum filium sese hocipso declarans patris sui Francisci, qui se nudauit, vt pauperem militem vestiret: quod quidem etiam in aliis sæpè fecit similiter, cum sancto Martino libenter de sua paupertate impertiens aliis. Larga enim miseratio erga inopes & calamitosos homines ab infantia creuerat cum illo. Sed audi iam, quid leproso contigerit. Cùm illis calceis suos induisset pedes, mox ab oppido egressus est, parumque progressus, sensit calceos plenos calculis vel silicibus, quibus saucij pedes eius attererentur. Soluens ergo illos à pedibus, expurgare voluit, & ecce videt eos plenos tanquam piscium squamis, pedesque suos

Sanatur leprosus à pedibus vsque ad genua. vsque ad genua sanatos. Impensè igitur laudans Deum, iucundissimo animo iter perexit, calceis ad pedes alligatis rursus{que} paruo emenso viæ spatio, videbatur sibi calceos arena & lapillis refertos habere, ijsque pedes compungi. Denuò ergo exuit calceos, cernit squamas, vt anteà, seque vsque ad renes curatum. Vberiori

Mox vsque ad renes. inde concepto gaudio, adiungit calceos pedibus, lætabundus & DEO gratias agens, sanctique Bernardini meritis se commendans, cœptum iter prosequitur. O Deus sempiterne & immortalis, quisnam possit satis esse tuis enumerandis beneficijs! Tertiò cogitur vir ille post breue itineris spatium detrahere sibi calceos, & ex

Totus reuelescit. cutere squamas. Tum verò sensit se integra sanitate potitum, atque inde incredibili lætitia affectus, redijt ad vrbem, totoque pectore ingentes Bernardino gratias egit, quòd eius meritis à lepra repurgatus esset. Audiens hoc seruus Christi Bernardinus, DEO concedens honorem, eius inexhaustæ misericordiæ & bonitati gratias egit, præcepitque homini restituto, vt Deum in eius operibus laude & prædicatione efferret, nec cuiquam vnquàm, dum ipse viueret, hoc miraculum indicaret.

Cap. 55. Posteà vir Dei reuersus est Senas, habuitque conciones feruentes, præsertim de iustitia & bona politia eius ciuitatis: & cùm benè precatus esset eis in virtute Dei, eis valedixit, sciens se deinceps nunquam apud illos concionaturum. Postera luce cœpit proficisci ad regnum Neapolitanum: veniensque ad Reatinos, diuinis illos pauit sermonibus, ijsque itidem benè precatus, inde recessit, peruenitque ad aliam vrbem, in qua

Vltima concio eius. postremò concionatus est manè sexta feria ante Christi Ascensionem. Ibi, inquam, mellitissimi eius sermones finem habuêre. Dicebat enim ille, molestum cursum & graues labores suos iam consummatos esse: satisque nôrat ex Sancti spiritus reuelatione, ocyus se à terra emigraturum. Abijt autem ex eo loco asello subuectus,

& cùm

& cùm ad quandam veniſſet plateam, vbi magna erat populi frequentia, auidiſſimus quidam erat pro concione illos docendi, ſed virium imbecillitas id non patiebatur. Poſtridiè manè admodùm, morbo plùs plusq; ingraueſcente, multa inſtantia petijt ſe Aquilam vehi. Non recuſabant fratres, ſed ob nimium ventris fluxum non potuit illo die Aquilam peruenire: manſit autem cum fratribus in pago S. Syluestri. Dominico die, morbo ſemper incrementa capiente, Aquilam introductus eſt, & magna populi deuotione & gratulatione exceptus: perductusq; in S. Franciſci cœnobium, cellulã accepit Ioannis Capiſtrani, qui tũ ob expediẽda quædã negocia extra vrbẽ egreſſus fuerat, & in eius lecto repoſitus eſt. Illo autem iubente, euocati ſunt ad virum Dei Medici peritiſſimi, quotquot haberi potuerunt, qui omnes de vita eius deſperantes, aiebãt filium mortis eum eſſe. Nulla enim ratione fluxum illum ventris coërcere potuerũt. Sciens quoq; vir Dei mortem ſibi imminere, pridiè Aſcenſionis Domini cum multa præparatione & deuotione ſacramentis Euchariſtiæ & extremæ Vnctionis ſe cõmuniuit. Morte aduentante, cùm loqui non poſſet, quibus potuit ſignis indicauit fratrib. vt ipſum è lecto in terram deponerent, ab hac lachrymarum valle receſſurum. Itaq; fratres à lecto in cellæ pauimentum aſſeribus ſtratum eum depoſuerunt, vbi ille ſurſum erectis luminibus, ſpiritum ſuum in Dei manus commendauit, feliciterque è corpore exceſſit † viceſimo menſis Maij die, pridiè Aſcẽſionis Domini, anno Chriſti milleſimo, quadringenteſimo, quadrageſimoquarto, cùm in Veſpertinis precibus fratres concinerent illam ad Magnificat Antiphonam: Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi: nunc autem pro eis rogo, non pro mundo: quia ego ad te vado, alleluia. Vixit in terris annis ſex & ſexaginta. Viginti duobus annis in ſeculo, reliquis in monaſtica profeſſione degit: quadraginta multo labore Dei verbum prædicauit paſſim per regiones omnes, nullo vnquam tædio retardatus. Ita ergo felix illa anima, quæ ſemper magno arſerat deſiderio ex corporis huius vinculis emigrandi, & cum Chriſto æternum regnandi, vitæ temporariæ nexibus expedita eſt, atque ex mundi huius inopia ad illas cæleſtes opes, ex hac miſeria ad infinitam beatitudinẽ, ab hac morte corporis ad illam ſemper duraturam euolauit vitam, O virum ſanctum! cuius anima paradiſum obtinet, lætantibus angelis, gratulantibus archangelis, ſanctis omnibus iubilantibus, virginibus deniq; clamantibus: Mane nobiſcum in ſempiternum.

Spem vitæ eius medici abijciunt.

Obdormit in Domino † 22.

Morte eius non mediocriter mœrebant fratres, acerbè lugentes quòd ſe deſtitutos cernerent ſuauiſſima præſentia eius: nec minùs tamen ſe cõſolabantur, quòd tam ſanctè obijſſe eum cernerent. Præparabant autem res neceſſarias corpori eius ſepeliendo, illud pro veteri more lauabant, alio eum cucullo induebant, veſtem verò, qua ſolebat vti, mittebant ad monaſterium de Capriola, quod eſt extra Senas, vbi eius libri & alia, quibus pro magna neceſſitate vti conſueuerat, aſſeruabãtur: vbi etiam eius eſt bibliotheca, cuius codices ſua manu ipſe conſcripſit, vt eſt ſuprà commemoratum. Quo loco multa fiſtunt quotidiè miracula in ijs, qui illic eum viſitant, eiusimplorant opem, & veſtes attingunt. Apparabatur à fratribus arca, in qua conderẽt corpus eius, illudq; Senas veherent. Quod vbi à non paucis animaduerſum eſt, in vrbe proclamarunt, ſanctum virum Bernardinum ſuum diem obijſſe. Moxq; in monaſterium accurrerũt ſine numero viri, fœminæ, pueri, vt ſacrũ eius corpus viderent & exoſcularentur. Magiſtratus verò vrbis Aquilę corpus illud è fratrum manibus quam primùm abſtulerunt, extractumq; ex arca, in qua iam repoſitum fuerat, vt Senas aſportaretur, egregiè exornãtunt, & quibuſdam fidis ciuibus cuſtodiendum tradiderunt, vt poſtero die coram omni populo illud in templo ſpectandum proponerent: miſeruntque ad vrbis Epiſcopum, rogantes eum, vt cum toto Clero ſuo velit intereſſe ſancti viri exequijs. Adduxerunt inde ipſo Aſcenſionis Dominicæ die corpus eius in Eccleſiam ſanè quàm honorificè, vbi plebs omnis collecta erat ad illud conſpiciendum & deoſculandum. Tot autem edebantur illic ſtupenda miracula per merita & preces eius, vt de eius gloria nemo dubitare auſus eſſet: præpotentis Dei benignitate mirificis operibus ſuis ſatis declarante, animam ſerui ſui admodùm ſublimiter apud ſe in cælis exaltatam

Miracula ex contactu veſtiũ eius.

Aquilini non ſerunt corpus eius ſibi auferri.

Eadem hora, qua corpus eius in æde ſacra repoſitum fuit, priuſquàm Clerus ad eius exequias aduenirẽt, puer nouem annorum, Paſchalis nomine, filius Pauli Matthæi, celerrimè cò properauit, flexisq; humiliter ad extremas illius partes genibus, ſic precatus eſt: Credo firmiter, ſancte pater Bernardine, te cum ſanctis à Deo exaltatum. Ego miſer meipſum commendo tibi omni qua poſſum deuotione, orans ſummiſsè, vt per merita tua mihi in anima & corpore opituleris. Solebat is puer cum cereis ſedere præ foribus templi, miſerè contractus & claudus. Poſtquàm autem has ſuas compleuit pre

Cap. 56.

Cap. 57.

ces,

Puer contractus sic sanus.

ces, confestim præter omnem expectationem, vtroque pede sanus ingressus est. Id verò conspicatus Antonius Bagnensis, ciuis Aquilinus, à primo ortu cētractus & claudus in corpus exanime incubuit, videbaturque ei contractius crus ipsius admodùm extendi: mox rectus incessit pedibus suis, nihil prorsus claudicans, populum inuitans ad beati Bernardini venerationem. Vbi autem horum miraculorum fama in vicinas vrbes diuulgata est, grandi numero aduolârunt Aquilam iuuenes & senes, mares ac fœminæ, præmulto gaudio lachrymantes & dicentes: Adsis nobis S. Bernardine, & in omni necessitate tuere nos. Tanta autem fuit aduentantium frequentia, sese comprimentium, & perstrepentium atque clamātium, vt Episcopus cum clero suo ægrè posset diuina officia peragere. Id verò cernens oppidi magistratus, de communi sententia statuit, vt sacrum corpus extra ædem Franciscanorum, quæ angusta erat, per ciuitatem & forum ad S. Maximini primarium templum efferretur. Sequebatur funus ingens hominum turba, quibus plena erat vrbs illa insignis, quæ vna est ex præcipuis eius regionis ciuitatibus. Accendebantur faces & cerei circum corpus, cùm pro se quisque certatim vellent cohonestare funus: omnesque eius terræ homines gratias agebant Deo pro eius ineffabili gratia, & singulari ipsis dato patrono. Continebat Clerus, lamētabatur populus præ gaudio, inter omnes coibat pax & consensio, qui ramen antè inter se acerbissime dissenserant, itavt septem ex primarijs eius oppidi viris trucidati essent. Eam discordiam ab animis hominum aboleuit hæc incredibilis exultatio, & per beati Bernardini merita instaurata est inter illos amicitia & mutua beneuolēntia, ita vt gratias agerent Deo, qui desolatæ ipsorum ciuitati tam fidum contulisset sequestrū & intercessorem.

Effectus iste satis declarat eius sanctitatem.

Cap. 18.

Reportatum inde corpus eius est ad S. Francisci Ecclesiam, nec tamen terra illud condere voluerunt, sed deposuerunt in sacello ferreis cancellis munito, adhibitis excubitoribus, qui nocte ac die illud custodirent, donec arca ferrea, duodecim instructa seris pararetur, atque in eam illud imponeretur. Aduentabant autem diuersi omnis generis afflicti morbis ex locis diuersis, vt sacro propinquantes corpori, beati viri meritis reuelescerent: id quod multis præstitum fuit. Contigit illo die inter alios ægros fratrem Benedictum à Marsito Minoritam adesse, membrorum officio destitutū, dextra aure surdum & ingentes sonos ac strepitus tanquam molerinæ aut malleorum incudem tundentium illic sentientem. Is arripuit pannū, quo exanime beati viri corpus post lorionem detersum fuerat, illoq; se inuoluens, postquam diligenter consessus erat peccata sua, humiliter flexit genua ad pedes sancti viri, orans sibi sanitatem restitui. Redijt illicò auditus, sensusque & vires instauratæ sunt. Per illos dies quotidiè crebrò pulsabantur campanæ ciuitatis, populus suprà quàm dici queat lætabatur, cerei & faculæ ardebant nocte ac die in æde S. Francisci, vbi cælestе illud seruabatur pignus, vrbs tota exultabat. Homines mechanici cessabant ab operibus, agricolæ non colebāt agros, sed omnes pariter festos celebrabant dies. Atque eum in modum mansit sacrū corpus in humatum ad dies sex & viginti, nō solùm nihil malè olens, sed suauissimos etiam spirans odores coram omni populo.

Surdo redditur auditus & vires.

Obserua rē miram.

Cap. 19.

Interim autem, dum sic in arca lignea iaceret corpus non sepultum, magna extitit dissensio inter scabinos & senatores atque plebem vrbis illius. Vulgus enim in magistratum seditione excitata, alios post alios ad quæstionem vi abripuit. Insaniebat præmalitia furens populus aduersùs magistratum, nec vllam admittebat rationem: sed lata sententia, rectores suos & nobiles dominos, perinde ac tetros nebulones & cruentos latrones quam primùm iussit capite truncari. Non potuit magistratus aduersùs plebem se tueri, nec purgare se apud illos, qui nulla ratione ducerentur. Itaque ceu fures è carcere producuntur proceres, & ad cædis locum perducuntur: obligantur eorū oculi, flectunt genua, anxiè sustinentes carnificis ictum. Illo suum præparante ensem, auditur pueri vox, in aëre terribiliter clamantis. Cessate ab effundendo innoxio sanguine, sed ocyùs ite ad Franciscanorum templum, affatim illic reperturi, quod tā pernitiose expetitis. Stupent omnes ad hanc vocem, carnifex iubente plebe retrahit manum suam, proceres eleuat, diligenter eos custodit, ne quâ elabantur. Territus populus ob flagitiosum animi sui propositum, rapido cursu contendit ad ædē S. Francisci, & ecce videntomnes è naribus exanimati corporis sancti Bernardini tanta copia manare sanguinem, ac si è duobus fontibus largissima aqua profluere: arca corpus continens tam erat plena sanguine, vt corpus ipsum in illo nataret, sanguisque redundans operimentum arcæ eleuaret, vestes quibus corpus indutum erat, cruentæ essent, sanguisque magis ac magis circuncircà diffluerent, donec populus cum ingenti humilitate &

Seditio horrenda Aquilæ.

Stupendo sanè miraculo sedatur tumultus.

re & deuotione veniam & misericordiam peteret ob id immane facinus. Ex eo autē sanguine multi collegerunt in pocula vel vitra, coq; diuersi morbi admirabiliter curati sunt.

Cap. 60. Posteà verò per omnē Italiam & Galliam togatā de sancti viri decessu & quotidianis miraculis fama volitante, omnes eum non alio quàm sancti cum Deo manentis loco habuēre: atq; in vrbibus, in quibus anteà concionatus fuerat, honorificē in primis eius celebratæ sunt exequiæ coram omni populo & magistratu, ita vt potiùs videretur festus agi dies, quàm iusta funeri persolni. Plebs omnis multa in eum deuotione incendebatur: qui in longinquis erant regionibus, sacrum corpus illius se visuros vouebant.

Cap. 61. F. Iohannes Capistranus, socius viri Dei, & Vicarius generalis fratrum de Obseruantia, doctor Iuris, concionator feruidus, cùm in Sicilia esset de Pontificis voluntate ob quædam conficienda negotia, vt cognouit patrem suum S. Bernardinum in cælos abijsse, celeriter Aquilam redijt, vt eum curaret eleuandum & in sanctorum catalogo adscribendum. Postquam eò venit, socij eius viderunt micantem stellam illam media die, quæ iam antè visa fuerat, cùm illic concionē haberet de sacratissima Virgine Bernardinus. Mirabantur omnes, & alij alijs eam demonstrabant. Vacabat tum lectioni in cella sua Capistranus, concioni se præparans, videns autem admirabundos fratres, scisciatabatur quid rei isthuc esset? Dicebant illi, se stellam videre luculenter radiantem, quæ olim supra caput Bernardini splenduisset: simulque ostendebant eam illi. Vnde mirē exhilaratus, laudabat Deum & sanctissimam matrem eius, spe bona fretus prosperè cessuros labores, quos susceperat pro obtinenda Bernardini in sanctos relatione, quibus tum non mediocriter occupatus erat. Postridiè iturus Romam ad Eugenium Pontificem cum socijs suis, itineris ducem habuit stellam illam, quæ præludebat ei semper magna itineris parte. Porrò miracula, quæ quotidiè fiebant, testibus confirmata, in libros & instrumenta referebantur, & à multis Cardinalibus examinata, tandem à Pontifice & tota Ecclesia approbabantur. Permolestum autem & lectori & mihi fuerit, si vel partem eorum cōscribere velim: impossibile verò ea omnia memoria retinere. At tamen pro maiori erga hunc sanctum virum excitanda deuotione, tria aut quatuor ex præcipuis annotabo.

Viderur stella media die.

Miracula eius approbantur.

Cap. 62. Apud Aquilam ciuis fuit, filium habens menses natum octodecim. Mater eius Buturella quandoque inuisere voluit Mariam Burgensem vicinam suam. Currebat autē post eam puer iste. Illa in domum ingressa, puer mansit ad fores, vbi stabat vas aqua plenum, ad duos vel tres cubitos profundē depositum in terra. Incumbente autē puero ad ostium, verso ostio, cadebat puer in vas illud, neque videns aliquem, nec vllum edens clamorem: atque ita ab aqua præfocatus, mansit illic capite depresso, pedibus sursum versis ad dimidiam horam, priusquàm quisquam id persentiret. Loquebatur interim diù mater eius cum vicina sua, existimans filiolum suum cum alijs pueris ludere in platea. Domum reditura inclamabat puerum, sed non veniebat, nec quisquā nouerat vbinam esset. Perquirebat in angulis & vicis, num quis vidisset ipsius filium. Quærebat cum illa pariter etiam Maria, de qua diximus: cumque præteriret vas illud, vidit pannum in aqua eminentem: eum extrahere volens, cernit pedes pueri extra aquam extantes. Eo spectaculo mirè perterrefacta, matrem eius accersit, dicitque ei: En filiolus tuus hic extinctus iacet in vase. Repentè igitur extrahunt paruulū, sed is iā planè ater & exanimis erat, ab aqua tumefactus, nihil vitæ præse ferens. Ea re dolore incredibili confecta mater, miserandum in modum eiulat, vellens pilos suos, & genas lacerans vnguibus haud secùs, quàm si faciem discerpere velit. Accurrunt ad eam vicinæ aliæ, & multùm dolent vicem eius. Aderat tum etiam inter alios Dominicus Vasanus, tertium sancti Francisci institutum vel regulam professus. Is diuino instinctu permotus, hortatur populum, vt in honorem Dei & S. Bernardini pariter dicant precationem Saluatoris: posse, inquiens, Deum sancti Bernardini precibus flexum, puero vitam restituere. Et prece completa, puer cœpit oscitari, manabatà corpore eius aqua per oris, nasi & alios meatus, surrexitque benē sanus & incolumis.

Cap. 62. Basilea ciuis quidam Iohannes cum vxore sua Margareta proficiscebatur Aquilā, simulque illic commorabantur in S. Ludouici domo hospitali. Mulier puero grauida, laborare cœpit adeò, vt è vita abitura timeretur. Obstetrix sedulam illi nauabat operam, & primò quidem videbantur pedes infantis, sed quantumcunque sudaretur, reliquæ partes non sequebantur. Prodijt tandem puer vsque ad collum mortuus, sed caput præfocatum hærebat, nec potuit vlla ratione ei subueniri. Obstetrix cum alijs

Reditad vitam extinctus puer.

fœminis inuocabat ſanctum Bernardinum, vt matrem viuam conſeruaret, & à partu abſolueret. Mox fœmina prolem enixa eſt coram omnibus illis mulieribus, ſed nulla in ea vita cernebatur. Rurſus pia obſtetrix, diuinæ fidens potentiæ, ſciens non abbreuiatam manum eius, reliquas fœminas hortabatur, vt toto pectore rogarent ſanctum Bernardinum, vt infans mortuus reuiuiſceret, & baptiſmi gratiam poſſet adipiſci. Faciebant id omnes, cum gemitibus & lachrymis ſancti Bernardini opem implorantes. Inde caleſcens puer, cœpit ſeſe commouere. Mox aquâ obſtetrix accipiens, baptizauit eum in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Tum verò magis etiam ille cœpit recuperare ſpiritum, & oculos aperire. Lætabatur mater, & fœminæ ei congratulantes dicebant: Reuerà filius tuus viuit. Et manſit ille viuus, quotidiana capiens vitæ incrementa.

Eſa. 50. & 59

Item infans mortuus.

Cap. 64. Sæpè opitulatus eſt Bernardinus in partu laborantibus, illum tum inuocantibus, aut quippiam ex eius reliquijs apud ſe habẽtibus. Cùm adhuc nobiſcum in terris degeret, quatuor vita functos ad vitam reuocauit. Puer annorum decẽ, Carinus nomine, Aquilæ natus, triticum ferebat ad molam aquariam, vt moleretur. Abiturus inde, deimprouiſò calcauit pede molendini rotam, cùm ea circumageretur, cecidit q; in fouea

Miraculum

m. In ipſo caſu inuocans S. Bernardinum: Subueni mihi, inquit, S. Bernardine. Extractus inde eſt ex aquis, quæ erant ſub rota. admotus q; igni vt calefieret, ſurrexit, & incolumis domum abijt, gratias agens Deo, & S. Bernardino.

Cap. 65. Dominus Nicolaus Galiardinus filium habuit Benedictum, annos natum quindecim, valdè à peſte, febre, & alijs exitialibus morbis afflictum, ita vt Medici omnẽ ei viuendi ſpem præciderẽt. Allatum eſt ad eum de panno, quo opertum fuerat S. Bernardini corpus. Eo panno ad corpus ſuum appoſito, fricabat malè affecta menbra: ſtatimque in lecto ſe erigens, Gratias, inquit, Deo & S. Bernardino: liberatus ſum à morbis omnibus, & totus rectè valeo. Impoſuerunt deinde pannum illum capiti eius, moxque arctiori eum complectente ſomno, obdormiuit, cùm iam multo tempore nulla potuiſſet quiete potiri. Medici eò manè aduenientes, vt lotium inſpicerent, ſanum conſpiciunt, quem pridiè penè mortuum reliquerãt. Ita ille adoleſcens Deo ope & S. Bernardini meritis integra ſalute potitus eſt.

Mira vis pãni, quo tectum fuit corpus eius.

Cap. 66. Puella quædam Spoletina, cui nomẽ erat Polonica, in pectore habebat vulnus immedicabile, vnde totũ cotpus multo dolore afficiebatur. Ad hibebatur quidẽ à chirurgis curandi ſtudiũ non abſq; grãdi eius cruciatu, ſed nihil effici potuit: immò verò peius habere viſa eſt, vt iam non longè à morte abeſſet. Manè autẽ dixit ad eam mater eius: Filia chariſſima, commendes te S. Bernardino. Fecit hoc illa toto animo, ita dicens: O ſancte Dei Bernardine, libera me ab hac infirmitate mea. At ille miſericors miſerorũ & oppreſſorum omnium conſolator non ei ſuam negauit opem. Cũ enim nocte media vigilaret illa, apparuit ei S. Bernardinus, viluſq; illi eſt crucem exprimere in vulnus ipſius, tenens eam per humeros. Deinde euanuit. Mox illa admodum territa & ſtupefacta, matrem ſuam accerſiuit, aitq; ei: Non ſentis, mea mater, miram odoris fragrantiam? nõ vidiſti fratrẽ illum, qui ſtetit ad humeros meos? Mater verò putans illã ſomniaſſe, dixit ei: Dormi, filia, dormi. At illa non ſomniabat, ſed alta & lætabunda voce clamabat: Laus Deo & S. Bernardino: ecce enim ſana effecta ſum.

Sanatur vulnus fœminæ immedicabile.

Cap. 67. Fuit Senis in S. Hieronymi monaſterio ſoror quædam de tertia regula, quæ in puteum decidit, altum cubitos quadraginta: atq; interdum capite, nonnunquam pedibus eminebat extra aquam. Inter cadendum, memor illuſtrium miraculorum eius, S. Bernardinum inuocabat. Venientibus autem quibuſdam ad hauriendam aquam, apprehendit funem, & ſic ſurſum attracta eſt nihil læſa, adeoq; & corpore & veſtibus ſicca, ac ſi aquas non attigiſſet, nec quicquam aquæ cuomuit ex ore ſuo.

Rarum miraculum.

Cap. 68. Ioannes Antonius Tornanus quodã veſpere in gutture & ſiniſtra ſcapula mortiferis fuit affectus vulneribus, ita vt nulla eius vitæ ſpes relicta videretur, nec vlla pharmaca vel cataplaſmata quicquam ei conferrent. Sed vbi humanum nõ ſuppetit auxiliũ, non ſolet deeſſe diuinum. Miſer iſte tam immaniter vulneratus, vtægrè ſpiritum traheret, prædoloribus nocte mortem impendentem expectãs, viſus eſt ſibi ſentire quẽdam manu ipſum in latere percutientem, dicentemq;: Non audiuiſti miſer, quàm præclara & ſtupenda Deus perpetret miracula per S. Bernardini merita? Cur ergo eius nõ imploras opem? ille hæc verba diligenter auſcultans, ſibiipſi animum addidit, commendauitq; ſe S. Bernardino, orans feruenter ſibi ſalutem reſtitui. O mirabilem Deum in ſanctis ſuis! Audiuit pium hominis deſiderium & bonæ voluntatis propoſitum. Dixit enim æger: Si ſanus ſurrexero, ſancte Bernardine, viſam corpus tuum & cereamimagi-

Nuncupãs votũ S. Bernardino recuſcit.

imaginem offeram. Vix ea dixerat, cũ ecce sentit cieri corporis fluxum quendã tetri & concreti sanguinis, qui ab inflicto manarat vulnere, sanitatem eius impediens. Attulit ille fluxus cordi eius leuamentum quoddam & robur, cœpitque habere meliùs. Perstitit ergo in implorando S. Bernardino, promisitque se profecturum ad sepulchrum eius in vestibus lineis. Tum verò etiam plus noxij humoris à corpore diffluxit, surrexitque homo confestim sanus, exiguis in corpore relictis vulneris cicatricibus. Abijt ergo ocyùs in lineis vestimentis ad sepulchrum beati viri, obtulitque illic effigiem viri è cera confectam, narrauitque populo omni miraculum, quod in se expertus fuerat, laudibus efferens Deum, & S. Bernardinum.

Iacobus quidam surdus & mutus à primis vitæ initijs, postquàm peregrè venit ad monumentum S. Bernardini, ilicò & audire & loqui potuit: quod quidem etiam multis alijs surdis & mutis præstitum fuit. Cap. 69.

Præclara & magnanima Senarum vrbs, quotidiè percipiens miracula stupenda ciuis & patroni sui Bernardini, vt grata esset Deo pro gratia & beneficijs eius, coacto procerum & plebis grandi sapientique concilio, de veritate illorum miraculorum cœpit inquirere, misso Aquilam ciue honestissimo, qui accuratè exploraret, num sic se haberent omnia, vt fama vulgaretur. Qui vir nobilis & Senensium Orator Aquilã veniens, comperit miracula omnia probè in scripta relata: & ipse quoque suis oculis multa edi conspexit, eaque annotauit. Cumq; de omnibus certas literas, notariorum manu & sigillis munitas accepisset, Senas redijt. Senenses lætissimis animis miracula illa cognoscentes, insignem legationem ad Pontificem Eugenium Romam miserunt, qui ei miracula referrent, & de Bernardino sanctorum catalogo inserẽdo admonerent. Idem vrgebãt Aquilini, itemq; rex Siciliæ & Aragonensis Alphonsus, sancto viro admodum addictus & deuotus. Eugenius Pontifex licèt crebrò rogatus, at studiosior veritatis propalandę, quàm regibus, principibus & populo placendi, diù multumque de hac re deliberauit cum suis. Et iam quidem recitatis coram illo & alijs amplius centum miraculis, certorum hominum testimonio confirmatis, totus propensus erat cum omnibus Cardinalibus, ad præstandum id, quod petebatur, sed morte illũ è medio auferente, res ad exitum perduci non potuit. Successit autem Eugenio Nicolaus V. qui post accuratas easque crebras consultationes, cùm in dies plura referrentur miracula, tandem anno salutis millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo, sacro Pentecostes die in sancti Petri æde Romæ Bernardinum coram frequentissima plebe in sanctis Confessoribus numerandum pronunciauit, anno sexto vel septimo ab obitu illius. Ea res omnes Italiæ vrbes & pagos incredibili lætitia affecit, ita vt nullus, quamlibet exiguus, tota Italia pagus esset, vbi non præ spiritali exultatione processio fieret, & eius festus dies celeberrimè coleretur. Aquilini verò in honorem eius, tanquam patroni sui, insigne templum vnà cum monasterio condiderunt, atque à Sixto IIII. Pontifice impetrârunt, vt ex æde sancti Francisci corpus eius in nouum hoc templum transferre ipsis liceret. Idque factum est, Pontifice annuente, anno Christi millesimo, quadringentesimo, septuagesimo septimo, die decimo. Cap. 70. Vide quàm non temerè agant Pontifices, cùm est aliquis in Sanctos referendus. S. Bernardinus sanctus declaratur.

septimo mensis Maij, multis fratribus Franciscanis præsentibus, impensè lætante & Clero & populo. Illic hodieque asseruatur sacrum corpus illud, honorificè eleuatum & diligenter communitum. Primò enim impositum est capsæ crystallinæ, quæ pauciissimis ostenditur. Ea verò capsa inclusa est arcæ argenteæ, miro artificio & sumptu fabricatæ & ornatæ. Hanc autem vndique munit theca ferrea, firmiter obserata, quemadmodum mihi retulerunt, qui suis oculis hæc intuiti sunt.

Laus & honor sit præpotenti Deo in
secula seculorum, Amen.

DE HOSPITIO RECLVSO, EX GREGORII TVRONEN. HISTOR. FRANCORVM *Lib.6.cap.6.& 7.*

Maij 21.

VIT autem apud vrbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus magnæ abstinentiæ, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, indutus desuper cilicio, nihil aliud, quàm purum panem sumebat cum paucis dactylis. In diebus autem Quadragesimæ de radicibus herbarum Aegyptiarum, quibus Eremitæ vtuntur, exhibentibus sibi illas negociatoribus, alebatur. Et primùm quidem ius, in quo coctæ erant, hauriens, ipsas sumebat in posterum. Magnas autem per eum Dominus virtutes dignatus est operari. Nam quodam tempore, reuelante sibi Spiritu sancto, aduentum Longobardorum in Gallias hoc modo prædixit: Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deuastabunt ciuitates septem, cò quòd increuerit malitia Gallorũ in conspectu Domini: quia nullus est intelligens, nullus est qui faciat bonum, vt ira Dei placetur. Est enim omnis populus infidelis, periurijs deditus, furtis obnoxius, in homicidijs promptus, à quibus nullus iustitiæ fructus vllatenùs gliscit. Non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hospitio recipitur, aut cibo sufficiente fatiatur: ideò hæc plaga superueniet. Nunc autem dico vobis: congerite omnem substantiam vestram intra muros septa, neà Longobardis diripiatur, & vosipsos firmissimis communite in locis. Hæc eo loquente, omnes obstupefacti, & valedicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi. Monachis quoque dixit: Abscedite & vos à loco, aufe-rentes vobiscum, quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod prædixi. Dicentibus autem illis: Non relinquemus te, sanctissime Pater, ait: Nolite timere pro me, futurum est enim, vt inferant mihi iniurias, sed non nocebunt vsque ad mortem.

Vide rarã abstinentiã Hospitij.

Longobardorum in Gallias aduentus ab eo prædictus.

Discedentibus autem monachis, venit gens illa: & dum cuncta, quæ reperit, vastat, peruenit ad locum, vbi sanctus Dei reclusus erat. At ille per feneſtram turris ostendit se eis. Illi verò circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo ascendentes, detexerunt tectum, & videntes eum cinctũ catenis, indutumq; cilicio, dicunt: Hic malefactor est, & homicidium fecit: ideò in his ligaminibus vinctus tenetur. Vocatoq; interprete, scisciatur ab eo, quid mali fecerit, vt tali supplicio arctaretur? At ille fatetur se homicidam esse, omnisq; criminis reum. Tunc cùm vnus extraxisset gladium, vt caput eius tolleret, dextera eius in ipso ictu sus-pensa diriguit, nec eam ad se potuit reuocare. Itaq; gladium laxans, terræ deiecit. Hæc videntes socij eius, clamorem in cælum dederunt, flagitãtes à sancto, vt quid agi oporteret, clementer insinuaret. Ipse igitur impositio salutis signo, brachium sanitati restituit. Ille autem in eodem loco conuersus, tonsurato capite, fidelissimus monachus nunc habetur. Duo verò duces, qui sanctum audierunt, incolumes patriæ redditi sunt. Qui verò contempserunt præceptum eius, miserabiliter in ipsa prouincia sunt defuncti. Multi autem ex ipsis, dæmonijs correpti, clamabãt: Cur nos sancte & beatissime sic crucias & incendis? Sed imposita ipsis manu, sanabat eos.

Signo Crucis sanat brachium.

Cap. 7.

Post hæc homo erat Andegauensis incola, qui per nimiam febrem loquelam pariter auditumq; perdiderat. Et cùm febre conualuisset, surdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus quidam ex prouincia illa Romam directus est, vt beatorum Apostolorũ pignora, vel reliquorum sanctorum, qui vrbem illam muniunt, exhiberet. Qui cùm ad parentes infirmi illius peruenisset, rogant vt eum sibi comitem itineris sumere dignaretur, confisi, quòd si beatissimorum Apostolorum adiret sepulchra, protinùs posset assequi medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum, vbi sanctus Hospitius habitabat. Quo salutato ac deosculato, causas itineris Diaconus pandit, ac proficisci Romam indicat, sesèq; his, qui sancto viro de naucleris amici essent, commendari deposcit. Cumq; ibi adhuc moraretur, sensit vir beatus per spiritum, Domini adesse virtutem. Et ait Diacono: Infirmum, qui comes tui nunc est itineris, rogo vt meis conspectibus repræsentes. At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit, inuenitq; infirmum febre plenum, qui per nutum aures suas dare tinnitum indicabat. Eleuatumque duxit

Oleo benedicto, inuocationeque diuini no-

duxit ad sanctum Dei. At ille apprehensa manu cæsarie, attraxit caput illius in fenestram. Assumpto verò oleo benedictione sanctificato, tenens manu sinistra linguam eius, oti verticiq; capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Iesu Christi aperiantur aures tuæ, referetq; os tuum virtus illa, quæ quondam ab homine surdo & muto noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicens, interrogat nomen. Ille verò clara voce ait: Sic dicor. Cùm hæc vidisset Diaconus, ait: Gratias tibi immensas refero, Christe, qui talia per seruũ tuum dignaris ostendere. Quærebam Petrum, & quærebam Paulum, Laurentiumque, vel teliquos, qui Romam proprio cruore illustrant: hic omnes reperi, hic cunctos inueni. Hæc eo cum maximo fletu & admiratione dicente, vir Dei omni intentione vanã vitans gloriam, ait: Sile, sile, dilectissime frater. Non hæc ego facio, sed ille, qui mundum ex nihilo condidit, pro nobis hominem suscipiens, cæcis visum, surdis auditum, mutis præstat eloquium, qui leprosis cutem pristinam, mortuis vitam, & omnibus infirmis affluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens & valedicens, abscessit cum omnibus suis.

minus adhibita, fusdũ & mutum curat. Marc. 9.

Quibus discedentibus, homo quidam Dominicus (sic enim erat viro nomen) à natiuitate cæcus, aduenit ad istius miraculi veritatem probandam. Qui dum in monasterio duobus aut tribus mensibus resideret, orationi ac ieiunijs vacans, tandem vocat eũ ad se vir Dei, & ait: Vis recipere visum? Cui ille: Voluntas, inquit, mea erat ignota cognoscere. Nam quæ sit lux, ignoro. Vnum tantùm scio, quòd ab hominibus collaudatur. Ego autem ab initio ætatis meæ videre non merui. Tunc cum oleo benedicto super oculos eius Crucem sanctam faciẽs, ait: In nomine Iesu Christi Redemptoris nostri, aperiantur oculi tui. Et statim aperti sunt oculi eius, & erat admirans cernensque mirabilia Dei, quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, vt ipsa declamabat, tria habens dæmonia, ad eum adducta est. Quam cùm tactu sacro benedixisset, atque ex oleo sancto Crucem fronti eius impositisset, eiectis dæmonibus, purgata discessit. Sed & aliam puellam, à spiritu immundo vexatam, benedictione sanauit.

Oleo benedicto & Crucis signo videquę faciat.

Cùm autem iam dies obitus eius appropinquaret, vocauit ad se Præpositum monasterij, dicens: Ex hibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Episcopum ciuitatis, vt veniat ad me sepeliendum. Die enim tertio ab hoc egredior mundo, & vado in requiem destinatam, quam mihi Dominus repromisit. Hæc eo dicente, misit Præpositus ad Episcopũ ciuitatis Nicensis, qui ei hæc nunciarent. Post hæc Crescẽs quidam venit ad senestram, & videns eum catenis vinctum, & vermibus plenum, ait: O domine mi, qualiter tam valida tormenta tolerare potes? Cui ipse ait: Confortat me ille, pro cuius nomine hęc patior. Dico autem tibi, quia iam absoluor ab his vinculis, & vado in requiem meam. Adueniente autem die tertio, depositi sunt catenæ, quibus vinctus erat, & prostrauit se in orationem: & cùm diutissimè cum lachrymis orasset, collocans se super scamnum, extensis pedibus, eleuatisq; ad cælum manibus, gratias agens Deo, tradidit spiritum. Et statim omnes vermes illi, qui sanctos artus perforabãt, euanuerunt. Aduenientes autem Austodius Episcopus, beatum corpus studiosissimè sepulturæ mandauit. Hæc omnia ab eius ore cognoui, quem superius mutum & surdum ab eo sanatum exposui. Qui multa mihi & alia de eius virtutibus narrauit. Verùm ea non recensui, quia audiui vitam eius à multis fuisse conscriptam.

Feliciter abit ad requiem sempiternam.

De eodem Hospitio, ex eiusdem Gregorij Turonensis libro de Gloria Confessorum, Cap. 97.

FVIT in regione Nicensi Hospitius, magnus Dei famulus, qui multis virtutibus prædirus, ab hoc mundo migrauit. Cumque sepeliretur, quidam iuxta ipsum sepulchrum manum ponens, parum puleris eleuauit: quod in linteo inuoluens rudi, secum tulit. Progressusq; postridiè, nauem, quæ Massiliam ire parabat, offendit in littore: sed hic Lirinense monasterium expetere cupiebat. Viri igitur, quorum erat nauis, ludaica erant à stirpe progeniti. Quã existente causa, noluit vir indicare naucleris, quæ ferebat. Deniq; postquàm progressi, cõtra Lirinense monasterium deuenerũt, nauis in medio pelagi restitit, flantibusq; ventis, nulla mouetur in parte. Stupentibus verò Iudæis, quid hoc esset? homo ille veritatem aperuit, dicens: Reliquias beati Hospitij mecum habeo, & nunc Lirinum adire desidero: quod vobis indicare metui. Nunc autem scio, quia eius virtute retinetur nauis vestra, nec hinc moueri prorsus poterit, nisi consensum illuc præbeatis, quò ego ire disposui.

Nota quid possint sancti.

Quod audientes viri, stupore permoti, mutatis velis, flante vento secundo, iam viro in insula Lirinensi deposito, quò voluerunt, liberè abierunt.

VITA S. GVIBERTI CONFESSORIS, FVNDATORIS AC PATRONI MONASTERII GEMBLACENSIS.

censis, edita à Sigeberto, eiusdem cœnobij monacho.

CAP. I.

Maij 23. Patria S. Guiberti. Parentes.

INSIGNIS pater Guibertus in pago Germiensi feliciter natus, hominibus illius temporis ad exemplum creditur esse datus. Cuius auum Reding um, & auiam Gislam, Patrem quoq; Lietoldum & matrem Osburgam omnes, qui huius antiquitatis retinent notitiam, fatentur longam antiquæ nobilitatis traxisse lineam. Porrò mater eius Osburga abutens Apostolica indulgentia, qua dicitur: Melius est nubere, quàm vri: post mortem prioris mariti Lietoldi, de quo susceperat dominum Guibertũ & Remundem eius germanam, dum gaudens polygamia, secundi, tertij, & etiam quarti mariti non refutat copulam, ex multis maritis prolem genuit numerosam: Helluinum scilicet, Oilbaldum, Raginardum, Dodam, præter eos, quorum nomina obliterauit obliuio. Quorum longè lateq; pullulante prosapia, se penè tota repleri & nobilitari gaudet Lotaringia. Siquidem ex prosapiæ numerositate, accrescebat potestatis eminentia: ex possessionum multiplicitate, rerum affluebat opulentia: per quas cumulari & prouehi solet mundanæ nobilitatis potentia. Hoc tamen in seruo Dei nullus ducat satis prædicabile, cùm secundũ Dominicam vocem, non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his, quæ possidet: & secundùm Apostolum, non est personarum acceptio apud Deum. Sed hoc in eo nimis deberesse commendabile, quia cùm veritas dicat, Facilius est Camelum per foramen acûs transire, quàm diuitem in regnum cælorum intrare: hic tanquam gibbi farcina superexcrescente terrenæ nobilitatis & facultatis depositò tumore, hoc hominũ impossibile, per pronam animi voluntatem redegit ad possibile.

1. Cor. 7.

Luc. 12.

Rom. 2.

Matth. 19.

CAP. II.

HIc ergo iustus plantatus, & fidei firmitate radicatus in domo Domini, iamindè à teneris annis flores virtutum emittere cœpit, in atrijs domũs Dei nostri eminens vt palma altitudine nobilitatis, vrq; cedrus Libani, multiplicandus suaueolenti vbertate sanctitatis. At postquàm de floribus bonæ eius indolis pulchritudo & suauis odor pietatis se longè lateq; effudit, & tempore primi Henrici, gloriosi & victoriosi regis, in fructuum gemmas erupit, tandem circa tempus Otthonis primi, quasi oliua fructifera in domo Domini vbertim, matu re scere cœpit. Qualis autem per prima ætatis incrementa eius vita fuerit, non est discutiẽdum nobis. Nam superflue quæritur de arbore, qualis sit radix eius, quæ latet humo obruta, cùm ex solo sapore fructũs, cognoscatur arboris natura. Veritatis etiã voce dicitur: Vnaquæq; arbor ex fructu suo cognoscitur. Non enim de spinis colligunt ficus, neq; de rubo vindemiant vuam. Hæc ergo arbor in agro Domini plantata, nec spina, nec rubus fuit: de qua nulla punctionis asperitas, nulla amaritudinis acerbitas, processit: sed tanta dulcedo fructũs effluxit, vt prouẽtus eius etiam nunc in Ecclesia Dei fructificet. Siquidem fratribus eius de carnalis posteritatis prouentu cogitantibus, solus sanctæ memoriæ Guibertus spiritualis generationis hæredes sus pirabat, benè monitus ab Apostolo: Qui sine vxore est, cogitat quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Ideò de patrimonio suo non quæsuit carnalis copulæ sponsam dotare, sed matrem suam Ecclesiam vnico affectu ditare: quæ sibi non fratres breui victuros aleret, immò cælestis filiationis prolem nunquam moriturã augeret, quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, sed quæ eum æternaliaudio filio Dei cohæreditaret. Militabat interim mundo specietenus, sed quantũ patiebatur huius negocij vsus, à militiæ vitijs erat extraneus. Et, ne curram per singula vitiorum genera, a quibus Deo auxiliante destitit, aut per singula virtutum officia, quibus diligenter institit: hoc in eo egregiè præter cætera laudabile fuit, quòd cùm huius generis hominibus familiare sit, res alienas & maximè pauperum & ecclesiarum Dei insolenter rapere, hic profectò nescuit aliena diripere violenter, qui sua tam hilariter pauperibus & Ecclesijs Christi nouit distribuere.

1. Cor. 7.

Militiæ vacat inculpatis moribus

CAP.

CAP. III.

POstquàm ergo diu sub chlamyde militaris habitus latuit, quia lucerna sub modo posita, diutius latere non debuit, nodum & impedimentum diuini seruitij à se quàtocyùs dissoluit, & militiæ secularis cingulum depositum, lta mundi veteranus, terrenæ militiæ rude donatus, cœpit esse nouus Christi tyrunculus, & longæuus mundi seruus, per vindictam diuinæ libertatis factus suus, effectus est Dei libertus. Igitur post multiformes spatiosæ viæ anfractus ad angustam vitæ portam directus, vt cantaret nudus viator coram huius mundi latronibus, deliberauit etiam à cunctis nociuæ possessionis se expedire oneribus. Ne enim post plenam legalium præceptorum obseruatiam cumulo sitæ perfectionis deesset illud vnum Dominicæ sententiæ: Vade, & vēde omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo: hic omnia sua non quidem vendere, sed fideli debitori Christo commendare ad vsurā studuit, gaudens quòd eius fœnerator existeret, de quo non dubitaret, quin sibi fideliter mensuram soluret. Vt enim vnus esset illorum, de quibus Apostolus dicit: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: volebat sua habere, & non habere. Habere, benè dispensando: non habere, auarè conseruando. Fidelis nanq; & prudens seruus, constitutus à Domino super familiam suam, tam prouidè & lucrosè tategit locare pecunij sui summam, vt cùm nihil sibi de summa decresceret, de mercede tamen fœnoris summptum eximeret, vnde conseruis suis in tempore tritici mensuram erogaret. Quid enim lucrosius fideli œconomo, quàm sua in seruos Domini profundere, quę ipse Dominus gratanter dignatur refundere? Præterea & alio Dominicæ vocis hortatu incitabatur, vt & aliosexemplo & auxilio ad benè agendum illiceret, dum non negligenter dictum à Domino recoleret: Qui recipit prophetam vel iustum in nomine prophetæ vel iusti, mercedem prophetæ vel iusti accipiet. Et illud Danielis: Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellę in perpetuas æternitates. Vndè vt mercedem iustitiæ multorum acciperet, non satis esse visum est sibi, si ipse solus ad iustitiam tenderet, nisi & alios secū currere suo exemplo & hortatu moneret, & ipse causa salutis multorum fieret, & duplicem coronam remunerationis acciperet.

Renunciat militiæ.

Matth. 19.

2. Cor. 6.

Luc. 12.

Matth. 10.

Dan. 12.

CAP. IIII.

HIc fratrum amator, qui ex alto cordis suspirio ad Deum clamare poterat cum Esaia: A facie tua Domine concepimus & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis tuæ, quem fecimus in terra: quod cogitando concepérat, & quasi longo deliberationis æstu parturiuerat, piam animi peperit benevolentiam, per quam Deo filios salutis faceret super terram. De proprietate siquidem hæreditatis suæ fundum Gē melaus dictum delegit, & Deo, & Apostolorum principi Petro, sanctoque Exuperio martyri glorioso, ad construendum in eorum honorem monasteriū, deuotissimè delegauit. Hic tabernacula dilecta Deo, & delectabilia hominib. cōstruens Domino vir tutū, vt passer humilitatis volatu directus, inuenit sibi domū, & vt turtur zelo castitatis & gemitu compunctionis animatus, posuit sibi nidum, vbi reponeret pullos suos, sub alis matris Ecclesiæ confouendos. Ibi monachorum collecta caterua, per eorum obsequium disponebat immolare Deo laudum sacrificia, & reddere altissimo vota sua: qui seminantes ei spiritualia, sua meterent carnalia. Hos ad rectam morum volēs informari regulā, ad apostolicæ vitę dirigi fecit linea, per quam in initio fidei fundatā primitiuam compererat Ecclesiam. In quibus illud præcipuum erat, vt nulla eis propria, sed omnia essent communia: vt quorum conuersatio iam erat in cælis, angelicā quodammodò vitam degerent in terris. Porrò ipse ad eorum, tanquam ad Apostolorum, pedes ponens omnia, quæ habebat, vt vibus eorum ad omnem sufficientiam necessaria supperetēt, solicita paternitate disponebat. Vnde legali traditione tradidit eis villam superiùs nominatam Gemmelaus, & omnia ad eandem appendentia, & alia multa, vndecunque in parte vel sorte sua iure hæreditatis cedentia.

Esa. 26.

Monasteriū extruit ex bonis suis.

Psalm. 83.

Eiconfert facultates suas.

CAP. V.

AD hoc opus felici auspicio inceptum, animabatur non solùm diuinitatis gratia, sed etiam nobilissimæ & Christianissimæ auiæ suæ Gislæ pia conniuētia, quæ dulcissimum nepotem suum videns viam veritatis insistere, collaborabat magnoperè, vt amoto ei impedimento à cœpto pietatis itinere, viam mandatorum Dei dilatato cor de posset currere. Quia non enim, vt Esau pilosus, venationū vanis, aut nociuis exercitijs inseruiebat, sed vt lenis Iacob domi habitans, simplicitati & innocentiæ studebat, totam se in eius dilectione rrāsfuderat. Quippe quem exemplo fidelis Abrahæ de terra & de cognatione sua iamdudùm animo exisse cognouerat, ei terram repromissionis

Gen. 25.

Gen. 12.

Gisla auia eius multa ei largitur.

competere credebat. nec tamen volebat suo destituere subsidio, quem perpendebat per omnia dirigi diuino auxilio. Ideo salubri reperto consilio, omnes res hæreditatis suæ, quas sibi vir suus Redingus dotis gratia impenderat, vel quas ipsi pari equitatis industria addiderant patrimonio suo, ad præsidium Deo placitæ constructionis contulit legaliter charissimo nepoti suo.

CAP. VI.

Erluinus S. Guibertocest adiumẽto.

ADhæc omnia non parum solatij Diuinitas fideli suo Guiberto contulerat, quòd in his omnibus doctorem & patronum quendã venerabilem virũ, Erluinum nomine, præuiderat, qui & ipse canonicam, quam viuebat, regulam ad monasticam vitam conuerterat. Is pio patrono nostro in omnibus vtilium rerum consilijs exequendis, in ecclesia ædificanda, & officinis claustri construendis, in fratribus ad ouile Dei cõuocandis & regendis aderat adiutor opportunus & vnanimis.

CAP. VII.

ALij ad perfectionis culmen tendenti sufficere videtur à malo declinasse, mundi pompis abrenũciasse, sua omnia pauperibus erogasse. At dominus Guibertus, q̃ retrò sunt oblitus, in anteriora se extendere nitebatur, semetipsum arguens imperfectionis, nisi argumento Dominicæ manus ad vnguem expoliretur. Audiens nẽpe Dominum dicentem: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: totum hoc imperium traxit ad se: abnegans semetipsum, tulit crucem mortificationis Iesu in corpore suo, castigans corpus suum, & in seruitutem redigens, ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus inueniretur. Tulit crucem etiam fraternæ compassionis, quando erutus de cribro diabolicæ tentationis, ipse aliquando cõ uersus, confirmabat fratres suos, pro quibus Christus ipse biberat calicẽ passionis. Igitur accepto rationis clauo, post rerum suarum iacturam nudus enatauit de mundi hu-

Luc. 9.

Monasticæ se vitæ tradit S. Guibertus.

ius naufragio, & tandem portus monasticæ quieris portu, ancoram stabilitatis de alto pectoris sui iecit in clausträlis vitæ profundo. Videbat enim, quòd nusquam alibi tutius perfugium esset fugienti à mundi periculo, cùm in clausträ monasterij, ere mi nõ desit solitudo, & si quem aliquo modo diabolicæ incursionis tirillet inquietudo, præstò adsit prompta fraternæ consolationis fortitudo. Videbat etiam, quòd non altius posset ascendere, si posset illum religionis gradum attingere, ad quem omni quidem ordini Ecclesiastico, omniquc terrenæ potestati liceat accedere, à quo nulli omninò, nulla omninò occasione liceat impunè recedere. Præterea vir prudens, ante & retrò oculatus, nihil temerè & improuidè sibi agendum esse attendebat diligentiùs. Vt enim athleta stadium ingressus, solicitè qualitatem loci circumspicit, ne quod offendiculum sibi pugnanti vel currenti obsit: ita & hic noster athleta opportunitatẽ & qualitatem loci, vbi propositum suum securè exequeretur, cautè dispexit, scilicet vbi nec indulgeret sibi disciplina remissior, nec pro intuitu notæ nobilitatis, malè blãditetur sibi honorificentia impensior. Timebat enim ne sibi diceretur à Domino: Vtinam ca-

Apoc. 3.

lidus esses, aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Timebat enim, ne sicut ille, qui contra flantem ventum flores portat, etiam ipse, inanitate elationis inflatus, collectos virtutum flores perderet, & quasi pulueris squalore, fœditatẽ apostasiæ sorderet & cæcutiret.

CAP. VIII.

DEniq; columba Christi, nolens diutiùs inuolui mundanis fluctuationibus, dum nõ inueniret, vbi requiesceret pes eius, adijt aream paratã à Deo multorũ saluti, clausträ scilicet Gorzienſis cœnobij. Id cœnobiũ olim vir magni nominis, Pipini regis ex sorore nepos, Crodegandus Metẽsis episcopus constr uxit, & ad æternum sanctitatis suæ monimentum opibus ditauit, &, quod maius est, religionis gratia decorauit. Sed processu temporis crebrescente bellorum maliria, & per hæc crudescente malorum miseria, & quia leges silent inter arma, ideò inualescente quaquà terrarũ iniustitia, etiã ibi per nostra tempora & prælatorũ incuriam, disciplinæ regularis cœpit emoliri censura. Et hæc cælestis iræ permissio tamdiu permansit, donec tandem diuinę miseration is oculus super inhabitãtes terrã prospexit, qui & infidelitatis tenebras amouit, & lumen veritatis reuocauit. Adhæc inter primos à Deo missus est Adelbero, primus huius nominis Metẽsis episcopus, qui nobilium Christianissimus, & Christianorum nobilissimus, (erat quippe frater Friderici Ducis) in hoc primum regiminis sui dedit exercitium, vt & seculari potentia & episcopali censura exturbaret à sua Diœceli irregularitatis vitium. Huius bonæ intentionis oculum intendens primùm super monasticam disciplinam, elaborat eã ad Apostolicæ vitæ redigere normã. Et in-

Gorzienſe cœnobium à quo extructum.

Adelbero Metẽsis episcopus monasticã disciplinã instaurat.

cipiens

cipiens à Gorzia, quæ cæteris monasterijs erat præstantior in sua parochia, vbi institutæ religionis vix ipsa apparebāt vestigia, non priùs destitit, q̃ monasticæ vitę professores, à seculi vanitate retractos, rectæ viæ reddidit, & ante omnia radicem malorū, & malam monachorum nouercam, scilicet proprietatum concupiscentiam, mucrone pastorali extinxit, & qui in seculi compitis patebant luporū morsibus, Dominico ouili incluſit. Collaborabat sibi ad hoc pius Gorzienſis Abbas Agenoldus, restaurandæ sanctæ religionis adiutor opportunus. Itaq; extirpatis nociuis radicibus de Dominici horti areola, Adelberone episcopo plantante, Agenoldo rigante, Deo autem incrementum dante, crescebant solito vberiùs virtutum plantaria. Quicunque ergo abrenunciantes seculo, suaue iugum Christi tollere volebant, quàm mites & humiles corde exemplo Christi esse deberent, hic edisscebant. Quicunq; ex militari habitu in timore Domini fortitudinem suam mutabant, hic quasi in campo diuini tyrocinij experimentum suî capiebant. Quicunque ex clericali sorte ad altiorem humilitatis gradum optabant ascendere, hic cum Iacob non in somnis, sed re vera scalam cælos attingentem merebantur videre, per quam angelos assendentes & descendentes possent videre. Cùm ergo hic tantus sanctæ religionis feruor tam longè & tam latè caloris sui diffunderet flammas, huc ad disciplinam Domini omnis confluebat nobilitas, omnis dignitas, omnis sine personarum discretione professio concurrebat & ætas. Nec quisquam vel initium conuersionis se credebat artipuisse, cui non contigerat Gorzienſi regulę initiatum esse. Hic inueniebatur lac, quod paruulus sugeret: hic solidus panis, quē perfectus manderet, & aliquando quasi nutrix in corpus suum traijceret, vt & alios rudes vel infirmos inde pascaret. Inter eos hic noster patronus Guibertus non vltimæ nobilitatis, immò non vltimæ humilitatis & sanctitatis, spiritu Dei agente, est adductus: vt qui iamdudum renunciauerat suis omnibus, hic etiam sibimetipsi renũciaret, vt Christo perfectiùs adhæreret. Scipsum ergo & omnes, quos Christo lucrifecerat, venerandi patris Agenoldi committens manibus, adhærebat ei studiosiùs, & ab ore eius pendebat intentiùs: vtporè qui ex doctrina eius non solùm pasci habebat, sed & de micis ex ea collectis per se Christi pauperibus ferre satagebat. Et vt id, ad quod venerat, diligentiùs exequeretur, singulorum gratias solerter contemplabatur, & aliquid inde ad seipsum traijcere nitebatur. Erudiebatur illius parientia, accendebatur illius orandi instantia, alterius delectabatur obedientia: Istius humilitatem, illius imitabatur sobrietatem: In hoc actiuæ vitæ laborem, in illo contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat proinde miro modo, vt dum ipse de singulorum virtutibus aliquid decerpit, quod sibi sit pro exemplo, ipse solus omnibus esset exemplo. Vt enim, secundùm Salomonis prouerbium, ferrum ferro acuitur: ita alter ab altero ad benè agēdum exacuebatur: & vt homo confundit faciem amici sui, ita & eos pia fraternæ æmulationis mouebat confusio, nisi alter alterum quiret imitari.

Gorzienſe cœnobium præclarè reformatū.

Genes. 28.

S. Guibertus degit in illo

Prouer. 27.

CAP. IX.

IPse ergo qui mundi renunciauerat vanitatibus, timens ne iterùm illiceretur voluptatibus, dum sub obtentu disponēdarum ecclesiasticarum rerum adhuc ei deseruiret specietenùs: ad hoc etiam timens illud Apostolicum, doctorem non debere esse neophytum, ne elatus incidat in iudicium diaboli: induxit in animum, venienti morbo quantocyùs occurrendum. Venerabilem, cuius suprà meminimus, Erluinum, virũ Deo placitum, hominibus acceptum, in gymnasio sanctæ religionis laudabiliter exercitatum, lucrandis Deo animabus intentissimum, amicitijs principum terræ & maiorũ Ecclesiæ gloriosum, exequendis rebus Ecclesiasticis per omnia idoneum, hunc talẽ virum, vtporè patrem & intimum suum, consuenit amicabiliter, in eum se reiecit q̃ familiariter, in eo quasi in reclinatorio animę suæ tantùm incumbit fiducialiter, ei ex ordine velle suum aperiens, ei seipsum magis, quã sibi credens: communicato cũ fratribus consilio, eum Abbatem sibi deligit, & fidelibus Christi adnitentibus, Dominico ouili præfici facit. Ille tanquam bonus paterfamilias, doctus de thesauro suo proferre noua & vetera, sciens sic adimpleri legem Christi, si alter alterius portet onera, suppo suit humiliter humerum ad suscipiendum onus, satis quidem graue, sed Deo sibi cooperante, portabile: animatus illo prouerbio, quod per Sapientē dicitur: Frater qui à fratre adiuuatur quasi ciuitas, quæ non expugnatur. Ita vir sanctus Guibertus, streuuo cooperatori suo Erluino Marthæ ministerio delegato, ipse cum Maria sedens ad pedes Domini pro audiendo ipsius verbo, elegit optimam partem, quæ non auferetur ab eo. Nam ad aluearium monachorũ, scilicet Gorziam, regressus, ieiunijs, vigilijs & orationibus intentus contemplationis virtuti vacabat liberiùs.

Humilitas sancti viri, 1. Tim. 3.

Galat. 6.

Prouer. 18.

Luc. 10.

CAP.

CAP. X.

IAm in laude Dei nouella plantatio fructificauerat,iam agricola precioſum fructũ terræ expectans,patienter ferebat: quia temporaneum & ſerotinũ ſe acceptutum non diffidebat.Iam creſcebat Chriſti gloria,iam illorum,per quos benedicebatur nomen Domini,multiplicabatur gratia:quando de Gemmelaus,nouellæ ſcilicet cõſtructionis cœnobio,boni odoris longè lateq; exibar fragrãtia, quòd ibi ſanctæ religionis feruente flamma,& iuſti de virtute in virtutẽ indies proficiebant, & iniuſti ab errotis tortitudine cõuerſi,iam in directũ ibant.Ex hac boni odoris ſuauitate repleta erat tota domus Eccleſiæ,& attigerat iam ipſa cul mina imperialis aulę:vbi cunctis palatinis in ore erat pia nobiliſſimi viri Guiberti ad Deum conuerſio, & de eius cõuerſione nõ minima in tota Dei Eccleſia ædificatio,quòd eius exemplo multi renunciãtes ſeculo ſanctæ religionis ſe ſubijciebant propoſito. Sed inuidia vbi deſit,q̃ nec in paradiſo deli ciarum,nec in ipſo quoq; cęlo deſuit? Quidã,qui bona fidelis Chriſti Guiberti obliquo oculo limabant,aures Cæſaris aduersùs eum appellant,& inuidioſè ei derogantes,cõtra rempublicam eum egiſſe accuſant,qui Gẽmelaus regalem fiſcũ, maioribus ipſius munificentia imperiali loco beneficij attributum , in partem proprietatis ſuæ vſurpauerit,& iniuſſu regis,fundaro ibi cœnobio, in ſortem Eccleſiaſtici iuris iniuſtè trãſuderit:quod fieri nullo modo lex publica ſinit. Pius conſtructor,& ſanctus prouiſor loci noſtri ad cauſam dicendam eſt dicto regis inuitatus:cauſa proponitur : de iniuſtitia expoſtulatur,in deliberanda ſententia aliusalij variè aſſentitur . Diſcipuli euangelij à Domino docti:Cùm ſtabitis ante reges & præſides,nolite cogitare, qualiter aut quid loquamini:Dabitur enim vobis in illa hora,quid loquamini : non ſophiſticã quærunt argumentationem,ſed ſimplicitatis Chriſtianæ prætendunt humiliratem. Scientes enim,quia periculoſum eſt contra torrentẽ brachia tendere , nec ignorantes ſententiã Apoſtoli: Qui poteſtati reſiſtit,reſiſtit Dei ordinationi:pedibus Imperatoris ſe humili ter prouoluunt,& ne in ſe & in pauperes Chriſti terrena ſua potentia abutatur, ſuppliciter expoſcunt:dicentes,gaudendum eſſe maieſtati Imperatoris,quòd temporib.impetij ſui diuina miſeratio oſtium miſericordiæ ſuæ voluerit parefacere, dum tales aliquot viros dignatur mundo tranſmittere,qui digni ſint exaudiri orãtes pro ſtatu reipublicæ:poſſe Imperatorem de alieno fundamento laudẽ mereri,ſi ab alijs in honorẽ Dei conſtructa loca,ſua regali potentia velit tueri:alieno labori eum poſſe participare,ſi res ab alijs Deo iure hæreditario legatas, dignetur aurhoritare imperialis manũs corroborare:dignum eſſe, vt apud Imperatoriam cenſurã plùs valeat Deo placita ve ritatis æquitas,quã ſuſurronũ & bilinguiũcallidiras,vel adulantium doloſitas,de quib⁹ Sapienria dicit:Suſurro & bilinguis maledictus:multos turbauit pacẽ habentes: & lingua tertia(hæc lingua adulantiũ intelligitur)multos cõmouit. Hæc & alia in hunc modũ locuti,à bona ſpe,quã in Deum habebant,non ſunt fruſtrati,illud Sapiẽtis dictum eſſe verum experti:Beatus,qui loquitur in auribus ſapientis.Pius enim rex Ottho , verè ad reſtaurandam rempublicam & reparandam Dei Eccleſiam directus à Deo,his ſalutis monitis aurẽ aduertit gratãter,& petitionẽ fideliũ Chriſti accepit dignãter.Annuit enim communi Palatinorum conſilio,& regali cenſuit edicto, vt rata & inconuulſa permaneret nouella Gemmelacenſis cœnobij conſtructio:& quicquid illi eccleſiæ ab ipſo domino Guiberto,vel etiã aliorum venerabilium virorum largitione fuerat cõceſſum,vt nullus in fidelių vel aliquis hæredũ eius infringere audeat, omninò eſt interdictũ. Inſuper permiſſa eſt eis poreſtas aduocatũ & regularẽ Abbatem cum imperio regis eligendi,caſtellum conſtruendi,mercarum,percuſſuram moneræ,materiam faciendi. Ipſe locus ab omni omnium ſeruitio immunis eſt reddirus in ciuitate,in caſtello,in villa,ſuper aquas,in pontibus,in omnibus imperij ſui locis, ab omni telonio & tributo eſt abſolutus,ſub ſolo regiæ defenſionis munimine ſubiectus.

Exemplo S. Guiberti, multi ſedãt vitæ monaſticæ.

Defertur apud Imperatorem.

Matth.10.

Rom.13.

Eccli.28.

Imperator ratam vult eſſe Guiberti donationem.

Immunitas cœnobij Gemelacenſis.

CAP. XI.

OMnis res iam compoſita videbatur,omnia iam in tuto eſſe credebantur, nihil ex aliqua parte metuebarur. De reb⁹ eccleſiæ traditis,& de liberrate ipſius loci charta conſcripta,imperiali erat edicto cõfirmata,& annuli impreſſione imperialis aurho rizata,quæ authorizatio facta eſt ſolẽniter Leodij xij. Calen. Octob. anno Dominicæ in carnarionis Nongẽteſimo,quadrageſimo ſexto,indictione iiij. regni domini Otthonis primi,anno vndecimo,cathedrã Traiectenſis eccleſiæ regente Vhogone. Ad hanc cõfirmationem imperialis poteſtatis,acceſſit etiam Apoſtolicæ ſedis authoritas, dum à * Benedicto VII. huius nominis Papa,decretum eſt, vt rata eſſet in perpetuum Gemelacenſis cœnobij prærogata immunitas. Decretum eſt etiam, vt de alio monaſterio ibi

for. * Agapeto II.

rio ibi Abbas non constituatur: sed ipsi serui Dei, secundùm S. Benedicti regulam viuẽtes, ex sua propria congregatione Abbatem eligendi potestatem habeant, & vt Abbas ipse, priuilegijs sedis Apostolicæ, infulis decoretur, & vt ipsum monasterium, sub iurisdictione S. Romanæ Apostolicæ sedis cõstitutum, nullius alterius ecclesiæ iurisdictionibus submittatur, interminando ex authoritate B. Petri Apostolorum principis sub diuini obtestatione iudicij ac validis anathematis interdictionibus, vt nulla aliquãdo vel parua vel magna persona aliquid de rebus vel possessionibus, ad idem monasteriũ pertinentibus, auferre, vel alienare præsumat. Hoc scriptum per manum Bonifacij notarij regionarij atq; scriniarij S. Romanæ Ecclesiæ, Datum est viij. Calend. Aprilis per manus Stephani episcopi ac Bibliothecarij S. sedis Apostolicæ, anno Pontificatus domini * Benedicti VII. Papæ * nono, imperante Otthone à Deo coronato, magno ac pacifico Imperatore anno xvj. qui est annus Domini *953.

for. * Agapeti II. *sexto *951.

CAP. XII.

ITa aliquandiu arridente sereno cælo prosperitatis, derepentè inhorruit maxima immissio diabolicæ tempestatis. Siquidem Heribrandus de vico Mauiuuolt, qui inter nobiles Bratuspantium genere & diuitijs eminebat, cuius nobilitatem alia nobilitas angebat, ei quippe Rembidis, germana nobilissimi senioris nostri Guiberti nupserat. Hic iniustitiæ gladio accinctus, cupiditatis armis confisus, clamat Gemelacensem fiscum hæreditaria lege ex matrimonio vxoris suæ Rembidis sibi competere, affinẽ suum Guibertum non legaliter egisse, qui sub obtentu religionis vxorem suam, germanam scilicet illius, voluerit iniustè exhæredare. Contempta ergo imperialis curiæ authoritate, contempto Apostolicæ censuræ anathemate, iunctis sibi complicibus suæ iniustitiæ, non timet Abbatiam insolenter inuadere, & substantiam fratrum violenter diripere. In officinis claustri equi stabulantur, per loca, monasticæ solitudini cõpetentia, seculares personæ militiæ vagantur, fratres per latibula sanctuarij quomodo cunque sese tutantur, & in tantæ tribulationis articulo subsidium diuinæ pietatis præstolantur. Videbatur nempe malcuolis implendę iniustitię opportunum esse tempus, quia ipse sanctus vir Guibertus mundo iam mortuus, & ab cis longè remotus, excussę rat se à cunctis ratiocinijs mundani tumultus. Porrò Abbas Erluinus recens oculis priuatus, restaurandis rebus perditis putabatur esse minùs idoneus. Hic sinister rumor vt perculit aures sancti viri, cuius conuersatio iam erat in cælis, quid ei tunc fuerit animi, non opus est exprimere verbis: cui quamuis indignum videretur de stiua Dominici aratri, oculos retrò conuertere, & graue esset, se emeritum militia, bello mundanæ solicitudinis iterum inuolucre, non distulit tamen pro consolandis fratribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam animam ponere. Veniens ergo desideratus ad desideratum locum, qui testimonium erat suæ deuotionis, tristes & desolatos fratres confirmat verbis consolatorijs, & quibus potuit armis humilitatis & modestiæ occurrit aduersarijs, & feritatem, & cupiditatem eorum mitigare laborabat monitis suasorijs. Illi præsentiam sanctitatis eius aliquantulùm reueriti, & aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habentes, cessserunt ad tempus eius voluntati, se intuitu affinitatis eius ab iniustitia ista cessaturos polliciti.

Abaffine suo viri sancti infestarunt monasterium.

CAP. XIII.

SAepè nominatus, & sæpè nominandus nobis dominus Guibertus, tam gratiosus fuit Deo, vt dignus fuerit etiam Apostolicæ prædicationis ministerio. Gens siquidem Hungarorum, quæ quibusdam munitissimis clusis remota, nec ad meridianam, nec ad occidentalem plagam exeundi habuerat facultatem, per Arnulphum Imperatorem, ruptis clusis emissa, mortuo Arnulpho Imperatore, totam Italiam, totã Germaniã, vt fera tempestas, vario vastationis genere depopulata est per annos circiter quinquaginta. Hæc gens etiam tempore primi Otthonis aggressa Lotaringiam, dedũcta est à duce Conrado vsq; ad sylua Carbonariã, & virtute Dei apud Lobiense cœnobiũ ostensa, prohibita vltrà prodire, redijt impune. Hungaris ergo & eundo & reducndo per vicũ Gemmelacensem transeuntibus occurrit vir Dei Guibertus, non clypeo aut galea materiali protectus, sed tantũ gladio verbi Dei accinctus, paratus bibere calicẽ passionis, & ponere animam suam propter saluandas fratrum animas, quia, vt dicit veritas, non est maior charitas. Et primò miles Christi secundùm præceptum Euangelij offerens illis verbum pacis, ingressus est viam prædicationis, & paulatim mitigata eorum rabie, cœpit iam agere de eorum salute. Nec destitit illis idololatriæ spurcitia sordentibus pãdere fidei dogmata, & regis æterni mysteria, donec aliquos eorũ à regno diaboli abstraxit, coss, abiurantes sacramenta diabolicæ militię, transscripsit in

Hungari populantur Italiam & Germaniã.

Iohan. 15.

S. Guibertus Hungaros quoldam conuertit.

nouum

nouum nomen Christianæ militiæ. Benedictus Deus per omnia, qui Guiberto sub signis suis militanti adfuit, eique ciuicam coronam tribuit.

CAP. XIIII.

PRæuidens vir Deo plenus, non esse paratum sibi à Deo patre, vt biberet primum calicem passionis, animum appulit, vt mereretur bibere saltem secundum calicem confessionis: & ideò tentus in hoc, vt consulendo sibi, consuleret etiam alijs, excogitauit opus, quod non sibi solùm, sed etiam alijs prodesset. Nam amplectens super omnia charitatem, quæ est vinculum perfectionis, & plenitudo legis: & ob hoc maximè, quod hoc speciale mandatum est Domini, dicentis: Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicèm diligatis: cœpit agere cum pluribus deuotis & Dei fidelibus, vt per vnum mutuæ charitatis conglutinati amorem, fraternalem inter se statuerent societatem: vt cùm omnes vnum in Christo essent, vnum saperent, vnum diligerent: vnum in Christo vellent, vnum nollent: nihil diabolica æmulatione contractum, odio condignum, vel contrarietate inueniretur diuersum, vt verè pacifici mererentur beatitudinem filiorum Dei. Ad hæc etiam, vt secundùm Iacobi præceptum, peccata sua alterutrum confiterentur, & orando pro inuicèm saluarentur, & sicut veritas ait: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: ita loti baptismo alterutræ confessionis, lotis pedibus, quibus non potest sine labe terra calcari, id est, expiatis actibus humanæ vitæ, quæ vix aut nullatenus sine næuo peccati potest transigi, per fraternæ orationis auxilium redderentur toti mundi, eleemosynis, ieiunijs, psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, ad hoc constitutis, ab inuicèm expiati. Delectabat enim eos illud beati Augustini, qui in laudem charitatis prorumpens, ait: Dulcis sonus, charitas est: dulcis res & delectabilis, charitas est, quæ præsentes & absentes in vnum colligit fratres.

Coloss. 3. Rom. 13. Iohan. 13. Iacob. 5. Iohan. 13.

CAP. XV.

SIc vir Dei tactus quodam præsagio futurorum, quòd propediem tendendum sibi esset ad supernæ vocationis brauium, præuidit sibi in futurum: vt quando depositò carnis onere ingrederetur viam vniuersæ carnis, aciem huius fraternæ societatis hinc inde locaret in subsidijs, quæ tartarearum cateruarum incursus perturbaret orationum telis. Huius negocij perficiendi secundas partes relinquens fideli vicario suo Abbati Erluino, cauens sibi per omnia, ne sub obtentu alicuius rei exequendæ quantumcunque iterum implicaretur seculo, vltimum vale dicens fratribus & amicis, & optabilem pacis & dilectionis memoriam relinquens eis, maturauit viam ad amicam sibi quietem Gorziensis solitudinis. Sicut enim piscis extractus ab aqua, non potest viuere, ita ipse timebat de vita animæ suæ, quoties à contemplationis extrahebatur requie. Postot & tantos labores, dum iamiamque expectaret dari sibi à Deo desideratam missionem militiæ suæ, tandem rex regum lætatus, militem suum diù pro castris suorum viriliter stetisse, tempus esse duxit ei præmia laboris reddere, & capiti eius coronam laudis imponere.

Vir sanctus redit ad Gorziense monasterium.

CAP. XVI.

ET iam instante tempore resolutionis suæ, cœpit languescere. Summus enim artifex, qui semper inuenit in opere suo, quod adhuc tundat & poliat, electum suum tanquam aurum in fornace probabat, vt excoqueret ad purum scoriam peccatorum eius. Gemmelacenses vt audierunt dominum & patrem suum ad mortem infirmari, non potuerunt suo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis exaggerabat, si eum in terra peregrinationis suæ, ipsis absentibus, contingeret obire. Vnde qui ex his maiusculi esse videbantur, sine mora Gorziam tendunt, & dominum suum viuentē inueniunt: & aliquantulùm dissimulato dolore, agunt cum eo de reportando eius corpore. Ille accersito ad se Abbate suo, cui nomen erat Oilbaldus, aperit ei suum suorumque desiderium, & hocab eo vltimum expetit beneficium, vt liceat suis defuncti corporis sui glebam referre ad Gemmelacense cœnobium. Abbas ex consilio respondit, vt pater filio: Mi fili dulcissime, angustię mihi sunt vndique: sanctitatem reuereor, animam tuam ad Deum euntem scandalizare vereor: sed timeo ne illi super hoc scādalizentur, quite vt patrem venerantur, & amorem, quem exhibuerunt tibi viuenti, vellent exhibere præsentialiter etiam morienti. Ecce voluntatem meam postpono tuæ voluntati, si adspirauerit tibi & tuis voluntas Dei. Si suppetit tuis facultas implendi desiderium suum, non nego meum assensum. Tādem vir Dei consummatus in virtutum gratia, quod maius est, quàm si claruisset miraculorū gloria: (miraculis quippe nonnunquàm virtutes obfuscantur, miracula verò solis virtutibus commendantur.)

decimo

decimo Kalen. Iunij reddidit spiritum fatigatum, nec victum fructuosis laboribus, & ad patres suos appositus, qui seminauerat in benedictionibus, messuit etiam in benedictionibus centuplum, & vitam æternam, secundùm Domini promissionem, est adeptus. Gemmelacenses læti, ab inuitis domini sui corpus suscipiunt, & se votiuo operi accingunt. Qui præcauentes, ne æstiui caloris nimietas faceret iniurias sancto corpori, interiora corporis eijciunt, ibiq; terræ infodiunt: cadauer verò sale & varijs pigmentorum odoribus conspergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare possunt. Vnus autem eorum, nomine Adecho, qui semper familiarius fuerat obsecutus sancto viro, ac per hoc etiam sancto corpori adhuc obsequebatur instantius: hic cõparato carro cum bobus, superponit sanctum corpus, non quo honore dominum decuit, sed quo amore ipse debuit. Iam præcesserant longiusculè, & ecce omnis Gorziensium populus exarsit in ira & furore, egrè ferentes corpus illius absportari, cuius meritis se credebant à Deo adiuuari. Ergo facto grege, perstrepunt popularimore, & paucos multi insequentes, conclamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacenses obstupescunt, & tacito cordis clamore auxilium Dei quærunt. Et qui pro filijs Israël pugnauit contra insequentes Aegyptios, pugnauit etiam pro istis. Subitò enim orta tempestate, aër inhorruit, & clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, micant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere reuocant: isti vno itinere gradientes, nec ad dexteram nec ad sinistram declinabãt. Ita illi diuinitùs exterriti, retrocedunt: isti adiuti diuinitùs, liberè incedunt. Tã prædicabili miraculo sanctus Dei Guibertus illustratus, cum multa omnium veneratione ad Gemmelacense cœnobium est relatus, & cum honore debito in Ecclesia sancti Saluatoris, sanctiq; Petri Apostoli sepultus, se cum Deo viuere ostendit inuocãtibus. Credunt enim se eius tuitione protegendos perpetualiter omnes, qui inuocant eum præsentialiter. Obijt autẽ hic sanctus Dei anno Dominicæ incarnationis, nongentesimo sexagesimosecundo, decimo Calend. Iunij.

Feliciter reddit spiritum. Matth. 19.

En quanti olim fiebãt Sanctorum reliquiæ.

Exod. 14.

MARTYRIVM SS. DONATIANI ET ROGATIANI GRAVITER CONSCRIPTVM, INCERTO QVI.

dem authore, sed adstipulantibus ei antiquissimis Martyrologijs:

SALVBRE est Catholicis lectoribus, de Martyrum triumphali certamine gloriosa gesta referre, & sitienti populo de tam piè fuso sanguine quædam vitæ pocula propinare, dum alij rebus cognitis veneranda solennia fidelius complectuntur, alij desiderijs incitantur, aduertentes quale pro Christo mori sit lucrum. Igitur cùm Diocletianus & Maximianus Romanæ vrbis apicem gubernarent, & eorum præceptis in Christianorum nomen bestialis feritas desæuiret: vt gratiam religionis Catholicæ gentili sub lege calcarent, missis epistolis ad præsidem Galliarum, decreto sanxerunt, vt simulachra Iouis vel Apollinis, nõ deorum, sed dæmonum, quasi diuino cultu deberet vniuersitas veneratione præfixa pollicentes, vt is, qui eorum cæremonias coleret, vel sacrificia deuotus offerret, publico se cognosceret stipendio munerandum: quò faciliùs humanam mentem cupiditatis laqueus traheret in errorem: vt decipertur muneræ, qui ratione vinci non posset. Eorum verò, qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illata tormenta iubent capitalem subire sententiam, quò terrore compulsi magis, à recto trãmite crudeliter deuiarent. Erat autem in vrbe Nãnetica iuuenis quidam, nomine Donatianus, clarus genere, multo tamen clatior fide, qui acerbitatem inquietis adolescentiæ domans, freno maturioris animi temperabat, qui in ipso iuuentutis suæ tempore migrauerat in eum, quasi in senẽ: & inter procellas spiritalis nequitiæ, ne lapsum incurreret, timor Domini semper prosperè eum gubernabat. Qui despectis idolis, cũ ad Catholicæ fidei gratiam conuolasset, baptismatis vnda purgatur: mysterio religionis imbutus, doctrina diuinitatis armatur, & sine metu aliquo triumphum Christi oris sui buccina miles fortissimus in populo decantabat, nolens credita talenta negligendo infodere, ne culpa absconditæ pecuniæ non careret: sed quasi bonus agricola

Maii 24. Cap. 1.

Fallacia mali dæmonis.

Donatiani egregius iuuenis.

in gentilium pectora fruges beatæ fidei seminauit. Qua sancti viri opinione florente, germanum eius Rogatianũ, adhuc in cultu idololatriæ consistentem, suauissimi oris blandus odor flagranter impleuit. Qui ad fratrem, licèt ætate minorem, seniorem tamen credulitatis ordine, festinus accurrit, deprecans, vt antequam persecutionis colluctatio appropinquaret, Christiani baptismatis munere donaretur: ne tam felix certa men adhuc paganum vel catechumenum inueniret, vt à fratre nihil minus in pugna, nihil minus obtineret in palma. Quod ad præsens ne susciperet baptisma, audita persecutione, fecit sacerdotis absentia fugitiua: sed quod de fonte defuit, martyrij cruor fusus impendit.

Rogatianꝰ à fratre iuniore ad Christum adducitur.

Cap. 2. Interea Nannetensem ciuitatem, gentilium turba fauente, persecutor cum instrumento iniquitatis ingrediens, ab vno ex circunstantibus ciuibus his verborum stimulis incitatur: Moderatissime iudicum, opportunè venis, ad deorum religionem reducens eos, qui post crucifixum à Iudæis visi sunt aberrare. Noueris itaque Donatianum eius esse doctrinæ sequacem, in quem debeas seueritatis tuæ sententiam promulgare: qui non se tantummodò à deorum cultura suspendit, verumetiam germanum suum ijsdem vanilocuijs pertinaciter immutauit, vt Iouem vel Apollinem, quos inuictissimi Imperatores venerantur, & ab orbe terrarum adorari prouidi censuerunt, & eorum festa ita contemnant, vt dij nostri, noua religione succedente, deiecti sint. Quorum interrogatione rei veritas, cùm iusseris, certiùs aperietur. Tunc Præses dolore commotus, virum beatissimum suis præcepit aspectibus præsentari. Ad cuius inquisitionem talibus verbis exorsus est: De nomine tuo, Donatiane, currente relatione, cõperimus, quòd Iouem vel Apollinem, qui nobis vitam nascentibus contulerunt, & crescentibus hucusque custodiunt, non solùm contuniaciter adorare recusas, sed etiã blasphemijs ac conuicijs proscindas, ac prædicatione inani populum saluari commemores, dum in crucifixi interitum credere diuersos compellis. Donatianus respondit: Inuitus veritatem locutus es, me cunctos errore peruasos, ad eius velle culturam reducere, cui soli competit vniuersa seruire. Præses dixit: Aut prædicationi superfluæ moderatum finem impone, aut si nolueris, iubeo vitam tuam celeri fine concludi. Donatianus respõdit: Minas quas mihi prætendis, in eas casurus es: & laqueum, quem mihi promittis, incurres. Qui dum falsa persuasione occupatus, tenebras lumini persuadere, iusti lumen Christi tenebrosus non adspicis. Hinc Præfectus furore succensus, iubet sanctum compedibus vinctum, in custodiam retrudi, vt tormentorum violenta feralitas, aut perferentis fidem frangeret, aut expectantes, ne in Christum crederent, impediret.

Donatianꝰ sistitur coram Præside.

Traditur in carcerem.

Cap. 3. Tunc eius germano, in conspectu populi constituto, cœpit Præses sub blandimenti dulcedine persuasionis iniquæ venena miscere, vt quia virtute nõ cederet, oblectationis arte colla laxaret. Quem molliter appetens, ad hæc verba prorupit: Audio, Rogatiane, à deorum cultu te velle inconsultè recedere, qui tibi dignati sunt viuendi munera largiri, & vberis sapientiæ multiplicia dona conferre. Vnde non sine nostro pudore fit, si post causas huius intelligentiæ noua proferens, incipias insanire. Illud itaque tibi est maximè præcauendum, ne confessione vnius Dei, plures deos in tuam perniciem ire compellas. Sed quia adhuc nescio quo baptismate non teneris in fectus, si voluptas obstinata te non decipit, deorum indulgentia concessa recipies, vt in Imperatorum palatio & aula deorum, possis cum vitæ commercio sortiri dignitatis augmẽtum. Rogatianus respondit: Optimè promittis peruersa, cũ sis ipse peruersus: qui primùm polliceris Imperatorum gratiam pòst deorum. Sed qua ratione in arce diuinitatis colendi sunt, qui ipsis hominibus videntur esse posteriores ordine, licet habeatis inter vos participationem miseriæ, cùm illi sint de metallo, vos ad meliores habitus surdi: illi spiritu careant, vos sensu? Siquidem qui in saxis religionem suam constituit, non aliud fit ipse, quàm quod colit. Tunc iudex ministris imperans, dixit: Et hic insensatus, cum doctore insipientiæ in carcerem detrudatur, vt sequenti die deorũac principum illata iniuria, vltore gladio censura publica vindicetur. Sic tenebrarum in lecto duo fidei luminaria recõduntur: sed plùs carcer illustrabatur ex glotia, quã martyres grauarentur ex pœna. Beatus autem Rogatianus sine baptismatis gratia se præuentũ esse contristatur: sed hoc sibi ex fide credidit esse pro lauacro, si fratris sui catholici oraculum mereretur. Quo comperto, beatus Donatianus pro germano his verbis fudit preces ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, apud quem hoc obtinent prõpta vota, quod facta quia vbi non potuisse impedit, sufficere creditur voluisse: cùm nobis donasti eligere, tibi soli posse seruasti. sit famulo tuo Rogatiano pura fides donum baptisma-

Rogatianus blanditur Præsi.

Rogatianꝰ ducitur in custodiam.

Precatio Donatiani.

ptismatis, & si contigerit crastina die nos feriente gladio interire, sanguinis effusio fiat ei chrismatis sacramentum.

Qua oratione completa corde & voce vigilijs noctis transcursis, simul lumine cũ die relato, & carnificis vulnera, & præmia Domini sui expectabant. Sequenti verò die Præses pro tribunali residens, confessores Christi in conspectu populi præcepit assisti. Educitur interea de carcere lugubri gaudium cæli, de sterili sede fructus Ecclesiæ, de spinarum germine flos coronæ. Constricti vinculis, liberi erant votis, quos in Christo ipsa tormenta reddiderant fortiores. Quibus coràm positis, affatus eos est Iudex: Cũ indignatione, inquit, ordior, ne, dum vos molliter alloquor, feuceritatis publicæ vis frangatur: qui deorum religionem aut non colitis ignorando, aut (quod est grauius) non nesciendo calcatis. Tunc martyres responderunt. Scientia tua, quæ deterior est totius ignorantiæ stultitia, similis sit dijs vestris, quos in metallis sensu carentibus adoratis. Nos verò pro Christi nomine parati sumus excipere, quicquid terroris inuenieris: quia non hic vita nostra dispendium patitur, si illi reddatur, à quo sumpsit exordium, & in futuro multiplicatæ lucis fœnore muneretur. Tunc dolore Præses impulsus, iussit eos in eculei catasta suspendi: vt etsi animos eorum non mutaret, tamen membrorum lineamenta solueretur in pœnam: credens furori suo se consulturum, si carnifex, licèt ad animam non perueniret, vel per tormenta corpus mactaret: ad hæc ministris imperans, vt post expensa supplicia à spiculatore eorum capita truncarentur. Tunc lictoris insania, vt de crudelitate iudici complaceret, vel magis vt crescerent ornamenta martyrij, lancea militari per fossas ceruices beatissimorum, gladio vibrante præcidit. Sic ad Christi gloriam venientes, dum beatus Donatianus lucratur germanum, & meruit germanus martyrium: iste fit illi causa salutis, ille fit isti palma mercedis: & multiplicis gratiæ pignore redundante, consummatione felici, spe remunerationis suffulti, ad æterna præmia meruerunt accedere, per vulnera laureati: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Cap. 4. Iudex territ martyres, sed frustrà. Cæduntur capite martyres.

VITA S. ZENOBII EPISCOPI FLORENTINI, AVTHORE IOHANNE ARCHIPRESBYTERO *Aretino.*

PROLOGVS AVTHORIS AD IOHANNEM RECTOREM ecclesiæ S. Michaëlis.

VM non solùm ecclesiæ tuæ administrationem, Iohannes pater optime, omni cura & diligentia & solertia prosequaris, nec eorum quicquam omittas, quę ad presbyterij tui officium spectant: verùm tanta etiam sacerdotum antiquorum, à quibus prima ecclesiarum instituta suscepimus, laude inflammaris, vt nihil eorum abscònsum, nihil obscurum, nihil denique ineptè scriptum iacere patiaris: quà de re, cùm Græci pro concilio celebrando ad hanc Florentinam vrbem conuenissent, laudes quasdam & gesta beatissimi patris nostri Zenobij ab illis penè incognita extorsisti. Cuius vitam inclytam licèt ex nostris aliqui conscripserint, quia tamen ex his, quæ à singulo recitantur, quilibet digna etiam relatu omittit, aliaque gratissima ex Græcis habeantur, quæ eorum nullus cõscribit: visum est tuæ charitati, me quidem inexpertum cogere, vt ea omnia recto ordine & vnico sermone contexam. Et quia negare nequeo, quicquid iniungis nimia tua ductus dilectione, experiar quæ hortaris. Malui enim excipere ruborem pudoris, quàm non exequi iussionem tuam, cuius precibus nonnunquam ipse pater Zenobius, à Deo per te postulata impetrando, obedire videtur: nec immeritò, qui eius virtutes ab ineunte pueritia imitari conatus es. Agam ergo exemplo legentium lapides, qui cùm paulatim eos coëgerint, in vnam structuram domûs componunt omnes atque coaptant. Verùm si non tale huiusmodi opusculum víderis, quale ipsum fore putabas, non mihi ascribas, sed tibi ipsi, qui bono operi ministrum minùs idoneum subrogasti. Scio tamen, quòd hoc ipsum, quodcunque est, tibi dicatum, gratissimè susscipies, & auidissimè perleges, cùm ad hoc maximo rapiaris studio, nec eorum quicquam te præterire cupias, quæ sacerdotes sancti in hac vita gessêre. Animaduertesq; profectò admirabilem huius pontificis in regimine ecclesiæ curam, laborem inuictum, & singularia sanctitatis insignia: Aetas Authoris historiæ huius.

quæ vsq; ad vitæ tuæ vltimum, non ambigo, coimitari conaberis. vale quàm optime, & Deum pro me rogabis.

Maij 25. Cap. 1.

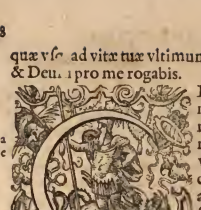

LARAM beati Zenobij extitisse progeniem, siue paternam, seu maternam intuearis, scriptorum vitæ suæ omnium literæ attestantur. Is Luciano patre, claro inter Florentinos ciue, & Sophia insigni fœmina natus est matre, vj. Kalend. Februarij, anno ab Domini incarnatione trice-sesimo, tricesimoquinto, pontificatûs Syluestri Papæ anno * xvij. & imperij Constantini xxij. Qui cùm delicatissimè enutriretur, à teneris pueritiæ suæ annis literarum studijs à parentibus traditus, Grammaticam primùm & Poëticam atque Dialecticam & Rhetoricam miro complexus est ingenio. Et quanquàm permulta cõspicaretur ante oculos suos obiecta vitiorum exempla, & quasi mundanæ cupiditatis fomitem, tamen virili animo considerans virtutum acquisitionem à vitijs solere intercipi, ab his vitijs, quibus illa ætas adolescentiæ in illa plurimùm patria solet implicari, integerrimus mansit. Nec vllo vnquàm turpi amore pellectus, sed pernitiosa quæq; prorsus abijciens, corporis sui integritatem summo studio seruauit. Nam nulla magis viresindustria firmat, quàm Venerem & cæci stimulos amoris auertere, vt Poëta inquit clarissimus. Cuius potentia, dicebant Gentiles, patris summi rela Typhoëa temnit, & iubet cælo superos relicto, vultibus falsis habitare terras. Sed quòd Zenobius futurus esset Christi robustissimus miles, euidentissima suæ indolis signa præbuerunt: quippe qui puer adhuc tantam in moribus verecundiam & vultu modestiam habuisse traditur, vt ne semel quidem effusè risisse conspectus sit: quod in omni ætate dedecere, gẽtiles etiam asseruerunt, cùm risu soluto nihil ineptius esse dicat Catullus, & Socrates risum incontinentem esse dementis indicium. Quibus contigit, vt non solùm ingenij felicitate polleret, sed suæ patriæ adolescentes anteiret, euaderetq; intelligentia facilis, ingenio acer, sermone disertus, lectione assiduus, disputatione acutus, moribus ornatissimus. Et præter hæc omnia inerat illi egregia quædam indoles, & ingenita vultus hilaritas, atque oculorum gratia, qua omnes homines mirum in modum sui amore ac studio capiebat.

Patria & parentes S. Zenobij. for. 2 27. for. 213.

Castissimè viuit. Virgil. 3. Georgic.

Risus quàm dedeceat.

Cap. 2. Fit catechumenus.

Et cùm iam octauum decimum Zenobius contingeret annum, catechumenus, consentientibus parentibus, à beato Theodoro episcopo Florentino statuitur. Quo tempore Athanasius patriarcha Alexandrinus, vir doctrina & sanctitate admirabilis, ingentes ab Arrianis pro fide Christi persecutiones patiebatur, Romanumq; cõfugiens, ad Iulium Pontificem Maximum venerat. Zenobius verò, vt diuina informari disciplina cœptus est, illi toto incumbens animo, Poëtica cuncta atque gentilia, quibus cum in teneris annis ludere ad eruditionem decuerat, abijcienda omninò à se curauit, dijudicans sequentem ætatem alios exigere mores, vt Christiana quæque expeteret. Interea cùm vicesimum ætatis suæ annum ageret, parentes eius puellam præstantissimæ formæ, prudentem virginem & sanguine claram deligunt, quam magna cum dote Zenobio desponsare tractauerant. Quam rem, vt primùm Zenobius compertam habuit, protinùs in Theodori per id temporis, vt diximus, Florentini antistitis sinum gremiumque confugit. Cui mentem suam ac desiderium seruiendi Deo seque totum insinuans, vt virgo permanens, quæ Dei sunt, liberè cogitare valeat, nec impedimentis detineretur vxoris: nil se magis abhorrere, quàm mulierum consortium & societatem enarrat, atque instanter sacras baptismatis vndas expetit. Quod eius sanctum desiderium sacer antistes haud quaquàm remoratus impleuit, ac protinùs omni clero Florentino ad se accersito, Zenobium proprijs manibus honorificè ac celebriter terna baptismatis merſione consperſit, anno Pontificatûs Iulij xj. Quo tempore Donatus episcopus Aretinus, sanctitate vitæ & miraculorum claritudine in Aretio, vrbe propinqua Florentiæ, florebat.

Baptizatur.

Donatus episcopus Aretinus.

Cap. 3.

Id præclarum facinus vbi ad parentes Zenobij famæ ipsius celeritate delatum est, euestigiò amicorum & consanguineorum agmine facto, stipatiq; famulorum cuneis, Zenobium quæsituri, Theodorum episcopum adeunt, atq; Zenobium vnà cum præsule Theodoro atq; canonicis ecclesiæ cathedralis in Christi visceribus aggregatum offendunt. In quos, ob rei nouitatẽ ira & furore perciti, summis conuicijs & contumelijs exarserunt. Nam optabant Zenobiũ post contractas nuptias in longũ differre baptisma, cùm & illi ætate iam decliui nondũ sancto lauacro regenerati essent. At Zenobius

bius paternum furorem lenire cupiens, Episcopi benedictione atque licentia impetrata, & signo Crucis edito, pios in cælum oculos sustulit: cuius linguæ Sanctus spiritus tantam exemplo eloquij vbertatem infudit, vt parêtes ipsius, impio furore depositio eum, quem paulò antè in filio baptismum culpauerant, ipsi mox nuda humo prostrati ad pedes sacri antistitis, summa prece contenderent: quem illicò consecuti, benedicentes atque Zenobium, cum summo gaudio ac propè lætitia domum regressi sunt. Zenobium verò sanctus antistes vnico ac singulari affectu diligebat, neque illum tempore vllo, quo id licuit, à suo latere diuelli passus est. Ac primùm Clericum, deinde Canonicum cathedralis ecclesiæ, postremò Subdiaconem ordinauit. Cuius vita cùm & religione in Deum, & charitate in homines indies excresceret, semperq; seipsa fieret auctior, Archidiacono Florentino per id temporis vita hominum functo, atq; ad meliora translato, Zenobius, Theodoro episcopo instituente, vicem illius sortitus est anno ætatis suæ tricesimo secundo. Ordinatur Subdiaconus. Fit Archidiaconus.

Quo anno fynodus illa magna octingentorum episcoporum, ferè omniũ Arrianorum, procurante Constantino Imperatore, apud Ariminum celebrata est, in qua antiqua patrum fides damnata est. Et Hilarius episcopus Pictauiensis, Arrianorum factione in Phrygiam pulsus, libros de nostra religione conscripsit. Et cùm penè omnes ecclesiæ toto orbe sub nomine pacis Constantij tunc regis, Arrianorum consortio polluerentur, esset{que} multitudo non parua hæreticorum in ciuitate Florentiæ, vir Dei Zenobius, diuini verbi disseminator & hæreticorum fortissimus oppugnator effectus, aduersùs illos quotidianis vel prædicationibus, vel fortissimis disputationibus acriter insistebat. Neque verò minùs opere quàm verbo catholicum populum instruebat. Nam sibi exiguo admodùm victu & tenui reseruato, quicquid ex reditibus superesset, in vsus pauperum dispertiebatur. Verùm anno post illius promotionem elapso, Constantius Arrianus Imperator moritur, & ad imperium Iulianus execrabilis tyrannus sublimatur. Qui relicta maiorum fide, & Constantini magni virtute, illius pietatem impietatis magnitudine superare contendit: ac per id iura omnia Christianis abstulit, persecutionem{que}, etsi non publico edicto, blandam tamen & pestiferã contra Christianos exercuit, alliciens potiùs, quàm ad sacrificandum dijs impellens. In qua multi ex nostris voluntate propria corruerunt, & alij quidam secretò interfecti, vt Iohãnes & Paulus: qui beatissimæ Constantiæ, Constantini filiæ, eunuchi fuerant: illius amicitiam ob Christi amorem respuentes pariter & munera, Romæ in eorum domo per Terentianum campiductorem martyrio coronantur. Et Gallicanus vir patritius & consularis, ex Ostia ipsius Imperatoris præcepto discedens in deserta Aegypti, pari modo per Auricianum comitem templorum gladio percussus, Christi martyr consecratur. Tum verò Zenobij summa virtus enituit. Nam illius perfidiæ impietatem, ingentemq; nequitiam publicis & priuatis prædicationibus increpare non verebatur: & non modò commissas nõ perdebat oues, verùm ex paganis & hæreticis plures quotidiè Christi Ecclesiæ accrescebant. Cap. 4. Synodus Ariminen. Iuliani Apostatæ persecutio. Iohannes & Paulus martyres. Gallicanus martyr.

Interea mortuo iam tyranno, vir sanctus Ambrosius ad episcopatum Mediolanensem assumptus, fama & crebro rumore Zenobianæ sanctitatis excitus, Florentinam vrbem Zenobij visendi studio aduolauit: cui vera & singulari amicitia & Christi glutino deuinctus est. Inde cùm recto itinere ad Damasum, maximum Christianorũ Pontificem, qui tunc assumptus fuerat, Ambrosius proficisceretur, sibi & vniuersæ Ecclesiæ gratulatus est, quòd Christiana religio tali viro, qualis Zenobius erat, esset ornata, atque mores illius & instituta, vitamq{ue} omnem sibi enarrauit. Et cùm per dies corã Pontifice fama eius magis increscret, iussit Damasus ad se acciti virum. Qui quoniam obedientissimus erat, cum Ambrosio ad eum concitè properauit: & cùm illum benignissimè Pontifex suscepisset, secumque detineret, plura multò atque maiora tum sanctitatis, tum etiam diuinarum atq; humanarum literarum eruditionis in eo comperisse testabatur, quàm fama ipsa detulerat. Quade re non multò pòst renitentem eum ac diutiùs reluctantem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac sedis Apostolicæ diaconem prorsus instituit anno ætatis suæ xxxviij, & principio secundi anni Pontificatus Damasi. Ea dignitas calcaria quædam ac stimuli augẽdæ sanctitatis Zenobio fuit. Cùm enim alios moribus & sanctimonia anteà vicisset, seipsũ in ea dignitate vicit. Quod etiam Dominus, lucernam sub modio vltrà non passus, manifestis miraculis per Zenobium confectis ostendit. Nam die quadam ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim cum Damaso ibidem celebraturo contendens, à filio præfecti, qui fortè paralyticus lecto iacebat, protinus accersitur. A quo summa prece ac multis lachrymis exoratus, vt ægrota- Cap. 5. S. Ambrosius inuisit S. Zenobium. S. Zenobius accitur à Damaso.

grotationi suis sanctissimis precibus illum eriperet, Zenobius primùm humiliter recusare cœpit, indignum se asseuerans, per quem Dominus miracula ederet. Inde verò precum improbitate lacessitus, sese in orationem dedit. Vnde simulatque surrexit, manu ægrotum cepit, & signo Crucis edito super ægroti corpore, sanum hilarēque leuauit.

Crucis signo sanat paralyticū. Cap. 4.

Alio quoque tempore, cùm in Orientis partibus hæresis quædam exorta fuisset, ad illam sedandam à Damaso Pontifice Maximo Zenobius Constantinopolim legatus mittitur, qui & acerrimis disputationibus, & vitæ sanctimonia, etiam sequentibus miraculis (nam duos à dæmonibus miserabiliter obsessos, eorum omni populo sua oratione liberauit) errorem illum ita repressit, vt nemo eam hæresim admodùm asserere per omnia tempora ausus fuerit. Quibus ritè peractis, Romā reuersus est. Interea Theodoro Florentino episcopo luce mortalium functo, magna inter ciues hæreticorum quorundam factione de eligendo antistite controuersia & concertatio nascitur. Ad quam sedandam & comprimendam à Pontifice Damaso Zenobius veluti conciuis dirigitur. Honorificentissimè à Florentinis excipitur, adeò vt illo viso tanta apud eos authoritate claruerit, vt à ciuitatis ingressu vsq; ad diuersorij locum, à cunctis tam fidelibus, quàm hæreticis viris & mulieribus ad vnum mira concordia Zenobius episcopus acclamaretur. Fertur Thebanus Crates, ciuibus inter se dissidentibus, in concionē veniisse, orationeq; de pacis laudibus habita, lites omnes contentionesq; sedasse. Sed istud profectò dignius tantoque nobilius fuit, quantò non paucos ciues, vt ille, sed omnem patriam, non fucatis verbis, sed sanctitatis in eius conspectu claritate lucente: non pecuniarum aut priuatæ cuiuspiam simultatis gratia, sed fidei ac religionis causa dissidentem populum, pacatissimum reddidit. Verùm hæc pax illi, qui mentē in summo humilitatis locauerat, contraria inimicaque videbatur, & grauicurarum æstu atque animi fluctuatione percul sus, illorum precibus omninò dissentiens, regressus Romam, authoritatem suam nil apud conterraneos valuisse Pontifici Summo referebat.

Mittitur à Damaso Cōstantinopolim.

Florentini statim legatos viros duos Romam mittendos designant, qui Damaso Papæ nunciarent, sese præter Zenobium præsulem admissuros neminem, Damasus quanquàm ægrè ferebat optatissimo Zenobij consortio se ptiuari, & indignum proclamabat matrem Ecclesiam Romanam à filia spoliari: explorato tamen Florentinorum desiderio, & sancta illorum victus pertinacia, suo cum mœrore atq; angore, quem (neque enim immeritò) de Zenobij separatione capiebat, eum ipsum, sese indignum proclamantem, in Florentinum episcopum consecrauit, & totius Tusciæ metropolitanum, vt attestatus est Simplicianus, instituit, anno suę ætatis xlj. & ab Domini nostri Iesu Christi incarnatione tricentesimo lxxvj. imperantibus Valentiniano & Valente, & Damasi Pontificis Maximi anno serè 4. Qua tempestate doctissimi & sanctissimi viri floruerunt. Ex quibus hi plurimo sermone prædicabantur: Hilarius episcopus Pictauiensis, qui sequenti anno mortuus est: Eusebius Vercellensis episcopus, qui primus, vt Ambrosius in epistola ad Vercellenses enarrat, in Occidentis partibus monasterij continentiam & disciplinam Ecclesiæ, diuersa inter se, vt ille ait, coniūxit: vt & in ciuitate positus, institutamonachorum teneret, & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Hic secundo anno post Hilarium moritur. Florebat & tunc Didymus Alexādrinus, qui multa de nostro dogmate per notarios est commentatus. Nam post quintum ætatis suæ annum luminibus orbatus, elementorū quoque, vt Hieronymus scripsit, fuit ignarus. Gregorius Nazianzenus, cui à theologia cognomen fluxit, Pontum eo tempore profectus, vnà cum Basilio, qui episcopus fuit ecclesiæ Capadociæ, viro sanctitate & doctrina admirando, philosophabatur. Gregorius episcopus Nyssenus, ipsius magni Basilij frater. Epiphanius Cyprius episcopus Salaminæ. Ipse beatissimus Ambrosius Mediolanensis episcopus, cuius, vt ait Hieronymus, omnes sententiæ, fidei Ecclesiæ & omnium virtutum firmæ sunt columnæ. Florebat & tunc Bassianus episcopus Laudensis, vir omni sanctitate præditus, atque magno Christi glutino Ambrosio deuinctus: de quo ipse Ambrosius in epistola ad Felicem meminit. Erat & tunc Hieronymi presbyteri nomē per vniuersum orbem celebre. Augustinus verò adhuc in Manichæorum hæresi persistebat. Alijq; complures erant, quorum illa ætas fertilis magis ac magis erat.

Cap. 7.

Cōfecratur Florētinus episcopus. for. 370.

Eius ætatis viri insignes. Epist. 82.

Sed redeamus ad Zenobium nostrum, cui Papa Damasus præclarum munus, duo corpora sanctorum, videlicet Abdon & Sennen, dono dedit, quasi mutuæ inter se amicitiæ futurum posteris monimentum. Quæ in maiori ecclesia, videlicet Sanctoris,

Cap. 8.

uatoris, sub altari Zenobius capsa plúbea collocauit. A Florentinis verò tanta lętitia, animo gestienti exultatione sanctus episcopus exceptus est, vt ab eius ingressu ob ingẽtem lætitiam plures dies festos solennesque agerent. At sanctus Zenobius quantò magis à Domino exaltabatur, tantò studiosiùs seipsum humili cogitatione deprimebat. Corpus etiam longa inedia, multis vigilijs, assiduis orationibus, hispidis hirsutisque cilicijs sub clericali habitu, maiori, quàm vnquam castigatione macerabat, priuatis lectionibus, confessionibus, consilijs, publicis prædicationibus, atque aduersùs hæreticos publicis disputationibus incumbebat. Omnes denique cathedralis ecclesiæ prouẽtus, præter exiguum suí ac familiæ cõdecentem victũ, in Christi pauperes distribuebat. Habitabat autem iuxta ecclesiam sancti Saluatoris, vbi & pastorale officium exercebat. Sed cùm à publicis curis & populari tumultu pro tempore, vt quietiùs orationibus vacaret, se reuocare voluisset, ad basilicam quandam paruam, versùs Septentrionem, tunc parumper à ciuitate distantem, accedere consueuerat, quę sub honore beati Laurentij martyris ab Ambrosio, vt atteſtatur Laurentius episcopus Melphitanus, effusa Florentinorum fidelium celebritate, dedicata fuerat, & ipsa Ambrosiana vocabatur. In qua pro eo tempore vitam penè eremiticam ducens, duobus, Eugenio Archidiacono, & Crescentio Subdiacono, comitibus in Christo solabatur. Quorum consortio Ambrosius ipse pluries admixtus interfuit, & multa ibidem per vtrunq; Ambrosium videlicet atq; Zenobiũ, æqualis vitę, nec dissimilis meriti, Dominus miracula fecit. Et, vt refert B. Simplicianus, ab eodem Ambrosio ea ecclesia donata fuit corpore beatissimi Marci Papę. Quod cũ à Damaso Pontifice Maximo magnis precibus impetrasset, in lignea capsula sub altariolo, ad Orientem disposito, quod ipse idem in honore Vitalis & Agricolę consecrauerat, magna deuotione condidit. In eadẽ basilica in ingressu contra Meridiem, corpus Pansophij Pansophię filij requiescit, quem Simplicianus olim se presente Ambrosium à mortuis suscitasse enarrat, & capiti eius suppositũ fuisse libellum affirmat, quẽ Ambrosius, illius vitã salutiferis instituens documẽtis, ei conscripserat, atq; ipsius matrem ibidem tumulatã, cuius vitam castã sanctamq; fuisse affirmat. In eadẽ basilica post transitũ Ambrosij ex humanis, scripsit Paulinus, Nolanæ ecclesiæ sanctissimus episcopus, Zenobiũ nostrum animam illius ad altare pro Florẽtino populo, vt illis petentibus se visiturũ promiserat, Deum orantem pluries vidisse. Nam Paulini verba hæc sunt: In Thuscia etiam ciuitate Florentina, vbi nunc vir S. Zenobius est episcopus, quia promiserat Ambrosius, se, petentibus illis, eos sæpiùs visitaturum, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso cõstituta est, visum orare, sancto viro sacerdote Zenobio referẽte, didicimus. Hoc vir ille charitate plenus, de Ambrosio & Zenobio nostro testimonium retulit, quẽ in humanis adhuc degentem, sanctũ appellare non dubitauit. Nec immeritò, cùm vitam ille duxerit angelicam, & stupenda per illum in hac vita Deus operatus sit miracula.

Corpus suũ vt afflixerit

Basilica Ambrosiana S. Laurẽtij.

Pansophius à S. Ambrosio excitat.

In Vita S. Ambrosij.

Nam cùm mulier quædã pagana, illustris, & diues valdè, in hac Florentina ciuitate mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat, & ad perfectam illi iam petuenissent ætatem, quodã die in iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrẽs, corpora illorũ horrendis imprecationibus detestata fuit, genibusq; procũbens & terram manibus pulsans, Erynnen cæteraſq; infernas pestes in rabiem filiorum magno cũgemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes congrediuntur, illos in furias exagitant. Qui statim vt rabidi canes mordaciter adinuicem sua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens. Alij funes, alij catenas ferunt. Ligãtur iuuenes, nec rabie contineri valent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœnitet, & tantæ calamitatis euentum desiet: plangit, nec quid inde agat, cogitare valebat. Interim occurrunt memoriæ, quæ de Zenobio audierat, & accepto cõsilio speq; pro filijs recuperandæ salutis, licèt pagana sit, tamen credula ad Zenobiũ filios adduci procurat. Cuius ipsa pedibus prouoluta, fatetur rem gestam, Deum suum exorare dignetur, precibus & lachrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenum captiuitatem misera tus, pięque commotus, ait ad mulierem: Constanter age mulier, & crede, quòd Dominus noster Iesus, qui illos modò post orationem meam sanitati restituet, verus est Dei filius, & omnium creator & Dominus. Et statim in basilica Saluatoris, vbi aderant, coram vexillo Crucis se prosternẽs componit: vbi cũ quabus horis in oratione iacuisset, hoc est, à prima diei hora, qua illi aduenerant, vsque in horam tertiam, surrexit ab oratione, & iuuenes signo Crucis benedicens, dæmones ab illis prorsus effugauit, vt in eo compleretur, quod scriptum est: Persequar inimicos meos, & comprẽ-

Cap. 9.

Vltio in filios matrẽ verberãtes.

Zenobius precibus & signo Crucis depellit dæmones.

Psalm. 17. hendam illos,& non conuertar,donec deficiant. Affligam illos,nec poterunt stare: cadent sub pedibus meis:quia præcinxisti me virtute ad bellum. Illi verò sanissimi effecti, vnà cum matre & omni familia constituto tempore baptismi gratiam susceperunt:qui vsque ad Simpliciani tempora,ipso attestante,in feruore fidei magna sanctitate durabant.

Cap. 10. Nec multo tempore pòst,mulier quædam Gallica, nobilis & generosa,Romam magno comitatu contendens,rumore admirabilium Zenobij virtutũ excita,ad eum inter iter agendum visendi studio venit. Cuius sanctissimæ vitæ meritis ædificata,vnà cum filium suum ex itinere debiliorem factum,iter inceptum peragens, viro Dei studiosissimè commendauit. Casu venit in natali die Apostolorum Petri & Pauli, cùm de more Christiano sanctus Dei Zenobius vnà cum clero suo & fideli populo ad ecclesiam sancti Petri maioris,ordinaria processione commeàsset, præfata mulier incly ta reuersa ex itinere,eadem hora,per quam sanctus abfuerat, filium suum vita excessisse cognouit. Illicò muliebres panduntur crines, fit lanea vestis:cum fletu & ciulatu dolor fœmineus vberes distillat in lachrymas. Quæritur Zenobius. Cui tandem redeunti cum clero & Christiano populo à præfata ecclesia magnis plangoribus se dat obuiam,atque pro pedibus ipsius puerile cadauer exponitur, & pro filio mortuo redi. uiuus non minùs fideliter quàm humiliter à pia matre repositur. Nanque pro sui exaggeratione doloris,vnicum fuisse sibi filium prætendebat, nobilem genere, honestissimum patrimonio,consanguinea numerositate potentem. Quem præter omnium suorum mentem secum aductum fuisse asserebat: vnde, nili per sanctum vitæ redderetur, nunquàm se ab integro visuram patriam, sed ibidem perpetuo luctu & squalore permansuram sese,firmabat iuramento. Sanctus verò rei nouitate,& mulieb ri lamentatione tanquam attonitus ac stupidus hæret,nescio vtrùm magis miseratus,an matris collachrymantis gemitum,an apud se depositi pignoris interitum. Quę res etiam ardentiùs sanctum pro defuncto filio ad orandum impulisse debuit, ne vide licet pignus,quod à matre acceperat, repetenti sibi quoquo modo deterius redderetur. Itaq; Deũ oraturus, versùs Oriẽtem genua sacra deflexit, & iunctis duplicibus palmis atq; in cælũ extensis,oculis etiã in superna porrectis,pias orãdo lachrymas fudit: & super defuncto puero signo Crucis formato,manu puerum cepit, atq; ab oratione surgens,illũ pariter rediuiuum erexit. Quo viso miraculo,populus omnis stupore pariter & timore perculsus,Deum vna voce collaudans & dicens: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum,& laudabilis,& gloriosus in sæcula, qui per sanctos tuos mirabilia operari non cessas: Episcopum domum vsq; sunt comitati. Illa verò nobilis mulier vnà cum puero,cæterisq; itineris sui comitibus,pluribus diebus apud sanctum Dei virum summa iucunditate peractis,in Galliam summa cum lætitia reuersa est.

Oratione & Crucis expressosigno mortuum vitę reddit.

Cap. 11. Zenobius interim parentibus suis è corpore commigrantibus,quæcunque sibi hæreditario iure debebantur,vendita,in pauperes erogauit,præter eas possessiones, quæ apud Pastinianum habebat agri Florentini,diœcesis verò Fesulanæ locum. Eas enim nonvendidit:sed amplo ibidem constructo cœnobio,duodenarium in eo numerum monachorum instituit,qui septi claustris,vitam sub Abbate cœnobiticam ducerent. Sed nec illud tacendum est,quòd quidam multos annos cæcus,qui pro foribus templi mendicare solebat,quadam die Zenobio ecclesiam egredienti,vt sui misereretur,exorabat. Sanctus verò ad eum conuersus,scisitabatur,an lumine sibi reddito, Christiana fidem profiteri vellet. Ad quem ille: Libentissimè,inquit,atque gratissimè. Tũc sanctus signum Crucis effinxit super cæci oculos,& restituta integrè luce corporea,interiorem quoque lucem fidei,qui vtroq; cæcus extiterat, per baptismi gratiam consecutus est. Tempus autem omne,quod accepto baptismo superuixit,diuinis (ne ingratus consecuti muneris haberetur)dedicauit obsequijs. Nec minùs eius mater & soror simílem ob hoc gratiam sunt consecutæ.

Cœnobiũ extruit.

Signo Crucis cæcum sanat.

Cap. 12. Quodam tempore cùm ad visitandam Ambrosianam ecclesiam, prope muros ciuitatis versùs Septentrionem,vt diximus,positam pedibus iret,fortè illi data est obuiam multitudo ciuium,funus adolescentis cuiusdam nobilis efferentium. Quam cùm sanctus Dei declinare vellet,citiùs præuentus nequiuit. Extemplò enim assunt, & circa sanctum corona facta,vt conciuem resuscitaret,qui peregrinæ mulieris filium vitę redditerat,conclamare cœperunt. Sanctus vt euitaret arrogantiæ & præsumptionis maculam,multa excusatione indignum se obtendebat,qui Apostolorum sanctorumque miracula consequi quoquo modo possit. Susciatum verò Gallicæ mulieris filium,non suis meritis,sed matris fidei adscribendum dicebat. Quam illi excusationẽ

cùm

cùm nullo pacto acciperent, sanctus eorum fide perspecta, sese in orationem dedit. Et primò admonitis, vt Kyrie eleison pia voce clamarent, ipse contra Orientem flexis de more genibus, coniunctis manibus, luminibus in cælum erectis, Deum intentiùs exorauit. Oratione completa, sanctus pariter cum adolescente & stupore, omnium consurgit. Abijtque adolescens in pace, & laudans Deum, longo tempore superuixit. Excitat defunctum.

Quis etenim illud silentio præteribit, quòd concedens sanctus præsul quodam tempore quandam trans Alpes ecclesiam consecraturus, quibusdam obuiauit quàm miserabiliter flētibus? Quos cùm pater sanctus, quanam gratia flerent, interrogaret, eorum relatu cognouit, missos illos à Sancto Ambrosio præsule cum martyrum reliquijs quibusdam, sanctorum Vitalis & Agricolæ, Nazarij & Celsi, atq; Geruasij & Prothasij ad se perferendis: & vnum eorum, nomine Simplicium, qui inter illos videbatur esse maior, ex vastissima * in miserabile præcipitium, vnà cum equo delapsum, atque horrenda morte defunctum esse: quem illijpsi ita magnoperè flerent. Quo audito, Zenobius pater subitò ab equo descendens, magna veneratione reliquiarum capsulam proprijs manibus suscipiens, piè deosculabatur. Deinde eorum deuotis precibus cum motus, vt qui ad se missi fuerant, remissos incolumes ille reciperet, cum lachrymis in oratione ante Dominum supra defuncti corpus se prostrauit, & orationi tam diu defixus inhæsit, quousq; exurgens vnum illum & omninò liberum secum erexit: nec vlla collisionis signa in eius membris, ac si nunquā fuissent, penitùs videbātur. Quod alij prosicientes, simulq; tanto stupentes miraculo, in laudes Dei proruperunt, fleteruntque diebus plurimis cum beato Zenobio, atque læti deinde ad B. Ambrosium redierunt. Cap. 12. Item alij.

Sed quoniam de Eugenio & Crescentio, ministris S. Zenobij mentionem fecimus, quos vt sanctissimo præsuli ministerium, ita virtutes animi & cælestiū gratiarum magnificentia concordabat: non ingratū forè putaui, de illorum conuersatione & vita, q̄ à Simpliciano & alijs sparsim cōscripta comperi, vero ordine & nostro sermone hoc loco contexere. Nam opera magna fuerunt illis & virtutes multæ, signaque plurima & prodigia fecit per illos Dominus: de quibus quæ cum B. Zenobio operati fuerunt, aliqua enarrabimus. Habuit enim illos Zenobius non solùm ad altare ministros, sed & in alijs prodigijs magnis coadiutores. Eugenius igitur, genere Florentinus, locupletibus & generosis parentibus natus est: primùm secularibus literis eruditur: Deinde cùm eius pater, Clarus nomine, in familiaritatem, amicitiamque beatissimi Ambrosij deueniisset, illi ecclesiasticis disciplinis eruidendus traditur. Nam quodam tempore, dum Mediolanum Clarus ob negocia propria petiturus esset, ad Zenobium, vt eius patris benedictione muniretur, accessit. Cui cùm causas etiam sui itineris explicasset, adiecit interrogans, si sancto episcopo Ambrosio per se aliquid portandum, dicen dum' ve iuberet? Cui pater Zenobius: Cupio illum iterum atque iterum reuisere, atq; illius sacris eloquijs sæpissimè recreari, quo haud iniuria satiari non possum. Verùm cùm ad illius sanctitatis conspectum intraueris, omni veneratione salutem ex medicito, atque vt promissa implere non differat. Manumq; deinde extendens, benedixit illi: & abijt in pace. Cùm ergo Clarus Mediolanum peruenit, statim ad episcopalem Ambrosij domum properat. Et quia vir erat nobilis & probus, constanter, humiliterque ad episcopum ingreditur. Et ex more Christiano, benedictione primùm impetrata, magna deinde cum reuerentia, quæ à Zenobio acceperat, sancto præsuli enarrabat. At ille vbi Zenobij nomen audiuit, vultu exhilaratus, Clarum ipsum quàm iucundissimè susciperens, & plura super Zenobio rogitās, cùm omnia pro voto audierat, illum, ne alibi, quàm in episcopali domo secum omni tempore, quo degeret Mediolani, hospitaretur, benigne coegit. Et per illum deinde, cùm suis peractis negocijs Florentiam rediret, pulcherrimam Zenobio direxit epistolam. Cap. 14. De Eugenio Archidiacono, & Crescentio Subdiacono. Eugenij historia.

Contigit non multo pòst tempore Ambrosium, cùm fortè Romam peteret, Florentiam aduentasse, & ad Clari domum, multo ipsius rogatu, multisque precibus adstrictum, consentiente etiam Zenobio, diuertisse. Quem ille, vti talem decuerat virum, magnificentissimè susciperens, in pignus amoris, & firmissimæ amicitiæ fœdus, vnicum filium suum Eugenium sibi, clericalibus disciplinis, diuinisque mancipandum, penitùs elargitur. Quem Ambrosius, inspecta adolescentis egregia indole & docili natura, non absque coniectura futuræ sanctitatis, gratissimè susscepit. Nam vigent acerrimè sanctorum ingenia, & ipsa animi puritas ad coniectanda, quæ futura sunt, ex minimis licèt indicijs, felicitate tamen animi atque sapientia, rerum solet euentus exitus. Cap. 15. Eugenius à parente traditur S. Ambrosio.

exitusque colligere. Illum ergo secum duxit Mediolanum, & sanctissimis documentis vitam illius instituens, Clericum primùm fecit, atque sacris lectionibus plurimùm eruditum. In quibus tanta industria, cura, studioque inuigilauit, & in singulis ita illius pa-
Eugenij vir cutes. tris vitam æmulatus est, vt ab omnibus penè alter Ambrosius diceretur. Nam erat largitate diuini muneris fultus, & in operibus suis ac verbis prudens valde, atque humilitate & contritione cordis admirabilis, in iejunijs sedulus, in vigilijs intentus, in oratione solicitus, nunquàm penitùs omittens, quo spiritalis gratiæ maiora munera sectaretur. Denique tam præclarum atque fulgentem conuersatione eius animum Ambrosius cernens, mirum in modum eum dilexit, & suum deinde Subdiaconem ordinauit, atq; illum, cũad clericos sermonem haberet, exemplũ edixit. Et in quadã epistola ad Marcellinam sororem, etiam de illo testatus est: Imitare Eugenium, sequere illum, & instituta illius obserua: quia & Christi discipulus, ac vir prudens ac cælestis habetur. Post quatuor verò à tempore suæ ordinationis in Subdiaconem annos, rogatu plurium Florentinorum, cùm Florentiam Ambrosius peteret, secum eum duxit. Quem sui conciues summo cum honore ac lætitia susceperunt, & pater filium sibi perspiciens tot muneribꝰ decoratum, incredibili gestiebat gaudio. Quid plura? Nũquàm cessauit, quin suis instantissimis precibus ab Ambrosio impetraret, illum Zenobio Pontifici & Florentinæ ecclesiæ subdiaconem tradi. Cedit Ambrosius voluntati patris & ciuium: traditur Zenobio Eugenius. Quem pius pater magna alacritate & gaudio suscipiens, pro eo orauit ad Dominum, dicens: Memento, Domine, studiorum famuli tui, & ne auertas misericordias tuas ab illo: sed crescant in illo miserationes
Eugenius fit Florenti nus Archidiaconus. tuæ perpetuò, & viuat. Et tractu temporis, cum iam tricesimum ætatis suæ annum duceret, & per omnia vir sanctus haberetur, Florentinæ ecclesiæ archidiaconem ordinauit. Quod officium B. Eugenius incredibili ornauit religionis decore, & quibusdam quasi virtutum gradibus ad perfectæ fidei constantiam ascendere videbatur: vt non solùm ecclesiastica suę ecclesię negocia, sed etiam conuicinarum vrbium diuino quodam eloquio tractare videretur.

Cap. 16.

Crescentius ordinatur subdiaconꝰ. Eodem ferè tempore Crescentium canonicum suum B. Antistes Zenobius in subdiaconem elegit, virum verè sanctum, & plurimis virtutibus atq; miraculis illustratũ: Quippe qui erat potentissimus fide, præditus innocentia, humilis conuersatione, intellectu prudentissimus, & bonis moribus atque discretione perfectus. Omni nanque virtute præfulem suum æmulari nitebatur, & diuino igne succensus, meditabatur in lege Domini diebus ac noctibus. Plantatusque in domo Domini, florebat vt palma, & multiplicabatur, sicut cedrus Libani, fructus eius. Nam cùm Mediolanum semel peteret, vt Ambrosium visitaret, plures à dæmonibus obsessos sua oratione liberauit, paralyticos aliquot diuersis temporibus in ciuitate Florentiæ penitùs curauit, & duobus omninò cæcis, pluribus adstantibus, luminis claritatẽ restituit. O verè felix ætas, in qua Dei Ecclesia tot clarissimis terrisque luminibus valuit illustrari! Fuerant priùs Imperatores pagani, qui vbique contra Christianos persecutionum procellis desæuiebant,
Martyres. & innumerabiles penè martyres in toto orbe per varia & exquisita supplicia vsq; ad mortem in Christi nomine perdurarunt, nec minùs fidelium multitudo per omnia loca cingebatur. Post persecutionem verò Diocletiani, & Maximiani crudeliũ princi pum, plenitudo gentium, vt diuinitùs præordinatum fuerat, intrauit in mũdum, & fœcunditas Ecclesiæ cœpit fructus amplissimos exhibere. Nam qui ætate illa in Christo
Cõfessores. credebant, consideratẽs martyrum passiones, et eorum syncerum circa Christum cõfessionis affectum, cœperunt & ipsi per gratiam Domini sanctorum vitam, conuersationemq; sectari, & huius institutionis fieri, vt in nullo prorsus antiquissimis patribus inferiores existerent. Aequiparantes etiam merita illorum, qui pro nomine Domini
Ephes. 6. nostri Iesu Christi certauerũt vsq; ad sanguinem: quippe qui inuisibilium hostiũ molimina suæ vitæ integritate omninò destruxerunt. De quibus ait Apostolus: Non est no bis colluctatio aduersùs carnẽ & sanguinẽ, sed aduersùs principatꝰ & potestates, cõtra rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cælestibꝰ, quorum multifor mes illi præcauẽtes incursus, & caput serpẽtis antiq fortiter cõterentes, sempiternis præmijs sunt beatè potiti. Hinc illi, Alexander, Athanasius, Nicolaus, Donatus, Martinus, Ambrosius, Zenobius, Augustinus, Epiphanius, Paulinus, Eugenius, Crescẽtius, & mille alij sanctissimi Episcopi & Leuitæ, qui eadem penè ætate florentes, fructus vberes mundo non solùm sanctissima doctrina, sed mirificis etiam prębuerunt exemplis. Crescebat indies fidelium multitudo, & per omnia loca mirabiliter augebatur, nec non ecclesiæ quamplurimæ & martyrum memoriæ construebantur.

Impen-

Impensiùs hinc monachorum cæteruis solitudines & deserta decorabantur loca. In solitudinibus erant errantes & montibus, in speluncis & cauernis terræ. Quietem denique solitudinis appetentes, gaudia salutis propriæ ac fidem, diuino sunt munere consecuti, cæterisque mox exempla sublimioris vitæ sacratioris que præbuerunt. Omnibus enim terrenis exuti negocijs, adhuc morantes in corpore, angelorum æmuli sunt sanctitatem, perq; fastigia scandentes celsa virtutum, vltra admirationem enituêre mortalium. Nam erat per id tempus B. Antonij vita cunctis ad imitandum præclarè posita, qui magni Eliæ & Eliszi, necnon & S. Iohannis Baptistæ existens æmulator, secreta interioris eremi, studio sectatus est singulari. Cui sanctus Athanasius, ciuitatis Alexandrinæ antistes, proprio stylo testimonium perhibuit, dignus sanè relatione conuersationis Antonij, qui fratrum precibus, vitam illius pro multorum vtilitate descripsit. In quo opere S. Ammonis meminit, à quo, Deo dante, primùm iacta fuerũt fundamenta conuentationis millium sanctorum monachorum, qui in monte Nitriæ commorabãtur. Necnon & Theodori, sancti admodũ viri, qui cum sene præfato fuerat, vt idem nobis pontifex indicauit: quẽ singulari ac perfecto proposito & fide nõ ficta Deo subditum, multiplicia retulit diaboli machinamẽta superasse. Quid de Paulo primo eremita dicemus? Cuius vitã à B. Hieronymo descriptã cũ legimus, inimitabilẽ penè ab humanis iudicamus. Quid de Hilarione? Cuius gesta si Honterus intelligeret, vel inuideret materiæ, vt ait B. Hieronymus, vel succumberet. Hinc innumerabiles penè in omnibus regionibus sanctorum monachorum fluxerunt turbæ, quorum nomina descripta sunt in cælis. Vt id tunc non solũ de sanctissimis pontificibus, sacerdotib. & Leuitis, qui in seculo degentes, monachorum continentiã & ecclesiasticam obseruabant disciplinam: sed & de monachis & Christianis penè omnibus impletũ videretur, quod in psalmis canitur: Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupleta eã. Sed proh dolor nostris temporib. penè defecernnt omnia. Iã nõ nisi auaritia, luxuria & ambitio regnãt. Iam in fæce seculorum cõstituti videmur, & inter paucos religio Christiana seruatur. Sed hæc hactenus, nunc ad gesta sanctorum reuertamur.

Cap. 17. Monachi & Eremitæ.

S. Antonius

S. Ammon.

S. Theodorus.

S. Paulus.

S. Hilarion.

Psalm 64.

Cùm puer quidam deliciosè enutritus atq; vnicus matris viduę, annorũ quinq; in via iuxta cathedralem sancti Saluatoris ecclesiam ludẽs, pueriliter ver saretur, casu aurigа præteruntе, boues in furias agitati, in puerum irruerunt. Quorũ impetu oppressus puer, & à rota plaustri miserabiliter contritus, expirauit. Quem casum vbi mœstissima mater resciuit, lamentabili planctu deplorans puerum sustulit, & pannis involutum ad Diaconem Eugenium accurrens, attulit: ipsumque vt sanctissimo patri Zenobio vitæ restituendum offerret, luctuosissima prece obsecrabat. Eugenius verò, viduæ fide inspecta, pietate magna commotus, oblatum puerum cum lachrymis ipse benignè suscipiens, pedibus sancti præsulis vnà cum mortuo puero se exposuit, & vt matri viduæ atque fideli misereri velit, puerumq; magna cum fide oblatum susceitet, exorabat. Tunc pius pater Zenobius, conuocato etiam Crescentio subdiacono: Oremus, inquit, fratres, vt mulieris huius fidem precibus seruorũ suorũ respiciat Deus, & pietatis ac misericordię suæ meritum illi ostendere dignetur. Quod, cùm ab oratione surgerent, factum est. Nam elenatus puer, ita sanus factus est, vt nullum in eo læsionis vestigium penitùs videretur: & matri, quæ pro foribus cum pluribus cunctabatur, ab Eugenio viuus puer pro mortuo ac saniissimus redditur. Tunc qui cum ea tristes aduenerant, & quem mortuum attulerant, viuum conspicientes, exclamare cœperunt: Gloria tibi Domine, qui mirabilia per seruos tuos operari dignatus es. Gloria sit tibi & laus in secula seculorum, Amen. Verùm ante Zenobium præsulem hi duo eius sanctissimi ministri Eugenius & Crescentius, & duobus ante Crescentium annis Eugenius, vt perpetuò cum Christo quiescerent, morbo intercipiente, naturæ debitum reddiderunt: Et, vt quidam ferunt, tempore mortis Eugenij. Ambrosium Florentiam aduocatum, alij verò fortè affuisse describunt. Sed qualitercunque hoc contigerit, compertũ est, patrem Ambrosium tempore translatiõis sui Eugenij adstitisse. Nam cùm B. Eugenius, vir per omnia magnificus, graui morbo in lectulo detineretur, & propinqui cuiusdam absque pœnitentia & cæteris sacramentis mortem audisset, grauiter commotus, cœpit illicò contristari valdè & mœstus fieri. Cuius religiosæ affectioni præsul Zenobius pię compatiens, aquam cum sale iunxit: quam benedixit & dedit Eugenio, atque præcepit, dicens: Fili, confestim surge, & accelera ad domum amici defuncti, atque hanc aquam super illius corporis membra conspерge, vt in nomine Iesu statim ille reuiuiscat, & Deo gratias agat. Quo audito, acsi in nullo pateretur, statim exurgens sanctus minister, atq; iniuncta exequens, super defuncti cadauer aquam effudit. Qui cõfestim, vtà

Cap. 18.

Puerum rota currus cõtritum, ad vitam reduxit S. Zenobius.

Duo insignia 3. Zenobij miracula.

vtà somno excitatus,à mortuis resurrexit,& cum Eugenio ad domum episcopi aduenies,gratias dedit ingentes Deo & B.Zenobio,cuius meritis & ministrorum eius,nõ permiserat Deus animam suam in barathrũ damnationis immergi. Sed Eugenius cũ primùm domi applicuit, morbo statim regrauatus,super lectulũ se composuit,& adstantibus Zenobio & Ambrosio,diem suũ transitũs edixit. Qui licet illi de requie ac gloria cum Christo congauderent,tamen quia solatio tanti viri pro eo tempore priuabantur,quem ad Ecclesiæ regimen superstitem sibi optauerant, non poterant non mœsti fieri: & cum Crescentio ac alijs quamplurimis clericis psallentes, hoc psalmo iam cœpto: Ad te Domine leuaui animam meam:cùm illud decantarent, Deus meus in te confido,nõ erubescam:illius purissima anima,à corpore dissoluta, ad Christum factorem suum piè migrauit 5. Calend. Decembr. Anno ab Domini incarnatione CCCC. XXI.Cuius sanctissimum corpus Zenobius & Ambrosius honorificẽtissimè intra ciuitatem in basilica Saluatoris sepelierunt,& tricesimo à transitu illius die, ecclesiam suo nomine, septimo ab vrbe Florentina milliario,parte Orientali,in prædio cuiusdam probi viri consecrarunt. Eodem anno & pijssimus pater Ambrosius ad Dominum commigrauit. Et post duos à transitu B. Eugenij annos, sanctus Crescentius ex mortali hac & corruptibili vita ad præstantiorem immortalemque translatus est, cuius hîc vix vel vmbra vel imago ipsa inueniri queat,11.Calend. Maijas. Cuius corpus Zenobius in eadem Saluatoris basilica iuxta Eugenium honorificè sepeliuit.

Psalm.24.

Eugenij felix obitus.

Cap.19. Cùm ergo Zenobius hos suos ministros,& alios complures discipulos perfectæ cõuersationis ad Christum antè præmisisset,& certus iam,quòd talenta sibi credita minimè prorsus abscondisset, diem festum cum ingenti gratiarum actione super tantis ac talibus fructibus lætа mẽte celebrauit. Et post annum transitus Crescentij ipse quoque B.Zenobius,iam dierum plenus & bona senectute,in firmatus est. Et morbo ingrauescente,cùm iam certum suæ resolutionis diem instare clericis ministrantibus prædixisset, & fama de hoc non solùm per ciuitatem totam, sed ad vsque vicinas vrbes consestim conuolasset,accurrit clerus suus,accurrũt pontifices ex propinquis vrbib⁹, accurrit & religiosus populus. Inter quos multi aduenerant, qui diuersis languoribus orationeillius fuerant liberati,aliqui ex mortuis suscitati. Plerant omnes, deflent se priuari tanti regimine patris. Recordantur adinuicem beneficiorum & doctrinæ sibi impensæ flent & gestiunt illum saltem ante discessum ex hac vita posse videre. Et qui propinquiores lectulo adstabant,amplexabãtur eum quasi iam de seculo recessurum. Alij sanctos illius osculabantur pedes,alij manus,alij lectulum illum , in quo iacebat, posse contingere solabantur:omnes benedictionem patrem ante separationem animæ experunt. Et ille,quanuis esset toto corpore attenuatus valdè ac debilis, & modicus iã calor reperet in pectore, nec præter sensum viui hominis quicquã superesset, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, vt diuinum quid in illius mẽte versari videretur. Et potens adhuc apertis oculis loqui, iubet lectulum aliquantulùm ex superiori parte eleuari,& sic omnes alloquitur: Ego quidẽ, charissimi, viã patrum securus ingredior.nam video me à Domino protinùs euocari. Vos autem mementote eorum,quæ antè frequenter audistis,& soliciti in precibus,sobrij estote in operibus vestris. Nulla vobis sit penitùs cum Arrianis coniunctio, nulla cum Meletianis, aut quibuscunque hæreticis & schismaticis. Custodite piam fidem in Christo atque religiosam patrum traditionem,quam ex sanctis scripturis & crebrò meæ paruitatis admonitu didicistis. Obedite prælatis vestris,& post discessum meum,quia ad clerum & populum spectat,sine contentione episcopum vobis eligite,qui post Deum præsit omnibus,& curam vestrarum gerat animarum. Iam Zenobius vester ad Deum suum migrat,cui crebras pro vobis propinquiùs preces effundet,& iam non erit ampliùs in præsenti seculo vobiscum. Et eleuata aliquantulùm manu,omnes benedixit, rogauitque adstantes episcopos,vt sacratissimis suis manibus eum Crucis signo communirent. Et paululùm extendens pedes,mortem lætus adspexit,annorum ferè nonaginta,8. Calẽ. Iunij,anno ab incarnatione Domini CCCC. XXIIII. Pontificatûs Innocentij primi anno 8.imperij verò Honorij & Theodosij anno X.Tunc pontifices qui aderant,cum electis clericorum illius sacratissimum corpus curantes,conditum aromatibus imposuerunt feretro,& cereuicem subijcientes ipsi,ad ecclesiam Ambrosianam,vbi se velle sepeliri prædixit,portauerunt & psallentes psalmos & hymnos, honorificentissimè in marmorea capsa sepelierunt.

Cap.19.

Oratio S. Zenobijsub vitæfinem.

Videtur esse mendum in numeris annorũ,id quod facilè accidit.

Cap.20. * Post Zenobium verò Andreas vir sanctus & Florentinus ciuis, ad episcopatum assumitur. Qui videns miracula, quæ à Domino ob Zenobij merita in Ambrosiana

sic

fiebant ecclesia,& hunc honorem ecclesiæ maiori potiùs deberi iudicans,quinto præ sulatûs sui anno,consilio cum clericis & maioribus suæ vrbis communicato, statuit beatissimum Zenobij corpus ex Ambrosiana B. Laurentij ad cathedralem sancti Saluatoris transferre. Et conuocatis ex vicinis vrbibus episcopis,totoque suo clero,diem festum 7. Kalend. Februar. cum præcedente ieiunio populo indixit: quò scilicet sanctissimum Zenobij corpus magna celebritate ad maiorem transportaret ecclesiam. Quo adueniente die,capsula cum corpore beati Zenobij ornatissimè super quodam lectulo componitur,illamque soli pontifices deportant, præcedunt clerici & cereoferarij,quorum erat multitudo non parua. Sequitur fidelis populus, primùm primi ciuitatis ac viri omnes: post quos mulieres sequuntur ac pueri: Hymni,psalmi & cantica tam à clericis,quàm à deuoto populo decantantur. Quinetiam mulieres atque pueri cantilenas,eius impensa beneficia recensentes, mira vocis modulatione cantabant. Omnia in Dei laude resonare videbantur. Proceduntque pontifices, & ad plateam, quæ est iuxta basilicam Baptistæ Iohannis,deueniunt. Multus illuc populus aduenerat, & statim viso feretro, extollunt in iubilo voces. Conatur quisque pro viribus loculũ ipsum saltem contingere. Quo contigit,vt pontificibus portantibus ex nimia fieret deuotione compressio: cecidissentque cum sancto corpore, nisi arida quædam & antiqua vlmus,cui cum loculo adhæserunt,illos sustentasset: quæ à tam sacratissimo corpore contacta,admirata gratiam,exultauit, & videntibus omnibus, statim viruit, mi- Insigne miraculum. sitque folia & flores. Et indies cùm à deuoto populo per frusta decerperetur, Florentini ciues,in tantę rei memoriam,marmoream cum Cruce in eodem loco columnam erexerunt,quæin hodiernum diem vsque perdurat. Adiuti igitur episcopi & seipsos resumentes,corpus sanctissimum ad ecclesiam deferre contendunt. Sed cùm ipsius ecclesiæ ianuam introire procurant,nescio qua diuina impediti virtute, illud omninò in ecclesiam inferre nequeunt, nec qualibet via connixi, valuas ecclesiæ ingredi possunt. Extolluntur clamores in populo: quidam hoc causam putant,quidam illud. Alij reportandum ad Ambrosianam ecclesiam proclamabant. Sed Andreas episcopus,vir sanctus,magna animi fluctuatione perculsus,ad optimum confugit orationis remedium,& coram omni populo procumbens genibus,& tensis duplicibus palmis, oculisque in cælum suspiciens,piè orauit ad Dominum,ne contristaretur populus ille: sed liceret cum beatissimo corpore ecclesiam ingredi, & illud statuto loco componere. Atque pro tanto beneficio duodecim ibidem constituere clericos vouit, qui in honorem sanctissimi pontificis diuinis obsequijs perpetuò vacarẽt. Et oratione completa consurgens,submittit & ipse cereicem feretro, hortaturq; alios pontifices vnà secum ingredi ecclesiam. Qui Deum laudantes,omni cessante impedimento,cum iu- Voto nuncupato, patet aditus in templũ. bilo totius populi Christiani,ecclesiam Saluatoris intrârunt: & celebratis Missarum solennijs,beatissimum Zenobij corpus iuxta corpora Eugenij & Crescentij ministrorum eius in quadam eiusdem ecclesiæ catatumba honorificentissimè locauerunt. Vbi & idem Pontifex Andreas altariolum sub ipsius nomine mira deuotione consecrauit. Ad quod plures diuersis oppressi languoribus, quotidiè concurrentes, continuò sanabantur.

Inter quos à cuncto populo spectatus fuit puer quidam à dæmone miserabiliter ob- Cap. 21.
sessus: qui cùm ad liberã dum duceretur,nullatenùs ecclesiam intrare permittebatur. Nam hic,cùm olim febribus laboraret,& ob contractam sitim,matre offerente poculum,quadragies in nocte vna bibisset,fessa iam illa & somno oppressa, cùm iterùm à puero excitaretur,indignanti animo & irato poculum cùm illi porrigeret, inquit: V- Vide impre cationẽ crudelis fœminæ. nà cum hoc diabolum bibe: quo nec minus secutum est. Præstò affuit diabolus, illius corpus obsedit,& miserabiliter contorquebat. Et cùm plura inuanùm adhibita fuissent remedia,tandem à religiosa quadam fœmina edocta mater,vnà cum patre puerum Florentiam ad sepulchrum beati Zenobij deferunt,& cùm religiosorum quorũdam clericorum orationibus adiuti,illum tandem in ecclesiam intulissent, perduxisq; sentq; ad altare Zenobij,tumefacto primùm mirum in modum vtero, post temporis Dæmon expellitur. modicum cum fœtore horribili euanuit dæmon,nec vnquàm,quoad vixit, ad illum reuerti ausus fuit.

Interim mortuo Andrea viro sancto,ad episcopatum assumitur Mauritius Floren Cap. 22.
tinus presbyter,vir multa sanctitate præditus,& à pluribus creditur sub Totila martyr effectus: sicque mortuus, in catatumba beati Zenobij iuxta Andream sepultus fuit. Catalogus Florentino rũ antistitũ Postquam longis temporibus plures fortè in hac Florentina ecclesia fuerunt episcopi,de quibus nulla apud nos mentio habetur,tandem anno ab incarnatione Domini

Iohannes. 988. ad episcopatum fuit assumptus Iohannes Velletrensis, vir magnæ prudentiæ & consilij: qui quindecim in episcopatu perdurans annis, moritur, & in basilica beati Iohannis Baptistæ iuxta puteum se sepeliri ordinauit. Cui beatus Podus, natione Longobardus, omni sanctitate præditus, in episcopatu successit, & plura oppida eiusdem diœcesis muris cinxit, sicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo præsu latûs sui anno, & in catatumba Zenobij, iuxta alios in capsa Zenobij sepelitur. Post hûc
Podus.
Gerardus. Gerardus Burgundus episcopatum gessit, vir multæ scientiæ, prudentiæ & bonitatis. Is quinto sui præsulatûs anno in Romanum Pontificem fuit assumptus, anno videlicet ab Dominica incarnatione * 1020. fuitq; vocatus Nicolaus secundus. Cui in episcopatu successit Petrus Florentinus, cathedralis ecclesiæ Canonicus, homo versutus & Simoniacus, apud quem nemo vir bonus viuere poterat. Nam hic B. Iohannem Gualbertum de ecclesia sancti Mimatis supra collem, quæ Florentinæ adstat vrbi, ignominiosè expulit. Sed suorum citò scelerum pœnas dedit. Nam à præfato Nicolao Pontifice Maximo priuatus episcopatu, vitam priuatam ac miseram duxit. Post hunc
* 1049. iuxtà Onuphrium.
Rodulphus Rodulphus Archidiaconus Florentinus, vir optimus, episcopatum piè & castè multo tempore gessit. Cuius temporibus cùm quidam cathedralis ecclesiæ Canonicus, in Medicina peritus, seruulum haberet dilectum, & is casu ægrotaret, pro illo ad altare beati Zenobij sæpiùs solitus erat orare, nec tamen minùs quicquam artis Medicinæ obmittebat, quin nimia fortè curiositate, quæ excogitauerat, illi remedia impenderet. Et cùm hoc diffidentiæ diuini adiutorij habeatur indicium, exaudiri non merebatur. Sed cùm indies magis ac magis ingraueſceret puer, omni remediorum curiositate abiecta, ad Zenobium multa deuotione & prece confugit. Qui cùm post deuotam orationem aliquantulùm corriperetur somno, vidit Zenobium adstantem sibi, & dicentem: Quia in Domino cogitatum tuum iactâsti, sanatus est seruus tuus. Surge & vade, atque in Domino confide. Et excitatus à somno, sic reperit vt audiuit.
Seruum medici S. Zenobius sanat.
Cap. 23. Reinerus. Post Rodulphum verò Reinerus Canonicus, multa prudentia & sanctitate præditus, assumitur ad episcopatum anno ab incarnatione Domini 1063. Hic longo tempore gessit præsulatum, voluitque sepeliri in basilica B. Iohannis Baptistæ, iuxta locum, vbi Bartholomæi Apostoli est imago. Cuius sepulchrum versibus quibusdam adhuc perdurat insignitum. Huic successit episcopus, nomine Iohannes. Quem secutus est Gabriel. Post quem Nicolaus. Post hunc Iohannes alius. Cuius tempore reliquiæ brachij sancti Philippi Apostoli in ecclesiam B. Iohannis Baptistæ fuerunt delatæ, anno ab incarnatione Domini 1204. Huic successit Iulianus, qui quadraginta annis vixit in episcopatu. Post quem Hardingus, qui 30. Post quem Iohannes de Mangiatorum familia, qui 13. annis gessit episcopatum. Cui successit Iacobus Florentinus similiter, & ex ordine Prædicatorum fratrum, qui in episcopatu vnico vixit anno. Post quem Andreas de Morcijs Canonicus, qui similiter vnico vixit anno. Et illum secutus est Lotarius de Tosignorum familia, archidiaconus in ipsa cathedrali ecclesia, electus anno ab incarnatione Domini 1288. vixitque in episcopatu annis 8. Quem secutus est Franciscus de Bagnoria, in ea ecclesia tunc archipresbyter. Præsulatûs cuius anno secundo, videlicet ab Dominica incarnatione 1298. iacta sunt fundamenta nouæ cathedralis ecclesiæ iuxta illam Saluatoris, vt non solùm intra se eam contineret, sed & initia templi admirandi de se ostentaret: quo nec minus secutum est. Nam eleuatis per tempora firmissimis parietibus, vbi ad reuolutionem principalis rotundæq; testudinis deuentum est, non videbatur humano artificio posse compleri. Et cùm multa inuanùm excogitata fuissent remedia, solus Philippus quidem Brunellesçus Florentinus ciuis, id suo ingenio & architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiquos, sine aliqua ligneorum seu alterius materiæ structura, ingeniosissimis artificijs, quibus ingentes lapidûm moles commodè eleuabat, ædificium perfectè ad cõplementum deduxit. Franciscus verò cùm in episcopatu tredecim annis durasset, morbo confectus, naturæ debitum reddidit.
Iohannes. Gabriel. Nicolaus. Iohannes. Julianus. Hardingus Iohannes. Iacobus. Andreas. Lotarius. Franciscus.
Cap. 24. Antonius. Post quem Antonius de Vrsis episcopus Fæsulanus, ad Florentinorũ episcopatum fuit translatus. Cuius tempore clericorum quoddam hospitale opportunum per multa tempora multis initiatum fuit, cui ipse plurimùm adiutor & fautor extitit. Hunc secutus est Franciscus de Cingulo, electus ab Dominica incarnatione anno 1323. vixitq; in episcopatu annis 21. Hic caput beatissimi Zenobij ab alijs membrorum ossibus separans, ac de marmorea capsa extrahens, pulcherrimè, vt nunc videtur, exornauit, atque ipsam cathedralem ecclesiam aliquibus alijs ornamentis, quæ in hodiernum vsque
Franciscus.

vsq; diem perdurant, quàm magnificentissimè decorauit. Huius etiã præsulatûs tempore clericus, cùm iudicio Guidonis Aretini Medici clarissimi, mortem ob natum in gutture apostema vix per diem vnicum euadere posset oratione ad sepulchrum B. Zenobij ac prece fideli exhibita, cum stupore omnium statim liberatus euasit. Miraculum

Similc cuidam sacerdoti, nomine Lapo, ipsi patri Zenobio dicatissimo, contigit. Aliud. Qui cùm eius festum in vigilijs solicitè præpararet, renes casu confregit: & domum deportatus, magis se huiusmodi festiuitate priuari, quàm suorum rerum confractione dolebat, nec ob hoc à fletu vsq; in horas noctis matutinales cessare poterat. Qua hora per somnium vidit B. Zenobium se eleuantem & dicentem: Surge, fili, & matutinales in ecclesia Horas, vt optabas, decanta. Qui incolumis cum clericorum omnium ac suorũ admiratione consurgens, pristinæ penitùs sanitati restitutus euasit.

Post Franciscum verò de Cingulo, ad epis copatum assumitur Angelus Acciarolus, Cap. 25. ex ordine fratrum Prædicatorum. Qui duobus ferè annis à suo præsulatu elapsis, mortem obijt, & ad epis copatum Francis cus Tudertinus assumptus fuit, in quo 14. annis vixit. Cuius tempore mulier quædam formosissima, à proprio viro iniustè derelicta, qui in eius iniuidiam in Angliam vsque, non amplius, vt aiebat, eam reuisurus perrexerat, in festiuitate sancti Zenobij ad eius altare cum lachrymis & multa prece confugit, & ne consortio viri indignè priuaretur, magisque ipsius meritis reducem exciperet, piè exorabat. Quod vt postulauerat, euenit. Nam eadem die compunctus vir conscientia peccati, & in amorem vxoris reductus, iter pro reditu statuit, reuersusque magna secum & charitate deuinctus, atque ex ea dulces natos vtriusque sexûs pluresque suscepit. Post hunc verò, anno ab Christi incarnatione 1358. cepit præsulatum Philippus de Lãcella, cathedralis ecclesiæ Præpositus, qui reliquias pretiosissimi digiti sancti Sebastiani Roma ad suam detulit ecclesiam, vixitque in episcopatu annis tribus. Quem secutus est Petrus Corsinus, electus anno 1363. Qui post septimum sui præsulatûs annũ in Ecclesiæ Romanæ Cardinalem fuit assumptus, & illi in præsulatu Florentino successit Angelus de Rica solis: Cuius adhuc fratres extant viri clarissimi, & nepos ex fratre Guidactio, nomine Angelus, iuuenis quidem miræ humanitatis & modestiæ, libe. ralibusq; disciplinis eruditus, & mihi dulci amicitia deuinctus, quo non minùs præsul, quàm hic præsulis nomine illustratur. Angelus. Aliud. Angelus. Franciscus. Præclarum miraculum Philippus. Petrus. Angelus.

Post hunc Angelus Acciarolus tenuit præsulatum, nec multò pòst in Romanæ Eccle Cap. 26. siæ Cardinalem fuit assumptus. Quem secutus est Bartholomæus Patauinus, qui similiter à Bonifacio IX. in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuit assumptus. Illumq; Onuphrius ex fratribus, qui sancti Augustini vocãtur, suo tempore in theologia clarissimus in episcopatûs honore secutus est. Cui successit Iacobus de Teranco. Post quem Franciscus Zabarellus de vrbe Patauia, qui paulò pòst Romanæ Ecclesiæ Cardinalis assumitur. Hunc secutus est in episcopatu Americus Corsinus ex vrbe Florentiæ, anno ab Domini incarnatione 1411. Cuius tempore Martinus Papa quintus, post longum schisma in Concilio Constantiensi ad Pontificatum maximum omnium obedientia assumptus, Florentiam deuenit, honorificentissimeque à populo susceptus, episcopalem Florentinam sedem Archiepiscopalem statuit, designauitq; illi suffraganeos Fæsulanum & Pistorienses episcopos. Quo tempore præfatus Philippus Brunellescus fabricæ maioris ecclesiæ tunc primùm architector effectus, amplam illam testudinem pulcherrimo prosecutus est artificio, & ad complementum clausura firmissima deduxit, anno ab incarnatione Domini 1433. Quo anno Eugenius quartus, Pontifex Maximus, Roma Florentiam venit, & Americus Archiepiscopus moritur, vacauitq; archiepiscopatus circiter duos annos. Nam summus Pontifex Eugenius, cùm apud Florentiam degeret, voluit eo tempore huiusce modi ecclesiam regere, quam in plurimis reformauit. Et inter cætera, statuit pueros clericos 33. qui in Missarum solennijs & vesperis ecclesiæ quotidiè deseruirent, præsidereque illis magister presbyter & vir delectus, qui Grammaticã eos atque Musicã institueret. Et pro magistro centum aureos quotannis, & puerorum singulo nouem dari ex reditibus quibus dã publicis ordinauit. Demum ad Archiepiscopatum promouit Iohannem Vitellescum de Corneto, qui & titulum etiam Alexandrini patriarchatûs obtinebat, nec multò pòst in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem assumpsit. Huius tempore præsulatûs ab Domini incarnatione 1436. mense Martij, die annunciationis B. Mariæ Virginis, præfatus Eugenius sanctissimus Pontifex, basilicam nouam magna celebritate consecrauit, & sequenti anno, mense Octobri, idem Eugenius Ludouicum Patauinum cubicularium suum ad Archiepiscopatum promouit. Cuius tempore corpus B. Zenobij ex loco, ob diuersam nouæ eccle- Cap. 25. Angelus. Bartholomæus. Onuphrius Iacobus. Franciscus. Americus. Florentia fit metropolis. Iohannes. Ludouicus.

siæ dispositionem ignobiliori ad digniorem aptioremq; magno apparatu translatum fuit. Nam cùm forma & dispositio magnificentissimi templi ad complementum redacta fuisset, & Eugenius Pontifex Concilium pro Græcorum vnione celebraret, cõuenissetque Iohannes Palæologus Græcorum Imperator, Demetrius Despotus eius frater, Ioseph Patriarcha Constantinopolitanus, magna Archiepiscoporum Græcorum & Latinorum, atque episcoporum multitudo, visum fuit Iohanni Spinellino, cathedralis ecclesiæ Præposito, viro clarissimo, canonicisq; & ciuibus, eo potissimùm tempore translationem corporis beatissimi Zenobij celebrare, & conuenienti illud ac præparato loco disponere.

Cap. 27. Trãsfertur sumno cũ honore corpus S. Zenobij.

Statuto igitur die 6. Calend. Maias, ab Domini incarnatione anno 1439. conuenerunt in maiori basilica Cardinales omnes, qui curiam Eugenij sequentes, ad Cõcilium venerant: & ornatissimè in medio ecclesiæ choro varijs tapetis & aulæis præparato, dexteram versùs altare partem Cardinales insederunt. Post quos Patriarcha Hierosolymitanus, & Patriarcha Gradensis, aliaq; ingens archiepiscoporum & episcoporum, Græcorumq; & Latinorum multitudo pulcherrimo ordine disposita stabat. Ad sinistram verò sedebat primus Demetrius Despotus: post quem legati diuersorum Principum & Comitum, Protonotarij Latinæ Ecclesiæ, nobilium Græcorum ac Latinorum multitudo non parua. Tunc Ludouicus Archiepiscopus in veste pontificia & mitra redimitus, cum sex alijs delectis episcopis, & canonicis populoque innumerabili, ad antiquam procedens catatumbam, marmoream capsulam, in qua ossa erant beatissimi Zenobij, assumunt, & suos humeros sex illi pontifices subijcientes, consequente Ludouico Archiepiscopo, cum totius populi iubilo, organisq; ac tibijs atque diuersis musicorum generibus, Dei laudem per totam ecclesiam resonãtibus, magna cùm omnium deuotione & reuerentia ornatissimo altari superimposuerunt: Et interim dum Missarum solennia celebrarentur, dignissimi omnes Florentinæ vrbis ciues, accensos cereos in manibus gestantes, incedentesq; conspicuo atque amplissimo ordine, magna deuotione venerari beatissimum corpus aduenerunt, atq; omnium primi hi fuerunt, qui ex eadem progenie cum Zenobio in hac Florentina ciuitate perdurant, viri vtplurimùm clarissimi ac nobilissimi, de Hieronymis hodierno tempore vocitati. Post hos ciuitatis primores amplissimo, vt solent, apparatu cõueniunt, quos cæteri magistratus, necnon alij plerique ciues præstantissimi subsequebantur. Demum peractis sacris, assumunt capsulam ijdem illi, qui priùs, pontifices sacri, & sequentibus Archiepiscopo cum canonicis ac innumerabili populo, in noua catatumba, quæ apud primam eius ecclesiæ capellam, vt hodierno tempore nominantur, suo nomine consecratam, magno cum honore locauerunt. Quo videlicet in loco post paucos admodùm dies marmoreã capsam cum reliquijs integris beati Podi, prænominati iam episcopi Florentini, soli canonici cum præposito & presbyteris aliquibus, paucisq; ciuibus, & me præsente, transtulerunt.

VITA S. ALTHELMI EPISCOPI SCHIREBVRNENSIS, CVIVS ETIAM BEDA PRAECLARE MEminit, *Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum lib. 5. cap. 19. Est autem hæc, vt opinor, non nisi quædam Epitome vitæ eius, quam multi conscribendam susceperè. Stylum passim nonnihil correxit Fr. Laurentius Surius.*

Maij 25. Cap. 1. Pater S. Althelmi.

BEATVS Althelmus splendidissimo Anglorum stemmate ortus est, cuius ataui reges fuisse feruntur. Patrem habuit Kentenum, virum Deo deuotum, & Iuæ occidentalium Saxonum regis frarrem germanum. Althelmus, Latinè posit dici vetus galea: pulchreq; sic ille dictus est, quod galea salutis protectus, optimam ex hoste antiquo victoriam in cælos reportarit. Cùm iam pueritiæ annos excessisset, liberalium disciplinarum studijs est admotus, in quibus tãtos breui tempore progressus fecit, vt ipsis etiã magistris, quos Græcos Latinosq; habuit, anteponendus videretur. Posteà verò in Meldunensi monasterio, quod nunc Malmesberiam vocant, primò monachus, deinde presbyter atq; etiam Abbas effectus, ci-

Mirè profecit in literis

Fit monachus.

bo po-

bo potuq; parcè vtens, in preces & vigilias incumbebat. Interim creuit fama eius, multis præconijs illustrata, vltraq; mare se transferens, & ipsas etiam Alpes excedens, Romam vsq; perlata est. Ea verò incitatus Sergius Romanus Pontifex, scriptis eum ad se acciuit, venientemq; honorificè susscepit.

Cùm autem quodam die in Lateranensi ecclesia sacrificaret siue Missam celebraret, casulam exuens, porrexit eam rettò se, existimans alicui ex ministris eam se tradere. Nemo autem ministrorum illic aderat, sed non aberat diuina prouidentia. Mox enim radius solaris per fenestram penetrans, casulam illam diù sustinuit: in cuius miraculi memoriam casula illa hactenùs in Meldunensi ecclesia asseruatur. Cap. 2. Miraculum

Per idem tempus puer quidam ex incestu genitus, Romani Pontificis famam nonnihil contaminauit, quòd vulgus, vt fieri solet, sparso rumore vano, malè persuasus, eũ Pontificem habere patrem existimaret. Anxius igitur Althelmus, multumq; dolens Pontificem, haud vulgari amicitia sibi deunctum, eiusmodi infamia fœdari, puerum non nisi nouem habentem dies, exhiberi iubet, eiq; in virtute & nomine Iesu Christi imperat, vt edicat, num Sergius Pontifex eo se scelere obstrinxerit? Respondit infans absolutissimo sermone, Pontificem nequaquàm illi crimini affinem esse, nihil illum cum fœmineo sexu commercij habere. Atque ita Althelmus & ab amico Pontifice depulit infamiam, & sibi gratiam cumulauit. Cap. 3. Infans 9. dierum loquitur.

Cùm in cœnobio suo beatissimæ Mariæ Virginis ecclesiam construeret, trabes vna necessaria, cæteris breuior reperta est. Fudit ille preces ad Dominum, & mox pro voto trabem longiorem intuitus est. Ea tempestate à Berthuualdo Archiepiscopo ad colloquium asscitus, cùm ad littus maris iter haberet, nautæ quidam, quòd sordido viderent habitu indutum, illum habere ludibrio atque contemptui non verebantur. Ecce autem aduerso spirante vento mare intumescit, horrida tempestas sæuit, & in summum vitæ discrimen nautæ illi conijciuntur. Cùm iam nihil nisi mortem expectarẽt, culpam suam cum lachrymis confitentur, sanctiq; Althelmi sustragia implorant. Ille pro ferenda ope scapham ingreditur, quam simulatque corpore suo pressit, ad omnẽ tranquillitatem iam pacatum mare se composuit, nautasq; cum naue ad littus incolumes appulit. Cap. 4. Vltio diuina in S. viri cõtempto. res.

Construxit etiam vir sanctus cœnobium iuxta flumen, quod From appellant, vbi eriamnum perdurat ecclesia in honorem sancti Iohannis Baptistæ ædificata. Porrò tertium monasteriũ extruxit apud Bradeford: sed ea monasteria postea à Danis euersa sunt. E monasterio suo nunquàm, nisi magna necessitate adactus, egrediebatur: pecuniarum minimè fuit auidus: omnia ipsi collata, in pauperes & vsus vtiles expendebat. Vt verò carnem suam edomaret, in fontem monasterio proximum, qui fons sancti Althelmi dicitur, humerotenùs se immergebat, nihilq; acerrimo frigore absterritus per noctes illic durabat, totum psalterium absoluens. Cap. 5. Vt carnem domarit.

Quodam tempore Roma secum attulit altare ex marmore candido, sex pedũ crassitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine. Iam ad Alpes peruenerat, & iumentum illud ferens altare, ob itineris prærupta loca cecidit, contritumq; est iumentum, & altare in duas scissum partes. Id vt vidit vir sanctus, ad Deum preces fudit, & cùm benedictionem impertijsset, salus iumento reddita est, & marmor, non directa linea, sed flexuoso anfractu diruptum, redintegratum est: sed ita tamen, vt in miraculi memoriam, etiamnum rupturæ eius vestigia appareant curiosiùs inspicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc esse in prouincia Somersitana in quodam Canonicorum, vt vocant, Prioratu. Cap. 6. Miraculum

Tandem verò Vuestsaxonicæ plagæ episcopatus in duas parochias distributus est, præfectusq; est Daniel Vuintoniæ, porrò Althelmus apud Schireburniam subrogatus est Heddæ Episcopo, qui vtriq; loco præfederat. Deinde Althelmus in senectute bona, plenus virtutibus & sanctitate, migrauit ad Dominum octauo Calend. Iunij, & in monasterio suo Meldunensi cum magno honore tumulatus est. Eius autem obitum S. Eguuinus, qui vitam eis conscripsit, diuinitùs cognouit, sicut ipse in quodam suo scripto testatur his ferè verbis: Post duos annos Althelmus religiosus episcopus migrauit ad Dominum: quod ego per reuelationem agnoscens, conuocatis fratribus, excessum venerandi patris eis aperui: concitoq; gradu ad locum, vbi sacrum corpus iacebat, quinquaginta ferè millibus vltra Meldunense monasterium positum deueni, & ad sepulturam adduxi, honorificeq; sepeliui: mandauique, vt quibuscunque locis sacrum corpus, dum absportaretur, quiesceret, sacræ Crucis signa statuerentur: quæ quidem adhuc permanent, nec vllam vetustatis sensẽre iniuriam, potestq; ex ijs vnum etiam. Cap. 7. Fit episcopus. Moritur. Sacræ Crucesantiquitùs erectæ.

num videri in cœnobio. Obijt autem vir sanctus anno Domini septingentesimo nono, cùm iam Abbas fuisset annis quatuor supra triginta, & Episcopus quatuor. Porrò anno Christi 949. eleuatum est sacrum eius corpus è terra, & in capsa magnò cum honore collocatum.

Cap. 5. Beda venerabilis, Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita scribit de hoc viro beato: Althelmus, cùm esset adhuc presbyter & Abbas monasterij, scripsit, iubente synodo suæ gentis, librum egregium aduersùs errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia perplura Ecclesiasticæ castitati & paci contraria gerunt: multosq; eorum, qui occidentalibus Saxonibus subditi erant, Britones ad Catholicam Dominici Paschæ celebrationem huius lectione perduxit. Scripsit & de Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulij geminato opere, & versibus hexametris, & prosa composuit. Scripsit & alia nonnulla, vtpote vir vndecunq; doctissimus. Nam & sermone nitidus, & scripturarum, vt dixi, tam liberalium, quàm Ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Hactenus Beda.

Scripta eius & erud. tio.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS, QVI MISSVS A BEATO GREGORIO PAPA, primus genti Anglorum Christi Euangelium prædicauit, authore venerabili Beda presbytero in Historia Ecclesiastica eiusdem gentis Lib. 1. cap. 23. &c.

Mail 26. Lib. 1. ca. 23.

ANNO ab incarnatione Domini D. LXXXII. Mauricius ab Augusto quinquagesimus quartus imperium suscipiès, viginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, vir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apostolicæ sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, & dies decem: qui diuino admonitus instinctu, anno quartodecimo eiusdem principis: aduentùs verò Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo, misit seruum Dei Augustinum, & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cùm iussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpissent, iamq; que aliquantulum itineris confecissent, timore inerti redire domum potiùs, quàm barbaram, feram, incredulamq; gentem, cuius ne linguam quidem nôssent, adire cogitabant, & hoc esse tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, dispossuerat, domũ remittunt: qui à B. Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tã laboriosam, tam incertã peregrinationẽ adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit, ac in opus eos verbi, diuino confisos auxilio, proficiscì suadet. Quarum videlicet literarum ista est forma:

Augustinus mittitur cũ socijs in Angliam.

Epistola S. Gregorij ad illos.

Gregorius seruus seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona nõ incipere, quàm ab ijs, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filij, oportet, vt opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec labor vos itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant: sed omni instantia omniq; feruore, quæ inchoatis, Deo authore peragite, scientes quòd laborem magnum maior æternæ gloria retributionis sequitur. Remeanti autem Augustino præposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite: scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenùs etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare licet volo. DEVS vos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decimo Calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno tertiodecimo post consulatum eiusdem domini nostri, indictione iiij.

Cap. 24. Misit etiam tunc isdem venerandus Pontifex ad Aethereum Arelatensem Archiepiscopum, vt Augustinum in Britanniam pergèrem, benignè susciperet, literas: quarũ iste est tenor: Reuerendissimo ac sanctissimo fratri Aethereo coëpiscopo, Gregorius

seruus

seruus seruorum Dei. Licèt apud sacerdotes, habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant, quia tamen aptum scribendi se tempus ingessit, fraternitati vestræ nostra mittere scripta curauimus, insinuantes, latorem præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei, illuc nos pro vtilitate animarum, auxiliante Domino, direxisse: quem necesse est, vt sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam, vt promptiores ad sufragandum possitis existere, causam vobis iniunximus subtiliter indicare, scientes ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiādum, quia res exigit, commouendos. Candidum præterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Ecclesiæ nostræ transmisimus, charitati vestræ in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno quartodecimo, post consulatum verò eiusdem domini nostri anno tertiodecimo, indictione iiij. Alia epistola S. Gregorij.

Roboratus igitur confirmatione beati patris Gregorij Augustinus, cum famulis Christi, qui erant cum eo, redijt in opus verbi, peruenitq; in Britanniam. Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentissimus, qui ad confinium vsque Humbri fluminis maximi, quo meridiani, & septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij retenderat. Est autem ad orientalem Cantij plagam Tanetos insula non modica, id est, magnitudinis iuxta consuetudinem æstimationis Anglorum milliarium sexcentorum, quam à continenti terra secernit fluuius Vantsumu, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, & duobus tātùm in locis est transmeabilis. Vtrunq; enim ea put protendit in mare. In hac ergo applicuit seruus Domini Augustinus & socij eius, viri, vt fertur, fermè quadraginta. Cap. 25. Insula Tanetos.

Acceperunt autem, præcipiente beato Papa Gregorio, de gente Francorum interpretes, & mittens ad Edilberthum, mandauit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus æterna in cælis gaudia, & regnum sine fine cum Deo viuo & vero futurum sine vlla dubietate promitteret. Qui audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula, & eis necessaria ministrari, donec videret, quid eis faceret, iussit. Nam & anteà fama ad eum quoque Christianæ religionis peruenerat, vtpote qui & vxorem habebat Christianam de gente Francorum, nomine Bertham. Quam ea conditione à parentibus acceperat, vt ritum fidei & religionis suæ cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederat, nomine Luidhardo, inuiolatum seruare licentiam haberet. Regis Edilberthi humanitas.

Post dies ergo aliquot venit ad insulam Rex, & residens sub diuo, iussit Augustinum cum socijs ad suum ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in aliquam domum ad se introirent, vetere vsus augurio, ne superuentu suo, si quid maleficæ artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non dæmoniaca, sed diuina virtute præditi venie bant, Crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam: litanias q; canentes, pro sua simul & eorum, propter quos & ad quos venerant, salute æterna Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes, verbum ei vitæ vnà cum omnibus, qui aderant, eius comitibus prædicarent, respondit ille, dicens: Pulchra sunt quidem verba & promissa, quæ affertis: sed quia noua sunt & incerta, non his possum assensum tribuere, relictis eis, quæ tanto tempore cum omni gente Anglorum seruaui. Verùm quoniam huc de longè peregrini venistis, &, vt ego videor mihi perspexisse, ea, quæ vos vera & optima creditis, nobis quoque communicare desideratis, nolumus molestì esse vobis: quin potiùs benigno vos hospitio recipere, & quæ victui sunt vestro necessaria, ministrare curauimus, nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei vestræ religionis prædicando societis. Nota hæc de Cruce argentea & imagine.

Dedit ergo eis mansionem in ciuitate Dorouernensi, quæ imperij sui totius erat Metropolis, eisque vt promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque prædicandi non abstulit. Fertur autem, quia appropinquantes ciuitati, more suo cum Cruce sancta, & imagine magni regis Domini nostri Iesu Christi, hanc litaniam consona voce modularentur: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, vt auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate ista, & de domo sancta tua: quoniam peccauimus tibi, alleluia. Augustino cum socijs fit copia prædicandi:

At vbi sibi datam mansionem intrauerunt, inceperunt Apostolicam primitiuæ Ecclesiæ vitam imitari: orationibus videlicet assiduis, vigilijs ac ieiunijs seruiendo, ver- Cap. 26. Vita eorum Apostolica.

bum vitæ,quibus poterant,prædicando, cuncta huius mundi velut aliena spernendo. Ea tamen,quæ victui necessaria videbantur,ab eis,quos docebant,accipiendo : secundùm ea,quæ docebant,ipsi per omnia viuendo, & paratum ad patiẽdum aduersa quæque,vel etiam ad moriendum pro ea,quam prædicabant,veritate,animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli,& baptizabantur,mirantes simplicitatem innocẽtis vitæ,ac dulcedinem doctrinæ eorum cælestis.

Missas faciunt,&c.

Rex credit.

Erat autem prope ipsam ciuitatem ad Orientem ecclesia in honore sancti Martini antiquitùs facta,dum adhuc Romani Britanniam incolerent: in qua Regina, quam Christianam fuisse prædiximus,orare consueuerat. In hac ergo & ipsi conuenẽre primò,ibique psallere,orare,Missas facere,prædicare,& baptizare cœperunt, donec rege ad fidem conuerso,maiorem prædicandi per omnia, & ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent. At vbi etiam ipse inter alios, delectatus vita mundissima sanctorum,& promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt,credens baptizatus est, cœperunt plures quotidiè ad audiendum verbum confluere,ac relicto gentilitatis ritu, vnitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei & conuersioni ita congratulatus esse rex perhibetur,vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodò credentes arctiori dilectione quasi concius sibi regni cælestis amplecteretur. Didicerat enim à doctoribus auctoribusque suæ salutis,seruitium Christi voluntarium , non coactitiũ, debere esse. Nec dissultat,quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis, eorum gradui congruum,in Dorouernia Metropoli sua donaret,simul & necessarias in diuersis specibus possessiones conferret.

Ex cap. 27.

S. Augusti. nus fit archiepiscopus.

Interea vir Domini Augustinus venit Arelas,& ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Aethereo,iuxta quod iussa sancti patris Gregorij acceperat, Archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est:reuersusque in Britanniam, misit continuò Romam Laurẽtium presbyterum,& Petrum monachum,qui beato Pontifici Gregorio,gentem Anglorũ fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse, referrent, simul & de ijs, quæ necessaria videbantur, quæstionibus eius consulta flagitans. Nec mora, congrua quæstionibus responsa recepit.

Epistolam verò,quam se pro adiuuando in opere Dei Augustino, Arelatensi episcopo feciſſe commemorat,ad Virgilium Aetherei successorem dedit : cuius hæc forma est.

Cap.28.

Alia S. Gregorij epistola.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo,Gregorius seruus seruorum Dei. Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus,ex eo,quòd plerunque solent charitatis causa inuitari,cognoscitur . Et ideò si communem fratrẽ Augustinum Episcopum ad vos venire contigerit,ita illum dilectio vestra, sicut decet,affectuosè,dulciterque suscipiat,vt & ipsum consolationis suæ honore foueat , & alios,qualiter fraterna charitas colenda sit,doceat. Et quoniam sæpiùs euenit,vt ij qui de longè positi sunt,priùs ab alijs, quæ sunt emendanda , cognoscant : si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, vnà cum eo residentes, subtili cuncta inuestigatione perquirite,& ita vos in ea,quæ Deum offendunt, & iracũdiam prouocant,districtos ac solicitos exhibete,vt ad aliorum emendationẽ,& vindicta culpabilem feriat,& innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto,anno xix. post consulatum verò eiusdem domini nostri anno xviij. indict. iiij.

Cap.29.

Vide studiũ sanctissimi Papæ Gregorij.

Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggesserat ei multam quidem sibi esse messem,sed operarios paucos: misit cum præfatis legatarijs suis pluresque cooperatores ac verbi ministros,in quibus primi ac præcipui erãt Mellitus , Iustus, Paulinus, Rufinianus: & per eos generaliter vniuersa,quæ ad cultum erant,ac ministerium ecclesiæ necessaria,vasa videlicet sacra,& vestimenta altarium: ornamenta quo que ecclesiarum,& sacerdotalia vel clericalia indumenta. sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias,necnon & codices plurimos. Misit etiam literas,in quibus significat se ei pallium direxisse :simul ei insinuat,qualiter episcopos in Britannia constituere debuisset. Quarum literarum iste est textus:

Epistola S. Gregorij.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Augustino episcopo,Gregorius seruus seruorum Dei . Cùm certum sit , pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari , nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multipliciùs insudare . Et quia

noua

noua Anglorum eccle ſia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & te laborante, perducta eſt, vſum tibi pallij in ea ad ſola Miſſarum ſolennia agenda concedimus, ita vt per loca ſingula xij. epiſcopos ordines, qui tuæ ſubiaceant ditioni: quatenus Londonienſis ciuitatis epiſcopus ſemper in poſterum à ſynodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui Deo authore deſeruio, ſede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus epiſcopum mittere, quem ipſe iudicaueris ordinare, ita duntaxat, vt ſi eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque xij. epiſcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, ſi vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauente, diſponimus, quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubiacere. Poſt obitum verò tuum ita epiſcopis, quos ordinauerit, præſit, vt Londonienſis epiſcopi nullo modo ditioni ſubiaceat. Sit verò inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis epiſcopos in poſteris honoris iſta diſtinctio, vt ipſe prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus. Communi autem conſilio & concordi actione, quæque ſunt pro Chriſti zelo agenda, diſponant vnanimiter: rectè ſentiant, & ea quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepando, perficiant. Tua verò fraternitas non ſolùm eos epiſcopos, quos ordinauerit, neque hos tantummodo, qui Eboracæ per Epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam omnes Britaniæ ſacerdotes habeat, Deo Domino noſtro Ieſu Chriſto authore, ſubiectos. Quatenus ex lingua & vita tuæ ſanctitatis, & rectè credendi, & benè viuendi formam percipiant, atque officium ſuum fide ac moribus exequentes, ad cæleſtia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem cuſtodiat, reuerendiſſime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino noſtro Mauricio Tiberio pijſſimo Auguſto, anno decimonono, poſt conſulatum eiuſdem domini anno decimooctauo, Indictione iiij.

Vſus pallij antiquiſſimus.

Abeuntibus autem præfatis legatarijs, miſit poſt eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus apertè quàm ſtudioſè erga ſaluationem noſtræ gentis inuigilauerit, oſtendit, ita ſcribens. Dilectiſſimo filio Mellito Abbati, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei. Poſt diſceſſum congregationis noſtræ, quæ tecum eſt, valdè ſumus ſuſpenſi redditi, quia nihil de proſperitate veſtri itineris audiſſe nos contigit. Cùm ergo Dominus omnipotens vos ad reuerendiſſimum virum fratrem noſtrum Auguſtinũ perduxerit, dicite ei, quod diu mecum, de cauſa Anglorum cogitans, tractaui: videlicet quòd phana idolorum deſtrui in eadem gente minimè debeant, ſed ipſa, quæ in eis ſunt, idola deſtruantur. Aqua benedicta fiat, in ijſdem phanis aſpergatur, altaria cõſtruantur, reliquiæ ponantur: quia ſi phana eadem benè conſtructa ſunt, neceſſe eſt, vt à cultu dæmonum in obſequio veri Dei debeant commutari: vt, dum gens ipſa eadem phana ſua non videt deſtrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoſcens ac adorans, ad loca, quæ conſueuerat, familiariùs concurrat. Et quia boues in ſacrificio dæmonum multos ſolent occidere, debet eis etiam hac de re aliqua ſolennitas immutari: vt die dedicationis vel natalicijs ſanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula ſibi circa eaſdem eccleſias, quæ ex phanis commutatæ ſunt, de ramis arborum faciant, & religioſis conuiuijs ſolennitatem celebrent: nec diabolo iã animalia immolent, ſed ad laudem Dei in eſu ſuo animalia occidant, & donatori omnium de ſatietate ſua gratias referant. Nam duris mentibus ſimul omnia abſcindere impoſſibile eſſe, dubium non eſt: quia & is, qui ſummum locum aſſcendere nititur, gradibus vel paſſibus, nõ autem ſaltibus, eleuatur. Sic Iſraelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, ſed tamen eis ſacrificiorum vſus, quos diabolo ſolebant exhibere, in cultu proprio reſeruauit: vt eis in ſuo ſacrificio animalia immolare præciperet: quatenus cor mutantes, aliud de ſacrificio amitterent, aliud retinerent: vt & ipſa eſſent animalia, quæ offerre conſueuerant, vero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam ſacrificia ipſa non eſſent. Hæc igitur dilectionẽ tuã prædicto tuo fratri neceſſe eſt dicere, vt ipſe in præſenti illic poſitus, perpendat qualiter omnia debeat diſpenſare. Deus te incolumem cuſtodiat dilectiſſime fili. Data die 15. Cal. Iul. imperante domino noſtro Mauricio Tiberio pijſſimo Auguſto, anno xix. poſt conſulatum eiuſdem domini anno xviij. Indictione iiij.

Cap. 10.

Aliæ S. Gregorij literæ.

Nota de aqua benedicta, &c.

Quo in tempore miſit etiam Auguſtino epiſtolam ſuper miraculis, quæ per eum facta eſſe cognouerat: in qua cum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his verbis hortatur: Scio frater chariſſime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula oſtendit. Vnde neceſſe eſt, vt de eodem dono cæleſti & timendo gaudeas, & gaudendo pertimeſcas. Gaudeas

Cap. 11.

Auguſtinus magnis claret miraculis.

deas videlicet, quòd Anglorum animę per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: Pertimescas verò, ne inter signa, quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet, & vnde foras in honorem tollitur, inde perinanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli, cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum cælesti magistro dicerent: Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: protinùs audierunt: Nolite super hoc gaudere, sed potiùs gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. In priuata enim & temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant: sed de priuata ad communem, & de temporali ad æternam lætitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen nomina eorum omnium in cælo tenẽtur assc̃ripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium nõ debet nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ non habẽt. Restat itaq; , frater charissime, vt inter ea, quæ operante Domino, exteriùs facis, semper te interiùs subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas, & temetipsum quis sis, & quanta sit in ea gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro, seu per lingua, seu per opera reminiscaris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces: vt surgẽtem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed eis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Luc. 10.

Remedium aduersùs inanem gloriam.

Misit & idem Papa beatus Gregorius eodem tempore etiam regi Edilbertho epistolam, simul & dona in diuersis speciebus perplura, temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens, cui gloriæ cælestis suo labore & industria notitiam peruenisse gaudebat. Exemplar autem præfatæ epistolæ hoc est: Domino glorioßimo atq; præcellentissimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad regimina populorum perduxit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suę pietatis impendat: quod Anglorum gẽti factum agnouimus. Cui vestra gloria est idcircò præposita, vt per bona, quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideò, gloriose fili, eam, quam accepisti diuinitùs gratiam, solicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum multiplica conuersione, idolorum cultus insequere, phanorum ædificia euerte, subditorũ mores ex magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & bonis operis exempla monstrando ædifica: vt illum retributorem inuenias in cælo, cuius nomen atque cognitionem dilatauerisin terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam pijssimus Imperator Romanam Rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit, seque cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret, & tantò in opinione præcessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc iraq; vestra gloria cognitionem vnius Dei patris & filij & spiritussancti regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere: vt & antiquos reges suæ gentis laudibus ac meritis transeat, & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tantò etiã de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissimus frater noster Augustinus episcopus in monasterij regula doctus, sacræ scripturæ scientia repletus, bonis authore Deo operibus præditus, quæcunque vos admonet, libenter audite, deuotè peragite, studiosè in memoria reseruate. Quia si vos eum in eo, quod pro omnipotente Deo loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celeriùs exaudiet. Si enim (quod absit) verba eius postponitis, quomodo eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in feruore fidei stringite, atque anniſum illius virtute, quam vobis diuinitas tribuit, adiuuate, vt regni sui vos ipse faciat esse participes, cuius vos fidem in regno vestro recipi facitis & custodiri. Præterea scire vestram gloriam volumus, quòd sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxtà est, & sanctorum regnum venturũ est, quod nullo vnquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt, videlicet immutationes aeris, terroresque de cælo, & contra ordinationem temporum, tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post no-

Literæ S. Gregorij ad Edilberthũ regem.

Præclarum de Constantinomagno testimonium.

Laus Augustini Episcopi Anglorũ

Luc. 21.

noſtros dies omnia ſubſequentur. Vos itaq; ,ſi qua ex ijs euenire in terra veſtra cognoſcitis,nullo modo animum veſtrum perturbetis:quia idcircò ſigna de fine ſeculi præmittuntur,vt de animabus noſtris debeamus eſſe ſoliciti,de mortis hora ſuſpecti,& vẽturo iudici in bonis actibus inueniamur eſſe præparati. Hæc autem,glorioſe fili, paucis loquutus ſum,vt cùm Chriſtiana fides in regno veſtro excreuerit, noſtra quoque locutio apud vos latior excreſcat,& tantò plus loqui libeat, quantò ſe in mente noſtra,gaudia de gentis veſtræ perfecta conuerſione multiplicant. Parua autem xenia tranſmiſi,quæ vobis parua non erunt,cùm à vobis ex beati Petri Apoſtoli fuerint benedictione ſuſcepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam ſuam, quam cœpit, perficiat,atque vitam veſtram,& hic per multorum annorum curricula extendat,& poſt longa tempora, in cæleſtis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excellentiam veſtram gratia ſuperna cuſtodiat,domine fili. Data die x. Calend. Iul. Imperante domino noſtro Mauricio Tiberio pijſſimo Auguſto,anno XIX. poſt conſulatum eiuſdem anno XVIIJ. indict. IIIJ.

At Auguſtinus vbi in regia ciuitate ſedem epiſcopalem, vt prædiximus, accepit, recuperauit in ea,regio fultus adminiculo,eccleſiam, quam ibi Romanorum antiquorum fidelium opere factam fuiſſe didicerat, & eam in nomine ſancti Saluatoris Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſacrauit,atque ibidem ſibi habitationem ſtatuit, & cunctis ſucceſſoribus ſuis. Fecit autem & monaſterium non longè ab ipſa ciuitate ad Orientem,in quo eius hortatu Edilberthus Eccleſiam beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli à fundamentis conſtruxit,ac diuerſis donis ditauit. In qua & ipſius Auguſtini & omnium epiſcoporum Dorouernenſium,ſimul & regum Cantij, poni corpora poſſent:quam tamen eccleſiam non ipſe Auguſtinus, ſed ſucceſſor eius Laurentius, conſecrauit. Cap.33. Eccleſia Saluatoris. Eccleſia Petri & Pauli.

Primus autem eiuſdem monaſterij Abbas,Petrus preſbyter fuit, qui legatus in Gallia miſſus,demerſus eſt in ſinu maris,qui vocatur * Anfleat, & ab incolis loci ignobili traditus ſepulturæ. Sed omnipotens Deus vt, qualis meriti vir fuerit,demonſtraret,omni nocte ſupra ſepulchrum eius lux cæleſtis apparuit, donec animaduertentes vicini, qui videbant ſanctum fuiſſe virum,qui ibi eſſet ſepultus, & inueſtigantes vnde & quis eſſet, abſtulerunt corpus,& in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto viro congruũ, in eccleſia poſuerunt. * Ampleat.

Intereà Auguſtinus,adiutorio vſus Edilberthi regis,conuocauit ad ſuum colloquium epiſcopos ſiue doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, vbi vſque hodie lingua Anglorum Saxonum, Auguſtinei zat,id eſt,robur Auguſtini appellatur,cœpitque eis fraterna admonitione ſuadere,vt pace catholica ſecum habita, communem cuangelizandi gentibus pro Domino laborem ſuſciperent. Non enim Paſchæ diem Dominicum ſuo tempore,ſed à quartadecima vſque ad vigeſimam Lunam obſeruabant. Quæ computatio 84. annorum circulo continetur:ſed & alia plurima,vnitati eccleſiaſticæ contraria, faciebant. Lib.2. ca.2. Errores Britonum.

Qui cùm,longa diſputatione habita,neque precibus,neq; hortamentis,neq; increpationibus Auguſtini ac ſociorum eius aſſenſum præbere voluiſſent, ſed ſuas potiùs traditiones vniuerſis, quæ per orbem ſibi in Chriſto concordant, eccleſijs præferrent:ſanctus Auguſtinus hunc laborioſi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret: Obſeremus Deum, qui habitare facit vnanimes in domo patris ſui, vt ipſe nobis infinuare cæleſtibus ſignis dignetur,quæ ſequenda traditio, quibus ſit vijs ad ingreſſum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger,& per cuius preces fuerit curatus,huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus ſequenda credatur. Quod cùm aduerſarij,inuiti licet,concederent, allatus eſt quidam de genere Anglorum, oculorum luce priuatus: qui cùm oblatus Britonum ſacerdotibus nil curationis vel ſanationis horum miniſterio perciperet: tandem Auguſtinus iuſta neceſſitate compulſus, flectit genua ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,deprecans, vt viſum cæco, quem amiſerat, reſtitueret, & per illuminationem vnius hominis corporalem, in plurimorum cordibus fidelium ſpiritali gratia lucem accenderet. Nec mora, illuminatur cæcus, ac verus ſummæ lucis præco ab omnibus prædicatur Auguſtinus. Tum Britones cõſitentur, quidem intellexiſſe ſe, veram eſſe viam iuſtitiæ,quam prædicat Auguſtinus: ſed non poſſe ſe abſq; ſuorum conſenſu ac licentia priſcis abdicare moribus. Pſalm.67. Auguſtinus cæcum illuminat.

Vnde poſtulabant, vt ſecundò ſynodus pluribus aduenientibus fieret:quæ cùm eſſet ſtatuta,venerunt (vt perhibent) ſeptem Britonum epiſcopi: & plures viri doctiſſi- Synodus in Anglia.

ctissimi, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum Brancornaburg, cui tempore hoc Dinoth Abbas præfuisse narratur: qui ad præfatum ituri concilium, venerunt primò ad quendam virum sanctum ac prudentem (qui apud eos anachoriticam ducere solebat vitam) consulentes an ad prædicationem Augustini suas deserere traditiones deberent? Qui respondebat: Si homo Dei est, sequimini illum. Qui dixerunt, Et vnde possumus probare hoc? At ille, Dominus ait: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde, credibile est, quia iugum Christi & ipse portet, & vobis portandum offerat. Sin autem superbus est, constat quia non est de Deo: neque vobis eius sermo curandus. Qui rursus aiebant: Et vnde vel hoc dinoscere valemus? Procurate, inquit, vt ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, & si vobis appropinquantibus assurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illũ audite. Sin vos spreuerit, nec coram vobis assurgere voluerit, cũ sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis.

Matth. 11.

Britones cõtemnunt Augustinũ

Fecerunt, vt dixerat. Factum est autem, vt venientibus illis, sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram versi sunt, eumq; notantes superbiæ, cũctis, quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quòd in multis quidem nostræ consuetudini, immò vniuersalis Ecclesiæ contraria geritis: & tamen si in his tribꝰ hîc mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministerium baptizan di, quo Deo renascimur, iuxta morem Romanæ sanctæ Ecclesiæ & Apostolicæ compleatis, vt genti Anglorum vnà nobiscum verbum Dei prædicetis: cætera, quæ agitis, quanuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neq; illum pro Archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes adinuicem, quòd si modò nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdi cœ perimus, iam nos pro nihilo contemnet? Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, quòd si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Et si nationi Anglorum noluissent viam vitæ prædicare, per horũ manus vltionem essent mortis passuri: quod ita per omnia, vt prædixerat, diuino agente iudicio patratum est.

Ille eis prædicit diuinã vltionem.

Siquidem post hoc ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfridus, collecto grandi exercitu, ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorum Legacestir, à Britonibus rectiùs Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cũque bellum acturus, videret sacerdotes eorum (qui ad exorandum Deum pro milite agente bellum conuenerant) seorsum in tutiori loco cõsistere, sciscitabatur, qui essent hi, quíd ve acturi illò conuenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus, vt cùm in septem portiones esset cum præpositis sibi Rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minùs, quã trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum viuere solebant. Horum ergo pluri mi ad memoratam aciem peracto ieiunio triduano cum alijs orandi causa conuenerant, habentes defensorem nomine Brocmalium, qui eos intentos precibus, à barbarorum gladijs protegeret. Quorum causam aduentus cùm intellexisset rex Edilfridus, ait: Ergo si aduersùm nos ad Deum suum clamant, profectò & ipsi, quanuis arma nõ ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos imprecationibus perseuuntur. Itaque in hos primùm arma vertì iubet, & sic cæteras nefandæ militiæ copias non sine magno exercitûs sui damno deleuit. Extinctos in ea pugna ferunt de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solùm quinquaginta fuga lapsos. Broc malius ad primum hostium aduentum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque completum est præsagiũ sancti Augustini, quanuis ipso iam multo antè tempore ad cœlestia regna sublato, vt etiam temporalis interitûs vltionem sentirent perfidi, quòd oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Monasteriũ Bancor monachos pluri mos habuit.

Cap. 2.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum videlicet & Iustum: Mellitũ quidem ad prædicandum prouinciæ Orientalium Saxonum: qui Thamesi fluuio diri munrur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui: quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra mariq; venientium. In qua videlicet gente tunc tẽporis Sabarethus, nepos Edilberthi ex sorore Ricula regnabat, quanuis sub potestate posituseiusdem Edilberthi, qui omnib. (vt suprà dictum est) vsq; ad Hũbri fluminis terminos, Anglorum gentibus imperabat.

Londinum iam olim celebre emporium.

Vbi

Vbi verò & hæc prouincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia Ecclesiam sancti Pauli Apostoli: in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustum verò in ipso Cantio Augustinus ordinauit episcopum, in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur Rotfchester, cognominat. Distat autē à Dorouerni milliбus passuum fermè quatuor & viginti ad Occidentem: in qua rex Edilberthus ecclesiam beati Andreæ Apostoli fecit: qui etiam episcopis vtriusq; huius ecclesiæ dona multa, sicut & Dorouernensis, obtulit. Sed & territoria ac possessiones in vsum eorum, qui erant cum episcopis, adiecit. Ecclesia S. Pauli Londini con. struitur.

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras, iuxta ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli: cuius suprà meminimus: quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox verò, vt dedicata est, intrò illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter sepultum est. In qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodò, id est, Theodori & Berethuualdi: quorum corpora in ista ecclesia posita non sunt, eò quòd prædicta porticus plura capere nequiuit. Habet autem in medio fui penè, altare in honorem beati Gregorij Papæ dedicatum: in quo per omne sabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum solenniter celebrantur. Scriptum verò est in tumba eiusdem Augustini epithaphium huiusmodi: Hic requiescit dominus Augustinus Dorouernensis archiepiscopus primus, qui olim huc à beato Gregorio, Romanæ vrbis Pontifice, directus, & à Deo operatione miraculorum suffultus, & Edilberthum regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit, & completis in pace diebus officij sui, defunctus est vij. Calend. Iunij, eodem rege regnante. Obitus S. Augustini. Altare in honorem S. Gregorij dedicatum.

DE S. IOHANNE PAPA, EX DIALOGO S. GREGORII LIB. III. CAP. II.

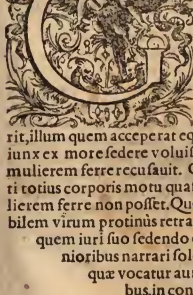

OTTHORVM tempore dum Iohannes, vir beatissimus, huius Romanæ ecclesiæ Pontifex, ad Iustinianum seniorem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit: cui necesse fuit, vt in itinere ad sedēdum equus requiri debuisset. Quod illic vir quidam nobilis audiens, equum, quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, vt cùm ad alia loca perueniēti aptus equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat propter suam coniugem retransmitti. Factumque est, & vsque ad certum locum prædictus vir equo eodem subuehente perductus est. Qui mox, vt alium reperit, illum quem acceperat equum retransmisit. Cumq; eum prædicti nobilis viri coniunx ex more sedere voluisset, vltrà non valuit: quia post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusauit. Cœpit nanque immenso flatu & fremitu, atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis, mulierem ferre non posset. Quod vir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem venerabilem virum protinùs retransmisit. magnis precibus petens, vt equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana vrbe ad portam, quæ vocatur aurea, veniens, populorum sibi turbis occurrentibus, in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superpositā oculorum tenebras fugauit. Maij 27. Præclarum miraculum Cæcò restituit lumen.

DE EODEM PONTIFICE, EX LIB. 17. PAVLI DIACONI, AD EVTROPIVM ADIECTO,

vbi de Iustino agit.

ANNO ab incarnatione Domini quingentesimo octauodecimo, punito Anastasio hæretico, Iustinus catholicus Augustali poritus est solio. Ad hunc, ob causam redintegrandæ fidei, directus ab Hormisda Pontifice vir sanctitate præcipuus, Germanus Capuanæ vrbis Episcopus, dignè susceptus est, multorumque dubia corda in fide solidauit. Eo tempore apud Africam defuncto Trasamundo Vuandalorum Rege Arrianæ perfidiæ, Huldericus eius filius ex captiua Valentiniani principis filia ortus, adeptus est regnum: qui non patrem hæreticum, sed matris catholicæ monita sequens, rectæ fidei cultor enituit. Hunc pater Trasamundus ad mortem veniens, quia cernebat eum catholicæ parti fauere, sacramentis nodis astringere curauit, ne vnquam in suo regno Catholicis consuleret. Qui mox vt suus genitor vita caruit, priusquàm etiam regni iura assumeret, vniuersos episcopos, quos Trasamundus in exilium coëgerat, regredi fecit, eisque ecclesias reformare cœpit, septuaginta iam & quatuor euolutis annis, ex quo à Gesserico primùm apud Africam ecclesiæ fuerant destitutæ.

Huius Germani animam vidit S. Benedictus ferri in cælum.

Relegatis. rant in Sardiniâ 220. Episcopi, quos Symmachi papa sustentauit.

At verò in Orientis partibus, dum adhuc eo tempore per loca singula Arriana hæresis vigeret, Iustinus ardore orthodoxæ fidei omnimodis satagere cœpit, vt hæreticorum nomen extingueret: statuitque, vt vbique eorum ecclesias catholica religione consecraret. Quod dum in Italia rex Theodoricus Arriana lue pollutus audisset, Iohannem Papam, simulque cum eo Theodorum, Importunum atque Agapetum consulares viros, aliumque Agapetum patritium Constantinopolim ad Iustinũ principem dirigit, mandatque per eos interminitans, vt nisi quantocyùs hæreticis ecclesias suas redderent, eosque in pace degere sinerent, vniuersos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cùm ab eo dignè, vt competebat, susceptisent, magnis eum de sua suorumq; salute soliciti fletibus postulant, vt suæ legationis seriem, quanquam esset iniusta, libenter exciperet, Italiæque perituræ consuleret. Quorum fletibus Iustinus permotus, eis quod petebatur, concessit, Arrianosq; suo iuri reliquit.

Symmachi & Boethij cædes.

Dum hi in itinere demorantur, Theodoricus rabie suæ iniquitatis stimulatus, Symmachum exconsulem ac patritium, & Boëthium seniorem & exconsulem catholicos viros gladio trucidauit. His diebus extincto à Francis Alarico Vuisigotthorum rege, Theodoricus per Ippam suum comitem plusquam triginta millia Francorum cædes, Thiodem suum armigerum post mortem Alarici, tutorem Amabarici nepotis constituit. Iohãnes verò Pontifex reuertensà Constantinopoli, dum cum ijs, cum quibus ierat, profectus ad Theodoricum Rauennã fuisset, Theodoricus ductus malitia, quòd eum Iustinus catholicæ pietatis defensor honorificè suscepisset, cum simul cum socijs carceris afflictione peremit. Sed hanc eius immanissimam crudelitatem mox animaduersio diuina secuta est. Nam nonagesimo octauo post hoc facinus die, subita morte defunctus est, cuius animam solitarius quidam apud Li-

Item Papæ Iohãnis &c.

Idem habet S. Gregorius Papa lib. 4. Dial. c. 30.

param insulam vir magnæ virtutis aspexit inter Iohannem Papam & Symmachum deduci, & in Vulcani ollam, quæ ei loco proxima erat, demergi.

VITA

VITA BEATISSIMI GERMANI, PARISIENSIS EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO PICTA.

uorum episcopo. CAP. I.

BEATVS Germanus Parisiorum Pontifex, territorij Augustudunensis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Eusebia, honestis honoratisq; parentibus procreatus est. Cuius genitrix pro eo, quòd hunc post alterum intra breue spatium concepisset in vtero, pudore mota muliebri, cupiebat ante partum infantem extinguere. Et accepta potione, vt abortiuum proijceret, dum nocere non posset, incubabat in ventrem, vt vel pondere præfocaret, quem venena lædere non valerent. Certabat mater cum paruulo, renitebatur infans ab vtero. Erat ergo pugna inter mulierem & viscera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infantia. Obluctabatur sarcina ne mater fieret parricida. Vnde id actum est, vt seruatus inco lumis, ipse illæsus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat sanè hinc futura præscisse, antè illum fecisse virtutem, quàm nasci contingeret.

Maij 28. S. Germani patria & parentes.

Mater eum vult, nec potest extinguere.

CAP. II.

DEinde dum à Vallone castro simul cum Stratidio propinquo puer adhuc scholis excurreret, mater parentis, vt illius hæreditatem sibi acquireret, de adolescentis fallitura nece tractauit. Quæ temperatam potionem in ampullam condidit, vinum quoque in alteram posuit, præcipiens puellæ, vt venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, isti de maleficio. Sed ignorans ministra, ampullam pariter mutat & pocula: vi numq; sancto Germano, venenum verò dat Stratidio: & dum insonti præparatur interitus, author cadit in laqueum. Quo mater eius cognito, puellam increpat cum fletu, sibi eam extinxisse filium. Cui Stratidio solicitè impenso studio, facto de ipsis maleficijs vario, etsi mors vitam non abstulit, tamen signum mortis infixit.

Item auia.

CAP. III.

HInc ad parentem suum sanctum Scopilionem Lausiam se conferens, moribus honestis apud illum alitus & institutus est. Qui cùm ferè mille passus lõgè ab eodem viro consisterent, iugiter ad matutinos currebant, ducti calore fidei, per tempestatem, per hyemem. At dominus Germanus intra terni lustri spatium à B. Agrippino Diaconus instituitur. & sequenti triennio Presbyter ordinatur. Dehinc à venerabili pontifice Nectario Abbas ad sanctum Symphorianum meritò dignus asciscitur. Sed quanta inibi abstinentia vixerit, quantisq; vigilijs continuando durauerit, quis enarrabit?

Fit diaconus, inde presbyter.

Item Abbas

CAP. IIII.

CAeterùm quibus illic eleemosynis profusus extiterit, illa res vna testis est, cùm iã crebus reliquis pauperibus erogatis, nec panis ipse resideret, quatenus fratres reficeret: insurgentibus aduersùm se illis, retrudens se in cellulam, amarè fleuit & doluit. Inter hæc autem, ipso orante, quędam Anna nobilis matrona duorum cum pane saumariorum dirigit onera. Sequenti etiam die cum annona destinauit plena nihilominùs carpenti vehicula, ita videlicet, vt exinde monachi cùm saturarentur cibo, terrerentur miraculo. Cuius bonis operibus inflammatus episcopus, sanctum virum, neq; adhuc ista recusantem, quem etiam prædicabant dæmonia, in custodiam trusit. Cui fa teor nutu diuino aperiebatur ergastulum, sed non hinc egrediebatur, nisi * supplex & episcopalis daretur benedictio.

Eius eleemosynæ.

for. * suppli ci.

CAP. V.

HIs ita celeber intentus officijs, non desijt prædicandis manifestari miraculis. Igitur quadam die, dum cibum sessus acciperet, ingrediente Amando monacho in fœnile cum lumine, carbone decidente, flamma fœnum corripuit, & arida nutrimenta vorax ignis allambit. Concurrentibus autem reliquis, nec tamen succurrentibus, tardiùs ipse prosiliens, rapta de foco cucuma, ascendit super fabricam, concinens Alleluia: fundensque paululum aquæ in Crucis imaginem, extinxit mox incendia, ac de manu sancti imbre mox fedata est ignis vnda, quam multa vix extinguerent flumina. Quod tamen postero die, cuius insidijs actum fuit, hostis ipse confessus est.

Extinguit incendium

CAP. VI.

KAriulphus quidam Francus partem villæ,eiusdem basilicæ res obstinatus inuasserat. Quem cùm vir Dei ad reddēdum aliquatenus commoneret,nec tamen proficeret,ad orationem se contulit,nec fides vindictam distulit. Statim denique ex vicino ferus vrsus exiliens,tres præfati hominis equos interfecit:nec sic dem à duritia resipiscit. Sequenti verò nocte duplicauit vltor perniciem:sex iumenta interemit: nec sic quoque pœna sufficit. Tertia verò nocte nouem prosternit vehicula triplicato cadauere: sicque labor crescebat in cladem. Deinde ad beatum virū tardiùs dirigit puerum,& dum agrum reformat inuasum,calamitas eius à Domino compescitur: idque actum est,vt bestia castigante,homo sensum acciperet, & daret non intelligenti bellua rationem.

Vltio diuina in vsurpantē res ecclesiasticas.

CAP. VII.

DEhinc beatus Agricola Cabilonensis episcopus, habens cubicularium grauiter vi febrium sessum,qui destinato iam animo totus pendebat in transitu,dirigit ad sanctum virum intercedendi suffragio. Qui delegatis sibi perceptis apicibus, ad sancti Symphoriani sepulchrum progreditur: præterea vir iustus orationi incubuit, terram corpore premens,& sidera mente transcendens, & quasi ante se habens præsentiam Domini,pro voto supplicis obsecrator accedit. Nam mox vicini redemptoris auribus exauditur: & adhuc isto recubante in puluere,ægrotum cælestis medicina perfundit, ac iusto iacente in pauimento,languidus surgit de lectulo,antè currēte medela, quàm peroret,qui supplicat: ita vt portitori redeunti obuiàm puer occurreret, cui parabantur exequiæ,& non esset ambiguum,eadem hora languidum saluti fuisse redditum, qua vir beatissimus humo fusus orasse comperitur.

Agricola Cabilonen. episcopus.

Pellit febrē.

CAP. VIII.

NEc illud omitti conuenit,quod ad domum Ebronis pro fide iusti collatum est: cuius,ingrediente domum Germano,Anna eius matrona,rem mirabilem se videre proclamat. Et inquisita à coniuge,quid esset quod in spiceret? ait: Ecce beatus Germanus cornuta facie mihi videtur incedere,& quod penè vix valeo aut intueri lumine, aut sermone conferre, sanctum video virum nouo more cornibus radiantem. Consternataque mirabatur mulier hominem nostro tempore in figura Moysi potuisse conspici. Credendum tamen,quòd & iste pro colloquio Domini meruit cornu exaltatus agnosci. Ebro verò eadem die iuxta sanctum sedere nullatenus præsumpsit, duplici pro causa,honoris pariter & terroris.

Nota visionem.

Exod. 34.

CAP. IX.

COntigit autem,vt pro villis Augustudunensis ecclesiæ Theodeberto regi Cabilone occurreret,memorque S. Symphoriani,in ingressu palatij ita,spiritu Dei in se redundante,piè locutus est,vt antè rex annueret,quàm verba petitor explicaret. Cui & ore prophetico finem dixit de transitu. Nam paucis interim diebus, dum Rhemis remearet,in ipso itinere rex extrema forte defecit,quasi sancti viri sermo dictus fuisset ab angelo.

CAP. X.

ET quoniam beatissimo viro erat familiare,in basilica S. Symphoriani solum vigilias ducere,cuntem eum aliquando monachus Sylvester prosequitur. Ingressique pariter ad sancti martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum frequentantem rumoris accipiunt,tanquam si ad rapinam collecta curreret multitudo. Credens enim vir Dei versari latronum incursum,imperat monachio ante sepulchrū psallere: ipse verò accedit ad altare. Deinde illa turba ad monachum,qui psallebat,alacriter properat. Quo mactato grauiter,& in terram proiecto, ac semiuiuo relicto, velociùs effugiunt. Qui vix voce flebili cladem suam replicans,à dęmonibus se cæsum graui congressu confessus est.

Vigilia eius

CAP. XI.

ACcidit,vt cuiusdam Sabarici famulus,Esarius nomine,ad virum, de quo loquimur,iniuriam passus confugeret,supplicans,vt quolibet precio eum de insolentis domini seruitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus,pro Esario & coniuge vel vnico eius filio octoginta solidos precij nomine petijt, quò minùs famulos seruili dicatione laxaret. Tamen non dubitauit misericordia iusti hoc vel perquirere, vel donare. Quo precio persoluto,contigit vt ante basilicam S. Symphoriani idem Sabaricus præreriret, nec tamen orationi, adhuc molestus,occurreret. Qui domum suam ingrediēs,statim vexatus affligitur,ligatur,& catenis vinctus ad sanctū perducitur. Neq;

Vide sancti viri humanitatem.

sic à

sic à pio viro misericordia tollitur: sed statim missa prece, eius obtinente fide, purgatur. Tunc adiecit Sabaricus adhuc viginti aureos ad precium, quod acceperat, & sic de centum solidis crux ad sepulchrum B. Symphoriani ab ipso suspensa est: quæ vsque in hodiernum diem res est in testimonium. Qua occasione eius filij vel filiæ ita sanctè cõuersati sunt, vt per monasteria nunc, Christo disponente, regant agmina monachorum. Sicq; hæc causa tam modo mirabili profuit patri vel germini, vt videlicet paruũ genitoris flagitium, posteris etiam transiret in lucrum. Crux aurea

CAP. XII.

IN pago Alisiensi res gesta est. Coniunx namq; illustris viri Vulfarij de Stasia nomine, vitalis spei destituta solatijs, ac linguæ carens officijs, per biduum muta spiritu quoq; deficiente decumbens, apparatis exequijs, iam palpitabat exanimis. Cui eulogijs à sancto per presbyterum suum directis, ac violenter adapertis præmortuæ dentibus, in os transiectis, mox vt fauces semiuiuæ liquor benedictionis introijt, incipit mulier vitæ flatibus anhelare, atque oculi nece præclusi, lumen diei requirere, ita vt post funereum pallorem facies in ruborem trãsiret, donec, cunctis stupentibus, viuificata cõsurgeret, & circunstantes authoris muneris gratiam prædicarent. Quæ singulis annis tributum sancto vitæ soluit pro precio. Penè exanimis marito curatur.

CAP. XIII.

QAeterùm reuelationum suarum quis scrutator introëat? Cui etiã ante quatuor ferè annorum curricula, ipsa episcopatûs sui causa non est abscondita. Itaque positus in sopore, inspicit à quodam sene claues sibi portæ Parisiacæ porrigi. Sed interrogans: Quid hoc fieret? accepit responsum, Vt saluos eos faceret. At post ciuitatis episcopo decedente, dum præcellentissimo regi Childeberto occurrisset, in eius electione mox effectum illa vox cælestis promeruit. Ordinatus verò Pontifex, qualem quantumque se gesserit, hoc expedire lingua mortalis non sufficit: quoniam supra hominẽ fuit omne, quod edidit. Deniq; adeptus gradum curæ pastoralis, de reliquo monachus persistebat immotus. Hinc se frequentibus exercebat vigilijs, inde continuis macerabat inedijs. Pernoctabat algida senectus per hyemem, sustinens dupliciter frigus, ætatis & temporis, quod nec etiam tolerare possent * potulenti iuuenes: seque ipsum penè obliuiscens, pro victoria sic satagebat corporis, tanquam si simul accessissent dignitas & necessitas. Præuidet se fore episcopum. Fit Parisiensis episcopus. Exercitia eius.

CAP. XIIII.

QVæ verò eleemosynæ tam de rebus ecclesiæ, quàm populi oblatione, vel regio munere per manus eius sanctificatæ sint, solus ille, qui omnia scit, nouit & numerat. Denique quadam vice præcellentissimus Childebertus rex, cùm ei direxisset sex millia solidorum, pauperibus eroganda, expendens tria millia, reuerritur ad palatium. Interrogatusque à rege, si adhuc resideret, quod egenis tribueret? respondit, medietatem resedisse, nec inuenisse se inopes, quibus mox totum expenderet. Cui rex inquit: Domine, dona quod restitit: nam, Christo largiente, quod donetur, non deficit. Incidens igitur aurata missoria, ac argentea vasa comminuens, quicquid primum habuit, dat sacerdoti, ne perderet. Erat ergo spectanda contentio inter sacerdotem & principem. Faciebat apud se de misericordia pugnam, & de pietate certamen: thesauros videlicet vt spargerent, & de suis talentis egeni ditescerent: vt festini ad futura lucra, *brateum semen serrerent, & post messores accederent aurulentam per segetem: vt & sacerdos locupletaretur regalibus thesauris, & in rege floreret gratia sacerdotis, qui solùm suum hoc esse credidit, quod nudus aut egenus accepit. Eleemosynæ. Nota præclarum in rege exemplum.

CAP. XV.

SEd reuertamur ad ordinem. Quidam in Exona vico de fiscalibus famulis, Childomerus nomine, cùm die Dominico quiddam operatus sit, ita contrahitur digitis, vt vnguium acumen partem transiret in alteram. Qui Parisijs sancto viro occurrit in oratorio, & orationem data, manuque perũcta oleo, vngues statim de palma retracti sunt, digitis redditur organum, & in antiquum officium neruorum tela retexitur. Quem clericum post effectum, vt integrum sanum faceret, peste liberauit & crimine. Miraculum

CAP. XVI.

RVrsus quædam mulier, nomine Fauonia, in vrbe Parisiaca per nouem dies perciens nihil præter pulticulam, ore aperto hians, sancto viro oblata est. Hæc velut ferro oppositio, nulla lege poterat iungere dentes aut labia. Quam in oratorio sacro perungens oleo, palpato vndiq; capite, sine tarditate saluti restituit. Sacro oleo sanat fœminam.

CAP. XVII

Item aliam. ACcidit, vt puella quædam de domo Medardi Miglidunensis familiæ, filans die Dominico, contracta manu, damnaretur supplicio. Quæ à sancto viro contacta oleo, ilicò virtus insudit remedium. Hinc stupentes digiti vigorem pristinum recipiunt, oblitumq; artis officium reducti meditantur articuli, manus ramosa distenditur, atq; purgata vitio, dextera saluti reducitur.

CAP. XVIII.

Sanatur dæmoniacus. REstè creditur inserendum illud quoque miraculum. Bobolinus quidam de vico Nouiomo, vehementer inimici peruasus insidijs, ad hominem Dei vinculis nexus adducitur: rebelli quoq; spiritu rotatus excutitur, nec lassatur. Qui, exorante sancto viro, quasi de longo itinere ad se suamque mentem septimo die reuertitur. Igitur dum fugit vmbra de sensibus, catena cadit de manibus: sicque dupliciter liberatus, sanus redditur & solutus.

CAP. XIX.

Vide pœnã præceptum sancti viri negligentis HOc etiam memoriæ iure perpetuò est tradendum. Quidam ex Nantharici familia, separatis ab inuicem maxillarum iuncturis, ore aperto ad beatum virum perducitur. Quem signo Crucis impresso sanitati redditum, vetuit ne acciperet vini potũ, aut carnis edulium. Qui præcepto postposito, ad normam sui languoris statim reuertitur. Sed ne præuaricantis negligentia iusto subtraheret gloriam, in Spedoreno villa rursus ei oblatus est: cuius maxillarum loca sancto perungens oleo, ac beatis manibus mentum perstringens & labia, inuocato Christi nomine, concussa sanctis digitis ad se iunctura reuertitur, & suæ fidei merito saluus languens domum reducitur.

CAP. XX.

Opera Dei, pro, opus Dei. ITem quidam faber Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus insania, sic bestiali feritate proruperat, vt catenis collo manibusque reuinctus, vix ad beati viri traheretur præsentiam: inde miserabilior factus, vt qui sustinebat ab hoste violentiã, ipsi adderetur & altera pœna per vincula. Quem tamen sacerdos Dei apud se imperat detineri: & sicut septimo die Deus cuncto quieuit ab opere, ita & opera Dei, transacta hebdomada, eripitur à dæmone: sicque in propria redire securus meruit, liberatus ab hoste.

CAP. XXI.

GVaddo vir illustrer ac consilij regis particeps, typhum dupliciter incurrens, febris & frigoris, expurgandus sancti viri præsentatur obtutibus. Interea hora solita febre concussus grauissima, vt refrigeraretur, vel aquam instanter expostulat. Qua sibi denegata, in sancti pontificis insolescit iniuriam. Vir tamen Dei hoc solo contentus, vt obtineret victoriam, oratione explicita, potum ei donans in calida, hominem reuocauit salutem ad pristinam: & imminens periculum tali curauit antidoto, febrem scilicet curans per calidam.

CAP. XXII.

NEc illud est prætereundum simile causæ miraculum, Reginæ Chrodosindis minister, Vlphus nomine, & ipse typho vexabatur grauissimo, poscensq; suffragia medelæ, perrexit ad pontificem. Quem vir Dei comprehen sum, constanter ducit ad baptisterium: sed exorante sancto, cœpit affligi grauius, liberandus in proximo. Postulat ardens & æstuans aquæ modicum, sed negatur illi. Tunc felle amaritudinis susceptus acerrimè, balteum suum ad sancti vestigia proiecit, clamans: Tu me, domine, interficis, cùm sanare debueras. Sed & hoc tibi notum sit, quia per te morior. Vita etenim mea à te erit requirenda à rege vel parentibus. Interdum verò nimio præ calore per baptisterij pauimentum volutabatur: sed orante sancto, in sopotem mox conuertitur: hincq; aliquantulùm post somnum excitatus, ab ipso in omne mincolumitatem reformatur. Inquisitus autem à pontifice, cur tantum locutus sit ad iniuriam sui? respondit solùm, ei gratias referens, nihil se de suis verbis recordari.

CAP. XXIII.

Pauperis vox plus apud illum valet, quàm regis. PRæcellentissimus deniq; rex Childebertus, cùm equum necessarium ad beati viri sellam donasset, rogat vt eum sibi retineret, nec cuiquam alteri tribueret. Interim beatus vir, postulante captiuo, equum donat in precio: quoniam apud Pontificem plus fuit, quã illa regis, vox pauperis. Iubet igitur, vt quindecim eum tantùm venundaret solidis. Quem pauper ipse cùm duceret, negociator occurrit, emitq; prædictum equũ duodecim aureis. Quo empto, duxit ad stabulum. Sed quoniam minus dedit, quàm vir Dei præceperat, equus eadem sub nocte moritur, ne sancti verbum iret in cassum.

Vnde

Vnde sequenti die sellarem iunctis bubus retraxit emptor mortuum: qui versa vice capistro, non capite, sed pedibus alligatus educitur.

CAP. XXIIII.

EST operæprecium illud etiam memoriæ tradere, qualiter sacerdos Christi solitus erat de ipsis quoque regibus triumphare. Igitur cùm ad gloriosum Clotarium regem occurrisset, nec tamen de sancto viro, stante ante palatium, ei fuisset indicatum, mora facta ante vestibulum, non præsentatus, domum reuertitur. At sequēs nox, consuetis in oratorio vigilijs ducitur, rex dolore atque febris infestatione torquetur. Vix primo diluculo ad domum pontificis à proceribus concursatur, pœna regis exponitur, & vt sua visitatione regi doloris vim mitiget, optimates deprecantur. Moxque apud pietatis virum iniuriæ causa postponitur, & qui antè nec nunciabatur, intrat iam honoratus, & exoratus palatium visitat. Tunc rex vix assurgens de lectulo, cæsum se diuino flagello conqueritur, allambitque sancti palliolum, ac vestem sacerdotis deducit gaudens per loca doloris. Culpam nanque confessus est criminis, & sic dolor omnis fugatur. Idque actum est, vt cuius incurretat de contemptu periculum, sentiret de cōtactu remedium.

Deus vlciscitur contemptum episcopum.

Rex sanatur.

CAP. XXV.

IN pago Parisiaco vico nouo res gesta est. Quidam enim in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus & extta sensum effectus, beato sacerdoti est miserabiliter oblatus. Hic ad illa suæ artis recurrens suffragia, mox brachio olei benedicti liquore circunlito, & sacris digitis medicabiliter attrectato, pestis illa, quæ viscera dolore grassante peruaserat, loca fugit obsessa, iamque putredine resoluta. Sicque vigori pristino restituto sine cunctatione, velut experrecto de sopore, dolor omnis recessit, mens redijt.

Olei benedicti vis.

CAP. XXVI.

ITem de vico Mantola, Vualdulphi cuiusdam ancilla, anno & nouem mensibus graui ægritate percussa, per soporem admonita est, vt fimbriam sancti si tangeret, mox visum reciperet. Ita prorsus constrictis luminibus, vt vnde oleum intus benedictum sanctus iniiceret, luminum aditus non præstaret. Attamen perungens palpebras desuper, & per reliqua capitis loca, oratione data, ac pane, & sale signato, mulieri præcepit ad mansionem se condere. Ipse vero à primo consistebat somno in oratorio peruigil. Circa medium itaque noctis mulier clamat hospiti, se lachrymari profusè. Tum accēso lumine, ab oculorum eius compage multum cernit manare sanguinem. Quæ cum eodem cruore manè ad sanctum redijt, sed cum aqua ipso palpebras eiusdem fouente & abluente, orationibus additis, oculus vnus apertus est. Deinde altero perūcto, mulier domum rursus reuertitur. Hinc eadem sub nocte nimium fuso sanguine, appropinquante die, iterum sacerdoti se obtulit. Qui cùm de regis occursu domum reuertens, ingressus oratorium esset, statim mulieri oculus alter aperitur. Et sic præstante Domino, gemello se lumine videre gratulabatur.

Cæca videt.

CAP. XXVII.

MAgnesledis quædam puella, cùm talibus decepta illuderetur insidijs, vt quoties ad ecclesiam voluisset accedere, gressum facere non valeret, seruo Dei in villa, quæ dicitur Suuara, præsentata est. Confestimque vt sancti manus super caput puellæ titubantis imponitur, tali inuestigatione occultus hostis detegitur, & se ibi diù latuisse, multo gemitu confitetur, nec in beati clamat præsentia proprio se posse celare præstigio. Ergo ita se proditum & egressurum, graui miser ardore conqueritur. Sed interim non cessante sacerdote manu Crucis signum depingere, expectantibus omnibus, in musce similitudinem prorumpens cū sanguine, de naribus mulieris inimicus egressus est. Quam sanitati restitutam, ac monachali veste mutatam, Dei eam seruitio trādens, bis triumphate fecit, hoste victo vel seculo.

Vide vsum & vim sig. næ sanctæ Crucis.

CAP. XXVIII.

QVid illud, quòd sine mora curauit debilem dexteram? Cùm igitur ad festiuitatem S. Martini Turones accessisset, egresso eo de monasterio, offert se mulier barbara manu neruis contracta, postulans medicinam. Quam vir Dei sub casulam dignanter receptam, suoque sputo illitam, velut sparsum farinæ collectum commacerat. Hinc resudante dextera, digitos tendit, & replicat, atq; torporem veteratum ad viuacitatem resuscitat: & priusquam veniret ad B. Martini ianuam, digitis suis extensam reddidit incolumem dexteram: quam mox sentiēs esse directam, mulierem à se repulit, ingressus basilicam.

Festum S. Martini.

CAP. XXIX.

Saliua & oleo mancâ sanat.

DEinde egrediens à prædicta domo, cùm se ad mansionem seruus Dei reciperet, offert se manca altera, palma digitis affixa. Quæ priùs ab eo tacta de saliua, atque dehinc oleo peruncta, peregrinæ sanitati de præsenti est reddita.

CAP. XXX.

Vide sancti potestatem, in dæmones.

ERat sanè mirabile, quia quoties famulus Dei Augustudunum voluisset accedere, mox ad S. Symphorianum hoc dæmones nunciabant: & occurrentes per Moruinnum cum fletu gemituque clamabant: Vir sancte, si de locis cultis nos inconsideráter repellis, vel habitare concede per syluarum solitudinem, vt liceat, miseros saltem per deserta securos errare. Ante tuos enim oculos nec corpora nos celant, nec nemora. Qui deflétes & sancti non tolerantes præsentiam, admota eius dextera, de obsessis corporibus passim vertebantur in fugam, & de salute populi, proiecta lamentabantur dæmonia.

CAP. XXXI.

Erga captiuos commiseratio.

PRoducatur in medium nobile illud miraculum. Cùm enim regrederetur aliquando de S. Symphoriano, castello Auallone iter agens ingreditur, vbi reorum multitudo tenebatur in ergastulo. Hinc humiliter à Nicasio, eiusdem loci Comite, inuitatus ad prandium, statim vir Dei cœpit cum eo de misericordia habere colloquium, vt videlicet datis fideiussoribus, qui tenebantur, laxarétur de vinculo, atq; partim culpæ cederet pietatis intuitu. Quod ille facere distulit obstinato admodum spiritu. Vnde, antequam perpranderent, se de mensa sanctus propriuit, & carceri, vt erat, subterraneo iniectus, diutiùs orauit cum fletu, vt diuino conferretur auxilio, quod à temporali iudice non fuisset obtentum. Sic cursus ille lachrymarũ surgit in cælum, & gemitus peruenit ad votum. Itaq; angelus deputatur ad effectũ. Dehinc vir venerabilis spẽ promittẽs, inclusos hortatur nec eis pdit sermo, quod loquitur, & fides gestis impletur. Eo nanque discedente, mox catenarum bacæ franguntur, vinctis ianuæ reserantur, dies obscurum in carcerem reducitur, damnati è tenebris in lucem procedunt: nec diutiùs pœna tenuit, quos torqueret. Sic erepti, Parisijs sancto occurrerunt pontifici, qui nuper Auallone castro tenebantur inclusi. Qui etiam, vt culpabilibus aliquid plus pietatis conferret, à rege, quicquid fisco pro his debebatur, obtinuit.

CAP. XXXII.

Nicasium Comitem sanat.

DEhinc ad sanctum virum huius facti causa idem Nicasius cùm vellet occurrere, iam præsentatus, grauissimo subitò casu in terram prostratus corruit, omnibus pene salutis destitutus solatijs. Sed ipso sancto intercedente, homini desperato mox virtus & sensus regreditur. Tunc balteum, quo cingebatur, ac spatham pro munere beato Dei viro contradidit: quod tamen, dato precio, pòst redemit. Actumque est, vt quod priùs incarceratis concedere distulit, hinc duplicato fœnore debitor compensaret, & aucta dote, damna sarciret, priùs videlicet pro eis differens, & pòst seipsum redimens: antè non illis pius, modò de se trepidus. Qui verè didicit casu proprio ærumnis succurrere alienis.

CAP. XXXIII.

Crucis signo vrsos interficit.

PRorsus illud stuporis retexatur in pagina. Eunte itidem sancto viro ad beati martyris Symphoriani occursum, cùm de vico Ceruedone in Moruinnũ progreditur, habitatores loci occurrentes, suggerunt vt segetẽ Panitiæ mulieris viduæ, nihil habentis resídui, quæ ab vrsis vastabatur, visitare præciperet, vel sancto suo aduentu illa bestialis repelleretur incursio. Et concitus, ministris quidem irridentibus, ad locum perducitur, & orationem data, de super fecit Crucis signaculum. Hinc itaq; instinctu diuino in parentalibus solito aduentantibus bestijs, feralis ira succenditur, odium nascitur in affectu, in pace pugna committitur. Ergo furore bis armantur, & statim præfocatur vnus vrsus ab altero. Ipse verò, qui restiterat, dum vellet egredi, ilicò sepis palo transfoditur. Sic vtriq; vastatores vno perimũtur momento, atq; sibi arma mortis effecti sunt. Post hæc autem ipsi redeunti mulier pelles vrsorum obtulit ex studio, quasi victori suum repræsentans spolium: quod omninò idem recusauit accipere. Tunc qui priùs rierant, pœnitere cœperunt, factum videntes miraculum.

CAP. XXXIIII.

Non debet esse molesta miraculorũ commemoratio.

ET quoniam de Dei dono non debet esse fastidium, illud etiam breuiter dignum ducimus explicandum. Beretrudis quædam mulier, Monsonithi ciuisdam matrona, dum tempore litaniarum præcæcatis oculis non posset ire cum populo, audiens chorum psallentium, cum lachrymis domini Germani implorat auxilium. Tertia ve-

tia verò hinc sequenti nocte, per soporem visus est ei idem vir beatissimus prope lectulum, & quasi cæcis eius oculis Crucis fecisse signaculum. Euigilans mulier, marito narrat quæ gesta sunt. Moxque stillante sanguine, dies oculis reducitur, ac diuturnum post nubilum lumina sereno radio micuerunt. Clarescente quoque die, ad Missam cũ populo progreditur mulier in processũ, ita vt sancti viri, sic visa per somnium, illi esset imago remedium. Missa. Processio.

CAP. XXXV.

ADest nec minùs laudabile, reddita vita infantulæ. Cùm itaque in Turonico illustris cuiusdam viri, nomine Pientis, matrona expositæ filiæ lamentaretur extrema, & obseratis iam oculis, nec anhelitum mobilem respiraret infantula, ad sancti viri præsentiam tota inde committit præsidia. Qui per missumceleriter inuitatus, quantùm valet, ad conclamatæ puellæ cadauer properat. Exceptus igitur multis fletibus, vtpote omni deplorante familia, appropinquat subsellio, in quo rigebat infantula, cælo vim placidis faciẽs conquestibus. Ferè transacto inter hæc quasi vnius horæ spatio, mobili singultu flatus puellæ reducitur, ac vifcerum vitalis calor per membra diffunditur. Dehinc paulatim animata, potũ poscit, vt biberet. Tunc à beato viro pane signato vel calice degustato, infantula reuocata de funere, tota vertitur in salutem. Quę etiã pòst in monasterio beatæ Radegundis felicioris vitæ terminum consummauit. Reditus vitam infantula.

CAP. XXXVI.

QVidam clericus de iuxta monasterium beati Sylvestri Internodorense, cùm die Dominico, vt loquimur ex consuetudine, caligas circinasset, debilitatem manuum ac pedum incurrit. Sed per beatum Sylvestrum gressuum recepit officiũ. Deinde per soporem admonitus, occurrit Parisijs S. Germano, poscens reliquum salutis compendium. A quo interrogatus, causam culpæ confessus est. Tum imperat sanctus clericum clamare per populum, ne quis temerè die Dominico operaretur. Cui quinto die transacto, superfuso oleo, debilis palma erigitur, & sic ad propria cum libertate eundi dimittitur. Pœna violantis hominicum die.

CAP. XXXVII.

IN pago Amonienſe quod gestum est, replicètur, vbi ei in Rotegiaco, villa Parisiacæ ecclesiæ, septem viri debacchãtes oblati sunt. Quibus curatis, vnus, qui quasi grauiore vexabatur spiritu, dum exire cogeretur, homini Dei professus est, expulsum se de illo loco, grauem Parisiacis lamentationem facere. Tunc maligna fugata pestis, de sancti viri transitu famam fudit per populos, & pastoris pro obitu gregem mouit in fletum. Qui fallax etsi feminauit mendacium, expulsus tamen, non sibi defendit obsessum. Rumor falsus sparsus per dæmonem.

CAP. XXXVIII.

ETquia iusti opera crescere cogebant miracula, item in prædicto loco offertur ei paralyticus, membris dissolutus, carpento subuectus, gressu omni destitutus & actu. Quem sanctificati olei liquore perfundens, dum cutis summa tetigisset, statim vigor medullas introijt. Dehinc rediuiuæ manus ad vsum mobilem redeunt, thorax pectoris vitali appulsu fit fortior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ pedũ solidata basi subriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur. Qui sanitate recepta, redeunti sancto viro occurritin itinere cum præparato xenio, gratias simul Christo referens de sibi reddito corpusculo. Sacro oleo pellit paralysin.

CAP. XXXIX.

NEc hoc prætereundum, qualiter simili modo claruit virtus in altero. Igitur Emmegisilus de vico Bucciacò, quidam puer admodum paruulus, ac mẽbris omnibus paralyticus, in sella Parisios ad sanctum virum manibus baiulantium delatus est, nec dextera vigens mobili, nec planta surgens stabili, nec lingua sonans volubili, totiusq; debilitatis marcore captiuus, quodammodò sine naturæ ordine, in rerum videbatur naturam profusus. Quem sanctus continuatim per triduum sacro liniens oleo, sanitati restituit, vno quidem sub momento, voce, manu pariter & vestigio. Vnde cunctos vehemens stupor amplectitur, clamor in cælum educitur, omnem videlicet Medicorum artem sanctum superasse Germanum. Rursus sacro oleo restituit.

CAP. XL.

ITem de eodem vico quidam ei homo occurrit Parisijs, ita duntaxat manu contracta, vt vnguium acumen illi palmam iam foraret intimam. Quo tantummodò vir iustus oris sui ducta saliua pollice, neruorum facta distensione, manus statim reformat imaginem. Item saliua sua.

CAP.

CAP. XLI.

REtinet eius laureas & pagus Bituricus. Igitur pastor bonus cùm de vico Nouigento ad vicum nouum visitandi greges cura solita peruenisset, offert se quædam vetula, annorum bis quaterna gerens in cæcitate curricula. Cuius super oculos signum nostræ redemptionis sacerdos imponens, imperat, vt sequens iret, quâ ipse pergeret. Altera quoq; die cùm prædicto occurreret pontifici, ex improuiso sanguine manante de lumine, quasi largo fonte, salutem suam oculi lachrymabãt. Quæ inter reliquos adstantes à sancto viro conspicitur. Qui tollens se de consessu, mulierem, vtpote cæcã, trahit in diuersorium, in quo sibi tunc fortè inerat cubiculum. Cuius luminum orbes aqua tepida suis manibus abluens, diem refudit in oculos. Quæ mox lucem inspicit, & sancti viri digitos, veluti insatiata gaudio, osculando quasi suas mergebat in fauces, patiter ministris præ cõpunctione flentibus ac dicentibus, videre se hominem, qui cæcis pro pecunia in dono lumina dispẽsaret. Sed & hæc in cubiculo, præsente me, gesta sũt.

Cæca recipit visum.

Fortunatus S. Germani contempotaneus.

CAP. XLII.

CVm aliquando ad possessionem matris ecclesię, id est, Parisiensis, quę dicitur Mathe, sacerdos Christi accederet, quidam ei accurrens fit obuius. Quem inquirens de quanam villa præteriret? ille se solum incolumem esse respondit, vniuersos verò coaccolas grauitædio laborare. Cuius eulogijs ad infirmos partitis, statim ab eis languor omnis fugatus est, & primo gustu eulogiarum morbus cum pane cõsumptus. Sic enim fuit ab illa turba cum esca sanitas manducata.

CAP. XLIII.

ITem cùm Parisijs ad basilicam sanctæ Crucis, in suburbio eiusdem ciuitatis positam, vir Dei processisset, mulier quædam paruulum in albis adhuc vltimo flatu palpitantem & iam migraturum, ante sanctum exposuit, dicens: Pie pater, si velles ad lamentantem respicere, mater flebilis non orbarer, neque hinc discedere malles plenam gemitu vacuatam de fructu. Et nisi, ait, festines succurrere, vides infelicem, extorquente morte, rapi natum ab vbere. Aut ergo filium restitue, aut pariter cum ipso funeraturã me obtine. Indulge pastor miseræ, quam suus dolor audacem facit. Quasic flebiliter poscente, mox vt beati dextera super expirantem signũ Crucis impressit, quasi vigil de sopore, infans lac matris expetijt, quiiã manifestè rigebat in funere. Ita momento tẽporis, & filius de mortis fauce, & mater tollitur de mœrore. Hinc circunstans populus stupore concutitur, fragor in partes attollitur. gratias creatori referentium de præconio sacerdotis præcipui, à quo morbis iugiter & mortibus imperaretur.

Basilica S. Crucis.

Signo Crucis reddit vitã infanti.

CAP. XLIIII.

DEinde accedente illo in Brandeiam, vicũ Parisiaci, Missa ibi celebrata, ei in secretarium cathedra deportata est. Tunc offertur paralytica, vniuersorum membrorum damnata gerens officia, nullum vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Mox que vir Dei habens in eo fiduciam, qui dona sibi larga præstabãt, eam vt vitalis olei benedictione superliniuit, morbus omnis excluditur, atque salubris vigor illabitur: recreatisque visceribus, meliùs renascitur saluti, quàm germine: plusacquirens ex munere, q̃ sumpsisset origine: ita vt posteà suis manibus tunicam sancto faceret, & offerret, quasi medicinæ acquisitæ tributaria.

Missa celebrata.

Vitale oleũ

CAP. XLV.

TRadidi memoriæ, quod viuat in laude. Itaq; Andegisilus, Maior domûs regiæ, cũ quartano febrium typho grauiter angeretur, occurrit beato viro, fidens de beneficio. Quem homo Dei statim in suam cellam deputans, cum vno solo diacono residere iubet incluſunſ. Tunc anxius & ieiunans minister quid faceret? Excogitat trepidus, vnde curaretur infirmus. Idcirco febricitantem virum, Dei seruirachaëna vndique obuolutum, diligenter componit eius in lectulo. Quo facto, eadem die tactu vestis nobilis, quasi impetu fluminis, ille quartanæ febris ignis omnis extinctus est. Et redeunte iam sancto de prandio, ac reserato cubiculo, sanus homo surrexit è lectulo, exultante pariter ministro pro sanitatis præmio, tunc que sibi resoluto iciunio. Sic tactu beatæ vestis, salutem operatus est absens.

Nota de sancti veste inuiaculũ.

CAP. XLVI.

EXequamur arrepti itineris viaticum. Deinde cùm Pictauis vir Dei ad beatũ Confessorem proficisceretur Hilarium, quædã mulier, Baudefeisa nomine, de Secorbia co villa, inter duos vix aducta & repræsentata est, quæ erat muta, clauda vel mãca. Lingua rigebat immobili, & anhelitu vix palpitante: pars erat iam tota quasi de funere pẽdens, vt videntibus oculis, reliquum esset cadaueris. Super quam misericorditer vt signum

gnũ sanctæ Crucis expressit,cõfestim omnis vigor per mẽbra diffunditur,venarum fluxus riuuli suscitantur,neruorum imbecillis stupor excutitur, atq; naturali motu ad vitalem vsum tota fabrica renouatur. Linguæ quoq; plectrum resoluitur, digitorum glomi tenduntur, pedum bases solidantur: totamq; viscerum molẽ hoc fuit apud sanctum viuificare,quod tangere. Quæ conualescens tali medela,tertia die ad ciuitatem, sancto gratias agens,suis occurrit vestigijs. Signi sanctæ Crucis vis.

CAP. XLVII.

Operæprecium creditur etiam illud inserere curationis præconium. Pagum quoq; Vindocinensem vir beatus dum præteriret,in Rausidonem manẽdi gratia declinauit. Vbi in eo tantum robur benedictionis inualuit,vt stipulã lecticuli, in quo ibidem requieuit,quisquis fideliter abstulit,donum medelæ secum portaret, & de semine paleæ frugem meteret medicinæ. Nota lectõr de lecticuli stipula.

CAP. XLVIII.

Reddat hîc testimonium nobilis facti vrbs Nannetum. Quô vir Dei accedens,religioso admodum exceptus est obsequio,occurritq; ei Tecla, Damiani cuiusdã matrona,hominis prompti negocijs,supplicãs vt eundem virum suũ, aut ipse pastor, aut fuj missi requirerent. Qui,quia illi tunc fuit accessius difficilis cum chrismarijs,suũ illuc diaconũ direxit. Qui percurrens ad hominem,vt sibi iussum fuerat,infirmi viscera tangit. Altera quoq; die exoratus,ipse accedit ad debilẽ, qui adhuc duplici sub tortore,hinc pressus valetudine,inde podagræ vulnere cruciabatur,liberãdus ad præsens. Tum sacerdos altissimi infirmum oleo benedicto perunxit,eoq; momento debilis stetim manibus directis,longinquo de languore gressũ solidato prosiluit. Oleum benedictum.

CAP. XLIX.

Sed vt duplicaretur in vna domo mysterium,& quæ præcessit in patre medela, perueniret ad prolem: (Habebat enim filiam) hæc offertur ei puella Maria, cæca, surda & muta. Expouunt namque quasi viuum cadauer ante sancti vestigia,dicentes: Bone pastor adhuc quod medicinę restat,huic languidę impende. Nam tibi credimus ex hoc reseruatum, vnde teneres præconium: vt videlicet nunc restituta familia acquirat à sacerdote, quod amisit de germine. Tunc pietas insignis aduocatur in lachrymas: moxque ad militiæ fuæ belliger arma conuertitur, & ad obtinendam victoriam preces offert fortis orator. Deinde surgens ab oratione, ac oleo benedicto loca capitis puellæ perungens, in Trinitatis nomine trinum ab ea depulit languorem. Nam statim patefactis aurium oculorumque meatibus, muta loquax efficitur, vniuersis plaudentibus. Quo facto,negociatores ciuitatis Nanneticæ, quisque sui reme dij pecuniam,vt potuit,sancto viro dispensandam pauperibus,deuotè vel obtulit, vel direxit. Rursus adhibet sacrũ oleum.

CAP. L.

Ludegisilus quidam, vir illustris,iuxta quod ipse professus est,cùm aliquis ex familia suæ domus incurreret typhum cuiuscunque febris,aut aliquid frigoris,statim lauans illas literas,quas olim in subscriptione,manus sancti depinxerat,aquã languenti bibere dabat,& quamplures suos hac medela saluti restituit. Vide rem reuerãdam.

CAP. LI.

Breuiter his perstrictis,prosequamur ex reliquis. Chusinus quidam incongruè dũ die Dominico equo curam impenderet,missa manu in vuulnus, ilico digitus eius intumuit. Sed hinc grassante feruore, tota pars brachij relaxatur putredine. Qui per Belsam sancto itinerante,vt ad domum suam diuerteret, precibus fusis obtinuit. Mox eius brachium vit Dei aqua calida confouit,insuper & oleo benedicto perungẽs, superpositis caulis folijs,mirificus medicus alligauit. Sicq; quicquid inerat vlceris,preciosa huiusmodi cura restrinxit. Post verò ipse gratias referens, sancto viro occurrit, tali curatus malagmate. Sanatur brachium putrescens.

CAP. LII.

Item seruus matris ecclesiæ,Libanius nomine, die Dominico sepem inconsultè dũ clauderet,manus ei contractæ sunt in vltione præsenti. Qui ad sanctum virum Parisios,morbo castigante,percurrit. Quem olei benedicti liquore perfusum, ac mysterij potiùs vnguento respersum,addita oratione,incolumitati restituit. Vltio in laborante die Dominico.

CAP. LIII.

Per singulorum compendia currant rerum miracula. Nanque Andulphus, ecclesiæ Parisiacæ clericus,dum die resurrectionis in vinecla sua nuces ab arbore excuteret,pro eo,quòd operatus in die illuminationis fuit, meritò cæcitate percutitur, & vultu

Pascha. dies illuminationis.

& vultu tenebrosus petstitit anni spatio. Dehinc verò pōtifici oblatus, & sancto ab eo vnguine perfusus, dieirursus est redditus. Sic sacerdotis serenum, clerici purgauit nubilum: & quicquid ministeramisit, medicabilis Præsul obtinuit.

CAP. LIIII.

Dæmoniacū purgat.

ET quia crescunt genera miraculorum per tempora, cùm aliquando regi præsentandus vir beatus occurreret, in villa Rotegiaco clericus ei quidam, nequitiæ spiritu vexatus, adducitur. Vndè expulso aduersario, videntibus circunstantibus, velut auis paruula, de capite energumeni vmbra fugata egreditur. Quam cùm reliqui per domum volitantem insequerentur, ipse sanctus suis eam contriuit vestigijs. Sed cùm pede comprimeretur, conuersus est repentè fallax in sanguinem, geminato viri præconio, vt nec quidem calcaretur, & sui casus indicio, multifarius artifex fieret sanguis, reus idem sanguinum.

CAP. LV.

Cæca illuminatur.

PRoducit & pagus Oximensis inter nostra, quod suum est, ne teneatur in obscuro posteritati res luminis. Siquidem vir sanctissimus ad villam Tasiliacum dum declinasset, positus in itinere, offertur ei mulier, cui duplex inerat morbus, inde vetustas, hinc cæcitas. Hæc enim sibi salutem deprecari verbis trementibus incipit. Qua suppli catione idem motus, senis fcilicet mulieris & debilis, oratione præcedente ac oleo sa perfuso, mox lucernæ oculorū reddunt luminis radios, & datis specularibus, tenebræ fugerunt. Qua illuminata, Deo reddentes gloriam, per quem sanctus operabatur, adstantes, illius quoque digna præconati sunt merita.

CAP. LVI.

Hydropicus restituitur.

DInumerandi sunt morbi, vt prædicetur fons medici. Daningus etenim, Arnulphi filius, ita capite, oculis, & totus hydropis morbo tensus erat visceribus, vt in vtris similitudinem rotus venter esset: & penetratis iam vitalibus, velut vitrum perluceret infecta cutis intrinsecus. Qui à medicis desperatus, ad beati virijn extrema sorte confugit remedium. Quo mox vestibus exuto, ac sacris manibus perunctо, hydropos incluſus liquor liquore consumitur, & aqua in fusione olei siccatur. Sic modo admirabili (nec enim humor ille foras egressus est, nec intus languor retentus) arte prædicabili humorem ex humore siccari.

CAP. LVII.

En quanti facit vir sanctus sacras reliquias.

ITidem cùm ad basilicam beatissimorū Geruasij & Prothasij vigilaturus accederet, quidam cæcus instítit misericordiam postulare: Cui vir Dei præcepit, inter altare & sanctorum reliquias vt iaceret. Quo peracto, primo diluculo mox vt super oculos eius signum Crucis intulit, lux effullit. Et sic totus labor medici curam infirmo per virtutem Crucis impendit.

CAP. LVIII.

Occurrere reliquijs nolens mulier punitur.

MVlier quoque de supradicto pago Oximensi venit, petens redemptionem à sancto viro, quæ fortè nihil accipere meruit. Dehinc Britannus quidam presbyter pro infirmitate rectoris patriæ suæ benedictionem sanitatis, necnon & ab eo reliquias expetijt. Qui peracto negocio, iter suum lætus regredicns, fortuitò mansionem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus alloquitur, vt sicut alij, & ipsi ad reliquias domini Germani occurrerent. Quærire despexit, pro eo quòd ei sanctus vir olim postulatam redemptionem non dederat. Sed statim in loco, quo stetit, velut fixa stipite, gressum mouere non potuit, manibusque contracta, ad reliquias sancti, manu mariti deportata est. Inter hæc autem dicti pœnitens, miserante pio viro, saluti reducta est, confitens eius despectu sibi hoc repentinum accesisse periculum.

CAP. LIX.

Nota insigne miraculum.

ET quoniam suo merito semina salutis vsquequaq; dispersa sunt, cōtigit vt venerabilis Flamerus Abbas de Canonc Turonico, manu sancti subscriptam accepisset epistolam. Qui cùm suum monachum per duos ferè annos febribus decubantem ad lectulum visitaret: requirit infirmus, vnde venisset pagina? Cui respondit Abbas, à domino Germano sibi fuisse directam. Quam ilicò petijt sibi porrigi, & cùm de subscriptione eius lingua detergeret literam, salus descendit in viscera, ac atramenti pictura cuncta mox deuicit vnguenta. Et approbatum est languido recuperato, vt dicamus fideliter, de sancti subscriptione illum sibi salutem linxisse.

CAP.

CAP. LX.

DEhinc cùm ad Carnonam castellum accederet, quidam se ei ingerit manu contracta debilis, pro eo, quòd die Dominico aliquid operatus sit. Quem præcepit in villam Cariacum post se festinum accurrere. Quo accedente, dum digitos eius sacro perungeret oleo, subitò sicca palma reuiresc it ex altera, & adstricta cutis ossibus, intercurrẽte humore, mox relaxauit articulos: iuncturæ verò iam penè disiunctæ, retinẽtur in digitos, ariditas diuturna suffusa resolvit in vena. Sicque vulnere clausa dextera, inter manus Medici sana redditur & distensa. Manus contracta reparatur.

CAP. LXI.

ACcidit vt itidem sanctus olim remeans de Nannetico, domum cuiusdam illustris viri, nomine Munichij, suo sacro illustraret vestigio. De cuius veste eiusdem viri matrona rapto fideliter filo, recondit in oratorio. Quæ non multò pòst valetudinem irruit: sed vigilijs in honore sancti eodem in oratorio deuotè celebratis ac Missa, de præsenti curata est. Ita beatissimus non solùm manu sanauit, quod tetigit, sed etiam absens nominatus, languentium fæpè curas sparsit. Ecce antiquorum deuotionem.

CAP. LXII.

ATrila vir illustris, ac regalis aulæ domesticus, corruens in balneum, læsit grauiter brachium. Iamque computruerat ipsa quoque manus ab humero. Qui dehinc Medico adhibito, dum curam sibi vellet impendi, rupta vena viscerum, penè omnis in momento vitæ sanguis effusus est. Nunciatur autem pontifici, hominem esse in funere. Nec mora: pietatis impulsu occurrit senior. Quem lachrymis conclamatum, sine vlla videndi spe oculis iam clausis oppressum inuenit atque expositum: cuius tamen vix adaperit fauces cum cultelli manubrio. Et oratione priùs data, intulit ei in os paululum aquæ frigidæ semel, secundò vel tertiò. Interim expectans, quis esset rei exitus, assendit circa lectulum: transactaque ferè hora, rediuiuo singultu exanimatus concutitur, ac molli motu anhelitus euocatus reducitur, faucium quoque meatus, relaxatis visceribus, spiritu intercurrente recluditur. Itaque sic conualescens, vita de morte reuertitur. Dehinc quasi de sopore expergefactus, interrogat, ad caput eius quis fuerit? Adesse quippe dominum Germanum, à circunstantibus dicitur. Quo audito, postulat mox manũ sancti sibi dignanter porrigi, ita eũ incipiens alloqui: Domine, tu me reuocasti longo cuntem itinere: tu vitam donasti, tuque perditam mihi loquelam pius pastor reformasti. Statimque obtulit ei saccum plenum pecuniæ, & baltheum ampli ponderis, quòd pauperibus erogaret, mercedem vitæ vel gratiæ. Mortuus redditad vitã.

CAP. LXIII.

PErgensque Augustudunum vir sanctus, Rotegiacum dum peruenit, comperit ab Abbone quosdam illuc retrusos in carcerem. Igitur pro absoluendis supplex Tribuno suggerit, sed ille nimis durus, non annuit. Hinc ipse cauto consilio dum dicit se campum circumire, currit deuotus ad carcerem, atque ad exorandum prouolutus sternitur. Itaque tempore nocturno ibi catenę discussæ sunt, ac validus tormenti rigor ad fragmenta redigitur, sera grauis illiditur. postis è cardine vellitur, feralis carcer recluditur, & damnati ad vitales auras quasi redeunt de sepulchro. Itaque fit, vt ei Rotegiacum matutino tempore ingressi occurrerent, & qui sancto non præstitit, pro absolutis reis Tribunus ipse reus effectus est. Captiui liberanturdiuinitus.

CAP. LXIIII.

IGitur cunctorum saluti semper instans solicitus, cùm Bituricas accessisset pro ordinatione Felicis episcopi, prædicante illo, Sigericus quidam Iudæus, fidei sacramento percepto, conuersus est. Habebat enim in Iudaismo coniugem, Mammonam nomine. Hæc de sui conuersione dum nec mentionem quidem reciperet, sæpiùs per missos beati admonita: sed cũ magis refugeret, facta ad eam vigilia doctor ipse profectus est. Quæ cùm beatum virum nec etiam visu vellet intendere, decantato cursu Tertiæ, manum suam pontifex ad mulieris frontem dignanter admouit pietatis ex opere. Statim à circunstantibus de mulieris naribus, quasi scintillante igne, fumus egredi visus est, vt cunctis clarum fieret, eiecto insidiatore, mulierem vsq; tunc repugnasse saluti suæ per obsidem. Tum exonerata inimici fasce, respirans confessa est, nunquam se priùs faciem beati viri potuisse conspicere. Inde petens ac humiliter supplicans, cũ propria domo meruit effici Christiana. Nam & exinde quasi capite subdito, exemplo eorum multi Iudæorum ad fidem conuersi sunt. Nota, Decãtato cursu Tertiæ. Obsidem, id est, obsessorem.

CAP. LXV.

Siagrius Augustudunēsis episcopus.

DEcet hîc illud inferere, qualiter peregrinola sit reuocata lux oculi. Itaque pergens Augustudunum pro ordinatione Siagrij episcopi, illuc inter reliquos aduētantes ciues, Florentinus quidam vir illustrer pro consensu suorum delatus est. Erat enim habens næuum in oculo, qui speciositati eius derogaret aliquantulùm, ne florens idem haberetur in vultu. Interca dum laudes acclamātur Episcopo, ille à quodā ignorante ex improuiso percutitur eodem in oculo. Euulsúsque de loco, cœpit supra maxillam dubio pendére cum visu. Qui cursu propero beatum Germanum cum clamore prosequitur, multa secum concrepitans, vt loqui solet calamitas. Tunc sancti manu lumen in locum reducitur, atq; interim ab eo ad S. Symphorianum dirigitur. Qui pro ipso demum tam diù vigilijs institit, donec amissus oculus, purgata pristina macula, hoc adito beneficio, integrior redditur, & melior, inquam, redit post vulnera, quàm quod natus fuerat per naturam. Qui Florentinus deinceps Matisconē. ordinatus est episcopus.

Florētinus Matisconē. episcopus.

CAP. LXVI.

QVanta verò fuerit virtus eius signaculi, adest inter reliqua, res ista testimonio: quæ producitur in sequentibus. Cùm igitur de basilica S. Martini ad villam quandam Seueriacum recurreret, adiungit in itinere quendam Amantium iuuenem, quem etiam deprehendit à Iudæis duci nexum in ferreis. Requirit ergo, quid fecerit? Puer autem respondit veraciter, ob hoc se deduci in vinculis, quia recusaret legibus subdi Iudaicis. Tunc imperati dissimulabant cum claui ijdem Iudæi vincula ferri reserare. Sed dū illi huiusmodi mora innecterent, facto à sancto viro desuper Crucis signaculo, mox ferri sera euellitur, atque puer illæsus abire iubetur.

Imperati, id est, iussi.

CAP. LXVII.

ITem cùm Parisijs ad basilicam sanctorum Geruasij & Protasij orandi causa processisset, ianuis obseratis, ingressus illi negatus est. Tunc requisitis clauibus, nec tamen ipsis aperientibus, sic ille reserauit pessulum facto signaculo Crucis. Stupor nanque animos inuasit præsenti miraculo, aperiri scilicet potuisse de virtute, quod claui duce non potuit. Hæc quoq; veneranda, præsente me, gesta sunt.

Signo Crucis fores aperit.

CAP. LXVIII.

ET quia beato viro nullum obstitit metallum, cùm ligna, saxa, ferramenta etiam ante ipsum soluta sint, accidit vna die rum Parisijs, orationem vt daret ad ostium carceris, & sequenti nocte intrusis subitum appareret lumen eodem in carcere. Vbi visus est idem beatus eos admonere vt foderent, quatenus inde foras procederēt. Qui dicentes ad inuicem, dominum Germanum se vidisse, hæc eadem signa singuli referunt. Tunc inuenta solummodò secum costa de pecude, fodientes amouent lapidem, atq; prædicto occurrunt ad ecclesiam matutino tempore, cùm tunc paulatim rediret ad requiem. Sic etiam multis causa salutis fuit imago pontificis, & ad vicem B. Petri, dedit sæpè nostri sacerdotis ipsa figura remedia.

Apparet cautius.

Act. 5.

CAP. LXIX.

DEhinc illis ereptis, Tribunus ciuitatis sæuire cœpit in milites, deputans eorum fuisse negligentiam, quod viro sanctissimo dignè deputatur ad gloriam. Et conuersa in custodes iracundia iudicis, qui solebant asseruare, tradidit seruandos in carcerem. Ablatisq; clauibus, iudex fit custos custodibus. Interim vir beatus Tribunum vocat ad prandium: ac dum pariter sederent in conuiuio, ad mensam occurrunt & ipsi, qui fuerant missi pro eis in compedes. Claues verò habens in manibus, cū Tribunus de ereptis vix crederet, quod videbat, agnoscit se tandē sic custodisse, sicut & milites, carcerē. Dataq; vicissim venia, culpa transit in gratiam.

Nota miraculum.

CAP. LXX.

INferat Aurelianis nobile viri præconiū. Qua de ciuitate vir Dei progrediens, damnatorum voces exaudiuit è carcere, quo certè subterraneo habebantur ergastulo. Quod superassendens, ac prostratus accubans, orationem dedit amicus Christi cum lachrymis, hinc prorsus obtentu oraculi. Insequenti nocte, carcere patefacto, ad basilicam sancti Aniani confugiunt liberati. & ita beatus pontifex post se reliquit suffragium.

Carcerem aperit precibus.

CAP. LXXI.

NOn fastidium sit, audire, quod Christus suis præstitit fidelibus, dum miraculorū simul virtus crescit & numerus. Itaq; sanctissimo occurit quidam Parisijs, cuius, quasi pugnus, extuberauerat oculus, qui etiam vergere iam videbatur in ruinam post vulnera

vulnera. Quo suppliciter rogante, vir Dei tantùm de saliua oris sui eundem oculum liniens, medelam lumini mox retulit & gratiam. Saliua sua sanat oculũ

CAP. LXXII.

REferatur patuum, & huic simile, miraculum. Mulier quædam, Maoberta nomine, apud eandem vrbem inflationis pustulam habens in brachio, cruciata doloribus, occurrit beato viro. Quæ statim pari medicamine, tactu scilicet saliuæ, curata, gaudens domum recessit.

CAP. LXXIII.

SEd si exequamur miraculorum singula, quæ suis gestis in præsenti floruerunt vita, hæc sine fine sunt cœpta, nec esset modus in pagina: quia quâcunq; pontificis se cõuertit præsentia, nulla morborum generibus defuit medicina: & quotquot se obtulerunt languentium vulnera, tot salutis fudit semina. Quæ nã ergo prima pontificis exequamur vel vltima, cùm vtiq; per saliuam otis sui multa curata vlcera, purgata sint energumena? Ante quem quanuis occultè venisset hostis nequitię, statim tamen se manifestauit fraudulenta fallacia, ac de conspectu sancti viri, quia celari nõ poterant, nec eius rolerabant præsentiã, cięcti, terribili ciulatu sua gemebãt incendia, passim per loca volutati, exponebantq; sua crimina suspensi per aëra: frequenter nec interrogati confitebantur & nomina, cùm etiam sæpè suo impulsu cutrebant ad sanctum virum crucianda ipsa dæmonia. Cuius ministet * quo locum eius tangebat baculo, illic energumenus pendebat relegatus aëreo vinculo, & quasi clauis affixo tenebatur vestigio. Infinita eius miracula. Nota de saliua eius. * for. quem

CAP. LXXIIII.

ET quoniam sancto viro sæpè inimici tendebantur insidiæ, vt aut equus illius lapsũ incurreret, vel allidens eum ramus arboris tangeret, aut aqua vallis seu glacies illi periculum generaret, mox qui, aut quales, vel qualiter, totum energumeni à se factũ, omnem etiam confitebantur & numerum. Cùm verò pedem efferret de domo vel ecclesia, videres strages dæmoniorum ante tanti pontificis ac triumphatoris obtutus. Cadebãt enim cæteruatim circa sancti vestigia, diuersis modis effusa: hæc muta, illa clamantia: illa fixa, hæc lubrica: & velut ante iudicem dum sua referunt gesta, cięcti propria non effugiebant tormenta. Sed ad sancti præconium quanta hæc laudatio, cùm ineffabiliter multa & stupenda ab eo fierent sub momento? Nota.

CAP. LXXV.

CAeterùm quantùm eleemosynis fuerit prodigus, explicati non poterit, nec si totius populi vox in vnum se conglutinet. Qui frequenter post iuge cilicium, contentus vna tantùm casula vel tunica, quicquid erat residui, nudo pauperi tribuebat, vt inops calefieret, largitore algente. Largitas eleemosynarum. Vestes eius.

CAP. LXXVI.

QVanta etiam per illum fuerit redemptionis effusio, nullatenùs explicabitur vel loco, vel numero. Vnde sunt nobis adhuc contiguæ gentes in testimonium, Hispanus scilicet, Scotus, Brito, Vasco, Saxo, necnon & Burgundio, dum ad nomen beati concurrerent vndiq; liberandi iugo seruitij. Cùm verò aliquateuus quod daretur, nihil esset præ manibus, tristis sedẽs & anxius, feuerior in vultu, austerior erat alloquio. Tum si fortassis ab aliquo inuitaretur ad prandium, compellebat conuiuas & ministros proprios, vt conferentes pariter agerent, vnde vel vnum captiuum seruitio liberarent, & sic aliquantulùm sacerdotis respirabat animus ex mœrore. Captiuorũ redemptio.

CAP. LXXVII.

QVòd et si Dominus aliquid per manus sancti dispensandum, aliunde dirigeret, mox in spiritu præuidens, solitus erat dicere: Gratias agamus diuinæ clementiæ: nam vnde fiat redemptio, ecce appropinquat. Continuò autem eius fine ambiguitate sermo præsenti probabatur effectu. Quod dum acciperet in manus, resoluta mox ruga frontis, vultu florebat serenior, gressu pergebat alacrior, lingua fluebat iucundior: vt videlicet crederes hominem pro redimendis alijs seipsum seruitutis vinculo liberare.

CAP. LXXVIII.

QVis verò dignè repetat, quanta virtus verborum ob ore rotabatur, dum prædicabat in populo? ita duntaxat, vt omni literaturæ nascereturstupor, & fieret in communegeneralis compunctio, atque omninò ex ore dicentis crederes, quòd verba sancto formarentur ab angelo, dum plùs quàm homo loqueretur, transiatus in mentis excessum, & abrasis vitiorum maculis, synceritate dogmatis pectora plebis cogeret diuinis effragrare pigmentis. Concionũ eius efficacia.

CAP. LXXIX.

Cursum, dicit preces horarias. Lectio ad mensam.

QVi equitans in itinere, semper de Deo aliquid aut verbo cõtulit, aut cantauit. Cursum nudo capite dicens, etiamsi nix aut imber vrgeret. Cùm verò venit ad mensam, confestim recitans adfuit minister diuina colloquia, vt inter cibi fercula, animi pastus alimento, plùs saturaretur conuiua: nullumq; tempus interpolans, quo non aut alijs prodesset, aut non ipse proficeret.

CAP. LXXX.

Vigiliæ.

QVantam verò vigiliarum curam semper impenderit, quis enarret? aut quis toleratos algores ardore fidei prædicet, cùm frequẽter in lectulo, antequàm reliquos de sopore commoneret assurgere, quinquaginta psalmos vel ampliùs inde fessus in tẽplo sui pectoris Domino decantaret? Aut quis illud felix furtũ vel auditu sentiret, vel visu deprehẽderet, cùm ipse de lectulo sæpe etiam sine caligis, ne sentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium, nullum sibi in hoc cupiens præter Christum occurrere? Qui celebrata vigilia, remeans ad lectulum, quasi nil egerit, tunc primùm reliquos excitabat.

CAP. LXXXI.

Constantia in persoluẽdis precibus canonicis.

PRaterea longum est dicere, quanta ad psallendum fuit illi constantia, dum velut ferri rigore gelu indurata eius caro subsisteret, cùm videlicet saxa frigus decrustaret, & aquas in crustam verteret. Qui cum suis visceribus sic dimicaret ac vinceret, penè seipsum obliuiscens, ac domestico tormento superato corpore, de se triumphum, in pace factus martyr, acquirebat. Nam & se mutantibus clericis, sine vicissitudine ipse decantandi modulamina finiebat.

CAP. LXXXII.

Nota de Cursu ex Canone absoluendo.

DEniq; cùm penè incredibiliter dicitur hoc, quod scitur: tertia noctis hora ingrediens ecclesiam, non est egressus vlteriùs psallentium ab ordine, donec clarescente iam die, decantatus solenniter Cursus vniuersus, consummaretur ex Canone. Tum verò si domum regrederetur, fatigatus ætate vel frigore, aut illata eum diuersorum inquietabat suggestio: aut certè ab ipso requirebatur, vbi præberet suffragium: vt prorsus ad requiem reclinanti vel paululùm, de querelis occurrentium afflictorum vel pauperum crux pararetur in lectulo: postponensq; suas iniurias, ne videlicet suggerentem premeret illata necessitas, paratus pro misericordia, semper currens pro venia, pater & pastor populi ad se alienas causas transferens & querelas, aut pro parte mitigabat dolores compatiens, aut quantùm posset, ex toto curabat, corde subueniẽs.

CAP. LXXXIII.

Obitus felicissimus sanctissimi viri.

INtantùm igitur sacris amplificatus proue&tibus, etiam diem beati sui transitus ita prædixit, vt subdimus: Ante aliquot dies vocans ad se notarium, imperat in cubiculo supra lectulum suũ scribere hoc tantummodò: Quinto Calendas Iunias: omnibus nescientibus, quid hoc esset. Pòst tamen eius sanctus discessus de seculo, manifestauit. Neque enim hoc ei Dominus sibi familiari animæ absondere pertulit. Denique eadem die post peractum prælium beatus migrauit ad Christum. His & consimilibus studijs, dum vixit, occupatus & semper intentus, ferè octogenarius, per orbem mirandis actibus Apostolis aggregandus, sanctis omnibus glorificandus, meritis coronandus, raptus corporeo vinculo, immaculato spiritu, ac beatæ fidei dotibus perpetualiter victurus, victor euolauit ad cælos: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria, honor & potestas in secula seculorum, Amen.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBVS, SISINNIO, MARTYRIO ET ALEXANDRO, AVTHORE S. VIGILIO, *Episcopo Tridentino & martyre.*

DOMINO SANCTO AC VENERABILI PATRI, bonis omnibus præferendo Simpliciano, Vigilius episcopus Tridentinæ ecclesiæ, salutem.

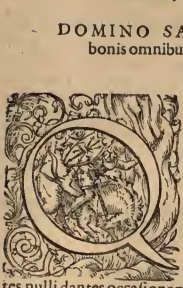

VANVIS facta martyrum mentione, non verbis merita, sed verba meritis commendentur, potiusq; sit constantiæ silentio præterire, quibus est probata virtus: tamē quia me suggerere causas, loca, pugnasq; martyrij pietas impulit, admonuit debitum, coēgit officium, trepidantem mœrore linguam paginæ non negaui: quia nec absconditi poterat lucerna sub modio, nec vox pij sanguinis reticeri. Post multos nanq; patientiæ gradus & sedulas pugnas, recens perfidiæ accessit iniquitas. Quibus ministri in ecclesijs, quę nuper fundatæ fuerant, lacessiti sunt, ac martyrij titulos comparauerunt, parati ad omnia, libenter omnia sustinentes, nulli dantes occasionem, occasione gloriæ gloriam meruerunt. Quorum vita, vt summa rerum fastigia referam, propter scientiæ notitiam fuit tam solicitudinis, quàm propositi singularis. Nam omnes liberi nexu coniugij, Deo immaculatas animas, vt sanctas hostias, præstiterunt. Denique primus, vocabulo Sisinnius, nouam Christiani nominis pacem intulit Barbaræ nationi: quam per annorum seriem, quod in se fuit, iugiter custodiuit, nullum consortium pollutæ hospitalitatis agnoscens, velut Loth Sodomis stupendo timore reuerentiam seruauit: sed ouis tota, quanuis in luporum medio constituta, ouile quæsiuit, quod, impensis pusillæ fidei votis, munificus primus in illa regione fundauit. Cuius ministeri, si me eum recensere dignaris, per hoc velut ex debito esse promeruit, senex vt æuo, ita merito præcesserit. 29. Maij.

Sisinnius Ethnicis Christum prædicat. Gen. 19.

Lector quoq; Martyrius, cius adminiculo sociatus, iam nominis pignore commendante eum, religiosæ professionis exordia post militiam temporalem catechumenus induit. Nam proiecto à se cingulo, reiectoq; parentū vel fratrum carnalium cœtu, intelligens sese verę lucis authore Deo gratiam consecutum, inter Lectoris officium sociatus, diuinæ laudis canticum auribus primus surdæ regionis intonuit, attentus operibus iugiter spiritalibus, iassatus ieiunijs continuis, lectioni suæ pædagogus, in lucrandis animabus anxius, quàm breui temporis impendio tantum fœnus antè præmisit, vt illi corona meritò crederetur. Quid liberatas animas referam, in sinum Abrahæ plena luce profectas, quas superstitio perfida, dierum obseruantia, alienato iure naturæ, crudeli morte damnabat? Verùm ille subductis maternis vberibus lacte turgentibus, peregrinus nutritus, condecentem semper matri quærebat affectum, resurrectionem exemplis prædicatam, viuentibus oculis dicaturus. Hęc sunt pauca de multis.

Martyrius Lector, auditā milles.

Alexander quoque Martyrij consanguinitate germanus, tertius Trinitatis hostiam complens, parem confessioni ianuam reserauit. Nam patriam, inquam, deinde peregrinus, parentesq; deseruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miseratione propensus. Et si testimonio meo vtcunq; creditur, non sunt, nisi ipsi sibi, altrinsecùs præferendi: quos commendari non opus fuit, nisi fortè quòd decuit. At verò hactenus sunt alleuata fastidia, si adhuc auribus libenter admittitis. Nam fumosa gentilitas contra vaporem fidei zelo diaboli, flamma furoris incaluit, & inde iam lentum fomitem serpens, quòd opibus (vt dixi) fidei, paupertate deuota, primus id loci diaconus ecclesiæ tabernaculum posuisset. Accessit quoq; iustæ ad titulos causæ, quòd quōdam hostias diabolo de Christiana domo fideli ministerio prohiberet, & lustri feralis vexillo præferri vexillum meruit passionis. Nam inuitata sub vno præmio manus, ad sanguinem conualuit, ac matutinis horis se, nimium antecedentis dici vulneribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehensum, emerita quiete sepeliuit. Lector quoq; haud vnquam impigrè Deo ad ministerium antelucanum seruiebat, cui in sacrificio diaconus famulabatur, & medicinam vulneribus memoratus Martyrius exhibebat, quam opere, quo deprehensi sunt, compleuerunt. Siquidem secedens ad hortum lector, qui eccle siæ cohærebat, captus, vitæ suæ arborem à radice plantauit. Ostiarius etiā passioni

Alexander, frater Martyrij.

Ministeriū antelucanū

Reddunt animas sancti martyres

adiunctus est: hospitio deprehensus, animam suam vt non obtulit, non negauit. Verũ ómnes in vnum collecti, per aliquot spatia tracti, Deo animas expirarũt. Et duorum quidem ductum est corpus exanime: tertius verò, quò tenaci vita fuit pœna sensibili. Nam vnius suas expectauit exequias. Præparatus est de sactis ecclesiæ culminibus seu trabibus rogus. Hæc flamma martyres velauit. Reuertẽte autem voto, cogitamus nobiscum, vt id loci basilica cõstruatur, vbi primum fidei gloriosæ testimonium meruerunt. Nunc me immeritum, in vtroq; consortem, paterno amore consolare, & cũ iisdem sanctos apud ipsos exorator accede, quatenus possim die illa fimbriam aut sacerdotum aut martyrum, iam omnibus sepositis, peccator attingere. Saluta mus speciali seruitio sanctitatem tuam: quæso, vt mœrorem meum Domino commendare digneris. Item alia manu: Denegare nõ potui, quod tuum in nobis erat, gloriosius fieret susceptionis merito, non gratia largientis. Dies autem passionis sanctorum, quarto Calendas Iunias, sexta feria, luce nascente.

EORVNDEM SS. MARTYRVM, SISINNII, MARTYRIJ, & Alexandri historia, ab alio quodam aliquantò explicatiùs conscripta, idq; grauiter & eruditè. Habetur in antiquis MS. codicibus.

Maij 29.

IN diebus illis, præsidente cathedræ sanctæ ecclesiæ vrbis Tridentinæ sancto ac venerabili Vigilio Episcopo, qui postmodùm ipsam sedẽ gloriosa effusione sui sanguinis decorauit: dum quandam regionẽ sibi vicinam, cui vocabulum est Anagnia, quæ vigintiquinq; millibus à supradicta ciuitate abest, error gentilis vetusta caligine obcæcatam detineret, tres viros in locum præfatum antistes direxit, à quibus Deus prędicaretur ignotus. Ex quibus vnus fuit Sisinnius nomine, in quo erat venerabilis senectus, ciuis Cappadociæ, genere Græcus. Cui etiam Diaconatùs creditit officium, nec immeritò: vt minister altaris ministeriũ verbi Euangelici consummaret: qui etiam proprijs sumptibus ecclesiam in supradicta regione, in vico, cui nomen est Metho, fabricauit. Cui coniuncti sunt Martyrius & Alexander, & ipsi aduenæ illis temporibus, nunc autem domini ciuium & patroni. Ex quibus vnus Lectoris, alter Ostiarij sortiti sunt gradum: vt recipientes verbum Christi, ab vno vocarentur, & ab altero intra aulam regiam reciperentur.

Sisinnius diaconus.

Martyrius lector, Alexander ostiarius.

Igitur dum per temporis prolixa spatia facti cultores ecclesiæ cuius structores, pari latim semen verbi diuini spargerent, indignè tulit turma gentilium ecclesiæ culmen erectum, hæc causa odij prima fuit. Cumque sæpè turbarum clangoribus excitata fuisset truculenta gentilitas, vt aduersùs sanctos Dei pugnatura consurgeret, (in hoc autem fuit sanctis perfecta victoria, omnia patienter sustinere, & priuata mansuetudine publicum superare furorem) dum quodam ritu gentilitas phantasiam suam protenderet, atque agrorum spatia circumirent, veluti prodesse sibi credẽtes diaboli ludum, luctuosis ornatibus & diuersorum pecorum pompis erectis, nuper de gente sua conuersum victimas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cùm vidissent Dei ministri, in defensione ouis Ecclesiæ adstiterunt. Tunc verò & ipsi apprehensi, operibus cõfusis communicare iubentur. Quibus reluctantibus, tanta sanctorum membra cędę fit nesta sunt dilaniata, vt meritò coronam martyrij consummarent. Vna interim nocte dilata, mox peruenitur ad præmium. Nã sanctus Sisinnius in capite tuba percussus atque securibus confossus est, lectulo iam penè exanimis decumbens. Cæteris verò matutinis horis hymnum Deo canentibus, iam aurora erumpente, conspirata subitò gentilium manus colligitur, armata securi atque præustis fudibus. Quibus ingredientibus, fit sæua diteptio, prophanantur omnia diuina mysteria, saxorum moles à sensibilibus hominibus diruuntur.

Cædũtur atrociter.

Sanctus igitur Martyrius, qui nominis sui natalem meritis consummauit, circa curam S. Sisinnij deprehenditur: & dum penè exhalanti spiritum aquæ calicem propinaret, in horti secreta, qui contiguus erat ecclesiæ, secessit, non fide infirmus, sed meritis se iudicans inferiorem. Tunc verò à virgine, cuius erat ipse hortus, proditur * Nam hæc virgo typum futuræ Ecclesiæ præferebat. prodit eum, quem amittere nolebat: vt qui corpore & nomine iam martyr extiterat, corona capitis non priuaretur. Nam cõ prehensus, stetit intrepidus, agens gratias vulneratus cæso capite, lotus iterùm baptismate proprij cruoris: nemoque illum sequi meruit de insequentibus, qui fugere putabatur.

* Non

Martyrij cædes.

tabatur. Nam ideò martyr feceſſit, ne in eius gloria perfectior deperiret. Transfoſſus ergo ſtipitibus, ad idolum ducebatur: in quo itinere preciosam gemmā reddidit Chriſto, & antè victima promeruit eſſe, quàm ad aram diaboli peruenire.

Alexander comprehenditur.

Tunc ergo ſtudioſè à militibus quæſitus, Alexander comprehenditur. Nam zelo ſi dei ſatis omnibus notus, vt in tribus viris Trinitatis perfecta gratia compleretur, fami liarem inuenit aditum confeſſionis. Non enim pòſt venit ad gradum honoris: ſed ma gis ad eccleſiæ ianuas indeſinenter excubans, illuſis ſæpè gentibus, Chriſti notus diſcipulis) vitaciore pœna. (Nam grauior eſt mors expectata, quàm illata) Vt quē gradus quaſi inferiorem dictabat, confeſſio auctior faceret coæqualem. Nam quòd in cæteris furor gentium tormenta non diſtulit, hunc per lenta tormenta curſu velociore poſt comites ſuos continua gloria ſuſcipiendum tranſmiſit. Tunc verò apprænhendentes corpora ſanctorum, atque ad collum S. Siſinnij tintinnabulum ſuſpendentes, velut animal trahebant, inſultantes, atque dicentes: Nunc vindicet te Chriſtus. Nam & in his non defuit myſterium, vt vox illa rauca Chriſti dictaret præconem. Rauca enim, nō per dubietatem fidei, ſed ſurdis clamando: necnon etiam vt verbum Dei indicem approbaret: quia ipſe primùm verbum religioſæ vocis in his locis increpuit.

Trahitur S. Alexander per loca aſpera.

Occiditur.

Inter quos etiam viuus Alexander vinctis pedibus trahendus apponitur, vt per ſcopuloſa itinera palpitantium membrorum partes dimitteret, donec ad vitæ terminum peruenireț. At verò poſt hæc ventum eſt ad templum prophanum veteris Saturni, in quo igne copioſo conſtructo, & ſanctorum præmiſſis geminis corporibus flagellatis, Alexander iterum confeſſurus ſtatuitur, vt ſi vellet cuadere flammam præſentem, cæremonijs obediret. Verùm vir ille impiorum munera reprobans, atque calorem fidei amplectens, glorioſæ paſſionis promeruit palmam. In tribus his impletum eſt myſterium Trinitatis. Nam maxima fidelium non defuerunt ſpectacula, quo nomine & à gentilibus ſunt increpati: qui etiam ſorte conſimili pati potuiſſent, niſi trino nomine eundi cenſerentur.

Vltio diuina.

Taliter ergo, vt diximus, ſanctorum conſummata victoria eſt, atque illis in cæleſti ſede collocatis, non defuit terror impijs. Nam cùm hæc ſexta feria completa fuiſſent myſteria, vt pridem in Saluatore actum eſt, vmbra quædam nigræ nubis totam texit regionē proximam terræ, fulmina diſcurrunt, coruſcationis rutilo ignis emicuit, vt cā ipſi impij non iniuſtè pro ſanctorum nece ſe ſentirent ſuſcipere vindictā. Sed Apoſtoli ca in myſterijs vox in veritate completa eſt, vt vbi abundarent tunc in hoc loco diuerſorum ſimulachrorum portenta, ſuperabundarent nunc ſanctorum martyrum templa: & oues, quæ in errore poſitæ, paſtorem non agnouerunt, poſtmodum paſtoris ſanguine ditarentur. In quo etiam loco in ſanctorum memoria baſilica conſtituta, atque fidelibus ad eorum limina concurrentibus, vt quis capacitatem fidei detulerit, tātorum vulnetum lauacra & medicinam eonquiret. Acta ſunt hæc ſub die quarto Calendas Iunias, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum, Amen.

Abundant martyrum templa.

VITA S. MAXIMINI, EPISCOPI TREVIRENſis, *authore Lupo, qui eam ſcripſit anno Chriſti octingenteſimo, triceſimonono.*

PROLOGVS AVTHORIS AD VALDONEM.

Intercеſſio ſanctorum.

IVpus Valdoni amico ſalutē. Amicos honeſtis certare officijs, ſeq; inuicē velle ſynceris præuenire obſequijs, inter præcipua humanæ vitæ negocia nō immeritò deputatur. Quippe noſtra imbecillitas, mutuis freta ſubſidijs, cooperante diuina gratia, nec lætis inaniter extollitur, & par effecta triſtibus, ab eis haudquaquam facilē ſupera tur. Huius tantæ rei ſubtilis conſideratio me tibi, Valdo chariſſime, ſuaſit morigerari, & quod iaminde ab initio noſtræ cognitionis magnoperē flagitaſti, ne tibi negarem, effecit: ſcilicet vt vitam beati Maximini meo ſtylo elucubratem, & quæ res ad nos vſque qualibuſcunq; literis decurrerunt, accuratiori ſermone conuenienti reſtituerem dignitati. Huc acceſſit, quòd memoratum virum clemēti apud Deum intereceſſione mihi plurimùm confido proſuturum, ſi eius actus quanta poſſum diligentia, celebrans, proponam neſcientibus imitandos. Verùm in hoc opere illud me admodùm coarctat, quòd multis, quæ, dum adhuc viueret, egit, vt palàm eſt, ſilentio ſuppreſſis, vix parua geſtorum illius mo nimēta extant, & in his ipſis quædā fabuloſis inueniūtur ſimilia. Quò fit, vt ampliſſimi viri opinatiſſimæ maieſtati auguſta ſcribēdi materia parū reſpōdere videatur. Omiſſis

itaque his, quæ fidem cæteris poterãt derogare, non ingenij mei, verùm diuinæ gratiæ fiducia, dignaduntaxat memoratu hinc narrare aggrediar.

VITÆ HISTORIA.

ex Mar. Cap. 1. Patria S. Maximini.

MAXIMINVS vrbis Aquitanicæ Pictauorum indigena, clarissimis est ortus natalibus. Siquidem antiquam prosapiam, à maioribus senatorij ordinis deductam, eius parentes sortiti, Maxentium, atq; hunc Maximinũ felici auspicio procrearunt. Qui nobiliter educati, sacris pariter literis instruebãtur, futuri quandoq; Christiani dogmatis egregij defensores. Sed processũ temporis Pictauorũ ecclesia Maxentium sibi vendicauit pontificem, eamq; idem postea florentissimè gubernauit. Maximinus autem diuino instinctu genitale solum relinquens, atq; in Belgicam Galliam commigrans, in Treuirorum vrbe subsistit, & spectati præsulis Agritij magisterio se informandum submisit. In quo tã ta vbertas gratiæ spiritualis eminebat, vt apicẽ dignitatis titulo sanctitatis ornaret. Cuius rei fama tum & alios diuersis ex partibus, tum etiam hunc Maximinum accierat. Ergo ad notitiam tanti viri deductus, & ecclesiasticis moribus aliquãdiu diligenter assuefactus, clericatus honore donatus est. Cumq́ue, augmenta virtutum illi pararet incrementa consequentium dignitatum, Quiriacus quidam, mira sanctitate præditus, beari Encharij ecclesiam nocturno tempore oratum de more ingressus, obuersantem sibi angelum, non per quietẽ, sed vigilando intueri prometuit, eiusq́ue vocem corporeis hausit auribus, præcipientis, vt Maximinum ex diuina iussione redderet certiorem, quòd Agritio episcopo ad superna gaudia intromisso, mox esset ipse pastorale ministerium subiturus. Id Quiriacus properè dum compleuisset, beatus Maximinus huic honori modis omnibus se imparem fatebatur. Ita quem iam secretorum inspector probauerat, fragilitatis propriæ rigidus æstimator, de se vilia sentiebat. Hoc vtinam homines nunc & intueri vellent & imitari: profectò nunquam ecclesiasticos honores, qui sanctis et eruditis tantum modò competunt, corruptelis vitiorum obnoxij, oraculotumq; cælestiũ nescij, pecunia mercatum irent, humeriſq; suis, velut gtauem seq́ue oppressũram sarcinam nolentes ac reclamantes, nequaquam prorsus imponerent. Verùm vt ab his, quò paululũ deflexit, nostra reuocetur oratio, quòd semel beatum Maximinum diuinitatis immutabile consilium populo suo præficiendum decreuerat, Agritio per ministerium reuelatur angelicum, vt sibi eum instituat successorẽ. Qui absq; retractatione diuino parens imperio, suis benedictionibus confirmatum, post se futurum designat pontificem. Nec multò pòst Agritius quidem momentaneã mortem sempiternæ vitæ felicitate mutauit, & in confessorum gloriosissimum cœtũ commigrauit, Idibus Ianuarij.

Maximinus venit Treuiros ad S. Agritium.

In ambitiosos.

S. Agritius decedit.

Maxentius Pictauorũ episcopus.

Cap. 2. Ei succedit S. Maximinus.

Sanctus autem Maximinus, consensu sacrorum ordinum, totiusq́ue plebis adnisu, à vicinis episcopis pontificali est excellentia sublimatus. Iam verò quàm strenuè sit eo functus officio, summi authoris Hieronymi testimonio, qui aut contemporalis ei, tametsi puer, fuit, aut proximè illius ætatem accessit, licet agnoscere. Nanq; is in præclaro Chronicæ opere, cùm à secundo anno Constantini, Constantij atq; Constantis Augustorum, Arrianam impietatem, præfati Constantij regis fultam præsidio, persecutã exilijs, carceribus & varijs afflictionum modis primùm Athanasiũ, deinde omnes nõ suæ partis episcopos declarasset, paucis interiectis, sexti anni, si quæ fortè fuissent, res memorabiles notatur⁹: Maximinus, inquit, Treuirorum episcopus clarus habebatur.

Cap. 4.

Hic si quis inspiciat insaniam Arriani principis tum quam maximè efferbuisse, facilè intelligit, persecutionibus, quæ vulgò veris importabantur præsulibus, sanctũ quoque Maximinum alacriter participatum, ac violatæ fidei non declinasse modò contagia, sed etiam assertorum eius peruersis ac violẽtis molitionibus obuiasse. Necadeò fuerat operosum eas celeriter penitusq́; subuertere, nisi merito execrabilis impietatis miserabiliter excæcati illius nefarij sceleris vel inuentores, vel defensores, lumen rationis nequaquàm admittere consensissent. Nam quis vnquam, quæso, de consubstantialitate patris & filij, vel per quietem sit ausus dubitare, nisi qui illam euidentissimam Dei sententiam surda præterierit aure: Ego & pater vnum sumus? Vnum dixit, tantùm se profectò volens intelligi, quantus pater esse cognoscitur: scilicet mysteriũ baptismatis in nomine patris, & filij, & sancti spiritũs non aliter tradi iussisset fidelibus, nisi æquè, vt patri sanctoq́ue spiritui, sibi quoq; voluisset deferri. Verùm quis illos

Iohan. 10.

ferret

ferret non minùs ſtultos, quàm impios? Denique cùm ipſe filius dicat: Vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem: in tantam imperitiſſimi homines proruperant audaciam, vt minorem patre filium eſſe contenderent. Hi callidis argumentorũ commentis ſua nitebãtur adſtruere: contrà, per Athanaſium atque Maximinum, cæteroſq; propugnatores ac duces clariſſimos, Apoſtolicę doctrinę ſemper ſuperabat authoritas. Laboriosè mendacium exquiſitis ornabatur ſententijs: per ſe ſatis decora, ſimplex veritas eminebat. Poſtremò poteſtas humana fortiſſimis bellatoribus turbulentum minaxque bellum conflauerat: diuina maieſtas animum, vires, arma, quibus illi vincerent, miniſtrabat. Iohan. 4.

Ex his, quæ præmiſimus, beati Hieronymi verbis, etſi pauca ſint, tamen ſatis Maximini ſanctitas poterit æſtimari. Sed ei ſille non contentus, rem intulit maximis, meo iudicio, laudibus proſequendam. A quo, inquit, hauddubium quin Maximino, Athanaſius Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus, cùm à Conſtantio quæreretur ad pœnam, honorificè ſuſceptus eſt. O virum beatiſſimum, ſummiſq; principibus Eccleſiæ meritò coæquandum, qui regiæ poteſtatis iniuſtum ſprenerit impetum, & cum periculo, ſi nõ vitæ, certè dignitatis, amplexus ſit cuſtodiã mandatæ diuinitùs charitatis! Fac enim Imperatorem furiata mente proditionis præmia proponentem, ſi opinari potuiſſet fore aliquem, qui cùm valeret, nõ ſolùm Athanaſium minimè proderet, ſed etiam ſtudioſè eclaret, quas proſcriptiones, quæ exilia, q̃ tormẽta minaturus fuiſſet, deprehenſoq; poſtmodum illaturus? & liquidò apparebit, quantum pondus iuſtitiæ tribui debeat huic ſancti Maximini conſtantiæ. Profectò fidutia, ex diuinis eloquijs concepta, docuit, quatenus ſit ſecularibus poteſtatibus obſequendum. Neque enim ipſe Deus iuſta præcipientes contemnendi hominibus, aut quenquam Imperatores iniuſta iubentes audiendi poteſtatem fecit. Nam etſi præſcripſit, vt Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei, reddamus: quòd tamen id citra violationem ſuorum fieri voluerit mandatorum, Apoſtolus declarauit, qui dicturus, Regem honorificate: Deum timete, præmittendum curauit. Sed ô noſtri temporis mores degeneres! Omnes penè iam nerui priſtini roboris conciderunt: leuibus terroribus fracta ceſſit conſtantia: pluris pecunia, quàm iuſtitia, æſtimatur. Quis iam Imperatoribus diuinorum præceptorum referare ſalutarem ſeueritatem non reformidet? Quis eis ſua pericula, zelo diuini timoris accẽſus, abſq; fuco adulationis aperiat? Ego planè non ſum dubius, aut neminem, aut rarũ nunc eſſe, qui ſi quemlibet, vt quondam magnus fecit Athanaſius, iniquos motus Imperatorum fuga declinantem videret, ei, vt Maximinus, gremium charitatis, Deo fiſus, aperiret: immò latebram præſtare vel remotiſſimus quiſque refugeret, ne, dum alium tegere moliretur, ſemetipſum laqueis calamitatis exponeret. At Maximinus in celeberrima, eademque tunc regia ciuitate fortiſſimum excipiens confeſſorem, dum eius ingenuè communicauit periculo, participium ſibi peperit gloriæ ſempiternæ. Cap. 4. Athanaſius venit ad Maximinum. Matth. 22. 1. Pet. 2.

Quanto autem ſtudio pro conſeruanda integritate fidei excubaret, alias etiam demonſtrauit, cùm Agrippinæ ſynodali euocato conuentu, Euphratam epiſcopum, hęretica prauitate corruptum, cum his, qui frequentes conuenerant, pontificibus gradu mouit, Eccleſiaſtica vſus cenſura. Is enim inſanis accedens hæreticis, Ieſum Chriſtum non eſſe verum Dei filium prædicabat. Nec miraculorum gratia defuit ſancto Maximino, quibus editis, ſuæ prædicationis fidem tardioribus faciebat. Siquidem cæcis lucem infundebat optatam, & paralyticorum ſolutos artus in priſtinum reformabat vigorem, & eos, qui dæmonum petuaſione humanam mentem exuerant, fœdo prorſus dominio liberabat. Quod ſi cui incredibile videatur, ex his, quæ mutuò ad eius memoriam hactenùs fiunt, poterit confirmari. Cap. 5. Synodꝰ Colonienſis contra Euphratam. Miracula S Maximini.

Erat ei ſolennis conſuetudo, ſanctorum luſtrare memorias, eorumque opem ſum mis precibus flagitare. Cuius rei gratia cùm Romam tenderet, opinatiſſimum confeſſorem Martinum conuenit: iunctiq; ſummi pontifices, diuinis rebus intenti, laborem itineris non, vt alij, ſentiebant. Illis itaq; in vlteriora progredientibus, fortè aſellum, qui farcinas beatorum ferebat, vrſus offendit, eumq; protinus deuorauit. Hic Maximinus in nomine Domini ferè dicitur imperaſſe, vt quia iumentum non abegerat, ſed conſumpſerat, ipſa iumenti onus aſſumeret. Mira res valdè eſt, illam cueſtigio ſucceſſiſſe oneri, & quoad reuerſi ad locum, qui Vrſaria villa dicitur, deuenirent, ſubuectionimanſuetiſſimè famulatam. Ibi deniq; à ſancto viro priſtinam vagandi poteſtatem recepiſſe, priùs tamen licentia quẽquam lædendi erepta. Verùm quia vt praui ſibimet ſunt graues, ita boni ſuo ſemper delectantur conſortio, ſanctus Maximinus beatum Mattinum Treuirorum vrbem ſecum coëgit inuiſere, ſuoque populo duplicata benedictio- Cap. 6. Nota tanti viri conſuetudinem.

dictionis reuexit commercia. Ibi Martinus spiritualem sibi filium Lubentium Maximino eruditendum commisit. Cuius ille parens voluntati, & cum sacris instruxit literis, & impositio gradu presbyteriji, in vico, cui Cubrino vocabulū est, præfecit. Ipse autem piè memor propinquorum, patriam repetiuit, suorumque vsus contubernio, non multò pòst ibi vita excessit, sanctorumq; laborum suorum fructum, cumulata mercede, à Domino est consecutus.

S Martinus Treuiros in uisit.

Obitus S. Maximini.

Cap. 7. Paulinus ei subrogatur

Succedēs in episcopatum Paulinus, qui fidei suæ veritatem exilij perpessione firma uit, communicato cum clero & populo Treuirorum consilio, sanctum Maximinum ab Aquitania, vbi situs fuerat, reuehendum constituit. Itaque facto agmine, Clerus populusque Aquitaniam versùm tendentes, emensis prolixis viarum spatijs, randē haud longè à loco, vbi ille claudebatur thesaurus, admodum fatigati subsiterunt. Ibi cæteris corpora curātibus, quidam seniorum prostratus Domino supplicabat, vt illius exoptabilis loci, quem ipse cum socijs penitùs ignoraret, aliquod mererentur indicium. Vix orationis verba finierat, cùm puer gregem ouium sequens, nomine beati Maximini iuratiuè assumpto, ouem, si quò ipse nollet, accederet, ictu repellendam minatus est. Hic senior stupefactus, vbinam, quem nominasset, Maximinus requiescere? percōtatur. Atqui puer vicissim quisnam esset, quitam clari viri memoriam nesciret? admirando perquirens, postquàm resciuit aliundè aduentantes, eos ad locum desideratū vsq; perduxit. Ita illi laudantes Deum beatumq; Maximinum, etiam angelica reuelatione certiores effecti sunt, illic, vbi monstratum fuerat, inueniendum quod quærerēt. Verùm custos ecclesiæ suspicatus id, quod euenit, vt eadem ecclesia excederēt, qui aduenerant, & euentum reicelauerant, imperauit. Mox celeberrima fama rem dissipante, immanis excitata manus Aquitanorum, Treuiros moliebatur loco arcere: potuisset quæ committi facinus pessimum, nisi Treuiri Christianitatis fraternitatem opponentes, orandi tantùm studio se conuenisse firmassent. Aquitani Treuiros sui timore perculsos arbitrantes, hinc remissi lætitia, vino indulgent, & quod erat consequens, somno grauiori soluuntur.

Paulinus ei subrogatur

Cap. 8.

Interea beato Lubentio, cuius est mentio superiùs facta, imperat angelus, vt clauem ecclesiæ ad caput custodis accipiat, & absq; strepitu ecclesiam introgressus, exoptatum thesaurum absportet. Ille cœtu aliorum presbyterorum adiūcto, summa cum propere ratione paret, ac prospero comitāte successu, clauis vnde sumpta fuerat, citò refertur, & cæteruis expectantibus quod tantoperè cupiebant, infertur. Treuiris abitum maturantibus. Aquitani primò eos metu discessisse dictitant. At vbi rei veritatem compe-riunt, coacto exercitu, recedentes triduo insequuntur. Cumq; intra mutuum consp-ctum vterq; populus constitisset, Aquitani crebris coruscationibus tonitruisq; atq; frequenti emissione fulminum, quorum nihil Treuiros contingebat, repulsi, non sine rubore ad propria redière. Treuiris cœptum iter carpentibus, cæcus quidam spe recuperandi visus deduci se flagitabat ad feretrum. Cuius vt eum vmbra tetigit, mox caligo inolitæ cæcitatis absces sit. Ita vnius incolumitate gaudium multi ceperunt.

Treuirēses ex Aquitania absportāte reliquias S. Maximini.

Cæcus videt.

Cap. 9.

Cumq; Mosomagum castellū peruenissent, paralyticus quidā beatō Maximino salūdus offertur. Nec irrita vota fuēre fidelium. nanq; vt sine dilatione optatę redditur sanitati, speciosissimum spectaculū intuentibus præbuit. Vtq; gratiam referre videren-tur eiꝰ loci habitatores, ecclesiā Deo sub honore B. Maximini, vbi eius sacræ reliquiæ fuerant positæ, condiderunt. Euiouium vocatur castellum, ad ditionē iam pertinens Treuirorū. Hoc ingressis * exequiarum baiulis, quædā fœmina maligno spiritu obsessa, querebatur, quid ita Treuirorum populus beatum illuc Maximinum deportasset, cùm ei possent sufficere sancti Dei Eucharius, Valerius, & Maternus, necnon Agritius, quos dæmones vt violentos paterentur rortores? Nec diù teterrimus hostis miseræ infelicitate lætatus est. Siquidem post præmissas voces, meritis beati Maximini exire compulsus, ludibrij sui potestate priuatus est. Inde ad castellum quod * Batlonis dicitur, sancti perlatis reliquijs, duo accedentes leprosi, iam quantùm valeret Maximinus, feljci fama edocti, eius imploraūēre credula mente suffragium. Nec spes eos sua fefellit. Denique mox diuinam experti medicinam, adepti sunt integram sospitatem.

Paralyticus curatur.

for. reliquiarum.

* Arlonis

Cap. 10.

Tot ac tantis diuinis celebratis miraculis, Treuirorum quondam pontifex Maximinus, tunc autem apud Deum certissimus iam patronus, vrbi, quam olim egregiè rexerat, propinquabat. Iam verò vix credibile fuerit, quanta tunc ad eum multitudo confluxerit. Obuiàm præsuli tota se ciuitas effudit, rusticorum ex agris frequens turba cōuenit: multi quoque ex vicinis vrbibus occurrerunt. Compulerat hæc agmina in vnū veneratio Maximini, quæ Paulinus totius signifer pietatis sua gloriosa decorabat præ-

sen-

sentia. Cremabantur precioſi odores, cereorum copia reſplendebat, diſtinctæ ſacrorum acies ordinum, feſtiua cantica perſonabant. Ita exceptum deductumq; ſacratiſſimum Maximinum inſignis confeſſor Paulinus in eccleſia beatiſſimi Iohannis Euangeliſtę magnificè ſepulturæ tradidit. Huc poſteà cæcus quidã à natiuitate, ex territorio Beneuẽtano deductus, Creton vocabulo, monitũ ſe à principe Apoſtolorũ Petro, dum Romæ ſpe recuperãdi luminis moraretur apud eius memoriam, fatebatur, vt Belgicã Galliam peteret, vbi ſanctus requieſceret Maximinus, quòd illius meritis poſſent ei optatæ ſanitatis gaudia prouenire. Qui pergẽs, venit ad locum: & dum cuſtodi narraſſet eccleſiæ, nomine Goſberto, ad ſepulchri penetralia intromiſſus eſt: vbi ſe cõfeſtim lucis commercium reperiſſe miratus eſt. Poterat beatiſſimus Petrus cæco ſumma facilitate, quod petebatur, præſtare: verùm gloriam miraculi transferre ad Maximinũ maluit, vt meritorum eius euidenter cunctis panderet qualititatem.

Vide priſcorũ Chriſtianorum erga ſanctos deuotionem.

Cęcus à natiuitate recipit lumen.

Præterea in crypta, vbi oſſa venerandi pontificis condita fuerant, interiectu tempo-
Cap. 11.
ris aqua ad latitudinẽ vnius cubiti excreuit: dictuq; mirabile, ita ſepulchrum omne ſuo ambitu cinxit, vt tamẽ ab eius crepidine abſiſtens, non paruum intuentibus ſtuporem inijceret. Igitur venerabiles epiſcopi Hildulphus, Clemens atq; Goſbertus, conueniẽtes in vnum, & quod euenerat, diligenter examinantes, transferenda beati viri oſſa ex memorata crypta, & in loco, vbi nunc ſunt ſita, iudicauẽre ponenda. Quod quoniã ex diuina voluntate decreuerant, procedens exitus indicauit. His, vt opinor, non inconuenienter adijcitur, quòd quædam fœmina, Franca natione, domique nobilis, Rodoara vocabulo, cui tibiam atq; pedem humor noxius arefecerat, ad memoriam beati viri acceſſit, ibiq; preces magna cum obſtinatione continuans, ita vt à ſuis ad deſperationem obtinendæ ſanitatis impulſa, vt inde recederet, moneretur, diu deſperatam ſanitatem, ſtupentibus cunctis recuperauit.

Tranſlatio reliquiarũ ſancti Maximini.

Iam verò illud quàm eſt mirabile, quod Carolo principi obtulit? Nanq; is, cùm lõga febrium vexaretur moleſtia, & cibi potuſq; faſtidio, vitæ periculum incurriſſet, ei beatus Maximinus capienti ſomnum apparuit, vtque ſe ad ſuam abeuntẽ ſequeretur memoriam, demonſtrauit. Expergefactus Carolus ſatellitem, qui ſibi fortè aſſiſtebat, percontatur, ſi videret beatum Maximinum, qui ſecum paulò antè cõtuliſſet ſermonem? Illo verò negante: Modò, inquit, foras egreditur, atq; imperauit, vt ſe continuò ſequerer, apud eius tumulum ſalutis compos futurus. Ita illõ lectica deportatũ, & in ſoporem reſolutum, ſanctus Maximinus iterum alloquitur, ſeq; pro illo Domini poſtulaſſe clementiam oſtendit: illum verò, ne ſe vltrà dedat vitijs, admonet. Mox igitur, vt euigilauit Carolus, exurrexit, & pro votis promiſſis in ſacrarium feceſſit, ſibiq; offerendos cibos popoſcit, qui triginta diebus proximis, ſumendorum alimentorum ſibi poſſibilitate ſublata, vix vitam ſolius aquæ hauſtu, retinuerit. Eſcis itaq; ſumptis, amiſſas redire vires perſenſit: huiuſq; non immemor beneficij, cœnobium ſancti Maximini prædijs auxit: quorum vnum * Patrioſala, aliud Vuitmaris eccleſia, tertium Commiciacus vocatur. Sancto autem Petro Andaclanam obtulit villam.

Cap. 12. S. Maximinus ſuper viũ iubet Carolũ principẽ ire ad relinquias ſuas.

Carolus prędia largitur monaſterio

Apud ſæpedictam memoriam etiam duæ fœminæ, quarum altera Vuelrudis, altera dicebatur Elithildis, olim manuũ atq; pedum debilitate inutiles, interuẽtu gloriosiſſimi confeſſoris, communia receperunt officia. Vir quidã oriundus * Friſo, cui nomen Ibbo fuit, ſe ſuamq; ſubſtantiã B. Maximino donauit. Quo facto, cùm fratrum vtilitatibus deſudaret, neceſſe fuit, vt negociandi gratia tranſmatinam peteret regionẽ. Ita claſſi ſex nauium ſociatus, ingreſſus eſt mare. In altum aũt cùm proceſſiſſent, tẽpeſtas repentè oborta, caſdẽ ſex naues quaſſauit, ac vndę tumẽtes protinùs ſolutas inuoluerunt. Hoc Ibbo deprehẽſus, neceſſitatis articulo nautas hortatus eſt, vt ſecum S. Maximini ſuffragium implorarent. Quibus, vt par erat, id ſubmiſsè agentibus, Ibbo virum inſtar ſolis ſplendentẽ, & ſupra mare non infuſis pedibus ambulantẽ, ſubitò adſpexit. Qui fidutiã confitenti reſumere iubens, cùm formidinẽ voce pepulit, tum etiã ſua præſentia tranquillitatẽ reduxit. Sic facti reduces, authori tam manifeſtæ ſalutis Deo ſanctoq; Maximino laudes cum ſumma exultatione ſuderunt. Maxima ſunt hęc, & Deo, qui per ſeruos ſuos operatur, digna miracula, atq; celebri præconio ad poſteros tranſmittenda. Verùm illud ſcrupulo ſiùs eſt conſiderandum, quod præter tantam vbertatẽ virtutum, perindè quaſi ſpeciali gratia, fugandorum dæmonum poteſtas beato Maximino permiſſa eſt: quod ex conſequentibus facilè apparebit. Dixerint hinc meliùs alij, quos vitæ ſynceritas cæleſtium fecit conſcios arcanorum: cæterùm meæ tenuitati videtur, hunc virum ea cauſa illud priuilegium meruiſſe, quòd dum commu-

Cap. 13.

* Friſco

Sedatur maris tẽpeſtas, apparẽte S. Maximino.

Eius poteſtas in dæmones.

nem ageret vitam, ab his præcipuè fuerit vitijs alienus, quibus apoſtatæ ſpiritus elege-

elegerunt inconuertibiliter mancipari, superbia videlicet & inuidia: æquum mq; visum fuisse diuino consilio, vt qui superbiam humilitate deiecerit, inuidiam que charitate contriuerit, dominium possideat illorum, qui suo deprauati arbitrio, ad memoratas virtutes nunquam adspirare consentiant.

Cap. 14. Ita que rex Pipinus, magni Caroli genitor, quædam suum clericum, qui Brunco vocabatur, impuris obsessum spiritibus, per Hellarium Archidiaconum ad tumulum beati Maximini destinauit. Is per diuersas reliquorum sanctorum fuerat circunductus memorias, nec illa horribili passione meruerat liberari. Porrò vt beati viri limina tetigit, ilicò purgatus, Dei circa se clementiam glorificare, & sancti Maximini potentiã cœpit prædicare.

Dæmoniaci liberãtur. Idem Pipinus denuò Ericum, genere Alemannum, eadem passione laborantem, qua suprà, direxit. Quem cùm catena vinxissent, eamque perfacile alienis viribus cõfregisset, vix arte cohibitum, clarissimo confessori obtulerunt curandum. Ita diu fratribus pro miseri ereptione certantibus, quadam die, cùm rem diuinam agerent, ille confracta catena prorupit se ad tumulum sacri antistitis: & non videtis, inquiens, aduersarios, qui me sibi vendicauerant, vt in fugam versos beatus Maximinus persequitur? Hic ei finis processit insaniæ. Eiusdem Pipini regis ex filia nepos, nomine Cunibertus, atrociter à dæmone vexatus, multis antè locis circumitis, vltimò ad sanctum virum perductus, tandem ab ea peste purgatus est.

Cap. 15. 17. dæmoniaci sanantur vno die. Et, vt à singulis ad turbam liberatorum transeamus, quondam ad festiuitatem beati pontificis, (siquidem tunc maiorem depromit potẽtiam) triginta septem homines oppressi à dæmonibus conflux êre: qui omnes eodem die curati sunt. Ex eodem numero fœminam illam fuisse accepimus, quæ ferebatur quadraginta septem annis polluto subiecta spiritui. Hac tandem tam diutina exclusus possessione, ipse verò cruciandus igni, simulatum oculis adstantium obiecit incendium, ita vt putaretur tota domus cõ flagrare: ac digno se odore, hoc est, sulphureo, templum resperſit. Tã speciosa suæ præsentiæ meritique monimenta præclarus ille angelus dereliquit. Sequenti anno eadem

Item 22. & 23. alijs duobus diebus. solennitate viginti & duo mundati sunt: porrò tertio anno tredecim à sancti viri cœnobio salutis gaudia retulerunt. His, vt arbitror, legere volentes satis superq; instruximus, quàm efficax in sacratissimo viro pellendi spiritus perditos sit gratia, & emineat semper potentia. Cæterùm si velimus & hac & multiplici aliarum virtutũ specie quoties floruerit vsq; ad hunc annũ, quo scribimus, hoc est, ab incarnatione Domini octin gentesimum tricesimum nonũ, stylo officio desiguare, nec modum libri tenebimus, & erudito lectori minùs erimus grati, dum similia frequenter narrabimus. In fine igitur nostri opusculi, in commune beati Maximini clementiam flagitemus, vt qui subinde ab alijs infirmitates depulit corporum, multò magis liberare nos dignetur à languoribus animarum: ostendens etiam in hac parte, quantùm præualeat: quò nunc peccatorum veniam consecuti, quandoque illius gloriam conspicere, gaudentes etiã propria sorte, mereamur, Amen.

MARTYRIVM BEATISSIMI MARTYRIS ANDREAE DE CHIO, QVOD CONSTANTINOPOLI

obijt, anno primo Pauli II. Summi Pontificis, à Georgio Trapezuntio scriptum.

29. Maij. Capsi.

for. * profession. VANDO iam triennio è Creta Constantinopolim nauigassem, vniuersam illam vrbem cũ Galata simul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter singulare & inauditum multis temporibus Andreæ de Chio, pro Iesu Christi * passione martyrium. Fuit enim paulò antè mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Nouembri applicui, anno ab incarnatione Domini, M.CCCC. LXV. Andreas verò martyr Christi præcipuus 29. die mensis Maij, eiusdem anni coronam martyrij misericordia Christi cõsecutus, in cælos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verùm quod admirabilius ritè considerãti videbitur, illud est, quòd nisi Andreę martyrium di-

rium diuinitùs destinatum diuina gratia Christianis opem tulisset, & animos eorum firmasset, magna in eos clades, ab ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus vrbe, Peripateticorum Philosophiæ professor, siue sua sponte, vt multi aiunt, siue impulsus, nescio, nec, si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahumeto adhæsit. Quidam abnegat fidē Christi.

Quare Turcarū rex elatus, virum quendā, cuius nomen me fugit, ipsumq; Trapezūtium militiæ peritissimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philosophum conciuem suum volens nolens ue imitaretur, cupiebat enim eius opera vti in re militari. Cumq; Christiano non confideret, ad Mahumetum intrudere cupiebat. At ille animo martyr: Philosophus, dicebat, in delicijs educatus, maiore spe ipsarum, Christi crucē negauit: ego autem, qui pro Imperatore meo mortali tot tantosq; labores, cum Scythis bella gerens tuli, vulneraq; excepi, (dixit, & aperto pectore, cicatrices ostēdebat) pro Imperatore cælesti mortem timebo? ab sit à me tanta insania. Quæ mens prætereà esset mea, vel potiùs, quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna cælestiaq; regna repudiare, Mahumetoq; adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus distringā? & deniq; in mortem ruere, quam fugiendam cēsuit Philosophus, vt in æternam ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille. Cap. 2. Constantia cuiusdam Christiani.

Verùm dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat cę libemq; se perpetuò fore Reginæ misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illicò febribus, paulò pòst quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet nunquàm obliuiscì posset munditiem corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Constantinopolim deinde perijt, non vt mercator, aut vagus, quidam magnarum vrbium visendarum cupiditate: summa enim in iuuene viginti & septem annorum gratuitas atq; constantia illucebat: ratò quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: à loco enim penitùs erat alienus. Cur igitur iuit? A gratia Dei, vt ego arbitror, ad martyrium vocabatur, vt & ipse in cælis Christi cūalijs martyribus assisteret, & omnibus prodesset, qui Philosophi siue leuitate, siue terrore fuerant conturbati. Statim cùm in vrbem applicuit, accusatus fuit, quòd cum Christianis conuersaretur, ecclesiasq; viseret, quasi Christianus summa cum religione ac deuotione homo, qui crucem Alexandriæ negauit, cōculcauit, sputis fœdauit, & demum in stercora projecit. Hæc mercatores Aegyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad iudicem detulerunt, seq; ipsos vidisse cū negantem, confitentemq; quòd Mahumeto adhæreret, audiuisse attestabantur. Cap. 3. Votiuus effectus. Integritas & piobitas Andreæ. Falsò defertur ab Aegyptiorib. mercatoribus.

Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusationeq; recitata, nunquā se à Chio vbi natus, educatusq; fuit, nisi tunc recessisse affirmabat, idque multis testibus approbabat, vniuersamque Chij ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Iudex iniquus hac in re non esse audiendos Christianos censebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circū fusa stabat, Si, inquit, Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandū est, Mahumetistarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianū falsò accusatum iustè defendimus, sic Mahumetistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quare prætermissis testibus, res ipsa quærenda est. Nō aliter igitur, quàm Iudæi secundùm Mosaicam legem circuncidi suos Propheta vetet iussit: quare si ingenitalia huius membra similinota læsa sunt, morte iure plectetur: sin minimè, cum ipsa re causa determinetur sua, & nil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudusq; à tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indicium, nulla circuncisionis macula, nullum Mahumetistarum apparet vestigium. Exclamāt ex lætitia Christiani, confunduntur aduersarij, & victi penitùs prosternuntur: nisi diabolico astu adiuti, exposuissent moris esse in Aegypto, minoris homines ætatis circū cidi, maioris, si ad Mahumetum Dei propheram conuertantur, circuncidi si volunt: si verò abhorrent circuncisionem, nullo cogi modo posse, quoniam melius sit lucrari animam hominis, ex toto nobiscorde adhærentem in cæteris omnibus præter circūcisionem, quàm reijcere, quoniam circūcisionem reformidet. His rationibus, vel magis, quia sectæ fauebat suæ, confusus Iudex, nullam pronuntiare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem consuluerit. ita enim moris est in causis ambiguis & arduis. Cap. 4. Conuincūtur mendacij accusatores eius.

Regem igitur, in carcerem coniecto milite Christi, consultum adijt: cui omnia cùm retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habitudi, omni corporis, luuenis, inquit ipse, animo inuictus, atq; magna statura, grandibus ossibus atq; neruis conuallatus. Rex tales homines habere in militia cupit: Vade, inquit, & primùm illi, si noster voluerit esse, Cap. 5.

Turcarum princeps cū allicit oblatis honoribus.

offerimus centurionatum in militia noſtra: deinde, prout in virtute ipſum valere cō ſpexerimus, ad maiora prouchemus. Quòd ſi beneficijs non commouebitur, minis atque terrore ipſum concutias: & ſi neutra poteris prævalere via, capite plectas. Altero igitur die, producto ipſo, primùm Regis pollicitationes proponuntur mirabili cum amplificatione, quòd caput ſtatim eris, Andrea, centum millium, & à priuatorum tractus conditione, cum Principibus conumeraberis: quòd facilè virtus & diligentia tua extollet te ad maiora. Verùm cùm martyr Chriſti, nihil reſpondendo, contemnere oblata videretur, qui circunfuſi erant veritatis hoſtes, alij argentum atque aurum, alij veſtes, alij ſuppellectilem variam pollicebantur: cumq; in ſilētio acriùs perſeueraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidē, ait, vos eſtis multò maioribus, quàm ego dicere aut excogitare queam: ſed res, quas offertis, nulla reſponſione ſunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem putatis magni aliquid habere, quo cælesti ſit præponenda? Erras, ipſi reſpondent: nam nos, & ad illam tibi viam aperire ſtudemus, & hanc inſuper tibi felicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non felicibus miſera, non profana beatis. Sed quid opùs eſt verbis? Ego felicitatem huius ſeculi nihili facio: ego crucem, paſſionem, ſepulturamque Chriſti mei nunquam, auxilio illius fretus, negabo. Statuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

Item alijhoſtes Chriſti.

Ille omnia contemnit.

Cap 6. Mittitur in carcerem.

His dictis, conjectus ilicò in carcerem, vinculis catenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem ſequentis diei, qui fuit XX. Maij, iacuit. Poſt meridiem ſtatim protrahitur, & in partem vrbis, quæ Orientem ſpectat, prope mare, ducitur, vbi ad palum nudus alligatus. flagellis atque loris cæditur, acriusque quàm dici poſſit: principio flagellorum & verberum contremuiſſe dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compreſſis, magna exclamaſſe voce: Virgo Maria adiuua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, ſtetit rectus in eiſdem veſtigijs, mirabile dictu, vſque ad Solis occaſum. Interea dum miles Chriſti his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo ſuprà retuli, è feneſtra turris, in qua fuerat incluſus, prominens clamabat: O felicem Chriſtianum, ô beatam quæ te genuit inſulam, ô nobiliſſimum atque omni laude dignum genus, vnde ortuses: Vtinam iſthic eſſem tecum, vt eadem paterer pro Chriſto. Hæc aliaque vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, deſiderans. Carnifices autē Andrea reducto, multis pretioſa membra flagellis, loriſque fœdè dilacerata, vngunt vnguentis, cibum quoq; atq; potum ad fulciendā in corpore animam de Medicorum conſilio, quorum multi ac peritiſsimi aderant, obtulerunt, ac aquam, in qua non paruum defæcati auri pondus bullierat, conducunt ad bibēdum. Id faciebant, quò longior vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, ſimul & oſtenderent, quanti vitam facerent eius: Fortè etiam, quoniam cum Chriſtianis enutriti ſint, & nonnulli eorum Chriſtiani fuerint, Nec ignorabant, quomodo martyres Chriſti olim in die cruciabantur, & in nocte conualeſcebāt. Quare timentes, ne id diuinitùs eueniret, medicamentis ſuis occultare veritatem ſtudebant.

Cæditur flagellis.

Magna cura adhibetur vulneribus eius.

Cap. 7. Vnguibus ferreis lacerātur.

Curatur diuinitùs.

Vigeſima prima eiuſdem menſis die rurſus producitur, denudatusque ferreis vnguibus tergora, quæ pridie eius dici fuerant flagellata, dilacerantur, nec quicquam aliud fecit, dixitque miles Chriſti, quanquàm priùs contremuit in principio, manuſque ad ſe adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in ijſdem veſtigijs tenuit, magnaq; voce clamauit: Virgo Maria iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem, quæ pridie vociferabatur, è turri iterùm atque iterùm repetebat. Adueniente nocte, vngutis illinitur, ſimiliter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infuſa, ſuſtētatur, quaſi charam Crucis hoſtes ſalutem eius haberent, magnam ijs rebus ineſſe virtutem prædicantes, Spiritūs ſanctī gratiam in Medicorum peritiam, cibique ac potūs cōmoditatem deriuantes. Illucеſcente namque die, ſanus omninò martyr Chriſti apparuit, quæ res medicamentis fieri non poteſt: quæ cùm naturaliter agerēt, longiore indigent tempore, frequentationeq; cōueniente, ne digeſta in dubiū aliquid confecrant: quod tamen minimè facere poſſunt, ſi denuò corpus ac ſepiùs exagitetur, ſiue etiam atrociùs crucietur. Quæ virtus opem afferre poteſt præter diuinam? Profectò nulla.

Cap. 8. Atrociſſimè cruciatur.

Vigeſima ſecunda, eiuſdem menſis die, producitur ſimiliter poſt meridiem, ac manus & pedes ſic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis ſuis remanerent, ſed locis ſuis omnia laliarent: qui dolor maximus omniū eſt. Cætera ſimiliter geſta dictaque, non ab ipſo ſolùm, qui tamen nihil aliud, niſi: Virgo Maria iuua me, in principio dolorum, idque ſemel clamabat: verùm etiam à Trapezuntio

ʒuntio illo, qui martyrium ſic expetebat, vt multis, etiam Mahumetiſtis, audientibus ſæpiùs repeteret, quæ dicta ſuperiùs ſunt. Medicorum quoque diligentia ſimiliter, imò etiam maior fuiſſe dicitur. Vigeſima tertia die incolumis ſanusque non Medicorum arte, ſed illius primi martyris, & Domini omnium Ieſu Chriſti productus Andreas, nouo genere cruciatûs vexatur: humeros carnibus pergladios denudant, ſtudentes ſemper, ne celerior mors ipſum inuaderet. Sperabãt enim, ſi non acerbitate ac magnitudine dolorum, attamen diuturnitate ſe victuros, ſed deriſi tandem iacuerunt. Decli nato die reducitur, ſicuti ſuperioribus diebus, dictis factisque medicamentis quoque non aliter quàm priùs adhibitis. Die vigeſima quarta eiuſdem menſis, eodem modo fiunt omnia, eodemque in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis ſpoliantur, non ſubitò, ſed cum mora, vt doloris acerbitas magis ſentiretur. Cætera omnia ſimiliter acta, vt in ſuperioribus diebus, dictaque eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, ſimiliter è turri clamitabat. Die vigeſimaquinta, partes pedum, quæ inter genua clunesq; ſunt, carnibus ſimiliter denudantur: cætera eodem modo dicta geſtaque fuerunt. Vigeſimaſexta die, ſuræ, id eſt, carno ſæ partes pedum, quæ ſunt intra genua & poplites, ſimiliter carnibus denudantur. Cæteraq; facta, dicta, procurata ſimiliter fuerunt. Vigeſimaſeptima die, femur, quæque circa ipſum ſunt, corporis partes excoriãtur. Vigeſimaoctaua die, totum corpus à capite ad pedes verberibus cæditur, vt doloribus renouatis, tandem moueretur. Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Chriſtiani rapientes ſeruarunt, fuitque in monaſterio beati Franciſci inuſitato fragrans odore atque mirabili.

Eccetibi im manem cru delitatem.

Item aliam.

Rurſus alias, ſuper alias.

Nota de maxilla eius.

Vigeſimanona eiuſdem menſis die, anno primo Pontificatûs Papæ Pauli ſecundi vltimò producitur Andreas de Chio, martyr Chriſti præcipuus in locum ſolitum, ad orientalem vrbis partem, prope mare, ſanus, viuax, vultu læto, decora facie. Mahumetiſtæ his rebus moti, medicamentorum virtute ſic factum aſſerebant, & ingratitudinem illius accuſantes: Non vides, clamabant, Andrea? Tuę vitę cura nobis habita eſt: noſtro ſtudio, imò Regis ipſius, incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahumeti gratia, qui te vult deliramenta Chriſtianorum de cruce ac paſſione Ieſu deſpicere: quæ beneficia quoniã ingratus nõ ſentis, morte morieris. Nõ eſt mors, ſic mors, ait, ſed vita. Quare nolite putare, me verbis veſtris terreri poſſe: nec medicamenta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix poſt multos dies aliquid afferre poſſunt. Me autem Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Virgo Maria ad hunc diem conſeruauit atque reſeruauit. His dictis ſecuri caput ſuppoſuit, & ad cæleſtia regna euolauit.

Cap. 9.

O rem admirandam!

Securi percuſſus abit è vita.

Tunc mortis eius miniſtri, vt Iudex iuſſerat, caput & truncũ corpus trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Chriſtiani, qui lachrymis effuſis circunſtabant, quorum magna erat multitudo, ſepeliendum eſſe mortuum, non in mare proijciendum. Illis reſiſtentibus, Regiam aiunt maieſtatem eſſe conſulendã, ſepelirine velit ipſum iam mortuum, an in mare proijci? Hoc audito, ipſe Iudex ad Regem procurrit, (nec enim licet Iudicibus, quando Regem conſulendum eſſe audiunt, quicquam facere vlteriùs, niſi Regi priùs referant.) Sed Chriſtianorum quoque Primates, quàm velociter poterant Regem adeũt: qui cùm percepiſſet, quibus cruciatibus, & quanditu vexatus fuit Andreas, efferbuiſſe ira dicitur, & verbis in Iudicem ſic atrocibus vſus fuiſſe, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illæ ingentes minæ ſimul cum verbis euanuerunt. Chriſtianis deinde iubet, vt Andream honorificè, ſicuti decet virum fortem, ſepeliant. Qui appoſito capite corpori ſuo, ad Galatã deportarunt. Aderat autem vniuerſus vtrarumque vrbium, Galatæ atque Conſtantinopolis, populus, viri ſimul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & ſerui, nec Chriſtianorum ſolùm, verùm etiam Mahumetiſtarum multi admiratione commoti, non pauciores quàm decies decem millia: qui omnes, alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij conſtantiam ac robur animi, alij prudentiã atq; grauitatem, alij contemptum humanarũ rerum: multi fidem in Ieſum Chriſtum, in crucẽ & paſſionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versùs Ortum mari contiguam deuenerunt, vbi eſt Eccleſia Virgini Mariæ, ſi rectè memini, dicata: ibi depoſitus iacet.

Cap. 10.

Rex Turcarum iubet cum honorificè ſepeliri.

His ita geſtis, magna Rex exarſit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo ſuprà diximus, liberandi: ſed quia honeſtè id facere, niſi rogatus, poſſe non iudicabat, per quaſdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito ſupplicaret ſuo. Sic mors

Cap. 11.

Effectus martyrij ei-ius.

Andreæ atque martyrium illum quidem palàm, sed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide orthodoxa confirmauit, eos, qui ante martyrium suum quauis ratione Mahumeto adhæserunt, pudore confudit, mœstitia affecit, ac inani deniq; pœnitentia & vexauit & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus eius: sed niue, frigore glacieque detentus, hyemis marisque tempestate, illic fui vix mense Februario. eam mihi orãti gratiam Deus intercessione martyris concessit: vidi, ipsum iacentem in sepulchro nimiùm profundo, situ horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, eo totius corporis colore, & dignitate formæ, tali vultûs splendore & habitu, vt non animum expiraſſe, sed dormire mihi leuiter sub vmbra videretur, ac qui iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur, præterquàm quòd genitales partes fragmento lini obtegebantur: exarsi cupiditate descendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui martyris, nec tantùm loci humiditas, descendendique difficultas, quantùm verba presbyteri custodis, & spes posse id aliàs commodiùs facere, detinuerunt. Consilium deinde inui cum presbytero. N. furto inde Romam reliquias illas deferre sanctas, resque iam ordinabatur: sed nescio, quomodò ille, detertitus, sententiam fidemque mutauit suam.

Ad admirationem digna

Cap. 12

Ego cùm inde decimooctauo Martij die soluissem, statim primo die, imò in ipsa soluendi hora, non in paruum incidi periculum cum nimbis contrà stantibus, inque saxa nauem depellentibus. Implorauí subitò martyris auxilium, promisique, si ad meos Romam incolumis deuenirem, martyrium eius summatim Latina lingua me conscripturum. Euasi maris & latronum pericula, quodque miraculo est, senex ægrotus que hinc recessi, iunior sanus que ac multò robustior remeaui, nec maris fluctuatio, nec terrarum itinera nimiùm aspera, quæ à Brundusio Romam æstatis tempore perducunt, mihi obfuerunt. Huc verò delatus, martyris quidem nunquàm fui oblitus, sed nocte ac die cum ipso fui, eius memoria fruebar, atque oculis aspicere putabam non solùm dormiens, verùm etiam vigilans iacentem ipsum in sepulchro. Promissionis autem meæ nunquàm mihi venit in mẽtem, nisi post annos duos, dum Georgij martyris memoria celebratur. Nam cùm ea die recolerem Georgij dolores, quos ille pro Christo Domino nostro subijt, illico pupugit animum promissionis memoria. Nec enim minora tolerauit Andreas, ne dicam multò etiam maiora, propter conditionem temporum, in quibus multo iuuantur exemplo, qui Christum amant: adeò in tenebris charitas intrusa marcescit. Itaque statim eaipso die calamum accepi, & promissionis debitum iam solui. Tu verò præcipue martyr Christi precor intercedas ad Dominum nostrum Iesum Christum pro Ecclesia vniuersali, ac amplificatione ipsius, pro summo Pontifice Paulo secũdo, cuius tempora martyrio tuo decorasti, perpetuaque fecisti: & sicut in Græcia per fidiam deiecisti, sic insurgentes in Italia Platonicos intercessione tua reprime.

Author nũcupat vtorũ martyri, & liberatur à periculis.

DE SANCTIS MARTYRIBVS CANTO, CANTIANO ET CANTIANILLA SERMO, QVI INTER *Ambrosianos est 75. Videtur autem potiùs esse Maximi Taurinen. episcopi.*

Maij 11.

HODIE beatissimorum Canti, Cantiani & Cantianillæ natalis est. Quàm benè & iucundè tres martyres vno penè vocabulo nuncupantur? Nec mirum, si similes sunt nomine, qui sunt similes passione: si vna est illis apud homines appellatio, quibus apud Deum vna est vocatio. Vniter enim vocati sunt à Domino, non interposito tempore aliter & aliter passi: sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis parentiua quadã Christo affectione concessum est, vt congruerent meritis, qui vocabulis concordabant: & qui erant cõsanguinitate fratres, fierẽt etiam sanctitate germani: & quorum membra vnius corporis subitantia vegetabat, eorũ animas eiusdẽ fidei cõfessio coronaret.

Refert

Refert autē de beatis suprādictis historia, quòd tempore passionis, cū eos persecutor inquireret, assēso vehiculo, iunctis mulabus, eos secedere voluisse: & cū non longè ab vrbis mœnibus iter agerent, vnū animal de subiunctis subitò corruisse, atque ita illos à persecutoribus cōprehensos, tentos ad pœnā. Quod factū quàm gloriosum sit & à diuinitate dispositū, debemus aduertere. Semper enim Deus quos elegit, hos victores subiectione sublimi in aulā regni cælestis inducit. Nā sicut Elias curru applicito quasi ascēdit ad cælum, ita & isti vehiculo admoto ad martyriū peruenerunt: & quadriga sicut illum euexit ad requiem, ita hos portauit ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habenda est: quia illa vnum gestauit Prophetam, hæc tres martyres sustentauit. Sed dicit aliquis: Gloriosius est gestari quadriga ignea quàm terrena? Nec hoc planè defuit sanctis viris. Nā sicut Eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat, inquam, illos Christus, qui lumen est, qui ignis est, de quo scriptum est: Dominus noster ignis consumens est. Ergo cùm beatos, de quibus loquimur, persecutor vrgeret, vehiculum conscenderunt. Qua causa? vt fugerent? Absit: non vt fugerent, sed vt ad martyrium citiùs peruenirent: non vt latitarent, sed vt Christianos se cunctis transeuntibus manifestiùs approbarent. Cæterùm occultiùs inter plures in ciuitate latêre potuerant, tutiùs per diuersa singuli fugæ præsidium cōmendare. At verò vbi quis cōgregatione habita, stratis vehiculis, apparatu dispositò per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicenda est, sed profectus est. Sancti enim viri hoc facto velut in triumphali curru positi, contestabantur, dicentes: Ecce persecutor, ecce proficiscimur, ecce præcedimus: quid residēs? quid moraris? Subsequere nostra vestigia. Nolumus enim videri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

Sancti martyres cōpræhenduntur.

4. Reg. 2.

Deut. 4. Hebr. 12.

S. PETRONILLAE HISTORIAM QVAERE SVPRA XII. *Maij in Martyrio SS. Nerei & Achillei, &c.*

FINIS MENSIS MAII.

IVNIVS.

CERTAMEN SANCTORVM MARTYRVM PAMPHILI, VALENTIS, PAVLI, SELEVCI, PORPHY.

rij, Theoduli, Iuliani & sociorum, ex Simeone Metaphraste, quem illud ex Eusebio Cæsariensi descripsisse satis apparet.

1. Iunij. Cap. 1.

EMPVS inuitat ad omnibus enarrandum magnum & glorioſum ſpectaculum Pamphili & ſociorum, virorum admirabiliū, cum eo conſummatorum, & qui oſtenderūt multiplicia certamina pietatis. Atque cùm plurimi quidem in nobis cognita perſecutione ſe fortiter geſſerint, eorum, de quibus agimus, rariſſimum certamen, quod nos cognouimus, cōſcripſimus: quod in ſe ſimul omne genus ætatis & corporis & animi vitæq; diuerſorum ſtudiorum eſt complexum, variisq; tormentorum generibus, & diuerſis in perfecto martyrio fuit coronis exornatum. Licebat enim videre quoſdam adoleſcentes & pueros, atque adeò planè infantes ex ijs, qui erant cum ipſis alios autem pubeſcentes, (cum quibus erat etiam Porphyrius) corpore ſimul vigētes & prudentia: nempe mihi chariſſimum iamnitem Paulum, Seleucumq; & Iulianum, qui ambo orti erant ex terra Cappadocum. Erant autem inter eos ſacris quoq; canis & profunda ornati ſenectute, Valens quidam, Diaconus eccleſiæ Hieroſolymitanæ, & cui verum nomen obtigerat, Theodulus. Atque hæc quidem fuit in eis ætatum varietas. Animis autem inter ſe differebant: nam alij quidem erant rudiores, ytpotè pueri, & quibus erat ingeniū adhuc tenerius ac ſimplicius: alij verò ſeueri & morum grauitate præditi. Erant autem inter eos quoque nonnulli diſciplinarum ſacrarum non ignari. Aderat verò omnibus congenita inſignis & admirabilis animi fortitudo. Veluti autem quoddam in die reſplendens luminare in aſtris fulgentibus, in medio eorum emicabat meus dominus. non eſt enim fas mihi, aliter appellare diuinum & planè beatiſſimum Pamphilum. Is enim & eruditionem, quæ haberur apud Græcos in admiratione, non modicè attigerat, & in diuinorum dogmatum & diuinitùs inſpitatarum ſcripturarum eruditione, ſi quid audacius, ſed verum, dicendum eſt, ita erat exercitatus, vt nullus æquè ex iis, qui erant ſuo tempore. Quod autem erat his longè maius & præſtantius, habebat donum, nempe domi natam, vel potiùs eià Deo datam intelligentiam & ſapientiā. Et quod ad animum quidē attinet, omnes ita ſe habebant.

Θεόδουλος Dei ſeruus.

Pamphili eruditio & ſapientia.

Cap. 2. Pamphili genus & functio.

Vitæ autem conditionis & conuerſationis erat inter eos plurima differentia: cùm Pamphilus quidem duceret genus ſecundùm carnem ex ijs, qui erant honeſto loco nati, fuiſſet autem inſignis in repub. gerendis in patria ſua. Seleucus verò fuiſſet inſigniter ornatus militiæ dignitatibus: alij autem nati eſſent ex mediocri & communi loco. Non erat autem eorum chorus nec extra ſeruilem quidem conditionem. Nam & ex

Porphyrius

Præſidis domo in eorum numerum relatus fuerat Porphyrius: qui ſpecie quidem erat Pamphili famulus: is autem ipſum affectione habebat loco fratris, vel germani potiùs filij, vt qui nihil omitteret, quò minùs in omnibus imitaretur dominum. Quid aliud? Si quis dixerit in ſumma, eos eccleſiaſticè cœtùs typum eſſe complexos, is non procul abfuerit à veritate: cùm inter eos preſbyterio quidem dignatus eſſet Pamphilus, Valens verò diaconatu, & alij ſortiti eſſent locum eorum, qui è multitudine cōſeuerunt legere, & confeſſionibus per fortiſſimam flagrorum tolerantiam diù antè in martyrio præclariſſimè ſe geſſiſſet Seleucus, & militaris dignitatis amiſſionem fortiter acceppiſſet: & reliqui deinde per catechumenos & fideles, reliquam implerent ſimilitudinē innumerabilis Eccleſiæ, vt in parua imagine. Sic adſpexi admirabilem tam multorum & talium martyrum electionem: qui etſi nō eſſent multi numero, nullus tamen aberat ex ijs ordinibus, qui inueniuntur inter homines.

Valens Diaconus eccleſiæ Hieroſolymitanę.

Cap. 3.

Quomodò autem lyra, quæ multas habet chordas, & ex chordis conſtat diſſimilibus, acutis & grauibus, remiſſisq; & intenſis & mediis, arte muſica concinnè adaptatis omnibus: eodem modo etiam in his, adoleſcentes ſimul & ſenes, ſerui ſimul & liberi, erūditi

eruditi & rudes, obscuri generis homines, vt multis videbatur, & gloria insignes: fideles simul cum catechumenis, & Diaconi simul cum presbyteris. Qui omnes tanquam à sapientissimo musico, nempè Dei verbo vnigenito, variè pulsati, & quæ erat in ipsis potentia, vnusquisq; per tormentorum tolerantiam, hoc est, confessionem ostendentes virtutem, & clarissimos numerosos; & cōcinnos sonos edentes in iudicijs, vno & eodem fine inprimis piam & longè sapientissimam, per martyrij consummationem, Deo vniuersorum impleuerunt melodiam.

Cap. 4. Martyres hi omnes duodecim.

Operæprecium autem est admirari virorum quoque numerum, qui significat propheticam quandam & Apostolicam gratiam. Contigit enim omnes esse duodecim, quo numero Patriarchas & Prophetas & Apostolos fuisse accepimus. Non est autē prætermittenda vniuscuiusq; singulatim laboriosa fortitudo, laterum laceratione, & cū pilis caprinis laceratarū corporis partiū attritiones, & flagella immedicabilia, multiplicia; & varia tormenta, grauesq; & toleratu difficiles cruciatus, quos, iubente iudice, manibus & pedibus infligentes satellites, vi cogebant Martyres aliquid facere eorum, quæ erant prohibita. Quid opus est dicere memoriæ perpetuò mandandas voces virorum diuinorum, quibus, labores nihil curantes, lætо & alacri vultu respondebāt Iudicis interrogationibus, in ipsis tormentis ridentes viriliter, & bonis moribus iudicantes eius percontationes? Cùm enim rogasset, vndenam essent? mittentes dicere, quam in terris habebant ciuitatem, ostendebant eam, quæ verè est eorum patria, dicētes, se esse ex Hierusalem. Indicabant verò eadem sententia Dei quoque cæleſtem, ad quam tendebant, ciuitatem: & alia, quæ sunt eiusmodi, ignora quidem & quę non possunt perspici ab iis, qui sacras literas non gustarunt, eis autem solis & qui à fide diuina sunt incitati, aperta, adducebant. Propter quę Iudex indignatus & valdè animo cruciatus, & planè quid ageret, dubius, varia, ne vinceretur, in eos machinabatur. Deinde cū à spe cecidisset, concessit vnicuique auferre præmia victoriæ. Erat autem varius modo eorum mortis, cùm duo quidem, qui erant inter eos catechumeni, consummati sint baptismo ignis: alius verò fuerit traditus figuræ salutaris passionis: qui autem erat mihi charus, fuerit diuersis brauijs redimitus.

Constantia eorum in tormentis.

Atque hæc quidē dixerit quispiam, horum magis vniuersam faciens mentionem. Singulatim autem vnumquenque persequens, meritò beatum pronūciarit eum, qui in choro primum locum obtinet. Is autem erat Pamphilus, vir reuerà pius, & omniū, vt semel dicam, amicus & familiaris, re ipsa nomen sibi impositum verum esse ostendens, Cæsareensium ecclesiæ ornamentum. Nam presbyterorum quoque cathedram cùm esset presbyter, honestabat, vt qui simul ornaret ministerium, & ex eo ornaretur. Quinetiam alijs quoq; erat diuinus; & diuinæ particeps inspirationis: quoniā tota sua vita fuit maximè insignis virtute, multùm quidem iubens valere delicias & copiam diuitiarum, cùm se totum dedicasset Dei verbo, renuncians quidem ijs, quæ ad ipsum redibant à maioribus, nudis, mancis & pauperibus omnia distribuit: ipse autem degit in vita, quæ nihil possidebat, per valentissimam exercitationem, diuinam persequens philosophiam. Atque ortus quidem erat ex Berytensium ciuitate, vbi in prima ætate educatus fuerat in ijs, qui illic erant, ludis literarijs. Postquam autem eius prouidentia ad virilem peruenisset ætatem, transijt ab his ad sacrarum literarum scientiam. Assumpsit verò mores diuinæ & propheticæ vitæ, & ipse se verum Dei martyrem exhibuit etiam ante vltimum vitæ finem. Sed talis quidem erat Pamphilus.

Cap. 5. Pamphili encomion.

Patria eius.

Secundus autem post ipsum, accessit Valens ad certamen, qui senili, & quæ decet Sacerdotem, erat ornatus, canitie, ipsoq; aspectu venerādus & sacrosanctus senex: quinetiam diuinarum scripturarum sciens, vt si quis alius, eas quidem certè ita erat cōplexus memoria, vt à lectione nihil discreparent, quæ † memoriæ mandatæ ab eo conseruabantur sacrosanctorum discipulorum promissiones. Erat autem Diaconus, etsi esset huiusmodi, ecclesiæ Elienſium.

Cap. 6. Valēs martyr. † id est, non ita ea ex memoria deperdite ea-rebantur. re memoriter.

Tertius in eorum numerum relatus erat Paulus, qui vir acerrimus & spiritu feruēs, agnoscebatur ex ciuitate Iamnitarum: qui etiam in martyrio per cauterij tolerantiā susceperat certamen confessionis. His in carcere duobus annis contritis, martyrij occasio fuit Aegyptiorum aduentus, qui etiam cum eis fuēre consummati. Ij autem cùm vel sic valdè afflicti, in metallis vsque ad loca peruenissent, domum reuertebātur. Qui cùm in ingressu portæ Cæsareensium interrogati essent à custodibus, quinam essent, & vnde venirent, & nihil veri celassent: dixissent autem, se esse Christianos: perinde ac malefici in ipso furto deprehensi, vincti sunt & comprehensi: erant verò quinque numero. Ad Præsidem autem adducti, & coram eo liberè locuti, in vincula quidem sta-

Cap. 7. Paulus Iamnites. Martyres quinque Aegyptij.

tim conijciuntur: die autem sequenti, qui erat sextus decimus mensis Peritij, more verò Romano quartus decimus Calend. Martij, hosipsos cum Pamphilo & socijs adducuntad Firmilianū. Ille autem Aegyptiorum solùm periculum fecit ante tormenta, omni ratione eos exercens. Atque eorum quidem principem cùm adduxisset in mediū, rogauit quisnam esset, & vnde? Qui cùm pro proprio nomine quoddā prophetici audijsset, (hoc autem fiebat ante alia, vt qui pro patrijs eis impositis idolicis nominib⁹ sibi prophetica nomina imposuissent, vt qui Eliam & Hieremiam, Esaiam, Samuelē, & Danielem ipsi seipsos nominarent, & qui est in occulto Iudæum & germanū Israelitam, non solùm factis, sed etiam vocibus propriè enunciatis iudicarent.)

Cap. 8. Nota respō sum martyris. Galat. 4. Heb. 12.

Cùm tale ergo nomen Iudex audijsset à martyre, vim autem nominis non attendisset, secundò rogauit, quænam esset eius patria? Ille verò cælestem Hierusalem dixit esse suam patriam, illam intelligens, de qua dictum est à Paulo: Quæ sursum est Ierusalem, est libera, quæ est mater nostra. Et: Accessistis ad mōtem Sion, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem. Et hic quidem hāc cogitabat: ille autem humi suam abijciens cogitationem, quænam hęc esset, & vbi terrarum sita esset? accuratè perscrutabatur, atque adeò ei etiam inferebat tormenta, vt verum fateretur. Hic verò dum torqueretur, se verum dixisse affirmabat. Deinde eo hæc rursus & sæpè scisceitante, quænam esset, & vbi sita esset dicta ciuitas Hierusalem? solùm dicebat eam esse patriam, Christianorum: nullos enim alios præter eos esse eius participes. sitam autem esse ad Orientem, & ad ipsam lucem & solem. Atq; hic quidem rursus per hæc mēte sua philosophabatur, nihil sentiēs eos, qui circumcircà ipsum tormentis afficiebant. Tanquā autem carnis expers & incorporeus, nihil videbatur pati molestum. Iudex verò animi dubius, odio cruciabatur, & existimans Christianos hanc sibi ciuitatem, quæ esset infesta Romanis, constituisse, valdè vrgebat tormentis, & curiosè scrutabatur eam, quæ dicta fuerat, ciuitatem, & quæ est in Oriēte, inquirebat regionem. Cùm autē adolescentem diu cæsum flagellis, videret non posse dimoueri ab ijs, quæ prius dixerat, statuit in eum ferre sententiam capitis. Et in eum quidem res hoc modo processit: reliquos autem Aegyptios cùm simili palæstra exercuisset, similem quoq; in eos fert sententiam. Deinde cùm ab his transijsset ad Pamphilum, accepit quòd ijam prius essent plurima experti tormenta. Absurdum autem esse arbitratus, eosdem ijsdem rursus afficere tormentis, & frustrà laborare, hoc solùm est percontatus, an nunc saltem obediret? Cùm verò ab vnoquoque eorum audijsset vltimam vocem martyrij, in eos similiter fert sententiam capitis.

Adolescentis fortitudo.

Pamphili cædes, &c.

Cap. 9.

Nondum autem dictum vniuersum absoluerat, & alicūde exclamat quidam adolescens ex familia Pamphili: & ex media turba accedens in medium eorum, qui circumsidebāt, iudicium, alta voce corpora eorum perijt sepulturæ. Is autem erat beatus Porphyrius Pamphili germanum pecus, nondum totos octodecim annos natus, rectè scribendi scientiæ peritus, modestia verò morum has laudes eclans, vt qui à tali viro fuisset institutus. Is postquam aduersùs dominum latam cognouit sententiam, exclamauit ex media multitudine: Corpora, rogo, vt humi mandentur. Ille autem nō homo, sed fera, & quauis fera agrestior, neque honestam & rationi consentaneam admittens petitionem, neque iuuenili ærati dans veniam, cùm hoc solùm intellexisset, eum fateri, se esse Christianum, iubet tortoribus, vt totis viribus in eum vterentur. Cùm verò eo iubente sacrificare recusasset vir admirandus, non vtique tanquam carnes hominis, sed tanquam lapides & ligna, aut aliquid aliud inanimum, vsque ad ipsa ossa & ima viscera iubet eum torquere & corpus eius cædere. Cùm autem hoc diù fieret, agnouit se hoc frustrà aggredi, cùm propemodum mutum & inanimum effectum esset eorpus generosō Martyri. Perseuerans verò Iudex in fœuitia & inhumanitate, iubet latera tormentis exagitata, pilorum rextis ampliùs atteri. Deinde cùm sic eum cepisset fatieras, & furore esset exatiatus, pronunciat sententiam vt tradatur lento & molli igni. Atque hic quidem, cùm ante Pamphili consummationem postremus accessisset, ad certamen, prior & corpore excessit ad Dominum.

Porphyrius adolescens insignis.

Immanissimē torquetur.

Cap. 10. Præclarissimū virtutis exemplum.

Licebat autem videre Porphyrium non segnis affectum, quàm victorem in sacris certaminibus, qui in omnibus pugnis eua serat superior, corpore pulcherulentum, vultu lætum, audenter & exultando ad mortem progredientem, re vera plenum diuino spiritu. Philosophico autem habitu, suo indumento amictus instar superhumeralis, sursum adspiciens, & omnia humana despiciens, sicut vitam mortalem, quieto animo accedit ad rogum, cùm iam flamma ei appropinquaret, & rāquam nihil ei adesset molestū, sana mente & nulla affecta perturbatione, de rebus suis mandauit suis nec essarijs, adhuc

adhuc vultum & vniuersum corpus lætum conseruans & immutatum. Postquam autem notos suos satis allocutus, eos valere iussit, iam decæterò contendebat ad Dominum. Cùm verò rogus satis longo spatio disiunctus, circa eum esset accensus, hinc & illinc ore flammam arripiebat, ipse seipsum incitans ad iter propositum. Hoc autem faciebat, nihil aliud quàm Iesum inuocans. Tale est certamen Porphyrij. Cùm eius autem consummationis Pamphilo nuncius fuisset Seleucus, dignus habetur, cui sors eadem cum eis obtingeret.

Cùm primùm itaq; renunciasset Pamphilo exitum Porphyrij, & vno osculo salutasset Martyres, comprehendunt eum milites, & ducunt ad Præsidem. Ille autem perinde ac vrgens, vt ipse abiret simul cum prioribus, iubet eum affici supplicio capitis. Is erat ex regione Cappadocum. cùm autem militiæ se præclarè gessisset, ad nō paruos gradus dignitatum peruenerat in Romano exercitu. Quinetiam statura, viribus q; & magnitudine corporis, reliquos omnes lōgè superabat: ipso quoq; adspectu erat omnibus suspiciendus, & tota forma corporis planè admirabilis, tam propter magnitudinem quàm propter pulchritudinem. Atq; in principio quidem persecutionis, per flagellorum perpessionem clarus extitit in certaminibus confessionis. Postquam autem fuit liberatus à militia, seipsum constituens æmulatorem eorum, qui se exercent in pietate, efficitur Christi germanus miles, orphanorum defertorum, & viduarum, quę carebant præsidio, eorumque qui paupertate opprimebantur & imbecillitate, tanquā episcopus quispiam & procurator, curam gerens, & instar diligentis & soliciti patris, omnium, qui abiecti erant, labores recreans & afflictiones. Quamobrem meritò Deo his magis lætante, quàm quæ per fumum & sanguinem fiunt, sacrificijs, dignus fuit habitusconsummatione, quæ fit per martyrium. Hic decimus athleta cum ijs, qui dicti sunt, consummatus fuit vno & eodē die: in quo, vt est consentaneū, maxima Pamphili martyrio porta cælorum aperta, facilis & expeditus ei fuit aditus regni cælorum. Cap. 11. Seleucus cō prehēditur. Eius encomion.

Seleuci institit vestigijs Theodulus quidam, venerandus & pius senex, qui primum honoris locum obtinuerat inter seruos Præsidis, & morum & ætatis gratia, & quòd *trium filiorum esset pater: & maximè propter beneuolentiam, quam cōseruabat in suos. Is autē, cùm similiter fecisset atq; Seleucus, & quendam ex martyribus salutasset osculo, adducitur ad Dominum. Quem cùm magis ad iram iritassēt quàm alij, salutaris passionis cruci traditus subijt martyrium. Cap. 12. Theodulus senex exilmius. *tertiæ pro genici. Crucifigitur.

Cùm post hos vnus adhuc restaret, qui inter eos, qui dicti sunt, numerum impleret duodecimum, eum impleturus aderat Iulianus. Is cùm eaipsa hora redijsset ex peregrinatione, ne ingressus quidē ciuitatem, ita vt erat ex itinere, hoc audito profectus ad videndos martyres, postquam adspexit sanctorum corpora humi iacentia, gaudio repletus, vnum quenque amplectitur, omnes salutans osculo. Eo autem hoc adhuc agente, eum comprehendunt lictores, & adducunt ad præsidem. Impius verò suo instituto faciens consentanea, eum quoque tradit lento igni. Sic itaque Iulianus lætans & exultans, & magna voce Deo, qui tantis bonis eum erat dignatus, agens gratias, assumptus fuit in choros martyrum. Erat autem is quoque genere quidem Cappadox, moribus plenus quidem pietate, plenus & fide, vir mitis & mansuetus, & alioqui vir bonus, & spirans bonum odorem sancti spiritus. Tanta turba comitatus, dignata fuit consummatione martyrij cum beatissimo Pamphilo. Cap. 13. Iuliani prestans virtus Cōburitur.

Et quatuor quidem dies & totidem noctes, iussu Firmiliani, sanctissima martyrum corpora exposita fuerunt bestijs carniuoris. Cùm autem Dei prouidentia nihil ad eos accessisset, non fera, non auis, non canis, non aliquid aliud, sed salua permansissent & integra, iustum & conuenientem honorem consecuta, consuetæ mandata sunt sepulturæ, reposita in pulchris templorum ædibus, & sacris tradita oratorijs ad perpetuam memoriam, vt honorarentur à populo, ad gloriam Christi veri Dei nostri. Cui gloria & potentia simul cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen, Cap. 14. Corpora sāctorum honoranda.

DE

DE IISDEM MARTYRIBVS, EX EVSEBII PAMPHILI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIB. VIII.

capite xxj. interprete Iohanne Christophorsono: quæ eandem quidem habent historiam, sed magis luculentam, & aliquot locis copiosiorem.

1. Iunij.

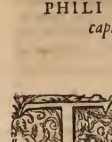

TEMPVS iam eô me vocat, vt illustre quasi theatrum martyrum, qui cum Pamphilo, cuius nomen mihi semper optatissimũ fuit, mortẽ oppetierunt, in hoc sermone ante oculos cuiusq; ad intuendum proponam. Duodecim quidem erant, & non modò quodã prophetico dono, aut potiùs Apostolico, sed Apostolorum etiam numero dignati: quorum coryphæus, & princeps solus Pamphilus presbyterij dignitate Cæsaræ ornatus, extitit: vir toto vitæ cursu omni virtutum genere eximius, abiectione & contemptu seculi insignis, fa-

Pamphili virtutes & encomion.

cultatum in pauperes largitione magnificus, spei, quæ in caducis mundi rebus defigi solet, despicientia mirus, ratione viuendi & consuetudine vero Philosopho digna singularis: quinetiam ardenti diuini eloquij & sacrarum literarum studio præter cæteros nostræ memoriæ homines egregius, attentissima & propè inexhausta in eas res industria & assiduitate, quas apud animum proposuerat, præstabilis, & in cognatis omnibusq; propinquis iuuandis perliberalis. Cætera virtutis eius officia & rectè facta, quoniam longiore explicatione eguerunt, in separato & proprio volumine, de eius vita perscripto, inq; tres libros dispertito, iampridem pluribus verbis tradidimus. Eos ergo, qui acri illius vitæ, & virtutum in ea elucentium, pleniùs cognoscendarum cupiditate incẽduntur, eô amandamus: nos autem illis solùm in præsentia insistemus, quæ ad martyres cum eo ad supplicium adductos pertinent.

Eusebij, tribus libris cõplexus est Pamphili vitam.

Valens Diaconus.

Secundus post Pamphilum in certamen descendit veneranda canitie honoratus Valens, Aciliæ ciuitatis Diaconus, ipso aspectu senex grauissimus, diuinarum scripturarum, si quisquam alius, inprimis peritus. Nam tantam illarum memoriam in pectus eius incluserat, vt si quando aliquem locum citare vellet, perinde expeditè illud poterat absque scripto efficere, atque ex scripto legere. Tertius Paulus, pietate maximè inflammatus, & spiritu non minùs feruidus, ex ciuitate Iamnitarum, in qua famà percelebris fuit, prognatus: qui ante martyrium, cauteriorum exustiones perpessus, egregium certamen pro fidei confessione confecit. His in carcere toto biennij spatio commorantibus, fit martyrij dilatio. Interea fratrum Aegyptiorũ, qui cum illis vnà martyrium subierunt, accessio facta est. Isti Aegyptij simulatq; confessores illos, qui erãt ex Cilicia, ad metalla vsq; quæ ibi erant, produxerunt, domũ redierunt. Qui similiter apud ipsos portarum Cæsareæ introitus à custodibus (Barbari autem isti erãt & moribus agrestes) quinam essent, & vnde venissent, interrogati? cùm veritatem occultare nõ possent, tanquam malefici in ipso facinore manifesto prehensi, tenebãtur. Quinque erant numero, qui quidem ad tyrannum deducti, & coram illo liberè fidem confessi, statim in carcerem contruduntur.

Paulus.

Postridiè, hoc erat decimosexto die mẽsis Peritij, id est, secũdùm Romanos, ad decimumquartum Calen. Martij, hi pariter cum Pamphilo & reliquis eius socijs, quos suprà posuimus, ex mãdato ad iudicẽ producuntur. Iste primùm inexpugnabilis Aegyptiorũ constantiæ & firmitatis animi diuersis cuiusquemodi tormentorum formis, nouis peregrinarum & variarum machinarum inuentis periculum facit. Et simulac illũ, qui inter eos omnes principatum tenuit, his certaminibus exercuerat, quisnam esset? primùm scisciatus est. Deinde vbi pro proprio nomine, prophetæ cuiusdam nomẽ ab eo acceperat (Hoc enim ab illis factitatum erat, quòd pro nominibus idolorum, quæ erant fortè à parentibus ipsis imposita, noua nomina, facta mutatione, ipsi sibi asciuissent: Eliæ enim, Hieremiæ, Esaiæ, Samuelis & Danielis nomine seipsos nuncupasse, & germanum ac verum Dei Israelem, qui Iudæis erat in occulto, non solùm rebus ipsis, sed nominibus propriè & significanter explicatis, commonstrasse audire potuisses) vbi, inquam, tale nomen à martyre acceperat Firmilianus, nõ in verbi vim & significationem animum omninò intendens, secundo loco eum interrogauit, quę illius patria esset? Ille nomen priori aptè respondens effert, Hierusalem suam patriam esse ait: eam certè intelligens, de qua apud Paulum dicitur: Quæ sursùm est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrùm. Item alio loco: Accessistis ad montem Sion, & ci-

V. Aegyptij martyres Prophetica sibi nomina imponunt.

Galat. 4. Hebr. 12.

& ciuitatem Dei viuentis, cælestem Hierusalem. Is quidem planè hanc intellexit: Sed Firmilianus cogitatione sua humi abiecta, quæ tandem ciuitas illa esset, & vbi terrarū sita? accuratè & curiosè disquirit. Vnde cruciatu illum affligit, vt verum fateretur. Hic manibus à tergo vinctis, obtortisq;, & pedibus machinamentis peregrinis inusitatisque diuulsis excruciatus, verum se dixisse constanter asseuerat.

Deinceps iudice rursus sæpè quærente, quisnam esset, & quo loco ciuitas illa, quam dicebat, locaretur? eam affirmat piorum solùm patriam esse, neq; alios præter hos solos fore illius participes: illamq; ad Orientē, vbi Sol primo manè suos radios fundere incipit, positā. Atq; in istis denuò proferendis seorsum apud animū suum ira diuinitùs philosophatus est, vt eorū, qui illum vndiq; tormentis diuexabant, nullā prorsus rationē duceret: sed tanq; carnis corporisq; expers, ne minimū quidē videretur doloris sensum percepisse. Iudex animo hæsitās, intra se tumultuari cœpit, putabatq; Christianos eam ciuitatem, de qua martyr locutus fuisset, infestam omninò & inimicam Romanis effecturos. Multū igitur de ea re seculari, & vbinam tandem illa regio, quę in Orientem ferebatur, exisset, reſ? admodum conquirere. Postquā autem adolescentulū verbis sæpiùs dilaniatum, & tormentis cuiusq; generis discruciatum, firma & immutabili mētis constantia illis, quæ antè dixerat, adhærescere animaduertit, ad extremum mortis sententiam, vt securi percuteretur, contra eum protulit. Tādem igitur is velut vitæ suæ peregit fabulam. Cęteri eius socij paribus certaminibus à iudice exagitati, pari mortis genere è vita cesserunt.

Mēte degit in cęlis inter tyr, tormenta contemnens.

V. Aegyptij pro Christo trucidātur.

Posteà demū Firmilianus, quanquā propè defatigatus erat, & frustrà viros illos supplicio affici cernebat, sua tamen cupiditate eorum morte exaturata, ad Pamphilū & eius socios se contulit: & cùm satis expertus erat, quàm inflexibilem in fide tenēda cōstantiam etiam iam anteà in tormentis ostendissent, iterum interrogat: vtrùm deinceps modò illi morē gererent? Atq; cùm à singulis eorum definitū & postremum responsum de fidei confessione, quæ est martyrij propria, excepisset, similem cum priorib. pœnam & supplicium illis irrogat. Quibus adexitum perductis, adolescētulus quidā ex famulis Pamphili, qui ita erat exculrus institutus q., vt dignus ingenua talis & tanti viri educatione & disciplina meritò videretur, simulatq; iudicis sententiam cōtra dominum suum pronuntiatam intellexit, è media hominum multitudine exclamat, & vti illius aliorumq; sociorū corpora, cùm è vita decederēt, terræ mandarētur, postulat. Iudex verò non hominis, sed belluę aut si quid sit bellua immanius, naturam secutus, ne adulescentulo quidem ætatis causa quicquam veniæ tribuit: sed vt primùm eū rogarat, essetne Christianus? ipse, se esse respondérat, iracundię æstu intumescens, quasi telo saucius, tortoribus in mandatis dedit, vt omnes suas vires & impetus contra eū exercerent. Postquam verò, cùm immolare ei iussum esset, recusārē videbat, non vt hominē carne circundatū, sed vt statuā ex lapidibus, aut ligno, aut alia re quapiam confectā ad ossa vsq; & intimos viscerū recessus, acriter & absq; vllā remissione deradi dilacerariq;, præcepit. Quo supplicij genere diu sustentato, iudex cùm illum nec vocē emittere, nec sensum doloris vllum præ se ferre vidit, idq; cùm parū abesset, quin illius corpus esset omninò inanimatū, & rormēris penè contritū exhaustumq; se frustrà illū tot quere perspexit, tamē animo duro, ferreo & omnis humanitatis experte præstans, cōfestim igni pedetentim exardescente & remisso comburi decernit. Hic igitur adolescē tulus postremus, ante Pamphili mortē, qui erat dominus eius secundùm carnē, in certamen ingressus, ante illū è corporis vinculis solutus fuit, propterea quòd qui erant in alijs trucidandis occupati, tardare videbantur. Licuerat ergo Porphyriū videre (Hoc nanq; adolescentulo nomen erat) iam in omni genere certaminum exercitatum, incredibili studio et ardore, more hominis pro augusta et sacra victoria decertantis, incē sum, corpore puluere quidem conspersō sordidatum, sed decoro oris habitu eximiū, erecta & generosa animi elatione post rantos cruciatus ad mortem gradientem, diuino spiritu reuerà completum, habitu philosophico, quo vti solebat, hoc est, indumento ad modum pallij humeros solùm obtegentis vestitum, familiaribus suis, quid illos eius causa facere vellet, modesto & tranquillo animo præcipientem, nutuq; significantem, & cùm iam ad palum esset alligatus vultū splendidum & hilarem seruantē: quin etiā cùm rogus longo interuallo ab illo tanquā in ambitū orbemq; exardesceret, hinc illincq; flammam ore ad se arripientē, & post hæc verba, quæ iam flammarum incendio primùm corpus attingente clara voce profundebat, nempè Iesum filium Dei eius adiutorem fore, constantissimè cum silentio omnes cruciatus ad extremum vsq; spiritum tolerantem. Tale Porphyrij in martyrio certamen fuisse constat.

Porphyrij adolescētis eximia virtus.

Crudelissimē excarnificatur.

Lento igni cruciatur.

Constantissimē pferit omnia & decedit.

Cuius

Cuius vitæ exitum Seleucus confessor quidam ex militum numero, Pamphilo nũtiauit: qui, vt par erat, eiusmodi nuntij ministro, quam primùm fuit eadem sorte cum illis martyribus dignatus. Nam mox vt mortem nuntiauerat Porphyrij, & vnum ex martyribus osculo sancto salutauerat, eum milites quidam comprehendentes, ad prę fidem deducunt. Iste tanquam eius profectionem maturans, quò Porphyrio comes itineris ad cælum fu sceptri adiũgeretur, extemplò capitis supplicio mulctari iubet. Hic in Cappadocia natus, præ delecto iuuenum globo, qui in exercitu Romano militabãt, præque illis, qui erant apud Romanos in amplis dignitatum gradibus locati, non exiguum honorem adeptus est. Aetate enim florente, robore, proceritate, firmitateque corporis plurimùm omnibus militibus antecelluit: adeò vt aspectus eius celebris, & omnium sermone prædicatus existeret, tota corporis forma ac specie tum ob magnitudinem, tum ob pulchritudinem & aptam membrorum compositionem admirabilis. Qui in ipso persecutionis initio, plagarum perpessione in certaminibus pro fidei confessione susceptis adm odum enituit: & vbi militiæ munere, quo fungebatur, spoliatus fuit, eorum qui ascetæ, id est, pietatis cultores vel monachi, † qui dies noctesque diuinis meditationibus se exercent, æmulum se & imitatorem effecit: orphanis desertis, viduis omni ope destitutis, hominibus inopia & corporis infirmitate afflictatis, instar patris alicuius indulgentis & curatoris, benignè prospexit & opitulatus est. Vnde merito quidem, cùm Deus ab eiusmodi pietatis officijs plus capiat oblectationis, quàm à victimis fumo redundantibus, & sanguine aspersis, ad insigne & eximium martyrij decus per eius gratiam accersitus fuit. Hic decimus athleta inter eos, quos suprà ostendimus, vno eodemque die mortem oppetijt: quo certè, vt apparet, maxima quasi cæli porta Pamphili martyrio decora illa quidem & coruscans patefacta, tum illi, tum alijs qui cum eo erant, in regnum cælorum aditum, dedit perfacilem.

Seleucus e gregiusmartyr.

† videtur deesse, dicẽtur, aut quippiã eiusmodi.

Item Theodulus senex

Theodulus item grauis quidem & religiosus senex, vnus ex præfecti Firmiliani familia, & ab eo plùs quàm cæteri omnes domestici honoratus, partim prouectæ ætatis causa (Proauus enim erat, id est, tertiæ progeniei pater) partim propter beneuolentiã & fidelem animum, quem erga ipsum semper seruauerat, ijsdem vestigijs cum Seleuco insistens, & facinus illius facinori haud quaquam dissimile admittens, ad Firmilianum dominum suum deductus fuit: eiq; màiorem bilem quàm superiores cõmoues, tandem crucis afflictationi addictus, idemq; martyrij genus, quod Seruator olim, lubẽs perpessus est.

Cruci affigitur.

Deinceps quoniam vnus adhuc restabat, qui inter martyres commemoratos locũ duodecimum expleret, idcirco Iulianus, eum expleturus accessit. Qui peregrè iam eô aduentans, & locum adhuc minimè ingressus, simulac inter vias de eorum morte inquisiuit, extemplò ad insigne martyrum spectaculum rectà se contulit: atque vt humi posita sanctorum vidit corpora, solido expletus gaudio, sigillatim ea complexus salutauit. Quod dum faciebat, lictores & cædis ministri eum præhensum ad Firmilianum ducunt. Qui ea, quæ sibi erant, suaq; crudeli naturæ consentanea, executus, lento & remisso igni eum cremandum tradit. Iulianus ergo præ lętitia exultare, valdeque gestire, atque clara voce gratias agens domino, qui eum talibus præmijs, tamque insigni splendore afficere dignatus fuerat, præclara martyrum corona donatur. Erat hic quidem Cappadocum genere secundùm carnem oriundus, moribus & vita sanctissimus, fidelissimus & maximè ingenuus: & cùm in alijs rebus spectatus, tum diuino ipsius sancti spiritus afflatu imbutus.

Admirãda Iuliani alacritas.

Igni crema tur.

Talis erat caterua eorum, qui per Dei gratiam in martyrij societatem cum beato Pamphilo asciti fuerunt. Sacra autem sancta reuerà illorum corpora ex impij præsidis mandato quatuor diebus, totidemque noctibus, vt à bestijs auibusque carnuoris deuorarentur, sub dio seruabantur. Verùm vbi tanquam miraculo quodam nulla neque bestia neque volucris, neque canis ad ea accedebat, rursùs per diuinæ prouidentiæ dispẽsationem integra illęsaque inde ablata fuerunt: & exequiarum iustis potita, sepulturę, vt moris est, honorifice commendantur.

Corpora Martyrum non attinguntur à bestijs & auibus.

Porrò dum sæuitia aduersùm istos vsurpata, in omnium ore & sermone versabatur, Adrianus & Eubulus ex regione, quæ Manganæa dicitur, ad reliquos confessores Cæsaream versùs accedentes, ad portas vrbis causam sui itineris eô fusciperi rogantur. Deinde rei veritatem ingenuè confessi, deducuntur ad Firmilianum. Iste nulla dilatione aut mora interposita, post multa tormenta, quæ in eorum latera impegeratbestijs dilaniandos condẽnat. Biduo autẽ interiecto, Adrianus quinto die mensis

Dystri

Dyſtri, hoc eſt ad tertium Nonas Martij, die feſto quo natalicia Fortunæ Cæſareenſiũ, (ſic enim putabatur) celebrari ſolent, leoni primùm ad diſcerpendum proiectus fuit: deinde gladio iugulatus, obijt mortem. Eubulus autem perẽdino die admeridiem ipſis Nonis Martij, qui eſt ſeptimus dies Dyſtri, cùm iudex illum admodùm rogaret, vt hoſtias immolaret idolis, quò libertate eorum legibus decreta potiretur, glorioſam mortem pro pietate ſuſceptam huic vitæ breui & caducæ præpoſuit: & poſt beſtiarum laniatus gladio, vt ſocius ante illum, trucidatus fuit: omniaq; martyrum certamina Cæſareæ confecta ſuo ſanguine poſtremus obſignauit.

Adrianus martyr. paſſus 5. Martij

Eubulus 7. Martij.

Cæterùm operæprecium eſt hoc loco commemorare, quo pacto tandem, non idq; longo tempore pòſt, cæleſtis & diuina prouidẽtia eos impios magiſtratus cum ipſis tyrannis vlta ſit. Nam Firmilianus, qui tam petulanter & contumelioſe in Chriſti martyres debacchatus fuiſſet, cum alijs eiuſdẽ ſceleris participibus extrema ſupplicia ſubiens gladio finem viuendi fecit.

Firmilianus præfectus gladio cæditur.

Item ex eiuſdem libri octaui capite xvij.

INter quos (martyres) erat Pamphilus, omnium neceſſariorum meorum mihi maximè deſideratus, vir ex omnibus martyribus noſtri temporis, propter cuiuſque generis virtutem facilè præſtantiſſimus. Huius in diceṅdi facultate & Philoſophorum diſciplinis Vrbanus primùm periculum fecit: deinde impulit ad ſacrificãdum. Quem vt penitus renuentem, & minas pro nihilo putantem vidit, ad extremum bile & furore commotus, aſperioribus tormentis illum cruciari mandat. Quare immaniſſimus ille & maximè crudelis Preſes, continua acutarum nouacularum inciſione, martyris latera acerbè pungente, iam ferè ſatiatus, & tandem pudore ſuffuſus, in carcerem, vbi reliqui confeſſores erant, concludi iuſſit. Verùm qualem mercedem Vrbanus ob tantam ſæuitiam & crudelitatem, qua tantopere in ſanctos Dei & Chriſti martyres inſultauit, ex iuſta Dei vltione & vindicta poſt mortem habiturus eſſet, ex ſupplicijs illi in hac vita inflictis, quæ erant tanquam futurorum prooemia, facilè licebat animaduertere. Nam non longo tempore poſt facinora, quæ in Pamphilum nefariè conſciuerat, diuina vltio, dum adhuc præfecturam gerebat, eum exinopinatò adorta eſt ad hunc modum. Qui iamdudum in ſublimi & excelſo ſedens ſolio iudicia dabat, qui fatellitio militari ſtipatus, qui vniuerſæ Palæſtinorum gentis præfectus, qui conuictor tyranni, tanquam ei intimus, qui eiuſdem menſæ cum illo particeps erat, vindicta Dei vna nocte non ſolùm fuit tantis dignitatis ornamentis orbatus, ignominiæ & dedecori coràm illorum oculis, qui eum vt principem admirati fuiſſent, expoſitus, timidus & ignauus factus, adeò vt voces muſiebres turpiter funderet, & abiecto animo vniuerſæ genti, cui præfuerat, ſupplicaret: verùm etiam Maximino, de cuius gratia antèà inſolens & ſuperbus arroganter ſe extulerat, (quippe eum egregiè præter cæteros ob facinora in nos crudeliter edita amplexabatur) duro & crudeli iudice vſus eſt, adeò vt poſt turpem ignominiam, quam pro ſceleribus, quorum erat conuictus, ſubibat, ſentẽtia ab eo pronunciata morti addiceretur.

Pamphilus diuè cruciatur.

Deus vlciſcitur crudeliſſimum Præſidem Vrbanum.

VITA S. PROCVLI MARTYRIS BONONIENSIS, EX LIBRO PRIMO HISTORIAE BONONIENſis, à Carolo Sigonio viro doctiſſimo conſcriptæ: quam accepi à præſtantiſſimo Cardinali Gabriele Paleoto, Epiſcopo Bononienſi.

THEODORICVS rex Italiæ, perfidia Arriana correptus, Arrianos à Iuſtino orientis Imperio pulſos, indigne paſſus, & ipſe orthodoxos in Italia vexare inſtituit, dimiſſis in omnes ciuitates quæſitoribus, alios bonis, alios patria, alios vita mulctando, atque in eorum templa miſerè ſæuiendo. Atque huius quidem tam diræ calamitatis procellã ciuitas inprimis Bononiæ pertulit, cũ Marinus quidã eiuſmodi quæſtionibus præpoſitus ibi adeſſet, atque inèitatis in orthodoxos hæreticis, pro poteſtate omnia in ipſos grauiſſimarum iniuriarum genera exerceret. Verùm neque diu, neque impunè hæc ei poteſtas ſtetit. Inuentus eſt enim in ciuitate miles, nouo non ſolùm pietatis, ſed etiam fortitudinis robore ſeptus, nomine Proculus, cum vetere nimirùm Romano Mutio comparandus. Qui

1. Tunij. Theodoricus rex perſequitur Catholicos.

indignum ratus veros Christiani nominis cultores tam indignè tractari, consilium vt periculorum, sic insignis futurum ad posteritatem exempli cepit. Securi nimirùm sumpta, eaque sub veste recondita, sub noctem domum quæsitoris adit, seque habere significat, quæ cum eo remotis arbitris agat. Admissus, vbi custodes longè abcessisse securos animaduertit, sermone, quem de industria instituerat, intermisso, securim extractam repentè quæsitoris in caput adigit: atq; eo prostrato, sine vllo cuiusquam impedimento tacitè abit.

Proculus interfi.it Marinum tyrannum.

Paulò pòst Marini nece comperta, magnus inter custodes clamor ac rixa est excitata. dolebat quippe neminem reperiri, qui tanti patratorem facinoris indicaret. Conicturis inde omnibus collectis, subit animum suspicio de Proculo, quòd & orthodoxus, & manu præcæteris promptus esset, & quod ipsum vehementius vrgebat, summa cum cura secreta paulò antè à quæsitore colloquia postulasset. Itaque quæsitus postridiè, atque indicio cuiusdam Hebræi deprehensus, ab lictoribus ad tribunal magistratûs perducitur. Ibi de cæde Marini interrogatus, haudquaquàm se eius authorem abnuit: verùm palàm, vt omnes exaudire possent, sibi gloriæ ducere dixit, quòd dexterâ suam tam impiæ ac scelerati hominis sanguine imbuisset: simul illud adijciens, se quo animo necem ei attulisset, eodem pro Christo tormenta mortis omnia subire paratum esse, quæ ab ijs multò antè in se intentata esse non ignoraret. Quibus vocibus vehementiùs Præfectus accensus, lictorem confestim gladium expedire, ac lege in eum agere iussit. Ira Proculum, dum pia se & patriam suam precatione suppliciter Deo commendat, lictor adacto in collum gladio obtrûcauit. Ille autem (res auditu mirabilis) cùm iam ab omnibus humi iacens efflasse animam crederetur, viuens adhuc surrexit, ac caput suum de terra collectum, manibus suis intra vrbis mœnia reportauit anno, qui fuit à Christo nato quingentesimus decimusnonus. Vnde posteà à Pontifice consecratus, atque ædem in eo vrbis loco, vbi caput suum reposuerat, ac diem quo supplicio affectus erat, sibi à Bononiensibus dicata, adeptus, insignem Bononiensis religionis gloriam sacrorum martyrum aucto numero cumulauit. Ea deinde monachis Casinatibus Benedictinis est attributa.

Non negat sed fecisse.

Capite cæditur.

Insigne miraculum.

VITA S. CAPRASII ABBATIS MONASTERII LIRINENSIS, EXCERPTA EX VETVSTO ANNOSOQVE *codice eiusdem Monasterij, & ad nos fideliter transmissa.*

Iunij 1.

VIDEMVS quamplurimos homines gentilium libros studiosè perlegere, fabulas poëtarum commœdiasque & carmina perscrutari: alios cernimus Ethnicorũ gesta, quibus iuxta huius mundi stultitiam aliquid strenuè gessisse cernuntur, curiosè perquirere, tenacique memoria retinere: quosdam etiam perpendimus talium perditorum hominum libentiùs historias allegare, quàm sanctorum doctrinas, virtutes & exempla referre: cùm tamen sanctorum vitam & merita recitando, quam maxima cunctis immineat vtilitas. Nã in hoc, (vt Propheta admonet) Dominum laudamus in sanctis eius, qui in illis semper mirabilis apparet: insuper eius propitiationis gratiam, sanctorum interuentione promeremur, & eorum consideratione virtutum, nobis incitamenta præparamus. Omissis igitur stultorum hominum studijs, glorioſi Patris nostri Caprasij, cuius hodiè festum colimus, virtutes ac merita ad memoriam reuocemus.

Sanctorum vitæ, quantum afferãt legentibus vtilitatis.

Fuit itaque beatus Caprasius ingenuus ac spectabilis genere, sed, quod laudabilius est, virtute mentis excelsus: à primæuo iuuentutis flore Philosophiæ artibus imbutus, miroque claruit ingenio. Sed tandem diuina præuentus gratia, prudenter attendens quia iuxta Apostoli dictum: Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, & quia scientia inflat, charitas autem ædificat: elegit potiùs stultus ab hominibus reputari, vt apud Deum sapiens mereretur habere, illa secreta sapientiæ diuinæ adipisci cupiens, quæ Pater cælestis abscondit à sapientibus & prudentibus, sed mira dignatione paruulis, id est humilibus & simplicibus, reuelauit: nec suo est desiderio fraudatus, nam pius & misericors Deus, qui tam salubre proposítum cordi eius inspirauit, gerendi gratiã & perficiendi virtutem ministrauit.

1. Cor. 3. & 1.

Matth. 11. Luc. 10.

Beatus

Beatus igitur Caprasius verus Christi discipulus, mundanam illam relinquens Philosophiam, Euangelicam aggressus est disciplinam. In primis possessiones, & quæcunque in hoc seculo habere poterat, amore Christi cõtemnere, pauperibusq; distribuere disposuit. Euangelicã ergo illis expeditus aggreditur paupertatem, onusq; mundanæ solicitudinis deponit, & iuxta Apostoli doctrinã, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea quę anteriora sunt, se extẽdit. Omnia huius seculi * concupiscibilia arbitratus est vt sterc. ra, vt Christum lucrifaceret: & vt soli Deo liberiùs vacaret, non solùm corde, sed etiã corpore ab hominum aspectibus & seculi conuersatione recessit, & in quadã arcta atidaq; solitudine monasticã vitam ducere, solitariamq; institutionem aggredi deliberauit. In qua nimirùm eremi solitudine ad tantum virtutum apicem prouectus est, vt nõ solùm sibijpsi proficeret, sed etiam quamplurimorũ Deo militantium monachorum Pater & dux efficeretur, qui eius exempla sectantes pariter & doctrinam, latam viam & spatiosam, quæ ducit ad mortem, deserentes, arctam quæ ducit ad vitam æternam, Christo authore, ingredi contendebant.

S. Caprasius distribuit suam substantiam pauperibus. Phil. 3. * Concupiscibilia. Attrahit multos suo exemplo, ad vitæ melioris institutum. Matth. 7.

Interea eius magisterio se subdidit ille Christi Præsul, virtute, sacerdotio & nomine Honoratus, Lirinensis monasterij Pater, qui postmodùm Arelatensi ecclesiæ præfuit Episcopus: cui etiam adhæsit preciosissima illa gemma interno splendore perspicua, beatus videlicet Venantius, eiusdem S. Honorati frater, qui ambo præfatum sanctum senẽ Caprasium pro suo vitæ merito & eximię sanctitatis prærogatiua (Domino sic ordinante) tanquam Patrem & Ordinatorem in Domino, atq; custodẽ suæ adhuc teneræ ætatis elegerunt. Qui videns prædictos egregiosq; duos luuenes Christum sitientes, Honoratum videlicet atq; Venantium, patriã ac parentes pro Christo velle relinquere, eorum approbans propositum, per terras mariaq; eos assiduè comitatus est, licèt iam esset ætatis grauitate confectus. Transcursis igitur, è Nicomedia immensis terræ marisq; spatijs, vir Domini Caprasius cum duobus regalibus geminis, Honorato scilicet & Venantio, Cisalpinam ingressus prouinciam, talibus lampadibus, fidei igne fulgentibus, sanctam insulam Lirinensem illustrauit. In quorum aduentu illa sacra Lirinensis insula diuino mox est cultui mancipata, summæ religionis priuilegio decorata.

Vide vitam S. Honorati 16. Ianuarij. fol. 371. B. Venantius S. Honorati frater. S. Caprasius Cisalpinam ingreditur prouinciã.

O felix virtutũ magister, qui tantos ac tales meruit habere discipulos! O laudabilis pastor animarũ, qui talium gloriatur in Christo spiritualium propagine filiorũ! Quãti putamus fuisse meriti, quantæ virtutis virum hunc, qui, vt ita dicam, Magistrorum valuit esse Magister? Quam felix & beata habitatio illius sanctæ Lirinensis insulæ, quæ tã præclaris est munita patronis, per Dei prouidẽtiam ad multorum vtilitatem de tam longinquis ignotisq; regionibus adductis.

Attende quantis virtutum generibus fuerit decoratus S. Caprasius

Vir ergo Domini Caprasius feruidus erat charitate, humilitate deiectus, mitissimus pietate, in spe firmissimus, modestus in incessu, obedientia promptus, absti nentia singularis, adspectu serenus, cõtemplatione sublimis, longanimitate fortis, orationis instantia continuus, nihil in hoc seculo consolationis quærens, nihil desiderans, nisi Christum, quem solum desiderando assequebatur, beatam quærendo vitam, beatam agebat. Optabat à peccatoribus segregari: & iam non solùm à peccatoribus, sed etiam à peccatis segregatus erat. Omne in Dei laudibus tempus habere volebat: & toto tempore Deo vacabat. Appetebat sanctorum congaudere cœtibus: atq; etiam in præsenti adhuc vita positus similiter gaudebat. Christo frui cupiebat: mente & spiritu fruebatur. Vit iste beatus pro virtutum magnitudine tantæ fuit opinionis & famæ, vt multi sanctorum Doctorum suæ tempestatis, eius dignæ conuersationi testimonium perhiberent, ac de ipso in suis tractatibus memoriam facerent.

Quantę fuerit sanctitatis Caprasius, Doctorum scripta testantur.

Vnde præcipuus ille Lugdunensis ecclesiæ antistes Eucherius, in fine libri, quem de Eremi laude conscripsit, cùm de sanctis Lirinẽsis insulæ incolis loqueretur, hunc virũ Dei inter reliquos præcipuè nominauit, ita dicens: Hæc, videlicet Lirinẽsis sancta insula, nunc possidet venerabilem grauitate Caprasium, veteribus sanctis parem. Hæc nũc habet sanctos senes illos, qui diuersis cellulis Ægyptios patres nostris Gallijs intulerunt. Et beatus Hilarius, in sermone, quem funebrem in sancti Honorati laudem habuit, Beatum Caprasium perfectę consummatæq; grauitatis fuisse, angelica in insulis conuersatione degisse, & inter Christi amicos connumeratum describit.

S. Michaël Archangelus apparet ei ante mortem.

Cùm ergo beatus Caprasius annosus plurimùm grandæuusq; esset atque decrepitus, & tempus suę resolutionis instaret, (vt legitur) apparuit ei sanctus Michaël Archãgelus, atq; suum felicem exitum post biduum imminere, diuino nutu reuelauit. Nec incongruè quidem, vt angelico viro migraturo ex hac vita, angelica legatio occurre-

Interfunt eius obitui multi sacerdotes, eius suffragia ex postulates.

ret, quæ sanctam illam animam, & ab hostili improbitate defenderet, & cælestium ci uium gloria sublimaret. In eius igitur extremis conuenerunt glorioſæ & inclytæ memoriæ Sacerdotes, Fauſtus ſcilicet, Theodorus, Maximus & Hilarius, cuius mentionem iamdudum fecimus. Qui beati viri Caprasij conſcius meritorum, ſuæ pontificalis dignitatis oblitus, ad eius pedes reſidens, ipſius ſe orationibus commendabat, atque vt ſui memor eſſet, grandi cum humilitate efflagitabat, non indignum reputans tanto eremi incolæ obſequium impendere, ipſiusq; eximiæ ſanctitati dignitatem ſacerdotij ſubſternere.

Quid igitur officij nos peccatores & indigni huic beato viro iam cum Chriſto regnanti poterimus exhibere, cùm audimus tantum Pontificem eius adhuc in terris poſiti ſuffragia tanta cum humilitate depoſcere? Eius ergo interceſſionis opem ardenter imploremus, auxilij eius beneficia poſcamus, illius vitam atque mores pro noſtræ modulo virtutis imitemur, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. SIMEONIS, MONACHI TREVIRENSIS, AB EVERVVINO ABBATE MONASTERII

Doleienſis conſcripta. Stylum hincinde modicè elimauit Fr. Laurentius Surius, nihil mutata ſententia.

PRAEFATIO AVTHORIS AD POPPONEM Treuirorum Archiepiſcopum.

DOmino ſancto & venerabili Popponi Archiepiſcopo, frater Eueruuinus, Abbatis nomine indignus, deuotos vtriuſq; hominis famulatus. Mones, immò iubes, ſanctiſſime Pater, vt inops ingenio, ſtultus eloquio, aliquid de vita & conuerſatione ac obitu viri Dei Simeonis, & de miraculis, quæ per eum Dominus operatur, ediſſerã, multisq; ad laudem & gloriam Ieſu Chriſti deſiderantibus ſcire, notum faciã. Fateor, magnũ onus mihi in firmo imponis, maximè cùm toto corpore debilis, tremendum Dei iudicium pertimeſcam, ſi aliquid falſitatis confingam. Confiſus igitur de Dei adiutorio, tuis iuſſionibus vt tremens obtemperabo, plano, breui & ſimplici ſermone deſcribens, quæ vel ipſe ex ore eius audiui, vel à fidelibus viris ab ipſo audita, ſiue de miraculis viſa didici. Tui igitur examinis eſt iudicare, num iſtud tantillũ opus iubeas in publicum venire, ſiue tuis ſcholaſticis corrigendum, exornandum, dilatandúmue tribuere. Quicquid enim in me reprehenditur, tibi potiùs præcipienti, quàm mihi obedienti, neceſſario imputabitur.

Fides hiſtoriæ huius.

VITÆ HISTORIA.

Iunij 1. Cap. 1. Parentes, & patria Simeonis.

IGITVR vir Dei Simeon patre Græco Antonio, matre Calabrica in Sicilia ciuitate Syracuſana progenitus, & nobiliſſimis & Chriſtianis parentibus, Chriſtianè eſt educatus. Cùm verò bonæ indolis puer ſeptem annorum eſſet, à patre, qui militaturus erat, Cõſtantinopolim deducitur, ibique eruditiſſimis viris ſacris literis imbuendus traditur, & in timore Domini diligẽter enutritur. Adultus itaque, incrementis virtutum indiès cœpit augmentari, videnſque quoſdã ex noſtris partibus deſiderio infatigabili currere ad ſepulchrum Domini, deſiderabat & ipſe pro nomine Chriſti peregrinus fieri. Deſpectis ergo cunctis mundi vanitatibus, abiectis deliciis carnalibus, domum, patriam, parentesq;, relinquens, & pauper pauperem Chriſtum ſequi cupiens, ſanctorum gratia viſitandorum locorũ Hieroſolymã venit: vbi deſiderio, quo venerat, loca paſſionis, reſurrectionis atq; aſſeẽſionis ſæpiùs frequẽtando, aliquandiu manſit. Poſt hæc cum quodam Hilario ſanctiſſimo viro, qui hac de cauſa in Lycaonio habitabat, per ſeptem annos ductor peregrinorum fuit. Iam verò in amore Chriſti totus fundatus, perquiſiuit ſi illis in locis aliquis inueniretur, qui pro nomine Chriſti ſolitarius degeret, cuius inſtrui moribus, cuius

Studet puer Conſtantinopoli.

It. Hieroſolymam religionis ergò

ius subdi institutionibus posset. Audiuit autem quendam ad ripam fluminis Iordanis in quadam turri inclusum commorari, virtutibus præclarum, sanctitate conspicuum. Illum ergo tota mentis intentione sitiens, illius alloquio atque consortio frui concupiscens, requisitum reperit, inuentum dilexit, eiq; tota voluntate inhæsit, & inquantùm potuit, deuotissimè ministrauit. Viuit apud quendam e. remitam.

De illo Christi seruo vir Dei Simeon multa solitus erat narrare, & quòd prophetiæ spiritum habuisset, pleniùs his verbis edicere. Cùm quodam die in inferioribus eiusdē turris partibus habitarem, & mulierculas, quæ camelos & cætera animalia in flumine adaquatum venerant, inaniter & lasciuè per fenestrā adspicerem, per spiritum, quicquid vanitatis in corde retinerem, vir Dei in superioribus manens, & me omninò videre non valens, cognouit, factoq; signo in locum, vbi verba loquētis audire possem, cuocauit, mihiq; stupenti, quæ cogitaueram vel egeram, increpando retulit, atque tali sermone dulciter corripuit: Quid tibi prodest, fili, patriā & facultates reliquisse, si mūdi desideria & carnis illecebras in corde vis retinere? Si ergo cupis discipulus Domini fieri, non debes deinceps mundi vanitatibus implicari. Decet enim seruum Dei spirituali virtute esse circunspectum, ne callidus tentator decipiendi inueniat aditum. Cūque inter hos & id genus alios sermones verecundo me videret persusum rubore: Noli, ait, noli timere: bonam spem per Dei gratiam concepi de te. Tuum est contra hostem pugnare, Dei est auxilium præbere, vt possis vincere. Credo in Deo meo, quia maiora tibi parantur certamina: sed confide, quia præsens diuina aderit clemētia. Inter cætera Deus retribuat tibi, charissime, pro seruitio, quod mihi per hos annos officiosè impendisti: ego verò frequentiam populi amplius ferre non possum. Cōcedendum est mihi aliò, vbi secretiùs possim viuere. Inter turbas enim huc aduentantium, meum non possum implere propositum. Cumque multis lachrymis cum rogarem, vt quòcunq; iret, sequi possem, non assensit: sed me ad alia occupato, aufugit, me quē ignorantem, quò abiret, occultè reliquit. Eremita indicat Simeoni, quid cogitauerit

Igitur Simeon tanto patre orbatus, cogitare cœpit quid ageret, an vius quò se verteret, nec erat, qui nutantem animum consolaretur: vnde magis magisq; turbabatur. Iā tunc eremiticam & solitariam vitam concupiscebat, sed quomodò inciperet, necdū perspectum habebat. Igitur vitas Patrum frequenter legens, intellexit nullum in eremo sibi præesse posse, nisi priùs in monasterio didicerit subesse: nec perfectum aliquē fore in contemplatiua, qui exercitatus non fuerit in actiua vita. Consolatione ergo accepta, Bethleem, natiuitate Christi præclaram ciuitatem, adijt, secq; in monasterium sanctæ Mariæ admitti expetijt: quod & obtinuit. In omni verò monasterij districtione probatus, atque diaconi officio functus, post duos annos ad aliud monasterium, quod est situm ad radices montis Sinai, in eo scilicet loco, vbi sanctus Moyses ardentem viditnon ardere rubum, fecesset: vbi ab Abbate receptus, per aliquot annos in seruitio fratrum permansit. Crescente autem perfectionis vitæ desiderio, Abbatem humiliter rogauit, vt liceret ei in aliquo secretiori loco commanere, & impetrauit. Ad oram igitur rubri maris paruulam sibi speluncam in quadam rupe inuenit, vbi per duos fermè habitauit annos solus. De monasterio verò pro numero dierum Dominicis diebus numerus ei mittebatur panum. Aqua stillans de rupe, sitienti haustum præbebat. Hoc pastus edulio, in eodem aliquandiù mansit loco. Cap. 3. Degit in monasterio montis Si. næ. Viuit in specu.

Cùm verò à nauigantibus, vel etiam ab his, qui propter varios vsus sanitatum ol[illegible] colligebāt, quod de firma petra prope spelu[illegible]m illius fluebat, visitari cœpisset, fratre quoque qui panem adferebat, frequētatione longioris itineris fatigatione tristem vidisset, sciensq; se homines latére non posse ampliùs, ad monasterium redijt, & in xta cuiusdam viri sancti habitationem cellulam sibi acquisiuit. Cuius fidei se totum commendans, & magistrum cum post tantos labores adoptans, illius viuebat imperio: quippe qui eum aliquando ob orationē, lectione vel opere vacantem paternè præhenderet, & quasi recèns conuersum instanter argueret. In vertice autem montis Sinai, eo videlicet loco, in quo Moyses gloriam Dei vidit, & legem in tabulis lapideis scripsit, aiud monasterium erat, quod propter incursantes Arabes, qui per illam eremum semper vagantur, omni habitatore destitutum remanserat. Eō post hæc exercitia vir Dei Simeon mittitur, & vt ibi moraretur, præcipitur. Implet quod iubetur, & noua machinamenta antiqui hostis perpetitur. Nocturnis horis vt Missam celebret, dæmon hortatur. Ipse nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere. Contrà inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec decere sanctum locum ministerio tap. 4. Monasteriū in vertice Sinæ monatis. Tētationes dæmonis.

li diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto sibi consortio alteri. us dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuunt, albâ induunt, de stola vtrinque alterecanrur, hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus ad se reuersus, virtute orationis & signo Crucis inimicum repellit, secq; delusum ingemiscit. Post hæc ad monasterium regredi-
Mira abstinentia. tur, suo magistro iterùm subditur: cui confitens perpessas insidias diaboli, districtiori se continentia constrinxit, per aliquot hebdomadas in die tantùm Dominica cibum sumens. Regula autem monasterij talis erat, vt non prohiberetur, quicunque ieiunare vellet.

Cap. 5. Dignum ergo duxi huic operi adiungere, quod suis temporibus in eodem monasterio mihi retulit contigisse. Per totam Aegyptum orta est fames valida, ita vt in sola ci
Nota famẽ ingentem in Aegypti Babylonia. uitate Babylonia mortuorum corpora numerarentur vsque ad centum millia, cuius bus refertis auro, gemmis, cæterisq; ornamentis, nonrientibus præ inopia pauis. Fratres igitur monasterij hac calamitate cõstricti, ex toto corde Deũ inuocant, vt qui filios Israël in eodem deserto pauerat pane cælesti, seruorum suorum dignaretur miserari. Sicq; habito consilio, cum hymnis & orationibus ad tumulum, quod superfuerat, frumenti accedunt, & quia ab Abbate in mandatis acceperant, vt vnusquisque, quò veller, abeundi copiam haberet, vnanimiter se consolantur, vt quamdiu granum vnum ibi reperiti posset, nullus recederet. Mira res. Ab illa die vsq; ad nouas fruges nõ
Egregium miraculum defecit illud frumentum, cùm quotidiè inde sumeretur, & non solùm victui fratrum pararetur, verũ etiam Arabibus, qui cum mulieribus & paruulis septa monasterij obsidebant, abundãtissimè distribueretur. Sed ad propositum redeamus. Vir itaq; Dei Simeon omnes suos labores, quasi pro nihilo ducens, & amore solitudinis interiùs ardens, de monasterio cautè exiens, eremum peruagatur, & vbi sine humano auxilio solus viuere possit, diligẽter inquirit & speculatur. Igitur itineris sui vestigia molli fabulo inpresso, arte, qua poterat destruebat, ne aliquis eum insequi posset vel inuenire. Panem quem portabat, lassus frequenter reijciebat: sed recogitans se diù non posse viuere sine cibi sustentatione, gaudens resumebat. Tandem de altissimis rupibus decor sum prospectans, paruissimam planitiem contra morem eremi raro germine virentẽ
Viuit in loco valdè solitario. respicit, secq; illuc nõ sine magno periculo deponit. Paruum fontem inuenit, Deo gratias reddit, ibiq; manere disponit. Deliciæ, quas secum detulerat, erant Psalterium, sanctum Euangelium, vas ad potandum, panis, semina caulium. Prater pauca vestimenta, nil aliud possidebat. Sata semina post triginta dies iucundum sine igne prabuerunt victum. Cum capreolis & alijs eremi bestiolis, ne sibi caules auferrent, cùm pabulatũ venirent, frequens habebatur prælium.

Cap. 6. Post multos ergo dies ab Abbate requiritur, vbi frater Simeon habeatur? Responsum est à quodam fratre, in eremo illum esse se scire, sed vbi locorum, nescire. Ad re-
Redit iussus ad monasterium. quirendum ergo frates circunquaq; mittũtur, & vt ad monasteriũ reuertatur, per obedientiam mandatur. Diù requisitus, vix post aliquot dies inuenitur, & secundùm Abbatis præceptum, ad monasterium regreditur. Interea frates aliquot, pro necessitatibus loci in occidentales partes directi, moriuntur. Pecunia, cuius causa fratres abierãt, quæ de terra Richardi Comitis Nortmannici monasterio debebatur, ab ipso diligenter conseruatur, vtq; aliquis fidelis mittatur frater, qui eam ad monasteriũ perferat, per legatos mandatur. Communi consilio id negocij famulo Dei Simeoni committitur. Ille priùs renuere, dicere aliud sibi animo esse, multũ obesse sibi vanitatibus huius seculi denuò immiscerì, proposituꝫ quod retineret animo, vt id liceret re ipsa implere: quibus poterat verbis, humiliter precari cœpit. Cùm verò prædicaretur illi, non suam voluntatem, sed præpositorũ sequi ipsum debere, assensum præbuit, dicens, se dotum per visionem, illud iter inutile fore, multaq; aduersa in via se perpessurum: quod
Comprehẽditur Babylonię ecclesiarum expiorator. & contigit. Nam cùm paraturus, quæ ad nauigandum necessaria essent, Babyloniam venisset, ab ianitoribus renetur, & tanquam ignotus & patriæ delator cum sua suppellectili ad palatium trahitur & per calumniam defertur. Expurgatus deinde ab ijs, quæ falsò ei obiecta erant, liber abire iubetur: ipsum, quòd virum innocentem ad sedem regiam detulisset, tũditur, colaphizatur, propellitur. Famulus ergo Dei Simeon libertate donatus, per aliquot dies in ciuitate moratur.

Cap. 7. Interà nauis Venetijs cum mercibus aduenit: hanc compositis rebus, cum quodam fratre monacho intrat. Cùm itaque prosperis ventis per Nilum nauigatur, fortè aliæ naues obuiant, & illis in locis piratas ad prædam congregatos nunciant, illorũ gladios non posse euadere, nisi per aliquod tempus dum segregentur, libeat eis nauigationem
suspendere.

ſuſpendere. Cumq; aliæ atque aliæ naues eadem referrent, & nauelerus in ſua confiſus virtute & armis, non attenderet, famulus Dei Simeon proprio eum vocans nomine, dixit: Frater, ſi Dominus Chriſtus de cælo angelum miſiſſet, tu territus, adſpectum illius ferre nō poſſes: nunc verò, quia hodie, heri, & nudiuſtertiùs nō vnum, ſed plures le gatos miſit tui ſimiles, legationē Dei non negligenter ſuſcipere deberes. Crede cōſilijs meis, & vel per tres dies iſtos expecta: fortaſſis ab iſto periculo liberabit nos miſeratio diuina. Quod ſi non feceris, & te & nos perdis. Ille verò modis omnibus non acquieſcens, ſequenti die in latrones incidit, ab hora diei tertia vſq; ad nonam ferè, vtrinq; arcrirer certatur. Sd cùm latrones viderent ſe pugna nihil proficere, ad dolos conuertuntur, vt in nauim recipiantur, pugnaturi aduersùs alios latrones, humiliter expoſcunt. Contradicente Simeone famulo Dei, in nauim recipiuntur. Depoſitis itaque armis, & omnibus quaſi poſt laborem quieſcentibus, (prædones autem nouem erant) v- nanimiter inſurgunt, gladios impiè ſtringunt: fit pugna atrox, inimica cædes exercetur. Ipſi nauclero primùm caput amputant, cæteros duriter mactant, omnes pariter occidunt & iugulant. Solus Chriſti famulus in puppe ſtat, illum, qui non deſerit ſperātesin ſe, toto corde exorat: ab omnibus acclamatur, vt inimicus conſultor perimatur: vr caput am putetur, ferus hoſtis adeſt. Ille reiecta veſte, proijcit ſe in flumen. Multa poſt illum iacula mittuntur: ſed non poteſt perire, quem Chriſtus vult ſaluare. Per profundum graditur, pſalmus in corde ruminatur: In mari via tua Deus, & ſemitę tuę in aquis multis. Ergo per vices natando, per vices in fundo gradiendo, in littore tandē valdè laſſus, nudus exponitur.

Nora fraudem & ſæuitiam piratarum.

Vir ſanctus mittit ſe in flumen. Pſalm. 76.

Poſt hæc ad vicum, qui proximus erat, tendit: homines illi Chriſtiani ne, an Pagani eſſent, ſcire non potuit. Inſtructus Aegyptia, Syra, Arabica, Græca & Romana eloquētia, linguam gentis illius intelligere non poterat. Biduo ita nudus manſit. Tertia die quidam ex illis hominibus miſeratus, viliſſimum illi veſtimentum proijcit. Quo indutus, per multas tribulationes & anguſtias Antiochiam venit: vbi à fidelibus viris amāter ſuſceptus, induitur, amplexatur & honorificè ſuſtentatur. In breui Patriarchæ & ipſis principibus habetur notiſſimus. Omnes enim, qui eum nouerant, quaſi dulciſſimum patrem venerabātur & diligebant. Ea rempeſtate contigit, Richardum Abbatē virum perfectis viris imitabilem, piæ deuotionis gratia Hieroſolymæ velle videre loca. Dum ergo iter per Antiochiam haberemus, ibiq; neceſſitate irineris cogēte, aliquā diu moraremur, famulus Dei Simeon iunctus eſt nobis amicitia, prædictum Richardū Abbatem adoptans ſibi in patrem. Cui cùm expoſuiſſet per ordinem, quę ſibi iniuncta eſſent, vel quæ contigiſſent, addidit, nullis periculis vel anguſtijs ſe retineri poſſe, quò minùs Abbatis ſui mandata exequatur pro viribus. Imus ergo & redimus, eumque nobiſcum paratum inuenimus. Cumque in comitatu eſſet noſtro, frequenter in iurijs atque flagellis affectus, ceu ouis manſuetiſſima, patienter tulit. Peruenientibus autem nobis vſque ad ciuitatem Bellegradum, quæ eſt in confinio Bulgarorum arq; Hungarorum, à ciuitatis infeliciſſimo principe prohibitus eſt nobiſcum tranſire. Igitur flens & Deo gratias reddens, reliquit nos rriſtes atque flentes. Per multas denique angustias & latronum inſidias reuertitur vſque ad mare. Quo tranſito proſperè, iter faciens per Romā, venit in Franciam. A quodam igitur ſibi noto comite benignè ſuſcipitur, & apud eum aliquandiu moratur. In illis ergo partibus monachus, vir ſanctiſſimus, comes cius, quem ſecum de Antiochia adduxerat, moritur: vnde multùm contriſtatur. Cùm recogitaſſet autem, quia nihil ſit ſine diſpoſitione Dei, poſt multas lachrymas ſe ſe conſolatur. Deſtitutus verò omni humano auxilio, totam ſpem ſuam ponēs in Domino, ſolus venit Rothomagum, quæ eſt ciuitas Nortmannorum nobiliſſima, ſancti Audoēni epiſcopi & confeſſoris corpore & meritis valdè præclara. Vbi cùm Richardū Comitem iam mortuum comperiſſet, de pecunia & cenſu, qui de terra illius pro eleemoſyna ſuo monaſterio debebatur, nullus ei reſponſa redderet, mœſtus aliquantulùm, non pro ſuo labore, ſed quòd locus Sinai fruſtratus eſſet tanta vtilitate, toto corde conuerſus ad Dominum, quid ageret, quærit conſilium. Occurrit autem animo, vt ſuum patrem chariſſimum, Richardum ſcilicet Abbatem, noſque ſuos comites inuiſeret: quod & fecit. Per longum autem tempus moratus eſt nobiſcum: & vt breuiter concludam, quandiù apud nos manſit, irreprehenſibiliter vixit.

Cap. 8.

Venit Antiochiā, & ſicè habetur.

Patientia eius.

Rothomagum venit Sanctus.

Interea dominus Archiepiſcopus Poppo, ſanctæ Treuirenſis ciuitatis ſtrenuus pro. uiſor, audiens Prophetam dicentem: Et erit ſepulchrū eius gloriosum: gratia oratiōis Hieroſolymam venit, huncq; famulum Dei eundo & redeundo ſecum conuiatorem

Cap. 9. Poppo Archiepiſcopus Treuiren. Eſa. 11.

habuit: cui post reditum in suo episcopatu, si vellet, manendi facultatem præbuit, & libentissimè concessit. Ex reuelatione igitur Dei prospectans sibi locum idem famulus Christi, vbi solus posset vacare orationi, in turri, quę antea nigra porta vocabatur, paruulum tugurium expetijt, vbi dominus præsul, præsente Clero & populo, in festiuitate sancti Andreæ illum inclusit, & quasi mortuum vt verè erat, seculo, deuotissimè sepeliuit. Reclusus igitur, vt verè credimus, vir Dei silentio & ieiunijs attenuauit corpus suum: in primis aliquando solo pane, aliquando autem refici ebatur aqua, infuso legumine. In nostra quidem terra, propter infirmitatem stomachi, vsus est semper modica potione vini. Illo etiam tempore non defuerunt graues tentatoris insidiæ. Per nostes enim audiebat rugitus leonum, vlulatus luporum, grunnitus porcorum, cæterarumque bestiarum duras infestationes: quæ quasi impetum facientes, vt eum deuorarent, illud tugurium, &, vt verius dicam, sepulchrum immensis clamoribus replebant. Etsi autem voces audiret & gemitus sentiret, nihil tamen cernere valebat. Expansis denique manibus, stans in oratione, cùm se nec inclinare, nec vertere audebat, nec etiam somnum capere posset, fideli mente conuersus ad Dominum, dicebat orans: Domine, etiamsi totum corpus meum est traditum his feris deuorandum, credo tamen, quia tu misereberis animæ meæ, quam tuo redemisti sanguine. Confidentem ergo in te, scio, quia viuum me non extrahent ex hac inclusione. Quicquid autem di posuisti de me, fiat mihi secundùm multitudinem misericordiæ tuæ.

S. Simeon apud Treuiros in turri degit solitarius.

Tentationes dæmonis.

Cap. 10. Respectu igitur diuinæ misericordiæ liberatus ab hac infestatione, sensit in proximo sibi aliam adesse. Videbatur nanque ei, vultures, coruos, aquilas, miluos, & omnes cæli volucres ad ipsum per fenestras certatim irrumpere velle. Sed cùm sæpius facto impetu nihil prævalerent, ingenti clamore locum illum complebant. Voces igitur ille audiens, nihil penitùs videbat. Certus itaque à diabolo hæc monstra immitti, vt terrorem ipsi incuteret, attentiùs orabat, & supra vires ieiunabat. Liberatus verò etiam ab hac tempestate, quadam nocte dum peruigil in oratione maneret, sensit totam fabricam illius turris funditùs concuti, & quasi facto terræmotu, in profundum mergi. Recognoscens verò insidias diaboli, fiducialiter psallere cœpit: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernũ, ades, si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et sic illa quoq; cõmotio quieuit. Alia etiam nocte, cũ expergefactus oculos aperuisset, vidit cellam suã immenso lumine fulgere. Et primò miratus, cũ recordaret illius sententię Apostolicæ, etiam satanã trãsfigurare se in angelum lucis: Domine Iesu Christe, ait, nonistud lumen quæro in terris, sed tuum, quod est in excelsis. Sicque clausis oculis in oratione vsque ad diem permansit. Corporalibus quidem oculis ipsum antiquum hostem teterrimum & multiformem adspiciebat, cumque sæuientem multis modis, oratione & signo Crucis repellebat. Sed cùm inimicus nullatenùs per se nocere illi posset, insidias aduersùs Dei famulum per sua membra ei tetendit. Ea tempestate, exigentibus peccatis nostris, nimia aquarũ abundantia excreuit. Eius mali causa Simeoni imputabatur ab omnibus, dicentibus, cum maleficum esse: pro eius sceleribus hanc mundo cladem imminere, vt deponatur à pontifice, populus acclamabat quotidie. Ex vrbe tandem concursus agitur, tugurij fenestras obruunt, Simeonem lapidare contendunt. Vidimus, fateor, fenestram fractam, sed athleta Christi Simeon fundatus supra firmam petram, immobilis persistebat, atque Deo gratias reddens, pro persecutoribus cum gaudio orabat. Quantas postea cruces, quantas ibi pertulerit molestias, quis dignè explicet? Solus hæc nouit scrutator cordium, qui illi fuit victor.

Dæmonis prælatiæ.

Psalm. 138.

2. Cor. 11.

Signo Crucis & precibus profligat dæmonem.

Patientia sancti viri in persecutione atrocissima.

Cap. 11. Interea voluuntur anni, & vir Dei resolutionem præuidet corporis. Deniq; dominum Episcopum rogat, vt expensas & operarios qui sibi lectum componant, mittat: ipse in parte sui diuersorij locum sepulturæ parat: hæc, inquiens, requies mea in seculum seculi: hic expectabo diem Domini. Paucis postmodùm transactis diebus, ipsum ego humilis adij vocatus, & qui pedum illius osculo eram indignus, in cellam ab eo sum intromissus. Post orationem, amplexus, osculum & fletus, confidimus. Referuntur inprimis multa de thesauris sacræ scripturæ, de orthodoxa fide, de salute animæ. Post hæc: Reuelante Deo, inquit, dissolutionem corporis mei adesse cognoui: peto humiliter, vt hoc corpusculum meum his vestibus exuas, istas, quas mihi ad hoc paraui, ordinatim induas, & in hoc locello componas. Cui cùm obstupefactus responderem: Quid si dominus Præsul ad domum sancti Petri, vel ad aliud monasterium te velit se-

Prædicit obitum suũ.

pe-

pelitis? respondit: Iudica illi ex nostra parte, vt pro Christi nomine hæc peregrina membra consentiat hic putrescere, & me permittat hic diem Domini expectare. Cùm aũt porrò interrogarem, Quid si præsens non fuero? Eris, inquit, eris, & sic, vt dispositi, de me ordinabis. Cumque valdè tremens, attentiùs vultum intenderem, sensi, fateor, odorem de corpore eius fragrantem, omnibus aromatibus suauiorem. Miratus multũ, alia secreta ex illius ore audiui, quæ hîc scribere nolui. Interpositis ergo centum & quinque diebus, in octauis Pentecostes ægrotauit.

Stephano autem, qui ei ministrabat, iniunxit, vt per aliquot dies requiẽ ipsi daret, quò plùs solito contemplationi vacare posset. Ille vnum diem expectat, & tertia feria ad vesperam signo facto, corbem cum pane ad feneſtram suspendit: manè autem, sicut miserat, intactum reperit: multùm anxius ad eum ascendit. Interrogatus, hoc solùm respondit: Quid vis? vade in pace. Ille timens, Gothelino clerico, qui viro Dei satis familiaris erat, per ordinem pandit, dominũ Simeonem valdè laborare, nec sibi vt solitus erat, loqui. Clericus feria quinta illum visitat: famulus Dei nullum responsum dat. Sed tandem de manu eius potum suscipit, seque in lectum suum recolligit. In die octauo, dum reuisit illum diluculo, in extremis reperit, mihique notum facit. Con citus cucurri infirmus toto corpore, & maximè debilis pedum inualetudine, quasi sanus ascendi sine dolore. Inueni adhuc viuentem, & iam vltimum spiritum trahentem. Exequias, quæ pro absolutione animæ celebrantur, cum solis duobus fratribus, qui mecum aduenerant, prout potuimus, peregimus. Sicque animam sanctam hora tertia, Calendis Iunij, benignissimo, cui semper seruierat, reddidit creatori. Subitò fit concursus omnium, monachi, clerici, Deo sacratæ, vulgus promiscui sexûs, quicunq; audire poterant, ad tanti viri funus properabant. Cap. 12. Excedit è vita.

Igitur, sicut ipse disposuerat, immò prædixerat, corpusculum more suæ patriæ componimus, & cum psalmis & laudibus Dei in sepulchro collocamus. Quod apertum dimittentes, qui in vigilijs & obsequijs deseruirent, deputamus. In crastino tota ciuitas quasi vir vnus congregatur, interior domus ornamẽtis ecclesiasticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrantur, sancti viri corpus, sicut solent homines in candidis balneis, sudare cœpit. Miramur omnes. Aliqui sudorem extergebant, viuere cum credentes. Sed cùm multis modis probatum esset, quia non è viuo corpore ille sudor procederet, nec sine prouidentia Dei isthuc fieret, visum est omnibus vt illud tanti viri corpus nõ negligeretur, sed à Clericis per proximos triginta dies vicissim custoditetur. Deputatis igitur illis, post horam nonam sepulchrum diligenter clauditur. Cùm autem Clerici per vices in cellula, vbi humatum erat corpus viri Dei, psalmos canerẽt vnus negligentior, dormitare cœpit. Qui grauidepressus somno, audiuit quasi cælitùs ingentem sonitum eo loco existere. Quo territus, alijs excitantibus est expergefactus. Oculis verò apertis, vix sensum recepit: sed per aliquot horas linguæ officium perdidit. Admonitus ergo ab alijs, vt quam non posset sermone, confessionem corde faceret, ante sepulchrum viri Dei veniam postulat, pectus tundit, atque eius meritis absolutionem linguæ obtinuit, & quæ ipsi contigerant, narrauit. Cumque eadem accidisse nt iterùm dormienti, omnibus nimio perterritis terrore, extra cellam ad pedes viri Dei psallere placuit. Credimus siquidem angelicam visitationem illuc aduenisse, quã mortalia corpora ferre non possent. Cap. 13. Corpus eius exanime sudat. Pœna negligentes canẽtis psalmos ad corpus eius. Miraculum

Triceſimo deinde viri Dei Simeonis die, multus populus cum cereis atque alijs donis ad sepulchrum cœpit confluere. Quædam anus de ciuitate, multis annis curua, vt se penitùs erigere non posset, cum reliqua multitudine aduenit, & cæteris ascẽdentibus ad sepulchrum viri Dei, & ipsa, si ascendere posset, tẽtauit. Erecta igitur toto corpore, ascendit, viro Dei Simeoni gratias reddidit, sicq; mirantibus, qui eam nouerant, ciuibus, sana & incolumis domum remeauit. Multi etiam alij varijs doloribus & morbis affecti, eo ipso die sunt liberati. Ex eo tempore sepulchrum viri Dei populus veneratur & inuisit. Cùm autem commodus ascẽsus in ædificio turris pararetur, quoddã lignum à multis trahebatur: & cùm in altum iam esset sublatum, rupto fune, multi tudini, quæ conuenerat & subtus stabat, mortem cœpit minari. Exterritis omnib⁹, atque: vir Dei Simeon, adiuua nos: inclamantibus, mirabile dictu, quasi manibus susten- Præclarum taretur, fluctuando paulatim deponitur, atque multitudine perterrita vtrinque locũ miraculum dante, ad terram sine periculo subm ittitur. Qui periculum euaserunt, Christo laudes referunt, & Simeoni tanti miraculi ministro gratias reddunt. Cap. 14. Mulier contracta fit sana.

Hic duo miracula placuit inserere, quæ ijdem ipsi, qui sanati sunt, testificantur in eius vita esse patrata. Cùm per longum tempus quædam fœmina acri corporis ægri. Cap. 15.

ægritudine vexaretur, & præ nimia valetudine oculorum visu omninò priuaretur quadam nocte in somnis admonetur, si de manu viri Dei Simeonis cibum sumeret ab illo morbo liberam ipsam fore. Manè virum interrogat, quis Simeon ille sit? Saluti vxoris congaudens maritus, cœpit diligenter inquirere de viro Dei Simeone. Dictum est autem ei à quodam Gothelone clerico, quia is esset, qui cum domino Episcopo de Hierosolymis venisset. Deo gratias ille refert, visionem suæ vxoris refert, & vt de manu eius cibum capere ei liceat, humiliter precatur. Clericus per ordinem viro Dei nũciat, & quod petebatur, vt impleat, multùm rogat, sed vix impetrat. Cùm ergo panem & piscem, à viro Dei cum benedictione transmissum, iam despetata & penè mortua mulier suscepisset, panem comedit, de pisce oculos inunxit, atque ita obdormiuit. In gallicantu expergefacta, & cum lumine oculorum plena corporis sanitate recepta, ad opus resedit, & mirantibus amicis, Iesu Christo gratias egit, qui per merita sui famuli Simeonis perfectam sanitatem ipsi concessisset.

Mulier cæca & penè exanimis curatur.

Cap. 16. Quidam puerulus, hydropis morbo miserabiliter distentus, cùm etiam à Medicis desperaretur: (venter enim, virilia & queq; interiora ita intumuerant, vt vix incedere, vix stare vel sedere valeret) petijt se ad virum Dei Simeonem deduci, dicens, quod Medici non possent, illum posse. Adductus igitur, per tres dies de potu illius bibens, quarta demum die cœpit meliùs habere: sicque oratione viri Dei restitutus est pristinæ sanitati.

Item hydropicus.

Cap. 17. Quædam mulier, quæ manum dexteram, digitis palmæ adhærentibus, aperire nunquàm poterat, ad sepulchrum viri Dei venit, manum cum fide superposuit, moxq; digitis extentis, meritis viri Dei sanam retraxit.

Cap. 18. In festiuitate sancti Petri ad vincula, alia mulier, quæ sinistrum brachium cum manu contractum habebat, ad sepulchrum beati Simeonis venit: quæ extensis venis & rupta cute, sub omni celeritate medelam promeruit. Eodem tempore puer quidam mutus ad sepulchrum viri Dei adductus, officio linguæ est restitutus. Aliusimiliter mutus puerulus ad viri sancti sepulchrum mittitur, in via loquitur: domum reuersus mutus, sicut anteà, efficitur. Iterum cum votis ad sepulchrum reuersus, perfectè sanatur.

Cap. 19. Quadam die Dominica dum quædam puella, cuius brachium ventri inhærebat, ad sepulchrum famuli Dei Simeonis venisset, brachium, quod, excrescente carne vix videri poterat, præsente populo exiliuit, & perfectam sanitatem, quam petebat, promeruit. Alia Dominica mulier cum paruula filia, quę cęca à natiuitate fuerat, venit ad beati viri sepulchrum. Dum ergo Missa celebraur, puella illuminatur. Matrem respicit, sed non cognoscit. Illa interrogans, quid sibi esset? cognoscit quòd filia sua videret. Gaudia, factam in se misericordiam populo nunciat. Populus verò virtutem Christi in meritis sancti Simeonis laudat. Sed cùm Clerus magnitudinem tanti miraculi non crederet, subitò parentes illius mulieris & ministri de villa aduenium, qui illam à natiuitate cæcam fuisse testabantur. Mox tota ecclesia Christum laudat, qui famulum suum Simeonem tot miraculis illustret.

Cęca visum obtinet sub Missa.

Cap. 20. Quidam Adalmannus ciuis Treuirensis, iter faciens, hospitatus est in domo cuiusdam, qui filium habebat cæcum. Suasit ergo illi, vt filium ad sepulchrum hominis Dei duceret, misericordiam inuenturus. Ille votum faciens, censum aliquot annorũ viro Dei promitrit reddendum, moxq; in domo eius puer lumen recipit. Videntem itaque ad sepulchrum adducit, & gratias sancto viro Simeoni reddit. Quædam mulier per multos annos visu oculorum priuata, dum sepulchrum beati confessoris per aliquot dies frequentatet, meritis illius illuminata est. Ad idem sepulchrum quædam dæmoniaca perducta, quæ, quos poterat, dentibus mordebat & manibus laniabat, per noctẽ ligata manfit. Manè facto, dæmone liberata, incolumis remeauit ad propria.

Item cæcus puer, &c.

Cap. 21. Arida sanatur manus. Quidam seruus Palatini comitis habuit ancillam, cuius manus vna arida, imbecillis & tam exilis erat, vt ad nullum opus valeret. Cùm ergo non esse vlli vsui, tradidit eã ad sepulchrum viri Dei Simeonis. Eadem nocte miro modo ipsa manus intantùm creuit, vt alteri non dissimilis esset. Quidã miles quandã habuit famulã, adeò paralysi cor pore dissolutã, vt nec de lecto surgere, nec in latus alterum se conuertere posset. In cophino igitur ad viri Dei sepulchrum deportata, per aliquot hebdomadas ibi hospitata est. Cùm ergo in festo quodã populũ videret ad Missas cõcurrere, & ipsa subitò de lecto exiliens, cũeis cœpit ambulare. Ad sepulchrum igitur viri Dei veniens, & sua vota coram populo nuncupans, quæ apportata fuerat aliorum manibus, sana & incolumis propriis repedauit pedibus.

Paralytica reualescit.

In Calendis Nouembris cùm placuisset domino Archiepiscopo in ædificio turris,

ris, vbi corpus viri Dei sepultum erat, altare in honorem omnium sanctorum constructe, multus vndique populus confluxit. Dum ergo apparatus fit, & dominus episcopus expectatur, quidam puerulus contractus ante sepulchrum viri Dei sanus erigitur. Eodem die quidam iuuenis, cùm ad tantam diei lætitiam ascendere vellet cum reliqua multitudine, nullo modo valet. Impingitur itaque à populo, trahitur & portatur: sed vires portantium deficiunt, & ipse toto corpore sanus, magis magisque fit pòderosus. Consulentibus quibusdam, peccatorum suorum confessionem facit, & tandem ad vesperam leuis factus, ascendit, emendationem vitæ sancto Simeoni promittit, sicque lætus domum redit. Alio tempore quædam meretrix cùm ascendere ad sepulchrum viri Dei vellet, quasi à quodam repellente reiecta, de gradu cecidit, & facta exanimis, cùm putaretur à populo statim moritura, foras trahitur. Sed cùm ex illo ædificio exportata esset, quasi nil mali passa, in pedes constitit, & de illa ciuitate oeyus aufugit.

Nota isthuc de Confessione peccatorum.

Item de meretrice.

Cap. 23.

Quidam rusticus cùm debile corpus ac penè dissolutum, manibus atque genibus rependo, miserabiliter traheret, & per quinque menses viri Dei sepulchrum indesinenter frequentaret, quadam die profusis lachrymis cum his vocibus interpellare cœpit: Eia, serue Dei Simeon, quàm durum & immisericordem te mihi prębes: quotidiè te requiro, quotidiè te inuoco, & tamen ad misericordiam non flecteris, mihique soli negas beneficium, quod aliis impendis. Certè deincęps ad te venire recuso: iamiam desperans, domum repeto. Sed quid dicam amicis, propinquis & vicinis meis? Noli noli sanctę Dei tam immisericorditer me solum dimittere, saltem aliquid mihi largire. Toro ergo animo turbatus, ad hospitium se retrahit, deliberat vt in crastinum ad patriam reportari possit. Interim præ nimio dolore graui somno oppressus, post gallicantum quasi in ecstasi factus, vidit quendam venusto vultu cum magno lumine assistere, hisque verbis ipsum blanditer affari: Quid iaces, homo? Surge velociter, & ad viri Dei Simeonis sepulchrum citò accede. Cumque responderet, non posse se ire, se iam antè illuc venisse, & nihil profeciisse: ille ait: Ego te adiuuo, ego sustento: noli tardare: præsto sum vt auxilium tibi feram. Excitatus ergo, sensit membrorum virtutem redijsse: sicque, qui solebat curuus atque prostratus infirmis repere manibus, ad sepulchrum viri Dei, mirante populo, toto corpore erectus, solidatis ascendit pedibus.

Instauratur corpus miserabile rustici.

Cap. 24.

Ea tempestate, cùm Treuirorum ciuitas, tantis polleret miraculis, ad domini Simeonis sepulchrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi erat puerat officium, pro quo iam triduo Simeonem interpellarat deuotio parentum. Fortè erat apud nos de Alemannia monachus non mediocriter liberalibus institutus disciplinis, verùm tantis non benè credens miraculis: qui etiam tunc præsens aderat, cùm ibidem Dei effulgent miracula, & exorabile beati Simeonis meritum votis adspirat adstantium. Puer vtrisque manibus altari adhærebat, donec membrorum resoluta compage, sano adstitit erectus in corpore. Itaque ingreditur pedibus, sed tremuli titubant incessus, quos nondum naturæ docuerat vsus. Tandem sanus redijt: isque de quo diximus, visis credidit, Deum laudauit, hæcque commemorans, lætus abscessit.

Puer claudus ambulat.

EX CHRONICIS HIRSAVGIENSIS MONASTERIJ, Iohanne Abbate Spanheimense authore.

EOdem anno (nempe 1035.) S. Simeon monachus & inclusus Treuiris moritur Calendis Iunij, qui tantis mox coruscauit miraculis, vt à Benedicto Papa I X. Poppone Archiepiscopo petente, statim post mortem sit canonizatus.

ILLV-

ILLVSTRE CERTAMEN CLARISSIMORVM MARTYRVM APVD LVGDVNVM GALLIAE, PHOTINI vel Pothini, eius vrbis Episcopi, Sancti diaconi, Epagathi, Maturi, Attali, Blandinæ, &c. quemadmodum illud luculenter describêre Christiani Viennenses & Lugdunenses: quorum verba hic subijcimus ex Eusebij Cæsareens. Historiæ Ecclesiasticæ lib. 5. cap. 1. & 2. interprete Iohanne Christophorsono, Angliæ doctissimo Episcopo.

Iunius. Ex cap. 1.

SERVI Iesu Christi, qui Viennam & Lugdunum Galliæ incolunt, fratribus in Asia & Phrygia, qui eandem nobiscum redemptionis fidem & spem habent: Pax, gratia, & gloria à Deo patre & Christo Iesu Domino nostro sit vobis. Deinde cùm in Epistolæ exordio alia istis deinceps adiecerint, his verbis initium narrandi faciunt: Magnitudinem afflictationis, quæ hoc loco ingtaueſcit, ingens gentilium odium contra sanctos incitatum, supplicia, quæ beati martyres placidè sustinuerunt, neque nos dicendo accuratè exprimere, neque scribendo facilè à quoquam comprehendi possunt. Nam aduersarius noster aduentum sum (in quo audacter ac liberè Ecclesiam Christi oppugnaturus sit) iam quasi prolusio ne quadam ac proœmio breui futurum prænunciãs, omnibus viribus, vt dicitur, Christianos adortus est: atque adeò vbique grassatus, suos consuefecit, & ad bellum contra seruos Dei gerendum vsu & exercitatione mirè instruxit. Quapropter non solùm ædificijs publicis, balneis & foro nobis interdictum est: sed etiam, ne quisquam nostrùm vsquam locorum in conspectum prodeat, ab illis vetitum. Ar gratia Dei pro nobis cũ diabolo decertauit, & hos, qui sunt paulò remissiore animo, eripuit è periculo: illos autem, qui patientia armati, tanquam firmæ fidei columnæ, non modò impetum hostis nostri diaboli, facilè laturi videbantur, verùm etiam in sua ipsorum capita eundẽ quodammodo prouocaturi, ex aduerso oppositi: qui tum in acie fortiter cum aduersario conflixerunt, omne opprobrij & supplicij genus toleranter sustinendo: tum celeri gradu maturarunt ad Christum, ea mala, quæ erant ingentia & grauia, exigua, & pene nulla existimando: perspicuèq; teuerà ostenderunt: quòd non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Persecutio immanis in Gallijs.

Martyrum inuicta fortitudo.

Roma. 8.

Ac primùm cruciamenta, quæ confertim erant, & tanquam cumulo à multitudine in illos coacernata, viriliter & magno animo subiêrunt: vociferationes, plagas, violentos tractus, dilacerationes, lapidum proiectiones, carceres, & quicquid denique ab agresti & furiosa multitudine contra nos, veluti contra hostes & inimicos, fieri solet. Quotquot igitur erant à Tribuno plebis alijsque magistratibus, qui ciuitati præerant, in forum deducti, cùm coram vniuersa multitudine esset ab illis de fide quæsitum, & eam liberè ipsi confessi fuissent, vsque ad Præsidis aduentum in carcerem coniecti, cõcluliq́ue erant. Deinde cùm ducerentur ad Præsidem, & ille in iudicando omni crude litaris genere contra nos nostrosque vteretur, Vetius Epagathus, vnus ex fratribus, immenso charitatis erga Deum & proximum ardore inflammatus, (qui quidem cùm non modò ad omne officium erga proximum sedulò exequendum impiger & propẽsus esset, verùm etiam flagranti Dei amore & sacrosancto Spiritus instinctu exardescens, in omnibus Domini præceptis & iustitiæ æquitatisque institutis integrè incederet, adeò sanè accuratè vitam instituisset, vt quanuis esset adolescens, eodem tamen testimonio, quod scriptura seni Zachariæ facerdoti tribuit, dignus videretur, hic Vetius, inquam, iudicium tam temerè & iniuriosè contra nos pronunciatum, non poterat omninò æquo animo ferre: sed supra modum succensebat, postulabatque vt potestas ei daretur, liberè in illo consessu pro fratribus respondendi, sed; perspicuè probaturum dicebat, nihil scelcris, nihil ve impietatis in nobis omninò posse reperiri. Contra quẽ cùm multitudinis frequentia, quæ tribunal circunsistebat, admodùm vociferata fuisset, (erat enim inter illos illustris atque eximius) cumque Præses etiam iustam ab eo propositam postulationem minimè posset tolerare, sed solùm istud ab eo quæreret, vtrùm

Mittuntur in carcerẽ.

Vetius Epagathus Christianorum aduocatus.

Luc. 1.

trùm esset Christianus: ille tum simulatq; erat clarissima voce hoc ipsum confessus, in sortem & numerum martyrum relatus est, ac deinceps aduocatus Christianorum appellatus: nec planè immeritò. Habuit enim aduocatum Iesum in animo commorantem, & Spiritum sanctum multò, quàm Zacharias, feruentiorem: quem per ingentem charitatis quasi cumulum, quo adductus, adeò alacri & ardenti studio pro fratrũ propugnatione suam ipsius vitam profudit satis perspicuè ostẽdebat. Christi igitur & est & fuit verus & germanus discipulus, qui agnum quòcunq; eat, sequitur. Inde igitur inter reliquos Christianos facilè internoscebatur: nam martyres, qui videbantur ceteris facilè præstare, in publicum prodibant, se paratos ad omnia tormenta ostendebant: omni denique animi alacritate confessionem illam, quæ est martyrij propria, cumulatè plenecq; explebant. Martyribus Epagathus adiungitur.

Sed extabant alij imparati, inexercitati, & animo fracto, qui aerem certaminis impetum ferre non poterant: ex quibus circiter decem numero, animis ignauè & mulierbriter conciderunt. Qui profectò non modò magnum dolorem mentibus nostris & immensam acerbitatem inurebant: verumetiam aliorum, qui hactenùs non comprehendebantur, quique martyribus etiam in acerbissimo cuiusque generis cruciatu iacentibus præstò semper aderant, & eos non aliquando desertos esse passi fuerant, alacritatem penitus retuderunt. Omnes igitur id temporis, propter incertum confessionis euentum, eramus graui metu perculsi, non plagas quidem & supplicia, quæ illis pòst infligerentur, veriti, sed ancipiti confessionis exitu mente præuiso, magnoperè extimescentes, ne quis præ languida animi infractione prorsus succumberet. Quotidiè tamen, qui digni corona martyrij habebanttur, ad illorum numerum supplendũ, prehensi erant, vsqueadeò, vt ex duabus hisce ecclesijs omnes pij & studiosi viri (quorum virtute & doctrina in primis status illarum ritè administrari solet) eximerentur. Quidam etiam Ethnici, nostrorum serui, vnà capiebantur, (siquidem Præses omnes nos passim perquiri præceperat) qui tormenta, quæ sanctos tolerare cernebant, reformidantes contra nos, militibus satanæ impulsu illos ad hoc idem incitantibus, Thyestæas cœnas, & incestus Oedipodis, falsò commenti sunt, & alia, quæ nobis nec eloqui, nec cogitare quidem fas esse iudicatur: quin tale facinus aliquando inter homines admissum fuisse, ne credi quidem propemodùm debet. Quæ sanè cùm essent fama & sermone hominum passim dissipata, omnes, velut immanes belluæ, contra nos furere cœperunt: ita vt si qui antèa propter necessitudinem moderatè se erga nos gessissent, tunc veluti rabie quadam incitati, dentibus frendere, insanireque propè viderentur: atque id adeò, quod à Domino nostro prædicebatur, in eo esset impletum, tempus venturum, in quo omnis, qui vos occiderit, videbitur obsequium præstare Deo. Vnde decæterò sancti martyres maiora quædam cruciamenta, quàm quæ possùnt oratione explicari, (idque, si fathana in illud pro viribus incumbente, vt aliquid blasphemiæ contra Christum ex eorum ore educeret) sufferre cogebantur. Decem à Christo deficiunt. Calumniæ in Christianos. Iohan. 16.

Supra modum igitur lethale multitudinis vniuersæ, Præsidis & satellitum odium in diaconum, nomine Sanctum, Viennæ prognatum, & in Maturum etiam, recèns quidem baptizatum, sed generosum tamen Christi athletam, efferbuit: in Attalum porrò, genere Pergamenum, columnam & stabilimentum continuum ecclesiarum, quæ hìc sunt: in Blandinam denique, per quam Christus euidenter ostendebat eos, qui apud homines, viles, despecti & contempti videantur, apud Deum propter charitatem erga illum, nõ specie iactatam & simulatione, sed vi & virtute declaratam, magno splendore & gloria donari. Nam cùm non nos solùm pertimescremus, sed etiã heraillius secundum carnem, (quæ eriam ipsa vnà in martyrum pugna dimicauerat) ne cùm in certamen descenderet, præ corporis imbecillitate non liberè & ingenuè fidei suæ confessionem proloqui pergeret: Blandina tanto animi robore & virtute imbuebatur, vt torrores, qui illam vicissim omni suppliciorum genere à primo manè ad vesperam vsque afflixissent, propè labore defessi languescerent, seque tum ab illa victos, tum nihil amplius habere cruciamenti reliquum, quod ei irrogarent, faterentur: atque adeò magnopere mirarentur, quo pacto, cùm totum eius corpus ita dilaceratum esset, perseuerans spiritum duceret: palamque testarentur, vnum tormenti genus satis habuisse virium ad vitam ei eripiendam, nedùm tam multis & varijs opus fuisse. Verum beata martyr, sicut generosum athletam decet, in ipsa fidei confessione vires colligebat, atque prolato istorum verborum: Christiana sum, &: Nihil apud nos admittitur sceleris: erat dolorum, qui eam vrgebant, summa leuatio, fomen- Sanctus, diaconus. Maturus. Attalus. Blandina. Blandinæ egregia constantia.

tum cruciatûs, & cuiusque molestiæ depulsio.

Item Sancti. Diaconus ille, Sanctus nomine, suprà quàm credibile est, & supra omnẽ humanum captum, verbera à carnificibus impacta tolerantèr sustinens, cùm scelerati illi carnifices propter assiduitatem & magnitudinem tormentorum, quæ ei infligebant, sperarent se aliquid, quod indecorum & eius professioni parùm consentaneum videretur, ab eo audituros, ipse tanta animi celsitate & constantia illis ex aduerso restitit, vt nec nomen quidem vel suum, vel gentis, vel ciuitatis, vnde fuit: neq; vtrùm seruus an liber, illis vellet dicere: sed ad omnia rogatâ, ita Latino sermone respondêret, Christianus sum: istud q; pro nomine, pro ciuitate, pro genere, & deniq; pro re quaq; iterùm ac sæpiùs eloqueretur: aliam autem vocem gentiles ab eo elicere audireq; non poterant. Vnde tam graui & acerbabile animus cùm Præfecti, tum tortorum contra illum inflammabatur, vt cùm nihil haberent supplicij, quod ei deinceps imponerent, ad extremum laminas æneas feruentes & ignitas tenerrimis corporis membris affigerent. At ille, quanquàm corporis membra exurebantur, firmus tamen, constans & immutabilis in fidei confessione perstitit: quippè qui diuino & cælesti fonte aquæ vitalis, quæ ex Christi ventre profluit, tanquam rore cùm aspersus, tum roboratus erat. Corpus autẽ testimonio fuit eorum, quæ ipsi acciderant: vtpotè vulneribus & vibicibus totum cruentatum, quod quidem sic in rugas erat contractum, vt exteriorem hominis formam prorsus abiecisset: in quo Christus, afflictationis particeps, res præclaras ad suam ipsius gloriam gessit, cùm aduersarium profligando, tum cæteris præclarum exemplum ostendendo, nullum esse metum, vbi Dei patris charitas, nec vllam molestiam, vbi fides Christi viget. Nam quanquàm impij carnifices paucis diebus post, cũ martyrem denuò torquerent, putabant, si corporis membris superiore iam cruciatu tumidis, & inflammatione quadam efferuescentibus, eadem supplicia accumularent, vel se illum facilè cuicturos, præsertim cùm nec manuum propè tractationem perferre iam posset: vel illum tormentis tandem extinctum, grauem reliquis horrorem incussurum: tamen tantùm abfuit, vt in illo aliquid eiusmodi contingeret, vt etiam præter omniũ hominum opinionem, corpus in illis posterioribus tormentis recreatum, & in integrum restitutum, formam priorem atque vsum membrorum recuperaret: adeò vt secunda illa carnificina, non inflicta pœna, sed medicina per Christi gratiam adhibita videretur.

Nulla ab eo vox extorqueri potest, nisi: Christianus sum.

1. Ioan. 4.

Vide mirã Christi virtutem.

Porrò Biblidem, vnam ex eorum numero, qui fidei confessionem pernegassent, cũ iam diabolus à se prorsus absorptam putaret, cupiens etiam per blasphemiam in Deum, condemnationem eius augere, ad supplicium deducendam curauit, eamq; velut fractam & ignauam, impia in nos & flagitiosa probra loqui impulit. Illa tamen in tormento redijt ad se, atq; (vt ita dicam) ex profundo somno excitata est, præsenti supplicio quodammodò submonita, vt de æterna gehennæ pœna seriò cogitaret. At contrà, quàm diabolus expectabat, maleuolis Christianorum obtrectatoribus ex aduerso sic respondet: Quomodò eiusmodi viri libros suos deuorare in animum poterunt inducere, quibus nefas quidem sit sanguinem animalium ratione carentiũ comedere? Et ab eo tempore se Christianam ingenuè confessa est, & sorti numeroq; martyrum adiuncta. At cùm tyrannica crudeliaque illa supplicorum genera per beatorum patientiam, Christi virtute firmatam, frustrà impositaq; irrogataq; viderentur, diabolus alias quasdam machinas de integrò contra illos excogitauit, nempe vt in carcerem conijcti, interdum in locis horrida caligine obsitis, & plenis molestiarum, miserè iacerent: nonnunquàm illorum pedes in crassas compedes impositi, distenderentur: aliquando vexarentur alijs plagarum modis, quos rabidi diaboli ministri, illiusq; maleuolentia suffusi, hominibus in carcerem conclusis incutere solent, vsqueadeò, vt complures, quos Dominus eo pacto è vita exire volebat, ibi ob fœtidum odorem & loci angustiam penitus suffocarentur. Quinetiam non pauci (in quibus illic Dei gloria perspicuè ostentata erat) quanuis ita acerbè excruciati fuissent, vt nulla curatione adhibita, viderentur amplius posse vitam protrahere, in carcere tamen superstites manebant, omni humana quidem cura & subsidio orbati ac destituti, à Domino tamen tum corporis tum animæ viribus ita roborati confirmatique erant, vt cæteros & ad fidem constanter tenendam tuendamque incitarent, & grato admodùm subleuarent solatio. Alij autem modò capti, & recentes in carcerem contrusi, (quorum corpora ante hac tormentis subeundis callum haud contraxerant) pondus carceris & grauitatem minimè poterant ferre, sed intus breui mortem oppetebant.

Biblidis resipiscentia & constantia.

Morientur quidã præ carceris fœtore.

Beatus

Beatus item Pothinus, cui Lugdunensis episcopatûs ministerium erat cõcreditum, cùm nonagesimum suę ætatis annum præterijsset, & corporis imbecillitate ita langueſceret, vt vix posset, propter virium infirmitatem, qua distinebatur libertè spirare, spiritûs tamen alacritate propter ardentem, qua flagrabat martyrij cupiditatẽ, plurimùm recreatus, ad tribunal gestabatur: & tametsi corpus eius iam præ decrepita ætate & eruciatu morbi penè exhaustum esset, anima tamẽ in ipso seruabatur integra, vt per eam Christus gloriosè triumpharet. Qui quidem ad tribunal, magistratibus ciuitatis eum comitantibus, & vniuersa multitudine varias cuiusque modi vociferationes contra illum, vtpotè Christianum, edente, a militibus deductus, præclarum fidei testimonium perhibuit. Cùm enim à Præside rogaretur, quis esset Christianorum Deus? respondit: Si tu eare dignus sis, cognosces. Inde igitur asperè & immisericorditer raptatus, variaspla gas excepit, cùm ab his, qui stabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerẽtes, manibus pedibusq; in illum contumeliosè in sultabant: tum ab illis, qui longiùs erant remoti: qui, quod singuli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt: idque propterea, quòd omnes permagnæ culpæ & impietatis loco ducebant, si quisquam petulanter illum in sectari vlla ex parte omitteret. nam deorum suorum causam ita se vindicaturos arbitrabantur. Ille vix iam spiritum ducens, in carcerem coniectus fuit, ac bi duo pòst efflauit animam. Pothini Episcopi martyrium.

Ibi verò singularis Dei prouidentia apparuit, & infinita Iesu seruatoris misericordia patefacta est: quæ sanè talis fuit, qualis quidem rarò inter fratres Christianos contigisset, à diuina tamen Christi virtute ac potentia non omninò aliena. Nam qui, vt primùm erant comprænensi, fidem inficiati fuissent, non modò in carcerem cum cæteris condebantur: (nihil enim illis, vt tempus ferebat, negatio attulit adiumenti) verumetiam suppliciorum eorundem erant facti participes: atque sicut illi, qui ingenuè fatebantur se esse, quod erant, nullo alio crimine obiecto, nisi quòd Christiani essent, tradebantur in custodiam: sic isti, qui fidem pernegarant, de reliquo in carcere tanquã homicidæ & scelerati detinebantur, duplo grauiore cruciatu & angore, quàm cæteri, afflictati. Illos enim subleuabat lætitia ex martyrio percepta, spes promissorum, charitas in Christum, sacer Patris spiritus: hos magnum & graue conscientiæ pondus admodùm vexabat, vsquadeò, vt dum per hominum frequentiam palàm gradiebantur, ipso vultu ab omnibus alijs facilè internoscerentur. Illi enim hilares in publicum progressi sunt, in quorum vultu decor quidam, gratia & venustate multa adspersus, cernitur, sic vt vincula etiam, quibus velut sponsa, aurearum fimbriarum varietate decorata, mirè erant illustrati, egregium quendam ornatum illis adiecisse viderentur: tam suauem item & fragrantem, ex ipso Christo egredientem, efflarunt odorem, vt nonnullis artificioso quodam vnguento & manu composito deliburi putarentur. Hi autem demissi, abiecti, adspectu horridi, turpi ignominiæ labe deformati, à gentilibus porrò, velut ignaui effœminatique, probris contumeliosè affecti, ac denique cùm honoratum, gloriosum & salutare nomen Christi amisissent, perinde ac si homicidij rei fuissent, homicidæ iam appellati. Ista vbi cæteri coràm adspexissent, magnoperè roborati erant & animo constabiliti. Qui enim præhendebantur, omni memoria diabolicæ cogitationis ex animo deposita, absque hæsitatione fidem suam profitentur. Isti porrò, paucis verbis obiter interiectis, rursus, quæ sequuntur adiungunt. Mala condi tio fidei deſertorum. Obſerua vt Chriſtus eo honeſtarit martyres ſuos.

His igitur rebus confectis, de reliquo martyria, quæ in ipsorum vitæ exitu sufferebant, in quæque suppliciorum genera dispertiebantur. Siquidem vnam coronam beati martyres ex vniuersis & varijs cuiusque generis flosculis contextam complicatamque Deo patri obtulerunt. Quocirca par erat, generosos & insignes Dei athletas, vbi multiplex & varium martyrij certamen subierant, illustremque ab hostibus reportarant victoriam, præclara immortalitatis corona decorari. Maturus ergo, Sanctus, Blãdina & Attalus, die cum bestijs dimicandi in nostrorum hominum cruciatum de industria præstituta, ad bestias ducebantur, quò publicum & commune gentilibus spectaculum, plenum inhumanitatis & sæuitiæ, exhiberent. Atque Maturus & Sanctus in amphitheatro omne genus tormentorum denuò subeunt, perinde acsi nihil crucia-tûs antè fuissent omninò perpessi, immò verò vt athletæ, qui modò aduersarium per varias certaminum vices strenuè profligassent, et pro corona vitæ ipsis proposita postremum iam certamen haberent in manibus ad conficiendum, de integrò tum verberum traiectiones, quibus homines illic plecti solent, sustinent: tum crudeles ferarũ tractus, tum alia omnia cruciamentorum genera, quæ insana & furiosa plebs alij ali- Maturus & Sanctus denuò immaniter cruciantur.

unde cum vociferatione illis infligi postulabant, tum ferreas deniq; cathedras & ignitas illorum membris suppositas, quibus corpora miserè frixa & exusta erant: & quanquàm gentiles pestifero illorum nidore non absque molestia saturabantur, tamen ne ea quidem re deterriti, ab insania sua desistunt: sed pergunt adhuc magis magisq; furere, quandoquidem illis in optatis erat, eorum patientiam prorsus euincere. Cæterùm ab ipso Sancto nihil aliud elicere poterant, præter illam vocem, quam ab initio de fidei suæ confessione proferre consueuisset. Isti autem martyres, quoniam in hoc ingẽti certamine vita adhuc in ipsis relidebat, singularium certaminum loco, quæ magna cum varietate ibi fieri solebant, illo die spectaculum vniuerso populo præbẽtes, ad extremum securi percutiuntur.

Securi cæduntur.

Blandinæ præclara virtus.

At Blandina trabi lignæ sublimis affixa, præda bestijs incurs antibus objicitur: quæ quoniam & in crucis specie susp ensa cernebatur, & ardenter preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit: quippe in ipso certamine, ex sorore cruci suffixa, ipsum Christum, qui pro nobis crucifixus est, oculis corporeis quodammodò videbant, vti credentibus in illum pro certo persuaderetur, quòd qui pro eius gloria quicquam perpetiatur, hæreditatis sit cum Deo viuente consors & particeps futurus. At cùm nulla bestia eius carnem tangere vellet, à trabe mox abrepta, in carcerem iterùm truditur, & ad aliud reseruatur certamen: vt per varia concertationum genera victrix facta tum tortuosum serpentem condemnationi, quam ab se auertere non posset, iure addiceret, tum fratres pariter ad constantriã incitaret: quæ licet humilis, imbecillis & propè abiecta virgo esset, armatura tamẽ Christi fortis athlæ induta, non solùm per multas cruciamentorum vices aduersarium superauit, verùetiam per illustre illud certamen, coronam immortalitatis tandem assecuta est.

Attali certamen.

Attalus item, clarus & magni nominis vir, importuno multitudinis rogatu ad supplicium euocatus, ob rectè factorum conscientiam (siquidem ingenuè in Christiana institutione & disciplina exercitatus, fidelis semper apud nos & constans veritatis testis extitisset) alacri animo certamen ingreditur. Ac cùm vndiq; per amphitheatrum circunducteretur, tabula, in qua Latinis literis hæc inerat inscriptio, Hic est Attalus Christianus, illum præcedente: cumq; ue in eum admodùm petulanter populus insultaret, Præses, vbi Romanum esse didicisset, mãdauit vt in carcerem denuò cũ reliquis, qui in eodem erant, concluderetur: de quibus literas ad Cæsarem scripsit, eiusque expectauit de illis sententiam. Tempus verò, quod interea intercedebat, illis quidem neque ocio sum, neq; infrugiferum fuit: sed per mortem eorum dilatam, immensa Christi clementia, quasi lumen suum propalàm profudit. Nam intermortua Ecclesiæ mẽbra, viuorum subsidijs fuerunt ad vitam reuocata, & qui fidem confessi fuissent, iis, qui eandem pernegassent, magna beneficia detulerunt: atq; ideò permagna lætitia matri & virgini Ecclesiæ exorta est, cùm eos, quos ab ortu tanquam mortuos eiecisset, viuos & incolumes recuperasset. Illorum enim hortatu & exemplo complures, qui fidẽ negassent, erant tanquam in vtero matris Ecclesiæ iterùm concepti, iterùm in membra formati, iterùm ad vitam reducti, iterùm denique ad fidem suam confitendam perdoEzech. 18. & 33. cti. Atq; cùm ad vitam essent restituti, & viribus confirmati, suauitatem Dei (qui non vult mortem peccatoris, sed pro sua benignitate eum ad pœnitentiã inuitat) animis hauritentes, ad tribunal sponte accedunt, vt iterùm à Præside de fide denuò rogarentur. Nam cùm Cæsar respõsum per literas misisset, illos, qui fidem Christi confiterentur, tympanis esse torquendos: hos autem, qui eandem inficiarẽtur, in principio mercatus (qui hîc celebrari solet, quiq; est, propter frequentiam hominum, ex omnibus eô gentibus commeantium, multorum sermone nobilitatus) liberos dimittendos, Præses beatos martyres, tanquam spectaculum & gloriosam pompam de illis multitudini præstaturus, ad tribunal deduci iubet, iterùm in quæstionem vocat, datq; sententiã, vt qui municipes Romani essent, securi percuterentur: reliqui autem amandarentur ad bestias. Christi verò gloria in his, qui anteà fidem abnuerant, tunc tamen præter Gentilium opinionem, eandem ingenuè cõfitebantur, magnopere illustrata fuit. Etenim illi cùm priuatim in quæstionem dati essent, quasi pro certo absoluendi, tamen se Christianos verè confitentes, martyrum choro adijciebantur. Alij autem falsi Christiani, à fide penitùs lapsi, qui neq; vestigium aliquando fidei, neq; sensum & significationem vestis sponsalis, neq; cogitationem timoris Dei in animis insidentem habebant, sed per nequam eorum conuersationem, viam veritatis contumelijs affecerant, hoc est, filij perditionis, foris extra Ecclesiam permanserunt: cæteri vniuersi fuêre in Ecclesiam denuò asscripti.

Mercatus Lugdunen.

Constantia eorũ, qui anteà defecerant.

Reſpiſcũt qui à fide exciderant.

De

De quibus cùm haberetur quæstio, Alexander quidam genere Phryx, arte & scientia Medicus, multis annis in Gallia commoratus, omnibus fere propter charitatem erga Deum, & liberam in verbo prædicando alacritatem cognitus, (non enim doni & muneris Apostolici expers erat) cùm adstaret tribunali, & illos fratres nutu ad fidei cõfessionem hortaretur, ijs, qui vndique tribunal circunsistebant, videbatur tanquam parturiens) populi multitudo confessionem eorum, qui anteà inficiasiuissent, ægre ferens, contra Alexandrum, tanquam eius rei caput & authorem, vociferari cœpit. Vbi verò Præses instabat, feiscitaturque quisnam esset? respondet se Christianum esse. Vnde Præses ad iracundiam prouocatus, illum condemnat ad bestias. Postero autem die eandem cum Attalo dimicationem (Præses enim, quò populo gratificaretur, Attalum denuò bestijs obiecit) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro omnes machinas ad eorum cruciatum excogitatas, tanquam præteruecti, maximumque certamen perpessi, ad extremum gladio feriuntur. Alexander autem neq; ingemuit, immò verò negry quidem ore extulit: sed interiore mente & cogitatione quali cum Deo sermones contulit. Attalus, vbi in ferrea cathedra iam candenti esset impositus, & eius incendio ambustus, quando nidor & fumus è corpore in sublimi ferebatur, Latino sermone multitudinem sic affatus est: Ecce ecce, hoc, quod vos præstaris, est homines vorare. Nos quidem neque voramus homines, neque aliud quicquam sceleris patramus. Rogatus tamen, quod nomen Deus haberet? respondet, Deum nomen non habere more hominum. Alexandri virtus & martyrium. Attali cõstantia.

Quibus omnibus confectis, postremo die singularium certaminum aduentante, Blandina & adolescens Ponticus, circiter quindecim annos natus, (hi autem quotidie introducebantur ad reliquorum supplicia contemplanda) in amphirhcatrum infe-rebantur, vrgebanturque per gentilium idola iurare. Ac quoniam illi perstabant constantes, & ea de piacui ducebant, vesana multitudo contra illos aspere & ferociter sæuiebat. adeò, vt neque adolescentuli commiserarentur ætatem, neque mulierem omninò reuererẽtur. Omnibus igitur tormentis eos obiectare, & per quoduis supplicij genus vndiq; agitare cœperunt, & sine intermissione nunc hanc, nunc illũ per ipsorũ deos iurare impellebant. Cæterùm hoc nullo modo poterant efficere. Nam Ponticus, qui ita à sorore erat exulcitatus, vt gentes eam esse animad verterent, quæ illum cohortata fuisset, confirmasserque, post omnia cruciamentorum genera, viriliter, & magno animo tolerata, extremum spiritum edidit. Beata Blandina omnium postrema, tanquam nobilis & generosa mater, vbi liberos animauerat ad pœnam, & victores ad Christum Regem præmiserat, ipsa eosdem cum liberis certaminum cursus remensa, ad eosdem lætitia gestiens, ac de ipso vitæ suæ exitu permagno gaudio exultans, properabat, non quasi ad bestias crudeliter proiecta, sed ad cœnam sponsi amicè inuitata. Atque post verbera, post bestiarum laniatus, post sartaginis exustionem, ad extremũ in rete inuoluta, tauri rictibus obiectatur. Quæ cùm ab animali illo diù multumq; ficta exagitata quæ fuisset, ac nullum sensum cruciamentorum, quæ hactenùs ei obtigissent, partim propter spem, qua Dei promissis firmè adhærescebat, partim propter colloquia, quæ intra se cum Christo conferebat, omninò haberet, tandem ense iugulata fuit. Vnde gentes ipsæ palàm testabantur, mulierem apud se nunquam tot ramq; acerba tormenta tam constanter pertulisse. Blandinæ & Ponticipueri martyrium. Fœtarum supplicij genus in Blandinæ habitũ.

Verùm eorum rabies & crudelitas in sanctos, non ita exaturata fuit. Nam ab immani & furiosa bellua, diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitatæ, vix aut ne vix quidem à furore suo aliquando acquieuerunt, immò verò in corporibus martyrũ suã deintegrò contumeliam cœperunt & malcuolentiam exercere. Nam quanuis martyrum constantia penitùs essent superatæ, tamen quia omnem humanam rationem omninò exuissent, illorum amentia minime fuit retardata repressaq; : sed acerba bilis cùm Præsidis, tum populi (qui quidem in nos lethale odij sui virus euomebant) tanquam immanis belluæ magis magisque incensa, sic vt scriptura verè impleretur: Impius adhuc impiè agat, & iustus iustificetur adhuc. Etenim corpora eorum, quos carceris pestifer odor & cruciatus suffocauerat, canibus laceranda obijciunt, studioseque nocte dieque obseruant; ne quisquam è nostris illa tumulis mander. Tandem verò martyrum in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec bestiæ adhuc vorârant, nec ignis absumpserat, partim minutatim dilaniata, partim instar carbonum ambusta, quinetiam securi percussorum capita vnà cum corporum truncis collecta, dies cõplures similiter militũ excubiis insepulta custodiunt. Porrò alij fremere, & dentibus contra eos frendere cœperunt, toto animo connitentes aliquam grauiorẽ in ea exercere Apoc. 22. Corpora sanctorum obijciuntur canibus.

contumeliam. Nonnulli irrisione ludere, & salsos cachinnos tollere, summaq; commendatione & præconio idola sua efferre, quibus quidem, tanquam authoribus, pœnam & vltionem Christianorum acceptam retulerunt. Non pauci, quanquàm factis aliquantò modestiores erant, & de illorum afflictatione aliquantùm condolescere videbantur, verbis tamen acerbè eos vexare ad hunc modum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc profuit religio, quam suæ ipsorum vitæ præposuerunt?

Non sinuntur sancto. rum corpora sepelirí.

Quæ ad gentilium crudelitatem perrinebant, talem habebant varietatem. Quæ autem ad nos, videbantur sanè magnum mœrorem propterea in se cõplecti, quòd martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid afferre præsidij, neque magna pecuniæ vis eorum animos flectere, neque preces vlla ex parte placare poterant: sed nulla non ratione & via corpora illa erant assiduè ab illis obseruata, & id quasi in magno lucro deputatum, si penitùs inhumata iacerent. Paulò pòst etiam ista addunt. Martyrum corpora, sex dies continuos sub dio iacentia, & maxima ignominia affecta, pòst autem ab impijs illis & facinorosis carnificibus exusta, inque cineres redacta, in Rhodanum fluuium, qui illic in proximo defluit, spargebantur, quò nullæ quidem illorum reliquiæ amplius super terrã restarent. Ista eo consilio patrabant, quòd Deum se posse vincere, & illis regenerationem corporum prorsus eripere arbitrati sunt: quò ne vlla quidem (sic enim dicebant) spes resurrectionis reliqua fieret illis: qua freti (inquiunt) non solùm peregrinam quandam & nouam nobis induxerunt religionem, verumetiam neglexerũt penitùs tormenta, & prompto atq; alacri animo ad mortem properarunt. Iam videamus, vtrùm sint resurrecturi, & vtrùm illorum Deus ipsos iuuare, & è manibus nostris eripere possit. Eiusmodi persecutionis tempestas, regnante Imperatore, de quo docuimus, istis Christi ecclesijs obtigit. Vnde certè, quænam fuerint in reliquis prouincijs eodem tempore factitata, coniectura assequi poterimus.

Antoninũ Verũ dicit.

CAP. II.

ILlas item voces, ex eadem epistola depromptas, in hunc sermonem ineludere operæpretium arbitramur, quibus modestia & singularis martyrum, quos diximus, benignitas hoc ferè modo describi sit. Isti verò ipsius Christi (qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed seipsum exinaniuit, formam serui accipiens) tam verè æmuli & imitatores erant, vt quanuis in tali gloria & splendore locarentur, & non semel & iterùm, sed sæpius, vt martyres decet, pro fidei confessione acerba tormenta perpessi, bestijs obiecti, ab eisdem denuò ablati, ignito ferro exusti, vibicibus liuidi, vulneribus vndique inflictis excruciati: non tamen se ipsi martyres esse prædicarent, neque cuiquam nostrũm copiam facerent illos eo nomine appellandi: sed si quisquam nostrũm eos vel per literas, vel per sermonem vt martyres forte salutauisset, grauiter eum reprænderunt. Libenter enim martyris appellationem Christo fideli & vero martyri, primogenito mortuorum, duci & authori vitæ, quæ est ex Deo, concesserant: martyrum etiam, qui iam ad Christum ex hac corporis custodia migrauissent, nos non grauarè in memoriam redegerunt, dixeruntque: Illi iam verè sunt martyres, quos Christus, propter fidei confessionem ad se recipere dignatus est, & quorum martyrium ipso præclaro vitæ exitu, tanquam sigillo certissimo obsignauit: nos autem tenues solùm & abiecti Christi nominis confessores: atque fratres obsecrabant cum lachrymis, vt preces pro illis ardenter & obnixè Deo funderent, quò ipso discessu è vita opus, quod Deus tam benignè in illis incepisset, cumulatè expleretur. Et quanuis non modò libera responsa gentilibus dando, sed etiam patientia, maganimitate, fidenti animi robore contra omnes cruciatus se generosos ac strenuos palàm ostendendo, vim & virtutem martyrij perspicuè declarassent, tamẽ timore Dei referti, martyrum appellationem, qua frarres illos donare voluissent, ab se repellere studebant. Et iterum, paucis verbis interiectis, sequuntur ista: Humiliauerunt se sub manu potenti, qua iam satis exaltati sunt. Dum in vita manebant, defendere omnes, neminem accusare, omnes è vinculis eripere, colligare neminem consabantur. Pro illis, qui supplicia eorum corporibus inflixerant, exemplum Stephani perfecti martyris imitati, benignè orare, dicentes: Domine, ne statuas illis hoc peccatũ. Quòd si pro eis, qui ipsos tam contumelioſè torsissent, precabantur: quanto magis pro fratribus idem ipsum præstiterunt? Hæc item, paulò longiùs sermonem producẽtes, adnectunt: Grauissimum autem bellum ab illis, propter ingenuã erga fratres charitatem, cum ipso diabolo ideò susceptum erat, quòd tantoperè nitebantur, vt voracẽ illius, tanquã malæ bestiæ, gulam stringendo, eos viuos denuo euomere cogerẽt, quos priùs.

Philip. 2.

Nota insignem martyrum modestiam.

Act. 7.

Diabolus cur eos tam atrociter insectatus sit.

priùs tanquã mortuos, se penitùs deuoraſſe putauerat. Non enim illi trãrũ imbecillorum lapſu gloriabantur, ſed quæ dona ipſis per Dei gratiam affatim ſuppetebant, aliis, qui maioris opis indigerent, benignè largiebantur: atque adeò velut matris indulgentis miſericordia commoti, multas lachrymas pro eorum ſalute in conſpectu Dei patris profundebant, vitam illis flagitabant: vitam conceſſit Deus, viram etiam cum proximis communicarunt, victores in omnibus, ad Deum profecti ſunt, pacem amplexati, pacem nobis commendarunt, cum pace denique ad Deum deceſſerunt, non matri Eccleſiæ moleſtiam & angorem, non fratribus bellum & ſeditionem, ſed gaudium, pacem, concordiam & charitatem reliquerunt.

MARTYRIVM SS. MARCELLINI ET PETRI,

GRAVITER CONSCRIPTVM. ADSTIPVLANTVR EI

antiqua Martyrologia, & habetur in vetuſtis MS. codicibus. Stylum aliquot locis nonnihil correxit F. Laur. Surius.

BENIGNITAS Saluatoris noſtri, martyrum perſeuerantia comprobata, coniuge proceſſit, vt & fidei amicos coronaret, & inimicos eorum ex ipſis inferorum clauſtris eruueret. Denique cùm Romæ à paganis teneretur Petrus, Exorciſtæ officium gerens, & multis vicibus cæſus, miſſus in in obſcuriſſimam habitationem, maneret in vinculis ferreis immotus, cuſtoſque carceris Arthemius Paulinam vnicam filiam ſuam virginem, quam impenſiùs amabat, à dæmonio vexari quotidie plangeret, dixit ad eum vir Dei Petrus Exorciſta: Audi conſilium meum, Arthemi, & crede in vnigenitum filium Dei viui Ieſum Chriſtum, qui eſt liberator omnium in ipſum credentium. Si enim verè credideris, mox erit ſalua filia tua. Reſpondit Arthemius: miror valdè imprudens conſilium tuum, quod cùm teiſte Deus tuus liberare non poſſit, in ipſum licet credas, & quotidiè pro eius nomine plagas & vincula perferas, mihi perſuadere vis liberaturum illum filiam meam. ſi ego in eum credidero. Dixit ei Petrus: Poteſt me liberare Dominus meus & de his vinculis, & de pœnis omnibus: ſed non vult impedire coronam meam. Vult autem, vt perficiam curſum meum perferendo hos cruciatus temporarios, vt poſſim adipiſci gloriam ſempiternam. Arthemius ait: Si vis me tuo credere Deo, da operam vt fiat quod dicturus ſum. Ecce ego hodie duplicabo ſuper te catenas, & clauſtra carceris omnia communiam, teque in ima hac & obſcura cuſtodia ſolum includam: & ſi ex his omnibus te eripuerit Deus tuus, credam equidem in illum, ſed tunc demum, cùm videro incolumem filiam meam.

tunij 2.

S. Petrus creb rò cæſus, mittitur in obſcuriſſimum carcerem.

Tum beatus Petrus ſubridens, ait: Infirmitas fidei tuæ poterit curari, ſi hoc, quod dicis, feceris? Arthemius dixit: Credam planè in illum, ſi & te his vinculis abſoluerit, & meam filiam curauerit. Petrus ait: Vade in domum tuam, & præpara mihi manſionem, & re, neque abſoluente me his vinculis, neque oſtium aperiente, neque per iter deducente, ad te perueniam in nomine Domini mei Ieſu Chriſti. Cumque eò veniro, palpabunt me manus tuæ, conſpicient me oculi tui, atque hos eoſdem ſermones tecum conferam. Et ſi vel ſic credideris, habebis ſanam filiam tuam. Hoc verò fiet nõ pro libidine tentationis tuæ, ſed ad declarandam diuinitatem Domini mei Ieſu Chriſti. Hæc vt ille dixit, Arthemius capit agitans: Hic homo, inquit, nunquis confectus aſtutionibus, delirat & aliena loquitur: ſicque diſceſſit. Veniens autem domum, narrauit ea Candidæ vxori ſuæ, quæ dixit ei: Miror te illum hominem exiſtimare inſanum, qui & ribi ſanitatem promittit, & noſtræ filiæ ſoſpitatem. An verò longum ille tempus tibi præfixit? Hodiè dicit ſe venturum. Id ſi factum fuerit, quis dubiter Chriſtum verum eſſe Deum, in quem ille credit? Arthemius dixit: Horrori eſt mihi fatuitas tua. Ipſi dij ſi de cœlo deſcendant, non eum abſoluent à vinculis: immò ſi vel Iupiter ipſe ad eum veniat, aperire illi carcerem non poterit. Candida reſpondit: Nimirùm ideirco magnus habebitur Deus eius, & credendum illi erit, ſi hoc fecerit, quod nec ipſe, vt ais, Iupiter facere poſſit.

Videtur detinere cuſtodi carceris Arthemio.

Hæc & pleraque alia cùm inter ſe loquerẽtur, & occumbente diei lumine, nox ini-

Miro modo è carcere ve nit ad Arthemium.

tium suum stellarum ortu indicaret, adest homo Dei Petrus, Arthemio, & Candidæ se offerens, candidis indutus vestibus, trophæum Crucis tenens in manu sua. Mox igitur ad eius vestigia corruunt Arthemius & Candida, exclamantque, dicentes: Vere vnus est Deus omnipotens Iesus Christus. Statimque filia eorum Paulina virgo, ab immundo vexata spiritu, Deum confitens, & ad pedes eius procidens, purgata est, ita vt dæmon clamaret in aere: Virtus Christi, quæ in re est, Petre, me ligauit & expulit à virgine. Cumque hæc fierent, omnes, qui in domo Arthemij erant, crediderunt. Petrus nirantem fama ad eos, qui in vicinia morabantur, & concurrente viri amplius trecenti, plures verò fœminæ: qui omnes vna voce clamabant: Præter Christum, non est alius Deus omnipotens. In conspectu enim illorum, & à dæmonibus obsessi liberabantur, & infirmi omnes sanabantur. Cumque omnes qui ad ædes Arthemij conflux erãt, cuperent fieri Christiani, abijt vir Dei Petrus, & adduxit sanctum Marcellinum presbyterum, à quo omnes in domo Arthemij baptizati sunt. Porrò Arthemius ingressus ad eos, qui erant in vinculis, dixit eis: Si quis vult credere in Christum, exeat liber, veniatque ad domum meam, & fiat Christianus. At illi omnes promittentes se in Christum credituros, egressi sunt: venientesque ad ædes Arthemij, à sancto Marcellino presbytero baptizati sunt, & sancta consecratione illuminati. Interea dum hæc agerentur, pestilentissimus ludex Serenus in morbum incidit, & toto spatio ægritudinis eius datum est tempus baptizatis omnibus, vt sermone quotidiano Marcellini & Petri in fide Domini confirmarentur, per quadraginta & eo amplius dies.

Multi erediit in Christum.

Arthemius cæsus, trudi tur in custodiam.

Post hæc Commẽtariensis misit ad Arthemium custodem carceris, iudicauitq; sesurum esse vicarium, eumque iussisse, vt nocte proxima præsto sit ipse cum illis, qui erant in carcere. At ille baptizatorum omnium osculabatur manus, dicebatque eis, si quis vellet venire ad martyrium, faceret id intrepidus: si quis verò mallet recedere, abiret illæsus. Cùm ergo ad primum pullorum cantum sederet Serenus vicarius, iuberet que personas audiendas introduci, ingressus Arthemius, coram omnibus dixit: Petrus Exorcista Christianorum, quem cæsum & tortum ac semiuiuum in carcere seruari iussisti, in nomine Dei sui omnium vincula soluit, ostia omnia patefecit, cunctosque efficiens Christianos, quò vellent, eis fecit abeundi potestatem. Ille verò cum Marcellino presbytero nusquam abscedere voluit: sed quotics ego eum custodire volui, non comparuit. Tunc Serenus immani furore incensus, iussit Arthemium plumbatis cædi, & trudi in custodiam: sanctos autem Dei martyres Marcellinum & Petrum, introduci sub voce quæstoria, ijsque introomissis, ait: Mitius vobiscum agerent carnifices, si sacrilegos religionis vestræ ritus abijceretis, neque homines noxios & criminum reos è carcere egredi iussissetis. Marcellinus presbyter dixit: Tamdiu criminum reus manet in suis criminibus, quamdiu in Christum non credit: porrò simulatque crediderit, mox omni culpa ablutus & absolutus, summi Dei filius appellatur. Cùm hæc & his similia diceret Marcellinus presbyter, iussit eum Serenus pugnis cædi in artetijs. At vbi cædentes defecerunt, præcepit separari Marcellinum à Petro, & mitti nudum in carcerem, illicque vitrum contritum spargi, sicque vinctum inclusum relinqui, lumenque & aquam ei negari.

Marcellinus cæditur, & dire cruciatur.

Ad Petrum inde conuersus, ait: Nolo te existimes eculeo & lampadibus iterum esse torquendum: sed ad palum eras ligaberis, ferarumq; morsibus laceratus, vitam amittes, si hodiè dijs sacrificare contemperis. Respondit Petrus: Cùm sis Serenus nomine, totũ te tenebrosum & tetrum atque nubilum factis ostendis: & cùm homo sis mortalis, pœnas atroces intentas, minis & terroribus te perturbaturum speras immortalem fidem, quæ regnat in mentibus Christianorum. Tum etiam summi Dei sacerdotem Marcellinum, quem te rogare oportebat, vt tui misereretur, & oraret pro te, vt incredulitatis tuæ crimin ibus posses absolui, pugnis cædi voluisti, & diro carceri mancipasti: quo quidẽ nomine ille gloriatur & gaudet, te autem luctus excipiet sempiternus. His dictis, etiam Petrum iussit Serenus in vincula conijci, & pedes eius in cippo arctissimè constringi. Cùm sic autem abinuicem separati essent, & Marcellinus quidẽ nudus in virreis fragmentis iaceret, Petrus verò in cippo teneretur: angelus Domini apparuit Marcellino oranti, induitque eum vestimentis ipsius, & dixit ei: Sequere me. Sequens ergo angelum, ingreditur cum eo, vbi Petrus in cippo & ferro vinctus asseruabatur: & cùm illum quoque absoluisset angelus, iussit ambos se sequi: atque ita pariter venerunt in domum illam, in qua baptizati omnes vnanimiter in preces incumbebant. Dixitque angelus ad eos, vt diebus septem confirmarent populum, qui per ipsos crediderant: ac deinde ostenderent se Sereno vicario.

Petrus in carcerem ducitur.

Angelus amborsliberat.

Postero

Postero die mittuntur quidam ad carcerem, & neque Marcellinum neque Petrum inueniunt, idque Iudici renunciant. Tunc Iudex acciri iubet Arthemium & vxorem eius Candidam cum filia Paulina virgine: eumque venissent, vrgere eos cœpit, vt dijs sacrificarent. At illi dixerunt: Nos Dominum Iesum Christum confitemur, filiũ Dei viui: & ideò nulla ratione possumus sacrificiorum vestrorum ritu nos polluere. Eos igitur omnes Serenus iubet via Aurelia immensa ruderum mole obrui.

Ea autem hora, qua ad passionem ibant, in eodem loco Christiani omnes occurrerunt sanctis Marcellino & Petro. Videtes autem officiales & carnifices tam multum populum, fugerunt: currebant verò post eos quidam iuniores è populo Dei, tenuerunt que eos, & blandis sermonibus inuitabant ad fidem. Sed cùm nollent credere, tãdiu à populo retenti sunt, donec Missas faceret S. Marcellinus presbyter in crypta, in qua puniendi erant sancti. Cumque completa essent, quæ Dei sunt, iussũ presbyteri omnis populus abscessit: factoq; silentio, sancti Marcellinus & Petrus dixerunt ad eos, qui credere nolebant: Ecce in potestate nostra fuit, vt læderemus vos, neque tamen id fecimus: in potestate nostra fuit, vt toleremus è manibus vestris Arthemium & Candidam, filiamque virginem, nec fecimus. Est etiam in potestate nostra, vt si velimus, hinc abire, possimus, Dei gratia id agente: sed neque hoc facimus. Quid vos igitur ad hęc? Tum illi frementes in homines Dei, Arthemium gladio percusserunt: porrò Candidam & Paulinam per præceps in cryptam impellentes, lapidibus oppressérunt. Martellinum autem presbyterum & Petrum Exorcistam manibus retrò ad arborem alligauerunt, donec referrent de ijs ad vicarium. Qui, vt res gestas cognouit, iussit eos duci in syluam nigram, quæ hodiè in honorem illorum sylua Candida appellatur, atq; illic ambo pariter decollari. Vbi ad mediam syluam ventum est, ipsi suis manibus mũdauerunt locum à spinis: ac deinde orantes, & pacis osculo inuicem se salutantes, flexis genibus capite plexi sunt. Qui autem eos decollauit, testatus est, se vidisse animas eorum exeuntes è corporibus, tanquam virgines auro & gemmis ornatas, vestibus indutas splendidissimis, angelicisque manibus in cælum sublatas, per auras iuisse gaudentes.

S. Marcellinus Missas facit.

Arthemius cũ vxore & filia perimitur.

Marcellinũ & Petrus capite puniuntur.

Per id tempus Lucilla & Firmina, Christianissimæ fœminæ, propinquæ S. Tiburtij martyris, cuius nobilitas inter Senatores insignis fuit in terris, & inter martyres illustrior est in cælis, amore beati martyris à sepulchro eius non recedebant, sed constructo illic cubiculo, die noctuque ibi permanebant. Ijs ergo in visu appatuit S. Tiburtius cum his duobus martyribus, edocuitque eas, quemadmodum corpora eorum è nigra sylua absportata, iuxta ipsum in parte inferiori in crypta sepelire deberent. Fuerunt autem eis adiutorio Acolythi duo ecclesiæ Romanæ. Hæc omnia Damasus, cùm lector esset, puerulus didicit ab eo, qui eos decollauerat: & postea factus Episcopus in eorum sepulchro his versiculis * declarauit.

Marcelline tuos, pariter Petre, nosce triumphos.
Percussor retulit Damaso mihi, cùm puer essem,
Hæc sibi carnificem rabidum mandata dedisse,
Sentibus in medijs vestra vt tunc colla secaret,
Ne tumulum vestrum quisquam cognoscere posset.
Vos alacres vestris manibus * mundasse sepulcra.
Candidulo occultè postquam iacuistis in antro,
Postea commonitam vestra pietate Lucillam,
Hic placuisse magis sanctissima condere membra.

*limina decorauit.

Is verò, qui eos decollauit, nomine Dorotheus, postea sub sancto Iulio Pontifice publicam egit pœnitentiam, & omni populo indicans, quæ vidisset, baptizatus est in senectute sua, & per bonam confessionem peruenit ad misericordiam Saluatoris, qui viuit & regnat in secula seculorum.

Dorotheus baptizatur.

DE TRANSLATIONE EORVNDEM SS. MARTYRVM MARCELLINI ET PETRI LIBRI IIII. AVTHORE Einhardo seu Eginhardo, qui fuit Cancellarius Caroli Magni Imperatoris, & postea monachus Benedictinus, & primus Abbas Selgenstadiensis in monasterio horum martyrum, quod Imperatoris Ludouici Pij, & ipsius impensis conditum est circa annum Domini 821. Est opusculum eruditum, & hactenus, quòd sciam, typis non excusum. Nos capita ad marginem adiecimus.

PROLOGVS AVTHORIS.

Scopus scriptorum hi storiarum.

VEris veri Dei cultoribus, & Iesu Christi Domini nostri, Sanctorumque eius non fictis cultoribus, Einhardus peccator. Qui vitas & facta iustorum ac secundùm diuina mandata conuersantium hominum literis ac memoriæ mandauerunt, non aliud mihi efficere voluisse videntur, nisi vt ad emendandos prauos mores, & collaudandam Dei omnipotentiã, per eiusmodi exempla, quorũcunq; animos incitarẽt. Fecerunt q; hoc, nõ solũ, quia liuore carebant, sed quia charitate, quæ omnibus cupit esse consultum, granditer abundabant. Quorum laudabile propositum quia tã in propatulo est, vt præter ea, quæ dixi, nihil aliud eos moliri voluisse lucidissimè clareat, cur à multis imitari nõ debeat, omninò nõ video. Ac proinde quia mihi conscius sum, quòd libri, quos de trãslatione corporum beatorum Christi martyrum, Marcellini & Petri, signisque ac virtutibus, quæ per eos Dominus ad salutem credentium fieri voluit, qua potui facultate conscripsi, eadem sunt voluntate atque intentione compositi, eosdem edere, ac Dei amatoribus ad legendum offerre decreui. Arbitror enim, quòd hoc opus non solùm inane ac superuacuum cuilibet fidelium videri non debeat: sed etiam fructuosè atque vtiliter me laborasse præsumo, si efficere potuero, vt in laudẽ sui conditoris anima illalegentis assurgat.

Cur Einhardus hos cõscripserit libros.

LIBER PRIMVS.

Cap. 1.

CVm adhuc in palatio positus, ac negotijs secularibus occupatus, otium, quo aliquando perfrui cupiebam, multimoda cogitatione meditarer, quendam locũ secretum atq; à populari frequentia valdè remotum nactus, atque illius, cui tunc militaueram, principis Ludouici liberalitate consecutus sum. Is locus est in saltu Germaniæ, qui inter Neccarum & Mœnum fluuios medius interiacet, ac moderno tempore ab incolis & circũmanentibus * Odanuuald appellatur. In quo cùm pro modo facultatum ac sumptuum non solùm domos & habitacula ad manendum, verùm etiam basilicam, diuinis officijs cõgruentem, non indecori operis ædificassem, dubitare cœpi, in cuius potissimùm, sancti vel martyris nomine atque honore dedicari deberet. Cumque in hac animi fluctuatione plurimum temporis esset euolutum, contigit vt quidam Diaconus Romanæ Ecclesiæ, nomine Deusdona, pro suis necessitatibus regis opem imploraturus ad palatium veniret: ibique aliquandiù moratus, cùm peracto, propter quod venerat, negotio Romam redire pararet, quadam die humanitatis causa velut peregrinus ad prandium nostræ paruitatis à nobis est inuitatus: ibique inter prandendum plura locuti, eousque sermocinando peruenimus, vt de translatione corporis beati Sebastiani ac negle ctis martyrum sepulchris, quorum Romæ ingens copia est, mentio fieret. Inde ad dedicationem nouæ basilicæ nostræ sermone conuerso, percontari cœpi, quonam modo ad id peruenire possem, vt aliquid de veris Sanctorum reliquijs, qui Romæ requiescunt, mihi adipisci cõtingeret? Hic ille primò quidem hæsitauit, & qualiter id fieri posset, se nescire respondit. Deinde cùm de hac re solicitum simul & curiosum esse animaduerteret, altera die se percontationi meæ responsurum esse promisit.

* Odonouuald

Romæ plurima martyrum monumenta.

Cap. 2.

Post hæc cùm iterum à me fuisset inuitatus, protinùs è sinu libellum mihi porrexit

porrexit, rogans vt eum solus perlegerem, fibi que de his, quæ in eo scripta erant, quid mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, & vt ille petijt, solus secretè perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum reliquias, easque se mihi dare velle, si meo fultus adiutorio Romam reuerti potuisset: compertum sibi fore, quòd duos mulos haberem, quorum si alterum sibi darem, ac secum hominem meum fidelem mitterem, qui illas reliquias ab illo reciperet, mihique deferret, statim eas mihi esse missurum. Complacuit mihi suadentis consilium, statuiq; fidem sponsionis incertæ celeriter experiri: ac proinde dato quod petebat iumento, addita propter vlaticum pecunia, notarium meum nomine Ratleicum, quia & ipse orandi causa Romam eundi votum habebat, cum eo pergere iussi.

Cap. 3. Hildoinus Abbas.

Igitur de Aquisgrani palatio profecti (Nam ibi eo tempore Imperator cum suo comitatu erat) Augustam Suessorum venerunt; ibiq; cum Hildoino Abbate in monasterio S. Medardi locuti sunt, quia memoratus diaconus ei pollicitus est, se efficere posse, vt corpus beati Tiburtij martyris in eius veniret potestatem. Quibus ille promissionibus illectus, misit cum eis quendam presbyterum, hominem callidum, nomine Hunum, iubens vt acceptũab eo memorari martyris corpus deferret, inde iter ingressi, Romã quanta potuerunt celeritate, perrexerunt. Contigit autem, postquam Italiam intrauerunt, vt puer notarij mei, nomine Reginbaldus, tertiana febre correptus, non modicum profectioni eorum suis laboribus faceret impedimentum: quoniam his horis, quibus ille febrium æstibus tenebatur, iter agere non potuerunt. Erant enim pauci, ac per hoc ab inuicem separari nolebant. Cumq; hoc incommodo iter illorum non mediocriter fuisset retardatum, illi tamen prout poterant illud accelerare contenderent, tribus diebus priusquam ad vrbem venirent, apparuit in visu illi febricitanti quidam homo in habitu Diaconi, perquirens ab eo, quam ob rem dominus suus Romam ire festinaret? Cui cùm ille & promissa Diaconi de reliquijs sanctorum mihi mittendis, & de his quæ Hildoino Abbati pollicitus est, prout illi comperta erant, exponeret: Non ita, erit, inquit, sed longè aliter, ac vos existimatis, causarum propter quas veniſtis, exitus adimplebitur. Nam Diaconus ille, qui vos Romam venire rogauit, aut parùm aut nihil de his, quæ vobis promisit, facturus est: ac proinde vo lo sequaris me, atque ea quæ tibi ostensurus atque dicturus sum, mente solicita cures aduertere.

Visio famuli cuiusdã.

Cap. 4.

Tunc manu comprehensum, vt sibi videbatur, montis præcelsi cacumen secum conscendere fecit: in quo cùm simul positi consisterent: Conuertere, inquit, ad Orientem, & subiectos oculis tuis campos intuere. Quod cùm feciſſet, & campos, de quibus sibi dixerat, fuisset intuitus, videt in eis molis immensæ fabricas, in modum magnę cuiusdam ciuitatis extructas: & interrogatus ab eo, si sciret quid hoc esset? se nescire respondit. Tum ille: Roma est, inquit, quod vides, statimque addidit, Dirige oculos in vlteriora ciuitatis, & contemplare si aliqua tibi in his locis apparcat ecclesia. Cumque sibi quandam ecclesiam apparere dixisset: Vade, ait, & Ratleico nuntia, quoniam in ecclesia, quam modò vidisti, illa res est recondita, quam ille domino suo debet adferre: & ideò det operam, vt eam quantò celeriùs fieri potest, accipiat, & ad dominum suum reuertatur. Cumque ille diceret, quod nemo de his, qui secum venerant, in huiusmodi re fidem dictis suis esset habiturus, respondit & dixit: Tu quòsti, quòd omnes, qui tecum hoc iter agunt, tibi conscij sunt, quia complures dies in febre tertiana laborasti, & nondum te abillis vllam habuisse remissionem. Et ille, I. ab illis, fubita est, inquit, vt dicis. Quapropter, ait, volo vt pro signo tibi sit, atque his, quibus ver. ba quæ dixi, relaturus es, quoniam ex hac hora, febre, qua vsque modò detinebaris, sic per Dei misericordiam curaturus es, vt te vlteriùs in hoc itinere non contingat. His dictis, expergefactus, omnia quæ sibi vidisse vel audisse videbatur, Ratleico referre curauit. Quæ cùm Ratleicus presbytero secum pergenti exposuisset, visum est ambobus, vt experimentum somni ex veritate promissæ sanitatis approbarent. Nam eadem die iuxta qualitatem febrium, quibus laborare consueuerat, febricitare debebat is qui somniũ viderat. Et vt non vana illusio, sed potiùs veraeuelatiõ fuisse ostenderetur, neque illa die, neque cæteris, quæ illam secutæ sunt, vllum in corpore suo consuetarum, febrium sensit indicium. Sic factum est, vt & visioni crederent, & fidem Diaconi promissis non haberent.

Visionis eius veritas.

Febricitans in visione curatur.

Cap. 5.

Igitur Romam venientes, iuxta basilicam beati Petri Apostoli, quæ dicitur Ad Vincula, in domo ipsius, cum quo venerunt Diaconi hospitium acceperunt, mãseruntque cum eo per aliquot dies, opperientes promissorum eius adimplctionem.

Sed

Sed ille, qui suas pollicitationes perficere non valebat, ipsum quod non poterat, qui-
busdam procrastinationibus palliabat. Tandem locuti cum illo, cur eis illo modo vel-
let illudere? per contari sunt: rogãtes simul, ne se diutius fallendo detineret, & reuersio-
nem suam vanis spebus impediret. His ille auditis, cùm cerneret se huiusmodi callidi-
tate eis iam amplius non posse imponere, primò notãtium meum certum fecit de re-
liquijs mihi promissis, quòd eas habere non posset, eò quòd frater suus, cui & domum,
& cuncta quæ habebat, inde abiens commendauerat, negotiandi gratia Beneuentum
esset profectus, ac se penitùs ignorare, quando esset reuersurus. Et quia ei reliquias il-
las, sicut & cæteram suppellectilem ad seruandum commiserat, nec omninò se scire
posse, quid de his fecisset, quòniam eas in eadem domo nusquam inuenisset: proinde
videret quid faceret, quia de parte sua nihil restaret, quod sperare posset. Postquã hæc
notario meo dixit, & ille se ab eo illusum ac malè sibi impositum quereretur, nescio
quibus vanis ac friuolis etiam & presbyterũ Hildoini allocutus, spe simili animatum
à se fecit abscedere.

Cap. 6. Postridiè verò cùm valdè tristes videret, hortatus est vt simul cum illo ad cœmete-
ria sanctorũ pergerent, videri sibi quòd in eis aliquid tale inueniri posset, quo eorum
desiderijs satisfierer: nec fore vllam necessitatem, vt in patriam vacui reuerterentur.
Cumq; eis hoc consilium placuisset, vellentque vt quantocyùs id, ad quod faciẽdum
eos hortabatur, inchoarẽt, more soliro negotium dissimulauit, & eos, quorum animi
tunc paululùm erant erecti, in tantam desperationem hac dilatione deiecit, vt, omisso
illo, statuerent in patriam quanuis infecto negotio reuerti. Sed notarius meus reco-
lens somnium, quod puer suus viderat, cœpit comitem suum hortari, vt sine hospite
Basilica S. Tiburtij. suo irent ad cœmeteria, ad quæ visenda ille eos se ducere velle promisit. Itaque inuen
to atque conducto duce, locorumque monstratore, primò ad basilicam beati Tibur-
tij martyris, in via Lauicana, tribus ab vrbe passuum millibus distante, veniunt, marty
risque tumbam quanta possunt diligentia contemplantur, & vtrum sic, vt alij non sen-
tirent, aperiri posset, cauta circunspectione considerãt. Deinde in cryptam eidem basi
licæ contiguam, in qua beatorum Christi martyrum Marcellini & Petri corpora erãt
tumulata, descendunt, atque explorata etiam illius monumenti qualitate discedunt,
æstimantes hoc factum hospitem suum posse latere. Sed aliter euenit, atque arbitrati
sunt. Nam licet ipsi nescirent, quibus indicijs, citò tamen ad illum huius facti notitia
peruenit: veritusq; ne sine illo voluntati suæ satisfacere debuissent, statuit consilium
eorum festinando præuenire. Et quia ille eorundem locorum plenariam atque omni-
modam noritiam habebat, blandè illos alloquitur, hortaturq; vt illuc simul veniant,
& si Deus votis eorum fauere dignaretur, communi consilio facerẽt, quicquid eis vi-
deretur faciendum.

Cap. 7. Vide antiq̃ reuerentiã erga reliquias sanctorũ. Assensi sunt eius voluntati, tempusque id aggrediendi pari consensu constituunt.
Tunc peracto ieiunio triduano, noctu ad locum nullo Romanorum ciuium sentien-
te peruenerunt: ingressique basilicam S. Tiburtij, primò altare illud, sub quo sacrum c-
jus corpus situm credebatur, aperire tentauerunt. Sed parùm succesit eorum vo-
luntati molitio operis inchoati. Nam monumẽtum durissimo marmore extructum,
inermes id aperire conantium manus facilè repellebat. Igitur, omisso illius martyris
sepulchro, ad tumbam beatorum Marcellini & Petri descendunt, atque ibi inuocato
Adoratio hic proue neratione accipitur. Domino nostro Iesu Christo, & adoratis sanctis martyribus, lapidem, quo summitas
sepulchri regebatur, de loco suo leuare moliuntur. Quo sublato, videt sacratissimum
sancti Marcellini corpus in superioribus eiusdem sepulchri partibus positum, tabu-
lamque marmoream ad caput positam, quæ titulo, quem continebat, euidens iu-
dicium dabat, cuius in eo loco martyris membra iacuissent. Quod, vt par e-
rat, cum summa veneratione susципientes leuant, & munda sindone inuolutum Dia-
cono ferendum atque seruandum tradunt. Ac ne vlla sublati corporis indicia rema-
nerent, lapidem loco suo reponentes, in vrbem ad hospitia sua reuertuntur. Diaco-
nus autẽ corpus beatissimi martyris, quod acceperat, iuxta basilicam B. Petri Apostoli,
quæ vocatur Ad Vincula, vbi & ipse domum habebat, se seruare velle ac posse affir-
mans, fratri suo nomine Lunisoni ad custodiendum commisit. Arbitratusque nota-
rio meo hoc satisfactum esse, cœpit illum hortari, vt accepto corpore beati Marcelli-
ni, rediret in patriam.

Cap. 8. Ille longè aliud meditabatur ac mente voluebat. Nam, vt mihi postea retulit,
videbatur illi nequaquam sibi licere cũ solo beati Marcellini corpore in patriam re-
gredi, quasi nefas esset, vt corpus beati Petri martyris, qui ei socius in passione fuerat,
& per

& per quingẽtos & eo ampliùs annos in eodem ſepulchro vnà cum illo requieuerat, illo inde tranſeunte ibi remaneret. Atque hac cogitatione mente concepta, tanta animi ſui parturitione ſimul ac perturbatione laborabat, vt nec cibum capere, nec ſomno acquieſcere dulce ſibi videretur atque iucundum, niſi martyrum corpora, ſicut in paſſione ac monumento coniuncta fuerant, ſic etiam peregrè profectura iungerentur. Sed de hoc qualiter fieri poſſet, vehementer ambigebat. Nouerat enim neminem à ſe Romanum inueniri poſſe, qui ſibi ad hoc vllum ferret auxilium: ſed ne talẽ quidem, cui hæc animi ſui ſecreta auderet oſtendere. In hac cordis anxietate conſtitutus, reperit quendam monachum peregrinum, nomine Baſilium, qui ante biennium de Conſtantinopoli Romam venerat, atque ibi in mõte Palatino apud alios Græcos, qui ciuſdem profeſſionis erant, cum quatuor diſcipulis ſuis hoſpitium habebat. Hunc adijt, atque ei quam patiebatur ſolicitudinem aperuit. Tum conſilijs eius animatus, & orationibus fretus, tantam accepit in corde ſuo conſtantiam, vt ſtatueret rem quanuis cum periculo capitis ſui celerrimè experiri. Vocatoq; ad ſe comite ſuo Hildoini preſbytero, cœpit cum eo tractare, vt iterùm ad baſilicam beati Tiburtij, ſicut priùs fecerant, clanculò pergerent, ac tumbam, qua martyris corpus reconditum credebatur, aperire denuò molirentur. Monachi Græci Romæ in mõte Palatino.

Placuit conſilium. aſſumptisque, quos ſecum adduxerant, pueris, hoſpite eorum penitùs ignorante quò irent, clàm noctu profecti ſunt. Cumque ad locum ventum eſſet, votis pro re proſperanda ante ædis ianuam factis ingrediuntur: diuiſiſq; ſociijs inter ſe, preſbyter ad corpus beati Tiburtij quærendum in ipſius baſilica cum aliquibus remanſit, Ratleicus cum reliquis in adhærentem eidem eccleſiæ cryptam ad beati Petri corpus acceſſit: apertoque ſine vlla difficultate ſepulchro, ſacra ſancti martyris membra nullo prohibente ſuſtulit, & ſerico puluino, quem ad hoc parauerat, recepta diligenter incluſit. Interea preſbyter, qui corpus beati Tiburtij quærebat, magno labore fruſtrà conſumpto, poſtquam ſe vidit nihil poſſe proficere, relicto opere, in cryptam ad Ratleicum deſcendit, & quid ſibi faciendum eſſet, ab eo quærere cœpit. Cui cùm ille ait bitrari ſe diceret, quòd S. Tiburtij reliquiæ eſſent inuentæ, eiq; id de quo dicebat oſtenderet: Nam paulo antè, quàm idem preſbyter ad eum in cryptam veniſſet, reperit in eodem ſepulchro, in quo ſanctorum Marcellini & Petri ſacra corpora iacuerũt, foramen quoddam rotundi ſchematis trium fermè pedum longitudine introrſus excauatum, pedali amplitudine patens, & in eo minuti puluerismon modicam portionem repoſitam. Viſum eſt ambobus, quòd hic puluis de corpore beati Tiburtij oſſibus inde ſublatis remanere potuiſſet: & ob hoc, vt difficiliùs inueniretur, medio loco inter beatum Marcellinum & Petrum in eadem tumba fuiſſet repoſitus: conuenitq; inter eos, vt cum preſbyter ſumeret, & pro reliquijs beati Tiburtij ſecum deferret. Cap. 9. Tollitur corpus B. Petri martyris.

His ita tranſactis atq; diſpoſitis, cum rebus, quas repererunt, ad hoſpitia ſua reuerſi ſunt. Poſt hæc Ratleicus cum hoſpite ſuo locutus, rogat vt ſibi ſacros beati Marcellini cineres, quos ei ad ſeruandum commendauerat, reddat, ſeque in patriam redire volẽtem nulla non neceſſaria dilatione detineat. Cui ille non ſolùm quod repetebat ſine mora reſtituit, verùm etiã de ſanctorum reliquijs in vna ligatura collectis, haud paruam portionẽ mihi deferendã obtulit: & requiſitus de nominibus eorũ, mihi ſe illa dicturum, quando ad me veniſſet, reſpõdit. Monuit tamen, vt eadẽ veneratione, qua cæteras ſanctorũ martyrũ reliquias colerentur, eò quòd nõ minoris apud Deũ eſſent meriti, quàm B. Marcellinus & Petrus: & hoc me eſſe crediturũ, cùm primũad me nominũ illorum notitia perueniſſet. Suſcepit ille munus oblatũ, atq; id, vr ſibi perfuaſum erat, ſanctorum martyrum corporibus ſociauit. Initoq; conſilio cum hoſpite ſuo, ſacrum illum ac deſiderabilem theſaurum in ſcrinijs reconditum atq; ſignatum, per Luniſonem fratrem eius, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, neenõ & preſbyterum Hildoini, qui ſecum venerat Papiam vſq; deportari fecit: ipſe cum eodem hoſpite ſuo Romę thesaurus. ſubſtitit, opperiens atq; auſcultans per continuos ſeptem dies, ſi de ſublatis ſanctorum corporibus aliquid ad notitiam ciuium perueniſſet. Cumq; vidiſſet nullam à quolibet extraneo de hoc facto fieri mentionem, latere illud exiſtimans, poſt eos, quos præmiſerat, ſumpto ſecum hoſpite ſuo profectus eſt. Quos cùm * Ticenis apud baſilicam B. Iohannis Baptiſtæ, quæ vulgò Domnanæ vocatur, ac tunc ex beneficio regum ad meam pertinuit poteſtatem, aduentum eorum præſtolantes inueniſſent, ſtatuerũt etiam, vt & ipſi aliquot diebus ibi morarentur, & propter iumentorum, in quibus venerant, refectionem, & propter ſeipſos ad longiorem viam præparandos. Cap. 10. Reliquiarũ iacer & deſiderabilis for. * Ticini

In hoc morarum ſuarum articulo fama exijt, legatos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ à Cap. 11.

Pontifice ad Imperatorem directos,illò breui esse venturos.Itaq; veriti de aduentu il lorum aliquid sibi incommodi,vel etiam impedimenti accidere posse,si se ibi deprehenderent,decreuerunt vt quidam ex eis abeundo,aduentũ eorum festinando præuerterent,alij in loco remanerent,& re,de qua soliciti erant, diligenter inuestigata,post eorundẽ legatorũ absessum socios suos,quos præmiserant,sequi properarent. Cũ ita inter eos de hac re cõstitisset,Deusdona cũ presbytero Hildoini legatos Roma venientes præcessit,& Augustã Suessorum, vbi Hildoinũ esse rebatur, quanta potuit festinatione contendit.Ratleicus verò cũ thesauro,quem secũ habebat,Papiæ remãsit,expectans donec legati sedis Apostolicæ præterirent:vt illis Alpes transgressis, viã suam securiùs carpere potuisset.Veritus itaq;,ne presbyter Hildoini,qui cũ Deusdona præcesserat,quicq; omniũ,quæ apud eos gesta vel tractata fuerant,plenariã atq; integrã notitiam habebat,quia vafer ac lubricæ fidei videbatur,aliquid impedimenti sibi in via, qua ire disposituũ habebat,machinari debuisset, altera sibi cundũ iudicauit:missoq; ad me procuratoris nostri Ascolfi puero cũ literis,quibus me & de reuersione sua , & de allatione thesauri,quẽ diuinitùs adiutus inuenerat,certum efficeret: ipse postquàm Romanos ex coniectura mansionum,quæ eis parabantur,Alpes superasse putauit,Papia relicta,sexta die ad S.Mauritium venit.Ibiq; comparatis,quæ ad hoc necessaria videbantur,sacra illa corpora loculo inclusa,feretro imposuit,atq; inde promouẽs, palàm & apertè cum adiutorio populi occurrentis portare cœpit.

Cap.12. Vbi autem locum,qui Caput laci vocatur,prætergressus,biuiũ,quo itinera in Franciam ducentia dirimuntur,attigit,dexteriorẽ viã ingressus,per Alamannorum fines vsq; ad *Solodorum Burgundionum oppidum venit.Ibi obuios habuit,quos egò post indiciũ aduentùs illius mihi factum,de Traiecto ei occurrere iussi.Nam ego tunc temporis iuxta Scaldim fluuium in monasterio S.Bauonis erã,quando literæ notarij mei per puerum procuratoris nostri,cuius superiùs mentionẽ fecimus,mihi redditæ sunt: ex quarum lectione de aduentu Sanctorum certior factus,ilicò vnum ex familiaribus nostris Traiectum ire,ibiq; presbyteros atq; alios clericos,necnõ & laicos secũ sumere,ac Sanctis veniẽtibus vbicunq; primùm potuissent,obuiã festinare præcepi.Et is nihil moratus,cũ his quos secum duxerat in loco memorato, post paucos dies his, qui Sanctos adserebãt,obuiauit:iunctiq; simul,comitantibus iã atq; hinc inde cõcurrentibus hymnidicis populorum turmis,cum ingenti omnium lætitia Argentoratum vrbem, quæ nunc Stratburgus appellatur,celeriter veniunt.Inde per Rhenum secunda aqua nauigãtes,cùm ad locum,qui Portus vocatur,venissent,orientalẽ fluminis ripã egressi,quinta mansione ad locum Michilunstat nuncupatum cum immodica hominum in Dei laudibus exultantium multitudine perueniunt.Is locus est in eo saltu Germaniæ,qui rempore moderno Odonouuald appellatur,& distat à Mœno flumine circiter leugas sex.In quo cùm basilicam nouiter à me constructam, sed nondum dedicatam inuenissent,in hanc illos sacros cineres intulerunt,& velut ibi perpetuò permansuros depositerunt.

* Solodurũ

Traiectũ ad Mosam dicit.

Obserua quanta veneratione Maiores nostri sacras reliquias prosecuti sint.

Cap.13. Cumque id mihi fuisset allatum, confestim illuc quanta potui celeritate venire festinaui:vbi cùm triduo post aduentum nostrum exacto,quidã puer Ratleici iubente eo,officio vespertino cõpleto,cæteris exeuntibus solus in ecclesia remansisset,& clausis ianuis,iuxta illa sacra corpora in parua sellula quasi vigilaturus consedisset, subitaneo somno depressus,vidit quasi duas columbas per dexteriorẽ absidæ senestram volando intrare,& in culmine lecti super ipsa Sanctorũ corpora cõsidere.Quarum altera tota alba,altera cani & albi coloris mixtura varia videbatur.Cumq; in eodẽ culmine diutiùs deambularent,& consuetum columbis gemitum vicissim velut colloquentes ederent,rursus per candem senestrã egressæ,non cõparuerunt: secutaq; vox supra caput pueri sonuit:Vade,inquit,& dic Ratleico,vt indicet domino suo,quia isti sancti martyres no olunt,vt eorum corpora in hoc loco requiescant. Alium enim elegerunt, ad quẽ celeriter migrare disposituũ habent.Huius vocis author ab eo videri non potuit:qua tamen finita,cuigilauit,somnoq; excitus reuersus ad basilicam Ratleico quid vidisset indicauit.At ille in crastinum vbi me primùm conuenire potuit,quid sibi puer suus retulisset,mihi nunciare curauit.Ego autem, licet huiusce visionis arcanum spernere nõ auderem,statui tamen operiendum alicuius signi certioris indicium:atq; interim illos sacros cineres de linteis,in quibus ligati venerant,sublatos fericis ac nouis puluinis insuere feci.Cumq; in eorũ inspectione reliquias B. Marcellini minoris quantitatis,quàm sancti Petri esse cernerem,arbitratus sum eum in statura corporis sui minoris fuisse mensuræ , quàm S.Petrum.Sed hoc aliter se habere,furtum postea

Visio cuiusdam apud sacras reliquias.

patefa-

patefactum approbauit: quod vbi, vel quãdo, vel à quo, vel qualiter admissum ac proditum sit, suo loco dicturus sum. nunc ordo narrationis inchoatæ texendus atque tenendus est.

Cap. 14. Nota quanti fecerint olim sacras Reliquias.

Igitur postquam illum magnum atq; mirabilem, omniq́ue auro pretiosiorem in spexi thesaurum, loculus, in quo idem continebatur, propter vilitatem materiæ, de qua compactus erat, cœpit mihi oppidò displicere. Quem emendare cupiens, quadam die post completum vespertinum officium præcepi vni ex ædituis, vt mensuram loculi virga colligeret, mihi afferret. Cùm ille hoc facturus cereum accenderet, & circũpendentia pallia, quibus idem loculus tegebatur, subleuaret, animaduertit loculum mirũ in modum humore sanguineo vndiq; distillantẽ: & rei nouitate perterritus, hoc quod viderat properè mihi nuntiare curauit. Tum ego cum eis, qui aderant, sacerdotibus accessi, & illud stupendum atque omni admiratione dignum miraculum aspexi. Nam vt columnæ atque abaci vel signa marmorea pluuia instante sudare accircumfluere solent: sic loculus ille, qui sacratissima corpora continebat, vero cruore madens, & ex omni parte perfusus inuentus est. Terruit nos insolita & nunquam priùs audita miraculi species. Quapropter inito consilio, triduanum ieiunium cum supplicationibus facere decreuimus, vt ex reuelatione diuina scire mereremur, quid sibi vellet, quidue faciendum moneret magnum illud & ineffabile prodigium. Itaq; peracto illo triduano ieiunio, cùm iam adueperasceret, humor ille cruoris horrendi subitò cœpit arescere, ac mirum in modum, qui per continuos septem dies more perennis aquæ sine intermissione distillabat, sic intra paucissimas horas exiccatus est, vt eo noctis tempore (Nam Dominica erat) quo signo dato, ad antelucanum officium celebrandum ecclesiam intrauimus, nullum iam in loculo vestigium illius posset inueniri. Lintea verò, quæ circa loculum pendebant, vt eodem fuerunt humore respersa, ita vt erant sanguineis maculis infecta seruare iussi: in quibus adhuc magnum illius inauditi portenti parent indicium. Constat enim humorem illum saporis fuisse subsalsi, ad lachrymarũ videlicet qualitatem: & tenuitatẽ quidem aquæ, colorem aũt veri sanguinis habuisse.

En stupendum miraculum.

Aliud admirandum miraculum.

Eadẽ nocte cuidã ex pueris nostris, nomine Ruodlando per quietem duo iuuenes visi sunt adstitisse, qui ei, vt ipse testatus est, de transferẽdis Sanctorũ corporib⁹ multa mihi dicenda mandauerunt, & ad quem locum, vel qualiter id fieri deberet, ostenderunt: & vt hoc mihi sine mora fuisset nuntiatum, terribiliter comminando præceperunt. Qui mox vt mẽ adire potuit, omnia quæ iussus fuerat, mihi intimare curauit. Quibus auditis, curis ingentibus æstuare, & quid mihi esset agendum, animo tractare cœpi: vtrùm iterùm ieiunia & supplicationes celebrandæ, ac Deus rursus pro nostra curiositate solicitandus: an aliquis Deo deuotè ac perfectè seruiens esset quærẽdus, cui anxietatem cordis nostri & curarum nostrarum querimonias indicare, quemq́ue rogare potuissemus, vt orationibus suis à Deo nobis huius rei manifestationem impetraret. Sed vbi vel quando ille talis Christi famulus à nobis posset inueniri, præsertim in illa regione, in qua tametsi quædam cœnobia ab eo loco, in quo eramus, haud longè posita esse cõstabat, tamen propter rudem in his locis eius conuersationis institutionem, aut rarus aut nullus erat, de cuius sanctitate tale aliquid vel tenuis fama loqueretur. Intereà dũ his anxius curis sanctorum martyrum suffragiũ imploraßem, atq; omnes qui vnà nobiscum erant, vt idem facerent, sedulò commonuissem, factum est vt per continuos dies nulla nox præteriret, in qua vel vni vel duobus, vel etiam tribus sociorũ nostrorũ in somnis reuelatum nõ fuisset, quòd illa Sanctorum corpora de eo loco in alium essent transferenda. Ad extremum autem cuidam presbytero de his, qui ibi nobiscum erant, nomine Hildfrido, apparuit in visione, vt ipse fatebatur, vir quidam habitu sacerdotali, canitie veneranda conspicuus, candida veste indutus, qui cum talibus verbis compellauit: Cur, inquit, Einhardus tam duri cordis, tantæque obstinationis est, vt tot reuelationibus non credat, ac tot monita ad se diuinitùs missa arbitretur esse contemnenda? Vade & dic ei, quia hoc quod beati martyres de suis corporibus fieri desiderãt, infectum remanere non poterit, quanuis ille hactenùs voluntatem eorum in hac re facere distulisset. Et iam nunc, si non velit vt huius facti meritum ad alium transeat, festinet eorum adimplere iussionem, & ad locum, quem ipsi elegerunt, corpora illorũ deportare non negligat.

Cap. 15. Visio cuiusdam.

Crebræ diuersis visiones offerun tur.

Post has aliasq; multimodas ad me perlatas admonitiones, visum est mihi illam sacrorum cinerum translationem non esse diutiùs differendam: ac proindc inito consilio, decreuimus vt id quantò celeriùs fieri potuisset, perficere certaremus. Igitur omnibus, quæ ad hanc deuectionem necessaria videbantur, raptim & cum summo studio

Cap. 16.

Reliquiarũ facer & inæstimabilis thesaurus.

præparatis, prima luce post completum matutinum officium, sacrum illum & inæstimabilem thesaurum cum ingenti luctu ac mœrore illorum, qui in loco erant remãsuri, sustulimus, atq; iter ingressi portare cœpimus, comitante nos pauperum turba, quæ illò per eos dies ob eleemosynam accipiendam vndecunq; confluxerat. Nam circà manentes populi quid apud nos ageretur, penitùs ignorabãt. Erat cælum graue sordidis nubibus, & quæ in ingentem pluuiam citò resolui possent, nisi id diuina virtus fieri prohiberet. Nam tota nocte illa intantùm sine intermissione pluebat, vt nobis iter illud ea die inchoari posse minimè videretur. Sed illam nostram dubitationem, ex infirmitate fidei venientem, superna gratia per suorum merita Sanctorum longè aliter, atq; existimauimus, habere le fecit, quando viã, per quam incessimus, in aliam quàm sperabatur qualitatem vidimus fuisse commutatam. Nam & luti parum inuenimus, & riuos, qui in tam grandi ac iugi pluuia, vt ea nocte erat, crescere solebant, penè nihil

Prisca Ger. manorum erga Sãctos deuotio.

creuisse reperimus. Vbi verò de saltu egressi, proximas villas accessimus, frequentibus obuiorum ac Deo laudes dicentium turbis excipimur: qui nos per octo ferè leugarum spatium comitati, nobis ac nostris & in sacro onere ferendo deuoti adiutores, & in diuinis laudibus dicendis impigri fuêre concentores. At vbi vidimus, quòd ea die ad locum destinatum peruenire non potetamus, diuertimus ad villam Ostheim appellatã, quæ viæ nostræ contigua cernebatur: & inclinante iam vespera, in basilicã B. Martini, quæ in eadem villa est, sancta illa corpora intulimus: & socijs nostris ad excubias ducẽdas ibi dimissis, ego cum paucis ad locum quò tendebamus, festinando præcessi, & ea, quæ ad receptionem sanctorum corporum vsus postulabat, per noctem præparaui.

Cap. 17. Reliquiarũ sacrosanctus thesaurus.

Ad basilicam verò, in qua illorum sacrosanctum thesaurum dimisimus, sanctimonialis quędam paralytica, nomine Ruodlang, de monasterio Machesbach, qđ ab eadem ecclesia vnius leugæ spatio disparatum erat, ab amicis suis ac propinquis in carro adducta, cùm iuxta feretrum Sanctorum inter cæteros vigilans atq; orans pernoctaret, recepta omniũ membrorum sanitate, proprijs pedibus nullo sustentante, vel quolibet modo adminiculante, ad locum vnde venerat, in crastinum regressa est. At nos albescente cælo surgentes, socijs nostris venientibus obuiàm ire perreximus, habẽtes nobiscum immodicam vicinorum nostrorum multitudinẽ, qui fama aduentûs Sanctorum exciti, ad hoc primo diluculo pro foribus nostris constiterunt, vt vnà nobiscum Sanctis obuiàm procederent. Et occurrimus eis in eo loco, vbi Gaspentia fluuiolus Mœno miscetur. Inde pariter incedentes, ac Domini nostri Iesu Christi misericor-

Paralytica sanatur.

* Mulhein. diam collaudantes, sacras illas beatissimorum martyrum exuuias ad * Mulinheim superiorem (Sic enim moderno tempore locus ille vocatur) cum magna omnium, qui ibi adesse potuerunt, lætitia & exultatione detulimus: sed præ nimia populi multitudine, quæ præcedens cuncta compleuerat, neq; ecclesiam adire, neq; feretrum in eam inferre valuimus. Idcircò in campo adiacente, atq; in loco editiore altare sub diuo ereximus, ac feretro ponè altare deposito, Missarum solennia celebrauimus. Quibus expletis, ac multitudine ad sua recedente, in ecclesiam à beatis martyribus iussam, eorum sacratissima corpora intulimus: ac feretro propter altare locato, iterùm Missam celebrare curauimus: ibiq; inter celebrandum puer quidam annorum circiter quinde cim, nomine Daniel de pago Portiano, qui illuc inter alios pauperes mendicando ve nerat, atq; ita curuus erat, vt nisi supinus atq; iacens cælum aspicere nequiuisset, ad feretrum accessit, ac subitò velut ab aliquo impulsus corruit: cumq; diù velut dormiens, similis iacuisset, correctis omnibus membris, & recepta firmitate neruorum, coram

Puer miserè contractus reualescit.

oculis nostris surrexit incolumis. Facta sunt hæc decimo sexto Calendas Februarias, & erat eius diei tanta & tam clara serenitas, vt æstiui splendorem solis adæquaret: atq; ipsius aëris tam mitis atq; iucunda tranquillitas, vt veris temperiem apricitate blanda præcederet.

Cap. 18.

Postridiè verò sacra beatorum martyrum corpora, nouo loculo recondita, in absida basilicæ locauimus, & sicut in Francia mos est, superpolito ligneo culmine, linteis ac sericis pallijs ornandi gratia conteximus, apponentes altare, ac duo vexilla Dominicæ passionis, quæ in via feretrum præcedere solebant, hinc atque inde erigentes, locum illum diuinis officijs celebrandis pro modulo paupertatis nostræ idoneum atque aptum facere curauimus: Ordinatisque clericis, qui inibi assiduè & excubias ducerent, ac diuinis laudibus dicendis curam solerter impenderent, ipsi non solùm nostra sponte, sed etiam regali diplomate, quod nobis in via obuiàm venerat, euocati, Domino iter nostrum prosperante, ad palatium fumus cum magna exultatione regressi.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Cap. 1.

TRansactis admodùm paucis, postquàm ad comitatum venerã, diebus, ego secundũ consuetudinẽ aulicorum maturiùs surgens, primo manè palatium petij. Ibi cùm ingressus, Hildoinum cuius libro superiore mentionem feci, ante fores regij cubiculi sedentẽ, atq; egressũ principis opperientẽ inuenissem, ex more salutatũ surgere, atque ad quandam fenestrã, de qua in inferiora Palatij prospectus erat, mecũ accedere rogaui. Ad quã pariter stando incumbentes, de translatione sanctorum martyrum Marcellini & Petri, necnon & de miraculo, quod in fluxu cruoris, quo loculum eorum septem diebus sudasse commemoraui, ostensum est, mirando multa simus locuti. Cumq; ad id loci sermocinãdo venissemus, vt etiam de vestimentis, quæ cum corporibus eorum inuenta sunt, mentio fieret, atq; ego miræ subtilitatis vestem B. Marcellini fuisse dicerem, ille velut, qui rem æquè vt ego notam haberet, vera me de vestibus dixisse respondit. Hîc ego stupefactus atq; admirans, percontari cœpi, vnde illi hæc vestimentorum, quæ nunquàm viderat, notitia cõtingere potuisset. At ille mẽ intuitus, paululùm siluit: ac deinde, Satius, inquit, esse arbitror, vt per me cognoscas, quod me tacente, tamen per alios celeriter es cogniturus: & ego illius rei sim proditor simplex, quam fortasse alter si prodiderit, nõ simpliciter enuntiabit. Neq; enim potest: quia sic natura cõparatum est: vt hoc quisquã veraciter dicere nequeat, cuius notitiam non per seipsum, sed aliorum relatione fuerit assecutus. Tuę tantùm fidei committo, qualiter inde mecum acturus sis, postquàm meo relatu omnem rei gestæ veritatem agnoueris.

Vestes reperiæ cum Sanctorum corporibus.

Cap. 2.

Cui cũ me nõ aliud acturũ, quàm quod inter nos cõueniret, breui sermone respõdissem: Presbyter, inquit, ille, qui ad deferẽdas B. Tiburtij reliquias Romã meo iussu profectus est, cũ id, propter quod illò venerat, ita vt volebat perficere nequiuisset, iamque notarius tuus acceptis, de quibus loquimur, sanctorũ martyrum reliquijs domũ redire statuisset, injit cum illo consilium, vt illo Romæ paululùm moras faciẽte, ipse cum Iunisone fratre Deusdonę & cum hominibus eius, qui illos sacros cineres ferre debebãt, Papiã vsq; pręcederet, ibiq; illius ac Deusdonæ pręstolaretur aduẽtum. Placuit ambobus ista cõuentio, illisq; Romæ substantibus, presbyter cũ Iunisone ac pueris reliquias ferentibus Papiam proficiscitur. Quò cùm esset peruẽtum, scrinia sacros cineres continentia in ecclesia tua ponẽ altare sunt posita, atque ab excubantibus in eadem basilica clericis ac laicis diligenti solertia custodita. Quadam verò nocte, cũ & ipse inter cæteros ad easdem excubias in ecclesia vigilaret, cõtigit, vt ipse asserit, circa mediam ferè noctem, vt obripiente paulatim somno, vniuersi qui intra eandẽ basilicam vigilan di gratia cõuenerant, præter se solũ obdormirẽt. Tum sibi in mentem venisse, visumq; fuisse nõ sine magna quadam causa factum, vt tot hominibus tam subitaneus sopor obrepserit: ratusque sibi oblatã occasione vtendum, surrexit atq, accenso lumine, ad scrinia silenter accessit. Tum filis sigillorum admota cerei flama crematis, scrinia sine claue celeriter aperuit, ac de vtroq; corpore portionẽ, quę ei videbatur accipiẽs, sigilla vt erãt integra filorũ crematorum summitatibus annectit, nulloq; id factũ sentiente, in loco suo resedit. Post hæc sublatas tali furto Sanctorum reliquias, cùm ad me fuisset reuersus detulit: primoq; illas non S. Marcellini vel Petri, sed sancti Tiburtij esse asseuerauit. Deinde cùm nescio quid vereretur, secretè mecum locutus, quorũ Sanctorum essent reliquiæ, quoq; modo eas fuisset adeptus, patenter aperuit. Habemus illas apud S. Medardum in loco celebri honorificè collocatas, vbi ab omni populo cum magna veneratione coluntur: sed vtrùm eas nobis habere liceat, in tuo manet arbitrio.

Diligenter custodiuntur noctesa reliquiæ.

Cultus reliquiarum.

Cap. 3.

His auditis recordatus sum quid in itinere, quo proximè ad palatium proficiscebar, à quodam hospite meo audierim. Qui inter cætera, quæ mecum loquebatur, Nunquid nõsti, ait, qualis de S. martyribus Marcellino & Petro per hanc regionẽ fama dispersa sit? Cumq; id me nescire respondirem, tum ille, Dicunt, inquit, qui de S. Sebastiano veniunt, quòd presbyter quidam Hildoini Abbatis, qui vnà cum notario tuo Romã profectus est, cùm inde reuerterentur, & in quodam loco cõmuni diuersorio vterentur, tuis omnibus ebrietate ac somno depressis, & id, quod agebatur penitùs ignorantibus, scrinia quibus Sanctorum corpora cõtinebantur, aperuisset eaq; inde sustulisset, atq; abiẽs Hildoino detulisset, & modò apud S. Medardum sint: in scrinijs verò tuis parũ quidam sacri puleris remansisse, quod ad te per notarium tuum perlatum sit. Horum reminiscens, eaque cum his, quæ ab Hildoino dicebantur, conferens, nõ modica mentis perturbatione commotus sum: ob hoc præcipuè, quia nondum inuentũ habebam

Rumor falsus astu diaboli sparsus de reliquijs SS. Marcellini & Petri.

consilium, quo illam execrabilem atq; astutia diaboli vbiq; diuulgatam famam extin guere, ac de cordibus deceptæ multitudinis depellere potuissem. Illud tamen optimũ iudicaui, vt Hildoinum rogarem idipsum mihi reddere, quod de meis scriniis sublatum, & ad se delatum atque à se receptum post illam spontaneam confessionem negare non poterat. Quod etiam quanta potui instantia facere curaui: & licèt ille paulò dutior ac difficilior, quàm optaueram, in assensione fuisset, victus tamen est sedulitate precum mearum, cessitq; improbitati meæ, qui se paulò antè nullius iussioni, in hac præsertim causa, cessurum pronuntiauerat.

Cap. 4. Interea missis ad Ratleicum & Iunisonem literis (Erant enim in eo loco, vbi martyrum corpora collocaui) qualis per totam penè Galliam de ijsdem sanctis martyribus fama esset, eis indicare curaui: commonefaciens eos, vt cogitarent si aliquid tale vel simile his, quæ Hildoinus de facto presbyteri sui asserebat, in via eorum aduertere vel reminisci potuissent. Qui statim ad me in palatium venientes, valdè disparem his, quæ Hildoinus dicebat, fabulam detulerunt. Nam in primis omnia, quæ presbyter ille Hildoino retulerat, falsa esse testati sunt, neque vllam posteaquàm Roma exierũt, vel illi presbytero vel cuilibet alteri datã fuisse occasionem, per quam ad eiusmodi facinus perpetrandum aditum habere potuisset. Sed hoc ipsum, quod de sacris martyrum cineribus aliter atque debuerat accidisse constabat, Romæ in domo Deusdonæ per auaritiam Iunisonis & vafritiam memorati presbyteri contigisse: eo videlicet tempore, quo corpus beati Marcellini de tumba sua sublatum, in domo Deusdonæ seruabatur: modumq; facti talem fuisse dixerunt. Memoratus ille Hildoini presbyter spe, quam de S. Tiburtij corpore adipiscendo cõceperat, frustratus, ne omninò vacuus ad dominum suum reuertertur, quod fide non poterat, fraude assequi molitus est. Nam Iunisonem aggressus, quia pauperem ac proinde cupidum esse cognouerat, oblatis ei quatuor aureis nummis, quinisq; argenti solidis, ad proditionem faciendam illexit. Accipiens enim oblatã pecuniam, arcam in qua corpus beati Marcellini erat à Deusdona depositum atq; incluſam aperuit, & illi nequissimo nebuloni auferendi ex ea, quod vellet, qualem ipse optauerat potestatem fecit. Nec ille in ea rapina parcus fuit: nam tantum de sacris beati martyris cineribus sustulit, quantum vas sextarij mensuram habens capere posse videbatur. Hoc eo modo factum esse, ipse qui id cũ memorato presbytero machinatus est Iunisо, pedibus meis prouolutus flendo testatus est. Tum ego rei veritate comperta, Ratleicum ac Iunisonem eò vnde venerant redire præcepi.

Vt nõnihil ablatũ fuerit de reliquijs S. Marcellini.

Cap. 5. Ac deinde cum Hildoino locutus, conuentione inter nos facta, quando sacræ mihi reliquiæ redderentur, duos clericos de domo nostra, Hiltfridum videlicet ac Filimarũ (Alter presbyter, alter *subdiaconus erat) ad recipiẽdas eas Augustam Suessorum pergere iussi: mittens per eosdem ad locum, de quo eædem reliquiæ auferendæ erant, benedictionis gratia nummos aureos numero centum. Qui vbi ad monasterium S. Medardi in die Palmarum venissent, per triduum ibi morati sunt: & recepto illo, propter quem missi fuerant, incomparabili thesauro, comitantibus secum duobus ex eodem monasterio fratribus, quanta potuerunt celeritate ad palatium reuersi sunt. Reliquias tamen non mihi, sed Hildoino detulerunt. Quas ille recipiens, in oratorio domûs suæ fecit custodiri, vsque dum transactis Paschalis festi occupationibus vacuum tempus haberet, quo mihi id, quod reddendum erat, priusquàm redderet ostendere potuisset. Completisq; post sanctum Pascha octo vel eo ampliùs diebus, cũ rex venandi gratia de palatio fuisset egressus, Hildoinus secundùm quod inter nos cõuenerat, memoratis reliquijs de oratorio suo, vbi seruabantur, sublatis atq; basilicæ sanctæ Dei genitricis illatis, altariq; superpositis, me vt eas susciperem fecit acciri. Tum capsam, in qua reliquiæ continebantur, aperiens, ostendit mihi vt viderem quid esset, quod & ille redderet, & quod ego reciperem. Exin sublatam de altari eandẽ capsam manibus meis imposuit, dataq; oratione competenti, præcentoris etiam officio functus, antiphonã laudi martyrum conuenientem clericis ad psallendum paratis imposuit, nosque cum illo inæstimabili thesauro recedentes, vsque ad ostium basilicæ concinendo prosecutus est. Processimus inde paulatim cum crucibus & cereis, laudantes Domini misericordiam, vsq; ad oratorium, quod erat in domo nostra vili opere constructum, eique quia aliud ibi non habebatur, illas sacras reliquias intulimus.

* diaconus

Nota quãti olim fecerint sacras reliquias etiam viri graues.

Inæstimabilis reliquiarum thesaurus.

Cap. 6. In illa verò processione nostra, quã de basilica vsq; ad oratoriũ nostrum nos fecisse dixi, quid miraculi acciderit, censeo non esse tacendum. Egredientibus enim nobis de ecclesia, laudemque Domino Deo nostro excelsa voce canentibus, tanta vis suauissimi odoris eam partem vici Aquensis, quæ ab ecclesia ad Occidentem respicit, totam

Nota de odore mirifico sacrarũ reliquiarũ.

tam impleuit, vt illa fragrantia penè omnes eiusdem partis habitatores, itemque vniuersi, qui pro quibuslibet causis atq; negotijs eadem in parte fuerant constituti, ita diuinitùs cõmouerentur, vt omissis quæ in manibus habebantur operibus, cunctì cursu rapidissimo primò ad ecclesiam, deinde quasi per vestigium ad oratorium nostrum, in quod illas reliquias illatas esse audierant, summoperè festinarẽt. Fit immodicus intra septa nostra exultãtis simul atq; admirantis populi concursus: & cùm magna pars eorũ, qui confluxerant, id quod agebatur q d esset ignoraret, gaudio tamẽ & exultatione repleti, Dei omnipotẽtis misericordiã collaudabant. Postq̃ autem fama crebrescẽte diuulgatũ est, reliquias S. Marcellini martyris in eũ locum esse delatas, non solùm de eodẽ vico Aquensi, & vicinis atq; adiacentibus villis, verùm etiam de longinquioribꝰ locis ac pagis adeò frequens atq; immanis multitudo congregata est, vt nobis ad officiũ in eodem oratorio celebrandum, pter vespertinas horas atq; nocturnas, haud facilis pateret introitus. Adducebantur vndiq; debiles, & varij affecti languoribꝰ circa oratorij parietes à propinquis suis atq; amicis collocantur. Videres ibi penè omnia infirmitatum genera per virtutem Christi Domini, & per meritũ beatissimi martyris in omni sexu & ætate curari. Cæcis visus, claudis incessus, surdis auditus, mutis sermo redditur: paralytici etiam & qui totius corporis viribus destituti, alienis manibus apporti sunt, fanitate recepta, proprijs pedibus ad sua reuertebantur. Permulticurantur morbidi ad sanctas S. Marcellini reliquias.

Hæc vbi ad regias aures relatione Hildoini plata sunt, statuit primò, vt ad palatiũ regressus, oratoriũ nostrũ in quo hæc fiebant, martyrem venerabũdus accederet: sed ne id faceret, eodem Hildoino suggerente prohibitus, ad maiorem basilicã reliquias deferri præcepit: ibiq; delatas, humili supplicatione veneratus est: celebratisq; Missarũ solennijs, obtulit beatis martyribꝰ Marcellino & Petro quoddam prædiolum, situm iuxta fluuium Aram, vocabulo Ludoluestropf, habens mansos quindecim, & vinearũ aripennes nouem. Obtulit & regina cingulum suũ, ex auro & gemmis factum, pensans libras tres. Quibꝰ expletis, relatæ sunt reliquiæ ad locũ suũ, in oratorium videlicet nostrum, fuerunt q; ibi dieb⁹ quadraginta vel eo ampliùs, vsq; dum Imperator palatio egrediens, venandi gratia solenni more sy luas peteret. Quo facto, & nos cõparatis, quæ ad profectionẽ nostrã necessaria videbantur, cum eisdem reliquijs de vico Aquensi promouimus. In ipso aũt nostræ egressionis articulo, cùm Missarum solennia celebrarentur, anus quædam in palatio notissima, annorum circiter octoginta, neruorum cõtractione laborans, in conspectu nostro curata est. Quæ, vt ipsa narrante didicimus, p quinquaginta annos hoc morbo detenta, more quadrupedum genibus manibusq; nitendo officium ambulandi reptando impleuerat. Ludouici Imperat. de uotio erga Sanctorum reliquias. Cap. 7. Contracta an. fit sana.

Inde iter ingressi, suffragantibꝰ Sanctorũ meritis *sextodecimo die Mulinheimũ vicũ, in quo sacros beatorũ martyrũ cineres ad comitatũ, pfecturi dimisimꝰ, Domino adiuuante puenimus. In quo itinere quantum gaudij, quantumq; lætitiæ de illarũ aduentu reliquiarum populis in eadẽ via consistentibꝰ accesserit, neq; mihi silendum est, nec tamẽ ita vt fuit, plenè dici atq; enuntiari potest. Dicẽdum tamẽ est, ne res ad Dei laudem maximè pertinens, quasi per desidiã silentio suppressa videatur. Ac primùm quidem gestit animus id referre, q palatio egressi, in multorum p̃sentia nos vidisse reminiscimur. Vurmius dicitur fluuiolꝰ, duobꝰ ferè passuum millibus ab Aquensi palatio distãtẽ habens pontẽ. Ad quem veniẽtes, propter multitudinem, quæ nos cõsequ; de palatio prosequebatur, iamq; redire volebat, vt orandi locum haberet, parumper cõstitimꝰ. Ibi q dam de orantibꝰ cum alio ad reliquias accedens, socium mq; respiciẽs, Propter amorẽ, inquit, atq; honorẽ huiꝰ sancti æreve alieno, propter quod te mihi obnoxium esse nõ ignoras, absoluo. Debebat enim ei, vt ipse fatebatur, dimidiã argenti librã. Itemq; alter socium suum manu comprehensum ad reliquias trahens, Patrẽ, ait, meum occidisti, ac proinde inimici eramus adinuicem. Nunc aũt propter amorẽ atq; honorẽ Dei, & huius sancti, deposita simultate, fœdus tecum iungere atq; inire volo, vt abhinc in futurum perpetua inter nos amicitia permaneat: sitq; hic sanctus conditæ in inuicẽ charitatis testis, & vltor in eum, qui hanc pacem prior irrumpere tẽtauerit. Hìc illa turba, quæ nobiscum de palatio fuerat egressa, adoratis atque osculatis sacris reliquijs, cum multis lachrymis, quas præ nimio gaudio continere non poterat, domum reuertitur: alia multitudine, quæ ibi nobis obuiauit, nos comitante atque Kyrie eleison sine intermissione cantante, vsque ad eum locum, in quo simili modo ab alijs occurrentibus excipiebamur. Quæ tunc similiter, vt prior, supplicatione facta ad sua reuersa est. Hoc modo p singulos dies à prima luce vsq; ad vesperã comitatibꝰ, ac Domino Christo laudẽ dicẽtibꝰ populorũ turbis ab Aquensi palatio vsq; ad memoratũ Mulinheim vi- Cap. 8. *sexto decimum. Res sanè memorabilis. Obserua prudentiam deorum deuotionem. Cap. 9.

vicum, Domino iter nostrum prosperante, peruenimus. Atq; ibi illas reliquias sup al tare, ponè quod loculus sacros martyrum cineres continès positus erat, gẽmata capsa reconditas collocauimus: fueruntq; ibi sic positæ, vsq; dum nos mense Nouembrio ad palatium ire parãtes, per reuelationẽ admoniti fumus, ne priùs de illo loco proficiscemur, quàm eas corpori, de quo sumptę erant, coniũgerem⁹. Qualiter aũt reuelatum fuerit, vt hoc fieri deberet, non est silentio transeundum: q a nõ solùm somnio, vt fieri solet, sed etiã signis quibusdam ac terroribus ad vigilantium curã pertinentibus, ostensum est beatos martyres omnimodis voluisse, vt in hac re iussio illorum fuisset adimpleta. Erat vnus de clericis, q ad excubias basilicæ deputati fuerunt, nomine Landolphus, cui tunc signi tangendi cura commissa fuerat, habens stratum suum iuxta austrã basilicæ ianuã. Qui cùm secundùm consuetudinẽ nocturni ac matutinalis officij solenni more surgeret, signumq; moueret, completoq; ante lucẽ eodẽ officio, rursum dormire vellet, clausis ecclesiæ foribꝰ, corã sanctis martyrum cineribꝰ supplicandi gratia se prostrauit. Ibi cùm psalmum quinquagesimũm, vt ipse asserit, dicere inciperet, audiuit iuxta se in pauimento velut sonitum pedũ hominis, huc atq; illuc ibidẽ deambulãtis. Consternatusq; pauore nõ minimo, erexit se paululùm in genua, & in omnẽ partem circũspicere cœpit, æstimans aliquem de pauperibꝰ, clausis ecclesiæ ianuis, in quolibet angulo delituisse. Cumq; nullum alium, q̃ se solum intra parietes basilicæ esse cerneret, iterum se ad orationem inclinauit, ac psalmum quẽ priùs inchoauerat, repetiuit: sed antequam vnum eius versum complere potuisset, capsa quæ altari imposita sacras beati Marcellini reliquias continebat, repentino crepitu tam vehementer insonuit, vt quasi malleo percussa dissiluisse putaretur. Duo quoque ostia basilicæ, q̃ iam clausa erant, occidentale videlicet atq; australe, velut aliquo pulsante, atque impellente, simili modo sonuerunt.

Gemmata capsa reliquiarum.

Martyr indicat se velle suas reliquias coniungi.

Cap. 10.

Quibus exterritus ac stupefactus, cùm quid sibi agendum esset penitùs ignoraret, surgit ab altari, & in lectum suum se pauitando proiecit: subitoq; sopore depressus, vidit sibi quendã ignoti vultus virum assistere, qui se talibus verbis compellaret: Certùmne es, ait, Einhardum sic ad palatium properare velle, vt reliquias S. Marcellini, quas huc detulit, priùs in locum de quo sublatæ fuerant, non reponat? Cùm ille se huius rei ignarũ esse respondisset, Surge, inquit, primo diluculo, eiq; ex authoritate martyrum præcipe, ne hinc abire vel alicubi pergere p̃sumat, anteq̃ reliquias illas loco suo restituat. Expergefactus surrexit, & vbi me primùm conuenire potuit, hoc ꝙ sibi fuerat impera tum, mihi intimare curauit. Sed neq; ego segniter in huiusce modi negotio aliquid agẽ dum arbitratus, imò id ꝙ iubebatur, sine vlla morarum interpositione adimplendum esse iudicãs, ipsa quidẽ die ea, q̃ ad hoc necessaria videbantur, p̃parare iussi: Sequẽti verò sacras illas reliquias corpori, de quo sumptæ fuerant, cum summa diligentia sociare curaui. Quod factum quàm gratum beatissimis martyribus foret, attestatione miraculi subsequentis liquidò cõprobatur. Nam proxima nocte cùm ad matutinum officium in basilica solenniter sederemus, senex quidam gressuum officio destitutus, genibusq; ac manibus nitens reptando ad orationem intrauit. Is coram omnibus nobis p virtutẽ Dei, & merita beatissimorũ martyrũ eadem, qua ingressus est, hora ita pfectè curatꝰ est, vt ad incedendum ne baculi quidem sustentatione vlteriꝰ indigeret. Qui etiam & surdum se per continuũ quinquennium fuisse, simulq; cum officio pedum auditũ sibi redditum affirmabat. His ita peractis, ad comitatum, sicut superiùs me facere voluisse retuli, ibidem hyematurus multa mecum reputando profectus sum.

Visiocuiusdam.

Surdus & claudus senex restituitur.

LIBER TERTIVS.

Præfatio Authoris.

SCripturus virtutes atq; miracula, quæ beatissimi martyres Christi Marcellinus & Petrus, postquàm, eorum sacratissima corpora de Roma in Franciam delata sunt, per diuersa loca fecerunt, imò quæ per illorum beata merita & pias orationes ipse rex martyrum Deus & Dominus nõster Iesus Christus ad salutem hominum operari dignatꝰ est: necessarium iudicaui breui præfatione p̃stringere, ꝙ ex his q̃ scribere dispositi, maior pars ad notitiã meã aliorum relatione plata est: quibꝰ tamen vt fidem haberẽ, ex his q̃ ipse vidi & coràm posit⁹ agnoui, tam firmiter mihi persuasum est, vt sine vllo dubitationis scrupulo vera esse ꝯrederem, q̃ ab his dicebantur, q̃ se illa vidisse testati sunt, tametsi per sonarum, à quibꝰ hæc audieram, aut paruã, aut nullã catenus notitiam haberem. Cæterũ de his omnibꝰ ea primũ scribenda videntur q̃ in eo loco gesta, & à meipso visa sunt, ad quem suos sacratissimos cineres ijdẽ beatissimi martyres transferri præceperunt. Deinde illa, quæ in Aquensi palatio sub ipsis

Sacratissimi martyrum cineres.

auli-

aulicorum obtutibus facta memorantur. Tum ea quæ per diuersa loca, ad quæ religiosis viris peretinb⁹ ac metribuente, sacræ illorum reliquiæ delatæsunt, gesta referuntur, censui esse ponēda: vt hoc ordine in relatione seruato, nihil remaneat ex omnibus signis atq; miraculis, quæ ad nostræ paruitatis notitiam peruenire potuerunt. Sed iam nunc præfatione completa, ipsa quæ dicenda sunt, miraculaproferamus.

POstquam sacra beatissimorum martyrum corpora, sicut iam in superioribus demonstratum est, ipsis iubentib⁹ & nobis morē gerentibus ad locum, in quo nunc requiescunt, cum ingenti fidelium populorum exultatiōe plata, & celebratis in cāpo Missarum solēnijs, manib⁹ sacerdotū, quorūibi tunc nō paruus numer⁹ erat cōgregat⁹, in basilicā deportata sunt, feretrūq; quo vehebātur iuxta altare positū est, & iterum aliud officium ibidē celebrari cœptū: subitò quidam adolescens renū dissolutione affect⁹, atq; ideo curuus ac baculis innitēs, de media circūstantis populi multitudine, prupit, seq; ad adorādum inclinare cupiens, in genua procubuit: sed mirum in modnm velut aliquo se reuellente, vel potiùs retrahente, supinus cecidit, similiterq; dormienti diutissimē iacuit. Tum quasi cuigilans, in sessum se erexit: ac deinde post paululum, nullo adminiculante surrexit, stansque in medio circūfusæ multitudinis, vnà cum cęteris de recepta sanitate gratias agendo, Dei misericordiam collaudauit. Hic se de pago Portiano cum alijs pauperibus ac peregrinis illuc venisse, Danielemque vocati nobis percontantibus indicauit. Eadem ferè hora, eodemq;, vt ita dicam, momento, quo is, de quo nunc diximus, intra ecclesiam & corā ipso altari per virtutem Christi & intercessionem martyrum sanitatem est cōsecut⁹, mulier quædam paralytica, & penè omnium membrorum officio destituta, pro foris⁹ ecclesiæ iacens, in auxilium sui sanctos martyres inuocauit, & mox cunctis cernentibus, qui circà steterant, cœpit commotis viscerib⁹ velut naufeabunda concuti, ac deinde magnā vim phlegmatis ac bilis vomēdo proijcere. Quo facto, paululūaquę frigidæ sumens, de loco in quo iacebat, se leuari rogauit, & baculo nitens basilicam introiuit, adoratisq; martyribus ac recepto membrorum vigore, ad propria repedauit.

Cap. 1.

Adolescens contractus curatur.

Item paralytica.

Interea quidam homo Vuillibertus nomine, haud longè à basilica, in qua nunc beatorum martyrum corpora requiescunt, domum habens, inter cæteros, qui adeueratio nem Sanctis exhibendā conuenerant, ad feretrum accessit, & quasi pro dono quadraginta denarios obtulit.. Qui cùm à nobis fuisset interrogatus quis esset, quidq; sibi vellet huiusce muneris oblatio, retulit se ante paucos dies, grauissimo languore correptum, ad extrema fuisse perductum, adeò vt ab omnibus, qui se viderant, desperatus admoneretur, vt omnes facultates suas pro remedio animæ suæ celeriter erogaret: seq; ita feciss. Iamque omnibus quæ habebat, ad quæ pia loca danda forent dispositis, vnum ex setuis suis cum ingenti gemitu fuisse conquestum, quòd perperam ac valdè negligenter ab eis factum esset in eo, quòd nihil de bonis eius Sanctis nuper de Roma venientibus datum esset. Tum se circūstantes interrogasse, si aliquid de rebus suis superesse scirent, quod ad martyres mitti potuisset. Erant * enim adhuc in Michilunstat, & nondum aliquibus signis inclarueratt, quòd inde migrare deberent. Tum quendam respondisse, quoniam de omnibus rebus eius vnus tantùm porcus remansisset, & non esse deputatum, quò dari deberet. Tunc sibi complacuisse, seque præcepisse, vt venundaretur, & post obitum suum pretium illud ad martyrum luminaria mitteretur. Quibus verbis expletis, tam subitam se asserit sensisse medelam, vt protinùs omni dolore fugato, etiam edendi desiderium habuerit, ciboque sumpto intantùm brcui confortatus sit, vt in crastinum ad omne opus, quod rei familiaris necessitas postulasset, procurandum vel faciendum percommode ire potuisset. Post hoc porcum illum fuisse venditum, & hoc esse pretium eius, quod ex voto beatis martyribus offerebat.

Cap. 2.

* autem:

Mira curatio hominis desperati, post votum martyribus nuncupatū

Reliquas virtutes atq; miracula, quæ per eos Dominus ad salutem hominum operatus est, quoniā quo ordine dicantur nihil referre video, ita vt memorię occurrerint, censui describenda: quia in eatum relatiōe magis quid & quare, quàm quādo aliquid gestum sit, considerandum est. Collocatis igitur in eadem basilica more solenni beatorum martyrum reliquijs, cùm secundùm ecclesiasticæ institutionis consuetudinem sacta Missarū solēnia quotidiè celebrarentur, cōtigit vt quadā die, cū diuina res agerentur, & nos in superioribus ciusdē ecclesiæ locis constituti, super subiectū atq; inferioribus constitutū populum intenderemus, cleticus quidam seminudus q inter cęteros ad idem

Cap. 3.

ad idem officium venerat, atque in media multitudine consistebat, tam graui ruinâ subitò collapsus est, vt mortuo similis in pauimento diutissimè iacuisset. Quem cùm stertentem aliqui ex circunstantibus leuare atq; erigere conarentur, tanta vis sanguinis ex ore & naribꝰ erupit, vt tota anterior pars corporis, id est, pectus & venter, & vsq; ad vestem, qua inguina tegebantur, hac esset exuberatione perfusa. Qui cùm allata aqua fuissent refocillatus, resumptis viribus clarè locutus est. Nam postmodum à nobis interrogatus, testatus est se ab infantia fua vsque in præsens neq; audire aliquid, nec loqui potuisse. Patriam sibi esse Britanniam, se natione Anglum, matrem suam visitandi gratia, quæ Romæ peregrinaretur, iter arripuisse, atq; ita inter cæteros peregrinos, qui vnà Romam ire volebant, in illum locum peruenisse: sed socijs suis abeuntibus se subsistitisse, ipsumq; diem, quo sanus factus est, septimum esse ex quo in locum illum venerat. Cumq; ab eo nomen eius quæreremus, respondit se nomẽ suum penitùs ignorare, pro eo, quòd ex eo tempore, quo obsurduit, nunquam nomen suum audierit.

Clericus surdus & mutus sit incolumis.

Cap. 4.

Exin post aliquot dies, cùm more solenni ad vespertinum officium in ecclesia fuissemus congregati, puella quædam surda & muta, quam de pago Biturigum pater eius ac frater salutem quærendi gratia per multa Sanctorum loca trahentes, tandem illuc perductâ inter cæteros in eadem ecclesia stare fecerunt, subitò velut insania quadã excitata, tabulas, quarũ crepitu ad electum syna pretendam vtebatur, quanta potuit virtute concussit, atq; in populum anre se constitutum, furibunda proiecit. Tum ad finistrum ecclesiæ parietem accurrens, velut in eundẽ ascensura, trium vel eo amplius pedum saltu in altũ dato, supinâ corruit: & cùm ibi paululùm mortuo potiùs q̃ dormiẽti similior iacuisset, atq; eruptione sanguinis, qui ex ore ac naribus nimius profluebat, esset penè tota respersa, à circunstantibus sublata, atq; in medium basilicæ deportata est. Cumq; & ibi aliquandiu iacuisset, velut de graui somno experrecta resedit: ac dein de manus his qui astiterant potrigẽs, vt in pedes erigeretur quibus poterat nutibus orauit. Erecta ad altare deducitur: vbi cùm Ratlecium inter alios clericos, q̃ iuxta altare cõstiterãt, stantem ac se respicientẽ cerneret, protinùs in hęc verba prorupit: Tu es, inquit, Ratleicus: tu, ait, hoc nomine vocitaris: tu es feruus horum sanctorum. Quam cùm ille percõtaretur vnde hoc sciisset, vel quisei nomen suũ indicasset: Sancti, inquit, isti, qui hic requiescunt, quando velut dormiens iacui, accesserunt ad me, & miserunt digitos suos in auriculas meas, dixeruntq; mihi: Cùm surrexeris, & ad altare accesseris, clericus ille iuuenis, quem coram te assistere, ac te intẽdere videris, scito quòd ille Ratleicꝰ vocatur, & ille seruꝰ noster est. nã ipse est, q̃ ad hũc locum corpora nostra detulit. Et reuerà ita erat. Siquidem ipse erat, quem propter sanctorum reliquias à quodam Diacono recipiendas, nobisque deferendas Romam nos misisse in primo libro memorauimus. Et hæc quidem hoc modo coram nobis per virtutem beatissimorũ martyrum depulso infirmitatis spiritu, integerrimam corporis sui sanitatem est consecuta: quam pater ac frater qui eam illò deduxerunt, à tempore natiuitatis suæ surdam & mutam semper fuisse testati sunt.

Per visum Sanctitoemi nã surdã & mutã sanat.

Cap. 5.

Miraculum autem, quod nunc narraturus sum, ego ipse nõ vidi, sed verbis eorum, quorũ hoc relatione mihi compertũ est, non minùs quã propriis oculis credere possum. Ideoq; nõ vt auditũ, sed potiùs vtà meipso visum, incunctãter, ac sine vlla dubitatione proferre decreui. Mercatores quidã de ciuitate Moguntiaca, qui frumẽtum in superioribꝰ Germanię partibꝰ emere, ac per fluuium Mœnum ad vrbẽ deuehere solebant, cæcũ quendã natione Aquitanum, nomine Albricum, mercedis à Deo promerẽ dægratia naui fuæ impositum, sicut ipse petiuerat, ad basilicã beatorũ martyrum deduxerunt. Qui cùm ibi egressus, atq; in domo custodis ecclesiæ esset hospitio receptus, sepẽ vel eo amplius dies ibidẽ moratus est. Habebat enim præter cæcitatẽ, q̃ ei propter quod oculis carebat, & naturalis iam esse videbatur, horribilẽ ac fœdã totius corporis infirmitatem. Erat enim omnium mẽbrorum ingens tremor, q̃ eundẽ tam graui qua tiebat incõmodo, vt proprijs manibus cibum ori suo porrigere penitùs nõ valeret. Is cùm die quadam horis antemeridianis in hospitio iacens obdormisset, vidit per sopo rem quendam sibi assistentẽ, seq; monentẽ vt citò surgeret, atq; ad ecclesiã festinaret: tempus dicens aduenisse, quo de illa miserabili passione per virtutẽ sanctorum libera ri deberet. Expergefactus, atq; ad ecclesiã ductus, pro foribꝰ in quodã lapide consedit. Agebatur tunc in ecclesia more solenni diuinum officium, & expletis orationibꝰ quę sacram Euangelij lectionem præcedere solent, ipsum legi cœptum est. Cuius cùm vix duo versus fuissent legendo cõpleti, ecce repentè velut vim patiẽs, tremulosus ille vociferatus est, dicens: Adiuua me, sancte Marcelline. Quo clamore tametsi omnes,

Visio hominis miserabilis.

qui

qui in ecclesia erant, haud parua forent perturbatione commoti, maiore tamen parte propter reuerentiā euangelicæ lectionis in loco remanente, plures ad videndum quæ-nam causa huiusce clamoris existeret accurrerunt: & vt postea testati sunt, inuenerunt eundē in eo, quo consederat loco, extento ac resupinato corpore iacentē, mentumq; ac pectus cruore ex naribus profluente inundatum. Qui cùm ab eis erectus, & paululū aquæ frigidæ sumens fuisset recreatus, retulit sibi visum fuisse tunc, cùm illam vocem emiserat, quòd aliquis eum pugno in ceruicē percussisset, atq; ideò beati martyris auxi lium implorasset. Cęterùm hunc ictum tā salutarem ei fuisse constat, vt ex illo tempo ris momento nullum illius fœdæ agitationis vestigium in eius corpore vlteriùs appa reret. Is posteà p duos ferè annos in eodem loco māsit, & vt ipse testatus est, nulla nox in hoc biennio fuit, in qua p somnium eosdem, qui eum saluum fecerunt, martyres nō vidisset, multa quoq; ab eis audisset, quæ alijs dicere iubebatur: ex quibus pleraq; nunc impleri cernimus, quæ ille tunc futura esse prædixit. Redditur ei incolumi-tas à S. Mar cellino.

Post paucos dies vidimus & alium quendam simili morbo implicitum, in eadem ba silica per eorundem sanctorum merita non dissimili modo curatum. Nam quadā nocte cùm ad matutinum officium celebrandum, & diuinæ legis lectiones audiendas in ecclesia sederemus, intrauit quidam habitu clericali, trementib⁹ mēbris: baculoq; nitens, titubātia vestigia ægrē gubernabat. Cumq; se iuxta parietē ad orādum inclinaret, ingenti voce emissa, repentino casu cernuus ruit, ac parua temporis mora interposita, ab eo quo tenebatur incō modo san⁹ surrexit. Is, cùm ab eo quærerem⁹, si aliud aliquid præter quod nos omnes videre potuimus, sibi visum fuisset ea hora, qua salutē est consecutus: dixit se paulò antè, quàm basilicā fuisset ingressus, ad ecclesiam veterem, quæ Occidentem versus à noua basilica, in qua martyres tunc quiescebant, paruo spatio distabat, orandi gratia venisse, & cùm eā elausam offendisset, pro foribus orasse. Deindè cùm se erexisset, & ad ecclesiam ire cœpisset, vidisse quendam clericum veneranda canitie, stola alba indutum, eò quò & ipse ire volebat se præcedentē. Quem, vt ipse asserit, secutus est vsq; ad ostium basilicæ: quò cùm ambo venissent, is qui præcedebat substitit, sinistro pollicem applicans, quasi vellet vt ille priùs ingrederetur, quem ipse paulò antè præcesserat: cunctantiq; vt ante se intraret, annuendo imperauit. Qui cùm intrasset, & ad orādum se inclinasset, post tergum eius stetit, & eum pugno in ceruicem percussit atque prostrauit, & confestim euanuit. Quem tamen nemo alius, nisi solus ille qui sanatus est, videre potuit. Sanitas resti tuitur etiā alteri mor-bido. Visio eius. Cap. 6.

Subidem ferè tempus, cùm quadam nocte surgentes, ad ecclesiam iremus, inueni-mus pro foribus ecclesiæ quendam puerū in porticu iacentem, adeò miserabiliter contractū vt mento genua lungerentur. Qui vnum ex his, qui nos sequebantur, rogauit vt se in ecclesiam deportaret, & ille misericordia motus sustulit eum, & in ecclesia iuxta cancellos iacere fecit. Qui cōfestim irruente sopore, vbi iacuit obdormiuit, nec priùs euigilauit plenè, quàm de illa miserabili contractione per suffragia Sanctorum ita perfectè sanatus est, vt euigilans per se de loco, in quem alio portante delatus est, surgeret, atque ad altare Deo gratias acturus accederet. Is tamen vbi dies illuxit, & nos cum eo loqui potuimus, retulit se tribus vicibus, priùs quā signum ecclesiæ sonuisset, à quodam sibi ignoto clerico excitatum, atque admonitum, vt nequaquā prætermitteret, quin temporematutini officij in ecclesiam veniret. Se quoque ita feciſse, ac posteà, sicut nos vidimus, in ecclesia dormientem integram sui corporis sanitatem recepisse. Et hīc quidem annorum circiter quindecim esse videbatur. Puer miserè contractus reualescit. Cap. 7.

Aliū itidē vidim⁹, non puerum, vt hic erat, sed valdè senē atq; decrepitū, pari morbo affectum, eodē in loco, simili modo simili in tēpore curatum. Quē & ipsum nocte quadā, cùm propter matutinū officium celebrandū ad ostium ecclesiæ venissem⁹, in ipso limine reperim⁹. Qui genib⁹ nitens, duob⁹ se baculis fultē tabat, ac sic illo tardissimo motu ad ingrediendū nos morabatur. Cumq; post tergū ei⁹ cōstituti, illā pigrā promotionē p̄stolaremur, tanta fuauissimi odoris fragrātia de basilica procedens nares nostras impleuit, vt omnium aromatū ac thymiamatū artificiosā cōpositionem sua p̄stātia superaret. Intrauit tādem, & corā nobis iuxta cā cellos quasi ad dormiendū procubuit: nos quoq; basilicā ingressi, nostris locis cōstitim⁹, ac simul cū alijs psalmos, q dicebātur, solenni more cantauim⁹. At vbi prima lectio recitari cœpta est, audiuim⁹ eundē senē gemere, & quasi qui vim pateretur, auxilium implorare, ac deinde interiecto parui tēporis spatio, vidimus in sessum se erigere, ac protinus baculis, quibus incessum regere solebat, assumptis etiā in pedes constitisse. Et nos quidem hæc vidimus: ipse aūt fateba tur sibi visum fuisse, quòd se iacentem quasi duo quidē apprehendissent, vnus p hu meros Odor fua-uissimus sentitur. Senex con-tractus eri-gitur. Cap. 8.

meros & brachia, alter per crura & pedes, ac sic trahendo, neruos suos qui contracti erant extendissent. Et quia præter hoc contractionis incommodum etiam surdum se fuisse asserebat, dixit sibi cũ in sessum fuisset erectus, velut ictũ pugni validissimè ferientis in caput superuenisse, vocemq; simul vt in futurum audiret imperãtis audisse. Hic senex hoc modo sanatus, de pago Heluetiorum qui nunc Aragaouin vocatur, se venisse, & natione Alamannum esse testatus est.

Cap. 9. Alius autem simili modo neruorum contractione debilitatus, qui se de vico Leodi eo, vbi S. Lambertus corpore requiescit, venisse dicebat, quadam Dominica nocte post peractum matutinale officium nobis iam de ecclesia regressis, cùm propter eos, qui de longè venerant, & ad sua redire festinabant, hostiæ salutaris sacramẽta presbyter ex more celebraret, coram omnibus qui aderant in pauimentum cecidit, ibiq; par uo temporis spatio velut soporatus iacuit. Dein quasi de somno expergefactus, nemi ne se subleuante surrexit. Cumq; vnus ex circunstantibus baculos, quibus antè vti solebat, & cùm caderet, de manibus eius elapsi procul iacebant, sumeret, eique porrigeret, renuit dicens: Abstà me, vt eos vlteriùs attingam. Sed & iste ad hunc modum curatus, in patriam repedauit, de qua reprando potiùs quàm incedendo, ad martyrum li mina peruenerat.

Redit salus etiam alteri contracto.

Cap. 10. Nec multò pòst, cùm ego mense Nouembrio secundùm cõsuetudinem in palatio hyematurus, ad comitatum ire disponerem, iamq; iter ingressus, transmisso flumine Rheno, in villam regiam, cui Sinciacus vocabulum est, ad manendum venirẽ, & post cœnam, quæ aliquam noctis partem occupauerat, in cubiculi secretum, vbi quieturus eram, cum familiaribus meis me recepissem, minister qui potum nobis porrigere solebat, quasi noui aliquid nuntiaturus festinãter intrauit. Quem ego intuitus: Quid tu, inquam, narrare vis? Nam vt video, habes nescio quid, quod ad nostram vis perferre notitiam. Tum ille, signa, inquit, duo coram nobis modò facta sunt, quę vobis indicare veni. Cumque eum quicquid vellet dicere iussissem: Modò, ait, cùm de cœna surgẽtes hoc cubiculum intrastis, ego cum socijs meis descendi in cellarium, quod huic cœnaculo subiectum est. Vbi cùm ceruisiã ministris petẽtibus distribuere cœpissemus, superuenit puer missus à quodam conseruo nostro flasconem ferens, quem sibi implere flagitabat. Qui cùm esset impletus, petijt vt etiam sibi de eadem ceruisia quantulũcunq; daretur ad bibendum. Datum est in vasc, quod casu vacuum supra cupã, in qua ceruisia erat, positum fuerat. Sed vbi hoc hausturus ori admouit, cum ingenti admiratione vinum hoc, non ceruisiam esse clamauit. Cumq; cum is, qui & flasconem impleuerat, & idipsum, quod illi datum fuit, de eodem foramine traxerat, mendacij cœpisset arguere: Sume, inquit, & gusta, & tunc me nõ falsum, sed potiùs verum dixisse probabis. Sumpsit ille atq; gustauit, sibiq; similiter vinum hoc, non ceruisiam sapere testatus est. Tunc tertius & quartus cæteriq;, qui aderant, singillatim gustando & mirando, totum quod in vase fuerat, ebiberunt. Quotquot autem inde gustauerunt, meri, non ceruisiæ id saporem habuisse testati sunt. Interea cùm in huius signi admiratione attoniti stuperent, contigit vt cereus, cuius lumine ibidem vrebantur, & tunc propter cupam parieti affixus ardebat, nemine cõtingente in madens humore pauimentũ caderet, atq; ira esset extinctꝰ, vt ne paruissima quidẽ in eo scintilla remaneret. Quẽ vnꝰ eorum arripiens, ad ostium cucurrit, sed horrore tenebrarum permotus, priusquã egrederetur, in ipso limine stans, Sancti, inquit, martyres Marcellinus & Petrus nos adiuuent. Ad quam inuocationem cereus ille, quem manu tenebat, accensus est. Hæc vbi audiui, confestim Deo omnipotenti, vt par erat, laudem dixi & gratias egi, qui sanctos suos semper & vbiq; glorificat, & nos famulos suos, qui sacras eorum reliquias tunc nobiscum habebamus, de tantis virtutibus lętificare dignatus est. Illum autem, qui hæc mihi nuntiauit, expleta narratione ad mansionem suam secedere iussi. Cæterùm cùm me ad quiescendum in lectulo collocassem, cœpi mecum multa voluendo tractare atque mirari, quidnam sibi vellet, quidve portendere posset illa ceruisia in vinum, id est, deterioris potionis in meliorem facta mutatio: aut cur in eo loco, id est, in regia domo, ac non potiùs in eo, vbi beatorum martyrum, qui hæc prodigia per virtutẽ Christi fecerunt, sacratissima corpora recondita sunt, huiusce modi miraculum euenisset. Sed licèt ad huius quæstionis certam indaginem longa ac solicita cogitatione peruenire nequirem, certum tamen habui & certum semper habebo, illam, diuinam atq; supernam virtutem, per quam hæc atque alia huiusmodi miracula fieri creduntur, nihil vnquam sine causa vel facere vel fieri sinere in creaturis, quas ad suam prouidentiam & gubernationem pertinere non dubito.

Ceruisia mutata in vinum.

Cereus diutius accenditur.

Igitur

Igitur inde digreſſus, ſicut ſuperiùs dixi, ad comitatum perrexi. Nam Imperator Ludouicus eo tempore Aquiſgrani palatio conſiſtens, conuẽtum procerum ibi fieri media ferè hyeme præceperat: vbi & ego inter cæteros adeſſe iuſſus, quia de vicinia beatorum martyrum abeſſe cogebar, parùm iucundas in palatio moras faciebam. Idcoq; poſt vnum, ex quo illò veneram, menſem exactum, miſi quendam ex noſtris, nomine Ellenhardum, præcipiens ei, vt ad limina beatorum martyrũ quanta poſſet celeritate feſtinaret, viſitatisq; fratribus noſtris, quos inde digrediens ad diuinum ſeruitium faciendum ibi dimiſeram, atq; omnibus, quæ ibidem agerentur, diligenter exploratis, ad nos citò recurreret. Qui cùm illuc veniſſet, tribus ibi manſit diebus. Quarto verò cùm iam ad nos reuerti diſponeret, cæcus ille, nomine Albricus, cuius in ſuperioribus feci. mus mentionem, detinuit abire parantem, affirmans eum non priùs iter ſuum ingreſſurum, quàm tale ſignum fieri vidiſſet, cuius relatione me lætum atq; oppidò gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatiſſimos martyres præterita nocte ſibi in ſomnis apparuiſſe, atq; hoc in mandatis dediſſe, vt perquireret quendam pauperem, nomine Giſalbertum, immani gibbo depreſſum ac proinde curuũ & breuibus baculis innitentem, atq; inuentũ in cœnaculo, quod ſupra porticum baſilicæ eſt, tempore matutini officij iuxta reliquias, quæ ibi erant, collocaret, eò quòd ibi per merita & virtutem Sanctorum, quorum illæ reliquiæ eſſent, de illa gibbi deformitate atq; curuitatis incõmodo liberari deberet. Paruit ille ſuadenti, atq; iter, quod aggredi parauerat, diſtulit in crastinum. Ac cæcus ille iuſſum pauperem perquirens inuenit, & vt ſibi præceptum erat, in ſuperioribus eccleſiæ partibus iuxta prædictas reliquias officij matutini tẽpore collocauit. Erant autem illæ reliquiæ, quod nondum nouerамus, beati Marij martyris, & vxoris ac filiorum eius, Marthæ videlicet, Audifacis & Habacuc. Quæ vtique ſimul cum ſanctorum Marcellini & Petri corporibus, & in eodem loculo ad nos perlatæ ſunt: ſed is qui eas detulit, cuius eſſent reliquiæ neſciuit. Nam ille, qui eos mihi miſerat, promiſit ſe ad me eſſe venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæ reliquiæ forent, per ſemetipſum mihi indicaturum, quod poſtea factum eſt. Pauper verò, qui iuxta illas à memorato cæco fuerat collocatus, cùm ſecunda lectio ad nocturnũ officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non modicum pauorem audientibus incuſſit. At quem cùm nõnulli clericorum vnà cum illo, qui hoc ibi opperiri iuſſus fuerat accurriſſent, inuenerunt eum pronum atque extentum propter altare iacentem, pauimentumque quod ori eius ſubiectum erat, plurimo ſanguine madens. Quem leuantes, & allata aqua refocillantes, ſanum & rectum, neque vlla camelinæ illius tortitudinis ſigna retinentem in inferiores eccleſiæ partes gratulabũdi deduxerunt. Quo miraculo in hunc modum peracto, is quem illuc miſeram, ad me cum ſummia feſtinatione regreſſus, cùm ea quæ viderat retuliſſet, magno nos gaudio atque exultatione repleuit.

Cap. 11. Conuentus procerum Aquiſgrani

Sancti martyres apparent cuidã.

Reliquiæ Marij, Marthæ, Audifacis & Habacuc martyrum.

Gibboſus & curuus ſanatur.

Nec multò pòſt Ratleicus, qui ſacros martyrum cineres, ſicut in ſuperioribus demonſtrauimus, Roma detulit, vt ipſe aſſerebat, iuſſus venit, deferens libellum complura capitula continentem. Cuius rationem talem eſſe retulit, dicens ſibi cæcum illum, cuius modò fecimus mentionem, ex authoritate martyrũ præcepiſſe, vt ea capitula deſcriberet, mihique deferret, ac diceret vt ea ſuſciperem, atque Imperatori legenda offerrem. Suſcepi ab eo libellum atque perlegi, emendatumq; ac nouiter ſcriptum Imperatori, vt iuſſerat, obtuli. & ille quidem ſuſcepit atque perlegit: ſed de his, quæ per hunc libellum facere iuſſus vel admonitus fuerat, perpauca adimplere curauit. Quid autem illa capitula continerent, aut quid ab eo factum, quidue dimiſſum ſit, alio potiùs in loco, quàm in iſto, commemorandum eſt. Illud tamen non ſolùm non præteruendum, quinimmò apertè ac dilucidè cenſeo cõſcribendum, qualiter reuelatum & iuſſum ſit, vt libellus ille fieri, atque regi dari debuerit. quæ Ratleicus hoc modo contigiſſe retulit. Ante paucos, inquit, dies cùm in eccleſiam ad agendum nocturnum officium ex more conueniſſemus, adijt me cæcus ille, quem noſtis, rogans vt in partem aliquam ſecretiorem cum illo ſecederem. Feci vt volebat, & cum eo cellulam, in qua quieſcere ſolebam, ingreſſus ſum. Tum ille prior, Hac, inquit, nocte paulò antè quàm ſono ſignorum excitati ſurgeremus, apparuit mihi per viſum quidam vir canitie venerabilis, veſte candida indutus, virgam auream manu tenens, ac talibus me verbis compellauit: Vide, inquit, Albrice, vt cuncta quæ tibi dixero, benè intelligas, eaque adeò tenaci memoria retineas, vt etiam alijs, qui illa ſcripturi ſunt, exponere valeas. Volo enim vt ſcribantur, & Ludouico Imperatori ad legendum per ſeniorem veſtrum oſtendantur. Sunt quippe valdè neceſſaria non ſo-

Cap. 12. Libellum quẽdam iubent martyres Ludouico Imper. offerri.

Viſio cuiuſdam.

lùm ad cognoscendum, verùm etiam ad faciẽdum principi, in cuius regnum isti martyres diuina iussione venerunt. Tunc incipiens, duodena vel eo ampliùs capitula per ordinem pronuntiauit, mihique præcepit, vt tibi & aliis quatuor, quos tibi dicturus sum, illa enumerem atque exponam. Et post hæc tu libellum facias, eumque seniori tuo, qui nunc in palatio moratur, deferas, eique ex martyrum authoritate præcipias, vt eundem quantò celeriùs possit, Imperatori offerat. Deinde subiungens, Nostine, inquit, quis ego sim, qui tibi ista præcipio? Tum ego nihil hæsitans, sanctum Marcellinum eum esse respondi: Et ille, Non ita est, inquit, vt opinaris: sed Gabriel Archangelus ego sum, personamque ac formam Marcellini idcircò assumpsi, quia Dominus Deus omnium rerum atque causarum, ad istos martyres pertinentium, curam mihi commisit: & nunc veni, vt hæc tibi indicarem, quæ scribere præcepi: quoniam diuinæ voluntatis est, vt ea ex authoritate eorum ad notitiam regis sine morarũ interpositione perueniant. Tu verò sicut tibi præcepi, primo diluculo post completum matutinum officium nuntia quæ audisti his, quibus ea nuntiare iussi. Tum ego, Nemo est, inquam, qui credat, quod Angelus mecum locutus sit, aut me ista nuntiare mandauerit. Non erit, inquit, ita, sed dabo signum, quod facias coram eis: quo viso, nullam vltrà dubitationem habebunt de his, quæ ad eos ex mea iussione pertuleris. Proinde volo dicas Ratleico, vt exhibeat tibi duos cereos nouos, qui nondum accensi fuissent: & vnum ex eis dextra, alterum sinistra tenens, sta coram altari: & cùm omnia quæ tibi præcepi, narrando compleueris, dic eis qui hæc audiunt, vt in hoc credant vera & ab Angelo Dei esse mandata, quæ dixisti, si hi cerei in manibus tuis sine adhibitione ignis visibilis fuerint videntibus illis illuminati. Quo facto, scriptus est libellus, mihique allatus, ac per me regi oblatus, ab illo quoque acceptus atque perlectus est. Idcircò visum est mihi, inter cætera miracula libelli huius facere mentionem: quia per occasionem, qua ille scribi iubebatur, contigit illa mirabilis & inusitata cereorum accensio, quam per merita beatorum martyrum fieri debere ipse, qui eos illuminauit, Angelus prænuntiauit.

Euidenti signo visionis veritas comprobatur.

Cap. 23. Sub idem ferè tempus, cùm Ratleicus à nobis ad basilicam martyrum regressus est, allatus est nobis inde alter libellus, continens verba & ratiocinationem cuiusdam dæmonis, qui se Vuiggonem nominauit: quæ facta est ab eo coram multis testibus ante altare, iuxta quod sacri martyrum cineres reposîti sunt, ad interrogationem presbyteri, qui exorcismum super energumenum legerat: quod hoc modo contigisse narratur. Prædium est in pago Nithagonne, vocabulo Hecgstat, pertinens ad monasterium S. Nazarij: de quo puella quędam annorum circiter sedecim, ab eodem erratico spiritu possessa, ad basilicam martyrum à parentibus suis adducta est. Quæ cùm ante tumbam sacra corpora continentem veniret, & presbyter super caput eius exorcismum secundùm consuetudinem perlegisset, ac deinde dæmonem qualiter & quando in eam fuisset ingressus percontari cœpisset: non barbara lingua, quam solam puella nouerat, sed Romana locutione presbytero respondit. Cumque presbyter miraretur atq; interrogaret, vnde illi Latinæ linguæ notitia, cùm parentes eius, qui ibi præsentes astabant, huiusce modi sermonem penitùs ignorarent, Parentes, inquit, meos nunquã vidisti. Tum presbyter, Tu ergo, inquit, vnde es, si isti non sunt parentes tui? Et dæmon per puellam, Ego, ait, sum satelles atq; discipulus satanæ, & multo iã tempore apud inferos ianitor fui: sed modò per annos aliquot cum socijs meis vndecim regnum Francorum vastaui, frumentum & vinũ, & omnes alias fruges, quæ ad vsum hominum de terra nascuntur, iuxta quod iussi eramus, enecando deleuimus, pecora morbis interfecimus, lucem ac pestilentiam in ipsos homines immisimus: omnes quoq; aduersitates & cuncta mala, quæ iamdiù pro meritis suis patiuntur, nobis facientibus atq; ingerentibus eis accideruint. Hic cùm presbyter ab eo quæreret, quanam de causa ei fuisset huiusmodi concessa potestas: Propter malitiam, inquit, populi huius, & multimodas iniquitates eorum, qui super eum constituti sunt: qui munera & non iustitiam diligunt, qui plùs hominem quàm Deum metuunt: qui pauperes opprimunt, viduas & pupillos ad se vociferantes exaudire nolunt, nulli iustitiam nisi mercanti faciunt. Præter hæc sunt & alia multa ac penè innumerabilia, quæ tam ab ipso populo, quàm à rectoribus eius quotidiè committuntur: vt sunt periuria, ebrietates, adulteria, homicidia, furta, rapinæ: quæ nemo fieri prohibet, & cùm facta fuerint, non est qui vindicet. Potentiores quiq; turpibus lucris inseruiunt, & loco superiore, quem propter regendos inferiores acceperunt, ad superbiam & inanem gloriã abutuntur: odium & inuidiam non tã inter extraneos, quàm inter propinquos & affinitate coniũ-

Diabolus per obsessã puellã multa Latinè loquitur.

Vide cõciatorem de monem, capentem vitia, quorum ipse incentor est.

&c9

ctos exercent: amicus amico non credit: frater fratrẽ odit: pater filiũ non diligit. Rari sunt, qui fideliter ac deuotè decimas dent: rariores, qui elecmosynas faciunt. Et hoc ideò, quia quicquid Deo vel pauperibus dare iubentur, id sibi perire arbitrãtur. Iniquas mensuras & iniusta pondera contra Dei præceptum habere non verentur: fraude se alterutrũm circunueniunt, falsa testimonia dicere nõ erubescunt. Dies Dominicos ac feriatos non custodiunt: sed in his, ac si in cæteris, prout voluntas eorum tulerit operantur. Propter hæc & alia multa, quæ Deus aut præcepit hominibus vt facerent, aut prohibuit ne facerent, quia populus hic per contumaciam mandatis eius inobediens effectus est, permissi, immò iusti sumus ea facere in reb⁹ humanis, quæ superiùs enumerauimus, vt perfidiæ suæ pœnas luant. Sunt enim perfidi atq; mendaces, cùm hoc seruare non curant, quod in baptismo promiserunt. Hæc omnia dæmon per os barbaræ puellæ Latinè locutus est. Et cùm presbyter imperando vrgere cœpisset vt exiret, Exibo, inquit, non propter tuum imperium, sed propter Sanctorum potestatem, qui me in illa diutiùs manere non permittunt. His dictis, puellam in pauimentum proiecit, atq; ibi aliquantulùm velut dormientem prono corpore iacere fecit. Post paululum verò illo recedente quasi de somno euigilans, per virtutem Christi & merita beatorum martyrum puella cunctis, qui aderant, cernentibus atq; mirantibus sana surrexit, nec post exactum à se dæmonem Latinè loqui potuit: vt palàm posset intelligi, non illam per se, sed dæmonẽ per os eius fuisse locutum. Heu proh dolor ad quantas miserias tẽpora nostra sunt deuoluta, in quibus nõ boni homines, sed mali dæmones doctores sunt: & incẽtores vitiorũ, ac persuasores criminũ, de nostra nos correctionẽ cõmonẽt. Sanctorum potestate coguntur dæmõ exire è puella.

Eodem ferè tempore sanctimonialis quædam, nomine Marethrudis, de pago Vuetaceiba, quæ dira paralysis ægritudine per decem annos tam immaniter tenebatur, vt tanto temporis spatio penè nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur: etiã à parentibus suis erat desperata, quoniam ad omnia Sanctorum loca, ad quæ ipsi poterant peruenire, eandem deduxerant. Sed tandem ab eisdem tunc ad basilicam martyrum adducta, & tempore nocturnalis officij iuxta cancellos posita, per merita & intercessionem eorundem Sanctorum diù desiderata sanitate sine mora donata est adeò integrè atque perfectè, vt omnium membrorum firmitate recepta, quæ illuc lecticæ venerat, pedibus ad propria remearet. Sed vbi domum redire cœpit, in ipso itinere eadem, qua liberatam se gaudebat, infirmitate corripitur. Itaque reuersionis suæ pœnitentiam agens, iterùm se ad martyrum limen reduci rogauit. Moxq; vt reducta est, quam discedendo amiserat, sanitatem sine vlla dilatione recepit. Voto igitur facto, vt sua sponte de Sanctorum obsequio iam amplius discedere non deberet, partem sibi cellulam haud procùl ab ecclesia ad manendum constituxit: ac deinceps religiosè cõuersata, in obsequio beatorum martyrum cum magna deuotione permansit. Cap. 14. Paralytica desperata integerrimè reualescit.

Aliam quoq; fœminã constat nõ multò pòst per eosdẽ beatissimos martyres magno incommodo liberatam: quæres hoc modo gesta esse cognoscitur. In pago Nithagone fundus est, Vrsella vocatus, qui à basilica martyrum sex ferè leugarum interuallo dirimitur. In quo mulier quædã cùm manè facto de somno euigilans in lecto suo resideret, & iuxta consuetudinẽ expergiscentium protensione brachiorũ & assidua oscitatione ad discutiendum marcorẽ se extẽderet, os paulò diduciùs, quàm debebat, aperuit, disiunctisq; iuxta aures maxillarum coagmentis, hians rictus constitit immobilis: nec iam os claudere valens, personæ quàm homini similior effecta, grauissimas incautæ oscitationis pœnas luebat. Hoc vbi mulierculis in codẽ fundo habitantibus innotuit, accurrunt, herbisq; & friuolis incantationibus malè habẽti succurrere moliũtur. Sed non habuit effectũ vana ac superstitiosa præsumptio, vexabatq; potiùs laborantẽ atq; lædebat, quicquid imperitæ manus velut studio medendi eidẽ adhibuerunt. Interea frater mariti eius sdẽ mulieris superuenit, salubriq; consilio rogauit, vt ad basilicã martyrum sine mora duceretur, ibi affirmans esse sanandam, si vnquã foret receptura sanitatem. Statimq; iumento imposità ducere incipiunt: appropinquantes autẽ basilicæ, de iumento depositã pedibus incedere faciunt. Cumq; eo loci ventũ esset, vt iã turricula, quæ signa basilicæ continebat, ab eis conspicui potuissẽt, eiq; vt ad eam videndam oculos leuaret hi, qui eam ducebant, imperarent, aspexit, vidit, ac sine vlla interposita mora sanitatẽ recepit. Ibi omnes pariter in terrã corruunt, diuinam misericordiam, quibus valent laudibus extollũt, surgentesq; ad basilicã properanter pergunt: & adoratis sanctissimis martyribus, ac votis pro modo facultatum persolutis, ad propria cum multa exultatione reuertuntur. Vidimus nos eandem fœminam, & cum illa locuti sumus, & ea quæ circa illam gesta fuerunt, ipsa narrante didicimus. Cap. 15. Signa basilicæ, campanas dicit. Admiranda curatio fœminæ cuiusdam.

Cap.16. Nunc illud referre volo, quod ipse in die natalitio beatorum martyrum contigisse vidi. Puer quidam surdus & mutus, qui ante triennium illuc venerat, & in domo custodis ecclesiæ ostiarius ab eo fuerat constitutus, festo die iam finito, & officio vespertino consummato, cùm iuxta ostium sederet, repentè consurgens basilicam intrauit, & à dextris altaris pronus corruit. Cumque eum ædituus, qui candelabrum cum cereo ante altare ponebat, ibi iacentem inuenisset, continuò mihi hoc indicare curauit. Nos autem, qui tunc vnà eramus ecclesiam celeriter ingressi, eundem sicut ab ædituo repertus est, iacentem inuenimus. Quem cùm leuare iuberemus, velut grauissimo sopore depressus excitari non potuit. Tandem igitur quasi euigilans erexit se, cernensque nos circunstantes surrexit, atque ad eos, qui propè sibi assistebant, Latinè locutus est. Sunt quidam ex nostris, qui dicunt eundem puerum ferè ante sex menses, cùm in cuiusdam hominis nostri domo noctu dormisset, duo quædam verba per soporem fuisse locutum, & auditum, quo eatenùs itidem vt loquela carebat, in illa hora recipisse. Quod ita factum inde conijciebatur, quia postquàm de illo somno experrectus est, cuncta quæ ei à quolibet imperabantur, acsi intelligeret facere curauit. Sed hoc vidit in hac virtute præcipuum, quòd idem non Latinè sed barbaricè sibi loquētem intelligebat: curatus autem, non barbaro, sed Latino sermone loquebatur. Qui etiam beatos martyres se vidisse, & multa quæ alijs dicere deberet, sibi illis se audisse narrauit. Sed cùm ea velut in crastinum dicturus, in præsenti referre distulisset, intantùm illi per obliuionem deleta sunt, vt nihil de his omninò se audisse recoleret. Hunc ego, quia nomen suum ignorabat, propter prosperum virtutis effectum Prosperum vocari iussi. Qui adhuc supereſt, & apud custodem ecclesiæ in eodem, quo priùs fuerat, permanet officio.

Puer surdus & mutus, cùm nescieret Latinè, postquā sanatus est, ſic locutus est.

Cap.17. Pridiè verò quàm hic Prosper loquelam recepisset, hoc est, in vigilia eiusdem festiuitatis venit quidam iuuenis, similiter surdus & mutus in basilicam: & cùm supplici gestu opem Sanctorum imploraret, adiuuante Domino, & ipse plenariam de vtroq; morbo meruit recipere sanitatem. Hunc itidem, vt priorem, quia nomen suum nunquàm audierat, Godescalcum appellaui. Is tamen, non vt Prosper, sed vt sibi genti-litiū erat, barbaro sermone loquebatur, postquàm ei per merita Sanctorū copia fandi concessa est.

Alius curatur surdus & mutus.

Cap.18. Cùm me quædam necessitas secundùm consuetudinem comitatum regis adire cō pelleret, mense Decembrio in ipsis, si benè recolo, Calendis de loco martyrum promouens, sequenti die ad castrum, quod moderno tempore Vuisibada vocatur, ibi mansionem habiturus aduenì. Ibi cùm propter saltum, qui eidem loco contiguus est, commodiùs transcundum solito maturiùs surgeremus, profecti sunt pueri, qui nos cum impedimentis præcedere debuerunt. Sed postquàm de vico, in quo mansimus, egressi viam carpere cœperunt, tanta eos tetræ noctis caligo circundedit, vt quò se vertere deberent, omninò scire non possent. Erat prætereà frigus ingens, & tecta pruinis terra, videndæ viæ copiam denegabat. Ipsa quoque montium iuga, per, quæ eundum erat, nubibus obsessa, quàm longè vel propè essent videri non poterant. Accessit ad hæc etiam vallibus insidens nebula, quæ sua crassitudine visum impediens, iter moliri cupientes remorabatur. Qui cùm tot obstaculis se impediri cernerent, nec quid agerent in promptu haberent, equis desiliunt, & viam quam videre non poterant, palpādo quærere tentant. Sed vbi hoc parùm successisse, ascensis denuò equis, errori quem abominabantur, se potiùs committere, quàm moras facere decernunt. Igitur paululùm per tenebras procedentes, ad Crucem, quæ in via, per quam ituri erant, ob memoriam beati Martellini erat posita, perueniunt. Causa autem eiusdem Crucis ibi ponendæ erat, quòd in eo loco habitatores vici, in quo eadem nocte mansimus, mihi ante biennium de palatio reuertenti, & reliquias beati martyris Marcellini, quæ tunc mihi redditæ fuerunt, deferenti occurrerunt, eamque ob recordationem huius facti ad venerationem beati martyris, quasi pro titulo vel monimento ponere curauerunt. Quò cùm prædicti pueri errando potiùs, quàm iter agendo peruenissent, inìtrunt consilium, vt ibi socios suos qui sequebantur operiri deberent, cosque ne aberrarent, sonitu buccinæ ad se congregarent: ac deinde cùm simul essent, beatos martyres ad opem sibi ferendam inuocarent, sublatisque in altum vocibus Kyrie eleison ter decantarent. Quo facto, tantus super eos totidem vicibus cælitus emissi luminis fulgor emicuit, vt diurnæ claritatis candorem adæquaret. Quæ coruscatio tantum eis commodi ad iter suum agendum attulit, vt consumpta nebula tenebrisque discussis, via quoque qua ire debebant, clarè conspecta, iter suum, quanuis per syluas

Crux in S. Marcellini memoriam posita in via publica.

Illustre miraculum ad inuocationē martyrum.

ſyluas & opacos nemoribus montes, abſque erroris impedimento vſque ad ortum aurorę peragerent. In prima ſiquidem coruſcatione tantus calor vnà cum illo lumine venit, vt eum ſe velut accenſę fornacis vaporem ſentire faterentur. Cuius afflatu non ſolùm nebula, verùm etiam illa, quæ tum & montes totamq; ſyluam operuerat, pruina ita conſumpta eſt, vt tertia coruſcatione peracta, nullum illius algoris veſtigium penitùs appareret. Hæc nobis ad veſperam eiuſdem diei, poſtquàm ad manſionem venimus, hi qui viderunt atq; experti ſunt, narrauerunt. Quorum verbis fidem adhibentes, Dei omnipotentis miſericordiam cum gratiarum actione laudauimus, eò quòd nos per merita Sanctorum ſuorum in omnibus neceſſitatibus noſtris adiuuare & conſolari dignatus eſt.

Quanquàm omnia magna ſint, & ad diuinam debeant referri potentiam, quæ propter mortalium ſalutem ex meritis beatorum martyrum geſta cognouimus: in eo tamen miraculo, quod nunc memoriæ mandare decreui, tam patenter Dei omnipotentis virtus clarè cognoſcitur, vt nulli dubium relinquatur, quin in omni creatura ſua quicquid voluerit facilimè poſſit efficere. Sunt iligna dicitur villa in pago Nithagoue, in qua preſbyter quidam, nomine Vualtbertus, tenebat eccleſiam. Is mẽte captus magno ſuorum mœrore, ad baſilicam martyrum adductus eſt. Ex quibus tres erãt fratres eius, vnus preſbyter & duo laici: quartus erat monachus propinquus ipſius de monaſterio Hornbach, in quo & ipſe preſbyter à paruæ ætate fuerat educatus. A quibus cùm requirerem, ſi adhuc aliquid medelæ à quoliber Medico eidem fuiſſet impẽſum, Statim, inquiunt, cũ eum hac paſſione cõperimus fuiſſe correptum, ad monaſterium in quo nutritus fuit, à nobis adductus eſt. Vbi cùm ei Medici ſecundũ artis ſuæ peritiã multa feciſſent, nec morbum ab eo depellere potuiſſent, ſuaſerunt nobis amici noſtri, vt eum ad horum Sanctorum miſericordiam duceremus. Confidimus enim, quòd illum ſaluare poſſint, ſicut alios multos accepimus hìc fuiſſe ſaluatos. Poſt hæc hoſpitio recepti, quatuor diebus fuêre nobiſcum, ducentes eum quotidiè ad eccleſiam, & coram ſacris martyrum cineribus iacere facientes. Quinta verò die, frater eius preſbyter, & monachus qui cum eo venerat, petierunt vt eum cum duobus fratribus ſuis laicis reciperem, donec ipſi reuerterentur. nam poſt triduum ſe dicebant eſſe reuerſuros. Feci, vt voluerũt, eumq; preſbytero noſtro Hilfrido commendaui. Is cùm à preſbytero receptus, & cellulam in qua ipſe manebat, fuiſſet inductus, circa veſperam eiuſdem diei commota vehementiùs, qua tenebatur, inſania, vnum è fratribus ſuis, qui eum cuſtodiebant, arrepto cultro, quod furenti caſus obtulerat, voluit occidere: ſed ille necem fugiendo declinauit, & noſtris hominibus, qui propè erant, de veſania illius indicauit. Tum preſbyter, cui cura eum cuſtodiendi à nobis erat iniuncta, fuggeſſit mihi ſimulque perſuaſit, vt eum vinciri permitterem. Vinctus igitur catenis ferreis, in lecto collocatur, obſeratisque foribus, ſolus in cubiculo relinquitur. Excubant ante oſtium fratres eius, & velut erumpere valentem peruigili cura cuſtodiunt. Cæterùm vincula quibus tenebatur adſtrictus, eiuſmodi erant, vt dum in his eſſet, non in dextrum aut ſiniſtrum latus ſe cõuertere, neque aliter niſi ſupino corpore iacere potuiſſet. Dormiuit itaque, vt ipſe teſtatur, neque ante mediam noctem euigilauit. At vbi galli cantare cœperunt expergefactus, vidit ſe non ſolum vinculorum nexibus ſolutum, verùm etiam morbo inſaniæ, quo laborauerat, liberatum: ſtatimque ad laudes Deo dicendas tota mente conuerſus, pſalmis & hymnis, quos præ nimia gratulatione tametſi ſolus erat, ſatis clarè decantabat, omnes in vicinia eiuſdem cubiculi dormientes excitauit. Tum ſurgens, ad oſtium acceſſit, fratresque ſuos, qui ibi excubabant, vt ſe ad requiſita naturæ foras exire permitterent, rogauit. Illi autem hunc inſanientis dolum rati, nequaquàm ei aſſentire auſi ſunt: ſed accerſito hoſpite ſuo, qui eum ibidem incluſerat, vt cum eo loquatur exorant. Qui poſtquàm cum eo locutus eſt, atque ex rarione reſponſionum ſuarum ſanæ mentis eſſe intellexit, aperto oſtio quò volebat ire permiſit. Reuerſumque recipiens, quid de vinculis, quibus eum oneratum incluſerat, factum eſſet inquiſiuit. Et ille, Catena, inquit, qua me vinxiſti, ſalua eſt: & ſi vis ſcire vbi ſit, quære eam & inuenies. Accenſo itaque lumine, inuenerunt eam ante lectum, in quo ipſum quieſcere fecerant, iacentem eo modo compoſitam, atque eiſdem nodis adſtrictam, quibus tunc fuerat, quando eum cum ea in eodem lecto collocârunt, ac ſolum in eodem cubiculo dimiſerunt. Quis hoc feciſſe credendus eſt, niſi ille, qui de nihilo creauit omnia, & qui in rebus quas condidit, talia poteſt facere, quæ nec intellectu comprehendi, nec humanis poſſunt ſermonibus explicari? Quis enim aut cogitatione conijcere, aut verbis valeat enarrare, qualiter il-

Cap. 19.

Fruſtrà Medici conantur mente capto mederi.

Stupendũ in modum vinculis abſoluitur & ſanatur homo mentis inops.

Vide rem admiratione dignißimam.

indiguerit. Hoc cur non sit percuratum, dicant qui velint. Ego enim id me video non aliter posse conijcere, nisi vt existimem interiori eius saluti competere, vt aliqua in eo exterioris debilitatis vestigia remanerent.

Cap. 4. Iuliacus vocatur antiquum municipium, à vico Aquensi octo leugarum spatio disparatum. De cuius territorio puella quædam simili morbo, similiq; modo affecta, à matre atque alijs propinquis suis ad memoratum oratorium adducta, cùm præ multitudine hominum, qui tum fortè propter Missarum audienda solennia illuc conuenerant, introferri non posset, extrinsecùs eam ad orientalē oratorij fenestram collocârunt, expectantes opportunitatem, vt recedente populi frequentia, facilius oratorio inferri potuisset. Sed vbi ad medium ferè officium ventum est, & expleto Euangelio, hostiæ salutaris oblatio peracta est, cernunt eā anguſtijs affici, & erumpente per totum corpus sudore, velut in somnum labi. Quibus signis diuinam adesse virtutē haud inaniter cōijcientes, de illo loco leuatam quadro lapidi, qui propter iacebat, soporatæ similem superponunt. Ibi coram omnibus, qui huius miraculi consp iciendi gratia con currerunt, integerrimam omniū membrorum sanitatē in vnius horæ momento Domino opitulante recepit. Erāt ibi inter cæteros spectatores & Iudæi, quorū vnus Da- Sanatur puella misè cōtracta. uid nomine post hui⁹ signi expletionē ad fenestrā cubiculi, in quo ego tunc eram, celeriter accurrens, meq; compellans, miraculū quod viderat indicauit, gratias agēs Deo, qui per martyres suos tanta miracula ad salutem mortaliū operari dignatus est.

Cap. 5. Erat in eodem vico cæcus quidam prouectæ ætatis, qui vt ipse asserebat, ante trienVisio cæci. nium subita cæcitate percussus, inter alios pauperes stipē ostiatim mēdicare solebat. Is cùm in tugurioli suo dormiret, vidit per soporem quendam sibi assistentem atque dicentem, vt si videre vellet, ad oratorium nostrum iret: ibi esse medicum, qui ei rogāti lumen reddere potuisset. Renuit ille, & lumen quod offerebatur abominatus, Quid, ait, mihi nunc cum visu, quem iam olim perdidi? meliùs mihi est, si eo caruero, quā si habuero. Modò mendicantem omnes exaudiunt, & ea quæ necessaria sunt, præstant. Nam videntem mendicare non decet. Senex autem & debilis operari non possum. Tum ille qui cum eo loquebatur, Vade, inquit, & noli morari. nam velis nolis visum recepturus es. Paruit ille imperāti, perrexitq; ad oratoriū, atq; in eo pernoctauit, Item altera. Et cùm illa nocte nihil esset factum, ad tugurium suum reuersus est. Cui denuò is qui Rursus terprius, per soporem apparuit, & similiter vt antè imperauerat, ad oratorium pergetia. re præcepit. Fecit ille, vt iussus fuerat, sed ne tunc quidem aliquid actum est. Tertiò verò commonitus venit, & vbi coram altari ad orandum se prostraut, visum recepit. Hunc nos dum adhuc cæcus esset, inter alios pauperes ac debiles mul- Videt cæc. toties in domo nostra mendicantem vidimus. Ideoque alium illuminationis eius testem non quæsiuimus, quia sufficere nobis credebamus testimonium non fallentis cō scientiæ nostræ.

Cap. 6. Cùm ex his alijsque compluribus virtutum operationibus per circumpositos vicos & pagos salutaris fama crebresceret, mulier quædam de pago Ribuarensi multo iam tempore cæca, visum recipiendi & desiderium simul & fiduciam habens, ad memoratum oratorium se rogauit adduci. Cumq; illò venisset, tres totos dies, totidemque noctes ibidem orando & ieiunando continuauit. Sed cùm ad præsens nullum in se exoptatæ sanitatis sensisset indicium, domum reducta est. Pauciq; interpositis diebus, spe recipiendi luminis haud vanè cōcepta, iterùm se ad sacras reliquias deduci rogauit. Quò cùm ab vno puero duceretur (Nam qui priùs eam illò deduxerunt, spem eius velut inanem ac superuacuam iudicantes, vlteriùs cum illa ire noluerunt) & vbi ad cœmeterium Aquensis palatij, quod in monte, qui eidem vico ab orientali parte imminet, situm est, eodem comitante atq; ducēte peruenit, ibi quasi obuiante sibi diuina gratia, diù desideratū lumen recepit. Tum mirans atq; attonita constitit, puero- Cæca recidq; ducenti vt sequeretur imperauit: Hactenus, inquiens, quò tu præcedens ducebas secuta sum: modò autem tuo ductu non egeo: quia viam qua ire debemus, video, & hunc vicum in quo sacræ reliquiæ sunt, ad quas venire disposui, Domino adiuuante conspicio. Tu tantùm vide & cura, vt me recta via ad oratorium martyrum in ipso vico adducas. His dictis ad oratorium perrexit, gratias egit, factique in se miraculi nobis indicium fecit, videnſque & gaudens ad propria remeauit. pit visum.

Cap. 7. Ascilarem vocant fundum regium ab Aquensi palatio quatuor leugarum spatio distantem. In quo quidem homo erat diutina præcordiorum infirmitate detentus atque laborans: iamq; à suis eo modo desperatus, vt non aliter nisi cauterio curari posse videretur. Quæritur ad hoc medic⁹, & vstioni nō profuturæ dies cōstituitur.

Interea cuidam fœminæ in eodem fundo habitanti in somnio reuelatum est, non debere illum ad suam curationem eiusmodi medelam admittere, quæ & pro sui molestia vix tolerari posset, & quia superuacua esset, salutem patienti non afferret. Cæterũ si sanus fieri vellet, ad Aquense palatium iret, oratorium nostrum inquireret, inque eo se collocari faceret, & ante triduum completum inde non recederet: hoc modo plenariam eum consecuturum sanitatem. Quod vbi ei annuntiatum est; continuatis amicis ac proximis, petijt vt ergà se illius reuelationis iussa complerent. Qui mox iumento impositum, ad oratorium adducunt, atque in eo vt iussum fuerat, collocãtes, abeũt post triduum reuersuri. Ille autem ibidem dimissus per tres dies & noctes Domi no pro salutis suæ recuperatione haud inaniter supplicans, ita perfectè sanatus est, vt nullum in suis visceribus morbi, quo multo tempore tenebatur, assereret remansisse vestigium. Suis igitur sicut promiserant ad se reuersis, ac sanum sicut optauerant inuenientibus, non dorso iumenti vt venerat, sed pedum suorum officio ad propria cum ingenti & sua & illorum gratulatione atque lætitia regressus est.

Per visum monetur æger viscera sua rechiquias.

Sanitas illi restituitur.

Cap. 8. Est item fundus regius in pago Mosano, octo circiter leugis ab Aquensi vico disparatus: Gangluden habitatores appellant. In quo mulier quædam, quæ octo ferè annorum filiam dira paralysis ægritudine adeò confectam habebat, vt iam ex longo tempore nullum penè membrum ad officium suum mouere potuisset: audita virtutum fama, spem de recuperanda filiæ salute pio corde concepit: Protinusque subiatam vlnis proprijs, ad memoratum oratorium deportare curauit. Quæ cùm illò antemeridiano tempore, hora videlicet prandij peruenisset, & clericorum neminem ibidem inuenisset (Nam reficiendi causa paulò antè discesserant) tamen introgressa, filiam iuxta se in pauimento collocauit. Ipsa autem præparuum cereum, quem pro munere detulerat, accendens, ante illam in eodem pauimento posuit, seq; ad orãdum coram sacris cineribus cum summa deuotione prostrauit. Quo facto, sine vlla interposita mora puella per supernam gratiam omnium membrorum sanitate ac firmitate recepta, matre non sentiente surrexit, cereumq; qui coram se iacebat sustulit, ac post tergum iacentis constitit. Quæ cùm oratione completa caput de pauimento leuasset, & nec cereum, nec filiam in eo quo posuerat, loco esse vidisset, surrexit, cõuersáque filiam posuit se cum cereo stantem Deum laudans ac lætabunda confpexit. Igitur cùm nullum ibi cui de virtute q̃ gesta fuerat referre posset, adesse videret; Nam præter pauperes, qui ibidem mendicandi gratia excubabant, nemo intra oratorij parietes, excepta se ac filia sua, tunc erat, quando illud miraculum factum est: votis cum gratiarum actione solutis, domum cum filia sana atq; incolumi repedauit. Cuius virtutis inditium qualiter ad nos perlatum sit, paucis expediam. Geruuardus palatij bibliothecarius, cui tunc temporis etiam palatinorum operum ac structurarum à rege cura commissa erat, de Nouiomago veniens, palatium Aquense perebat. Is cùm in memorato fundo quadam nocte mansisset, quæsiuit ab hospite suo, si aliquid noui de palatio nuper audisset. Cui ille, Nihil, inquit, modò apud aulicos tam celebre est, quàm signa & virtutes, quæ fiunt in domo Einhardi per quosdam sanctos, quorum reliquias in oratorio domûs suæ habere dicitur. Ad quarum venerationem omnes vicini nostri quotidiè festinant, & quicunq; infirmus illò fuerit adductus, ilicò curatur. Cœpitq; ei de filia mulieris illius, qualiter ante paucos dies salua facta sit, intima re. Tum Geruuardus: Vade, ait, & eandem mulierem adduc ad me, vt ipsa mihi dicat, quod audire desidero. Venit mulier, & omnia prout gesta erãt, patenter exposuit. Ger uuardus verò, cùm in crastinum ad regem veniisset, ea quæ de hoc signo reuelatione illius fœminę compererat, eidem indicauit. Rex autem cùm ego secundùm consuetudinem ingressus, coram illo starem, quid sibi Geruuardus de hoc miraculo retulisset, tam mihi, quàm cæteris sibi astantibus, diuinam misericordiam atq; potentiam admirando simul atque laudando, insinuauit. Sic nos contigit signum, quod nobis ignorantibus in domo nostra gestum est, ex huiusmodi relatione cognoscere.

Puella liberatur dira paralysi.

Palatij Cęsarijbibliothecarius.

Obserua verterem deuotionẽ erga Sanctorum reliquias.

Cap. 9. Hæc de miraculis beatorum martyrum, quæ in palatio gesta sunt, in præsenti opere commemorasse sufficiat. Nunc ad eas virtutes veniendũ est, quæ in his locis factæ sunt ad quæ religiosis viris petentibus, ac me largiente, venerandæ eorundẽ martyrum reliquiæ venerunt, & in quibus hactenùs cum magna reuerentia coluntur. Quas primùs omnium Georgius presbyter & rector monasterij S. Saluij martyris, quod in pago * Famonartensi in vico Valentianas appellato in ripa Scaldis fluuij situm est, me dante susceppit, & per quendam Diaconum ad memoratum monasterium de Aquensi palatio destinauit. Is vnum tantùm comitem secum habens, cùm in pago Hasbanio ad

* Sanomartensi.

vicum

vicum regium, quem Vuasidium vocant, veniſſet, atque in prato, quod vico proximum erat, reficiendorum iumentorum gratia deſcendiſſet, ecce vnus de habitatoribꝰ loci gibbo depreſſus, maxillis etiam ex nimio dentium dolore, quem vt ipſe dicebat, diutinum patiebatur, nimio tumore diſtentis, furcâ ferratâ in collo ferens, idē pratū furibundus intrauit, & cur pratum ſuum depaſcerentur, ſtomachando percontatur. Cui Diaconus, qui reliquias martyrum ferebat, & eas tunc in ſummitate virgæ, quam ob hoc in eodem loco fixerat, ſuſpendere parabat, Melius, inquit, tibi eſt, vt coram his Sanctorum reliquijs, quas hîc in manibus habeo, proſternaris, Deumq; roges, vt te per merita eorundem Sanctorum de dolore, quem pateris, liberare dignetur. Nam tu mor, qui in facie tua videtur, teſtatur aliquem magnum in ore tuo eſſe dolorem. Ad hæc homo proiecta furca, quā manu ferebat, ante reliquias pronus corruit, &, vt Diaconus ei ſuaſit, pro ſalute ſua Domino ſupplicauit. Nec longa interpoſita mora ita ſanus ab oratione ſurrexit, vt nec tumor in facie, nec dolor in dentibus, nec gibbus, quo premebatur, remaneret in dorſo. Ac proinde concito gradu vicum ingreſſus, omnes propinquos ac vicinos ſuos in eodem loco conſtituros ad laudem Deo dicendam, & gratias Chriſto Domino referendas inuitauit. Conſluxit in pratū ingens populi multitudo, & pro eo qui ſanatus fuerat, gratias actura circuniacentis regionis turba cōgregata eſt. Rogāt omnes Diaconum, vt illam noctem ibi moraretur: nec ille eis hoc negare poterat, quia parati erant, niſi aſſentiret, etiam inuitum detinere. Ducunt deinde pernigilem noctem, & in Dei laudibus tota regio reſonabat. In craſtinum autem cùm Diaconus iter ſuum capere cœpiſſet, omnis illa congregati populi frequentia abeuntem cum ingenti deuotione comitata eſt, nec antè vel ſubſiſtere vel diſcedere voluit, quàm ab alijs, quos miraculi huius fama commouerat, obuiām ſibi venientibus fuiſſet exceptus. Hoc modo ſacræ martyrum reliquiæ ex huius occaſione miraculi à populis illarum regionum exceptæ, & ad baſilicam S. Saluij, quò eas memoratus Georgius miſerat, Domino ducente perlatæ ſunt. Hoc ſignum ipſius Georgij relatione conſtat mihi eſſe comperrum. De cæteris autem, quæ nunc dicenda ſunt, ab eo libellum accepi, cuius ordo vel ſeries hunc modum habere cognoſcitur.

Homo gibboſus & dētes dolens mirē ſanatur.

En priſcā re ligionem.

Anno quartodecimo, Chriſto propitio, imperij Ludouici Auguſti, cùm ad corroborandam Chriſtiani populi fidem, ſicut in initio naſcentis eccleſię ſigna & prodigia in ipſo regis palatio per merita Sanctorum ſuorum Dominus dignaretur oſtendere: petijt & obtinuit Georgius preſbyter Aquiſgrani palatio ab Einhardo Abbate reliquias beatorum Chriſti martyrum Marcellini & Petri, quorum corpora ipſe de Roma per homines ſuos allata nuper acceperat: eaſq; in capſa, quam auro & gēmis decenter ornauerat, reconditas per Diaconum ſuum, nomine Theothardum ad baſilicam S. Saluij martyris, quam ipſe tunc temporis per beneficium regis tenebat, dirigere curauit. Qui Diaconus cùm ad villam regiam, quæ Vuaſidium vocatur, veniſſet, occurrit ei homo gibberoſus, & ex dentium dolore ita vexatus atq; confectus, vtiā per dies quindecim nullum alium victum quàm ſolam aquam poſſet aſſumere. Qui cùm hortante Diacono coram reliquijs, quas ille ferebat, ſe ad orandum proſtrâſſet, & Dominum Chriſtum vt ſui miſereretur, deuotè ac ſuppliciter inuocâſſet, per interceſſionem ſanctorum Marcellini & Petri cuncta corporis incommoditate depulſa, ſanus ab oratione ſurrexit. Factum eſt hoc miraculum tertiodecimo Calendas Iulij quod à me ſuperiùs pleniùs eſt enarratum: quia ego illlud iuxta relationem memorati Georgij conſcribere curaui.

Cap. 19.

Capſa relīq. quarū, auro & gēmis ornata.

Diaconus autem cum reliquijs tertia die Valentianas veniens, cùm eas in baſilicā S. Saluij, ſicut ei fuerat imperatum, reuerenter & honorificè inferret, quidam iuuenis de villa regis, quæ Liſtina vocatur, Dominicus nomine, qui eo morbo, quem Græci ſpaſmum appellant, iam per annum integrum ſic vexabatur, vt manus eius dextera penitùs contineri non poſſet, ſed agitatione continua, quaſi qui molam verteret, moueretur in gyrum: ſtatim in ipſo introitu per merita beatorum martyrum coram omni populo ita curatus eſt, vt poſt hæc nullum illius horrendæ agitationis pateretur incommodum.

Cap. 11.

Curatur ſpaſticus

Exinde die quarta, in feſtiuitate videlicet B. Ioannis Baptiſtæ, anus quædam nomine Gerrada, quæ ſe annū vnū cæca fuiſſe teſtata eſt, dum Miſſarum ſolennia celebrarē-tur, inuocatis beatis martyribus lumen, quod ex fide petierat, cunctis qui aderant videntibus, per illorum merita recepit. Similiter in feſtiuitate ſancti Saluij, quæ euenit ſexto Calendas Iulij, quidam homo ſurdus & mutus inter ſolennia Miſſarum per ſuffragia Martyrum & auditum & loquelam recipere meruit. Eadem die anus

Cap. 12.

Redditur lumen cæcæ.

Surdus & mutus curatur.

Itē cæca. die ānus quædam de pago Laudunensi Rodeltrudis nomine, quæ per tres annos lumen cæli non vidit, in eadem celebratione Missarum visum recepit. Quinto Calēdas Iulij puer quidam annorū circiter septem, * Donitianus nomine, qui fuit cæcus à nati uitate, dum diuinum celebratur officium, per merita beatorum martyrum illuminatus est.

* Domitianus.

Cap.13. In vigilia verò beatorum Apostolorum Petri & Pauli, id est, quarto Calendas Iulij, puella quædam parua, nomine Theotbalda, habēs ætatis annos, vt putabatur, nouē, q̄ tribus annis nihil viderat, tempore salutaris officij in media populi multitudine constituta, martyrum suffragantibus meritis, lumē amissum ex diuina miseratione recepit. Eadem die quidam homo, nomine Dado, de villa Pōticuli vocata, qui annos sex cæcus erat, & ad cælum se erigere non poterat, ideoq̄; breuibus anticulis sustentandi se gratia sub axillis positis cernuus incedebat: is eadem hora, eodemq̄; in loco per misericordiam Dei & per merita beatorum martyrum erectus ac sanus effectus est.

Item alia cæca.

Contractus sanatur.

Cap.14. Die quarto Nonarum Iuliarum quædam vidua, nomine Adalrada, quæ annis quatuor oculorum lumine priuata nihil videbat, audita virtutum fama, spem visus recipiēdi non vana fide cōcepit, arreptoq̄; baculo, sola sine ductore ad Valentianas ire cōtendit. Cumq̄; vico appropinquare cœpisset, visum est ei, quòd velut vnum solis radiū oculo dextro consp iceret: ac proinde diuinam clementiam puro corde deprecata est, vt per intercessionem Sanctorum suorum ecclesiam beati Saluij se videre permitteret. Statimq̄ue exaudita est, & quod optauerat, Domino miserante, sine mora est cōsecuta. Ipsa quoq; dic, altera quædam fœmina de pago Nouiomensi, nomine * Ruoitla, quinquennio cæca, inter Missarum solennia lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante recepit.

Duæ cæcę il luminātur.

* Ruoida

Cap.15. In octauis Apostolorum, id est, pridiè Nonas Iulij, quidā homo Gunthardus nomine, de eodem pago, velut paralysi per cussus, ad basilicam S. Saluij à suis adductus est: q̄, vt dicebant, iam vnū annum habebat in eadem infirmitate, & tam vehementer in sinistra parte corporis sui debilitatus est, vt nec manū ad os ducere, nec se vel lauare vel calceare valeret. Hic per misericordiā Dei, meritaq̄; Sanctorum tēpore maturinalis officij in ipsa solennitate sanus effectus est. Similiter & alius homo, nomine Hildebonus, veniens de monasterio, quod ad duos Gemellos appellatur, cùm ab infantia cæcus esset, ac lumen cęli in tota vita sua nō vidisset, in celebratione Missarum eadē die in eadem basilica per eosdem Sanctos, eodem Domino miserante atq; auxiliante, visum recepit, & omnia quæ priùs nō vidit, clarè videre meruit. Die verò Nonarū Iuliarum puella quædam paruula, nomine Reginlindis, quæ non ampliùs quàm septennis esse videbatur, cùm tribus annis oculorum lumine caruisset, & inter cæteros in basilica ad diuinum officiū audiendū constitisset, interuenientib⁹ Sanctorū meritis corā omni multitudine illuminata est. Quarto Idus Iulij cæca quędā, nomine Alagia, quæ duob⁹ ferè annis visu carebat, intra sacra Missarum solennia, suffragantibus sibi Sanctorum precib⁹, à Domino Iesu Christo illuminata est. Eadē die cæcus quidā valdè senex de villa Gauliacas, Ermenuuardus vocabulo, qui annis quatuordecim nihil videre potuit, ad vespertinum officium ecclesiam ingressus, beatos martyres inuocauit: ac statim cæcitate depulsa, diù desideratam lucem Domino adiuuante recepit. Septimo Calendas Augusti puella quædam, quæ ab immundo spiritu vexabatur, in basilicā adducta, dum sacræ oblationis officiū celebratur, per virtutē Christi & merita beatorū martyrū fugato dæmōe, integerrimā mētis & corporis meruit recipere sanitatē.

Multi alij curantur.

Cap.16. Hæc sunt miracula atq; virtutes, quas Dominus noster Iesus Christus per merita sanctorum martyrum suorum Marcellini & Petri in vico Valētianas ad salutem humani generis operari dignatus est. Quæ memoratus Georgius presbyter breui libello collecta nobis mittere curauit, & nos huic operi nostro censuimus inserenda. Hic est Georgius Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem venit, & in Aquensi palatio organum, quod Græcè hydraulica vocatur, mirifica arte composuit.

Cap.17. Alter libellus mihi oblatus est de monasterio S. Bauonis, ꝙ situm est iuxta Scaldim in loco Ganda vocato, vbi idem amnis Legiæ flumini cōiungitur, à fratrib⁹ ibidē Deo seruientib⁹. Quorū rogatu reliquias memoratorū Christi martyrū ad idē monasteriū misi, in quo hæc per ordinē gesta reperta sunt. Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi octingētesimo vicesimo octauo venerunt reliquiæ sanctorū Christi martyrū Marcellini & Petri ad monasteriū S. Bauonis die quinto Nonar. Iul. feria sexta, Indictione vj. Tertia verò die, id est, Dominica proxima, q̄ fuit tertio Nonas Iulias, q̄-

* Furserium dā puella cæca, nomine Hartlinda, de villa quæ * Fursenum appellatur, quam pater & mater testati sunt octo annis oculorum officio caruisse: cùm ante altare super quod

sacræ

sacræ martyrum reliquiæ erant positæ, fuisset adducta, coram omnibus qui aderant vi sum Domino miserante recepit. Inde post dies octo, id est, quarto Idus Iulij adducta est altera puella similiter cæca, nomine Helmrada, de villa Magle nuncupata: cuius parentes de ea retulerunt, quòd octana die postquam baptizata fuit, subita cæcitate percussa sit. Quæ & ipsa statim coram sacris martyrum cineribus lumen, iamdudum perdidit, Domino sibi reddente recepit. Exin die tertia, quod fuit pridiè Idus Iulij, venit illuc puella quædam curua, nomine Blidrada, de villa Bodereio, quæ pertinet ad monasterium sancti Vedasti. Quæ cùm ante memoratas Sanctorum reliquias pro restitutione salutis suæ Dominum Christum suppliciter inuocâsset, coram omnibus qui aderant erecta est, & integrum corporis sui statum in momento temporis recipere meruit. Multa mira culæ facta Gandauiad martyrum horum reliquias.

Postea verò duodecimo die Calendarum Augustarum fœmina quædam, nomine Eddela, ancilla Sancti Amandi, de villa Baceroda vocata, quæ plurimis annis oculorum lumine caruisse dicebatur, ibidè fideliter orans visum recepit. Eodem die seruus quidam S. Bauonis, Eberaldus vocabulo, de villa Millinio, qui & ipse per pluresannos lumen cæli non vidit, cunctis qui aderant cernentibus, eodem in loco diù desiderata luce donatus est. Ipsa quoque die duæ viduæ, quæ plurimis annis cæcæ fuerant, ibidem illuminatæ sunt: quarum altera nomine Bliduuara de villa Accinio, altera Riceberta vocata, de villa Vuerminio fuisse narratur. Deinde post dies vigintiquinq;, id est, in festiuitate Assumptionis S. Mariæ, fœmina quædam vocabulo Angarihilda, de villa Goiaco, coram sacris martyrum reliquijs omni populo cernente, & id, quod cuenerat admirante ita incuruata est, vt penitùs se ad cælum videndum erigere non posset. Eademque sequenti die, id est, decimo septimo Calendas Septembris in eadem ecclesia cùm Euangelium legeretur, eodem populo teste ita erecta, atque in statum pristinum restituta est, ac si nunquam per vllam corporis sui læsionem ad terram fuisset inclinata. Posteà verò secunda & vicesima die mẽsis Septembris, id est, decimo Calendas Octobris homo quidam de pago Texandria, ex villa quæ Appẽnia nominatur, vocabulo Liodoldus, qui propter sinistri crurisac pedis imbecillitatem duobus se baculis ad incedendum sustentabat: ita ibidem in conspectu populi perfectè curatus est, vt vltrà iam in ambulando baculorum adminiculo non egeret. Cap. 18. Item alia miracula.

Quarta verò die post partrationem huius miraculi, id est, septimo Calendas Octobris, iuuenis quidam furdus & mutus, sinistra quoque manu contractus, nomine Hunvualdus, de villa Coruio nuncupata, cùm ante sacras martyrum reliquias veniss set, atque ibi suppliciter orasset, statim per virtutem Christi depulsis vniuersis, quibus afficiebatur incommodis, ita sanus effectus est, ac si nunquam aut furdus, aut mutus, aut ex contractione neruorum in manu fuisset aliquo modo debilitatus. Sequentiq; die, hoc est, sexto Calendas Octobris, fœmina quædam, nomine Engilgarda, quæ per multos annos dira paralysis passione tenebatur, eadem in basilica per merita beatorum martyrum coram omni populo est curata. Erat eadem ancilla pertinens ad Episcopium Tornacẽse, de villa quæ Vuerecundia nominatur. In crastinũ verò, id est, quinto Calendas Octobris, altera quædam fœmina, nomine Ramburga, de villa Bettingaheim, simili passione in inferiori corporis sui parte valdè debilitata, cunctis qui aderant videntibus, coram eisdem Sanctorum reliquijs perfectam membrorum suorum firmitatem recepit, atque à morbo, quo per decem annos laborasse ferebatur, Deo volente in momento temporis liberata est. Eadem die vir quidam cæcus, nomine Germarus, de villa * Schaltheum, quæ iuxta ostium Scaldis fluminis in maritima Frisonum regione posita est, cùm ibi pro calamitate, quam patiebatur, Domini misericordiam & beatos martyres inuocasset, diù negatum lumen cum lętitia recipere meruit. Quarta autem die, postquam hoc signum Domino volente contigit, id est, pridiè Calendas Octobris quędam ancilla S. Bauonis, vocabulo Gundrada, de villa Aldingaheim, quæ tribus ferè annis solem non viderat, vbi se coram altari ad orandum prostrauerat, lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum largiente recepit. Cap. 19. Surdus & mutus abit incolumis. Item paralyticæ duæ. * Schalheim. Cæco redit lumen. Itemque cæcæ.

Tertium quoque libellum detulerunt mihi fratres de monasterio S. Seruatij cõfessoris, quod situm est in ripa Mosæ fluminis, in vico qui hodieq; Traiectus vocatur, & distat ab Aquensi palatio octo circiter leugas, estq; habitantium & præcipuè negotiorum multitudine frequentissimus. Cuius textus si benè recolo, in hunc modum videtur esse compositus. Aduentus Sanctorum Christi martyrum Marcellini & Petri ad vicum Traiectum contigit pridiè Nonas Iunij. Nam ipso die venit eis obuiàm de co- Cap. 20. Antiquaer.

Sanctorū reliquias de uotę.

de eodem vico immanis multitudo populi ad susceptionem illorum congregata, laudans & benedicens Deum super immensa atque inenarrabili misericordia sua, qua per tantos patronos populum in se credentem & confidentem visitare dignatus est. Cumque his laudibus, & lætitia spiritali vsque ad basilicam beati Seruatij peruentum est, celebratisque cum magna omnium gratulatione Missarum solennijs, & vniuersis ad sua reuersis, feretrum quo sacri cineres aducti sunt, à dextris altaris iuxta cancellas collocatum est: totusque ille dies cum ingenti eodem in vico consistentis populi exultatione atque iucunditate consummatus est. Cumq; ad vespertinum officium iuxta consuetudinem celebrandum, eâdem basilicam fuissemus ingressi, aderat inter cæteros puer quidam, nomine Berngisus, quem propinqui sui de pago Cundensio ante paucos dies illuc venientes, adduxerunt cæcum à natiuitate. Qui subitò coram omnibus in pauimentum cecidit, ibique aliquandiu velut sopore depressus iacuit: mox.

Cæcus ab ortu suum lumen intuetur lucem.

que apertis oculis lucem, quam nunquam antè vidit, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante consp exit. Exin quinta die, id est, sexto Idus Iunij homo qui dam cognomento Hildimarus, qui surdus erat & mutus, coram eisdem sacris Sancto rum reliquijs, & auditum pariter & loquelam per virtutem Christi recepit.

Cap. 21. Alia miracula.

Eodem quoque die puella quædam, de familia S. Lamberti, nomine Adallinda, quę non solùm surda & muta, sed etiam cæca, totoque corpore tam miserabili modo ex neruorum contractione erat complicata, vt genua pectori iungerentur: iuxta sacras martyrum reliquias à suis posita, & visum & auditum, loquelam etiam omniumque membrorum rectitudinem ac salutem coram omnibus, qui aderant, mirabili celeritate diuino munere consecuta est. Postridiè verò, id est, quinto Idus Iunij quidam seruus regius, nomine Berohadus de villa Cresciaco, in dextera sui corporis parte per totum ex neruorum contractione debilitatus & inutilis factus, cùm ante memoratas Sanctorum reliquias venisset, statim erectus, & sanitati quam desiderabat, sine mora est redditus. Similiter & puella quædam de ipso vico Traiecto, vocabulo Theothildis, cuius dextera manus erat simili contractione intantùm complicata atque distorta, vt ad omnem vsum esset inutilis: hæc eadem die ante easdem Sanctorum reliquias pari modo curata est. Quibus visis, populus in basilica congregatus cœpit præ nimia exulta

Visis miraculis plebs lætabunda laudat Deũ.

tione atq; lętitiain hymnis & litanijs, sublatis in altum vocibꝰ, laudes Domino decãta re. Cùm subitò intrauit puer quidã surdus, atque in media plebis multitudine stupefa & attonito simili consistit. Ac deinde cũ ante altare sancti Saluatoris, quod in me dia ecclesia positum est, peruenisset, erumpente protinùs de naribus eius sanguine, quo diù priuatus fuerat, auditûs officio donatus est. In crastinum autem, id est, quarto Idus Iunij visum est nobis, vt feretrum quod sacros martyrum cineres continebat, altiùs eleuari deberet, ad hoc videlicet, vt aliquantò eminentius esset, quàm altare cui appositum erat, & faciliùs ab accedentibus cerni potuisset. Idque nobis facientibus, &

Multiplex malũ curatur in puella vna.

inter faciendum litaniascum Dei laude canentibus, puella quædam de familia S. Seruatij à natiuitate sua pedibus ex contractione distortis, manibus etiam ex neruorum distensione, dissolutis, insuper & muta, quam paulò antè in basilicam sui detulerunt, & coram feretro posuerunt, subitò sanitati est reddita, ita vt eadem hora & loqui, & incedere, & manibus ad omnia necessaria perfectè vti potuerit.

Cap. 22.

Fœmina quædam de ipso vico Traiecto, cùm haberet ancillam cæcam, nomine Adalgardam, ingressa basilicam tradidit eam sanctis martyribus Marcellino & Petro, vt per eorum suffragia visum recipere mereretur, ibiq; dimisit. Quæ cùm post peractum vespertinale officium in eadem ecclesia subsistisset, subitò velut ab aliquo impulsa in pauimentum cecidit, atque ibi diù volutata, tandem cum ingenti circunstan-

Cęca videt.

tis populi stupore atque admiratione clarè videns surrexit. Contigit hoc Idibus Iunijs ad vesperum, ipso noctis incipiente crepusculo. Homo quidam de Prouincia Burgundia ex territorio Gennauensi, nomine Theotgarius, ea passione laborans, quam medici Græco vocabulo spasmon appellant, Latinè autem ab assidua membrorum agitatione, tremulosa non incongruè vocari potest: venit in basilicam, atque in media populi turba, quæ ad audienda Missarum solennia, vt in die Dominico moris est, fuerat congregata, constitit. Cumque post recitatam Euangelij lectionem Christianæ credulitatis symbolum recitaretur, tremulosus ille subitò ad terram corruit, & dum diu-

Spasticus fit sanus.

num officium peragitur, penè immobilis ac mortuo quàm viuenti similior iacuit: multoque ex naribus eius sanguine manante, post completum sacrum officium, cũ magna inspectantis populi admiratione sanus ac sine vlla trepidatione surrexit. Factum est hoc miraculum decimo octauo Calendas Iulij die Dominico, sicut superiùs compre-

comprehensum est. Quarta autem feria, id est, decimo quinto Calendas Iulij puer quidam, nomine Folchardus, de monasterio quod Meldradium vocatur, qui erat cruribus ac pedibus miserabili contractione distortus, eodem in loco coram omni populo curatus est. Vndecimo Calendas Iulij venit quidam homo ad ecclesiam, & inter cæteros intrauit, cuius dextra manus simul cum brachio modo mirabili mouebatur in gyrum, ac si molam vertere deberet, idque incessanter agebat. Is dicebat ob hoc sibi hãc inquietudinem accidisse, quia die Dominica contra vetitum moleret: & iam annum integrum euolutum esse, ex quo huiu smodi pœna mulctatus est. Qui cùm ad sacras martyrum reliquias appropiâsset, ibiq; fideliter eos inuocâsset, molaris illa cõmotio subitanea quiete sopita est. Hic homo de monasterio Scotorum, quod Fossæ vocatur, se venisse, Dothiumq; appellari dicebat. Item contractus. Alius quo- que malè affectus.

In vigilia S. Iohannis Baptistę, quæ est die nono Calendarum Iuliarum, venit quidam vir Traiectum ad basilicam S. Seruatij, qui se de ciuitate Tornaco esse fatebatur. Is, vt ipse aiebat, fuit ab infantia surdus & mutus: ductusque à suis ad S. Sebastianum, cœpit ibi & audire & loqui, sed inefficaciter, quoniã verba eius vix intelligebãtur: ipse quoque cùm alijad eum loquerentur, tenuitatem auditûs sui difficulare nõ poterat. Qui vbi ad matutinum officium venit, coram sacris reliquijs procumbens obdormiuit. Nec multò pòst velut aliquo excitante euigilans, quis os suum pugno percussisset, à circunstantibus perquisiuit. Cui cùm omnes, neminem hoc fecisse, respõdissent, surrexit: eademque hora sanus factus perfectè, sine vllo impedimento & audiuit & locutus est. Eadem die dum sacra Missarum solennia celebrantur, fœmina quædam, nomine Adallinda, duos cereos ad lumen in ecclesia faciendum detulit: quorum vnum dextra manu cuidam ex custodibus vt accẽderetur porrexit: alium autẽ interim quasi de illo posteà illuminandum, manu sinistra retinuit. Sed mirum in modum, dum custos sibi datum accendit, ille qui in manu fœminæ remansit, cunctis cernentibus diuinitùs accensus est. Cap. 23. Surdo & muto reddi tur incolumitas. Nota rem miram.

Monasterium sanctimonialium, Eike vocabulo, situm super Mosam fluuium est. In quo quædam Deo sacrata, nomine Saliga, toto corpore, excepto dextro brachio, diro paralysis morbo dissoluta iacebat. Huic per quietem quidam ex vicinis suis astitisse, ac tali sermone eam compellâsse visus est, vt diceret, Quid agis? Cui cùm illa non aliud, quàm se in lecto suo quiescere respondisset, Audistine, inquit, aliquid de Sanctis, qui in Traiecto ad S. Seruatium venerunt? Cui cùm nihil de his se audisse respondisset, Surge, ait, velociter, atque illuc properanter venire contende. Nam ibi es omniũ membrorum tuorum receptura sanitatem. Sed cùm expergefacta nihil de his facere curâsset, iterùm sequenti nocte ab eodem simili modo est admonita, vt Traiectum pergeret. Illa tamen, vt priùs, spreta monentis voce, quò iubebatur distulit proficisci. Tertia verò nocte vidit eundem sibi astare, & cum quadam seueritate cur monita sua contempsisset interrogare, baculoque, quem tunc manu tenere videbatur, latus eius percutere, atque vt Traiectum velociter pergeret, imperare. Nec illa iam ausa trinæ visionis authoritati resistere, accitis ad se propinquis & amicis, Traiectum vt sibi iussum erat deducitur, & in basilica beati Seruatij iuxta sacros martyrum cineres collocatur. Cumque ibi promissæ sanitatis præstolaretur euentum, quinto demum die postquàm illuc venerat, cum magna omnium admiratione perfectam totius corporis sui meruit recipere sanitatem. Restant adhuc duo valdè præclara miracula, quæ non solùm tegenda silentio non censeo, quin potiùs illorum conscriptione conuenientissimum quarto volumini, quod in manibus habetur, finem me facturum esse confido. Et licet eadem signa beatis martyribus Marcellino & Petro cum alijs Sanctis possint videri communia, ex eo quòd vnum ex his in aduentu reliquiarum sanctorũ Prothi & Hyacinthi, & iuxta ipsas reliquias gestum est, alterumque in die natalitio S. Hermetis sub ipsius reliquijs contigisse certum est: ideò tamen ipsis præcipuè adscribẽda videntur, quoniam in ea basilica facta sunt, in qua eorum sacratissima corpora requiescunt. Gestorum autem fides ad nos pertinet, qui præsentes fuimus, & quibus ea diuina pictas videre concessit. Ac proinde omissa præfatione, ad ipsa quædicenda sunt miracula veniamus. Cap. 24. Paralytica integrã recipit sospitatem.

Gregorius Romanæ vrbis Episcopus, qui Eugenio simulque Valentino in Pontificatûs honore succesit, cùm titulum S. Marci Euangelistę, in quo presbyter fuerat, ampliare, & in eo monasterium vellet extruere, quæsiuit per cœmeteria & ecclesias longiùs ab Vrbe constitutas, si cubi Sanctorum martyrum corpora posset inuenire: Inuẽtaq; titulo, quem opere magnifico extruxerat, curauit inferre. Casu igitur factum est, vt eo Cap. 25. Gregorius Papa 4. auxit & ornauit titulum S. Marci.

vt eo tempore, quo sepulchrum beatissimi Hermetis erat aperturus, & sacrum illius corpus inde fuerat sublaturus, vnus ex nostris, qui eodem anno supplicandi gratia, vt moris est pœnitentibus, Romam venerat, congregatæ ad basilicam martyris multitudini cum cæteris peregrinis interesset. Is negotio, quod agebatur, diligēter inspecto, spem adipiscendarum memorati martyris reliquiatum, licēt corde simplici, non tamen sine causa concepit: & Deusdonam Diaconum, cuius in primo libro crebram fecimus mentionem, adiens obnixè rogauit, vt ex his quantulūcunq; à custodibus loci acciperet, mihiq; deferendum sibi præstaret. Qui confestim precibus eius annuens, id se sine mora factūrum pollicetur. Datoq; custodibus pretio, non solùm S. Hermetis, sed etiam sanctorum Proti atq; Hyacinthi, quorum in eadem basilica corpora erant posita, reliquias accepit. Et illas quidem per quendam familiarem suum, cui Sabbatino cognomen erat, simulq; & nostrū, qui ei vt hoc faceret persuasit, mittere curauit. Quod autem de corpore beati Hermetis potuit adipisci, ipse ad nos veniēs, pro ingenti munere detulit. Cùm autē de aduentu reliquiarū sanctorum Proti & Hyacinthinobis esset indicatum, obuiā illis processimus, easque, vt par erat, honorificè suscipientes, atq; basilicæ cum hymnis & orationibus inferentes, propterea corpora beatorum Marcellini & Petri cum feretro quo venerant, collocauimus. Vbi cùm in crastinum mulier quædā de proximo prædiolo, quod Baldradestat nūcupatur, dæmone possessa cum cætero populo fuisset ingressa, cœpit nequam spiritus fremere, ac prostratam in pauimento collidere, suamq; malitiam coram omnibus confitendo publicare. Cumque à presbytero se exorcizante fuisset interrogatus, quis esset, vnde venisset, quando & cur in eā intrâsset: ad singula respondit, seque non solùm dæmonē, sed etiam omnium vicentium pessimum esse testatus est. Et cùm presbyter ab eo causam tantæ nequitiæ requisiisset, malā voluntatem hanc sibi tribuisse fatebatur. Rursus cùm ab eo quæreret, si vnquam in cælo fuisset: in cælo se fuisse, & inde propter superbiam deiectum esse confessus est. Eidem percontanti, vtrùm Christū Dominū, nec ne vidisset, ait in inferno eū à se visum tempore, quo pro humani generis saluatione mori, atq; illuc descēdere dignatus est. Vbi verò ad id ventū est, vt eū interrogaret, si nomina martyrū nōsset, quorum reliquiæ pridiē eidem ecclesiæ illatæ sunt, Notissima, inquit, mihi sunt eorum nomina: quia quando passi sunt, præsens astabā, ac de eorum sempiterna gloria ingēti torquebar inuidia. Quos etiā hic modò patior infestissimos, cruciāt enim me tormento incredibili, atq; inuitū de hoc vase, in quo diù latitabam, exire compellunt. Cui presbyter, Cùm exieris, inquit, quò perrecturus es? Ego, ait, in viam pessimā perrecturus, & longinquas desertasq; regiones petiturus sum. Post hæc cùm & occasionē & modum ingressionis fuæ iubente presbytero exposuisset, conuersus ad fœminā. Ego, inquit, infœlix mulier, antequā exeam, ossā tua collidā atq; confringā, teq; debilē ac nostræ societatis memorem relinquam. Et cùm illa velut infirmitatis fuæ conscia, cœpisset voce supplici atq; submissa Sanctorū auxilium implorare, ille statim per os ipsius cū ingenti austeritate fremens & increpitās, loqui volenti silentiū imperauit. Erat enim nobis, qui præsentes eramus, ad videndū valdè mirabile, quòd ille spiritus immundus per os eiusdē mulierculæ tā diuersō modo loquebatur, & nūc masculinæ, nunc fœmininæ vocis qualitatē sic ad purum exprimebat, vt nō vna sed duæ in ea acriter altercantes, seq; adinuicē conuicijs lacessentes per sonæ esse viderentur. Et reuerà duæ erāt, diuersa inter se voluntate dissidentes: dæmonis vna, possessum à se corpus collidere cupientis: mulieris altera, hoste quo tenebatur, liberari desiderantis. Quæ diuersitas volūtatum ex disparitate vocum ac dissimilitudine verborū, quæ inter se iactabant, satis clarè atq; apertè poterat intelligi. Cōpleto igitur iuxta consuetudinem mysterij cælestis officio, nobisq; ad curanda corpora de basilica egredientibus, iussimus fœminā cum custodibus ibidem, donec reuerteremur, opperiri, fiducia habentes, quòd per virtutē Christi & merita martyrū suorum perfidus possessor eius citò foret exiturus. neq; nos spes nostra fefellit. Nā post refectionem ad ecclesiā regressi, exacto dæmonio sanā illam & incolumem, ac per omnia mentis suæ cōpotem, atq; in Dei laudibus exultantem inuenimus. Et hoc quidē signum in aduentu reliquiarum beatorum Christi martyrū Proti & Hyacinthi iuxta modum à nobis cōprehensum constat esse completum: illud autem, quod S. Hermeti adscribitur, quo sit ordine gestum, præsenti narratiōe claredit.

Honorificè excipiuntur reliquiæ Proti & Hyacinthi.

Martyres cruciant dæmonem, & cogunt desercre obsessam.

Diuersæ voces ex vno ore.

Cap. 26. Colonia metropolis est in finibus Ribuariorum, super Rhenū posita. Ex qua fœmina quædā erat à renibus deorsum diutina neruorū distēsione in tantū debilitata, vt negato sibi crurum ac pedū officio, nō aliter quàm sedens, porrectis in anteriora pedibus, ac manibus in terram positis innitens, seq; hoc modo promouens, vicem ambulandi

explere

explere potuisset. Hæc auditis miraculis atque virtutibus, quas Dominus per sanctos martyres suos Marcellinum & Petrum in curatione infirmorum atque debilium operatus est, ad basilicam eorum venire gestiuit. Et quoniam aliter commodè nequiuerat, in naue mercatorum, qui illò ad festiuitatem eorundem Sanctorum ibant, aducta est. Venitq; illuc ad diem natalitium, atque ibi spe recuperandæ salutis aliquandiù morata est. Sed vbi vidit curationem suam esse dilatam (& reuerà dilata erat, non negata: quia non alibi, sed ibi: neque tunc, sed alio tempore fieri debuit) statuit Mogun- Monasteriū
tiacum proficisci. Erat enim in proximo festiuitas S. Albani martyris, cuius apud eam S. Albani
dem vrbem & basilica & percelebre monasteriùm est. Quò cùm venisset, & apud me- Moguntiæ
moriam martyris pro restitutione salutis suæ Domino supplicasset, vidit per soporē percelebre.
quendam iuuenem clericum sibi assistentem, ac nouos calceos manu ferentem, atque vt eos acciperet pedibusq; indueret imperantem: se quoque ita feciſſe. Illum deinde præcepisse, vt his calceata ad locum, vndè illò venerat, reuerteretur, ibiq; aduentum
Medici præstolaretur, qui eam esset proculdubiò sanaturus. Quæ vbi cuigilauit, visio- Patienter
ni fidem accommodans, quanta potuit celeritate ad Sanctorum martyrum salutife- sustinenda
ra limina reuersa est: ac per duos menses in eodem loco inter alios pauperes conuer- curationis
sata, pollicitationem visionis opperiebatur. Cùm interim circa medium ferè mēsem dilatio.
Augustum Deusdona Diaconus, cuius in primo operis huius libro crebram fecimus mentionem, Roma veniens, vnum articulum digiti beati Hermetis martyris pro magno nobis munere detulit. Quem accipientes, capsula reconditū in superiori parte basilicæ supra ipsum occidentalem ecclesiæ introitum collocauimus. At fœmina, quæ, vt dixi, visione diuinitùs admonita illuc venerat, & duobus iam exactis mensibus, nihil promissæ opis sibi aduenisse cernebat, delusam se vano somnio existimans, reditū in patriam meditari cœpit. Statuitq; cum negotiatoribus, qui se reducerent, vt proxima Dominica, quæ quinto Calendarum Septembrium die simul cum anniuersaria S. Hermetis solennitate erat futura, nauem eorum in regionem suā reuersura consenderet. Iamq; instante nocte, quæ diem profectioni conditum erat, sine dubio præcessura, cùm nos secundum consuetudinem completo nocturnali officio, ad quiescendum fuissemus egressi, cæteris exeuntibus, fœmina illa introire volens, in ipso limine cōcidit: ibiq; coram omnibus stupore quodam oppressa, parumper obticuit. Ac deinde erumpente ex omnibus pedum vnguibus aliquanto sanguine, ad se reuersa, manū circunstantibus porrexit, erectaq; in pedes, ad sepulchrum martyrum ambulare cœ- Fœmina
pit. Quò cùm peruenisset, ad orationem coram altari prosternitur, ibiq; tandiù iacuit, miserè con-
quoadusq; hymnus, quem exultantium simul atq; mirantium multitudo Deum lau- tracta sana-
dans deuotissimè cantabat, compleretur. Quo finito, sana surrexit, sed in patriam vl- tur.
teriùs redire noluit. Meritò igitur miraculum istud beato Hermeti adscribitur, cuius die natalitio, & sub cuius reliquijs gestum esse cōstat. Sed nequaquàm sanctissimi martyres Macellinus & Petrus eiusdem operis exortes esse possunt, in quorum basilica patratum est, & quos ipsa, quæ curata est, fœmina toto peregrinationis suæ tempore, vt se adiuuarent, semper inuocauit.

Hæc sunt, quæ de innumeris Sanctorū virtutibus aut à nobis visa, aut fidelium vera- Cap. 27.
ci relatione cōperta, literis ac memoriæ mandare decreuimus, quæ Christi amatoribꝰ, ac martyrū eius veneratoribꝰ ad legendū grata fore nō ambigo: quoniā nihil eis videtur impossibile, quod vt fiat, Deo omnipotenti placuerit. Incredulis aūt ac Sanctorum gloriæ derogantibus, quia fastidiosa esse non dubito, ne omninò legere velint, suaden dum censeo: ne fortè vilitate nostri sermonis offensi, blasphemiam & inuidentiam deuitare non valeant, ac sic Deū & proximū, quos amare iubentur, se odisse declarent.

IN EODEM VETVSTO MS. CODICE, VNDE HAEC DESCRIPSIMUS, SEQUEBATUR EORUNDEM BEATISSIMORUM MARTYRUM HISTORIA IAMBICO CARMINE, LICET NON ADMODUM EXACTO, CONSCRIPTA, NON ADDITO AUTHORIS NOMINE. QUI CÙM MIHI VIDEATUR ESSE IDEM EGINHARTUS, QUI SUPERIORA SCRIPSIT, TUM PROPTER MAIOREM HISTORIÆ FIDEM, TUM PROPTER AUTHOREM IPSUM EAM HOC LOCO SUBIUNGERE VOLUIMUS.

ERat quidem exorcista, Petrus nomine, S. Petrus exorcista.
Qui doctrinam magni Petri secutus Apostoli,
Veram fidem Iesu Christi prædicauit gentibus.
Malignorum aduirator fuit iste dæmonum,

Atque atros verbo potens effugabat spiritus,
Perque signum sanctæ Crucis ægros sanos faciebat.
Quem pagani comprehensum duris nectunt vinculis,
Ac per multa laniatum tormentorum genera,
Ad extremum tenebroso mancipârunt carceri:
Imprudentes arbitrati, quòd per artus corporis
Pœna inflicta præualeret Christi fidem tollere.
Sed cor cælo fixum manens nescit flagris cedere.
Cui custos deputatus præfuit Arthemius,
Qui reorum turbam diris constringebat vinculis,
Atque claustra caligosi seruabat ergastuli.
Erat cui chara valdè nata* Virgo nomine,
Quæ inuasa præferoci vexabatur dæmone,
Et paterna sæua pœna cruciabat pectora.
Quod cùm Petrus comperisset, compellat Arthemium,
Monens simul & exhortans Christi miles inclytus,
Mercaretur sancta fide vt salutem filiæ:
Deum, dixit, crede Christum, qui creauit omnia,
Qui cælum terramque sua continet in dextera,
Et qui miti potentatu protegit quod possidet.
Hæc beato proferente Petro Christi famulo,
Custos ille tenebrosi carceris Arthemius,
Plura dicta contrà refert, sed eadem friuola:
Non est, inquit, verum Petre, neque verisimile,
Meam tuus possit Christus vt saluare filiam,
Qui nullum exhibet suis solamen cultoribus.
Ferret, puto, si valeret opem suis famulis.
Sed hoc illum non valere produnt illa verbera,
Quæ tu dudum propter ipsum tolerando deficis.
Ad hæc Petrus vultu læto pauca verba referens,
Christum, inquit, confitemur, & in ipsum credimus,
Qui est solus seculorum saluator & dominus.
Ipse valet, quicquid sibi placuerit, facere,
Tam cælo terraque potens, quàm & ponti fluctibus,
Cui seruit totum suis cælum cum sideribus.
Ille potest quandocunque sibi placet soluere
Duros nexus catenarum, quibus vinctus teneor,
Et de cunctis tormentorum pœnis tutum reddere.
Sed meum credo quòd nolit impedire brauium,
Quin peccatis depurgatum peruenire faciat
Per tormenta passionis ad perennem gloriam.
Vellem tamen, ô Arthemi, faceres periculum,
Verum fiet, anne falsum, quod de Christo credimus,
Quodque illum tam potentem omnes esse dicimus.
Ad hæc antri carceralis custos nondum credulus,
Fiat, ait, quod hortaris, hodieque clareat,
Valeat quid Christus tuus, quem me rogas credere.
En ego nunc tuis vinclis superaddam vincula,
Teque ipsum tenebroso clausum linquo carcere:
Atque antri postes seris stringam firmioribus.
Si te tantis innodatum liberârit nexibus
Christus vester, ac solutum sospitem reddiderit:
Credam illum, atque Deum colam sine dubio:
Ea tamen ratione, si redemptam videro,
Ipso Christo faciente, meam charam filiam
Ab illius dominatu, quo vexatur, dæmonis.
Tunc subridens fortis ille Petrus Christi famulus,
Fides, ait, imbecilla confirmari poterit,
Si quę verbis promisisti, factis adimpleueris,

Meque

Comprehẽ. ditur & cruciatur à Paganis.

* Paulina. Sic enim in aliâ Historia vocatur.

Cur Christus non seruet suos martyres à pœnis.

Meque humana sine ope atque adminiculo,
Isto tetro quo includor, liberatum carcere
Domûs tuæ limen pede penetrâsse videris:
Et non tantùm contemplatu, sed palmarum tactibus
Explorando comprobabis ipsum tibi assistere,
Quem inclusum dimisisti tenebroso in carcere.
Ad hæc verba crebrò caput agitans Arthemius,
Et non credens Deum posse tanta bona facere,
Tali Petro seruo Christi respondet affamine:
Homo, inquit, mente captus, aliena loqueris,
Quod ex multis accidisse reor passionibus,
Quas tu diù propter sectam Christianam sustines.
Ista dixit, & abscessit, seq; domum contulit,
Coniugiq; cuncta suæ cognomento Candidæ
Valdè stupens atque mirans dicta Petri retulit.
Cui cóniux dubitanti cor de fatur credulo,
Se mirari quòd insanum voluisset dicere,
Quem audisset sospitatem sibi nunc promittere:
Nec hoc diù differendum esse quod promiserat,
Sed præsenti se facturum fateretur tempore,
Et quod dixit ac spopondit, hodiè clarescere.
Ille verò contrà nitens, vxorem increpitat,
Cur his verbis fidem daret: & appellat fatuam,
Quia Christum Deum Petri tam potentem crederet.
Non est, ait, numen vllum, sed nec ipse Iuppiter,
Quod eundem sic conclusum possit vinclis soluere.
Vel ex antri tetro lacu liberum dimittere.
Illa Petri verbis credens, quibus se promiserat
Per virtutem Iesu Christi mira posse facere,
Tali sibi resistentem repulit elogio:
Hoc est, inquit, quod augebit Dei sui gloriam,
Cùm per illum erit factum, quod patrare nequeunt
Illa magna, quæ à nobis nunc coluntur, numina.
Hæc dum simul ac vicissim alternando conferunt,
Atq; solis orbe mersо, stellæ noctem proferunt:
Ecce Petrus, vt promisit, adest admirantibus,
Signum Crucis manu gestans, veste fulgens candida:
Seq; verum Christi seruum, & non falsum aliquid
Esse monstrat, tum multorum contrectatur manibus.
Hæc cernentem stupor ingens arripit Arthemium:
Atq; Petri sine mora pedibus aduoluitur,
Deum solum verum Christum magnis clamans vocibus.
Hoc & coniux, hoc & cuncta consonat familia,
Esse nullum, nisi Christum, rerum potentissimum,
Quem beatus prædicâsset Petrus atq; coleret.
In aduentu cuius ipsum, quod eorum filiam
Diù malè possidendo vexabat, dæmonium
Fugit statim, & inuitus Dei virum prædicat,
Vt in alto malum atrox audiretur aëre:
Virtus, dicens, Christi Petre, in te manens pepulit
Me de illa, quam tenebam vsq; modò virgine.
Hæc tum Petro faciente per virtutem Spiritûs,
Fama velox per vicina statim loca volitans,
Multos valdè congregauit viros atq; fœminas.
Nàm non minùs quàm trecenti conuenêre masculi,
Mulierum quoq; maior numerus confluxerat:
Simul omnes admirantes sanctam Christi gloriam,
Etenim cernebant cuncti, quòd in Christi nomine
Omnes morbi sanarentur per supernam gratiam,

Arthemius delirare putat S. Petrū, dum postulatur grandia.

Coniux Arthemij reprehendit eum.

S. Petrus diuinitus solutus, venit ad illos.

Arthemius credit in Christum cùm suis.

Filia Arthemij liberatur à dæmone.

Multi ad Christū accedunt.

Perque sacra Petri iussa pellerentur dæmones.
Et videntes,corde puro capere desiderant
Fidem Christi salutarem: simul atque flagitant,
Vtin sacri mererentur vnda fontis ablui.
Huc statim vocante Petro venit Christi famulus,
Magnus martyr & confessor Marcellinus presbyter,
Vt nouellum confirmaret baptismate populum.
Quæ dum essent adimpleta competenti ordine,
Nutu Dei quaterdeni dies euoluti sunt,
Per quos Sancti nouæ gentis nationem roborant:
Vt in Christo permanentes,creaturas colere
Nolint,vitam neque istam velut magni quippiam
Amplectantur:immò velint propter ipsum perdere,
His exactis,adest sæui missus lictor ludicis,
Iubens omnes,qui fuissent tetro clausi carcere,
Ad conspectum nocte prima arbitri assistere.
Quod extemplò cùm audisset atri custos carceris,
Blandis vinctos,qui aderant,vocibus alloquitur,
Irent cuncti,quoquouersùm vellet quisq; pergere:
Qui ad palmam,inquit,regni peruenire cogitat,
Ille mecum ad Sereni Iudicis præsentiam
Pœnas ibi subiturus pergere non hæsitet.
Si quis verò nondum vitam mundialem spernere
Valet,atq; tormentorum est pauore territus,
Eat liber,quò voluntas illum sua tulerit.
Ecce autem Iudex primo noctis gallicinio
Surgit vigil,ac furenti voce iubet noxios
Suis omnes alligatos exhiberi visibus.
Huic præstò tenebrosi custos astans carceris,
Petrus, ait,exorcista,quem puniri iusseras,
Per virtutem sui Christi cunctos vinctos soluerat,
Et catenis absolutos,ire iussit liberos.

Iubente Iudice plumbatis cæditur Archemius.

Ipse tamen Marcellinum quendam secum retinens,
In qua semel iussus erat,permanet custodia.
Hæc dicentem furibundus imperat Vicarius
Plumbo cæsum,atq; vinctum carceris Archemium
In obscuram atq; arctam recipi custodiam:
Sanctos verò Marcellinum atq; Petrum martyres,
Quæstionem habiturus de illorum actibus,
Suo iubet sæuus Iudex tribunali assistere.
Quos vt toruis coràm stantes conspicatur vultibus,
Blandis primò compellandos arbitratur vocibus:
Vt eorum permutaret mentium propositum.
Pœna,dixit,vos minore plecti posse dicerem,
Nisi cunctos criminosos,qui vobiscum carceris
Antro clausi tenebantur,effugisse cernerem,
Et hoc factum vestro nõssem Christiano dogmate,
Per quod malè miserorum mentibus illuditis,
Fascinantes ac fallentes magicis versutijs.

S. Marcellinus respondet Iudici.

Cui magnus Christi martyr Marcellinus presbyter,
Forti pectus pietatis plenum gerens spiritu,
Pauca quidem,sed non parua verba contrà reddidit:
Non est,inquit,criminosus,nec dicendus noxius,
Qui omisso paganismo,Christo cœpit credere,
Atq; illi sana mente seruiendum iudicat.
Hoc qui facit,Dei summi filius vocabitur,
Et à cunctis peccatorum absolutus sordibus,
Verè esse,quod vocatur,Deo dante visitur.
Hæc dicentem Marcellinum imperat minaciter

Sæuus

Sęuus Iudex sub duorum pugnis cæsum subigi,
Et in locum, omni luce qui careret, proijci.
In quo vitrum super humum fecit fractum spargiet,
Ac desuper assertorem veri nudum sternere,
Atque vinctum voluturi illis in fragminibus,
Omni victu abstineri Christi iubens famulum:
Vt his pœnis enecatus, interiret propere,
Cui fidem extorquere se non posse viderat.
Tum deinde Petrum videns, talibus alloquitur:
Nolo, inquit, arbitreris iterum eculeo
Te torquendum, vel ignitis exurendum faculis.
Immò nôris, quòd nectendus nodis fortioribus,
Stipitique applicatus luce stabis crastina,
Ac ferarum laniatu vitam breui finies.
Tum beatus respondendo Petrus forti pectore,
Iram volens contumacis concitare ludicis,
Tali voce sæuientem prouocat insaniam:
Cùm Serenus yociteris, miror validissimè,
Cur tam tetro vultum geras obfuscatum nubilo,
Vt mensuram peruidere propriam non valeas.
Esse nanque te mortalem vniuersi nouimus,
Et tu velut quiddam magnum in te vigens lateat,
Grandes pœnas minitaris Christiano populo,
Stulta nimis ac feroci confidens audacia,
Immortalem Christi fidem de credentum cordibus
Exturbari vnquam posse pœnis temporalibus.
Sacerdotem quidem Christi, quem rogare poteras,
Vt pro tuis exoraret plurimis excessibus,
Pugnis cæsum atque vinctum mancipâsti carceri:
De quo tamen tristi facto vero lætus gaudio,
Magnus ille martyr Christi modò nihil queritur:
Immò rerum conditori dignas refert gratias.
His auditis, efferatus torm entorum arbiter,
Petrum iubet catenarum comprehensum pondere
Oneratum, in obscuram recipi custodiam.
Et in cippo furibundus præcipit arctissimo
Plantas simul atque crura pretiosi martyris,
Ne abire præualeret, includendo comprimi.
Sed cùm essent isto modo separati martyres,
Celso missus visitator cæli venit culmine
Ad beatum Christi testem consolandum Angelus.
Qui dum sanctum inuenisset vitro superpositum
Marcellinum sine veste nudo vinctum corpore,
Christo Deo supplicantem, sicut erat solitus,
Soluit statim, & opertum indumentis proprijs
Quoquouersùm præcedentem se sequendum imperat,
Eò dicens perducendum, vbi Petrus fuerat.
Cumque esset illò ventum, verus Dei nuntius,
Petro statim absoluto, Marcellino præcipit,
Vt se ambo præcedentem sequerentur pariter.
Quem sequentes intrauerunt domum quandam subitò,
In qua erat congregatus Christianus populus,
Qui per ipsos ad diuinam doctrinam peruenerat.
Tum præcepit ille magnis Angelus martyribus,
Vt cateruam congregatam confirmare studeant
Per septena proximorum dierum volumina:
Ac tum demum sæuienti se tyranno proferant,
Ostendantque parùm posse illius potentiam
Contra Dei continentis cuncta prouidentiam.

Cæditur pugnis, &c.

S. Petri mira constantia.

S. Petrus vinctus catenis traditur in carcerem.

Angelus soluit Marcellinum & Petrum, & educit è custodia.

Tum sequenti luce iussit Iudex crudelissimus,
Vt ministri visitarent loca, quibus martyres
Clausos simul & ligatos custodiri iusserat.
Cumque ibi non repertos referentes dicerent,
Ire iussit, & adduci vnà cum Arthemio
Eius quoque mulierem cognomento Candidam,
Atque natam eorundem, nuncupatam Virginem,
De qua Petrus exorcista dæmonem expulerat,
Et purgatam regi Christo credulam reddiderat.
Hos adductos ille truci intuitus oculo,
Dijs iussit, immò tetris vt litarent larualis,
Atque sacram Christi fidem abnegando linquerent.
Et cùm nolle peruidisset imperata facere,
Iussit sæuus in ingenti ruderum congerie,
More pressi noxiorum, necarentur pariter.
Qui cùm vincti ducerentur viam per Aureliam,
Vident simul Marcellinum atque Petrum martyres,
Et cum eis multam valdè populi frequentiam.
Quibus visis, profugisse tremefactos asserunt,
Qui beatos confessores catenarum pondere
Prægrauatos ac depressos puniendos traxerant.
Quos vt pij fugientes turba vidit populi,
Præcurrendo festinauit præuenire pauidos:
Ac mulcere cor furentum verbis cœpit mitibus.
Sed non valens quod volebat piá plebs perficere,
Loco fixos retentauit, donec Christi famulus
Marcellinus obtulisset salutarem hostiam.
Nam in specu, quo futura sperabatur passio,
Martyr Christi celebrauit Missarum solennia.
Quis completis, absceſſerunt quos abire iusserat.
Tum conuersi Marcellinus atque Petrus martyres,
Ambo simul perfidorum alloquuntur populum,
Atque tali furibundos compellabant famine:
En vidistis quòd in nostra ditione fuerat,
Vt vos modo, quo vellemus, valeremus ladere,
Et quos vinctos tenebatis, vi ereptos tollere,
Sed hoc nolle Christiana fecit patientia,
Quam suorum ferendo famulorum sensibus,
Suo mites ac modestos Christus facit munere.
Et nunc quidem nos, superna suffragante gratia,
Hinc abire poteramus, si hoc ferret animus.
Vos contrà quid possitis, tandem palàm dicite.
Tum frendentes ac frementes satanæ satellites,
Primò ipsum, quem trahebant, trucidant Arthemium,
En se duro scrientes effecerunt martyrem:
Cuius neci coniunxerunt coniugem ac filiam.
Quas per cryptæ liminare præceps datos obruunt
Saxis simul atque magnis arenarum molibus.
Tum beatos assertores veritatis alligant
Marcellinum atque Petrum auidos martyrij:
Annectuntque catenatos arborum stipitibus,
Donec tetro nuntiarent tormentorum arbitro,
Atque ipso comperirent decernente Iudice,
Quali morte magni forent consumendi martyres.
Qui dum cuncta cognouisset gesta, quæque iusserat,
Nigram iubet intra syluam sanctos duci martyres,
Et nibi capitalem capere sententiam.
Quò cùm eos deduxissent dæmonum satellites,
Illi læti & alacres, laudantesque Dominum,

Sententia in Arthemiũ & coniugẽ ac filiam eius.

Missa cele. brata à S. Marcellino in spec.

Arthemius decollatur.

Eius vxor & filia saxis obruũtur.

Locum

Locum suæ passioni largiorem faciunt:
Nam & spinas atque vepres euellebant manibus
Ipsi suis, vt purgando terram puram redderent,
Sacrum erat quæ illorum exceptura sanguinem.
Tunc orantes, atque pacis sibi dantes osculum,
Genu flexo percussorem patienter perferunt,
Ac proiecta graui petunt cælum carnis sarcina.
Quorum ipse, qui eosdem magnos Christi martyres
Ferro iussus, iugulauit, se vidisse fassus est
Carnis vinclis absolutos euolâsse spiritus
Forma quasi virginali, rectos veste fulgida,
Auro quoque radiantes ac gemmarum lumine,
Angelorum coruscantum circundatos agmine,
Lætabundos cum immensa lucis affluentia,
Supra cuncta penetrando celsa mundi sidera,
Subleuatos ad æterna cæli regna scandere.
Duæ quædam referuntur Romæ natæ fœminæ,
Vna dicta est Lucilla, Firminaque altera,
Veram puris retinentes Christi fidem cordibus
Quæ propinquæ ter beati martyris Tiburtij,
Ad illius sacrosanctum assidentes tumulum,
Deo gratas vigilando ducebant excubias.
Quibus ipse cum beatis semet comitantibus
Marcellino atque Petro manifestè retulit
Per soporem, vbi sacra iacuissent corpora
Eorundem electorum: atque simul admonet,
Vt cuntes absque mora, illa statim auferant,
Et in crypta suum prope curent corpus ponere.
Qui præceptis obsequentes, Nigram syluam adeunt,
Sublatosque beatorum inde portant cineres,
Et in specu deponentes, iusso loco tumulant.
Quas ad ista peragenda adiuuisse referunt
Duos quosdam de sacratæ sedis Apostolicæ
Clericis, quos ordo sacer nominat Acolytos.
Hæc vt gesta referuntur, retulisse asserunt
Illumipsum, qui eosdem interemit martyres,
Et ab illo didicisse Damasum Pontificem,
Cùm ætate puerili, per eadem tempora
Sub magistro ministraret, & ad magnum crescceret
Rerum culmen, tunc Romana lector in ecclesia.
Post hæc cuncta memorâsse, ac mandâsse literis,
Cùm illius almæ sedis obtineret apicem,
Et in tota principatu polleret Ecclesia.
Ille autem, qui beatos martyres percusserat,
Dorotheus cognomento, per diuinam gratiam
Ad baptismi sacramentum peruenisse dicitur:
Sacram sedem tunc regente Iulio Pontifice,
Publicam simul puramque gessit pœnitentiam:
Atque morum probitate consequi promeruit
Sempiterni Saluatoris salutarem gratiam,
Per illorum, quos percussit beatorum martyrum
Nunc & semper memorandam miram patientiam.
Qui de mundi triumphantes principe diabolo,
In supernis collocati semper gaudent sedibus
Coram Christo per æterna seculorum secula.

Marcellinus & Petrus plectuntur capite.

S. Tiburtius cũ Marcellino & Petro apparet Lucinæ, &c.

Damasus Pontifex scripsit historiam Marcellini & Petri.

PAS.

PASSIO SS. PERGENTINI ET LAVRENTINI
FRATRVM MARTYRVM. HABETVR IN ANTIQVIS
MS. codicibus, sed per F. Laur. Surium stylus mutatus est, & pleraque reddita compræhensiùs.

Iunius.

IMPERANTE Decio Cæsare, grauis fuit persecutio Christianorum. Multa tum proponebãtur edicta, vt qui Christum colerent, nec sacrificare dijs vellent, variis pœnis interficerentur. Cùm autem regiones peragraret Decius cum ministris suis, & Aretium veniſſet, habebat apud se vnum ex consiliarijs suis, Tiburtium nomine, crudeliſſimũm Christianorum persecutorem. Ibi tum ethnicus quidam ita ait: Sunt hîc duo germani fratres Pergentinus & Laurentinus, nobiles genere, qui se Christianos profitentur, & quotidiè scholas adeuntes, literis instituuntur, vt possint Christi doctrinam plenè cognitam habere. Quos si vos ita pergere sinetis, cedet id in exitium vrbis huius, & populum omnem ad Christi religionem traducent. His auditis, Tiburtius furore percitus, iussit eos coram se adduci. Cùm autem à militibus ducerentur, dixit Pergentinus ad Laurentinum: Iam nostrum propinquat certamen. Respondit Laurentinus: Frater mi, non formidemus hęc tormenta: illa verò potiùs ęterna timeamus supplicia & nostrum redemptorem, qui nos iussit non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Pergẽtinus dixit: Eamus animo virili, & perstemus in fide, nihil tyranni iussa formidantes. Sed tu iudici responsa reddes, qui me ad dicendum & respondendum instructiõnes.

Deferuntur sancti Martyres ad Tiburtium.

Matth. 10.

Vbi ad Tiburtij conspectum venêre, ait illis: Cur vos relinquitis deos, quos colunt pijſſimi Imperatores, & adhæretis Christo, quem Iudæi occiderunt? Respondit beatus Laurentinus: Nos præter Christum viuentis Dei filium, alium Deum prorsus ignoramus. Ille enim fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. Quos verò tu deos dicis, eos nos scimus omni turpitudine inquinatos, tum etiã surdos & mutos, nulla vel videndi vel audiẽdi facultate præditos: quos nisi perdere velitis, seruare vos oporteat, & ne fortè cadant, ferro & plumbo cõfirmari necesse sit: deniq; qui nec sibi, nec alijs vllam possint ferre opem. Tiburtius ait: Propter generis vestri nobilitatem in præsens parco vobis. Abite igitur, & ab hac vana religione vos reuocate. Nam si denuò ad me delati eritis, multiuarijs vos supplicijs excruciatos interficiam.

Constanter respondent Iudici.

Dimittuntur à Iudice.

Abierunt igitur ex eius conspectu, magis etiam in fide Christi inflammati, quotidieque rogabant Dominum, die noctuque in genua incumbentes: crescebatq; indies fides illorum in operibus multis, & exhortationibus suis non paucos ad Christum adducebant. Quod vt sensêre infideles, permoti rebus mirabilibus, quas per illos efficiebat Christus, multorumque ad fidem conuersionem molestè ferentes, illos comprehensos ad Tiburtium adduxerunt, ita dicentes: Nihil apud hos valuit iussio tua. Nam non solùm te non audiunt, sed etiam magicis artibus totum euerterunt populum. Tum ait ad illos Tiburtius: Quid ita vos comparatis, vt nec pijſſimum Cæsarem, nec me propitium habere velitis? S. Pergentinus respondit: Nos propitium habemus Christum. Vos autem propitios illi optent, qui Christum propitium habere non merentur: & terrores vestros illi formident, qui regem æternum non metuunt. Tum verò Tiburtius è sede exiliens, scidit vestimenta sua, & ait: Ego vobis inducias dedi, vt resipisceretis quandoq;: & ecce etiam me præsente Christum vestrum prædicatis. Iussit porrò leuari eos, & fustibus diutiſſimè cædi. Inter verbera autem psallebãt sancti: Domine Deus in adiutorium nostrum intende: Domine ad adiuuandũ nos festina. Subitò ergo brachia cædentium refacta sunt, stupentesque Tiburtio, clamabant ministri præ dolore: Rogamus vos serui Dei, vt oretis Deum vestrum pro nobis: &, si nos sanauerit, credemus in eum. Sanctis orantibus, brachia eorum restituta sunt, multiq; id videntes, ad Dominum conuersi sunt vnà cum ministris illis, simulq; omnes dixêre: Non est alius Deus præter illum, quem prædicant Laurentinus & Pergentinus, serui eius. Dixit verò Pergentinus ad eos: Audite nos fratres, & baptizemini, sicque eritis liberi ab omni nexu peccati.

Multos ad Christum conuertunt.

Rursus accusantur.

Cædunturfustibus.

Multi credunt.

Hæc

Hæc cernens Tiburtius, pertimuit, iussitque Pergentinum & Laurentinum in carcerem trudi, & neque panem, neque aquam illis porrigi. Illi verò Dominum inuocabant in carcere, & cùm triduo ieiuni permansissent, angelus Domini sub noctis medium attulit eis panem cælestem, dicens: Surgite, & comedite panem, vobis à Christo transmissum. Splendore autem angelico totus illustratus est carcer, & custodes carceris præ terrore penè exanimati sunt. Interim sancti pane illo refecti, psallebant: Misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Deinde illi qui crediderant, vnà cum Pergentina sorore eorum, munera attulère ad custodes carceris, rogaturi vt ipsis copiam facerent ad sanctos ingrediendi: & ecce carcerem apertum conspiciunt, & custodes velut mortuos. Ingressi igitur ad sanctos, ad eorum pedes se abijciunt, rogantque cum lachrymis, quandoquidem pateret carcer, vt inde exirent. Vita enim vestra, aiebāt, nobis adhuc necessaria est, & debemus de Christi nomine diligentiùs edocceri. At illi respondérunt: Absit à nobis, fratres, vt hanc rem faciamus, & coronam, quam fide nostra promeruimus, perdamus. Vos autem facite, quod dicturi sumus: Est hîc Cornelius presbyter, qui Tiburtij timore latitat: sed vos eum inquirite, & si cũ inueneritis, nunciate ei omnia, & quæ in nobis Christus operatus est. Ille enim & nos & parentes nostros & sororem nostram docuit de Christi nomine, nosq; baptizauit. Ille & vos baptizabit: vos autem vndis salutaribus expiati, in fide permanetis.

Accipiunt panẽ ab angelo sancti martyres. Psalm. 110.

His dictis, iterùm se ad pedes eorum abiecerunt, & cùm diutissimè lachrymati essẽt, rogauerunt vt pro ipsis Christum deprecarẽtur, vt possent salui fieri. Itaq; sancti illis prædicabant, hasque ad Deum fudère preces: Domine Deus rex immortalis, qui nobis id contulisti, vt crederemus in te: præsta, vt etiam isti pertingant ad misericordiam tuam. Et cùm eos consignâssent, à se dimiserunt. Illi verò quærebant sanctum Cornelium presbyterum, & cùm inuenissent, quę Pergentino & Laurentino cõtigissent, ei indicárunt. At ille magno perfusus gaudio, in fide priùs instituens eos, baptizauit circiter sexaginta viros. Vbi hæc ad Tiburtij notitiam perlata sunt, iussit repentè ad suum conspectum sisti Pergentinum & Laurentinum, ijsq; dixit: Maleficijs vestris totam hanc vrbem euertistis. S. Laurentinus illi respondit: Nõ sunt hæc maleficia, sed beneficia Dei: neque nos malefici sumus, sed serui Domini nostri Iesu Christi. Tiburtius ait: Quid multis apud me verbis vtimini? Aut sacrificabitis Deo Ioui, aut varijs vos pœnis affectos tollam è medio. S. Laurentinus respondit: Tu cum tuis adora Iouem: nos Christum adoramus. Tiburtius ira incensus, iussit adferri prunas, & sanctos nudis pedibus illis insistere. Fecerunt hoc sancti, & mox prunæ extinctæ sunt: quæ res populum magis accendebat ad credendum in Christum.

Post catechesin baptizantur viri. 60.

Sancti martyres plãtis suis extinguũtur prunis.

Tum verò gentiles dixère ad Tiburtium. Cernis te nihil proficere. Si ergo eos diutiùs superesse passus eris, & vrbem hanc & omnem eius populum perdes. Iussit ergò Tiburtius Iouis statuam coram se adduci, dixitque ad sanctos: Sacrificate deo Ioui. Respondit ei sanctus Pergentinus: Iam nos videbis sacrificantes. Accesserunt que ad idolum. Populus verò murmure excitato, putabat eos Ioui sacrificium facere. At illi flexis genibus diurissimè adorârunt Dominum: & cùm sustulissent capita, mox idolum instar ceræ liquefactum est. Rursus autem illi in terram se prosternentes, gratias egerunt Christo. Extitit verò magnus clamor in populo, crediderunt que in Christum viri amplius ducenti. Gentiles itaque in sanctos facto impetu, eos atrociter mactatos ac cæsos diutissimè, semiuiuos reliquerunt. Porrò Tiburtius statim in eos mortis tulit sententiam: cumque extra ciuitatem essent educti, rogârunt milites vt parumper sinerentur orare. Sub ipsis autem precibus in terram prostratis, miles quidam caput amputauit, reuersique milites ad dominum suum Tiburtium, rem, vt erat gesta, illi exposuerunt. Christiani autem cum Pergentina sorore eorum nocte corpora martyrum ad mille ferè passus extra Aretium condiderunt. Passi sunt beatissimi martyres Aretij 3. Nonas Iunij sub Decio Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo.

Cæduntur capite.

VITA

VITA S. LIPHARDI PRESBYTERI ET ABBATIS, AB INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED VT *apparet, non dubia fide edita: porrò per Fr. Laur. Surium redacta in compendium, sed sine historiæ detrimento.*

Iunij 3. Patria S. Liphardi. Eius in iure dicendo æquitas.

BEATVS Liphardus apud Aurelianos inclyta ortus progenie, in ipsa iuuentute ad iudicis est dignitatem euectus pro sua prudentia & legum cognitione. In quo sanè munere administrando ita est rationem & æquitatem semper secutus, vt à iustitiæ rectitudine non defiexerit. Multa eum omnes veneratione prosequebantur, quòd dignus Deo fine querela inter homines versaretur: moribus integer, sermone suauis, vultu insignis, ab omni fellis acerbitate alienus, denique inter homines cùm degeret, perfectorum Clericorum vitam in se exprimens. Anno autē ætatis suę quadragessimo, diuino permotus instinctu, loci eius

Fit Diaconus.

episcopum adijt, & vt in Clerum admitteretur, orauit. Cernens antistes magnum ei» erga religionis cultum feruorem, primò eum adscripsit in Cleri album, ac deinde honorem cumulans, Leuitæ ei ministerium mandauit. Quo honore auctus vir Deo plenus, terrenarum rerum abiecta sarcina, verum monachum profiteri cœpit.

Mox monachus.

Est mons apud Aurelianos, quem incolæ regionis illius Magdunum vocant, in quo antiquitùs erat extructum castrum, quod Vuandalica barbaries ad solum vsq; diruit. Ita nullo illic manente habitatore, nemoribus excrescentibus, locus ille quondam

Viuit solitarius sanctissimè.

celebris, in solitudinem versus est. In eius verò abstrusos recessus Liphardus penetrās, vno solo contentus comite, eoq; suo discipulo, apud fluuium Maluam cellulam sibi ex virgis construxit, cœpitq; illic habitare solitarius, vt ab hominum turbis & mundi honoribus separatus, liberiùs ad diuinæ sese legis præscriptum accommodare posset. Quanta verò illic conuersationis eius sanctitas extiterit, nemo verbis assequi potest. Corpore degebat in terra, animo inter supernos cœli ciues versari videbatur. Operib» Deo dignis vacans, stabat succinctus & paratus ad confligendum aduersùs aëreas potestates. Tanta verò eius erat abstinentia, vt panis hordeacei, quem suis ipse manibus

Mira eius abstinentia.

conficiebat, nō nisi vnciam vnam in cibum sumere diceretur: & cùm præter aquam, nullum omninò alium potum admitteret, caipsa tertio duntaxat die parcissimè vtebatur. Vestes eius, saccus & cilicium: nam elegantiam & mollitiem omnem in vestitu planè aspernabatur: asperitatem contrà & vilitatem amplectebatur. Sicut autem anteà hominum secularium, inter quos vixerat, mores & vitam sanctis studijs longè superârat: ita iam monasticen complexus, in sanctissimorum monachorum vestigijs, vitæ perfectione consectanda, constantissimè insistebat.

Vestes eius.

Nec defuerunt ei miracula, quæ sanctitatis eius non dubia essent documenta. In eremo illa, vbi morabatur, immanis erat serpens: nec longè fons aberat, gratissimas fundens aquas, sed ad quas hauriendas præ huius bestiæ metu nemo ausus esset accedere, præter Christi athletam Liphardum & eius discipulum Vrbicium. Is serpēs, malo cum perurgente dæmone, summa feritate ad viri Dei habitaculum properabat, eū planè perditurus. Non latebat id hominem Dei. Accitum ergo Vrbicium mittit ad eum locum, vbi iam nouerat esse serpentem, nec tamen indicat, cur ipsum eò mittat, vt eius fidem probaret. Vrbicius citò eò abiens, horridissimum serpentem sibi cernit venire obuiàm, nimioque terrore correptus, in pedes se conijcit, refertque ad virum Dei, quid in via viderit. Tum Liphardus placidè subridens: Cur timuisti, inquit, modicæ fidei? deditque illi virgam, iubens vt imperterritus illam sub serpentis adspectu humi defigeret. Abijt ille, Crucisque signo munitus, fecit quod iussus erat. Porrò Liphardus ad preces se conferens, rogabat Dominum, vt teterrimum draconem perimeret. Exaudiuit orantem Dominus. Simul enim vt adspexit draco virgam, furibundus accurrit, osque suum ad caput virgæ attollens, eamque mordens, connitebatur confrangere in solum deijcere. Sed precibus viri Dei id effectum est, vt nullo pacto incuruare eam posset: cumque immanis bellua ita penderet, propter vasti corporis graue pondus, ilicò crepuit. Id vbi cognouit vir Dei, cum discipulo suo abijt visum belluam, & pro tanto miraculo gratias Christo egit. Habitauerant autem in illo serpente multi dæmo-

Immanem draconem suis precib» interfecit.

dæmones, qui illo extincto, terribiles dabant per aëra clamores, ita vt vicini rũris habitatores exterriti, inter se perquirerent, quidnam hoc esset. Timebant autem draconẽ è suo antro progressum, omnia vastatum venire. Cùm autem arrigerent aures, nõsse cupientes, quæ voces ederentur, audiunt Liphardi nomen appellari: moxque ad solitudinem aduolant, taciti Liphardum requirunt. Verebantur enim, ne à dracone, si is supereſſet, ferirentur. Vt autem inuenerunt sanctum virum solitis precibus intẽtum, & draconem extinctum, omnes fleuẽre præ gaudio, & in Dei laudes prorumpentes, dicebant ex litus sibi impensam salutem excidio draconis, diemque illum duxẽre celeberrimum.

Interea Marcus Aurelianensis antistes, in vico Clariaco, qui ab Magdunensi oppido tribus distat milliaribus, ob certas causas tum residens, cùm viri Dei virtutes didicisset: Non potuit, inquit, Lenita Dei, sanctis pollens operibus, diutiùs occultari. Declarant eius res gestæ, quanti sit meriti apud Deum, moxq; exurgens, ad domicilium viri Dei properè accessit: & post salutaria colloquia, eodem die sacerdotio cum initiauit, atque templum exiguum illic extruxit, quod hodieq; extat. Creuit hinc fama sancti viri, & in regionem illam omnem propagata est, ita vt mirè cum venerarentur, eius meritis à dracone se dicerent liberatos, eius precibus se apud Dominũ muniri confiderent. Permulti quoque mundo valefacientes, ei adhæsẽre, vt eius disciplinis instituerentur. Accidit autem, vt hyeme quadam, sæuiente frigore, quidam in supradicti montis latere sua absconderis indumenta, à viro Dei nudus vestem peteret. Sed iam diuinitùs reuelata erat illi hominis nequitia. Misit itaq; vnum è suis, qui vestimenta illius adferret: locum ei indicans, vbi essent abscondita. Ea allata dedit ei, qui vestem sibi daret, ita dicens: Cur voluisti miser per mendacium tentare Christi seruum? An non præsens aderam, quando hoc facinus designâsti? Ille verò se deprehensum sentiens, pudefactus abscessit: & qui viro Dei illudere voluit, se sensit illusum. Initiatur sacerdotio. Multi sacri adiunguntur. Nota.

Quædam puella nobilis, manus aridas & debilia habens genua, ad eum venit, cadensq; ad pedes eius, salutem sibi restitui petijt. Ille humi se prosternens, Dominum rogat: inde surgens, manus & genua puellæ benedicto oleo perungit. Illa Christi beneficio mox reualescit. Nec mirum, potuisse hoc tam facilè à Christo obtinere virum Dei, cuius pectus ceu gratissimum eius templum, donis gratiæ eius exuberabat. Oleo benedicto sanat puellam.

Non est autem præter mittendum, quòd cùm Theodemirus Abbas Miciacensis monasterij è corpore esset abiturus, beatus Liphardus in somnis est admonitus, vt ad officia funeris illi patri præstanda properaret. Euigilans ergo, vno secum è suis assumpto, ad monasterium illud profectus est: cumque ad eius fores pernenisset, videt cælestium agminum choros sanctæ illi animæ psallentes occurrere, eamq; cum ineffabili gaudio ad cælum deducere. Cantabatur autem hic psalmi versus: Beatus quem elegisti & assumpsisti: in habitabit in atrijs tuis. Móx vir Dei in cellulam ingreditur, vbi corpus sancti Abbatis axanime iacebat, fratribus debita officia decantantibus, eiusq; funus curat. Peracto sepulturæ ministerio, beatum Maximum, defuncti Abbatis nepotem, in eius locum substituit, fusaq; oratione ad Dominum, ad cellam suam reuersus est: & cũ tandem sui quoque obitus diem immineꝛe cognouisset, conuocatis discipulis cum antè prædixit: simulque eos optimis sermonibus confirmans, hortabatur vt abstinerent à carnalibus desiderijs & mundi oblectamentis: vt seruarent præcepta euangelica: contenderent intrare per angustam portam & arctam viam, quæ ducit ad vitam: resisterent diabolo, & mille eius nocendi artibus, haud secùs atque cruentis belluis: non deficerent in tentationibus, sed memores essent scripturæ, dicentis: Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronã vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. His alijsq; id genus sermonibus cùm diù apud illos vsus esset, Vbicium accersit, eumque coram omnibus sibi designat successorem. Nocte proxima inter preces & lachrymas sancta illa anima feliciter è rebus excessit humanis. Id verò postquàm episcopo innotuit, celerrimè ad eius funus accurrit. Iam in medio sacrum corpus positum discipuli tristes luctuosis officijs prosequebantur, illudq; episcopus vnà cum illis magno studio tradidit sepulturæ. Deinde Vrbicius, ab eodem antistite in sua functione confirmatus, post obitum sancti viri, eius monasterij structuram fecit sublimiorem: vbi hactenùs pro meritis beati Liphardi multa diuinitus signa eduntur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum. Anima Thodemiri ascendit in cælos. Psal. 64. Matth. 7. Iacob. 1. Obdormit in Domino S. Liphardus.

MARTYRIVM S. QVIRINI EPISCOPI SCISCIANI, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DESCRIPTVM.

Authoris nomen non extat ibi, sed est historia grauiter conscripta, atque antiqua sanè, vt equidem sentio. Sunt qui eum Laureacensem Episcopum vocent.

Iunij 4.

VM mundi istius principes ad cruciandas animas diabolus cōmouisset, & vbiq; Domini ecclesias diuersis persecutionum tempestatibus ventilaret: susceitatis regum amicis, per quos ampliùs aduersùs Dei populum prælia commouerat, agebat quotidiè suæ incrementa fœuitiæ. Pari mente itaq; Maximiani Imperatoris legibus Christianus infestabatur exercitus. Per Illyricum verò Diocletianus sacrilegis præceptis in Christi populum sæuiebat, addito tyrannidi suæ Maximiano in regno participe, qui & suam rabiem & Diocletiani per omnem * Illyrim ostenderet. Ferè tamen ad omnes prouinciarum iudices nefandorum principum sacrilegi apices mittebantur, vt in templis dæmonum immolare cogerēt Christianos: (Christi ecclesiæ clau debantur) Christi sacerdotes & ministros vt parerent legibus publicis, & cōfiterentur deos esse: quibus si thura nolint accendere, supplicijs diuersis & mortibus subiacerent.

Dira persecutio Christianorum.

* Illyricum

S. Quirinus dum fugit comprehenditur.

Inter multos autem, qui in Christi exercitu triumphabant, beatus Quirinus Episcopus Scisciani à Maximo Præside iussus est comprehendi. Quem cùm studiosè quærerent, & beatus id sensisset Episcopus, egressus est à ciuitate: & fugiens comprehensus est & deductus. Cumque à Maximo Præside interrogaretur quò fugeret, Quirinus Episcopus respondit: Non fugiebam, sed iussum Domini mei faciebam. Scriptum

Matth. 10.

nobis est: Si vos persequentur in vna ciuitate, fugite in aliam. Maximus Præses dixit: Quis hoc præcepit? Quirinus Episcopus respondit: Christus, qui verus est Deus. Maximus dixit: Et nescis, quia vbiq; te Imperatorum præcepta poterant inuenire, & hic quem dicis Deum verum, comprehenso tibi subuenire non poterat: sicut & modò fugiens comprehensus es & deductus? Quirinus Episcopus respondit: Semper nobiscum est, & vbicunq; fuerimus, Dominus quem colimus subuenire poterit. Et modò

Præclara sententia.

cùm apprehensus essem, mecum erat: & hìc mecum est, confortans me, & ipse de meo ore tibi respondet. Maximus dixit: Multa loqueris, & loquēdo magnorum regum institutа diffamaueris. Lege ergo diuinos apices, & fac quod iussum est. Quirinus Episcopus respondit: Ego Imperatorum tuorum iussionem non audio: quia sacrilega est, &

† deest. idolus, vel, dæmonibus.

contra Dei præcepta iubet seruos Christi immolare †. Quibus ego non seruio, quia nihil sunt. Deus autem meus, cui seruio, ipse est in cælo & in terra & in mari. Ipse est in omni loco: omnibus autē superior, quia intra se cōtinet omnia: quoniam per ipsum cuncta facta sunt, & in ipso constant vniuersa.

Maximus dixit: Per nimium tempus viuendo quasdam fabulas didicisti. Supponūtur tibi thura, & disce Deos esse quos nescis. Non paruum consecuturus es munus intelligentiæ, si præceptis obediens esse volueris. Quòd si ipse tibi non suaseris, vt deotus appareas, cognosce te subijciendum diuersis iniurijs, etiā morte terribili vitam tuā finiendam. Quirinus Episcopus respondit: Iniurias quas mihi minaris, gloria est: & promissa mors, si merear, vitam dabit æternam. Propterea Deo meo deuotus esse cupio, non regibus tuis. Neq; enim deos credo esse, qui non sunt, & aris dæmonum thura non pono, quia scio aram esse Dei mei, in qua apta ei sacrificia boni odoris incendi.

Psal. 95.

Maximus dixit: Video, quia te insania cogit ad mortem. Sacrificia dijs. Quirinus Episcopus respondit: Non sacrificо dæmonijs, quia scriptum est: Omnes dij gentium dæmonia. &: Qui sacrificant dijs, eradicabuntur. Tunc Maximus Præses iussit eum fustibus cædi, cui & dixit: Respice & agnosce potentes esse deos, quibus Romanorum seruit imperium. Propter quod consentiens, eris sacerdos magno deo Ioui. Alioquin ad

S. Quirinus fustibus cæditur.

Amantium Præsidem primæ Pannoniæ dirigeris, à quo dignam mortis sententiā excipias. Ergo ab stultitia tua reuersus, acquiesce. Quirinus Episcopus respōdit: Verè modò sacerdotio fungor: verè modò sacerdos effectus sum, si meipsum Deo vero sacrificium obtulero. Et hoc, quòd corpus meum cæsum est, delector, nullum sentiens dolorem. Ideoq; offero me maioribus supplicijs, vt me quibus præpositus fui in hac vita, sequan-

Nullū sentit dolorem

sequantur ad illam æternam vitam: ad quam per huiusmodi iter facilè peruenitur.

Maximus Præses dixit: Claudatur in carcere, & grauetur catenis, donec superatus efficiatur. Quirinus Episcopus respondit: Non expauesco carcerem, credens Deum meum mecum esse in carcere, qui semper est cum suis cultoribus. Cumq; ligatus fuisset, recluditur in carcerem Quirinus Episcopus, & mittens se in orationem, dixit: Gratias tibi Domine, quia propter te hæ mihi illatæ sunt contumeliæ: & rogo, vt qui in hoc carcere detinentur, sentiant me cultorem veri Dei esse, & credant, quia non est alius Deus, nisi tu. Media autem nocte, apparuit splendor magnus in carcere: quem cũ vidisset Marcellus custos personarum, aperuit carcerem, & prostrauit se ad pedes beati Quirini Episcopi, dicens cum lachrymis: Ora pro me Dominum, quia credo nõ esse alium Deum, nisi quem tu colis. Multùm autem hortatus est eum beatus Episcopus, & consignauit eum in nomine Domini nostri Iesu Christi. Post triduum autem Maximus Quirinum Episcopum iussit ad Amantium Præsidem ad primam Pannoniam deduci, vt pro contumacia, quam in leges Imperatorum exhibuerat, vltimam sententiam sustineret. Ducitur in carcerem.

Cumq; deductus fuisset beatus Quirinus ad primam Pannoniam, & per singulas ciuitates vinctus catenis ad Præsidis Amantij iudicium traheretur: (siquidem ad ripam Danubij ad singulas ciuitates †) Amantio eodem die reuertente de ciuitate Scarabetẽsi, offertur ei beatus Quirinus Episcopus: quem Præses ad vrbem Sabarien sem ad audiendum censuit repedari. Tunc ingredientes ad S. Quirinum Episcopum Christianæ mulieres, cibum potumq; obtulerunt ei. Quarum fidem intuens beatus Episcopus, dũ ea quæ offerunt benedicit, catenæ quibus ligatę manus eius & pedes fuerant, ceciderũt. † Videtur deesse, duce batur, aut quippiam tale.

Accepta igitur esca, regressis mulieribus, hi qui eum custodiebãt, Sabariam duxerunt. Quem Præses Amantius per officium suum offerri sibi iussit in theatro. Qui cùm obiatus fuisset, Amantius Præses dixit: Requiro te, si ea quæ in tua superbia apud iurediciũ Maximum gesta monstrantur, vera sunt. Quirinus Episcopus respõdit: Apud Scisciã verum Deum confessus sum. Ipsum semper colui, ipsum corde teneo: nec me ab eodem, qui vnus Deus & verus est, homo poterit separare. Amantius Præses dixit: Aetatem tuam dolemus' maculare verberibus: tamen sensum tuũ optimus emendare sermonibus, & præmio promisse vitę corrigere, vt reliquum senectutis tuę tempus iuxta legum Imperialium sanctionem dijs seruiens perfruaris. Beatus Quirinus Episcopus dixit: Quid de ætate dubitas, quam † inuiolatã reddere potest, omnibus supplicijs fortiorem? Nec tormentis frangitur mea confessio, nec vitæ præsentis delectatione corrigitur, nec timore mortis quanuis acerbæ mentis meæ soliditas perturbatur. Sabaria, Autriæ, id est, Pannoniæ primę vrbs est. † deest (opinor) Christus, aut simile.

Amantius Præses dicit: Cur instans es ad mortem, vt dijs Romani Imperij appareas indeuotus, & contra humanum morem vitam tibi eligas denegandam, dum hi qui euadere mortem cupiunt, negando quæ gesserunt, tormenta deludunt? Tu autem dicis vitæ tuæ dulcedinem otiosam, & festinus curris ad mortem, Imperatoribus contradicis. Propter quod adhuc te hortamur, vt viuas, & vitam ruam redimas, & cultorem te legibus Romanis exhibeas. Quirinus Episcopus dixit: Allocutio ista fortè flectat animos seniles, qui longioris vitæ spatia suspirant. Ego autem didici à Deo meo, vt debeã ad illam vitam peruenire, quæ post mortem, mortis iam intercisione non clauditur: & ideò ad temporalem huius vitæ terminum fidelis accedo. Non enim similis sum noxiorum, sicut potestas tua loquitur. Illi enim dum viuere cupiunt, negando Deum verè moriuntur. Ego autem ad æternitatem vitæ confitendo peruenio: nec vestris legibus acquiesco, quia Christi Dei mei legitima, quæ fidelibus prædicaui, custodio. Amantius Præses dixit: Diù te ad obedientiam regalium præceptorum inclinare voluimus, sed quia rigore mentis domari non potuisti, eris in exemplum omnium Christianorum, vt formam tuæ mortis qui viuere cupiunt expauescant. Tunc inter cæteras, quas pertulit, passiones iussit sancto Dei sacerdoti vel famulo molam ad collum ligari, & vnda demergi. Cumq; de ponte præcipitatus fuisset in fluuium, & diutissimè superna-taret, & cum spectantibus locutus est, ne suo terrerentur exemplo, vix orans vt mergeretur obtinuit. Cuius corpus non longè ab eodem loco, vbi demersum fuerat, inuentum est: vbi etiam locus orationis habetur. Sed ipsum sanctum corpus in basilica ad Scarabentensem portam est depositum, vbi maior est pro meritis eius frequentia procedendi. Passus est beatus Quirinus Episcopus Scisc ianus, martyr Christi, sub die pridiè Nonarum Iuniarum, & coronatus est à Domino nostro Iesu Christo, cui honor & gloria & potestas in secula seculorum, Amen. Verè moritur, qui verum negat. Ligato ad collũ saxo molari, in flumen dejicitur vir sanctus.

Facta autem incursione Barbarorum in partes Pannoniæ, populus Christianus de

Corpus eius Romam transfertur. Scarabatēsi vrbe Romam fugiens, sanctum corpus Quirini Episcopi & martyris affe rentes secum deduxerunt. Quem via Appia milliario tertio sepelierunt in basilica Apostolorum Petri & Pauli, vbi aliquando iacuerunt, & vbi S. Sebastianus martyr Christi requieſcit, in loco qui dicitur Catacumbas: ædificantes nomini eius dignam eccleſiam, vbi præſtantur beneficia eius, vſque in hodiernum diem.

Petr. Stephanon Hymno 7.

DE EODEM S. QVIRINO EPISCOPO SCISCIANO ET MARTYRE, HYMNVS AVRELII *Prudentij.*

Iunij 4.

INſignem meritis virum
Quirinum, placitum Deo,
Vrbis mœnia Sciſciæ
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Hic ſub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Vrgebat ditionibus,
Ferrur catholicam fidem
Illuſtrâſſe per exitum.

Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuialibus
Gurges dum rapit, abluit.

Nil refert, vitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paſſio martyrem:
Aequè gloria prouenit
Fluctu quolibet vuida.

Eponte tuditur in flumen vir ſanctus, nec poteſt mergi.

Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Epiſcopus
In præceps fluuio datur,
Suſpenſum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.

Deiectum, placidiſſimo
Amnis vertice ſuſcipit,
Nec mergi patitur ſibi,
Miris vaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.

Spectant eminùs è ſolo
Doctorem pauidi greges:
Nam Chriſti populus frequens
Riparum ſinuamina
Stipato agmine ſeſſerat.

Sed Quirinus vt eminens
Os circuntulit, heu, * ſuos
* Exemplò trepidos videt,
Nil ipſe proprij memor
Inter ſtagna periculi:

Natans in vndis confirmat fideles.

Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu conſtans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.

Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vndis:
Nec ſubſtrata profunditas
Saxoque, & laqueo, & viro,
Audet ſpontè dehiſcere.

Senſit martyr Epiſcopus
Iam partam ſibi præripi
Palmam mortis & exitûs,
Aſſcenſumque negarier
Aeterni ad ſolium patris.

Ieſu cunctipotens, ait,
Haudquaquàm tibi gloria
Hæc eſt inſolita, aut noua,
Calcare & fremitum maris,
Prona & flumina ſiſtere.

Scimus diſcipulum Petrum,
Cùm veſtigia tingeret
Mortali trepidus pede, Matth. 14.
Dextræ ſubſidio tuæ
Subiecciſſe ſalum ſolo.

Iordanem quoque nouimus
Tortis vorticibus vagum, Ioſue. 3.
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluis retrò
Confugiſſe meatibus.

Hæc miracula ſunt tuæ
Virtutis Domine, vt modò
Suſpendar, leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cùm collo ſcopulum traham.

Iam plenus titulus tui eſt
Et vis prodita nominis,
Qua gentilis hebet ſtupor.
Abſoluas, precor, optime
Huius nunc animæ moras.

Quid poſſis, probat amnicus,
Qui vectat ſilicem, liquor.
Hociam quod ſupereſt, cedo,
Quo nil eſt precioſius,
Pro te Chriſte Deus mori.

Orantem ſimul halitus
Et vox deſerit, & calor:
Scandit ſpiritus ardua:
Fit pondus graue ſaxeum,
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS BONIFACII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

TAliorum quidem Christi martyrum certamina magnũ lucrum viris bonis afferunt: nam & cõmunis naturæ maxima & quæ naturam superant, facta ostendunt: & vincẽtem quidem Christũ, apertè autem victũ & probro ac dedecore affectum inimicum. Prætereà impios quidẽ manifestissimè arguũt: pios verò magis cõfirmant & corroborant, & ad spiritalẽ decertationẽ acriores reddũt & vehementiores. Et hæc quidẽ in illis, in quibus reliqua quoque vita cõgruit cum martyrio, & à pueris eis coaluit virtutis exercitatio. Si quis aũt ab initio quidẽ ignauã & dissolutã vitam egerit: posteà verò bonis adeò resplenderit, vt repentè martyrij coronam arripuerit, quidnã potest esse hac gratia præstantius apud pios? Nã natura quoq; id, quod præter spem, boni euenit, est delectabilius eo, quod est cõsuetum. Eò tendit ouis quoq; perditæ à Domino inuentio. Talẽ ergo nouimus quoq; fuisse hunc inclytum Christi martyrem Bonifacium. cuius non æquum est despicere certationem: sed eam literarum mandare monimentis. Sic autem habet:

Iunij 5. sed Romanum martyrolo. gium habet cũ 14. Maij.

Luc. 15.

Erat Romæ mulier quædam nomine Aglais. hoc autem nomen consequebantur etiam alia congruentia, genus & species & diuitiæ, quæ ei magnum splendorem & decus afferebant. Nam genus quidem erat patritiorum, & eorum, qui proconsularẽ honorem sunt assecuti: species verò cum iuuentute, quæ efficere possint, vt mulier sit amori vehementiùs dedita: luculentæ autem diuitiæ, & quæ vel ad eis abutendum satis essent. His omnibus accedens libera viuendi potestas, ignem validè accẽdebat, & ad turpes amores incitabat. Cùm esset ergo adeò diues Aglais, & terræ bonis floreret, & propterea incontinenter vteretur amoribus, ea cum quodam ex suorum bonorũ procuratoribus (is erat pulcher Bonifacius, non ingenij solùm solertia & in eam beneuolẽtia, sed etiam specie alios longè superans) non honestis vtebatur congressionibus. non erubesco enim hæc dicere, cùm paulò pòst possim ostendere verè diuinam & admirabilem mutationem. Alioquì autem à vino quidem & amoribus vincebatur ab initio: sed & pecuniæ erat contemptor magnificentissimus, & ad eas egentibus distribuendas longè liberalissimus, & hospitalitati deditus, fi vllus alius. Si quando ergo vidisset aliquos ex viatoribus, aut æstu & siti eliquatos, aut niue & frigore concretos, aut alia ratione itinere grauatos, ipse festinãs hilariter eis ibat obuiàm, & rogabat vt à labore requiescerent; & cùm cessissent, in domum suam introducẽtos hospitio benignè accipiebat, & verbis & factis eorum omnem propulsabat molestiam. Hęc etiam ante martyrium ornabant Bonifacium. Neq; est ille solummodò examinandus & spectandus ex alijs: sed sunt etiam coniungenda ea, quæ sunt meliora. Bonifacius enim aliquid quidẽ voluptati, plurimam verò partem tribuens virtuti, & pulcherrima genera virtutis acuratè exercens, ne esset perfectus ex hoc solo prohibebatur, quòd nõ esset temperãs.

Cap. 1.

Aglais mulier nobilis & opulẽta.

Mala & bona Bonifa. cij.

Eximia eius hospitalitas

Cæterùm non multo interiecto tempore, hæc quoq; labes, tanquam in toto mundo & pulchro corpore, eluitur, & quod ex vitio suscipiebatur dedecus, regitur longè maiori gloria. Non sustinuit enim Dominus despicere animam, adeò omni ex parte pulchram, perpetuò inquinari vnius vitij turpitudine: sed placuit omninò diuinarũ rationum dispensationi, martyrico etiam sanguine purpureum & regium ei colorem indere. Quonam modo autem hoc sit effectum, & quodnam sit iactum fundamentũ martyrij, parata est docere oratio. Adhuc quidem vigebat persecutio in Christianos, & profunda illa caligo simulacrorum totum simul occupabat Orientem. Subit autem illius dominam salutaris cogitatio. & cor eius penetrat vehemens quoddam & inuictum desiderium reliquiarum martyrum. Quoniam verò existimabat Bonifacio nullum esse fideliorem, aut ad in his seruiendum diligẽtiorẽ, ei sicut carnalem & turpem, ita etiam laudabilem & beatum amorem communicat, & eum seorsum accipiẽs: Scis, inquit, frater, qualibus simus coinquinati peccatis, nec nobis curæ esse aliquid, quòd expectamus futurum, vt sistamur ante Deum, & pro his grauia subeamus supplicia. Cę terùm audiui à quodam viro pio, quòd si quis eos, qui propter Christum passi & affecti sunt martyrio, in honore habuerit & coluerit, magna quædam & præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, & eadem, qua illi, fruetur beatitudine. Multi autem nunc quoque, vt aiunt, pro Christo pulchra adeunt certamina. Tu verò (etenim iam

Cap. 2.

Vehemens desiderium reliquiarũ Gerarum in Aglaide.

Nota quid antiquitas senserit de reliquijs.

venit tempus, vt meus ostendat Bonifacius, qua sit in nos affectione) ad hæc mihi inserui, & omni studio eò vadens, propera ad me afferre aliquid è sacris his reliquijs: vt cùm eas honorificè deposuerimus, & sacras ædes eis ædificauerimus, eos semper habeamus custodes & seruatores.

Cap. 3.

Hæc cùm ei dixisset, & se lubenter id ministerium promptoq; & alacri animo obiturum ostendisset, tradit ei multum auri. Neq; enim licebat gratis accipere vllas Martyrum reliquias, sed Christianorum magnus in eas amor, erat impijs causa lucri, & effi ciebat, vt non nisi magni eas emptas præberent. Ea de causa mittit multum auri, & vt etiam haberet, quod distribueret pauperibus. Mittit autem cum eo equos quoq; duodecim, & vnguentum, & sindonas, & quæcunq; alia vsui erant ad honorãdos sanctos. Sed est attendendum. huc enim venimus, vbi est narratio iucundissima. Cùm iam Bonifacius esset iter ingressurus, statim quasi graphicè victoriam suam & coronam præsignificans: Vidisti, inquit, ô domina, quemadmodùm cõtingit, vt hoc quidem cœpto frustreris: secunda verò, vt aiunt, nauigatio, meum ad te corpus afferat: fueritne hoc tibi mediocre tui instituti ac scopi solatium, & apud te habendum in honore? Et hæc quidem ille fortasse magis ludens apud dominam, quàm agens seriò: Deus autem id, quod erat futurum, prædixit per illius linguã. Aglais verò: Non est, ô Bonifaci, inquit, tempus ludendi, neq; horum verborum: à quibus abstinentem iubeo, vt piè & honestè te geras. Nam ijs es inseruiturus, quæ nos nõ solùm tangere, fed etiam adspicere indignos, nimiæ est audaciæ & temeritatis. Cùm his satis increpâsset, & pudore affecisset, & pro ludo intempestiuo ad iustum & rationi consentaneum metum illius animam traduxisset & dixisset: Deus, qui serui formam propter nos accepit, & suũ effudit sanguinem, ipse ad mea non adspiciat delicta, & mittat Angelum suũ ante te, & dirigat gressus tuos: deinde faustum ei precata reditum, eum emittit.

Cap. 4. Obserua religionẽ hãc & reuerentiam Bonifacij.

Bonifacio verò non mediocriter quidem profuerunt verba dominæ, & vt res diuinas & religiosas reuereretur, effecerunt. Hinc factum est, vt in itinere nec carnes tangeret, nec vino vteretur. Subibat autem eius quoque mentem cogitatio, veluti quidã bonus pædagogus: Qualia sunt, quæ feci: & qualia sum impuris manibus portaturus? Propter hũc verò metum, sensim negligebat pristinam suam in corpus affectionem, & vt sibi attenderet, sibi persuadebat. Nam metus quidem est pater attentionis, attentio autem est mater tranquillitatis & quietis: ea verò parit conscientiam: quæ facit, vt anima tanquam in pura aliqua & non turbata aqua, sua intueatur dedecora: & sic nascuntur principia & radices pœnitentiæ. Iam tunc autem pulchrè conceperat Bonifacius, & iam apertè ostendebat, se inclinare ad vitam perfectam & accuratam, vt qui à crassis quidem & superuacaneis, vt diximus, abstineret alimentis: assiduis verò precibus & ieiunijs vacaret in itinere. Postquàm autem ascendissent in Asiam, & ad celebratam in Cilicia peruenissent Tarsum, quo in loco etiam decertabant martyres, alijs quidem permisit, vt ipsi & equi quiescerent, apud quẽdam illic hospitio excepti: Ipse verò ne viæ quidem excusso puluere, profectus est ad videndum desideratos martyres: & cùm venisset in stadium, videt populi quidem magnam collectam multitudinem ad ea videnda, quæ fiebant: sanctos autem varijs affici tormentis, & vnum quidem omnibus crimen obijci, nempe pietatem ac veram religionem, non eosdem verò subire cruciatus: sed tam multos, vt nemo ferè eodem damnaretur supplicio, etsi spiritu essent coniuncti, & ore nihilominùs eadem loquerentur. Nam alius quidem pendebat capite, subter verò ignis erat subiectus: alius autem erat extensus quatuor lignis. Alius serra secabatur. Alius discerpentium manibus cõminuebatur: & illius quidem oculi effodiebantur, huius autem manus amputabantur. & huic quidem per collum palus transactus, terræ erat affixus: illi verò manus penè circumagebantur, pedes autem contrà improbè refringebantur. & vtrisq; sic vinctis similiter ossa conterebantur. Alium (ô magnam impiorum insaniam) licebat videre mutilatum manibus & pedibus, & humi instar globi deuolutum. Sed etsi hæc paterentur viri generosi & fortes, tanquam non subirent aliquid violentum & molestum, sed perinde acsi eorum renouarentur corpora, & sustinerent quandam in melius mutationem, sicut erat re vera, lætabantur, eis diuina virtute ferente auxilium, & confirmante ad certamen. nõ poterat enim aliter fieri, vt humana hæc pateretur natura, idq; cũ gaudio, nisi supernа eos manus tangeret.

Assiduis precibus & ieiunijs vacat in itinere.

Horrendi martyrum cruciatus.

Cap. 5. Vide in Bonifacio mi-

Hæc videns Bonifacius, & non solùm videns, sed etiam sedulò & diligenter singulà considerans: & partim quidem stupens Martyrum constantiam, partim autem pares coronas consequi desiderans, totus deo afflatus, descendit in theatrũ: & cùm se fecisset manife-

manifestũ omnibus, Martyres, qui erant oĉs viginti, singulatim amplectitur. Deinde etiã omnib⁹ audiẽtibus magna voce, Magnus est, inquit, Deus Christianorũ: Magnus est, qui athletas suã ope adiuuit. Hæc cũ dixisset, rursus lætus adhærebat martyribus, cũ magno desiderio præhensabat & amplectebatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ restabant, partes corporis: beatos quidem eos pronuncians propter animi fortitudinem, & propter ea, quæ passi fuerant, & quòd breue sit id, quod est reliquum, & mox futura sit liberatio à laboribus & æterna lætitia: pro se autem rogans, vt esset eis socius certaminum, & particeps coronarum, quas sunt habituri à Christo. ram mutationem. Cap. 6.

Cùm autem fieri non posset, vt hæc laterent, maximè cùm vocem altiùs sustulisset, Præses per multitudinem acriùs defigens oculos, & videns Bonifacium: Quis hic est, inquit, qui nos vsqueadeò negligit & magnos deos? Illeipse ergo dicat, accedens propiùs. Postquam autem ille adfuit, rogatus, Sum quidẽ, inquit, Christianus: Domini verò mei fretus virtute, ex cõseruis fideles quidem diligo, re autem & tuos tanquã ingratos despicio. Præses verò: Hæc quidem mitte dicere in præsentia. Dic autem nomen tuum & studium. Bonifacius autem: Primum quidem mihi nomen, & quo maximè vocari gaudio, Christianus. Quòd si vis etiam scire nomẽ mihi impositum à parentibus, Bonifacius. Præses verò sancto adhuc loquente, eum interpellans: Age ergo, inquit, ô Bonifaci, priusquàm tangam carnes tuas, & ossa, pare & fac imperata, & accedens sacrifica diis propitijs. hoc enim tibi multa bona conciliabit: deorum amicitiã, à rebus grauibus & asperis liberationem, diuitiarumque & maximorum bonorum suppeditationem. Ad hæc Martyr: Ne tibi quidem, inquit, iustum est respondere: hoc tamen, inquit, dicam, quod sæpè dixi. Sum Christianus. hoc solum audiã nobis. Si hæc autem non feras, fac quod tibi libuerit. Mira eius constantia.

Hæc cùm dixisset, Præses iubet eum suspendi præcipitem, & fortiter quidem cædi: tormentum autem extendi, donec ossa fiant manifesta. Et hæc quidem, sicut ille iussit, quamprimùm facta sunt à lictoribus: Dei autem Martyr tanquam non dolens, quòd carnes distraherentur, sed potiùs, quòd separaretur à sanctis, in illos quidem defigebat oculos, simul & ipsum desiderans visionem, & tanquam ad pulchrum exemplar, intuens ad illorum propter Christum certamina. Postquam ergo vidit eum Præses hoc tormento nihil remisisse de suo scopo, iubet eum paululùm relaxari: & rursus interiecto aliquo interuallo aggrediens Martyrem, & hoc modo volens eum tentare: Sint tibi, inquit, ô Bonifaci, hæ perpessiones, documenta eius quod est melius, & intolerabiles hos iam expertus dolores, tandem ô infelix tuí misertus, propter ea, quæ te manent supplicia, accede sacrificaturus. Sanctus autem: Mihi iubens sacrificare, ô stolide, existimas te ea aggredi, quæ possint fieri: Ego ad deos accedam, cùm vel sola eorũ appellatio sit auribus intolerabilis? Ira rursus intoleranda inuasit Præsidem, & acutæ mox arundines ei transfixæ sunt per vngues. Scio vos vel ad solum auditum exhorruisse. est enim tormentum longè grauissimum. Sed Martyr fixis oculis cælum intuens, perinde ac si totum sensum illic cum mẽte posuisset, ne minimùm quidem curabat cruciatum: sed ferebat ipse faciliùs, quàm præses imperabat. Cap. 7. Cæditur crudelissimè. Fert patientissimè. Dirè cruciatur.

Postquàm ergo impio hoc tormentum fuit inane & irritum, alium rursum excogitat acerbũ cruciatum ex immanitate & ex improbitate: & iubet Martyris ore aperto plumbum valdè candẽs ei infundi. Postquam ergo hoc cognouit athleta, manus simul & animum extollens ad Dominum: Domine mi, inquit, Iesu Christe, qui me fecisti fortiorem ijs, qui iam præcessẽre, cruciatibus, nunc quoque ad sis mihi, qui es sola mea consolatio, me leuans dolore: & aperte ostende te mihi opem ferre ad paradam victoriam aduersùs satanam & hunc Præsidem. Pro te enim & tua gloria, vt scis, decerto. Hæc dixit, & sanctos simul rogauit, vt ei opem ferrent suis precibus ad decertationem. Atque illiquidem ei precabantur victoriam & finem martyrij. extitit autẽ tunc quoque Christi virtutis opus planè admirabile. Nam cùm tormentum iam esset paratum, & Bonifacius tanquam quidam strenuus athleta staret, expectans aduersarium: alij verò martyres, vtpotè nõ solùm decertatores, sed eorum etiam, quæ in hoc fiebant, acres spectatores, & magis quàm ille animo anxij, ei quidem, vt diximus, simul precarentur victoriam: tunc quæ erat cõgregata populi multitudo, & alioqui ex ijs, quæ præcesserant, mota erat misericordia Martyrum: partim autẽ ægrè ferebat niniam Præsidis crudelitatem, & propter vtraque hæc sanctorum in rebus asperis & grauibus non solùm tolerantiam, sed etiam lætitiam stupebat, & sic deducebatur ad fidem in Christum, vniuersa repentè simul rollit confusum clamorem, & mente, & voce consentientem: Magnus est Deus Christianorũ: magnus es Rex Christe. omnes in te Cap. 8. Plumbum feruens in os eius funditur. Plurimi transeũt ad Christum.

Præfes fugit.

in te credimus. Hæc & omnes clamabant, & simul aram quidem, quæ illic est, euertebant: Præsidem autem lapidibus appetebant. Ille verò timore affectus & suæ vitæ metuens, vt qui veniret in periculum, ne mox periret, fuga suæ saluti consulit, turpiter dimisso theatro.

Cap. 9.

Hæc alium quidem quanuis efferatum & immanem, ira tamen placabilem, persuasissent eadem sentire, quæ alij, & effecissent vt ad Christum accederet: At non illũ sceleratũm & execrandum. Sed tantum abfuit, vt ipse ex timore & ex hac admirabili populi consensione, aliquam acceperit vtilitatem, vt statuerit etiam rem agere maiori contentione, & ira eum incitante, certamen instaurare. Manè ergo præsidens in tribunali, cùm curâsset in suum cõspectũ produci Martyrem, & illius exprobrabat pietatẽ, & quòd Dominus noster fuisset crucifixus, ridebat. Cùm hæc autem non ferens Martyr, pergeret grauioribus probris vicissim insectari ludicẽ, pro veris & iustis verbis rursus luit supplicium: & statim lebes pice repletus & valdè accẽsus suscepit Martyrem.

Mittitur in feruentem picem martyr, sed nihil læditur.

Sed cùm hoc quoq; fieret, nõ neglexit Deus ex alto facere consueta miracula. Nam cùm angelus è cælo descendisset, illius quidem corpus, sicut etiam corpora trium puerorum, conseruauit illæsum: flamma autem repentè in orbem circunfusa, cùm ap-

Dan. 3.

prehendisset quosdam ex ijs, qui adstabant, infidelibus eadem fecit quæ olim Babylone. Tunc impius timens quidem Christi virtutem, sed ne sic quidem quidquam de impietate remittens, sed tanquam ipse quoque mutari erubescens, aut amplius sanctum videre viuum, arguentem deorum illius imbecillitatem, eum morte condemnat, sic dicens: Bonifacio, qui non paruit quidem legibus Imperatorum, verbis autem nostris nequaquam cessit, & dijs propitijs noluit sacrificare, sed crucifixum potiùs colere tanquam Deum, iubeo caput ense amputari. Et ita eum assumentes satellites, è iudiciali educunt tribunali. Victoria autem insignis Christi Martyr, gaudebat quidẽ tanquam non ad mortem, sed ad vitam potiùs, sicut etiam reuera ita habebat, proficiscereturq; cùm petijsset ab ijs, qui ipsum adducebant, vt ei parum temporis concederent, stansq; ad Orientem precatus est: Domine mi, dicens, Domine Deus, citò me præueniant miserationes tuæ, & nunc adsis mihi adiutor, ne mihi malignus aliquid afferat impedimẽti propter ea, quæ in Inspientia mihi præcesserunt peccata: sed suscipe animam meam in pace, & inter eos, qui pro te sanguinem effuderunt, & fidem vsque ad finem conseruârunt, me quoque annumera. Libera autem tuo quoque pretioso sanguine acquisitum gregem, tuum populum mi Christe peculiarem, ab omni impietate & errore gentilium: quoniam es benedictus & manens in secula. Hæc est pre-

Capite plectitur.

catus, & preces statim ensis est consecutus, & amputatum fuit caput venerandum.

Cap. 10. Res mira.

Facit autem hic quoque Deus aliquod miraculum, & sanguinem cum lacte facit fluere ex vulnere: adeò vt ille quidem esset naturæ, hoc verò piæ fidei: & sic miraculũ, quod magnum visum erat ad stuporem, maius fuit ad vtilitatem: quòd quingentis & quinquaginta viris in fidelibus perfuasit, vt Christum sequerentur, & errorem simula

350. credunt in Christũ.

crorum abominantes relinquerent. Hic fuit exitus vitæ Bonifacij. Ita quod illi temere venerat in mentem, accepit eum finem, quem ipse prædixerat. Qui autem cum eo missi fuerant ad quærendas reliquias, hæc quidem ignorantes, totam verò ciuitatem obeuntes, quoniam quærentes ipsum non inueniebant, putantes eum nõ pulchris, vt solebat, operam dare voluptatibus: Certè ille (dicebant apud se) modò vel omninò coit cum mulieribus, aut in ijs locis delidet, vt id magna ex parte facit. Hęc animo versantes, vt ipsi postremò explicârunt, occurrunt cuidam ciui, qui erat frater Commentarienſis, & eum interrogant, an vidisset aliquem hospitem illuc accedentem. Ille autem dicebat heri quendam hospitem in stadio martyricum decertâsse certamen, & ense fuisse consummatum: se verò non certò scire, an is sit, qui ab eis quærebatur. Sed dicite mihi, inquit, qualisnam est adspectu, & quæ sunt eius formæ insignia? Cùm autẽ illi hominem verbis describerent, nempè quòd breue quidem esset ei corpus, flaui verò capilli, & alia, quæ satis erant ad exprimendam formam Bonifacij: Hic est ille, inquit, quem vos quæritis. Illi autem in initio quidem non credebant, & eum putabant esse deceptum, dicentes: Non nõsti Bonifacium, qualisnam sit ei vita, & quam propẽ sa ac procliuis ad voluptates, & quàm ex diametro vitæ repugnet martyricæ.

Cap. 11. Comites eius ignari cædis eius, venũt ad corpus e. ius examine

Cùm verò ille diceret, nihil obstare, quò minùs ipsi accederent ad stadium & corpus ipsum adspicerent: Illi cedentes, accedunt quidem in locum, viro illo eos ducente. Qui cùm etiam eis corpus ostendisset, illi coniectis in corpus oculis, quod iacebat sine capite, vel ex hoc solo agnoscebant Bonifacium. Deinde etiam cùm inuenissent caput seorsum iacens, & eius corpori coniunxissent, illum ipsum esse credentes, obstu-

puerunt:

puerunt: & timore contractus fuit eorum animus. Timebant enim, ne eis aliquid succenseret, quòd eius mentem accusâssent, eum iudicantes ex eo solo, quod præcesserat: & nescientes, quali vitæ principio qualem & quàm iucundum finem imposuisset. Sed mox metum ademit Martyr, se placidè & benignè in eos gerens. Nam postquàm caput fuit coniunctum corpori, (Tu es omnium Dominus ô Christe Rex, qui glorificas eos, qui te glorificant) sensim quidem aperit oculos: eos autem intuetur amicè & placidè, loquentis speciē præ se ferens, & ostendens se eis benè velle, & probrorū, quæ in eum ingesserant, minimè meminisse. Illi verò acerbè flentes, & calidas lachrymas effundentes: Ne memineris, dicebant, seruc Iesu, nostrarum iniquitatum, neque probrorum, quibus te diuinum & sacrosanctum caput stultè sumus insectati. Cùm sic sibi sanctum placâssent, & eius reliquias, corpus, inquam, & caput quingentis aureis emissent, & odoriferis aromatibus & vnguentis vnxissent, & candidis lineis inuoluissēt, & in honorifica capsa imposuissent, Romam reuersi sunt, sua nihil interesse arbitrantes accipere alterius martyris reliquias, cùm illum haberent, qui iam erat sibi notus, & qui eos germanè & syncerè amplectitur, & dat eis fidele testimonium supernæ defensionis. 1. Reg. 2. Infigne miraculum. Nota precij corporis eius

Interim autem, dum isti domum proficiscebantur, aduenit ad Aglaidem visio, nempe Angelus è cælo, dicens: Suscipe eum, qui aliquando quidem fuit tuus famulus, nunc autem est frater noster & comminister: susci pe eum qui priùs quidem erat famulus, nunc autem est tuus dominus, & eum piè honora: vt qui sit tuæ quidem seruator animæ, custos autem vitæ. Illa autem surgens tremebunda, & ex ecclesiastico choro aliquos insignes assumens, & cum magno honore procedēs obuiàm corpori Martyris, id quidem suscipit, & valdè honorificè deponit & magnificè, stadijs quinquaginta procul à Roma: sacram verò ei ædem instruit, materia insignem & pulchritudine, & talem, qualem omninò oportebat suscipere corpus talis animæ: vt non spiritus solus haberet æternum tabernaculum, sed illius quoque corpus frueretur domo conueniente: in qua in hodiernum vsque diem fiunt multa admirabilia: & dæmones qui dem repentè fugantur, morbi verò expelluntur nutibus, qui non cadunt sub adspectū. Sunt autem nonnulli, qui cùm non sint sani animis, fide fiunt meliores. Cap. 12. Visio Aglaidis. Priscorum Christianorum erga reliquias eorum rentia. Miracula ad S. Bonifacij corpus.

Porrò autem beata Aglais, Martyre eius informante animam, cùm omnes suas facultates distribuisset, & diuisisset pauperibus, de cætero honestè vixit & è virtute, non solùm temperantem & castam vitam amplectens, sed etiam asperrimam eligens exercitationem aduersùs præcedentem nequitiam, vt etiam digna haberetur dono miraculorum, & dæmones quos priùs habebat ipsam supplantantes, expelleret ex hominibus. Monastica autem eius vita durauit quindecim annis, & cùm pulchrum sic somnum obdormisset, adiecta est Martyri. Talis fuit Aglaidis finis & Bonifacij. Sic fuit quidem pulchra eorum mutatio, vt qui carnis quidem affectionibus humanitùs seruierint: humanam verò superârint naturam patiendo pro Christo, & aduersùs vitia se viriliter & fortiter gerentes: ad gloriam Patris & Filij & Sancti Spiritus, quem decet honor & gloria tio nunc & semper & in seculà seculorum, Amen. Cap. 13. Aglais monastica secta tur vitam.

VITA S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI MOGVNTINI, GERMANORVM APOSTOLI ET MARTYRIS,

post Vuillibaldum primum Eistetensem Episcopum, copiosè conscripta, idq; bona fide, à quodam docto viro, sed qui nomen suum premere maluit. Vsus est autem pleriſq; locis stylo simpliciori, quàm ferant huius ætatis homines. Itaque F. Laur. Surius in gratiam Lectoris suo stylo pleraque omnia descripsit, demptis Romanorum Pontificum & S. Bonifacij Epistolis, & quibusdam aliis, in quibus stylus mutari non debuit.

PRAEFATIO AVTHORIS, SED STYLO MVTATO, & omissis quibusdam, parùm huc facientibus.

Fratres, Fuldēses fratres, prò scientiæ meæ exiguitate morem gessi. Petijstis enim, vt sancti patris nostri Bonifacij vitā elegāter quidem à S. Vuillibaldo olim conscriptam, sed pleriſq; locis parùm eruditis adeò obscuram, vt difficilè eius sententiam possint assequi, ego sermone aperS. Bonifacij vita scripta à S. Vuillibaldo, primo Episcopo Eystetensi,

Verùm, quod dicere cœperam, literas omnes huius beati viri, quas inuenire potui huic operi necessarias, equidem diligenter collegi, sperans æmulum aliquem earum lectione correctum iri. Et vos Fuldenses fratres ex animo rogatos & admonitos velim, vt summa attentione eas lectitetis, Deum rogantes, vt per eius preces, qui scripsit illas, quique, vt in eis habetur, sanctam Germaniæ Ecclesiam ingenti labore à malis sacerdotibus quondam vindicauit, nunc etiam à talium potentia vos locumque vestrum tueatur. Duos autem libellos, adiuuante Domino, qui tum beatissimi viri vitam, tum memoratas epistolas contineant, scribere constitui: quorum prior explicet quis fuerit, quidque ante sedis Moguntinæ acceptam dignitatem, in sancta Ecclesia laborauerit: posterior verò ea commemoret, quæ deinceps vsque ad obitum suum egit.

Quis sim, qui vobis fero munus tale laboris,
Vos quoniam scitis, nolite precor dare multis.
Ne persona mei vilis faciat mea sperni.
Sit magis hoc studium, vobis deposcere Christum,
Vt sibimet placita maneant præsentia scripta.

Authoris sunt hæc, volentis cælari nomẽ suum.

VITAE SANCTI BONIFACII ARCHIEPISCOPI & MARTYRIS, *Liber I.*

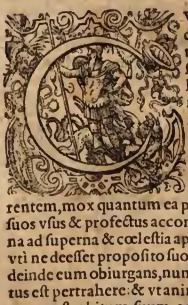

VM gens Anglorum sub fidei iugum beatissimi Pontificis Gregorij studio missa fuisset, & eius meritis suffragantibus, præ multis nationibus sanctorum virorum ferax & fertilis in primis esse cœpisset, quorum doctrinis tanquam luminibus quibusdam hominũ pectora occæcata illustrarentur, inter illos etiam sanctum Bonifacium, ceu Lucifer um quendam, cæteris fideribus illustriorem edidit. Is verò magna parentum cura educatus, magnarum quoque virtutum pro ætatis incremento factus est studiosus. Et quidem cùm adhuc puellus esset, si quem fortassis siue Clericum, siue Laicum audisset verbi diuini notitiam adferentem, mox quantum ea permisit ætas, secum expendere solebat, quidnam inde ad suos vsus & profectus accommodare posset. Cumque eiusmodi meditatione diuturna ad superna & cœlestia appetenda se erigeret, patri aperuit mentem suam, orans vti ne deesset proposito suo. Vt verò audiuit isthuc pater, primò quidem obstupuit: deinde eum obiurgans, nunc minis, nunc blandimentis ad mundi huius curas, conatus est pertrahere. & vt animum tenerum facilius à sententia deduceret, promisit se cum post obitum suum omnium facultatum & prædiorum suorum hæredem scripturum. Addidit etiam, lubricæ ætati & fragilitati humanæ tolerabiliorem esse vitam eam, quæ in actione, quàm quæ in contemplatione ducatur: satiusque esse inter mediocres vel etiam infimos regni cælestis ciues studijs facilioribus contubernium ambire, quàm ad sublimia illa ac penè impossibilia perfectionis certamina primò quidem fideuter accedere, sed posteà difficultate absterritum, à cœpto deficere. Iunij. Cap. 1. Anglia sanctorum virorũ ferax. Pater eum retrahit à vita monastica.

At puer sanctus, iam virtute diuina plenus, quanto eum pater enixiùs reuocabat ad ea quæ sunt mundi huius, tanto proposito suo tenaciùs inhæsit, & ad sacrarũ studia literarum ardentiùs ad spirauit. Itaque miro diuinæ moderationis iudicio factum est, vt pater, qui solus resistebat, repentino correptus morbo, à sua sententia discederet, puerumque per idoneos homines ad monasterium, quod prisco vocabulo Adescancastre dicitur, mitteret, commendans eum Vuolfhardo, venerabili eiusdem monasterij Abbati. A quo sanè pro monasticæ vitæ instituto, benignè susceptus, fratribusque commẽdatus, vniuersa religionis exercitia, quæ illa ætas admitteret, & probè inchoauit, & in dies meliùs prosecutus est. Cap. 2. S. Bonifacius fit monachus.

Vbi autem è pueritia excessit, vsqueadeò in venerabilium Patrum institutа & sacram lectionem incubit, vt momentis omnibus sua in illo virtutes capesserent incrementa, implereturque illud propheticum: Ibunt de virtute in virtutem. Denique cùm inceſſabili ſanctarum ſcripturarum meditationi deditus, omnem regu- Cap. 3. Psalm. 83.

laris

laris vitæ disciplinam sub eius, quem diximus, Abbatis gubernatione annis non paucis sectatus esset, nec tamen illic propter doctorum virorum penuriam, inexhausto suo sacras scripturas cognoscendi desiderio posset satisfacere, permissu Abbatis & fratrum suorum ad monasterium, quod hodieque * Nutscelle dicitur, se contulit, & beatæ memoriæ Vuinberti Abbatis, qui tunc illi præerat, magisterio se subdidit. Ibi verò tum Grammaticæ & Poesis, tum spiritalis intelligentiæ optata eruditione potitus, adeò cœpit haberi celebris, vt fama doctrinæ eius passim diffusa, alios etiam alliceret, vt se in eius traderent disciplinam. Interim ille tanta licet præditus scientia, nihil efferebatur animo, neminẽ, qui tenuiori esset ingenio, spernebat, sed quãto maiori tũ eruditione, tum virtute præ cæteris diuinitus afficiebatur, tanto humilior & deuotior atque promptior ad totius commissionis & subiectionis studium sentiebatur. Memor enim erat sententiæ illius: Quanto magnus es, humilia te in omnibus.

for. * Nouacella.

Discedi cau sa, aliud pe tit mona sterium.

Eccli. 3.

Cap. 4.

Cùm igitur sic ille alios humilitate ac subiectione anteuerteret, & illum alij, partim sapientiæ eius opinione incitati, partim saluberrima eius doctrina imbuti, honore ceu patrem afficerent, cunctique eum laude & prædicatione efferrent, & singulis Ecclesiasticis Ordinis gradibus dignum affirmarent, tandem ætatis suæ anno plùs minùs trigesimo, sacerdotio initiatus est. Eam verò adeptus dignitatem, qualem se exhiberit vtriusque hominis studendo contritioni, vt sacramenti cælestis participatione dignus foret, ex operum eius testimonijs certius ac meliùs, quàm vilis verborum indicijs colligi potest. Per id tempus regnante in Occidentali Angliæ regione Saxonum rege, nouus extitit tumultus, cuius compescendi causa iam dicti regis iussu & procerum eius consilio Synodus seruorum Dei indicta est: ad quam cunctis confluentibus, & cõtrouersiam nuper ortam dirimentibus, visum est sapientibus quibusdam, vt quæ illic definita essent, ea omnia ad Berethuualdi vel Brichtuualdi Cantuariensis Archiepiscopi notitiam perferrentur. Placuit idem etiam Clero omni & laicis permultis: sciscitabatur autem rex, quisnam huius rei cum primis idoneus legatus videretur. Tum verò præcipuus inter eos Archimãdrita Vuinbertus, cuius antè meminimus, & Vuintra monasterij Tiesserburgensis præfectus, itemque Beoruuardus, monasterij Glestingaburgensis moderator, tum præterea alij plerique venerabiles viri, sanctum Bonifacium ad se euocatum ad regem adducunt, cumq; aiunt tantæ expediendæ rei idoneum.

Fit sacerdos.

Synodus Angliæ.

Cap. 5.

Itaque S. Bonifacius, eius legationis munere sibi demandato, cum sociis aliquot profectus est, & Archiepiscopo, ita vt eductus erat, cuncta per ordinem sapienter exposuit: ac deinde post dies non multos reuersus, ea legatione præclarè perfunctus, tũ Regem ipsum, tum illos, quos diximus, seruos Dei magno gaudio affecit. Ea autem re nomen eius tam apud eos, qui in Clero numerantur, quàm homines laicos adeò celebre euasit, vt deinceps sæpissimè rogatus sit, vt se in ipsorum synodis præsentem exhiberet. Sed quia animo erat Deo deuotus & addictus, atque ab omnium hominum fauore abhorrescens, cœpit tractare seriò, quemadmodum parentes & cognatos fugere, & ad loca remota Christi causa emigrare posset. Qua in cogitatione & deliberatione cùm diù & quidem accuratè versaretur, cam tandem supradicto Abbati aperuit, & vt ipsi ea in re assentiretur, multa precum instantia ab eo impetrare contẽdit. Ille verò etsi talia eum moliri admiraretur, diuque poscenti assensum negarer, ad extremũ tamen, diuina agente prouidentia, preces eius admisit, tantamq; tum Abbatis tum fratrum erga se benevolentiam, studium & curam Bonifacius ad optatum susciendum iter expertus est, vt & necessarios sumptus ab eis acceperit, multasque pro eo preces cum lachrymis illi profuderint, Deum rogantes, vt Angelus Domini bonus ei comes vbique adesset, eiusque iter prosperum efficeret: Tum etiam duos cum illo fratres, quorum & corporalibus & spiritalibus adminiculis fulciretur, vnà proficisci permiserint.

Legatione fungitur.

Humanos reſpuit fauores.

Cap. 6.

Ita ergo vtriusque hominis solatijs instructus, prospero cursu iter ingressus est, peruenitque ad locum, qui antiquitùs Anglosaxonum vocabulo dicitur Lundenuuic: nec multò post abijt in Dorstet: vbi aliquandiù moratus, die ac nocte debitas Deo persoluit laudes. Ea rempestate inter Carolum Francorum principem & Ducem egregium, Frisonumque regem Ratbodum hostilis orta dissensio, populos vtrinq; perturbabat, & maxima pars ecclesiarum Christi, quæ in Frisia ditioni Francorum subditæ fuerant, Ratbodo persequente & seruos Christi profligante, vastata & destructa est, dæmonumque cultus prophanis extructis fanis, miserandum in modum instauratus. Cuius rei indignitate permotus vir Dei, ab illis locis recessit, petuenientsque

In Frisia Christi ecclesiæ destruuntur.

Trecht

Trecht,(sic enim author habet,puto autem * Traiectum ea voce significari) cùm ali- quot dies ibi feciſſet,eò venientem regem Ratbodum allocutus eſt,orans,vt vel tandē à tanta impietate deſiſteret. * Plerique Vltraiectū vocant.

Deinde peragratis eius terræ locis, ſolicitè exploravit,num alicubi in ea prouincia prædicandi vetbi Dei ſeſe opportunitas offerret. Vbi autem poſt multam inquiſitionem cognouit ſe fruſtrà illic ſementem facturum, vacua ſpiritali fertilitate arua relinquens,ad natale ſolum ſe recepit. Interea monaſterij ſui pater migrauit à vita:cuius obitu valdè afflicti fratres,ſancti viri ſpiritalibus colloquijs recreati ſunt, hortantis eos,vt in monaſticæ diſciplinæ obſeruantia permanerent,& aliquem ſibi ſpiritalem patrem eligerent. Illi verò diligenter ea in re ab ipſo inſtructi, omnes eum vnanimiter precabantur,(per id autem tempus Vuinfridus dicebatur) vt paſtoris erga ipſos vicē fungi ne recuſaret. At ille altiora animo volutans,non quidem illorum preces vllo ſu pèrbiæ faſtu contemp ſit,ſed animum ſuum illis expromens,ait ſe patriæ honoribus & facultatibus deſpectis,pro Chriſti amore & aliorum ſalute peregrinationes meditari. Quod vt illi audiērunt,ſummabenevolentia eius propoſito aſſenſēre. Vt autem māior accederet authoritas,etiam loci eius reuerendum Epiſcopum Danielem adijt, petens ab illo,vt eius benedictione & literis commendatitijs,Romam iturus,frui meretur. Epiſcopus libens annuit,& prouidi paſtoris officio fungens, Stephanum virum bonum orbatæ congregationi præficiendum curauit,& Bonifacium Dei ſeruum,longum iter peregrè ſuſcepturum,ad loca optata cum ſuis literis à ſe dimiſit. Abbatis functionē recuſat.

Ea igitur benedictione fretus,mox valedicens fratribus,dat ſe itineri, terrarum & maris longa ſpatia & ignotas vias emenſurus. Collecta ſunt autem ad eum vndique non pauci ſerui Dei,eodem ſpiritu feruentes: cunctique vno animo quotidiè multa ſanctorum templa inniſentes,rogabant vt diuinitùs adiuti,tutiùs Alpium iugā ſuperare,& Longobardorum feros animos erga ſe lenes & humanos ſentire mererentur. Cumque fæuiſſimæ gentis regiones citra diſcrimen vllum pertranſiſſent, beatiſſimi Apoſtoli Petri limina adiērunt, Chriſtoq; prout par erat gratias agentes, peccatorū ſuorum abolitionem & itineris proſperos ſucceſſus petiērunt,nec ſunt votis fruſtrati ſuis. Nam ſimulatq; vir ſanctus venerabilem Apoſtolicæ ſedis Præſulem Gregorium ſecundum allocutus eſt,eique tum cauſam aduentus ſui,tum deſiderium,quo diù flagrārat,expoſuit,mox Pontifex hilari vultu eum intuens, percuntatus eſt, num quas Epiſcopi ſui literas commendatitias apud ſe haberet. Ille verò ſtatim chartam pro more inuolutam Pontifici obtulit. Qua perlecta,ſanctiq; viri comperto deſiderio, ſedulò cum illo deinceps ſermones contulit, illicque commorantem reuerenter tractans,quaſcunque petijt ſanctorum reliquias, illi donauit: tum etiam per omnem Germaniam prædicandi ei munus demandans, ſuas ei literas tradidit, quarum hoc eſt exemplar: Cap. 8. Venit Romam cum ſocijs. A Pontifice comitet accipitur.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei,Bonifacio religioſo preſbytero. Exigit manifeſta ratio nobis religioſi propoſiti tui,piè in Chriſto flagrantis,intentio, & approbata ſyncerriſſimæ fidei tuæ perlata relatio,vt ad diſpenſationem verbi diuini, cuius per gratiam Dei cura mihi gerimus,te cōminiſtro vtamur. Experientes proinde,te ab infantia ſacras literas didiciſſe,profectusque indolem ad augmentum crediti cælitùs talenti proſpectu diuini timoris extendere: videlicet gratiam cognitionis cæleſtis oraculi, in laborē ſalutiferæ prædicationis,ad innoteſcendum gentibus incredulis myſterium fidei inſtanti conatu expendere,collatamur fidei tuæ,& adiutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmiſſi conatūs pium affectum vſq; ad Apoſtolicæ ſedis modeſta pronifione perduxiſti conſultum,vt membrum ex membro proprij corporis caput requirens, motum mentis probares,capitisque arbitrio humiliter te ſubmittens & eius directioni,iuſto tramite properans,ſoliditati compaginis plenitudo exiſtas: Ideò in nomine indiuiſibilis Trinitatis per inconcuſſam authoritatem beati Petri Apoſtolorum principis,cuius doctrinæ & magiſterio fungimur,& locum ſacræ ſedis adminiſtramus, modeſtiam tuæ religionis inſtituimus atque præcipimus, vt in verbo Dei (quo igne ſalutifero,quem Dominus mittere venit in terram,enitere videris)ad quaſcunque gentes, infidelitatis errore detentas,properare Deo annuente potueris, myſterium regni Dei per inſinuationem nominis Chriſti Domini Dei noſtri veritatis ſuaſione deſignes, & per ſpiritum virtutis & dilectionis ac ſobrietatis,prædicationem vtriuſque Teſtamenti mentibus indoctis conſona ratione transfundas. Diſciplinam denique ſacramenti, quam ad initiandos Deo præuio crediturosenere ſtudeas, ex formula officiorum ſanctæ noſtræ Apoſtolicæ ſedis, inſtitutionis tuæ gratia Cap. 9. Literæ Gregorij 2. ad Bonifaciū. Luc. 12. Prædicandi munus Pontifex ei demandat.

prælibata, volumus vt intendas. Quod verò actioni susceptæ tibi deesse persperis, no bis vt valueris, intimare curabis. Benè vale. Data *Idus Maij, imperante domino pi-
*for. Idibus Alij hunc Leonem 3. vocant.
issimo Augusto Leone secundo, a Deo coronato, anno tertio imperij eius, Indictione 2.

Cap. 10. His igitur literis acceptis à venerabili Papa, profectus est inde ad Longobardorum regem Luitprandum. A quo honorificè susceptus, aliquandiù apud eum hospitio v-sus est. Porrò ab illo discedens, ardua & prærupta Alpium iuga transcendit, ignotosq; Baioariorum & Germaniæ fines perlustrans, in Thuringiam peruenit, accuratè explo-
Venit ad Thuringos.
rans vbique instar apis prudentissimæ, vbi postmodùm nectarea sanctæ fidei mella collige re & comportare posset. Cumq; dies aliquot in Thuringia hæreret, omnes interim illius prouinciæ principes verbis spiritalibus alloquens, ad lacram complectendam fidem & religionem inuitauit: Sacerdotes quoque, quos varijs dedítos flagitijs comperit, sermonibus Euangelicis ad institutionis Canonicæ normam correxit. Audita au-
Item in Frisiam.
tem Ratbodi Frisonum regis morte, qui per id tempus magnam in Christianos persecutionem exercuerat, multo affectus gaudio, in Frisiam nauigauit, ibique verbi Di-
Manet apud S. Vuillibrordum.
uini semina spargens, permultos ab errore idololatriæ retraxit. Eodem tempore venerabilis Vuillibrordus, Traiectensis ecclesiæ præsul, buccinam cælestis doctrinæ in Frisia influit: cuius studijs sanctus Bonifacius mirificè gratulans & adhærens, triennio apud illum fuit, suam illi nauans operam, tam in idolorum fanis destruendis, quàm exercendis ecclesijs, cæterisq; rebus diuinis exequendis. Erat autem Vuillibrordus ætate decrepita: suggerentibusque discipulis, senectuti suæ volens aliquod comparare leuamentum & solatium, hunc Dei seruum ad suscipiendum Episcopi munus, regendumque populum suæ curæ commissum, obnixè roganit. At ille humiliter recusans, tanta functione se indignum aiebat, nè sibi necdum maturam adepto ætatem, tam
Recusat Episcopatū.
grande onus imponeret, modis omnibus obsecrabat, simul allegans se necdum quinquagesimum implêsse ætatis annum, quem canonicæ institutionis decreta huius gradùs culmini præfixissent. Vuillibrordus autem blandis illum verbis increpanti, & ad eum gradum suscipiendum adhortanti, cùm multos vltrò citroque hac de re inter se sermones habuissent, vir sanctus in eas coniectus angustias, placido ore ita tandem se excusauit:

Cap. 11. Onus regiminis, quod mihi indigno sancte Præsul imponere vis, in me recipere nō audeo. Euangelizandi enim causa missus sum à beato Gregorio Papa in Germaniam, & ea legatione functurus, in has barbaras nationes veniens, spōtè me tuæ ditioni subieci. Sed tanti Pontificis mandato posthabito, aliud quoduis negocium in me recipere non sum ausus. Itaq; venerande Pater rogatum te velim, vt in illas regiones, ad quas Pontifex Apostolicus me misit, cum tua bona venia mihi liceat proficisci. His auditis, S. Vuillibrordus illi benè precatus, abeundi à se fecit potestatem.

Cap. 12. At ille proficiscēs, venit Amanaburgum, Deum vbiq; habens itineris sui comitem: cuius virtute & præsidio fretus, quocunq; peruēit, salutaris doctrinæ semina iactauit: cumq; ingentem populum in Frisia Christo lucrifaceret, mulriq; eius spiritali institutione imbuti, ad veritatis cognitionem venirent, adeò vt eo, quem diximus, loco, cui
Extruit monasterium.
duo fratres gemini præerant, Dietichus & Dierolphus, Domino auxiliante, obtento, non paucos fratres colligeret, & monasterium ædificaret: ijs valefaciens, in Hassiam siue Catthorum regionem, qui Saxonibus contermini sunt, profectus est prædicandi
Multos in Hassia conuertit.
causa. Cumq; ex ijs etiam plurimos conuertisset, & multa hominum millia vndis salutaribus tinxisset, quendam è suis fidelem, Binnam nomine, Romam cum literis misit, indicans Apostolico Præsuli omnia, quæ per ipsum gessisset Deus, & quantam hominum multitudinem, cælesti gratia illustratam, sacro baptismo abluisset: tum præterea de rebus varijs, quæ ad quotidianam Ecclesiasticæ regulæ necessitatem populi, recèns conuersi curam pertinerent, prudenter eum consulens, perscripsit. Nuncius autem ab eo missus Romam, omnia ipsi mandata fideliter exequens, Præsuli Apostolico literas eius obtulit, aliasq; ab illo, ad quæstiones propositas respōsa continentes, magistro suo referens, celeriter recessit.

Cap. 13. Postquàm autem vir sanctus, lectis Pontificis literis, se inter cætera Romam accire didicit, mox ad summum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine stipatus, Italiam perijt, conspectisque Romanæ vrbis mœnibus, Deo gratias agens, bea-
Romæ Pontificem inuisit.
torum Apostolorum patrocinio se commendauit. Vt autem eius aduentum didicit Romanus Pontifex, confestim illum ad se euocauit, salutatumque familiariter, honorifico xenodochio commendauit. Deinde opportuno se offerente ad colloquē-

dum

dum die, ad beatissimi Petri Apostoli ecclesiam venire iussus est: cumque se inuicem mutuis explêssent sermonibus, Pontifex de symbolo & fidei Catholicæ traditione ex eo scisitatus est. Respondit autem vir sanctus: Tantæ quæstioni, Domine Apostolice, in sermone familiari non facilè possim satisfacere. Oro itaque, vt fidei, quam à me exigis, conscribendæ tempus mihi largiaris, sicque eam ex scriptis possis habere perspectam. Annuit Pontifex, & intra breue tempus vir Domini, sanctæ & Catholicæ fidei sententiam, congruenter & eruditè expressam, in scriptis Pontifici obtulit. Pontifex postquàm ea scripta perlegit, sibi eum assidere iubet, vt eam fidem constantiet retineat, & accuratè doceat, hortatur. Multa deinde de spiritalis vitæ religione cum illo conferens, ita vt nonnunquàm penè integrum diem mutua inter ipsos colloquia absumerent, ad extremum quot populi idololatræ eius opera crediderint, ex eo percontatur. Vbi ad ea respondit vir sanctus, Pontifex ei suam aperit voluntatem, quòd cum decreuerit Episcopum ordinare, vt eò maiori constantia errantes corrigere & ad viam veritatis reuocare possit, quò sit ampliori Apostolicæ dignitatis authoritate fussultus: tantoque apud omnes conciones eius gratiosiores sint, quantò certiùs constet, à Præsule Apostolico ipsum, vt concionetur, esse destinatum. Fidei suæ professionē scriptam offert Pontifici.

Tum vir Dei omnia sagaciter perpendens, metuensque ne illud Propheticum in ipsum competeret, Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: tantæ benedictionis gratiam minimè recusauit. Vt autem adfuit dies ordinationis eius, qui fuit pridiè Calendas Decembris, id est, in sancti Andreæ Apostoli feriis, Pontifex cum & consecrauit Episcopum, & Bonifacium deinceps dici voluit, cùm anteà Vuinfridus diceretur: & vt ad obedientiam sibi suisque successoribus exhibendam; omnemque sacræ fidei traditionem obseruandam arctiùs eum adstringeret, iuramentum ab eo exegit & accepit: quod quidem in antiquis exemplaribus ita scriptum habetur: In nomine Domini Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, imperante domino Leone magno Imperatore, anno septimo post consulatum eius: Sed & Constantini magni Imperatoris, eius filij anno quarto, Indictione sexta: Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi beate Petre Apostolorum princeps, vicarioque tuo beato Gregorio Papæ & successoribus eius, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in vnitate eiusdem fidei, Deo operante, persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur: nullo modo me contra vnitatem communis & vniuersalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire, sed, vt dixi, fidem & puritatem meam atque concursum tibi & vtilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui à Domino Deo potestas ligandi soluendique data est, & prædicto vicario tuo atque successoribus eius per omnia exhibere. Sed & si cognouero antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conuersari, cum eis nullam habere communionem aut coniunctionem: sed magis, si valuero prohibere, prohibeam: Si minùs, fideliter statim domino meo Apostolico renunciabo. Quòd si, quod absit, contra huius promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo seu ingenio vel occasione tentauero, reus inueniar in æterno iudicio, vltionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus proprijs fraudem facere præsumpserunt. Hunc autem indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus S. Petri, ita, vt præscriptum est, Deo teste & iudice, feci sacramentum, quod & conseruare promitto. Cōsecratur à Pontifice Episcopus. Iusiurandi S. Bonifacij nihil mutata phrasi. Cap. 14. Psal. 108. Matth. 16. Act. 5.

Postquàm eiusmodi iusiurandum apud Gregorium Pontificem dedit, ille vicissim in omnibus eum iuuare, prouchere, & venerari studit. Nam libellum, in quo sacratissima Ecclesiasticæ institutionis iura, Pontificalibus digesta conuentibus, habebantur, ei dono dedit, præcipiens, vt tam clerus quàm populus eius regimini subdendus, ijs institutis imbueretur. Familiaritatem quoque Sedis Apostolicæ tum ipsi, tum omnibus eius subditis perpetuam, dato priuilegio, confirmauit: literasq; suas ei impertiens, non solùm Carolo illustri Duci, qui id temporis Francorum regnum moderabatur, sed etiam cunctis viris ecclesiasticis & Principibus Germaniæ eum tuendum commendauit. Literarum autem earum exempla hoc loco, quandoquidem ita res postulat, inserere voluimus, primò illarum, quæ ad Carolum Ducem, deinde quæ ad Principes omnes scriptæ sunt. Cap. 15.

Domino glorioſo filio Carolo Duci, Gregorius Papa.

Cap. 16. Literæ Gregorij 2. ad Carolum Martellum.

COmperientes te, in Chriſto dilectiſſime, religioſæ mentis affectum gerere, in multis opportunitatibus, debito ſalutis præmiſſo, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præſentem fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Epiſcopum conſecratum, atque inſtitutionibus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, cui, Deo authore, præſidemus Eccleſiæ generali ſolicitudine, informatum ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis, ac diuerſis in Orientali Rheni fluminis parte conſiſtentibus, gentilitatis errore detentis, vel adhuc ignorantiæ obſcuritatibus præpeditis, neceſſariò deſtinare. Pro quibus eum glorioſæ beneuolentiæ tuæ omnimodo commendamus, vt eum in omnibus neceſſitatibus adiuuetis, & contra quoſlibet aduerſarios, quibus in Domino prævaletis, inſtantiſſimè defendatis, certiſſimè retinentes, Deo vos exhibere, quæcunque huic promptiſſimo impenderitis fauore: qui ſanctis Apoſtolis ſuis, ad lucem gentium deſtinatis, ſuſcipientibus eos ſe ſuſcipiendum prædixit: quorum inſtitutionibus per nos informatus præmiſſus antiſtes, in ſorte prædicationis procedit.

Iohan. 13.

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, vniuerſis reuerentiſſimis & ſanctiſſimis fratribus coëpiſcopis, religioſis presbyteris ſeu diaconibus, glorioſis Ducibus, magnificis caſtaldis, Comitibus etiam vel cunctis Chriſtianis Deum timentibus.

Cap. 17. Item ad Epiſcopos & Principes &c.

SOlicitudinem nimiam gerentes pro ſpeculatione credita, quia in vmbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus, vel plagâ Orientali Rheni fluminis, antiquo hoſte ſuadente, errare & quaſi ſub religione Chriſtiana idolorum culturæ eos ſeruire cognouimus: aliquos verò, qui necdum Dei cognitionem habentes, nec baptiſmatis ſacri vnda ſunt loti, ſed comparatione brutorum animalium pagani, factorem nõ recognoſcunt: neceſſariò pro vtrorunq; illuminatione, ad prædicandum rectæ fidei verbum harum literarum portitorem Bonifacium, fratrem noſtrum Epiſcopum, ad eaſdem partes dirigere ſtuduimus, vt & illis prædicando verbum ſalutis, vitam prouideat ſempiternam, & ſi quos fortè vel vbicunque à rectæ fidei tramite deuiâſſe cognouerit, aut aſtutia ſua ſos diabolica, erroneos repererit, corrigat atq; ſuæ educatione ad portum reſtituat ſalutis, eosque ex Apoſtolicæ ſedis huius doctrina informet, & in eadem Catholica fide permanere inſtituat. Cui, hortamur, ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Apoſtolorum eius reuerentiam, vt in omnibus ſolatia exhibeatis, eumque in nomine Ieſu Chriſti recipiatis, vt ſcriptum eſt de ſuis diſcipulis: Qui vos recipit, me recipit: prouidentes inſuper neceſſaria itineris eius, comitesq; trãſeuntes, cibum etiam ac potum, vel ſi quid egerint, largientes: vt vno labore & ſocia voluntate opus ſibi creditum pietatis & negocium ſalutis, annuente Deo perficiatur, atque præmium laboris percipere mereamini, deque conuerſione errantium merces vobis adſcribatur in cælis. Si quis itaque huic Dei famulo, ad illuminationem Gentiũ ab hac Apoſtolica atque Catholica Dei Eccleſia deſtinato, aſſenſum vel concurſum præbuerit, exortantibus Apoſtolorum principibus, conſortium mereatur ſanctorum martyrum Chriſti Ieſu. Si quis verò, quod non optamus, aduerſari eius labori conatus fuerit, aut contrarius extiterit miniſterio ſibi credito, ſucceſſorumq; eius, in eundem laborem intrantium, ex ſententia diuina anathematis vinculo ligatus, perpetuę damnationi ſubiaceat. Data Calend. Decembr. imperante domino pijſſimo Auguſto Leone, imperij eius anno ſeptimo, ſed & Conſtantini Imperatoris eius filij, anno 4. Indictione 6.

Iohan. 13.

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Clero & plebi dilectiſſimis filijs in Domino ſalutem.

Cap. 18. Item ad Clerum & populum &c.

PRobabilibus deſiderijs nihil tarditatis præſtantes, fratrem iam & coëpiſcopum noſtrum Bonifacium vobis ordinauimus ſacerdotem: cui dedimus in mandatis, ne vnquam ordinationes præſumat illicitas, ne bigamum aut qui virginem non eſt ſortitus vxorem, neq; illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitente, vel curiæ aut cuilibet cõditioni obnoxium notatumque, ad factos ordines permittat accedere: ſed ſi quos huiuſmodi repererit, non audeat promouere. Afros, paſſim ad Eccleſiaſticos ordines prætendentes, nulla ratione ſuſcipiat: quia aliqui eorum Manichæi,

chæi,aliqui rebaptizati fæpiùs sunt probati. Ministeria atque ornatum ecclesiæ, vel quicquid illud est in patrimonio eiusdem,non minuere studeat,sed augere. De reditu verò ecclesiæ vel oblatione fidelium,quatuor faciat portiones:quarum vnam sibi ipse retineat,alteram clericis pro officiorum sedulitate distribuat, tertiam pauperibus & peregrinis,quartam ecclesiasticis fabricis nouerit seruandam: de quibus diuino erit redditurus iudicio ratione. Ordinationes verò presbyterorum seu diaconorum, non nisi quarti,septimi, & decimi mensis ieiunijs,sed & in ingressu Quadragesimali atque medio vespere sabbati,nouerit celebrandas. Sancti autem baptismi sacramentum non nisi in Paschali festiuitate & Pentecoste nouerit esse præbendum: exceptis his,quibus mortis vrgente periculo,ne in æternum pereant, talibus oportet remedijs subuenire. Huic ergo sedis nostræ præcepta seruanti, deuotis animis obsequi vos oportet, vt irreprehensibile placidumque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum. Deus incolumes vos custodiat,dilectissimi. Data &c. vt in Epistola præcedenti. Reditus ecclesiastici vt distribuendi.

Has quidem duas Epistolas generatim omnibus Germaniæ principibus, duas verò sequentes speciatim ad Thuringos scripsit is,quem diximus,Gregorius Papa.

Viris magnificis Asolpho,Godolao,Vuilario,Gunthario,Alboldo & omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Christianis,Gregorius Papa.

INsinuatam nobis magnificæ fidei vestræ constantiam agnoscentes, quòd paganis compellentibus vos ad idola colenda,fide plena respõderitis,magis velle feliciter mori,quàm fidem semel in Christo acceptam aliquatenùs violare:repletinimia exultatione,gratias debitas persoluimus Deo nostro & redemptori, bonorum omnium largitori,cuius gratiâ comitante,vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei vestræ propositum,sanctæ fedi Apostolicæ religiosis mentibus adhærere,& prout opus popoſcerit sacræ religionis,à memorata sancta sede Apostolica,spirituali omnium fidelium matre,solatium quærere, sicut decet filios cohæredes regni. Ministerio quoq; præsentis fratris charissimi Bonifacij,quem ad vos Episcopum consecratũ in sorte prædicationis destinauimus, Apostolicis institutionibus informatum ad instruendam fidem vestram,in omnibus volumus & hortamur obedientes ei consentire,ad complementum in Domino vestræ saluationis. Cap. 19. Item ad Thuringos.

Gregorius seruus seruorum Dei,vniuerso populo Thuringorum.

DOminus Iesus Christus filius Dei, Deus verus,qui de cælo descendit,homo factus est,pro nobis pati & crucifigi dignatus est,& sepultus,tertia die resurrexit à mortuis,& assendit in cælum,discipulis etiam suis sanctis ait: Euntes docere omnes gentes,baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti:ipse in se credentibus vitam æternam promisit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiscum gaudere, vbi finis nulluseſt,nec tribulatio,nec aliqua amaritudo,sed gloria sempiterna: ideò fratrẽ nostrum sanctissimum Bonifacium Episcopum ad vos direximus, vt vos debeat baptizare & fidem Christi docere,& ab errore ad viam salutis adducere, vt salutem habeatis & vitam sempiternam. Sed & vos ei in omnibus obedite,& sicut patrem vestrũ, illum honorate,& ad eius doctrinam corda vestra inclinate: quia illum non pro lucro aliquo temporali acquirendo direximus, sed pro lucro animarum vestrarum ad vos eum misimus. Diligite ergo Deum,& in nomine eius baptismum susçipite: quia Dominus Deus noster,quod oculus hominis nunquam vidit, nec in cor hominis assendit,præparauit diligentibus se. Iam recedite à malis operibus,& benè agite. Non adoretis idola,nec immoletis carnes,quia Deus non recipit ista:sed in omnibus,secundùm quod vos frater noster Bonifacius docuerit,obseruate & agite, & salui eritis vos & filij vestri in sempiternum. Facite ergo & domum, vbi debeat ipse pater vester habitare:& ecclesias,vbi debeatis orare,vt Deus vobis indulgeat peccata vestra,& donet vobis vitam perpetuam. Cap. 20. Item alia ad Thuringos. Matth. 28. Esa. 64. 1. Cor. 2.

Gregorius Papa vniuerso populo prouinciæ Altsaxonum.

SApientibus & insipientibus debitor sum,fratres charissimi. Ideoque volens vos scire,qualem solicitudinem habeam pro vobis,& pro his,qui verbum exhortationis fidei Iesu Christi Domini nostri susceperunt,& qui adhuc susceperunt sunt, vt consolentur corda vestra in charitate & in omni plenitudine sapientiæ: annuncio vobis, quoniam propè est regnum Dei,vt nemo vos ampliùs decipiat in sublimitate verbo- Cap. 21. Item ad Saxones.

rum, aut in quocunq; metallo salutem vestram quæratis, adorantes idola manufacta, aurea, argentea, ærea, lapidea, vel de quacunq; materia facta: quæ falsidica nomina à paganis antiquitùs quasi dij facti sunt, in quibus dæmones habitare nosc̃untur: quoniam omnes dij gentium, vt ait scriptura, dæmonia sunt: Deus autem noster cælos fecit. Quicunque autem in vobis susceperunt Christum Iesum Dominum nostrum, in ipso amabulent radicati & superædificati & confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte, ne quis vos ampliùs decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Astutiores enim sunt filij tenebrarum, quàm filij lucis. Discedite ab idolorum cultura, & accedite & adorate Dominum Deum vestrum, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: & vultus vestri non erubescēt. Vnus enim Dominus hominũ, vo lucrum, quadrupedum & piscium, qui est benedictus in secula seculorum. Expoliate vos ergo veterem hominem, & induite Christum nouum, deponentes iram, indignationem, malitiam, blasphemiam: turpem quoq; sermonem nolite de ore vestro proferre. Iam enim aduesperascit dies seculi, & tempus tenebrarum appropinquat. Ideoque nolite esse otiosi, sed potiùs operamini opus bonum, vt Christus habitet in vobis: & quodcunq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum: respuentes gentilitatis sectam, scientes vos Dominum habere in cælis. Orationi instantes, ad ipsum Dominum cor erigite: quoniam magnus est Dominus noster & laudabilis nimis, & terribilis super omnes deos: qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. Hoc etiam cõmoneo, fratres, vt quicunq; ex vobis voluerit ad Christum cõuerti, nullo modo eum prohibeatis, nec vim ei faciatis sculptilia adorare. Ministrum quoque & conseruum in Domino, quem misi ad vos, Bonifacium ac coëpiscopum meum ad hocipsum, vt cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra cum exhortationis verbo, in Christo Iesu Domino nostro susc̃ipite, vt à diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filijs aggregari.

Pſal. 95.
Coloſſ. 2.
Luc. 16.
Pſal. 144.
Coloſſ. 3.
Pſal. 95.
1. Tim. 2.

Cap. 22. Tantarum itaq; literarum authoritate fretus sanctus Præsul Bonifacius, proficiscitur in Germaniam, veniensq; ad Carolum principem suprà dictum, literas Romani Pontificis ei attulit, seq; eius ditioni & patrocinio committens, illo annuente, ad Catthorum, quos Hessos vocãt, quibus iam antè prædicare cœperat, regionem abijt. Quò cùm peruenisset, complures illic repetit, Christiana religione abiecta, in varios incidisse errores. Alij enim lignis & fontibus clàm vel palàm sacrificabant: alij haruspicia, diuinationes, præstigias & incantationes sectabantur: pleriq; alijs nefandis sacrilegijs erant addicti: pauci verò in via veritatis, quam semel didicerant, perstitebant: quorum quidem consilio arborem quandam mirę vastitatis, quam prisca voce Iouis arborem nuncupabant, in loco, qui Geismere dicitur, seruis Dei ipsi assistentibus, excindere ten tauit. Accurrit autem magna ethnicorum multitudo, illum tanquam hostem deorum suorum necare volentium. Sed cùm arbor paulùm cęderetur, mox quasi diuinitùs agitata, in quatuor partes dirupta est. Quod cernentes ethnici illi, Dominum laudantes, fidem complexi sunt. Sanctus autem Præsul communicato cum fratribus consilio, ex illa ingenti vastæ arboris mole oratorium constr uxit, in beatissimi Petri Apostoli honorem illud dedicans.

Cap. 23. His ita gestis, in Thuringiam profectus est, eiusque gentis principes, magna ex parte à Christiana religione deficientes, corrigere studuit. Cùm enim religiosi principes apud illos imperare desijssent, simul etiam religio vacillare cœpit, & quidam pseudochristiani, Dorthuuinus, Bertherus, Eanberberthtus & Humedus, apud eos hospitio recepti, hæreses illis authores fuêre. Cumque ijipsi impuri scortatores & adulteri ingens viro Dei certamen excitâssent, ab illo egregiè confutati, dignam retulêre suæ vesaniæ mercedem, excommunicati & expulsi ab Ecclesia. Manabat interim longè lateque fama prædicationis eius, & credentium numero magnæ fiebant accessiones, templa instaurabantur, monasteria constr uebantur: atque in ijs etiam illud extructum est, quod est in Ordorff, in honorem sancti Michaëlis Archangeli, congregata illic seruorum Dei multitudine, qui omnes Apostolico more viuentes, laboribus suis ea, quæ ad victum & vestitum necessaria sunt, sibi comparabant. Quòd autem in honorem S. Michaëlis illud ædificatum fuit, eius hæc ratio est: Cùm vir Dei in Thuringia verfaretur, prædicans & baptizans, apud flumen Oraham tentorijs fixis quadam nocte permanfit. Tota autem nocte illa lux cælitùs sparsa locum, in quo ille manebat, ambiuit: atq; in ipsa luce S. Michaël Archangelus ei apparuit, eumq; in Domino confortauit. Manè vir Dei laudans & benedicens Dominũ, Missarũ solẽnia illic celebrat, ac deinde

Errores Hessorum.
Miraculum
Oratorium in honorẽ S. Petri.
Hæresis authores in Thuringia.
Bonifacio S. Michael apparet.

eodem

eodem in loco prandium sibi parari iubet. Dicente autem ministro deesse cibū, quo vescerentur, ille respondit: Itáne qui tot hominum millia in deserto annis quadraginta pauit manna, mihi indigno seruulo suo non poteſt vnius diei alimoniam suppedita re? His dictis, iubet apponi mensam. Interea quędam auis aduolat, & piscem ore ferēs, qui illo die ad cibum sufficeret, ante mensam deponit. Tum verò sanctus Præsul gratias agit Deo, piscemq; mandat ocyùs præparari. Cumque ex illo comedissent, reliquias in flumen proijci iubet. Nota rem iniram.

Inde cœptum carpens iter, Thuringiamque peragrans, accuratè perquisiuit, cuius esset ille locus, vbi ea visio ipsi fuit oblata. Cumque comperisset Hugonem seniorem eius esse dominum, petijt illum sibi dono dari. Non recusauit Hugo, primusque apud Thuringos hæreditatem suam tradidit venerādo Præsuli. Post eum Albolfus, pluresq; alij prædia loco illi vicina donārūt: quibus adeptis, sanctus Bonifacius fruticesillic extirpari, terramque incoli mandauit, iactisque fundamentis, templum extruxit. Hæc verò in quodā antiquo codice scripta, hîc inserere volui, vt cognita causa, cur suprà dictum monasterium constructum sit, & locus ipse & monasterij fundator, angelica visitatione digni habiti, maiori honore & veneratione afficiantur. Cap. 24. Templum construit.

Interim vir beatus prædicans & baptizans apud Thuringos & Catthos siue Hessos, vidit multam quidem illic extare messem, sed operarios paucos, & qui tantæ credentium multitudini instituendæ non sufficerent. Misit igitur in patriam suam, acciuitq; non modò viros religiosos, & multiuaria eruditione præstantes, sed etiam fœminas. In iis præcipui fuēre Burchardus, Lullus, Vuilliboldus, Vuinnibaldus, eius frater Vuitta & Gregorius: in fœminis autem religiosis, matertera S. Lulli Cunigildis, & filia eius Bertgitis, item Cunitrudis, Tecla, Lioba, & Vualtpurgis soror Vuilliboldi & Vuinnibaldi, S. Cunihildis & filia Bertgitis, liberalibus scientijs eruditæ, apud Thuringos magistræ sunt constitutæ. Cunitrudis missa est in Baioariam, vt verbi diuini sementem illic faceret. Teclam apud Moganum fluuium Kissingæ & Ochnosurti voluit manere. Liobam denique virginibus sacris apud Bischofesheimium præfecit. Cap. 25. Ex Anglia accersit ad iuuent.

Cumq; multa hominum millia, tam per se, quàm suos conterraneos ad Christi religionem traducta, baptismatis vnda diluissent, defuncto beatæ memoriæ Gregorio II, sedis Apostolicæ Pontifice, tertioq; Gregorio eandem sedem obtinente, Romam legatos misit, qui cum nouo Pontifice prioris amicitiæ fœdera renouarent, & pristinam humanitatem atq; benecuolentiam eius erga ipsum expeterent: ab ipso verò omnem obedientiam, Romanæ sedi debitam, pollicerentur: deniq; plurimorum Germanorum ad fidem Christi adductorum cōuersionem indicarent. Legati cùm Romam venissent & Pontifici ea retulissent, ille primùm Deo gratias egit: deinde nō solùm omnia amicitiæ & benecuolentiæ officia à Bonifacio expetita pollicitus est, sed ea etiā, quæ nō petijt, largitus est, nempe Archiepiscopi pallium, & literas, quibus ad eius quæstiones multiuarias respondit. Earum literarum hoc est exemplum: Archiepisc. copi pallium mittitur S. Bonifacio.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coëpiscopo, ad illuminationem gentis Germaniæ, vel circunquaque in vmbra mortis morantibus Gentibus, in errore constitutis, ab hac Apostolica sede directo, Gregorius seruorum Dei.

MAgna nos habuit gratulatio, lectis sanctissimæ fraternitatis tuæ literis, cùm in eis relecta serie fuisset repertum, Domini nostri Iesu Christi gratia plurimos te à gentilitate & errore ad veræ fidei agnitionem conuertisse. Quod quia diuina institutione docemur in parabolis, cui quinque talenta credita fuerant, alia quinque fuisse lucratum, in talis commercij lucro cum tota plaudimus Ecclesia. Hinc iure tibi sacri pallij direximus munus, quod beati Petri Apostoli authoritate susćipiens induaris, atque inter Archiepiscopos vnus, Deo authore, præcipimus vt censearis. Qua liter autem eo vtaris, ex mandato Apostolico informatus cognosce. Itaq; dum Missarum solennia geris, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantum modo tempore eo vtaris. Quia verò turbas Domini gratia in eisdem partibus ad rectam fidem asseruisti conuersas, ideoque nequire te occurrere omnibus, quæ salutis sunt, impendere aut intimare, cùm iam longè lateque gratia Christi, eius fides in illis propagetur: præcipimus, vt iuxta sacrorum Canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apostolicæ sedis debeas ordinare Episcopos, pia tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas Episcopatūs. Presbyterum nanque quem præterito asseruisti Cap. 26. Literæ Gregorij 3. ad Bonifaciū. Matth. 25. Vsus pallij pontificus:

anno ad nos veniſſe,noſtroque iudicio fuiſſe à ſuis nefarijs abſolutum actionibus,credas,neq; nobis conſeſſionem aliquam fecit,nec à nobis,vt ſuos expleat libitus, abſolutus eſt.Sed ſi eum errori deditum repereris,hunc Apoſtolicæ ſedis vigore, vt iuxta ſanctorum Canonum cenſuram corrigas & emendes,præcipimus,vel ſi quos forſan tales inueneris.Ille enim veniens,Preſbyter ſum,ait,& commendatitias ad filium noſtrum Carolum literas expetijt.Nullâ illi aliam conceſſimus licentiam:quem vitari, ſi prauè conuerſatur cum reliquis,volumus,eoſdemq; quos à paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti,ſi ita habetur,vt denuò baptizes in nomine ſanctæ Trinitatis,mandamus.Inter cætera agreſtè caballum aliquatos cõedere adiunxiſti,pleroſq; & domeſticũ. Hoc nequaquam fieri deinceps ſanctiſſime frater ſinas,ſed quibus potueris,Chriſto iuuante,modis per omnia compeſce,& dignam eis impone pœnitentiam. Immundum enim eſt atque execrabile.

Sacrificia pro Catholicis defunctis.

Pro obeuntibus quoq; conſuluiſti, ſi liceat oblationes offerri.Sancta ſic tenet Eccleſia,vt quiſq; pro ſuis mortuis verè Chriſtianis offerat oblationes,atq; preſbyter eorum faciat memoriam:& quanuis omnes peccatis ſubiaceamus,congruit tamen, vt ſacerdos non niſi pro mortuis catholicis memoriam faciat & intercedat.Non enim pro impijs,quanuis Chriſtiani fuerint,tale quid agere licebit.Eos etiam,qui ſe dubitant fuiſſe baptizatos,vel qui à preſbytero loui mactãte, & immolatitias carnes veſcente baptizati ſunt,vt baptizentur præcipimus. Progeniem ſuã vnumquenque vſque ad ſeptimam generationem obſeruare decernimus : & ſi valueris,deuitandum doce,ne cui vxor obierit, ampliùs quàm duabus debeat copulari.

Pœna parricidarum canonica.

De his verò,qui patrem vel matrem vel fratrem aut ſororem occiderint,dicimus,vt toto vitæ ſuæ tempore corpus Dominicum non ſuſcipiant, niſi in ſuo exitu pro viatico:abſtineãt etiã ſe à carnis *comeſſatione & potu vini,donec aduixerint.Ieiunẽt 2, 4,& 6.feria,vt ſic deflentes,poſſint diluere commiſſum ſcelus.Hoc quoque inter alia

Nota ſacrificia ethnicorum Germanorum.

crimina agi in partibus illis dixiſti, quòd quidam ex fidelibus ad immolandum paganis ſua venundent mancipia. Quod vt magnoperè corrigere debeas,frater, conmonemus,nec ſinas fieri vltrà.Scelus enim eſt & impietas. Eis ergo qui hoc perpetrauerunt,ſimilem homicidæ indices pœnitentiam.At quoties Epiſcopum conſeceraueris, duo vel tres conueniant tecum Epiſcopi,vt Deo ſit gratum, quod geritur : & eis conuenientibus ipſiſq; præſentibus conſecres. Hæc te frater chariſſime diligenter obſeruare volumus,& ſtudio pictatis cœptum negotium ſalutis exequi, vt de lucro apportato valeas à Domino Deo noſtro mercedem percipere in æterna beatitudine. Priuilegium verò iuxta quod petiſti,facientes,his iunctum direximus,optãtes te Domini Dei noſtri præſidio de conuerſione errantium pleniſſimum apportare lucrum. Deus te incolumem cuſtodiat,reuerentiſſime frater.

Cap.27.

Redeuntes igitur nuncij, & Præſulis Apoſtolici tum ſcripta, tum munera optatà reportantes,ingenti ſanctum Bonifacium gaudio afficiunt.Itaque ſicut par erat,Deo laudes grateſque agens,mox duas eccleſias conſtruxit,alteram quidem * Friſlariæ,in honorem S.Petri Apoſtolorum principis:alteram verò Amanaburgi,in honorem S. Michaëlis Archangeli:Duo quoq; monaſteriola duabus adiunxit eccleſijs,non minimà illic adunata Deo ſeruientium congregatione:vbi etiam hactenùs laudis & cultùs diuini officia peraguntur.

* in Fritislar

Ermuuolfus hæreticus.

His ità cõfectis, S.Bonifacius Baioariorũ regiones,quibus per id tempus dominabatur Hugbertus Dux, inuiſit, prædicationiſq; munus apud illos ſtudioſiſſimè exercens,Ermuuolfum hæreticum peſtilentem,magno diuinæ æmulationis feruore incenſus, ex Canonum præſcripto damnauit & ab eccleſia eiecit.ac deinde ad ſuæ diœceſis homines reuerſus,omnia circumibat,inſtaurans ea,quæ eccleſiarum cura poſcere videbatur.Eo etiam tempore Romam ire decreuit,tum vt Pontificis Apoſtolici,quem ex facie necdum nouerat, conſpectu frueretur & colloquio: tum vt Apoſtolorum & aliorum illic quieſcentium ſanctorum ſeſe precibus commẽdaret.Itaque proficiſcens multa ſtipatus turba Francorum,Baioariorum, & Britannorum,vbi Romam venit,à Pontifice comiter acceptus eſt : porrò Romani omnes tantâ eum veneratione proſecuti ſunt,vt ad ſalutarem eius haurienda doctrinam non pauci confluerent,illumque apud ſe diù retinerent.Cùm autem diſcedere vellet, muneribus & reliquijs ſanctorum,quaſcunq; petijt,à Pontifice liberaliter & honorificè donatus eſt:quaſdam etiam ab eodem epiſtolas ad Epiſcopos, Abbates & omnes Germaniæ principes accepit,quarum exempla huc adſcribemus.

Rurſus Romam venit.

Gregõ-

Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectissimis nobis omnibus Episcopis, venerabilibus presbyteris, religiosis Abbatibus omnium prouinciarum.

DOmino cooperante & sermonem confirmante, præsens sanctissimus vir Bonifacius, frater ac coëpiscopus noster, à decessore nostro sanctæ recordationis Gregorio Præsule in Germaniæ partes missus prædicare verbum Dei, post multum temporis orationis causa liminibus sacris beatorum Apostolorum Petri & Pauli præsentandus aduenit. Qui perfecta oratione, ad acceptum laborem, Angelo Domini præueniente, à nobis est absolutus: cui vestra omnium dilectio seu reuerentia & religiositas propter Christi amorem luuamina impendere dignetur: dum & agnoscitis, quæ Dominus noster Iesus Christus promisit, dicens: Qui suscipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui suscipit iustum in nomine iusti, mercedẽ iusti accipiet. Et si forsan quis ex vestris ministris sese ipsi sanctissimo viro in ministerio exhortationis sanctæ Catholicæque fidei adiungere voluerit, nullo modo prohibeatis charissimi: sed magis concursum præbete, & ex vestro ouili adiutores tribuite, qui possint per Dei gratiã sufficienter gentibus ministrare verbum prædicationis, vt omnipotenti Deo animas lucrificant: vt & vestra communitas boni operis portionem sortiatur, atq; illi mereantur Dominicã vocem audire: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis. Cap. 21. Epist. Gregorii 3. Matth. 10. Matth. 19.

Gregorius Papa vniuersis optimatibus & populo prouinciarum Germaniæ Thuringis, & Hessis, Bortharis & Nistresis, Vuedreuis & Lognais, Suduodis & Graueldis, vel omnibus in Orientali plaga constitutis.

QVoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius Præsul, nutu diuino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præsentium portitorem literarũ Bonifacium, reuerentissimum fratrem nostrum ac coëpiscopum ordinans, ad vsque destinauit, eumq; regulam & normam Apostolicæ & Catholicæ fidei edocens direxit: & post temporum spatia orationis causa ad limina beatorum Apostolorum sese præsentauit, & quæ ad salutem animarum pertinent, à nobis posci t imbui: nos Deo fauente, vt sacra docet scriptura eum educantes, ad vos charissimi remeandum absoluimus: hortantes vos in Domino, vt dignè susc ipiatis ab eo verbum exhortationis, vt Episcopos vel presbyteros, quos ipse ordinauerit per Apostolicam sibi datam authoritatem, in Ecclesiæ ministerio recipiatis. Et si quos forsan deuiantes inuenerit à rectæ fidei tramite, seu canonica doctrina, eosque prohibuerit, à vobis nullo modo impediatur: & quod eis impositum fuerit, obediendo propter Deum suscipiant. Nam qui temerator extiterit ad obediendum, sibimetipsi damnationem acquirit. Vos autem charissimi, qui in nomine Christi baptizati estis, Christum induistis, abstinete ab omni cultu paganorum, non tantùm vosmetipsos corrigẽtes, sed & subditos vestros. Diuinos autem & sortilegos, vel sacrificia mortuorum seu lucorum, vel fontium auguria vel phylacteria & incantatores, & maleficos, & obseruationes varias, quæ in vestris finibus fieri solebant, omninò respuentes atque abijcientes, tota mentis intentione ad Deum conuertimini, ipsum timete, adorate & honorificate, sanctorum memorijs communicantes, vt ait Apostolus. Si enim fides vestra iuxta Domini nostri dicta, fuerit sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transfer, & transferetur. Item ipse Dominus & Saluator noster in suo sacro eloquio docet, dicens: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & iterùm: Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo, qui in cælis est. Item alibi promittit, dicens: Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, fiet vobis. &: Petite & accipietis: quærite & inuenietis: Pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Et vos charissimi, facite fructus dignos, vt in die aduentus Domini nostri Iesu Christi fidereas mereamini adipisci mansiones. Alia ciusdẽ Epistola. Galat. 5. Luc. 17. Matth. 22. Luc. 12. Iohan. 14. Matth. 7.

Dilectissimis nobis Episcopis, in prouincia Baioariæ & Alemanniæ constitutis, Vuigoni, Ludoni, Rudolto & Vuilo seu Addæ, Gregorius Papa.

CAtholica sanctorum Patrum authoritas iubet, vt bis in anno pro salute populi Christiani, seu ex hortatione adoptionis filiorum, synodalia debeant celebrari, vt causarum Canonicarum examinatio prouenire possit, atque vt necessitas vniusquisque populi cognoscerit, pia educatio agatur. Vnde secundùm Apostoli doctrinã admoneo & Cap. 10. Alia epist. ia Gregorij 3. Ephes. 4.

neo & hortor vos chariſſimi, per miſericordiam Dei, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, vt miniſterium veſtrum perfectum ſit coram Domino. Opportunũ nanque eſt vos nôſſe fratrem ac coëpiſcopum noſtrum, præſentem Bonifacium, noſtram agentem vicem, cum digno ac debito honore pro Chriſti nomine ſuſcipere, & miniſterium Eccleſiaſticum cum fide Catholica ſecundùm morem & normam ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, cui (miſericordia Dei præuenięnte) præeſſe videmur, ſicut Apoſtolica authoritate à nobis deſtinatus eſt, ab eo ſuſcipientes, dignanter teneatis, & gentilitatis ritum & doctrinam vel venientium Britonum, vel falſorum ſacerdotum & hæreticorum aut vndecunque ſint, rentientes ac prohibentes abijciatis, & vt populum vobis à Deo commiſſum pijs admonitionibus edoceatis, & à ſacrificijs mortuorum omninò abſtineatis, & iuxta quod fueritis à prædicto noſtro conſacerdote edocti, ita Catholicani & Apoſtolicam doctrinam tenentes, Domino Deo Saluatori noſtro placeatis, & in quo vobis loco ad celebranda concilia conuenire mandauerit, ſiue iuxta Danubium, ſiue in ciuitate Auguſta, vel vbicunque indicauerit, pro nomine Chriſti parati eſſe inueniamini: quatenùs cognoſcamus per eius mandatum de veſtro conuentu, vt in die aduentùs Chriſti Ieſu, cum fructu boni operis ante eius tribunal aſſiſtere mereamini, dicentes: Ecce nos & pueri, quos dediſti nobis Domine: non perdidimus ex eis quenquam: vt & vos Dominicam vocem audire mereamini dicentem: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.

Eſa. 8.

Matth. 25.

Hiſce literis Pontificis inſtructus Bonifacius, Roma diſceſſit, Ticinumque veniens, apud regem Longobardorum aliquandiù moratus eſt. Porrò inde recedens, ab Vtilone Duce intuitatus, Baioariorum terras viſitauit, manſitque apud illos diebus multis, verbum Dei prædicans, veræq; fidei ſacramẽta illic renouans. Inter quæ etiam quoſdam eccleſiarum deſtructores & populi euerſores profligauit, è quibus alij Epiſcopos ſe mentiebantur, alij preſbyterij miniſterium ſibi vſurpabant, atque alij alia innumera improbè fingentes, magna ex parte populum ſeduxerant. Sed cùm tantam ſacerdotum fallaciam atque malitiam aliter arceri non poſſe cerneret, Baioariæ prouinciam, Vtilone Duce conſentiente, in quatuor parœcias diſtribuit, eiſque tres exiſtimia virtute viros præfecit, cùm eos priùs epiſcopos ordinâſſet. Ex his primus fuit Iohannes, quem voluit Saliſburgenſis oppidi cathedram obtinere. Alter Erimbertus, qui Friſingenſi eccleſiæ præfectus eſt. Tertius Gouuiboldus Ratiſponæ, quæ eſt Baioariæ metropolis, antiſtes inſtitutus eſt. Viuilus verò, à Præſule Apoſtolico iam ordinatus, Patauienſi eccleſiæ epiſcopus datus eſt: ſed eius parœcia, quæ quarta erat, à S. Bonifacio inſtar aliarum diuiſa eſt. His ergo epiſcopis ita inſtitutis, correctiſque iis, quæ in Baioaria emendatione digna videbantur, ad ſuas eccleſias ſe recepit: nec diù pòſt, quæ in Baioaria geſſiſſet, Romano Pontifici per literas indicauit. Ille verò eius facta approbans, hunc in modum ei reſpondit:

Cap. 31. S. Bonifacius venit Ticinum, inde in Bauariã.

Bauariã in quatuor parœcias partitur.

Reuerentiſsimo & ſanctiſsimo fratri Bonifacio coëpiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.

DOctoris gentium egregij & beati Pauli Apoſtoli vox eſt, dicentis: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Agnoſcentes itaq; in ſyllabis fraternitatis tuæ, quia de Germaniæ gentibus, quas ſua pietate Deus noſter de poteſtate paganorum liberauit, & ad centum millia animas in ſinu ſanctæ matris Eccleſiæ tuo, co, namine & Caroli Principis Francorum aggregare dignatus eſt: ſed & in Baioariorũ prouincia quæ à te acta ſunt, agnoſcentes, datori omnium bonorum Domino Deo noſtro extenſis ad cælum manibus gratias retulimus: quia ianuam miſericordiæ & pietatis in illis partibus Heſperijs ad cognoſcendam viam ſalutis aperuit, & miſit angelum ſuum, qui præparabit viam tuam ante te. Igitur quia indicâſti perrexiſſe te ad gentem Baioariorum, & inueniſſe eos extra ordinem Eccleſiaſticum viuentes, dum Epiſcopos non habebant in prouincia, niſi vnum, nomine Viuilum, quem nos paulò antè ordinauimus, & quia cum aſſenſu Vtilonis Ducis eorundem Baioariorum ſeu optimatum prouinciæ illius tres alios ordinâſſes epiſcopos, & in quatuor partes illã diuiſiſti, id eſt, in quatuor parochias, vt vnuſquiſq; Epiſcopus ſuam habeat parochiã: benè & ſaris prudenter peregiſti frater, quoniam Apoſtolicam præceptionem ex noſtra vice implẽſti, & ſicut tibi præcepimus, ita egiſti. Itaq; non deſinas frater reuerentiſſime docere eos ſanctam, catholicam & Apoſtolicam Romanę ſedis traditionem vt illuminentur rudes, & viam ſalutis teneant, per quam poſſint adæterna præmia

Cap. 32.

100000. Germanorũ conuertit S. Bonifacius.

perue-

peruenire. Presbyteros autem, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi, à quibus sint ordinati, & dubium est eos episcopos fuisse, qui eos ordinauerunt, si bonæ actionis & catholici viri sunt ipsi presbyteri, & in ministerio Christi omniq; lege sancta educati, ab Episcopo suo benedictionem presbyteratûs suscipiant & consecrẽtur, & sic ministerio sacro fungantur. Illi verò, qui baptizati sunt per diuersitatem & declinationem linguarum gentilitatis, si tamen in nomine sanctæ Trinitatis baptizati sunt, oportet eos per manûs impositionem & sacri chrismatis confirmari. Nam Viuilus episcopus à nobis est ordinatus. Hic si aliquid excedit extra Canonicam regulam, doce & corrige eum iuxta Romanæ Ecclesiæ traditionem, quam à nobis accepisti. De concilio verò vt iuxta ripam Danubij debeas celebrare nostra vice, præcipimus fraternitati tuæ Apostolica authoritate, te ibidem præsentari: & inquantùm Dominus tibi vires dederit, prædicare verbum salutis non cessẽs, vt religio Christiana in nomine Domini crescat & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam frater, proincepti laboris vtilitate, in vno morari loco, sed confirmatis cordibus fratrum & omnium fidelium, qui rarescunt in illis Hesperijs partibus, vbi tibi Dominus apecuerit viam salutis, prædicare non desistas, & vbi locum inueneris, secundùm Canoni eam regulam Episcopos ordina ex nostra vice, & Apostolicam atq; Canonicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc enim magnum mercedis præmium tibi præparabis, quoniam omnipotenti Deo nostro facies plebem perfectam. Non pigeat, dilectissime frater, itinera carpere aspera & diuersa, vt Christiana fides longè lateque tuo conamine extendatur. Scriptum nanque est: Arcta & angusta via est, quæ ducit ad vitam. Operare itaque frater opus bonum quod cœpisti, vt in die Christi Iesu merearis dicere: Ecce ego & pueri, quos dedisti mihi: non perdidi ex eis quenquam. & iterùm: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinq; superlucratus sum: vt subsequenter merearis audire vocem Domini, dicentis: Euge serue bone, & fidelis, quia super panca fuisti fidelis, supra multa te cõstituam: intra in gaudiũ Domini tui. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater. Data 4. Calend. Nouembris, imperante domino pijssimo Augusto Leone, imperij eius anno 23. sed & Constantini Imperatoris eius filij anno 20. Indictione 8. Matth. 7. Esa. 8. Matth. 25.

Cap. 33.

Ea tempestate cùm Carolus Dux inclytus vitæ suæ cursum exegisset, & filij eius Carolomannus & Pipinus ei ceu patri succedissent in imperio, cùm ad nutum Carolomanni, qui erat maior natu, omnia paterni regni iura disponerentur, S. Bonifacius eum accessit, & Apostolici Præsulis scripta offerens, modis omnibus petijt, vt Christianæ religionis cultum, quem pater eius animo promptissimo inchoassẽt & exercuissẽt, ipse quoque pro Dei amore, & regni sui stabilimento, atq; pro omniũ ipsi subiectorum salute, eadem benevolentia prosequeretur. Quibus ille verbis haud aliter atque diuino oraculo permotus & compunctus, omnes suæ ditionis homines, tum cleticos, tum laicos, qui à Christiana religione deflexissent, tam regia quàm Canonica authoritate ad viam iustitiæ reuocare studuit: iussitq; vt coacta Synodo, omnia ad Canonum præscriptum corrigerentur: cuius quidem Synodi decreta, quòd non modò secularibus, sed etiam ecclesiasticis rectoribus plurimum vtilitatis & ædificationis adferre posse videantur, sicut ea in antiquis codicibus scripta reperimus, hic inserere visum est. Bonifacius adit Carolomannum

Cap. 34.

In nomine Domini nostri Iesu Christi, ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo quadragesimo secundo, vndecimo Calendas Maij, cum consilio seruorum Dei & optimatum meorum, Episcopos, qui in regno meo sunt, cum presbyteris ad Concilium & synodum pro timore Christi congregaui, id est, Bonifacium Archiepiscopum, Burchardum & Reginfridum, Vuittanum & Vuilliboldum, Dadanum & Adanum cum presbyteris eorum, vt mihi cõsilium dedissent, quomodò lex Dei & Christiana religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum principum dissipata corruit: & qualiter populus Christianus ad salutem animę peruenire possit, qui per falsos sacerdotes hucusq; deceptus est. Itaq; per consilium sacerdotum religiosorum & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus S. Petri. Statuimus quoque per annos singulos synodum congregari, vt nobis præsentibus Canonum decreta, & Ecclesiæ iura restaurentur, & religio Christiana emendetur. Fraudatas pecunias ecclesiarum, ecclesijs restituimus & reddidimus: falsos presbyteros & adulteros vel fornicatores diaconos & clericos de pecunijs ecclesiarum abstulimus & degradauimus, & ad pœnitentiam coëgimus. Seruos DEI Synodus tẽpore Carolomanni. S. Bonifacio Archiepiscopo, legatus S. Petri.

per

per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hostem
ministeriū pergere omninò prohibuimus: nisi illos tantummodò, qui propter diuinum * mysterium, Missarum scilicet solennia adimplenda, & sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt, id est, vnum vel duos Episcopos cum cappellanis presbyteris princeps secum habeat, & vnusquisque prefectus vnum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere pœnitentiam possit. Necnon & illas venationes & syluaticas vagationes cum canibus, omnibus seruis Dei interdiximus, & vt accipitres & falcones non habeant. Decreuimus quoque vt iuxta sanctorum Canones vnusquisq; presbyter in parochia habitans, subiectus sit illi Episcopo, in cuius parochia habitat, & semper in Quadragesima rationem & ordinem ministerij sui, siue de baptismo, siue de fide Catholica, siue de precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & ostendat: & quandocunque iure Canonico Episcopus circumeat ad confirmandos populos, presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum cum collectione & ad-
Nouum chrisma accipiat ab Episcopo, & vt Episcopus sit testis castitatis, & vitæ, & fidei, & doctri-
per in cœna Domini. næ illius. Statuimus quoque vt secundùm Canonicam cautelam, omnes vndecunque
venientes ignoti Episcopi vel presbyteri, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittantur. Decreuimus, vt secundùm Canones vnusquisq; Episcopus in sua parochia solicitudinem gerat, adiuuante graviore, qui defensor ecclesiæ eius est, vt populus Dei paganias non faciat, sed vt omnes spurcitias gentilitatis abijciat, siue sacrificia mortuorum, seu sortilegos vel diuinos, siue phylacteria & auguria, siue incantationes vel hostias immolatitias, quas stulti homines iuxta ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum, Deū
Pœna facer dotū, clerico rūq; monachorum in fornicatione labentium. & sanctos suos ad iracundiam prouocantes. Statuimus similiter, vt post hanc synodum, quæ fuit vndecimo Calend. Maij, quisquis seruorum Dei vel ancillarum Christi, in crimen fornicationis lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordinatus presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, anteà flagellatus. Si autem clericus vel monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam vel terbationem in carcerem missus, vnum annum pœnitentiam ibi agat. Decreuimus quoque vt presbyteri vel diaconi, non sagis laicorum more, sed casulis vtantur ritu seruorum Dei, & nullus in domo sua mulierem habitare permittat: & vt monachi & ancillæ Dei monasteriales iuxta regulam S. Benedicti viuere studeant. Statuimus quoque cum consilio seruorum Dei & populi Christiani, propter imminētia bella & persecutiones multarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, vt sub precario aliquam partem ecclesialis pecuniæ in adiutorium exercitūs nostri cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus ea conditione, vt annis singulis de vnaquaque casata solidus, id est, duodecim denarij, ad ecclesiam vel monasterium reddatur eo modo, vt si moriatur ille, cui pecunia commendata fuit, ecclesia cum propria pecunia reuestita sit. Et iterùm si necessitas cogat, vt princeps iubeat, precarium renouetur, & scribatur nouum, & omninò reseruetur, vt ecclesiæ vel monasteria penuriam paupertatemque non patiantur, quorum pecunia in precario præstita sit. Similiter præcipimus, vt iuxta decreta Canonum, adulteria & incesta matrimonia prohibeantur, & emendentur Episcoporum iudicio, & vt mancipia Christiana paganis non tradantur.

Cap. 35. Hæc nimirùm religionis decreta siue statuta, à neophytis (sic enim author loquitur) principibus tunc promulgata, si conferantur cum ijs legibus, quas hodiè condunt rectores quidam, à teneris annis vsque in senectutem omni Christiana disciplina imbuti & instructi, facilè licebit intelligi, quanto perfectiores neophyti isti fuerint hisce patribus doctissimis: qui non modò apud reges & principes locorum sanctorum vtilitatem & commoda negligunt, sed ipsi etiam loca sancta ipsis commissa modis omnibus destruunt. O mores, omni lachrymarum fonte plangendos: O miserandam nimis eiusmodi morum mutationem, quando pueri senibus, cæci videntibus, imperiti peritis, laici clericis religiosiores comperiuntur. Olim multis in prouincijs, vbi sanctæ Ecclesiæ vineis recens plantatis, necdum vel notitia spiritalium fructuum ad
Nota prisco rum hominum de monasterijs sententiam. omnes perlata erat, permulti viri seculares dicere solebant: Quandoquidem ob nostram fragilitatem à mūdi voluptatibus, quibus assueuimus, necdum ipsi penitùs nos continere valemus, saltem alios congregemus, qui Deo seruiant, illosque nostris opibus sustentemus, vt illi suis precibus alijsque studijs spiritualibus nos foueant, ne peream. At nunc, quando virtutum omnium cognitio vel experientia, vel lectione

com-

comperta, penè omnibus innotuit, nec quisquam è religione Christianus dicere po- 589
test, nemo nos coxdit: tum clerici, tum laici permulti dicere solent: Quorsum attinet tot extare monasteria, tot agmina monachorum? Præstaret ea prædia, ex quibus monachi nullo fructu faginantur, nostris seruitijs assignari. Hæc, inquam, non pauci verbis, plures re ipsa loquuntur: quasi illorum improbitas & nequitia minùs sit datura pœnas, si nullus superstit monachus.

At illi, quem diximus, Carolomanno longè alia mens fuit: qui licèt, antequã esset Bonifacij concionibus institutus, de Christiana religione parùm sciuerit: attamen illius adhortationibus in timore & amore Dei celeriter ita perfectus esse cœpit, vt humana simul & diuina sapienter disponeret, nihilque iura secularia abs q; cultùs diuini administratione, cui monastica vita addicta est, proficere nõ ignoraret. Ita & Carolus Magnus, filius fratris eius Pipini, qui ab vrbe Romana vsq; in Phrisiam, ab Hungaria vsq; in Britanniam regna omnia sibi subegit, cùm ijs in suam ditionem redigendis est occupatus, non aliter sibi victoriam est ausus polliceri, nisi interim monasteria omnia, in ijs regnis extructa, aliquo beneficio augeret. Qua in re si quis parùm mihi credit, legat in primis gesta illius: deinde perlustret monasteria, quæ eius tempore fundata habuit Italia, Gallia, Germania, comperietq; ea aliqua Caroli liberalitate prouecta: alia quidem priuilegio quodam libertatis, alia prædijs, nisi fortè ea posteriores reges vel Episcopi illis abstulêre. Et certè reges aliquot, Caroli successores, licèt alioquì præclaris moribus multisq; laude dignis studijs floruerint, ea tamen in re non mediocriter peccârunt, quòd nonnulla monasteria vel ipsi tum immensa quadam officiorum exactione, tum prædiorum ablatione destruxêre: vel Episcopis, aut etiam laicis quibusdam, nihil minùs, quàm monasticam religionem curantibus, ea destruenda tradidêre. At Carolus noster non solùm nihil horum fecisse fertur, sed contrà potiùs loca quædam etiam ad episcopi ditionem attinentia, prædijs duplicibus redditis, communi cõsilio ab Episcopi ditione absoluisse, regiaque libertate extulisse: sicut, verbi gratia, S. Emmerammi monasterium: prophetico, vti reor, spiritu præuidens, quod & nos cernimus, & maiores nostri iam pridem completum viderunt, nempe loca sancta, rebus necessarijs omnibus abundè instructa ab ipsis fundatoribus, postquàm Episcopis tradita fuerint, ad summam inopiam & totius regularis disciplinæ euersionem redactũ iri. Neque tamen hoc ita accipi velim, quòd sentiam monasteria omnia, quæ Episcopis subiecta sint, destructa esse: sed sanè partem maximam. Quod quidem eo magis dolendum & miserandum esse videtur, quòd non ab illis hæc fiant, qui legis diuinę præcepta ignorent, sed à viris doctissimis, qui monasteria ipsis commissa destruentes, non solùm ipsi peccant, sed etiam laicis authores sunt ad simile perpetranda. Quis enim laicus sibi putet non licere, quod clericos audere conspiciat? Itaque in his omnibus Carolum nobis ceu quoddam exemplar proponere possumus. Nam sicut inter reges successores eius non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi: ita nullus eorum post eum tanta gloria tantaque potentia & imperij amplitudine potitus fuit, meritoque de illo dicitur: Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur à generatione in generationem. Quando ergo se obtulit occasio, vt dum commemoramus, quanta sub priscis principibus religio floruerit, & quàm ea sub illis, qui nostra ætate fuêre, labefactata sit, huiusmodi contrarijs studijs proponendis, (quo facilè, quid sit melius, elucescit) quosdam ad meliora prouocaremus: nemo, obsecro, putet hæc lectu vel auditu indigna: sed potiùs scipsum inspiciens & colligens, si hac in parte reum se nouit, resipiscere & emendare sese conetur, dum veniæ tempus, Domino præstante, suppetit, ne fortè subita occupati morte, pœnitentiæ spatia frustrà expetamus. Sed iam ad narrationem reuertamur.

S. Cap. 56. Carolomãni pietas.

Caroli Magni pietas & religio.

Liberalitas in monaste ria.

Laus Caroli Magni.

Eccl. 39.

Cùm ita, vt diximus, Carolomanno iubente, S. Bonifacio consulente, Synodus haberetur, multi illic non solùm clerici quilibet, hæretica prauitate infecti, extra Ecclesiæ communionem pellebantur: sed etiam Episcopi, capitalium criminum maculis infames, deponebantur. Totius autem erroris, qui tum in Germania grassabatur, præcipui authores duo fuêre hæretici, Clemens & Aldebertus, de quibus posteà cùm Epistolas ad Zachariam Pontificem datas protulerimus, opportuniùs dicetur. In ijs enim illorum hæresis exitialis commemoratur. Depositus tunc est etiam * Geruilio, Monguntinæ sedis antistes: cuius quidem depositionis causa fuit hæc. Ea tempestate Saxonibus Thuringiam vastantibus, eius prouinciæ homines Carolomanni opem implorabant. Ille mox exercitum mittit, & cum eo Geroldum Moguntinum episcopum,

Cap. 17. Clemens & Aldebertus hæretici.

* Geuiliob

Geruilionis patrem. In ipso autem conflictu, Geroldus cum plerisque aliis cæsus est,
Geruilio fit Episcopus Moguntiæ. Geruilio verò filius eius, qui tum adhuc laicus in palatio versabatur, in clerum assciscitur leniendi doloris causa, quem ex patris morte conceperat, eidemq; in Moguntino pontificatu subrogatur. Non diù pòst Carolomannus rursus colligit militem, proficiscitur contra Saxones, Geruilionem secum ducit. Exercitu vtroq; vltrà citraq; ripam fluminis Visurgis (author vocat Vuisaraham) consistente, Geruilio iubet puerum suũ ire ad hostium castra, diligenter illic inquirere nomen eius, qui patrem ipsius interfecerat. Abit puer, discit ex quodam non longè abesse eum, quem quæreret: rogat, vt ad domini sui colloquium properare velit. Venit ille, & aduentu eius denunciato, paratis equis Episcopus Geruilio ei procedit obuiàm, & cùm in medio flumine inter se colloquerentur, Geruilio clàm ferens gladium, hominem confodit, ita dicens: Accipe iam ferrum, quo patrem vindico charum. Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat spiritum. Repentè autem eius comperta cæde, sublato clamore vtrinq; ad arma concurritur, fit pugna atrox, Saxonibus victis, Carolomannus ad sua se recipit, nemine rũ id, quod Geruilio fecerat, pro homicido ei imputante. Itaque reuersus domum, perrexit solito more Episcopi munia obire. At sanctus Præsul Bonifacius inter cætera hoc etiam in Synodo pronunciauit, neminem, qui hominis cæde pollutus sit, sacerdotio fungi posse. Tum etiam obiecit ei, suis se conspexisse oculis illum cum auibus & canibus ludentem, quod Episcopo fas non esset. Geruilio his auditis, ferniens se nullo pacto contra stimulum vel secularis potentiæ, vel Canonicæ aurhoritatis, quæ per S. Bonifacium in præsentes omnes proferebatur, calcitrare posse, omniũ de se calculis subscripsit, & exauthoratus est. Eo autem depositio, S. Bonifacius à Carolomanno & Pipino fratre eius Moguntinę sedi præficitur, & vt eius dignitas esset eminentior, statuerunt ijdem principes Ecclesiam Moguntinam, quæ tum alteri subiecta erat, in totius Germaniæ ecclesiarum metropolim prouehere: missáq; mox legatione, à Romano Pontifice id impetrârunt.

Geruilio interficit Saxonem.

S. Bonifacius primus Moguntinus Archiepiscopus fit.

Cap. 38. Præclara eius studia.

Ea verò authoritate fretus S. Bonifacius, cœpit vbiq; ceu nouus quidam archimandrita plantare diuina, extirpare & profligare, quæ Satanæ sunt, cœnobia & ecclesias cõstruere, ijsdem ecclesijs pastores solertissimos præficere. Nam præter multos iam antè ab ipso institutos Episcopos, in quibus fuêre Villiboldus Eistetẽsis, & Burchardus Vuirciburgicus siue Herbipolensis antistites, etiam Gregorium Traiectensi vrbi ordinauit Episcopum, & Lullũ sibi adhuc viuenti in sede Mogũtina substituit. Sunt verò & alia tum ab eo gesta in Germania, quæ non nisi in epistolis habentur scripta. Itaque libet ea causa literas tum à Bonifacio ad Zachariam Romanum Pontificem, tum à Zacharia ad Bonifacium, vel pro illo ad Germaniæ Principes datas, quas vndecunq; colligere potuimus, huc adscribere, omissis illis, quas ad Britannos suos scripsit, ne lectori fastidium adferamus alienis annotandis, cùm nobis nostra sufficiant. Nostra autem ea dico, quæ pro Germanorum, patrum nostrorum salute scripsit, vel ab alijs scripta accepit. Ex quibus sanè literis facilè potest animaduerti, quanta cura, beneuolentia, humanitate prosecutus fuerit omnes illos sanctæ Ecclesiæ filios, quos per Euangelium genuit, & vt omnibus omnia factus sit, vt omnes faceret saluos. Quo fit sanè, vt fidenter ego dicere non verear, eos Germanos, nempe filios eius, qui tanti patris laboribus siue ex scriptis, siue ex fama cognitis, non eum summoperè venerantur, eos negligere honorem illum, quem parentibus habere iubemur. Quòd si negligentia peccatum est, peccatum autem nullum manet impunitum, recte & negligentia pœnas dabit. Tum præterea si iuxta Apostolum, patres carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nónne multò magis obtemperabimus patri spirituum? Pater autem spiritualis non solùm Deus dicitur, sed etiam illi omnes, quorum doctrina & exemplis ad veritatis notitiam perducimur, ad religionis cultum stabilem incitamur. Sicut ergo Abraham, pro fidei & obedientię merito omnibus imitando, dictus est pater omnium in Christum credentium: ita etiam sanctus Præsul Bonifacius, Germanorum omnium pater dici potest, quòd eos prædicationis verbo in Christo genuerit, exemplo confirmârit, denique animam suam pro illis posuerit, qua charitate nemo potest præstare aut exhibere maiorem. Quæ cùm sit bonorum omnium origo & finis, nos eam prioris libelli huius volumus esse clausulam, vt ad tempus remisso labore legendi, & lectores & auditores vires sibi colligant & instaurent.

Hebr. 12.

Genes. 17. Rom. 4.

Iohan. 15.

VITAE

VITÆ S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS, LIBER II.

LIbro superiori pro ingenioli mei viribus,& veterum scriptorũ testimonijs,de conuersatione,peregrinatione & prædicatione sancti patris nostri Bonifacij dixi:iam Deo nos benè iuuante, libello sequenti explicare cupimus,quantùm,post Moguntinæ sedis Pontificatum ipsi attributum,pro sancta Ecclesia laborauerit,tum contra hæreticos,tum pseudochristianos pugnando, & quali exitu cũ martyrij palma ex hac vita migrârit.Illud vnum de Epistolis dicendum videtur,satis in ijs multa esse explanata,neq; fas esse,vt omissis illis,quæ satis perspicuè & eruditè prolata sint,nos alia tanquam ijs potiora componamus:cùm id vitij nedum in sacris,sed etiam in prophanis literis meritò reprehendatur.His ita præmissis,nunc ad Epistolas,quas promisimus,describẽdas accedamus,primo loco illam collocantes,quam primam ipse scripsit Zachariæ Romano Pontifici.Etsi autem ea missa fuit ante Synodum,quam suprà retulimus,quando tamen ad sequentes epistolas pertinet,& vnius Pontificis tempore omnes posteriores literæ scriptæ sunt, nos omnes in hunc librum pariter conferemus.

Domino charissimo,summi Pontificatûs infula prædito,viro Apostolico Zachariæ,Bonifacius seruus seruorum Dei.

COnfitemur dominè pater,quia per nuncios referentes,quòd venerandæ memoriæ Apostolatûs vestri præcessor Gregorius ergastulo corporeo absolutus,ad Dominum migrauit,quòd maiorem lætitiam non audimus, & expansis ad æthera palmis Deo gratias egimus,quòd clementem Paternitatem vestram altissimus arbiter canonica iura regere,& Apostolicæ Sedis gubernacula tenere concessit. Ergo nõ aliter, quàm vt ante vestigia vestra genicũlantes,intimis flagitamus precibus, vt sicut præcessorũ vestrorũ,pro authoritate S.Petri,serui subditi & subditi discipuli fuimus,sic & vestræ pietatis serui obediẽtes,subditi sub iure canonico,fieri mereamur,optantes Catholicam fidem & vnitatem Romanæ Ecclesiæ seruare: & quantoscunque audientes vel discipulos in ista legatione mihi donauerit Deus,ad obedientiam Apostolicæ Sedis inuitare & inclinare non cessо. Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ,quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulùm perculsis vel correctis, tres ordinauimus Episcopos, & prouinciam in tres parochias discreuimus,& illa tria oppidà siue vrbes, in quibus & ordinati sunt,scriptis authoritatis vestræ confirmari & stabiliri precantes desideramus. Vnàm esse sedem Episcopatûs decreuimus in castello,quod dicitur Vuirtzburg: & àlteram in oppido, quod nominatur Buriburg: tertiam in loco, qui dicitur Erpheſſurt, qui fuit olim vrbs paganorum. Hæc tria loca propria authoritate Apostolatûs vestri roborari & confirmari diligenter postulamus, vt si Dominus voluerit,per authoritatem & præceptum S. Petri iussionibus Apostolicis fundatæ & stabilitæ sint tres in Germania episcopales Sedes, & vt præsentes vel futuræ generationes non præsumant vel parochias corrumpere, vel violare præceptum Apostolicæ Sedis.Notum similiter sit P.V. quòd Carolomannus Dux Francorum me accersitum ad se rogauit, vt in parte regni Francorum, quæ in sua est potestate, faciam Synodum congregari, & promisit se de Ecclesiastica religione, quæiamlongo tempore, id est,non minùs, quàm per sexaginta vel septuaginta annos calcata & dissipata fuit, aliquid corrigere & emendare velle. Quapropter si hoc Deo inspirante veraciter implere voluerit, consilium & præceptum vestræ authoritatis habere debeo.Francienim,vt seniores dicunt,plusquàm per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt,nec Archiepiscopum habuerunt, nec Ecclesiæ canonica iura alicubi fundabant vel renouabant. Modò autem maxima ex parte ciuitates & Episcopales sedes traditę sunt laicis cupidis ad possidendum, vel clericis scortatoribus & publicanis secularitèr ad perfruendum. Nam si per verbum vestrum hoc negocium,Duce rogante suprædicto,amouere & corrigere debeo,præceptum & iudicium Apostolicæ Sedis cum *canonicis ecclesiasticis præstò habere cupio. Si inuenero aliquos illos Diacones,quos nominant,quià pueritia sua semper in stupris,semper in adulterijs,& in omnibus semper spurcitijs vitam ducentes, sub tali testimonio venerunt ad Diaconatum,& modo in Diaconatu concubinas quatuor vel quinque vel plures

Cap. 1.

En quantũ deferet Romano Pontifici vir tantus.

Epistopatus 1. à S. Bonifacio institutus.

Nota Ducis petitionem

Vir sanctus ad reformã dos Francorum mores Pontificis Ro. voluntatem expectat & expetit.

plures nõctiu in lecto habentes, Euangelium tamen legere, & Diaconos se nominare nec erubescunt, nec metuunt: & sic in talibus incestis ad ordinem Presbyteratus venientes, in isdem peccatis perdurant: & peccata peccatis adijcientes, dicunt se pro populo posse intercedere, & sacras oblationes offerre. Nouissimé, quod peius est, sub talibus testimoniis per gradus singulos assẽdentes, ordinãtur & nominãtur Episcopi: si, inquam, tales inuenero inter illos, rogo vt habeã præceptum conscriptum authoritatis vestræ, quid de talibus definiatis, & per responsum Apostolicum conuincantur & arguantur peccatores. Inueniuntur etiam quidam inter eos Episcopi, qui licèt sẽ fornicarios & adulteros dicant non esse, sunt tamen ebrioſi, vel venatores, & pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, siue paganorum, siue Christianorum. Et quia seruus & legatus Apostolicæ Sedis esse dinoscor, vnum sit verbum & mcum hîc, & vestrum ibi, si contingat, vt ád iudicium authoritatis vestræ pariter missos dirigamus.

Obserua sancti viri erga Rom. Pontificem reuerentiã.

Præterea de vna re necesse habeo & cõsilium quærere, & licentiam petere, eô quòd venerandæ memoriæ præcessor vester, sicut audistis, in præsentia vestra mihi præcepit, vt presbyterum ante obitum meum, Deo volente, in Ecclesiastico mlnisterio hæredẽ & successorem constituere deberem. Et hoc mihi, si Dei voluntas est, placet. Sed modò dubito, & nescio si fieri possit: quia posteà frater illius aunnculum Ducis Francorũ occidit, & adhuc ignoramus, qualiter ista discordia pacificari & finiri valeat. Sed obsecro, vt authoritatis vestræ licentia sit, cum consilio seruorum Dei de ista electione facere, quod nobis in commune pro Ecclesiæ vtilitate, vel fructu spirituali & defensione religionis optimum esse videatur: vt consensum vestrum habeam de hoc facere, quod optimum mihi inspirare dignetur Deus: quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius Princeps fuerit.

Angliam dicit.

Præterea quærere & interrogare paternitatis vestræ consilium debeo de quadam confusione, quæ nuper ad nos veniens, mentem nostram conturbauit, & sacerdotibus ecclesiarum verecundiam incutiebat. Nam laicus quidam magnæ personæ ad nos veniens, dicebat sibi ab Apostolicę Sedis Pontifice sanctæ memoriæ Gregorio datam fuisse licentiam, vt in matrimonium acciperet viduam aunnculi sui, quæ & ipsa fuit vxor consobrini sui, & ipsa illo viuente discesſit ab eo, & isti viro, qui nunc eam accipere desiderans, affirmat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dinoscitur. Hæc etiam votum castitatis Deo vouens, velata fuit, & iterùm, abiecto velamine, maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab Apostolica Sede affirmat esse concessum, quod non æstimamus verum: quia Synodus & Ecclesia, in qua natus & nutritus fui, id est, in transmarina Saxonia Lundonensis Synodus, quæ in primis à discipulis S. Gregorij, id est, Augustino, Laurentio, Iusto, Mclito Archiepiscopo constituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium, maximum sce lus & horribile flagitium ex authoritate sanctæ scripturæ iudicabant. Quapropter Paternitas vestra huius rei veritatem nobis indicare non dedignetur, vt Ecclesiæ sacerdotibus vel populo Christiano inde scandala & schismata nõ oriantur: quia carnales homines & idiotæ Alemanni, vel Baioarij, vel Franci, si iuxta Romanam vrbem aliquid fieri viderint ex his peccatis, quæ nos prohibemus, licitum esse putant, & nobis improperium deputant, sibi verò scandalum vitæ accipiunt: sicut affirmant se vidisse annis præteritis in Romana vrbe, & iuxta ecclesiam S. Petri in die vel nocte, quando Calendæ Ianuarij intrant, paganorum consuetudine chorosducere per plateas, & acclamationes & cantiones sacrilegas facere, & nullum de domo sua vel ignem, vel ferramentum, vel aliquid commodi vicino suo præstare velle. Dicunt quoque, se vidisse ibi mulieres, pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachijs & cruribus ligatas habere, & publicè ad vendendum venales alijs offerre. Quæ omnia eô, quòd ibi à carnalibus & insipientibus videntur, hic improperium & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunt. De talibus ait Apostolus: Dies obseruatis & tempora: timeo, ne sine causa laborauerim in vobis. Et S. Augustinus dixit: Qui diuinationibus, & aruspicijs, & phylacterijs, vel quibuslibet augurijs crediderit, etsi ieiunet & oret, etsi iugiter ad ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suũ in omni afflictione cruciauerit, nihil ei proderit, quandiù sacrilegia illa non reliquerit. Nam si istas paganias ibi paternitas vestra in Romana vrbe prohibuerit, & sibi mercedem, & nobis maximum profectum in doctrina Ecclesiastica acquiret. Episcopi quoque & presbyteri generis Francorum, qui fuerunt adulteri vel fornicatores acerrimi, quos in gradu Episcopatús vel presbyterij fornicationum nati filij arguunt, redeuntes ab Apo-

Galat. 4. Ser. de Tempore 241.

ab Apostolica sede, dicunt sibi Romanum Pontificem licẽtiam dedisse, ministerium Episcopale in Ecclesia vsurpare. Contra quos contendimus, quia Apostolicam Sedẽ contra decreta Canonum nequaquàm audiuimus iudicâsse. Hæc omnia domine charissime propterea vobis nota fecimus, vt vestræ authoritatis responsum salubre dare possimus, vt per cautelam vestræ doctrinæ oues Ecclesiæ non seducantur, sed lupi rapaces conuicti & superati pereãt. Interea munuscula parua vobis direximus, nõ quia digna sint paternitate vestra, sed pro indicio charitatis, obedietię, & deuotionis, id est, villosam vnam, & argenti & auri tantillum. Dextera Domini protegente, incolumẽ valere & in Christo proficere beatitudinem vestram in longitudine dierum optamus. Te Deus altithronus sancta conseruẽt in æde, Sedis Apostolicæ rectorem tempore longo. Melliflua gratum populis doctrina per orbem, Perficiatq; Deo dignum pia gratia Christi. Splendida percipiat florens sua gaudia mater, Atque domus Domini lætetur prole fœcunda. Testimonium sancti viri de Sede Apostolica.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Episcopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

SVsceptis sanctissimæ fraternitatis tuæ literis per Denehardum presbyterum tuum, quia te sospitem, vt semper cupimus, esse cognouimus, omnipotenti ac misericordissimo Deo nostro magnas retulimus grates, qui tibi in omnibus bonis prosperari dignatur. Magnam enim cordibus nostris infundis lætitiam, quoties nobis sanctitatis tuę scripta mittuntur, quando reperimus, quæ ad salutem respiciãt animarum, cùm quotidiè in gremio sanctæ matris Ecclesiæ per tuam prædicationem noui populi addantur, vbi & tres Episcopos per loca singula secundùm scriem syllabarum tuarum te ordinâsse cognouimus, qui eidem populo, quem sibi Dominus Deus noster per tuam sanctitatem aggregare dignatus est, præesse debeant: & petisti, vt per authoritatem nostræ Sedis Episcopales ibidem sedes firmentur. Sed tua sancta fraternitas perpractet materè, & subtili consideratione discernat, si expedit, aut si loca aut populorum turbæ talia esse probantur, vt Episcopos habere mereantur. Meminisse enim debes charissime, quod sacris Canonibus præcipimur obseruare, vt minimè in villulas, vel in modicas ciuitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi. Sed nos tuis synceritissimis atque dilectis syllabis prouocati, quæ poposcisti, absque mora concedimus, & statuimus per Apostolicam authoritatem episcopales esse illic sedes, & per successionem episcopos teneri, qui populis præsint, atque verbum prædicationis subiectis insinuent: vnam quidem in castello, Vuirtzburg: & alteram in oppido, quod nominatur Butiburg: tertiã verò in loco, qui dicitur Erphesfort: ita vt nulli post hæc liceat ea, quæ à nobis sancita sunt, violare, & authoritate B. Petri Apostoli firma esse decreuimus. Cap. 2. Dist. 80. per totum. Confirmantur à Papa Episcopatus à S. Bonifacio instituti.

De eo autem, quod nobis intimâsti, quia te Carolomannus filius noster rogauit, vt in parte Francorum, in sua ditione constituta, Synodum celebrares, eò quòd omnis Ecclesiastica regula seu disciplina, ab eadem prouincia fundinùs abolita est, nimis mœrendum est, quòd per spatia tanta temporum ibidem Synodus sacerdotum minimè celebraretur. Vnde neque quid sit sacerdotium ab eis, qui se sacerdotes esse existimãt, cognoscitur. Sed dum, iuuante Deo, quæ à præfato filio nostro promissa sunt, ad effectum perducta fuerint, tuaque fraternitas memorato Concilio consederit cum eodẽ excellentissimo viro, si quos repererit episcopos, presbyteros aut diaconos cõtra Canones vel statuta patrum excessisse. id est, in adulterio, vel si plures vxores habuerunt, aut si sanguinem Christianorum siue paganorum effuderunt, vel etiam alijs capitalibus vitijs, quibus Canones obuiâsse reperit tua sanctitas, nulla ratione Apostolica authoritate permittat sacerdotio fungi: quia tales à suo tantùm ore falsò nominantur sacerdotes, & deteriores secularibus esse noscuntur, qui se neque à fornicationibus, neque à nefarijs matrimonijs abstinent, neque ab humani sanguinis effusione manus seruant innoxias. Aut quid inde sentiunt, dicente Domino: Sacerdotes mei semel nubant? & Apostolus, Vnius vxoris virum, &c. Et hoc ante susceptum sacerdotium vti licitum est. Nàm à die susceptæ sacerdotij etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi sunt. Quomodò se sacerdotio fungi confidentat, qui talibus scleribus inuoluti monstrantur, vt neque seculares fideles his facinoribus obuolutos opremus? Quomodò nõ pertimescunt diuina mysteria contingere, aut quomodò ad orandum pro peccatis populi accedere præsumunt, dum sacri Canones neque purum clericum, cui sacerdotiũ non est, secundis copulari nuptijs permittunt? Isti verò econtrario non solũ post susce- A sacerdotio qui sint arcendi. 1. Tim. 3. Sacerdotibus non licet habere vxores.

ptum sacerdotium se abstinere nolunt ab vna vxore, immò luxuriæ dediti, peiora secularibus scelera committunt, vt plures vxores habere præsumant, quibus neque vnã concessum est post susceptum ministerium attrectare. Sed & ista paruipendentes, atque Dominum ad iracundiam prouocantes, maiora committunt facinora, dum proprijs manibus Christianos atque paganos necant, & fit, vt qui in remissionem peccatorum debuerunt lauacrum regenerationis impendere, & Christi sacramenta donare alijs, ne in æternum perirent, eorundem sacrilegis manibus extinguãtur. Quis enim sapiens eos æstimet sacerdotes, qui neque à fornicationibus abstinent, neque ab effusione humani sanguinis manus seruant innoxias? Quisue eorum sacrificijs Domi-
Psal. 5. num esse credit placatum, dicente Propheta: Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus? Istos ergo, vt præmisi, nec sacerdotio fungi patiaris, neque Diuina contingere mysteria. Quicquid verò aliud eos contra Ecclesiasticam regulam excessisse repereris, Canones siue instituta patrum præmanibus habeto, & sicut in eis eductus fueris, discerne.

Quòd autem tibi successorem constituere petisti, vt te viuente in tuo loco eligatur
7.q.1. De eo autem. Vel: Petisti, vt cum. 1. Tim. 3. Episcopus, hoc nulla ratione concedi patimur, quia contra omnem Ecclesiasticam regulam esse monstratur: sed volumus, vt tibi ministret, & sit in Euangelio Christi adiutor, dicente Apostolo: Si quis benè ministrauerit, gradum sibi bonum acquiret. Nimis enim reprehensibile ac detestabile esse manifestum est, vt te viuente, tibi alium substituamus. Sed hoc admonemus, vt quandiù te diuina iusserit clementia superesse, sine intermissione orare studeas, vt tibi Deus illum succesorem concedat, qui ei possit esse placabilis, & populum, quem ad suam gratiam per tuæ sanctitatis industriam vocare voluit, irreprehensibiliter regere, atque ad viam vitæ perducere valeat. Nam quomodò hæc, quæ popossisti, si etiam voluerimus, concedere possumus, dum nos fragiles homines, sub conditione mortis constituti, ignoremus quid superuenturus pa-
7.q.1. Petisti vt cum nostro. riat dies, & quis è nobis prior de præsenti seculo migret? Si autem eundem diuina voluerit clementia post tui transitus diem superesse, si eum aptum agnouerit, & in tua voluntate fuerit definitum, ea hora, qua te de præsenti seculo migraturum cognoueris, præsentibus cunctis tibi successorem designa, vt huc veniat ordinandus: quod nulli alij concedi patimur.

De illo verò, qui viduam auunculi sui, quæ & ipsa fuit vxor consobrini sui, & sacrũ velamen habere monstrata est, & à beatæ memoriæ præcessore nostro sibi licentiam esse concessam diuulgauit, vt in pernicioſum matrimonium assumere debuisset: absit
Vide mendacium, de Ro. Pontifi ce confictũ. hoc, vt decessor noster ista præciperet. Nec enim ab hac Apostolica sede illa permittuntur, quæ contraria esse patrum siue Canonum institutis probantur. Admonere & increpare eos, frater charissime, ne cesses, quatenùs à tam scelesto recedant matrimonio, ne in æternum pereant. Reminiscantur ergo se Christi sanguine esse redẽptos, & non sponte se contradant diabolicæ potestati: sed magis omnipotenti Deo & Christo filio eius spirituique sancto, in cuius nomine ab illius antiqui hostis erepti
Iacob. 5. sunt potestate. Labora igitur sanctissime frater in eis, qui scriptum cognoscis: Qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & suorum operit multitudinem peccatorum. Nos quoque ei pro hoc commonitoria scripta direximus.

De Calendis verò Ianuarij vel cæteris augurijs, phylacterijs & incantationibus, vel alijs diuersis obseruationibus, quæ gentili more obseruari dixisti apud B. Petrum Apostolum, vel in vrbe Roma: hæc & nobis & omnibus Christianis detestabilia & pernitiosa esse iudicamus, dicente Domino: Non augurabimini. Et iterùm scriptura dicit:
Leuit. 19. Num. 23. Non sint auguria in Israël, nec obseruatio in domo Iacob. Igitur & à nobis cauendum esse censemus, vt nullis augurijs vel obseruationibus attẽdamus: quia omnia hæc abscissa esse à patribus edocti sumus. Sed quia per institigationem diaboli iterùm pullulabant, à die, qua nos iussit diuina clementia, quanquàm immeriti existamus, Apostoli vicem gerere, ilicò omnia hæc amputauimus. Pari etenim modo volumus tuam sanctitatem populis sibi subiectis prædicare. Nam & sanctæ recordationis prædecessoris atque nutritoris nostri domini Gregorij Papæ constitutione, omnia hæc piè atque fideliter amputata sunt, & alia quamplura, quæ diabolo suggerente pullulabant in Christi ouili.

De sacerdotibus verò falsis, qui falsa opinantur, qui etiam adulteri & fornicatores esse probantur, & sibi ab Apostolica sede indultũ esse testãtur, hoc nulla ratione credat sancta fraternitas tua: sed similiter in eis canonicam exerce vindictã, quemadmodùm de his

de his,quibus superiùs à nobis edoctus monstraris. Non enim aliud te agere volum⁹, præter quod sacri præcipiunt Canones, vel etiam ab hac Apostolica sede instructus esse dinoscaris. Tuæ quoque sanctitatis petitionem impleuimus, mittentes tribus Episcopis tuis singulas confirmationis epistolas, quas per sanctitatis tuæ manus eis largiri volumus,& Carlomanno filio nostro,alia scripta direximus, vt adminicula, quibus indiges,adimplere festinet. Iam,frater charissime,de omnibus superiùs comprehensis capitulis,vt Dominus donauit,respondimus,ad amputanda omnia diabolicæ fraudis scandala: tua verò sancta fraternitas,si quid decæterò euenerit, vt sacri docent Canones,studeat emendare in plebibus sibi à Deo commissis. Non enim aliud nobis cõuenit prædicare, præter quod à sanctis patribus sumus edocti. Si verò noui aliquid,inimici astutia agente, acciderit,quod tua sancta fraternitas minimè per Canonum instituta discernere possit,hoc nobis non pigeat insinuare: quatenùs,Deo iuuante, quæq; ad emendationem nouæ plebis esse possunt,tibi absq; tarditate respondere curemus. Cognoscat ergo tua sancta fraternitas ita dilectionem tuam haberi in nostris præcordijs,vt te præsentialiter quotidiè videre desideremus, & ita te in nostro consortio habere,vt ministrum Dei,& dispensatorem Ecclesiarum Christi. Confortare itaque in Domino,frater charissime,& esto robustus, & labora in opere, ad quod te diuina voluit clementia vocare. Magna etenim te spes remunerationis expectat, quam promisit Deus diligentibus se. Et nos, licèt peccatores existamus,tamen Dei nostri immẽsam clementiam non cessamus exorare,vt qui cœpit in vobis, perficiat opus bonum vsq; in finem,& B. Petrus Apostolorũ princeps cooperetur tibi in omnib⁹ bonis, quæ ei parére desideras. Deus te incolumem custodiat,sanctissime frater. Data Calend. Aprilis,imperante domino pijssimo Augusto Constantino,anno 24. Imperij eius, Indictione 11.

Episcopi confirmati à Papa.

Pontificis erga S. Boni facium amor.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coëpiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

VIrgilius & Sidonius religiosi viri,apud Baioariorum prouinciam degentes, suis nos literis visitantes, intimârunt quòd tua reuerenda fraternitas eis iniungeret Christianos denuò baptizare. Quod audientes,nimis conturbati sumus, & in admirationem magnam incidimus, si habetur, vt dictum est. Retulerũt quippe, quòd fuerit in eadem prouincia sacerdos,qui Latinam linguam penitùs ignorabat,& dum baptizaret,nesciens Latini eloquij linguam,diceret: Baptizo te in nomine patria & filia & * Spirituſſanctiſ: ac per hoc tua reuerenda fraternitas iusserit rebaptizare. Sed sanctissime frater,si ille,qui baptizauit,non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, vt præfati sumus, baptizans dixerat,non possumus consentire, vt ab eo baptizati,denuò baptizentur: quia, sicut tua benè nouit sancta fraternitas, quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Patris & Filij & Spiritusſanctiſ, nullo modo rebaptizari debet,sed per solam manûs impositionem purgandus est. Si ergo ita est, vt nobis relatum est,nolo ampliùs à te illis prædicetur huiusmodi doctrina: sed vt sancti patres docent & prædicant, tua sanctitas studeat conseruare. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater.

Cap. 3.

* Spiritus sancta:

Ab hæreticis collatũ baptisma, non iteranduum.

Romana Synodus sub Zacharia Pontifice.

IN nomine Domini nostri IESV Christi, imperante domino pijssimo Augusto Constantino Imperatore,anno 26. imperij eius, mense Octob. die 25. Indictione 14. præsidente sanctissimo Domino Zachatia Papa in patriarchio Lateranensi,in basilica,quæ appellatur Theodori: considentibus etiam cum eo sanctis Episcopis Epiphanio Sylua candida, Benedicto Nomento, Venantio Prænestę, Gregorio Portuensę, Niceta Gabijs, Theodoro Ostiensę, Gratioso Velitras: seu venerabilibus Presbyteris, id est, Iohanne Archipresbytero, Gregorio, Stephano,item Stephano,Dominico,Theodoro,Anastasio,Georgio,Sergio,Iordane, Leone: Item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio,Procopio atque Theophanio, propositis in medio sacrosanctis Euangelijs, adstantibus quoque Diaconibus, cunctoque Clero, Gregorius Regionarius & nomenculator dixit: Deneardus religiosus presbyter, legatus Bonifacij sanctissimi Archiepiscopi prouinciæ Germaniæ directus ad vestrum sanctum Apostolatum, præ velo est, & petit ingredi: quid præcipitis? Dictum est: Ingrediatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Ante hos dies literas

Cap. 4.

reuerentissimi fratris nostri Bonifacij Archiepiscopi nobis detulisti, per quas nobis, quæ opportuna ei visa fuerant, indicauit. Quid ergo denuò nostris secretarijs te ingredi postulâsti? Deneardus religiosus presbyter dixit: Domine mi, dum iuxta vestri Apostolatus præceptum dominus meus Bonifacius Episcopus, famulus pietatis vestræ, in prouincia Francorum Synodum aggregaret, & reperisset illic falsos sacerdotes, hæreticos & schismaticos, id est, Aldebertum & Clementem, sacerdotio priuans, vnà cum principibus Francorum, retrudi fecit in custodiam. Illi autem non in pœnitentia degunt, vt iudicatum est: sed econtrario adhuc populum seducunt. Pro quo & hanc epistolam præfati domini mei, quam manibus gero, vestro sancto Apostolatui missus offero, vt eam coram sancto concilio legi faciatis. Dictum est: Suscipiatur epistola, & coram nostra præsentia relegatur. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & saccellarius, relegit in his sermonibus:

Excellentissimo patri atque Apostolico Pontifici Zachariæ Papæ, Bonifacius exiguus seruus seruorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

POstquàm me ante annos propè triginta sub familiaritate & seruitio Apostolicæ sedis, annuente & iubente venerandæ memoriæ Antistite Apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi, quicquid mihi lætitiæ accideret, Apostolico Pō tifici solebam indicare, vt in lætis simul laudaremus Dominum, & in tristibus eius cō filio roborarer. Ita & nunc mihi liceat vobis indicare, precor, sicut scriptum est: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Notum enim sit paternitati vestræ, quia postquàm indigno mihi mandâstis in prouincia Francorum, sicut & ipsi rogârunt, sacerdotali concilio & Synodali conuentui præesse, multas iniurias & persecutiones passus sum à falsis sacerdotibus, & adulteris presbyteris, seu diaconibus, & fornicarijs clericis. Maximus tamen mihi labor est contra duos hæreticos pessimos, & blasphemos contra Deum & contrà Catholicam fidem. Vnus, qui dicitur Aldebertus, natione Gallus est: alter, qui dicitur Clemēs, genere Scotus est: specie quidem erroris diuersi, sed pondere peccatorum compares. Contra istos obsecro autho ritatem vestram, vt me defendere & adiuuare, & populum Francorum & Gallorum per scripta vestra corrigere studeâtis, ne hæreticorum fabulas & vana prodigia ac signa præcurforis Antichristi sectentur: sed ad Canonica iura & ad viā veræ doctrinæ cōuertantur, & vt per verbum vestrum isti duo hæretici mittantur in carcerē, nul. lusque cum eis communionem habeat, ne fortè fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis pereat, sed segregati viuant, & iuxta dictum Apostoli, traditi sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini. Et si Ecclesiam non audierint, sint nobis, iuxta Euangelicum præceptum, sicut ethnici & publicani. Propter istos enim persecutiones & inimicitias & maledictiones multorum patior, & Ecclesia Christi impedimentum fidei & doctrinæ rectæ sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quòd eis sanctissimum Apostolum abstulerim, patronum & oratorem, virtutumque factorem, & signorum ostensorem abstraxerim. Sed pietas vestra audiens vitam eius, iudicet ex fructu, vtrùm vestimentis ouium indutus, intus lupus rapax fuerit, an non. In primæua igitur ætate hypocrita fuit, dicens quòd sibi Angelus Domini in specie hominis de extremis finibus mundi miræ, & tamen incertæ sanctitatis reliquias attulerit, & exinde potuerit omnia, quæcunque popposcerit, à Deo impetrare. Hac ergo simulatione, sicut Apostolus Paulus prædixit, penetrauit multorum domos, & captiuas duxit post se mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur varijs desiderijs, & multitudinem rusticorum, dicentium quòd ipse esset vir Apostolicæ sanctitatis. Præterea conduxit Episcopos indoctos, qui se contra præcepta Canonum absolutè ordinauerunt. Vnde in tantam superbiam elatus est, vt se æquipararet Apostolis Christi, & dedignatus in alicuius Apostolorum vel martyrum honore ecclesiam consecrare, in proprio honore dedicaret oratoria, vel, vt verius dicam, sordidaret. Adhæc etiam improperans, cur voluissent homines visitare limina sanctorum Apostolorum, fecit eis cruciculas & oratoriola in campis, & ad fontes, vel vbicunque sibi videbatur, & iussit ibi publicas orationes celebrari, intantùm vt multitudines populorum, spretis cæteris Episcopis, & dimissis antiquis ecclesijs, in talibus locis conuentus agerent, dicentes: Merita sancti Aldeberti adiuuabunt nos. Vngulas quoque suas & capillos dedit ad honorificandum & portandum cum reliquijs san-

Deut 32.

Aldebertus & Clemens hæretici.

1. Cor. 5.

Matth. 18.

Aldeberti hæretici historia breuis.

2. Tim. 3.

sancti Petri Apostolorum principis. Tantis itaque flagitijs inuolutus, præsumpsit quoddam, quod maximum scelus & blasphemia contra Dominum esse videtur. Venientes enim populo & prostrato ante pedes eius, & cupienti confiteri peccata sua, dixit: Scio omnia peccata vestra, quia mihi cognita sunt occulta vestra: ideoque non est opus confiteri ea. Securi ergo & absoluti de peccatis vestris præteritis, reuertimini ad domos vestras cum pace. Hæc igitur atque his similia, quæ sanctum Euangelium hypocritas facturos esse testatur, idem Aldebertus suo habitu & incessu moribusque solet operari. Nota de confessione peccatorum.

Alter autem hæreticus, qui dicitur Clemens, contra Catholicam contendit Ecclesiam, abnegans scilicet & refutans Canones sacros, tractatus & expositiones sanctorũ Patrum, Hieronymi, Augustini, & Gregorii. Synodalia etiam iura spernẽs, affirmat se post duos filios, sibi in adulterio natos, esse posse legis Christianæ Episcopum. Præterea Iudaismum introducens, iustum iudicat esse Christiano, vt, si voluerit, viduam fratris defuncti accipiat vxorem. Ipse etiam contra fidem sanctorum patrum contendit dicens quòd Christus filius Dei descendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberâsset, credulos videlicet & incredulos, necnon cultores idolorum. Multa quoque alia horribilia & contraria fidei Catholicæ, de prædestinatione Dei affirmat. Quapropter precor, vt literas vestras de hoc hæretico mandare curetis Duci Carlomanno, vt mitratur in custodiam, ne semina satanæ latiùs seminans, vna ouis morbida totum gregẽ polluat. Valere sanctitatem vestram & prosperis profectibus gaudere in longitudine dierum, optamus. Clementis hæretici historia succincta.

Cumque lecta esset epistola, Zacharias Papa dixit: Audistis charissimi fratres, quid in ista epistola lectum sit * ex sacrilegis illis, qui se ad suam condemnationem Apostolos nominare præsumpserunt? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Audiuimus certè per omnia non Apostolos, sed ministros satanæ & præcursores Antichristi. Quis enim aliquando Apostolorum vel quilibet sanctorum ex capillis suis aut vngulis pro sanctitate populis tribuit, vt iste pernicioſus agere conatus est Aldebertus? Sed hoc scelus à vestro sancto Apostolatu rescindum est, tam de illo, quàm etiam de transgressore Clemente, qui sacros Canones spernit, atque expositiones sanctorum patrum. Ambrosij, Augustini, cæterorumque respuit. Ambo itaq; iustum dignamq; transgressionibus suis suscipiant sententiã. Zacharias sanctus Papa dixit: Quia iam tardior hora est, venturo secretario de conscripta vita & oratione, quam sibi exponit Aldebertus, vel de cæteris eius gestis, cùm nobis lecta fuerint, communi consensu, mediante Deo, quid fieri debeat, pertractemus. Cumq; in eodem die sanctus Zacharias Papa, cæterique Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, aliique clerici conuenissent in prænominatam basilicam, Gregorius notarius regionarius & nomenculator dixit: Iuxta vestri sancti Apostolatus præceptum, quod in præterito secretario iussistis, Deneardus religiosus presbyter adest præ velo: quid præcipitis? Dictum est: Ingrediatur. Cumque ingressus esset, Zacharias sanctus Papa dixit: Actus illius nefandissimi Aldeberti, siue cæterа eius scripta, quæ præterito secretario in manibus gerebas, coram præsenti concilio porrige legenda. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & saccellarius, legit vitam illius, cuius initium est: In nomine Domini nostri Iesu Christi, incipit vita sancti & beati Aldeberti Episcopi, ex electione Dei nati. De simplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus: quia dum in vtero matris suæ esset, ibidem gratia Dei cœpit in eo retineri, & antequam peruenisset beatissima natiuitas eius, vidit genitrix eius per visionem quasi egredientem vitulum de dextero latere suo. Qui nimirùm vitulus designabat illam gratiam, quam acceperat ab angelo, antequam exiret de vulua. *for. de

Vita hæretici Aldeberti ab impostore quodam conscripta.

Cumque hic libellus vsque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hanc blasphemiam respondetis sanctissimi fratres? Epiphanius Episcopus Ecclesiæ sanctæ Syluæ candidæ, dixit: Domine Apostolice, ex diuina profectò inspiratione motum est cor vestri sancti Apostolatus, vt prædictũ Bonifacium sanctissimũ Episcopum & Francorum principes commoneretis, in partibus illis post lõga tempora concilium congregare sacerdotum, ne hæc schismata & blasphemiæ sancto vestro Apostolatui celarentur. Zacharias sanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus presbyter nobis porrigere legendum, porrigat. Deneardus presbyter respondit: Ecce domine epistola, qua vrebatur Aldebertus, & quam diuulgabat esse Iesu, sibique de cœlo venisse. Et accipiens Theophanius notarius, legit. Cuius initium tale erat: In nomine Domini incipit epistola Domini nostri Iesu Christi filij Dei, quæ Vide imprimis postorem

egregium, & fabulas anules.

quæ in Hierosolymam cecidit, & per Michaëlem Archangelum inuenta est in porta Ephraim, & per manus sacerdotis nomine Icoræ, ipsa epistola fuit exemplata. Et transmisit ipse eandem epistolam ad Germaniam ciuitatem alio sacerdoti Thalasio, & ipse Thalasius transmisit illam ad Arabiam ciuitatem alio sacerdoti Leoban, & ipse Leoban transmisit epistolam istam ad Vetphaniam ciuitatem, & recepit eã Marcius sacerdos Dei, & transmisit in montem sanctum Archangeli Michaëlis, & per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem ad sepulcrum S. Petri, vbi claues regni cœlorum constituti sunt. Et duodecim Papati, qui sunt in Romana ciuitate, triduanas fecerunt vigilias in iciunijs & orationibus, & cæteras vsque ad finem perlecta. Zacharias sanctus Papa dixit: Pro certo charissimi fratres, & prædictus Aldebertus in insaniam conuersus est, & omnes qui hac vtuntur commentata epistola, paruulorum more absque sensu sunt, & mulierbri errore insaniunt: Sed ne leniores amplius decipiat, indiscussam & absque sententia causam hanc relinquere non possumus. Sancti Episcopi & venerabiles presbyteri responderunt: Ex diuina illustratione cognoscimus cor sancti vestri Apostolatûs illuminatum, & quæ à vobis dicta sunt, ex administratione Sancti spiritûs emanârunt. Et idcircò vtà vobis præuisum fuerit, in vtrosque sententia promulgetur. Zacharias sanctus Papa dixit: Non vtà nobis solis præuisum fuerit, sed pariter cum sanctitate vestra, vt Domino placuerit, in futuro secretario est pertractandum.

Cùm autem tertia vice in eodem die Zacharias sanctus Papa, cæteriq́ue Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, sed & alij clerici conuenissent in prænominaram basilicam, Gregorius notarius regionarius & nomenculator dixit: Secundùm quod à vestro sancto Apostolatu præceptum est in prætetito secretario, vt Deneardus religiosus presbyter hic se vestris præsentaret obtutibus, præstò est præ foribus: quid præcipitis? Dictum est: ingrediatur. Cumq́ue ingressus fuisset, Zacharias Papa dixit: Habes adhuc ex sacrilegorum illorum conscripto aliquid, quod coram concilio proferre debeas ad legendum? Deneardus religiosus presbyter respondit: Etiam domine mi orationem, quam sibi Aldebertus componere nisus est: & ecce in manibus eã gero: iubete eam suscipi. Moxq́ue suscepta est & lecta oratiõ, cuius initium tale erat:

Oratio impij Aldeberti.

Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, &c. &c. &c., qui sedes super septimum thronum, & super Cherubin & Seraphin: pietas magna & dulcedinis satis est apud te, pater sanctorum Angelorum, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt: te inuoco & clamo & inuito super me miserrimo, quia tu dignus fuisti dicere:

Iohan. 16.

Quodcunque petieritis à patre in nomine meo, dabit vobis. A te peto, ad te clamo, à Domino Christo confido animam meam. Cumq́ue per ordinem legeretur, peruenit ad locum, vbi air: Precor vos, & coniuro vos, & supplico me ad vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michaël, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel: Dum verò hæc oratio sacrilega vsque ad finem perlecta fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hæc sancti fratres respondetis? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Quid aliud agendum est, nisi vt omnia, quæ coram nobis lecta sunt, igni concrementur, authores verò eorum anathematis vinculo percellantur? Octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaëlis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vtà vestro sancto Apostolatu edocemur, & Diuina tradit authoritas, non plùs quàm trium Angelorum nomina agnoscimus, id est, Michaël, Gabriel, Raphaël. Zacharias sanctus Papa dixit: Optimè prouisum est à vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed opportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorunque sententia, quorum superiùs mentio facta est, pertractandum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat, sit ab omni officio sacerdotali alienus, agens pœnitentiam pro commissis, & amplius iam populum minimè seducat. Sin autem in his erroribus perseuerauerit, & populum amplius seduxerit, sit Anathema, & æterno Dei iudicio condemnetur, omnisq́ue paritet, qui ei consenserit & eius doctrinam secutus fuerit, aut adiunctus fuerit. Similiter & Clemens, qui per suam stultitiam sanctorum patrum statuta omniaq́ue Synodalia acta respuit, inferens etiam Christianis

Oinsaniam.

Sententia Concilij in Aldebertũ.

Iremin Clementem.

nis Iudaismum, dum prædicat fratris defuncti accipere posse vxorem: insuper & Dominum Iesum Christum, descendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat abstraxisse, ab omni sacerdotali officio nudatus sit, & Anathematis vinculo obligatus, pariterque Dei iudicio condemnatus, & omnis, qui eius sacrilegis consenserit prædicationibus.

Adnotatio Episcoporum, aliorumque sacerdotum, pro excommunicatione hæreticorum Aldeberti & Clementis.

ZAcharias Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ Catholicæ atque Apostolicæ vrbis Romanæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsi. Epiphanius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Sylvæ candidæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Benedictus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Nomentanæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Venantius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Prænestinæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Gregorius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Portuensis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Niceta Episcopus sanctæ Ecclesiæ Gabinatis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Theodorus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Ostiensis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Gratiosus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Velitrensis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Iohannes Archipresbyter tituli sanctæ Susannæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Gregorius humilis presbyter tituli S. Clementis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Stephanus gratia Dei presbyter tituli S. Marci, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Stephanus indignus presbyter tituli S. Eusebij, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Dominicus humilis presbyter tituli S. Priscæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Theodorus humilis presbyter tituli sancti Laurentij, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Anastasius indignus presbyter tituli S. Mariæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Georgius humilis presbyter tituli SS. Iohannis & Pauli, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Sergius humilis presbyter tituli S. Potentianę, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Iordannes indignus presbyter tituli S. Sabinæ, his gestis atq; sententiæ à nobis promulgatæ subscripsit. Theophanius humilis presbyter tituli sanctorũ Coronatorum, his gestis atq; sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Leo indignus presbyter tituli S. Anastasiæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Gregorius indignus presbyter tituli S. Balbinæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Stephanus presbyter tituli S. Chrysogoni, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Eustathius humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Leo humilis presbyter tituli S. Damasi, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Procopius indignus presbyter tituli S. Cyriaci, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit.

Subscribit huic sententiæ Pontifex: deinde cæteri.

Dilectissimis nobis Reginfrido Rhothomagensi Episcopo, Deodato Beluocanensi Episcopo, Ramberto Ambianensi Episcopo, Dauid Spironensi Episcopo, Aethereo Toroanensi Episcopo, Helisæo Nouiomensi Episcopo, Treuuarto Camerocanensi Episcopo, Burchardo Vuirciburgensi Episcopo, Folerico Tungrensi Episcopo, Genebaudo Laudensi Episcopo, Romano Meldensi Episcopo, Agilolpho Colonensi Episcopo, Hattoni Strasburgensi Episcopo, & cæteris amantissimis coepiscopis, presbyteris etiam & diaconibus, cunctisq; orthodoxis Ecclesiarum Dei clericis, Apostolicam doctrinam tenentibus, Zacharias diuina gratia præditus, Apostolicæ sedis Pontifex, seruus autem seruorum Dei, in Domino salutem dicit.*

* Bellouacensi.

GRatias ago Deo Patri omnipotenti & Domino nostro Iesu Christo, vnico filio Cap. 5
Ieius, & Sancto spiritui, qui vestrũm omnium corda inflammare dignatus est per diffusam à se gratiam, vt in vnitate fidei & vinculo pacis ambuletis, & sit splendor Domini

mini Dei nostri super vos, dilectissimi mihi, & abundans gratia pacis & charitatis, vt
sitis vnum corpus spiritualis matris vestræ sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Dei Ec-
Psalm.132. clesiæ, in qua Deo authore præsumus, implentes illud Propheticum dictum: Ecce
quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Quanuis enim pro iti-
neris longitudine corpore simus absentes, in spiritu tamen dilectionis semper sumus
vobis præsentes, habentes vos in visceribus nostris, & assiduè orantes, vt Deus & Do-
minus noster Iesus Christus multò amplius confirmet corda vestra in exhortatione
Euangelij, in ministerio quo fungimini, vt credita vobis plebs vestris pijs admonitio-
nibus adiuuante Domino, à diabolica fraude liberata, perfistat salua, vosque mere-
Ephes. 4. amini de eorum animabus in die Christi apportare lucrum. Obsecro ergo vos, vt di-
gnè ambuletis vocatione, qua vocati estis, vt decet sanctos cum multa patientia,
1. Tim. 1. supportantes inuicèm in charitate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pa-
cis & charitatis: quia finis præcepti charitas est de corde puro, & conscientia bona,
& fide non ficta. Gaudeo in vobis charissimi, quoniam fides vestra & vnitas erga nos,
preciosa est & manifesta non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus homini-
bus, dum ad fautorem & magistrum vestrum à Deo constitutum, B. Petrum Apostо-
lorum principem, benignissima voluntate conuersi estis, & in hoc laudabilis est fides
vestra, quoniam idipsum sapitis, quod oportet sapere. Habetis itaque nostra vice ad
confortandam dilectionem vestram sanctissimum Bonifacium fratrem nostrum. Ar
chiepiscopum, Apostolicæ sedis legatum, & nostram præsentantem vicem. Sit ergo
constantia vestra aduersùs contentionem eorum, qui aduersa sapiunt, & nō quæ Dei
Matth. 10. sunt: neq; terreamini à facie eorum, sicut scriptum est, qui occidunt corpus, animam
autem non possunt occidere: sed potiùs eum timete, qui potest animam & corpus mit
tere in gehennam. Fratres mei, in carne enim ambulantes, non secundùm carnem
2. Cor. 10. militamus. Arma enim militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, ad destruen-
dam omnem exaltationem, extollentem se aduersùs scientiam Dei. Confortamini
Ephes. 6. itaq; in Domino & in potentia virtutis eius. Pax vobis & gratia à Deo & Domino
nostro Iesu Christo ministretur. Amplectimur & osculamur, ac si præsentes, charita-
tem vestram in vnitate spiritus, in vinculo pacis & charitatis Christi. Deus vos inco-
lumes custodiat.

Zacharias Papa vniuersis Episcopis, presbyteris, diaconibus, Abbatibus cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusque Deum timentibus, per Gallias & Francorum prouincias constitutis.

Cap. 6. REferente nobis reuerentissimo fratre nostro Bonifacio Episcopo, quòd dum Sy-
nodus congregata esset in prouincia vestra iuxta nostram commonitionem me
diantibus filijs nostris Pipino & Carolomanno principibus vestris, peragente etiam
Pontificis vice functus Bonifacius in Synodo. vicem nostram prædicto Bonifacio, Dominus inclinâsset corda vestra cum principi-
bus vestris in prædicationem eius, vt omnibus commonitionibus eius obedi retis, &
schismaticos, & homicidas, & fornicarios à vobis expelleretis sacerdotes: omnipo-
tenti Deo gratias egimus, & pro vobis sumus orantes, vt qui cœpit in vobis opus bo-
num, perficiat vsq; in finem. Obsecro enim omnes vos coram Deo, vt eius commo-
nitionibus firmiter obediatis. Ipsum nanque vice nostra in partibus illis ad prædi-
candum constitutum habemus, vt vos Deo propitio ad viam perducat rectitudinis,
& à cunctis facinoribus salui esse possitis. Habuistis enim, peccatis facientibus, nunc
vsque falsos & erroneos sacerdotes: vnde & cunctę paganę gentes vobis pugnantibus
prævalebant, quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare li-
citum non est. Qualis enim victoria dabitur, vbi sacerdotes vna hora Dominica tra-
ctant mysteria, & Dominicum corpus consecrant pro animarum suarum redem-
ptione: & postea Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus
Christum prædicare debuerunt, sacrilegis necant manibus, & fit secundùm verbum
Matth. 5. Domini dicentis: Vos estis sal terræ: quòd si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum
valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Dum hæc ita sint, &
tales in vobis fuerint sacerdotes, quomodò victores contra vestros inimicos esse po-
Quantum prodeſſe miſſi & caſti ſacerdotes. teritis? Nam si mundos & castos ab omni fornicatione & homicidio liberos habue-
ritis sacerdotes, vt sacri præcipiunt Canones, & nostra vice prædicat præfatus Boni-
facius frater noster, nulla gens ante vestrum conspectum stabit: sed corruent ante fa-
ciem

ciem vestram omnes paganæ gentes, & eritis victores: insuper & benè agentes, vitam æternam possidebitis Vos autem, fratres charissimi, qui estis veri sacerdotes, vel sub regulari disciplina constituti, sic vos exhibete, vt decet Dei ministros & dispensatores mysteriorum Dei, vt non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis, quod scriptum est: Erit sicut populus, sic sacerdos. Nam si hoc fuerit, qualis vobis erit ab ho minibus laus, aut qualis à Deo expectatur retributio? Quamobrem sic vos corrigite, vt veri sacerdotes, & tales ad sacerdotium prouehite, vt & vobis & illis testimonium maneat bonum ab his, qui foris sunt: quatenùs ab hominibus laudem, & à Deo præmium in æterna beatitudine percipere mereamini, eò quòd per vos ad rectam fidem perducti sunt populi multi, innoxios habentes sacerdotes. Ad Synodum quoq; omni anno conuenite, ad pertractandam vnitatem Ecclesiæ, & vt si quid aduersi acciderit, trà dicitùs amputetur, & Ecclesia Dei maneat inconcussa. Benè valete. Esa. 24.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coëpiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

CVm nobis sanctissimæ fraternitatis tuæ sy llabæ delatæ fuissent, atque per singula legi fecissemus, reperimus in earundem literarum serie, quòd peccatis nostris facientibus, dum Dominici tritici semina quæreres elaborare ad augendam segetem spiritualem, subitò inimici superseminauerunt zizania, vt sanctitatem tuam in bono opere impedirent. Sed tua sancta fraternitas incessanter orationi insistat pariter cum fratribus, qui tecum laborant, vt spirituali sarculo eradicare possis zizania. Hoc opus si tibi semper erit in voluntate, Deus sine dubio adiuuat, vt beatus Gregorius Papa: Bonum opus, inquit, nobis sit in voluntate. nam ex diuino adiutorio erit in perfectione. Vnde charissime frater confortare in Domino, & ipse erit adiutor tuus. De incursione autem Gentium, quæ in tuis plebibus facta est, mœrendum nobis est. Sed hæc aduersitas nullatenùs tuam fraternitatem conturber: quia & Romana ciuitas ex accidentibus facinoribus sæpiùs est depopulata, & tamen omnipotens Dominus dignatus est eam consolari. Sic etiam credimus, quia & vos consolabitur, si fideliter ad eum clamaueritis, & iciunium supplicationesq; letaniarum in populis commissis agendas prædicaueritis. Nos quoque, licèt peccatores existamus, precibus nostris & consacerdotũ nostrorum, in quantùm possumus, adiuuamus. De Synodo autem congregata apud Francorum prouinciam, mediantibus Pipino & Carlomanno excellentissimis filijs nostris, iuxta nostrarum sy llabarum commonitionem peragente nostram vicem tua sanctitate, qualiter egisses agnouimus, & omnipotenti Deo nostro grãtias egimus, qui eorum corda confirmauit, vt in hoc pio opere adiutores existerent: & quia omnia optimè & canonicè peregisti, tã de falsis Episcopis & fornicarijs & schismaticis, quàm etiam de reliquis nomine sacerdotibus, contra Canonum institũta agentibus, vel contrà Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, de quibus secundùm tuam relationem respondemus. Cap. 7. Irruptiones barbarorũ. Ieiunijs & litanijs placandus Deus.

De eo verò, quòd suggessisti, quia elegerunt vnam ciuitatem omnes Francorũ principes, pertingentem vsq; ad paganorum fines & in partes Germanicarum gentium, vbi antèa prædicasti, quatenùs ibi sedem metropolitanam perpetuo tempore habere debeas, & inde cæteros Episcopos ad viam instrueres rectitudinis, & postmodùm tui successores perpetuo iure possideant: hoc quia decreuerunt, nos læti susceptimus, eò quòd ex Dei nutu factum est. Quòd verò falsi sacerdotes & schismatici hoc impedire conati sunt, eorum vanum agonem Dominus dissipabit, & illa faciet stabilita, quæ sanctorum patrum statutis videntur concordare. Et quia ipsi principes Francorum tibi etiam in hoc adiutores extiterunt, rettibuãt illis omnipotens Deus adiutorij huius præmium, & innumera largiatur bona. De Mogũtia dicit.

De illo etiam falso Episcopo, quem dixisti, quòd adulterati clerici & homicidæ filius, in adulterio natus, & absque disciplina nutritus esset, & quòd sui similes sacerdotes consecrauit: de hoc meminit tua reuerenda fraternitas, quod etiam tibi sæpè scripsimus, vt nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeãt tractare: sed neq; ex pœnitente quis, aut talis, qualem sacri Canones prohibent esse sacerdotem. Ad altaris ministerũ qui non admittendi.

De baptizatis verò ab illis, seu ecclesijs consecrãtis requirat tua fraternitas, si aut ecclesias in nomine S. Trinitatis consecrauerunt, aut paruulos similiter baptizauerunt: & tunc consecratio ecclesiarum & paruulorum baptisma sit tìtè confirmatum.

Hoc etiam pariter retulisti, quòd illi, qui antè proiecti sunt, sacerdotes, se à nobis

absolutos esse apud Francorum prouinciam diuulgarent. Quod tua sancta fraternitas nullo modo credat: quia impossibile est, vt si hoc fecissemus, non tuæ charitati per nostras indicâssemus literas. Impossibile ergo nullo modo credas, quia non aliud prædicamus, & aliud agimus, aut aliud dirigimus, vt illi garriunt: sed auxiliante Deo, illud, quod prædicamus, finetenùs obseruandum censemus. Hoc autem sanctitatem tuam firmissimè hortamur, vt teneas, vt sanctorum patrum institutis & consultis sacrorum Canonum omnimodò parére studeas.

Constantia doctrinæ in Ecclesia Romana.

Quòd obsecrâsti, vt Francorum principibus scriberemus, scias à nobis esse gestum. Per singula enim eis scripsimus vt petisti, vt tibi amici sint, & adiutores in Dominico opere existant.

De censu verò expetendo, quòd impetrare à Francis ad reparandas ecclesias vel mònasteria plus non potuisti, quàm vt vertente anno ab vnoquoq; coniugio seruorũ duodecim denarij reddantur, ex hoc gratias ago Deo, quia hoc potuisti impetrare. Dum enim Dominus donauerit quietem, augentur & luminaria sanctorum pro eo, quòd nunc tribulatio accidit à Sarracenis, Saxonibus vel Frisonibus, sicut tu ipse nobis innotuisti.

De eis etiam, qui postquàm depositi sunt pro capitalibus peccatis de gradu sacerdotali, reperiuntur nec clerici esse velle, nec monachi sub pœnitentia: sed pergentes ad palatium regis Francorum, rogant vt eis loca tribuat ecclesiarum vel monasteriorũ, vt dispergant sanctorum loca: de his, inquam, quid fieri debeat, Francorum principibus commonitoria direximus scripta. In alia quippe tua epistola reperimus contineri omnia, quæ contra te egerunt falsi & schismatici Episcopi, id est, Aldebertus & Clemens, in qua omnia acta eorum & impiissimum errorem singulatim indicâsti. Nos autem congregatis consacerdotibus nostris, eorundem prauorum sceleratissima acta in eorum præsentia legi fecimus: & cùm nobis coram concilio lecta fuissent, pio studio omnes eadem schismatica dogmata & sceleratissimam vitam, quam sibi Aldebertus conscribi fecit, vna voce decreuerunt vt igne cremarentur. Sed nos hoc non fieri rectũ iudicantes, pro eorum perpetua damnatione in scrinio sanctæ Ecclesiæ reseruari mandauimus. Ad hæc etiam dignam sententiam contra eorum errorem scribi fecimus. Cuius exemplar epistolæ ad tuam direximus sanctitatem, vt lecta in prouincia Francorum, omnis schismaticus audiens taliter à sancta & Apostolica Ecclesia iudicatum, à sensûs sui prauitate resipiscat.

In tertia verò epistola tua intimâsti nobis de alio seductore, nomine Geuuiliobo, qui anteà falsò Episcopi honore fungebatur, & quia sine cõsultu ad nos properat. Hic dum aduenerit, vt Domino placuerit, fiet. Tua autem reuerentia vt auxiliante Domino cœpit, vice nostra petimus perficere studeat. Volumus nanq; omni anno tempore apto in prouincia Francorum concilium te celebrare, vt frequentia sacerdotum per institutia sacrorum Canonum correcta, illic nulla aduersitas valeat pullulare: sed magis Ecclesiæ sanctæ vnitas & disciplina Apostolica vbique in illis partibus dilatata existat, & non amplius populi per falsos sacerdotes deprauati, demergantur in interitum. Dum verò concilium aggregaueris, sic tua fraternitas conflictum habeat cum metropolitanis, vt nullus sine commendatitijs suscipiatur epistolis. Pro eadem quippe causa & pro omnibus vtilitatibus sanctæ Ecclesiæ Francorum principibus direximus literas, vt iam præfati sumus. De ciuitate etiam illa, quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, iuxta petitionem Francorum, per nostræ authoritatis præceptum nomini tuo metropolim confirmauimus, & tuæ sanctitati direximus eiusdem mètropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem. Deus te incolumem custodiat reuerẽtissime frater. Data pridiè Calend. Nouemb. Imperante domino Augusto Constantino, anno 27. imperij eius, Indictione 14.

Geuuiliobus pseudoepiscopus.

Colonia fit metropolis.

Reuerentissimo Bonifacio coëpiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

Cap. 7. 1 Cor. 11. † Videtur decesse, per

EGregius nos admonet Apostolus Paulus in eo, quod ait: Imitatores meî estote, sicut & ego Christi. Hinc est ergo, quòd † spiritualè charitatis vinculum, etsi corpore absentes, spiritu tamen semper fraternitati tuæ sumus præsentes, & in nostris orationibus memoriam tuî agere non desistimus, petentes immensam Domini nostri pietatem, vt ad peragendum suum te confirmet ministerium, quatenùs in die aduentûs eius illam placabilem mereatis vocem proferre: Ecce ego & pueri, quos dedisti mihi: non perdidi ex eis quenquam: vt cõtinuò cũ cæteris sanctis illa supernæ vocationis dicta audias: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine

Esai. 8. Iohan. 18. Matth. 25.

origine mundi. Agnoscas igitur charissime, flagitâsse à nobis Pipinum excellentissimũ Maiorem domũs gentis Francorum per suum hominem, nomine Ardobanum, religiosum presbyterum aliquanta capitula de facerdotali ordine, & quæ ad salutem animarum pertinent: simul etiam & prò illicita copula, qualiter sese debeant custodire iuxta ritum Christianæ religionis & statuta sanctorum patrum, inquisisse. Et quanquã de hoc iam experta sit tua sancta fraternitas, quæ à nobis sunt decreta, illius tamen votis aurem accommodantes, in breui elogio conscripta Apostolica documenta direximus: quæ vt in facerdotali collegio pandantur, tuam sanctitatem inibi euocari dedimus in mandatis. Cumq; pro hac re aggregatum fuerit concilium, ad medium deducantur illi sacrilegi & contumaces Aldebertus, & Godalsacius, & Clemens, vt eorum denuò subtili indagatiõe crebretur causa. Quos si deuiãtes à rectitudinis tramite vsquaq; repereritis, & conuicti fuerint nolle ad viam rectam conuerti, vt bonum atque placitum vobis videtur, cum principe prouinciæ disponite secundũ Canonum sacrorum statuta. Si autem in superbia perstiterint contumaciter, proclamantes se reos nõ esse, tunc cũ probatissimis & prudentissimis sacerdotibus tribus vel duobus prædictos ad nos dirigite vitos, vt profunda inquisitione coram sede Apostolica eorum inquiratur causa, & iuxta quod meruerint, finem susciplant. Age itaq; frater dilectissime in ministerio tibi commisso, vt ab omnipotenti Deo præmium recipiens, æternam vitam consequi mereatis. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater.

Pipinus princeps quid peritiã fum.

mo Pontifi cc.

Reuerentissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

Cap. 1.

SAcris liminibus beati Apostolorum principis Petri & nostris obtutibus præsentatus præsens Burchardus, dilectus nobis Episcopus, sanctitatis tuæ attulit affatus, per quorum scripta agnouimus magnum te habere certamen in prædicatione Euangelij Domini nostri, & exhortatione sanctæ fidei, quam per beatum Perrum & vas electionis Paulum cæteros q; Apostolos tràditam suscepimus. Quibus agnitis, omnipotenti Deo immensas egimus gratias, petentes eius ineffabilem diuinitatem, vt multò amplius confirmet atq; eor roboret cor fraternitatis tuæ. & sospitem corpore annuat permanere, vsquequò eius diuinitas te superstitem in hac iusserit esse vita, ad perficiendũ ministerium tibi impositum, & ad portandum lucrum animarum in diem Christi Iesũ, vt illam mereatis audire vocem desiderabilem, quam dicturus est Dominus diligẽtibus se: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Erant autem inserta in eisdem tuis affatibus diuersa capitula, de quibus iudicium & consilium atq; solatium sedis Apostolicæ tibi dirigi flagitabas. Primùm capitulum pro Synodo prouinciæ, in qua natus & nutritus es, quam & ingentem Anglorum & Saxonum in Britannia insula primi prædicatores ab Apostolica sede missi, Augustinus, Laurentius, Iustus & Honorius, nouissimè verò tuis temporibus Theodorus, Græcolatinus ante Philosophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio sublimatus, ad Britanniam præfatam transmissus iudicabat & gubernabat. In illa tale decretum & iudicium demonstratum esse dinoscitur, vt quicunq; sine inuocatione Trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis nõ haberet. Quod omninò verũ est: quia si mersus in fonte baptismatis quis sine inuocatione Trinitatis fuerit, perfectè non est baptizatus. Quòd autem per quosdam affirmari scripsisti, vt quamuis sceleratissimus quisq; hæreticus, vel schismaticus, aut latro, vel fur, siue adulter baptismum iuxta regulam à Domino impositam in nomine Patris & Filij & Spiritussancti consecraret, sicq; homini petenti ministraret, tamen Christi esset baptismum, Euangelicis verbis consecratum: & econtrà licèt minister iustus fuerit, & Trinitatem iuxta regulã à Domino positam, in lauacro non dixisset, verum baptisma non esset, quod dedit: vtrunq; fraternitati tuæ notum est, quid de illis sacrorum Canonum series contineat, quod & tenere te firmiter hortamur. Scriptum quippe est, dicente Domino: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Quod sus cepisti frater à nostro præcessore sanctæ recordationis Gregorio, huius Apostolicæ sedis Pontifice, in eo permane. & ab Euangelica & Apostolica doctrina nullo modo declincs: sed indutus loricam fidei & galeã salutis, viriliter contra nequitiam diabolicæ fraudis resiste. Scriptum nanq; est: Ecce dedi faciem tuam potentem aduersùs faciem eorum, & constantiam tuam confortabo aduersùs contentiones eorum, & erit fortior petra constantia tua. Eos autem, quos repetisse se affata est fraternitas tua, pseudofacerdotes multo maioris numeri, quã catholicos, qui nunquàm ab Episcopis catholicis fuerunt ordinati, illudentes populo &

Burchardus Episcopus.

De hoc The odoro vide Bedæ Histo riam Eccle siast. gentis Anglorum.

Matth. 25.

Leuit. 11. &c.

Iere. 1.

Nota de fal sis facerdotibus nõ ritè ordinatis

miniſteria Eccleſiæ confundentes,qui ſine Epiſcopo proprio arbitrio viuentes,popu-
lares defenſores habentes contra Epiſcopos,vt ſceleratos mores eorum non prohi-
beant,ſeorſum populum conſentaneum congregant,& illud erroneum miniſterium
non in Eccleſia Catholica,ſed per agreſtia loca & per cellas ruſticorum,vbi eorũ impe-
rita ſtultitia celari poſſit,perpetrant,nec fidem Catholicã paganis prædicant,nec ipſi
fidem Catholicã habent,nec quærunt ab eis,quos baptizare ſtudent, abrenunciationẽ
ſatanæ:ſed neq; ſignaculo crucis Chriſti eos muniunt, quæ præcedere debẽt baptiſmũ,
ſed nec aliquam credulitatem vnius Diuinitatis & ſanctæ Trinitatis docent. Hos itaq;
miniſtros ſatanæ,& non Chriſti,vbicunq; repereris,chariſſime frater,cõgregato pro-
uinciali & ſacerdotali collegio,à ſacerdotio depoſitos ſub regula monachica & pœni
tentia ſubmiſſos,vitam finire decernas,vt carne afflicti,quandoq; redeant ad viam ſa-
lutis. Si verò non fuerint conuerſi,tuæ prædicationis merces non peribit.

Confortare ergo in lege & in Euangelio Chriſti & prædicatione Catholicæ fidei,
quia ipſa glorificabit te. Tribulatio enim corporis noſtri,temporalis eſt & finem ha-
bet:merces autem,quæ pro hac tribulatione à Deo præparatur,ſempiterna eſt. Ideoq;
conferamus mortem Ieſu in corpore noſtro,vt & vita Ieſu in corpore noſtro mani-
Matth.5. feſta fiat,ſicut per eius diuinam edocti ſumus doctrinam: Beati qui perſecutionem pa
tiuntur propter iuſtitiam,quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Conforta etiam di
lectiſſimos nobis orthodoxos Epiſcopos & ſacerdotes atq; Leuitas, cæterosque cleri-
cos,religioſos Abbates & monachos,pariterq; glorioſiſſimos Duces, cunctosq; opti-
mates Francorũ,vt nobis ſint adiutores contra aduerſarios Orthodoxæ fidei, omneſ-
que hæreticos & ſchiſmaticos,quatenùs & ipſi de fructu boni operis gaudere merean-
Error Sam- tur in cælestibus regnis. Scripſit quoq; inter cætera renerenda fraternitas tua, reperiſſe
ſonis Scoti. te quendam preſbyterum genere Scotum,nomine Samſon,errantem à via veritatis,
dicentemq; ſine myſtica inuocatione aut lauacro regenerationis poſſe fieri Catholi-
cum Chriſtianum per Epiſcopalis manûs impoſitionem. Hic autem qui dicit hoc,va-
cuus eſt Spiritu ſancto & alienus à gratia Chriſti,conſortioque ſacerdotali abijciendus.
Matth.28. Quis enim, niſi baprizetur iuxta præceptum Domini, in nomine Patris & Filij &
Spiritus ſancti, & ſic per manûs impoſitionem,poteſt eſſe Catholicus? Hunc nequiſſi-
mum virum talia prædicantem,ab Eccleſia ſancta condemnatum,expelle. Illos autẽ
viros,qui ab hæreticis baptizati ſunt,& neſcitur an in nomine Patris & Filij & Spiri-
tus ſancti ſint baptizati,inquiſita rei veritate,ſi ab hæreticis ſacerdotibus baptizati ſunt,
hos ſine dubio,iuxta prædeceſſoris noſtri beatæ memoriæ Gregorij Papæ & ſacrorum
Canonum traditum tibi mandatum,baptizari permittas,ne in æternum pereant, ſed
potiùs Euangelica conſecratione ſaluentur. Intuiti autem ſumus & volumus à te di-
rectum vniuerſis Epiſcopis,preſbyteris cæterisq; religioſis de vnitate fidei Catholicæ
ſcriptum. Quod valdè nobis acceptabile eſſe cognoſcas, quoniam per Spiritum ſancti
gratiam in te diffuſam hoc operari ſtuduiſti.

Cur Ponti- Inter cætera ſanctitatis tuæ ſcripta petiſti,vt ſacerdos à nobis dirigatur in partes Frã
fex rogatus ciæ & Galliæ:quod implere omittimus,quia dum Deo propitio tua ſanctitas ſuperſtes
à Bonifa. exiſtit,qui ſedis Apoſtolicæ & noſtram illic præſentas vicem,alium illuc dirigere ne-
cio noluc- ceſſarium non eſt. Quos autem repereris,amantiſſime frater,habentes ſanæ doctrinæ
rit mittere ſacerdotem ſcientiam viræq; puritatem,hos mittere ſtude in quibus præuideris locis ad prædican-
in Gallias. dum verbum ſalutis. Concilia verò aggregatis Epiſcopis prouincialibus, vbi tibi rectũ
videtur,celebrari procura,& quos deuiantes inueneris,confunde facies eorum igno-
minia,vt ſint coram omnibus ſine honore. Suſcepimus & chartam,de vera & Catho-
lica fide conſcriptam,quam cum dilectiſſimis nobis Epiſcopis partis Francorum tua
direxit reuerenda fraternitas. Hanc itaq; reſerantes,nimio gaudio ſumus repleti, in-
numerabilesq; gratias agimus Deo omnipotenti,quia vnanimitatem eorum ad ſocie
tatem noſtram reuocare dignatus eſt. Noſtra autem vice,chariſſime,omnes in oſculo
pacis ſaluta. Intimatum eſt etiam à ſanctitate tua,quòd Virgilius ille,neſcimus ſi dica
tur preſbyter,malignatus aduerſum te,eò quòd arguebatur à te erroneus eſſe à Catho
lica doctrina,ſeminaret odium inter te & Otilonem Ducem Baioariorũ,dicens quòd
Otilo Dux à nobis accepiſſet licentiam,vt vnius defuncti ex quatuor illis Epiſcopis, quos tua illic
Bauariæ. ordinauit fraternitas,diœceſim obtineret. Quod nequaquàm verum eſt: quia mentita
eſt iniquitas ſibi. De peruerſa autem doctrina,quam contra Dominum & animam ſuã
locutus eſt,quòd ſcilicet alius mundus & alij homines ſub terra ſint,aliusq; Sol & Lu-
na,ſi conuictus fuerit ita confiteri,hunc accito concilio ab Eccleſia pelle,ſacerdotij ho
nore priuatum. Sed & nos ſcribẽtes prædicto Duci,euocatorias de prænominato Vir-

gilio

gilio mittimus literas, vt nobis præsentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inuentus, Canonicis decretis condemnetur. Qui enim seminant dolores, metunt eos. Pro Sidonio autem & Virgilio supradicto presbyteris, quod scripsit sanctitas tua, agnouimus. Et illis quidem, vt decebat, comminando scripsimus: tuæ autem fraternitati credulitas plùs quàm ipsis admittretur. Si autem Deo placuerit, vita comitante, sedi Apostolicæ eos missis literis, vt prælatum est, euocabimus. Docuisti enim eos, & non susceperunt, & factum est in illis, sicut scriptum est in libro Sapientiæ: Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testa arenam. Non ergo ad irascendum prouocetur cor tuum frater, sed in patientia, vbi tales repereris, admone, obsecra, increpa, vt conuertantur ab errore ad viam veritatis. Et si conuersi fuerint, saluasti animas eorũ: si verò in malitia permanserint, mercedes laboris tui non perdes. Eccli.22. Iacob.5.

Alia deniq; scripta fraternitatis tuæ continebant, quòd iam olim de Agrippina ciuitate scripsisti, quia Franci non perseuerarent in verbo quod promiserunt, & nunc moratur fraternitas tua in ciuitate Mogũtia. Petisti etiam, vt cum nostro cõsultu, superueniente tibi senectute atq; imbecillitate corporis, si inuenire potueris idoneum virũ ad sedem Pontificalem, in qua præs, pro te valeas collocare. Pro qua petitione nos adiutore Deo consilium damus tuæ sanctitati, vt sedem sanctæ Ecclesiæ Moguntiacẽsis, quam pro salute animarum accepisti, nequaquàm relinquas, vt impleas illud Dominicum præceptum: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Si verò Dominus dederit iuxta tuam petitionem hominem perfectum, qui possit curam animarum habere, illum ordinabis pro te Episcopum, eritq; in Euangelio tibi credito ad ministerium Christi portandum in omni loco, requirens & confortans Ecclesiam Dei. Oramus itaq; Dominum & redemptorem nostrum, vt sacris interuentionibus sanctæ suæ genitricis semper virginis Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis sanctitatem tuam sospitem conseruare dignetur. Data Calend. Maij, imperante pijssimo Augusto Constantino, anno 29. imperij eius, Indictione prima. Matth.24.

Reuerendissimo patri & dilectissimo domino, cum timore & honore venerando Apostolicæ sedis insulæ sublimato Zachariæ, Bonifacius exiguus seruus vester licèt indignus & vltimus, tamen legatus Germanicus deuotissimus, optabilem in Christo immarcescibilis charitatis salutem.

PAternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro, vt hunc presbyterum meum, portitorem literarum præsentium, nomine Lul, grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli pietati vestræ profiteri debet, quædam quidem viua voce dicens, quædam verò per literas ostendens. De quibus dã nanque necessitatibus meis inquirere & interrogare, mihiq; paternitatis vestræ respõsum & consilium ex authoritate sancti Petri Apostoli ad solatium senectutis repræsentare debet, vt his omnibus auditis & consideratis, si quæ sint, quæ vobis placeant facta, Deo auxiliante *studeam: si quid autem, vt timendum est, displiceat, ex præcepto sancti Apostolatûs vestri vel indulgentiam merear, vel dignam pœnitentiam persoluam. Antecessor enim prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum fidei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, vt canonicis & iustis Episcopis ac presbyteris in verbo, in facto, in consensu adstipulator & adiutor fierem: quod cum diuina gratia implere studui: falsos autem sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, vel abstinerem à communione ipsorum. quod ex parte seruaui, & alicubi implere non potui. Spititualiter autem impleui sacramentum, quia in consensum & consilium illorum non venit anima mea, dum veniẽs ad principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, tales ibi reperissem, quales nolui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicaui. Præcepit quoque mihi præfatus Apostolicus Pontifex, vt populorum, quoscunq; visitassem, conuersationem & mores Apostolico Præsuli indicarem: quod in Domino confido me fecisse. Deo autem, quod iam præterito tempore de Archiepiscopis & pallijs, à Romana Ecclesia petendis, iuxta promissa Francorum sanctitati vestræ notum feci, indulgẽtiam à vobis flagito: quia quod promiserunt, tardantes non impleuerunt, & adhuc differunt, & quid inde perficere voluerint, ignoratur. Est prætereà locus syluaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædictionis nostræ, in quo monasterium constituentes, monachos constituimus sub regula sancti patris Benedicti viuentes, Cap.9. Hic Lullus successit S. Bonifacio in sede Moguntina. for. * gaudeam. Vitanda hę reticorum communio Palliũ Romæ petendum. Fuldẽse monasteriũ cõstructũ à S. Bonifacio.

uentes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino & seruis, proprio manuum suarum labore contentos. Hunc ergo locum per viros religiosos & Deum timentes, maximeque per Carlomannum principem Francorum iusto labore acquisiui, & in honore sancti Saluatoris dedicaui. In quo loco cum consensu pietatis vestræ proposui aliquantulum vel paucis diebus sessum senectute corpus requiescendo recuperare, & post mortem iacere. Quatuor enim populi, quibus verbum Dei prædicauimus, in circuitu loci huius habitare noscuntur, quibus cum vestra intercessione, quandiu viuo vel sapio, vtilis esse possum. Cupio quippe, vestris orationibus intercedentibus, pariterq; opitulante gratia Dei in familiaritate Romanæ Ecclesiæ & vestro seruitio inter Germanicas gentes, ad quas missus fui, perseuerare, ac præcepto vestro obedire, sicut scriptum est: Iudicium patris audite filij dilecti, & sic facite, vt salui sitis. & iterùm: Honora patrem tuum, vt veniat tibi benedictio à Domino.

Eccli. 3. Ibidem.

Reuerentissimo fratri & coëpiscopo Bonifacio, Zacharias Episcopus, seruus seruorum Dei.

Cap. 10.

BEnedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui dispersa congregat, & cõgregata conseruat, augetque fidem & fiducium seruis suis ad prædicandum Euangelium Domini nostri, cum eodem Patre & Spiritu sancto viuentis in secula seculorũ.

Iohan. 11. Iohan. 14.

Ipse enim dixit: Qui credit in me, vita viuet, & non morietur: quoniam ego sum via, veritas & vita. Laudamus igitur & superexaltamus sanctum nomẽ eius, lætique quòd per sanctæ fraternitatis tuæ literas allatas superstitem in hac vita & in Domino te valere cognoscimus, petentes immensam Dei nostri pietatem, vt ad prædicandum Euangelij atque sanctæ fidei sacramentum, te longæuum conseruet, suaq; protectione à cunctis aduersantium insidijs te custodiat. Suggessit itaque fraternitas tua in suis apicibus, quòd prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius, huius Apostolicæ sedis Præsul, dum ad prædicandum te misisset in Germaniæ partes, verbo pollicitationis ab eo constrictus fuisses, vt Orthodoxos Episcopos ac presbyteros, vel quosque reperire potuisses, in verbo exhortationis confirmares, & communicares eis: si quos verò seductores Episcopos aut pseudopresbyteros, vel quoscque à recto fidei tramite deuiantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communio: quod te, Domino auxiliante, vsque in præsens spiritualiter seruasse confessus es. Si autem, cogente aliqua necessitate, ad principes gentis Francorum accedens, corporaliter ab eis abstinere non valuisses, tamen in eorum consilio & consensu communionis, anima tua non fuerit coinquinata. Propter hoc ergo, quòd cum eis conuersatus es, non cõsentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo. Te enim prædicante, si obedirent, salui essent: Si autem in iniquitate sua permanent, ipsi peribunt: tu autem iuxta prophetæ dictum, saluasti animam tuam.

Pontifex cõsolatur Bonifacium.

Ezech. 33.

Quod de principibus Francorum scripsisti, quia in constitutione Episcoporum, quibus pallia misimus, promissionem suam nondum impleuerunt, illis magis quàm tibi imputandum est. Si enim impleuerint verbum suum, habebũt ex eo laudẽ. Si verò aliter egerint, ipsi videant: nos tamen quod, Diuina gratia largiente, gratis accepimus, gratis dedimus. Tua etiam bona voluntas mercede non priuabitur. Petisti & hoc, vt monasterium in vastissima solitudine & in medio gentium, quibus prædicas, constitutum atque in honore Saluatoris nostri dedicatum, vbi & monachos sub regula sancti Benedicti degere feciſti, nomini tuo priuilegio sedis Apostolicæ munire deberemus. Ideoque votis tuis acquiescentes desiderium & petitionem tuam implemus. Congruit enim, diuini ministerij prædicatorem optimumq; ministrum ad desiderata pertingere, & inchoatum opus bonum vsque in finem perducere. Prætereà prædictus gerulus tuus Lul, cum cæteris suis comitibus, quæ iniuncta fuerant à tua sanctitate, tã verbo quã scripto omnia innotuerũt: de quibus responsum dantes, tuę rescribere studuimus fraternitati. Continebatur enim in pittacio ab eis porrecto, quia nos flagitasses tibi innotescere, quæ recipienda vel quæ respuenda sint, inprimis de volatilibus, id est, graculis, corniculis atq; ciconijs, quæ omninò cauendæ sunt ab esu Christianorum: equi etiã syluatici multo amplius vitandi. De his igitur omnibus, sanctissime frater, ex sacra scriptura satis instrui poteris. De igne autem paschali, quod inquisisti, ita statutum est à sanctis patribus, postquam pretioso sanguine Domini nostri Iesu Christi Ecclesia eius dedicata est, vt quinta feria Paschæ, quando sacrũ Chrisma consecratur, tres lãpades magnę capacitatis ex diuersarũ ecclesiæ lamdudũ oleo collectæ, & in secretiori loco ecclesię cõstitutæ cũ magna diligẽtia ardeant, ita vt oleum ipsum sufficere possit vsq; ad tertiã diem

Innotuerũt actiuè, more seculi illius.

ilem, id est, ad sabbatum. Tunc pro sacri baptismatis fonte sumptus ignis lampadum renouetur. De igne verò qui ex crystallis sumitur, vt asseruisti, nullam habemus traditionem.

De his etiam, qui regio morbo vexantur, inquisisti, siue homines, siue equi sint, quid faciendum sit de illis. Si ergo homines ex natiuitate aut genere huius morbi sunt, extra ciuitatem conuersari debent: eleemosynam verò accipere à populo illis licet. Si autem contigerit magnum vel paruum quenquam non à natiuitate, sed superueniente ægritudine vexari, non est proijciendus, sed si possibile est curandus. Attamen dum ad communionem venerit in ecclesiam, post omnes accedere debet ad percipiendum sacri muneris mysterium. Equi verò, qui præfato morbo fuerint coinquinati, si curari non valuerint, in puteos & foueas proijciendi sunt, ne eiusdem contagione cæteri coinquinentur. Animalia autem, quæ à furentibus vel rapidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea à cæteris separari, ne furentes & mordentes cætera coinquinent.

Inquisiuit & hoc fraternitas tua, si liceat sanctimoniales fœminas, quemadmodùm viri faciunt, sibi pedes abluere tam in cœna Domini, quàm in cæteris diebus. Hoc Dominicum præceptum est, quod qui per fidem impleuerit, habebit ex eo laudem. E. tenim viri & mulieres vnum Dominum habemus, qui in cælis est. Pro benedictionibus autem, quas faciunt Galli, vt nôsti frater, multis vitijs variantur. Nam non ex Apostolica traditione hoc faciunt, sed per vanam gloriam, adhibentes sibi damnationem, quia scriptum est: Si quis vobis enangelizauerit præter id, quod euangelizatum est, anathema sit. Regulam itaque Catholicæ traditionis, quam à sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore deseruio, accepisti, omnibus prædica. Iohan. 13. Gal. 1. Catholica traditio seruanda.

Inquisisti etiam, si ante trigesimum annum liceat sacerdotem ordinare. Bonum & congruum est, charissime frater, si fieri potest, vt prouectæ ætatis & boni testimonij viri, iuxta sacrorum Canonum decreta, ordinentur sacerdotes. Si autem minimè reperiantur, & necessitas exposcit, à 25. annis & supra, Leuitæ & sacerdotes ordinentur, quemadmodùm in lege Domini continetur. Miloni autem eiusque similibus, qui Ecclesijs Dei plurimùm nocent, vt à nefario opere recedant, iuxta Apostoli vocem, opportunè & importunè prædica. Si acquieuerint admonitionibus tuis, saluabunt animas suas. Si verò non obedient, ipsi peribunt obuoluti peccatis suis: tu autem, qui rectè prædicas, non perdes mercedem tuam. Hoc simul inquisisti, post quantum tempus debeat lardum comedi. Licèt pro hoc à patribus institutum nobis non sit, tibi tamen petenti consilium præbemus, quòd non oporteat illud mandi, priusquàm desuper fumo siccetur & igne coquatur. Si verò liber vt incoctum manducetur, post Pascha lem festiuitatem erit manducandum. Sacerdotio qui initiādi Num. 8. 2. Tim. 4.

Episcopus autem condemnatus, de quo inquisisti, qui pugnator & fornicator existit, atque res Ecclesiæ post degradationem sibi vendicare nititur: hic omninò respuendus est. Quæ enim portio infideli cum fideli, aut quæ cõmunio Christo & Belial? De ordinatione etiam presbyterorum & diaconorum, qui cogente necessitate & pau pertate rogantium non legitimis temporibus ad te peruenerunt, si aliquam haberes offensionẽ, inquisisti. Benè autem nôsti frater, quòd sacri Canones docent, aptis temporibus sacerdotes ordinandos. Attamen in eo, quod à te pro intentione bona actum est, à Domino Deo nostro indulgentiam postulamus. 2. Cor. 6. Aptis tẽpo. tribus ordinandi sacerdotes.

De censu etiam Ecclesiarum quid agendum sit, tibi dicimus: Nullam itaque hesitationem habeas, solidum de casa suscipere: quia ex eo poteris eleemosynam tribuere, & opus perficere sanctarum ecclesiarum, iuxta Canonum institua.

Si quis verò presbyteros, qui de laicis promoti fuerunt, & anteà capitalibus vitijs inuoluti, sed celantes ea, ordinati sunt, postmodùm autem manifestata sunt: hos à sacerdotali habitu priuatos, pœnitentiæ submitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.

Hoc etiam inquisisti à nobis, si liceat persecutionem paganorum fugere, an nõ. Pro hoc igitur salutare consilium tibi damus. Si fieri potest, & locũ inueneris, insta ad prædicandum illis. Si autem sustinere non valueris eorum persecutionem, habes præceptum Dominicum, vt in aliam ingrediaris ciuitatem. Inquisisti etiam, quid faciendũ sit de excommunicato Episcopo & Apostolicam authoritatem negligente. Hic ergo detestabilis est coram Deo & hominibus, & quicunq; eius condemnationi non communicauerunt, ipsi non condemnabuntur in die reuelationis iusti iudicij. Matth. 10.

De Sclauis quoque, Christianorum terram inhabitantibus, si opotteat censum ac-

cipere, interrogâsti frater. Hoc quidem consilio non indiget, dum res est manifesta. Si enim sine tributo sederint, ipsam quandoque terram sibi quasi propriam vendicabūt. Si verò tributum dederint, nôrunt dominatorem esse illius terræ.

Flagitâsti etiam à nobis, sanctissime frater, vt in sacri Cānonis prædicatione quot Cruces in locis quibusdam facere debeamus, tuæ significaremus sanctitati. Quam petitionem libenter implentes, in * rodulo dato prædicto Lul presbytero tuo, quot signa sanctæ Crucis fieri debeant, infiximus. In his igitur & in omnibus rebus sanctitatis tuæ vota amplectentes, diuinam clementiam deprecamur, vt suo te muniat & cōforet auxilio, nosque annuat prosperitatis tuæ semper læta susc ipere nuncia. Data pridiè Non. Nouemb. imperante domino Augusto Constantino, imperij eius anno XXXII. Indict. V.

for. rotulo

Zacharias Papa Bonifacio Episcopo sanctæ Ecclesiæ Moguntiæ perpetuam salutem.

Cap. II.

QValiter Dominus Deus noster sanctæ Ecclesiæ suæ propitiatus sit, & laboribus sanctissimæ fraternitatis tuæ cooperator extiterit, per singula edicere longum est: tamen vt hæc, quæ obijcimus, confirmemus, quæ ex parte te narrante perspexi-mus, enarramus. Igitur dum in Germania prouincia sanctitas tua ad prædicandum fuisset directa à sanctæ recordationis prædecessore nostro Domino Gregorio Papa, & post inchoatum opus & ex aliqua parte ædificatum, Romam reuersus ab eo Episcopus ordinatus, & ad prædicandum denuò remissus es, & elaborâsti, Deo præuio, nunc vsque per annos XXV. in eadem prædicatione, ex quo Episcopatum accepisti: sed & in Francorum prouincia nostra vice concilium egisti, & iuxta Canonum instituta omnes flexi sunt tibi obedire: & dum in his pijs operibus occupata esset sanctitas tua, nūc vsque Cathedralem sedem sibi minimè vendicauit. At vbi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere voluisti, vt tibi Episcopalem ecclesiam vel successoribus tuis cō firmare debeamus, iuxta eorundem filiorum nostrorum Ecclesiam petitionem. Et idcirco authoritate beati Petri Apostoli sancimus, vt supradicta ecclesia Moguntia perpetuis temporibus tibi & successoribus tuis in Metropolim sit confirmata, habens sub se has ciuitates, id est, Tungris, Coloniam, Vuormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen cognoscere fecit. His à nobis definitis, per huius nostræ confirmationis paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione hæc conseruari mā damus. Data pridiè Non. Nouemb. imperante domino Augusto Constantino, anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

Moguntia fit Metropoli tana sedes.

Zacharias Papa Bonifacio Episcopo, & per eum fratribus in monasterio ab eo constructo.

Cap. III.

QVoniam semper sunt concedenda, quæ rationabilibus cōgruunt desiderijs, oportet vt deuotioni conditoris piæ constructionis oraculum in priuilegijs præstandis minimè denegetur. Igitur quia postulâsti à nobis, quatenùs monasterium Saluatoris à te constructum in loco, qui vocatur erga ripam fluminis Fuldæ, priuilegio sedis Apostolicæ decoretur, vt sub iurisditione sanctæ nostræ, cui Deo authore deseruimus, Ecclesiæ constitutum, nullius alterius ecclesiæ potestati subiaceat: Pro quare pijs desiderijs fauentes, hac nostra authoritate id, quod exposcitur, effectui mancipamus. Et ideò omnem cuiuslibet ecclesiæ sacerdotem, in præfato monasterio ditionem vllam habere aut authoritatem, præter sedem Apostolicam, prohibemus: ita vt nisi ab Abbate monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solennitatem ibidem quisquam præsumat celebrare, vt profectò iuxta id, quod subiectum Apostolicæ sedi constitit, inconcussè dotatum permaneat: locis quoque & rebus tam eis, quas moderno tempore tenet vel possidet, quàm quæ futuris temporibus in ius ipsius monasterij diuina pietas voluerit augere ex donis & oblationibus decimisque fidelium, absque vllius personæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Constituimus quoque per huius decreti nostri paginam, vt quicunque cuiuslibet ecclesiæ præsul, vel quacunque dignitate prædita persona, hanc priuilegij nostri chartam, quam authoritate principis Apostolorum firmamus, temerare tentauerit, anathema sit, & iram Dei incurrens, à cœtu sanctorum omnium extorris fiat: & nihilominùs præfati monasterij dignitas,

Exēptio Fuldensis monasterij.

gnitas,à nobis indulta,perpetualiter inuiolata pmaneat, Apostolica authoritate subnixa. Data pridiè Non. Nouemb. imperante Domino Augusto Constantino, Anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

HVcusque cum Epistolarum serie sufficiat indicâsse,quos labores, quásve curas susceperit sanctus Bonifacius erga omnes illos, quos ad Christi fidem traduxit. Si quem verò moueat, perplures ex ijs literis, quarum fit mentio in ijs,quas nos posuimus,hîc minimè haberi:nouerit ea causa id accidisse, quòd nullibi eas poterim inuenire. Iam porrò ante omnia commemoraturus sum, qua deuotione erga Fuldense monasterium fuerit Carlomannus princeps. Id enim rationi consentaneum videtur,eam hîc deuotionem commemorare, vt non modò tanti viri declarentur beneficia,sed etiam illorum profectui consulatur, quos optima exempla ædificant: tum quoque, vt pudefiant illi, qui licèt optima quæque nôrint, videant, audiant, at nihilo minùs in sua nequitia perseuerant,solùm ore confitentes Deum, factis negantes: cordium aures libenter accommodantes ijs, quæ mundi amorem resipiunt,porrò ad Dei præcepta eas occludentes. Princeps ergo ille,quem diximus, quanuis adiacentium regionum bellis infestaretur, non tamen ijs potuit à sacrorum locorum & seruorum Dei procuratione retardari: nimirùm pera suasumhabens,arma spiritalia, quæ sunt virtutes animi, multo esse potiora validioraque armis manufactis: neque vllam habens fiduciam in multitudine exercitûs, si virtutes spiritales abessent, conuenienter illi propheticæ sententiæ: Non saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Itaque cùm omnia Christianæ religionis iura,vt ex superioribus potest animaduerti, tum pseudochristianis, tum hæreticis profligandis,ad S. Bonifacij consilium correxisset, illius etiam votis in Fuldensi construendo monasterio non defuit. Cùm enim Abbas Sturmis locum illum,vbi nunc situm est idem monasterium, cum fratribus quibusdam incolere cœpisset, situmq; loci sancto Bonifacio commendâsset,vir sanctus supplices Carlomanno preces obtulit, ita dicens: Pro perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, si mihi cum bona venia tua liceat in orientali ditione tua monasterium construere,vitamque monasticam instituere. Inuenimus enim locum in Buchoniæ solitudine apud Fuldam fluuium, seruire Deo volentibus benè opportunum,qui sit tuæ ditionis,petimusque vt tua pietas eum nobis donare velit,vt in illo Christo seruiamus.

His auditis,Carlomannus lætatus est,cunctisque proceribus suis conuocatis, precibus sancti Episcopi eis expositis, & coram illis locum illum tradidit Episcopo, dicens: Quicquid eo in loco, quem petis, meæ est ditionis, ab hodierno die in ius Domini transfero, ita vt ab Occidente & Oriente, Septentrione & meridie ad tria millia passuum illi assignentur. Hac facta traditione, misit nuncios, qui nobiles omnes Grapfeldensis regionis conuocarent,eosque obnixè precarentur, vt quicunque intra eos, quos diximus,limites iuris aliquid haberet,monasterio à sancto Bonifacio construendo in Dei cultum largiretur. Vbi innotuit nobilibus Principis petitio,mox cum omni deuotione Deo & sancto Bonifacio, venerandoque Abbati Sturmi quicquid illic iuris haberent,tradiderunt. Vt autem firma esset ad omnem posteritatem ea traditio, Carlomannus,qui huius author erat,chartam suæ donationis scribi iussit, eiq; suum sigillum impressit.

Hæc & id genus alia faciens Carlomannus,cùm in Dei amore magis ac magis proficeret,nec tamen in habitu seculari eam posset,quam vellet, vitæ seruare integritatem, partem optimam elegit,quæ non posset ab illo auferri. Nam relictis omnibus mundi huius opibus & honoribus, ad Cassinum montem, vbi tunc arctissima vitæ monasticæ disciplina vigebat, profectus est, ibique monachus factus est, Pipino fratri regni munia committens. Qui paterna fraternaque potitus dignitate, cùm esset Maior domûs, vt tunc dicebantur,eandem curam, solicitudinem, & deuotionem, quam eius frater,tam erga diuina quàm seculari negocia præ se tulit,per omnia se ac commodans ad sancti Bonifacij cõsilia. Vnde factum est,cùm se Deo,qui deponit potentes de sede,& exaltat humiles,submittere iugiter studeret, vt ad regiam dignitatẽ euectus sit. Nec tunc minùs,quàm anteà,S. Bonifacium & diligere & venerari perrexit. Itaq; fratris donationem suis literis confirmauit: quarum quidem exemplar hîc inserere visum est,vt fideles instruantur,raptores verò scelerati pudefiant.

Pipinus rex Francorum,vir illustris, Bonifacio Archiepiscopo & Legato Germanico,

Cap. 13.

Carlomãni. erga eccles. as & monasteria studiũ & deuotio.

Psalm. 32.

Sturmis Abbas primus Fuldensis.

Cap. 14.

Fulden. monasterio data.

Cap. 15.

Luc. 10.

Carlomannus fit monachus.

Luc. 1.

Cap. 16. Literæ Pipini.

Pi regis ad S.Bonifaciũ

nico, ab Apostolica sede directo: Quia veneranda paternitas tua nostram excellentiã postulauit pro monasterio, quod à te nouiter constructum est in solitudine Buchonia iuxta fluuium Fuldæ in loco, quem beatæ memoriæ Carlomannus germanus noster legitimâ donatione tibi concessit, vt sicut ex authoritate S. Petri principis Apostolorum, pro quo legatione fungeris, priuilegio sedis Apostolicæ sublimatus esse constat, ita etiam nostræ authoritatis præcepto roboretur: placuit nobis, petitionibus tuis assensum præbere. Et ideò hanc nostræ præceptionis seriem, ôb honorem Dei & venerationem sancti Petri conscribi iussimus, per quam priuilegium sedis Apostolicæ, à beato Zacharia tibi collatum, cum consensu Episcoporum cunctorumque fidelium nostrorum, per omnia roboramus: Præcipientes, vt nullus sacerdotum in regno nostro, diuinitùs nobis concesso, in præfato monasterio ditionem aliquam sibi vendicet, præter sedem Apostolicam: ita vt nisi ab Abbate monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solennia ibidem quisquam præsumat celebrare: sed iuxta id, quod subiectum constat Apostolicæ sedi firmitate priuilegij, inconcussè roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam modernotempore tenet vel possidet, quàm quas futuris temporibus iuris ipsius monasterij diuina pietas augere voluerit ex donis & oblationibus decimisque fidelium, absque vllius personæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Si autem quispiam nostræ authoritatis præcepto repugnare voluerit, sententiam Apostolicæ districtionis, quæ in priuilegio expressa est, experiatur. Et tamen hoc, quod ob amorem Dei & venerationem S. Petri authoritate nostra firmauimus, stabile permaneat, manu nostra roboratum, & tam annuli nostri impressione, quàm fidelium nostrorum adstipulatione subnixum.

Cap.17. Per idem tempus clericus quidam bonæ conuersationis, Adalgerus nomine, S. Bonifacio adhæsit, eique fideliter ministrauit. Non diù pòst morbo graui correptus, cùm se in extremis positum sentiret, ex consilio viri Dei prædia omnia, quæ ex paterna hæreditate ad ipsum deuolura erant, S. Martino tradidit. Eo verò defuncto, fratres eius Aspertus & Trutmundus omnia, quæ tradiderat ex Adamanaburgo, Breittenbrũnon & Seleheim, sibi vendicârunt. Ea causa à defensoribus Episcopi cõpellari, respondenrunt se cum iuramento assecuraturos, fratris præmia iurè sè sibi vendicâsse. Ei autem iuramento Episcopus se promisit adfuturum. Aduenienteigitur statuto die, cùm multos è sua familia & cognatione adduxissent, vt iuramentum præstarêt, adfuit etiam vir Dei. Cùm autem eius iurisiurandi socios secum ad altare trahererent, dixit eis Episcopus: Vos soli iurate, si vultis: nolo, vt hi vobiscum pariter perCredẽdũ eũ non impreẽdi animo, sed prophetico spiritu hæc dixisse.

eant. At illi incunctanter iurârunt. Deinde ait adillos Episcopus: Iurâstis? Illis se virũ sanctũ iurâsse affirmantibus, dixit Episcopus ad Aspertum: Maior vrsus te occidat. Deinde ad Trutmundum, Nunquàm, inquit, ex te proles nascantur. Vtrunque hoc ita euenit. Nam paulò pòst Asperto ad mensam sedenti dictum est, ingentem vrsum per agrum discurrere. Tum ille assensoequo, non expectatis socijs, cum venabulo cœpit vrsum persequi. Sed ex equo delapsus, membris omnibus confractis, perijt, ita vt serui ad illum properantes, iam extinctum inuenirent. Id vbi Trutmundus audiuit, cernens viri Dei propheticam prædicationem in fratre completam, valdè pertimuit, mòxq; per nefas ablata prædia, ad altare S. Martini restituit.

Cap.18. Sentiens autem vir sanctus verbi diuini semina, quæ intra Germaniæ & Galliæ finesiactâssent, in cordibus credentium iam germinare & crescere, nec ignorans corporis sui dissolutionem non longè abesse, cùm ardenti desiderio cuperet apparere ante faciem Dei, constituit redire ad Frisones: quos olim quidem ad Christi religionem traduxerat, sed fallente diabolo quosdam ad ethnicismi errores relapsos didicerat, quos cum Deo in gratiam restituere cupiebat, & ita in tam præclaro opere illic vitam finire: aut certè, si sic Deo potiùs visum esset, pro eius nomine aduersa & crucia tus omnes ibi fortiter tolerare. Sed antequam tam periculoso se daret itineri, sciês absurdum id esse, si quis proprijs posthabitis ouibus, alienas curandas susçipiat: sanctum

S. Lullus fit Moguntinæ Archiepisc. copus.

Lullum, qui prædicationum & laborum eius fidissimus comes extiterat, cuiusque virtutes omni honore dignas nouerat, consentiente rum Pipino rege, tum Episcopis, Abbatibus, Canonicis, & proceribus ad ipsius diœcesim pertinentibus, pro se Episcopum ordinauit: id quod iam antè à Romano Pontifice impetrârat. Deinde manu sua apprænhensum, commendauit illũ cunctis principibus illic congregatis, vt ei tanquà patri obedirent, & in omni necessitate adiutores illi se præberent.

Cap.19. Posteà ad Thuringos & Rheni accolas profectus, similiter fecit. Postremò ipsum S. Lullum adhortans, ait: Quandoquidem resolutionis meæ tempus appropinquat, decre-

quat, decreui proficiſci, quocunque diuinæ gratiæ viſum eſt me mittere. Tu ergo, fili chariſſime, animarum tibi creditarum curam age: tu populum ab errore reuoca: tu inchoatam monaſterij mei baſilicam apud Fuldam abſolue, & illic corpus meum, vbicunque tandem deceſſero, trade ſepulturæ. Tum præterea da operam, vt habeamus itineri noſtro res neceſſarias, & linteum, quo hoc decrepitum corpus poſt obitum obuoluatur, in librorum meorum theca repone. Hæc cùm vir ſanctus dixiſſet, tametſi Lullus ab imo pectore multa traheret ſuſpiria, & præ dolore nimio lachrymas cohiberenon poſſet, non tamen auſus eſt quicquam illi ſe opponere. Paucis pòſt diebus nauim cum delectis ad illud iter ſocijs vir beatus ingreſſus, per Rheni alueum ad Friſonum regionem incolumis perlatus eſt. Ibi tum circunquaque progrediens, verbum Domini cum multa fiducia prædicauit, & eccleſias ingenti ſtudio extruxit. Tantam autem gratiam contulit ei Deus, vt intra breue rempus muita virorum ac mulierum millia cum ſuo ſocio Eobano baptizârit. Eum autem Eobanum, vt ſuæ ſenectuti aliquod pararet leuamentum, Epiſcopum Traiecti inſtituit. Aderant verò et. iam ei preſbyteri tres & totidem diaconi, putà, Vuintrugius, Vualterus, & Adalherus, Stircbaldus, Hamuntus & Boſo. Porrò Vuaccarus, Gunderharus, Vuilliherus & Adolphus profeſſione erant monachi, eumque ſequebantur. Atque hi omnes vnanimiter cum illo laborantes in prædicatione Euangelij, meruerunt etiam palmæ martyrij eſſe conſortes.

S. Bonifacio cõcionatur apud Friſones.

Eobanũ ordinat Traiectẽſi Epiſcopũ

Cùm enim per latas Friſonum terras diſcurriſſent, & ad Bortnam flumen peruenirent, quod eſt in confinio eorum, quos vulgari idiomate vocant Oeſter & Vueſterreiche, S. Bonifacius ſolis comitibus ſuis ſtipatus, iuſſit ibi tentoria figi, volens in eodem loco nuper baptizatorum ſuſtinere aduentum confirmationis gratia. Iam enim propinquabat dies eidem confirmationi deſtinatus. Is poſtquàm aduenit, ſole iam ſummos occupante gradus, omnes illi, qui haud aliter atque filij à patre expectabantur, indigni percipere gratiam Spiritûs ſancti, quæ illo die per ſacram confirmationem illis offerenda erat, ex amicis in hoſtes, & ex neophytis in lictores mutati, cum ingenti ſtrepitu armorum ad ſanctorum caſtra aduolant. Id cernentes famuli, ſumptis armis, contra illam furentis populi multitudinem ſanctos tueri nitebantur. At S. Bonifacius audito tumultuanris turbæ impetu, primò quidem ad ſpiritalis præſidij aſylum confugit, ſanctorum reliquias, quas ſemper ſecum circunferre ſolebat, attripiens: deinde accitis ad ſe clericis, è tentorio proceſſit, famuloſque ad reſiſtendum paratos compeſcuit, dicens: Nolite, quæſo, pugnare filij mei: nolite aduerſarijs bellum inferre, quando ſacræ ſcripturæ verbis docemur, non ſolùm malum pro malo non reddere, ſed etiam pro malis bona exhibere. Iamdiù optatus adeſt dies: iam tempus illud aduenit, quo de laborioſa ſeculi huius ærumna ad æternæ beatitudinis gaudia inuitamur. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam à nobis excludere vultis? Immò verò confortamini in Domino, & oblata cælestis gratiæ munera gratis animis nos excipere patimini. Sperate in Domino, & ille nos à periculis omnibus eripiet. His & id genus alijs ſermonibus compeſcuit miniſtros ab armis hoſtibus inferendis. Deinde etiã Clericos cuiuſq; ordinis parria ac libera voce adhortans, Fratres chariſſimi, inquit, ſi qua diuini cura amoris, ſi qua apud vos mearum admonitionum reſidet memoria, hac hora iam declarate, in animum reuocantes illa verba Saluatoris: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Spei veſtræ ancoram in Deo defigite, qui poſt vitam hanc momentaneam perpetuæ ſalutis brauiũ vobis rependens, ad ciuium ſupernorum conſortium vos perducet. Nolite, obſecro, diuturna inuidiarum mentium prælia in hoc temporis puncto amittere: nolite impro bis gentilium blandimentis & adulationibus eneruari: ſed præſentiſſimum hoc mortis diſcrimen, quod nobis impendet, pro illius amore, qui noſtra cauſa paſſus eſt, conſtanter & viriliter perferte, vt cum illo æternùm gaudere poſſitis.

Sacramẽtũ Confirmationis.

Nota de ſanctorũ reliquiis

Rom. 12. 1. Pet. 3.

Matth. 10.

Necdum verò ſanctus Epiſcopus huius ſalutiferæ exhortationis verba abſoluerat, cùm ecce furens illa paganorum turba, cum gladijs & omnis generis infeſta armatura in eos irruit, cruentiſq; manibus barbara quadam feritate eos trucidat. Inde ad tentoria eorum properant, & tum libros, tum ſacrarum reliquiarum capſulas ſecũ aufe-runt, arbitrantes ſe magnos in eis argenti & auri theſauros reperturos. Mox ad naues aduolant, alimenta omnia exportant, & cùm aliquid vini illic reperiſſent, hilariter inde potitant. Poſteà inter ſe tractant de diuidundo inter ipſos theſauro illo, quem ſe inueniſſe falsò exiſtimabant. Cumque longa diſceptatione nihil inter ſe pacificè poſſent

Cap. 20.

Cap. 21.

S. Bonifacius cũ ſuis trucidatur.

Obserua cæ lestem vltio nem in per cussores eius.

possent constituere, repentè inter eos immanis exiſtit diſcordia, quæ eousque proceſſit, vt eodem furore, eadè vesania, iisdemq; armis, quibus ſanctos martyres ſuæ ſalutis miniſtros iugulárant, mutuò ſe conficerent. Ea cæde peracta, qui ex ijs ſupererant, iterùm ſpe pecuniarum incitati, ad thecas illas properant, iiſq; confractis, pro auro & argento codices & diuinæ doctrinæ chartas inueniunt. Tum furore & amentia perciti, codices illos partim per campi planitiem, partim per paludes diſpergunt, partim in loca incongrua abijciunt. Qui tamen beneficio Dei, vt cuius eſſet meriti vir ſanctus, innoteſceret poſt longa temporis ſpatia illæſi & inuiolati reperti ſunt, & ad eccleſias in quibus hodieque manent, à ſingulis eorum inuentoribus reportati. In ijs autem repertus eſt ſancti Euangelij codex, quem vir beatus pro ſanctitate ſua iugiter apud ſe ferre conſueuerat: qui licèt enſe acuto, vt etiamnum videre licet, per medium ſectus ſit, nulla tamen litera ea ſectione abolita eſt. Eum librum fertur ſanctus Epiſcopus tum, cùm in eius caput enſis vibráretur, ſicario obiciſſe, vel pro tuendo capite, vt tali in periculo fieri ſolet, vel pro ſpiritali clypeo. Et eſt ſanè illuſtre miraculũ, quo & Dei virtus, & beati viri ſanctitas declaratur, in ſecto libro nullius literæ abolitionem videri. Fruſtrati autem ſpe ſuæ carnifices illi, domum triſtes abiérunt. Vbi autem vicini Chriſtiani eam ſanctorum virorum necem percépere, tetras latronum illorum arma ta manu inuaſerunt: & cùm ſe ad repugnandum homines impij compararent, ſed tãti ſceleris conſcientia preſſi, nihil poſſent, in fugam acti, à Chriſtianis interfecti ſunt. Cumque res illorum diripuiſſent Chriſtiani, ad ſua reuerſi ſunt. Ita qui ſalutis ſuæ miniſtros trucidare non ſunt veriti, duplici contritione contriti ſunt, corporis in hac vita, animarum apud infe ros.

Præclarum miraculum.

Codex S. Euangelij.

Aliud inſigne miraculum.

Cap. 22.

Non diù pòſt Traiectenſis eccleſiæ Clerici corpus S. Bonifacij Traiectum deportârunt, & cum multa veneratione tumulárunt. Id poſtquàm reſciuit S. Lullus, conuocatis permultis, tam clericis quàm laicis, venerabilibus viris, indicauit eis necem S. Bonifacij, & quemadmodum Traiecti humatus ſit: ſimul etiam exponens eis, quo in loco ſe adhuc viuens iuſſerit ſepeliri, petijt vt ad eius exequendam voluntatem ipſi velint adiumento eſſe. Permultis autem ſeſe ad eam rem promptiſſimos offerentibus, elegit ex eis magis idoneos, miſitque partim nauibus, partim equis ſubuectos, qui ſancti viri corpus à Traiectenſibus repeterent. Sed cùm Traiectenſes illorum cognito aduentu ſeſe illis opponerent, nec tamen tantæ multitudini ſe pares eſſe viderent, proteſtati ſunt, à Pipino rege iuſſum eſſe, ne corpus S. Bonifacij inde tolleretur. Quod cùm légati commentitium putarent, totis viribus id aggreſſi ſunt ad effectum perducere, cuius cauſa eò venerant, virtute diuina eos confirmante, vt ſui voti compotes fierent. Interim de corpore ſacro vtrinq; illis contendentibus, campana eccleſiæ, nullo mouente, inſonuit. Quod audientes incolæ, qui ad pugnam ſe parauerant, nutu diuino perterriti, ſancti viri corpus petentibus reddendum cenſuerunt. Atque ita venerabiles illi legati ſacrum corpus honorificè & ſine remigantium labore triceſimo ab obitu eius die Moguntiam attulerunt: ad quem diem, perinde acſi huic rei præſtitus fuiſſet, multi vtriuſq; ſexûs etiam procùl degentes, conſluxerant eo animo, vt legatos expectarent, vel occurrerent venientibus, nihil comperti habentes de ſanctitate poris aduentu. Pariter etiam è regia chorte aduenit venerandus præſul Lullus, licèt ignoraret reuertiſſe ſuos cum ſacro pignore. Factum eſt hoc diuinæ prouidentiæ diſpenſatione, vt pariter conuenientes illi, quibus amiſſio tanti patris & doctoris magnũ mœrorem attulerat, communi quoq; lætitia perfunderentur, quòd eum perpetuum apud Deum patronum eſſent habituri.

Corpus S. Bonifacij deportatur Moguntiã.

Cap. 23.

Tanti igitur theſauri pignore accepto, permulti Moguntinenſes cenſebant illic humandum eſſe, vbi vir ſanctus Epiſcopum egiſſet. Aiebant id ius eſſe omnium eccleſiarum, vt apud ſedem ſuam condantur ántiſtites. Et quidem vſqueadeò iſthuc affirmatium ſententia prævaluit, vt propemodùm etiam S. Lullus ipſis conſentire videretur. Sed cuidam venerabili Diacono Otberto S. Bonifacius per viſum apparens, ait: Die Epiſcopo Lullo, vt ſine vlla hæſitatione corpus meum ad monaſterium meum trãſferat. Multis autem huic viſioni fidem non commodantibus, Lullus Epiſcopus ád ſanctorum reliquias voluit Otbertum iurare, ſe non niſi vera loqui. Quod cùm ille incunctanter feciſſet, omnes mox in eam iére ſententiam, vt ad monaſterium tranſferretur. Itaque alij naues adducebant, quibus ſacrum corpus veheretur, alij ſanctum funus litania, pſalmodia, alijſque ſacris carminibus & canticis proſequebantur. Atque alijs recedentibus, alij ex vicinis locis ſuccedebant, lętantes ſe illius ſacro corpori poſſe exhibere comites, quem non dubitarent apud Dominum ipſis ſuffragari. Quæ verò

Vide priſcorum Germanorum deuotionem.

lætitia

lætitia & animi compunctio de tanti viri patrocinio permultis oborta sit, nos pro dignitate scripto complecti non valemus. Et certè aliquot locis, vbi cum sancto corpore vel pernoctâssent, vel meridiè fuissent, posteà ecclesias in eius honorem ædificârûr. Itaq; cum tali celebritate & gaudio perductus est in Fuldense monasterium, vbi vir sanctus sæpè optauerat sepeliri, & vt id fieret, non semel beato Lullo mandârat. Atq; ille preces eius modis omnibus exequi contendens, ea, qua par erat, veneratione sacrum quidem corpus eius terræ mandauit, animam verò cœlestibus fociandam gaudijs multis precibus commendauit. S. Bonifacius Fuldam. transfertur.

Ad eius autem tumulum, per merita eius multa congrua fide petentibus obtinguntur beneficia vtriusq; hominis: interioris quidem, dum suorum peccatorum veniam obtinent: exterioris autem, dum se sentiunt à morbis liberari. Si verò contingat ea beneficia illic non impetrari, nõ id imputandum est vel diuinæ inclementiæ, vel ineffi- caci apud Deum S. Bonifacij patrocinio: sed ijs potiùs, qui propter suam incredulitatem non merentur exaudiri: sicut etiam de Domino Christo sacrum testatur Euange lium, quòd non fecerit virtutes multas in patria sua propter incredulitatem illorum. Quanquàm etiam cessant interdum miracula tum ob cultûs diuini neglectum, tum ob incorrigibilem malitiam habitatorum: tum etiam quòd pro exhibitis miraculis non solùm Deo & sanctis eius debitæ laudes & grates non agantur, sed nec memoriæ commendentur. Vixit in episcopatu S. Bonifacius annos triginta sex, menses sex, & dies totidem. Passus verò est cum socijs suis Nonis Iunij, Anno peregrinationis suæ quadragesimo, incarnationis autem Dominicæ septingẽtesimo quinquagesimoquinto, regnante eodem Domino: cui laus & gloria per omnia secula seculorum, Amen. Cap. 24. Miracula ad sepulchrum eius. Matth. 13.

VITA S. CLAVDII ARCHIEPISCOPI BISVNTINI, PER F. LAVR. SVRIVM MVTATO STYLO EX *quodam impresso codice descripta. Habetur etiam manuscripta, sed ea necdum peruenit ad manus meas. Puto autem eandem esse, quæ etiam excusa habetur, licèt fortassis paulò copiosior sit.*

BEATVS Claudius fertur originem duxisse ex illustri Salinensium principum siue Palatinorum familia. In parentum suorum domo vsque ad septimum ætatis annũm Dei timore accuratè enutritus, posteà discẽdis literis admotus est, probatissimis traditus magistris: sub quibus ille non solùm disciplinas liberales breui perdidicit, sed etiam scripta diuina & sanctorum hominum res gestas sedulò perlegit. Erat enim in illa tenera ætate præclaro & docili ingenio, feruenti animo, pijsque & sanctis operibus valdè addicto, ita vt nullum diem absque bonorum operum studio præterlabi pateretur. Etsi autem ætate erat iuuenis, attamen nihil in eius moribus aut factis puerile cernebatur. Nunquàm ille choreis se admiscuit, nunquàm mundanis interfuit spectaculis: sed hominibus religiosis & honestis sese adiungens, de virtutum studijs & exercitijs suauia cum illis miscebat colloquia. Verba autem illius sapientiæ sale condita, vsqueadeò rationi consentanea & grata fuêre, vt omnium in se studia & affectus prouocaret. Atque ita fiebat, vt etiam viri proiectæ ætatis & sapientes non mediocriter illum amarent, tanquam puerum sanctum & virtutum studiosum: alij vt affabilem, comem atque prudentem venerarentur. Homines improbos & scurilitati deditos respuens, illorum consortia modis omnibus deuitabat. Fœminarum iuuencularum adeò declinabat colloquia, vt nunquàm sine causa rationabili illis loqui voluerit: nec vnquam in eo deprehensus fuit qualiscunque sermo vel opus nefarium, non risus inhonestus, non vlla animi leuitas aut dissolutio. Ante omnia autem templa frequentabat, Dominicis præsertim & festis diebus Missas & preces Canonicas siue horarias, sermonesque diuinos summa animi deuotione audiebat. Iunij 6. Cap. 2. Multũ in literis puer Claudius proficit. Maturitas morũ eius. Vitæ malorum contemptia.

Crescente verò fama sanctitatis eius, cùm iam vicesimum ætatis attigisset annum, contempta militia seculari, Bisuntinæ ecclesiæ factus est Canonicus. Itaque in dies Cap. 2.

seipso melior fieri studens, precibus Canonicis tum nocturnis, tum diurnis interfuit, libros scripturæ diuinæ diligenter euoluit, & omni ex parte, ceu verus Dei seruus, in eam curam sedulò incubuit, ne quid reprehensione dignum admitteret: atq; intantùm breui temporis spatio, diuina illum adiuuante gratia, in sanctis operibus & sacra doctrina clarus euasit, vt in tota Burgundionum ditione nullus ei par inueniretur, id quod perspici facilè poterit ex editis ab illo lucubrationibus, quæ vsque in præsens in Iurensi monasterio asseruãtur. Quotidiè autem, demptis Dominicis & solennioribus diebus, non nisi semel edebat. Crebrò noctes orando, legendo, meditando peruigil exegit. Cibum & mundum ab omni inquinamento se seruabat. Vestitus ei erat mediocris, mores modesti & humiles, sermo verax, suauis & amabilis. Denique virtutum omnium tantus in illo cernebatur ornatus, vt iam verus monachus à cunctis haberetur. Anno autem duodecimo suscepti canonicatûs eius, præsul Bisuntinus cœpit aduersa laborare valetudine. Timens igitur beatissimus Claudius, ne, quod postea tamen euenit, Episcopus illic crearetur, ad rempus inde recessit, atque ad parentes suos sese recepit. Humanissimè autem ab illis exceptus, aliquandiù apud illos sanctè & piè versatus est.

Vt se gesserit factus Canonicus.

Eius ieiunia. Vigiliæ. Vestitus.

Cap. 3. Interim memoratus antistes vitam cum morte commutauit, & inter clerum & populum Bisuntinum de substituendo ei successore non minima extitit dissensio, alijs hunc, alijs alium eligentibus. Tandem vnanimes ad precandum Dominum se contulerunt, humique prostrati, cum lachrymis obnixè rogarunt, vt ob merita sanctissimæ matris suæ, & beati Iohannis Baptistæ patroni ipsorum, sanctorumque omnium clementer ipsis inspiraret, quisnam ecclesiæ Bisuntinæ pastor eligendus esset. Atque in his precibus illis persecrantibus, vox cælitùs audita est, iubens eos omissis lachrymis beatum Claudium creare antistitem. Ea voce exhilarati Canonici, omnes in eam euntes sententiam, vt Claudius sit episcopus Bisuntinus: confestimque mittunt honestiores è Clero & populo viros, qui eius consensum obtineant. Ille tandem multis precibus & lachrymis victus, sciens se diuinę non posse resistere voluntati, Bisuntium ducitur, imò verò trahitur, Archiepiscopus consecratur, âsummo Pontifice eius electio canonica approbatur & confirmatur, anno à Christo nato sexcentesimo vicesimo sexto. Factus autem Archiepiscopus, eadem, quam priùs humiliter am & morum granitatem in omnibus semper seruauit, & vt fidelis seruus & prudens familiam Domini & creditas sibi ecclesias feruenti zelo gubernauit, causas & controuersias ecclesiasticas horis opportunis comiter & placidè audiuit, & ad ecclesiasticarum sanctionum præscriptum egregiè decidit. Nunquam ob quæuis tractanda negotia secularia, nisi cuidestes necessitas aliud postularet, ab ecclesia ijs horis abesse voluit, quibus diuina peragebantur officia. Crebrò visitabat diœcesis suæ ecclesias, & ceu bonus paterfamilias, iuxta Domini sententiam, de thesauro suo proferens noua & vetera, mellitissimis exhortationibus suis bonos & pios incitabat, vt ad meliora proficerent: lapsos verò & errantes solicitè admonebat, vt ad bonam sese frugem reciperent. erat enim sanè haud mediocriter literatus. Diuinæ contemplationi sedulus vacabat, atq; interim spiritus eius mirum in modum eleuabatur. Nec tamen propter contemplationis, quæ Mariæ tribuitur, otium, Martiæ laborioſum neglexit ministerium: imò verò septem misericordię exercendis operibus totis viribus incumbebat.

Creatur Episcopus Bisuntinus.

Qualis fuerit in Episcopatu.

Matth. 13.

Cap. 4. Cùm autem annis septem eam gubernãssет ecclesiam, diuino eum amore magis ac magis perurgẽte, omnes mundi huius opes & pompas declinare cupiens, vt posset liberiùs diuinę se contemplationi tradere, cunctis in sua diœcesi benè dispositis, Episcopatu se abdicauit, & ab Angelo admonitus, ad monasterium S. Eugendi, quod etiam Iurense dicitur, in Bisuntinæ diœcesis confinio situm se contulit, atque illic habitum & institutum S. Benedicti complexus est. Tantę verò sanctitatis & perfectionis fuit, vt omnium quæ in mundo sunt, oblitus, solo omnipotentis Dei flagraret amore. Vigilabat in precibus, assiduus erat in ieiunijs, diligenter nauabat operam sacris lectionibus & meditationibus, & vt canon monasticus docet, verum & strenuum sese monachũ exhibebat. Ad diuina celebranda officia omnes ipse templi ingressu anteuertebat, postremus omnium è templo recedebat. Atque hac ratione adeò cunctos ad monasticæ perfectionis prouocabat studium, vt Iniurioſus, eius monasterij tunc Abbas, vir sanè eximia tum sanctitate tum prudentia, cum multa humilitate & instantia monasterij illud regendum ei obtulerit: quod tamen vir sanctus modestissimè recusauit. At tamen post annos quinque Iniurioſo Abbate cum magna meritorum copia ad Dominum migrante, venerabiles eiusdem cœnobij patres illum vnanimiter elegerunt sibi Ab-

Reliĉto Episcopatu fit monachus.

Fit Abbas licet inuitus.

bi Abbatem, quibus ægrè tandem assensus est. Ita Claudius quantò se in hoc mundo plùs abijcere voluit, tanto digniorem se & apud Deum & homines, qui exaltaretur, effecit. Quod quidem non absque diuina dispensatione ita euenisse existimatur, vt loco illi, in quo multi flornêre sanctitate conspicui viri, etiam sanctissimus Archiepiscopus adiungeretur, atque inde locus ipse insignior redderetur.

Porrò autem complures ad beatum virum confluxêre non modò clerici, sed etiam nobiles & ciues, sanctitatis eius fama illecti, instanter ab illo monasticum habitū expetentes. Quos ille absque personarum acceptione haud difficulter admittebat, & ad perfectionis capessenda fastigia summoperè prouchebat. Cuinsmodi autem filios spirituales illic enutrierit, id nostram excedit dicendi facultatem: potest autem, quisquis eum inuisit locum sanctum, facilè id colligere ex multitudine sanctorum corporum, quæ illic venerationi habentur. Multas verò etiam temporales possessiones, quibus famuli Dei sustentarentur, obtinuit conuenientes illi Christi promissioni, Omnis qui reliquerit domum, aut agros propter me, &cæt. centuplum accipiet. Dabantur enim eià fidelibus regibus & principibus: in quibus Clodoueus rex, qui tum Francię tenebat gubernacula, monasterio eius annuos largitus est modios tritici quinquaginta, & hordei totidem, itemque quinquaginta denariorum argenti libras annuas. Pauperibus Christi vir beatus, itemque superuenientibus hospitibus omnem humanitatem præstandis eleemosynis exhibuit. Ornamenta ecclesiæ, libros, calices, cruces, candelabra aurea & argentea, pannos fericos, & alia ad diuinum cultum pertinentia egregiè augmentauit, Sanctorum reliquias in thecis pretiosissimis reuerenter reposuit, monasterij domos & structuras ita vt decuit instaurauit. Cap. 5. Matth 19. Multa do. nantur eius monasterio

Anno autem quarto Childeberti regis Francorum, cùm iam Claudius pater sanctissimus annis quinquaginta seruis Christi in hoc monasterio cum multa laude præfuisset, senex admodum & plenus dierum, totis visceribus Dominum suspirans, leui quodam morbo correptus est. Sciens ergo obitūs sui tempus imminere, tertio die iussit conuocari fratres omnes monasterij, ad eosque præsentes luculentissimum sermonem habuit, blandisque eos exhortationibus instituit, vt nunquàm quicquam diuino amori anteponerent, cuncta mundi huius oblectamenta præ desiderio & amore æternorum planè contemnerent, nec quicquam abitione sua dolerent. Cumque eos cerneret vbertim ab oculis lachrymarum riuulos fundere, motus misericordia, qua multa semper præditus fuit, accepta ab omnibus pace, ad cellulas eos remisit, totamque sequentem noctem precibus exegit. Quarto verò die in oratorium veniens, sacramentum pœnitentiæ & sacrosanctum Christi corpus magno lachrymarum perfusus imbre singulari deuotione percepit. Atque inde ad cellam suam reductus, corpus suum non alibi quàm in monasterio ob cuitandas mundi pompas sepeliri iussit. Inde quinto die circa horam dici nonam, incumbens in scamnum, in quo legens aut orans sedere vel stare consueuerat, erectis sursum brachijs, iunctis manibus, oculis in cælum defixis, sanctissimam animam reddidit creatori. Eius corpus vsque in præsens in illa S. Eugendi ecclesia cunctis aduentantibus incorruptum & integrum monstratur, innumeris miraculis coruscans. Festum eius celebratur octauo Idus Iunij. Cap. 6. Sub obitum munit se sacramentis Ecclesiæ. Abit ad Dominum.

VITA S. GVDVVALI ARCHIEPISCOPI ET CONFESSORIS, QVAM QVIDAM, SVPPRESSO NOMINE *suo, tribus libellis conscripsit ante annos plus minus quingentos. Puto enim eam esse, quæ citatur in vita S. Bertulphi Abbatis, cap. 27. quam lector offendet Tomo 1. die 5. Februarij, iussu Abbatis Folcardi elucubratam. Vitandæ autem prolixitatis causa, hanc S. Gudduali Vitam Fr. Laurentius Surius scripsit comprehensiuis, salua historiæ & veritate & integritate, totam vno libello complectens. Nam author res non adeò multas multis verbis prosequitur.*

Iunij 6. Cap. 1. Patria S. Gudduali.

ANCTVS Guduualus in Britannia ortus est. Parentes & cognatos habuit generis nobilitate insignes. Eo aũt nascente, diuinę iustitię seueritudo in clementiã mutata est, cessauitq; gladius, fames & pestis, quæ eã gentẽ afflixerant, vt quasi pacis quendã filiũ Britanniæ editũ, ea rerum mutatio prænũciare videretur. Ablutus inde sacro baptismare est, & cũ ætatis progressũ creuit in eo gratia Spiritus sancti, creuit etiã paulatim scientia & cognitio cælestium doctrinarum. Vbi aũtem ad vtiles peruenit annos, cũ ita de eo sentirent plerique omnes, domũs Dei illũ egregiã futurũ esse columnã, Leuita & sacerdos ordinatus est. Tum verò cœpit prodere sapientię à teneris annis acquisitę thesauros, studere lucris immortalis regis sui, & humana scientia & diuina sapientia aliosimbuere, ex inexhausta Euãgelici fontis abysso sitientibus haustus salutis suppeditare. Atque hac ratione quosdã ita veri solis radijs inflãmauit, vt ipsi quoq; alijs & illustrandis & inflãmandis idonei facti sint.

Initiatur sacerdotio.

Cap. 2. Promouetur in Episcopum.

Reddidit autem præpotens Deus vicem tã præclaris eius studijs, eumq; ad principatũ Ecclesiasticũ promouit. Factus igitur Episcopus, quo altiùs in populo Dei caput extulit, eo latiùs de se sparsit sanctæ conuersationis odorem: & quandiù quidẽ sacerdotio functus est, opus gratiæ suæ per illum magnificè declarauit Spiritus sanctus, omni cleroq; populoq; lætante. Erat autem illi amplum patrimonium, sed ille fastidiens opes & copias omnes labentis vitæ, quicquid habuit facultatum, Ecclesiæ Christi elargitus est. Cernens etiam cura pastorali ceu catenis quibusdã seculo se illigari, cùm primùm potuit, illa se penitùs expediuit. Itaq; summo inprimis pastori, & deinde idoneo substituto successori ecclesiam commendans, fuæ diœcesis quoddam monasterium petijt, vitam illic monasticam, immò angelicam viuens: vacansq; quieti & diuinarum rerũ contemplationi sperabat breuì fore, vt locus votis ipsius opportunus diuinitùs sibi reuelaretur. Interim cœpit etiam miraculis coruscare. Accidit, vt cùm die quodam in eo monasterio cælestia suo more tractaret, repentè latronum funesta manus irrueret, & barbarica feritate res monasterij diripere conaretur. Vbì id viro Dei innotuit, ad rogandum Dominum se contulit, humi prostratus. Iam aduentabant, quibus ex officio id incumbebat, ad quos huius rei fama peruenerat, vt illorum nefarios conatus retardarent & comprimerent: sed vltio diuina illos anteuertit. Magno enim terrore correpti prædones illi, in pedes se conijciunt, vnusq; ex illis fratrem suum iugulat: mox furore perciti, ita se mutua cæde conficiunt, vt ne vnus quidem superfuerit.

Abdicat se episcopatu & petit monasterium.

Vltio diuina in prædones.

Cap. 3. Erat autem monasterio illi propinquum mare, in cuius sinu rupem vastam extare vidit vir sanctus, quæ cuiusdam insulæ habitabilis speciem præferret. Cingebatur quidem vndiq; mari, sed tumescentibus eius fluctibus nequaquàm obruebatur. Ea conspecta, vir Dei gratias agit Christo, & locum suis votis respõdentem sibi obtigisse gratulatur. Itaq; sperans se illic secretiùs vni Deo vacaturum, & beatorum spirituum iucundissimam familiaritatem promeriturum, Crucis signo se communiens, vno tantùm comite contentus, eò se confert, & instar antiquorum eremitarum angustum sibi in ipsa rupe domicilium excindit. Fratres verò monasterij, quos iam salutari institutione imbuerat, eius absentiam non ferentes, vbique eum inquirunt pia solicitudine. Tandem repertum in foramine petræ, immò in Petra illa, quæ Christus est, student etiam ipsi eius sanctam simplicitatem & viuificam mortificationem hilariter imitari. Pressi autem loci angustia, ferreis instrumẽtis aliquot ibi effecêre habitacula, quæ solis Christi seruis sufficerent.

Viuit solitarius.

1. Cor. 10.

Cap. 4. Non longè verò aberat secessus quidam, in quem mare tum certis horis naturali fer-

uore

more exæstuans, tum incertis vi quadam concitatum magno impetu ferebatur, excidium sedibus illis minitans. Ea res virum sanctum non mediocriter anxium habebat: & cùm nulla humanitùs tanto malo remedia possent apponi, oculos ad cælum sustollens, diuinæ misericordiæ viscera precibus pulsabat. Nec distulit pius Dominus admirabili quadam ratione præsens periculum amouere. Commouet piscesmaris, & machinam magni roboris diuinitùs præparatam, per spumantes pelagi fluctus ad illum secessum apportant: cuius obiectu & impetus omnis insanientis maris repressus est, & vir sanctus periculo omni liberatus. Manet hoc præsidium in hunc vsq; diem, creatura suo creatori obsecundante. Nota miraculum.

Erat etiam aliud eius rupis incommodum, nempe quòd præ aquæ penuria serui Dei sitiafflictarentur. Sed dum caro deficit, fides proficit: proficiente fide, mens surfum erigitur. Ita & sanctus Guduualus hac molestia sentiens fratres affici, rursus ad precandum Dominum se recipit: precantem mox prosequitur larga benedictio, ex rupe erumpunt aquæ, vt olim è petra in deserto, quæ distillantes sæpè cadendo excauant sa- Cap. 5. Exod.17. Num.20.
xum, & locum instar dolij efficiunt laticis capacem: sicq; salubri illo potu serui Dei sitim facilè depellunt. Itaq; rupes quondam solitudine horrida, iam domus orationis, monachorum domicilium efficitur: vbi solennes agebantur excubiæ & cælestia concrepabant oracula in laudem Dei. Et vt vetustiora gestorum eius exemplaria habent, 188. mona. chi apud S.
discipulos ad centum octoginta octo illic vir sanctus collegit: cui sanctæ multitudini cùm loci angustia ægrè sufficeret, vir beatus cum Deo tractans, & mirabilem ergà illi Guduualū.
fiduciam concipiens, non præmissa, vt solebat, prece, sed magna Dei fretus potentia, cùm mare suo more recedens, vasta illic arenarum spatia retecta relinqueret, omnis more impatiens, accessit properè, & virga, quam manu gestabat, certa arenis vestigia imprimens, in Christi nomine præcipit vndis, ne illa vnquàm transgrederentur. Vi- Præclarum miraculum
disses ad eas voces sancti viri indomabile pelagus mitescere, suos cohibere impetus, tumores remittere. Et certè in hunc vsq; diem leges sibi præfixas mare transgredi nõ auder. Patet hinc, etiam nostris temporibus veteris legis miracula non deesse. Moy- Exod.14.
ses diuisit mare: noster Guduualus frenos illi iniecit.

Solebat vir sanctus Missas assiduè celebrare. Quanta autem puritate se tanto mini- Cap.6.
sterio præpararet, diuinitùs reuelatum est. Ieiunijs, vigilijs, precibus præmissis, cùm sacro altari virginitatis bysso & charitatis purpura adstaret indutus, atq; ad cælestia sus- Sacrificanti apparentan geli.
pensus, cæli aperti sunt, & visio mirabilis ei exhibita est. Descendunt ad eum sancti angeli, adstant consolationis gratia sacrificanti, tremendis interfuint mysterijs, vnà cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia. Illeceu splendida lucis columna stat sancta sanctorum tractans, agnum Dei immolans: iunguntur cælestia terrenis, terrena cælestibus, mortalibus immortales: pro tanta gratia, diuinitùs mortalibus collata, immortales gratulantur.

His & id genus alijs à Deo affectus beneficijs, vir sanctus magis ac magis feruescebat Cap. 7.
spiritu, cupiens se illis gratum exhibere. Iam mundo & omnibus, quæ hic mundus offerre potest amicis suis, valefecerat, planeq; mundo crucifixus erat, atq; adeò etiam animam suam perfectè oderat. Nec tamen his contentus, semper perfectiora meditabatur. Itaq; communicato cum fratribus consilio, ex illa insula peregrè constituit proficisci. Interim septem apparantur nauigia: quæ cum omnibus fratribus ingressus, dat se itineri. Inter nauigandum exit ipse è naui, calcat pedibus fluctus maris, & Christi dextera, quæ olim Petrum Apostolum, ne mergeretur, erexit, sustentatus, non solùm to- Ambulat miro modo
to corpore incolumi, sed etiam vestibus siccis graditur in vndis multa alacritate per- in mari.
fusus. Audita ibi vox est Domini (sicut testantur fratres, qui huic rei interfuêre) ita eũ Matth.14.
confirmantis: Constans esto Guduuale meus: constans esto electe meus: ne vereatis. tecum ego sum Deus tuus. Inter hæcille Horis, Christi & Apostolorum eius authoritate (sic enim author habet) institutis, preces Deo persoluturus, laudesq; & gratiarum- Horę canonicæ à quo institutæ.
actiones oblaturus, cùm dixisset more Ecclesiastico, Deus in adiutorium meum inten- de: angeli subiunxerunt, Domine ad adiuuandum me festina: & ita totum officium alternis vicibus cum viro Dei expleuêre. Deniq; prospero cursu omnis ille Domini exercitus ad terras delatus est.

Egressi porrò è nauibus magna indigenarum humanitate excepti sunt. Iam fama Cap.8.
sancti viri per omnem illam regionem diffundebatur. Ille verò locum ædificãdo monasterio aptũ non sine difficultate inquirit, nec tamen illa difficultate ab spe sua deducitur, quippe quem superiora Dei beneficia nõ sinerent animo vacillare. Dũ igitur per deserta & inaccessa loca locũ opportunum inuestigat, in agellum quendã incidit, non

satis quidem ipsius propositò congruum, sed qui tamen aduenis ad necessitatem suffi-
cere posse videretur. Ibi ergo labori se accingunt, sed frustrà. Eorum verò labores mi-
seratus Deus, eos cõsolatus est. Cùm enim die quodam Nonæ horæ preces festiua lau-
de persoluerent, quidam vir præpotens regionis illius multo stipatus milite superue-
nit, cosq; gaudio & stupore plenus reuerenter accessit. Cernens autem virum Dei Gu-
duualum in medio illorum ceu angelum Dei stantem, psallentem, & ad singulos ver-
sus genua flectentem, corde compunctus, submisso capite, tertiò eum adorauit, acce-
denscq; cum tremore & reuerentia, benedictionem illius expetijt. Ea percepta, sic ei lo-
cutus est: Patriam tuam, inclyte athleta Dei, ego nouì, nec me fugit generis tui specta-
ta nobilitas: gratulor etiam tibi hunc pro Christo susceptum voluntariæ peregrinatio
nis laborem: sed quando hic locus nec monastico instituto, nec tantæ fratrum multi-
tudini commodus est, fac quod tibi per me consulit Deus. Est non valdè procùl locus
alius, quem si velis excolere, laboris tui optato fructu perfruéris. Sed eas priùs cum ali-
quot fratribus exploratum: vbì eum propiùs inspexeris, non dubito gratissimum fo-
re. His auditis, vir sanctus prorumpit in laudes Christi: deinde ducem itineris se-
quens virum, quem diximus, abit visurus locum. Eius autem tum amœnitate, tum
commoditate lætatus, post gratias Christo dictas, complexus est locum, suæque
habitationi planè destinauit. Mittitur inde ad fratres, vt cò omnes sese conferant.

Extruit mo nasterium. Postquàm illi aduenêre, perpetuas illic sedes figere constituunt, & monasterium cõ-
struere festinant. Ita locus agrestis & ferarũ cubilia, mutantur in domũ orationis & di-
uinæ cõtemplationis domicilia. Fratres instar apũ sedularum, diuinis feruent studijs.

Cap. 9. Apoc. 4. Porrò beatus Guduualus instar animalium, quæ scriptura antè & retrò oculos ha-
buisse commemorat, & præsentia & futura penitans, secum cogitare & cum alijs tra-
ctare cœpit, num locus ille tam amœnus certum aliquem haberet possessorem. Di-
ctumq; est illi, Meuorum quendam, Christianæ religionis cultorem, illic paternas ha-
buisse sedes, sed indigenarum id non ferentium infestatione compulsum repetere na-
tiuum solum, sicq; Corminiam pacis studio se suamq; domum transtulisse. Tum verò
B. Guduualus dixit: si sic se res habet, fratres mei, etiam atq; etiam vidēdum nobis est,
quid agere nos conueniat. Cùm enim in cæteris, tum præsertim eiusmodi in negocio,

Obserua quam sit stu diosus fra ternæ cha ritatis con seruandæ. quæ sancta & iusta sint, sectari oportet. Non enim debemus ita nos comparare, vt cha-
ritas proximi per nos violata esse videatur. Itaq; fiat, quod dictat ratio, & ad fundi hu-
ius dominũ legati mittantur, qui eum amicè hac de re appellent. Spero enim in Domi-
no, sua illum gratia permoturum pectus Meuori, vt tam pro suæ animæ salute, quàm
pro nostra vtilitate, locum hunc nobis largiri haud difficulter velit. Mittamus qua-
tuor ad eum fratres, qui hoc negocium prudenter & bona fide expediant. Assensêre
illi fratres omnes, & electi sunt quatuor, qui mitterentur. Tandemq; post longa itine-
ris emensa spatia, Corminiam illi veniunt, illustrem Meuorum adeunt, salutem di-
cunt, legationis suę summam explicant: aiunt patrem Guduualum in eius fines ingres-
sum, non vt violentum inuasorem, sed quòd speraret in Christi ius ipso concedente
transituros. Iam sedes tuas, inquiunt, Christus hæreditauit, iam illic templum suo cul-
tui prouidit, suos illic milites collegit.

Cap. 10. Meuorus illustris vir Ieiatur Christum sibi vẽ dicasse ipsius fundũ. Hæc vbì illustris Meuorus audiuit, magnas Deo gratias egit, quòd nec publica autho
ritate, nec inimicorum violẽtia eius præclara hæreditas esset occupata: sed quòd Chri
stus potiùs eam sibi dedicâsset. Deinde fratres hospitio accepit, omnemq; eis humani-
tatem impendit. Nec mercede caruit ea hospitalis benignitas, & benigna hospitalitas.
Iam nouem annis cum vxore ita vixerat, vt matrimonij quidem ea, quæ decet coniu-
ges, inter se beneuolentia & charitate essent coniuncti, sed cubiculis disiuncti. Erãt ve-
rò ambo senes, nec eis vlla ex coniugio proles obtigerat. Hospites ea re cognita, non
immemores insignium operum, quæ per S. Guduualum fecerat Dominus, antequàm
irent cubitum, hunc in modum illos secretò compellãt: Scimus à Domino directum
esse iter nostrum, & meritis patris nostri cœlestibenedictione vos perfruituros. Nostris
igitur parete consilijs, & hac nocte castum vos cubile pariter excipiat. Nos meritis pa-
tris nostri preces nostras iungemus, & benè speramus in misericordia Dei, charæ pro-
lis vobis munus adfuturum. Primò quidem illi opponunt senio graues annos, tandẽ
tamen acquiescunt. Et ecce intempestæ noctis silentio S. Guduualus in visione adstat

S. Guduualus in spiritu apparet matronæ. matronæ illi, indicatq; ei nascituram ex ipsa filium. Iubet autem, vt Simeonis ei no-
men imponat, & ipsi illum tradat educandum, in diuino seruitio perman surum. Ma-
nè proficiscì volentibus seruis Dei, qui hæc prædixerant, occurrit matrona, gratias a-
git, visionem exponit. Occurrit etiam Meuorus, Deumq; benedicens, spondet se filiũ,

post.

postquàm natus fuerit, cum omni hæreditate Deo & beato Guduualo ratis legib⁹ oblatutum. His ita gestis, fratres ad suum monasterium proficiscuntur, S. Guduualo ordine omnia referunt, & cum eo pariter benedicunt Deum. Et matrona quidem illa filium peperit, Simeonemque dici voluit.

Aliquot inde euolutis annis, memor beatus Guduualus sponsionis Meuori, legatos ad eum denuò mittit: qui in ipso itinere per vastissimam ambulantes syluam, ab improuiso incidunt in latrones: qui in illos mox irruunt, prædam opimam ex illis captis sibi frustrà pollicentes. Nam fratres imperterriti cœpto pergunt itinere, & psalmos precesque Deo offerentes, illius opem per Guduuali patris merita implorant. Et ecce teterrimi illi nebulones, tanquam vi quadam retrò repulsi, fuga dilabuntur, simulque oculorum lumen amittunt, frontibus in arbores oppositas impingunt, & quadam amentia laborantes, inconditos clamores edunt. Poterat ea res eis certum accire interitum, sed fratres malum pro bono rependere volentes, pro illis Christum rogant, & sic redeunt ad sanitatem: cumque Deo votum nuncupâssent, etiam amissum illis lumen redditum est. Fratres autem tandem veniunt Corminiam, admonentque Meuorum & eius coniugem, voti, quod Deo præstiterant. Illi eos laudato accipiunt conuiuio. Simeon paruulus in medio statuitur, Christo laudes grates que aguntur. Proxima luce Meuorus cum illis proficiscitur, iturus ad patrem Guduualū, sicut iampridem optârat. Ecce autem nubes subitò densantur, cælum omne nigrescit, horrida imminet tempestas, imbres iam iamque ruituri ab aëre timentur. Sed fratres à suo magistro edocti in rebus aduersis clamare ad Dominum, & de eius misericordia benè sperare, tertiò in genua se submittunt, preces fundunt, sacrosanctam Trinitatem, vt per merita S. Guduuali sibi opituletur, orant. Iam cum impetu è cælo labebantur imbres, & omnia circunquaque inundabant: solos hos Dei famulos publica gradientes via, non fuêre ausi attingere, donec ad venerandi patris sui præsentiam venirent. Ad quem sanè illustris Meuorus reuerenter accedens, Christum in illo manentem humi prostratus adorat. Ille verò officiosissimè eum excipiens, diù optatam benedictionem & allocutionem ei impertit. Inter hæc Guduualus pius pater Meuorum haud aliter atque angelum hospitio exceptum amplectitur: Meuorus in Guduualo Christum veneratur, Simeonem filium suum, bonæ indolis puerū offert Christo, coram testibus omnem eius hæreditatem simul illi transcribens. Poterat tunc dicere Meuorus Domino: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium. Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Christus enim in terra viuentium illorum sit hæreditas, qui in hac terra morientium illum volunt habere hæredem.

Cap. 11. Latrones in fugam vertuntur & exæcantur. Infigne miraculum. Psalm. 141. Psalm. 15.

Confirmatus est autem regius ille fiscus ecclesiæ, quam in sua peregrinatione hic in Reguis fisco datus Cap. 12. clytus pontifex, præclarus eremita & cœnobitarum dux egregius fundauit, in qua eriam vsque ad supremum vitæ diem Deo seruire decreuit. Vbi sanè degens, magna de se præbuit virtutum exempla præsentibus, odorem suauissimum sanctæ existimationis & famæ absentibus. Quis verò explicet, quantus fuerit coram Deo in ipsis animi sui penetralibus? Totus flagrabat diuini amoris igne, quo se intus ceu pingue quoddā & medullatum sacrificium cremabat Deo. bio S. Gud. uuali.

Cùm iam autem ferè absoluisset structuram templi, Dei & multorum auxilio fretus, non decrat satan: sed præsentiens quæ illic damna esset accepturus, ad suas redit malignitatis artes, dat operam, possit vt sanctum impedire opus. Inter hæc vnum ex artificibus è pinna templi agit præcipitem: qui miserè contritus, animā exhalauit. At socij tanto eius incommodo afflicti, ad sanctum virum accurrunt. Properat vir Dei, sed ille priùs abijt è vita, quàm posset ad eum peruenire. Tum verò oratorium ingressus, Domino preces coram altari fundit. Inde redit ad hominem extinctum, iubet cit cunstantes omnes abscedere, incumbit pronus super cadauer, alterum Elisæum exhibens. Redit anima in corpus, & homo in pristinum statum restituitur. Viuum illum sanctus pater nec vlla vulnerum vestigia retinentem, socijs reddit. Soluuntur præ gaudio & admiratione in lachrymas oculi omnium, qui huic spectaculo intererant, & ad pedes viri Dei aduoluti, magnas edunt voces in cælum, ita dicentes: Verè sanctus Dei es, verè amicus Dei es. Hoc loco author hanc ad S. Gudualum precatiunculā subiungit: Per hanc tantam gratiam, qua beatissime pater Gudualе animam reuocâsti in membra defuncti, ampliori gratia reuoca, quæsumus, animas diabolica captiuitate abductas. Vitæ morientes Christo viuifica: & morti viuentes, mundo mortifica per eū qui vera est animarum vita, & viuens permanet in secula. Cap. 13. Excitat mortuum.

Proficiente deinde monasticæ sanctionis ordine, patrum authoritate & beati Gud. Cap. 14.

uuali disposítione constituto, necessarij quidem vsus ratio postulare videbatur, vt hora nona peractis sacramentorum Christi solennijs, fratres cibo corpora reficerent. At sanctus pater productiori inedia Christo se victimam exhibens, illis edentibus, in oratorio precibus vacabat. Eadem autem hora fur quidam hortum monasterijingredi, herbasque inde exportare solebat. Frater, cuius curæ is hortus commendatus erat, quotidiana laboris sui dispendia ferebat æquo animo, sperans se hominem nequam sua patientia in viam reuocaturum. Sed illo in dies peiora moliente, ad patrem Guduualum refert. Ille verò, vt erat mitissimus, Nisi hunc, inquit, summa compelleret necessitas, nequaquam hoc se scelere obstringeret. Sed sustine vsque in crastinum, & gloriam Dei miraberis. Altera die redit fur ad sua studia, sed diuinitùs tandem proditur omnibus. Apparuit enim illi persona terribilis, sacerdotij dignitate venerabilis, atque inter aspera obiurgationis verba pastorali virga siue pedo cædit improbũ. At ille prodit: dumque sepem transilire conatur, tanquam inuisibili retentus catena, sese loco mouere non potest. Fratres tanto clamore permoti, accurrunt ad hortum, & re perspecta, Deum mirabilem prædicant. Tandem venerabilis Pater Guduualus cum gratiarum actione quadam eò accedens, & hominem miserum cõtemplans, Oportet nos, inquit, charissimi, huius erroribus compati. Frater enim noster est in Christo. Oportet pro illo deprecari Dominum, vt veriusque hominis ei salutem restituat. Vt autem miser ille sanctum virum audiuit loquentem, vultũs eius gloriam non ferens, exanguis in terram collapsus est. Fratribus autem orantibus, vir Dei manum extendens, Dominus, inquit, erigit eliso: Dominus soluit compeditos. Ad quas voces ille continuò surrexit incolumis, & omnes hæc videntes atque audientes, ad Dei celebrandam gloriam inuitauit.

Eius abstinentia.

Fur mira quadam ratione diuini rùs castigatur.

Psal. 145.

Miraculum.

Cap. 15. Mulier quædam fidelis filium habuit annos natum decem, ab ipso primo ortu mutum. Hæc fide plena accessit ad virum Dei, qui tum fortè more suo cum fratribus de rebus vtilibus conferebat, dixitque illi: Homo Dei, scio quia quæcunque popoposceris à Deo, dabit tibi Deus. En habeo hic filiolum, iam decem annis nulla verba sonantem: quæso te, precibus tuis laxentur diuturna vincula, vt erumpat lingua in vocem laudis & gratiarum actionis. Respondit vir sanctus: Tuipsa Deum omnipotẽtem fideliter ora, qui solus potest virtute sua sanare filium tuum. Dixit hoc vir sanctus, nõ quòd se in Christi nomine id præstare posse diffideret, qui se sciret maiora fecisse, sed quòd studio humilitatis vellet omnẽ miraculorum suorum gloriã in Deũ authorem refundi. At mulier multò etiã vehemẽtiùs cœpit instare, vt filioli ipsi misereretur. Cernẽs igitur vir Dei fidei eius constantiã, digito tetigit linguã pueri, & ille mox in verba prorupit.

Mutum puerum sanat.

Cap. 16. Habebat monasterium viri Dei caulas ouium quibus lupi valdè erant infesti. Accidit quodam die, vt ex ipsis penè faucibus lupi pastor ouiculam ereptã, ad pedes sancti viri deponeret iam præfocatam. Ille mox ad precandum Dominum conuersus, prece absoluta, pastoralis virgæ extrema parte tangit ouem, & ipso cõtactu reducit ad vitam. Quæ cùm ad suum gregem cunctis mirãtibus abijsset, orauit vir sanctus Dominum, vt lupum illum iuberet ad se venire. Et eccè aduentat lupus domestico cane blãdior, recentis adhuc prædæ sanguine infectus, & malè sibi conscius, ad pedes hominis Dei se prosternit, tanquam pro maleficio satisfacturus. Stupent præsentes omnes, & erectis in cælum manibus, Deum laude & prædicatione efferunt. Tum vir sanctus: Recede, inquit, cruẽta bestia, & define esse infestus ouibus nostris. Illicò lupus tanquam in ouem mutatus, recedit mãsuetus, & qui priùs oues diripuerat, iam illis fit præsidio cõtra lupos & feras belluas, fortiter illas propugnans. Alium etiam lupum vir sanctus in agro vidit ægerrimè incedentem. Misertus bestiæ scisciatabatur ex eo alta voce, quid ipsi mali accidisset. Lupus tanquam eius verba esset assecutus, vt potuit accessit venerabundus, pedemq; spina compunctum ostendens, videbatur opẽ poscere. Tum vir Dei pedum admouens pedi eius, quo ouem excitârat, ait ad Dominum: Homines & iumẽta saluabis Domine: & cuestigiò sanatus est lupus. Iussit autem vir Dei, vt nullam deinceps creaturam infestaret: victum sibi caperet ex fœno & siliquis, atq; ita seruata innocentia, redderet ad commune mortis debitũ personluendum. Et certè postea permulti testati sunt, se belluã ex eo tempore mansuefactam vidisse. En obedunt feræ belluæ sanctis viris, & homines non modò illis nõ obediunt, sed etiã suum cõtemnunt creatorem. Bestiæ Deum in sanctis venerãtur: homines & Deum & sanctos eius despiciũt.

Lupus mansuescit.

Psalm. 35.

Item alius.

Cap. 17. Mendici quodam tempore stipem petituri, ad sanctum virum in monasterium venẽre. Motus ille misericordia, perquirit, num quæ eleemosynarum reliquiæ in monasterio

ſtetio ſuperſint. Vt audiuit nihil eſſe reliqui, (iam enim vir pius penè omnia elargitus erat) equum agriculturæ deſtinatum, iubet ocyùs adduci & dari pauperibus. Illi equũ lilaritèr accipiunt, demiſſo capite gratias agunt. Deinde hoſpitio recepti, humaniſſimè tractantur, & ea nocte illic dormiunt. Manè ſurgentes agricolæ, inter ſe conferũt de equo pauperibus dato, & tanro ipſis erepto laboris ſubſidio. Interim vident equum herbam in agro depaſcentem, per omnia illi ſimilimum, quem pridiè in pauperibus ſuis Chriſtus acceperat. Irur ad monaſterium, rogantur pauperes, num equum ſibi datum habeant apud ſe. Illi confeſtim equum oſtendunt. Mox tam inſigne miraculum longè lateq; diffipatur, & omnes rei nouitate ſtupent: monachi, laici, populus omnis vtroq; conſpecto equo, tantam vtriuſq; ſimilitudinem impensè mirantur. Deniq; agricolæ equum prioris equi vicarium accipiunt, Deoque gratias agunt pro ſui laboris leuamento. Equum dimiſſus acceſſit pro equo pauperibus dato.

Poſt hæc aliaq; miraculorum ſigna, quibus vir ſanctus maria nobilitauit, terras ſanctificauit, Eccleſiam Dei illuſtrauit & ſublimauit, optatiſſimum vitæ huius finem Deo reuelante, impendére cognouit. Nam cùm die quodam ſacroſancti Quadrageſimalis ieiunij, immolata iam in meſa altaris redemptionis noſtræ victima, ſignum crucifixi Domini noſtri ſupplex viſitaret, piiſſimamq; Chriſti paſſionem & mortem, quam ſuî mortificatione iam vtcunque in ſe expertus erat, & mẽte coleret, & laudibus celebraret, angelus Domini iucundo adſpectu illi ſe viſendum obtulit, hortanſq; illum ad cõſtanter in fortiſſimo virtutum certamine perſeuerandum, ait breui illum cum palma victorię ſuo regi Chriſto occurſurum. Inde cęlos repetens, tantam illic odoris ſuauiſſimi fragrantiam reliquit, vt vir Dei & anima & corpore, quod totius ſeptimanæ inedia extenuârat, mirè recreatus, in Dei laudes deuotè prorumperet. Erat ea quædã præguſtatio immortalis illius conuiuij, quod vir beatus ardenter ſuſpirabat: & iam magis ac magis æternas ille in ſe concupiſcentias excitabat, Chriſtumq; videndi dẽſiderio acriùs incitabat: ipſumq; obitûs ſui diẽ, ad epulas cæleſtes, quas in regno patris ſui prædines Chriſti benignitas ipſum diligentibus præparat, inuitatus, feruenti deſiderio expectabat. Cap. 18. Videt Angelum. Totius hebdomadę inedia ſe affi cit.

Die autem decimo ante obitum ſuum, cùm ſacro altari adſtaret cæleſtibus intentus, beatiſſimus Michaël Archangelus ei apparuit, & certũ tempus ſuæ ex hac luce migrationis indicauit. Adhuc autem illo loquente, gloria accreſcit gloriæ, & gratiam cumulat gratia. Adueniunt etiam præclari Apoſtoli Petrus & Paulus, cæleſti lumine circũdati, confirmant Archangeli iucundiſſimum nuncium, propinquum imminere mortis diem etiam ipſi aſſeuerant: hortantur vt more ſuo ad illum diem hymnis, precibus, ieiunijs ſeſe præparet. Ira enim, inquiunt, coronam regni cæleſtis obtinebis. Eiuſmodi gratiſſimis nuncijs viro Dei tanquam in ecſtaſim rapto, illi redeunt ad cælos, & templum incredibili odoris ſuauitate complent. Ille verò anima & corpore eo odore optimè affectus, preces ardenriùs fudit ad Deum. Cap. 19. Apparet ei S. Michael. Item SS. Petrus & Paulus.

Altero autẽ die iubet fratres omnes ad ſe venire, recitat illis quæ vidiſſet & audiuiſſet, interim lachrymis ora rigans. Fratres, ijs auditis, de eius quidem gloria exultant in Domino, ſed tanto patre ſe orbandos impenſiùs dolent. At ille iubet eos cohibere lachrymas, gaudere potiùs, quòd ſciãt illum proficiſci ad laborum ſuorum capeſſenda præmia: tum etiam ſuum deceſſum precibus ſuis tueri. Deinde morbo corripitur, & cùm ad extrema tenderet, conueniunt ad eũ fratres, cantica animæ eius è corpore abiturę congrua depromunt. Gaudebat ille in Domino, & optimis ſermonib⁹ eorum animas inſtruebat: hortabatur, vt mundum hunc contemnerent, & cæleſtis regni deſiderijs feruerent. Cumq; diuinis myſterijs iturum ſpiritum roborâſſet, vale vltimum eis dicẽs, lætus obdormiuit in Domino, viſaq; eſt à fratribus ſanctiſſima anima eius in colũbæ ſpecie ad cælos euolare. Obijt vir ſanctꝰ octauo Idus Iunij, & ad ipſas ſacri corporis reliquias mirifica lux tota nocte reſplenduit, quæ omnes noctis tenebras profligans, cellam illam, vbi corpus ſacrum repoſitum erat, immenſa luce compleuit. Cap. 20. Obdormit in Domino.

Ad ſacrum eius obitum inter cæteros aderat etiã venerabilis mater eius, aderant & ſorores eius, ſacris vigilijs cum gaudio communicãtes. Quæ quidem pio defunctũ amore adductæ, in omnes preces deſcendunt, vt liceat ipſis corpus eius ad natale ſolum abſportare, vt illic in eccleſia ſua honore tanto pontifice digno ſepulturæ mãdetur. Principiò autem fratres ſe præbent inexorabiles, ſed tandem rem totam diuinæ voluntati permittentes, ſacrum corpus in loculo reponunt, & plauſtro imponunt. Per viam omnis generis homines obuiàm ſe effundunt, ſacro corpori debita officia impendere geſtientes. Interim ad collem quẽdam peruenitur, qui ob memorabile mi Cap. 21.

racu-

Collis S. Gudduuali.

raculum illic tum perpetratum, collis S. Gudduuali, ab eiùs accolis appellatus est. In eo colleiumenta, quæ plaustrum trahebant, adeò obriguêre, vt penitùs loco mouere se non possent, cogerenrque simul conuentum illum omnem secum illic subsistere. Ad

Resadmirandę.

hiti sunt adhuc duodecim boues, sed etiam illi hæsêre fixis vestigijs. Tum ad se reuersi, dixerunt: Cur frustrà nitimur contra voluntatem Dei? Non nostra de hoc sacro corpore, sed Domini volũtas fiat. Mox cõmuni consilio iubent duos indomitos vitulos illo sacro vehêdo oneri deputari, cosq; liberè ire, quò illos ducere visum sit diuinę prouidentiæ. Vituli adducti alia gradiuntur via, rectaque tendunt ad insulam, quam Plet vocant: quæ, nisi tamen fallor, ea est, in qua sanctus pontifex ex egregio cœnobio, præclarus anachoreta enituit. Atque ibi non sine multa multorum admiratione illud sacrum corpus tumulatum est, etiam accedentibus miraculorum signis. Nã cæcus quidam casu feretrum tangens, mox visum se recepisse mirum in modum lætabatur.

Visum recipit cæcus.

Cap. 22.

Et hoc quidem in loco gloriosum inclyti præsulis corpus multo tempore conditum mansit, multis coruscans miraculis. Posteà verò barbaris incursantibus, complures Britanni relictis auitis sedibus, in exteras regiones diuersi sunt: & fratres monasterij supradicti, absportato sacro corpore, mare, quod Britanniam à Gallijs separat transfretantes, in Franciam peruenêre: eamque per lustrantes cum sacro pignore, vnde odores mirifici fundebantur, tandem ad Monasterioli castrum appulerunt. Sed quia illic non eo, quo par erat, honore afficiebatur, Arnulphus inclytus Marchio multorum saluti diu initùs destinatus, Blãdinium illud transferendum curauit. Accessito enim ad se reuerendo Abbate Gerardo, spectatæ religionis & industriæ viro, ex

Sacrum corpus S. Gudduuali cũ reliquijs S. Bertulphi transfertur Blandinium.

authoritate Episcopi ei hoc negotium demandauit. Abbas verò cum multa fide & tremore magno precioli corporis thesaurum accipiens, vnà cum reliquijs, nullo precio æstimandis, egregij confessoris Bertulphi, multa Cleri & monachorum frequentia stipatus, ad monasterium beatissimorum Christi Apostolorũ Petri & Pauli, quod Blandinium appellant, deportauit. Conuenit autem eò vtriusque sexûs populus innumerabilis, manibus plaudens, & Dominum benedicens, quòd ecclesiam illam precio fisiuus illis gemmis ornaret. Facta est hæc tranſlatio 3. Nonas Decembris, Clotario apud Francos, sceptra regni moderante. Atq; ita hoc in loco beatus Gudduualus, gloriosus coram Deo in cælis, mirabilis ex Deo in terris, coniunctus præclaro Christi sacerdoti Vuandregisilo & socijs, omniuaria semper laude colendis, larga intercessionum suarum impertit suffragia, & copiosa miserationum Christi cum fide & deuotione quærentibus obtinet beneficia, ipso largiente, qui in Trinitate & vnitate perfecta viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

VITA NORTBERTI ARCHIEPISCOPI MAGDEBVRGENSIS, ET PRIMI AVTHORIS ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS, *à quodam eius æquali, & (nisi fallor) Hugone illo, qui ei proximè successit in regimine monasterij Præmonstratensis, vt colligi videtur ex Historiæ huius cap. 32. fideliter conscripta. Vtrum autem in sanctos vir vitæ sanctissimæ relatus sit, necdum compertum habeo. Stylum subinde nonnihil elimaui in gratiam Lectoris.*

CAP. I.

Iunij 6.

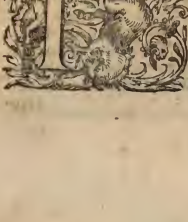

VIT in diebus Henrici iunioris Cæsaris Augusti, Paschali summo Pontifice sedis Apostolicæ regimẽ administrãte, annoab incarnatione Domini 1115. vir quidam nomine Nortbertus, natiõe Teutonicus, municipio Xanctis, quod antiquitùs Troia dicebatur, genere de illustri prosapia Frãcorum & Germanorum ortus, opibus auctus, forma decorus, ac paululum procerus, ætate adultus, institutus scientia, eloquio excultus, officio clericus, ordine Subdiaconꝰ, vita & moribus pro ætate secularis consuetudine admodũ

Patria Nortberti.

Parentes.

leuis. Nomen patris eius Heribertus, & matris Hadewvigis. Quæ cùm eum gestaret in vtero, audiuit per somnium dicen-

dicẽtem sibi: Aequo animo esto Hadevuigis: Archiepiscopus futurus est, quem gestas in vtero. Deinde cùm in omnibus ei præsentis vitæ obsecundaret felicitas, inter cętera etiã in magnatum aulis celebris extitit. Primò quidem in aula domini Friderici Coloniensis Archiepiscopi: deinde in aula Imperatoris: in hac quidem propter officiũ clericatũs & scientiam literatum, in illa verò propter generositatem animi & insignẽ vrbanitatem: In vtraque autem propter raram affabilitatem & elegantiam morum. Hic clarus, ibi nobilis: strenuus vtrobique. Dilectus & honoratus non minùs à domi- nis, quàm à familia vniuersa: omnibus omnia factus, omnium, inter quos versabatur, studijs congruebat. Erat enim adspectu hilaris, vultu serenus, sermone iucundus, conuersatione placidus, conuictu affabilis: In suos beneficus, comis erga extraneos. In manu consilij sui positus, & ante cogitationum suarum oculos constitutus, nihil sibi denegans, neque quicquam intentatum relinquens. Transglutiens præterita, præsentia deuorans, futura prœoccupans. Ciuis egregius huius seculi & inclytus Babylonię colonus, nescíens quid super eum disponeretur in posterum, & ignarus, quid sibi crastinus pareret dies: immò, quod deterius est, non curans: religionis & quietis impatiens, inquietudinis autem & impatientriæ seruus. Augebant verò in his omnibus spem votorum eius, & dilatabant desideria cordis secundorum prouentuum temporalis successio & aura fauoris humani, plausu duleissimo, & homini sic affecto voce melliflua acclamantium vndiq; & dicentium: Euge, euge.

Est celebris apud Principes, & charus omnibus.

CAP. II.

HIs igitur exagitatus, circunferebatur Nortbertus in medio Babylonis, multiplicibus & tortuosis anfractibus per vias difficiles & laboriosas, semper vadens & nunquàm rediens, errans & nescíens, vagus & profugus, fluctuans nec sentiens, periclitans & securus, exhauriens ventum & aucupans vanitatem. Cùm ecce subitò & ex improuiso sermo velox & manus præpotens imminet dorso fugitiui, deijciens assensorem, & erigens curuum. Tum verò sensim atque paulatim cœpit ab interioribus versa vice reformare, quod vanitate fuerat deformatum, euellens & destruens, ædificans & plantans. Venitque repentè & mutauit sylueſtrem & rapacem accipitrem in simplicem & mansuetam columbam. Factumque est, sicut dicit Apostolus, vt vbi abundauit peccatum, superabundaret & gratia. Et quia nouerat spiritus modum & ordinem operationis suæ, postquàm inspirauit amorem, addidit & aperuit intellectum, misitq; in animum eius, vt tempus adhuc modicum & sibi cõgruum sustineret exterioris hominis exuendi cum actibus suis, locumque idoneum eligeret huic seculo publicè abrenunciandi. Iam igitur edoctus pugnare cum hoste, retraxit continuò pedem ab aula, ac domi residens, expectabat, & quasi tyrocinia quædam futuræ conuersionis exercens, apud se disponebat: quicquid paupertatis, quicquid afflictionum & certaminum accidere posset, infatigabili præmeditatione leuabat. Imbutus itaque noua interioris virtutis gratia, exterioris autem vetustatis tunica nondum exutus, demulcebat desidere rium suum spe vberioris fructus, málens simul noui hominis indumentum pariter & ornamentum susc ipere, illud quidem in habitu religionis, istud verò in dignitate sacerdotij, fierentque cumulata munera tanto iucundiora, quanto existerent ex mutua collatione potiora.

Admodùm huic mũdo deditus est.

Resipiscit nonnihil.

Rom. 5.

Discedit ab aula.

CAP. III.

CVmque diù optatum iam tempus adesset, & sacri ordines forent ex more in ecclesia celebrandi: vir Dei pia exultatione repletus, festinanter & cum omni deuotione adijt dominum Fridericum Archiepiscopum Colonien sem, petens se prima vice inter cæteros ordinari. Quo audito, Archiepiscopus non mediocriter admirans, hominem per se petere, quod ab alijs sæpè recusasset oblatum: libenter tamen & lætà responsione annuit se facturum, quod quærebat. Mox ille subiunxit: Diaconus simul & presbyter volo fieri. Ad hæc Archiepiscopus vehementer stupens & pauens, quæsiuit quænam esset huiusce modi tã subitaneæ atq; inopinatæ volũtatis causa. Ille ait: Sic est in animo meo, nec poteris scire modò, sciesautem posteà. Cumque Archiepiscopus causam scire volens, vehementer ex aduerso insisteret, cogitans apud se vir Dei, quòd per omnem modum honesta & congrua esset persona, cui possit & debeat secretorum suorum conscientiam aperire: procidẽs ad pedes eius, cum lachrymis & gemitu peccatorum suorum veniam petens & accipiens, confessus est firmum & indeclinabile suæ voluntatis propositum. Videns autẽ Archiepiscopus hominẽ apud se, quod petebat, firmiter deliberâsse, ac metuens gratam sibi familiaris sui amicitiam violare

Hæc est mutatio dexteræ excelsi.

violare: considerans quoque bonum, quod posset de tam laudabili viro facilimè prouenire, atque intelligens, quòd non sine instinctu diuino talia contingerent, quanuis non liceret hos duos supremos ordines à quoquam simul recipi aut dari: admissa tamen pro causa & tempore dispensatione, tandem aliquando annuit. Facta itaq; hora celebrandi officii, & singulis, qui ordinandi erant, sacris & albis vestibus iuxta consuetudinem ecclesiasticam indutis, locisq; dispositis, affuit & Nortbertus in medio circunfluentium populorum. Spectantibus ergo cunctis & expectantibus, cùm ei custos sacrarij vestes offerret benedictas, quas, vt cæteri, ad ordines susciperendos indueret: ille, in cuius pectore spiritus sanctus iam inchoauerat templum suum, conuertit manum ad vnum de famulis suis, qui erat ibidem iuxta eum, & innuit sibi præsentari vestem pellicæam agninam, quam ad huiusmodi opus de industria iusserat præparari. Quæ accepta, & illis intuentibus exuit varium & multiplicem diabolum, indumentum scilicet miræ æstimationis & magni precij, & videntibus vniuersis, induit vniformē Christum & simplicē, vestem videlicet hominibus huius seculi, & maximè illius regionis apud nobiles prorsus insolitam, vilissimi precij, & nullius ferè momenti. Tunc cōuertit aliam manum ad sacrarij custodem, & induit oblatas sibi vestes, quibus in accipiendis sacris ordinibus vteretur. Acceptis ergo sacris ordinibus, conuertit continuò pedem, & contulit se ad Sigebergense quoddam, magnæ & præclaræ famæ monasterium, vbi inter religiosos ac deuotos in omni sanctitate monachos, & accepti sacerdotij addiscereet vsum, & certa religiosè viuendi capere documenta. Completisque ibi diebus circiter quadraginta, rediens ad patrium solum, contulit se ad ecclesiam, vbi fuerat & erat canonicus secularis.

Vide quàm sit efficax gratia Dei.

Degit aliquandiu in Sigebergen. monasterio

CAP. IIII.

SEquenti verò die cùm obtulissent ei Decanus & concanonici sui, vt maioris in cōuentu Missæ mysteria celebraret, ille humili responsione annuit se facturum. Tempore igitur hora instante, acceditur ad altare, & singula, prout res exigebat, vsque post euangelium solenniter peraguntur. Lecto itaque euangelio, vir Dei zelo diuini feruoris accensus, incalescente in præcordijs eius igne spiritus sancti, versus est ad vestibulum ecclesiæ: subijcienisque verbo Dei ministerium vocis & officium linguæ, cœpit, prout ei diuinitùs administrabatur, proferre de thesauris sapientię & scientiæ Dei pia futuræ vitæ monita, & salutaria æternæ beatitudinis hortamenta: addens præterea & ostendens, quàm sint omnia vitæ huius obleCtamenta fluida & caduca, breuia tempore, vilia æstimatione, nec amore digna, nec possessione idonea: gloria labilis, ambitio cæca, diuitiæ fugaces, delectatio momentanea, requies infida, securitas incerta, gaudia vana, prosperitas falsa: inflectens & retorquens totū negocij pondus in concanonicos suos, neminem tamen apertè designans. Post hæc autem reuersus ad altare, incepta sacrosanctæ Missæ mysteria ad finem vsq; perduxit. Crastina rursùs die, cùm iam omnes ex more in Capitulo, vt vocant, resedissent, cœpit primò, accepto codice, alloqui Decanum, ostendens ex verbis beatorum Gregorij atq; Isidori, quorum se regulam tenere dicebant, quia ipse, qui erat omnium præpositus & magister, deberet eos ad rectū honestę ac sanctæ vitæ tramitem reuocare. Audientes hæc seniores & prælati, vrpotè sapientes, rem taciti considerabant, & quia nullatenùs veritati & spiritui, qui loquebatur, resistere præsumebant: luniores verò, quibus mos est, minùs, quæ Dei sunt, attendere, ad alterutrum murmurantes, & seorsum subsannantes, pristinæ leuitati deputabant. Vndè factum est, vt inde recederent, exteriorem ei reuerentiam exhibētes, tum quia grauis erat inter eos authoritatis, tum quia signum & habitū præ se ferebat alicuius religionis. At ille singulorum aditus atq; diuerticula procùl quodammodò prospiciens & attendens, in crastinum rursus, cùm iterùm conuenissent, cœpit proclamare eos nominatim, de vnoquoque pronuncians, quis, quid, vbi, qua hora, cum quo, quod minimè liceret, egisset vel dixisset. Eo itaque in hoc per dies quamplurimos perseuerante, cùm iam eis intolerabilis videretur, altiùs reptante in cordibus eorum ex occulta permissione Dei spiritu maligno, qui operatur in filios diffidentiæ, concitabantur aduersùs eum quendam ignobilissimum clericum, vilis conditionis humilisq; fortunæ. Hic dum temeraria audaciq; præsumptione obloqueretur ei, multis conuiciis profcidit eum, atque etiam incredibili arreptus dementia, fœdauit faciem eius. Accepta vir Dei tanta contumelia, continuit seipsum, & conticuit: deterfaque facie sua, ac peccatis suis deputans, maluit coram Deo lachrymis indulgere, quàm vltioni. Qua in re expertus est, quantum sibi per Dei gratiam virium adesset ad maiora pro iustitia toleranda. Erat autem, vt ex relatu multorum cognouimus, clerici illius à quo per sum-

In cōuentu Canonicorum vtle gerent.

Ephes. 2.

Ignominia vir sanctus afficitur.

Cū multo feruo ecclesiasticum a. iud xandē lea.

summam iniuriam conspurus fuit, talis persona, vt si per cœnum trahi illum à cocis suis mandasset, nullus dicturus fuerit aliud, nisi rectè id eum iussisse.

CAP. V.

POst hæc cùm se ieiunio & abstinentia maceraret, die noctuque vigilijs & oratio-nibus insisteret, contigit, illo in quadam crypta Missam solito more celebrante, vt in calicem iam confectatum aranea laberetur. Quo viso, stupuit sacerdos, vitam & mortem ante oculos habens. erat enim aranea non modicæ corpulentiæ. Quid face-ret homo, cuius fides iam in Domino solidata erat? Ne ergo aliquod sacrificij præpa-rati faceret dispendium, magis elegit subire periculum, & totum quicquid erat, hau-sit. Ergo peracto officio, se statim moriturum præstolabatur. Dum igitur nihil motus loco, ante altare exitum, quem expectabat, Domino precibus commendaret, pruritu narium prouocatus, dū scalperet, subitā sternutationis commotione aranea integra per nares excussa est. Tantam autem inde adeptus est fidem, vt in eā omnibus diebus vitæ suæ, cunctis tunc temporis viuentibus, communi omnium iudicio facilimè præ-ferretur. Vnde cùm quidā diceret, quis in quo illa tempestate excelleret, ait: In Nort-berto eminet fides, in Bernardo Clarauallensi charitas, in Milone Taruanensi episco-po humilitas.

Nota rem miram.

Præstantia fidei eius.

CAP. VI.

PAtientiæ igitur clypeo protectus, & fidei fortitudine communitus, prædicans & annūcians verbum Dei opportunè, importunè, sesquo; quotidiè meliorem reddēs, conuersatus est per annos tres in eodem habitu. Cùm autem persecutionem patere-tur ab his, quibus erat eius prædicatio importuna, conferebat se iterum ad Sigebergen se quoddam monachorum cœnobium, quod tribus à Colonia distat miliaribus: ali-quando in regularium canonicorum monasterium, quod dicitur Roda: sæpiùs autem ad quendam eremitam, nomine Lidulphum, miræ sanctitatis & abstinentiæ virū, cle-ricorum vitam agentem. Ad huiusce modi autem viros confugiebat causa recreandi spiritum, quotiescunq; persecutiones patiebatur ab his, quibus verba veritatis erant molesta: tueriam, vt inter eos & sanctæ vitæ addisceret institutа, & spei cælestis susci-peret incrementa. Nonnunquàm verò domum suam, quæ erat Xanctis, rediens, cœptæ prædicationis studijs insistebat.

Lidulphus eremita.

CAP. VII.

HIs igitur ita se habentibus, accidit vt cōcilium quoddam fieret in Teutonicis par-tibus apud oppidum, quod dicitur Fritesslare, coram domino Cunone, sedis Apo-stolicæ legato. Ex qua re occasione accepta, Episcopi, Archiepiscopi, Abbates, alij, quæ multi, qui negociorum suorum causas illuc conuenerant tractaturi, inito consi-lio, vocauerunt hominem Dei. Quo præsente, cœperunt eum communi omnium assensu coram præfato domino accusantes redarguere, quòd prædicationis officium usurpasset, ipsosque in suis concionibus verbis & conuicijs acriter insectaretur, cùm à nullo mitteretur, nec eorum princeps esset constitutus: tum etiam, quòd habitum re-ligionis præ se ferret, cùm in nullo religio & proprietas conuenirent: denique quòd pretiosas vestes abiecisset, cùm mos terræ id non haberet, maximè apud nobiles, qua-lis ipse esset, vt quandiù versantur in seculo, agninis seu caprinis vestibus vtantur. Ad hæc omnia sapiens à Deo edoctus, sapienter respondebat, inuictusque, adiuuante eum gratia diuina, recessit ab eis, quia non erat conueniens testimonium illorum aduersus eum.

Concilium Fritesslarense.

Vir Dei ac-cusatur co-ram legato Pontificis.

Egregiè se tuetur.

CAP. VIII.

OMni ergo destitutus subsidio, diuino tantùm fultus auxilio, orationibus & psal-modijs iugiter incumbebat. Inde cùm proposuisset totam noctem insomnem ducere, & orando rogare Deum, vt ipse, qui est dator recti consilij, & bonorum operū adiutor, secundùm beneplacitum voluntatis suæ consilium eius dirigeret & propositum adiuuaret: ac sic in oratione pernoctasset, summo diluculo paululùm dormitā-uit. Et ecce aduersarius affuit, ità insultando & subsannando loquens: Eia, eia, multa proposuisti, sed ad quem finē peruenire speras, qui nec in vnius noctis proposito per-seuerare potuisti? Expergefactus itaque homo Dei, & insidias inimici non ignorans, respondit: Quis ministuis crederet, cùm abinitio, teste veritate, mendax sis & pater mendacij? Taliter ergo spiritus malignus confusus, recessit ab eo. Videns autem homo Dei, quòd veritas, cui testimonium perhibebat, multorum mendacio suffoca-retur, præsertim cùm peccatum eorum ex relatione verborum Dei ampliùs inuale-sceret: intelligens etiam, quòd in ipsum vsque ad falsi criminis illationem irruerent,

Procax dæ-mon insul-tat ei.

Iohan. 8.

Abdicat beneficia ecclesiastica. Vendit omnia sua.

corũ detrimentũ ac perditionem potiùs, quàm quòd sibi nocere possent, dolẽs ac metuens, venit ad Archiepiscopum suum, & resignauit ei, quicquid beneficiorum ac redituum, quibus plurimùm abundabat, fuerat consecutus in ecclesia. Venditis insuper domibus ac cæteris omnibus, quæ vel ex patrimonio, vel aliũde iure hæreditario possidebat cum omni supellectili sua, & pauperibus erogatis, nihil sibi retinens præter decem marcas argenti & mulam, sacellumq; ad Missam celebrandam, assumptis duobus tantùm laicis comitibus itineris sui, exemplo patriarchæ Abrahæ, spontaneã adijt peregrinationem.

Gen. 12.

CAP. IX.

Vide asperrimam vitã

CVmq; venisset ad quoddam castrum, Hoyum nomine, super Mosam fluuium situm, eadem ipsa, quæ sibi retinuerat, ibidem pauperibus erogauit, solo sacello sibi retento ad sacrosanctæ Missæ mysteria celebranda. Pede igitur nudo, tunica lanea & pallio sibi sufficiente, sine tecto, sine certo domicilio, virtute animi horrendas hyemes & asperam glaciem superans, solo Christo duce, cum duobus singularis propositi comitibus proficiscitur versùs sanctum Aegidium. Quò cùm peruenisset, ibique gratia Dei ordinante, qui sperantes in se non relinquit, Gelasium Papam, qui successit Paschali, inuenisset, confessus est ei voluntatem & propositum animi sui, veniamque de hoc specialiter, quòd duos simul supremos ordines contra Canonum institutа susceperat, à præfato Pontifice postulans, impetrauit. Papa verò videns prudentiam eius & spiritum Dei habitantem in eo, voluit eum secum retinere. At ille rogans & obsecrãs, ne hac ipsum obedientia cogeret, exponebat qualiter scipsum totum in aulis regum ac pompis pontificum lasciuiendo dissipâsset, & quòd id, quò inuitaret eum, iuuenturi suæ vel assumptæ pœnitentiæ minimè congrueret. Quòd si canonicum, vel monachũ aut eremitam seu etiam peregrinum ipsum esse præciperet, libenter ac per omnia se obtemperaturum aiebat.

CAP. X.

Gelasius Papa ei facit concionandi potestatẽ

VIdens igitur Pontifex constantiam hominis & deuotionem animi bonam, necnon & persecutionem, quam pro verbo veritatis pertulerat, dedit ei licentiam & liberam facultatem prædicandi verbum Dei, non solùm vbi priùs prædicauerat, verumetiam vbicunq; terrarum vellet & posset, idipsum ex persona sua monendo & præcipiendo iniungens. Præterea eis, qui priùs ex inuidentia ei restiterant, inhibuit, ne saltem simplices prohiberent, si ipsi conciones eius superuacaneas seu minùs sibi vtiles iudicarent. Et hoc ipsum, vt ratum esset & stabile, authoritatis suæ literis ac sigillo firmauit.

CAP. XI.

Omnia vincit charitas.

ACcepta itaq; prædicandi ex Apostolica iussione potestate, cœpit media horrendę hyemis asperitate & intemperie cum duobus socijs nudis pedibus remeare. Tanta quippe charitate flagrabat in Deum, vt cum nec frigoris asperitas, nec inedia, nec corporis lassitudo ab eo, quod cœperat, reuocaret. Pertingebant ei in itinere niues vsque ad genua aliquando, nonnunquam vsq; ad femora, nec tamen vno saltem die eũ poterant retinere. Cibus ab eo, nisi Quadragesimalis & vespertinus, præterquàm Dominicis diebus, minimè sumebatur. Piscibus autem seu vino rarissimè vtebatur. Corpus eius non requiescebat per diem: spiritus autem neq; noctù, neq; interdiù habebat requiem. Singularis enim fidei & miræ fortitudinis erat homo ille. Cùm ergo procedendo rranfiret Aurelianum, adiunxit se comitem eius Subdiaconus quidam: & sic cum tribus socijs peruenit Valẽcenas sabbato Palmarum. In crastino ergo habuit sermonem ad populum, & ita per gratiam Dei omnibus gratus fuit, vt cogerent eum fessa membra sibi paululùm recreare. Quibus cùm nulla ratione vellet acquiescere, factum est per dispensationem Dei, vt socijs eius subita ægritudine oppressis, non posset inde tunc vlteriùs proficisci. Remansit itaq; homo, vt curaret infirmos suos: qui ramẽ sequentibus inrra octauas Paschæ diebus, beato fine quieuerunt. E quibus duo laici cõditi sunt in suburbio apud Valencenas in ecclesia beati Petri iuxta forum in sinistro latere ad Occidentem. Subdiaconus verò monachus effectus, sepultus est in ecclesia beatæ Mariæ, quæin eodem oppido sita est. Interea dum ibi maneret, contigit dominum Burchardum Cameracensem episcopum, piæ ac venerandæ memoriæ virum, transitum inde habere quarta feria, proximo die ante cænam Domini. Quo audito, vir Dei, quia cognouerant se mutuò, dum adhuc versarentur in seculo, accessit ad colloquendum cum eo. Veniens ergo ad ostium domûs, vbi hospitio receptus erat Episcopus, inuenit ibi antè fores per voluntatem Dei vnum de clericis eius stantem

Valencenis concionatur.

Burchardus Cameracẽs. Episcopus.

ſtantem. Hunc igitur ſubmiſſa voce rogauit, vt introduceret ipſum ad Epiſcopum. Erat enim gẽlu ſuper terram, & ipſe nudis pedibus incedens. Ingreſſus igitur prædictus clericus, locutusq; ad Epiſcopum, introduxit hominem. Qui paululũm inter ſe colloquentes, recognouerunt ſe continuò, memores priſtinæ familiaritatis. Epiſcopus autem intuens hominem, & intra ſe vehementiſſimè admirans ac ſtupens, collachrymatus eſt. non enim poterat ſe continere. Commota quippe ſunt viſcera eius ſuper eum. Et irruens in collum eius, ac pio ciulatu exclamans, cum ſuſpirio dixit: O Nortberte, Nortberte: quis vnquã talia de te crederet eus cogitaret? Stans verò prædictus clericus, qui eũ introduxerat, & affectum Epiſcopi videns erga hominẽ, minimè tamen ſermones eorũ intelligens, quia Teutonicè loquebantur, præſumens acceſſit, & interrogauit, quidnã hoc eſſet. Statim Epiſcopus: Iſte, quem ſic vides, inquit, in aula regis mecum pariter nutritus eſt, homo nobilis & delicijs affluens, intantùm vt epiſcopatum meum, cùm ei offerretur, reſpueret. Audiens hæc clericus, lachrymis ſtatim per ſuſus eſt, tum quia dominum ſuum flentem videbat, tum quia mens & ſpiritus eius in amorem tanti hominis charitate melliflua redundabat. Erat etiam ipſe prædictus voluntate relinquendi ſeculum, & huiuſcemodi viuendi modum, quem in homine illo cernebat, in corde ſuo iamdiù concepĕrat, eumq; nimia cũ deuotione per dies ſingulos conſequi optabat. Poſt hæc vir Dei graui infirmitate corripitur. Epiſcopus autem præſtolabatur, quem exitum infirmitas, quæ accideratꝫ haberet, & familiarem ſuum per Archidiaconum quendam & alios quoſdam ſuæ aulæ homines viſitabat. Prædictus verò clericus, vtrùm conualeſceret & quando, de die in diem ſolicitus inueſtigabat. Poſtquàm ergò conualuit, acceſſit ad eum, & cùm ei cõfeſſus eſſet votum & deſiderium animi ſui, lecq; cum ipſo ſponderet iturum, extendens homo continuò manus ſuas ad cælum, & immenſas gratias agens, dixit: Domine Deus, hodie te rogaue- vt dares mihi ſocium. Exiſtimabat enim, quòd ſtatim cũ ipſo remanens, nuſquam ad alia agenda digrederetur. At ille hoc non eo modo ſtatuerat: ſed primò volebat res ſuas diſponere. Iraq; cùm poſt hęc verba intuliſſet, velle ſe de rebus ſuis diſponere, cõtriſtatus eſt homo ad huiuſcemodi ſermonem, & ait: Eia frater, ſi eſt ex Deo, non diſſoluetur. At hæc ille continuò reſpondit: Vinculo indiſſolubili colligãſti me ſiue pater. Ac ſic abiens, rebus ſuis conſtitutis, paulò pòſt reuerſus eſt, & deinceps perpetuò ſecutus eſt hominem Dei Nortbertum.

Nortbertus reſpuit epiſcopatum Cameracen ſe.

CAP. XII.

ANno igitur poſt incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo decimooctauo, menſe Iunio, poſt comitum ſuorum ex hac vita deceſſum, acceſſit ei dominus Hugo, iam dictus clericus, (hoc enim erat nomen eius) qui proximo poſt eum loco ſucceſſit in regimine Præmonſtratæ eccleſiæ, piæ & ſanctæ conuerſationis homo. Gauiſus ea re vir Dei, & immenſas gratias agens Deo, animatur ad prædicationem. Et iam ſciens & præſumens de volũtate Dei, circuibat caſtella, villas & oppida, prædicans & reconcilians malè diſſidentes, & inueterata odia & bella ad pacem reducens. Securi erant de gratia Dei, qui ſeruis ſuis prouideret, quæ eſſent neceſſaria. Fixum enim in mente habentes, quia peregrini & hoſpites eſſent ſuper terram, nec vlla quidem nota ambitionis perſtringi poterant, quorum tota ſpes de cælo pendebat. In tanta igitur admiratione & dilectione apud omnes eſſe cœperunt, vt quocunque iter agentes ſe verterent, cùm villis aut caſtris propinquarent, etiam paſtores, relictis gregibus, concito curſu præuenirent, & populis ſeruos Dei aduenire clamarent. Tunc verò campanæ pulſabanrur, tunc concurſus populi, omnis ſexũs, omnis ætatis, omnis conditionis cæteruatim ad eccleſiam confluens, Miſſarum ſolennia libenter audiebat, & verborum exhortationes ac monita libentiùs ſuſcipiebat. Poſt ſermonẽ autẽ non modica facta collatione de confeſſionis frequentatione, de agenda pœnitẽtia, de coniugijs, de proprietatibus, & quomodò qui moriuntur in eis, debeant ſaluari: de omnibus his, inquam, dato & accepto reſponſo, ſub veſperam tandem ad hoſpitiũ ducebatur. Gaudebat verò non modicè, felicemq; ſe ac Deo dignum iudicabat, qui eũ hoſpitio ſuſcipere merebatur. Interdum autem alius trahebat aſellũ, alius rapiebat aſelli capiſtrum, alius vi detinebat iuuenem illum, quem ſolum habebant ad aſellum cuſtodiendum. Sic itaque vndiq; pertranſeundo, multos ab errore reuocabat, & pœnitentiam ſuadens, multos retrahebat à crimine, multos etiam diſcordantes ad concordiam reducebat. Propter hæc & his ſimilia tantum amorem & gratiam ad populum contulit ei Deus, vt viſu & alloquio eius vix ſatiari quis poſſet, & ipſe tanta populi charitate teneretur, vt multo tempore, relicto eccleſiarum hoſpitio, potiùs recipi vellet

Hugo ſocius, deinde ſucceſſor Nortberti.

Miro ſtudio omnes virũ Dei proſequuntur.

Multos ad bonam frugẽ reuocat.

in mediovrbium & castrorum, vbi omnes aduentantes benignè & comiter exciperet. Erat prætereà in his omnibus suprà, quàm dici vel credi possit, patiens in vigilijs, sedulus in labore, gratiosus in verbis, gratus adspectu, benignus in simplices, seuerus in hostes Ecclesiæ.

CAP. XIII.

CONtigit quadam die, cùm transiret per quoddam castrum, Fossas nomine, fieri concursum hominum, tam clericorum quàm laicorum, insolitum eius viuendi modum admirantium, & eò maximè, quòd quem socium acceperat, benè cognitum haberent. Intelligentes autem eum concordię & pacis ex collata sibi gratia à Deo, esse adminis trum, obnixè rogare cœperunt, vt apud eos requiem pauliſper caperet, aſſerentes in eadem regione funestis odijs & atroci discordia quosdam laborare, eaque causa non minùs sexaginta esse peremptos, nec à quoquam, cùm à multis religiosis & potentibus iamdiù laboratum esset, potuisse sarciri concordiam. Cumque multi hac de re multa loquerentur, non casu æstimandum est, sed diuina disponente gratia factũ esse, vt illàc transiret quidam, cuius frater eodem odio instigante illa septimana interemptus erat. Quem cùm adstantes cernerent: Ecce vnus, inquiunt, ex his, de quibus sermo habetur inter nos. Quo aduocato, statim homo Dei, brachijs collo eius circundatis, sic ait: Dilecte mi, peregrinus ego sum, hàc pertransiens, & nihil à quoquam petij in istis partibus vel accepi. Sed quia te iuuenem bene armatum elegantemq; video, placèt mihi primum munus à te expetere & accipere, quod pro perspicua probitate tua rogo, ne mihi negare velis. Statim ille nutu diuino pietatis affectu permotus, & lachrymis obortis perfusus, respondit: Quid est, reuerende pater, quod tibi à me, vel à quolibet possit negari? Qui cùm condonationem peremptifratris ab eo peteret, conuiri mirum artificium. nuò impetrauit: nec solùm condonauit, sed obsequium etiam viro Dei præstitit, ostendens opportunitatem acerba illa odia penitùs sopiendi, & integram pacem conciliandi. Erat tum feria secunda, quando homini Dei primò hæc indicata sunt. Sequẽti inde sabbato ad villam, quæ Monasterium nuncupatur, vtraq; pars aduersariorum conuenit, populus etiam multus ex eadem vicinitate confluxit, partim vt hominem Dei, de quo rara quædam nunciabantur, viderent, partim vt dissidentes, quorum odijs tota regio perturbabatur, ad conciliationem prouocarent. Cumque vir Dei intra cubiculum quoddam, clausò ostio, ferè vsque ad horam tertiam persisteret orando, populus tædio & curiositate quadam affectus, cœpit mirari non minimùm, & murmurando alter ad alterum dicere: Qua causa conuenimus? Putabamus quòd exiret, & ver bi Dei semina iactaret, & aquis fontis vitæ corda discordantium emolliret: & ecce in latibulis iacet dormiens, aut alia in re suæ voluntati indulgens. Cùm verò adeò impatientes vltrà ferre nollent, coëgerunt socium eius, qui ad illos egressus fuerat, vt ingrederetur & diceret ei omnes mox recessuros, si non exiret. Ille sciens esse eum in precibus, ne eum perturbaret, ingredi distulit. Importunitate tandẽ eorum compulsus, intrauit, & stans coram eo tremens, submissa voce dixit: Pater, populus expectat te, & quia præsentiam tuam ei non exhibes, vult recedere. Et ille: Tace, inquit, fili mi: nõ est nostrum seruire Deo pro voluntate hominũ, sed pro voluntate Dei. Attamen nõ diù pòst surgens ab oratione, ecclesiã ingreditur, & sacris vestibus præparatis, primò Missam beatæ Mariæ, vt in sabbatis soler fieri, celebrat: deinde Missam illorũ defunctorũ, quorũ mors extitit causa odij, quod sedare volebat. Quibus deuotissimè peractis, iuxta consuetudinem exiuit ad faciendum sermonẽ. Sed quia prandij hora iã transierat (erat enim ferè nona) multis ad reficiendũ egressis, paucos, quibus prædicaret, inuenit. Apud illum aũt hoc in more positum erat, vt sic in paucis, sicut in multis: sicut in diuitibus, sic in pauperibus ex abundãtis charitatis visceribus, vnicuiq; pro modulo suo & facultate, faceret sermonẽ. Porrò paululũ facta oratione, cùm cœpisset loqui & attraxisset spiritũ, miro & ineffabili modo spiritus ille charitatis, quasi vox diffusa, sonus factus est in cordibus eorũ, qui præ tædio recesserãt, & vt ad sonitũ tubę vnusquisq;, relicta refectione, de locis & tabernis, in quibus cõsederãt, quasi meliores epulas acceptur i, ad ecclesiã conuolabant. Cumq; vir Dei repletã videret ecclesiã, abbreuiato sermone, sic eos alloquitur: Viri fratres, Dominus noster Iesus Christus cũ discipulos suos ad prædicandũ mitteret, inter alia hoc eis mãdauit, vt in quamcunq; domũ intrarent, primùm dicerent: Pax huic domui. Et si ibi esset pax, hoc est, filius pacis, requiesceret super eos pax eorum. Nos aũt non nostris meritis, sed superabundanti gratia Dei sola, imitatores eorum effecti, eandẽ pacẽ vobis denunciamus, quæ mente incredula negan da non est: nã ad pacem perpetuã pertingere facit. Vobis igitur incognitum nõ est, qua causa

A modum studiosus est conciliandæ pacis inter discordes.

Vide sancti

Populus ad uersùs eum mulsitat.

Res sanè ad mirandа.

Luc. 10.

causa conuenerimus. Non est nostrũ, nec ex nostro, vt porrò qui peregrinus sum & aduena pertransiens, sed potestatis & voluntatis Dei est perficere: vestrum est autẽ, volũtati illius integro & deuoto affectu acquiescere. Ad hæc vox omniũ vna facta est: Præcipiat, inquiunt, per te Dominus nobis, q̃ beneplacitum est ei: nõ habemus ei contradicere, quod, te ordinãte, in hoc negocio Dominus de nobis facere volnerit. Quid plura? Egressa est vtraq; pars aduersaria forasin atriũ, reliqs in medio positis: Et paruo interuallo facto, abiurata est discordia & cõcordia cõfecta, paxq; sacramẽto cõfirmata. Plurimũ ei defertur à quibusdam discordantibus.

CAP. XIIII.

IN crastinum summo diluculo consurgens, secessit ad aliam villam, non longè positam, Gemblacum nomine, vt sermonem faceret ad populum: vbi sanè deuotissimè susceptus est, quòd & verbi Dei præconẽ & placidæ pacis cum internuncium esse didicissent. In eadem regione duo principes mutuis conflagrabant odijs, &, vt fieri solet, rapina & incendijs tota regio in vastitatem & solitudinem redacta fuerat. Hoc vir Dei audiens, & populorum clamoribus permotus, miserieq; & paupertatis misertus, ipsos, quo potuit, labore adijt: cumq; primum alloqueretur, dicens: Magnus es & potens, & ignorare non debes, tibi à Deo collatam potestatem, & me seruum eius esse, ad re missum. Me ergo, nõ pro me, sed pro illius amore audire debes, qui pro tua & multorum salute ad te diuerti. Audi igitur pauperem & peregrinum, & Domini Dei tui mandata per me tibi allata fusçipe, vt ab eo tu quoque fusçipiaris. Remitte ei, qui tibi nocuit: dimitte, vt tibi dimittatur: tibiq; sit cõmodo, pauperibus & egenis subsidio: vt commodum tuum fiat peccatorum tuorum remissio, pauperum subsidium, rerum dissipatarum reparatio. His auditis, princeps ille & homine in spẽcto, vt erat vultu angelico, & considerata vestitus & habitus humilitate, & facundia verborũ, totus intremuit, (cõmota quippe sunt omnia viscera eius) & pietatis affectu responsionẽ emolliens, dixit: Fiat, quod vis. Non est enim aliqua certè rationis oppositio, qua possit quis tuæ cõtradicere vel obsistere petitioni. Cùm ergo tali affectu ad effectum perduxisset, quod petebat, ab eo transiuit ad alium. Sed seminator discordiæ præueniens, cor eius sic obduraucrat, & sui seminis radicem in eo sparserat, atq; ita mentis oculos clauserat, vt nullius veri luminis aditus in mente, nullius charitatis feruor esset in corde, quo viro Dei vel ad breue spatium placidè & humaniter responderet. Videns autẽ atrocitatẽ vultûs illius, & oculorum totuitatẽ atq; feritatem verborum & cordis duritiam, ne margaritas ante porcos iactaret, statim conticuit: & versus ad socium, quem secum habebat: Insanit, inquit, hic homo: sed futurum est breui, vt retrorsum cadat, & detur inimicis suis ad capiendũ & illaqueandum & conculcandum. Hæc dixit, & in eadem sententia verborum effectus subsecutus est. nam & captus ab inimicis, deretus est. Hæc ideò dicta nouerit lector, vt & in hoc vir Dei spiritum prophetiæ habuisse credatur. Principem quendam hortatur ad pacem. Is facilè cedit. Sed aduersarius flectit non vult. Prophetico spiritu claret vir Dei.

CAP. XV.

ET procedens inde, venit ad proximam villam, quæ vocatur * Coteri. Et quia fama de eo iam vndiq; percrebuerat, populus de eadẽ vicinia ad audiẽdum sermonem confluebat. Et post celebrationẽ Missæ audito finitoq; sermone, sicut consueuerat, de pace & concordia, &, si inter eos aliquod dissidium esset, cœpit inquirere. Cùm autẽ nominarent inter eos quosdã discordantes, cœpit eos humili exhortatione à veteris odij rixis reuocare. Sed cùm vnus ex eis, multis rogatus precibus, nullatenùs petitioni cius & omnium circunstantium acquiescceret, foras exilijt, asscendens equum suũ (miles enim erat) nitebatur fugere. Sed cùm calcaribus fortiter iterùm atq; iterùm vrgeret eũ, nullatenùs vel passum vnum potuit procedere. Exeuntibus autem cæteris, qui in eccle sia remanserant, & vndiq; cõcurrentibus cum stuporę & admiratione nimia, quidam subsannando clamare, quidã condolendo flere cœperunt. Omnes tamẽ vna voce Deum laudabant, qui in sanctis suis gloriosus est, & ibidem hanc ostendebat gloriã. Illeve rò non minimum pudefactus ad vocem clamantiũ, ad ecclesiam corã viro Dei rediit, & prostratus veniã petens, quod priùs ab eo petebatur, quantocyùs libẽs annuit, & absolutionẽ, quòd sanctum virum Dei offendisset, petijt & accepit. Et sic impletum est in eo, q̃ scriptum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuũ Domine. * Colroit Beati pacifici. Vide miraculum. Psal. 82.

CAP. XVI.

EODEM anno contigit beatę memorię Gelasium Papam, à quo prædicandi autho-ritatẽ acceperat, migrare à seculo: cui succesit Calixtus Viennensis episcopus, piæ & sanctæ conuersationis homo, & dignę recordationis, quem constat apud Cluniacũ electum fuisse, & in sede vniuersalis Ecclesiæ potestatem, honorisq; & dignitatis culmen cõmuni omnium electione susceptisse. Trãsierat enim iam dictus Papa Gelasius Gelasius Papa moritur & Calixtus succedit.

cum ſaniori p̃te Cardinalium, vt ſanctam matrem Eccleſiam in membris viſitaret. Tanto deniq; patre orbati Cardinales, cæteriq; ſanctæ Eccleſiæ filij, qui ad exequias Ge-
Iohan. 14. laſij conuenerant, ab eo, qui dixerat, Non relinquã vos orphanos, conſilio quæſito & accepto, ad perficiendum, quod cœperat prædeceſſor, Calixtus Rhemis conciliũ con-
Rhemenſis Synodus. uocauit. Vbi & introitum ſuum Eccleſia cõfirmauit, & ipſe, quæ benè geſta erant, approbauit & corroborauit: & quæ ſiniſtra inuenta ſunt & corrigenda, authoritate Romana correxit. Audiens verò homo Dei Apoſtolicę ſedis dignitatem eſſe innouatã, (autumnus erat, quãdo primò brumale tempus hyemis incipit) Rhemos adijt: vbi ab Epiſcopis & Abbatibus, qui conuenerant, cum gaudio ſuſceptus eſt, nõ minimùm ad-
*reſponſis mirantibus ſuper excellentia verborum prædicationis & * reſponſionis eius. Et ne ab aliquibus oblatrantibus ſana eius doctrina in aliquo poſſet infirmari, literas Apoſtolicæ authoritatis, quas à Papa Gelaſio acceperat, iterùm renouari poſtulauit.

CAP. XVII.

QVibus acceptis, dominus Papa venerabili Laudunenſi epiſcopo Battholomæo præcepit, vt curam eius ſuſciperet. Erat enim ipſe homo, habens ex progenie matris eius quoſdam in epiſcopatu, & eorum inſtinctu ſubmonitus erat epiſcopus, humanitatis ei manum per aliquod tempus porrigere. Quo deducto, & finito concilio, Papa non poſt multum Laudunum deuenit. Tum verò Epiſcopus cum Papa conſilium inijt, quo modò eum retinere poſſet: atq; eo nomine obtulit ei eccleſiam B. Martini, quæ in ſuburbio ſita eſt: in qua pauci fratres erãt, ſub regula canonicæ profeſſionis degentes. At vir Dei modis omnibus renuebat. Tandem cùm cogeretur, ne ſummi Pontificis offenſam, & inobedientiæ notam incurreret, quod petebatur annuit, ſi tamen canonici illic commorantes, ea, quæ ſecundùm Euangelicam & Apoſtolicam inſtitu-
Quidam nõ ferunt eum ſibi præfectum, dum coguntur ſeſe corrigere. tionem eos doctурus eſſet, obſeruare non recuſarent. Sed cùm oſtenderet eis formam Euangelicæ inſtitutionis, quomodò imitatores Chriſti, contemptores mundi eſſe deberẽt, quomodò præceptis & regulis ſanctorum patrum obedientes: illi ſtatim ad verbum & adſpectũ eius perterriti, dixerunt: Nolumus hũc regnare ſuper nos, quia talem magiſtrum noſtra non nouit nec prædeceſſorum noſtrorũ conſuetudo. Liceat nobis noſtro more viuere: Caſtigare quidem Deus vult, non mortificare. Sic homo Dei & obediuit, & ab obedientia ſolutus, ab illa non receſſit. Manſit itaq; ibidẽ. Socius enim eius, de quo ſuperiùs mentio facta eſt, cũ Cameracenſi epiſcopo Burchardo profectus erat: Habebat enim de rebus ſuis, quas non ita pridẽm reliquerat indiſcuſſas, quædam diſponere. Quæ quòd aliter quàm vellet diſtraherentur, (nouitius quippe erat) æquanimiter non poterat ſuſtinere. Interea Epiſcopus diſſoluta iciunio & frigore hoſpitis ſui mẽbra nitebatur reficere: ſed ipſe quotidiè ab hoſpite ſuo confouebatur ſpirituali & melliflua vetbi Dei refectione. Ob hanc cauſam amore nimio & charitatis igne ſuccenſus, aſſiduè pulſabat eũ precibus quibuſcũq; poterat, vt in epiſcopatu ſuo vellet manere, quotidiè circunducens eũ & oſtendens, ſi qua foret eccleſia, quę ei placerer, ſi quę ſolitudines, ſi qua deſerta, ſi qua terra culta vel inculta ad ædificandum & commanen-
Præmõſtratũ ſibi delegit vir Dei. dum. Victus tandẽ ipſius & multorũ aliorum tã religioſorũ quàm nobilium precibus, elegit locũ valdè deſertum & ſolitarium, qui ab incolis antiquitùs Præmonſtratum vocabatur: in quo, ſi quando daret ei Deus colligere ſocios, ſe manſurum ſpopondit.

CAP. XVIII.

TRanſacta igitur hyeme, niuium q; & glacici frigore vernali calore paululùm deterſo, vir Dei, vt erat ſolitus, virtute diuini ſolatij accinctus, ad p̃dicandum exijt, & ſolus Cameracum veniens, ſermonẽ habuit ad populum. Et ecce cecidit ſemen in ter-
Quidam illi ſe adiungũt ram bonã, ſcilicet in iuuenẽ Euermodum nomine: qui tanto rore ſpirituſſancti perfuſus fuit in verbi Dei ſuſceptione, vt amoris eius cauſa ſtãs oraret ad Dominum Deum ſuum in eodẽ loco & in eiſdem paſſibus, vbi Dei hominem ſtare diligenter conſiderauerat in faciendo ſermone. Nec moras intulit, ſed ſtatim relictis omnibus, ſecutus eſt eum, tanto q; intimi amoris vinculo ei colligatus eſt, vt omni tempore vitæ eius ſpiritus viri Dei in eo tequiem caperet, & poſt deceſſum ſuum locum ſepulturę ſuę ei com-
*Niuellam mendaret. Peruciens aũt * Niuigellam, alium iuuenem Antonium nomine, à Deo ſibi datum recipit. Hi duo & tertius, quẽ priùs receperat, radices & fundamentum fuêre futurę multitudinis, quæ ſubſecuta eſt. Et intra Quadrageſimam illam tot ſocios obtinuit, vt in ſeptimana paſſionis Domini ante Paſcha cum tredecim reuerſus, prædictũ locum poſſederit.

CAP. XIX.

Creſcit Præmõſtratenſis ſodalitas. LOcato igitur fundamẽto in Chriſto Ieſu, paulatim de viuis & benè ſectis & politis lapidib⁹ creſcebat ædificiũ, & domus Dei ampliabatur. Sed non defuêre tentantis in-

Nimici & aduersantis hostis insidiæ, qui plãtata eradicare, fundata euellere, cõgregata dispergere, dispersa morti tradere multiformi dolo laboraret. Nã in singulis singulas & proprias cõsiderãs affectiones, modis omnib⁹ se opponebat, & ad decipiẽdos nouos tyrones Dei, sese in angelum lucis trãsformare nõ metuebat. Itaq; contigit quadã nocte cuidã ad matutinas stãti & contrẽplanti, & de illa gloriosa & ineffabili Trinitate cogitanti, vt ille antiqu⁹ hostis visibiliter adstaret & diceret: O quàm felix es: ô quàm in tuo propositio laudabilis, q & benè cœpisti, & re perfecturaturum in tãta afflictione deliberas: idcircò sanctam Trinitatem, ad quam toto mentis affectu suspiras, videre mereberis. Ethis dictis, apparuit tria gestãs capita, Trinitatem se esse contestans. At ille expauescens & plurimùm admirans, paululùm ramen præmeditat⁹, cùm non sibilũ aurę leuis, sed ventum turbinis fœtidum sentiret, dixit: O miser & infelix & omnib⁹ creaturis deterior: tu, in quã, qui signaculum similitudinis Dei fuisti, quomodò arrogas tibi non tantùm te scire Trinitatem, sed illam ipsam te esse? Recede, recede, & me tuis fraudib⁹ nõ obedientem, non p̃sumas vlteriùs inquietare. Statim ille recessit. Erat quidem frater ille ad obedientiam prõptus, in oratione deuotus, in ieiunio assiduꝰ: ita vt p totum annum ieiunaret, tã æstate quàm hyeme, & à nullo cogi posset, vt alterã interdiù peciperet refectionem, nisi diebꝰ Dominicis: quibꝰ tamen non nisi crudum quid sumebat, & non aliquam coctionem. Sed cùm id omnes mirarentur, & tanta eiꝰ abstinentiæ & continentiæ virtus vbiq; in laudem eius p̃dicaretur, affuit iterùm satan, occultè ponens insidias, vt nouum militem prosterneret. Nam quarta feria in capite ieiunij, cũ deuotione cunctorũ fidelium abstinentia Quadragesimalis indicitur, tãta fames & gulæ voracitas eum inuasit, vt diceret se nullo modo posse ieiunare, planeq; se moriturum, si à lacte & caseo cogeretur abstinere. Cui cùm diceretur: Quid est, frater? sacrũ & annuũ ieiunium est, & nõ est fas, alicui etiã seculari, bis refieere: ille toruo vultu & lupina rabie respondebat: Nunquid vult Deus hominẽ mori, subtrahẽdo illi quocunque tẽpore, quicquid ad vsus eiꝰ creauit, & necessitas sumere cõpellit? Quid plura? Aberat pater Nortbertus, & fratres adhuc rudes, qui ad huiusmodi insultus arma ferre nõ consueuerant, multimodis supplicationibꝰ hoc tandem ab eo impetrau erunt, vt bis & quantum vellet, cibum Quadragesimalem comederet, timẽtes ne illud improperium in publicum exiret, quòd tã arcta & subita religio, vel secularium cõsuetudinẽ in suis conuersis non seruaret. Cùm ergo transissent Quadragesimales dies, & ad celebrandũ Pascha homo Dei reuerteretur Prænostratum ad fratres suos, ad introitum ipsiꝰ valde horror nimius inuasit eum, & ventus turbinis circunuallauit eum, quasi ventus veniens ab Aquilone: & ipse statim sentiens, secum venientibus malignam prædixit adesse tentationem. Peruenienti autem fratres trepidi nat rauerunt, quid actum esset. At ille dolens, &, Heu me, ingeminans, In meam, inquit, miseriam & in detrimentum animę fratris, & ad traductionẽ nostræ insipientiæ hoc consentire voluistis, atq; p hoc locum diabolo, nisi viriliter ei resistatur, ad disperdendum dedistis. Vbi est, inquit, ille? Qui cùm adduceretur, vix se sustentare præ nimia pinguedine poterat, & velut vesica turgens, edacitatis spiritu plenus, non nisi toruis oculis magistrum, quem super omnia diligere solebat, respicere valebat. Videns ergo vir, cui Deus discretionem spiritum dederat, non esse infirmitatis humanæ, sed tentationis diabolicæ, statim vetuit omninò quicquam ei dari. Qui postquàm per aliquot dies ieiunauit, vbi reddira est ei quarta pars rudioris panis, & vas aquæ ad mẽsuram, pro summis delicijs computauit. Et sic ad pristinam consuetudinem benè & moderatè viuendi, Deo per magistrum suum subueniente, redijt.

Diabolus in figura specie Trinitatis apparet cuidam. Exech. 28.

Vide malignas maligni dæmonis.

Diabolus fraudẽ dissipat⁹ vir sanctus.

CAP. XX.

POst hæc homo Dei, vt erat solitꝰ, ad prædicãdum egressus est, recepitq; sociũ suum qui ad cõponendum res suas abierat: & quamplurimis in itinere discordia laborãtibus ad concordiã reuocatis, Niuigellã peruenerunt. Quia verò ab exordio prædicationis suæ in eodẽ oppido nimis charꝰ habebatur, statim vt Præmõstratum concessit, quidã ex eis conuersionis gratia ad eum cucurrerunt: sed asperitatẽ ordinis & institutionis impositæ, ferre non valẽtes, vt canes ad vomitum reuersi sunt. Qui suã nequitiã tegere volentes, ad opprobriũ hominis Dei, & vt conciones eiꝰ auerterent, zizania sup̃seminauerunt, ita vt nec videre illum, nec eiꝰ conciones audire vellẽt. Sed ille hac re nullo modo expaùit, confidẽs hoc magis fore materiã victoriæ contra dæmones, q eiꝰ p̃dicationi & saluti ꝓcedentium, q̃ per eum operabatur Deus, nitebãtur obijcere impedimenta. Cùm ergo ob hanc causam in populo illo parui precij haberetur, suscitauit

De Niuellẽsibus dicit.

Deus militi suo bellum, de quo, ipsius dono certando viriliter, assecutus est victoriam, amoriq; pristino redditus, & non tantùm apud Niuigellēsem plebem, sed etiam apud omnes hoc audientes, adeptus est suauissimi odoris fauorem & gratiam. Nam ibidem aderat pater cuiusdam puellæ, quæiam per annum à dæmonio vexata fuerat, & vinculis & carcere tenebatur. Qui grauiter flens & suspirans, dolore filiæ affectus, cœpit rogare eum, vt saltem videre eam & tangere dignaretur. Magnum opus, sed non dispar fides in opere. Adducite eā, inquit, ad me. Adducitur puella iam duodenis, & plurima populi frequentia conuenit. Tunc igitur Dei sacerdos tempus & locum & materiā videns, vt glorificaretur Deus, maiorem fidutiam concepit. Ita albis & stola vestitus, exorcismum agere aggressus est. Cœpitq; diuersa legere euangelia super caput illius. Ad quem dæmon respondit: Huiusmodi lyras audiui frequenter, neq; pro omnibus istis hodiè recedam, neq; propter te è habitaculo isto. Et propter quos tandem recedā? Columnæ Ecclesiæ ruerunt. Cùm autem sacerdos multiplicaret exorcismum, respōdit dæmon: Nihil agis: quia necdum per corùscum sanguinem martyrum me adiurâsti. Tunc igitur, vt verè superbus est dæmon, scientiam suam volens ostentare, Cantica cā ticorum à principio vsq; ad finē per os puellæ edidit. Et iterās verbum ex verbo in Romana lingua, vsq; in finem interpretatus est. Et reiterans verbum ex verbo, in Teutonico totum expressit, cùm illa puella, dum adhuc sana esset, nihil nisi Psalterium didicisset. Nihilominùs Dei sacerdos imminebat, & dum insisteret & præciperet, vt exiret à creatura Dei, coactus respondit dæmō: Si hinc me cōpellis exire, permitte me intrare in monachum illum. (Ibi quippe monachus quidā fuerat, & nominauit eum.) Tūc verò Nortbertus exclamat in populum: Audite, audite malitiā huius dæmonis, qui vt infamaret, seruum Dei vexandum expetiit, quasi peccatorē & dignum hoc supplicio. Sed non sit vobis isthuc offendiculo. Ea est enim nequitia eius, vt bonis omnib⁹ velit detrogare, & quantum potest infames eos reddere. Hoc dicto, iterùm cœpit acriùs insistere officio. Tunc dæmon: Quid agis, inquit? Neq; propter te, neq; propter alium homine exibo. Quòd si videris me exclamare, iā tantum venient de nostris, id est, de nigris, ad bellū. Eia ad bellum, eia ad bellum: Eia iam faciā corruere arcus istos & fornices super vos. Ad hoc verbum populi diffugit: sacerdos verò imperterritus & intrepidus mānsit. Tunc illa iniecit manus ad stolā eius, vt proximè collum eius adstringeret. Cumq; hi, qui aderant, vellēt manus eius dimouere: Nolite, inquit: permittite illam, si accepit à Deo potestatē, faciat quod potest. Tunc verò eius audacia hoc verbo percussa, tanquā reuerentiā exhibens, manus sponte relaxauit. Iam itaq; plurima diei parte consumpta, pater Nortbertus consiliū cepit, vt in aquam exorcizatam eam imponeret. Et ita factum est. Et quia flauis erat capillis, verens sacerdos, ne occasione crinium diabolus in eā potestatē retineret, tonderi eā iussit. Qua permotus dæmō iniuria, cœpit in sacerdotē vlcisci, dicens: Peregrine de Francia, peregrine de Francia, q̄ tibi no cui? Quare nō finis me quiescere? Omne malorū genus & casus mali oēs in caput tuū incurrāt, q̄ adeò me vexas. Iā vespertina hora erat, & videns pater Nortbertus nō exisse dæmonē, aliquātulum cōtristatus, iussit eā reddi patri, & in crastinū iterùm ad Missā adduci. Ipse verò cœpit sē expoliare alba & alijs indumētis. Cùm ergo hoc vidisset impius dæmō, cœpit insultando plaudere manib⁹ & dicere: Ha, ha, he: modò benè facis, nec hodiè fecisti quicquā quod mihi sic placeret: en hodiè consumpsisti diem, & nihil profecisti. Ad hæc stomachando pater Nortbertus, contulit se ād hospitium, & obfirmauit in animo suo non gustare cibum, donec illa sanaretur. Et ita transegit diem & noctem illam sine cibo. Iā crastina dies aduenerat, & Dei sacerdos parat se ad celebrandā Missæ mysteria. rursusq; puella adducitur, & iterùm fit multiplex concursus populi, vt viderent agonem sacerdotis & dæmonis. Tunc verò mandauit duobus fratribus, qui secum erant, vt tenerent eam ibi iuxtà, haud procùl ab altari. Inchoato igitur ministerio, ventum est ad Euangelium, & illa applicata ad altare, plurima euangelia super caput eius lecta sunt. Et dæmon iterùm cœpit suas repetere sannas, huiusmodi lyras frequenter se audiuisse. Cùm ergo ventum est ād locum, vbi sacerdos eleuat hostiam coram Domino, exclamauit dæmon: Videte, videte, quomodò Deiculum suum inter manus suas tenet. Fatentur dæmones: quod hæretici negant. Tunc verò Dei sacerdos inhorruit, & concepto spiritu virtutis, in ipsa oratione sua cœpit exagitare dæmonē & torquere. At ille coactus & tortus, per os puellæ exclamat: Volo exire, volo exire: dimitte me. At illi duo fratres fortiter tenuerunt eam. Sed spiritus immūdus nullas patiens moras, fœtidissimæ vrinæ fœda relinquens vestigia, aufugit, vasq; possessum reliquit. Illa verò liberata à suo tortore, collapsa, lāguida delata est in domum paternam, & pau-

Præcax dæmonis petulantia.

Malignitas dæmonis.

Nequissimi dæmonis putida insultatio.

Nort. Fatētur dæmones, quod eis mos. sit. hæretici negant.

& paulò pòst accepto cibo, ex integro incolumis & compos suí, perfectè sanata appa ruit. Hocitaq; publicè factum est, teste omni populo, qui Dei laudes in commune prę dicabat, & patrem Nortbertum verè Apostolicum virum fatebatur. Expellitur improbissimus dæmō.

CAP. XXI.

POst hæc peruenit Coloniam, vbi & libenter susćipitur, & libentiùs in sermone & confessione auditur, quòd illum priùs & iuuenem nouissent, & iã mirabiliter mutatũ viderent. Et quia populus ferè solet imitari, si quid noui conspiciat, multi ad verbum & exhortationem eius tam clerici quàm laici concurrêtes, illum secuti sunt. Habebat ille iamtunc in animo ædificare ecclesiã, in qua adunatos fratres reciperet. Atque ob hanc causam petiuit ab Archiepiscopo Friderico & cæteris fidelibus sanctarũ reliquiarum sibi munera donari, quibus non minimùm ab antiquo repleta & instructa erat felix Colonia. Annuit Archiepiscopus, annuit ceu iustæ petitioni clerus & populus. At ille fratribus suis, quos secum habebat, & quos ibidem Deus ei contulerat, ie iunio indicto, hoc pretiosum donum Deo commendabat, vt venerabile patrocinium is faceret inueniri. Nocte verò eadem virgo quædam ex numero vndecim millium virginum, & nomen ipsius virginis, & locus, vbi iaceret, per visionem cuidam designatus est, & in crastinum ex ordine visionis corpus ibidem quæsitum, integrum inuentum est. Quo cum hymnis & laudibus Dei & gratiarumactione susćepto, de reliquijs etiam aliarum virginum aliorumq; quorundam martyrum, videlicet Gereonis, Maurorum, duorum Euualdorum duo vascula instar feretri ei impleta sunt. Sequenti verò die, cùm à Præposito & Canonicis S. Gereonis similiter sibi dari reliquias supplicaret, concessum est ei, vt si quid, quod placeat ei in ecclesia eorum, vellet, id quæreret & acciperet. Gauisus est homo Dei, & hoc promissum, vt erat solitus, Deo per totam noctem orando commendabat attentiùs. Manè autem facto, in medio monasterio, vbi nullum alicuius sepulcri patebat vestigium, effodi præcepit: vbi corpus integrum absque cerebro repertum est, honorificè & cum omni diligentia collocatum. Quod cùm canonici & plebs innumerabilis, quæ conuenerat, cerneret: Ecce, inquiunt, hic est dominus noster Gercon, & nostrum venerabile patrocinium, quod à nobis & à prædecessoribus nostris per multos annos quæsitum est, & peccatis nostris exigentibus inueniri non potuit. Et exclamantes voce magna, cum gaudio immensas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis ac tantus thesaurus, diuq; desideratus mereretur inueniri. Et ne quis dubiter ipsum esse, sciat pro certo verum agnitionis eius fuisse indicium, quòd de morte & martyrio eius legitur, partem capitis, & non totum caput, esse abscissum. Hanc partem habebant, sed reliquum corpus vbi esset, prorsus ignorabant. Susceptum est itaque corpus sanctum, vt dignè debuit, & eleuatum, parsque inde viro Dei data est: quod reliquum fuit, magnificè à Clero & populo repositum est. Assumptis non diù pòst reliquijs, collectoq; fratrum tam clericorum quàm laicorum collegio, quos Deo per verbum prædicationis genuerat, redeundi iter aggressus est, & vbique in ecclesijs, in congregationibus, cum processione magnificè susćipiebatur. Audiens autẽ transitum eius nobilis matrona, Ermensendis nomine, Namurcensis Comitissa, velociter occurrit ei, orans vt ad collocandos illic fratres, quandam ecclesiolam in villa Floreffiæ, vellet susćipere. Decreuerat etenim ipsa ex multo tempore pro remedio animæ suæ ac prædecessorum suorum in eadem ecclesia religionem propagare. Videns ille synceram mulieris deuotionem, susćepit, quod petebat: ibidemque altero reliquiarum vasculo derelicto, festinauit Præmonstratum, (erat enim instans natiuitatis dies) habens clericos & laicos circiter triginta nouitios. Vir Dei venit Coloniã. Felix Colonia ob multas Sanctorũ reliquias Inuenitur corpus integrum virginis. Corpus integrũ S. Gereonis vir Dei inuenit. Ecclesia Floreffiæ ei datur.

CAP. XXII.

COngregatis igitur clericis fermè quadraginta, & quamplurimis laicis, assidua consolatione vesperè & manè fouebat eos, & multiplicibus sermonibus hortabatur, ne desisterent à felici proposito & spontanea paupertate, quam susceperant: & quod docebat, velut aquila prouocans ad volandum pullos suos, operibus demonstrabat. Cùm autem multi religiosi, tam Episcopi quàm Abbates, diuersũ consilia darent, alius eremiticam, alius anachoreticam vitam, alius Cistertiensem ordinem assumendum suadentes: ille, cuius opus & consilium de supernis pendebat, qui suum principium non sibi, non hominibus, sed ei, qui est omnium rerum initium, commendabat, in corde suo cuncta conferens, vt sapiens velox ad audiendum, qui differt & reseruat in posterum, tandem ne professioni canonicæ, cui etiam ipse, & quo tquot cum eo viuere volebant, intitulati fuerant ab infantia, inferre iniuriam videretur, regulã, quam beatus Prouer. 29.

beatus Augustinus suis in stituit, afferri præcepit. Apostolica enim vitā, quā in prædicatione susceperat, iam optabat viuere, quam quidem ab eodē beato viro post Apostolos audierat constitutam & renouatā fuisse. Quam cùm allatam diligenter inspexisset, in paucis compositam, in multis tamen dispositam, statim in die natalis Domini, quæ instabat, instar Dominicæ descriptionis, sub eadem & stabilitatis in loco, & professionis gratia, ad illam beatæ perennitatis ciuitatem singuli seipsos conscripserunt.

Amplectitur cum suis regulam S. Augustini.

CAP. XXIII.

QVadam die cùm reuerteretur Rhemis cum quibusdā socijs suis, & duobus nouitijs, quos de seculo traxerat sermo diuinus ad eos factus, & incederent cū silentio per viam, de Deo suo meditantes, vox quædam de nube in auribus eorū in hunc modū insonuit: Hæc est fratris Nortberti societas. Ad quā vox altera ex altero latere respondit: Ex his duobus nouitijs alter non est de societate eorum. Audiebat hoc homo Dei & alij, qui comitabantur eum, & rem taciti considerabant, nihil mali suspicantes: sed tamen quidnam portēderet, hæsitabant. At pater Nortbertus, cui maior incumbebat solicitudo, sciens non superuacuum esse, quòd ex permissione diuina hæ voces audirē tur, perquirebat à Deo omni orationum instantia, quid sibi vellent quæ audierāt, mores eorum & actus considerans de die in diem, de quibus fuerant prolata. Cumq; considerāsset alterum eorum minùs deuotum in confessione, leuem in verbis, inquietū corpore, inconstantem moribus, tepidum in oratione, negligentem in obedientia: (erat autem Anglus) Quid est, inquit, frater: quid est, quod gestas in corde? Expone quod latet. Si Deum quæris, non est vlla creatura coram eo inuisibilis: quia, vt ait Apostolus, omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Veritatē quærimus, & prout fragilitati humanæ conceditur, in veritate ambulare nitimur, nec est vlla veritatis & falsitatis conuentio, nec aliqua fidelis cum infideli participatio. Cui ille caput agitando, & leuiter verba proferendo, dicebat: Putásne bone pater, quicquam velle me tibi furari? Pauperes, sed omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui nō habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Hæc dixit, & dicta opere compleuit. Nam tunc quidam fortè ad conuersionem venerat, & cum paruula substantia suā aliquantulum argenti detulerat, quod retro altare pauperis oratorij, quod tunc solum habebant, proiectum iacebat. Nocte verò quadam ille horam sibi prouidens opportunam, argentum illud rapiens aufugit. Sic igitur deceptor ille, plenus fraude & ministeer diaboli, pauperes eos in corde iudicans, pauperibus Christi nihil mali suspicantibus, paupertatem auxit intantum, vt nulla eis remaneret substantia, vnde sumptus procurari possent vel vnius diei.

Voces audiuntur cæli tus.

Hebr. 4.

Matth. 13. & 25.

CAP. XXIIII.

IAmtunc plurimi in disciplinam eius vita & proposito, relictis omnibus, se conferebant, & definito consilio quærebatur, vbi in eodem deserto certum ad commanendum & ædificandum locum idoneum præpararet. Erat enim locus ille aspertimus & planè incultus, atbustis & paludibus & cæteris incommodis occupatus, nec quicquam apparebat habile ad commorandum, præter sacellum & iuxta illud pomarium & stagnum quoddam paruulum, quod de aquis montium, pluuiarum tantùm tempore, & de succo paluduum vsque in præsens impleri constat. Ibi confederat homo Dei cum paruula sodalitate sua, spei ancoram inconcussæ fidei adiungēs, & cum patriarcha nostro Abraham spē contra spem ponens. Veruntamē ne pusillus grex desperaret, & vt amicorum suorum corda lætificaret, & æmulis derogandi occasionem subtraheret, num qua tali in loco posset esse commoditas, ipse circumiens considerare cœpit, & alios cōsiderare præcepit, addens, vt ad omnipotentem Deū assidua fieret, & intenta orationum supplicatio, vt is ostenderet locum, in quo diuinus cultus omni tēpore posset peragi. Cumq; multi assiduis precibus Domino isthuc commēdarent, obnixē beneplacitum voluntatis eius sciscitantes & orationibus exquirentes, apparuit cuidam visio manifesta satis & euidens, locum, & quæ in loco & de loco erant ventura, aperta significatione denuncians. Nam ibidem, vbi præsens sita est ecclesia, Dominus noster Iesus Christus tanquam pendens in cruce visus est, super quem septē solis radij mirabilis claritatis fulgebant, & à quatuor partibus multitudo magna peregrinorum cum peris & baculis properabat, ijq; flexis genibus adorato suo redemptore, & pedibus eius dato osculo, quasi per licentiam recedebant reuersuri. Quod cùm viro Dei reuelatum fuisset, gratias egit Deo, qui seruis suis se in veritate quærentibus, & in fide & iustitia obsequentibus, de præteritis dat fiduciam, & de futuris secreta reuelatione notitiā. Et post hęc ex hilarata facie, assumpta fidutia, Eia, inquit, fratres, eia fratres dilectissimi: accingimini

Plurimi eiꝰ cōplectūtur institutum.

Rom. 4.

Visio de Præmonstrato.

gimini & estote viri fortes: vobis plurima bellorum genera præparantur, quæ ab hostibus tam visibilibus quàm inuisibilibus futura sunt. Sed noui tyrones, qui venerunt p visionē, visibiliter vēturi sunt, & accepto p̄cepto & obediētia ab eo, qui patri fuit obediens, vobiscum sunt vsq; ad consummationem bellaturi. Verbum hoc verum fuit, quod subsecuta actio quotidiè declarat in his, qui relictis omnibus, vt peregrini veniunt, & professione facta, quasi osculo dato, ad obtinendas præliorum acies, ad diuersas nationes recedunt. Prophetice. futura suis prædicit vir Dei.

CAP. XXV.

QVia verò ædificium & templum spirituale benè disposītum & compositum fuerat, ad materiale necessārium erat laborem adhibere, vt cuncta fierent cum bene dictione. Itaq; Episcopo Bartholomæo aduocato, effossoq; fundamento & consecrato, de consecratis lapidibus fundari fecit ecclesiam, adstante Thoma domino de Cosci, qui hominem Dei metuebat & reuerebatur propter Deum, sciens eum virum iustum & omni honore dignum: adstante etiam filio Ingelerāmo adhuc puerulo, & multis nobilibus clericis & laicis, & populorum innumera multitudine admirante & quasi spectaculum considerante, & intra se adinuicem dicente: Quis putas est homo iste? cuius fidei? Putásne stabile erit hoc opus, quod in tanta solitudine locatur, & cuius fundamenta non in petra, non supra firmam petram iacitur, sed in palude? Tanta nāque ibi palus erat, vt vix impleri posset, licēt multa lapidum cōgeries proijceretur. Sed non debuit titubare, nec potuit eradicari: quia plantatio, quam plantat cælestis pater, non eradicabitur. Porrò pars cæmentariorum Teutonici erant, (Conduxerant enim eos Colonienses quidam, amici hominis Dei) pars nostrates amici Præmonstratenses: & contendebant in opere, alij in vno latere ecclesiæ, alij in altero accelerātes. Creuitq; quàm celerrime ædificium, & intra tempus nouem mensium perfectum & consummatum est, & à supradicto Episcopo Bartholomæo consecratum. Sed quia lætis tristia, prosperis aduersa misceri solent, in eadem die consecrationis quoddam infortunium accidit. Nam cùm innumera multitudo eorum, qui conuenerant ad festū de remotis partibus certatim ad oblationem & ad circuitum altaris currerēt, motum est altare maius, & lapis dissolutus, consecratioq; cassata, vt præcipit authoritas, & totus labor in nihilum redactus. Expauit homo & contristatus est, plùs tamen pusillorum scandalum metuens, quàm de diuinis operibus, quæ sine causa non fiunt, diffidens. Sed vir Dei quid fecit? Resumptis in Domino consolationis viribus, denuo ecclesiæ dedicandæ in octauis B. Martini diem secretò cum Episcopo statuit. Lapides consecratos ponit in templi fundamento.

CAP. XXVI.

EXiuit deinde homo Dei ad prædicandum, relictis, qui præessent cœpto operi, & aliis rebus omnibus, & omnia integra conseruarent, tum etiā qui præessent tā clericorum quàm laicorum conuentui binos & binos in singulis ponens officijs: quos ad vltimum vale, de pace & vnanimitate docebat, dicens nunquam posse exorbitare cōgregatam aliquam multitudinem, quam prælatorum concordia moderetur. Sed recedente pastore, rabido ore lupus ouibus molitur insidias. priùs tamen terrorem incutiebat: quia quibusdam, velut essent inexpiabilis odij inimici, quos in seculo reliquerāt, arma ta manu quasi ad perimendum, etiam in luce dici cum suis satellitibus se præsentabat. Illi verò territi, venientibus in specie armati exercitūs, & pompæ armorum, & fremitūs equorū, quibuscunq; poterant modis se opponebant: ita vt cùm fugerent, velociter raptis fustibus et saxis, obuolutis etiā brachijs quibusdā regumētis vel tunica, resistere festinarent. Et adeò pugnabatur, vt planè crederent iacula mitti & mittere, feriri & ferire, vulnerari & vulnerare, interfici & interficere. Ad quos cùm multi fratres alij concurrerent, arguentes eos, cur sic insanirent: An non adspicitis, aiunt, quòd ab inimicis nostris opprimimur, & iam in frusta ferè concisi, summo cum dedecore morimur? Tunc fratres scientes eos infestatione dæmonum illudi, aquam benedictā spargunt, signum crucis edunt, & recedente malignorum spirituum turba, illi, quasi hostibus deuictis & in fugam versis, concito cursu insequebantur, altis vocibus inclamantes: Eia eia, reuertimini & resistite fortiter: alioquin turpissima morte moriemini, si deinceps ad nos redire, minasque & mortem intentate ausi fueritis. At postquam in se reuersi, quidam ex ipsis delusos se esse cognoscunt, fortiter in arrepto proposito persistunt: ijque fortiter vicerunt: quidam verò ignominiam eam ferre non valentes, & de perseuerantia desperantes, aculeo caudæ dæmonis percussi, recesserunt. Dæmon abfente viro Dei, fratres infestat quibusdam prætigijs. Vide vim aquæ sacratæ & S. Crucis.

CAP.

CAP. XXVII.

Iob.40. SEd quia huic falso & maligno spiritui non sufficit, nec miratur, si absorbeat mare, sed etiam Iordanem totum absorbere nititur: qui manifestè ad plenum seducere non potuit, iterùm occultiores meditatus insidias, redire non metuit. Conuenerat siquidem in eadem paupertate multitudo de diuersis nationibus & diuerso hominum genere, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, maioris minorisq; ætatis, sapientes & simplices idiotæ, sicut vir Dei recipere consueuerat, in hoc Saluatoris imitator effectus, dicentis: Omnem qui venit ad me, non eiiciam foras. Inter quos fallax ille spiri-
Iohan.6. tus quosdam considerans idiotas, & suâ illos quondam recognoscens fuisse vascula,
Simplicioribus quibusdam illudit dæmon. in quibus suæ quieti & voluptati indulgere consueuisset, ita eos falsa suæ illusionis scientia replevit, vt qui priùs in libro vix legere nouerant, iam ex libris magna quædã
Daniel 7. dicerent, & de futuris prophetando, maiora & stupenda prædicerent. Danielis deniq; vnus ex eis propheriam se scire asserebat, & de ea quædam duce mendacio, loqueba-
tur: vbi de quatuor & septem & decem cornibus & regibus propheta scribendo, inducit & de Antichristo. In quibus iam simpliciores quosdam attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem, & venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai in errorem induxisset. Iam enim eousque progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in Capitulo sermonem facere non dubitaret. Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signum eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat. sed ad veritatem, quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, haudquaquàm procedere valebat. Por-
Multis insidijs appetit Satan Christi seruos. rò cùm ab auditoribus veritatis & dulcedinis falsus ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, vt est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit: vt quia manifestę operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam illeidem clericus, laboris huius minister, subita quadam eaque grauissima infirmitate corripitur, & qui priùs de visibilibus responsa dabat iam in cælum os suum ad inuisibilia & ineffabilia promenda ponere non verebatur. Concurrunt fratres, sicut consuetum est, ad inungendum eum: concurrunt ad ea, quæ dicebat, audienda. De se quidem magna, sed de plurimis circunstantibus asserebat maiora. De se, quòd eadem vespera aut futurus esset cum angelis in cælo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs verò, singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando & augurando dicebat: Hunc, cùm nuper in ecclesia ad superiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum: istum iam in fede felicitatis positũ: lectum istius in felicitate eadem præparatum. Iste futurus est Pontifex, iste constituendus rector multorum regularium & magister, iste in bono proposito perseueraturus, iste aliusdeficiens recessurus. His dictis ira se comparauit, quasi vltimum exhalaturus spiritum, vnius horæ spatio sic in terra iacens, vt statim moriturus facere solet: cùm audito vesperarum primo sonitu surrexit, & veloci cursu cum alijs chorum intrauit.
Detegitur maligni impostura. Quod cùm adstantes cernerent, alij alijs suũ errorem confitentes, se delusos esse contestabantur. Sed nec sic quidẽ destitit antiquus & maligniſſimus inſidiator, totiusq; bonitatis & veritatis expers, & cunctorum scelerum subtilissimus architectus. Excitauit enim alium clericum, qui, sicut ille de propheta Daniele spiritũ hauserat impostorem: sic iste de Iohãnis Apostoli Apocalypsi nihilominùs iactabat se scire & rimari debere donã cælestium secretorum. Quem cùm vnus ex prioribus in Capitulum adduxisset: Ecce, inquit, nunc demùm visitauit nos oriens ex alto: quia hunc non diuturna scholarũ exercitatio instruxit, nec labor annorum numero computatus edocuit: sed angelicã quædam reuelatio, quæ per totam noctem sub tenebrarum silentio ad ipsum diligenter instruendum, & nos per ipsum, laborauit. Audientes hæc quidam de fratribus, quibus iam ex parte subtilitas fallacium spirituum nota erat, omninò prohibuerunt, dicentes, posthàc nec hunc, nec alium quenquam se velle audire, donec pater Norbertus reuerteretur. Videns itaq; mendacissimus ille spiritus clarita tem suam, quã se trã-
2. Cor. 11. 1. Pet. 5. fert in angelum lucis, esse repulsam: vt leo frendens, qui esurit & circumit quærens quem deuoret: quasi incitatus ad iram, nec vltrà latére valens, apertè sæuitiam suam
Apertè sæuit rabiem suam. & odij rabiem, quam aduersùs congregationem & aciem benè instructam gerebat, ex erere cœpit. Primò quidem inter illos duos, quibus sic illuserat, & per quos alios illaqueare tentauerat, tantas inimicitiæ discordias seuit, vt si alter alterum alicubi potuisset apprehendere, interfecturus fuerit, & nisi feris & vinculis retenti essent, euadendi alter eorum non fuerit locum reperturus.

CAP.

CAP. XXVIII.

DEniq; importuniſſimus ille inſidiator iuuenem quendam, cuiuſdam conuerſi filium, arripuit, & nequiter eum torquere cœpit. Quid faceret grex ſine paſtore, cui ſic lupus vndiq; inſidiabatur? Ligatum ipſum dæmoniacum recludunt, donec capiatur conſilium, quid facto opus ſit. In ipſo autem ſilentio noctis, cùm Prior, qui tũc alijs præerat, ad eum intrare vellet, & adhuc foris ſtaret, vtcunque longè à domo, oſtijs omnibus clauſis, nec vllo patente foramine, per quod poſſet videri, maximè quòd eſſent tenebræ, dæmon interiùs alta voce clamare cœpit: Modò intrabit ad me, modò intrabit ad me. Modò venit, modò venit magiſter ille cum clauata tunica ſua, maledictus ſit ille. Firmatè oſtium firmiter, firmate quã celerrimè, ne poſſit ad me peruenire. Non ceſſit tamen ille, ſed proceſſit, & pulſans oſtium intrauit, ſtansq; ante illum, dixit: Dic mihi, rogo, quid eſt, quod loqueris? Reſpondit: Interrogáſne quid loquar, an quis ego ſim, qui loquor? Neutrum tibi indicabo. Nunquid tu magiſter es, aut tutor iſtius, aliorũ ve ductor? Recede, recede à me quamcitiſſimè, ne à me cũ iniuria ignominioſè recedas. At ille certus ſpiritum eſſe nequã, & ad decipiendum ſæpiſſimè veniſſe, qui iã tandẽ ad perimendum intrauerat, ait: Adiuro te per Ieſum Chriſtum filium Dei, qui tuas in cruce vicit inſidias, & poteſtatẽ, quã iniuſtè & fraudulenter vſurpaueras in hominem, iuſtè & potẽter eripuit, vt quis lis, celare nõ præſumas. Ait: Iráne me coges? Reſpondit: Nõ ego, ſed ille te coget, qui aliàs per crucẽ vicit te. Et exclamans dæmon ille nequã: Hei mihi, hei mihi, quid agã? Ego ſum ille idẽ, qui fui in puella Niuigellę coram Nortberto magiſtro tuo, albo cane: maledicta ſit hora, qua natus fuit. Sic certus ille de ſuo & aliorum adeò importuno perſecutore, totũ conuocat cõcentum, & hæc omnia indicans, quid faciendũ ſit inquirit. Illi, cõſilio inito, timidi tamẽ, vtpote nouitij, qui hæc experiri nõ conſueuerãt, virgis ſe cędunt, ieiunia & orationes inter ſe inſtituunt, aquam in vaſe ad hoc habilibenedicunt, & cum proceſſione eò eunt, vbi erat ille dæmon. Cœpit igitur fremere, & cum ſtrepitu magno clamare: Veniant noſtri ad hoc bellum, (plures enim ſumus) & conteremus eos, vt à lapide grana tritici conteri ſolent, prorſuſq; eos delebimus. Cui cùm Prior reſpõderet: Sic facies, ſi à Deo tibi ſacta erit poteſtas: ille verſus ad eum, extenſis manibus, quaſi ſcindere vellet veſtes, quibus erat indutus, ait: Putas te iſtorum eſſe magiſtrum? Et extendens digitum ad crucẽ, quam ibi puer tenebat: Ille, inquit, eſt magiſter, non tu. Tua cauſa nihil faciam: ſed ille eſt, à quo torqueor. Dæmones Ieſum Chriſtum crucifixum confitentur & timent: Iudæi legem habentes, & falſi Chriſtiani non agnoſcunt, ſed deteſtantur & rident. Solutus eſt ille, in quo ſpiritus erat nequam: ſed cùm vix à multis circũſtantibus teneri poſſet, iuuenis quidam clericus humilem de vera obedientia, cui totus deditus erat, ſumẽs fidutiam, dixit: Præcipiatur mihi per obedientiam, & tenebo eum non meis, ſed obedientiæ manibus & vinculis. Cui cùm præceptum datum fuiſſet, & alij receſſiſſent, ille ſolus eum tenuit, & vſq; ad aquam benedictam adduxit. Ponitur itaq; in aqua exorcizata, leguntur exorciſmi, fiunt adiurationes, leguntur euangelia, aliję fratribus flentibus, alijs in oratione, alijs in diſciplinis, vt vocant, corporis aut alijs afflictionibus permanentibus, omnibus tamen mirantibus friuola reſponſa & ridiculos ſermones eius.

Importuniſſimus dæmon iuuenẽ occupat.

S. Nortbertum dæmõ vocat albũ canem, eiq; maledicit ipſe maledictus.

Nota ſanctæ obediẽtiæ vim.

Quid plura? Tandem poſt nimias & innumerabiles miſerrimi corpuſculi fatigationes, dæmon ſuper linguã dęmoniaci in forma grani nigerrimę lenticulę ſe poſuit, & aperto ore linguaq; exerta, ſe oſtendit, dicens: Ecce ego: ſed propter vos omnes hodiè non egrediar. Cui cùm reſpõderetur, Mendax es, & ab initio in veritate nõ ſteriſti, nec tibi ab aliquo fidelium credendũ eſt: non diù pòſt cum fœdiſſimi fœtoris crepitu exiit, fœda relinquens veſtigia. Mox verò à ſuo tortore corpus vacuatũ cecidit, & in lectulum quendã reclinatũ, poſt diuturnam recreationẽ, ab ægritudine illa vix cõualuit.

Iohan. 8.

Nequiſſimus dæmon expellitur.

CAP. XXIX.

FAtigatis igitur mirabiliter fratribus, & artificioſa huius dæmonis calliditate inquietatis, idem dæmõ totius quietis impatiens, cùm locum ſuæ impoſturæ apud ſimplices nullum inueniret, volatu facili, ſicut leuis eſt agilitate naturali, Traiectum, vbi erat pater Nortbertus, repentè adijt, & hominẽ quendam cuiuſdam principis villicum artipuit. Erat autẽ in eodem oppido annuę celebritatis dies, quando populus ad huiuſmodi ſolennitates cõuenire ſolet. Et iam multi illic cõuenerant, & ſacerdos Dei Nortbertus in eccleſia, vbi frequentia populi maior erat, Miſſam celebrabat: vbi etiam erat homo ille arreptus à dæmone intra Secreta, qui cũ magno tumultu & fremitu vix ligatus tenebatur. Finitis itaq; Miſſarum ſolennijs, oblatus eſt ei ille cum magno ſuffragio plebis circunſtantis, & admirantis rei euentũ, & expectantis agonem militis Dei &

Mox inuadit alium.

dæmonis. Ille verò, vt erat adhuc sacris amictus vestibus, imò Sãctis spiritûs virtute accinctus, ad debellandũ hostem illũ importunissimum procedit. Cumq; quidã circunstantes fratres dicerent ei, vt suæ imbecillitati parceret, & hunc euentũ esse fortuitum, neq; oẽs casus posse emendari, ille permotus ait: Nescitis, fratres, nescitis, quia inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ, quæ adhuc in eo perseuerat, nec resipiscẽdi vnquã habebit voluntatem? Iste siquidẽ eò se ingeritrã frequenter & importunè, vt & me odiosum reddat, & verbũ Dei, q̃ per me ministratur, in cordibus faciat audientiũ vilescere, & ab eis, qui illud susceperint, ex innata sibi arrogantia illud possit auferre. Itáne in auribꝰ vestris veritatis nõ sonuit expositio, quę dicit: Venit diabolus, vt tollat semen verbi Dei de cordibus corũ? Hæc dixit, & statuto dæmoniaco ante altare, exorcismum aggressus est, dæmonem cõpellens vt exiret. Et cùm sal exorcizatum ori eius immisisset, ille magno impetu in faciẽ & oculos sacerdotis expuit, dicens: Iã tu cõsilium dedisti, vt in aquã mitterer, vt ibi durissimis cęsus flagellis, vsq; ad mortẽ ferẽ verberer. Frustrà niteris: me tua flagella nõ lædunt, minę tuę nõ terrent, mors non cruciat, nec me mortis vincula ligant. Cõsilium, vt præmissum est, datum erat, vt in aquã exorcizatam mitteretur, sed eodem furioso absente. Cùm ergo circunstarent Clerus & populus, alij pro curiositate, alij pro pietate, pessimus dæmon per os inuasi hominis multorum flagitiosam vitã & adulteria & fornicationes cœpit detegere, & quicquid confessione teãtum nõ erat, malitioso ore ꝓpalare. Hęc audientes, cœperunt omnes hac illacẽ; diffugere, paucis cũ patre Nortberto remanentibus. Et cùm iã dies esset inclinata, facto vespere, fatigati qui aderãt ieiunio & vigilijs noctis p̃cedentis, coẽgerunt eum ad hospitium, vt requiem pauliſper caperet, membraq; debilia refectione aliqua refocillaret, & dormitione recrearet. Vbi cùm ad cœnã cum fratribus suis & quibuſdã hospitibꝰ resideret, nunciatum est ei, quòd æger ille quietus sederet & solutus ante altare, de admissis in ipsum & maledictis veniã petens. Gratias itaq; egerunt Deo: remerã enim nocte illa & die sequenti curatus videbatur. Habebatur verò inter ciues einsdẽ oppidi quoddam exitiale odiũ, cumq; per totum diẽ pater Nortbertus pro pace componenda laborãsset, & fauente Dei gratia, eos ad pacẽ reuocâsset, mox diabolus, qui è cordibus eorum expulsus erat, nõ libenter digrediens, in eundẽ miserum hominẽ, qui curatus videbatur, ingressus est. Qui statim cœpit iterùm stridere & furere. Reuertenti aũt ab ecclesia sacerdoti: Nescis, inquiunt, quia energumenus ille hesternus in sanit? Nisi citiùs subueniatur ei, & citò curetur, furore confectus peribit. Respondit homo Dei: non iã à suo tortore liberari poterit: quia ꝓpter peccata sua ifthuc patitur. Nam officiũ procuratoris villę gerit, & pro merito suo tortori traditus est. Sinite eum modò, vt postquàm vexauerit eũ hostis per aliquot dies, satisfactione susceptа, nequissimus ille faciliùs expellatur. Sapiens homo doctusq; palęstræ cum spiritibus immundis exercendę, tribus diebus permisit cùm torqueri & vexari, & posteà diuina miseratione ab eo curatus est, ita vt mentis suæ compos & incolumis ad propria reuerteretur.

sap. 2.

Matth. 13.

Nota nõ potest dæmon impropera-re peccata in cõfessione detecta.

Curatur dæmoniacus.

CAP. XXX.

EO tempore fama viri Dei propter res præclarè gestas longè lateq; peruagante cõpunctus est paupertatis spiritu Comes quidam Vuestphaliæ potentissimus, Godefridus nomine. Qui accessit ad eum, quòd de eo multa audisset: sed cùm auditis maiora, spiritu sancto perdocente, q̃ per cũ operabatur, inuenisset, omne cõsilium & voluntatẽ suam ei aperuit, & qui se totum iam Deo deuouerat interiùs, sine mora de omnibus relinquendis & de paupertate voluntaria amplectenda perdocetur exteriùs. Erat enim diues, potens in armis, vt pote homo iuuenis, p̃ dijs multis, seruis & ancillis abundans, quibus omnibꝰ mox renuncians, se & sua omnia Deo per manus hominis Dei disponenda tradidit ea cõditione, vt propriæ domũs, castri videlicet Capenbergẽsis, mutaret fastigia, Deoq; cõsecranda curaret: vt vbi regnauerat vitiorum execratio, virtutũ illic locum faceret diuinę benedictionis consecratio. Quid faceret iuuenis, certamen grauissimũ suscepturus? Grauissimum certamẽ iure dixerim. Erat enim illi vxor & frater ipso iunior, qui modis omnibꝰ eius proposito se opponebant. Cõtradicebant etiam serui, ancillæ & oẽs ministri eius. Cõtradicebat Comes Fridericus, pater vxoris eius, magna ex parte eleemosynã, q̃ fecisset, de dote filiæ suæ esse dicens. Itaq; manus eius contra hos omnes, & manus horum omnium contra eum. Vicit tandẽ humilis importunitas: vxorq; consensit, & frater, leonino furore deposito, agninã induit manſuetudinẽ, itemq; religionis habitũ, quẽ ipsum Comitẽ velle nouerat, cũ illo susceepit. Gauisus est pater Nortbertꝰ, gauisus est & Comes, & redditis omnibꝰ Cæsari q̃ Cæsaris erãt, & q̃ Dei Deo retentis, tres de proprijs allodijs ecclesias, ordinãte patre Nortberto, constituit.

Comes quidam cõuertitur, & fit monachus.

Item frater eius.

In

In quibus frattribus collocatis & religione constituta, cùm Dei cultus egregiè compleretur, non defuit tentatio, nec malignorum spirituum persecutio. Nam Comes Fridericus, pater vxoris Comitis, ambitioni suę indulgens, quòd castrũ Capenbergense dominatum Vuestphaliæ tenuisset, prætexẽs illud esse dotem filiæ ũæ, comminatus est fratribus, nisi quantocyùs ex eo abscederent, se omnes trucidarum. Aliquoties etiam cum equitatu suo illuc vsq; accedebat, patri Nortberto cõminans, si eumcum asino ipsi posset compræhendere, ambos se suspensurum, vt reipsa experiretur quis esset eorũ maioris ponderis. Tam superbę orationi, qui aderant, Episcopi & alij Principes cõtradicebant, & iram Dei illi comminabantur. Fratres ergo Capenbergenses in arcto positi, nec vllum habentes q ipsos liberaret de manu potẽtis & iniqui, miserunt ad patrem suum, vt ipsos adiuuaret, simul hominis superbi verba ei nunciantes. Quo nuncio accepto, collectis viribꝰ fidei & spei per eũ & in eũ, qui dixit: Confidite, ego vici mundũ: ad ipsum se totum cõtulit, & publicè pronunciauit se cum asino suo terram illius ingressurum, & copia sui se facturum. Quid multa? Quãuis iter longum esset, tamen asinum suum mutare noluit: sed transito Rheno cũ asino suo, inermis & debilis terram illius Comitis intrauit. Nec longè pòst ille pacis inimicus lãguore correptus, interijt, & reddidit simul finẽ malitiæ & vitę. Sic pacatis omnibꝰ, fratribusq; Deũ timentibus electis, in tribus ecclesijs de eodẽ allodio cultum Dei omni tempore peragendum ordinauit, videlicet in Capenbergensi, * Flostatensi, Varlarensi: in quibus multorum fratrum & sororum vsq; in hodiernum diem viget congregatio, & in cultu diuino floret honesta religio. Iohan. 16.

Nora sancti viri insignę constantia & mortis contemptũ.

*Elephistacensi,

CAP. XXXI.

CVm autem in Franciam reuerteretur, & fama de cõuersione supradicti principis, mirantibus multis, diuulgaretur, quòd cum habitu in monasteria mutãsset castra, totumq; Comitatum seruitio Dei mancipãsset: exemplo eius commotus & compunctus quidã nobilissimus princeps Franciæ, Comes Theobaldus, hominẽ Dei adijt, de salute sua & de remissione peccatorum suorum simili modo consilium quęsiturus. Considerans aũt hominis Dei facundiã, & vultũs elegantiam, & maturitatẽ in verbis & responsis eius, pietatis affectu mens eius præ amore dulcedinis Dei & mansuetudinis sic perfusa est, vt statim seipsum totum cum omni possessione sua viri Dei permi serit voluntati. Erat enim & ipse homo prudens & benè doctus, & fanam doctrinam sapientiamq; verborum Dei sapienter in corde suo & laudabiliter colligebat. Sed vir Dei videns generosi principis spectus nobile, nobilemq; & deuotam, q̃ de seipso benè diuidens offerebat oblationem, & holocaustũ, ꝙ de cunctis rebus & diuitijs faciebat, paucis diebus ad respondendũ acceptis inducijs, Domino Deo cõsilium hoc attentiùs cõmendabat. Didicerat enim principe illũ amplissimas habere possessiones, & castra quã plurima, nec cuncta facilè posse mancipari alicui religioni, tum propter regni munitionem, tum propter aliorũ multorum nobilium, q̃ eius principis beneficiarij erãt, destructionem. Audierat etiam esse eũ largissimum in pstandis eleemosynis, in ecclesijs, monasterijs & cæteris religiosorum officinis ædificandis, addendisq; cæterarum rerũ necessariarum magnis subsidijs. Audierat eum patrẽ esse orphanorum, tutorem vidua rum, nutritorem pauperum, solamen leprosorum. Itaq; vir per omnia discretus, alterius instituti vitã minimè illi cõplectẽdam sentiebat. Expectabat aũt ille respõsum de contemptu mundi & deferendis omnib. Sed homo Dei, accepto post datas inducias di uinitùs consilio: Nõ erit, inq;t, ita. Iugum emi Domini, vt cœpisti, cum iugo matrimonij portabis, & semen tuum cum benedictione patrum tuorum pcedentium terram largissimam obtinebit: q a nobis fas nõ est in te destruere, ꝙ de te diuina disposítio ante omnia secula hisce nouissimis temporibus voluit ordinare. Ad q̃ sic respõdit princeps: Si sic necesse cõfirmas, reuerende pater, ex Dei voluntate, Domini est terra & plenitudo eius, nec ex ea quisquam aliquid, nisi per illum obtinebit. Quia igitur ex illo hæc præcipis, nõ habeo contradicere: sed certum tibi sit, nullam me ductu rum aliam, nisi quã Dominus Deus per te mihi voluerit copulare. Pensẽt hìc lector, quãta fuerit in viro Dei virtus discretionis, qui ex duobus principibus alterũ cuncta voluit relinquere, alteri verò præcepit tanquam nihil habentẽ cuncta possidere. Considerauit quippe in altero, quòd aliena etiam ab egenis raperet: cõsiderauit in altero, quòd propria egẽtibus largiri non cessaret. Theobaldo Comes Blesensis.

Præclara laus Theobaldi Comitis.

CAP. XXXII.

COnstituerat homo Dei iter Romanum ingredi pro statuendo ordine fratrũ suorum, & pro confirmandis rebus eorum, sibi à Deo collatis. Assumptis itaq; legatis Comitis, Ratisponam vsq; eos adduxit. Erat enim Episcopus eius ciuitatis nobilissimi stemmatis, & habebat fratrem Engelbertum, potentissimum Marchionem, cui erant nubilis

nubilis ætatis filiæ, è quibus vna expetita, Comiti Theobaldo despōsa est. Reuersi sunt legati eius ist huc nunciantes, & pater Nortbertus cœptum iter prosequens, Romam peruenit: vbi à beatæ memoriæ Papa Honorio honorificè susceptus est, & quicquid iuste petijt, ab eo facilè impetrauit. Peractis itaq; omnibus, cùm iam de reditu cogitaret, quadā nocte summo diluculo, cùm de Deo meditaretur ipse & quidam sociorum eius, quos itineris solamen habebat, audita est vox ab illis manifestè, Parthenopolis ipsum fore episcopum. His auditis, admirantes stupebant, nec audebat quisquam eorum alius alij indicare, quid audissent. Præmiserat interim vnum ex clericis suis, qui nūciaret Comiti reditū suum, & acciperet responsum de matrimonio, quod per legatos suos audiuisset expetitū. Ipse verò rediens, transitū habuit per ciuitatē Vuirtzenburg seu Herbipolim, quæ tunc episcopo carebat, coēgeruntq; eū Clerus & populus Pascha apud ipsos celebrare. Eo igitur retento, cùm in die sancto summā Missam in ecclesia celebraret cū magna frequētia populi, ventum q; fuisset ad sacrosanctī Dominici corporis & sanguinis perceptionē, accessit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat, & eo post Dominici corporis & sanguinis cōmunionem susstante in oculos eius, lumen recepit. Vnde cùm omnis illic assistens populus magnificentiā Dei altis vocibus extolleret, quidā diuites è præcipuis ciuitatis cōpuncti & amore Dei accensi, se & sua per manus hominis Dei Deo obtulerunt. De quorum facultatibus ecclesia ædificata illic est, quæ diuinis cultibus claret vsq; in hodiernum diem. Recordati verò vocis, quā Romæ audierāt ipse homo Dei & fratres eius, cū Parthenopolis & Herbipolis, æquè in polis desināt, timentes ne in Episcopū assumeretur ab ijs, qui supra modū magnificabant eum, celeriter è ciuitate egressi sunt.

Romæ vir sanctus à Pontifice honorificè accipitur.

Cæca restituit lumen.

CAP. XXXIII.

Acceptaigitur potestate à Romano Pontifice de institutione proposita & statuto ordine, cùm ad Præmonstratū reuersus esset, statim confirmauit, q̄ priùs fecerat, videlicet ecclesiā B. Martini, quæ est Lauduni sita in suburbio, quam sub Abbate, cùm adhuc in nimia paupertate esset, instituerat: quæ quantum in temporali & spirituali ædificio creuerit, & plantata in qua terra radices fixerit, arbores ex ea in diuersas terrarum nationes transplatæ dicant, fructus ex ea suauissimè redolens prædicet, & qui viderunt & cooperatores exstiterunt, vsque in æternum succedentes succedentibus præbeant testimonium. Ordinari fecit etiam in Viuariensi ecclesia Abbatem, quam in Suessionensi pago susceperat, vbi & dæmon, qui eum persequebatur, ad introitum fratrū, in hominem quendam statim ingressus est, quem pater Nortbertus, Deo cooperante, hoc modo liberauit. Ille siquidem, vt erat solitus, heri & nudiustertius, exierat agricul turam suam agere, & dum geminato laboris æstu sitiret, ad proximum fontem accessit. vbi cùm bibiturus se inclinaret, vidit immanem vmbram & terribilē in aqua. Qua visione perterritus, dum temperat sibi à potu aquæ, erectus videt quasi ingentem hominem cum terrore quærentem, cuius esset. Atq; eo dicto disparuit, & miser arreptus à dæmone, furere cœpit. Hora erat pomeridiana, & ille apud villam ad vesperam inuentus, ligatus adductus est. Quem cùm pater Nortbertus diligenter intuitus esset: Videtis, inquit, quomodò malignus spiritus, qui bonis omnibus inuidet, nos etiam hoc in loco odiosos reddere nititur? Vult enim rumorē spargere, ad ingressum nostrū hanc infamiæ noram existere, & eius hoc esse signum, quòd ista mala præcedant: sed per gratiam Dei non prævalebit. Tunc cœpit hominem exorcizare & signare, donec quiesceret, & sana verba proferret. Quod videntes qui adstabant, gaudij sunt valdè, gratias agentes Deo, & dicentes: Eia benedictus Deus per omnia: modò quiescere paululùm potest hic pater noster, qui fatigatus longo itinere, huc accessit. Sed ille, qui discretionem spirituum habebat, propiùs accedens, cùm de naribus illius obsessi fœtorem putidissimum exire sensisset, ait: Nón est ita, vt vos putatis: nondum spiritus iste nequam recessit, sed latitat in calamo isto, & verba composita loquitur diuinæ virtutis timore, vt non expellatur, sed nobis recedentibus acriùs hunc miserum valeat cruciare. Attamen sine causa non est traditus iste aduersariæ potestati. Permittamus eum hac nocte pœnas debitas soluere, orantes pro eo, & forsitan cras faciliùs miserebitur eius Deus. Et sic factum est. Sed rei veritas & subsecutæ veritatis indicia, vera comprobauerunt esse verba sacerdotis. Nam vt recesserunt ab eo, cœpit arreptitius ille multo nequiùs stridere & furere, quàm priùs feciſſet. In crastinum autem homo Dei reuersus est ad eum, & in conspectu innumeræ plebis, quasi ad spectaculum adstantis, sanus per Dei gratiam redditus est æger, & ad domum propriam cum omni sensûs integritate reuersus.

Abbatia S. Martini Laudunēsis multū proficit.

Inuidentia maligni dæmonis.

Dæmonia. cus sanatur

CAP.

CAP. XXXIIII.

NOn est autem prætereundum, quare vocatus fuerit ad suscipiendam Antuerpiensem ecclesiam. Est Antuerpia oppidum amplissimum & populosum, in quo vnus erat tantùm sacerdos, qui curam totius populi ibidem commorãtis gerebat. Sed præ nimia multitudine & frequenti negligentia non poterat: nec credebatur ei, quòd & ipse quasi in coniugio & copula carnali, neptem suam in tertio gradu manifestè sociam sui sceleris haberet. Hanc ob causam populus ille, quasi grex absque pastore, per multos errorum anfractus deuiabat. Vnde contigit, vt hæreticus quidam miræ subtilitatis & seductor, Tanchelinus nomine, illuc adueniens, in eadem gente locum suæ impostu ræ inueniret. Erat is omnium hominum scelerati ssimus, Deiq; & omnium sacramentorum eius, totiusq; religionis & Christianæ fidei hostis, ita vt ministerium Episcoporum & sacerdotum nihil esse diceret, & sacrosancti corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi perceptionem, ad salutem perpetuam prodesse negaret. Itaq; illum populum, cui iam per multa tempora veritas horum nunciata nõ fuerat, in hos errores induxit. Credebant ei, & sequebãtur cum circiter tria millia armatorum, nec erat Dux aut Episcopus vel princeps, qui auderet ei resistere vel occurrere, nec ante eum, nisi sectam eius amplecteretur, apparere. Cum precioso apparatu in vestibus deauratis, triplici funiculo crinibus intortis, & auro intexto ligamine triplicatis incedebat, verbisq; persuasibilibus magnisq; conuiuiorum apparatibus beneuolentiam eorum ad seducendos eos exhauriebat. Res mira & stupenda: lotiones eius bibebant, & reliquiarum locó absportantes recondebant. Et cùm filias in matrum præsentia, spõsasq; maritis videntibus corrumperet, opus spirituale id esse asserebat, intantùm, vt infelicem se diceret, qui huic coniunctioni nefariæ misceri non meruisset. Hæc turpissima & detestanda hominis impostura etiam post mortem eius extirpari nullatenùs potuit, licèt duodecim clericorum congregatio ab Episcopo in subsidium sacerdotis, qui solus erat in ecclesia sancti Michaëlis, instituta esset. Tum verò clerici & charitate & euidenti necessitate cogente, patri Nortberto & fratribus eius per manum Episcopi hanc ecclesiam eum quibusdam redditibus dederunt, confidentes, quòd Deus meritis illius & fratrum, mortiferæ pestis auferret fœuitiam, & tenebris ignorantiæ depulsis, lumen veritatis repararet. Susceepta est ecclesia, & clerici in eodem oppido aliam sibi ædificauerunt: quæ vtreq, manent vsq; in hodiernum diem, Dei seruitio mancipatæ. At pater Nortbertus, peritos fratres ibi collocauit, qui mortifero vulneri vitale medicamentum apponerent. Itaq; cœperunt & ipsi seminare verbum Dei, & eloquia dulcia faucibus eorum super mel & fauum propinare, infirmis pulmentum dulcedinis ministrantes, & debilibus panem, qui cor hominis confirmat, & vitam præstat æternam, annunciantes. Aiebant enim: Fratres ne miremini, & ne timeatis: vos per ignorantiam secuti estis mendacium, veritatem esse existimãtes. Quam si quis priùs vos edocuisset, vt faciles inuenti estis ad perditionem, sic faciliores fuissetis ad salutem consequendam. Audientes ergo quidam verbum, & videntes opera, quæ sequebantur, compuncti reuertentes viri & mulieres, corpus Dominicum, quod in cistis vel in foraminibus per decem aut quindecim & eo ampliùs annos abdiderant, reportabant.

Tancheli. nus hæretícus demen- tat Antuerpienses.

Vide nefariam & plane Cynicã hæreticirue pitudinem.

Ecclesia B. Matiæ ex- truitur Ant uerpiæ.

CAP. XXXV.

CVm quadam nõ ãe Præmonstrati cum quibusdam fratribus infirmis & minutis plùs solito resedisset, de spe cælesti & beatitudinis gloria conferens, & conferentes audiens, cùm in secretæ noctis silentio quidam ex eis sitirent, missum est ad fontẽ, vt afferretur aqua. Reuertentibus igitur, qui missi fuerant, statim vt ostium cellulæ ingressi sunt: Quare, inquit vir Dei, aquam immundam huc attulistis? At illi timentes, stupebant, & vas benè lotum & aquam purissimam se attulisse protestabantur. Cumq; de vrna in scyphum effunderetur, semel atq; iterùm iussit aquam infusam effundi, omninò prohibens, ne quis ex ea vel pauxillum gustaret. & cùm tertiò vsq; ad fundum vrnæ ventum esset, accensoq; lumine clariùs intuerentur, viderunt buforẽ miræ magnitudinis in scypho reptantem, & obstupuerunt. Obstupescere iure poterant, & supra modum mirari, tum quia hyems erat, quando huiusmodi vermes apparere non solent: tum quia fons erat purissimus, & vas mundissimum fuisse recordabantur. Videns eos attonitos pater Nortbertus: Quid, inquit, fratres miramini? Mille artifex est ille spiritus nequam, qui nos hostiliter persequitur: est proijcite eum: quia maior eius est versutia & arrogantia, quàm fortitudo. Quid, quæso, de hoc viro sentiendum est? Nunquid ille spiritibus immundis tã subtili ratione obuiare potuisset, nisi sancti spiritus infusio & gratia abundans eum docuisset?

Vir sanctus diuinitùs cognoscit dæmonẽ in bufonis spe cie latere in vase.

CAP. XXXVI.

ALio tempore, cùm ad ligna cædenda fratres quidam in sylua fuissent, inuenerũt lupum capreolum deuorantem. Exclamantes autem fugauerunt eum, & acceptа præda, quam lupi rapacitas ceperat, detulerunt secum domum, & in angulo quodam nihil mali suspicantes suspenderunt. At lupus, quasi de iniuria sibi illata conquerens, sequebatur eos, & ad ostium domûs, quam illi fuerant ingressi, vt canis quidã domesticus, residens, quod sibi ablatum fuerat, repetere videbatur. Nesciẽtes autem qui aduentabant, quod factum fuerat, exclamabant contra eum, vt fieri solet, vt eum in fugam compellerent. At ille vultu domestico respiciens ad eos, immobilis permanebat. Quod cùm viro Dei nunciatum fuisset, conuocatis fratribus cunctis, percontabatur quidnam esset, dicens non sine causa tam rabidum animal eiusmodi frõtem sumpsisse. Timentes verò fratres illi, qui causæ conscij erant, processerunt in publicum, & veniam petentes, narrauerunt ea, quæ gesta fuerant. Quod vir Dei audiens, ait: Reddite ei quod suum est. iniustè enim egistis, rollentes quod vestrum non erat. Accepta deniq; lupus præda sua, neminem lædens, placidè recessit.

Vide rem miram.

CAP. XXXVII.

CVidam etiam puero pastori ouium quærenti, cùm canes non haberet, si lupus ei ouem auferret, quid faceret, ioco respondit, vt nomine magistri sui præciperet, ne auderet eam deuorare vel lædere. Non diù pòst more solito seruante eo oues in agro, lupus veniens vnam ex eis rapuit, & concito cursu au fugit. Quem frater procùl adspiciens, præcepti non immemor, alta voce clamare cœpit: Quò fugis, ô malignissime raptor, solito velocior? Depone ouem, depone, inquam: ex parte magistri mei hoc tibi præcipio, & non lædas eam, nec longiùs absportare ausus sis. Mox lupus ouẽ illæsam deposuit, & ille festinus in humeros sublatam, ad alias eam reportauit. Cùm die alio missus fuisset frater quidam in agrum ad animalia custodiẽda, lupus eis per totum diem eo præsente, adstitit, & quasi custodiæ ferens solarium, nullam præ se ferebat feritatem. Cumq; appropinquante vespera, hora esset vt grex introduceretur, sicut ex altera parte frater, ita ex altera parte lupus gregem intrare compellebat. Introducto verò grege, cùm frater ianuam clausisset, lupo exclusо, ille quasi de illata iniuria conquerens, & mercedem sibi debitam reddi postulans, pede prout poterat, pulsabat ianuam. Pulsabat crebris ictibus, se velle intrare indicans, & alicuius alimenti portionem accipere. Quod cùm vir Dei audisset: Quare, inquit, pulsanti hospiti non aperitis? Cui cùm respondueretur, non hospitem, sed lupum esse qui se importunè ingeret, nec propter ipsos omnes vellet recedere, aduocatis fratribus percontabatur, qua occasione illuc venisset. Sed cùm tacerent omnes, accersito clerico illo, sciscitabatur, quis iuuisset ipsum in custodia gregis. At ille indicare, quod ei contigerat, timens, nec tamen interrogata celare ausus, ait: Illa fera pulsat ad ostium, quæ hodiè mecum fuit, & gregem mihi commissum, haud aliter acsi commissus sibi fuisset, mecum, donec intra ianuam introduceretur, conseruauit. Audiens hęc vir Dei: Date ei, inquit, aliquod pabulum: mercedem enim de impẽso seruitio requirit: quia dignus est operarius mercede sua. Cumque ad præceptum viri Dei carnes ei proiectæ fuissent, quasi pro mercede rapuit eas, & recessit. Qui etiam non diù pòst de manu cuiusdam pueri vitulos seruantis, panem accepit. Quid est hoc, fratres? Ecce rabidæ feræ, rationis expertes, mansuescunt, & hominibus obediunt: homo rationalis claudit aurem, & non obedit, quasi qui finxit eum, non consideret. Non audit miser homo, quia cùm placuerint viæ eius Deo, omnes inimici eius pacifici erunt.

Res admiratione digna

Lupus fit custos gregis.

Luc. 10. Lupus manso succurit.

Prouer. 16.

CAP. XXXVIII.

ARte multimoda hostis ille persequebatur aciem, ad ipsum debellandum ordinatam, intantùm vt vix quisquam ex ipsis, postquàm noctis tenebræ aduentarent, alicubi exire auderet. Sed cùm vnus, cui multùm insidiabatur, se modicę fidei esse diceret & seipsum reprehendens, assumpsisset fiduciam, & solus pro singulari quadã necessitate exijsset, adstitit dæmõ corã eo, terribilis valdè hominis effigie assumpta, & adspectu nigerrimo incedens, & quasi ipsum esset in aërẽ delaturus, minas intentans. Ille autem fidei collectis viribus, & vigore animi resumpto, intra se dicebat: Quandiù hæc importunissimi inimici figmenta & phantasias patiar? Et surgens apprehendere eum voluit: sed dæmon in fugam versus est. Ille verò fugientem velociter insequitur, & veniens ad arborem, quæ propè stabat, luctari cœpit cum ea, dæmonem cupiens tenere & ligare. Sed paruo interuallo facto, respiciens recognouit eam esse arborem, quam

Valdè infestus est fatã fratribus Præmõstratensis instituti.

ibidem

ibidem esse nouerat. Et hac animi virtute venenosi serpētis illusione deuicta, nullum postea ei⁹ timorem passus est. Sed & alium simili modo aggredi præsumpsit, eundem timorem ei incutiens, visibiliter illi adstans, cùm resideret ille ad opus naturæ necessa-rium. Nec mouebatur vterq; de loco ab initio nocturnarum precum vsq; ad finē. Sed vicit tandem probitas opportuna fratris improbam importunitatem dæmonis. Nam surgens, signo Crucis expresso, per ostium, quod à dæmone occupatum videbatur, exi lijt, & neminem obsistentem inuenins, quòd talis illusio nec ipsi nec alicui nocere pos-set, perspicuè cognouit. Et liber iā ab hoc vano timore permānsit, libertate sanctispiri-tūs donatus, qua postea minimè fuit destitutus.

Contemnē-da sunt dæ-monum ter riculamēta.

CAP. XXXIX.

CVm vir Dei Nortbertus noctem quandam totam insomnem orando trāsegisset, stans ante altare oratorij, quod in primordio conuersionis suæ in Præmonstratē-si loco susceperat, adstitit retrò eum satan instar horribilis vrsi, dētibus & vngulis ter-ribilē præ se speciem ferens. Cumq; verteret se homo Dei, & vellet procedere, vt mē-bra debilia modico somno recrearet, ex improuiso videns adstantem belluam, expa-uit. Sed ilicò ad se reuersus, & ostium oratorij clausum considerans, nec alicuius intrā-tis sonitum se prius audisse recordans, persecutoris sui cognouit esse insidias. Et parū-per orando, viribus resumptis, ait Quid expectas cruenta bestia? Vngulæ tuæ inanes sunt, & horribiles dentes tui ventus, & hirsuta pellis tua fumus & vapor inaniter tran siens, & velut vmbra, quæ sole recedente disparet.' Tu signaculum similitudinis Dei, lux cùm esses, in tenebras superbiendo corruisti. Recede nunc, præcipio tibi: quia nul-la conuentio Christi ad Belial, nulla societas luci ad tenebras, nulla pars fideli cum in-fideli. Recede ocyùs: scis nulli nocere te posse, nisi permittat Deus: nec nisi illis, qui peccando tuæ subditi sint potestati. Et his dictis mendax ille, verba veritatis ferre nō sustinens, disparuit.

Vrsi specie sata frustrà terrere niti-tur virum Dei.

Ezech. 28.

2. Cor. 6.

CAP. XL.

IAmtunc tempus aduenerat, quo ad certum diem per internuncios loco etiam præ-fixo, Comes Theobaldus sponsæ suæ & patri eius occurrere debebat. Et inuitato patre Nortberto, qui coniunctionis huius suasor fuerat, secum illum vsq; ad eundem locum perduxit. Quò cùm peruentum fuisset, nō inuenerunt eam. subsistiterat enim in via, graui morbo detenta. Qua de re cùm omnes, qui cum eo aderant, mirarentur, ali-cuius pœnitudinis & fraudis causam suspicantes, consilio inito magnis precibus ro-gatus est pater Nortbertus, vt procederet in occursum eius, & renunciaret, vtrúmne vera aliqua esset huius dilationis occasio. Acquieuit homo precibus deprecantium, suum etiam dedecus fore putans, si non ad finem vsq; perduceret curam, quam eius matrimonij conficiendi causa suscepisset. Et accepta certa pecuniæ summa, misit eam fratribus suis Præmonstratensibus, qui eo absente quingentos pauperes pascendos su-sceperant, tempus enim famis erat, & alimēta sibi & pauperibus emebant. Et quia hoc nomine eis succensuerat, præcepit in nomine suo centum viginti pauperes addi, ita vt centum ex eis plenam haberent é cibo communi refectionem: tredecim verò in hospitali domo pane & carne ac vino recrearentur. Septem autem cum canonicis es-sent in refectorio. Culpam enim, qua Deum & fratres se offendisse credebat, quòd displicuisset ipsi humanitas & opus misericordiæ, quod in fide Iesu Christi in pau-peres declarandum susceperant, sic remitti & expiari putabat. Non enim arbitra-batur ad eos vltrà se reuersurum, nec volebat alicuius offensionis notam apud eos re-linquere, quos esse sciebat in Dei, & sua, & omnium fidelium congregatos dilectione, etiam in hoc magistri sequens exemplum, qui cùm dilexisset suos, in finem dilexit e-os. Deinde perrexit ire, quò mittebatur. Et veniens Spiram, Saxones & clericos Par-thenopolis ciuitatis ex magna parte ad eligendum Archiepiscopum coram rege Lo-thario congregatos inuenit. Qui audientes eum aduenisse hominem, quem per diuer sas terrarum nationes virum sanctum populus affirmaret, vocauerunt eum, tum ad sermonem faciendum, in quo libenter audiri solebat, tum ad audiendum consiliū su-per negocijs quibusdam, quod quorundā exijs, qui conuenerant, necessitas expos ce-ret. Et primò quidem Parthenopolitanorum causa, qui patre orbati erant, agebatur. Aderat ibidem quidam Cardinalis, qui à Romana sede recēs aduenerat, & aliorum principum innumera multitudo: & in electione, eorum consilio, tres nominati sunt, quorum vnus erat pater Nortbertus, sed eo ignorante. Factum est autem, cùm illi hæ-sitarent, & è tribus optimum sibi cuperent, digito latenter ex aduerso latere innuit eis Primicerius Metensis Albero, qui posteà Treuirensis ecclesiæ Archiepiscopus fuit,

Liberalitas Præmonstra tensium in pauperes.

tohan. 13.

vt virum Dei Nortbertum assumerent. Qui statim porrectis manibus eum arripiunt, vocibus iteratis exclamantes: Hunc in patrem nostrum eligimus, hunc pastorem nostrum approbamus. Non potuit se homo debilis defendere, non licuit ei cogitare, nec cogitãdo quicquam de seipso constituere, sed simulatq; raptus est, à rege commendatus est, & ab omnibus adstantibus approbatus, ab ipso etiam Romanæ Ecclesiæ legato confirmatus. Deducitur ergo homo Dei graue onus secum portans; deducitur ad locum, quem non nouerat. Ita ille, qui gentem neglexerat paganorum incredulam, ad quam in primordio conuersionis suæ ire constituerat, vt miseros ab errore infidelitatis reuocaret: nunc authoritatem & officium secum ferens, vndè dispositionem diuinam putauit effugere, inde cogitur obedientiam manifestè subire.

Creatur Vitalis Dei Magdeburgi Episcopus.

CAP. XLI.

FVit itaq; ad introitum eius populi concursus innumerabilis, & congratulabantur omnes maioris ætatis & minoris: Maiores, quòd celebrem & magni nominis personam elegissent: minores, quòd eum, qui infirmitatibus eorum compateretur, recipere meruissent. Procùl autem adspiciens ciuitatem illam, ad quam ducebatur, nudatis pedibus incedebat. Inde cum processione deducitur in palatium, sed vt pauper, pauere amictus pallio, alijs introeuntibus, repellitur non agnitus ab ostiario. Dicebat quippe ostiarius illi: Alij pauperes iamdiu intromissi sunt: non decet, vt te ingeras importunè, conprimens horum principum multitudinem. Exclamabant autem, qui secuebantur, hæc videntes: Miser, quid agis? Sine miser: quid est, quod fecisti? Nunquid non nôsti, quia iste est episcopus noster, & dominus tuus? At ille confestim aufugiens latitabat, patre Nortberto eum reuocante, & subridendo dicente: Ne timeas, & ne fugias, mi frater. Meliùs enim me compellunt, ad quæ non debueram, qui tam pauper & modicus appareo, sublimari.

Vide sancti viri humilitatẽ in tanto honore.

CAP. XLII.

CONsecratus igitur & episcopus factus, & in episcopali cathedra sublimatus, nõ immemor illius Apostolici præcepti, Episcopum suæ domui esse benè præpositum: conuocatis præfectis domûs & cunctis ministris, perquirebat qui essent redditus episcopalis mensæ, & vbi & quinam illi, qui singulis præesse deberent. Et cùm annumerata cuncta fuissent & scripta cõmendata, & qui ex ipsis sumptus debebãtur, vix sunt ex omnibus inuenta, quæ quatuor mensibus anni possent sufficere. Admiratus supra modum Dei sacerdos, interrogabat diligẽter, vtrum ne ampliori prædiorum possessione antiquitùs instructa esset ecclesia, an ab aliquibus qui illi ante ipsum præfuissent, quæ iuris eius erant, minùs cautè conseruando essent dispersa. Cognita autem veritate, quòd nobilis fuisset ecclesia, & à regia maiestate fundata & sublimata, liberaliterq; dotata & aucta, Vbi sunt ergo hęc, inquit, aut qua ratione ab ea & à vobis sunt abalienata? Aiunt illi: Quidam ex decessoribus tuis nimiùm suæ carnis affectibus indulgẽtes, fratribus & propinquis & parentibus suis alia prædia largiti sunt, alia permiserunt. Alij verò ijs succedentes, quædam feudi vel beneficij loco dederunt. Alij remissiùs se habentes, & à potẽtibus oppressi, defendere nõ valentes, quæ iuris erant ecclesiæ, quædã perdide runt, & sic imminutæ sunt, & penitùs ad nihilum redactæ cunctæres, q̃ huic dignitati seruire solebant. Audiens hæc vir Dei, memor illius, quòd maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius: collectis viribus in eo & per eum, à quo se vocatum ad hoc officium administrandum nõ diffidebat, imperterritus iubare potestatis assumpto, legationem vndiq; mittit, præcipiens vt quicunq; possessiones ecclesiæ, cui Deo authore præsideret, iniustè obtinerent, nullo pacto deinceps eas sibi vendicare ausi essent, nisi priùs ostendissent, eas ad se iure hæreditario esse deuolutas. Audientes hæc raptores & sacrilegi illi, multùm indignabãtur, quòd homo inermis & pauper, qui asino vehente introductus esset, tam potẽs tamq; festinum auderet edictum proponere, quod tamẽ pro nihilo putabant, nihil ex ijs, quę violenter possederant, se perdituros existimantes. At ille gladio spirituali, quo accinctus erat, eos persequitur, in sua quiete permanẽs aggreditur, percutit, deijcit, deiectos anathematis vinculo ligat. At illi eam persecutionem Episcopo facilem, sibi diuturnã & grauem esse non ignorantes, quandoquidem præcipit authoritas, qui anathema vnius anni patiuntur, eos post annum * exleges, nec in aulis aliquod habere resp̃sum: dimiserunt magna ex parte ea, quæ de beneficijs ecclesiæ sibi prẽter ius fasq; vsurpãrat. Sed faciebant id sanè inuiti, & ob hoc inimicitiarum & odij fomitem aduersùs Episcopum, vtcunq; & vbicunq; poterant, latenter ministrabant. Sed ille, qui viam iustitiæ & cur-

Admodùm imminutos inuenit prouentus Ecclesiæ Magdeburgensis.

Ierem. 17.

Persequitur vsurpatores rerum ecclesiasticarum.

à Tim 3.

cursum recti itineris ante episcopatum tenuerat, immobilis permanebat, prædicās verbum & regnum Dei annuncians, pacemq; in terminis suis faciēs, donec religiosorum exaltans, & vbi non erant, nouas construens: religiosos amplexans & ordinans, dissolutis & irreligiosis, nisi resipiscerent, afferens assiduas persecutiones, Decanis, & sacerdotibus, & ijs, qui habebāt regere populum, omnibus ad sacros ordines promotis, modis omnibus castimoniam sectandam esse dicebat, cogens eos eam seruare: aut, si esset notorij, cuncta ecclesiastica beneficia relinquere. Initia dolorum & occasio persecutionum, omnia hæc. Dicebant enim de die in diem, suam quisque, quam ægrè ferebāt, molestiam conquerentes: Vt quid hunc aduentitium & cuius ignorabamus consuetudines, super nos regnare voluimus? Contrarius quidem est operibus & consuetudinibus nostris, suprà quàm ferre possimus. Sic qui priùs immensis laudibus eleuabatur, nunc vituperijs & improperijs deijcitur: sed tamen proficiebat in opere exteriùs, ipso dispensante, qui cuncta exteriora, priusquàm fiant, ordinare consueuit interiùs. Nota sancti Episcopi fiducia.

CAP. XLIII.

ERat ante palatium episcopale haud longè sita ecclesia in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, in qua viginti erant canonici seculares, sub Præpositio antiquitùs cō stituti. Hanc ergo cùm præuidisset sacerdos Dei sibi esse necessariam, vt ibi fraternitas suis repositis, aliquando à tumultu, qui officio imposito debebatur, paululùm spiritū refocillaret, petebat multoties & à rege & à canonicis tum maioris, tum huius ecclesiæ, vt alibi ab ipso alijs æqua vel meliori commutatione redditibus acceptis, illam sibi liberam concederent. At illi omnes vna voce contradicebant, asserentes ecclesiam tanti nominis non debere immutari, nec regiæ dignitatis potestatem, cui erat subdita, imminui: sed nec alterius ordinis & consuetudinis gentem introduci: quæ iura regalia ignoraret, & subiectionem debitam & officia pro consuetudine ipsorum præstare nesciret. Passus est hanc per aliquot annos repulsam, sed vicit tandem in petitione humiliter perseuerans: vicit quidem ratione, qua premebat eos: vicit & constantia, qua nouerant eum à bonis initijs vsq; ad finem nunquam velle desistere. A motis ergo cleri- cis illis, & singulis vbi vellent collocatis, fratres sui ordinis, sicut diù concupierat, in eā ecclesiam induxit, vbi etiam se viuente secundùm ordinem institutum, & post decessum suum perpetuis temporibus Dei cultum prosequendum constituit. In ecclesia S. Mariæ collocat sui instituti fratres.

XLIIII.

CReuit fratrum numerus & multiplicati sunt, & in Saxonia, vbi religio tepuerat: & in Sclauonia, vbi nulla erat. Radicati fructuoso germine floruerunt, multiplicati sunt, vt quondam Hebræi. Fremuerunt Saxones, fremuerunt Parthenopolitani, odioq; & inuidia aduersùs hominē Dei inualescente, ipse in Deo spem & fiduciā habēs, & aliorū institutorum cōgregationes propagare non cessabat. Iam autem aduenerat dies ille sanctissimus & celeberrimus Cœnę Domini, in quo pœnitētes recōciliandos sanctorum patrum decreuit authoritas, in quo agnus ille innocens ad conciliandas inimicitias inter Deum & hominem captus est & ductus ad immolandum: & ecce ad ostium loci illius, in quo sacerdos Dei confessiones recipiebat, adstitit quidam amictus pallio sub pœnitentis specie, obnixè ostiarium rogans, vt ad confitendum intrare ei liceret ad Episcopum. Hoc cùm ostiarius viro Dei indicâsset: Noli, inquit, ille, intro mittere eum. Et cùm ex præcepto domini sui diceret paululùm expectandum esse, ille magis instabat vt introduceretur. Si cperseueraurit pulsus nec intromissus est, donec recessit alia multitudo, quæ conuenerat ad confitendum: & tunc nouissimè illi copia intrandi data est. Quem cùm procùl vir Dei diligenter inspexisset, ait: Noli huc propiùs accedere, sed sta & vide ne moueas pedem. Aduocatisque de ministris palatij, qui foris aderant, præcepit eis vt adstantem iuuenem pallio, quo obuolutus erat, nudarent. Nudato autem eo, apparuit cultellus acutus, quem adstrictum lateri suo tenebat, cuius erat longitudo fere pedis & dimidij. Itaque cum eodem, iubente Episcopo, cunctis qui aderant intuentibus, ante eum adductus est. Cumque quæreretur ab eo, cur sic armatus veniisset, tremens ac stupens, vtpote ineffabilis & nefandæ crudelitatis conscius, mortem timens, procidit ad pedes eius, & quia ad ipsum interficiendum missus fuisset, confessus est. Nominatisq; illis à quibus erat conductus, quorumque instinctu & consilio venerat ad tam execrabile facinus perpetrandum, cuncti qui aderant, supra modum mirabantur, quod proditionis huius rei inuenti essent etiam illi, qui de præcipuis negocijs & secretioribus consilijs cum eo tractare consueuerant. At vir iustus, vt erat hilari facie & vultu sereno, ad eos respiciens, ait: Quid miramini, si vas suum hostis antiquus recognouit, & in membris Christi opus suum. Nota, vt eor dia arcana diuinitùs cognōrit. Sicarius sub specie pœni tētis immittitur ad cædendum virum Dei.

ſuum exercere nititur, quod in hac ſacratiſſima nocte in ſãcto capite noſtro Ieſu Chriſto non timuit efficere? O quàm felix eſſet, qui in aliqua huius diei hora non ab inimicis, ſed etiã ab amicis, vt ſunt iſti, quos recitatos audiſtis, traderetur & moreretur. Hæc eſt dies, qua deſperatis miſericordia, peccantibus venia, mortuis redditur vita. Attamen ille traditor in cuſtodia ponitur, non vt puniatur, ſed vt ſuffragatorum ſuorum conſilium detegatur, & in eis ignominia tanti ſceleris caſtigetur. Quid igitur? Num ſcire poterat homo Dei, quid ille, qui confeſſionis & pœnitentiæ cauſa venire ſe ſimulabat, ſub veſte ferret, niſi gratia ſuperabundans eum docuiſſet?

CAP. XLV.

CVm quodam noctis tempore ad celebranda cum clericis ſuis matutinarum ſolennia more ſolito ſurrexiſſet, aduenerat clericus quidam de domeſticis, & retrò ſe ad oſtium in inſidijs poſuerat, iniquitate plenus & crudeli malitia, vtpote armatus congruis armis, quibus innocentem in dolo ferire poſſet & interficere. Egreſſiſq; Capellanis, qui præcedebant, ſicut mos eſt in terra illa: (præcedunt enim dominos ſuos Capellani) ſed ille de inſidijs proſiliens, nouiſſimum, putans eum eſſe Epiſcopum, ſed
Alius quidã nititur percutere eum.
erat ex clericis, veſte conſeciſſa percuſſit. Cumq; ille exclamaret & diceret: Quis eſt, qui me lædit? ille ex ſono vocis non eſſe ipſum, quem quærebat, agnoſcens: Putaui, inquit, hunc nouiſſimum eſſe, eundem caſum quaſi futurorum præſcius timens. At ille concito curſu in fugam verſus eſt, & cùm alij ad capiendum illum inſequerentur, Epiſcopus ait: Sinite eum fugere, nec malum pro malo reddatis: fecit quippe quod potuit, & quã tum ei Deus permittere voluit. Nondum venit hora mea: ſed qui miſerunt illum, nõ dormiunt nec quieſcunt, donec opprobrijs ſatientur, & me vel morti tradãt, vel, ſi diuinum ſit opus, quod agitur de me, manifeſtè probatum reddant.

CAP. XLVI.

Præmõſtratenſes mul-tùm affligũtur eius abſentia.
ORbatus grex puſillus Premonſtratenſis eccleſię tanto patre, ipſum per biennium patienter expectabant, alijs ex ipſis cum quibuſdam ſecularibus dicentibus: ſubſiſtere nequaquàm poterimus, quia recedente paſtore, omnes abire ſolent in diſperſionem: alij nullum magiſtrum, niſi ipſum: alij de ipſo deſperantes, alium volebant eligere. Quod cùm viro Dei relatum fuiſſet, timens ne areſceret, quod à Deo per ipſum plantatum fuerat, ſi adhuc rore diuini conſilij non perfunderetur: aduocatis ad ſe quibuſdam ex prioribus & maioris & ſanioris conſilij fratribus, perquirebat ab eis, quid facto opùs eſſet, ſingulatim perſcrutans de voluntatibus eorum, vt per omnia in definitione ſui operis certior redderetur. Cumque intellexiſſet alios ſecum velle habitare, alios conſilio ſuo alibi velle viuere, alios propoſitę paupertatis votum velle tenere, plurimos tamẽ ſub certo magiſtro & diſciplina eundem paupertatis tenorem velle obſeruare, remiſit eos ad locum ſuum, paucis ſecum retentis, ad pacis & vnanimitatis ſtudium iterùm atq; iterùm eos adhortans, vt cùm eis ab ipſo facultas eligẽdi patrem conceſſa fuerit, concordia Ieſu Chriſti & dilectio, quã docuiſſet, in ipſis inueniretur. Receſſerunt illi, & bonus pater non immemor filiorum, quos in Chriſto genuerat, ne diù abſq; magiſtro remanerẽt, fideles nõ diù pòſt nuncios ad eos miſit, qui & eli
Eligitur alio pro eo præfectus Præmõſtratenſis.
gendi facultatem, & de ipſa electione eius indicarent voluntatem. Electione igitur approbata à filijs, vt erat à patre dat⁹ aſſenſus, reuerſi ſunt ad eũ, quibus erãt miſſi, voluntatis ei⁹ præceptum completum eſſe nunciantes. Habebat autem ipſe electum ſecum, ſed tamen rem diſſimulari iuſſit per aliquot dies, nec illi electo indicari. Conſilium ad tempus occultabatur, non tamen ignorabat electus ille, quid de ſe factum eſſet, quanuis rem tacitè conſideraret, diuina edoctus reuelatione. Aſſerebat denique,
Viſio electi.
quòd manè die illo, quo de ipſo facta fuit electio, ſtetiſſet in viſione coram filio Dei Ieſu Chriſto, cum patre & magiſtro ſuo Norberto. Extendenſque manum ſuam dexteram Ieſus, recipiebat fratrem illum, à cæteris fratribus electum, de manu viri Dei, dicentis: Apud te Domine mihi commiſſum tuæ ſanctiſſimæ maieſtati repræſento. Per hoc iam proculdubiò ſcire poterat, quid de ipſo diuina miſeratio conſtituiſſet. Quid plura? Venit dies, in qua placuit homini Dei, quod cœperat, perficere. Conuocatiſq; fratribus, quos habebat ſecum, conſilium ſuum indicauit eis. Et aduocato electo, ait: Tu mihi ſuccedes electione fratrum tuorum in domo paupertatis noſtræ.
Succeſſorẽ ſibi ſubſtituit in Præmonſtratenſi monaſterio.
Cumq; ille reſponderet: Tibi & inprimis Deo patri omnium obedire oportet. Vadam & conſiderabo miſericordiæ Dei proceſſus & ſucceſſus. In quibus ſi efficere aliquid potero & proficere, gratias tibi agam: ſin autem, ad te, quem poſt Deum, patrem elegi & animæ meæ tutorem, mihi ſine offenſa licebat remeare. Ait illi vir Dei: Vade: manus enim

enim Domini vsque in finem tecum erit. Hac acceptabenedictione, ille receſſit, duobus adiunctis ſibi ſocijs, de quibus præceperat vir Dei, vt alterum in Antuerpienſi eccleſia patrem, alterum in Floreſſienſi conſtitueret. Et ſic factum eſt. Poſitus & conſecratus eſt ille pater in Præmonſtratenſi eccleſia, & illi duo in duabus aliis ſupradictis. Sed & duo iam alij conſecrati erant in duabus alijs eccleſijs, Laudunenſi ſancti Martini, & Viuarienſi. Iſti quinque & ſextus, quem ad locum, qui dicitur Bona ſpes, ſtatim poſt introitum ſuum Abbas Præmonſtratenſis ablegârat, imminentem diſſolutionem Ordinis in pleriſque locis videntes, & maiorem futuram metuentes, ad diem ſtatutum in loco determinato conuenerunt, & quicquid ad præſens in domibus ſuis ſuperfluum videbatur eſſe, recidentes, deinceps ad exemplum Ciſtertienſis Ordinis, annuatim ſe reuerſuros ſimul ad Ordinis ſui ſiniſtra corrigenda firmauerunt. Quod cùm in locis alijs diuulgatum fuiſſet, ſi in primo anno ſex, & in ſecundo nouem fuiſſent, in tertio duodecim, in quarto decem & octo fuêre: & ita deinceps multiplicati ſunt vbique terrarum, ſicut voces & actus eorum & opera vſque in præſentem diem teſtantur.

CAP. XLVII.

Deinde beatę memoriæ Papa Honorio ad æternitatem vocato, Innocentioque in ſancta Romana ſede canonica electione ſubrogato, cùm ſedem obtinere non poſſet propter intruſionem Petri Leonis & ſeditionem familiæ eius, exiens inde contulit ſe in Franciâ: vbi, vt decuit, honorificè ſuſceptus eſt. Conuocatoq; Rhemis concilio, conuenerunt vndique epiſcopi de diuerſis nationibus: aduenit & pater Nortbertus: ibique illum Petrum intruſum excommunicauerunt, & electione Innocentij approbata, eundem Petrum Leonis leoni rugienti, niſi reſipiſceret, tradideruut. Attulerat autem Nortbertus ſecum eccleſiæ ſuæ priuilegia vetuſtiſſima, & ferè à vermibus conſumpta: quæ cuncta Romano munimine fecit renouari & corrigi, apponens ea, quæ rece perat de manibus illorum, qui ea iniuſtè & violenter rapuerant. Addidit præterea aliud priuilegium ſecretò, vt cùm daretur opportunitas, Romana ſultus authoritate, Ordinem ſuæ religionis in epiſcopali propagaret eccleſia. Finito ergo Concilio, cùm ad ſedem propriam reuerterentur, iamq; ex parte diuulgatum eſſet quod fecerat, magis fremebant, ad alterutrum dicentes: Regnum noſtrum non ſtabit, & gloria noſtra nihil eſt: ſed & honor omnium noſtrum & prædeceſſorum noſtrorum redigetur in nihilum, niſi quamprimùm excludamus eum à nobis, & auferatur hæc eius ſubtilis poteſtas de terra noſtra. Et exinde quærebant opportunitatem, vt facerent cautè, quod inordinatè & inſipienter machinabantur. Accidit autem eodem tempore quidam caſus aduerſus in eccleſia maiore, qui ſecretò viro Dei fuerat reuelatus. Cumque eum ſenioribus eccleſiæ indicâſſet, & proteſtatetur eius cauſa expiari debere eccleſiam ex Canonum præſcripto, illi acquieſcere ei noluerunt, dicentes non eſſe denuò conſecrandam illam, quam conſtaret multorum regum & Pontificum authoritate fuiſſe conſecratam. Hoc illi perhibebant, ſed ille contrà aſſerebat, nunquàm ſe in ea diuina celebrare velle myſteria, niſi abea dæmonum infeſtatione, qua eſſet irretita, paterentur excludi. In hunc modum contendebant: ſed vir Dei ille, qui verſutias eorum non metuebat, modò Deus eſſet in cauſa, notam fecit rē omnem populo ex pulpito, oſtendens quid in huiuſmodi caſibus ſanctorum patrum ſanxiſſet authoritas. Hæc dixit, & ſequenti nocte, aſſumptis duobus Epiſcopis, quos tunc ſecum habebat, & Præpoſito eiuſdem eccleſiæ, qui in hoc ei faucbat, & quamplurimis de fratribus ſuis clericis, intrauit eccleſiam: vbi induti ſacris veſtibus, aqua conſecrata illud officium ſyncera deuotione compleuerunt. Sed ſimulatque peractum eſt miniſterium, adhuc omnibus, qui aderant, ſacris veſtibus indutis, clamor nimius & tumultus grandis populi foris auditus eſt. Commota quippe fuerat omnis ciuitas furore non minimo & inenarrabili, quòd rumor planè barbarus manâſſet adeos à quibuſdam aduerſarijs, ſcilicet fregiſſe Epiſcopum altaria, ſacrarium reſerâſſe, feretra & phylacteria diſſoluiſſe, ſibique repoſuiſſe, & cum his omnibus ſub eiuſdem noctis tenebris cum omni etiam theſauro eccleſiæ fugere conſtituiſſe. Audientes hæc, qui cum viro Dei erant, territi ſunt, alij plùs, alij minùs: ſed ille imperterritus ad eos exire volebat, vt interrogaret quidnam eſſet. Porrò alij modis omnibus prohibebant, dicentes hunc plebis tumultum non facilè tali hora à quoquam poſſe ſedari: coëgeruntque eum aſſcendere in quoddam propugnaculum, quod ab Imperatore Ottone ibi conſtructum erat antiquitùs, loco turris cuiuſdam eccleſiæ, quam cœperat ædificare, ſed morte præueniente non conſummauit. Ibiſe reclinauit homo Dei & qui cum eo erant,

Synodus Rhemenſis.

Petrus Leo Antipapa excommunicatur.

Multos Nortbertus habet aduerſarios.

Seditio populi excitatur in virū Dei.

erant sacris adhuc amicti vestibus, mortem potiùs turpissimam corporis, quàm vitâ expectantes. Inualescebant interim voces insultantium & insilientium, atque vt prodirent crebrò clamitantium. Sed illi in turri econtrariò in matutinarum solennijs laudes Deo canentes, cum hymnis & canticis exultationis in honorem prædicatoris egregij Pauli, vocibus immensis resonabant: isti verò insultationis voces clamoribus inconditis multiplicantes sacerdotem Dei reum esse mortis proclamabant. Erat tum festum commemorationis beati Pauli Apostoli. Hac fiducia freti quidam ex ipsis, nihil formidabant: sed alij seculo & suæ carni tenerè inhærentes, cum multo eiulatu dicebant: Eheu, cur istum secuti sumus hominem, vt cum eo moreremur in peccatis nostris? Quibus vir sanctus, melliflua eos cõsolatione exhortans, aiebat: Nolite, fratres charissimi, nolite terreri: Dei enim est, quod à nobis gestũ est: Dei est, quod geritur: Dei est permissio, quando ab inimicis eius bonum opus impugnatur. Hæc quando què dicebat: interdum autem pro illis orabat attentiùs, ne deficiendo desperarent. Illorum defectu crescebat orandi affectus. Et vt ipse posteà asserebat, non tam metuebat mortem, quàm ne desperando illi deficerent. Congregabatur verò per totam noctem multitudo aduersaria: ediuersò multiplicabat preces in articulo talis necessitatis pius sacerdos, & qui cum eo erant. Facto autem manè, cùm summo diluculo illucescret, dum alij ad insultum turris insistunt, alij sagittis, alij iaculis pontificem & clericos eius appetunt, quidam, qui in necem eius iurasse dicebantur, tanquam auidio res crudelis illius cædis perpetrandæ, pertinaciter irrumpentes, ad superiora turris audacter euaserunt. Quos vt vidit districtis gladijs irruere, ne in aliorum mortem desæuirent, progrediens obuiàm, magistri sui exemplum secutus: Vnum, inquit, hominem quæritis. ecce ego: Parcite istis, qui nullam mortis sententiam meruerunt. At illi eo viso, vt erat adhuc amictus episcopali & sacerdotali veste purpurea, territi sunt, & cùm paululùm retrocederent, in momento Deus, cuius nutu omnia disponebantur, declarata martyris sui, quantùm in eo fuit, constantia, adeò mentes illorum perscutorum compunxit, vt ad pedes eius corruentes, veniam tanti facinoris precarentur & acciperent, atque ex hostibus in defensores prodirent. Alij verò celeriter insequentes eos, vnum ex cubicularijs eius, qui fideliter ei adhærebat, quendam aditum defendentem repererunt, & iam Episcopum ab aljis trucidatum putantes, illum, quòd dominum suum diligeret, odio habentes, gladio percusserunt, & vsque ad gutturis collum secantes, semiuiuum reliquerunt, cùm extinctum crederent. Quod videns vir Dei, omnibus inuitis, in mediam turbam prosilijt, & inimicis faciens sui copiam, morti se obtulit, eligens mori potiùs, quàm vt aliquis alius, ipso superstite, occumberet. Cernẽs autem eum ille iden, qui ministrum eius percusserat, furore diabolico & iniquitate plenus, euaginatum eumque cruentum adhuc gladium tenens, extendit manum suã in pontificem, & audaci temeritate grandem ictum in eius humerum intulit: sed resilijt gladius, perinde acsi cæsus esset lapis Adamantinus, & de recenti, quo erat tinctus, sanguine fimbrias episcopalis mitræ, quam in capite gestabat, infecit: quæ mitra: quan diù homo vixit, eam maculam retinuit. Videntes autem, qui stabant ex aduerso, rei exitum expectantes, quique magis hominis sanguinem expetebant, quàm hominem: videntes, inquam, illi, quòd non moreretur, dum à quibusdam ei parcebatur, à nonnullis verò percussus non lædebatur, reliquias sanctorum celeriter apportantes, eas in medio posuerunt, fassique sunt perabsurdum id esse, vt tam improbe pastor ab ouibus oppugnaretur. Hæc quidem illi præ se ferebant, falsam simulantes humanitatem: Nam & ipsi eum hoc in articulo positum cogebant, vt fratres suos de Ecclesia beatæ Mariæ eijceret, qui in ea positi erant, vt superiùs dictum est. At ille recusabat, affirmans factum hoc, quoad viueret, nunquam ipsos immutaturos, quod regali potentia & Romana authoritate esset confirmatum. Dũ hæc agerentur, aduenit eius vrbis Comes ex itinere, & quasi tumultùs huius nescius, in medias turbas se intulit, separansq; alios ab aljis. diem certum eis præfixit, ad quem adessent omnes, iustam querimoniam habentes aduersùs Episcopum. Receserunt ergo illi ad præceptum iudicis: at Dei sacerdos intrauit eandem ecclesiam, cuius causa omnis illa commotio facta fuerat. Missam celebraturus, & immensas Deo suo gratias redditurus. Cumque accessisset ad altare, acerfitis circunstantibus ait: Ecce integra sunt omnia, saluaque & sana, quæ nunciata fuerant fracta & absportata. Celebrauit igitur Missam in eodem loco, sed & epistolam & euangelium ipse met legit. (receserant enim omnes ministri eius, tædio & timore affecti,) ita vt verè dici posset de eo, sicut de summo capite nostro Iesu Christo: Reliquerunt eum omnes fugerunt. Finita autem Missa, venit ad palatium, purpuream miro & ineffabili

Inter grauissima pericula fecundus eũ suis laudat Deum.

Iohan. 18. Constantia sancti viri.

Grauitervulneratur eius cubicularis.

Illustre miraculum.

Ficta quorũdam humanitas.

In singulare inter tot pericula præclari animi.

effabili modo habens faciem, vt pote calice Domini potatus. Hunc quippe colorem in ipso mortis periculo tenuerat, & hoc testabantur, qui cum ipso fuêre, non visum illum esse vel ad modicum palleſcere. Ipse verò martyrum constantiam, facilem & super mel & fauum esse dulcissimam asserebat. tis fortitudinem. Matth. 26.

CAP. XLVIII.

PRædicti autem aduersarij, coactis iterùm peruersis conuenticulis suis, suum animi dolorem promebant, dicentes se esse delusos, & arte magica tenebrarumq; caligine sensus ipsorum perstrictos, quòd hominem illum viuum reliquissent, qui eis non cederet, moresq; & honorem ipsorum dignitatemq; vrbis violare non metueret. Verè delusi, quia dolosi. Nanque hoc ab eis planè decretum est, vt cùm ad prædictũ diem conuenirent, singuli certam vini vel medonis mensuram exhaurirent, vt si quicquã voluntati eorum contrarium in discussionibus querimoniarum accideret, id sarciretur nece sui pastoris: & sic ebrietati potiùs imputaretur, quàm deliberationi. Estq; hoc inter ipsos sancitum, vt quicunq; huic decreto non obediret, domus eius euersioni, & tota suppellex direptioni esset obnoxia. Quod cùm relatum fuisset ad aures quorundam principum terræ, qui virum Dei quadam ex parte diligebant, quòd scirent eum virum sanctum & iustum, suadebãt ei, vt ad tempus cederet, exemplo magistri sui, qui à facie persequentium se abscondit. Quod cùm ille renueret, palmamq; martyrij gaudens expectaret, illi multiplicibus persuasionibus exire compellebant. Aduenit inde præfixus dies, & cœpit ciuitas immensis clamoribus perstrepere: Interrogans autem homo Dei, quid esset, respõsum est ei, quòd populus multus congregatus, fratres de ecclesia beatæ Mariæ vellet eijcere. At ille subridens, aiebat: Non est ita: quia plantatio, quam plantauit pater cælestis, eradicari non poterit. Attamen compulerunt eum, vt exiret. Et præparatis equis, exiuit ad Abbatiã quandã sancti Iohannis, quæ est in suburbio ciuitatis, vbi satis speciosè dispositis omnibus, abijt ad quoddam castrũ suum Hallã, vbi à tanto tumultu quieſceret. Sed illud præclusum inuenit. Præuenientes enim hostes eius, munitiones omnes occupauerant. Quid faceret homo, qui nusquam inuenie bat, vbi requieſceret pes eius? quid faceret humano destitutus auxilio? Contulit se ad ecclesiam quandam canonicorum regularium, quæ ibi propè erat, orãs Deum suum per aliquot dies, vt viam suam in suæ beneplacito voluntatis dirigere dignaretur. Sed Deus videns seruũ sui humilitatem & constantiam, respexit veritatis eius preces: &, sicut voluit, pax rebus data est. Nam vt conuenerant certatim inimici ad perimendum, sic conuenire festinabant ad satisfaciendum. Itaq; omnimodam satisfactionem offerebant, & pecuniam multam. Sed ille, qui plùs animas Deo quærere venerat, quàm pecunias, eas respuebat, vt animas eorum, quæ propter nefarios hos conatus perditionis periculo subiacebant, lucrifaceret. Iohan. 8. & 12. Nouus in eum tumultus excitatur. Tãdem mitescunt hostes viri Dei, & eum honorificè restituunt.

CAP. XLIX.

VIdentes hoc aduersarij, studuerunt eum lenire, & illi vulnerato domum suam, quam deiecerant, ex integro reparantes, ad curandum vulnus, quod ei inflixerãt, grandem pecuniæ summam contulerunr. Post hæc, apertis ianuis castri, quas ad aduẽtum eius priùs clauserant, intrauit illuc multo cum honore, multorum cœtu vallatus nobilium, multitudine etiam plebis, qui omnes Deum laudabant pro constantia tanti pontificis, ipsumq; pontificatûs honore dignum aiebant, quem Deus omnipotens ex tot persequentium manibus eripuisset, quiq; in tam euidenti mortis periculo cum fidei suæ integritate corporisq; incolumitate inuictus permansisset. Tertio anno episcopatûs sui facta sunt hæc, & quinq; postèà sedit annis, de die in diẽ ministeriũ suũ honorificans, in omni religione & honestate proficiens, vnitatem sanctæ Ecclesiæ conseruans, eiusq; perturbatores & schismaticos omnes persequens & derestans, bonos amplectens, desolatis dans consilium, pauperes & orphanos viduasq; sustentans, religiosos quoq; fouens & augens, religionisq; præbens fotmam seipsum, quantum dignitas functionis pati poterat, tam minoribus quàm maioribus affabilem se exhibens, diuinæ largitatis & gratiæ non immemor, Domino Deo suo per singulos dies bonæ existimationis & intimæ suauitatis & dulcedinis offerens conscientiam. Constantia eius iam laudatur ab omnibus. Episcopi officia.

CAP. L.

ERat tum schisma grauissimum & ad componendum difficilimum in sancta Romana sede, vt iam suprà dictum est, Pontificibus Innocentio & Petro Leonis. E quibus Innocentius canonicè electus, catholicus erat, & à catholicis omnibus approbatus recipiebatur: Petrus verò erat intrusus, sed tamen occupauit sanctam sedem, nõ Deo, neque Ecclesia sancta, sed viribus humanis fretus. Erat enim etsi non nobilitate, Petri Leonis Antipa-

pæ nefarij actus.

multitudine tamen generis potens in Vrbe, legesq; sanctas & ordinem & omnia statuta patrum & Ecclesiæ sanctæ, regulamq; Christianæ fidei, ambitione excæcatus, destruebat, turres & munitiones Vrbis alias deijciens, alias muniens, vt principatum secularem & suæ cupiditatis scopum obtineret. Itaq; consilio inito à rege Lothario & Christianis principibus, ne cognitio & robur fidelium Christianorum his temporibus illa peste mortifera elideretur, expeditionem in Italiam apparârunt, vt sacrilegum illum, quem gladius spiritualis, quo iam sæpissimè percussus fuerat, penetrare non poterat, materialis tandem conficeret. Cum eo autem & alijs tam Episcopis quàm Archiepiscopis, ex præcepto & obedientia Innocentij pastoris catholici, pontifex Nortbertus profectus est. Transitisq; castris & vrbibus cum magna turba præeuntis & subsequentis exercitûs, Romam, Papam venerabilem Innocentium secum deducentes, peruenerunt. Vbi cum impetu grandi & manu forti introëuntes, ipsum eundem Papâ in sancta sede, inuitis hostibus & aduersarijs omnibus, collocârunt. Porrò Lotharium regem Pontifex in sede positus & alij, qui conuenerant, in Romanum Imperatorem consecrauerunt. Erat enim vir ille strenuus belli ductor, præcipuus in armis, prouidus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ Ecclesiæ veritatis amicus, iustitiæ tenax, iniustitiæ hostis. Cuius probitas patuit in Sicilia, viguit in Saxonia: Qui quâdiù vixit, Romanum imperium, quod eius curæ mandatum fuerat, titubare non potuit. Diligebat autem & ipse virum Dei Nortbertum, quòd eius consilijs, quæ strenuitate & prouidentia pollebant, assiduè vteretur, ab eoq; cælestis dulcedinis potum hauriret, & pane diuinæ refectionis quotidiè foueretur. Cùm autem ab Italia reuersus esset in ciuitatem suam Parthenopolim, non diù pòst graui ægritudine correptus est, eaq; per aliquod tempus, id est, spatio quatuor mensium, laborauit: episcopatuque sapienter & fideliter annis octo administrato, plenus Spiritu sancto, cum omni integritate sensûs, adstantibus benedictione data, beato fine quieuit. Neq; enim, vt ait B. Augustinus, poterat malè mori, qui benè vixerat. Annus erat Dominicæ incarnationis millesimus centesimus tricesimus quartus, feria quarta Pentecostes, octauo Idus Iunij, Pontificatûs Innocentij anno quinto, regni Lotharij anno nono.

Innocẽtius in sua sede collocatur.

Lotharius Imperator cõsecratur.

Feliciter vir sanctus migrat à corpore.

CAP. LI.

DEfuncto igitur beatæ memoriæ patre Nortberto, contentio non minima orta est inter maiorem ecclesiã, & eam, quæ est B. Mariæ, de loco sepulturæ eius. Volebât enim alij, dignum q; & iustum dicebant, vt quia caput ecclesiarum eius ciuitatis fuisset, ecclesiæ primariæ eius ossa deferrent honorem, ibiq; aduentum summi iudicis expectaret, vbi erat titulus eius immobilis. Sed fratres sanctæ Mariæ sui iuris eum esse asserebant, quòd per illũ suo creatori reconciliati, eum patrẽ elegissent, & per illũ seipsos & suam deuotionẽ Domino Deo suo, à quo auersi fuerant, reddidissent: præcipuè autem, quòd adhuc viuens præcepisset, & vsq; in finẽ hanc suæ voluntatis deuotionẽ indicâsset, vt inter fratres suos & filios sepeliretur & quiesceret. Videtes tandem illi, qui erant medij, contentionẽ hanc dirimi non posse, quòd suã vnaquæq; pars sententiam æquiorem assereret, consilium dederunt, vt ad Imperatorẽ Lotharium citò mittere-tur: quod ille mandaret aut statueret, id ratum haberetur. Et sic factũ est. Interim verò corpus in humatum iacebat, sicq; de die in diem per singula monasteria ciuitatis cir cunlatum est, & in vnoquoq; vigiliæ & ea, quæ fidelibus defunctis debentur, diligenter sunt celebrata, donec die octauo reuersi sunt, qui missi fuerant. Tum verò iussu Imperatoris apud fratres in ecclesia B. Mariæ corpus viri Dei sepultum est. Fuit autem hoc admiratione dignum, & tacendum non est, quòd cùm esset æstas nimia, ita vt eodem anno nullum fœnum in pratis præ nimia siccitate secaretur, de corpore eius per tot dies nihil fœtoris percipi potuit. Vnde licet intelligi, quòd mundauerit eum gratia superabundans à corruptione mentis, quæ conseruauit corpus eius ne corrumperetur. Sepultus itaq; ante altare sanctæ Crucis, in medio monasterio fuit per aliquot annos. Sed boni filij, qui memores benignitatis, quam ipsis exhibuerat, cum tenere diligebãt, vt sine obliuione memoriæ ipsorum affigeretur, ante oculos suos in claustrum eum transtulerunt, vbi in tumulo, diligenter pro loci opportunitate adornato, diem expectat nouissimum, in spe certa resurrectionis & gloriæ.

Corpus eius examine multis diebus æstate calidissima nihil putet.

CAP. LII.

FAdem autem die & hora, qua separata est anima eius à corpore, videbat eum quidam frater in veste candida & forma venusta, ramum oliuæ tenentẽ in manu sua. Qui cùm quærer tab eo, vnde veniret, vel quò festinaret, respondit: De paradiso missus sum, vnde hunc ramum oliuæ florentẽ tuli, & vado celeriter, vt in loco pauperta-

Visio fratris cuiusdam.

tis mæ,id eſt,in Præmonſtratenſi eccleſia,tranſplantem illum. Expergefactus frater, de tam inſolita viſione cœpit intra ſe cogitare,quidnam ſignificaret. Deinde aperuit eam quibuſdam eius eccleſiæ hominibus,ijq; memoriæ commendârunt diem & horam viſionis,ſcire volentes,quemnam tam euidens apparitio euentum eſſet habitura. Audito tandem deceſſu magiſtri ſui,inuenta eſt illa eadem dies eſſe, qua carne anima eius ſoluta eſt. Alij quoq; fratri,qui ſacerdos erat,apparuit in propria effigie,ſtans coram eo. Sed mox effigies hominis Dei mutabatur in florem miri candoris inſtar lilij,quem angeli ſuſcipientes,deferebant ad æthera. Euigilans igitur frater, ſummo diluculo cucurrit ad Priorem ſuum,copiâ petiturus Miſſam celebrandi,Deoq; per eam pij patris Nortberti animam commendandi. Cumq; Prior quereret,quid ſibi veller rã ſubita conteſtatione,expoſuit ille ordinem rei. Cui Prior præcepit,vt diem illum memoria retineret. Eſt itaq, inuentus dies ille,dies ſepulturæ hominis Dei. Erat alius quidam de his,quos in primordio conuerſionis eius contulerat illi Deus,qui fideliter & amanter adhæſerat ei,& de deceſſu chariſſimi magiſtri ſui dolebat eó magis, quòd de ſalute eius necdum certi aliquid comperiſſet. Cumque omni precum inſtantia ſuppli- cans rogaret Deum ſuum,vt aliquod reſponſum acciperet de miſericordia,quam cõ- tuliſſet militi ſuo: nocte quadam apparuit ei in domo pulcherrima,quæ ſolis ſplendore perfuſa videbatur. Recognoſcens ergo ille magiſtrum ſuum,procidit velociter ad pedes eius,humiliter petẽs ab eo,vt de ſtatu ſuo & de percepta à Deo miſericordia certiorem ipſum reddere dignaretur. At ille erigẽs eum à terra,& brachijs ſuis collum eius ſtringens,ſic ait illi: Fili mi,rem difficilem quæris: attamen ei,qui indeſinenter pulſar,aperitur. Veni,ſedeamus. Erat autem ibi ſedes pulcherrima præparata. In qua cùm ſediſſet,dixit illi: Dictũ eſt mihi: Veni ſoror mea,requieſce. In pace & requie ſum. Hac melliflua & deſiderata reſponſione frater ille refectus,timens ne rederet, quia per viſionem,ſicut poſtulauerat,hoc ſe videre ſciebat: Quæſo, air,pater amantiſſime,vt di cas,num moleſtè tuleris,quòd ad te non veni,cùm adhuc viuẽs venire me iuſſiſti. Et reſpondit: Tu venies: ſicq; diſparuit. Verum id fuit. Iturus enim erat frater ille: ſed alio interueniente negocio,non peruenit. Faxit omnipotens, vt ſecundùm promiſſionis intellectũ ad ipſum veniat,& quem ſociũ ac ſucceſſorẽ participẽq; miſeræ afflictionis ſeculi huius reliquit,conſortẽ faciat felicitatis æternę,& à Deo percepte benedictionis.

Alia viſio.

Item alia viſio.

Appendix monachorum Capenbergenſium de patre Nortberto.

DE communi patre nos quoq; Capenbergenſes filij nobis comperta deſideranter adijcimus,ne in paterni meriti proſecutione nos,ranquam ingrati,veſtræ ſanctitatis deeſſe videamur. Eſt apud nos libellus, vitam Deo digni fundatoris noſtri continens,in quo ita ſcriptum eſt: Illis diebus apparuit in Vueſtphaliæ partibus eximium quoddam iubar Eccleſiæ,memorabilis ille præco Dei Norbertus,vir nimium admirabilis gratiæ,prædulcis eloquentiæ,ſummæ continentiæ,informator ac propagator religionis canonicæ,ſeruorum Chriſti aggregator,cœnobiorum non paucorum fundator,tam habitu quàm voce ſtrenuiſſimus,veræ pœnitentiæ prædicator, ac per omnia illius propheticæ iuſſionis executor,qua dicitur: Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri.

Author huius Appendicis fuit ſancti viri contemporaneus.

Eſa. 40.

Quodam rempore famem Vueſtphaliæ affuturam,& ipſos quoq; fratres parum per caſtigaturam,in ſpiritu prædixit. Quæ iuxta viri Dei præſcientiam adeò grauis cuenit, vt plerosq; dira inediæ calamitas extingueret. Accidit ergo die quodam, fratribus ad refectionem ituris, cùm hoſpitibus ac pauperibus erogarent, quicquid ſibi abſtinendo ſubtraherent, vt panis deeſſet alimonia, ita etiam, vt vnde fieret, inueniri non poſſet. Cumq; vir Dei ſæpiùs intimâſſet, quod ſcriptum eſt: Non affliget Dominus fame animam iuſti: ecce ſubitò per fideles ſuos Dominus tantam panis abundantiam tranſmiſit, quòd fratres ſufficienter refecti ſunt,& aduenientibus cum alacritate obrulerunt. Atq; poſtmodum ex illa die nunquàm defuerunt fratribus opportuna ſubſidia.

Prophetia viri Dei de fame.

Prouer. 10.

Tempore autem alio,cùm vir ſanctus quendam è fratribus vellet pro cauſa monaſterij deſtinare,inueniens illum valida proſtratum febre,iniunxit ei cauſam obedientiæ,in virtute Chriſti ſolo verbo vſus imperij: Vade,inquit,& reuertere,iamq; ampliùs noli febricitare. Statim ergo frater,recuperatis viribus, perfecit quantocyùs, quod à patre ſancto fuerat iuſſus. Audiuimus eundem veritatis aſſertorem in communi capitulo hæc,quæ ſequuntur,proſequentem: Scio vnum ex profeſſionis noſtræ fratribꝰ, cui de regula noſtra indagantiſtudioſiùs,non quidem ſuis meritis,ſed fratrum orationibus,beatus viſus eſt Auguſtinus,qui & auream regulam à latere dextro prolatam,il-

Febricitantem repetit ſanat.

S. Augustinus ei tiadit regulã suam.

li porrexit, seque luculento sermone ei intimauit, dicens: Quem vides, Augustinus ego sum Hipponensis episcopus. Ecce habes regulam, quam ego conscripsi: sub qua si benè militauerint confratres tui, filij mei, adstabunt securi in extremi terrore iudicij. Et quidem ista humiliter tanquam de alio prosecutus est: nos tamen ipsum fuisse, cui hoc reuelatum est, indubitantes aduertimus.

Stilla sanguinis Christi apparet.

Res apud Floresfiam gesta est, cùm illic memorabilis pater diuina celebraret, in quibus nimirùm exequendis se deuotissimum exhibere consueuerat. Vidit repentè ante ipsam perceptionem in patenæ medio non modicam stillam sanguinis Dominici rubẽtem. Vocatoq; fratre Rudulpho sacrista nostro, eius tunc diacono: Videsne, inquit, frater, quod ego video? Video, inquit, domine: cœpitq; pro tantæ rei magnitudine vbertim flere. Post cuius miraculi declarationem, nobis deinceps patenã abluere mandatum est. Cœpitque apud nos huius obseruantia consuetudinis, cùm à nobis eatenùs nesciretur.

Res mira de panno serico.

In vita B. Seruatij legimus, quòd defuncto eodem præsule sanctissimo, sericũ quoddam, populo spectante, multumque admirante, angelicis allatum manibus, super illius venerabile corpus positum est. Quapropter idem sericum in Traiectensi ecclesia summa honoratur reuerentia, præcipuaq; conseruatur & obseratur diligentia. Cùm ergo vir Dei Traiectum deuenisset, petijt hoc sibi sericum demonstrari. At illi cœperunt simul omnes excusare, præsertim cùm vel ipsum scrinium, in quo repositum erat, introspicere nullus auderet. Sed quid multa? Tandem viri Dei obtinuit peritio. Cumque in eius præsentia sacrum aperuissent repositorium, subitò ecce sericum illud (mira dicturus sum) mirabili & diuino quodam impulsu subuectum euolauit, ipsamq; basilicam aliquanto spatio circunuolans, tandem se ad summa templi prope laquearia displicatum continuit, & illic quodam quasi remigio alarum librabatur annixum. Quo viso, alijs stupendo exclamantibus, alijs penitus sibi subtrahendum cum luctu formidantibus, vir Dei rem tacitus cõsiderans, Missarum adorsus est solennia. Quæ dum ageret, ecce sericum se recomplicans, super expansa sacerdotis lentè se demisit brachia. Quod ipse venerabiliter suscipiẽs, loco suo restituit. In hoc igitur facto, & meriti gloriam in præsule Seruatio, & fidem atq; orationis virtutem in suo famulo Deum declarasse non dubito.

Prophetia S. viri.

Apud locum, qui Boulant dicitur, vbi vestrorum quoque floret fratrum cœnobiũ, potens quidam alienorum inuasor commanebat. Hic inter cætera violentiæ suæ mala, quosdam etiam vini redditus, qui proprij erant Parthenopolitanæ ecclesiæ, & ad diuina celebranda specialiter pertinebant, iniusta vsurpatione aliquandiù possederat. Illuc ergo cùm deuenisset Archiepiscopus, vt mihi frater eiusdem loci testatus est, pro ecclesia sibi commissa non siluit, accersitoque raptori, quanuis multis pauendo, dixit: Cur homo hanc iniuriam beato Mauritio inferre præsumis, vt redditus annuos, ad diuina celebranda institutos, temeraria inuasione possidẽs, in tuos vsus expendas? Cumque ille inflatus responderet, dicens, non hoc esse inuasionem, sed legitimam hereditatis suæ possessionem: vir Dei prophetico spiritu respõdit: Scio frater, quòd hoc imminenti anno ab hac deprædatione, Dei repellẽris iudicio. Dixit, & factum est. Eodem quippe anno infelix ille ab inimicis suis occisus fuit.

Alia eius prophetia de seditione Augustana.

Alio quoque tempore, cùm esset in expeditione regis Lotharij, vnà cum ipso rege Vindelicam peruenit Augustam. Vbi famosam seditionem, quæ inter populum eiusdem ciuitatis & regem orta est, hoc ordine prædixit: Solebat hic ter beatus ad orationem ecclesiam quamlibet ingressurus, ad ipsa semper basilicæ limina curuatis dicere genibus: Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. Cùm ergo præfatæ ciuitatis ecclesiam ingrediens, orationẽ complẽsset, vocato diacono suo, ex cuius hoc ore cognouimus, quid per spiritum cognouisset, ei reuelauit, dicens: Ego frater huic loco pacem imprecatus sum, pacem optaui: sed tamen pacis hic repulsam potiùs inueni. Pallium ergo nostrum & cætera, quæ sub manu tua sunt, diligentiæ tuæ commendo attentiùs, quia huic loco imminet confusio magnusq; conflictus. Ita factum est. Nam proximo die multis à rege prostratis & vulneratis, temeritatis suæ pœnas ciues dedẽre: vixque tandem in regis gratiam post multa dispendia recepti sunt. Alio tempore

A qua beneficta sanat dæmoniacum.

cùm oblatus ei fuisset dæmoniacus, aquam sale mixtam exorcizauit. Et cùm procedens eandem spargere cœpisset, antequàm peruenisset ad hominem, spiritus malignus absceſſit.

VITA

VITA S. PATRIS NOSTRI PAVLI CONFESSORIS, ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, *ex Simeone Metaphraſte.*

VANDO Conſtantius, Conſtantini Magni tertius filius, tenebat ſceptra Romani imperij, Arriani perſecutionem mouerunt aduersùs pios, vt qui ad hæc à Conſtantio plurimum haberent adiumenti. & Athanaſium quidem exterminatum accepit Occidens: diuinus autem Alexander Antiſtes Byzantij, cùm vitæ fini appropinquâſſet, nullum quidem ſuæ eccleſiæ conſtituit ſucceſſorem: ſed cùm duos præcipuos elegiſſet ex alijs, populo hanc dedit optionem, vt ſi velint quidem Doctorem & virtutibus reſplendentem habere Pontificē, Paulum eligerent, quem ipſe ordinauit Preſbyterum. Sin autem habitu ſolùm grauem, & veſtitu extrinſecùs honeſtum, Macedonium, qui fuerat iam olim ordinatus Diaconus, & iā vergebat ad ſenectutem. Hæc cùm eis dixiſſet, tranſit ad ſedes meliores, cùm fuiſſet quidem Pontifex vigintitres annos, vixiſſet autem nonagintaocto. Iunij 7. ſecundū Latina martyrologia. Cap. 1.

Circa electionem autem eorum, qui dicti fuerant, extitit contentio. Nam Arriani quidem magis adſpiciebant ad Macedonium: Orthodoxi verò eligebant Paulū. Vincit tamen ſuffragium Orthodoxorum, & eligitur Paulus Byzantij Epiſcopus, in Eccleſia quæ appellatur ſanctæ Irenes, quam tēpusà noua ſeparans, concedit vt vetus nominetur. Conſtantius aūt cùm haud ita multò pòſt Conſtantinopolim rediiſſet ex Antiochia, iratus fuit electo, quòd non ex eius ſententia proceſſiſſet electio: & congregato Arrianorum conciliabulo, condemnauit quidem Paulum, vt quieſceret: Eiicitur è ſede ſua. Sed cùm ille quidem impiè hæc feciſſet, reuertitur rurſus Antiochiam. Euſebius autē omnem mouebat lapidem, vt ex facto ſymbolo tolleret homouſion, id eſt, conſubſtantiale. Cap. 2. S. Paulus ſit Epiſcopus.

Celebratur dedicatio eccleſiæ Antiochenæ, quam Conſtantinus quidem magnus excitauit à fundamentis: Conſtantius autem ſtudium adhibuit, vt cōſecraretur: & dedicationis prætextu congregantur Epiſcopi numero nonaginta. Maximus verò Antiſtes Hieroſolymorum, vir pius, non aderat, neq; Romæ Iulius, nec per ſe, nec per aliquem ex ſubiectis. Congregatur ergo ſynodus, præſente etiam Conſtantio. Euſebiani autem ſtudēt ante alia, vt deponatur Athanaſius. Primam verò in eū intentant accuſationem, quòd fecerit præter regulam: regulam dicentes, quam tunc ipſi ediderant. Reuerſus enim, aiebant, ab exilio, non communi ſententia, ſed ipſe ſibi tradidit epiſcopatum. Secundam autem, quòd cùm in eius aduentu exorta eſſet ſeditio, multi ſint mortui. Tertiam, ea quæ facta ſunt Tyri. Ex quibus condemnato pietatis Athleta, eius loco conſtituunt Gregorium, qui eadem quæ ipſi ſentiebat. Et cùm hæc auſi eſſent, audēnt etiam fidem transformare: nihil quidem apertè reprehendentes eorum, quæ facta ſunt Niceæ: ſed improbo & malitioſo conſilio ſemina priùs iacientes ad deſtruendum homouſion. Et quæ Antiochiæ quidem habita fuit ſynodus, cùm hæc & huiuſmodi alia auſa eſſet, & quoſdam feciſſet canones, fuit ſoluta. Cap. 3. Synodus Antiochiæ. Athanaſius deponitur à Sectarijs.

Euſebius autem fungitur legatione apud Iulium Romanum Epiſcopū, machinans, vt cōfirmaretur lata in Athanaſium ſentētia. Sed nihil effecit eorum, quæ ſperabat. Paulus verò Pontifex cùm Romam veniſſet, & alij non pauci Epiſcopi, quinetiam ipſe quoq; Athanaſius, qui fuerant expulſi, comparatis ab Euſebio inſidijs, ſimul Romæ degebant. Sanctus autem Iulius cùm intellexiſſet eſſe calumniam, quæ facta fuerant aduersùs Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, ſuam vnicuiq; reddens ſedem, & eos ſimul reprehendens, qui ipſos depoſuerant. Atq; ſuas quidem eccleſias ij rurſus accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos ſcriptę fuerant. Cùm Euſebius itaq; interiiſſet, Paulus in ſuam ſedem reſtituitur. Qui autem partes Arrij ſequebantur, in ea quæ nunc ad Paulum dicitur, eccleſia eligunt Macedonium: qui blaſphemè quidem filium dicebat eſſe patri ſimilem, circunſcribens homouſium: ſanctiſſimum autē ſpiritum à diuinitate omninò alienum. Cap. 4. Nota authoritatem Papæ. Paulus recipit ſedem ſuam.

Cùm Arhanaſius autem ſuam recepiſſet eccleſiam, qui conſidebant rurſus Antiochiæ, (etenim rurſus conuenerant, conantess viciſſim criminari Iulium Romanum Cap. 5.

Episcopum) protinus impium Gregorium, quem ipsi præter leges elegerant, mittunt Alexandriam. Et cum quidem reducebat Prætor Alexandriæ, secum ducens septem millia militum. Quod cùm resciuisset Athanasius, Romam iterùm nauigauit. Populus autem Alexandrinus non ferens rem tam nefariam, ecclesiam, quæ vocabatur Dionisij, non rectè id faciens, exussit. Cùm verò resciuisset Constantius, qui agebat Antiochiæ, Paulum præconem veritatis in suam sedem esse restitutum, iubet Hermogeni Duci exercitûs, qui mittebatur in partes Thraciæ, exturbare cum ex ecclesia. Et ille quidem cùm venisset Constantinopolim, studebat facere, vt ei fuerat imperatum. Populus autem non est hoc passus: sed & domum eius incendunt, & ipsum extractum interimunt. Quod quidem cùm audijsset Constantius, ægerrimè tulit quod factũ fuerat: & cùm ipse veniret in ciuitatem, sanctum quidem Paulum ex ea expellit: & ciuitatem mulctat frumento, ablato ei dimidio doni, quod illius pater, benignus scilicet & clemẽs Constantinus, ei donauerat. Erat autem summa donationis, octoginta millia panum quotidianorum: Irascebatur autem etiam Macedonio, non solùm, quòd præter eius sententiam fuisset electus, sed etiam propter cædes, quas ipse, seditionem agitans, fuerat causa faciendi.

Rursus expellitur.

Cap. 6. Eo itaque amisso, venit Romam, & versabatur simul cum Athanasio. Refert ergo, quæ passus fuerat, Romano Episcopo: & rursus munitus eius literis & Constantis Imperatoris, statim reuertitur, & suæ sedi restituitur, cum magno gaudio exceptus à ciuitate. Constantius autem rursus id factum ægrè tulit, & rursus ab eo prodit iussus, qui iustum mittat in exilium. Itaque cùm cum accepisset Præfectus Philippus, sanctum quidem mittit in exilium, eius verò loco in ecclesia reponit sancti spiritûs hostem Macedonium. Processit autem missio in exilium, non apertè, sed ex insidijs. Cædes enim Hermogenis reddidit Philippum cautiorem ad malefaciendum: & honorificè quidem vocat Dei Pontificem ad lauacrum, quod appellatur Zeuxippus, tanquam propter quædam in communi vtilia & arcana consilia: & illinc mittit in aulam Imperatoris, & per ipsam deinde Thessalonicam, quæ fuit patria eius maioribus. & ei quidem est prohibitum assendere ad partes Orientis, non autem in propinquas regiones.

Paulus deportatur in exilium.

Cap. 7. Impius autem Macedonius, militari manu ei inferuiente, equitans simul cum Præfecto, Dei inuadit ecclesiam, cùm se extendisset interitus ad ter mille & quinquaginta. Huius contumeliæ fuerunt etiam participes Marcianus & Martyrius, qui erant Lectores & scribæ diuini Pauli, vt qui ipsi quoque liberè prædicarent homousion. Sic ergo Christianorum cædibus, Ecclesię inimicus collocatur in sedibus Ecclesiasticis. Quo quidem tempore & Constantius magnam construit ecclesiam, quæ denominatur à Dei sapientia, & diuinus Paulus tertiò paulò pòst venit in ecclesiam: & accepto Athanasio socio certaminis, docent Constantem ea, quæ passi fuerant: qui erat quidem Imperator Occidentis, erat verò frater Constantij. Cùm ille autem diligenter didicisset ea, quæ nefariè passi fuerant, scribit ad fratem, vt tres Episcopi ad eum veniant ab Oriente, reddituri rationem eorum, quæ in Athanasium & Paulum sunt perpetrata, & simul in scriptis allaturi expositionem fidei. Et Romam quidem mittuntur quatuor Episcopi, Narcisçus Cilix, & Theodorus Thrax, & Mares Chalcedonensis, & Marcus Syrus. Ij cùm Romam venissent, cum Athanasio quidem & Paulo non ausi sunt disserere: cùm autem eam, quæ ab eis Antiochiæ expolita fuerat, fidem celâssent, & aliam composuissent, quæ apertè quidem nihil continebat blasphemum, sed non tuebatur homousium, tradunt Imperatori: & cùm nihil ampliùs nec fecissent, nec passi fuissẽt, redierunt.

S. Sophiæ templũ extruitur.

Cap. 8. Cùm triennium autem præterijsset, rursus congregantur Episcopi Orientales, & aliam fidem componunt, & emittunt ad eos, qui sunt in Italia. Huius verò scripti, fuêre ministri, Eudoxius, qui tunc erat Episcopus Germaniciæ, & Martyrius, & Macedonius Mopsuestiæ. Erat autem eorum fidei expositio alioqui eadem cum ea, quæ priùs fuerat exposita: sed alienis quibusdam in fine additionibus extendebatur longiùs. Pontificum autem, qui erat Romæ, cœtus eam minimè admisit, dicentes se contentos esse symbolo fidei, quod Nicena pronunciauit synodus. Cùm essent autem omnia plena tumultu & contentione, indicitur Oecumenica synodus sententia duorum Imperatorum, vndecimo anno post decessum inprimis pij Imperatoris Constantini, eorum patris. Conuenerunt ergo Sardicen, ab Occidente quidem plusquàm trecenti Episcopi: ex Oriente autem soli septuaginta sex. Episcopi verò Orientis non admittebant ad colloquium Episcopos Occidentis. Causa autem erat, quòd

Rom. Ecclesiæ fides integra.

Synodus Sardicensis

Paulus

Paulus & Athanasius athletæ pietatis, cum eis considebant.

Cap. 9. Cùm verò nec defensores veræ religionis amouerent Anathasium, nec hæretici desisterent ab inimicitijs, quas gerebant in athletas, à se inuicèm scinduntur: & cùm Philippos, quæ est Macedoniæ ciuitas, venissent Orientales, congregantur: & tunc apertè anathematizant subijciunt homousium. Qui autem erant Sardicæ, eos absentes condemnant & deponunt tanquam calumniatores: quæ verò Niceę confirmata fuerat, fidem corroborant, & anathemati subijciunt ὁμοιούσιον, id est, essentiæ similitudinem. Quæ cùm cognouisset Constans Imperator Occidentis, per literas docet fratrē Constantium, & suadet vt sit clemens & benignus in Paulum & Athanasium: & ne sit eis impedimento, quò minùs suis sedibus restituantur: adiiciens quòd nisi volens faueret ijs, qui iure nituntur, ipse veniet, & eo inuito ius redderet ijs, qui afficiuntur iniuria. Fratris itaq; minas extimescens Constantius, sanctum quidem Paulum nō prohibuit restitui suo Episcopatui: eius autem certaminis socium Athanasium diuersis ad se accersit literis & cùm venisset, benignè accipit, & suæ sedi restituit. Sic quidem magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, & Ecclesia gaudebat se habere defensores pietatis. Paulus & Athanasius restituuntur.

Cap. 10. Cùm autem Magnentius inuasisset tyrannidem, & interemisset Constantem Imperatorem Occidentis, rursùs Arrianæ insaniæ procella orbis terrarum conturbabat ecclesias: & rursùs quidem fugit Athanasius: eius autem sedem arripit Gregorius, & relegatur Paulus Cucusum Armeniæ pietatis defensor. Quo in loco per laqueum cō-summatur martyrio, impijs noctù irruentibus. Constantinopoli autem eius loco introducitur impius Macedonius, & extruduntur pastores ex alijs ecclesijs: eas verò rursùs inuadunt lupi, & gentiū in Christianos crudelitatem contendit obscurare insania Macedonij, & vniuersus quidem Oriens malis affligebatur: præcipuè autem Constantinopolis. Quo tempore Angelius quoq; Episcopus Nouatianorum, vt qui ipse quoq; tueretur homousium, mittitur in exilium: eratque malum, quod nō potest explicari: non solùm procedens vsque ad Pontifices & Sacerdotes, sed etiam fœminas & pueros, qui Macedonij repellebant communionem, occupans. Nā vbera quidem fœminarum, ô insaniam, partim quidem in arcarum tegumenta iniecta & compressa excin-debantur, partim autem ferro: & alia in alios excogitabantur grauia supplicia. Nam quæ vel à Deo alienos gentiles aduersùs communem naturam excogitare impedebat pudor, ea tunc facere, impijs venit in mentem. Paulus relegatur Cucusum & ibi strāgulatur. Nota hæreticorum rabiem.

Cap. 11. Extendit rabiem Macedonius etiam aduersùs regionem Paphlagonum. audiuerat enim multos ex Orthodoxis & Nouatianis in ea versari: & efficit, vt quatuor cohortes armatorum militum aduersùs eos mittantur, & armis cogantur ad impietatem. Qui autem habitabant Mantineum, coacta multitudine, cùm zelo pietatis falces & secures & quicquid se obtulerat, pro armis accepissent, aduersùs milites prodeunt in aciem. Deinde commisso prælio, multi quidem interiērunt, etiam Paphlagonum: ex militibus autem omnes, paucis exceptis. Hoc ergo crudele & impudens facinus, non solùm apud eos, qui erant affecti iniuria, sed etiam apud eos, qui videbantur benè velle Macedonio, iustum odium excitauit. Non hoc autem solùm, sed etiam quòd corpus Constantini, inprimis, inquam, pij Imperatoris (videbatur enim ædes, in qua erat situm, minari ruinam) acceptum sine eius sententia transtulerat in templum S. Acacij. Et quoniam non placebat omnibus translatio: sed multis videbatur impium, effodi corpora mortuorum, & maximè Imperatoris, qui fuit pietate insignis, facta est magna cædes, & multorum & grauium malorum, quæ fecerat Macedonius, paruas quasdam luit pœnas, dignitatis scilicet depositionem. Macedonius exauthoratur.

Cap. 12. Vigebat tamen res Arrij per totum imperium Constantij, & adhuc magis tempore ipsius Valentis, donec de illo quidem sumpsit pœnas diuina iustitia: Theodosium autem Hispanum, iusta sententia Gratiani, qui administrabat Occidentem, ad sedem Imperatoriam prouexit Orientis, & fidei Orthodoxæ per ipsum robur acquisijt. Sed sic quidem Arrij hæresis, quæ quadraginta annos depopulata fuerat Ecclesias, pietate Theodosij fuit exterminata, & fides Orthodoxa fuit exornata suis iustis honoribus. Congregat itaque idem pius Imperator synodum, studens Macedonianos in concordiam redigere cum Orthodoxis & ijs, qui tuebantur homousium. Synodus Constantinopoli contra Macedonium.

Quamobrem vocat eos, qui præerant eorum hæresi: & conuenerunt ex Orthodoxis, ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hierosolymis autem Cyrillus, Meletius ab Antiochia: aderatque Gregorius Theologus, & Ascholius Thessalonicensis, &

Gregorius Nyssenus,& multi alij. erant enim centum & quinquaginta cœtus eorum vniuersus. Hęreticę autem cateruę dux erat quidem Eleusius Cyzicenus, & Marcian⁹ Lampsacenus,& Euethius Ephesinus: & alij,qui erant omnes simul triginta sex.

Cap.13. Admonebat autem Imperator & quotquot erãt Orthodoxi,eos,qui sequebantur, partes hæreticorum,vt cum eis consentirent,& tuerentur homousion, in memoriã reuocantes,quòd Orthodoxorum communionem suã sponte amiserunt. Hæretici autem iustarum reprærhensionum & benignarum admonitionum nullam ducentes rationem,fuam non dimittebant impietatem. Propterea ergo eijciuntur è concilio & è ciuitate. Synodus autem eligit Nectarium,qui erat quidem è sanguine senatorio, tunc autem gerebat magistratum Prætoris. erat verò is moribus mitissimus. Confirmat autem ipsa quoq; sancta Synodus expositionem fidei,quam constituit concilium Nicenum: & assentitur omnibus Imperator, & curat cum magna exportari reuerentia è Cucuso confessoris Pauli sacras reliquias, & eis procedunt obuiàm longè ante Chalcedonem,quicunque ex Episcopis aderant Nectario: & cum multis hymnis & comitatu magno eas excipiunt, & eas per mediam portantes ciuitatem , in ecclesia, quæ fuit quidem extructa sub nomine sanctæ Irenes,antiqua autem sic vocatur, quã Constantinus Imperator ex modica excitauit ad ingentem latitudinem & magnitudinem,cui etiam præsedit,ad breue tẽpus depositurus: & cùm hymnos nocturnos peregissent,manè rursùs tota ciuitas,cum pari honore & gloria in ea , quæ ex eius nomine nunc appellatur,ecclesia,omnibus Pontificibus & clero,& ipso simul cum eis assistente Imperatore,in sepulcro,quod sanctos excipit, deponunt, eum honorantes longis & prolixis hymnodijs,propterea quòd magnos labores & grauia certamina fortiter perpessus pro pietate,cualit in cælis dignus præmijs immortalibus: In Christo Iesu Domino nostro,quem decet omnis honor,maiestas & magnificentia,nunc & semper & in secula seculorum,Amen.

Nectarius fit Epis. Cõstantinop.

Videcelebertimã sacrarũ Pauli Episc. reliquiarũ trãslationem.

Illidij Episcopi Aruernensis Vitam quærat Lector Tomo 4. die 7. Iulij.

VITA ROBERTI ABBATIS CISTERTIENSIS ORDINIS IN ANGLIA, BONA FIDE, VT APPARET,

licèt incerto authore,conscripta. Stylum passim nonnihil correxit Fr. Laurentius Surius.

Iunij 7. Cap. 1. VENERABILIS Abbas Robertus ex prouincia Eboracensi ortus , in ipsa pueritia puerorum leuitates & ludos deuitans, atque in literarum studijs proficiens, cuiusdam ecclesiæ rector postea effectus est. Sed ea ecclesia & animarum cura tandem sese abdicans,in monasterio Vuitebiensi (vulgò de Vuitiby)habitum monasticum petijt, & accepit. Per id tempus Richardus Prior monasterij S. Mariæ Eboracensis, cum duodecim socijs locum quendam, quem Fontes vocant, à Turstino Archiepiscopo accepit, & in Abbatem electus, monasterium construxit, in quo Cistertiensium habitu susceptο , vitam illorum & mores æmulabatur. Nemo illic panem otiosus edebat, nec quieti indulgebat quisquàm, nisi labore fatigatus. Famelici accedebant ad mensam , fessi ad lectum . Nunquàm ad satietatem refecti,nihilo minùs absque tristitia & murmure, cum omni alacritate benedicebant Dominum.

Monasticò se subdit instituto.

Cap. 2. Ad hanc ergo sanctam sodalitatem vir Domini Robertus , cùm priùs à suo Abbate copiam petijsset,sese adiunxit,eratque in labore strenuus, in lectione & meditatione assiduus,in oratione deuotus,consilio prouidus,sermone facundus. Elapsis autem quinque annis, cùm iam à Christo nato ageretur annus millesimus centesimus tricesimusseptimus, nobilis quidam in Northumbriæ regione amplam possessionem largitus est , in qua Robertus, creatus Abbas , assumptis secum vndecim fratribus, nouum monasterium construxit. Multa autem eius fuit abstinentia, ita vt à mensa nunquàm satiatus surrexerit, & in Quadragesima pane & aqua vti consueuerit. Accidit quodam Paschali tempore,vt extincto & prostrato appetitu, cibis appositis vesci non posset. Cumq; frater qui ministrabat ei, diceret: Quare non comedis pater? ille respondit: Si haberem panem auenaceum butyro illitum, fortassis inde mihi vesci liberet.

Creatur Abbas. Eius abstinentia.

beret. Attulit ergo frater ille panem eiusmodi: sed vir Dei animaduertens, se pauxillum concupiscentiæ indulsisse, vehementer expauit, & seuerus ac rigidus in scipsum vindex, gustare inde noluit, planeq; ieiunus permansit. Cibum autem illum iussit pauperibus ad monasterij fores dari, vbi tum erat iuuenis quidam splendida facie, qui cum vnà cùm scutella accepit, & mox euanuit. Loquentibus verò illis de ablata scutella, subitò ea decidit in mensam coram Abbate. Erat enim Angelus Domini, qui eleemosynam viri Dei è cælo missus accepit. Ita S. Dauid noluit bibere aquam, quam concupierat.

Præter solitum seruitutis & precum pensum, centum quinquaginta psalmos quotidiè Domino decantabat. Quodam autem tempore solito attentiùs orans, & lachrymis vbertim faciem rigans, animam suam coram Deo effundebat, petens vt gratum ipsi esset seruitium suum, & fratrum suorum, & vt nomina eorum in libro vitæ scriberet. Tum verò cælitùs lapsa vox est eiusmodi. Confortare fili: exauditæ sunt preces tuæ, & nomina filiorum tuorum, pro quibus rogâsti, in cælis scripta sunt. Non nisi duo ex ijs, in terra scripti sunt, quorum pectora terrenarum rerum amori semper affixa fuêre. Non multò pòst duo conuersi, quos vocant, excusso cucullo, vitam in sæculo miserè finierunt. Cap. 3. Preces eius.

Per nouum castrum quandoque iter agens vir Dei, in multam iuuenum turbam incidit: inter quos vidit hominem mirabili curiositate huc atque illuc discurrere, procaci illis vultu blandiri, & quasi ad rem arduam illos adhortari & extimulare. Animaduertens autem non esse hominis illud officium, sed mali dæmonis ludibrium, multa vi verborum imperat illi, vt ab eis cuestigiò recedat: Heus tu, inquit, calamistrate, non indigent viri illi opera tua: recede velociter, & sequere me. Confestim ille demisso vultu Abbatis vestigia per lutum plateæ tum, tanquam ad caudas equorum alligatus, cunctis ad eam rem valdè attonitis, sequitur. Vbi autem extra vrbem ad sepulturam diuerticula ventum est, dixit ei vir Dei: Quisnam es tu, & quid tibi cum illis rei erat? Respondit ille: Quis ego sim, non te latet, & conatus meos probè nôsti. Nuptiæ à diuitibus cum magna pompa in vico illo celebrantur. Ego verò in eam curam intentus eram, vt sponsus ab æmulis suis in conuiuio cæderetur: porrò conuiuæ ira permoti, eam sponsi cædem vlcisci properarent, sicque ira & ebrietate occæcati, mutuis se vulneribus conficerent. Denique vt intra vrbem seditione concitata, mul. torum animæ truncidatis corporibus in nostras manus peruenirent. Iamque mihi persuaseram, me de parta victoria gaudium ingens allaturum principi meo: at nunc per te dissipato consilio & machinationibus meis, vacuus & inanis abscedo. His auditis, vir Domini nequitiam eius execrans, præcepit in nomine Domini, vt ad loca deserta se conferret, nec vnquàm deinceps ausus esset hominibus illudere. Ad eam iussionem nequam spiritus euanuit, sed tantum post se reliquit horrorem, vt equi hinnitu, fremitu & vngularum fossione fœuientes, vix à sessoribus possent contineri. Cap. 4. Dæmonis malignos conatus impedit.

Nocte quadam vir sanctus vidit malignum hostem ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpiùs ingredi, sed frustrà tamen. Habebat formam rustici præcincti, longis ijsque nudis tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignum fumibus imne. xum. Cœpit porrò producto collo circumire chorum, oculos in fratres attentè conijcere, si quid forsitan posset sibi gratum in aliquo cernere. At viro Dei instantiùs orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diù frustrà expectans, cùm nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit, illic quoque cunctos curiosè contemplans. Si quos videret somnolentos, cachinnans spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nonitios reperit iuuenem quendam, animo ad illicita euagantem, nec nisi solo illic corpore præsentem, immò etiam clandestinam fugam meditantem. Animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula apprehensum in fiscellam suam coniecit, & celeriter inde se propiuit. Cernens id vir sanctus, multùm pro illius salute anxius & solicitus, manè diligenter eum iussit inquiri. Sed ille ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, sequutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis, deditusque latrocinijs, non diù pòst captus est, & capite plexus, miserrimè è vita excessit. Cap. 5. Videt dæmonem fratrũ culpas explorantem. Apostata miserè perit

Die quodam sub Missæ sacrificio vidit in spiritu mare multiplicatis fluctuum voluminibus tumescere & sursùm deorsùm iactari, porrò nauim quandam fracto gubernaculo & diruptis rudentibus, incerta vagatione ferri, & tandem ad scopulos illisam à compage sua penitùs dissolui, vndisque hiantibus homines, qui in ea erant, absorberi. Cap. 6. Visio sancti viri.

sorberi. Sacrificio peracto, misit fratres, qui die quarto in litore & loco, à viro Dei designato, submersorum corpora inuenerunt, eaque Ecclesiasticæ sepulturæ mandârunt.

Cap. 7. Matrona quædam admonita à seruo Dei, ad meliorem se frugem recepit, spretaq; mundi pompa & ornamentorum fastu atq; vanitate, inter delicias domûs suæ vitam solitariam agere videbatur. Sæpiùs ergo dominam illam vir Dei inuisere & ad meliora incitare consueuit: sed ea res fratribus quibusdam prauarum suspicionum materiam præbuit, existimantibus familiaritatem illam ab impuro amore proficisci. Iã multorum aures illi infecerant, & tandem etiam ad beatum Bernardum querimoniæ

S. Bernard. delatæ sunt. Ad eum ergo cùm veniisset vir Dei, cuius & nomen & meritum in spiritu iam illi reuelatum erat, vocauit eum ad se secretò, dixitque ei: Frater Roberte, falsa sunt ea omnia, quæ finistra suspicio de te sparsit: atque in amoris argumentum reddit ei zonam suam, quæ meritis vtriusque multis posteà ægrotis beneficium sanitatis attulit.

Cap. 8. Sanctus Godricus viri Dei confessiones recipere solebat. Ad eum ergo crebrò accedebat, & inter se de morbis vitiorum, virtutum remedijs, itemque de secretis cælestibus, angelicis visitationibus & sanctorum patrocinijs conferentes, diem cum noctibus continuabant. Is Godricus eo tempore, quo vir Dei migrauit è corpore, in cella

Visio Godrici. suâ manens, duos muros candidos vidit, ad cælum vsque porrectos. In ijs autem tres angelici spiritus visebantur, qui animam beati viri in specie globi ignei ad cælos deferebant. Vnus ex iis à dextris, alter à finistris erat sed præter illos tertius quidam spiritus supra omnium verticem nimia cum exultatione antecedebat. Non enim, inquit, Godricus, ita disponente Domino, solus à corpore Robertus migrare potuit, sed cum eo quædam bonæ vitæ fœmina, Editha nomine, decessit. Etsi autem longis terrarum spatijs à se fuerint separati, at tamen eadem hora in vna beatitudinis sorte sunt coniuncti. Irruerunt autem in occursum beati viri spiritus nequam, sed pugnantibus pro

Obitus S. Roberti. eo angelis Dei, illi suâ temeritate pudefiunt, & in sinum Abrahæ Robertus Christi seruus deportatur. Obijt vir Dei anno salutis 1159. septimo Idus Iunij.

Cap. 9. Quidam ex matris vtero mutus, diù cum multis lachrymis sancti Thomæ martyris opem imploraui. Et tandem per vifum apparuit sanctus Thomas, iussitque cum celeriter proficisci ad nouum monasterium, vbi à sancto Roberto Abbate perfectam esset citra dubium sanitatem adepturus. At ille in animo suo obmurmurans, Quis, inquit, mihi vel itineris duxerit, vel sumptus necessarios præbebit? Respondit sanctus Thomas: Ille tibi duxerit, qui verbo cuncta creauit. Credidit homo, & lætus eò perueniês, optatum vocis beneficium percepit, laudans Deum.

Multa alia vir Dei miracula edidit, quæ studio breuitatis sunt omissa.

VITA S. MEDARDI EPISCOPI NOVIOMENSIS, AVTHORE PRIMVM FORTVNATO PRESBYTERO:

cui tamen ab alio quodam docto viro non pauca postea adiecta esse non dubito, lectu non indigna.

Iunij 8. Cap. 1. S. Medardi parentes & patria.

BEATISSIMVS Medardus, egregiæ vir sanctitatis, patre Nectardo, matre verò Protagia genitus, apud Salentiacum, hæreditariam prædecessorum suorum possessionem, natus atque altus est. Est autem prædium illud Salentiacus in Episcopatu situm Viromandensi, in regione autem Nouiomensi. Qui Nouiomus cùm tunc temporis castrum seu munitio haberetur, postmodùm ipsius eiusdem gloriosi pontificis Medardi ordinatione, pontificalis cathedræ honore, vt postmodùm dicendum referuamus, sublimatus est. Sanctus itaque puer subparentum tutela diligenter educatus, diuinæ prouidentia gratiæ studijs literarum eruditus, paruo in tempore inspiratæ scientiæ lumine præ cæteris consodalibus suis eminentiùs claruit.

Cap. 2. Erat autem illi eo tempore consodalis quidam Eleutherius nomine, quem ipse tanquam similis similem, puer videlicet puerum, socius consocium quam multa diligebat familiaritate. Hunc itaque, cùm aliquando inuicèm colloquerêtur, vtpotè prophe-

pheticæ gratię afflatus spiritu, Episcopum futurum esse puer ipse prædixit: & nõ mul- S. Eleutherb fit Episcopus.
tò post eius spiritualem prænunciationem ipse, per quem prophetauerat, Spiritus san ctus adimpleuit. Cùm enim ætatis & morũm sibi diuinitùs adspirãsset gratia, in Tornaco ciuitate põtificali, Deo annuente, sublimatus est cathedra. Ita S. Medardus hoc, quod prædixerat, quasi propheta diuino spiritu, iam probauit.

Erat ei super egentibus cura non modica, adeò vt adhuc puerulus multa sese doma- Cap. 3. Medardi pueri virtutes.
ret abstinentia, expensámque suam pauperibus distribueret, ac vestimenta sua indigẽtibus beneuolè largiretur. Quadam siquidem die casulam, quam ei mater sua non modici precij fecerat, dum ipse in manibus haberet, fortuitò cæcum quendam obuium habuit, cuius, quam tunc patiebatur, nuditati compassus, eam benignissimè porrexit: & licèt parentum temporalium indignationem reuereretur, quod tamen ab eis susceperat, spirituali patri Deo præsentare non dubitauit.

Contigit eo in tempore genitorem suum, quẽ prænominauimus, ab itinere redi- Cap. 4.
sse, equosque suos, qui defatigati erant, quia tunc seruientes aberant, huic sancto puero, quò in prato sub eius custodia reficerentur commisisse. Puer autem ex patris præceptо equos hilariter suscepit, & voluntati eius assentiens, iniunctum sibi officium officiosissimè adimplere properauit. Cùm verò in custodia eorum intẽtus esset, vidit fortuitò ignotum quendam pertransire, ac sellã equestrem, & quæ equitantẽ condecent, à tergo gestare. Percontari puer cœpit, qua de causa sic incederet onustus, cùm solummodò via vianti graui satis impedimento videretur. Equum meum, ille respondit, cõtigit casu deperisse: quæ tamen equi erant, inutile mihi visum est perdidisse. Facilius nempè solum equum mihi erit cõparare, quàm & equũ & ea, quæ huiusmodi condecent officium, reparare. Puer autem bonæ indolis, tantæ illius compatiens farigationi, cùm iam eum præ nimio labore desudantem, & penè iam deficientem vidisset, ex pissimo affectu mentis, In nomine, ait, Domini vnum ex his tolle, quos hìc in custo- Dat equum hominiafflicto.
dia suscepi. Cumq; viator hoc suæ potestatis non esse ambigens, aliquantulùm remoraretur, Tolle, ait, sicut dixi, & quocunq; te pertransire contigerit, me huius concessiõnis & authorem & patronum incunctanter habebis. Persuadenti puero eques libentissimè, vtpotè nimis defatigatus, obtemperauit, equoque quamcitissimè strato, cum multis gratiarum actionibus lætus abscessit.

Post eius abscessum, cùm iam domi paratum esset, per quendam seruitorum puer à Cap. 5.
parentibus, vt conuiuio interesset, inuitatur. Ille verò, qui ad hoc missus est, cæminùs prospiciens, videt puerum propter pluuiam, quæ tunc fortè ingruebat, aliquantulùm Aquila eum à pluuia tuetur.
ab equis secessisse, ac tanquam latebram propter imbrium effusionem quærentem, ab officio declinãsse. Et in altum oculos eleuans, videt aquilam alarum expansione, omniq; ad hoc distento corpore, tam congruenter puerum cooperire, vt in nullo, cùm circunquaque pluuia illa grassaretur, ab inundante aëris illius contingi posset, exundatione. Hoc diù miratus, tandem non sine multa trepidatione appropians, humilimè puerum sanctum adijt, & vt ex præcepto patris paterno interesset conuiuio, diligentissimè inuitauit. Puer aurem ire recusans, Precor, inquit, frater reuertens domũ, apud parentes meos super hoc me habeas excusatum. Ea de causa fortassis remorari cupiebat, quò iam dictus eques in hac remoratione longiùs aucheretur, ne fortè ab aliquo, si eum insequi vellet, inueniretur. Reuersus itaque seruulus, parentibus filij replicat excusationem, & non sine multa stupefactione aquilæ super puerum ex ordine pandit obumbrationem. Parentes cum omni familia super his, quæ audierant, murmurantes inuicèm lætantur. Vt verò certiores fiant, ad videndum tantum hoc miraculum hilariter sese cohortantur. Relicto conuiuio pater, cum omni ruit familia, mater cum ancillulis suis currendo penè atterit vestigia: vnum omnibus votum, si fortè, quæ auditu didicerant, visu etiam probare possent. Vbi verò il lò ventum est, intuentur diligentiùs, & quod relatu didicerant, ipso suorum oculorum testimonio veraciter confitentur. Pater & mater super filio quam familiariter il lachrymantes, Deo puerum commendant, ac non sine multa deuotione, charissimæ suæ sobolis innocentiam retractant.

Inter hæc milites, quorum equos custodire erat, equis recensitis, vnum deesse re- Cap. 6.
periunt: quem vt huiusmodi hominibus mos est, à puero intentè requirunt, blandè ac leniter paruulum demulcent, instanter ab eo requirentes, si quam per eum damni Benignitas eius in pauperes.
huius adinuenire possent recuperationem. Erat siquidem aliquantula iam super talibus de illo suspicio: quia eum erga pauperes non nesciebant esse munificum, ac quicquid vspiam reperire poterat, in vsus cum audierant expendere miserorum. Cumque

à fa-

à famulis ea de causa & priuatim & publicè argueretur, appropians patri, rem ei ex ordine pandit. Miratur pater clementissimam compunctionem filij, & licèt damni aliquantulum sibi non nesciret imminere, admodùm tamen super benevoli pueri benevola congratulatus est compassione. Tantum huius pueri Dominus in sua perspiciens voluntate famulatum, ipso eodem momento magnum subitò dignatus est declarare miraculum. Nam cùm denuò equorum suorum solicitè recensèrent numerum, diuina sic operante maiestate, totam eorum integritatem ex improuiso reperiunt. Mirantur adstantes: familia cuncta lætatur. Pater cum matre filium quamfamiliariter amplexantur, & vt in altiora se subrigat, lachrymabiliter cohortantur. Fili, aiunt, omnia nostra, tua sunt, vtere nostris, vt libet. Tuo, aiunt, & nostro, vt tibi visum fuerit, in Dei gratia vtere patrimonio, vt nos tecum consortes perennis vitæ habeas in præmio. Non diffidebant enim se eius oratione saluari, quem iam tantis à Deo videbant virtutibus illustrari. Et hæc dicentes, secum adducunt puerum, multoque cum gaudio in his & in alijs bonæ suæ sobolis actibus Deo gratias referentes, grataner sese reficiunt.

Equus diuinitùs restituitur.

Cap. 7. Accidit postmodùm, dum domi puerulus haberetur, inter indigenas non modica quædam altercatio, de terminis videlicet agrorum, vt frequenter fieri videtur, iugis & infinita disceptatio. Rixabantur multoties à mane vsque ad vesperam, & vt huiusmodi rusticis moris est, penè iam ad arma vsque inuicem exprobrando processerant. Genus enim hoc agreste hominum, si quid inter eos dissensionis exortum fuerit, n si cum multa ignominia terminare nescient. Cùm verò tandem ex communi consensu ad ditimenda agriculturæ suæ processissent confinia, contigit cum eis adfuisse & hunc venetabilem puerum. Vbi verò ventum est ad locum, cùm diuersi diuersa senti rent, videt puer lapidem terræ fixum, vt plerunque videri solet in terminis agrorum. Super quē pedem injiciens, Hic est, inquit, terminus, & huius contentionis limes certissimus. Ad cuius leuissimnm tactum lapis ille ita subsidit, velut cera à facie candentis ferri liquescit. Apparet equidem figura plantæ pedis eius, in eadem caute adeò subtiliter expressa, vt à nullo artificum expressiùs exculpi aut signari possit. Ita contentio nesedata, Dominum, qui magna operatur in minimis, glorificantes, redierunt in suā. Extat vsq; in hodiernum diem penes nos idem lapis, magnæq; apud eos, quibus est cognitum, habetur venerationis. Hæc duo quæ in pueritia eius acta cognouimus, dixisse sufficiat. Amodò autem ad ea, quæ in maturiori eius ætate per eū Dominus operatus est, Deo ipso annuente, tota mentis intentio est dirigenda.

Vestigium pedis eius in saxo perdurat.

Cap. 8. Perspicientes autem boni parentes bonæ sobolis suæ beneuolentiam, & in seruitio Dei cius attendentes, industriam, Episcopo eum, qui tunc temporis Viromandensi præerat ecclesiæ, commendauerunt, orantes deuotissimè, quatenùs episcopali benedictione ad clericatūs promoueretur officium. Commendatum itaque sibi benignè Præsul ipse suscepit, beneuolè amplexatus est, & diligenter enutriuit, & tanquam vnicum & vterinum filium in fide & doctrina Ecclesiastica educare liberaliter elaborabat. Quantæ ipse liberalitatis, quantæ sanctimoniæ seu castimoniæ se à puero exhibuerit, quanta humilitate seu reuerentia & apud Deum & virbis pontificem claruerit, pro certo edicere nostræ non est possibilitatis. Erat quidem magnanimus in aduersis, mitis in prosperis, cunctos sibi obedientiæ fedulitate præferens, morum claritate præcellens, egentibus larga miseratione succurrens. Sicque viriliter fomite conculcato vitiorum, augustiorem consecndens scalam virtutum, quicquid Deo contrarium sentiebat, declinabat: quicquid verò placitum nouerat, omni nisu exequebatur. Erat siquidem in oratione assiduus, ieiunijs & vigilijs intentus, aliorum tribulationibus tam quam suis piùs lachrymabiliter compatiens. Omnibus omnia fact⁹ erat, vt omnes ad æternam confortaret consolationem. Quid plura? Multis attestantibus peregrinus erat in seculo, & iam pro certo mansionarius credebatur in cælo. Facies eius iucūda, lingua eius facunda, os eius in laudē Dei semper erat apertum. Carnis voluptatibus reluctans, perfectiorem spiritualis vitæ lineam toto nisu exequebatur. Obedientiæ virtute omnibus se imitabilem, frugalitate laudabilē, & vniuersa morum probitate præbebat in signem: de virtute in virtutem, secundùm Psalmistam, transmigrabat, vt Deū deorum videre promereretur in Sion.

Catalogus virtutū eius

Psalm. 83.

Cap. 9. Sacerdotio initiatur post alios inferiores ordines.

Decursis itaque cum multa honestate inferiorum ordinibus graduum, post bonam eorum administrationem, diuina sibi adspirante gratia, sub multimodo vtriusque sexûs testimonio, sacerdotale coactus est ad officium. Simul verò vt tam sublimi promotus est dignitate, quanta corpus suum parsimonia macerauerit, quis posset ex-

explanare? Ipse equidem multa se affligens abstinentia, esurientes reficiebat: sitiens ipse, sitientes refocillabat: nudos, fuæ non parcens nuditati, misericorditer vestiebat: & omissis suis suorumq; vsibus, quicquid sibimet subripere poterat, pauperibus & egenis benignè largiebatur. Postquàm ergo vir beatus dignitatem, vt præfatum est, adeptus est sacerdotij, diuinæ dispositionis gratia, multimoda miraculorum meruit declaratione publicari. Deus siquidem, cuius ipse sanctis institutionibus viriliter elaborabat obedire, per multa eum insignia mundo non dedignatus est declarare.

Contigit fortè illis in diebus latronem quendam vineam eiusdam sancti noctù irrupisse, multaq; eum auiditate vuas & palmites, & quicquid arripere potuit, irreuerenter decerpsisse. Secabat gladio, quod manu diuerpere non poterat: quæq; manum eius euadere poterant, pedibus atterendo cōculcabat. Sanctus ipse Medardus ipsa fortassis eadem hora solitis incumbebat orationibus, & sicut huiusmodi decet hominē, Deum tam pro inimicis, quàm pro amicis suppliciter deprecabatur. Orâsset autem, nec ne, non dormitabat tamen neq; dormiebat peruigil custos Israël. Cùm enim miser ipse latro plenis præda manibus effugere conaretur, tota nocte vineam circuiens, aditum exeundi reperire non potuit: immò vellet nollet, aduſq; auroram suoipso fur to deuinctus, ibidem tota ipsa nocte permansit. Quid ageret? A summo vsque ad summum, vineam tum rependo, tum discurrendo circunquaq; percurrebat, obstructos sibi sentiens exitus, iniquæ suæ malitia conscientiæ admodum torquebatur. Miser ipse vuas, quas decerpserat, dimittere non poterat: immò tanquàm proprias ad augmentum iudcij sui reseruare cogebatur. Aurora igitur illucescente, custodes subitò conueniunt, vineam conculcatam, palmites diruptos, vindemiamq; irreuerenter desecatam reperiunt, & eueſtigiò latronem circunquaq; insequūntur. Stupefactus nimirùm raptor infelix, latebat in vinea, quem suaipsius rapina, tanquam iam iudicatum, penè condemnauerat. Tenebat quidem rapinam in manibus: immò ipse à suaipsius rapina tenebatur. Nullum iam misero patebat effugium: immò in manibus suum in palàm præferebat iudicium. Abstractus demum à latibulo, confusionis suæ ignominiam confessus est in publico. Confessus est se rapiendi causa furtim vineam irrupisse, furtim quæ videbant decerpsisse: & cùm maxima parte noctis ad id elaborâsset, nusquàm exitum reperisse. Erat ibi videre miseriam. Videres misērum illum in seipso suę gestare sententiam damnationis, qui & rapinam præripuerat, & ab ipsa sua rapina publicè se confitebatur coarctari. De latrocinio suo gustare non potuit, & quia sanctum sacerdotem iniustè insequebatur, condemnationis suæ periculum impunè non euasit. Adiudicatus ergo iam cogebatur ad supplicium, cùm sanctus ipse sacerdos ex improuiso accurrens, misero factus est in munimentum. Memor siquidem Dei seruus Dominicæ orationis, in qua oramus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: vix de manibus eum eripuit insequentium, blandeque ac leniter demulcendo, ab hac eum culpa clementer absoluit, cumque, sicut erat onustus, liberè abire permisit.

Cap. 10.

Psal. 120

Vltio diuina in furem.

Matth. 6.

S. Medardi clementia in furem.

Hac eadem patientia vir sanctus plerunque & in alios vsus est. Quodam nanque tempore cū noctù latro alius apes suas subripuisset, apes ipsæ in sancti viri vltionem, relictis vasis suis, in malefactorem illum circunquaque diffugientem acerrima eatenùs instimulatione persecutæ sunt, quousque ad sanctum, vellet, nollet, regredertur, & eius prouolutus vestigijs suppliciter pro commisso crimine veniam precaretur. Cui mox vt sanctus manum extendit benedictionis, & apes tanquam obedientes, ab eius insecutione cessauerūt, & antiquo domini sui dominio cuidenter sese reddiderunt.

Cap. 11.

Apes prodūt furem.

De tauro quoque, qui ei similiter furto sublatus est, non est tacendum, ne nesciant malefactores curam non modicam Deo esse super oppressione fidelium sirorum. Taurum illius malignus quidam furtim in exteras abducere partes præsumpsit, & ne ab aliquo insequentium deprehenderetur, tintinnabulum, quod à collo dependebat, præreptum multa graminis impressione obstruxit. Cùm ergo nemine se insequente in propria deuenisset, & alienum illud pecus iam ex certo sui esse iuris non desperaret, in tintinnabulum illud, quod sic damnauerat, redijt sonitus, adeò vt vbicunque esset repositum, & iugiter sonaret, & circunquaque audiretur. Abditum sæpiùs in cubiculis penetralium, in scrinio vel arca frequentiùs reconditum, semper tamen & vbique liberrimo sonitu latronis illius declamabat flagitium. Audiebant vicini & mirabantur, quid tamen res prætenderet, necdum scientes, magnum aliquid designari arbitrabantur. Fraudulentus demum latro, sua diù tortus conscientia, cùm iam se pro

Cap. 12.

Vide rem. mitam.

tanto miraculo diuina iudicatum pertimesceret in præsentia amicis suis & affinibus, quia iam celare non poterat, factionem hanc flagitiosissimam lachrymabiliter diffiteruit, & eorum sapienti vsus consilio S. Medardo, quod malignè defraudauerat, supplicitèr restituit.

Cap. 13. Rex posteà Clotarius exercitum mouens, Somenam violenter transiuit fluuium, & vbicunq; potuit deprædatus, adiacens omne deuastauit territorium. Cum multa illa præda inter Nouiomum reuertebatur & Isaram. Verùm quia & Episcopum Viromandensem, & quæ sub illa degebant ecclesia, deprædatus erat, diuinæ vltionis dignè & laudabiliter prædicandam non euasit sententiam. Parcens quippe Dominus & ipsi Clotario, & qui cum ipso huius erant participes criminis, equos tamen eorum & omnia vehicula, plaustra scilicet & alia, quibus præda illa euehebatur, adeò diuinitùs afflixit, vt per omne triduum à loco illo nullo modo possent moueri. Perspicientes autē tantum hoc Dei miraculum, ad sanctum Dei sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, suppliciter confugiunt, eique vnanimi deuotione, quæ deprædati fuerant, restituentes, cùm ab eo super commissis absolutionem suscepissent, diuino illo vinculo resoluti, læti & alacres ad propria reuersi sunt. O mira & ineffabilis Dei clementia. Quos ipse Deus iudicij sui per triduum iustissima ligauerat condemnatione, sanctus confessor Medardus vno in momento indulta relaxauit absolutione. Verè lingua Petri, & qui ab eo suscipiunt, claues sunt regni cælorum, quibus concessum est, verè pœnitentes tam potenter à nexibus absoluere peccatorum.

Clotarius rex propter ablatas ecclesiæ res punitur.

Cap. 14. Tosio postmodùm quidam, qui sic dicebatur, grauissima dæmonis depressus infestatione, ad virum Dei non sine multa parentum seu amicorum suorum perductus est fatigatione. Dolens autem sanctus ipse à diabolo Dei præoccupatam esse imaginem, fidentissimam ad Deum fudit orationem: moxque signo Crucis impositio, potentissima Spiritus sancti virtute & diabolum expulit, & hominem illum in pristinam sanitatem restituit. Tantum hunc Dei seruum plebs vniuersa multùm admiratur, & quicquid ex eius ore suscepisset, cum summa deuotione studiosiùs exequebatur. Erat enim iustus in iudicio, prouidus in consilio, in prosperitate mitis, in aduersitate fortis. Erat patiens in tribulatione, larga miseris subeniens miseratione: & licèt omnibus ipse præstantior iudicaretur, omnibus tamen tanquam præstantioribus humilimè obsequebatur: & per omnia prælatis suis obediens, subiectis suis amicabiliter sese affabilem exhibebat. Erat in oratione assiduus, in eleemosynis largus, aliorū inconsmoda suaipsius æstimans, pro vniuersali omnium prosperitate Deum sedulò exorabat.

Signo Crucis sanat dæmoniacū.

Cap. 15. Contigit eo in tempore Viromandensem Episcopum, qui per aliquot annorum curricula ipsam rexerat ecclesiam, Dei sic præordinante clementia, diuinum ad iudicium euocari, & sponso ecclesiæ prærepto, ecclesiam illam per aliquod temporis spatium viduari. Peractis verò non sine multo fletu Episcopi sui exequijs, regis & optimatum assensu sanctissimum sacerdotem Medardum plebs omnis illa Viromandensis, & omnes eidem prouinciæ adiacentes, Episcopum sibi vnanimiter acclamabant consecrari. Quorum petitioni cùm diutiùs, indignum se iudicans, vir Dei restitisset, diuina tandem dispositione multimodis eorū precibus fatigatus, assensum dedit, & Viromandensis præsulatūs curam regendam non sine deuotissima cordis compunctione susscepit. Flebat siquidem populus ille, tantam sancti Confessoris duricordem reueritus obstinationem: compungebatur & ipse sanctus, tantam plebis illius luctuosam admiratus deuotionem. Vicit tandém populi supplicantis supplex oratio, & quæ sibi à sanctis pontificibus obijciebatur, obedientia: & licèt inuitus, ecclesiastica tamen suscepit gubernacula. Quod verò inuitus susceperit, feliciter & intentè administrauit. Huius quippe prælationis honore sublimatus, sanctissimæque vnctionis sacramento confirmatus, die noctuque in lege Domini meditabatur, & infatigabiliter diuinis in laudibus perstiebat: & cùm ab ipsa infantia curandis pauperibus sedulò insudâsset, tum præcipuè maiorem in hoc diligentiam adhibens, in ipsis maiestatem ipsam Dei se non diffidebat amplexari. Sedula quidem prædicatione subditorum animas à diabolica liberabat seductione, bono suæ conuersationis exemplo subditorum animas confortabat, & quoscunque deuios seu erroneos nouerat, de ipsis mortis faucibus ad vitam prædicando reuocabat. Quid plura? Quod ore prædicabat, opere indissimulatè, ne alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur, explere non negligebat.

Creatur Viromandensis Episcopus licèt inuitus.

Studia veri Episcopi.

Verùm

Cap. 16.

Verùm priusquàm beatissimus pontifex episcopali sublimatus fuisset cathedra, crebris & intolerabilibus Vuandalorum, Hunnorum, Hungarorum & aliarum gentium irruptionibus, vniuersalis deuastata erat Gallia. Destructis ciuitatibus, diruta Gallicana lamentabatur ecclesia: exctis matrum visceribus, inhumata infantium proiiciebantur corpora: coniugibus interfectis, matronæ viduatæ remanserant, & præ nimia desolatione ad internecionem vsque indigenæ omnes penè deuenerant. Dolens itaque vir beatus ciuitatis illius Viromandensis, quam regendam susceperat, iam factam destructionem, veritusque iterandam paganorum irruptionem, Nouiomum, quem munitionem prænominauimus, sano satis consilio sedem constituit episcopalem. Est etenim regio illa fertilis & amœna, vineis & hortis abundans, multaque annonæ cultura, bellicosos generans homines, & in Ecclesiasticis officijs vtriusque sexûs personas Deo generosè seruientes. Est & regio ipsa syluis circundata & paludibus, & suaipsius habilitate contra hostiles non parùm munita excursus. Ipse quoque inter geminos riuulos constitutus est Nouiomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margaretâ circunfluitur: quos ambos tertius quidam suscipit, qui Versa nominatur: & sic pariter confluentes, non longè à mœnibus illis in Isaram, qui magni est nominis, dilabuntur. Circunquaque ibi virent pomœria, grata ibi planities est & amœnissima, pratisque & pascuis virentibus suis non modicùm arridet habitatoribus. Est etiam locus ipse ab Oriente & Occidente rupibus adeò vallatus & riuulis, montibus quoque & vallium cuniculis, quò contra plurimam hostium incursionem à paucis commodissimè possit defendi.

Gallia à barbaris vastata.

Episcopat⁹ Nouiomē. institutur.

Cap. 17.

Ibi ergo, ne vlteriùs direptioni subiacerent gentium, Episcopali sede confirmata, sanctus præsul Domini, suæ omnes pastoralitatis multa prædicationis instantia confortabat. Prædicabat instanter pœnitentibus promissam remissionem peccatorum. Prædicabat omnibus, regnum Dei appropinquare, citoque iudicium Dei futurum. His & alijs multimodis prædicationibus & Deo charus erat, & in populo amabilis ad modùm habebatur.

Cap. 18.

Cùm erga ecclesiam, quam Nouiomi construxerat, feliciss imè gubernaret, & suos quosque, prout diximus, ad æternam remunerationem confortaret, sanctum Eleutherium, Tornacensis ecclesiæ pontificem, quem ipse, vt prælibauimus, in infantia sua futurum esse prædixerat Episcopum, hominem contigit exuere, ac post felicem pontificij sui administrationem, de terrenis ad cælestia coronandum transmigrare. Post cuius lugubres exequias, cùm de pontificis electione inuicem differerent, peracto triduano ieiunio, & solennibus hostiarum victimis Deo deuotè oblatis, subita sancti spiritûs inspiratione inflammati, vnanimiter sanctum hunc Pontificem Medardum elegerunt, eius se orationibus confidentes contra impetus muniendos malignorum spirituum. Id populus acclamabat, in hoc rex ipse proceresque palatij, præcipuè comprouinciales Episcopi, consentiebant. Legerunt siquidem, vocem populi, vocem ipsam esse Dominicam: & quod tam vnanimiter populus expetierat, omni remota excusatione fieri adiudicabant. Recusabat humilimè insignis Dei Præsul, quod plebs tam vnanimiter acclamabat: obstinato eis animo, importentem se & indignum vociferans, magnanimiter resistebat. Pontificali demum, metropolitani scilicet & comprouinciales suorum cuictus authoritate, regisque ac procerum assensu, plebisque coactus inessabili acclamatione, vix consensit, & vnanimi pontificali videlicet ac regali, authoritate duas illas ecclesias vnam fecit. Vtrunque ouile pastor egregius consilio & authoritate comprouincialium Episcoporum tempore Hormisdæ Papæ sub sancto Remigio, tunc temporis Rhemorum Archiepiscopo, assensu regis & curialium ac vtriusque plebis acclamatione tandem susceperit, & vt vtrique ecclesiæ Cathedralis semper honor maneret, benignè concessit. Quot & quantain regione illa opprobria, quot & quantas perpessus sit iniurias, quoties comminationibus iniuriatus fuerit Tornacensium, quoties pro inceslabili prædicatione adiudicatus fuerit ad supplicium, licèt nos lateat, Deo tamen soli manifestum esse, nulli est ambiguum. Erat enim gens ipsa fera & indomabilis, duræ ceruicis populus & implacabilis, prauis admodùm subditus obsequijs idolorum, & cum multa obstinatione suorum defendens culturam deorum. His ipse se virilitet injiciens sanctus Episcopus, Euangelicas & Apostolicas institutiones imperterritè prædicabat, falsis eorum obiectionibus magnanimiter respondebat, & imaginarias eorum opiniones veridica prophetarum prænunciatione viriliter expugnabat. Aderat siquidem ei diuina semper

S. Eleutherius decedit.

Compulsus Tornacen. sem ecclesiā regendam suscipit.

Tornacenſiū barbari mores.

gratia, quæ illum & ab infidelium protegebat incursu, & eorum quoq; infidelium ad dulciſonam ſpiritualis doctrinæ inſtitutionem emollichat auditus. Sicq; factum eſt, vt paruo in tempore innumerabilis eorum multitudo ad fidem catholicam conuerterentur, & Deo præordinante, per inæſtimabilem ſancti huius pontificis inſtantiam, ſacroſancti baptiſmatis vnda, maxima ex parte ſanctificarentur.

Tornacenſes conuertuntur.

Cap. 19. Marc. 16.

Comprobatur in hoc ſancto paſtore veridica ſummi paſtoris ſententia, quam eius ex ore ſancta & Euangelica nos docet hiſtoria. Signa, inquit, eos, qui inme credunt, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent. & ſi mortiferum quid biberint, non eos nocebit. Super ægros manus imponent, & benè habebunt. Dæmonia quidem ſanctus Dei athleta eiecit, cùm creatoris imaginem ab idolorum cultura in remiſſionem peccatorum prædicando reuocauit. Lingua cum noua locutum eſſe non diffidimus, cùm ad eius prædicationem, quam eatenùs non audierant, infideles ad fidem tranſiſſe non neſcimus. Serpentes ſiquidē eum manifeſtum eſt eieciſſe, cùm prædicationis ſanctæ antidoto ab execrabilis ſerpentis venenoſis immiſſionibus languentium eigentium corda conceſſum eſt ſanāſſe. Mortiferum multoties bibit, verùm ei non nocuit: cùm prophanis ſemper repugnans perſuaſionibus, neque diabolo, neque miniſtris eius ſuccubuit. Aegros benè ſe fecit habere, cùm eos ad veræ fidei ſanitatem de infirmiſſima conuertit incredulitate. Sic itaque ad imitationem ſummi paſtoris, qui, ſicut ab eo in Euangelio ſuſcepimus, alias habens oues, de duobus vnum ouile fecit: ſanctus pontifex Medardus, ferocem illam Flandrenſium gentem ſuæ Nouiomenſi eccleſiæ aſſociauit, & per quindecim annorum ſpatium, licèt aliquo itineris interualło remoti eſſent, ad diuinum eos cultum informare indeſinenter elaborauit. Quindecim annis commiſſam ſibi diuinitùs inſedit cathedram, eo in tempore non ſine multo labore incredulos & infideles ad fidem educauit catholicam, reædificatis eccleſijs eos, qui Deo inibi ſeruirent, non ſine ſana manūs impoſitione decenter conſecrauit, & quicquid Deo placitum nouerat, inceſſabiliter & inexcogitabili deuotione ordinauit.

Signa vel miracula ſpiritualia.

Iohan. 10.

Cap. 20. Graui morbo corripitur.

Huius ergo temporis tranſacto ſpatio, ſanctum Dei pontificem grauiſſima contigit deprimi corporis infirmitate, & inualeſcente morbo, corporeos eius ſenſus de die in diē paulatim deficere. Icebat ſiquidē ſancti corpus omni penè ſuaipſius virtute deſtitutum: ſpiritus autem, quia ſemper Chriſtū deſiderauerat, omni niſu ſuſpirabat ad eum. Feſſum corpus ad ſuam anhelabat materiem: anima verò ad eam, vnde proceſſērat, tendebat * hæreditatem. Confluebant vndique, quos ipſe regendos ſuſceperat, ad paſtoris ſancti plorabundam viſitationem: confluebant vndiq; filij, paternam ſibi lugentes adimi conſolationem. Verùm licèt corpus & ſenſus eius corporeos grauis illa mortis occupāſſet inſtantia, non tamen à prædicationis eius officio ſanctiſſimæ ipſius linguæ retardabatur facundia. Deum corde ſuſpirabat, & ore fatebatur. Deum inceſſanter prædicabat, & ad fidem catholicam vſquè ad ipſum mortis ſuæ momentum, quoſcunque poterat, inſtanter exhortabatur.

* requiem

Cap. 21. * Chrannū Nota Clotarij regis deuotionē.

Cùm autem beatus hic pontifex vitæ appropinquaret ad exitum, contigit Clotarium regem, poſtquàm * Granum filium ſuum cum vxore ſua ac filiabus combuſſerat, à regione reuerti Britannorum. Cognita verò huius inualitudine pontificis, ad eum vi ſendum humiliter feſtinauit, eius ſe non diffidens contra diabolicas infeſtationes benedictione muniri, & interceſſione apud diuinam maieſtatem reconciliari. Cùm ergo in hac regali viſitatione, in conſpectu eiuſdem & principū de ſepultura pontificis tractaretur, ſuorum aſſenſu filiorum, ſua ſe in ſede ſanctus ipſe præordinauit ſepeliendū. Cuius ſententiæ obſtinato rex animo reſiſtēs, Sueſſionis cum conſtituit transferēdum aſſerens ſe ſuper corpus eius baſilicam decēter ędificaturum, & ad laudem & gloriam diuinæ maieſtatis cœnobialem ſeruorum Dei regulam ordinaturum. Ceſſit igitur beatiſſimus pontifex regiæ diſpoſitioni, & indefeſſē ſe ſuosque Domino commendans, finita oratione, ſpiritum exhalauit. O felix corpus, felicioremque animam. Mox eorum certiſſimo, qui aderant, teſtimonio cæli aperti ſunt, & diuina luminaria ferè per duarum horarum ſpatium ante ſancti apparuēre præſentiam, de tenebris eum tranſitorijs ad lucem deſignantia pro certo tranſiſſe perpetuam. Hoc tanto beatiſſimi præſulis animati miraculo, maiori, vt cum transferrent, accenſi ſunt deſiderio. Corpore itaq; ſancto compoſito ac delato ad eccleſiam, nocte illa exequialem cum multa deuotione celebrauerunt vigiliam.

S. Medardus obdormit in Domino.

Cap. 22.

Manè verò facto, cùm Epiſcopi, quibus intereſſe contigerat, ſuum defuncto celebrāſ

brâssent officium, inopinabilis multitudo conuenit nobilium, de castellis & ciuitatibus, de agris & municipijs adiacentibus inæstimabilis accurrit conuentus: alij eius deuotè desiderantes interesse obsequijs, alij admodùm lugentes patrem separari à filijs. Per medias ergo plorantium lachrymas rex irrumpens cum Episcopis & optimatibus, suisipsius humeris corpus sustulit sanctissimum, Suessionis, sicut prædixerat, efferre volens ad sepeliendum. Ea nimirùm hora, quibus interesse contigit, ineffabilem lugentis populi expauêre gemitum, dum non modò illa ecclesia, sed & per totam ciuitatem & in suburbio, per vicos quoque & plateas vnam & eandem vocem audirent plorantium. Recolebant siquidem vrbis illius indigenæ patris sanctissimi, qua catenùs informati fuerant, benignissimam prædicationem: dolebant verò & vehementer angebantur, quia cùm patrem amisissent, patris etiam sepultura regis & procerum violentia frustrabantur. Compatiebantur qui superuenerant ad tantam plebis illius compunctam illachrymationem: verùm quia regia vrgebat dignitas, ad sanctissimi corporis intentè insudabant translationem. Vix ergo & non sine multo labore patre mœrentibus & lugentibus filijs erepto, sicut à rege susceperant, iter aggrediuntur. Rex suis hu meris eius sacrum cor pus gestat.

Huius audita translatione sanctissimi confessoris, & non desperans de tanti clemen- Cap. 23.
tia intercessoris, intra portantium cuneos cæcus quidam feretro se humilimè submisit, & protinus secundùm fidem suam, quia benè sperauerat, per sancti Medardi meritum visum gratuito munere recepit. Quid plura? Qui priùs in ciuitate tantam audierant deuotionem lugentium, & tunc super hac cæci illuminatione tantum Dei & sancti Pontificis perspiciebant miraculũ, vlnas libentissimè sanctæ illius cuectioni supponunt. Magna se credidit * ditatum remuneratione, cui etsi non gestare, saltem illud sanctiferetrum quoquo modo licuit attrectare. Episcopi & optimates ad id se officij hilariter cohortantur, & onus illud leue sentientes, ex præcepto regis apud Attipiacũ villam fluuium Axonam nauigio transgrediuntur. Postmodùm iter dirigentes contra ciusdem fluminis vndam, sicut rex præordinauerat, iter ad vrbem flectũt Suessionicam. Cæcus lumẽ recipit. * ditandum

Dei & sancti Pontificis gratia Bandaredus Suessionensis Episcopus, cum debita pro- Cap. 24.
cessione reuerenter occurrit, ac sanctissimũ corpus, prout decebat, honorificè suscepit. Sic solenniter felix illa Suessionensium ciuitas sanctum Dei suscepit cõfessorem, amplexata est festiuè patronum, amodò proprium patriæ habitura defensorem. Sancti sunt vrbium defensores.

Inter hos properantium cuneos quidam se ingessit, aurium diutiùs fruſtratus offi- Cap. 25.
cio: qui mox vt peplum, quo sacrum tegebatur corpus, osculando deuotè attigit, fraudati sensûs vsum ilicò sancti pontificis intercessione susceipere promeruit. Gratulatur admodùm rex, gratulantur etiam Pontifices cum optimatibus: magnum sit in cælis gaudium, & adstantes vniuersi Deum ex toto corde non sine lachrymis compunctè venerantur. Surdus audit.

Retransmeant ex præcepto regis prædictum flumen Axonam, perueniuntque in Cap. 26.
prædium, vbi rex sancti pontificis præordinauerat sepulturam. Ibi, Deo disponente, qui cuncta præuidet & prænoscit, lætitiam, qua sanctum illius corpus euehebatur, nescio qua de causa contigit deponi. Et ecce iteratò miracula geminantur, & in vniuersali conspectu adstantium sanctissimi præsulis merita glorificantur. Cùm enim sanctissimã eius glebam ex iniuncto sibi officio ad sepulturam deportare vellent, diuino nutu tanti eam ponderis persenserunt, vt nullo modo corpus sancti à loco, vbi eum depositerant, mouere possent. Alij alijs succedentes, ad euectionem totis viribus elaborabant: alij alios tanquam inualidos & impotentes increpabant. Verùm licèt alios tanquam imbecilles causarentur, ipsi tamen cùm ad id se præparâssent, desiderio suo ex toto frustrabantur. Rex & qui aderant, diligenter causæ huius recensentes euentũ, cùm penitùs quid res hæc prætenderet ignorarent, Dei solius suppliciter super hoc exorabant subsidium. Tumultus non minimus super hac retardatione perstrepebat in populo, dicentibus alijs, quia de sede sua tanquam captiuus abductus fuerat, hoc diuinitùs fieri, & meritò: alijs autem obijcientibus, regem corpus sanctum reuerẽter transtulisse & veræ deuotionis studio. Corpus sacrum loco moueri nõ potest.

Rex nimirùm attonitus, ad sancti loculum non sine multa deuotione appropin- Cap. 27.
quauit, & solenni facta traditione, villæ illius regalis Croiciaci, in qua sanctus ipse sepeliendus erat, medietatem sancto eidem perenniter habendam sigilli regalis impressione confirmauit.

Contigit ilicò res mirabilis & laudabiliter recitanda. Mox enim vlnis suppositis, o- Cap. 28.

Nota miri quiddam.

nus illud sanctissimum parte quidem ex altera sine vlla difficultate subleuare potuerunt: parte verò ex altera incredibilis ponderis & penitùs immobile persensérunt. Ad hęc rex iucundo satis vultu tantam Dei retractans gratiam, quàm citiùs potuit, ad sanctissimi confessoris dominium illam, quam sibi retinuerat, iussit resigillari partem residuam. Nec mora: Dei adeò gratia sanctum mox sustulêre leuiatum, vt quod eatenùs desperauerant, sine vlla difficultate à paucis deportaretur ad sepulcrum. Defertur igitur corpus sanctum ad sepulturam: verùm illo in itinere Dominus preciosissimam suam non est dedignatus clarificare margaritam.

Cap. 29. Antequàm enim terrę corpus sanctum conderetur, quidam vastis catenarum loris brachia surasque deuinctus, per medias sese properantium turmas non sine multa difficultate iniecit. Cui mox vt sancti confessoris concessum est tangere operimentum, omnia mox dissiluêre repagula catenarum, diruptisque compedum vinculis, liberrimè cum multa gratiarum actione sequebatur munerarium suum. Peruentum est tandem ad eam, quam ei rex non sine Dei prouidentia præordinauerat, sepulturam: Episcopi cum Abbatibus, peractis priùs quæ Dei erant, sanctissimum illud corpus terræ decentissimè commendant.

Miraculum insigne.

Cap. 30. Res sanè admirandę. Apoc. 14.

Ecce reiteratur sancta sancti gloria. Nam cùm eius sacratissima membra tumulo clauderentur, cælum apertum est, & duæ columbæ vlàe sunt descendisse quasi nubes, ac de ore sancti egressa est columba cădida tanquam nix. Sic igitur egregius Dei athleta Medardus de terris euocatus, lætatur cum angelis: lugentibus in terra filijs ademptus, cum fratribus suis, quos semper desiderauerat, coronatur in cælis, vbi gratulabundè amodò, cum eisdem fratribus sequitur agnum, quocunque ierit. Sequitur ergo agnum, & inæstimabilem inhabitat lucem: de terrenis incommoditatibus gaudet se ad cælicam translatum prosperitatem. Gratulatur se de hac nostra transitoria infelicitate ad perpetuam commoditatem trâslatum: de tenebris his ad incomparabile lumen esse assumptum. Lætatur quoque, se carnalibus exutum illecebris, angelicis choris esse adscriptũ. Exultemus ergo & nos, fratres dilectissimi, super hac beatissimi pastoris nostri Medardi glorioßissima remuneratione: exoremus remuneratorem eius, Deum videlicet omnipotentem patrem, quô sanctissimi huius pontificis Medardi exoratus precibus, nos cũ eo in æterna regni sui adscribere dignetur hæreditate: per Dominum nostrum Iesum Christum filium suum, qui cum eodem in vnitate spiritûs sancti viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Cap. 31. Peractis celeberrimè beatissimi Dei athletæ inferijs, rex Clotarius supra venerabile sancti corpus paruum ad tempus iussit ædificari tugurium, quousq; ad faciendã inibi ecclesiam necessaria pararet expensarum. Contracta verò vndecunq; potuit non parua pecunia, sanctum illud Dei habitaculum instanter orditi perproperabat, & plerisq; negocijs postpositis, ad hoc perficiendum enixiùs elaborabat: feciſſetq; paruo in tempore, quod beneuola conceperat mente, nisi secundùm quod vnicuiq; imminet, rebus eum humanis nimis intempestiuè contigisset excessisse.

Cap. 32. Clotarij regis mors.

Cùm enim in Cotia sylua venatu exerceretur, valida prohdolor correptus febre, cùm ad Compendij palatium repedâsset paruo pòst tempore morte præuentus, postmodùm verò in ecclesia eadem, quam iam ædificare cœperat, ante scilicet S. Medardi altare, honorificè est sepultus. Expensas verò, quas huic præparauerat operi, secundùm quod Dauid rex filio suo Salomoni ad templi Domini ædificationem fecerat, filio suo Sigeberto nomine, ad ædificationem ecclesiæ, quam Deo vouerat, expendendas dereliquit, mandans & remandans ei, quatenùs si qua ei erga partem charitatis debitæ dilectio maneret, omni occasione sepolita, sanctæ huic, quam prænominauimus, ædificationi quousque honorificè compleretur, totam prorsus intentionem adhiberet.

3 Par. 29.

Cap. 33. Sigeberrus rex cõstruit ædem præclaram S. Medardi.

Sigebertus verò, patre sepulto, in regno confirmatus, quod à patre in hoc susceperat negocij, largiflue prosecutus est. Admirabili enim diuersi generis lapidum constructione, secundùm quod à patre suo susceperat, ecclesiam illam decorauit, auro & argento ac necessarijs in officio ecclesiastico ornamentorum varietatibus abundanter exornauit, censu & reditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter & excellentissimè ditauit. Eleganter verò ecclesia composita, vndecunque potuit elegantiores ibi sacri ordinis ordinauit personas, quô & patris sui votum benignissimè compleret, & inibi Deo inæternum ecclesiasticum officium ex debito provniuersali, sua videlicet & patris sui omniumque fidelium, salute perenniter exhiberetur. Idem ipse venerabilis rex Sigebertus, cùm fratrem suum Chilpericum nomine apud vrbem Tornacum

obside-

obsidere disponeret, apud Victoriacum Fredegundis reginæ vetsutia interemptus, cũ priùs eum Lambris sepelissent, ab ipso eodem frætre suo Chilperico postmodũ Suessionis relatus, in ecclesia, quam decentissimè composuerat, prope patris sui tumulum decenter est sepultus. Sigeberti cædes.

Quia verò pro sanctæ illius ecclesiæ ædificatione, pro sancti quoque, cui ædificata est, veneratione, adhuc autem pro regum, quos prænominauimus, honorificẽtia, cœpto ab opere aliquantulùm deuiauimus, amodò necessarium ducimus ad propositi seriem redire, quæq; post transitum gloriosissimi confessoris ad honorem eius Deus operatus sit miracula, licèt pauca de multis, non resideмus scripto commendare. Cap. 14.

Huius quidem sancti fama circunquaque increbrescente, infirmos varijs detentos languoribus, ad eius memoriam ex multis terrarum partibus accidit confluere, quibus per meritum sancti sui athletæ gratia diuina non dedignata est subuenire. Quod ergo priùs memoriæ occurrit, priùs dicamus: quarenùs de singulis non solummodò singulares, verùm multimodæ Deo gratiæ referantur. Tugurioluм illud, quod corpori sancto superædificatum esse præscripsimus, tantæ virtutis, diuina disponente gratia, compertum est esse, vt si quis dolore dentium attactus, ex virgulis, quibus contextum fuerat, locum doloris tangeret, confestim omnis illa dentium infirmitas abigeretur: quod & in palatio regis diuulgatum est. Quidam nanque Charimeris nomine, qui eo tempore Childeberti regis referendarius habebatur, quia hoc eodem morbo grauissimè laborabat, ad eandem S. Medardi basilicam deductus est. Cumq; ianuas ecclesiæ clausas reperisset, & eum dentium dolor magis ac magis vrgeret, de vna ianuarum fidutialiter hastulam excidit, & vbi magis infirmitas grassabatur, confidentissimè quod excíderat appossuit: moxque ab eo, quem diù perpessus erat, dolore liberatus est. Miracula post obitũ S. Medardi. Habet hæc etiã Gregor. Turon. de Gloria Cõfess. cap. 95. Nota.

Habetur etiam baculus eius apud nos, per quem plerosque infirmos diuersorũ languorum medicamina expertos esse comperimus. Cap. 16.

Quidam quoque catenarum loris indissolubiliter arctatus grauissima nimis fatigatione, sancta sanctissimi huius suffragia expetiit, confidens se sanctissima eius intercessione ab illa impeditione posse resolui. Vt ergo sanctæ basilicæ valuas attigit, repentino fragore vno eodemq; momento & cælum intonuit, & vastis compedũ vincu lis diruptis & longè dissilientibus, homo ille indultæ adhuc insciis libertatis, multo attonitus stupore, solo prostratus est. Deinde resumptis viribus, cùm iam se sentiret expeditum, pro recepta libertate Deum & S. Medardum, cuius hoc intercessione obtinuerat, vocibus altissonis cœpit magnificare. Mirantur omnes tam citissimam diuinæ virtutis operationem, & concordi omnes acclamatione potentissimam sancti præsulis collaudant interuentionem. Cap. 17. Vincula solũtur.

Anicula quædam annosa nimis, & quodammodò suoipsius superstes cadaueri, cùm ei manus arida quasi alienum quiddam de brachio dependeret, licèt iam de vita prænimia suaipsius ætate desperaret, ad sancti tamen confessoris memoriam, cuius celebrem famam audierat, deuotissima mente peruenit, eumque multimodis precibus non sine multa lachrymarum profusione super aridæ suæ manûs, quia nimis angebatur, solicitabat recuperatione. Vt ergo se ante præsentiam beatissimi pontificis cum multo ciulatu exposuit, adfuit repente per sancti eiusdem meritum diuinæ maiestatis suffragium. Restauratur mox mulieri, quod vitio naturæ defraudatum erat: reparatur in ea manûs aridæ naturalis integritas, & quod minus de matris assumpserat vtero, intercessoris sui benignissimo resumit præsidio. Reuiuiscit manus iuuenilis, iam præmortuo vetulæ illius brachio: & quæ priùs eleemosynam, tanquam impos laborandi, ostiatim quæsierat, iamtunc effecta docilis, suarum ipsius laborationum viuere cœpit stipendijs. Sospes effecta gaudet & lætatur, gratias quamplures suo rependens munerario, Deum adorat & veneratur. Cap. 18. Manus aridæ restituitur.

Similiter & alia mulierцula, eodem manûs morbo laborans, ante sancti eiusdẽ præsentiam sanitati restituta est. Cap. 19.

Post aliquod verò temporis interuallum, cùm iam ipse locus multæ circunquaque haberetur veneration is, Vuarinbertus quidam, qui sic nominabatur, post venerabilis Autberti decessum regia præceptione regendum idem cœnobiale susceperat monasterium. Quo cùm aliquot potitus esset annis, Drausionem Suessionicæ ciuitatis Episcopum vita contigit excedere, sedemque illam aliquandiù absque rectore vacuam manere. Post eius aũt lugubres inferias, vnanimi consilio regis & ciuium Vuarinbertũ hunc, quem prædiximus, cathedræ illi pontificali suo magis, quàm Dei, vt post patuit, arbitrio rectorem substituunt. Cap. 20.

Cap. 41. Adeptus ergo regimen episcopale, multo elaborabat studio, ne priori priuaretur dignitate: & licèt cum difficultate non minima, obtinuit tamen, quod malè quæsierat. Eheu socors nimis & ignaua mens hominum. Miser hic nimia exæstuans cupiditate, dum prauæ suæ ambitionis augere non cessat commercium, corporis sui &, quod dolendum est, animæ quoq; sibi prohdolor præparat exitium. Attentus siquidem extra modum negociis secularibus, ac suis plùs iusto prauis inhians cupiditatibus, locum illum sanctum neglectui cœpit habere, quæque inibi à regibus & alijs pro electionis suæ largitione deputata fuerant, suis malè vsibus retinere. Quæ inibi Deo seruientibus fideles quique Dei & S. Medardi gratia præordinauerant, suis ipse in thesauris recondebat, ac seruorum Dei post habita solicitudine, reditus ecclesiæ suis fatel litibus irreuerenter distribuebat. Quibus præ nimia ingluuie eructuantibus, spiritualis illa congregatio esuriebat: suis multo vino exæstuantibus, sancta sancti præsulis familia p̃ nimio siti is ardore penè deficiebat. Nudi & pauperes serui Dei lugebãt & lamẽtabantur: familiares autem miserrimi illius Episcopi per plateas in vestibus preciosissimis gloriabantur. Acclamationes seruorum Dei surda Episcopus aure pertransibat, cùm eis prælatus esset, eorum querimoniam, tanquam à nullo arguendus, nõ sine multa cordis & oris arrogantia, imminẽtis sibi vindictæ nescius, pro nihilo reputabat. Ad libitum suum miserum illum, qui pastoris indignè sibi nomen vsurpauerat, uses Domini, non suas tractare licuit: verùm illius, cuius erant propriæ, manum effugere nullo modo potuit. Audiat ergo intentè, quicunq; prælationis Ecclesiasticæ fungitur officio, quàm terribili pro hac seruorum Dei reclamatione percussus sit iudicio.

Vuarinberti Episcopi, rebus monasterij abutentis insolentia.

Cap. 42. Erat siquidem in pago Cenomanico quoddam prædium, quod rex Sigebertus eiusdem ædificator ecclesiæ, ad eius, quam ibi Domino aggregauerat, congregationis firmauerat dominium. Prædium illud Maduallis dicebatur, ex Britannica videlicet & Latina lingua nomine compositio, quod bona vallis, nostro scilicet & Romanæ linguæ vulgari poterit interpretari eloquio. Maduallem itaque illam, id est, bonam vallẽ, quia multis abundabat redditibus, ipse sibi Vuarinbertus ad perditionem suam vsurpauerat, & ex toto neglectis, sicut diximus, fratribus illis, villæ illius census suis vsibus mancipabat. Gemebat S. Medardi pauper congregatio, quia quod eorum erat vsibus deputatum, contra canonicam institutionem malè dilapidabatur in Episcopio. Quadam itaque die, cùm secundùm consuetudinem de prædio illo plaustra onusta, vt diximus, ad palatium episcopale deducerentur, comperta fratres illi Episcopi absentia, vehicula illa, vtpotè quę sui erant iuris, ad sancti præsulis diuertere coëgerunt ecclesiam, non diffugientes pro defensione iustitiæ corporalem, si quoquo modo inferretur, sustinere molestiam. Sua ergo cùm suis reposuissent in promptuarijs, sanctissimi Dei athletæ lachrymabiliter solicitabant merita, quatenùs aut eius intercessione furibundus ille inuasor placaretur, aut eius defensione ab eius protegerentur insania. Verebantur siquidem, quod non post multum prouenisset, nisi gratia diuina lugenti suæ familiæ propiciabili clementia subuenisset. Vt enim ad Episcopi quod factum erat peruenit notitiam, prohdolor non retractans institutionem canonicam, nec reueritus iudicialem Dei sententiam, cum fustibus & gladijs, non iam prælatus, verùm vir sanguinarius ad ipsam B. Medardi cum multo superbię fastu, cum indoctæ plebis conuentu aufus est properate basilicam. Cumque irreuerenter sanctuarij regias concurrent, coſque, qui pro subitanea tormentorum expectatione, aditum obstruxerant, exprobrationibus contumelioſis insequeretur, furibundus ipse pontifex per medium eorum irrumpens, præsumptuosè nimis & cum multa superbia excruciari custodes minabatur, nisi citò sibi ianuæ aperirentur. In tam imminente morris diſcrimine serui Dei trementes, Deo & S. Medardo non sine multa lachrymarum profusione animas suas commendant, & sic diuinitùs animati, aperiri furentibus illis iubent ecclesiam. Mox infelix Episcopus ingressus monasterium, vt cum, qui sibi aperuerat, præ nimio timore secus ianuas percepit delitescere, tam validè illi baculum, quem manu gestabat, illisit in capite, vt penè totum eius vestimentum exundanti cruentaretur sanguine. Stupefactus frater & penè decidens, ad Deum suspirauit, & ei querimoniæ huius causam, cùm aliter non præsumeret, intimo cordis murmure lachrymabiliter commendauit. Audiant tyranni seruorum Dei reclamationes, & reuereantur: audiant fideles quiq; celerrimam Dei consolationem, & confortentur. Statim enim infelicissimus ille Vuarinbertus excors & impœnitẽs, mox vt ante sanctissimi cõfessoris memoriam tanquam oraturus genua flexit, diuino terribiliter percussus iudicio, diffusis per alui secreta viscеribus, miserabiliter expirauit. Fratres autem ecclesię, malum pro malo

Magna temeritas illius.

En vt olim in rebus duris Sancti à fidelibus inuocati sint.

Nota terribilem vindictam in Vuarinbertum Episcopum.

lo reddere nolentes, fratris illius, quem percussum dixi mus, sedata querimonia, corp⁹ defuncti honorificè in ipsa eadem sepelièrunt ecclesia. Ibi sæpè per beatissimi Medar di pontificis meritum gloriosa fiunt miracula: ibi qui fideliter precantur, grata conse quuntur remedia: ibi certa verè pœnitentibus non denegatur indulgentia: quam no bis quoq; peccatoribus, de eiusdem tamē gratia nō desperantibus, per eiusdem S. Me dardi largiatur intercessionem, qui fidelibus suis æternæ felicitatis repromisit consola tionem, Iesus Christus filius Dei, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

F. Laurentius Surius Candido Lectori.

HVcusque nihil mutato stylo totam hanc beatissimi Medardi vitam ex quodam M S. codice descripsimus. Testatur autem quidam scriptor anonymus in vita S. Gildardi Rothomagensis Archiepiscopi, Fortunatum presbyterum scripsisse vitam S. Medardi, & ex ea quædam citat, quæ consentiant ferè cum alia historia S. Medardi longè breuiori, nec tamen ausim affirmare eam esse à Fortunato editam. Quicquid verò illa historia refert, id totum, paucis demptis, in hac, quam nos edimus, continetur, & permulta intermixta & addita sunt, sed lectu digna, ab alio quodam posteriori, sed non indocto viro, qui tamen aliquoties non nisi ex locis communibus sancti viri virtutes celebret: quod idem ex toto ferè se fecisse in vita S. Gildardi, qui fuit B. Medardi frater, testatur is, qui eam scripsit: quam propterea noluimus huc adscribere: sed eius loco subiecimus carmina beatissimi Audoëni Rothomagensis Archiepiscopi, simplicia illa quidem, sed propter authoris sanctitatem reuerenter complectenda.

DE SS. MEDARDO ET GILDARDO, QVORVM PRIOR NOVIOMENSIS, POSTERIOR ROthomagensis Episcopus fuit, beatissimi Audoëni Archiepiscopi Rothomagensis Carmen.

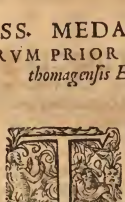

Iunij 8. Gildardus & Medardus gemini fratres.

TEmpore Gildardus iam fratres atque Medardus,
De patre Nectardo procedunt iure paterno.
Illorum mater floret Protagia semper.
In mundum nati mox emeruêre renasci,
Priuati culpa carnis baptismatis vnda.
Cælitùs adscripti congaudent nomine dicti.
O quàm florentes virtutum flore parentes,
Qui prolem tantam producunt lucis in auram,
Virtus cælestis statim commiserat ipsis.
Seruabant pueri tales documenta magistri,
Illorum quoniam direxit gratia causam.
Qui dedit infantes, dedit illos esse docentes
Emeriti sensus, quos lustrat cælica virtus,
Et comes æternus, quos replet spiritus almus.
Iam sic Gildardus profecerat atque Medardus.
Tales ergo viros morum dulcedine miros,
Fratres Gildardum conformes atque Medardum
Laudibus eximijs placeat sustollere cunctis.
Hi veri fratres, Christi sub amore calentes,
Ipsos vt sese rectos conantur amare.
Hi sunt Gildardus, fratres gemini, atque Medardus.
Vna dies natos vtero viditque sacratos,
Albis indutos, & ab ista carne solutos.
Moribus in placidis stabiles & fœdere pacis,
Fratribus electis verè concordat in istis
Vox nimium suauis Dauidica vaticinalis:
Est quàm iucundum fratres habitare in vnum.
Messias Christus, sanctorum splendida virtus.

Eodē die & nati, & vita functi.

Psalm. 132.

Quicquid

Quicquid adest operis præclari monstrat in ipsis,
Et sic Gildardum dilucidat atque Medardum.
O Deus omnipotens, cælos fulgoribus implens,
Sanctis perpetuam visiugiter esse coronam.
Tu quoque Gildardo regnum das atque Medardo.
Consimilis Christus genitori sit benedictus,
Ex Domino Dominus, cum solo principe solus,
Qui iam Gildardum consouerit atque Medardum.
In cælo meritos ciues super æthera notos
Consuaues melli, sub carnis iure gemelli
Fratres, Gildardus consors simul atque Medardus.
Orbi lætitiam cælesti munere plenam
Donant: hinc omnes deuoti psallite laudes.
Gloria sanctorum, decus & saluator eorum,
Tu populo præsta tibi sic persoluere festa,
Vt prece Gildardi sacra, meritisque Medardi
Sancti, patroni nostri sunt. Nobis æterna concedas post hodierna.
Quos geminos ortu, locat alto gratia portu,
Nobis esse boni dignentur vbique patroni.

Extat etiam insignis Antiphona de his duobus sanctissimis Episcopis, ab Gregorio Turonensi, vt habet quidam MS. codex, edita:

Aucte magni toto orbe præsules, ortu gemelli, sanctitate compares, sacrati simul, coronati pariter, iuncti dicâstis diem festum: meritis sancte Medarde cum Gildardo inclyto, opem poscenti semper ferte populo.

MARTYRIVM SS. PRIMI ET FELICIANI EX VETVSTIS MS. CODICIBVS, PER F. LAVR. SV. *rium, mutata phrasi, aliquanto breuius descriptum. Consentiunt antiquissima Martyrologia.*

Iunij 9.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorum sæua est Christianis orta tempestas, ita, vt si quis huius vitæ sectator esset inuentus, nec vellet idolis sacrificare, diuersis supplicijs afficeretur. Itaque sancti viri Primus & Felicianus in Domino perdurantes, à templorum pontificibus apud Imperatores delati sunt, dictumque ab illis est, deos nolle responsa reddere, nec vlla ipsis præstare beneficia, nisi priùs Primus & Felicianus ad sacrificandum compellerentur. Proinde rogabant, vt tum ipsis, tum suo imperio succurrerent, ne malè perirent. Tunc Diocletianus & Maximianus miserunt milites, qui eos diligēter inquirerent, & inuentos comprehenderent. erant enim ciues Romani. Comprehensos igitur duxerunt ad Imperatores, qui iusserunt eos ferro vinctos, in carcerem protrudi.

Sancti martyres vinci mittuntur in carcerem.

Illis autem pro Christi nomine vinctis adfuit Angelus Domini, qui eos consolans absoluit à vinculis, quibus erant constricti. Illi verò benedixerunt Deum, qui eos sicut olim Petrum Apostolum, per angelum suum à vinculis liberâsset: rogabantque, vt ab eiusdem Apostoli meritis ipsos non sineret esse alienos. Post dies aliquot iusserunt eos principes coram se adduci. Illis intromissis, dictum est ab officio: Adstant. Dixerunt eis Imperatores: Vos estis, qui iussa nostra contemnitis? Sancti martyres responderunt: Nos ea semper pro nihilo ducemus. Imperatores dixerunt: Patienter interim ferimus iniurias nostras: sed vos iam sacrificate Ioui & Herculi, ne perdaris generis vestri dignitatem. Beati martyres responderunt: Nos Deo placationis & laudis hostiam immolamus in odorē suauitatis, neq; consentimus operibus tenebrarum, quibus vos addicti estis. Imperatores dixerunt: Facite sacrificium dijs inuictissimis Herculi & Ioui: alioquī carnifices vos atrociter laniabunt. Beati martyres responderunt: Sic mereamur pro

Act. 12.

Christi

Christi nomine hæc pati, vtad martyrij coronam liceat peruenire, & simus partícipes promissionum eius & bonorum illorum, quæ promisit se daturum illis, qui pro ipsius nomine reſpuerunt omnia mundi huius blandimẽta, & ſequuntur agnum quocunque ierit. Quaautem ratione poſſumus à lapidibus & lignis opem petere, veſtroſque non deos, ſed dæmones inuocare? qui ſanè ad tantam ſunt redacti ignominiam, vt niſi ferro & plumbo confirmentur, ſtare nullo modo poſſint: eiſque cuſtodiendis cancesadhibere neceſſe ſit. Quæ tandẽ hęc veſtra amentia eſt? Tum verò ira perciti Imperatores, iuſſerunt eos duci ad fanum Herculis: &, ſi nollent ſacrificare, dirè excruciari. Fecerunt milites, vt erant iuſſi: ſed cùm nullo pacto ſanctos poſſent à ſententia deducere, cernerentque eos pro Chriſti nomine mori mâlle, quàm viuere, virgis eos crudeliter cæciderunt, dixeruntque: Cur non obeditis decretis Imperatorum, & adiocitur dijs omnipotentibus offertis ſacrificium, ad quod vos ipſa quoque natura hortatur? Reſponderunt martyres: Par eſt illi nos obedire Imperatori, qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam. Veſtros autem Imperatores, qui vana colunt ſimulacra, gehennæ ignis inextinguibilis ſuſcipiet. Milites hæc retulerunt ad Imperatores: qui valdè irati, præceperunt eos tradi Promoto præfidi ciuitatis Numentanæ, vt eos egregiè excarnificaret, ſi nollent libare dijs.

Cupiunt pro Chriſto pati.

Irridendæ monumẽta mulacra.

Cẽduntur virgis.

Tulerunt ergo eos milites ferro vinctos, & tertiodecimo milliario via Numentana miſerunt eos in carcerem apud forum ciuitatis. At ſancti martyres à precibus & hymnis nunquàm ceſſabant, & quotidiè ab Angelo refocillabantur. Poſt multum temporis Promotus præſes iuſſit in foro vrbis Numentanæ ſibi tribunal apparari, ſedenſque illic, dixit: Introimittantur perſonæ. Introimiſſis ſanctis martyribus, ait: Ex præcepto Principum & dominorum noſtrorum immolate dijs, quos magnos eſſe probat diuinitas. Reſponderunt ſancti martyres: Impios rectiùs dixeris, quàm dominos, qui in Chriſtum credentes interficiunt, colunt que ligna & lapides: qui cùm nullo ſenſu prædíti ſint, nihil vobis præſtare poſſunt: cultores verò illorum æternus vorabit ignis. His dictis, iuſſit eos Præſes abinuicem ſeparari, exiſtimans poſſe eos pœnis mutari, & ad ſacrificandum impelli. Abducto igitur Primo, ita ad Felicianum locutus eſt: Conſule ſenectuti tuæ, & ſacrifica Ioui inuicto, vt iuſſêre domini noſtri. Reſpondit Felicianus: Conſulat ſenectuti meæ Chriſtus, qui me hactenùs in ſui nominis fide cuſtodiuit. Tuæ verò minæ terrorem aliquem afferre poſſunt, ſed mentem meã immutare nulla ratione valebunt. Iratus Præſes, iuſſit cum immaniter plumbatis cædi: dein de erecto dixit: Cur non abijcis hanc pectoris tui inſaniam, & incundos potiùs eligis dies, quàm velis corpus tuum diuerſis macerari ſupplicijs? B. Felicianus ait: Ego iam octoginta habeo ætatis annos, & iam triginta lapſi ſunt anni, poſtquàm ad veri notitiam peruẽni, ſtatuique in Chriſto benè viuere, qui me ex tuis crudelibus manibus liberabit. Nihil verò de mundi huius oblectamentis cogitans, decreui ſempiterno & omnipotenti creatori meo viuere. Hæc & his ſimilia multa dicẽtem iuſſit Præſes ad ſtipitem ligari, & acutos clauos manibus ac pedibus eius infigi: dixitque illi: Tandiù ſic confixus manebis, donec dijs immortalibus debirum perſoluas officium. At S. Felicianus in Dei amore benè firmus, lætovultu pendens in ligno canebat: In Deo ſperaui: non timebo, quid faciat mihi homo. Dicit ei Præſes: Miſet, depone hanc mentis tuæ vanitatem, & nega te Chriſtianum, vt poſſis multiuaria illa, quæ tibi parantur, lucrari tormenta. Felicianus reſpondit: Infelix & mortalium omnium miſerrime: itáne creatorem ego negabo meum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt? Quí verò illum ego negare potero, & adorare truncos & vanos deos? Tum furore percitus Præſes, præcepit vt diù torqueretur. Ille autem dixit: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, quòd merui in eorum cenſeri numero, qui pro tuo nomine paſſi, ad martyrij coronam pertigêre. Iratus Præſes, iuſſit eum totum triduum ita ſuſpenſum relinqui, nec quicquam omninò illi cibi aut potûs porrigi, vt vel ſic victus ſuccũberet. At ille cæleſti refectus alimonia, permanſit in laudibus Dei. Ea res malè habuit Præſidem. Itaque præcepit, vt flagellis cæſum è ligno deponerent, & in cuſtodia ſeruarent, nec cuiquàm omninò copiam facerent ad illum ingrediendi.

Rursus in carcerẽ truduntur.

Felicianus plumbatis verberatur.

Atrocissimè cruciatur. Psalm. 55.

Agit gratias dum torqueretur.

Poſtero die iuſſit beatum Primum coram ſe ſiſti, eique dixit: Ecce frater tuus Imperatorum decretis obſecundans, & dijs omnipotentibus immolans, amicus eſt Auguſtorum & magnus in palatio. Tu ergo ſi idem feceris, pari fruéris honore. Reſpondit S. Primus: Tametſi ſatanæ filius es, tamen rectè pronuncias fratrem meum obſecundatũ eſſe Imperatori, ſed planè cæleſti, non hominibus vaniſſimis, qui ſpem ſuam

Fallacia Præfidis.

in

in Deo collocare noluerunt, & ideò miserè peribunt. Fingis autem, vt me possis emer tere. Nam Felicianus, quem tu excruciásti, & cùm eum flectere non posses, in carcerem conijci voluísti, illic pro Christi nomine haud secus atque in paradiso lætatur. Porrò pœnas & verbera abs te illi illata, mihi hodiè Angelus Domini indicauit. Non igitur mihi contingat ab eius passione separári. Tunc Præses iussit eum fustibus validissimis cædi: sed ille dixit: Etsi corpus meum habes in manu tua, at animæ meæ nocere nihil potes. Dixit ei Præses? Sacrifica dijs. Respondit S. Primus: Tu sacrifica cum omni bus tuis. Ego Deo meo sacrificium offero placationis. Deinde iussit Præses lampadibus eius latera exuri. Ille in eculeum leuatus & lampadibus vstus, ità psallebat: Igne nos examinásti, sicut examinatur argentum. Benedico autem te Domine Iesu Christe, quia in te cõfidens, nihil sentio eorum, quæ mihi à satanæ ministris inferuntur. Audiens autem Præses nihil eum sensisse, dixit ad suos: Puto equidem aut deos hominibus suas virtutes demonstrásse, aut magicis artibus hunc omnia superare. Sanctus Primus ait: Túne magicis artibus ea tribuis, quæ Christus ad laudem sui nominis præstat seruis suis? Tum Præses iussit eum deponi de eculeo, simulque plumbum liquefieri, idq; bulliens in os eius, in lecto recumbentis, infundi. Voluit autem Felicianum coràm adesse, vt his pœnis territus, sacrificia offerret. At S. Primus plumbum omne instar aquæ frigidæ exhausit, dixitque Præsidi: Ecce non est à me separatus ille, quem tu dicebas dijs vestris immolásse. Confidit autem in Domino, qui nos liberabit de pœnis omnibus. pro eius enim nomine hæc patimur. Omnia autem quæ hic videntur, temporaria sunt: quæ verò præparauit Deus diligentibus se, æterna sunt. En adunati sumus in gloriam redemptionis, vt nulla nos inimicus fraude circunscríbat, neq; vlla tenebrarum caligo nos occupet. Poterisautem tu quoque, modò velis, credere in Christum, agnoscere creatorem tuum, & maiora his videre.

Primus fustibus immaniter cæditur.

Vritur lampadibus. Psalm. 65.

In miram Dei virtutẽ.

Dicit eis Præses: Sacrificate dijs: alioqui feris belluis vos lacerãdos obijciã. Beati martyres responderunt: Audite nos & intelligite, & recedite ab istis idolis mortuis & perituris, credatisque in Deum viuum & verum, & in Iesum Christum filium eius, vt saluæ fiant animæ vestræ, possitisque euadere pœnas sempiternas. Tunc Præses ceu furijs quibusdã agitatus, dixit: Quid ita in hac insania perduras Feliciane, sicut & iste perditus? Accedite, & immolate dijs. S. Felicianus ait: Non est hic perditus: sed si tu eius dictis obtemperares, posses introire in potentias Domini. At nunc quando te induruait satan, aditus tibi patet in ignem æternum, qui paratus est tibi, & omnibus tibi consentientibus. Cùm autem Præses animi angore corriperetur, iussit eos duci in amphitheatrum, quod est apud forum vrbis Numentanæ, simulque leones duos ingentes in eos immitti, quorum rugitus omnes eius vrbis ciues exterruit. Cùm ergo venissent ad sanctos martyres leones cum impetu currentes, ad pedes illorum se volutárunt, mireque illis blandiri & ranquam gratulari visi sunt. Voluit igitur Præses, vt illis reuocatis vrsi ferocissimi dimitterẽtur. Sed illi quoq; omnis feritatis obliti, ceu agni quidã sanctis blandiebãtur, & ad eorũ se vestigia prouoluebant. Dixerunt ergo sancti martyres: Præses inique, en feræ agnoscunt creatorẽ suum, & vos in cordis cæcitate permanẽtes, non cognoscitis eum, qui vos ad imaginem & similitudinem suam creare dignatus est. Tum verò populus inter se fremitus dabat & infinitos clamores in cælum, credideruntque in Dominum viri ampliùs quingenti cum omnibus suis. Conuenerant enim plurimi ad spectaculum etiam ex vicinis vrbibus.

Leones in martyres immissi, mãsuefiunt. Item vrsi.

Multi credunt.

Cernens verò Præses se non posse illos superare, permultosque eorum causa credere in Dominum, capitis sententiam in eos pronunciauit. Electi sunt itaque extra amphitheatrum, & illic decollati. Corpora autem illorum proiecta sunt canibus: sed neque feræ, neque aues, neque muscæ illa attingere potuerunt. Porrò noctù à Christianis fidelibus rapta sunt, & ad Arcus Numentanos intra arenarium deportata. Vbi cũ magnum fecissent planctum, noua findone cum aromatibus ea inuoluerunt, & iuxta arenarium condiderunt, hymnis & psalmis per dies triginta in Dei nomine vacantes. Magna verò illic beneficia exuberant vsque in præsentem diem. Annis autem aliquot euolutis, cùm iam cessásset persecutio, multi Christiani in honorem beatissimorum martyrum illorum basilicam ibi construxére, sperantes se per illos misericordiam consecuturos in nomine Domini nostri Iesu Christi. Abest ea basilica ab vrbe Roma milliario quartodecimo: dieq; natalis sanctorum martyrum incidit in quintum Idus Iunij: regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor in secula seculorum, Amen.

Cæduntur capite martyres.

ALOY.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS VERONENSIS, CANDIDO LECTORI.

ARbitror, te, optime lector, pro certo habiturum, aliam esse Pelagiam, cuius vita iam præmissa est, & aliam, quam deinceps duabus orationibus diuinus pater Iohānes Chrysostomus suaui suo eloquio ornaturus est. Prior enim Pelagia in iudicium coram Diocletiano Imperatore, matre infideli prodēte, adducta est, ac boue æneo incenso combusta: Secunda verò hæc Antiochena virgo, Christiana matre orta, in iudicium non est adducta, nec igne absumpta, sed se ex alto præcipitem dedit, atque ex eo consummata est. Ex quo etiam admoneris, tertiam illam Pelagiam Antiochenam, cuius vitam in proximè præcedenti Tomo legisti, quæ priùs meretrix, mox ad Dominum conuersa, singulare cunctis pec catoribus pœnitentiæ præbuit exemplum, aliam omninò ab his duabus esse, quæ virgines extitisse leguntur, licèt vna ex eis, etiam Antiochena fuerit. At est aliud, quod hîc te admoneamus. Chrysostomus ipse hanc alteram Pelagiam, quæ se ex tecto præcipitauit, ne in illusorum manus incideret, martyrem vocat, eiusque diem festum Antiochiæ celebrari asserit. Cui diuus Ambrosius Mediolanensis Antistes haud dissimilis, libro ij. Epistolarum, Epistola vij. ad Simplicianū scripta, virginem hanc summoperè commendat, sanctamque nuncupat. Idemque libro iij. de Virginibus, quæstionē mouens, quid super eorum meritis existimanduni sit, qui se præcipitauerunt ex alto, vel in fluuium demerserunt, ne in persecutorum inciderent manus, cùm scriptura diuina vim sibi Christianum prohibeat inferre, hoc tandem modo eam soluit: Et quidē de virginibus in necessitate custodiæ constitutis, enodem habemus assertionem, cùm martyrij extet exemplum. Præcipuè sanctam hanc Pelagiam virginem Antiochenā, quæ fese præcipitauit, sororesque eius duas cum matre, quæ & ipsæ in vndas semetipsas dederunt, adducit in medium, easque ad martyrium omnes properâsse commemorat. Quòd si alterius fortè sententiæ esse tibi videatur diuus Augustinus Hipponensis Episcopus libro j. de Ciuitate Dei, cap. xviij. hoc te non contristet. Idem enim pater libro eodem, cap. xxvj. te consolatur: De his, inquiens, nihil temerè audeo iudicare. Vtrùm enim Ecclesiæ aliquibus fide dignis testificationibus, vt earum memoriam sic honoret, diuina persuaserit authoritas, nescio: & fieri potest, vt ita sit. Quid si enim hoc fecerunt, non humanitùs deceptę, sed diuinitùs iussæ, nec errantes, sed obedientes, sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere? Hæc ille. Cùm igitur Spiritùs sancti instinctu virgines seipsas aliquando interemerint, ne in persecutorum manus venirent, & idcircò dignis testibus Ecclesiæ sanctæ fuerit diuina authoritate reuelatum, earum memoriam esse celebrandam, idque omninò factum in sancta Pelagia credere debeamus, præsertim cùm duo hi sanctissimi pariterque doctissimi viri, Chrysostomus, inquam, & Ambrosius, virginem hanc inter Martyres collocent, eiusque martyrium in catholica Ecclesia veneratione celeberrima frequentetur, vides de sancta huius virginis innocentia atque felici consummatione non esse nobis vltrà relictum amplius locum. Lege ergo Chrysostomi duas has Pelagiæ laudem continentes elegantissimas orationes. Videbis in sancta virgine præclarum fidei testimonium, egregiam animi fortitudinem, inuiolabilemq; seruādæ virginitatis Christo semel promissæ propositum. Vtinam autem & nos, & Christianę omnes virgines, tantæ fidei proficiamus exemplo. Vale.

De suis Tomis hæc dicit.

S. Ambrosij sententia de S. Pelagia, eiusque matre & duabus sororibus.

Iudic. 16.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, COGNOMENTO *Chryſoſtomi, Laudatio in ſanctam virginem & martyrem Pelagiam Antiochenam. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

Iunij 9. Cap. 1.

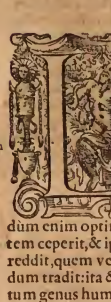

AVDETVR & ſummis præconijs celebretur Deus, quòd mulieres etiam ipſę, quinetiam puellæ mortẽ contemnant acderideant, virginesque admodùm adoleſcentes, & nuptiarum expertes, vltrò inferorum ſtimulos inuadant, neque ob id ramen aliquid graue patiantur. Omnia hæc bona per Chriſtum ipſum è Virgine genitum nobis allata ſunt, quandoquidem poſt partum illum & ortum maximè admirabilẽ, mortis vires diſſolutæ ſunt, & diaboli potentia ita eneruata eſt, vt non à viris ſolùm, ſed ab ipſis etiam mulieribus contemnatur, neq; mulieribus tãtùm, ſed vel ipſis puellis ludibrio ſit. Quemadmodum enim optimus aliquis paſtor, cùm leonem pecora ipſa & gregem totum vaſtantem ceperit, & ipſius dentes euulſerit, atq; vngues ſecuerit, iubamq; totonderit, talem reddit, quem vel paſtorum pueri contemnant ac derideant, puellisq; deinceps illudẽdum tradit: ita & Chriſtus ipſe, cùm mortem, naturæ noſtræ anteà horribilem, & totum genus humanum perterrefacientem expugnauerit, & omnem eius timorem diſſoluerit, eam virginibus etiam ipſis illudendam tradidit.

Eneruatæ dæmonum vires.

A ſimili.

Cap. 2. Mira alacritate properat ad mortem S. Pelagia.

Quamobrem & beata virgo Pelagia tanta cum voluptate ad mortem cucurrit, vt neque carnificum manus expectarit, neque in iudicium ingreſſa fuerit, ſed proprij animi ſtudio, & ſumma alacritate illorum fœuitiam anteuerterit. Parata erat ad cruciatus, tormentaque, & omne ſuppliciorum genus perferendum: ſed metuebat tamẽ, ne virginitatis coronam perderet. Hinc autem diſcas, impiorum hominum intemperantiam, Pelagiæ virgini timorem attuliſſe, quòd ab intemperata illorum hominũ iniuria virgo ſe ſubmouit ac præripuit. Id quod è marium numero nemo anteà facere aggreſſus fuit: omnes enim ad iudicium acceſſerant, & illic fortitudinem ſuam oſtenderant. At mulieres ipſæ propter naturæ ſuæ conditionem ad iniuriam accipiendam paratiorem, talem mortis rationem ſibi excogitarunt. Nam ſi licuiſſet & virginitatem ad finem vſque ſeruare, & martyrij coronam percipere, ad iudicium ire non recuſaſſent. Quoniam verò neceſſe erat omninò ab alterutro excidere, extremæ dementiæ hoc eſſe beata virgo cogitauit, dimidiatæ coronæ compotem factam abire, cùm vtriuſque victoriæ palmam aſſequi liceret: ob idque noluit in iudicium accedere, ac intemperantium hominum adſpectui ſpectaculum proponi, atque procacibus oculis ſui adſpectũs voluptatem præbere, & ſanctum illud corpus iniurię ſubijcere: ſed ex thalamo & mulierum conclaui ad alterum thalamum, hoc eſt, in cælum ipſum aſſcendit.

Cap. 3.

Magnum quidem eſt, carnifices ipſos circunſtantes, & hominis alicuius latera fodientes videre: ſed nihilo minus, quàm illud, hoc eſt. Quorum enim latera fodiuntur, eorum ſenſus præ tormentorum varietate conſumitur, vt mors ipſa non ampliùs terribilis, ſed liberatio quædam, & vrgentium malorum remiſſio videatur. Pelagia verò cùm nihil tale adhuc paſſa eſſet, & corpus integrum atque intactum haberet, neq; dolorem aliquem ſentiret, fortiquadam excelſi animi magnitudine certè illi opùs fuit, vt ex hac vita morte violẽta ſeipſam ejiceret. Quamobrẽ cùm illorũ tolerantiam admiraris, huius etiã, quam diximus, fortitudinẽ admirare: cùm illorũpatientiam obſtupeſcis, & huius generoſam mentem obſtupeſcas, quòd talem mortem ſubire auſa fuerit. Nolim rem hanc ſimpliciter prætereas, ſed cogita, quomodò par eſt teneram illam virginem, quæ nihil aliud nouerat, niſi virginalem aulam, illo tempore affectam fuiſſe, cùm milites repentè irruentes, & ad fores ipſas ſtantes vidit, qui ad iudicium illam vocabant, & per forum protalibus tantisque rebus pertrahere volebant. Non pater intus erat, non mater, non nutrix, non ancilla, non denique vicinus aliquis, aut amicus præſtò erat: ſed ſola à carnificibus illis comprehenſa eſt. Quòd enim exire, & carnificibus illis ac militibus reſpondere, quòd os erigere & vocem emittere, quòd eos adſpicere, quòd denique conſiſtere & reſpirare potuerit, hoc certè tale ac tantum eſt

Laudat voluntariam necem in ſancta virgine Chryſoſtomus.

est, vt nemo possit non illud admirari atq; obstupescere. Non erant hæc naturæ huma næ facta: sed Dei maiorem partem conferentis auxilio id fiebat. At ipsa tamen ocio sa non erat, sed à seipsa promptum & generosum animum, voluntatem, propositum, studium & alacritatem afferebat. Diuina igitur ope ac beneuolentia factum est, vt hæc omnia ad euentum perlata sint. Itaque ipsam & admirari, & beatam dicere meritò, debemus: beatam, quòd Dei præsidium atque opem habuerit: admirabilem, quòd tantâ animi alacritatem ostenderit. Diuinę gratiæ cooperari debemus.

Quis enim non iure obstupescat, audiens illam temporis momẽto tale propositum inijsse, confirmâsse & ad exitum contulisse? Scitis enim omnes vos, quemadmodùm post multa sæpè ac multo tempore cogitata, cùm occasio ipsa rei conatum à nobis exigit, si vel paululum timoris mentem nostram corripuerit, formidine repentè perculsi, consilia omnia effundimus. At verò illa momento temporis consilium ita horribile ac formidolosum inire, decernere & reipsa perficere potuit. Nõ præsentium virorum terror, non temporis celeritas, non sua ipsius, cui tot insidiæ paratæ fuerant, solitudo, non quia intra domum sola comprehensa fuerat, non aliæ denique res beatam illam virginem perturbâtunt: sed ita securo & præsenti animo omnia faciebat, vt siamici & noti aliqui homines illic præstò essent: idque iure optimo: non enim erat intus sola, sed cõsiliarium habebat Iesum ipsum. Ille virgini prælò erat, ille ipsius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat: solus, inquam, ille metum omnem ejicie bat. Hæc autem non simpliciter Iesus faciebat, sed quoniam martyr ipsa illius auxilio se dignam antea præbuerat. Cap. 4. Gratia Dei datur illis qui ea se dignos præstant. Nec tamen ob id gratia dari dicitur ex meritis, vel naturæ nostræ viribus acquiri.

E domo igitur egressa, petijt à militibus, vt sibi liceret redire intrò, & vestem mutare. Ingressa verò intrò, vestem mutauit, incorruptam pro corrupta, & pro fragili & caduca, stabilem ac sempiternam. Ego verò pręter ea, quę dicta sunt, & illud miror, quomodò milites illi gratiam, quam Pelagia virgo petierat, concesserunt: quomodò mulier viros decepit: quomodò nihil eorum, quæ futura erant, illi suspicati sunt: quomodò eius dolum non animaduerterunt. Neque enim est, quòd aliquis dicat, neminem vnquàm tale quippiam fecisse. Multæ enim fortasse se præcipitârunt, & in mare seipsas iniecerunt, pectusque suum gladio traiecerunt, & laqueis colla inseruerunt: nam multa huiusmodi temporibus illis acciderant. Sed Deus ipse militum illorum corda excæcauit, vt virginis Pelagiæ dolum non animaduerterẽt. Quamobrem è medijs retibus virgo auolauit, & sicut cerua, cùm euadit venatorum manus, in quas incidérat, ad alicuius montis verticem venatorum pedibus & telorum iactibus inaccessum statim confugit, ac deinde à cursu *destitit, è loco illo sine timore aliquo eos despiciens, à quibus anteà insidiæ parabantur: ita & virgo illa cùm in ipsas venatorum manus incidisset, & parietibus ipsis, velut quibusdam retibus, comprehensa esset, cucurrit non in montis verticem, sed in ipsum cæli fastigium, quò nulla erat ipsis accedendi facultas: deinde illinc vacuis manibus eos reuertentes adspiciens, gaudebat, cùm infideles homines redargutos, & multo rubore adspersos videret. Cap. 5. * malim deflstit.

Cogita quale illud fuit, sedente iudice, adstantibus carnificibus, paratis tormentis, vniuersa multitudine collecta, cum milites ipsi expectarentur, qui Pelagiam adducerent, omnesque præ voluptate gestirent, & tanquam ebrij essent, prædam in manibus se habere sperantes, tunc illos ipsos, qui eius rei causa missi fuerant, vultu in terram demisso redeuntes videre, factumque illud narrantes audire. Quantum dedecus, quãtum mœrorem ac probrum omnibus impijs illis tunc fuisse par est? Qua tristitia, quo vultu & rubore perfusos milites illos redijsse credimus, qui reipsa didicerant, se non cum hominibus, sed cum Deo bellum gerere? Ioseph quo tempore à domina sua insidijs petebatur, vestem impuris ac scelestis barbaræ mulieris manibus detentam reliquit, & nudus exijt. Pelagia verò neque corpus suum ab intemperatis illis hominibus tangi passa est, sed cùm anima ipsa corpore denudata in cælum ascendisset, & sanctam suam carnem apud hostes reliquisset, ita dubios & perplexos aduersarios reddidit, vt nescirent quid facerent: neque enim habebant, quid reliquijs illis deinceps facerent. Talia sunt perfecta Dei opera, rerum desperationem ad multam facilitatem, sibique aduersantium res, quæ videntur facilimæ, ad extremam desperationem transferentis. Cap. 6. Gen. 39.

Quid difficultate illa maius, in quam puella tunc inciderat? Quid facilitate illarum rerum, quas milites tunc tractabant, planius videri poterat? Habebant puellam intus solam comprehensam, domo ipsa, velut carcere quodam conclusam, & tamen rediêrunt prædam non assecuti. Contrà puella ipsa, cùm omnibus auxilijs atq; adiutoribus deserta Cap. 7. Mira Dei virtus & potentia.

deserta esset, neq; vllam euadēdi viā haberet, sed prope illarū ferarum manus se positā videret, ex ipsis faucibus, vt aliquis diceret, abrepta, omnium insidias diffugit, & milites ac iudices, principesque illos superauit, idq; eo tempore, quo omnes se illius victores futuros sperabant.

Cap. 8. Martyrum mors, Martyrum victoria.

Postea verò, quàm puella ipsa mortua est, tunc in maiorem desperationem incidere. runt, vt discerent Martyrum mortem, Martyrum esse victoriam. Hoc perinde fuit, ac si, vndarum impetu ad ipsum portūs aditum irruente, nauigium merce copiosa & margaritis pretiosis refertum, cùm iamiam ab illaipsa fluctuatione submergendū esse videretur, periculum mox diffugiens, ab ipso aquarum impetu impulsum, quam celerrimè ad portum transmissum esset. Sic militum illorum inuasio ac terror, cùm omnibus vndis formidolosior incidisset, fecit, vt multò celeriùs puella festinaret ad

Nota sanctę mortuę corpus dæmonū turmas perterrefacere.

cælum ascendere: quæque nauim ipsam submersura videbatur vnda, illa saluam ad tranquillum portum transmisit: ac deinde corpus illud omni fulgore splendidius ex alto deferebatur, diabolum id videntem feriens. Non enim ita fulgur è cælis demissū, nobis terribile videri solet, vt Martyris corpus fulgure grauiùs dæmonum turmas tūc perterrefecit.

Cap. 9. Sed vt discas non sine diuina prouidentia id factum fuisse, hoc præcipuè licet aperte intellegere ex ipsius virginis proposito & prompto animo: quod q; milires illi virginis dolum non considerārint, sed quod illa petierat, libenter concessērint: quòd denique ad exitum res ipsa perducta sit. Licet etiam nihilominùs & ex ipsa mortis ratione hoc intellegere. Multi enim è sublimi tecto deiecti, nihil mali passi sunt: alij verò, quibus corporis membra læsa & mutilata fuerint, post casum ipsum multo tempore superfuerunt. At in illa beata virgine nihil tale Deus ipse fieri permisit: sed statim iussit animam corpus relinquere, eamque ipse accepit, quippè quæ quantùm satis fuit, certauerat, & rem omnem impleuerat: non enim mors illa ciusmodi casūs naturam, sed Dei iussionem, consecuta est.

Cap. 10. In quantū tribuit tantus vir examini virginis corpori.

Iacebat igitur corpus illud non in lecto aliquo, sed in solo. Nec propterea tamen honoris expers erat, quia in solo ipso iacebat: sed solum ipsum ex eo fuit honoratū, quòd corpus illud tā glorioſum excepit: quinimmò quia in terra iacebat, eoipso corpus illud erat honoratius. Huiusmodi enim sunt iniuriæ, quæ propter Christum accipiuntur, vt honoris cumulum nobis afferant. Iacebat igitur in solo ipso, & angusto quodam loco: sed Angeli Pelagiæ corpus circundabant, & Archangeli omnes honorabant, Christus deniq; ipse præsens erat: nam si domini mortuos seruos aliquos nobiliores ad sepulturam deducunt, neq; id erubescunt: multo magis Christus ipse virginem, quæ eius causa libenter animam emiserat, & tantum periculum susceperat, præsentia sua honorare non recusauit. Iacebat itaque illa, & epitaphium habebat martyrium, quod susceperat, confessionis ornatu decora, & veste omni regali purpura pretiosiore induta. Erat autem vestis illa duplex, vna virginitatis, altera martyrij. His funebribus donis ornata virgo hæc, ad tribunal Christi assistit.

Cap. 11. Virtutis ornamenta cō paranda.

Talem habitum & nos viuentes ac mortui nobis ipsis parare studeamus, illud scientes, quòd qui auratis vestibus corpus suum exornauerit, nullam ex ea re mortuo homini vtilitatem attulerit: quinetiam multorum inuidiam & reprehensionem excitauerit: quippe qui neq; in morte ambitiosus, & falsæ gloriæ appetens esse desierit. At si virtute se ornārit, multos etiam post mortem sui laudatores habebit. Etenim ipsis etiam regalibus aulis apud omnes homines splendidius erit sepulcrum illud, vbi corpus iacuerit, quod cum virtute ac pietate vixerit. Huius rei vosipsi testes estis, qui diuitum monumenta, quanuis aureis vestibus contecta, tanquam spelunças quasdam præterecuntes, sanctam hanc virginem multo cum studio & animi alacritate accurritis: quoniam cùm martyrio, cōfessione & virginitate, multę & aureæ vestis loco, funus suum ornārit, hinc postea discessit. Hanc igitur pro viribus & nos imitemur. Cōtemp sit illa vitam hanc: contemnamus & nos delicias, irrideamus sumptuosos apparatus, abstineamus à crapula & ebrietate, fugiamus voracitatem.

Cap. 12. Dies festus S. Pelagiæ.

Non temerè hæc nunc dico, sed quoniam multos video, postquàm concio hæc dimissa fuerit, ad ebrietarem, ad cauponas & mensas illas, quæ sunt in hospitijs publicis, & ad alia inhonesta opera statim reuersuros. Quamobrem precor vos & hortor, vt semper sanctam hanc virginem in memoria & mente habeatis, neq; concionem hāc celebrem dedecoretis, non deniq; fiduciam nostram ex hoc die festo ad nos profi-scentem imminuatis. Etenim non temerè cum Græcis differentes huius diei festi celebritate gloriamur, eamque obijcientes, erubescere illos facimus, cùm dicimus, quemadmodùm

admodùm vrbem integram ac totam, tantumq; populum puella vna mortua singulis annis ad se attrahit, idq; post tam multos annos, neq; tempus vllum honoris huius seriem interrupit. Verùm si senserint, quæ in hac celebritate committuntur, maiore laudationum parte priuati erimus. Hæc enim multitudo, quę nunc præsens est, si benè ordinata ad nos accedere posthàc studuerit, ea res maximo nobis erit ornamento: at si cum segnitie & negligentia multa hìc aderit, probrum & accusationem nobis ea res afferet.

Vt igitur vestra multitudine, charissimi auditores, nos exultare possimus, eodem recto ordine domum reuertamini, quo par est eos redire, qui cũ talibus martyribus versati fuerint. Nam si quis non ita domum redierit, non solùm nihil profecerit, verùm etiam periculum maximum sibi attraxerit. Scio vos hoc morbo non laborare: sed non satis hoc vobis est ad excusationem, nisi & fratres ipsos in honestè se gerentes, ad modestiam maximam, & ad conuenientem & compositum statum redigatis. Honorãti Martyrem præsentia tua & eandem illam & proximorum tuorum emendatione honora. Si enim videris inordinatum risum, atque in honestum curſum, & illiberale incessum, indecentemq; habitum & figuram, accede, & illos ipsos, qui talia committunt, acerbo & terribili vultu intuere. At contemnẽt illi, & irridebunt potiùs. Sume tecum duos vel tres fratres, vel plures, vt qui hæc facit, multitudine ipsa præsente correctus, modestior fiat. Quòd si neq; sic illorum amentiam repressĕris, eosipsos ad sacerdotes deferas. Sed vix fieri potest, vt ad eam impudentiam illi deuenerint, vt si reprehensi ac rogati fuerint, non cedant, verecundentur, & ab inordinata & ludiera cho rea se retrahant. Quòd si decem, si tres, si duos, si vnum tantùm lucrifeceris, multam vtilitatem tibi comparaueris.

Cap. 12.

Proximi vt ad meliorẽ fugem. reducendi.

At multa est viæ longitudo. Longitudinem hanc ad eos, quos suprà diximus, colligendos sponte subeamus. Multo thuris vapore viam implemus. Honestum quidem hoc est. Verùm non tantùm via ipsa honesta apparuerit, si, vaporis atq; odorum instrumentis per illam totam dispositis, aërem ipsum odoris suauitate perfuderis, quantùm si omnes, qui hodiè per illam ipsam viam incedunt, Martyris certamina inter se narrantes domum redeant, linguas ipsas singuli pro vaporis instrumento exercentes. An non videris cùm Imperator in vrbem ingreditur, quàm compositè atq; ordinatè milites ipsi ordine vtrinq; dispositoarmati incedunt, viciſſim se hortantes, vt quieto & sedato ac reuerenti gradu procedant, quò ijs, qui eos spectant, compositi & spectatu digni videantur? Illos igitur imitemur. nam & nos Imperatorem deducimus, nõ corporeum aliquem, aut terrenum, sed angelorum Dominũ. Atq; ita ingrediamur, nos mutuò hortantes ad concinnè atq; ordinatè progrediendum, vt non multitudine solùm, verùm etiam ordine ipso spectatoribus stuporem afferamus. Maximè quidem. Quanuis enim nemo præsens esset, quanuis soli per viam incederemus, neq; sic tamẽ immodestos nos esse oporteret, diuinos illos oculos metuentes, qui semper patent, & vbiq; presentes sunt, omniaq; intuentur.

Cap. 13.

Honestè incedere, & de rebus bonis inter se conferre debẽt Christiani.

Nunc verò etiam illud considerate, multos hæreticos hìc esse inter nos cõmistos, qui si vos ita saltantes, ridentes, vociferantes & ebrios viderint, summè nos condemnantes discedent. Quòd si aliquis vni alicui homini scandalum afferens, incuitabiles pœnas dabit: nos, qui tam multis scandalum afferimus, quas pœnas daturos putas? Sed prohibeat illud Deus, vt post hos sermones, & hanc admonitionem aliquis ijs vitijs obnoxius inueniatur. Nam si antehàc, qui huiusmodi facinora committere audebãt, venia digni non erant, post consilium atq; increpationem hanc pœna ipsa multo grauior erit & inexcitabilior tam ijs, qui hæc faciunt, quàm qui fieri vident & contemnũt. Vt igitur & illos pœna liberetis, & vobis copiosiorem mercedem comparare possitis, fratrum nostrorum curam suscipite: ad ea, quæ dicta sunt colligenda atque enarranda eos impellite, vt per totam viam hæc meditantes, & ijs, qui domi remanserunt, mense huius reliquias afferentes, illustre conuiuium etiam illic habeatis. Ita enim & huius diei festi gustum maximum percipiemus, & sanctam martyrem ad maiorem beneuolentiam prouocabimus, vero honore illam prosequentes: quæ maiorem etiam voluptatem capiet, si fructum aliquem & vtilitatem animas iuuantem adepti redierimus, quàm si huc venerimus, & postea tumultuati simus.

Matth. 18. Vitanda scandala.

Faxit Deus huius sanctæ virginis, & eorum, qui similiter certauerunt, orationibus ac precibus, & vt hæc, & alia, quæ dicta sunt, diligenter memoria teneatis, & vt ad opus ipsũ omnia conferentes, in omnibus ad finem vsq; Deo ipsi grati simus: Cui gloria sit & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sancti pro nobis orãt.

BEATI IOHANNIS CHRYSOSTOMI POSTERIOR LAVDATIO IN EANDEM SANCTAM VIRGINEM & Martyrem Pelagiam Antiochenam. Est etiam in Metaphraste.

Iunij 9.

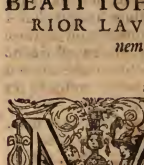

MAIORE quidem theatro sancta virgo Pelagia digna esset: magna enim huius puellæ certamina, extiterunt, ob idq; copiosiorem theatri frequentiam requirunt. At satis illi tamen est Christus, qui solus pro omni ornamento huius virginis pancgyrim ac celebritatem præsens exornat. Quo enim loco Christus adest, illic omnium Angelorum chorus præstò est. Et omnes quidem martyres sua corpora cruciatibus fortiora præstiterunt, ob idq; magnũ quodam theatrum aduersùs diabolũ sibi parauerunt, cùm incorporeos spiritus corpore ipso superauerint, & carnem suam cum ferro contendentẽ fortiter exhibuerint. Cùm

Dæmonum imbecillitas & temeritas.

verò etiam puellas ipsas video pro Christo crucifixo mori gestientes, tunc diaboli temeritatem magis rideo, qui cùm permulta vaticinandi loca sibi excogitauerit, quasi res futuras in illis ipsis prænunciaturus esset, non illud præuiderit ac vaticinatus sit, quantum dedecus quouis risu dignum hodierno die passurus esset.

Quid enim magis ridendum aliquis duceret, quàm quod hodiè passus est diabolus? Qui licèt virginem irretitam haberet, à præda tamen ipsa excidit, & puellam, quam apprehendit, tenere non potuit, quasi vmbram, non virginem apprædendisset. Nam

Prudẽs simplicitas Pelagiæ.

cùm illa simplicitatem columbæ cum serpentis prudentia coniunctam haberet, vt columba quidem simplex comprædensa est, sed vt prudens serpẽs diffugit: quanuis enim esset comprædensa, de victoria tamen non desperauit: neque animo aut consilio capta fuit, licèt corpore detenta esset: sed artem quandam atq; consilium excogitauit, quo eorum, à quibus comprædensa fuerat, temeritatem eluderet, & eos tanquã stupidos redderet.

Sed quidnam hoc fuit? Se cõsilium mutãsse puella simulauit: idq; vt credibile videretur, quanuis in tantæ fluctuationis & naufragij periculo constituta esset, vultu tamẽ ipso hilaritatem præ se ferebat. Figmento igitur illo milites capti, & puellæ illaritate decepti, humaniùs in illam se gerere cœperunt. Quæ cùm ab ipsis petijsset, vt tandiù liceret abesse, quoad ornatum spõsæ conuenientem sibi induerat, eundi potestatẽ milites ei concessserunt, quippe qui ea re non solùm illi virgini gratum facturi essent, sed futurum etiam cogitabant, vt à Iudice ipso magis laudarentur, si puellam veste ornatam duxissent. Illa verò consilij sui compos fãcta, statim se veste induit, quæ verè de-

Virgo sancta se præcipitio interficit. Matth. 4.

cora est. Cùm enim animi fortitudine, & resurrectionis spe multa se induisset atque corroborãsset, ad ipsius tecti vestigiũ cucurrit, & illinc seipsam præcipitem dedit. Itaq; palæstræ genus illud exegit, quod vt magnum quippiam aliquando diabolus Domino ipsi proponere ausus fuerat, cùm dixit: Si filius Dei es, mitte te deorsum.

Huius puellæ fidem & animi magnitudinem valdè obstupesco. Quid enim tunc alia virgo secum ipsa non cogitãsset? Dixisset quidem: Do meipsam ex hoc loco præcipitem, cùm id facere eo ipso coacta sim, quòd stuprum metuo. Laudabile est propositum, modò casum ipsum mors consequatur. quanuis enim in me mortuam hostes debacchati fuerint, id tamen ego non sentiam, meq; insciente, hoc facient. At si in terram collisa, corporis membra perfracta fuerint, anima verò in membris permanserit, corporis turpitudinem molestè ferẽs ac dolens, tunc nihilominùs ad Iudicem ducta, ea patiar, quæ semper timui: tradent enim stupro corpus ipsum membris læsum, ac me violatam dimittent: sicq; duplicem feram calamitatem, tum corporeis membris læsa, tum virginitate spoliata. Hæc satis quidem fuissent, vt aliam puellam perturbarent. At illa fide ipsa ita confisa est, quasi finis ipsius sponsorem aliquem haberet: ob idque prompto animo ad eum casum festinauit.

Puella pudefacit dæmonem suo exemplo.

Itaq; puellæ & virginis fortitudine atq; animo illo victus es, diabole. Quæ enim Domino ipsi olim propofuisti, ad ea puella quædam eius famula te prouocauit, & ad tecti fastigium accurrens, illinc seipsam iaculata est: cumque à Iudice vocata esset, tibi, qui hoc suggessisti, non obtemperauit, neque subdolam pugnam subijt: nouit enim versutas cogitationes tuas, cùm sæpè virgines ipsas ad Iudices, tanquã ad flagella excipien-

da, vo-

da, vocare soleas, posteà verò sine pugna ijs, qui pugnam subiêrunt, acerbiùs detentas cijcis. At si verè ad pugnam vel ad stadia puellam prouocas, congredere nunc cum illa è recto se deijciente, eamque illinc decidentem sustine. Audeas cõtra illam stare, & palæstram experiri. Excita quamcunque, velis astutiam. Habes terram pro pugnæ campo. Vrge nunc gladios ipsos, vt mortem inferas. Substerne interficiendis hominibus dura cædis instrumenta. Para decedenti puellæ cõfractionem. Omnes enim quantunuis abstrusas atque abditas artes tuas, velut infirmissimas illa superauit, quodque maius est, neque illud à Deo exegit, quod scriptum est: Angelis tuis manda de me Domine, ne vnquàm offendam ad lapidem corpus meum: sed id petijt, vt animę præciperet, post casum ipsum è corpore discedere. Psalm. 90.

O puellam genere quidem & sexu fœminam, animo autem ipso marem. O virginẽ duobus nominibus extollendam, quòd in virginũ grege, & martyrum choro numerata sis. O puellam ita continentem, vt neque adspectu quidem ipso fruendi facultatem intemperato ludici præbueris. Huius igitur puellæ temperantiam & nos imitemur, & contra voluptates ipsas victoriæ trophæa erigamus. Incontinentiæ atque intemperantiæ impetum frangamus, & animum ipsum ad pietatem seruandam corroboremus. Iudices ipsos à tentationibus submoueamus, & cùm opportunum est, nõ abiectos, sed audaces nos præstemus. Denique membra nostra, quę sunt super terram, mortificemus, vt & Dominus ipse hoc humile corpus nostrum tale reddat, & in eam conditionem transferat, vt corporis sui formam cum eo communicet: Cui sit gloria & imperium in secula, Amen. Intemperãtia & incõtinentia fugienda.

MARTYRIVM SANCTORVM GETVLII, CEREALIS, AMANTII ET PRIMITIVI, EX EGREGIO MS. CODICE PER F. LAURENTIUM SURIUM STYLO MUTATO DESCRIPTUM: CUI FIDEM CONCILIANT ETIAM ANTIQUISSIMA MARTYROLOGIA.

EMPORIBVS Hadriani Imperatoris fuit vir quidam omnis diuinæ legis peritissimus, idemq; Christianissimus, Getulio nomine. Degebat autẽ in Sabinorũ regione haud procùl ab vrbe Roma, conuocabatque ad se quotidiè permultos tum ex Italia, tũ Græcia Christianos, ijsq; alimẽta præbẽs, diuinam legem exponebat, eosq; erudiebat. Peruenit eius rei fama ad aures Hadriani Imperatoris, qui misso Cereale Vicario, iussit eum cõ præhẽdi. Vbi ad illum venit Cerealis, inuenit eum domi sedentẽ, & more solito Christianos instituẽtem, qui eius doctrina magis ac magis in fide Christi confirmabãtur. Dixit autem ei Cerealis: Audisti, quæ sint à principibus edicta apud omnes proposita? Respondit S. Getulius: Itáue principum iussis parére necesse est? Cerealis dixit: Tuipse edicito æquũ ne sit illis parére, S. Getulius ait: Cui tandem, ô princeps, obtemperandum est? mortalíne homini, & mox in putredinem abituro, an verò præpotẽtis Dei filio? Cerealis dixit: Habet ergo filium Deus vester? Getulius respondit: Habet planè, qui quidẽ & fuit, & est, & erit semper. Cerealis dixit: Qua vel doctrina, vel signo nõsse licebit, filiũ Dei, Deum esse, quẽ admodùm tu doces? Respõdit sanctus Getulius: Noueris verbum Dei, verum Deum ex Deo patre genitum, & de spiritu sancto conceptum, ex virgine Maria natum esse, cumq; nouissimis temporibus dignatum esse venire, vt mortuos susciteret, cæcos illuminaret, leprosos mundaret, super mare pedibus ingrederetur, vẽtis & tempestatibus imperaret. Cerealis Vicariùs dixit: Nõsse velim, quinam isthuc factum sit. 10 Iunij. Getulij humanitas in Christianos

Tum S. Getulius vocauit ad se Amantium tribunum fratrem suum, qui metu Hadriani principis latitabat, narrauitque ei omnia de Cereali Vicario: porrò ipsi Cerealli indicauit Amantium fratrem suum. Ad cuius conspectum mirificè exhilaratus est Cerealis. Dixit autem ei S. Getulius: Abijce iam Cerealis frater artes diabolicas, & amplectere Christi patientiam. Ego in Tyburtina vrbe cùm haberem vxorem, liberos & opes, omnibus valefeci, vt possem ad æternam peruenire salutem. Cerealis respondit: Equidem nec vxorem nec prolem habeo, quas relinquam. Si verò est aliquid æternum, ne quæso id me celetis. S. Getulius dixit: Aeternum hoc est, vt manufactis idolis propudiatis, in Christum Dei filium credas, Cerealis ait: At quo tandem or- Amantius tribunus, frater Getulij.

dine hæc fides suscipienda est, vt ne quid fuscatum in me resideat? Dixit ei Amantius tribunus, amicus eius: Baptismum percipies in Christi confessione, & sic vitam habebis sempiternam. Quòd si verò reliqueris omnia, quæ in hoc mundo appetis, centuplum accipies, & vitam æternã possidebis. Cerealis ait: Ecquid obstat, quo minùs pro Christo filio Dei sanguinem meum fundam? Sed iam quęso moras vos nectere ne velitis. Tum Sanctus Getulius ad pœnitentiam eum adhortabatur, simulq; ei triduanũ indixêre ieiunium, donec diuinitùs edocerentur, quid faciendum esset. Cumque tota nocte in vigiliis & precibus durarent, audiêrunt vocem angelicam ipsos admonentem, vt Sixtum vrbis Romæ Episcopum ad se vocarent, & ab illo baptismã perciperent.

Matth. 19.

Triduanũ ieiuniũ, vigiliæ & preces.

Venerunt igitur Romam, & accersito beato Sixto Episcopo, in cryptam quandam eius, quam diximus, regionis ingressi sunt: vbi B. Sixtus more Christianorũ eũ catechismo imbuit, ac deinde baptizauit. Eadem autem hora vidit Cerealis descendentem super se Spiritum sanctum, & mox ingenti voce clamauit: Ecce video lumen quoddam Solis splendore illustrius in me delabi. Porrò B. Sixtus pro singulis obtulit sancta libamina, & participes eos fecit sacrosancti corporis & sanguinis Christi: & cùm eos in fide confirmâsset, gratias agens, discessit ab eis. Eodem tempore officiales Cerealis quæsierunt. Venit autem Vincentius quidam eò, vbi erant sancti, aurum publica exactione collectum absportaturus. Vt autem vidit eũ Cerealis, dixit ei: Nos tẽporarias res iam abiecimus, vt fruamur æternis. Temporalia enim vnà cum illis, quia amore ea prosequuntur, in nihilum redigentur. Tum Vincentius magna voce exclamauit: O principes orbis & reipublicæ moderatores: seductus est Cerealis dignitate Vicarius: relictisque dijs, phantasmata sectatur; multaque ita incensus, celeriter cucurrit ad Hadrianum principem, eique quid comperisset exposuit, nempè Cerealem se Christianum confiteri. Itaque Hadrianus misit Licinium consularem, qui ipsi Cerealem sisteret. Licinius veniens ad vrbem Sabinorum, tenuit Cerealem, & cum illo Getulium, Amantium & Primitiuum: moxque scripto petijt ab Hadriano, quid de illis fieri iuberet. Rescripsit autem Hadrianus, vt aut immolarent dijs, aut ignibus cremarentur. Eodem ergo die, quo lectæ sunt literæ Imperatoris, iussit Licinius in ciuitate Tyburtina tribunal sibi præparari, sanctosque sibi vinctos exhiberi. Cumque venissent, ita dixit: Adeone Cerealis vitam desperâsti tuam, vt præcepta principum, qui toti imperant orbi, contemnenda putes? Cerealis respondit: Et thesauros publicos declinatione perfecta tradidi in publicum, & Christo Iesu me seruiturum promitto, vt vitã obtiũeam sempiternam. Licinius dixit: Vtrùm viuere aut mori mâlis, edicito. Cerealis ait: Ego si viuere non appeterem, Christum non confiterer. Vestra autem sacrificia nihil sunt. Tunc ad S. Getulium conuersus Licinius, dixit: Sacrifica dijs Ioui & Mărti: alioquì extorquebo à te animam tuam. Respondit S. Getulius: Ego non perdam ănimam meam: immò verò potiùs lucrabor eam.

Cerealis post catechesin baptizatur.

Sancti martyres iudici stuuntur.

Tunc ira inflammatus Licinius, iussit eos expoliatos cædi, dicens: præcepta principum contemnere nolite, sed magnis dominis obtemperate. Cùm autem cæderentur, B. Getulius magnificans Deum, alta voce dixit: Gratias ago Deo patri omnipotenti, & Domino Iesu Christo, eique meipsum sacrificium mundum offero. Dixit ei Licinius: Quod est mundum sacrificium? B. Getulius respondit: Spiritum contribulatum, & cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Licinius dixit ad ministros: Abducite istos in carcerem: vbi sanè ad dies vigintiseptem permansêre. Porrò Licinius Romam proficiscens, res gestas narrauit Hadriano Imperatori. At ille furore percussus, misit milites, qui eos flammis exurerent. Ducti sunt ergo sancti martyres ad tredecim milliaria ab vrbe Roma, & illic ligatis manibus & pedibus ad flumen Tyberim, in ignem coniecti sunt. Cùm autem beatum Getulium flammæ non contingerent, & ille magis etiã in Domino cõfortatus, solutis vinculis, Christum Dei filiũ glorificaret, milites caput eius fustibus confregerunt: & sic inuocans Dominum, emisit spiritum. Cuius sacrum corpus colligens Symphorosa vxor eius, honorificè eum sepeliuit in arenario prędij sui.

Verberãtur

Psalm. 50.

Diũ manẽt in carcere.

Flãmis martyres obijciuntur.

Ado in suo Martyrologio hæc adiungit: Consummati sunt beati martyres in fundo Capreolis, via Salaria, ab vrbe Roma plùs minùs milliario tertiodecimo supra fluuium Tyberim in parte Sabinensium. Quorum corpora collegit beata Symphorosa, vxor beati Getulij martyris. Quæ non longè post eundẽ ipsum martyrẽ cum septem suis filijs fuit martyrio confecta, videlicet 27. die mensis Iunij: & sepulta est in prædio suo, loco & oppido suprà nominato.

Symphorosa cũ septẽ filijs necatur.

HISTO.

HISTORIA INVENTIONIS S. MAVRINI ABBATIS ET MARTYRIS, AVTHORE STEPHANO, QVI *eam scripsit iubente Christiano Abbate, circa annum Domini 990.*

PROLOGVS.

DOmino Christiano Stephanus exiguus. Imponis pater mihi, quod ferre non possunt humeri. Maurinum præcipis laudare, & eius opera stylo dare: quorum vnum officium est angelorum, alterum hominum sapientissimorum. Si martyr inuictus, in ore & mente bonorum omnium scriptus, literas desiderat, habet Colonia Agrippina, secunda (si dignatur dici) Roma, suos Gregorios, habet Hieronymos, quos supernæ ciuitatis decet scribere consules. Sunt nihilominùs sub alis tuis educati non pauci, qui indesiciẽtem Nilum viderunt & biberunt, seq; huic operi pares ostentant. Quid ergo mihi in syluam ferre ligna? Bruno ille nobilis filius columbæ sacrarium sapientiæ, te inuenit, in quo complacuit animæ suæ. Compertum quantum præstitistis seculo, chari inuicẽm & noti, & in verbis prudentiæ sæpè admirati. Tui ergo & prædictorum officij est cælitum merita tractare, quibus inuidiam promereri est facilẽ, nisi fortè admirabili sapientia animi tui hoc Maurino miraculum addere decreuisti, vt ei hominis organo iumentum Balaam deseruiat. Pateo hac conditione interposita, vt supremam manum imponas operi, & titulum tuo dedices nomini.

Colonia Agrippina, altera Roma.

HISTORIA.

SVMMA & vel vnica salus est ægris mortalibus, quòd electos suos ita Christus cælis diuisit & terris, vt spiritus cælesti habitatione dignos superis admitteret, & terræ terrena permitteret. Non enim beatorum spiritus sui homines penitùs deserunt exuuias, arma scilicet suæ militiæ, in quibus de antiquo triumphauerunt serpente. Isti etenim isti sunt inclyti propugnatores tui ô redẽpta Christi cruore Ecclesia: isti stant pro filijs tuis, ne eos barathro oris absorbeant toto aëre vagantes spirituum corruptores. Quãdo enim per te armatis dolo & igni resisteres aduersarijs, quæ in propria carne ægrè imperium agis? Sed emeriti testes Christi, angelorum ciues, immò consules pro meritis creati, etiamnunc iniquitatis satellites per te expugnant, quos p se vicerant. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara spoliant, vt angelorum numerum explẽat, & muros Hierusalem extruãt. Hoc indefessè Ioannes Ephesi, hoc Andreas, hoc protomartyr Stephanus Byzantij, hoc Petrus & Paulus Rome, & in toto penè terrarum orbe, hoc singuli sanctorum in sua sorte gratum Deo sacrificium faciunt.

10. Iunij

Sancti in cælis, Ecclesiæ propugnatores.

Habemus & nos in oculis huius rei testem idoneum Maurinum, Deo & Angelis charum, cuius hodiè passio cælos glorioso martyrio ornat, & reis veniam donat. Qui sub signis fidei ad sanguinem vsque deuotus, in die fui certaminis nil minus à magnis egit martyribus: qui caput draconis antiqui & nequitiæ eius satellites Decios detriuerunt & Nerones. Egregia nanque vicissitudine mortuo pro se Domino mortis triumphum obtulit, purpuratusque proprij sanguinis ostro, stolam suam dealbauit in sanguine Agni. In cuius nunc comitatu quocunque ierit hæres, securus sui suis prouentum posset salutis. Huius gratuita Deus clementia nobis causidici scutum obtendit, huius nos pretiosissimis membrorum gemmis ditauit. Nisi multùm nos abijcimus, semper eum nobis præsentem sperare debemus, sed præsertim in hac die solennitatis & lætitiæ suæ. Hanc, inquam, diem lætitiæ eius dixerim, in qua familiarius regi suo dux magnanimus militare cœpit, mutato militari cingulo, non deposito. Digna, domini mei, laude hanc diem sacremus, & prono vtriusque hominis obsequio honoremus. Egregium nobis sit Angelorum

Maurinus martyr.

lorum participari officio. Eis de nostri hodie patroni gloria gratulantibus gaudia nostra conferamus, immò gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum nostrorum tumulis resurgamus. Quodam modo enim de sepulchris vitiorum resurgimus, cùm Deum manibus exquirimus, & sanctorum laudibus animum intendimus.

Psalm. 150. Hinc per Dauid familiare sibi organum spiritus sanctus, Laudate, inquit, Dominum in sanctis eius. Et in his quoque mundalibus regnis, quem reges sua dignantur amicitia, si quod in spem gratiæ suorum principum militauerit bellum, nostis quanta dulcedo, quanta regum super eo sit oblectatio audire quantus in clypeum assurgat, quanta vi torqueat hastam, & quanto ipsius vitæ periculo caput obiectet gladio.

for. athlete. In gloriam ergo Maurini nobilissimi * agonotheræ & victoriosissimi, aliquid & nos resonemus dulce Deo, gratum cælo. Sed cinis & puluis quid feret dignum amico DEI excelsi, cui hymnidici superorum famulantur chori? Parum est, si eum fortiter Dominica bella bellâsse dicimus. Ter enim quaterque victor existit, qui non modò cum purpureis tyrannis in lites erupit, sed seculo altior, in ipsum huius mundi principem, in ipsum, vt sic dictum sit, gigantem cælis bella minitantem, gyganteo robore arma commouit, vitam morte possedit, mortuus palmam & spoliade hoste tulit. Parum est, si in eo patritij sanguinis stemma recensemus. Maior ei nobilitas est, confratrem esse martyrum, cohæredem Apostolorum, & socium Angelorum. Quòd si de vitæ eius merito agitur, inferius erit quodcunque dici poterit: nisi quòd verè probatur glorioſus Dei amicus & pretiosissimus filius. Et quia conducit filio similari ad patrem, pijssimus Dominus natiuæ pietatis suum Maurinum ornauit insigni. In quo quisquis spem suam constituit, nouit totus quantæ misericordiæ balsamis affluat, nouit quàm præsens exauditor, quàm propitius sit interuentor: horumque attestatione quanti stet altissimo facilè cognitum est. Verùm taceat interim lingua carnis super cælestem gloriam martyris, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit: & saltem qualiter inuentum sit eius sacratissimum corpus dei gaudio ad memoriam reuocemus.

Victoria illustris S. Maurini.

Isa. 64.

legendum puto * latitauit. Peracto beato agonis sui triumpho, egregius Dei athleta Maurinus, locus tumuli cælo tantùm notus, & Angelici tantùm obsequij reuerentia veneratus, * habitauit vsque ad incarnati Verbi annum nongentesimum sexagesimum sextum, agente tum in sceptris diuo Othone, primo Othone. Cesserat ab hinc anno humanis officijs eiusdem principis diuus frater Bruno archos antistes, & mutata vita, Christorum Domini ante DEVM captabat præmia. Qui corpore extra muros vrbis secundùm desiderium cordis sui reconditus in oratoriolo sanctorum Pantaleonis, Cosmæ & Damiani, locum quem viuens coluit, mortuus * ornabat. Erat autem oratoriolum pro tenera nouellæ conuersationis infantia angustum, & magnis meritis magni præsulis impar. Ruit ergo solo tenus pijssimo diuinæ potentiæ effectu sine inhabitantium discrimine, sine familiaris rei damno, & sui ruina occasionem editioris fabricæ præbuit. Cæli quoque inopinatas dederunt copias, prouenturo operi thesaurum inexhaustum, gemmam diadematis Domini, curam sui & Angelici populi. Nam quia non potuit latere sub modo lucerna ardens coram Domino, dum poncendo fundamento terra effoditur, loculus, (Gloria tibi Christe) Maurini martyris inuenitur, qui Brunoni manum conferret, & in altero latere Pantaleoni astaret. * Folcmarus ergo dignus Deo digni Brunonis in sacerdotio successor, vocatus adfuit cælestis doni arbiter, & cælestium exequiarum minister. Ac primò peruidetur lapis loculum claudens, inscriptus martyris nomine, & officio, & martyrij eius die & loco, Hic requiescunt ossa bonæ memoriæ Maurini Abbatis, qui in atrio ecclesiæ martyrium pertulit sub die quarto Idus Iunij.

Vrbis Colonienſis dicit. MS codex habet * ordinabat.

* Volmar.

Inuenitur loculus S. Maurini.

A moto lapide, lignea ferro euincta inuenitur arcula, carie indicans prisca passionis tempora. Tota omnibus portis ciuitas ad spectaculum illud Angelicum non potest dici quàm pio ruit affectu: Clerus & sanctimonialium se dedit chorus. Sanctæ autem memoriæ antistes, cùm reuerentiæ obsequia & orationum prælibâsset solennia, spe & sancto plenus timore reliquias virtutum & medelæ scias detexit, & ostenso in terris Angelorum ciue, populum Dei gaudio & gaudij lachrymis satiauit. Renouantur antiqua miracula, hauritur odor, quo electos suos Dominus testatur. Putares balsamis veneranda ossa fluere. Vincitur sermo miraculo: minus est omne quod

Reliquiæ virtutũ & medelæ ſciæ, vel ſcientes.

quod dico: sed quia hodierna agitis gaudia, in æternum eadem vos satiari contingat fragrantia. Iam verò quis non dicam expediet, sed dignè miretur ipsorum pulchram gloriam ossium? Pulchro nanque corporis indumento, quanta sit spiritûs pulchritudo & munditia, compertum est. Videres brachia nota ferri inscripta, videres ossa passionis grandine quassa, & in toto corpore militaris animi cerneres signa. Velent ducum aut regum cadauera byssus lilijs, aut purpura contendens violis, aut detorti ponderaauri. Quid sunt autem hæc ad Maurini collata gloriam? Byssus & purpura, vermium est esca: Maurini cicatrices & vulnera sunt immortalitatis signa.

Hic quædam Reginildis nomine sanctimonialis fœmina, cum Maria Magdalena prima ad sepulchrum respecta, viuentem spiritum in mortuis ossibus inuenit & nunciauit. Hæc in monasterio ancillarum Christi extra vrbis muros sito, merito & officio nota, diutino capitis incommodo auditûs munere cassata est, simul & oculorum lumine penè priuata. Circa quam cùm omnia medicorum defecissent adiutoria, se desperatione recuperandi, sociasque mœroris habitu offudit. Iam fermè bimus situ inualuit dolor, & vt dicitur iuxta statum capitis, status totius erat corporis. Quanuis autem esset destituta viribus corporis, imbecillos sustentata artus, mediam se populi, baculo sancti desiderij præuio, ad Sancti vsque bustum iniecit se humi, tacitas preces cælo fudit, & martyri libam fecit * lumine cerei. Cumq; quem mente videbat, carnis oculis, quos penè amiserat, intueri desideraret, & caput in loculo martyris recli- naret, vtriusque auris meatus sanguine fluxit, & fidei pretio visus & auditus munia redemit, incolumisque officio quod agebatur iubilauit, & quotquot angelico illi spectaculo intererant, in fide subrexit.

* flagrans lumine fidei. Sanatur sua & penè cæca.

Sanctæ autem memoriæ Gero, pòst datus Episcopus dignus Deo, secundo loco beati martyris meritum agnouit & prædicauit. Cùm enim astante Folcmaro præsule, delectæ secundi ordinis personæ pretiosas sancti corporis margaritas, vino ex deuotione baptizatas, nouo ordinarent repositorio, officiosa se sedulitate admisit, & egregiè audax, vno martyrem dente mutilauit. Mira dicturus sum. Mox in ipsa manu rapti teste pœnas dedit, & inuisibili igne non ardens arsit. Agnouit eruditus animus cælestem animaduersionem, quam solus sensit, sed videre ipse non potuit. Quid ageret? Libenter pignus retineret, sed pœnam sustinens, etiam animo maiorum expectatione fortiùs, nisi reddidisset, torquebatur. Deducuntur interim pignora Sancti, comitante populo arcam Domini, in voce exultationis & confessionis epulante. Præerat tunc monasterio sanctæ Mariæ Dominæ nostræ, quod dicitur nouum, venerabilis Vuoluereda, virginum DEI mater & Abbatissa, quæ huic spectaculo intererat, & psalmorum cantica in codice recitabat. Hanc Gero acciuit, & cum reuerentia in libro sanctum dentem deposuit, complacuitque martyri quies in acerra thuris Dauidici. Factumque est vnum idemque momentum, dentem posuisse & passionem: demonstrâstique IESV bone, quanta martyrem tuum diligentia velistractari, huiusque rei pretium esse à gehenna liberari. Posita sunt autem debito fidelium honore ossa beatissimi Maurini in oratorio sancti Benedicti sub die tertio Idus Octobris.

Nota rem miram.

Miraculum

Magnis maiora, gloriosis succedunt gloriosiora. Thiedo pòst datus Episcopus, tunc in monasterio sancti Seuerini custodis officium administrabat. Is non dissimili deuotionis affectu de sancti martyris quod occurrit, latenter tulit, sibi suisque domi profuturum. Cùm iam nox esset, in familiariori loco posuit. Ecce in diluculum cùm locus ipse, tum proxima quæque tantæ suauitatis completa sunt fragrantia, vt cuidens esset cælos eam distillâsse gloriam. Res noua, miraculum illustre. Ingredientes & egredientes cælesti communicantur beneficio, sed latet causa. Quod in Maurino Deus operatur, sentitur, nil tamen ipsius ibi scitur. Libet & hic paululum immorari, & in miraculo aliud miraculum demirari. Vsum hic cum natura odor perdidit. Nam cùm subitò processerit, post duas aut tres horas more solito non recessit, nec cum integro die ætatem æquauit: sed ferè septem solibus sine exemplo senuit. De agris, de plateis curritur, irruit alter post alterum, facturi quique per seipsos insolitæ nouitatis fidem. Rumor & odor vero nituntur, causa neque etiam opinatur. Datur tandem gloria Deo, gloria martyri. Res nanque nobilior de commisso redditur. Thiedo aperuit verbum emissum patri monasterij, in cuius tuitione est martyr: alter post alterum, quisque notum quasi nouum nuntiat. Is sicut est diuini timoris & amoris apprimè scientia eruditus, sciens quia omnia quæcunque voluit

Nota, monasterium S. Seuerini.

Odor suauissimus ex reliquijs S. Maurini.

Psalm. 134.

luit Dominus fecit, animum fidei dedit, & totius animi organis alleluia sonuit. Placuit tamen ei duos suæ congregationis fratres mittere, quatenùs & eos in cultum sanctis excitaret, & filiorum relatione suum suorumque animos indulcaret. Profecti ergo, non solùm vt dicta eis sunt inuenerunt, sed secum fratribus non modicas odoris detulêre reliquias. Putares ipsos * affectus, & secum quoquò ibant circunferre aromata. Venerabilis autem monasterij rector magnitudine gaudij & dulcedine animi demum attractus descendit, diuino animum nectare pauit, & grata vicissitudine thuris laudis Deo litauit. Folemarus quoque reuerendus antistes & ipse aduenies rumorem auxit, & honorem ampliauit. Sanctas nanque cum suo odore reliquias in altario beati Seuerini locauit, & iunctos in cælo, in terris sociauit.

for. affectus.

In semetipso quoq; idem antistes expertus est, quàm sit apud Deum meriti Mauri-
Sacratissima Paschatis solennitas.
nus emeritus miles. Superueniente nanque sacratissima Paschalis gaudij solennitate, vehementi oculorum dolore cœpit fatigari. Vir autem venerandus flagello diuinæ admonitionis æquo quidem animo membra substrauit, sed mœrore ampliùs deficiebat, ne fortè nobilis Colonia sine Episcopali officio sanctum perageret Pascha. Quinta autem feria, quam indulgentiæ diem nominant, vix magno imbecilli hominis & deuoti animi conflictu pontificalia administrauit, & vsque ad lectum languor inualuit. Sed dum Maurinum animo reducit, confilium præsul inuenit. Denique patrem monasterij, in quo martyrium sancti floret, secretò acciuit, cui languoris sui inclemen
Vide quid maiores nostri referint de sanctorum reliquijs.
tiam paucis aperuit: Semper quidem, inquit, Christiani animo diuina desideranda est corceptio, quæ semper filijs sit in salutem. Caro enim attrita cõscientiam purgat, spiritum emaculat. Ecce deuotus porto flagellum, quod misit Dominus: sed vides quanto populosæ ciuitatis in ecclesia concursus, vides quantos de remotissimis etiam regionibus festiuitate inuitante confluxerit populus: quos omnes in iudicium mei sine fructu laboris, sine exhortatione sermonis, sine viatico benedictionis in sua dimitto. Nascitur tamen mihi quædam securitas, quòd si quid de memoria sancti Mauriniad me delatum fuerit, mihi quoque quam omnibus impendit, misericordiam non denegabit. Tum discessum est. Die autem facto, qui Dominica passione colebatur illustris, dẽtem beati martyris ægrotanti præfatus Abbas ad lectum mittit Antistitis. Comitatur sanctum pignus cælestis medelæ munus. Nuntiatis enim monachis, assurgit sacerdos venienti in suo pignore martyri, quasi audiens, Surge & ambula. Depressis alta reuerentia luminibus dentem admouit, & quod mulier euangelica tactu fimbriarum Domini accepit, se accepisse exultauit. Subitò enim dolor omnis fugiebat, ante sanctum stare non poterat. Sic inclyte martyr, ecclesiæ Episcopum perdonâsti, & regis tui Paschæ honorâsti. Die autem sancti Paschæ cùm inter Missarum solennia pro iucunditate festi, præsul verbum faceret, sermonis ductu ad salutis suæ migrauit auspicem. Stupentibus cunctis, quibusdam verò gaudẽtibus, Maurinum verè sanctum, Deo charum, quæcunque voluerit impetrare à Deo comperem libera voce pronuntiauit: morbi sui inclementiam, sed in aduentu Sancti subitam edocet fugam. Pontificali deinde statuit edicto, vt dies passionis eius honorabilis celebrisque inter nobiles anni festiuitates numeretur. Similitudo autem quædam dubij animi Thomæ sanctissimi Meginhero cuidam nomine & officio noto oborta est, quòd scilicet martyr & nomine esset obscurus, & excepto epitaphij verbo, scripturæ testimonio careret. Pontifex autem testis sui sententiam fixit, quique denrem sanctum curatorem suum dum aduixit ita coluit, vt in modico pignore totum se martyrem habere confideret.

Matth. 9. Illustre miraculum.

Obserua pri scũ morem Deiramauertendi.

Interea siccitatis flagello vniuersa laborabat regio. Ad nota ergo præsidia sancta confugit Colonia, precibusque & sacrificijs instabat iniqui sereni redimere malitiã. Procedebant litaniæ, exibat clerus, prodibat sanctimonialiũ chorus, & lõga populorũ examina sanctæ Crucis vexilla & sanctorum martyrum deducebant suffragia. Sed diuina sententia, fortè quia fidem & patientiam in populo suo quæsiuit, spatio duorum ferè mensium pluuiam suspendit. Erat autem videre mori pro ventura spe anni. Squalebant aruæ puluere, & flaui sulci ad aquas hiabant. Superueniente autem sacratissima beati Maurini passiõis die, ecclesiæ beatæ memoriæ Dei genitricis & semper virginis, & sanctissimi cælorũ clauigeri senatorius clerus, & diuersę conditionis populus duce Meginhero (Nam Episcopus aberat) ad memoriam Sancti cum litanijs descendit. Denique promptus iam dubium ponere animum, pro angustia temporis idem Meginherus ad martyrium populo Missas facit. Vẽtum est ad sermonis sui ordinem, conuenientia pro tribulatione dicta sunt. Cumq; sermonis virtute cor populi erigeret,

ret,hæcita subintulit: Ecce,inquit,misit Dominus verbum in terra,quod non vlderũt patres nostri. Ecce enim populosa ciuitas iterùm atq; iterùm ad deprecandam faciem Domini mittit senes & iuuenes,mittit pueros & virgines,cœtusq; infantium & lactentium nitidos,omnẽ clerum & vniuersum populũ,& non est qui exaudiatur. Et quæ est sub nostro sole ciuitas,hac nostra locupletior Sanctorum? Vbi Apostolorũ patrocinia sic præsentia? Vbi tot in vnis cubilibus martyrũ millia,& tot aurea virginum agmina? Vbi sic præsentes confessores & episcopi,qui genuerunt hunc populũ Domini? Apud quos rugiebãt dæmones,quorum præsentiam portare non poterant,nos pro anima & patria supplicantes audire dissimulant. Sitit dura tellus,languet omnis regio,& iuxta Hieremiam non recordatur Dominus scabelli pedum suorum in ira furoris sui. O inclyta Domini castra,armate animos perseuerãtia,& experimini vim facere clauso cælo. Erigere in fide miles Dei,& nubem ne transeat oratio opposita,vel Maurino scinde patrono. Si hũc Dominus fatiscenti reuelauit subsidiũ seculo,donet hodiè hanc nobis quidem misericordiã,martyri autem suo gloriã, vt sicut hodiè pro se hic martyr sanguinem suum fudit,ita pro eo terris benedictionem pluuiæ Dominus fundat. Dixit,& salutarem hostiã immolatum ascendit. Et ecce in sereníssimo aëre Elias noster nubila contraxit,tonitru omne cælum mugijt, sicq; largissimam pluuiã dedit, vt per aliquot horarũ spatium,qui conuenerant extra locum exire non possent. Sicq; vnius dubitatione salus facta est patriæ. Mira dicturus sum: Multis postèà annis iussi sunt cæli legem pati,& annuum cursum obseruare huius diei,vt annua pluuia hoc tanti beneficium signi ad memoriam reuocarent. Vnde & martyrem vulgus nominat Sanctum pluuialem,nos autem æterna misericordia dicimus liberalem.

Coloniæ Sãctorum reliquiæ à quibus segregentur.

Threnæ.

Prælarum miraculum.

Sanctus pluuialis.

Quia cœpi,loquar opera Domini. Puero cuidam morbus,quem dicunt varicum, densa visum caligine obnubit,& oculorum manus extinxit. Fluxerat decem annorũ orbita, cùm quadã die data manu puellæ,quæ ei dux erat & oculus,ad memoriã sancti Maurini peruenit. Aliquandiù oratum est. Tum puella,quæ orbati,vt dictum est,gressus regebat,humi fusum tetigit,surgat & abeat præcipit. Tu,inquit,ille,abeas, viam quam volueris carpas: mihi opitulatione huius piissimi patris oculi familarissimi viæ collati sunt duces. Surgens autem,ex scissione caliginis genas gutta sanguinis apparuit cruentatus,videntes videns,& viæ ducem vlteriùs non requirens. Coloniænatus & educatus,facie sed & genere notus,cognatos & affines gaudio,& totam ciuitatem miraculo,& martyris compleuit præconio.

Cæcus recipit lumen.

Theusburg nomen est villæ. Hic ante aliquot annos inguinaria Dei permissu debacchata est pestis,& non paucos inopina morte soporauit. Inter alios presbyterũ ecclesiæ prouisorem morbus inuadit,qui hoc consilio mortem distulit. Qui se familiariùs curabant,rogat vt amicorum & parentum subuectione Coloniã veniat,ad memoriam,inquit,martyris,qui ibi recẽs reuelatus,signorũ virtute coruscat. Visa sunt verba hæc amentis & deliri,quia toto ferè homine mortuum attendebant. Cumque ante oculos & cius vires,& vsitata subinde tum subtractorũ ab hac luce ponerent exempla,quasi in sepulchro eum videbãt. Is autem confortatus fide de lecto se super baculum dedit,& stupentibus cunctis pedem trahere post pedem tentabat. Euidẽter hîc enituit,quia sicut Agnus vbiq; est,ita & qui Agnum quocunq; ierit sequuntur, vbi fideliter inuocati opitulatione præsentes sunt. Nam qui de lecto ferè mortuus descẽdit, mox ad quem tendit sibi adesse martyrem sentit: quoq; vlteriùs processit, eò ampliùs viribus valuit. Et sicut ignis feruore ampliùs calescit,qui vicinus accedit: ita dum ciuitati appropiat,clementiùs ægrotat. Vbi autem ad memoriam Sancti ventum & oratum est,& sibi & omnibus in præsata villa eodem morbo laborantibus,integerrimam sanitatem fidei auro obtinuit.

Martyres vbique opitulatione præsentes.

Insigne miraculum.

Longum est ire per singula,quomodò virtutibus iustus vt palma floreat. Sed ecce dum qui propè & qui longè sunt,inter nos fontem salutis hauriunt,timeamus ne nobis sit iudicio,si medicum habentes ægrotamus. Loco patris & medici nobis Dominus Maurinum suum perdonauit filium,quem sibi genuit sponsa formosa sua,columba sua,quam sibi vitæ pretio redemit,& in sanguine suo lauit. Si lepra conscientiæ prurit animus,si cælum libero intuitu non respicit oculus,si in via iustitiæ cursum stupens impedit nervus,si auaritia venarum fila contrahit in manibus,à patre medico filius medelam paruo mereberis. Immò tum filius eris,si mederi quæsieris. Nunquàm duro vsus est cauterio. Imperio morbos exturbat,vulnera oratione lauat,meritis fata sanat. Cum Elia clausum cælum in pluuias soluit,cum Eliseo ignem cælo demittit,sed mitior extinguit. Sicut ipse prophetarum Dominus simbrijs,sic iste languores pellit reliquijs. Matth. 9.

Act. 5. reliquijs. Petrus in plateis ciectos vmbra suscitat: Maurinus longè positum tenui fa-
mæ aura de lecto desperatum in viam salutis excitat. Cum Paulo cæcos lumine vestit,
cum Stephano ad tumulum surdorum aures aperit. Non longum est, quod dico. Ge-
ronem quendam sacerdotio & officio clarum ita grauissimus languor perculit, vt vi-
Aliud mira culū haud vulgare. ta in confinio mortis palpitaret. Iam ei polliçes, iam lingua ligabatur, cùm puerum
cum argento ad nostrum medicum mittit, & vt pro se celeriter & fideliter faciat mē-
bris morientibus exposcit. Iuit, redijt, & dominum paulò antè cum morte agentem,
in lecto residentem inuenit & comedentem.

Hic & item ei similes medici præcantare animas nouerunt, ne iuxta Ioannem, di-
uini pectoris potatorem, calicem iræ Dei bibant, vt crucientur igne & sulphure in eō-
Apoc. 14. spectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni: & fumus tormentorum ascen-
dat in secula seculorum. Hæc hodiè Maurinus securus euasit, & in supernam ciuitatē
laureatus intrauit. In ciuitate autem patris debentur filijs iura hæreditatis: Agè ergo
nunc pater inclyte, pater pie, age cum iudicibus seculi causas nostras: vt & in terris dig-
nē te veneremur, & ibi quandoq; desideratam tuam faciem contemplemur, vbi e-
pularis & cum Angelis delectaris gloria & aspectu Agni, qui viuit & regnat in secula
seculorum, Amen.

VITA S. MARGARETÆ REGINÆ SCOTIÆ, QVAM QVIDEM S. ADELREDVS ABBAS PRIMO CON-

scripsit, sed hæc, quam nos edimus, ab alio quodam incerto authore, ex illo breuius descripta est. Stylum in gratiam lectoris nonnihil elimauimus

Iunij 10. Cap. 1.

ORTVO Edmundo rege cum primis strenuo, qui ab Anglis propter insuperabilem eius fortitudinem ferrei lateris cognomen acceperat, Canutus rex, Angliæ cōque-
stor, filios eius Edmundum & Edouardū propter fœdus
cum patre illorum ictum, præ pudore ferire non valens,
ad regem * Suedorum feriendos transmisit: qui pietate
motus, eos vlteriùs ad regem Hungarorum Salomonē
vitæ reseruandos misit. Edmundo verò sine liberis dece-
dente, Edouardus frater eius Agatham Imperatoris filiā
Parentes S. Margaretæ. duxit, ex qua sanctam Margaretam, posteà Scotiæ regi-
nam, progenuit. Quæ cùm in primæua adhuc floreret
ætate, vitam sobriam ducere ac Deum super omnia diligere cœpit, in diuinarū quo-
que lectionum studio se occupare, & in his animum delectabiliter exercere. Suorum
Nubit Malcolmo regi Scotiæ. tandem magis quàm sua voluntate, immò Dei ordinatione, regi Scotorū Malcolino
in matrimonium collocatur. Vbi licèt ea, quæ mundi sunt, agere compellerentur, at ta-
men mundi rebus & desiderijs inhærere contempsit. Plùs enim delectabatur bono o-
pere, quàm diuitiarum possessione. Omnia, quæ decebant, prudentis reginæ imperio a-
gebantur, eius consilio regni iura disponebantur, illius industria religio diuina auge-
batur. Nihil illius fide firmius, vultu constantius, patientia tolerantius, consilio graui-
us, sententia iustius, colloquio iucundius.

Cap. 2. Liberalitas eius in ecclesias. In loco, vbi nuptiæ eius fuerant celebratæ, in honorem sanctæ Trinitatis nobilem
ecclesiam construxit, eamque varijs magni precij ornamentis decorauit: in quibus ex
solido & puro auro & argento vasa non pauca fuisse constat. Crucem quoque contu-
lit, quam auro & interlucentibus gemmis vestiri curauit. In alijs quoq; quibusq; eccle-
sijs deuotionis suæ signa reliquit. Tanta verò ei inerat cum iucunditate seueritas, & cū
seueritate iucunditas, vt omnes, qui in eius erāt obsequio, illam & timendo diligerent,
& diligendo timerent, atque in eius præsentia non solùm nihil execrandum quisquā
Optimè suas instituit proles. ausus esset facere, sed neque turpem proferre sermonem. Liberos suos cum omni di-
ligentia nutriri & honestis moribus institui voluit, eosque coram ipsa sæpiùs adductos
Psal. 33. fidem Christi docuit, vtque illum semper timerent, accuratè admonuit. Timete, in-
quit, ô filij Dominum: quoniam non erit inopia timentibus eum. Et si dilexeritis illū,
præsentis vitæ prosperitatem, & cum sanctis suis æternam vobis redder felicitatem.
Hæc matris desideria, hæc crebra admonitio, hæc pro sua sobole quotidiana erat cū
lachry-

lachrymis oratio, vt suum creatorem agnoscerent, agnoscendo colerent, colendo in omnibus diligerent, & diligendo ad cælestis regni gloriam peruenirent. Nemo illa ingenio erat præstantior, nemo eloquio illustrior, regem ipsum ad iustitiæ, misericordiæ, eleemosynarum, aliarumq; studia & actus virtutum instigauit, & Deo cooperante obtemperantissimum reddidit. Videns enim ille in corde eius reuerà Christum habitare, illam quouis modo offendere formidabat, votisq; eius & consilijs in omnibus obedire studebat. Quæ respuit illa, ea & ipse respuere, & quæ amabat illa, ea ipse itidem amore illius amare solebat: delectabatq; illum manibus contrectare & osculo venerari librum, ex quo regina precari consueuit.

Rege cum magno comitatu aliquò proficiscente, omnes comites & satellites eius tanta feueritate coërcuit, vt nullus quicquā rapere, nullus rusticos vel pauperes quoslibet lædere vel opprimere auderet. Tanto autem faciliùs sancta regina omnem mūdi pompam spreuit, & peccatorum euasit maculas, quanto maiori cum tremore & pauore districtum iudicij diem ante mentis oculos sibi indesinenter repræsentabat. Crebrò etiam confessarium suum rogabat, vt quicquid in ipsius dictis & factis reprænsione dignum aduerteret, id cum reprænsione secretò ipsi indicare non dubitaret. Quod cùm ille rarius & remissius, quàm ipsa vellet, faceret, importunam se illi ingerebat, somnolentum illum & suæ salutis incuriosum ac negligentem vocitans. Corripiat, inquit, me iustus in misericordia, & increpet me: oleum autē, id est, adulatio peccatoris, non impinguet caput meum. Reprehēsionem sui, quam alius accipere posset ad contumeliam, illa ad virtutis profectum expetebat. Malum aliquem si vidisset, admonebat, vt ad meliorem frugem se reciperet: bonos hortabatur, vt studerent fieri meliores.

Cap. 3. Regis familiā vt in officio contineret.

Vultus errata reprehendi.

Psalm. 140.

Cùm autem in gente illa Scotorum contra vniuersalis Ecclesiæ sanctam consuetudinem multa illicita fieri videret, multa adhibuit consilia, vt ad veritatis viam errantes, Christo donante, reduceret. In quo conflictu rex ipse adiutor ei præcipuus aderat, quicquid in hac causa illa iussisset, & dicere & facere paratissimus: qui quòd perfectè Anglorum idioma æquè vt proprium calleret, vigilantissimus hac in re vtriusq; partis interpres fuit. Itaq; regina præfatione præmissa, qui cum catholica Ecclesia in vna fide vni Deo seruirent, eos ab eadem Ecclesia nouis quibusdam & peregrinis institutionibus discrepare non debere: Primò proposuit, eos Quadragesimale ieiunium non legitimè obseruare, quia hoc non cum sancta Ecclesia à feria quarta in capite ieiunij, sed sequenti septimana feria secunda solerent inchoare. Cùm autem illi contrariò dicerent, ieiunium suum se ex Euangelij authoritate, quæ Christi narret ieiunium, obseruare per sex hebdomadas: illa respondit, Longè in hoc ab Euangelio discrepatis. Legitur enim ibi Dominus quadraginta diebus ieiunâsse, quod manifestum est vos non facere. Nam cùm per sex hebdomadas sex Dominici dies à ieiunio abstrahuntur, triginta tantùm & sex dies ad ieiunandum relinqui perspicuum est. Non ergo Euangelica authoritate quadraginta, sed triginta duntaxat & sex dierum constat vos obseruare ieiunium. Restat itaque, vt quatuor diebus ante Quadragesimæ initium ieiunare no biscum incipiatis, si Dominico exemplo quadraginta dierum numero abstinentiam obseruare velitis. Alioquin contra ipsius Domini authoritatem & totius sanctæ Ecclesiæ traditionem vos soli repugnabitis. Hac illi ratione veritatis conuicti, deinceps secundùm morem vniuersalis Ecclesiæ sua ieiunia inchoārunt.

Cap. 4. Scotorū errores quos dā corrigit.

Scoti quando tum inchoārunt. Quadragesimæ ieiunium. Matth. 4.

Deinde etiam illud regina proposuit, iussitq; vt ostenderent, qua ratione die sancto Paschæ secundùm morem sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ sacramenta corporis & sanguinis Christi sumere negligerent. Responderunt illi: Apostolus de his loquēs, ait: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Vnde quia nos peccatores agnoscimus, ne iudicium nobis manducemus & bibamus, ad illud mysterium accedere formidamus. Quibus regina: Quid igitur? inquit. Qui peccatores sunt, sacrosanctum mysterium non percipient? Nemo ergo illud percipere debebit, quia nemo sine sorde peccati, nec infans, cuius est vnius diei vita super terram. Si autem nemo illud sumere debet, cur in Euangelio clamat Dominus: Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis? Sed planè sentētiam, quam de Apostolo protertis, secundùm Patrum expositionem aliter necesse est vt intelligatis. Non enim omnes peccatores salutis sacramenta indignè sumere affirmat. Nam cùm dixisset, Iudicium sibi manducat & bibit: adiungit, Non dijudicans corpus Domini: hoc est, Non separans illud in fide ab escis corporalibus, iudicium sibi manducat & bibit. Sed & ille, qui absque confessione & pœnitētia cum suorum inquinamen-

Cap. 5.

1. Cor. 11.

Iohan. 6.

Eucharistiã quis indignè percipiat

tis scelerum ad sacra mysteria accedere præsumpserit: ille, inquam, iudicium sibi mã-ducat & bibit. At nos, qui multis antè diebus, facta peccatorum confessione, pœnitentia castigamur, ieiuniis attenuamur, eleemosynis & lachrymis à peccatorum sordibus abluimur, in die resurrectionis Dominicæ ad eius mensam in catholica fide acceden-tes, carnem & sanguinem agni immaculati Iesu Christi non ad iudicium, sed ad pecca-torum summus remissionem, & ad salutarem percipiendæ beatitudinis æternæ præ-parationem. His ab ea perceptis, respondere nil potuerunt, atq; agnita deinceps Eccle-siæ instituta in mysterij salutaris perceptione obseruârunt. Fuêre præterea in quibus-dam Scotiæ locis, qui contra totius Ecclesiæ morem Missas celebrare solerent. Quod regina, zelo Dei accensa, ita destruere & profligare studuit, vt posteà in toto Scotorũ regno, qui tale aliquid attentatet, nemo repertus sit.

Cap. 6. Scoti nõ colebant diẽ Dominicũ.

Solebant etiam, neglecta Dominici diei reuerentia, quemadmodùm alijs diebus, ſi-ta illo quoq; laboribus insistere. Quod minimè licere, ratione pariter & authoritate ostendit. Dominicum, inquit, diem propter Dominicam, quæ in illo facta est, resurre-ctionem venerationi habemus, vt in eo seruilia opera iam non faciamus, in quo nos

Li. 11. Epi. 3. à seruitute diaboli redemptos nouimus. Hoc & beatus Papa Gregorius affirmat, di-cens: Dominico die à labore terreno cessandum est, atq; omnimodò orationibus in-sistendum: vt si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis Domini-

Li. 7. Epi. 1. Indictionis 2. cæ precibus expietur. Idem quoq; pater Gregorius quendam proptet opus terrenum, quod die Dominica fecerat, districta increpatione feriès, eos, quorum hoc cõsilijs ege-rat, duobus mensibus excommunicatos esse decreuit. His rationibus reginæ contraire non valentes, ita diem Dominicum deinceps obseruabant, vt nihil quicquam in eo o-perari auderent.

Illicita conjugia Scotorum. Illicita etiam nouercarum coniugia, similiter & vxorem fratris de-functi fratrem superstitem ducere, quæ ibi anteà fiebant, nimis ostendit execranda, & à fidelibus, velut ipsam mortem, deuitanda. Multa quoq; alia contra morem Ecclesię inoleuerant, quæ in eodem Concilio damnans, de regni finibus extirpauit.

Cap. 7. In templo vt se gesserit regina.

Quando autem illa de salute animæ confessario suo & de sempiternæ vitæ dulcedine loquebatur, verba eius plena erant omnis gratiæ: tantumq; inter loquendum compũ-gebatur, vt tota in lachrymas resoluenda putaretur. In ecclesia nemo illa silẽdo quie-tior, nemo orando attentior. Nihil vnquàm seculare vel mundanum illic loqui, nihil terrenum agere, sed tantùm orare & lachrymas fundere solebat. Per nimiam autem inediam & abstinentiam in grauissimum morbum incidit. Nihil illius pectore clemen-

Liberalitas in pauperes tius, nihil erga egenos & inopes benignius fuit. Neque enim sua duntaxat, sed seipsam quoque, si licuisset, pauperibus libenter impendisset: atque interim omnibus pauperi-bus suis erat ipsa pauperior. Illi enim non habentes, habere cupiebant: illa verò ea, quæ habebat, dispergebat. Quando prodibat in publicum, miserorum, orphanorum, viduarum greges quasi ad matrem pijssimam confluebant: nec vllus ex eis sine consolatione ab illa recedebat. Interdum quicquid erat regis proprium, egenis erogandum abstulit: quam pietatis rapinam rex omninò gratam & ratam semper habuit, seque nescire simulauit. Neque modò pauperibus indigenis, verumetiam omnium penè

In captiuos nationum suam liberalitatem & munificentiam impendit, innumerabilesque capti-uos dato precio libertati restituit, quos de gente Anglorum hostilis Scotorum vis in seruitutem abduxerat. Occultos etiam exploratores per prouincias misit, vt qui du-rioti premerentur seruitute, & inhumaniter haberentur ac tractarentur, eius liberali-tate redimi possent.

Cap. 8. Preces eius.

Eremitas & seperatis cellis vbiq; inclusos, Christo seruientes, venerari, diligere, suo aduentu & alloquio crebriùs visitare consueuit, illorumq; se precibus commendans, quicquid petijssent, deuota compleuit. Cùm principio noctis paululùm quieuisset, ec-clesiam ingressa, nocturnas preces, quas matutinas vocant, primò de sacrosancta Tri-nitate, deinde de sancta Cruce, tertiò de beatissima Maria sola absoluebat. Illis finitis, officium defunctorum incipiebat, ac deinde Psalterium integrum perlegebat. Quan-do Clerus hora congrua preces Canonicas celebrabat, illa psalterium vel iam cœptũ finiebat, vel primo absoluto, alterum inchoabat. Finitis autem precibus horarijs, in cubiculum rediens, sex pauperum pedes lauit, eisq; pecuniam dari iussit. Deinde pa-rumper quieti ac sopori indulsit. Manè facto surgens pijssima regina, nouem infan-tulos orphanos, omni auxilio destitutos, prima diei hora ad se introductos cibis

Nota exiniam regis & reginæ pietatem. mollioribus flexis genibus reficiebat, & cibos in ora eorum immittebat. Præter hæc trecentos pauperes in aulam consuetudo erat introduci, & clausis ostijs rex ab vna parte, reginaque ab altera, Christo in pauperibus seruiebant, cibosque specialiter

præp

præparatos offerebant. Quo facto, regina ad ecclesiam se conferens, prolixis precibus & lachrymis atque gemitibus seipsam Deo sacrificium immolabat, & ante summam Missam quinque vel sex priuatim Missas audiebat. Ante refectionem vigintiquatuor pauperes humiliter eis ministrando reficiebat. Sumebat deinde cibum, non vt delectationi acquiesceret, sed tantùm vt vitam seruaret. Erat verò eius refectio tenuis & sobria, & quæ esuriem excitaret potiùs quàm extingueret: videbaturque non tam sumere, quàm gustare cibum. Quadraginta ante Pascha & natalem Christi diem, incredibili abstinentia se afflixit, sed propter nimium ieiunij rigorem vsque ad finem vitæ suæ acerrimos passa est stomachi dolores: nec tamen ægra corporis valetudo virtutē operis debilitare potuit. In sacra lectione erat studiosa, in orationibus perseuerans, in eleemosynis indeficiens, denique in omnibus prorsus, quæ Dei erant, vigilanter sese exercitans. Codex quidam Euangelicus, gemmis & auro ornatus, in quo studere & legere solebat, custodis negligentia in aquam cecidit, & per diem ac noctem sine aliqua iniuria vel læsione inuiolatus permansit.

Habebat confessarium Turgotum, secundum Priorem Dunelmiæ. Illi ergo ad se accersito, vitam suam replicare cœpit, & ad singula verba lachrymarum flumina profundere: tantaq; erat sub eius sermonibus compunctio, tantus lachrymarum imber, vt nihil proculdubiò esse videretur, quod tunc à Christo impetrare non posset. Cumque de necessariis sermonē pertexuisset, ita ait ad eum: Vale: ego posthàc diù in hac vita non subsistam: tu verò paruo post me tempore viues. Duo sunt autem, quæ à te postulo: Vnum, vt quoad vixeris, animæ meæ in Missis & orationibus tuis meminisse velis: alterum, vt liberorum meorum curam habeas, amorem eis impendas, Deum præcipuè timere eos doceas, & cùm ad culmen terrenæ dignitatis quemlibet eorum euehi conspexeris, illius vel maximè patrem simul & magistrum te exhibeas, admonendo, &, vbi res postulauerit, etiam obiurgando, ne propter mundi prosperitatem, æternæ vitæ felicitatem sua negligentia amittat. Cap. 9. Vult sui in Missis post obitum haberi memoriam.

Dimidio post hæc anno, ingraue scente morbi molestia, rarò è lecto surgere potuit: quarto autē ante obitū suū die, cùm rex Malcolinus in expeditione esset, tristior solito effecta, assidentibus ait: Fortè hodiè tantum mali regno Scotorum accidit, quantum vix multis retrò temporibus. Post dies aliquot nunciorum relatione eodem die, quo regina dixerat, regem eum filio Edouardo fuisse occisum cognouerunt: quem illa, ceu futurorum præscia, multùm prohibuerat, ne quoquam tunc cum exercitu progrederetur. Quarto inde post mortem regis die, morbo nonnihil de sua acerbitate remittēte, Missas audiuit, oratorium intrauit, & exitum suum Dominici corporis & sanguinis viatico præmuniuit. Mox autem prioribus grauata doloribus, lecto prostrata, ad exitum, crescente molestia, vehementiùs vrgetur. Tum illa Crucem Scotiæ nigram, quā semper in magna veneratione habuit, amplecti, exosculari, oculos faciemq; crebrò illa signare curauit. Rediens interea de exercitu filius eius Edgarus, cubiculum reginæ intrat: quem illa de patre & fratre interrogat: sed ille quod verum erat dicere noluit, ne audita morte illorum, cōtinuò & illa expiraret. Respondit autem, eos benè valere. At illa grauiter suspirans: Scio, inquit, fili, scio. adiurauitq; eum, ne rei veritatem celaret. Tum ille coactus, sicut erant, gesta expossuit. Quibus auditis, non peccanit labis suis, neq; stultum quid contra Deum locuta est: sed manus ad cælum eleuans, in laudē & gratiarum actionem prorupit, dicens: Laudes & grates tibi ago omnipotens Deus, quòd me tantas in exitu meo angustias perpeti, easq; tolerantem, à quibusdam peccatorum maculis, vti spero, mundare voluisti. Cap. 10. Maleolini regis cædes, &c. Præclara sanctæ reginæ patientia.

Sentiens postea mortem adesse, hanc orationem dicere cœpit: Domine Iesu Christe, qui ex voluntate patris, cooperante spiritu sancto, per mortem tuam mundum viuificâsti, libera me. atq; sub his postremis verbis, liberata à vinculis corporis, anima ad veræ libertatis, quam semper dilexerat, authorem Christum migrauit, felicitatis eorū particeps effecta, quorum virtutis est exempla secuta. Faciem autem eius, quæ tota in morte palluerat, ita post obitum rubor candore permixtus perfudit, vt non mortua, sed viuens aut dormiēs videri posset. Obijt quarto Idus Iunij, & in ecclesia sacrosanctæ Trinitatis, quam ipsa construxerat, contra altare humata est. Cap. 11. Feliciter minuum.

Cùm autem Dauid filius eius in aula regis Angliæ Henrici primi moraretur, nocte quadam à sorore sua Mathilde regina, quæ matris vestigijs puro corde insistebat, vocatus, ad cubiculum eius accessit. Et ecce domus plena leprosis, & regina in medio stans, depositio pallio, linteo præcinxit se, & missa in peluim aqua, pedes eorum lauare, lotos extergere, & exersos vtrisq; manibus constringere & deuotissimè osculari cœpit. Cui ille: Cap. 12. Præclarum in regina eximiæ humilitatis exemplum.

ille: Quid, inquit, agis domina mea? Certè si rex isthuc sciret, nunquàm os tuum lepto-
forum pedum tabe pollutum, labijs suis contingeret. At illa subridens, ait: Pedes regis
æterni quis nesciat labijs regis morituri esse præferendos? Ego certè idcircò vocaui te,
frater, charissime, vt meo exemplo similia facere discas. Sumpta itaq; pelui, fac quod
me facere intueris. Ille verò culpa sua subridens, ad socios suos se recepit.

ALEXANDRI MONACHI LAVDATIO IN APOSTOLVM BARNABAM, QVAM HABVIT ROGATVS A *Magno sacerdote, venerandi templi præfecto, quod beato Barnabæ consecratum fuerat. Est in Simeone Metaphraste.*

11. Iunij. Cap. 1.

MAXIMVM orationis argumentum nobis, magnâ sermonis paupertate laborantibus, patrio certè studio & affectu commotus proposuisti, pater optime, & corũ, qui virtutis exercitatione præstantes sunt, probatissime. Nobis enim laudandum proposuisti diuinum & beatissimum virum, insignem Apostolum, cõsolationis filium, orbis terrarum facem, Barnabam, inquam, multarum laudũ præconijs celebratum. Ego verò in scitiam meam cum argumenti magnitudine conferens, tractationem hanc exhorrescens, iussis tuis parere diutiùs recusaui. Quæ enim oratio tam perfecti Apostoli rebus narrandis par esse poterit, cùm huiusmodi negocium tale sit, vt non solùm meas vires omninò superet, sed omnibus etiam alijs difficultatẽ afferre possit? Omnes igitur inferiores esse arbitror, quàm, vt Barnabæ res gestas narrare valeant. Quòd si quis de illo aliquid dicere aggressus fuerit, sit quanuis sapiens, peritus & orationis facultate præstantissimus, longo tamen interuallo à tergo relinquetur, longè inferior existens, quàm Apostoli dignitas postulat, & in eius laudum pelago omninò demergetur. Alius quidem ex iustorum hominum numero aliud quoddam à Spiritu sancto donum assecutus est: Apostoli autem ipsi omnes diuinarum gratiarum thesauros acceperunt, & virtutes omnes se habere ostenderunt. Qui potero igitur miser ego infinitis perturbationibus oppressus, Apostolicæ virtutis pontum tranare? Nanq; tenui & tarda sum lingua, (vtquod est in literis diuinis scriptum, de me dicam) neq; ita eloquens sum, vt diuinas admirabilis Apostoli Barnabæ virtutes commodè narrare possim. Ita enim perfectè virtutem omnem vir hic exercuit, vt nemo alius in vna aliqua virtute profecit. Quam obrem prouinciam hãc mihi iniunctam suscipere hactenùs recusaui, cùm meam imbecillitatem tanti viri gloriosis factis enarrandis imparem esse cognouerim.

Apostolorum præstantia. Exod. 3.

Cap. 2. At cùm memoria repeterem, quod in literis diuinis scriptum legi, hominẽ, qui obedientiam non seruat, interitum subire: qui verò est obediens, eum ab interitu liberum esse: vix ad id, quod præcepisti, mulrùm certè metuens, aggressus sum, satiùs esse ducens in eoipso accusari, quòd oratio mea manca sit, quàm in contumaciæ crimen incurrere. Illud igitur vnum à vobis peto, vt mecum vnà sanctissimum Barnabam orationis adiutorem mihi esse precemini. Ipsi autẽ viro, quem laudabimus, non dubito id gratũ fore, quod à nobis, qui nihili sumus, dicetur: nam & eius Domino aliquando placuisse
Luc. 21. legimus duo illa minuta, olim à vidua & paupere mulierecula oblata. Non enim Deo ipsi tam grata & accepta est earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo, quàm mens ipsa & æquus animus, quem is ostendit, à quo aliquid offertur, siue paruum, siue magnũ illud sit. Cùm verò Barnabam laudamus, tunc & omnium Apostolorum sacrum collegium collaudamus. quorum enim vocatio vna fuit, eorum eadem est & gloria: & quorum ordo vnus, eorũ eadem est & dignitas: quorum paria certamina, eorundẽ coronæ diuersæ non sunt: quorum deniq; institutionis ratio communis, eorum præmia æquè honorata sunt. Iam verò Barnabam ipsum oratione nostra in medium producamus, & quammaximè possumus, laudum præconia illi cõcinnemus. Sum enim eius viri amator ardentissimus. Scio autem, & mihi persuadeo, huius Apostoli vel nomen ipsum auribus vestris iucundissimum accidere. Itaq; illum honoremus, quatenùs pro viribus de illo dicentes, æqui animi significationem demus: quod enim eius viri digni-
tas postulat, id tale est, vt omnem orationem ab eo superari fateamur.

Cap. 3. Laudetur igitur à nobis infimis magnus ille Apostolus Barnabas. Celebretur consolationis filius ab hominibus, qui Christo crediderunt. Extollatur à quouis homine

ille,

ille, qui à Patre ipso honoratus, à filio vocatus, & à Spiritu sancto perfectus est. Bar- Præclara encomia S. Barnabæ.
nabas, inquã, magnus Ecclesiæ oratot, illa Euãgelicæ prædicationis tuba, magna Christi vox, Spiritus sancti cithara, diuinæ gratiæ plectrũ. Barnabas in expediẽdis pro Christo bellis miles robustissimus: qui corpore incorporeum hostem, simul versans cum Apostolorum exercitu, validissimè profligauit: qui bonarum disciplinarum religiosus præceptor extitit, & Christiani ouilis dux certus, & rationalis equidam summi Dei paradisus, omnium virtutum germina florẽtia in se continens: q egregium quoddam fidei germen fuit, charitatis rosa, suauissimum odorẽ emittens, spei flos incorruptus, diuinæ gratiæ fructus iucundissimus, illius vitis, quæ vitã omnibus prębet, palmes feracissimus, immortalitatis racemus, mel distillans, patientiæ propugnaculum firmũ atq; immobile, cõtinentiæ sectator ita valid⁹, vt Crucem gestauerit, & aduersùs Christi interfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Christi Crucifixi germen ad cælum vsq; protensum. Barnabas consolationis filius, pietatis magister, fidei columna ac fastigiũ, tur- for.a crepi-
ris firma & immobilis, fundamentum stabile, & *crepida indissolubilis, saxum immo do.
tum, fluctuãtium portus valdè tranquillus, fidelis & prudens dispensator, architectus nobilissimus: qui cælestem in terris semitam tenuit, & parem angelis vitam duxit: qui fuit ecclesiarum patronus, adiutor pauperum, inopes abundè nutriẽs, viduarũ cõiola tio, & orphanorũ diligẽtissimus procurator ac pater. Barnabas Christi mysteriorum thesaurus, orthodoxorum sanctæ Dei Ecclesiæ dogmatũ minister, ægrotantium medicus liberalis, sanos & valẽtes homines, firma certaq; animi iucunditate afficiens, Christiani gregis custos vigilantissimus, in terris manẽs, & in cælis vita atq; institutione versans: qui in mundo pietatis dogmata clara & alta voce prædicauit, & in cælis sempiter nã coronã recepit: qui fuit gentium dux, ad Deum eas perducens, & Ecclesiarum Dei beatissimus præco, campus quidam beneolentibus Christi floribus refertissimus, virtutum cęlestem odorem spirantium quoddã roscetum, Christi gratiarum ager fertilissimus: qui vitam valdè syncerã ac purã in terris transegit, tam rectè in terra viuẽs, quàm Angeli ipsi in cælis viuunt. Idẽ virtutum exercitatione insignis, cõtemplationi- Barnabas
bus & miraculis præstãs, virginitatis margarita quędam preciosa, & castitatis beryllus virgo.
lectissimus, temperantiæ gemma purissima, Christum in se loquentẽ habens, electum Dei vas, qui mundum derelinquit, & omnia quæ in illo sunt, quisquilias qualẽdã duxit, vt Christum tantùm lucrifaceret seculorum Regem. Ille suam Crucem sine dubitatione aliqua portauit, & vt verus Discipulus prompto animo Christum secutus est: q dæmones profugauit, & diabolo vulnera inflixit: qui quatuor orbis terrarum fines firmo & constanti gressu peragrauit, & vt sacer ac bonus, fuiq; Domini minister amã- Longè late-
tissimus, omnes gentes Euangelij prædicatione ad Christi fidem conuertit. Ille se do- prædicauit.
micilium paratum prębuit, in quo eiusdem essentię participes Trinitas habitaret, quidque summi Dei templum fieret: Barnabas, inquã, Cypriorum insigne ornamentum, & orbis terrarum propugnator inexpugnabilis, qui Christum ipsum mirum in modum dilexit, & pro ipso quotidiè animam suam exposuit: qui nunc vnà cum illo in cælis regnat, & omnibus seculis regnabit.

Defessa est oratio nostra, dum admirabilem, diuinum & optatissimum Apostolum Cap.4.
Barnabam laudibus extollere cupit atq; contendit, quodq; mirum est, nõdum ad exordium peruẽnit. Huius enim admirabilis viri laudes maiores sunt, q̃ vt nostra oratio illas attingere possit. Earũ igitur tractationem, vt orationi⁹ nostris maiorem, omittẽtes, pauca quædã de eius vita & martyrio ab authore Stromatũ Clemente, aliorumq; veterum hominum scriptis, repetita vobis, venerandi auditores, exponã, & ita narrationi huic finem imponemus, diuinis literis cõcedentes, vt huius viri semper decãtati & celeberrimi caput magnifico illo præconio coronent: Erat Barnabas vir bonus, Act.11.
& plenus Spiritu sancto & fide. Quid huic præconio par, aut vnquàm fuit simile?

Ortum duxit beatissimus hic vir de laudatissima illa tribu Leui, ex qua Moses & Cap.5. Barnabæ
Aaron, magni illi Dei prophetæ & populi optimates ortum duxẽre, cuius cognatio- Leuiticæstir
nis etiam Samuel propheta particeps fuit. Eius autem proaui bellorum causa cùm pe ortus.
ad Cypriorum regionem migrauissent, æquo animo illic habitabant. Erant autem viri admodùm religiosi, Dei legem reuerentes, & valdè diuites: quamobrem & Hierosolymis facultates multas possidebant, & agrum prope vrbẽ illam pulcherrimum, non solùm omnium generum fructuosis arboribus elegantem, sed ædificiorum magnitudine valdè illustrem. Ex quo enim tempore Esaias propheta ita reliquit scriptum: Beatus, qui habet semen in Sion, & domum in Hierusalem: hanc eius prophetiam Hebræorum filij corporeo sensu interpretabãtur, & ditissimus quisq; dabat ope- In Cypro
rã, vt aliquid in vrbe Hierosolyma possideret. Cùm verò in Cypriorum regione nat⁹ natus.

esset hic, de quo scribimus, & parētes elegantem puerum vidissent, statim Ioseph eum nominārunt, puerum suum Patriarchę illius appellatione honorātes. Factū verò est, vt cum nominis appellatione, morum etiam nobilitas cōueniret. si quis enim vocem hanc, Ioseph, interpretetur, inueniet idem valere, quod Dei additamentum: additus enim fuit à Deo iustus hic vir Apostolorum cœtui, & sacro Sanctorum cōsortio. Ad hæc eandem vocem, Dei gloriam interpretari possumus. Neque quisquam puter verbum hoc exuperantiæ causa dictum, sed à diuinis literis sumptum sciat. Ait enim Paulus: Vir non debet caput tegere, cùm sit imago & gloria Dei. Quòd si virum quemcūque, imaginem Dei & gloriam lectissimus ille Apostolus appellauit, quid dicemus de hoc viro in rebus diuinis perfectissimo?

1. Cor. 11.

Cap. 4. Barnabas Pauli condiscipulus.

Cùm verò Barnabas ipse adoleuisset, illum in vrbem Hierosolymam parētes perduxerunt, & Gamalieli legem ac Prophetas diligenter edocendum tradiderunt, qui & Paulum, tunc Saulum appellatum, condiscipulum habebat. Quotidiè verò Barnabas magis proficiebat, tum doctrina, tum omni virtute, nondum tamen ad Leuitarum ordinem aggregatus fuerat, eò quòd non eratætate illa, quam ea res postulabat: adhuc enim cum ephebis numerabatur. Non tamen à templo discedebat, cùm in ieiunijs ac precibus die ac nocte yersaretur. Ita verò leges & reliqua diuina scripta memoriter pronunciabat, vt literarum monimentis non indigeret, quietemque ipsam tam charam habebat, vt temperantiæ matrem illam esse duceret. Pernicioſas verò hominum consuetudines exercabatur, ac vehementer fugiebat, purum & à vitijs in actum seipsum ita conseruans, vt virtutis esset specimen quoddam. Quamobrem apud omnes existimatione & gloria florebat.

Cap. 7. Iohan. 5.

Accidit autem, vt tempore illo Dominus Iesus Christus Hierosolymam veniret, & paralyticum in probatica piscina sanaret, aliaq; signa multa & prodigia in templo ederet. Illa omnia cùm Barnabas vidisset, obstupuit, & statim ad Christi pedes se abiecit, eumque precatus est, vt illi benediceret. Christus autem, qui cor hominum & animos inspicit, Barnabæ fidem gratam habens, benevolè ipsum accepit, & diuini sui cōgressūs cundem participē fecit: qua re ad Christi charitatem magis accēdebatur. Quāprimùm verò adijt domum Mariæ matris Iohannis, qui Marcus postea dictus est: quæ Maria eius matertera esse dicebatur, quāobrem & Marcū Barnabę consobrinū appellabant. Illā cùm adijsset: Agè, inquit, mulier, veni & vide, quæ patres nostri videre concupiuerunt: ecce enim Iesus quidā propheta è Nazareth Galilææ in templo est, magnifica quædam edens miracula, qui multis videtur Messias esse, qui venturus erat.

Fit Christi discipulus.

Colos. 4.

Cùm hæc audisset admirabilis illa mulier, relictis omnibus his, quæ habebat in manibus, templum Dei adijt: vbi cùm Iesum templi Dominum vidisset, ad eius pedes se abiecit, eumque sic precata est: Si gratiam inueni, ô Domine, in conspectu tuo, veni ad domum ancillæ tuæ, vt ingressione tua famulis tuis benedicas. Eius petitioni Christus Dominus assensus est: quem mulier illa valdè lætа in cœnaculum suum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dominus Hierosolymam venisset, illic vnà cū discipulis suis diuer sabatur, quibuscum & Pascha illic fecit, vbi & mysteriorum sacramēta eosdem discipulos suos edocuit. Sermo enim quidā à Patribus traditus, ad nos peruenit, cum, qui lagenam aquæ portabat, quem Dominus ipse discipulis suis præcepit, vt sequerentur, Marcum fuisse beatę illius Mariæ filium. Quòd autem illum Dominus nō nominārit, sed dixerit, Ite ad quendā: prouidentia quadā factum est, sicut Patres sancti locum hunc interpretātes dixerunt, vt re obscurè dicta hoc nos doceret, Dominū Iesum apud eum diuersari, quicunque se paratū præbet. In illo igitur ipso cœnaculo Dominus Pascha fecit, in illo apparuit Thomę Apostolo, cùm à mortuis surrexisset: illuc, postquàm Iesus in cælū assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erant Barnabas & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus sanctus in linguis ignicis ad discipulos descēdit in die Pentecostes: illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.

Hospitium Christi in Ierusalem.

Marc. 14.

Iohan. 20. Act. 1.

Act. 2.

Cap 8.

Tunc verò Barnabas secutus est Dominum reuertentem à Hierosolymis in Galilæam. Cùm autem multi vndiq; ad Dominum conuenirent, & eius fidem sequerentur, dixit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Itaque designauit septuaginta illos discipulos, quorum primus dux & summus erat magnus Barnabas. Sed nemo audiens Apostolos hanc appellationem illi viro imposuisse, temerè & sine diuino consilio id factum fuisse opinetur: nam Petrus ipse illi nomen hoc imposuit, ille, inquam, Petrus, qui per sancti Spiritus reuelationem filij Dei theologiam edidicit. Et quemadmodum Iacobus & Iohannes propter virtutem, filij tonitrui vocati

Matt. 9. Luc. 10.

Marc. 3.

cati sunt, ita & Barnabas virtutis suæ causa filius consolationis appellatus est, quippe qui propter sanctitatis præstantiam omnibus consolationi fuit. Act. 4.

Idem cùm audisset Dominum docentem, Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, & facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum nunquam deficientem in cælis: nihil moratus, statim rem omnem pretiosam à parentibus mortuis sibi relictam vendidit, & egentibus distribuit: sibi verò solùm agrum vnum reseruauit, vnde ali posset. Posteà verò quàm Dominus Crucem perpessus est, & à mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum ad discipulos suos misit, tunc diuinus Barnabas Christi charitate magis inflãmatus, illum etiam agrum vendidit, cumq; multum pecuniæ ex eius precio accepisset, omnem pecuniam illam ad Apostolorum pedes deposuit, neque quicquam omninò sibi reseruauit, suo exemplo omnes discipulos ad eandem virtutem alliciens. Ille & cum Saulo disputabat, quem ad Christi Domini fidem perduce re cupiebat. Saulus autẽ cùm legis institutione diligenter atq; accuratè niteretur, Barnabã ipsum vt deceptum irridebat, & in Christum maledicta iaciens, fabri filium, idiotam & agrestem hominem appellabat, quem vt & morte violenta sublatum deridebat. Cùm verò miracula, quæ per Apostolos efficiebantur, & populi multitudinem indies maiorem ad fidei prædicationem confluentem viderer, animo cruciabatur: cumque vnà cum Libertinis, Cyrenensibus atq; Alexandrinis magnum illum Ecclesiq; oratorem Stephanum adortus esset, neque sapientiæ & Spiritui, qui per Stephanum loquebatur, resistere posset, insania & furore multo correptus, inordinatos populi homines contra Stephanum concitauit. Quo interfecto, persecutionem magnam commouit aduersùs Ecclesiam, quæ erat Hierosolymis. Act. 6. 7. 8.

Verùm cùm ita inordinatè Damascum proficisceretur ad vexandos atq; affligendos fideles homines, Christus Dominus illum deiecit, & in terram supinum prostratum uit: qui cùm prostratus esset, cum tandem cognouit, quem persequebatur, & visu corporeo excæcatus, mentis aciem ad cælì celsitatem omninò erexit. Cùm verò Hierosolymam reuersus esset, dabat operam, vt Christi discipulis adhæreret: quem tamen omnes illi, multam eius sæuitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrens, ait: Quousque tandem, Saule, pergis esse Saul? Quare ita petulanter beneficiorum authorem Iesum persequeris? Define horribile illud mysterium oppugnare, quod à Prophetis ipsis olim clara voce prænunciatum est, nostris autem temporibus pro nostra salute patefactum fuit. Hæc cùm audisset Saulus, ad pedes Barnabæ se deiecit, multisque lachrymis & clamoribus: Ignosce, inquit, mihi dux luminis, & veritatis magister Barnaba: expertus enim sum, & re ipsa cognoui vera esse, quæ tu dixisti. Quem enim ego maledictis persequens, fabri filium appellabam, illum hunc confiteor Dei viui filium vnigenitum, eiusdem essentiæ, gloriæ & soli participem, coæternũ, & principium coæuum: qui cùm sit splendor gloriq, & character substantiæ inuisibilis Dei, in nouissimis his diebus propter nos & nostram salutem seipsum exinaniuit, formam serui accipiens, hoc est, perfectum hominem ex sancta Virgine & Deiparente Maria se fecit, non confusionem, non conuersionem, nec diuisionem, aut separationem passus: & figura inuentus vt homo, humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis: qui & resurrexit à mortuis tertia die, & apparuit vobis Apostolis suis, & assumptus est in cælum, & sedet ad dexteram Patris, & rursus veniet cũ gloria iudicare viuos & mortuos, & regni eius nõ erit finis. 9. Cap. 10. Paulicon. uersio. Confessio fidei S. Pauli. Hebr. 1. Philip. 2.

Hæc cùm audiuisset diuinus Barnabas à blasphemo & persecutore illo dicta, obstupuit, & præ gaudio cius vultus lachrymis, vt matutino rore flos aliquis, perfusus est: cũque illum amplexus & osculatus fuisset: Ecquisnam, inquit, Saule, te docuit talia diuinitùs inspirata verba pronunciare? Ecquis tibi persuasit, vt Iesum Nazarenum Dei filium confitereris? Vndenàm cælestium dogmatum tã perfectam scientiam didicisti? Tum ille, demisso vultu, & lachrymas fundens, accorde valdè compunctus, respõdit: Ille ipse Dominus Iesus, quẽ ego peccator maledictis lacessiui, & persecutus sum, hæc omnia me docuit. Nam tanquam abortiuo & mihi apparuit, cuius diuina & iucunda voce aures ipsas adhuc personantes habeo: sua enim benignitate singulari & omniũ maxima prosecutus me fuit, quippe qui mihi prostrato, & miserabiliter iacẽti, seipsum defendẽs potiùs, quàm mihi succensens: Saule, inquit, Saule cur me persequeris? Ego verò horrens & metuens, respondi: Quis es, Domine? Tum ille multa mansuetudine & miseratione me prosequens: Ego, inquit, sum Iesus Nazarenus, quẽ tu persequeris. Ob id ego singularem eius patientiam obstupescens, ipsumq; orans, dixi: Quidnam ego faciam, Domine? Tunc ille statim omnia hæc, quæ dixi, & his plura me instruxit. Cap. 11. Act. 9.

His auditis magnus Barnabas Saulum manu apprehensum duxit ad Apostolos, Cap. 12.

eisque

Paulum ad Apostolos. eisque dixit: Quare pastorem fugitis, lupum existimantes? Quare gubernatorem, vt piratam propulsatis? Cur bellatorem optimum, vt proditorem, execramini? Cur Christi sponsam deducentem, vt thalami direptorem, reijcitis? (Spiritalis enim est thalamus, Ecclesia Dei) Hunc pro pastore, gubernatore & propugnatore Dominus sibi delegit. Tunc narrauit eis Paulus, quæcunque ipsi acciderant in via, quodque vidisset Christum Dominum, & loquentem secum audiuisset, ac quemadmodùm in vrbe Damasco Christi nomen libera oratione prædicâsset. Itaq; vnà cum illis in vrbe Hierosolyma Christi prædicationem exercebat. Erat autem ludæis ipsis valdè molestus atq; inuisus, quòd qui herì & nudiustertius Iesum persecutus fuerat, illeipse murato consilio, tunc eundem illum Iesum Dei filium esse prædicaret. Consilium itaq; iniêrunt ludæi de Paulo interficiendo. Quod cùm didicissent Apostoli, eum miserunt, vt in sua patria Euangelium prædicaret.

Ecclesia, thalamus Dei.

Ibidem.

Cap. 13. Act. 10. Cùm verò de his, qui propter Stephani cædem atq; angustias dispersi, Antiochiam venerant, & Christi Euangelium prædicauerant, auditum fuisset ab ijs, qui erant Hierosolymis, Apostoli beatum Barnabam, magnum & potentem virum, ad sanctissimum Ecclesiæ, quæ illic erat, & Christi gregem pascendum miserunt. Qui cùm illuc venisset, multo adiumento fuit hominibus Christi fidem sequentibus: eius enim diuina prædicatione ac doctrina factum est, vt multa populi accessio ad Christũ fieret. Cùm verò diuino Spiritu ductus Barnabas, ab vrbe Antiochia egressus esset, vrbes omnes ac regiones peragrauit, Christi Euangelium longè lateq; diffundens, neq; priùs destitit, quàm ad vrbem Romam omnium maximam venerit. Ex vniuersis enim discipulis Christi primus Euangelium in vrbe Roma prædicauit. Cumq; multi ad Christi fidem venissent, & Barnabam ipsum summè honorarent, humana gloria reiecta, clàm fugiens, Roma exijt. Etenim beatus ille vir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi submissione ac modestia superabat, vt ad huius virtutis culmẽ peruenirent. Id quod declarat eius historia. Cùm enim diuinæ literæ vbique virum hunc cum primis nominent ac laudent, ipse primas alijs concedens, secundas partes amplexus est, diligenter imitatus Dominum suum, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

Barnabas primus Romę Christũ prædicat.

Matth. 11.

Cap. 14. Venit Alexandriam. Act. 11. Postea cùm idem Barnabas ad Aegypti vrbem Alexandriam venisset, & Dei sermonem ibi prædicâsset, illinc exijt, peragrans deinceps vrbes omnes, quoad venit Hierosolymam. Vnde etiam egressus, reuersus est Antiochiam. In qua cùm Dei gratia Ecclesiam copiosiorem factam vidisset, valdè gauisus est. Inde autem discedens, Tarsum venit, Paulum quærens: quem inuentum, Antiochiam perduxit. Ibi cùm totum annum transegissent, & multum populum ad Christi disciplinam transtulissent cumque ibi primùm Christi discipulos Christianos vocâssent, atq; illinc accepissent ab Ecclesia, quæ pauperibus distribuerent, assenderunt rursus Hierosolymam quartodecimo anno postquàm Dominus IESVS Crucem pertulit, quemadmodùm scribit Paulus, cùm dicit: Quatuordecim annis posteà Hierosolymam assendi cum Barnaba. Cùm verò ministerium compleuissent, & fidem ac dexteram ab Apostolis datam accepissent, vt ipsi ad gentes profecti, ij verò, qui cum Petro erant, circumcisis prædicarent, descenderunt Antiochiam, habentes Marcum ministrum. Missi autem à Spiritu sancto ex vrbe Antiochia, venerunt in Cyprum, & totam insulam peragrârunt, Salamina Paphum vsque Euangelium prædicantes, & miracula facientes: quo tempore Elymam excæcârunt, & Proconsulem Sergium Paulum fide illuminârunt.

Galat. 2.

Act. 13.

Cap. 15. Ibid. Postea verò quàm multos ad Christi disciplinam conuerterunt, è Cypro discedentes, venerunt Pamphyliam. Cùm verò Marcus ipse Apostolos vidisset pro Euangelij prædicatione pericula subeuntes, neque honori studentes, sed breuem & caducam hanc gloriam derelinquentes, ad bellum contra infideles homines suscipiendũ properare, ipse ad pericula subeunda claudicare cœpit, quippe qui adolescens erat formidolosus, & infirmior, quàm vt mortem contemnere posset. Derelictis igitur Apostolis, reuersus est Hierosolymam ad matrem suam. Cùm verò Apostoli Barnabas & Paulus opus compleuissent, ad quod missi fuerant, & infinita pro Christo certamina sustinuissent, venerunt Antiochiam, vnde à diuina gratia missi sunt ad Gentes. Necesse autem fuit rursus proficisci Hierosolymam ad Petrum Apostolum propter falsos illos Apostolos, qui docebant discipulos, vt se circumciderent, & legem seruarent. Cùm autem Marcus illos ab omnibus honoratos videret, quodque post multa illa verbera & pericula robustiores facti essent, & integris corporibus prædiri: propriam imbecillitatem accusans, doluit quod factum à se fuerat, & ad Paulum quidẽ ipsum

Act. 14.

Act. 15.

ipsum erubuit se conferre, Barnabam verò adijt lachrymans: cumque ad eius pedes se abiecisset, cum rogabat, vt superioris errati veniam impetraret, & eius precibus firmior fieret in posterum, futurum promittens, vt omnia mortis genera pro Domini nostri Iesu Christi nomine, prompto animo sufferret. Multis his lachrymis magnus ille virtutib⁹ ornatus Barnabas flectitur, cumq; hortatus, vt à luctu desisteret: Fiat, inquit, quod Deus vult, modò tu paratus sis præstare quod promiseris.

Cùm verò scripta accepissent, quæ ab Apostolis in vrbe Hierosolyma decreta fuerant, descenderunt Antiochiam, & vnà cum fratribus exultabant. Marcus autem ipsos animo parùm fidenti securus est. Post hæc visum est Barnabæ & Paulo peragrare vrbes omnes, & fratres visere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, vt Marcum secum vnà venire pateretur, quippe qui paratus esset vsque ad mortem pro Christi fide certamen sustinere. Paulus verò contrà rogabat Barnabam, vt secum vnà Marcum nõ haberent. Hinc occasio quædam nata est, vt Apostoli à se vicissim separarentur, diuina prouidentia id vtiliter permittente. Deus enim ipse Marcum populorum & gentium multarum pastorem ac magistrum creaturus erat.

Cap. 16.

Act. 15.

Paulus & Barnabas à se separatur propter Marcum.

Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur, quod est in sacra de Apostolorum actis historia, quo loco de Paulo & Barnaba narratur illud: Facta est dissensio ita vt discederent abinuicem. Non enim ad hoc iracundiæ aut furoris affectu impulsi sũt Christi Apostoli: (minimè hoc nos cogitemus) nam qui carnem cum affectibus & cupiditatibus crucifixerunt, qui voce magna sic omnes Christo credentes admonebãt: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia: quî fieri potest, vt illiipsi in huiusmodi affectum incidernt? Scimus autem, & ex diuinis literis dissensionum diuersitatem cognouimus, & vocem hanc παροξυσμὸς in bonam partem accipi solitam, vt cùm ait Apostolus: Consideremus nosmetipsos in prouocatione charitatis, & bonorum operum. Talis fuit & Apostolis dissidendi ratio, hoc est, Dei zelus. Paulus enim accuratam censuram requirebat, Apostolicæ professioni conuenientem: Barnabas verò ad humanitatem propensior erat: quamobrem & Marcum secum habens, in Cyprum nauigauit.

Cap. 17.

Ibidem.

Eph cf. 4.

Hebr. 10.

Act. 15.

Cumq; eam insulam totam peragrâsset, populos multos ad Christi fidem conuertit, & Salaminam venit, vbi paulisper moratus est, edẽs miracula, & prædicans regnũ Dei: quo loco turbæ multæ ad Christi fidem accesserunt. Disputabat autem cum Iudæis in Synagoga omnibus sabbatis, diuinarum literarum testimonijs Iesum Christũ illum esse probans, quem Deus promiserat. Omnes autem Barnabam reuerebantur propter diuinam quandam honestatem, quę in illius adspectu vigebat. Erat enim¦oris specie valdè grauis, habitu ac veste admodùm tenui, cuiusmodi illorum est, qui delicias abijcientes, in virtutis exercitatione versantur. Erat supercilijs contractis, & oculis hilaritatem præ se ferentibus, non toruum aliquid, sed graue quiddam in se habentibus, & reuerenter admodùm deorsum spectantibus. Oris honestas & labra decora, mellis suauitatem distillantia, in eodem illo inerant. Non enim aliquid vnquàm pronunciabat, quod foret superuacaneum. Eius incessus compositus, & ab ostentatione alienus, totus denique omni ex parte Apostolus Barnabas erat tanquam recta quædã Dei columna, omnium virtutum splendore illustris.

Cap. 18.

Multas in Cypro conuertit Barnabas.

Forma S. Barnabæ.

Hic cùm in vrbe Salamina Christi prædicationem doceret, venerunt è Syria Iudæi quidam, qui maledicta in eum conijcientes, quæque ab illo docebantur oppugnantes, turbam contra ipsum excitauerunt, criminantes nihil veri ab eo dici: sed quem ipse Iesum Christum fuisse diceret, eum fallacem quendam hominem, & Deo ipsi cõtrarium fuisse, legem, propheras & sabbati obseruantiam reprobantem. Ijdem & Barnabæ interficiendi opportunitatem obseruabãt. Sanctus verò Christi Apostolus Barnabas, cùm omnes fratres congregâsset: Vos, inquit, scitis, quomodò vnà vobiscum omni tempore versatus fuerim, vnumquenque admonens & hortans, vt in gratia & Domini nostri Iesu Christi fide constanter permaneatis, & eius præcepta obseruetis, & ab omni prauo opere mentem & manus cohibeatis. Nanque oportet omnes nos sistiante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis sui, quæ fecerit, siue bona, siue mala: præterit enim figura mundi huius, & Dominus venturus est de cælo iudicare viuos & mortuos. Nolite igitur negligentes esse, scientes, quòd qua hora non putatis, Dominus noster veniet. Acrumnas & labores libenter perferatis, corda vestra spe confirmantes, quòd aduentus Domini propè sit. Recordemini quæ vobis sæpè dixi, præsentis vitæ res, siue prosperæ, siue aduersæ illæ sint, breues & caducas esse, omniaque hæc celeriter præterire: futuri verò illius seculi bona semper in eodem

Cap. 19.

Iudei turbã in eum concitant.

2. Cor. 5.

Luc. 12.

eodem statu permanere, æterna & finem nullum habentia. Neque enim regnum cælorum aliquando prætérire poterit: neque iudicium illud finem habebit, sed semper erit, his, qui peccando vitam transegerunt, immortalem pœnam afferens, & finem nullum habituram. Date igitur operam, vt sine culpa & labein die illo extremo inueniamini, ne in gehennam sempiternam decidatis. Memoria repetite, quot signa & prodigia per me seruum suum Deus ipse apud vos effecerit, & pro me Deũ orate. Ego enim iamiam immolandus sum, & tempus illud propè est, quo ab hoc corpore dissoluendus sum, sicut Dominus noster Iesus Christus mihi significauit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: nunc reposita mihi est corona iustitiæ, non solùm autem mihi, sed & omnibus, qui propter Christi confessionem certamen sustinuerint.

Prædicit obitum suũ.

Cap. 20. Hæc cùm dixisset, vnà cum omnibus Deum orauit: multusq; fletus hominum fuit, eò quòd Apostolus ille dixerat, tempus propè esse, quo à corpore dissoluendus foret.

Missam celebrat. Barnabas verò cùm panem & calicem sumpsisset, & diuini ministerij ordinem totũ compleuisset, vnà cum fratribus participes factus est Eucharistiæ mysteriorum. Quo facto Marcum secum habens secessit, & ipsi seorsum dixit: Hodiè in fidelium Iudæorum manibus me consummari oportet: tu verò extra ciuitatem Occidentem versùs egredere, & corpus meum inuenies: quod cùm sepelieris, exi è Cypro, & ad Paulum proficiscere, & esto cum illo, quoad Dominus res tuas disposuerit: futurum enim est, vt nomen meum per totum orbem terrarum diuulgetur.

Cap. 21. Post hæc ingressus est Barnabas in Synagogam, & Iudæos ipsos docebat, illis persuadere studens, Dominum Iesum esse Christum viuentis Dei filium. Illi verò Iudæi, qui è Syria illuc venerant, furore perciti, è Synagoga surrexerunt, & manibus in eum coniectis, in obscuram quandam Synagogæ illius cellam vsq; ad multam noctem custodierunt. Cumque illum eduxissent, & multis cruciatibus affecissent, postremò nefarij homines eundem lapidauerunt, & accẽso rogo quodam magno, beatum Barnabæ corpus in eum coniecerunt, vt nullæ ipsius reliquiæ superessent. Diuina verò prouidentia factum est, vt Apostoli corpus integrum permaneret, neque ab igne ipso læderetur. Marcus igitur, vt Barnabas præceperat, extra vrbem egressus Occidẽtem versùs cum quibusdam fratribus, reliquias sancti Barnabæ clàm abstulit, & in spelunca quadam, stadijs ferè quinque ab vrbe distante, sepeliuit. Mox in vrbem reuersi, planctu & lachrymis eum prosecuti sunt.

A Iudæis in Cypro interficitur.

Cap. 22. Illo autem tempore contra Salaminæ vrbis Ecclesiam persecutio magna commota est, omnesque alij aliò dispersi sunt. Itaque sancti Apostoli Barnabæ sepulcrum deinde ignotum erat. Proindè Marcus cùm è Cypro nauigâsset, ad Paulum venit, qui erat Ephesi, cumque de Barnabæ martyrio certiorem fecit. Id cùm ille audiuisset, lachrymauit, & Marcum secum tenuit. Posteà verò cùm Petrus Apostolus diuina reuelatione iussus esset Romam proficiscisci, secum duxit & Marcum, quem quodammodò sibi filium genuerat. Illi cùm essent in vrbe Roma, Euangelium Marcus conscripsit: quod Petrus Apostolus legit, & diuino Spiritu scriptum cognouit, atque approbauit. Itaque Marcum ipsum per manuum impositionem ordinauit, & vt maximè idoneũ in vrbem Aegypti Alexandriam, Lybiam & Pentapolim misit. Quò cùm Marcus venisset, Domini Iesu Christi Euangelium illis regionibus prædicauit, ita vt multi ad Christi fidem conuersi fuerint. Cùm verò nouem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuisset, martyrio in vrbe Alexandria functus est.

Marcus Romæ scribit Euangeliũ.

Cap. 23. Miracula ad sepulcrũ S. Barnabæ. Multo autem tempore posteà, cùm Christiana fides latiùs fusa esset, & Imperatores Christiani Romanorum imperio potirentur, miracula quædam magna Deus ipse in eo loco edebat, vbi reliquiæ sancti Apostoli & generosi martyris Barnabæ repositæ fuerant. Nam cùm multi homines impuros spiritus habentes, per locum illum transirent, spiritus ipsi voce magna clamantes egrediebantur. Multi etiam paralytici, & claudi, varijsque morbis & cruciatibus vexati, ad eum locum profecti pernoctabant: qui omnes curabantur: ob idque Salamina ciuitas gaudio magno perfundebatur. Quòd verò diuina quædam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoscebant: quænam tamen esset causa gratiæ illius tam copiosæ, id nequaquàm intelligere poterant. Regionem autem illam sanitatis locum indigenæ appellabant.

Cap. 24. Cùm verò beatus Martianus obijsset, sanctæ memoriæ Leo Imperio succesit. Huic erat gener Zeno Isaurus genere, qui post Leonem & ipse Imperator fuit. Tempore autem illo in religioso Acœmetensium monasterio extitit monachus quidam,

qui,

qui, vt Iudas inter Apostolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomen erat Petrus, qui sul lonis artem exercebat, sanctam verò Synodum in vrbe Chalcedone celebratam auer sabatur, & dogmatis Eutychiani erat propugnator. Eiusmodi hominē, vt corruptorē & pestilentem, atq; Apostolicorum dogmatum hostem acerrimum, eius loci homines è monasterio expulerunt. Qui cùm illinc expulsus fuisset, Cōstantinopolim profectus est, & assentatorum vitam imitatus, modò hanc, modò illam domum obibat, ventri & gulæ seruiens: cumq; execrabilis suæ hæresis participes homines quosdam honore præditos inuenisset, illis adhærere cœpit, per quos etiam in eius notitiam venit, qui erat gener Imperatoris, patritius & excubitorum Comes: sic enim appellabatur, qui excubijs præsidebat. Itaq; Petrus ille cùm religionis specie quadam se induisset, erat quidem assiduè cum Zenone Imperatoris genero, non audebat tamen propriam impietatem aperire. Eundem autem Zenonem ad Orientis partes proficiscentem secutus est fullo ille vsq; ad vrbem Antiochiam: vbi cùm multos Apollinaris sectatores inuenisset, vnà cum illis contra Patriarcham temeritatem exercuit, aduersùs eum seditiosissimum quenq; hominem concitans, & Chalcedonensem synodum conuicijs, ac Patriarcham ipsum Nestorianum appellans.

Petrus Fullo improbe monachus.

Comes excubitorum.

Cùm igitur Antiochena ciuitas multa seditione & tumultu perturbaretur, Petrus ille Comitem Zenonem dolo aggressus: Nisi, inquit, huius ciuitatis Episcopus permutetur, fieri non potest, vt populus quietè viuat. Quinetiam multā auri vim ei proposuit, si ab eo impetraret, quod petebat: patefecit enim illi consilium suum, quod antea occultauerat. Tunc infames quosdam & improbos homines, qui eadem, quæ ipse, sentiebant, persuasionibus suis secum duxit, & grauissima quædam scelera contra Patriarcham falsò conficta, ad Imperatorem detulit. Sed eius malitia nihil profecit, cùm Imperator Apostolicorum dogmatum esset propugnator. Posteà verò, quàm Leo ipse terrestre Imperium dereliquit, & ad immortale illud regnum translatus est, Imperio successit Zeno. Antiocheni verò, quos suprà diximus, Imperatori supplicatio- Petrus Fullonem obtulerunt, petentes fullonem illum Petrum sibi Episcopum creari. Id quod factum est, auro ipso omnibus, qui erant in aula regia, persuadente, vt Petri fullonis patrocinium susciperent. Statim igitur vt Petrus ille ordinatus est Episcopus, sanctam Chalcedonensem synodum anathemate fuit detestatus. Cumque Apollinaris sectatoribus placere studeret, qui Theopaschiani appellabātur, eō quòd Deum ipsum passum fuisse dicebant, nouitatem quandam pessimam excogitauit, vt hymno illi, qui Trisagion appellatur, hoc etiam in fine adderet: Qui crucifixus es propter nos. Hæc cùm sancti Episcopi & patres nostri audiuissent, ad prauam illius opinionem refrenandam alacri & prompto animo aggressi sunt: & primùm quidem literis eum ab impietatis voragine reuocare conati sunt. Sed cùm eundem repugnantem maiore audacia & temeritate contra fidem orthodoxam efferri vidissent, omnes, qui sunt in orbe terrarum, Episcopi, sententia pronunciata, sub anathemate illum expulerunt.

Cap. 25.

Nota fraudem hæreticis familiarem.

lo fit patriarcha Antiochenus.

Theopaschi ani.

Ea sede priuatur.

In hac orationis parte libenter eos, qui ex nostris hominibus non vitio, sed quadam mentis leuitate, nouitatem hanc temerè amplexati sunt, his verbis compellarem: Quænam causa vos, fratres, adduxit, vt rectè sentientem patrum nostrorum doctrinam relinqueretis, & nouitatem ab hæreticis nuper excogitatam sequeremini? Animaduertendum vobis erat, quemadmodum sancti Patres nostri non fictas fabulas secuti, nobis hunc hymnum canendum tradiderunt, sed diuina quadam reuelatione do cti, quæ non vni aut alteri, neque in aliquo terræ angulo, sed meridie ipso in luce clarissima vniuerso Constantinopolitanæ vrbis populo Christi amantissimo facta est, quo tempore beatissimus pater Episcopus & magister cum primis probatus Proclus Constantinopolitanæ sedi præsidebat. Quicquid autem diuina gratia suggerente diuinitùs nobis reuelatum est, illud nulla ex parte mancum, sed omninò perfectum est, & ad salutem idoneum, non indigens humanarum argumentationum inuentis, neq; additamento, vel subtractione aliqua, vt diuinæ literæ docent, cùm dicunt: Verbum, quod ego præcipio tibi hodiè, vide vt illud valdè obserues, neq; quicquā addas, neq; ab eo aliquid imminuas, cùm re vera diuinis eloquijs aliquid addere, vel detrahere, periculosum sit, & perniciem ijs, qui hæc faciunt, magnam afferat: non enim ij sumus, qui Christum corrigere possimus, sed qui Christo subijci & obedire debeamus. Hæc, & multa alia licet de hac re dicere nostris hominibus ità sentientibus, quos doceri cupimus, extremæ insciticæ esse, hæretici hominis nouitatem admittere. Desinant igitur cū hæretico homine deinceps sentire.

Sempèr hæretici nouitates excogitant, quibus simplices fallunt.

Deut. 12.

Itaq; cùm Petrus ille ab omnibus Episcopis sub anathemate (vt diximus) damnatus

Cap. 26.

Cap. 27.

esset,& Zeno propter inuasionē Basilisci ab Imperio aufugisset,ipse quoq; fugiens ad Egnota quædam loca se contulit. Postea verò quàm Zeno ad Imperium reuersus est, Petrum fullonem requisiuit,& Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum restituit, cùm nōdum anathemate liberatus esset: beatum verò Calendionem Patriarcham in Oaxim exulem relegauit,fullone illo Antiochenæ sedis Episcopatum vi capiente. Qui vt impius, & nullam spem reliquam habens,tyrannidem ipsam impunè,vel scelerate potius exercebat,interficiens,proscribens,& omnes eos fugans, qui nolebant cum eius impietate communicare. Sed hæc quidem missa faciam,cùm multa sint,& propriam historiam requirant. Conferet autem se oratio nostra ad id,quod magis vrget,vt sancti Apostoli Barnabæ gratiam omnibus notam faciamus, & quanta patriam suam cura & benignitate prosequatur,declaremus.

Zeno Imperat restituit Petrum.

Cap.28. Petrus Fullo semper atrociora molitur.

Cùm nondum contentus esset Petrus fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes affecit,in prouincias etiam illas, quæ nihil ad eum pertinebant, manus iniecit. Cùm enim Imperatoris,& eorum,qui erant apud Imperatorem gratiosi, lenitatem auro sibi comparâsset,ipsius etiam Dei legem deinceps contempsit,& Cyprios homines Dei & fidei amatores,ac recta sentientes,omnibus modis vexare cogitauit, quoniam eius insulæ habitatores pietatem à patribus suis traditam seruantes, recusabant cum eius impietate communicare. Itaque Cypri sedem sanctissimam, & à principio inde vsque ab Apostolorum tempore liberam, ipse arripere & sibi subijcere agressus est, idque ad Imperatorem retulit,falsum deferens ac dicens: Quoniam verbum Dei ab vrbe Antiochia ad Cyprum insulam manauit,ob id Cypri Ecclesiam sub Antiochenæ sedis Patriarcha esse oportet, quandoquidem Apostolica & Patriarchica sedes est.

Cap.29. Contemnit decreta Synodi Ephesinæ.

Hæc ille rectæ fidei & sententiæ detestor contendebat, cùm tamen non ignoraret ea,quæ in vrbe Epheso sancta illa Synodus,Cyrillo præsidente,decreuerat, à se violari atque corrumpi. Sed pietatis præco, & sanctissimus Apostolus Barnabas patriæ suæ opportuno tempore subueniēs,illius Petri stultitiā vel malitiam potiùs redarguit. Cùm enim Episcopus Salaminæ iussus fuisset ad regiam vrbem se conferre,& aduersùs Antiochenos coram Patriarcha causam dicere,præ timore torpescebat,fullonis illius insidias suspectas habens. Erat tunc Salaminæ vrbis Episcopus Anthemius,vir cum primis admirabilis,quòd ad rectam fidem & vitæ innocentiam pertineret,sed ad disputationem cum aduersarijs sustinendam,parùm valebat. Cùm igitur ancipiti cogitatione fluctuaret,neq; certum haberet,quid ageret,num videlicet Cōstantinopolim proficisci deberet,necne:nocte in somnis adstitit illi quidam,diuinam quandam speciem præ se ferens,& luminis splendore multo effulgens, lucidaq; veste indutus, ac sacro habitu decorus,qui & hæc dixit: Cur ita tristis es nunc, Episcope? Quomodò tantus iste torpor te corripuit? Cur vultus tuus ita cōcidit? Nihil mali ab aduersarijs tuis patieris. Hæc cùm dixisset,ab Anthemio discessit:qui experrectus, & timore perterritus Episcopus,in faciem se prostrauit,& multis lachrymis Deum ira precatus est: Domine Iesu Christe,fili Dei viui,adiuua ecclesiam hanc. Scio autem,quòd illam adiuuas. Si visio hæc à te profecta est,fac,quæso,vt eadem iterùm,ac tertiò mihi ostendatur,vt te mecū esse certò scire possim.

S. Barnabas apparet Anthemio Episcopo.

Cap.30. Iterùm ei apparet.

Interea Episcopus ille diuinis precibus attentiùs vacabat,ab omnium hominū concessione remotus. Nocte autem,quæ deinceps consecuta est,cùm adstitisset idem ille vir eadem forma & habitu,quo antea visus fuerat: Iam,inquit, tibi dixi, nihil mali te passurum ex ijs,quæ tibi aduersarij minantur. Nihil igitur suspicans,prompto animo ad vrbem Constantinopolim venias. Hæc cùm dixisset,discessit. Episcopus verò rursus Domino gratias egit,neque quicquam alicui dixit, sed expectabat tamen reuelationem tertiam. Nocte igitur consequente idem vir apparuit, qui grauiùs eum increpans: Quousque, inquit,non vis credere verbis meis,quæ diebus his complenda sunt? Proficiscere in vrbem regiam prompto & alacri animo: illinc enim cum gloria reuerteris,neque quicquam mali ab aduersarijs passus fueris,cùm Deum ipsum propter me seruum suum tui propugnatorem habeas. Tunc Episcopus: Quæso, inquit, Domine mi, dic: Quis es tu? qui hæc mecum loqueris? Tum ille ait: Ego sum Barnabas, discipulus Domini nostri Iesu Christi, segregatus à Spiritu sancto, vt vnà cum Paulo Apostolo electionis vase munus Apostolicum inter gentes exercerem. Huius rei signum hoc habeas: Egredere extra vrbem Occidentem versùs stadijs quinque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur, (Per me enim Deus ipse in loco illo miracula efficit) & sub arbore Siliqua effodias: speluncam enim atque arcam inuenies,

Item tertiò.

inuenies, quoniam illic totum corpus meum conditum est, & Euangelium manu propria scriptum, quod à sancto Apostolo & Euangelista Matthæo excepi. Quoniam verò aduersarij tui sursum & deorsum miscentes omnia, & iura quædam obijcientes, tecum disceptant, Antiochiæ sedem Apostolicam esse contendentes, & tu contrà ius tuum illis opponas: Et mea, inquiens, sedes Apostolica est: nam & Apostolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas discessit.

Cap. 31.

Episcopus verò experrectus, Deum adorauit, totoq; clero & populo Christi amantissimo congregato, exijt in eum locũ, quem per reuelationem didicerat, multo apparatu, & cruce ipsa prælata. Cumq; preces ad Deum misisset, iussit locum effodi: quem postquàm paulùm fodissent, inuenerunt spelunca lapidibus obstructam. Illis autem sublatis, apparuit arca illa: qua detecta, inuenerunt venerandas sancti & venerabilis Apostoli Barnabæ reliquias, suauem gratiæ spiritualis odorem spirantes, inuenerunt etiam Euangelium supra Barnabæ pectus impositum. Illam verò arcam plumbeo sigillo munierunt. Cumq; Deum precati essent & adorâssent, discesserunt, viris religiosis in loco illo ab ipso Episcopo cõstitutis, qui vespertinis & matutinis hymnis Deũ collaudarent. Ille igitur insigniores Episcopos secum habens, venit in vrbem regiam Constantinopolim, & ad Patriarchæ domum deductus est. De cuius aduẽtu cùm Imperator audiuisset, Patriarchæ ipsi mandauit, vt cum Synodo, quæ illuc conuenerat, omnium partium controuersiam audiret, & quod illi videretur decernetet. Coacto igitur Concilio, cùm causa illa tractaretur, aduersarij afferebant sua iura, vt sibi viderentur, quòd Antiochena sedes Apostolica & Patriarchica sedes esset: ob idq; contendebant & alias prouincias sibi subiectas esse debere.

Nota crucẽ intelatam.

S. Barnabæ reliquiæ reperiuntur.

Hæc cùm assererent, ijs, qui præsentes erant, rationi consentanea dicere videbãtur. Beatus verò Anthemius paulùm moratus, contrà obijciens: Et mea, inquit, sedes Apostolica fuit, indeusq; à principio & libertate honorata, qui & Apostolum habeo in patria mea integro corpore constantem, beatissimum, inquam, illũ Barnabam, sanctarum laudum præconijs celeberrimũ. Hoc cùm Anthemius opposuisset, nihil loci aduersarijs relictum est, cùm Episcopi, qui præsentes erant, silentio Anthemij orationẽ confirmâssent. Aduersarij verò ipsi rubore perfusi, muti remansérunt, responso illo tã iusto perculsi. Hæc cùm Imperator audiuisset, Episcopũ Cypri ad se accersiri iussit, & de reuelatione sancti Apostoli Barnabæ diligenter ab eo quæsuit. Ille nihil ex his, quæ vera cognouerat, occultauit, sed ordine rem omnẽ Imperatori narrauit. Ille hæc audiens, valdè gauisus est, diuinæ gratiæ diuitias admirans, quòd Imperij sui temporibus tantum miraculum à Deo factum cognosceret.

Cap. 32.

Anthemius Episcopus Petrum Fullonem conuertit.

Tunc Antiochenæ vrbis Episcopum illinc expulit, & iussit, vt in posterum Cypri Episcopo, quòd ad eam causam pertinebat, nihil omninò molestus esset. Beatum verò Anthemium Episcopum ita rogauit: Quoniam sancti Pontificatûs tui temporibus Domino nostro Iesu Christo placuit, sanctum suum Apostolum Barnabam reuelare, iube, quæso, celeriter Euangelium illud, quod inuentum est, nobis afferri. Id si feceris, mihi filio tuo gratissimum erit: habebis enim & meipsum posthàc tibi, pater, in omnibus obtemperantem. Assensus est eius petitioni Episcopus, & quendam ex ijs, quos secum habebat, vnà cum fidelissimo Imperatoris ministro Episcopum misit: qui Euangelium illud in vrbem Constantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compositæ. Euangelium illud Imperator in manus sumpsit, & deosculatus est, auroq; multo exornatum in palatio suo reposuit, vbi ad hodiernum vsque diem seruatur, & in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatij oratorio Euangelium ex eo libro recitatur. Episcopum verò Anthemium magnis honoribus prosecutus, pecuniis multis donatum, ad insulam Cyprum remisit, cique mandauit, vt sancto Apostolo Barnabæ templum in eo loco erigeret, vbi venerandæ ipsius reliquiæ inuentæ fuerant. Multi autem ex optimatium numero pro illius templi ædificatione pecuniam contulerunt.

Cap. 33.

Euangeliũ S. Matthæi Barnabæ manu descriptum.

Templũ S. Barnabæ.

Ille igitur in Cyprum reuersus, multos artifices atque operarios collegit, & ædificationi non mediocrem operam dedit, & Apostolo Barnabæ templum valdè magnũ tum ædificio, tum multo & vario ornatu insigne constituxit. Ad eam verò templi partem quæ ad Lybiam spectat, aulam quãdam composuit, quatuor porticus habentem, & cellas hinc atque illinc è regione sibi oppositas in aula constrũxit, vt qui diuina officia in templo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare possent. Quinetiam è longinqua regione aquæductum deriuari fecit, & in medio atrio concham quandam pulcherrimam construxit, in quam aqua illa defluereț, vt tam qui eo in loco habitabant,

Cap. 34.

bant, quàm qui peregrè venissent, abundè aquis illis frui possent. Multa etiam alia hospitia illic ædificauit, in quibus peregrini & hospites recreari possent, ita vt qui locũ illũ vidisset, paruæ alicuius & iucundæ vrbis figuram videre sibi visus esset. Dein arcam illam, in qua Barnabæ Apostoli reliquiæ conditæ erant, in dextera sacræ aræ parte collocauit, qui locus multo argento & marmoreis columnis ornatus erat. Diem verò festum, quo beati Apostoli & generosi martyris Barnabæ memoria celebraretur, Patres agi per singulos annos constituerunt, tertio Idus Iunij, vt Romani numerant: vt verò Cyprij Constantienses, die vndecimo eius mensis, qui ab illis dicitur Mesores, & decimus numeratur: vt autem Asiani homines, vel Paphij numerãt, decimonono mensis, qui Phrhipatus dicitur, & nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum locum, quem suprà diximus, gentes plurimæ conueniunt, & diuina officia concelebrant in gloriam Patris, Filij, & Spiritũs sancti, cui debetur gloria in secula seculorum, Amen.

Dies festus sancti Barnabæ Apostoli.

Cap. 35. Reliquiarum sancti Apostoli Barnabæ reuelatio ita se habuit, vt diximus. Quæ verò miracula quotidiè à sanctissimo ipsius sepulcro abundè proficiscũtur, ea si quis cõscribere velit, ne multis quidem voluminibus (vt opinor) illa complecti poterit. Nos igitur ad eorum, quæ suprà diximus, memoriam redeuntes, virum hunc pietatis causa omnibus certaminibus egregiè functum, ob idq; cælesti corona donatum, hymnis diuinis prosequamur, & eundem beatum prædicantes, laudum præconijs celebremus. Hic enim, tanquam oliua quædam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidiè fructus suauem odorem spirantes Deo ipsi offert. Hic Imperatorum gloria, sacerdotum iucunditas, populorum exultatio, eorum, qui angustijs premuntur, consolatio, afflictorum profugium ac recreatio, desperatorum spes atque adiutor, peregrinorum requies, ægrotantium medicina, sanorum custos, spiritualium gratiarum fons, Ecclesiæ murus, Orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus. Cæterùm tot & tantæ sunt, beatissime Apostole Iesu Christi Barnaba, laudes tuæ, vt omnium hominum mentem atque orationem superent. Nihilominùs tamen nostri sermonis paupertatem exiguam illam quidem, sed promptam certè, acceptam habens, pro nobis apud eum, quem dilexisti, Christum vnigenitum Dei filium & Verbum, intercedere non graueris, vt ille à præsenti & laborioso hoc seculo nos eripiat, nobisque concedat, vt remissionem peccatorum, clementiam & misericordiam multam assequamur in illo die terribili, cùm venerit iudicare viuos & mortuos.

Miracula innumera ad sepulcrũ eius.

Egregia illius epitheta.

Author inuocat S. Barnabam.

Cap. 36. Tuum verò successorem, qui sanctam Sedem tuam gubernat, firmam atq; immobilem, cuius & tu propugnator fuisti, fidem eodem sensu tuentem, Orthodoxæ veritatis legitimum & verum doctorem, Saluatoris nostri imitatorem, pastorem & patrem nostrum, qui præsens est, & sanctam tui memoriam illustrem repræsentat, Deum exora, vt multis annorum circulis in sanctissima tua sede conseruet valentem, & populum ipsius in pace & tranquillitate regentem, qui & veritatis doctrinam omni cum sanctitate & iustitia dirigat. Te insuper oramus, vt qua cura patriam tuam semper prosecutus es, eadem & nunc illam prosequaris, eamque tuis sanctis apud Deum precibus custodias, & à scandalis operantium iniquitatem eripias, vt in pace, modestia ac pietate vitam in hoc seculo ducamus, & misericordiam Domini nostri Iesu Christi expectantes, ad æternam illam vitam peruenire possimus, cuius nos omnes participes fieri optamus gratia, misericordia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria sit, Patrique & sancto Spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Vide quid præstent nobis Sancti.

VITA

VITA B. PARISII BONONIENSIS, EX LIBRIS IACOBI DE VORAGINE SVMMATIM EXCERPTA A *doctiss. viro Carolo Sigonio, iussu amplissimi Cardinalis Gabrielis Palæoti, Episcopi Bononiensis, qui eam misit ad me.*

BEATVS Parisius Bononiæ in Italia natus est circa annum salutis millesimum cētesimum quinquagesimum. Is cùm iam inde à primis annis magna singularis & insolitæ cuiusdam in illa ætate probitatis ac sanctitatis argumenta dedisset, postquàm sese corroborauit, eodē illo religionis studio sic exarsit, vt seculo relicto, Camaldulensibus ascribi se cœnobitis voluerit. Ibi verò cùm per annos aliquot ita vixisset, vt nō dubiā omnibus summæ temperantiæ, eximiæ castitatis, omnisq; demum monasticæ moderationis opinionē attulisset, visus est cœnobij præfectis idoneus, qui sacerdotis officio, quem Capellanum appellant, monachas S. Christinæ Taruisij gubernaret. Quam curam libenter ille obedientiæ Christianæ causa suscepit, ac munus illud plurimos annos maxima cum sui laude administrauit, vita assiduè in ieiunijs, vigilijs, diuinis precationibus, corporis afflictionibus, & manuum operibus sine vlla omninò hominum obtrectatione, aut virginum ipsarū querela traducta.

Iunij 11. Parisij patria.

Fit monachus Camaldulen.

Præficitur monachabus.

Quin etiam in eo officio iam effœtis corporis viribus, vt qui annos circiter centum sexdecim ageret, expirauit, cùm annus salutis agueretur millesimus ducētesimus sexagesimusseptimus, tertio Idus Iunias. Cæterùm cùm & viuens & mortuus, aliquot miraculis editis, hominum in se oculos conuertisset, Albertus Episcopus Taruisinus, homo grauissimus, faciendum sibi esse putauit, vt vitam eius, certis adhibitis de more Ecclesiæ testibus, exploraret: atque constanti eorum testimonio cognitum est, superiorem omnem longissimæ illius vitæ consuetudinem morti sanctissimè obitæ, & multis signis illustratæ, facilimè respondisse.

Valdè grauedarius decedit.

VITA SANCTI HONOFRII EREMITÆ ET ALIORVM PATRVM, QVOS EGO PAPHNVTIVS ANA.

choreta, Dei prouidentia, vt cognoscerem, dignus fui habitus, & quorum audeo pijs ac religiosis fratribus narrare historiam. Habetur in Simeone Metaphraste.

VODAM die studium adhibui, vt in interiorem venirē solitudinem, & viderem an esset vllus alius frater monachus, qui interiùs meo seruiret Domino. Cumq; surrexissem, profectus sum iter quatuor dierum in interiorem solitudinem, licēt nec panem interim comedissem, necq; vinum aut aquam bibissem. Quarto autem die, cùm peruenissem ad antrum venetabile, mansi hora vna pulsans ostium, sperans fore, vt pro more egrederetur aliquis ex fratribus, & me ipse salutaret. Cùm verò pulsâssem, & nemo respondisset, aperui ostium, & ingressus sum clamans, Benedic. Cumq; vidissem quendam sedentem, tetigi eius humerum: fuitque tanquam lanugo. Cumque reliquum corporis contrectâssem, inueni cum iam longo tempore mortuum. Vidi verò pendens quoque colobium. Cumq; ego id tetigissem, cuasit non secùs ac puluis in manu mea, adeò vt ego statim me veste propria exuerim, & mortui corpus contexerim, promptoque & alacri animo proprijs manibus effossa terra arenosa, eius deposuerim reliquias cum precibus & multis lachrymis.

11. Iunij. Cap. 1.

Res admiratione digna in extincto corpore.

Illinc autem egressus, profectus sum ad interiores partes solitudinis. Inuenio autem in altera spelunca veluti vestigia hominis. Cumque cognouissem aliquem in ea habitare, fui parùm animo commotus. Cùm autem pulsâssem, & nullam vocem audissem, ingressus sum in eandem speluncā. Cumq; nullum inuenissem, sum egressus, reputans

Cap. 2.

reputans seruum Dei illic solitum se exercere. Cùm autem inuenissem propriam eius cellam, in qua similiter nullus erat, perseuerauí manere toto die, cupiens salutare hominem, & citra vllam intermissionem dicens ex psalterio. Cùm ille autem dies finiretur, vidi gregem bubalorum venientem, & fratrem ambulantem in medio eorum. Cùm verò ij prope me venissent, illum quidem vidi virum veste nudum, pilis autem tectum corpore. Qui cùm peruenisset in eum locum, in quo stabam, & me putâsset esse spiritum, mansit orans. Multi enim spiritus in ijs locis cum tentârant, quemadmodùm ipse postremò mihi narrauit. Dixi autem ei: Cur times, serue Iesu Christi Dei nostri? Contemplare & vide gressus meos, vt scias, quòd sum homo, sicut tu: Palpa me, vt videas, quòd caro & sanguis ego sum. Ipse autem cùm me esset contẽplatus, & gratias egisset, dixit, Amen. Ego verò rogaui eum, & persuasi, vt me in suam speluncam deduceret. Ille autem ex me quæsiuit, quomodo eò accessissem. Ego verò ei audacter seopum meum & institutum exposui, nempe quòd cùm vellem cognoscere Christi seruos, qui sunt in solitudine, illuc accessi, nec Deus eo me fraudauit desiderio. Tunc ex eo scisciratus sum, dicẽs: Quomodò huc venisti? & quanto tempore habitasti in hac solitudine? & quamobrem nudus incedis, nulla re tectus? Is autem hæc mihi dixit:

Monachus versatur inter bubalos.

Cap. 3. Ego fui nuper monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoque & fidenti animo operans. Statui autem egredi ex illo cœnobio, & solus quietè habitare in monasterio, studens maiorem inuenire mercedem. Hanc cogitationem cùm lubenter suscepissem, ædificaui paruam cellulam, & solus in ea habitaui, attem exercens meis manibus. Quo factum est, vt multi quoque ad me accederent, iubentes mihi opus, quod meis facerem manibus. Neque verò mihi parui fructus ex ijs redibant, ex quibus, pauperibus & egentibus & hospitibus suppeditabam. Inimicus autem, qui est omninò bonis infestus, illo mihi tempore inuidens, & meum erga Deum vehementem scopũ & institutum impedire cupiens, cùm subijsset mentem cuiusdam Monachæ, quæ apud me fuerat, iubens paruum aliquod opus, effecit, vt ea ad me rediret. Quo factum est, vt liberè inter nos locuti, simul quoque habitauerimus, & postremò (quod est grauissimum) iniquitatem pepererimus, & sex menses in peccato manserimus. Postea autem cùm mihi in mentẽ venisset meæ vitæ finis, & æternum ac magnum iudicium, & tenebræ exteriores, & ignis, qui extingui non potest, conflagratio, & vermis, qui nõ potest sopiri, corrosio, dixi apud me: Hei mihi, ô anima, meliùs est mihi surgere, & abire in solitudinem, & fugere à peccato. Relictisq; rebus omnibus & illa muliere, veni in hãc solitudinem, & inueni fontem, & hanc speluncam, & hanc palmam. Ea autem mihi vi ctum suppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim spathas, nempe singulis mensibus vnam. Vna autem spatha sufficit mihi triginta dies. Et postea venit alia spatha. Nihil autem aliud habeo cibi in hac spelunca, neq; alium potum. Quin etiam vestes meæ longo temporis spatio interierunt, & capillis capitis mei corpus tegitur cũ pudendis. Iam enim tempore triginta annorum habito in hac solitudine, nec vnquàm cessauit aër mihi salubrem dare temperiem, neq; panem omninò gustaui.

Insidiatur viro sancto diabolus.

Esa. 66.

Cap. 4. Postquàm ex illo iusto hæc audijssem, eum interrogaui, dicens: In principio quando huc venisti, laborastine valdè, an non? Ipse autem respondens mihi, dixit: Primùm quidem valdè laborabam, ô frater, adeò vt dolore cruciatus, me in terram proijcerẽ, vt qui in ventre maximam sentirem molestiam, nec possem caput erigere: ob idque cogebar meam synaxim peragere volutatus, Deum, qui in omnibus est misericors, rogans, tam propter eum, qui me tunc affligebat, dolorem, quàm propter redemptionem meorum peccatorum. Cùm verò multos labores sustinuissem quodam die dum sederem, & graui dolore ventris vexarer intrinsecùs, vidi virum insignem coram me stantem, qui me est allocutus, dicens: Quid habes, & quidnam tibi dolet? Statim autẽ, postquàm hoc ex eo audijssem, confirmaui vires, & ei dixi: Domine, doler mihi iecur. Is verò dixit: Ostende mihi locum, in quo sentis dolorem. Cùm ego autem ei iecur ostendissem, ipse manu extensa, & mihi impositâ, & coniunctis digitis, perinde ac gladio scidit latus, & meum iecur eduxit, meo maximo cum dolore, & ostendit mihi plagas, quas in eo habebam. Illud verò manu sua erasit, & ei pannum mundum iniecit, & iecur meũ in locum suum restituit. Cumq; totum corpus meum cõtrectâsset benedictis suis manibus, lateris mei vulnus conglutinauit & dixit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: sed serui Domino nunc, & vsq; in seculà. Ecce autem ab illo die curata sunt omnia mea interiora, cessauitq; dolor meii iecoris. Ex illo ergo tempore maneo sine dolore, Deo benedicens, & ipsum glorificans propter suam in me misericordiam.

Diuinitùs iecur eius curatur.

Ioan. 5.

Mihi

Mihi autem ostendit vir ille insignis pannum amomi, quem meo latere impositum. Quando verò mihi Paphnutio narrauit hæc omnia, rogaui eum, vt cum ipso manerem in spelunca. Ipse autem mihi respondit, dicens: Non poteris, frater mi, ferre insultus dæmonum. Postea verò rogaui eum, vt mihi nomen suum significaret. Is verò mihi dixit: Nomen est mihi Timotheus. Memento mei, & roga pro me, frater dilecte, vt Deus in me perficiat bonum, quo sum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad eius pedes, precesq; ab eo postulaui. Ipse autem respondens mihi, dixit: Dominus noster Iesus Christus benedicere te, & defendet te ab omni laqueo diaboli, & præbebit tibi vias rectas ad hoc, vt pergas ad sanctos eius in secula. Benedictionem autem eius consecutus, prompto & alacri animo cum gaudio sum egressus, Deum laudãs propter egregios sermones, quos audiuit à sancto illo Timotheo. Inter ambulãdum verò apud me considerabam, & animo valdè anxius, dicebam: Quidnam est mea vita, aut quodnam meum institutum? Manso autem non paucos dies hæc apud me cogitans, & huiusmodi viri Deo grata opera sequi cupiens. Cùm verò clementis Dei mihi illuxisset prouidentia non abieci curam meæ vitæ, sed excitatus, rursus profectus sum in interiorem solitudinem in via auia, vbi est genus eorum, qui dicuntur Mazici. Omne enim studium à me in eo ponebatur, vt scirem, an esset alius Anachoreta, in interioribus partibus solitudinis Deo seruiens, vt ego quoque dignus haberer, qui id consequerer. Timotheus eremita. Cap. 5.

Hoc autem iter cùm cœpissem ingredi, tuli mecum paucos panes, & aquæ modicum. Quæ quidem mihi sufficerunt vsq; ad quatuor dies. Cùm ijautẽ præterijssent, & expletũ esset quod manducarem, affligebar adductus in magnas de victu angustias. Statim verò sumptis viribus, & mortẽ habens ante oculos, ea cura dimissa, alios quatuor dies & noctes fum profectus, cùm nec panem aut aquam gustãssem: adeò vt rursus cùm mihi deesset cibus, valdè laborarẽ, & me humi abijciens, mortem expectarẽ. Tunc vidi virum insignem venientem, & manum suam labris meis imponentem, nõ secus atque medicus seal pellũ oculo, & protinùs rursus sumpsi vires, adeò vt neq; famẽ, neque sitim sentirẽ. Cùm magnam autem & terribilem vidissem visionem, surgens rursus prompto & alacri animo, profectus sum in interiorem solitudinem alios quatuor dies & noctes. Defessus verò & extensis in cælum manib⁹, Deum oraui. Cumque rursus virum illum vidissem ad me venientem, accepi ab eo magnas vires. Cumque septendecim dierum itineri finem (vt semel dicam) imposuissem, vidi procùl virum venientem ad specũ admodùm terribilem, hirsutum pilis, eisque tectum toto corpore, non secùs ac feram terribilem. Erat enim veste nudus, lumboq; cinctus habebat folijs herbarum. Cùm is autem prope me accessisset, territus assendi supra cacumen montis valdè excelsum. Timui enim, existimans esse homicidam. Ipse verò cùm venisset ad radices illius montis, abiecit se in vmbram. Affligebatur enim propter angustias senectutis & nutrimenti, ardoremq; & laborem, quem sustinebat in illa solitudine. Cumq; suspexisset & me vidisset, clamauit dicens: Descende ad me vir sanctissime. Nam ego quoq; homo sum, habitans in hac solitudine. Ego autem his auditis, protinus descendens, me humi abieci ad illius pedes. Is verò dixit mihi: Surge, fili mi: nam tu quoque es seruus Dei, & amicus sanctorum. Surgensq; dignus sum habitus, qui sederem ex aduerso eius. Paphnutius multa affici tur inedia, sed diuinitus confortatur. Cap. 6. Honofrij forma terribilis propter vitæ asperitatem.

Sæpè autem rogaui, vt mihi diceret nomen suum. Is verò mihi dixit: Est mihi nomẽ Honofrius. Sexagesimus iam annus agitur, ex quo habito in hac solitudine, ambulans in montibus huius solitudinis: quo tempore nullum omninò hominem vidi, qui in carne cognosceretur, te solo excepto. Habitaui autem anteà in sancto monasterio, quod nomine appellatur Eriti Hemepolitani Thebanorum regionis, quod è fratribus impletur numero centum, qui eiusdem sunt fidei & animi: & omnes communiter comedunt in charitate & multitudine pacis Domini nostri Iesu Christi, & in magno silẽtio quieteq; se exercent, & glorificant eius bonitatem. Cùm ergo in iuuenili ætate illic degerem & erudirer. Deiq; amorem à sanctis patribus, puramq; ac synceram fidẽ docerer & regulam pietatis, audiui sanctos patres dicentes de admirabili pioq; & religioso patre nostro Elia, quemadmodùm ei fuerunt vires à Deo confirmatæ per tolerantiam & patientiam eorum, quæ sustinuit in deserto: & rursus de Iohanne Baptista & præcursore, cui nullus par fuit ex hominibus, & de ijs, quæ passus est in solitudine vsque ad diem, quo reuelatus est Israeli. Sexaginta annis nullũ vidit hominem. Cap. 7.

Rogaui autem sanctos patres, dicens: Quid ergò qui habitant in solitudine, sunt vobis maiores apud Deum? Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Sunt nobis maiores, fili. Nam nos quidem alter alterum videmus quotidiè, & nostras synaxes commu- Etemitę antecellũt eorũ nobitas. Cap. 8.

niter celebramus cum gaudio, & quando esurimus, cibum paratum inuenimus. Similiter etiam si sitierimus, habemus aquam: & si contigerit aliquem nostrûm esse imbecillum, alij eum consolantur, propterea quòd viua mus communiter. Quòd si etiam esculentum aliquod desiderauerimus, hoc inter nos cõmunicamus propter Dei charitatem. Qui autem habitant in solitudine, sunt remoti ab his omnibus. Vndenàm enim hæc eis suppeterent? Quòd si eos aliquando inuaserit afflictio, vel bellum ex laqueo aduersarij, vbi inuenient hominem, qui mutare possit mentem, aut consolari? Quin etiam si desit eis cibus, non est facile eum consequi. Similiter si inuadat sitis, eis aqua non adest. Ibi autem, ô frater, maximè laborant, qui sunt huiusmodi, quando statuunt solitudinem occupare ad habitandum, & magis amplectuntur seruitutem in Deum, & se tradunt exercitationi, famem & sitim parati sustinere, & occulta bella ei-

Dæmon infestus monachis. us, qui est bonis in festus, contendentes vincere, & omnem viam arctam in Domino persequentes, vt nequaquàm superentur ab infania aduersarij. Is enim semper studet, impedimentũ afferre ijs, qui talia desiderant, & eos tentare, vt bonũ scopum retardet, ne permaneant in exercitatione, & consequantur Dei munificentiam, quando excedunt è corpore: quandoquidem ad eos, qui sustinent in exercitatione, peruenit bona Domini nostri misericordia, ad ea remunerãda, quæ propter eum sustinuerunt. His verò ab eius sanctis Angelis, qui ad ipsos mittuntur, nutrimentum suppeditatur, & a-

Esa. 40. qua ex petra, sicut docet Esaias Propheta, quòd qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: assument pennas, sicut aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, &

Esa. 40. non deficient. Et rursus dicit: Si sitierint, afferte eis aquam ex petra. Fiuntque eis herbæ, quæ sunt in solitudine, dulce in ore plùs quàm mel. Quòd si eis quoque laborẽ exoriri contigerit, aut bellum aduersarij, dum surgunt ea hora, qua extendentes manus accedunt ad Dominum, statim eis desuper ab ipso mittitur auxillum: dispergunturq; ab eis omnes tentationes propter ipsorum in eum rectitudinem & cor purum. Non

Psalm. 9. audita sunt à te, ô fili, ea, quæ scruntur in scriptura, nempè quòd Deus non derelinquit pauperem in seculum? Patientia pauperum non peribit in finem? Et rursus di-

Psal. 106. cit: Exaudiet eos Dominus, & liberabit eos ab afflictione ipsorum. Dat enim Dominus vnicuique secundùm laborem, quem propter ipsum sustinuit. Beatus est ergo qui facit Dei voluntatem super terram. Angeli ministrant ei, & faciunt eum exultare, & ei vires addunt singulis horis, dum est in carne.

Cap 9. Cùm autẽ à sanctis patribus, qui erant in monasterio, hæc didicissem ego minimus Honofrius, tanquam melle suauissimo, & anima & corde repletus, magnam in me sensi correctionem, adeò vt ab ijs, quæ audiui, perinde ac si fuissem in alio mundo, mea mutata sit cogitatio, promptoque & alacri animo nocti surgens, accepi paucos panes, qui mihi satis erãt ad alimentum vsq; ad quatuor dies. Studebam enim cognoscere, deductus à Dei prouidentia, vbinàm me vellet habitare. E monasterio autem egrediens illa nocte, veni in viam montis, volens ingredi in solitudinem. Animaduerti verò lucem, quæ erat ante me. Cumque eam vidissem, valdè sum perterritus, ad-

Angelus Dominicõ firmat Honofrium. eò vt consilium ceperim de reuertendo ad locũ, in quo eram priùs, & de in eo habitãdo, vt priùs. Sed hoc mihi fuit argumentum maioris profectûs in Domino. Ecce enim cùm ego fuissem territus, in signis ille, quicunq; is esset, id sciens, est ad me conuersus, & mihi appropinquans, dixit: Ne timeas, ego sum Angelus, qui tecum ambulo à tua ineunte ætate. Hoc enim consilium & hæc dispositio, propter quam voluit Deus me tecum habitare, nunc tibi perficitur. Cùm hæc autem mihi dixisset, mecum ambulauit, & venit in solitudinem circa sex vel septem milliaria. Cùm verò spelũcam vidissem venerabilem, accessi prope eam, volens scire, an homo in ea habitaret. Cumque peruenissem ad ostium, clamaui: Benedic, Domine. id dicẽs pro more fratrum Chri-

Honofrius inuenit sanctũ eremitã. sti amantium. Vidi autem senẽ virũ sanctissimum, forma verò admodum speciosum & vultu magna plenum gratia. Cùm eũ autem vidissem, me ad eius pedes statim proiecti in terram, & cum sum veneratus. Ipse verò me manu erigens: Tu es, inquit, frater Honofrius, qui es meus in Domino cooperator. Ingredere, fili: Deus tibi opem ferat, perseuerẽq;, vt ex vocatus, bona implens opera in eius timore. Ingressus autem sedi cum eo paucos dies, studens ex eo discere sanctum opus, quod etiam accidit. Me enim docuit instituta vitæ Eremitarum. Cùm ipse autem cognouisset illuminatũesse meum spiritum ad discendũ opus Domini nostri Iesu Christi, & resistendum occultis bellis aduersarij, & metũ, quem habet solitudo, dicit mihi: Surge, fili, & abducam te in alteram speluncam in interiori solitudine, vt tu in ea solus habites, & laborem sustineas. Ideò enim te misit Dominus & hoc consilio, vt tu in interiori habites

soli-

solitudine. Cùm hæc autem mihi consuluisset, mecum in interiorem profectus est solitudinem, quatuor dies & totidem noctes. Postea verò deuenimus in quoddam paruum tugurium, vbi propè erat palma. Tunc autè mihi dixit vir sanctissimus: Hic est locus, qui Dei prouidentia est tibi paratus ad habitandum. In eo ergo mansit mecum triginta dies, me pulchra docens opera. Et post triginta dies vale dicens, recessit à me: & ex illo tempore semel tantùm singulis annis conueniebamus vsque ad illum diem, quo excessit è corpore. Cùm eum autem mortuũ offendissem, deposui eius reliquias prope meam habitationem.

Cap. 10.

Postquàm hæc omnia mihi narrauit, rogaui eum quoq; ego minimus Paphnutius, dicens: Bone pater, multum ne laborem sustinuisti, quando primùm veniſti in hanc solitudinem? Dicit autem mihi beatus senex: Crede, dilecte frater, tantum laborem sustinui, vt mei sæpè spem omnem abijcerem vsq; ad mortem, fame & siti mihi immi nentibus, & simul etiam igne solis in die, & frigore aëris noctu, madefactaq; fuit mihi caro à rore cæli. Cùm verò bonus Deus vidisset hæc me sustinuisse, & certamen iejunij, & quòd dedissem animam meam exercitationi, iussit sanctum suum Angelum mihi prouidere, & ad me afferre alimentum quotidianum, & modicum aquæ ad meum corpus confirmandum: & hæc palma mihi quotannis producit duodecim fpathas, adeò vt sit vna singulis mensibus. His ego cùm vescerer cum herbis solitudinis, fuerunt mihi per Dei prouidentiam, melle dulciora. Scriptum est enim: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod proficiscitur ex ore Dei. Si ergo, ô frater Paphnuti, feceris voluntatem Domini nostri, ab eo tibi prouidebitur. Dicit enim in sancto suo Euangelio: Nolite esse soliciti, quid comedatis aut bibatis. Dominus enim & pater vester, qui est in cælis, nouit quonam opùs habeatis. Petite ergo primùm regnum eius & iustitiam, & hæc omnia adijcientur vobis.

vide quãtas afflictiones passus sit sanctissimus.

Deut. 8.

Matt. 6.

Cap. 11.

Hęc cùm mihi expositissem sanctissimus pater Honofrius sub cacumine montis, vbi ei factus sub obuiam, repletus omni gaudio, oblitus sum omnium laborum, qui mihi acciderant in itinere, dum ambularem in montibus solitudinis, famem & sitim nihil omninò apud me reputãs. Cumq; vires sumpsissem & spiritu & corpore, & essem exultatione repletus, ei dixi: Sum beatus, qui dignus sum habitᵒ, vt te viderem, Pater sanctissime, & audirem tuos pulchros & iucundissimos sermones, qui me nullo non affecerè beneficio. Ipse autem respondens mihi dixit: Surge modò, ô frater, & simul recedamus. Non cessabam autem, tanquam rem nouam & inauditam, admirari gratiam sancti patris Honofrij. Deinde cùm processissemus duò aut tria milliaria, peruenimus ad tugurium maximè venerandum, prope quod stabat palma. Ipse verò cùm ad locũ accessisset, mecum est precatus. Impletis autem precibus, dixit, Amen. Posteà verò sedentes mansimus exponentes inter nos inuicèm bona Domini. Cùm autem occideret iam sole dies desineret, hæc vidi in medio tugurij, iacentem panem, & parum aquę. Dixit verò mihi vir ille beatus: Surge fili, fume parum panis & aquæ, qui sunt ante te. Video enim te adductum esse in periculum ex fame & siti, & labore itineris. Ego autè dixi ei: Viuit Saluator meus Dominus, non comedam nec bibam, nisi manus nostras relaxemus, & edamus communiter. Eum ergo valdè rogaui, & vix potui persuadere, vt manum immitteret, & pane fracto mecum vesceretur, donec esset satiatus. Ex illo autem pane nobis superfuit. Mansimus verò tota illa nocte orantes.

Cap. 12.

Dum esset autem manè, vidi ipsum post matutinas preces mutâsse faciei adspectum & colorem, & fui conterritus. Ipse autem cùm hoc cognouisset, me est allocutᵒ, dicẽs: Ne timeas, frater Paphnuti. Deus enim, q est in omnibᵒ misericors, te ad memisit, vt curã geras sepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno die perficio meam administrationem, & abeo in requiem meam vsque in seculum. Erat autem dies sextus quidem decimus Pauen, nonus autem Iunij mensis apud Romanos. Mihi autem hoc quoque præcepit: Si in Aegyptum exieris, frater Paphnuti, annuncia mei memoriam, ad thymiama ei præbendum in medio fratrum, & omnium Christianorum. Si quis. n. oblationẽ in nomine meo, & in mei memoriam obtulerit Domino Deo nostro in omni loco, feret ipsum Dominus in primam horam annorum meorum. Hæc est enim petitio mea, quam ab ipso petiui. Et si quis fratrem pauperem nutrierit in nomine meo, memincro eius, vt dignum eum censeat Dominus, qui veniat in primam horam meorum annorum. Respondi verò ei, & dixi: Si quis autem sit pauper, qui non possit offerre aliquid, aut nutrire pauperem in tui memoriã, non veniet is in primam horam annorum tuorum? Is autem dixit: Modicum thymiamatis in nomine meo in odorẽ suauitatis si Domino obtulerit, dignus habebitur simili lætitia.

Prædicit obitum suũ.

His verbis celerè ad futuri seculi felicitatem aduentum innuit.

Ausus

Ausus sum autem hoc quoque ei dicere: Si quis autem non inuenerit thymiama, sicut tu degens in solitudine, aut ei nequaquàm suppetierit ad offerendum, non feretur in primam horam mille annorum? an potiùs, ô pater, ad nos peruenient preces tuæ iustitiæ? Si quid enim à Domino petieris, dabit tibi: neque tua tardiùs veniet petitio, propter tuam impigram seruitutem, quam sexaginta annos sustinuisti, quibus fuisti in hac solitudine expectans Dominum. Ipse autem respondens, dixit mihi: Si quis est pauper habitãs in solitudine, & non poterit offerre oblationem, aut mittere thymiama, is verò surgens dixerit, Pater noster qui es in cælis, & reliqua vsque ad Amen in nomine meo Domino obtulerit, rogabo eum, vt dignus habeatur, qui in prima hora mille an norum cum omnibus iustis mercedem consequatur. Ego autem rursus ei dixi: Bone pater, si sum dignus, cupio habitare in hoc loco, postquàm tu è corpore excesseris. Is verò dixit mihi: Fili, non venisti ad hanc administrationem: sed Deus te misit, vt recrees tuos sanctos, qui habitant in solitudine, & annuncies bonum odorem eorum vi tæ in medio fratrum. Abi ergo fili in Aegyptum, & perseuera in bonis operibus Domini nostri Iesu Christi, prædicans omnibus ea, quæ vidisti in solitudine.

Cap. 13. Hæc cùm dixisset venerandus senex Honofrius, humi procidi ad eius pedes, dicẽs: Benedic igitur mihi pater, vt inueniam coram Deo misericordiam, & sicuti dignum me censuit in hoc mundo Saluator noster, vt te venerarer, rursus quoque iubeat, vt in futurum seculum eo dignus habear. Ipse autem mihi dixit: Fili Paphnuti, Quòd attinet ea, quæ petis, Dominus nequaquàm te afficiet molestia: Tibi verò benedicet, & tuam confirmabit charitatem, & illuminabit tuos oculos ad eius diuinitatem, & te liberabit ab omni casu & vinculis aduersarij, & in te perficiet opus, quod es aggressus. Protegent te oculi eius, & custodient ab insidijs inimici, nihilque inuenient, in quo te possint accusare in hora terribili, in qua es apud Deum sistẽdus, & causam tuam defen-

S. Honofrius excedit è vita. surus. Post hæc autem surgens, orauit Deum cum lachrymis & multis gemitibus: & paulopòst cùm ea ipsa hora se humi deiecisset, cõsummatus est in Domino, in eius manũ tradito spiritu cum lætitia. Statim verò audiui vocem Angelorum, Deum magna voce laudantium ante animam beati & sanctissimi Honofrij: eratq; magnum gaudiũ ea hora, qua is ad Deum venit. Ego autem cùm me exuissem eo, quod gestabam, lebitonario, & eius transuersa soluissem, ea in duo diuisi: & cùm dimidio quidem eius corpus inuoluissem, pro more iustorum, quæ mortuis peraguntur, contexi. Alterum autem gestaui dimidium, ne ego manerem nudus. Et cùm petram inuenissem concauam, tanquam in cisterna corpus eius illic deposui, multisque collectis lapidibus contexi reliquias. Surgens autem, orauit vt illic manerem. Statim verò vidi collapsum tugurium, & palmam, qua nutriebatur, ipsam quoque cecidisse similiter. Quod cùm vidissem tã citò accidisse, & ex eo cognouissem non esse Dei voluntatem, vt in illo loco habitarem, comedi panis id, quod superfuit, & aquam bibi similiter.

Cap 14. Rursus autem extensis in cælos manibus orani, & vidi virum illum ad me venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitudine. Qui mihi vires addens, ambulabat ante me. Cùm illinc autem essem egressus, & affligerer propter beatum patrẽ Honofriũ, rursus animo meo exortum est gaudium, quòd dignus sim habitus, qui eius sancto ore benedicerer. Cumq; quatuor dierum spatio ambulassem, accessi ad quandam cellam, quę in alto fuerat ędificata. Quam ingressus, neminem inueni. Sedi autem parumper, cogitans & dicens apud me: Estne aliquis habitans in hac spelunca, in quam me deduxit Deus? Hæc cùm apud me cogitarẽ, ingressus est vir sanctus canis plenus, specie ad-

Sanctum quendam senem ere mitã videt Paphnutius mirandus & decorus, ex palmis contexto indumento vestitus, & suum corpus contegens. Ipse autem cùm me vidisset, statim est allocutus, dicens: Tu es frater Paphnutius, qui contexisti corpus sancti patris Honofrij. Cùm ergo cognouissem eum in visione didicisse, quod factum fuerat, statim ei procidi ad pedes. Ipse verò me consolatus dixit mihi: Surge frater, Deus te dignum cẽsuit, vt esses amicus sanctorum ei⁹ famulorum. Iam enim didici ab eius prouidentia tuum futurum hodiè ad me aduentum. Tibi autẽ aperiam, frater dilecte, quòd sexaginta annos habitaui in hac solitudine: Nõ vidi homi-

Item tres alios. nem, qui ad me venerit, nisi eos solos fratres, qui hic mecum habitant. Interim autem dum nos loqueremur, ingressi sunt tres alij, tanquam sancti, senes patres in illam cellam. Qui me alloquentes, statim dixerunt: Benedic frarer: Tu es frater Paphnutius, noster in Domino cooperator. Tu es, qui texisti corpus sancti Honofrij. Gaude frater. es enim dignarus magnam virtutem cognoscere. Videns autem Dominus, nobis signi ficauit, fore vt hodie ad nos venias: iussitq;, vt esses nobiscum vnum diem. Iam enim sexaginta annos habitamus in hac solitudine, neque vidimus hominem præter te solum.

sum. Cùm verò nos colloqueremur de patre Honofrio & aliis sanctis, post duas horas dixerunt mihi: Surge frater, vescere modico pane, & confirma cor tuum, quādoquidem venisti è longinquo, & cupis nobiscum collætari.

Cap.15. Postquàm ergo me fecerunt surgere, vnanimes Deum precati sumus, & ecce vidimus ante nos quinq; panes leues, & admodùm pulchros & delicatos, tātum modò octos. Ipsi quoq; attulerunt aliquid aliud esculentum, quod quidem sumpsimus cum panibus, omnesq; sedimus & simul comedimus: Ipsi autem rursus mihi dixerunt: Ecce, vt iam tibi diximus antea, cùm sexaginta annis habitauerimus in hac solitudine, quatuor panes Dei iussu ad nos è cælo quotidiè deferuntur: Nunc autē cùm tu ad nos veneris, ecce panum numerus pro te quoq; est ad nos missus: neq; scimus vndenā affe rantur, sed quotidiè spelunca ingredientes, inuenimus eos per se paratos. Postquàm verò nos simul gustauimus, tota illa nocte fecimus orationes: & magnā sy naxim celebrauimus: Erat enim sanctus dies Dominicæ. Cùm esset autem manè, rogaui ipsos, vt manerē cum eis in spelunca vsq; ad diem vltimum. Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Non est voluntas Dei, vt tu habites in hac solitudine: sed surge, & vade in Aegyptū, & narra fratribus Christi amantibus omnia, quæcunq; vidisti ad nostri memoriam, & ad lucrum & vtilitatem eorum, qui audiunt. Cùm ij hæc dixissent, eos valdè rogaui, vt sua nomina mihi significarent. Ipsi autē non sunt passi hoc mihi dicere. Sæpè ergo hoc ab eis vehemēter petij. Cumq; vehemēter laborāssem, non potui hoc eis persuadere: sed respondentes mihi dixerunt: Is scit, qui omnium nouit nomina. Memento autem nostri, frater, vt digni simus, qui nos inuicēm videamus in domo Dei. Stude ergo, dilecte fili, fugere mundi tentationes, ne ab eis illudaris, quandoquidem multos sunt ludificatæ. Cùm hæc autem ex eis audiuissem, procidi ad eorum pedes. Qui cùm mihi benedixissent, ab eis abij in pace Dei. Prædixerunt autem mihi quædā alia, quæ mihi acciderunt.

Panes diuinitùs dātur sanctis viris

Cùm autem ab eis abijssem, ambulaui vno die per interiorem solitudinem. Cumq; venissem ad spelunam fontis aquæ, illic sedi, vt parumper requiescerem à laboreitineris. Erat autem locus ad id aptus, vt qui circa illum fontem multas haberet arbores plenas fructibus. Cùm verò parùm quieuissem, & surrexissem, circuiui in medio arborum, admirans ipsorum fructuum multitudinem, & cogitans apud me, quisnam esset is, qui illo loco plantauerat. Erant autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, sycamina, zizipha, & vites, aliæ quoq; amœnæ arbores & frugiferæ, quarū gustus est melle dulcior. His accedebant myrti quoque, & aliæ variæ arbores in medio earum, quæ illic sirè erant, suauem odorem emittentes. Ille quoque fons ex se scatēs, & omnes illas arbores irrigans, adeò vt existimarem eum esse Dei paradisum. Cùm ergò illud admirarer spectaculum, vidi quatuor adolescentes hilares & valdè speciosos ad me procùl venientes, succinctos pellibus ouium. Qui cùm appropinquâssent, dixerunt: Salue frater Paphnuti. Ego autem protinùs humi cecidi in faciem, & eos veneratus sum. Qui cùm me erexissent, mecum sederunt, & locuti sumus inter nos. Erāt verò tanta gloria insignes, vt ego existimarem eos esse Angelos, & descendisse de cælo. Mecum autem magna sunt affecti lætitia, & collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad vescendum, & lætatum est cor meum, eò quòd ego ab eis diligerer. Mā siquæ apud illos septem dies, vescens fructibus illarum arborum.

Cap.16.

Quatuor adolescentes eremitæ.

Rogaui autem eos: Quomodò huc venistis, & vnde estis? Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Frater, quandoquidem Deus te misit ad nos, omnem nostram tibi vitam narrabimus. Nos sumus ex ciuitate quæ dicitur Oxyrrynchos: Nostri verò parentes, sunt senatores illius ciuitatis. Cùm autem in illorum literis ab eis institueremur, vni scholæ traditi, literas quidem pedestres didicimus. Cùm verò etiam superiorem inchoâssemus doctrinam, in vnam conuenimus sententiam, Deo nobis opem ferente ad id, quod est melius, & statuimus eius quoque discere sapientiā. Ex illo ergo tempore nos quotidiè mutuò excitantes ad animi alacritatem, & bonum scopum habentes in nostris cordibus, studentesque locum inuenire, & paucos dies quiescere, donec sciremus Dei de nobis prouidentiam, acceptis nobiscum paucis panibus, & modico aquæ ad nostrum cibum & potum vsque ad septem dies, recessimus. Cùm verò peruenissemus intra solitudinem, fuimus in eestasi, & vidimus ante nos virum gloria insignem, qui nos apprehensos manibus deduxit in hunc locum, & nos tradidit viro valdè prouectæ ætatis, qui Deo seruiebat. Ecce autem hîc iam habitauimus sex annos, mansimus verò cum eo vsque ad vnum annum, ab illo docti quemadmodum Domino seruiremus. Impleto autem illo anno, consummatus est hic pater, & ex illo tem-

Cap.17.

Panē sancti iuuenes nō gustabant, sed fructib⁹ duntaxat arborum vescebātur.

tempore hic soli sumus. Ecce autem, frater dilecte, nos tibi confitemur. Spatio sex annorum, vt diximus, in hoc loco degimus. Panem non gustauimus, nec alium cibum sumpsimus, nisi solum modò de fructibus harum arborum. Singulis verò hebdomadis semel tantùm nos videmus inuicem. In hoc enim loco inuenimur, & nobis inuicem occurrimus sabbato & sancta Dominica. Post hos autem duos dies vnusquisque nostrum venit in locum proprium, & apud se degit. Ipsi verò rursus fructus attulerunt, & communiter cibum sumpsimus. Cumque posteà egressi fuissemus, simul processimus circiter quinq; milliaria per solitudinem. Cùm autem eis vale dicerem, rogaui eos vt dicerent mihi sua nomina. Et primus quidem dixit, Iohannes: Secundus autem, Andreas: Tertius verò, Heraclambon: Quartus, Theophilus: præcipientes mihi dicere nomina sua fratribus ad sui memoriam. Ego verò eos rogaui, vt mei meminissent.

Cap. 18. Cùm autem ab eis discessissem, & non viderem eos ampliùs, ambulaui tristis, recordans & ea admirans, quæ vidi meis oculis. Rursus verò apud me magnam capiebam lætitiam, admirans & recordans earum, quas consecutus fui, benedictionum à sanctis Eremitis & sancto Angelo. Cùm autē veniſſem in Aegyptum itinere trium dierum, inter ambulandum inueni duos fratres Deum timentes. Apud ipsos autem quicui ad decem dies, annuncians eis illa, quæ vidi, & ea, quæ mihi acciderunt. Ipsi verò mihi respondentes, dixerunt cum omni gaudio: Verè, frater Paphnuti, magnam gratiam es consecutus, qui dignus es habitus, vt videres magnos & perfectos Dei seruos. Ipsi autē fratres benigni & clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nominatur autem locus eorum Scites. Cùm verò audiuissent ea, quæ ego illis narraui, ea diligenter cōscripserunt, & celeriter currentes, obiērunt totam Sciten, ferentes librum, quem conscripserunt ex mea narratione. Et postquàm ea legissent sanctis patribus, acceperunt eum in ecclesiam, quem quidem illic reliquerunt ad lucrum & lætitiam ijs, qui credūt & ea audiunt. Nam qua hora voluerint hæc meditati, magis benedicunt Deum & sanctos eius, pleni lętitia & exultatione, cùm hi sermones sint pleni contemplatione, quā ego minimus seruus Paphnutius, Dei prouidentia dignatus sum assequi. Sit autē gratia & pax Domini nostri Iesu Christi nobiscum, intercessionibus sanctorum patrum, qui ei placuerunt, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Habetur in fine sermonum eius, nuper in lucem edita ex bibliotheca Cluniacensi. Iunij 23.

VITA SANCTORVM MARTYRVM NAZARII ET CELSI, PER D. AMBROSIVM EPISCOPVM *Mediolanensem scripta.*

TIAMSI martyribus regionis extraneæ pia votorum debita redderemus, proprijs consulere vtilitatibus & cōmodis probaremur. Nostros enim eos fides faceret, & remotis quamlibet finibus, sperata nobis patrocinia neorogarent. Studiorum siquidem sunt huiusmodi suffragia, non locorum. Proinde apud domesticos Dei tantum intercessionis promeueris, quantum venerationis impēderis. Oportet itaque vt alienos potiùs nobis deuotio religiosa conciliet, quàm fortè proprios à nobis negligentia irreligiosi temporis alienet.

Nota priscorum Christianorum erga sacras reliquias deuotionem. Agnoscamus, charissimi, circa ecclesiam nostram vbertatem diuinorum munerum largitatem. Exultant felices singularum vrbium populi, si vnius saltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra nutrix cælestium militum, & tantarum parens fœcunda virtutum. Rectè itaque & ex debito à filijs parentis ecclesiæ horum beatorum martyrum celebrantur insignia: Qui illum in antes virtute fidei suæ innumerabiles populos, soli quidem illatam sibi sensēre mortem, sed non soli mortis suæ beneficia possēderunt. Immensa enim Dei nostri pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad salutem, proponens arduam virtutum palmam, raro appetitore preciosam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis prospicit. Illorum siquidem merita, nostra vult esse suffragia. Simulque dum nobis fidem veram duro martyrij agone commendat, afflictionem præcedentium, instructionem efficit posterorum.

Quanta

Quanta est circa nos Dei nostri solicitudo? Illos examinat, vt nos erudiat. Illos contrerit, vt nos acquirat: eorumq; cruciatus, nostros vult esse profectus. Meritò ergo eos colimus, qui periculis suis pugnant, & nostris vtilitatibus militant: qui per lucis vitæq; contemptum edocent nos, quantum Deo nostro debeamus affectum. Nouerimus itaque, quia non sine magno discrimine de religionis veritate dubitamus, quam tantorũ sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellã discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Congratulamur ergo, dilectissimi fratres, magnæ fidei vestræ, per quam dum exules proflua charitate suscipitis, etiam incolas paradisi & cæli ciues habere meruistis. Meritò colimus Sanctos. Obserua hæc.

Beatum itaq; Nazarium martyrem Christi sancta Mediolanensis ecclesia licèt totum corpore secum retineat, & mundo tamen totum in benedictione transmittit. Hæc est enim sanctorum martyrum gloria, quorum etsi per vniuersum mundum seminctur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Veneramur ergo in tanto Christi milite fidem nostram: mater nanq; martyrij, fides catholica est, in qua iste illustris athleta sanguine fuso mortẽ pro ipsa calcauit: mater, inquã, martyrij fides est. Veneramur ergo in sanctorum martyrum gloria fidem nostram. Quomodò fidem nostram? Ab istis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam tam constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem perfecta definitione sentirent. In sanctis itaq; præconibus veritatis resurrectionis authoritas est. Prompti enim pereunt in melius reparandi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum.

Festus dies s. Nazarij.

Vnde & beatus Nazarius, cuius hodiè gloriosam de mundi hoste victoriam vniuersalis Ecclesia festa exultatione concelebrat, cùm tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus existeret, sacrilegi adhuc puer genitoris militiam simul & doctrinam detestari ex improuiso cœpit: atque ab innocente matre, quę iam Christianæ fidei titulis insignita, Christo sedulè insistebat, sacrosanctæ regenerationis fluenta, fidelis iam spiritu ac fide instituta præueniens, demonstrari sibi flagitabat. Nondum siquidem baptismum consequutus, sed inter religionis principia consummatus, & nõdum manifestatis sibi legibus, Deo plenus, repentè possessio atque habitaculum Dei factus est: atque ita peruenturæ vsque ad cælos turris priùs meruit eleuare fastigium, quàm disponeret fundamentum. Nondum sacramentorum conscius, & in sacrificiũ iam prælectus.

In eor, qui post baptismum relabuntur in flagitia.

Quid ad hæc nos infelices respondere poterimus? Qui post nitorem baptismi, post collatum nobis sacra regeneratione candorem, post acquisitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorum cœnum relapsi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti, niueum vestimentum tetris iniquitatum ac libidinum contagijs sordidamus, & holosericam, in qua sigillum diuinæ imaginis acceperamus impressum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus: & post singularem Dei nostri indulgentiam innouata fœdamus, integra rescindimus, expiata violamus, repetentes opera non iam vndis purganda, sed flammis. Quid illud, quamque insigne diuinæ gratiæ munus, quòd accepto iam salutari lauacro, post innumera virtutum signa, post peragratas circumquaque ob Christi prædicationem innumeras regiones, cùm pro Dei summi confessione diuersa per supplicia aduersùs eum totus penè orbis baccharetur, & nunc atrocissimis arctaretur pœnis cruciandus, nuncin longinquis finibus transueheretur exulandus, ita robustissimo Christi athleta pectore tormenta omnia deuincebat, vt stremuum de prostrato hoste reportaret trophæum, interque cruenta Cæsaris iussa vasti maris deiectus gurgitibus, ambulare ei diuina super aquas concessum est prouidentia, & rerum obstupescente natura, per insueti itineris nouas vias pendulum inferẽs gressum, tumentia maris dorsa calcauit?

Videres æquoreas sanctis substerni meritis vndas, suprąque angelicis confortatum alloquijs, in Christi Iesu laudibus exultare. Ecce prophanus hostis nunquã beato martyri tantùm prodesset obsequio, quantùm profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine cum Celso puerulo, quem ipse in holocaustum Deo polluto assumpserat ex seculo, crudeli imperio damnatione absoluitur, gladio consecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exijt, vt etiam redire non possit: quo sic debita sua soluit, ne vltrà creditorem timeret: quo in se hostium peccata fide clausit, fide

Celsus puerulus martyr.

damnauit: per quem innocentiam deuotione quæsiuit, perseuerantia inuenit, morte seruauit.

Quæ cùm ita sint, charissimi, licèt hic tantus Christi testis preciosus cõfessione, preciosior sanguine, crudeli vulnere preciosior, & tincta veste candidior, licèt hic Mediolanensium peculiaris putetur priuilegio sepulcri, sed omnium est communione suffragij. Neque enim istius vrbis charitas proflua, & fides auara, tantum huic martyri derogauerit, dum sibi arrogat, vt solùm erga mœnia sua, patrocinij illius beneficia affutura esse crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocâsti vbique martyrem, vbiq; te exaudit ille, qui honoratur in martyre.

Inuocatio martyrum Dei honor est.

Moderante itaq; eo, qui pensat vota tua, & dispensat munera sua, intantùm vicina præsentia efficacis præbebitur aduocati, inquantùm fuerit fides deuota suscepti. Oratio enim, quæ castitatis, iustitiæ, eleemosynarum operibus adiuuatur, excedit mundũ, penetrat paradisum, euolat vsque ad ipsum summæ Maiestatis, Angelo conferente, conspectum. Sicut quodam loco vox testatur angelica: Et cùm tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei.

Tob. 12.

Beata anima, charissimi, cuius votum, cuius compũctionis incensum, cuius supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidũ, nullo carnalis illecebræ fœtore pollutum, nulla fœuitia cruentum, nulla odij fimultate maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, synceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vsque ad Dei vultum per cælestium nunciorum defertur obsequia.

Martyres mundi intercessores

Quæ cùm ita sint, honoremus beatos martyres, principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quòd si dicas mihi: Quid honoras in carne iã resoluta atque consumpta, de qua nulla iã Deo cura est? Et vbi est illud, charissimi, quod ipsa veritas loquitur per Prophetam? Preciosa inquit in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterum: Mihi autem valdè honorificati sunt amici tui Deus. Honorare debemus seruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, custodit omnia ossa eorum, & vnum ex his non conteretur. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro viuentis memoriam perrennitate virtutis. Honoro per confessionem Domini sacratos cineres. Honoro in cineribus semina æternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autẽ non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & affixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulcro? Honoro itaque corpus, quod Christus honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in cælo.

Psalm. 115. Psalm. 138.

Psalm. 33.

Nota hæc de veneratione Sanctorum & reliquiarũ.

DE INVENTIONE CORPORVM NAZARII ET CELSI

quædam lectu digna habentur Tomo 2. in Vita S. Ambrosij Episcopi Mediolanensi.

VITA S. ODVLPHI PRESBYTERI ANTE ALIQVOT SECVLA AB INCERTO QVIDEM AVTHORE,

sed grauiter edita. Stylum mutauit magna ex parte Fr. Laurentius Surius.

12. Iunij. Cap. 1. Bodgis pater Odulphi

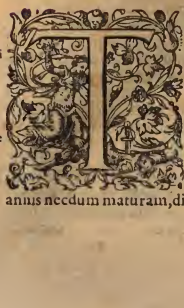

EMPORIBVS Ludouici pijssimi Imperatoris vir quidam venerabilis fuit, è Francorum nobili prosapia ortus. Dicebatur is Bodgis, & ex eo procreatus est Odulphus: qui simulatq; è sacratissima baptismatis vnda renatus est, cælesti quoq; rore diuinitùs est irrigatus. Porrò vbi desijt ad materna pendere vbera, literarum studijs traditus, & sanctis ac Deo deuotis hominibus, vt ab illis canonica religione imbueretur, commendatus est. Præstitit autem illi Deus tantum discendi studium, tantamque ingenij felicitatem, vt illos etiam, qui ipsum ætate antecedebant, ipse longo post se interuallo relinqueret, ætatemq; suam, licèt annus necdum maturam, diuinis disciplinis, & dogmatibus egregiè ornaret. Porrò cũ ætate

Discendi cupiditas.

ætate accreuit ei etiam sapientia & sanctitas, idque adeò, vt ijs, qui per id tempus Deo religiosè seruire conabantur, nouus quidam Samuel ortus videretur. Quibus sanè adeò gratiosum illum diuina gratia effecit, vt vnanimiter ab illis omnibus amaretur, & ob vitam probabilem summæ veneration haberetur. Atq; ille ediuersò par pari referens, syncero animi affectu eos quoq; diligebat. Iam verò puer religiosus & venerabilis in ipsis adolescētiæ initijs id se meditari & appetere declarabat, quod postmodùm reipsa compleuit, non immemor illius Dominici sermonis, Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, non est me dignus. itemq;: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me. Quorum ille adhuc puer crebrò memor, & die ac nocte sæpe illa tacitus secum reuoluens, pijs moribus & sanctis operibus planè apud se statuit Deo perpetuò seruire, spiritaliq; matri sanctæ Ecclesiæ inseperabiliter adhærere. Matt.10, Luc.9.

Itaque sanctus adolescens, viris quidem probatis in primis charus, sed tamen soli Deo seruire solicitus, per virtutum gradus semper ad sublimiora tetendit, donec in vi rum perfectum euaderet. Mentem atq; animum, quemadmodùm solent sancti homines, ad cælestia continenter erigere, & mundanæ vanitatis ac pompæ inanis illecebras declinare statuit, vt in illum quoq; competeret, quod in Psalmo legitur: Ibunt de virtute in virtutem. Sic ergo in cunctis virtutibus proficiens, etiam Ecclesiasticorū ordinum gradus ascendit, & presbyterij est benedictionem adeptus, regis altissimi sacerdos effectus. Tum verò mox apud se decreuit studio piæ conuersationis ad quoddā sacræ religionis monasterium se conferre. At parentes eum dehortabantur, ne id faceret, sed potiùs ad ipsorum se voluntatē accommodans, ecclesiam Oroschattanā administrandam susciperet. Illic enim & natus & educatus erat. Victus tandem precibus illorum, morē eis gessit ea in re, quanuis inuitus. Sed nō diù pòst visum est ei adire summæ reuerentiæ locum Traiectum, antiquiùs Vuiltenburg dictum, idq; ea mente & cō silio, vt illic cum cæteris Dei famulis, Christo ibidem militantibus, quoad viueret, prępotēti Deo fideliter seruiret. Memoria ergo retinens, quod in euangelio Saluator ait: Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: posthabito patre neglectis propinquis, contemptis agris, familia, rebus & facultatibus omnibus, ad locum illum Christo duce profectus est, rebus quidem pauper, sed meritis diues. Nihil iam in hoc mundo habere volebat, vt à Domiuo iuxta illius promissionem centuplum acciperet, & vitæ æternæ hæres esse mereretur. Pſal.83. Initiatur sacerdotio. Traiectum olim Vuiltenburg. Luc.9. Matt.19.

Erat per id tempus Traiecti Episcopus eximia sanctitate, Fridericus nomine, qui vi rū Dei cū multo gaudio & honore excepit. Fecerūt idē omnes serui Dei, qui illic erant adunati, ex animo sibi gratulantes tam sanctū tamq; religiosum ad ipsos Dei famulū accessisse. Nec potuit diù illos celare, quod oculos diuinæ maiestatis nō latuit: sed cùm aliquantisper apud illos moratus esset, omnibus ardens cælesti lumine lucerna resplēduit. Erat enim in vigilijs strenuus, in iciunijs potens, in oratione sedulus, in sacra lectione studiosus, in eleemosynis largus, in curandis pauperibus celebris, in hospitalitate feruens, in rebus ecclesiasticis distribuendis prudens. Denique quibus post antistitem præfectus erat, eos omnes mirum in modum antecedebat. Neque aliter vel ab omnibus illis, vel ab ipso etiam præsule, quàm monasterij pater vocabatur, atque ab eius ore omnes cupiebant accipere consilium. Omnibus enim omnia factus erat cum Apostolo, vt omnes Christo lucrifaceret. Cap.3. Fridericus Traiecti Episcopus. Virtutes s. Odulphi. 1.Cor.9.

Ea tempestate Frisones, homines feroces, in tam fœdos erant prolapsi errores, vt is, quem diximus, Episcopus, neque per seipsum, neque per suos Archidiaconos eos posset in viam veritatis reuocare. Itaque literas per hominem fidelem misit Traiectū ad virum Dei Odulphum, rogans eum, vt qua posset celeritate traiecto maris sinu ad ipsum veniret. Literis illis acceptis, Christi seruus mirificè exhilaratur, perinde acsi ad cælestes epulas inuitaretur, cupiens cum suo pastore, si ita res poscat, in tam pio agone pro Christo sanguinem suum fundere. Cùm autem ad Episcopum peruenisset, ille viso eo, immēso perfusus gaudio, cum pacis osculo eum humaniter excepit. Deindè mē tuò sese consolantes, &, vt summi regis generosos præcones decebat, gladio spiritûs egregiè accincti, per ecclesias pariter proficisci, iterùm atq; iterùm eas inuisere, habere conciones ad populum, Euangelica eruditione ad veritatem reducere cœperunt. Deniq; , crebrò admonendo, arguendo, increpando homines, qui anteà instar luporum sęui & rapaces fuerant, salutari doctrina in oues mansuetas conuerterunt. His ita gestis, antistes ille, cōmunicato cum clericis, nec paucis eius regionis laicis viris cōsilio, virum Dei obnixè rogat, vt intra illius terræ limites velit permanere, & populum nu- Cap.4. Cū Episcopo Frisones ad meliorē frugem reuocat.

per ad ſanitatem reuocatum, ſuis eruditionibus confirmare, & ab antiqui hoſtis mortiferis faucibus eripere. At vir Dei planè recuſat aſſerit ſe ætate grauem, ad id miniſterium pares viresad ferre non poſſe. Contrà Epiſcopus ſuis eum precibus flectere conatur. Cedit tandem ſanctus vir, & paſtoris ſui iuſſa capeſſit, populiq; votis obſecundat, ea tamen cõditione, vt liceat ei aliquot exactis annorum curriculis Traiectum reuiſere, vbi ſe in Chriſti famulatu vitam finiturum promiſerat.

Cap. 5. S. Odulphi multùm eis confert. 1. Cor. 3.

Volens igitur ſuo muneri non deeſſe vir plenus Spiritu ſancto, non ceſſabat ſemina verbi Dei ſpargere in populum, cælorum regnum multa inſtantia prædicare, omnibus ceu prudens & fidelis diſpenſator, diuini ſermonis præbere alimoniam, fortioribus ſolidum cibum, infirmis, ex Apoſtoli ſententia, lac offerre. Ita factum eſt, vt omnes ex eius ſanctitate gaudio replerẽtur. Cùm autem eo miniſterio perfunctus eſſet, ſe recepit ad ſuos Traiectenſes, Deum laudans, quòd eius fretus ope, tot animas lucratus eſſet. Etſi autem iam longo fractus eſſet ſenio, at tamen animo vincens ætatem, nihil de Dei ſeruitio & ſolitis pietatis exercitijs remiſit. Perſeuerauit enim in ieiunijs aſſiduis, in vigilijs Deo gratis, in ſanctis precibus, in largiſſimis eleemoſynis: ſibi parcus, alijs omnibus pro Chriſti nomine largus: nihil terrenum ſibi acquirere cupiens, vt poſſet bonis æternis frui.

Cap. 6.

Claruit verò etiam prophetiæ ſpiritu, ita futurà prædicens, ac ſi iam coràm fieri cerneret. Quod vt certius teſtatiusq; fiat, ex plurimis pauca adferemus. Cùm iã diſceſſurus eſſet ab eo loco, qui Staueren dicitur, priuſquàm ſe daret itineri, ingens ad eum conuenit Friſonum multitudo, eius ſaluberrima adhortatione muniri cupientium. Ille verò Domino eos commendans, benè precatus eſt eis, amanterque admonebat, ne à via veritatis vnquàm deflecterent, certi non ſine graui animaduerſione id ſe facturos. Et ego quidem, inquit, fat ſcio non vos permanſuros in ſana doctrina: ſed ea cauſa gentiles barbari in vos incurrent, quod mihi vobis iam antè prædicenti incunctanter credere poteſtis, ijq; veſtram regionem populabuntur, vosque & res veſtras ſecum in captiuitatem abducent. Euénit vtrunque poſteà, ſicut erat à ſancto viro prænunciatum.

Prædicit Friſonibus ipſorũ defectionem & Dei animaduerſionem.

Cap. 7.

Ingens ſaxum ad domûs eius oſtium iacebat. Illud ergo digito demonſtrans iiſdem, Scitote, inquit, futurum eſſe, vt abſq; vllius hominis opera ſaxum illud in flumen deuoluatur: vbi etiam latitabit ſub vndis, donec vos diuinæ pacis eritis beneficio deſtituti. Cùm autem videritis iterùm illud abſque humano opere ad litus emergere, nõ dubitetis me, licét iam extinctum, vos reuiſere, vobisq; pacem à Deo impetratam apportare, manſuram apud vos, donec ſuperbia, periurijs, homicidijs, adulterijs atq; omnibus iniquarijs flagitijs eam rurſus à vobis excindatis, irato Deo propter maleficia veſtra. Huius quidem vaticinij & ſigni admirãdi permulti teſtes hodieq; ſuperſunt, qui ſe id ſuis oculis conſpexiſſe aſſeuerant: ſaxumq; illud ibidem in eccleſia immobile perdurat, vt credentium confirmetur fides, & incredeli pudefiant.

Cap. 8.

Eccleſia Traiectenſis, è vita ſublato Epiſcopo, paſtore orbata fuit. Mox collecti clerici cum beato viro tractabant de eligendo ſucceſſore. Diù autem illis inter ſe contendentibus, tandem elegerunt eccleſiæ præpoſitum Craſtum. At ille rebus valdè locuples, arroganter ac tumidè dixit ad illos: Habeo abundè multa: Cur in meos humeros tantum onus conijcitis? Ijs verbis cõmotus B. Odulphus, Quid, inquit, ais miſerrime? Spernis planè, ſed quod conſequi non mereris. Quòd ſi nolebas in te recipere, diceres ſaltem te tanti honoris culmine indignum. At nunc propter opes immenſas Apoſtolici ordinis ſpernens dignitatem, propedièm ex hac luce ſubtrahéris. Dixit vir Dei, & ſermonis veritatem hominis mors declarauit. Interim qui ex Clero conuenerant, cùm animis vacillarent, ſinguli qui ipſis cumprimis idonei viderentur, elegêre. At Chriſti ſacerdos non ad perſonam, ſed ad meritum reſpiciens, dicebat poſſe inter ipſos alium inueniri magis idoneum: nec tamen vituperabat ab ipſis electos. Itaque oſtendit eis preſbyterum quendam Hungerum nomine: qui licèt vultu deformis eſſet, at tamen neſcientibus hominibus, ſed non neſciente Deo, meritis inſignis erat. Eum ergo omnes elegerunt, & ſtatuto tempore conſecratus eſt Epiſcopus: cuius ſanè tanta fuit vitæ integritas, vt poſt Vuillibrordum & Bonifacium ſanctos Epiſcopos, in illa ſede nullus repertus ſit, qui vſque ad ſupremum vitæ diem excolendis virtutibus par illi fuerit. Apparet inde, non temerè eum à ſancto Odulpho alijs prælatum fuiſſe.

Prædicit mortem ſuperbi Præpoſiti.

Hungerus fit Traiecti Epiſcopus.

Cap. 9.

Iam ſenectus præmebat ſanctum virum Odulphum, & ad eccleſiam abſque ſcipione progredi non poterat. In ipſius autem ſcipionis ſuprema parte ceream affixerat tabellam,

bellam,in qua solebat,oblata occasiõe, nomina fidelium annotare,donec ea in libro vitæ describeretur. Quodam autem die præ animi vigore & alacritate obli tus imbecillitatis suæ,cùm ad Dei cultum properaret,in domicilio suo reliquit scipionem illum. Paulò pòst opera maligni dæmonis inflammarum est domicilium illud, & cum omni supellectile cõflagrauit. Erat tum vir Dei occupatus laudibus diuinis,sed cùm cerneret valido igni iam correptum domicilium,ad solita præsidia se contulit, Deum orans,ne loca sancta ignis inuaderet:non admodùm curans excidium cellulæ suæ. Exaudiuit verò Deus preces eius,moxque incendium repressum est,nec quicquam præter viri Dei domicilium exussit. In medijs autem flammis adeò scipio mansit illæsus, vrabigni cera indurata videretur,ne minutissimo quidem apice ex illa abolito. Quo insigni miraculo Deus ostendere voluit, quanti apud ipsum meriti esset sanctus Odulphus. Scipionem autem illum in eius defuncti sepulcrum defixêre fratres, qui illic ita mansit fixus vsque ad beatæ memoriæ Ratbodi Episcopi tempora. Scipionem & cerã viri Dei nihil læ dit ignis.

Aduenante tandem tempore, quo vir beatus ad optatam cælestis patriæ gloriam erat transiturus,modica febre correptus,sensit adesse migrandi tempus. Accitis igitur fratribus,indicauit eis diem obitûs sui. Sub ipsam autem mortis horam rursùs fratres sibi adesse voluit,& cum ipso cantare psalmos pro expectatione decessûs sui. Omnibus denique ex ipsius præscripto ritè peractis, valefecit fratribus, rogáns eos, vt pro ipso Dominum precarentur, se quoque pollicens pro ipsis & loco illo eiusque habitatoribus perpetuò Domino preces oblaturum. Inde mox ad Dominum se conuertens, nihilque trepidans ad mortem,(quippe qui mortem ipsam in lucro poneret)hilari mẽte dixit: In manus tuas Domine commendo spiritũ meum: sub quibus verbis sanctissima illa anima è corpore egressa est: simulq; suauissimi odoris fragrantia illic diffusa est, ita vt omnes inæstimabili suauitate replerentur, perspicueq; inde liceret animaduerti, beatissimos angelicos spiritus animam illam è corpore abeuntem susce pisse. Eius festus dies celebratur pridiè Idus Iunij. Fiunt autem per eius merita nõ solùm Translecti, sed etiam in Srauerenn innumera miracula in honorem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen. Cap. 10. Vult prose fo Dominum precarentur, se quoque pollicens pro ipsis & loco illo eiusque habitato defuncto ribus perpetuò Domino preces oblaturum. rogari. Psal. 30.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

In Aprili mense vitam Iustini Philosophi reposuimus, authore Ioachimo Perionio, secuti Latina Martyrologia. Nunc rursùs damus Iustinum Philosophum,cũ multis alijs pro pietate cæsum,authore Simeone Metaphraste, qui eum habet die 12. Iunij. Vtrùm autẽ planè idem vtrobique sit Iustinus, ob temporis penuriam necdum satis examinare licuit. Mihi quidem diuersus hic ab illo priori esse videtur. Non enim tam obscurus fuit Iustinus, vt Præfectum ex eo percontari oportuerit, quod in hac historia fit, in quarum disciplinarum genere versaretur. Sunt & alia, quæ facilè persuadeant non eundem esse.

MARTYRIVM SANCTORVM IVSTINI PHILOSOPHI, CHARITONIS, ET SOCIORVM, QVI

Romæ passi sunt, Authore Simeone Metaphraste.

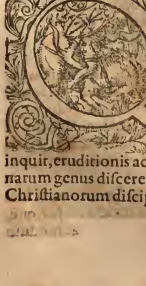

VO tempore nefarij superstitionis idolorũ propugnato- 12. Iunij.
res impia contra pietatem ac religionem seruantes Christianos,per singulas vrbes ac regiones edicta proposuerũt, vt quicunque Christiani deprehensi essent,idolis sacrificare cogerentur: comprehensi Iustinus,& qui cum illo erant adducti sunt ad Romæ Præsidem, Rusticum nomine. Quibus ante tribunal constitutis, Rusticus Præses dixit Iustino: Agè, esto dijs ipsis obediens, & Imperatorijs edictis. Illi autem Iustinus respondit: Nemo vnquàm reprehendi aut condemnari potest, qui Saluatoris nostri Iesu Christi præceptis obedierit. Tum Rusticus Præfectus: In cuiusnam, inquit, eruditionis ac disciplinarum genere versaris? Cui Iustinus: Omnium disciplinarum genus discere conatus sum, omnemque eruditionem expertus, postremò veræ Christianorum disciplinæ adhæsi, quanuis illa non placeat his, qui falsæ opinionis error

rore ducuntur. Tum Rusticus dixit: Illáne, miserrime, eruditione delectaris? Maximè, inquit Iustinus, quoniam recto cum dogmate Christianos ipsos sequor. At Præfectus: Qualenam est istud dogma? Respondit Iustinus: Rectum dogma, quod Christiani hominnes cum pietate seruamus, hoc est, vt Deum vnum existimemus factorem atque creatorem omnium, quæ videntur, quæq; corporeis oculis non cernuntur, & Dominum Iesum Christum Dei filium confiteamur olim à Prophetis prænunciatum, qui & humani generis Iudex venturus est, salutis præco, & magister ijs, qui ab illo benè dicerint. Ego quidem, vt homo, imbecillis sum, & longè minor, quàm vt de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere possim: Prophetarum munus hoc esse fateor. Illi enim huiusmodi sum, quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum aduentum multis anteà seculis diuinitùs prædixerunt.

Christianū dogma.

Quæsiuit Præfectus, quem in locum Christiani conuenirent. Cui respōdit Iustinus, eò vnumquenq; conuenire, quò vellet ac posset. An, inquit, existimas, omnes nos in eundem locum conuenire solitos? Minimè res ita se habet, quoniam Christianorum Deus loco non circunscribitur: sed cùm inuisibilis sit, cælum & terram implet, atque vbiq; à fidelibus adoratur, & eius gloria collaudatur. Tunc Præfectus: Agè, inquit, dicas, quem in locum conueniatis, & discipulos tuos congreges. Respōdit Iustinus: Ego prope domum Martini cuiusdam ad balneum, cognomento Timiorinum, hactenùs mansi. Veni autem in vrbem Romam secundò, neq; aliam quempiam locum, nisi quem dixi, cognosco. Ac si quis ad me venire voluit, communicaui cum illo veritatis doctrinam. Ergo Christianus es tu? inquit Rusticus. At Iustinus: Maximè, Christianus ego sum. Tunc Præfectus dixit Charitoni: An & tu Christianus es? Cui Chariton: Christianus ego sum, Deo ipso adiuuante. Quæsiuit Rusticus à Charitina muliere, nū & ipsa Christi fidem sequeretur. Cui respondit illa, se quoq;, Deo dante, Christianam esse. Tunc Rusticus dixit Euelpisto: Tu verò quisnam es? Cui respondit: Seruus quidē Cæsaris sum, sed Christianus, à Christo ipso libertate donatus, & illius beneficio atque gratia eiusdem spei, cuius & isti sunt, quos vides, particeps factus. Post hæc Præfectus quæsiuit ab Hierace, num & ipse Christianus esset. Cui Hierax dixit: Certè Christianus & ego sum: eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit Præfectus, Christianos vos fecit Iustinus? Ego, inquit Hierax, & fui, & ero Christianus. Stans autem & Pæon dixit: Ego quoque sum Christianus. Et quisnam, inquit Præfectus, te docuit? Respondit ille: A parentibus bonam hanc confessionem ego accepi. Post hunc Euelpistus dixit: Et ego Iustini quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed à parentibus tamen & ipse Christianus esse didici. Tum Præfectus: Et vbinàm parentes tui sunt? In Cappadocia, inquit Euelpistus. Quæsiuit Præfectus & ab Hierace, vbinàm gentium essent eius parentes. Cui respondit Hierax: Verus pater noster Christus est, & mater fides, qua in ipsum credimus: terreni verò parentes mei mortui sunt. Cæterùm ego ab Iconio Phrygiæ abstractus huc veni. Quæsiuit Præfectus à Liberiano, quidnam & ipse diceret: num Christianus esset, atq; in deos impius? Cui Liberianus: Et ego, inquit, Christianus sum: colo enim & adoro solum verum Deum.

Chariton. Charitina. Euelpistus. Hierax. Pæon. Liberianus.

Tunc Præfectus conuersus ad Iustinum dixit: Audi tu, qui eloquens esse diceris, & putas te veram disciplinam tenere: Si à capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasúmne habes, fore vt in cælum ascendas? Cui Iustinus: Spero, inquit, me habiturum, quod habent, qui Christi dogmata seruauerint, si hæc ipsa, quæ dicis, perpessus fuero. Scio enim omnibus, qui sic vixerint, diuinam gratiam conseruari, quoad totus mundus consummetur. Ad hæc Præfectus Rusticus: Ergo futurum opinaris, vt in cælos ascendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Iustinus, sed scio, & hoc tam certum habeo, vt nihil dubitem. Rusticus dixit: Veniamus deinceps ad id, quod propositum est, & nos vrget. Conuenite simul, & vno eodemq; animo dijs sacrificate. Ad hæc Iustinus: nemo, inquit, qui rectè sentiat, pietatem deserit, vt in errorem atq; impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi iussis nostris parere volueritis, cruciatus sine vlla misericordia patiemini. Iustinus autem: Maximè nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Iesum Christum cruciatus perpeti, ac saluari: hoc enim nobis salutem & fiduciam conciliabit ante eiusdem Domini & Saluatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus diuino iussu assistet. Idem & reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc addentes: Fac cirò, quod vis: nos enim Christiani sumus, & idolis non sacrificamus.

Ierem. 23.

De firma spedicit, qua illud expectare debere. si seruet mandata Dei.

Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronunciauit: Qui dijs sacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem pœnam abducātur, quē-

Sententia Iudicis in martyres.

admodùm

admodùm leges præcipiunt. Itaque sancti martyres Deum collaudantes, ad consuetum locum producti, post verbera securi percussi sunt, & in Saluatoris confessione martyrium consummârunt. Post hæc quidam fideles clàm illorum corpora sustulerunt, & in loco idoneo illa condiderunt, cooperante gratia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTÆ AQVILINÆ VIRGINIS, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

POSTEAQVAM Saluator noster Iesus Christus è cælo descendit, & homo factus est, & pro peccantium hominum salute in terris apparuit, 'eiusque miraculis abundè mundus ipse illustratus fuit, atque his, quæ vltrò passus est, diaboli, qui hominem circunuenerat, imperium exinanitum fuit, diuinaque gratia per gloriosam ipsius resurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem conuertit, denique posteàquam è terra in cælum ipse assendit, & ad patris dexteram sedit, Apostoli, acceptis ab eo mandatis, fidem ipsius per totum orbem terrarum prædicârunt. Cumque multi per Apostolicam prædicationem instituerentur, & Dei ope adiuuante, omnes illi à sancto Spiritu illuminarentur, fides ipsa per totum orbem terrarum vigebat. Apostoli verò, cùm suum munus compleuissent, ad cœlestem Dominum assenderunt. Sed illorum tamen prædicatio faciebat, vt per vniuersam terram multi Deum timerent. Iunij 13. Cap. 1.

Itaque in vrbe quadam Palæstinæ regionis, quæ Biblos dicebatur, erant Christiani homines, qui ab Apostolis ipsis pietatis doctrina instructi fuerant, è quibus vnus, Eutolmius nomine, in vrbe illa vxorem duxit: qui cùm vnà sanctè viuerent, Deus ipse fructum & progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinaniuit. Cùm enim fœmina illa ex Eutolmio viro suo concepisset, puellam peperit, quam & Aquilinam parentes nominârunt. Hęc cùm paulò grandior facta esset, & ætatem adhuc tenellam ageret; iniquorum Imperatorum de idolorum cultu seruando constitutiones euerrit. Cùm enim puella ipsa quadrimestrem ætatem ageret, eius mater ad Euthalium Episcopum illam tulit, quam in nomine Domini nostri Iesu Christi Episcopus ille signauit, & catechumenam fecit. Post duos verò menses cùm eandem ad Euthalium ipsum mater portâsset, puella Christi baptismo illuminata est. Quæ cùm annum ageret, eius pater Eutolmius ex humana vita ad Christum migrauit: Mater verò puellam educabat. Itaq; cùm septem annos hæc ageret, à matre sua omnem institutionẽ mulieribus congruentem edocebatur, quæ quo ætate magis crescebat, eo magis Spiritu sancto implebatur, & Christi gratia decorabatur. Cap. 2. S. Aquilinæ patria & parentes.

Cùm verò decimum annum ageret, nunquàm desinebat Deum ipsum inuocare, Quo tempore, Diocletiani Imperatoris anno septimo instante, Volusianus quidam homo tam nefarius, vt diaboli progenies dici posset, prouinciæ Palæstinæ administrationem accepit: qui cùm Deum ipsum non cognosceret, cœpit diuinæ pietatis cultores infectari. Cùm igitur Christi victoria multi coronarentur, & Domini Iesu athletæ certamina maxima rectè sustinerent, diabolus ipse videns consilia sua à victoribus Christi militibus destrui, omnem insaniam ac furorem effundebat. Quæ cùm ita fierent, beata & honesta virgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æqualesque suas conueniens, & quotidiè cum illis colloquens: Quænam, inquit, vtilitas vobis est ab idolis istis, quæ vos colitis? An ignoratis, quòd qui fidem in istis collocârunt, vanam expectationem, inanem, nugacem, animarum corruptricem & dæmoniacam spem habent? istorum enim omnis inuocatio inutilissima est, quique istis dijs sacrificium offerunt, vt eos propitios sibi faciant, inanem operam cõsumunt. Nam qui mortui sunt, & loquendi facultatem sibi dare non possunt, quomodò illi poterunt alijs benefacere? Cap. 3. Volusianus crudelis Palæstinę præses.

Hæc cùm Aquilina diceret, mulieres omnes quæ cum ea loquebantur: Quoniam, Cap. 4.

niam, inquiunt, deos ipsos negas, & eos euertere videris, agè dic: Quemnam Deum tu colis? Respondit Aquilina: Ego Deum illum colo, qui cælum, terram, & mare creauit, quique ab omnibus seculis ijs omnibus benefecit, qui fidem & spem in ipso habuerunt, & adhuc potest benefacere in perpetuum ijs, à quibus inuocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodò, inquiunt, nos audiuimus, à Iudæis interfectum fuisse istum, quem tu Deum dicis? At Aquilina: Omnes, qui à morte absorpti fuerant, Deus meus redemit. mors enim ipsi non dominatur. Hic igitur cùm opera manuum suarum, hoc est, homines ipsos in multo errore vagantes vidisset, hominem se facere voluit, vt mundi errorem extingueret, & gratiam cum iustitia coniunctam nobis afferret. Dixerunt fœminæ illæ: Et quis nam est, quem Crucifixum dicunt? Ille ipse, inquit Aquilina, est omnium Saluator, qui propter suam in homines charitatem, cùm vellet omnibus hominibus per aquam & spiritum nouam generationem afferre, Crucem subire & perpeti voluit, vt non solùm ijs, qui in terris sunt, salutem conferret, sed eos etiam, qui apud inferos tenebantur, liberaret: omnibusque, eò quòd ipse tertio die à mortuis resurrexit, futurum ostendit, vt & ipsi omnes suo tempore à mortuis resurgerent. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarum, vt tu dicis, iste contulit, quare Iudæi, ex quibus & ipse erat, non vt Deum colunt? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Iudæorum natio veritatis viam auersata est, cumque ceruice dura & animo obstinato sint, quæ iusta & vera sunt, reijciunt: quamobrem & eum, qui multis modis in ipsos piè se gesserat, negauerunt, Pilato tradentes, & vt eum in Crucem tolleret, ab ipso flagitantes. Ipse tamen IESVS sponte Crucem illam subijt.

Aquilina fœminas piè prouocat ad fidē.

Cap. 5. Aquilina delertur apud Volusianum.

Dum Aquilina cum illis fœminis hæc loquebatur, Nicodemus quidam ex illorum numero, qui erant cum Proconsule, audiuit quæ Aquilina dicebat, & statim ad Volusianum Proconsulem cucurrit, & ait: En, Proconsul, Imperatores ipsi deorum beneficia profitentes, per omnes vrbes edicta miserunt, vt quicunque dijs ipsis non sacrificant, pessimis modis interficiantur. Est in vrbe hac puella, quæ dijs aduersatur, & edictis religiosorum Imperatorum non obedit, sed totam spem suam in homine illo Crucifixo collocauit: quinetiam mulieres alias docet, & ipsas Deorum stabilem & compositam religionem denegare. Adde, quòd & deos ipsos dæmones vocat. Hæc cùm audisset Proconsul, misit quosdam ex cohorte sua, qui eam compræhenderent. Quam cùm tenuissent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconsul intuens: Tu ne, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, & fœminas alias falsis sermonibus instruis, ne ampliùs dijs ipsis obediant, sed Crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipsos isti Crucifixo iratos esse, quippe qui iusserunt, pœnis quibusdam incuitabilibus & summis cruciatibus illos interfici, qui Iesum colunt? Quamobrem & tu ab illius doctrina discedas, & inuictis dijs nostris congruentes victimas afferre studeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te subijcere, eò quòd dijs ipsis obtrectes. Ad hæc Aquilina: Cùm, inquit, cruciatibus à te Proconsule subiecta fuero, tunc immortalitatis coronam à Saluatore meo me accepturam expecto, eò quòd illum non negem. Quapropter sine mora quæuis tormenta in me ipsam excogites, vt cognoscas me fide armatam tibi assistere, neque minas tuas extimescere.

Cōstātia S. Aquilinæ.

Cap. 6.

Tunc dixit Volusianus: Video te ad tribunal meum assistere ætate admodùm iuuenili, specie verò & pulchritudine valdè honesta: itaque tui rationem habeo: nam si tormentis te subijciam, tenera membra tua quamprimùm gladijs destruentur. Quòd si carnificibus meis iussero te cruciare, nullam tui rationem habebunt: tu verò ætate valdè tenera, supplicijs malè consumpta, vitam finies, neque quicquam tibi prodesse poterit Christianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecimum ætatis annum tunc agens, cùm Proconsuli assistebat: quæ respondens: Nolo, inquit, ego, vt misericordia me prosequaris: putans enim te misericordem in me esse, maiori damno me afficis: sed à te peto, vt ferociorem te ostendas, quò ex patientia mea cognoscas, eos, qui spem suam in Christo Domino posuerunt, inuictos permanere.

Aquilinæ ætas.

Cap. 7. Colaphis cæditur.

Hæc cùm Volusianus puellam dicentem audiuisset, iussit carnifices ad eam accedere, & constanter colaphis illam percutere, & addidit: Vide, Aquilina, num istorum tormentorum primitiæ tibi suaues & iucundæ videantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, Tyranne, non veritus es iubere colaphis eam cædi, quæ ad imaginem Dei facta est: itaque nec Deus meus tibi parcet in die Iudicij. Tum Volusianus: Ego, inquit, existimo, maximos nostros deos terrarum orbis salutem in manu sua tenere, & in

illo

illo altero seculo omnium salutem in sua potestate habituros. Idq; cùm dixisset, iussit puellam exui, & subligaculo cinctam, à duobus carnificibus distentam acriter verberari, hæc verba addens: Nónne tu, Aquilina, dixisti futurum, vt Deus tuus in die Iudicij mihi non parcat? Et vbinàm ille nunc est, qui mihi non parcit? Veniat, & liberet te de manibus meis. Sed admoneo te, vt vanam istam Christianorum hæresim fugias. Verberatur acriter.

Tunc iussit carnifices verbera intermittere, & ad Aquilinam conuersus: Agè, inquit, dic mihi, misera: Et quem aliquando cognouisti, aut audiuisti spem habuisse in homine Crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? Et quemnam eorum, qui eius fidem secuti sunt, Imperatores viuum reliquerunt? Agè igitur, audi me, & ab insania ista te remoueas. Ad hæc Aquilina: Num, ô Tyranne ferociſſime, tormenta hæc putas me sensisse? Illud velim scias, quotcunque machinas pater tuus diabolus tibi contra meipsam suggerit, totidem, & longè ijs plura, subsidia mihi à Deo suppeditari. Tunc Volusianus: Nos, inquit, edocti sumus à sapientibus ijs, qui ante nos fuerunt, dijs ipsis immolare itaque tibi dies aliquot præscribi iubeo, vt interea consilium incas, num meliorem mentem capiens, dijs cultum offerre, & vitam à nobis, maximoque honores ab Imperatoribus nostris assequi velis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præscribis, quibus deliberem? Tot, inquit Volusianus, quot ipsa voles, & à me petes. Aquilina autem dixit: Hoc à te peto, vt nullos mihi dies præscribas, quòd ad huius rei consultationem attinet. Ego enim ab ineunte ætate hoc semper cogitãs nullum alium Deum inueni, qui possit mihi benefacere, & ad quem confugere oporteat, nisi cælestem illum Deum. Tunc Volusianus: Vana est, vt video, admonitio mea, & frustrà laboraui, cùm te admonui. Nequaquàm, inquit Aquilina, hac in re tibi obtempero. itaque ne frustrà labores, sed quicquid excogitari potest, aduersùs me inutilem Dei seruam adhibeas, vt rursus te victum esse ostendam, quemadmodùm & superioribus tormentis victus es. Cap. 9. Magna teneræ puellæ sapientia.

Tunc Volusianus dixit: Accendantur subulæ, ita vt ignitæ sint, & per eius aures trãsmittantur. Cùm fecissent carnifices, quod iussi fuerant, & subulas ardentes in aures puellæ cò vsque transmisissent, quoad vel solus ignis vapor eius cerebrum combureret, & per nares effunderet, cumque ipsius cerebrum incenderetur, puella Deum sic precata est: Tu Domine Iesu Christe, qui aluisti me ab adolescẽtia mea, qui iustitiæ tuæ radijs occultissimas cogitationes meas illuminâsti, qui generosa & forti potentia tua me fortem reddidisti, vt contra hostem & aduersarium diabolum pugnarem, qui veram & summam sapientiam tuam omnibus fidelibus tuis impertiuisti, perfice cursũ certaminis mei, & virginitatis meæ lampadem inextinctam serua, vt & ego vnà cum quinq; illis virginib⁹ ad purissimum thalamũ tuum introire, ac teipsum celebrare possim, qui petitiones meas mihi concessisti. Cap. 10. Ignitæ subulæ in aures eius demittuntur. Matth. 25.

Hæc cùm precata esset, & diutiùs ferreis & ardentibus subulis combureretur, semimortua facta est, ita vt Proconsul Volusianus illam mortuam esse crediderit. Itaque iussit illinc eam absportari, & extra vrbem projici, quippe quæ deos ipsos negauerat, & Imperatores contempserat: ob idque dicebat sepulturæ mandari non debere, sed canibus ipsis escam projici. Cùm verò Aquilina totum diem in via proiecta iacuisset, circa medium noctis tempus descendit Angelus Domini, & Aquilinam cùm tetigisset: Surge, inquit, & esto sana, Volusianumque Proconsulem redarguas, quòd ipse nihil, & eius consilia vana sint. Statim Aquilina incolumis surrexit, & Deum laudãs, dicebat: Gratias agotibi vitæ meæ authori, qui sanitatem affers, & ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine, qui ante secula fuisti, & in secula permansurus es, nec præter te alius est Deus. Illud verò à te supplex peto, vt cùm patientiæ brauio consummata fuero, corona tua caput meum circundes, vt certissimis promissis tuis fruens, vnà cum choro sanctorum tuorum, qui propter te martyrium compleuerunt, hymnos tibi concinam. Tunc illi Dominus respondit: Vade, fiat tibi, sicut tu dixisti. Quo audito, Aquilina valdè lætata est. Tunc ab Angelo ducta, venit ad portam vrbis: qua statim patefacta, in vrbem ipsam est ingressa. Ab Angelo sanatur.

Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Volusiani prætorium eam duxit. Qui cùm à somno excitatus, illam ante oculos suos stantem vidisset, stupore perculsus est: & statim quosdam vocauit ex ijs, qui in eius prætorio morabantur, dicens: Videte, quænam hæc sit, quæ ante oculos meos consistit. Cumque allatis luminibus, illam Cap. 11.

vidis-

vidissent, dixerunt: Profectò hæc Aquilina est, quam tu canibus escam proijci iussisti. Hæc cùm audisset Proconsul, iussit illam seruari vsq; ad sequentis dici tempus. Quod cùm venisset, iussit illam duci ante tribunal. Eam verò affatus: Túne, inquit, es Aquilina? Tum illa respondit: Scelestissime homo, & si cordis tui lumen excæcatum est à patre tuo diabolo, an & corporcis oculis non vides? Ego sum Aquilina, quæ tibi nunc assisto. Tum Proconsul manu sua oculos terens, & præstupore cùm paulisper obmutisset, secum dicebat: Si ipsius cerebrum combustum est, & morti subiecta nõ fuit, nullum igitur deinde aliud tormentum ipsam attingere poterit.

Sententia Volusiani in eam.

Hæc cùm dixisset, sententiam, vt securi percuteretur, talem pronunciauit Aquilinam pessimæ Christianorum sectæ propugnatricem, natu quidem minorem, sed veneficijs tamen grandem, Imperatorum edictis religiosissimis aduersantem deprehendimus, neque dijs obedientem, neque Imperatoribus assentientem: quam cùm multis admonitionibus conati simus ab insania hominis Crucifixi ad inuictorum deorum verissimam cognitionem traducere, non potuimus. Hæc multa tormenta experta quidem fuit, sed veneficijs tamen suis fecit, vt nullis tormentis perturbari posset. Reliquum igitur mihi visum est, ne deorum sacrificia irrideantur, vt hanc extra vrbem eductam capitali pœna plecti iubeamus. Cùm igitur Aquilina educeretur, & carnifex præiret, venit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitum fuerat. Ibi vnius horæ tempus petijt, vt Deum oraret. Erectis igitur in cælum oculis: Domine, inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quòd martyrij mei tempus mihi ostenderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quòd non fecisti, vt frustrà stadij mei cursum conficerem. Benedico tibi creator vniuersorum, quòd Tyrannum confudisti, & meipsam coronâsti. Hoc igitur à te supplex peto, vt accipias spiritum meum in pace, vt derelictis terrenis rebus, cælestibus bonis frui possim, &, te authore, immortalitatis coronam recipiam.

Virtus diui nã adscribitur veneficijs.

Hæc cùm precata esset, vox è cælo venit, quæ dixit: Agè, virgo electa, quæ Tyranni fremitum conculcâsti, & diaboli stimulos certamine tuo comminuisti, ducemque Volusianum omninò superâsti, accipe brauium tibi propositum. In terris labores & ærumnas pertulisti, in cælis nunc iucunditate perfruaris. Cùm hæc vox ad eam delata esset, priusquàm carnifex in eius cernicem gladium iniecisset, beata Christi veri Dei nostri martyr perfectè mortem obijt. Carnifex verò, licèt illa spiritum reddidisset, tamen, Proconsule iubente, eius caput abscidit, ex quo pro sanguine lac in terram defluxit. Christiani autem homines cùm præstò essent, eius reliquias gemmis præstantiores sustulerunt, & preciosis vnguentis ac linteis nouis inuolutas, in monumento apud vrbem Biblon sepeliérunt.

Expirat nec dum cæsa à carnifice.

Reliquiæ eius gemmis præstantiores.

Martyrio autem consummata est beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, & Volusiano Proconsule, tertiodecimo die mensis Iunij. Est autem eius martyrij locus in vrbe Biblo, vbi vsque ad hodiernum diem multæ curationes hominibus afferuntur, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. Felicula videat Lector historiam SS. Nerei & Achillei in mense Maio, die 12.

VITA

VITA GERARDI MONACHI, FRATRIS D. BERNARDI ABBATIS CLARAVALLENSIS,

per eundem scripta, Sermone xxvj. in Cantica Canticorum.

VOVSQVE dissimulo, & ignis, quem intra meipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latiùs serpit, fœnit acriùs. Quid mihi & cantico huic, qui in amaritudine sum? Vis doloris abducit intentionem, & indignatio Domini ebibit spiritum meum. Subtracto siquidem illo, per quem mea in Domino studia vtcunque libera esse solebant, simul & cor meum dereliquit mę. Sed feci vim animo, ac dissimulaui vsque huc, ne affectus fidē vincere videretur. Deniq; plorātibus alijs ego (vt aduerte-re potuistis) siccis oculis secutus sum inuisū funus, siccis oculis sleti ad tumulum quousque cuncta peracta sunt exequiarum solennia. Indutus sacerdotalibus, solitas in eum orationes proprio ore compleui, terram meis manibus ex more ieci super dilecti corpus terram mox futurum. Quj me intuebantur, flebant, & mirabantur quòd non flerem ipse: cùm non illum quidem, sed me potiùs qui illum amisissem, omnes miserarentur. Cuius enim vel ferreum pectus super me ibi non moueretur, quem videret Gerardo superstitem? Commune damnum: sed præ meo non reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei, reluctabar affectui, nitens vel inuitus non moueri frustrà addictione naturæ, vniuersitatis debito, conditionis vsu, potentis iussu, iudicio iusti, flagello terribilis, Domini voluntate. Pro huiusmodi semper extunc & deinceps exegi à memet-ipso non indulgere multo sletui, multùm tamen turbatus & mœstus. Nec potui imperare tristitiæ, qui potuit lachrymæ: sed vt scriptum est, Turbatus sum, & non sum locutus. At suppressus dolor altiùs introrsum radicauit, eo (vt sentio) acerbior factus, quòd non est exire permissus. Fateor, victus sum. Exeat necesse est foras, quod intus patior. Exeat sanè ad oculos filiorum, qui scientes incommodum, planctum humaniùs æstiment, dulciùs consolentur.

Iunij 13.

En, vt vir sanctus domi-tashabuerit affectiones.

Psalm. 76.

Scitis, ô filij, quàm iustus sit dolor meus, quàm dolenda plaga mea. Cernitis nempè quàm fidus comes deseruit me in via hac qua ambulabam, quàm vigil ad curam, quàm non segnis ad opus, quàm suauis ad mores. Quis ita mihi perneccssarius? cui æquè dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meam vos, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me. Pusillus corde eram, & confortabat me. Piger & negligens, & excitabat me. Improuidus & obliuiosus, & commonebat me. Quò mihi aulsus es? Quò mihi raptus è manibus homo vnanimis, homo secundùm cor meum? Amauimus nos in vita, quomodò in morte sumus separati? Amarissima separatio, & quam non posset omninò efficere nisi mors. Quando enim me viuus viuum desereres? Omninò opus mortis, horrendum diuortium. Quis enim tam suaui vinculo mutui nostrinō pepercisset amotis, nisi totius suauitatis inimica mors? Benè mors, quæ vnum rapiendo, duos furiosa peremit. An non mors etiam mihi? Immò plus mihi, cui vtique omni morte infelicior vita seruata est. Viuo, vt viuens moriar: & hoc dixerim vitam? Quia mitiùs me priuares, ô austera mors, vitæ vsu, quàm fructu. Nam vita sine fructu grauior mors. Denique duplex malum ligno paratur infructuoso, securis, & ignis. Ergo meis laboribus inuidens, elongâsti à me amicum, & proximum: per cuius maximè studium erant (si quando erant) fructuosi.

Encomia Gerardi.

Nota S. Bernardi singularem mo-destiam.

Sarius proinde mihi fuisset periclitari vita, quàm tua, Gerarde, præsentia: qui meorum in Domino studiorum eras solicitus incitator, fidelis adiutor, cautus examinator. Cur, quæso, aut amauimus aut amisimus nos? Dura conditio, sed mea miseranda fortuna, non & illius. Nam tu chare frater, si charōs amisisti, chariores vtique recepisti. Me verò quænam iam miserum consolatio manet post te vnicum solatium meum? Placita fuit pariter vtriq; societas corporū pro morum concordia: sed solum me

me diuisio vulnerauit. Cõmunc, quod libuit: quod triste & lugubre, meum. In me trãsierunt iræ, in me confirmatus furor est. Erat ambobus alterutrùm grata præsentia, dulce consortium, suaue colloquium. Sed tantas vtriusq; delicias ego perdidi, tu mutãsti. Et quidem immutatis illis retributio multa. Quãto fœnore gaudiorum, ac bene dictionum cumulo cares hodiè, nobis frater charissime, tanto habes certè pro me tãtillo repositam tibi Christi præsentiam. Nec disperdium sentis absentiæ à nobis tuæ, angelorum admixtus choris. Non est igitur, quòd causeris tu de nostra quasi subtracta tibi præsentia, cui affatim sui suorumq; copiam Dominus maiestatis indulsit.

Sancti sunt cum Christo in cælis.

Psal. 70.

At ego pro te quid? Quàm vellem scire quidnam sentias nunc de me illo vnico tuo, medijs nutante curis & pœnis, destituto te baculo imbecillitatis meæ. Si tamen licet adhuc cogitare de miseris, ingresso abyssũ luminis, atq; illo pelago æternæ felicitatis absorpto. Fortè enim etsi nõsti nos secundùm carnem, sed nunc iam non nõsti: Et quoniam introisti in potentias Domini, memoraris iustitiæ eius solius, immemor nostri. Cæterùm qui adhæret Deo, vnus spiritus est, & in diuinum quendam totus immutatur affectum: nec potest iam sentire aut sapere nisi Deum, & quod sentit & sapit Deus, plenus Deo. Deus autem charitas est, & quanto quis coniunctior Deo, tanto plenior charitate. Potrò impassibilis est Deus, sed non incompassibilis, cui proprium est misereri semper & parcere. Ergo & te necesse est misericordem esse, qui inhæres misericordi, quanuis iam minimè miser sis: & qui non pateris, compateris tamen: affectus proinde tuus non est imminutus, sed immutatus: nec quoniam Deũ induisti, nostri cura te exuisti: & ipsi enim cura est de nobis. Quod infirmum est, abiecisti, sed non quod pium. Charitas denique nunquàm excidit. Non obliuiscéris me in finem. Videor mihi quasi audire fratrem meum dicẽtem: Nunquid mater obliuisci poterit filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Non expedit prorsus. Scis vbi verser, vbi iacedam, vbi reliqueris me. Non est qui portigat manum. Ad omne quod emerserit, respicio ad Gerardum, vt consueueram, & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adiutorio. Quem consulam in ambiguis, cui in aduersis fidam, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nónne vbique gressus meos Gerardi oculi antecibant? Nónne tuum Gerarde pectus curæ meæ notius quàm meum ipsius habebant? familiarius incursabant, acrius vrgebant? Nónne in lingua tua illa placabili & potenti, meã à sermonibus seculi frequẽtissimè vẽdicabas, & amico reddebas silentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, vt sciret quando deberet proferre sermonem.

1. Pet. 5. 1. Cor. 13. Psalm. 12. Esa. 49.

Amicum si lentium vitis sanctis.

Esa. 50.

Ità denique in prudentia responsorum suorum, & in gratia data sibi desuper, & domesticis satisfaciebat, & exteris, vt penè me nemo requirerer, cui prior fortè Gerardo occurrisset. Occurrebat aũt aduentãtibus, opponens se, ne subitò meum otium incursarent. Si quibus sanè per se satisfacere non quibat, hos perducebat ad me, cæteros emittebat. O virum industrium, ô amicum fidelem, & amico gerebat morem, & officijs charitatis non deerat. Quis vacua ab eo recessit manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidium reportabat. Nec quærebat quæ sua sunt, qui se medijs ingerebat cutis, vt ego vacarem. Sperabat enim (sicut erat humilimus) maiorem de nostra quiete fructũ, quàm si vacaret ipse. Interdum tamen postulabat absolui, & alteri cedere, quasi qui meliùs prouideret. Sed vbi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo (vt assolet) in eo officij detinebatur affectu, sed solo intuitu charitatis. Siquidem plùs omnib' laborabat, & minus omnibus accipiebat: ita vt sæpè cùm alijs necessaria ministraret, egeret ipse in pluribus (verbi causa) cibo, aut veste.

Gerardus a lijs largus, sibi parcus.

Denique cùm se sentiret decessui propinquare: Deus, inquit, tu scis, quòd quantùm in me fuit, semper optaui quietem: mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, & voluntas fratrũ, & studiũ obediendi, super omnia Abbatis paritet & fratris germana dilectio. Ita est. Gratias tibi, frater, de omni fructu meorum (si quis est) in Domino studiorum. Tibi debeo, si profeci, si profui. Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus sedebam mihi, aut certè diuinis obsequijs sanctiùs occupabar, aut doctrinæ filiorum vrliùs intendebam. Cur enim securus intus non essem, cùm te scirẽ agentẽ foris manum dexteram meam, lumen oculorum meorũ, pectus meum & linguam meam? Er quidem indefessa manus, oculus simplex, pectus consilij, lingua loquens iudicium, sicut scriptum est: os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

Psalm. 36.

Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, ac spiritualium expers esset donorum? Norunt qui illum norunt spirituales, quã verba eius spiritũ redole-

dolerent, Norunt contubernales, quàm mores eius & studia non carnem saperēt, sed feruerent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ, quis in castigando corpus sũum districtior, suspensior, vel sublimior in contemplando, subtilior in disserendo? Quoties cum eo differens ea didici, quæ nescieb ã, & qui docturus aduenerã, doctus magis abscessi? Nec mirum de me, cùm magni ac sapientes viri idipsum nihilominùs ex illo sibi accidisse testentur. Non cognouit literaturam, sed habuit literarum inuentorem sensum, habuit & illuminantem spiritum. Nec in maximis tantùm, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in ædificijs, in agris, hortis, aquis, cunctis deniq; artibus seu operibus rusticorũ, quid, inquã, vel in hoc rerũgenere Gerardi subterfugit peritiã? Cæmẽtarijs, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus, atque textoribus facilè magister erat. Cumque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vtinam multos, etsi minùs sapientes, non plus tangeret illa maledictio: Væ qui sapientes estis in oculis vestris. Scientibus ista loquor, & adhuc plura his de illo, & maiora compertis. Parco tamen, quia caro mea & frater est. Hoc tamen securus addo, mihi vtilis in omnibus & præ omnibus fuit. Vtilis in paruis & magnis, in priuatis & publicis, foris & intus.

Præclaræ Gerardi virtutes.

Quàm fuerit diuini. illuminatus.

Modestia eius.

Esa. 5.

Meritò ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. Solum penè reliquerat mihi prouisoris honorẽ & nomen: nã opus ipse faciebat. Ego vocitabar Abbas, sed ille præerat in solicitudine. Meritò requiuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in Domino, in omnibus prædicare liberiùs, orare securiùs. Per te, inquam, mihi, frater mi, mens sobria, & grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio, & feruentior affectus. Heu fublatus es, & hæc omnia simul. Tecum omnes pariter abiẽre delitiæ & lætitiæ meæ. Iam curæ irruunt, iam molestiæ hinc inde pulsant, & angustiæ vndiq; solum me reperierunt, solæ mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aur ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat citò mori posse te? Nam pro te nolim, nec te tua fraudare gloria. Porrò superuiuere tibi, labor & dolor. Viuam quoad viuam in amaritudine, viuam in mœrore, & hæc sit mihi consolatio, vt mœrendo affligar. Non parcam, & iuuabo manum Domini. Etenim manus Domini tetigit me. Me, inquam, tetigit & percussit, non illũ, quem vocauit ad requiem. Me occidit, cùm succidit illum. Nunquid enim occisum quis dixerit, quem plantauit in vita? At quod illi vitæ ianua fuit, mihi planè est mors: mecũ; illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormiuit in Domino.

Non sunt mortui Sancti, sed plantati in vita.

Exite, exite lachrymæ iampridem cupientes: exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, commeauit. Aperiantur cataractæ miseri capitis, & erumpant fontes aquarum, si fortè sufficiant fordes diluere culparum, quibus iram merui. Cùm consolarus fuerit super me Dominus, tunc fortassis & ego merear consolari, si tamen non pepercero à mœrore. Nam qui lugent, ipsi consolabuntur. Propterea condescendat mihi omnis sanctus, & in spiritu lenitatis, qui spiritualis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano, quæso, pensetur affectu, non vsu. Videmus nempè mortuos quotidiè plangere mortuos suos, fletum multum, & fructum nullum. Non culpamus affectum nisi cùm excedit modum, sed causam. Ille nimirùm naturæ est, & eius turbatio pœna peccati: hæc vanitas & peccatum. Et enim ibi sola (nisi fallor) plorantur damna gloriæ carnis, vitæ præsentis incommoda. Et plorandi, qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilisq; in tẽtio. Nulla mihi sanè querela de omnibus quæ sunt mundi. In his profectò quæ sunt Dei, ademptũ doleo fidele auxilium, salutare consiliũ. Gerardum lugeo. Gerardus est in causa, frater carne, sed proximus spiritu, socius proposito. Adhæsit anima mea animæ illius: & vnam fecit de duabus, non consanguinitas, sed vnanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit: sed plus iunxit societas spiritũs, consensus animorum, morũ conformitas. Cùm ergo essemus cor vnum & anima vna, hanc meam pariter atq; ipsius animam pertransiuit gladius, & scindens mediam partem locauit in cælo, partem in cœno deseruit. Ego ego illa portio misera in luto iacens, truncata parte sui, & parte potiori: & dicitur mihi, ne fleueris? Auulsa sunt viscera mea à me, & dicitur mihi, ne sensieris? Sentio, sentio vel inuitus, quia nec fortitudo lapidum, fortitudo mea, nec caro mea ænea est: sentio prorsus & doleo, & dolor meus in conspectu meo semper. Non sanè nos poterit duritiæ & insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodò illos de quibus ait: Percussi eos, & non doluerunt. Affectum meum confessus sum, & non negaui. Carnalem quis dixerit, ego humanum non nego, sicut nec me hominem. Si ne hoc sufficit, nec carnalem negauerim. Nam & ego carnalis sum, venũdatus sub peccato, addictus morti, pœnis,

Luctus hominum mũdanorum.

Matth. 5.

Ierem. 5.

& ærumnis obnoxius. Non sum (fateor) insensibilis ad pœnas, mortem horreo meam & meorum. Meus Gerardus erat, meus plane. An non meus, qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intimus affectu? Is recessit à me sentio: læsus sum, & grauiter.

Iob. 19. Ignoscite filij: immò si filij, vicem dolete paternã. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, qui certè cõsideratis: quam grauia pro peccatis recepi de manu Domini. In virga indignationis suæ percussit me, dignè pro meritis, durè pro viribus. An leue quis dixerit, viuere me absq; Gerardo, nisi qui ignorat quid mihi cũ Gerardo? Nec tamen cõtradico sermonibus sancti: Nec reprehendo iudicium quo recepit quisq;

Corona sanctis datur pro meritis. quo dignus est: Ille coronam quam meruit, ego quam debui pœnam. Nunquid quia sentio pœnam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanũ, inquam, & necesse affici erga charos, siue delectabiliter cùm præstò sunt, siue, cùm absunt, molestè. Non erit ociosa socialis conuersatio, præsertim inter amicos: & quid effecerit mutuus amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, & dolor de inuicèm in separatis. Doleo super te, Gerarde charissime, non quia dolendus, sed quia ablatus. Et ideò fortassis dolendum mihi potiùs super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolendus, quia solus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior, quod solent pariter pati, qui se diligunt, cùm se amittunt. Vtinam non te amiserim, sed præmiserim. Vtinam vel tardè aliquando sequar te, quocunque ieris.

Vt Gerardus sub morte se gesserit. Psal. 148. Non enim dubium, quin ad illos ieris quos circa medium extremæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cùm in vultu & voce exultationis subitò erupisti in illud Dauidicũ; stupentibus qui assistebant: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Iam tibi, frater mi, nocte adhuc media diescebat, & nox sicut dies illuminabatur. Prorsus illa nox illuminatio tua in delicijs tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. In cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vsurparis ad lætitiam, mater mœroris: vsurparis ad gloriam, gloriæ inimica: vsurparis ad introitum regni, porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem salutis, idque ab homine peccatore. Iustè nimirùm, quia tu iniquè in hominem innocentem & iustum potestatem temerariã vsurpâsti. Mortua es, ò mors,

Osee. 13. & perforata hamo quem incauta glutisti, cuius illa vox est in Propheta: O mors, ero mors tua: morsus tuus ero inferne. Illo, inquam, hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus, latum lætumque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, nõ modò securus, sed & lætabundus & laudans.

Cùm ergo superuenissem, & extrema iam psalmi, me audiente, clara voce com-

Psalm. 30. plêsset, suspiciens in cælum, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequenter ingeminans, Pater, pater, conuersus ad

Mira exultatio morientis. me, exhilarata quidem facie: Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse: quanta hominum gloria, Dei filios esse & hæredes? Nam si filij, & hæredes. Sic cantabat, quem nos lugemus. In quo & meum (fateor) luctum penè in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ ferè miseriæ obliuiscor. Sed reuocat me ad me pungens dolor, facileque à sereno illo intuitu tanquam à leui excitat somno perstrin-

gens anxietas.

Plangam igitur, sed super me, quia super illum iam vetat ratio. Puto enim. si opportunitas daretur, modò diceret nobis: Nolite flere super me, sed super vosipsos flete. Planxit meritò Dauid super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis mole criminis. Meritò super Saul & super Ionatham: quibus æquè absorptis semel, emersio iam non sperabatur. Et quidem resurgent, sed nõ ad vitam. Immò ad vitam, vt viui in morte infeliciùs moriantur. Quanquam de Ionatha posset non immeritò hærere sententia. At mihi etsi non ista suppetit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primùm super mea ipsius plaga, atque huius iactura domûs. Plango deinde super pauperum necessitatibus, quorum Gerardus pater erat.

Luc. 23. 2. Reg. 18. 2. Reg. 1.

Pater pauperum, Gerardus. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostræ professionis, qui de tuo Gerarde zelo, consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremò etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic afficì: cùm beni-

Præclara Gerardi laus. gnus Samuel super reprobo rege, & pius Dauid super parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in superni sugillationem iudicij, Absalon

1. Reg. 15.

filimi

fili mi (ait sanctus Dauid) fili mi Absalon: Et ecce plus quàm Absalō hic. Saluator quo- 2. Reg. 18.
que videns ciuitatē Hierusalem, & præuidens ruiturā, fleuit super eam. Et ego propri- Luc. 19.
am, & quæin præsenti est, desolationem non sentiam? Plagam meam recentem, & gra
uem non doleam? Ille fleuit compatiendo, & ego patiendo non audeam? Et certè ad
tumulum Lazari nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit, insuper & fleuit cum flenti-
bus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illę testes profectò naturę, nō Ioan. 11.
indices diffidentiæ. Deniq; & prodijt mox ad vocem eius, qui erat mortuus, ne conti-
nuò putes fidei præiudicium dolentis affectum.

Sic nec fletus vtique noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium. Nec
quia percussus ploro, arguo ferientem: sed prouoco pietatem, seueritatem flectere sa-
tago. Vnde & verba mea dolore sunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non
plenum iustitiæ protuli, quòd vnius sententiæ complemento & punitus est qui debuit,
& coronatus qui meruit? Et adhuc dico: Benè vtrunque fecit dulcis & rectus Domi-
nus. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Cantet tibi misericordia quam Psal. 100.
feci sti cum seruo tuo Gerardo, cantet & iudicium quod nos portamus. In altero bo-
nus, in altero iustus laudaberis. An solius laus bonitatis? Est & iustitiæ. Iustus es Do- Psal. 118.
mine, & rectum iudicium tuum. Gerardum tu dedisti, Gerardum tu abstulisti: etsi do
lemus ablatum, non tamen obliuiscimur quòd datus fuit, & gratias agimus quòd ha-
bere illum meruimus quo carere intantùm non volumus, inquantùm non expedit.
Recordor Domine pacti mei, & miserationis tuæ, vt magis iustificeris in sermonibus Psal. 50.
tuis, & vincas cùm iudicaris.

Cùm pro causa Ecclesiæ anno præterito Viterbij essemus, ægrotauit ille: & inuale-
scente languore, cùm iam proxima videretur vocatio, ego ægerrimè ferēs comitem
peregrinationis, & illum comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his, qui mi-
hi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valdē: con-
uersus ad orationem cum fletu & gemitu, Expecta, inquam, Domine vsque ad redi-
tum. Restitutum amicis, tolle iam eum si vis, & non causabor. Exaudisti me Deus: S. Bernardi miraculum
conualuit, opus perfecimus, quod iniuxeras, rediuimus cum exultatione reportantes
manipulos pacis. Porrò ego oblitus penè sum meæ conuentionis, sed non tu. Pudet
singultuum horum, qui præuaricationis me arguunt. Quid plura? Repetisti commen
datum, repetisti tuum. Finem verborum indicunt lachrymæ. Tu illis, Domine, fi-
nem modumque indixeris.

VITA S. ANTONII VLYSBONENSIS, PRO-FESSIONE FRANCISCANI, QVEM VVLGO A PADVA

vocant: scripta à quodam Patre Franciscano grauiter & fideliter. Dictionem Fr. Laur. Surius in gratiam Lectoris mutauit, omissis plerisque, parùm ad historiam facientibus, absque tamen historiæ detrimento.

IST in Lusitaniæ regno ad plagam Occidentalem, in ex- Iunij 13.
tremis orbis finibus vrbs quædam, quam incolæ Vlysbo- Cap. 1.
nam vocant, quòd ab Vlysse, vt aiunt, benè sit condita. In
ea templum mirę magnitudinis extructum est in hono-
rem matris Dei & perpetuæ virginis Mariæ, in quo beati
Vincentij martyris sacrum corpus honorificè asseruā- Patria S.
tur. Ad eius templi partem occiduam felices beati Anto- Antonij.
nij parentes honestum habuēre domicilium, ipsis templi
foribus valdè propinquum. Ex illis in ipso iuuentutis flo In baptis-
re procreatus beatus Antonius, cùm sacri baptismatis sa- mo Fernan-
lutaribus expiaretur vndis, Fernandi nomen accepit. Qui dus appella-
deinde ab ipsis propè incunabilis multa fuit morum probitate & integritate, nec sicut tur.
tenera puerorum solet ætas, mundi lasciuiam & vanitatem complexus est, sed bono-
rum parentum sedulus imitator, ecclesiarum & monasteriorum crebrò terebat limi-
na, manusq; suas libenter extendebat ad pauperes, vt illorum inopiam subleuaret, vt
posset in illum quoq; competere, quod de se beatissimus Iob ait: Ab infantia mea cre- Iob. 31.

Parentes eius. uit mecum miseratio. Pater eius vir nobilis fuit, miles Alphonsi regis, Martinus nomine. Mater eius Maria, non infimo genere fuit.

Cap. 2. Cùm autem puer esset rationis capax, à parentibus in ea, quam diximus, beatissimę matris Dei ecclesia literis traditus est imbuendus, simul & educandus à ministris Christi, cuius erat præco futurus. Ita puericiæ ætatem instar patriarchæ Iacob domi simpliciter exegit. Cùm autem accedentibus annis sentiret in probos corporis motus, de carnis corruptione nascentes, nequaquàm cessit petulantis ancillæ prauis cupiditatibus, nec fræna libidini laxauit: sed strinxit habenas, corpusq; in seruitutē spiritūs redigere nitebatur. Vilescebat ei in dies mundus iste, & ne puluis terrenę felicitatis pedibus adhæreret, animoq; in via Domini currenti offendiculo foret, retraxit eos, cùm nec dum tortos illos in ipso mundi primo aditu posuisset. Et autem extra vrbis Vlyssbonæ muros monasterium Augustinianorū, in quo viri spectatæ religionis degunt, quos Canonicos regulares vocant. Ad quos vir Dei, spretis mundi oblectamentis, se contulit, & illorum habitum induit humiliter ac deuotè. Sed cùm biennio illo, quo apud eos mansit, amicorum crebra visitatione, quæ solet pijs mentibus non parùm importuna videri, interpellatus fuisset, vt omnes eiusmodi occasiones sibi præcideret, natale solum deserere decreuit, vt apud exteros Domino tranquilliùs & liberiùs vacare posset. Impetrata igitur, sed ægrè, recedendi copia à superiori, non vitæ institutum, sed locum mutauit, ad monasterium S. Crucis de Colimbria, feruenti spiritu commigrās, idq; zelo seuerioris disciplinæ & studio maioris quietis.

Fit canonicus regularis.

Aliud monasterium petit.

Cap. 3. Epistola ii. ad Paulinū. Quàm autem ille non locum, sed morum mutationem & expetijsset & fecisset, satis declarabat vita eius solito feruentior. Et quoniam, teste D. Hieronymo, non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est: talem se moribus exhibuit, vt omnibus perspicuum esset, loci opportunitatem maiorem idcircò illum appetijsse, vt ad vitæ perfectionem faciliùs posset pertingere. Neq; verò mediocri studio, semper excolebat ingenium, nec diebus nec noctibus pro temporis ratione à lectione diuina cessans, animumq; sanctis cogitationibus & meditationibus exercens. Solebat autem legendo historicæ veritatis textum, allegorica compatatione confirmare fidem, & rursus ipsis scripturæ verbis cōformare mores & affectum inflammare. Scrutabatur religiosa curiositate profunda sermonum Dei, & contra errorum foueas diuinæ scripturæ sententijs intellectum communiebat: simul etiam sanctorum Patrum monumenta sedula lectione euoluens. Denique lecta tenaci memoria complectens, præter omnium expectationem, magnam scripturæ diuinæ est cognitionem adeptus.

Eius studium.

Cap. 4. Reliquiæ martyrum Francisca-norum. Cùm autem reliquias sanctorum martyrum, quinq; fratrum ordinis sancti Francisci, dominus Petrus Infans, sereniſſimi Lusitaniæ regis filius primogenitus, à Marochio adduxisset, & ei illorum meritis à magnis periculis liberatum per omnes Hispaniæ prouincias diuulgâsset: Christi seruus Fernandus audiens mira, quæ per illos fiebant, multo cœpit flagrare desiderio instar illorum pro Christo hauriendi martyrij calicem, factusq; seipso robustior, humano calcato timore, diuinæ gratiæ validissimo protectus clypeo, dicebat apud se: Vtinam coronæ martyrum suorum participem me facere dignetur Deus. Vtinā liceat pro Christi nomine flexo poplite carnificis ictum excipere. Interim nocte ac die rogabat attentissimè Dominum, vt menti ipsius adspiraret, quod & illius voluntati gratius, & suæ saluti conducibilius, & proximorum vtilitati atque ædificationi opportunius esset.

Cap. 5. Erat per id tempus haud procùl à Colimbria eo in loco, qui S. Antonius dicitur, vbi fratres erant instituto & professione Franciscani, literas quidem nescientes, sed vim atque virtutem literæ vita & virtutibus exprimentes: qui ex præscripto regulæ & professionis suæ eleemosynam petituri, ad monasterium viri Dei sæpè venire solebant. Ad quos pro suo more die quodam visitandi gratia clàm accedens, inter cætera ait ad illos: Ordinis vestri habitum, fratres charissimi, ardenti animo cupio accipere, modò id mihi policeri velitis, simulatque illum induero, missuros me vos ad regiones Saracenorum, vt cum sanctis martyribus merear ego quoque sanguinem fundere, & esse coronæ illorum particeps. Illi his auditis, non mediocriter tanti viri sermonibus exhilarati, diem crastinum eius explendo desiderio designant. Mox beatus Antonius Abbatem suum pro obtinenda abeundi facultate precibus pulsat, eaque vix extorta, fratres Franciscani non immemores pollicitationis suæ, manè redeunt, habitum suæ professionis illi tradunt. Quo cùm ille indutus esset, quidam ex Canonicis monasterij eius acerbo animo dixit ad eum: Eas, eas: forsitan sanctus eris. Ad quem ille conuersus,

S. Antonius fit Franciscanus.

ſus humili voce dixit: Cùm me in ſanctos relatum audieris, profectò Deum laudabis. Poſſumus ex his colligere, quàm gratus ille fratribus ſuis fuerit, cui nec Prælatus niſi admodùm difficulter diſcedendi voluit facere poteſtatem, nec fratres hac in re ſuo eum fouere conſilio, nec ille, quem diximus, frater eius abſentiam æquo potuit animo perferre. Puto equidem non abſque multo dolore & lachrymis talem à ſe virum illos dimiſiſſe, quem ſui monaſterij idoneum ſeſe præfectum breui habituros ſperarẽt. Porrò autem fratres Franciſcani cum nouo ſocio ſuo domum properant, eumque amanter accipiunt. Sed quia formidabat vir Dei, ne parentes aliquam ipſi moleſtiam faceſſerent, vt ipſum inquirentium curam eluderet, mutato nomine, Antonium ſe dici voluit. Nomen ſuum mutat.

Paulatim autem creſcebat in eo ſitis martyrij, & zelus fidei magis ac magis eum extimulabat, nec eum quieſcere patiebatur. Itaque quemadmodum ſe facturos receperant, fratres Franciſcani fecerunt ei copiam ad Saracenos proficiſcendi. Nec ille ſibi moras nectendas putans, celeriter abijt. Sed præpotens Deus hac in re illius propoſitũ planè retardauit, totius hyemis ſpatio graui eum morbo affligens. Qua re compulſus ille ad natale ſolum ob corporis curandam valetudinem ſe recepit: ſed cùm nauigando ad Hiſpaniæ littora nautas appulſuros ſperaret, ad Siciliam ventorum impulſu delatum ſe ſenſit. Habuit ergo pro Chriſto moriendi & deſiderium & conatum vir omnium ore meritò celebrandus, ſed diuina prouidẽtia, vt pòſt ipſa res docuit, plurimorum ſaluti eum ſeruauit, quos ille in diuerſis regionibus ẽ fœcibus peccatorum reuocauit ad ſalutares pœnitentiæ fructus. Cap. 6. Cupit apud Saracenos mori pro Chriſto, ſed impeditur.

Non longè tum aberat dies, in quem indictus erat fratrum conuentus apud Aſſiſium, quem Capitulum generale vocant. Id vbi Meſſanæ ex fratribus vir Dei reſciuit, ſeipſũ confirmans, eò, licet debilis & affecta valetudine, profectus eſt. Eo autem conuentu ſoluto, cùm ille, quẽ Miniſtrũ vocant, cõmiſſos ipſi fratres ad ſua loca remitteret, ſolus Antonius à nemine expetebatur: quippe qui vt ignotus, ita parũ vtilis aut idoneus exiſtimaretur: atq; ita ſolus in Miniſtri generalis manibus relictus eſt. Accito autem fratre Gratiano, qui tum in Aemilia ſiue Romandiola fratrum Miniſter erat, ſecretò eũ rogauit ſeruus Dei, vt à Miniſtro generali ipſum acceptum in Aemiliam perduceret, diſciplinis regularibus illic erudiendum. Nullam verò literaturæ mentionem faciens, nihil eccleſiaſticam exercitationem iactitans, ſed intellectum & ſcientiam omnẽ captiuans in ob ſequium Chriſti, illum ſolum crucifixum ſe ſitire, ſe nõſſe, ſe complecti velle proclamabat. Frater autem Gratianus miram eius deuotionem exoſculans, votis eius aſſenſit, ſecumq; in Aemiliam abduxit: vbi venia impetrata, ad eremum Montis Pauli ſeceſſit, quietem animi & conſcientiæ captare volens. Cùm autem in ea eremo aliquandiù moraretur, frater quidam cellulam precationi aptam in quadam crypta ſibi condidit, vt illic liberiùs Deo vacaret. Eam vt vidit vir beatus, à fratre illo ſibi eius copiam fieri precibus contendit. Non negauit ille, & vir Dei perſoluto quotidiè nocturnarum precum officio, ad eam cellam ſecedebat, ſumptaque ſecum exigua panis particula & in vaſe aqua, cogebat carnem parere ſpiritui, ſolitariamque illic, quantùm licuit, vitam ducens, ſanctis cogitationibus & meditationibus ſpiritum aduersùs tentationes communiebat, & diuino amore ſe confirmabat. Perſtabat illic ſolus noctu rnis horis in precibus, totumque ſe diuinæ moderationi permittens & commendans, in cæleſtibus ſpei ſuæ ancoram ſolidiſſimè defigebat. Nec deerant illi crebræ infeſtationes dæmonum, volentium eum in ſanctæ orationis ſtudio perturbare. Tanta autem ſe inedia macerauit, vt quemadmodum teſtantur ij, qui id viderunt, horam refectionis ad fratres rediturus, nutante præ nimia imbecillitate greſſu, ſeipſum interdum ſuſtentare non poſſet. Sic igitur vir ille plenus ſapientia, non breui tempore ſimplex vixit apud ſimplices, & omnem arrogantiam humili corde deuitans, ſub indocti perſona gratiæ lumen abſcondit. Cap. 7. Magna eius modeſtia. Degit in loco ſolitario Magna eius abſtinẽtia.

Sed non eſt paſſus Deus ſemper latere eum, voluitq; aliquando illum innoteſcere ſimplicibus fratribus. Cùm enim multum iam temporis fluxiſſet, fratres pro ſacrisacipiendis Ordinibus ad forum Liuij, quæ eſt Acmiliæ ciuitas, confluxerunt: inter quos adfuit etiam Antonius & quidam fratres S. Dominici. Inſtante autem collationis hora, fratribus ex more congregatis, Miniſter loci illius fratres Dominicanos rogauit, vt ſitientibus verbum ſalutis proponerent. Illis recuſantibus, quòd nihil ſe præparâſſent, inſtigante eum fortiter ſpiritu Dei, Miniſter ad Antonium, de cuius eruditione nihil cõperti habebat, ſe conuertens, iubet, vt apud fratres dicat, quicquid ipſi ſuggereret ſpiritus Dei. Non putabat eum quicquam ſcire de ſcripturis diuinis, aut legiſſe aliquid, Cap. 8.

nisi fortè quæ ad ecclesiasticum officium pertinerent. Spem tamen nonnullam ei adferebat, quòd audierat illum necessitate cogente, jdq; perrarò, aliquid literatè dixisse.

Celat diù scientiam suam. Et certè cùm tātus ille esset, vt memoria pro codicibus vteretur, & mystici eloquij gratia mirè afflueret, peritior tamen apud fratres habebatur abluendorum culinæ vtensilium, quàm scripturæ sanctæ mysteria explicandi. Præfectum enim suum, quem Guardianum dicunt, supplex rogārat, vt magni beneficij loco ipsi permittere vellet eluere coquinæ vasa, & verrere quotidiè fratrum domicilia, nulli alij rei aptum & vtilem se confitens, cùm esset reuerà vas electum & sancti spiritûs gratia multiuaria ornatum.

Humilitas tanti viri. Mundabat ergo quotidiè humili ac deuoto corde culinæ res & fratrū domicilia, eximiæ cuiusdam humilitatis & contemptûs sui de se exempla præbens. Non ita agunt plerique, alij, qui antè, quàm sint discipuli, magistri esse volunt, seseque in cathedrā importunè ingerere non verentur. Contrà Antonius iam perfectus in scripturis diuinis, inter idiotas & rudes laicos haberi māluit quàm sciolus aut magister videri, potiusq; laboribus occupari culinarijs, quàm magisterij cathedram occupare. Verumenimuerò licèt totis viribus in id incumberet, vt à Ministro impositum munus liceret subterfugere, non potuit tamen voto potiri suo. Tandem ergo cedens tum illius volūtati, tum omnium precibus, cum timore Domini primò orsus est simpliciter ad eos dicere: sed cùm vellet Dominus lucernam hactenùs sub modio positam, in omnium conspectū proferri, in orationis progressu tanto verborum splendore, tanta mysticarum sententiarum altitudine vsus est, vt omnes in summam admirationem adducerentur, maximè quòd præter omnium opinionem id eueniret: simul etiam eximia eius charitate non mediocriter ædificarentur, nec affirmare dubitarent, eiusmòdi sermonem nunquàm se antehàc audiuisse. Ita deinceps, non minima affecti consolatione, venerabantur in illo diuinitùs detectam supernæ sapientiæ claritatem, cum tam insigni humilitate coniunctam.

Cap. 9. Non diù pòst ad aures Ministri generalis huius rei fama perlata, illius voluntate cōpulsus est, rupto diuturno silentio, prodire in publicum, demandataque illi concionandi prouincia, cultor eremi, missus est ad prædicandum verbum Dei: dignus, quidem tali ministerio, quod ipse, licèt diuina pollens sapientia, sibi impudenter non vsurpāsset, sed in collegio pauperum, verè pauperem spiritu se declarāsset, & non nisi vocatus ad concionandum accessisset. Fuisse autem diuinitùs vocatum, & vita illius & obitus perspicuè docuêre: è quibus priorem, nempe vitam, abiectio sui voluntaria, simplex innocentia, & disciplinæ monasticæ studium commendant: posteriorem verò, id est, doctrinam, cum zelo coniuncta charitas, veritas & modestia approbārunt. Quæ cùm non possint omnia singulatim referri, paucis dicemus, quemadmodùm veritatē indiscriminatim omnibus annunciārit. Fecit nimirùm instar Esaiæ, cui dictū est: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: mittentisque Dei authoritate fretus, ex eremi cultore, vbi sibi vni intenderat, factus præco Dei, non segniter fungens officio suo, ad proximorum conciliandam salutem totum se contulit: in concionibus suis eam adhibens iustitiæ æquitatem, vt siue magnis, siue paruis loqueretur, veritatis iaculis indifferenter omnes feriret. Arguebat incredulos, obsecrabat pios, impios obiurgabat, vt copiosissimè, ita feruentissimè singulis accommoda & conuenientia salutaris doctrinæ monita depromens. Qui enim iam antè, vt suprà dictum est, passionis calicem tantoperè cōcupierat, nullius magnitudini, etiamsi mortis impenderet discrimen, pro veritate cedebat, sed, mirabili ītrepidatione etiam potentium tyrannidi sese opponebat. Nulla prorsus flectebatur personatum acceptione, nulla adulatione molliebatur, non popularis transfuersum rapiebat fauor & opinio: sed iuxta Prophetæ vocem, quasi plaustrum triturans, habens rostra serrantia, montes comminuit, & colles quasi puluerem posuit. Videbatur quasi alter quidam prodisse Elias, zelo Dei feruens: inflammatusque igne Spiritûs sancti, ignitis sermonibus accendebat & vrebat auditorum tepida, torpentia, frigida & obscura corda. Personas quasdam sublimes reprehensione dignas, tanta nonnunquàm feueritate obiurgauit, vt plerique alij celebres concionatores illum audientes, ad intrepidam illius constantiam trepidarent, vultusque suos quodam pusillanimitatis rubore perfusi obtegerent. Circumibat per vicos, castra, vrbes & agros, & vitæ semina vbique largissimè spargebat. Cumque ob zelum animarum passim discurreret, omnemque requiem sibi prorsus vellet interdictam, contigit eum Dei nutu Ariminum peruenire: vbi cùm multos cerneret hæresi correptos, mox totius oppidi conuocato populo, feruenti spiritu ad eos concionari cœpit, versutaque hæreticorum

Vtad concionandum missus, se gesserit. Esa. 58.

Esa 40. Egregius zelus eius.

Confutat hæreticos.

ticorum dogmata luculenter confutauit. Eas autem in auditorum pectoribus efficax sermo & doctrina salutaris fixit radices, vt profligatis tetris erroribus, non pauci ad fidei integritatem sint reducti. In quibus etiam Boniuillum hæresiarcham, quem triginta annis errorum tenebræ occæcauerant, ad sanitatem reuocauit, effecitque vt vsque ad mortem Ecclesiæ mandatis deuotus steterit. Boniuillū hæresiarchā conuertit.

Postea verò, priuato quodam negocio vrgente, à Ministro Ordinis Romam missus est: vbi tantam principum Ecclesiæ erga se beneuolentiam expertus est, vt & abipso Pontifice Maximo & cæteris omnibus concio illius incredibili studio ac deuotione auscultata sit. Tam enim sublimiter facundo ore scripturæ mysteria depromebat, vt Pontifex maximus singulari quadam prærogatiua eum arcam Testamenti appellaret. Habebat hoc vir Dei, vt sermo eius, pro rerum diuersa ratione, semper in gratia sale discretionis esset conditus: nouerat quæ pariter & placidum & seuerum se exhibere: qua re fiebat, vt sermo eius & amore & timore afficeret auditores. Mirabantur in illo viri literati tantum ingenij acumen, tantamque eloquentiam, mirabantur illum erga omnes miro quodam prudentiæ & discretionis pondere sua verba librantem. Maiores non sine admiratione attendebant spiritualibus spiritualia comparantem: minores stupebant vitiorum causas & occasiones sapienter resecantem, & virtutes ac bonos mores cum multa cautione inserentem. Denique omnes omnium ærumnarum, ordinum, conditionum mortales accommodatas sibi doctrinas & institutiones ex illo se suscipere lætabantur. Nec immeritò illi tributum fuit à Pontifice, vt arca testamenti diceretur. Ita enim vtriusque instrumenti paginas memoriæ planè affixas habebat, vt instar Esdræ potuerit, si sic res postulasset, omnes scripturas diuinas in integrum de sua memoria etiam codicibus omnibus prorsus abolitis, restituere. Testantur hoc, qui eius quotidiano conuictu & familiari cōsuetudine diù vsi fuēre. Nec ei defuisset facultas, si res popposciisset, omnia scripta diuina luculenter & multiplici ratione exponendi & interpretandi. Cap. 10. Arca Testamenti vocatur à Pontifice. Scripturas sacras totas memoria tenuit.

Multa verò in signia Ordinis sui monasteria prælegendo, disputando, concionando illustrauit & ornauit, idque tum zelo fidei & feruore Christo animas adducendi, tum studio fratres instituendi, tum quoque desiderio cohonestandi institutum siue Ordinem suum, qui per id tempus propter imperitiam apud plerosque in contemptu erat. Et certè fuit primus ille prælector in Ordine siue instituto suo, cōsentiēte beatissimo patre Francisco, institutus Bononiæ, vt præesset suis in theologica facultate. In cismontana enim regione tum temporis potissimùm florebant studia literarum, placuitque fratribus Antonium, tanquam præ cæteris magis idoneum, illic prælectorem constituere. Idem aūt ipse etiā in Aemiliæ prouincia permultis annis fratrum Minister cum laude fuit. Etsi verò doctrina & verbo in Italia vix quenquam parem haberet, at nihilo minùs in sua præfectura vel Ministri functione mirè commodum & humanum se præbebat. Cùm autem in ciuitate Podiensi Guardiani ministerio funge retur, erat illic notarius quidam omninò lubricus, carni & mundo totus addictus. Eum quoties præteriret vir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille verò existimans id in sui irrisionem & contumeliam fieri animo perturbabatur, dabatq; modis omnibus operam, ne illum vnquàm obuium haberet. Sed cùm die quodam ab insperato eum transiret vir sanctus, & ita, vt diximus, ergà illum se gereret, exacerbatus homo, dixit: Nisi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quòd ita me ridiculum facis. Quid sibi vult isthuc, quòd coram me poplitem flectis? Respondit vir beatus: Ego me libēs Deo marty reni obtulissem, sed illi non placuit. De te autem ille mihi reuelauit, præclarum te martyrem fore. Oro itaque, vt vbi ad martyrij agonem petueneris, mei memor esse velis. Hoc ille audiens, risit. At non multo pòst tempore Episcopus Podiensis cum multis alijs profectus est Hierosolymam, vt Saracenis Christum prædicaret. Et ecce diuinitùs permotus notarius ille, venditis suis rebus omnibus, cum illo iter ingressus est. Cùm autem peruenissent ad Saracenos, & Episcopus sic satis frigidè haberet conciones, semel quidem & iterùm & tertiò notarius dissimulauit. At tandem instar beati Vincentij increpat antistitem, quòd ita frigidè fidē Christi & prædicet & propugnet: diuinoque afflatus spiritu, cum multo feruore cœpit docere Saracenos, Christum esse verum Deum & Dei filium, Mahometem autem filium esse satanæ & perditionis. Quod illi non ferentes, rapiunt hominem, & per triduum diris eum supplicijs excruciant. Cumque iam ad mortem duceretur, exposuit fratribus Antonium id prædixisse, quòd ipse martyr futurus esset. Fuit ea res populo occasio, multa deinceps reuerentia beatum Antonium prosequendi. Cap. 11. Primus præfector in suo Ordine fuit. Lubrico homini præstat reuerētiā tanquā futuro martyri. Verax eius prophetia.

Cap. 12. Fratribus quandoque in Prouincia ad Capitulum congregatis, vir sanctus de titulo Crucis & dulcissimi Saluatoris passione præclaram habuit concionem. Eo autem concionante, sanctissimus pater Franciscus, qui tum procùl aberat in alia regione, filijs suis in aëre mirabili quodam modo apparuit. Visus enim est vni ex illis, tanquam brachijs ad crucem extensis, velut approbando sermonem Antonij, indicare quid fratres imitandum susciperè deberent, illisque benedicens, Crucis super eos signum exprimere.

Cap. 13. In illo generali Capitulo, quo sacratissimæ beatissimi patris nostri Francisci reliquiæ ad eum locum, in quo nunc cum ea, qua par est, veneratione asseruantur, translatæ sunt, qui fuit annus proximus ante obitum eius, ab omni fratrum regimine prorsus absolutus est beatus Antonius, factaque ei est generalis potestas verbum Dei vbicunque vellet, prædicandi. Cùm igitur eo tempore, quo conciones suas, quas de Tempore vocant, conscripsit, Paduæ moratus fuisset, multamque erga se ciuium fidem & beneuolentiam esset expertus, mira erga eos deuotione affectus, primo libertatis suæ cursu ad eos se conferre decreuit. Cumque eò peruenisset, Ostiensis Episcopus eum hortatus est, vt conciones de sanctis quoque conficeret. Itaque illi morem gesturus, Paduæ voluit in illud opus incumbere. Sed sacro Quadragesimæ aduentante tempore, videns vir Dei adesse tempus acceptabile & dies salutis, illud opus intermisit, totumque se ad docendum pro concione populum, eius sermones mirificè sitientem, applicuit, illisque quadraginta diebus quotidiè concionatus est, non sine multorum admiratione. Erat enim natura corpulentus, & ea causa perpetuò laborabat incommoda valetudine: at tamen præ insatigabili animarum zelo, prædicando, docendo, confessiones auscultando, sæpissimè vsque ad solis occubitum ieiunus permanebat.

Absoluitur ab omni fratrū præfectura.

Zelus animarum in gen.

Cap. 14. Vidit hoc & inuidit malignus dæmon, perpetuus bonorum studiorum hostis, & vt virum sanctum à suo proposito deterreret, nocturnis illusionibus infestus ei fuit. Rē non commentitiam refero, quam ipse vir Dei cùm adhuc viueret, cuidam fratri narrauit. Nocte quadam sacræ Quadragesimæ, in exordio earum, quas diximus virū Dei tunc susceptisse, occupationum, fessa laboribus membra somni beneficio nonnihil recreare volebat. Ecce autem impurus satan adest, & hominis Dei guttur tanta vi comprimit, vt nisi diuinitus retardatus esset, hauddubiò eum præfocaturus fuerit. At ille beatissimæ matris Dei nomen inuocans, & fronti suæ viuificæ Crucis signum imprimens, simulque depromens hymnum illum, O gloriosa Domina, in fugam compulit nequissimum spiritum, & repentè se sensit liberatum. Cumq; fugientem illum videre cuperet, oculos aperiens, totam illam, in qua cubabat, cellulam superni luminis splendoribus perfusam conspexit.

Pellit infestū dæmonem à se signo crucis &c.

Cap. 15. Pergens deinde in suscepto per Quadragesimam concionandi labore ac studio, populum habuit audiendi ipsum cupidissimum, ita vt certatim cunctis ad eum confluentibus oportuerit quotidianas in ecclesijs stationes indici. Sed cùm nimiam auditorum frequentiam ecclesiarum ambitus non caperet, compulsus est ad patentes sese campos transferre, atque ita salutaris doctrinæ pluuia de spiritûs abundantia irrigare sitibundos. Confluxit autem eò ex vicinis vrbibus, castris, pagis, innumera propè hominum multitudo, salutem suam in illius doctrina spe non dubia collocans. Surgebant interpesta nocte, & alij alios nitebantur anteuertere, accensisque luminaribus ad locum, vbi erat facturus verbum vir Dei, summa contentione properabant. Cernere illic erat milites, matronas nobiles mediijs noctis tenebris accurrere, & qui in multam lucem priùs stertere consueuerant, absque vllo tædio vel molestia concionaturum vigiles expectare. Deponebant autem omnes cultriorem habitum, & quæ ad ornatum spectare videbantur, vtebanturque vestibus religiosis. Ipse quoque Antistes Paduanus cum Clero suo virum Dei deuotè sequens, formaque gregi suo factus ex animo, omnes suo egregiæ humilitatis exemplo ad accuratè auscultandum incitauit. Itaque viro Dei loquente, tanto ab omnibus studio attendebatur, vt in triginta vel eo amplius hominum millibus vix murmur aliquod aut strepitus sentiretur. Tabernas suas mercatores non volebant patere cuiquam ad emendas merces, nisi priùs sancti viri concione absoluta: adeò feruebant illius audiendi desiderio. Fœminæ ex pietate & deuotione præcidebant forficibus particulas è tunica eius, pro reliquijs eas habituræ: & cui dabatur contingere fimbriam vestimenti eius, is beatum se arbitrabatur. Concione peracta, ab hominum irruentium vi defendi vix potuit, nisi fortium virorum septus præsidijs, vel fugæ opportunitatem callidè exploraret, vel

Frequentissimū habet auditoriū, dum cōcionatur.

vel turbis tandem recedentibus, citra molestiam ipsi quoquè abire liceret.

Cap. 16. Efficacia & fructus concionis eius.

Quot ille tum odia inexpiabilia & implacabiles inimicitias ad pacem & concordiam reuocauit, quàm multos diuturna captiuitate miseros libertati restituit, quot ille res, per vsuras & nefariam vim alijs ereptas, restituendas curauit. Reddebantur pignora, remittebantur debita, in varijs negocijs consilia à viro Dei expetebantur, & promittebant omnes se futuros arbitrio illius. Compescebantur scorta à flagitioso concubitu, fures & insignes prædones retrahebantur à contrectatione rei alienæ. Atque hunc in modum dies illos quadraginta felicissimè exigens, gratam Domino messem solicitus adduxit. In tanta autem vndique concurrentium turba id fuit admirationi dignum, quòd nullus sese comprimentium clamor audiebatur, nulla cernebatur dissolutio, risus nullus, nullæ voces percipiebantur, nulli infantium vagitus, quibus vel parùm eius conciones interpellarentur. Stabant omnes arrectis auribus, intentissimis per petuò in virum Dei oculis, sine vllo tædio cum multa deuotione eum sustinentes, perindè ac si non homo, sed angelus lapsus è summo cælo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, vt lingua facundissima, voce clarissima, sua verba instar tubæ cuiusdam expromens, ab omnibus & audiretur & intelligeretur. Nec id admiratione vacat, cùm in longinqua regione natus & educatus multo tempore fuisset, quòd Italico idiomate adeò politè potuit, quæ voluit pronunciare, ac si extra Italiam nunquàm posuisset pedem. Tantam verò vtriusque sexûs multitudinem ad confitenda peccata sua remisit, vt nec fratres, nec alij sacerdotes, qui non pauci eum comitabantur, illis audiendis sufficerent. Dicebant autem, qui ad agendam pœnitentiam veniebant, diuino iussu admonitos & ad Antonium transmissos, id se in mandatis habere, vt per omnia eius consilijs parérent. Nonnulli post eius decessum è vita, quibusdam fratribus secretiùs dixerunt, beatum Antonium ipsis dormientibus apparuisse, & nomina fratrum, ad quos illos mittebat, indicâsse. Die quodam sancti viri concione adeò quidam mente compunctus fuit, vt cùm ad confitendum peccata sua ex eius consilio se compararet, præ lusprirjs & singultibus nec vnum posset verbum proferre. Cumque vir sanctus ei diceret, vt peccata sua in scripta redigeret, eaque ipsi legenda offerret, fecit ille vt erat inssus. Sed cùm chartulam vir Dei acciperet, ita scripturam omnem abolitam & prorsus obliteratam inuenit, ac si prorsus nihil scriptum fuisset. Cœperunt tum primùm homines cateruatim sese verberando, & pia canticadeuotè depromendo procedere. Atque ea laudabilis consuetudo, à tanto authore profecta, deinceps suis est aucta incrementis, ita vt in omnibus ferè Italiæ locis accuratissimè hodieque obseruetur.

Mira profecto sunt hæc, à tanta multis posthuc fuisse eum intelligis.

Multi se palàm verberibus afficiunt.

Fuit autem viri Dei id præcipuum semper studium & conatus perpetuus, vt pernicio sissimas vulpeculas, quæ demoliuntur vineam Domini Sabaoth, nempè hæreticos pestilentes & falsas eorum doctrinas, pro viribus oppugnaret, funditùs destrueret, ac radicitùs extirparet. Hæresiarchas quosdam in publicis disputationibus Arimini, Tolosæ & Mediolani palàm conuicit, & errores eorum coram omnibus confutauit. Adeò enim instructus erat & efficacibus scripturæ diuinæ sententijs, & solidis ac perspicuis rationibus, vt qui nefanda essent hæresi imbuti, coram illo consistere aut os aperire non auderent, ita vt ad illum quoque pertinere videretur, quod Dominus promisit discipulis suis: Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij veritatis. Detegebat mirum in modum hæreticorum fraudes & versutias, conatus retardabat, errores abominandos cum multa vituperatione traducebat. Nec facilè quenquam ea tempestate vspiam inuenire licuisset, quod ipse quoque publicè fatebatur, qui tam acriter & perpetuò illos insectaretur, tamque continuam persecutionis procellam illis excitaret. Vnde factum est, vt passim ab omnibus indefessus hæreticorum malleus diceretur. Nec sine fructu fuit labor viri Dei, plerisque hæreticis cum ipsorum fautoribus ad veritatem & obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ reuertentibus. Quod vt magis perspicuum fiat, præter illum, quem Arimini conuersum diximus, Bonouillum nomine, alium quendam hic commemorabimus hæresiarcham insigniter perfidiosum quem vir Dei stupendo miraculo ad sanitatem reduxit. In partibus Tolosanis quandoque incidit in disputationem acerrimam cũ perfidissimo quodam hæresis architecto de salutifero sacramento Eucharistiæ. Iam penè vicerat hominem, parumq; abe rat, quin ille Catholicæ veritati accederet, cùm post multa & varia, per q̃ elabi niteba tur, argumẽta in hæc ille verba prorupit: Missa faciam⁹ verba, & ad res veniam⁹: Si tu mi-

Cap. 17. Cant. 2.

Luc. 21.

Est malleus hæreticorũ

miraculo testatum efficere potueris, in Eucharistia verum haberi corpus Christi, ô-
mni perfidia abiurata, mox ceruices meas Catholicæ fidei iugo submittam. Respon-
dit vir Dei cum multa fidutia: Confido in Christo Saluatore, me pro tui & aliorum
conuersione id, quod postulas, ab eius misericordia impetraturum. Tum surgens hæ-
reticus, & manu silentium indicens, ait: Ego iumētum quoddam triduana inedia ma-
cerabo: post triduum verò producam illud in populi conspectum, & paratas escas o-
stendam illi: tuque stabis ex aduerso cū tuo illo, vt dicis, corpore Domini: Si iumētum
posthabito pabulo suo, properauerit ad adorandum Deum suum, Ecclesiasticæ fidei
totus accedam. Assensit ijs vir Dei absque mora. Iam dies præfixus aderat, & in plate-
am latissimam vndique fiebat hominum concursus.

Cap. 18. Adest etiam vir Dei Antonius, ingenti Catholicorum frequentia stipatus: nec ab-
est hæreticus cum nequissima suorum caterua. Propè aderat sacellum, in quod vir sā-
ctus ingressus, cum multa deuotione obtulit Missæ sacrificium. Eo peracto, egreditur
ad populum, cum summa reuerentia gestans corpus Domini. Producitur è conclaui
mulus benè famelicus, congruumque illi pabulum offertur. Tum imperato silentio,
vir Dei cum multa fidutia bruto illi animanti ita dixit: In virtute & nomine creato-
ris tui, quem in manibus, licèt indignus, re vera teneo, tibi præcipio, vt confestim hu-
militer huc accedas, & eam, quam par est, illi præstes reuerentiam, vt hinc perspicuè
intelligat peruersitas hæreticorum, omnem creaturam suo subdi creatori, quem di-
gnitas sacerdotalis in altari contrectat. Necdum Christi seruus dicendi finem fecerat,
& ecce iumentum illud, neglecto pabulo, vsque ad poplites submisso capite accessit, &
coram illo viuifico corporis Christi sacramento genu curuauit. Mox immenso gau-
dio exultant catholici, hæretici dolore animi contrahuntur. Laudatur & benedicitur
præpotens Deus, fides catholica extollitur, hæretica prauitas pudore afficitur & op-
probrio sempiterno. Hæresiarcha autem ille coram omnib⁹ abiurata perfidia, sanctæ
Ecclesiæ mandatis deinceps paruit.

Insigni miraculo mulus adorat Eucharistiam. Vt tibi hæretice.

Cap. 19. Quodam tempore Romam innumera diuersarum gentium multitudo venerat,
condonationes siue indulgentias Paschales promeritura. Erat tum in vrbe vir Dei
Antonius propter negocia quædam, voluitque sumptus Pontifex, vt ad peregrinos il
los haberet concionem. Renouatum illic cernere licebat præclarum illud miraculū,
Act. 2. quo olim in Pentecoste Apostolos illustrauit Christus. Nam beati viri linguam ita in-
struxit gratia Spiritus sancti, vt singuli & apertè audirent, & planè intelligerent idio-
Eximium miraculum ma regionis suæ, in quo & nati & educati fuerant, quemadmodùm multi ex ijs postcà
pro certo affirmārunt.

Cap. 20. Eo tempore, quo apud Montem Pessulanum vir sanctus prælegebat, quodam so
lenni die concionabatur, omni & Clero & populo auscultante. Sermone inchoato
occurrit animo, se officium quoddam sibi iniunctum, alteri non demandâsse. Moris
illic erat, vt in præcipuis Dei solennitatibus duo insignes fratres sub summo sacrificio
Alleluia canerent: quod officium tum incumbebat viro Dei. Itaque magno quodā
mœrore affectus, in pulpitum, caput cucullo operiens, sese reclinabat, & coram o-
mni illa auditorum frequentia sic aliquandiù permansit. Interim mirabili quodam
modo illud officium peregit, quemadmodùm olim sanctus Ambrosius legitur bea-
tissimi Martini funus, licèt procùl corpore abesset, curâsse, & sanctus Franciscus, vt su-
prà annotauimus, fratribus suis in Arelatensi conuentu siue Capitulo apparuisse. Eo
autem munere diligenter perfunctus, ad se redijt vir Dei, & sermonem inchoatum e-
gregiè profecutus est.

Cap. 21. Eiusdem modi quippiam etiam apud Lemouicenses illi contigisse ferunt. Vbi cùm
in nocte natiuitatis Christi in summa æde concionandum ei esset, & eodem tempore
nona in nocturno officio lectio apud fratres in suo monasterio recitanda: cùm vtrū-
que simul præstare non posset, rogauit Dominum, vt is sua virtute suppleret, quod hu-
mana ope fieri nequiret. Et ita eodem tempore & lectionem illam in fratrum Cho-
ro visus est legere, & in primario templo concionem habuit.

Cap. 22. Alio tempore cùm à prædicatione rediens, & per solitudinem iter habens, popu-
li applausus declinaret, mulier quædam viæ compendia captans, & virum Dei per de-
uia quærens, filium suum brachijs & cruribus à primo ortu contractum ad eius pedes
abiecit, cum multis lachrymis rogitans, vt Crucis signum in illum exprimeret, nihil
dubitās hoc facto ilicò filiū sanatū iri. Sed cùm vir sanctus præ multa modestia & hu-
militate id recusaret, illa flens largiùs, & preces multiplicans, clamare cœpit: Domi-
ne pater Antoni, miserere mei. Tandem vir pius & matris afflictione & filij cala-
mitate

mitate permotus, tum etiam flexus precibus socij sui fratris Lucæ, eius perpetui comitis, scientia & sanctitate præclari, Crucis signum in Christi nomine in ægrum puerum edidit, & ille eodem temporis puncto sanus & incolumis surrexit. Porrò vir Dei non hoc suis meritis, sed mulieris fidei adscribens, rogauit eam, vt dum ipse esset in viuis, nulli id propalaret. Crucisigno contractum puerum sanat.

Puella quædam annorum quatuor, pedum officio carens, insuper morbo caduco laborans, crebrò volutabatur spumans, & ad terram se miserandum in modum allidens. Contigit autem, vt pater eius Petrus nomine, cùm illam gestaret in vlnis, ab insperato obuium haberet patrem Antonium à concione reuertentem. Itaq; obnixè eum rogat, vt signum vitalis Crucis edat in puellam. Ille cernens hominis syncerum fidem, à capite vsque ad pedes Cruce eam consignat, & derepentè fit sana. Cap. 23. Itē morbidam puellā

Matrona quædam nobilis virum Dei cum ingenti populi multitudine extra oppidum sequens, vt in agro concionaturum audiret, in angusta quadam platea in densissimum lutum decidit, nouis ijsque non parui precij vestibus induta. In ipso autem casu se Deo & sancto viro commendans, ex luto ita surrexit munda, vt omnes in admirationem versi, Deum & fidelem seruum eius mirificè prædicarent. Cap. 24.

Alia quædam pia fœmina in Francia, virum Dei pro habenda concione extra vrbẽ exeuntem sequi desiderans, à marito malè valente non permittebatur. Fuit hoc illi molestissimum, & cùm concioni interesse non liceret, ascendit in solarium domûs suæ, & ex fenestra ad locum concioni destinatum cupida respexit, vt vel sic nonnihil suo desiderio satisfaceret. Accidit tum res admiratione digna. Cùm enim ad duo mil liaria abesset locus ille, vocem viri Dei prædicantis audiuit. Cuius suauitate delectata, hæsit diutiùs ad fenestram, quàm vir eius ferre posset: qui etiam eo nomine obiurgauit eam, sed illa se respondit patrem Antonium audire concionantem. Quod ille audiens, irrisit eam, delirare illam existimans. Illa contrà asserente se optimè audire eũ, ascendit vir ad fenestram eandem, & etiam ipse viri Dei vocem meritis fidelis coniugis percepit, atque ab eo die nunquàm ex illius concione abesse voluerunt. Cap. 25. Auditur vox eius procùl per miraculum

Cùm beatus vir ex Tolosano Lectore & Podiensi Guardiano factus esset Custos Lemouicensis, & per regnum Franciæ proficiscens concionaretur, tandem ad Bituricensem vrbem peruenit. Vbi cùm die quadam prædicaret populo, tam frequens habuit auditorium, vt nullus intra oppidum locus esset tantæ multitudinis capax. Canonici igitur cum populo institutæ processione in agrum latissimum exierunt. erat æstuum tempus. Sub ipsa autem concione immanis orta tempestas, fulguribus & tonitruis existentibus, omnes imminentem pluuiam fugere compulit. Sed vir Dei cernens illos fugam meditantes, alta voce dixit: Sitis bono animo, nec vos loco moueatis. Ne gutta quidem pluuiæ quenquam vestrûm continget. Tum illi verbis eius fidentes, nihil se mouerunt. Interim pluuia & grando crassissima præceps è cælo profluens, omnes illos prorsus intactos reliquit, ne locum quidem, in quo stabant, madefaciens, cùm tamen eũ vndiq; instar muri ambiuisset. Ad tam insigne miraculũ omnes gratias egerunt Deo, & virum Dei deinceps in multa reuerentia habuêre. Cap. 26. Grando & pluuia non contingunt auditores concionis eius.

Concionante quandoque viro Dei ad sex miliaria extra vrbem Podiensem, absoluto sermone quidam viri fideles vinum & alia quædam ei miserunt. Quod vinum gustans matrona quædam, cùm eius palato non sederet, festina domum abijt, melius vinum allatura. Qua in re tam fuit solicita, vt vasis epistomium apertũ relinqueret, manuq; ferens vertibulum siue partem illam, qua epistomium obturatur, ad hominem Dei properaret. Ad quem vt accessit, vidit manu sua instrumẽtum illud, sensitq; se non clausisse epistomium: moxq; domum reuersa, totum cellarium vidit vino perfusum. Confidens autem meritis sancti viri, in epistomio reposuit vertibulum, statimq; dolium adeò est vino repletum, vt exundârit. Cap. 27. Vas vacuũ redundat vino.

In vsurarij cuiusdam exequijs vir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Euangelio: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Sub concione autem inter cætera ait: Mortuus est hic diues, & sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum eius, & in illius medio inuenietis cor eius, corpore iam humato. Abeũnt hominis parẽtes & amici, & cor adhuc calidum in medio nummorum eius inuenerunt. Cap. 28. Matth. 6. Res sanè terribilis.

Quodam solenni die vir sanctus concionabatur, & quædam nobilis domina auidè auscultabat. Cernens hoc impurus satan, vt fructum concionis ab ea excluderet, cursoris speciem præ se ferens, ad eam cum literis venit, aitque filium eius ab hostibus captum & interfectum. Eas maligni hostis furias spiritu cognoscens vir Dei, (nam corporeis auribus nihil huius perceperat) coram omnibus dixit: Nihil timeas Domina: Cap. 29. Malignitas dæmonis.

mina: filius tuus & viuit, & rectè valet: Cursor autem iste, diabolus est. Ad quas voces instar fumi ille egregius cursor euanuit.

Cap. 10. Cùm Paduæ degeret vir Dei, Vlysbonæ duo ciues inexpiabili odio se mutuò prosequebantur: è quibus alter iuxta ædes parentum beati viri manebat, & cùm hora vespertina filium hostis sui in platea inuenisset, per summam crudelitatem iugulauit, & intempesta nocte in horto parentum viri Dei, facta fouea, cum sepeliuit. Cùm autem nobilis esset is, cuius filius cæsus erat, inquisitum est diligenter, & repertum eius filium illàc transisse, vbi eius inimicus morabatur. Itaque eius domo & horto lustrato, nihil compertum est. Item est ad vicinas ædes, & in horto illarum pueri cadauer inuentum est. Itaq; pater sancti viri cum tota familia coniectus est in vincula, tanquam reus cædis illius. Id verò vt per spiritum Paduæ cognouit vir Dei, vesperi à Guardiano petijt copiam exeundi, quæ illi negata non est. Eadem nocte magno miraculo Vlysbonam perductus est, & proxima luce ad Iudicem se contulit, rogans vt insontes è vinculis dimissos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recusante, petijt cadauer perempti pueri ad se adferri. Quo allato, iussit surgere puerum & dicere, num à parentibus ipsius occisus esset. Ille surgens, dixit eius cædis illos prorsus conscios non esse. atque ita discedendi est illis facta potestas. Manfit toto illo die cum parentibus suis vir beatus, & manè angelico ministerio Paduam reductus est.

Nota insigne miraculum.

Item aliud.

Cap. 31. Effectus cõcionũ eius. Quando ad populum concionabatur eximius præco Christi, sermo ex illius ore tanquam ex ardenti camino proficiscens, mirabiliter solebat mouere auditores, ipsasque animorum penetrare medullas, & multam in ijs deuotionem & compunctionẽ, vitiorumque odium & detestationem excitare, ita vt plerunque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miserum, qui nunquàm antehàc isthuc putárim esse peccatum: quod si sciuissem, certè nunquàm illud admisissem: mutuoque se hortabantur ad faciendam confessionem, ad suscipiendas peregrinationes religionis ergò, ad iciunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut similia pietatis studia sectanda. Quis verò possit dicendo consequi, quæ illic fusæ sint lachrymæ, quæ ab imo pectore ducta suspiria, quæ pectorum tunsiones in obstinatis peccatoribus conspectę? Adeò enim Dominus mirificauit sanctum suum, vt non solùm vsitatis quotidiè coruscaret miraculis, sed etiam nouis edita ab eo signa ederentur. Sicut enim beatus Nicolaus fertur per visum apparuisse Constantino Magno, eiusq; Præfecto, minasq; intentasse, nî dimitterent homines innoxios in carcerem coniectos: ita hic vir beatus, quos per peccatum cernebat à maligno dæmone victos detineri, & ad mortem tenderesẽ piternam, ijs liberandis præcipuam nauabat operam. Et solebant nonnulli venire ad fratres, cùm adhuc viueret vir Dei, & pro certo affirmare, ipsis in lecto iacentibus apparuisse cum, & dixisse: Surge Martine, surge Agnes: abi ad illum fratrem, & hoc sue illud peccatum ei confitere, quod tali in loco perpetrâsti, cuius nemo præter Deum cõscius erat. Qua ratione peccata prorsus occulta expiata fuêre.

Nota.

Cap. 32. Paduanus quidam viro Dei confitens peccata sua, inter alia exposuit ei, quòd matrem suam tanta vi trusisset pede, vt illa compulsa fuerit cadere. Id audiens vir sanctus, omnis malitię hostis capitalis, cum quodam spiritûs feruore dixit: Pes, quo pater aut mater percutitur, meritò quamprimùm deberet amputari. Quod ille homo simplex perperàm accipiens, illicò domum abit, & pedem amputat. Mox per omnium ora volitat crudele facinus, & ad virum Dei refertur. Qui absque mora adit hominem, & post oblatas Deo preces, Crucis signo expresso, iungit pedem tibiæ, & aliquandiù linit sacris manibus suis. Confestim surgit homo incolumis, ambulans & exilięs, & laudans Deum, & ingentes agens gratias fecit eius fideli Antonio.

Pedem prũcatum restituit.

Cap. 33. Ecclinus tyrannus Veronensis. Tyrannidem apud Veronenses occupante immanissimo illo Ecelino Romano, cùm didicisset beatus Antonius multam eum hominum cædem per summã crudelitatem Veronæ fecisse, intrepidus illum accessit, atque his verbis compellauit: Immanet ceruicibus tuis tyranne fœuissime & rabide canis horrenda sententia Dei. Quousque non temperabis tibi à fundendo in fontium hominum sanguine? pluraque his similia voce liberrima in faciem ei dixit. Qui verò aderant, nihil expectabant aliud, nisi illum more suo iussurum, vt trucidaretur: sed secùs euenit. Nam omni posita ferita te, instar ouis, ad collum suspensa zona, coram viro Dei humi prostratus, culpam suã humiliter edixit, omnemque pro illius arbitrio promisit emendationem: adiecitque: Viri commilitones, nõ vobis isthuc mirum videatur. Nam reuerà diuinum quẽdam vidi fulgorem ex huius vultu vibrari, qui adeò me perterruit, vt me repentè in tartarum demersum iri verer er. Ex illò tempore multa erga hominẽ Dei deuotione fuit, & quòad

& quoad vixit, à multis malis, quæ alioquì, sicut ipse fatebatur, feciſſet, illo retrahente, abſtinuit.

Poteſt de beato viro non abſurdè dici, quod de filio ſuo Iacob dixit Iſaac patriarcha: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Adeò enim cæleſtis benedictionis gratia perfuſus erat, & virtutum odoriferis floribus mirificè ornatus, vt eſſet humilitate præcipuus, ſapientia clariſſimus, eloquentia mellitiſſimus, charitate feruentiſſimus, paupertate inſignis, omni morum elegantia illuſtriſſimus, honeſtate præcelſus, ſermone placidus, conuerſatione humaniſſimus, denique in omnibus & Deo & hominibus gratus. Moderatione autem ſiue diſcretione, quæ eſt virtutum omnium parens, ſine qua virtutes abeunt in vitia, præclarè inprimis vſus eſt in concionibus, in dandis conſilijs, in recipiendis confeſſionibus, denique in dictis, factis & rebus omnibus, vt nihil in eo poſſet animaduerti huius virtutis ſale non condimentum. Solebat ſine perſonarum acceptione omnibus fidelem nauare operã, vt è peccatis extraherentur, & quibuſlibet poſcentibus opitulari nunquam deſijt viuens in terris, vti nec hodieq; ceſſat poſt obitum ſuum, vt res ipſa teſtatur. Cap. 14. Gen. 27. Virtutes ſancti viri.

Et ipſum quidem obitum ſuum longè antè præciuit: ſed ne fratres mœrore afficerentur, illis indicare noluit. Decimoquinto fere ante mortem ſuam die, cùm è quodã colle contemplaretur amœnam Paduæ planitiem, exultans ſpiritu, ſitũ vrbis eius miris vehebat laudibus. Verſus deinde ad fratrem itineris ſui comitem, multo honore ciuitatem illam breui affectum iri prædixit, non tamen exprimens, cuiuſmodi ille honor futurus eſſet. Sed ab illius obitu vſque in præſens gratulatur vrbs illa felici rerum experimento, quando propter viri Dei præclara merita innumerabilium hominum frequentia viſitatur, egregijs præconijs & eximijs muneribus cohoneſtatur, dum theſaurum illum miraculorum ſignis inclytum obtinet, rei propè incomparabilis titulo gaudet, in ſuo Antonio tot miſeris opitulatur. Cap. 15. Padua felix reliquijs ſancti viri.

Cùm iam meſſis inſtaret, & vir Dei ſciret colligendis frugibus populum occupatum iri, ſtatuit ad tempus concionibus ſuperſedere. Pertæſus verò crebri cum ſecularibus hominibus congreſſũs, extra oppidum ad locum quendam ſolitarium, quem S. Petri campum vocant, ſeceſſit, Deo & ſibi vacaturus. Nec verò mediocriter eius aduentu exhilaratus Tiſo vir nobilis, in cuius ditione erat locus fratrũ, multa humanitatis officia propenſiſſimo animo illi præſtitit. Habebat is locum quendam nemoribus conſtrum, haud procùl à domo fratrum: in quo erat arbor procera, ex cuius trunco ſex rami emerſerant, coronæ ſpeciem referentes. Eam vir Dei conſpicatus, Cellulam ſibi ſupeream extrui voluit, quòd ſolitudini & quieti opportunus ille locus videretur. Id vbi Tiſo ex fratribus cognouit, ipſe ſuis manibus viro Dei & duobus ſocijs cius tres Cellulas cum multa deuotione confecit. In ea igitur Cellula vir Dei vitam degens ſolitariam, inſtar apis ſedulæ lectioni ſcripturæ ſacræ & contemplationi vacabat. Atque hæc inter mortales illius extrema fuit habitatio. Cap. 16. Degit ſoli. tarius.

Iam igitur ſeparatus ab hominum turbis, viuebat ſibi, ſanctis meditationibus & feruentibus precibus intentus, vt ſpiritum ab omni rerum terrenarum cõtagione repurgaret, & ſi qui pulueres ex hominum ſecularium conuictu & cõſuetudine, vt aſſolet, illi aliqua ex parte inhæſiſſent, eos lachrymis cõpunctionis & capillis ſanctæ contemplationis abſtergeret, cæleſtis patriæ propediem ciuibus feliciſſimè cõiungẽdus. Cùm autem die quadam è ſua cellula prandij hora deſcẽdiſſet, cum fratribus pro more diſcubit. Facta verò eſt illic ſuper eum manus Domini, cœpitq; repentè totius corporis viribus deſtitui. Morbo autem magis ac magis inualeſcente, fratrum manibus ſuſtentatus, à menſa ſurrexit: ſed cùm tatiſcentes artus ſuſtinere non poſſet, in cuiuſdam lecticuli ſtramenta ſe præceps inclinauit. Sentiens itaq; corporis diſſolutionem immineré, accito ad ſe ſocio ſuo fratre Rogerio, dixit ei: Si tibi conſultum videtur, frater, ob vitandum horum fratrum grauamen, Paduam me conferam ad beatæ Mariæ locum. Quod cùm fratri illi placeret, in currum imponitur vir Dei, fratribus quidem loci illius, ne ipſos deſereret, obnixè contendentibus. Qui tamen vt viderunt eius animum flecti non poſſe, paſſi ſunt, licèt inuiti, eum abire. Iam verò ad vrbem propiùs accedenti alius quidam frater obuiàm venit, qui illum inuiſere conſtituerat. Is vt vidit eum in vehiculo valdè affecta valetudine, hortabatur ne propter ciuium importunitatem in vrbem ingrederetur ad fratres de S. Maria, ſed diuerteret potiùs ad Cellam fratrũ, iuxta monaſterium pauperum dominarũ commorantium, & eis diuina miniſtrantium. Aſſenſit vir beatus, ſeq; cò perduci curauit. Paulatim autem increſcente ægritudine, ad extrema feſtinauit: cumq; nonnihil quieuiſſet, facta confeſſione, hym- Viribus repentè deſtituitur. Cap 17.

to tempore fæuiérant, planè ex animis abiecisse viderentur, tantùm vt illud sacrum pignus retinerent. Et ne cuiusquam fraude aut machinis illo fortassis priuarentur, communicato inter se consilio, illud tapere moliebantur. Sed quòd præsens non esset Ministerprouincialis, ad cuius nutum fratrum cõtrouersia pendebat, seniores quosdam è ciuibus rogabant fratres, vt ad illius aduentum paulisper à suo proposito desisterẽt, eiusq; arbitrio omnia permitterentur. Placuit hoc ciuibus, & omnes illi sententiæ accedebant. Nocte incumbente, fratres emissis turbis, claudunt ostia domorum, & diligenter vectibus & seris ea obfirmant. Et ecce media nocte clamor ingens existit, & importuno desiderio turbæ inhiant ad videndum corpus sancti viri. Itaque ostia perfrin- Præclarum miraculum
gunt: sed cùm iam tertiò id fecissent, nulla ratione in domum ingredi potuerunt, stabantq;, vt ipsimet fassi sunt, apertis ostijs stupefacti: & cùm domus plena esset luminibus, aditum videre non potuerunt. Manè facto, permulti ex vrbe, castris, pagis & locis vicinis accurrunt, & quibus datur vel semel vtcunq; cõtingere sacrum corpus, beatum se credit. Qui autem præ turba tangere non poterant, zonas, annulos, monilia, clanes & cætera ornamenta per feneſtras & ostia passim porrigebant, vt contactu sanctissimi corporis sanctificata reciperent. ega eius fa- crũ corpus.

Pendente interim propter Ministri absentiam negocio, fratres propter æstiuum ca- Cap. 41.
lorem corporibus infestum, in capsa lignea sacrum corpus condirum, in foueam deponunt, leniter illud humo operientes. Mox rumor exit in populum, raptum esse sacrum corpus. Aduolant igitur omnes furibundi in domum fratrum cum fustibus & gladijs, sepes & ostia euertunt, properant ad locum, in quo erat corpus, nec cessant à suo conatu, donec capsam illam inuenirent. Sed nec sic credunt in ea haberi corpus, licèt fratres id asseuerarent. Tandem aduenit Minister, ad cuius reditum rota vrbs suspensa hærebat. Ab eo igitur ciues de pontis capite corpus sancti viri petunt instanter, addunt etiam minas, vt terroribus frangant fratres, affirmantq; se nullius periculi cau sa à sententia discessuros. Videns Minister temeritatẽ illos duci, cum multa cautione & modestia dicit ad eos: Nihil quidem iure hic reposcere potestis charissimi: sed si de indulgentia agitur, de fratrum consilio faciemus, quod Dominus inspirabit. Interim ne aliquam possitis suspicari fraudem, vobis permitto custodire locum, in quo beati patris corpus quiescit. Manè alterius diei Minister adit Magistratum, & conuocato senatu, humiliter opem & consilium implorat. Magistratus de communi omnium sententia custodes adhiber loco sacri corporis, & sub pœna centum librarũ cauet, ne quis vim afferat fratribus, aut armatus ad eum locum accedat, donec Episcopus & Clerus quid fieri oporteret, statuerent. Altera luce Episcopus in eam curam & cogitationem diligenter incubuit, & audita vtraq; parte, tandem voluit, vt omnia ex Ministri voluntate fierent: iussitq; vt & Clerus & populus omnis die crastino ad efferendum sacrum corpus summo manè conuenirent: Magistratui quoq; præcepit, vt fratribus, ne quid paterentur molestiæ, sua ope adesset. Magistratus libenter iussa capescit, & ex aduerso fluminis, quod Cellam fratrum ambit, ex nauibus & ligni celeriter curat pontem cõfici, ne ciues de pontis capite animis commouerentur, si cernerent corpus per suos fines deferri. At illi nihilo minùs versi in seditionem, pontem illum dissipant. Ea res totius ciuitatis animos concitauit, quòd tanta temeritas ad omnium iniuriam redundaret. Itaq; armis muniti, omnes proficiscuntur contra illos pontis euersores, & hi non minùs fidenter ad arma se parant, omni periculo contempto.

Videntes autem fratres tantum vrbis totius discrimen, magno timore correpti Cap. 42.
sunt: nec minùs terrebantur pauperes dominæ, sua culpa eas turbas concitatas asserentes. Tum verò Magistratus illum populi tumultum non ferens, omnes voce præconis ad palatium conuocat, & pontis euersoribus interdicit, ne ea die ausi sint redire ad ædes suas. A motis ergo illis seditionis authoribus, Episcopus cum Clero, Magistratus cum militibus & innumera populi multitudine, institutis vsque ad sacri corporis lo- Trãsfertur sacrum corpus honorificentissimè.
cum processionibus, cum hymnis & canticis spiritalibus per medium capitis pontis ad ecclesiam sanctissimæ matris Dei idem beatissimi viri corpus mira omnium exultatione transferunt. Supponebant autem feretro humeros suos primarij viri ciuitatis & magistratus, beatos se existimantes, qui loculum vel leuiter attingere mererentur. Quotquot autem cereos habere potuerunt, eos accensos manibus ferebant: quorum tanta erat copia, vt eorum lumine quasi tota vrbs inflammata videretur. Vbi ad perpetuæ Virginis templum ventum est, Episcopus sacrificium fecit: eo peracto, & exequijs celebratis, quinto ab obitu eius die terræ mandatum est sanctissimum corpus.

Cap. 43. Multis coruscat miraculis. Esa. 35.

Eodem ipso die, tempestate illa in tranquillitatem redacta, cœperunt miracula coruscare signa, ita vt quouis affectionorbo, ad contactum tumbæ viri Dei mox reuaresceret: qui verò præ turba propiùs accedere non poterant, coram omnibus etiam in platea sani euaderent. Ibi reuerà oculi cæcorum aperiebantur, aures surdorum patebant, claudus sicut ceruus saliebat: ibi soluta mutorum lingua, velociter & planè Deo laudes promebat: deniq; omne genus ægritudinum depellebatur, & optata diuinitùs beneficia impetrabantur. Porrò ciues illi de capite Pontis, qui pontem destruxerãt, lachrymis in fusi & detractis calceamentis, Clero cum Crucibus & vexillo præcedente, cum tanta reuerentia & humilitate coram tumulo se prostraturi venerunt, vt pœnitentia sua animos intuentium ad multam commiserationem permouerent. Erant illi milites, delicatum hominum genus: quos etiam matronæ nobiles, præ teneritudine vix se ferentes, nudatis pedibus sequebantur. Nec ij duntaxat, sed ciues omnes in partes distributi, statis diebus cum simili processione, abiectis à pedibus calceis, ad sacrũ beati viri tumulum accedebant. Veniebant itidem religiosi, ac postremò Episcopus cũ toto Clero, præceptores cum multa studiosorum caterua, Magistratus cum militum & potentium frequentia, alijque diuersarum artium professores, singulatim ordinatis processionibus, certis diebus & horis, cereos habentes in manibus, positis calceis, decentissimè aduenerunt. Erant autem cerei, qui ante singulos aduentantium cætus portabantur, ea longitudine, vt non nisi aliqua præcisa parte, intra ædem beatissimæ matris Dei inferri possent, multa etiam formarum inter se varietate artificiosè distincti. Quidam etiam præ suo pondere humeris portabantur, nõnulli curribus vehebantur. Cùm non possent autem præ nimia multitudine ad ecclesiæ valuas accedere, cereos in platea circa templi ostia statuebant. Nec deerant, qui super muros lumina collocarent, & in plateis excubias perpetim agerent: ijq; nec æstiuis ardoribus, nec hybernis algoribus ab eiusmodi pietatis studijs arceri se patiebãtur. Iungebantur cũ noctibus dies, & alijs post alios succedẽtibus sine vlla intermissione Deo laudes gratesq; agebantur.

Milites, pro nobilibus author accipere videtur.

Nota deuotionem.

Ex longinquis regionibus confluunt ad sa crũ corpus.

Lætabatur Padua (alij Patauium vocant) tantis ornata luminibus, tantis illustrata fulgoribus, nec vllas noctiũ sensit caligines. Accurrunt Veneti, properãt Cenomani, adsunt Vicẽtini, Lõgobardi, Sclaui, Aquileiẽses, Germani, Hungari, Hispani, Galli: suisq; oculis cernentes diuinitùs celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei sua ora laxabant, & corde compuncti, peccata sua fratribus, tantæ turbæ vix sufficientibus, confitebantur. Si qui verò curationis causa venissent, nec sua vellent peccata cõfiteri, illi nihil obtinebant: facta autem confessione, & correctiùs viuendi conceptoproposito, cunctis videntibus mox misericordiam experiebantur.

Cap. 44. Nota. Refertur in sanctos.

Interim exaltabatur catholica fides, pudefiebat cæca perfidia, mordaces hæreticorum dentes conterebantur, Christi sponsam calumnijs exagitare conantium, caligo incredulitatis miraculorum splendoribus profligabatur. Fuit verò totius Cleri & populi ea concors sententia, vt quamprimùm apud Romanum Pontificem de viri beati nomine sanctorum catalogo ad scribendo ageretur, cùm ab eius obitu necdum mensis fluxisset. Et est accuratè sanè iussu Pontificis Gregorij noni in eius miracula inquisitum, & multa adhibita cura, vt omnia ritè fierent. Tandem cùm essent à Pontifice conuocati Cardinales & Prælati omnes, qui tum Pontificiaderant, inter cætera ab illis dictum est: Indignum valdè est, nos, quod absit beatissimi patris Antonij meritis venerationem debitam in terris subtrahere, quem Dominus maiestatis dignatus est gloria & honore coronare in cælis. Sicut enim veritati miraculorum cognitę fidem non adhibere, perfidia est: sic meritis sanctorum laudem negare, genus inuidentiæ est. Itaque Pontifex, qui tum Spoleti erat, anno à nato Saluatore 1232. Pontificatũs sui anno sexto, ipso sacratissimo Pentecostes die, beatum virum in sanctis deinceps numerandum cum ingenti celebritate decreuit, cùm necdum ab eius è vita decessu annus expletus esset.

Cap. 45. Nota rem miram.

Eo autem die, quo in sanctos relatus est vir Dei, res stupenda accidit Vlyssonæ. Nã & viri & fœminæ extra domos in plateis cantabant & tripudiabant, & campanæ omnes totius ciuitatis, nullo eas mouente, concrepabant egregiè, nec poterant homines se cohibere, quin se lætitiæ & tripudijs darent. Ea autem re in multam illis admirationem adductis, non diù post superuenêre ex Italia fratres, quorum relatu didicerunt, eodem ipso die inusitatæ lætitiæ suæ, virum beatum in sanctorum albo inscriptum fuisse.

SANCTI

SANCTI PATRIS NOSTRI BASILII ARCHIEPISCOPI SELEVCIAE LAVDATIO IN PROPHETAM *Eliseum & mulierem Sunamitidem, ex Simeone Metaphraste.*

EX prophetarum numero alij sermone Christum pronũciárunt, alij opere ac factis eius res indicárunt, alij diuinæ dispensationis figuram & rerum futurarum imaginem, tanquam adumbratione quadam præmonstrárunt. Sermone Christum prænunciárunt Esaias, Ieremias, Ezechiel, & vnà cum illis duodecim alij prophetæ. Factis illum indicárunt Elias Thesbites & Eliseus eius discipulus. Figura ipsius sepulturæ fuit Ionas Propheta. Sicut enim, inquit ipse Dominus in Euangelio, fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Iunij 14. Christum prophetæ multis modis prænunciárunt. Matt. 12.

Sed intereà Ionæ & Eliæ, aliorumq; narrationem in aliud tempus differamus, Eliseum verò in medium proferentes, primùm quæramus, quare Sunamitidis filium nõ oratione, vt Petrus Apostolus Dorcadem illam, à mortuis excitauit, sed supra mortuum illius pueri corpus seipsum expandit: pueri enim ori sui oris superficiem, nares naribus, fronti frontem, pedibus pedes accommodauit, pectus pectori, & oculis oculos adhibuit, &, vt summatim dicam, singula pueri membra suis membris Propheta contingens, vitam ipsi largitus est. Quæ igitur fuit causa, vt mortuum puerum oratione non excitauerit, sed seipsum eius corpori adiunxerit? Hæc illis quidem in figura cõtigerunt, & ad nostram doctrinam scripta sunt, ad quos fines seculorum deuenerunt. Narremus igitur, cuius rei figura fuit Eliseus, & cuius filius Sunamitidis mulieris, qui mortuus fuerat, imaginem præmonstrabat. 4.Reg. 9. 1.Cor. 10.

Eliseus Christi figuram præferebat, Sunamitidis verò filius gentium populum figurabat: hic enim à peccato ipso morti subiectus fuerat. Venit igitur spiritualis Eliseus, & eius membra omnia, os, oculos, manus ipsas, pedes, totum deniq; corpus mortuum deprehendit. Os videlicet mortuum erat, quod non ad Dei gloriam celebrandam linguam exercebat, sed ligno dicebat, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. Eiusdem oculi mortui erant, quippe qui non ad vniuersarum rerum opificem Deum erigebantur, sed, relicto creatore, his rebus seruiebant, quæ à Deo ipso creatæ fuerãt. Mortuæ erant & manus, quæ dæmonibus ipsis sacrificia offerebant. Mortui & pedes, quippe qui ad diaboli adorationem flectebantur. Totum deniq; eius corpus putidum erat, & potente illo medico indigebat: non quouis, inquam, medico, sed eo, qui posset mortuis etiam hominibus vitam restituere. Venit igitur medicus ille, qui requirebatur, spiritalis Eliseus Dominus noster Iesus Christus, qui cùm humanum corpus totum mortuum comperisset, seipsum totum toti mortuo corpori accommodauit. Eliseus, typus Christi. Filius Sunamitidis, paganorum. Ierem. 2.

Dicet aliquis: Quidnam hoc est, quod dicis? Tota, inquam, & plena diuinitatis perfectio totam nostram humanam naturam in se gestauit: hominem scilicet ipsum, in quo habitauit (vt inquit Apostolus) tota plenitudo diuinitatis corporaliter. Oculos habuit vt homines, similiter & manus & pedes, non specie aliqua, sed re vera. Non enim rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo: sed exinaniuit seipsum, formam serui accipiens. Itaq; vita ipsa mortis indumentum gestauit, vt mortalem illam cõditionem ad propriam immortalitatem traduceret: cumq; diuinitas ad humanum corpus descendisset, omnia deinceps hominis membra sancta sunt effecta, & ad meliorem vsum conuersa. Ita igitur os ipsum didicit tandem illud dicere: Domine, labia mea aperies, & os meum annũciabit laudem tuam. Oculi verò ipsi ad Dei gloriam intenti esse didicerunt, vt de ipsis dici possit: Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das illis escam in tempore opportuno. Manus ad Deum extensæ, Domino suo benedicunt, vt & de illis dicatur: In noctibꝰ extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino: item illud: Eleuatio manuũ mearum sacrificium vespertinum. Iam verò & pedes ipsi in Ecclesijs consistentes, & totum hoc Deo acceptũ referentes: Stantes, inquiunt, iam sunt pedes nostri in sanctis locis. Item illud: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Vidisti, quæ sit in membris exterioribus diuinæ gloriæ celebratio. Quid Philip. 2. Coloss. 2. Psal. 50. Psal. 144. 133. 140. 121.

igitur? Num & interiora hominis membra, diuini ministerij sunt expertia? Minimè, inquam, sed anima ipsa cum interioribus membris clamans & Deum inuocans, ait: Be-
102. nedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius.

Omittamus igitur Sunamitidem illam viduam cum miraculis ab Eliseo Propheta effectis, & Christi ad nos venientis vmbram quandam præ se ferētem, & ad nouæ gratiæ miracula orationem nostram conferentes, de hac ipsa re latiùs disseramus, & primùm consideremus, quemadmodùm vnigenitus Dei filius à solo Patre ante omnia sæcula genitus, idem in extremis diebus, & ex Virgine matre sola sine semine aliquo natus, vnicum viduæ cuiusdam filium mortuum, misericordia motus, ab inferis excitauit. Sed recurramus ad viduæ illius lachrymas, quæ cùm filium suum vnicum mortuum deploraret, Dominum ipsum, qui nostræ salutis causa in mundum venerat, ad misericordiam allexit. Illius enim viduæ lachrymæ vnigenitum Dei filium ad vnicū eius filium à mortuis excitandum adduxerunt. Cùm enim ille valdè misericors eam fœminam dolore nimio affligi vidisset, spontè viduam adijt, & mœroris flāmam suæ benignitatis fonte totam extinxit: de ipso enim apud Prophetas scriptū legimus: Ros à te proficiscens, medicina ipsorum est. Fractum itaq; ramum, vt bonus agricola, iterùm inseruit. Cuiusnam hominis cor dolor ille non vulnerâsset? Quis viduæ illius lachrymas sine lachrymis præterijsset? Eius, inquā, fœminæ mœror toti ciuitati fletum excitauit. Viduæ ipsæ viduam illam, quæ filiorum matres erant, mulierem liberis orbatam commiserabantur. Qui filios habebant, adolescentem mortuum lamentabantur. Adolescentes adolescentem illum lachrymis prosequebantur. Alij vt filium, alij vt fratrem deplorabant. Omnes deniq; mœror ille tetigerat: & matris vulnus eo magis in corde renouabatur. Filij enim memoria in eius viscera tanquam telum aliquod recurrens, flammam accendebat, & doloris acerbitatem maiorem efficiebat. Nihil enim ita matrem affligit, vt mortui filij recordatio.

Luc. 7. Viduæ Euangelicæ, vnici filij mortem deplorantis fuci? describitur.

Cùm igitur crines sine intermissione lacerarent, & vnguibus ipsis maxillas discerperet ac dedecoraret, lachrymarum fluuios effundebat, & miserabiles pro filio mortuo voces emittebat, quales scilicet par erat à mœrore ipso in eius mentem ac vocem suppeditari. Cuinam, inquiebat, fili, viduam matrem & orbam dereliquisti? Quem, te adempto, adiutorem inueniam? Cuinam ætas mea grandis, tanquam baculo, innitetur? Quem posthàc patronum inueniam, cuius vir prius excesserit, cui filius nunc adimitur? Qui potero orbitatis meæ angustias sufferre, & viduitatis tempestatem euadere? Hactenùs onere illo, quod viduas consequitur, depressa fui, nunc & orbitatis caligo me oppressit. Duos illustres oculos possidebam, virum & filium, sed vtrunq; mors ipsa effodit. Ecquis igitur, fili, matrem tuam iam mortuam sepulcro mandabit? Quis iusta persoluet? En illum, qui me lachrymis prosequi debebat, ipsa priùs lachrymo: quem decebat sepulcrum mihi parare. cum ipsa nunc sepeliam. Non ampliùs tuis amplexibus fruar, nō ampliùs tuis suauissimis osculis recreabor. Par erat matrem, priusquàm filium, à morte rapi: hic enim est naturæ ordo, vt filij parentes præmittant. Sed quoniam ordinem peruertisti, saltem celeriter Deus hoc mihi largiatur, vt ad eos, qui mortui sunt, me quoque adiungat. satius enim mihi erit vno eodemque sepulcro condi, quàm sine filio breui hac luce frui: nam nulla vitæ iucunditas mihi ampliùs reliqua est, cùm non ampliùs superstit ille, cuius causa viuere cupiebam. Quandiù filius supererat, sine dolore ærumnas meas ferebam: vterque enim alteri consolationem afferebamus: neque illum orbitas frangebat, neque viduitas ipsa, tantùm illo viuo, me onerabat. Et viri quidem calamitatem filij expectatio paulatim à memoria subtrahebat: sed consolationem meam hanc mors acerba statim conturbauit, & hilaritatem magnam in dolorem intolerabilem conuertit. Quàm diuersa sunt cuenta ipsa ab ijs, quæ mihi proposueram. Quotidiè eius nuptias expectabam, sed pro thalamo nuptiali sepulcrum construxi. Quo tempore de nuru cogitabam, tunc monumentum paraui. Cùm de nuptiali conditione tractabam, tunc testamentum eius consignatum accepi: & filius matrem hæredem scripsit, quæ filium hæredem cōstituere debebam. Cùm vestem nuptijs congruentem parare cœpissem, tunc funebribus virtis & indumentis eius cadauer adstrinxi. Quàm diuersa sunt hæc ab ijs, quæ mihi proposueram. Non est dolor aliquis cum doloris mei acerbitate conferendus: nulla calamitas meæ calamitati par est. Nemo vlcus meum sanare poterit: nemo vulnus curabit: nemo talis ac tantus medicus in vrbe hac est: non est, inquam, non est. Sed num aliquem apud vrbis portam inuenero?

Cùm adhuc mulier loqueretur, Medicus, qui desiderabatur, præstò erat. Ille viduarum

rum Patronus viduæ occurrit: Pater orphanorũ adoleſcentulũ vocauit: vitæ largitor mortuum in vitam reſtituit, & orbatæ matris lachrymas miſericordiarum amator Deus repreſſit. Cùm enim ad ciuitatis Naiin portam Dominus appropinquâſſet, (vt dicit Euangeliſta) ecce efferebatur mortuus filius vnicus matris ſuæ. Mortuus egredi-ens ingredienti vitæ occurrit. Cumque flentem matrem ipſe Dominus vidiſſet, miſeri cordia illius commotus eſt, eique dixit: Noli flere: mors enim, quæ te impugnauit, ex-pugnata nunc eſt. Noli flere: nam inferna ſedes coacta, filij tui animam à me repetitã reſtituet. Gaudebat quidem ſatanas, vt prædam deuoraturus: ſed ingemiſcer, voti cõ-pos non factus. Et vt diſcas verum eſſe, quod promitto, reuerà filium tuum reſurgen-tem adſpicies. Tum dixit: Adoleſcens, tibi dico, ſurge. Et ſedit, qui mortuus fuerat, & cœpit loqui. Adoleſcens, inquit, tibi dico, ſurge. Sed curnàm addidit, Tibi dico? Simpli ciùs enim dicere poterat: qui mortuus es, reſurge. Eius rei cauſam hanc eſſe arbitror, quòd Saluatoris vox ſummam vim habens, & alios mortuos in vitam excitatura e-rat: propterea illud addidit, Tibi dico, vt gratiam ſuam huius adoleſcentis reſurrectio ne circunſcriberet. Hoc idem fecit & in Lazaro: non enim dixit: Qui mortuus es, ve-ni foras: ſed nomine mortuum vocans: Lazare, veni foras. Itaque id fecit, ne vox illi, qui vitæ author eſt, ſimpliciter pronunciata, multos mortuos excitaret. Sedit mor-tuus, et cœpit loqui, illud nimirùm: Niſi Dominus adiuuiſſet me, paulominùs habi-tâſſet in inferno anima mea. Item illud: Dominus eduxit me de lacu miſeriæ & de lu-to fęcis: & ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Hoc igitur & nos in tentationum fluctuationibus clamantes, canamus gloriam Patri, Filio & Spiritui ſancto nunc & ſemper, & in æterna ſæculorum ſecula, Amen.

Dominus Ieſus excitat filium eius. Luc. 7.

Iohan. 11.

Pſalm. 91. Pſalm. 39.

VITA ET MARTYRIVM SANCTÆ FEBRONIAE VIRGINIS, PER THOMAIDEM SANCTIMONIALEM ſcripta. *Habetur in Simeone Metaphraſte.*

QVO tempore Diocletianus Romanis imperabat, accidit vt Anthimus Præſes morbo laboraret, & in lecto iaceret. Selenum igitur fratrem ad ſe accerſitum, his verbis affatus eſt: Ego mi frater, ex rebus humanis excedo. itaque Lyſimachum filium meum in manus tuas trado: cui quoniã Proſphori Senatorij hominis filiam vxorem dandam cõſtituimus, velim poſt meum obitum nuptias quamprimũ ſtudeas perficere, & ſis illi patris loco. Hæc cùm Præſes fratri mandâſſet, poſt tres dies è vitis exceſſit. Imperator verò Diocletianus Lyſimachum Anthimi filium, & Selenum eius patruum ad ſe accerſiuit, & ſeorſum dixit Lyſimacho: Ego, adoleſcens, patris tui amicitiam recordatus, in animo habui, poſt eius exceſſum rem eius locum Præſidem conſtituere: ſed quoniã fama quadam aures meę perſonant, te Chriſtianorum religione delectari, interea id facere diſtuli. Volo igitur te ad Orientis partes mittere, vt Chriſtianorum religionem perſequaris ac deleas: cumque ad nos reuerſus fueris, tunc Præſidem ages.

11. Iunij. Cap. 1.

Cap. 2.

Hæc cùm Lyſimachus audiuiſſet, nihil Imperatori auſus eſt reſpondere: erat enim ætate admodùm iuuenili, annum agens ferè vigeſimum. Selenus verò eius patruus cùm ad Imperatoris pedes procubuiſſet: Supplex, inquit, immortalem maieſtatẽ tuã oro, vt paucos dies Lyſimacho concedas, vt nuptias celebrare poſſit: poſteà & ego vnà cum illo abibo, & omnia fient, qua diuina maieſtas tua præcepit. Tunc Imperator: Priùs ad Orientem profecti, Chriſtianorum religionẽ extinguatis: cumque omnia rectè perfeceritis, huc reuerſi, me quoque habebitis omne ſtudium adhibentem ad conficiendas Lyſimachi nuptias. Hæc cùm audiuiſſent, non ampliùs auſi ſunt Imperatori reſpondere. Acceptis igitur mandatis, & militibus multis, ad Orientem iter fecerũt. Lyſimachus verò ſecum duxit virum quendam Primum nomine, ex eorum numero, qui Comites vocantur. Erat autem ille ex matris eius ſorore genitus, quem & exercitui præeſſe voluit. Cùm igitur veniſſent ad Orientem, & ad Meſopotamiam acceſſiſſent, in ea regione, quæ Palmyra dicitur, Chriſtianos homines partim in ignem coniecerunt, partim gladio percuſſerunt. Erat enim Selenus ille admodùm ſęuus atq; inhumanus, qui non ſolùm hæc, quæ diximus, faciebat, verumetiam illorum cor-

Selenus atrox Chri-

ſtianorum perſecutor. corpora canibus eſcam proijci iubebat. Multus igitur terror propter Seleni durioris viri ſæuitiam atque atrocitatem totum terrarum orbem continebat.

Cap.3. Nocte verò quadam Lyſimachus Comitem Primum ad ſe accerſitum his verbis affatus eſt: Honeſtiſſime vir Prime, tu nôſti, quòd licèt pater meus Græcorũ ſuperſtitionem ſequens, mortuus fuerit, tamen mater mea Chriſtiano cultui dedita vitam egerit, & diem obierit: quæ quidem multum ſtudium ac diligentiam adhibebat, vt Chriſtianus fierem: ſed ego propter Imperatoris & patris mei timorem, id facere ad-huc no potui. Quinetiam matris meæ habeo mandata, ne quem Chriſtianorum hominum interficerem, ſed Chriſtianicus eſſe ſtuderem. Nuncautem Chriſtianos ipſos video ſub hoc homine perditiſſimo Seleno patruo meo cruciatos impiè necari. Quamobrem animus meus illorum cauſa valdè affligitur. Volo igitur, vt Chriſtianorum incolumitati clàm deinceps conſulamus, priuſquàm à Seleno ipſo peſſimè omnes interficiantur. Hæc cùm audiſſet Primus ille, neminem Chriſtianorum comprehendi iubebat: ſed illis, quos nouerat, & monaſterijs etiam ſignificabat, vt vaſtatoris Seleni manus aufugerent.

Lyſimachꝰ fauet Chriſtianis.

Cap 4. Monaſteriũ fœminarũ, Sibopoli. Cùm verò adhuc in illis locis verſarẽtur, volebant Sibapolim peruenire, quæ ſita erat in finibus aſſyriorum, ac ſub Romanorum ditione conſtituta. Erat autem in vrbe illa monaſterium mulierum quinquaginta, quæ monaſticæ vitæ ſtudio ſeipſas exercebant. His præerat mulier quædam nomine Brienna, quæ magiſtram habuerat Platoniam, diaconatûs officio ante ſe functam, cuius traditionem & canonem ad finem vſq; optimè ſeruauit. Platoniæ autem canon talis fuerat. In die Paraſceues nulli ex ſororum numero licere opus aliquod facere, ſed in ſacello omnes conuenire. Itaq; modò pſalmorum canendorum regulam exequebantur, modò Platonia librum tenens, literas diuino ſpiritu afflatas, ſororibus legebat vſque ad horam tertiam. Poſt tertiam autem horam dabat libram in manus Briennæ, iubens ex eodem libro aliquid ſororibus legere vſque ad veſperam. Ita igitur & Brienna faciebat, tale miniſtẽrium obẽundo. Cui duæ virgines adoleſcentes aderant, benè apud illam educatę, & exercitationis monaſticæ palæſtram obeuntes: quarum vna Procla, altera Febronia nominabatur. Eratq; Procla annos nata vigintiquinq;, Febronia verò viginti, quæ Briennæ etat neptis. Eadem pulchritudine & corporis ſtatura erat valdè inſignis, & adſpectu valdè hilaris, ita vt venuſtas in ore ipſius effloreſcens, humano artificio depingi non poſſet.

Cap.5. Porrò erat Briennæ multa ſolicitudo, quo pacto Febroniam intactam ſeruaret, illam forma tam egregia præditam videns. Cùm verò omnes ſorores illæab vnius

Febroniæ virginis ieiunia. diei veſpera vſque ad ſequentis veſpertinam horam ieiunarent, iuſſit Febroniam poſt duorum dierum ſpatium comedere. Illa igitur cùm ſe tali corporis habitu præditam videret, tunc etiam neque panem, neque aquam ad ſatietatem vſque ſumebat. Ad

Stratum. hæc iuſſit paruum quoddam ſcamnum ſibi componi, tribus cubitis longum, & vno palmo ac dimidio latum, in quo requieſcebat, quoties dormiendi tempus aduenerat. Interdum & in ſolo nudo carnes ſuas reclinabat. Quoties verò à diabolo nocturnis cogitationibus tentabatur, exurgebat, & multis cum lachrymis Deo ſupplicabat, vt diabolum tentantem à ſe fugaret: & ſtatim librum aperiens, diuinas literas laboriosè

Eruditio. legebat. Cùm enim adoleſcens eſſet diſcendi cupida, tam multa didicit, vt tantum Febroniæ ſcientiæ ſtudium Brienna valdè admiraretur. In die igitur Paraſceues omnibus ſororibus illis ad ædem ſacram conuenientibus, iubebat Brienna Febroniam diù na eloquia ſororibus legere. Quoniam verò mulieres nobiles in die Paraſceues ad ſacellum veniebant, & ſpirituali doctrina fruebantur, iuſſit Brienna Febroniam velo contectam diuina eloquia recitare: hominis enim externi vel mulieris adſpectum, cuiuſmodi eſſet, nunquàm viderat.

Cap.6. Febroniæ igitur doctrina vſquequaq; per totam vrbem, & pulcherrima ipſius forma, & manſuetudo, atque animi modeſtia celebrabatur. Quod cùm audiuiſſet Hieria ſenatorij generis mulier, miro quodam ardore inflammata, quærebat cum Febronia colloqui. Erat autem Hieria illa ſuperſtitionis Græcæ cultrix, & needum ad baptiſmum venerat: quæ cùm vnà cum viro ſuo menſes ſeptem vixiſſet, vidua poſtea facta, reuerſa eſt in ſuam patriam ad proprios parentes, quieté viuens. Erant autem & ipſi Græcæ ſuperſtitionis cultores. Venit igitur in monaſterium, & per ianuæ cuſto-

Hieria gẽtilis cupit ad fidem accedere. dem, conſilium ſuum Briennæ ſignificauit. Exijt Brienna ad illam. Cumq́ue Hieria ipſa ante Briennam ſeſe proſtrauiſſet, eam adorauit, & apprehendens eius pedes: Obteſtor, inquit, te per eum, qui fecit cælum & terram, ne me abomineris, quæ Græcam ſuperſtitionem ſecuta ſum, ob idq; impurè me geſſi, & ad hanc vſque diem idolorum

fui

ful ludibrium. Ne me priues fororis meæ Febroniæ doctrina atq; congressu. Per vos liceat mihi discere salutis viam, vt per eam incedam. Liceat inuenire, quæ Christianis parata sunt. Liberate me ab huius seculi & impuræ idolorum superstitionis vanitate, quoniam cogunt me parentes mei secundis nuptijs copulari: & sit mihi vita, Febroniæ consuetudo & doctrina: satis enim mihi est, præteriti temporis insicitia, tanquam pœna quadam, mulctatam fuisse.

Cap. 7.

Hæc cùm diceret Hieria, & lachrymis pedes Briennæ adspergeret, ipsam in multâ misericordiam concitauit. Illi igitur Brienna: Quòd ad Febroniam, inquit, pertinet, nouit Deus, quem ad modùm cùm duos annos agerent, ipsam in hoc monasterio in manus meas acceperim: & hodiè decem & octo anni sunt, ex quo in monasterio viuit, neque virialicuius, neque mulieris in mundo versantis formam adspexit: sed nec mundi figuram aliquam hucusq; vidit: quinetiam neque eius nutrix hactenùs ipsius adspectum cernere potuit. Quanuis enim lachrymans sæpè mihi supplicauerit, vt liceret cum ea colloqui, non tamen id assecuta est. nam ei hoc ego non concessi. Cùm verò te eius videndi desiderio teneri intelligam, & Dei amantem esse cognoscam, ad eam deinceps te intromittam, modò veste monastica inducta fueris. Duxit igitur Brienna Hieriam ipsam ad Febroniam. Quam cùm virgo Febronia monastica veste indutâ vidisset, ad Hieriæ pedes se deiecit: existimabat enim peregrinam aliquam monachâ à se videri. Vicissim igitur se amplexæ sunt, quas ambas iussit Brienna sedere, & Febroniam diuinæ scripturæ libros legere. Eius autem lectione ac doctrina ita compuncta est Hieria, vt totam noctem insomnem simul transegerint: neque enim Febronia desinebat docendo, neque Hieria audiendo defatigabatur. Tantum verò lachrymarum in terram effudit Hieria, vt totum solum eius lachrymis irrigatum fuerit. Diluculo autem vix Brienna potuit persuadere Hieriæ, vt illinc ad parentes suos rediret. Cùm igitur se vicissim iterùm amplexæ, lachrymarum plenæ fuissent, descendit Hieria in domum suam, & persuasit parentibus, vt ab inanibus paternæ traditionis moribus, & idolorum seruitute discederent, & Deum omnium Creatorem cognoscerent.

Nota tot annis Febronia nec viri nec fœminæ formam vidisse.

Hieria ei loquens mirè compungitur.

Febronia verò interrogauit Thomaidem, quæ secundas partes diaconatûs gerebat: Quæso, domina mea & mater: Quænam est illa hospes & soror, quæ ita lachrymis perfusa erat, quasi aliàs nunquã diuinas literas legi audierit. Tũc Thomais Febroniæ respondit: An ignoras, quæ illa sit? Et vndenã, inquit illa, peregrinam mulierem cognoscere poteram? Tum Thomais: Hæc est Hieria, senatorij generis fœmina. Et quare, inquit Febronia, mihi non significâstis, ne ego tanquam cum sorore loquerer? At illa: Ita fieri iussit Brienna Præses. Illis diebus ægrotauit Febronia vsque ad mortem, & in scamno illo suo iacebat.

Cap. 8.

Interim fama quædam ad vrbem illam peruenit, Lysimachum & Selenunt aduenire, vt Christianos cruciatibus multis affligerent. Omnes igitur Christiani, qui erant in ciuitate, clerici, laici & monachi, relictis rebus suis, aufugerunt, ita vt eius etiam vrbis Episcopus propter imminentem terrorem se occultauerit. Cùm hoc audiuissent Seleni. eius monasterij sorores, adierunt Briennam, & hæc ei dixerunt: Quidnam faciemus, cùm feræ vrbem hanc occupauerint, & omnes propter imminentes minas aufugerint? Quidnam, inquit Brienna, vobis placet? Tum illæ: Iubeas, mater, nos latere patrisper, vt animas nostras nos etiam seruemus. Ad hæc Brienna: Nondum, inquit, bellum vidistis, & de fuga cogitatis? Nondum palestra præstò est, & statim vos victas ostenditis? Nolite, quæso, filiæ, ita facere: nolite, quæso, sed resistamus, & certemus, ac moriamur pro eo, q pro nobis mortuus est, vt & cum illo viuamus. Hæc cùm sorores audiuissent, conticuerunt.

Cap. 9. Christiani fugiunt tumore impij Seleni.

Die autem crastino vna quædam è sororibus, nomine Aetheria, dixit: Scio ego, quòd Febroniæ causa non permittit nos Brienna hinc discedere. Fortasse propter hanc Febroniam nos omnes perire vult. Sed ecce ego dico vobis, vt illam adeamus: ipsa enim pro omnibus dicam, quod docet. Cùm hæc audiuissent sorores, aliæ paruerunt Aetheriæ, aliæ contradixerunt, eius consilium condemnantes. Cumque multa dissensio inter eas per aliquot horas fuisset, postremò omnes concordes adierunt Briennam, vt scirent, quod consilium illis daret. Posteà verò quàm venerunt illæ, & Brienna consilium Aetheriæ cognouit, intuens in illam: Quidnam, inquit, vis, soror Aetheria? Quæ respondit: Vt iubeas nos occultari, & imminentem furorem aufugere: non enim meliores sumus clero & Episcopo. Oportet te illud cogitare, inter nos adolescentulas quasdam esse, quibus cauendum est, ne aliquo modo comprehendantur à militibus, & corrupta corporis virginitate, exercitationis monasticæ mercedem amittant.

Cap. 10. Etiã adolescẽtulas vir gines patres antiqui in monasterijs ponebant.

amittant. Illud etiam timendum, ne nos tormentorum anguſtias ſuſtinere non valẽtes, dæmonum cultrices effectæ, animarum noſtrarum iacturam faciamus. Si placet igitur, iubeas nos aufugere, & Febroniam nobiſcum ducere.

Cap. 11. His auditis, dixit Febronia: Viuit Chriſtus meus, cui deſpõſata ſum, cui animam meam dedicaui, quòd non egrediar è loco iſto: ſed hic moriar, & hic ſepeliar. Tum Brienna ad Aetheriam conuerſa: Tu, inquit, videro quid agas: ego innocens de hac re futura ſum. Deinceps dixit & alijs ſororibus: Vnaquæq; veſtrũm nouit, quid ſibi expediat: quicquid igitur vult, illud eligat. Tunc omnes ſororesillæ meru impulſæ, ſalutem dixerunt Briennæ & Febroniæ, multiſq́ue lachrymis & gemitibus ſua pectora percutientes, è monaſterio egreſſę ſunt. Procla verò Febroniæ condiſcipula, eius collum amplectens, ipſam deoſculabatur, clamans & orans vt pro illa Deum precaretur. At Febronia manu ipſam appræhendens, non permittebat è monaſterio egredi, dicẽs: Metuas Deum, Procla ſoror. Saltem tu nos non derelinquas, (An non vides me ægrotare?) ne fortè moriar, & Brienna nõ poſſit me in ſepulcrum demittere. Maneas igitur hîc, vt funus meum cures. Tunc Procla reſpondit: Non derelinquam te, ſoror mea, vt iubes. En, inquit Febronia, coram Deo mihi pollicita es, quòd me non derelinquas. Veſpere autem Procla illa, murato conſilio, diſceſſit è monaſterio.

Cap. 12. Brienna igitur cùm monaſterium illud propter imminentes anguſtias ſororibus deſtitutũ vidiſſet, ingreſſa eſt in ædem ſacram, & in ſolum ſe abiecit, vlulans & lamentis Deum implorans. Thomais verò, quæ ſecundas partes poſt Briennam gerebat, aſſidensilli, eamq́ue rogans: Deſine, inquit, mater mea, flere: potens eſt enim Deus noſter cum anguſtijs & tentatione facere, vt felicem euentum habeamus, & tentatio-
1. Cor. 10. Eccli. 2. nes ferre poſſimus. Quiſnam credidit Domino, & vnquàm confuſus eſt? Quis vnquã permanſit in timore illius, & ipſe cum contempſit? Ita profectò, inquit Brienna, res ſe habet: ſed quid faciam Febroniæ? Vbinàm ipſam occultem, aut ſeruem? Quibus oculis adſpicere potero, illam à barbaris captiuam duci? Ad hæc Thomais: Num oblita es eorum, quę tibi dixi? Qui poteſt homines mortuos exuſcitare, ille idem & Febroniam corroborabit, & ſeruare poterit. Itaque mater mea, quæſo, animum confirmes, & ſententiam mutes: deſiſtenſq́; à gemitibus & lamentis, veni, vt Febroniam confirmemus, eò quòd ipſa morbo afflicta decumbit.

Cap. 13. Cùm igitur ad ſeamnum veniſſent, in quo Febronia decumbebat, ſtatim Brienna grauem vlulatum emiſit: & cùm faciem in ſua genua deieciſſet, lachrymis perfundebatur. Cùm verò in ipſam Febronia intueretur, ad Thomaidem orationem dirigens: Quæſo, inquit, mater, quiſnam vlulatus fuit Briennæ? Audiui enim ipſam & paulò antẽ, cũ adhuc eſſet in æde ſacra, clamores magnos emittere. Tui cauſa, inquit Thomais, gemitum & lamentationes emittit: rumnas enim præuidet, quæ à Tyrannis nobis inferendæ ſunt, propterea quòd tu adoleſcens, & pulchritudine valdè inſignis es. Tũ Febronia: Rogo vos, vt pro me ancilla veſtra Deum oretis: potens eſt enim ipſe reſpicere humilitatem meam, & me infirmam corroborare, mihiq́; patientiam concedere, vt omnibus ſeruis ſuis, qui verè ipſum dilexerunt. Ad hæc Thomais: Filia, inquit, mea Febronia, en tempus certaminis præſtò eſt. Igitur ſi à militibus compræhenſæ fuerimus, nos quidem vt ætate proiectæ, breui tempore à Tyrannis interficiemur: te verò, vt adoleſcentem & pulchritudine inſignem, detinebunt. Ergo ſi te blanditijs allicient, nequaquàm illis obtemperes. Quòd ſi auro vel argẽto, veſte aut delicatis cibis te demulcere ſtudebunt, vide, filia, ne illis credas, ne præteritorum laborum mercedem perdas, néve dæmonibus & idolis ludibrio fis. Nihil virginitate præſtantius. Multa e-
Virginitatis præſtantia & præmium. nim eſt ipſius merces: & præmium virginitatis ſponſus immortalis eſt, qui & immortalitatem his præbet, qui eum exoptant. Da operam, Febronia, vt illum videas, cui & animam tuam dedicaſti. Vide, filia mea, ne reprobes eius pignus, & conuẽta frãgas, quibus cum Chriſto ipſo coniuncta es. Terribilis enim eſt dies ille, cùm federit in ſolio gloriæ ſuæ Iudex ipſe, à quo vnuſquiſq́; recipiet ſecundùm opera ſua.

Cap. 14. Hæc cùm audiuiſſet Febronia, confirmabatur, & fortiter ac generosè contra diabo li ſpiritus ſeipſam præparabat: & reſpondens Thomaidi: Benè, inquit, feciſti, domina mea, quòd ſeruam tuam confirmans, animam meam alacriorem effeciſti. At ſi fugiẽdi certaminis propoſitum habuiſſem, & ego cum ſororibus ipſis exire, & meipſam occultare poteram. Sed quoniam illum deſidero, cui & animã meam dedicaui, ſtudeo ad ipſum accedere, ſi quidẽ dignã me faciet, q́ pro nomine ipſius certem & moriar. Hæc cùm audiſſet Briẽna, cœpit & ipſa dicere: Filia mea Febronia, memoria repetas, quẽ admodùm doctrinam meam aſſecuta es. Recordare, quemadmodùm & aliorũma-

giſtra

gistra fueris. Recordare, quòd te secundum iam annum agentem in manus meas à nutrice tua acceperim, & ad hanc diem nemo faciem tuam vidit. Feci, vt cum mundi huius mulieribus non versareris. En, vt hactenùs te custodiui immaculatam. Nunc autem quid faciam tibi, filia mea? Oro, ne senectutem Briennæ dehonestes, ne laborē spiritalis matris tuæ inanem efficias. Memoria repetas, certatores illos, qui ante te fortiter & gloriosè martyrium passi sunt, victoriæ coronam ab illo cælesti certaminum Præside percepisse. Non viros solùm, sed etiam mulieres recordare, Libiam & Leonidem sorores illas duas, quæ martyrium gloriosè pertulerunt: è quibus Libia i. psa gladio percussa, capite priuata est. Leonis verò in ignem conjecta fuit. Recordare quemadmodùm puella Eutropia, duodecim annos nata, martyrium sustinuerit. An non semper Eutropiæ obedientem animum, & eius tolerantiam ac patientiam admirabaris, cùm eam Iudex ipse vinculis exolutam, sagittis peti iussit, vt prę metu fugeret? Sed illa matrem ita sibi dicentem audiens: Filia mea Eutropia, vide ne fugias: manus sibi post terga deuinxit, & sagittis percussa in solum cecidit, & statim spiritum emisit, & matris præceptum non violauit. Nónne puellæ huius patientiam tu semper admirata es? Et illa quidē puella erat, omnium literarum rudis atq; ignara: tu verò et aliarum magistra existis.

Febronia à teneris optimè instituta.

Libia & Leonis martyres.

Item Eutropia duodecimnis.

Cùm hæc & his plura dicerentur, nox præterijt, & dies illuxit. Post ortum autem Solis, tumultus & clamor ab his, qui vrbem illam incolebant, emittebatur, cùm Lysimachus & Selenus eò veniissent. Vt igitur Christiani multi à militibus capti, & in carcerem conjecti fuerunt, quidam ex Græcorum numero ad Selenum de monasterio illo significárunt. Ille autem statim misit in monasterium milites. Qui cùm illud circundedissent, & portas securibus perfregissent, facto impetu in monasterium irruerunt, & statim Briennam comprehensam gladio interficere voluerunt. Sed Febronia, cùm periculum imminere vidisset, se ad militum pedes abijciens, dixit: Obtestor vos per Deum cælestem, me me priùs de medio tollite, ne dominam meam morientem videam. Dum hæc Febronia diceret, Comes ille, qui Primus vocabatur, superuenit, indignatusque aduersùs milites, eos è monasterio expulit, & Briennam alloquens: Vbinam, inquit, sunt aliæ, quæ in monasterio isto erant? Illa verò respondit: Præ metu omnes secesserunt. Vtinam, inquit Primus, & vos secessissetis. & adiunxit, Liceat vobis saluas abire, quocunque volueritis. Mox secum milites abducens, è monasterio discessit. Cumque ad prætorium venisset, adijt Lysimachum. Cui Lysimachus dixit: Veráne audiuimus de monasterio illo? Vera, inquit Primus. Cumque illum seorsum duxisset, hæc addidit: Omnes, quæ erant in monasterio illo, fugæ se dederunt, neque inuenimus, nisi duas vetulas, & vnam adolescentem mulierem. Mirum autem quiddam & peregrinum tibi significare possum, quod vidi in monasterio. Illam profectò adolescentem vidi ciusmodi formam habentem, qualem hactenùs nullam inter mulieres adspexi. Scit Deus verum esse, quod dico. Vidi insuper adolescentem illam iacētem in quodam scamno, & mente perculsus fui. Quod nisi paupercula & inops foret, dignam certè iudicarem, quam dominus meus vxorem duceret. Ad hæc Lysimach⁹: Si, mandata, inquit, habeo matris meę, ne Christianorum sanguinē effundam, sed illorum amicus potiùs sim, quomodo potero Christi sponsis insidiari? Minimè certè id faciā. Sed quæso, illas accipias, & è monasterio educas, earumque sis conseruator, ne in patrui mei Seleni crudelis incidant manus.

Cap. 15.

Milites irrūpunt in monasterium.

Nota Lysimachi Christiano hominē dignā vocem.

Tunc vnus quidam è numero pessimorum militum, qui ex monasterio venerant, cùm nonnulla ex his verbis fortè audisset, cucurrit ad Selenum, cique significauit, inuentam fuisse adolescentem quandam in illius vrbis monasterio forma valdè insignem, de cuius matrimonio Primum Comitem cum Lysimacho agere. Audiuit hæc Selenus, & furore concitatus, misit custodes in monasterium, qui eas mulieres seruarent, ne fugam arriperent: & statim iussit præcones per vrbem edicere, crastino die Febroniam producturum iri. Cùm hæc audiuissent eius vrbis & finitimæ regionis homines, magna virorum & mulierum turba ad spectandum Febroniæ certamen cōfluxit. Postea verò, quàm dies illuxit, venerunt milites ad monasterium, & ingressi, à scamno illo Febroniam abripuerunt, & ferreis vinculis collo adolescentis adstricto, è monasterio pertraxerunt. At Brienna & Thomais Febroniam complexæ, lamentabili voce clamantes, precabantur milites, vt paulisper concederēt eas cū Febronia loqui. Tum illi multa misericordia Febroniam prosequentes, permiserunt facere quod petitum fuerat. Deniq; ambæ illæ mulieres eosdem milites rogabant, vt liceret & ipsis idem certamen subire, ne Febronia sola derelinqueretur, néve destituta aliquo modo

Cap. 16.

Febronia vincta abducitur.

for-

formidaret. Milites verò dixerunt, se non fuisse iussos vt illas, sed Febroniam tantùm ad iudicium adducerent.

Cap. 17. Cœperunt igitur Thomais & Brienna hortari Febroniam & confirmare: quarum prior Brienna his verbis vsa: En, inquit, filia mea Febronia, ad certamen nunc egredieris. Considera cælestem sponsum certaminis tui spectatorem esse, & victoriæ coronam ab Angelicis potentijs teneri tibi dandam, si constans fueris. Vide ne tormenta expauescens, diaboli fias ludibrium: ne corpus tuum plagis dilaniati videns, misericordia illud prosequaris. Hoc enim, velimus nolimus, paulò pòst sepulcrum excipiet, & in puluerem dissoluet. En ego in monasterio lamentans, nuncium aliquod de te, siue bonum, siue malum, expectabo. Sed da, quæso, operam, filia mea Febronia, vt fausti aliquid de te audiam. Vtinam mihi aliquis optatum nuncium afferat, Febroniam perfectè martyrio functam, & in Martyrum numero aggregatam fuisse. His auditis, Febronia respondit: Fidem & spem habeo in Deo meo, mater Brienna, fore, vt quemadmodùm mandata tua nunquàm contempsi, sic neque hoc tempore admonitiones istas & præcepta tua neglectura sim: sed videbunt populi, & obstupescent, & Briennæ senectutem beatam prædicabunt & dicent: Verè hoc est Briennæ illius magnæ fœminæ germen & educatio. Ostendam enim in corpore muliebri virilem mentem. Sed benè mihi precemini, & me discedere patiamini. Ad hæc Thomais: Viuit, inquit, Deus, Febronia soror mea, & ego seculari habitu induta, veniam & certamen tuum adspiciam.

Constans Febroniæ animus.

Cap. 18. Cùm verò milites ipsi Febroniam vrgerent, illa: Precor, inquit, vos matres meæ, vt benedictionem pro viatico mihi impertiatis, & magis magisque pro me Deum oretis, meque ire permittatis. Tunc Brienna tendens in cælum manus, & vocem maginam edens, ita precata est: Domine Iesu Christe, qui seruæ tuæ beatæ illi Teclæ certâ ti sub Apostoli Pauli habitu apparuisti, quæso, & huic humili seruæ tuæ in hora certaminum appareas. Hæc cùm dixisset Brienna, & Febroniam vltimò amplexa esset, illam salutatam dimisit. Quam milites comprehensam, ad Selenum duxerunt. Reuersa est autem Brienna in monasterium, dolens ac lamentans, & in solum eo in loco, vbi Deum orare consueuerant, prostrata vociferabatur, Deum precans pro Febronia. Thomais verò, quæ secundas partes post Briennam in monasterio habebat, illam dereliquit, & seculari habitu induta, ad spectaculum Febroniæ se contulit. Omnes igitur seculares mulieres, quæ ad monasterium in die parasceues conuenire, & eius doctrina frui consueuerant, pectora sua verberantes, cum lachrymis ad eius rei spectaculum currebant, & adolescentis doctrina se priuatas dolebant.

Cap. 19. Hieria valedicit Febroniæ causa.

Cùm hæc audiuisset & Hieria, senatorij generis mulier, Febroniam scilicet monacham publicè produci, surrexit, & vocem ita magnam edidit, vt parètes ipsius, & qui in eius domo erant, obstupuerint, & ab Hieria ipsa quæ fuerint, quidnam ei accidisset: Quibus illa respondit: Soror mea Febronia producitur, magistra mea ad pœnas ducitur, vt Christiana mulier. Cùm igitur à parentibus admoneretur, vt à luctu desisteret, eò illa magis dolens & vociferans, & parentes suos obsecrans: Sinite, inquit, me acerbè flere, & fororem ac magistram meam deplorare. Hæc cùm diceret, suis etiam parentibus luctum ita commouit, vt ipsi quoque Febroniam lamentarentur. Cùm igitur persuasisset parentibus suis, vt liceret etiam sibi spectaculum illud adire, pueros multos & ancillas secum habens, ad locum, in quem Febronia ducebatur, lugens properabat. Cumq; mulierum concurrentium & lamentantium multitudinem consecuta esset, inuenit & Thomaidem. Quæ cùm mutuò se agnouissent, ambæ lugentes ad spectaculum certaminis illius conuenerunt. Multitudine igitur in eum locum cõgregata, vbi de Febronia quæstio habenda erat, venerunt & Iudices.

Cap. 20. Præsidentes igitur Selenus & Lysimachus, iusserunt Febroniam coràm sisti. Illa itaque intromissa, manibus vincta, catenis etiam collo illigata, ibi constitit. Qua visa, tur bæ omnes lachrymârunt, atque ingemuerunt. Cumque in medium producta esset, iussit Selenus præsentes à tumultu desistere. Quod cùm omnes fecissent, dixit Selenus Lysimacho: Interroga mulierem istam, & eam respondentem audias. Tunc Lysimachus? Agè, adolescens, dic: Liberáne, an serua es? Tum Febronia respondit: Ego sum serua. Cuiusnã, inquit ille, serua es? At Febronia: Christi ancilla ego sum. Quodnam, inquit Lysimachus, nomen tibi est? Cui respondit Febronia: Christiana ego vocor, humilis quidem & abiecta. Tum Lysimachus: Nomen tuum cupio scire. Dixi, inquit illa, me Christianam esse: quòd si nomen meum scire vis, mater Febroniam me vocauit. Tunc Selenus iussit Lysimachum à quæstione desistere, & ipse cœpit Febroniam

Febroniæ coràm Iudice confessio.

broniam sic alloqui: Nôrunt dij, me ita affectum fuisse, vt tecũ loqui nollem: sed quoniam manſuetudo & æquitas tua, cum pulchritudine & forma egregia coniuncta, furoris mei & indignationis, quam aduersùs te conceperam, magnitudinem superârũt, non ampliùs te vt ream, sed vt filiam interrogabo. Audi ergo, filia: Testes habeo deos, quòd vera sunt, quæ dico. Multis pecunijs & facultatibus locupletem mulierem Lysimacho & ego & Anthimus frater copulauimus: sed tamen, si nobis eris obediens, hodiè coniugium cum filia Prosphori dissoluemus, & tecum de matrimonio conueniemus, & eris Lysimacho coniunx, sedens ad eius dexteram, cui ego nunc assideo. Ille, vt vides, perpulcher est, quem admodùm & tu. Audi igitur consilium meum, vt patris tui, & te gloriosam reddam, neque paupertas vnquàm ampliùs te affliget. Cùm enim mihi neq; vxor, neq; filij superſint, omnia mea tibi elargiar, & omnium mearum rerum dominam te constituam. Hæc omnia pro dote addam Lysimacho meo, & ero vobis patris loco, & gloriosam ac beatam dicent te omnes mulieres, cùm viderint quanto honore digna effecta sis. Largietur insuper multis victorijs ornatus Imperator noſter tibi multa dona: qui etiam promisit se facturum, vt Lysimachus Præſidis magistratũ gerat. En audisti omnia. Respondeigitur mihi patri tuo ea, quibus significes te deos colere, & ijs animum meum exhilara. Nam si non obedies admonitionibus meis, dij sciunt, ita futurum, vt in manibus meis ne tribus quidem horis viuas. Itaq; nunc aperi nobis, quid sentias. Blanditijs allicitur. sed frustrà.

Ad hæc Febronia: Ego, inquit, ô Iudex, thalamum habeo in cælis non manufactum, nuptias possidens indissolubiles: dotem habeo totum cæleſte regnum. Sponsum igitur immortalem cùm habeam, non patior cum mortali & corrupto homine copulari: quinetiam ne audire quidem possum quod polliceris. Itaq; Iudex noli laborare, neque enim adulando quicquã proficies, neq; minis me perterrefacies. Audiuit hæc Iudex, & magnoperè indignatus, iussit milites illius vestes discindere, & lacero quodam panno eam cingi, vt omnibus spectantibus, ignominia & turpitudine confunderetur, vtq; seipsam admodùm turpem factam videret, & miseram iudicaret, quòd à magna gloria excidisset, & ad extremam ignominiam deuenisset. Milites igitur quam primùm eius vestes discinderunt, & vili fascia eam cinctam, in omnium conspectu reliquo corpore nudam constituerunt. Tum Selenus: Quidnam agis Febronia? Videsne à quantis bonis excideris, & qualem miseriam sortita sis? Audi Iudex, inquit Febronia: Licèt omnibus pannis me exutam, & omninò nudam exhibeas, ego huiusmodi turpitudinẽ pro nihilo facio. Vnus enim creator est maris & fœminæ Deus. Itaq; non hoc solùm æquo animo patior, vt vestibus exuar, sed en se obtruncari, & igne incendi cupio. Atq; vtinam digna sim pati pro eo, qui pro me tot & tanta passus est. Cap. 21. Febroniæ egregiũ responsum. Afficitur ignominia.

Tum Selenus: Impudentissima fœmina, & ignominia omni digna, scio te gloriantem de pulchritudine tua, propterea non existimare tibi hoc turpitudini esse, sed laudi potiùs tibi esse putas, quòd sic nuda consistis. Scit, inquit Febronia, Christus meus, ad hodiernam diem viri alicuius aduspectum à me visum non fuisse, & vt in manus tuas inciderem, impudens videri vellem? Agè stulte & stolide Iudex, velim dicas: Quis vnquàm ex athletarum numero Olympiacum certamen certans, indutus veste in palæstra cum aduersario congreditur? An non certamen ipsum nudus exercet, donec aduersarium superet? Ego igitur tormentorum & ignis minas expectans, qui potero vestibus induta cum his rebus congredi? An non corpus ipsum nudum plagas excipiet, quoad expugnem patrem tuum Satanam, cruciatus tuos contemnens? Quoniã, inquit Selenus, mulier ista pœnarum & cruciatuum cõciliatrix, aduersùs ignis minas audacẽ se præbet, per quatuor corporis partes illam extendite, & infra ipsam ignem accẽsum supponite, simulq; quatuor milites virgis eius terga verberent ac dilanient. Id cùm fieret, & diutiùs virgo illa verberaretur, copiosus sanguis ex vtraque humeri parte in terram defluebat: ignis verò infra eius corpus accensus, viscera etiam ipsa combure-bat: ad hęc oleo magis excitatus, ac vehementiorem flammam erigens, Febroniam omninò consumebat. Cùm verò per multas horas virgo ipsa verberaretur & comburetur, tota multitudo illa pro Febronia summis clamoribus Iudici supplicabat, his vtens vocibus: Parce, benigne Iudex, parce virgini & adolescenti. Cæterùm ille nihilominùs ob id desæuiens, vehementiùs illam percutiac torreri mandauit, quoad vidit eius carnes in terram defluere. Tunc iussit carnifices desistere: qui existimantes eam mortuam esse, extra rogum dereicerunt. Flagellatry tannũ verbis egregijs. Atrocisimè cruciatur. Cap. 22.

At Thomais cùm vidisset cruciatus illos tam vehementes Febroniæ afferri, animo deficiens, in solum cecidit ad Hieriæ pedes. Quæ voce magna emissa: Væ mihi, inquit, Cap. 23.

Febronia ſoror, væ mihi, magiſtra mea, quoniam poſthàc doctrina tua priuata fuero. Nõ ſolùm autem te amiſi, ſed etiam Thomaidem. En & ipſa tui cauſa moritur. Cùm autem Hieriæ vocem Febronia iacens in ſolo audiuiſſet, rogauit milites, vt aquam in Thomaidis faciem adſpergerent, quò animum colligere poſſet. Milites ſtatim aquam attulerunt, quam cùm in eius faciem adſperſiſſent, illa ad ſe redijt. Tunc Iudex dixit Febroniæ: Qualiſnam tibi viſus eſt, Febronia, primus palæſtræ congreſſus? Tum illa: Ex primo, inquit, congreſſu didiciſti me inuictam eſſe, & tormenta tua contemnere.

Ite:ùm tormenta immaniſſima ei adhibentur.

His auditis, Selenus dixit: In ligno illam ſuſpendite, & ferreis pectinibus eius latera dilaniate: quinimmò ignem rurſus admouete, vt etiam oſſa comburantur. Statim igitur carnifices ceperunt pectines, & ita eam laniârunt, vt carnes ipſæ vnà cum ſanguine in terram deciderent. Admouerunt etiam ignem, quo vel ipſa viſcera comburebantur. At Febronia, oculis in cælum erectis: Veni, inquit, Domine in auxilium meum, & ne derelinquas me in hac hora: His dictis, conticuit, quanuis igne valdè vreretur. Multi verò ſpectatores, non ferentes Seleni crudelitatem, à ſpectaculo aufugerunt. Alij ſummis clamoribus à Iudice contendebant, vt ignis ille tolleretur. Et iuſſit Selenus ignem amoueri.

Cap. 24.

Cùm verò adhuc in ligno Martyr penderet, rurſus cœpit eam interrogare. Sed cùm ea reſpondere non poſſet, iuſſit illam è ligno deponi, & palo alligari, & carnificem illuc duci. Cui dixit: Cùm ſceleſtiſſima hęc & nefaria mulier nolit mihi reſpondere, abſcindatur eius lingua, & in ignem deijciatur. Exemit lingnam Febronia, & nutu ſignificabat carnifici, vt illam abſcinderet. Cùm verò is linguam retigiſſet, & eam abſcindere aggrederetur, turbæ per deorum ſalutem Selenum obteſtantes, illi perſuaſerunt, ne id faceret. Cæterùm ſceleſtiſſimus inſſit illius dentes eradicari. Statimque carnifex ferrum cepit, & ſanctæ puellæ dentes illos, quos eradicabat, in terram deijciebat. Cùm decem igitur & ſeptem dentes euulſi eſſent, & ſanguinis riui in terram defluerent, iuſſit Selenus nullum ampliùs euelli. At cùm Febronia tantam ſanguinis copiam vidiſſet, eam vires defecerunt. Medico autem ſtatim remedium afferẽte, ſanguis fluere deſtitit.

Dentes illi extrahũtur.

Cap. 25.

Cœpit igitur Selenus rurſus eam interrogare: Num, ô Febronia, ſaltem nunc iudicio parere, & deos ipſos confiteri vis? Cui illa: Peſſime & ſceleſtiſſime ſenex, tu viam meam impedire ſtudes, neq; finis me ad ſponſum meum accedere? Feſtina quammaximè potes ex huius mei corporis luto me eripere, quoniam amatot meus Chriſtus me expectat. Tum Selenus: Omninò, inquit, cenſe & igne corpus tuum delebo: video enim te etiam nunc propter adoleſcentiæ tuæ temeritatem impudentem eſſe. Sed non id tã citò erit, vt te cupere præ te fers: nanq; iſta tua arrogantia multo plura & grauiora mala tibi afferet. Febronia cùm propter tormentorum magnitudinem non multa reſpõdere poſſet, eo maiorem indignationem Iudici commouebat. Tũc Selenus iuſſit carnificem mammas eius ſecare. Acceſſit ille, & aggrediebatur id facere. Turbæ verò clamoribus magnis contendebant à Iudice, vt tormentum illud adoleſcenti Febroniæ condonaretur. Cùm verò diù clamarent, & Iudicem precarentur, indignatus Selenus aduersùs carnificem: Quid ceſſas, inquit, ſceleſtiſſime, & deorum inimiciſſime? Cur mammas iſtas non ſecas? Accepit ille nouaculam, & dexteram puellæ mammam ſecare cœpit. At illa erectis in cælum oculis, voce magna dixit: Domine Deus meus, adſpice violentiam, quæ mihi affertur. Veniat anima mea in manus tuas. Neq; ampliùs locuta eſt. Abſciſſis igitur duabus mammis, & in ſolum deiectis, Iudex impius mandauit ignem afferri, & in mammarum, quæ abſciſſæ fuerant, locum admoueri. Cùm verò diutiùs comburerẽtur, & ignis vſq; ad eius viſcera penetraret, turbæ ipſę tam crudele facinus ſpectantes, maxima ex parte à ſpectaculo illo diſceſſerunt, clara voce Diocletianum & eius deos execrabiles eſſe teſtantes.

Execantur vbera eius.

O crudelem tyrannum.

Cap. 26.

Thomais verò & Hieria miſerunt ancillam quandam in monaſterium, vt Brienna, quæ facta fuerant, nunciaret. Cùm veniſſet igitur ancilla ad Briennam, magna voce: Thomais, inquit, & Hieria tibi ſignificant, ne ampliùs defatigentur manus tuæ in cælum ad Deum extenſæ, neque cor tuum ſolicitum ſit aſſiduè precando: magna enim præmia Febronia iam aſſecuta eſt. Cùm hoc nuncium Brienna audiuiſſet, ad Deum vocem erigens dixit: Domine Ieſu Chriſte, veni & auxiliare ſeruæ tuæ Febroniæ. Et in ſolum proſtrata, clamabat: Vbinam es Febronia? Poſteà verò iterùm manus in cælum erigens, Domine, inquit, reſpice humilitatem ancillæ tuæ Febroniæ. Veni, & illi auxiliare. Fac, vt videant oculi mei Febroniam martyrio functam, & in Martyrum numero collocatam.

Rurſus

Rursus Selenus iussit Febroniam è palo dissolui. Quæ cùm dissoluta esset, in solum cecidit: non enim poterat consistere. Tunc Comes ille, qui Primus vocabatur, dixit Lysimacho: Quorsum adolescentis huius virginis tam ingētes & crudeles cruciatus? Sine, inquit, Lysimachus: ad multorum enim salutem huius virginis tormenta spectant: fortasse autem & ad meam quoque. Nanque talia multa olim à matre mea audiui. Nónne in mea potestate erat, illam dissolui & seruari facere? Sed sine illam certamen perficere. Tunc Hieria erecta, aduersùs Iudicem clamauit: O immanis, & humanæ naturæ expers, nondum contentus es malis præteritis, quæ huic virgini attulisti? Inimemórne es matris tuæ? Nónne & ipsa muliebri corpore induta erat? Nónne & tu mammas fuxisti, quàs nunc ab ista virgine abscidisti? Mammisne ideò nutritus fuisti, vt tantam crudelitatem in fœminam exerceres? Miror plurimùm ego, quòd nihil eorū, quæ dico, immitem & inhumanam mentem tuam deflexerit. Verùm id persuasum habeas, quòd, quemadmodùm tu non pepercisti huic puellæ, ita neque cælestis Rex ti bi parcet. Cùm hæc dixisset Hieria, iussit Selenus illam è tecto, in quo erat, deduci, & pœnas publicè luere. Id audiens Hieria, multo cum studio & gaudio descendit, atque ait: Domine Deus Febroniæ, accipe & me humilem mulierem cum ipsa Febronia. Dum autem è tecto descenderet, Seleni Iudicis amici consilium illi dabant, ne publicè Hieriam produceret: futurum enim dicebant, vt tota multitudo cum ipsa martyrium subiret, & vniuersa ciuitas periclitaretur ac periret. Placuit Seleno cōsilium. Itaque non amplius Hieriam produci iussit, sed indignatus, & aduersùs eam tanquam furiosus, exclamans voce magna: Audi tu, inquit, Hieria: per deos multa mala & torumenta tui causa Febroniæ adijcientur. Et statim iussit duas manus Febroniæ & dextrum pedem abscindi. Carnifex igitur ligno eius manibus suppositō, securi feriēs dextram pariter & sinistram abscidit, qui etiam in pedem dexterum, cùm ei lignum supposuisset, securim magna vi adhibita inuexit, sed pedem ex talo abscindere non potuit. Similiter & secundam plagam inflixit, neque tamen potuit. Id cùm vidissent turbæ, summo operè acclamārunt. Tertiam deinceps plagam intulit, & vix pedem abscindere potuit.

Cap. 27.

Hieria patiam arguit tyrannum.

Manus ambæ & pes vnus Febroniæ amputantur.

Febronia igitur toto corpore contremiscens, licèt iamiam defectura esset, dabat operam, vt alterum etiam pedem super lignum poneret, rogās vt & ille abscinderetur. Cum id cerneret Iudex: Videtisne, inquit, impudentis mulieris pertinaciam? Et multo furore accensus, carnifici dixit: Seca & alterum. Abscisso igitur & altero pede, surrexit Lysimachus, & ad Selenum conuersus: Quidnam, inquit, reliquum est, quod facias huic puellæ? Eamus iam, quoniam prandij tempus est. Ad hæc iniquissimus Selenus: Per deorum vitam ego non dimittā mulierem hanc viuam, sed hic ero, quoad spiritum emiserit. Cū igitur pet multas horas animā ageret, Selenus ad satellites conuersus dixit: Viuitne adhuc mulier sceleſtissima? Maximè, inquiunt illi, eius anima adhuc in ipsa est. Tunc iussit Selenus caput Febroniæ abscindi. Cùm igitur miles gladiū accepisset, & Febroniæ coma altera manu apprehensa, ita illam ense suppositō iugulāsset, vt si quis ouem aliquam immolaret, sanctum abscidit caput. Statimq; postea ludices ad prandium accesserunt: Lysimachus verò lachrymans reuertebatur.

Cap. 28.

Caput eius abscinditur

Mira martyris fortitudo.

At turba concursu facto, volebat Febroniæ corpus abripere: sed Lysimachus iussit milites permanere, & corpus illud custodire. Multis igitur angustijs & mœroribus detentus Lysimachus, neq; cibū, neq; potū sumebat: sed seipsum in cubiculo concluſit, & Febroniæ mortem lugebat. Selenus verò eius patruus cùm Lysimachū tristem esse accepisset, neque ipse cibum sumpsit: sed cùm surrexisset è loco, in quo erat, deambulare cœpit: cumque multo mœrore & tristitia detineretur, repentè caput in cælum erigens atque intuens, diutiùs sic mutus permansit: deinde verò tanquam taurus aliquis mugiens, in vnam ex ijs columnis, quæ erant in prætorio, insiliens, caput suum confregit, & in terram prostratus, animam efflauit. Multo autem clamore & tumultu excitato, accurrit Lysimachus, & viso patrui cadauere, quæsiuit, quænam res illa esset. Cùm autem qui adstabant, id, quod factum fuerat, Lysimacho exposuissent, ille diù caput quassans: Magnus, inquit, est Deus Christianorum: benedictus est Deus Febroniæ: vltus est Deus sanguinem iniuria effusum. His dictis, iussit Seleni cadauer efferri. Quo elato, Lysimachus, accersito Comite Primo, ita fari cœpit: Obtestor te per Deum Christianorum, ne mandatum meum violes, sed quam primùm iubeas Febroniæ arcam componi ex lignis, quæ putrefieri non possint, & mittas præcones, qui vbique prædicent, vt quicunque Christiani ad Febroniæ martyris exequias accedere voluerint, liberè atq; impunè accedere valeant, præsertim cùm patruus meus iā mortuus

Diuina vltio perdit tyrannum.

sit. Nôsti, Prime mihi optatissime, quod sit animi mei desiderium. Accipe igitur cohortem, ac Febroniæ corpus afferri iubeas ad monasterium Briennæ: neque quisquam è turba aliquod eius corporis membrum abscindat, vel abscissum à corpore auferat: neq; permittatur cani, vel impuris alijs animalibus sanguinem ab ea effusum lingere: quinimmò terram illam, in quam Febronię sanguis effusus est, effodi atq; in monasterium exportari præcipias.

Cap. 30. Reliquiæ sanctæ martyris honorificè tractantur.

Fecit Primus quicquid Lysimachus mandauerat, & Febroniæ corpus iussit milites baiulare: ipse verò, sumpto Febroniæ capite, pedibus & manibus, & omnibus ijs membris, quæ fuerant ab eius corpore abscissa, chlamyde sua illa inuoluit, & in monasterium expottauit. Cùm autem magnus turbarum concursus factus esset, aggrediebantur illæ ipsæ turbæ aliquod membrum auferre, ita vt Comes Primus in magnum periculum venerit, nè à turbarum violentia aliquid pateretur. Porrò milites, strictis gladijs, vix turbas ipsas propulsare potuerunt. Posteà verò, quàm ad monasterium multo labore & vi se contulerunt, reliquias sanctę virginis Febroniæ in monasterium immiserunt: neque quenquam, excepta Thomaide & Hieria, ingredi patiebantur. Brienna cùm Febroniæ corpus ira obmutilatum vidisset, in terram cecidit animo destituta. Primus autem Comes, militibus in monasterij custodia constitutis, redijt in prætorium ad Lysimachum.

Cap. 31. Horæ nonę precet.

Dein Brienna post multas horas surrexit, & Febroniæ corpus amplexa, clamans dicebat: Heu filia mea Febronia, hodiè ex oculis matris tuæ Briennę ablata es. Quisnam literas diuino spiritu afflatas, sororibus posthàc interpretabitur? quænam manus tuos libros reuoluent? Hæc cùm Brienna clamaret, omnes sorores, quæ simul cum Aetheria discesserant, ad monasterium redierunt: & procidentes cum lachrymis, martyris Febroniæ corpus veneratæ sunt. Similiter & Hieria clamabat: Venerabor sanctos illos pedes, quibus serpentis caput conculcatum est. Exosculabor vulnera sanctarum reliquiarum, quibus curata est anima mea. Coronabo floribus laudationum caput illud, quod certaminum pulchritudine genus nostrum coronauit. Hæc cùm dixisset Hieria, aderat nonæ horæ tempus. Posteà verò quàm orationem complcuerunt, iterùm planxerunt omnes, & earum ciulatus valdè confusus erat. Cùm autem vespera aduenisset, lauerunt sanctum illud corpus, & in scamno suo deposuerunt, singula membra suis locis accommodantes. Dein iussit Brienna monasterij fores turbis patefieri. Cùm igitur turbæ introiuissent, Dei gloriam celebrabant, & seculares mulieres magistræ suæ Febroniæ orbitatem lamentabantur. Venerunt autem & quidam ex ijs patribus, qui sanctitate præstantes erant, & monachorum plurimi, qui totam noctem insomnem transegerunt.

Cap. 32. Lysimachus & Primus se Christianos profitentur.

Cæterùm Lysimachus cùm Primum Comitem ad se accersiri iussisset: Ego, inquit, omnibus patrijs institutis, & vniuersa facultate derelicta, ad Christum me adiungo. Tum Primus: Et ego idem faciam. Valeat Diocletianus, & eius Imperium. Omnibus patrijs rebus nuncium remitto, & ad Christum accedo. Itaque derelicto Prætorio, venerunt & ipsi cum tota multitudine in monasterium. Cùm verò dies illuxisset, venerunt qui loculos portabant, & multis cum precibus ac lachrymis reliquias sanctæ Febroniæ collegerunt, & singula membra, quæ abscissa fuerant à martyre illa sancta, suo quæque loco accommodarunt, caput, pedes, manus & reliqua membra: dentes verò in pectore ipsius reposuerunt. Turbæ autem vnguento, & castoreo, atque suauissimis odoribus ita loculos replcuerunt, vt sanctæ Febroniæ corpus nequaquàm appareret. Cùm verò seditio multa commota esset, turbis ipsis clamantibus, neque loculos claudi atque obturari permittentibus, contrà verò Episcopo vrbis illius, monachis & clericis valdè precantibus, vt reliquiæ reponerentur, turbæ ipsæ minimè assentiebant. Tunc ascendit Brienna in excelsum quendam locum, & hortabatur turbas his verbis: Precor vos, domini & fratres mei, vt sinatis illam in suo loco reponi. Hæc dixit Brienna, & tota multitudo ei obtemperauit: multisque cum precibus ac lachrymis sanctas illas reliquias exportârût, & in insigni quodam monasterij loco repositurunt: omnesque Dei gloriam celebrabant. Græcorum verò multitudo credidit Domino, & eius baptismo rincta est. Item Lysimachus & Primus baptismo purgati sunt, & rebus terrenis derelictis, abierunt cum Marcello Archimandrita, & exercitationis monasticæ palæstram ad finem vsque cùm rectè transegissent, ex humana vita excesserunt, & Christo aggregati sunt. Plerique etiam ex militibus, cùm Domino credidissent, & ipsi baptizati sunt. Eodem modo Hieria & eius parentes baptizati, crediderunt in Dominum Iesum Christum. Posthæc parentes suos Hieria dereliquit, & terrenis rebus

Multi credunt in Christum.

renun-

renunciatis, in monasterium ingressa est, cui omnes facultates suas dedicauit, & Brien nam precata est in hanc sententiam: Rogo te, mater mea Brienna, vt me in sanctæ Febroniæ locum seruam accipias. Seruiam ego tibi, vt & illa seruiebat. Cùm igitur omni ornatu suo Hieria se exuisset, aureis pannis & margaritis loculos sanctæ Febroniæ vndiq; adornauit. Hieria se dat monasterio

Quo autem tempore beatæ Febroniæ martyrium, eius scilicet certaminis memoria celebratur, conueniunt cœtus mulierum, & ingens virorum multitudo, præsertim propter quoddam signum, quod illic quotannis apparere solet. Nam memoriæ suæ die, mediæ noctis tempore, cùm preces ad Deum funduntur, apparet sancta Febronia vsque ad tertiæ horæ preces in illo eodem loco, quo solita erat iacére, ita consistens, vt magnus tremor in hora illa id spectantibus exoriatur. Nemo tamen audet illam attingere, vel eam interrogare. Cùm enim primo anno apparuisset, & omnes sorores timore magno perterrefactæ essent, Brienna voce magna: En, inquit, adest filia mea Febronia. Cumq; ad illam amplexandam cucurrisset, statim euanuit. Non igitur amplius ad illam accedere, vel ipsam tangere audent: sed quo tempore apparet, lachrymarum copia effunditur, simulq; gaudium magnum in omnes ex huiusmodi visione proficiscitur. Cap. 35. Nota rem miram.

Eius verò vrbis Episcopus, cùm templum valdè insigne & pulchrum Febroniæ martyri erigere cœpisset, per totos sex annos opus compleuit. Quo perfecto, conuocatis finitimarum regionum Episcopis, celebritate magna adhibita, per totam noctem officium celebrauit mensis Iunij die xv. Quo tempore multitudo ingens cõcurrit, ita vt neque templum, neque monasterium eam capere possent. Vbique verò & psalmorũ cantus frequentabatur. Manè autem, precibus matutinis completis, Episcopi conuenerunt in monasterium, vt eius dici, quo Febroniæ corpus depositum fuit, memoriam celebrarent. Sequebantur Episcopos rurbæ cum facibus & thure ac vapore multo. Ingressi igitur Episcopi in monasterium, ac Deum precati, consederunt, & Brienna ad se accersita, hæc illi dixerunt: Ipsa institutionis & vitæ, multorumq; laborum, quos virtutis causa sustinuisti, laudem assecuta es, neque quisquam pro dignitate te laudare poterit. Tales decet esse monasteriorum Præsides, & tales fructus Deo ipsi offerre. Quoniam verò fieri non potest, vt Martyris, quæ tot & tanta certamina perpessa est, laudes per nos explicentur: decet illas silentio præterire. Neque enim lingua nostra, quãtum satis est, Martyrem hanc laudare potest. Itaque cùm neque sermonibus, neque operibus aliquid assecuti simus, quod Martyre dignum sit, te ad hoc idoneã rogamus, vt de re proposita differas. Honora denique & ipsa nobiscum vnà martyrem Febroniam, & concede nobis, vt in templo, quod sub eius nomine conditum est, Martyris corpus habitare possit. Cap. 34. Templum insigne S. Febroniæ.

Cùm hæc audissent sorores, omnes clamárunt vna voce, & ad pedes Episcoporum prostratæ, dixerunt: Precamur vos per sanctos istos vestros pedes, vt nostri vos misereat, quæ humiles & abiectæ sumus, neq; preciosa hac margarita nos priuetis. Cumq; diù omnes lamentarentur, & Episcopos obsecrarent, eius vrbis Episcopus Briennam alloquens: Audi, inquit, soror: Nosti quantum studium adhibuerim ad martyris Febroniæ templum pro eius honore & gloria erigendum. En sex anni sunt, quos in eo templo construendo insumpsi. Ne igitur labores meos inutiles & sine fructu esse patiaris. Hæc cùm audisset Brienna, respondit: Si ita vobis placet, & si placet Martyri, quod petitis accipiatis. Quis sum ego, vt hoc impediam? Ingressi ergo illam accipite, & abite. Ingressi sunt Episcopi, & preces ad Deum fuderunt. At Hieria clamabat: Væ nobis, quòd hodierno die monasteriũ magna benedictione priuatur. Væ nobis, quòd hodiè angustiæ & orbitas in monasterium allata sunt. Væ nobis, quòd hodiè margaritam nostram tradimus. Et ad Briennam conuersa, clamabat: Quid facis mater? Cur me priuas domina mea, cuius causa omnia dereliqui, & ad vestras manus confugi? Brienna cùm vidisset Hieriam ita lamentantem, ad eam conuersa: Cur, inquit, lamentaris filia mea Hieria? Si gratum est illi abire, abeat: sin minùs, non abeat. Cap. 35. Studium priorum erga sacras reliquias.

Cùm Episcopi preces compleuissent, omnes dixerunt, Amen. Cùm primùm autem loculos martyris tetigerũt, tonitru in aëre tam magnum erupit, vt vniuersa multitudo præ timore ceciderit. Rursus paulò post cùm fuissent aggressi idem facere, terræmotus tam magnus factus est, vt tota vrbs ruere videretur. Ex ea re cognouerũt Episcopi & vniuersa multitudo. Martyri non placere, monasterium egredi. Itaq; tristes facti, dixerunt Briennæ: Si Martyri nõ placet monasteriũ relinquere, vnum aliquod ex membris abscissis nobis largiare, & discedemus. Brienna clauem sumpsit, & locu- Cap. 36. Nõ patitur martyr suũ corpus exire monasterium efferri.

los aperuit,& vidit corpus Martyris,instar solis effulgens. Multo igitur cum terrore extendit manum suam,& alteram Sanctæ ipsius manum apprænsam Episcopo illi præbere voluit.Sed manus Briennæ detenta est,& velut mortua torpuit. Tunc Brienna lachrymans: Precor,inquit,te,filia mea Febronia,ne irascaris matri tuæ.Recordare laborum meorum,neq; senectutem meam contemnas. Remissa autem sana manu illa,rursus eam Brienna extendit,& lachrymans rogauit: Præbe,inquit,nobis benedictionem,ne me tristem efficias.Cumq; accepisset vnum ex dentibus, qui erant in eius pectore,Episcopo dedit,& statim loculos clausit. Episcopi verò omnes accepterunt,reliquias illas sanctas,& in vase aureo portantes,læti abierût:quibus præibat multitudo psalmos canens,cum cereis,facibus & thure multo.

Ecce processionis modus, & quo honore Sanctorum reliquiæ trãferantur.

Cap.17. Cùm verò ad templum peruenissent,assenderunt Episcopi in sublimem quendam locum,& populo reliquias illas ostenderunt.Quicunque verò erant cæci, vel claudi, aut dæmone capti,sanati sunt:idq; omnibus manifestum factum fuit. Currebant adolescentes vndique,& ægrotos homines,alios in grabbatis positos,alios iumentis vectos ferebant,& omnes sanabantur:& quocunq; aliquis morbo detinebatur,sanus fiebat. Quandiù verò ægroti ferebantur,turbæ non permiserunt reliquias sanctæ Febroniæ reponi.Cæterùm cùm omnes,qui malè se habebant,sani facti essent,& Deo hymnos cecinissent,repositæ sunt Febroniæ martyris sanctæ reliquiæ quintodecimo die mensis Iunij. Cumq; omnes magna dona assecuti essent,in domos suas rediêrunt læti,& Dei gloriam,ac Dominum Iesum Christum,& Sanctũ spiritum celebrantes: Cui gloria & imperium in secula seculorum,Amen. Brienna verò cùm duos annos vixisset post consecratum sanctæ Febroniæ templum,& omnia benè dispositisset, in pace diem obijt.Ego verò Thomais,quæ post Briênæ obitum eius ministerio successi, cùm Febroniæ vitam & certamina indè vsq; à principio cognouissem,quæq; præcesserant, à Lysimacho didicissem,in commentarios omnia collegi,ad laudem & gloriam Dei, eiusdemq; martyris Febroniæ,& vt eos,qui hæc audîerint,excitarem & alacres redderem ad Domini Iesu Christi cultum,in gloriam Patris, & Filj, & sancti Spiritus, nunc, & semper,& in secula seculorum,Amen.

Miracula ad eius reliquias.

MARTYRIVM SANCTI DVLÆ, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Iunij 15. Cap. 1.

QVO tempore Satanas ab ijs colebatur, qui eo digni erant, & idolorum superstitio atque error vigebat, cùm Maximus Ciliciæ præsideret,delatus est Tatianus, cognomento Dulas,vir iustus & timens Deum,qui totius generis testimonio pietatem,& in omni re iustitiam seruare probabatur. Hic,inquam,delatus fuit apud Præsidem, quòd Christi fidê profiteretur.Quamobrem in carcere detinebatur, scriba ipso ita Præsidi referente: Quemadmodùm tu iussisti, satellitum principes regionem omnem vsq; ad Zephyritarum vrbem peruestigantes,deprænderût quendam impiæ Christianorũ religionis sectatorem, quem obtuli syncero & illustri tribunali tuo.Hæc ille dixit.Cui Præses Maximus: Quo tempore, inquit,vrbes ipsas circumiero,omnes,qui sunt in carcere,ad me duci iubebo.

Tatianus Dulas defertur apud Præsidem.

Cap. 2. Cùm igitur in vrbem Prætoriadem ingressus esset,& sederet in tribunali, iussit primùm adduci ad se Dulam,quem suprà diximus. Qui cùm ad Præsidem ingrederetur, ita Deum orauit:Christe fili Dei,qui misericors es,tu dixisti per os Dauid:Dilata os tuum,& implebo illud.Tu & in Euangelijs dixisti: Ne soliciti sitis,quomodò aut quid loquamini.Nunc igitur,Domine Iesu Christe,mitte Angelum tuum,& da mihi orationem os meum aperienti,vt ad scelestissimum Maximum ingrediens,eius impietatem redarguam.Quòd verò ad plagas pertinet,cùm te præoculis habeam, huius tormenta non timeo,meumq; corpus Præsidi libenter proponam.Nisi enim corpus meum tradidero ita vt ardeam,qualium bonorum coronas accipere potero? quales Domino meo Iesu Christo cicatrices ostendam,quas ille videns,benignitate in me vtatur,& peccata mea remittat?Hæc cùm ille dixisset,milites pallio eum exuerunt,& vinctũ Præsidi obtulerunt.

Psal.30.

Matt. 10.

Fortis animus Dulæ.

Cap. 3. Tum Maximus Præses: Agè,inquit,dic paucis verbis,quo nomine appelleris. Tum Dulas:Seruus Christi ego sum.Ad hæc Maximus:Cùm nihil, inquit, vtilitatis nomen istud

istud tibi afferre possit, dicas naturale nomen tuum. Respondit Dulas: An non manifestum tibi nomẽ meum effeci? Vero quidem & certo nomine Christianus appellor: eo autem, quod mihi ab hominibus impositum fuit, Dulas: itaque sic appellatus, re vera seruus Christi sum. Nondum, inquit Maximus, iudicij terrorem expertus es. Nunc igitur dicas, cuius nationis homo tu sis, cuius loci, aut generis. Ad hæc Dulas ait: Ego sum natione Cilix, ex vrbe Prętoriade, genere claro, & à puero Christianus. Tum Maximus Præses dixit: Cùm claro genere ortus sis, inuictis Imperatoribus cedere velis, & deos adiens, æquo animo illis sacrifices, vt & à nobis honoreris, & apud Augustos Imperatores magnus atque illustris habearis. Respondit Dulas: Honores tui & Augustorum gradus vobis sint, & omnibus ijs, qui Deum ignorant. A me verò Deus hoc auertat, vt alia in re proficiam, quàm in fide Domini nostri Iesu Christi. Contemnit vana promissa.

Cùm ita eum sentientem Maximus Præses vidisset: Extensum, inquit, istum virgis percutite, & admonete hominem, vt desinat insanire. At Dulas, cùm verberibus pulsaretur, dicebat: Gratias ago tibi, Christe, quòd dignus habitus sim, qui propter nominis tui confessionem hæc paterer. Audiebat ista Maximus, & illi hæc exprobrabat: Quidnam tibi prodest nunc Christus tuus, cùm totus sis vulneratus? An non adhuc sentis, stulte homo? Cui Dulas: Quid? Nónne beatus Apostolus Paulus dicit: Nemo coronatur, nisi legitimè certauerit? Tum Maximus: Ergo, inquit, verbera- 2. Tim. 2. tus tu coronam assequéris? Respondit Dulas: Ego hodiè contra patrem tuum diabolum certamen sustineo. Si ergo satanæ prælium deuicero, te, inquam, satanæ ministrum, in cælis coronam accipiam. Cur, inquit Maximus, sic erras, hominiin Cruce suffixo fidem habẽs? Ad hæc Dulas: Velim dicas, præstétne homini Crucifixo, hoc est, Deo viuenti & vero, an lapidibus & lignis, operibus manuum hominum, credere. Sceleſtissime, inquit Maximus, num tibi humanum opus videtur magnus deus Apollo? Dulas ait: Verè Apollinem isto nomine appellâsti. nam illi mentem adhibens, animam tuam perdidisti: nõ solùm autem tuam, sed illorum etiam, quibus persuades, vt eum adorent. Illud autem scito, quòd Deus ipse requiret è manibus tuis animas, quas cogens perdidisti. Cæterum Apollo impius, dicam tibi, qualis fuit. ἀπόλλωμι, vel ἀπόλλυμι, idem quod perdo.

Erat ille, vt tu nunc es, incontinens: cumque Daphnes amore captus esset, & pecuniasmultas ei dedisset, promissa, quæ ab ipsa acceperat, assecutus non est. Quæso, quaIisnam deus iste est, qui amore vulneratus, eam, quam adamabat, assequi non potuit? Quî potes igitur sperare, te aliquid per eum assecuturum? Verè quæ à vobis de illo canuntur, risu digna sunt, vel potiùs luctu. Quem enim mulier meretrix execrabilis, atque omnis impuritatis plena, pro nihilo habuit, Apollinem, inquam, tuum, in cuius faciem ipsa expuit, túne illum, vt Deum, adoras? Vides vt luctu digna sunt impia vestra facinora? Hæc audiens Maximus: Versate, inquit, istum in alteram partem, & ventrem percutite. Tum Athanasius Cornicularius dixit: Obtempera Præsidi: Nónne vides viscera tua exilire? Agè, inquit Dulas, tu, qui diaboli consiliarius es & minister, tibi & Præsidi tuo da consilium illud, quemadmodùm Daphnæ persuadere possitis, vt cum Deo vestro Apolline coire velit, ne amore consumptus pereat. Ego enim habeo consiliarium meum Dominum Iesum Christum. Tum Maximus: Aſferte craticulam, & illam vehementer accendite, atque istum, vt dijs maledicentem, in eã imponite. At Dulas: Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quòd ignem nunquàm extinguendum ei prouides: atque tibi gratiam referet, hanc scilicet, vt vnà cum ipso ad tenebras exteriores detrudaris. Tunc & ego te ridere potero, impie Apollinis patrone. Cap. 4. Apollinis incontinentia. Cæditur in ventrem S. Dulæ. Vritur in craticula.

Cùm autem totum ferè Martyris corpus carnifices combussissent, nihil profecerunt: neque enim Dei seruo persuaserunt, vt à fide Christi deficeret. Tunc iussit Maximus Præses, vt milites ita combustum in carcere interiore hominem custodirent, neque cura aliqua illum prosequerentur, hæc addens: Ne quis ex impijs hominibus eum ob id beatum prædicet, quòd impiè in deos nostros segerens, tormenta perpessus fuerit. Erat igitur sãctus ille in vinculis, & sine intermissione Dei gloriam celebrabat, eumque precabatur, vt martyrij cursum perficeret. Post quinque dies Maximus in tribunali sedens, quæsiit an sceleſtus ille & impiæ Christianorum religionis sectator adhuc viueret: quem & ad tribunal duci iussit. Athanasius Cornicularius respondit Præfecto: Ita constans & ad defensionem paratus, & incolumis est homo ille, vt ne cicatricem quidem aliquam in corpore suo habeat. Iussitque illum introduci. Quem cùm Præses totum sanum vidisset, & vultu admodũ hilari: O sceleſtissima, inquit, cohors, nónne vobis præcepi, vt nulla cura istũ prosequeremini? Ad hęc Pegasius Cap. 6. Ducitur in carcerem. Diuinitùs totus sanatur.

Commentariorum præfectus: Per tuam amplitudinem in carcere interiore custoditus est, habēs in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere grauē. Quomodò verò sanus factus sit, nemo nostrûm cognouit.

Cap. 7. Tum Dulas: O insipiens Præses, en Christus meus sanum me fecit, & ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, vt cognoscas Deum esse nostrum medicum, qui homines in eo spem suam collocantes, admirabili quodam modo curare solet: simul etiam, vt ego duplicem martyrij coronam accipiam, & tu sempiternas pœnas duplices patiare. At si tu tales plagas pro nomine Apollinis tui sustinuisses, scilicet potuisset tibi sanitatē afferre Apollo iste, quem Deum tuum dicis, quemad modùm mihi Christus meus sanitatem attulit. Tum Maximus: Quoniam homo iste nō desinit maledicta in deos nostros inijcere, vngite oleo eius caput, & carbones ardētes imponite. Cui Dulas: Licèt, inquit, cerebrum meum combusseris, quid tum, impie Præses? Excogita alia tormenta. At Præses dixit: Multa sinapis grana in eius nares immittite. Derideo, inquit Dulas, omnes cruciatus tuos. Præses autem: Lacerate constanter acuto ferro eius terga, & acerbissimo aceto plagas perfundite: tum acutis testis terga conterite.

Vritur ca-put eius.

Immanes cruciatus.

Cap. 8. Hæc cùm fierent, sanctus martyr dicebat: Iesu Christe, adesto seruo tuo: ecce enim supra dorsum meum fabricant peccatores, prolongantes iniquitatem suam. Tunc dixit Maximus: Saltem nunc per suasus sis, & deos esse confitearis. Ad hæc Dulas: Scilicet dij tui adiuuant te & malitiam tuam, præsertim Venus & Diana. Dicam, si placet, & alias deas tuas & earum scelera. Confringite, inquit Maximus, eius maxillas, ne dijs maledicat: ipsi etiam crura infringite, & talem redditē, qui ne verbum quidem vllum proferre possit. Tum Dulas: Mēne, iniquissime Præses, verberas, qui vera dico, quòd Venus ipsa & reliquæ deæ tuæ membra sua in libidinibus & stupris exercuerunt, & Paridem pastorem illum Iudicem sibi constituerunt, cùm periculum facere vellēt, quænam ipsarum magis peccaret? Cur irasceris, cùm de execrabilium dearum tuarū facinoribus redargueris? Meus Deus verus est, qui & homo fieri voluit, qui etiam cùm in Cruce fixus fuisset, & posteà sepultus, tertio die resurrexit, & sedet ad dexteram Patris, venturusq; est cum igne ad deos tuos perdendos. Hęc audiens Maximus, dixit: Videsne, scelestе, vt & tu duos deos habes? Ad hæc Dulas: Ne peccas, inquit, & erres, dicens duos deos: Trinitas enim est, quam colimus. Ergo, inquit Maximus, tres deos habes. Trinitatem, inquit Dulas, confiteor & adoro. Credo in Patrem, confiteor Filium, adoro Spiritum sanctum. Tum Præses Maximus: Persuadeas, inquit, mihi, quomodò in vnum Deum credens, tres prædices.

Item alij.

Cap. 9. 1. Cor. 2. Ad hæc respondit Dulas: Animalis homo non percipit ea, quæ spiritus Dei sunt. Eorum tamen causa, qui adsunt, dicam. Quemadmodùm tu, qui homo es, habes sermonem: ita & Deus pater omnipotens, habet Verbum eiusdem substantiæ, & Spiritū suum sanctissimum. Qui Deus noster cùm primum hominem formauit, & imagine sua illum honorauit, insufflauit ipsi spiritum vitæ, quem & in paradiso constituit. Posteà verò, quàm satanas, qui nunc per te voluntatem suam exercet, studuit hominem ad diuini præcepti violationem impellere, quemadmodùm nunc etiam per te facit, hominem ipsum à diuinis præceptis exterminauit. Quamobrē Deus cùm opus, quod formauerat, & lapsum fuerat, erigere, idque, quod aberrauerat, in viam reducere vellet, misit filium suum, hoc est, Verbum. Itaque Verbum Dei in sancta illa virgine habitauit, & ex ea genitum fuit, per quod pater ipse mundo salutem dedit. Tum Maximus

Psalm. 115. dixit: Verbum igitur aliquod virum gignit? Minimè, inquit Dulas, Dei mysterium intelligis: verùm si omnipotentis Dei virtutem cognosceres, scire posses, quòd qui è pul uere hominem fecit, qui firmauit terram super aquas, qui cælum consolidauit, qui vniuersam naturam effecit, ille ipse Christus est. Cùm enim hominis conditio diuinita

Cur Christ. homo fact. Rom. 5. tem videre non posset, ille humani generis amator, propter suam in homines charitatem, homo factus est, & humanam humilitatem suscepit: vt sicut per vnum hominē primò formatum mors ipsa in mundum ingressa est, ita & per vnum hominem, Dominum nostrum Iesum Christum, resurrectio mortuorum inducereтur.

Cap. 10. Tum Præses: Quid ais? Est ne etiam resurrectio mortuorum? Maximè, inquit Dulas. Quomodo enim Deus mundum iudicabit, nisi mortui resurrexerint? At ille: Nolim artificiosos istos sermones mihi afferas: sed sinas, si mortui fuerimus, nos mortuos iacere. Vera, inquit Dulas, dixisti vos mortuos esse: cùm enim mortuis idolis fidem habeatis, nunquàm ad resurrectionem vitæ peruenietis, sed ad dedecus & supplicium sempi-

2. Cor. 5. ternum. Oportet autem omnes homines assistere ante tribunal Christi, & eorum, quæ fe-

quæ fecerint, rationem reddere. Tunc dixit Maximus: Ligate hominem istum ferreis vinculis, & in carcere custodite. Postridiè verò manè Præses iussit Dei seruum Dulã introduci. Cui iam intromisso: Quænam, inquit, miserrime homo, tibi vtilitas fuit in deos nostros impietate exercenti? Respondit Dulas: maximam vtilitatem percipio apud Deum, cùm eos, qui dij non sunt, reprobo. Te verò adhuc viuentem Christus puniet. Tunc ait Maximus: Injicite in eius os carnes victimarum, & vinum libaminũ. Licèt, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, & in os meum infundas, nihil tamen ea re lædes Christi seruum. Ên, inquit Maximus, vt è nostris altaribus carnes gustâsti, sceleratissime homo. At Dulas: Nihil mihi hæc obsunt, execrabilis & stolide Præses. Quid enim mihi profuisset superiores cruciatus perferre, si res ita se haberet, vt tu dicis? Sed, Deo iuuante, ipse video, quid facias. Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Tunc Maximus iussit in ligno eum virum suspendi, & eius carnes vsq; ad intestina lacerari, maxillas etiã cum menro diuelli. Cui Dulas: An, inquit, stolide, ignoras re à satana patre tuo iussum esse hæc facere? Ferreis vinculis ligatur mittitur in carcerem. Lacerãtur atrocissimè

Cùm eius viscera denudata essent, & maxillæ ab ossibus dissolutæ, Præses iussit Dulam in carcere seruari. Cumque ad Tarsum vrbem Ciliciæ reuerteretur, iussit homines illos vinctos sequi. Cùm verò ad vigesimum lapidem processissent, beatus Dulas Christi signo se muniens, animam Deo tradidit. Itaque cùm essent satellites quatuordecim milliaribus longè à Tarso, Commentariorum magister nunciauit Præsidi, Dulam in deos impiè se gerentem, mortuum fuisse, & eius cadauer illucusque perlatum: quærebat autem, quid fieri vellet. Tunc Præses: Proijcite, inquit, illum in vallem aliquam, vt sepultura careat. Satellites igitur cadauer martyris in torrentem deiecerunt, qui ad Zephyrum vergebat. Pastorũ verò canes cùm sancti martyris reliquias odorati essent, vnus ex illis canibus venerandum illud corpus custodiebat, neq; volucrem aliquam sinebat reliquias martyris attingere: alius verò canis pastoris pallium ore apprehensum, ad sanctum martyrem Dulam tegendum attulit. Hoc autem castello, q illic erat, notum factum fuit. Venerunt igitur eius castelli habitatores, & sanctas reliquias collegerunt, Deum laudantes, quòd reliquijs illis venerandis priuati non essent, sed vnde corpus illud viuum exierat, illuc & martyrio functum redijsset. Illud ergo ac ceptum multa cum veneratione reposuerunt, Domini nostri Iesu Christi gloriam collaudantes in æterna secula, Amen. Cap. 11. Cruce se munit & reddit spiritum. Videres miras.

ILLVSTRE CERTAMEN VITI SANCTISSIMI PVERI, MODESTI ET CRESCENTIAE. HABETVR IN MS. *codice, antiquissima manu exarato. Stylum hinc inde modicè elimauit F. Laur. Surius.*

TEMPORE illo, quo Valerianus Præses sub Diocletiano Imperatore in Christianos persecutionem exercuit, peruenit ad eum, beatum Vitum, nobilissimi viri Hylæ filium, Christum Iesum Deum nostrum colere & adorare. Itaque vocauit ad se patrem venerabilis pueri, dixitque ei: Quid isthuc rei est, quòd audio filium tuum colere Deum illum, quem Christiani adorant? Si ergo vis eum habere sanum & incolumem, da operam, vt ab hac stultitia reuocetur. His auditis, Hylas dixit Vito filio suo: Fili dulcissime, audi patris tui vtile & salutare consilium, & à cultus huius stultitia, quem tu, nescio quem mortuum hominem venerando, inani labore sectaris, discede, ne princeps iratus, pro suæ potestatis furore sæuiat in te ad perniciem tui, & augmentum doloris mei. Beatus Vitus puer respondit: Vtinã mi pater cognoscere velles, qualis & quantus ille sit, quẽ tu contemptim mortuum hominem appellas, nempè Christus filius Dei viui, mihique in eius cultu & veneratione assensum præbere. Ipse est enim agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hylas dixit: Ego verò scio Christum hunc, quem tu Deum dicis, iussu Pilati in Iudæa flagellis cæsum & cruci adiudicatum, atque in ipsam Crucẽm à Iudæis & Pilati ministris suffixum. Sanctus Vitus ait: Vra sseris, pater, ita est: sed huius rei magnum est & admirabile sacrumque mysterium. Hylas dixit: Quãtùm ad ipsam rẽ attinet, supplicium rectiùs dixeris, quã mysterium. S. Vitus ait. Patienter audi pater, & veri- Iunij 15. Cap. 1. Hylas nobilissimus, pater Viti. Natitur Vitum à Christo auertere Iohan. 1.

& veritatis suscipe rationem. Traditio & crucifixio Iesu Christi Domini nostri, redē ptio & salus nostra est. A' cui' charitate, quod te certissimum habere volo, nemo me vnquam quacunque afflictione poterit separare.

Cap. 2. Miraculis coruscat sā ctus puer.

Multi verò cæci per beatum Vitum diuina gratia illuminabantur, multi sanabātur ægroti: sed & multa dæmonia voce publica illius præclara merita fatebantur. Vbi hęc resciuit Valerianus Præses, sedens pro tribunali, patrē beati Viti his verbis cotā omnibus compellat: Iā certis ad me nūciis adfertur, Hyla vir illustrissime, à filio tuo crucifixum illum, quem in Iudæa passum, Christum eius cultores nominant, tota animi deuotione cōli & adorari, deosq; nostros contemni. Itaq; dignum ducimus illum nostris

Sistitur ad tribunal. conspectibus exhiberi. Post quā ergo venerabilis puer Vitus ad tribunal Præsidis adductus est, dixit ad eum Valerianus: Quare dijs immortalibus non sacrificas? An nescis principes nostros iussisse, vt si quis repertus sit cultor illi' Crucifixi, diuersis pœnis interficiantur? Beatus Vitus, repletus spiritu sancto, nec quicquam trepidans, neque, vt est illi ætati familiare, vlla de se timoris indicia præbens, cùm Christi filij Dei signum expressisset, ita respondit: Ego dæmonibus non assentior, neq; sculptilibus vllam venerationem impendo. Habeo enim Dei filium Deum viuum, cui fideliter seruit anima mea. Tunc Hylas pater eius ēiulans, magna vocē dixit ad amicos suos: Plangite quæso mecum, quia video perire vnicum filium meum. S. Vitus dixit: Non pereō sanè, si in cōgregationem iustorum licear ingredi. Valerianus ait: Nobilitas generis tui & amicitia patris tui hactenùs me retinuerunt, ne in te iussa principum, vti in sacrilegum, exequerer. At nunc quia te obstinata mente video in tua sententia velle permanere, periculum faciam, num castigatione possis à proposito deduci.

Cap. 3. Fustibus dirè verberatur.

Iussit ergo fustibus mactari beatum puerum: cumq; diutiùs id factum esset, dixit ei Præses: Acquiesce nunc, & sacrifica dijs. Beatus Vitus respondit: Semel dixi tibi Præses: Christum adoro filium Dei. Tunc iratus Valerianus, præcepit puerum catomo (sic enim habent multi codices MS.) cædi. Ministri autem mox vt in eum manus injicere tentauerunt, brachia sua arefacta sensēre, & Præsidis quoque manus exaruit. Tum ille exclamauit: Heu manum petdidi, & dolore torqueor. Aduocans autem Hylam patrem pueri, dixit ei: Vt video, filius tuus magus est. S. Vitus ait: Non sum ego magus, sed seruus Christi Domini mei, qui me docuit mandata sua: cuius doctrina & opere repletꝰ sum, qui excitauit mortuos, & pedibꝰ super mare ambulauit, imperauitque ei, & cessauit à furore suo: Eius, inquam, ego sum seruus, & eius virtute posſum curare manum tuam. Valerianus dixit: Fac vt te non magum, sed veri Dei, vt asseris, famulum esse comprobem. S. Vitus elevans ad cælum oculos, dixit: Propter eos, qui adstant, Domine, vt videant & credant in Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, verum & omnipotentem Deum, in vnitate spiritus sancti tecum

Curat manum aridā Præsidis. regnantem, in ipsius Iesu Christi nomine sit nunc manus Præsidis sana. & statim restituta est manus illius.

Cap. 4. Tum ille sanctum puerum tradidit Patri eius, dicens: Vade, & emenda hunc filium tuum, vt acquiescat & sacrificet dijs, ne pereat. Itaque pater eius beatum Vitum suscipiens, introduxit eum in domum suam, multisque adhibitis illecebris & blandimē-

Tentatur multis modis. tis suadebat ei: nec aberant cymbala & organa, quibus demulceretur: ancillæ quoque coram illo saltare iubebantur, vt ea re delectaretur, & facilius persuaderetur recedere à cultu Dei sui. At beatus puer cælum incessanter suspiciens, dicebat intra se:

Psalm. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non despicis. Mandauit verò pater eius cubiculum omnibus, quibus poterat, delicijs instrui, tapetis insterni & ornari gemmis, introduxitq; in illud filium suum, & iussit occludi. Beatus autem puer flexis genibus precabatur Dominum, dicens: Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus pater dilecti pueri tui Iesu Domini mei, respice in me & miserere mei, & confirma me virtute tua, vt non possit draco iste, malignitatis & iniquitatis suæ voto potiri in me seruo tuo, ne insultent gentes fidelibus tuis, & dicant, Vbi est Deus eorum? Interim cubiculum illud inæstimabili claritate fulgebat, & videbantur in eo quasi duodecim lapides, nimio fulgore radiantes: adspersusque in eo est odor suauissimus, ita vt pater sancti Viti omnisque familia cum ingenti admiratione clamarent: Papæ, nunquàm nec in deorum templis tanta mirabilia vidimus. Attonitusque Hylas, dixit: Dij venerunt in domum meam ad filium meum. cœpitque curiosè attendere, per ostium respiciēs in cubiculum: viditque angelos duodecim alatos instar aquilarum, inæstimabili pulchritudine & splendore radiantes, cantantesque, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Eo autem

Hylas fit cæcus. splendore eius oculos perstringente, excæcatus est, didicitque secreta cælestia non ni-

si pu-

si puro mentis cerni posse intuitu. At beatus puer Vitus, pietatis ductus affectu, pro patre suo ita orabat: Deus cœli, & Domine Iesu Christe, fili Dei viui, qui natus es ex Maria perpetua virgine, operante spiritu sancto, ne me separes à patre meo, sed cum meculpaggregare digneris in aula sancta tua. Veruntamen Domine non voluntas mea, sed propositum fiat gratiæ tuæ. Parer autem eius præ nimio dolore clamitans: Heu, inquit, perdidi lumen oculorum, & ingenti dolore atque angustia torqueor. Plangebat pariter dominum suum seruorum & ancillarum plurima multitudo, quippe cruciatibus & vlulatibus miserabiliter vexatum.

Cap. 5.

Ad eum autem clamorem adeò commota est ciuitas, vt etiam Valerianus Præses ad voces commoti populi ad Hylæ domum properè accurreret: cumq; cum vidisset inter manus seruulorum luminibus orbatum, & ingenti stridore clamantem, solicitè perquisiuit, quinam id illi accidisset. Respondit ei Hylas: In cubiculo manenti filium meum curiosè contemplans, vidi deos, quorum oculi erant instar stellarum, & adspectus similis fulguri. Tantum autem splendorem ferre non valens, infelix nimis oculos amisi. Valerianus ait: Porentes, vt asseris, dij fuêre. Duxit autem illum cum seruis eius ad templum Iouis, ante cuius aram votum nuncupauit Hylas, dicens: Iupiter inuictissime Deus, si mihi reddideris lumen oculorum, victimas innumeras offerant tibi: taurumque conflatilem cum cornibus aureis, & virgines sacras, ô dea Vesta, tibi dicabo, cùm vestro ero solatio potitus. Sed cùm nihil sentiret remedij, immò verò etiam acrioribus dolorum stimulis vrgeretur, beatus puer Vitus genua flectens, Dominum sic orabat: Qui Tobiam illuminâsti Domine, fac misericordiam cum patre meo, si tibi consenserit. Denique ad aras dæmonum Hylas diutiùs inaniter clamans, tandem domum reducitur, vbi beatus Vitus sacrificium laudis Domino sedulus immolabat: procidit que ad genua beati pueri, & ait: Fili, saluum me fac. S. Vitus dixit: Visne sanus fieri pater? Respondit Hylas: Volo fili, & summoperè desidero. Porrò ipso etiam dolore voluntatem cogente, dixit ei beatus Vitus: Si vis sanus fieri, renuncia Ioui, Herculi, Iunoni, Mineruæ, Vestæ & Apollini. Hylas dixit: Et quî tandem illis renunciabo? B. Vitus ait: Non deos illos, sed dæmones esse dicas, & statuas, quas hactenùs coluisti, nihil habere virtutis confitearis. Si id ex corde feceris, mox oculi tui patescent. Hylas dixit: Renuncio illis. B. Vitus dixit: Ex his verbis tuis colligo induratum cor tuum: sed propter eos, qui adstant, vt credant & glorificent nomen Domini mei Iesu Christi, licèt non mereatis, declarabo in te misericordiam. Imponensq; manum super oculos eius, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, qui cæco nato lumen, quod natura negauerat, tua potentia tribuisti, quanquam fides eius non mereatur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos huius patris mei, vt videant & confundantur inimici tui, lætenturq; omnes, qui nouerunt te Domine. Et ecce cecidérunt quasi squamæ ab oculis Hylæ, & curatus est: respicienscque vidit clarè omnia: & exclamans voce magna, dixit: Gratias ago dijs meis, qui me saluum fecerunt, non autem Deo tuo. cœpitq; miser totus in eam cogitationem incumbere, quibus pœnis filium suum interficeret.

Tob. 11.

S. Vitus orat pro patre, frustrà falsos deos inuocante.

Iohan. 9.

Recipit lumen Hylas, & manet a nimo cæco.

Angelus autem Domini apparuit pappati eius, religioso viro Modesto nomine, dixitq; ei: Tolle puerum, & descende ad marc, vbi nauiculam inuenies, qua vnà cum illo transfretabis in regionem, quam tibi ostendero. Beatus Modestus dixit: Domine, viam quam dicis, nescio, & quò ibo? Angelus respõdit: Ego vos ducam. Erat autem beatus Vitus annos natus circiter duodecim. Itaque Angelus Domini deducebat eos, & cùm ad mare ventum esset, inuenerunt nauiculâ à Christo Domino ipsis præparatâ. Dixit verò Angelus ad beatum puerum: Ad quam regionẽ tẽditis? S. Vitus dixit: Quò nos Dominus duxerit, prompti & hilares sequemur. Dixit Angelus: Et vbi est naulum tuũ? Respondit S. Vitus: Ille, cuj nos serui sumus, mercedẽ tibi depẽdet. Et ita assẽdentes in nauiculâ, appulerunt ad locum quendâ, quem Allectorium vocât, subitoq; dispa ruit is, q eos è naui deposuit. Venerunt autẽ ad Silerũ fluuiũ, & illic sub arbore quieuerunt, vbi Dominus per beatũ Vitum multas virtutes effecit. Cibus aũt eis per aquilam adferebatur: cumque fama Domini virtutem diuulgante, multus ad eos populi concursus fieret, clamabant dæmonia: Quid nobis & tibi Vite: Venisti ante tempus perdere nos? Porrò beatus Vitus instanter docebat populum præcepta Domini; & multi conuersi baptizabantur. At sanctus puer Domino gratias agebat, & cùm prædicaret populo Dei clementiam & præpotentem virtutem, cum multa animi deuotione cãtabat: Credidi propter quod locutus sum: ego aũt humiliatus sum nimis. itemque: Quemadmodũ desiderat ceruj ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus.

Cap. 6.

Actas S. Viti.

Sic per corũ affereba tur cibus Eliæ.

Psalm. 115.

Psalm. 41.

Inter-

Cap.7. Interea filius Diocletiani vexabatur à spiritu immundo, qui clamabat per os eius: Ego hinc non exibo, nisi veniat Vitus Lucanus. Imperatore autem dicente, Et vbi possumus hunc hominem inuenire? dæmon ait: Apud fluuium Silerum. Misit ergo armatos milites Imperator, vt celeriter adducerent illum. Qui cùm venissent ad locum, quem dæmone indicante didicerant, inuenerunt Christi athletam iuxta fluuium Dominum exorantem, dixeruntque ei: Tùne es Vitus? Respondit ille: Ego sum. Milites dixerunt: Imperatori es necessarius. S. Vitus ait: Et ego tantillus hominculo qua in re possum Imperatori esse necessarius? Milites responderunt: Filius eius à dæmone arreptus est, & ea causa te voluit ad illum perduci. Sanctus Vitus ait: Eamus in nomine Domini. Vbi Romam venerunt, iussus est ad Diocletianum introduci. Erat verò forma vultûs eius cumprimis elegans, instar ignis splendens, & oculi tanquam solis radij: quippe qui plenus esset Christi gratia. Dixit autem ei Diocletianus: Tùne es Vitus? Ille verò tacuit. Cœpit ergo Imperator ex Modesto de quibusdam, quæ ipsi visa sunt, percontari. Sed cùm Modestus & senex & natura simplex, congruum Imperatori responsum reddere non posset, Diocletianus cum exprobrando voluit exagitare. Dixit itaque sanctus Vitus ad Imperatorem: Cur ita scisciteris ex sene perinde atque ex iuuene? Vel propter canitiem te oportebat illi habere honorem. Imperator respondit: Vnde tanta tibi loquendi confidentia, vt neglecta pietatis nostræ authoritate, tam furiosè ausis respondere? Sanctus Vitus dixit: Nos iracundi non sumus, quia simplicitatis spiritum, Christo largiente, accepimus, columbæque mansuetudinem imitamur. Magister enim noster, qui nos docuit, natura est bonus, potestate magnus, simplicitate modestus. Atque idcircò qui eius discipuli volunt fieri, mites & humiles corde debent esse, non iracundi & furiosi, vt tu nos vocas.

Proficiscitur ad Diocletianũm Imperatorẽ, accitus ab illo

Sapientissimè respondet Tyranno.

Cap.8. Sub his repentè dæmon per os obsessi filij Imperatoris horrendum in modum exclamat: O Vite, curante tempus ita crudeliter me torques? Cùm autem sanctus Vitus nihil illi responderet, Diocletianus dixit: Potes sanare filium meum? S. Vitus respõdit: Potest illi reddi sanitas, sed ego reddere eam non possum: Christus autem Dei filius, cuius ego seruus sum, si vult, ab hoc hoste pessimo per me illum facilimè liberare potest. Cumque deprecante Diocletiano accessisset Vitus ad obsessum, manum imposuit capiti eius, & ait: Spiritus immunde, in nomine Dominino stri Iesu Christi, exi ab hac creatura Dei. moxque recessit dæmon, sed non sine strage multorum infidelium. Videns igitur Imperator filium suum sanum, & multos infideles, qui S. Vito illuserant, à dæmone præfocatos, captus elegantia pueri, blandè & comiter hortabatur eum, dicens: Consenti mihi, Vite charissime, & dijs sacrifica, daboq; tibi maximam partem regni mei, cumulaboq; te magnis opibus auri & argenti, & precioso rũ vestium omnigenæq; suppellectilis, erisq; mihi non immeritò & charissimus, & cum primis familiaris. Respondit beatus puer: Regnum tuum & vestes atque diuitiæ tuæ mihi necessariæ non sunt. Habeo enim Dominum Deum meum, qui, si illi fideliter perseuerauero, induet me stola immortalitatis, quam tenebræ obscurare non possũt. Diocletianus ait: Non sic agas, Vite, sed consule vitæ tuæ, & sacrifica dijs, ne diuersis pœnis affectus intereas. Sanctus Vitus respondit: Ego verò hæc tormenta quæ minaris, suprà quàm credi possit, expecto, vt ad illam possim palmam pertingere, quam Dominus dignatus est promittere electis suis.

Expellit dæmonẽ à filio Imperatoris.

Blãditur ei tyrannus.

Cap.9. Tunc Diocletianus iussit beatum Vitum cum Modesto in terrimum carcerem retrudi, & singulos onerari ferro octoginta pondo, carceremq; suo oblignari annulo, ne quisvel aquam illis posset porrigere. Sed cùm inclusi essent, subitò in carcere lux multa resplenduit, ita vt etiam custodes territi mirarentur. At S. Vitus voce magna clamans, dixit: In auxilium meum tu intende Domine: accelera, & libera nos ab hac pœna, sicut liberâsti tres pueros de camino ignis ardentis, & Susannam à falsorum testium iniquitate.. Ad eam vocem repentè terræmotus factus est in carcere, & lux incomparabilis radiauit, odorque ineſtimabilis illic diffusus est: apparuitque ei Dominus noster Iesus Christus, & ait: Vite, exurge, confortare, & esto robustus. ecce ego tecum sum omnibus diebus. moxque visio abscessit. Ferrum verò, quo vincti erant & pressi, instar cineris dissipatum est, & audita est vna vox multorum angelorum, cum eis in carcere psallentium & dicentium: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ &c. Audientes autem hoc custodes carceris, præ nimio timore penè exanimes effecti, cucurrerunt ad palatium, voce magna clamantes: Succurre pijssime Imperator: ciuitas omnis perit, cunctusque populus interit.

Mittitur cũ Modesto in carcerem.

Dan.3. Dan.13.

Luc.1.

terit. Ea voce commotus Diocletianus, dixit custodibus: Quod tantum facinus est, vt sic temerè & præter rationem clamitetis? Custodes responderunt: Vitum, quem iussisti religari in carcere, immensum lumen cinxit, & ineffabilis odor totum carcerem complenit: est; vir quidam cum illis, cuius conspectum nullus mortalium ferre potest, cos; alloquitur. Multitudo quoq; candidatorũ laudes iucundissimas depromit.

Tunc Diocletianus furore percitus, iussit arenarium præparari, dicens: Bestijs feros. Cap. 10.
cissimis tradam illos, vt videam, num Christus eorum possit eos liberare de manibus meis. Cumq; Vitus & Modestus adducti fuissent in amphitheatrum, sanctus Vitus admonuit patpatem suum (vt habet textus historiæ) ne expaueſceret, ita dicens: Fortis esto, pater: ne timeas gladium diaboli. Iam enim appropinquat corona nostra. Adcrant autem ad hoc spectaculum supra quinq; millia virorum: puerorum verò & fœminarum multitudo inæstimabilis. Dixit autem ad sanctum Vitum Diocletianus: Vbi iam te cernis Vite? At beatus Vitus, sublatis ad cælum oculis, nihil illi respondit. Rursus autem dicenti Imperatori, Vbi te nunc conspicis Vite? puer sanctus respondit: Video me in amphitheatro. Verumenimverò fac ocyùs, quod facturus es. Diocletianus dixit: Consule vitæ tuæ Vite, & sacrifica magnis dijs, S. Vitus ait: Nunquàm tibi benè sit diabole, rapax lupe, deceptor animarum. Demiror frontem tuam, quòd cùm tantas cernas virtutes, non erubescis isthuc mihi velle persuadere. Ego verò Christum habeo, cui hactenùs votum pectoris mei sacrificaui: nunc quod supereſt, meipsum sacrifico. Tunc præ nimio furore scipsum non capiens Imperator, iussit ministris parare clibanum, & in eo inflammari plumbum, resinam & picem. Fecerunt ita ministri, & deposuerunt in eo beatum Christi athletam Vitum: aitque Diocletianus: Videbimus iam, si Deus tuus possit te eripere ex manibus meis. Porrò beatus Vitus, consignãs se signo viuificæ Crucis, iactatus est in medium clibani instar maris feruescentis. Mox autem adfuit Angelus Domini, & omnem clibani feruorem extinxit, sanctusque Vitus stans in medio clibani, hymnum dicebat Domino: Qui liberâsti inquiens, filios Israel per Moysen ab Aegyptiiugo durissimo & fornace ferrea, fac nobiscum misericordiam propter gloriam sancti nominis tui. vocansq; Diocletianum Imperatorẽ, dixit ei: Gratias tibi ago Diocletiane, & ministris tuis, quòd tam commodum mihi laxacrum apparâstis. Tunc populus vniuersus voce sublata exclamauit: Tanta mirabilia nunquàm vidimus. Reuerà verus & magnus est Deus pueri huius. Exiliens autem beatus Vitus è clibano, nullam in corpore maculam habuit, immò verò caro eius niueo candore nitebat. Itaque psallens dicebat: Probâsti me Domine quasi aurum, igne me examinâsti, & non est inuenta in me iniquitas. Porrò Imperatorem obiurgens, Erubesce, inquit, diabole cum patre tuo Satana, dum adspicis, quantam virtutem declarat Dominus meus in me seruum suum.

Sanctus puer seneſt Modeſtum cõfirmat.

In clibanũ ardentem conijcitur

S. Vitus.

Filæsus exit è clibano.

Pſal. 16.

Imperator igitur magis ac magis ira inflammatus, iubet adduci leonem, cuius etiam rugitus hominibus propè esset intolerabilis. Adducto illo, ait ad S. Vitum: Num etiã hic prævalebunt magicæ artes tuæ? Sanctus Vitus respondit: Insipiens, stulte, insulse & sine sensu, cur tandem non aduertis adesse mihi Dominum meum Iesum Christũ, cuius iussu me Angelus eius de pœnis omnibus & de tuis manibus potentissime liberabit? Cumq; dimissus esset leo, S. Vitus signum sanctæ Crucis edidit in illum, corruitque leo ad pedes eius, porrectaq; lingua lingebat plantas eius. Dixit autem beatus puer ad Imperatorem: En impijssime, bruta animalia reddunt honorem Deo, & tu non agnosces creatorem tuum? in quem si vel nunc credere volueris, polliceor tibi saluum te fore. Imperator dixit: Credas tu illi & omne genus tuum. S. Vitus subridens, ait: Benè dixisti Imperator. Ego enim & omne genus meum, quod ex Deo natum est per fidem, qua & ego renatus sum, coronam sempiternam in cælis adipisci desideramus. Illa hora mille ferè homines crediderunt in Christum. Ait ergo ad beatũ Vitum Diocletianus: Multi dum hæc tua Vite gesta conspiciunt, credunt artibus tuis, quibus fertum & ignem domas. Sanctus Vitus respondit: Ego non artibus vllis ferro & igni impero, sed creaturæ cùm sint, creatori suo Domino meo Iesu Christo honorem exhibent. Quod te multo etiam magis pudefacit, quando res insensibiles & feræ belluæ faciunt, quod tu, qui ratione præditus es, facere nõ vis, ipsis proinde brutis deterior. Tum Diocletianus iussit beatum Vitum cum sancto Modesto pappate eius & Crescentia, quæ prædicatione Viti in Christum crediderat, in catasta extendi. Dixit autem illi beatus puer: Ridiculam & imbecillem declaras virtutem tuam, quando fœminam torqueri iubes. Torquebantur verò sancti martyres in catasta valdè atrociter, ita vt dissipatis ossibus, viscera apparerent. Clamauit igitur sanctus Vitus ad Dominum: Deus,

Cap. 11.

Signo Crucis edito Leonem domat.

Torquẽtur sancti martyres atrocissimè.

in nomine tuo saluos nos fac,& in virtute tua libera nos. Statimq; Ingens extitit terræmotus & coruscationes terribiles, corruerunt q; templa idolorum, & multi è populo extincti sunt. Ipse quoq; Imperator territus, properè aufugit, percutiens manu frontem suam,& cum ingenti clamore dicens: Væ mihi, qui à tantillo puero turpiter superatus sum.

Cap. 12. Descendit autem Angelus Domini,& à cataſta eos absoluens, repentè transtulit ad Silerum flumen: vbi sanctus Vitus cum alijs sub arbore quiescens, has ad Dominum preces fudit: Domine Iesu Christe, fili Dei viui, perfice desiderium cordis eorum, qui in tuo sancto nomine voluerint gloriari de passione martyrij mei. Custodi illos Domine ab omnibus periculis huius seculi, & perduc eos ad gratiam & gloriam magnificentiæ tuæ. Et cùm complèsset orationem, facta est de cælo vox, ad eum dicens: Vite, exaudita sunt preces tuæ. Tum sanctus Vitus dixit circunstantibus: Sepelite corpora nostra,& quicquid petieritis Dominum in vera salute vestra, percipietis per orationes nostras,& liberabit vos à nequitia diaboli. His dictis, beatæ sanctorum animę cum gaudio cælum petiêrunt. Vicini verò corpora eorum cum aromatibus condientes, sepeliêrunt ea honorificè in loco, qui dicitur Marianus. Passus est sanctus Vitus cum SS. Modesto & Crescentia 17. Calend. Iulias, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. VITI TRANSLATIONE NARRATIO

BREVIS, EXCERPTA A QVODAM EX LIBELLO, QVEM SCRIPSIT IS, QUI PARTIM PRÆSENS INTERFUIT SUB LUDOVICO PIO IMPERATORE, CUIUS NOMEN INSIGNIS MS. CODEX NON HABET. STYLUM ALIQUOT LOCIS MODICÈ EMENDAVIMUS.

De hac Corbeia vide Iectorem 1. Tomo. 2. Ianuarijin vita S. Adalardi.

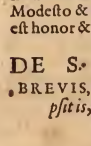

Vemadmodum verò & quo tempore pretiosissimi martyris Viti corpus in Saxoniam translatum sit, & in monasterio, quod Corbeia noua dicitur, collocatum, is qui de translatione eius inscribitur libellus, indicat: cuius Author quædam se præsente, cæterùm omnia suis temporibus contigisse testatur. Anno Dominicæ incarnationis octingentesimo tricesimosexto, indictione 14. sacratissimi verò Imperatoris Ludouici anno Imperij vicesimotertio Vuarinus Abbas monasterij noui Corbeiensis, petijt à viro religioso Hildeuuino Abbate monasterij S. Dionysij Parisiensis (Author habet, Quod est in pago Parisiaco) vt de sanctorum martyrum corporibus, quæ apud ipsum illo loco asseruabantur, quip piam sibi impartiretur ad confirmandam fidem gentis suæ, (puta, Saxonicæ) quam nuper indistria gloriosissimi Imperatoris Caroli sub iugum Christi redegisset. Quibus Vuarini precibus libenter annuit Hildeuuinus, permittente etiam pijssimo Imperatore Ludouico, consentiente Parisiensi Episcopo & cæteris nobilibus viris, in ea diœcesi commorantibus. eiq; beati pueri & martyris Christi Viti Lucani corpus in ecclesia S. Dionysij coram innumera tam monachorum quàm Canonicorum, diuersarq; cõditionis & ætatis virorum ac mulierum frequentia, post peracta die Dominico Missarũ solennia, decimoquarto Calendas Aprilis summo cum honore tradidit.

S. Vitus vt Roma fuerit translatus in Gallias. A temporibus enim Pipini regis Francorum vsq; ad illam diem, pretiosissimũ martyris Viti corpus eo in loco multis semper insigne miraculis permanserat, postquàm Folradus Abbas S. Dionysij consensu regis profectus Romam, ex eo loco, vbi conditũ fuerat, in Franciam transtulit. Illud verò eo, quo dictum est, ordine acceptum, Vuarinus cum suis multa veneratione secum asportans, non paucis eum comitantibus, tandem Saxoniæ finibus inuexit, atq; Idibus Iunij in Corbeiam nouam peruenies, spem salutemq; patriæ, totiusq; Saxoniæ specialem patronum cum ineſtimabili populorum tripudio illic deposuit. Quantas verò & quot morborum curationes per eius itineris stationes viginti clementia Saluatoris exhibuerit (quæ quidem quadragenarium numerum excedunt) qui vult potest in libello memorato legere, nobis verò iam non vacat commemorare: præsertim cùm præsentia Christi miracula maiorem ijs reliquijs veneration em conciliare queant, quàm literæ. Ab eo verò tempore, vt in Gestis Saxonicis legitur, sub tanti defensione aduocati res Saxonum crescere cœperunt, donec dilatatę iam ipsa sua magnitudine laborant. Vnde non solùm in Saxoniæ, sed in cunctis penè Europæ finibus, eius nomini permultis constructis, & consecratis templis, illius fidele

S. Vitus totius Saxoniæ patronus.

fidele patrocinium imploratur ab omnibus, quantique apud Deum sit, miraculis declaratur.

Qui nos sui nominis indignos præcones vtinam non despiciat, verùm suæ venerationis seruitijs inhærentes, placido à supernis vultu respiciat, par pari quodam modo referat, fautoribus suis fautor faueat, si tamen fas est magnis componere parua, cœlestibus terrena manentibus transeuntia. Super flumina Babylonis diutinam captiuitatem deflentium, si tamen nequaquàm oblitorum delectetur cantionibus Sion, iam incola perpetuum Alleluia decantans in atriis domûs Domini: sciatq; si vel ferrea nobis vox sit, quæ centuplices edat sonos, vel si membra omnia verrantur in linguas, haud quaquàm tamen posse exprimere satis laudis studium, quo eius cupimus amantissimũ venerari patrociniũ. Quanquã vt vel parum aliquid dicamus, ipse nos amor & cõtemplatio impellit, quod quidem sacrificium laudis, si mundo corde offeratur, Domino Deo gratum esse, mens fidelis ambigere non debet. Itaq; nullus penè à mundi exordio fuit sanctus, cuius spiritus aliquo modo non repleuerit sanctum hunc martyrem Vitum: ita vt iure credatur cunctorum consors in regno, qui cunctis propemodùm meritis indissimilis visus est. Quod quidẽ nemo temeritate & præsumptione dictum existimet, sed reuerenter: non audacter, sed piè. Quicquid enim vel dicere vel cogitare potest homo, minus est gratia præpotentis Dei, illi cooperantis. Nam nec Abelis ei deest martyrium, nec paternum, vt in Isaac, holocaustum, etsi non eadem deuotione, tamen consummatiùs immolatum. Est hic alter Samuel, diuino alloquio adhuc puer dignus inuentus. Est puer Dauid elegans, qui patri fratribusq; despectus, in Deo autem ipsum ex millibus eligente confidens, non de Gethæo, sed tartareo Goliath offensionis lapide triumphauit. Hic Daniel supra ætatem abstinentiæ deditus, seniores sapientia anteiuit. Hic Ieremias adolescentulus, ad genitorem incredulum paternamq; dominum & familiam plus satis exasperantem mandata Dei imperterritus locutus est. Hic egregiè fortis Iudas Machabæus, Angelicis inter prælia cinctus est præsidijs.

Locus obscurus.

S. Viti præclara encomia.

Offensionis lapidem dicit Christũ, cuius opera Vitus, dæmonem profligauit.

O clarissimum Christi puerum, ante secula cum electis omnibus prædestinatum, generali cunctorum sanctitate fulgentem, specialiter, vt diximus, penè singulorum virtute, specialissimè verò Martyrij constantia coruscantem: qui rabidorum insaniam hostium interritus adijt, modestus sustinuit, securus irrisit. O gloriosum, ô sanctissimum Dei martyrem Vitum, fornacis igne probatum, victorem tormentorum, inter flagella, bestias & catastam semper intrepidum, & semper inuictum, præpotentem precibus, Christi semper amore incredibili feruentem, Dei compellatione vocatum ad cælos, & cum triumpho Angelis comitantibus eò proficiscentem. Te nunc communiter laudamus, benedicimus & glorificamus Christe Deus, qui nos in odore vnguentorum tuorum corde saucio currentes, tam bellicoso voluisti duce corrigi, tam præpotente patrono fulciri, qui non solùm contra potestates aëreas victoriæ semper vexilla præferat, verùm omnes terrenæ altitudinis fasces nobis infestos, vt luce clariùs constat, semper pudefaciat, quosdam quidem ad pœnitentiam, alios verò ad pœnam. Et quia in sanctis tuis perinde vt in teipso mirabilis appares bone IESV, etiam in illis glorificeris oportet, qui nunc per puerulum manum suam intra foramen aspidis vel reguli mittentem sicper omnia triumphâsti, sicut quando cum eodem per temetipsum ex matre tricenarius, cum patre verò consempiternus, in deserto constixisti. Atque in te potissimùm claudatur oratio, clauis Dauid, qui aperis, & nemo claudit: claudis, & nemo aperit: in te confidentium à seculo virtus, in te sperantium salus, pro te certantium fortitudo, afflictorum consolatio, laborantium & oneratorum refectio, perseuerantium beatitudo, desperatorum spes, morte affectorum requies, Sanctus sanctorum, benedictus in secula seculorum, Amen.

Cant. 2.

Psal. 67.

Esa. 11.

Matt. 4.

Apoc. 3.

VITA B. LANDELINI ABBATIS CRISPINIENSIS, NON QVIDEM CERTO AVTHORE, SED FIDE

digno, & qui ea se scripsisse testetur, quæ veridicorum hominum narratione compererit. Stylum autem, vbi visum est, correxit Fr. Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Matt. 10.

Benignitas Saluatoris nostri semper adest parata ad promouendam salutem eorum, quos prædestinauit ad capessenda præmia futuræ vitæ, & sicut ipse dicit in Euangelio, quosdam prima, alios tertia, alios sexta & nona, pleroſque etiam vndecima hora vocat ad colendam vineam suam: id est, alios in pueritia, alios in adolescentia & iuuentute, nonnullos etiam in senectute perducit ad spiritalis sationis laborem. Nec difficile est illi inueteratos scelerum mores corrigere, qui etiam Leuiathan illius ore absorptos, armilla suæ misericordiæ reuocare nouit ad vitam, & ad concipiendam erga ipsius bonitatem fiduciam, cosipsos, quos ab eius ore extraxit, sublimiter in cælis coronauit. Ex ijs fuêre prophetæ, & vel maximè ille iudex Apostolorum chorus, item triumphalis martyrum exercitus, confessorum insignis numerus & monachorum admirabilis decor. Constat verò ad horum collegium pertinere etiam S. Landelinum, de cuius vita ego ingenij inops non sine multo timore aliqua dicere tentabo. Potest autem Deus os meum aperire ad promendas serui sui res præclarè gestas, qui os asinæ quondam docuit disertis verbis increpare prophetam. Dicam verò illa, quæ hominum veridicorum narratione comperi.

Iob. 40.

Num. 22.

VITÆ HISTORIA.

Iunij 15.

TAQVE glorioſus & Deo cumprimis charus Landelinus, ex nobiliſſimo Francorum genere in villa, quam Vallem vocant, ciuitate Cameracenſi, temporibus Dagoberti inclyti regis ortus est. Cumque bonæ indolis puer adoleſceret, parentes eius beato Autberto antiſtiti, qui eum de ſacro fonte ſuſceperat, literis imbuendum illum commendârunt. Poſtquàm verò ætate nonnihil progreſſus eſt, idem Epiſcopus voluit eum Clerici tonſuram accipere. Sed vbi id quibuſdam cognatis eius innotuit, ab amore rerum cæleſtium conati ſunt eum ſuis perſuaſionibus reuocare. dicebant enim: En quantus iuuentutis decor eò inuitatur, vt mundo nuncium remittat. Sed noli frater aſſentiri. ſi enim feceris, nec tibi nec parentibus vlli vſui eris. Præſtat igitur, vt nobis obtemperans, relinquas monaſterium, & fruatis mundi huius oblectamentis potiùs, quàm hîc inſtar mortui cuiuſdam ocioſus deſideas. Si nobiſcum abire volueris, ſuppeditabimus omnia, quæ libita erunt animo tuo, efficiemusque vt dignitijs & honoribus abundes. His & id genus alijs blandis ſermonibus perſuaſerunt ei quod volebant, ita vt à ſancto Autberto aufugiens, illisque ſe iungens, deinceps rapinis & cædibus deditus eſſet, inſtar prædonum. Ea cauſa pius pater Autbertus multo mœrore affectus, haud ſecus atque mortuum eum lugebat: & erat reuerà mortuus, qui iam diabolo ſeruiret. Orabat nihilo minùs ſanctus pontifex Deum cõtinenter pro illo, vt libertatem reſtitueret captiuo & vitam mortuo, faceretque medicinam ſatanico vulnere ſauciato. Quid plura? Maleſana mens, quod improbè cœperat, proſequi conſtituit, nomenque ſuum mutans, Mauroſum ſe deinceps vult appellari, ſcilicet ne nomen quandoque proderet eum, qui ſe in perditionis latebras abdiderat.

Autbertus Cameracenſis Epiſcopus.

Inimici hominis, domeſtici eius

Landelinus ſeductus viuit flagitioſè.

Interea

Interea dies multos in tam nefario opere perdurans, seruiebat diabolo, à Christo profugus: sed tandem diuina potentia non deseruit preces sancti pontificis, & pro solita clementia filium errabundum restituit sanctæ matri Ecclesiæ. Volebat is cum suis sociis diuitis cuiusdam domum diripere. Ea autem nocte, quæ huic flagitio destinata erat, quidam ex complicibus eius excessit è vita. Cuius morte ille vehementer afflictus, dedit membra sopori, viditque miseri illius animam in tartarum abduci. Cumq; non sine ingenti tremore id adspiceret, adstitit Angelus Domini, & voce terribili dixit ei: Cerne iam Landeline præmia laboris tui: vide vt anima socij tui ad inferorum æterna supplicia pertrahatur: simulq; considera, vtrùm tibi præstabilius sit ita protrudi in barathrum æstuantis gehennæ, an nobiscum potiùs perfrui gaudijs sempiternis. Missa igitur fac opera satanæ, & amplectere Christi militiam. Abijce obscurati pectoris cæcitatem, vt possis intueri clarissimam Christi lucem. Excute iamiam à ceruicibus tuis iugum diabolicæ seruitutis, vt post breuis huius vitæ curricula possis æternùm regnare cum Christo. Audi beatum Autbertum antistitem, & agnosce spiritualem patrem tuum. Suscipe libens ab ore eius monita cælestis doctrinæ. Hæc & alia multa cùm Angelus ei dixisset, cælos petijt. Landelinus autem eo viso non mediocriter terrefactus, relictis sociis & rebus suis omnibus, pedes Cameracum festinat, & S. Autberti pedibus se aduoluens, orat pro admissis criminibus pœnitentiæ mulctam sibi irrogari. Ille verò pius pater, eius gratulans conuersione & desiderio, suscepit pœnitentem, quem diù fluerat à se profugum, sinumq; ei diuinæ misericordiæ aperiens, reduidit eũ sanctæ matri Ecclesiæ.

Per visum ab Angelo acriter admonetur, vt se corrigat.

Reditad sanitatem, & agit pœnitentiam.

Itaque sub seculari habitu degens in monasterio, agebat pœnitentiã, macerans corpus ieiunijs, quod mundi illecebris contaminaucrat. Atque tandem diuturna excoctus pœnitentia, statuit mundi à se negocia omninò reijcere, vt posset liberiùs cælestia cogitare. Rogat igitur beatum Autbertum, vt se tondeat, & militiæ cælestis chlamydem induat. Lætatur sanctissimus præsul, comam capitis eius secat, à quo iampridem cor dis maculas deterserat. Ille verò hanc dignitatẽ adeptus, constituit Romã proficisci, vt post mundi reiectam pompam, etiam peregrinationis labore se maceraret. Accepta ergo beatissimi antistitis benedictione, difficile emensus iter, tandem Romam peruenit, vbi nouerat quiescere iudices mũdi, atq; illic prædulcia sanctorum Apostolorum liminibus oscula affigens, rogabat ad purũ condonari sibi peccata & facinora sua. Deinde cùm desiderio suo fecisset satis, celeriter in Gallias redijt, nolens diù abesse à patrono suo. Cernens autem beatus Autbertus virtute & sanctitate præditum, Diaconum eum ordinauit: in quo ministerio ita præclarè se gessit, vt nulli esset ambiguum, Dei gratia eum ad id muneris esse accitum. Erat enim animo benignus, simplex, humilis, deuotus, pius, omnibus promptam exhibens obedientiam, omnes syncero amore complectens. Præstitit verò illi Deus tantum ardorem & compunctionem cordis, vt bonorum cœnobitarum vita minimè contentus, magis ac magis se extenderet in diuinum famulatum, & cum gemitibus & lachrymis crebrò se vigilijs, ieiunijs, orationibus affligens, vitam sanctorum æmularetur, nec vllam suo corpori requienm indulgeret, inedia, nuditate, frigore, siti, multisque rebus duris & molestijs se afficiens.

Tondetur caput eius

Romæ visitat limina Apostolorũ

Fit Diaconus.

Vitæ eius asperitas.

Non multi interea dies intercesserant, cùm ille secundò Romam petijt, expletisq; pro voto, quæ illic facere constituerat, redit ad beatum Autbertum, & ab eo presbyterij honore afficitur. Tum verò, ad eum euectus honoris gradum, quantùm sanctitate excreuerit, verbis explicari non potest. Volens autem sibijpsi cumulare labores, licèt iam defesso esset corpore, tertiò se Romano dat itineri cum discipulis duobus, Adelino & Domitiano, qui ei iamdudùm in verbi Dei prædicatione adhærẽt: adorata sque Apostolorum liminibus, feliciter redit ad suas: pertaq; & impetrata copia & benedictione à beato Autberto, ad pagum Haynaum locum adit, fluuio Sambræ adiacentem, qui à riuulo in hunc ipsum fluuium decurrente, Laubacus vocatur, atque illic sibi & discipulis monastica domicilia construxit. Quod verò ille tunc, Deo auxiliante, feliciter orsus est, à successoribus eius, quos ille eo in loco congregauerat, præclarè est consummatum. Aliud quoque monasterium ædificauit in pago, quem Alnam dicunt, qui à Laubaco tribus abest milliaribus, quod monasterium principis Apostolorum sacra ornant pignora, & præclaræ eius virtutes communiunt. Tertium quoq; condidit monasterium in Templurensi pago, quem Guastarim vocant, quique octo distat milliaribus à Laubaco, primo suo monasterio, idque, sicut & superiora, in S. Petri cælestis clauigeri honorem consecrandum curauit. Et hæc quidem duo postrema

Fit presbyter.

Construit monasteria

Lobiense monasterii

monasteria egregiè ditauit: Laubias verò regijs auxit muneribus, & villarum atq; seruorum magna copia extulit. Quicquid enim superiorum regum liberalitate & munificentia paßim per Francorum regna obtinuerat, Laubiensi cænobio contulit, vt veneranda fratrum illic Deo seruientium congregatio non egeret ijs rebus, quæ monachis congruere feruntur. Constructum autem idem monasterium ab ipßis fundamentis sub iuniore Clodoueo, tanto florebat augustiùs, quanto erat regijs opibus & munificentia copiosiùs locupletatum.

His ita gestis, locisq; supradictis honorificè extructis, frattibusque illic Christo militantibus, rebus ad victum necessarijs affatim instructis, Dei omnipotentis, vt credimus, instinctu & prouidentia ad alium commigrauit locum, qui est iuxta Hon fluuiū, cui adiacet sylua, * Ambidgis dicta: ibiq; cum suprà memoratis duobus discipulis extir pare cœpit virgulta, & parare locum construendo monasterio. Cùm essent autem in hoc opus intenti, posuissentque cucullos suos ad truncum arboris, dominus illius loci superuenit. Qui vt vidit eos extirpare syluam suam, cucullos eorum tulit, & abscessit. Sed inuocata à seruis Christi clementia præpotentis Dei, mox adfuit, hominemq; illum in membris omnibus cruciauit, ita vt mortuo similis videretur, discereтque ex pœnis suis, non rectè se gessisse erga famulos Dei. Prouolutus ergo pedibus eorum, rogat sibi veniam dari, cucullosque suos vt recipiant, magnis vocibus postulat, simulque mediam syluæ partem se per manus sancti viri Deo oblaturum pollicetur, si pius Dominus culpam temerè admissam, ipsi condonaret. Orante autem B. Landelino, miro modo repentè curatus est, & beati viri prædicatione institutus, cum pace ad sua reuersus est. Vir autem Domini gratias agens, quòd vbique diuina ipsi adesset misericordia, oratorium illic construxit in honorem sacratissimæ Virginis Mariæ, vbi cū duobus discipulis suis hymnis & orationibus vacans, diuinæ pietatis viscera quotidiè implorabat.

* Ambligis

Sanat hominē diuinitùs punitū.

Quodam autem die omnia circuncirca perlustrans, comperit ibi fontem non haberi, vnde fratres suis vsibus aquam necessariam haurirent. Fusis igitur ad Deum precibus, fcipione suo semel percussit terram, statimque fons mirè altus & dulcis erupit, vndis crispantibus largiter manans. Quæ res nomē loco dedit, viro sancto illum Crispinium appellāte. Iam verò à beato Martino Romano Pontifice ordinatus, diuinæ prædicationis vomere Crispinium excolebat. Itaque nonnulli, eius audita sanctitate, è diuersis partibus ad eum confluxêre, adunataq; est hominum non parua multitudo in eodem loco. At vir Deo plenus multitudini admisceri nolens, solitudinemq; omnibus mundi rebus anteponens, ne multorum ad ipsum accessus, mentis eius aciem he betatet, & à statu rectitudinis detorqueret, haud ita procùl ab eo loco recedens, solitarium sibi delegit habitaculum. In illo itaque loco, vbi fons Crispinij in flumen influit, in honorem S. Petri Apostolorum principis condens ecclesiam, inter ipsos, vt ita dicam, supernos Angelorum choros, etsi necdum corpore, mentis tamen contemplatione versabatur, ita vt posset ipse quoque dicere cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est.

Fontem precibus impetrat.

Crispiniū.

Degit solitarius.

Philip. 3.

Visum autem est operæprecium beato viro, vt discipulos suos Adelinum & Domitianum à se ad separata à se inuicèm loca ablegaret, vt ipsi quoque ministerio verbi Dei Domino animas lucrifacerent, & ad se inuitarent quotidiè: porrò ipse diuinę philosophiæ auidissimus, cælestium contemplationi liberiùs vacaret. Itaque S. Adelinum à suo monasterio ad vnum milliare prope fluuium Hon, Domitianum verò ad duo plùs minùs milliaria iuxta fluuium Hagnaum manere voluit. His ita peractis, sancta & immaculata Christo hostia, multiplici contusione & ignis examinatione instar hostiæ, multiplici contusione & ignis examinatione instar ho locausti præparatus, Deo dignus sacerdos Landelinus, ipsi iam cælesti æræ propinquabat. Cùm enim omnipotens Deus pro laboribus, quos pro nomine eius quotidiè perferebat, iam remunerari illum vellet, membra senilia, diuturno labore confecta, lenis quædam febricula corripuit. Tum ille accersitis vndique fratribus, indicat se è corporis ergastulo abiturum. Mox fratres omnes lugubri voce dicunt: Quod domine pater erit nobis deinceps auxilium, si tu pastor oues Christo acquisitas, lupi tartarei dentibus lacerandas relinquis? His auditis, vir Dei lachrymabundus dixit: Ne, quæso vos charissimi fratres, decessus meus mœrore afficiat. Planè non deerit vobis pastor æternus, Dominus omnium Iesus Christus, si eius amori inhærere studueritis. Seruite ergo ei in timore, & exultate ei cum tremore. Nulla vobis nocere poterit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. His atque eius generis alijs sermonibus adhortatus fratres, in cinere & cilicio iacens, adstantibus, quos vndequaque ad Christum adduxerat, charis-

Psal. 2.

In cinere & cilicio

charissimis filijs, animam bonorum operum floribus redimitam Christo reddidit, beatis angelorum spiritibus sociandam. Discipuli autem venerabile corpus eius honorificè in eodem monasterio condiderunt, vbi eius meritis & intercessione multa ac stupenda fiunt miracula: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & potestas in secula seculorum, Amen. cilicio reddit animã.

VITA SANCTI ABRAHAE ABBATIS, AVTORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIB. *Patrum, Cap.* 3.

NVLLI catholicorum esse occultum reor, quod Dominus ait in Euangelio: Amen dico vobis, si habueritis fidem integram, & non hæsitaueritis, si dixeritis huic monti, Transfer te: transferet se: & omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis. Iunij 15. Matt. 17. Ergo non est dubium, quin sancti obtinere possint à Domino, quod petierint: quia in eis fides, fundamine posito, nullis hæsitationum fluctibus vacillat. Pro qua fide non solùm intra patriæ terminum propriæ, dum cælestem vitam agere cupiunt, exules facti sunt: sed etiam transmarina ac peregrina petiérunt loca, vt ei, cui se deuouerant, plùs placerent: sicut nunc beatus Abraham Abbas, qui post multas tentationes seculi, fines est territorij ingressus Aruerni: qui non immeritò Abrahæ illi comparatur seni pro magnitudine fidei, cui quondam dixerat Deus: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram, quam monstrauero tibi: Reliquit autem hic non solum terram propriam, sed etiam illam veteris hominis actionem, & induit nouum hominem, qui secundùm Deum formatus est in iustitia, sanctitate & veritate. Ideoque cùm se perfectum in Dei opere cerneret, non fuit dubius in fide petere, quod per vitam sanctam confisus est obtinere. Per quem opifex cæli, maris ac terræ, parua quidem numero, sed admiranda miracula operari dignatus est. Gen. 12. Ephes. 4.

Igitur Abraham iste super Euphratis fluuij litus exortus est: vbi in Dei opere proficiens, ad visitandos eremitas adire Aegypti solitudines concupiuit. Eò autem dum tenderet, à paganis comprehensus, & multis pro Christi nomine affectus verberibus, in vincula conijcitur: in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo soluente laxatur. Occidentalem quoque plagam visitare cupiens, Aruernos aduenit, ibique ad basilicam sancti * Cirici monasterium collocauit. Erat autem miræ virtutis, fugator dæmonum, illuminatorque cæcorum, aliorum quoque morborum potentissimus curator. Igitur cùm festiuitas supradictæ basilicæ aduenisset, Præpositum vocat, vt vasa vino plena ad reficiendum populum, qui solennitati aderat, in atrio ex more componeret. Caufatur monachus, dicens: Ecce Episcopum cum duce & ciuibus inuitâsti, & vix nobis supersunt quatuor vini amphoræ. Vnde omnia ista complebis? At ille: Aperite, inquit, mihi penum. Quo aperto, ingressus est, & fundens orationem, quasi nouus Elias, elcuatis ad cælum manibus, ac infusis fletu luminibus, ait: Ne desiciat, quæso, Domine, de hoc vasculo vinum, donec cunctis ministretur in abundantia. Et irruente in se Spiritu sancto, ait: Hæc dicit Dominus: Non deficiet vinum de vase, sed omnibus petentibus affatim tribuetur, & abundabit. Quo dicto, vinum ad verbum & hilaritatem dispensationis illius cuncto populo in abundantia ministratum est, & superfuit. Sed quia strenuitas Præpositi priùs mensurauerat vasculum quinquagenarium, & reperierat quatuor palmorum mensuram, cernens quæ acta fuerãt, in crastino iterùm mensurans, tantum reperijt in vase, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc sancti virtus in populis declarata est. In ipso verò monasterio plenus dierum obijt, ibique cum honore sepultus est. Erat autem eo tempore sanctus Sidonius Episcopus, & Victorius Dux, qui super septem ciuitates principatum, Eoricho Gotthorum Rege indulgente, susceperat. Huius verò sancti Epitaphium beatus Sidonius scripsit, in quo aliqua de his, quæ locutus sum, est præfatus. Ad huius Abrahæ patria. Gentiles eũ verberant. * Cyrici 3. Reg. 17. Vinũ precibus obtinet Decedit è vita.

autem beatæ Abrahæ sepulcrum plerunque frigoritici decubantes, medicinæ cælestis præsidio sublcuantur.

MARTYRIVM SANCTORVM, ET MAGNORVM MARTYRVM QVIRICI ET IVLITTAE, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste: nec est quòd Lector suspicetur hanc eam esse historiam, quam Gelasius Pontifex inter apocryphas numerat.*

Iunij 16. Cap. 1.

QVEMADMODVM non est necesse Domino salutē dare ludæo aut Græco, seruo aut libero, (In his enim omnibus fides & mores animæ, non autem genus proprietatem tribuit, vt ex ea re salutem quis vel interitum ferat) sic neq; masculo aut fœminæ, neque ei, qui corporis statura est perfectus, aut imperfectus, qui vocatus sit ad perfectionem sanctificationis. Rectum autem esse corde, & habere bonum animum, & ad imitationem Dei accommodatum, omninò necesse est eum, qui futurus est dignus vera salute. Non enim naturæ, aut generis, aut fortunæ consequentia sanctis acquiritur sanctificatio, sed conciliatur Dei spiritûs operatione: neque virtute corporis confirmatur, sed in Dei virtute perficitur & stabilitur: nō in quibuslibet, sed in ijs, qui sunt rectis moribus, & quos constat esse bonos.

Sanctitas vnde nascatur & confirmetur.

Cap. 2. Dirigamus ergo cor nostrum ad eum, qui est rectus. Bonam reddamus mentem in eum, qui est bonus. Omnem obliquam & peruersam cogitationem, omne vitium à

Psal. 50. nostris animis auferamus & abijciamus: vt sanctus Dei spiritus, qui est bonus, rectus & principalis, in bono nostro principali & recto, tanq̃ simile simili collocatus, & renouatus, eũ sua sanctitate & diuinitate repleat. Et licèt simus statura corporis imbecilla, cor rectum & bonum adepti, nihilominùs operabitur in nobis virtus spiritûs: vt nos quidem in ipso beneficio afficiamur, dum perficimur & diuini reddimur: glorificetur autem & extollatur Christus in nobis.

Cap 3. Sic multi corpore infantes & imperfecti, maxima virtute restiterunt impijs, & cùm eos mentis rectitudine euertissent per Christi potentiam, digni sunt habiti, qui perfectissimo præconio renunciarentur victores. Sic etiam mulieres anima rectæ & honestæ, cùm manus conseruissent cũ sæuis Tyrannis, & quorum tolerari non poterat potentia, aduersùs eos præclarissimum in Christo erexere trophæum. Sic Quiricus sctus Deo, facerque & pulcherrimus puer: sic Iulitta quoque, quæ ipsum pulchrè concepit & peperit, & ablactauit, cùm statim donum quampulchertimum & gratissimũ Deo dedicâsset, ille quidem in admodùm humili & infantili corpore, hæc autem in fœminina & imbecilla natura, cum principe tenebrarũ huius seculi, & cum eius validis congressi defensoribus, per mentis rectitudinem & fidei superârunt, & tandem euerterunt, & prostrauerunt suum aduersarium.

Cap. 4 Sed quoniam Quirici & Iulittæ meminimus, pulchrum fuerit ab initio eorum repetita historia, diuinum amorem, & pro Christo martyrium & perfectionem illorum laudare pro viribus: & per ea gloriam, honorem & laudem ei sacrificare, qui in horum vicit imbecillitate: & eorum, qui sunt martyrum amatores, animos pascere,

Patria Quirici & Iulitæ, & genus & ad Christum ædificare. Hi orti quidem esse dicuntur ex Lycaonia, ciuitate autem Iconio, genere verò non obscuri, nec plebei, nec ignobiles: sed nobiles & magni nominis: si quis velit vocare nobilitatem, ortum esse ex sanguine regio, aut genus referread Reges: quæ quidem qui parua intuentur, iudicant tanquam maxima: sicut etiam terrenas facultates, felicitatem nominauerunt & diuitias: verissimam, quæ est ex virtute, nobilitatem, & veras diuitias, eas, quæ sunt ex donis spiritûs, fortasse ignorantes, & rebus fluentibus tanquam stabilibus adhærentes.

Cap. 5. Sed hi in terra quidē clari, vt dictum est, apud superos autem longè clariores, vt qui vitæ suum institutum in cælis reponerēt, vbi etiam eorum nomina per magnam Dei præscientiam omnia comprehendentem, & iustissimam dignorum præde stinationem, verè digito Dei priùs scripta sunt. Consequenter autem terrenis facultatibus,

atque

atque adeò multo magis fide in Dominum nostrum Iesum Christum & pietatis florebant commodis, quibus antecellebant. Oportebat enim fortasse eos, qui in Deo erant euasuri posteà clarissimi, humanis quoque, & quæ ad corpus pertinent, commodis abundare vulgus ab initio, & spiritalem his, tanquam vmbris, priùs describere splendorem & claritatem.

Atque Iulitta quidem beatissima & honestissima fœminarum, cùm ei maritus matrimonio fuisset paruo tempore coniunctus, ostendit se firma ac stabili fide in Domi- Cap. 6.
num nostrum Iesum Christum, & in eum dilectione. Totum enim animi amo- S. Iulittæ virtutis integritas.
rem abducens à corporibus, & piè ac religiosè traducens ad spiritum, in vita, in quam non cadebat reprehensio, puraque erat, immaculata & moderata, Domino seruiebat. In vnigenito autem filio sancto Quirico honestissima mulier spem collocans, cùm eum quidem lacte secundùm naturam suis aleret vberibus, ad sacrum autem & diuinum baptismum produxisset, & eum patri luminum mirandum in modum conciliasset, & Christo per sanctum spiritum consecrâsset, sic ipsa in intemerata, & quæ reprehendi non poterat, viduitate, pulcherrimè, vt leges iubent, filium alens, vitam transigebat, omnium quidem, & quæ studio sunt gentilibus, mysteriorum & morum actionem & participationem auersans, tanquam rē execrandam: quæcunq; sunt autem apud Christianos veneranda & Apostolica mandata & traditiones, vt æquum est, amplectens, & in ea re orationibus confirmata.

Postquàm autem impium illud & dæmoniacum ab eo, qui tunc Tyrannidem ex- Cap. 7.
ercebat, prodijt edictum, non oportere Christum colere, aut mortis impendere supplicium (Præcrat autem tunc Diocletianus imperio Romanorum) quo tempore qui decretum eum potestate ab eo acceperant, alij alibi per omnem regionem & ciuitatem excurrentes, & id in medijs foris proponentes, & eos qui Imperatorio non parebant edicto, supplicijs, quæ dici non possunt, subijcientes, ita acerbè præsenti vita priuabant: & quo Domitianus ille Comes Lycaoniæ propterea missus à Tyranno, vir crudelissimus & inhumanissimus, ipsum Iconium & omnem finitimam populans & obsidens regionem, omnes, qui ibi comprehendebantur, Christianos grauissimis afficiebat supplicijs: tunc hanc sacram Dei fœminam, simul quidem mandatum diuini Regis implentem, quod iubet non audaciter insilire in tentationes, sed cautè vitare: si- Matt. 26.
mul autem etiam humanam reuerentem infirmitatem, simul hunc quoque veneran dum infantem, qui vbera adhuc sugebat, tenentem, & de eius salute, vt quæ filium val de amaret, admodùm anxiam fugere oportuit.

Atque relinquis quidem, ô mulier sanctissima, Iconium, relinquis & omnes tuas Cap. 8.
possessiones & facultates: procùl autem à tuis consanguineis & cognatis peregrè pro- S. Iulitta se confert Seleuciam.
fecta, fugiēs venis Seleuciā, omnibus opibus & carnis fomentis, omniq; mundanæ felicitati & delicijs, propter Christum peregrinationem, mendicitatemque & afflictionem lubenter præferens. Sed neque Seleuciæ diù erat habitatura. Nam cùm Alexander, vir admodùm improbus & malignus, fortitus esset administrationem illius prouinciæ, & recēter ad eam accessisset, omnes quidem viri, & omnes mulieres cum eorum liberis, quicunque assentiebantur Christi confessioni, post plurima genera supplicium, occidebantur immisericorditer.

Hæc videns Iulitta, & illarum pestium verita crudelitatem, vlnis tollens dilectum Cap. 9. Inde abit Tarsum.
filium, (Erat autem tunc triennis Quiricus) cum duabus ancillis fugiens Seleucia, Tarsum peruenit. Non licuit autem nec in ea quidem diù latere. Quomodò enim magnum vas aureum, aut etiam argenteum iacens in medijs silicibus, aut in aliqua alia vili materia, non potest facilè latere eos, qui adspiciunt, cùm visus dirigatur ad id, quod est splendidius: ita fidelissimi homines Iesu, versantes in medio impiorum, non possunt occultari, virtute & diuina viuendi ratione reddente eos cuidentes & manifestos omnibus.

Est autem vtique Patris quoque voluntas, qui est in cælis, vt quomodò cognita Cap. 10. Rom. 8.
vniuscuiusque mente, prædestinauit perfectionem: ita in tempore vocet scilicet, & iustificet, & glorificet. Quamobrem illi quidem id, quod est humanum, agentes aut patientes, studebant fugere persecutores. Quoniam verò non erat æquum, vt in terra agere foderentur cælestes margaritæ, neque vt similiter ac filij hominum subirent profundum obliuionis, propterea beatos illos fugitiuos fœuus ille Alexander ponè sequitur. Tanquā enim diuino quodam iussu impulsus, relicta protinùs Seleucia, venit Tarsum, quæ non longo ab ea distat interuallo.

Ad eum autem ingredientem ciuitatem, statim defertur Iulitta, & eius filius Qui- Cap. 11.
ricus.

S. Iulitta cũ filio sistitur Iudici.

ricus. Ille verò in delatos leoninum quendam edens rugitum, & præsidens in alto tribunali, iubet eos quam primùm sisti. Ingreditur autem non sola: non enim occultauit vnigenitum, neque tradens ancillis curauit vt fugeret. Neque enim beata illa aut vitæ erat adeò cupida, aut filium suum tanto habebat odio, vt aut à ratiõe alienis motamisericordiæ motibus, non posset videre filium interfici pro veritate, aut ei absolutam inuideret consummationem, aut oblationem: sed vt quæ esset re vera filia Abrahæ, & illius imitaretur fidem & sacrificium, vnigenitum & dilectum contendebat sacrificare ei, qui ipsum dederat: aut quomodò Anna Samuelem ablactatum, cum diploide obtulit aræ: ita etiam veneranda mater venerandum filium proprijs manibus tradidit ad holocaustum: & quod est maius ijs, quæ dicta sunt, non filium solùm, sed etiã sepsã tradidit præclara mulier ad cædem, magna voce clamans se esse Christianã, & solùm nõsse Deum Christum Iesum, & eius patrem, à spiritu afflata, gloriosè confitebatur: deos autem & dæmones, vt qui neq; essent, neq; vnquam fuissent, abdicabat, aspernans & nihili faciens. Et omnes quidem præsidis blanditias aut assentationes tãquam maligni escas repellebat & auersabatur: omnibus autem suppliciorum minis, et omnium tormentorum generibus se lætari affirmabat.

Gen. 22.

1. Reg. 1.

Eximia virtus eius.

Cap. 12. Cæditur boum neruis.

Quamobrem crudelissimus ille Iudex, qui cum Deo bellum gerebat, iubet quidem infantem auferri ab eius vlnis, ipsam autem nudam flagellari boum neruis. Atque mater quidem, lictoribus in ea cædenda laborantibus, immaniter lacerabatur supplicijs: indignabatur verò, vt est consentaneum, & vociferabatur, & ægrè ferebat filius. Quem quidem, vt qui esset elegans, & forma speciosus, venustate delectatus Tyrannus, vi quidem auellit ab vlnis maternis: eum autem suis accepit manibus, eum tentans imponere genibus, & sensim palmis eius caput demulcens, nec id solùm, sed etiam impuris labris castissimum impurissimus exosculari aggrediens, verbis ad persuadendum accommodatis incantabat, vt putabat. Attende, dicens, fili mi suauissime, fili formosissime, attende mihi tuo patri. Audi, ô scite & chare fili, & intellige: hanc autem veneficam & impiam, vt quæ violenta sit morte peritura, & dijs inimica, expellens, nobiscum suauissimè vives & iucundissimè. Ego autem te adoptans in filiũ, omnibus bonis benignissimè prosequar, & omnium mearum possessionum te relinquam hæredem.

Cap. 13.

Quid verò Quiricus, qui corpore quidem erat imperfectus, perfectus autem spiritu: qui specie quidem erat infans, sencx verò intelligentia? qui sermone quidem & lingua balbutiebat, mente autem & corde intelligebat? num cessit Tyranni violentiæ, aut puerili timore exhorruit, aut oculis & promissis est delinitus, aut victus à flagellis, quæ in matrem intentabantur, diriguit timore resolutus, aut fortiter quidem decertauit, sed non prudenter? aut imperfectè quidem, non autem vt martyrem decuit laudabiliter? Nequaquàm. Immò verò perfectione vtens fidei, perfectione prudentiæ. Erat enim spiritus Dei verè in eo perfectus: & ideo tota anima, totis viribus & omnibus membris corporis vnà cum matre decertans, bellum pro Christo gerebat, & simul sustinebat. Nam corde quidem credidit nihilo seciùs, quàm infantes aut lactentes, qui Iesum priùs susceperunt, quando sedens super pullum, Hierusalem est ingressus, cum palmis & hymnis ab eis exceptus. Ore autem se esse Christianum præclarè est confessus, & diuinum Christi nomen verè Christianus clarissimus Quiricus, cõuenienter suo nomini prædicabat: corde quidem ad iustitiam, confessione autem ad salutem vtens, vt diuinus ait Apostolus.

Mira gratia in tantillo puero Quirico.

Matt. 21.

Rom. 10.

Cap. 14.

His veluti igniris telis diuisit ipsam mediam Tyranni animam. Verùm nec ociosæ erant delicatæ manus noui athletæ, neque teneri pedes poterant cessare ab opere: sed & pedibus & manibus resistens, & renitens luctator admirabilis, & pro viribus repugnans, inimici auersabatur oscula: ad matrem autem toto animi studio contendebat & profiliebat. Tanquam verò in retibus & crudiuoræ feræ manibus interceptus, aut potiùs vt canora auis laqueo implicatus, alas mouebat beatus puer, & omnibus modis machinans euadere è laqueis venatoris, manibus quidem eius vultum laniabat & lacerabat: pedibus autem execrando lateri insultans athleta breuissimus, sic amorem illum dæmoniacum statim conuertit ad iram cædem spirantem. Nam cùm delicatum eius pedem apprehendisset vir ad cædem propensissimus, crudeli autem animo, & spirante parricidium, & quid aliud, nisi digno anima diaboli? eum sublimè sustulisset, ex alto tribunali manu sua iaciens in subiectos gradus lapideos, vnà cum sacro capite totum quoque athletæ corpusculum aduersis petrarum aculeis contriuit & confregit.

Infans tyranum auersatur.

Lacerat vnguibus.

A tyranno interficitur.

Sic

Sic corporis conflicta compage, victrix eius anima liberata est, tanquam passer à venatore: manibus autem sanctorum Angelorum statim ad magnum adducta Pontificem, tanquam sacrificium màximè odoriferum oblata est Domino. Sic paruus ille Quiricus cùm magnus euasisset decertatione, terram quidem sanctificauit per sanguinem, qui in ipsa est effusus: aërem verò per sanctum spiritum, qui ad ipsum peruasit: & cælum quidem implenit exultatione, quæ non potest verbis exprimi. Cùm maioris autem & diuinioris Dei gloriæ fuisset occasio, omnibus Christi Ecclesijs fuit dies festi argumentum, & spiritalis laudationis gaudijque suppeditator vel conciliator. Sic insignis martyr mater Deo priùs peregit sacrificium, & cùm tanquam turtur formosissima & castissima, quasi pulcherrimum & speciosissimum pullum Christo ad sacrificium filium præmisisset, cum gaudio & voce exultationis orabat, vt ipsa quoque citiùs liberaretur à carne, & nuda à cœni vestibus, nuda & syncera mente, super cælesti sponso Christo & dilecto filio contendebat coniungi. Cap.15.

Quamobrem magnis quidem gratiarum actionibus & laudationibus magnificabat eum, qui eius susceperat oblationem, & vt ipsa quamcelerrimè solueretur à corpore, & ad desideratum Christum assumeretur, supplicabat: validis autem verborum insultibus Tyrannum sauciabat: Noli putare, dicens, me esse adeò timidi & pusilli animi, vt vincar à tuis supplicijs. Non enim me terrebit carnis laniatio, neque me membrorum conturbabit ruptura: sed neque qui deorsum fertur, torrens sanguinis, non neruorum sectiones, non ossium fractiones, non ignis minę, nec mortis denique, quę ea consequitur, me separabit à charitate Christi. Nullius tui (vt semel dicam) tormenti rationem duco, ô acerbe Tyranne. Sunt autem omnia mihi quàm iucundissima, quæ vos ad me torquendum minitamini, & tantò magìs, quantò videntur violentiora. His enim spero me citiùs esse peruenturam ad meum charissimum, & cum eo coronam iustitiæ Christi dextera consecuturam. Fortissimus animus S. Iulittæ.

His verbis Iudex magis iratus, & furore percitus, in ligno quidem iussit suspendi egregiam victricem, eius autem carnes valdè laniari ac discerpi ferreis pectinibus: deinde picem ex lebete hauriri bullientem, & effundi in membra lacerata decertantis. Ea autem strenuè & fortiter resistente omnibus tormentis, & deos quidem ac dæmones auersante & aspernante, Christianam verò seipsam confitente, & solum Deum nôsse Christum, & eius patrem, & sanctum spiritum affirmante, condemnatur postremò, vt ense moriatur. Cap.17. valdè eius corpus laceratur. Gladio cæditur.

Hoc est certamen Quirici & Iulittæ. Hæc est verorum pietatis athletarum victoriæ publica declaratio. Sic salua fuit mater per sacram liberorum procreationem. Sic filio accepit vtilitatè ex materna educatione. Et talibus visceribus longè honestissima mulier suum infantem nutrijt, & talibus alimentis remuneratus est parentem venerandus filius: adeò vt hic quidem fieret, & vocaretur Dei filius, illa autem filia cælestis Hierusalẽ: & ambo Dei filij, & insignes Christi martyres, & vasa sancta & electa, & pretiosa diuini illius spiritûs. Nunc{q;} licet videre ijs, quibus datum est contemplari, mattè propter filium in cælis exultantem conuenienter diuinis eloquijs, matrem longè beatissimam, valdè beato filio mirandum in modum coniunctam, & simul exultantem: Cum prophetis quidem, vt qui sint similem assecuti gratiam spiritûs & virtutis. Cum Apostolis autem, vt qui fuerint socij pariun pro pietate certaminum & laborũ. Cum athletis verò & martyribus, vt qui æquè atque illi, aut etiam validius susceperint certamen confessionis, & cursum peregerint, & fidem seruauerint, & martyrij legis nihil omiserint. Quamobrem, quæ nunquàm marcescent, iustitiæ coronis cum ijs, qui sunt vniuersorum sanctorum perfectissimi, à dextera Christi sunt redimiti. Quorum intercessionibus nostri quoque memento, ô Deus, qui in sanctis tuis glorificaris, & magnificas eos, qui te magnificant, & sanctificant sanctissimum nomen patris, & filij, & spiritûs sancti: Quem decet omnis gloria, honor & potentia in secula seculorum, Amen. Cap.18. 1.Reg.2.

VITA

VITA LVTGARDIS SANCTISSIMÆ VIRGINIS, AVTHORE F. THOMA CANTIPRATENSI DOMINICANO.

Claruit is Anno 1250.

Etsi autem necdum mihi constat de Virginis huius canonizatione, vt vocant, tamen visum est vitam eius hic adscribere, stylo simpliciore passim nonnihil elimato.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOminæ reuerendæ & in Christo plurimùm diligendæ Hauuidi, diuina benignitate Abbatissæ Aquirianæ, sanctoq; eius Collegio, frater officio Supprior, fratrum Prædicatorum minimus, salutem dicit.

Vestra me duntaxat, immò erga monasteria omnia charitas, amorque erga personam, de qua dicturus sum, singularis, me inciuit, vt vitam piæ Lutgardis vtcunque describerem, in tres libros opus omne distinguens, conuenienter triplici illi statui secundũ animam, quem dicere solemus incipientium, proficientium, & perfectorum. Planè autem mihi persuadeo, multis retrò annis à nemine vitam alicuius conscriptam esse, quæ tot virtutum insignia complectatur. Oratos autem velim pios lectores, quibus Deus adspirauerit gratiam amoris sui, vt fidem ahibeant dictis meis. Quòd si quædam minùs literatè vel eruditè à me dicta erunt, ferant quæso æquo animo, quando-

De Doctrina Christ. lib. 4. cap. 11.

quidem non nisi vera dicẽtur. Bonorum enim ingeniorum, vt ait beatus Augustinus, insignis est indoles, in verbis verum amare, nõ verba. Neq; aurũ minùs preciosum est quòd è terra tollatur: neq; minùs sapit vinum, quòd è vili ligno nascatur. Cupio asse, vt non modò vestrum collegium, sed etiam omnes monasteriorum Brabantiæ virgines cœtus vitam piæ Lutgardis suscipiant, vt quam fama virtutum verissima apud omnes diuulgauit, ea breuis libelli insinuatione plenius omnibus innotescat.

LIBER PRIMVS.

Iunij 16. Cap. 1. Patria Lutgardis.

LVTGARDIS pia virgo ex illa quondam Tungrorum celeberrima ciuitate, patre ciue, matre nobili, traxit originem. Pater autem tenerrimè illam diligens, & secundùm seculi fastum cupiẽs eam florere & prosperos habere successus, cuidã mercatori, dum adhuc iuuencula esset, viginti marcas argenti dedit, vt ex ijs, donec ea adolesceret, multiplicatis copijs lucrisque paratis, dos nupturæ filiæ augeretur. Interim crescens puella, & quid eius causa fieret, animaduertens, quantùm illa ætas patiebatur, ad nuptias inhiabat. Sed pius Dominus, futurorum præscius, q

Rom. 4.

vocat ea, quę non sunt, tanquam ea quę sunt: frustrato patris eius consilio, de Lutgarde sibi potiùs despõsanda, aliter disponebat. Ille enim, qui Lutgardi destinatam pecuniam negociationibus augmentandam susceperat, crebrò in Britannian traijciens, & per multos aduersos casus diffluens, ad vnam marcam redegit viginti, alijs planè dissipatis. Sed neq; sic tamen aut patris propositum, aut effrõtem filiæ impudentiam ea res retardâsset, nisi matris instantia mẽtem filiæ modò minis, modò blandimẽtis emollijsset, ita illi dicentis: Si Christo nubere volueris, monasterium tibi, quodcunque voles, honestissimum conciliabo: Sin autem mortalem spõsum malueris, non nisi bubulcum habebis. His atq; huiusce modi verbis alijs & mariti votum, & filiæ voluntatem, ad salubrius propositum inclinauit. Etsi autem Lutgardis delectaretur ornatu vestium, at tamen fugiebat prorsus amatorias consabulationes & ineptias puellares: & licèt necdum cognosceret Dominum, in corde tamen, cũ sola esset, intus nescio quid diuinum sentiebat.

Cap. 2. Traditur monasterio

Vbi igitur annos duodecim excessit, in monasterio S. Catharinæ, quod est prope oppidum S. Trudonis in Hasbania, inter Deo sacratas virgines Ordinis S. Benedicti, diuino seruitio mancipatur. Cumque iuuenis quidam genere & opibus præstans illam procaret, animum illius interdum verbis nõnihil permouere cœpit: obsernãsq;

tem-

tempus & locum, clàm nocte quadam domum, in qua virgo iacebat, adire tentauit: sed cùm accessisset, repentino timore correptus aufugit. Institit verò miris modis diabolus, vt ad consensum animum puellæ inclinaret: sed non permittente Deo, eius conatus irriti fuêre. Sedente autem quandoq; simplice puella, & cum iuuene illo colloquente, apparuit ei Christus ea forma, qua olim inter homines versatus fuerat, pectoriq; vestem suam detrahens, qua rectus videbatur, vulnus lateris ei ostendit quasi recens cruentarum, dixitq; ei: Blanditias inepti amoris posthàc vide ne requiras: hic iugiter contemplare, quid diligas, & quamobrem diligas. hîc ego totius puritatis delicias tibi polliceor obtinendas. Hac illa visione & oraculo panefacta, statim oculis cordis inhæsit illi, quem viderat, & vt eum acciperet, meditabatur vt columba: moxq; supernò illustrata splendore, totius vanitatis à se sensit abstersam caliginem. Cumque eam vidisset die quodam matrona nobilis & deuota, spiritu prophetico dixit: Tu, vt video, bona es Agnes, & reuerà altera Agnes eris. Subitò verò adest iuuenis supradictus, & cœpit suos replicare sermones. Cui illa, vt quondam Agnes beatissima, hianti ore respondit: Discede à me pabulum mortis, nutrimentum facinoris: quia iam ab alio amatore præuenta sum. Visione mirabili amor vanus ab ea prorsus excluditur.

Alius quoque iuuenis, armis miles, eam iam Deo syncerius inhærentem, nihilo minùs adamauit: & cùm multis annis renitentem animo procaret, illa primùm modestè, postea verò seueriter eum à se auertit. Cernens autem eum in stultitia pertinacem, etiam contumeliosis sermonibus eum à se repulit. Ille verò contemptum se dolens, cogitat quidnam faciendum sibi sit. Et ecce Lutgardis accita à sorore sua, iter arripit. Id vbi resciuit iuuenis, obuiàm illi proficiscitur cum turba satellitum, rapere illam volens. Sed puella ab equo desiliens, ex illius manibus multa vi se extorsit, totaque nocte fugiens, per syluarum deuia, angelo ductore, ad domum nutricis suæ manè peruenit. Eam autem vt nutrix vidit, suspicata raptum, dixit ei: Num te hac nocte iuuenis ille vi oppressit? Respondit illa: Nequaquàm. Cùm autem iuuenis ab equo descenderet eam rapturus, quidam eius satelles equum freno tenens, suam ei ad eam rem operam nauauit. Clamauit ergo virgo Lutgardis ad illum: Hac manu, qua nunc frenum tenes equi militis me infestantis, tale quippiam breui designabis, quod tibi ignominiæ perpetuam in hoc seculo notam inuret. Et ecce vbi ille domum suit reuersus, mox ea ipsa manu propriam suam vxorem interfecit. Ea causa expulsus è patria, rebus omnibus priuatus est. Cap. 3. Respuit militè ipsam procantem. Prophetia eius.

Postquàm autem Lutgardis ad monasterium reuersa est, ab omni ferè hominum colloquio & consolatione se subducens, tota rebus cælestibus inhiabat. Quibus dam autem æmulis arctiorem eius vitam, quam imitari non possent, carpentibus, atque dicentibus: Sinite eam, dum feruor in motu est: vbi ille tepuerit, non absq; rubore redibit ad ea, quæ nunc stulta contemnit: Lutgardis id audiens, cum multa humilitate sibi ipsi timere cœpit, & pauida formidare, ne fortè quandoque accideret, quæ ætate prouectiores de ipsa dicebant. Apparuit autem ei beatissima Christi mater vultu gratulabundo, & ait: Non sic erit, charissima filia, vt tu times. Non recides in peccata: sed mea te solicitudine protegente, firmaberis in salutem: nec minuetur in te gratia & virtus, sed cumulabitur. Fuit ea nimirùm præclara & ampliectenda promissio. Quando in oratione Domino suauiter iungebatur, & eam aliquod ingens negocium foràs euocabat, quasi amico familiariter ei dicere solebat cum magna cordis simplicitate & putitate: Expecta me hîc Domine Iesu: vbi me expediero, celeriter ad te reuertar. Mira profectò virginis simplicitas, mira Saluatoris humanitas erga illam. Paratum enim illum in omni loco dominationis suæ, paratum in quouis negocio experta est. Cap. 4: Tota vacat Deo. Familiaritas eius ad Christum.

Eodem ferè tempore beata Catharina virgo & martyr, eius loci patrona, cum ingenti gloria apparuit illi flêti pariter & oranti. Cumq; multùm pauida suppliciter eã rogaret Lutgardis, vt pro ipsa Dominum deprecaretur, illa respondit: Confide filia. semper enim gratiam suam Dominus augebit in te, donec per summum vitæ fastigiũ, præcipuum inter virgines meritum consequaris. Quodam etiam tempore eadẽ sanctissima virgo Catharina cuidam deuotæ fœminę apparens, dixit: Lutgardem tibi interuentricem & matrem adscisças, quæ ab omnipotente Deo parem mihi in cælis locum obtinebit. In sacratissima Pentecoste monialibus in Choro cantantibus, Veni creator spiritus, ij, qui in Choro erant, perspicuè viderunt Lutgardem ad duos cubitos in aera sublatam. Felicẽ illam, quæ tali miraculo meruit declarari: & corpore subleuati à terra, quæ iam anima exultans in Domino, in cælũ sustollebatur. Obtulit sanè Cap. 5:

Iciunia & preces eius. ſeipſam quotidiè Domino holocauſtum gratuitum, corpus afficiẽs inedĩa & iciunijs, & ſpiritum ab oratione non relaxans. Ne autem in cordibus ſororum, quæ eam nonnihil æmulari videbantur, ſuſpicionis alicuius ſcrupulus hæreret, Chriſtus ſponſam ſuam eiuſcemodi miraculo cohoneſtauit. Cùm illa crebrò vigiliascõtinuaret, quadã nocte ſuper eam viderunt moniales non breui ſpatio quoddam luminis iubar, quod ipſum quoq; Solis ſplendorem vinceret. Quod quidem lumen intrò diffuſum, non ſolùm in illa, ſed in alijs quoque, quæ illud viderunt, vitæ gratiam augmentauit.

Cap. 6. Mouebatur verò commiſerationis affectu & pietatis ſpiritu mirum in modum erga ægrotos & debiles, adeò vt ipſis afflictis condolens, plùs ipſa ſpiritu affligeretur. Cõtactu ſa luæ vel ma lũsmorbos pellit. tulit ergo illi Deus ita generatim gratiam curationum, vt ſi quid eſſet vitij in oculo, vel in manu, aut pede, vel cæteris corporis membris, ad contactum ſaliuæ vel manũs eius protinùs curaretur. Cumque ea cauſa hominum multitudine & frequentia obrueretur, ſæpiusque in oratione impediretur, dixit ad Dominum: Quorſum mihi iſthęc gratia Domine, cuius cauſa toties diſtineor, ne poſſim vacare tibi? Auferam à me, ſed ita vt meliori munere commutetur. Reſpondit Dominus: Quid vis igitur eius loco accipere? Tum illa: Volo, inquit, vt pro maiori deuotione poſſim intelligere Pſalterium. Præſtitit hoc illi Deus. Vt enim illo tempore probatum eſt, Pſalterium tanto perſpicaciùs intellexit, quanto erat radiantiori luce illuſtrata. Sed cùm poſteà necdum tantum ex hac percepta gratia ſe proficere comperiret, quantum ſperãrat, (Reuerentia enim velati myſterij, mater eſt deuotionis: & res celata, auidiùs quæritur, & maiori veneratione concupiſcitur) dixit Domino: Quorſum verò attinet me idiotam & ruſticam monialem ſcripturæ arcana nôſſe? At illi Dominus: Quid vis igitur? & illa: Volo, inquit cor tuum. Et Dominus: Quin ego potiùs, ait: & cor tuum. Reſpondit illa: Sit ita Domine, at ſic tamen, vt cordis tui amorem cordi meo attemperes, & in te cor meũ poſſideam, omni tempore tua protectione ſecurum. Facta eſt igitur ab eo die quędam permutatio cordium, vel potiùs vnio ſpiritũs creati & increati per gratiæ excellentiã.

Mira eam Chriſti, gratia afficit. Deinceps enim ita Chriſtus cordi virginis inhæſit, eam communiens & protegens, vt nec tentatio carnis, immò ne turpis quidem cogitatio mentem eius vel temporis punctо infeſtârit.

Cap. 7. Per idem ferè tempus, cùm adhuc & corpore & ætate eſſet tenerrima, nocte quadã circa tempus nocturnarum precum, quas Matutinas vocant, ſudor eam vehemens & naturalis inuaſit. Cùm ergo à precibus nocturnis abeſſe vellet, vt poſteà ad ſeruiendũ Deo fortior eſſet, credens illum ſudorem corpori ſuo ſalutarem eſſe, ſubitò ad eã vox facta eſt: Quid ita iaces? ſurge ocyùs: oportet vt pœnitentiam nunc agas pro peccatoribus, qui in ſuis ſordibus iacent, non ſudori indulgeas. Tum illa exterrita ſurrexit, & inchoatis iam Matutinis, ad eccleſiam feſtinauit. In ipſo autem eccleſiæ oſtio Chriſtũ obuium habuit, cruci affixum & cruentatum, qui brachium de cruce deponens, eamque amplexans, os eius vulneri lateris ſui applicuit: vnde tantam hauſit ſuauitatem, vt ex eo tempore in Dei ſeruitio ſemper & robuſtior & alacrior fuerit. Retulerunt autẽ, qui ipſa reuelante eo in tempore diù poſteà probauerunt, ſaliuam oris eius, mellis dulcedinem ſuperãſſe. neq; id mirum, quando cor illius & diuinitatis Chriſti mel, & humanitatis lac intus ruminabat.

Ab effectu colligitur viſionis veritas.

Cap. 8. Si quo cordis aut corporis incommodo eſſet grauata, ſtabat coram imagine Crucifixi, eamque diù contemplata, clauſis oculis & diſſolutis membris, non potuit pedibus conſiſtere: ſed prorſus langueſcens, rapiebatur in ſpiritu, videbatq; Chriſtum & latera eius cruentum vulnus: cui os ſuum admouens, tantam inde ſugebat dulcedinem, vt nulla re poſſet affligi. Accidit quandoque, vt acutiſſima febre laborans, criticis diebus è lecto ſurgens, abſq; vlla difficultate in eccleſiam cum alijs canitura intraret. Ad recordationem illius acutiſſimi obtutûs Aquilæ, nempe Iohannis Euangeliſtæ, qui fluenta Euangelij de ipſo ſacro Dominici pectoris fonte potauit, apparuit ei in ſpiritu aquila, tanto pennarum nitore refulgens, vt totus potuerit orbis claritatis illius radijs illuſtrari. Nimia igitur admiratiõe ſtupefacta, expectabat vt Dominus pro captu infirmæ aciei, tantam viſionis eius gloriam temperaret. Quod cùm factum eſſet, viſionis illius modum preſſiùs contemplans, vidit Aquilam illam ori ſuo roſtrum apponere, animamque ſuam tam ineffabilis lucis ſplendoribus complere, vt quatenùs mortales capere poſſunt, nullam ipſam diuinitatis ſecreta lateren t. Tanto autem de torrente voluptatis illius hauſit vberiùs, quanto in donis munificẽtior Aquila vas cordis eius maiori deſiderio diſtentum reperit. Et certè teſtimonium ego perhibeo, licèt in familiari ſermone ſimpliciſſima videretur, nunquàm tamen me ex cuiuſquam ore in

In aduerſis vnde confirmata ſit.

Præclarum de ea autho ris teſtimonium.

ſecreto

secreto spiritali colloquio tam syncera, tam ignita & ardentia secundùm veritatis spiritum verba hausisse, idq; adeò, vt ad intelligenda dicta illius planè rudem & hebetem sapissimè me existimârim. Memini etiamnum & loci & temporis, quando ad verborum eius subtilitatem vsq; adeò obstupui, vt si suauis illa & ineffabilis admiratio diù me tenuisset, aut amentem me fieri oportuerit, aut è vita excedere.

Est Hasbaniæ oppidum, quod Lossum vocant: ad cuius ecclesiam quædam inclusa Domino seruiebat, pro vitæ merito Lutgardi cumprimis familiaris. Apud eam mansit quandoq; Lutgardis ad dies quindecim. Accidit autem, vt in orationis contemplatione tanta dulcedine afficeretur, vt accersita inclusa, manûs suæ digitos illi ostenderet, cosq; exprimens diceret: En soror mea, vt mecum agit omnipotens. Ex interiori abundãtia etiam digiti mei exteriùs ceu oleo distillant. Atq; hæc dicens, quasi ebria & verè ebria cum gestu & tripudio mirabili per inclusæ domicilium ferebatur. Inde summoperè eò adspiraut, vt ministerio consecrationis per manus Episcopi vni viro Christo perfectiùs iungeretur. Obtulit autè sese opportunitas, domino Huardo Leodiensi Episcopo complures sanctimoniales consecrare volente, quibus adiuncta est etiam Lutgardis. Vt autem earum capitibus in signum coronæ aureolæ pontifex sertum ex zonis confectum imposuit, atque ad Lutgardem ordine peruenit, quidam vir sanctus & simplex, qui illic adstabat, perspicuè vidit Episcopum grandem coronam auream Lutgardis capiti imponere, eamque præ alijs singulari quodam honore afficere. Cumque putaret ab omnibus id videri, quæsiuit ex vicino presbytero, cur soli Lutgardi Episcopus coronam auream admoueret. Irrisit autem illum presbyter, & ait: Vbi sunt oculi tui, vt auream coronam dicas, quam omnes lineam esse vident? Siluit vir beatus & risit, atque in Lutgarde singulare meritum animaducrtit. Ab eo die spon so suo perfectiùs adhærens Lutgardis, sequebatur Agnum, quocunque iret. Si Christi enim via humilitas est, Lutgardem videas ita eum sequentem per hanc viam, vt superbia nunquàm intumuerit. Si de paupertatis agitur via, adeò fuit paupertatis studiosa Lutgardis, vt nec de quotidiani panis alimonia cogitare voluerit. Si Christi via est misericordia & humanitas, fateor equidem in hac vita neminem me vidisse illa magis misericordem. Si via Christi crux est & tribulatio, adeò se ieiunijs & multis modis afflixit Lutgardis per omnem vitam suam, vt nulli nostræ ætatis neque viri, neque fœminæ ei hac in parte possint æquiparari. Denique per viam incorruptionis & virgineæ integritatis secuta est agnum ad gloriam, qua ille via præcessit, virgineas cohortes sui habens imitatrices. Vide autem, quid Agnus ei rependerit. Aequum est enim spõsum sponsæ vicem reddere. In monasterio S. Catharinæ qualibet sexta feria in Vespertinis precibus, quas Vesperas vocant, in beatissimæ virginis Mariæ honorem certo numero deputatæ responsorium cum versu cantabant. Eum autem versum deuotionis causa Lutgardis sola cantare solebat: videbaturque ei interim dum cantaret, Christum in agni forma vnum pedem suum dextro, alterum sinistro ipsius humero impenere, atque os ori applicare: sicque cantando cùm ex Christi pectore sugeret, mirabilem melodiæ suauitatem resonare. Nec dubitare quisquam potuit diuinum in hoc cantu adesse miraculum, cùm in solo versu illo vox eius suprà quàm dici queat, solito gratior audiretur, & corda audientium ad deuotionem & pietatem interim mirabiliter permouerentur.

Cap. 9.

De ebrietate spiritûs dicit, quam Ambrosius sobriam vocat.

Christum agnum vt præclarè secuta sit.

Et quia talem lucernam sub modio latére par non erat, posita est super candelabrũ, vt fulgor gratiæ omnibus appareret, factaque est Priorissa in eodem beatissimæ Catharinæ monasterio, vno omnium consensu electa. Non enim habebat eius loci consuetudo, vt Abbatissam sibi crearent. Sed cùm hac in regraui ssima se affectam iniuria arbitraretur, decreuit & locum & institutum mutare. Interea accidit, vt Abbas S. Trudonis, pater scilicet spiritualis eius monasterij, à generali Lateranensi Concilio veniens, cum processione à monialibus exciperetur. Fusa autem oratione in ecclesia, moniales omnes ad domum capitularem euocauit, & vt parùm cauta inter simplices cõsuetudo obtinuit, singulas osculo excepit. Sed cùm Lutgardis Priorissa osculari cum deberet, prorsus renuit: attamen per iocum ab omnibus retenta, passa est illud vi sibi extorqueri: sed benignissimus Iesus ita manum suam interposuit, vt ne primi quidem motûs contagionem ex eo osculo persenserit. Fuit ea in illo monasterio annis circiter duodecim monialis: erat que eodem tempore magister Iohannes Lyranus, Leodiensis diœcesis, vir eximia sanctitate, qui nõ ignorans perfectissimum animi eius propositum, admonuit eam, vt abdicato Priorissæ officio, ad Aquirianum Cistertiensis ordinis monasterium se transferret. Opponente illa diuersum Gallicarum monialiũ

Cap. 10.

Præficitur virginum monasterio

Iohannes Lyranus vir sanctissimus.

idioma,eiusdemq; Ordinis monasterium in Herkenrode,'vbi sermone Teutonico v-
Christina mirabilis. tebantur,potiùs deligente,Dominus ait ad eam: Volo,vt Aquiriam petas:nisi feceris, ego te deferam. Quædam etiam sanctissima virgo Christina,cuius meminit Iacobus il le venerabilis in vita beatæ Mariæ de Oegnies,cuius etiam vitam nos scripsimus, diuinitùs compulsa eam adijt,dixitq; ei: Quid cunctaris facere, quod diuino instinctu iuberis? Obijcienteille eadem, quæ diximus, quærq, secundùm hominem satis rationabiliter obijcere videbatur:Christina,Deo inspirante,mox respondit:Ego verò vel apud inferos mallem esse cum Deo,quàm in cælo cum angelis sine Deo. Rectè nimirũ & congruenter illi respondit.Christi enim præsentia quenuis locum, quantumuis inuisum,summè efficit delectabilem,atque ideò meritò appetendum. Igitur Christinæ verbis confirmata Lutgardis,ad omnia paratam se offert, parensque supradicti magi-
Confert se Lutgardis ad Aquiriæ cœnobium. stri Iohannis admonitioni,Aquiriam se contulit summa animi tranquillitate.Est verò monasterium illud in Ducis Brabantiæ regione. Vbi autem id resciuerunt moniales S.Catharinæ,summo dolore affectæ sunt.Quod cùm Lutgardis comperisset, condoluit eis,Dominoq; pro illis supplices preces obtulit.Oranti autem apparuit beatissima mater Dei,congratulabaturq; ei,quòd monasterium & Ordinem ipsi specialiter addictum complexa esset,promittebatq; se monasterium S.Catharinæ,propter ipsius preces, & temporaliter & spiritaliter promoturã. Quod quidẽ in illo monasterio vsq; in hodiernum diem sic contingere videmus, quando illius Ordinis vbique tepescente disciplina,isthoc monasteriũ magis, quàm vnquàm anteà, virtutibus floret, & rebus tempor ilibus copiosiùs auctum est.Sed hìc primi libri finis esto, qui ea continet, quæ Lutgardis in S.Benedicti ordine gessit,vt ad librum secundum expeditiori ordine procedamus

LIBER II.

Cap. 1.

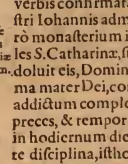

VM autem fama virtutũ Lutgardis vndiq; increscĕret,noua monasteria in Gallijs construebantur,quæ,si vel parum aliquid Gallicè didicisset,mirum in modũ eam sibi præfici cupiebant. Vbi ea id cognouit,multùm exhorruit,rogauitq; cũ lachrymis matrem Domini,vt id auerteret. Apparuit autem ei mater Christi, dicens, ne quicquã formidaret:se enim securum protectionis suæ oppositurã, Vide aũt,oro te, Lector,quo pacto isthuc impeditũ fuerit, & vide-
Non potest Gallicè discere loqui, non sine miraculo. bis visionis huius puríssimã veritatẽ.Vix annum ætatis quartum & vigesimum attigerat,quando venit in Aquiriam,& tamen licèt postèa annis quadraginta inter sodales Gallicas vixerit,vix tantum potuit eius idiomatis perdiscere, vt esuriens commodè posset Gallicè panem petere. Quod vbi ad omnium notitiam perCap. 2. Hæresis Albigensium. uenit,permissa est sponsa Christi in somno contemplationis quiescere.

Imminente peste sæuissima Albigensium hæreticorum,beatissima virgo Maria ap paruit ei vultu lugubri & obscurato. Compatiens autem ei in visione Lutgardis, cum magno cordis & oris rugitu quæsiuit ab ea,quidnam haberet, & vnde tantus esset facici pallor & squallor,quæ alioqui plena esset omnis gratiæ. Cui beatissima Virgo respondit: Ecce ab hæreticis & pseudochristianis rursus consputtur, rursus crucifigitur filius meus. Tu ergò assume tibi lamentum,& perpetuis septem annis iciunato,
Septennio iciunium sibi indicit. vt sopiatur ira filij mei,quæ generatim vniuersos imminet orbi. Iraq; toto septennio tale illa sibi indixit ieiunium,vt pane & cereuisia contenta esset. Vide autem ingens miraculum.Sæpè superiorum voluntate coacta,tentabat aliquid pulmenti ore haurire,sed nihil inde vel ad fabæ vnius quantitatem potuit deglutire. Etsi autem ipsa mira quadã & incredibili abstinentia sese afficeret,at tamen lætabatur cæteras sorores cõmodum habere victum,dicebatq; totum mensem rectiùs se valere, si vel semel paulò largior cibus illis appositus esset.Sciebat enim & fatebatur non posse omnes id præstare,quod ipsa singulari beneficio pro multorum remedio diuinitùs accepisset. Quanto autem magis sua continuabat ieiunia,tanto fuit & corpore & animo robustior.

Cap. 3. Cùm Iacobus de Vitriaco,vt ipse refert in vita beatæ Mariæ de Oegnies,cius venerabilis fœminæ precibus concionandi gratiam esset adeptus,religiosam quandam' mulierem,eamque ægrotam,non quidem turpi,sed tamẽ plùs satis humano amore prosequebatur,eratque illi cõsolandæ ita assiduè intentus,' vt prædicationis munus segniter negligeret. At pia Lutgardis vinculum cordis eius & machinas diaboli in spiritu sentiens,cum multis lachrymis Dominum pro illo deprecata est. Sed cùm orando nihil

nihil proficeret,& Dominum quasi crudelem ea causa argueret,Dominus ei respondit: Homo iste,pro quo oras,ea conatur,quæ sunt contraria precibus tuis. Quod vt audiuit Lutgardis,impatientius se gerens,magnis vocibus clamauit ad Dominum: Quid est hoc,quod agis benignissime & iustissime Domine? Aut separa me à te, aut hominem,pro quo te rogo,libera etiam non volentem. Mira res. Nulla mora inter preces & effectum earum intercessit: sed penitùs & protinùs liberatus ille, liberatori suo & famulæ eius gratias egit. Tumque apertis oculis iam liberatus, sensit periculum, quod antea, humano cæcatus amore, videre non potuit. Nec grande posteà tempus euolutum est,cùm ille venerabilis Iacobus in transmarinis locis Achonensis Episcopus creatus est. Nota exiliam charitatem.

Per idem ferè tempus Simon quidam,vir nobilis,Teuto natione, literis egregiè instructus,Cistertiensem Ordinem complexus,Abbas Foniacensis factus est. Etsi autem ille ferueret desiderio,tamen acerbiori zelo in subditos inuehebatur,morteq; immatura decessit. Habuitis,cùm viueret,Lutgardem pro vitæ sanctimonia charissimam, multumque ei sua morte mœrorem attulit. Sed vbi defunctum cognouit, mox leiunia & afflictiones pro eo suscepit,rogans Dominum,vt animam eius liberaret. Cumque multis precibus id à Domino contenderet, respondit ei Dominus: Bono animo esto: tua causa benignè faciam ei,pro quo oras. At illa vehementiùs instans, secundò audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit verò ad Dominum: Quicquid mihi vis impertiri solatij,id illi animæ in Purgatorio largiaris: neq; ego vllo pacto cessabo à lachrymis,nec tuis consolationibus vnquàm me patiar recreari,nisi illum videam liberatum. Tum verò non est passus Dominus eam diutiùs affligi, sed apparens illi, adduxit secum animam è pœnis ereptam,dixitq; ei: Aequo animo esto dilecta: ecce hæc est anima,pro qua postulas. Illa mox humi prostrata in faciem,pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autem exultabunda & laudãs, Lutgardi gratias egit, & ad potiora transiens,cum magna gloria cœlos penetrauit. Is idē Simon posteà Lutgardi crebrò apparuit,& inter cætera dixit ei,vndecim annos se in Purgatorio pœnas fuisse luiturum,nisi ipsa suis precibus sibi opem tulisset. Cap. 4. Abbatis animam è pœnis purgatorijs multa vi precũ liberat.

Spiritu timoris adeò fuit insignita hæc virgo,vt cum beato Iob quasi tumentes super se fluctus Dominum timeret,& omnia opera sua,tanquam in dubio facta,vereretur. Diù itaq; eiulans,quotidiè Dominum precabatur,vt ipsam etiã in hac vita certam efficeret. Hoc desiderio cum multo tempore æstuaret, die quodam vocem audiuit apertissimè ad se dicentem: Secura iam esto charissima: placet Deo vita tua. Ad horam igitur exultãs,deinde nihilo minùs,vt anteà,formidolosa fuit. Dixit ergo secũdò vox adeam: Visne dominã Mariam de Roma,securitatis tuæ testem tibi dari? At illa: Nõ, inquit: nimis religiosa est,diuq; mihi iam anxiæ differret reuelare,quæ nõsset. Et vox diuina: Interim ergo,inquit,tranquillo animo esto charissima: propediem reddéris & manifestè & omninò secura. Vix quatuor lapsi erant dies, cùm ecce vir quidam spectabilis,sed omnibus ignotus, in locum illum,vbi inter se colloquebantur sorores, ingreditur,salutatisq; omnibus, Lutgardem vt citiùs accersiant,rogat. Eam venientem salutat,cunctisque audientibus dicit: Hæc tibi mandat omnipotens: Deinceps secura esto,quia Domino in te benè complacuit. His dictis,repentè disparuit: nec necesse erat quærere,vnde venisset,vel quisnam fuerit. Non diù pòst homo quidam sanctissimæ vitæ,diuina reuelatione edoctus,in Aquiriam veniens,eam in supradictis consolationibus confirmauit. Cap. 5. Sancti trepidant, & impij securi sunt. Iob. 21.

Iam igitur animo feruentiori cupiens exire è corpore,& migrare in cœlos,quotidiè lachrymas fundebat. Dominus autem clamoribus eius modum ponere volens, celeriter apparuit ei,vulneribusq; manuum ac pedum & lateris detectis,dixit: En contemplare charissima,vt vulnera mea clament ad te,ne frustrà sanguinem fuderim, néve sine causa mortem perpessus sim. His & visis & auditis Lutgardis admodùm exterrita,cum timore & tremore quæsiuit,quis ille esset vulnerum Christi clamor. & responsum est ei: Labore tuo & lachrymis iram Patris iam accẽsam mitigabis, ne perdat peccatores,sed vt ipsius misericordia conuertantur & viuant. Cap. 6. Christus ei apparet.

Hoc ferè tempore Dominus Innocentius Papa tertius, post celebratum Lateranẽse Concilium ab hac vita migrauit,moxq; apparuit visibiliter Lutgardi. Illa autem vt vidit eum ingenti flamma cinctum,quisnam sit percontatur. Respondit se esse Innocentium Papam. Et illa cum gemitu. Quid hoc est, inquit, communem omnium nostrũ patrem tam dirè cruciari? Respondit ille: Tres ob causas ita crucior, quæ etiam æternis supplicijs me iustissimè addixissent, nisi per intercessionem pijssimæ matris Cap. 7. Innocẽtius 3. post obitũ apparẽt ei.

Dei,cui monasterium condidi,in extremis me penituisset. Et æternam quidem mortem euasi,sed pœnis atrocissimis vsq; ad iudicij diem cruciabor. Quod autem ad te suffragia petiturus venire potui,mihi à suo filio mater misericordiæ impetrauit. His dictis,confestim disparuit. Lutgardis verò eius necessitatem sororibus, vt ei succurrerent,indicauit:porrò admodùm dolens vicem eius,mirabili se cruciatu illius causa affecit. Nouerit Lector nos,reuelante nobis Lutgarde,tres illas causas non ignorare,sed pro tanti Pontificis reuerentia referre noluisse.

Cap.1. Irem Iohannes Lyranus. Alia visio per idem propè tempus oblata est Lutgardi. Venerabilis Iohannes Lyranus,cuius suprà meminimus,cum ea pactum inierat,vt qui prior è vita migrâsset, superstiti post obitum appareret. Itaque Iohannes hic Romanam curiam,ob quædam negocia religiosarum fœminarum,quas in Branbantia æmuli vexabant, adiès, Alpes cùm attigisset,vita functus est. Eodem autem tempori puncto apparuit visibiliter Lutgardi,in monasterij ambitu stanti. Illa viuere eum existimans,manu innuit, vt peteret locum,vbi solebant inter se sorores conferre sermones. At ille dixit: Ego è corpore decessi:sed vt veritati,quæ ex pacto inter nos intercessit,satisfacerem,tibi apparui. Tũ illa humi prostrata,scisitabatur ex eo,quid sibi vellet triplex indumentum, quo mirificè erat ornatus. Respondit: Vestimentum candidum virginitatem significat,quam ab vtero impollutam seruaui. Rubicundum,labores & persecutiones, quæ mihi mortem attulerunt,quæque multo tempore pro iustitia & veritate sustinui. Cæruleum idemq; extimum,vitæ spiritualis perfectionem. His absolutis, ab oculis admirantis ablatus est. Illa autem & visionem & obitum eius sorori illius & cæteris monialibus indicauit. Cùm autem posteà venerabilem virum,licet in cælis beatum,tamen sibi ablatum fleret,sub ipso luctu Dominus ei dixit: Cur fles Lutgardis, & quamobrem affligitur cortuum? Nunquid non melior sum tibi quàm decẽ filij? Illa non intelligens,quippe illiterata monialis,vbi ab alijs explanata didicit, non planxit amplius, sed in eius morte Dominum benedixit.

Cap. 9. Iterùm septeme ieiunium suscipit. Expletis septem illis annis,quibus non nisi pane & cereuisia vsa fuit,rursus ei per reuelationem mandatum est,vt pro cunctis peccatoribus aliud ieiuniũ susciperet. Quod illa libès fecit,iterumq; alios septem annos solo pane & olere transegit. Rapta autem in spiritu,vidit salutis nostræ principem Iesum cum vulneribus tanquam recèns inflictis atque rubentibus vultui paterno adstare, & pro peccatoribus deprecari patrem: deinde autem vertere se ad ipsam atq; dicere: Cernis, vt me totũ offerã patri tuo pro peccatoribus meis? Ita ergo volo,vt tu quoq; te mihi totam offeras pro meis peccatoribus,& zelum in illorum animaduersionem accensum auertas. Hoc idem Dominus Iesus in Missæ sacrificio quotidiè fere illi dicebat. Præclarum autem de illa est testimonium beatæ Mariæ de Oegnies. Sub cælo, inquit illa, non habet mundus domina Lutgarde fideliorem efficacioremq; tum pro animabus,quæ in locis Purgatorijs sunt,tum pro peccatoribus precatricem. Spiritalia miracula facit modò viuens, corporalia facier post obitum.

Mariæ Oegniacen. testimonium de ea.

Cap.10. Quædã valde religiosa sanctimonialis in reuelationibus quibusdã,quas ipsa diuinas putabat,à satana fallebatur. Id vbi didicit Lutgardis,rogauit Dominum pro ea. Cui ille respondit: Illuminare eis,qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. Ea verba cùm ipsa non intelligeret,à quadam moniali quæ fuit,quid significarent. Postquàm ea interpretante cognouit,instantiùs rogauit Dominum. Apparuit autem ei satan, & dixit: Ego sum spiritus mendax,qui illam monialem decipio. Cui illa, Abi,inquit,ad fratrẽ Simonem,qui est in Alnensi monasterio,& idem ei quoq; referas, vt habeam testem veritatis. Obtemperat diabolus, & frater Simon venit in Aquiriam. Erat autem Simõ ille plenus spiritu Dei,&, vt liber vitæ eius restatur, permulta ei Dominus reuelauit. Ambo ergo illi ex diuina reuelatione inter se consentientes,moniali illi protinùs mãdauerunt. Illa mox membris omnibus obriguit & contracta est,adeoq; os eius obstruebatur,vt nec cultello posset aliquatenùs aperiri. Quod vt viderunt aliæ,multo horrore correptæ,flexis genibus pro illa Dominum deprecabãtur. Vbi ab oratione surrexerunt,confestim illa curata est,sumensq; cibum,cõfortata est: atq; ab illo die ab illo im

Eius monialis mira mutatio. posthore spiritu liberata est. Tantis autem posteà meritorũ prærogatiuis,vt egoipse videm,excelluit,vt non solùm ipsa illuminata in tenebris dici posset,sed etiam multos alios in tenebris degentes,morum exemplis illuminârit. Vidi ego monialem, quandam Cistertiensis Ordinis,multis annis à dæmone vexatam, quam ad se adductam, multa precum suarum instantia liberauit. Vidi etiam aliam à nequissimo dæmone permultis annis incredibili libidine pollutam,atque eius precibus ereptam.

Monia-

Monialis quædam Benedictini instituti, Iolendis nomine, in monasterio, quod Sambræ adiacet, degens, mundi illecebris dedita fuit: hortatu autem piæ fœminæ, ad Aquirianum monasterium conuolauit. Erat genere nobilis & delicatissimo corpore. Pro ea Lutgardis Dominum instantissimè orauit, vt & peccata ei remitteret, & gratiam deuotionis infunderet. Non potuit Christus negare deprecanti, quod petijt. Perducta est Iolendis illa ad sanctæ conuersationis statum: cumque illic annis plurimis Domino seruijsset, ipso reuelante præsciuit obitum suum. Accedens itaque ad Lutgardem matrem in Christo & dominam suam: Pro me, inquit, Dominum multa instantia deprecaris: iam enim aduentat finis vitæ meæ. Respondit Lutgardis: Intrepida expecta Dominum, certa sum enim clementer cum acturum tecum, & à pœnis, quas reformidas, breui te extracturum. Tu verò post obitum reuertaris ad me, sed primùm dicito, Benedicite: deinde orationem Dominicam cum angelica salutatione recites, ne suo more diabolus aliquod figmentum adducat. Mortua est ergo, vt prædixerat, Iolendis cum ingenti spiritus feruore, & necdum triginta dies abierant, cùm illa oranti Lutgardi apparuit, & primò, Benedicite: deinde cætera dixit. Lutgardis ergo respondens, Amen, mox subiunxit: Quomodò habes? At illa: Dominus, ait, nō est me abominatus propter enormitatem peccatorum meorum, sed tua causa magnam mihi præstitit misericordiam. Quod vbi dixit, repētè abscessit: Lutgardis verò cum multis lachrymis diuinam erga peccatores clementiam laudauit. Eius quoque soror secundùm carnem, post mortem ad Purgatorium migrans, priusquàm Lutgardis quicquam de eius decessu cognouisset, lamentabili voce in aëre clamauit: Miserere charissima soror, miserere mei, nec mihi neges misericordiam, quam alijs animabus impendis. Intellexit illa in precibus prostrata sororis animam precum suffragia expetere, moxq; à cunctis sororibus exegit, vt multis, quas vocāt, disciplinis vel flagellorum ictibus & orationibus eam adiuuarent. Cap. 11. Lutgardis suis precibus magnam gratiam impetrat moniali dissolutæ.

Eodem ferè tempore, singulis Dominicis diebus, quemadmodùm hortatur beatus Augustinus, Christi corpus percipiebat: sed Agnes Abbatissa, parùm cauto vsa cōsilio, id ei interdixit. At pia Lutgardis: Ego quidem, inquit, mater charissima, libenter obediam tibi: sed certissimè præuideo Christum hanc iniuriam in tuo corpore vltum. Confestim Abbatissa intolerabili morbo afficitur, vt in ecclesiam ingredi nō non posset: nec cessauit dolor per momenta increscens, donec indiscretionis suæ culpam agnosceret, & Lutgardem sineret pristino more vti. Aliæ quoque, quæ hac in re cōtra illā erāt aduersatæ, aut mobiliter ex hac luce subtractæ sunt, aut humilitatis ductæ spiritu, se ad illam conuerterunt. Nimirùm dignus zelus sponsi in improbos sponsæ suæ perturbatores. Cap. 12. Abbatissa negans ei Eucharistiā punitur.

Cùm quædam soror in extremis cum morte dirissimè luctaretur, apparuit Lutgardi dæmon insultans & dicens: En exagitaui sororem illam: sed cùm venisset populus, nihil amplius in eam potui. Populum dixit, conuentum sororum, quæ ob commendandam Deo illius animam eò venientes, vires dæmonis precibus eneruārunt. Sanctum ergo & pium est assistere morientibus, & eos aduersùs dæmones, qui finis nostri calcaneo insidiantur, orationibus adiuuare. Crebrò solebant ad Lutgardem venire dæmones, & funestum aut triste aliquid nunciare. Illa verò cōspuebat eos, & verbis importunos, Crucis signo depellebat. Adeò autem dæmones illam formidabant, vt ipsum etiam locum orationis eius, haud secùs atque candens ferrum, attingere nō auderent. Et ipsa quidem cùm nec psalmos intelligeret, nec quicquam de scripturis, dum tamen ruminaret versum illum, Deus in adiutorium meū intende, & alios quosdam Psalmorum versus, videbat dæmones cum multo horrore diffugere, & à malis suggerendis cessare. Vnde intelligebat, virtute verborum etiam à se non intellectorum, dæmones profligari, & eorum in tentationibus vites debilitari. Cap. 13. Morientes debent precibus iuuari. Dæmones earum reformidant.

Mirum in modum ad omnem animi perfectionem adspirabat. Itaque dicendis precibus Canonicis siue horarijs summopere in id incumbebat, vt non solùm malas, sed etiam bonas cogitationes à se excluderet, &, quod in mortali corpore impossibile est, ijs solis, quæ diceret, animum occuparet. Sed cùm id efficere non posset, grandes inde in eius pectore existebant scrupuli, & tanquam nihil dixisset, cœpit singulas horarias preces bis terque repetere. Adeò verò hæc res animam eius afflixit, vt nullus amicorum eam posset consolari. Fiebant autem ab amicis ad Deum preces pro illa, vt eam Dominus his scrupulis liberaret. Et ecce præter omnium expectationem, instar Amos prophetæ induit Dominus opilionem ouiculas sequētem, & posuit verbum in ore eius. Ille mox relictis ouibus, homo planè rudis, ad tredecim milliaria cōficiens, venit in Aquiriam: accersitaque Lutgarde, cæteris audiētibus dixit. Hæc dicit Cap. 14. Scrupulis vexatur dicendis precibus. Amos 7.

Per epiphonem liberatur.

Dominus: Nullo deinceps in dicendis precibus dolore aut scrupulo angaris. Placent Deo preces tuæ, & gratæ sunt in conspectu meo. His dictis, ille repentè aufugit, nec dabatur opportunitas, quisnam esset, inquirendi, aut aliquid prætereà cognoscendi. At posteà tamen, quis esset, rescitum est. Dominus quoq; per Scipsum dixit Lutgardi: Nihil posthàc formides: ego hunc in te supplebo defectum. Tum illa vtrobique Dominum locutum esse sentiens, tranquillitati se dedit, nec vllum posteà ea in re inordinatum scrupulum passa est.

Cap. 15.

Nemo facilè creditur us sit, quanta spiritûs alacritate in decantandis precibus illis Domino seruierit. Die quodam sub Vesperarum precibus cum cæteris cantante illa in Choro, monialis quædam stans è regione, oculis suis perspicuè vidit corporeæ lucis flammam ab eius ore profectam, sursum ferri & aëra penetrare. Qua inusitata visione monialis consternata, ferè exanimata est. Finitis autem Vespertinis precibus, Lutgardis eam blandè consolans, tandem adhuc trepidanti dixit: Nolo te filia charissima hac visione terreri. Noueris itaque reuerà diuinitùs eam contigisse. Mirabantur plerique spiritales homines, quomodò in tot rebus præclaris & admirandis humanam gloriam calcare posset: sed quemadmodùm ego ab eius ore accepi, adeò intus plena fuit spiritali & solida gloria, vt nulla eam extrinsecùs vana gloria infestare posset.

Visio cuiusdam sancti monialis.

Cap. 16.

Fuit verò etiam discretione præcipua, quod res sequens docebit: Quodam Domini die cùm sacram Eucharistiam accepisset, & reliquiæ cogitationis diem festum in ea agerent Saluatori, ita vt molestum ei esset ad mensam pro corporeo alimento capiendo accedere, ità ait ad Dominum: Domine Iesu, non est mihi iam opportunum tuis delicijs occupari, sed vade ad sororem Elizabeth, quæ nec vna hora à cibo abstine re potest, illiusque interim animum occupa, me autem patiaris cibum corpori sustentando necessarium accipere. Elizabeth eiusmodi laborabat morbo, vt crebrò & interdiù & noctibus eam cibo refici oporteret. Et ecce pijssimus Dominus illi obediens, mox ad Elizabeth se contulit, eiusque pectus tanta suauitate cõpleuit, vt ab esca, præter suam consuetudinem, longo temporis spatio sine vlla molestia abstineret. Potest hinc facilè eius magna discretio animaduerti, quòd etiam spirituali occupatione corpus suum debilitare noluit, consultius existimans, seruare illud multis alijs perferendis laboribus, qui animarum saluti prodessent, quàm tempore non suo, cùm omnia tempus habeant, in sui destructionem inutiliter fatigari. Elizabeth autem, quæ, vt diximus, non solùm crebrò admodùm edere cogebatur, sed ea etiam erat virium imbecillitate, vt nullo modo pedibus subsistere posset, sed perpetuò decumberet: experta Lutgardis virtutem cum multa instantia rogauit eam, vt à Domino ipsi impetraret vires surgendi è lecto, & cum alijs faciendi quæ facienda essent, quô ficante vitæ suæ finem Domino Iesu Christo pleniùs seruire posset. Rogauit ergo illa Dominum, qui ei in hæc verba respondit: Eleuare, eleuare filia Hierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ eius. Et ita factum est, vt Dominus ait: Eleuata enim illa est è lecto ægritudinis suæ, in quo iacuerat iam multis annis, surrexit indefessa ad ferenda onera Ordinis sui, & perfectissima sanitate diù posteà Christo Domino seruiuit.

Ecclesia.

Precibus suis obtinet sanitatem ægrotæ.

Cap. 17.

Cogitabat quandoque de eo, qui talem à peccatoribus sustinuerat afflictionem, miroque inflammata est desiderio Christo vicem reddendi, & pro illo martyrium obeundi. Sed quia tempus martyrij velut hyems iam transierat, imberque abierat & recesserat, Christus aliud genus etiam corporalis martyrij præparauit. Accidit igitur nocte quadam, vt absoluto Completorio, ante lectum suum staret in dormitorio precibus occupata. Ibi tum miro quodam & ineffabili modo cœpit desiderare, vt instar Agnetis virginis posset pro Christo sanguinem suum fundere. Cumque eo desiderio vsque adeò arderet, vt iam se morituram præ eius ardore existimaret, rupta est vena, quæ extrinsecùs cordi opposita est. Indè verò tam multus dimanauit sanguis, vt tunicæ eius & cucullus eo abundè maderent. Itaque debilitata, paululùm resedit, moxque Christus illi apparuit vultu gratulabundo, & ait: Pro feruentissimo martyrij desiderio, quod in sanguinis huius effusione habuisti, idem cum beatissima Agnete martyre in cælis præmium consequêris. Eius enim martyrium tuo desiderio in sanguine compensasti. O verè beatissimam fœminam, quam Christus ipse pacis tempore corona martyrij dignam prædicauit. Eius rei testes fuêre, quæ eius lauerunt vestes. Testis fuit cicatrix ruptæ venæ, quæ in ea permansit ad eum vsque diem, quo felix eius anima ab hac luce migrauit. Annos tunc habuit octo supra viginti, quando hæc ei contigerunt.

Præ martyrij desiderio rumpitur vena eius.

Machti-

Cap.18. Machtildis matrona nobilis, ex territorio Leodiensi orta, filios milites hæredes relinquens, in Aquiriæ monasterio Domino seruiebat. Ea iam & senio & virium infirmitate confecta, surda prorsus erat. Cùm autem die quodam solenni moniales alta voce canerent, idque signo quodam vna ex monialibus huic surdæ indicaret atque illa signum intelligens, suam ploraret surditatem, pia Lutgardis ad eam accedit, rogat cur ploret. Et illa, Ego, inquit miserrima lugere non debeo, quæ adeò obsurdui, vt etiam solennem cantum, quo Deus colitur, audire non possim? Mox Lutgardis eius misserta, ad preces parumper se inclinat: inde surgens, & duos digitos suos saliua imbuens, auribus surdæ admouet. Mira res. Confestim illa cum fragore quodam aurium obstructionem perrumpi audit, & ex tanto miraculo virtutem Lutgardis colligens, Dominum magnificè benedicit.

Surdā precibus & saliua sua sanat

Cap.19. Quoties raptain spiritu Lutgardis, Dominicæ passionis recordabatur, videbatur sibi re ipsa toto corpore sanguine perfusa. Id vbi quidam religiosus presbyter secretiùs audiuit, obseruans tempus opportunum, quo dubium non erat eam Christi passionem commemoraturam, accessit ad illam sub diuinarum rerum contemplatione ad parietem incumbentem: viditque faciem eius & manus, quæ solæ videri poterant, tanquam recenti sanguine tinctas rubere. Porrò vt etiam cincinnos quasi guttis noctium infusos sanguine vidit, clàm forfice aliquid præcidit, & ad lucē adducens, supra modū attonitus admirabatur. Interim Lutgarde ab illo mētis excessu adsereuertente, cincinni quoque in manu stupentis presbyteri ad naturalem colorem illicò reducuntur. Ea re suprà, quàm credi possit, presbyter obstupefactus, parùm abfuit, quin supinus corrueret.

Res mira.

Cap.20. Miles quidam & opibus & nobilitate conspicuus, filiam monialem in Aquiria habuit. Quæ cùm non ignoraret illum multis flagitijs coopertum, eò adduxit, vt Lutgardem rogaret, vt pro ipso Dominum deprecaretur, ipsumque, vt in ciusmodi moris est, in spiritualem filium reciperet. Fecit ille, quod filia monuit, & Lutgardis eius preces admisit, contulitque se ad deprecandum pro illo Dominum. Apparuit autem satan cuidam moniali eius monasterij, dixitque ei: En domina Lutgardis nititur ex vinculis meis Reinerum militem, qui mihi tot annis seruiuit, eripere. Nitatur sanè: sentiet se non parui temporis laborem suscepisse. Ego verò etiamsi nihil aliud, vel hoc vnum efficiam, vt in camino paupertatis vratur cor eius, & rabescat anima illius perinde vt solet caro in patella torreri. Et ecce tibi vera dicentem mendacij patrem. Quanuis enim per id tempus esset mirè opulentus vir ille, adeò tamen breui opes omnes dilapsæ sunt, vt absumptis primò mille quingentis promptæ pecuniæ libris, ac deinde distractis possessionibus, ad eam egestatem redactus sit, vt in summa necessitate vix panis ei supperetet. At interim tamen ea animi moderatione & patientia eam tulit inopiam, vt nullus ambigeret Lutgardis preces eiadesse. Hunc nos in Affliginiensi cœnobio, quo illius instituti nullum est rectius, & religiosius constitutum, monachum vidimus, quem pro admiranda conuersatione in tali ætate & patientia omnes venerarentur. Hoc verò & id genus alijs modis Lutgardis precibus suis permultos è satanæ laqueis extraxit, & ad emendatioris vitæ statum perduxit.

Nobilē opum egenum, sed valdè flagitiosum conuertit precibus suis.

Cap.21. Puella quædam Ordinis Cistertiensis grauissima tentatione laborans, ante multos annos vidit in somnis apparere sibi Lutgardem, dictumque illi est, eius precibus se liberatum iri. Posteà multo cuoluto tempore venit in Aquiriam, agnouitque Lutgardis faciem, quam tamen non nisi in somnis viderat. Multa autem precum instantia eā Lutgardis ab omni tentatione liberauit. Tum illa in hac sui liberatione eius experta virtutem, rogauit eam, vt ab omnipotente Domino impetraret ipsi vires, quibus posset Ordinis labores ferre, & esu carniumi carere. Ab infantia enim languerat, ita vt etiam ieiunij diebus ægrè posset carnibus carere. At Lutgarde eius nimis teneram ætatem, quæ talem abstinentiam ferre non posset, prætexente, ac nihilo minùs puella instantissimè in prece perseuerante, tandem eius lachrymis victa Lutgardis: Abi, inquit, & deinceps habeto vires, quibus & Ordinem ferre, & carere carnibus, atque insuper quod visum fuerit, superaddere possis. Mirum verò & stupendum miraculum. Reuersæ puellæ ad monasterium suum in valetudinario pro more carnes apponebantur. Quas illa intuens, vidit abominabilem quandam speciem præ se ferre, ita vt auersa facie, prorsus eas comedere non posset. Cumque id sæpiùs accidisset, tantus carnium horror eius mentem obtinuit, vt post Lutgardis verba nunquàm carnibus vesci voluerit: nec modò labores Ordinis perferre potuit, sed etiam

Puellā à grauissima tentatione liberat.

Nota vim precū eius.

quic-

quicquid pro corporis castigatione tolerare voluit, citra molestiam facillimè id fecit. Hæc mihi eadem puella, sed iam vetula, & cuiusdam monasterij creata Abbatissa, verecundè narrauit, compulsa hauddubiè Lutgardis virtute, cuius meritas laudes tacere non potuit.

Cap. 22. Alia quædam religiosa puella, Hersplendis nomine, immodica tentatione ad desperationem propemodùm præanimi mœrore adducta, Lutgardem rogauit, vt pro ipsa Domino preces offerret. Illa cum multo lachrymarum imbre Dominum pro illa precata, ex diuina reuelatione sic ei locuta est: Æquo animo te esse oportet charissima. In paraseeue enim, vbi postadoratam Crucem sacerdos illam exaltando dixerit, Ecce lignum Crucis, tu ab omni tentatione liberaberis, & consolationis fiduciâ obtinebis. Quod ita posteà euenit. Venerabilis Abbas Affliginiensis Iohannes virum quendam ad Lutgardem secum adduxit, qui vt Lutgardem adspexit, anxio vultu reuerberatus est. Miratus Abbas, cùm iam procùl abijssent, ait ad illum: Vidistine sanctam illam fœminam? Et ille, ab imo pectore suspiria trahens: Vidi, inquit, & ad

Puellâ à desperatione liberat.

Nota. conspectum eius, tanquam ad ipsius diuinæ maiestatis intuitum tantus me peccati horror inuasit, vt eius aduitus precibus, iam liberatus sim, & Deo benè propitio, non recidam in peccata. Id verò ita contigisse, ille, quem diximus Abbas memorabilis testatur.

Cap. 23. Cuiusdam mulieris filius Iohannes nomine, epilepsia laborans, magno eam dolore affecit longo tempore. Audiuit autem illa in somnis: Accede dominam Lutgardem in Acquiria monialem, & per eam filius tuus curabitur. Manè venit illa cum filio in Acquiriam, eumque Lutgardi obtulit, Lutgardis orat Dominum, mittit digitum in os pueri, crucemque pollice pingit in pectore eius: nec fuit ausus posteà morbus ille infestare puerum.

Epilepsiam pellit à puero.

In quodam omnium sanctorum festo die ingens beatorum multitudo Lutgardi in visu appatuit, reuelauitque ei spiritus sanctus, quòd omni gratia plena esset. Et quid hoc mirum? Si enim, secundùm Augustinum, virtutes dona sunt, quo vel dono vel gratia carere potuit, quæ omni virtute fuit conspicua? Quodam tempore aduersa laborabat valetudine, & domina Sybilla de Gagis, quæ à primo Ordinis ingressu deuotissimè ei seruierat, instigâte nequitiæ spiritu, præ diutur-

no labore penè deficiens, corde & corpore defessa fuit, dixitque apud se: Cur ego in dominæ Lutgardis ministerio adeò me fatigo, cùm mater mea toto vitæ suæ spatio nulli vnquàm ita seruierit, nec me deceat tali addictâ esse seruituti? Eaipsa nocte audiuit vocem quandâ dicentem sibi: Non veni ministrari, sed ministrare. Ea voce audita, seipsam reprehendit, atque Lutgardi deinceps cum multa iucunditate & delectatione inseruiuit.

Cap. 24. Homo quidam, iam propter sua facinora salutè suam planè desperâs, ad eam adductus est, vt vel ex colloquijs eius aliquid consolationis acciperet. Vbi ergo iuxta illam assedit, & verba eius audire cœpit, vidit ineffabilem supra illam splendorem, quæ lucè omnè excelleret. Ea visione sic est exhilaratus, vt spe veniæ concepta ab ea recesserit. Sæpè illi psalmos ruminanti, spiritus sanctus vim & sensum verborum aperuit. Quadam igitur nocte, cùm in Cantico, Te Deum laudamus, versum illum, Tu ad liberandum susceppturus hominem, non horruisti virginis vterum, dicerer, ei beatissima virgo Maria gratulabunda apparuit, intellexitque Lutgardis versum hunc illi gratissimũ esse, quo commemoratur, ipsam Dei filium concepisse. Atq; hoc illa mihi tanquam filio dilecto reuelans, admonuit, vt quoties versum illum dicerem, toto me corpore ad laudem sacratissimæ Virginis inclinarem. Quod etiam diù feci, hodieque facio, & vt idem faciant, lectores meos omnes adhortor.

Desperatus spẽ cõcipit.

Cap. 25. Pauperculam quandam multa inopia pressam conspiciens, ad opitulandum ei miro commiserationis spiritu permouebatur, audiuitque statim in spiritu dicentem si-

Psalm. 118. bi Dominum: In Psalmo legis, & dicis mihi: Portio mea Domine, dixi, custodire legẽ tuam. Quod si intelligas, portio tua ego sum, nec quicquam habes aliud. Itaque illi indigenti dicas: Aurum & argentum non est mecum: quod autem habeo, hoc tibi do: oroque pro illa, & dedisti quod tuum est. Hoc faciens, custodisti legem meam. His Dei sermonibus illa mirabiliter intus illustrata, dominæ Sybillæ de Gagis, quid à Domino audiuisset, indicauit.

Cap. 26. Constat multis, idq; per multa argumenta, Lutgardem etiam spiritu prophetiæ claruisse. Presbyter quidam in Gallias ad Iotrense monasterium veniens, cùm in crypta quadam, vbi sanctorum corpora quiescebant, nocte oraret, & sanctæ cuiusdam tumulum ex alabastro confectum præter suam opinionem aperiret, nec tamen eius nomẽ

& me-

& meritum scire posset, piam posteà Lutgardem rogauit, vt à Domino eius nomen sibi peteret reuelari. Illa se totam confert ad rogandum Dominum, & citò, quod voluit impetrat. Apparuit enim ei prædicta sancta, & ait: Ego vocor * Osmanna virgo, filia quondam regis Scotiæ, & per miraculum Domini in Gallias adducta, sanctè vixi, defunctaq; ibidem sum ac sepulta solenniter: sed meî tandem per incuriâ incolæ obliti sunt. Hæc cùm Lutgardis presbytero referret, subiunxit: Vellem hæc eadē tibi quoque Dominus in veritatis confirmationem reuelaret. At ille: Non sum, inquit, dignus, vt mihi talia reuelentur. Et Lutgardis: Etsi, ait, fortassis minùs dignus es, attamen illa digna est, cuius præconia innotescant. Orante igitur Lutgarde, eadē nocte prædicta virgo presbytero illi dormienti ter apparuit, & Osmannam se dici indicauit. Qui vidit, testimonium perhibuit, & scimus quia verum est testimonium eius.

* Osanna Sanctæ virginis nomē per reuelationē discit

Cap. 27.

Erat quædam in Parco prope Louanium pijssima monialis, quæ fratrem suum, qui professione Franciscanus fuerat, sed iam annis duodecim apostata manebat, acerbissimè deplorabat. Rogata autē Lutgardis, vt pro illo Dominum oraret, quòd soror eius prædolore non multùm ab amentia abesse videretur, illa vtriq; condolens, rogauit Dominum. Surgens ab oratione, ait: Dicatur illi bonæ puellæ, vt tranquillo prorsus animo sit, certa, fratrem suum hoc anno ad sanctum ordinem suum reuersurum. Quod ita præter omnium expectationem factum didicimus, cùm ille multis modis esset mūdi huius rebus & studijs implicatus & irretitus. Eodem ferè tempore illustris Ducissa Brabantiæ, filia Philippi regis Franciæ, graui erat affecta morbo. Ea verò ex multo iā tempore amabat Lutgardem, mandauitq; ei, vt pro se Dominū rogaret. Fecit id Lutgardis, & quamprimùm remandat ei, vt tanquam è lecto ægritudinis suæ minimè surrectura, per confessionem præparet se, & cum multa cordis fiducia Dominum expectet. Non diù pòst Ducissa defungitur, ac deinde apparet Lutgardi, indicans ei certissimè, præter spem ab omnibus pœnis purgatorij beatissimæ matris Dei, quam viuens mirè dilexerat, intercessione se liberatam. Idem contigit viro nobili Domino Godefrido, domini Godefridi Castellani Bruxellensis filio, cuius obitum, antequàm aliunde cognitus esset, Lutgardis sororibus reuelauit.

Apostata respicit.

Ducissę obitum prædicit.

Cap. 28.

Inclusa quædam ad ædem S. Stephani, in ætate puellari molestissima tentatione vexata, orabat Lutgardem, vt ad Dominum preces pro ipsa funderet. Cùm autem gen tentationis ex ipsa scire vellet Lutgardis, & illa dicere vereretur, dixit ei: Quod tu erubescis aperire, Dominus mihi indicauit: exposuitq; puellæ rem totam, q̄ ea ne in confessione quidem presbyteris explicare voluerat. Deinde adhortans eam ad peccatorum confessionem, & morum correctionem, adeò perfectè sanatam & multa consolatione affectā à se dimisit, vt posteà cum ingēti spiritus alacritate & gaudio Domino seruierit. Idē ferè contigit fratri Vuerico Cōuerso Aquiriæ. Neq; id mirum. Habebat illa secum Dominum, cuius oculi luciores sunt super Solem, quod res sequens etiā magis testatum efficiet. Admiserat quidam peccatum loco abditissimo, atque id sacerdoti reuelare verebatur. Non diù pòst quidam sub peregrini specie rogabat illum, vt pro obtinenda venia peccati illius, quod præcipuè ipsum angeret, sibi caput lauaret. Fecit ille, vt erat rogatus, & ecce in vertice illius oculum cernit lucidissimum, exclamatq; ue: O hominem, contra naturæ morem in vertice oculatum. Dixit autem peregrinus: Hic oculus te in absondito peccantem vidit, quem nulla possunt secreta latere. His dictis, ab oculis admirantis euanuit.

Nouit ferē ta cōfitētis.

Eccles.

Nota.

Erat mirum in modū solicita Lutgardis, vt ipsi notos sacerdotes admoneret, quod etiam cum multa oris gratia crebrò faciebat, vt gregem ipsis creditū sedulò curarent, & animas Christi sanguine redemptas, à dæmonū seruitute liberarent. Ego autem, licēt indignus, cùm ad sacerdotium ætate iuuenis accessissem, & necdum sancti Dominici Ordinē complexus essem, in recipiendis cōfessionibus cogebar indebitè & supra vires, Episcopi vices agere. Cumq; nō sine magna cordis formidine id facere cœpissē aures auditione vexabātur, intus verò tentationū stimuli existebāt. Immodico igitur timore & horrore correptus, Lutgardē tanquam matrē vnicè charā accessi, eiq; mole stiā meā dolore compulsus explicaui. Illa verò mihi condolens, ad orādum Dominū secessit, redienq; cū magna fiducia dixit: Reuertere filii in locū tuum, & laborē debitū curandis animabus impende. Aderit tibi Christus protector & doctor, & in ausculta dis cōfessionib⁹ à iaculis inimici magna vi te seruabit, & in defectu scientiæ, quē formidas, addet ampliorem gratiam. Etsi autē ego de meipso hæc non sine rubore refero, tamen rem gestam in Christi & ancillæ eius laudem commemorabo. Ab illo die, quandiù eo officio functus sum, vsque in præsens, quando iam decimus sextus agitur annus beatæ

Cap. 29.

Nota quod author hoc

loco refert de seipso.

beatæ Lutgardis prophetiam in me veracissimam expertus sum. Et licèt ijs temporibus, quibus non eram occupatus audiendis confessionibus, crebrò & quidè intolerabiliter vexatus sim, sub ipsis tamen confessionibus quanto sunt turpiora, quæ audio, tanto minùs ea curo, minusque me afficiunt.

Cap 30.

Vt autem quibusdam Aquiriæ monialibus, quæ fortassis minùs dignè de illa sentiebant, Lutgardis meritum innotesceret, insigne hoc miraculum accidit, quod nunc cõ memoro. Consueuerat illa singulis diebus Dominicis corpus Christi percipere. Cumque cuntem ad altare nemo licèt debilem sustentaret, quidam, quibus id, videre concessum est, perspicuè viderunt duos angelos mediam iam tenere, & deducere ad altare. Aliàs etiam manifestissimè visa est beatissima Dei genitrix & S. Iohannes Baptista cã officiosè comitari. Afflictos & tentatos mira solicitudine consolari & confirmare nitebatur: & reuerà miram hac in parte gratiam Deus ei largitus erat, vt nullus ab ea vel afflictus, vel tentatione pulsatus, absque leuamento discederet. Venit quandoque ad monasterium eius mulier, quæ omnem salutis & veniæ spem prorsus abiecerat. Ingressam in colloquij locum, rogabant moniales, vt consolationem admitteret, & spem suam in Deo collocaret. Illa verò nihil mota earum verbis, fugere nitebatur. Sed vi retentam orabant, vt Lutgardem expectaret: quæ etsi nihil ad consolationem dicere ei posset, quippe cuius sermonem ipsa non intelligeret, at oraret saltem Dominum pro ipsa. Erat enim fœmina illa prorsus Gallicana, Teutonici idiomatis ignara. Adducta celeriter Lutgardis, ad remotiorem locum cum ea fecessit. Sensit enim in spiritu, fœminã vltra modum afflictam. Mirari verò omnes & ridere cœperunt, quo pacto se inuicèm intellecturæ essent, cùm altera alterius linguam nesciret. Cùm ergo illic diù pariter consedissent, furrexit mulier ad plenissimam spei fiduciam reuocata: & reuersa ad communis Colloquij locum, dixit monialibus: Cur dixistis hanc sanctissimam fœminam esse Teutonicam, quam ego prorsus Gallicam cognoui? Neque est sub cœlo vlla alia, quę me verbis suis ad spem veniæ reducere potuisset. Refert frater Bernardus, se vidisse Lutgardem & virum venerabilem ac Deo dignum magistrum Guiardum Cameracensem Episcopum, qui non minùs Teutonici quàm illa Gallici sermonis imperitus erat, inter se colloquentes, se inuicèm intelligẽtes. Nec mirum, si ad horam diuersæ linguæ inter colloquendum mutuam intelligẽtiam nihil impediuêre, quando Lutgardis plena fuit illo spiritu, qui discipulis præstitit, vt omnium gentium linguis loquerentur. Vidi ego quandam, in die Pẽtecostes ab hora tertia vsquè ad vesperam omnium linguarum notitiam habẽtem: sed eam necdum prodere volo, cùm sit hodieque superstes.

Desperata mulier intelligit eius idioma, aliloqui ignotum sibi, & prorsus fanatur.

Actor 2.

Cap. 31. Ierem. 9. Beati qui lugent.

Lamentis diuturnis propter peccatores adeò se afflixit Lutgardis, vt facie eius quotidiè rigata lachrymis, oculi eius, secundùm Ieremiam, fontem lachrymarum dedu-cere viderentur. Tandem autem apparuit ei misericordiæ Dominus in fletibus rugiẽti, congratulansque ei, quòd miserorum causam diù fideliter egisset, illa manu, quam pro peccatoribus in cruce extenderat, à facie eius lachrymas deterst, dicens: Volo te ab his lamentis, pro meis peccatoribus susceptis, iam absolutam, nec patiar te deinceps luctu & lachrymis affligi. Placido autem cordis feruore posthàc in oratione persistes, atque hac perinde, vt hactenùs lachrymis, itam patris auertes. Et hic status vitæ eius ad mortem vsque durauit.

Cap. 32. Sancti eã festa pissime inuisunt.

Quinque inde sequentibus annis, sicut ipsa mihi cum multis lachrymis dixit, quotidiè ferè venerunt ad eam vel ipsa Christi sanctissima mater, vel angeli, vel alij speciales sancti, demptis continuis angelorum visitationibus. Et tamen in his omnibus perfectam spiritus eius requiem non inuenit, donec ipse sanctus sanctorum, omnibus ineffabiliter dulcior, vtpotè sanctificator omnium, adueniret. Tum enim inuenisse se sensit, quem dilexit anima eius: tenuitq; eum, nec dimisit. Tenuit fide, non dimisit imitatione. Sed quoniam librum hunc secundum, rebus, vt putamus, vtilibus commemorandis longiorem fecimus: vt ad precioſæ mortis eius historiam alacriores veniamus, interim pauluùm respiremus.

LIBER

LIBER III.

Cap. 1.

Amittit vi-sum.

IBro secundo bona fide absoluto, tertiũ de eius ex hac vita migratione iam aggredimur. Anno ferè vndecimo ante obitum suum quoddã vitæ quietissimæ & felicis mortis præludium accepit. Nam instar patriarcharum Isaac & Iacob, ambobus orbata luminibus, luminis cælestis splendoribus solito est excellẽtius perfusa. Dignũ enim erat, vt mens radiantissima intus lnce ornata, foris quodãmodò luminis huius caligine obscuraretur. Quis enim dubitet, rerum corporalium formis & imaginibus, quæ per oculos forinsecùs in animum influunt, spiritalem mentis aciem retundi? Cæcata ergo exterius, tota mẽte interiùs in luce versabatur, hoc vnum duntaxat in hac cæcitate plorans, quòd spiritales amicos suos in hac vita ampliùs cernere non posset: at eo rursus se consolans, quòd in cælesti patria eos se visuram speraret. Refert frater Bernardus ab eiusore se accepisse, Dominum ita ipsi dixisse: Cæcitatem, quam tibi accidere volui, patienter feras: polliceor enim tibi, sine Purgatorij pœnis te ad me perventuram: amicos verò, quos ais te in hac vita vltẽriùs videre non posse, in æterna patria conspecturam.

Cap. 2.

Nota hæc de Iordano Dominicano Magistro.

Non diù pòst beatæ memoriæ Iordanus Magister Ordinis Prædicatorum, cùm diù magno flagrâsset desiderio inuisendi terram sanctam, inde rediens per mare, occulto Dei iudicio cum magna hominũ multitudine & duobus fratribus Dominicanis submersus est: moxq; à summo cæli fastigio vsque ad nauem illam, in qua extinctus iacebat, maxima ignis columna quinque horarum spatio diuinitùs accensa de nocte apparuit: cumque sacrum corpus litus attigisset, cæli lampas tertiò super illud, & quartò super socium eius Geraldum resplenduit: atque ita lampas recedẽs, nube excepta est. Huius rei testes fuêre Christiani catholici, Græci schismatici, & gentiles. Corpus autẽ eius mirificè fragrans, à fidelibus curatum est. Eodem anno in vigilia natiuitatis Christi, à prima dici hora vsque ad sextam orans Lutgardis, cùm in spiritu quasi tenebras quasdam sentiret, adeò cœpit tædio affici, vt in hæc verba prorũperet: Domine, quid est, quod facis? quid est, quod patior? Certè si quispiam amicus vel in cælo, vel in terra pro me oraret, talem ego duritiam minimè sentirem. Hæc illa cùm lachrymis dicente, subitò mentis eius oculis spiritus quidam adeò luculentus & gloriosus apparuit, vt præ splendoris magnitudine eum non cognosceret. Dixit autem illi: Quis es Domine? Et ille: Ego sum, inquit, frater Iordanus, quondam dictus Magister Ordinis Prædicatorum. Ego iam migraui ad beatam vitam, & inter Apostolorum & Prophetarum choros splendeo sublimatus. Missus autem sum ad te, vt in hac iucundissima solennitate te consoler. Tu verò de prẽmio securus esto: propediẽm à Domino coronaberis. Porrò psalmum, Deus misereatur nostri, cum oratione de spiritu sancto, quæ, me viuente & rogante, pro nostro Ordine dicturam recepisti, vsque ad finem vitæ dicere ne omittas. His dictis, disparuit, tantamque in eius pectore consolationem reliquit, quantam nunquam perseuerat in vita sua. Dilexerat ille adhuc viuus Lutgardem haud vulgariter, & inter fœminas omnes illi vel maximè fidere consueuerat, ita vt totius Dominicani instituti siue Ordinis eam matrem & nutricem constituerit.

Iordanus Dominicanus apparet.

Psalm. 66.

Nota lector tanti viri de Lutgarde sententiam.

Cap. 3.

Cùm iam alterum septennium Lutgardis pane tantùm & olere transegisset, rursus per reuelationem dictum est ei, vt tertiò ieiunia votiua susciperet, quò placatus Deus malum illud auerteret, quod ipsa quendam Ecclesiæ Christi hostem certissimè illaturum verebatur. Ab illo ergo tempore vsq; ad supremum vitæ diem ita perpetuò ieiunauit, vt nullum omninò, ne ipsum quidem Paschatis celeberrimum diem absq; ieiunio transmiserit. Mortua est autem, vt pòst dicemus, anno septimo huius salutaris ieiunij, nec sine fructu, vt nos iam certissimè speramus. Dixit enim mihi illud, quod iam memoraui mus, periculum non mediocriter formidanti, anno scilicet proximo ante obitum suum: Potes charissimè æquo esse animo, quantùm attinet ad illum, quem aiunt clàm Ecclesiæ insidias comparare. Nam aut humiliabitur precibus fidelium, aut breuì excedẽs è vita, pacem Ecclesiæ relinquet, quam perturbare videbatur. Necdum vidimus, quod prædixit: sed indubitatò cõfidimus fore iam vt compleatur. Neq; enim quicquam omninò ex ijs, quæ futura prædixit, non euenisse vidimus, quippe quam de spiritu Dei sua verba hausisse grauissimè doceri potest.

Nota etiam hoc authoris testimonium.

Cap. 4.

Per idem ferè tempus venerabilis ille & Deo dignus Iacobus, Anchonensis quondam Episcopus, tum verò Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, pridiè Calendas Maij Romæ

vita functus est. Quarto inde die, id est, in festo sanctæ Crucis, cùm Lutgardis in Brabantia esset, triginta dierum itinere procùl ab eo loco, in quo ille defunctus est, rapta spiritu in cælum, vidit eadem hora animam eius adduci in paradisum: eiq; spiritu gratulans, dixit: Nesciebam reuerendissime pater te è corpore decessisse. Sed quando, oro, defunctus es? Respondit ille: Quarto abhinc die. Interim tres noctes & duos dies exegi in Purgatorio. Tum illa admirans: Et quare, inquit, non statim ab obitu mihi indicasti, vt forotum nostrarum precibus pœnæ tuæ soluerentur? Dominus, ait ille, noluit te contristari pœnis meis, sed mea potiùs liberatione & beatitudine exhilarari. Tu autem paulò pòst me sequéris. His dictis, Lutgardis redit ad se, & diem mortis, itemq; Purgatorij eius cruciatus, & in cælos migrationem, sororibus cum ingenti exultatione exponit.

Iacobi de Vitriaco animam videt in Paradiso.

Cap. 5. Luc. 14. Anno quinto ante obitum suum Dominica tertia à Pentecoste, cùm in ecclesia legeretur Euangelium, Homo quidam fecit cœnam magnam, &c. illa prophetico spiritu dixit dominæ Sibyllæ à Gagis, cui tanquam magis literatæ, eius in omnibus cura demandata erat: Noueris charissima, die illo Dominico, quo hoc recitabitur Euangelium, me ad cœnam nuptiarum Agni migraturam. Audiens hoc Sibylla, diem illum, tanquam supremum vitæ Lutgardis, cũ summa expectatione præstolabatur. Sed cùm videret Lutgardem eo die manere superstitẽ, putabat phantasmate illusam, sicq; aliquandiù eius visionis mansit immemor. At vbi quinto anno dies ille redijt, & posito Lutgardisiam defunctæ corpore in feretro, Euangelium, quod diximus, ad Missam matutinam in ecclesia legeretur, Sibylla in memoriam rediens eorum, quæ à Lutgarde audierat, obstupuit, vrq; Lutgardis ante quinquennium ea dixisset, cum admiratione omnibus indicauit.

Prædicit diẽ obitus sui.

Cap. 6. Tartari vastant multas regiones Quarto anno ante eius è vita decessum crudelissima gens Tartarorum, è suis sedibus erumpens, vastata Hungaria, Bulgaria, Russia, Poloniæ quoq; Duce potentissimo interfecto, & regione populoq; vexato, cùm iam Boëmiæ immineret, timor ingens per omnem Germaniam & Galliam peruasit, nec à Barbaris idem paterentur. Itaque F. Bernardus Dominicanus, Pontificis Maximi pœnitentiarius, valdè anxius rogauit Lutgardem, vt precibus instãter pulsaret Dominum, vt à Germaniæ finibus illud Tartarorum flagellum depelleret. At illa: Ego verò, inquit, non iam demum pro hac re cœpi rogare Dominum. Certa sum autem ad has regiones non venturos modò Tartaros. Quod ille haud aliter accepit, ac si de cælo sonuisset.

Cap. 7. Eodem ferè tempore venerabilis Baldeuuinus Barbeuchonius, Prior de Oegnies, quondam verò in Aquitia multis annis Capellanus, verbi Dei concionator celeberrimus, inuitis spiritalibus amicis suis, parùm dignè se admisceuit rebus temporalibus. Graui autem morbo correptus, prædicq; quàm excessit è vita, digitum beatæ Mariæ de Oegnies sibi iussit adferri. Eo allato, dixit: O venerãda domina, cùm adhuc esses in humanis, pollicita es te in mortis hora mihi opitulaturam. Succurre ergo nunc domina, succurre: quia tempus est. Mortuus autem est Baldeuuinus, & in Oegnies honorificè tumulatus. Eius exequijs interfuit etiam Bernardus frater noster: cumq; à sepultura mox in Aquiriam venisset, salutato eo, dixit Lutgardis: Obijt ne dominus Baldeuuinus? Ille tam repentinam miratus percontationem, Mortuus est, inquit, & sepultus. Sed quid tum postea? Respõdit illa: Iam iam mihi apparuit domina Maria de Oegnies, & dixit: Surge, surge charissima, festina rogare Dominum: quia hac hora anima amici nostri domini Baldeuuini ad Christi tribunal sistitur, de commissis & omissis illi rationem redditura. Ecce quàm verax in testimonio, quàm fidelis in promisso, Maria venerabilis, extitisti: quæ Lutgardem præ cunctis mortalibus pro precum suffragio adire voluisti, vt quam viuens adhuc in corpore, testata eras ad orandum pro animabus à Purgatorio liberandis esse efficacissimam, eius iam in cælis sublimata pro amico defuncto preces experetes.

Ecce quid præstent homini veri amici Dei.

Cap. 8. Oculi Christi radiantissimi. Interroganti cuidam amico spiritali & speciali, cuiusmodi Christi faciem in cõtemplatione videret, respondit: In momẽto apparet mihi splendor inæstimabilis, & instar fulguris video ineffabilem eius glorificationis pulchritudinẽ. Quæ nisi raptim subduceretur ad spectui contemplationis meæ, mortalis vitæ huius imbecillitas eam ferre nullo modo posset. Post eum autem fulgorem manet splendor intellectualis, & cum illo quæro eum, quem raptim videram, sed non inuenio. Itaque dicebat oculos Christi tam ineffabili coruscare splendore, vt si splendor ille Solis lumini infunderetur, in infinitum ampliùs ille Solem obscuraret, quàm Solis radij stellarum lumen obtegant. Religiosus quidam sacerdos scire cupiebat, quid sibi vellent ea verba, Pulchrio-

res

res sunt oculi eius vino. Vidit ergo in sancta calice diuina mysteria celebrans, Christi faciem, eiusq; oculos tanto lumine radiantes, vt mundum vniuersum etiam in medijs tenebris longè vberiùs, quàm vel mille Soles possent illustrare. Nec facilè credi pos. set, quantopetè arserit Lutgardis Christum videndi desiderio. Quodam die audiente moniali alia, eiusmodi vox super illam insonuit: Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Gen. 45. Prou. 8.

Paulò ampliùs anno vno ante mortem eius apparuit ei Dominus, gratulabundo vultu blandiens, & dicens: Instat iam finis laboris tui. nolo te diutiùs à me separari. Tria dũtaxat hoc anno à te expeto: Primò, vt agas gratias pro beneficijs iam acceptis: & ad hoc petas suffragia beatorum. Deinde, vt pro peccatoribus meis totam te effundas in precib⁹ ad patrem. Postremò, vt peruenire ad me absq; vlla alia solicitudine, ardenti desiderio concupiscas. Proximo ante obitum eius Pascha te apparuit ei Christus cum sanctissima matre sua in admirabili claritate. Cumq; Lutgardis, vt ferè semper, de vitæ præsentis exilio & æternæ patriæ desiderio illis proponeret, non sine pia queri. monia dixerunt ei: Non oportet te charissima, diutiùs huius vitæ laboribus fatigari: paratur iam tibi sempiternæ pacis refrigerium ad coronam, nec volumus tua præsentia vlteriùs carere. Decimoquinto ante mortem eius die apparuerunt ei beatissima Christi mater & sanctissimus Iohannes Baptista, quem impensè & singulariter diligebat, dixeruntq; ei: Imminet iam finis vitæ tuæ: superest tibi corona iustitiæ: nolumus te hic esse diutiùs: omnes cæli ciues te expectant. Alij quoq; sancti illo anno apparuerunt ei crebrò in magna multitudine, prædixeruntq; ei obitum ipsius. Apparebant ei etiam quidam speciales amici eius, qui iam è corpore exierant, magnificè se lætari assentes, quòd breui ad ipsos peruentura esset. Hæc cùm illa dixisset quibusdam amicis suis, quæsitum est ab ea, quomodò posset sanctos internoscere. Respondit illa: Ex ipso Christo, qui est sanctus sanctorum, quidam animam meam illustrans splendor egreditur, in quo singulos quosq; sanctos mihi apparentes perfectè cognosco. Porrò sanctos ipsam inuisentes obnixè rogabat, vt gratias agerent Deo pro ipsa & beneficijs ei collatis. Cap. 9. Crebrò Lutgardi prædicitur obitus eius à Christo, &c. Corona iustitiæ.

Sæpè repræhenderat moniales in valetudinario manentes, quòd parùm attentè persoluerẽt preces Canonicas, diuinitùs institutas. Cùm autem dimidio ante obitum suum anno, non videret diuina maiestate & reuerentia dignam in sororibus emendationem, ait: Scio equidem, quòd post decessum meum culpam hanc manus Domini in sororibus vindicabit: & tunc memores verborum meorum, castigatæ cum multa humilitate se corrigent, & Dominus mox retrahet manum suã, quam iam extenderat ad vltionem. Quàm autem veraci spiritu hæc illa prædixerit, res ipsa nemi. nem sinit ambigere. Nam vbi illa excessit è vita, confestim dira pestis inuasit in illud monasterium, & breuissimo temporis interuallo quatuordecim probatissimæ sorores extinctæ sunt. Ego verò eodem tempore illuc veni, & duas carne ac spiritu sorores, vno eodemque momento animam reddentes, oblato pro eis sacrificio, in vno tumulo sepeliui. Cùm se autem infirmæ sorores in valetudinario in dicendis Canonicis precibus correxissent, Domino manum suam retrahente, pestis illa protinùs sopita est. Cap. 10. Pestis castigat monasterium propter preces horarias negligenter solutas.

Ex specialibus Lutgardis amicis, quidam vir secularis grauì se scelere obstrinxerat. Confessus est autem illud peccatum suum, & egit pœnitentiam, sed in precibus suis nullam indulgentiæ consolationem sentire potuit. Itaque parùm abfuit, quin in desperationis voraginem præceps corrueret. Venit ergo ad Lutgardem, tanquam ad matrem suam, & ei tum facinus suum, tum quid pateretur eius causa, cum multo animi mœrore explicauit. Illa verò semel atq; iterùm & tertiò etiam pro illo Dominum rogans, nullum, vti consueuerat, à Domino responsum obtinuit: nec miser homo meliùs sentiebat. Tum verò Lutgardis cum Domino in precibus mira spiritûs instantia luctabatur. At vbi sensit, Dominum in ira misericordias continentem, se vincere non posse, ait: Aut dele me de libro vitæ, aut dimitte illi noxam hanc. Mox ad misericordiam flexus Dominus, Ecce, inquit, remisi illi, quia confidit mihi: net illi duntaxat, sed etiam omnibus illis, qui tibi fidunt & diliguntur abs te, propter te benignè faciam. Sub his verbis homo ille confestim perfectam veniæ spem concipiens, ad tranquilliorem animi statum, quàm fuerat ante lapsum, Domino miserante peruenit. Cap. 11. Exemplum perfectissimæ charitatis.

Iam verò, quantùm quidem ad illam attinet, dies sequitur exultationis & laudis: quantùm autem ad nos, & omnes illos, qui illius patrocinijs & consolatione foouebamur, dies luctꝰ & mœroris: dies, quem ego infelicissimus omnium, nec morte, vt sæpè Cap. 12.

rogâram, anteuertere potui, nec subsequi possum, quouis orphano calamitosior. Venit ergo dies, qui antecedit sacrosanctæ Trinitatis solennitatem, & illa graui quidem, sed iucunda febre decubuit, trini Dei perpetua cultrix & veneratrix. Ingraueſcente autem morbo exercebatur. Altero post illam solennitatem die venit Vuilhelmus cõuersus Affliginiensis (cuius monasterij fratres propter religionis obseruantiam præciput cheros habebat) illam inuisere volens, dixitq; inter cætera: Vtinam sciret Dominus Abbas noster te tam malè valere. Et illa: Cras, inquit, veniet ille meus amicus præcipuus, meq; videbit. Quod cùm ille incredibile putaret, admirans conticuit. Manè alterius diei Abbas illum locum ad duo milliaria prætergredi volens, nec quicquam de aduersa Lutgardis valetudine sciens, mutata sententia dixit sociis suis: Eamus visum dominam Lutgardem: iamdiù enim illam non vidi. venit ergo in Aquiriam, & cùm ad eã accessisset, illa multùm gratulans, atq; è lecto deportata residens, manum Abbatis tenuit, dixitq; ei: Iam recedo charissime, & nihil te charius sub sole relinquo. Noueris autem, quòd ad te attinet, diuinitùs me consolationem accepisse. His dictis, Abbas in alia distractus abscessit, & illa vsq; ad quintam feriam in multa spiritùs alacritate permansit. Ipsa autem quinta feria cùm vocem Sibyllæ à Gagis audiuisset, ait: Sedeas hîc iuxta cor meum: en plenum est monasterium militia cælestis exercitûs: animæ beatorum præsentes sunt, & multæ è sororibus nostris, quæ hinc emigrârût. Quod cùm dixisset, siluit, & deinceps tota sexta feria vultu gratissimo diuinæ contemplationi intenta, in ecstasi fuit. Sabbato autem, cùm iam mortis hora adesset, oculos in cælũ sustulit, & munita viuificis sacramentis, in medio iuuencularum tympanistriarum, admixtis cælestis exercitûs principibus psallentibus, felix anima ad liberas auras supernæ Hierusalem exultans & lætabunda euolauit sub vesperam, Anno à Christi incarnatione 1246. decimosexto Calendas Iulij, Indictione 4. ætatis suæ anno 64. regnante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Toto die manet in ecstasi.

Abit è corpore.

Cap. 12. Cùm autem redderer spiritum, quædam è sororibus, tanta spiritûs suauitate & alacritate perfusæ sunt, vt præ admiratione sese non caperent. Nec mirum, cùm in scipsis planè experirentur, cum immenso supernorum ciuium tripudio ipsum salutis nostræ principem Iesum, animam illius in paradisi delicias euocâsse. In signum autem virginalis integritatis, in ipso obitu candor cum lilij nitore coniunctus faciem eius obtinuit. Oculos, vt diximus, sub ipsam mortem ad cælum sustulit, cùm iam anteà diù clausos habuisset, nec eos posteà vel in morte, vel post mortem clausos habere potuit, quãdo ipse oculorum habitus iter, per quod spiritus excessisset, indicauit. Totius verò corporis cutis tanta fuit lenitate, vt contrectantium manus candidam eamque mollem by ssum sibi tangere viderentur.

Facies, mo. rientis. Oculi. Cutis corporis.

Cap. 14. Miraculum

Porrò cùm sacrum corpus lauaretur, quædam soror multis annis vnius manûs vsu planè destituta, non de industria, sed casu manu illa arida inter lauandum illud attigit, & derepentè curatam se sensit. Permultis annis ante obitum eius complures moniales & conuersos fratres instanter rogauerant, vt si accideret, sicut proh dolor accidit, me ad eius è vita decessum non adesse, manum eius absciderent, mihique pro sacra illius memoria reseruarent: quam ad rem consensum obtinueram venerabilis eius loci Abbatissæ Hauuigis. Vt autem est fœminarum ingenium, celanda prorsus celare nõ posse, moniales Lutgardi, quid de præcidenda ipsius manu rogâssem, indicârunt: cumque paulò post in Aquiriam venissem, & cum ea colloquerer, illa me serio vultu intuens: Audiui, inquit, fili charissime, te post mortem velle mihi amputare manum. Ego verò demiror, quid ea manu facturus sis. Tum ego rubore suffusus, Credo, inquam, & corpori & animæ meæ profuturum, si, vt spero, manum tuam obtinuero. Mox illa sereno, vt erat, vultu subridens, & digitum auricularem dexteræ manûs in fenestra, ad quam loquebamur, deponens: Satis, inquit, tibi sufficiet, si hunc digitum post decessum meum obtinere licuerit. Tum ego maiori fiducia in eam inuectus: Nihil, inquam, mihi de tuo corpore satis erit, nisi vel manum, vel caput habeam, quod mihi sit orbato re leuamentum. His dictis ad alios sermones descendimus: nec tamen quicquam illa alicui ea de re dixit, nec aduertit quidem aut alicuius pensi habuit. Postquàm autem illa defuncta, & corpore in ecclesiam deportato, tempus opportunum se obtulit, Guido quidam valdè religiosus iuuenis & alius conuersus socius eius, digitum illum, quem mihi Lurgardis suffecturum dixerat, ampurârunt & dentes sedecim ex eius ore extraxerunt. Ego verò cognita eius morte, cum pariter didicissem ex eius manu digitũ excisum, nec scirẽ tamen, quisnã esset: Iamnunc, inquã, persipicuè licebit

licebit intelligi,num verè prophetissa fuerit Lutgardis,quæ ante annos plurimos auricularem dextræ manûs suæ digitum mihi sufficere posse prædixit.Itaq; veni in Aquiriam,& illum ipsum,quem prædixerat,digitum præcisum comperi,sensíque illo planè me contentum fore,si cum liceat obinere. Accessi ergo Abbatissam,& pro ea re preces supplices cum lachrymis obtuli,sed cum magno dolore meo solam Abbatissam inexorabilem inueni:sed,vt arbitror,non absque superni dispensatione consilij. Voluit enim probare omnipotens,illum me Lutgardis digitum habiturum, quem ipsa promisisset,licèt eum nescia simplicitas petenti negaret. Rursus autem in Aquiriam venienti mihi,& promittenti,scripturum me piæ Lutgardis vitam,cum ingenti cordis mei gaudio donatũ est omni auro & argento optatius munus. Nec me hac in re iuidus quispiam putet arguendum,quòd Lutgardis necdum in sanctos relatæ digitum tanto amore complector: Legimus beatissimam Nataliam Adriani martyris brachium,eo interfecto,mox amputâsse:venerabilis quoque Mariæ de Oegnies,nec. dum sanctorum catalogo adscriptæ,digitum in eius obitu præcisum Iacobus,piæ memoriæ quondam Achonensis Episcopus, & posteà Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, annis multis ad collum suspensum,pro maximo munere Gregorio IX. Pontifici Maximo contra blasphemiæ spiritum,quo atrociter infestabatur,ferendum dedit. Beatæ quoque Elizabeth Lantgrauiæ Thuringiæ,nostra tempestate defunctæ,pollex cum indice mox præcisus fuit. Quod ergo S.Natalia, & vir memorabilis Iacobus Cardinalis,& Pontifex Maximus Gregorius,& multi alij fide digni, tanta authoritate ante me fecêre,nemo in me ceu stultum & impium carpêdum suscipiet,nisi qui planè stultus & impius sit. Ecce graues viri quanti faciant religiquias piorum.

Porrò autem cùm sacrum Lutgardis corpus humandum adhuc in feretro iacerêt, quæstio incidit,vbi tam præclaras reliquias condi oporteret. Contigit autem diuina ordinatione,vt venerabilis Abbas Alnensis monasterij,ex Ordine illius cœnobij Visitator,triduo ante sepulturam Lutgardis decessum expectaret. Is ergo illic tum præsens,dixit: Vbi verò tumulari eam par est,nisi in ecclesia,vbi pro dignitate omnes ad eam adire possint? Ea autem Abbatis vox consensum omnium obtinuit,& ad dextrum Chori latus iuxta parietem,vbi orare consueuerat,celebri & honorato loco condita est.Porrò Sibylla à Gagis,hoc ei Epitaphium posuit: Cap.15.

Epitaphiũ Lutgardis.

Lutgardis vixit,vitam sine crimine duxit:
Cum Christo degit,quam lapis iste tegit.
Esuriens hæc & sitiens cælestia,luxit.
* Mera dies sponsi facies illi modò luxit. * Mira dies,
Hæc speculum vitæ,flos claustri,gemma sororum:
Fulsit in hac pietas,compassio,gloria morum.

Statim autem ab ipsa sepultura apparuit Elizabethæ de Vuans moniali Aquirienſi in magna gloria,fecitq; illi,num aliquo temporis spatio fuisset in locis Purgatorijs,respondit: Non solùm nullum ego Purgatoriũ perpessa sum,sed etiam loca Purgatorij præteriens,afflictisque animabus condolens,illis benè precabar, complures; ex illis Dei benignitate è pœnis ereptas,ad paradisi amœnissima loca mecum abduxi. Hæc vbi dixit, Elizabetha videbatur sibi audire,tanquam iuuenculæ cuidam moniali, Machtildi nomine,illam dicentem:Sequere me: intelligens; ijs verbis Machtildem ad excedendum è vita inuitari,se quoq; vltrò obtulit ad ita sequendum illam,dixit; Liceat etiam mihi sequi te mater dulcissima. Respondit autem Lurgardis: Non potes me sequi modò,sed posteà me matrem sequéris filia.Habuit verò visio illa mox effectum suũ. Iuuencula enim à Lutgarde inuitata,intra nouem dies defuncta est: Elizabetha verò etiamnum supereſt. Cap.16. Apparet defuncta in multa gloria.

Cùm aũt iuxta Lutgardis prophetica prædictionem dira pestis moniales Aquirienses infestaret,quædam soror per visum multos conspexi in monasterij ecclesiam insolenter irruere:cumq; nullus eos compescere posset, vidit Lutgardem surgere è tumulo,& omnes illos summa vi è templo exturbare. Habuit verò etiam illa visio celerem effectum,sæua illa peste à monasterio Aquiriæ profligata. Porrò moniales quicquid è zonis,peplis,velis,aut alijs rebus Lutgardis habere poterant, certatim quasi pro reliquijs,& reuerà præclaris reliquijs,ad se rapuêre. Nobilissima autem puella Beatrix de Roauia monialis,quæ facultatibus suis Aquiriæ monasterium ab inopia copiosissimè vindicauit,anthracem,siue,vt Medici vocant,carbunculum,in collo patiens, velum capitis Lutgardis ad collum appositum,perniciosq; turgens malum illud repentè abscessit.Dominus Alardus,qui in eo monasterio permultis annis Capellanũ egerat, cum per- Cap.17. Velo capitis eius carbunculus pollice

Miracula ex reliquijs eius.

pollice inflato multùm anxiè cruciabatur. Is Lutgardis reliquias postquàm ad pollicem alligauit pro doloris & tumoris remedio, mox remedium præsentissimum expertus est.

Cap. 18.

Oda Aquiriæ Suppriorissa grauiter manum dolens, ex circunligatis ei Lutgardis reliquijs continuo perfectissimè curata est. Eiusdem nominis consanguinea monialis, nata ex Brauiæ oppido, præ capitis debilitate, qua diù vexata fuit, nullum prorsus lilij odorem ferre potuit. Ea vt vidit ad tumulum Lutgardis lilia posita, horruit quidem ipso adspectu: sed cùm caput solum ad tentandum, num posset ingredi, in ostium intulisset, nihilq; molestiæ sentiret, mox fidentiùs introgressa, tumulum adijt, lilia naribus admouit, nec vllum penitùs dolorem persensit. Eadem monialis nocte in tenebris ad sepulcrum eius orandi gratia se prosternens, oculo impegit in candelabri ferrum acuminatum, moxq; apposuit oculo manum, vt iam è suo loco quasi excidentem, ne penitùs decideret, retineret. Itaq; dolore intolerabili affecta, dixit: Quid est, sancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? En pro tuí veneratione procidens, oculum perdidi,

Oculus restituitur.

quem seruare te oportebat: atq; inde molestiam refero, vnde remedium sperabam. Hæc vt dixit, surrexit, & momento temporis plenissimè restituta, nihil neq; angoris, neque doloris sensit.

Cap 19.

Maria de Andeua Aquiriæ monialis, grauissimo dolore capitis afflicta, ita vt ne punctо quidem temporis vllo corporis membro posset quiescere, seque humi impatientiùs volutaret, cunctis mirantibus, quippe qui eam quamprimùm mentis inopem fore putabant, velo Lutgardis adhibito vsque adeò mox reualuit, vt nullus omninò dolor in illa relictus videretur. Matrona quædam nobilis in partu diutissimè & periculosissimè laborans, allatum cingulum, ex equorum setis cõfectum, quo Lutgardis carnem suam affligere & macerare consueuerat, vtero impositum, cunctisq; stupentibus, sine dolore in suam & prolis salutem liberata est. Quod idem diuersis in locis & personis efficaciter est probatum.

Nota de velo eius.

Item cingulo.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM ET INCLYTORVM MARTYRVM MANVEL, SABEL, ET *Ismaël, qui fuerunt Martyres tempore Iuliani: ex Simeone Metaphraste.*

17. Iunij. Cap. 1.

PERSECVTORES quidem alij & Tyranni, etiamsi idolorum cultui erant dediti, in errore tamen ab initio educati, non externum aliquem & alienum cultũ, sed proprium & patrium habere videbantur: quem quidem iam tenentes, malè quidem, sed tamen iam tenentes, fidẽ nostram esse planè absurdam existimabant, & eos puniebãt, qui ad eam accedebant. Quorũ quidem, cùm ea facerent, quæ suæ conueniebant consuetudini, non magis quis mores vituperauerit, quàm erroris, in quo fuerãt educati, fuerit motus miserationе. Præsens autẽ hic Tyrannus, cùm in rebus diuinis pulchrè à principio fuisset eruditus, & in

Iuliani Apostatæ impietas.

Christianorum legibus & moribus educatus, nec id solùm, sed sacris quoq; & arcanis scripturis fuisset dignus habitus, nescio quanã de causa à fallacibus dæmonibus postea persuasus, illa quidem omnia postea habuit pro ludibrio, ijs contumeliosè insultans, quæ sunt venerabilia: gentilium autem solummodò res magnificit, & in summo honore habuit. Quocirca eorum, qui vnquàm fuêre, persecutorum fuit & iniquissimus, & impudentissimus: vt qui neque fidem, quam acceperat, seruauerit, & factis visus fuerit maleuolentissimus. Iulianum transgressorem scio vos omnes nõsse, quem vel solum cognomen facit omnibus exosum & inuisum, nedum mores ipsi: quo quidem nemo fuit ad vitium promptior & procliuior.

Cap. 2.

Is ergo cùm, quod nemo putãsset, in Deum, & cum, qui illo tempore imperabat, (is autem erat Constantius) amentiam, & in ipsos Christianos, cum quibus erat ei nomen commune, defectionem parturijsset, Romanorum nescio quomodò arripit Imperiũ. Propter quod valdè elatus, & in summam euectus superbiam, omnibus erat intolerabilis, & nec se continere poterat, nisi Christianos omnes caperet & expugnaret: alios quidem minis & tormentis terrefaciens, alijs autem turpiter & illiberaliter blandiẽs,

Iuliani insolens superbia.

alios

alios verborum strophis ac technis aggrediens & illaqueans, vt quomodò liceret, eos, qui non persuadebantur, subiugaret. Cæterùm eius improbitatem &, quæ sub blanda verborum specie latebat, fraudem & impostura persperexerunt quidem multi & deprehenderunt, qui etiam citò vitârunt: multi autem tormenta quoq; quibus sunt cruciati, forti animo & excelso sunt perpessi, adeò vt ne turpe quidem verbum emitterent: complures autem etiam vsq; ad mortem decertârunt, vitij callidum artificem in omnibus pudore afficientes, & nihil aliud, quàm id, quod est esse malum, ostendentes.

Quoniam autem præter omnes reliquos, hi tres quoq; viri egregij & planè interriti, qui sunt etiam dicendi argumentum propositi, Tyranni crudelitatem, non secùs atq; despientis pueri, deriserunt, eius minas perinde atq; laruas reputâtes: res eorum sunt in præsentia narrandæ, & ijs qui non nôrunt, quoad eius fieri poterit, explicandæ, vt eorum appareat fortitudo & inuictum animi robur. Præclarorum horum virorũ, Persis quidem erat patria, genus autem ex parte matris pium & religiosum: Pater verò (est enim amica veritas) permansit quidem in errore: vita autem erat honesta, & grauitate plena, & quæ pietati conueniret: omnes fratres, & animis, & corporibus. Nomen primo erat Manuel, secundo autem Sabel rursus autem tertio Ismaël. quibus quidem ante alia hoc curæ erat maximè, vt à patrijs ritibus longissimè abessent, eosq;, tanquam rem execrandam & auersandam fugerent. Est enim Persis ritus patrius, lucernas & ignem suffumigare sacrificijs, & alijs adhuc magis execrandis pollui. Quæ quidem nec vnquam obseruare in animum induxerunt, & vel solo adspectu se iudicârunt inquinari. Erant enim ab ineunte ætate pulchrè instituti in diuinis, vtpote quòd quidam Eunoicus vir clarissimus in eos pietatis semina deiecisset, & eos aluisset pietatis dogmatibus.

Patria fanatorũ magorũ & genus.

Illos cùm huc mitti oportuisset ab eo, qui tunc in regione dominatum obtinebat, (vocabatur autem Alamundarus) vt Imperatorem conuenirent, certisque pactis ac conditionibus cum eo pacem inirent (hoc enim iam priùs & literis petierat, & missis legatis contenderat) neque virorum virtutem homo insolens teueritus, quæ erat adeò magna & admirabilis: neque id, propter quod accersiri venerant: neque de futuro, si de nullo alio, dubitans, eos, qui aduenerant, intolerandis excipit supplicijs, & tandem morte acerbissima, pulchrè verò eos accipiens, & vt amentem eius decebat animum. Vndenàm autem ad hoc sit incitatus, iam dicet oratio. Postquàm ergo hi tres, vt dictum est, venerunt ex Persida, & ea scripta, quæ acceperant attulerunt, fœderaq; certis conditionib⁹ inita, Romanorum Imperatori & Principibus obtulerunt, eis qui dem aliquantisper permissum est, vt de mote benignè tractarentur, & cõlecto honore fruerentur, vt qui de tanta re, quam afferebant, Legati accessissent. Cum Imperatore itaq; versabantur assidue, erantq; eis cum eo omnia communia, domus, victus, & quæcunq; est alia in aula regia benignitas. Quidni enim ea participarẽt, qui tales erãt, & morum bonitate excellebant, cùm vel hoc solum quòd tantum iter fecissent, sufficere deberet ad hoc, vt benignissimè acciperentur? Sed hæc quidem nequaquàm verè ac syncerè fiebant à Tyranno, neque eius erat hæc facere: sed mox deprehensus est id ficte ac simulatè inuenisse, vt qui factis ipsis effecerit, quo facilè argueretur.

Cap. 3.

Legati ad Iulianum mittuntur.

Contra ius gentium ab eo trucidan tur.

Simulatio Apostatæ.

Nam cùm ei aliquando visum esset ire in quendam locum Bithynorum, & fretum transmisisset Chalcedonicum, & omnes iam, qui ei parebant, accerseret, & non permitteret, vt aliquis ab hoc cœpto desisteret itinere: & præter cæteros hos quoque pios viros adduceret: Tunc enim ei publicum festum & celebre aduenerat, sanguine & nidore, & cæteris piaculis suos colenti dæmones: (Erat autem nomen loci, in quo hæc execranda peragebantur Orgia, Trygon) Alij quidem omnes, vt qui densis tenerentur tenebris, festum celebrabant cum Imperatore, & vnà sacrificabant, & ei parebant in omnibus, vt qui corpore & animo essent imbuti impietate. Soli autem ij, ne apertis quidem oculis ea, quæ fiebant, videre sustinentes, tolerabant soli procùl stare in ângulo mœsti & lachrymantes, & Deum Saluatorem placantes, & rogantes, vt eis concederet integram & illæsam seruare religionem, & non pollui impiorum communione, quorum vel solam leuiter attigisse superficiem, putabãt impietatem. Potiùs autem obsecrabant eum, qui est optimus, vt eos, qui iam motbo laborabant, conuerteret, & efficeret, vt animadverterent in quanto essent errore, & eis significaret, quisnam sit, qui eos ad hoc, vt essent, produxerit & formârit: & rursus, cùm cecidissent, meliùs reformârit. Ne sic enim, dicebant, ô Domine, fueris eos iacere in profundo malorum, nec cùm sint participes rationis, impleri tanta egestate rationis, vt ijs, quæ ab ipsis coluntur, videantur à ratione alieniores, & minùs sensu præditi. Si-

Cap. 4.

Cap. 5.

quidem illa, cùm sint lapides & ligna, sunt planè nullo sensu prædita: isti autem cùm sint ratione præditi, & acceperint, vt fierent ad tuã imaginem, & te, qui illos tanto honore affecisti, ignorârunt, & naturam affecerunt dedecore, & sibijpsis, quod est malum pessimum, fecerũt in iuriam. Sed hi quidem, sicut diximus, cùm se ab alijs separâssent, soli & inter se inuicẽm steterunt, hæc petentes à Domino, & à superis diuinum inuocantes auxilium.

Cap. 6. Nolũt cum Iuliano facẽ se esse deceptos) bona verba, ei exclamârunt vna voce: Absit ut à nobis: fidẽ enim, quã sumus educati, nunquàm abiurabimus, neq; Deum nostrum relinquemus, neq; colemus eos, qui sunt apud vos, dæmones. Absit enim, vt eo vnquàm animo simus, vt ijs qui non sunt, nos adiungamus, & tam aperto errori mentem adhibeamus. Non sumus adeò insipientes, & mentis adeò emotæ, neq; adeò procliues, & ad ducendum faciles. Non enim hac de causa venimus, aut propterea tam longum iter ingressi sumus, vt nos quoq; prodamus, religionemq; nostram abiuremus. Venimus tantùm ad ineũda fœdera, & ad ea confirmanda, quæ nobis visa sunt: alia autem habeamus, vt habemus. Hæc audiat & tuus Imperator, & quisquis eum colit, & est ei proximus. Nos quidem non vincetis, nec ab ea, quæ est ex Deo, sententia dimouebitis, etiam si incitati fueritis, vt omnia dicatis & faciatis: etiam si igni & ferro, & alijs instrumentis ad puniendum institutis tradideritis: etiam si ipsas nobis animas abstuleritis.

Constantia animi.

Cap. 7. Hæc vbi audiuit iniqui minister iniquior, omnia quamprimùm aperit Imperatori, fortiumq; virorum renunciat constantiam & animos, qui perterreri nequeunt. Hic autem mihi considera inuersam parricidę scenam, illamq;, quæ erat paulò antè, simulationem & summam malitiam detectam: quæ apud eos quidem, qui sunt ignari fraudis, benignitas esse videbatur & humanitas, re vera aũt maleuolentia, & dissimulatio, & malignitas erat ad vniuersum. Postquàm enim de sanctis audiuisset vir pernicioſiſſimus, interim quidem nihil aliud imperat, quàm vt includãtur in carcere, vt festum sibi quoq; perageret expers omnis molestiæ, & quę dæmonibus fiebant, sacrificia nõ interrumperet propter aliud negocium. Hoc enim tũc sibi visum est expedire, & deinde considerare, quem admodùm eos aggrederetur. Cæterùm beati illi, dum ducerentur in carcerem, in via canebant: Venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro: præoccupemus faciẽ eius in cõfessione, & in psalmis iubilemus ei. Et illud: Quis Deus magnus, sicut Deus noster, qui semper facit nobiscum in gloria & potestate? Nos enim populus eius, & opera manuum eius, & eum perpetuò inuocabimus.

Cõijciũtur in carcerem.

Psalm. 94.

Psalm. 76.

Cap. 8. sistũtur coram Iuliano. Cùm autẽ die sequenti manè præsedisset Tyrannus, iubet sisti martyres: qui eos primùm blãdis verbis conatur inducere, sic calidè existimãs se posse soluere robur animi etiã si propter eam, quæ illi coaluerat, immanitatem, asperitatem minimè remiserat. Tanquam nobis, inquit, beneuolos & eiusdem nobiscum in omnibus sententiæ, vos vester Rex ad me misit, vt hac in re fidelem vestrum & gratum animum magis ostenderetis, quòd dies festos nobiscum celebraretis, & simul lætaremini, & quòd eosdẽ deos nobiscum coleretis, & in nulla rea à nobis dissideretis. Sic enim & fœdera sumus habituri stabiliora, & in ijs, quæ aguntur, confidemus, si eadem mente & cultu inter nos colligemur. Quòd si vos quædã alia & sentitis & creditis, sciatis vos nõ tam venire legatos & reconciliatores, quàm hostes et aduersarios. Nã si id non estis, omninò, si nihil aliud, oporteret vos vestra reuereri. Perfæ enim vnà nobiscum & Solem, & Lunam, & reliqua astra colunt, & præterea lucidissimam quoque ignis potentiam, ne alios quoq; deos enumerem, quos ab altè petito venerantur principio, à quibus nobis quoque donantur, quæcunque sunt optima, & à quibus pendet vniuersorum prouidentia. Cui sancti simul & fortiter respondérunt:

Cap. 9. Constãs eorũ responsũ

Nos, ô Imperator, qui ab initio Christiani & sumus, & vocati sumus (hanc enim rẽ, & hoc nomen maximè venerabile, nos noster docuit pædagogus, vir ille in rebꝰ diuinis insignis, & virtute incomparabilis, qui etiam propter eam dignus est habitus sacerdotio: ijs autem, qui cum eo versabãtur, tantam sui excitabat benenolentiam, quãta ne dici quidem potest: nam eius quoq; nomen erat Eunoicus) hoc, inquam, viro virtutis studioso, duce & magistro vsi in omnibus, maximè cùm sciamus matrem quoq; fuisse ab eo in pietate initiatam, & summè ab eo captam, nunquàm, quæ sunt ab eo nobis tradita, tam preciosa & tanti facienda, aut prætereribimus, aut obliuioni mandauerimus: rebus autem vestris inconsideratè animum adhibuerimus, quæ habent fraudes innumerabiles, suntque planè viles & abiectæ, quoniam nec hæ quidem fuerint aliquid

quid aliud, quàm error & meræ nugæ. Quidnam autem hoc fecerimus vnquàm insipientius, si cæli quidem factorem reliquerimus, malis verò dæmonibus diuinum cultum tribuerimus? Hoc esset insanæ & planè emotæ mentis. Si autem nostri maiores manserunt in veteri errore, ne dicam quòd ipse quoque pater eadem, quæ illi, errãte animo est sectatus, non ideò à nobis fides abiurabitur, quam professi sumus corã Deo & Angelis. Nam multi quidem ex ijs, qui sunt apud nos, Persis, hoc quidem tentauerunt, non potuerunt tamen nostram mutare sententiam. Et si, propter quæ venimus, non fuerint inita fœdera, tibi quidem id erit omninò imputandum, qui mittens ea cõsiderare & componere, de quibus missi sumus, fedes de ijs disceptans, quæ ad te nihil attinent nempe quis tuos quidem deos colat, & sit eis beneuolus: quis autem eos despiciat, & ab eis dissideat.

Propter hæc amens ille, ira plenus, quæ minimè cohiberi poterat, iracundè dixit eis: Quomodò vos, qui rudes & indocti semper vixistis, & linguæ Græcæ planè ignari, tam impudẽtes estis, vt vestra mala & reproba oratione nobis velitis persuadere, qui ad summam peruenimus eruditionem, idque cùm nec simus quidem vestrarum ignari scripturarum? Sciatis enim, quòd ego quoque, cùm essem in eis aliquando versatus, & nouissem quàm eæ essent corruptæ & planè ad dissoluendum faciles, eas quampriműm à lingua mea abstersi, ne ex illorum insciti a & ineptijs aliquid erroris contraxisse viderer. Nemo enim vestris freturus libris, quos eleganter quispiam vocauerit Christianos, aut se vnquàm euasit melior, aut præclarum aliquid fecit, & dignum quod cõmemoretur. Quos refellere, & nihil esse ostendere, nec longi est temporis, nec viri vel mediocriter cordati. Quamobrem his dimissis, & hac puerili & inconsiderata cogitatione, credite mihi vobis consulenti ea, quæ sunt meliora. Sin autem audire & parere nolueritis, vos docebit tormentorum experientia, pro qualibꝰ qualia elegeritis, & quanto vestro malo sit hæc arrogantia, & contentio, & absurdissima religio. Cap. 10. Iratus Apostata prodit suam arrogantiam & malam mẽtem. O impudẽs mendaciũ.

Ex quibus sanctis magis confirmati, cùm graues audissent labores & dolores, Tyranno dixerunt audaciùs: A Deo nostro & Domino didicimus, non timere eos, qui corpora occidunt, neque propter metum prodere veritatem, neque quando deducimur, meditari quid respondeamus, cùm ipse spiritus sanctus & paret ad certamina, & animum impleat audacia, & det sermonem in apertione oris. Quam autem rationis egestatem nobis obijcis & insciti am tu, qui tibi esse videris omnium eruditissimus? Nescio vter sit à ratione & omni sapientia alienior, is ne, qui Deum agnouit, & huius vniuersi creatorem, & omnem ei honorem tribuit, à quo vel solo possunt omnia manu comprehendi, & ipsa quoq; astra numerari, vt dicunt diuinitùs inspirata eloquia: an is, qui eum quidem reliquit, adorat autem res ab ipso creatas, & diuinum eis nomen tribuit in insipienter: ne dicam honores dæmonum, & turpissimorum aliorum simulacrorum, quibus vos exultatis, qui magnificè vestram iactatis eloquentiam? Nam si vobis vel tantillum inesset rationis, neque vos ijs adiungeretis, neq; tenceremini tanquam insciti æ tenebris. Nam homo, qui est rationis particeps, & in cuius potestate sita est ratiocinatio, nunquàm tam aperto errore inducetur: siquidem hoc pertinet ad rationem, ratione vti cum ratione, & eligere per rationem ea, quæ sunt præstantissima. Rerum autem omnium præstantissima est Dei cognitio, quod quidem est extremum omnium expetendorum, & assensus mentis diuinioris. Quæ sunt verò apud vos orationes, linguæq; nimis redundans, & inanis copia, non solum sunt plenæ nugis & vanis ineptijs, sed etiam vestri vobis vanã conciliant persuasionẽ, & ab omni, quod bonũ est, prolapsionem, & à Deo, quod est pessimum, alienationem. Quod quidem tibi quoque accidit, qui aures patefecisti, & vniuersis eis es delinitus, vt mutàris etiam appellationem, nempe qui pro Christiano Græcus, & pro pio impius, & Deo planè carens esse & dici volueris. Cap. 12. Egregiè per stitũgunt tyrannum. Psalm. 149. Nota officium hominis ratione præditi.

Hæc cùm audijsset crassa & terrena anima, & idolorum verè plena caligine, impletur ira, quæ non potest cohiberi: iubetq; statim humi extendi martyres, & crudis loris & induratis per quatuor homines ita cædi, vt totum corpus sanguine circumfluat. Deinde cùm parùm intermisisset, eorum manibus & pedibus clauis perforatis, eisque ligno ad puniendum instituto alligatis, sublimes suspendit, iubens eorum carnes ferreis vngulis laniari. Quæ cùm vehementer lacerarentur, & multa membra illis vngulis auellerentur, & grauibus doloribus omni ex parte peterentur, ne sic quidem flectebatur robur eorum animi, aut euadebat mollius: sed ad solum Deum fixis adspicientes oculis, & lingua & mente hoc loquebantur: O Domine, qui ipse quoque ab impijs fuisti in ligno suspensus, qui de peccato non triumphâsses, & id traduxisses, nisi Cæduntur loris immanissimè &c. Preces fundunt ad Dominum.

nisi per Crucem mortem sustinuisses, in ligno nos quoque pendemus, qui te dilexi-
mus, vt omninò etadatur nobis carnis crassitudo, & ictu ferri curentur sauciatæ ani-
mæ. Sed quoniam naturæ nôsti imbecillitatem, da ex alto auxilium, & allena laborē,
& seda doloris acerbitatem. Te enim freti, ausi sumus subire hæc grauia & laboriosa,
quæ quàm sint acerba, vides Domine, & quàm nos valdè crucient. Sed ô Iesu dulcissi-
me, qui es velox ad defendendum, non eras dilaturus vel dare seruis tuis petitionē, vel
Diuinitùs cõfortatur. etiam dare eis plura, quàm petierant. Cùm enim preces adhuc lingua versarent, ap-
paruit tuus diuinus Angelus, & leuauit eis dolores, & effecit, vt corpora meliùs se ha-
berent: nec id solum, sed etiam ad reliqua confirmauit certamina, magnam dans eis
gratiam, & spe maiorem.

Cap. 13. Intereà autem dum hæc fierent, Tyrannus quoque iussit eos relaxari à supplicijs.
Quos ludificans & veluti irridens: Videtis, inquit, quomodò adhuc vobis parco, à
grauioribus abstinens, quòd sperem fore, vt mutemini? Quod ægrè ferentes sancti, &
maiori repleti fiducia: Noli putare, ô Dei inimice, respondérunt, fore, vt nos aliter si-
mus affecti, quàm iam affectos videris. Fac decætero, si quid aliud volueris: nos autem
parati sumus omnia perpeti, siue torqueamur, siue flagris cædamur, atque adeò ipso
igne comburamur, voluptatem potiùs, quàm pœnam, tormenta existimantes. Est e-
nim reuerà iucundum propter Christum pati ijs, qui sunt recto sensu præditi. Sed ille
insipiens, ne post tantam quidem præclarorum virorum experientiam intelligens,
sed adhuc furdus & corde & auribus, inuictos illos conatur alio modo aggredi. Et
cùm vnum ex his primùm procùl à cæteris remouisset, cum duobus solis, nempe Sa-
bel & Ismaël, sibi loquendum ducens, putauit fore, vt verborum fucis eos inducerer,
Nota versu tiam Apo. stasiæ. vtique consulens, & quæ sunt optima suadens, vt putabat. Qui, inquit, infeliciter ex
præclaro vestro patre est natus, (neque enim cum vtiq; vestrum fratrem dixerim, qui
est malignus & improbus) cùm sit impudens & contentiosus, ea facit & sentit, quæ
eius arguunt amentiam, vobis quoque persuadens illius via ingredi, & nec in religio-
ne nobiscum cõuenire, nec in honore deorum, putauit fore, vt verborum fucis eos inducerer,
vtique consulens, & quæ sunt optima suadens, vt putabat. Qui, inquit, infeliciter ex
præclaro vestro patre est natus, (neque enim cum vtiq; vestrum fratrem dixerim, qui
est malignus & improbus) cùm sit impudens & contentiosus, ea facit & sentit, quæ
eius arguunt amentiam, vobis quoque persuadens illius via ingredi, & nec in religio-
ne nobiscum cõuenire, nec in honore deorum, nec in vlla re alia. Sed vos cùm tandē
id, quod optotter, didiceritis, illum quidem finite nugari & hiare inaniter, ipsi autem
state nobiscum, & nostros deos colite, vt eos quoque vobis habeatis propitios, & innu
merabiles remunerationes ab eis consequamini.

Cap. 14. Egregia ei- ius nequi- tia retundi tur. Hæc verba præclari victores cùm ne arrectis quidem auribus audire sustinuissent,
hæc liberè & confidenter exclamauerunt: Cur reipsum decipis, attonite & moribus
versutissime, vias versans innumerabiles, & instar vestri Protei te mutans & varians?
Si nostri nondum fecisti periculum, nec quæ præcesserunt, adhuc tibi sufficiunt, vte-
re rebus tuis, nec abstineas ab aliquo, quod sit in tua potestate. Est autem tibi omninò
magna malorum copia, cùm habeas animam adeò malam & iniquam. Sin autem &
fecisti periculum, & animaduertisti rationem & consideationem, quæ non possit ce-
dere, & vidisti iam immutabilem fidem in Dominum nostrum & Deum, quidnam ti-
bi venit in mentem, vt existimes nos futuros tam faciles, vt momento temporis nos
capias? Non enim, ne si nos quidem contingat esse emotæ mentis, vestra simulacra
coluerimus, quę & ex luto facta sunt, & nō plùs quàm lutum sapiunt: quę oculos qui-
dem habent, sed non possunt videre: & aures, sed priuatæ sunt sensu auditus: & nares,
sed odorum minimè suscipiunt odoratum: rursus manus & pedes, neq; ad aliquid vi-
deri potuerunt vtiles, neq; vnquam amiserunt id, quod habent lapideum. Quomodò
Psal. 134. enim, cùm sint reuerà lapis? Pulchrè enim ante nos quoq; diuinus Dauid vestros deos
est ludificatus: non eos autem solùm sed eos quoque, qui in eos confidunt, quos etiam
vocauit magis amentes, & nec ipsum quidem intelligentes, ad quantam rationis ege-
statem sint conuersi.

Cap. 15. Igni vrun- tur atroci- tes, & lau- dant Deum His amens iste totus perturbatus, cùm se non posset ampliùs continere, eorum
protinus lateribus ignis faces admouet, vt sicut ille ira, ita ipsi igne arderent. Qui etiā
cùm toti omninò comburerentur, gratiarum quoque actionem in hoc intolerabi-
li tormento Deo emittebant, non ad præsentes intuentes dolores, sed ad æternam
lætitiam, neque molestum pati, sed non pati, esse grauissimum æstimantes. Ita eos
affecit amor in Christum, vt ipsius quoque, quam habebant, naturæ obliuiscerentur.
Sed iste graui corde & furore percitus, perinde ac si nihil vidisset eorum, quæ facta
Nugatur Apostata. fuerant: Non sentitis, rursus dixit viris illis egregijs, vos nondum à dijs omninò ha-
beri odio, qui vestram expectant conuersionem, qui etiam propterea vos efficiunt
malorum tolerantes, quæ sunt in doloribus laboriosa & difficilia, mutantes? Sed hoc
planè esse ridiculum & stultissimum beati illi arbitrantes: Nihil nobis rei cum tuis

dijs

dijs, magna rursus voce clamauerunt, ô infelicissime: habemus nostrum seruatorem & Dominum, quem in omnibus adiutorem fatemur, & scimus. Is & à præsentibus nos liberat doloribus, & in rebus asperis præbet audaciam, & efficit, vt ignem & ferarum, & quoduis aliud despiciamus. Quomodò enim aliter caro & sanguis sufficerit aduersus tantum examen tormentorũ, cùm vel lapidis natura, quæ nihil est aliud, quàm dura, his consumpta & planè esset confecta? & nisi nubes ignorationis impediens, rationi tuæ tenebras offunderet, & tibi sensum adimeret, cognouisses omninò nostra esse omnia diuina & admirabilia, & vero Deo digna. Nunc autem nihil scis eorum, nec vis intelligere. Quomodò enim, qui rebus solis in his turpissimis? quoniam ad ea sola quæ sunt pessima, te mali ia errorem abduxerunt dæmones. Nota vim gratiæ Dei.

Veritus ergo transgressor, ne, dum eos magis examinaret, maiores acciperet contumelias, illos quidem, vt quos desperâsset se omninò persuasurum, omninò reliquit: conuertitur autem rursus ad Manuelem, deceptus stultus, vt qui crederet fore vt is ad ipsum declinaret, ei minas & rursus maiora proponens supplicia prioribus. Sed nec il le vir egregius est omninò conuersus ad ea, quæ iamdiù antè contempserat, & maiorem ostendit constantiam, libera & confidenti voce clamans: Cur vanè laboras? Cur te fruſtrà impudenter geris, ô Tyranne? Quid non ex nostris nôsti sæpenumerò? Nescis quænam sit nobis & sententia, cùm simus vnus vni colligati, & vnũ omnes sentiamus? Aut ergo tres superâ, aut à tribus recede. Est venerãdus numerus ternarius, quo nos sumus honorati. Sancta Trinitate nos tres sumus muniti, à qua nobis quoq; adest, vt simus vniti, & vt maneamus infracti, & nihil reformidemus ex ijs, quæ sunt terribilia: iam enim rursus dicemus ea, quæ sæpè diximus. Quæ enim sunt vnius, trium esse existima. Fidè, in qua sumus simul educati, minimè abiurabimus, tuos dæmones non colemus, Dominum nostrum & Deum minimè relinquemus, præsentia futuris non mutabimus, neque vitam breuem & fluentem, æterna, & quæ stat, & semper eodem modo se habet. Cap. 16. Manuelis præclara vox.

Cùm post hæc perplexo esset animo ille infelix, & planè spem omnem abiecisset, valdè timens, ne insigni sanctorum constantia, ex ijs quoque, qui cum eo erant, conuerterentur aliqui, & illis adderentur, tunc fert in ipsos sententiam, iubens, vt clauis priùs infixis eorum capitibus, & acutis arundinibus in vngues eorum immissis, abducerentur & vitam finirent gladio. Deinde vt statim rogus quoque accenderetur, & eorum abijcerentur corpora, vt ne puluerem quidem liceret efferre Christianis, si hoc facere voluerint. Sancti ergo, qui ducebãtur à militibus, peruenerunt ad locum, in quo erant consummandi, qui vocabatur Constantini: Erat autem præceps, & accessũ admodùm difficilis: in quo etiam constituti, has vltimas preces fuderunt Domino: Deus, qui es ante secula, & expers principij, qui ex eo, quod non est, ad hoc quod esset, produxisti vniuersa, qui in vltimo dierum propter nostram salutem teipsum exinanijsti, & in forma serui nobiscum es versatus, & mortem per crucem subijsti, vt nos solueres à peccati vinculis, & regni tui facetes participes, suscipe in pace tuos famulos, & coopta nos in numerum eorum, qui tibi placuerunt à seculo: quoniã propter sanctum tuum nomen hanc mortem gladio afferendam nostrã sponte suscipimus, & à vita præsenti excedimus. Quinetiam eam, quæ nos circunstitit, multitudinem, & maligni fraude redacta est in seruitutem, conuerte, ô misericors, ad tuam agnitionem, & da eis mentem sanam & prudentem, vt te solum verum Deum agnoscant, & tibi soli se dedicent. Cap. 17. Claudelis sententia tyranni in iniustos martyres.

Hæc cùm precati essent Martyres, vox est ab eis audita desuper. Venite, dicens, gloriæ coronas accepturi, & beatæ vitæ fructum percepturi. Pulchrè enim à vobis peractus est cursus certaminum. Et statim fuerunt eis amputata capita, decimo septimo Iunij. Protinus autem locus, in quo stabant, scissus in duas partes, eorum comprehendit corpora, vt salua conseruarentur & illæsa, & iussus Tyranni appareret inanis, qui re vera erat huiusmodi, vt igni eos mandari iusserit. Lictores verò cùm hoc vidissent miraculum, se in fugam coniecerunt. Multi autem ex ijs, qui illic aderant, cùm Domino credidissent, & errori renunciârunt, & cooptati sunt in numerum Christianorum. Qui cùm duos dies in loco mansissent, & Deo multas preces fudissent, sanctorum corpora repentè terra reddidit admirabiliter, longo optimo odore plena. Quæ cùm sustulissent, & honorabilia honorificè depositissent, eis iusta splendidè & magnificè fecerunt. Ex eis autem horis singulis fcaturiunt curationes, & gratiam donant ijs, qui veniunt. Cap. 18. Capite plectuntur. Insigne miraculum. Multi creduntur.

Cæterùm punire ea, quæ fecit transgressor, non diù distulit iustitia: sed celerem & gra- Cap. 19

& grauem de eo pœnam sumpsit, quę in Persarum fines deduxit, & effecit, vt illic eius misera erumperet anima. Nam cùm Rex Persarum magna in eum ira æstuaret propter suos interfectos, vt qui esset iniustus & fœdifragus, & pacis inimicus, & iste cum magna arrogantia & exultatione appropinquasset Persidi, & bellum inter eos erupisset, & impius turpiter esset victus, iustè plagam illam accepit in visceribus: risus quidem à dæmonibus, qui ipsum deceperant: risus autem à Christianis quoque, quibus se esse facturum pessima erat minatus vir perniciosissimus. Quocircà par est, vt nos quoque Deum glorificemus, qui nõ longo tempore emittit virgam super sortem iustorum, sed celerem dat salutem & spe maiorem ijs, qui eum diligunt. Quoniam eum decet omnis honor, & gratiarum actio, cum patre principio carente, & viuifico spiritu, nunc & in secula seculorum, Amen.

Iuliani interitus.

VITA S. AVITI PRESBYTERI, EX EGREGIIS MS. CODICIBVS, PER F. LAVR. SVRIVM MVTATA.

to ferè stylo descripta. Est enim valdè obscuro sermone, sed tamen ante annos plùs minùs mille grauiter contexta à quodam sancti viri propè æquali.

Iunii 17. Cap. 1. Patria S. Auiti.

AVITVS apud Aurelianos plebeio ex sanguine ortus, parentes habuit humili loco natos. Matri eius patria fuit Virdunum, cui ingenuitatem virtus & meritum conciliauit. Vt autem Auteliam proficisceretur, inopia & egestas eam compulit. Nupsit verò illic cuidam Belsicolæ, cui peperit Auitum egregium filium, qui quandoque populo magnam esset salutem allaturus. Eo nascente, ingens lumen in cubiculo apparuisse, certa relatione compertum est, ita vt eo splendore obstetrices ab officio sint deterritæ, tantique miraculi perculsæ stupore, non fuerint ausæ lumen illud cæleste intueri. Sed Dominus præscius futurorum, non ignorans futurum illum fidelem seruum suum, in ipso ortu eum sanctificauit.

Cap. 2. Fit monachus.

Creuit inde puer, & cùm infantiæ rudimenta excessisset, ad Mictianensem monasterium deuotus aduolauit, depositaque coma, monachum professus est. Cùm autem nedum Abbati, sed etiam omnibus pura animi simplicitate obediret, monachi quidam inuidia correpti, fatuum eum vel brutum appellabant, crebrò illi obtrectantes. Habebat verò pro more, partem ciborum suorum clàm egenis impartiri, sæpè etiam sibi detractis vestibus illorum tegere nuditatem. Abbas itaque cæleste in illo lumen considerans, tacitus illum amare cœpit, construxitque ei cellulam intra vestibulum monasterij procùl ab alijs, ne eius iciunandi & vigilandi assiduitas à fratribus ostentationi & arrogantiæ tribueretur. Vt verò omnes manifestis indicijs Dei hominem cum esse perspicuè cognouerunt, inuito Cellarij munus demandârunt. Non potuit ille recusare Abbatis imperium: sed cùm eam ministerij sarcinam in suos humeros recepisset, ab immiti familia, crebris in fidijs honesta eius simplicitas appetita & exagitata est.

Cap. 3. Secedit in locum desertum.

Quadam autem nocte, cùm ex more Abbati incumbere volenti inseruijsset, cingulum cum clauibus colligatis cautè ad eius caput depositi, relictoq; illo onere ad Caluniæ loca abditissima secessit: vbi cellulam è vilibus texens virgultis, multis diebus delituit, decem plùs minùs milliaribus procùl à monasterio. Cumq; Abbas ad nocturnas laudes canendas pro consuetudine surgeret, labète cingulo, clauium cellarij strepitum audit. Obstupefactus igitur, nihil dubitat aufugisse Auitum, citusq; ad cellulam eius se conferens, omneq; cœnobium & cellulæ nemorosa septa perlustrans, nulla ratione inuenire potuit, quem noctis tenebræ facilè occultabant. Non multum autem interfuit tẽporis, cùm vir sanctissimus Maximinus, qui per id tempus Abbatis ministerio perfunctus erat, migrauit ad cælos: cuius sacro humato corpore, monachi ad inquirendum Auitum simul omnes profecti sunt, tandemq; repertum, ad monasterium precibus flexum adducunt, sibiq; Abbatem, pontificè iubente, constituunt.

Fit Abbas sui monasterij.

Tum

Tum verò ingrato sub fasce humilitas sublimata gemiscit: rursumque fugam meditans vir Dei, terrena fastigia respuens, vno tantùm puero comite contentus, vastas solitudines latitaturus expetit. Erat quidam eremi locus, nemorosa fronde contectus, planeque abditissimus in Pictiacæ syluæ fundo, quem olim prisca manus constru- Rursus fugitin eremum. xerat, hedereque complexu horrebant culmina sensim diruta. Ibi ille vltrò sese in illud prorudit desertum, exiguamque ex corticum fragmentis domum prouidus Christicola sibi construens, longè à villarum culminibus clandestinum amplectitur exilium: & diù multumq; ruricolis ignotus, pomiferis dapibus, quas sylua ministrabat, sese sustentat. Cap. 4.

Per id tempus, vberrimos glandium prouentus nemus omne suppeditauit: cumq; duo subulci immensam illam vastitatem lustrarent, vnus iam olim mutus longo silentio, fratrem per auia comitabatur. Itaque pastorali ritu inter cæruleæ noctis spatia accensis tedis vagantem pecudē illis sequentibus, subitò extinctis tedis ab immenso imbre, pecus ab oculis euanuit, & omnia rapuēre tenebræ: nec iam spem vllam luminis recuperandi eremi vastitas offerebat. Interim formidantes gregi, oculis maiori cura inuigilant. Tandem velut stellam radiantis Olympi procùl ignem conspiciunt, atq; eò mutus ille, non tam vocibus, quàm nutibus vsurus, properat. Vbi ad tugurium beati viri peruenit, fixus in limine, balbutiensque, protensa teda nutibus rogat ignem sibi commodari. At vir Dei in medijs densæ noctis tenebris cernēs hominem tetra facie, deformi capillo, vilibus pannorū fragmentis semitectum, nonnihil perterritus, quòd putaret se aliquod immanis eremi monstrum videre, aut inter nocturnas tempestates dæmonem sibi apparere, mox ad orationis præsidia suo more confugiens, humi se prosternit, & diù multumq; Dominum deprecans cum lachrymis, orat indicari sibi, vtrùm à bono vel malo sit is, qui se ipsi repræsentet, & vt nullis artibus illum celari patiatur, quin & genus & conatus suos exponat. Post preces à terra surgens, Crucis signū manu pingit contra hominem, sicq; affatur ignotum: Qui sinam sis, tam subitò meo illatus tugurio, prorsus ignoro: sed per Christum omnipotentis Dei filium, cruci suffixum, te adiuro, vt cuiusgeneris monstrum sis, vel quid in desertis his locis agas, mihi edicas. Mox ad imperantis vocem insontis lingua laxatur, voxq; intra fauces renascī. Mutus loquitur, ásan cto viro interrogatus. tur: indicat homo, quid necessariò petiturus venerit: fatetur maiora se accepisse, quā petierit, quippe qui lumen solùm expetens, etiam vocem sine precio referat. Deinde sentiens viri Dei virtutem, ad eius pedes se abijcit, immensas agit gratias pro collata sibi medicina. At vir Dei intelligens hominem non tam à pastoribus, quàm ab ipso Deo ad se missum, multùm lætatur Dei beneficio, eiq; gratias agit: hominem quoque complexus, Crucis signo munit, redditoq; lumine incolumem à se dimittit, qui querulus ad ipsum venerat. Cap. 5.

Porrò autem effrenis porcorum grex cum custode longiùs abscesserat, neciam sci. Cap. 6.
re potuit homo, vbi illum inter opaca syluarum & noctis vmbras quæreret. Mox nouo iubilo complet nemus, & fratris nomen crebra voce compellat. Ille vt nomen suum audit iactari per auras, obstupescit, turbatusq; animo, miratur quis vel muto reformārit vocem, vel importunis clamoribus ipsum ausit appellare, vel priùs incognitus eò aduenerit. Hæc autem illo inter arborum vmbras cogitante, lumen obuiū conspicitur, aduentantisq; vultus exploratur. Postquàm ergo prodente lumine fratrem incolumem vidit irruit in collum eius, cumq; complexans, gaudia lachrymis permisceat, scisciatur de medico, virtutis vim illo narrante cognoscit.

Sole orto, ambo pariter properant ad hominem Dei: prostrati, ingentes agunt gratias, grandem pro impetrata sanitate porcum offerūt sacerdoti. Sed cùm ille omnem sibi carnis esum penitùs interdixisset, noluit accipere, iubet suo gregi porcum restitui, obsecrat, ne vel ipsum, vel locum, aut rem gestam vlli reuelent. Sed celari diù non potuit, quòd cælestis virtus ipso Domino iubente prodebat. Digrediuntur inde à viro Dei, mutusq; ad paternas ædes iam benè vocalis remittitur: qui vbi festinus paternæ domūs limen excessit, in medio stans, in has prorumpit voces: En genitor optime, natus tuus multos dudùm damnatus per annos, hodiè te noua salutis voce compellat, & cælesti virtute soluta lingua re pronunciat. Surgite ergo læti & alacres, & vnà mecum simul omnes abite ad syluas, diuinum medicum veneraturi, & sancto Auito pro reddita mihi voce gratias acturi in deserto. Pater ergo vt audiuit filium rem gestam ordine explicantem, paululùm subsistit: inde in collum filij incumbens, membra complectitur, & multis inter gaudia lachrymis caput eius rigat. Occurrit etiam mater nō minùs hilaris, cupiens filium audire loquentem. Mox in vicinos rei gestæ fama diffu- Cap. 7. Vir Dei petuò absti net carnium esu.

Multi ad eũ morbidi cõ fluunt, & sanantur.

ditur,& Auitus vbiq; celebratur. Vndique deuoti confluunt populi, arctaq; destructos ad sanctum semita ducit tugurium sacerdotis: languentium eum turba cupit attingere,,immensa miseris stipatur sylua cateruis. Versari videtur in foro, qui priùs abditus delitescebat in solitudine. Morbus omnis depellitur, languores omnes curantur, tollunturin cælum voces Deum laudantium, & gratias agentium atq; dicentium, Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis per sanctum Auitum. Sed cùm vir Dei immensa populi multitudine premeretur, voluit nocturnis horis clàm ad loca occultiora se transferre: sed tam populi precibus, quàm præsulum authoritate, vix tandem potuit retineri. Construxit autem eo in loco insigne monasterium, in quo in hunc vsq; diem prisco rum patrum Pauli & Antonij instituta incorruptasseruantur.

Psalm. 117.

Monasteriũ construit.

Cap. 8.

Per id tempus vir Dei Aureliam proficiscebatur, liberaturus miseros, qui in ergastulis vincti tenebantur. Venit autem ei obuiàm immensa turba languentium: è quibus vnus paruulum filium à natiuitate cæcum ad eius pedes deposuit, orans vt ei lumen restituat. Iungunt cum illo preces suas simul vniuersi, ne possit pater pueri voto frustrari suo. Itaq; sanctus Auitus tam illorum precibus, quàm paterna pietate permotus, in oculos cæci pueri signum salutis impressit, & euestigiò ille præsentem potuit cernere mundum. Quod quidem nos ab eiusipsius cæci, sed nunc clarè videntis, ore accepimus. Nimis vero prolixi operis est cuncta annotare, quæ tum Aureliæ, tum alijs diuersis in locis vir Dei effecit. Certè eius vrbis iudicum superba potestas, visis eius miraculis, adeò ei addicta fuit, vt ante omnia vincti, eo rogante, relaxati sint.

Signo Crucis cæco red dit lumen.

Cap. 9.

Non est autem illud quoq; silentio prætereundum miraculum, quòd quidam * Miciacensis monachus, quem sanctus Auitus peculiariter charum habuit, qui etiam in solitudinem cum illo profectus fuerat, cùm iam supremum duceret spiritum, fratres rogauit, ne ipsius corpus priùs tumularẽt, quàm beatissimus Auitus super corpus eius precatus esset. Porrò beatus Auitus more suo absq; vllo vehiculo iam procùl secesserat in desertum itinere longo, & ad solis occasum vsq; illic constiterat: cùm ecce vnus è fratribus derepente ei nũciat obitum illius, quem diximus. Ille verò eo nuncio non mediocriter afflictus, qua potuit celeritate ad monasteriũ properauit. Iam noctis mediæ spatia abierant, & ingressus vir Dei in oratorium, circa defunctum ipse quoq; instar aliorum in medio templi se prostrauit. Iam verò vigilijs defessos monachos somnus obtinuerat. Tacuit vir Dei, lætusq; illo silentio, ad feretrum se adiunxit, cõuersusque ad solita precum arma, more suo humi se abijcit, multo lachrymarum imbre sanctorum metuenda pauimenta perfundit, ad omnipotentem Dominum indefinenter preces supplices transmittit. Absolutis precibus, surgit à solo, sentit diuina benignitate vitam monachi sui sibi donatam, defunctumq; inter ipsa noctis silentia ita compellat: In nomine Dei patris omnipotentis surge frater, & tam repentini decessiùs tui rationem nobis expone. Illicò surgit, qui fuerat mortuus, sedensque in feretro, omnia, quæ ipsi euenissent, & quemadmodùm eius oratione à tetræ mortis vinculis ad lucem esset reuocatus, ordine explicauit. Monachi eorum mutuis colloquijs excitati, obstupescunt cælesti miraculo, quòd vita functum cũ S. Auito sermones conferre viderent. Itaq; omnes humi prostrati, sacerdotis vestigia lambunt, Deo in excelsis gratias subliminter agunt, quòd tanta per Auitum virtutis suæ miracula in eo monasterio declarârit. Porrò is, qui excitatus fuit à morte, beati viri complexus dexteram, incolumis à feretro surrexit, & cum hymnis & canticis spiritalibus ad amicam cellulam abscessit, multisq; postea annis superuixit. Fuit hoc miraculum à sancto Leobino Carnotensi Episcopo diuulgatum, qui se ab ipso ad vitam reuocato fratre id didicisse testabatur. Sumus autem in cõmemorandis beatissimi Auiti miraculis, quorũ iam olim probata testimonia collegimus, succincti, ne mysteriorum solennia in vesperam vsque protrahamus.

Nota. Sanctorum metuenda pauimenta.

Excitat vita functum.

Is S. Leobinus floruit Anno Christi 525.

Cap. 10. Nota quid prisca ætas tribuerit sanctorum reliquijs.

Quidam ex Dunensi castello, pro eius plebeculæ salute deprecaturus, allegatus est ad S. Auitum. Accedit deuotus ad virum Dei, obsecrat, vt corpus suum pro castelli eius munimine, apud ipsos patiatur post obitum suum humari: pollicetur eorum verbis, egregiam fabricam ipsius nomini se dedicaturos. At vir sanctus: Indignum est, inquit, hominem peccatorem & multis criminibus inuolutum, intra templum tumulari: campis patentibus ad futuram examinationem, ossa humiliata in fossa humo decet recondi. Sed tamen vt vestro satisfiat desiderio, si in proposito permanetis, templum in Dei nomine vt constructur, non recuso. Meum verò corpus ad Aurelianorum vrbem ex Dei voluntate condetur. Si quid tamen opportunum vestro loco

exisiti.

existimatis, inter futura mox iurgia, ex abeunte indignas meas, si posceitis, reliquias capietis. Quod ita quoq; factum est. Illo enim in loco hodiè magna degit cõgregatio hominum, Deo sacra officia sine intermissione reddentium.

Nec multò pòst vir beatus certaminis sui finem obtinuit, sanctumq; cælis spiritum reddidit. Vbi verò Aurelianenses & Dunenses de eius obitu certiores facti sunt, propter sacrum corpus sibi vendicandum vtrinq; arma capessiunt. Dunenses Abbaris sui corpus tanquàm quodam suo priuilegio reposcebant Aurelianenses monachum Micianensis monasterij sibi deberi contendebant. Cùm autem monasterium, in quo vir Dei decesserat, Dunensibus esset propinquius, celeriter omnes eò aduolant, defuncti corpus tanquàm instructa acie rapiunt, subiatumque ad extructam basilicam absportare nituntur. Sed non segnes Aureliani, licèt aliquanto posteriùs, armis instructi occurrunt, fores basilicæ occupant: clypeis tecti, parant se ad confligendum cum Dunensibus sacrum corpus absportantibus. Id vbi è sylua progressi hactenùs securi Dunenses conspiciunt, animis perturbati, desperant se posse voto potiri suo. Itaque submotis illis, in media æde onus sacrum inuiti deponunt, castris castra opponunt, inter media vtrorumq; tela thesaurus constituitur: sed cælitùs adest præsidium, ne eius causa, qui multis sæpè vitam attulerat, in mutuæ cædis discrimen illi conijcerentur. Adest, Deo volente, Leusus, vir insignis ac summa potestate præditus: iurgantium lites dirimit, armatorum saua consilia dissipat, corpusq; salutiferum per publicum aggerem Aurelias deportari iubet. Cap. 11. Eius obitus. Nota lector antiquam deuotionẽ, & cauc'nos uos Vigilãtianos.

Tum verò Dunenses magno dolore correpti, lamentabiles dant voces in cælum, & quia non possent sacros artus, vi impediti, apud se retinere, orant beati viri aliquas reliquias sibi permitti. Non potuit hoc negari petentibus, maximè quòd æquissimis precibus etiam lachrymas adiungerent. Accedunt ad funus summi sacerdotes, & cum tre more corpus sacrum attrectantes, magnum reliquiarum munus conferunt postulantibus. Deinde proficiscentes, corpus in sublimè tollunt sacerdotes, & vrbana manus feretro protinùs nobilia colla supponit: gaudent, qui possunt sacrum contingere lignum. Sanctissimum funus hostilis turba cominùs antecedit, vrbemque petentes populi, condenso pede feruntur. Cerneres illic cereis ardentibus ruralia arua quasi candere flammis, & millibus multis stipata caterua, iam prima populi pars aream attingebat, cùm multi necdum è Dunensi castello pedem extulissent. Quis verò ingentem illum Clericorum psallentium chorum, qui ex vicinis vrbibus studio religionis ad Auito persoluenda officia alacres conuenerant, explicare queat? quorum ardens & ignitus clamor, instar cælestis tonitrui sidereum pulsabat Olympum. Vox erat vna omnium clamantium & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra Aurelianorũ perpetua sub Auito pax. Atque ij vix tandem densa populorum agmina perrumpentes, sacrum corpus perferunt ad sepulcrum: atque in loco sancto centum ab vrbe passibus religiosè & cum summa reuerentia magni pontifices tumulant defensorem. Titulus quidem ex vilissimi ligni materia illi positus est, sed membra interim totus venerabatur orbis. Cum tremore Episcopi sacrum eius corpus attrectant. Cerei ardẽtes plurimi. Nota.

Eatempestate rex Childebertus, inclytus Francorum princeps, comparato exercitu Hispanias suo addere imperio volebat. Audita verò tanti viri fama, & quòd sepulcrum eius exigui parietes vallarent, cælesti regi votum integra deuotione nuncupauit, si incolumis in regnum suum sancti Auiti intercessione reuerteretur, amplissimam se super eius monumentum basilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hostibus perpessus est, sed quoties ei structæ essent insidiæ, toties sancti Auiti intercessione ab impendentibus periculis liberatus est: atque ita sospes & triumphans redijt in regnum suum. Tum verò insignem ædem, vt erat pollicitus, in loco supradicto extruendam curauit, vsus ad eam exornandã solertia Vuaddonis, vnius ex proceribus suis. Cuius operis mercede eum credimus minimè frustratum. Illic enim assiduis miraculis virtutum gesta clarescunt. Clausi patescunt oculi, debilium membra subitò conualescunt, mutus vocem recipit, surdus auditum. Datur regioni salus integra, & per omnium infirmitates velox medicina percurrit. Vir sanctus coniungitur Aniano, & vrbs Aurelianorum illorum circunsepta virtutibus, seruatur in medio: Quorum patrocinio nos diuina Trinitas custodite & conseruare dignetur: cui est honor & virtus & potestas in secula seculorum, Amen. Cap. 12. Childebertus rex insignem ei extruit ædem.

DE EODEM S. AVITO, EX GREGORIO TVRONENS. DE GLORIA CONFESSORUM, *Cap. 99.*

AVitus Abbas Carnoteni pagi, quem Pectensem vocant, sæpiùs imminere dissolutionem sui corporis Spiritu sancto reuelante prædixit: qui recedens à corpore, honorificè apud Aurelianensem vrbem humatus est, super quem fideles Christiani ecclesiam construxerunt. Post cuius obitum cùm anniuersarius assumptionis eius dies cum summo coleretur honore, vnus è ciuibus, alijs ad Missarum spectanda solēnia euntibus, accepto rastro, vineam pastinare direxit. Increpitusque à multis, cur huic festiuitati deesset, redire noluit, dicens: Et hic, quem colitis, operarius fuit. Verùm vbi ingressus vineam, primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice, facies eius ad tergum conuersa est. Tunc tremens, spectantibus populis, cum fletu magno basilicam sancti ingreditur. Post paucos verò dies, orans in eodem loco assiduè, directa ceruice conualuit.

Vltio diuina in eum, qui noluit feriari in festo sancti Auiti.

DE SS. MARTYRIBVS MARCO ET MARCELLIANO

offendet Lector multa lectu dignissima in Historia S. Sebastiani eximij martyris: quæ est I. Tomo die 20. Ianuarij. Passi sunt autem 18. Iunij.

MARTYRIVM SANCTI LEONTII ET SOCIORVM, PER CYRVM SCRIBAM. HABETVR *in Simeone Metaphraste.*

18. Iunij. Cap. 1. Adrianus Senator fœtissimus.

VNO tempore Vespasianus Romanorum Imperium tenebat, vir quidam ordinis Senatorij, Adrianus nomine, crudelis, & animo valdè immanis, omniumq; pessimarum artium inuentor, cùm audiuisset quosdam Christianos esse ab omnibus illis abhorrentes, qui dijs ipsis sacrificia offerrent, deosq; ipsos despicientes, & alios homines magicis artibus ac disciplinis & adulationibus à deorum familiaritate remouentes, quippe qui dicerent, non esse deos, sed vnum tantùm Deum: furore percitus, Imperatorem adijt, & ab eo petijt, vt sibi contra homines Christianos potestatem daret. Imperator verò statim omnem potestatem Adriano contulit, eiq; mandauit, vt quicunq; eius edicto parére, & dijs sacra facere vellent, honore magno donati, ad eum mitterentur: qui verò nollent, cruciatibus grauissimis subiecti, morti addicerentur.

Cap. 2. Cùm igitur Adrianus ex magna Roma discessisset, significatum ei fuit à quibusdam, in vrbe Tripoli esse militem quendam, Leontium nomine, qui deos ipsos reprobaret, & eos qui sacra illis facerent, ab eorū cultu auerteret & patrias leges dissolueret. Cùm hæc Adrianus de Leontio audiuisset, hilaritate non mediocri affectus est, & militum cohortes præmisit, vt Leontius, qui talia faceret, comprehenderetur. Cùm verò prope vrbem venissent, eorum tribunus, qui & ipse dæmonum superstitioni & idolis addictus erat, repentè febre totus correptus est, & militibus suis dicebat: Ita mihi dij propitij sint, vt ego scio, vndenàm hoc malum in me profectum sit. Dij aduersùs me indignati sunt: cùm enim huc profecturus essem, congruentem victimam illis non obtuli. Milites igitur cùm Tribunum suum ita febri æstuantem per tres dies, neq; cibum aliquem sumentem, sed magis magisq; febri laborantem viderent, multis angustijs premebantur. Nocte autem illa Angelus Domini apparuit ei, dicens: Tribune, si vis sanus fieri, vnà cum militibus, qui tecum sunt, ter clames: Tu, qui sancti Leontij Deus es, mihi, quæso, auxilium feras. Si hoc dices, statim sanus fies.

Angelus apparet Tribuno idolatræ.

Cap. 3. Cùm Tribunus in talem mentis excessum venisset, & sobrius esset, vidit Angelum, vt adolescentem aliquem, candida veste indutum, & adspectûs speciem quandam terribilem

ribilem præ se ferentem. Tum ille: Ego, inquit, missus sum vnà cum his militibus, vt Leontium comprehendam, & seruem vsq; ad reditum Adriani Ducis: & tu mihi dicis, vt clamem: Deus sancti Leontij, auxiliũ mihi afferas, vt saluus sim? Cùm hæc Angelo diceret, ille abipso euanuit, & stupor Tribunum corripuit: qui cùm adhuc iaceret in lectulo, & febre vehementi teneretur, militibus ad se accersitis sic ait: Audite, fratres. Cùm primùm somnum cepissem, vir quidam illustris ad me venit, & dixit: Si vis sanus fieri, ter clames: Deus sancti Leontij, opem mihi afferas. Et his dictis euanuit. Cùm hæc Tribunus dixisset, Theodulus quidam miles plùs cæteris obstupuit, & quæsiuit à Tribuno, an eius, quem dicebat, vestis alba, & adspectus terribilis fuisset: idq; ita se habere didicit. Postridiè verò manè Theodulus ipse assidebat Tribuno, quæ audiuerat, in mente habens. Cùm autem & compotationis tempus venisset, Theodulum milites vocârunt, vt vnà cum ipsis, quemadmodùm semper consueuerat, se oblectaret: Erat enim Theodulus ipse inter Græcos homines maximè illustris. Ille ad compotationem inuitatus, omnes cibos reiecit, neq; quicquam gustare voluit: sed humi iacens, diutiùs ieiunus permansit, ac tandem somnum cepit. Experrectus autem, commilitonibus suis: Adrianus, inquit, Præses craſtino die veniet, & Leontius captus non est? Sed si placet omnibus vobis, mecum habens Tribunum, ad vrbem proficiscar, & quæram, quisnam sit iste Leontius: quem postquàm comprehenderimus, cautè seruari iubebimus, quoad Adrianus Præses venerit. Erat autem Tribunus sanus iam factus, & à febre liberatus, cùm visioni illi obediuisset. Tribunus mire modo fit sanus. Cap. 4.

Postquàm igitur illi ad summum vrbis verticem venerunt, ecce Leontius ipse illis occurrit, quibus ait: Saluete in Domino, fratres. Id cùm audissent duo illi milites Tribunus & Theodulus: Salue, inquiunt, & tu amice. Tum Leontius dixit: Quidnam, fratres, quærentes huc venistis? Tunc milites: Virum, inquiunt, quendam, Leontium nomine, doctum & probatum, Imperatori Vespasiano hoc loco habitare significatum fuit. Hunc igitur nos conuenire cupimus, vtiussi sumus. His enim diebus Adrianus præses huc venturus est, vt & ipse Leontium videat, cumq; vt deorum amantem, honore maximo prosequatur, atque ad Imperatorem ducat: totus enim Romanorum Senatus illum videre cupit, cùm eius præclara facta, & in deos obseruantiam audierit. præsertim cùm sit vnus è principibus viris, qui sunt in vrbe Tripoli. Cùm hæc audisset Leontius: Vt video, inquit, peregrini estis, & huius regionis ignari. venite igitur, & mecum vnà requiescite: ego vobis Leontium illum monstrabo, quem vos deorum amicum esse dicitis: ille verò non est ijs diis amicus, quos vos colitis, sed scio ego Christianum illum esse, & Domini Iesu Christi fidem tenere. His auditis, illi secum dicebant: Quisnam iste est, qui dicit, Leontium Christianum esse? Num aliquis ex eius cognatione est? Itaque Theodulus: Quodnam, inquit, est nomen tuum? Tum Leontius? De nominis mei significatione in literis diuinis scriptum est his verbis: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Oportet igitur à me conculcari leonem & draconem: leonem, inquam, hostem illum, qui corporeis oculis non cernitur: & draconem, hoc est, Præsidem ipsum, & eius consiliarium. Tum Tribunus ad Theodulum conuersus: Et quisnam, inquit, iste est, qui dicit: Oportet à me conculcari leonem & draconem, & Præsidis consiliarios? Dubitatione igitur detenti, ambigebant quidnam facturi essent. Eò enim, quòd tam benignè inuitati erant, remorabantur, ne prauum consilium suum viro illi aperirent: veruntamen cùm Adriani fœuitiam perspectam haberent, & eam formidarent, neque vellent re infecta reuerti, iter ad Leontij domum, amicitiam simulantes, vnà fecerunt. Deinde, En, inquiunt, vir optime, domum tuam peruenimus, & rebus tuis omnibus fruimur. Festina igitur nobis Leontium ostendere, vt cùm venerit Adrianus Præses, honore maximo dignus habearis, & Imperatorum amicissimus in eorum palatio verseris. Psalm. 90. Nota quòd Leontius idem valet, ac si quis diceret, leonem puniens, vel conculcãs. Leontius prodit seſe. Cap. 5.

Hæc cùm illi dixissent, tum Christi martyr: Ego, inquit, sum Leontius ille, quem vos quæritis: ego sum ille Christi miles: ego sum, quem Adrianus per vos insequitur. Illi cùm audiuissent quòd dixit, Ego sum, in faciem prostrati, clamare cœperunt: Serue Dei altissimi, remitte nobis hoc peccatum: festina Deum tuum placare, vt nos ab idolorum fœditate, & ab illa immani fera Adriano eripiat: & nos enim Christiani sumus. Hæc cùm illi dixissent, sanctus Dei seruus Leontius in terram se deiecit flens, & dicens: Domine Deus, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire: qui dedisti nobis salutis pignora, respice nos, quæso, in hac hora: qui fecisti, vt qui contra me venerant, pro me essent: me quem illam perditam serues, oro, & istos 1. Tim. 2. Precatio Leontij.

mecum vnà illumines misericordiæ tuæ luminibus, quibus & sancti Spiritûs tui gratiâ effundas, & cor purum crees, tuoque signo notatos, inuictos milites contra hostem diabolum efficias, potentiam & arma illis præbens propter viscera misericordiæ tuæ. Pro scuto & hasta sit illis sapientia tua. Tu, qui tribus diebus in sepulcro esse voluisti, qui malefici draconis caput conculcâsti, da, quæso, vt Tribunus hic & Theodulus conterant caput malitiosi draconis Præsidis Adriani, tuique roboris gratia illos confirmes. Tu enim desperatos ad cognitionem & spem inuitas: tu errantes misericordia tua in viam reuocas: quippe qui cordis arcana cognoscis, & vniuersæ humanæ naturæ creator es. Accipe, quæso, preces peccatoris Leontij. Ostende & his, præter te nõ alium Deum esse. Fac, vt qui dijs inanimatis & mutis fidem habent, illos vanos & inanes esse cognoscant: & tuæ cognitionis lumine illustra eos, qui veritatem non cognoscunt. Ita, quæso, facias, Deus Saluator noster, quoniam tuum est regnum, potentia & gloria Patris, & Filij, & Spiritûs sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 4. Cùm dixisset, Amen, descendit nubes aquæ in Theodulum & Tribunum, cosque illuminauit. Quod cùm sanctus Leontius factum vidisset, voce magna clamans: Gloria, inquit, tibi sit, Deus meus, qui voluntatem quærentium te non aspernaris. Tum illos albis vestibus induit, & cereos accensos ante ipsos ferri iussit. Cùm verò, quidam ex Græcorum numero tantum miraculum per Leontium factum vidissent, cœperunt per vrbem tumultuari, & ita clamare: Pernicioso igne comburantur illi, qui deos nostros reprobant. Itaq; nõ mediocri tumultu ciuitas illa perturbata erat. Biduo autem posteà venit Adrianus Præses, & omnes, qui cum illo erant: cumq; ante vrbis portas constitisset, quę siuit, quænam voces & tumultuatio illa, quinam populorum clamores essent. Tum eius ciuitatis optimates: Vir, inquiunt, quidã Leontius nomine, qui Christianus appellatur, omnes à deorum nostrorum cultu dehortatur, acremouet, magicis quibusdam artibus homines ipsos circunueniẽs, dum prædicat & nugaci oratione celebrat, extollitq; virum quendam ab hominibus in Cruce suffixum, quem Pilatus ipse inquisitum flagellis, & ludæi alapis verberârunt: Quinetiam Imperatoris nostri milites veneficijs suis decepit, & ad Galilæi hominis illius religionem attraxit, cosque albis vestibus indutos, tertium iam diem apud se habet, & maximos deos nostros reprobat.

Leontius atrociter defertur apud Adrianum.

Cap. 7. Tunc Adrianus Præses furore accensus, iussit militibus, quos secum habebat, vt tres illos comprehensos, cautè in carcere custodirent, quoad ante Tribunal sisterentur. Fecerunt milites quod iussi fuerant, & homines comprehensos, in carcerem coniecerunt. Leontius verò per totum diem non desistens magni Dei fidem & doctrinam illis tradere: Agitè, inquit, fratres, estote fortes, & cogitate, præsentes cruciatus paruos esse, & ad breue tempus: gaudium verò illud & iucunditatem sempiternam futuram. Itaq; si nos hîc nefariorum hominum iniurias sustinemus, illic requiẽ perpetuam inueniemus. Nocte verò cœpit psalmi versus illos canere: Deus noster in cęlo & in terra, omnia quæcunq; voluit, fecit. Deus, qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meã. Cùm verò dies illuxisset, Adrianus Præses in tribunali sedens, iussit ad se duci Leontium, Tribunumq; & Theodulum. Qui cùm præstò essent: Túne, inquit Præses, Leontius es? Ego, inquit ille, ipse sum. Tum Præses: Cuius fortunæ & conditionis homo es? Quomodò prauis & maleficis veneficijs tuis milites ab Imperatore nostro subripuisti? Eos, inquam, qui semper cum Imperatore nostro erant, subripiens, fecisti, vt ei, quem tu Deum dicis, crederent. Respondit Leontius: Ego Christi mei sum miles: ego sum illius veræ lucis filius, qui illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum. Omnis qui venit ad hanc lucem, non offendit. Scit Tribunus & Theodulus, quæ sit huius luminis origo & perfectio, Christus videlicet: Itaq; de reliquerunt deos tuos, è lignis, lapidibus & animaliũ ossibus confectos: quippe qui fragiles sunt, & cõminui facilè possunt. Cùm Præses audisset Leontium tam libera oratione vrentem, furore inflammatus, præcepit seruis, vt verberibus Leontium ipsum contunderent. At ille cùm verberaretur, erectis in cælum oculis: Túne, inquit, Adriane, putas cruciatum mihi afferre, qui teipsum crucias?

Sancti martyres seruantur in custodia.

Psal. 113. & 114.

Psal. 17.

Iohan. 1.

Leontius verberatur.

Cap. 8. Ducitur in carcerem. Cùm verò illum Adrianus vidisset cruciari quidem, sed in Christi confessione constanter permanere, illum iussit in carcerem duci, & ad Tribunum ac Theodulum conuersus: Quare, inquit, vos patrios vestros mores abiecistis, in quibus educati estis, & derelicto militari stipendio, Imperatori nostro mœrorem parastis? Tum illi respondêrunt: Nobis datus est panis, qui consumi non potest, quiq; è cælo descendit, & vini poculum

culum è latere altissimi Dei acceptum: pro illis autem carnibus, quæ corruptioni subiectæ sunt, corpus puri & omni macula catentis agni nobis datum est. Tum Adrianus: Ista, inquit, vobis suggessit improbus Leontius. Facite igitur, quæ Imperatori grata sunt. An ignoratis, ita Imperatorem iussisse, vt qui dijs sacra fecerint, maximis honoribus & militiæ gradibus honestentur: qui verò iussis parére noluerint, illi pessimis modis vita priuentur? Ad hæc Tribunus & Theodulus respondérunt: Nostra militia in cælis est: fac quicquid vis. Tu quidem, cùm turpissimorum idolorum vltor sis, contra nos ipsos te armas: sed tota vita tua deserta erit, & tempus dierum tuorum minuetur. Hæc cùm Adrianus audiuissèt, iussit Tribunum in ligno suspendi, atque constanter vnco lacerari: Theodulum verò in terram prostratum verberibus cædi. Qui cùm acerbè cruciaretur, nullam aliam vocem emittebant, nisi hanc: Salua nos, Domine, quoniam defecit sanctus. Adrianus verò cùm illorum sententiam stabilem atque immobilem vidissèt, iussit eos securi percuti. Qui dum ad supplicium ducerétur, canebant versus illos: Tu es protector noster, Domine: In manus tuas commendamus spiritus nostros. Cùm orationem compleuissent, à carnifice percussi sunt, & animas suas in confessione illa sancta Deo tradiderunt. Tribunus laceratur, & Theodulus cæditur. Capite plectuntur.

Posthæc iussit Adrianus duci sanctum Leontium. Qui cùm præstò esset: Agè, inquit, Leonti, miserear te fortunæ tuæ, ne graues cruciatus experiare, quales experti sunt Tribunus & Theodulus, homines à te circunuenti: iamq; audi me, & dijs sacrifica, sic enim honores maximos à me & Imperatore, totoq; Senatu consequéris: nam Imperator valdè cupit adspectum tuum videre. Auertat Deus, inquit Leontius, vt ego Imperatoris adspectum videam, qui execrabilis hostis Dei est: sed si placet, tu, Adriane, Christi amicus sis: id enim si feceris, ostendam tibi, quantam salutem, quantam opem, & quàm perennes diuitias ab ipso percipies. Tum Adrianus præbili subridens: Tantam, inquit, & me salutem consequi vis, quantam Tribunus & Theodulus consecuti sunt? An nescis, scelestissimum caput, quali supplicio illi consumpti sunt? Ad hæc Leontius: Minimè supplicium appelles, quod ipsis intulisti: sed vitam potiùs, pacem & gaudium: nunc enim gaudent & exultant, & vnà cum Angelorum choris versantur. Tum Adrianus: Adhibe, inquit, Leonti, mentem ijs, quæ à me dicétur. Quis nam mentis compos, hanc Solis lucem & maximos illos deos, Iouem, Apollinem, Neptunum, Venerem, & reliquos vnquam relinquere voluit, vt morte pessima vitam finiret? Nemo certè, nisi qui à te circunuenti sunt. Ad hæc Leontius: Minimè tu audisti, quod scriptum est: Dij gentium dæmonia: &, Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quis igitur est, modò sanæ mentis ille sit, qui mutis lapidibus & talibus rebus anima & sensu carentibus, cuiusmodi sunt isti vestri dij, fimilem se esse velit, nedum ipsis sacra facere. Cap. 9. Sancti sunt in cælo. Psalm. 113. & 134.

Cùm hæc ludex audiret, Martyris sententiam firmam esse videns, iussit in terram prostratum, à quatuor carnificibus verberari, & præconem ipsum clamare: Qui deos nostros pro nihilo faciunt, & Imperatoris edictum nō obseruant, ita peribunt: Cùm diutiùs Leonrius verberaretur, & carnifices defessi essent, ad Præsidem loquens: Quàm diutius, inquit, corpus meum, pessime homo dilanianeris, nunquam tamen animæ meæ dominus fueris. Iussit deinde Adrianus illum in ligno suspendi, & eius latera atq; crura laceràri. Qui cum diutiùs lacerаretur, neque quicquam aliud diceret, nisi hoc tantùm: Deus in te sperauí, salua me Domine: cumque cælum Martyr suspiceret, tunc ad ministros suos Adrianus conuersus: Deponite, inquit, illum de ligno: scio enim, quòd cùm in cælum intueatur, deos ipsos orat, vt requiem illi afferant. Ad hæc S. Leontius dixit: Pereas tu cum dijs tuis, Adriane infelicissime & execrande, ego enim Deum meum precor, vt robur ac vires mihi suggerat, quó tormenta tua sustinere possim. Cap. 10. S. Leontius diré verbe-ratur. Eius latera & crura lacerantur.

Cùm igitur Adrianus Leontij mentem constantem & firmam vidisset, rursus iussit in ligno eum suspendi, capite in terram deuoluto, & magnum saxum ex eius collo pendere, vt ita cruciaretur. At sanctus martyr generoso & forti animo cruciatus illos perferens, ac cælum intuens, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui corroborâsti seruos tuos Tribunum & Theodulum ad præstandam tui nominis confessionem, & me seruum tuum supplicem & peccatorem confirmes, vt tormenta hęc sustinere possim, neque expectationi meæ deesse velis. Vide suppli ciigenus im mane.

Tum Adrianus: Scio, inquit, Leonti, dijs nostris te amicum futurum. At ille: Ego seruus sum Dei altissimi: tu verò deorum tuorum seruus es. Cum illis igitur & tu, & exercitus tuus peribit. Porrò Adrianus cùm Leontij mentem stabilem vidisset, illum iussit in carcere seruari vsque ad diem posterum. Ille verò in carcerem ingressus, per Cap. 11.

Psalm.26. totam noctem psalmum canebat: Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? Cùm verò psalmum caneret, Angelus illi apparuit, & dixit: Esto fortis Leonti, ego enim tecum sum. Me Dominus Deus tuus misit, quem tu quæris. Cùm verò dies illuxisset, iussit Adrianus ad se Leontium adduci, quem sic affatus est: Nunquid, Leonti, cogitasti quid tibi expediat? Tum sanctus martyr: Cùm semper, inquit, cognouerim, quid mihi expediat, vanis tuis sermonibus restiti: quare semel, bis & ter tibi affirmo, me nunquam commissurum, vt derelinquam eum, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, Dominum Iesum Christum Dei filium, qui propter nos homines Crucem pati voluit: illum, inquam, minimè deseram, in eo enim solo, & in eius nomine spem collocans, misericordiam consequar. Tum iussit eum Adrianus in aëre à quatuor carnificibus suspendi, & vehementer verberari. Cùm verò ille verberaretur, clamauit Adrianus: Fac, Leonti, quod dico, & dijs sacrifica: id enim si feceris, per deorum nostrorum salutem ac benignitatem faciam, vt digni tatis gradum, & longè plura consequaris. Ad hæc sanctus martyr Leontius: Et quænam, inquit, dignitas tanti erit, vt ego Deum meum negem, & tibi obediam? Ména hortaris, vt dæmonibus tuis sacrificem, cùm ne totus quidem mundus tanti sit, vt cum Christi mei charitate conferri possit? Cùm igitur Adrianus eius mentem ita firmam vidisset, vt mutari non posset, hanc sententiam contra illum tulit: Leontium, qui dijs libare, & Imperatoris edicto parére noluit, nostrosque nobis propitios deos contempsit, iubemus è quatuor vectibus suspensum, tam diù verberari, donec animã emittat.

Iterum crudeliter verberatur.

Cap.12. Inter verbera reddit spiritum.

Cùm igitur sanctus martyr Leontius diutiùs verberaretur, & vulneribus ac plagis lacerartetur, spiritum suum Domino tradidit, & in ipsius Tripolis portu sepultus est decimooctauo die mensis Iunij, cùm mundo ipsi bonum virtutis monumentum dereliquerit: martyr, inquam, Leontius, per quem Deus sui regni partem nobis concedat. Hæc commentaria beati martyris Leontij Cyrus quidam scriba in tabulis plumbeis conscripsit, & apud sancti martyris monumentum ea deposuit, vt ijs, qui postea futuri sunt, optimum exemplum relinqueret in Christo Iesu Domino nostro. Quisquis igitur ea legit, & bonam ac sanctam Martyris confessionem audit, manus in cælum erigat, & Deo ipsi gloriam reddat, qui martyri patientiam suggessit. Martyrium autẽ compleuit Christi martyr Leontius decimooctauo die mensis Iunij, vt iam diximus, sub Imperatore Vespasiano, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI SOSIMI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

19. Iunij.

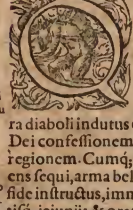

VIBVS temporibus Traianus Imperator Romanorum Imperium tenebat, multa idolorum insania & error, multaque cæcitas Græcos homines detinebat. Quamobrem magna persecutio contra Ecclesiam Dei commouebatur. Erat autem Domitianus quidam Antiochiæ Pisidiæ Præses: qui cùm Imperatorem Traianum adijsset, petijt sibi dari potestatem aduersùs Christianos homines, vt quicunque dijs ipsis immolare noluisset, graui supplicio afficeretur. Hic cùm huiusmodi potestatem accepisset, & armatura diaboli indutus esset, tanq; leo quidam fremebat aduersùs eos, qui ad mortem vsq; Dei confessionem seruabant. Venit autem in vrbem Apolloniam, per Soropolitarũ regionem. Cumq; persecutio imminueret, Sosimus quidam miles fidem Christi cupiens sequi, arma bellica tunc abiecit, & ad sanctissimam Ecclesiam confugit, & Christi fide instructus, immortalitatis lauacrum accepit, in fidei operibus & castitate, multisq; iciunijs & orationibus seipsum diligenter exercens.

Domitiani Præsidis crudelitas.

Hæc sunt bona christianæ exercitia

Cùm dies multi præterijssent, & Domitianus esset in ea vrbe, quam suprà diximus, vir quidam illum adijt, & Sosimum deferens: Est, inquit, quidam Sosimus miles, qui & Imperatorem, & vestram potestatem contemnit: cumque arma deiecerit, & militiam abnegauerit, in quam ab Imperatore Traiano adscriptus fuerat, dicit se Christianorum religionem sectari, pro nihilo faciens deos nostros: quinetiam Imperatoris constitutiones execratur, & eius potestatem despicit. Tum Præses dixit: ducatur huc Sosimus ad tribunal. Abit igitur cohors, vt iussa fuerat, & Sosimum comprehensum,

ad tri-

ad tribunal duxit. Quem Præses interrogans: Túne, inquit, es qui Sosimus appellâris? Respondit: Ego ipse sum Sosimus, seruus Domini mei Iesu Christi. Ad hæc Præses: Fatére priùs, cuius conditionis homo sis, & posteà dices, cuius seruus sis. Tum ille: Miles ego sum, quòd ad humanam conditionem pertiner, qui vestros illos deos perditissimos dereliqui, & Christianus factus sum. At Domitianus: Sceleratissime, inquit, Sosime, nihil tibi proderit nomen istud. I nunc, & dijs sacrifica, vt peccatum istud tibi condonetur, quòd Imperatorem & dominum nostrum Traianum despexisti, qui militarem ornatum tibi concessit. Ad hæc Sosimus: Minimè dijs vestris ego sacrifico. Addu catur, inquit Domitianus, in carcerem. S. Martyr in carcerē ducitur.

Crastino autem die iussit eum duci ad tribunal, quem, manibus post terga colligatis, ante Præsidem statuerunt. Tum Præses iussit eum in ligno suspendi: cui suspenso dicebat: Sacrifica, scelestè Sosime, priusquàm membra tua destruantur. Ad hæc Sosimus: Non solùm, inquit, non verbis. sed neque factis poteris mihi persuadere, vt sacrificem. Tum Domitianus: Verberetur vehementer à robustis militibus. Cumque diutiùs beatus Sosimus verberaretur, dixit Præsidi: Frustrà ministri tui laborant, Deienim me corroborantis voluntate verbera tua non sentio. Cùm igitur tam diù verberatus fuisset, quoad solum ipsum sanguine repletum esset, voce magna clamans dixit: Domine Deus omnipotens, qui sedes in throno firmissimo, qui extendisti cælum, & fundâsti terram, qui aquas omnes in vnum locum congregâsti, tu, nostra seruorum tuorum spes, exaudi me, qui te precor: neque permittas huius Domitiani minis me superari, vt omnes qui nomen tuum non cognoscunt, per me discât, te solum esse Deum. Has preces cùm habuisset, venit vox è cælo, dicens: Sosime, esto fortis & robustus, ego enim tecum sum, neque quisquam tibi obesse poterit. Cùm hanc vocem Domitian⁹, & quidam alij, qui cum illo erant, audiuissent: Certè, inquiunt, magus hic est. Alij dicebant: Minimè magus est, sed magnus est Deus Christianorum, & ab illo vox ista ad hominem hunc missa est. Verberatur diutissimè. Cælesti vocē confirmatur.

Iussit rursus eum Præses colligatum à quatuor militibus extendi. Qui cùm valdè distenderetur, oculos in cælum erexit, ac dixit: Domine Deus, qui hominum mentes cognouisti, tu Christianorum spes, refugium & requies illorum, qui sunt in angustijs, libera me à fraude pestilentis & diaboli Domitiani, vt cognoscât omnes, qui præsentes sunt, te Deum viuentem esse, qui semper fuisti, & eris in seculą. Cùm multi ex ijs, qui præsentes erant, egregiam martyris patientiam cognouissent, ad Christi fidem cōuersi sunt. Præses verò cùm id factum vidisset, & metueret, ne omnes ad eandem fidem conuerterentur, erubescens ac dentibus frēdens, cogitabat, quo mortis genere hominem interficeret. Iussit igitur grabatum æreum ferri, & ignem multum subijci. Cumque multæ flammæ in grabatum assenderent, iussit beatum Sosimum nudum illuc conijci. Cùm verò sanctus martyr Crucis figura se muniuisset, & in grabatum coniectus esset, statim Dominus ignem in rorem conuertit: etenim per Angelos suos Deus Martyri opem attulit. Omnes verò, qui præsentes erant, opinabantur ob nimium illum ignem Sosimum animam efflauisse. At angeli à Deo missi, sanctum martyrem è grabato sublatum, omnibus spectantibus, extra grabatum constituerunt. Turba verò cùm admirabilia Dei facta vidisset, eius gloriam collaudauit, qui misit Angelos suos, & à tali flamma virum illum eripuit. Itaque plurimi ad Christi fidem conuersi sunt. Valdè distē ditur. Multi crediunt. Angelicum liberatio

Tum Præses cùm sanctum martyrem ad se vocâsset: Obtempera, inquit, mihi Sosime, & dijs sacrifica. Ad hæc Sosimus: Fœdissime omnium hominum, quibus dijs iubes me sacrificare? Ioui, inquit ille, & Iunoni. Tunc Sosimus: Ego multos istos deos non colo: vnum enim cognosco viuentem Deum, huicque soli pie seruio. Hæc cùm audisset Præses: Sosime, inquit, tibi dixi, vt ad deorum aram accedas, & ipsis sacrifices: sin minùs, te igne consumam. Ad hæc Sosimus: Stolide, semel dixi tibi, quòd Deo meo seruio, qui in cælis est. Cùm verò Præses à tribunali surrexisset, & ad Cononensium vrbem iter facturus esset, iussit martyrem ligatum illuc sequi, vt ibi ad ignem conijceretur. Cumque ad eam vrbem Domitianus venisset, & sederet pro tribunali, iussit in crepidis quibusdam clauos aptari, & Martyris pedes crepidisillis configi, cateniscq; constrictum ad equos ligari, & cogi celeriter ambulare. Ille ad equos ferocissimos alligatus, non lentus erat ad iter faciendum, sed equos ipsos anteuertens præcurrebat. Deus enim erat cum illo, qui se ipsi adiutorem præbebat. Itaq; has voces protulit: Domine Deus, qui perfeciſti pedes meos tanquam seruorum, perfectam patientiam mihi fuggeras. At Præses cùm martyris patientiam vidisset, iussit ipsum in car- Videcrucia tum & præsentem Dei virtutem.

carcere clausum custodiri, neque cibum aliquem omninò illi dari.

Cùm verò tres dies præterijssent, & Sosimus cibum non gustâsset, duo pueri venerunt in carcerem, quorum vnus panem, alter vas aquæ portabat, & Martyri dixerunt: Accipe pretiosum munus à Domino Deo tuo ad te missum. Hæc cùm ille accepisset, cibum gustauit, ac dixit: Benedico tibi, Domine, quoniam misertus es mei, & non neglexisti me, sed satiâsti cælesti tuo cibo. Laudo & celebro gloriam & magnificentiam tuam in secula, Amen. Cùm verò dies illuxisset, Præses in tribunali sedens, iussit sanctum martyrem ad se duci. Præsto autem fuit sanctus Sosimus hilari vultu, & mente ad Deum erecta. Præses verò stupore magno affectus erat, quòd tantos pedum cruciatus sustinuisset, neque vultum mutâsset. Tum ille: Sosime, inquit, sacrificâ tãdem dijs ipsis, ne vulneribus multis laniatus, pessimè moriaris. Ad hæc Sosimus: Si tu vis sacrificare tui similibus, sacrifica: ego, vt suprà dixi, Deo meo seruio. Tunc furore accensus Domitianus: Suspendatur, inquit, in ligno. Cùm verò suspensus fuisset, ei Præses dixit: Videsne, miser, quàm multa tormentorum genera tibi proposita sint? An non obedies mihi, dijs immolabis? Adhæc Sosimus: Qui viuentem Deum amant, ista vestra tormenta nihil curant. Tum Præses: Ferreo, inquit, pectine nefarius iste homo dilanietur. Cùm verò Martyr laniaretur, alta voce Deum orans dixit: Equidem magis nunc agnosco misericordiæ tuæ viscera, Christe author luminis, quoniam tu es, qui docuisti me non blasphemiam aliquam pronunciare, vt per hæc tormenta diuinitatem tuam magis cognoscerem.

Præclara sententia.

S. Sosimus laniatur.

Hæc cùm dixisset, neque Præses tormentorum satietate affectus esset, iussit hominem ante tribunal duci, cui hæc dixit: Multis cruciatibus propter nomen Christi afflictus, nullam vtilitatem assecutus es: saltem nunc accede, & dijs sacrifica. Tum Sosimus Domitiane, inquit, fœdissime, atq; inhumane, & impietate omni refertissime, Deum illum cælestem metuas, & erroris, quo detentus es, obliuiscaris, neq; simulacra ista deos nomines. sunt. n. dæmones, non dij. Tum Præses: Túne, ô sceleratissime, audes deos nostros dæmones appellare, per quos mundus ipse dies festos celebrat? Tunc Sosimus: Qualem, inquit, diem festum agunt isti dij, quos dicis, talem Imperator tuus, & qui eis credunt, agant. Præses verò: Videsne Sosime, quemadmodùm dijs ipsis repugnas, & illos in iram prouocas? Define ista dicere, ne propter blasphemiam tuam & ipsi pessimè percam. Pietatis, inquit ille, & diuinæ cõfessionis causa tibi repugno & aduersor. Tum Præses dixit: Afferte faces accensas, & ventrẽ ipsius incẽdite. Non solùm, inquit ille, faces vẽtri admoueri iubeas, sed etiam, si placet, totum corpus meum comburas: nunquàm enim me vinces: præstò est Christus, qui me corroborat. En ego à te interfici valdè cupio: hęc enim est mea iactatio in Christo Iesu.

Egregia martyris constantia.

Præses cùm nõ amplius sciret quid ageret, & à verbis illis sancti Sosimi se nihil proficturum esse intelligeret, iussit secuti hominem percuti. Cùm verò martyr adobeundum martyrium duceretur, cœpit dicere: Domine DEVS meus, respice me peccatorem, & accipe animam meam cum his, qui ab omnibus seculis tibi placuerunt: quoniam tu es gloria mea ex hoc tempore, & in æterna secula, Amen. Martyrium cõpleuit sanctus Sosimus decimonono die mensis Iunij in vrbe Cononensium, Imperatore Traiano, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Cæditur securi.

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS, PIO LECTORI.

DVo in hac vita, quæ sequitur, videbis, quæ primo statim occursu animum tuum facilè percellere poterũt. Primum, quòd sancti martyres Nazarius, Geruasius, Protasius & Celsus, siue Celsi puer, simul gladio cõsummati sint in ciuitate Mediolanẽsi. Secundum, quòd sub Anulino, siue Anolino præside, ad Neronis Cæsaris iussionẽ. Nam in primo Tomo vitarum Sanctorum, quem edidimus, vitam Sanctorum Gerasij & Protasij per diuum patrem Ambrosium scriptam posuimus, in qua de sanctis Nazario & Celso nulla fit mẽtio: quod vtique subticendum non videbatur, si hi in martyrio illis consortes fuissent. Sed & ibi priores sub Astasio Comite ad bellum contra Marcomannos (quos hodiè vulgari sermone Morauos vocant) proficiscente, pòst autem ab Anolino Præside, peremptos fuisse legimus.

Hanc nos huic historiæ subiungimus.

Verùm

Verùm hæc tanti esse non videntur, vt à legenda hac Sanctorum vita te deterrere debeant, cùm diaboli ministri in Sanctorum martyrijs fatellites plurimos habere consueuerint, quorum aliqui dum alijs forsan occuparentur negocijs, aut in sanctorum laniandis corporibus iam fessi essent, aut fortè, quòd alium magis idoneum esse ad sãctos torquendos arbitrarentur, sibi inuicem successores & vicarios dabant, vel assessores suis tribunalibus adhibebãt. Cuius rei sexcenta per teipsum exempla inuenire poteris. Potuit ergo Anulinus Præses author esse Sanctorum agonis, deinde Astasius Comes ad finem illum deducere, aut aliquid occurrere, quòd sub vtroq; illorum sancti hi omnes gladio feriri iussi sint. Quòd autem diuus Ambrosius non solùm in vita sanctorum Gerualij & Protalij non meminerit beatorum Nazarij & Celsi, sed neq; in vita horum in secundo nostro Tomo posita, quam idem scripsit Dei sacerdos Ambrosius, de prioribus illis vllam prorsus mentionem faciat, non te contristet: nam in huiusmodi rebus locus ab authoritate negatiuè sumptus, infimam partem habet. Potuerunt nanque socij simul esse in passionis certamine, licet sanctus vir hoc non dixerit. Nam & diuus Cyprianus Carthaginensis, & sanctus Petrus Alexandrinus Episcopus, plures coronæ socios habuisse leguntur, & tamen eorum duntaxat singulorum martyrium celebratur, aliorum nominibus suppressis. Quòd si adhuc te taciturnitas ista solicitat, lege Adonem Treuirensem Episcopum in vita sanctorum Nazarij & Celsi, in Tomo nostro quarto posita, vbi in fine hæc verba habentur: Inuenti autem sũt, (nempè Nazarius & Celsus, de quibus loquitur) pridiè Idus Iunij. Festiuitas verò agitur de martyrio quinto Calendas Augusti. Commemoratio autem corum publica & celebris, in die sanctorum martyrum Gerualij & Protasij à fidelibus frequentatur, & venerabiliter excolitur. Quod profectò non fieret, si aliqua inter sanctos ipsos non intercessisset communio. Vale, & Dei gratia sit semper tecum.

VITA ET DECERTATIO SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, NAZARII, *Gerualij, Protalij, & Celsi: ex Simeone Metaphraste.*

19. Iunij.

NERONE tenente sceptra imperij Romanorum, Nazarius admirabilis, tanquam stella quædam lucida fulgebat in sua patria. Eum enim habebat Roma veluti imaginẽ virtutis aliquam, illius glorians moribus. Nam hæc quidẽ erat patria Nazario. Parentes autem, alter quidem Lybicus, altera verò ipsa quoque erat Romana genere, ambo quidem diuites & facultatibus & virtute: Petro autem instituente, chori discipulorum principe, Deo reddit magis familiares, aquaque & spiritu consummati. Eorum pietatem Deus veluti remunerans, quomodò olim Abrahæ hospitalitatem, eis dedit filium hæredem simul virtutis & bonorum, Nazarium. Ille autem, tãquam à Deo datus, se rursus totum tradit Deo. Et ipse quidem in diuino adoptatur baptismate à Lino, qui erat ipsi⁹ Petri sedis & virtutis successor. Cùm autem ad perfectiorem peruenisset ætatem, perfectiorem quoq; gratiam consequitur. Ipse enim simul augebatur, & sui accipiebat incrementũ, & magnus eius amor in Christum reddebatur maior & feruentior.

Cap. 1. Nazarij patria.

Parentes.

Baptizatus à Lino.

Cùm verò pietatis, quæ erat in ipso, fax valdè esset in altum sublata, & multos ad eum vocaret, & tumultus & continuum eorum, qui ad ipsum accedebant, aduentum declinans, statuit patriam & suos relinquere necessarios, & versari in aliena, vt & cum eo, quem desiderabat, seorsum colloqueretur, & multis prædicaret pietatem. Cùm ergo hæreditatem, quæ ad eum pertinebat, accepisset à parentibus, egreditur è patria: & ex vna ciuitate transiens in aliam, ad quoscunque accessisset, ijs opem ferebat ex suis facultatibus. Deinde etiam eis maiora suppeditabat, vt qui eos deduceret ad veram Trinitatis cognitionem. Et cùm venisset Placentiam, & accessisset Mediolanum, conuenit Gerualium & Protasium viros admirabiles, qui ab Italiæ quidem Præside Anulino iam fuerant in carcerem inclusi propter suam in Christum confessionem: ijs autem, quæ fiebant præter omnium opinionem, & miraculis extendebãtur fama ad finitimas etiam regiones.

Cap. 2.

Venit Mediolanum.

Cùm eo ergo diuinus conuenisset Nazarius, fidei & virtutis communione eis esse sanctus familiaris, (Ingeneratur enim quidam amor in ijs, qui earundẽ rerum amore tenentur,

Cap. 3.

Sistitur coram Præside.

nentur, non minùs quàm in consanguineis) eos incitat, & eis animum addit ad martyrium, & reddit acriorem eorum in Christum amorem. Hinc Nazarij fama in omnem partem dispersa, peruenit etiam vsque ad Præsidem Antulinum. Ille autem cùm sisti curásset Nazarium, sit ei tãquam consiliarius, & suadet ne sit impius, & illius deos probris insectetur & contumelijs. Deinde postquàm cognouit sanctum ne dignum quidem, quod audiretur, putare consilium, (Quid enim est ad probris appetendum aptius, quàm multa quæ coluntur simulacra?) eius maxillis multos impingit colaphos, & tanquàm aliquod piaculum vir execrandus eum cum probro & dedecore expellit è ciuitate. Hoc autem quantùm iudici videbatur magnum ad supplicium, tantùm Nazario existimatum est maius ad beneficiũ: quòd dignus habitus sit plagas accipere propter Christum, qui pro ipso passus est. Egressus est ergo non silens, neque elinguis ac mutus, & metu vinctus, sed pergens docere vt consueuerat, & multos in fideles inducens intra Christi sagenam. Porrò autem illa nocte visa est mater Nazario adesse, & eum hortari, vt obiret Galliæ ciuitates, & in eis deijceret semina veritatis. Ille autẽ, vt eià matre dictum fuerat, venit Meliam, (est autem ea vna Galliæ ciuita) & omnes, quos conuenisset, deducit ad Dei cognitionem, & apertè prædicat pietatem.

Cæsus ab vrbe pellitur.

Venit in Gallias.

Cap. 4.

Interim autem ad eum accedit fœmina quædam illustris & ex primis ciuitatis, adducens quem habebat filium nomine Celsium, iam tres annos natum, & deponit ipsum in eius manibus: Sequetur te hic puer, dicens, in omni via, donec ipse quoque dignus euaserit, qui sistatur ante thronum Domini Christi. Et illa quidem discedit: Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propemodùm in vlnis circunferebat. Cumque preces dixisset consuetas, eum per baptismum efficit Deo familiarem: quoniam nec alium nouerat verum honorem, nisi cum Deo coniunctionem & familiaritatem. Sic ergò se habens Nazarius, & Galliarum ciuitates sic doctrina complectens, nc illarum quidem Præsidem latuit Dinobaum. Itaque accersitus ad eum, venit cum puero Celsio: & è quo quidem genere esset natus, quibusnam autem parentibus, & cuiusnam sit religionis, percontanti Dinobao: Fgo quidem, inquit, genere sum Romanus: Christianam autem sequor religionem: & Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus, dixisse: Habes dæmonium. Quid enim aliud sibi volunt hæ tantæ nugæ? Non est tibi pater? non est tibi mater? Ille verò: Si dæmonium haberem, inquit, non quos tu colis, dæmones insectarer probris & contumelijs. Dinobaus autem furorem non valens continere, cùm puerũ quidem Celsium abstraxisset ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puer eum, qui erat canus prudentia. Deinde eum conijcit in carcerem, in sequentem diem cum reseruans. Magna enim crudelitas & inhumanitas ne tantulæ quidem ætatis mouebatur misericordia. Quod quidem etiam in bruta animantia & noxuas plantas clementi & benignæ euenerit animæ: ea nanque digna, quibus parcatur, censuerit. Atque intolerabiles quidem plagas propter Christum puer lubenter accipiebat Celsius, balbutiente lingua hoc solùm dicens: Deus, cui ego seruio, ipse te iudicabit, O Iudex: iritans ipse quoq; Dinobaum propter suum in Christum desiderium, sicut diù antè Iudæos æqualium puerorum chorus, meum Iesum hymnis celebrãtes & laudem ei perficientes.

Celsius puer baptizatur.

Dirèceditur à Præside infano.

Matt. 21.

Cap. 5.

Quædam autem insignis fœmina, nomine Dinomeda, consulit coniugi Dinobai, vt suadeat marito, vt moueatur misericordia pueri ætatis, & simul etiam absoluat Nazarium. Illa autem hæc marito communicat, quomodò olim vxor Pilato. Postridiè itaque cùm sedem iudiciariam ascendisset Dinobaus, & adduxisset Nazarium, suadebat pro viribus, vt assentiretur impietati. Ne eum enim tunc puniret, prohibebant vxoris suasiones. Postquàm autem non potuit persuadere, eum expellit è ciuitate, sic eum placidè allocutus: Vxoris meæ consilia te liberum dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergò abit Nazarius in vicinam Temerum cum puero Celsio. Est autem hæc vrbs Temerus propinqua Meliæ. In ea ergo vitam agebat, diuinis suis doctrinis augens gregem Christi, & multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omninò, qui inuidiam parturiebat, diabolus res ita se habentes. Quomodò enim, si ille erat diabolus, & qui ab initio bonis aduersabatur? Blandis itaque verbis aggrediens Præsidem ciuitatis, persuadet, vt Neroni Imperatori significet de Nazario. Cùm ergo de Nazario ei esset significatum, missæ sunt literæ per vniuersam illam regionem, iubentes summo studio quæri Nazarium, & eum, qui inuenisset, ad ipsum ducere.

Matt. 27.

Nazarius expellitur.

Cap. 6.

Cùm autem is latére non posset, vt qui in illustri staret loco virtutis, & magno ore

ab

ab ipsa prædicatetur, citò inuenitur ab ijs, qui scrutabantur. Illi autem, cùm is iam eis euasisset manifestus, læti lætum sistunt ante Neronem. Quid ergo ille? Propositis ei tormentis, assentationibus aggressus est Nazarium, vt cùm illis quidem ei terrorem attulisset, his autem eum emollijsset, persuaderet ei, vt transfirer ad suam voluntatem. Nazarius verò erat omninò immobilis, vt qui ab his ad martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideò maiori vtebatur cõstantia. Cùm nesciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in custodiam. Parum intercessit temporis, & Neronem quidem rursus sedes habuit iudiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rursus similiter, nunc quidem minis vehemens erat Nero, nunc autem suauis blanditijs & promissis. Postquam autem vidit eum tanta esse constantia, desperans sic posse induci Nazarium, iubet eum injici in profundum maris cum puero Celsio, vt nec eos quidem posset videre, quos ne volebat quidem viuere sic affectos. Sed erant omninò vera, quæ dixit diuinus Esaias, tanquam de eis prænunciata: Si transieris per aquam, tecum sum: & non te concludent fluuij. Et si transieris per ignem, non combureris. Nam cùm iam essent in profundo, & qui eos iecerant, crederent fore, vt à multis piscibus deuorarentur: magna contentione, Angelica quædam virtus desuper adiuuauit, & è profundo seruauit, & illæsos eos terræ reddidit, puero Celsio propter ætatem adhuc imperfectam, nauseæ & fastidio pleno, vt est consentaneum. Sed precibus & signo Crucis, & diuino osculo eum sanum reddidit Nazarius.

Traditur in custodiam.

Esa. 43.

Emarcescitur cum Celsio.

Capit, tanquam pisces, hoc miraculo Neronis quoque seruos, qui ipsos in mare deciderant. Sanctum enim deinceps sunt secuti, & ita se ei adiunxerunt, vt prioris vitæ magna duceretur pœnitentia, & ægrè ferrent quòd non diù antè, religio Nerone, animum illi adhibuissent. Terræ ergo cum puero redditus Nazarius, transit cum eo ad ciuitatem, quæ dicitur Tenuſa: & illinc profectus, venit Mediolanum: rursus quoque priorem pergens dare doctrinam, & dulci potare nectare eos, qui erant verè filij regni. Sed ciues rursus ei non permittebant liberè prædicare veram religionem: sed eum comprehenderunt, & eum Præsidi Anulino, qui ei priùs multas impegerat alapas, tradiderunt, vel per illos, vt veriùs dicam, is qui fuit ab initio inuidus, & odiò habuit homines. Ille autem iubet eum rursus includi in priori custodia. Nazario autem ipsa custodia erat multis regijs preciosior, ptatum floridum, nouus paradisus. In eam enim ingressus, versabatur cum Geruasio & Protasio socijs certaminis: à quibus assiduè ille, tanquam ab aliquibus fluminibus, irrigatus, carpebat suauissimos flores illorum consuetudinis, vt propemodùm gratias haberet Anulino, quòd eum rursus coniunxisset cum ijs, quos desiderabat. Cum eis ergo congressus, & magnam accepit vtilitatem, vt ipse etiam vicissim intulit ea, quæ erant vtilia: & eos satis ad certamina, & puerum incitauit Celsium: quem puerum quidem sermo, perfectum autem ostendit actio.

Cap. 7.

Mediolani includitur in custodia.

Anulinus autem cùm de Nazario singula exactè didicisset, mirabatur quemadmodùm potuisset effugere Neronem (sciebat enim, quàm esset furiosus & quàm ferus Nero) lupum agnus, vt aiunt. Hinc etiam de sancto Nazario, & eius socijs cum facit literis certiorem, rogans quidnam iuberet, vt faceret sanctis. Ille autem cùm audiuisset Nazarium adhuc esse superstitem, cædem spirabat aduersùs lictores, quibus jusserat, vt eum in maris profundum injicerent: & præ ira è sede exiliens, cũ vociferatione currebat per regiam, clamãs in sidiatores, ingratos, aduersùs deos impios: & cupiebat eos inuenire, vt ipsos etiam interimeret simul cum Martyribus, ignorans stolidus, quòd Deus potest non solùm à mari seruare eum, qui in ipso habuerit fiduciam, sed etiam ipsum mare exiccare. Testatur autem diuus Dauid dicens, cum posuisse fluuios in desertum, contrà autem, deserta in lacus aquarum. Cùm eos ergo mulrùm quæsiuisset, & non inuenisset, sic literis exponit suam aduersùs sanctos sententiam: Quoniam ij, qui ante nos asscenderunt in hãc excelsam imperij sedem, non solùm eos, qui in maximos deos erant impij, morte sua damnabant sententia: sed etiam, si inuenirentur aliqui, qui maleficijs & præstigijs multos corrumperent, par quoq; in eos statuebant supplicium: nostra quoq; decernit potentia, quòd isti quampriùm vita priuentur, gladio capitibus eorum amputatis: deinde eorum corpora obijciantur feris ad deuorandum, vt ne omnium quidem communem consequantur sepulturam. Sit ergo tibi curæ id, quod in præsentia iussi, exequi. Est enim mihi maiori curæ honorare deos, quàm curam gerere reipublicæ.

Cap. 8.

Neronis furor.

Psalm. 106.

Postquam hæ literæ venerunt ad Anulinum, iubet statim ad mortem duci Martyres. Illi autem muniti figura Crucis, admodùm læti exiérunt, vt qui non ad mortem, sed ad vitam potiùs (quod verum erat) æternam vocarentur: & contendebant alius a-

Cap. 9.

Nota quàm antiquum apud Chri-

stianos Gru esse signare.

lium præuenire,& pulchro decertabant certamine,timentes ne Neronem suæ pœnitereret sententiæ,& beatum finem non assequerentur. Postquam autem Domino confitentes,peruenerunt ad locum consummationis, inuidens Christianis malignus beneficium,persuadet lictoribus,vt priùs abigerent pios, qui illic aderant, ne omninò fruerentur sanctificatione sanguinis sanctorum, qui effundebatur: & sic Martyrum capita amputarent. Sed sic quoq; à Spe decidire exercandus,& parum commodi accepit eximprobitate. Precioſæ enim sanctorum reliquiæ,Nazarij,inquam, & Geruasij cum socijs,à Christianis quibusdam,non sine Dei numine motis,clàm ablatæ,depositæ sunt honorificè apud portam ciuitatis,quæ etiam vocatur Romana, quartodecimo mensis Octobris. Paulò pòst autem diuini Martyres in somnis apparent cuidam ex ijs,qui erant amici Martyrum, iubentes, vt eorum corpora assumeret. Proprium est hoc sanctarum & benignarum animarum,non vt ipsi glorificentur(quomodò enim, qui propter eam,quæ illic est,beatitudinem,contempserunt omnem,quæ est hic, gloriã?) sed vt pijs ac religiosis prodesſent inuentione. Ille autem visione valdè lætatus,ſtatim surgens,& cum veneratione illinc sanctas assumit reliquias,& domi suæ deponit. Nouit quod factum fuerat eius filia,quæ erat paralytica: nam aduentu Martyrum priorẽ recuperauit valetudinem. Atq; latuit quidem Martyricarum reliquiarum thesaurus

Paralytica sanatur.

Thesaurus reliquiarũ.

absconsus in eius ædibus,donec ad Magnum Theodosium,qui ex Iberia,quæ nunc Hispania dicitur,duxit genus,peruenerunt sceptra Romani imperij.

Cap.10.

Cùm autem is posit Dei hostem Valentem,à barbaris in Thracia interfectum, esset constitutus Imperator,& in Deum erat pius,ſi vllus alius,& Martyrum lætabatur horibus:tunc quoq; sacræ eorum reliquiæ,tanquam thesaurus,reconduntur in Ecclesia Mediolanensi,Nazarij inquam,& Geruasij. Protasij& Celsij, inclytorum Christi Martyrum. Quinam autem fuerunt administri in transferendis & deponendis his reliquijs? Ambrosius ille virtute clarus,& qui tunc decorabat sedem Ecclesiæ Mediolanensis. Is primus est executus ministerium translationis,vt cui non illotis (quod dicitur) manibus,sed valdè mundis,munda fuerint credita. Præterea autẽ vniuersus Clerus,& omnes magistratus,linguis hymnos canentes,& quas manibus gestabant, lampadibus ea illustrantes,quæ tamen magis miraculis resplendebant,quàm lampadibus. Nam cæci quidem manu deducti ad eas vsq; reliquias,lucem statim adspexerunt, nec opus amplius habebant aliquo , qui eos manu deduceret: sed suos habebant duces oculos. Claudi,qui vix fuerãt portati ab alijs,proprijs suis reuertebantur pedibus,pernicibus ad currendum , & aptis ad saltandum. Leprosos,qui in templum venerant, do mus adspexit mundos. Et quicunq; à malignis detinebantur spiritibus,eos quoq; licebat videre liberatos ab ijs,qui ipsos vexabant:furioſaq; & amentia eorum verba, conuersa in gratiarum actionem:& communiter Christi Martyres laudibus celebrari &

S.Ambrosius sacras martyrum reliquias transfert, &c.

Miracula.

Nota de Theodosio Imperatore

glorificari ab omnibus.In eos cùm Magnus incidisset Theodosius,(tunc enim agebat Mediolani aduersùs Tyrannum, Maximum ,. inquam , decertans) cùm accepisset partes sacrarum harum reliquiarum,pro quibuslibet spolijs aut manubijs, aut potiùs pro quibuslibet armis & munimentis,in vrbem detulit regiam,iis,quæ ipse vidit,miraculis confirmatus,& aduersùs Scythas,socios inexpugnabiles assecutus Martyres.

Cap.11.

Ante hanc magnam itaq; ciuitatem eis excitat pulchrum & elegans templum , & in eo sacras Martyrum reliquias deponit,tanquam thesaurum super millia(diuinus dicit Dauid)auri & argenti. Exprætereralia,vnguentorum quoque fontes emittunt abundantes,non solùm corporibus salutares,sed eorũ etiam, qui hauriunt, animas expurgantes: vt non solùm habeant apud se Martyres ea,quæ acceperunt, sed alijs quoq; sua bona communicent. Sic Christus hic quoque eos glorificat,qui illum amauerunt. Ta-

Psal. 118.

lium certaminum tales dat remunerationes,quædam omninò præmia illi-

us supernæ beatitudinis. Cuius nobis quoque liceat esse participes

gratia sanctissimi & viuifici spiritûs,nunc & semper,

& in secula seculorum,

Amen.

ITEM

ITEM DE SS. GERVASIO ET PROTASIO MARTYRIBVS, AVTHORE S. AMBROSIO EPISCOPO, VT *testantur vetusti MS. codices, & viri doctissimi approbant. Habet hinc quædam ad verbum Petrus Damianus in Sermone quem Lector in 2. Tomo 28. Aprilis offendet.*

AMBROSIVS seruus Christi, fratribus per omnem Italiam æternam in Domino salutem. In diuinis voluminibus reus scribitur, qui non studuerit dare gratis, quod ipse gratis acceperit. Quicquid enim Domini Ecclesiæ pro futurum erat, subtraxisse arguitur, cùm noluerit tradere omnibus, quod ipse non celandum accepit. Vnde & Psal- 19. Iunij. Psalm. 39. mographus vates canit: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non celaui misericordiam tuam & veritatem tuam à concilio multo. Et pro hoc opere quasi vicissitudinem à Deo postulans, adiecit: Tu autem Domine ne elonges misericordiam tuam à me, quasi Deo diceret: Sicut ego feci alios misericordiam inuenire, ita & ipse non patiaris longè fieri misericordias tuas à me. Aperiamus ergo, cur ista præmissimus, & vestros animos, qui piè de Deo sentitis & creditis, de inuentione sanctorũ corporum ad lætitiam inuitemus.

In diebus transactæ nuper Quadragesimæ, cùm Dominus mihi donâsset, vt ieiunantium & orantium me faceret esse participem, in oratione posito ita mihi somnus ob- Visio S. Ambrosio obla ta. repsit, vt nec vigilans apertè, nec dormiens integrè, viderẽ apertis oculis mecum duos iuuenes ephebos, vestibus candidissimis, id est, collobio & pallio indutos, caligulis calceatos, manibus extensis orantes. Nullam quidem grauedinẽ patiens, loqui cũ eis non poteram: sed vt dixi, pars in me somni incumbebat, qui me ad eorũ interrogationem verbum proferre non sineret: plenè autem euigilãti visio eorum ab oculis elapsa est. Vnde factum est, vt rogarem Domini misericordiam, vt si ludificatio dæmonum esset, absceederet: si verò veritas esset, pleniùs appareret. Ad impetrandũ verò, quod poscebam à Domino, augmentaui ieiuniũ: similiq; modo, canente gallo, orãres mecum iuuenes apparuerunt. Tertia verò nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti sed stupenti cũ quadam mihi tertia apparuêre persona, quæ similis esset beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, vt tantùm ipse mecum illis tacentibus loqueretur, di- Visus imaginem S. Ambrosij. cens: Isti sunt, qui propter monita mea respuentes prædia & diuitias, secuti sunt Domini nostri Iesu Christi vestigia, nihil terrenum, nihilq; carnale cõcupiscentes, in media hac Mediolanensi vrbe per decem annos in Dei seruitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, vt Christi martyres fierent: quorum corpora in eo loco inuenies, in quo stas & oras. Duodecim pedum altitudine terra coopertã arcam inuenies: quam arcam superiùs exaltabis, & in nomine eorum ecclesiam fabricabis. Cumq; eorũ nomina abeo requirerem, dixit mihi: Ad caput eorum libellum scriptũ inuenies, in quo ortus eorum & finis scriptus est. Conuocans itaq; omnes per circuitum fratres & coëpiscopos vrbium vicinarum, referens vniuersa, quæ videram & audieram, ipsis coràm positis, primus ego terræ fossor accessi: cæteri Episcopi prosecuti sunt. Fodientes, peruenimus ad arcam, quam sanctus promiserat Paulus. Quam aperientes, inuenimus quasi ipsa hora positos sanctos, miro odore fragrantes. Ad quorum caput illum libellum inuenimus, in quo erant hæc per ordinem vniuersa conscripta.

EGo seruus Christi Philippus, intra domum meam sanctorum corpora cum filio meo rapui & sepeliui: quorum mater Valeria, & pater Vitalis dicti sunt, quos vno ortu geminos genuerunt, & vnum Protasium, alium Geruasium vocauerunt. Quorũ pater Vitalis erat militans consularis. Hic cùm fuisset cum Paulino iudice suo Rauennam ingressus, & videret in conspectu iudicis sui Christianum, nomine Vrsicinũ, Vrsicinus me arte medicum, natione Ligurem, post nimia tormenta capitalem accepisse sententiã: locus autem, vbi decollabantur Christiani, hoc habebat vocabulum, vt diceretur, Ad palmam, eò quòd arbores antiquæ palmæ illic essent. Igitur cùm, vt diximus, post nimia tormenta decollandus veniret ad palmam, expauit: & dum vellet malè euadere, exclamauit Vitalis, dicens: Noli, noli Vrsinice medice. Qui alios cutare consueuisti, teipsum æternæ mortis iaculo vulnerare vis? Qui per passiones nimias venisti ad pal- Libellus de martyrio SS Gerualij & Protalij. dici martyrium.

mam, coronam perdere noli, tibi à Domino præparatam. Audiens hæc Vrsicinus, genu posuit, & spiculatorem, vt feriret, hortatus est: & agens pœnitentiam quòd expauisset, Christi martyrem se fecit. Statimque ipse Vitalis corpus martyris rapiens, intra Rauennatium vrbem sepeliit: & cum omni honore martyri debita explẽs obsequia, ad iudicem vltrà venire contempsit. Quem Paulinus consularis iudex ideò teneri maximè mandauit, non tantùm quia cõtempsit ad eum redire, quantùm quòd ita Christianus esse detectus est, vt etiam volentem Vrsicinum sacrificare, ne periret, ita instituit, vt rediret ad coronam martyrij, & Deo redderet margaritam pretiosam, quam diabolus rapere studebat.

Martyrium S. Vitalis. Paulinus igitur, iussit eum leuari in eculeo, vt per tormenta posset eius sensum ad sacrificandum idolis conuertere. Cui Vitalis ait: Infinita tibi dominatur stultitia, vt putes meipsum decipere, qui alios à periculo deceptionis liberare studui. Tunc Paulinus consularis dixit ad officium suum: Ducite eum ad palmam, & si sacrificare contempserit, nolite eum decollare: sed facite foueam in terra, quoadusque peruenias ad aquam: & ibi eum supinum deponite, & terra atq; lapidibus obruẽtes dimittite. Quod cùm factum fuisset, Deus sibi Vitalem ita martyrem conseruauit. Sacerdos autem Apollinis, qui hoc consilium Paulino dederat, à diabolo repletus est, ita vt per septem dies energumenus ibi clamaret, vbi obrutus erat sanctus Vitalis, dicens: Incendis me, sancte Viralis martyr Christi, & crucias me. Post septem autem dies præcipitatus à diabolo, in flumine expirauit. Sanctus autem Vitalis gloriosus martyr Christi, sepultus est iuxta ciuitatem Rauennatium, præstans orationibus suis multa beneficia omnibus hominibus credentibus in Dominum, vsq; in hodiernum diem.

Item S. Valeriæ. Valeria autem coniunx eius, cùm vellet corpus S. Vitalis auferre, à Christianis prohibita est, & ab ipso in visionibus sæpè admonita, ne sanctum corpus à malo homine bene positum violaret. Ipsa autem cùm reuerteretur ad vrbem Mediolanensium, idolatras Syluano sacrificantes incurrit: qui eam deponentes de saumario, hortabantur secum epulari. At illa dicebat: Christiana sum: non licet mihi de Syluani vestri sacrificijs manducare. Illi verò hæc audientes, tanta eam cæde mactauerunt, vt vix semineccm eam sui homines ad Mediolanensem vrbem perducerent, ita vt intra triduum migraret ad Christum.

Geruasius & Protasius dãt sua pauperibus &c. Cumque ab intestato Geruasius & Protasius parentibus successissent, domum propriam & res parentum & casellulas venundantes, dederunt precium omne pauperibus & familiolæ suæ, quam etiam ingenuam fecerunt. Ipsi verò in vno cœnaculo se concluserunt, & per decem annos lectioni & orationi & ieiunijs vacantes, hoc ordine in anno conuentionis suæ vndecimo ad palmam martyrij peruenerunt. Eodem tempore superueniente Comite Astasio, qui proficiscebatur ad bellum, quod à Marcomannis fuerat excitatum, occurrerunt illi templorum cultores cum sacerdotibus suis, dicentes: Si vis lætus ad Augustos nostros reuerti & victor, Geruasium & Protasium sacrificare compelle. Vehementer enim dij nostri de eorum contemptu cõmoti, dare nobis responsa contemnunt. Audiens hæc Astasius Comes, iussit eos tenere & ad se adduci, quibus & dixit: Hortor vos & moneo, vt à deorum nostrorum iniurijs temperantes, ad immolandum eis deuoti studeatis insistere, vt expeditio mea vnanimiter celebretur. Geruasius dixit: Victoriam de cælo debes à Deo omnipotente requirere, nõ de simulacris mutis & vanis, quæ oculos habent sine lumine, aures sine auditu, nares sine odoratu, os sine sermone, manus sine tactu, pedes sine gressu: & ventrem sine interioribus probantur habere, & sine flatu esse noscuntur. Tũc indignatus Astasius Comes, iussit eum tamdiù plumbatis contundi, quamdiù ex halaret spiritum. Quo amoto, iussit adstare Protasium, cui & dixit: Miser, vel tu viuere studes, & noli biothanatus fieri, sicut & frater tuus. Cui Protasius respondens, ait: Quis est miser, ego, qui te non timeo: an tu, qui me timere probaris? Astasius Comes dixit: Ego te, miser homo, quomodo timeo? Beatus Protasius dixit: In eo, quòd times lædi à me, si non sacrificauero dijs tuis. Si enim non timeres lædi à me, ad sacrificandum me non compelleres. Ego autem te non timens, contemno minas tuas, & omnia idola tua velut stercora reputans, Deum solum qui regnat in cælis, adoro. Audiens hæc Astasius Comes, iussit eum fustibus cædi. Postea vero erecto eo, dixit ad cũ: Miser homo, vt quid tam superbus & tam rebellis existis? Vis perire, sicut tuum probasti Germanum periisse? Protasius dixit: Non tibi iratcor Astasi, nec ego, nec ipsa iustitia: quoniam cæcos oculos tui cordis attendo. Incredulitas enim, quæ in tuis sensibus regnat, non te permittit videre, quod Dei est. Nam & Dominus meus Iesus Christus crucifigentibus eum non

Geruasius necatur.

Biothanate violenta morte occũbens.

Protasius fustibus cæditur.

non maledixit: sed potiùs, vt eis indulgeretur, orauit, addēs hoc, quia nescirent quid facerent. Vnde & ego tui misereor, quia nescis quid facias. Nunc ergo age, quod cœpisti, vt mihi possit cum meo fratre hodiè benignitas Saluatoris nostri occurrere. Tunc im pijssimus Comes Astasius iussit eum capite cædi. Quod cùm factum fuisset, ego seruus Christi Philippus abstuli cum filio meo furtim nocte corpora sancta, & in domo mea, Deo solo teste, & in ista arca marmorea sepeliui, credens me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Decollatur Protasius.

Nota de intercessione Sanctorum

De eorundem sanctissimorum Martyrum inuentione Epistola S. Ambrosij ad sororem suam.

DOminæ sorori, vitæ atq; oculis præferendæ, frater. Quia nihil sanctitatem tuam soleo eorum præterire, quæ hic te gerantur absente, sciasetiam sanctos martyres Geruasium & Protasium à nobis repertos. Nam cùm basilicam dedicassem, multi tanquam vno ore interpellare cœperunt, dicentes: Sic in Romana basilicam dedices. Respondi: Faciam, si martyrum reliquias inuenero. Statimq; subijt veluti cuiusdam ardor præsagij.

Est Epist. 85.

Quid multa? Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iussi eruderari terram eo loci, qui est ante cancellos sanctorum Felicis atq; Naboris. Inueni signa conuenientia, adhibitis etiam, quibus per nos manus imponenda foret: sic sancti martyres imminere cœperunt, vt adhuc nobis filetibus arriperetur vrna, & sterneretur prona ad locum sancti sepulcri. Inuenimus mirę magnitudinis virosduos, vt prisca ætas ferebat. Ossa omnia integra, sanguinis plurimum, ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinē translulimus, vespere iam incumbente, ad basilicam Faustæ: ibi vigiliæ tota nocte, manūs im positio. Sequenti die translulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Dum transferimus, cæcus sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo:

Nota anti. quam deus nouem.

Cùm tam effusam, tamq; inauditam considerarem conuentūs vestri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera, quæ in sanctis martyribus refulserunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabā, nec fieri posse, vt sermone absoluerem, quod vix possimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed vbi sanctorum legi cœpit series scripturarum, largitus est Spiritus sanctus, qui locutus est in prophetis, quo dignum aliquid tanto cœtu & expectatione vestra, martyrumq; sanctorum meritis, proferamus: Cæli enarrāt (inquit) gloriam Dei. Cùm legitur sic psalmus, occurrit quòd non tam elemēta materialia, quàm cælestia merita, dignum Deo præconium deferre videantur. Hodierna tamen fortuita lectione patuit, qui cæli enarrant gloriam Dei. Adspicite ad dexteram meam, adspicite ad finistram reliquias sacrosanctas, videtis cælestis conuersationis viros, spectantes animi sublimis trophæa. Isti sunt cæli, qui enarrant gloriā Dei. Hæc opera manuum eius annunciat firmamentum. Nō enim eos seculatis illecebra, sed diuini gratia operis ad firmamentum sactatissimæ passionis euexit. Multoq; antè morum virtutumq; documentis annunciauit in his martyrium, quod aduersùs lubricum seculi huius stabiles permansēre.

Psal. 18.

Nota reli. quias sacro. sanctas.

Cælum erat Paulus, qui ait: Nostra conuersatio in cælis est. Cæli erant Iacobus & Iohannes, deniq; filij tonitrui nuncupantur: & ideò quasi cęlum Iohannes verbum apud Deum vidit. Ipse Dominus Iesus perpetui luminis erat cælum, cùm enarraret Dei gloriam, sed eam, quam nemo antè conspexerat. Et ideò dixit: Deūnemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius, qui est in sinu patris, enarrauit. Opera quoq; manuum Dei si quæris, audi Iob dicentem: Spiritus diuinus, qui fecit. Et ideò aduersùs diabolī tentamenta firmatus, inoffensæ vestigium constantiæ reseruauit. Sed veniamus ad reliqua: Dies (inquit) dici eructat verbum. Ecce veri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce veri dies, pleni luminis & fulgoris æterni. Qui non perfunctorio sermone verbum Dei, sed intimo corde eructārunt, in confessione constantes, in martyrio perseuerantes.

Philip. 3. Mar. 1. Iohan. 1. Iob. 26. Martyres veri dies.

Alius psalmus lectus dicit: Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? Respexit sanè humilia Dominus, qui latentes sub ignobili cespite reliquias sanctorum, suæ Ecclesiæ reuelauit, quorum anima in cælo, corpus in terra. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem: Quos videtis, vt cos cum principibus populi sui collocārit. Principes populi, quos alios nisi sanctos

Psal. 112.

dos martyres æstimare debemus, quorum iam in numerum, diù ignorati, Protasius Gerualiusque proferuntur, qui sterilem martyribus ecclesiam Mediolanensem, iam plurimorum matrem filiorum, lætari passionis propriè fecerint & titulis & exemplis? Nec hoc abhorreat à vera fide. Dies dicit eructat verbum, anima animæ, vita vitæ,
1 Cor. 15. resurrectio resurrectioni. Et nox nocti indicat scientiam, hoc est, caro carni, quorum passio vetam fidei scientiam omnibus indicauit. Bonæ noctes, noctes lucidæ, quæ habent stellas. Sicut enim stella à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum.

Miracula ad sanctorũ reliquias. Non immeritò autem plerique hanc martyrum resurrectionem appellant. Videro tamen, vtrùm sibi, an nobis certè martyres resurrexerint. Cognouistis, immò vidistis ipsi multos à dæmonijs purgatos: Plurimos etiam, vbi vestem sanctorũ manibus contigerunt, hîc quibus laborabant, debilitatibus absolutos, reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentum Domini Iesu gratia terris maior, infuderat, vmbra quadam sanctorum corporum plerosq; sanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumenta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, saluus erit. Gratia tibi Domine Iesu, quòd hoc tempore tales nobis sanctorum martyrũ spiritus excitâsti, quo Ec-
Sancti sunt nostri propugnatores clesia tua præsidia maiora desiderat. Cognoscant omnes, quales ego propugnatores requiram, qui propugnare possint, impugnare non soleant.

nota lector. Hos ergo acquisiui tibi plebs sancta, qui prosint omnibus, nemini noceant. Tales ergo ambio defensores, tales milites habeo: Quorum quò maiora, eò tutiora patrocinia sunt. Horum etiam illis ipsis, qui mihi inuident, opto præsidia. Veniant ergo & videant stipatores meos: talibus me armis ambiri nõ nego. Hi in curribus, & hi in equis,
Psal. 19. 4. Reg. 6. nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Eliseum, scripturæ diuinæ series refert, cùm ab exercitu Syrorum esset obsessus, dixisse timenti seruulo, ne timeret: quia plures (inquit) pro nobis sunt, quàm contra nos. Et vt hoc probaret, petisse vt oculi Giezi aperirentur, quibus innumeros adesse vidit prophetæ exercitus angelorum. Nos etsi eos videre non possumus, sentimus tamen. Erant clausi isti oculi, quandiù obruta Sanctorum corpora delitescebant. Aperuit oculos nostros Dominus, videmus auxilia, quibus sumus sæpè defensi. Nõ videbamus hæc, sed habebamus tamẽ. Itaq, trepidantibus nobis, quasi dixerit Dominus: Adspicite, quantos vobis martyres dederim: ita referatis oculis gloriam Domini speculamur, quæ est martyrum passione præterita, & operatione præsens.

Euasimus fratres non mediocrẽ pudoris sarcinam: patronos habebamus, & nesciebamus. Inuenimus vnum hoc, quo videamur præstare maioribus. Sanctorum martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos adepti sumus. Eruuntur nobiles reliquiæ sepulcro ignobili, ostenditur cælo trophæa. Sanguine tumulus mader, apparent cruores triumphales, notæ inuiolatæ, reliquiæ loco suo & ordine repertæ, auulsum humeris caput. Nunc senes repetunt, audisse se aliquando horum martyrum nomina, titulumque legisse: perdiderat ciuitas suos martyres, quæ rapuit alienos. Etsi hoc Dei munus est, tamen gratiam, quam temporibus sacerdotij mei Dominus Iesus tribuit, negare non possum: quia ipse martyr esse nequeo, hos vobis martyres acquisiui.
Christus in altari hostia. Succedant victimæ triumphales in locum, vbi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinauetam mihi. Dignum est enim, vt ibi requiescat sacerdos, vbi offerre consueuit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem: locus iste martyribus debebatur.

Condamus ergo reliquias sacrosanctas, & dignis ædibus inuehamus, totumque diem fida deuotione celebremus. Acclamauit populus, vt in dominicum differretur diem martyrum depositio: sed tandem obtentum, vt sequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum iterum sermo fuit.

Item de eorundem inuentione corporum, D. Ambrosij sermo.

Hesterno tractaui versiculum, Dies dici eructat verbũ, prout nostri captus tulit ingenij: hodie mihi non solùm superiore tempore, sed præsenti quoque prophetasse videtur scriptura diuina. Nam cùm diebus ac noctibus continuatam videam sanctitatis vestræ celebritatem, istos esse dies prophetici carminis, oracula declarant hesternum atque hodiernum, de quibus opportunissimè dicitur: Dies dici

Sabbatum habes priscam Christianorum deuotionem.

eructat

structat verbum: & istas noctes, de quibus aptissimè disputatur, quia nox nocti indicat scientiam. Quid enim aliud hoc biduo, nisi verbum Dei intimo eruditis affectu, & scientiam vos habere fidei probauistis? Cui tamen celebritati vestræ, qui solent, inuident. Et quia celebritatem vestram inuidis animis ferre non possunt, causam celebritatis odere, atque intantùm amentiæ prodeunt, vt negent martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Nota hæretice, & erubesce.

Sed hoc non mirum. Siquidem tanta est incredulorum perfidia, vt tolerabilior sit diaboli plerunq; cõfessio. Dicebat enim diabolus: Iesu fili Dei viui, qd venisti ante tempus torquere nos? Et cùm hoc audirent Iudæi, ipsi tamen Dei filium denegabant. Et nunc auditis clamantes dæmones, & confitentes martyribus, quòd pœnas ferre non possint, & dicentes: Quid venistis, vt ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare, cùm tormenta dæmonum ipsorum voce probentur, & beneficia martyrum, remedijs cæcorum, & absolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus esse desiui, & probat facto. Isti beneficium negant, qui factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cùm valeret mancipatus obsequijs, Seuerus nomine, lanius ministerio. Deposuerat officium, postquàm inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum antè sustentabatur obsequijs. Eos indices suæ visitationis accersit quos habebat testes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt cõtigit fimbriã de veste martyrũ, qua sacre relliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumẽ sit. Matth. 8. Insignemiraculum ad factum fimbriæ.

Nonne simile illud est, atque illud, quod in Euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus authoris, nec interest vtrùm opus sit, an munus, cùm & muneret in opere, & operetur in munere. Quod enim alijs faciendum donauerit, hoc in aliorum opere nomen eis operatur. Legimus ergo in Euangelio, Iudæos cùm viderent in illo cæco sanitatis remedium, requisisse parentum testimonium. Interrogabant, Quomodo videt filius vester? cùm ille diceret: Cæcus cùm essem, modò video. Hoc & iste dicit: Cæcus fui, & modò video. Interrogate alios, si mihi non creditis: interrogate extrancos, ne adstipulari mihi parentes puteris. Detestabilior istorum, quàm Iudæorũ pertinacia. Illi cùm dubitarent, vel parentes interrogabant. Isti occultè interrogãt, palàm negant, iam non operi increduli, sed authori. Iohan. 3. Quod sanctis donat Deus vt sanctè, hoc in eorũ opere nomen eius operatur.

Sed quæro quid non credant, vtrùm à martyribus possint aliqui visitari? hoc est Christo non credere. Ipse enim dixit: Et maiora his facietis: an ab istis martyribus, quorum merita iamdudùm vigent, corpora dudum reperta sunt? Iohan. 14.

Quæro hîc, vtrùm mihi, an sanctis martyribus inuideãt? Si mihi, nunquid à me aliquæ virtutes fiunt? Nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non est? Si martyribus (restat enim, vt, si mihi non inuident, martyribus inuidere videantur) ostendunt alterius fidei fuisse martyres, quàm ipsi credunt. Nec; enim aliter eorum operibus inuiderent, nisi fidem in his fuisse eam, quam isti non habent, iudicarent fidem illam Maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipsi negare non possunt, sed Arriani negant. Hic planè iugulantur hæretici, dũ martyrum miraculis derogant.

Audiuimus hodiè dicẽtes eos, quibus manus imponebatur, neminem posse esse saluum, qui patrem & filium & spiritum sanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentẽ virtutem non crederet. Confitetur hoc diabolus, sed Arriani nolunt fateri. Dicit diabolus: Si torqueatur, quemadmodum ipse à martyribus torquebatur, qui spiritusſancti deitatem negârit. Non accipio à diabolo testimonium, sed confessionem. Inuitus dixit diabolus, sed exactus & tortus. Quod nequitia supprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere nesciunt Arriani. Quanta perpessi sunt, & quem-admodum Pharao malis suis indurantur. Dicebat diabolus, vt scriptum legimus: Scio te, quis sis. Tu es filius Dei viui. Dicebant Iudæi: Nescimus, quis sit. Dicebant hodiè & superiore die vel nocte dæmones: Scimus, quia martyres estis: & Arriani dicunt: Nescimus. Nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Venistis perdere nos: Arriani dicunt, Non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & composita ludibria. Audiui multa componi: hoc nemo vnquam fingere potuit, vt dæmoniacum se esse simulet. (aliàs, dæmonem se esse simularet.) Luc. 4. Iohan. 8. Hæreticis de monibus peiores.

Quid illud, quòd ita exagitari eos videmus, quibus manus imponitur? vbi hîc locus fraudi est, vbi suspicio simulandi? sed nõ ego ad suffragium martyrum vsurpo vocem dæmoniorum. Beneficijs sacra passio suis comprobetur. Habet iudices, sed purgatos: habet testes, sed absolutos. Melior vox est, quam sanitas loquitur eorum, qui

debiles aduenerunt. Melior vox est, quam sanguis emittit. Habet enim sanguis vocē canoram, quæ de terris ad cælum peruenit. Legistis, dicente Domino: Sanguis fratris
Genes. 4. tui clamat ad me. Et hic sanguis clamat coloris indicio: sanguis clamat operationis præconio: sanguis clamat passionis triumpho. Satisfactum est petitioni vestræ, vt condendas hesterno, in hodiernum diem differremus reliquias.

VITA S. ROMVALDI ABBATIS, AVTORE B. PETRO DAMIANO.

PROLOGVS.

AVdisti te, immunde munde, conquerimur, quia habes intolerabilē stultorum sapientium turbam, tibi facundam, Deo mutā. Habes qui per vanam eloquētiam, & inanem philosophiā se sciunt in superbię cornibus arroganter extollere: non habes, qui profuturū aliquid ædificationi proximorum, ad posterorum velit memoriā schedulis adnotare. Habes, inquā, qui in prætorijs iudicū, negociorum secularium lites, & causarum iurgia continuis valeant declamationibus perorare: nō autem habes, qui possit in sancta Ecclesia
Ierem. 4. vel vnius sanctorum virtutem, & clara gesta describere. Sapiētes siquidem sunt, vt faciant mala: bona autem facere nescīunt. Ecce enim tria iam ferē lustra transacta sunt, ex quo beatus Romualdus, depositō carnis onere, ad ætherea regna migrauit, & nemo adhuc ex huius mundi sapientibus extitit, qui de tot mirabilis vitæ pręconijs pauca saltem historico stylo digereret, & auidissimæ deuotioni fidelium satisfaciens, ad cōmunem vtilitatem recitāda sanctæ Ecclesiæ traderet. Nobis autem in angusto cellulæ angulo residentibus, vtilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assiduē reuocare, quàm alienæ virtutis historiā texere: magis expediret commissi reatūs tenebras plangere, quàm splēdida sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare. Veruntamen cùm ad sepulcrum eius ex longinquis terrarū partibus toto anno,
Ex longinquis regionibus veniuntad sancti viri sepulcrum. maximeq; in eis festiuitate fidelium multitudo cōueniat, miracula per eum diuinitus facta conspiciat, audire vitæ eius historiam desiderabiliter quærat, sed, vtpotè quę nō sit, audire non valeat, non irrationabiliter pertimescimus, ne celeberrima eius fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominum penitùs deleatur. Quapropter hoc timore compulsus, multorumq; fratrū precibus, & germana charitate deuinctus, quod de prædicto mirabili viro ab egregijs eius discipulis didici, aggrediar, Deo authore, describere, vitæq; eius initium, cursum & finem, nimirùm imperitus homo, non historiam texens, sed quoddam quasi breue cō memoratorium faciens, quibuscunq; tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autē vnum inprimis lectorem meum nōsse desidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego descriptiuncula colligam, sed potiùs (quod ad ædificationē omnimodis attiner) conuersationis eius ordinem referre contendam. Beatus siquidem vir intantùm se humilitatis tegmine à vento vanæ gloriæ custodiuit, quòd vndecunq; humanis oculis videri mirabilis potuit, studiosissima occultatione suppressit. Quæ tamen miracula etiam si minimè fecisset, mirabilem vitam ducens, minori veneratio-
Matth. 11. ne dignus non esset. Neq; enim præcursor Domini fecisse miracula legitur, quo maiorem nullum inter natos mulierum surrexisse Veritas ipsa testatur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si in extollendis sanctorum virtutibus mendacium fingāt. Hi nimirùm ignorantes Deum nostro non egere mendacio, relicta veritate, quæ ipse
Ierem. 9. est, de falsitatis ei putant se placere posse commento. Quos benè Hieremias redarguit, dicens: Docuēre linguas suas loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. Qui enim vltrò oblatam simplicem veritatem referre facilè poterant, in componendis quæ nescīunt, cassō labore desudant. Et quo se pro Deo stare quasi adiutores autu-
1. Cor. 15. mant, eo reuerā, vt falsi testes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthijs attestante, qui ait: Si Christus non surrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra. Deinde subiungit: Inuenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium aduersùs Deum, qui suscitauerit Christum, quem nō suscitauit. Sed quia necessitate ad scribendum coacti, velut commoti, ista præmisimus, iam precib⁹ eius, de quo loquimur, Deo opitulante, ad narrationis ordinem veniamus.

VITAE

VITÆ HISTORIA.

ROMVALDVS igitur Rauennæ ciuitatis oriundus, ex illustrissima Ducum fuit stirpe progenitus. Qui cùm iam in adolescẽtiam peruenisset, cœpit in peccato carnis proclyui existere, quo videlicet vitio illa ætas impugnare homines, præsertim diuites, vehementiùs solet. Mente tamen Deo deuotus, frequenter se tentabat erigere, factumque se magnum aliquid proponebat. Nam si quando se ad studium venationis accingeret, vbicunq; per syluas amœnum locum reperire poterat, mox se ad eremi desideriũ eius animus accendebat, dicens intra se: O quàm benè poterant eremitæ in his nemorum recessibus habitare: quam congruè possent hic ab omni secularis strepitus perturbatione quiescere. Et ita mens eius cælitùs inspirata, iam diuinabat in amore, quod impleturus erat postmodùm opere. 19. Iunij. Cap. 1. S. Romual. di patria & genus.

Huic erat pater, nomine Sergius, mundo vehementer intentus, & omninò secularibus negocijs implicatus: qui dum aduersùs quendam propinquum suum exortis simultatibus pro possessione partis inimicitias exerceret, videns filium Romualdum in contentione molescere, crimenque fratricidij medullitùs formidare, minari cœpit exhæredem facere, si in eadem diutiùs sententia permaneret. Quid plura? Tandem vtraque inimicantium partes ex vrbe ad litis materiam proruunt, arma corripiunt, bellum sociale committunt: & dum cominùs hincinde pugnatur, repentè manu Sergij inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum peremptò vulnus infixerit, quia tamen interfuit, pœnitentiam tanti reatus accepit: moxq; ad Classẽse monasterium beati Apollinaris, more homicidarum, diebus quadraginta permansurus in luctibus, properauit. Illic autem districta se pœnitentia iugiter macerans, cœpit cum quodam conuerso quotidianum habere colloquium, à quo etiam iuxta mediocritatem sensûs, bonæ exhortationis audiebat sæpè consilium. Quem cùm conuersus frequenter admoneret, secularem vitam omninò postponere, & ad sanctæ conuersationis ordinem festinare, sed ad hoc mentem eius humiliare nullatenùs posset, aliquando inter cætera velut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali specie, ita vt eum manifestè videre possis, ostendero, quid à te præmij reportabo? Ad hæc Romualdus: Firma, inquit, & inuiolabili me obligatione constringo, quia mox, vt beatum martyrem vidcro, apud seculum vlteriùs non manebo. Hortatur ergo conuersus, vt ipsa nocte Romualdus dormire postponeret, & vna secum intra ecclesiam in orationibus vigilaret. Cumque nocturno silentio longanimiter ambo in oratione perstiterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifestè videntibus, exijt de sub altari, quod in medio ecclesiæ ad honorem beatæ virginis Mariæ cernitur esse constructum. Visus est autem exire ab orientali parte, illinc videlicet, vbi marmor porphyreticum iacet. Confestim verò tantus splendor totam replcuit ecclesiam, ac si sol fulgoris sui radios intra ipsos parietes cohiberet. Tunc beatissimus martyr sacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta ecclesiæ incensauit altaria: & hoc facto, statim vnde exierat redijt, moxque omnis ille splendor prosequens apparere cessauit. Cap. 2. Pater eius. Romualdi pœnitentia ob admissũ à patre homicidium. Visio eius. Nota antiquum vsum altaria thurificandi.

Cœpit itaque conuersus Romualdo, durus nimirùm exactor, vehementer insistere, & vt adimpleret quod vltrò promiserat, anxiè postulare. Cumq; Romualdus adhuc resisteret, & eandẽ visionẽ denuò cernere flagitaret, alia nocte similiter in oratione perstitunt, & beatum martyrem per omnia, sicut priùs, adspiciunt. Vnde etiã postmodùm si de corpore prædicti martyris aliquando quæstio oriretur, Romualdus penitùs affirmabat, in ipsa ecclesia esse reconditum: & quandiù vir sanctus vixit, hoc proferre testimonium non cessauit. Habebat quoq; Romualdus consuetudinem, ante præcipuum altare ecclesiæ orationi frequenter incumbere, ibique postquam fratres abscesserant, multis Deum satagebat gemitibus exorare. Dumq; hoc quadam die post visionem attentiùs faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus sanctus accendit, vt in fletum repentè prorumperet, vberes lachrymarum riuos restringere non valeret, monachorum se pedibus prostratus aduolueret, tradiquè sibi monachicum habitum inenarrabili desiderio flagitaret. Monachi verò dum patris Cap. 3.

eius duritiam metuunt, conuersioni illius aditum pandere non præsumunt. Honestus autem, qui tunc Rauennæ Archiepiscopalem cathedram obtinebat, olim Classensis cœnobij Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adijt, eique sui cordis desiderium patefecit. Qui alacer factus, castæ concupiscentiæ exhortationis stimulos addidit, fratribusque vt eum suo collegio incunctanter ascisceerent, imperauit. Huius itaque patrocinio cœnobitæ suffulti Romualdum intrepida securitate suscipiunt, eiq; sanctæ conuersationis habitum tradunt.

Induit Rōualdus habitum monasticum.

Cap. 4. In eo igitur monasterio triennium ferè transegit. Sed cùm ibi cerneret nonnullos per lata gradientes, remissiùs viuere, sibi autem arduam perfectionis semitam, quam mens dictabat, arripere non licere, quid sibi agendum esset, solicitè in semetipso cœpit inquirere, multisque cogebatur cogitationum fluctibus æstuare. Præsumebat autem leuiter conuersantium vitam durè corripere, & sæpè ad eorum confusionem præcepta regulæ in testimonium conuocare. Cumq; redarguendis eorum vitijs vehementer insisteret, illi autem iunioris & nouitij verba pro nihilo deputarent, tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare vitam despiciunt, de corripientis morte tractare cœperunt. Solebat porrò Romualdus per noctem cæteris fratribus maturiùs surgere, & si oratorij adhuc ianua clausa esset, intra ipsum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more solarij altè ædificatum. Hoc itaque inuenerunt filij Cain, diabolo dictante, consilium, vt dum Romualdus ante alios solito more consurgeret, ipsi eum per solarij speculam, verso deorsum capite, in terram præcipitarent. Quæ res postquam Romualdo per cōscium conspirationis innotuit, ille iam decęterò intra cordis cubiculum, clauso oris ostio, orans Patrem suum, imminens periculum deuitauit. Quo quidem modo dum sibi cauit præcipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, barathrum clausit iniquitatis.

Improbi monachi ei necem moliuntur.

Cap. 5. Cumque in eiusdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies creſceret, nulla mq; menscius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiarum partibus quidam spiritalis vir esset, Marinus nomine, qui eremiticam duceret vitam. Consensu itaque ab Abbate & fratribus nimirùm facilimè impetrato, ad præfatum venerabilem virum nauigio difcurrente peruenit, & sub illius regimine degere humilima deuotione mentis instituit. Erat autem Marinus inter cæteras virtutes, vir simplicis animi, & synceriſſimæ admodùm puritatis, qui nullo quidem magisterio eremiticæ conuersationis edoctus, sed ad hanc solummodò bonæ voluntatis impulsu fuerat incitatus. Porrò autem hunc viuendi morem habebat, vt per continuum anni circulum tribus hebdomadæ ferijs mediâ panis buccellâm, & pugillum fabæ gustaret: tribus verò vinum & pulmētum discreta sobrietate perciperet. Psalterium quidem per tres dies singulos totum canebat. Sed nimirùm rudis, & nullatenùs vitæ singularis instructus, sicut ipse postmodùm beatus Romualdus hilariter referebat, plerunq; de cella exiens, vnà cum discipulo passim per latitudinem eremi psallendo spatiabatur, nunc sub ista arbore viennos, nunc sub illa tricenos, vel quadragenos concinens psalmos. Romualdus autem, qui seculum idiota reliquerat, aperto psalterio, vix suorum versuum notas syllabarum explicare valebat, & hæc oculorum in ima deflexio, intolerabilem sibi importunitatem acediæ generabat. Marinus verò virgam in dextera gerens, Romualdo è diuerso sedenti, sinistram capitis partem fæpissimè vetberabat. Post multa autem Romualdus grauiadmodùm necessitate compulsus, humiliter ait: Magister, si placet, à dextro me deinceps tempore percute, quia iam lauæ auris auditum funditùs perdo. Tunc ille tantam eius patientiam admiratus, indiscretæ feueritatis temperat disciplinam.

Degit apud Marinum eremitam.

Marini abstinentia & preces.

Cap. 6. Petrus Vrseolus Dux vel rex Dalmatiæ. Eodem verò tempore Petrus, cognomine Vrseolus, Dalmatici ducatûs gubernabat habenas. Qui videlicet ad huius fastigium dignitatis idcircò peruenerat, quia decessoris sui, Vitalis scilicet Candiani peremptoribus fautor extiterat. Cur autem ille à suis extinctus sit, non ab re esse arbitror, si seruatę compendio breuitatis exponam. In coniugium germanam Hugonis magni illius Marchionis acceperat, & æmulatione leuiti suadente, multos ex Longobardiæ & Tusciarum partibus milites, profligatis pecuniarum stipendijs, acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes clàm inière consilium, vt repentino impetu Ducis palatium armati violenter irrumperent, eumque cùm omni domo sua in ore gladij absq; vlla retractatione necarent. Huius verò conuenticulæ coniuratione comperta, Vitalis Dux noctur nis diurnisque vallatus excubijs, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa tentan-

tantibus, sed ad inceptæ factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum est, vt domum Petri, quæ Ducis palatio adiacebat contigua, priùs incenderent, istoque modo & Ducem caperent, & vniuersa eius domestica concremarent. Istius verò rei experiendę consensum à Petro, qui eorum consilij particeps fuerat, flagitantes, ita inter se pacti sunt, vt pro vna eius domo, quam igne consumerent, totam illius ditioni Venetiam subderent, & deiecto illo, quem exosum habebant, Ducem hunc loco eius protinus subrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principatum, qui postmodùm ambitionis suæ voluptate potitus, respectu diuinæ gratiæ demũ corde compunctus est. Corde compungitur.

Quidam venerabilis Abbas Guarinus nomine, ex vlterioris Galliæ finibus orationis gratia per diuersas mundi regiones peregrinati solitus erat. Hic igitur ad Ducem veniens, ab eo protinus, vt sibi ad euadendum tanti reatûs periculum consilium præberet, rogatus est. Itaque accersitis Marino & Romualdo, hoc sibi communi iubetur sententia, vt seculum simul cum ipso, quem per nefas inuaserat, Ducatu relinqueret: quia alienæ potestatis dominium subiugauerat. Ille homo nimirùm in potestate positus, quia conuersionem suam manifestè facere ausus non est, tutum putauit hoc vtrendum esse consilio. Imminente igitur festiuitate sancti cuiusdam martyris, & cuius vocabulo basilicam in propria possessione adhuc priuatus habuerat, illuc pridie vxorem suam præmisit, ipse quasi mox secuturus, hoc ei præcipiens, vt & ornatum ecclesiæ accuratissimum prouideret, & secum venientibus sumptuosas epularũ delicias in crastinum præpararet. Ipse autem post coniugem remanens, ijs de suis thesauris, quæ sibi videbantur, ablatis, cum quodam suo familiati, Iohanne scilicet Gradenico, qui prędictę coniurationis consciius fuerat, & cum tribus illis beatis viris, quos præmisimus, nauem ascendit, deinde in Galliã ad monasterium Abbatis Guarini magnus conuersus aufugit. Cap. 7.

Petro igitur & Iohanne monachis in sancti Michaelis cœnobio factis, Marinus & Romualdus non longè à monasterio degentes, ad singularem vitam, cui assueti fuerant, reuertuntur. Quibus etiam ipsi iam dicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam eiusdem solitudinis districtionem aggregati sunt. Interea Romualdus accenso mentis desiderio, cœpit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere, & reliquos fratres sanctæ conuersationis gressibus longiùs anteire, vt iam quicquid inter fratres siue de spiritualibus, siue etiam de corporalibus ipse decerneret, cunctis volentibus, eius omninò sententia præualeret. Ipse quoque Marinus gaudebat Rõualdo esse deuotus, cui fuerat paulò antè prælatus. Per continuum itaque annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantùm per singulos dies vnum pugillum elixi ciceris. Tribus verò annis ipse & Iohannes Gradenicus, farculis terram frangentes, & triticum seminantes, ex manuum suarum labore vixerunt. Qui nimirùm dum agriculturam exercebant, pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen diabolus Romualdum multis & varijs tentationum immissionibus, maximè initio conuersionis, mentemque eius per multa vitiarum incentiua raptabat, modò illi in memoriam reuocans, quæ & quanta, vt puta, vir strenuus, in seculo acquitere potuit, modò quæ ingratis propinquis necdum post se concupiscibiliter hæreditanda reliquit, modò patua nimis & nullius meriti esse, quæ faceret, accusabat: modò tanti laboris horrorem incutiens, longæ vitæ spatium promittebat. O quàm sæpè cellulam eius percutiens, eum, cùm adhuc vix obdormisceret, excitauit, & quasi iamiam imminente crepusculo, per totam noctem vigilando perduxit. Per continuum fermè quinquennium super pedes eius & crura diabolus nocturno tempore iacuit, & ne huc illucque se facilè verteret, typo phantastici ponderis aggrauauit. Quis explicare valeat, quantùm frementes vitiorum bestias pertulit? quàm sæpè præsentes iniquos spiritus durissimis increpationibus effugauit? Vnde etiam si fratrum aliquis silentij tempore cellam eius quauis necessitate compulsus aditer, statim miles Christi paratus ad prælium, solito more, ipsum esse existimans diabolum, claris vocibus increpabat, dicens: Quò tendis modo turpissime? quid tibi in eremo de cælo deiecte? Recede, canis immunde: euanesce, colubcr veternose. His igitur & huiusmodi verbis declarabat se cum malignis spiritibus in acie semper assistere, & fidei se armis accinctũ, prouocantibus hostibus in campum protinus obuiare. Mox eremita. Magna Rõualdi abstinentia. Tentatur à dæmone. Videdæmonis improbitatem.

Contigit autem, vt aliquando librum de vita patrum legens, in illum locum incideret, vbi continetur, quòd quidam fratres per continuam hebdomadam singulariter ieiunantes, sabbatorum die pariter conuenirent, ipsoque & Dominico die ie- Cap. 9.

Auget abstinentiã, sed Petrus Dux eam non potest imitari.

iunij rigorem interponerent, & remissius vĩctitarent. Quem viuendi ordinem statim Romualdus arripuit, & in eo quindecim ferè annis vel eo amplius continua austeritate permansit. Petrus autem Dux, quia multis educari delicijs solitus fuerat, iamiam sub tam districti iejunij pondere succumbebat. Vndeſe ad pedes beati Romualdi humiliter strauit. Iussus verò vt surgeret, necessitatem suam cum verecundia coactus aperuit. Pater, inquir, quia magnum corpus habeo pro peccatis meis ex hac paximatij medietate sustentare me non possum. Romualdus igitur fragilitati piè compatiens, consuetæ mẽsuræ quadram paximatij superaddidit, & sic labenti iam fratri, ne omninò deficeret, misericordiæ manum tetendit, & ad peragendum benè viuendi iter, quod cœperat, confirmauit. Hunc filius eius sibi æquiuocus, vir valdè secundùm seculum prudens, aliquando visitauit. Cui pater, neſcio vtrùm Prophetiæ spiritu, seu revelatione aliqua, quæcunque sibi essent euentura, prædixit. Noui, inquit, fili mi, proculdubiò, quia Ducem te constituent, & prosperaberis. Tu tantummodò satage, vt & Ecclesijs Christi sua iura conserues, & erga subditos alicuius amore vel odio à iustitia non declines.

Petri Ducis prophetia

Cap. 10. Post hæc autem Romualdus legens, quia sanctus Sylvester vrbis Romæ Episcopus, sabbatorum diem iciunandum esse, vt reuerà sancti Pascha tis vigilias, instituerit, mox remissionem sabbati in quintam feriam commutauit, & sic infirmorum imbecillitati consulens, longum iciunium discretione habita facilius reddidit, hanc nimirùm viuendi regulam cunctis sectatoribus singularis vitæ præfigens, vt tunc se vnusquisque eremiticæ vitæ iciunium tenere cognoscat, si per hebdomadam triduanas, aut biduanas iciunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, vel quodcunque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis videlicet duabus anni Quadragesimis, in quibus non solùm ipse, sed & plerique eius discipuli, totius hebdomadæ soliti erant continuare iciunium. Et certè satis congruum erat, vt qui Deum in choro laudare semper studebat & tympano, præcipuas modulationis harmonicæ consonantias, diapason videlicet, & diapente, atque diatesseron, iugiter in auresincircunscripti luminis personaret. Ieiunare autem omninò, hoc est, diem sine vllo cibo transigere, licet id ipse sæpissimè fecerit, alijs omninò prohibebat. Itaq; semper esurijt, quatenùs hoc modo caro per consuetudinem leuigaretur, quod graue nouitijs initio conuersionis apparet. Paruipendebat autem, si quis ad tempus magnum quid inciperet, si nõ etiam in eo longanimiter perseueraret.

Canon iciuniorum, à S. Romualdo præfixus.

Cap. 11. Vigiliæ nocturnæ.

Vigilias verò temperare & cum magna discretione faciendas maximè suadebat, ne cui fortasse contingeret, vt sopori, paratis nocturnis officijs, consentiret. Sanè huiusmodi somnum vir sanctus in tantum habebat exosum, vt si quis ei cõfiteretur, post duodecim psalmorum vigilias, vel maximè circa diluculum obdormisse, nequaquã posset eo die cum eius licentia sacra Missarum solennia celebrare. Dicebat enim melius esse, si possibile sit, vnum psalmum ex corde & cum cõpunctione cantare, quàm centum cum mentis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfectè data non esset, hortabatur tamen, nequaquam vel ab ipsa corporali exercitatione tepescere, donec ipse qui voluntatem dederat, tribueret etiam aliquando facultatem. Tantummodo orationis incessum mentis intentio in Deum semel fixa custodiat, quam exterius veniens cogitationum aura perturbat. Vbi enim est intentio recta, contra voluntatem cogitatio veniens non est nimiùm formidanda.

Cap. 12. Quodam verò tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem sibi quendam habebat agricolam, qui sibi & vtensilia, quibus in cella opus est, aliquando faciebat, & si quid ei opportunum esset, ditior charitate, quàm rebus, de suæ paupertatis inopia hilariter ministrabat. Huius vaccam Comes quidam superbus & tumidus, missis parasitis, impetu barbarico rapuit, eiusque carnes sibi ad prandium cum magna gulæ auiditate præparari præcepit. Ecce autem rusticus cellam Romualdi festinus aggreditur, iacturæ suæ casum clamosis vlulatibus vociferatur, spem suam & suæ domus ablatam esse conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eundem Comitem concito gradu nuncium dirigit, & vt pauperi animal suum reddat, humilima supplicatione deposcit. Cuius precesiubricus Comes proteruo spiritu respuit, & quem saporem crasi vaccæ lumbi potuissent habere, se ipso die gustaturum esse asseruit. Aduenientem autem hora prandij, apposita mensa, vaccæ carnes allatæ sunt. Sed & diuinæ vltionis iam imminente sententia, in ipso edendi initio Comes frustum bouini lumbi abscindens, sibi in os misit. Quod repentè in ipsius gutture tam immobiliter hæsit, vt nec ad interiora descẽdere, nec foras eijci vllis conatibus posset. Sicq; inter suorum manus interclusо

Horrenda mors crudelis Comitis.

clusō spiraminis aditu, terribili morte necatus est: & vnde contrā Dei seruum concupiscentiam carnis explere ad saturitatem voluit, inde iusto Dei iudicio carnalem vitam adhuc ieiunus amisit.

Alius quidam Comes, Olibanus nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cuius iure monasterium prædicti Guarini Abbatis fuerat positum. Qui sublimi quidem culmine terrenæ potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggrauatus. Hic aliquando Romualdum gratia visitationis adijt, & cæteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum suorum seriem narrare quasi per confessionem cœpit. Cui vir venerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, respondit, aliter eum saluari minimè posse, nili mundum relinquens, ad monasterium cōuolaret. Comes autem mox mētē turbatus, ait, quia sui spirituales viri, qui eius acta cognoscerēt, nequaquam ita sentirent, neq; tam intolerabilem rem sibi aliquando suaderent. Assitis itaq; Episcopis & Abbatibus, qui secum venerant, cœpit in commune perquirere, si ita res, sicut Dei seruus testabatur, se haberet. Illi autem beati Romualdi sententiam omnes vna voce confirmant, se verò id Comiti eatenùs non dixisse, terrore cōstrictos excusant. Tunc Comes semotis omnibus, hoc cum beato Romualdo secreto valdè consilio pepigit, vt ad Cassinum montem sub prætextu orationis pergeret, & in monasterio S. Benedicti diuino se seruitio irreuocabiliter manciparet. Cap. 13.

Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur, sed aliquantò pòst suadente diabolo, factæ conuersionis pœnitens, in Aegyptum redire conatur. Quod protinus monachi cœnobij sancti Seueri, quod nō longè ab vrbe Rauenna est positum, vbi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium studuēre. Hac ille finistra relatione perculsus, necessarium esse decreuit, vt Guarinus Abbas & Iohannes Gradenicus vnà cum Comite ad eius conuersionem pergerent, ipse verò percunti patri quantocyùs subueniret. Petrus autem Dux extremū iam diem feliciter clausĕrat. His itaq; duobus Comitem in eorum fidem commisit, vtriq; quidem, sed Iohanni præcipuè, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, vt etiamsi Guarinus absceederet, ipse se nunquam à Comite separaret. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire disponeret, nimio mœrore turbati sunt. Et tractantes intra se, qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis randem potissimum visum est, vt cum missis inrerfectoribus impia pietate perimerent, quatenus quia ipsum non poterant retinere viuentem, haberent pro patrocinio terræ vel cadauer exanime. His verò cognitis, Romualdus caput suū vndiq; decaluauit, & huius rei executoribus ad cellam eius iam appropinquantibus, primo ferè diluculo comedere quasi per auiditatem cœpit. Illi autem hoc videntes dementiam credidēre, & arbitrantes mentem delæsam esse, corpus lædere dedignati sunt. Sic videlicet, sic prudens spiritualis Dauid insania stultam carnaliter sapientium superauit astutiam. Nam & volentes peccare cohibuit, & ad meritorum suorum cumulum sine mortis formidine mortis periculum declinauit. Cap. 14. Sergius pater S. Romualdi fit monachus. Præpostera pietas quorundam. 1. Reg. 21.

Deinde iam libera vti facultate permissus, non equo fultus, non vehiculo deportatus, sed solùm in manu ferens baculum, nudis plantis ex intimis Galliarum finibus Rauēnam vsque peruenit, ibiq; patrem ad seculum reuerti volentem repericns, in ligno pedes eius fortiter strinxit, clauibus duris affixit, & tamdiù corpus eius pia seueritate perdomuit, donec eius mentem ad salutis statum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tādem sanæ mentis receptо consilio, quicquid priùs retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodùm rectis sanctæ conuersationis gressibus emendauit. Habebat denique inter cætera consuetudinem, ante quàndam Saluatoris imaginem frequenter assistere, ibiq; peculiarius orans, vberibus lachrymis & multa se cordis contritione macerare. Quadam igitur die dū ibi attentiùs in oratione persisteret, (noua res & nostris temporibus inaudita) repentè sibi nescio qua specie Spiritus sanctus apparuit. Qui protinus à Sergio interrogatus, manifestè, quia ipse esset Spiritus sanctus, asseruit: & subitò quasi pertranseus, ab oculis se adspicientis eua sit. Statim ille in ecstasim raptus, atq; eius, quem videratigne succensus, cœpit per clausrum monasterij post eum velociter currere, fratresque, qui illic aderant, magno feruoris impetu, quò Spiritus sanctus abisset, interrogare. Illis autem in insaniam eum cecidisse putantibus, atque illum durè corripientibus, asserebat Sergius se Spiritum sanctum absque vlla dubietate vidisse, & ante suum conspectum visibiliter transisse. Qui statim languore correptus, lecto decubuit, & intra paucos dies felici consummatione vitam finiuit. Hinc sanè probatur, quod diuina voce ad Moysem dicitur: Non enim videbit me homo, & viuet. Hinc Da Patrem suū retinet seue ritate in no nasterio. Sergio appa ret Spiritus sanctus. Exod. 33.

Dan. 2. niel cùm non Deum, sed visionem Dei se conspexisse diceret, addidit: Et langui, & defecerunt mei per dies plurimos. Recte igitur Sergius, postquàm æternam vitam, quæ Deus est, cernere meruit, à temporali mox vita desecit.

Cap. 16. Olibanus autem Comes tua relinquens filio, cum multa diuitiarum copia, quindecim scilicet onustis thesauro sagmarijs, comitantibus eum Guarino & Iohanne, atque

Olibanus Comes fit monachus. etiam Marino, ad beati Benedicti se monasterium contulit, & valedicens his, qui secum venerant, nil tale de eo vsque tunc suspicantes, mulris gemitibus & amaris se flebilibus affligentes, ad propria remeare coëgit. Marinus autem paulò pòst Apuliam versùs abijt, ibiq; postmodùm in solitudine habitans, ab Agarenis est latrunculis interfectus. Breui post tempore Guarinus, orationis causa discurrere solitus, Iohannes verò fratris exemplo ad idem religionis officium prouocatus, Hierosolymam commeare pari consilio decreuêre. Hoc igitur Olibanus cognito, triſtis & flens obsecrare deuotissimè cœpit, ne se violata fide desererent, sed sicut beatus Romualdus præceperat, in Dei illum seruitio custodirent, addens etiam: Memento rusaltem Iohannes, quia magister tuus in tua me propensiùs fide commisit, & titulum tibi inobedientiæ, si discedis, opposuit. Illi autem obstinata intentione in proposito persistentes, relicto tandem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. Cùm autem descendentes de monte, iam in campestria declinâssent, figentes se loco, necessarium aliquid inter se tractare cœperunt. Inter agendum verò, subitò Guarini equus furioso rotatus impetu, in aliam partem inuito sessore diuertit, & Iohannis tibiam fertato calce percutiens fregit.

Pœna inobedientiæ. Qui ilicò ad terram nimio dolore prostratus, iam serò memor, magistri præcepta ad mentem reuocat, & se perfidum, se inobedientriæ reum, verbis publicæ confessionis accusat. In fracto nanque crure didicit, quia fidem frangere, peccatũ fuit. Et quia ipse rationis capax, magistro inobediens extitit, ad incolumitatis suæ custodiam irrationale animal sessori obedire nescuit. Deinde illuc, vnde venire cœperat, rediës,

Iohannis Gradenici virtutes. cellam sibi ædificari prope monasterium petijt, ibique per triginta ferè annos, quam diù vixit, in sancta conuersatione permansit. Multa in eo charitas, mira humilitas, abstinentia verò districta nimis & cauta, ita vt nec infra clausrum monasterij quisquam sciret, qualiter vir sanctus iciunaret. Inter reliqua autem virtutum dona ita exosum habebat detractionis vitium, vt mox, cùm quis ad detrahendum os aperiret, velut sagitta rigore lapidis repercussa, in dirigentem protinùs redundat, ita ab eo illius obtrectatio reprimeretur. Post verò eius obitum nonnulla per eum miracula diuinitùs facta sunt.

Cap. 17. Romualdus autem post patris correctionem, in palude Classensi cellulam figens in loco, qui Pons Petri dicitur, habitauit. Postmodùm verò non corporis ægritudinem metuens non fœtoris nausèam perhorrescens, sed ne imbecillitatis occasione vel parum quid ab abstinentiæ rigore remitteret, ad Clasdem prædium, vbi est ecclesia beati Martini, quæ dicitur in Sylua, migrauit. Ibi verò quadam die dum completorijs caneret quia antiquum illic cœmeterium fuerat, subitò illi (vt sæpè fit) ex improuiso quædam cogitatio incidit, mox quæ eius animum magnus phantasticæ illusionis horror inuasit. Cumque hoc crebriùs in mente reuolueret, ecce maligni spiritus repenti-

Dæmones cædunt Romualdum. no impetu cellam eius ingressi, protinùs illum in terram sternunt, immani eum cæde conficiunt, & exhaustis lõgo ieiunio membris durissimos ictus illudunt. Tandem Romualdus inter ipsa percussionum verbera respectu diuinæ gratiæ visitatus, in hanc vocem erupit: Chare Iesu, dilecte Iesu, quare me dereliquisti? Nunquid omninò me inimicorum manibus tradidisti? Ad hæc omnes iniqui spiritus diuina virtute fugati sunt,

Diuinitùs sanatur. & cõtinuò tanta diuini amoris compunctio Romualdi pectus accendit, vt totum cor eius in lachrymas quasi cera liquesceret, & de tot allisionibus sancti corporis nil sentiret. Mox sanus & validus de terra surrexit, & licet impediente adhuc sanguine, ad eũdem psalmi versum, quẽ reliquerat redijt. In ingressu quippe dæmonũ fenestra cellulæ in frontem illius impegit, in qua manifesta postmodùm cicatrix occalluit, quæ eiusdẽ vulneris indicium, quandiù vir sanctus vixit, ostendit.

Cap. 18. Iam igitur miles Christi assuetus bello, robustiorque effectus, studebat quotidiè ad maiora proficere, de viribus in vires crescere, & semper semetipso fortior, nullas iam

Dæmones cum terrere nituntur. poterat eneruati hostis insidias formidare. Sæpè enim sibi in cella residenti velut teterrimi corui & vultures, iniqui spiritus videbantur assistere, & quasi ad cotidianum animalis cadauer, quia non audebant accedere, cogebantur eminùs adspectare. Sæpè se in figuris Aethiopum, sæpè per diuersorum animalium species ostendebant. Quibus clarus Christi triumphator insultabat, dicens: Ecce paratus sum: venite, & si qua

in vobis

in vobis est virtus, ostendite. Nunquid iam omninò deficitis? Nunquid iam victi estis, & aliquas contra Dei seruulum certandi machinas non habetis? His denique & huiusmodi verbis confundens iniquos spiritus, confestim eos velut missis totidem iaculis effugabat. Videns ergo diabolus, quia per semetipsum contra Dei famulum prævalere non posset, ad callida argumenta conuersus, quocunque vir sanctus ibat, discipulorum eius animos aduersùs eum in malitiam excitabat: vt quia retentari cum ab accenso sui feruoris impetu impossibile fuerat, saltem alienæ salutis cura compesceret: & quia ipse ab hoste superari minimè posset, vel ex alijs victoriam non negaret.

Aliquando nanque ad locum, qui Balneum dicitur, in Saxenati videlicet territorio constitutum transiuit. Vbi etiam non pauco tempore commorans, monasterium ad beati Archangeli Michaëlis honorem constituxit, à quo non longè cellam, in ea habitaturus, ædificauit. Illuc autem Hugo Marchio septem sibi pro necessitate misit nummismatum libras. Quas ille, vt benè prodigus misericorditer dispensaret, accepit. Audito itaque, quòd monasterium Palatioli fuisset igne consumptum fexaginta solidos de prædicta pecunia fratribus in adiutorium direxit: reliqua autem, vt in simile opus expenderet, reseruauit. Cognito hoc, monachi sancti Michaëlis, beluino contra eum furore commoti sunt: tum, quia prauis eorum moribus contrarius iam ex multis annis extiterat: tum, quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, sed quædam alijs impendebat. Facta igitur conspiratione, vnanimiter cellam eius cum fudibus & phalangis irrumpunt, verberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter deho nestatum, de finibus suis expellunt. Cùm itaque sic eliminatus abiret, & nimia tristitię vis in mentis eius iam interiora descenderet, hoc apud semetipsum deliberat, vt iam decæterò sux contentus, alienæ salutis curam omninò posponat. Post hanc verò cogitationem tantus animum eius terror inuasit, vt si in eo, quod mente conceperat, obstinatè persisteret, periturum se, damnandumque diuino iudicio nullatenus dubitaret. Cap. 19. Constituit monasterium Monachi eum expellunt.

Monachi autem compotes diù desideratæ vltionis effecti, & quasi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter se laudibus efferunt, & in immoderatum ludum atque cachinnum se, lætitia lenocinante, resoluunt: deinde etiam, vt tanti gaudij solennitatem quodammodò iucundissimam faciant, sumptuosas deliciarum copias sibi ad conuiuium parant? Erat verò tunc hyems, quæ non solùm vicissitudini temporum, sed frigidis quoque eorum mentibus aptissimè congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatissimum Christi famulum sæuior fuerat, mel acquirere, vnde mulsum epulantibus faceret, satagebat. Cumque Sapin fluuium hoc studio transmearet, offendentibus in plancas pedibus, subitò de ponte deijcitur, & fluuiali voragine funditus absorbente raptatus extinguitur, iusto videlicet Dei iudicio, vt turbida illum aqua satiaret ad mortem, qui in eo, quod fiere debuerat, mellis dulcedinem ad vitæ concupierat voluptatem. Nocte verò, dum omnes ex more quiescerent, descendẽte crebra niuiũ multitudine, repentè tota communis ædificij super eos fabrica corruit, & alteri caput, alij brachia, alij crura, vel quælibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulsus est. & merito diuisionem corporeæ lucis pertulit, qui diuisus à proximo, etiamsi alterum haberet, geminæ charitatis vnum lumen amisit. Cap. 20. Monachi eum expellunt. Diuinitùs puniuntur monachi illi.

Aliquando autem vir sanctus non longè mansit à Caria. Cumque ibi aliquandiù moraretur, manifestè sibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasterium pergeret, ibique potiùs habitaret, ex magna authoritate præcepit. Quod vir sanctus nequaquam negligendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quò missus fuerat, impiger festinauit. Inclusus est etiam quodam tempore vir venerabilis in palude Commiaclẽsi, quæ dicitur Origarium: vnde postmodùm prænimio palustris cœni fœtore & corrupto aëre, ita totus tumefactus & depilatus exijt, vt nequaquam eadem, quæ inclusa fuerat, species videretur. Nam & caro eius tota eatenùs erat viridis, vt tanquam stellio discolor appareret. Alio quoque tempore in insula, quæ Peretum dicitur, habitauit, quæ videlicet insula à Rauenna vrbe duodecim ferè millibus distat. Ibi verò dum in cella cum quodam venerabili viro, suo nimirùm discipulo, Guillelmo nomine, moraretur, angusti parietes habitaculi repentè flamma corripuit, deinde ad alta conscendens, dominari per tecta liberis iam viribus cœpit. Protinus vir sanctus ad solitæ defensionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant reposita, foras extrahere, non vt mos est, tecti scindulas dissipare, non aquarum Cap. 21. Ex palustri loco valdè affligitur.

Precibus do mat flãmas. abundantiam spargere, non vllis impulsus est ad extinguendos ignes nisibus anhelare, sed solummodò orationem fudit, & cõfestim ftridentes ignium globos diuina virtus extinxit.

Cap. 22. Eodem verò tempore iunior Ottho Imperator Classensem Abbatiam ordinate desiderans, optionem fratribus dedit, vt quem ipsi vellent, indubitanter deligerent. At illi continuò vnanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffidens beatum virum ad regiam aulam euocari posse per nuncium, ire ad eum per semetipsum

Ottho Imperat. eum inuisit. voluit, & ad cellam eius sole iam occidente peruenit. Cui Romualdus, quia magnum hospitem in parua domo susceperat, lectulum suum ad quiescendum dare dignatus est. Coopertorium tamen Rex noluit, quia asperrimum iudicauit. Manè autem facto, Rex eum secum ad palatium duxit, tandemq; ei instare, vt Abbatiam susciperet, mul-

Classensi Abbatiæ inuitus præficitur. tis precibus cœpit. Qui cùm reluctaretur, & regiæ petitioni assensum penitùs denegaret, Rex auem è contrario excommunicationem & anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis & toto synodali concilio minaretur, tandem imminente necessitate succubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc sibi nequaquam videri nouum, sed ante quinquennium sibi fuisse diuinitùs reuelatum. Regebat itaque monachos sub districta regulæ disciplina, neque alicui ab ea declinare licebat: non denique nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dextram, læuamque partem deflectere, vel à rectæ conuersationis audebat rectitudine deuiare. Vir nanque sanctus cordis oculos in cælum figens, vt Deo in omnibus obtemperaret, non timebat hominibus displicere.

Cap. 23. Hoc autem fratres serò considerantes, semetipsos priùs accusant, quia hûc sibi præesse poposcerant: deinde multis eum detractionum susurrationibus lacerant, & duris

Ea cura se abdicat. scandalorum aculeis vexant. Romualdus itaq; videns, & suam perfectionem aliquatenùs minui, & illorum mores procliuiùs in deteriora conuerti, Regem impiger adijt, & eo non leuiter reluctante vnà cum Archiepiscopo Rauennate, in vtriusque conspectu virgam proiecit, & monasterium dimisit. Porrò autem Rex Tyburtinam tunc ciuitatem obsidebat. Ciues enim inclytum eius Ducem, Matholinum nomine, interfecerant, ipsum quoque Regem correptis armis, à suis mœnibus exturbauerant. Vnde non dubium est, beatum Romualdum illuc ex diuina prouidentia missum, qui imminens tot animarum periculũ, sequestra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus est, vt Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obsidem darent: Ducis verò interfectorem ad eius matrem catenatum dirigerent. Quæ sancti viri fusis ad eam precibus mitigata, crudeli homicidæ crimen indulsit, & incolumem ad propria redire permisit.

Cap. 24. Fecit quoque venerabilis vir apud Tybur alium boni operis fructum, quem silentio prætereundum esse non arbitror. Quidam nanque beatus, Venerius nomine, habitare primitùs in monasterio cœpit cum tanta humilitate & simplicitate, vt omnes illum fratres subsannando despicerent, & delirum eum atque dementem esse putarent. Alij enim illum sæpe colaphizare, alij sordida, qua lebetes lauabantur, aqua perfundere, alij diuersis eum solebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cumque ille se perpenderet inter tot aduersa tranquillum suæ mentis statum seruare non posse, consortium deserens, in solitudinem properauit. Vbi per sex annos absque vino omniq; pulmento sub nimiæ districtionis ariditate permansit. Qui Romualdo interroganti, sub

Nota de obedientia. cuius regimine obedientiam exhiberet, respondit se alieno solutum imperio, hoc sequi, quod sibi vtilius videretur. Cui Romualdus ait: Si Crucem Christi portas, superest vt Christi obedientiam non relinquas. Vade igitur, & consensu à proprio Abbate susceptо, reuertere, ac sub eius dominio humiliter viue: quatenùs sancti operis ædificiũ, quod bona voluntas ædificat, humilitas erigat, atque obedientiæ virtus extollat. Hæc & multa alia ædificationis monita proferens docuit eum qualiter cogitationibus suis resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare: & ita confirmatum & instructum, in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur sancti viri documenta gratanter amplectens, Abbatem suum protinùs adijt, consensum accepit, & ad

Venerij eremitæ mira abstinentia dilectam solitudinem quantociùs remeauit. Volens autem in possessione sui monasterij habitare, ascendit in quoddam saxum, nullis hominum vestigijs peruium, & ab humana penitùs conuersatione remotum, ibique per quatuor annos, omni humano solatio destitutus, singulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monasterio secum detulerat, non panem comedit, non vinum bibit, non coctum aliquid omninò gustauit, sed solis arborum pomis & herbarum radicibus vixit. Erat autem in eodẽ

saxo

saxo quædam concauitas, vbi colligebatur aqua in hyeme, ex qua vir sanctus tota bibebat ætate. Tandem cognito, quòd ibi seruus Dei moraretur, cœpêre ad eum multi confluere, ciborum alimenta deferre, & quæcunque sibi quasi necessaria ministrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta pastoribus pecorum & alijs indigentibus exhibebat. Exhortante autem loci Episcopo, basilicam ibi fieri & consecrari permisit. In qua ipse aliquanto pòst tempore defunctus est, & à quibusdam se quærentibus est inuentus accliuis ante altare quasi causa orationis in cubitis & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum signa operari dignatus est. Sic denique, sic bona terra vberes fructus reddidit, quæ verbi semen ex ore Romualdi multiplicandum suscepit. Felix obitus eius.

Apud prædictam quoq; ciuitatem conuertit beatissimus vir Thammum quendam Theutonicum, qui, sicut dicitur, in tantùm Regi familiaris & charus extiterat, vt vtriusq; vestes vtrunq; contegerent, & amborum manus vna paropsis communi sæpè cõ uiuio sociaret. Crescentius nanq; senator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur, sancti Angeli, confugium perijt, & quia munitio inexpugnabilis est, obsidente Rege, ad defendẽdum se fidutialiter præparauit. Ei verò Thammus ex præcepto Regis iusiurandum securitatis præstitit: & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui sibi inimicus erat, quasi reus maiestatis, capitalem sententiam subijt. Cuius vxorem postèa Imperator in concubinam accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conscius, & periurio tenebatur obnoxius, idcircò à beato Romualdo iussus est relinquere seculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, non modò facilem reperit, sed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monastico ordini valdè beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus. Cap. 26. Crescentius senator capite plectitur.

Ipse quoque ex eodem crimine beato viro confessus, pœnitentiæ causa nudis pedibus de Romana vrbe egrediens, sic vsque in Garganum montem ad sancti Michaëlis perrexit ecclesiam. Per totam etiam Quadragesimam in Classensi monasterio beati Apollinaris, paucis sibi adhærentibus, mansit. Vbi ieiunio & Psalmodiæ, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata desuper purpura regebatur. Lecto insuper fulgentibus pallijs strato, ipse in storea, de papyrijs confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promisit denique beato Romualdo, quòd Imperium relinquẽs, monachicum susciperet habitum: & cui innumeri mortales erant obnoxij, iam ipse pauperculo fratri cœpit esse subiectus. Cap. 26. Nota de Imperatoris pœnitẽtia.

Romualdus autem cum eo, de quo iam diximus, Thammo, & cum Bonifacio viro clarissimo, quem nunc felicissimum martyrem se habere Russiana gloriatur Ecclesia, & cum alijs conuersis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monasterium sancti Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, deuenit. Ibi verò grauiter infirmatus est, sed citò ex diuina misericordia conualuit. Habebat autem equum satis egregiũ, quem sibi Buscslauinus, Sclauonici regis filius, dono dederat, factus ab eo Monachus. Hunc vir sanctus humilitatis studio permutauit, & pro eo asinum laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris nostri desiderio, qui asellæ tergo consederat, vir venerabilis hoc ipsum animal libentius equitabat. Cum hisigitur omnibus superiùs nominatis Romualdus ad Percum, vbi dudùm habitauerat, rediit, ibiq; his & alijs multis fratribus aggregatis, & per cellas singulas constitutis, tanto feruore eremiticæ conuersationis rigorem & in se, & in alijs tenuit, vt illorum vita omnibus, ad quos fama eorundem peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupesceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cum vidisset priùs homines sericis, immò deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentijs assuetos, nunc vno birro contentos, incluſos, discalceatos, inculcos, & tanta abstinentiæ ariditate contusos? Faciebant autem omnes opera manuum, alij scilicet coclearia, alij nebant, alij retia nectebant. Quorum tamen omnium vitam beati Bonifacij conuersatio longiùs transcendebat. Buscslauino rex fit monachus. Matt. 21. Nota de sonicijs sancti viri.

Hic regis fuerat consanguineus, & ita charus, vt rex illum non alio vocaret nomine, nisi anima mea. Erat autem apprimè liberalium artium doctrinis instructus, maximeque in modulationis musicæ studijs approbatus. Is itaque cùm in capella regia moraretur, videns ecclesiam antiqui martyris Bonifacij, mox exemplo sui æquiuoci ad martyrij desiderium prouocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo etiã ipse martyr esse non debeo? Posthæc igitur monachus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit, vt sæpè Dominicis diebus tantùm, & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnunquàm verò si vrticarum, vel etiam veprium cerneret densitatẽ, illuc se pro- Cap. 28. S. Bonifacij martyris historia. Russiæ mare. Mira eius abstinentia.

se proijciens volutabat. Ex quo cùm quidam frater aliquando eum corriperet, dicẽs Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis auræ rumores coram omnibus facis? nihil aliud respondit, quàm, Tui sunt confessores, mei sint martyres. Cùm verò post diuturnam eremiticæ conuersationis vitam ad prædicandum iam ire disponeret, Romã primùm pergere studuit, & ab Apostolica sede consecrationem Archiepiscopatús accepit. Retulit autem mihi quidam senex monachus, qui eum illuc de Rauẽnæ finibus comitatus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus quidem, qui eum sequebantur, pedester ibat, sed ipse iugiter psallens, & cæteros longè præcedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidiè comedebat, sed per singulos dies de medio pane & aqua viuens, in diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, quotidiano victui poma quælibet, vel herbarum radices addebat.

Magna eius vitæ austeritas.

Cap. 29.

Postquam autem cõsecratus est, quotidiè obseruabat & monasticum pariter & Canonicum in celebrandis Horarum officijs ordinem. Cùm verò iam vltramontanos peteret fines, equo quidem vehebatur, sed venerabilis pontifex (sicuti dicitur) nudis cruribus semper & plantis adeò intolerabilem frigiditissimæ regionis sustinebat algorem, vt volens descendere, non pedem ab stabilẽ ferro disiungeret, nisi aqua calida subueniret. Ad gentiles autem postremò perueniens, cum tanta cœpit feruidi pectoris constantia prædicare, vt iam nullus ambigeret, quia vir sanctus martyrium flagitaret. Illi verò timentes, ne sicut post martyrium beati Adelberti, coruscantibus miraculorum signis, Sclauonicæ gentis plerique conuersi sunt, ipsis quoq; similiter eueniret, longo tempore à beato viro manus artificiosa malitia reprimunt, & cupidissimo mori, nolẽtes occidere, crudeliter parcunt. Cumq; ad Regem Russorum vir venerabilis perueniisset, & constanti animo prædicationi vehementer insisteret, videns eum Rex squalidis vestimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus est quia vir sanctus talia non religionis causa perferret, sed idcirco potiùs, vt pecunias congregaret. Promisit igitur ei, quia si ab huiusmodi vanitate recederet, ipse paupertatem eius largissima diuitiarum liberalitate ditaret. Verùm Bonifacius mox ad hospitium sine mora reuertitur, preciosissimis pontificalibus ornamentis decenter induitur, & sic ad Regis palatium denuò præsentatur. Rex autẽ videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam, non paupertatis inopia, sed veritatis impulit ignorantia. Veruntamen si vis vera credi, quæ asseris, erigantur duæ excelsæ lignorum catastæ, breuissimo à se interstitio separatæ, & igne suppositò cùm vaporatæ fuerint, ita vt vtriusq; struis vnus ignis esse videatur, tu transi per medium. Quo si læsus ex aliqua parte fueris, ipsis te penitùs confùmendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non potest) sanus euaseris, omnes nos Deo tuo absq; difficultate credemus. Cumq; hoc fœdus non solùm Bonifacio, sed & cunctis, quæ aderãt, gentibus placuisset, Bonifacius ita vestitus vt Missarum solennia celebraturus, priùs cum sanctificata aqua & incenso thure vndiq; perlustrans ignem, dein stridentes flammarum globos ingressus, ita exiuit illæsus, vt nec minimus capitis eius capillus videretur exustus. Tunc Rex & cæteri, qui huic spectaculo interfuerant, cæteruatim ad pedes se beati viri proijciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari se instantissima supplicatione deposcunt.

Apud Russos conuersantur.

Ecce sanctificatæ aquæ virtutem & thuris incẽsi.

Cœpit itaq; tanta gentiũ multitudo ad baptisma confluere, vt vir sanctus ad spatiosum locum quendam pergeret, & in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decreuit autem Rex, vt regnum relinquens filio, ipse quandiù viueret, à Bonifacio nullatenùs separaretur. Frater autem Regis cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso Rege peremptus est. Alius verò frater, qui iamà Regis erat cohabitatione diuisus, cùm ad eum vir venerabilis venit, audire verbum eius noluit, sed de conuersione fratris nimia aduersùs eum ira succensus, continuò comprehendit: deinde timens, ne si viuum teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in sua præsentia, circunstante non parua hominum multitudine, decollari præcepit. Statim verò & ipse cæcatus est, & tantus eum cũ omnibus, qui adstabant, stupor oppressit, vt nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus possent, sed cuncti velut lapides rigidi & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens, nimio dolore perculsus, omninò deliberat non solùm fratrem occidere, sed & cunctos, qui sibi tanti reatús fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cùm illuc protinus aduenisset, & corpore martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu & motu stupefactus adstare conspiceret, hoc sibi cum suis omnibus placuit, vt priùs pro eis oratio fieret, si forsitan illis diuina misericordia

Cap. 30. Russi credunt in Christum.

S. Bonifacius decollatur.

ricordiâ ſenſum, quem amiſerant, reformaret: deinde ſi acquieſcerent credere, indulto crimine, viuerent: ſin autem, omnes vltoribus gladijs interirent. Cùm igitur & ab ipſo Rege, & à cæteris Chriſtianis diutiùs fuiſſet oratum, non ſolùm prior ſenſus ſtupefactis hominibus redditur, ſed inſuper conſilium flagitandæ veræ ſalutis immittitur. Nã continuò pœnitentiam ſui criminis flebiliter expetunt, baptiſmi ſacramẽta cum magna alacritate ſuſcipiunt, ſuper corpus quoque beatiſſimi martyris eccleſiam conſtruunt. Veruntamen ego, ſi de huius mirabilis viri cuncta, quæ dici veraciter poſſunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forſitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacij virtus proprio indigeat ſtylo, idcircò tamen illum cum alijs Romualdi diſcipulis per tranſcurſum hic memorare curamus, vt ex corũ laude, quàm magnus & glorioſus magiſter eorum fuerit, demonſtremus: quatenus dum cel ſitudo clientium auribus fidelium inſonat, quàm excelſus doctor eorum fuerit, ex ſchola, quam tenuit, innoteſcat. Eius interfectores creãt.

Interea Romualdo in Pereo habitante, Buſclauus Rex preces Imperatori direxit, vt ſibi ſpirituales viros mitteret, qui regni ſui gentem ad fidem vocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & concedi ſibi de ſuis monachis, qui illuc deſtinati vti liter valeãt, deprecatur. Ille verò nulli ſuorum hoc præcipere velut ex prælationis au thoritate voluit, ſed in eorum voto ponens, ſiue manendi, ſiue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat enim ex tam metuendo negocio voluntatem Dei: & ideò non illud ſuo, ſed fratrum potiùs arbitrio committebat. Inſtante igitur Imperatore & humiliter obſecrante, tãdem duo ſolummodo inuenti sũt ex omnibus, qui ſe vltrò ad eundũ promptos obtulerunt. Quorum vnus Iohannes, Benedictus alter vocabatur. Hi itaq; ad Buſclauum euntes, in eremo priùs, eo ſuſtentante, manere cœperunt, & vt prædicare poſtmodùm poſſent, Sclauonicam linguam laboriosè diſcere ſtuduerunt. Septimo verò anno, cùm iam loquelam terræ plenè cognoſceret, vnum 'ad Romanam vrbem monachum mittunt, & per eum à ſummæ ſedis Antiſtite prædicãdi licentiam petunt. Iniungunt etiam, vt nuncius aliquos ſecum de B. Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ conuerſationis edocti, cum eis ſimul in Sclauorum partibus habitarent. Cap. xi.

Buſclauus autem, volens coronam ſui Regni ex Romana authoritate ſuſcipere, prædictos venerabiles fratres obnixa cœpit ſupplicatione depoſcere, vt ipſi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronam ſibi à ſede Apoſtolica reportarent. Qui regiæ petitioni aſſenſum penitùs denegantes, dixerunt: Nos in ſacro ordine poſiti ſumus, tractare nobis ſecularia negocia minimè licet: & ita relinquentes Regem, ad cellam reuerſi ſunt. Quidam verò regis familiares, agnoſcentes ipſius deſiderium, ſed quid ſancti viri reſpondiſſent, ignorantes, copioſum auri pondus, quod mittendum Papæ fuerat, ſecum eos detuliſſe ad cellulam falsò opinati ſunt. Deinde intra ſe conditione pacta condicunt, vt nocti eremum latenter ingreſſi, & monachos interficerent, & pecuniam abſportarẽt. Quos cùm beati viri tentantes irrumpere perſenſiſſent, aduentũs eorum cauſam protinus agnoſcentes, confeſſionem inter ſe facere, & ſanctæ Crucis ſe cœpère vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri, eorum obſequio ex aula regia deputati, qui, prout vires dabant, ſtare pro ſanctis, & furibus reſiſtere nixi ſunt. Fures verò reperto tandem aditu irruentes, extractis gladijs omnes pariter occidêre. Tunc theſaurum anxiè perquirentes, ſed euerſis omnibus nihil inuenientes, vt tanti reatûs crimen obtegerent, & humana ſuſpicio non armis, ſed flammis potiùs, quod fuerat, deputaret, cellam incendere, & ipſa martyrum conati ſunt cadaue ra conflagrare. Sed admoti ignes, amiſſis naturæ viribus, nil omninò conſumere vllis hominum ſtudijs potuêre. Ita enim eos ipſa etiam parierum materies repellebat, ac ſi pro lignis duriſſimi ſilices eſſent. Fruſtrati itaque fures, in fugam ſe conferre nitũtur: ſed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota ſiquidem nocte per frutẽta nemorum, per latitudinem ſaltuum, per opaca ſyluarum, viam anxiati ſunt quærere, quam nullatenùs valuêre errabundis veſtigijs inuenire. Sed neque pugiones in vaginas recondere, arefactis brachijs, potuerunt. Vbi verò ſanctorum iacebant corpora, copioſum lumen vſq; in diem ſplendeſcere, & dulciſſima Angelicæ cantilenæ non deſijt ſuauitas reſonare. Cap. xii. Sancti viri ab impijs iugulantur. Vide miracula & diuinam in impios illos vltionem. Cap. xiii.

Adueniente autem die, quod factum fuerat, Regem latére non potuit. Qui illicò ad eremum cum numeroſa populi multitudine feſtinauit, & ne fures euaderent, facta corona hominum, totam ſyluam vndique circuncinxit. Qui tandem reperti ſunt manifeſti criminis rei, & ad gladios ſuos adhuc vltione diuina ligati. Rex autem quid de eis faceret,

faceret, habita consideratione deliberans, hoc postremò decreuit, vt nequaquàm eos sicut merebantur, occidi præciperet, sed ferreis catenis vinctos ad sepulcra martyrum destinaret, quatenus aut ibi vsque ad obitum in vinculis miserabiliter viuerent, aut si sanctis martyribus aliter videretur, ipsi eos sua misericordia liberarẽt. Qui cùm ad sanctorum tumulum fuissent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotẽtia fractis sunt nexibus absoluti. Deinde facta super corpora sanctorum basilica, innumerabilia non solùm tunc, sed & nunc ibi fiunt ex diuina virtute prodigia.

Miracula ad corpora sanctorum.

Cap. 14. Imperator autem Henricus Buselaui consilium non ignorans, vndiq; vias custodiri præceperat, vt si Buselauus Romam nuncios mitteret, in eius ilicò manibus deueniret. Monachus igitur, qui nuper missus à sanctis martyribus fuerat, demùm captus est & mox carcerali custodiæ mancipatus. Nocte verò illũ Angelus Domini in carcere visitauit, & consummatos esse eos, quorum legatione fungebatur, admonuit, statimq; aperto diuinitùs carcere, præparatum sibi esse nauigium in fluuio, quẽ transitur erat, asseruit. Quò festinans monachus, Angelicæ promissionis fidem veram esse probauit. Dum moraretur autem Romualdo adhuc in Pereo, Imperator Ottho monasterium ibi ad honorẽ sancti Adelberti, eo suggerente, construxit, cui contigua Classensis cœnobij prædia contulit, & ea sibi ex fiscali possessione in Firmensis monarchiæ partibus recõpensauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi discipulis constituto, & fratribus congregatis, cœpit eos sub magna Romualdus tenere custodia, & docebat eos sub regulari viuere disciplina. Præcepit etiam Abbati, vt in eremum secedens, per totã hebdomadã in cella consisteret: dicebus verò Dominicis fratres, ad monasterium veniens, visitaret. Qui sancti viri iussa contemnẽs, cœpit seculariter viuere, & pede operis semel exorbitãte, à rectitudinis tramite iam longiùs declinare. Vidensergo Romualdus, quòd secundùm suæ voluntatis ardorẽ ibi laborare non posset, Regem protinus adijt, & acceptæ promissionis exactor, vt Rex monachus fieret, insistere vehementius cœpit. At ille facturum se quidem quod exigebatur asseruit, si tamen priùs Romã, quæ sibi rebel labat, impeteret, & ea deuicta, Rauennam cum victoria remearet. Cui Romualdus: Si Romã, inquit, ieris, Rauẽnam vlteriùs nõ videbis: & apertissimè illi mortem propinquam esse denuncians, quia eum reuocare non potuit, procul dubiò de eius certus interitu, ab eo recessit. Dum verò Rex Romam properat, Romualdus nauim ascendẽs, ad ciuitatem Parentium transfretat. Rex itaq; secundùm beati viri prophetiam vix à Roma reuerti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus est.

S. Romual. dusprædicit Ottoni Imper. mortem.

Cap. 15. Romualdus autem tribus annis in Parentinæ ciuitatis finibus habitans, in vno monasterium construxit, in duobus verò inclusus mansit. Ibi nempe ad tam magnæ perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit, vt à sancto afflatus Spiritu & nonnulla ventura prospiceret, & multa veteris ac noui testamenti occulta mysteria radijs intelligentiæ penetraret. Anxiabatur autem ibi aliquãdo in lachrymas erumpere, sed nullo valebat conamine ad contriti cordis compunctionem venire. Factum est ergo quodam die, dum in cellula psalleret, vt in hunc psalmi versiculum incideret: Intellectum tibi dabo, & instruam te: in via hac, qua gradieris, firmabo super te oculos meos. Repentè igitur tanta sibi lachrymarum effusio orta est, & ita mens eius ad intelligendas diuinæ scripturæ sententias illustrata, vt ex eodem die, quandiù vixit, vberes sibi lachrymæ, quandocunq; voluissẽt, facilimè fluerent, & plurimã illa scripturarum mystica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat, vt quasi totus in lachrymas resolutus, æstuante in narrabili diuini amoris ardore clamaret: Charte Iesu, chare, mel meum dulce, desiderium ineffabile, dulcedo sanctorum, suauitas Angelorum: & cætera huiusmodi, quæ ille sancto Spiritu dictãte, in iubilum proferebat: nos humano sensu exprimere talia nõ valemus. Sicut enim Apostolus dicit: Nos, sicut oportet, orare nescimus: sed ipse Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et ideò Romualdus Missam celebrare coram pluribus nunquam volebat, quia se à lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam postmodùm præ nimia iam consuetudine vir simplicis animi putans gratiam sibi diuinitùs prærogatam, omnibus esse concessam, dicebat plerunq; discipulis: Cauete, ne multas lachrymas effundatis: quia & visum minuunt, & verticem lædunt. Vbicunque autem vir sanctus habitare disponeret, oratorium cum altari primitùs intra cellulam faciẽs, deinde se recludens, aditum damnabat.

Psalm. 31. Gratia lachrymarũ in S. Romualdo.

Rom. 8.

Cap. 16. Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quæ Bifurcum dicitur, consilium flagitantes, qualiter conuersari in eremo deberent, qualiter diabolicis

licis impugnationibus resistere possent. Quorum nuncij cùm ad monasterium, à quo Romualdi cella longiùs aberat, peruenissent, ilicò venerabilis vir per spiritum eorum cognouit aduentum, præcepitq; Abbati Ansoni, qui sibi tunc assistebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenêre. Qui continuò cœpit eum deridere, & dicere quia verè falsus propheta esset. Postremò tamen velut coactus ad monasterium veniens, eos, quos vir sanctus prædixerat, orantes iam in ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo salutaris doctrinæ sale condiuit, multis deniq; contra antiqui hostis insidias virtutum armis instruxit: & postquàm eos de omnibus subtiliter vtiliterq; docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remisit. Per spiritū cognouit fratrum aduentum.

Alio quoq; tempore rursus prædicti fratres ad eum nuncios dirigunt, & de eadem re consilium maiori adhuc anxietate requirunt. Quibus vir venerabilis ait: Ego nunc libellum de pugna dæmonum scribo, quē vobis, cùm redieritis, dabo, vel certè vobiscum fortasse veniam. Hoc illi audientes, protinus in faciem se prosternunt, vt eũ illis ire dignaretur, importuna admodùm supplicatione deposcunt. Altera verò die iturũ secum inunctanter asseruit, & vt nauim requirerẽt iussit. Audiens hoc Parentinus Episcopus, nimio mœrore perculsus est. Inueniens quoq; monachos propter nauigiũ discurrentes, multis contumeliarum eos dehonestauit iniurijs. Hoc etiam cunctis iusta portum mancntibus promulgauit edictum, vt quicunq; Romualdo nauim dare præsumeret, ipse quoq; vnà cum ipso irreuocabili profectione demigrans, Parentium vlteriùs non rediret. Festinè igitur nuncius ad Polensem Episcopum mittitur, vt beato viro nauigium mittere non moretur. Sæpè nanque præfatus Episcopus adhortatus illum fuerat, vt nequaquam decæterò in tam obscuro recessu inclusus lateret, sed illuc potiùs se conferret, vbi animarum lucrum copiosiùs facere potuisset, ne videlicet sicut carbo soli sibimet arderet, sed magis, vt re vera lucerna super candelabrum posita, omnibus, qui in domo Dei sunt, radios suæ lucis infunderet. Cap. 17.

Dum igitur nuncius, qui missus est, expectatur, Romualdus his, qui secum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubiò, quia frater ille tardiùs veniet: vnde in alia nauinos ire priùs, quàm ille reuertatur oportet. Adueniente autem sancto die Dominico, in ipso primæ lucis crepusculo dixit assistenti sibi cuidam fratri, nomine Engelberto, qui posteà Archiepiscopus factus est: Respice, inquiens, procùl in pelagus, & vide duas naues longinquis adhuc spatijs pari aduersùm nos velocitate tendentes: earum nos definitè debet vna susscipere. Qui curiosiùs intendens, & expansis oculorum radijs solicitè cuncta perlustrans, aliquod nauigij signum omninò videre non potuit. At cùm dies iamiamque claresceret, ecce extremo videt intuitu duas naues eminùs aduentantes, & præ nimia adhuc longinquitate quasi totidem volucres apparentes. Quibus tandem subeuntibus portum, interrogati remiges, vtrùm Romualdum eum suis in propria vellent naue susscipere, noua mox repleti lætitia. se & sua omnia in eius potestate constituunt, & beatos se fore tam preciosæ margaritæ pondere profitentur. Verùm illo die minas aëris formidantes, ire nolebant. Romualdus autẽ exhortatus est eos, vt statim in spe diuinæ gratiæ iter caperent, spondens eis, quia nullum omninò periculum sustinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare cœperunt. Cap. 18. En quanti fit sanctus vir.

Circa diluculum autem subitò venti seuiunt, tempestas oritur, mare ab imo fundo Cap. 19.
uersatur. Iamq; furentes vndiq; procellæ, ipsos quoq; remiges prosternunt, & nauim hincinde concutientes, totas penè tabulas laxant. Videres itaq; homines, alios quidem se ad natãdum exuere, alios verò diuersis se funibus religare, quosdam aũt, vt superna tare fluctibus possent, remos, aut lignum aliquod strictum tenere. Cumq; in tanto discrimine non iam dubium desperatis omnibus naufragium immineret, ilicò Romualdus ad solita orationis arma mentacucurrit, & reclinato paululùm capitio, capite deuexo in gremium, preces in silentio ad Dominum fudit: deinde Ansoni Abbati, q cominus assistebat, secure præcepit, dicens: Denuncia nautis, vt nequaquam timeãt, sed omnes se incolumes euasuros absque vlla penitùs ambiguitate cognoscant. Vix modicum post hæc tempus transierat, & ecce vltra omnium spem absq; vllo humano studio ipsa se nauis dirigit, & mox in portum Capreolæ ciuitatis delapsa, celeriter subintrauit. Tunc oẽs liberatori Deo dignas referre gratias, & manifestè se de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur. Oratione maris tẽpestate sedat. Prophetia ciusdem.

Veniens itaque Romualdus Bifurcum, visis omnium fratrum cellis, quia superstitione quadam ambitiosæ videbantur, in nulla earum habere hospitium voluit, nisi in illa solummodò, in qua Petrus venerabilis eius discipulus habitabat. Vir siquidem Cap. 40.

erat

erat admirabilis abstinentiæ, multæque admodum extremitatis, qui cellulam sibi ad sancti Hilarionis exemplum vix vnquam largiorem fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autem post idem venerabilis vir, quia dum beatus Romualdus cum ipso maneret, & psalmos vterque se in vicarijs versibus alternaret, tricies in nocte, vel eo amplius se Romualdus ad requisita naturæ ire simulabat, quoniam affluentium lachrymarum inundantiam atque singultus cohibere non poterat. Cumque ibi Romualdus aliquandiu moraretur, & fratres non solùm de spirituali certamine, verumetiam vt sibi Abbatem præferrent, admoneret, illi quia suum habebat vnusquisque sustentatorem, & prout cuique libuerat, proprijs sequebatur arbitrij libertatem, Romualdi præcepta susc ipere non magnoperè curarunt.

Affluentia lachrymarum.

Cap. 41. Romualdus ergo sterilitatis impatiens, anxia cœpit auiditate perquirere, vbi terrã posset ad proferendos animarum fructus idoneã inuenire. Misit itaq; nuncios ad Camerinæ prouinciæ Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cũcta suæ ditionis obtulêre prædia, non modò syluarum & mõtium, sed si sibi etiam placeret, agrorum. Postremò repertus est in eorum possessione locus, eremiticę conuersationi satis congruus, montibus vndiq; vallatus & syluis. In medio verò ampla quædam planities non solùm proferendis frugibus apta, sed perspicuis etiam fontibus irrigua. Hic itaq; locus, Vallis de castro, antiquitùs vocabatur, vbi iam parua erat ecclesia, in qua quorundam conuersarum mulierum videbatur esse conuentus. His itaq; loco cedentibus, constructis cellulis, illic habitare cum suis discipulis vir venerabilis cœpit. Ibi autem quantos animarum fructus per illum Dominus acquisiuerit, quis valeat vel atramento describere, vel lingua proferre? Cœpêre nanque homines ad pœnitentiam hincinde confluere, & sua pauperibus misericorditer erogare: alij seculũ omninò relinquere, & ad sanctæ conuersationis ordinem spiritu feruido festinare. Erat enim vir beatissimus, quasi vnus de Seraphin, quia & ipse flamma diuini amoris incõparabiliter æstuabat, & alios quocunque pergeret, sanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpè nanque dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, vt subitò interruptum sermonem relinquens, aliquorsum repentino impetu velut amens aufugeret. Et si quando cum fratribus equitabat, longè post alios veniens, semperq; psallẽs, nihilo minùs ac si in cella resideret, iugiter lachrymas effundere non cessabat.

Ingens animarum fructus.

Cap. 42. Inter cæteros autem præcipuè seculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, durissima seueritate corripiebat, & eos, nisi ordinem sponte deserernt, omninò damnabiles & hæreticos asserebat. Qui nouam tem audientes, occidere illum moliti sunt. Per totam nanque illam monarchiam vsque ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine vix quisquam nouerat, Simoniacam hæresim esse peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & vtrùm vera sint, quæ dicò, vestris attestantibus pagínis comprobate. Illis igitur diligenter inspectis, & crimen agnoscunt, & errata deplangunt. Cõstituit autem vir sanctus plures Canonicos & clericos, qui laicorum more seculariter habitabant, præpositis obedire, & communiter in congregatione viuere docens. Nonnulli quoque Episcopi, qui per Simoniacam hæresim sacras sedes inuaserant, ad eum causa pœnitentiæ concurrebant. Qui etiam venerabili viro se committentes, & Episcopatum termino statuto deserere, & ad sanctę cõuersationis se committebant ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus quandiù vixit, nescio si vel vnum conuertere potuit. Est enim venenata illa hæresis, præsertim in Episcopali ordine, tam dura & ad conuertendum rigida, semper promittens, semper de die in diem producens, atque in futurum procrastinans, vt faciliùs possit Iudæus ad fidem conuerti, quàm hæreticus plenè ad pœnitentiam prouocati.

Simoniacos seuerè castigat.

Cap. 43. In eisdem quoque partibus sanctus vir monasterium condidit puellarum. Solenni autem quadam die, dum vir venerabilis illic cum fratribus in capitulo resideret, & eos salutaris doctrinæ dapibus satiaret, repentè ipsum interrumpens sermonem, axia quadam voce exclamare cœpit & dicere: Agitè, agitè, quantocyùs properate, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiscopus in gentibus postmodùm consecratus est) Qui protinus exilientes, ad cellam pernicitèr currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes, ad magistrum pertrahunt, & quid de tam sacrilego raptore faciendum esset, inquirunt. quibus vir sanctus cœpit hilariter dicere: Et ego fratres ignoro, quid de tam malo homine possimus facere, Etuimus illi oculos? Sed posteà non videbit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, & per hoc forsitan fame peribit. Quòd si pedem trunca-

Fur è absens prodit.

Eius iucũda in furem humanitas

truncamus, ambulare non poterit. Sed intrò eum ducite, & cibum illi priùs apponite, vt quid de eo faciendum sit, interim pertractemus. Ita vir sanctus exultans in Domino postquàm cibari latronem fecit, illum modestè correptum, & dulcibus verbis admonitum, redire ad propria in pace permisit.

Cap. 44. Postremò dimissis in Valle de castro nonnullis de suis discipulis, ad regionem se vrbis veteris contulit, & in possessione Pharulphi Comitis monasterium, multis quidem suffragantibus, sed eo maximè expensas præbente, construxit. Tantus nanque in sancti viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, vt effectis nunquam contentus, dum alia faceret, ad facienda mox alia properaret, adeò vt putaretur totum mundum in eremum velle conuertere, & monachico ordini omnem populi multitudinem sociare. Multos denique illic de seculo abstulit, quos per plura sacra loca diuisit. Nonnulli quoque nobilium filij, contemptis parentibus, ad virum beatissimum fugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis Comitis fuit, qui in ipsa pueritia non longo tempore, postquàm monachus factus est, ad mortem veniens, vidit duos iniquos spiritus, quasi nigerrimos vultures, terribiles in se oculos figentes. Cumq; hoc assistenti sibi beato Romualdo puer edixeret, protinùs addidit: Ecce, inquiens, magister, tanti nunc Aethiopes intrant, vt iam totum ædificium repleant. Exhortatus autem, vt confiteretur quid deliquisset, hoc solummodò crimen felix ille peccator cum magno terrore confessus est, quia iussus fuerat à Priore nescio quot scopas accipere, & illas nondum acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris veniam indulgente, in pace defunctus est. Postero verò die cæcus quidam, præbendarius videlicet patris eius, ad sepulcrum illius venit, & altiori voce clamans: Heus domine mi, inquit, si cum Deo es, sicut credo, preces pro me ad eum funde, & oculorum mihi lumen restitue. Quo dicto, statim illuminatus est. Nonnulli quoque ægroti ad eius tumulum venientes, redditi sunt sanitati. Cuius sepulcrum velut multis plenum aromatibus redolebat. Ita illeà Deo meruit honorari post mortem, qui pro eius amore, dum viueret, carnalium spreuit hæreditatem.

Valdè pro pagamona chismum.

Cæcus videt ad sepulcrũ Guidonis Comitis & monachi.

Cap. 45. Interea Romualdus audiens, quia beatissimus vir Bonifacius martyrium suscepisset, nimio desiderij igne succensus, vt pro Christo sanguinem funderet, Hungariam mox ire disposuit. Interim tamen dum in ipsa intentione persisteret, breui tempore tria constituit monasteria, vnum videlicet in Valle de Castro, vbi nunc sanctissimum corpus eius reconditum est: aliud prope Isinum fluuium, tertium iuxta oppidum cõdidit Esculanum. Deinde licentia ab Apostolica sede suscepta, & duobus è suis discipulis in Archiepiscopos consecratis, cum vigintiquatuor fratribus iter arripuit. Tantus enim ardor moriendi pro proximo in omnibus æstuabat, quòd vir sanctus ad tale negocium cum paucis ire difficilè poterat. Euntes ergo cùm iam ipsis Pannonia. rum finibus interessent, repentè Romualdus languore correptus, vlteriùs ire nõ potuit. Cumque diutiùs pateretur, si quando redire disponeret, protinùs ex agritudine conualescebat. Sin autem ire vltrà tentaret, tota eius facies protinùs intumescebat, cibos quoque iam retinere stomacho langue scentè non poterat. Aduocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaquam diuinæ voluntatis esse iudicium, vt vltrà progrediar. Veruntamen quia intentionis vestræ desiderium nõ ignoro, neminem vestrũm redire compello. Multi nempe etiam ante nos totis nisibus studuerunt ad martyrij culmen pertingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere. Licet ergo vobis omnibus martyrium defuturum esse non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire voluerit, vniuscuiusq; relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus aliò iam dimissis, vix septem cum magistro discipuli remanserunt. Eũtium autem quidã flagellantur, venduntur plures, ac seruitutem pro Domino subeunt, ad martyrium tamen, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt.

Romualdo vult Hungaris prædicare Christũ, sed diuinitus retarda tur.

Cap. 46. Romualdus autem, conuerso quodam nobilissimo viro, Aldeberani Ducis consanguineo, qui postea monachus factus, in sancta vsquead mortem conuersatione permansit, alijsq; Theutonicis, ad monasterium, quod in vrbis veteris regione cõstruxerat, redijt. Notandum itaq; est, quia sanctus vir nequaquam velut leuitate vsus falsi inaniter potuit, qui secundùm intentionem quidem suam martyrium subijt, iuxta diuinum verò consilium pro salute eorum missus est, quos conuertit. In prædicto igitur monasterio multa persecutionis scandala passus est. Volebat enim Abbatem vt reuerà monachum, extremitatem diligere, secularia ex desiderio non tractare, res monasterij pro vana gloria non expendere, fratrum vsibus necessaria ministrare.

Infestas patitur persecutiones.

Quæ

Quæ omnia dum ille ſurda aure contemnit, Romualdus locum cum ſuis diſcipulis deſerens, non longè à caſtro prædij ditionis Raynerij, qui poſtmodùm Tuſciæ Marchio factus eſt, habitauit. Hic autem Raynerius coniugem ſuam occaſione propinquitatis abiecerat, & conſanguinei ſui vxorem, quem ipſe inſequentem quodammodo inuitus occiderat, in coniugium copulârat. Ob hoc itaque Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius poſſeſſione noluit, ſed vnum ei aureum proaqua, alterum verò pro lignis appendit. Quos cùm ille omninò reſpueret, malès videlicet ſua dare, quàm à ſancto viro quicquam recipere, poſtremò tamen victus aſſenſit potiùs, quàm Romualdus abiiret. Dicebat autem idē Raynerius, cùm monarchiā obtineret: Quia non Imperator, non aliquis omninò mortalium tantum mihi metum valet incutere, quantum me Romualdi terret adſpectus. Ante eius quippe vultum nec quid dicam ſcio, neque quibus mē defendere valeam, vllas excuſationes inuenio. Habebat reuerà vir ſanctus hāc ex diuino munere gratiam, vt quicunque peccatores, præſertim potentes ſeculi, in eius præſentiam deueniſſent, mox velut ante maieſtatē Dei tremefactis viſceribus formidarent. Sanctus nimirùm Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniuſtis diuinitùs intendebat.

Raynerius Marchio virū ſanctū admodū vereturi.

Nota.

Cap. 47. Illis verò temporibus vir venerabilis monaſterium non longè à Maſſiliano caſtrò conſtruxit. Audiens autem aliquando, quia Venetus quidam Claſſenſem Abbatiam per coëmptionem Simoniacæ hæreſeos inuaſerat, inſuper quoq; in corpus ſuum iniquè peccabat, illuc protinus ire miles Chriſti impiger ſtuduit, diuerſiſque modis ipſum monaſterium purgare tentauit. Vir autem reprobus dum Abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempeſta ſiquidem nocte, dum Romualdus in lecto ſecurè quieſceret, ille eum latenter aggreſſus, impijs cœpit digitis guttur eius adſtringere, nitens eum crudeliter ſuffocare. Sed dum vir ſanctus necdum prorſus intercepto ſpiramine, anhelitu vix eluctante, rauciret, Ingelbertus illico magiſtri ſingultibus excitatus, torrem mox ex ſopito igne corripuit, & miniſtrum diaboli ab incepto nefandiſſimo crimine exturbauit.

Quidam impios virū Dei præſumere nititur.

Cap. 48. Poſthæc Romualdus denuò Parentium nauigauit, ſed Apoſtolicæ ſedis Antiſtes & Romani ciues, vt Romam rediret, legationem dirigunt. Quò ſi reuerteretur, factu-ros ſe omnia eius præcepta promittunt: ſin autem, excommunicationis ſententiam comminantur. Hoc itaque modo ſuum Romualdum Italia recuperare promerulta. Eo tempore in faucibus Callenſium montium aliquandiu manſit, deinde in Petranum montem, non longè videlicet à monaſterio ſancti Vincentij, quod iuxta Candianum cōſtitutum eſt fluuium, commigrauit. Quocunq; autem vir ſanctus ibat, ſemper fructificans, ſemper animarum lucrum magis ac magis accumulans, & homines de ſeculo abſtrahens, velut totus in ignem conuerſus, ad cæleſte deſiderium animos hominum accendebat.

Multos cōuertit.

Cap. 49. Volens autem tunc locum ad eremum faciendam idoneum inuenire, præcepit cuidam preſbytero, vt ad domum propriam rediens, ſibi & his, qui eum comitabantur, alimenta deferret. Deinde montem indagine ſtudioſa perluſtrans, poſtremò quendam monachum in xta paruam baſilicam habitantem reperit, à quo mox vt ſecum pergeret, & locum oſtenderet, vbi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirùm denegauit ſe domum ſine cuſtode poſſe relinquere, quia latronum inſidiantium impetum formidaret. Ad hæc Romualdus recompenſaturum ſe, ſi tale quid accidiſſet, cuncta ſpopondit. Sicque iam alienæ iniuriæ debitor factus, monachum ſecum duxit. Illis itaque locum quærentibus, ecce preſbyter vt iuſſus fuerat, prandium deferens, furem iam domum infringentem reperit, repertum cepit, captum vſque ad Romualdi reditum cuſtodiuit. Quem Romualdus intuens, priùs illum pia ſtuduit verborū auſteritate corripere, deinde dulciter admonēs, incolumem permiſit ad propria remeare. Sic nimirùm, ſic diuina prouidentia ſeruauit illæſum, quod in abſentis Romualdi cuſtodia fuerat derelictum.

Cap. 50. Rurſus dum in eiſdem partibus cellas conſtrueret, (erat autem ſarcina procùl ab eis ſub quodam ſaxo repoſita) tunc vir venerabilis quendam fratrem illuc quaſi cum quodam impetu propulit, præcipiens ei, vt nimis anxiè feſtinaret. Qui mox fu-ribus ſuperueniens, illos quidem iam eam rapere tentantes reperit, ſed nihil adhuc ex his, quæ repoſita fuerant, deeſſe cognouit. Qua ex re rectè colligitur, beatum virum non ſine diuinæ reuelationis inſtinctu fratrem cum tanta ſolicitudine deſtinaſſe, ipſo videlicet puncto, quo fures ad rem non cuſtoditam contigit perueniſſe. Poſt hæc Romualdus ad monaſterium Vallis de caſtro reuertitur, moxque Abbatem ſic

Fures per ſpiritum diſcit & impedit.

alios

alios regere, vt semetipsum tamen nequaquam negligeret, exhortatur. Volebat insuper, vt cellam, qua vsus fuerat, occasione regiminis non omninò desereret, sed in ea sibimet spiritaliter viuens, præcipuis tantùm festiuitatibus fratres admonitionis gratia visitaret. Erat enim beato viro tam odiosa ista quam cernimus, Abbatum conuersatio, vt non minùs gauderet, si de manu cuiusquam Abbatiam potuisset cuellere, quàm si ei datum fuisset potentissimum quemlibet secularium ad sanctæ cõuersationis ordinem conuocare. Sed sicut per Salomonem dicitur: Velut acetum in nitro, ita qui cantat carmina cordi peruersõ: ille prædicatione venerabilis viri de malo deteriorem factus, Comitissas loci dominas protinus adijt, & vt ligna, quibus Romualdi cellæ debebant construi, minutatim incidi præciperent, sacrilega machinatione suggessit. Eo itaq; modo alta paradisi cedrus de terrenorum hominum syluis eiecta est. Prou. 25.

Inde verò progrediens, non longè ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua bella, manere constituit. Illic igitur dum seculares quidam cum discipulis eius habitationum tecta construerent, Romualdus aũt, quia iam præsenectute laborare non poterat, solus opificium custodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in dentibus sentiens, opus ædificij inuitus reliquit, & postulata à fratribus licẽtia, redire domũ miserabiliter ciulans cœpit. Cùm verò Romualdus transitum reuersionis haberet, interrogatus ab eo Presbyter cur abscederet, mox casum suæ passionis aperuit. Tunc Romualdus hianti locum vbi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam subtilem, ne labrum lædat, in calamum mitte, & hic pone: sicq; dolor aufugiet. Vix Presbyter vnius iugeris spatio vltrà progressus est, & cõfestim omni dolore depósito, ad opus, quod reliquerat, sanus & incolumis repedauit, claris nimirùm vocibus exclamãs & dicens: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui regionem nostram splendore tanti sideris illustrare dignatus es. Verè Angelus Dei, verè Propheta sanctus, & lux magna occulta mundo, in finibus nostris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem vociferaris, vix à beati viri discipulis tacere compulsus est. Nam si talia verba ad beati viri Romualdi aures qualibet occasione peruenissent, grauissima cor eius indignatione commouissent. Cap. 51. Pellit dolores dentiũ digiti sui contactu.

Alio verò tempore magnam quandam fagum, quæ prope cellam eius adstabat, incidi præcepit. Erat autem fagus ita cellæ acclinis & imminens, vt iuxta humanam opinionem, si cecidisset, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cumq; operarij vellent iussa perficere, sed ruinam arboris formidarent, ille vt nequaquam timeretur instabat. Itaque cùm impactis circunquaq; securibus, in ipsa iam arboris visceră veniretur, arbor autem super beatum virum non iam dubiè impetum minaretur, cœpêre omnes rogare, & vocibus clamosis vehementer insistere, vt si cellam postponeret, semetipsum exiens conseruaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquiescẽs, vt cœptum citò perficerent, diffinitè præcepit. Postremò fagus grauissimo sonitu corruens, ita aliorsum est ex diuina virtute proiecta, vt cunctis mirantibus, cella omninò manserit illæsa. Omnes igitur tanto obstupefacti miraculo, ad cælum voces tollunt, & immensas Deo gratias referunt. Sed quid nos de diuina circa venerabilem virum custodia dicimus, cùm & alios sæpè per eius præsentiam ex magnis ereptos fuisse periculis non ignoremus? Ex quibus vnum hìc memorare sufficit, vt plures fuisse prudens lector agnoscat. Cap. 52. Ruentem arborẽ alio auertit.

Aliquando nanq; ipse cum operarijs manens, nimiæ magnitudinis ilicem in monte Petrano faciebat incidi. Quæ videlicet arbor in prærupto montis decliuo pendens, in ima vergebat. Rusticus autem quidam paulò inferius stabat. Cùm igitur præcisa arbor grauiter corruens, per deuexum montis voluereturin præceps, mox repertum rusticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes exclamant, & non solùm esse hominem mortuum, sed totum quoq; dilaceratum eius corpus existimant. Sed ô diuinam virtutem, ita mox sanus & incolumis repertus est, ac si super cum non arbor, sed arboris folium cecidisset. Hinc iure perpenditur, sancti viri meritum quantum apud Deum pondus habuerit, in cuius conspectu grauissima arboris moles pondus habere nescit. Cap. 53.

Postmodùm verò, Romualdus cùm Apenninum deseruit, montem Syriæ habitaturus ascendit. Cauendum autem summoperè est, ne quis cùm audierit, quia vir sanctus tot loca mutauerit, pij operis pondus vitio leuitatis adscribat. Hæc nanque mutationum eius causa proculdubiò fuit, quia ad venerabilem virum, vbicunque degeret, turba hominum penè innumerabilis cõcurrebat. Ratio ergo poscebat, vt cùm vnius loci spatium plenum habitatoribus perneret, illic Priore constituto, ad replendũ mox Cap. 54. Cur sæpè loca mutauit.

aliud festinaret. In Sytria verò quot contumelias, quot scandala à suis discipulis passus sit, non est nostræ facultatis euoluere. Ex quibus videlicet vnum hic ponentes, cætera breuitatis studio præterimus.

Cap. 55. Habebat quendam discipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidem fuerat genere, sed omninò degener actione. Hunc itaq; vir sanctus cùm pro fuæ carnis immun-
Calumnia. tur cum di- scipulus e- ius. ditia non modò verbis argueret, sed sæpè etiam verberibus grauissimis coërceret, ausus est diabolicus vir titulum illi eiusdem reatûs opponere, & impudenter contra sancti Spiritûs templum sacrilego ore latrare, dicens videlicet, sanctum virũ vnà secum ex eadem contagione peccâsse. Mox itaq; discipuli omnes aduersùs eum irati, omnes infesti, alij clamant senem impium laqueo debere sursùm pendi, alij dignum iudicant, vt cui ipsa cella ignibus concrematur. Quod vtiq; valdè fuit mirabile, præsertim spirituales viros ex decrepito sene, & vltrà quàm centenario, tam nefarium scelus credere potuisse, cui etiam si voluntas adesset natura tamen & frigidus sanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum est proculdubiò, ad augendum sancti viri meritum, hoc sibi tam grauis aduersitatis accidisse flagellũ. Nam & ipse asserebat, hoc in eremo, vnde nuper abscesserat, veraciter agnouisse, & ad hoc dehonestatis improperium subeundum alacriter aduenisse. Ille autem Sarabaita reprobus, qui sancto viro crimen intenderat, Episcopatum postmodùm Nucerinum per Simoniacam hæresim acquisiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno ædem incensam cum libris & tintinnabulis, ac cæteris sacris ornamentis; exigentibus suis meritis, vidit: in secundo autem dignitatem cum vita, diuina illum feriente sententia, perdidit.

Cap. 56. Agit pœnitentiam nõ admissi crimi- nis. Imposuêre itaque discipuli sancto viro quasi de commisso crimine pœnitentiam, & celebrandi sacra mysteria penitus abstulêre licentiam. Quod ille præiudicium libenter amplectens, & pœnitentiam velut reuerà obnoxius crimini obseruauit, & ad sacrosanctum altare per sex ferè menses accedere non præsumpsit. Tandem verò, sicut ipse postmodùm eisdem suis discipulis retulit, diuinitùs sibi iussum est, vt si diuinã timeret gratiam perdere, iam indifferetam simplicitatem post poneret, & sacra Missarum solennia fiducialiter celebraret. Postera igitur die sacrificare incipiens, cùm ad secundã Missæ secreta peruentum esset, in ecstasim raptus, tam longo temporis spatio siluit, vt omnes, qui aderant, mirarentur. Interrogatus autem postmodùm, cur in offerendo sacrificium tantas moras præter solitum habuisset: Raptus, inquit, in cælum, oblatus sum ante Deum, & continuò mihi diuina voce præceptum est, vt secundùm hunc intellectum, quem mihi Deus immisit, psalmos exponerem, & promodulo mei sensûs chartulis per ordinem commendarem. Ego autem nimio & inenarrabili terrore constrictus, respondere nihil aliud potui, nisi tantummodò, Fiat, fiat. Vnde postea vir sanctus totum psalterium, & nonnulla Prophetarum cantica luculenter exposuit, & licet corrupta grammaticæ regula, sanum tamen sensum vbique seruauit.

Cap. 57. Interrogauêre eum aliquando discipuli dicentes: Magister cuius esse ætatis anima gerat, vel in qua figura ad iudicium præsentatur? Respondit: Scio hominem in Christo, cuius anima delata est ante Deum splendida velut nix, humana quidem effigie, statura verò perfectæ ætatis. Inquisitus iterum, quis ille esset, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox discipuli rem, vt veraciter erat, inter se inuicem retulêre, & ipsum fuisse hominem certa manifestatione cognouêrunt. In Sytria denique vir ve-
9. annis de- git solus in silentio. nerabilis per septem annos inclusus manst, & silentium continuum inuiolabiliter tenuit. Veruntamen tacente lingua, & prædicante vita, vix vsquam tantum laborare alicubi potuit, vel in conuertendis hominibus, siue ad pœnitentiam concludendis. Viuebat autem, vergente iam senectute, animis districtè, videlicet cùm iam & ipsi perfecti viri solent remissiùs viuere, & aliquid sibi de sui propositi rigore laxare. Nam per
Ieiunium sancti senis in Quadra- gesima. vnius Quadragesimæ spatium nihil aliud neque in cibo, neq; in potu penitus habuit, nisi de modica farina & paucis herbis sorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilarionis vixit. Quinque verò hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum se infusi ciceris adstrinxit. Et ita Romualdus per multa alia vtendi genera quid sua virtus posset, per hæc & illa se iugiter exercendo tentabat. Studebat quippe discretus Christi miles ad nouum se certamen semper accingere, & cùm iamiam cadere videretur, adhibita mox misericordia, vacillans corpusculum releuare. Duo autem, vel etiam tria quandoque habebat cilicia propter nascentem corporis importunitatem, quæ lauari nullatenus permittebat, sed ea potiùs ad imbrem proijciens, post triginta dies mutare consue-

consueuerat. Nouáculam autem nunquam in suum caput patiebatur assendere, sed ipse sibi perrarò solebat excrementa capillorũ & barbæ forpicibus attondere. Si quando verò eum ex aliquo esculentiori cibo gulæ vitium titillaret, mox accuratè illũ præparari præcipiens, ori & naribus apponebat, & solùm captans odorem, dicebat: O gula, gula, quàm dulcis, quàm suauis modò tibi saperet iste cibus: sed væ tibi, ex eo nunquam gustabis: & sic intactum ad cellarium remittebat. Gulam vt castigãret.

Sed quanquam vir sanctus tantam erga se seruaret austeritatem, semper tamen hilarem vultum, semper serenam faciem ostendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauissimum capitis dolorem se perpeti aliquando conquestus est. Qui cùm ad beati viri cellulam, vbi alij fratres tunc erant, cum nimia lamẽtatione venisset, mox vt eum vir venerabilis vidit, hunc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, sed insidijs antiqui hostis indubitanter adscripsit: & mox quasi deridens eum, vt erat semper alacri vultu, per fenestram cellulæ insufflauit in eius frontem, & vt cæteri omnes, qui aderant, similiter facerent, innuit. Hoc autem facto, ita sanatus est, vt nullum penitus sentiret in suo capite doloris remansisse vestigium. Arbitror quòd idcircò vir sanctus hoc facere voluit, quia per Spiritum sanctum, qui in eius pectore præsidebat, ef fugandum esse iniquum hostem, doloris immissorem, credidit. Ad euitandam verò propriam laudem, & ludum finxit, & socios quæsiuit. Nam & redemptor noster insufflasse legitur, cùm Spiritum sanctum dedisse Apostolis perhibetur. Cap. 58. Pellit dolorem capitis à fratre. Iohan. 20.

Vir quidam capitis patiebatur insaniam, ita vt sensu rationis amisso, vel quid ageret, vel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, nisi quòd solummodò osculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem pristinam reuocauit. Sicq; cum inquieto homine dum pacem fecit, ad mẽtis eum suæ pacem reduxit. Referebat autem postmodùm ille, qui sanatus fuerat, dicens: Quia cùm sacra beati viri labia tangere merui, statim prodire ex eius ore quasi vehementis auræ spiritum sensi, qui totam faciem meam, & ipsum deniq; sinciput perflans, omnem cerebri æstuantis ardorem protinus effugauit. Cap. 59. Osculo sanat amentem.

Alio quoq; tempore idem, qui suprà, Gregorius tam virosam & marcidam tolerabat in cruribus scabiem, vt iam ex elephantiæ morbo crederet tam grauem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, vt crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo sanitatem pristinam recupe raret. Quod ille quidem adimplere studuit, magis tamen necessitate iussionis, quàm recipiendæ fiducia sospitatis. Mirum satis, & soli diuinæ potentiæ referendum. Confestim tibiarum tumor deponitur, virus omne siccatur, & penitus omni languore depositò, frater sanus per omnia redditur. Credi quoq; rationabiliter potest, quia eodem spiritu Romualdus discipulo, vt ter aquis tumentia crura perfunderet, iussit, quo Eliseus Naaman leprosum lauari septies in Iordane mandauit. Nonnulli tamen, carnales videlicet homines, eum malitiosè reprehendere, & eius dicta vel facta non timebant leuitatis vitio deputare. Cap. 60. 4. Reg. 5.

Quidam nanque eius discipulus in alio procùl eremo morabatur. Qui propinquorum necessitati aliquando condescendens, pro eorum vtilitate tandem velut inuitus Romam ire Quadragesimali tempore acquicuit. Quod mox vir sanctus per Spiritum recognoscens, velut indignans, dixit adstanti cuidam fratri, quòd videlicet ille bonus vir pro huius modi negocio Romam ire præsumpsit. Ille autem admirans, vnde hoc magister cognosceret, cum quo videlicet nemo aliunde veniens colloquium habuisset, rem solicitè perquisiuit, & ita esse, sicut vir venerabilis dixerat, comprobauit. Pergit ille ad alium suum condiscipulum, videlicet Ingelbertum, qui inclusus manebat, & magistrum hæc dixisse, & sine dubio prophetiæ spiritum habere, prorsus affirmat. Ille autem hoc detestãs, & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falsum esset, imprecationis se vinculis obligauit, dicens: Si Romualdus hoc per prophetiæ spiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc reclusorio perseuerare permittat. Dictum factumq; est. Nam vix paucis diebus transactis, Ingelbertus, fracto reclusorio, sine magistri licentia abijt, & eum in hac vita (sicut dicitur) ampliùs non vidit. Cap. 61. Pœna temerarij discipuli.

Alius frater, Gaudentius nomine, Abbatis videlicet huius monasterij sancti Vincentij pater, cum magno feruore conuersus, ardentiori postmodùm spiritu in Dei est seruitio consurgens. Hic aliquando à beato Romualdo licentiam petijt, quia vellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus, pomis quoq; siue crudis oleribus victitare. Hoc igitur impetrato, cùm in eodem proposito infatigabiliter Cap. 62.

permaneret, Tedaldus quidam alius frater infirmitati illius indiscretè compatiens, adire magistrum studuit, & quasi frater ille tam graue pondus portare non posset, hãc eius obstinationem frangi omninò debere suggessit. Romualdus autem, vtputà vir simplicis animi, Tedaldi verbis assensum dedit, & Gaudentio talis vitæ licentiam absolut. Ille verò indignè ferens, nequaquam ampliùs cum Tedaldo in eremo, in qua eos Romualdus posuerat, passus est habitare, sed Ingelberto, qui à Romualdo disiunctus fuerat, se subdidit, & ab eo consensum præfatæ cõuersationis obtinuit. Hic itaq; Gaudentius non multo pòst tempore defunctus est, & in cœmeterio beati Vincentij iuxta corpus Berardi venerabilis viri, qui æquè Romualdi discipulus fuerat, est sepultus. Romualdus autem, quia ille in præuaticatione inobedientiæ vitam finierat, orationẽ pro eo penitus fieri interdixit.

Romualdo non vult orari pro fratre inobediente.

Cap. 62. Aliquanto autem pòst tempore monachus quidam prædicti cœnobij, dum matutinam synaxim cum reliquis fratribus celebraret, repentè tam acrem dolorem sentire in dentibus cœpit, vt iam in choro ad psallendum stare omninò non posset. Qui protinus exiens, super sepulcrum se Berardi atq; Gaudentij lamentando iactauit: dumq; ibi aliquandiù iacens oraret, mox eum somnus oppressit. Illicò sanè videt Berardum sacerdotalibus ornamentis splendidissimè ornatum, & tenentem in manibus librum aureis literis scriptum, ante altare scilicet stare, & Missarum solennia celebrare. At cernit Gaudentium mœrentem, demisso vultu pòst tergũ Berardi procùl manere, & velut excommunicatum, sacris appropinquare mysterijs non audere. Qui mox locutus est ei, dicens: Vides, frater, illum Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoq; talem per omnia nunc haberem, nisi illum mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abstulisset. Statimq; frater euigilans sanus & incolumis, fugato omni dolore, surrexit. Deinde lætus visionem suam fratribus per ordinem retulit. Quod Romualdus audiens, illicò præcepit fratribus, vt iam Gaudentio fraternam charitatem impenderẽt, atq; pro eo enixiùs orarent. Vnde nõ sine ratione colligitur, quòd ille, qui priuatus societate Romualdi librum, quem meruerat, perdidit, iam eius gratiæ restitutus, & orationibus subleuatus, eundem librum recuperare meruit: & quem Tedaldus non nisi per Romualdum abstulerat, iam Romualdus orando pro illo cum omnibus simul fratribus reddit.

Iubet vt orent fratres pro anima illius.

Cap. 64. Aliquando vir venerabilis cuiusdam causa necessitatis in viam ire disponens, vni discipulorum cellam commisit, & vsque in suum reditum in ea illum manere præcepit. Ille verò temerarius, dum debiti honoris reuerentiam magistro non seruat, audacter in eius strato iacere non dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni spiritus super eum immaniter irruunt, grauissimis eum verberibus atterunt, & proiectum de lecto, penè semineem derelinquunt. Meritò sanè tam superbos suæ offensionis vltores pertulit, qui in talem virum, postposita humilitate, peccauit: & dum pio magistro nõ exhibuit reuerentiam, ex duris & impijs sensit manibus disciplinam. Similiter postmo dùm venerabilis vir irer acturus, alium in eadem cella discipulum dereliquit. Cui cùm discipulus diceret: Magister, ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit, mihi etiam consequenter euenire formido: ille respondit: Fili mi, iace & dormi securus: Ille enim in eo recubans, idcircò in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meę licentiam non accepit. Tu autem accepto consensu, in Deo spem pone, & sine pauore quiesce. Qui videlicet in eo sicut iussus fuerat iacuit, & nullum omninò casum aduersitatis incurrit.

Cap. 65. Secularis quidam vir, Arduinus nomine, Romualdo se ad suscipiendum sanctæ cõuersationis habitum tradidit: deinde domum, vt sua quæq; disponeret, remeauit. Cũque eum vxor sua venientem vidisset, fœmineo nimirùm furore succensa, exclamauit aduersùs eum, dicens: Sic bone vir ab hæretico illo & antiquo seductore nunc venis, & me miseram & destitutam omni humano solatio derelinquis? Quæ, hoc dicto, protinus in amentiam vertitur, & ita furere & conquassari cœpit, ac si patenter à dæmonio vexaretur. Habebat autem vir sanctus huiusmodi consuetudinem, vt si quando fratres in viam dirigeret, benedictum illis siue panem, siue pomum, seu quodcunq; aliud daret. Vnde discipuli, vt experti multoties fuerant, certum tenebant, quòd si ex benedictione magistri cuilibet ægroto porrigerent ad salutem, illum incolumem redderent. Nam & ex aqua, vnde manus eius abluebantur, plures languidi sæpè restituti sunt sanitati. Quod tamen cautissimè oportebat fieri, ne si vir sanctus hoc aliquatenus comprehenderet, in grauissimam tristitiam deueniret. Cùm igitur diù fœmina miserabiliter vexaretur, quidam fratres, qui aderant de benedictione panis,

Vltio diuina in fœminam sanctũ virum criminantem.

panis, quam à magistro susceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cùm mulier comedisset, mox mente sedata, ab omni redditur insaniæ furore liberrima. Itaq; protinus omnipotenti Deo, & Romualdo famulo eius recuperatæ sanitatis gratias retulit, & viro suo conuersionis licentiam vlteriùs non negauit. Nota vim benedicti panis.

Alio quoq; tempore puer quidam dæmoniacus ad beatum virum delatus est, cui ille nihil aliud fecit, nisi quòd pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox puer ille refectus, confestim à dæmonio liberatus est. Iure quippe postquàm benedictio Romualdi malè possessum corpus intrauit, inde confestim maledictus spiritus cauteriatus exiuit. Nunquam tamen diabolus à sancti viri poterat impugnatione quiescere. Et quia occulta iam aduersùs eum fraude nil poterat, non cessabat virus suæ malitiæ vibibiliter demonstrare. Aliquando nanque, dum vir venerabilis in cella consisteret, ecce malignus spiritus, vt est re vera teterrimus, hispidus, horribilis, immensum cœpit sancto viro terrorem incutere, & cum nimio furore ac impetu, mortem ei minitans intentare. Cumq; Romualdus auxilium de cælo imperterritus quæreret, & vt sibi Christus succurreret, fidutialiter exclamaret, mox antiquus hostis aufugiens, ipsũ cellæ parietem tanto iracundię felle percussit, vt grauem fagi tabulam vnius cubiti spatio, vel eo ampliùs fiderit. In habitaculo igitur patenter ostendit, quanta aduersùs habitatorem flamma crudelitatis exarsit, & quodammodò scriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebar in mente. Malignum dæmonem ipsi morte intentãtem profligat. Cap. 66.

Aliquando etiam dum venerabilis vir cum suis discipulis equitaret, ecce malignus spiritus rubei canis effigiem simulans, cum magno impetu obuiàm irruit, & equum cui insedebat, vt penè vir sanctus, excuteretur, exterruit. Interrogantibus discipulis, si cum vidisset, exhorrescentem quidem equum conspexisse se asseruit, sed nil tale ei paruisse testatus est, dicens: Miser ille, qui olim præclarus Angelus fuisse cognoscitur, nunc se immundi specie canis ostendere non veretur. Rursus alio tempore cùm monasterium ancillarum Dei, quod est in Valle bona, construere decreuissent, discordia mox inter sancti viri discipulos oritur: quia videlicet alij nolunt, alij verò vt fieret, vehementer insistunt. Cumq; ante venerabilem virum vtræq; dissidentium partes, diuersa vtentes allegatione, contenderent, cœpit diabolus ante portellam cellæ quasi malleo sine cessatione percutere, & per reboãtem syluam crebris audiebatur tunsionum ictibus insonare. Deinde cùm iam omnes monasterium fieri vnanimiter concordâssent, ecce malignus spiritus cunctis audientibus vlulare, plorare, & flebiles non cessabat voces emittere. Postremò autem cùm iam diuisi ad suum quisq; reuertere. tur hospitium, prosequebatur eos antiquus hostis cum tanta tempestate & turbine, vt quasi omnia ventorum genera commouens, totam syluam radicitùs euellere putaretur. Quidam verò fratrum increpans eum, dixit: Præcipio tibi in nomine Trinitatis, immunde spiritus, vt desinas venire post nos. Et ita fugatus est. Iure quippe author discordiæ, composita pace, compulsus est in fletum prorumpere, qui priùs audiebatur crescente rixa gaudere: & quia tunc circulum vacui vasis abstrahere, & partes, quibus compactum fuerat, dissipare tentauit, constrictis iam in vinculo Pacis & Charitatis compage discipulis, tristis abscessit. Indignissimè fert diabolus fœmi narum cœnobium cõstrui. Cap. 67.

Taliter autem tunc in Syria viuebatur, ac si ex similitudine non solùm nominis, sed etiam operis altera denuò Nitria videretur. Omnes siquidem nudis pedibus incedentes, omnes inculti, pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli verò obseratis ianuis clausi, ita mortui videbantur mundo, velut in sepulcro iam positi. Vinum ibi nemo nouerat, nec si etiam grauissima quis ægritudinem pateretur. Sed cur ego de monachis loquor, cùm & ipsi monachorũ famuli, ipsi quoque custodes pecorum ieiunarent, silentium tenerent, disciplinas inter se inuicem facerent, & de quibuslibet otiosis verbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi seculum, quod etsi tormenta persecutorum non nouerat, spontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, seculum, quod inter montium & syluarum feras tot cælestis Hierusalem ciues alebat. Cùm verò ibi fratres iam tanti essent, vt illic in vnum habitare vix possent, tunc Romualdus monasterio ibi constructo, & Abbate præposito, inuiolatum seruans silentium, Bifurcum secessit ad habitandum. Illicet iam volens Abbatem spiritualiter viuere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo passus est persecutionis iniuriam. Vita asperrima S. Romualdi & discipulorũ eius. Cap. 68.

Interea Imperator Henricus de Vltramontanis partibus in Italiam veniens, misit beato viro deprecatoriam legationem, vt ad eum venire dignaretur, promittens se facturum quæcunq; præciperet, si suum ei colloquium non negaret. Cumque vir venerabilis Cap. 69.

rabilis prorsus abnueret silentium frangere, cœpêre vnanimiter discipuli eius omnes cum obsecrare, dicêtes: Magister, vide quia nos, qui te sequimur, tanti iam sumus, quòd hic congruenter habitare non possumus: quapropter, si placet, ab Imperatore magnum aliquod monasterium quære, & multitudinem te sequentium ibi constitue. Quibus vir sanctus, nescio si accepta reuelatione, aut subita Dei inspiratione, fidenter scripsit: Scitote quia montis Amiati monasterium ex dono Regis habebitis: considerate tantummodò, quem illic Abbatem constituere debeatis. Igitur inniolato silentio perrexit ad Regem. Cui Rex protinus assurgens, ex magno cordis affectu in hanc vocem erupit, dicens: O vtinam anima mea esset in corpore tuo. Quem mox, vt loqueretur, suppliciter obsecrans, ipso die hoc impetrare non potuit.

Venit ad Henricum Imperatorem.

Cap. 70. Eccetibi primi scorũ Germanorum deuotionẽ.

Postera autem die Romualdo ad palatium veniente, ecce Theutonicorum multitudo certatim hincinde concurrunt, capita salutantes humiliter flectunt, villos quoq; pelliceæ vestis, qua erat indutus, an xiè decerpentes, pro sacris reliquijs in partiam portaturi, studiosè recondunt. Quæ videlicet res venerabilem virum tanto mœrore affecit, vt nisi discipulis obstantibus acquieuisset, ad cellam protinus repedâsset. Ingressus igitur ad Regem, non pauca ei locutus est de restituendo iure ecclesiarum, de violentia potentum, de oppressione pauperum. Et post multa vnum sibi pro suis discipulis monasterium petijt. Cui postmodum Rex montis Amiati monasterium tradidit, & Abbatem, quia multis erat malis obnoxius, foras eiecit. Vbi vir sanctus quanta aduersa perpessus sit non solùm ab eo, qui eiectus fuerat, sed etiam ab illo, quem ipse ex suis discipulis Abbatem constituerat, ille quidem perferre patientissimè potuit, nos referre, etiamsi adesset facundia, non valemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit, vno exemplo monstrare sufficiat, vt prudenti cuilibet, quid etiam in reliquis euenerit, innotescat.

Cap. 71. Liberat monachum, ipsum occidere volentem.

Monachus quidam vesano aduersùs eum furore succensus, pilum latenter exacuit, & id reponens, vt beatum virum interficeret, expectare congtui occasionem temporis cœpit. Nocte verò dum depressus sopore quiesceret, ecce videt malignum spiritum in se immaniter irruêtem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius adstringere, vt iam ille cogeretur funditùs expirare. Tunc monachus in extremo iam spiritu positus, Romualdum, vt sibi succurreret, obsecrauit. Qui (vt monacho videbatur) protinus aduolans, de manibus eum iniqui hostis eripuit. Hic igitur mox experrectus, ad pedes venerabilis viri prostratus, aduoluitur: vt allisionem ceruicis adspiciat, deprecatur. Confiteri etiam crimen suæ malitiæ non veretur. Postremò conseruatæ vitę sibi gratias retulit, & pœnitentiam tanti reatûs accepit. Et ita qui Romualdo vitam insidiabatur eripere, iam per eũdem sanctissimum virum & suam meruit conseruare: & cui inferre mortem studuit, per eũ suæ periculum mortis euasit.

Cap. 72. Eius in Deũ fiducia.

Habebat autem vir sanctus consuetudinem, cùm monasterium teneret, vt nisi cùm ieiunaret, ad communem mensam cum fratribus quotidiè veniens, vnũ quidem pulmentum comederet, postmodùm verò lectioni, vel quid etiam apud vnumquenq; ageretur intentus, de reliquis non gustaret. Quadragesimali autem tempore, nisi necessitate ineuitabili cogeretur, in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum cœnobium vir beatissimus regeret, Quadragesimali iam appropinquante ieiunio, quærebat cum discipulis per vicina montium loca, vbi eremum facere potuisset. Dumque longas in quærendo moras protraheret, repentè aquis vndiq; circunfluentibus ita cõclusi sunt, vt nec ipsi iam redire, nec de monasterio quisquam ad eos posset aliquatenus transuadare. Viuebant autem ex aliquantis castaneis, quas secũ detulerant. Cumq; dies Dominicus aduenisset, & alia cibi spes nulla iam superesset, cœpêre fratres pauculas, quæ remanserant, castaneas deglubere, iam quodammodò credentes vltimum ex eis conuiuiũ præparate. Romualdus autem, vt erat semper alacri vultu, fidenter ait, quia nisi Deus sibi panem per aliquem mitteret, ipso die nullatenus manducaret. Discipuli verò mirantes inter se, in qua spe hoc ille præsumeret, certi tamen quia magister incautè aliquid vouere non posset, cibum iam tantæ solennitati congruum cœpêre fiducialiter expectare. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres viri onusti pane & vino & alijs cibis, aduenient, qui se de longinquis partibus cum multo labore ad eos peruenisse dicunt. Tunc itaq; spiritali omnes repleti gaudio, benedicentes Deum, pariter cibum sumunt, & beatum virum per reuelationem hoc penitus agnouisse indubitanter agnoscunt.

Res admiratione digna

Cap. 73. Quodam tempore venit vir venerabilis Sytriam. Qui cùm adhuc ieiunus esset, & fratres,

fratres, vtpotè in arduis montibus, piscem quem ei ad comedendum apponerent, nõ haberent, cœpère inter se quodammodò confusi erubescere, & quid pro tam venerabili hospite parare potuissent, anxiè cogitare. Tunc frater quidam puto diuinitùs inspiratus, ad siccum penè riuum, qui iuxtà præterfluebat, cum festinatione cucurrit, vbi nimirùm & aquæ exiguum erat, & piscis illic visus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaque frater Deum deuotè deposcere, vt qui Israelitico populo ; quam potuit ex arida petra producere, ipse sibi dignaretur piscem in arenti riuulo demonstrare. Con- Exod. 17. Num. 20.
festim igitur missa manu, in exigua aqua piscem reperit, qui beato viro ad refectionẽ abundanter sufficere potuit, Deo scilicet seruo suo prouidente conuiuium. Inuentum quippe est in saxeo & arido monte, velut in piscosa valle, viuarium. Sed quia de vita beati viri hæc, quę nimirùm pauca de multis dicta sunt, sufficere credimus, iam ad transitum veniamus. Piscis capitur per miraculum.

Cap. 74.

Vir denique sanctus per multa alia habitauit loca, & multa alia, præcipuè à suis discipulis perpessus est mala, plura quoque per eum sunt facta miracula, quæ nos describere ideò prætermittimus, quia longioris styli prolixitatem vitamus. Post cuncta igitur habitationum suarum loca, cùm iam finem suum imminere conspiceret, tandem ad monasterium, quod in Valle de castro constructerat, redijt, ibique appropinquantem obitum indubitanter expectans, cellam sibi cum oratorio ædificari, in qua reclude retur, & silentium vsque ad mortem seruaret, mandauit. Sanè viginti annis, antequam vitam finiret, discipulis suis manifestè prædixerat, quia in præfato monasterio oporteret eum quiescere, nulloque adstante, vel funeris exequias procurante, expediret eum spiritum exhalare. Facto itaque reclusorio, cùm mens eius in eo esset, vt mox includi deberet, cœpit corpus eius magis magisque molestijs ingraue scere, & deorsum iam velut non tam languore quàm decrepiti lõgæuitate senij declinare. Nã à medio ferè anno, nimia sibi phlegmatis abundantia cum ipso læsi pulmonis marcore defluxerat, & graui cum tussis anhelatione vexabat. Non tamen propter hoc vir sanctus vel lecto decumbere, vel inquantùm possibile erat, soliti rigorem ieiunij acquieuerat relaxare. Ingens animi eius fortuor.

Cap. 75.

Quadam igitur die cœpit paulatim corporis virtute destitui, & ingruente molestia grauiùs fatigari. Sole itaque iam ad occasum vergente, præcepit duobus fratribus, qui adstabant, vt foras exirent, & cellulæ post se ianuam clauderent: celebraturi verò sibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cumq; illi de eius fine soliciti vel lut inuiti exirent, non statim ad quiescendum properant, sed magistrum ne oblre con tingeret, anxij, precioſi thesauri talentum prope cellulam latentes obseruant. Aliquandiù igitur commorantes, cùm deinceps curiosis auribus attentiùs auscultarent, & neque motum corporis, neque sonum vocis audirent, iam quod euenerat, veraciter opinantes, impulsa ianua velociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in cælum rapta, supinum iacere sanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaq; velut negle- Felicissimè obdormit in Domino
cta cælestis margarita, in summi postmodùm Regis ærarium honorificè reponenda. Nimirùm qui sic obit, vt prædixit, illuc transiuit, quò sperauit.

Cap. 76.

Vixit autem vir beatissimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in se- Gradus eius ætas.
culo, tres duxit in monasterio, nonaginta septẽ in eremitico transegit proposito. Nũc igitur inter viuos cælestis Hierusalem lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum spirituum turmis exultat, candidissima stola immortalitatis induitur, & ab ipso Rege regum vibrante in perpetuum diademate coronatur. Post sacratissimum autẽ viri venerabilis obitum quanta miraculorum signa per eum Deus ostenderit, q; quęrat transacta legere, cùm frequenter valeat & noua videre? Quia igitur ea, quæ apud sepulcrum eius fiunt, miracula tanta sunt, vt meliùs putemus cuncta silentio præterire, quàm pauca narrare, duo solummodò, quę per eundem beatissimum cõfessorem alibi facta sunt, sufficiat vobis exponere. Miracula ad eius sepulcrũ innumera.

Cap. 77.

Frater quidam, qui sancti viri discipulus fuerat, paruam basilicam pro anima sua monasterio dederat, ad quam videlicet basilicam extremitatem manicæ præscissam ex beati viri cilicio misit, & sub altari honorificè recondi præcepit. Quam tamen gerulus sub altari, sicut iussus fuerat, collocare neglexit, sed missam in rima parietis incautè dereliquit. Factum est posteà, vt dæmoniacus quidam ad prædictam duceretur ecclesiam. Cumque adstans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta vndique circunspiceret, tandem toruos oculos in ipsum parietem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, vbi sancti cilicij iacebat particula, crebris non cessabat vocibus exclamare: Ille me ejicit, ille me ejicit: & ita clamans, protinus ab eo expulsus est. Hinc er-

Nota miraculum ex sancti viri cilicio. Cap. 78.

go iure perpenditur, quid per semetipsum apud diuinam clementiam impetrare non possit, ante cuius breuissimam vestimenti particulam dæmon stare non potuit: & qui talia absens exhibet, quid per corpotis præsentiam non exercet?

Eo quid possint sancti inuocati

Alio quoque tempore Castaldius quidam pauperculæ mulieri vaccam violenter abstulit, & eam vociferantem, multisque precibus obsecrantem audire contempsit. Illa protinus accurrens, duos gallinarum pullos ad ecclesiam, quam suprà memorauimus, detulit, & eos ante altare proijciens, huiusmodi verbis clamare flebiliter cœpit: Ehò, sancte Romualde, exaudi miseram, ne despicias desolatam, & redde mihi gubernatricem meam iniustè sublatam. Mira res. Vix adhuc villicus cum ipsa rapina, per emissæ sagittæ spatium à domo mulieris abierat, quòd continuò percussus, vaccam in eodem loco dimisit: deinde domum perueniens, protinus expirauit.

Cap. 79.

Post quinquennium verò à sancti viri obitu, data monachis ab Apostolica sede licentia, vt supra venerabile corpus eius altare construerent, Atho quidam frater syluam petijt, quatenus modicam capsam faceret, quæ sancti Confessoris ossa & pulueren tantummodò capere potuisset. Nocte igitur insecuta, dormienti cuidam fratri venerabilis quidam senex apparuit, quem protinus interrogans, ait: Vbi est huius monasterij Prior? Quod cùm ille se scire negaret, illicò senex addidit: Pro fabricanda capsa ire in syluam studuit, sed beati viri corpus in tam exiguum vasculum non intrabit. Postera igitur die Prior, composita capsa reuertitur, & mox à fratre, qui visionem viderat, quæ illum causa ad syluam inuitasset, inquiritur. Quod cùm ille velut labore defessus dicere noluisset, illicò frater & sui causam itineris retulit, & quod ipse viderat, exponendo per ordinem non celauit. Defosso igitur tumulo, ita propemodùm totum sancti viri corpus sanum illibatumque reperiêrunt, velut tunc fuerat, cùm sepulturæ illud primitùs tradiderunt, excepto quòd tenuis quædam mucoris lanugo in quibusdam eius membris excreuisse videbatur. Reiecta igitur modica capsa, quæ facta fuerat, illicò vas aptum ad mensuram beati corporis præparant, & in eo sanctarum reliquiarum patrocinia recondentes, desuper altare solenniter consecrant. Obijt autem vir beatissimus decimotertio calendarum Iuliarum, regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Corpus sancti viri integrum post quinquennium ab eius obitu.

VITA S. DEODATI EPISCOPI ET CONFESSORIS PER QVENDAM MONACHVM VALlis Galilææ conscripta. Sed stylum nonnihil, vbi visum fuit, emendauimus, & numerum capitum ad marginem adiecimus.

Iunij 19. Cap. 1.

PIISSIMVS pater noster Deodatus, præcipuo nobis hodiè encomio celebrandus venit, qui nobili Occidentalium Francorum sanguine procreatus, morum & operum præstantia inter suæ familiæ vel prosapiæ homines vel maximè emicuit, tametsi ætate corporis postremus haberetur. Porrò de virtute in virtutem per ætatis incrementa gradatim procedens, studio geminæ charitatis & Deo & hominibus se gratum præbuit, diuitias salutis sapientiam & scientiam, & cum ijs timorem Domini ceu incorruptibilem thesaurum infatigabiliter complectens.

Cap. 2. S. Deodatus fit Episcop. Niuernen.

Ita ergo factum est, vt idoneus tandem videretur, qui pari consensu Cleri & plebis, diuinitùs Niuernensi pontificatu donaretur, ne sanctitas eius diutiùs sub modio lateret, sed tanquam lucerna splendidissima, congruo imposita candelabro, tam verbis quàm factis in Dei sanctuario luceret. Factus igitur Episcopus, non quæ sua sunt quæsiuit, sed quæ Iesu Christi, nec tam pro honore ab hominibus debitam

Abdicat se pontificatu.

reuerentiam, quàm à Deo sempiternam remunerationem experijt. Cuius rei hoc potest esse certissimum argumentum, quòd illo se pontificatu vltrò abdicauit. Diuini enim amoris sagitta salubriter vulneratus, cupiebat totus currere post Iesum, dicens

Cant. 1.

ei cum sponsa: Trahe me post te: curremus simul in odorem vnguentorum tuorum

rum. Videbat mundum totum in maligno positum, & se in medio scandalorum versari. Sicut autem solent superbi homines, etiam cùm parum aut nihil potiùs faciunt boni, se perfectos & multa virtute præditos arbitrari: ita humiles etiam tum, cùm omnia quæ præcepta sunt, faciunt, se seruos inutiles, & omnibus viliores atque inferiores non solùm voce pronunciant, sed etiam intimo cordis affectu sentiunt. Conuersi enim à peccatis, & in suis oculis iam humiles effecti, Domino paruulos custodienti mente supplici non sine lachrymis dicunt: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Hoc itaque pacto vir summæ sanctitatis Deodatus, in charitate Dei perfecta humilitate fundatus & radicatus, districti Iudicis & æquissimi tribunalis eius consideratione perterritus, sciens cui plus commissum sit, ab eo quoque plus requisitum iri, totum se accinxit ad perfectam Christi imitationem suscipiendam. Deliberatione ergo tantæ rei planè expedita, nuncium remittit tam suis quàm alienis negocijs, & ne nauis Ecclesiæ Christi tam idoneo destituta gubernatore veniret in discrimen, frequenti gregi suo, pijs eius retinendi causa lachrymis armato, valedicit, & cum aliquot eiusdem propositi socijs è Niuernensi oppido egrediens, voluntarium sibi ipsi à natali solo exilium indicit, ciuis Angelorum & Christi cohæres futurus, quem expectare volebat in solitudine saluus factus à pusillanimitate spiritûs & rempestate tumultûs popularis. Ingreditur solitudinẽ.

Hic iam non pigeat nos facere, quod solent metallorum effossores & inuestigatores: qui si venam ipsis arridentem diuitemque massam pollicentem comperiant, mox marris & instrumentis alijs ad eam rem accommodatis rudera omnia egerunt, donec ad metallum optatum pertingant: Ita & nos beati viri huius animum mundo mortuum, & cum Christo in Deo absconditum, modò id fieri possit, ex eius rebus gestis metiamur, pensemus, quanti ille fecerit mundum vniuersum, cui etiam tum valefecit, cùm plurimùm arrideret, sequi malens ad suscipienda lamenta spiritûs contribulati & contriti cordis Dominum Iesum, qui ne nos periremus, in hanc lachrymarum vallem è summo cælo commigrauit. Nec sanè pauperculus homuncio tanta alacritate relinqueret vile tuguriolum, culmo & cæspite contectum, quanta hic verus Dei cultor vrbem Niuernensium, cuius in summa rerum affluentia episcopatum administrabat. Sed ad alia pergamus. Beati autem, immò terque quaterque beati viri, centuplum à Christo & vitam æternam percepturi, præ cæteris comites fuêre Arbogastus & Florentius: quorum prior in sacro nemore, quod Germanico idiomate Heiligeforst dicitur, eremiticam duxit vitam, & inde ad Argentinensis Ecclesiæ præsulatum raptus est: cui decedenti, item à solitudine Hasalemites. abstractus Florentius datus est successor. Postquam autem ambo plurima virtutum exempla de se præbuêre, vocati à Domino, ad cælos migrârunt spiritu, corpore in locis supradictis quiescunt. Præter hos fuêre cum Deodato Vuilligodus, Domnolus & eiusdem cum illo nominis Deodatus, quos nullus labor ab eo separare potuit, quin certatim illi officiosè inseruirent, & eius parerent iussis, satius ducentes cum illo inter ignotos affligi, quàm apud notos in patria rebus iucundis perfrui. Cap. 3. Arbogastus & Florentius eius co Vuilligodus Domnolus & Deodatus alij eius discipuli.

Præsidebat tum Tullensi Ecclesiæ Gribaldus vir sanctissimus, quando fidelis Christi seruus Deodatus, repudiato seculo, in Vosagi saltu sibi sedem delegit, cumque tandem cum sociis venisset ad Romonum prædium, quod tum duo fratres inter se partiebantur, cuius esset meriti, Dei nutu declaratum est. Asclas enim, vnus ex ijs fratribus, nouas illic extruebat ædes: ad cuius fastigia cùm ventum esset, trabs quædam, cui omnis contignatio inniti debebat, nulla arte vel industria per triduum suo potuit loco aptari, modò breuitate aliàs curuitate vel alia re id impediente. Iratus igitur Asclas conuicijs artifices prosecindebat, quod cùm syluam ad manum haberent, velut inertes multam operam in eam rem fruſtrà impendissent. Illis autem iam & opere defessis, & animi mœrore affectis pranſum cuntibus, vir sanctus eò accedit, & sessus ex itinere in ea domo residet. Vbi autem ex puerulo quodam didicit rei totius seriem, multa permotus misericordia, quæ ab infantia cum illo adoleuerat, tentauit opem ferre mœrentibus: accitoque beato Vuilligodo & socijs alijs, trabem illam sensim ad locum suum admouit, ac deinde cœpto perrexit itinere. Vbi id resciuit loci eius herus, non longè progressum ex itinere ad se reducit: compertaque tum peregrinationis eius causa, tum ipsius conditione, prædium illud ei donauit, vsu tantùm eius ad vitam sibi reseruato, certam argenti Cap. 4. Gribaldus Tullen. ecclesiæ antistes. Mouit pondere sibi tra bem suo loco S. Deodatus.

summam in annos singulos viro Dei pollicens. Nec dubitauit pauper Christi suscipere aliena, qui reliquerat sua, vt merces cumularetur religioso viro ex ipsius eleemosyna, qua videbat sustentari posse pauperes Christi, quos posteà illic Christo congregauit: aut certè quod spiritu præuideret locum illum dilecti discipuli sui Vuilligodi sepultura nobilitatum iri: ad cuius quidem examine corpus tot & tanta vsque in præsens miracula eduntur, vt nemo possit habere dubium, quin spiritus eius degat in cælis.

Cap. 5. Inde verò progressus Deo deuotissimus antistes, Argentillam, quæ sic à riuulo suo dicitur, peruenit, eam nunc vulgus rusticum Arentellam corruptè vocat. Ibi, tanti itineris labore defatigatus, commorari constituit, impensasque sibi ad construendum illic monasterium præparauit: cuius fundamenta cùm iam ad aliquod fastigium perduxisset, offendi cœpit & affligi iniurijs & improbitate accolarum ipsi inuidentium, tanquam in dies sibi illorum fundos vsurpaturo. Erant illi strenui sanè milites, sed libertatem suæ malitiæ velamen habentes. Eorum ergo proteruiam Dei seruo humiliter declinante, derepentè ira cælestis adeò in illos incubuit, vt tam ipsi, quàm posteri eorum ant annos gratissimæ iuuentutis non excesserint, aut certè mentis facti inopes, à finibus suis per ignominiam excluſi sint, donec nequam stirps illa è medio sublata esset.

Vindicta Dei in reprobos.

Cap. 6. Hinc venerabilis vir post im modicos auiæ & anfractuosæ solitudinis circuitus Alfatiam ingressus est, vbi inter Amalarici villare & Vngisnillam apud Vuilram cōdito domicilio resedit: cuius quidem hodieq; plurimæ illic ostenduntur parietinæ, & fons perspicuus atq; saluberrimus, eius nomine celebris. Vbi cùm circumcircà, tanquā Sol quidam spiritalis, radios Deo gratæ actionis euibraret, & docilesnominum religiosorum animos bono Christi odore ad se adduceret, quidam inter proceres eximius Hūrius cum coniuge Hunna, qui in vicinis locis morabatur, magitq; ex debito quàm intentione huic mundo inseruiebat, in familiarē serui Dei amicitiā se insinuauit. Similis quippe amat sui similem, & fugit quisque dissimilem sui. Accessit verò inter illos ad solidæ dilectionis plenitudinem, quòd sanctus præsul eius prolem & baptizauit, & è salutaris fontis lauacro susceptt.

Baptizat prolem Hūni familiaris sui.

Cap. 7. Verùm sanctæ charitatis & totius boni hostis diabol⁹ vt vidit nō mediocresad Dominum posse redire fructus ex beati viri verbis & exemplis, si ille tam insignis veræ religionis cultor in impia & bonis operibus sterili gente demoraretur, ad eum profligādum extulit superbum caput. Itaq; subito quodam furore inflammat stolidum & indocile vulgus aduersùs hominem Dei, ecu alieni iuris inuasorem. Illi porrò regionis eius proceres concitārunt, donec perpetuis iniurijs & minis vexatus, tandem abscedere compulsus est. Rogantiautem illum Hunno, ne ipsum desereret, cique sui iuris possessiones, vt in illis degeret, humanissimè offerenti, vir Dei cum lachrymis respondit: Cur ego tot annis exul & profugus in hac prouincia perpetuò vagabundus oberrem, cùm in illa propter peccata mea vel pedis vnius spatium, in quo quiescam, non liceat obtinere? Itaque deinceps vastæ me dedam & ignotæ solitudini, in ea mortem oppetiturus: videat pietas Domini, cuius amore & desiderio reliqui patriam, & in has me regiones contuli. His dictis, post mutuos amplexus discessit ab Hunno, non sine multis vtrinque fusis lachrymis.

Valedicit Hunno cū lachrymis.

Cap. 8. At verò pro iustitia persecutionem patienti seruo suo non defuit diuina miseratio, quæ & illi commodum & optatum dedit locum, & persecutores eius ignominiosa & miserabili percussit clade. Proceres enim illorum in ipso ætatis flore extinxit, manetque in hunc vsque diem ea vltio apud posteros eorum, ita vt non semel eximij & illustres viri atque matronæ, generis sui calamitatem formidantes, & seipsos & fundos suos viro beato voluerint obnoxios esse, ne in ipsos quoque diuina vltio propter maiorum suorum peccata redundaret. Porrò eius pāgi rusticulæ omnes, qui per id tempus illic nati fuēre, strumoso gutture suæ temeritatis pœnas luerunt. Eo autem dedecore non sunt affecti, quotquot trans torrentem nasci potuēre. Quod vbi aduerterunt fœminæ ad partum propinquæ, torrentem illum transmittere consueuerunt.

Vltio diuina in posteros eorum, qui sāctum Dei āsus fi nibus eiece runt.

Cap. 9. At vir Dei indefessō quidem spiritu, sed plus satis defatigato corpore, per scopulosa iuga montium, per concaua vallium reptabundus tandem anhelus attigit vallem, quam Galilæam vocant, anno ab incarnato Verbo, sexcentesimo sexagesimonono. Eam vallem interluit & irrigat Motta piscosus & vastus fluuius: apud quem in ripa

eius

eius Australi reperta spelunca & fonte amœnissimo aliquandiù illic delituit, herbarum tantùm agrestium & exiguorum pomorum esu corpus sustentans, cupiens imitari veteres illos sanctos patres, qui egentes errauêre in solitudinibus, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Interea Dominus non immemor fidelis serui sui, nihil de crastino cogitantis, religiosum virum Hunnum ita in somnis compellat: Cur finis Deodatum venerabilem Episcopum fame confici in solitudine, qui mea causa factus est ex ul & inops, & pro sua modestia noluit tibi vel minimos actus suos indicare. Respondẽti Hunno, se nescire vbinam sit Deodatus, dictum est à Domino: Impone sarcinas iumentis tuis, & inuocata diuina maiestate, sine ea sua sponte iter istud ingredi: non deerit, qui deducat ea. Hunnus expergefactus, refert hæc deuotæ coniugi: illa modis omnibus hortatur, vt acceleret. Dimittuntur iumenta, & per inuiam eremum recto itinere ad speluncam beati viri perueniunt. Quidam autem illa pedetentim secuti, inueniunt hominem Dei: qui cùm prior ex illis scisciratus esset quamobrem eò veniissent, rem totam ordine cognoscit: Deoque cum lachrymis gratias agẽs, quòd ipsius in necessitate non fuisset immemor, tam seruos Hunni, quàm iumenta primò necessarijs reficit alimentis, deinde ad dominum ipsorum remittit. Ita ergo reperto viri Dei habitaculo, non modò Hunnus, sed etiam plerique alij religiosi homines postea ei res necessarias miserunt. Videmus hic non imparem hac in parte Deodatum sanctissimis patribus Frontoni, Benedicto & Columbano diuinitùs ei, sicut & illis, victu necessario suppeditato.

Hebr. 12.

Indicat Dominus Hunno in somnis vbi sanctus lateat.

Iumẽta spõte sua ad speluncam beati viri perueniunt

Porrò ex ea benignitate Dei, tam benè de ipso soliciti, vir perspicacissimus colligẽs gressus suos eò à Domino directos, ad condendam sibi cellulam animum adiecit. Ea constructa, & in beatissimi Martini Episcopi honorẽ dedicata, reposuit illic & alia pretiosissima sanctorum pignora, quæ ex patria secum attulerat. Cumq; fama sanctitatis eius in dies non solùm ad vicinas, sed etiam longinquas regiones dimanaret, homines fideles vndiq; ad eum cæteruatim accurrebant. E quibus nonnulli sua prædia hilariter illi conferebant, permulti ad condendum monasterium pecunias & quecunque poterant, largiebantur. Plerique verò non sua duntaxat, sed eius etiam imitandi desiderio accensi, seipsos in eius disciplinam multa instantia tradebant. Nec pudefiebat fama, quæ eius virtutes prædicabat, cùm præsentes maiores in illo cernerent, quàm anteà auditione accepissent. Per id tempus is, quem sæpè diximus, Hunnus prædium suum, quod ab eius nomine nomen Hunnuuillaris acceperat, vnà cum ecclesia ei deuotus donauit, in qua ecclesia ipse cum sua coniuge humatus est, non dubiam fidem facientibus miraculis, quæ illic fiunt, ambos cum Christo in cælis viuere.

Cap. 10.

Multi imitãtur S. Deodatũ vitam eligẽtes discipline.

Hũnus prædium suum cum ecclesia ei donauit.

Porrò etiam Childerici regis regalis munificentia eam vallem, quam Galilæam diximus vocatam, fisco regio abstulit, & integram viro Dei & eius successoribus annuli sui impressione in perpetuum assignauit: putà ab ipso ortu riuulorum vel amnium in eam valiem influentium, vsque ad exitum eorum: vt illic vir Dei monasterium conderet, & quem vellet seruorum Dei numerum illic aggregaret. Crederes Dominum pro multis molestijs, quibus hactenùs non vno ex loco depulsus, affectus fuerat, sanctam eius animam iam egregiè consolari voluisse. Intellexit hoc etiam ipse beatus vir, maximè quòd & diuinitùs & humanitùs se iuuari cerneret, ibidem iuxta S. Martini oratoriolum monasterium extruere voluit. Quidam autem ex eius discipulis cùm vltra amnem Morimonte, quinũc monasterio præminet, operaris, ædificio illi necessariam materiam succidentibus & præparantibus, intenderet, velletq; iam sub vesperam redire ad cellam, sed tæderet illum trasire Mortam fluuium, cuperetque maturiùs redire ad opus, in colliculo, quem lunaturas vocant, nocte irruente manere compulsus est. Colliculus autem id nominis inde accepisse putatur, quòd Rotbat et Morta non longè ab eius radicibus inter se commiscẽtur. Vbi frater ille somno correptus, per visum oratorij in beatissimæ Dei genitricis honorem illic construendi diuinitùs præceptum accepit. Quod cùm mane retulisset sanctissimo magistro, in ipso visionis loco ille lapidem erigi iussit. Nec diù post cõdita illic basilica, in ea altare collocatum est eo in loco, vbi visio fratri oblata fuerat: idque in honorem beatissimæ matris Dei omniumque Apostolorum, pariterque præcipuorum Treuericæ vrbis Episcoporum, Eucharij, Valerij, Materni & Maximini consecratum. Iuxta hanc autem basilicam aliud fabricatum est oratorium in beati martyris Mauritij & sanctissimi collegij eius honorem.

Cap. 11.

Cõstruitur basilica in honorem S. virginis Mariæ matris Dei.

Qua in re facilè licet perspici, beatissimum Archiepiscopum nostrum Hil-

Cap. 12.

dulphum

Hildulphi Archiepiscopus Treuirensis.

dulphum cum primis familiarem fuisse sanctissimo Deodato præsuli ab ipsis vsque monasterij huius fundamentis, quippe qui illi largitus fuisse creditur reliquias iamdictorum Treuirēsis populi antistitum, inprimis autem S. Maximini, cuius sacros artus nuper admodùm in eam transtulerat ædem, vbi nunc illi pro dignitate in venerationē habentur. Fuit autem is annus Christi sexcentesimus sexagesimus septimus: quo tempore Deodatus etiamnum in Alsatia morabatur, quem constat anno Domini sexcentesimo sexagesimonono in vallem Galilææ aduenisse. Neq; ab re fuisse credendum est, Deo deuotissimum præsulem tot tamq; preciosis Fraciæ suæ prætermissis patrocinijs, specialem aram Treuirensibus posuisse. Poterat sanè vir Domini Hildulphus, eremiticam ducturus vitam, Arduennæ vastissimos expetere saltus, quem admodùm alios quosdam eius vicinos fecisse constat: aut certè Histhiæ deserta repetere, è quibus ad Treuericam sedem olim raptus fuerat: sed amore singulari charissimi Deodati fui ad nostrum Vosagum pertractus fuit. Cui sententiæ si quis calumniator opponere se velit, priuilegijs vallis Galilææ facilè ille conuincetur, in quibus multa charitas charissimorum patrum nostrorum luculenter apparet. Et quia hic sese offert opportunitas de antiqua loci eius immunitate aliqua inseremus.

Cap. 13.

In quibusdam iam sæpè dicti cœnobij regia & pontificia authoritate firmatis (priuilegijs vel literis) beati patris nostri Hildulphi nomē reperitur præfixum titulis, duodecim subscribentibus Episcopis. Inibi sanctæ compassionis vir Archiepiscopus, immò Patriarcha profitetur sanctam & compunctam religionē, postulationem venerabilis viri Deodati Episcopi suarum aurium intima penetrâsse, & viscerabili affectu pietatis ita cor suum charitatiua petitione emolliuisse, vt voluntatem eius libentissimè non impleuisse, nimis irreligiosum fore putauerit. Consequenter etiam ibidem annotatur, quoniam sancti desiderij ardore succensus reuerendus Deodatus Episcopus, in valle Galilæa, quam ex regis fisco promeruerat, cœnobia apud Iuncturas, sicut supra diximus, cōstruxit primus, vbi monachos vel peregrinos sub sanctissimorū patrum Benedicti & Columbani regula, viduros deliberabat collocare deuotos. Cui tandem cōmuni decreto sanctorum antistitum conceditur, vt nullus regum vel principum aut episcoporum seu quorumcunque clericorum suis vsibus audeat aliquando præsurpare quicquam eorum, quæ ad Dei famulos, ibidem sub Euangelica perfectione degentes pertinere videntur, & quæ ab ipso patre Deodato Episcopo acquisita fuerint, aut regio munere seu reliquorum fidelium collatione, tam in sacris voluminibus, donarijsq; altaris & ecclesiasticis ornamentis, q̄in ijs, quæ deinceps ipsi seruō Dei proprio labore addere potuerint. Et quandocunque sæpedictus Deodatus, qui nunc est pater monasterij ipsius, à Deo fuerit vocatus, quem illa congregatio ex sese vnanimiter elegerit, subrogetur, & ad altaria benedicendā, vel sacros ordines percipiendos quem voluerint Episcopum expetant, nullaque ecclesia absq; priuilegijs viuens quicquam sperare vel auferre ab eis præsumat, & nemini nisi inuitatione aut permissione totius congregationis liceat monasterij ipsius septa intrare. Quòd si quilibet pontificum ab eis communiter postulatus pro ipsorum vtilitate accesserit, mox secundùm voluntatem congregationis expleto suo ministerio abeat, absque requisitione vllius muneris: quatenus sub sancta regula viuentes, de percepta quiete, iuuante Domino, per tempora exultent, & pro statu Ecclesiæ Catholicæ plenius Deum exorent. Si autem aliquam transgressionem regulæ suæ fecerint, & à proprio pastore obiurgati noluerint, etiamsi Episcopus eorum, qui & Abbas, seditionem congregationis sedare per se nequiuerit, tunc alios Abbates, eandem regulam professos, ad ipsum monasterium conuocet, qui sententia regulari scandalum deprimere curent. Quod vtiq; priuilegium infringere ausus, præsentium authoritate præsulum damnatur, & per venerabiles viros Blidoaldum presbyterum & Iahinum diaconum absentibus ad subscribendum destinatur. Quod & deuotè fuisse factum, superiùs est dictum. Hactenus est istud: iamiam quod restat agatur.

Constructuit S. Deodatus cœnobia in valle Galilæa.

Priuilegia ipsi de monasterijs concessa.

Cap. 14.

Igitur currente sexcentesimo septuagesimo primo anno ab incarnato Dei filio, ad aduentū autem domini Deodati ad Galilæam tertio, semper imitandus pater Hildulphus Archipræsulatu Treuirorum sese abdicans, & ad moriendum cum Christo hilaris ariæ eremo sese addicens, dulcissimus vicinus, & paratissimus confinis suo Deodato accessit, Iacobi reuerendissimi Leucorū præsulis adiuuāte suffragio. Porrò beati illi ac semper memorandi patres nostri Hildulphus & Deodatus in solitudine, vt optauerant, vicini effecti, non se inertiæ aut desidiæ dedere, sed vigilarunt alacriter erga mutui eiusque synceri amoris custodiam, tanto effecti familiariores, quanto viciniores.

Hildulphus sese abdicat archiepiscopatu.

Adiungitur S. Deodato.

Vt

Vt enim maior existit splendor, si ignem igni, aut lucernam lucernæ adiungas: ita sanctis virisex propinquitate, conspectu & mutuis colloquijs accreuit charitas. Etsi autem mutua conuersatione & familiaritate nihil illis esset iucundius, at tamen indignũ erat tantos hospites, ceu duo mundi clarissima lumina, intra vnius cellulæ angustias latitare, cùm vix caperent singulæ singulos, maximè quòd possent singuli plurimos secum ad Deum adducere. Itaque statuerunt inter se clarissimi pontifices, dum in hac essent vita, semel in anno sese mutuò inuisere, & nocte vna simul manere: quam noctem totam sanctis colloquijs & diuinis laudibus solebant insomnes transmittere: manè verò ab inuicem recedere. Discipuli autem illorum, si quid vellet alter alteri indicatum, inter vtrosque expediebant. Porrò dominus Hildulphus non ita procùl cum suis occurrere solebat venienti ad se domino Deodato & socijs eius: eumque manu apprehensum ducebat ad orationem more antiquorum patrum, & vt habet institutio beatissimi Benedicti Abbatis: fusaque pariter prece, salutabant se mutò cũ gaudio spiritali: & tum demũ inuicẽ se osculabantur, & cætera charitatis ac beneuolentiæ officia prosequebantur. Itidẽ faciebat pijssimus pater Deodatus, veniẽte ad ipsum Hildulpho, cui etiã vltra Mortam amnem pergebat obuiàm cum suis. Nam quoad vixit, cellã priorem, quæ erat apud sancti Martini oratoriolũ, non reliquit. Virquippe grandæuus erat & iam veteranus atq; emeritus Christi miles, nec potuit ferre hominum concursus, neque externis fratrum laboribus interesse: maximè quòd nihil illi iam liberet aliud, quàm vacare & videre, quoniam Dominus ipse est Deus: gustare & videre, quàm suauis sit Dominus.

semel in anno sese mutuò inuisunt.

Militãt sub Regula sancti Benedicti.

Fertur autem statura fuisse insigni & procera, forma cumprimis eleganti, animo clementissimo. At iam nimio labore & multa ætate confectus, curuus incedebat Nõ nunquam tamen adibat fratres operantes, singulorumque consideratis & constitutis operibus, ad cellam noctu redibat. Hodieq; monstratur semita, qua solebat ire ad monasterium, quod est apud lunaturas. Beatus verò Hildulphus statura fuit mediocri, vultu angelico, mente valdè compunctus, voluntariæ paupertatis studiosissimus: quem promptum & alacrem ad omne opus bonum efficiebat etiamnum virens senectus & in Deum suspensus animus. Nam & in extremis vitę suę annis manuum labore victum & vestitum sibi comparabat. Et quanuis ætate iunior, vitæ tamen sanctitate & morum integritate Deodato non inferior. Alter alterum sibi mutuò præferebat. Humilimus quidẽ Hildulphus caniciẽ in Deodato, Deodatus verò in iuniore Hildulpho patriarchalẽ dignitatem & morũ integritatem venerabatur. Qui tanquã duæ cælestis fabricæ columnæ à domino decenter erectæ, solido & inflexibili robore mentis, sicassistebant summo opifici, vt maxima lapidũ congerie sibi imposita nõ grauarẽtur. Ipsis enim dulce erat & delectabile, gregi sibi cõcredito attendere, infirmitates, onera & pusillanimitates patientissimè sustinere, vt sua spirituali biga cum ad cæleste ædificium transueherent. Putares sanctos Patres illos gallinas esse intellectuales & Euangelicas, quæ pullos suos meritorum alis & orationum rostris ab inuisibiliũ miluorum rapacitate subtrahebant & tuebantur, manibus pedibusq; illis alimoniam suppeditabant. necnon frigidos eorum, exemplorum plumis calefaciebãt artus. Satagebant interim extra nidũ proprias extendere pennas, & alter alterius subuenire necessitatibus facti sunt cũ infirmis infirmi, vt infirmos lucrifacerent: Omnibus omnia facti, vt omnes saluos facerent. Vixẽre præterea ad tempus soliciti, vt corũ filij aliquando forent securi. Nec piguit eos laboris, quò sancto eorũ successores vacarent ocio. Hoc opus, eorũ structuræ, hoc studiũ, eorũ exigebant fugæ, ac potissimũ B. Patris nostri Deodati, qui tot loca sibi magno labore cõstructa mutauit, donec filijs suis aptã & quietã sedẽ inueniret.

Cap. 15. S. Deodatus statura procerus.

S. Hildulphus mediocris.

Deodatus & Hildulphus duæ columnæ.

Item duæ gallinæ Euangelicæ.

1. Cor. 9.

Igitur Deo dignissimi Antistites spirituali insudantes operi, nullatenus à recto deuiabant itinere, quoadiù de virtute in virtutem progredientes. Etenim tanto reddebantur alacriores ad laborem, quanto viciniores properabant ad requiem. Nec sentiebant in Christi vinea pondus diei & æstũs, quibus iam instabat vespera, vt redderetur nummus. Tandem postquàm in ista vosago, hæc sancta Dyas, & veræ sanctitatis ac virtutum biga Deodatus & Hildulphus septem annis cum sex mẽsibus habitãssent vnà: largus remunerator Deus statuit B. Deodato laborum suorum reddere mercedem, qui iam percurso vitæ stadio tanquam strenuus athleta respiciebat in remunerationis brauiũ. Quare vocatus à Domino, languore correptus decubuit lectulo, quod cùm absentibus discipulis nunciatũ esset, accurrũt mœsti & tristes, magistriq; grabato astantes, ne tã dulcis ac necessarius pater filios desereret, oculatu ciuitatu deprecabantur. Quos ille verbo salutari instruens cõpescebat, atq; ad sanctę regulę ordinisq; obseruan-

Cap. 16.

S. Deodatus & Hildulphus Dyas & biga virtutum.

Infirmatur S. Deodatus.

seruantias exhortatus est. Quibus dictis, sese Deo & eorum precibus humiliter commendauit. Interea sancti viri exitum iam instare S. Hildulphus in visu noctis diuinitus edoctus est: qui vt euigilauit, ad beatum quantocyùs prōperauit, sicut à Domino ei imperatum fuerat. Quem postquam adhuc viuum reperit, eidem omnia ecclesiæ sacramenta administrauit. Decebat enim, vt amicus amico ad supernа præcedenti extremùm valediceret, viaticum præberet, & ecclesiasticam conferret sepulturā. Cuius præsentia vir sanctus recreatus, ac vehementer in Domino gauisus est, qui suo cōmiliton̄i Hildulpho exitūs sui diem reuelare dignatus fuerat. Nec mora, discessurus ab hac lachrymatum valle B. Deodatus, ad suscipiendum regimen ouium, quas ibidē hactenus verbo & exemplo enutriebat, superstitem amicum compulit, discipulisq; mandauit, vt eundem Hildulphum læti susciperent, & quandiù viueret solicitè retinerent. Cuius desiderio ac pijs votis cùm discipuli & B. Hildulphus annuerent, inter astantium manus sanctam animam, multis Deo commendatam precibus, continuis laboribus pro Dei honore & iustitia elimatam, & multis virtutibus adornatam, efflauit, ac in manus Dei cōmendauit, quem facie ad faciem sine fine videre promeruit. Mortuus est igitur Pater noster Deodatus, & quasi (vt ita Ecclesiastico scribitur) nō est mortuus, similem enim sibi reliquit post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domui suæ contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

Defungitur vita S. Deodatus.

Ecc. 30.

Cap. 17. Transijt autem de morte ad vitam, de exilio ad patriam S. Deodatus, 17. Calen. Iulii, quæ tunc erat dies Dominica, anni ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi sexcentesimi septuagesimi noni, indictione septima: Ab ingressu verò eius in hanc Vallem Galilææam anni vndecimi: Regnante Theodorico Clodouei filio, fratreque Childerici, sub quo pessimus apostata Ebroinus excellentissimum martyrem Leodegarium Episcopū, varijs tormentis vexatū, capitali damnauit supplicio. Omni ergo reuerētia sacrum funus à discipulis portatur ac ecclesiam beatæ Dei genetricis Mariæ, ibiq; pro eo immolata salutari hostia à deuotissimo Archipræsule, sepulturæ commendatur, expletis de more & ritu Ecclesiæ solitis exequijs. Et quanuis aquosum erat cœmeterium prioris eius monasterij, vtpotè situm in conualle, oportebat tamen tanti precij corpus in præsentia fratrum quotidianas laudes & preces persoluentium quiescere, vt eius frequens haberetur memoria. O quantus tunc luctus monachorum, dum viderent tam fideli pastore se esse orbatos? qui quanuis non erat deflendus, cohibere tamen nequiuerant lachrymarum inundantiam, quas non impetus carnis, sed spiritus eliciebat à præcordiorum intimis. Cupiebant enim cum ipso dissolui & regnare cum Christo in gloria, maximè cùm perpenderent se in luctu remansisse, nec hic manentem ciuitatem in tempore, sed futuram esse inquirendam in æternitate. Itaque vir Dei S. Hildulphus sic obtemperauit extremis votis defungentis amici, vt viginti octo annis & amplius (quibus ipse superuixit) eius præfferet relicto gregi, per præpositos administrans necessaria ipsi domui. Et quanuis sui loco Abbatem propriæ congregationi in saltu Vosago præfecerat, (propterea quòd desiderio supernæ contemplationis accensus, exterioribus negocijs occupari refugeret) vallem tamen Galilææam à sua cura non abiecit, quandiù in mortali degebat corpore: vis enim perfecti amoris erga sanctissimum Deodatum eum coëgit, vt laboris & curæ non pœniteret. Non enim grauabatur suscipere aliena, qui præ lassitudine alijs commendabat sua. Dicebat enim apud seipsum: Qua fronte adibis amicum, si mandatum eius vltimum refutaueris? Pro cuius perenni vita in cælis & gloria, primo depositionis illius anno cœnobium vallis Galilææ multoties adire solitus erat, frequentans ad sactum corpus Missarum solennia, discipulosq; susceptos consolans, ac in sancto propositio sui instituti confortans.

S. Leodegarius Episcopus & martyr.

Sepelitur S. Deodatus

Philip. 3.

Præsent conuentui S. Deodati an nis 28. Hildulphus.

Cap. 18. Elapso tandem anno à glorioso obitu D. Deodati, in quo beatus Patriarcha Hildulphus assidua visitatione monachos, & frequenti immolatione salutaris hostiæ defuncti curabat prodesse spiritui: priſtinam deinceps institutionem resumpsēre fratres vtriusq; loci. Et quemadmodùm semel in anno venerandi Antistites mutuas solebāt frequentare cellas: ita postea studuēre facere eorum discipuli, qui viro Dei Hildulpho vallem Galilææam inuisenti, loco patris sui Deodati occurrentes, offerebant Magistri sui tunicam, quam ille reuerenter susceptam, tanquam dignissimum pignus amici exosculatus & amplexatus est, & quasi in noua veste viuentem intuens, sanctitatem eius veneratus est. nam quicquid adorationis impendebat insensibili tunicæ, id suo charissimo Deodato fecisse arbitrabatur, cuius efficacibus meritis seipsum adhuc in stadio

Tunicam S. Deodati quanti fecerint discipuli eius.

dio huius vitæ decertantem, atq; in spiritali palæstra desudantem, sustentari inter dulcia suspiria credebat & precabatur.

Cùm iam sancti viri temporalis vita in multos annos Deo disponente, tenderetur, quatenus eius exemplo plurimi ad spiritualem vitam prouocarentur & excitarentur, factum est, vt circa vltimos vitæ suæ annos multo senio fractus, frequentiq; labore & cura domestica debilitatus, cellã suam solitæ visitationis gratia egredi nõ valeret: non tamen destiterunt S. Deodati discipuli pro more, magistri sui tunicam eidem offerre, ne dulcis eius intermoreretur memoria. Igitur cùm diuina miseratio gloriosum suũ militem Hildulphum ab huius seculi fluctuoso mari ad portum salutis æternæ vocare statuisset, per dilectum suum Deodatum dignatus est eidem transitũs sui diẽ denunciare, quatenus is vtrique monasterio de bono Pastore prouidere satageret. Vnde vir sanctus plurimùm in Domino gauisus est, quòd ab hac lachrymarum valle ad perpetuæ consolationis tranquillitatem mox erat assumendus, vbi omnis lachryma ab oculis eius abstergeretur. Itaq; proprijs sui monasterij fratribus designato Abbate domino Raimberto, vallis autem Galilææ domino Marcinanno, feliciter obdormiuit in Domino, ab incarnatione Iesu Christi anno septingentesimo septimo. Cap. 19. Apparet B. Hildulpho S. Deodatus. Moritur S. Hildulphus.

Intereà à deuotissimis discipulis inuiolabiliter fuit obseruatum, quod à prudentissimis Magistris fuit institutum: videlicet, vt semel in anno mutuas inuiserent cellas, tanquam præcipua pignora præferendo sanctorum Patrum suorum tunicas. Siquidem monachi S. Hildulphi, ipsius tuniam retinuerant sibi, sicut & monachi vallis Galilææ, S. Deodati. In quorum delatione tanta veneratio exhibebatur, vt dulcissimi Patres ad filios rediisse post longa seculorum volumina crederentur. Quòd si (peccatis exigentibus) cælestis ira in populum grassaretur, & siccitate nimia, vel imbrium continua refusione, aut pestilentia, seu qualicunq; plaga plebs feriretur, mox hinc inde conglobata tunicas patronorum suorum cum lachrymis & orationibus offerebat & ingerebat diuinis obturibus: & amota est plaga. nã contra desçuientis flagelli impetum tantũ valebant sanctorum merita & populi fides, vt sine mora misericordissimus Deus iusti iudicij sui seueritatem à plebe cohiberet, atq; optatę misericordiæ consolationẽ ei distillaret. Quæ quidem consuetudo tam religiosa ac pia integerrimè inter hæc duo cœnobia cõseruata est, donec sancta corpora plurimis miraculis exornata subleuarẽtur de terræ gremio. Quocirca sicut tunc solebant discipuli Magistrorum tunicas offerre, ita nunc eorum posteri corpora sanctorum suscipiunt & animarum exuuias, quorum per merita pax nobis nunc & in æuum, Amen. Cap. 20. Imitantur maiorum instituta seculi discipuli. Vide quantæ fuerint virtutis, sanctorum tunicæ.

Sufficiãt igitur hæc religiosis animis, quæ pauperculo sermone cursim explicuimus, de pijssimi Patris nostri Deodati gestis, vix attingentes pauca de innumeris, minima de maximis, quibus clementia Dei in terris sanctum suum glorificauit pro vitę suæ meritis. Cæterum tot & tantis quotidiè miraculis venerabile corpus eius nobilitatur, vt vix ad conscribendum ea sufficiat calamus, nec aliquis possit habere dubium, quin spiritus eius inter suprema regnet angelorum agmina. Conclusio Authoris.

MARTYRIVM ILLVSTRE S. ALBANI MARTYRIS ANGLIAE, QVEM PLERIQVE ALBINVM VOcant: *ex Historia Ecclesiastica gentis Anglorum Bedæ lib. 1. Cap. 6. & 7.*

ANNO incarnationis Dominicæ ducentesimo octogesimo sexto, Diocletianus tricesimustertius ab Augusto Imperator, ab exercitu electus, annis viginti fuit, Maximianumque, cognomento Herculeũ, sociũ creauit imperij: & Diocletianus quidem in Oriente, Maximianus autẽ Herculeus in Occidente vastari ecclesias, affligi, interficiq́ue Christianos, decimo post Neronem loco, præceperunt. Quæ per secutio omnibus ferè antea ctis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decem annos incendijs ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, cædibus martyrum inceſſabiliter acta est. Deniq; etiam Britanniam cum plurima confessionis Deo deuotæ gloria sublimauit. 22. Iunij. Ex cap. 6. Persecutio Ecclesiæ immanissima.

Siquidem in ea passus est S. Albanus, de quo presbyter Fortunatus in laude virginum, Cap. 7.

num, cùm beatorum martyrum, quide toto Orbe ad Dominum venirent, mentionẽ faceret, ait:

Albanum egregium fœcunda Britannia profert.

Albanus vt fuerit conuersus.

Qui videlicet Albanus paganus adhuc, cùm perfidorum principum mandata aduersùm Christianos fæuirent, clericum quendam, persecutores fugientem, hospitio recepit: quem dum orationibus continuis ac vigilijs diù noctuq; studere conspiceret, subitò diuina gratia respectus, exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari: ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris. Christianus integro ex corde factus est. Cumq; præfatus Clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, peruenit ad aures nefandi principis, confessorẽ Christi, cui necdum fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanum latere. Vnde statim iussit milites diligen-

Vltrò se offert ad mortem.

tiùs eum inquirere. Qui cùm ad tugurium martyris peruenissent, mox se S. Albanus pro hospite ac magistro suo, ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur, indutus, militibus exhibuit, atque ad iudicem vinctus perductus est.

Contigit autem iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris assistere, ac dæmonibus hostias offerre. Cumq; vidisset Albanũ, mox ira succensus nimia, quòd se ille vltrò pro hospite, quem susceperat, militibus offerre ac discrimini dare præsum pssset, ac simulacra dæmonum, quibus assistebat, eum iussit pertrahi: Quia rebellẽ inquiens, ac sacrilegum celare, quàm militibus reddere maluisti, vt contemptor diuûm meritam blasphemiæ suæ pœnam lueret, quæcunq; illi debebantur supplicia, tu soluc-

Constantia eius.

re habes, si à cultu nostræ religionis discedere tentas. At S. Albanus, qui se vltrò persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquam minas principis metuit: sed accinctus armis militiæ spiritualis, palàm se iussis illius parere nolle pronunciabat. Tũ Iudex: Cuius, inquit, familiæ vel generis es? Albanus respõdit: Quid ad te pertinet, qua sim stirpe genitus? Sed si veritatem religionis audire desideras, Christianum iam me esse, Christianisq; officijs vacare cognosce. Ait iudex: Nomen tuum quæro, quod sine mora mihi insinua. At ille: Albanus, inquit, à parentibus vocor, & Deum verum ac viuum, qui vniuersa creauit, adoro semper & colo. Tum iudex repletus iracundia, dixit: Si vis perennis vitæ felicitate perfrui, dijs magnis sacrificare ne differas. Albanus respõ dit: Sacrificia hæc, quæ à vobis reddũntur dæmonibus, nec auxiliari subiectis possunt, nec supplicantium sibi desideria vel vota cõplere: Quinimmò quicunq; his sacrificia simulacris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet.

Verberibus afficitur.

His auditis, iudex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem à tortoribus præcepit, autumans se verberibus, quam verbis non poterat, cordis eius emollirè posse constantiam. Qui cùm tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immò gaudenter ferebat. At vbi iudex illum tormẽtis superari, vel à cultu Christianæ religionis reuocari non posse persensit, capite eum plecti iussit. Cumq; ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & arena, vbi ferlendus erat, meatu rapidissimo diuidebatur. Viditq; ibi non paruam hominum multitudinem vtriusq; sexûs, conditionis diuersæ & ætatis, quæ sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequium beatissimi cõfessoris ac martyris vocabatur, & ita fluminis ipsius occupabat pontem, vt intra vesperam trãsire vix posset. Deniq; cunctis penè egressis, iudex sine obsequio in ciuitate subsiterat. Igitur S. Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyriũ

Insigne miraculum.

ocyùs peruenire, accessit ad torrentem, & dirigẽs ad cælum oculos, ilicò siccato alueo, vidit vndam suis cessisse ac viam dedisse vestigijs. Quod cùm inter alios etiam ipse carnifex, qui eum percussurus erat, vidisset, festinauit ei, vbi ad locum destinatum morti

Carnifex credit.

venerat, occurrere: diuino nimirùm admonitus instinctu, proicitoq; ense, quem strictum tenuerat, pedibus eius aduoluitur, multùm desiderans, vt cum martyre, vel pro martyre, quem percutere iubebatur, ipse potiùs mereretur percuti.

Dum ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis & fidei, ac iacente ferro, esset inter carnifices iusta cunctatio, montem cum turbis reuerendissimus Dei confessor assendit: Qui opportunè lætus gratia decentissima, quingentis ferè passibus ab arena situs est, varijs herbarum floribus depictus, immò visquequaq; vestitus: in quo nihil repentè arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longe lateq; deductum, in modum cquoris natura cõplanat: dignum videlicet eum pro insita sibi specie venustatis iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo vertice S. Albanus dari sibi aquam à Deo rogauit: statimq; incluso meatu, ante pedes eius fons perennis exortus est, vt omnes agnoscerent, etiam torrentem martyri obsequiũ detulisse. Neq; enim fieri poterat, vt in arduo montis cacumine martyr aquam, quam

Fontem impetrat precibus suis.

in flu-

in fluuio non reliquerat peteret, si hoc opportunum esse nō videret. Qui videlicet fluuius, ministerio persoluto, deuotione completa, officij testimonium relinquens, reuersus est ad naturam. Decollatus itaque martyr fortissimus ibidem, accepit coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed ille qui pijs cruciebus impias intulit manus, gaudere super mortuum non est permissus. Nam oculi eius in terram vnà cum beati martyris capite deciderunt. Capite truncatur. Pœna percussoris.

Decollatus est ibi etiam tum miles ille, qui antè superno nutu correptus, sanctum Dei confessorem ferire recusauit. De quo nimirùm constat, quia etsi fonte baptismatis non est ablutus, sui tamē est sanguinis lauacro mundatus, ac regni cœlestis dignus factus ingressu. Tunc iudex tanta miraculorū cœlestium nouitate perculsus, cessari mox à persecutione præcepit, honorem referre incipiens cædi sanctorum, per quam eos opinabatur priùs à Christianæ fidei posse deuotione cessare. Passus est autem beatus Albanus die decimo Calendarum Iuliarum iuxta ciuitatem Verolanium, quæ nūc à gente Anglorū Vuerlamacestir siue Vuarlingacestir appellatur: vbi postea, redeūte temporum Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis, atque eius martyrio cōdigna, extructa. In quo videlicet loco vsq; ad hanc diem, curatio infirmorum, & frequentium operatio virtutum celebrari non desinit. Passi sunt ea tempestate Aaoron & Iulius Legionum vrbis ciues, aliique vtriusq; sexūs diuersis in locis perplures: qui diuersis cruciatibus torti, & inauditi membrorūdiscerptione lacerati, animas ad supernę ciuitatis gaudia perfecto agone miserunt. Hactenus Beda. Ecclesia S. Albani Miracula.

Hodiè beatissimi martyris huius Albani sacræ reliquiæ Coloniæ in monasterio S. Pantaleonis religiosè asseruantur. Latuerat illic aliquandiù præclarus thesaurus, in quodam non magni precij & qui eius dignitati minùs congrueret, loculo cōditus: at tamen crebra miraculorum signa præsentiam martyris & efficaciam perspicuè declarare videbantur. Itaque cœpit proferri in publicum & palam innotescere, quod diù fuerat in occulto. At vbi res innotuit Anglis, constanter illi asserere non dubitārunt, S. Albanum martyrem apud ipsos ortum & passum & conditum, eam, quam suo sanguine illustrasset insulam, nequaquam reliquisse, sed in ea semper permansisse. Ea occasione eis, qui per id tempus apud S. Pantaleonem Abbatis fungebatur officio, communicato cū fratribus sui monasterij consilio, cū sacræ beati martyris reliquiæ iam trecētis & quinquaginta annis in ipsorū ecclesia quieuissent, atque ab ipsius martyrio mille & eo amplius anni fluxissent, ad loculum cum ingenti deuotione & reuerentia accessit, eoque aperto videt ipse, vident & cæteri fratres non sine multa admiratione multisque lachrymis, magna omnipotentis Dei virtute, clarissimi martyris corpus tot seculis incorruptum conseruari, lætanturque singulari Dei beneficio tanti thesauri se compotes fieri posse. S. Albani corpus incorruptum post mille annos.

Vt autem certiùs de rei veritate cōstaret, & fideliū deuotio excitaretur, è loculo venerandas extulēre reliquias, & vt Deus laudaretur in sancto suo, publicè eas ad spectandas proposuēre: ac deinde in thecam aliam, auro argentoque & lapidibus preciosis, quantum eorum sinebāt facultates, ornatam reposuēre, in qua hodieq; reseruantur. Tam autem recentes videbantur, ac si nō ita pridem pro Christo cæsus esset inclytus martyr. Caput enim cum barba, ceruicem etiānum sanguinolentam, brachia & manus, scapulas q; pelle & carne tectas, pectus cū costis laterum, deniq; spinam dorsi cū renibus inuenerunt. Pannus etiam, quo sacrum corpus trecentis & quinquaginta annis obuolutum fuerat, instar niuis candidus & planè incorruptus erat. Cùm autem hæ sacræ reliquiæ ita ostenderētur, multi paralytici, claudi, curui, contracti, humi reptantes, gibbosi, cæci, muti, dæmoniaci, manci, febricitantes, aliiq; diuersis affecti morbis, non pauci etiam mortui & in aquis extincti, quorum omnium numerus quingentos excederet, curati sunt: vt nihil dicamus de iumentis, quibus æquè est restituta sanitas. Mirabilis Deus in Sanctis suis. Miracula ad eius reliquias.

Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis 1327. sub Philippo Colonienſi Archiepiscopo, & Henrico Abbate. Sed nec hodiè sancti martyris beneficijs fraudantur, qui humiliter ac piè incorruptas etiam-num corporis eius reliquias inuisunt, & supplices ei preces offerunt.

VITA S. PAVLINI NOLANI EPISCOPI, AVTHORE VRANIO PRESBYTERO, VT HABET *egregius MS. codex.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Pap.1.

DOmino illustri & in Christo meritò venerabili Pacato, Vranius presbyter: Literis nobilitatis tuæ iterata vice solicitor, vt tibi obitū S. Paulini fideliter referam. Faciam quidem quod præcipis, sed timeo, ne nō tam efficaciter vt vis, faciam, quod facere cupio. Tamē quia iubere dignaris, fideliter & sine mendacio faciam. Noui etenim melius esse linguā silentio premere, quàm ad peccatum animæ falsa narrare, dicente scriptura: Os, quod mentitur, occidit animam. Et ideò venerationem tuā plurimùm quæso, vt imperitiæ meæ veniam dare digneris. Alioquin si tibi sermonis mei vilitas cœperit displicere, nō mihi, sed tibi rectiùs imputabis qui aquam purissimi fontis à cœnoso riuulo postulâsti. sed hæc breuiter dicta sint. Nūc autem veniamus ad ea, quæ tibi, qui vitam eius versibus illustrare disponis, dicendi materiam subministrent.

HISTORIA.

Tunis 22. Cap. 1. 3. Paulini patria.

IGITVR S. Paulinus Episcopus Burdegala oppido Gallarum oriundus fuit, sed in Campania apud beatissimum Felicem confessorem gloriosō fine defunctus atque sepultus est. Eius vitam ex merito mortis agnoscimus, cuius & mortem de conuersatione vitæ probamus. Denique cùm ante triduum, quàm de hoc mundo ad cæleste habitaculum vocaretur, cùm iam de salute eius omnes desperâssent, & duo ad eum Episcopi visitandi studio conuenissent, id est, S. Symmachus & Benedictus Hyacinthinus, ita in eorum aduentu recreatus atque refectus est, vt oblita omni carnali infirmitate, totum eis atque angelicum exhiberet affectum. Et quasi profecturus ad Dominum, iubet sibi ante lectulum suum sacra mysteria exhiberi, scilicet vt vnà cum sanctis Episcopis oblato sacrificio animam suam Domino commendaret: simul etiam eos, quos pro disciplina Ecclesiastica à communione sacri ministerij extorres esse præceperat, ad pacem pristinam reuocaret.

Sub mortē vultad lectulum suū Missam celebrari.

Cap. 2. Et cùm hæc omnia sanctus Episcopus lætо atque perfecto ordine celebrâsset, subitò clara voce interrogare cœpit, vbi essent fratres sui. Tunc vnus ex circunstantibus, qui putauit, quòd fratres suos, id est, Episcopos, qui tunc aderant, quæreret, ait illi: Ecce hi sunt fratres tui. At ille: Sed ego nunc fratres meos Ianuarium atq; Martinum dico, qui modò mecum locuti sunt, & continuò ad me venturos se esse dixerunt. E quibus Ianuarius Episcopus simul & martyr, Neapolitanæ vrbis illustrat ecclesiā: Martinus autem, vir per omnia Apostolicus, cuius vita ab omnibus legitur, Galliarū Episcopus fuit. Et his dictis, extensis ad cælum manibus, hunc psalmum Domino decantauit, dicens: Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Deinde collecta oratione, commonitus est à sancto Posthumiano presbytero, quòd pro vestimentis, quę pauperibus fuerant erogata, quadraginta solidi deberentur. Quod cùm audisset S. Paulinus, leuiter subridens, ait: Securus esto fili: crede mihi, quia non deerit qui debitum pauperū soluat. Et ecce non longa interposita mora, ingreditur quidam presbyter, de Lucaniæ partibus veniens, missus à sancto Episcopo Exuperantio, siue à viro clarissimo fratre eius Vrsatio, qui ei per ipsum nuncium muneris gratia quinquaginta solidos miserant. Quos cùm acceptisset S. Paulinus, benedixit Dominum dicens: Gratias ago tibi Domine, qui non derelinquis sperantes in te. De his autem quinquaginta solidis ipse presbytero, qui eos exhibuerat, manu sua * duos dedit: reliquos verò negociatoribus, qui vestimenta pauperibus dederant, reddi mandauit.

Psal.120.

Iasignie. ius in Deū fiducia.

for. 4decem

Cap. 3. Inter hæc autem, cùm iam nox diei succedisset, vsq; ad mediam noctem paululùm quieti

quieti concessit, donec crudescente dolore, qui lateri eius nimius inerat, grauaretur excitatus, multisque etiam ex superfluo archiatrorum vstionibus fatigatus, vsque ad quintam horam noctis lassum atque anhelum pectus duxit. Deinde aduenientes luce, consuetudinem suam vir sanctus agnouit. Itaque, vt solebat, excitatis omnibus, matutinum ex more & ordine celebrauit. Facta autem die, presbyteris & diaconibus atque omnibus clericis exemplo Dominico pacem hæreditariam prædicauit. Transactis autem his, tacitus vsq; ad vesperam perduravit. Deinde quasi ex somno excitatus, lucernariæ deuotionis tempus agnoscens, extensis manibus, lenta licet voce, Paraui lucernam Christo meo, decantauit Domino. Tunc deinde facto aliquandiù silentio, circa horam quartam noctis, omnibus qui aderant, solicitè vigilantibus, subitò tam ingenti cellula eius terræmotu concussa est, vt hi, qui lectulo eius assistebant, exterriti atque turbati ad orationem se iactarent, nihil tamen scientibus his, qui pro foribus consistebant. Neque enim publicus ille, sed priuatus in cellula fuerat terræmotus. Nam ille angelicis susceptus manibus, debitum Deo spiritum exhalauit. Vidimus, fili charissime, vidimus, & inter lachrymas atque singultus vidisse gaudemus: vidimus quomodo tollitur iustus, & nemo intelligit, & viri iusti tolluntur, & nemo considerat. Neque vlli Christianorum incredibile debet videri, si in transitu S. Paulini vnus angulus specialiter terræmotu concussus est, in cuius obitu totus penè orbis ingemuit. Et sanè quis locus est in orbe terrarum tam remotus aut abditus, quem transitus domini Paulini nō commoueret? Aut quis Christianæ religionis ita alienus effectus est, qui audita morte eius non planxerit? Fleuit planè Ecclesia, quòd talem sacerdotem amisit: sed exultat paradisus, quòd talem sanctum susceperit. Plangunt populi, sed lætantur angeli. Gemunt prouinciæ hominum, sed gaudent loca sanctorum, ad quæ quotidiè euolare cupiebat, cùm diceret: Quàm amabilia sunt tabernacula tua Domine Deus virtutum? concupiuit & defecit anima mea in atrijs tuis.

Iohan. 20.

Psalm. 131.

Mirus terræ motus.

Spiritū fell citer reddit Eccl. 37.

Psalm. 83.

O virum sanctum & omnium ore laudabilem: qui sic vixit, vt non solùm sibi, sed etiā omnib⁹ viueret. Et ideò quia multis vixit in hoc seculo, nūc sibi viuit in Christo. Et tamen non sibi tantùm, sed etiam nobis, qui quotidiè orat pro nobis. Lucerna fuit ardens in domo Dei, non sub modio posita, sed supra candelabrum constituta, ita vt etiam multas lucernas suo præclaro lumine redderet luminosas. Suauis enim & mitis fuit, etiam cùm in superbia seculi versaretur. Cùm autem ad Christum conuersus est, aperuit horrea sua pauperibus, apotheca sua aduenientibus patefecit. Nam parum ei erat proximos alere, nisi etiam vndique euocaret, quos pasceret atq; vestiret. Quantos iniquè oppressos erexit? quantos captiuos redemit? quantos intricatores debiti, à creditoribus suis reddita pecunia liberauit? Vna scilicet negociatione & planctu debitores multos extersit, & creditorum gaudia reparauit.

Cap. 4.

Sāct⁹ in cæ lis orāt pro nobis.

S. Paulini liberalitas in pauperes

Cùm autem ad summum sacerdotij gradum prouectus est, noluit se talem exhibere Episcopum, qui ab aliquo timeretur: sed talem se reddidit sacerdotem, qui ab omnibus amaretur. Nunquam sic iratus est, vt non in ira misericordiæ memor esset. Neq; enim poterat vir ille irasci, qui cōtumelias despiciebat, & odia vitabat. Nunquam in iudicio sine misericordia sedit: quia nouerat misericordiā meliorem esse, quàm sacrificium: vestiēdum esse omne Christianorum iudicium, dicente venerabili scriptura: Misericordiam & iudicium cātabo tibi Domine. Iustitiam quoq; benignioribus, reis verò misericordiam fecit. Spiritus sanctus quātùm æquitati & iustitiæ fauet, tantùm suis gratiam pictatis, qui benignus est, indulget. Et ideò tenebat rigorem in examinatione iustitiæ, misericordiam autem in definitione sententiæ proferebat.

Cap. 5.

Osee 4.

Psal. 100.

O admirabilem virum, atque omnium virtutum laude censendum. Hic etenim omnium Patriarcharum exempla secutus fuit, fidelis videlicet vt Abraam, credulus vt Isaac, benignus vt Iacob, munificus vt Melchisedech, prouidus vt Ioseph, rapax vt Beniamin. Rapuit enim diuitibus, & pauperibus erogauit: & tamen plùs diuitibus quàm pauperibus profuisse cognoscitur: quia pauperibus in hoc seculo ptofuit, diuitibus in futuro prouidit. Ergo, vt dicere cœperam, fuit manſuetus vt Moyses, sacerdotalis vt Aaron, innocens vt Samuel, misericors vt Dauid, sapiens vt Salomon, Apostolicus vt Petrus, amabilis vt Iohannes, cautus vt Thomas, doctor vt Paulus, videns vt Stephanus, feruens vt Apollo. De solicitudine autem & cura ecclesiarum, in fide & charitate omnes Apostolos & Episcopos imitatus est. Hæc omnia in se habuit, hæc à tempore conuersionis suæ fideliter custodiuit. Et ideò cùm de hoc corpore ad cælestem habitaculum vocaretur, sicut inferiùs doluit terra, ita superiùs lætatum est cælum: fleuit caro, sed spiritus gloriatur. Denique non solùm Christiani, sed etiam

Cap. 6. Catalogus virtutum eius.

Etiã Iudæi & ethnici plangunt mortẽ eius.

Iudæi atque pagani in fletu, fcifsis etiam veftibus, ad domini Paulini exequias conuenerũt. Ereptum fibi patronum, defenforem, tutorem vnà omnes nobifcum voce plãxerunt.

Cap. 7.

Et verè talis erat, vt ab omnibus amaretur. Vixit enim cunctis in exemplum acquirendæ falutis, & in refrigeriũ conſolationis. Neq; enim ſolius hæc mea vox eſt. Teſtes etiã barbaræ nationes ſunt, ad quas fama domini Paulini peruenerat. Nec immeritò ab omnibus amabatur, qui aderat omnibus. Quem enim iacentem non ſua dextera erexit? Quem interpellantem ſe, non pia voce conſolatus eſt? Erat enim pius, miſericors, humilis & benignus, nullum ſpernens, nullum deſpiciẽs. Omnibus tribuebat, omnibus indulgebat. Animabat trepidos, mitigabat violentos. Hos verbis, illos ædificabat exemplo. Alios epiſtolis, alios ſumptibus adiuuabat. Nullas opes, nullaſ diuitias, niſi quas ſanctis ſuis Chriſtus promiſerat, mirabatur. Aurum atque argentum, & cætera ſic definiebat, vt ea ſibi ad largiendum liberalitas, non ad retinendum cupiditas, vendicaret. Et vt breuiter dicam, omnia bona in ſe habuit, quia Chriſtum amauit. Habuit enim fidem, manſuetudinem, curam proximorum, iugem pro miſeris ſolicitudinem, compaſſionem pro infirmis, nihil aliud reſpiciens, niſi pacem & charitatẽ.

Liberalitas eius in oẽs.

Solus nanque medicabatur, vt omnes emundaret. Denique quis locus eſt in orbe terrarum, quæ ſolitudo, quæ maria, quæ S. Paulini beneficia non ſenſerunt? Omnes eum agnoſcere cupiebant, omnes videre deſiderabant. Quis ad illum non lætus aduenit? aũt quis ab illo non deſideratus abſceſſit? Nam qui corpore eum videre non poterant, ſaltẽ epiſtolas eius contingere cupiebãt. Erat enim ſuauis, blandus, in literis dulcis, & benè ſuauis in verſibus. Quid plura? Vix quæcunque de illo dicuntur, admitteret creduliras fidei, niſi propelleretur ſua facta mendacium. Taceamus generis nobilitatem, paternis, materniſque natalibus in ſenatorum purpura mirabiliter rutilantem: prætereà & opulẽtias diuitiarum, quas propter Deum pauperibus erogauit. Nunc ve niamus ad ea, quæ de obitu eius dicere cœperamus.

Eius genus & opes.

Cap. 8. Corpus defuncti nituco candore conſpicuum.

Igitur cùm S. Paulinus debitum Deo ſpiritum reddidiſſet, ira niueo candore vultꝰ eius & omne corpus affectum eſt, vt omnes inter ſingultus & lachrymas benedicerẽt Dominum Deum noſtrum, qui educit ſanctos ſuos in magnificentia, vt oſtendat ſeruis ſuis, quia hæc eſt gloria omnibus ſanctis ſuis. Et ideò laudetur in Deo anima eius, & reuelentur opera eius in omnibus timentibus Deum: quia concupiuit in mandatis Dei ſui, & intellexit ſuper egenum & pauperem, vt potens eſſet in terra ſemen eius, & iuſtitia eius maneret in ſeculum ſeculi. Veruntamẽ & hoc, quod ad meritum S. Paulini pertinet, veneratio tua debet agnoſcere, quòd etiã ſanctus Iohannes, Neapolitanæ vrbis Epiſcopus, à Domino Paulino de hac vita ad Chriſtum acceſſitus atq; euocatus agnoſcitur. Nam ante diem tertium, quàm de hoc mundo ſanctus Iohannes ad Dominum commigraret, retulit ſe vidiſſe S. Paulinum, angelica dignitate veſtitum atq; ornatum, totum niueum, totum ſidereum, atq; odore ambroſio renidentem, fauum etiam candidiſſimum mellis in manu tenentem, ac dicẽtem ſibi: Frater Iohannes, quid hic facis? Solue vincula tædiorum tuorum, & iam ad nos veni. Hæc enim eſca, quam in manu teneo, apud nos ſatis abundat. Et cùm hęc dixiſſet, complexus eſt cum, & imiſit in os eius partẽ faui illius. Cuius dulcedinem atq; odorem ita ſanctus Iohannes concupiſſe ſe dixit, vt ſi in ipſa reuelatione poteſtas fuiſſet, ab eius veſtigijs nullo modo receſſiſſet. Et tamen hoc non diù diſſimulauit. Nam excitatus à ſomno, eadem die id eſt, quinta feria, iuxta conſuetudinem ſuam remunerans omnes Clericos, atq; pauperibus tribuens, ſanus Dominicam cœnam celebrauit: ſexta verò feria orationi vacauit. Sabbato autem, ſecunda hora dici, lætus ad eccleſiam proceſſit, & aſſenſo tribunali, ex more populum ſalutauit, reſalutatuſq; à populo, orationem dedit, & collecta oratione, ſpiritum exhalauit. Ea tamen nocte in eccleſia vigilatum eſt.

Apparet Epiſcopo Neapolitano.

Cap. 9.

Poſtera autem die, id eſt, Paſcha, illuminatis lampadibus cum ingẽti neophytorum pompa, proſequente etiam multitudine populorum vſque ad ſepulcrum, glorioſam atque laudabilem ſepulturam adeptus eſt. Hæc ideò commemoraui nobilitati tuæ, vt criam hic meritum S. Paulini agnoſceres. Habes enim materiam dicendi, ſi tibi tamẽ non deſit fides credendi. Et ideò quæſo nobilitatem tuam, vt ſicut promittere dignatus es, præclari operis munus accelerare digneris, cõſecuturus præmium laudis & gloriæ, ſi vitam ſancti viri poſteris profuturam, verſibus illuſtraueris. Vtinam antequam proficiſcar, huius operis lectione dignum me facias: quia ſi Chriſto placuerit, continuò nauigare diſpono. Obijt S. Paulinus Epiſcopus X. Calendas Iunij, Paſſo & Antiocho Conſulibus.

Is fuit annꝰ Chriſti 431. iuxta Onuphrium.

DE

DE EODEM SANCTO PAVLINO NOLANO EPISCOPO, PER D. GREGORIVM PAPAM

Lib. iij. Dialog. Cap. I.

DVM vicinis valdè patribus intendo, malorum facta reliqueram, ita vt Paulini miraculum Nolanæ vrbis episcopi, qui multos, quorũ memini, virtute & tempore præcesserit, memoriæ defuisse videatur. Sed ad priora nunc redeo, eaq; quãta valeo breuitate perstringo. Sicut enim bonorum facta innotescere citiùs similibus solent, senioribus nostris per iustorum exempla gradientibus, prædicti vẽnerabilis viri celebre nomen innotuit, eiusque opus admirabile ad eorum se instruenda studia retendit: quorum me necesse fuit *grauitatẽ tam certò credere, ac si ea, quæ dicerent, meis oculis vidissem.

* grandæuitati

Cùm sæuientium Vandalorum tempore fuisset Italia in Campaniæ partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in Africanam regionem traducti: vir Domini Paulinus cuncta, quæ ad episcopij vsum habere potuit, captiuis indigentibusque largitus est. Cumque iam nihil omnimodò superesset, quod petentibus dari potuisset: quodã die quædam vidua aduenit, quæ à regis Vandalorum genero filium suum in captiuitatem fuisse ductum perhibuit, atque à viro Dei, eius precium postulauit: si fortè illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnoperè petenti fœminæ quid dare potuisset inquirens, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentique fœminæ respondit, dicens: Mulier, quod possim dare, non habeo: sed me tipsum tolle, seruum me iuris tui profitere, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tanti viri audiens, irrisionem potiùs credidit, quàm compassionem. At ille vt erat vir eloquentissimus, atque apprimè exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti fœminæ citiùs persuasit, vt audita crederet: & pro receptione filij sui, in seruitium episcopum tradere non dubitaret. Perrexére igitur vtrique ad Africam.

Omnia sua largitur captiuis & egenis.

Nota insignem tanti viri charitatem.

Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, vidua rogatura se obtulit: ac priùs petijt, vt ei filium donare debuisset. Quod cùm vir barbarus typho superbiæ turgidus, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatus, non solùm facere, sed etiam audire despiceret: vidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominem pro eo vicarium præbeo: solummodò pietatem in me exhibe, mihique vnicum filium redde. Cumq; Ille venusti vultûs hominem conspexisset, quam artem nõsset, inquisiuit. Cui vir * Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio: sed hortum benè excolere scio. Quod vir gentilis valdè libenter accepit, cùm in nutriendis oleribus quia peritus esset, audiuit. Susceptit itaque seruum, & roganti viduæ reddidit filium. Quo accepto, vidua ab Africana regione discessit: Paulinus verò excolendi horti curam suscepit. Cumq; idem regis gener crebrò ingrederetur hortum, suumq; hortulanum quædam requireret, & sapientem valdè hominem videret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpiùs cum suo hortulano colloqui, atque eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidiè ad mensam olera, virentesque herbas deferre consueuerat, & accepto pane, ad curam horti remeare. Cumque hoc diutiùs ageret, quadam die suo domino secum secretiùs loquenti ait: Vide quid agas, & Vandalorum regnum qualiter dispondebeat prouide: quia Rex citiùs, & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, (quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur) ei minimè tacuit: sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet viro, agnouisset, indicauit. Quod dum rex audisset, illicò respondit: Ego vellem hunc, de quo loqueris, hominem videre. Cui gener eius, venerabilis Paulini temporalis dominus, respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre cõsueuit. Has itaq; huc ad mensam eum deportare facio, vt quis sit, qui mihi hæc est locutus, agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandium discubuit, Paulinus ex suo opere olera quæque & virentia delaturus aduenit. Cumq; hunc rex subitò conspexisset, intremuit, atque accersito eius domino, sibi per filiam propinquo, ei secretum, quod priùs absconderat, indicauit, dicens: Verum est, quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus contra me iudices vidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum, quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percontare, quisnam sit. Nam ego hunc tanti meriti virum, populare vt conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnã esset,

* Domini

Visio regis Vandalorũ

esset, inquisiuit. Cui vir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio viduę vicarium suscepisti. Cumque instanter ille requireret, vt non quis esset, sed quis in terra sua fuisset, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis, exigeret, vir Domini constrictus magnis coniurationibus, iam non valens negare quid esset, episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens, valde pertimuit, atq; humiliter obtulit, dicens: Pete quod vis, quatenus ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui vir Domini Paulinus ait: Vnum est, quod mihi impendere beneficium potes, vt omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus, pro venerandi Paulini viri satisfactione, in eius comitatu laxati sunt. Post nō multos verò dies Vandalorum rex occubuit, & flagellum, quod ad suam perniciem, dispensante Deo, pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicq; factum est, vt omnipotentis Dei famulus Paulinus vera prædiceret, & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum videlicet imitatus, qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens vestigia Paulinus, ad tempus voluntariè seruus factus est solus, vt esset postmodùm liber cum multis.

Multi captiui cum illo dimittuntur

Philip. 2.

Petrus: Dum me audire contingit, quod imitari non valeo, flere magis libet, quàm aliquid dicere.

Gregorius: De cuius etiam morte apud eius ecclesiam scriptum est, quia cum dolore esset laetus tactus, ad extrema perductus est. Dumq; eius omnis domus in sua soliditate persisteret, cubiculum, in quo iacebat æger, facto terræmotu contremuit, omnesq;, qui illic aderant, nimio terrore cōcussit. Sicq; sancta illa anima carne soluta est: factumq; est, vt magnus pauor inuaderet eos, qui Paulini mortem videre potuissent.

ITEM DE SANCTO PAVLINO, EX GREGORIO TVRONENSI, DE GLORIA CONFESSORVM. *Cap.* 107.

Genus & opes eius.

Matt. 19.

Vendit sua, & dat pauperibus.

Nota rem miram.

Matt. 19.

FVit vir vitæ venerabilis Paulinus, Nolanæ vrbis Episcopus, ex nobili stirpe ortus. Therasiam sibi similem sortitus est coniugem, habēs diuitias multas, & tam in fundorū possessione, quàm in præsidio domorū, valde diues erat ac locuples. Sed cùm primùm aures ei⁹ Euāgeliorū lectio illa penetrauit, in qua Dominus adolescentē pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperib⁹, & habebis thesaurū in cælo, & veni, sequere me: Et, Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm diuitē introire in regnum Dei: statim vendi tis omnibus, quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus igitur à cunctis cupiditatibus, magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitijs locupletari, si videretur nihil de trāsitorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum.

Quadam verò die venit ad eum, qui stipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei, quod habet necessarium. Quæ respōdit: Non est nobis ampliùs, quàm vnus panis. Cui ille: Vade, inquit, porrige eum. Dominus enim dabit nobis victum. Sed illa quasi strenua reseruare cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam, dicentes, missos se à dominis suis, vt illi annonæ ac vini deferrent speciem: sed pro hoc se moratos, quòd orta tempestas, vnam eis cum tritico abstulerit nauē. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem, ait: Intellige te illi pauperi vnum panem fuisse furatam, & ideo hanc nauem esse mersam.

Perrexit ergo cum coniuge quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter statum propriū. Post multum verò tempus, cùm ab incolis regionis suę requireretur, nec posset penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hāc vrbē aduenit, in qua vir beatus cælesti Domino seruiebat: cumq; vidisset eum, statim proijciens se in solum, & pedes sancti amplectēs: Hic est, inquit, beatus Paulinus, toto vulgatus orbe, qui multùm à suis ciuibus quæsitus, prorsus non potuit inueniri. Et eo narrāte omnes actiones eius, obstupuerunt hęc audientes. Nec mora, decedente sacerdote apud Nolā vrbem, ipse in locum Episcopi subrogatur. Habebat autē Ecclesia illa multas diuitias, impleuitque in eo Dominus, quæ per Euangelium promittere est dignatus: Quia qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc seculo accipiet, in futuro autem vitā æternam possidebit.

Verùm

Verùm assumpto Episcopatu, semper se huic similem proferebat, quia sciebat se apud Deum excelsum futurum, si humilitatem sectatus fuisset. Pecunia verò de redditibus Ecclesiæ, quæ manus eius attingebat, confestim pauperibus erogabatur. Castissima etiã coniunx eius non discedebat ab eo. Erat autem vir sanctus miræ prudentiæ, & rhetoricis literis eruditus, quod scripta eius, quæ ad nos peruenerunt, valdè patefecerunt. Nam cùm ad diuersos tam versu, quàm prosa scriberet, de virtutibus beati Martini sex versu conscripsit libros. Scripsit & alios versiculos in laudem eius, viditque eum in corpore positum, & oculum suum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in virtute per multiplicata gratiarum spiritualium charismata resplenduit, vt ante obitum suum, ipsum Martinum, Ianuariumque Italicum, priusquàm spiritum redderet, corporeis oculis contemplaretur. Iam enim de hoc mundo illi migrauerant. Et quia de huius beati vita nihil legeramus, idcircò ea, quæ per relationem fidelium cognouimus, dũ de eleemosynis proloqui voluimus, memorauimus. De transitu autem eius est apud nos magna lectio, ideò eum ex ordine prosecuti non sumus. Ecce quid tribuit eleemosyna, ecce quales thesauros sanctis suis, qui ipsum in pauperibus diligunt, Deus indulget. E contrario auaritiæ malo inhiantibus, quæ nequiter concupiscunt, aufert, iuxta illud Euangelij sancti oraculum: Quia qui habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Humilitas & liberalitas eius. Matt. 25.

VITA SANCTÆ EDILTRVDIS SIVE EDILDRIDAE REGINAE ET VIRGINIS, AVTHORE VENERABILI BEDA. *Historiæ Ecclesiast. gentis Anglorum lib. 4. Cap. 19.*

ACCEPIT autem rex Egfridus coniugem nomine Edildridam, filiam Annæ regis Orientalium Anglorum, cuius sæpè mentionem fecimus, viri benè religiosi, ac per omnia mẽte & opere egregij: quam & alter ante illum vir habuerat vxorem, princeps videlicet Australium Giruiorum, vocabulo Tonbert: sed illo post modicum temporis, ex quo eam accepit, defuncto, data est regi præfato. Cuius consortio cùm vteretur duodecim annis, perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa, sicut mihimet scisciranti (cùm hoc, an ita esset, quibusdam veniset in dubium) beatæ memoriæ Vuilfridus Episcopus referebat, dicens se relictam virginitatis eius esse certissimum, adeò vt Egfridus promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginæ posset persuadere eius vti connubio, quia sciebat illam nullum virorum plùs illo diligere. Nec diffidendum est, nostra etiam ætate fieri potuisse, quod æuo præcedente aliquoties factum fideles historia narrat, donante vno eodemq; Domino, qui se nobiscum vsq; in finem seculi manere pollicetur. Nã etiam signum diuini miraculi, quo eiusdem fœminæ sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est, quòd à virili cõtactu incorrupta perduraverit. Quæ multùm diù regem postulans, vt seculi curas relinquere, atque in monasterio tantùm vero regi Christo seruire permitteretur, vbi vix aliquãdo impetrauit, intrauit monasteriũ Ebbæ Abbatissæ, quæ erat amita Egfridi regis positum in loco, quẽ Coludi vrbẽ nominant, accepto velamine sanctimonialis habitûs à præfato antistite Vuilfrido. Iunius sc. Ediltrudis in coniugio permanes virgo. Mart. 18. Petit monasterium.

Post annum verò ipsa facta est Abbatissa in regione, quæ vocatur Elge: vbi constructo monasterio, virginum Deo deuotarum perplurium mater virgo & exemplis vitæ cælestis esse cœpit, & monitis. De qua ferũt, quia ex quo monasterium petijt, nũquam lineis, sed solùm laneis vestimẽtis vti voluerit, raroque in calidis balneis, præter immi nentibus solennijs maioribus, verbi gratia, Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ, lauari voluerit, & tunc nouissima omnium, lotis priùs suo suarumq; ministrarum obsequio cæteris, quæ ibi essent, famulabus Christi. Rarò etiam, præter maiora solennia vel arctiorem necessitatem, plùs quàm semel per diem manducauerit semper, si non infirmitas grauior prohibuisset. Ex tempore matutinæ synaxeos vsque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta perstiterit. Sunt etiam, qui dicunt, quòd per prophetiæ spiritum, & pestilentiam, qua ipsa esset moritura, prædixerit, & numerum quoque Fit Abbatissa. Perpetua abstinentia eius. Preces eius.

corum,

Abitè vita. eorum, qui de suo monasterio hoc essent de mundo rapiendi, palàm cunctis præsentibus intimauerit. Rapta est autem ad Dominum in medio suorum post annos septè, ex quo Abbatissæ gradum susceperat: & æquè, vt ipsa iusserat, non alibi quàm in medio eorum iuxta ordinem, quo transierat, ligneo in locello sepulta.

Cui successit in ministerium Abbatissæ soror eius Sexburga, quam habuerat in cõiugem Earconbertus rex Cantuariorum: & cùm *sexdecim annos esset sepulta, placuit eidem sorori Abbatissæ leuari ossa eius, & in locello nouo posita, in ecclesiam transferri. Iussitque quosdam è fratribus quærere lapidem, de quo locellum in hoc facere possent. Qui assensa naui (ipsa enim regio Elge, vndique est aquis & paludibus circundata, neque lapides maiores habet) venerunt ad ciuitatulam quandam desolatam, nõ procùl inde sitam, quæ lingua Anglorum Grandaceastir vocatur, & mox inuenerunt iuxta muros ciuitatis locellum, de marmore albo pulcherrimè factum, operculo quoque simili lapidis aptissimè rectum. Vnde intelligentes à Domino suum iter esse prosperatum, grates agentes, retulerunt ad monasterium. Cumq; corpus sanctæ virginis ac sponsæ Christi aperto sepulcro esset prolatum in lucem, ita incorruptũ inuentum est, a cs eodem die fuisset defuncta, siue humo condita: sicut & præfatus antistes Vuilfridus, & multi alij, qui nouêre, testantur. Sed certiori notitia medicus Cinfridus, qui & morienti illi, & eleuatæ de tumulo adfuit, referre erat solitus, quòd illa infirmata, habuerat tumorem maximum sub maxilla: & iusserunt me, inquit, incidere tumorem illum, vt effluere et noxius humor, qui inerat. Quod dum facerem, videbatur illa per biduum aliquanto leuiùs habere, ita vt multi putarent, quòd sanari posset à languore. Tertia autem die prioribus aggrauata doloribus, & rapta confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vita mutauit.

* decem

Post multos annos corpus de fundẽ in corruptum.

Cumque post tam multos annos eleuanda essent ossa de sepulcro, & extento desuper papilione, omnis congregatio, hinc fratrum, inde sororum psallens circunstaret, ipsa autem Abbatissa intus cum paucis ossa eleuatura & delatura intrâsset, repẽtè audiumus Abbatissam intus clara voce proclamare: Sit gloria nomini Domini. Nec multò post clamauerunt me introꝰ, referato ostio papilionis, vidiq; eleuatum de tumulo & positum in lectulo corpus sacræ Deo virginis, quasi dormientis simile. Sed & discooperto vultûs indumento, monstrauerunt mihi etiam vulnus incisuræ, quod seceram, curatum, ita vt mirum in modum pro aperto & hiante vulnere, cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia apparerẽt. Sed & linteamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, & ita noua, vt ipso die viderẽtur castis eius membris esse circundata. Ferunt autem, quia cùm præfato tumore ac dolore maxillæ siue colli premeretur, multùm delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere: Scio certissimè, quia meritò in collo pondus languoris porto, in quo inuenculam memini me superuacua monilium pondera portare: & credo, quòd ideò me superna pietas dolore colli voluit grauari, vt sic absoluat à reatu superuacuæ leuitatis, dum mihi nunc pro auro & margaritis, de collo rubor tumoris ardorq; promineat.

Item linteamina.

Eius patientia.

Contigit autem tactu indumentorum eorundem, & dæmonia ab obsessis fugata corporibus, & infirmitates alias aliquoties esse curatas: & loculum, in quo primo sepulta est, nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibẽt: qui cùm suum caput eidẽ loculo apponentes orâssent, mox doloris siue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerunt igitur virginis corpus, & nouis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo, quod allatum erat, sarcophago posuerunt, vbi vsque hodiè in magna veneratione habetur. Mirum verò in modum ita aptum corpori virginis sarcophagum inuentum est, ac si ei specialiter præparatum fuisset: & locus quoq; capitis sursum fabrefactus, ad mensuram capitis illius aptissimè figuratus apparuit. Est autem Elge in prouincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulæ vel paludibus (vt diximus) circundata, vel aquis. Vnde & à copia anguillarum, quæ in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit, vbi monasterium habere desiderauit memorata Christi famula, quoniam de prouincia eorundem Orientalium Anglorum ipsa, vt præfati sumus, carnis originem duxerat.

Miracula ad vestes & loculum eius.

VITA

VITA SANCTÆ MEMORIÆ MARIÆ DE OE GNIES, AVTHORE IACOBO DE VITRIACO EPISCOPO

& Cardinali doctissimo. Etsi autem necdum Sanctorum Catalogo adscripta est hæc Maria, tamen oblata opportunitate, vitam eius virtutibus admodùm conspicuam, omittere hic noluimus: in qua etiam stylum hinc inde propter eruditos lectores nonnihil expoliuimus.

Prologus Authoris ad Fulconem Tolosanum Episcopum.

PRæcepit Dominus discipulis suis, vt colligerent fragmenta, ne perirent. Quid est autem, fragmenta à cœna colligere, nisi sanctorum exempla post eorum obitum ad memoriam reuocare, vt cophini impleantur, id est, pauperes & paruuli exemplis eorum reficiãtur? Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Vnde etiam olim sancti patres de talento ipsis commisso, æquissimi iudicis sententiam semper ob oculos versantes, in posterorum vsum & vtilitatem virtutes & res gestas sanctorum hominum in scripta redegerunt, vt infirmorum fidem roborarent, indoctos erudirent, desides excitarent, pios & virtutum studiosos ad eorum imitationẽ inuitarent, refractarios & incredulos confutarent. In ijs, vt alios innumeros omittam, videre licet sanctum Patrẽ Hieronymũ, quanto is labore vitas patrum Aegyptiorum didicerit, quanta cura eas memoriæ reti nuerit, quanta lectoris vtilitate ad posterorum notitiam trãsmiserit, diuersis ex locis ligna colligens, vt in altari Domini igni materia suòministraretur. Iohan. 6. Fragmenta colligere. Matth. 15. Historiæ Sanctorum cur à S. Patribus conscriptæ.

Nec fortassis minori studio citharista Domini, organum Spiritûs sancti beatus Gregorius, exempla & virtutes sanctorum Italiæ hominum Dialogo complexus est, tanquam cineres colligens è multorum sacrificijs, in loco mundo reponendos, id est, in puris fidelium mentibus asseruandos: vt varijs sanctorum exemplis quasi quibusdam calceamentis agnum paschalem comedentium pedes munirentur: & qui duris præceptorum funibus, si soli essent, forsitan læderentur, interpositis pannis veteribus, id est, priscorum patrum actibus, è lacu cum Ieremia extraherentur. Multi enim permouentur exemplis, quos præcepta non mouent. Quamobrem etiam sanctus & venerabilis Tolosanæ ecclesiæ Episcopus, ab hæreticis è sua ciuitate expulsus, cùm in Galliam Belgicam, petiturus auxilia contra fidei hostes, veniisset, & tandem ad Leodiense territorium, quorundam in vera humilitate Christo militantium fama & odore attractus, descendisset, nõ potuit satis admirari fidem & deuotionem, præsertim sanctarum fœminarum, cùm eas videret summo studio, desiderio & reuerentia Christi Ecclesiam & sacramenta sanctæ Ecclesiæ prosequi, quæ in ipsius regione ab omnibus ferè vel prorsus reijciebantur, vel paruipendebantur: cupiebatq; summoperè quædam ex ijs, quæ vidisset & audiuisset, ne perirent, tanquam fragmenta colligere. Exod. 12. Ierem. 38. De Albigensibus hæreticis dicit.

Scis enim pater sancte, Tolosanæ ecclesiæ pastor, immò totius Ecclesiæ Christi columna fortis, (ad te nanq; mihi sermo est) quo præcipiente, & me negligentiæ arguente, præsens opusculum scribendum susçipere ausus sim. Nõsti, posteaquam ad partes nostras peruenisti, vt tibi visus sis tanquam in promissionis terra versari. Te enim narrante, memini me audiuisse, in tua regione reliquisse te Aegyptum, & transcunte per desertum, terram promissionis in ditione Leodiẽsi inuenisse. Videras apud tuos, multos nostræ regionis Cruce signatos contra hæreticos, fide feruentes, in afflictione mirabiliter patientes, misericordię operum valdè studiosos: immò, quemadmodùm ipse mihi dixisti, audieras non sine multa admiratione fœminas quasdam apud nos acerbiùs lugere vnum aliquod veniale erratum, quàm vestrates homines vel mille mortifera peccata lugerent: cumq; ad nos venisses, non aliter vidisti, quàm audieras, immò plus etiam quàm audieras: ita vt ægrè potueris credere, nisi certa oculorum fide & experientia cognouisses.

Vidisti enim in hortis liliorum Domini, multas diuersis in locis sanctarum virginũ cateruas, quæ Christi amore spretis carnis illecebris, & præ desiderio regni cælestis, contemptis mundi huius opibus, in paupertate & humilitate sponso immortali adhærentes, labore manuum tenuem sibi victum acquirerent, & licet parentes earum multis diuitijs abundarent, at tamen obliuiscentes populum suum & domum patris sui, mal- Multæ sanctæ virgines

lent anguſtias paupertatis perpeti, quàm malè partis opibus affluere, vel inter homi-
Sanctæ matronæ & viduæ. nes faſtuoſos & pompis deditos ſeculares, cum ſalutis periculo permanere. Vidiſti nõ ſine exultatione ſanctas & Deo ſeruientes matronas, magno zelo puellarum pudicitiam tueri & conſeruare, & eas in ſancto propoſito confirmantes, vt ſolum ſponſum cæleſtem concupiſcerent, ſalutaribus monitis inſtruere. Vidiſti ipſas viduas in ieiunijs, orationibus, vigilijs, lachrymis, manuum laboribus Domino ſeruientes, quemadmodùm maritis ſuis quondam in carne placere ſtuduerant, ita iam, immò verò multo etiam ampliùs in id incumbere, vt ſponſo Chriſto in ſpiritu placeant, crebrò illud A-
1. Tim. 5. poſtolicum reuoluentes: Vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt: & ſanctas viduas, quæ ſanctorum neceſſitatibus communicent, quæ pedes pauperum lauent, quæ hoſpitalitatem ſectentur, quæ operibus miſericordiæ deditæ ſint, fructum ſexageſimum promereri.

Vidiſti prætereà, & gauiſus es, ſanctas mulieres in matrimonio Domino pium exSanctæ mulieres. hibere famulatum, proles ſuas in Dei timore erudire, honeſtas ſeruare nuptias & torũ immaculatum, ad tempus vacare orationi, & poſteà in idipſum cum timore Domini reuerti, ne tententur à ſatana: ex quibus tamen multæ, conſentientibus maritis, à licitis amplexibus abſtinentes, continenter viuunt, & angelicam ducunt vitam, cõ illuſtriori dignæ corona, quòd etiam in igni poſitæ non arſerunt. Vidiſti nihilo minùs non ſine admiratione, atq; etiã multo animi dolore, impuros quoſdam homines, tot. vs religionis hoſtes, earum fœminarum religionem malignè traducere, & canina rabie mores, ipſorum vitæ planè aduerſos, lacerare & proſcindere. cumq; nihil poſſent aliud, nouis quibuſdam à ſe confictis nominibus eas appellare, quemadmodùm olim
Iohan. 8. Iudæi Chriſtum Samaritanum, & Chriſtianos Galilæos dicebant. Neque id mirum: Aegyptij enim abominantur oues, & tenebriones atque malitioſi homines ſimplicium innocentiam deridentes, inter pocula & epulas, in ebrietate & crapula vitam abſtinentium proſcindentes. Itaque ſanctus quidam monachus Ciſtertienſis ordinis, in Alnenſi Abbatia Chriſto militans, præ ſimplicitate dubitare cœpit, cuiuſmodi illi eſſent homines, qui inuſitatis nominibus à maleuolis vocarentur: ſed cùm oraret, à ſpiritu ſancto reſponſum eſt ei: Inuenientur in fide ſtabiles, & in opere efficaces. Ab eo verò tempore ſenex ille tanta dilectione illis coniunctus eſt, vt ferre non poſſet ſe præſente mali quippiam de eis dici. Et illi quidem opprobria & perſecutiones mirabili patien-
Iohan. 15. tia pertulère, ſæpè animis commemorantes illud Euangelicum: Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. & illud: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me
Ibidem. Matt. 7. perſecuti ſunt, & vos perſequẽtur. ſed quia ſcriptum eſt, A fructibus eorum cognoſcetis eos: quòd ſy nceriter & reuerà Deo inhæ rent, in Leodiẽſis vrbis deuaſtatione cõpertum eſt. Quæ enim ad ſacras ædes cõfugere non potuêre, in flumen ſeſe præcipitárunt, potiùs mori volentes, quàm caſtitatis iacturam facere. Nonnullæ etiam in cloa-
Nota lector cas in ſilierunt, fœtore extingui malentes, quàm prodere virginitatem. At interim benignus ſponſus ea humanitate curauit ſpõſas ſuas, vt in tanta multitudine nulla prorſus vel vitæ, vel caſtitatis acceperit detrimentum.

Vna ex ijs ſancta mulier e in flumine periculosè laborante, duo ex hoſtibus in naui-
cula ad eam properárunt, & cùm illam extraxiſſent volebant turpiter ea abuti. Sed quid fecit caſta inter lenones, agna inter lupas, colũba inter accipitres? Maluit iterum
Inſigne miraculum. in flumẽ ſe demergere, quàm corrumpi. Itaq; deſiliit ex naui in vndas. ſed cùm nauicula illius ſaltu depreſſa mergeretur, duo illi merſi periérunt: illa verò abſq; vllo corporis & animæ damno, fluuio obſequente, ad litus emerſit.

Mirandis plùs miranda ſuccedunt. Cùm diuturna & intolerabilis fames regnum Francorum & magnam Imperij partem adeò obtinuiſſet, vt vtriuſq; ſexûs homines paſſim in agris & pagis fame morerentur, atq; illi etiam, qui anteà diuites fuerant, publicè mendicare cogerentur, & inedia confecti perirent: in tanta multitudine nec vna reperta eſt, quæ vel fame deficeret, vel palàm mendicare cogeretur.

Veniamus nunc ad ſingulares perſonas & ſpecialia miracula. Teſtem hic adhibeo ſanctitatem tuam. Tuis enim oculis vidiſti mira Dei opera, & in perſonis diuerſis gratiarum diuerſitatem. Quædam enim diuinitùs tantam accepit gratiam, vt tuipſe certiſſimè comperiſti, vt peccata hominum, quæ per veram confeſſionẽ tecta non eſſent, in multis cognoſceret: cumq; peccata occulta eis indicaret, & ad faciendam confeſſionem illos inuitaret, non paucis poſt Deum cauſa ſalutis eſſet.

Quaſdam etiam vidiſti fœminas, tam mirabili & ſingulari erga Deum amore liquefactas, vt præ deſiderio languerent, nec poſſent multis annis è lecto, niſi rarò, ſurgere:

quorum

quorum debilitas nullam aliam habebat causam, nisi illum solum, cuius amore & desiderio liquefactæ, cum Domino suauiter quiescentes, quanto plùs spiritu confirmabantur, tanto corpore amplius debilitabantur, clamantes corde, licet præ verecundia aliud ore simularent: Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Cuiusdam etiam anima præmoris magnitudine liquescente, eius genæ miro quodam modo, etiam sensibiliter extenuatæ, resoluebantur. Plerisque ex fauo spiritalis dulcedinis, quam in corde percipiebant, melleus gustus redundabat in ore, suaues eliciens lachrymas, & mentem in deuotione conseruans. Quædam verò tantam accepêre gratiam lachrymarum, vt quoties Deus verfaretur cogitatione in pectore, præ deuotione riuulus lachrymarum manaret ab oculis, idque adeò, vt lachrymarum vestigia ex fluendi assiduitate in genis apparerent: nec tamen lachrymæ illæ euacuabant caput, sed quadam plenitudine confouebant mentem, spiritum suaui vnctione imbuebant, corpus mirabiliter recreabant, & tanto fluminis impetu totam Dei ciuitatẽ lætificabant. Christi ad more quadam languent. Cant. 2.

Nonnullæ tanta spiritûs ebrietate extra se rapiebantur, vt in illo beato silentio totum ferè diem illis quiescentibus, dum erat rex in accubitu suo, non esset illis vox neque sensus ad vllas res exteriores. Pax enim Dei exuperabat & sepeliebat sensus earũ, vt ad nullum possent euigilare clamorem, nullam prorsus sentire corporis lesionem, etiamsi multùm pungerentur. Vidi ego quandam tanto zelo triginta ferè annis intra monasterium à sponso cœlesti detineri, vt extra illud nulla posset ratione egredi, etiamsi mille homines per manus eam trahere niterentur. Sæpiùs enim exire tentabat, quibusdam etiam eam trahentibus, sed frustrà: quippe quæ facilius dirumpi posset. Videre admirandã

Vidi aliam quandam, quæ cùm crebros pateretur mentis excessus, nõnunquam viginti & vno diebus (quæ etiam me præsente amplius septies, vti credo, extra se rapta fuit) vbicunq; ecstasim patiebatur, illic permaneret immobilis, donec esset sibi redita: nec tamen quantumcunq; inclinaretur, Dei spiritu eam sustentante, corrueret: manus quoq; in aëre immota penderet eo in statu, in quo ecstasis eam obtinuisset. Cùm autem illa ad se rediret, tanto complebatur gaudio, vt reliquijs cogitationum diem festum agentibus, gaudium interius quodam corporis plausu foris prodere cogeretur, instar Dauidis coram arca saltãtis: vt posset etiam ipsa dicere, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quædam verò in perceptione illius panis, qui de cœlo descendit, non solùm cordis refectionem, sed etiam sensibilem in ore suauitatem & consolationem experiebantur, dulciorem super mel & fauum: dum carnes veri agni à faucibus cordis, quas repleuerãt, vsq; ad fauces oris gustu mirabili redundarent. Nonnullæ tanto desiderio ad odorem tanti sacramenti currebant & inhiabãt, vt nullo modo illo diù carere sustinerent, nullam neq; consolationem, neq; requiem capiẽtes, sed prorsus præ languore deficiẽtes, donec suauitate cibi illius, animæ illarum crebrò vegetarentur. Erubescant igitur infideles & perfidiosi hæretici, qui cibi huius dulcedinem nec fide, nec corde & ore percipiunt. Miri raptus & ecstases cuiusdam. Psal. 71. 2. Reg. 6. Psal. 33. Iohan. 6.

Noui ego quandam in ijs sanctis fœminis, cui, cùm ingenti veri illius agni carnes edendi desiderio teneretur, ipse agnus seipsum impertijt, non ferens diutiùs illam languere: atque ex ea refectione, illa conualuit. Vidi allam, circa quam mirabiliter operatus est Dominus, ita vt cùm diù iacuisset exanimis, antequam corpus eius in terra sepeliretur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atq; à Domino obtinuerit, vt in hoc seculo viuens, Purgatorium patetetur. Itaq; multo tempore mirum in modum à Domino afflicta, quandoq; se volutabat in igne, nonnunquam hyberno tempore in aqua congelata diù morabatur, interdum in mortuorum sepulcra ingredi cogebatur. Tandem verò peracta pœnitentia, in tanta pace vixit, tantamq; à Domino gratiam adepta est, vt crebrò rapta in spiritu, animas defunctorum vsq; in Purgatorium absq; vlla suî læsione & ad superna regna deduceret. Hæc est Christina mirabilis, cuius vitam scripsit Thomas Cantipratensis.

Sed quid me necesse est diuersarum diuersas & admirandas diuinorum charismatũ & cælestis gratiæ varietates enarrare, cùm in vna eximia multumque preciosa margarita, omnium ferè charismatum liceat cernere plenitudinem, quæ inter alias, perinde vt carbunculus inter gemmas, & sol inter stellas, mirabiliter enituit: cuius fama rei veritate inferior, te ad nostram regionem adduxit: cuius virtutem in primo ad illam accessu, in te mirabiliter expertus es? Cùm enim iam ferè ad dies quadraginta nihil penitus manducãs, beatum obitum suum iam propinquum cum desiderio & mentis hilaritate expectãsset, & tu de eius vita multa admiranda & vidisses, & audisses, impensiſ-

simè rogâsti, vt post eius decessum vitam eius conscriberem, vt qui ei familiaris fuis-
sem, multaque de eius virtutibus memoriæ commendâssem: nec eius dũtaxat vitam,
sedetiã aliarum sanctarũ fœminarũ, in quibus mira sanè in Leodiensi ditione Domi-
nus operatur. Etsi autem affirmares tu, & tibi & alijs cumprimis hoc esse commodum
& opportunum, si ea, quæ Deus in sanctis nostræ ætatis hominibus efficit, pro concio-
ne publicè posses annunciare, non tamen volui ego eatum, quæ adhuc supersunt, vir-
tutes & actus scripto comprehendere, certus nulla ratione id eas toleraturas. Ne ta-
men penitus tuæ sanctitati immorigerus videar, fretus precibus tuis, cõpulsus deside-
rio tuo, multorum etiam, qui hæc lecturi sunt, vtilitate incitatus, præsens opusculum
Act. 28. aggredior, sarmenta cum Apostolo collecturus, quibus & me & alios calefaciã: tam-
etsi non dubito, fore vt à serpente mordear: sed nec Apostolus à vipera læsus est, nec
1. Cor. 2: ego ex obtrectatorum moribus aliquod me damnum facturum pertimesco.

Quanuis enim animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, propter multorum in-
uidiam, ne multorum vtilitatibus desim, à suscepto opere non desistam. Sunt enim
quidam animales, spiritum Dei non habentes, apud semetipsos prudentes, qui nihil
volunt recipere, nisi quod humana possint ratione consequi: porrò ea, quæ non intel-
1. Thes. 5. ligunt, deridentes & cõtemnunt, contra quos dicit Apostolus: Spiritũ nolite extinguere,
prophetias nolite spernere. Illi enim, quantum in ipsis est, spiritum extinguũt & sper-
nunt prophetias, qui homines spirituales tanquam insanos vel idiotas despiciunt, &
Esa. 59. prophetias siue reuelationes sanctorum, haud secus, atque phantasmata vel somnio-
rum ludibria, reijciunt. Non est autem abbreuiata manus Domini, & iaminde ab ini-
Psalm. 132. tio nulla fuit ætas, qua spiritus sanctus non effecerit res admirandas in sanctis suis, siue
clàm, siue palàm. Vnguentum enim, quod descendit à capite in barbam, & à barba
in oram vestimenti, etiam vsque ad fimbriam, id est, vsque ad sanctos extremæ ætatis
descendet. Nos igitur, quæ vidimus & nouimus, & magna ex parte experientia didici-
mus, ad Dei & ancillæ eius honorem, eiusdemq; ancillæ Christi amicorũ consolatio-
nem, pauca ex multis annotabimus. Neque enim omnia vitæ eius admiranda colli-
gere possumus, quandoquidem multis illis annis, quibus Deo religiosè seruiuit, vix
vllus dies aut nox præterijt, quin aliqua vel Dei, vel angelorum eius, vel sanctorum in
cælis degentium, cum quibus ferè tota eius fuit conuersatio, visitatione frueretur. Vt
autem faciliùs in tanta rerum varietate id quod quærit, lector inueniat, singulis ca-
pitibus operis huius suos titulos præfixi, quibus quasi clauibus quibusdam, eorum quæ
ijsdem capitibus continentur, intellectus reseretur, & citra vllam confusionem le-
ctoris animus tanquam stellis intermicantibus illustretur.

VITÆ EIVS LIBER PRIMVS.

De eius pueritia. Cap. I.

Iunij 22. Patria Ma-riæ.

VIT in Episcopatu Leodiensi in oppido, quod Niuella
dicitur, puella quædam, vita & nomine præclara, Maria:
quæ mediocribus orta parentibus, licet diuitijs & multis
rebus temporarijs abundaret, nunquam tamen ab ineunte
etate eius animus talium rerum amore illectus est: im-
mò ab ipso matris vtero adeò ferè in Dominum proiec-
ta fuit, vt nunquam vel rarò, vt solent puellæ, sic ludenti-
bus miscuerit, neque ijs, qui in leuitate ambulant, particip-
em se præbuerit, conseruãs animam suam ab omni con-
cupiscentia & vanitate: in ipsa pueritia iam non obscura
de se indicia præbens, qualis in proiectiori ætate futura
Pietas pue-rilis. esset. Solebat tum crebrò ante lectum noctu genua flectere, & preces quasdam, quas
didicerat, ceu vitæ primitias Domino offerre: Adeò verò ab ipsa infantia cum illa cre-
uit miseratio & pietas, adeoque naturali quadam pietate diligebat monasticam reli-
gionem, vt fores paternæ domũs eius interdum prætereuntibus fratribus Cister-
tiensis ordinis, illa suspiciens & admirans eorum habitum, clàm illos sequeretur,
& cùm nihil posset aliud, suos pedes in illorum vestigijs præ desiderio defigeret.
Cùm autem parentes eius, vt apud seculares more comparatum est, vestibus eam de-
licatis & cultioribus ornare vellent, illa contristata respuebat, acsi ab ipsa natura id
1 Pet. 3. animo suo insculptum legeret, quod de fœminis ait beatus Petrus Apostolus: Quarũ

sit

sit non extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorũ cultus: & quod Paulus Apostolus: Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa. Sed parentes eius id videntes, & puellam deridẽtes, dicebant: En qualis est filia nostra? 1. Tim. 2.

De eius coniugio. Cap. 2.

ITaque pijs eius actibus inuidentes, cùm esset annorum quatuordecim, iuueni cuidã eam nubere voluerunt. Tum verò illa iuncta viro, & hac occasione separata à parentum conuictu, tanto feruoris excessu inflãmata est, adeoq; corpus suũ castigauit & in seruitutem redegit, vt non rarò, cùm iam magnam noctis partem laboribus manuum impendisset, deinde in preces admodùm prolixas incumberet: quod porrò reliquum erat noctis spatium, id quoties liceret, in asseres, quos clàm in extrema lectuli parte absconderat, se reponens exiguo sommo transmitteret. Cùm autem proprij cor poris potestatem palàm non haberet, funem asperrimum secretò sub subucula gestabat, eoque corpus suum mirè constringebat. Quod nõ idcircò hic commemorare volui, vt probem excessum, sed vt eius feruorem indicem. In his verò & plerisque alijs, quæ singularis gratiæ priuilegio illa fecit, prudens lector meminerit, paucorum priuilegia non efficere legem communem. Itaque virtutes eius imitemur: actus autem virtutum eius, absque priuata quadam prærogatiua, imitari non poterimus. Etsi autem cogendum est corpus, vt seruiat spiritui, dandaque nobis opera est, vt stigmata Domini nostri Iesu Christi in nostro fetamus corpore: at tamen non sumus nescij honorem regis diligere iudicium, nec gratum esse Deo sacrificium de rapina pauperis. Nec debemus pauperi ac miserę carni subtrahere necessaria, sed vitia coërcere. Quod verò sanctos quosdam ex familiari sancti spiritus consilio fecisse legimus, admiremur potiùs, quàm imitandum suscipiamus. Nubit viro. Vt corpus castigarit. Psal. 98. Vitia execãda, non ca ro.

De mariti eius conuersione, & vt omnibus renunciantes, castè vixerint. Cap. 3.

CVm autem non multo tempore cum marito suo Iohanne in matrimonio ita vixisset, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, exaudiuitq; lachrymas supplicantis. Quam enim hactenus vxorem habuerat Iohannes, eam ex instinctu diuino habuit postmodùm Mariam commendatam. Casto castam Dominus commendauit ancillam, vt pro solatio haberet custodem: & vt liberiùs Domino seruiret, fidelem ei adhibuit prouisorem. Qui enim priùs naturali quadam ingenij humanitate & suauitate sancto coniugis suæ proposito, vt solent plerunque mariti, non cõtradixerat, sed comiter ac benignè satis, licet eius labores miseraretur, illud tolerârat: eam est ex diuina visitatione gratiam adeptus, vt non solùm deinceps continentem & planè angeli cam duxerit vitam, sed sociam etiam suam in sancto proposito & religione imitatus sit, omnia sua pro Christi amore in pauperes erogans. Quanto autem magis carnali affectione ab ea seperatus est, tanto plùs ei spiritalis nexûs matrimonio per dilectionẽ coniunctus est. Quamobrem etiam Dominus postèa ancillæ suæ in visione promisit, se socium ipsius tanquam instaurato matrimonio in cælis ei redditurum, qui studio castitatis à carnali commercio in terris se retraxisset. Erubescant hic & expaueſcant infelices, qui extra matrimonium illicitis se commixtionibus polluunt, quando ambo isti beati iuuenes, etiam à licitis amplexibus, causa Christi, abstinentes, feruentis adolescentiæ impetum feruore religionis superârunt, ignem igni extinxerunt, & coronas triumphales promeruerunt. Itaque dedit illis Dominus in domo sua & in muris suis locum & nomen melius à filijs & filiabus: quandoquidem instar beatorum martyrũ, in igne non ardentes, in voluptatum copia propriam voluntatem macłantes, apud fluuium sitientes, inter epulas esurientes, carnes suas confixerunt clauis timoris Dei: immò verò Christi amore sese penitus abijcientes, leprosis quibusdam apud Niuellam eo in loco, quem Villenbroc dicunt, aliquandiù inseruiẽrunt. Maritus eius cum illa viuit continenter. In lubricos & inconcinentes. Esa. 56.

De contemptu & persecutione, quæ à consanguineis pertulère. Cap. 4.

VIdebant verò hęc dęmones, & inuidebant: videbant seculares & cognati, & frendebant dentibus in eos: & quos anteà erant venerati diuites, iam Christi causa

pauperes sua sponte effectos irridebant & aspernabantur. Viles ergo & abiecti pro Domino habiti sunt: opprobria exprobrantium Domino ceciderunt super eos. Sed ne timeas ancilla Christi, proposito tibi gaudio & honore seculari, ad Crucis contumelias cum Christo tuo vltrò accedere. Præstabilius tibi est, abiectam esse in domo Domini tui, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Perdidisti quidem gratiam cognatorum: sed Christi gratiam tibi conciliâsti. An te putas iam demum destitutâ amore consanguineorum? Immò verò nunquam illi te dilexerunt, sed tua. Vt enim muscæ mel, cadauera lupi: sic prædam sequitur hæc turba, non hominem.

Amor hominũ mundanorum fallax.

De compunctione & lachrymis eius. Cap. 5.

Thren. 3.

BOnus es Domine sperantibus in te: verax es expectãntibus te. Ancilla tua regnum mundi & omnem ornatum eius pro tui amore contempsit: tu verò centuplum ei reddidisti in hoc seculo, & vitam æternam in futuro. Intueamur enim, quantis virtutum gemmis, tanquam vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, præclarâ hanc amicam tuam ornaueris, quibus miraculis abiectã illam, & quam homines mundo dediti irrisêre, illustraueris. Principium cõuersionis eius ad te, primitiæ dilectionis, Crux tua, passio tua fuit. Audiuit auditum tuum, & timuit: consideravit opera tua, & expauit. Cùm enim die quadã, præuenta & visitata à te, beneficia immensa, quæ tu in assumpta carne humano generi benignus impendisti, consideraret, tantam compunctionis gratiam, tantam vim & copiam lachrymarum, torculari Crucis tuæ expressam in tua passione percepit, vt vestigia eius per ecclesiam ingredientis, lachrymæ in pauimentum vbertim defluentes proderent. Porrò ab hac visitatione multo deinceps tempore nec Crucis imaginem intueri, nec vel ipsa loqui, vel alios de passione Christi loquentes audire potuit, quin præ cordis defectu ecstasin pateretur. Itaque vt dolorem aliquando temperaret, & fluuium lachrymarum cohiberet, ad Christi diuinitatem & maiestatem animum attollebat, vt in eius impassibilitate consolationem inueniret. Sed vnde fluminis impetum reprimere conabatur, inde mirabiliter maior lachrymarum impetus excitabatur. Cùm enim attenderet, quantus sit ille, qui propter nostam indigna & abiecta perpessus est, dolor recrudescebat, nouisque lachrymis anima eius suaui compunctione renouabatur. Die quodam ante paraseuen, cùm iam imminente Christi passione, maiori lachrymarum imbre, gemitibus & singultibus se cum Domino Iesu mactare cœpisset, quidam ex ecclesiæ sacerdotibus quasi blandè increpando, hortabatur eam, vt cum silentio oraret, & lachrymas compesceret. Illa verò, vt semper erat, verecunda & omnibus columbina simplicitate obedire studens, cùm non ignoraret id se præstare non posse, clàm è templo egrediens, in secretum quendam & ab omnibus remotum secessit locum: impetrauitque cum lachrymis à Domino, vt illi sacerdoti indicaret, non esse in hominis potestate lachrymarum impetum retinere, quando flante spiritu vehementi fluunt aquæ. Cùm igitur eodem die presbyter ille Missam celebraret, aperuit Dominus, & non fuit qui clauderet: emisit aquas, & subuerterunt terram. Tanto enim lachrymarum diluuio submersus est spiritus eius, quòd parùm abfuit, quin præfocaretur: & quo plùs nitebatur coercere impetum, tanto ampliùs multo lachrymarum imbre non ille duntaxat, sed & liber & altaris lintea mina irrigabantur. Quid hic ageret incautus ille Christi ancillæ reprehensor? Certa experientia non absque rubore didicit, quod paulò ante per humilitatem & commiserationem scire noluit. Post multos singultus, cùm multa inordinatè & cum interruptione pronunciãsset, tandem à naufragio vix euasit. Qui vidit & cognouit, testimonium perhibuit. Diù post Missæ absolutionem Christi ancilla reuertens, miro modo perinde acsi præsens fuisset, quæcunq; acciderant, sacerdoti illi improperando retulit: Iamnunc, inquit, propria didicisti experientia, non esse in manu hominis, impetum spiritûs Austro flante continere. Cùm autem per dies & noctes perpetuos aquarum exitus deducerent oculi eius, & ne lachrymæ eius non modò non hærerent in maxillis, sed nec in ecclesiæ pauimento pulueri mixtæ sordes efficerent, panno lineo, quo caput suum tegebat, excipiebantur, multis eiusmodi pannis seu velaminibus vtebatur, cùm humectata lachrymis, sicca flagitarent. Mihi vero condolentis & commiserantis affectu, post longa ieiunia, post vigilias multas, post tantas lachrymarum inundationes ex ea percontanti, num exinanito, vt assolet, capite aliquam vel læsionem vel dolorem sentiret, ita respondit:

Ingens eius compũctio ex considerat. one passionis Christi.

Nota efficacia precum eius.

Magnatopia lachrymarũ eius.

Hæ

Hæ lachrymæ sunt refectio mea: hæ sunt mihi panes die ac nocte: nec caput affligunt, sed mentem nutriunt: non dolore vllo afficiunt, sed animam quadam serenitate exhilarant: non cerebrum euacuant, sed animum satietate implẽr, & suaui quadam mulcent vnctione: dum non vi extorquentur, sed à Domino sponte suppeditantur. Nota de lachrymis.

De eius confessione. Cap. 6.

IAm de eius confessione post compunctionem breuiter videamus. Testem Deum inuoco, me nunquam in tota eius vita vel conuersatione vel vnum potuisse mortiserum peccatum deprehendere. Si quod autem fortassis exiguum veniale sibi admisisse videretur, cum tanto cordis dolore, tanta cum verecundia & rubore, cum tanta contritione se ostendebat sacerdoti, vt plerunq; præ nimio cordis angore instar partu rientis exclamare cogeretur: ramen si etiam ab exiguis & venialibus culpis adeò sibi caueret, vt crebrò ad dies quindecim nec vnam inordinatam cogitationẽ in suo posset pectore reperire. Et quia bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est: sacerdotum pedibus aduoluta, sese accusans, quædam eiusmodi etiam cum lachrymis confitebatur, ad quæ nos vix potuimus à risu abstinere: putà, quædã verba puerilia, quæ in pueritia se dixisse recolens, dolebat. Postquam autẽ euacuauit ea, quæ sunt pueri, tanto cum timore animam suam, tanto studio sensus suos, tanta puritate cor suum custodire nitebatur, semper illud præ oculis habens, Qui modica negligit, paulatim decidit: vt ne verbum quidem vllum aut adspectum inordinatum, nec inhonestum corporis habitum, nec risum immoderatum, nec indecẽtem vel indecorum corporis gestum, in ea vnquam aut cerrè rarò aduertere potuerimus: quanquam plerunque præ immenso cordis gaudio, dum seipsam vix posset capere, aliquando liberiùs exhilarato vultu, externo corporis gestu mentis iubilum prodere cogebatur, vtpotè vel risum modestum ex cordis serenitate edendo, aut aliquam è suis sociabꝫ modico, eoq; pudico amplexu humanissimè excipiẽdo, vel sacerdotis alicuius manus vel pedes præeximia deuotione osculando. Cùm autem ad se tanquam à mentis quadã ebrietate redisset, & vesperi omnes actus suos seueriter commemoraret & examinaret, si vel in minimo modum se excessisse deprehenderet, cum admiranda cordis cõtritione id confitebatur, & à seipsa pœnas exigebat: non rarò etiam illic trepidans, vbi nullus erat timor. Nos verò ea sola causa, noctræ pigritiæ consulere volentes, eam reprehendebamus, quòd crebriùs, quàm vellemus, eiusmodi minutias confiteretur. Magna vitæ innocentia. Eccl. 19. Etiam minimas culpas cũ multo dolore confitetur.

De eius pœnitentia & satisfactione. Cap. 7.

POstquam de eius confessione dictum est, iam porrò videamus, quàm multa & admiranda peritia corpus suum Domino immolârit, quàm magua & insigni delectatione, Crucem Christi amplectens, carnem suam excruciârit. Primam illam discipulorum Christi prælectionem, primam illam euangelicæ disciplinæ institutionem, qua Dominus ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: sæpiùs apud se animo reuoluebat, & his tanquam passibus tribus Christum sequi nitebatur. Non solùm enim aliena abnegauerat, nihil eorum appetendo, nec sua duntaxat, omnibus illis nuncium remittendo: nec modò corpus, illud affligendo: sed seipsam etiam, propriæ voluntati penitus valefaciẽdo. Itaque sibijpsi renunciauit, vel seipsam abnegauit, alterius voluntati per obedientiam se submittendo: tulit crucem suam, corpus inedia & abstinentia castigando: Christum secuta est, per humilitatem sese abijciendo. Gustato autem spiritu, omnis carnalis delectatio ei desipiebat: cumque aliquando in memoriam rediret, post quandam grauissimam ægritudinem ad breue tempus carnibus & vino, tanquam cogente necessitate, vsam se fuisse, præ horrore & abominatione præteritæ delectationis sese afflixit, nec potuit spiritus eius quiescere, donec illas qualescunque delicias mirabili cruciatu compensaret. Feruore enim spiritûs ceu ebria, præ suauitate carnium agni paschalis, carnem suam fastidiens, non exiguas eius particulas cultello abscidit, & præ verecundia in terra abscondit. Et quia vehementissimo amoris igni accensa, carnis dolores contempsit, vnum ex Seraphicis spiritibus in hoc mentis excessu sibi adstantem vidit. Horum autem vulnerum loca, cùm defunctæ corpus lauaretur, fœminę non sine admiratione viderunt: qui verò ex eius confessione isthuc didicerant, facilè nouerunt, vnde vulnera illa profecta essent. Iam qui Simeonis Stylitæ vermes, ex eius vulneribus scaturientes, qui beati Antonij ignem, quo pedes inflam- Perfecta eius abrenuntiatio. Videferuo. & spiritûs carnis suæ cruciatusq; temnentis.

mauit, venerantur & admirantur: cur non etiam in sexu fragili tantam mulieris fortitudinem suspiciant, quæ charitate vulnerata, & Christi vulneribus vegetata, proprij corporis vulnera contempsit?

De eius ieiunijs. Cap. xj.

Semel tantùm in die comedit.

TAnta sanè ieiunandi gratia Christi ancilla prædita fuit, vt diebus illis, quibus ob corpusculi recreationem eam ad cœnam petinde atque ad medicinam accedere oportebat, semel, idque modicè in die, æstate quidem ad vesperam, hyeme verò prima noctis hora ederet: sed neque vinum bibebat, neque catnibus vescebatur: piscibus rarò, & non nisi minimis. Fructibus arborum, herbis & leguminibus vtcunque sustenrabatur: panem nigerrimum atque asperrimum, quem vix canes possent edere, multo tempore comedit, cuius nimia duritia & asperitate fauces eius adeò lacerabantur, vt sanguis inde manaret. Sed eum sanguinem suauem ipsi efficiebat Christi memoria: cuius vulneribus vulnera eius mulcebantur, & dulcedine panis cælestis asperrimi panis duritia edulcabatur. Quodam die cibum capiens, vidit hostem antiquum inuidia tabescentem, & cùm nihil posset aliud, insultantem ipsi atque dicentem: Nimiùm te replesgulosa. Longis enim confecta & constricta ieiunijs, quandoque laborabat edendo: &, si vidisset stomachum frigidum & constrictum, velut alimenta respuentem, ex modico cibo tumescere, dolebat. At verò mali dæmonis fraudem & versutias intelligens, quòd ipsam, vtpotè religiosè formidolosam, perturbare cuperet, vt nimia inedia conficeretur, deridensillum, tanto plus conabatur comedere, quanto serpens virulentus acriùs inde torquebatur. Sed siue mandu caret, siue ieiunaret, omnia in Dei gloriam faciebat. Triennio perpetuo, à festo S. Crucis vsque ad Pascha, solo pane & aqua vsa est, nec tamen vllum inde vel valetudinis, vel laboris manuarij accepit detrimentum. Quando in cellula sua, iuxta ecclesiam sita, vesperi aut nocte corpusculum solo pane & aqua reficiebat, à principio benedictionis vsque ad peractas gratiarum actiones, quidam ex sanctis angelis sobrię cœnæ assistentes, coram illa quasi per scalam illuftrem assendebant: quorum præsentia tantam ei adferebat consolationem & spiritûs exultationem, vt omnis suauitas gustûs illa spiritali dulcedine facilè vinceretur. Sanctus quoque Iohannes Euangelista, quem impensè amabat, illa cibum sumente, nonnunquam ad eius mensam veniebat: ad cuius præsentiam præ deuotionis affectu appetitus omnis ita prosternebatur, vt etiam exiguam escam capere vix posset. Ita corporales delicias, quibus Christi amore sibi interdixerat, Dominus mentis delicijs compensabat. Scriptum est enim: Non in solo pane viuit homo. Ex huius autem cibi fortitudine ita roborabatur, vt plerunque ad octo, interdum ad vndecim dies, putà à Christi assensione vsque ad aduentum Spiritûs sancti siue Pentecosten, nihil prorsus cibi potúsve acciperet: & quod mirum videri posset, nec caput propterea doleret, nec aliquid de labore remitteret, non minùs prompta & expedita ad laborandum posttremo ieiunij die, atque primo, nec si vellet, ijs diebus edere potuisset, donec portio sensitiua, quæ à spiritu quasi absorpta erat, ad sese, vt ita dicam, rediret. Nam quandiù anima, spiritali refectione exuberans, ita plena erat, nullum cibum corporeum eam percipere sinebat. Aliquando ad dies triginta quinq; in tranquillo & beato silentio cum Domino suauiter quiescens, nulla corporea vtebatur esca, & per dies aliquot nullum potebat proferre sermonem, nisi hunc solum: Volo corpus Domini nostri Iesu Christi: quo percepto, rursus cum Domino in silentio permanebat. Illis verò diebus sentiebat spiritum suum, tanquam à corpore separatum, sic esse in corpore, ac si in luteo iaceret vase, & ipso suo corpore tanquam luteo vestimento circundari. Ita ergo à rebus sensibilibus abstracta, & supra se in quandam ecstasin rapta, tandem post hebdomadas quinque ad se reuertens, aperiebat os suum, & mirantibus illis, qui aderant, loquebatur, cibumque sumebat. Postea verò accidit illi, vt multo tempore nulla ratione neque carnium neq; frixura: alicuius, sed nec vini posset odorem ferre, nisi quâdo post sumptum Christi corpus pro ablutione vinum sumebat: tunc enim citra vllã molestiam & odorem & saporem illius admittebat: & cùm iret per pagos aliquot, ab Episcopo Confirmationis sacramentum perceptura, nihil affligebatur ijs odoribus, qui antea ei fuerant intolerabiles.

Eius cibus.

Videstupẽdamabstinẽtiam, & mẽtis excessũ.

De

De precibus eius. Cap. 9.

QVanto accuratiùs corpus suum macerabat iciunijs, tanto spiritus liberior precibus pinguescebat. Corpus extenuabatur inedia, & anima in Domino magis corroborabatur. Tam verò singularem à Domino obtinuit orandi gratiam, vt diu noctuque inuictum ab oratione spiritum aut nunquam, aut rarò relaxaret. Sine intermissione enim orabat, vel tacito corde clamando, vel oris officio cordis affectum exprimendo: tantusq; ab altari cordis eius fumus aromatum in conspectu Domini ascendebat, vt etiam tum, cùm manibus operaretur, cùm manum mitteret ad fortia, & digiti eius apprænderent fusum, psalterium coram se expansum haberet, atque inde Domino psalmos suauiter eructaret, ijsque ceu clauis quibusdam cor suũ, ne ociosè vagaretur, Domino copularet. Cùm autem speciales pro aliquo, Domino preces offerret, miro quodam modo ille ei in spiritu respondebat. Ex adipe enim deuotionis, spiritus eius Domino coniunctus, suauiter in oratione pinguescebat, cùm se sentiret à Domino impetrâsse, quod vellet. Ex ipsa nanque spiritûs sui vel eleuatione, vel depressione, vtrùm exaudita esset, nécne, plerunque animaduertebat. Orauit quandoque pro anima cuiusdam defuncti, dictumque est ei: Non ores pro illo, quia à Domino reiectus est. Lethali enim vulnere confixus in illo hastarũ congressu vel certamine, quod torneamentum vocant, miserè perierat, & æternis fuit supplicijs addictus. Die quodam in cella sua apud ecclesiam Oegniacensem multas vidit manus tanquam ipsi supplicantium. Admirans autem & ignorans, quid isthuc sibi vellet, nonnihil timore correpta, fugit ad ecclesiam. Altero die iterum in cellula sua easdem vidit manus: & expauescens, rursus volebat fugere ad ecclesiam, sed manibus eam retinentibus retardabatur. At nihilo minùs ad ecclesiã, tanquam ad tabernaculum, confugiens, vt Dominum consuleret, rogauit eum vt, quid illę manus sibi vellent, ipsam certiorem efficeret. Respondit autem illi Dominus, defunctorũ animas, quæ in Purgatorio pœnas luerent, orationum ipsius suffragia expetere, quibus quasi vnguento quodam precioso, dolores illarum lenirentur. Nam præ diuinæ contemplationis dulcedine, solitas preces suas nonnunquam intermittebat: interdum nec os aperire, nec de vlla re alia, quàm de Deo, cogitare poterat. Solebat autem peregrinationis siue orationis causa quotannis visitare ecclesiam beatissimæ Mariæ Oegniacensem, siue de Oegnies, vbi magnam obtinebat à matre Domini consolationem. Ea autem ecclesia, ab eo loco, in quo ipsa morabatur, ad duo milliaria aberat: cumque acriùs horrebat gelida hyems, nudis pedibus sine vlla sui læsione ad ecclesiam illam vsque ingrediebatur. Comitabatur autem illam vna duntaxat ancilla, & cùm via illa admodum distorta & flexuosa atq; nemorosa esset, nec ipsi satis cognita, at tamen lumine quodam illam antecedente & viam monstrãte, nunquam aberrabat. Et illo quidem die nihil prorsus edebat, & totam noctem in ecclesia peruigil exigebat, dieque altero ad vesperam vsque iejuna permanebat, at nihilominùs domũ reuertens, sine vlla difficultate iter conficiebat. angelis eam dextera læuaque sustentantibus. Angelis enim suis mandauerat Deus, vt eam in omnibus vijs eius custodirẽt, & in suis portarent manibus, ne fortè ad lapidem offenderet pedem suum. Quòd si aliquando ea illud iter agente, vehemens imber è nubibus immineret, nec haberet tilla vestes pluuiæ excipiendæ opportunas, suspiciens ad cælum, vidit quasi stellas quasdam, ipsi obsequendo, retinere pluuiam, atque ita inter ruentes è cælo imbres prorsus intacta permansit.

Perpetuum eius precãdi studium.

Visio eius.

Purgatorij.

Nudis pedibus hyberno tempore visitat eccle siã B. Mariæ.

Psalm. 90.

Nonnunquam, cùm inter orandum holocaustum eius pinguius fieret, & sicut adipe & pinguedine anima eius repleretur, non potuit cessare à precibus. Itaque per diem & noctem millies & centies flectens genua, salutabat beatam Virginem, atque admirandum hoc & inauditum salutandi genus & officium, ad quadraginta dies cõtinuabat. Primò autem in spiritu vehementi sine intermissione sexcenties flectebat genua: deinde integrum Psalterium stans legebat, ad singulos psalmos beatissimæ Virgini flexis genibus angelicam salutationem offerens. Tertiò, Austro flante vehementiùs, trecentis vicibus ad singulas genuflexiones virga se percutiens, Deo & beatissimæ Virgini prolixo martyrio sese immolabat. Tribus autem vltimis ictibus, tanquam ad aliorum condimentum, copiosum è suo corpore extrahebat sanguinem. Tandem quinquagies flexis simpliciter genibus, sacrificium consummabat. Hæc autem non humana virtute, sed angelico freta præsidio & sustentaculo, faciebat. Vim autẽ & efficaciam precum eius sæpè experti sunt nõ solùm homines in subsidiũ, sed

Vide precũ instantiam rarã & admirandam.

Corporis castigatio dura.

Magna eius potestas in dæmones.

sed etiam dæmones ad tormentum: quos adeò exagitabat & perurgebat, & quasi quibusdam vinculis implicatos, ad se pertrahebat, vt precum eius flammis & incẽdio ad ipsam venire compellerentur, modò dentib⁹ frendentes in illam, modò vlulantes & de illa conquerentes, interdum etiam ceu supplicantes. Quòd si quispiam ex eius familiaribus aliqua tentatione esset infestatus, non cessabat preciosa illa Christi margarita, spiritu commiserationis eam perurgente, donec orationum suarum pondere autorem nequitiæ obrueret, & de manu fortiorum pauperem & inopem liberaret.

Nota impostura fallaciosi dæmonis.

Quidam ex amicis eius præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tanto periculosiùs, quanto subtiliùs infestabatur. Callidus enim hostis transfigurans se in angelum lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat, nonnunquam quædam eius vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt priùs tanquam antidoti cuiusdam falsa specie oblata postea occultiùs venenum instillaret: & mellita lingua blanditer exerta, postmodùm dẽtem infigeret, & ad extremũ caudam suam quasi cedrum stringeret. Cùm enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum instar sophistæ & impostotis, veris quibusdam proditor ille falsa permiscebat, bonorum intermixtione falsis quandam vmbram insidiosè prætexens. Tandem suis machinis eò perduxit fratrem illum, vt res eius pessimum fuerint exitum habituræ, si nõ ancilla Christi, reuelante spiritu sancto, callidi veteratoris fraudes didicisset. Cùm autẽ diceret homini, reuelationes illas non esse à Deo, sed maligni dæmonis illusiones esse, & ille ediuerso non sancto, sed suo spiritu obijceret: Cùm tot mihi beneficia præstiterit spiritus ille, tot vera & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad solita orationum arma confugiens, pedes Domini rigat lachrymis, cælum precibus instanter pulsat, nec facit finem, donec impius ille impostor, cum multo gemitu & pudore, ipsi nocte in cellula sua orãti adstaret: quem illa commentitio præditum splendore intuens: Quisnam es tu? inquit, aut quis vocaris? Ille superbo, vt erat, vultu eam toruis oculis vicissim adspiciens, Ego sum, ait, quem tu maledicta precibus tuis compulisti venire ad te, quæ meum mihi amicum per vim auferre conaris. Somnium autem ego vocor. Multis enim, præsertim religiosis, in somnis instar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis consolationibus animis efferuntur, dignosque se putant, qui diuinis & angelicis fruãtur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abstulisti, à bono proposito iam eram retracturus. Et id sanè rei cuentus docuit: sed oua aspidum rupta sunt, & maligni illius fraudulenta consilia in lucem prolata.

Iob 40.

Angelus satanæ transfigurat se in Angelũ lucis.

Puella quædam in monasterio Cistertiensis Ordinis inter sanctimoniales sub habitu monastico Domino seruiebat. Inuidit verò illi tanto acerbiùs antiquus serpens, quòd in sexu fragili & ætate iuuenili tam arduæ viæ institutum eam complexam videret. Itaque cernens illam simplicem, formidolosam & humilem, vt per pusillanimitatem & immodicum timorem, eam in desperationem adduceret, blasphemis & sordidis cogitationibus eius animum vexauit. Illa verò, vt erat meticulosa & talium tentationum rudis ac imperita, in ipso eiusmodi cogitationum primo accessu putabat se fidem amisisse: & diù quidem multo cum dolore restitit, sed tandem virulenti serpentis sibilum ampliùs ferre non sustinens, nec interim pectoris sui vulnus, vt medicinam acciperet, aperiens, præ pusillanimitate in desperationem prolapsa est. Iamque adeò eius mentem malignus hostis deprimerat, vt nec orationem Dominicam, nec Symbolum Apostolicum dicere posset. Nec voluit confiteri peccata sua: & si nonnunquam vel blanditijs adducta, vel minis compulsa, quædam confiteretur, nulla ratione permoueri potuit, vt veniam peteret. Non potuit interesse sacramentis Ecclesiæ, non Christi corpus percipere: nec rarò præanimi perturbatione sibijpsi manus adferre conata est: verbum Dei & salutares admonitiones sperneba: omnis boni odio laborabat: multas per os eius diabolus blasphemias euomebat. Fiebant quidem à pijs sororibus eius multæ ad Dominum preces pro illa, sed columbam suam è faucibus tartarei accipitris extorquere, & illud genus dæmonij precibus & ieiunijs cijcere nequibant: non quòd clemens sponsus tot sanctarum virginum orationes sperneret, sed quòd dæmonium atrocissimum singulari ancillæ suæ vincendum & profligandum seruaret, quæ precum suarum efficacia maxillas Leuiathan perforaret, & ab eius ore prædam illam vi extraheret. Adducta est itaq; puella ad eam: illa verò, vt erat spiritu commiserationis & melle spiritalis dulcedinis affluens, eam benignè suscepit, non modò in cellulam suam studio hospitalitatis, sed etiam in cor suum charitatis spiritu & benevolentia: cumque multùm pro ea rogaret Dominum,

Dæmõ valdè infestus est cuidam sanctimoniali.

Pernicioseè illa tacentẽ tationẽ suã

Maria hæc multispicebus & ieiunijs liberat eam.

nequam

nequam ſpiritus, quam ſe fortiter tenere exiſtimabat, relinquere noluit. Tum illa ſeipſam Domino prolixiùs immolans, quadraginta diebus in lachrymas, preces & ieiunia incubuit, ſed ita tamen, vt bis vel ter hebdomadibus ſingulis cibum acciperet. Eo ieiunio abſoluto, teterrimus ille ſpiritus, reliſta puella, ad Chriſti ancillam cum dolore & ignominia venit coactus, & ab Angelo Domini mirabiliter vinctus & tortus, ita vt vi deretur quaſi reiectis per vomitum viſceribus, omnia inteſtina ſua ad collum geſtare. Quod enim inuiſibiliter Dominus in ſpiritu operarur, id quandoque per ſigna quæ dam exteriora viſibiliter oſtendit. Rogauit autem gemebundus Chriſti amicam, vt ipſius miſeretur, & mulctam ipſi irrogaret. aiebatque quicquid ipſa iniungeret, id ſibi neceſſariò faciendum incumbere. Illa verò, vt quæ nunquam quicquam ſibi arroga ret, nec aliquid vellet ſine conſilio facere, acciuit ad ſe magiſtrum quendam, ipſius familiarem amicum, cui benè confidebat. Illo conſulente, vt eum iuberet ire in deſertũ locum, vbi nulli vnquam vſq; ad ſupremi iudicij diem nocere poſſet, alio quidam ſuperuenit, vtriq; ſatis familiaris: qui cùm rem cognouiſſet, pro maiori ſpiritûs vehementia & feruore, Nequaquam, inquit, ſic cuadet ille furcifer, ſed iubeas illum confeſtim abire in profunda inferorum. Illa ergo id præcipiente, & dæmone cum vlulatu deſcẽdente, tantus tartareorum ſpirituũ clamor excitatus eſt, ipſa in ſpiritu audiente, quòd magnus & potens quidam è ſuis princeps ad ipſos veniret, vt multùm illa obſtupeſceret, & Domino gratias ageret. Porrò puella eadem hora liberata, facta confeſſione peccatorum ſuorum, Chriſti corpus accepit, & Deo gratias agens, ad ſuum monaſterium reuerſa eſt.

En vt comprimitur ſuperbiſſimi dæmonis arrogantia.

Nonnunquam Chriſti ancilla poſt multas vigilias & preces in lectulo ſuo nonnihil quieſcente, ſub diuerſis formis apparebat ei diabolus, frendens in eam, eique maledicens: Malo tuo, inquiens, quieſcas: nobiſcum in gehenna ſit requies tua. Non minùs enim torqueor quiete tua, quàm labore & precibus tuis. At illa ſubridens, edito Crucis ſigno, eum diſcedere compellebat.

De vigiliis & ſomno eius. Cap. 10.

GRAuem & intolerabilem temporis otioſè traducti iacturam fortis illa & prudens mulier cenſebat. Dies enim præterlabuntur, ſed non redeunt, nec reuocari poſſunt. Itaque tempor is amiſſi damnum irrecuperabile eſt. cæteræ autem res temporiæ, ſi ſint amiſſæ, reſtaurari poſſunt. Quamobrem ſummo cauebat ſtudio, ne quam, vnquam noctis vel diei horam, quantùm fieri poterat, otioſa tranſmitteret. Noctibus rarò dormiebat, ſciens homini ſomnum non ad meritum, ſed ad humanę infirmitatis recreationem à Deo clementer attributum. Non enim meremur dormientes, cùm nulla tunc nobis ſit liberi arbitrij vſura. Vnde quantùm potuit, à ſomno abſtinens, nocturnis vigiliis tanto deuotiùs, quantò liberiùs abſque vllo cir cunſtrepentium ſonitu, Domino vacabat. Abſtinentia enim, qua corpus ſuum conficiebat & exiccabat, & ignis diuini amoris intus ardens, omnem ab ea ſomnolentiam profligabant: ſuaues etiam angelorum cantus, cum quibus non rarò noctes inſomnes ducebat, omnem ab eius oculis ſomnum abſque vlla corporis moleſtia abigebant. Separatæ enim ab hominum frequentia nocturnis horis, aderat beatorum ſpirituum exercitus, quorum ſonus mirabilis, tanquam caſtrorum, dulci quadam harmonia mulcebat aures, torporem omnem repellebat, recreabat caput, mira ſuauitate afficiebat mentem, excitabat deuotionem, inflammabat affectum, & ad laudem & gratiarũ actionem ſuo inuitabat exemplo, cùm ſæpiùs repeteret, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus. Attendant hæc, & lugeant miſerabiles & ſtultæ fœminæ, quæ laſciuis cantionibus ignem libidinis in ſeipſis excitant, & anhelitu ſuo prunas ardere faciunt: ſicque à cantu Angelorum alienæ, percunt in ſua vanitate, earumque riſus in luctum, gaudium in mœrorem ſempiternum, cantus in vlulatum mutabitur: habebuntque, vt Dominus ait per Eſaiam, pro zona funiculum, pro ſuaui odore fœtorem, pro criſpanti crine caluitium.

Tempus nõ ſinit otioſè labi.

Somni pauciſſimi eſt.

Miris fouetur cæleſtibus conſolationibus.

Eſa. 3

At noſtra Maria choreas vanitatis & omnes ſatanę pompas Chriſti amore procul cans, feliciùs & ſuauius iucundiſſimis Angelorum choreis meruit intereſſe. Et quia precioſas ſanctorum reliquias, quibus copioſè munita & ornata eſt eccleſia Oegnacenſis, nocturnis cuſtodiebat excubijs, ſanctũ, quorum erant eæ reliquiæ, noctem ſeſtam cum ea ducentes, & cuſtodi ſuæ tanquam applaudentes, mirabili conſolatione ſpiritum eius exhilarabant. In extrema quoque eius ægritudine commiſerantis affe-

Precioſæ ſãctorum reliquiæ.

ctu

Lectulus eius.

ctu eam consolantes, patrocinium ei apud Deum & mercedem pro labore atque custodia pollicebatur. Habebat verò lectum in cellula sua, in quo non nisi parum straminis inerat. Et dormiebat quidem in illo, sed raro: nam frequentius sedens in ecclesia, capite ad murum inclinato, exiguo se somno recreabat, & ira ad iucundos vigiliarum labores reuertebatur. Sicut enim sitiens, dum dormit, fontes aquarum somniat: & esuriens, fercula sibi apponi imaginatur: sic illa eum, quem concupiscebat & sitiebat, per nocturnam etiam quietem semper ob oculos habebat. Vbi enim amor, illic oculus: vbi thesaurus eius, ibi etiam cor illius erat. Inde est, quod Dominus ait: Vbi ego sum, illic & minister meus erit. Nec raro eam Dominus, perinde vt sanctum Ioseph & alios sanctos, per somnum admonuit: immo multa ei dormienti ostendit, multis reuelationibus, ne vel somnus ociosus esset, eam visitauit, sicut erat per Prophetam suum pollicitus: Senes, inquit, vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt.

Matt. 6. Iohan. 12. Matt. 1. & 2. Ioël. 2.

Permittebatur interdum somnum capere in cellula sua: nonnunquàm verò, cùm magnæ imminerent solennitates, non nisi intra ecclesiam in Christi præsentia potuit obtinere requiem: & tunc noctes atq; dies illic permanere cogebatur. Angelo enim suo, ipsius custodiæ deputato, tanquam Abbati suo eam oportebat obedire, isque eam interdum nimijs confectam ieiunijs, vt quieti se daret, admonebat: cumque paululùm quieuisset, excitabat eam, & ad ecclesiam reuocabat. Eoipso vehementer eam incitante, & virtutem suppeditante, quodam tempore à ferijs S. Martini vsq; ad Quadragesimam adeò ecclesiæ pauimento adhæsit anima eius, vt siue sederet, siue iaceret, inter se & nudam terrã nihil penitùs, ne festucam quidem exiguam ferre posset: cumque ante altare dormiret, non nisi meram humum, vel lignum ad altaris basim transuersim positum, pro puluinari haberet. Et tamen ea hyeme tanta erat frigoris immanitas, vt etiam sub sacrificio in sancto calice, vinum repentè, quod equidem memini, congelaret: cùm interim illa nec frigus sentiret, nec caput, sancto Angelo manum suam humanissimè interponente, vel tenuiter doleret. Væ vobis, qui dormitis & lasciuitis in stratis vestris, & in lectis eburneis, qui mollibus delectamini, in vestris voluptatibus mortui & sepulti: qui ducitis in bonis dies vestros, sed in puncto ad inferni nouissima descenderis, vbi subter vos sternetur tinea, & operimentum vestrum erunt vermes. Ecce famulæ Christi, dum suo Domino religiosè seruit, humus obsequitur, ne eius duritia atteratur: parcit hyems, ne frigore crucietur: sancti ministrant angeli, ne vlla ex parte lædatur. Contra vos autem insensatos pugnabit orbis terrarum pro Domino: armabitur creatura Dei ad vltionem inimicorum eius, quæ suo authori inseruiens, aduersùm vos excandescet, de vobis supplicium sumptura.

Præsentiam Christi in Eucharistia dicit, quę in templis asseruatur.

Iob 21. Esai. 14.

Sap. 5.

De eius vestibus & habitu corporis. Cap. xj.

QVæ vellere agni immaculati vestiebatur, quæ veste nuptiali intrinsecus ornata erat, quæ Christum intus induerat, cultum vel ornatum externum habebat negle ctui. Interim tamen mediocribus vtebatur vestibus: & neque affectatæ sordes, neque exquisitæ munditiæ vnquam ei placuêre. Itaq; ornatum & sordes æquè fugiebat, quòd alterum delicias, alterum vanam gloriam redoleat. Sciens autem beatissimum Iohannem ab asperitate vestium à Domino commendatum, & dictum esse à Christo, Qui in domibus regum sunt, mollibus vestiuntur: subucula ad carnem vti noluit, sed aspero sacco cilicino. Tunicam habuit laneã coloris albi, & eiusdem coloris pallium simplex, absque vlla vel pellium vel alterius panni subductione: non ignorans primos parentes nostros post ruinam, à Domino, cùm nudi essent, non vestibus pretiosis, vel multa arte tinctis, sed tunicis pelliceis indutos fuisse. Harum ergo vestium simplicitate contenta, cùm intrinsecus ferueret, nullum externum metuebat frigus, nec opus habebat igne, quo frigus hyemis depelleret: immò mirãdum in modum cùm hyems asperior glaciali frigore aquas constringeret, vti feruebat intus spiritu, sic foris corpore, præsertim inter orandum, calebat, idque adeò, vt ex sudore eius aromatico nonnũ quã etiam vestes redolerent. Et erat plerunq; sanè odor vestimentorum eius, sicut odor thuris, cùm ex cordis thuribulo preces Domino offerret. Quid hic dicturæ estis vanæ & fastuosæ mulieres, quæ multa indumentorum varietate onustæ cadauera vestra & vestibus longas caudas trahentibus, degeneres vos & belluinas declaratis, cir cumornatæ templorum instar? Vestra vestimenta comeduntur à tineis, & putent: sanctæ huius mulieris vestes in reliquijs habentur, & suauiter redolent. Sunt hæ nimirum pre-

Lectulus eius.

Et sordes et munditiam nimiam nõ ferit in vestibus. Matt. 11.

Vtitur cilicio.

Gene. 3.

Nota rem miram.

Sudor eius aromaticus.

pretiosæ vestes, quas licet admodùm tenues, nullum potuit penetrare frigus, atq; ideò propter frigus sanctificatæ sunt: propter sanctificationem autem, post eius obitum ab hominibus pijs & diligenter asseruantur, & pietatis affectu, honore afficiuntur.

De eius labore manuario. Cap. 12.

SCiebat prudens mulier primis parentibus generis nostri post peccatum admissum, & in ijs omni posteritati eorum hanc Dominum irrogâsse mulctam, vt in sudore vultus sui vesceretur pane suo. Quamobrem manibus suis, quâdiù potuit, vt corpus per pœnitentiam affligeret, vt indigentibus necessaria, & sibi victum & vestes, quæ omnia Christi amore reliquerat, acquireret, laborauit. Tantam autem operandi virtutem ei Dominus contulerat, vt socias suas longo post se interuallo relinquens, & se & aliam ferè suo labore sustentare potuerit, diligenter attendens illud Apostolicum: Qui non laborat, nō manducet. Ducebat autem omne laboris exercitium iucundissimum, cùm attenderet vnigenitum excelsi regis filium, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, laboribus sancti Ioseph & pauperculæ Virginis enutritum. Itaque in quiete & silentio, iuxta Apostoli consilium, manibus operando, panem suum manducabat. In silentio enim & spe erat fortitudo eius, atq; in tantùm turbam & strepitum fugiebat, quietem & silentium diligebat, vt quodam tempore à festo S. Crucis vsq; ad Pascha Domini, ne vnum quidem verbum locuta sit: quod quidem vsque adeò gratum fuit Domino, vt ex Spiritûs sancti reuelatione didicerit, eo vel maximè se id impetrâsse, quòd citra Purgatorij pœnas, migraret ad cælos. Potest inde haud obscurè animaduerti, quàm sit graue loquacitatis vitium, cùm tam gratum sit Domino silentium. Vir linguosus, ait Propheta, nō dirigetur in terra viuentium. Tandem autē taleatum sibi creditūin dies solerti negociatione multiplicans, & semper de virtute in virtutē per scalam, quam vidit Iacob patriarcha, ascendens, cùm iam in excelso cō stituta, & tanquam in supremo gradu sita, omnia sub pedibus sensibilia reliquisset, adeò ab vbertate spiritûs absorpta est eius portio sensitiua, vt iam non nisi cibum illum, qui non perit, Christo totā eam occupante, operari posset. Atque ita ceu emerita & ab omni manuario opere immunis, deinceps soli Domino vacauit: qua libertate Christus donauit ancillam suam.

2. Thes. 3.
Psal. 144.
2. Thes. 3.
Esa. 30.
Silentium eius quantū Deo placuerit.
Psalm. 139.
Gen. 28.

De compositione vultûs & totius corporis. Cap. 13.

INteriorem mētis eius constitutionem gestus exterior, corporis totius compositione declarabat, cordisque eius gaudium vultûs serenitas latere non sinebat. Miro autem moderamine, cordis grauamen vultûs hilaritate temperabat, & mentis iucunditatem verecundæ facici simplicitate nonnihil celabat: cumq; velit Apostolus, vt mulieres velato capite orent, velamen candidum, quo caput tegebat, ad oculos eius submissum erat, sicq; demisso in terram vultu, tardo maturoq; incessu humiliter ingrediebatur. Adeò autem de plenitudine cordis in faciem eius spiritûs sancti gratia redūdabat, vt multi solo eius adspectu spiritaliter refecti, ad pietatem & lachrymas prouocarentur: atq; in eius vultu, ranquam in codice vnctionem spiritûs sancti legēres, virtutem ab eo proficisci sentirent. Quodam die Guido, ecclesiæ Cameracensis quondā Cantor, vir humanus & hominum religiosorum studiosus & amicus, vt eam posset inuisere, à suscepto itinere deflexit. Quidam autem ex socijs eius, qui fortassis necdum expertus erat, quantum hominibus pijs conferat congressus & familiaritas bonorum, eius pium laborem deridens, ait: Quid isthuc rei est, Domine Cantor? Cur ab itinere frustrà diuertis? Visne muscas & papiliones instar puerorum persequi & compræhendere? Ille verò, vt erat mitis & patiens, nihilo minùs in suo permansit proposito, Christiq; ancillam, ex cuius præsentia non exiguam anteà consolationem perceperat, religiosè inuisit. Cùm autem cum illa misceret sermones, socius eius, vt solent homines mundo dediti, eos paruipendens, interim cum alijs de rebus varijs & infrugiferis colloquebatur. Sed cùm iam longa expectatio tædium illi adferret, venit ad Cantorem, moniturus vt finem faceret: & ecce dùm fortè in ancillæ Christi vultum oculos defigit, subitò mirabiliter mutatus animo, tantam profudit lachrymarum vim, vt etiam post longum temporis interuallum, ab eo loco & eius præsentia ægrè potuerit amoueri. Tum Cantor, licet ille præ verecundia latere vellet, animaduertens quid ei accidisset, ex hilaratus animo, cumq; vicissim irrideret: Eamus, inquit: quid hic subsistimus?

Mira gratia in vultu eius.

1. Cor. 11.

Quidā solo adspectu vultûs eius mirè compungitur.

fortassis papiliones abigere vis. At ille, cùm post multa suspiria & lachrymas vix inde aulsus esset, ita ait: Ignosce mihi: nescíui enim antea, quid dicerem: at nunc in hac fœmina omnipotentis Dei virtutem experientia cognoui.

Quodam tempore, cùm corpusculum eius feruorem spiritûs diutiùs tolerare non posset, in magnam incidit ægritudinem, piusq; pater filiam, quam diligebat, adeò disci plinæ flagello castigauit, vt membra corporis eius mirabiliter torquerentur. Nã velut in orbem brachia eius præ dolore agitabantur, pectusq; manibus tundere cogebatur. Paululùm autem ad tempus vi morbi se remittente, illa ad se reuersa, tanto cum gaudio Domino gratias agebat, qui flagellat omnem filium, quem recipit, vt illud Apostoli in ea impletum cerneretur: Cùm infirmor, tunc potens sum. Postquam autem tanquam in fornace hac infirmitate electam suam probauerat Dominus, excocta iam ad putum & prorsus expolita, tãtas deinde à Domino in vigiliis, ieiuniis & laboribus perferendis accepit vires, vt etiam fortes homines tertiam laborum eius partẽ ægrè sint toleraturi. At tamen accidit nonnunquam, vt si quis ex amicis eius aliqua molestia laboraret, vel tentationi succumberet, tunc illa quoque cum infirmo infirmaretur, & cum scandalizato vehementi dolore vreretur: & plerunq; etiam eum, quem iam diximus, morbum in aliquo membro suo speciatim sentiret. Mox autem nouo quodã miraculi genere, accito ad se sacerdote, illoque digito signum Crucis ad locum à morbo infestatum exprimente, tanquam sanctæ Crucis vim reformidans morbus, ad locũ alium se transferebat: rursus autem edito Crucis signo, & ad singula loca repetito, vagus & profugus morbus sanctæ Crucis pondus ferre ampliùs non sustinens, tandem mirabili & inaudito venationis genere exagitatus, à corpore ancillæ Crucifixi penitus recedebat. Illa autem intuens oculis fidei in serpentem æneum, à serpentini morbi liberata morsibus, Deo & sanctę Cruci multiplices agebat gratias. Non solùm autem ex contemplatione vultûs eius multi deuotionis gratiam hauriebant, sed etiam ex mutuo colloquio quibusdam dulcedinem stillabat: idque adeò vt non modò spiritaliter in animo, sed sensibiliter etiam ceu mellis quendam gustum in ore perciperent. Sed hæc audient duri & tardi ad credendum, & murmurabunt: qui verò eiusmodi diuinas consolationes experti sunt, facilè sibi persuaderi sinunt, memores illius in Canticis canticorum: Fauus distillans labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua: Vnde cùm vir quidam eximius, licet suo ipsius iudicio exiguus, qui pro singulari modestia & humilitate atque insigni charitate ex longinqua regione ad eam inuisendam venerat, quandoque cum illa loqueretur, ex eius conspectu tantam percepit consolationem, ex sermone verò tantam dulcedinem, vt toto illo die mellitum gustum, quem in ore sentiebat, nullus cibi corporei sapor abolere posset. Eius autem sancti viri nomen deindustriã subticemus, quòd sui prædicatione mirabiliter crucietur, & velut aurum in fornace, laudantium ore probetur. At inde tamen id consecutus est, quòd piùs animarum consolator seruis sui, sua causa exilium patientis, vel maximè releuauit amaritudinẽ. Sed quæso te, cur verecundia afficeris? Cur mihi irascéris? Quis verò nomen expressit tuum? Num tu solus exulas? An non multi ante te fuêre exules? non multi Episcopi, multi Tolosani ante te fuêre, & post te esse poterunt? An verò propter tuam verecundiam ancillæ Christi laudes ego reticere debui? Quid isthuc ad te attinet? Quid habes, quod non accepisti? Non tua hæc, sed Christi gloria est. Neque enim qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Non tua sunt, sed Domini, quæ dixi: quanquam & Dei sunt dantis, & tua, humiliter ea accipientis, & ancillæ Christi, cuius meritis Dominus peregrinationis tuæ molestias releuauit. Sed iam primo huic libello finem imponamus, in quo de ijs, quæ ad exteriorem hominem pertinent, & sensibiliter extrinsecus exercentur, diximus: vt quasi dimidij itineris confectis spatijs, priusquam ad interiora & subtiliora transeamus paulisper respiremus.

Heb. 12. 2. Cor. 12.

Magnas à Domino vires accepit.

Vis S. Crucis.

Num. 21.

Efficacia sermonũ eius.

Cant. 4.

Fulconem Tolosanũ Episcopum haud obiecturè dicit.

2. Cor. 3.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

De varijs filiæ regis virtutibus, & vt ornata fuerit septem donis Spiritûs sancti. Cap. 1.

AM portò, quanta fuerit filiæ regis gloria intrinſecus, qualiſque virtutum varietate circundata & ornata ſitrà patre luminum, videamus. Multæ quidem filiæ in diebus noſtris congregauerunt diuitias: ſed hæc ſola, vt piè credimus, ſupergreſſa eſt vniuerſas: cui pater eius cæleſtis tunicam talarem polymitam, omnigenis virtutibus pictam, omniuarijs hortorum Domini floribus decoratam contexuit. Cùm ſit autem impoſſibile nobis, omnes ſplendidi firmamenti huius ſtellas, cunctos amœni prati huius flores, & vniuerſas virtutum eius varietates ſingulatim commemorare, ad ipſas cauſas originarias, è quibus ceu fontibus quibuſdam bona cuncta manârunt, putà ad ſeptem ſancti ſpiritûs dona nos vertemus. Impleuit enim eam Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectûs, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & ſpiritu timoris Domini. Spiritus ſapientiæ, delicijs ſpiritalibus affluentem & charitate feruentem: ſpiritus intellectûs, rerum cæleſtium contemplatricem: ſpiritus conſilij, prouidam: ſpiritus fortitudinis, patientè & longanimem: ſpiritus ſcientiæ, circunſpectam & moderatam ſiue diſcretam: ſpiritus pietatis, miſericordiæ viſceribus abundantem: ſpiritus timoris Domini, cautam & humilem regis filiam effecit. Eſa. 11. Effectus 7. donorũ Spiritusſancti.

De ſpiritu timoris Domini. Cap. 2.

DE ſpiritu timoris Domini primo loco agemus: qui non ſolùm principium eſt ſapientiæ, ſed etiam bonorum omnium cuſtos. Etſi autem perfecta charitas timorem omnem, id eſt, timoris pœnam & angores foras miſit & excluſit à filia regis: at nihilo minùs præmoris abundantia adeò erat ſolicita & religioſa ſiue timorata, tantamq; cautionem cunctis ſuis nedum operibus, ſed etiam verbis & cogitationibus adhibebat, vt nulla etiam exigua negligeret. Crebrò enim attendebat eam ſcripturæ ſententiam: Qui ſpernit modica, paulatim decidit. Verebatur omnia opera ſua, prouidẽs Dominum in conſpectu ſuo ſemper, atque in omnibus vijs ſuis cogitans illum, ne fortè in aliquo ei diſpliceret. Sciebat enim, etiamſi quis vitet grandia, poſſe tamen arena paulatim obrui. Multi capilli Abſoloni ab arbore pendenti exitium attulêre: & multa peccata venialia dum ex contemptu placent vel negliguntur, ad æternum interitum perducunt. Erat igitur ei timor caſtus in corde, tanquam faſcia pectoralis, quæ cogitationes cõſtringeret: tanquã frenũ in ore, q̃ linguã coërceret: in opere ceu ſtimulus, ne deſidia torperet: denique velut norma & regula in omnibus, ne vnquam modum excederet. Timor laic inſtar ſcoparum purgabat cor & animum à duplicitate, os à falſitate, opera ab omni vanitate. Ita illa, tanquã hortus concluſus & fons ſignatus, nihil præter Chriſtum & ea quæ ad Chriſtum attinerent, facilè recipiebat. Chriſtus erat meditatio eius in corde, ſermo in ore, exemplum in opere. Nunquam ego verbum ſeculare, ſiue quod mundum reſiperet, ab eius ore audiuiſſe me memini: porrò vix periodum vnam inter loquendum abſoluebat, quin Chriſtum crebrò intermiſceret. Vſqueadeò timor Domini ſanctus mentem eius occupârat, vt cum eſſet apud Villenbroc prope Niuellam, herbas dunta xat, quæ non ſeminantur, & alia ſponte naſcentia, non rarò colligi voluerit, vt inde ſibi pulmentum coqueret: ne fortè captum à beſtia, id eſt, eleemoſynas, quas raptores & fœneratores domibus leproſorum conferre ſolent, manducaret. Abſtinebat enim non ſolùm ab illicitis, ſed à licitis etiam, ne laxa quadam nimiaque libertate aliquo modo ad illicita deflecteret. Ex eodem timoris ſpiritu tantum cõceperat paupertatis amorem, vt etiam res neceſſarias vix retinere vellet. Quandoque fugere conſtituerat, vt inter extraneos ignota & contempta, oſtiatim ſibi victum emendicaret, ſicque nuda nudum Chriſtum ſequeretur, relicto pallio omnium rerum temporalium cum Ioſeph, hydria cum Samaritana, ſindone cum Iohanne. Sæpè enim apud ſe conſiderans Chriſti paupertatem, vt ei nato non fuerit locus Pſal. 110. Pro. 1. & 9. Eccle. 19. 2. Reg. 18. Periculoſũ parui pendere minuta peccata. Studiũ paupertatis. Gene. 19. Iohan. 4. Marc. 14.

cus in diuersorio, vt non habuerit, vbi caput reclinaret, vt pecunia defuerit, vnde tributum solueret, vt denique ex eleemosynis victitare, & alienis hospitijs excipi voluerit: tanto aliquando paupertatis desiderio incensa fuit, vt assumpto sacculo, in quo eleemosynas reponeret, & paruo scypho, vnde aquam biberet, vel in quo etiam fortasis pulmentum, si mendicanti daretur, acciperet, vetustis induta pannis, adeò prorsus discedere voluerit, vt multis amicorum lachrymis ægrè tandem posset retineri. Cùm enim valedixisset suis, & in tali habitu cum sacculo & scypho Christi paupercula iter vellet arripere, tantus dolor, tanta lachrymarum vis amicos eius, qui illam in Christo diligebant, obtinuit, vt ea, quippe visceribus charitatis affluens, id ferre nequiret. Coarctata ergo vtrinque, cùm flagraret desiderio fugiendi & mendicandi cum Christo, potiùs tamen eò inclinauit, vt maneret propter fratres & sorores, quibus eius absentia intolerabilis videbatur. Fecit igitur, quod potuit. Tantus autem deinceps paupertatis amor in ea perseuerauit, vt interdum mappam, de qua panem edebat, vel alia linteamina sciderit, partem sibi retinens, partem dans pauperibus. Væ vobis, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci: qui impleri non potestis pecunia, nec fructum ex illa capere: qui thesauriza-tis vobis in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, vbi fures effodiunt & furantur: semper congregantes, & semper inopia tabescentes. Quid vnquam huic Christi paupercula defuit, quæ diuitias semper respuit, & tamen semper, quod alijs largiretur, habuit? semper paupertatis studiosa fuit, & tanto copiosiùs res necessarias ei Dominus suppeditauit.

Esa. 5. In diuites auaros. Matt. 6.

Quàm nihil de se sensérit.

Nec tamen hoc spiritu timoris diuitias dunta xat contempsit, sed præ spiritûs pauertate adeò erat exigua in oculis suis, adeoque se despiciebat, vt non alio ferè, quàm nihili loco se haberet: & cùm omnia benè & rectè fecisset, non solùm ore fatebatur, sed etiam animo sentiebat, inutilem se esse: cunctisque inferiorem se existimans, nihil vnquam de se præsumebat, sed omnes se superiores arbitrabatur. Cumq; aliquid à Domino beneficij acciperet, aliorum meritis id adscribebat, nunquam suam quærens gloriam, sed omnia referens ad eum, à quo bona cuncta procedunt: immò ipsis Dei bene ficijs indignam se putans. Nullum quantunuis abiectum aut peccatis obnoxium spernens, se solam despiciebat, atque ab alijs se despici, pro nihilo ducebat. Per infamiam & bonam famam, à dextris & à sinistris scuto veritatis circundata, cùm essent tenebræ eius, sicut & lumẽ eius, nec vituperijs deprimebatur, nec laudibus efferebatur. Præ multa autem humilitatis abundantia, quantum in ipsa erat, semper latere appetebat. Vnde cùm præcordis iubilo & gratiæ plenitudine intra se occultare se non posset, quandoque ad vicina rura vel dumeta confugiebat, vt humanos vitans oculos, secretum suum Deo & sibi intra puræ conscientiæ arcam conseruaret. Interdum tamen, precibus amicorum compulsa, vel à Domino ad aliquem specialiter missa, siue etiam commiserationis affectu, vt pusillanimes consolaretur, incitata, ex multis, quæ sentiebat, pauca humiliter & verecũdè referebat. O quoties dixit ad amicos: Quid de his ex me quæritis: Non sum ego digna talia sentire, qualia vos scitis citamini: nec rarò cum murmure quodam Domino respondit: Quid isthuc ad me attinet Domine? Mitte quem missurus es: non sum digna, vt eam, & consilia tua alijs nunciem. Nec tamen sancti spiritûs instinctui potuit resistere, quin, vt aliorum consuleret infirmitati, quædam nunciaret. Quot illa familiares suos ab impendentibus periculis præmonuit ac præmunuit? Quoties occultos malignorum spirituum laqueos amicis suis detexit? Quoties pusillanimes & in fide vacillantes, diuinæ reuelationis miraculis confirmauit? Quid igitur, ô meticulosa, erubescis? Cur indigentibus tot bona, ô auara, subtrahis, præ nimia humilitate à proximorum ædificatione te subducens? Num tua causa, quæ Deo quasi in separabiliter adhærebas, nec eiusmodi reuelationibus indigebas, tot & tanta tibi ostendit Deus: ac non pro illorum potiùs commodo & vtilitate, qui tibi credebant, & auxilio tuo habebant opus? Sed cheu quàm multa & magna intra silentium continuisti, quibus & firmi magis ac magis roborati, & pigri vrgeri, & indocti illuminari possent, immò ipse etiam Dominus in sanctis suis mirabilis declarari? Cur ita talentum abscondis? Cur Christũ tuum non indicas mundo, qui tibi in nullo erit minor, si eũ alijs communices? Aut non quandoque à rege introducta in cellam vinariam, ita præ spiritûs ebrietate clamâsti? Cur te Domine abscondis: Cur te, qualis sis, non declaras? Profectò si mundus te cognosceret, decçterò non peccaret, sed quam primùm curreret post te in odore vnguentorum tuorũ. Sed benedictus Deus, qui tenacitatem tuam retudit liberalitate sua, & latebras tuas, velis nolis, in lucem produxit. Nam cùm fer-

Cupit latere semper, & nescire.

Cogitur diuinitùs aperire alijs ipsũ à Deo reuelata.

Cant. 2. Cant. 1.

uentis

uentis spiritus æstuante musto, nisi spiraculum haberes, iam rumpi te oporteret, & ignis ardor em absq; spiramento ferre diutius nō sustineres: tum demum à puero, quod dici solet, & ebrio extorqueabatur veritas: tunc mira & inaudita de interiori plenitudine eructans, è libro vitæ, modò nos capaces fuissemus, multas & mirabiles prælectiones nobis feciſti, è discipula in magistram repente mutata. Cùm autem, tanquam potens crapulatus à vino, post somnum expergefacta ad te redires, tum vel oblita, quid dixisses, silebas: aut si qua fortassis memoriæ redderentur, præ verecundia pudefacta, fatuam, loquacem & gatrulam te censebas, admirāsque quidnam passa esses, à Domino veniam precabaris.

Quàm prorsus floccipēdenda sit vana gloria.

Percontantibus nobis quandoque, num ex laudibus humanis, vel diuinis reuelationibus vana gloria vel leuiter titillari se sentiret, ita respondit: Comparatione veræ illius gloriæ, quàm ego expeto, nihil prorsus est vel existimari potest omnis humana gloria & prædicatio. Erat illa sanè in Domino tanta veritate fundata, tanta grauitate solidata, adeò veris bonis plena, adeò spiritalibus epulis saginata & exuberans, vt omnem humanam gloriam, omnem humanæ laudationis vanitatem, præ bonorum æternorum dulcedine, non solùm non admitteret, sed etiam cum quadam animi abominatione respueret ac fastidiret: perinde atque varijs deliciarum ferculis exatiatus, si ei insulsum & insipidum aliquid offeratur, auerſari solet. Sicut autem non potest illi Christus dulcescere, cui adhuc dulcis est mundus: ita Christi dulcedo totam eius mentem adeò occupauerat, vt nihil illi saperet extra Christum.

De spiritu pietatis. Cap. 3.

PORrò autem non solùm ab omni specie mala cauebat sibi spiritu timoris, sed etiā pietatis spiritu ad bona omnia prona & propensa erat. Exercitationem corporis pro paruo ducebat comparatione pietatis, quæ, iuxta Apostolū, ad omnia valet, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. In lampade cordis sui ignem charitatis oleo misericordiæ iugiter fouebat, ne fortè cum fatuis virginibus absque oleo dē prætenſa, à nuptijs æternæ iucunditatis repulsa excluderetur. Satagebat itaq; pro viribus cuncta misericordiæ opera ex abundanti cordis pietate foris exercere: & vel maximè adesse & opitulari ægrotis, & defunctorum sepulturæ interesse: vbi sanè multa ei arcana cælestia sepiſſimè à Domino reuelata sunt. Cùm soror fratrum de Oegnies sub premum traheret spiritum, illa intra cellulam suam persensit multitudinem frementium & rugientium dæmonum ad eius ægrotæ lectulum adesse, cùm iam pro ea fieret commendatio. putabant enim iam defunctam. Tum illa solitæ grauitatis & innatæ verecundiæ quasi oblita, ad lectulum illius accurrit, terrisque illis spiritibus se opponens, non solùm precibus eos oppugnabat, sed etiam pallio tāquam muscas abigebat. Cùm autem scelesti illi terribiliter resisterent, sororisq; animam, vt suam, sibi vēdicare vellent: tum illa ampliùs non ferens, clamabat ad Christum suum, eiusq; crucifixi sanguinem & morrem continenter implorabat: cumq; rugientes illi, præparati ad escam, multis calumnijs animam illam exagitarent, illa tandem à spiritu sancto fiducium concipiens, (vbi enim spiritus Domini, ibi libertas) in hæc verba prorupit: Domine, ego pro hac anima fideiubeo. Nam tametsi peccauit, at confessa est peccata sua. Quòd si fortassis negligentia aut ignorantia quippiam in ea hæsit, licet loqui non possit, manet tamen adhuc illi tua benignitate contritionis spatium. Fratres interim voces tantùm & gestus eius aduersùs dæmones percipiebant, & Domino pro anima sororis suæ deuotas preces fundebant. Tandem victis & pudore affectis dæmonibus, sanctisq; angelis aduentantibus, illa Deo laudes grates q; agens, ad se reuersa, quicuit: receptoq; pallio suo, quod in illo conflictu abiecerat, ad cellulam suam cum verecundia recurrens, clauso ostio, deliteſcebat. Non diù pòst, cùm in ferijs Apostolorum Petri & Pauli pro eadem anima deuotè supplicaret, & de eius statu, quippe pro qua fideiussisset, solicita esset, beatissimus Petrus Apostolus ostendit ei animam illam diris Purgatorij pœnis affectam, simulq; & pœnas ipsas, & pœnarum causas ei indicauit. Magno cruciabatur ardore, quòd mundum & seculi voluptates nimis arderet amâsset. Interdum etiam acerrimo affligebatur frigore, quòd pigra & deses fuisset ad bona agenda, tum vel maximè, quòd liberos & familiam suam admodùm negligenter correxisset. Siti etiam miserandum in modum torquebatur, quòd plùs satis tuisset potationi dedita. Nudita te quoque, quòd vestes superfluas habuisset, valdè affligebatur. At pia Christi ancilla, vt visceribus pietatis tota affluebat, erga illos præsertim, qui in Purgatorio torquebātur,

1. Tim. 4.

Matt. 25.

Valdè stu-diosa est o-perum misericordiæ.

2. Cor. 5.

Vide insig-nem charitatem.

Pœnæ cuiusdam animæ in Purgatorijs locis.

non fuit contenta precibus suis, sed multa illi etiam ab alijs precum & sacrificiorum suffragia conciliauit.

Visio huius Mariæ.

Religiosa quædam vidua, quæ in sancta viduitate diù seruierat Domino, & filias suas in sancta virginitate sponso cœlesti integras seruabat, in Villenbroc prope Nieuellam in extremis laborabat. Vidit autem hæc nostra Maria beatam Virginem sanctæ viduæ assistentem, & quasi flabello quodam calorisæstum, quo torquebatur, humanissimè temperantem. Cùm autem anima illius iam esset egressura è corpore, turba dæmonum insidiantium nulli orationum instantiæ cedere voluit, donec clauiger æthereus Crucifixi vexillo eos turpiter pudefactos profligaret. Postquam autè defuncta est, vidit Christi ancilla beatam Virginem cum multitudine cælestium puellarum psallentium & Deum laudantium, & velut in duos choros distributarum, circa eius corpus versari: cumq; sacerdos pro more exequias celebraret, sumnius sacerdos Christus cum sanctorum frequentia officium, vt videbatur, etiam complebat, & mirandum in modũ Ecclesia triumphans militanti respondebat. Posti humatum corpus eius, vidit Christi famula animã eius, quòd in hoc seculo ad purum purgata nõ fuisset,

Peccatum non dimittitur, nisi ablatum restituatur.

in Purgatorijs locis pœnas luere. Habuerat enim maritum mercatorem, qui nonnulla, vt solent mercatores, mala fide acquisierat: quosdam etiam ex familia Ducis Lotharingiensis hospitio acceperat, qui multa de rebus malè partis in eius ædibus expenderant. quæ cùm necdũ essent restituta, aiebat se eorum causa in Purgatorio retineri. Id verò vbi resciuit filia eius virgo Deo deuota, Margareta de Villenbroc, & sorores eius, multas pro ea preces fieri curârunt, & pro viribus restituerunt malè possessa. Nec diù pòst anima illius viduæ vitro purior, niue candidior, sole splendidior apparuit ancillæ Christi, ad æternas epulas gaudens & gratulabunda proficiscens, & quasi librum vitæ, vt videbatur, tenens manu, & in illo, summi magistri facta discipula, lectitans.

Iohannis Dunæcensis viri sanctissimi obitus.

Sanctus quidam & beatus senex, qui à puero in innocentia & virginitate perseuerauerat, iam morti propinquabat. (dicebatur is Iohannes Duniacensis, cognomine Hortulanus, cunctaq; pro Christi amore reliquerat, & tum exemplis, tum sanctis adhortationibus suis multas Domino animas lucratus fuerat.) Aderat illi ægrotanti Christi famula, viditq; frequentes angelos seni hilariter assistere, simulq; sensit odores gratissimos. Itaq; magnã mentem sitate capere & continere se non potuit. valdè enim amabat virum, & ceu patris loco eum habebat. Reuelatum autè ei est à spiritu sancto, senem illum, qui in vita sua tantam egisset pœnitentiam, tot opprobria & persecutiones Christi causa æquo animo tolerâsset, tam iustè & religiosè vixisset, tot Christo animas lucrifecisset, citra vllam Purgatorij molestiam liberè ad Dominum euolare. Itaq; quoties sepulcrum eius, quod est apud Oegnies, præteriret, semper humiliter inclinabat caput. Posteà verò, cùm extrema laboraret ægritudine, anima sancti senis huius cum alio amico eius defuncto, fratre Richardo de Menesar Capella, causa visitationis & consolationis specialiter ad eam missa est à Domino.

Mariæ huius erga ægrotos humanitas.

Erat Christi ancilla multa commiseratione prædita, & erga ægrotos pijssima, adeò vt apud illos etiam intetdum noctes duceret insomnes. Mater fratrum Oegniacensiũ grauissimo eoque diuturno laborabat morbo. Ei nonnunquam aderat Christi famula, vt eam consolaretur: sed cùm esset iam propè centenaria anus illa, & tenderet ad extrema, eius anhelitus admodùm fœrebat, ita vt nocte quadam ei assistens sancta mulier, sine magno cordis dolore vix ferre illum posset. At nihilo minùs hęrebat apud illam, & quasi per vim à seipsa extorqueba, vt illic permaneret. Sed cùm iam amplius ferre non posset ac propè deficeret, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, & in os eius immisit gustum quendam vini aromatitæ, & in eo gustu odorem suauissimum. tanquam accensi thuris, isque ferè triduo mansit illi, ita vt nullius cibi sapor eum gustum aromaticũ ab ea posset excludere. Multis verò ægrotis ex eius præsentia consolationem & patientiam præstitit Deus, sæpè etiam corporis sanitatem eius meritis restituit.

Curat pueros ruptos manûs impositione.

Oblati sunt ei quandoque pueri rupti, & illa manus eis imponens, sanos à se dimisit.

Puer quidam prope Oegnies periculosè laborabat, ab eius auricula sanguine è capite perperuò manante. Nihil arte vlla medicorum curari potuit, tandem medicina precum ancillæ Christi & admotione manûs eius integerrimè restitutus est, eumq; mater eius ad ecclesiam attulit, & Deo ancillęq; eius gratias egit.

Item fœminam morbidam.

Quædam mulier ad tactum eius à gutturis apostemate siue anginæ morbo, quo periculosissimè laborabat, se sensit liberatam: itidem & clericus quidam apud Oegnies, eodẽ affectus incõmodo. Audiuiego ex sacerdote Niuellensi, Guerrico nomine, ipsũ aduersa

aduersa valetudine, vsque ad medicorum omnium desperationem, laborantem, cùm iam nemo esset, qui ei auderet sanitatẽ promittere, veniſſe ad Christi ancillam, mul. tisque precibus ab ea obtinuisse, vt ipsi manum imponeret: porrò eadem nocte visum ipsi esse in somnis, beatissimam Virginem Mariam venire ad eum, illaque recedente, ipsum reualuisse. Alius sacerdos, vir pius & humilis, eiusque spiritalis pater Guido Niuellanus tumorem gutturis patiebatur: quem vbi sua manu Christi ancilla tetigit, curatus est. Item alios quosdam.

Alius quidam, cuius vitam omnes desperauerant, quique medicis multis frustrà adhibitis, iam nihil nisi mortem expectabat, contactu capillorum eius sanatus est. Sed quid ego in paruis commemorandis hæreo, cùm multa & magna & admirãda superſint? Etsi enim pium est morbis corporum mederi, longè tamen præstantius est animabus adferre sanitatem. Nullum enim sacrificium tam placet Deo, quàm zelus ani marum. Semper illa læta, semper hilaris, semper cordis iubilo perfusa erat, nisi cùm doloris nubem quãdam periculum vel ruina animarum eius animo adferret. In hoc solo, vt pace eius loquar, modum non habuit. Lugebat anxia, mœrebat desolata, cibum non capiebat, somnum ab oculis repellebat, & plerunque clamabat instar parturientis. Quanto, putas, dolore sauciata est, cùm rugientes & frementes dæmones catenatim incurrerent in congregationem illam sanctarum virginum, Deo religiosè seruientium in pago, quem Manni vocant? & cùm tandem voti compotes impij & inuidi illi prægaudio tripudiarent, cùm sanctæ fœminæ inde expellerentur? Certè clamans illa & eiulans, præ dolore scipsam ferre vix potuit. Mirè cruciatur periculis animarum.

Vidit quandoque maximum damnatorum spirituum exercitum, qui veluti à prælio adhuc cruenti, cum superbo & fastuoso strepitu à vastato Leodio reuertentes multò atrociora elato vultu minarentur. Paulò pòst venerunt nuncij in Oegnies, qui Leodium cuersum, ecclesias prophanatas, mulieres vi oppressas, ciues iugulatos, res omnes totius vrbis ab hostibus direptas referrent. Erat tum fortè apud Oegnies vir sanctus, inculpatis moribus, & bona etiam apud improbos existimatione, totius Leodiensis diœcesis lumen, doctor & pater spiritalis, magister Iohannes Niuellanus. Is vbi infaustos hos percepit rumores, mente consternatus, incredibili dolore affectus est, veritus pro paterna solicitudine, ne fortè sanctæ virgines, quas ille suis conscionibus & exemplo Domino lucratus erat, vi oppressę essent, quemadmodùm falsò quidam sparserant. Non multùm doluit direptione rerum temporalium, quas semper luti instar habuit: sed ecclesiarum prophanationem et animarum perditionẽ vir sanctus, cunctis virtutibus egregiè & insigniter ornatus, acerbissimè deplorabat: lugebat pater filios, patronus ecclesias, amicus sponsi virgines, quas castissimo sponso castas exhibere cupiebat. At verò Christi ancilla, ijsdem auditis rumoribus, non admodùm turbata est, ita vt mirarentur, qui non erant nescij, quantoperè amaret pudicas virgines, Leodij Christo deuotè famulantes. Sed præuenerat & præmunierat eam Dominus, quippe qui non ignoraret, quàm atrocem eius animo dolorem allaturi essent rumores eiusmodi, ni præmuniretur. Cumque fratres Oegniacenses, vt solent Clerici, non mediocriter sibi timerent, quòd fama sparserat hostes eò venturos, illa interim nihil perturbabatur, nihil formidabat, sanctis Angelis eam consolantibus, & in terra pacem hominibus bonæ voluntatis nunciantibus. Porrò quòd ad domum Oegniacensem attinet, multa pace & tranquillitate fruebatur, in spiritu certior effecta & de pace suorum, & de sanctarum, quas diximus, virginum minimè corrumpenda integritate. Attamen videbatur ipsi terra tremere & quasi conqueri, quòd ijs hominibus alimenta suppeditaret, qui in creatorem suum tam immani scelere incurrerent. Leodij vastatio. Iohannes Niuellanus vir integerrimus.

Miles quidam eius regionis, vnde ipsa traxerat originem, genere nobilis, militia strenuus, & seculi vanitatibus deditus, inanis scilicet & vanus, diuinitùs permotus & sanctæ mulieris admonitionibus & precibus adiutus, relicto mundo, ad Dominũ conuersus est. Tum verò dæmon effrenis & mirabiliter pudefactus, apparuit ancillæ Christi queribundus, & minaci vultu, instar canis prægrandis fæuiens in eam, & dicens: O te proteruam, & nobis inimicam atque aduersam, quæ ingens damnum nuper dedisti mihi, quando vnum è præcipuis ministris meis abstulisti. Iam aliquandiù milite illo in bono proposito perseuerante, accidit vt quodam die ederet apud hospitem & creditorem suum, ciuem Niuellanum opulentum: cuius in ædibus, cùm esset secularis, sępè admodùm dissolutè vixerat, & vt solent milites, res suas prodigè dilapidârat. Nec ita facilè abeius familiaritate subducere se poterat, quòd etiamnum illi esset obęratus. Dæmõ furibundus apparet Mariæ

Cùm autem hospes ille multa ei delicata fercula apponeret, & epularentur splendidè, animaduertens impurus satan tempus sibi ad tentādum hominem opportunum adesse, extruxit aggerem, vt caperet ciuitatem munitam. Reduxit itaq; illi in memoriam qua fuisset gloria prædituus in hoc mundo: pepones quoque & allia Aegypti & ollas carnium, versipellis ille ob oculos reuocauit. Illo verò iam animò vacillante, quippe quem instar tritici cribraret satan, clementissimus hominum amator, qui neminem patitur tentari supra vires, qui linum fumigans non extinguit, & calamum quassatum non conterit, ancillæ suæ in spiritu indicauit, quemadmodùm miles ille dum non vitat secularium hominum consortia, animo imbecillo fluctuet. Itaque illo mente vaga, multa secum ad mensam agitante, ecce nuncius ancillæ Christi adest, clàm ad ostium domùs expectans, & vbi eum compellandi data fuit opportunitas, vt ad dominam suam quamprimùm veniat, ei denuncians. Cùm ergo veniisset ille ad locum, vbi Christi margarita extra Niuellam degebat, inuenit eam præmœrore & cordis anxietate quasi languidam, & pedes Crucifixi, quos complexa erat lachrymarum imbre rigantem. Admirans itaquè, & præ verecundia animo consternatus, cur ita lugeret, scisciteratur. At illa: meritò, inquit, lugeo & doleo causa tua: miseria tua pertur bat animum meum. Spiritu cœpisti, & iam carne vis miserabiliter consummari & perire, quando missa manu adaratrum, retrò cum vxore Lot respicis, ingratus planè & immemor beneficij, & immensæ misericordiæ illius, qui te ex mundi conflagrantis incendio, tā multis alijs pereuntibus, extraxit. Tum ille ad se reuersus, & tantæ reuelationis miraculo salubriter compunctus: Ignosce mihi, inquit, pia mater, & ora pro me misero: en ego Deo & tibi polliceor, me deinceps in eius, qui me per te reuocauit, seruitio constanter permansurum. Cùm autem mundus eum quadam ex parte deti-neret, multisq; etiamnum secularibus implicatum negocijs, crebrò ad potentium aulas ire compelleret, socij quondam eius, itemq; cognati & familiares, velut mortuum eum deplorantes, immò ceu in monstrum quoddam digitos in eum intendentes, partim eum irridebant, partim blanditijs emollire, partim iniurijs & contumelijs exacerbare & frangere nitebantur. Quidā etiam satanæ satellites virum nobilē & eiusmodi iniurijs non assuetum, per cucullum vel capitium trahebant: quibus omnibus ille admirandæ patientiæ scutum opponebat, licet nonnunquam humano more nonnihil erubesceret. Cùm aūt domum rediret, instar ouis è luporum rictibus elapsæ, post ra tas tempestates ad spiritalis matris consolationem recurrebat. Ea verò miro quodā modo diuinitùs edocta, & conuicia atq; opprobria, quæ pertulerat, & horam, in qua nonnihil perturbatus fuerat, prophetico spiritu referebat. Heri, inquit, hac hora indigebas auxilio, & ego pissimo Saluatori pro te preces obtuli, vt tibi præstaret imitatione sui prospera mūdi dèspicere, & nulla eius aduersa formidare. Quo miraculo & ancillæ Christi consolatione adeò confirmabatur, vt domum eius, super firmā petram fundatā, nec vēti, nec flumina possent impellere in ruinā. Nec rarò sanè impellebatur vt caderet, sed Dominus ancillę suę meritis permotus, manū, ne laberetur, supponebat.

En quàm nocet, non vitare peccandi occasiones.

Filij seculi huius irridentes & exagitant Christo seruire cupientem.

Gene. 19.

Vidit quandoque Christi famula apud Villenbroc dæmones callidis machinationibus tendere clàm laqueos, vt quosdam ex ipsius amicis caperent, quorum ruina ingens posset scandalum afferre. Sed cùm iam intendissent arcum, vt sagittarent in obscuro rectos corde, illa non contenta lachrymis & precibus, susciebat iciunium, sciens eius modi genus dæmoniorum non facilè ejici, nisi oratione & ieiunio. Itaq; cùm diebus quadraginta humiliasset in ieiunio animam suam, Dominus misertus ancillæ suæ, nec eius afflictionem diutiùs ferre volens, ostendebat illi, quemadmodùm ipsius amicum liberasset, simul indicans, in quam horrendam peccati foueam ille corruisset, ni ieiunijs & precibus eius satan oppressus esset. Væ nobis, qui in hac miseria tantum amisimus solatium, tantum in afflictionibus & tentationibus præsidium, nisi cōpenset nobis in cælo, quod perdidimus in hoc exilio.

Psalm. 101. Vide efficaciam precū & ieiuniorum Mariæ huius.

Etsi autem aduersum varios & multiplices animorum languores & morbos precū eius instantia efficax esset medicina, at tamen contra blasphemiæ & desperationis spiritum singulari quadā gratia eminebat: & vt inter alios omnes spiritus ille nequissimus est ad infestandum, ita illa fuit potentissima ad opitulandum. Monachus quidam Cistertiensis instituti, immoderato quodam innocentiæ & puritatis zelo impulsus, præ spiritus feruore ad statum primi parentis Adæ pertingere nitebatur. Suscepit ea causa laboris plurimum, affligebat se inedia, vigilijs & precibus: sed cùm hæc omnia frustrà essent, nec posset ad illam innocentiam peruenire, primò incidit in tædiū & acediam. Volebat ille cibum ità sumere, vt nullā inter eēdum sentiret delectationem,

Monachi cuiusdam periculosa tentatio.

nem. Primos sensitiuę portionis siue sensualitatis motus conabatur nō solùm reprimere, sed etiam extinguere penitus. Contendebat absque vllo veniali peccato vitam in perfecta puritate transigere. Erat ea tentatio dæmonij meridiani, ad impossibilia eū instigantis. Laborabat sanè permultùm, sed nullo labore potuit eò, quò intendebat, pertingere. Itaque præmœrore tandem in desperationis foueam prolapsus est, cùm persuasum haberet, se in eo corruptionis statu, in quo esset, salutem nulla posse ratione adipisci. Veniales enim culpas, quas in hac vita omnes vitare non possumus, ille mortiferorum criminum loco habebat: nec volebat propterea sumere corpus Christi etiam illis diebus, quibus id monasticus Canon vult percipi. En ad quam calamitatem, quàm horrendam & miserabilem ruinam sub specie boni, hostis ille teterrimus simplicem hominem perduxit, ita vt infirmus respueret medicinam, & iugum obedientiæ à se repelleret, qui propriæ voluntati semel nuncium remiserat. Et vt hic aliquid ex fabulis non tamen fabulosè, & vana nō vanè & fallaciter referamus, monachus hic, qui ad primi hominis innocentiam & puritatem peruenire nitebatur, cui similis putandus est, nisi ranæ illi, quæ cùm videret bouem magno robore & grandi corpore, volebat etiam ipsa illas vires & corporis molem adipisci. Itaq; intendit se totam, & quoad potuit, instauit: sed frustrà. nec enim si vel rumperet sese, vnquam posset ad bouis quantitatem pertingere. Sic frater iste, dum voluit excedere limites virium suarum & supra se efferri, infra se per desperationem miserè collapsus est. Eius autem animi morbum pius quidam & bonorum omnium fautor Abbas vbi cognouit, cum aliis multis Dominum pro illo deprecabatur: sed præualuit inimicus, & quem laqueo forti constrinxerat, eum sine intermissione vexabat. Tandem Abbas ille, quòd non solùm ancillæ Christi esset amicus, sed etiam virtutem eius, quippe quam in seipso expertus erat, non ignoraret, monachum illum ad eam curauit adduci. Et ecce orante illa pro monacho cum lachrymis & suspirijs, cùm ille ante Missæ Introitum, Confiteor, diceret, & illa instantiùs pro eo oraret, quasi atri quidam lapilli ad singula cōfessionis verba ex ore monachi decidere videbantur. Tum illa animaduertens in hac visione, obstinationem desperationis & tristitiæ nigredinem à monacho recessisse, Domino gratias egit, qui non vult mortem peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Monachus verò peracto sacrificio tanquam è longinqua regione ad se reuersus, Christi corpus accepit, & ea salutari percepta medicina, perfectè curatus est.

Sub specie boni miserè fallitur ille.

Precibus suis Christi ancilla eū liberat.

Ezech. 18.

De spiritu scientiæ. Cap. 4.

QVoniam autem in vitandis malis per spiritum timoris, & faciendis bonis per spiritum pietatis, necessaria est cautela & circunspectio moderationis siue discretionis, pater luminum, cuius vnctio docet nos de omnibus, spiritu scientiæ filiam suā illustrauit, vt sciret, quid quemadmodùm vel fugiendum esset, vel agendum, vt sic omne sacrificium suum sale condiret. Mala enim sunt vicina bonis, & plerunque dum volumus vnum aliquod vitare vitium, labimur in contrarium: vt cùm quis cauet, ne sit prodigus, incidit in auaritiam: & volens vitare pompas vestium, è sordido indumēto gloriam venatur. Vitia enim non rarò virtutum speciem mētiuntur: sed ita pernicioſiùs homini imponunt, cùm sibi sumunt habitum virtutum. Sic sub iustitiæ prætextu crudelitas exercetur: remissa segnities, humanitas & mansuetudo creditur: plerunque neglectus corporis id agit, quod putatur esse indulgentiæ. At Christi ancilla neque ad dexteram neque ad sinistram declinans, mediam eamq; beatam vitam atque viam miro sectabatur moderamine. Reddebat Deo, quod erat Dei, & cum proximis, quantum in ipsa erat, pacem colebat: nec cum pacificis duntaxat, sed cum illis etiam, qui oderunt pacem, erat pacifica, prudenter inter homines prauæ nationis cōuersans, omnibusque omnia facta, vt omnes Domino lucrifaceret.

1. Iohan. 2.

Leuit. 3.

Vitia induunt virtutū speciem.

Duo secundùm carnem fratres eius & quidam alij, licet mundo dediti, diuina inspiratione & eius prudenti adhortatione permoti, relictis omnibus, Cistertiense institutum complexi sunt. Nonnunquam suauiùs Domino, tanquam quę vnus cum illo spiritus effecta esset, amoris glutino inhærenti nos significabamus, quosdam è longinquis regionibus aduenisse, qui eam videre cuperent, & abire festinarent. Nam tametsi adiurâsset nos Dominus per capreas cerusq; camporum, ne suscitaremus neque excitaremus dilectam, donec ipsa vellet: quādo tamen id nunquā illa volebat, sed semper optabat cum Domino cubare in meridie, cum fiducia quadā illam cōpellantes,

Cant. 2.

Cum summa difficultate ab interioribus ad externa se conuertit Maria hæc.

lantes, vix excitare potuimus. Vbi verò didicit exteros ádesse, ne cui fortè esset offendiculo, à suaui illa contemplationis quiete & iucunditate, & à castissimis sponsi immortalis amplexibus, sibiipsi vim adhibens, tanto cum dolore sese abstrahebat, vt interdum, quasi ruptis visceribus, purum eumque bene multum vomeret sanguinem vel expueret: malens hoc affligi cruciatu, quàm fratrum, præsertim peregrè venientium, perturbare pacem. At nonnunquam tamen, ex diuina sancti spiritûs reuelatione quosdam, licet adhuc procùl positos, aduentare sciens, in propinqua rura vel nemora se abdebat, ita vt vix toto die possemus reperire latitantem. Interdum propter quorundam indigentium vtilitatem, non nisi spiritu sancto eám incitante, cogebatur somnum suum abrumpere, dicebat illi spiritus: Quidam te non curiositate, sed necessitate adactus expectat.

Quanuis autem non solùm erga proximos bonos, sed etiam improbos mira moderatione siue discretione pacem conseruaret: at tamen erga se vnà vita est nobis nõnunquam immoderata & indiscreta, nimiùm sese abijciens, & vltra modum affligens. At nihilominùs eò magis erga se discreta fuit, quòd nihil de se attentare ausa esset, ni si familiariter docta à spiritu sancto. Neque enim vel diem vnum sine vlla cibi perceptione transigere ausa fuisset, nisi portione sensitiua absorpta, se supra se raptã pro comperto habuisset. At tamen interdum, vt aliorum paci consuleret, etiam sic affecta, quippiam sumere tentabat, sed nihil omninò potuit, immò præ dolore propemodùm defecit. Vnde eam posteà libertatis prærogatiuam obtinuit, vt nemo iam illi dicere auderet, Cur ita facis? cumque rationem humanam vita eius excederet, quodam speciali priuilegio Deo sibique relicta, omnia ipsa iudicabat, sed à nemine iudicabatur. Sæpè enim spiritus sanctus rationem eiusmodi in agendis & omittendis eidem clarauit, quam nos sensu humano attingere non possemus. Ita cùm aliquando ter he bdomadibus singulis cibum caperet, sexta feria edebat, die Dominico ab omni cibo prorsus abstinebat, itemque feria quinta: cumque nobis rationi magis cõsentaneum videretur, vt sexta feria, quæ est pœnitentiæ, immò mortis Dominicæ dies, nihil penitus ederet, quintaque feria & die Dominico cibum caperet, illa mihi respondit: Nonnunquam ad sensibilia non sine labore descendo, gaudio contemplationis interrupto, cibum accipiens. Quinta autem feria, quæ est dies spiritûs sancti, & die Dominica propter gaudium resurrectionis spiritali refectione contenta, æternisque epulis satiata, totum diem festiuum ago, dum nulla corporeæ refectionis causa cogor me ad inferiora demittere. Quibus auditis, ego silui, & rationem meam pro nihilo ducens, humiliatus sum in oculis meis: sapientia autem iustificata est à filijs suis.

1. Cor. 2. Vita eius in plerisq; humanam excessit rationem.

Non solebat illa quidem peccatores cum indignatione abijcere, immò verò præcommiseratione, prudenti adhortatione non rarò complures à via perditionis retraxit: at tamen spiritus eius hominum peccata valdè abominabatur, malorumque conuictum & familiaritatem, nunquam de se temerè præfidens, cuitabat. Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala: & Dominus præcepit discipulis, vt ingressi in ciuitatem, quærerent quis ibi dignus esset, cuius hospitio honestiùs & tutiùs verentur. Accidit aliquando, vt cùm apud Oegnies morarentur, causa inuisendi quosdam ipsi familiares amicos, iret in Villenbroc, rediensque per mediam Niuellam, trãsiret, ibique recordaretur peccatorum & immanium facinorum, quæ illic crebrò perpetrare solent homines seculares. Inde verò tantam animo indignationem & horrorem concepit, vt præ dolore clamare inciperet, petitoque cultello ab ancilla sua, cùm extra oppidum esset, vellet pellem à pedibus resecare, quòd per ea loca iuisset, in quibus cæci & miseri homines creatorem sum tot iniurijs afficerent, tot flagitijs exacerbarent: cumq; non solùm animo, sed, quod admiratione dignum est, etiam pedibus ea causa doleret, vix tandem, cùm sæpiùs pedes ad terram allisisset, quiete potuit perfrui.

Meuander. 1 Cor. 15. Matt. 10.

Mirus in ea horror peccati.

Libèter audit sacrascõciones. Psalm. 110.

Diuinis scripturis prudens & discreta fœmina satis instructa fuit. Sæpè enim sacris intererat concionibus, verba sacrarum literarum conseruãs & conferẽs in corde suo, & diuina mandata sagaciter in suo condens pectore: & quia intellectus bonus omnibus facientibus cum, quod denotè audiebat, maiori deuotione in opus conferre nitebatur: vnde cùm in extrema ægrotatione sua morti propinqua, iam penè deficeret, et quidam in ecclesia ad populum concionaretur, spiritu eius ad verbum Dei reuiuiscẽte, aures repugnante morte arrigebat, animum aduertebat, quædam etiam concionis verba circunstantibus referebat. Adeò verò concionatores & fideles animarum pastores diligebat, vt pedes eorum, absoluta cõcione, miro affectu constringens, etiam illis inuitis

inuitis aliquandiù osculari cogeretur, &, si illi id recusarent, pedesque retraherent, præangustia clamaret. Multis autem lachrymis & suspiriis, multis precibus & iciunijs instantissimè à Domino postulando obtinuit, vt meritum & officium concionandi, quod ipsa per se exequi non posset, in alio Dominus ipsi compensaret, & magni beneficij loco, quendam concionatorem præberet. Quo accepto licet per eum Dominus, tanquam per instrumentum, verba prædicationis ederet, at sanctæ mulieris precibus & meritis cor eius præparabat, vires corpori in labore suggerebat, ministrabat verbũ, gressus dirigebat, gratiam & fructum in auditoribus excitabat. Pro illo enim quotidiè cùm esset concionando occupatus, Domino & beatissimæ Virgini preces offerens, centies Angelicam salutationem dicebat: quemadmodùm Hilario prædicante, Martinus orãsse legitur. Porrò illum ipsum concionatorem suum, quem moriens, præsentia corporali dereliquit, Domino deuotissimè commendauit. Cùm enim dilexisset suos, in finem dilexit eos.

Diabolus ei apparet, pastorem se appellans.

Quodam die in viridario apud Villenbroc apparuit ei diabolus sub specie pastoris. Nam per id tempus scelestus ille multos congregauerat milites, qui die crastino hastis inter se congressuri erant apud pagum Trasiginesium: ea autem nocte mãsuri Niuellæ. Cumq; execrabilis ille & superbus dæmon pastorem se iactaret, Christi ancilla ait: Non es pastor: sed magistri nostri, qui prædicant verbum Dei, & fideliter pascunt animas nostras, veri pastores sunt. Contrà verò nequam ille & tumidus satan. Ego, inquit, plures habeo greges, mihique magis obtemperantes, quàm magistri illi. Et ego cognosco illos, & illi me, & vocem meam audiunt, & pro voto mihi obsequuntur. Tum illa ampliùs non ferens, quòd lupus ille nomen sibi pastoris vendicaret, qui hœdos suos per pascua vanitatis ducit ad pascua damnationis, vbi mors miserabiliter depascet eos: sed gemens & miserorum vicem dolens, relicto dæmone, ad ecclesiam cõfugit: & multo posteà rempore, quoties teterrimi illius pastoris recordabatur, non potuit à lachrymis abstinere.

O miseros mortales, dæmoni potius quàm Deo obsequentes.

Quanquam autem vnctione sancti spiritus & diuinis reuelationibus intus doceretur, at tamen diuinæ scripturæ testimonia, quæ cum ipsius spiritu planè cõcordabant, libenter exterius audiebat. Nanque & Dominus rametsi potuisset discipulos interna illuminatione asque voce instituere & docere: at nihilo minùs etiam externum vocis ministerium adhibens, scripturas illis exponebat: iisdemque dicebat: Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Itaq; ancilla Christi de die in diẽ scripturæ diuinæ sermonibus ampliùs lauabatur ad munditiam, ædificabatur ad morum ornatũ, illuminabatur ad fidem, si tamen fides in ea propriè dici potuit, quæ Domino reuelante, inuisibilia quasi visibiliter fide oculata percipiebat. Iohannis 5.

Cùm enim esset aliquando in pago Nitrensi prope Niuellam, & ipsa præsente puer quidam ad ostium ecclesiæ catechizaretur, vidit impurum dæmonem à paruulo illo cum magna ignominia recedentem: eundemque è sacro fonte leuans, aperris oculis vidit spiritum sanctum in animam eius descendentem, angelorumque beatorum circaillum iam renatum frequentiam. Sepiùs autem, sacerdote sacram hostiam eleuãte, inter manus eius vidit elegantissimi pueri speciem, & cælestium spirituum exercitũ cum multo lumine descendentem. Cùm autem post confectionem sacramẽta sacerdos perciperet, videbat in spiritu Dominum in anima illius permanere, camq; mirabili splendore illustrare: vel, si indignè sumeret, Dominum cum magna indignatione recedere. Porrò autem etiam tunc, quando in templo non erat, sed in cellula, opertis ex more oculis velamine candido, orabat, Christo ad prolationem sacrorum verborum in altare descendente, illa mirabiliter mutata, sentiebat aduentum eius. Deniq; quando vnctionis extremæ sacramentũ ipsa præsente ægroti percipiebant, illa Christum cum sanctorum multitudine adesse sentiebat, ægrorumq; illum misericorditer corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem, seque, dum membra eius vngerentur, quasi in lumine per totum corpus eius diffundentem. Nota de baptismo. Item Eucharistia. Item extrema Vnctione.

De spiritu fortitudinis. Cap. 5.

AT quia parùm prodest spiritu timoris declinare à malo, spiritu pietatis facere bonum, spiritu scientiæ in omnibus auream seruare mediocritatem & discretionẽ, nisi etiam spiritu fortitudinis rebus duris & malis resistamus, bona nostra patiẽtia conseruemus, constantia vsque in finem perseueremus, longanimitare vitæ æternæ præmia expectemus: pater eius cælestis, apertis thesauris suis, quarto lapide precioso, id est, spiritu fortitudinis illam exornauit, & contra aduersa omnia communiuit, vt Spiritus fortitudinis quid conferat.

Eximia huius Mariæ fortitudo.

vt nec rerum aduersarum incursu frangeretur, nec prosperatum, & ad voluntatem fluentium blanditijs extolleretur: vt contumelias tranquillo ferret animo, nulli malum pro malo redderet, sed benedictione maledicta, bonitate malitiam compensaret, bona redderet pro malis, calumniantibus nō respōderet, pro persecutoribꝰ oraret: mentis constantia in proposito perseueraret, animi firmitate cuncta placidè tolleraret, magnanimitate ardua & difficilia sponte susciperet: fecuritate imminētia incōmoda non metueret, fiducia spe bona & certa frueretur, id quod benè proposuisset, se ad felicem exitum perducturam: postremò quadam magnificētia vel animi prestantia præclarum propositum feliciter cōsummaret.

Porrò autem in persecutionibus & flagellis non modò patientiam conseruabat, sed etiam gaudebat in afflictionibus, disciplinamque sue castigationem Domini cum magno desiderio appræhēdebat. Cùm in postrema sua ægritudine ad dies fere quadraginta grauiter laborâsset, quæreremusque ex ea, num ex morbi dolore aliquid raduj pateretur, illa respondit: Immò verò, si id gratum esset Domino, vellem istos quadraginta dies hodiè suum habere initium: addiditque, quod est etiam admirabilius, nunquam se ægrum aliquem vidisse, cuius quantumuis aduersæ valetudinem sibijpsi non optârit. Væ igitur vobis, qui crucem Domini in angaria fertis, qui disciplinam Domini abijcitis, qui virgam Domini ferientis, dum contra eius flagella murmuratis, instar canis rabidi mordetis, qui dolores corporis cordis impatientia duplicatis. Non sic preciosa hæc Christi margarita, quæ modesti animi exultatione id consequebatur, vt quasi insensibiliter affligeretur, & suauiter cruciaretur. Interior enim dulcedo externum dolorem deliniebat, & pondus aduersæ valetudinis releuando demulcebat. Cùm autem interdum paralysi vexata, præ nimio dolore clamaret, & pectus tundere cogeretur, quidam eius familiaris ei condolens, in quodam loco clàm pro eâ Domino supplicabat. Tum illa sentiens pij hominis precibus suos dolores nonnihil minui: Vade, inquit ad ancillam suam, dic homini illi, vt cesset orare pro me. Eius enim precum medicina, huius castigationis meæ, dum meliùs habeo, accipio detrimentum.

Nota eximiā animi fortitudine

Non vult sibi minui paralysis dolores.

Laborabat aliquando molestia quadam, & quidam ex amicis eius apud se tacitus dolebat vicem illius. At illa ex diuina reuelatione arcanas pectoris eius cogitationes intelligens, missa ad eum ancilla sua, iussit ne amplius doleret ipsius causa. Tuum enim, inquit, grauamen auget cordis mei dolorem, nec possum ferre, vt propter me doleas: Adeò plùs eam cruciabant aliorum afflictiones, quàm proprij corporis incommoda.

Neque tamen spiritu fortitudinis id solùm obtinuit, vt posset æquo animo & viri-

Corpus suū præclarè edomitum habuit.

li aduersa perpeti, sed illud etiam, vt ab omnibus carnis illecebris facilè abstineret. Adeò enim corpus suum castigauerat, & in seruitutem redegerat, vt ad nutum spiritui obediret, in nullo contradicens, nec vlla se simulatione excusans: nec contra dominum murmurabat, sed eius imitando fortitudinem, nunquam ignauia torpebat, nunquam vel rarò labori succumbebat. Adeò iuuencula illa tympanistria, ceu inter duo ligna Crucis corpus suum extendēdo siccauerat, vt per multos annos etiam primos libidinis motus minimè experta sit: qua ex re tantam inter homines fiduciam cōcepit, vt præeximia innocentia & pura simplicitate omnes sui similes arbitraretur. Vnde cùm quidam eius familiaris amicus, quodam spiritualis affectionis excessu manum eius aliquando stringeret, nihil tamen casto animo turpe cogitans, sensit ex nimia illa vicinitate primos motꝰ in suo corpore existere. Sed cū illa id prorsus ignoraret, vocem ab excelso audiuit, Noli me tangere: nec tamen sciuit, quid ea significaret. Deus enim benignus, & nostris infirmitatibus condolens, noluit illum coram sancta muliere pudore affici: at nihilo minùs voluit tanquam zelotes, amicæ suæ castitatem tueri, et illum propter imminentia pericula castigare. Itaq; cùm illa diceret ei, Audiui nūnc quandam vocem, scilicet, Noli me tangere: sed quid sibi velit, planè me fugit: ille, quid ea innueret, intelligens, & sibi decaterò cauit, & Domino, quòd ipsius infirmitatem prodere noluerit, gratias agens recessit.

De spiritu consilij Cap. 6.

Effectus spiritus cōsilij.

SPiritu consilij Christi ancilla instructa, nihil præceps, nihil inordinatè facere volebat: sed omnia diligenter, circunspectè, & cum deliberatione agens, in omnibus, quæ vel fieri, vel omitti oporteret, expectabat cum, qui saluam faceret ipsam à pusillani-

fillanimitate ſpiritûs & tempeſtate: nihil interim per puſillanimitatem omittens, nihil turbulenter vel tempeſtuosè, nihil inconſideratè, nihil per impetum efficiens. In omnibus vijs eius palpepræ præcedebant greſſus eius: & ne poſt factum ſuccederet vel leuis pœnitentia, omnia cum conſilio faciebat. Quid verò illa ſine grauitate & abſq; conſilij maturitate facere poſſet, cuius mentem impleuerat & inhabitabat is, qui de ſe ipſo dicit: Ego ſapientia in conſilijs habito, & eruditis interſum cogitationibus? Etſi au tem familiari ſancti ſpiritûs conſilio vteretur, quanuis diuinis ſcripturis ſatis eſſet inſtructa, at tamen præeximia animi ſummiſſione & humilitate, ne ſapiens in oculis ſuis videretur, aliorum conſilijs, propriæ voluntati renuncians, libenter & deuotè ſe ſubijciebat. At verò multi ex eius familiaribus amicis, qui diuinitûs collatam illi prudentiam non rarò compererant, abſque eius conſilio nihil, quod alicuius eſſet momenti, facere auſi erant. Quod enim humana ratione ſcire non poterat, cùm ad Dominum fudiſſet preces, diuinitûs edocebatur. Ita cùm quidam eius amicus, mediocritate ſua contentus, tanto ſecuriùs, quanto ab hominum conſpectu & pompa ſeculari remotiùs, Domino in humilitate ſeruiret, & à quodam nobili rogaretur, vt magiſtri loco apud ipſum eſſet, isque ei promitteret equos, veſtes & multa alia abundè ſe ſuppediturum: ille ſanctam hanc fœminam conſuluit, quid agere deberet. At illa, nihil vnquam ſibi præfidens, priùs ad Dominum precandum ſe contulit, & indeab arcanis diuinorũ conſiliorum thalamis reuerſa, ira dixit: Vidi atrum equum parari tibi, qui ad inferos hinniens, dæmonum turbis applaudebat. Si quid igitur apud te valet cõſilium meum, manca in ea vocatione, qua vocatus es à Domino, ne per ambitionẽ vel ſeculi pompam, des occaſionem diabolo. Alius quidam amicus eius, tanto illi chatior, quanto humilior, cùm haberet ſacerdotium vnum ſiue beneficium eccleſiaſticum, quod ei ſuſficeret ad mediocritatem, multis victus precibus etiam alterum accepit, quod & dignitate potius, & prouentu locupletius eſſet. Sed cùm pro ſua pietate & modeſtia Chriſti ancillam conſuleret, velletque ab ea ſcire, num hac re Deum offendiſſet: illa more ſuo breues ſibi inducias petijt, & tandem inſpiratione diuina, & cæleſtibus reuelationibus abſque vllo hæſitationis ſcrupulo certior effecta: Videbam, inquit, hominem veſtibus albis indutum, & ſatis ad curſum expeditum, atro inſuper pallio indui, & mentis ſarcina onerari. Cùm autem hæc, ijsque alia ſimilia dixiſſet, is, qui iam in ſeipſo diuinitûs ſenſerat, quæ illa loquebatur cælitûs edocta, primum ſacerdotium, vt pote ſufficiens, retinuit, & alterum ſine mora, ne locum alterius ambitiosè occuparet, vir prudens & Deum timens atque ſalutari conſilio obtemperans, reſignauit. Ignoſcite mihi, fratres, qui dignitatem dignitati adiungiris, & ſacerdotia ſiue beneficia eccleſiaſtica alia alijs coaceruatis. Non enim eſt meum, quod retuli, ſed Chriſti reuelantis. Parcite etiam ancillæ Chriſti, nec velitis obtrectare innocenti. Qua enim re vos læſit, ſi amico præbuit ſalutare conſilium, ſi veritatem è Domino hauſtam enunciauit? Fortaſſis autem, dum crebrò libellum hunc inſpicitis, & quadam acerbitate reuoluitis, ancillæ Chriſti viſiones more veſtro ridebitis, & pro ſomnijs & phantaſmatis habenda ſtatuetis. Sed etiam Phariſæi Dominum de auaritia diſputantem, & diuites in regnũ cælorum difficilè introituros aſſerentem, non ſolùm irriſerunt, ſed inſanum quoque iudicârunt.

Prou. 8.

Hæc nota eſt veri ſpiritus.

Viſio eius.

Nota quàm non ſit rutũ plura habere ſacerdotia vel beneficia eccleſiaſtica.

Matt. 19. Luc. 16.

Vt autem ſine perſonarum acceptione ſanctæ mulieris res præclarè geſtas commemorem, etiam mihi ipſi nõ parcam, ſed in felicitatis meæ referam hiſtoriam. Cùm verbum Dei, licet indignus, ad laicos prædicare inciperem, & ea in re necdum eſſem exercitatus, neque concionandi vſum & conſuetudinem haberem, ſemper mihi metuens, ne inter dicẽdum materia me deficeret, multa mihi vndecunque colligebam: ijsque coaceruatis, quicquid in buccam veniſſet, proferre volebam. Totum enim ſpiritum ſuum profert ſtultus: ſapiens verò reſeruat in poſterum. Cùm autem tanta prodigalitate meipſum confunderem, ad me abſoluta concione reuertens, quodam mẽtis tædio afficiebar, quòd nullo ordine & incompoſitè multa mihi dixiſſe viderer: quo animi mœrore cùm ancilla Chriſti aliquando preſſum me cerneret, ego præ verecundia cauſam ei indicare nolebam: & quod erat miſerabilius, quodam me, tanquam qui benè, ſubtiliter & acutè dixiſſem, à concione, vt eſt moris, commendante, libens id audiebam, & aliquid inde capiebam ſolatij. Erubeſco, fateor, turpitudinem meam prodere, ſed ſanctæ mulieris laudes reticere non ſum auſus. Illa enim quandoque huius me triſtitiæ nube confuſum, & tanquam operarium confuſibilem ad ſe vocans, triplex tentationum vulnus, quibus clàm eram fauciatus, mihi miro modo detexit. Vidi, inquit, effigiem tanquam hominis in nubilo verſantis, nimia capil-

Obſerua modeſtiam authoris. Prou. 29.

Visio Mariæ, qua authori medicinam facit.

lorum copia operti. Quædam autem meretrix subornata, quosdam ex se radios spargens, eum blandè intuens circumibat: cumque id crebrò faceret, radium unum in illum vibrans, partem quandam nubili illius discutiebat. Hanc vbi illa parabolam perteruit triplici me morbo laborantẽ, mox certissimè deprehendi. Capillata enim superfluitas mihi mœrorem adferebat: meretrix verò subornata, id est, elatio, radijs adulationis fota, quoddam mihi miserabile solatium pariebat. Quibus ego te laudibus efferam, ô sancta mulier, quæ secretorum Dei conscia fuisti? Nec frustrà tibi Deus hominum cogitationes aperuit: sed tuis precibus vim tribuit & efficaciam animorum languoribus medendi.

Heluidis inclusa.

Magna ei erat familiaritas cum pia quadam & sancta puella Heluide, apud Villenbroc inclusa atque solitariam vitam agente: eamque impensè amabat, & velut mater filiam annis ferè duodecim in Domino nutrierat. Ea puella aliqua molesta tentatione laborante, Christi ancilla tentationes & cogitationes cordis eius ipsi indicabat, vald è admiranti, quo pacto mentem eius cognitam haberet: itemq; contra imminentes tentationes longe antè, quàm acciderent, eam præmuniebat. Erat eidem puellæ magno solatio magistri Guidonis præsentia, qui per id tempus ecclesiæ Villenbrocensis

Spiritus prophetiæ in Maria.

facellanum agebat: & quia quæ repentè accidunt, maiorem solent adferre perturbationem, dimidio anno antè prædixit illi, magistrum illum cum fratre suo Iohanne à Villenbroc abiturum multisq; exhortationibus confirmabat eam, vt tranquillo animo illorum ferret abitionem, quorum præsentia illi erat gratissima. Itidemq; de quadam religiosa fœmina, nomine Beselc, quæ diù ancillæ Christi fideliter inseruierat, cuius æquè præsentia eidem puellæ inclusæ magnam adferebat cõsolationem, longè antè illi prædixit eam recessuram, præmonuirq; vt sedato animo quod Dominus decreuisset, toleraret. Quidam magister in Francia degens, animo constituerat ad Oegnies proficisci: cumque vnus è fratribus domûs Oegniacensis, Parisios vsque magistrum illum adducendi causa ire vellet, Christi ancilla ait ad eum: Sustine parumper, nec ita velis festinare. Nuncius enim à magistro illo ad vos ablegatus, iam est in itinere. Cessir frater consilio eius, & nuncium quem illa prophetico spiritu venturum prædixit, apud Oegnies, donec veniret, expectauit. Porrò eodem magistro Romam, vt beatissimorum Apostolorum limina visitaret, peregrè profecto, fama mendax sparsit eum obijsse. Ei autem famæ amicis eius fidem commodantibus, multumq; eius obitu dolentibus, & pro illo sacrificium facere volentibus, Christi ancilla dixit: Non est mortuus, sed viuit, taliq; die Romadiscessit, rediturus ad suos. Cunctis verò admirantibus, & Missarum suffragia differentibus, sicut illa dixerat, ita rei confirmauit euentus.

De spiritu intellectûs. Cap. 7.

Hîs igitur ornata monilibus filia Ierusalem, hîsce sancti spiritûs donis illustrata, corde purificato, per spiritum intellectûs in cœlestibus versabatur: adeoque cum

Iob. 7.

S. Iob suspendia elegit anima eius, vt plerunque sublimiùs volans, per diem integrum nonnunquam plures dies, nihil ad inferiora reductis cordis obtutibus, in Solem iusti-

Eius diutur næ contemplationes rum diuinarum.

tiæ instar aquilæ suos haberet oculos defixos: cuius solis radijs ab omnium rerum sensibilium humore siccata, ab omnium corporearum formarum nube purgata, absque vlla phantasia vel imaginatione formas simplices & diuinas, perinde vt in mundo speculo, in anima sua susciebat: relegatisque formis sensibilibus, vniformes & immutabiles rerum supercælestium species in eius animo tanto puriùs resultabant, quãto summæ illi & simplici arq; incommutabili maiestati propiùs coniungebatur. Cùm autem subtilis & extenuatus spiritus eius, atque incendio pij amoris concrematus,

Cant. 3.

tanquam virgula fumi ex aromatibus, supercælestia penetraret, & quasi per gradus quosdam in regione viuorum perambulans, per vicos & plateas quæreret, quem dilegebat, nunc sanctarum virginum delectatus lilijs, nunc sanctorum martyrum rosis odoriferis recreatus, nonnunquam à sanctorum Apostolorum senatu honorificè exceptus, interdum Angelorum cœtibus admixtus: denique superatis gradibus omnibus, cunctis paradisi regionibus summa cum lætitia peragratis, cùm omnia pertransisset, inueniebat eum, quem ardenter desiderabat: & tum demum perfectè quiescebat, atque illic immobiliter defixus hærebat, omniumque posteriorum oblitus, non iam pro amicis quantuncunque charis posset orare, sed neq; de sanctis Angelis cogitare. Omnes enim quasi post se relinquens, illi adhærebat, quem auidissimè sitiebat.

Daba-

Dabatur illi tunc propiùs inspicere librum vitæ, atq; ex illo pet spiritum intellectûs multa discebat, quæ, tandem ad se reuersa, propherico spiritu pronunciabat. Ita trienio antè quàm Cruce signarentur Christiani contra hæreticos prouinciales, dixit se videre Cruces in magnam hominum turbam è cælo copiosè descendentes, cùm tamè nulla adhuc in nostra regione hæreticorum illorum mentio haberetur. Crebrò tunc ei in spiritu ceu conquerendo dicebat Dominus, se terram illam ferè totam perdidisse, atq; ex eis locis tanquam exulem profligatum esse.

Quidam zelo Crucifixi à longinquis regionibus, vt Christi ignominiam & iniuriâ vindicarent, ad eum locum, qui Monsgaudij dicitur, peruenêre, sed ibi ab hostibus Christi trucidati sunt. Aberat ab illis per tanta terrarum spatia ancilla Christi, at nihilo minùs vidit sanctos Angelos gratulabundos, cæsorum animas sine vllis Purgatorij pœnis in cælum depottare. Inde verò tantus in eius animo peregrinationis illius ardor extitit, vt ab ea susci pienda nulla se ratione passura fuerit distineri, si vllo pacto sine proximorum scandalo eam susci pere potuisset: cumque ridendo quæreremus ex illa, ecquid illic factura esset, respondit: Si nihil aliud, certè vel Dominum meum honorarem libera confessione nominis eius, quem illic viri impij blasphemando abnegârunt. Moriebatur apud Oegnies quidam familiaris amicus domûs nostræ, idemq; Cruce signatus. Circa illum vidit Christi famula dæmonum multitudinem, quasi rugientium & ad esca m inhiantium. Tum illa obiurgauit dæmones, & vt à Christi ministro, qui Crucis vexillo munitus esset, recederent, præcepit. At illi è diuerso multa ei crimina malitiosè affingebant, & quòd mala fide egisset, obijciebant. Illa verò Domino supplices preces pro ægroto offerens, vidit quandam Crucem luculentâ in ipsum descendere, eumque vndiq; tueri. Quanuis autem morte impeditus, non potuit susceptam peregrinationem prosequi, at tamen magna pœnarum Purgatorij pars condonata est illi, quòd cum cruce signatis voluerit proficisci. Ita enim Dominus sanctæ mulieri reuelauit.

In spiritu procul videndem cædem Christiano. tum.

Visio eius.

Quidam amicus noster, nobilis genere, sed fide nobilior, Deo deuotè seruiens, & omnia, quantum in ipso erat, Christi amore relinquens, vxorẽ habuit valdè huic mundo deditam, & ipsius proposito planè repugnantem. Ea causa formidabat, ne malæ cõingis importunitate è sua domo extruderetur. Tria enim sunt, vt ait Salomon, quæ hominem è sua domo eijciunt: fumus, stillicidium, & mala atq; litigiosa mulier. Sancta autem Christi ancilla dolens vicem iuuenis, multas pro eius vxore Domino preces fudit, eumq; blandè consolans, prædixit illi fore, vt coniunx eius breui ad Dominum conuerteretur. Quod quidem ita euenisse nos cognouimus, & Domino gratias egimus. Perfectè enim mundi vanitatem despiciens, vti priùs religioso mariti proposito aduersa fuit, ita deinceps illud promouebat: immò quasi antecedendo iam trahebat illum, quem antecà distinendo retraxerat.

Fœmina nobilis, eius precibus cõuertitur.

Laborabat in extremis Canonicus quidam ecclesiæ S. Gertrudis Niuellensis. Eius obitûs diem fratres Oegniacenses non temerè nôsse cupiebant, certa ratione permoti. Itaque dicebant laico cuidam Niuellano, qui tunc apud Oegnies erat, vt eo se cõferret, & diem, quo canonicus moreretur, ipsis denunciaret. Eidem autem laico homini dixit ancilla Christi: Si vis opportunè, quod iussus es, nunciare, manè proficiscaris oportet. Illo igitur postera luce Niuellam ingrediente, iam pro defuncto Canonico cãpanæ pulsabantur.

Nocte tertiæ feriæ, quæ caput ieiunij, siue diem illum, qui Cinerum vocatur, proximè antecedit, quando solent homines seculares comessationibus vacare, vidit dæmones quosdam, à quadam religiosa fœmina cum mœrore & ignominia reuerti: quâ quidem grauiter illi oppugnârant, sed Domino opẽ ferente, miminè expugnauerant. Sciscitabatur postea ex illa, quid habuisset, eaq; respondit: Admodùm per id tempus grauata fui, sed eaipsa hora Dei benignitate sum liberata. Itaque didicit ex verbis eius eodem tempore se vidisse dæmones, pudore affectos, ab ea recessisse.

Pudefiunt dæmones, si resistas tentationibus eorum.

Sacerdos quidam ea præsente sacrificium Missæ obtulit: cumq; non esset nescius illam pro ipso crebrò preces Domino offerre, nec haberet maius aliquid, quod ei retribueret, ne ingratus videretur, statuit pro illa Missam eam celebrare. Peracto autem sacrificio, ait illa ad eum: Missa hæc mea fuit. Hodie enim filium pro me patri obtulisti. Illo verò admirante, & vnde hoc sciret, percontante, cùm solus Deus cognitas habeat cogitationes hominum, illa respondit: Vidi columbam elegantissimam in caput tuum ad altare descendere, & quasi volitando alas suas ad me extendere, didiciq; in spiritu, sanctum spiritum illud sacrificium ad me transferre.

Nouit occultas cogitationes.

Visio eius.

Timeant hæc impuri sacerdotes.

Sacerdotibus dignè & deuotè sacrificantibus, videbat illa sanctos Angelos gaudentes, & illis cum multa hilaritate coopetantes, vultu quoq; benigno in eos intuentes, & eos officiosissimè venerantes. Væ autem sacerdotibus miseris, ludę proditoris asseclis, qui Christum Dominum, quantum quidem in illis est, denuò crucifigunt, & sanguinē testamenti pollutum ducunt: qui manibus pollutis, oculis impudicis, ore virulento, corde impuro ad reuerendum illud sacramentum irreuerenter accedentes, sanctos Angelos, qui illic adsunt, grauiter offendunt, & ex medicina salutari mortem sibi miserabiliter conficiunt.

Si hoc possunt sancti in mortali corpore, quid possūt iam Deo in cælis coniuncti.

Quidam ex præcipuis amicis eius, Parisijs sacerdotio initiabatur: illa verò corpore absens, præsens spiritu, quemadmodùm ordinaretur, quomodò affectus esset cùm ordinaretur, ipsum locum ordinationis, pontificis quoque, & ipsius habitum perspicuè vidit, illique admiranti postea omnia narrauit: cumque ei literas quasdam per illius nuncium mitteret, inter alia quædam scripsit, quæ ille, donec completa essent, intelligere non potuit: erant autem eiusmodi, vel ijs consimilia: Arbor noua iam floruit, cuius primos fructus mihi Dominus destinauit. Statuerat idem primum sacrificium suum facere in Frãcia, sed Domino disponente, apud Oegnies, præsente sancta muliere, id fecit.

De spiritu sapientiæ. Cap. 8.

Psalm. 33.

POrrò verò vt opus suum sapiens artifex, templum suum summus sacerdos, filiã suam rex sublimis ad perfectionis fastigia perduceret, septimo septiformis spiritūs dono, quasi pro aliorū cōdimento, eam præclarè illustrauit & ornauit eximiè, nempe sapientiæ spiritu: quod est primū donum dignitate, postremum consummatione. Hac sapientia gustauit & vidit, quoniam suauis est Dominus, cùm sicut adipe & pinguedine repleretur anima eius, cùm de sponsi labijs mel & lac sugeret, & in horto voluptatis manna absconditum manducaret. Huius mellitissimæ sapiētiæ dono cor eius meditationibus afficiebatur, verba edulcabantur, cuncta opera spiritalis vnctionis suauitate imbuebantur. Inde fiebat, vt esset mitis corde, dulcis sermone, actione suauis, ebria charitate: adeò verò ebria & à sensibus abstracta, vt nonnunquam ad Nonam vel Vesperas preces, nobis pulsantibus campanas, illa quasi expergiscens percontaretur è nobis, num hora esset matutina. Aliquando in lectulo suo tres continuos dies illa iacens & cum sponso immortali suauiter quiescens, præ nimia spiritūs iucunditate & suauitate vix vno temporis momento sibi iacuisse videbatur. Mirabili autem affectionum varietate, modò esuriebat Deum, modò sitiebat: & quia scriptum est, Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient: quanto plus Dominum sentiebat, tanto ampliùs crescebat desiderium. Itaque angebatur, clamabat, & vt remaneret suppliciter deprecabatur: & ne receederet, quasi inter brachia complexãdo stringebat, vtque se magis etiam exhiberet, cum lachrymis obsecrabat. Nonnunquam per tres aut eo ampliùs dies, videbatur sibi illum tanquam paruulum inter vbera commorantem stringere, & sese, ne videretur ab alijs, occultare. Interdum verò ludebat cum eo ceu puero, cumq; osculabatur. Quandoq; ceu agnum iuxta sinum illius, aliquando instar columbæ pius Virginis filius se filiæ suæ exhibebat: nonnunquam etiam instar aricis, stellam luculentam in fronte habentis ecclesiam circumiens, filios suos, vt ei videbatur, visitabat. Sicut enim dubitantibus discipulis sub specie peregrini se ostēdit, & beatum Thomam missurus ad Indos, vt eius habet historia, formam mercatoris induit: ita amicis suis pro illorum consolatione amabili specie apparere dignatur: quemadmodùm etiã, authore S. Hieronymo, beata Paula in Bethleem illū sibi videre visa est ceu paruulum in præsepio iacentem.

Ecstasis triduana.

Ecel. 24.

Luc. 14.

Epist. 27. in vita S. Paulæ.

In diuersis autem Domini solennitatibus ita se illi ostendebat, vt ratio solennitatis poscere videbatur: verbi gratia: In natiuitate ceu puerum vbera matris sugentem, vel in incunabilis vagientem. Tum verò afficiebatur erga eum, vt puerum, pro varijs modis, quibus illi apparebat, varias etiam sentiens affectiones. atque ita singulis annis solennitates illæ renouabantur. In festo Purificationis videbat beatissimam Virginem filium suum in templo offerentem, & Simeonem illum inter vlnas recipiētem: atque in hac visione non minùs exultabat prægaudio, quàm si præsens fuisset, cùm ita gestum est olim in templo. In hac solennitate quandoque cereus illius, cùm diù fuisset extinctus, in processione subitò non nisi diuinitùs clarissimo lumine accendebatur. In passione nonnunquam Dominus illi in Cruce apparebat, sed rarò, quòd vix posset sustinere. Aduentantibus magnis solennitatibus, interdum octo diebus antè

Mirę confessationes diuinæ.

Luc. 2.

gaudio

gaudio se affici sentiebat: atq; ita pro totius anni cursu siue ratione varijs mutabatur modis & mirabiliter afficiebatur. Cùm sancti alicuius festus imminueret dies, sanctus ille ferias suas ei nunciabat, & in ipsis feriis visitabat eam, multos secum beatos cines adducens: sicque spiritus eius cum sancto totum illum iucundum ducebat diem. Ex familiari autem & crebro sanctorum colloquio id obtinuit, vt quemadmodùm homines suos vicinos alios ab alijs internoscunt, ita ipsa angelos & sanctos homines alios ab alijs posset distinguere. Nonnunquam sanctus quispiam, in his regionibus prorsus ignotus, festum suum diem, qui in locis remotis colebatur, vt in eius feriis ipsa quoq; gauderet, ei indicabat. Inimò verò etiam nullo indicante, palato cordis discernebat dies festos à non festis, quòd dulciùs illud afficerent dies solennes, quàm alij. Celebrabat autem festos dies, pectori suo atq; animo haud aliter, atque in calendario vel martyrologio inscriptos. Vnde cùm esset aliquando in ecclesia S. Gertrudis in oppidulo, quod Laulos dicitur, & quædam eiusdem S. Gertrudis feriæ in diem crastinũ inciderent, nec tamen eius loci sacerdos id aduerteret, illa intra se sentiens ferias imminere, se continere non potuit. Itaq; cùm sacerdos eò non veniret, nec alius quisquã, qui campanas pulsaret, quèadmodùm fieri solet pridiè ad primas Vesperas, vt vocãt, illa surgẽs è loco suo, campanas, vt potuit, pulsare cœpit. Id verò audiens sacerdos & admirans, ad ecclesiam properè accurrit, aitque ad illam: Cur pulsas campanas perinde acsi feriæ sint, cùm non habeat apud nos consuetudo, vt præterquam in ferijs, hac hora pulsemus? Tum illa verecunda & pauida: Ignosce mihi, inquit, domine: magnæ enim feriæ eras erunt, sed nescio cuius sancti. Sentio enim ecclesiam hanc gaudio perfusam. Sacerdos verò inspiciens calendarium, vidit crastinum diem S. Gertrudi sacrũ fore.

Magna familiaritas cum cæli ei uibus.

Ferias imminentes sentit intra se.

Tot illa & tantas à Domino consolationes percipiebat, vt etiamsi nullis exterioribus, vt fit, nõnunquam pro recreatione, intenta esset, semper in vno aliquo loco absq; vllius hominis consortio sine tædio permanere posset. Sedens aliquando in cellula sua, audiuit vocem dulcissimam Domini, dicentis: Hæc est filia mea dilecta, in qua plurimùm delector. Quando extra se rapiebatur, videbatur sibi caput suum deponere ad genua Christi. Interdum per Angelos ab aliquo supernorũ ciuium salutabatur. Cùm oraret quandoque ad altare S. Nicolai, videbatur ei ex illius reliquijs lac manare. Ab imagine Crucifixi vidit nonnunquam radios quosdam vsque in pectus suum vibrari. Porrò in ijs omnibus valdè delectabatur, & miro modo spiritus eius confortabatur. Apparuit ei quandoque beatus Bernardus, Cistertiensis ordinis pater & lumen, alasque suas, quibus præditus videbatur, circa eam expandit: cumque diù cum illa intra ecclesiæ cancellos sedisset, scisciranti ei, quid sibi vellent alæ istæ, respondit se instar aquilæ sublimi volatu subtilia & sublimia scripturæ diuinæ attigisse, multaque arcana cælestia Dominũ sibi reserâsse. Magna veneratione & singulari amore prosequebatur beatissimum Iohannem Euangelistam. Accidit autem, vt cum multis lachrymis & suspirijs cuidam sacerdoti exiguam culpam venialem confiteretur. Sacerdote illo interrogante, cur ita lachrymis affligeretur, illa respondit: Nõ possum reprimere lachrymas. Videbat enim Aquilam quandam ad pectus suum perinde vt in fonte, ita in illo rostrum suum tingentem, & magnis clamoribus aëra complentem. Intellexit autem in spiritu B. Iohannem lachrymas & gemitus ipsius ad Dominum perferre. Vidit quãdoq; sacerdotem quendam cum lachrymis deuotè sacrificantem, atque columbam quandam in eius humerum descendentem, ex eoq; humero fontem purissimum scaturientem. Interdum etiam vidit Virginis filium sub forma pueri cum immenso lumine circa arculam, in qua Eucharistia reponebatur: cumq; ex ea quæreremus, cuiusmodi esset illud lumen, respondit: Quantũ lumen Solis, candelæ lumen superat: tantũ, immò plus etiam, lux ista vincit Solis splẽdorem. Quando reliquiæ ad nostram ecclesiam adferebantur, illa in spiritu aduẽtum earum præsentiebat, totamq; nocte cum illis iucundam ducebat, Christumq; gaudentem, & à prioribus reliquijs illas iam receptas illatas, cum quadam exultatione & veneratione susci pi videbat. Vtrum autem essent veræ reliquiæ, spiritu suo mirabiliter percipiebat. Ex parua illa Cruce, q̃ est in Oegnies, in qua particula ligni sanctæ Crucis habetur, radium quendam valde iucundum & tanquam cælesti claritate cõspicuum, prodire videbat. Quidam familiaris amicus domus nostræ inter alias reliquias, quas habebat, os cuiusdam sancti sine scriptura reperit. Itaq; cuius esset reliquiæ ignorans, attulit eas ad Christi ancillam, vt per illam certior fieret. Ille verò in spiritu virtutem & veritatem illarum sensit: orauitq; Deum, vt ipsi indicaret, cuiusnam essent. Apparuit autem illi sanctus quidam valdè præclarus

Multas diuinitùs consolationes percipit.

Corporalis Christi præsentia in Eucharistia.

& excellentis meriti: qui ab ea interrogatus, quis esset, non quidem nomen expressit suum, sed quatuor literas ob mentis eius oculos descripsit. Quas cùm illa memoriter retineret, sed quid significarent nesciret, accito ad se Clerico, literas commemorauit, puta, A I O L: & quid significarent, indicari sibi petijt. Ille literas inter se coniungens, dixit, Aiol ex ijs confici. Tum illa perspicuè cognouit, beati Aiulphi, qui apud Primi-
Alij Aigulphum vocant. num in multo honore habetur, cas esse reliquias.

Etsi autem præ desiderio æternæ fruitionis, præ amore visionis Dei, & pro dilatione æternæ beatitudinis in hoc exilio langueret, vnicum tamen & summum erat ei remedium & singulare solatium, manna & panis cælestis, donec veniret ad terrã promissionis. Ex eius perceptione angor cordis & desiderium temperabatur, dolores o-
Singulare eius solamẽ sacra Eucharistia. mnes leniebantur, spiritus confirmabatur. Summo hoc & celsissimo sacramento freta, omnes peregrinationis huius ærumnas patienter tolerabat, omnesque miseræ vitæ huius defectus hoc cibo vegetata paruipendebat. Panis sanctus cor illius cõfirmabat, vinũ sanctum mentẽ eius sanctificans inebriabat. Caro sancta saginabat, sanguis viuificãs abluendo purificabat. Hoc vno solatio diù carere non potuit. Corpus Christi edere, hoc illi viuere erat: ab illo verò diutiùs abstinendo separari, hoc erat emo-
Iohan. 6. ri: iamque in hoc seculo sua experientia didicit, quod Christus in Euangelio dicit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Nec erat ei durus hic sermo, sicut Iudæis, sed suauis: quippe quæ omnem delectationem & omnem saporis suauitatem in eius perceptione, non solùm intus in animo, sed etiam foris in ore persentiret: cùm præerunque sub specie pueri cum mellis gustu & odore aromatico, in puro & bene ornato cordis sui thalamo Dominum suum felicissimè susciperet. Nonnunquam verò, cùm sitim vitalis sanguinis eius diutiùs ferre non posset, post Missarum solennia petebat sibi copiam fieri vel nudi calicis in altari diù considiendi.

De aduentu eius in Oegnies. Cap. 9.

POstquam huius filiæ regis preciosa monilia, huius sponsæ Christi vestimenta fragrantia, etsi non pro dignitate, tamen pro virium facultate descripsimus, iam ad vestimentorum eius fimbrias, id est, ab beatam eius è vita decessum veniendum est, vt etiam caudam nostræ hostiæ offeramus. Cùm multo tempore in eo loco, quem iam crebrò diximus Villenbroc appellari, seipsam Domino immolâsset, è vicinia proximi oppidi, quod Niuella dicetur, hominum ad ipsam cum deuotione confluentium frequentiam diutiùs ferre non potuit: quippe quæ soli Deo cuperet vacare. Sæpiùs iam multis precibus apud Dominum id egerat, vt locum proposito ipsius accommodum, & personas quæ ipsius desiderio secundùm Deum humiliter inseruirent, posset eius
In spiritu videt locum ipsi incognitum. prouidentia obtinere. Itaque in spiritu ostensus est ei locus, quem Oegnies vocant, nunquam illi anteà visus, cuius propter recentem structuram & paupertatem vix tenuis apud homines mentio fiebat. Interim diù apud se deliberabat, ignorans cuiusmodi esset locus ille: Porrò de Domini promissione confidens, longè antè, quàm eò veniret, à mãrito suo Iohanne & eius fratre magistro Guidone, qui illi erat patris spiritalis loco, tanquam obedientiæ filia, facultatem petijt locum illum inuisendi, atque si placeret, illic commorandi. Nec difficilè illi precibus eius assenserunt, ne mœrore afficerent, quam charitatis visceribus complectebantur. Permouit quoque illos Deus, vt id permitterent, nec vllo modo sibi poterant persuadere eam in loco, quem nunquam cognouisset, & in quo commorantium nullam haberet consuetudinem & familiaritatem, diù permansuram. Itaque illa, duce Deo, ad locum ipsi destinatũ iter ingressa est, & cùm adhuc aliquanto interuallo ab illo abesset, beatus Nicolaus, eius loci patronus, gratulabundus ei venit obuiàm, eamque ad suam ecclesiam perduxit. Multùm eo die, cùm adhuc esset in itinere, secum admirata fuerat, in animo suo sentiens magnam S. Nicolai solennitatem adesse, licet non ignoraret eius ferias in Decembrem, non in Maium, quo illud iter faciebat, incidere. Eodem autem ipso die, quo venit in Oegnies, fratres loci eius S. Nicolai translationem solenniter celebrabãt. Postquam autem ad locum peruenit, miro modo & loci situm, & fratres domûs illius, sicut priùs in visione Dominus ipsi ostenderat, agnouit, simulq; comperit festũ di-
ura quæ prædi- em S. Nicolai illic agi: prædixitq; se eo in loco ab hac luce migraturam: locum etiam in ecclesia, vbi post obitũ humanda, esset, mihi postea secretò ostẽdit: & vera eã dixisse rei

rei euentus probauit. In Oegnies enim, tametsi multi eam inde reuocare conarentur, naturæ debitum moriens persoluit, & in ea parte ecclesiæ, quam mihi dixerat, licet plerique aliter vellent, post obitum sepulta est.

De mansione eius apud Oegnies, & de ijs, quæ illic ei acciderunt. Cap. 10.

POsteaquam de terra & cognatione sua, Domino præcipiente, egressa est: postquam sub vmbra illius, quem desiderabat, tanto suauiùs, quanto secretiùs sedit: quæ illi bona illic Dominus præstiterit, quoties solito frequentiùs sanctorum Angelorum visitationibus eam consolatus sit, quàm crebrò cum matre Domini in ecclesia familiaria miscuerit colloquia, quoties ipse Dominus præsens ei apparuerit, nec mente possum concipere: tantum abest, vt sermone explicare queam. Quanto autem propiùs accedebat optatus vitæ terminus & annus extremus, tanto profusiùs munificentissimæ largitatis suæ thesauros illi Dominus pandebat. Ipso verò vltimo vitæ eius anno aduentante, quem & Dominus postremum illi fore promiserat, & illa præ gaudio celare non poterat, (Sex enim annis ante illum magistro Guidoni Niuellano prædixerat, nobisque non rarò & annum & tempus obitûs sui, non tamen exprimendo diem, indicauerat) eo, inquam, anno propinquante, iam se ampliùs continere non valens, anhelabat, suspirabat, præ desiderio clamabat, quasi moræ impatiens, cùm Dominum amplexaretur: Nolo Domine, vt sine me recedas: non cupio hic morari amplùs, domum ire volo. Et miro quodam modo, dum sic extra se rapta vehementi desiderio cruciaretur, præ cordis plenitudine ferè toto corpore dirumpi videbatur: cumque ad se rediret, diù non poterat pedibus consistere. Porrò cùm extra se raperetur, præ feruore spiritûs vultu igneo videbatur: quodque sit admirabilius, sub eiusmodi mentis excessu, immota acie, in solem potuit suos oculos defigere. Non potuit tunc præ spiritûs ebrietate tacere, sed clamans dicebat: Audiui à Domino, me ituram in sancta sanctorum. O dulcissimum vocabulum, Dic mihi mea Clementia, (sic enim eius ancilla vocabatur) quid est Sancta sanctorũ, exfamula volebat scire, quid eæ dictiones significarent, cùm neutra id sciret. Sed, vt dixi, spiritu ebria id faciebat. Sæpè autem has dictiones repetebat, quibus animus eius suauiter afficiebatur. Reddita autem sibi, mirabatur se iam solito crebriores pati mentis excessus: sed dicebatur ei: Ne mireris isthuc postremus hic est annus vitæ tuæ, post quẽ nihil tibi temporis relinquum erit. Audiebat etiam vocem Domini ipsam vocantis, & dicentis: Veni amica mea, sponsa mea, columba mea: iam coronaberis. Nonnunquam vehementi spiritu incitata, & sui plùs solito oblita, ex cordis abundantia inter alia multa, hæc quoq; dicebat: Vestimenta filiæ regis instar aromatum redolent, & membra corporis eius ceu preciosæ reliquiæ à Domino sunt sanctificata.

Multas accipit cælestes consolationes.

Sancti vitã habẽt in patientia, mortem in desiderio.

Nota rem miram.

Eo anno, quo migrauirad Dominum, cùm ex officio mihi à Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum & Cruce signandos, quibus Dominus eam mentem adspiraret, contra hæreticos me compararem, illa ex me scisciabatur, quando redire decreuissem. Me autem respondente, longas me moras facturum, illa dixit, licet prorsus nulla tum laboraret aduersa valetudine: Testamento ego tibi relinquo quædam, quæ post obitum meum tua erunt. Iam enim obitum suum, vt diximus, longè antè præuiderat: dicebatque mihi corporis sui dissolutionem imminere. & quia incerta erat quando essem rediturus, in faciendo testamento properabat: quo me scripsit hæredem zonæ suæ, qua cingebatur, & sudarij linei, quo lachrymas detergebat, & quorundam aliorum non magni quidem precij, sed quæ mihi auro & argento chariora sint. Appropinquante autem tempore ægrotationis optatæ & extremæ, dixit ancillæ suæ, religiosæ virgini, ipsi ministranti: Vereor ne tibi & alijs molesta fiam, diuturna enim & grauiægritudine confecta, proficiscar ad Dominum. Ecquis verò tam diuturni temporis molestiam apud me perferre poterit? Semper enim reformidabat, ne causa eius quispiam grauaretur, tametsi potiùs dolerent omnes, sæpiùs ipsi assistendi & inseruiendi copiam denegari. Prædixit autem, se quadam secunda feria humi collocatum iri. Itaque toto illo anno semper ferè illa feria ieiunabat, nihil prorsus cibi recipiens. Quanto verò tempus mortis eius magis accedebat, tanto illa sine intermissione diebus ac noctibus Domino studiosiùs seruire & placere nitebatur. Vnde eriam à festo die Annunciationis beatissimæ Virginis, vsque ad beati Iohannis Baptistæ ferias, non nisi vndecies, idque parcè admodùm, cibum sum.

Prædicit obitum suum.

Trium mensium spatio

nõ nisi vndecies cibũ sumit.

sumpsit, semper gaudens, & diem cælestium nuptiarum cum exultatione expectans. Beatum verò Andream Apostolum, qui Crucem Domini tanto amore complexus fuit, vt de ea descendere noluerit, valdè habuit familiarem, eumque inter cæteros sanctos præcipuè diligebat: qui etiam ante supremam infirmitatem his verbis eam consolabatur: Confide filia: ego te non deseram: sed quemadmodùm Christi nomen & fidem confessus sum, & non negaui: ita in obitu tuo tibi adero, & coram Deo meo te confitebor, tibique testimonium perhibebo.

De cantu eius ante ægritudinem. Cap. II.

IAm tẽpus promissum propè aderat, quod illa multis lachrymis anteuerterat, multis gemitibus & suspirijs, vt adesset, postulauerat. Et ecce repentè factus est sonus, & vox turturis audita est in terra nostra, vox exultationis & confessionis, quasi sonus epulantis & iubilantis, tanquam sonus sublimis Dei. Extersit Dominus omnem lachrymam ab oculis ancillæ suæ, & repleuit cor eius exultatione. Cœpit enim clara voce, & alta cantare, nec cessauit spatio dierum trium & noctium laudare Deũ, Deo gratias agere, suauissimam cantilenam de Deo, de beatissima Virgine, de spiritibus

Videre admirandã in fœmina.

Angelicis & sanctis alijs, de amicis suis, de scripturis diuinis rhythmicè & dulci modulatione contexere: nec deliberabat, vt sententias inueniret: neque moras nectebat, vt inuentas ante disponeret: sed tanquam si dictarentur scribenti, ita dabat illi Dominus illo tempore, quid diceret. Continua vocis contentione iubilans, nec cogitando laborabat, nec disponendo cantum interrumpebat. Vnus autem è Seraphin, vtipsi videbatur, alas suas supra pectus eius habebat expansas: quo subministrante & humanissimè adiuuante, adspirabatur ei carmen isthuc sine vlla difficultate. Porrò cùm sic tota die vsque in noctem ceciniss et, præ vocis contentione raucæ factæ sunt fauces eius, ita vt in primis noctis initijs vix posset vocem vllam edere. Ea re lætabatur Prior domus nostræ, quòd proxima luce, nempè Dominico die, è diuersis locis soleant homines seculares ad ecclesiam nostram confluere: quos verebatur, si eam tam contenta & alta voce sine cessatione concinentem audirent, offensionem & scandalum inde acceptoros, & pro fatua eam habituros. Et tamen filij huius seculi, filij doloris, non mirantur, si quis clamet præ angustia & dolore, vt fit à parturiente: stupent autem & admirantur, si quis præ gaudio ex cordis abundantia erumpat in clamores, nec se

Stupẽda Dei opera in sãctis eius venerari debemus.

possit intra silentium continere. Sed filij gaudij, cùm talia audiunt, non murmurant, nec offenduntur: sed cum multa humilitate & modestia, Dei magnalia in sanctis eius venerantur.

Manè alterius diei tympanistria nostra altiùs & clariùs cœpit citharizare. Angelus enim Domini illa nocte omnem raucedinem ab eius gutture detersérat, immittens in pectus admirandæ suauitatis vnctionem: sicque reparatis arterijs & voce instaurata, toto fere die non cessauit à laudibus Dei. Homines tamen eò aduentantes non nisi vocem exultationis & harmoniam modulationis audiebant. Clausis enim ostijs, & omnibus exclusis, Prior noster & ancilla sanctæ mulieris cum illa permanserant in ecclesia: atq; inter si multa ex illis, quæ in arcanis cælestibus illa depromebat, assequi non potuerunt: quædam verò intellexêre, sed pauca prohdolor memoria retinuerũt. A summo autem & primo tono suam cantionem ordita fuit, nempe à sacrosancta Trinitate, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate diutissimè laudans, & mirabilia & quasi ineffabilia interserens, quædam etiam è scripturis diuinis nouo & admirabili modo exponens, ex Euangelio & Psalmis, é nouo & veteri testamento, quæ nunq; audierat, multa subtiliter edisserẽs. A Trinitate verò ad Christi humanitatẽ descendit inde ad beatissimã Virginẽ: postea de sanctis Angelis, de Apostolis & alijs sanctis multa pronuncians: ad extremum tanquã in vltimo iam puncto cõstituta, multa de amicis suis, qui etiamnum superstites sunt, dicens, eosq; per ordinem Domino singulatim commendans, & multas pro eis preces fundens. Atq; hęc omnia rhythmicè & Latinè ab ea enunciabantur. Dicebat verò inter cætera, à lumine sacrosanctæ Trinitatis sanctos Angelos habere intelligentiam: à lumine verò corporis Christi glorificati, in sanctis animabus fructum eos capere & exultationem. Beatissimam quoq; Virginem Mariam iam cum corpore glorificatam constanter asserebat: & corpora sanctorum, qui Christo passo surrexerunt, nunquam postea in puluerem reuersa aiebat:

Per id tempus Dominicanorũ,

multumq; eo nomine lætabatur, quòd Spiritus sanctus propediem esset visitaturus Ecclesiam suam, & solito copiosiùs per vniuersam Ecclesiã missurus operarios suos,

qui

qui animarum fructus adferrent mundumque maxima ex parte illuminaturus. Franciscanorum, &c. Ordines inchoabatur.

Dicebat etiam, cùm de beato Srephano protomartyre caneret, quem paradisi rosarium appellabat, illi sub mortem oranti Dominum pro munere dedisse sancti Paulum: & beato Paulo, peracto martyrio, è corpore excedēte, sanctum Stephanum adfuisse, eiusq; spiritum obtulisse Domino atq; dixisse: Domine, hoc ingenti & singulari munere tu me donasti: ego verò multiplici fructu auctum tibi illud reddo.

Pro quodam etiam Concionatore, quem ei Dominus dederat, multùm orans, rogabat, vt pius Dominus eum conseruaret, quo spiritum illius morientis posset ipsa ei offerre, & quem ab illo accepisset, ei cum vsura restituere. Miro autem modo omnes concionatoris illius tentationes, cunctaq; ferè peccata, quæ olim admiserat, commemorans, Dominum precabatur, vt ab eiusmodi illum seruaret. Audiebat hoc Prior noster, qui eius hominis nouerat conscientiam & audiebat confessiones: cumque ad illum venisset, dixit ei: Exposuisti dominæ Mariæ peccata tua? Illa certè inter cantandum ita ea recitauit, ac si coram se in libro scripta videret.

Canticum beatissimæ Mariæ virginis, putà Magnificat, rhythmicè & Romana lingua creberrimè repetebat, multam suauitatem ex ea persentiens. Cùm iam autem sub finem cantionis ad Simeonis canticum peruenisset, deuotissimè commendauit Domino amicos & amicas suas, fœminas religiosas Leodij degentes, atq; pro pace illarū orans, per singulas clausulas primum eius cantici versum, Nunc dimittis Domine &c. repetebat. Atq; etiam pro religiosis Niuellanis, multisque alijs in Leodiensi diœcesi manentibus Dominus preces offerens, semper, Nunc dimittis, repetebat. Expletis tandem tribus illius iubilationis diebus, lectulum suum in ecclesia ante aram iussit præparari, & ad se reuersa accitis fratribus, dixit: Præcesserunt lamentationes, me pro peccatis lugente: præcessit carmen, me propter bona sempiterna exultante & iubilante: & ecce sequitur Væ infirmitatis & mortis. Nunquam deinceps cibum sumptura sum, nū quam lectura in hoc codice. Atq; ita tradens fratribus libellū, quem habebat, in quo preces & carmina quædam de beata Maria, quæ canere solebat, inerant, discipline Domini patienter se permisit & subdidit, finemq; beatum in silentio & spe expectauit.

De ægrotatione eius sub mortem. Cap. 12.

IN hac verò ægritudine grauiter quidem corpore laborabat, sed intus animo suauiter quiescebat. Sancti enim, qui illi adhuc rectè valenti crebrò adstiterant, crebriùs eam iam afflictā correptam valetudine inuisebant. Et ipse Christus sæpè illi apparens & quasi cōmiserantis vultu in eā respiciens, itemq; sanctissima mater eius, ci ferè semper assistens, illam consolabantur. Inter omnes autem beatus Andreas Apostolus ad eā sæpè veniens, haud vulgari eam consolatione afficiebat, ita vt penè omnem doloris sensum ab ea auferret. Sancti etiam Angeli aderant ei, & officiosè inseruiebant. Ita cùm nocte quadā siti laboraret, nec posset tamen, nimia morbi vi impedita, suis viribus surgere & ambulare, duobus sanctis angelis eam sustentantibus, & ducētibus ad locū, vbi reposita erat aqua, bibit, & rursus illis eam reducentibus, ad lectulum suum absque vllo labore reuersa est. Cùm autem, beatissima virgine ipsam præmonente, extremā vnctionem acciperet, Apostoli omnes præcipuè adfuēre, & beatus Petrus claues ostēdens, pollicebatur se illi cæli ianuam patefacturum: potrò Christus signum crucis, vexillum victoriæ suæ, ad eius pedes fixit. Cumq; in diuersis locis vngeretur, in ipsa sacramenti eius perceptione sancti spiritus operationem eum ingēti singulorum locorum illustratione persensit. Quidam etiam amici & noti ei⁹, qui iampridem obierāt, eius consolandæ causa ad eam missi sunt: Iohannes Dinantinus, qui iam cum Christo regnabat, & frater Richardus de Menesar Capella vir sanctus & bonus cùm viueret, sed etiamnum luens pœnas Purgatorias. Alius quidam, grauissimis subditus Purgatorij cruciatibus, apparuit illi, poscens opem ab illa. Habuerat ille & habitum & nomen religionis, & perfectionis professionem præ se tulerat: sed posteà cum multorum scādalo & religionis opprobrio ad seculum reuertens, cum quadam contraxerat coniugium, quæ itidem diù perfectionis vitam præ se tulerat, sed deinde primam fidem irritam fecerat. Ante omnia autem eo nomine se eruciari dicebat, quòd Dei Ecclesiā scandalo suo læsisset. In grauissima ægritudine mirè diuinitus visitatur. Notate hoc desertores vitæ monastice.

Sanctus Tolosanæ ecclesiæ Episcopus, quandoque eius inuisendi causa ad eam venit, ex cuius præsentia maximam illa cepit consolationem, & ad tempus etiam corporis vires: porrò beatissima Virgo, vt ipsi videbatur, quasi in aëra contra sanctum Episco-

piſcopum eam ſubleuauit. Cùm autem idē Epiſcopus in ea eccleſia altari beatæ Virginis conſecrato, Miſſarum ſolennia celebraret, Domino oſtendente, vidit in perceptione ſacramenti columbam candidam, ſancto Epiſcopo in os Euchariſtiam inferentem, & ingentem claritatem eum intus penetrantem, eiuſque animam illuſtrantem. In ea infirmitate tametſi nihil penitus edere poſſet, immò nec modici panis odorem perferre, facile tamen & quidem erebrò Chriſti corpus ſumebat: quod ſtatim quaſi liquefcens, & in animam eius tranſiens, non ſolùm illam confirmabat, ſed etiam corporis infirmitatem ſine mora releuabat. Quandoq; ſumente illa tum Euchariſtiam, facies eius quoſdam ex ſe luminis radios vibrare & diffundere videbatur. Nos quidem tentabamus aliquando, num hoſtiam non conſecratam ſumere poſſet, ſed illa à panis odore mox obhorruit, & cùm niſi exiguam particulam dentibus attigiſſet, cœpit clamare, expuere, & perinde ac ſi pectus rumperetur, anhelare & cum ingenti anxietate ſingultire. Cumque diù prædolore clamâſſet, & ſæpiùs os aqua abluiſſet, magna noctis parte exacta, vix potuit quieſcere. Nunquam autem, quantumnis imbecillo eſſet corpore, quanlibet euacuato & exhauſto capite, vtpote quę quinquaginta & tribus diebus ſub mortem prorſus nihil cibi accepit, lumen ſolis ferre non potuit, nūquam ad lucis ſplendorem oculos clauſit: &, quod eſt mirabilius, cùm iuxta eā & propè ad aures eius in eccleſia, alta voce cantaremus, campanas diù & fortiter pulſaremꝰ, quoddam etiam altare, vt ab Epiſcopo Toloſano conſecraretur, multotum cæmentariorum malleis cædentium opera iuxta eam extrueremus, nullo vnquam ſtrepitu, quem Dei & eius eccleſiæ cauſa fieri ſciret, affligi potuit. Sonus enim ille, vt ipſa, cùm nos ei condoleremus, aſſerebat, nulla caput eius moleſtia afficiebat.

Nota ſanè rem notatu dignam.

Diebus 53. nihil edit.

Confluxêre tum ad illam è diuerſis locis amici & noti, vt eam viſitarent. Nobis autem de quibuſdam, qui necdum ad illam venerant, loquentibus, de alijs dicebat, ſe illos adhuc viſuram: de alijs verò, ſe nunquam in hac vita eos conſpecturam: quod ita etiam eueniſſe ſcimus. Illuſtris quædam matrona, Louaniēſis Ducis quondam cōiunx, quæ contempto ſeculo, ordinis Ciſtertienſis monaſterium petierat, monaſticā in illo vitam profeſſa, longè ante eius obitum, cùm adhuc eſſet in Villenbroc, eam vidit, recedenſque ab ea, dixit. Neſcio domina, an poſthac vnquam te viſura ſim. At illa reſpondit: Immò videbis me. Itaque vbi audiuit, procùl à nobis versùs Coloniam habitans, ſanctam mulierem in extremis agere: Cōiido, inquit, in Domino, quemadmodùm promiſit mihi, illam me adhuc conſpecturam: & ita factum eſt. Quando enim illa venit ad nos, iam pro defuncta campanæ pulſabantur: at tamen præſens adfuit, cùm eius corpus lauaretur, & monumento conderetur.

Ducissa Louaniēſis ſit ſanctimonialis.

Prædixit etiam cuidam ex noſtris Chriſti ancilla ſecretò, quædam poſt mortem eius euentura, quæ ſpiritu ſancto reuelante & promittente didicerat, quæ nos ita propter ſcandalum infirmorum ſubiunximus, vt cùm euenerint, facilè è ſcriptura poſſint animaduerti. Interim verò ſermones ſignauimus, & diligenter clauſimus: fortaſſis enim pertrahſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Sunt quidam, qui quod Dei ad poſterorum vſum & vtilitatem ſeruat, niſi ſtatim viderint ſuos habere progreſſus, murmurent, & dicant cum ludęis: Manda, remanda: expecta, reexpecta. Quædam certè iam vidimus ita contigiſſe, vt illa prædixit, vt de loco ſepulturæ eius, de veſtibus ſanctificatis & honoratis propter frigus, & de ſecunda feria, qua iacuit in terra iam examinis. Quæ cùm ita acciderint, vt illa futura dixit, cætera etiam certiſſimè euentura expectamus: purà de cantu * nouo ſolennitatis, propter voces Angelorum, quas audierat, ipſi à Domino promiſſo: de miraculis, propter ſplendores, quos viderat: ſicut ſuprà dictum eſt, Dominū illi cum multo lumine ſæpè apparuiſſe: de duplici ieiunio in duabus ſolennitatibus. Nam propter biduana ieiuuia, illa non rarò tertio demum die capiebat cibum: denique de imagine propria & venerāda imagine beatiſſimæ Virginis, quam ſæpè ipſa ſupplicando venerata eſt.

Dan. 12.

Eſai. 28.

*nouę legē dum puto

De morte eius. *Cap.* 13.

Videt Maria locum in cœlis ſibi paratum.

Eſai. 64.

ADuentante autem hora deceſſus eius, oſtendit Dominus filiæ ſuæ portionem hęreditatis eiꝰ inter fratres, viditq; locum in cęlis ſibi pręparatū: vidit, & gauiſa eſt. Cuius quidem loci celſitudinem & gloriæ magnitudinem poſſemus vtcunq; ſaltem æſtimare, ſi lapides precioſos & vires gemmarum, itemq; nomina, quæ Domino indicante, expreſſit, memoriæ mandare potuiſſemus. Sed quoniam ſcriptum eſt, Oculus non vidit Deus, præter te, quæ præparâſti diligentibus te: non poſſumus compræhendere, ſed tantùm vtcunq; conijcere, quanta gloria digna ſit, quæ tam piè, tam deuotè

Domino

Domino seruiuit, tam ardenter dilexit Christum, quam tot priuilegijs Dominus in terris peculiariter cohonestauit. Quinta feria ante obitum eius, cùm essemus præsentes, & assisteremus ei ad vesperam, nec loqui nobis voluit, nec ad nos oculos aduertit: sed defixis immobiliter in cælum oculis, (iacebat enim extra cellulam sub dio) vultus eius cœpit quasi serenitate quadam clarere: illa verò præ gaudio diutissimè subridēs, nescio quid submissa voce cantabat. non enim poterat iam altiùs intendere vocem. Ego tum propiùs accedens, & accuratiùs aures accommodans, non nisi parum aliquid eius cantilenæ potui percipere, istuc videlicet: Quàm pulcher es rex noster Domine. In eo gaudio postquam diù perstitit cantando, ridendo & interdum plaudendo manibus, tandem ad se reuersa, velut denuò ad sensum morbi, quem interim non senserat, reducta nonnihil ingemuit. Scisciantibus autem nobis quidnam vidisset, parùm & voluit & potuit nobis dicere: Mirabilia, inquiens, dicerem, si auderem.

Vespere autem sabbati, cùm iam immineret dies, quam fecit Dominus, dies nuptialis, dies gaudij & exultationis, dies, quam ancillæ suæ Dominus prouiderat & promiserat, dies Dominica, dies resurrectionis, dies vigiliæ S. Iohannis Baptistæ, qua fertur etiam S. Iohannes Euangelista migrâsse è seculo, licet eius festus dies alio tempore ab Ecclesia celebretur: eo, inquam, die ancilla Christi, quæ iam diebus quinquaginta duobus nihil prorsus comederat, dulci voce cantauit Alleluia, & tota ferè nocte illa tanquam ad epulas inuitata, fuit in iubilo & exultatione. Die verò Dominico ap. paruit ei Satan, & insidias faciens calcaneo eius, multùm eam vexauit, ita vt nonnihil paueſceret, & à circunstantibus opem poscēret. Sed rursus fiduciam in Dominum concipiens, caputque draconis fortiter conterens, & seſe muniens Crucis signo: Discede, inquit, sanies & turpitudo. Non enim turpem eum dicere voluit, sed ipsam turpitudinē. Illo deinde profligato, rursus cātauit Alleluia, & Domino gratias egit. Appropinquante ergo vespere eius diei, qui natalem S. Iohannis Baptistæ antecedit, circa illam horam, qua Christus in Cruce spiritum reddidit, ipsa quoque ad Dominum migrauit, nullo vnquam mortis dolore vultūs hilaritatem amittens: neq; memini etiam tum, cùm esset benè incolumis, talem me quandoque in ea vidisse vultūs serenitatem & alacritatem. Neque enim, vt in cæteris videmus, post mortem pallor aut fusc⁹ color eius obtinuit faciem: sed vultu angelico, columbina simplicitate, candida & luculenta facie multos & in morte & post decessum ad pietatem & deuotionem permouit. Multi etiam multo lachrymarum imbre ad eius obitum fuauiter perfusi, meritis eiꝰ à Domino se visitari senserunt: quod quidem sancta quædam mulier ex diuina reuelatione prædixerat, fore vt qui ea moriente adessent, diuina consolatione afficerentur.

Migratur è vita infelius est fatā.

Ab ea profligatur.

Felicissimè ab.t ad Dominum.

Cùm autem defunctę sacrum corpusculum ablueretur, adeò visa est exhausta, exenuata, morbo & ieiunijs confecta, vt dorsi eius spina ventri adhæreret, & velut sub tenui panno linco, ossa dorsi sub ventris pellicula cernerentur. Porrò post mortem nō reliquit eos, quos in vita dilexerat: sed ad quosdam rediens, sanctas etiam & probatæ vitæ fœminas crebrò alloquens, amicos suos docuit in agendis, & præmuniuit in periculis, certis & secretis quibusdam signis omnem ab illis hæsitationē excludens. Quibusdam etiam amicis suis impetrauit à Domino precibus suis & sapientiæ splendorē, & charitatis ardorem. Quidam Cistertiensis instituti sanctus monachus vidit in somnis ab eius ore calicem aureum prodire, vnde pleriſque amicis suis potum præberet. Retulit mihi alius quidam in somnis se vidisse corpus eius tanquam in lucidissimam gemmam mutatum. Anno autem incarnati Verbi millesimo ducentissimo tertiodecimo, nono Calendas Iulij, pridiè natiuitatis S. Iohannis Baptistæ, die Dominico sub horam nonam, preciosa Christi margarita Maria Oegniacensis siue de Oegnies, annū circiter triceſimum sextum ætatis suæ ad regis sempiterni palatium introducta est: vbi vita sine morte, dies sine nocte, veritas sine mendacio, gaudium absque mœrore, securitas timoris expers, requies laboris nescia, æternitas finem nullum habitura: vbi cunctis nullis angitur animus, nullo dolore afficitur corpus. Vbi torrens voluptatis diuinę omnia implet & satiat spiritu veritissimæ libertatis: vbi cognoscemus, sicut & cogniti sumus, quando erit Deus omnia in omnibus, cùm dederit regnum Deo & patri Christus Iesus Dominus noster: Qui cum eodem patre & spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Corpus eius mirè exsum & attenuatum.

1. Cor. 13.

1. Cor. 15.

VITA

VITA SANCTAE MEMORIÆ CHRISTINAE VIRGINIS, QVAM MIRABILEM VOCANT, EDITA A F. Thoma Cantipratensi Dominicano: Quemadmodùm habetur in exemplari MS. Idem autem testatur Dionysius Carthusianus, libro de 4. Nouissimis, articulo 50. vbi hunc Thomam vocat virum literatum, religiosum ac nobilem. Etsi autem mihi necdum constat, qua die obierit hæc virgo, tamen ob multas rationes, quòd fuerit cõtemporanea Mariæ Oegniacensis, quòd eius, quamuis tacito nomine, in Præfatione in vitam eiusdem Mariæ, vir grauissimus Iacobus Vitriacensis faciat mentionem, quòd fidelissimum eius vita authorem habeat, quòd multam vtilitatem eius cognitio possit lectori adferre, & ob alia quædam eam hoc loco collocare volui, certus me ea re gratificari pijs, qui eiusmodi lectione non mediocriter incitantur ad pietatem. Stylum ferè totum mutauimus, & quædam reddidimus paraphrasticôs.

PROLOGVS AVTHORIS.

Est in Vitæ eius Præfatione.

SCripturi vitam memorabilis Christi virginis Christinæ, id in ipso opusculi limine commemorandum putamus, quod venerabilis ille Iacobus Achonensis Episcopus, postea Romanę Ecclesię Cardinalis, in vita beatæ Mariæ Oegniacēsis, à se edita, his ferè verbis cõmemorat: Vidi aliam, (Christinam accipe) circa quam admirabiliter operatus est Dominus, ita vt cùm diù iacuisset exanimis, ante quã corpus eius monumento conderetur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atque à Domino obtinuerit, vt in hoc seculo viuens, Purgatorium pateretur. Itaq; multo tempore mirum in modum à Domino afflicta, quandoque se volutabat in igne, nonnunquam hyberno tempore in aqua cõgelata diù morabatur, interdum in mortuorum sepulcra ingredi cogebatur. Tandẽ verò, peracta pœnitentia, in tanta pace vixit, tãtamq; à Domino gratiam adepta est, vt crebrò rapta in spiritu, defunctorum animas vsque in Purgatorium vel per Purgatorium absque vlla sui lęsione, & ad superna regna deduceret. Hęc quidem ille venerabilis Iacobus Episcopus de ea annotauit: ego verò indignus frater ordinis Prædicatorum, ad Christi gloriam & lectoris ædificationem, vitam eius conscribẽdam suscepi, imperito quidem & inculto sermone, sed certa veritate, quam habeo ex aliorum relatione. Neq; temerè id dixerim, certa me commemoratorum, cùm tot planè testes producere liceat in permultis, quæ à me adferentur, quot tum in oppido Trudonensi rationis compotes esse potuêre. Neque enim in angulis & latebris hęc gesta sunt, sed planè in luce & sub aspectu plurimorum: neque tam longa temporum spatia intercesserę, vt ea potuerit obliuio abolere, & ab hominum memoria excludere, cùm ab eius obitu vsque in præsens, non nisi octo anni fluxerint. Ea verò, quæ nullus mortaliũ præter ipsam nõsse potuit, ab illis didici, qui se ea ex eius ore percepisse testati sunt. Certus autem sit, quisquis hæc legerit, ijs me testibus fidem adhibuisse, à quibus tam longè abfuit fingẽdi libido, vt vitam potiùs ipsam proditurі fuerint, quàm à veritatis tramite deflexuri. Fatemur quidem, & res ipsa docet, ea, quæ dicturi sumus, humana ratione plerunque capi non posse, quippe quæ pro naturæ vsu & ordine fieri nequiuerint: nec tamen negari potest, possibilia esse Deo prępotẽti creatori: quanquã nec sic ego vllo pacto ea scripturus fuerim, nisi me eius, quem dixi, reuerendissimi antistitis Iacobi, in maioribus testimonium confirmâsset. Itaque opusculum hoc ita distinguere placuit, vt primo loco quemadmodùm educata sit & nutrita, atque deinceps cætera, quæ ab illo gesta sunt, vti ea certissima & indubitata relatio, ne didicimus, explicemus.

Veritas huius historię.

VITAE

VITÆ HISTORIA.

De Christinæ patria & educatione. Cap. 1.

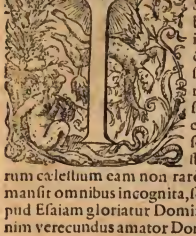

TAQVE venerabilis Christi virgo Christina in † oppido S. Trudonis in Hasbania honestis parentibus orta est: qui-bus è vita abeũtibus, illa cum duabus sororibus relicta est, iis natu minor. Porrò sorores illæ vitam suam religiosè & piè instituere cupientes, ita inter se sua munia partitæ sunt, vt maxima natu vacaret precibus, media domûs & rei familiaris haberet curam: postremo loco nata Christina, ad pascua euntia pecora custodiret. Quod illa, tametsi præ cæteris humilius & abiectius videretur, libens susscepit: nec Christus ei suam adhibere consolationem distulit, internæ suauitatis illi suppeditãs gratiam, & secretorum cælestium eam non rarò conscium & participem reddens. Interim tamen illa mansit omnibus incognita, soli Deo tanto notior, quanto occultior cæteris. Vnde apud Esaiam gloriatur Dominus: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Est enim verecundus amator Dominus Iesus.

† aliàs pago qui Brustemũ dicitur.

Diuinis cõsolationib⁹ & reuelationibus fouetur.

Esa. 24.

Vt mortua fuerit. Cap. 2.

POrrò autem ab internis illis sanctæ contemplationis exercitijs vires corporis eius adeò debilitatæ sunt, vt vitam cum morte commutarit. Positum itaque in medio est corpus exanime, amicis & inprimis sororibus eius acerbè lugentibus: deinde manè ad templum deportatum est: vbi cùm pro anima eius Missæ sacrificium offerretur, subitò sese commouẽte corpore in feretro, illa surrexit, & mox instar auiculæ sursum scandens, ad templi trabes vsque peruenit. Rei nouitate perterriti omnes, qui illic aderant, inde au fugerunt: sola soror natu maxima, non absque formidine, illic permansit. Sedit autem Christina immota, donec peracta esset sacrificium. Eo absoluto, sacerdote eam coniurante, coacta est descendere. Id verò quidam sic interpretantur, quòd purus & subtilis spiritus eius, ab humanorum corporum odore abhorruerit. Inde cum sororibus domum abijt, ciboque corpus refecit. Venerunt autem ad illam * spirituales quidam amici illius, & quidnam vel vidissent, vel passa esset, ab ea percontati sunt.

Redit ànmor tead vitam.

* specialis

Quemadmodùm è corpore educta, & in illud reducta fuerit. Cap. 3.

TVm illa: Statim, inquit, vt è corpore excessi, animam meam exceperunt lucis ministri, Angeli Dei, deduxeruntque illam in locum quendam obscurum & horridum, animabus hominum refertum. Quæ verò tormenta eo in loco cõspexi, ea tam immania & acerba fuêre, vt nullus possit sermone id explicare. Vidi illic non paucos vita functos. mihi, cùm viuerent, non ignotos. Valdè autem miserata ego animas illas miserabiles, quærebam quis esset ille locus. Suspicabar enim tartarum esse. Respondebant mihi duces mei, locum esse Purgatorij, vbi peccatores, quos in vita quidem pœnituisset, sed non satis, scelerum suorum meritas pœnas darent. Inde perduxerunt me ad inferorum supplicia, in quibus itidem agnoui quosdam, mihi olim in vita notos. Posteà verò translata sum in paradisum vsque ad thronum diuinæ maiestatis: vbi cùm viderem gratulantem mihi Dominum, vltra omnem modum lætabar, quòd arbitrarer illic me deinceps cum Domino in omnem æternitatem permansuram. At ille mox respondens desiderio meo: Reuerà, inquit, dulcissima filia hic mecũ eris: sed nunc, vtrum è duobus malis, optionem tibi facio, vel æternùm hic nunc apud me permanere, vel redire ad terras, ibique in mortali corpore absque illius detrimento pœnas perferre, ijsque omnes illas animas, quas in locis Purgatorijs miserabaris, liberare & eripere: efficereque vt homines adhuc in corpore manentes, tuæ pœnitentiæ & vitæ exemplis ad me conuersi, à suis facinoribus abstineant & resipiscant: peractisq; omnibus, ad me tandem multis aucta meritorum cumulis reuerti. Ego verò abque vlla cunctatione, sub conditione mihi proposita dixi me velle ad corpus redire.

Pœnæ Purgatorij.

Habes exẽplũ eximiæ charitatis.

Et pius Dominus, gratulans quòd me promptam obtulissem, iubet animam suo corpori restitui. Qua in re exequēda admirari licet beatorum spirituum incredibilem celeritatē. Ea enim hora, cùm in Missæ sacrificio, quod pro me fiebat, diceretur primò, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi &c. anima mea sistebatur coram throno diuinæ maiestatis: cumq; tertiò id repeteretur, illi me corpori reddidére. Ita se habet & excessus meus è vita, & ad vitam reditio. Propter hominum correctionem & emendationem ad corpus reuocata sum. Itaq; deinceps oro, ne vos perturbent ea, quæ visuri estis in me. Excedent enim mentis humanæ captum, quæ Domino volēte fient in me: nec talia inter mortales quandoq; comperta sunt. His auditis, admirati sunt amici eius, & non absque stupore, quæ futura essent, præstolabantur.

Vt à cognatis capta, à Domino verò liberata, suo lacte virgineo se sustentârit. Cap. 4.

Ferre nō potest hominum conuictum.

COepit deinde hominum conuictum & conspectum incredibili cum horrore fugere, & ad loca deserta, in arbores, ad turrium & templorum, aut aliarum rerum excelsarum fastigia confugere. Id eius amici conspicati, quòd putarent eam à malis dæmonibus occupatam, tandem multo labore comprehensam, in vincula ferrea coniecerunt. Vbi cùm multas molestias, præsertim ex hominum odore, multamq; penuriā pateretur, nocte quadam diuinitùs adiuta, vinculis & compedibus dissolutis euasit, fugitq; in remotam * solitudinem, instar auium illic degens in arboribus: cumque egeret alimento, (neque enim quanuis subtilissimum corpus eius cibo carere potuit) diristimaq; fame cruciaretur, nullo pacto ad hominum conuictum redire voluit, sed sola cū Domino manere in desertis locis. Itaque preces Domino offerens, suppliciter eum rogauit, vt ipsius angustias & necessitatem benignissimæ misericordiæ suę oculis respiceret. Vix precādi finē fecit, cùm ecce ad se oculos reflectens, videt ex aridis mammillis virginei pectoris sui contra ipsa naturæ iura lac distillare. Mira profectò res, & præterquam in singulari & incomparabili Christi Domini virginea matre, cunctis seculis inaudita. Illum igitur lacteum liquorem alimenti loco sumens, ad nouem hebdomadas suo se lacte sustentauit. Rursus autem à suis quæsita, reperta & capta est, & vt priùs, vinculis ferreis constricta, sed fruſtrà.

* remotas syluas.

Virgo suo se lacte alit.

Vt per Mosam nihil læsa transierit. Cap. 5.

LIberata enim iterum à Domino, venit Leodium: vbi sacrosanctas immaculati Agni Paschalis carnes esuriens, supplex rogauit sancti Christophori sacerdotem, vt ipsam multis angoribus correptam, sacra communione muniret. Promisit ille quidem se id facturum, sed addidit, necdum intra horam expedire se posse. Illa morā non ferens, ad alterius ecclesiæ sacerdotem se contulit, petijtq; ab illo similiter venerabile corpus Domini Iesu. Is verò absque mora eius precibus se accommodans, illi satisfecit. Et ecce repentè quodam impetu incitata, extra vrbem aufugit. Miratur presbyter, & vnà cum S. Christophori sacerdote fugiētem insequitur vsq; ad ipsas Mosæ fluminis ripas. Cumq; sperarent illam se ad obuias lati fluminis vndas comprehensuros, cū multo stupore cernunt fœminam vero & naturali corpore, haud aliter atq; phantastico, profundos penetrare gurgites, & in vlteriorem ripam absq; vllo sui detrimento euadere.

Per fluuiū illæsa penetrat.

Vt igne se mirabiliter cruciârit. Cap. 6.

TVm verò cœpit illa exercere, quorum causa à Domino remissa fuerat. Ingrediebatur in ardentes clibanos, coquendis panibus præparatos, & illis incendijs haud secus, atq; aliquis è nobis, cruciabatur, ita vt præangustia & dolore horrendos ederet clamores. Postquam autem inde egressa fuit, vestigium nullum alicuius vstionis in eius corpore visebatur. Quando ad manum non erant eiusmodi furni, in hominum ædibus, iactabat se in copiosos ignes, vel pedes tantùm aut manus immittebat, tandiù illic tenens, vt nisi diuino esset seruata miraculo, non potuerint non in cineres redigi. Interdum deponebat se in cacabos plenos bullientis aquæ vsque ad mammillas, vel si non essent profundi satis cacabi, vsq; ad renes, membra illa, quæ in aquam eiusmodi mergere non poterat, aqua feruenti perfundens. Etsi autem prædolore instar parturientis, clamaret, at tamen detrimenti nihil in egredientis corpore apparebat.

Nota lector & cogita Deū mirabilem in sanctis suis.

Vt

Vt in aquis egelidis se afflixerit. Cap. 7.

SVb aquis Mosæ fluminis hyberno tempore, cùm rigerent omnia gelu, crebrò & diù morabatur, sex & eo amplius diebus in eis perdurans. Accedente autem ad fluuium sacerdote, qui eius gerebat curam, eamque per Christi nomen adiurante, coge-batur inde exire. Solebat etiam hyeme sub molēdini rota erecta stare, ita vt aqua, vertente se rota in medium verticem & totum corpus eius dilaberetur. Interdum in aquis natans, simul cum illis ferebatur in rotam, atque ita horrendum in modum circumacta cum ipsa rota, membris omnibus manſit incolumis.

Vt in rotis & patibulis se torserit. Cap. 8.

IN rotis etiam, quibus piratę plerunque puniri solebant, instar eorum, qui illis excarnificantur, contorquebat brachia & crura sua: nec tamen, postquam ab illis descendit, vlla in membris eius contritio vel fractura visebatur. Nonnunquam in patibulo inter fures ab illo pendentes se suspendebat ad vnum aut alterum diem: sæpè in monumenta mortuorum ingrediebatur, lugens illic hominum peccata.

Vt spinis & vepribus, à canibus agitata, se lacerârit. Cap. 9.

SVrgebat quandoque medijs noctibus, & totius oppidi Trudonensis canes in se concitans, ante illos ipsam in sectātes instar ferę cuiusdam cursitabat: sicque per deuia & per densos vepres & spineta agitata, adeò ab illis compungebatur & lacerabatur, vt nulla corporis eius pars vulneris esset expers: & tamen multo fuso sanguine, nulla plagarum aut vulnerum vestigia conspiciebantur in eius corpore. Aliàs ipsa se sua spō te spinis & sentibus compungebat, vt toto corpore sanguine perfusa videretur. Multis id non rarò cernentibus, magnæ fuit admirationi, vnde tanta sanguinis copia in vno corpore abundaret. Nam præter has sanguinis profusiones, sæpissimè permultū sibi sanguinis venæ sectione detrahebat. Mirè lacerātur spinis, nec vllata-men cernūtur vulnerū vestigia.

De corporis eius subtilitate & agilitate, & inter orandum quid ei acciderit. Cap. 10.

CORpus eius tantæ erat subtilitatis, agilitatis & leuitatis, vt in arduis & excelsis ambularet, & instar passeris à tenuissimis arborum ramusculis penderet. Preces Domino oblatura, ad arborum, vel turriū, aut aliarum rerum sublimium fastigia se recipere cogebatur, vt illic ab omnibus semota, spiritūs sui requie potiretur. Inter orandū autem, cùm mens eius esset diuinæ contemplationi intenta, instar liquescentis ceræ omnia eius membra in globi cuiusdam formam conuoluebantur, ita vt corpus eius planè sphæricum cerneretur. Illa autem spiritūs ebrietate se remittente, & sensibus suas sedes suaq; in membris loca reperentibus, in ericij speciem conglobatum corpus, ad pristinam redibat formam, membraque extendebantur, quæ in formis cuiusdam materiæ congeriem præ se paulò antè ferebant. Sæpè quoque visa est in palis sepium erecta stare, & psalmos depromere. Molestissimum enim illi erat, immundam humum contingere. Toto corpore liquefcit, dum vacat orationi.

De tibia eius confracta, & vt rursus capta, rursus diuinitùs erepta sit. Cap. 11.

AT verò sorores & cognati eius miro afficiebantur pudore, quòd propter eiusmodi res inusitatas, homines eam putarent plenam malo dæmone. Itaque non minùs improbum, quàm robustum virum precio conduxêre, vt eam persequeretur, & captam ferreis nexibus implicaret. Fecit nequam ille, quod iussus erat: persequebatur per deserta loca fugientem, sed cùm manibus eam comprehendere non posset, tandē tibiam eius claua confregit. Ducta est igitur domum, & à sororibus chirurgus accitus, qui tibiam eius curaret. Ea causa missa est Leodium, curru eam vehente. Sed cùm chirurgus ille non ignoraret, quanta esset vis & robur spiritūs eius, eam in cellario quodā omni ex parte murato, vinculis fortiter colligatam, & ad columnam religatam, obleratis ostijs, inclusit. Stringente autem illo tibiam fascijs suis, & opportunis remedijs fouente, postquam ab ea recessit, illa quicquid ab eo fomentorum adhibitum fuisset, abstrahe. Tibia eius confringitur. Reijcit chirurgi cata-plasmata.

A Domino curatur.

strahebat, indignum planè censens alium suis vulneribus adhibere medicum, præter saluatorem nostrum Dominum Iesum Christum. Nec fuit frustrà spes eius. Quadam enim nocte, irruente in illam spiritu Domini, solutis vinculis, quibus constricta erat, curato vulnere tibiæ, obambulabat per cellarium tripudians, laudansq; & benedicens illum, cui vni & viuere & mori constituisset. Sentiens autem spiritum suum septis cellarij coarctari, arrepto saxo è cellarij pauimento, multa vi perfregit murum: & quemadmodùm arcus quanto fortiùs tenditur, tanto validiùs à se vibrat sagittam: ita spiritus eius, plùs quàm par erat, pressus, (vbi enim Domini spiritus, ibi libertas) cum ipsa mole corporeæ carnis, perinde vt volucres, per aëra volitâsse fertur.

2. Cor. 3.

Vt oleo ab eius vbere manante, à cognatis dimissa sit. Cap. 12.

AT nec sic tamen sorores & cognati eius, ab eius insectatione desistere voluerunt. Vbi enim reuertentem illam comprehendere potuêre, iterum vinculis fortiter constrixerunt, & haud secus atque canem, exiguo pane & aqua eam sustentârunt. Et Christus quidem, vt eximia in ea fuæ virtutis miracula declararet, ad tempus passus est eam vinci & affligi. Itaque duritia ligni illius, ad quod religata erat, nates eius attritæ sunt, & humeri computrescebant: quo factum est, vt præ dolore illum ipsum panè suum edere non posset. Nullo verò eius vicem miserante, mirificè illius misertus est pijssimus Dominus Iesus, effecitque in ea insigne miraculum, cunctis superioribus seculis inauditum. Nam ex virgineis eius vberibus oleum manare cœpit. Quod illa tum pro condimento sicci panis, tum pro vnguento vsurpans, partim fami remedium adferebat, partim putrescentia vulnera perungebat. Id verò posteaquam eius sorores & consanguinei vidêre, sibi à lachrymis temperare non potuerunt, nec deinceps aussi diuinæ voluntati in Christinæ miraculis reluctari, eam à vinculis absoluerunt, & cùm flexis genibus ob illatas iniurias veniam petijssent, suæ illam libertati permisêre.

Tractatur inhumaniter à suis.

Nota.

Vt precibus religiosorum hominum nonnihil eius vita temperata sit. Cap. 13.

ILla igitur hac freta libertate, quantum licuit & libuit, pro hominum peccatis à seipsa pœnas reposcebat ita, vt iam suprà dictum est. Sed cùm multi desiderio videndi in illa admiranda Dei opera, à propinquis & longinquis regionibus quotidiè aduentarent, homines religioli vtriusq; sexûs, in S. Trudonis oppido degentes, verti ne quæ in illa diuinitùs fiebant, humanæ mentis captum excederent, materiamque præberent carnalibus hominibus opera Dei malignè interpretandi, ea præsertim, quòd hominum conuictum fugiens, instar auis ardua loca peteret, & in aquis piscium more diù maneret: sedulis precibus egerunt apud Dominum, vt miracula potentiæ suæ in Christina ad communem hominum consuetudinem moderaretur. Nec verò spreuit Deus pias preces & lachrymas seruorum suorum. Quodam enim die, spiritu vehementissimè eam impellente ad ecclesiam pagi Vuellensis confugiens, cùm cerneret apertum sacri baptismatis fontem, illi se totam immersit. Inde verò feruor id assecuta, vt eius viuendi ratio deinceps esset temperatior & accommodatior ad hominum consuetudinem, moderatiusque se gereret, posset que commodiùs ferre & odores & conuictum aliorum.

Vt spiritus eam compulerit eleemosynas emendicare: & quàm gratum sit Deo præstare eleemosynas. Cap. 14.

Sæpè Eucharistiam accipit.

PRæstantissimum Dominici corporis & sanguinis sacramentum crebrò, maximeque Dominicis diebus, cum multa deuotione percipiebat, ex eoque, vt ipsa ait, & corporis robur, & ingentem spiritûs lætitiam capiebat. Nihil autem eorum, quæ propria illius erant, & Christi causa reliquerat, quæve hæreditario iure ad ipsam deuolui oporteret vel essent deuoluta, in suos vsus cõuertere potuit: sed in cibum sumebat ea, quæ quotidie ostiatim emendicâsset, vt eorum peccata portaret, quorum eleemosynis alebatur. Dicebat verò, ea causa diuinitùs se compelli ad sceleratorum hominum petendas eleemosynas, vt ij per eas ad peccati horrorem & ad agendam pœnitentiã perducerentur: addẽs etiam, nulla re magis Deum flecti ad misericordiam erga peccatores, quàm si illi sint benigni & misericordes erga proximos. Nec vnquam sanè misericordia, nunquam benignitas aliò, quàm ad bonum finem & felicem obitum perduce-

Peccatoribus quid præcipuè Deum conciliet.

re po-

re potuit hominē. Possumus id exempli causa quodā Christinæ experimento vel testimonio confirmare. Die quodam intolerabili siti vexata, Deo eam instigante, ad mensam cuiusdam sceleratissimi hominis splendidè apparatam accurrit, potum ab illo petens. Ille præter morem suum insolita humanitate permotus, vinum ei obtulit, vnde illa parùm bibit. Ea causa contra omnium opinionem, qui virum nouerant, Christina affirmauit eum in morte ad pœnitentiæ & contritionis gratiam peruenisse.

Quid pertulerit vescens flagitiosorum hominum eleemosynis. Cap. 15.

HAec ergo, vt diximus, illi ratio fuit, quamobrem sceleratorum hominum, vti diuinitùs cognebatur, eleemosynas emendicaret. Sed cùm aliquid è rebus malè partis acciperet eleemosynæ nomine, eoque vesceretur, videbatur sibi ranarum aut bufonum viscera, aut serpentum intestina glutire. Itaq; ciusmodi cibos edens, instar parturientis clamitabat, dicens: O pie Iesu, quid ita mecum agis? Cur adeò me excrucias? tundensq; pectus & corpus, aiebat: O misera anima, quidnam appetis? Cur isthæc horrida concupiscis? quid his sordibus vesceris? Hunc in modum illa torquebatur, cùm cibos sumeret ab illis, qui per vim aut fraudem illos rapuissent. Nec minùs tamen cruciabatur, si ab sceleratis peccatoribus aliquid petisset, nec impertrasset. Accidit quādoque, vt petenti quippiam homo impius dare nollet. At illa via ab eo tollens, dixit: Etsi impræsentiarùm dare non vis, tamen posteà tibi ablatum non dolebis: & tunc prodesse rit tibi, quod iam non prodest. Cùm illi deesset manica in veste, vel capitium in pallio, si quis ei veniret obuiàm, à quo, spiritu eam intus admonente, ea accipere deberet, primò rogabat illum: & si daret ille, agebat gratias: sin minùs, auferebat etiam recusanti, & ad suas vestes assuebat. Nec erubescebat, si ad vnam tunicam dispares vel diuersi coloris manicas haberet. Vestes autem eius erant tunica alba, & pallium album, tegens totum corpus vsq; ad talos, non alijs ferè consutum filis, nisi arboris tiliæ cortice, aut salicum viminibus, aut ligneis ijsq; paruis hastulis. Calceis non vtebatur, quibus uis tēporibus indiscriminatim nudis pedibus incedens. Epularum loco habebat escas viles & abiectas & scutellarum purgamenta. Aquam appositam bibebat, panemq; furfuraceum nimisq; durum, sed aqua maceratum edebat: ijsq; post biduana, plerunq; etiam triduana ieiunia vescebatur.

Hæc fecit sanctissima Virgo non; aliqua temeritate, sed Deo illā cogente, haud dubiè in fauore illorū, quibus ea eripiebat.

Vt luxerit eorum causa, quos didicit damnatos: vtq; miro affecta sit gaudio propter eos, quos nouit ad cælos abijsse. Cap. 16.

HOnores summoperè fugiebat & gloriam, dicebatq; eorum causa apud inferos & in locis Purgatorijs illos grauissimè cruciari, qui veritatis in hac vita à Christo noritiam accepissent. Porrò semper ferè tanquam mœrens & lugens ibat cogitabunda: quippe cui Deus quotidiè morientium vel ad salutem, vel ad perditionem, merita reuelaret. Si quis intra oppidum vita functus esset, quem illa apud inferos damnatum spiritu cognosceret, fundebat lachrymas, affligebat sese, torquebat cum multo cruciatu brachia sua & digitos, perinde ac si sine ossibus essent flexiles. Erat verò dolor eius intolerabilis cūctis illam cernentibus, vt nulla quanuis adamantina pectora eum absque multa suî contritione & compunctione sustinere possent. Illorum autem nomine, qui ibant ad vitam sempiternam, inēffabili exultatione & tripudio afficiebatur, ita vt sine summa admiratione tanta eius iucunditas videri non posset. Atque illi, qui spiritus eius virtutem nouerant, facilè animaduertere potuēre ex eiustum gaudio, tum mœrore, quis in eo oppido morientibus esset adfuturus*

Pœnæ amborum.

* deest opinor finis.

Illa sanè libentissimè atque officiosissimè è vita migraturis aderat, adhortans eos ad faciendam peccatorum confessionem & fructus pœnitentiæ, ad concipiendam spem vitæ beatæ, ad vitandos summo cum horrore æstuantis gehennæ cruciatus. Neque id Christianis duntaxat, sed etiam Iudæis, quorum erat eo in loco ingens numerus, mirabili commiseratione & solicitudine præstabat. Dicebat verò Christi summam esse misericordiam in eos, qui ad ipsum conuerti vellent, eumq; valdè inuitum in hominū peccata animaduertere: & propemodùm dolore affici eum, quoties ad id hominum sceleribus adigeretur: porro accuratè eum occasiones inquirere miseris salutem conferendi, eosq; saluos faciendi. Hæc autem illa de Christo dicente, mira oris gratia perfundebatur. Referebat etiam locum esse vicinum inferis, in quo illi ex diuinæ maiestatis decreto punirentur, qui immanium scelerum rei, sub vitæ finem se peccâsse dolu-

A desit liberaliter morituris.

luissent, & ita cum cordis contritione obiissent. Eum autem locum propter cruciamẽ torum immanitatem nihil ab inferni supplicijs discrepare aiebat, nisi quòd ij, qui illo continentur, spe veniæ respirarẽt. Ijs verò excatnificãdis dæmones præsse fetebar, qui tanto maiori crudelitate in eos fœurent, quanto se scirent breuiora ad illos excruciandos tempora habituros.

Vt claruerit spiritu Prophetiæ. Cap. 17.

SPiritu Prophetiæ præditam illam fuisse, non vno modo doceri potest. Præmonuit, multos, vt suę saluti consulerent: multos de occultis scelcribus secretò obiurgauit, ijsq; agendæ pœnitentiæ author fuit. Confligente Brabantiæ Duce cum hostibus suis, quæ fuit pugna miserabilis, cæsis permultis, illa haud secus atq; solent parturientes, clamitabat, dicens: Eheu eheu, video aëra gladijs & sanguine plenum. Properate sorores, properate, preces fundite ad Dominum, stillent lachrymas oculi vestri, ne contineat Dominus in ira sua misericordias suas. Cuidam etiam sanctimoniali in eodem monasterio S. Catharinæ, dicebat: Festina filia, properè te confer ad deprecandum Dominum pro patre tuo, qui in præsentissimo iam salutis suæ periculo versatur.

Videt pugnã spiritu, procùl absens corpore.

Vt cuiusdam sanctimonialis apostasiam prædixerit. Cap. 18.

ERat in illo monasterio sanctimonialis quædam, quæ fugam meditabatur. De ea igitur ita dixit Christina: O vas inane, huic monasterio magno dedecori & offendiculo futurum. Non multum inde temporis interesset, & vt Christina dixerat, illa à monasterio aufugit, monasterioque sua incontinentia magno probro & scandalo fuit. At tamen resipuit, & monasterio se ad agendam pœnitentiam reddere voluit: sed cùm ea in re sanctimoniales supra modum difficiles & inexorabiles se præberẽt, Christina eas reprehendit dicens: Tametsi vos non magnipenditis perditionem eius, at tamen non paruo illius anima Christo constitit, qui eius causa sudit sanguinem suum, & mortem perpessus est. Nec destitit hunc in modum instare apud eas, donec pœnitentem illam rursus in suam sodalitatem admitterent.

Resipiscit sanctimonialis, quæ fugerat ex monasterio

Vt precibus suis nobilem quendam peregrè profectum religionis ergô, seruârit. Cap. 19.

VIr quidam nobilis ad sepulcrum Christi visitandum peregrè profectus est. Eius vxor orauit & adiurauit Christinam, vt cum suis precibus saluum & incolumem ad suos reduceret. Fuit quidem molesta Christinæ illa nobilis fœminæ obtestatio, at tamen multas pro eius marito preces Domino obtulit, multos labores susceptit, effecitq; vt ille sanus domum rediret. Dixit autem vxori eius quasi substomachando: Ecce importunitate obtestationis tuæ compulsa, sanum tibi restitui maritum tuum: sed noueris tamen non diù te illius præsentia fruituram. Dixit illa, & resipsa vera illam dixisse declarauit, non diù pòst ab hac luce subtracto nobili illo viro, & vxore cum liberis in mœrore multo derelicta.

Prædicit obitũ cuiusdã nobilis.

Vt Hierosolymam captum iri prædixerit. Cap. 20.

LOngè etiam antè prædixit terram sanctam & Hierosolymam in impiorum Saracenorum ditionem redactum iri. Quo autem die à Saladino Aegypti Sulthano capta fuit Hierusalem cum sepulcro & Cruce Christi, illa in castro Loënensi tum constituta, spiritu cognouit rem gestam: cumque multùm exultaret, ab ijs, qui aderant, rogata vt eius lætitiæ causam exponeret: lure, inquit, exulto: nam & Christus Dominus cum Angelis suis exultans, occasionẽ præbuit, qua magna possit hominum copia, salua fieri. Illis rursus scisciantibus, quænam esset hæc occasio, respondit: Noueritis terram sanctam hodiè venisse in manus hominum impiorum, atque hac re magnam salutis oblatam occasionem. Christus enim pro illata ipsi contumelia dignum censuit, vt terra illa hac ignominia afficiatur, quanuis ipsius passione sanctificata, at tamen in fine mundi cum ipso mundo peritura: quando illius recuperãdæ causa anima semper victuræ, eiusque sanguine redemptæ, ab iniquitate ad iustitiæ studium conuertentur, fundentque homines sanguinem suum, & quandam morti Saluatoris vicem cum multa deuotione rependent. His dictis, mirabantur omnes, & quidam annotârunt tempus.

Hierusalẽ capitur à Saladino Sulthano.

Vt

Vt magnam famem venturam prophetauerit. Cap. 21.

FAmem illam ingentem, quæ incidit in annum à Christo nato millesimum decentesimum septuagesimum, longè antè futuram prædixit: & permulta talia prophetice pronunciauit, quæ iam partim completa sunt, partim complenda credimus. Fuit autem valdè familiaris monialibus S. Catharinæ extra oppidum Trudonense: cum quibus aliquando de Christo colloquens, præter expectationem omnium rapiebatur spiritu, corpusque eius instar ludentium puerorum tanta celeritate in orbem crebrò vertebatur, vt nulla possent in illo membra discerni. Cumque id diù durâsset, tandem quasi vltrà ferre non sustinens eam corporis agitationem, membris omnibus quiescebat: & ecce inter guttur & pectus eius audiebatur melodia quædam admirabilis, quam nemo mortalium vel capere posset, vel vlla industria & arte imitari. Audiebatur quidem musicus, concentus sed verba melodiæ, si tamen verba dici queant, modo quodam incomprehensibili exprimebantur. Nulla enim vel de ore vel naribus eius vox aut spiritus proficiscebatur: sed solummodò inter pectus & guttur angelica melodia resonabat, interim membris omnibus quiescentibus, & ipsis quoque oculorum palpebris clausis, haud secus atque dormientibus. Deinde post aliqua temporis spatia, ad se nonnihil reuersa, quasi ebria, & verè ebria, sed nõ à vino, exurgens clamabat: Adducite ad me sorores omnes, vt summæ benignitatis Dominum Iesum in eius mirabilibus collaudemus. Ignorabant autem sorores illæ, quid Christina fecisset & dixisset. Mox vndique aduolantibus sanctimonialibus, (multùm enim delectabantur Christinæ consolatione) illa inchoabat, Te Deum laudamus: cæterisque prosequentibus, totum illud canticum absolucbat. Inde iam planè sibi reddita, vt audiuit ex alijs, quid egisset, & vt sanctimoniales ad Christum laudandum inuitâsset, præ verecundia aufugit, fatuam se simulans. Quòd si vi aliqua detineretur, immodico dolore tabescebat.

Fames ingens.

Admirabilis melodia auditur in ea.

Quemadmodùm mundo exprobrârit, quòd creatorem suum non coleret. Cap. 22.

NOnnunquam ad se reuersa ab huiusce modi mẽtis ecstasi, cum multo cordis dolore dicere solebat: O miserum & miserabilem mundum, nõ agnoscentem opificem & creatorem suum. Cur illi non seruis, ô miser? Cur longanimitatis eius patientiam vsquedeò paruipendis & negligis? Eius immensam bonitatem si perspectam haberes, etiamsi alius quispiam mundus retrahere te vellet, non posses tamen eò adduci, vt illum non amares. Sed ô te miserum, qui te auertisti abillo, qui oculos clausisti, nec vis videre & intelligere. Sub his verbis tanquam parturiens contorquebat membra sua, voluta baturq; humi, cum ingenti ciulatu identidẽ repetens, Cur miser mundo non cognoscis creatorem tuum?

Mundi erga suum creatorẽ ingratitudo.

Vt suis relictis, ad castrum Loën venerit. Cap. 23.

POsthæc è domo & cognatione sua exiens, ad castrum quoddam Germaniæ cõterminum, quod Loën vocant, peruenit, ibiq; apud inclusam lueram, eximia pietate conspicuam, nouem mansit annis. quo tempore mira per eam operatus est Dominus. Ex illa autem inclusa multa ego didici ex ijs, quæ de Christina scribenda suscepi: ad quam ego ea causa ex longinquis Galliarum partibus profectus sum.

Vt diuinitùs edocta scripturas diuinas intellexerit. Cap. 24.

EO igitur in loco Christina noctibus intererat precibus nocturnis, quas Matutinas vocant. Cunctis autem ab ecclesia recedentibus, illa obseratis ianuis per templum ambulans, tantę suauitatis promebar melodias, vt angelicę potiùs, quàm humanæ, viderentur. Omnium enim musicorum instrumentorum harmoniam, mortalium omnium voces ille cantus vincebat, tametsi longè impar erat illi Melodiæ longè suauissimæ, quæ illa mente excedente, inter guttur & pectus eius sentiebatur. Erat autem

Suauissimas promit melodias, haud dubiè spiritales.

Docta diuinitùs. Cantus ille Latinus, rhytmis quibusdam tinnulis aut dictionibus inter se pulchrè consonantibus ornatus. Intelligebat autem illa scripturæ diuinæ Latinas dictiones, sensum quoque & mentem illius plenissimè assecuta, licet nunquam didicerit literas, immò illarum planè rudis esset. Quæstiones etiam sacræ scripturæ obscurissimas, spiritalibus quibusdam amicis ipsam rogantibus, luculenter admodùm explicabat: sed id tamen faciebat prorsus inuita, & quidem rarissimè, dicens, scripturas diuinas interpretari Clericorum esse, non suum. Portò Clerum & inprimis sacerdotes, propter eximiũ erga Christum amorem, miro studio colebat ac venerabatur, licet ediuersò multas ipsa ab illis iniurias pateretur. Sacerdotes peccantes, itemque alios è Clero, secretiùs & cum mira reuerentia haud secus atque patres suos comiter admonebat, darent operam, ne sanctum Christi nomen propter ipsorum peccata, in populo contumelia afficeretur.

Reuerentia erga Clerũ.

Quantoperè eam obseruârit Ludouicus Comes. Cap. 25.

COmes Loënsis Ludouicus, multa nobilitate illustris, vbi eius sanctitatem fama vulgante cognouit, ex animo eam cœpit diligere, eiusque colloquijs & consilijs synceriter sese accommodare. Vbicunq; illam vidisset, assurgebat & occurebat ei, matremque appellabat. Si quid autem Comes ille vel contra ius fasque, vel aduersùm Christi ecclesiam aut eius ministros designâsset, eius vicem haud aliter atq; mater filij dolebat, eumque in suo castro accedens, materna fidutia obiurgabat, impetrabatq; ab illo, quicquid ex iustitiæ præscripto eum satisfactionis loco præstare oporteret. Die quodam illo in ecclesiæ atrio procumbente, cùm esset multo stipatus milite, Christina superueniens, clàm ad eius caput se inclinauit. Illo verò & corpus & oculos sustollente, mira oris gratia dixit: O quàm speciosus es Domine. Id autem milites audientes, dicebant Comiti: Andísne domine, vt te hæc sancta prædicet? At Comes: Ego verò, inquit, nouì, quem laudet illa. Non me, sed cælestem & immortalem Dominum laudat, à quo pulchritudo omnis proficiscitur, quique est omnium pulcherrimus. Tũ illa: Verum, inquit, dixisti. Tu igitur quare illum non diligis? Idem Comes quandoque æstiuo tempore hora meridiana in castro suo Loënsi, quod idem euersum est, cũ Limburgensi Duce & alio quodam Comite colloquebatur. Ad illos igitur intrepida accurrens Christina, magna voce dixit Comiti Ludouico: O te miserum: cum quibus iam misces colloquia? En amicum se simulat, qui hostili animo tuì proditionem meditatur. His verbis proditor ille perterrefactus, ad horam conticuit, remq;, vt erat, verbis dissimulans, posteà vera dixisse Christinam facto declarauit.

Prodit proditorem.

Vt se gesserit erga Comitem illum vita functum. Cap. 26.

CVm autem idem Comes ageret in extremis, Christinam ad se acciuit, eamq; obnixè rogauit, vt apud ipsum donec spiritum redderet, permaneret. Annuente illa, pius Comes omnes, qui in cubiculo erant, iussit secedere; solam Christinam apud se retinens. Postquam omnes exierant, virtute qua potuit, erexit se, & suppliciter ad pedes Christinæ se abijciens corpore toto, omnia peccata sua, quæ ab anno ætatis vndecimo vsque in diem illum perpetrâsset, cum multo lachrymarum imbre recitauit: non quòd ab illa vellet absolutionem petere, quam sciebat illam impendere nõ posse: sed vt amplius hacre illam ad orandum pro se permoueret. Deinde iussit omnes suos vocari in cubiculum, & ex Christinæ consilio rebus suis dispositis, defunctus est. Vidit autem Christina animam eius in Purgatorium perduci, acerrimis pœnis excruciandam. At pia fœmina eius vicem non mediocriter miserata, obtinuit à Domino, vt posset illius animæ pœnas partim in se recipere. Apparenti autem illi post obitum suum, vt ab ea opem peteret, Christina dixit: Agè, abscede hinc, & ex diuinæ sententiæ præscripto pœnas luito. Ego verò à meo corpore pœnas exactura, dimidiam Purgatorij tui partem in me recipio. Videre tum licebat Christinam non breui tempore nocturnis horis modò flammarum incendijs, modò frigoris algoribus cruciari, prout Comitis animam id genus tormenta vicissim excipiebant. Loca etiam, in quibus Comes peccare consueuerat, illa lachrymis nullam consolationem admittentibus irrigabat: & vbi ille lætatus fuerat, ipsa lugebat.

Non planè desipuit hic Comes, qui Christũ in Christina veneratur.

O eximiam charitatem.

Cuiusmodi vita eius fuerit anno extremo. Cap. 27.

EXtremo vitæ eius anno frequens illi erat habitatio in desertis locis & in solitudine: vnde quidem nonnunquam reuertebatur, sed rarissimè tamen, cùm ad promo-

Degit in locis desertis.

promouendam hominum salutem aut cibum sumendum, diuinitùs redire compellebatur. Nec potuit tunc ad deserta properantem vlla monialis retinere: neque reuertentem quisquam salutare, aut quippiam ex ea percontari ausus erat. Nam interdum vesperi rediens, per mediam domum ita transibat, vt spiritus potiùs, quàm corpus videretur: nec facilè licebat internoscì, an spiritus esset vel corpus, quandoquidem vix terram attingere videbatur. Adeoque illo postremo vitæ suæ anno omni ferè ex parte corpus eius spiritùs quasdam proprietates induisse cernebatur, vt humanæ mentes vel oculi corporis eius vmbram vix absque horrore & tremore spiritùs intueri possent. Solebat tum ex solitudine reuertens, apud S. Trudonem in beatæ Catharinæ monasterio vtplurimùm morari.

Quid de ea retulerit Thomas Abbas S. Trudonis. Cap. 28.

NArrauit mihi quiddam de ea venerabilis Thomas, nunc quidem Abbas S. Trudonis, tum verò parochus, quod fit annotatione dignissimum. Ad auroram cũ socio quodam reuertente illo à precibus, quas Matutinas vocant, Christina cum impetu quodam transiens, in ecclesiam ingrediebatur. At illi clàm eam secuti, retro columnam quandam sese abdentes, obseruabant quid illa vel faceret, vel precaretur. Ibi tum Christina coram altari haud aliter atq; saccum quendam aridis ossibus plenũ sese humi abiecit, grauiterque ingemiscens, & crebrò pugnis pectus & corpus verberans, ita dicebat: O miserum & miserabile corpus, quandiù me miserã cruciabis? quousque tandem me retardabis à Christi conspectu? Quando tandem missam me facies, vt anima possit libera reuerti & euolare ad creatorem suum? Væ tibi corpus miserrimum, & væ mihi, quòd coniuncta sum tibi. Hæc & id genus alia dicens, tundebat pectus suum. At rursus corporis partes agens, dicebat spiritui: O anima misera, cur adeò me affligis? ecquidnam te retinet intra me, aut quidnam est in me, quod te delectet? Cur non pateris me redire in terram, vnde sumptum sum, vt illic quiescam, donec in nouissimo magni iudicij die tibi restituar? Quare non proficisceris ad requiem tuam, vt potioribus fruaris bonis in illis sedibus sempiternis? Hęc dicẽs, ducebat alta sũspiria, & anhelo pectore lachrymas fundebat. Deinde paululùm quiescens, & cum silentio & sancta meditatione in Deum synceriùs incalescens, in dulcissimum risum soluebatur: apprænsosque pedes manibus suis, cum ingenti affectu osculabatur plantas suas, ita dicens: O mihi suauissimum & felicissimum corpus, cur ita te verberaui? cur his ego conuicijs te proscidi? An non mihi morigerum te præbuisti ad quæuis recte facta & bona opera, quæ Deo authore facienda suscepi? Tu certè cruciatus & labores placidissimè ac patientissimè tolerasti, quos spiritus à te exigebat: rursusque oscula repetens, dicebat: Agè nunc comiter sustine optimum mihique gratissimum corpus meum: aderit propediem finis laboris tui: iam in puluere requiesces, iam dormitabis paululùm: ac demum canente tuba, resurges omnis corruptionis expers, rursusque animæ sociaberis in illis gaudijs sempiternis, quam in hac vita mœroris & doloris sociam habuisti. Talibus verbis & osculis blanditer demulcẽs corpus suum, post horam in illud, quod diximus, admirabile iubilum prorupit, tantaque in homine interiori iucunditate complebatur, vt corpus eius rumpi videretur. Reuerà mirabilis Deus in sanctis suis, & in Christina sua, vr ita dicam, super omnem admirationem mirabilis.

Agit partes animæ.

Item corpo ris.

Blãdissimè anima consolatur corpus.

Pusilla repetens, dicebat:

Psal. 67.

Sub mortem quis eius vitæ modus fuerit. Cap. 29.

EXtremo tempore vitæ suæ cibo admodùm rarò, & quidem exiguo vtebatur. Cũ sanctimonialibus & religiosis hominib⁹, vti anteà cõsueuerat, noluit miscere colloquia: sed parũ aliquid cibi capiens, & somno momentaneo refecta, mediis noctibus ibat ad deserta loca. Per id tempus nemo vnquã ridentem eam vidit, sed perinde affecta cernebatur, atque solent illi, qui præ nimio dolore è potestate exiẽrunt & mente capti sunt. Incedebat orans, plangens, & multùm mœrens: cuius eam plerique causã autumãt, quòd de mũdi statu & malitia plures solito diuinitùs reuelationes ei obtigerint. Illud verò incredibili eiulatu sæpiùs deplorabat, totum ferè genus humanum corporis pollutione corrumpi, eaque causa iram Dei, & animaduersionem vniuerso prope orbi Christiano imminere.

Incredibili dolore afficitur propter hominũ peccata, quę miseri & cæci paruipendunt.

De

De eius sub mortem ægrotatione. Cap. 30.

ADuentante tandem eo tempore, quo morbo & ægrotatione conficienda erat, tã-tam assiduæ contemplationis gratiam adepta est, vt permolestum ei esset aliqr-sum aciem mentis intẽdere. Omnibus igitur posthabitis, Beatricem monasterij S. Catharinæ sanctimonialem rogauit, vt lectulum ipsi clam in cubiculo componeret, si-mul indicans, morbum sibi imminere. Fecit Beatrix, & quidem libenti animo, quod illa voluit, decubuitq; Christina, & morbo ingraue scente exercebatur. Cùm iam autẽ tres hebdomadas ita laborâsset, sacram Corporis Dominici communionem, & ex-tremæ Vnctionis oleum petijt. Ijs perceptis, Beatrix in genua procumbens, orauit vt priusquam è vita excederet, de quibusdam ipsam efficeret certiorem. Illa verò tacen te, Beatrix existimans alibi eam animo occupari, quæstiones suas distulit, atque aliq factura operis, è cubiculo egressa est, Christina sola relicta.

Eucharistiã & Vnctionẽ accipit.

Vt secundò, tertioque obierit. Cap. 31.

AIunt plerique sæpiùs Christinam rogâsse Dominum, ne ipsam morientem vllis miraculis cohonestaret, sed instar aliorum sineret migrare ex hac vita: id quod etiam præstitum est illi à Domino. Priùs enim quàm Beatrix ad eam esset reuersa, Christo vocante, spiritum exhalauit. Celeriter autem reuertens Beatrix cum socia so rore, corpus eius in terra exanime inuenit, ita prostratum, vt solent cadauera defun-ctorum: sed, vt equidem mihi certò persuadeo, ministerio angelorum. Ea re conspe-cta, Beatrix, doloris quibusdam stimulis percita, impatientiùs sese gerens, ruit super defunctæ corpus, clamans & eiulans non mediocriter. Interim verò identidem scisci-tabatur ex ea, cur absque illarum bona venia & sine sororum commendatione ad Dominum abijsset, ac tandem spiritu vehementi concepta fiducia, defixo in defunctę ora vultu, ita dixit: Semper mihi Christina, dum viueres, obediisti. Itaque adiuro te & obtestor per Dominum Iesum Christum, quem in vita ardenti desiderio amâ-sti, vt etiam nunc mihi obedias: (nanque potens potes per illum, cui iuncta es, quic-quid velis) reuertarisque in corpus, exponasque mihi, quod à te sub obitum cupidissi-mè mihi optabam explicari. Mira res. Simulatque Beatrix hæc ad aures mortuæ inclamauit, Christina reuixit, sed grauiter ingemiscens, anxioque vultu Beatricem re-uerberans, dixit: Cur meam, Beatrix, requiem interpellâsti? Cur me huc reuocare vo luisti? Iam ducebar ad Christi conspectum. At nunc, mea soror, properè quicquid vi-sum est, proponas, finasque me, obsecro ad diù optata reuerti. Vbi Beatrix proposuit, quod voluit, ab ea responsum est ei. Interim sorores vndique congregantur ad illã quas postquam Crucis signo consignauit, tertiò vita functa est, abijtque ad immorta-lia sæcula sæculorum. Vixit autem ab eo tempore, quo primò reddidit spiritum, annis duobus & quadraginta, obijtque anno à Christo nato millesimo ducentesimo vicesi-moquarto, aut circiter.

Reddit spi-ritum.

Reuiuiscit secundo ad breue tem-pus.

Tandẽ abit ad Christũ felicissimè.

De eius sepultura, & corporis translatione. Cap. 32.

HVmata est autem extra S. Trudonis oppidum in monasterio beatæ Catharinæ, illicque septem annis corpus eius quieuit, in illud vsque tempus, quo omnem ei monasterij structuram in locum propinquum magisque opportunum transtulêre. Tum enim, vniuersis ciuibus congregatis, ad tumulum reuerendæ Christinæ Clerus cum sanctimonialibus accessit: cumq; amouissent inde operculum, tanta suauitas & omnes & singulos peruasit, vt cunctì pariter vna mente, vnoque ore conclamarent, Christinam & in vita fuisse mirabilem, & post obitum nihilominùs gloriosam. Neq; verò quisquam ambigit morbis liberatos esse eos, qui cum fide cõgrua ad eius tumu-lum adiêre: sed eiusmodi prosequi, nobis non est integrum.

Post septen-nium ex eius sepulcro mi-ra odoris suauitas funditur.

Adhortatio ad agendam pœnitentiam. Cap. 33.

QVæso te Lector, diligenter animum aduerte, quàm nos iure meritoque culpan-di simus, qui cùm cernamus Christinam tot pœnas, tamque immanes & diros cruciatus non tam propter sua, quàm propter aliorum peccata pertulisse, ob culpas & maleficia nostra pœnitentiam agere reformidamus. Veniet certè quandoque, & celeriter veniet dies ille, quo nos libenter etiam his acerbiora simus toleraturi, si da-retur locus pœnitentiæ, & ad negligenter quondam exacta tempora redire liceret. Et væijs, qui ad misericordiæ emendum oleum tum demum se comparare volunt, quando.

In tepidos & suæ salu-tis incurio-sos.

Matt. 25.

quando nundinarum tempus omne elapsum est. Venient ij cum lampadibus vacuis, ianuamq́ue pulsabunt, sed omnem sibi sentient aditum præclusum, audientq́; vocem illam sanè terribilem: Amen dico vobis: nescio vos. Vigilemus igitur, quia nescimus diem, neque horam. Meritò illi excludentur, qui iam stertentes, diemq́; illum & horam negligentes, nolunt lampades suas implere oleo bonorum operum ex cõdignis pœnitentiæ fructibus. Vtinã verò audiant Dominum dicẽtem: Vigilate ergo, quia nescitis diem neq; horam, qua Dominus vester vẽturus sit. Ecquid verò aliud per omnẽ vitam suam Christina clamauit, nisi vt pœnitentiam agerent homines, & nunquam non sese paratos exhiberent? Hoc illa verbis multis, hoc lachrymis, hoc planctu & eiulatu, hoc infinitis clamoribus, hoc eiusmodi viuendi exemplis docuit, qualia de nullo alio, qui eam aut antecesserit, aut secutus sit, vel scripto cuiusquam vel sermone perceperimus: in laudem & gloriam Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STVDITI ORATIO DE NATALI

Sancti Prophetæ, præcursoris & Baptistæ. Habetur in Simeone Metaphraste.

SI vocalia alicui lusciniæ, quæ verno tempore pulchrè resonat, nostra esset similis oratio, inueniret fortasse, quẽ admodùm posset parumper laudare magnam illam vocem veritatis, quæ hodierno die nascitur. Cùm sit autem voce admodùm gracili & impedita, quomodò laudabit magnum decus Prophetarum? quomodò celebrabit eximiam Apostolorum gloriam? Quomodò glorificabit nouum & admirandum ornamentum martyrum? Porrò autem hoc quoque est mihi considerandum, quòd in alijs quidem sanctis tractauit alter alterius encomia: eius autem, qui nunc laudatur, ante alios ipse Christus Deus, qui est ipsa veritas. Dicit enim: Maior Iohanne Baptista non surrexit inter natos mulierum. Quoniam ergo sunt tãtæ laudes magni Præcursoris, vt vel sũma dicẽdi facultas eas assequi nequeat, nunquid ei deerit nostra orationis breuitas, studiosi auditores? Absit: sed seruile reddentes debitum, & iussum implentes spiritalem, & tanquam qui simus sanctificandi ex sola Præcursoris commemoratione nostram ostendemus audaciam. 24. Iunij. Cap. 1. Præclara S. Iohannis epitheta. Matt. 11.

Agedum ergo diem festum deinceps celebremus, ad natalem honorandum conueniamus frequenti multitudine, non solùm accolæ, sed etiam vniuersa regio, quę est circa Iordanem, qui percipitur intelligentia. Videamus pulcherrimum hoc, nouum & inauditum mysterium. Videamus id, quod fit admirabiliter, & præter opinionem. Zachariam mente consideremus: res quoque Elizabethæ rursus confiteamur. Non ex obscuris itaque parentibus, vt vel ex hoc maximus ostendatur Præcursor: sed vel ex valdè claris & insignibus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron, propter canos & dignitatem, veste indutus sacerdotali, pectorali, inquam, & superhumerali, talari cincinata tunica, cidari & zona, quæ ex auro, & gemmis, & hyacintho, & byſſo erant variata: & sic ingrediens in sancta sanctorum in vice sacrificandi. Cap. 2. Generis nobilitas S. Iohannis.

Mater autem Satæ gloria æqualis, vel potiùs superior, vt quæ esset propinquitate coniuncta Dei matri. Ex sterilitate enim gignit per promissionem, non Isaac, qui fuit vocatus Dei seruus, sed Iohannem, qui fuit appellatus Domini verus & germanus amicus. O sterilem verum, qui talem concepisti filium. O terram infrugiferam, quæ talem spicam produxisti. Quocirca non est dubitandum, illud Esaiæ, cuius vox est altissima, ad eam quoque nouo quodam modo eloqui: Letare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis: quòd ex deserta matrice produxisti lilium castitatis, rosam spiritalis fragrantiæ, pratum bonorum feracis continentiæ, interdiù lucentem facem Christi aduentûs, Iohannem à Deo electum, militem regni cælestis, optimum Christi Ecclesiæ pronubum, silentio non mandandum testem eius, quę verè est, veritatis: Iohannem canorum præconem pœnitentiæ, eius, qui in corpore est, Angelus Domini, indicatorem Agni, qui tollit peccatum mundi. Cap. 3. Esa. 54. Matt. 3. Iohan. 1.

Neque

Cap. 4. Neque verò potuerim eius complecti dignitatem, etiamsi plura nomina fuero cõplexus vocationis. Multa enim habet nomina, & plures causas, qui id, quod est maximum, est fortitus præter omnes Christos Domini. Atque honoratur quidem Isaaci quoque antiqui parentis natalis, quem cùm cõcepisset Sara, & peperisset filium in senectute, hæc ait: Quis annunciabit Abrahæ, quòd Sara lactat filium? Quocirca magnum quoque videtur facere conuiuium in die eius ablactationis. Et rursus honoratur natalis Sampsonis, qui Manue erat ipse quoque natus ex promissione, vt qui procederet ex sterili. Qui, inquit, non bibet vinum & siceram, & non comedet quicquam immundum: & ipse incipiet saluum facere † ex manu alienigenarum. Præterea autẽ, vt aliorum natalem prætermittam, Samuelis quoq; honoratur natalis qui ea, quæ erant, antè videbat, quem peperit celeberrima Anna marito suo Elcanæ, dedicatum Deo ab infantia. Sed non assecuti sunt, ô dilecti, Iohannis magnitudinem: quoniam alij quidem fuerunt ante legem scriptam, alij verò post legem. Iohannes autem filius Zachariæ sacerdotis, & Elizabethæ admirabilis, exortus est flos præcedens Christi aduentum, in medio legis & gratiæ apparens. Præluxit enim qui intelligentia percipitur, Lucifer, significans ortum solis iustitiæ. Præcessit miles, significans aduentum Regis omnium. Venit Paranymphus, indicaturus adesse sponsum. Et alij quidem aliquandiù postquam nati essent, aut prophetârunt, aut alia fecerunt mitacula. Hic autem cùm adhuc ferretur in vtero, repletus fuit sancto spiritu, & extitit effector rerũ admirabilium.

Gen 21. Ibidem.

Iudic. 13. † videtur de esse, Israël 1. Reg. 1.

Luc. 1.

Cap. 5. Mihi ergo videtur id esse ciusmodi, vt tanquam in similitudine, Præcursoris ostendam magnificentiam: Quomodo ergo Rex aliquis regaliter procedens ex Regia, habet quidem primùm præcedentes quosdam, qui ferunt virgas, & quosdam, qui sceptra gestant: deinde Consules. Præsides & Ductores ordinum: postremùm autem, quendã maiori dignitate præditum, post quem statim Rex appatet, nullo interiecto, resplendens auro & gemmis perlucidis: sic mihi cogita eriã in vero & solo vniuersorũ Rege Christo Deo nostro. Eo enim per carnem ingresso in orbem terrarum, præcesserunt quidem patriarchæ, vtpotè Abraham, Isaac & Iacob, deinde Moyses Dei interpres, & Aaron, & Samuel, & vniuersa turba Prophetarum: vltimus enim extitit manifestus Iohannes: Et statim Christus Dominus, de quo dicit: Qui post me venit, ante me factus est, q a prior me erat. Et qui erat vltimus ordine, maior dignitate extitit pro proportione. Sic ergo & Prophetis, & Apostolis, & alijs omnibus reuerà prior est magnus Præcursor, illis quidem, vt sequens: his verò, vt præcedens.

Iohan. 1.

Cap. 6. Verum enimuerò Euangelicam explicantes historiam, audiamus quæ à Gabriele annunciantur Zachariæ. Visus est ei, inquit, Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi: & conturbatus est Zacharias cùm vidisset, & timor irruit super ipsum. Quam est terribilis etiam visio Angelica, & quàm in loco terribili apparuit? Quàm terribilis, inquit, est locus iste? Nihil est hoc nisi domus Dei. Nec est mirum, si cùm esset iustus sacerdos, conturbatus est, & timor irruit super ipsum: cùm Daniel quoque vir desideriorum, cùm vidisset, stupore est affectus, & in faciem cecidit, & ore inanti mansit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ splendorem incomparabilem. Visus est ei, inquit, Angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt semichristiani, qui non admittunt imagines? Si ab homine visus est Angelus, omninò habuit imaginem, & non aliam, quàm in qua visus est. Visus est autem in ea forma, in qua Moysi priùs in monte Sina in figura ostensa sunt Cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id, quod est incorporeum, & quod caret figura, ea, quæ fuit ostensa figura, circunscribitur, quomodo id, quod est corporeum & figuratũ, & quod colori & tactui subijcitur, & tres susc ipit dimensiones, imagine non repræsentabimus, ad euidentem demõstrationem abeo susceptæ carnis, quę visione non potest apprehendi?

Luc. 1.

Gen. 28.

Dan. 8.

Contra Iconomachos. Exod. 25.

Cap. 7. Neq; verò putent stulti, nos diuinitatẽ in hoc circunscribere, quæ neq; verbis exprimi, neq; comprehendi potest, cuius nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex ijs, quæ sunt intra fines circunscriptionis, propterea quòd sit infinita & non potest comprehendi. Nam hic quoq; eius, qui est homo, solummodo effingentes imaginem, non materiæ expertem & informem animam vnà omninò effingimus. Non enim contingit: sed vtriq; conuenienter attribuimus ea, quæ sunt eius propria: ei, quod circunscribi non potest, id, quod non potest circunscribi: & ei, quod potest circunscribi, id, quod circunscribi potest: sicut verbum ostendit veritatis.

Imago Saluatoris.

Cap. 8. Reuertamur autem rursus ad propositum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zacha-

charia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium. O desideratum, quia à Deo præbetur, iussum: O valdè optandam, quæ affertur ab Angelo, promissionem. Assecutus est id, quod optauerat: obtinuit id, quod rogabat: inuenit id, quod quærebat, vt tolleretur sterilitas, & pulchram haberet prolem, non cõsequentia naturæ, sed precibus. Non enim maledicti erat pœna sterilitas: abfit, sed magni mysterij significatio. Nam cùm Zacharias esset frequentibus ad Deum intentus precibus, vt solueretur sterilitas, arbitror eum fortasse hæc audiuisse: Nondum est perfectum tempus, nondum venerunt dies aduentus. Tunc, ô Zacharia, spera fore, vt liberos suscipias, quando venerit expectatio gentium. Tunc expecta sterilitatem fœcundari, quando venerit spes omnium finium terræ. Postquam autem venit tempus: Accipe, inquit, id quod est tibi cordi per Gabrielis prædictionem: renouare tanquam aquila iuuenture. Cognosce, inquit, coniugem: exaudita est enim tua deprecatio: & vxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomẽ eius Iohannem. Cognosce etiam nomẽ, quo vocabitur, vel ex ipsa etymologia tibi procedere ex alto.

Dixit autem Zacharias Angelo: *Quomodo* cognoscam hoc? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Atque prompta quidem & paterna demonstratio sacerdotem fecit rem incredulitatis. Præsens autem sermo non se submittens, sed procedens tanquam ad examinationem, dicit eo modo fuisse affectum Zachariam, quo magnus Thomas. Non enim erat consentaneum, cum hoc ignorasse, cùm esset Propheta, & in rebus diuinis eruditus, posse Deum vel ipsam naturam innouare, & ex sene iuuenem efficere, & ea reddere facilia, quæ videntur nullo modo posse fieri, vt in Abrahamo & Sara, sicut in Sunamitide, & in alijs eius varijs & omne genus miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ sunt præter opinionem, expectationum promissiones si repentè audiantur, solent aliquo modo conturbare animum, non ad incredulitatem, vt arbitror, differens, sed festinans ad perfectionem, statim veluti captus à voluptate, exclamat & dicit: Quomodo hoc cognoscam? Ne medeceperis, ne me fefelleris: da mihi signum, præbe mihi pignus, vt Deus olim Abrahæ, ad hoc quòd ipse esset pater multarũ gentium, & egrederentur Reges ex eius lumbis, signum circunciſionis: & sicut antea Noë, quòd non induceret diluuium super terram, arcum qui est in nube: Et Moysi virgam in serpentem conuersam, & citò restitutam, ad hoc vt crederent Aegyptij, quòd, Qui Est, ei apparuerit.

Respondens autem ei, dicit Angelus: Ecce eris tacens, & non poteris loqui, propterea quia non credidisti verbis meis. Adijciendum est, tacitè & absolutè, & citra examinationem. Accepit signum Zacharias rei conuenientis: nempe sermone soluto silentium, quòd ad viuum sermonem, & qui consistit, est ei * parendum: & complicatis labris, vocibus quæ audiri non poterant, laudauit datorem partus. Egressus enim, inquit, non poterat loqui, & cognouerunt, quòd vidisset visionem in templo. Et ipse cum annuens illis, & permansit mutus: partim quidem, ne interrogaretur, vtpote quòd sustinendum non esset, vt audiretur visio: partim autem, vt qui quodammodò excessisset ex sensibus, & totus seipsum conuertens ad id, quod visum fuerat, mutus esset, inanibus & aërem temerè verberantibus sermonibus. Par autem fortasse fuerit, eum vtpote Propheræ patrem, hic quoque opus significare prophetiæ. Et hoc fortasse est cessatio legalis cultus ad eam, quæ sit in gratia, prolationem per exortum Iohannis.

His ergo prætermissis, quæ intercedunt, vt quæ neque ad diem pertineant, neque ea possint vires nostræ assequi, veniamus rursus ad institutum. Et factum est, inquit, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius. O Iohannes felix infans, fœtus qui sopiri non potes. Qui es in vtero, quomodò es in mundo? Qui nõdum es perfectus, quomodò es plenissimus? Qui es semestris, quomodò multùm habes tempus? Qui non potes cogitatione percipere, quomodò es prudentissimus? Qui loqui non potes, quomodò benè loqueris? Dic nobis, dic, quomodò cùm continearis in tenebroso loco vteri matris, nondum videndi facultatem exerceas, auditûs sonum nondum admittas, vocalem sermonem nondũ emittas, ambulandi motûs non dum sis particeps, ridendi proprietatem nondum exercueris: quomodò intueris? quomodò audis? quomodò res diuinas contemplaris? quomodò exilis & exultas? Respondeo, respondebis, ô vir optime. Magnum est, inquit, quod peragitur mysterium, & actus est ab humana remotus comprehensione. Meritò innouo naturam propter eũ, qui est innouaturus ea, quæ sunt supra naturam. Video, etsi sim adhuc in vtero, quoniã

Cap. 9.

Iohan. 2.

Genes. 21. 4. Reg. 4.

Gen. 17.

Gen. 8.

Exod. 4.

Cap. 10.

* Exemplar Aloysij habet, parienti: sed mendosè, vt apparet.

Cap. 11.

Luc. 1.

Mira Dei opera in nec dum nato infante.

in vtero gestari video solem iustitiæ. Autibus percipio, quoniam audio, vt qui nascar vox magni Verbi. Exclamo, quoniã filiũ patris vnigenitum considero esse carne indutum. Exulto, quoniam vniuersi effectorem video formam hominis suscipere. Exilio, quoniam mundi redemptorem cogito corporatum. Principium, inquit, vobis significo Dei in mundum ingressûs, & aduentûs corporei. Præcurro aduentum, & quodammodò vobis præco confessionem. Accipite psalmum, vt dicam Dauidicè,
Psal. 80. Psal. 104. & tympanum Propheticè, Psalterium iucundum cum cithara. Cantate ei, & psallite ei, narrate omnia mirabilia eius. Nunquid ergo, ô Iohannes, super terrena assendisti, ad cælestia prouectus es, Angelicos & primò operantes ornatus transcendisti? Quomodò ergo quorum naturam non apprehendisti, eorum es fortitus ordinem & dignitatem? & quod eis est à seculo obscurum, & quod minimè didicerunt, statim, tanquam post Deum, traiecisti, & nobis annunciásti, idque cùm adhuc esses in matris visceribus?

Cap. 12. Non volaui, inquit, per aërem, non peruasi nubes, non superaui cælos, non transscendi flammeas & incorporeas virtutes: ne hoc existimetis: sed qui supra omnia, & in sinu patris manet cum sancto Spiritu, nescientibus alijs igneis eius ministris, tanquam aliud cælum ingressus, in vtero semper virginis Mariæ seipsum parefecit, & hæc mihi talia expositi mysteria. Sum ergo pueri index, quòd scilicet filius nobis nascitur, & filius datus est nobis (vt magnus dicit Esaias) qui quidem est ante secula. Sum natus ex sterili, quoniam prodibit fœtus Virginis.
Esa. 9.

Cap. 13. O opus magnificum, & supernaturale. O prodigium admirabile, & quod omnem superat opinionem. Qualia nobis infans nondum natus annunciat? Quanta nobis fœtus Elizabeticus diuinè significauit? Exiliat tota, quæ est sub Sole, regio: choros agat Ecclesia, festi præludia, & natalis Christi ingressum celebrans: & lætitia impleantur vniuersa, suscipientia Indicem aduentûs Regis vniuersorum. Sed, ô beate Iohannes, qui maximorum es Propheta maximus, qui es primorum primus inter Apostolos, qui es Martyrum Martyr excellentissimus, qui es solitudinis à Deo ordinatus patronus, qui speciosissimi sponsi es amicus dilectus, qui lucis, quæ dici non potest, es parata lucerna, qui Agni incubati fuit creditum præconium, qui paternæ vocis es optimus auMatt. 3. Matt. 14. ditor, qui prædicatus fuisti Baptista Christi, qui Herodis libidinis liber fuisti reprehensor, qui ijs, qui erant apud inferos, vitam præsignificásti, qui Deum significans fuisti tuba orbis terrarum: nunc quoq; nobis sonum ede cælitùs sacratissimis intercessionibus,
S. Iohannes tuba orbis terrarum. & esto propitius populo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, cum excellente tuo Patre, condonans rursus hoc audax mei miseri inceptum, vt quod non sit munus oblatũ, sed tantùm inutilis seruii, quod tibi offertur, debitum cũ tributo & desiderio: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & honor & adoratio cum patre omnipotente, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI Encomium natalis venerandi Præcursoris.

Est in Metaphraste.

Cap. 1. Festum Natiuitatis S. Iohannis antiquissimum.

Luc. 1. FEsti celebrandi & publicæ lætitiæ dies est opportunus, in quo mihi reuocatum est in memoriam Gabrielis ministerium, & Zachariæ sacerdotium. Nuper enim audiuisti Euangelistam dicentẽ, Quòd Zachariæ obtigerat, vt sustineret ingressus in templum Dei: Et vniuersa multitudo expectabat extra templum hora suffitûs. Et visus est ei Angelus Domini stans à dextris altaris suffitus. Et conturbatus est videns Zacharias, & timor irruit super ipsum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. Eijcit merum, & eius loco inijcit desiderium. Nam cùm dixisset, Ne timeas: non tacuit, sed etiam precationis lucrum significauit. (exaudita est enim, inquit, deprecatio tua) Quodnam? Leuitice tribus augumentum. Et ecce vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Iohannem.

Cap. 2. O admirabile & mysticum miraculum. Meritò Zacharias ratiocinando & cogitando impeditus, repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat, & aliud accepit. Pro populo precabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat veniam peccatorum, & vteri sterilis

accepit

accepit promissionem. Maluisset Zacharias curari animas infidelium, quàm intuescere vterum Elizabethę. Meritò ergo fuit conturbatus. Erat enim homo seruiens mutationi, etiamsi esset præditus dignitate sacerdotali. Deinde etiam apud se cogitabat, quænam esset aliena & admirabilis viri visio: quisnam is esset, qui audaci pede in sacrum templum ascendebat: quis is esset, qui à dextris altaris suffitûs adstaret, tâquam qui nulli esset peccato affinis.

Quis hic est, aiebat, qui alienis & diuersis formis circumcircà coruscat, & metu mecâ comprimit animam? Nunquam ego enim vidi rem tam admirabilem: hominémne alatum, an volucrem humana forma præditam? Quid hoc sit, dubito. Mei enim suffitûs videtur esse aliquis speculator, & meæ intercessioni esse impedimento. Populi multitudo me foris orans expectat, tanquam scribam cælestis Regis, & hic me intus retinet. Per me regi preces offerunt, veniam petentes delictorum: & incertus sum, an possim explere populi desiderium, & meo satisfacere officio: & hic constitit nouum mihi afferens nuncium. Cessa deinceps tu, qui me terres. Si enim esses à Deo missus Angelus, ad ea, quæ sunt mihi vsui, adiumento fuisses, & misertus esses eorum, qui foris lachrymantur: affligereris vnà cum ijs, qui affliguntur. Recede hinc, qui me terres: filij nullam duco rationem. Cur mihi significas promissionem? Quid enim lucrifaciet populus, si ego habuero filium? Quænam ad eos redibit vtilitas, si Elizaberh infantem lactauerit? Quid accipient commodi, si ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo, qui me terres, quicunq; sis. Sumus iam prouectę ętatis: prætierit tempus cupiditatis: tempus refrigerauit calorem, fructum negauit sterilitas, natura secum agitauit seditionem: mortui sumus ambo ea parte, quæ spectat ad coitum. Quod ergo non produxit iuuentus, quomodò germinabit senectus?

Cap. 5.

Sacerdos scriba cælestis regis.

Sed hæc quidem animo agitabat & dicebat Zacharias. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, neque conturberis cogitationibus: sum enim Angelus lucis, non tenebrarum. Ego sum Gabriel, vnus ex principibus Regis cælestis: iussum affero, non mea iubeo authoritate: missus sum ad tibi significandum: nō autem ad metum tibi incutiendum hanc indui figuram. Ne timeas Zacharia: missus sum ad tibi nunciandum, non autem ad te obstupefaciendum. Profers senectutem, & ætatem non aptam generationi, & matricem, quæ semen non susċipit. Quis autem, licet velit, generat? Dei est donum, non inuentum hominis. Non audiuisti Dominum dicentem: Ego sum, qui facio hominem, & fingo spiritum in homine? Non credis Zacharia? Quomodò fortasse matus est Adam? Quomodò creata est Eua? Quomodò genitus est Isaac? Cùm audisset Abraham, non est spe deceptus, & tu sacerdos non credis? Non est impossibile apud Deum omne verbum. Propter senectutem contradicis, ô Zacharia, & corpus emortuum plus statuis posse efficere, quàm Deum? Si non vidisses Abraham, rectè dubitâsses. Naturalem profers imbecillitatem, & cùm adsit diuina promissio, non credis? Qui parua petijsti, magna sumis, & clamas, tanquam qui damnum patiaris? Tu Zacharia oras pro solo populo Iudaico: Ego autem hūc bonum tibi affero nuncium, Pertinere sa lutem ad omnes gentes.

Cap. 4.

Angelus cō firmat Zachariam.

Zach. 18.

Luc. 1.

Zacharias autem cùm hæc audijsset, & adspectum parùm auertisset, dixit respondens Angelo: Quid dicis, ô Angele? Vxor mea parier? num ego propterea orau? an suffitum moueo hac de causa? Meo fungens officio, populo bonam spem affero, & peto veniam peccatorum, non solutionē desidero sterilitatis. Volo meam leuari synagogam, non prægnantem effici Elisabeth. Rogo, sauciatæ vt curentur animæ, non vt exiccata vbera lacte fluant. Quid dicis, ô Angele? Vxor mea pariet? & quid lucrifacient ij, qui foris precātur? Nunquid cùm audierint, me obruent lapidibus, dicentes, me non orare pro ipsis, & communi salute, sed pro meipso solo, & me non verbum accepisse, sed fœtum? Nulla mihi res est cum liberorū susceptione. Absit, hoc nolo. Quod precatus sum, non accepi, & nunc mihi significas alia pro alijs. Filiorum procreationis nullam duco rationem. Non possumus ingredi sine baculo, & iubemur dare operam liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obeundum ministerium, sed * condam nutricem propter infantem. Nulla mihi res est cum liberorum procreatione. Quæro salutem populi, & gentis felicitatem, & gentium captiuitatem, & nostram prosperitatem: non autem pueri fletus, & fascias, & nutrimenta puerilia.

Cap. 5.

* Conducā, opinor legendum.

Horum ego nullam duco rationem. Quomodò enim inueniar pater germani filij? Senectus repellit modum. Ea res est deinceps à natura aliena. Sunt dissoluta membra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, vt matrimonialē

Cap. 6.

ineam coniunctionem? Vnde hoc sciam? Ecce membra mihi tremunt. Ecce vides amborum senectutem. Ecce adspicis veteri imbecillitatem. Ecce intueris colla nostra in terram inclinata. Totum corpus emarcuit. Nihil expectamus aliud, nisi falcē mortis. Spicæ iam sunt maturæ ad messem. Vnde hoc cognoscam? Si ergo verum omninò dicis, ô Angele, da mihi signum arrhæ gratia, & credam promissioni. Accipio promissionem, si miraculi videam effectionem. Aaron enim non credidisset, nisi virga floruisset. Moyses pro certo & firmo non habuisset, nisi eius manus fuisset dealbata. Gedeon non intellexisset, nisi ros descendisset in vellus. Ezechias spem abiecisset, nisi sol fuisset impeditus. Da ergo tu quoq; signum, & saltabo iuueniliter. Da signum, ne Elizabeth profusè rideat, sicut Sara. Vnde hoc sciam, Archangele, qui hæc significas? Quid mihi dicis nomen infantis, & eius, qui non adest, virtutes enumeras? Ostende mihi id, quod est supra naturam, vt credam id, quod est præter naturam. Si cæli conuexum in partem conuertatur contrariam, ego quoq; renouabor. Si mare suscipiat dimēsionem, Elizabeth quoq; pariet. Si sol comprehendatur, sicca quoq; vbera lacte fluent. Si Luna cingatur mœnibus, matrix quoq; sicca humectabitur. Vnde hoc sciā? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis.

Num. 17. Exod. 3. Iudic. 6. 4. Reg. 20. Gen. 18.

Cap. 7.

Angelus autem dicit Zachariæ: Non credis Deo omnipotenti? Nescis Deum posse omnia? Statuis Domini promissionem esse infirmam & instabilem? Eum qui bonum affert tibi nuncium, non vereris examinare ac percontari? Vnde hoc sciam, dicis, ô Zacharia? Num te mittam in Aegyptum, vt terrore afficias Pharaonem? Nihil facit Deus supra naturam? Quæris naturæ consequentiam, non diuinitatis effectionem admirabilem? Dic enim mihi, Vbinam fixæ sunt ignis columnæ? Cæli moles vbinam est collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuiæ autem guttę vbinam contexuntur? Niuis verò cespites vbinam excinduntur? Solis currûs qui est auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodò reuertur arenam? Tenebræ caliginis quomodò contexuntur? Homo autem quomodò formatur in matrice? Et masculo quomodò fœmina inuenitur leuior? Vnde, inquis, hoc sciam? Eris, inquit, tacens, & non poteris loqui.

Dei opera comprehēdi ratione nō possunt.

Cap. 8.

O benignū supplicium, quod effecit potiùs correctionē. Angelus enim castigat ipsā vocem, quæ lapsa fuerat: refrenat ipsam linguam, quæ fuerat audacior. Erat enim, inquit, annuēs ipsis, & permansit surdus. Pulchrè Euangelista conscripsit illud, Permansit. Permansit enim silentium, expectans vocem, quæ nascebatur, Zacharias Iohannē, senex infantem, sacerdos Prophetam, cùm dicit Angelus: Quoniam tanquam incredulus à Deo signum quæris, in propriis membris porta signum, quod te castiget. Eris enim tacens, & non poteris loqui vsq; ad diem, quo hæc fiant. Vbi est audacia temeritatis, illic est frenum disciplinæ: Vbi calcitrauit cōtumelia, illic pœnæ pronunciatur sententia. Volebat quidem Deus, ô Zacharia, te fieri præconem talis miraculi: quoniā autem corporis imbecillitatem duxisti esse fit miorem ac stabiliorem promissione Domini, eris tacens, & non poteris loqui vsque ad eum diē, quo hæc fiāt: propterea quòd non credidisti verbis meis, quæ quidem implebuntur suo tempore. Vides nihil summum ac perfectum effici sine fide?

Cap. 9.

Solùm autem audiuit Zacharias hæc verba, & statim egressus est ex templo, sermonis priuationem ferens mercedem incredulitatis. O miraculum. Ingressus est vt alios liberaret, & ipse exijt condemnatus. Thuribulum ferens ad ministrandum, circunferebat titulum exilij. Populus expectabat, vt aliquid boni ab eo audiret, ille autem annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget: fero horrorem Dominicæ iracundiæ. O res admirabiles, & quæ sunt præter opinionem. Zacharias mutus redditur, & veluti camo cōstringitur: Elizabeth autem opiparè conuiuatur. Lingua obtunditur, & vterus instaurat. Quæ diserta erat lingua, sterilis efficitur: & quæ erat infertilis, mater redditur. Vox frenatur, & mulier liberatur. Zacharias silet, & Iohannes exilit. Solùm enim vidit sterilis Virginē, & Solem animaduertit Lucifer, & valdè exilijt Iohannes in materno vtero, accusans naturæ tarditatē. Domini, inquit, sum seruus, non teneor ijsdem legibus, quibus conserui. Nō expectabo quoad patiar, vt Præcursor sim. Ne dominæ partus præueniat seruum, qui parturiendi doloribus in vtero inuoluitur.

Malach. 3.

Ne sit naturæ cōsequentia ordinis trāsgressio. Agnoui enim qui me præmisit, vt tam bularem ante eius faciem, ad parandam viam eius ante ipsum. Labefacto vincula naturæ: propero enim prædicare.

Cap. 10.

O res admirabiles, & quæ superant opinionem. Quæ in cælo ignoraverunt Angeli, cognouit Iohannes, qui gestabatur in vtero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matri-

ce, mi-

ce,minimè prætetijt. Celauit Dominationes,& ei,qui erat in ventre, reuelauit myſterium ſuſceptæ carnis œconomiæ:& quem venit Archangelus ferens bonum nunciũ, is eum narrauit in vtero. Nam cùm ad nos aduenijſſet, ſicut modò audiuiſti, Redemptor noſtri generis, venit protinus ad ſuum amicum Iohannem, dum adhuc eſſet in vtero,& licebat videre figulum lutum ſalutantem, Regem habitantem in tabernaculo militis, Dominum qui venerat in ſeruidomunculam.

Quem cùm ex matrice in matrice adſpexiſſet Iohannes, terminos naturæ concutiens, exclamat: Video Dominum, qui naturæ impoſuit terminos,& non expecto tempus naſcendi. Nouem menſium enim tempus in vtero non eſt mihi neceſſarium. In me eſt enim, qui eſt æternus. Egrediar ex hoc tenebroſo tabernaculo, rerum admirabilium compendioſam prædicabo cognitionẽ. Sum ſignaculũ, ſignificabo Chriſti aduentum. Sum tuba, proferam filij Dei in carne œconomiã. Tuba canam,& eoipſo paternæ linguæ benedicam,& eam traham, vt loquatur. Tuba canam, & vterum maternum viuificabo. Cap. 11. Iohannes ſignaculũ & tuba.

Vides, ò dilecte, quàm ſit nouum & admirabile myſterium. Nondum naſcitur, & ſaltibus loquitur: nondum apparet,& minas intentat. Nondum ei permittitur clamare,& per facta auditur. Nondum diſcit vitam,& Deum prædicat. Nondum adſpicit lucem,& ſolem indicat. Nondum paritur,& properat præcurrere. Non fert enim præſente Domino contineri, non ſuſtinet naturæ expectare terminos: ſed cõtendit rumpere carcerem ventris,& ſtudet præſignificare venientem Saluatorem. Acceſſit, inquit, qui ſoluit vincula: & quid ego ſedeo vinctus,& retineor, vt maneam? Venit verbum, vt omnia conſtituat: & ego adhuc manco detentus? Exibo, præcurram, & prædicabo omnibus, Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Et hæc quidem Iohannes. Cap. 12. Iohan. 1.

Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi,& genuit filium: & audiérunt cognati & vicini eius,& gratulabantur ei. Cur autem peperit & genuit? Quòd illud quidem eſt opus naturæ, hoc verò ſupra naturam: quandoquidem peperit quidem, vt mulier: ſed ſuperuenit gratia ſancti ſpiritus, & genuit ſupra naturam. Aliud enim eſt naturæ opus, aliud gratiæ. Erat enim miraculum, quod fiebat ab Iohãne, & non tãtum habebat paternigeneris, quantum Dei verbi. Hoc autem ſignificabat Archangelus Gabriel, dicens Zachariæ: Ecce vxor tua pariet filium,& ſpiritu ſancto replebitur ab vtero matris ſuæ,& multos filiorum Iſraël conuertet ad Dominum Deum ipſorum: Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ. Cap. 13.

Quoniam ergo eſt admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidem non credidit, Elizabeth autem non dubitauit, tardè genitum præter ſpem habens filium, ea de cauſa dicitur parere & gignere: illud quidem propter naturam, hoc verò propter fidem. Qui enim gignit, ſicut priùs dixi, gignit cum lætitia: quæ autem parit, parit in doloribus. Quænam verò triſtitia fuit in Elizabeth, vbi aderat ſanctus ſpiritus? non erat autem obſtetricis circuncurſatio, nec gratiæ tumor onus extendens, miſerabilem effi ciebat laborem, ſi conferatur cum lætitia. Non enim poſtquam fuit natus, & ad virilẽ peruenit ætatem, gratiam accepit Iohannes: ſed ex ipſo materno vtero amictus veſte ſanctificationis, præter opinionem procedit, tanquam miles, admirabiliter: ſicut dicit Angelus: ſpiritu ſancto ex vtero matris ſuæ implebitur: & ipſe præcedet ante ipſum in ſpiritu & virtute Eliæ. Ante quem præcedet? ante Dominum Chriſtum. Et ideò appellatur etiam Præcurſor, vt licet ipſum audire Iohannem dicentem: Venit poſt me vir, qui ante me factus eſt. Poſt me, propter tempus: Ante me, propter thronum. Cur ergo in ſpiritu & virtute Eliæ dixit Gabriel præcedere Iohannem? Audi prudenter: Elias Deus exponitur. Cap. 14. Elizabeth & peperit & genuit Iohannem. S. Iohannes in vtero ſanctificatus. Iohan. 1.

Quoniam ergo Iohannes Deum habebat in ſeipſo, impletus eſt ſpiritu ſancto ab vtero matris. Spiritus autem Deus eſt. De eo enim multis antè annis dixit Dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te,& multos conuertet ab errore ad veritatem. Ea de cauſa in ſpiritu & virtute Eliæ Iohannes præcedit Dominum. Quinetiam inuenies Iohannem habere multa Eliæ ſimilia. Certè infans naſcitur,& vox patris reuertitur. Interrogatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine vellet vocari puerum, petijt pugillares,& ſcripſit, dicens: Iohannes eſt nomen eius. Qui non credidit verbis Angeli, nunc neceſſe habuit ſcriptis prædicare viſionem. Qui tunc auditione non acceperat ea, quæ dicta fuerant: nunc ea, quæ fiunt, manu conſtituit. Quamobrem, inquit, mirati ſunt vniuerſi. Statim enim apertum fuit os eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius,& locutus eſt, Deo benedicens. Cap. 15. Malach. 3.

Cap. 16. Onouum & alienum miraculum. Nomen scribitur, & os patris, quod loqui nõ poterat, aperitur. Iohannes vocatur, & eius, qui vocat, lingua componitur ac concinnatur. Vides nos non aberrâsse, cùm diximus præsentem expositionem esse eiusmodi, vt ei nihil possit obiici? Ecce enim ipsum iusti nomen, & os aperit silentij, & excitat linguam ad mouendum difficilem. Sic enim ostenditur vox clamans Iohannis, quoniã ipsum quoque nomen fit vocis operatio. Ego enim, inquit, sum vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. O miraculum. In populo versatur Verbum, & Vox prædicat. Dominus venit, & seruus priùs mittitur. Rex accedit, & miles præparatur. Gaudeamus ergo hodiè, & lætemur, & exultemus, quòd Elizabeth peperit, & Zacharias est locutus: quòd sterilis peperit, & senex clamauit: quòd quæsita est pugillaris, & soluta est lingua sacerdotalis: quòd Iohannes processit, & vox est reuersa: quòd natus est Præcursor, & totus mundus est lætatus.

Esai. 40. Luc. 3.

Cap. 17. Sed hic quidem oportebat finire orationem: & Zacharias non concedit, clamans: Benedictus Dominus, quoniam visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Primam vocem post resurrectionem exclamauit Zacharias, Benedictus Dominus. Quid ergo? Mortuus est Zacharias, quòd surrexit? Non mortuus est, inquit, sed quiddam mortis instar sustinuit. Tanquam enim sepulcrum tenuit silentium, & fasciis alligatus fuit, hoc est, linguæ vinculis. Vitam egit interea non exercens sacerdotium & luctum sustinuit populi tristitiam. Roganteenim facerdore pro ijs, qui sunt in luctu, omnes, pro quibus interceditur, consequuntur misericordiam. Hanc ergo primam exclamauit vocem post figuratam resurrectionem: Benedictus Dominus Deus Israël.

Ergo nos quoque hanc vocem consequentes, bonum Deum nostrum benedicentes, cum glorificemus, & per bonos mores & bona opera eum colamus, vt bona quæ æterna consequamur. Quæ liceat nobis omnibus consequi, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio & magnificentia, cum principij experte eius Patre, & cum sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Bonis moribus & operibus colendus Deus.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI ORATIO DE NATALI SANCTI PROPHETÆ, PRÆCURSORIS, & BAPTISTÆ. EST APUD METAPHRASTEM.

Cap. 1. Benedictus Deus. Ecce enim rebus ipsis ostensæ sunt salutationes Iohannis, quæ fiebant in vtero. Processerunt iusti boni nuncij, qui affe rebãtur pedib⁹. Venit gratia, quam, cùm in vtero esset, significauit. Nouit mundus exultationem, quam Præcursor in aluo descripsit pedibus. Reuerà alij laborârunt, & vos ingressi estis in ipsum laborem. Proclamabant Prophetæ, dum expellebantur. Non silebãt iusti, dum verberabantur. Periclitabatur catalogus Prophetarũ. Resistebant tyranni. Reges bellum gerebant. Principes stabant in acie. Populi ira concitabantur. Totus mundus aduersabatur iustorum certaminibus. Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cædebantur. Vndique tormenta & supplicia. Vndique afflictiones & ciulatus. Vndique tristitia & tenebræ. Sed cùm essent in tali ac tãta vitæ tristitia, annunciabant solutionem tempestatis.

Iohan. 4.

Cap. 2. Iohannes enim ille magnus Præcursor Domini, cùm esset adhuc naturæ fasciis alligatus, ver nobis ostendit salutare, & studens voce prædicate eum, quem significauit pedibus, conatur egredi ipsos naturæ terminos: & quæ tardè pareret, agitabat Elizabetham. Saliebat simul chorum ducens, & ægrè ferens, quòd teneretur in vtero. Exclamabat aduersùs mensium conuersionem. Tanquam iniustam custodiam quatiebat matricem. In claustra naturæ insultabat calcibus: modum nascendi accusabar, & clausis labris, vociferabatur figuris, talia propemodùm motu dicens Elizabethæ: Iniquè facis, ô mater, quæ tardas. Propheram gestas in vtero: contines gaudium orbis terrarum: portas Præcursorem Christi Regis: contines militem Regiæ prædicationis: cõstringis martyrem, & maiorem omnibus inter natos mulierum: & impedis velocem cursorem pietatis. Iniquè facis, ô mater: non nôsti futura, ignoras ea, quæ sunt ventura. Lux venit, solue matutinum. Sol oritur, priùs lucebit Lucifer. In foribus lux est, & voce

Matt. 11.

& voce est opus. Propè est sponsus, & iustum est, vt thalamus extendatur in Iordane. Opus est sanguine, qui mundum emat: & oportet me agnum eminus ostendere. Inuolutum est humanum genus fasciis peccatorum. Venit, qui soluit ligatos. Opus est deinceps præcone, vt omnes cùm resciuerint, veniant omnes: & tu in vtero retines Præcursorem? Non tibi venit in mentem, ô mater, Adam tot secula teneri apud inferos? Non consideras Euæ luctus & gemitus? Non intueris mundi tristitiam, vel potiùs interitum? Adhuc clamat sanguis Abelis contra Cain interpellans. His ingemiscunt vel ipsa elementa. Propterea enim es liberata à vitio infœcunditatis, vt qui nascetur ex sterili, eum indicet, qui nascetur ex Virgine. Propterea ego in matrice exilij in exultatione, vt non amplius saltet in mundo diabolus. Talia ergo nondum natus Iohannes dicebat Elizabethæ.

Cùm autem ex ipsa processissет & iure maiorem suscepisset illuminationem, effe- Cap. 3.
ctis ostendit effectorem, & figmentis digito ostendit fictorem, magna voce clamans: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Sed quomodò illum celebrabo ortum, Iohan. 1.
qui verbis nequit exprimi? Quomodò illa enunciabo, quę mentem superant & rationem? Quamnam suscipiam linguam, quæ sufficiat miraculis? Noua est & aliena conceptio: partus sine dolore: spica, quæ prouenit sine cultura: fructus sine semine: alienę naturæ partus: ignota generatio: filius qui non habet in terra patrem: narratio, quæ est
Matris Dei priuilegia
reuerà in vita incomparabilis. Virgo rursus manfit, non prohibuit partus Virginitatem, non corrupit vterum, non vitium attulit ei, quæ pepererat. Meritò is quoque, qui est natus, matri talia præbuit priuilegia. Quæ enim habuit sol, ea illi quoq; soli dedit. Non habuit ipse fratrem ad generationem, neque dedit matri sororem miraculi. O Dei in homines liberalitas & munificentia. Quænam dona per mulierem consecuta est natura? Vnde cepit bellum, illinc Rex pacem conciliauit. Ex quo enim est virgo mater, & mater virgo, cessauit luctus Euæ. Filia soluit crimen maternum. Per ipsam enim, carne susceptra, Dominus ad nos accessit. Venit autem, vt quæ erant tristia, mutaret in gaudium. Venit, vt dolore affectam mutaret consuetudinem. Venit, vt inferna pacaret supernis.

Audi autem quomodò. Illic probro affectus fuerat Paradisus, hic spelunca effe- Cap. 4.
cta est gloriosa. Illinc duo, Adam & Eua, expulsi sunt à peccato, hic fines orbis terrę de Gene. 3.
ducti à gratia. Non habemus amplius suspectam exilij exprobrationem: non extimescimus amplius flammeam romphæam: non timemus amplius clausträ portarum Ibidem.
paradisi: non metuimus amplius morsus serpentum: non amplius à ficu accipimus folia: non amplius ad sonum gressus contremiscimus. Quæ enim ex Virgine facta Medicus naturæ Christus.
est, adoraumus processionem: medicum naturæ adspeximus. Quis enim vidit, quis audiuit? Quis ex imbecilla radice cognouit vnquam efflorusse medicum? Quænam fœmina visa est mater patris proprij? Quænam eum genuit, qui diuina virtute genuerat? Quænam eum peperit, qui videbatur quidem figmentum, intelligebatur autem esse fictor? Quænam fuit consecuta, vt haberet filium, & nullum senserit damnum virginitatis?

Quid ergo dicis ô Iudæe? Quid sensu videris esse infans, cùm canis tegaris malitiæ? Cap. 5.
Quid tuos prophetas, vel portas meos fruſtrà legis? Tu enim literas, ego verò res teneo. Tu testamentum, ego hæreditatem. Tu in lege gloriaris, ego autem in gratia me magnificè circunspicio. Cur pugnas cum Prophetis? Curà Deo acceptas & veraces eorũ effugis prædictiones? Quàm multis antè seculis legisti ea, quæ nunc euenerunt? Nescie bas ad homines venire Deum verbum? Quomodò ergo dixit propheta Hieremias? Baruch 3.
Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum. Inuenit omnem viam sciętiæ, & dedit eam Iacob filio suo, & Israël dilecto suo. Postea in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Sed Virginem, ô Iudæe, non credis peperisse. Quomodò legisti Prophetam Esaiam Cap. 6.
clamantem: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen Em- Esai. 7.
manuel: Quod est interpretatum, Nobiscum Deus. Sed quòd post partum mansit virgo, hoc quoque didicisti ab Ezechiele. Duxit me, inquit, Angelus, & posuit me ad Ezech. 44.
portam Orientis, & dixit mihi: Fili hominis, quid tu vides? Et dixi: Video ego portam clausam. Et dixit mihi: Hæc est porta: nemo ingredietur per ipsam, neque egredietur nisi Dominus Sabaoth solus. Ipse ingredietur, & egredietur, & erit porta clausa. Quinetiam quòd qui est omnis creatæ naturæ Dominus, nascatur in vili loco Bethleem, hoc quoque priùs didicisti à Propheta Michea, dicente: Et tu Bethleem terra Iuda, Mich. 5.
nequaquam es minima in principibus Iuda: Ex te enim mihi exibit Dux, qui pascet

populum meum Israël. Tum verò quòd Herodes quoque sit insantes occisurus propter Christum, qui non potest comprædendi, ne hoc quidem est præteritum silentio,
Iere. 31. sed sic scriptum est: Vox in Rama audita est: luctus multus & fletus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, quoniam non sunt.

Cap. 7. Hęc ergo prius didicisti, ô Iudæe, per Prophetas, vt paratus esses, vt ci ires obuiàm, non vt Crucem parares. Sed illis in præsentia prætermissis, ad prius institutum reuertamur. Elizabeth autem impletum est tempus pariędi, & peperit filium. Et audiérunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est in die octauo, vt, cùm venissent ad circuncidendũ puerum, vocarent eum nomine patris sui Zachariam. Et respondès mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Iohannes. Porrò autem eius quoque patri annuebant, quidnam cum vellet vocari. Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Et loquebatur apertè, benedicens Deo.

Cap. 8. Infans nascitur, & vox patri restituitur. Ex quo manifestum factum est, clamãtem
Luc. 3. nasci vocem, quòd vocis ipsius, hoc est, Iohannis, nomine prolato, vox patri restituta est. Ego enim, inquit, vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Cùm enim suscepisset Iohannes illuminationem sancti Spiritûs, effectis ostendit effectorem, & digito ostendit omnibus affectorem, magna voce clamans: Ecce
Iohan. 1. Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Non enim ampliùs ex veteri lege & figura, vnum est templum, quod susćipit sacrificia, & eis gloriatur, sed in vniuerso orbe terra-
1. Pet. 2. rũ, Ecclesiæ & aræ purè ac synceræ clementi Deo emittunt gloriam. Accepimus enim animarum nostrarum Pontificem Iesum Christum Dominum nostrum, qui peccatũ
Heb. 4. non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Habemus enim, inquit, Paulus, Pontificẽ magnum, qui cælos peruasit, Iesum Christum Dominum nostrum: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre, qui caret principio, & cum sanctissimo et viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

ANTIPATRI BOSTRORVM EPISCOPI ORATIO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA, ET *de silentio Zachariæ, & de salutatione sanctissimæ Deiparæ.*

Cap. 1. Matt. 11.

NTer natos mulierum nullus est maior Iohanne, Verbum pronũciauit salutare. Quomodò ergo ex verbis cõtextam ei offeram coronam, qui talem accepit coronam à Domino? Quomodò eum laudabo, qui antequam nasceretur, didicit occultum mysterium? Ei enim antequam esset natus, Deus apertè tradidit gratiæ mysterium, gratiæ thesauros apud eum depositi, & ea, quæ ignorârunt in cœlo, choros ducentes Angeli, sicut nuper audiuistis, Iohannes dicebat, qui in matris gestabatur vtero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, Deus non præterijt. Cælauit Dominationes, & ei, qui erat in vtero, reuelauit mysterium susceptæ carnis œconomię. Et quẽ veniẽs Archangelus è cælo tulit, bonũ nuncium intrinsecus narrauit fœtus saliens. Nam cùm aduenisset, sicut modò audiuistis, redemptor nostri generis ad suum amicum, qui in vtero gestabatur, statim venit ipse quoq;, cùm esset in vtero.

Cap. 2. Licebat autem videre lutum salutati à figulo, excipi Regem in tabernaculo militis, & veniße Dominum in serui domunculam. Quem cùm ex matrice in matrice adspexisset Iohannes, præuidens, exiliens, naturæ terminos conatus est transilire. Video enim Dominum (apud se dicebat) qui imponit naturæ terminos. Non expecto tẽpus, quo solet fœtus gestari in vtero, tempus nouem mensium non est mihi necessarium. Quænam mater Deum verbum persuasit ad nos apertè venire? Quis, cùm fuit? esset legatione, excitauit ex sinu patris eum, qui est sine matre? Quænam autem est hæc virgo, quæ Deo visa est præstantior vniuersis Potestatibus? Quænam ea est, quæ e-
S. Maria præstantior cũctis Potestatibus. um, qui capi non potest, cõtinet in vtero? Quænam ea est, quæ fert in ventre eum, ad quem non potest accedi? Quænam ea fuit, quæ intercessit, vt fœno humanitatis admoueretur ignis diuinitatis? Quis primi parentis renunciabit vxori id, quod nunc peragitur, mysterium? Quis dicet, ab ea, quæ fuerat olim condemnata, intus in ventre scilicet, habitum fuisse indicem atque Præcursorem: quæq; audiuit, in doloribus paries
Gene. 3. filios tuos: eam venisse illum portantem, qui nobis annunciauit doloris solutionem?

Pa-

Papæ, quantus honor, & quæ verbis non potest exprimi mutatio. A paradiso separauit Deus primum creatum hominem, & ipsum cepit, quæ ab eo descēdit. Qui pelles in Paradiso consuit, tegitur in vtero. In quam primum parentem ira percitus expulit, in eā misericordia commotus aduentauit. Quam execratus est terram, eā calcauit, diuino gressu latam infirmans sententiam, spinam peccati conterens impollutis vestigijs. Ibidem. Ibidem.

Hæ erant exultationes Iohannis, vel verba potiùs. Verba enim erant pueri nondum nati saltationes. Quis ab æuo apud Græcos talia sapienter docuit, qualia ante fascias narrauit hic Præcursor? Talia sunt mysteria huius celebritatis, quæ si velim prædicare, inueniar obrui profundo miraculorum, & per aërem ingredi, narrando cælestia. Quocircà te rogo, ô Baptista, concede mihi ancoram deprecationis, & vt qui sis vox, conserua mihi certos & stabiles sensus vocis instrumentorum. Veni enim certā habens fidem, non hæsitans, verborum tibi fuffitum offerens. Qua quidem re fretus, tua narrabo certamina. Quòd si etiam sim vincendus, gaudeo, est enim mihi victoria, vinci à mei patroni miraculis. Cap. 3.

Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis: Ne fallatur aliquis in expositione, quòd eodē nomine vtantur Euangelia. Fuit enim alius Herodes, qui Præcurforem fustulit, & alius hic Herodes, qui herbam demessuit infantium, dum quærit spicam pietatis. In hius diebus fuit quidam sacerdos nomine Zacharias, & eius vxor Elizabeth. Erant autē ambo iusti, (Vitæ enim cum viro societatem habebat mulier, honestè se gerens) iugum legis ferentes, iustitia abundantes, liberos non habentes. Læsa enim matrice tem poris longitudine, erat Elizabeth sine liberis & sterilis. Ambo autem processerant in diebus suis. Natura, inquit, carebant filijs, & cùm procreādorum filiorum tempus definitum consumpsissent, non spe, sed lege amissa, mores habuerunt pro secundo tempore. Defecit generatio, sed preces non fuerunt imbecillæ. Cap. 4. Luc. 1. Matt. 14. Matt. 2.

Factum est autem cùm sacerdotio fungeretur Zacharias, (erat enim festum sanctū & insigne) veste indutus, & lamina circumpositā, accepto incenso, ibat in sanctorum adyta. Præcurrente autem sonitu tintinabulorum, multitudo orabat ante fores, sacerdotem senem ad Deum mittens, tanquam nuncium, qui cùm fuisset intra velum, visus est ei Angelus Domini, stans à dextris aræ incensi. Conturbatus est autem Zacharias, & non potuit vltrà progredi, propter Angeli adspectum retrocedens: diù autem mansit attonitus, hæc apud se dicens: Quid sit hoc, quod videtur, dubito. Alius ad altare incensi fungitur munere sacerdotali, ego autem quomodò imponam igni incensum? Vnum solum lex iubet fungi munere sacerdotali. Est Angelus non homo, qui videtur. Neque sic tamen in templum patet aditus. non enim didicimus vnà ministrare cum Angelis. Quid igitur de me fiet? quid agam? quem nam accipiam consiliarium? Sanctóne cedam sanctis? salutabo, & accedens dabo incensum? Nunquid me accipiet socium? Num venit sermocinaturus cum ministris sanctorum? Video terribilem & lætum: Venitne bonum afferens nuncium, famémne an bellum minitās? quòd verò is quidem, qui videtur, sit satelles cælestis & non Deus, statio indicat. Esaias enim vidit Dominum sedentem: Ezechiel supra rhronum adspexit incorporeum, Daniel similiter antiquum dierum sedentem. Hic autem stat, implens ministerium, captis partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatum eriam à populo rationem exiget? Num magnitudo honoris, erit mihi occasio maioris supplicij? Cap. 5. Esai. 6. Ezech. 1. Dan. 7.

Hæc ratiocinans conturbabatur Zacharias. Non latuit autem Angelum Gabrielem sacerdotis conturbatio. Quocircà ei statim placidam vocem dedit, tanquam dexteram, clamans: Ne timeas Zacharia. Priùs eius compressit timorem, & tūc bonum narrauit nuncium, vt non pertutbato animo acciperet Zacharias id quod ei significabatur, dicens: Ne timeas Zacharia, tibi gratus affertur nuncius: exaudita est tua deprecatio: Vxor tua pariet filium, & vocabis eum Iohannem: Ad te enim veni de cælo, non solùm portans filium, sed etiam veni, cùm ex libro supern o, didicissem nomen eius, qui nascitur. In ciuium cælestium numerum eum asscripsit Deus, nō talem mortalis produxit vterus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Est enim tuus quidem filius, tuum germen, fructus autem communis: Tu pater: qui autem nascitur, est lucerna omnium. Cap. 6. Iohānes lucerna omnium.

Hæc cùm audijsset Zacharias, euasit simul lætus & curiosus. Curiosa certè cogitatione cùm accepisset id, quod ei significabat Gabriel, respondit non cum satis magna fide: Vnde hoc sciam? Non tulit Gabriel Zachariæ interrogationem, sed nihil impendit sacerdotem, qui offert quidem suffitum, fidem autem non habet, & cùm iram Cap. 7.

vultu indicâsset, hæc dixit: O Zacharia, eorum quæ dixi, à me poscis rationem? A Dei ministro exigis rationem? Cùm bonus tibi afferatur nuncius, pignus petis? Non gratias agens, sed examinans, diuina dona suscipis & dicis: Vnde hoc sciam? Ego sum Gabriel, eorum quæ dicta sunt, pignus, nomen meum accipe, &, si hocà te paruiducitur, cognosce authoritatē: Ego sum, qui adsto ante Dominum. Me si deinceps falta narrare existimas, num tibi succedet accusatio? Ego enim sum, qui adsto ante Dominum, & dicis: Vnde hoc sciam? Vnde hoc scies? Tu es enim, inquis, senex, & vxor tua processit in diebus suis. Tempus, ô sacerdos, maiorem apud te habet authoritatem, quàm Architectus temporis? Non cessas ergo Deo non fidere, & tempori cedere, sed dicis, Vnde hoc sciam? Quomodò didicisti Isaac nasci ex Abrahamo? Quandoquidem credidit, ætas confirmauit: non quoniam credidit, senectus nō obedijt? Si autem quod de sterili dicitur, videtur non posse fieri, quomodò tibi audebo credere mysterium Virginis? Si ergo cùm multas habeas similitudines, pignora exigis, quomodò narrabo eam,
Esai.7. quæ est superior, Verbi conceptionem? Qua de causa multis antè seculis Esaias id prædixit, dicens: Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium? Ille cùm credidisset, prædicauit id, quod est maius: Tu autem cùm ei, quod est minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è cælo ad te propter te fum missus? Sed quoniam tibi est cordi signum accipere, (hoc enim petisti, & vtinam non petijsses) mutus eris, & voce carebis, & hoc erit signum filij procreationis. Eris tacens, donec res verba confirmauerint. Ex generandi instrumentis ad vocis instrumenta transeant vincula sterilitatis.
Cap.1. Voce impeditus, vocem mihi concipe. Illi enim soli patris delictum condonabo. Est amicus Domini. Quæ vult, petit vt amicus.

Cùm hæc intus fierent, & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinem populi affecit admiratione, & quæ in multa distrahebatur suspicio, vnicuique dictabat id quod videbatur, donec, postquam apparuisset Zacharias, silens ea docuit, quæ passus est dum latuit. Postquam autem impleſſet dies ministerij abijt domum, in visceribus habens bonum nuncium, & in ore frenum. Et hoc quidem est, vt dixerit quis-
Luc.1. piam, Præcursoris principium conceptionis. Cuius partum si velimus prædicare,
De Gabrieleangelo missoad B. Mariam. proximi festi necesse est omninò meminisse. Sexto enim mense conceptionis, Nazareth venit Gabriel, ad Virginem afferens Patris bonum nuncium. Quam cùm domi vidisset, prior salutauit, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue, quæ prima & sola paris infantem liberum ab execratione. Aue, quæ in mundo paris vitæ occasionem. Aue, quæ es incorrupta, sed non es expers prolis. Aue, quæ fatu caruisti, sed non fructu. Aue, quæ partus dolores expectas, qui te minimè inuadent. Aue, quæ tuo primo parenti Adamo exhibes defensorem. Aue, quæ fers sine dolore naturæ creatæ fundamentum. Aue, quæ citra laborem intercedis inter mortalitatem & diuinitatē. Aue, quæ paris Deum nō nudum, & hominem non solùm hominem. Aue gratia plena, Dominus tecum.

Cap.9. Illa autem, cùm audijsset lætitiam, non portexit aures, sed vocem examinauit, dicens: Qualis est hæc salutatio? Qui per se, & non vocatus, nostram est ingressus domūculam, quisnam, inquit, est hic, non familiaris, non cognatus, non genus ducens ab Adamo? Ex voce conijcio, hanc esse nouam & alienam salutationem. Non adest Ioseph: voci non assentior. Cum sola prima parente, vt aiunt, locutus est ille, qui fuit primus author malorum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas, Maria, innenisti enim gratiam, quam perdidit, quæ primùm fuit creata fœmina. Illa sola susceptio deceptionem: tu autem sola attulisti solutionem deceptionis. Paries filium, & vocabis eum Iesum. Illa autem cùm partum audijsset, & filium: Quomodò, aiebat, erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? non contradicens, sed vt per interrogationem discerret: Quomodò erit mihi istud? Ego, inquit, sola naturam innouo? liberorum procreationis in me soluentur rationes? Dic mihi modum, ô hospes: nouus enim & alienus
Cap.10. est tuus bonus nuncius.

Spiritus sanctus, ait, Gabriel, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Suscipe, inquit, ô Virgo, id quod dictum est. Ne sis solicita de eo, quod est mandatum silentio. Partui fero testimonium, modum dimitto. Veni ad te nuncius, non doctor œconomiæ. Missus sum præco aduentus Dominici, non interpres. Quomodò, nouit ipse qui adest: adesse enim scio. In te enim prosilit signum internum: non posum autem dicere modum. Quòd autem non falsa dicā, testimonium mihi ferer Elizabeth, quę in sterilitate & senectute cōcepit Præcursorem. In sterilitate autē & senectute dixi eam concepisse, quod quidem est non paruum pignus. Inter anum enim ste-

rilem

rilem & Virginem, nihil est intermedium, quòd attingerâd parientem.

Hęc cùm Virgo audijsset, venit ad ædes Zachariæ, & cùm Elizabeth inuenisset, concepisse, eam salutauit. Infans autem intus respondit. Infanti enim auditio extitit auditio matris. Et quoniam Iohannes, qui intra naturæ fines coërcebatur, loqui non poterat, saliens dicebat, cum propria matre loquens per exultationes, matri autem Seruatoris respondens per linguam maternam. Cùm autem Elizabeth non ferret saltus filij, spiritu sancto repleta exclamauit, dicens Virgini: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Tu, inquit es benedicta, quæ execrationis portas solutionem. Tu es benedicta, quæ portas donum sapientiæ. Tu es benedicta, quæ eum gestas in vtero, qui ambulauit in paradiso. Tu es benedicta, cuius sanctum templum fuit venter. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: ex quo cùm comederit Adam, vincet inimicum. Benedictus fructus, qui fuit mundi cibus & amictus. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Hæc, ô virgo, infans me docuit, intus propter tuam salutationem salieas supra naturam. Hæc sunt verba Elizabeth æ inspirata diuinitùs. Cap. 11. Maria salutat Elizabeth, & Iohannes exultat.

Zacharias autem, vt dixi, domi mansit, vt cui esset impositum frenum incredulitatis, accepta vocis amissione æquali conceptioni, vt qui susceptisset ortum filij, terminum condemnationis. Postquam verò ex deserta matrice processit ciuis deserti, patet petitis pugillaribus, ea gratè scripsit, quæ non credens audierat: & cùm filio reddidisset appellationem, vocem recepit. Talia, ô Præcursor Baptista, tua sunt, antequam nascereris, mysteria. Talem tibi Deus largitus est dignitatem ante conceptionem. Gabriel ortum Domini, & tuam annunciauit conceptionem in templo, quomodò in thalamo te esse conceptum dixit. Pium ac religiosum populo donum in celebri festo, ortum tuum attulit Archangelus. Fuisti spiritu afflatus, vt qui donum prophetiæ accepisti in vtero. Saliens in ventre, ea dicebas, quæ Moysi, cùm consensuisset, Deus significauit. Qua de causa te maiorem prophetis vocauit sponsus Ecclesiæ. Quis enim ex prophetis ex vtero matris narrauit mysterium? Quis ex iustis, in ipso ortu patri vocem attulit hospitalem? Tu autem simul eum, qui te genuerat, à vocis priuatione liberâsti, & dignatus fuisti prophetia. Qui enim erat paulò antè mutus, Spiritu sancto impletus nobis cecinit canticum: quod paululùm mutatum ego opportunè inchoabo. Ille enim dicit, Benedictus Dominus Deus Israël: Ego autem dico, Benedictus Deus Christianorum: Ipsi gloria in secula seculorum, Amen. Cap. 12. Matt. 11.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA. ALII ALIIS HVNC *sermonem tribuunt. Aloysius Tomo 8. de Vitis Sanctorum, Petri Damiani nomen ei præfixum habet.*

HOdiè, dilectissimi, dies illuxit insignis, tanto cæteris diebus sanctior, quanto sanctiorem hominem terris effudit. In hac siquidem die natus est ille sanctorum splendor, iustorum gloria, lætitia Angelorum, excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator: Vnus est, & secundum non habet, qui chorisinterextus Angelicis, sublimioris coronæ titulis vninersitatis humanæ transcendit ascensum. Denique inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Felix homo, qui feliciter cælorum perambulans officinas, cursu velocissimo sequitur Redemptorem, nec alicuius interclusitur fastigio dignitatis, quem summæ felicitatis immensitas largiùs irrorauit. Lætantur Angeli & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & in æternæ diuinitatis pelagus absorptum, vt ipsam reuerberet Angelicæ puritatis * originem. Eleuentur omnes viri meritorum, & prærogatiuis ante constitorium maiestatis exultent: non erit tamen, qui ad Baptistæ Iohannis priuilegium audeat adspirare. Agè iam aggrediamur virtutum insignia, quæ Deus maiestatis in amico suo gloriosa cumulatione signauit: sic enim ab ortu viræ vsq; ad occasum cum hominibus conuersatus est, vt forma vitæ, morum informatio habeatur. Et licet hic sermonis aurei non rutilet pulchritudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicũque stylo perstringere, illud sapientis attendentes, prudentibus vtilis non placere phalerata, sed fortia. Cap. 1. Præconia S. Iohannis. * Alij legũt ãciem. idq; mox post, reuerberet.

Primus

Cap. 2. Primus honor S. Iohānis. Luc. 1.

Primus eius honor est gloria in annunciatione. Non est dissimulanti silentio transeundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in mundum nunciatur ingressus. Adest Angelus Gabriel, & à superiori cælorum cardine Domini fortitudo descendens, stat à dextris altaris incensi: nec quilibet Angelus, sed ille sublimior, qui beatæ Virgini nuncium attulit singulare: & electus est vt nunciaret militem, qui Regem nũ ciare debebat. Adstat sacerdos sacerdotalibus indutus, & multiplici vestimentorum varietate, cælestium sacramentorum præfigurans imaginem, purgationem peccatorum mystici sanguinis adspersione præsignat. Consistit coram arca fœderis, & ante testamenti tabulas, vrnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubin, & propitiatorium, solenniter infulatus, vultui Dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium Domino vota percelebrat. Dies inter sua solennis, & cæteris diebus multitudini ludæorum celebrior, Domini præcipientis attestatione sublimis, planè spectabilis & festiua, in qua sola soli Pontifici licebat introire in sancta sanctorum, & adspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndiq; in sanctam ciuitatem, & populorum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter hæc sacra consistens Archangelus: Ne timeas, inquit, Zacharia, quia nascetur tibi filius, parētum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, Euangelij principium, mortis expulsio, ianua vitæ, decus hominum, conuersationis splendor, omnis iustitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confundamus, nascentis & conuersantis integritas, in libris Euangelicis plenius assignatur.

Insignia eius epitheta.

Cap. 3. prædicetur

Considera nunciantis sublimitatem, dignitatem loci, diei reuerentiam, & tunc intelligere poteris, quàm superexcellenti gloria Iohannis Baptistæ genitura * prædicitur. Saluà igitur reuerentia Redemptoris, quia nō derogamus Regi, si Regis militem honoramus, cùm ille Dominus, hic seruus: ille Creator, creatura iste: digniori præmonstratione Iohannes nunciatur, quàm Christus. Christus fortassis in thalamo, Iohannes in templo: & non solùm in templo, sed etiam ante sancta sanctorum in insigni die solennitatis eorum. Iohannes ab eodem Archangelo in loco digniori, tempore sacratiori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab Angelis nũciatum, Samsonem per Angelum prædicatum, & vniuersam Nazaræorum sectam circunspice, solumque Baptistam tam in hoc, quàm in alijs, inuenies digniorem.

Gen. 17. Iudic. 13.

Cap. 4. 11. honor.

Secundus honor est, sanctificatio in ventre matris. Quicunque de massa prauaricatrice mundum ingredimur, longam restem originalis peccati trahimus nobiscum. Solus ille, qui peccatum non fecit, excipitur, quem Virginalis thalamus, ignorante viro, terris effudit. Longè quippe aliter & dissimili modo conceptus est, Spiritu sancto tota maiestate Virginem inundante, atque mundante, superans vsum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, vt peccatum nesciret, qui peccata tollebat, vt similitudinem carnis peccati susciperet, non autem cathem peccati.

Psalm. 50. Ierem. 1.

Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, præter Hieremiam, & Iohannem Baptistam: quanquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circũsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sacrarium illud, in quo Deus Dei filius carnem fuerat suscepturus. Sed longè minor Hieremiæ sanctificatio, quàm Iohannis, ille quidem in matris vtero sanctificatus, hic Spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multò quippe excellentius est, Spiritu sancto repleri, quàm sanctificari: ibi enim sanctificatio emundationem, hic replerio inundationem significat. Deniq; & Apostoli, qui manibus suis tractauerunt de Verbo vitæ, cùm Spiritum sanctum de Saluatoris accepissent afflatu, vix quinquagesimo à resurrectionis die ad illum gradũ peruenire potuerunt, vt diceretur de eis: Repleti sunt oēs Spiritu sancto. Et licet Spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc tamen Iohannes in vtero legitur affecutus, quod Apostolica celsitudo tandem largiori promissione meruit obtinere. Attēde, obsecto, diligenter, q̃ ordinata dispositione Spiritus ille multiplex Hieremiã sanctificat, implet Iohannem, superuenit in Mariam. Et Hieremiæ quidem admirãda sanctificatio, quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Antequam enim exiret de ventre, sanctificatus est: nec poterat nasci non sanctus, qui in mattis vtero erat sanctificatus. Mira res, & à retrotransactis seculis inaudita, hominem conceptum in peccatis, nasci sine peccato. Iohannē verò lōgè glorioſior virtus impleuit, qui sanctificatus est à peccato, & ita dominante Spiritu superfusus, vt & purgatus exeat, & repletus. Vere magnus coram Domino, quem Angelus nunciat, sanctificat Deus, sanctus replet Spiritus, vita commendat.

1. Iohan. 1. Iohan. 20. Act. 2.

Ineffa-

Ineffabiliori autem modo superuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mensuræ discretione perfudit, vt totam caperet, qui fecit totum: vt non solùm à peccatis absluta, repleta Spiritu, sed & de Spiritu sancto concepisse credatur: quia quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Inde est, quòd singulari prærogatiua fides catholica Filium Dei natum de Virgine, conceptum de Spiritu cõfitetur, vt Deitatis & humanitatis indiuisibilis adunata connexio, vocabulorum indifferentia designetur. Videsergo, quàm remotiori priuilegio speciosus forma præ filijs hominum, à filijs hominum in concipiendo discretus sit? Illi etenim de peccatis, & in peccatis concepti sunt: hic in Spiritu, & de Spiritu sancto concipitur. Hæc sanè dicta sint de conceptione Iohānis, nihil præiudicantia saniùs sapienti. Sed etsi in aliquo sanctorum authoritatibus videntur obuiare, volumus vt, sine omni excusationum vel defensionum patrocinio subruantur. Matt.1. Psal.44.

Tertius honor est, excellentia in exultatione. A seculo non est auditũ, quòd exultauerit quis in vtero matris, cùm hic in gaudio exultâsse legatur. Prorsùs obstupẽda dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eiq; gratanter occurrere seruitio dulciori, quem Virginali substantiæ præsensit infusum. Beata anima, quæ in via peccatorum non steterit, sed secretiori semita de cælestibus officinis egrediens, inauditæ gratulationis est sortita dulcedinem. Felix Elisabẽth, ad quam Mater properat Redemptoris, quam salutatorijs obsequijs cælorũ Imperatrix alloquitur. Sed puer multo felicior, qui salutantis maiestatem agnoscens, intra viscerum tenebrosa volumina gaudio gaudet: quia vim tam beatæ salutationis attendit. Et factũ est, inquit, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Ascendit Virgo cum festinatione in domum Zachariæ ad salutandam Elisabeth, portans in vtero filium Dei, Regem gloriæ, Dominũ maiestatis. Occurrit Elisabeth, & antiquæ sterilitatis carens opprobrijs, amicum sponsi, præconem Verbi felicissimo ventre deportat. Iungũtur amplexus, venitur ad oscula, copulantur felices veteri, Regemq; & militem non nisi duo tenerrimi parietes abiungunt. Quid mirum, si miratur & exultat puer, * ad tactum tam proximæ diuinitatis * afflatus? Poterátne vacare à quocunq; miraculo, cui præsens aderat Regis præsentia, regnantis mater, mundi Redemptor? Quid, quòd non semel tam sanctorum amplexuum fuit celebrata cõiunctio? Manſit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, ait Euangelista. Tanto tempore manet cum Elisabeth virginalis integritas, & nunc dulciori colloquio, nunc amplexu feliciori Iohannem puerum consecrat, & insignit. Et fortassis vsq; in diem natiuitatis eius gloriosa Virgo cum cognata sua morata est, donec puerum natum sinu beatissimo consoueret, & vno pariete remoto propinquiorem redderet præsentiæ Creatoris. Facilè autem hoc ex Euangelij coniectura liquet, quia iam sex mensès à conceptione Iohānis defluxerant, cùm ad Virginem Archangelus missus est, qui renouationẽ mundi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc Virgo festinat ad Elisabeth, & tribus mensibus præsentia sua cognatæ dignatur hospitiũ, donec noni mensis sine conclusio, natiuitas imminerer Patriarchæ. Alij, qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerunt, ibi se vidisse testantur, quòd ipsa Dei genitrix felicem puerum primùm de terra leuârit, & cognatæ partum omni profecuta sit seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parùm contulit puero nasciturotam felix & morosum intemeratæ genitricis hospitium. Cap.5. III. Honor. Luc.1. Ibidem. Cap.6. IIII. honor. Genes.3.

Quartus honor, gaudium in natiuitate. Etubesce lucifer, qui manè oriebaris, & conatuum tuorum frustratus impulsibus, tandem intellige, quia in nouissimo dierum, tanquam perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est, vt humani generis vniuersitas in peccatis cõciperetur, nasceretur in tristitia. Sed ecce iste in vtero sanctificatur, oritur in gaudio, lætitiamq; mundo sua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ, quod tibi cõstitueras ad victoriam, Iohanni nascitur ad coronam. Apprehende arma & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare: non tamẽ poteris irrumpere Iohannis priuilegiũ, quod benigna scribẽtis manus proprio charactere cõsignauit. Multùm deceptus, multùm delusus es. An ignoras, quia tibi vir bellator ab adolescentia, & etiam à matris vtero consurgit? Nescis quia à diebus istius regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud? An oblitus es, quia iste mittitur parare Domino plebem perfectam? Intuere ordinem rerum, & ab ipsis fuæ conceptionis initijs inuenies hunc validiori conamine tuam fortitudinem irrupisse: Tu fecisti, vt fratricida Cain, qui priùs natus est, pollutus & obuolutus exiret, & originalis peccati Matt.11. Luc.1. Genes.4.

reſpergeretur infamia. Hunc excepit orbis exterritus, & humani generis ſubſecuta
natiuitas, ad infinitę triſtitiæ cumulum tranſmigrauit. Natiuitas autem hominis iſtius
in gaudio eſt, & in ſolennitatem præclaram. Lætatur orbis, & per quatuor mundi cli-
mata circunſonat gloriоſæ feſtiuitatis inſtantia, ipſis etiam cælis celebris & famoſa.
Quis, putas, puer iſte erit? Amicus ſponſi, inimicus tibi, tua poreſtate potentior. Conſi-
derandum eſt, quanta dignitate prępolleat natiuitatis huius celebranda deuotio, quã-
tamque gratiam in oculis Eccleſiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem
præter ſolius Dei, eiusq; Matris, in authoritatis arcem recepit Eccleſia, huius iſtius ex-
Eccleſ. 7. ceptione ſeruata. Nouit enim, quia melior eſt dies mortis die natiuitatis, & quòd or-
tus hominum triſtitia comitetur. Inde eſt, quòd diem mortis martyrum, non natiui-
tatis, ſolennizat Eccleſia, mortem eorum natalitiorum nomine nominans, quibus fa
ctus eſt de morte natalis. Tunc enim inceperunt naſci ad vitam, cùm vitam depoſue-
runt pro vita. Huius verò natiuitatem ſponſa Chriſti tanto ſecuriùs beneuolentiſſi-
ma dignatione ſuſcepit, quanto ſingulariùs eam veritatis Euangelicæ irrefragabilis
commendat authoritas.

Cap. 7. V. Honor. Quintus honor eſt, ſingularitas in conuerſione & conuerſatione. Intra teneritudi-
nem annorum beatus iſte puer ad eremum Spiritu ducente deductus eſt, nec obſtitit
ætatis infirmitas, quam maieſtas Domini fœcundabat. Spiritus enim ſanctus non ar-
tendit differentiam ſexuum, fragilitatem corporum, temporum annoſitatem: ſed
quemcunq; & quandocunq; & quomodò vult, dignantiſſima replet benignitate. Re-
linquit Iohannes mundum, homines fugit, neſcit patriam, parentes aſpernatur, & in
ſolius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obtutus. Mira rerum conuer-
ſio, hominem vix nundum ingreſſum, mundi fugere gloriam, & ſeculi cupiditates
non ſolùm obliuiſci, ſed & neſcire, perpetuumq; cum diuinitate habere conſortium.
Receſſus montium, ſyluarum anfractus, & vallium ſubteriacens vaſtitas, puero Pa-
triarchæ domicilia præbuerunt. Non opponatur mihi Hieremias, nec prædicatis pue-
ritiæ virtus audeat obuiare: quia ſi ille conſecratur in Prophetam, hic in pluſquàm
Matt. 11. Prophetam: & licet ille populo futura prædicet, non tamen conuerſationis humanæ
declinat adſpectus. Iohannes autem ætatis ſupergreſſus infantiam, & nobilioris gene-
ris generoſitatem oblitus, ſoli vacat diuinitati, forma vitæ, monachorum propoſitũ,
anachoretarum principium, totius religionis aſſertio. Et hæc quidem pro conuerſio-
ne. Porrò quanta ſublimitas in conuerſatione fuerit, non eſt currentis linguæ volubi-
Matt. 3. litatibus differendum, ſed Euangelicæ dignitatis comprobandum eloquio. Iohãnes,
Matt. 11. inquit, habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius,
Veſtis S. eſca autem eius erat locuſta, & mel ſylueſtre. Ecce qui mollibus veſtiũtur, in domibus
Ioannis. regum ſunt. Rigida veſtis, & duriſſimis hiſpiditatibus circũtexta, rigore ſqualorifero
corpus afficit Patriarchæ, carnemq; tenerrimam immatura diſtrictio diſciplinæ feri-
Cibus. tate coarctat, teneros artus & ſacratiori Spiritu ſuperfuſos continui quaſſat longitu-
do martyrij. Cibus autem eius qualis erat? Non quæruntur phaſiani, ſeu aliæ aues, nec
per totam diſcurritur regionem, vt Patriarchalis ſtomachus impleatur. Sed erat, in-
quit, eſca eius locuſta, & mel ſylueſtre. Cæli rore paſcitur, & animalis viliſſimi ſatiatur
edulio, nihilq; coctum accipit ieiunantis auſteritas. Caſtigato quippe ventri, & diutur-
na macerationе diſtẽto ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius, quod
3. Reg. 17. gulam alliceret, ſuffarciret ventrem ſtomacho blandiretur. Elias comedit carnes, & ſi
quid aliud apponitur, cum gratiarum percipit actione, nec aliquem, (niſi fallor) legi-
musilla veteri officina ad legis huius adſpirâſſe faſtigium. Veſtis aſpera, cibus tenuis,
mens deuota profectò perfectum conſecrant Patriarcham.

Cap. 8. VI. ho-nor. Sextus honor eſt, nouitas in prædicatione. Hic volo attentiùs attendat intentio
veſtra, quia pauló ſubtiliùs ordiendum materiæ præcipit magnitudo. Poſt peccatum
Adæ, & illius diluuij vaſtationem ſolennem, electa eſt iuſtorũ infinita pluralitas, cum
quibus Deus facie ad faciem locutus fuiſſe dignoſcitur. Transfertur Enoch, eligitur
Noë, vocatur Abraham, Iſaac diligitur, Iacob Deum facie ad faciem contemplatur,
Ioſeph vocatur mundi Saluator, nec tamen in ſermone Dei ad illos, vel illorum ad
homines, fit aliqua mentio de regni cælestis perpetua manſione. Moyſes aſſumitur in
Ducem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum conſtituitur. Facit Deus in Ægypto
magnalia, & mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Aſcendit Moyſes ad
caliginem, in qua erat Deus, datur in monte multiplex præceptorum authoritas, lo-
quitur ille cum Deo, quaſi homo ad vicinum ſuum: non eſt occultatum à Moyſe,
quod facit Dominus in occulto, & glorioſum nomen Adonai, quod omnibus obue-
latum

latum fuerat, reuelatur: sed in his omnibus regni cælorum memoria nec nominatur, nec auditur. Adstat Aaron summus sacerdos, potentis virgæ gestarius, vnctus & delibutus cælestium sacramentorum vnctione: succedit Iosue, & omnis illa ludicum multitudo, nec est vel vlla tenuis mentio regni cælestis. Inuenit Dominus Dauid virum secundùm cor suum, Salomon filium eius sapientia cumulat singulari, & omnē illum Propheralem chorum Spiritus sanctus ordinat & infundit, nihilque de cælestis regni gloria propheratur. Claudit Elias cælum annis tribus & menſibus ſex. Eliſæus mortuus mortuum vitæ reſtituit, & ab his nec vel vlla ſcintillula beatæ manſionis elucet. Quid plura? A principio mundi vſque ad Iohannem vniuerſitatis humanæ electionem recollige, nec in ſermone, vel opere illius ſanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Iohannem, & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, miſericordiæ verbum, ſermonem gloriæ, gratiæ largitatem, quod celauerat Deus, tacuerat Angelus, latuerat Patriarchas, Prophetæ neſcierant. Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Verbum pœnitentiæ dulce & gloriſum, verbum regni cælorum lætum & adorandum, illi ſoli primario conueniens, qui primus noui teſtamenti poſuit fundamenta. Hæc eſt illa vox, de qua maximus ille contemplator cælestium viſionum in hæc verba profequitur: Et vox prima, quam audiui, tanquam citharœdorum citharizantium in citharis ſuis. A diebus Adæ vſque ad Iohannem, organum noſtrum verſum eſt in vocem flentium: quia vbi peccatorum frequentia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis, occidi iuberis: ſabbato ligna colligis, lapidari iuberis: & ille, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, niſi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona traditor præceptorum, & iuſtificationes, in quibus viuere non poſſent. Hoc eſt, quod iuſtus miratur, dicens: Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ, Domine? Iohannes natus oſtendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, veniam iniquitati. Hæc eſt prima vox, quam vox clamantis in deſerto propoſuit, & vox turturis audita eſt in terra noſtra. Ex tunc miſitin os noſtrum canticum nouum, carmen Deo noſtro, & reſonat in ore noſtro gratiarum actio, & vox laudis: ſuperexaltatur miſericordia iudicio, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iuſtitia diſſimulatur: & miſerendi, non feriendi, quærit occaſionem miſericors & miſeratur Dominus. Citharizant ergo in citharis ſuis, qui voluptatum effuſionem pœnitentiæ diſtrictione reuerberant, & de profunda peccatorum voragine reſpirantes: Pharaone ſubmerſo, cantant in vijs Domini, quoniā magna eſt gloria Domini.

3.Reg.17. 4.Reg.4. Matth.3. Apoc.14. Num.15. Ezech.20. Pſalm.38. Cant.2.

Septimus honor eſt, dignitas in baptiſmate. Singularis prorſus humilitas, Verbum caro factum, & in perfectum egrediens virum, relicta hominum vniuerſitate, Iohannem quærit, Iohannem deſiderat, ad Iohannem vadit. Terribilis in conſilijs Deus ſuper filios hominum, portansq; omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, venit à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, vt baptizarctur ab eo. Stupet Iohannes, & timore concutitur, totumq; Patriarcham infinitus horror inſiluit. Ego, inquit, à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei Saluator: Sine modo. ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Acquieſcitur vtrinq; ſalutaribus monitis, & accingit ſe Iohannes ad baptizandum, ad ſuſcipiendum Dominum Angelorum. Exuitur veſtimentis ſuis Rex gloriæ, ſplendor luminis, & figura ſubſtantiæ Dei. Iohannis manibus attrectatur caro illa ſumpta de Virgine, candidiorique deriuata materia nudatur in flumine, felicibus Baptiſtæ manibus infundenda. Deſcendunt Angeli, & cælorum agmina tota reuerentia currunt ad Creatorem, baptizantem q; & baptizatum dominantia numina circuncingunt. Infundit aquam capiti creatoris creatura nobilior, & Dei verticem mortalis dextera * contremit, & contingit. Pauet cæluni, ſtupet terra, Iordanis arridet, mirantur Archangeli, Dominum Sabaoth inter manus baptizantis includi. Quid eſt Iohannes? Cherubin & Seraphin vix audent reſpicere, & tu nudum tenere præſumis? Hic eſt, in quem deſiderant Angeli proſpicere, cui, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ſublimi melodiarum organo beatæ ciuitatis conuentus ingeminat, qui ſolus habitat lucem inacceſſibilem, Dominus virtutum, Deus ſcientiarum, miſericordiarum Pater, & tu non metuis? Tibi datum eſt, quod omnibus eſt negatum, baptizare eum, qui baptizat in Spiritu ſancto, & igne, Virginemque Virginis filium, virgineis manibus irrorare. Totus obſtupeo, baptizantem hominemque Deum reuereor, magiſtrum dignantem admiror, vereor dignationem, & hominem video violentiam ipſis cælis inferre. Porrò illud quale eſt, quòd in iſto baptiſmate terminatur lex, finem accipit Prophetia, & omnis illa ſacrificiorum multitudo propulſatur, & pelli-

Cap.9. VII.honor. Pſalm.65. Hebr.1. Matt.3. *contrectat

tur?

tur? Hic incipit & ſtabilitur nouæ regenerationis perduranda purgatio, & in vnam baptiſmatis formam legalium tranſeunt diſpendia figurarum. Ad ablutionem enim aquæ, & inuocationem Spiritûs, ſepelitur hircorum & vitulorum ſanguinolenta congeries, & pecora pecoribus Iudæis relinquimus, illud Dauidicum attendentes: Holocauſtum & pro peccato non poſtulâſti.

Pſalm. 39. Cap. 10. VIII. hon.

Octauus honor eſt, prima reuelatio de Trinitate. A creatione cæli & terræ vſq; ad hunc locum, nunquam Trinitas hominibus manifeſtè apparuit, ſed rerum & verborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Denique creationem hominis Creator rerum ſumma dignitate commendans: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Reuerendum reuerà priuilegium nec vlli traditum creaturæ. Creatur illa ſublimior numeroſitas Angelorum, & elementorum omnium ordinarur variata connexio, ſed omnipotentis præſentia tantum opus alta tacitunitate proſpectat. Vt verò venitur ad hominem & nobilis creatura creari diſponitur, accingir ſe Trinitas ad creandum, & conſilium accipit ſapientia, vt creaturæ dignitas Creatoris priuilegio clara eſſe monſtretur. Nec ibi tamen ſatis apertè diuinæ maieſtatis eluxêre vocabula, cùm ad Angelos obſequentes quidam referant diuini ſermonis oraculum, vel, ſi minùs hoc caurum eſt, ſignata pluralitas abſque nominum differentia prædicetur: Abraham res vidit, & vnum adorauit. Sed & ibi ſcripturæ ſacræ reuerentia nunc mixtim, nunc ſeparatim claudit eloquium, vt modò Dominum, modò viros placeat nominare. Iudçi tamen longam hic texunt repræhenſionis parabolam, tres Angelos à Domino miſſos aſſeuerantes, vnum ad natiuitatem Iſaac prædicendam, duos ad Sodomam ſubuertendam. Illum enim, cum quo locutus eſt iuſtus, dicens: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis: prophetali ſpiritu ſomniant cognouiſſe, natiuitatis Iſaac adueniſſe præconem. Illum adorat Abraham, ſicut Berſabee Dauid Regem, ſociiſque eius propter ipſius reuerentiam indefeſſus aſſiſtit. Vnde & non niſi duo in ſubuerſione ciuitatum infelicium numerantur, illo ſuperiori iam reuerſo, qui natiuitatem Iſaac fideli deuotione compleuerat. Tres enim viri Saram vocati præcipiunt, ſed vnus eſt, qui promiſſionis in ſperatæ manifeſtat arcanum. Hæc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare, quàm credere. Sed vt breuiter concludamus, omnis illa ſiue Patriarcharum, ſeu Prophetantium copulata ſocietas, nullam vel in ſermonibus, vel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto reperitur apertè feciſſe mentionem. Veni ergo, & intuere filium Zachariæ, Deum & hominem proprijs manibus continentem, & vide quia cæli aperiuntur ibi, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in Chriſtum, & vox Patris audita eſt: Hic eſt Filius meus dilectus. Vides quia ad ſacratiſſimorum nominum nouitatem cælorum palatia reſeranrur? Pater audirur in voce, Filius baptizatur in flumine, Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie demonſtratur. Adeſt Iohannes totius medius Trinitatis, glorioſumque Baptiſtam ſanctificât indiuiſæ ſubſtantiæ perſonata vocabula, & nomen Trinitatis, prioribus ſeculis obuelatum, abſque totius velaminis obumbratione relucet. Domine, qs eſt iſte, quia in notuiſti ei?

Gene. 1.

Gene. 18.

1. Reg. 1.

Matt. 3:

Nonus honor eſt, teſtimonium veritatis. Cùm audiſſet Iohannes in vinculis opera Chriſti, miſit ad eum diſcipulos ſuos, & reſponſum eſt eis: Cæci vident, & cætera, quæ veritatis Euangelicę proſequitur copioſa narratio. Recedentibus autem nunciis, ne forte in eorum præſentia adulationem redolere videretur, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? O mira teſtificatio Redemptoris. Quis ingreſſus eſt mundum, & mundum vel in aliquo nõ cognouit? Quis eſt, quem vel ventoſa felicas, vel aduerſitas turbida, vel cuiuſlibet peccati aura renuior non inflexit? Ad extremum ſubinfertur quòd terram excedat, tranſeat cælum, ipſumque verticem Angelicæ dignitatis attingat. Inter natos, inquit, mulierum non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta. Quid vis ampliùs? De nullo alio dici potuit (dicit Auguſtinus) quod dictum eſt de Iohanne. Non opponas mihi Euangeliſtã, inter cæteros Apoſtolos magis dilectum, non Apoſtolorum principem, omnibus Apoſtolis antelatum: non vas electionis, ad cæli tertij ſecreta tranſlatum, nec Apoſtolicus ſplendor audeat occurrere Præcurſori, quia iam omnes iſti adoleſcẽtiæ metas exceſſerant, cùm à veritate prolatum eſt: Inter natos mulierum non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta. Conſidera manſiones regni, & vniuerſum ordinem humanæ generationis obambula, ſolumque Iohannem tam nouis quàm veteribus videbis eſſe prępoſitum, vel æquatum: tamen ſuper omnia benedictus Deus.

Cap. ſt. I X. honor. Matt. 11.

Chriſtus vt Iohannem commendâ rit.

Cap. 12. X. honor.

Decimus honor eſt, aſſertio matris Eccleſiæ. Texitur ora chlamydis, vnguentumq; profu-

profusum in capite, extremam quoq; vestimenti fimbriam inundanter infundit. Illà enim mater,& magistra omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana,cui dictum est: Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: in honore Iohannis Baptistæ post Saluatoris nomen consecrata est,& signata: Dignum nanque erat,vt sententiam sponsi sponsæ sequeretur authoritas,& singularem amicum eius illuc proueheret, vbi principatum ipsa consecndit. Electio proculdubiò singularis, in illa ipsa vrbe Iohannem primatum Ecclesiæ vendicare, quam duo cæli luminaria morte clarissima consecrârunt. Crucifigitur Petrus, Paulus obtruncatur, dignitas remanet Præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totaque sublimitas beato refunditur Patriarchæ. Iohannes vbique maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriosè annunciatus est? Quis ita specialiter in matris vtero Spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis intra matris vterum exultâsse? Cuius natiuitatem vidistis celebrare Ecclesiam Dei? Quis sic puer eremum concupiuit? Quis ita legitur sublimiter conuersatus? Quis pœnitentiam & regnum cælorum primus ostendit? Quis baptizauit Regem gloria? Cui se primùm Trinitas reuelauit? Cui tale testimonium perhibuit Deus? Quê sic honorauit Ecclesia? Vide, si non hæc omnia ita singulariter sunt huic singularia, vt nullus mortalium prædictis dignitatibus audeat inhiare.

Luc. 22.

Forsiran mihi disponis opponere, quia sic ista habet propria, vt cætera sanctorum communia non attingat. Audi ergo: Iohannes Patriarcha, immò Patriarcharum finis & caput. Iohannes Propheta, immò plùs quàm Propheta, quia quem venientem nunciat, digito demõstrat. Iohannes Angelus, sed & inter Angelos electus, Saluatore testãte, qui dicit: Ecce mitto Angelum meũ, qui præparabit viam ante faciem meam. Iohannes Apostolus, sed & Apostolorum primus, & princeps, quia fuit homo missus à Deo. Iohannes Euangelista, sed & Euangelij primus incisor prædicans Euangelium regni? Iohannes virgo, immò virginitatis insigne, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum. Iohannes martyr, sed & martyrum lumen, inter natiuitatem, mortemq; Christi constantissimi forma martyrij. Præterea quia vox clamantis in deserto, quia Præco Verbi, quòd Iudicis Præcursor. Illud quoque relinquo, quia vsq; ad Iohannem lex & Propheræ, quia Iohannes ipse est Elias, quòd lucerna sit ardens & lucens, quòd amicus sponsi, sponsæ præparator. Silentio transeo, quòd sic nouem Angelorum ordinibꝰ insertus est, vt etiam ad Seraphin apicem transferatur. Verùm hoc adeò laboriosi operis est, vt sensus nostri paupertas non sufficiat. Sufficiant hæc ad præsens, quæ dicta sunt de laude Iohannis ad gloriam Redemptoris, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Cap. 13. Epithera S. Iohannis.

Iohan. 1.

Matt. 11.

Ibidem.

VITA ROMVLAE VIRGINIS, PER D. GREGORIVM PAPAM DESCRIPTA, HO. milia XL. in Euangelia.

VOTIESCVNQVE aliquos in hoc mundo abiectos adspicitis, fratres charissimi, etiamsi qua reprehensibilia eorum esse videantur, nolite despicere: quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum si qua sunt talia, quæ debeant iure reprehendi, hæc si vultis, ad vsum vestræ mercedis inflectitis, vt ex ipsis eorum vitijs cumulentur vobis incrementa pictatis, quatenus panem pariter detis & verbum, panem refectionis cum verbo correptionis, & duo à vobis alimenta percipiat, qui vnum quærebat: dum exteriùs cibo, & interiùs satiatur eloquio. Pauper ergo cùm reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet. Si verò reprehensionis nil habet, venerari summoperè sicut intercessor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cuius sit meriti, nescimus. Omnes ergo venerandi sunt, tantoque necesse est vt omnibus te humiliare debeas, quanto, quis sit Christus, ignoras. Rem fratres refero, quam benè is qui præstò est, frater & compresbyter meus Speciosus, nouit. Eodem tempore quo monasterium petij, anus quædam, Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta, in vrbe hac iuxta beatæ Mariæ semper virginis ecclesiam manebat. Hæc illius Herundinis discipula fuerat, quæ magnis virtutibus pollens, super Prænestinos montes vitam eremiticam

Iunij 24.

Pauperes nó contẽnendi

Redempta sanctimonialis.

ticam duxisse ferebatur. Huic duæ in eodem habitu discipulæ adhærebant, vna nomine Romula, & altera, quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine nescio. Tres itaq; hę in vno habitaculo commorantes, morum quidem diuitijs plenæ, sed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum, Romula aliam, quam prædixi, condiscipulam suam, magnis vitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui, ad silentium studiosa valdè & ad continuæ orationis vsum. Sed plerunq; hi, quos iam perfectos homines æstimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sępè imperiti hominesnecdum perfectè sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quę adhuc artifex considerat & limat: laudari iã audit, & tamen ea tudere meliorando nõ desinit: Hæc, quam prædiximus, Romula, ea, quam Græco vocabulo paralysin medici vocant, molestia corporali percussa est, multisq; annis in lectulo decumbens, penè omnium iacebat membrorum officio destituta, nec tamen hæc eadem eius mentem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorũ, facta fuerant incrementa virtutum: quia tanto solicitiùs ad vsum orationis excreuerat, quãto & aliud quodlibet agere nequaquam valebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus sum, (quæ vtrasque discipulas suas filiarum loco nutrierat) vocauit, dicens: Mater veni, mater veni. Quæ mox cum alia eius condiscipula surrexit, sicut vtrisque referentibus, & multis res eadem claruit. & ego quoque in eodem tempore audiui. Cumque noctis medio lectulo iacentis astitisset, subitò cælitùs lux emissa, omne illius cellulæ spatium impleuit, & splendor tantæ claritatis emicuit, vt corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret atq; (vt pòst ipsę referebant) omne in eis corpus obrigesceret, & in stupore subito remanerent. Cœpit nanque quasi cuiusdã magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostium cellulæ concuti, ac si ingredięntium turba premeretur, atque (vt dicebant) intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris & luminis nil videre poterant, quia earum oculos & pauor deprimerat, & ipsa tãti luminis claritas reuerberabat. Quam tucem protinus miri odoris est fragrantia subsecuta, ita vt eatum animum, quia lux emissa terruerat, odoris suauitas refoueret. Sed cùm vim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadem Romula assistentem & trementem Redemptam suorum morum magistram, blanda voce consolari, dicens: Noli timere mater, non morior modò. Cumq; hoc crebrò diceret, paulatim lux, quæ fuerat emissa, subtracta est: sed is, qui subsecutus est, odor remansit: sicq; dies secundus & tertius transiit, vt ad spersa fragrantia odoris remaneret. Nocte igitur quarta eandem magistram suam vocauit: qua veniente, viaticum petijt, & accepit. Necdum verò eadem Redempta vel alia eius discipula à lectulo iacentis discesserat, & ecce subitò in platea ante cellulæ eiusdem ostium duo chori psallentium constiterunt, & sicut se dicebant sexus ex vocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant viri, & fœminæ respondebant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cælestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cælum ducta, quanto chori psallentiũ altiùs assendebant, tanto cœpit psalmodia leuiùs audiri, quousq; & eiusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suauitas elongata finiretur. Hæc igitur quandiù vixerat in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cunctis hominib⁹ & despecta videbatur. Quis enim ad illam accedere, quis illam videre dignaretur? Sed latebat in sterquilinio margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipsam corruptibilitatem corporis appello: sterquilinium, abiectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita, quæ iacebat in sterquilinio, & posita est in cælestis regis ornamento. Iam inter supernos ciues emicat, iam inter ignitos lapides æterni diadematis coruscat.

Romulæ præclaræ virtutes.

Lux cælitùs spargitur in Romulæ cellulam.

Item odor suauissim⁹.

Eucharistiã accipit sub mortem.

Abit in cælum.

O vos, qui in hoc mundo vos diuites aut esse creditis, aut estis, conferte, si potestis, falsas vestras diuitias veris diuitijs Romulæ. Vos in huius mundi via omnia amissuri possidetis: illa nil quæsiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam vitam ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem vitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequia hominum: illa despecta ab hominibus, inuenit socios choros angelorum. Discite ergo fratres temporalia cuncta despicere, discite honorem temporalem contemnere, æternam gloriam amare. Honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conspicitis despectos seculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, vt quandoq; dignentur vobiscum participare, quod habent. Pensate quod ore magistri gentium dicitur: In hoc tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum. Pensate quod ipsa per se veritas dicit: Quandiù feciſtis vni de his

Pauperes honorandi.

2. Cor. 8.

Matt. 25.

his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Ad tribuendum ergo pigri cur eſtis, quando hoc, quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cælo datis? Sed hæc omnipotens Deus, qui per me in veſtris auribus loquitur, per ſe in veſtris mentibus loquatur: Qui viuit & regnat cum patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI LVPICINI RECLVSI, AVTORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIB. *de vita Patrum. Cap.* 13.

ATHLETAE Chriſti atque triumphatores mundi, vitæ iſtius fugitiuæ iacturam facere cupientes, pertendere ad illam vitam voluerunt, quæ in exultatione perpetua manet, quæ nullo gemitu obſtrepit, nec vllo fine concluditur: cuius lumen nunquam extinguitur, cuius ſerenitas nulla obſcuritate nubis obtegitur. Ideoque ſemper præſentium dolorum contumelias pro nihilo habuerunt, ſcientes ſe in paucis vexatos, in multis benè diſponẽdos. Et ob hoc quiſquis ille eſt, qui in iſto agone contendit, metu non retretur, pœna non ſoluitur, dolore non frangitur, vt tantùm illa æternę iucunditatis amœnitate cum electis Dei perfrui mereatur: ſicut multos feciſſe nouimꝰ de ſanctis viris, quorum nũc vita tractatur aut legitur. Iunij 24. Sap. 3.

Igitur Lupicinus quidam magnæ vir ſanctitatis, fortiſſimuſque in operibus Dei, qui primùm eleemoſynas per domos deuotorum depoſcens, quæcunque acquirere potuiſſet, ſibi ſimilibus erogabat: ad extremum iam mediam habens ætatem, ad vicum Betberenſem, qui nunc Lipidiaco dicitur, veniens, parietes antiquos reperit, ibique ſe recluſus, ab omnium ſe hominum adſpectibus inhibebat, ac per modicam feneſtellam parum per panis vel aquæ accipiens, quod ei aliquoties, etſi eſſet valdè exiguum, vſque ad diem tertium perdurabat. Aqua enim per canalem paruulum inferebatur: feneſtella verò velo operiebatur, ac vtriuſque aditus ita obtectus erat, vt nullus beatum eius vultum poſſet aduertere. Et dum ibidem die noctuque in Dei laude pſalmorum modulis delectatur, tormentum ſibi, quod corpuſculum plùs grauaret, adhibuit, non immemor verborum Apoſtoli: Quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Lapidem nanque grandem, quem duo homines vix leuare potuerunt, ceruici impoſitum, tota die, dum Deo caneret, per cellulam deportabat. Nocte autem ad additamentum iniuriæ, in virga, quam manu gerebat, duas defixerat ſudes, deſuper acumina parans, quæ ad mentum ſuum, ne ſomnum caperet, ſupponebat. Denique ad extremum vitæ tempus, corruptо pectore à pondere ſaxi, ſanguinem per oſa eijcere cœpit: quem per parietes præfatos proijciens ſpuebat. Plerunque autem fidelibus viris nocte ad cellulam clàm appropinquantibus, quaſi vox multorum pſallentium reſonabat. Sed & multos infirmos, & præſertim ab acceſſionibus frigoriticis, vel puſtulis malis oppreſſos, tactu tantùm, vel ſigno ſalutari impoſito, ſanitati reſtituebat. Mira S. Lupicini abſtinentia. Rom. 8. Nota rigorem. Solo tactu vel ſigno Crucis pellit morbos.

Cùm autem iam ſenio inclinatus eſſet, vocauit miniſtrum ſuum, dicens: Præteritũ tempus occulendi fuit, manifeſtandi nunc tempus aduenit: ſcito ergo me poſt triduũ ab hoc ſeculo liberandum. Voca ergo nunc fideles quoſque fratres & filios, quibus ſum vale dicturus, vt veniant ad nos viſitandum. Illucefcẽte autem die tertia, conflueũtibus fratribus, oſtium, quod clauſum erat, aperuit, atq; ingredientibus cunctis, qui aderant, conſalutatis deoſculatiſque, orationem fudit ad Dominum dicens: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me ſaluari iuſſiſti ab huius mundi impedimentis, & ita me fouere dignatus es in hoc ſeculo, vt nihil ſuum in me author criminis inueniret. Et conuerſus ad plebem, ait: Magnificate, quæſo, dilectiſſimi, Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in cõmune, qui me erectum de ſtercore, erutum de tenebrarũ opere, amicorum ſuorum fecit eſſe cõſortem: qui miſit Angelum ſuum ad me accerſendum ab hac mundana ſtatione, & pollicitus eſt me in requiem ſempiternã perducere, vt collega amicis eius effectus, mererer regno eius adſcribi. O beatum virum, qui ita conſolari meruit in hoc corpore, vt priùs cognoſceret, quo erat fruiturus in cælo,

Psalm.38. Migrat ad Dominum.

quam migraret à seculo: meruitque hic obtinere apud diuinam potẽtiam, quod David sæpiùs decantabat: Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, vt sciam quid desit mihi. Dehinc humo incumbens, spiritum cælo intẽtum præmisit ad Dominum.

Tunc omnes in fletu prostrati, alij plantas osculantur, alij fimbrias vestimenti diripiunt, alij de pariete beatum sanguinem, qui ab eius ore fuerat proiectus, inter se certantes excudunt. Miserum se quisque dicebat, si immunis ab eius pignoribus discessisset. Testis est hodiè quoque & ipse paries, qui tot fossulis patet, quot ab ore beati confessoris spuros emeruit. Testis est & ipse canalis, de quo vir beatus aquam sumpsit ad vsus, quem fideliter osculantes, hauriunt sanitatem. Iam vidi ego multos, qui euulsos à pariete sacrati oris sputos, in diuersis infirmitatibus ponentes, meruerunt accipere medicinam.

Nota de spu to sãcti viri.

Denique hoc, vt diximus, defuncto, affuit quædam matrona, quæ ablutum dignis induit vestimentis: & cùm eum ad vicum Transaliacensem inferre vellet, restitit ei populus pagi Lipidiacensis, dicens: Nostrum hunc solum fouit, nobis corporis eius gleba debetur. Matrona autem respondebat ad hæc: Si aliqua de victus eius exprobratis necessitate, sæpiùs ei ego & triticum misi, & hordeum, quod vel ille sumeret, vel aliis ministraret. At illi dicebant: Nostri generis homo effectus est, nostri fluminis aquas hausit, nostra eum terra cęlo transmisit. Aequúmne ergo est, vt tu de terra aliena veniens, rapias eum de manu nostra? Noueris autem, quia non hoc sustinebit quisquam nostrûm: sed hìc sepelietur. Matrona respondit: Si germen stirpis eius inquiritis, ex alijs hic regionibus aduentauit: si aquas fluminis ingeritis, parùm sitim eius molierunt, quam potiùs è cælo manans fons ille restinxit. Cumque hæc & huiusce modi inter se verba proferrent, & Lipidiacenses effossa humo, & deposito sarcophago, eum sepelire niterentur, conuocatis matrona auxilijs, fugatis pagensibus, rapuit sanctum corpus ac ferre cœpit in feretro ad vicum Transaliacensem, dispositis in itinere psallentium turmis cum Crucibus, cereis, atque odore fragrantis thymiamatis. Quod illi cernentes, pœnitentia moti, miserunt post matronam, dicentes: peccauimus restituendo tibi, profectò enim cognoscimus in hoc esse Domini voluntatem. Nunc autem petimus, vt nõ abijciamur ab huius funeris obsequijs, sed admittamur officijs eius. Illa verò permittente, vt sequerentur, coniunctus est vterque populus: & sic pariter vsque ad Transaliacensem vicum venientes, celebratis Missis, beatum corpus cum summo honore gaudioque sepelierunt. In quo vico sæpiùs se beatissimus in virtutibus declarauit. Sed & Lipidiaco plerunque opus eius sanctum ostenditur. Vterque enim locus vnius sancti præsidijs communitur. Fortassis autem quorundam incredulorum latratus ad hæc conatur obstrepere: sed nouerit à me visum Deodatum Presbyterum summam octogenarij æui ferentem, qui mihi hæc vt scripta sunt, contulit, confirmãs sacramento, nihil se de his admixto mendacio enarrâsse.

Vide prisco rũ Christianorum studium erga sacras reliquias.

Nota antiqui sepeliẽdi ritum.

VITA BREVIS S. SIMPLICII EPISCOPI AVGVSTVDVNEN. EX GREGORIO TVRONEN. LIB. *de Confessorum gloria, Cap. 76. & 77.*

Iunij 24.

DECEDENTE (Egemonio) beatus Simplicius ecclesiæ ipsi (Augustudunensi) præponitur. Fuit autem de stirpe nobili, valdè diues in opibus seculi, nobilissimæ coniugi sociatus. His fuit castissima, obtegẽte seculo, vita, soli Deo cognita, mortalibus autem ignota. Erant etiam ambo iusti, & in eleemosynarum semina ac vigiliarum tolerantiã promptissimi. Interea propter illam, vt diximus, seculi dignitatẽ Simplicius decedente Egemonio à populis ẽligitur, sed à Deo pro castitatis et sanctitatis gloria destinatur. Accepto quoq; pontificatûs ordine, beata soror, quæ priùs fuerat nõ libidine, sed castitate viro coniuncta, non passa est à stratu põtificis submoueri: sed in illa puritatis castitate, qua priùs, viri castissimi torũ adibat, secura de conscientia mentis sanctæ, sciens se vri non posse ab incentiui ignis ardore. Sed sæua dæmonis inuidia cõtra sanctos Dei probrosa excitat bella, & q̃ insũctu

Simplicius continẽter viuit cũ vxore virgine.

instinctu suo destruere non potuit, nititur verbis subdolis infamare. Quid plura? In illo Dominici natalis die commouentur ciues in scandalum, & ad beatam virginem rapido cursu concurrunt, dicentes: Incredibile est, mulierem viro iunctam, pollui nō posse: sed nec vir porerit artubus mulieris iunctus, à coitu abstinere. Sic etenim Salomonis Prouerbia proferunt: Nemo, ait, tangens picem, mundus poterit esse. Neque enim in sinu ignem quis gestans, non cremabitur. Ergo videmus vos vno in toro recumbere, & suspicari aliud non possumus, nisi quòd miscеamini simul. His commota virgo sanctissima, aggreditur pontificem simili castitate pollentem, replicatisque coram omni populo sermonibus, quos audierat, (Arculam puella tunc plenam, vt assolet pro iniuria hyemis, cum carbonibus retinebat) vocat puellam, expansoque pallio prunas ardentes suscipit, & ferè horæ vnius spatio tenens, facerdotem euocat, dicens: Accipe mitiorem solito ignem, nequaquam tuis velaminibus nociturum, vt ostendant in nobis hæ flammæ extinctas flammas esse luxuriæ. Susciпiente verò pontifice, nihil nocitum est velamen eius ab igne. Hoc miraculo populus, qui erat tunc incredulus, credidit Deo & inter septem dies amplius quàm mille homines, sacri innouatione lauacri sunt renati. Quos susciпiens Ecclesia gaudens, cælesti regno per hos mille tes copulauit. Ex hoc populi scādalo aduertis, nō licere Episcopis sibi re vxorem, Eccl. 18. Prouer. 6.

Ferunt etiam in hac vrbe simulacrum fuisse Berecynthiæ, sicut sancti martyris Symphoriani passionis declarat historia. Hanc cùm in Carpento pro saluatione agrorum ac vinearum suarum misero genrilitaris more deferrēt, adfuit supradictus Simplicius Episcopus, haud procùl adspiciens cantantes atque psallentes ante hoc simulacrum, gemitumque pro stultitia plebis ad Deum emittens, ait: Illumina, quæso, Domine, oculos huius populi, vt cognoscat, quia simulacrum Berecynthiæ nihil est. & facto signo Crucis contra, protinus simulacrum in terram ruit, ac defixa solo animalia, quæ plaustrum, quo hoc vehebatur, trahebant, moueri non porerant. Stupet vulgus innumerum, & deam læsam omnis caterua conclamat: immolantur victimę, animalla verberantur, sed moueri non possunt. Tunc quadringenti de illa stulta multitudine aiunt ad inuicem: Si virtus est vlla deitatis, erigatur spontè, iubeatque boues, qui telluri sunt stabiliti, procedere. Certè si moueri nequit, manifestum est, nihil esse diuinitatis in ea. Tunc accedentes & immolantes vnum de pecoribus, cùm viderent deam suam nullatenus posse moueri, relicto gentilitatis errore, inquisitoque antistite loci, conuersi ad vnitatem Ecclesiæ, cognoscentes veri Dei magnitudinem, sancto sunt baptismate consecrati. Cap. 77. De Berecynthia apud Gallos.

Libet his adiungere eiusdem libri caput 78. ex quo perspicuè possit animaduerti, Episcopis non licere etiam cum vxoribus suis rem habere, idque in Ecclesia semper esse accuratè obseruatum.

Sed quoniam superiore capitulo exposuimus, qualiter castitas diligentes Deum ornauerit, venit in memoriam, quæ Felicem Nanneticum referentem, dum de his cōfabularemur, audiui. Aiebat enim fuisse antistitē in ciuitate sua cūconiuge: sed cùm ad honorē sacerdotij accessisset, lectulum iuxta ordinem institutionis Catholicæ seque. strauit: quod mulier valdè molestè tulit. Cumque diebus singulis cum eo ageret, vt in eodem stratu quiescerent, nec acquiescerent pontifex rem tam improbam aggredi, quam Canonum decreta non admittebant, quadam die accensa furore, ait intra se: Non puto esse absque aliqua conscientia viri mei, quòd ab amplexu eius taliter sum repulsa: sed ibo & videbo, ne fortè alia mulier cum eo decumbat, pro cuius me amore despiciat, & statim adfuit in cubiculum Episcopi, inuenitque eum post meridiem dormientem, accedensque ante lectulum eius, vidit agnum immensæ claritatis super pectus eius quiescentem. Tunc timore perterrita, velociter se à lectulo sancti remouit: nec adiecit vltrà quærere, quid vir Deo plenus ageret in occultis: sed cognouit manifestissimè illud cum seruis Dei impleri, quod ipse Dominus suis fidelibus est polliceri dignatus, dicens: Ecce enim vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Cap. 78. Nota institutionis Catholicæ. Matt. 28.

VITA

VITA S. PROSPERI AQVITANICI, EPISCOPI REGIENSIS, AVTHORE IOHANNE ANTONIO *Flaminio Imolensi.*

Iunij 25. Cap. 1.

BEATVS Prosper Regiensis Episcopus, vir quidem multiplici doctrina & sanctitate insignis, ex qua vrbe quibusve parentibus ortus fuerit, non satis compertum habemus. Illud satis constat, Aquitanum fuisse: qui cùm adhuc in patria esset, mira iecit futuræ sanctitatis fundamenta, futurus aliquando in Ecclesia Dei præfulgens longè lateq; lucerna. Cùm autem sacræ scripturæ assiduus ac diligens lector esset, ac frequenter Euangeliſtarum libros in manibus haberet, diuinitùs ei oblatus est locus ille, vbi Christus quædam admonet, dicens: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Igitur diuini consilij non surdus aut segnis auditor, ad eam se ratus perfectionem vocari, cœpit continuò, vt fidelis Domini sui dispensator bonorum, quæ possidebat, inter pauperes Christi suas facultates distribuere: vt rerum terrenarum sarcina leuatus, expeditus ac liber Christum se sequeretur, ac illi soli vacaret: seruis etiam & ancillis libertate donatis, Romam se contulit, vt celebrem in toto orbe principum Apostolorum ædem viseret. Romanam tunc Ecclesiam sanctissimus ac facundissimus Pontifex Leo primus administrabat: ad quem mox tanti viri aduentûs fama est perlata: cuius videndi miro desiderio tactus, non priùs destitit, quàm illum in suum hospitium attraxit. Quanta verò charitate illum susceperit, & quanto sit affectus gaudio, vbi se talẽ esse nactum hospitem vidit, dici nunquã posset: nec aliter quidem gauisus est, quàm ex aduentu Pauli Petrum esse lætatum legimus.

Matt. 19.

Res suas pauperibus elargitur.

Cap. 2.

Videbat enim inter cætera, quæ suam lætitiam cumulabant, magnum sibi tempore maximè opportuno adiutorem à Deo missum, inualescente quotidiè magis diuersis in locis, præcipuèque in Chalcedonensi vrbe, Nestoriana & Eutychiana hæresi, quæ vnam tantùm in Christo naturam asserebat. Ad quam euertendam beatum Prosperum cum multis alijs Romanæ Ecclesiæ præsulibus misit, qui secundùm sanctionem catholicæ fidei, promulgatam in 6 synodo Nicena, sanctam Trinitatem asseruerunt, & in Christo Deo vero, ante Luciferum ex patre genito, & homine simul in fine seculorum de immaculata Virgine nato, duas esse naturas, certissimis approbationibus asserentes, antedictas hæreses sustulerunt, atque earum authores Eutychen & Nestorium iuxta chirographum, tunc ad Martianum Imperatorem missum vnanimiter damnârunt. Cùm autem, victus eiusdem Pontificis precibus aliquandiù ibidem commoratus esset, & missis ad diuersas ecclesias epistolis, multas hæreses contriuisset, Pontifex supernè admonitus, Regiensi ecclesiæ valdè reluctantem, quòd se tanto imparem oneri diceret, præfecit. Cælesti autem beatus Prosper victus imperio, ad ecclesiam sibi creditam iter ingressus est. Ad quam dum tenderet, iam Episcopus illius senio confectus, & graui morbo correptus, diem suum obierat. Ingenti igitur mœrore ob amissum antistitem optimum ciuitas affecta est. Tunc sacerdos quidam, vitæ admodùm probatæ & omnibus venerabilis, cælitùs admonitus, omnem illam tristitiam depulit, asserens nouum aduentare antistitem, à Deo electum, & abeius Vicario ad regendam Regiensem ecclesiam ab vrbe Roma missum, & mox adfuturum. Quibus auditis, populus & Clerus omnem mœrorem deposuit, & miro cum desiderio illius aduentum præstolabantur. Quotidiè autem magis vulgata de sanctitate noui præsulis fama crescebat. Vbi verò factus est vrbi vicinior, in occursum illius tota ciuitas effusa est, & cum incredibili gaudio sanctum antistitem suum lętis acclamationibus susceperit. In episcopali deinde cathedra collocatus, vt iam populo suo & commisso sibi gregi lucerna super cãdelabro esse inciperet, huiusmodi orationem habuit:

for. 4 Constantinopolitana

Psalm. 109.

Fit Regiensis Episcopus.

Cap. 3. Oratio eius ad Regienses.

Video, fratres chariſſimi, quantum meis imbecillibus humeris onus impositum sit. Neque enim maior, quàm animarum, cura demandari cuiquam potest. Quod quidem onus eo certè grauius est, quo qui regendi sunt, maiora & paucis concessa expectant. Iudicijs enim eiusmodi & concitatis sui opinionibus, respõdere difficilimum est.

est. Videre videor, quid expectetis, & quid de me vobis polliceamini. Quare dandam mihi enixè operam intelligo, ne quid à me prætermittatur, quodad verum animarũ pastorem pertineat. Verùm quia scio, quanto fiat leuior sarcina, quam plurium colla sustentant, mecum hoc, filij, onus diuidite, & sanctum onus partimini. Quod erit facile, si vestræ salutis, si mandatorum Dei memores, mutuam charitatem amplexabimini, de qua, velut de vberrimo fonte, mirificè vbertates emanabũt, scilicet, humilitas, proximi dilectio, pax certa & animorum concordia: quibus quidem bonis si non carebitis, fiet carere vos minimè decet, nusquam à vobis Christus aberit, & prosperè vobis omnia cedere videbitis. Hoc erit, quod modò dixi, quodq; inprimis opto, mecũ onus diuidere. faciliora enim sic mihi & leuiora fient omnia. Nihil enim tam durum ac tam laboriosum regẽti est, quàm in peruersa hominum incidere ingenia: quæ quo longiùs à recti semita abierint, hoc difficiliùs à facinoribus & improbitate sua retrahuntur. Subditorum virtutes ac vitia, aut suauem, aut duram faciunt regentis admini- Mali subditi pastorum munus reddunt molestissimum.
strationem. Vos quidem dilectissimi, populus Dei & oues pascuæ illius estis. Quarè si tales eritis, quales vos maximè futuros spero & opto, cessura vobis & mihi feliciter omnia, præsente Deo, minimè dubito. Vt autem tales esse possitis, Deum vobis in rebus omnibus proponite, illum in primis colite, illum vt æquissimum dictorum ac factorũ omnium nostrorũ iudicem reuereamini, iustum retributorem, si recta sequamini: districtum iudicem, si mandatorum illius contemptores inueniemini. Hæc sunt, quæ in huius nostræ curæ pastoralis primordijs, vobis dicenda putauimus, quibus & benè currentes in curfu contineamus, & segniores, si qui sunt, ad eandem metam tãquam subditis calcaribus excitemus.

Hæc felicia fuêre sanctæ administrationis illius initia, quibus qualẽ se populo suo pontificem præstiturus esset, & qualis commisso sibi gregi pastor futurus, sic facilè declarauit. Sed & longè omniũ opinionem superauit, & expectatione illa, q̃ pectoribus hominum starim insederat, quotidiè maior apparuit. Nihil studiosiùs quærebat, nihil procurabat attentiùs, quàm quomodò populum suum Deo maximè placentem efficeret. Idcircò crebris illum declamationibus, quibus nihil facundius aut efficacius dici poterat, ad rectam viuendi normam incitabat, & in via Domini continebat: q̃ tamen gratia & lepore admirabili ob innatam illi facundiam condiebãtur, & sanctæ scripturæ testimonijs referrẽ erant, & mirificè proderant: maiorem tamen vim & authoritatem illis probatissimi eius mores & vitæ sanctitas adferebat. Nihil enim dicebat, quod opere ipse non impleret, sciens parùm vtilem esse doctrinã, q̃ docẽtis vitam argueret. Erat illius pectus charitate ardẽs, miris p̃sentia, omnib. affabilis, rẽperata in delinquẽtes seueritas, vt magis illos corripiẽtis charitas moueret, q̃ verborũ asperitas. Cap. 5. Officium boni pastoris. Docet operare & sermone.

Quid referã, quantæ illi curæ egeni essent, qua pietate pupillos prosequeretur & viduas? Non sexus, non ordo, nõ ætas erat in ciuitate, cuius tanq̃ omniũ pater curã non gereret: ac propterea frequenter populũ in ecclesiã vocabat, ac salutaribus documẽtis instruebat, & quod audiebãt vt opere cõplerent, diligẽter procurabat. Oculos in oẽs, de eorũ salute solicitus, intentos habebat, super gregẽ suũ incessanter inuigilãs, ne qua de sanctæ gremio Ecclesiæ antiqui hostis fraude ouis exiret. Idcircò mirus erat indagator, vt q̃ vita, qui mores multitudinis sibi cõmissæ essent, nõ ignoraret. Seniores ecclesiæ suæ sacerdotes, imitatus Apostolũ, vt patres reuerẽter admonebat, iuniores instruebat vt fratres, anus vt matres, puellas vt sorores aut filias, incredibili studio in viã Domini dirigebat, rectũ & verum agens animarum Episcopũ. Ipse aũt cauens cum Apostolo, ne, cùm alijs prædicaret, reprobus efficeretur, exemplo magis q̃ verbo prodesse suis, ac illorum animos confirmare studebat. Propterea vigilijs, orationibus, ieiunijs ac multiplici macerationc carnem domabat, & parére spiritui cogebat. Magno etiam charitatis impulsu finitimarum vrbiũ Episcopos tanq̃ collegas, crebrò per epistolas hortabatur, ne dignitatis suæ, ne impositi sibi oneris obliuiscerentur. Quæ quidem omnia tantam illi apud oẽs, non solùm suos, sed etiam alienos gratiam & amorẽ conciliãrunt, vt non aliter ac omnium parentem, illum diligerent ac venerarentur. Talis ac tãtus præsul duos & viginti annos Regiensem rexit ecclesiam, hoc est, ab anno aduentùs Christi quadringẽtesimo quadragesimoquarto, vsq; ad annum quadringentesimum sexagesimum sextum. Floruit maximè sub Leone primo Pontifice Maximo, cui, sicut ostendimus, charissimus extitit. Vbi verò tempus aduenit, in quo tot virtutum ac meritorum suorum propositam sibi mercedem reciperet, in ægritudinẽ incidit, quæ vitæ finis illi fuit. Igitur suos ad se conuocans filios, veluti iam præsagientes, quid mox futurum erat, & ingenti metu perculsos ac flentes sic allocutus est: Cap. 6. Cura pauperum. 1. Tim. 5. 1. Cor. 9.

Video

Cap 7. Oratio eius ad suos sub vitæ finem.

Philip. 1.

Vtinam, charissimi, quantus pectora vestra mœror occupauerit, quia meæ vitæ finem adesse cernitis, nec miror: scio enim, quam molestum sit amantibus diuiduagi, cùm præsertim sic ab ad spectibus inuicem separantur, vt visuri eos amplius nō sint quorum præsentia maximè delectentur. Vehementis tudesiderium vera charitas gignit: sed moderatè illud ferendum est, vbi credunt qui remanent, multo vtilius esse discedentibus proficiscì, quàm hic diutiùs esse. Sic mihi quidem contingit, qui cum Apostolo cupio dissolui, & esse cum Christo. Ea est meta, ad quam iamdiù propero, & ad quam semper omnia mea contuli vota. Quare si à vobis discessurus sum, vt multo magis in posterum sim vobiscum futurus. Neq; velim discessum hunc à vobis meum arbitremini, sed ad longè meliorem statum accessum, vbi multo melior vobis sim futurus, si in dilectione, ad quam vos semper hortatus sum, permaneritis, si mutuæ charitatis & mandatorum Dei eritis memores. Si enim putatis me potuisse vobis hucusque prodesse, qualem me futurum erga vos deinceps credere debetis, vbi inexhausti bonorum omnium thesaurum attigero? Igitur abstergite iam lachrymas, & flendi finem facite, & gaudendum magis hac in re vobis, quàm dolendum, existimate.

Cap. 1. Feliciter abit ad Dominum.

Hæc cùm dixisset, & non solùm sacerdotibus ac Leuitis, sed quamplurimis etiam de populo, qui frequentes aduenerāt, benedixisset, oculos & manus in cælum sustulit. Tunc mirè facies illius exhilarata est atque resplenduit, & stupentibus qui aderant omnibus, & psalmis & hymnis egredientem animam comitantibus, felicem præsenti, vt creditum est, Deo ac sanctis eius Angelis spiritum tradidit. Quantum verò sui desiderium reliquerit, totius ciuitatis mœror ac luctus testatus est. Vbique suspiria, vbique gemitus audiebantur, nec vllus erat lachrymis modus. Non enim aliter, quàm si domesticus vnicuique luctus esset, dolebant & lamentabantur. Ductæ sunt deinde solenni apparatu, ac totius populi, omnium ætatum, ac omnium ordinum concursu, exequiæ: sepultusque est extra vrbem in templo, quod in honorem beati Apollinaris ipse conseerauerat. Obijt aūt septimo Calendas Iulij, hoc est, quinto ac vigesimo Iunij die, qui beati Iohannis Baptistæ natiuitatem subsequitur, anno ab aduentu Christi quadringentesimo ac sexagesimo sexto, Hilario Pontifice Maximo Ecclesiā regente, Leone verò Romanum tenente Imperium. Quàm verò gratus Deo extiterit, & quem locum in Angelicis choris adeptus sit, mira ad illius sepulcrum prodigia continuò subsecuta declarauerunt: ad quod nullus, quacunq; detineretur ægritudine, frustra confugit. Claudi gressum impetrārunt, cæci visum: paralyticis confirmata sunt membra, ab obsessis corporibus dæmones fugati. Nemo verbis satis dignè consequi posset, quanto splendore diuinum pontificem suum Deus populis omnibus, ac in Ecclesia sua veluti cæleste quoddam iubar fulgere voluerit: vt se tanto felicem præsule ac patrono Regiensis ciuitas meritò dicere possit. Sed non tantus ad illius sepulcrum honor ac veneratio temporis longinquitate consenuit: sed ad hoc vsque tempus perdurat ac viget, nec vllius ad id piè accedentis diuina gratia fidem ac spem esse irritam finit.

Miracula ad sepulcrum eius.

De sacri corporis illius translatione.

Cap. 9.

VErùm quia, sicuti ostendimus, extra vrbis muros erat sepultus, & sæuientibus Barbarorum bellis, quibus vexata diù fuerat Italia, frequentari ex more sepulcrum non poterat, ne tanti præsulis veneratio paulatim obsoleseeret, diuina prouidentia, quæ in sanctis suis clarescere non desinit, miro quodam modo cauere voluit.

Thomas Regiensis Episcopus. Eis. Prosper apparet.

Præerat eccleſiæ Regiensi vitæ ac morum sanctitate venerabilis Episcopus, nomine Thomas: qui dignus beati Prosperi successor, ita gregem sibi commissum regebat, vt verbo & exemplo cunctis rectè viuendi norma esset. Hic vigiliis, orationibus, ieiunijs, elee mosynis & cæteris, quæ Episcopale fastigium decent, assiduè erat intentus. Is dum ex more oraret in templo, subitus illum sopor inuasit: quiescenti beatus Prosper apparuit augusta specie, candida indutus stola, & venerabili canitie conspicuus: qui ei mandauit, vt paruam ecclesiam, quam diximus, in qua corpus suum parum decenter quiescebat, amplificaret, & in ea locum extrueret, vbi sua deinceps ossa decentiùs seruarentur, addens, ne differret mandatum exequi. Diuino monitu expergefactus Episcopus, sacerdotes statim suos & populum ad se vocauit, & quid sibi mandatum foret aperuit: & ne diuini præcepti parùm diligens executor videri posset, opus continuò est aggressus. Extructa igitur æde, ac præparato magnificè loco in quem sacræ transferrentur reliquiæ, conuocatis religiosorum omnium collegijs & populo,

qui

qui frequens cōfluxit sepulcrum vetus, in quo vsque ad Luitprandio Longobardorum regis Christianissimi tempora quieuerant, apertum est: de quo tanta diuini odoris fragrantia effusa est, vt nulla ei aromata vel opobalsami riuuli, si per ædem fluerent, comparari possent. Ita eductæ sacræ reliquiæ cum ingenti omnium plausu atq; lætitia, manantibus vbertim præ nimio gaudio per ora cunctorum lachrymis, nouo sepulcro magno cum honore, cum psalmis & hymnis illatæ sunt. Vbi mira quamplurima, antedictis non dissimilia, meritis sancti confessoris sui Deus cum omnium stupore operatus est. Nam ibi opem illius implorantes surdi, statim audire, muti loqui, cæci videre, claudi ambulare, paralytici confirmari cœperunt, & alij, quacunq; labore rent ægritudine, sanari. Quid memorem fugatos ab obsessis corporibus immūdos spiritus, & alia, quæ nimis longum esset, si omnia recensere vellem, omni admiratione ac stupore miracula digna?

Odor suauissimus è sepulchro S. Prosperi.

Alia miracula ad sacras eius reliquias.

Catalogum operum sancti viri, quem huius author historiæ his subiungit, omittimus. Passim enim habetur apud diuersos.

VITA S. ADALBERTI CONFESSORIS, ET LEVITAE, DISCIPVLI S. VVILLIBRORDI EPISCOPI, EDITA à Cœnobitis Medelocensibus circa annum salutis DCCCC XC. sed stylus passim mutatus est per F. Laur. Surium.

EGIMVS in Ecclesiasticis Historijs beatum Egbertum, cælesti afflatum desiderio, patriam, parentes, omnemque frequentiā cognatæ nobilitatis reliquisse, atq; studio peregrinationis & ardore vitæ remotioris in Hyberniam secessisse. Vbi cùm præclaro virtutum profectu & haud obscura vitæ sanctimonia in multorum admirationem venisset, Deo id agente, multos sui sectatores effecit: certatimq; ad eum tam Angli quàm Scoti confluebant, vltrò se in eius disciplinam tradere cupientes. In ijs erat etiam S. Adalbertus, qui tanquàm apis generosior, arctioris vitæ instituta non segniter est complexus. Actiones enim suas ad exempla pij præceptoris conformabat, & ceu mundum animal, quicquid boni auditiõe accepisset, animo ruminabat, & opere exercebat: nec de sola sciētia sibi inaniter applaudebat, nec animis tumescebat: sed eam perpetuò in opus conferre magis magisq; connitebatur. Atq; ita per angustam mandatorum Dei viam ingrediens, breui adeptus est cælestium virtutum latitudinem.

Iunij 25. Cap. 1. S. Egbertus multos Christo lucratur.

Adalbertus eius discipulus, quem fuisse filiū Deirorum gales, 6. cap. vitæ S. Swithberti. 1. Martij. Cap. 2.

Porrò vir Domini Egbertus, quotidiana sanctitatis capiens incrementa, pro paruo ducebat suæ vnius saluti consulere: sed pro insita animo eius singulari benignitate, summoperè appetebat prodesse plurimis, inprimis autem sanctæ prædicationis studio ad Christianæ religionis complexū adducere homines ethnicismi erroribus implicatos. Audiens igitur Germaniæ populos infidelitatis nexibus præ cæteris tenaciùs irretitos, quippe qui ob ferocitatem suam Diuini verbi præconibus hactenùs penè inaccessi manerēt, planè instituit ad eos commigrare, periculum facturus, num' quos ex illis, Christi cooperante gratia, ex filijs perditionis posset adoptionis & conciliationis filios efficere. Cumq; in hanc cogitationem & curam totus incumberet, diuino oraculo, ne eam ad effectum perduceret, retardatus est. Itaq; vir sanctus, cùm neq; vellet, neq; posset diuinæ ordinationi reluctari, alios quosdam delegit, quos suo loco mitteret, & sanctitatis meritis & eruditionis efficacia tantæ rei idoneos. Et primò quidem misit Vuigbertum, integerrimæ conuersationis presbyterum: qui diù multumq; cum obstinata barbarę gentis duritia colluctatus, cùm videret non posse eam à sua perfidia reuocari, infecto negocio est reuersus. Atqui vir prudentissimus non ignorans, de Dei misericordia nunquàm desperandum, alios subrogauit, qui illud prædicationis officium explerent, Vuillibrordum Apostolicæ gratiæ presbyterum, eumque, de quo dixi. mus, clarissimum Christi confessorem Adalbertum: adiunctis ijs decem alijs, eodem fidei calore feruentibus: ex quibus nonnulli post multiplices susceptí laboris agones, martyrij palmam adepti sunt, alij in pontifices promoti, cùm præclarè illo munere perfuncti essent, in pace quieuerunt.

Vuigbertus presbyter.

Vuillibrordus presbyter.

Cap.3.

Ijergo Christianæ religionis propagatores, sacrq; fidei propugnatores, tam iussu patris, quàm sua voluntate & deliberatione ad Euangelij prædicandi opus inhiantes, superatis pelagi periculis, cælesti illis gratia adspirante, optatum portum gratulabundi attigêre. Tum verò in terram egressi, strenuissimum Francorum principem Pipinum adiêrunt: à quo cum multa reuerentia susceptí, & per omne tempus, quo apud illum mansêre, humanissimè & officiosissimè tractati sunt. Porrò vbi cognouit aduentûs illorum causam & pium animi propositum, misit illos in Frisiam, quam nuper subegerat, vt suo ministerio gentem illam Christo lucrifacerent, ipsius principis præsidijs fultos, & authoritate munitos. Cumq; egregijs illi rationabilium noualiumcultores, iactis seminibus, è suo labore viderent frugum incrementa existere, communicato inter se consilio, cum bona venia Principis Pipini, sanctum Vuillibrtodum miserunt Romam, à Præsule Apostolico in Episcopum promouendum. Ille verò ea dignitate ornatus, ad cœptum redit opus, sedemque Episcopi apud Traiectum castrum obtinet: cuius quæ fuerit vita, qui eius in prædicando Dei verbo sudores & labores, quibus claruerit miraculis, si quis nôsse velit, poterit ex libro gestorum eius luculenter scripto, perdiscere. Nos pauca hæc in testimonium virtutum sanctissimi patris nostri Adalberti commemorare voluimus, vt qui iis omnibus efficiendis comes & aditor interfuerit indefatigabilis. iam porrò, Deo fauente, ad ea nos conferemus, quæ peculiariter ad illum attinent.

S. Vuillibrordus cũ suis Christũ in Frisia prædicat.

Cap.4. Adalbertus forma optimi doctoris.

Itaq; in beato Adalberto tanta fuit comitas morum, vt mirabili vitæ suauitate omnes ad sui imitationem alliceret. Quicquid sermone faciendum ostendebat, priùs ipse factis declarabat. maximo se detrimento affectum existimans, si non verba & institutiones suas re ipsa & exemplis optimis confirmaret. In primis autem veræ humilitatis studiosus fuit, asserens eius industria & cautione cætera omnia conseruari. Superuacaneum sit, hoc loco eius eximiam velle charitatem commemorare, cùm ea illi causa fuerit, patriam, propinquos & dulces patriæ fines, cunctaq; natalis soli commoda, relinquendi. Ne simus autem prolixiores, quàm par sit, hoc compendio retulisse sufficiat, ita eum singulis initiatum virtutibus, vt nunquam ab illis quatuor primarijs, quas cardinales vocant, deflexerit, eamq; viro sanctissimo spiritalis militiæ perpetuâ atq; indefessâm fuisse contentionem, donec ipsam hostiæ suæ caudam Dominoimmolaret, conuenienter illi sententiæ Saluatoris: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Eiusmodi ergo eximius heros munitus & instructus apparatu, quoquouersùm proficiscens, lucrandis animabus operam nauabat.

Matth.10. 24.

Cap.5. Apud Eg. mundam libenter degit S. Adalbertus.

Vtplurimùm tamen eo in loco hærebat, quem Egmundâ vocant, ad cuius recessus ab importuna hominum frequentia veluti receptum quendam habere visus est: vbi inter complures, quos fama virtutum eius inuitârat, Eggo quidam ad eum venit, & breui tempore in eius se familiaritatẽ insinuans, accurate illi adhæsit, adeò vt vir Dei non rarò eius hospitio vteretur, felicíq; compensatione eius meteret carnalia, cui spiritalia seminabat: vtq; inter ipsos conflata charitas & beneuolentia esset confirmatior, eius filium è sacro fonte susceptit, & vt par erat, etiam pleraq; secreta sua cum illo vel maximè communicauit. Itaq; die quodam inter cœnandum cùm se mutuis ex more colloquijs oblectarent, vir sanctus illi amico suo aperuit, velle se patriam parentesque reuisere, vt posset etiam illis aliquid gratiæ spiritalis impertiri. At Eggo nimis molestè ferens tanti amici absentiam cum lachrymis curiosè ex eo scisitabatur, ad quod tempus rediturus esset. Tum vir Deo plenus, eius piæ solicitudinis misertus, fragmentum pomi, quod fortè manu tenebat, in ignem proijciens. Cùm huius, inquit, pomi grana in virgulta excreuerint, me, Deo benè propitio, tibi restitutum videbis.

S. Adalbertus redit ad suos.

Deinde susceptam professionem prosequens, emenso mari, in patriam venit, diuque optatam sui præsentiam natiuæ regioni exhibuit: illicq; aliquandiù moratus, verbis & exemplis non paucos ad sui imitationem illexit. Semper enim Dei gratia virum sanctum, quocunque se conferret, & præuenit & subsecutà est. Ita ergo lucrandis Deo animabus totus incumbens, præsentis laboris asperitatem futuræ mercedis contemplatione leniebat.

Cap.6.

Intereà Eggo ille, quem diximus, sponsionis viri Dei æstimator auidissimus, eius reditum mirè sitiebat. Vt autem miraculum, beati viri declarandis meritis diu initùs destinatum, augustius existeret, accidit vt hospitiolum, in quo grana pomi ignis, mittente S. Adalberto, exceperat, voracibus flammis in faullas redigeretur. Ecqnis verò ex eiusmodi ambusto loco germen vllum vnquam emersurum, nedum benè frugiferas plantas ex carbonum reliquijs prodituras sperareti Sed Deo, cui omninò idem est

velle,

velle, quod posse, nihil ad efficiendum difficile est. Denique vbi opportunum aduenit tempus, ex eodem loco prodijt germen odoris Domini, & grana in ignem iacta rediuiuos protulêre flores: nec tamen fructus adferendo, tantam sui admirationem excitârunt, quantum attulit gaudij reditus optatus beatissimi patris Adalberti: qui, vt promiserat, in Frisiam reuersus, tanto maiori omnium studio & beneuolentia accipitur, quanto eius sanctitas euidentiori miraculorum attestatione, & prophetiæ spõsionis certiori exhibitione quoquouersùm sese celebriùs diffudit. Attamen vir sanctus omni virtutum exercitatione instructus, & omni ex parte circunspectus, & aduersùs tentatoris versurias cautus & peruigil, in via propositi sui non tam inierat intentus, quantum iam confecisset itineris, sed quantum adhuc certaminis superesset: sicque quotidiè aliquid ad superiora pietatis studia adijcere nitebatur, acsi iamprimùm nouus tyro spiritalis militiæ & sanctæ conuersionis semitam ingrederetur.

Insignemiraculum.

Reuertitur in Frisiam.

Igitur de virtute in virtutem proficiscens, quod feliciter cœperat, feliciùs consummauit, & immarcessibilem sui agonis percepturus coronam, præsentis seculi obscuram lachrymarum vallem cum paradiso deliciarum permutauit: Christoq; cui fideliter seruierat, septimo Calendas Iulij sanctissimam reddit animam, lætissimè iam concinens in Christi præsentia: Sicut audiuimus, ita & vidimus. Vbi sanè nos & credimus & optamus eum nostrarum misetiarum memorem, tanto vtique nostris releuadis incõmodis efficaciorem, quãto diuinæ pietati coniunctior est. Corpus autem beati viri à fidelibus eius temporis, qui eius curabant exequias, diligentissimè conditum ac humanissimè terræ mandatum, beatæ resurrectionis tempus præstolatur. Condita est supra illud ecclesia, quantum quidem earum rerum adhuc rudes poterant, eiusque memoria ab illis celebrabatur. Sed eam ecclesiam Nortmanni, crebrò facta irruptione, sæpè euerterunt, vastatis atrociter locis omnibus illi adiacentibus.

Cap. 7.

Eius felix obitus. Psalm. 47.

Vt autem diuina prouidentia, cuius meriti esset vir sanctus, qui illic corpore quiescebat, ostenderet, id effecit, vt nunquam illi loco deesset, qui cultum debitum persolueret. Nec mirum tamen humanis illum excubijs honorari, qui quotidianis illic miraculis coruscaret: quæ quidem tam multa sunt, vt fi ea singulatim describere velimus, non modò difficilem sed etiam impossibilem & cui pares esse nequeamus, laborem suscepturi simus. Quamobrem necesse est eum nos imitari, qui amœna prata perlustrans, dum, quos decerpat flores, animi dubius est, catenus suo desiderio moderatur, vt tot carpat, qui sufficiunt ad delectationem, non qui suo pondere premant abeuntem. Ita & nos ea debemus vti mediocritate, vt recitatio compendiaria & studiosis, & fastidiosis vicissim satisfaciat. Cæterùm vt fidem dicendis adstruamus, non valdè nobis laborandum credimus, cùm profectò absurdum sit inde apud fideles alicuem ambiguitatis scrupulum existere, vnde, authore Deo, certum est, incredulos pristino valefeciisse erroti.

Cap. 8.

Muliet quædam Efesuar nomine, S. Adalberti seruitio se deuouit, certò sibi persuadens, inopiam & angustias viduitatis suæ, eius patrocinijs releuatum iri. Cumque multis annis deuotis institisset obsequijs, piratæ in ea loca irrumpentes, omnem circunquaque regionem hostiliter deuastârunt: direptisque rebus & facultatibus, homines captiuos abduxerunt. Mansit autem sola hæc vidua, in tanta vastitate quid agueret, quo se verteret, modis omnibus ignorans: quippe quæ prorsus nihil haberet alimoniæ, nec vbi vel vnde eam compararet, vlla ei copia suppeditaret. Tandem hoc vnum ei reliquum fuit, vt de consueta sancti Adalberti benignitate confideret. Nec sanctus despexit de ipso benè sperantem, sed opportunum illi remedium & opem tulit: quotidianum ei victum ab Oceani litoribus subministrans, atque hocipso satis declarans, quàm verum sit, Deum timentibus nihil deesse. Non potuit pia vidua communem sentire calamitatem, quæ specialiùs sancti Adalberti patrocinium sibi conciliarât.

Cap. 9. Irruptiones Barbarorũ.

Psal. 33.

Posteà verò presbyter quidam, Amalathus nomine, officij sui religiosus cultor, angelico est oraculo admonitus, vt instaurandæ sancti Adalberti ecclesiæ, sine vlla dilatione operam daret. Ne qua autem posset illi inhærere ambiguitas, eadem visio etiam alijs tribus viris, laicis illis quidem, sed benè religiosis, oblata est. Qui cùm ei quid vidissent indicâssent, & ille omnia videret cum sua visione consentire, multo ad aggrediendum opus factus est alacrior. Itaque accitis vndique operarijs, in opus illud feruenter incubuit. Vbi autem artifices materiam comportatam inspexêre, trabem vnam cæteris multo breuiorem viderunt: eaque re non mediocriter afflicti, in alte-

Cap. 10.

Haud vulgare miraculum.

rum diem distulére consultationem. Manè vident præsenti Dei beneficio trabem illam etiam cæteris longiorem, multaque affecti lætitia, tanto accuratiùs cœpto insistunt labori, quanto certiùs cognouére etiam diuinis se miraculis confirmari. Erat autem ecclesia illa, sanctissimo Adalberto consecrata, ad litus maris sita, atque ea causa piraticæ infestationi expósita. Sed quàm admirabiliter sæpiùs eam potenti miseratione ab ea vexatione defenderit, non est silentio tegendum. Crebrò enim Barbari in illam incurrere volentes, & propemodùm attingentes portum, nube se interponente videre illam non potuerunt, atque ita frustrati conatu suo, inanes abiére. Quæ res in causa fuit, vt non modò à Christianis, sed etiam ab ethnicis frequenter visitaretur, illis suam animi deuotionem crebris oblationibus haud obscurè declarantibus. Neque id immeritò, quandoquidem nullus eò frustrà accessit, nec quenquam sui laboris pœnituit.

Ecclesia S. Adalberti diuinitùs seruatur.

Ob vitandam prolixitatem, ea quæ sequuntur, redegimus in compendium.

Cap. 11. Rusticus quidam oblatum ad sancti viri sepulcrum caseum, per temeritatem furatus est. Eum voraturus, in densas spicas se admétia, pro caseo proprios rodit digitos. Vbi id herus eius comperit, confestim iubet eum duci ad sacratissimas beati viri reliquias. Curatur illic, & ipsi ecclesiæ mancipatur.

Pœna sacrilegi.

Cap. 12. Solet mare procellosum secum arenas trahere, & eas in litus ejicere: quæ flante vento plerunque ita coaceruantur, vt altissimos montes æquare videantur. Eiusmodi moles quandoque proximè ad beati Adalberti oratorium constitit. Fortè autem eò appulit Roricus Barbarorum rex, iussítque vt ministri sui illam arenam à sacra æde ocyùs amouerent. Accingebantur illi in proximam lucem ad iussa regis capessenda: sed ecce manè conspiciunt arenam omnem meritis S. Adalberti ad lapidis iactum inde translatam.

Cap. 13. Apparuit idem Christi confessor sanctimoniali cuidam in somnis, (dicebatur ea Vuilfit) iussítque vt sacra ipsius ossa, quæ instar aliorum profunda humo condita erant, sub omnium conspectum eleuarentur, vt fidelium deuotio efficaciùs incitaretur, & eius meritorum interceſſio studiosiùs impetraretur. Et ne ambigua esset ea apparitio, tertiò repetita est. Itaque sanctimonialis illa Theodorico primo Comiti & eius loci domino, quid vidisset & audiuisset, indicat. Comes porrò, vt semper promptus fuit & officiosus ad ea, quæ religionis sunt, non distulit in opus conferre, quæ erant sanctimoniali demandata.

Theodorici Comitis deuotio.

Cap. 14. Eleuata igitur sunt beati viri ossa, & ecce sub sarcophago repertus est fons mirè perspicuus, qui hodieque multis adfert corporum salutem. Aperto autem loculo palliũ quo sacrum erat corpus obuolutum, penitus incorruptum inuentum est.

Cap. 15. Porrò is, quem diximus, Comes Theodoricus, in loco, quem Hallen vocant, ex materia siue ex lignis construxit oratorium: constitutoque die, in quem fideles possent adesse, eò sactum fecit thesaurum adduci: nec facilè certus possit eorum numerus inuiri, qui interim, dum sacræ reliquiæ deportarentur, sanitatis beneficium impetrârunt. Sed quid sibi vult, quòd confessor Christi sanctissimus, qui iam beatus in cælis, nullius indiget, qui etiam cùm esset in humanis, humana omnia fastidiuit, sua vult ossa eleuari, & meliori loco reponi? Certè non ob aliud hoc ille voluit, nisi vt ij, qui ea cernerẽt, animis compungerentur, atque ita faciliùs diuinitùs adiuuari mererentur: tum etiam, vt magis magisque pij homines ad appetenda cælestia inflammarentur.

Cap. 16. In eo autem construendo oratorio cunctis strenuè laborantibus, Sigifridus quidam sociorum diligentiam imitari nolens, omni membrorum officio destitutus, toto corpore contractus est. At salubri pœnitentia correctus, mox reualuit.

Cap. 17. Brumali tempore, omnibus frigore rigescentibus, Comes Theodoricus, de quo iam diximus, traha vehebatur per lacum mirè profundum, sed congelatum. Vt est autem periculosa eiusmodi in aquis frigore concretis ambulatio, cùm iam medium ferè atigisset lacum, dirupta non satis solida glacies, præsens exitium Comiti minitabatur, qui cunctis fugientibus, solus illic relictus est. At ille cernens omni se humana ope destitutum, ad crebrò compertum beati Adalberti patrocinium confugit.

Egregiũ miraculum. Mox, quod dictu mirum est, vbi incredibilis penè est laci profunditas, non nisi ad cingulum vsque mergi potuit, & tum ipse, tum ea omnia quæ curru vehebantur, periculum illud euasére.

Non

Non sunt autem oblitioni tradenda, quæ temporibus Theodorici iunioris, qui fuit eius, quem diximus, Comitis filius, nos ipsi vidimus declarata miracula. Is enim paternæ deuotionis feruentissimus æmulator, in honorem S. Adalberti cõfessoris Christi, basilicam lapideam non sine multa difficultate construxit: quippe cùm tellus hæc arenosa & lapidum & calcis admodùm inops sit. Ipsum quoque beati viri corpus sarcophago impositum, elegantis fabricæ structura ornauit, & ne quid apud Deum de futuræ beatitudinis præmio illi deesset, monasticæ vitæ cultores illic Deo vacare voluit, de suis prouentibus tantum illis conferens, quantum ad victum quotidianum sufficeret. Pater quidem illius sanctimoniales illic collocârat: sed imminente eis fæpiùs Frisonum feritate ad propositi sui obseruantiam facultas eis minimè suppeditabat. Cap. 18.

Porrò Theodoricus Comes iunior, filium genuit Egbertum, quem studio religionis in Clerum voluit adscribi. Is verò Egbertus iam adultus cùm Subdiaconus esset, à die Palmarum vsque ad ferias S. Adalberti huius, quæ incidunt in septimum Calẽdas Iulij, acri febre laborauit. Cùm autem festum illum diem cum cæteris celebrare constituisset, fiducia meritorum sanctissimi confessoris fretus, ita prorsus eo morbo absolutus est, vt nunquam illo correptus videretur: multaque hilaritate perfusus, ad Missarum solennia sui ministerij deuotionem adhibuit. Hic est Egbertus ille, qui postea in Treuirensem promotus Archiepiscopum, tum viuacissimo religionis ardore, tum egregiæ moderationis libramine eam gubernauit ecclesiam. Cap. 19. Egbertus Treuirorũ Episcopus.

Idem verò Comes Theodoricus filiam habuit inprimis charam, Erlindam nomine, quæ diù lusca fuit. Ea quoq; sancti Adalberti experta est virtutem. Qui verò illam vir sanctus negligeret, tot ab eius patre modis honoratus? Recepit ergo oculum incolumem, plusq; gaudens illo restituto, quàm si nunquam eius vsu caruisset. Cap. 20.

Presbyter quidam ex Anglorum gente, Vuolmarus nomine, ad viginti annos cæcus fuerat. Multa ille sanctorum loca adijt, ipsa quoque Apostolorum limina Romæ visitauit. At quãuis diuina benignitas per merita Apostolica multis sæpè modis se declarauit, at tamen huius viri sanitas S. Adalberto seruata est. Itaq; Roma reuertens, vbi celebrem eius famam comperit, Egmondam venit, ex fonte illo, quem sub sacri corporis loculo repertum diximus, tertiò oculos abluit, & vidit clarissimè. Cap. 21. Cæcus videt

Hac quoque tempestate permulti varijs affecti morbis, integram beati viri meritis sanitatem recepêre. In primis autem dæmoniaci efficacissimam eius in se virtutẽ experiuntur. Nec mirum, cedere illi dæmones, iam cum Christo regnanti, cuius adhuc in carne militantis, ineluctabile certamen crebrò experti sunt. Cap. 22.

Comes Ruoscekinus haud procùl à monasterio beati Adalberti morabatur. Is filium suum in eo monasterio Christo seruiturum deuouerat. At vbi postea eius voti incuriosus præuaricator effect⁹ est, puer vsque adeò cœpit aduersa laborare valetudine, vt eius vita planè desperaretur. Sed postquam ad altare sancti viri regulariter oblatus est, salus ei restituta est. Vnde satis licuit animaduerti, paternam perfidiam eius amissę causam fuisse. Cap. 23. Nota ifthue

Mulier quædam infantem peperit, qui ad viginti dies à maternis vberibus nullum omninò lac sugere voluit. Erat res plena præsentis periculi, cui humana ratione mederi nemo posset. Itaque parentes offerunt illum ad altare S. Adalberti, & puer mox ad vbera inhiat. Quæ in re, dum paruulo subtrahitur naturalis nutrimenti appetentia, & sancti confessoris in curandis morbis patefacit excellẽs virtus, & eidem infanti sublimioris instituti professio conciliatur. Cap. 24.

Oratorium beati viri custodum incuria bis flamma vorax absumpsit: & cùm nihil ignis reliquum fecisset ex ijs, quæ in oratorio illo habebantur, solum pallium, quo erat sacrum sancti Confessoris corpus obuolutum, nihil ab igne detrimenti accepit. Cap. 25. Nota de pallio miraculum.

In regione transmarina quidam fuit homo opulentissimus, idque hisce nostris temporibus. Idem autem ipse cùm esset rapacissimus, nepotum suorum agros sibi voluit vsurpare. Multis modis per amicos & cognatos illis hominem à sententia deducere molientibus, ille contemptis omnibus, suos colonos iussit ijs agris colendis operam dare. At contrà iuuenes feroces ira inflammati propter rei indignitatem, palam testabantur, se quiduis malle perpeti, quàm paternæ hæreditatis facere iacturã. Existunt igitur vtrinque lites, militares manus vtrique parti adulantur, tandemq; immani exemplo ad bellum parricidale venitur. Succumbit iuuenum partuus, cæsus ab illis. Eius autem cædis postea ducti pœnitentia iuuenes, sine mora Episcopum, cuius erant dioœcesis, adeunt: cum lachrymis suum crimen fatentur: orant, vt ferro, quo patruum suum trucidâssent, ipsos constringi iubeat, donec diuino iudicio absoluerẽtur. Cap. 26.

Non recusat Episcopus, ne, impunè abeunte tanto facinore, æternis gehennę incendijs illi addicerentur. Alter igitur ex gladij capulo sibi lorum conficiens, brachium illo suum vinxit: alter ipso gladij ferro, perinde vt fascia pectorali se strinxit? pariterq; adibant permulta Sanctorum loca, vt eorum suffragijs admissorum criminum veniam obtinerent, quorum votis nō ignorabant Dominum citissimè annuere. Interim ve-

S. Gertrudis multa miracula.

niunt ad Niuellense monasterium, vbi multis claret miraculis virgo Gertrudis: cumque illi multis fusis lachrymis aliquantisper in preces incumberent, eius sanctissimæ virginis meritis alter eorum vinculis suis absolutus est, cunctis nō mediocri lætitia affectis: alter verò, dum cnixiùs diuinam implorat opē, id respōsi cælitùs accipit, vt properè se conferatad ecclesiam beati Leuitæ Adalberti. Cœpit igitur de loco ipsi ignoto percontari ex alijs, nihil interim cuiquam indicans, quid illic facturus esse. Tandem nō sine multo labore optatum attingit locum, & aliquandiù illic hærens, nihilque dubitans fore vt diuinitùs ipsi promissa vinculorum dissolutione potiretur, cùm aliquādo, vti semper consueuerat, sub diuino officio staret coram imagine Saluatoris, repentè ferreum illud ligamen diruptum est.

Hæc de vita & virtutibus celeberrimi Confessoris Christi Adalberti, Medelocensis cœnobij fratres conscripsêre, iubente supradicto eximio Præsule Egberto, eius monasterij domino, rerum ad diuinum cultum facientium studiosissimo procuratore.

Quæ sequuntur, ab alijs a dicta sunt, habenturque in M S. codicibus, grauiter & bona fide conscripta. Nos ea contraximus ob vitandam prolixitatem.

Florentius Crassus s. Comes Hollandiæ.

TEmporibus Florentij Crassi, qui fuit octauus Comes Hollandiæ, cuius multa in Deum pietas, erga sanctum Adalbertum deuotio, & eius monasterium benuolentia extirit, id, quod iam commemorauri fumus, gestum est. Paludem effecerat maris inundatio, cuius etiamnum vestigia magna supersunt. Ea plerunque hyeme increscens, adeò Egmondensi monasterio solebat imminere, vt ægrè ab eius ambitu arceri posset. Quadam autem hyeme plùs solito inundans, pago vicino, quem Castriken vocant, non mediocrem agrorum & ædium vastationem minabatur. Incolæ autem eius pagi per id tempus & generis nobilitate, & rerum copia præpollebant: quæres illis insolentiæ, contentionis & multorum malorum fomitem suggerebant. Illi ergo concitatis animis & armata manu Egmundam veniunt, aggerem vndis obiectum perfringere volentes, id quod sine magno monasterij damno fieri non poterat. Hac autem ratione vndas tumescentes illi à suo pago auertere moliebantur. Vbi hæc ad Abbatis Stephani, admodùm venerandi senis peruenêre, quod viribus nō poterat, consilio egregiè præstitit. Misit enim ad illos, scrinium aureum, in quo erant sacræ reliquiæ, & vnà Adalardum, qui ei in Abbatis functione successit, vt tum sanctorum reuerentia, tum Adalardi, qui sanguine coniunctus erat illis, qui in ijs præcipui fuêre, precibus permoti, ab ea temeritate absisterent. At illi mente obstinata, quod animo conceperant, re ipsa perfecerunt, perrupto vi aggere monasterij. Tum verò Adalardus

Reliquiæ S. Adalberti auertunt aquas à monasterio.

scrinium illud cum sancti patris Adalberti commemoratione aquis imposuit: & ecce aëre tempestate concitato, grando & nix è cælo ruunt, aquæ in seipsas conuertuntur, nec audent ad loca humiliora se effundere. Eius miraculi nouitate fracti & pudefacti Castrikenses, domum abiêre.

Alio tempore, cùm iam Adalardus Abbatis illic officio fungeretur, eadem palus præsens periculum monasterio intentabat. Itaque Abbas maius incommodum minori depellere volens, aggerem inter sui iuris limites interrumpit, vt aquas inundantes à monasterio auerteret. Id verò indignè ferentes Castrikenses, mox armati aduolant, vim Abbati & socijs eius illaturi. Abbas fugam init cum suis: sed illi equis insidentes, facilè eos apprahendunt, & extremos quosque vel iniurijs afficiunt, vel cædūt. Erant in ijs sex germani fratres, opibus & viribus cæteris præstantiores, homines in cædes & rapinas auidi, diuina humanaque promiscua habentes. Tres ex illis, purà Arnoldus, Vulbrandus & Eilgerus, cum duobus consobrinis Siero & Garbrando in sancti Adalberti, cuius sacras reliquias in scrinio Abbas secum ferebat, iniuriam procaciores, scrinium illud armis suis pulsant, sed non impunè, Deo sancti sui iniuriam

riam egregiè vindicante. Nam Arnoldus cæteris crudelior, eodem in loco, non mul- Horrenda
tò pòst a fratre iuniore in capite & pectore cæsus gladio, tremens toto corpore, & in fu- Dei vindi-
riam versus, animam exhalauit. Qui autem eum percussit, cùm ipse quoque sanctum cta in sacra-
Adalbertum læsisset, amentia quadam affectus, ex diuite, nobili & potente, ad tantam rum reliquiæ-
miseriam deuolutus est, vt aliquot annis publicè ostiatim mendicârit, & tandem à ver- rum viola-
mibus consumptus, florente ætate decesserit. tores.

Porrò Vulbrandus suo se ense peremit: Sierus intra sex menses miserabili morte perijt, & Garbrandus, quo nemo erat in pago illo robustior & agilior, adeò membris omnibus contractus est, vt nunquam sine duobus scipionibus ad axillas applicatis ingredi posset: & vt nobis retulêre illi, qui eum & incolumem & debilem nouerunt, ad id tandem calamitatis redactus est, vt perosus fratribus & cognatis amicisque omnibus, in quodam vilissimo tugurio solus habitârit, miseram illic vitam viuens, nihil etiã ex rebus hæreditarijs percipiens, omnium ope destitutus, ita vt tandem inedia confectus sit. Denique alij eius facinoris authores, partim morte, partim amentia, partim alijs magnis molestijs affecti, pœnas dederunt: nec deinde vnquam ausi fuêre pagi illius habitatores cristas erigere, omnipotente Deo tum aquarum inundationibus, tum arenarum molibus eos vastante, ita vt nunc humiliter sancti Adalberti patrocinia implorent, contra quem stolidè intumuerant.

Frisones vicini nostri, quemadmodùm nobis retulit vir quidam eximia pietate, ad solennitatem sancti Adalberti perpetua quadam consuetudine cum oblationibus frequentes venire solebant. Inter eos venit quandoque etiam mulier vno oculo orbata: quæ cùm sedulis precibus in beati viri ecclesia vacaret, lumen amissum recepit. Curatus est etiam quidam presbyter cæcus. Testantur verò homines fide dignissimi, Luscæ videt
tot se fæpenumerò miracula conspexisse, præsertim in ferijs sancti Adalberti, vt certò Item cæcus.
eorum numerus iniri non posset. Nostra quoque memoria non rarò vidimus, hominibus cum multa fide & deuotione ad eius diem festum confluentibus, diuersis morbis & incommodis affectos, atque etiam dæmoniacos templum gemitibus & clamoribus implere, permultosq; ex ijs incolumes abire.

Petronilla, vxor quondam Florentij Crassi Comitis Hollandiæ, matito defuncto, cùm tres haberet filios teneræ ætatis, Comitatum strenuè administrabat. Cùm sint autem fœminæ molles, possintq; facilè in fraudem impelli, malè persuasa Petronilla à quibusdam potentibus familaribus suis, ab Egmundanis fratribus petijt Asselinum Capellanum suum in monachum recipi, vt illo mox Abbate creato, ipsa de monasterij rebus liberiùs vsurparet. Factus est ille monachus, & licet simplici esset ingenio, planeque rudis monastici instituti, etiam Abbas, sed solo nomine, effectus est. Tum verò res monasterij alij sibi vendicare cœperunt, eratque videre miseria, nobis penuriam patientibus, alios nostri oppressione gloriari. Fuêre tum etiam, qui consulerent Petronillæ, auaritia eos potiùs, quàm religione, stimulante, vt vetus ecclesia, tanquam angusta & parùm decora, destrueretur. Itaque tres laici eius ecclesiæ prælati constituti sunt, lupi veriùs quàm pastores, Folpertus albus, Eilgerus & Stephanus. Qui eam nacti opportunitatem, sub consulendi prætextu, clàm de peculio nostro prædas agebant, domumque Dei paulatim expilantes, hominesque ecclesiæ in suam ditionem redigentes, domos suas pecunijs impleuerunt. Vidisses tum eorum proles, cognatos & affines inire matrimonia, dotes sibi parare ex facultatibus nostris, & ita breuì magnas opes ecclesiæ nostræ ad magnã tenuitatem redigi. Sed non semper dormitat ille, qui dicit: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Cùm facerent ergo illi, Zacha. 2.
quæ minimè deceret, ita diuinitùs mulctati sunt, vt omnes anno vno inopinata & im- Vitio diu-
matura morte perierint, suo exemplo docentes verissimè dixisse Apostolum, Qui de- na in vsur-
struit templum Dei, disperdet illum Dominus. Deinde non solùm ecclesiæ & mona- patores re-
sterij eiusque officinarum omnium ruinæ instauratæ sunt, sed etiam collapsi mores, rum mona-
& fratrum atque religionis magnus defectus, Domino fauente, in melius reformata sterij. 1. Cor. 3.
sunt. Quædam etiam alia miracula his subiunguntur, quæ, ne simus prolixi, prætermisimus: hoc vnum tamen minimè prætereundum arbitrati, quod ibi de quodam Friderico pio & religioso monacho est annotatum: qui anno Christi millesimo, centesimo quadragesimo tertio, cùm nouum templum Egmundanum dedicaretur ab Hartberto Traiectensi Episcopo, Præsente Theodorico nono Hollandiæ Comite & Sophia vxore eius, & populi maxima multitudine, sacræq; reliquiæ sanctorum ab eodem Episcopo in altaribus cõderentur: in perquirendis, inspiciendis, tractãdis, diuidẽ-

dis & exportandis reliquijs omnium fuit studiosissimus. Sed ecce mox à dedicatione idemipse Fridericus diuinitùs castigatur, laboratque corpore, & fit mentis inops, ita vt nec verba nec gestus eius, moribus & personæ illius congruerent. Post paucos autem dies morbo cum grauissimè infestante, & fratribus pro illo orantibus, illa Cruce consignatus est, quam Egbertus Treuirorum Archiepiscopus Egmundanæ ecclesiæ dedit, cuius virtutes crebrò experti sunt & commemorare solent eius loci fratres, & plerique laici. Ab ea consignatione mox sensu integro, Crucem illam, reuerenter sese inclinàs, salutauit. Nec multò pòst totus curatus est. Multi tum in ea fuêre sententia, idcircò castigatum eum fuisse, quòd tam audacter minusque cautè sacras reliquias tractâsset: vt discat homo, putredo & vermis, eiusmodi se rebus non temerè ingerere, sed cum tremore & summa reuerentia tractare diuina.

Virtutes S. Crucis.

Nota.

MARTYRIVM SS. IOHANNIS ET PAVLI, ITEM GALLICANI VIRI CLARISSIMI, A TERENTIANO conscriptum. Consentiunt antiquissima Martyrologia: Ado Episcopus maximam eius partem ferè ad verbum habet in suo Martyrologio. Nos aliquot loca nonnihil elimauimus.

Iunij 26. Cap. 1.

SVB Constantino Augusto, & Gallicano Duce Romani exercitus, Persarum gens, quæ Syriam inuaserat, victa & profligata est: cumq; idem Gallicanus triumphalibus infulis sublimatus, acceptus esset Augusto Constantino & charus, filiam eius sacratissimam virginem Constantiam sibi poscebat vxorem: idq; non mediocri instãtia tum efflagitabat, cùm gens Scythica, quæ Thraciam occupauerat, immineret. Et quia magna erat authoritate, Comites omnes & præfecti cum vniuerso populo Romano, vt id fieret, postulabant. Constantinus verò Augustus magno cœpit animi dolore affici, quòd sciret filiam suam in sancto proposito manentem, facilius occidi posse, quàm vinci. Quæ cùm patris solicitudinem studio sanctitatis conaretur excludere, dixit ad eum: Si certissimum non habe-rem, quòd me non deserat Deus, rectè & formidini meæ, & solicitudini tuæ locus aliquis daretur. Cùm verò certa sim de Deo meo, pone pater omnem hanc solicitudinem tuam, teque me illi coniugem daturum promitte ea conditione, vt si Scytharum gentem superauerit, me victor simul & Consul accipiat: porrò sponsionis huius gratia duas filias virgines quas ex amissa coniuge susceperit, vsq; ad nuptiarum diẽ apud me esse sinat: atq; ipse Iohannem Præpositum & Paulum Primicerium meum apud se comitet habeat: vt & ipse me per familiares meos alloqui & cognoscere possit, & ego per eius filias votum, mores, institutumq; illius cognoscam. Facta sunt omnia hęc, sicut virgo disposuit, & quasi instar arrhabonis cuiusdam dãtur Gallicano duo fratres eunuchi ex parte Augustæ, & duę sorores, Gallicani filiæ, ipsi Augustæ traduntur: quæ ita erant liberalibus studijs eruditæ, vt vix in virorum sapientium numero illis pares scientia inueniri possent. Altera ex ijs Attica, Altera Arthemia dicebatur. Quas cùm Constantia ad se venire didicit, expandens manus ad Dominum, sic orauit:

Cap. 2. Oratio Constantiæ Virginis.

Domine Deus omnipotens, qui me orationibus tuæ martyris Agnæ à lepra mundasti, & semitam mihi rimoristui propitius ostendisti, virginitatisque thalamum resarsti: vbi tu sponsus, tu filius manifestatus es: tu genitus ex Maria, tu genitor probatus es Mariæ: tu lactatus vberibus Mariæ, tu omne seculum nutriens, simul etiam illam, à qua lactatus es & nutritus: tu infantulus crescens ætate, tu omni seculo incrementa tribuens: tu sapientia proficiens, cùm ipse sis sapientia: tu ita magnus, vt te magnificentius nihil sit: tu verus homo ex matre editus in tempore, tu verus Deus ex patre sine matre genitus in æternitate: Deus de Deo, fecisti quæ non erant: ex matre sine patre carnali editus, quæ lapsum incurrerant, reparasti: tu fusus in lucem, illuminatus es, cùm sis ille, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Te deprecor, credens quod iussisti, te quæso petens, quod ipse promisisti, cùm diceres: Amen dico vobis, si quid petieritis à patre in nomine meo, dabit vobis. Peto itaq; Domine, vt has Gallicani filias tu lucreris, ipsum quoque Gallicanum, qui me tibi auferre conatur,

Iohan. 1.

Iohan. 15.

rus tuæ fidei adiungere digneris. Aperi Domine os meum auribus eorum, & aperi aures cordis earum sermonibus meis, consensusque illarum mihi pande ianuam, & tantam verbis meis vim largiaris, vt carnis commercium respuentes, ribi consecrari desiderent, atque ex hoc desiderio tantus amor in earum pectore existat, vt feruenter inhiantes ad thalamum illum tuum cælestem, plenis oleo lampadibus & tuæ charitatis splendentibus flammis ad eum pertingant, vt loco ipsis inter sapientes virgines attributo, de tua misericordia gloriantes, nihil terrenum appetant, sed te solum integro viscerum suorum affectu concupiscant. Hanc verò orationem fuisse Constantiæ, ipsa narrante didicimus, quam etiam ab ea scriptam legimus. Vti verò Atticam & Arthemiam ad Dominum conuerterit, quòd ad Gallicani martyrium explicandũ properem, studiosè præterco.

Igitur veniens Gallicanus ouans, à Constantino, eiusque liberis, atq; ab omni Comitatu & Senatu excipitur: nec priùs ingressus est vrbem Romam, quàm ad sacra Petri Apostoli limina perrexisset. Dixit autem ad eum Constantinus: Cùm ad bellum proficisceris, in Capitolium & templa ingressus, dæmonibus immolásti: & iam inde victor rediés, Christum adoras & eius Apostolos? Quid verò isthuc rei sit, mihi nõsse cupienti pande per ordinem. Gallicanus eum adorans, ait: Cùm Scythica gens me in Thraciarum Philippopoli concluisset, stragesque nostrorum plurimas edidisset, formidante me cum illis confligere, quòd exigua esset mihi militum manus, illorum autem innumera multitudo, in sistebam sacrificijs, & varias Marti victimas offerebam, & quid multis mora? Creuit tandem obsidio, & omnes tribuni & milites mei se hostibus dedidêre. Cùm autem cuperem ego fugæ aditum reperire, Paulus & Iohannes, quorum alter præpositus, alter primicerius est dominæ meæ, pietatis vestræ filiæ, Cõstantiæ Augustæ, dixerunt mihi: Nuncupa votum Deo cæli, si te liberauerit, fore te Christianum: sicque eris victor ampliùs quàm fuisti. Fateor, sacratissime Imperator, simulatque votum hoc ore meo prolatum est, apparuit mihi iuuenis statura excelsus, ferens in humero Crucem, & dicens: Sume gladium ruum, & sequere me. Cũque ego sequerer illum, apparuerunt mihi hinc inde milites armati, confirmãtes me atque dicentes: Nos tibi præstamus officium: tu ingredere castra, & dextera leuaque tenens gladium euaginatum, respice donec ad ipsum regem peruenias. Ad quem cùm peruenissem, prostratus ille ad pedes meos, rogauit vt sanguini ipsius parcerem. Ego flexus pietate, nullum penitus ex illis occidi, nec occidi iussi ab alijs. Atque ita vniuersa Thracia à Scythis liberata est, & Scythæ facti sunt tributarij. Tribuni omnes, qui ad me cum suis militibus reuerti voluerunt, nisi fierent Christiani, à me minimè recipi potuerunt. Eos autem qui in id consensêre, gradu sublimiori affeci, cæteris militia priuatis. Porrò meipsum iam Christianum effectum, ita Deo deuoui, vt etiam à coniugio promiserim abstinere. En habes quadruplicarum exercitum, habes Scythas tributarios, & omnem Thraciam in libertatem vindicatam. Mihi, quæso, propitij, succedi iubete, vt liberè possim vacare religioni quam didici, & in veritate perstare, quam profectò cognoui. Hæc dicêre Gallicano, Imperator misit se in amplexus eius, referens vniuersa quæ gesta sunt circa filias eius, quemadmodùm virgines Christo consecratæ essent, & per illas sua gratia Christus alias duas acciuerit, vtque doctrinæ summam complexæ. ad perfectionem contenderent, & inter ipsa rudimenta, quę perfectionis sunt, consectatæ sint. Deinde eum Augusto Gallicanus intrauit in palatium: cui beata Helena cum Constantia & duabus eius filiabus occurrit, fundebanturque lachrymæ gaudijs plenæ. Nec permittebatur ad domum suam redire Gallicanus, sed quasi gener Augustorum, in palatio morabatur, cernens filias suas flentes in laudibus Dei. Cùm veller autem priuatus abscedere, rogatus ab Augustis, Consul prouocatus est, & in fascibus positus, quinque millia seruorum libertate donauit, & ciues Romanos fecit, prædia quoque & domos eis largitus est: omnesq; facultates suas, ijs excepris, quæ filiarum erant, distrahi & pauperibus erogari iussit: manensq; in vrbe Ostiensi, sancto viro Hilarino se adiunxit, eiusque ædes auxit ad suscipiendos peregrinos, quos permultos recipiebat. Adhæserunt autem ei multi ex seruis eius, quos manumiserat: diuulgataque est fama eius per totum orbem, ita vt ab Oriente & Occidente venientes, viderent virum ex patritio & consule, qui esset Augustis amicissimus, lauantem pedes, ponentem mensam, aquam manibus effundentem, languentibus solicitè ministrantem, & cætera sanctæ seruitutis officia exhibentem. Ipse primus in Ostiensi vrbe extruxit ecclesiam, & dirauit officia Clericorum. S. Laurentius Leuita ei apparuit, adhortans eum, vt in ipsius nomine ecclesiam fabricaret in porta, quæ hodiq;

Cap. 2

Gallicanus vouet se Christianũ fore, & vincit Scythas.

Manumittit. 10000. seruorum Gallicanus.

Vide S. Gallicani humilitatem.

dieq; Laurentia nuncupatur. Rogatus autem, vt ibi instituere tur ipse Episcopus, non consensit: sed ex sua voluntate quendam, qui ordinaretur, elegit: tantamque gratiam ci largitus est Dominus, vt pleni dæmonibus, mox vt in eius conspectum venissent, mundarentur, & multa in eo esset curandorum morborum vis & efficacia.

Potens in miraculis.

Cap. 4. Cùm autem decedenti Constantio Iulianus successisset, legem is tulit, ne Christiani quicquam in hoc mundo possiderent. Porrò Gallicanus in pago Ostiensi quatuor casas habebat, quarum pensiones in eos, quos diximus, conferebat vsus, adeoque Dominum meruit habere defensorem, vt quicunque in eas ingrederetur ad fisci titulos constituendos, aut pensiones exigendas, statim à diabolo obsideretur: & quisquis acto rum eius esset exactor, leprosus fieret. Tum verò consulti dæmones responderunt, nisi ad sacrificandum cogeretur Gallicanus, exactores prouentuum eius hæc periculamin imè euitaturos. Sed cùm nemo ad hoc seculo ausus esset hortari Gallicanum, mandauit ei Iulianus, vt aut sacrificaret dijs, aut è finibus Italiæ excederet. Tum ille mox, relictis omnibus, Alexandriam petijt, & ibi per annum integrum iunctus est cõfessoribus Christi. Posteà mox secessit in eremũ, ibiq; à Rauciano Comite tẽptorum, dum cogeretur sacrificare, & contemneret, percussus gladio in corpore, Christi martyrem fecit, atque ita gaudens cum triumpho perrexit ad Dominum. Cui statim basilicam sui nominis construxerunt, in qua exuberant beneficia martyrij eius ex eo, & nunc, & vsque in secula seculorum, Amen.

Cæditur martyr clarissimus.

Cap. 5. Hilarini martyriũ.

Hilarinus autem, qui quondam Gallicanum in vrbe Ostiẽsi susceperat, cùm cogeretur à fidei Christianæ persecutoribus sacrificare, & nollet, fustibus cæsus martyr effectus est, eiusq; corpus in eadem vrbe Christiani honorificè tumulârunt.

Cap. 6. Luc. 14. Porrò verò Iulianus, captus cupiditate sacrilega, auaritiæ suæ Euangelij sententiam prætexebat. Facultates enim & patrimonia Christianis auferens, dicebat: Christus vester dicit in Euangelio: Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Peruenit autem ad eum, Paulum & Iohannem quotidiè turbas Christianorum pauperum recreare ex ijs opibus, quas sacratissima virgo Christi Constantia reliquisset. Itaque misit ad eos qui dicerent illos debere ipsi adhærere. At illi respõderunt: Homines Christiani sumus. Augustæ memoriæ Constantinus & eius liberi, cum Augustæ dignitatis apicem ornarent, & se Christi seruos gloriarentur, nos illorũ imperio famulabamur. Illi enim euntes in ecclesiam, posito diademate, ad adorandum Deum proni se in terram prosternebant. At postquam mundus dignus non fuit tales habere Augustos, & cæli eos inter Angelos susceperunt, tibi verò à Constantio regni solium traditum, tu religionem virtutibus plenam deseruisti, & ea sectaris, quæ optimè nõsti Deo minimè probari. Ea igitur causa te salutare noluimus, sed à societate Imperij tui nos penitus subduximus. Sumus enim non pseudochristiani, sed veri & Vox apostata digna. gnisij. Iulianus rursus mandauit eis: Ego etiam Clericatum in Ecclesia obtinui, & si vo luissem, ad primum Ecclesiæ gradũ peruenissem. Sed considerãs vanũ esse, relictis rebus necessarijs & vtilibus, inertiam sectari & ocium, ad bellicas res animum appuli, & dijs sacrificaui, quorum fauore ad imperij fastigium perueni. Vnde perpendere debetis æquum non esse, vt vos in aula regia nutriri, desitis lateri meo, sed potiùs id congruere, vt primos vos habeam in palatio meo. Quòd si contemptus à vobis fuero, necesse mihi erit agere, vt cõtemni non possim. Paulus & Iohannes dixerunt: Non tibi hanc facimus iniuriam, vt qualemcunque hominem tibi præferamus. Dominum tibi antePsalm. 145. ponimus, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quę in eis sunt. Idcircò autem ruã Constantia sanctorum martyrum. hominis mortalis amicitiã declinamus, ne in Dei immortalis inimicitiã incurramus. Nósse igitur te volumus, nunquam ad te salutandum vel colendum, nunquam ad palatium tuum nos esse venturos. Iulianus respondit: Habetis à me decem dierum inducias, vt animum vestrum componentes, prudentiori vsi consilio, non coacti, sed vltrò ad me venire maturetis. Quòd si ita non feceritis, posteà vel inuiti facietis, quod sponte non vultis. Paulus & Iohannes dixerunt: Iam illos decem induciarum dies puta præteriisse, & quod te illis elapsis facturum minaris, hodiè facito. Iulianus ait: Putatis, quòd martyrum loco vos Christiani habituri sint? Et cùm hoc dixisset, surrexit iratus, dicens: Post diem decimum ad me sponte venientes, amicos vos habebo: nolentes autem, tanquam hostes publicos vos puniam.

Cap. 7. Omnia sua dant pauperibus.

Tum verò sancti viri Iohannes & Paulus Christianos ad se inuitantes, ordinauerunt de omnibus quæ relinquere poterant, ac totos decem dies diù noctuque elecmosynis insistebant. Vndecimo autem die intra domum suam constricti sunt, missusque est Terentianus Campiductor ad eos cum militibus hora cœnandi. Qui ingressus, vt

eos

eos vidit orantes, dixit: Dominus noster Iulianus statuncula m auream Iouis ad vos misit, vt illam adoretis, & thura ei incendatis: quod si non feceritis, ambo gladio feriamini. Non enim vos in palatio nutritos, publicè occidi par est. Iohannes & Paulus responderunt: Si Iulianus tuus est dominus, habeto * partem cum domino tuo. Nobis alius dominus non est, nisi vnus Deus pater & filius & spiritus sanctus, quem ille negare non timuit. Et quia semel à facie Dei proiectus est, vult etiam alios secum trahere in perditionem. Hæc & his similia multa cùm illi dicerent, Terentianus, volens placere Iuliano, à quo in mandatis habebat, vt sine strepitu eos puniret, postquam eos ad adorandum Iouem & thura cremanda compellere non potuit, post tertiam noctis horam intra domum illorum foueam iussit fieri, in quam, ipso iubente, capite cæsos & mox inuolutos deponi mandauit, eiusmodi sparsa fama, iussu Cæsaris eos in exiliũ relegatos esse. neq; enim vllum cædis eorum vestigium extabat. * pacem

Gladio cedunt Iohannes & Paulus. Cap. 1.

Non diù pòst Iuliano in bello aduersùs Persas interfecto, & Iouiniano Christianissimo Imperatore illi subrogato, apertæ sunt ecclesiæ, & Christiana religio gaudere cœpit. Dæmones autem ex obsessis, corporibus intra domum Iohānis & Pauli eijciebantur, confitentes sanctam passionem eorum: ita vt vnico filio Terentiani, qui eos nocte decollauerat, in illam domum veniente, clamaret dæmon per os eius, à Paulo & Iohanne se inflammari. Tunc Terentianus veniens prostrauit se in faciem, clamans, quòd nesciens quid faceret, homo paganissimus iussis Cæsaris paruisset. Atq; ita, dato nomine Christo, ad proximum Paschæ diem percepit Christi gratiam. Cumque deinde multùm dolens, assiduè preces & lachrymas funderet in loco illo, in quo sanctorum corpora quiescunt, ab illis filius eius curatus est. Ipse verò Terentianus scripsit hanc sanctorum martyrum passionem ad laudem Domini nostri Iesu Christi: qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Terentianus credit in Christũ.

VITA SANCTAE MEMORIAE ANTHELMI,

EX PRIMAE CARTHVSIAE PRAEFECTO EPISCOPI *Bellicensis: edita à quodam eius æquali, & familiari amico. Stylum mutauit F. Laur. Surius, plerisque redditis paraphrasticòs.*

PROLOGVS AVTHORIS.

APVD ethnicos antiquitùs more comparatum fuisse nouimus, vt maiorum suorũ, qui fortiter & præclarè segessissent, imagines siue sculptas, siue pictas statuerent, vt earum cõtemplatione, posteri ad experendam virtutis & probitatis gloriam, virorum fortiũ exẽplis admoniti, incitarentur. At verò fideles vnius veri Dei cultores, multo & solidiùs & conuenientiùs atq; digniùs tum beatissimorũ martyrũ inuictissimos agones & illustrissimos triumphos, tũ sanctorũ Confessorũ præclara certamina & cũ sæuissimo hoste diabolo conflictus diuturnos, egregiasq; virtutes & stupenda miracula scripto cõprehendere, & ad posteritatis notitiã transmittere voluerunt: quod nemo dubitat tum pictura, tum sculptura longè esse præstantius, nec sanè immeritò id illi sibi faciendũ putauêre. Si. n. ethnici illi vel potentia, vel rebus fortiter & ad virtutis præscriptũ gestis insignes, laude digni videntur, multò potiùs martyres & confessores Christi cõmemorandi, laude & prædicatione efferendi, multoq; honore afficiendi sunt, idq; in præpotentis Dei, q in illis & per illos operatus est, laudem, gloriam & honorẽ. Illi enim hostes suos, homines mortales & infirmos: isti totum mundum & hostes inuisibiles, multa vi & versutia instructos vicerunt. Illi opes & facultates perituras: hi thesauros indeficientes & regnum sempiternum obtinuerunt. Qua ex re facilè potest animaduerti, quàm sit nobis necessarium eos omni, qua possumus, deuotione venerari, & precibus agere apud illos, vt velint nobis semper & vbiq; esse patroni & protectores, vt etiam nos in aliqua eius regni parte adscribi mereamur. Laudemus igitur Deum mirabilẽ in sanctis suis. eiq; gratias agamus, quòd nostris temporibus B. Anthelmum Bellicẽsem Episcopum sanctorum suorum meritis æquatum perspicuè declarauit luculentis signis crebrisq; miraculis illum longè lateq; celeberrimum efficiens. De cuius vita & sancta conuersatione, ne negligentiæ arguamur, ego N. qui nomen meum modestiæ causa latere cupio, licet exili ingenio & tãtæ rei impar, amore tamen illius, & vt eius mihi patrocinium con-

Sancti honorandi & inuocandi.

Num 22. iap.10. conciliem, impolito quidē ſtylo, ſed bona fide ac deuota mente, ex multis pauca ſcribenda ſuſcepi, non meis fretus viribus, ſed illius virtute & benignitate, qui bruti animantis os verba edere docuit, & infantium linguas diſertas facit.

VITAE HISTORIA.

IVNII 26. cap. 1.

ELSA magnaq; progenie claris in mundo parētibus, tali prole beatis, patre Arduino, ex Allobrogum (author Sauoiæ habet) caſtello Signino, matre nobiliſſimis ſuæ patriæ hominibus orta, beatus Anthelmus editus eſt: cui ea cura fuit, vt Deo, cui placuit, ſeruiret: & ita qui erat nobilis genere, Chriſti ſeruitute multo factus eſt nobilior. Diuina autem prouidentia, cui is curæ erat, id agente, parentum voluntate adhuc puer ſacris diſcendis literis traditus eſt. Poſtquàm autem adoleuit, egregia indole fuit, tantaque diuinitùs gratia perfuſus eſt, vt eſſet omnibus gratus, & ab omnibus, qui eū noſſent, charus haberetur.

Traditur literis.

Etſi autem iam DEO quoque gratus eſſet, vt arbitramur nō tamen ilicò ad religioſam viuendi rationem ſe conferre voluit, arridentis ipſi ſeculi blandimentis illectus. neque enim adhuc accuratè verſabatur in commemorandis nouiſſimis, quorum ſedula cogitatio retrahit à peccatis. Facilè autem mihi perſuadeo diuinæ ſapientiæ id ita factum eſſe diſpenſatione, quæ fortiter ſuauiterque omnia diſponit: vt quo illi res magis ſecundæ magisq; ad voluntatem fluerent, eo à patre cæleſti tractus ad Chriſtū, maioribus ſanctitatis meritis cumulatus videretur. Itaque in Gebennenſem & Bellicenſem eccleſias aſſcitus, breui magnis eſt auctus opibus & prouentibus, honoribus quoque & dignitatibus eccleſiaſticis, ita vt prouectioris ætatis viris, atque etiam grauiſſimis ſenibus anteferretur. In Gebennenſi enim eccleſia Præpoſitus & Secretarius, in Bellicenſi Secretarius creatus eſt: quæ illic præcipuæ dignitates habētur. Cumq; multæ ei eſſent facultates, non id ei ſtudio fuit, vt opes colligeret & coaceruaret, ſed vt liberaliter & honeſtè eas expenderet. Delectabatur enim ſauoribus & laudibus hominum, vt ſolent illi, qui in precio haberi volunt. Prætereuntes vel aduentantes illuſtres viros, tam religioſos, quàm ſeculares, reuerenter accipiens, immò & pertrahens, honorificè tractabat, & obſequia opportuna officioſiſſimè exhibebat. Ita fiebat vt ſecundum ſapientis ſententiā, regno vtiliùs meritis innumeros ſibi lōgè lateq; pararet amicos. Habuiſſe verò fertur aliud quiddā longè præſtabilius, erga pauperes ſcilicet & afflictos animū pium & benignum. Certum eſt aūt, vnam aliquā virtutem, ſi inſit in homine, etiā ad alias cū perducere, quod quidem vel maximè facit charitas, ſine qua cæteræ virtutes nullæ ſunt. Charitatis aūt eximia proles eſt eleemoſyna cuius qui ſtudioſi ſunt, amorem Dei & theſauros inæſtimabiles ſibi acquirūt, tū etiā bona præſentis vitæ & ætatis annos plurimos, amicos certos, fidos, magnos, atque ſempiternos.

Eccleſ. 7. Sap. 8.

Mundus illi blanditur.

Benignitas eius in pauperes.

Eleemoſynæ quid præſtent.

Etſi autem, vt diximus, Anthelmus vanis & caducis eſſet rebus implicatus, attamen ſummoperè cauebat, nè quid flagitioſè, impurè aut turpiter admitteret. Et hæc quidem pauca de ſeculari eius vita præmiſiſſe ſufficiant: nunc ad ea referenda accedimus, quæ illum efficiunt verè beatum. Appropinquante tempore illo, quo ad Chriſti imitationem ſe erat cōpoſiturus, & felici mutatione in alium virum abiturus, nempe perfectum, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, cœpit hominum religioſorum, inprimis Carthuſianorum, loca inuiſere, vitam eorum explorare, libenter illorum ſermones audire: at necdum tamen magno conuerſionis deſiderio, ſed quadam potius cutioſitate. Admonebatur interim ab ijs, quos adibat, ſeruis Dei. ſed quis illius facilem ſibi conuerſionem auſus eſſet polliceri, cui tam proſperi eſſent rerum ſucceſſus, tanta felicitas, tantæ etiam maiorum honorum propoſitæ ſpes? Ecce autem inuiſente illo cum quibuſdam coætaneis ſuis Carthuſiam, quam Portarum vocant, vt Chriſto illic ſeruientes accederet, cū dominus Bernardus venerabilis Prior verba ſalutis ei loqueretur, cuius ſanè opera innumeri à deuijs vitiorum callibus ad Deum conuerſi ſunt, & in diuerſa loca ablegati: itemque nonnulli ex fratribus eum ſummoperè ad conuerſionem hortarentur, Chriſti gratiam & vitam æternam ſummamq; felicitatem & ampliſſimos in cælis honores ei promittentes: nō tum quidem ſtatim aſſenſit, ſed perens vt pro ipſo Dominum orarent, atque illorum precibus ſe commendans, ijsq; valedicens, abſceſſit. Cumq; ad inferiorem eius Carthuſiæ domū veniſſet,

Cap. 2.

Bernardus Prior Carthuſianus egregius.

veniſſet, ea nocte retentus eſt à fratribus & Boſone Procuratore, mirabilis induſtriæ viro eiusq; cognato. Manè iterum aſſcendit ad domum ſuperiorem, fratres denuò adit, illorum domicilia & cætera omnia perluſtrandi copia ei datur. Vt ſenſêre autem fratres emollitum animum eius, tempus nacti opportunũ, de contemptu mundi ſermones repetunt, hortãtur vt exigua pro magnis, pauca pro multis, falſa pro veris, pro ſempiternis fluxa & caduca, pro ſalutaribus noxia, pro vita mortem, pro Deo mundum contemnere ne dubitet. Quid multa? Diuini timoris ſpiritu correptus, conſilij & fortitudinis ſpiritu confirmatus, repentina mutatione iã alius effectus, amicus Dei haud vulgaris propediem futurus, omnia quæ mundi ſunt, prorſus reſpuit & à ſe abdicat, vni Deo inhærere conſtituit, eiusq; cultui & ſeruituti totum ſe addicit: moxque in fratrum illorum collegium & ſodalitatem admitti ſe poſtulans, ab illis comiter receptus eſt. Hortantibus autem illum fratribus, vt properè res ſuas diſponeret, ijsq; compoſitis ocyùs rediret, certumq;, ad quem adeſſe deberet, diem illi præſtituerent: ille nõ abſurdè ratus, iuxta ſententiam Domini Saluatoris, manu ſemel ad aratrum miſſa, non eſſe reſpiciendum retrò, ne parùm aptus eſſet regno Dei: Hæc eſt, inquit, illa dies, qua deliberatum eſt mihi perpetuò cum Domino permanere. Suppetunt, vnde æs alienum diſſoluatur, nec deſunt amici fideles, qui omnia exequantur. Itaque monaſtico eius Ordinis habitu hilariter ſuſcepto, cum multa pietate, deuotione, feruore animi vixit inter illos: atque diſciplinis regularibus & arrepti inſtituti obſeruãtia ita bene inſtructus eſt, vt iam perfectus videri poſſet. Subitò totus ad Deũ cõuertitur. Luc. 9. Fit Carthuſianus more Apoſtolorum ominibus relictis.

Per id tempus primaria Carthuſia pauciſſimos habebat monachos. Quamobrem dominus Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus, vir prudens & eximia virtute, qui beato Hugoni ſucceſſerat, & poſteà Viennenſis Archiepiſcopus creatus eſt, multis precibus à Portarum Carthuſiæ fratribus contendit: vt fratrem Anthelmum, qui adhuc nouitius erat, Carthuſiæ magnæ permitteret. Dimiſſus ille ad eam Carthuſiam, vbi Ordo Carthuſianus primùm cœpit, adeò fuit propoſiti tenax & monaſtici Canonis diligens, conſtans & ſtrenuus cultor, vt multas de ſeipſo victimas offerret Deo, & vita eius cæteris exemplo eſſet: quibus tamen certè id impoſſibile videbatur, vt eius ſtudia imitarentur, cùm ille ſupra vires humanas ſeſe perpetuò exerceret. Sed neque ille id potuiſſet, niſi diuina fretus virtute, per illum & in illo omnia efficiente. Erat crebrò per nox in vigilijs: orationi, lectioni, ſanctæ meditationi, laudibus diuinis die noctuque vacabat: cumque ſcriptura dicat, Multam malitam docuit ociositas: certumque ſit, ocium animæ inimicum eſſe: ne vllum tempus vacuum abſcederet, etiam labori manuatio incumbebat, ſed multo ampliùs exercitijs ſpiritualibus. Lachrymarum tanta illi copia fuit, vt in precibus & meditationibus, quarum magna illi erat aſſiduitas, in ſuorum alienorumque peccatorum commemoratione, ergà afflictos & quaſuis hominum calamitates commiſeratione, denique pro cæleſtis regni deſiderio quidam lachrymarum riuuli ab eius oculis manare viderentur, intimo pietatis affectu expreſſi. In eccleſia ſub ſolenni quotidianarum precum perſolutione, torrentes quidam ex eius oculis prorumpebant. Sub Miſſæ ſactificio, vbi totum ſe Deo mactabat in holocauſtum, totus erat ſpiritualis, totusque Deo inhærebat. Frequentiſſimum id illi erat, nocte ac die verberare pectus, genua flectere, toto corpore ſe humi proſternere, terrã exoſculari, atq; ita humiliare & abijcere ſeſe coram Deo. Quotidiè creberrimis virgarum ictibus cædebat dorſum & latera, plagasq; plagis cumulando, nunquam patiebatur earnem liuoris expertem aut cutem integram manere. Solitudinem, ſilentium, ieiunia, obedientiam, cæteraque Ordinis inſtituta accuratè obſeruabat. Cap. 3. Mittitur ad primariam Carthuſiã. Eius exercitia. Ecclc. 33.

Cùm his aũt alijs̃q; maioribus, quibus nec commemorandis quidem ſufficimus, Dei ſeruus ſtudijs ſeſe exerceret, Prior & fratres id conſultum fore arbitrati ſunt, vt eius induſtria in rerum externarum adminiſtratione, tanquam neceſſaria vterentur. Itaq; inſtituitur Carthuſiæ Procurator. Et ille quidẽ, ne inobedientiæ culpa ſe obſtringeret, id miniſterium humiliter ſuſcepit, prudenterq; ac ſtrenuè executus eſt. Si qua noxia vel inutilia aut reperiret, aut fortaſſis exiſterent, ea mox profligauit, religioni contraria demolitus eſt, inhoneſta correxit, fratres laicos ab illicitis compeſcuit. Si quem vidiſſet diſſolutum, vagum aut negligentem, arguendo, obſecrando, increpando, caſtigando eum emendatiorem efficere conabatur, nec quenquam ſinebat à regulæ præſcripto deflectere. Pauperibus & egenis pro diuinitùs ipſi indita pietate & humanitate, multã ex hibebat cõmiſerationem, eſurientes cibo recreabat, nudis præbebat veſtes, afflictis & miſeris non ſolùm conſolationẽ, ſed etiam ſeipſum impẽdebat. Cap. 4. Fit Procurator.

Quanuis afit his atq; id genus alijs misericordiæ officijs diligentè nauaret operã, at tamen studiotiùs ad amica Cellulæ suæ, tanquã nutricis & omnium magistræ, exercitia & quietem atq; tranquillitatem assiduè receptum habebat: atque ita Marthæ bonum quidem sed tamen in multa distractum, & actuosum curabat ministerium, vt potiorem Mariæ partem, quã sibi delegerat, nequaquam deserendã putaret: sicq; erat solicitus erga plurima vt vni illi, quod necessarium est, cui vacare cœperat, inhæreret, in neutro deficiens. Nanque ieiunia, vigilias, corporis castigationes, & cætera, quæ antè memoraui mus, auxit potiùs, quàm quicquam illis detraxit. Mira quidem sunt hæc, quippe quæ humanarum virium excedant facultatem: sed præpotens Deus, qui est bonorum omnium largitor & author, cui voluntarem dederat, etiam vires suggessit.

Cap. 5. Cùm iam autem tempus adesset à Deo præstitutum, quo non vni sibi, sed plurimis ad Deum adducendis eum intentum esse oporteret, vir Deo deuotissimus cedente, immò cogente illo, qui tunc primæ Carthusiæ præerat, & fratribus, Prior creatus est. Fuerat eius loci Prior, sempiterna memoria dignus Guigo, vir venerabilis, qui pro diuinitùs ipsi collata gratia melliflux doctrinæ, hanc obtinet prærogatiuam, vt bonus Prior vocetur ab illis, qui de illo loquuntur. Is Carthusiensi instituto modum certosque limites statuit. Regulam enim ipse conscripsit, quam Consuetudines voluit appellari: subditos instituit verbo & exemplo: solerti & vigilanti cura, honestè, religiosè ac sobriè, quæ ad ipsum attinerent, moderabatur: qui ab eo consilium peterent, ijs rectè & salutariter consulebat. Cuius celeberrimi viri iidcircò hîc mentionem facere voluimus, quòd seruus Christi Anthelmus Prior creatus, ad eius se imitationem composuit, & subditos ita viuere voluit, quem admodùm ille in suis constitutionibus præscripserat: si quid verò collapsum esset, id instaurare curauit. Intepuerat enim Ordinis obseruantia post decessum memorati Prioris, nec erat is, qui anteà fuerat religionis feruor siue seueritas disciplinæ, propter defectum virorum fortiũ: qui inde accidit, quòd beatus ille sanctorum conuentus, paucis periculum euadentibus, vno die vel potiùs vna hora patiter extinctus, laboris sui præmium à Domino percepit: quando ab altissimis montibus nix, humus & saxa in Cellas monasterij ruentia, fratres sua mole oppressêre. Dedit igitur operam nouus Prior Anthelmus tam ædificijs, quàm moribus instaurandis, vt si quid sancti Ordinis pristina religio & obseruantia accepisset detrimenti, id ad pristinam conscriptas constitutiones reformaretur. Negligentem si quem cerneret, aut contumacem, admonitionibus, blandis verbis & minis, præceptis quoq; & obiurgationibus ad meliorem frugẽ reuocare nitebatur: quòd si quis noller resipiscere, planeque obstinatus esset, è fratrum sodalitate illum extrudere non dubitabat. Erant enim nonnulli, qui sanas institutiones eius non ferentes, cùm essent grandes in oculis suis, homines maligna mente & in contentiones procliues, illi sese opponere non verentur. At ille non ferens eorum arrogantiam, ne aliorum pacem & quietem interturbarent, é monasterio eos eiecit. Sub illius itaque manu & disciplina proficiebant fratres, fortiter perseuerantes in exacta monasticarum constitutionum obseruantia, idq; non in prima Carthusia rantùm, sed etiã in cæteris, illo Priores extimulante & adhortante. Et florebat tum Carthusiana religio, crescebarq; & multiplicabatur. Quanuis autem pauci quidã fortassis plus æquo seuerum illum & rigidum in subditos arbitrarentur, at plures tamen, qui saniori essent iudicio, tali patre gaudebant, & sanctorum delectabantur exercitatione studiorum. Diligebat enim suos vir sanctus, & paterna benuolentia cõplectebatur, prouidẽs eis de omnibus, quẽadmodùm solet mater, de filiorum suorum salute solicita. Gaudebat cum gaudentibus, cum lugentibus lugebat, aliorum damna & incommoda, sua putabat, vt 2. Cor. 11. posset ipse quoq; de suis dicere illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Solebat singulos crebrò inuisere, suaui eloquio mulcere, non solùm animabus, sed etiam corporibus res necessarias præbere, prout cuiusque moribus vel constitutioni congruere nouerat. Si quid aũt admissum esset ab aliquo, id lenitate ac mãsuetudine potiùs, quàm seueritate corrigere studebat: & cùm Humanitas & charitas eius erga subditos. sibijpsi non parceret, alijs indulgendum sentiebat. Ita si qua ab aliquo culpa esset perpetrata, veniam dabat pœnitenti, cunctisque fratribus ea, quæ ad victum pertinent, & multiuaria solatia atque beneficia conferebat. Infirmis vel animo vel corpore, aut qui tentationibus pulsarentur, ingenti cura salutis & consolationis fomenta adhibebat. Perfectiores verò omni honore dignos existimabat, & tanquam Christum Dominum in illis venerans, multa reuerentia eos prosequebatur, ita vt etiam illis assurgeret modestiæ causa, magister disciplis, præpositus subiectis, omnes sibi anteponens,

Creatur magnæ Carthusiæ Prior. Guigonis encomium.

Fratres in Carthusia miserè peruertunt.

nulli

nulli se iustitia parem sentiens. Sed cùm erga morigeros & gratos talem se præberet, ingratos, duros, rebelles, arrogantia tumidos fœueriter coercebat, & sub iugum superbas ceruices mittens, humiliabat, æquo iustitiæ libramento singulis pro dignitate restituens. Pœnitentiam autem agentibus & se peccâsse dolentibus, mira humanitate & commiseratione propitius erat.

Atque hoc pacto vir beatus in fratrum salutem cura peruigili intentus, vitia perse- Cap. 6.
quebatur, virtutes fouebat & promouebat. Hortabatur eos, vt magis magisq; proficerent, præmia illis cum Christo immensa & ineffabilia proponens. Dicebat cum beatissimo Apostolo, vt quæ retrò sunt, obliuiscentes, in anteriora se semper extenderẽt. Philip. 3.
Neq; verò his paucis duntaxat, sed permultis prodesse curabat. Fratrem etiam suum traxit ad Christum. nam alius frater eum iam præcesserat. Traxit verò etiam Patrem. Felicem nimirùm parentem, qui tribus filijs, magna virtute viris, præeuntibus, ipse quoque, contempto cum suis vanitatibus & mortiferis illecebris mundo, secutus est Saluatorem. Felicem planè, qui tales meruit habere liberos, qui rerum caducarum & instar fumi labentium spreta hæreditate, & sibi & parenti æternam semperq; mansuram comparârunt. Felix felices feliciter secutus est, non iam filios, sed patres in Christo. Aduentantes etiam, quos non raros habet ea domus, hospites, animarum suarum saluti consulere cupientes, ad agendam pœnitentiam & vitæ emendationem inuitabat, habita ratione morum & conditionis singulorum. Faciebat verò id indiscriminatim apud Clericos & laicos, apud seculares & monasticæ vitæ professores: quippe qui omnes cuperet saluos fieri, illam S. Iacobi sententiam animo versans: Qui con- Iacob. 5.
uerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte. Erant autem exhortationes eius nonnunquam graues quidem verbis, sed charitate & benuolentia refertæ: & quanuis nonnulli eas grauiter acciperent & molestè ferrent, mitibus sanè gratæ erant & iucundæ: nec pauci ijs correcti sunt, multi ad peccandum facti cunctantiores & tardiores, multi ad agendam pœnitentiam adducti sunt. Castigabat ver- Omniũ vitia seuerè carpit & castigat.
bis malè viuentes, maximè literatos, nec illorum dissimulabat vitia, omnis adulationis expers, & personas accipere nescíens, nemini parcens, ne ipsis quidem negligentibus aut auaris, vel munera exigentibus Episcopis, non Abbatibus erga subditos parùm solicitis, vel non bona de se exempla præbentibus, non presbyteris fœdæ libidinis mãcipijs, non denique quibuscunque sanctæ Dei Ecclesiæ præfectis vel ministris publicè peccantibus. Et certè reformidabant eum omnes, sed diuersa planè ratione: alij nõ sine amore, alij cum indignatione & odio: alij beneuolentia cum complectentes, alij stomachantes: alij blasphemantes & conuicijs proscindentes, alij laude & prædicatione eum efferentes. Nec deerant sanè, qui sanctum virum rusticum dicerent & importunum, nec tamen poterat vel ausus erat quisquam synceritati & æquitati zeli illius sese opponere.

Interea verò multarum bonarum consuetudinum & institutorum ipse Carthu- Cap. 7.
siæ magnæ author fuit. Instituit nanque, vt ex ijs, quæ monasticus Canon præscribit, nihil deesset fratribus, nihil illi vnquam earum sentirent: sed præpararentur illis ea omnia, non habita precij ratione, statutis ministranda tẽporibus. Atque ijs alijsq; commodis, hactenus suppeditatis, statuit non fraudandos esse fratres, ne, de rebus necessarijs solici & anxij, minùs vacarent diuinarum rerum contemplationi & regularibus disciplinis. Terminos Carthusiæ dilatauit & ita obstruxit, vt fœminæ, quæ antèà prohiberi non poterant, quin in eos ingrederentur, iam se exclusas sentirent. Structuras quasdam, prout expedire visum est, partim meliores reddidit, partim mutauit, partim nouas effecit. Agriculturæ, pastorum gregum, denique omnium, quæ eius monasterij essent, curam gessit. Nec hoc silentio tegendum, quosdam illum aquæductus multo labore prolixis spacijs effecisse, per quos ad cellas fratrum, ad culinam, cæteraque officinas tanta aquarum copia deriuatur, vt perpetuo decurrentium lapsu etiam molẽdini rota, postmodùm illic constructa circumagatur. De necessarijs hæc dicit, non de exquisitis lautitijs aut rebus superuacaneis.

His igitur aliisque permultis, quæ nimis operosum sit omnia annotare, quæ illius Cap. 8.
prudentia & industria effecta sunt, Carthusiæ primariæ & spiritalium & temporaliũ bonorum non paruæ accessiones allatæ sunt. Possunt autem monasteriorum præfecti beati viri exemplis edoceri, quemadmodùm tum seipsos, tum suæ curæ commissa, id est, subditorum corpora & animas, cæteraque omnia regere ac moderari debeant. Erat ille ita studiosus lenitatis & mansuetudinis, vt esset tamen etiam suis locis & temporibus seuerus. Nouerat vir prudens & grauitatem lenitate, & lenitatem grauitate temperare: quanquam vincebat in illo, naturali quodam Dei munere ei insita, pietas Quomodo prælati seipsos, & sibi commissos regere debeant.

& misericordia. Cùm esset autem talis & tantus vir, ad cellæ quietem & solitudinem inhiabat, quòd parùm sibi præstare videretur, immò multam etiam iacturam feciſſe, dum multis occupatus, non posset pro voto spiritalibus exercitijs inhærere.

Cap. 9.

Abdicat se Prioratu.

Itaq; cùm annis duodecim strenuè ac religiosè Carthusiam illam gubernâsset, alio in locum sub subrogato, subesse malens quàm præesse, obedire potiùs quàm imperare, ad Cellam, cuius ardebat desiderio, se recepit, eius gratissima habitatione mirificè delectatus. Lætabatur enim solitudine: nec tamen sæpiùs à Priore vocatus ad consilium, suam operam negabat: neque etiam destitit vnquam reprehendere, si quid fieret præter decorum aut Ordinis honestatem, vel quod instituto Carthusiano minimè conueniret: immò verò quoad vixit, toti Ordini Carthusiano corrigendo, conseruando, tuendo & propugnando suam operam, quasi communis quidam parès nauauit, & nisi ille fuisset, non tantus in Carthusia disciplinæ monasticæ vigor & rigor perseuerâsset, sed illa quoque instar aliarum laxo fluxisset sinu. Multis verò etiam alijs sanctis locis, permultis tum Clericis, tum laicis ad emendationem & religionis incrementum non parùm contulére eius feruentes adhortationes & optima viuendi exempla. Sed iam ad alia pergamus.

Cap. 10.

Encomia Bernardi Prioris Carthusiani.

Per id tempus in Portarum Carthusia primi Prioris locum obtinebat eximius pater Bernardus, qui quanti apud Deum meriti sit, qua memoriæ celebritate dignus, multa & præclara, tam in spiritalibus quàm temporalibus, eius opera & studia testatur: nempè eius monasterij amplitudo, terræ spatia abundè sufficientia, domus ipsa ædificata & strenuè gubernata, plurimisque referta bonis, fratrum diligens cura, disciplinæ monasticæ integritas, & boni mores fratrum puraque religio, larga manus in Christo, & ad dandum & benignè faciendum egenis porrecta, alia etiam loca, quibus suæ facultates non sufficerent, crebris & magnis fota beneficijs, è quibus sanè nonnulla pessùm ijssent, quæ iam eius suffulta liberalitate consistunt. Dabat nanque ille indigentibus liberaliter, inprimis autem religiosis siue monasticæ vitæ cultoribus: & suppetebat, quod largiretur. Atque hoc illi diuinitùs collatum erat munus, vt ab omnibus, qui vel viderent eum, vel de illo audirent, mirè diligeretur, non à vicinis modò, sed etiam procùl degentibus, adeò vt etiam plerique in lõginquis regionibus, quic quid ille mandâsset, libenter eius parerent voluntati.

Cap. 11.

Innumeros peccatis deditos & implicatos, ad bonam frugem & vitæ emendationem adduxit, & ad diuersa monasteria & propinqua & remota remisit, illic Deo seruituros. Vbi autem senectute premi se sensit, ab externis laboribus quiescere cupiens, vt posset accuratiùs vni vacare Deo, simul etiam indignum se existimans, qui semper alijs dominaretur, tandem apud se statuit alijs subesse potiùs quàm præsse.

Cap. 12.

Abdicato itaque Prioris officio, de alio subsituendo solicitus, cùm esset vir prudens, nec vellet in incerto spem collocare, talem sibi subrogare conatus est, qui diligentia, authoritate & integritate sua Ordinis instituta, diù illic feruenti spiritu obseruata tueretur, nec sineret repescere feruorem, aut fratres in deteriora prolabi. Nemo autem molestè ferat, aut nos temeritatis arguat, quòd hæc de sancto viro nostræ narrationi attexere voluimus, quando sine ijs non satis perspicuum esset, quid velimus, & solent plerunque exempla exemplis adiuncta, non parùm orationi ornatum addere. Elegit ergo vir sanctissimus Anthelmum, eumque, vti par erat, reuerenter petès à magnæ Carthusiæ patribus, impetrauit.

Cap. 13.

Anthelmus præficitur Carthusiæ Portarum.

Postquam autem eò venit Anthelmus, quemadmodùm in illo exequendo munere se gesserit, cùm sint eius mores iam supra explicati, retexere superuacaneum arbitramur. Nõ est tamen prætermittendum, quòd domum illam plurimis bonis tẽporarijs abundantem, sancto quodam fœnore potioribus & præstantioribus cumulauit. Nam cùm inuenisset pecuniæ non parum, frumenti & diuersi generis annonæ siue leguminum aceruos & horrea plena, cogitare cœpit, nulli ea vsui fore, si sic congesta manerent. Statuit igitur pecuniam elargiri ijs, à quibus eum vsura eam reciperet, nempè egenis frumentum quoque mutuò dare potiùs, quàm putredini aut vermibus perdendum relinquere. Erat enim id temporis magna annonæ caritas: sed messe aduentante, iam nouas fruges carpere licebat: cui tamen rei alia accessit calamitas, in montanis locis grandinis tempestate omnibus planè perditis & vastatis, quæ monachorum illorum agricolæ seminârant. Nec habebant iam, quid vel ederent, vel vnde sementem nouam facerent. Aduertit ergo prudens & pius fœnerator, ex ijs quæ habebat, posse se maxima lucra facere. Itaque maluit ea mutuò dare miseris, quàm pro precio distrahere. Quæ enim distracta sunt, non redeunt ad venditorem: mutuò verò

Frumẽtum distribuit indigẽtibus

& fœ-

& fœnori data, cum multo lucro reuertuntur. Iussit ergo frumentum agricolis distribui, alijs plùs, alijs minùs, prout respoſcere videretur: idque ſine vlla ſtipulatione, bonum habens fideiuſſorem, qui fallere non nouit, Deum, quem non dubitabat cum immenſo fœnore data reſtituturum. At paupertes illi ruricolæ acceptis portionibus ſuis, laudabant Dominum, qui per fidelem ſeruum ſunm tanta eis beneficia præſtitiſſet. Quotquot autem ex eo frumento ſeminârunt, eos planè confidimus vberum ſpe frugum minimè fruſtratos. Deinde mittens etiam manum ad pecuniam: mille aureos, quos inuenit, & alia, ſui Ordinis & alijs religioſis locis elargitus eſt. Ita nimirùm fidelis ſeruus & prudens nouit conſulere ex fœnore domui ſuæ, theſauros nunquam defecturos acquitere, nempè temporaria ſapienter diſpergendo, ſpiritalia verò intemerata ſeruando, animarum potiùs quàm terrenæ ſubſtantiæ doctus lucra aucupari. Porrò etiam ſi qua viſa eſſent in eccleſiæ ornamẽtis ſuperflua, ea alijs locis, quæ ijs indigerent, impertijit. Idem fecit de vária domûs ſupellectile, qua abundabat. Acceſſit verò etiam ad ſyluas, quas illa domus amplas poſſidet, & magna arborum ſtrage edita, ſpatia prariis opportuna effecit, & agros accipiendis ſeminibus aptos. Curauit etiã pomarium ingens conſtitui, & in eo diuerſi generis ſurculos truncis inſeri. Diligebant autem eum fratres, quandoquidem non talem eum experiebantur, qualem eum fore exiſtimârant, purà durum, ſeuerum & aſperum. Placidum enim & affabilem ſe exhibebat, non prælati dignitatem præ ſe ferens, ſed ipſis quoque ſubditis humiliorem ſe præbens. Domino Bernardo præſtabat reuerentiam, illum ſibi anteponens. Idem erat erga religioſum Chriſti ſeruum Iohannem, cui aduentanti ſolebat reuerenter aſſurgere, nec id vnquam prætermiſit, etiam cùm Epiſcopi, Abbates, aut cuiuſcunque dignitatis perſonæ adeſſent. Pietas verò & cõmiſeratio eius erga afflictos, quãta fuerit, quanta erga omnes liberalitas, ab vno, quod memoratu dignum videtur, eius exẽplo animaduertere licebit.

Ea tempeſtate Comes Forenſis dolo captum Lugdunum vaſtauit, diripiens omnia, inprimis autem malignitatis ſuæ rabiem in eccleſiam exercens, Clericorum cuerſis ædibus, cùm illi Deo protegente ſalui euaſiſſent. Itaque ipſe Archiepiſcopus Eracliuſ, & cæteri magna dignitate viri, haud ſecus ac profugi & proſcripti ad Portarum Carthuſiam aduolârunt, ad quam alioqui conuenire conſueuerant, de rebus magnis conſulturi. Poſtquam autem eos conſolatus etat vir magnanimus & fortis in Domino Anthelmus Prior, iſta etiam addidit: Ne, quæſo, velitis Domini mei hac illac errabun di vagari, vel aliò vos conferre. Apud nos permanete, aut ſi pro expediendis negotijs interdum vultis egredi, ad nos reuertamini. Nos enim, demptis equis veſtris, & vos & preſbyteros & Clericos veſtros quandiù neceſſe erit, alemus. Erit id pergratum nobis, & vobis nequaquam indecorum. Euntibus igitur & redeuntibus illis, quibuſdam etiam iugiter illic hærentibus, largis impenſis cum multa gratia & alacritate ad victũ pertinentia accuratè ſunt ſubminiſtrata, donec non diù poſt, non ſine grandi miraculo profligatis hoſtibus, Clerici ad ſua reuerterentur.

At cùm vir Dei multis occupatus, ab illis, quibus potiſſimùm inhiabat, ſpiritalibus ſtudijs & exercitijs ſe diſtineri videret, vix biennij cuolutis ſpatijs, Prioris officio, quod pacis reformandæ neceſſitate, & Superiorum præcepto adactus ſuſceperat, ſeſe abdicans, ad tutiſſimum, ſemperque concupitum ſe in magna Carthuſia Cellæ portum recepit. Etſi autem ſolitudinis & ſecreti eſſet amans, at crebrò tamen magnorum virorum, Deum timentium, qui eius amici erant, grata viſitatione recreabatur, & illi viciſſim ſanctis eius colloquijs delectabantur. Audiebatur enim etiam procùl nomen eius, & cunctis eius conſtantiam mirabantur. At ille laudari ſe ferebat moleſtiſſimè, nõ ab hominibus vanam & lubricam, ſed à Deo ſtabilem, veram, ſempiternamq; gloriã apperens. Inter alias virtutes eius, quibus erat egregiè inſtructus, non mediocriter eũ commendabat ſtudium & zelus inuictus catholicæ vnitatis, ciuſq; aduersùs ſchiſmaticos virilis & conſtans propugnatio. Cùm enim Romanæ curiæ Epiſcopi & Cardinales, totaque curia Alexandrum Apoſtolicæ Sedi & vniuerſæ Eccleſiæ ſummum Pontificem Canonicè electum prefeciſſent, & Octauianus, qui primus eum elegerat, malo dæmone impellente & ambitione occæcãte, ſedem Apoſtolicam arripuiſſet, &, quod eſt execrabilius, Eccleſiam illam in Imperatoris ditionem redigere non eſſet veritus, (Erat enim potens & illuſtri familia, multis fautoribus fretus, cum Catholico Pontifici pauci quidem, ſed meliores, ſtuderent) atq; ea cauſa vniuerſa penè Eccleſia anceps vacillaret: Ordo Carthuſianus primus ante omnes in Eccleſia Occidentali, quemadmodùm ſatis conſtat, Alexandrum pro Catholico & vero Pontifice habendum, eiq;

Ita pecuniã

Syluã mutat in prata.

Cap. 14. Lugdunũ vaſtatur.

Sũmahuma nitas erga Clerũ Lugdunenſem.

Cap. 15. Iterum ſe abdicat Prioratu

Schiſma in Eccleſia Romana.

Carthuſiano rũ ſtudiũ erga verum Pontificem

præstandam obedientiam confirmauit. Ecquis autem eius rei author fuit? Nimirùm Anthelmus, & cum eo Gaufredus, sapiens & egregia facundia vir, atq; in dininis scripturis eruditissimus. Horum studio, labore & opera effectum est, vt diù nutantes confirmati Priores, cæteriq; Carthusiani instituti fratres, Pontifici Alexandro obedientiam promitterent. Atq; ij ipsi permultos Ecclesiastici Ordinis prælatos & subditos illorum, in schisma propendentes, aut nutabundos & dubios, ab errore reuocârunt, & in sana sententia confirmârunt, Alexandrum catholicum probantes, Octauianum reprobum reprobantes, reum condemnantes, & schismaticum cum eius fautoribus execrantes. Imperator igitur, qui non nisi sua voluntate & authoritate Pontificem creari volebat, cuius administer erat, non dominus, isthuc de Anthelmo rescinit, veræque fidei cultorem & defensorem non solùm odio habuit, sed etiam condemnauit, cùm illius nec maledicere esset, nec benedicere. Interim verò præuentibus Carthusianis ac Cistertiensibus. Alexander Pontifex à Gallis, Hispanis, Britannis breui receptus est. Quæ quidem inter cætera nos referre voluimus, vt perspicuum fieret, quanto animi feruore iustitiam & veritatem æmulatus sit Christi seruus Anthelmus, Deusq; laudetur & glorificetur, qui sanctos suos adiuuando, claros & celebres reddit.

Cap. 16. Quanuis autem, vt diximus, solitudine & silentio delectaretur, libenterque carnis afflictioni, spiritùs contritioni, sanctæq; meditationi perpetuò vacaret, non tamen licuit ei diù manere intra Cellulæ amicos recessus, Domino volente, vt tam illustris lucerna non sub modio lateret, sed posita super candelabrum, luceret in domo Dei. Accidit tum Bellicensem ecclesiam orbari pastore suo: & cùm de successore ageretur, pars potentior quendam elegit adolescentem genere nobilem, eique ædes Episcopi traditæ sunt. Sed pars altera in eius electionem minimè consentiens, monachum quẽdam in defuncti locum subrogauit, missis legatis ad Pontificem maximum, qui tum in Gallijs morabatur, vt eius authoritate confirmaretur & consecraretur. Eius legationis facilè princeps & dux erat Sigibodus, homo astutus & mirè eloquens, multaque literaturę: qui oratione polita & phalerata facilè in suam sententiam pertraxit eos, qui erant in curia Pontificis: at Pontifex ipse neutram electionem voluit ratã habere, distultitque legatis dare responsum, non dubitans etiam alterius partis nuncios vẽturos, quorum rationes æquè vt priorum audire volebat. Interea Christus illius ecclesiæ curam gerens, vtilem & benè idoneum illi antistitem contulit. Erant in fratribus moderatiores aliquot, pauci illi quidem, vt semper rariores sunt sapientes, quibus neutrius partis probabatur electio. Ij cæteros in concordiam redigere cupientes, magnum il-

Anthelmus eligitur Bellicen. Episcopus. lum Carthusianæ solitudinis cultorem Anthelmum eligunt. Consentiunt illis reliqui omnes gratulabundi adeoque etiam ille, qui prior electus fuit cum amicis suis. erat enim Anthelmi consanguineus. Sed cùm non ignorarent, sine multa difficultate illum à Carthusiæ solitudine auelli non posse, ad Pontificem Alexandrum properè abiêrunt: qui vbi cognouit quid molirentur, gauisus est, dicens illos felices fore tali patre, taleq; consilium propitio Deo ipsos suscepisse. Et primo quidem pius Pontifex & istos & alios, qui ad ipsum venerant, per seipsum conatus est in concordiam redigere: sed Sigibodus, qui se omnia pro voto habiturum putabat, tam bonam electionem moliebatur abolere, multis rationibus asseuerans suam ratam, hanc verò irritam esse debere. Blandè verò admonitus, quin & rogatus à Pontifice, cùm tanti Patris nõ posset resistere voluntati, inuitus tandem assensit. Omnibus itaque conciliatis & animo coniunctis, Pontifex datis ad Anthelmum literis, Apostolica authoritate præcepit, vt ecclesiæ Bellicensis, cuius esset præsul electus, curam suscipere nulla occasione differret. Mandauit etiam Priori Carthusiæ & fratribus, vt eum traderent petẽtibus, & si recusaret, præcepto compellerent.

Cap. 17. Subducit se, ne sit Episcopus. Iohan. 6. Ibidem. At vbi Anthelmus didicit quid gereretur, & iam adesse qui ipsum essent abducturi, fugæ se mandare constituit, exemplo Christi Saluatoris, qui Iudæis eum rapere volẽtibus, & regem constituere, fugam iniit, docens ea re dignitates & honores neutiquã ambiendos, sed fugiendos potiùs esse. Sed Dominus Christus cũr eam fugã capesseret, nõ ignorabat: Anthelmus verò propemodùm extra se positus, q̃d faceret, nesciebat. Dominus, qui non suam, sed patris venerat facere voluntatem, idcircò fugit, quòd rẽ pus ab omni æternitate præfixum nondum adesset, quo à Patre clarificatus regnaret: Anthelmus verò ea causa subducere se voluit, & necessario recusato ministerio, suę obsequi voluntati, quòd necdum compertum haberet rem à Deo geri. Perquirentes autem fratres, postquam eum reperierunt, è latebris extractum, vix in conuentum perducere potuêre. Exponunt ei Pontificis mandatum, exhibent literas, addit Prior etiã

suum

ſuum præceptum, rogant legati nomine totius eccleſiæ Bellicenſis, hortãtur fratres, vt prouinciam diuinitùs ipſi demandatam ſuſcipiãt, nec ſuam voluntatem auſus ſit diuinæ anteferre. Ecquid verò ijs omnib⁹ effectum eſt? Ille prorſus renuit, palàm proteſtans, ſe extra illam eremum nunquam egreſſurum. Tandem pia quadam & callida machinatione proponunt ei, alterum è duobus vt eligat: aut Pontificis mandato implexum amplectatur miniſterium, aut ipſum Pontificem adeat, quem aiunt eius cognita voluntate, nunquam illi vim adhibiturum. Ea igitur ſpe ductus ille, iter ingreſſus eſt, legatis eum non deſerentibus. Vt autem peruenit ad Pontificem, ab ipſo & tota curia honorificè acceptus eſt. (Nouerant enim virum eſſe magni meriti & eximię virtutis) Poſtquam autem ad colloquium ventum eſt, dixit Anthelmus, ſe non alia cauſa eò acceſſiſſe, niſi vt poſſet Pontificis experiri miſericordiam, ne eius authoritate ad id adigeretur, quod neque ſibi, neque eccleſię, à qua expeteretur, conducibile foret. Multa tum in ſeipſum cœpit iactare conuicia, illiteratum, idiotam, ſimplicem, improbum, inutilem ſe clamitans, atque ijs aliiſque id poſtremò adijciens, ſe votum nuncupâſſe Deo, nunquam ab eremo ſe receſſurum, atque idcircò inuitum cogi non debere. Enixè igitur illo petente, vt Pontifex ipſi parceret, ille reſpondit: Noli, fili, noli caluas excuſationes prætexere, neque enim te fingere decet. Nouimus qua ſis induſtria, vbi animum adijcere & intendere vis. Quid ita nunc inerti puſillanimitate contraheris? Obedias oportet. Ego enim quod ſcripſi, ſcripſi. Memineris ſcripturæ dicentis, quaſi peccatum ariolandi eſſe, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Simul animaduerte, quanta ſit obedientiæ virtus, quam profeſſus diù coluiſti. Qui teipſum abnegare, & Chriſtum ſequi velle profeſſus es, non debes tuæ obſequi voluntati, ſed ad Chriſti exemplum & imitationem te componere, qui factus eſt patri obediens vſque ad mortem Crucis: à qua etſi pro humana conditione abhorreret, at tamen conſtanter dixit patri: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua. His atque id genus aliis ſermonibus Pontifice eum demulcente, ille pudefactus conticuit, & pro tanti Patris reuerentia non fuit auſus vlteriùs reluctari. Conſecratus inde eſt ſolenniter ab ipſo Apoſtolicæ Sedis Pontifice Alexandro ipſis ferijs natiuitatis perpetuæ Virginis, quæ tunc in Dominicum diem incidebant, eodemque Pontifice ipſum retinente, ad dies aliquot manſit in Curia: & cùm multa de rebus varijs familiariter inter ſe colloquerentur, & Anthelmus crebrò ex ſcripturis opportuna teſtimonia proferret: Itáne inquiebant, rudis planè & indoctus eſt iſte, vt ipſe nobis perſuadere voluit? Cùm autem ſolicitus in eam curam incumberet, vt diſcedendi ipſi facultas daretur, Pontifex congruis quibuſdam munuſculis donatum, à ſe cum benedictione dimiſit. Hactenus nonnullis de vita & moribus beati viri ante pontificatum commemoratis, nunc ad ea, quæ Epiſcopus geſſit, breuiter exponenda, Deo fauente, accedemus.

:A

Phil.2.

Matt.26.

Cedit tandem & conſecratur à Rom. Pontifice.

Non habuit ſanè in illo locum, quod vulgò dici ſolet, Honores mutare mores. Idem enim permanſit, qui anteà fuerat vitæ grauitate, virtutum conſtantia, perſeueranti religionis ſtudio: ad preces, vigilias, ieiunia & cæteras corporis afflictiones adiecit poſtiùs aliquid, quàm detraxit. Diuinum officium non in ſacello ſuo, ſed digniùs & maiori cũ decoro, in ſumma æde cum Canonicis humiliter perſoluit. Quotidiè ferè, quod anteà rarò permittebatur, ſalutarem Deo hoſtiã offerebat cum multa deuotione & copia lachrymarum. Sacris initiatos, maximè ſacerdotes, ſummo honore dignos affirmabat pro concione, iuſſitq; ſuis auditoribus, vt multa eos reuerentia proſequerentur: illos porrò admonuit, vt ſine criminis nota ſeipſos integros & inculpatos Deo miniſtros exhiberent. Sed audiebat de illis, q̃ animo eius non poſſent nõ eſſe moleſta. Erãt enim nonnulli in eis, q̃ quod ſine pudore dici non poteſt, publicè ſuas fouerent cõcubinas: quidã etiam, quod execrabilius eſt, qui ſe fœdiſſima adulterij infamia contaminarent. Itaque primo anno ſuſcepti miniſterij ſui ad ſynodum conuocatis preſbyteris, & blanditijs & minis eos ſui officij admonere volens, ita locutus eſt: Quis honor, quæ dignitas ſit ſacerdotij, aduertere debetis fratres & conpreſbyteri mei. Vos, au thore beatiſſimo Petro Apoſtolo, genus electum, regale ſacerdotium: vos inter Deum & homines mediatores eſtis. Sacerdos enim Angelus Domini exercituum eſt. Vos ſicut luminaria in mundo lucere debetis. & alios optimis exemplis potiùs, quàm verbis ſolis, docere. Quantæ, oro, dignitatis eſt, creatorem omnium, Deum immenſę maieſtatis contrectare manibus, panemq; illum viuum, qui de cælo deſcendit, è mensa Domini accipere? Sanè quiſquis hoc non mundo corpore & pura mẽte per temeritatem facere non dubitat, is, Apoſtolo teſte, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus

Cap. 18. Epiſcopus factus vt ſe geſſerit.

1 Pet.2.

Malach.2.

Iohan.6.

1.Cor.11.

corpus Domini. Et sunt tamen etiam in vobis, qui id minimè attendant: non quòd ignorent, sed quòd negligant & partipendant. Nam quod abominabile & valdè execrabile est, turpiter sese abijcientes, & à tanti honoris fastigio in sordes & cœnum sese præcipitantes, sancta polluere non verentur, turpitudine sua omnipotentis Dei in se iram concitantes. An verò parùm vobis est, (vobis loquor, qui huius facinoris rei estis) quòd quemadmodum per Ezechielem dicit Dominus, pascētes vosmetipsos, nō modò oues, quod vos facere oportebat, non pascitis, infirmos confirmando, debiles roborando, fractos consolidando, differsos reducendo, & ex luporum faucibus raptos extrahendo: sed etiam turpissimæ vitæ toxico oues Christi inficitis, & quibus ad obtinendam vitam æternam authores & duces esse deberetis, eas vobiscum in æternę mortis præcipitia adducitis? Sed hæc quidem hactenus à vobis perpetrata, tametsi pat erat, eorum causa vos & ecclesiasticis prouentibus & sacris ordinibus priuari, tamen in præsens mihi meritas non dabunt pœnas. Si qui verò deinceps sese ad meliorem frugem recipere noluerint, in illos ego certè multa fœueritate animaduertere non omittam. Nolim enim dissimulādo vestræ me iniquitatis reddere participem. Quòd si vos noueritis parcere saluti vestræ, Deum quoque propitium sentietis.

Ezech. 34.

Cap. 19. Eius fœueritas in Concubinarios.

Hæc primo anno dicta sunt ab illo: altero anno cùm quidam nollent resipiscere, sed suis inuoluti facibus, pro infami concubinatu mallent vincula catenasque colla prementes perpeti cum ignominia, quàm ad pudorem & honestatem cum Dei amore se componere, sex aut septem audiuimus ordine priuatos. Ita quos non potuit humanitate & mansuetudine corrigere, illos fœueritate & iusta animaduersione emendatos dilexit, fouit, tuendosque suscepit, vt nemo esset qui sacerdotes aut lædere vlla ex parte ausus esset, aut turpe aliquid de eis dicere. Suas vel ecclesiæ terras, homines, cœmeteria, & quæcunque ad ipsum attinerent, integra conseruare, clericos, viduas, pauperes defendere summoperè curauit. Si quis illis, quæ tuenda susceperat, illata aliqua iniuria ipsum offendisset, (erant autem per id tempus illis in locis non pauci raptores & maligni homines) quantacunque is dignitate vel authoritate esset, nulli parcens, nullius personam accipiens, nihil quicquam reformidans, immò tum

Prou. 28.

multo etiam constantior, si speraret martyrem se futurum, sicut scriptum est, Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: ana themate eum percellebat, nec vnquam nisi satisfactione accepta, absoluebat.

Cap. 20. Nō paritur à Comite presbyterū tenere captum.

Comes Hubertus, Amedei filius, quendam eius presbyterum iusserat comprehēdi. Petijt ille presbyterum sibi restituiri: sed cùm nō impetraret, Præpositum eius, qui presbyterum ceperat, cum tota domo eius excommunicauit. Postquam autem cognouit, vbi presbyter detineretur, Episcopum Maurianensem dominum Vuilhelmum misit, vt eum ex illa captiuitate extraheret. Inuenit hominem Episcopus ille, monuit Præpositum, qui tum aderat, vt missum eum faceret. Nolente Præposito, Episcopus eum è custodia abduxit, contradicente eodem Præposito & vociferante: Equidem tibi non resisto: sed tamen sciet haud dubiò dominus meus, quis captiuum eius 'abstulerit. Post vbi presbytero illi significatum fuit insidias illos moliri, vt rursus ipsum caperent, fuga sibi consulere statuebat. Peruenit id ad notitiam seruorum Præpositi, illique abeunti insidias tendentes, cum gladijs repentè ei occurrunt. Illo se defendere volen-

Presbyter interficitur.

te, tam atroci eum vulnere affecēre, vt intra paucos dies moreretur. Idem verò Comes per calumniam asserebat, quædam in possessionibus ecclesiæ eius regalia esse: nec tamen, viuente sancto Episcopo, propterea iniuriam facere ecclesiæ, aut aliquid ab ea exigere ausus fuit. De his igitur cùm eum compellāsset Episcopus, ille ira percitus, minari cœpit, non se diutiùs dissimulaturum, quin quæ sui essent iuris, exigeret. Rursus autem monente Episcopo & excommunicationis sententiam intentante, nisi & calumnia abstineret, & pro sacerdotis nece, quantum ad ipsum attineret, Deo satisfaceret: Comes monita eius contemnens, minasque iactans & pericula intendens, asserensq; se Pontificis Maximi priuilegio munitū, à nemine posse excōmu-

Comes excommuni catur.

nicari: ab Episcopo, nulla eius potentiæ habita ratione, anathemate plectitur, cùm præsens adesset. Tum verò illo furore inflammato, & grauiter comminante, illis quoque, qui eiaderant, assistentibus, pro tanta in principem temeritate, mox Episcopum capite puniri oportere: vir Dei maiori constantia sententiam suam repetens, pertinacem Comitem multo etiam expressiùs à Christo & eius corpore, quod est Ecclesia, præcidit, satanæ illum tradens. Stupebant sanè, qui huic negocio intererant, nec parùm timebant viro Dei, cùm ille maneret intrepidus, magni beneficij loco habiturus, & impensè etiam gauisurus, si tanta posset gratia dignus haberi, vt propter iustitię

defen-

defensionem ad martyrij palmam & beatitudinem liceret peruenire.

Erat enim non mercenarius, sed verus pastor: non ex illis negligentibus, quibus per Ezechielem Dominus improperat: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini. Quæ verba exponens beatus Gregorius Papa: Ex aduerso, inquit, ascendere, est quibuslibet potestati. bus prauè agentibus rationis libera voce contraire. Et in die Domini pro domo Israël in prælio stamus, ac murum opponimus, si fideles innocentes contra peruersorum iniustitiam ex iustitiæ authoritate vindicamus. Itaque boni pastoris, id est, Christi vestigia secutus Anthelmus, & gregi suo custodiendo accuratè inuigilans, lupo veniente haudquaquam fugiebat, nec afflictorum leuandis calamitatibus & miserijs se subducebat: sed si jta res posceret, etiam animam pro ouibus ponere paratus erat. In illum autem lupum sæuissimum, non corpora, sed animas iugulare cupientem, diabolum, vel maximè intentum se præbebat, non ignorans illum ouili Dominico die noctuque perpetuas moliri insidias, & mentes fidelium mille modis lacerare & discerpere. Illi ergo extra se à populo admonitionibus & obsecrationibus: à se ipso ieiunijs, vigilijs & varijs corporis afflictionibus, multisq; ad Deũ fundendis precibus depellere curabat. Abigebat, inquam, illum à fidelium cordibus sagittis potentis acutis & carbonibus desolatorijs, id est, verbis Dei compungentibus corda per pœnitentiam, & sanctorum exemplis vetustatem vitiorum consumentibus, & ad virtutum sectandã nouitatem animos inflammantibus. Qui iam autem mortiferi illius serpentis essent toxico correpti aut iaculis sauciati, eos instar periti medici ita curate nouerat, vt singulis quibusque opportuna & conuenientia remedia adhiberet. Paterno omnes comple ctebatur affectu, cunctisque prouidere & consulere nitebatur. Nec deerat ei zelus, quem in Phinees scriptura diuina commendat, sed accinctus gladio iustitiæ, impios puniebat: neque tamen odij id faciebat acerbitate, sed benevolentia & amore, non minùs illorum, quàm suam salutem appetens, taleſque eos cupiens efficere, qualis ipse erat. Et certè plus illorum dolebat vicem, qui animo, quàm qui corpore læsi essent. Itaque vitia damnans & persequens, eos qui pias eius admonitiones negligerent, castigabat vt emendatiores redderentur: damnabat, ne damna rentur.

Cap. 21. Ezech. 13. Homil. 8. in Euãgelia Psal. 119. Num. 25.

Non est autem prætermittendum, quanta iustitiæ authoritate & constantia suam in Comitem supradictum sententiam prosecutus sit. Cùm enim Comes ille Sedis Apostolicæ Pontifici significasset, se contra datum sibi priuilegium à Bellicensi Episcopo excommunicatum, idem Pontifex mandauit beato viro per Tarẽtasium Archiepiscopum Petrum & alium quẽdam Episcopum, vt charissimum filium suum Comitem Hubertum, quem satis temerè excommunicâsset, absolueret: ipsis etiam ijsdem Episcopis præcipiens, vt si nollet Anthelmus, cuius constãtiam nouerat, ipsi eum absoluerent. Veniunt Episcopi, adferunt mandata à Pontifice, multis hortantur verbis, vt summo Pontifici debitam præstet obedientiam, & irati principis animum impendenda absolutione sibi conciliet. Ille respondet: Qui iustè ligatus est, solui non debet, nisi priùs per pœnitentiam satisfaciat illi, quem læsit: atque ita etsi fortassis non dignè & pro meritis, saltem misericordia persuadente & iustitia parcente, catholicæ Ecclesiæ restituatur. Neque enim vel ipsi beato Petro sic est hæc collata potestas, vt vel non soluenda soluere, vel non liganda ligare debeat. Quanto igitur minùs nobis? Id igitur certũ habetote, me à semel pronunciata sententia non deflexurum, sed eam planè retenturum. His auditis, Episcopi discesserẽ, nec, quanuis id mandatum illis esset, Comitem fuêre ausi absoluere. At tamen Pontifex cùm id didicisset, Comitem absoluit, idque Anthelmo significauit. Ea autem re permotus vir fortis in Christo, & molestè ferens, relicta Bellicensis ecclesiæ cathedra, cupiens vni Deo in silentio & solitudine vacare, ad cellæ optatam se quietem recepit. Sed Dominus, qui ad id eum honoris euexerat, non permisit vt illic maneret. Cùm enim Bellicensis ecclesia & omnis illa regio eius absentia sedesolatam sentiret, Clerici illius Pontificis maximi literis, quas impetrauerant, freti, eum repetierunt, atque ægrè tandem obtinentes, cum debito honore & reuerentia eum reduxerunt. Porrò Comes ille noluit se pro absoluto habere, neque in ecclesiam ingredi ausus fuit, donec coram sancto viro sese humilians, & satisfactionem pollicens, ab illo absolutus, & Ecclesiæ restitutus esset. Etsi autẽ magnoperè eum charum semper habuit vir Dei, etiam tum cùm eũab Ecclesia separaret, at nunc familiariùs & cum quadam reuerentia crebrò illum hortabatur, modò blandis, modò acrioribus vtens verbis. Sed cùm negligentem & incurioſum salutis suæ cum cerneret, & neq; stare promissis, neq; mala velle corrigere, immò

Cap. 22. Nora Anthelmi constantiam. Ab anathemate quis non sit absoluendus. Anthelmus relinquit Bellicensem ecclesiam. Reducitur honorificè. Comitẽ absoluit.

immò verò ea potiùs cumulare,duriùs eum appellare,mala,quæ sub eo, vel per eum fiebant,improperare,clientelaris officij sponsionem & agnitionem,quam vulgò homagium vocant,ab eo exigere cœpit.Ea igitur rursus Comiti materiam & fomitem odij ministrabant,ita vt testaretur nullum esse sub sole hominem , quem perinde haberet exosum,atque Anthelmum Episcopum.Minabatur etiam illi, & vix sese continens,mala ei machinabatur.Interim tamen valdè eum reuerebatur,sanctitati ei deferens etiam animo hostili:neq; vnquã in ijs,quæ calumniabatur, eum aut lædere,aut dehonestare ausus fuit.Si quid autem ab alio ei illatum esset mali,gratulabatur.Cùm aliquando admoneret eum Episcopus,vt pro ijs,quæ diximus,satisfaceret, ille respondit,se in foro paratum respondere.Mox adiecit Episcopus:Tu me iure fori, ego te legibus poli conuenio,diemque tibi dico illumipsum , quo omnes stabimus ad tribunal Christi.Sed de his hactenus.

Comitis odium recrudescit.

Cap.23. In Episcopatu suo vir sanctus in eam curam semper incubuit, vt ex veritatis & misericordiæ præscripto omnia fideliter & accuratè gereret: nec minùs tamen pristinæ vacabat religioni, immò verò solicitè nealicubi in toto ordine Carthusiano sanctarum institutionum siue consuetudinum rigor languesceret, feruor tepescèret. Ab eius nutu pendebant Carthusiani Priores, & illo moderante,sancta negocia disponebantur. Dabat verò operam,vt omnia religiosè & ex Ordinis instituto atque præscripto fierent. Habuit autem semper locum suum in prima Carthusia,& in ea Cellam vacuam,ita vt vnus esset ex ijs , quos habitatorum certus numerus admittebat. In ea autem Cella sæpè morari solebat, cùm esset pertæsus negociorum temporalium , vt illic recrearet spiritum suum , non Episcopi maiestatem , sed humilis monachi subiectionem præse ferens. Recreabat autem sese, non ciborum lautitijs, sed ieiunijs & precibus: non somno vel desidia,sed vigilijs & sanctis exercitijs: non rumoribus aut fabulis vel musicis instrumentis & modulationibus , sed sacris meditationibus , diuinis contemplationibus & iubilo mentis : non gaudio , cuius extrema luctus occupat: sed luctu & mœrore, cui æterna consolatio promittitur.His, inquam , Dei fidelis seruus reficiebatur & confirmabatur alimentis,perennis gloriæ spe illum roborante & consolante.

Sæpè degit in cellula Carthusiana.

Prou.14. Matth.5.

Cap.24. Solebat etiam non rarò visitare loca religiosa,inprimis autem ipsi domestica aut suæ professionis: cumque veniss̃et ad quamlibet sanctam congregationem,conuocatis fratribus , gratissima & mellita oratione proponebat illis magnorum exempla virorum,quos aut vidisset ipse,aut de quibus auditione accepisset , mores eorum , dicta factaque commemorans.Deinde comiter & iucundè singulos ad se accitos, sibi assidere voluit,aut ipse è suo loco surgens,ad illos se conferebat,omnibus se conformans & accommodans,nec plus deferens maiori,atque minori.Tum verò familiari & placida exhortatione , vultu ad hilaritatem & iucunditatem composito , animabat eos ad susceptiinstituti perseuerantiam & profectum,ad ferendum libentibus animis iugum Domini suaue & onus leue : simul ob oculos eis statuens illud immensum præmium futuræ beatitudinis,à Deo ipsum diligentibus præparatum,quale nec oculus vidit , nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit . Et quia vir sanctus nihil sibi tribuebat , nec sua sibi sufficere arbitrabatur,sed aliorũ se opeindigere ab animi humilitate persuasum habebat, studiosè eos orabat , vt in precibus suis ipsius essent memores. Ad quancunque veniss̃et seruorum Dei congregationem , ab ijs se in fratrem recipi & petijt , & impetrauit:idque speciatim in cunctis Ordinis Carthusiani monasterijs.

Esa.64. 1.Cor.2.

Erat enim rationi consentaneum,vt quem Deus in illo cælesti regno eximium fore sciebat,ei in præsenti Ecclesia optata suffragia non negarentur. Concilijs Ecclesiasticis, aut secularium negociorum tractatibus quoties interfuit , nullus vel Episcopus, vel alterius ordinis aut statûs fuit,qui non eum sibi anteponeret. Oẽs eum reuerebãtur,ipsa etiam Romana Curia.Si quid enim vitiosum aut tepræhensione dignũin aliquo cerneretur,quantacunque is authoritate polleret, non dubitabat eum arguere.tantus illi inerat iustitiæ & veritatis zelus. Neque enim ex arrogantia vel hypocrisi id faciebat,sed feruore charitatis. Nec deerant,quibus ille eius iustitiæ zelus esset inuisus: atque illi quidem eo præsente ori suo digitum imponebant,sed absenti detrahebant, eiusque facta rodebant dente canino . Compluribus sanè eius castigationes & reprehensiones non erant ingratæ. Aduersùm superbos,seuerus & rigidus erat,eorum contemnens arrogantiam: humilibus comem,placidum & affabilem se præbebat. Obstinati,peruicaces,& qui nollent resipiscere,durum & quasi indignabundum eum experiebantur:obedientes & morigeri,lenem,humanum & familiarem. Erga peccatores

Quãti eum omnes fecerint.

pœni-

pœnitentes quàm pius, benignus & misericors fuerit, nôrunt illi, qui ei peccata sua cõfessi sunt, & eius manus impositione cum Deo in gratiam restituti. Totis sanè visceribus condolebat illis, idq; non sine lachrymis, quas ab oculis eius eliciebat, non mœror animi, sed ingens pietas & misericordia & lætitiæ magnitudo. Iure enim gaudendũ ex. istimabat, cùm (ipso Christo testante) gaudiũ sit in cœlis corã Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiã agente. Consolabatur quoq; illos, dicens veniam & Dei gratiã ipsos esse adeptos: atque deinceps, licet oẽs ex animo diligeret, istos tamen peculiaris, non aliter, quàm suos mater filios Miseris & afflictis condolebat, eosq; consolatione, consilio, auxilioq; fouebat. In pauperes verò & inopes quis illo vnquam benignior, quis humanior visus est? quis maiori erga illos misericordia, quis de illorũ subleuanda inopia solicitior fuit? Ex ijs, quæ habebat, nihil suum arbitrabatur, sed omnia pauperum: quod quidem etiam reuerà sic erat. Non incubabat ille pecuniæ thesaurisans, qui non permanent: sed illis potiùs coaceruandis intentus erat, qui in cælis reponiti, amitti vel corrumpi nunquã possunt. Itaq; dempris ijs quæ moderatus victus poscere videretur, cætera omnia in pauperes erogabat, inprimis autẽ religiosos siue monasticæ vitæ cultores. Cùm aũt sancta loca omnia amore & beneuolentia complecteretur, duas quasdam sanctas congregationes sibi tuendas fouendasq; susceperat, singulari quodam studio illas prosequens, & magnis sustentans beneficijs, tum in ijs, quæ ad structuras, tum quæ ad victum vestitumq; essent necessaria. Ex his vna erat ancillarũ Christi, viduarum & virginum, quæ sexum imbecillem cum ipso mũdo virili animo vicerant, & in loco, qui Tuncis dicitur, eremiticam ducebant vitã. Altera erat leprosorum, sub regula degentium: quam quidem vir sanctæ conuersationis & miræ humilitatis, Deo deuotus Guigo miles Christi eo in loco, quem, Inter saxa, vocant, ad Rhodani magni fluminis ripam construxerat instituerat q; ue. Hæc duo loca crebrò solebat sanctus Episcopus inuisere, animarumq; ue & corporum curam gerere: delectabatur. q; ue eorum colloquijs, nec fœminarum reformidans accessum vir castissimus, nec leprosorum fastidiens familiaritatem seruus Christi humilimus.

Erga confitentes quis fuerit.

Luc. 15.

Item erga afflictos & inopes.

Item erga leprosos & pias congregationes.

Eo anno, quo ab hac vita decessit, magna annonæ caritas magnam famem & calamitatem inuexit in homines. Tum verò ille quasdam sanctorum congregationes suis foult beneficijs, & confluentium vndique pauperum turbam vsque ad messis tẽpus quotidianis eleemosynis sustentauit. Mirabantur omnes, vnde tanta illi suppeterent. Sed Dominus, qui quinque panibus totidem hominum millia satiauit, poterat seruo suo fideli augere & multiplicare ea, quæ illius causa distribuebat. Certum autem diem præfixerat, ad quem vsque promiserat se illas eleemosynas continuaturum. Itaque Domino, qui extra mundi huius exilium ad patriam eum euocare constituerat, tantisper expectante, donec id, quod vouerat, esset executus, eodem ipso die, quem eleemosynis illis præstandis extremum præfixerat, à Domino vocatus, decessit è vita. Illo autem die aduentante, & futuræ vitæ, cuius obtinendæ causa fideliter laborauerat, initio propinquante, acuta febre correptus, cùm, vt fit in ea ægritudine, verbis erraret, at tamen de rebus necessarijs interrogatus, prudenter & accurarè respondebat, in nullo prorsus errans. Flebant autem omnes eius amici & familiares, idque pietate potiùs, quàm mœrore ducti, sciebant enim eius obitu dolendum non esse, quòd ad illum attineret. Petebant verò ab eo benedictionem & consilium: & ille benè eis precabatur, & consilia suppeditabat. Cumq; dicerent, vt res suas distribueret respõdit: Absit à me, vt faciam testamentum, qui nihil habeo: quippe qui non sum de hoc mundo. Hucusque ex ministerio sacerdotij licuit mihi res commendatas curare & dispensare: at nunc quando ijs frui non possum, nec dispensare licet. Rogabant porrò, vt Comiti ignosceret, cum quo erat illi controuersia: at ille, nunquam se id facturum asseuerabat, nisi à calumnia cessaret, fidemq; daret, se nihil vnquam ab Episcopi vel ecclesiæ eius possessionibus exacturum: tum etiam de cæso presbytero culpam suam pœnitens agnosceret. Atque hæc quidem Comiti, qui in vico illo adetat, indicanda videbãtur, sed non erat qui id ausus esset. Interfuêre aũt huic consilio duo ex Carthusiæ fratribus, genere nobiles, sed humilitatis & fidei constantia multo nobiliores: nempe Haymo, quondam potens in seculo & magnificus, atq; Giraldus. Hi Comitem adeunt, indicant quid audierint ex Episcopo: hortantur vt missam faciat calumniam: à tanto patre veniam petat, vt eius, qua se felicem fore speret, possit benedictione potiri. Audiens hoc Comes, Deo suam illi gratiam adspirante, & beati viri, qui eius sitiebat salutem, intercedentibus meritis, timore correptus & corde cõpunctus, erupit in lachrymas: sic tatimq; veniens ad virum Dei, culpam suam

Cap. 25.

In annonæ caritate multos fouet. Matt. 14.

Febre corripitur.

Non vult condere testamentum.

Comes veniam petit ab illo.

suam cõfessus est, & calumniam omnem missam fecit, promisitq; se ecclesiam defensurum, paratus etiam iureiurando id confirmare: & cùm humiliter & obnixè veniã peteret, cum illo in gratiam redijt, impositisq; ei manibus vir Dei benè precatus est ei, dicens: Deus omnipotẽs Pater & Filius & Spiritus sanctus, benedictionis suæ & gratiæ tibi tribuat largitatem: crescere te faciat & multiplicari, itemq; filium tuum, cùm nõ haberet nisi filiam. Rati autem plerique, illum errare, suggerebant vt filiam diceret, nõ filium. At ille semel atq; iterum repetijt filium. Quam quidem prophetiam non multo pòst tempore nouimus completam, nato illi filio.

Prædicit filium habiturum Comitem. Cap. 26.

Portò Clericos suos ipsum consulentes admonuit vir pius, vt mutua se charitate complecterentur, fluderent concordiæ & vnitati, & pacis vinculo inter se colligarentur. Ita demum illustri cursus sui agone peracto, sanctus Dei confessor Anthelmus Episcopus æternum adeptus est brauium: expletisq; circa eum, quæ ei præstari par erat, officijs, inter litanias & cantica spiritum Domino reddidit, sexto Calendas Iulij, anno ætatis suæ amplius septuagesimo. Episcopatus verò decimoquinto, ipso regnante, cuius regnum non habet finem, Domino nostro Iesu Christo: cui est cum Patre & Spiritu sancto gloria, laus & honor, virtus & potestas per infinita secula seculorum, Amen.

Christo spiritũ reddit.

De quibusdam miraculis eius, quæ aliquot locis contraximus.

ETsi verò non impar esset meritis, nec Deo minùs gratus beatus Anthelmus plerisque miracula facientibus, attamen in vita sua haud secus atque pestem quandam id vitare constituit, ne sanctus diceretur. Non enim in se gloriari ille nouerat, sed in Domino: nec æquum arbitrabatur, vt efficiẽdorum miraculorum gratiam sibi vsurparet ipse indignus (ita enim de se sentiebat) peccator. Sed interim tamẽ eximiæ virtutes & præclara opera eius miracula erant: & licet ille se celaret, non pauci tamen eius meritis se sensêre molestijs liberatos. Quàm verò celeriter fides eius optata impetrârit à Domino, ex eo, quod subijcimus, potest miraculo animaduerti. Cùm die quodam iter faceret, qua transiturus erat, miser quidam iacebat homo, à serpente ictus. Is veneno se per corpus diffundere, vertùs in tumorẽ, acerbissimè cruciabatur, nihil nisi mortem expectans. Venientem ad eum locum virum Dei orabant qui aderant, vt paululùm subsisteret, præstaretq; cõsilium, quid remedij esset homini calamitoso adhibendum. Tum ille misertus eius, non sine lachrymis Crucis signum in eum expressit: moxq; tumor & dolor omnis euanuit. Dignum sanè erat vt Christus propter seruum suum, qui crucem suam tollens, ipsum secutus erat, & carnem suam crucifixerat cum vitijs & concupiscentijs, Crucis ministerio & mala pelleret, & bona largiretur. Seuerissimè autem vir Dei prohibuit socijs, ne cui id indicarent: cæteris quoq;, qui illic aderant, dicebat, Dei beneficia non suis meritis, sed illorum fide impetrata, ne sibi adscribenda putarent. Neq; enim tantoperè fur in furto deprehendi reformidat, quàm hic vir sanctus hominum laudibus celebrari: quippe qui non alio, quàm peccatoris, loco se haberet.

Cap. 27.

Crucis signo sanat à serpente ictum.

Non vult laudari.

Cap. 28.

Pòstquam autem ex mundi huius caligine ad illam lucem sempiternam commigrauerat, Dominus non est passus sanctum suum, qui se occultauerat, diutiùs in obscuro latere, sed euidentibus miraculorum signis eius sanctitatem declarauit. Nam cùm eius venerabiles celebrarentur exequiæ, & sacrum corpus monumento conderetur, eo loco, vbi humatum est, tres lampades erant, quæ non interdiù, sed noctibus accendi solebant, præterquam in præcipuis solennitatibus. Erat igitur etiam hæc solennitas præclara, non funeris, sed triumphi. Ecce enim, dum cuncti ad sacrum funus intenti sunt, vident in vna ex ijs lampadibus ignem immenso lumine coruscare: Admirantibus illis & stupentibus, etiam aliæ duæ diuinitùs accenduntur, simulque omnes illustrius de se lumen spargunt. Fit clamor ecclesiæ exultantis, & Deum laudantium. Accurrunt omnes tum indigenæ tum peregrini, qui illic aderant, tantoq; spectaculo obstupefiunt. In ijs fuit etiam Comes Hubertus & socer eius Girardus Viennensis, & qui cum illis erant viri illustres non pauci. Vt vidit autem Hubertus Comes insigne miraculum, tremefactus, ex Episcopi ædibus, in quas ingressus fuerat, egressus est, & omnia, quæ illic sibi vendicârat, ibi reliquit.

Tres lampades in eius funere diuinitùs accenduntur.

Cap. 29.

In territorio Gratianopolitano vir nobilis erat, Deum timens cum coniuge sua. Amauerat illos Anthelmus, totius boni amator. Deerant ijs proles, quòd matrona sterilis esset. Vt autem peruenit ad eos fama tot miraculorum, quæ ad sepulcrum viri

Dei

Dei fiebant, ait vxor marito suo: Ibo ad dominum meum sanctum Anthelmum, nihil dubitans, quin sit mihi à Domino prolem impetraturus. Abijt, preces obtulit denotas cum multa fide & spe, domum reuersa, concepit & enixa est. Eiusmodi miraculum fecerat etiã in vita sua. Negocij cuiusdam expediendi causa venit Geneuam. Hospitio acceptus est à Buiamundo amico ipsius. Postquam assedit, Vbi est, inquit, domina? Volo eam videre. Venit illa, hortabatur vir beatus ambos, vt fidem cõiugii & mutuum amorem conseruarent, bonis operibus essent dediti, diuinoque timori semper inhærerent. Dixit autem ad illum Buiamundus: Domine, satis quidem omnia ex sententia habemus: sed vnũ, quod vel maximè optamus, deest: nẽpe proles. Tum vir sanctus vocat ad se matronam, pingit Crucem in fronte eius, dicit ore iucundo: In nomine Domini fac mihi vnum filium. Mox in virtute Crucis mandatum fides, & fidẽ effectus consecutus est. Concepit enim ex marito, & oportuno tempore edidit filium. Sterilis parit. Nota vim S. Crucis. Cap. 9.

Adolescens quidam nobilis, nondum adeptus militiæ cingulum, oderat sanctum virum, fortassis ab illo quandoque obiurgatus. Is cùm transiret reuerendum eius sepulcrum, videretq; ibi iacere homines morbidos & malè affectos, illorum fidem stultitiæ tribuens, ibat cachinnans. Et ecce subitò acri corripitur febre, & intolerabili ardore vexatur, spem vitæ abijciẽs. At colligens sese, duci cœpit pœnitentia, sociorumque manibus, cùm per se nõn posset, eò perductus, humiliter veniam petijt, vota nuncupauit, & liberatus est. Idcircò enim corpore pœnas luit, vt animo sanaretur. Cælitùs puniuntur irrides miracula virtutis Dei. Cap. 10.

Alius quidã nobilis adolescẽtulus hemitritæo, id est, semitertiana febre direcrucia batur, cui accedebat etiam morbꝰ caducus. Is de vino, quo ablutum fuit sacrum beati viri corpus, bibens, curatus est: eiusdẽq; vini potu multi à diuersis sunt morbis liberati. Miracula ex vino, quo corpus beati viri ablutum fuit. Cap. 11.

Mercator quidam ab extera regione reuertens, pro distractis mercibus suis aurum, argentum & magnam serici copiam reportabat. Cùm transmitteret autem Rhodanum flumẽ, equus, cui ea omnia imposuerat, cum farcina è naui decidit. Et primò quidem videbatur ab illis, qui erant in naui, dum fluminis impetu traheretur: sed pressus farcina, ab eorum oculis subductus est. Postquam igitur casso labore eum desijt mercator inquirere, eumq; se recuperaturũ desperauit, quòd eo in loco fit quasi abyssus quædam, vt audiuit beati Anthelmi nomen & miracula, fide & spe animatus, venit ad sacrum corpus eius, positoque illic cereo, quem in eius honorem confecerat, in vigilias & preces incubuit, munera obtulit, vota fecit. Manè post celebrata diuina mysteria, per pijssimi confessoris merita de diuina confidens misericordia redijt ad locũ, à quo mœstus recesserat, spe bona factus hilarior: & ecce videt cadauer equi, quem longiùs vi fluminis raptum consperexerat, in portum eiectum, remque suam omnem saluam & illæsam, cùm sanè admiratione dignum esset, sericũ nihil madefactum, nihil vlla ex parte corruptum. Itaque ablata farcina, solius equi iacturam non magni pendens, Deo & pijssimo eius confessori gratias egit, lætusque abscessit. Cap. 12. Insigne miraculum.

Sed si ego ea omnia, quæ benignus Deus per seruum suum mirabiliter efficere nõ desinit, annotare velim, tempus me citiùs, quàm materia, deficiet. Non possum tamẽ vnum illud prætermittere quod cæteris longè antecellere videtur. Fiscilliacum vocant rus, quod à Bellicensi vrbe sex abest milliaribus. In eo puerulus quidam trium circiter annorum, matre eius alibi occupata, domo egressus, longiusque progressus, hac illac errabundus vagari cœpit. Tarda tandem hora recordata mater pignoris sui, vndique circunspiciens, nec tamen vlla eius vestigia adspiciens, metu & tremore correpta, quòd malè agi cum paruulo susspicaretur, circunquaque sedula curiositate inquisiuit eum. Ad extremum ad prætersluentis riui alueum se conferens, videt filiolum suum lapsum in aquas: cumque procùl ab aquis corpusculum agitari cerneret, existimans eum adhuc viuere, in hanc erupit vocem: Deus & sancte Anthelme à vobis reposco filium meum. Deinde accedens propiùs, & eum extrahens ab aquis, vt vidit exanimem, vellere capillos, scindere vestes, genas vnguibus lacerare, pugnis verberare pectus, vallem omnem mœstis complere clamoribus cœpit, miseram se vociferãs, & sibijpsi volens adferre manus. Accurrit verò pater anxius, aduolant vicini ad tam miserandum spectaculum, dolent vicem parentum miserorum. Inde domũ deportatur puer, diù fouetur, sed non calefecit, nec quicquam in eo vitalis spiritus deprehenditur, cùm à manè vsq; in vesperã ferè confotus esset. Igitur de eius sepultura agitur, sed mater se opponit, constantiq; animo dicit: Ego cadauer feram ad beatum Iohannem & sanctũ Anthelmum dominum meum. Credo eorum meritis à Domino restitutum mihi iri filium meum, quẽ propter peccata mea abstulit mihi fraus inimici. Illa sic instante, pater paruuli corpusculum, comitãte matre & vicinis, in ecclesiã Bel-

attinet, quod res efficit admirabiles) est nobis vicinus: idq; cùm nullum ex ijs, qui nos præcesserunt, inuenerimus, qui fuerit eiusdem, cuius nos animi, & vitam illius scriptis diligenter mandauerit.

Encomium Sãsonis cõpositum ab Episcopo.

Neque verò me latet, à viro pio & Pontifice, & cuius etiam magna fuerit eruditio, magni Samsonis compositum fuisse Encomium. Ego autem dico vitam singulatim compositam, & accuratè res illius tractantem, & quæ præterea rerum mirabilium sanctis amplam faciat mentionem. Hoc enim neque alios nouimus, qui in hodiernum vsque diem fecerint, neque nos id satis facere possumus, qui ab illis temporibus simus multùm remoti: neque eius vitam perfectè persequi, nisi solùm eam referre paulò diligentiùs, & pauca ex eius miraculis viris pijs ad Dei gloriam exponere. Eius enim par uum vitæ opusculum, in quod è clero acceptum incidimus, id visum est non solùm negligenter compositum, sed etiam testatur eum, qui id composuit, nihil habuisse eruditionis: immò verò nec ea ipsa, quæ narrat, satis perfectè & absolutè traduntur, & longè absunt à summa perfectione. Quinetiam illud opus, quo diù vsi sumus, inuenimus se habere similiter, & ex eadem (vt aiunt) factum esse fidelia, & inscriptum quidem esse Encomium diuini Samsonis, & habere singularem quandam narrationem eorum, quæ ab illo in vita gesta sunt: sed parcè admodùm, & malignè viris bonis præbens gustum eius miraculorum. Quod autem nos omnium maximè conturbat, est quòd ipsi (quod ad res gestas attinet) cùm eas aliundè habere non liceat, eos sumus secuturi. Ea de causa petimus nobis dari veniam ab ijs, qui legent ea, quæ sunt à nobis elaborata, vt nos non condemnent negligentiæ, neque hanc minimè examinatam rejiciant narrationem. Neque enim nostrum est hoc opus, vt priùs diximus, sed sumus aliorum secuti vestigia. Illud itaque Herodoti hic poterit commodè dici, esse potiùs Istiæi calecum, etiamsi ipsum inducit Aristagoras. Ita autem habet:

Hic ergo magnus, & cuius omnem orbem tertæ peruasit fama, Samson genus quidem duxit ex illa celebri & inclyta Roma. Ortus est autem ex non ignobilibus nec vulgaribus parentibus, sed etiam valdè honestis & claris: quorum magnæ quidem erant opes: gloriabantur autè se genus ducere ex sanguine Imperatoris. Sed cùm viri huius maximis rex externæ ita se haberent, neque res quoque suas habebãt contemptui. Quomodò? Nam & virtutis magnam curam gerebat, & diuinæ scripturæ lectioni erat intentus: & tanquam iucundissimo cibo ei diligenter adhærebat: & breui tempore venit ad omnem eius cognitionem. Verùm cũm neque medicinæ, quæ erat ars valdè humana, vir longè humanissimus studium abiecisset, sed se etiam ei diligenter dedisset, etiam si arte parùm admodùm ad quæstum sit vsus, in pauperibus tamen cessit diuinæ gratiæ ministerio, morbos curans immedicabiles, & tanquam gratiæ velamẽto arte vtens propter summam humilitatem. Cap. 2. Samsonis patria. Genus & parentes. Studet medicinæ.

Postquam autem eius parentes è vita excessissent, non ampliùs cunctabatur, nec differebat: sed apta accepta occasione, vt potè quòd nullus esset prohibiturus, ea faciebat, quæ sibi videbantur, & ijs, in quas cadit interitus, diuitijs, & q̃ sunt ad breue tẽpº diuitias cõmutabat æternas, conueniẽter diuinę voci Domini, q̃ iubet vendere ea, quę habet, & præbere eleemosynam, & hinc parare crumenas, quæ minimè veterascunt. Dabat verò opes non parcè, nec paulatim, sed nec gutratim distillans, sed profusè admodum & largè, ambabº, vt dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut cũ eo nutrita fuit eleemosyna. Seruorum autem greges nolebat ampliùs apud se manere neq; in seruos vti arroganter imperio: sed potiùs libertate, dignabatur ingenuè, eis abundè præbens, quod ad victum sufficeret. Quid enim ei opus erat seruitute hominum, qui se verum & germanum seruum Domino consecrauerat? Sic itaq; in facultates affectus, & quibus temporalibus tanquam vinculis laxatus, erat re vera leuis & accinctus, & vna quidem tunica, vno autem famulo contentus. Deinde Roma relicta hìc vir egregius in hanc nouam venit Romam, diuini, inquam, Constantini ciuitatem. Atque quæ nam quidem cum causa permouerit, nequaquam possum dicere. Sed non sine Dei numine, neque omninò inutiliter versatº est in hac regia ciuitate: in qua est etiam sacrum eius corpus repositum, thesaurus sacrosanctus, diuitiæ, quæ minimè consumuntur, omnium morborum remedium. Cap. 3. Liberalis est in pauperes. Quantus sit thesaurus sanctorum reliquiæ. Cap. 4.

Hic ergo omni ex parte magnus Samson, cùm ad hanc peruenisset ciuitatẽ, in qua dam parua & humili domo habitabat. In proximi autem cura gerenda assiduus. Nam cùm hanc domum benignitatis argumentum, & gratuitam fecisset officinam, cos, q̃ morbo premebantur, hospitio excipiebat, & fraternè tractabat: nec solùm in eos om- Morbidos excipit hospitio.

ni vrebatur cura & diligentia, vt volunt leges artis, sed & cibum, & cubile eis impertie bat, conuenienter Christi præceptis, partim quidem artem, partim autem atque adeò magis ostendens gratiam. Vbi enim est artis opus, dæmones expellere, & morborum mirabilem efficere curationem? Quæ quidem ei facere, non minùs quàm velle, erat facile. Et (vt semel dicam) alterius quidem aliquid aliud, Samsonis autem hospitalitas & benignitas, & in egentes misericordia, erat adeò propria, vt propemodùm rediret ad necessitatem naturæ: sicut Soli quidem illuminare, igni autem vrere. Hinc etiam euadit manifestus ei, qui tunc erat Christi Pontifex. Bonitatis enim splendor & decus eos, qui eam exercent, citò propalat. Is autem erat Menas, virtute non obscurus. Et ab illo ordinatur sacerdos, triginta iam annos natus, & paulo plùs. Deinde ei etiam euadit manifestus, qui administrabat Imperium. Id autem ex eo accidit:

Initiatur sacerdotio.

Cap. 5. Iustinianus quidem erat, qui imperabat, cuius & Imperij diuturnum fuit tempus, & vita illustris. Ei morbus incubuit valdè grauis, cùm ei malè affecta essent pudenda, & vesica graui laboraret vlcere. Atque ille quidem patiebatur, & laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circunfusum examen medicorum, & circa eum, vt mos est, aderant magno studio disputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona spe implendum sunt valdè prompti, vt qui & eius manum, qui laborat, hinc incitent, & efficiant, vt sit ad dandum alacrior: vt autem quod promiserunt, deducant ad effectum, & eum, qui laborat, liberent ab eo, quod eum malè habet, non solùm breui nō possunt efficere, sed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis vtentes auxilio: sed parati quidem sunt eorum, qui laborāt, accusare tarditatem, aut etiam ad id, quod est deterius, procliuitatem, vt qui vel præceptis non acquiescant, vel in cibo & potu non ea, qua parest, cautione vtantur: se autem & ea, quæ ad curandum adhibēt, medicamenta nimimè reprehendunt. Quid ergo Imperator? Postquam vidit eos multa quidem dicere, & magna verba loqui, nihil autem conferre ad curationem, immò verò lædere, & maiores dolores afferre, ipse agitabatur quidem doloribus, ferre verò non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnans vtinutiles, in malam rem abire iussit: ad Deum autē confugit, & ei magno studio adhæret, & illinc quærit auxilium. Nonnunquam enim egestas docet, quid nobis sit vtile, & efficit, vt discamus, vndenam verum veniat auxilium. Auxilium enim meum, inquit, à Domino.

Psalm. 120.

Cap. 6. Visio Iustiniani Imp. Cùm itaque vehementer petijsset, non tardè consequitur, sed ei in somnis ostenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem adstabant, honesta verò, & quæ sacerdotibus conueniebat, erant veste induti. Vidit autem quendam accedentem Eunuchum, ex auro quidem contexta veste indutum, Præposito verò amictu simile m, qui visus est ostendere vnumquenquā ex medicis quo sit vultu, ætate & habitu: inter quos vnum, qui erat specie humilis, canis decorus, vestitu honestus & compositus, & diligē tiùs curare, vt notus esset Imperatori, & efficere, vt sciret qualis esset in omnibus, & dixisse: Hic solus, & nullus ex alijs, tibi potest dare, vt à morte libereris. Postquam autem à somno fuit excitatus Imperator, verum iudicans esse somnium, (Vt crederet enim effecerat qui prouideret vt videret, & quæ visa fuerant, ea re ipsa confirmatus) impletur quidem gaudio: accersit autem statim medicos. Et illi quidem cōuenerunt, & se ei omnes coram steterunt. Ille verò vnumquenque lustrabat, diligentissimè perscrutans, & non minùs examinans, quàm aurum lapis Lydius, vultumq; & figuram, & ętatem, conuenienter signis, quæ erant ostensa per somnia. Postquam autem nullum vidit tale signum in eis, qui aderant, dolore afficiebatur, & perplexo erat animo, & erat adhuc sitientior, vt qui non esset promissum assecutus. Hinc acris & vehemens facta est inquisitio, donorumq; & maximorum honorum promissiones, quos, qui virum, q quæritur, erat ostensurus, consequenter signis quæ viderat Imperator, mox eratacceptarus. Quo cognoscereetur autem, signum erat, non quomodò Pelopidis (vt narrat fabula) humerus: sed virtus insignis, & præcipuè moderati mores & compositi.

Cap. 7. Cùm autem esset difficilis inuentio, (celabatur enim, non formam mutans, vt fingunt Proteum, sed quodam diuino hoc eueniente consilio, vt tardior ostensio eum redderet magis desiderabilem) vix tandem vnus ex medicis Imperatoris, notus quidē Imperatori, magno autem Samsoni familiaris, & qui res illius optimè nouerat, non virtutis solùm, sed etiam gratiæ & miraculorum, eum manifestum reddit. Hinc autē illi facilè erat conijcere, eum esse, qui illum erat curaturus. Hic ergo ipse magnum illum Samsonem notum reddit Imperatori, & ei tantam conciliat lætitiam, quantam ij, qui laborant morbo corporis, & ab eo cupiunt liberari, soli possunt intelligere. Atq; statim quidem venit admirabilis Samson: neque enim inter visum & auditum intercessit

ceſſit tempus vel breuiſſimum: tantum eius videndi Imperatorem ceperat deſiderium. Cùm verò eum vidiſſet, ex ijs, quæ noctù viſa fuerant, pulchrè recognouit ea, quæ cernebantur interdiù, vtpote oculorum manſuetudinem, formæ hilaritatem, morum honeſtatem, barbæ ſqualorem, adſpectûs triſtitiam, & quæ eum decebant ſigna moderationis. Hæc cùm ille, admirabili accedente Samſone, eſſet contemplatus, non potuit ampliùs contineri, ſed ſurgens præ immoderata lætitia eum, qui ſpecie vilis erat & abiectus, is, qui erat inſignis Imperio, amplectitur, & ſuauiter admodùm oſculatur, non os ſolùm, ſed etiam caput, dicens: Certè, ô pater, tu es ipſe, qui mihi admirabiliter in ſomnis apparuiſti: Quin etiã re morbum meum pollicitus es curaturum. Hæc cùm dixiſſet, ſtatim ingreſſus eſt in Regiæ penetralia, ſanctum illũ manu tenens. Neq; enim exiſtimabat ſe magnum quid facere, illam honorans, quam erat aſſecuturus facientem miraculum. Iuſtinianus Samſonem oſculatur.

Poſtquam autem ingreſſus eſt Imperator, & eum habuit ſecum ſedentem, non dum eum humanè accipiendo ſatiatus, plura adhuc faciebat. Eius manus capiens, ſuis imponebat oculis, & eas cum maxima voluptate deoſculans, & in eas diſtillans lachrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, neceſſitas efficiebat, vt homo appareret potiùs, quàm Imperator, & qui humanis flectebatur miſerijs, quàm qui Imperatoria efferebatur magnificentia. Verumenimuerò hæc magna Imperatoris moderatio & religio, grauem ſancto iniecit moleſtiam, & perinde acſi ei fieret iniuria, & in eum nimia exerceretur modeſtia, non potuit tenere ſilentium: ſed ne ſic ferè ceris, ô Imperator, neque tam demiſsè & abiectè, acclamabat: nec eò, quòd te ipſe immodicè deijcias & deprimas, efficias vt damner arrogantiæ. In quo enim ſum communibus hominibus ſuperior, qui ſum miſer, & peccatis obnoxius, & opus habeo magna Chriſti benignitate & clementia? Verumenimuerò hæc tua fidei abundantia & feruor, eſt futurã Chriſto auxilij certus nuncius, qui eſt Rex Regum, & poteſt omnia facere. Cùm ſic dixiſſet, impoſuit manum parti patienti. Et ea quidem ſuo fungebatur officio. Is autem copia humilitatis volens celare abundantiam gratiæ, quibuſdam rebus, quas parti laboranti ex arte impoſuit, curationem conabatur aſſcribere. Sed medicamentum, quod applicabatur, vincebat, quæ celabatur, veritas: & qui in alijs ſuerat cognitus rerum effector mirabilium, in hoc quoque fuit cognitus feciſſe miraculum. Non multi enim dies præteriêrunt, & Imperator fuit omninò liberatus à morbo, & eſt integram aſſecutus ſanitatem, repletuſque eſt lætitia & admiratione, illa quidem propter recuperatam valetudinem, hac autem propterea, quòd qui eum ſanum fecerat, Deo eſſet familiaritate coniunctus. Cap. 8. Samſonis modeſtia. Vult celare miraculum, ſed non poteſt.

Deinde etiã, vt magni Samſonis opportunis donis remuneraret curationem, aurum donauit ſplendidè ac magnificè, & quecunque poterant incitare deſiderium eius, qui ſecundùm carnem, inquam, viuit, & non ſecundùm ſpiritum, vt dicit diuinus Apoſtolus. Illi autem tenuiter & frugaliter viuere, erat bonum per ſe expetendum, omnibus quidem diuitijs beatius, quauis verò gloria ad dignitatem excellentius. Imperatoris certè liberalitatem & munificentiam opportunis & validis recuſauit excuſationibus: Illa mihi das, dicens, ô Imperator, quæ lubenter reliqui propter Chriſtum, vt qui multas poſſiderem pecunias, & multas haberem poſſeſſiones. Quomodò ergo ea accipiam, ſine quibus viuere apertè inueni vtilius, & à quibus prudenter diſceſſiſſe, Deo eſſe coniunctum, dilucidè eſt oſtenſum? Quòd ſi propter ſummam tuam benignitatem & humanitatẽ, vis nobis aliqua in re gratificari, id fiat Deo potiùs, & ita quod factum fuerit, ad nos quoque tranſibit. Fier autem hoc, ſi prope meam domunculam, quam & ipſe habito, & aliquos ex ijs, qui morbis laborant, introducens curo pro viribus, ærogrotantibus domum aptã excitaueris. Hoc enim tibi & clarum nomen pariet, & cõci liabit mercedẽ, quæ auferri non poterit. Audiuit Imperator, & quod petitum fuerat, lubenter admiſit, tanq̃ donum potiùs, quàm tanquam petitionem. Et ſtatim (tunc enim diuinum conſtruebat templum nomine Dei Sophiæ) iuſſit vt id quoque ſimul ædificaretur prompto & alacri animi ſtudio, & eorum, qui ædificabant, magna multitudine, & omnium impenſarum copia, ipſo quidem ſuppeditante liberaliter, ex magni verò Samſonis ſententia effecto ædificio. Poſtquam autem pulchrè & magnificè fuit ædificatum, & ab eius fuit nomine denominatum, protinus illi fuit permiſſum. Et ipſe erat diuinus ille Samſon, cui commiſſa fuerat domûs adminiſtratio. Cap. 9. Galat. 5. Recuſat munera beatus Samſon. Templum Sophiæ & domus hoſpitalis ædificantur.

Adijcit autem Imperator aliud quoque dignum Imperatoria munificentia. Non exiguam enim ſuorum bonorum partem, & non ſine egregio propoſito, huic ædi ſanctæ conſecrat, diuiſam ſcilicet ex prædis, quas admirabilis ille Beliſarius ad eum attu- Cap. 10.

afficiebatur animi ægritudine, dolorque vel ipsa ossa & medullas tangebat, & valdè consumebat. Quinetiam Theodotitus idem iugum trahebat, vt dicitur, eiusq; mouebatur misericordia, & per consensum, dolorem accipiebat, legibus cedens amicitiæ, vt qui esset amicus, & in ministerio socius, vt priùs est ostensum.

Cùm itaque ferre non posset videre Leonem sic affectum, ausus est verbis suum aggredi dominum. Neque enim facilis ad eum patebat aditus, & asper erat in sermonis congressione, maximè intet famulos. Et prudenti inita ratione, pro eo rogauit: Perit, dicens, Leo perit: timendum est, ne sibi graue aliquid faciat: quod quidem certè nolimus, neque simus authores eius mortis. Miser enim iam extabuit, & est planè consumptus, non ferens tuam auersationem, & statim amittet etiam animam. Hoc cùm non semel, sed sæpè dixisset, assiduitate & opportunitate persuadet, & Leoni pulchrè procurat reconciliationem. Deinde iussus venire in conspectum, cùm ille præ nimio gaudio per scalas, quòd ita contigisset, descenderet, & celeritate nimia esse impeditus, pedis iunctura euertit, & loco suo dimouet. Statimque ore hianti mutus euadit, & immobilis præ dolore, cumque habebat lectus, cùm vix ad eum esset delatus. Tres dies præterierant, & ipse sic iacebat supinus, mutus, somni & cibi expers, & nec aquam quidem omninò admittens, nec omninò se mouës, sed veluti lecto affixus, & à re inanima nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, videt eũ stantem pro pedibus, tangentem talum pedis affecti, & dicentem: Surge: nihil erit tibi ampliùs mali. Simulatque autem hoc dixit, egressus est, videntibus Theodoriti oculis, ore autem non potente eloqui. Postquam verò magnus ille Samson procùl fuit ab oculis, ad se quidem redit Theodoritus, & efficitur quodammodò animatus, & reditur ei, qui mouetur, assimilis. Vocale verò corpus habuit quoque, sicut priùs, & lætiori voce Deum glorificabat, & submissa voce dicebat: Sanctus est Samson. Statimque ministrum est allocutus, dicens: Surge Basili, (ita enim vocabatur) & da mihi vestem, vt me induam: & simul pedem tetigit. Eum autem videns sanum, alteri manum admouit, qui erat illæsus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat propè emotæ mentis, & erat tanquam sui oblitus, & dubitans, & hæsitanti similis. Alioqui autem nimium gaudium, & bonum inexpectatum ac præter opinionem, mentem solet dimouere. Vbi autem nouit ambos esse sanos, alacri statim animo & pedibus it ad sepulcrum eius, qui ipsum curauerat, & beneficium ei refert acceptum, & ei piè agit gratias, vt sit gratus & memor animus. Cap.13. S. Samsõ per visum curat Theodoritum.

Huic verò Theodorito accidit, vt in alio quoque miraculo, quod circa dominum eius factum est, (quis nam autem is fit, iam ostensum est) inseruiret. Sed quomodò accidit? Cùm Drungarius hic Leo aliquando æquitaret, euenit, vt equus illius pedem muro allidens, eum feriret grauiter. Malè autem se habebat pes, non breui aliquo tempore, sed multis diebus. Deinde cùm sic affectus ostenderetur medicis, necessariò hortabatur ad sectionem & chirurgicam operationem. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis visum fuerat sic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque vnus ex ijs, qui seruiebant Drungario, & eius domum complebat) statuerat ipse afferre sectionem. Illa verò nocte apparent Theodorito viri tres, domum Drungarij ingredientes, habitu & amictu Romani. Quibus factus obuiàm, Quonam itis? rogauit. Illi autem voce & adspectu placido. Ad dominum tuum, inquiunt, accedimus. Ad hæc autem Theodorito venit in mentem, vt diceret: Sed vos, ô domini, latet quanto in præsentia dolore laboret Drungarius, & quòd sint hodiè medici illius pedi sectionẽ adhibituri? Illi autem, Nequaquam inquiunt: sed hoc tibi minimè est admittẽdum. Nos enim ad ipsum veniemus in Paraseue, & ipsum visitabimus. Manè ergo medicos iam volentes manum admouere operi, & pedi inferre sectionem, prohibuit Theodorit statim recordatus visionis, & eis narrans, quemadmodùm ea se habuisset. Quam cùm ipsi intellexissent, & visionem non esse despiciendam piè iudicauissent, se sustinuerũt. Cap.14. Pes Drungarij sanatur per miraculum.

Cùm verò iam adesset Paraseue, (O tua Christe magnalia, Quam admirabilis es Deus in sanctis tuis?) pes erat qualis antequam læderetur, purus, & totus saniissimus, non modò sectione, sed nec vlla alia indigens curatione.

Non hanc solùm insignis hic Leo, sed aliam quoque à magno Samsone est consecutus miraculi effectionem. Morbo enim grauissimo laborans, & alijs corporis partibus vtebatur impotentibus, genibus autem propemodùm inutilibus, & quæ suo officio minimè fungi poterant. In loco enim plano & æquali vtcunque fortasse ingredi poterat: scalas autem ascendere, aut per locum accliuem incedere, erat is conatus ei vnus ex laboribus Herculis. Ex medicis verò omnibus, & qui alioqui opem ferre Cap.15.

rogâsset Eustratius, dicens: Quidnam est, quod sum facturus? Oleo, inquit, opus habet Xenodochium: & si præbueris id, quod est opus, conualesces citra vllam dubitationē: & si velis, id ego mandabo literis, quod tibi polliceor. Sic ait, & verba non in hoc solùm constituerunt, sed etiam ad opus processerunt. Magni enim Samsonis virtute fretus, & ijs, quæ ab eo vidit fieri, miraculis, Eustratio fidem facit per scripturam, quæ sic habebat: Ego Leo fretus virtute sancti Samsonis, & fide, qua sum in eum confirmatus, spondeo ac fideiubeo tibi Eustratio, quòd præbenti tibi ad vsum eius domûs oleum, præbebit quoque magnus Samson à Deo misericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque sanctus quidem præuenit illius donationem, illæsumque & omnis doloris expertem oculum habuit Eustratius. Ille autem simul, vt vulgò dicitur, & misericordiam est assecutus, & illi mortua est gratia. Contempsit enim ea, quæ erat pollicitus, postquam ea, quæ voluit, est consecutus, indignè admodùm & periculosè, & sãctæ domui, ne minimum quidem præbuit oleum. Sed cùm magnus illi noctù apparuisset, (oportet autem vti eius verbis) Me, inquit, habes ludibrio? Efficit vera hæc visio, vt ad se redeat Eustratius, & eum replet timore. Nam cum diluculo totum oleum misisset ad Leonem: Iam, inquit, exolui tibi debitum, tu autem placa mihi sanctum. Neque enim possum ferre eius minas.

Nota scripturã hanc.

Ingratũ per vilum terret S. Samson. Cap. 19.

Quod autem in protospatharium Bardam factum est, fidem propè superat, qui erat quidem frater Iohannis Patritij, qui ducebat genus ex Macedonia. Et verò magna intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore, benigno & clemente, quem sciunt omnes fuisse filium Constantini: qui (vt omnia semel dicam) fuit Imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latus, isque longè grauissimus: cum morbũ medici vocant carbonem: qui torum ferè latus comprehendebat, & quinq; habebat foramina: laboranti verò afferebat dolores intolerabiles. Etenim ne eousque quidẽ mali constitit acerbitas, sed etiam vsque ad mammillam ex latere dimanauit, aut ettiam propagatum est quoddam aliud tuber acerbissimum, quod eam maximè tumefecit: & ita creuit morbus, & adeò inualuit, vt videretur etiam medicis superare curationem, & efficere, vt omnem spem vitæ abijcerent. Cùm autem & sancti appropinquaret memoria, medici omnes, & qui sic vocabantur charthularij, & quicunque die sequenti erant, vt mos est eis, venturi in templum præclari martyris Mocij, & solitas peraturi precationes, vesperè eo relicto, planè animum desponderent, & omnibona spe vacuo, recesserunt. Is autem manè quendam accersit ex carthularijs: Is verò erat Michaël ostiarius, qui hæc mihi narrauit. Xenodochio verò tunc præerat Bardas, qui hoc morbo laborabat. Cùm ergo ad eum venisset is ostiarius, videns eum stantem rectum, & mundis indutum vestibus & sanum, impletur quidem admiratione. Putans autem eum desipere, & esse emoræ mentis: Hei mihi, inquit, quid tibi accidit? Sed tu, respondit Bardas, mittens Deo, vt par est, offerre gloriam, fles potiùs & vociferaris, perinde ac si lugeres? Michaël autem eo, quod præter spem accideral, spectaculo magis obstupefactus, diligẽter eum interrogabat, & sitiebat discere, quod factum fuerat. Ille verò clara & elata voce statim cepit dicere. Res enim eiusmodi est nimia exultatio.

Repẽtè curatur per S. Samsonem Bardas.

Postquam, inquit, me ita affectum relinquentes, domo recessistis, ego à morbi dolore ribut agitatus, & quòd nulla relicta esset spes vitæ, victus ægritudine, & maximè quòd non mihi liceret cum alijs venire ad sancti sepulcrum, & cum eis celebrare memoriam, totam quidem noctem transegi in somnis. Sic autem iacens, video quendam senẽ egressum è templo domûs meæ. Videbatur verò esse monachus. Is cùm accessisset, in medium huius domûs, & ad me adsexisset: Tibi dico, inquit, surge. Cùm ego autem essem locutus, dicens: Quomodò hoc dicis? neque enim possum: Ille bis & ter eadem repetijt. Tandem autem: Ego tibi dico, inquit, surge, & ad sancti Samsonis sepulcrum vade quamprimùm. Cùm sic dixisset, ego statim me parùm è lecto extuli, & illũ vidi rursus reuersum in templum, ex quo mihi visus fuerat esse egressus, & tandem omninò sublatum ab oculis. Tunc verò totus exurrexi, & visus sum liberatus esse ab omni dolore. Tunc mammillæ tumorem ambabus adstringens manibus, sensi spiritum, qui retrò emittebatur è latere. Deinde coniugem hilariter allocutus: Mihi videor, inquit, nihil mali sentire: sed tu sensim solue vincula plagæ impositæ. Ea aũt sic fecit, & fuit interim magna affecta molestia: Et: Hei mihi, dixit, Quis est hic Amanites, q plagę est impositus? Id verò erat caro putrefacta, & reiecta, quæ vna cum pannis eusla fuerat. Sic ego sanatus, & præter spem & opinionẽ pristinę restitutus valetudini, nõ me possũ ampliùs continere: sed parens eius, qui me curauerat, præcepto, eo ad eius sepulcrum, cum alijs festum celebraturus. Cùm sic dixisset, statim quoque sic fecit, & ad sanctum

Cap. 20. Visio Bardæ.

abijt

abijt plenus gaudio & lætitia. Ijs autem, qui ei fiebant obuiàm, res videbatur incredibilis, & vel de suis dubitabant oculis.

Cap.21. Coniungatur præcedentibus Georgij quoque miraculum: non est enim leue, nec vulgare, neque dignum quod contemnatur. Is erat quidem minister monachi cuiusdam & sacerdotis, nomine Ephedim. Cùm autem hydrope laboraret, & in sacra magni Samsonis æde esset repositus, omnia quidem repulit, quæ ei à medicis priùs erant ad medelam adhibita, vtà quibus omnib⁹ nihil opis sensisset. Deinde cùm ægrè ferret, quòd tandiù illic decumberet, sacra illa æde relicta, abit in domini domunculam. Nõ cessat autem dominus cum monere & hortari, vt reuertatur, & in sancti domo adhuc maneat. Cùm verò non persuaderet. (à verbis enim abstinebat asperioribus propter morbi grauitatem.) At oratorium, inquit, saltem ingredere, adoraturus ipsam sancti imaginem. Deinde cùm oleum acceperis, & te vnxeris, in tuo lecto recumbe. Ille autem fecit, quod iussus fuerat. Postquam verò fuit dies, iubebatur quidem à domino ad huc facere similia. Ille aũt: Sed ego, inquit, conualui, & sancti virtute ijm purã assecutus sanitatem. Hac enim nocte mihi apparens in somnis sanctus, & meum ventrem tetigit, & dixit mihi: Abi, cùm sis sanus: nihil enim mali te vexat amplius. Hæc ad fidẽ faciendam domino non sufficerunt, sed eius fecit periculum, & diligenter est scrutatus illius vultum, & ventrem, & pedes, & reliqua membra. Cùm verò nullas morbi vidisset reliquias, nec vestigia, Deum laudauit, & sancto egit gratias, cùm videret famulum habuisse medicum non mercede conductum, nec fallacem, eumque priùsnã recuperâsse valetudinem.

Nota vim olei, de sancti sepulcro scaturientis.

Cap.22. Potrò autem Irene quoque erat morbus similis. Erat enim hydrops: isq; morbus grauissimus: qui etiam elegantem, et magis admirabilem adeptus est curationem. Atque erat quidem Irene maritus vnus ex ijs, qui ædi sacræ ministrabant. Propter quem cùm decubuisset, à medicis quidem desperârat se posse consequi salutem. Sanctus autem noctù apparens cum quibusdam alijs duobus, cum quibus vtplurimùm solebat apparere, (eos verò esse dicunt diuinos illos, qui sine vlla medentur pecunia Cosmam & Damianum) eã primùm rogauit sanctus, quidnam mali pateretur. Illa autem videbatur ostendere: sanctus verò vnum eorum alloqui, & dicere: Oportet eius fœmori adhibere sectionem. Et ille quidem sic fecit. Ea autem, vt quædolorem quendam sensérat, è somno est excitata: nihil verò cognouit ex ijs, quæ passa est. Cùm autem esset dies, ad eam accedens famula, cùm vidisset aquam sub lecto fusam, vt est verisimile, arbitrata' eam esse vrinam, quòd turpiter & indecorè se gereret, exprobrauit, & quòd neque surrexisset, neque vllam vocâsset ex ancillis, sed inquinâsset & vestes & stragula. Illa autem negabat, dicens, se nihil tale fecisse. Deinde remota tunica, cùm visa esset sectio, & humor effluens, coguitus quidem fuit medicus: ipsa verò sana extitit, & domum pulchrè est reuersa.

Cosmas & Damianus medici.

Cap.23. Satis est, his exhibitum esse gustum illius magni gratiæ. Quid enim (vt est in Tragœdia) numerare oportet innumerabilia? Hęc enim nunquam cessant fieri, sed similiter se habent atque fluenta fluuiorum: & alioqui vnum sufficeit pro omnibus: diuinitùs, inquam, fluens fluentum, quod ex sepulcro quidem procedit, & ex eo oritur, & scaturit. Procedit autem non semper, sed paucis quidem diebus aute festum miraculi, veluti quidam humor apparet, deinde paulatim augetur, & remanet post festum sic scaturiens, donec aliquot dies præterierint: deinde cessat. Sicque vt opinor, est in maiori honore & admiratione, quàm si perpetuò flueret. Nam sic conseruare ceritum, & nunquam aberrans tempus fluctus & defectus, præter id, quod est gratius & admirabilius, est etiam magis venerabile. Quod enim est perpetuum, affert fortasse etiam satietatem. Satietas autem inducit contemptionem.

Nota de liquore ex eius sepulcro manãte

Cap.24. Hoc est, quod tibi à nobis offertur donum, maxime pater Samson, nescio quidem, an ex tui animi sententia, sed certè pro nostris viribus. Quod quidem benignè & placidè accipias, qui es benignissimus: morborum que nostrorum, atque ideò animæ potiùs, quàm corporis, bonus sis medicus, dux & custos totius nostræ vitæ, Christum reddens mihi propitium. Quem ipse quidem insigniter dilexisti, ego autem peccatorum multitudine, hei mihi, plusquam dici possit, prouocaui ad iram: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MAR.

MARTYRVM SANCTORIVM, PLVTARCHI, SERENI, HERACLIDIS, HEROIS, (IS A CHRISTO. phorsono Heronex dicitur) item alterius Sereni, Potamiænæ &c. ex Historia Ecclesiastica Eusebij Cæsareens. Lib. 6. cap. 4. interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo.

RIGENES igitur cùm talia vitæ ex sapientiæ præceptis diuinitùs institutæ exempla his, qui ad ipsum obseruandum oculos adijciebant, proposuisset, meritò quidem complures ex discipulis ad simile vitæ genus libenter amplexandũ prouocauit: vt iam etiam ex infidelium numero viri non plebeij, sed præstantes cùm in omni genere literarum, tum in philosophia vel maximè, ad eius disciplinam cupidè ra perentur. Qui quidem cùm eius sedulitate fidem & certã in verbo Dei persuasionem interiore mentis suæ recessu ingenuè syncereq; hausissent, in illo persecutionis tempore præclarè se admodùm & constanter gesserunt: vnden onnulli eorum capti, beato martyrio finem viuendi gloriosè fecerunt. Ex quorum numero primus erat Plutarchus, de quo paulò antè mentionem feci: quo ad mortem abducto, parùm aberat, quin iste, de quo sermo instituitur, Origenes, dum illi in extremo iam vitæ suæ exitu adesset, à Plutarchi ciuibus (quippe causam mortis Plutarchi in eum transferebant) iam denuò interfectus fuisset. Cæterùm perspicax Dei prouidentia illum etiam eo tempore è periculo eripuit. Post Plutarchum secundus ex Origenis discipulis martyr fuit Serenus: cuius in Christum fides, quam animo imbiberat, ignis incẽdio satis exploratè probata fuit. Heraclides, tertius martyr & quartus Heronex, eadem schola profecti. quorum vterq;, prior, dum adhuc catechumenus erat, posterior antè nuper iam baptizatus, securi, percussus fuit. Præterea ex eodem ludo alius à primo Serenus, quintus athleta, pro pietatis defensione, quam susceperat, pleno ore laudatur: cui post ingentem tormentorum perpessionem, fama est, caput ceruicibus abscissum esse.

Iunij 28. vt habent Martyrologia: quanquam non omnes vno die passi sunt.

Plutarchus.

Serenus.

Heraclides.

Heronex.

Serenus alter.

Ex mulierum numero, quæ erant eius disciplina institutæ, Rhais adhuc catechumena baptismum, vt ipse Origenes quodam in loco ait, per ignem consecuta, excessit è vita. Septimus inter istos numeratur Basilides, qui Potamiænam, multorum commendatione insignem, ad supplicium deduxit, de qua frequẽs & celebris sermo apud ciues suos iam habetur: vtpote quæ cùm infinitas propè pugnas pro corporis pudicitia & virginitate, qua cæteris excellebat, contra insanos amatorum suorum impetus (In ea enim præter animi virtutes, eximia præterea & integra corporis pulchritudo cum mira venustate elucebat) constanter sustinuit: tum multiplices & graues ærumnas pro fide in Christum exhauriens, ad extremum post tormenta acerba dictuque horrenda, vnà cum matre Marcella ignis incendijs absumpta, mortem oppetijt. Ferunt quidem Aquilam (hoc enim Iudicis nomen fuit) postquam graues vniuerso illius corpori plagas inflixisset, tandem ad corporis ignominiam & contumeliam libidinosissimis gladiatoribus illam se traditurum interminatum: illam autem paulisper intra se meditatam, cùm rogaretur, quid sentiret, eiusmodi responsum dedisse, vnde visa est illis aliquid impietatis (sic enim putabatur) manifestò elocuta. Atque cuestigiò, post definitiuam de ea latam sententiam, Basilides vnus ex satellitibus, eam acceptam ad locum supplicij deduxit. Simulatq; autem multitudo ei molestiam facessere, & verborum petulãtia insectari conabatur, hic eos, qui contumeliam ei faciebant, repulsos coẽrcuit, & maximam clementiam summamque humanitatem in eam declarauit. Illa verò hominem pro illius erga se commiseratione vehementer amplexata, bono animo esse hortatur. nam ait se, simulac abiret è vita, à Domino suo veniam & gratiam pro eo efflagitaturam, & non diù post eius in se merita iusta remuneratione compensaturam. Hæc cùm dixisset, pice ferventi per varia & diuersa corporis membra ab imis pedibus vsq; ad capitis verticem sensim ac pedetentim diffusa, generoso & excelso animo migrauit è vita. Tale certamen ab hac percelebri & gloriosa virgine confectum fuit.

Rhais fœmina.

Basilides Potamiænam.

Marcella.

Clementiã, Basilidis, in Potamiænam.

Sancti in cælis orant pro nobis.

Non

daretur, ait Petrus: Satis est ad pœnam eius, quòd cognoscit suas artes nihil valere: viuat, & Christi regnum crescere videat vel inuitus.

Torquebatur Magus Apostoli gloria: collegit sese, atque omnem excitans carminum suorum potentiam, congregat populum, offensumq; se dicit à Galilæis: reliquum se vrbem, quam tueri soleret. Diem statuit, pollicetur volatum, quo supernis sedibus inuecturus: cui quando vellet cælum pateret. Consendit statuto die mõtem Capitolinum, ac se de rupe deijciens, volare cœpit: Mirari populus, & venerari pleriq; dicentes Dei esse potentiam, non hominis, qui cum corpore volitaret: nihil tale feciſſe Christum. Tunc Petrus in medio stans, ait: Iesu Domine, ostende ei vanas artes suas esse, ne hac specie populus iste, qui crediturus est, decipiatur. Decidat Domine, sic tamen, vt nihil se potuisse viuens recognoscat. Et statim in voce Petri implicatis remigijs alarum, quas sumpserat, corruit: nec exanimatus est, sed fracto debilitatoq; crure, Aritiam concessit, atq; ibi mortuus est. Simon Magus dũ vult volare, corruit: deinde moritur.

Quo comperto, deceptum se Nero & destitutum, dolens tanti casum amici, sublatumq; sibi virum vtilem & necessarium Reipublicæ, indignatus, quærere cœpit causas, quibus Petrum occideret. Et iam tempus aderat, quo sancti vocarentur Apostoli Petrus & Paulus. Deniq; dato vt comprehenderetur præcepto, rogabatur Petrus, vt se sese alio conferret. Resistebat ille, dicens, nequaquam se facturum, vt tanquam metu mortis territus cederet: bonum esse pro Christo pati: qui pro omnibus se morti obtulisset: non mortem illam, sed immortalitatem futuram: tanquam indignum, vt ipse fugeret passionem sui corporis, qui multos doctrina sua cõpulerit se hostias pro Christo offerre, deberi sibi secũdùm Dominivocem, vt & ipse in passione sua Christo gloriam atq; honorem daret. Hæc & alia Petrus obtexere, sed plebs lachrymans quærens, ne se relinqueret, & fluctuantem inter procellas gentilium destitueret: victus fletibus Petrus, cessit: Promisit se vrbem egressurum. Proxima nocte salutatis fratribus & celebrata oratione, proficisci solus cœpit. Vbi vẽtum est ad portam, videt sibi Christum occurrere, & adorans eum, dixit: Domine, quò vadis? Dicit ei Christus: Iterum venio crucifigi. Intellexit Petrus de sua dictum passione, quòd ea Christus passurus videretur. qui patitur in singulis, non vnq; corporis dolore, sed quadam misericordiæ com. passione, aut gloriæ celebritate. Et conuersus, in vrbem redijt, captusq; à persecutoribus cruci adiudicatus, popoſcit vt inuersis vestigijs cruci affigeretur, quòd indignus esset, qui simili modo crucifigeretur, vt passus est Dei filius. Quo impetrato, vel quia ita debebatur, vt Christus prædixerat, vel quia persecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipse Paulus, alter cruce, alter gladio necatus est. Vide Neronis æquitatem. Iohan. 21. In huius rei memoriam extat adhuc hodiè Romæ extra portã Appiã crebã facellum, quod vulgò appellatur, Domine quò vadis?

ITEM VITA D. PETRI APOSTOLORVM PRINCIPIS, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA, *Lib. De Viris illustribus.*

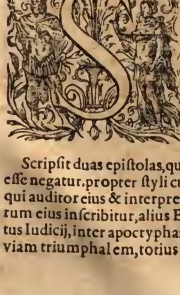

IMON Petrus filius Iohannis, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesiæ & prædicationem dispersionis eorum, quide circumcisione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinq; annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsq; ad vltimum annum Neronis, id est, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis: asserens se indignum, vt sic crucifigeretur, vt Dominus suus. S. Petrus primò Antiochenam rexit ecclesiã. Deinde Romanam.

Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur quarum secunda à plerisq; eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & euangelium iuxta Marcũ, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus Actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus Iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius Vrbis veneratione celebratur. Ecclesia ijs olim vtrãque Epistolam tribuit Apostolo Petro.

ditum est. Quinetiam insignis ac testata Petri & Pauli inscriptio, quæ in cœmeterijs Romæ ad hoc vsque tempus manet, huius rei gestæ fidem facit. Atque hæc ita se habe re, confirmat itidem vir Ecclesiasticus, Caius nomine, qui Zephyrini Pontificis Romani temporibus vixit, inque disputatione scriptis prodita, quam cum Proclo, Cataphrygum hæresis, & opinionis patrono habuit, eadem ipsa de locis, vbi sacra Apostolorum, quos suprà citauimus, tabernacula locabantur, asserit: Ego, inquit, Apostolorum trophæa perspicuè possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam, quæ Ostiensis dicitur, te conferre, trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone & virtute stabiliuerunt, inuenies.

Porrò Dionysius Corinthiorum Episcopus illos ambos martyrium eodem tempore pertulisse, sic ad Romanos scribens commemorat. Petrum & Paulum, qui Romanos & Corinthios primùm in Ecclesiam Christi inseruerunt, prudenti quadam admonitione impulsi, in vnum locum conclusistis. Nam ambo, cùm & nostram Corinthi, & vestram Romæ Ecclesiam fundâssent, & eiusdem doctrinæ præceptis, tum nostros animos, tum vestros imbuissent, eodem tempore pariter martyrium subiêrunt. Atque ista hoc loco intexuimus, quò rei gestæ maior certiorque adiungatur fides.

COMMENTARIVS, QVI TRACTAT SINGVLATIM CERTAMINA, LABORES ET PEREGRINATIONES, *& consummationem sanctorum & principum Apostolorum Petri & Pauli: ex Simeone Metaphraste.*

NOn eos solùm, qui fuêre ab initio patres artium admitti. 20. Iunij.
mus, & eorum fauemus laboribus sed etiam, si quid aliud Cap. 1.
posteà inuentum est à posteris, id fouemus & amplecti-
mur. Quinetiam istos, ob id maximè laudamus, & eorum
honorificam facimus mentionem, quod quæ sparsim &
singulatim ab alijs inuenta sunt, ij coniungentes & concin
nantes, in vnum corpus redegerunt, & ei formam dede-
runt, & artes posteris perfectas reliquerunt. Nos quoque
eos sequentes, vt fidelium satisfaciamus desiderio, tanquã
in formem materiam, ea, quæ de summis Apostolorum
Petro & Paulo, hic & illic decantantur, tractantes, eis for-
mam tribuimus, corpusq; articulis expressum efficimus. Quoniam ergo hoc est no-
bis institutum, & ad res tantas nostrum studium conferimus, incipiendum est dicere,
vndenam primis Christi discipulorum fuerit ad vitam ingressus.

Petrus ergo (vt illius primùm faciam mentionem, cuius primæ fidei commissa fuit Cap. 2.
cura Ecclesiæ) fuit quidem genere Hebræus: Palæstinæ autem regionem habitabat Iohan. 21.
Galilæam. Patria verò ei fuit Bethsaida, quoddam paruum & vile oppidulum, eius-
dem tribûs & patriæ, cuius ij, qui de Simeone gloriantur Patriarcha. Pater autem Patria S. Pe
erat Ionas, non is, qui redditus fuit à ventre balenæ, sed qui ex monstro, quod cadit tri.
in intelligentiam, multos liberauit per filium. Fuit autem in diebus Hyrcani, cui au- Ion. 2.
res vnà cum Regno ablatæ sunt à fratre. Non is verò solus natus est patri, sed cum eo
quoque erat frater Andreas. Cùm autem accepisset Petrus filiam Aristobuli fratris
Barnabæ Apostoli, ex ea genuit filium vnum, & vnam filiam. Et Andreas quidem, S. Andreas
qui vitam à negocio remotam, & coniugis expertem agebat, fit Iohannis Præcurso- vxoris ex-
ris discipulus, qui Baptismum prædicabat ad pœnitentiam. A quo cùm audijsset il- pers.
lud, Ecce Agnus Dei, dum seruatorem Christum digito indicauit, relicto Baptista Io- Iohan. 1.
hanne, secutus est Iesum. Magnus autem ille Petrus, cùm esset acerrimus & diligen-
tissimus, magis versabatur in ijs, quæ ad victum cõparandum pertinent, vt qui & cum
vxore habitabat, & senis patris prouideret senectuti. Cùm eum autem aliquãdo ocio-
sum inuenisset Andreas, adduxit ad Christum. Ille verò eum admisit, & Petrum vo- Ibidem.
cauit, eius mentis soliditatem per nomen significans.

Postquam autem fuit relatus in numerum discipulorum, apparet statim vir pro- Cap. 3.
bus, & feruens spiritu. Quocircà regni cælestis claues ei creduntur: super mare perin- Matt. 16.
de ac incorporeus, proprijs pedibus ingreditur: Domini transfigurationis spectator Matt. 14.
efficitur: Patris vocem suis audit auribus: in eos qui peccant, docetur esse patiens: & v- 16. 18.
Iohan. 21.

niuersi orbis terræ cura ei committitur. Sed hæc quidem, & his plura fusiùs tractans sacer liber Euangeliorum, ipsas quoque rerum causas nobis declarat. Quas quidem in præsentia non exposuimus, cùm oratio malit esse breuis, quàm nimis fusa.

Cap. 4. Cùm iam autem magnus Deus & Saluator noster Iesus Christus per voluntariam & salutarem suam passionem, aboleuisset diabolum, qui mortis tenebat imperium, & mortis vincula perfregisset, & tertio die resurrexisset, hic Petrus princeps Apostolorum, cùm esset magistri ditatus præsidentia, os efficitur reliquorum Apostolorum, vel, vt magis propriè dicam, magister. Et cùm deinde duodenarium quidem numerum Apostolorum in alterius locum substituto Matthia, suppleuisset: plurimas autem conciones Iudæis, qui in Sancti spiritûs effusione aderant, & propterea stupebãt, quòd alijs linguis Dei magnalia annunciarent, effudisset, & alijs orationibus eis tulisset testimonium, tria millia statim ad fidem in Christum euocauit. Et cùm eum, qui erat ab ortu claudus, in speciosa templi porta, vnà cum Iohanne Euangelista curâsset: & rursus eos, qui erant congregati, arguendo instituisset, & ad salutem inuitâsset: & verum Deum esse Dominum nostrum Iesum Christum ex Mose & Prophetis euidenter ostendisset, non solùm miraculi magnitudine, sed orationis quoque vehementia omnes obstupefecit, & ad fidem in Christum attraxit, & decies mille virorum Ecclesiam constituit Hierosolymis. Ananiam autem & Sapphiram eius vxorem, qui nouam quandam fecerant vsurpationem, sibi, inquam, tanquam propria vsurpantes, quæ Deo consecrauerant, graui reprehensione statim vita priuauit. Vmbraque eius non solùm varios morbos expulit ab hominibus, sed mortuos etiam excitauit. Liddę paralyticum Aeneam verbo curauit. Ioppæ pauperum amantem Dorcadem mortuam excitauit. Cæsareæ Centurionem Cornelium, qui erat gentilis, ad fidem in Christum euocauit cum tota familia, & Spiritu sancto impleuit per baptismum. Quinetiã fidei portam gentibus aperuit per eam, quæ illi apparuit, vasis linei visionem, in quo erant omnes bestiæ terræ, & vocem, quæ de cælo vnà cum vase fuit delata, & eum est adhortata, vt surgens sacrificaret & comederet, nihil eorum esse commune existimans. Ab Herode autẽ, qui etiã dictus est Agrippa, duabus catenis vinctus, & in carcerem coniectus, cùm diligenter custodiretur à quatuor quaternionibus militum, à diuino Angelo liberatur à vinculis, & à carcere, ei portis sua sponte apertis. Propter Simonem autem sceleratum illum Magum, obit omnes ciuitates Cœlesyriæ, & præterea Pontum & Asiam, atque etiam Galatiam. Et cùm in eis seminâsset verbum fidei, ad ipsam vsque Romam peruenit.

Ibidem.

9. 10.

Ibidem.

Actor. 12.

Vt eas autem cursim persequamur, hæ sunt: Cùm ab Hierusalem venisset Cæsaream Stratonis, & ex ijs, qui ipsum sequebantur, presbyteris Episcopum ei constituisset, venit Sidonem. Vbi cùm multos curâsset, & Episcopum constituisset, venit Berytum. In qua etiam cùm ex ijs, qui sequebantur, vnum ordinâsset Episcopum venit Byblum. Deinde Tripolim: & apud Marsonem virum quendam prudentem diuertatur. Quem cùm fidelibus, qui erant Tripoli Phœniciæ, Episcopum constituisset, venit Orthosiam: Deinde Antardum. Deinde in insula, quæ dicitur Aradus. Deinde Balanæas: & illinc Panta. Deinde Laodiceam: in qua cùm multos, qui morbis laborabant, & vexabantur à dæmonibus, curâsset, Ecclesiamque congregâsset, & Episcopum constituisset, venit Antiochiam Syriæ ciuitatem. Quo in loco Simon quidem magus eos, qui ad eum quærendum ab Imperatore missi fuerant, declinans, constituit fugere in ciuitates Iudææ. Petrus autem Domini Apostolus, cùm simul ac esset ingressus, multasq; Antiochiæ feciſſet curationes, & vnum Deum in tribus personis ijs, qui erant congregati, feliciter annunciâsset, & Episcopos ordinâsset, Marcianum quidem Syracusis in Sicilia, Pancratium autem Tauromenij, venit Tyanen Cappadociæ, & illinc Ancyram Galatię. In qua cùm precatione suscitâsset mortuum, multosq; catechesi instituisset, & baptizâsset, & Ecclesiam constituisset, & Episcopum ordinâsset, venit Sinope Ponti ciuitatem. Deinde Amasęa, quæ est in mediterraneis Ponti. Deinde Gangram Paphlagonum. Deinde Claudiopolim Honoriadis. Deinde Nicomediam Bithyniæ. Deinde Niceam. Deinde cùm festinaret ascendere Hierosolyma propter Paschæ festum, reuertẽs venit Pisinuntem. Deinde per Cappadociam & Syriam, rursus venit Antiochiam. Et illinc profectus, venit Hierusalem.

Cap. 5. Episcopi à S. Petro ordinati.

S. Petri peregrinatio.

Cap. 6. Gal. 1. Quo in loco, cùm iam tertius annus præterijsset à vocatione magni Pauli, ab ipso Paulo visitur, sicut ipse ipse dicit: Post tres annos ascendi Hierosolyma ad videndum Petrum, & mansi apud eum dies quindecim. In quibus cùm Canones & Ecclesiasticas constitutiones exposuissent, beatus quidem Paulus profectus est ad opus, ad

quod

quod vocatus fuerat. Magnus autem Petrus rursus reuersus est Antiochiam. Vbi cùm Euodium constituisset Episcopum, venit Synadem Phrygiæ ciuitatem. Deinde Nicomediam. In qua cùm Prochorum ordinâsset Episcopum, venit Ilium ciuitatem Hellesponti. Quo in loco cùm Centurionem Cornelium constituisset Episcopum, reuersus est Hierusalem. Visus est autem ei Dominus in visione, dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet, vt tuis illustretur facibus: & ego ero tecum. Simon autem paulò antè captus ab ijs, qui eum quærebant, vt priùs diximus, Romam ducitur, vt luat pœnas eorum, quæ perpetrauerat. In qua cùm fuisset, & arte sua magica multos mente mouisset & decepisset, non solùm non dedit pœnas, sed etiam à multis deus fuit existimatus. Romanos enim præcursor ille satanæ sua Magia in tantam adduxit admirationem, quinetiam ipsum quoque Claudium: vt ei posita statua inter duos pontes in Tyberi inscriberent: Simoni deo sancto. Et hæc quidem Iustinus & Irenæus fusiùs persequuntur. Nos autem pergamus cœptam persequi natrationem. Cornelius Centurio Episcopus Ilij. Simonis Magi statua

Cùm ergo quæ visa fuerant, magnus Petrus annunciâsset fratribus, & vale eis dixisset, rursus venit Antiochiam visitans Ecclesias. Quo in loco cùm magnum inuenisset Paulum, certo quodam consilio ab eo arguitur. Deinde cùm Tarsi Vrbanum constituisset Episcopum, & Epaphroditum Andriacæ Lyciæ, & Phygellum Ephesi, quem aiunt à recta via diuertisse, & cum Simone sensisse, & Smyrnæ Apellem, qui erat frater Polycarpi, venit in Macedoniam. Cùm Philippis autem Olympum Episcopum constituisset, & Thessalonicæ Iasonem, & Corinthi Silam, cùm enim illic inuenisset apud magnum Paulum permanentem, & Patris Herodionem, nauigauit in Siciliam. Et cùm venisset Tauromenium, diuersatur apud Pancratium virum sapientissimum. Quo in loco cùm quendam Maximum catechesi instituisset, & baptizâsset, & Episcopum ordinâsset, Romam appellit. In qua cùm quotidiè synaxes celebraret, & vnum Deum patrem omnipotentem, & vnum Dominum Iesum Christũ filium verum de Deo vero, & vnum spiritum sanctum Dominũ & viuificum in synagogis & domi doceret, attraxit multos ad fidem in Christum, & per sanctum baptisma liberauit ab errore idolorum: adeò vt breui tempore ad sanctum baptismum omnes ferè accurrerint, & Deo per Apostoli doctrinam crediderint. Cap. 7. Gal. 2. Petrus Romã ap. cl. Iu.

Hæc videns Simon, non satis duxit tacere, & suam celare improbitatem: sed gloria & existimatione se superatum esse arbitratus, si sineret Apostolum totis viribus ijs, qui Romæ erant, veritatem annunciare, audacter simul & indoctè cœpit liberè loqui in media ciuitate, & imperitè aggressus est ei contradicere. Vbi & vmbras quasdam cum sequi & præcedere: quas dicebat esse animas mortuorum, & mortuos suscitatos, & ei, tanquam deo, honorem tribuentes, claudosque rectè ingredi & saltare ostendebat: seque instar fabulosi illius Protei in varias formas mutans, ostendebat aliquando quidem duas habentem facies: deinde autem, paruo interiecto spatio, transformabatur in capram, & serpentem, & volucrem, & qualem par est eum videri, qui à ratione alienis seruit cupiditatibus: & igni sæpè assimilabatur: & simpliciores omnibus modis non cessabat decipere. Ille autem magnus Domini Apostol⁹, si solum modò cernebatur, omnes eius machinationes facilimè dissoluebat, & in nihilum resoluebat. Cap. 8. Præstigiæ Simonis Magi.

Cùm multæ ergo (vt est consentaneum) inter eos fuissent vtrinque controuersię, & disputationes: nesciret autem Simon, quidnam ampliùs ageret, aram quandam lauro coronatus ascendit. Ex qua turbas primùm iracundè alloquens: Quoniam, inquit, adeò insipientes fuistis, ô Romani, vt me quidem relinqueretis, Petrum verò sequeremini, ecce in conspectu vestro mandabo Angelis meis, & me tollent in manibus, & ad patrem meum ascendam in cælum, & illinc vos extremo afficiam supplicio: vt qui non in ijs, quæ vobis dixi, perstiteritis. Hæc cùm dixisset, plaudens deinde manibus, per aërem missus cœpit volare, quibusdam vmbris, vel malis potiùs demonibus, eum impellentibus & portantibus. Magnus autem ille Apostolus Petrus cùm se parũ retinuisset, audientibus omnibus, cœpit dicere: Domine Iesu Christe, qui es Deus meus, ne sinas eum implere, quod proposuit, ne immittat petrã scandali, & lapidẽ offensionis malignus in eos, qui in te crediderunt. Et sublatis ad Simonem oculis, clara voce clamauit: Vobis satanę ministris præcipio, ne eum portetis, sed eum dimittatis in eo loco, in quo nunc est. Statimque, cùm quæ circa ipsum apparebant, vmbræ recessissent, & in nihilum resolutæ essent, Simon lapsus ab aëre, ad terram fertur casu miserro & miserabili, & contrito toto infelici corpore, secundo pòst die miseram emittit animam, Cap. 9. Magus volitans ruit in terram.

animam,acribus cruciatus doloribus. Cùm hoc autem factum esset, & turba multis horis clamaret: Magnus est Deus, qui nobis à Petro prædicatur: Petrus cùm altum quoddam sedile ascendisset,manumq; mouisset,& turbis præcepisset silentium,postquam ex Mose & Prophetis Dominum nostrum Iesum Christum Deum ante secula annunciâsset,& plurimos dæmones fugâsset ab hominibus, & morbos curâsset varios,eos dimisit.

Cap.10. Cùm autem non diù mansisset apud Romanos, & sancto baptismo multos regene-
S. Petrus etiam Hispanis prædicauit. râsset,& Ecclesiam constituisset,& Linum Episcopum ordinâsset, venit Tarracinam. In qua cùm Epaphroditum ordinâsset Episcopum,venit Sirmium ciuitatē Hispaniæ. Quo in loco cùm Epænetum constituisset Episcopum,deuenit Carthaginē ciuitatem Aphricæ. In qua cùm Crescentem ordinâsset Episcopum, venit in Aegyptum. Et cùm Thebis quæ septem habent portas,Ruffum,Alexandriæ autem Marcum Euangelistam eorum, quise in disciplinam tradiderant, Episcopatui præfeciset,rursus ve-
S.Petrus interfuit Deiparæ Mariæ obitui. nit Hierosolyma ex reuelatione, propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde rursus in Aegyptum, per Aphricam rursus Romam redijt. Ex qua venit Mediolanum, & Photicen, quæ sunt ciuitates in continente. In quibus cùm constituisset Epi-
S. Petrus in Britannia docet. scopos & presbyteros, venit in Britanniam. Quo in loco cùm longo tempore fuisset moratus,& multas gentes non nominatas attraxisset ad fidem Christi,Angelicam adspexit visionem,quæ dicebat: Petre,instat tempus tuæ resolutionis,& oportet te ire Romam:in qua cùm mortem per crucem sustinueris recipies mercem iustitiæ. Cùm ergo propterea Deum glorificâsset & egisset gratias,& apud Britannos mansisset dies aliquot,& verbo gratiæ multos illuminâsset,& ecclesias constituisset, Episcoposque & presbyteros,& diaconos ordinâsset,duodecimo anno Cæsaris Neronis rursus Romam reuertitur.

Cap.11. Quo in loco cùm Linum inuenisset consummatum,eius loco ordinauit Clemen-
Clemens sit Romanus pontifex. tem recusantem & non admittentem eam curationem. Cui cùm ad id accommodatis verbis psuasisset,& vt bono esset animo,fuisset hortatus, suorum sermonum eum prouchit ad cathedram. Qui cùm,sicut quidam vitulus,collum suum bono iugo subiecisset,cum Magistro suo trahebat currum verbi. Quocircà multi quidem illustres prompto & alacri animo fidei obediebant: multæ autem nobiles fœminæ addebantur ijs, qui salui fiebant. Cùm verò duæ fœminæ Imperatoris, quæ plùs quàm aliæ ab eo diligebantur, fidei accessissent,& pudicè viuere statuissent, quoniam erat libidinosissimus Nero & impudicissimus, furebat aduersùs omnem Ecclesiam, maximè autem Petrum principem Apostolorum,vt qui fuisset causa pudicitiæ eius fœminarū quæ crediderant in Dominum. Quamobrem cùm ira supra modum efferbuisset,capitis pronunciat sententiam aduersùs omnes, qui in Christum sperâssent. Cùm itaque milites omnes protinùs compræhendissent, eos deducunt ad locum damnatorum: & Clementi quidem parcunt, vt qui esset cognatus Cæsaris: Herodionem autē & Olympam,vnà cum magna multitudine gladio subijciunt: Petrum verò illum ma-
S.Petrus crucifigitur inuerso ordine. gnum Domini Apostolum inuersum Cruci affigunt. Quamobrem cùm ex clauis dolores,similiter atque Christus Deus noster, ipse quoque sustinuisset,puram & immaculatam suam animam in manus Dei deponit. Clemens autem eius discipulus & Episcopus,cùm maximè venerâdum & sanctum eius corpus magnificè composuisset ad sepeliendum,in loco insigni deposuit. Sed de vita quidem & prædicatione,& fine magni Apostolorum Petri,hucusque sirà nobis dictum breuiter. Necesse est autem de claro quoque & beato Apostolo Paulo,quomodò poterimus,dicere.

Cap.12. Magnus ergo & beatus Domini Apostolus Paulus, erat ipse quoque Hebræus quidem genere,ex tribu autem Beniamin, claris natus parentibus, hæresi Pharisæus, ascriben-sibi patriam Tarsum ciuitatem Ciliciæ,sub præceptore,Gamalielejn lege Mosis insigniter eruditus, ardens morum paternorum æmulator, qui à pueritia Roma-
Act. 7. & 8. nus vocabatur Saulus. Persequebatur autem & populabatur Dei Ecclesiam per ignorantiam. Quamobrem ei grata erat interfectio Stephani primi Martyris, vt qui omnium,qui lapides in eum iaciebant,susceperit vestes custodiēdas, vt ad illius cædem omnium manibus vteretur. Porrò aūt primus quoq; vbiq; aderat cūijs, qui agitabant seditionem, studens destruere præconium pietatis: multaque erant & magna, quæ ab ipso fiebant aduersùs Ecclesiam: & nihil ei ad fumam deerat insaniam. In hoc enim
Gal 1. 1.Tim.1. pietatem exercere, & se præclarè gerere arbitrabatur, sicut ipse fatetur in Epistolis, & Lucas refert in libro,qui inscribitur Actus Apostolorum. Etenim nō solùm is,quomodò multi Iudæi, odio habebat & auersabatur præconium pietatis, sed etiam maiorem

rem totius gentis iram prouocabat aduersus eos, qui ei ministrabant.

Postquam enim id vidit repentè refulsisse, & fidei præcones euasisse minis superiores, æmulatione percitus & ratus se maxima affici iniuria, si præconium quidè per vniuersam terram diffunderetur, præcones autem persecutorum paruifacerent periculum, omne studium adhibuit, vt hos quidem de medio tolleret, illud verò retardaret, ac reprimeret. Quamobrem cùm à sacerdotibus & doctoribus illo tempore accepisset epistolas ad Iudæos, qui erant Damasci, iter ingressus est contra eos, qui erant in ea, discipulos. Sed qui ex vtero matris sum segregauit ad suum ministerium, videns eum iniusta teneri insania iniusta voluntate & iusto animi proposito, & ei in media via apparens, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine purissimæ lucis, quæ ei apparuit: eius autem mentem & animam adeò illuminat, vt eum, qui erat olim persecutor, dilectum statim & fidelissimum fecerit suum præconem. Sauli itaque nomine in Pauli nomen transmutato, eoque ex salo persecutionis traducto ad quietem eius fidei, mittit ad Ananiam quendam discipulum in vrbe Damasco. A quo cùm Paulus sanctum accepisset baptismum, & Christi intemeratis communicâsset sacramentis. Efficitur fidelis socius prædicationis. Tantam ergo mutationem ostendit hic beatus post vocationem, & ad tantum in Christum exarsit desiderium, vt præcones veritatis non solùm verbis, sed factis etiam confirmaret: qui eum adhuc timebant, & suspectum habebant, ostendens se toto animi studio erupisse in amorem Domini. Quocircà cùm fuisset cum ijs, qui erant Damasci discipulis, statim cœpit prædicare Christum in synagogis, Iudæos confutans & rursum confirmans eum esse Christum.

Cap. 13. Act. 9. S. Pauli conuersio. Ibidem. Act. 9.

Cùm autem ei fuissent cognitæ, quæ à Iudæis parabantur insidiæ, per murum in sporta dimittitur à discipulis, & in Hierusalem accedit ad Apostolos. In qua liberè loquens in nomine Domini Iesu, disserebat & disceptabat aduersùs Gentiles. Sed cùm ei quoque rursus significatæ fuissent insidiæ, à fratribus deducitur Cæsaream, & illinc venit Tarsum. Quò cùm venisset Barnabas, & eum inuenisset, deduxit Antiochiam. Cùm toto autem anno illic cœtus haberêt, & satis magnam docuissent multitudinem, & discipulos primùm nominâssent Christianos, in Iudæam ad fratres mittuntur cum ministerio, propter famem, quæ fuit tempore Claudij Cæsaris. Cùm implêssent autem ministerium, reuersi sunt Hierosolyma. Vbi Domino sacrum obeuntes ministerium, & ieiunantes, à sancto spiritu segregantur ad opus, ad quod vocati fuerant. Emissi autem, venerunt Seleuciam, & illinc in Cyprum nauigâtunt: & cùm fuissent Salaminæ, Dei verbum annunciârunt. Cùm verò peruasissent insulam vsq; ad Paphum, excæcant pseudoprophetam Barieu, qui multos peruertebat. Quod cùm factum esset, euenit statim vt multi crederent, atque etiam ipse Proconsul, qui erat in Insula. Illinc autem profecti, veniunt Pergen Pamphyliæ & illinc Antiochiam Pisidiæ. In qua cùm die sabbatorum concionatus esset Paulus in synagoga, attraxit multos ad fidem in Christum. Quamobrem Iudæi pleni æmulatione, eum & Barnabam ejecerunt è ciuitate. Ij verò ex ea egredientes, excussêrunt pulueremè suis pedibus, conuenienter præcepto Domini.

Act. 9. Cap. 14. Act. 11. Act. 12. Peregrinatio S. Pauli & Barnabæ. Matt. 10.

Et cùm venissent Iconium, & illic longo tempore versati essent, multosq; Iudæos & Gentiles, atque etiam beatam Teclam ad fidem Domini euocâssent, à Iudæis, qui non crediderant, & Gentilibus, afficiuntur contumelijs, & appetuntur lapidibus. Cùque Lystram & Derben confugissent, quæ sunt vrbes Lycaoniæ, medentur ei, qui fuerat claudus à matris vtero. Quo in loco cum presbyteros ordinâssent, & Pisidiam peruasissent, venerunt in Pamphyliam. Et cùm Pergæ locuti essent sermonem, descenderunt in Attaliam. Cùm autem veniissent Antiochiam, & congregâssent ecclesiam, annunciarunt quæcunque cum eis fecisset Dominus. Illinc dimissi, peruserunt Phœniciam & Samariam, narrantes conuersionem gentium. Cùm venissent autem Hierusalem, reuertuntur Antiochiam. Quòd non oporteat circuncidi neque vesci sanguine, & abstinendum sit à suffocato & immolatis. ab Apostolis afferentes tractantem Epistolam. Quò cùm veniissent, & satis longum tempus illic egissent, abiêrunt, Barnabas quidem in Cyprum, Marco assumpto, Paulus autem in partes Syriæ & Ciliciæ, cùm Silam elegisset, & quæ erant in ciuitate, Ecclesias confirmâsset. Cumque veniisset Derben & Lystram, & Timotheum assumpsisset discipulum, eum circuncidit. Deinde cùm obijssent Phrygiam & Galatiam, à sancto Spiritu loqui sermonem prohibiti, venientes per Mysiam, tentârunt proficiscì in Bithyniam, neq; siuit eos sanctus Spiritus.

Cap. 15. Act. 14. Act. 15. Act. 16.

Cùm autem transijssent Mysiam, descenderunt in Troadem: & cùm illinc accessis-

sent in Samothraciam, veniunt Neapolim. Et cùm venissent Philippos Macedoniæ
versati sunt illic dies aliquot. Quo in loco cùm credidisset Lydia purpuraria, in do-
mum eius venientes gratia precationis, spiritum Pythonicum ejiciunt ab ancilla.
Quamobrem ab eius dominis appetiti maledictis, vt qui alienos mores annunciarẽt,
cæduntur virgis à Magistratibus, & in carcerem conijciuntur, eorumque pedes ligno
cautè & diligenter stringuntur. Quo in loco cùm media nocte orarent, & Deum lau-
darent, fit maximus terræmotus, & carceris fores aperiuntur, & vincti omnes relaxan-
Act.17. tur, & custos carceris efficitur fidelis cum tota familia, cùm quod ducit ad salutem, à
Paulo accepisset baptisma. Egressi autem è ciuitate, cùm Amphipolim transmi-
sissent & Apolloniam, venerunt Thessalonicam. In qua cùm multos accepissent in di-
sciplinam, Iudæos ad iram prouocârunt: Qui etiam collecta multitudine, conturba-
bant ciuitatem. Et cùm accessissent ad ædes Iasonis, quærebant eos producere ad po-
pulum. Et cùm non inuenissent, traxerunt Iasonem, & aliquot ex fratribus ad magi-
stratus ciuitatis. A quo cùm satis accepissent, eos dimiserunt.

Cap.17. Illinc autem egressus Pauluscum ijs, qui cum eo erant, venit Beroeam. Quo in lo-
co cùm multos accepisset discipulos, Timotheus quidem & Silas illic remanent, ma-
gnus autem Paulus per mare venit Athenas. Transiens autem, & ea contemplans quę
ab eis colebantur, aram quoque inuenit, in qua erat scriptum, Ignoto Deo. Ex quo
parua accepta occasione, annunciat eis in medio Areopago Dominum nostrum &
Deum Iesum Christum, initium ducens in ipsa aræ inscriptione: statimque satis mul-
tos baptizauit ad fidem in Christum. Inter quos Dionysium quoque Areopagitam,
Act.18. & honestam quandam mulierem, nomine Damarim, & cum eis alios. Post hæc verò
Athenis abiens Paulus, venit Corinthum: & cùm Priscillam & Aquilam inuenisset
ciusdem, cuius ipse erat, artis, apud eos diuersatur. Quo in loco cùm annum & men-
ses quinque transegisset, & multos tam ex Iudæis, quàm ex Græcis, gratiæ verbo illu-
minâsset, & ad Domini fidem euocâsset, Priscilla & Aquila, & Timotheo assumptis,
venit Ephesum, eisque illic relictis, venit Cæsaream vnà cum Timotheo. Cumque sa-
lutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam. In qua cùm aliquantum temporis esset ver
satus, egressus est, deinceps transiens per Gallatiam & Phrygiam.

Cap.18. Et cùm per superiores partes venisset Ephesum, tribus mensibus cum Iudæis disse-
Act.19. rens in synagoga de Regno Dei, persuasit ne ijs attenderent, quæ adumbratè dicebã-
tur à lege, sed ea ad spiritum transferrent & componerent. Cùm autem apud eos
alios duos annos & paulò plùs mansisset, & ferè totam Asiam ad fidem Christi attra-
Iudarium S. Pauli fa- xisset, & non vulgares virtutes, non per se solùm, sed etiam per Iudaria & semicinctia
nat ægro- sua perfecisset, & omne genus morbos & dæmones exegisset, & Timotheum Epis-
tos. copum eis constituisset, egressus est, vt iret in Macedoniam. Cùm illas autem par-
Act.20. tes transmisisset, venit in Græciam. Et cùm tres illic menses transegisset, & multos
accepisset discipulos, venit Troadem. Quo in loco cùm Eutychum, qui, dum diserẽ-
retur, dormitauerat, & ex tertio cœnaculo deorsum ceciderat, & mortuus erat, fusci-
tâsset, venit Asium, deinde Mitylenen. Et cùm die sequenti esset ex aduerso Chij, alte
Instituit ra die appulit Samum. Et cùm mansisset Strongilæ, die sequenti venit Miletum. Ex
suos salubri qua cùm misisset Ephesum, accersijt presbyteros Ecclesię. Postquam autem accessis-
rer S. Apo- sent, cum eis disserit de humilitate, & malorum tolerantia: deinde de constitutio-
stolus Pau- ne Ecclesiastica, & gregis cura. Et rursus cum ea, quæ & sibi Hierusalem eunti, & eis
lus. post eius recessum erant euentura, prædixisset: &, quòd oporteat vigilare in eos, qui
instar luporum sunt gregem auidè diuulsuri, eis mandatum dedisset, cosq; Deo com
Act.21. mendâsset, & precatus esset, nauem ascendens, statim soluit. Qua vectus, cùm venis-
set in Coum Insulam, Rhodum nauigauit: & illinc Patara. Quo in loco cùm alterum
ascendisset nauigium, Cypro relicta à sinistris, præter nauigauit Syriam: & cùm venis-
set Tyrum (illic enim nauis imposituum onus exonerabat) & inuenisset discipulos, mã-
sit apud eos septem dies. Et naui rursus vsus, venit Ptolemaidem, & illinc Cæsaream,
& ad Philippum Euangelistam, qui erat ex septem diaconis, diuersatur. Et post dies a-
liquot, sublatis sarcinis, venit Hierusalem. Et septem dies purificatus, templum ingre
ditur, annuncians impletos esse dies purificationis.

Cap.19. Quo in loco qui erant ex Asia Iudæi, cum eum adspexissent, conturbârunt omnem
Paulus Hie multitudinem, & manus suas in Paulum immiserunt, clamantes, viri Israëlitæ, ferte
rosolymæ auxilium. Cùm fuisset autem maximus populi concursus, cœperunt in eum hæc di-
capitur. cere: Hic est, qui aduersùs legem & locum hunc, omnes vbique docet: Quinetiam
gentiles introduxit in templum, & id inquinauit. Statimque mota multitudo, inci-

tata

tata est, vt eum tolleret de medio. Sed mox aduenientes Tribunus Lysias, eum liberat, & cum militari auxilio eum mittit ad Præsidem Felicem, cui successit Festus. Cùm sensisset autem Paul* à Iudæis in ipsum strui insidias, pro tribunali ad Cæsarem statim prouocat. & tunc quidem dimittitur à iudicio: cessant autem, quæ in eum à Iudæis parabantur insidiæ: & deinceps à Præsidibus & magistratibus mittitur ad Cæsarem. Cùm verò esset constitutum, vt Paulus nauigaret in Italiam, cumque eo accepto, Centurio quidam nomine Iulius, vnà cum alijs vinctis nauem ascendisset Adrumetinam, venit Sidonem, & illinc in Cyprum. Cùm autem præternauigâssent pelagus, quod est ex aduerso Ciliciæ & Pamphyliæ, veniunt * Miram vrbem Lyciæ. Et cùm nauem ascendissent Alexandrinam, vix Cnidum perueniunt. Et cùm subnauigâssent Cretam per Salmonem, venerunt in locum qui dicitur Pulchri portus. Ex quo cùm soluissent, & Cretam præterlegerent, & ventus, qui dicitur Typhonicus, qui latas excitat vndas, spirâsset, prope Caudam, quæ sic dicitur, decurrunt Insulam, & vehementi tempestate exagitati, & nauis armamentis proiectis suis manibus.

Act. 23. Act. 25. Act. 27. * Lystram

Cùm autem omnes magna assecti tristitia & mortem expectarent, surgens Paulus in medio eorum, iussit eos esse bono animo, cùm nulla sit eorum peritura anima, præter nauem: hortatusque est eos, vt cibum sumerent, vt qui iam quatuordecim dies manerent ieiuni. Cumque seruati essent ij, qui erant cum Paulo, ex nauigatione naue dissoluta ab vndarum violentia, descendentes in terram, cognouerunt Actor. 28. insulam vocari Meliten. Quo in loco cùm congregaret Paulus sarmentorum multitudinem, vipera eius manum apprehendit. Quam cùm in ignem excussisset, nihil mali passus, Deus existimatus est à Barbaris. Quinetiam cùm patrem Publij liberâsset ab eo, quo laborabat, tormine intestinorum, & plura alia fecisset miracula, cum ijs, qui secum nauigabant, alia naue venit Syracusas, & illinc Rhegium, deinde puteolos, deinde Romam ipsam. Cùm autem cognouissent fratres eius aduentum, iuerunt ei obuiàm vsque ad Forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem reliquos vinctos tradidit duci exercitûs: Paulus autem toto biennio seruabatur ab vno milite, omnes qui ad ipsum veniebant, excipiens, & Dei Regnum cum omni fidutia prædicans absque impedimento. Atque hæc quidem hucusque narrauit Lucas in Actibus Apostolorum, qui librum eo tempore composuit. Quæ autem sunt postea consecuta, postquam, Paulo Romæ relicto, profectus est Thebas Bœotiæ, minimè composuit.

Cap. 20. Patitur naufragium B. Paulus in mari Adriatico. S. Paulus venit Romã.

Eusebius autem, qui in secundo libro historiæ Ecclesiasticæ hæc est accuratè perscrutatus, dicit Paulum, cùm tunc quidem causam dixisset apud Neronem, fuisse absolutum, & Dei verbum, cùm esset relaxatus, Romæ agentem prædicâsse totis decem annis. In quibus dicitur peregrè profectus in Hispaniam, Galliam & Italiam, Christi præco verbum disseminâsse, & multos à dijs patrijs eum fecisse & cum grege Domini coniunxisse. Iam verò cùm esset in Hispania, tale quid dicunt accidisse. Mulier quædam & genere, & opibus, & doctrina insignis, cùm iam olim auditionem accepisset Apostolicam, cupiebat ipsis quoque intueri oculis præconem veritatis, & ipsis autibus institui in veræ pietatis dogmatibus. Cùm ergo ei visum esset diuina quadam inspiratione in forum proficisci, quo tempore qui vel ex fola fama ab ea diligebatur, per medium eius transibat, dicitur & eum vidisse leniter & placidè ingredientem: vt qui non solùm gratia plenos mores haberet cæteros, sed etiam ipsum incessum, & marito suo persuasisse, cui nomen erat * Procus (eorum autem qui illic erant, erat fa- * alias Probus. cilè princeps) vt intra ædes suas hospitem exciperet: Postquam verò fuit accersitus, & fuit prope illos, eiusmodi aliquod miraculum accidisse mulieri: nempè apertis mentis suæ oculis, vidisse in fronte eius, qui fuerat hospitio acceptus, literas aureas, quæ dicebant, Paulus Christi præco. Illam autem propter visionem insperatam inuasit & voluptas, & timor: & lachrymis plena procidit ad pedes Apostoli, & catechesi ab eo instituta, primùm quidem susceipit baptismum, appellata Xanthippe: Postea autem * Probus eius maritus, qui erat notus Neroni: deinde etiam Philotheus præfectus: & deinceps omnes, qui illam habitabant regionem. Quòd autem in Hispania prædicauerit Paulus, hoc apertè dicit in Epistola ad Romanos, sic scribens: Nunc autem non ampliùs habens locum in his regionibus, desiderium autem habens veniendi ad vos à multis annis, cùm proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos: spero enim transiens vos videre. Quoniam ergo etiam antequam fuisset Romæ in animo habuit prædicare in Hispania, cùm ei feliciter successisset, vt ad primam veniret exciuitatibus, non neglexit ea, quæ ei priùs visa fuerant: etiamsi Romam rursus reuersus, in

Cap. 23. Paulus prædicat Christum Hispanis. Hispani multi credunt in Christum. Rom. 15.

sus,in ea cessat à longis laboribus. Quomodò autem, & quanam de causa, iam sum declaraturus.

Cap.22. Nero sæuit in suos.

Cùm ad insaniam summam processisset Nero, primùm quidem sustulit Agrippinam matrem propriam: præterea verò patris quoque sororem, & Octauiam suam vxorem, & alios innumerabiles, qui genere ad eum attinebant. Posteà autem generalem mouit persecutionem aduersùs Christianos: & sic venit ad cædem Apostolorum. Quo tempore accidit, vt Paulus quoque tricesimosexto anno salutaris passionis, tertiodecimo autem Neronis, fieret martyr, ei capite gladio amputato. Gaius verò quidam vir Ecclesiasticus, & Zephyrinus Romanus Episcopus, & Dionysius Episcopus Corinthius, scribunt, vno tempore, & simul Petrum & Paulum subisse martyrium, tertiodecimo anno Imperij Neronis: Dicunt enim Neronem eo tempore fuisse motum aduersùs Christianos, propter eius fœminas, quæ in Dominum credi-

S.Paulus glad. cæditur

Iohannes Chrysostomus de s. Pauli detrũcatione.

derant, & pudicè casteque viuere statuerant: nec cum eo congredi deinceps sustinebant: non autem propter Simonem magum. Ei verò, quod ab eis dicitur, fert testimonium Iohannes quoque ille lingua aureus, in rebus diuinis egregius, & cuius mens est plena spiritu, scribens in oratione aduersùs eos, qui prohibent, ne fiant monachi: Neronem omninò auditis: fuit enim vir insignis libidine, qui primus & solus inuenit in tali imperio intemperantiæ nouos quosdam modos, & turpitudinis. Hic ergo Nero beatum Paulum (fuit enim ijsdem, quibus ille, temporibus) eo modo criminans, quomodò nos nunc hos viros sanctos (Eius enim pellici valdè dilectæ persuasit, vt simul acciperet verbum fidei, & liberaretur ab immunda illa congressione) hoc modo (inquam) ille criminans, corruptoremque & seductorem, & ea, quæ vos nunc loquimini, Paulum vocans, primùm quidem vinxit inclusum in carcere. Postquam autem non persuasit, vt desisteret puellæ dare consilium, tandem ei caput amputauit. Et hæc quidem is, qui moribus & sermone est vir Apostolicus, de beato fine diuini Pauli.

Cap.23.

Principes ergo & diuini (vt priùs diximus) Apostoli decimotertio anno Neronis cõsummantur. Execrandum autem Simonem circa medium annorum Claudij aiunt mortem subijsse teterrimam. Dicunt verò quidam præcessisse quidem Petrum anno vno, & beatam illam & Dominicam fuscepisse perpessionem, cùm animam posuisset pro ouibus. Eum autem fuisse consecutum magnum illum Apostolum Paulum, vt dicit Iustinus & Irenæus, cùm totis quinque annis synaxes & deceptationes per se facerent ante resolutionem ad Christum. Atq; ego quidem eis magis assentior. Eusebius autem Pamphili dicit, Petrum duodecim quidem annos esse versatum in Oriente, viginti autem & tres annos transegisse Romæ, & in Britannia, & in ciuitatibus, quæ sunt in Occidente: adeò vt sit totum tempus prædicationis Petri triginta & quinque anni. Paulum autem ipsum quoque viginti & vnum annum prædicasse pietatem in Christum, & alios duos annos Cæsareæ transegisse in carcere. His verò cõiungit duos quoque priores annos, quos egit Romæ, & vltimos decem: vt eius quoque prædicationis, & vocationis vniuersum tempus sit triginta quinque anni.

Cap.24.

Et sunt quidem nostra huiusmodi, & quæ possunt nostrum in vos desiderium ostendere, ô Apostoli, & fraternum amorem in eos, qui sunt congregati: Hæc enim est vestra lex, & communis Domini & magistri, vt nos inuicẽ diligamus, & quæramus mutuorum vtilitatem. Vos autem vicissim nobis reddite curam, quam nostrũ geratis, ad-

Lex Christi & Apostolorum eius.

uersùs vitia victoriam, contra dæmones resistentiam, animi quietem ac pacem erga omnes, atque adeo etiam ipsos, qui nulla de causa sunt nobis inimici, animi simul lenitatem ac patientiam, beneficentiam, & mutuum amorem. Vos certè rogamus, in quocunque vniuersi loco sitis, seu etiam in vniuerso, vt credimus, nos quoque respicite, & ad animi tranquillitatem nostram vitam deducite, peccatorum expertem, rectis factis & bonis operibus plenam, diuinis dignam oculis: vt in hac vita vobiscum festum perpetuò celebrantes, in futuro bona quoq; promissa consequamur: gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, potentia & honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SAN.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI ENCOMIUM SANCTORUM & PRINCIPUM APOSTOLORUM PETRI & PAULI.

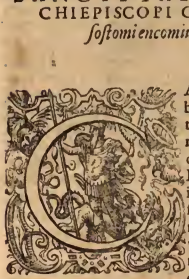

CAELI & terræ video certamen, propter præsentem celebritatem memoriæ Apostolorum, cælestibus quidem virtutibus laudantibus, & bonis verbis prosequentibus doctri nam laboris eorum, vtpote quòd per eos cognitum fuerit carnis à Verbo susceptæ mysterium: quomodò clamet Paulus: Vt innotescat nunc principatibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiplex Dei sapientia: qui sunt autem in terra, hominibus contendentibus per commemorationem, summis Apostolis dignas laudes afferre, vt qui per ipsos redierint ad salutem. Quid enim est Petro maius? Quid verò potest conferri cum Paulo? qui quidem opere & sermone omnem naturam creatam vicere tam in cælo, quàm in terra: qui luto corporis implicati, vel ipsis Angelis inuenti sunt maiores. Quid ergo dicemus de magistris naturæ creatæ tam infernæ, quàm supernæ? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos, qui nostrum genus laudauere: qui vniuersam terram & mare obiere, & peccatorum radices euulsere & pietatis semina de iecere in cordibus hominum, qui erant incredeli. Petrus magister Apostolorum, Paulus cognitor Oeconomiæ supernarum virtutum: Petrus frenum ingratorum ludæorum, Paulus adhortatio gentium. Ephes. 3. Petrus magister Apostolorum.

Vide autem excellentem Domini sapientiam Petrum quidē elegit ex piscatoribus Paulum autem ex ijs, qui consuebant tabernacula. Et quod electionis quidem apparet, est ex his artibus: quod autem intelligitur, est valdè admirabile, quia Dei quoque est electio. Quoniam enim obruebatur gloria ludeorum, piscatori commisit Deus, vt seruaretur profunda maris, quod percipitur intelligentia: dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum, & cùm qui ascēderit, primum piscem sustuleris, aperi os eius, & inuenies staterem. Mare dicens, mentem ludæorum instabilem: hamum autem, doctrinę verbum artificio sum: & piscem, legem. Aperire autem os eius, significat eam interpretari: quomodò rursus in eo inuenire staterem, significat examinare ipsam spiritaliter. Paulo autem, vtpotè sutori tabernaculorum, totas gentes tradidit, vt eos qui lege & gratia nudati erant, pelle indueret coccinea, quæ aqua & sanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipse quoque Dominum ad ipsum clamantem: Ad gentes procùl ego mittam te. Obeata Dyas, cuius fidei sunt creditæ animæ mundi vniuersi. Petrus principium fidei orthodoxæ, magnus interpres sacrorum Ecclesiæ, Christianorum necessarius oeconomiæ interpretes. Petrus, amor meus spiritualis: Paulus, vas electionis, meus baculus. Petrus, templum Dei: Paulus, os Christi: qui es trium cubitorum, & ad tertium cælum peruenis: qui loco circunscriberis, & mundum vniuersum Domino circunscribis: qui ab Hierusalem & circuncirca vsq; ad Illyricum sparsisti Euangelium: qui es velox cursor, qui diuina es impletus gratia: Cui fecit Dominus testimonium, quòd portes nomen eius in conspectu totius orbis terræ: qui tertium cælum peruasisti, & ingressus es in paradisum, & vsque ad Dominicam, quæ mente comprehendi non potest, cathedram ascendisti, & arcana mysteria audiuisti, quæ non licet homini loqui. Matt. 17. Nota interpretationē. Ador. 2. Rom. 15. Act. 9. 2. Cor. 12.

Quid

Quid autem Petro quoq; dicemus, qui est dulce Ecclesiæ spectaculum? Is reuerà est lampas vniuersæ terræ, alba & casta columba, acris & vehemens Apostolus, feruens spiritu, Angelus & homo, gratia plenus, solida petra fidei, vetustus Ecclesiæ sensus: Qui, Beatus es, & columbæ filius, propter castitatem audisti ex ore Domini. Qui claues regni cælorum accepisti ab ipso Domino. Vos Angelorum ordines spoliastis. En quid dicam amplius? Vos laudat ipse Dominus, Vos estis lux mundi, dicens. Qui estis potentiores Regibus, fortioribus militibus, ditiores diuitibus, sapientiores philosophis, eloquentiores oratoribus: qui nihil habetis, & omnia possidetis. Vos estis martyrum tolerantia. Patriarcharum orthodoxa sententia: Monachorũ exercitatio: Virginum coronatores: eorum, qui sunt matrimonio coniugati, pacificatores: raptorum refrenatores: intemperantium castigatores: tegumentum Regum: muri Christianorum: Barbarorum aduersarij: qui camum hæreticis imponitis: qui à ratione alienas morte afficitis animi perturbationes: qui legiones dæmonum expulistis, qui aras idolorum diruistis: qui & infrà & suprà diuites fuistis: vt qui superorum quidem claues acceperitis: eorum autem, qui sunt infrà, soluendi & ligandi peccata potestatem haberis.

Matt. 16. Ibidem. Matth 5. 2. Cor. 6.

Act. 3. & 19. O rudis idiotæ miraculum. O illiterati sapientia. Petrus vmbra sua Paralyticos adstringit, & soluit morbos: Paulus vestimentis suis morbos expellit, & fugat dæmones. Qui intermediam habetis matrem Domini, & quouis iusto spiritu estis præstantiores: columnæ Ecclesiæ, magna orbis terræ lumina: Qui vobis inuicem estis præstatiores, & simul omni creata natura meliores. Gaudeas, Petre, petra fidei: Gaudeas, Paule, gloriatio Ecclesiæ: qui mala innumerabilia propter ipsam sustinuistis, in carceribus inclusi, à ludæis odio habiti, à Barbaris tracti & raptari à Regibus cæsi & ignominiam passi: quibus nec facilè quidem licuit respirare, nec permissum fuit cessare à doctrina: qui propter pondus vinculorum membra mouere non poteratis, & omnem orbem terrarum peccato alligatum vestris soluebatis Epistolis. Vos dæmonum phalanges fudistis: per vos sancti spiritus gratia diffusa est in orbem terræ: caliginem erroris vos è terra contraxistis.

Petrus petra fidei.

Quasnam ergo vobis referemus gratias, qui tantum laborastis? Memini tui, Petre, & obstupesco. Recordor tui, Paule, & mẽte emotus opprimor lachrymis. Quid enim dicam, aut quid loquar, vestras contemplans afflictiones, nescio. Quot carceres sanctificâstis? Quot catenas decorâstis? Quot tormenta subijstis? Quot maledicta tolerâstis? Quomodò Christum portâstis? Quomodò prædicatione Ecclesias latificâstis? Sũt benedicta vestræ linguæ instrumenta. Sanguine conspersa sunt membra vestra propter Ecclesiam. Vos sine defectu imitati estis Christum in omnibus. In oẽm terram exijt vester sonus, & verba vestra in fines orbis terræ. Inseparabilem, quæ eia vobis est desponsa, Christus conseruet Ecclesiam. Nemo ante vos, neq; post vos, talis apparuit. Quis enim sermonem, qui in docendo versatur, suscipiens ausus est aliquid dicere absque veitra traditione? Vos omnes effecistis magistros: nostram vicit cæcitatem vestra tolerantia: vt qui optaretis esse anathema, vt mundum lucraremini. Quid decæterò vobis retribuemus pro omnibus bonis, quę nobis tribuistis? Fit hodiè commemoratio vestræ decertationis.

Pſal. 18. Rom. 9.

Petrus crucifixus. Gaudeas, Petre, cui datum est, vt ligno Crucis Christi fruereris. Et ad magistri quidem similitudinem voluisti crucifigi, non recta tamen figura, sed potiùs capite demisso deorsum: tanquam qui à terra in cælum iter faceres. Beati claui, qui membra tua penetrârunt mihi desiderabilia, & quæ cælesti gloria sunt mihi præstantiora. Tu quicũ omni fiducia in manus Domini animam tradidisti: qui indiuulsè Domino seruijsti, & ei desponsæ Ecclesiæ: qui diligis Dominum: qui ferues spiritu: qui es Domino fidelissimus omninm Apostolus.

Paulus gladio cæsus. Gaudeas, Paule, cui beatum caput fuit ense amputatum, cùm homo esses, quem verba enarrare non possunt. Quisnam ensis tuum guttur peruasit discernendi maxima potestate præditum, Dominicum instrumentum, quod à cælo habetur id admiratione, & quod terra reueretur? Quisnam locus tuum excepit sanguinem, qui cruentauit quidem exteriorem tunicam Barbari, qui te palo affixit: atram autem eius animæ vestem dealbauit modo inexplicabili, & vsq; adeò, vt lucem fidei induerit, & ea citra inuidiam contribules impertierit. Sit mihi ensis ille pro corona, & claui Petri pro lychnitibus gemmis, infixis in orbem diadematis, & illustrantibus formam meam ex peccato turpissimam.

Non est nobis, ò venerandi Apostoli, oratio, neq; mens sufficiens, vt aliquid suppe-

ditet

dicet ad vobis agendas gratias. Egeni sumus omnis doni, quod offeratur excellentibus potestatibus. Mutuò date vos, qui estis verè diuites, indigentibus, vel potiùs donate: neque enim possumus mutuum reddere. Et si beatas voces à vobis acceperimus, exclamabimus: Salue beata biga, quæ vna es anima in duobus corporibus, Petre & Paule. Galat. 6. 2. Pet. 1. Saluete vos semper in Domino: sine intermissione pro nobis, rogamus, orate. Promissa vestra implete. Sunt enim hæc vestra conuenta: vnius quidem hoc: Venite mecum, & bonis ne deficiamur: alterius verò illud: Studebo post meum aduentum vestri facere mentionem. Pactorum ergo conuentorum nolite obliuiscí, sed Trinitati principio carenti nullo intermedio assistentes, petite, quæ sunt nobis omnibus salutaria: In Christo Iesu Domino nostro, quem decet gloria in secula seculorum, Amen.

ENCOMIVM SANCTORVM ET PRINCIPVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI,

quod habetur in Simeone Metaphraste.

PETRVM & Paulum discipulos Domini laudare quidem est laudabile & beatum: scopum autem assequi, est arduum & difficile. quandoquidem vis laudationum ex rebus inferioribus & terrenis sumitur. Quibus autem totus mundus est crucifixus, quomodò eis fuerit grata laus, ducta ex ijs habuere contemptui? Quisnàm verò vt par est eorum aggressus fuerit encomia, qui laudem fortiti sunt ab ipsa per se sapiētia, Christo verè magistro: post quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quendam suscipit splendorem conuenientē eius prompto, qui id fusci- Matt. 16. pit, studio? Quorum alter quidem dignus est habitus, vt beatus pronunciaretur, & cælorum quæstor constitueretur: Alter autem segregatus in vas electionis, diuinum vehiculum ad omnem vsum Dei Actor. 9. constitutum appellatus fuit vtilissimum.

Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quæ ad eos pertinent, mandabimus silentio: quoniam ita est comparatum, vt in rebus maximis silentio honoretur earum summa excellentia? Quid verò lucri ex hoc redibit ad eos, qui illorum ardenti amore inflammantur? qui & ijs, qui festi præsentem congregauere celebritatem, vident zelum extingui, & periclitari eis cupiditatem, eò quòd sit cessatio? Si enim sunt apud ipsos ociosæ leges encomiorum, res autem maximas esse quiete tractandas censuit sapiens & vetus oratio, silētio potiùs q̄ sermone eis honorē tribuens: necesse est, vt vnà desinant festi lætitiæ indicia, & quodcunq; in vitam sordidam & abiectam, in pauperes, inquam, in tali festo effunditur fluentum benignitatis, & quicunque sonus in tabernaculis iustorum vocis exultationis & confessionis celebratur.

Ne hæc ergo omninò contemnantur, & vobis à nobis hanc gratiam petentibus, id, quod desideratis, omninò desinat in desperationem: agè agè, veluti quoddā modicū medicamentū ægritudinis animi vobis adhibentes, ea philosophemur, q̄ festo conueniunt, onus quidē fortasse, quod vires superat, subeuntes: sed vestris confirmati precibus, nō desperamus fore, vt aliquid vtile adducamus. His ergo omnibus prætermissis, quæ nos à re propositā aggredienda retardant, nouum quoddam & alienum suscipientes argumentum, si ipsos, qui laudantur, cum nobis ipsis in rebus ab eis præclarè gestis comparauerimus, quod nostros pellat dolores, inueniemus. Erit autem hoc quomodò? Cùm primam vtriusq; vocationem, tanquam ex qua fit genus eorum deriuatum, primo loco posuerimus, per quam ipsi & ad verissimam lucem nacti sunt progressionem, & per hoc ad virilem ætatem peruenientes, diuinæ prædicationis susceptores plenitudinē: ne videamur procùl discedere à legibus encomiorū: aggrediemur ad eam, quæ nos vrget, gratiam.

Ad cum, qui est Deus & homo, Petrus est deductus, vt eius esset discipulus, fratre v- Iohan. 1. tens, veluti quodam latore partus Euangelici. Quinetiam Paulus non vtique opus habuit alio, qui eiad hoc inseruiret, sed eo ipso, qui cum assumpturus erat ad Apostola- Actor. 9. tum, ictu oculorum per fulgur stuporem afferendo, ipsum, qui priùs erat fera agrestis,

cõuertente ad manſuetudinem. Et quid hoc,& quomodò? Nam mitis quidem & facilis erat Petrus, nec tanto tuendæ legis zelo tenebatur, vt aduersùs ſtimulos calcitraret non ſentiens. Paulus autem cùm ſerò quidem didiciſſet, quod oportebat, fracta autem nimia eſſet eius audacia, tantus viſus eſt in ſeruiendo ei, quod eſt melius, quantus fuit ad impediendam priùs prædicationem. Exegit vmbra Petri morbos: ſed veſtium quoque Pauli ſuperficies & ſemicincta, erant ijs, qui homines vexabant, morbis terribilia.

Act. 5. & 19.

Atq; hæc quidem eſt (vt dixerit quiſpiam) eorum in genere comparatio. Quænam autem ea quoq; fuerit quę poſt illam fuit laudibus aſſumptio, licet ex ijs, quę deinceps ſequuntur, intelligere. Magnus Petrus, qui dignus eſt habitus, quibeatus pronunciaretur, cui ſuerunt creditæ claues regni cælorũ, & à quo licet hominibus conſequi, quicquid refertur ad id, quod eſt melius. Non minor eſt Paulus, qui vt vaſeſſet electionis, ab eo ipſo eſt ſegregatus, audaciq; & periculoſo conatu contendendo aduersùs gentes & reges reſiſtentes, perfecit Euangelij. Diuiniſſimus Petrus, qui ad templum legale ei, qui ab vtero matris erat claudus pedibus integram reſtituit ſanitatem. Gratia eſt dignissimus Paulus, qui claudo, qui erat Lyſtris, fecit ſimile miraculum. A Deo fuit adiutus Petrus, qui ab Angelo Domini fuit liberatus ex carcere Herodis, & à cædem ſpirantium Hebræorum expectatione. Non minor eſt Paulus, qui ſporta fuit è muro demiſſus: qui ipſe quoq; ab Angelo Dei, etiam cum carne in hac fuerit actione directus: ſi quidem eum, à quo in pijs inſeruitur operibus, ad Angelum Domini referunt labra à Deo mota.

Matt. 16.
Acto. 9.
1. 14. 12.
9.

Sed quid hoc. & quánam de cauſa Dominus vtriuſq; tantam in his gerit curam? nũ vt ſicut Petrus circuncifioni, ita etiam Paulus præputio edat, quod ſit probatum: & ſic, quæ & ſententia, & vita erant diſtincta, concordem referrent & conſentientẽ Dei cognitionem? Admirabilis eſt Petrus, qui interea cælo demiſſo, pleno omnis generis animantibus, caſtigatus fuit, & didicit eſſe indifferentẽ cum gentibus communionem. Non minor eſt Paulus, ſi non etiam maiorem dicere ſit religio, qui in tertium cælum raptus, eorum, quæ dici nequeunt, ijs, qui ab ipſo initiabantur, in tempore apparit myſterium. Venerandus eſt Petrus, qui Tabitham ſuſcitauit. Quid verò? num à tergo eius relinquitur Paulus, qui Eutychum, qui cùm è feneſtra cecidiſſe, vita exceſſerat, in vitam reuocat? Romæ repreſſit Petrus Simonem ab arte magica: qua de cauſa ad ſuum quoq; abijt Dominum, cruce ſubiens magiſtri paſſionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem, quæ inſtar Pythiæ dabat reſponſa, ab errore quo populum tenebat irretitum. Qua de cauſa & virgis cęſus fuit crudeliter, & enſe rurſus ei caput amputatur, vt qui eam inuenerit mercedem, quòd ex Cæſaris familia quoſdam Chriſto conciliâſſet.

Act. 5. & 10.
2. Cor. 12.
Actor. 9.
Acto. 20.
Acto. 16.

Deficiet me tempus, & ante tempus deficientis verbi fluxus, qui quidem à graui ſenectute recifus omninò defeciſſet, niſi veſtrarum precum vires, vt hæc dicerem, cõceſſiſſent. Confirmârunt enim, vt propheticè dicam, manus remiſſas & genua diſſoluta: mentem, inquam, meam, quæ imbecillitate corporis ſimul cuaſit imbecilla, vt diuino veſtro ſatisfacerem deſiderio. Id quidem, quod ſperâſtis, præſtiti, aut parùm abeſt, quin id ſim aſſecutus: veſtra eſt hæc, & non mea gloriatio, qui me ad hoc induxiſtis, & noſtram planè reſolutam & imbecillem ac defectam ætatẽ, veſtra ad Deum fiducia roborâſtis. Sin aũt à ſcopo procùl aberrauimus, indignitatis noſtræ infelicitati id eſt attribuendum, quæ ita multitudine malorum eſt conturbata, vt ne in precibus quidem poſſim iuſti munus implere. Sed quomodocunq; res ſe habeat, Gloria principij experti patri, & coæterno filio, & qui cum eis eſt coæternus, diuino & bono ſpiritui, vni diuinitati in Trinitate, quæ non poteſt diuidi, quæ vitam præbet omni ſpiritui, & ab omni creata natura colitur & adoratur nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Eſa. 35.

THEO.

THEODORI DAPHNOPATI ENCOMIVM SANCTI ET MAGNI APOSTOLI CHRISTI PAVLI,

collectum ex diuersis Orationibus Diui Chrysostomi & encomijs, quæ fecit in magnum Paulum. Habetur autem in Simeone Metaphraste.

VNiuersa quidem lex encomiorum, & omnis oratio composita arte Oratorum, à splendoris sanctorum vincitur magnitudine: maximè autem, quæ de diuinis & principibus habetur Apostolis. Quantùm enim alios, martyres, inquam, & iustos gloria & honore, & apud Deum propinquitate superant, tanto etiam sunt superiores lege encomiorum eorum decertationes, & ea, in quibus alijs antecellunt: quòd humanam rationem superant & cogitationem, quæ pro vniuerso orb: terrarum certamina susceperunt, & quæ præclarè gesserunt. Quãobrem vestrum veluti placantes desiderium, etiamsi cœptum sit audax, cùm eorum laudes verbis studeremus extollere, cogitassemus autem id planè fieri nõ posse, nec à nobis esse suscipiendum, ex ijs, quæ à diuino Patre, & melle fluente Chrysostomo variè dicta sunt, moralibus, inquam, orationibus & suasionibus, sermonibusq; & encomijs, & ijs, quæ sunt aliter ab eo laborata, id quod est vtile (vt par est) eligentes, & in vnã harmoniam & consonãtiam componentes, eis vnum ex omnibus encomium obtulimus, eisdem (vt semel dicam) dictionibus, quoad eius fieri potuit & sententijs & verbis id ornantes. Cap. 1. Apostoli cæteris Sanctis superiores.

Sic autem habet: Apostolicorum quidem actuum inscriptionis totum iam vobis debitum exoluimus. Deinceps autem erat consequens, libri aggredi principium, & dicere, quidnam sit illud: Primùm quidem verba feci, ô Theophile, de omnibus, quæ Iesus cœpit facere & docere: Sed Paulus non sinit nos vti hoc ordine consequentiæ, ad se & ad recta eius facta linguam nostram vocans. Cupio enim videre ipsum vinctum introduci Damascum, non catena ferrea, sed voce Domini. Cupio videre ipsum captum. hunc, inquam, magnum piscem, qui mare vniuersum agitauit, qui fluctus innumerabiles excitauit in Ecclesiam. Cupio videre eum vinctum non hamo, sed verbo Domini. Nam quomodò quidam piscator sedens super altam petram, & ex alto tenens arundinem, hamum mittit in mare: ita etiam noster Dominus, qui piscatum ostendit spiritalẽ, sedens tanquã in alta petra cælorũ, tanquam hamũ vocem illã emittens desuper, & dicens: Saule, Saule, quid me persequeris? sic cepit hunc magnũ piscẽ. Cap. 2. Acto. 1. Acto. 9. Ibidem.

Quis enim illum crudelem & inhumanum, & persecutorem, & blasphemum, & Ecclesiam sic vastantem, vt etiam domos ingrediens traheret viros & fœminas, & omnia confunderet & perturbaret, sustinuisset, si non repentè eum Rex noster transmutâsset, & ad se reduxisset? Etenim discipuli quoque, vbi eũ vidissent affuisse, timore affecti horrebant, & ne eum quidem audebant adspicere & quando rursus fuit ex amicis, eundem metum ostendebant. Si eum ergo timebant etiam reconciliatũ, si fuisset inimicus & hostis, quid non fecissent? Ego autem quid agam? Necesse est, vt maxima fugiam celeritate, ne si me rursus apprehenderit, abducat à proposito. Scitis enim quòd cùm sæpè mihi aliò eunti, & ad aliud conuerso occurrisset, me in media detinuit oratione, & sic cepit, vt in ea persuaserit finere orationem. Cap. 3.

Hic ergo beatus Paulus, qui vniuersum orbem terræ illuminauit, in tempore vocationis aliquando est excæcatus: sed illius excæcatio facta est totius orbis terræ illuminatio. Quoniam enim malè videbat, eum Deus rectè excæcauit, vt viiliter adspiceret. Et quoniam Dei Ecclesiam summè persequebatur, & erat adeò vehemens & alienus à congressione, accipit frenum vehementius, ne si eum abduceret impetus illius animi alacritatis, non obediret ijs, quæ dicebantur, & vt sciret, cum quo bellum gereret: quem non solùm punientem, sed neq; beneficio afficientem ferre potest. Neq; enim eum obcæcauerunt tenebræ, sed lux modum excedens, ei offudit tenebras. Cap. 4. Cur cæcitate percussus Paulus.

Si nos ergo bellum circunsisteret barbaricum, & in acie hostes maximam exhibuissent molestiam: deinde Imperator hostium, qui innumerabiles admouebat machinas, & nostra omnia confundebat, multoque tumultu & turba replebat, & ipsam minabatur se vrbem diruturum, & igni mandaturum, & nobis intẽtabat seruitutem, repentè à nostro Rege ligatus in vrbem ducereturcaptiuus, nõ omnes cum fœminis Cap. 5.

& infantibus exilijſſemus ad illud ſpectaculum? Cùm autem nunc quoque eſt bellum conflatum, ludæis omnia perturbantibus, & ad oppugnandam Eccleſiam machinas omnes adhibentibus, hoſtium verò caput eſt Paulus, qui omnia magna facit & dicit, qui omnia permiſcet & perturbat, eum autem alligauit Dominus noſter Ieſus Chriſtus Rex noſter, non egrediemur omnes ad hoc ſpectaculum, vt videamus eum duci captiuum? Etenim Angeli è cælis videntes eum vinctum introduci, exultabant, non quoniam videbant eum vinctum, ſed quoniam mente agitabant, quod homines è vinculis eſſet liberaturus: non quoniam eum manu duci cernebant, ſed quoniam intelligebant, quàm multos ille homines eſſet è terra in cælum deducturus: non quoniam eum lumine orbatum adſpiciebant, ſed quoniam cogitabant, quàm multos ille eſſet deducturus è tenebris.

Cap. 6. Pſalm. 106. Propterea ego quoq; alijs omnibus dimiſſis, ad Paulum exilire contendo. Paulus enim, & Pauli deſiderium coëgit nos hunc facere ſaltum. Quis loquetur potentias tuas, Domine? Quoniam non ſiuiſti Paulum latere, quoniam talem virum oſtendiſti orbi terræ. Laudauerunt te omnes Angeli vno animo, quãdo aſtra feciſti, & quando Solẽ: ſed non ſic, vt quando Paulum oſtendiſti vniuerſo orbi terræ. Propterea terra fuit cælo lætior, quoniam hic eſt lætior ſolari luce. Et hic quidem Sol cedit nocti: ille autẽ ſuperauit diabolum. Et hic quidem in alto fertur, & deorſum immittit radios: ille autẽ infernè oriens, non medium cæli & terræ luce impleuit: ſed & os aperuit, & Angelos magna impleuit voluptate. Si enim propter vnum peccatorem pœnitentiam agentẽ eſt gaudium in cælis, ipſe verò exprima concione venatus eſt quinq; virorum myriades, quemadmodùm ſuperiores virtutes gaudio non implebit infinito? Quid autem dico? Sufficit Paulus ſolum modò loquendo ad efficiendum, vt cæli exultent & lætentur. Quid enim eſt huius viſceribus feruentius, qui totum orbem terræ percurrit tractus, lapidibus appetitus, vt vinctus & vinctos ſoluerer, & ad ſe traduceret?

Luc. 15.

Cap. 7. Labores S. Pauli. Neque enim tanquam pugnans ſic res confecit, ſed tanquam ad promptam & paratam veniens victoriam, ſic erexit trophæa, deſtruens, diruens, deijciens diaboli munitiones, & machinas dæmonum. Et neque parùm quidem reſpirabat, ab his ad illos, & rurſus ab illis ad alios tranſiliens, tanquam optimus aliquis Imperator, quotidiè trophea erigens & victorias, vel potiùs horis ſingulis. Tunica enim ſola indutus veniens in aciem, cum ipſis viris capiebat vrbes aduerſariorum, telaque & lanceas. Et omnia lingua Pauli. Solùm enim loquebatur, & illius verba, quaſi ignis fluxiones in hoſtes incidentes, fugabant quidem dæmones, & eos, qui ab ipſis detinebantur, homines ad ipſum deducebant. Quando enim malum illum eiecit dæmonem, quinque præſtigiatorum & maleficorum hominum cõuenientes myriades, combuſſerunt libros artis magicæ, & tranſierunt ad veritatem. Et quomodò cùm in bello turris cecidit, aut deiectus fuit tyrannus, qui cum illo erant, omnes abiectis armis accurrunt ad Imperatorem: ita etiam tunc factum eſt. Eiecto enim dæmone, obſeſſi omnes cùm libros abieciſſent, vel potiùs diſſoluiſſent, ad Pauli pedes concurrebant.

Act. 19.

Cap. 8. Actor. 14. 28. 16. 1. Reg. 17. Ille autem tanquam vno exercitu dirigens aciem aduerſùs orbem terræ, nuſquam cõſiſtebat, ſed tanquam alatus eſſet qui ſpiam omnia faciebat. Et nunc quidem clandum corrigebat: nunc autem alium orbabat. magum, inquam. Et nec in carcere quidem incluſus quieſcebat, ſed illic quoq; cuſtodem carceris ad ſe traduxit, efficiens illam pulchram captiuitatem. In admiratione habetur Dauid, qui Goliath vno ſolo deprimit lapide: ſed ſi quis præclara Pauli facta examinauerit, & cum facto illius pueri comparauerit, quantum intereſt inter paſtorem & Imperatorem, tanta eſt inter hunc & illum differentia. Hic enim non lapidem iaciens proſtrauit Goliath, qui principitur intelligentia: ſed ſolùm loquens, perfregit vniuerſam diaboli cateruam. Et tanquam leo rugiens, & flammam lingua emittens, ſic inuadendo erat omnibus intolerabilis, & in omnem partem aſſiduè tranſiliebat. Ad hos currebat, ad illos veniebat: ad hos tranſibat, ad illos reſiliebat, vento inuadens celeriùs, & perindè ac domum vnam, aut nauigium vnum, gubernans vniuerſum orbem terræ: & eos quidem, qui ſubmergebantur, ſurſum attrahens: eos verò, qui caligabãt, cõfirmans, nantas adhortãs, ceruicibus imminens, proram circunſpiciens, funes tendens, remum tractans, velum trahens, cælum ſuſpiciens.

Cap. 9. Ipſe denique erat omnia. & nauta, & gubernator, & qui proram regit, & velum, & nauigium, & omnia patiens, vt mala ſolueret aliorum. Et quomodò quidam athleta ipſe luctans, currens, pugnis decertans: aut miles muros oppugnans, pedes, manus conſerens, & nauali pugnans certamine, nullum non pugnæ genus obibat, & ignem ſpira-

spirabat, neq; vllus poterat ad eum accedere, vno corpore totum orbem terræ occupans, & vna lingua omnes fundens ac fugans. Non sic multæ tubæ irruebant in lapides vrbis Hierichontinę, & eos diruebant, vt vox Pauli, quæ resonabat, humi diabolicas deiecit munitiones, & ad se traduxit * auersarios. Et per senestram demissus fuit è pariete, vt ab inferiori loco sursum transmitteret eos, qui humi sunt abiecti. Iosue 6. Act. 9.

Atque famem quidem, & sitim, & nuditatem, & naufragia, & metus, & insidias, & carceres, & plagas, & alia omnia, quæ sustinuit beatus Paulus propter prædicationem, nihil arbitror oportere dicere. Sufficiebat enim, vnumquodq; eorum ad valdè conturbandam & frangendam sanctam illam animam. Quando autem dicit, Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non accendor? hoc est, quod omnium maximè perpetuam & intolerabilem ei præbebat animi ægritudinē. Si enim in vnoquoq; eorum, qui scandalizabantur, ipse accendebatur, non poterat ardor ille extingui ex illius anima. Non deerant enim, qui scandalizabantur, & igni præbebant materiam. Videre autem Iudæos non credentes, quamnam eum vel paruam sinebat habere dilationem doloris & ægritudinis? Optarē enim, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secundùm carnem, qui quidem sunt Israëlitæ. Quod autem dicit, est ciusmodi: Mihi esset optabilius in gehennam incidere, quàm Israëlitas videre non credentes. Qui autem in gehenna elegit supplicium, vt possit omnes Iudæos adducere, clarum est, quòd qui hoc non fuit assecutus, ijs, qui puniebantur in gehenna, vitam egit grauiorem. 2. Corin. 11. Rom. 9.

O ardentem amorem charitatis. Qui aduersùs ignem fuit audax Paulus, qui adamantinus, qui firmus & validus, qui immobilis, qui inflexibilis, qui dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? qui in terra & mari suam ostendebat audaciam, qui adamantinas irridebat mortis portas, is postquam vidit lachrymas quorundam dilectorum, adeò fuit fractus & contritus, vt ne celaret quidem affectionem, sed statim diceret: Quid facitis flentes, & cor meum conterentes? O miraculum. Non contriuit eū abyssus aquarum, & paucæ eum lachrymæ contriuerunt & fregerunt. Quid facitis flentes, & conterentes cor meum? Quid dicis? Dic mihi, Adamantinam illam animam potuit conterere lachryma? Certè, inquit: magna est enim vis charitatis: Ea me vincit & superat: resisto enim omnibus, præterquam charitati. Cap. 11. Rom. 8. Act. 21. Vide quāta sit vis charitatis in Paulo.

Audite quicunq; ne pecunias quidem propter Christū despicitis, immò verò propter vosipsos & stupetis, Pauli amorem in Christum cogitantes & admirantes. Neq; enim Christum sic diligebat propter ea, quæ sunt Christi, sed propter ipsum res illius. Et vnum solùm timebat, ne excideret ab ea, quæ est in illum, charitate. Hoc enim erat ei vel gehenna terribilius, sicut etiam in ea manere vel regno optabilius. Quando ergo ille propter Christi desiderium vel in gehennam non recusat incidere, & à regno excidere, si vtraq; hæc essent proposita, nos autem ne præsentem quidem vitam despicimus, fumūs ne digni vel illius calceis, cùm tantùm absumus ab eius animi magnitudine? Si enim, qui vnius domūs tantùm cutā gerit, etsi habeat procuratores, ministros, & œconomos, fæpenumerò ne respirat quidem propter curas, cùm nemo sit, qui ei molestiam exhibeat: qui non vnius domūs, sed ciuitatum, & populorum, & gentium, & vniuersi deniq; orbis terræ curam gerit, suntq; tot & tanta negocia, & tam multi, qui insultant & obsunt, idq; cùm sit solus, & tot & tanta patiatur, & tantam curam gerat, quantam nec pater filiorum, cogita quid sustinuit. Cap. 12. 2. Cor. 11.

Si quis vult diligere germanè & syncerè, & scire vim charitatis, curra ad eius alumnum beatum Paulum, & ille eum docebit, quantum sit certamen ferre separationem à dilecto, & quanto animo opus habeat. Hic enim, hic, qui carnem exuerat, & corpus deposuerat, & orbem terræ ferè nuda obierat anima, & omnem perturbationem ex animo expulerat, & incorporearum virtutum imitabatur impatibilitatem, alia quidē omnia ferebat facilè, tanquam patiens in alieno corpore & carceres, & catenas, & abductiones, & flagella, & minas, & mortem, & omne genus supplicij: ab vna autem separatus anima, quæ ab eo diligebatur, adeò fuit confusus & conturbatus, vt in qua dilectum sperās se visurum non inuenit, ex ciuitate protinus recesserit. Quid hoc, ô beate Paule? ligno quidem alligatus, & carcerem habitans, & flagris cæsus, & in tergo sanguine circunfluens, & mysterijs initiabas & baptizabas, & offerebas sacrificium, & neminem despiciebas, qui esset saluus futurus. Cùm venisses autem in Troadem & terram inuenisses purgatam, & paratam ad excipienda semina, tantum luctum eiecisti è manibus, et statim resiliisti? Certè, inquit: magna enim me inuasit tyrannus animi ægritudine, Cap. 15. 2. Cor. 2.

gritudine,& meum animum valdè confudit Titi abſentia, meq; ſic vicit & ſuperauit, vt cogeter hoc facere.

Cap.14. Vidiſti quàm ſit magnum certamen dilecti ferre ſeparationem, quàm res ſit moleſta & acerba, quàm excelſo opus habeat & iuuenili animo? Neque enim ſufficit ijs, qui diligunt, ſolùm eſſe vinctos animo, neque eo ſunt contenti ad conſolationem: ſed etiam corporea opus habent præſentia: & ſi hoc non adfuerit, non recifa eſt parua pars lætitiæ. Vis ſcire, quàm pulchra ſint arma ad attrahendos fratres, etiam ſi ſint infideles? eſſe mitem, & manſuetum, & facilē moribus. Audi quid dicat Paulus, ad iudicem
Acto.26. ingrediens infidelem, ab eo iudicandus: Beatum me exiſtimo, qui ſum à te iudicandus. Hæc autem dicebat, non ei adulans, abſit: ſed volens lucrifacere per manſuetudinem. Quamobrem eum etiam ex parte lucrifecit: & Iudicem cepit is, qui exiſtimabatur tūc
Ibidem. eſſe condemnatus: & Pauli eſſe victoriam ipſe, qui erat victus, alta voce cōfitetur, præſentibus omnibus, dicens: Propemodùm mihi perſuades, vt fiam Chriſtianus. Quid ergo Paulus? Optārim ego non ſolùm te, ſed etiā omnes, qui adſunt, hoc eſſe, & ego ſum.

Cap.15. Atque in multis quidem locis ſunt multa ſigna Pauli miraculorum: ſed non ſunt tam deſiderabilia, quàm ſtigmata: & non tam in ſcripturis quidem delectat faciēs mi-
Acto.14. racula, quàm malè patiens, flagellatus, tractus, lapidibus appetitus. Lapidantes enim
Acto.16. eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Et rurſus: Cùm eum flagellâſſent, & multas ei plagas impoſuiſſent, conieceruntin carcerem. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quantus honor, quantus ſplendor, ſcire ſe eſſe vinctum propter Chriſtum? Sed vide rem admirabilem. Et commotus eſt, inquit, carcer, alligato Paulo, & omniū vincula ſunt relaxata. Vidiſti vinculorum naturam vincula reſoluentem? Expergefactus autē cuſtos carceris, cùm vidiſſet ianuas apertas carceris, ſtricto gladio ſe erat interfecturus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna voce, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuerſi enim hic ſumus.

Cap.16. Vides quàm hic ſit à vana gloria & ſuperbia alienus, & quàm beneuolus? Non dixit: Propter nos hæc facta ſunt: ſed tanquā vnus ex vinctis, dicit: Omnes enim hic ſumus. Si enim tacuiſſet, & non per magnam vocem manus illius cōtinuiſſet, enſem per gut tur tranſegiſſet. Clamauit autem, quoniam in interiorem carcerem erat coniectus.
Contra reipſum, inquit, hoc feciſti, cùm interiùs conieceris eos, qui te ſunt liberaturi à
S.Pauli be. periculo. Vidiſti quàm ſit benignus, & quantam hominum curam gerat Paulus? Ma
nignitas. luit ipſe eſſe vinctus & periclitari, quàm illum deſpicere pereuntem. Quomodò autem miles aliquis habens vniuerſum orbem terræ contra ſe bellantem, & ſe in medijs verſans hoſtium ordinibus, & nihil graue patiens: ita etiam Paulus ſolus inter barbaros & inter Græcos, vbique terrarum, & vbique in mari ſe oſtendens, manſit inexpugnabilis. Et quomodò ſcintilla in ſtipulam & fœnum incidens, ea, quæ vruntur, tranſmutat in ſuam naturā: ita hic quoq; omnes inuadens, traducebat oēs ad veritatē.

Cap.17. Quem non obſtupefeciſſet potentia vinculorum, beato Paulo impoſitorū, quòd
Ibidem. qui cùm vinxerant, eos ad pedes vincti duxerit, & illos ei ſubiunxerit? Procidit enim, inquit, cuſtos carceris ad Pauli pedes, & qui erat ſolutus, iacebat ad pedes vincti, & qui vinxerat, rogabat vinctum, vt ſolueretur à metu. Dic mihi: Non tu vinxiſti? non in interiorem conieciſti cuſtodiam? non pedes ligno conſtrinxiſti? Cur tremis? Cur tumultuaris? cur lachrymaris? cur enſem ſtrinxiſti? Neſciebam, inquit, Chriſti vinctorū tantam eſſe potentiam. Quid dicis? Accepit poteſtatem cælos aperiendi, & non erat aperturus carcerem? Soluit eos, qui vincti erant à dæmonibus, & erat ferrum eum ſupe
Act.19. raturum? Qui ligatas itaq; ſoluebat animas, corpus ſuum ſoluere non potuiſſet? Qui per ſuas veſtes alios ab illis ſoluebat vinculis, & liberabat à dæmonibus, ipſe per ſe non ſoluiſſet? Propterea primùm fuit vinctus, & tunc ſoluit vinctos, vt ſcias quòd Chriſti ſerui vincti, maiorem habent vim, quàm ſoluti. Sic enim præclariores oſtenduntur ſancti vires, quando vel vinctus vincit ſolutos.

Cap.18. Quando ergo is, qui eſt vinctus, nō ſolùm ſeipſum ſoluit, ſed etiam ſolutos, qui ſnam eſt vius murorum? quidnam accepit commodi ex eo, quòd ad interiorem conieceris cuſtodiam, cùm aperuerit etiam exteriorem? Vis ſcire, quanta res ſit catena ferrea,
Vis catena. propter Chriſtum corpori ſerui eius impoſita? Audite beatū Paulum de hoc ipſo glorum Pauli. riantem, & dicentem: Rogo ergo vos ego vinctus in Domino. Magna eſt & inſignis
Ephe.4. dignitas regni & cōſulatūs: eſt autem omnium maxima, eſſe vinctum propter Chriſtum. Nihil enim eſt æquè præclarum, ac vinctus propter Chriſtum, ac catenę impoſi-
Nota quæ hic dicun tæ ſanctis illis manibus. Hoc eſt longè præclarius & magnificentius, quā eſſe Apoſtolū, tur. quàm doctorem, quàm Euangeliſtam. Si quis diligit Chriſtum, nouit id, quod dicitur.

Si quis

Si quis vehementi ardet amore Domini, & nouit vim vinculoru, maluerit esse vinctus propter Christum, quàm cælos habitare. Fortè enim est hoc quoq; præclarius, quàm sedere à dexteris eius: & magnificentius iudicandum, & beatius, q̃ sedere super duodecim sedes. Si quis mihi daret optionem, aut vniuersi cæli, aut illius catenæ, qua Pauli vinctę sunt manus, illā ego præponerem. Si quis me collocaret, aut suprà cum Angelis, aut cum Paulo vincto, carcerem elegissem. Si quis me faceret, aut consessorē illarum, q̃ sunt circa thronum, potestatum, aut eiusmodi vinctū, mallem esse talis vinctus. Nihil enim melius, quàm malè aliq̃d pati propter Christum. Si quis mihi daret, vt mortuos suscitarē, nō hoc elegissem, sed catenam. Etenim nihil est illa catena beatius. Cap.19.

Vellem nunc esse in illis locis, in quibus manent illa vincula, & videre catenas, quas timent quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ab Ecclesiasticis curis essem remotus, & haberem corpus robustum ac validum, non recusarem tantam suscipere peregrinationem, vt viderem catenas & carcerem, in quo vinctus erat Paulus. Si quis mihi concederet, vt viderem Paulum è cælo despicientem, & vocem emittentem, aut è carcere, mallem è carcere. Qui enim sunt in cælo, ad eum veniunt, quando est in carcere. O beata vincula, ô beatas manus, quas ornauit illa catena, quæ Paulo est imposita. Non erant tam venerandæ eius manus, quæ Lystris claudum excitârunt, quàm quæ erant circundatæ vinculis. Cap.20. Vide quam. ti faciat ma gnus hic do ctor Pauli catenas. Act. 14.

Si fuissem ego illis temporibus tunc ego eas maximè essem complexus, & meis pupillis imposuissem. Nō cessâssem deosculari manus, quæ dignæ sunt habitæ, quæ pro meo Domino vincirentur. Non tam beatum esse censeo, quòd raptus fueritin tertiū vsque cælum, & in paradisum quàm quòd coniectus sit in carcerem. Non tam eum beatum pronuncio quòd verba audierit, quæ homini loqui nō licet, quàm quòd vincula sustinuerit. Etenim sunt hæc illis quoq; multo maiora. Est enim mihi magis expetendum, vt malè patiar pro Christo, quàm vt honorer à Christo. Cap.21. 2. Cor. 12.

Hoc Paulus quoq; cogitans dicebat, vt est verisimile: Si ipse qui propter me factus est seruus, & gloriam exinanijt, non existimabat se vnquam tam esse in gloria, quàm quando pro me fuit crucifixus, quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem: Glorifica me tu pater. Quid dicis? Ad Crucem duceris cum latronibus & sepulchrorum effossoribus. vt sceleratorum & execrandorum hominum mortem subeas, es cō spuendus, & alapas subiturus, & hæc gloriam vocas? Certè, inquit. Nam pro his, quos diligo, hæc patior, & hæc merito esse gloriam existimo. Si ergo Dominus meus, qui miseros dilexit & miserabiles, eam rem vocat gloriam, & eam præfert gloriæ, quæ est in sede paterna, multo magis ego hæc debeo putare gloriam. Cap.22. Iohan. 17.

Sic Pauli anima nihil est beatius. In quibus nam autem gloriatur? In vinculis, in afflictionibus, in catena, in stigmatibus. Vado enim, inquit, Hierosoly ma alligatus spiritu, quæ in ea euentura mihi sunt, ignorans, nisi quòd spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens, quòd vincula & afflictiones Hierosolymis me manent. Propter hoc ergo, vt vinciar propter Christum, vt moriar propter ipsum. Non solùm enim alligari, sed etiam mori paratus sum propter nomē Domini mei Iesu. Quid hoc ergo est? Non erubescis, non vereris orbem terræ captiuus obiens? non times ne quis Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non talia sunt, inquit, mea vincula: sciunt, inquit, resplēdere vel in regnis. Vt vincula mea, inquit, manifesta fierent in omni Prætorio, & multi ex fratribus in Domino, confisi meis vinculis, multo magis sine metu auderent verbum Dei loqui. Cap.23. Act. 20. Act. 21. Philip. 1.

Vides vinculorum maiorem potentiam, quàm mortuorum resurrectionis? Vinctus fuit Romæ, & plures attraxit. Vinctus fuit Hierosolymis, & vinctus concionans Regem obstupefecit, & Præsidem metu affecit. Metu enim affectus eum dimisit. Vinctus nauigauit, & naufragium prohibuit & sedauit tempestatē. Cùm esset ipse in vinculis, illud venenatum eum tetigit animal & eo illæso cecidit. Vide autem hoc vbiq; fieri. Nam cùm multas ei plagas imposuissent, & esset vinctus, idq; rursus validè (eum enim in interiorem coniecerant custodiam) vel in his tunc valdè securus, media nocte, quando valdè remissi dormiunt, cancbat & Deum laudabat. Quid hac anima esse possit magis adamantinum? Cogitabat enim puerosquoque in igne ceciniſſe & in fornace. Fortè enim ratiocinabatur: Ego nihil tale passus sum. Cap.24. Actor. 26. 27. 28. 16. Dan. 3.

Sed rectè faciens oratio, me ad alia rursus eduxit vincula, & alium carcerem. Quid agam? Volo tacere, sed nō possum. Inueni alterum carcerem, illo multo mirabiliorē. Sed nunc arrectis mihi adeste animis, perinde ac si nunc incipiam orationem, mentēque adhibete alacrem & vegetam. Volo orationem abrumpere, ea autē non pmittit. Cap.25.

Non possum quiescere,non possum tacere:multa me circunfluunt. Nescio quid primum dicam,quid secundum. Quamobrem rogo,ne quis à me postuletordinem. Magna est rerum cognatio. Longa fuit Pauli catena,& diù nos detinuit.

Cap.26. Sed non propterea tacebo. Si enim ipse in carcere non tacuit,nec in flagellis,ego filebo sedens,cùm dies sit, & loquens in magna animi quiete & relaxatione. Et quomodò hoc fuerit consentaneum. Quis enim non stupeat,quis non admiretur,vel potiùs,quis pro dignitate stupeat & admiretur,nobilem illam, & magnitudine cælo parem Pauli animam,quòd vinctus & inclusus,& tanto interuallo disiunctus,scripsit ad Philippenses? Scitis enim, quantum sit spatium inter Romam & Macedoniam. Sed neque viæ longitudo,neque temporis diuturnitas,neque molestia ac turba negociorum,neque periculum & mala frequentia, neque aliquid aliud charitatem & memoriam expulit discipulorum: sed de eis omnibus in animo cogitabat, & non tam catenis vinctæ erant eius manus,quàm desiderio discipulorum alligata erat & fixa anima. Et quomodò Rex,qui thronum manè ascendit,& sedit in aula regia, protinus innumerabiles vndiq; accipit epistolas:ita ille quoq; sedens in carcere,tanquam in aula regia,longè plures frequenter accipiebat,& mittebat literas ijs, quæ vbique erant, gentibus,ad illius sapientiam de suis rebus omnia referentibus. Et eo plura, quàm Imperator,administrabat negocia,quo maius ei creditum fuerat Imperium.

S.Paulus vinctus,scribit ad Philippenses.

Cap.27. Paulus vinctus Nerone sublimior. O Pauli potentiam. Implicatus erat catenis, & diademate redimitum Neronem feriebat. Sordidis erat indutus pannis,vt qui habitaret carcerem: & magis quàm purpura,omnes conuertebat ad vincula sibi imposita. Super terram stabat retentus,& deorsum intuens: & eo dimisso, qui erat in curru aureo,omnes illi attendebant: idq; meritò. erat enim vsitatum spectaculum, videre Imperatorem in albo curru sedentem: hoc autem erat nouum & admirabile, videre captiuum æquè liberè alloquentem Imperatorem,atque Imperator seruum vilem & miserabilem.

Cap.28. Magna circunsistebat multitudo,& erant omnes serui Imperatoris: admirabantur autem eum, non suum dominum. Verumenimuerò non animaduertebant se leonem laudare ex vnguibus,cùm oporteret dicere ea,quæ verè erant. Quænam verò ea sunt? Ea, quæ sunt in cælis. Quando veniet cum Rege cælorum, cum præclaro curru: quomodò tunc Nero sedebit mœstus & tristis? Si enim nondum erat tempus coronarum,& athleta tantum est honorem consecutus: quando venerit athleta, quanto honore fruetur? Erat inter alienos hospes & peregrinus,& sin tanta tunc habetur admiratione: quando fuerit inter suos, quid non boni consequetur? quid non participabit? quid non adipiscetur?

Cap.29. S.Paulus plus honoris est consequutus, q̃ Imperatores. Nullus Romæ Imperator tantum est honorem assecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi,Paulus autem tenet medium ciuitatis,tanquam regnans & viuens. Si autem hic vbi sustinuit persecutionem,& vbi fuit vexatus & agitatus,tantum est honorem consecutus: quando venerit,quid erit? Si vbi erat tabernaculorum opifex,fuit adeò splendidus: quando venerit,splendore contendens cum radijs solis,quid erit? Si cum tanta humilitate tantam superauit magnificentiam, quando venerit,quid erit? Res non licet effugere. Quis non pudore afficitur, quòd tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore,quàm is,qui in maiori habitus est admiratione,quàm omnes Reges? si autem hic ea facta sunt,quæ sunt supra naturam, in futuro quanto magis?

Cap.30. Alexander Magnus. Quid in mundi gloria est Alexandro gloriosius, aut quid sublimius? Non vnus multa magna gessit & præclara? Non & gentes, & vrbes subiegit, & bella multa vicit & præliа,& erexit trophęa? Non existimatus est esse Deus tertiusdecimus à senatu Romanorum? sed quòd viuus quidem bella rectè gereret,& victorias obtineret, cùm & Rex esset,& exercitus haberet,nihil mirum. Post mortem autem & sepulturam, vbique & in terra,& in mari quotidiè tam multa facere,hoc est, quod maximam affert admirationem. Vbi enim est (dic mihi) corpus Alexandri? ostende mihi & die diem, in quo decessit. Sed non potueris. Pauli enim & præclarum corpus videris, qui ad maximè regiam venerit ciuitatem, & illustrem eius mortis diem vniuersus orbis terræ celebrat. Et res quidem illius, etiam sui ignorant: res autem huius sciunt etiam barbari: & Christi serui sepulchrum est regijs atrijs splendidius. Nam ipse quoq;, qui est indutus purpura, vadit corpus illius complexurus, & fastu depositro, consistit orans mortuum, vt eius curam gerat apud Deum. Et tabernaculorum effectoris, & piscatoris, & mortui, tanquam defensoris eget is, qui est redimitus diademate. Idque videris non solùm Romæ fieri, sed etiam Constantinopoli. Etenim hic quoque magnum Constã-

Pauli festus dies.

tinum

tinum se magno honore esse affecturum existimauit filius, si eum deponeret in vestibulis piscatoris. Et quod sunt ianitores in regia Imperatoribꝰ, hoc sunt in corpore Reges piscatoribus. Et hi quidem, tanquam loci domini, tenent interiora: illi autem tanquam accolæ & vicini, satis habuerunt, si ianua aulæ eis attribueretur. Et Reges quidē ministrorum & famulorum: qui sunt autem subiecti, tenent locum Regum.

Quis nunc mihi dederit, vt Pauli circunfundar corpori, & sepulcro affigar, & videam pulcherem illius corporis, per quod peruasit vniuersum orbem terræ? quod, q̄ deerant, Christo suppleuit? quod stigmata portauit? quod prædicationem vbique seminauit? Pulcherem corporis, per quod Christus est locutus, lux illuxit quouis fulgore lucidior? & vox illuxit quouis tonitru dæmonibus terribilior? Neque enim tonitru est tam nobis terribile, quàm illa vox fuit dæmonibus. Si enim horrebant eius vestes, vocem quoque multo magis. Huius oris vellem videre pulcherem, per quod Christus magna locutus est, & arcana, & maiora, quàm per seipsum: per quod beatū illud verbum est locutus, Vellem esse anathema pro meis fratribus: per quod locutus est corā Regibus, & non erubuit: per quod fugiebant dæmones, non solùm loquentem audiētes, sed etiam cùm procùl essent: per quod composuit omnia, quæ sunt in terra, quinetiam ea, quæ sunt in cælis, quomodò voluit administrauit, illic ligans & soluens quos volebat, pro sibi data potestate.

Cap.31. Nota de fatis reliquis.

Rom.3.

Quis mihi ostenderit pulcherem Pauli cordis, quod in vnoquoque eorum, qui peribant, inflammabatur, & infantes abortiuos iterum parturiebat? Hoc desiderem videre vel dissolutum, quod est cælis sublimius, orbe terrarum latius, radio splendidius, igne calidius, adamante validius, quod nouam vixit hanc vitam, nempè nostram. Viuo enim iam non ego, viuit autem in me Christus, inquit. Fuit ergo cor illius cor Pauli, & tabula sancti spiritūs, & liber gratiæ: quod dignum fuit habitum, vt Christum amaret, vt nemo alius: quod mortem despiciebat & gehennam, & conterebatur à fraternis lachrymis. Quid enim facitis flentes, inquit, & conterentes cor meum? Vellem videre pulcherem manuum Pauli, quæ erāt in catena, per quarum impositionem supplebatur spiritus, per quas diuinæ scribebantur literæ. Vidistis enim, inquit, quòd literis ad vos scripsi manu mea. manus illas, quas cùm vidisset vipera, cecidit in rogum.

Cap.32. 2.Cor.11.

Galat.2.

Act.21.

Galat.6. Act.28. Actor.9.

Vellem videre pulcherem oculorum, qui pulchrè fuerunt occæcati, qui rursus adspexerunt ad salutem orbis terræ, qui digni sunt habiti Christum videre in corpore. Vellem illorum quoque pedum videre pulcherem, qui orbem terræ obiērunt, & non fuēre defatigati, qui in ligno vincti erant, quando fuit terræmotus in carcere, qui tam habitabilem, quàm inhabitabilem orbis regionem peruaserunt. Et quid opus est dicere singula? Vellem illum ipsum videre leonem spiritalem. Quomodò enim leo ignē ex oculis emittens in greges vulpium, ita in dæmonum & philosophorum irruebat cateruam, & tanquam aliquod fulmen immissum irrumpebat in turmas diaboli. Neque enim diabolus aduersùs eum prodibat in aciem, sed vsqueadcò timebat & tremebat, vt si vel vmbram vidisset, & vocem audiuisset eminus, protinus aufugeret.

Cap.33.

Cogitate & stupete, quale sit Roma visura spectaculum, Paulum repentè surgentem è capsa cum Petro, & se extollentem, vt Christo fiat obuiàm: quale donū sit Roma ad Christum missura: qui busnam sit duabꝰ coronis redimita, qui busnam sit arreis cincta catenis. Cælum non est tam splendidum, quando Sol emittit radios, quàm ciuitas Romanorum has duas emittens lampadas per vniuersum orbem terræ. Quænā ergo oratio sufficiet pulchris Pauli factis enarrandis? Aut quænam poterit lingua cōsequi huius encomia? Siue enim Prophetæ præclarum aliquid effecerunt, siue Patriarchæ, siue iusti, siue Apostoli, siue Martyres, hæc omnia Paulus adeò summè habet cōprehensa, vt nullus magis illorum possederit id, quod habebat, bonum.

Cap.34. Nota Lector.

Quando ergo quæcunque sunt bona inter homines, ita vna compræhendit anima, & omnia insigniter: non solùm autem quæ sunt hominum, sed etiam quę Angelorū, quomodò assequemur laudum magnitudinem? Qua non ergo fuerimus digni condē natione, si cùm vnus homo omnia in se bona sit complexus, nos ne minimā quidem eius partem imitari studeamus? Nam ex multis quidē alijs rectè factis habetur Patriarcha in admirationem, maximè autem ex eo, quòd sunum sacrificauit filium. Isaac verò propter patientiam, quòd cùm à suis expelleretur finibus, non restitit, sed suis omninò cessit possessionibus, donec eorum, qui ei molestiam afferebāt, iniustam fatiauit cupiditatem. Porrò autem Iacob quoque propter fortitudinem atque patientiam. Et Dauid propter mansuetudinem. Et Elias, quòd fuerit zelo percitus pro Domino.

Cap.15. Gen.22.1. 11. 3.Reg.19.

Sed

Cap.36. Sed quid cum Paulo fuerit conferendum, qui hæc omnia simul insigniter est complexus? Neque enim ipse sacrificauit filium, sed seipsum sacrificauit millies. Nec ex proprijs solùm fuit expulsus finibus, sed & terram, & mare, & Græciam, & Barbariam, & vniuersam, vt semel dicam, terram, quantam Sol adspicit, obijt, tanquam alatus, tractus, verberatus, lapidibus appetitus, quotidiè moriens: Neque bis septem annos seruijt, æstu diei adustus, & frigus noctis perpessus: sed totam vitam transigens in
2.Cor.11. fame & nuditate, catenisque, carceribus, insidijs & periculis. Lenitatem verò & manSuetudinem quis magis quidem, immò verò quis æquè atque Pauli anima, vtraque hæc factis rectè præstitit? Si autem ejus zelum adspexeris, tantùm videbis eum superare Eliam, quantùm ille fuit alijs Prophetis superior. Sed Iohannes quidem comedebat locustas & mel agreste: hic autem versabatur in medio orbe terrarum, sicut ille
Matt.3. in deserta solitudine, locustas quidem & mel agreste non comedens, sed hac longè frugaliorem sibi mensam apponens, & nec necessarium quidem habens alimentum, propter studium prædicationis.

Cap.37. Malac.3. Matt.11. Restat decæterò, vt eum exequemus Angelis. Nemo autem id, quod dicimus, nimiæ arguat audaciæ. Si enim Iohannem scriptura vocauit Angelum, quid mirum, si eum, qui est omnium præstantissimus, contulerimus cum illis potestatibus? Etenim quidnam sit homo, & quanta sit nostræ naturæ nobilitas, & quantæ virtutis sit capax hoc animal, maximè omnium hominum ostendit Paulus. Et nunc stat, ex quo factus est, clara voce Dominum defendens aduersùs eos, qui nostram reprehendunt constitutionem, & ostendens inter Angelos & homines non multùm interesse, si nobis velimus attendere. Non aliam enim sortitus naturam, neq; aliam adeptus animam nec alium mundum habitans, sed in eadem regione, legibusque & moribus educatus, omnes homines superauit, qui fuerunt, ex quo nati sunt homines. Et quomodò mortuus in mortuum fuerit immobilis, ita naturæ insultus accuratè sopiens, in nulla re humani aliquid vnquam passus est.

Cap.38. Si ergo Paulus, qui tot rebus rectè gestis erat præclarus, & tanquam Angelus videbatur in terra, quotidiè studebat lucrifacere, & stare in acie aduersùs pericula veritatis, & sibi merces colligere spiritales, & nunquam consistere: quænam fuerit relicta nobis excusatio, qui non solùm sumus vacui omnibus rectè factis, sed etiam tam multis subiecti delictis, quorum si vel vnum nobis adsit, sufficit ad nos deducendos in barathrum perditionis: & nihil studij ponimus, vt ea saltem corrigamus: tantùm abest, vt virtutis opera attingamus? An non erat ille eiusdem, cuius nos sumus, naturæ? Incendor enim huius viri desiderio, & ideò non cesso circa idem assiduè versari, & tanquam ad exemplar aliquod archetypum ad eius animam intuens, considero vitiorum despicientiam, insignem magni fortisque animi virtutem, amoris in Deum ardorem, & valdè miror, quemadmodùm in vniuerso quidem virtutum cœtu vnus homo volens se rectè gesserit: nostrum autem vnusquisque ne in re quidem qualicũque se velit rectè gerere.

Cap.39. Quis nos liberabit à supplicio inexitabili, cùm Paulus tantam ostenderit virtutem, qui est eiusdem nobiscum naturæ particeps, qui est obnoxius eisdem animi perturbationibus, qui conflictatus est cum tanta temporum difficultate, & quotidiè, vt semel dicam, trahebatur, lacerabatur, & publicè conuellebatur ab ijs, qui bellum gerebant aduersùs prædicationem? Ne autem ex nostra lingua audiat aliquis, quæ hic beatus rectè gessit, magnique & excelsi animi virtutem, quam quotidiè ostendit pro prædica-
2.Cor.11. tione Euangelij, necesse est ipsum audire dicentem: In eo autem, quod audet aliquis (in insipientia dico) audeo & ego.

Cap.40. Considera pium & religiosum animum: Non solùm audaciam rem vocat, sed etiam insipientiam, nos eruditos, non temerè absque necessitate, nemine cogẽte, gloriosè proferre quæ à nobis facta sunt, si aliqui ex nobis inuenti fuerint, qui aliquid boIbidem. ni fecerint. Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego. Pro
Ibidem. pter hoc, inquit, sibi placent, & se magnificè circunspiciunt. Ne existiment nos his defici: Nam nos quoque sumus eorundem participes. Deinde subiunxit: Ministri Christi sunt? Desipiens loquor, Plus ego.

Cap.41. Pauli inge- modestia. Hic mihi contemplare beatæ huius animæ virtutem. Quoniam enim & audaciam & insipientiam vocauit id, quod ab eo factum est, etiamsi esset ad tantam redactus necessitatem, ne sic quidem contẽtus fuit ijs, quę dicta sunt: sed quando erat ostensurus se eos longè superare, ne quis existimaret eum hæc loqui inductum nimio sui amore, rursus vocat insipientiam id, quod à se dicitur, propemodùm dicens: An non scio me

rem

rem facere, quæ vulgò fit, & quæ me non decet? Sed me cogit multa, quæ eò me impulit, necessitas. Quarè mihi, inquit, ignoscite loquenti verba insipientiæ.

Huius vel vmbram saltem nos imitemur, qui tam multa peccatorum onera habemus impositi. O sepè, si paruum aliquid rectè geramus, ne hoc quidem sustinemus recondere intra cordis penetralia: sed propterea quòd hominum venemur gloriam, id gloriosè traducimus, & in medium proferimus, & propter intempestiuas has nugas nos Dei priuamus remuneratione. Sed non sic ille beatus: sed cùm dixisset, Plus ego: enumerat deinceps ea, quæ fortiter gesserat, & dicit: In laboribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Quid dicis? Nonum quid est & admirabile id, quod à te dicitur. Licétne mortem sepè subire? Certè, inquit, si non experientia quidem, at voluntate: docens nos, quòd assiduè talia adibat pericula propter prædicationem, quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipsis medijs periculis conseruabat athletam, vt ad discipulos magna ex eo rediret vtilitas. Cap. 42. Qui homi-num vena-tur laudes, se Dei pri-uat remune-ratione. Paulus vt crebrò moe-tuus.

Id autem rursus, quod deinceps subiungitur, vt semel dicam, obscurat omnia, quæ dicta sunt. Quis enim, inquit, est infirmus, & ego non sum infirmus? Quis scandalizatur, & ego non vror? Pape, quanta est huius viri benignitas & beneuolentia, quanta vigilantia, quanta solicitudo? Cuiusnam matris sic dilacerabantur viscera, eius filio febricitante, & in lecto iacente, vt hic sanctus pro his, qui erant in vnoquoq; loco infirmi, magis erat infirmus, & pro ijs, qui scandalizabantur, vrebatur? Considera enim mihi emphasim dictionis. Non dixit, Quis scandalizatur, & ego nõ crucior? Sed vror, inquit, nobis intensum dolorem significãs & mirum in modum ostendens, se intrinsecùs inflammari & accendi pro ijs qui patiuntur scandala. Cap. 43.

Scio me extendisse orationem in magnam longitudinem. Sed nescio quomodò cùm incidissem in diuitias rectè factorum huius sancti, tanquam ab aquarum vehementissimo impetu longiùs mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco sistens orationem, rogo vestram charitatem, vt cum assidue in mente circunferatis, & hoc assiduè cogiteris, quòd cùm eandem, quam nos, haberet naturam, & esset subiectus ijsdem affectionibus, esset q; eius studium vile & abiectum, vt qui pelles consueret, & flaret in officina, postquam se voluit dedere virtutis laboribus, & se dignum reddere, qui susciperet Spiritum sanctum, largam munificentiam fuit consecutus à superis. Quam detur nobis consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum Patre & sancto Spiritu, nunc & semper, & in secula! seculorum nunquam desinentium, Amen. Cap. 44. Acto. 18.

DE CASSIO NARNIENSI EPISCOPO, AVTHORE S. GREGORIO PAPA.

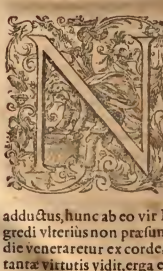

NEQVE hoc Petre fileam, quod multi nũc, qui hîc de Narniensi ciuitate adsunt, mihi sedulò testificantur. Eodem nanque Gotthorum tempore, cùm præfatus rex Totila Narnijs veniisset, ei vir vitæ venerabilis Cassius eius vrbis Episcopus, occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non conspersionis esse credidit, sed assiduæ potationis, eumq; omnimodò despexit. Sed omniporens Deus, vt quantus vir esset qui despiciebatur, ostenderet, in Narniensi campo, quò rex aduenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatharium inuasit, eumq; vexare crudeliter cœpit. Qui cùm ante regis oculos ad venerandum virum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo vir Domini, oratione facta, signo Crucis expulit: qui in eum ingredi vlteriùs non præsumpsit. Sicq; factum est, vt rex barbarus seruum Dei ab illo iã die veneraretur ex corde, quem despectum valdè iudicauit ex facie. Nam quia virum tantæ virtutis vidit, erga eum illa mens effera ab elationis fastu detumuit. 29. Iunij. Dialog. lib. 3. cap. 6. Signo Crucis pellit dæmonem.

Item ex eiusdem Homilia 37. in Euangelia.

AVdistis dicentem Dominum, fratres charissimi. Aut quis rex itutus committe. Luc. 14.
re bellum aduersùs alium regem, nónne sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui, cùm viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè

longè agente, legationem mittens, rogat, ea, quæ pacis sunt. Rex contra regem ex æquo venit ad prælium, & tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis sunt postulat. Quibus ergo lachrymis nos sperare veniam debemus qui illo in tremendo examine cum rege nostro ex æquo ad iudicium non venimus, quos nimirùm conditionis infirmitas & causa inferiores exhibet? Sed fortasse iam mali operis culpas abscidimus, iam parua quæq; exteriùs declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Nam cùm viginti millibus venire dicitur is, contra quem minimè sufficit iste, qui cum decem millibus venit. Decem millia quippe ad viginti millia, simplum ad duplum sunt. Nos autem si multùm proficimus, vix exteriora nostra opera in rectitudine seruamus. Nam etsi iam luxuria carnis abscissa est, tamen adhuc à corde funditùs abscissa non est. Ille autem qui iudicaturus venit, exteriora simul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes pensat. Cum duplo ergo exercitu contra simplum venit, qui nos vix in solo opere præparatos, simul de opere & cogitatione discutit. Quid igitur agendum est, fratres charissimi, nisi vt dum nos cum simplo exercitu contra duplum illius sufficere non posse cõspicimus, dum adhuc lõgè est, legationem mittamus, rogemus ea, quæ pacis sunt? Longè enim esse dicitur, qui adhuc præsens per iudicium non videtur. Mittamus ad hunc legationem, lachrymas nostras, mittamus misericordiæ operam: actemus in ara eius hostias placationis, cognoscamus nos cum eo in iudicio non posse contendere. Pensemus virtutem eius fortitudinis, rogemus ea, quæ pacis sunt. Hæc est nostra legatio, quæ regem venientem placat. Pensate fratres quàm benignum sit, quòd is, qui suo aduentu valet opprimere, tardat venire. Mittamus ad hunc, vt diximus, legationem nostram flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo. Singulariter nanq; ad absolutionem nostram, oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quia qui in se resurgens à mortuis, iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus.

Sacri altaris hostia quid præstet.

Multos, vt arbitror, vestrûm, fratres charissimi, contigit, nosse hoc, quod volo ad memoriam vestram narrando reuocare. Non longè à nostris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hostibus captus, longè traductus est. Cumq; diù teneretur in vinculis, cùm vxor sua eum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit: Pro quo iam velut mortuo, hostias hebdomadibus singulis curabat, offerre. Cuius toties vincula soluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge hostiæ fuissent oblatæ pro animæ eius absolutione. Nam longa post tempora reuersus, admirans valdè, indicauit vxori suæ, quòd diebus certis hebdomadis singulis eius vincula soluebantur. Quos videlicet dies eius vxor atq; horas discutiens, runc recognouit eum absolutum, cùm pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantum in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero, potuit in altero soluere vincula corporis.

Nota vim sacrificij Missæ.

Multi vestrûm, fratres charissimi, Cassium Narniensis vrbis episcopum nouerunt, cui mos erat quotidianas hostias offerre Deo, ita vt penè nullus dies vitæ eius absceder et, quo non omnipotenti Deo hostiã placationis immolaret. Cui cũ sacrificio valdè etiam concordabat vita. nam cuncta, q̃ habebat, in eleemosynis tribuens, cùm ad horã offerendi sacrificij veniſſet, velut totus in lachrymis defluẽs, semetipsum cũ magna cordis contritione mactabat. Cuius & vitam & exitũ quodam venerabilis vitæ diacono, qui ab eo fuerat nutritus, referẽte cognoui. Aiebat enim, q̃ quadã nocte eius presbytero per visum Dominus adstitit, dicens: Vade & dic episcopo: Age quod agis, operare quod operaris: nõ cesset pes tuus, nõ cesset manus tua: natali Apostolorũ venies ad me, & tetribuam tibi mercedẽ tuam. Surrexit presbyter: sed quia è vicino Apostolorum natalitius dies imminebat, tam propinqui exitûs diem episcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus rediit, eiusq; inobedientiam vehementer increpauit. atq; eadem iussionis suæ verba retexit. Tunc presbyter surrexit, vt pergeret, sed rursus infirmitas cordis, impedimentum facta est indicandæ reuelationis. Ad admonitionem quoque iteratæ iussionis obduruit pergere, & quæ viderat, manifestare neglexit. Sed quia magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ maior solet sequi ira vindictæ, visione tertia Dominus apparens, iam verbis addidit verbera, & tam districta cæde mactatus est, vt in eo duritiam cordis emollirent vulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex verbere, perrexit ad Episcopum, eumq; iam ex more iuxta beati Iuuenalis martyris sepulcrum ad offerendum sacrificium consistentem reperit, secretum à

S. Cassius quotidiè Missam celebrat.

Presbyter inobediens diuinitùs flagellatur.

cir-

circunstantibus petijt, seq; eius pedibus strauit. Cumq; eum vbertim flentem Episcopus vix ad se leuare potuisset, lachrymarum causas cognoscere studuit. Ille verò relaturus ordinem visionis, priùs vestimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis (vt ita dicam) testes veritatis & culpæ monstrauit, quanta animaduersione districtionis membra illius accepta verbera liuore inflicto sulcauerant. Quæ mox vt episcopus vidit, exhortuit, & quis sibi talia facere præsumpsisset, cum magnæ obstupefactionis vocibus inquisiuit. At ille respondit, hæc se pro ipso fuisse perpessum. Excreuit cũ terrore admiratio. Sed nullas iam presbyter inquisitioni eius moras adijciẽs, secretum reuelationis aperuit, eiq; iussiones Dominicas, per ea quę audierat verba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non cesset manus tua, non cesset pes tuus: natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus auditis, episcopus in oratione se cum magna cordis contritione prostrauit. Et qui oblaturus sacrificium ad horam tertiam venerat, hoc pro extensa orationis magnitudine, ad horam nonam vsq; protelauit: atq; ex ipso iam die magis magisq; aucta sunt ei lucra pietatis, factusq; est tam fortis in opere, quàm certus ex munere: quippe qui eũ, cui debitor ipse fuerat, ex ea promissione, iam cœperat habere debitorem.

Huic autem consuetudo fuerat, singulis annis natalitio Apostolorum die Romam venire: iamq; ex hac reuelatione suspectus, venire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore solicitus fuit, secundo quoq; anno vel tertio in mortis suæ expectatione suspensus, quarto quintoq; & sexto similiter. Qui desperare iam de veritate reuelationis poterat, si verbis fidem verbera non fecissent. Cùm ecce anno septimo vsq; ad expectati natalis sacras vigilias incolumis peruenit, sed lenis hunc in vigilijs calor attigit, atque ipso die natalitio filijs suis se expectantibus, Missarum solennia implere se posse recusauit. Illi verò, qui de eius erant egressione pariter suspecti, simul ad eum omnes venerunt, sese vnanimiter adstringentes, vt die eodem nequaquam acquiescerent Missarum solennia celebrare, nisi pro eis ad Dominum idem antistes suus intercessor accederet. Tunc ille compulsus, in Episcopi oratorio Missas fecit, & manu sua corpus Dominicum, pacemq; omnibus tribuit. Qui cũcto ministerio oblati sacrificij peracto, ad lectulum rediit, ibiq; iacens, dum sacerdotes suos ac ministros circunstetisse se cerneret, quasi vale vltimum dicens, de seruando eos vinculo charitatis admonebat, & quanta debuissent concordia inter se vniri, prædicabat: tum subitò inter ipsa sanctæ exhortationis verba, voce tertibili clamauit, dicens: Hora est. Moxq; assistentibus ipse suis manibus linteum dedit, quod ex more morientium sibi contra faciem tẽderetur. Quo tenso, emisit spiritum. Sicq; sancta illa anima ad gaudia æterna peruenit, ã carnis corruptione soluta est.

Sacræ vigiliæ natalis Apostolorum.

Felicissimo sancti viri obitu.

Quem fratres charissimi, quem vir iste in morte imitatus est, nisi eum, quem in vita sua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora est, de corpore exijt: quia & Iesus, peractis omnibus, cùm dixisset, Consummatum est, inclinato capite, tradidit spiritum. Quod ergò Dominus, fecit ex potestate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidianæ hostiæ, illa cum eleemosynis & lachrymis missa legatio, quantam cum rege veniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui potest. Qui autem omnia relinquere non potest, cùm adhuc rex longè est, legationem mittat lachrymarum, eleemosynarum & hostiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui scit quia non possit portari ratus.

Iohan. 19.

VITA S. THEOBALDI PRESBYTERI, ERE-MITAE ET CONFESSORIS, A QVODAM EIVS *contemporaneo fideliter conscripta, quam ex MS. codice excerptam huic adiecimus Tomo.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Iunij 30.

ANtiquos dominos & bellicosos gentium victores, vel ciuitatū conditores nouimus loquacium poëtarum præconijs, vt ita dicam, ad sydera tolli, & longissimis annalium siue historiarum ambagibus ad memoriā posterorum verbis crepitantibus audiuimus frequenter vanissimo studio lectitando laudari. Quòd si laudes falsorum Deorum seu suorum satellitum tāta efficacia verborum adornantur: cur non potius ad ædificationem audientium Dei omnipotentis gratuita dona quæ suis fidelibus quotidiè præstare non desinit, omni elegātia sermonis pro vtipse annuerit, debemus enarrare? Verus enim prophe-

Iohan. 6.

ta & saluator mundi, dum de quinq; panibus & duobus piscibus quinq; milia hominū saciasset, turbis quærentibus se constituere regē, ait: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et post pauca. Pater meus, inquit, vsq; modo operatur: qui sine testimonio bonitatis suæ, nullum ordinē seculorum patitur: qui Ec-

Attēde quibus columnis ecclesia Dei sustineatur.

clesiæ decus in patriarchis & prophetis inchoat, in apostolica firmitate solidat, in martyrum victoria coronat, in confessorum munditia decorat, in virginum floribus exornat. Verè inquam vsq; modò operatur: qui Ecclesiam suam, in bello rosis ambit, & in pace liliis vestit. Vnde ipsa Ecclesia, sponsa scilicet Dei, amoris telo vulnerata, sanctis prædicatoribus ait: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.

Cant. 2. Cur ecclesia Dei fulciri floribus & stipari malis appetat.

Per florem quippe tenera virtus inchoantium, per malum vero solida operatio perfectorum designatur. Ecclesia ergo fulciri se floribus postulat: quia in firmis quibusq; inchoantium virtutem prædicari imperat. Stipari malis appetit: quia perfectorum mira facta fidelibus imitanda proponit. Igitur ne studiosas aures audientium, circunlocutione verborum, offendamus, simpliciter ac fideliter, prout Deus concesserit, cur ita præsibauimus, aperiamus.

INCIPIT VITA.

Cap. 1. Parentes S. Theobaldi, qui fuerint.

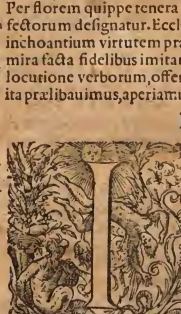

GITVR Theobaldus bonæ indolis vir gēte Francorū, patre Arnulpho, matre verò Gisla oriūdus territorio Senonēsi, castro autem Prunino educatus: Flos vt ita dicam, ē spinis erupit. Parentibus verò non solùm nobilibus, verū etiam clarissimis atq; ditissimis enituit. Cuius natiuitatē à sancto Theobaldo Viennensi Episcopo proculdubiò veracium familiarium eius relatione, & quod firmius est, matris eiusdem beati viri assertione prænunciatam comperimus. Is etenim Præsul aunnculus auiæ sancti Theobaldi extitit, & ab eodem æquiuoci nominis vocabulum sortitus est. Qui dum aliquādo colloquium haberet cum matre dominæ Gislæ huius beati viri genitrice, inter cætera ait: O generosa parens gaude & lætare, quia ex te prodiet mater, quæ paritura est magni meriti filium, qui omnibus nostræ affinitatis hominibus præeminebit, & ante Deum & homines magnus vocabitur. Huic etiam præsagio testimonium perhibuit,

Qualis sit futurus, à sanctis prædicitur.

quædam bonæ voluntatis paupercula, quę iam grauidam matrem beati viri conueniens, verbis sic solatur amicis: Gaude domina, inquiens, quæ in vtero gestas filium, qui apud Deum præcipuum obtinebit locum, & suorum erit gloria parentum. O decus, ô dulcedo nectarea. Beatus Theobaldus à Præsule prædicitur sancto, à paupercula, illi euangelicæ viduæ comparanda prænunciatur: vt veraciter illius credatur esse membrum, qui à prophetis est vaticinatus, ab angelo annunciatus, à militia cælestis exercitus collaudatus, à stella declaratus à magis adoratus, brachijs senis Simeonis baiulatus, & ab Anna vidua in templo est Deus agnitus.

Cap. 2.

Redeamus ad proposita & videamus de loco vnde tantum decus emanauit. Demū verò ponamus nomina regum vel principum quorum temporibus vir iste floruit, vt & chronicæ scientiam posteris relinquamus, & ad laudem beati viri,

ex

ex quanta genealogia prodierit, & ex quali ambitione seculi ad voluntariam pauperta-
tem conuersus fuerit, clarius enucleare satagamus.

Pruuinum castrum vbi sanctum prædiximus ortum, populosus locus est, iuris quõ-
dam illius Odonis famosi Comitis Campanien sis, cuius propinquum beatum virum
fuisse clarum est. Viguit autem temporibus Henrici Augusti, & Henrici regis Franco-
rum, & filij eius Philippi. Qui vt adolescentiæ artigit metam, non sascriuã secutus est
mundi, sed potius quicquid præceptorum Dei auditu percipere poterat velut pruden-
tissima apis in salucarium memoriæ studebat conuehere. Mouebat animum adole-
scentis maximè eremitarum solitudo, quorum initium extitit Iohannes & Helias, &
post eos Paulus & Anthonius. Aemulabatur victus eorum tenuitatem, vestium asperi
ratem, animi contemplationem, & angelorum in solitudine contubernium. His igi-
tur & huiusce modi sacibus accensus clandestina discessione adijt quẽdam eremitã in
quadam insula Sequanę latitantem, cui cordis sui aperuit ardorem non comburentẽ,
sed illuminantem. Cum quo inito consilio, assumptoq; Gualtero quodã milite socio,
assensis vterq; equis cum singulis armigeris ad Rhemensem ciuitatem peruenerũt.
Miles ergo Christi Theobaldus, relicta domo, patre, marre, fratribꝰ, mãcipijs, amplissi-
misq; prædijs cum omnibus seculi pompis, quasi proximo Pascha accinctus militię
cingulum, cum iam dicto socio iter arripuit. Cumque apud sanctum Remigium in p.
dicta ciuitate hospitari fuissent, occasione alloquendorum amicorum, armigeris atq;
equis in hospitio relictis, pedestri itinere noctu ad interiora pertentauerunt progre-
di. Inuentis verò duobus peregrinis, exuti suis optimis ac militaribus indumentis, illo-
rumque induti re sarcitis, vt ita dicam, rapinis, nudis pedibus peruenerunt ad locum,
qui dicitur Piringo, in teutonicorum videlicet regno. Ibique multo tempore volun-
tariam paupertatem pro Christi amore sustinentes, cum multo labore victum sibi q̃-
rirabant. Nam sicut generaliter non specialiter de Ioseph canitur in psalmo: manus
eorũ in cophino seruierunt, & vsq; ad vilissima ac laboriosa rusticorũ opera deuolu-
ti sunt: scilicet lapides ferendo fœnum è prato secando, stabula curando, & maximè,
vt idem simpliciter posteà referebar, carbones ad opera fabrilia faciendo, victum sibi
cum panno censu prouidebant. Tenuissimo igitur collecto nummorum quæstu ad se-
pulchrum sancti Iacobi in Galicia Hispaniæ parte nudis, vt iam diximus, pedibus
perrexerunt. Cumque inde reuerterentur, diabolus in itinere humana specie assum-
pta, per obliquum in via se prosternens compulit virum Dei ruere. Illo Christi nomẽ
inuocante, Crucisque signo se muniente, malignus hostis euanuit. Nec mirum si viro
Dei præparauit casum, qui Domino nostro Iesu Christo ausus est suadere ruinam, de-
cens: Si filius Dei, mitte te deorsum. Treuerensem demum vrbem cum collega re-
petens, reperto ibi patre, admodùm contristatus est. Romam deinde regressus desi-
derio videndi sepulchrum Dei, Veneriam quasi mare transiturus, expetijt.

Amabilis igitur Domini Theobaldus hac inrentione Italiæ fines obserans, tandem
peruenit ad locum, cui veru stas Salanica nomen indidit. Perlustrato verò loco & Di-
uina, vt credimus, dispositione, reperit saltum adeò spatiosum, & ruinas quasi vete-
ris ecclesiæ. Ibi post longinqui itineris fatigationem resedit, & à dominis loci, habita-
tionis domum sibi poscens, libenter illis concedentibus, imperrauit. Compacto verò
paruo tugurio cõfidenter ibi habitare cœpit, & angelicã vitã in terris actitare inchoa-
uit. Primum à carne & omni pinguedine se absti nuit. Demum verò pane hordeaceo
& aqua tantum modò vsus est. A i post remum à pane & omni potu se abstinens, fructi-
bus tantùm & herbis, earumq; radicibus aliquantis annis vixit: semper vsus cilicio. Di-
uina igitur dispositione actum est, vt proficientibus meritis, omnes ecclesiasticos
gradus vsque ad sacerdotium in Vincentina Ecclesia adipiscerẽtur, præsidente eiuſ-
dem ecclesiæ cathedræ Sindekerio Præsule, viro in Ecclesiasticis & secularibus ne-
gotijs strenuissimo.

Iam verò quis explicet dignè, quas cruces corpori suo sæuus persecutor induxerit,
cùm cotidiè crucem suam baiulando Christum secutus fuerit, quis dignè valeat enar
rare? Quinquẽnio igitur, vt eius fideles & familiares conteslatur, nunquam iacendo,
sed sedendo somnum percepit, & hoc tanta peregit cautela, vt quasi tota nocte
in somno mansurus, diligenter pannis tegeretur. Post absc ssum verò ministri sui, sta
tim exurgens conticinij tempora in precibus & laudibus Dei, extensis manibus conti
nuabat. Hora verò surgendi ad maturinales hymnos, vt suos lateret, ad stratum pro-
prium regrediebatur. Illud autẽ stratum primò quidẽ quædam arrha æqualis superfi-
ciei extitit, subs trato quodam lineo lintcolo, & capire admoto trunco durissimo, su-

Quo tempo-
re vixerit, et
quæ ei fue-
rit patria.

Assumit sui
institutifo-
cium.

Frequentat
sacralimina
S. Remigij,
vrbis Rhe-
mensis Pa-
troni.

Psal. 80.

Vexatur à
diabolo.

Matth. 4.

Cap. 3.

Attende vi
rum Dei in vi-
ctu & ve-
stitu abſti-
nentiam.

Ordinatur
sacerdos.

Lectus eius
qualis fue-
rit.

superadditoq; lanceo pileo suæ peregrinationis abæstu defensore. Demum verò, cùm omnia corporis sui membra armâsset supradicto linteolo supposuit cilicium, & pro archa vsus est quodam lato & dolatili ligno. Biennio autem expleto, ex quo vir Dei iam dictum cœperat incolere locum, socius eius Gualterus cum bona cõfessione naturæ soluit debitum, &, vt credimus, coniunctus numero fidelium.

Gualterus socius eius, vita defunctus.

Cap. 4. Iacob. 1.

Beato igitur Theobaldo non defuerunt tentamenta antiqui hostis, ne videretur illius beatitudinis expers, de qua Iacobus ait: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Nempè quadam nocte, ipso in stratu recumbente, nec tamen dormiente, malignus spiritus, magna vi quatiens parietem affuit, & virum Dei, ad nocturnales hymnos nominatim compellans, surgere hortabatur. Cumque ille motus his clamoribus, quendam è fratribus se vocare putaret, ad cellulam eius properauit, huncque quiescentem, obserato ostio, inuenit. Diabolica igitur cognita illusione, Trinitatem sanctam inuocauit hostem, muniendo se signo Crucis, fugauit, & eum quasi rusticorum multitudinem securibus syluam prostrantium discedere audiuit.

Signo Crucis dæmon fugat.

Quodam tempore, sancto legationem pacis agente, dum in plaustro sedens apud Leonicum castrum flumen nouum pertransiret, nam præ defectione pedum non valebat longius progredi, diabolus eum in flumen conatus est præcipitare. Vna enim ex rotis plaustri subitò nusquã comparuit. Tamen non præualuit inimicus vt virum Dei aliquatenus humectaret, sed ita à voragine fluminis, ac si leuis pluma siue birota inhumectatus exiliuit.

Cap. 5.

Hactenus in nocte laborum vel tentationum narrationis iter direximus. Nunc ad ea, quæ plena sunt gaudijs, sicut in die honestè ambulantes, succingamur. Sæpè & frequentius, vt veraces & cauti eius familiares, Christo teste, affirmant, visione Angelica hic beatus meruit visitari, & aliquando in specie columbæ, aliquando in specie viri, & in alijs schematibus, quæ ipse solus nouerat, spirituum supernorum affatibus dignus fuit mulceri. Quadam die cùm sua commissa lugeret, & more Caleph filiæ irriguum inferius, & irriguum superius suspiraret, vox ad eum facta est: Noli flere, dimissa sunt tibi peccata tua.

Sancti Angeli eum visitant.

Iosue 15. Iudic. 1.

Eodem tempore sancti Hermogoras & Fortunatus, in quorum honore oratorium cellulæ habebatur consecratum, cum magna ei claritate apparuerunt atque dixerunt: Gratiam & benedictionem à Deo consequaris, qui tam sedulò nostri memoria huic ecclesiæ deseruis.

Eadem tempestate quidam eius minister nomine Odo nimia febris & sici addictus erat infirmitati, ita vt in promptu putaretur vitam exalare. Cumque sapius precaretur sanctum pro se orare, primò quidem renuit, & columbina, vt erat simplicitate respondit: Dei voluntati contraire timeo, cuius nutu re esse infirmum cognosco. At vbi vidit ingraue scentem morbo, mortẽ imminere fideli ministro, dolens de eius absentia, iussit eum ferri ad ecclesiam. Cumque eo præsente Missarum sacrificia celebrarent, mysterijs Christi illum participauit. Eadem hora frater ad cellulã suis pedibus redijt, qui aliorum adminiculo fuerat delatus.

Odo eius minister per sacrificium Missæ sanatur.

Audientes igitur pater & mater inclytam famam, beati filij, cum multa nobilitate ad eum venerunt, eiusque visione nimium gauisi sunt. O quantis lachrymis mater exuberauit, cùm gauderet inuentum, quem doluerat amissum? & inter lachrymosa suspiria dubitabat, penè quid maller, quia & patriam cum viro & liberis nolebat deserere, nec ab vnicæ dilectionis filio Theobaldo volebat separari. Tamen amor filij, immò amor Christi vicit amorem seculi. Nam abruptis omnibus retinaculis seculi, soli Domino Deo cum filio seruitura adhæsit. Fortis enim est, ieste Salomone, vt mors dilectio. Per filij dilectionem ad Dei peruenit charitatem, & quæ magnam in mundo possederat prædiorum amplitudinem, vnius breuis cellulæ cum filio Deo famulatura elegit solitudinem. Cui filius cum tanta humilitate obsecutus est, vt non facilè queat enarrari. Ex hoc verbo eius obsequium potest argumentari, quòd nullo hyemis rigore, nulla frigoris inclementia ingruente, à conspectu reficientis matris, nec ad modicum passus est abesse.

Cantic. Mater suo filio adhæret Deo seruitura.

Cap. 6.

Biennio igitur hic beatus ante suum transitum ab omni tentatione diaboli, ab omni pollutione carnali, suis credulis fratribus, se perhibuit immunem. Quo tempore ita vulneribus corporis ita obsitus fuit, vt aliquando neque gressum figere, neq; manum etiam ad os ducere valeret. Supernus enim artifex vas electionis sibi aptum,

ig-

igne tribulationis & lima infirmitatis, voluit septuplum purgare, vt eum sine rubigine, in domo sua beatum faceret habitare. Illud verò magis stupendum est: quòd nullo genere infirmitatis, nulla defectione carnis ab proposito rigore iciunij potuit flecti, ingraueſcente ergo vlcerum valetudine, & ſciuit & prædixit in proximo ſe migraturum. Cumque duodecimus annus voluereturſ, ex quo patriam reliquerat, nam tribus annis peregrinatus eſt, & nouem in ſolitudine manſit, ad extrema perductus, vigore corporeo cœpit omninò deſtitui. Accerſito verò Petro Abbate præ omnibus ſibi in amicitia familiariter iuncto, qui ei eodem anno monachicum ſchema ſacrauerat, commendat illi matrem, ſuoſque filios ſpirituales, cum totius eremi cura. Ante tertium diem ſuæ migrationis quinquies grauiſſimus terræ motus extitit, ex quibus quidam à foris ſtantes, omnes verò in cellula ſancti aſtantes ſenſerunt. Vnde conijcitur illius maieſtatis præſentiam migranti affuiſſe: de quo dicitur. Qui reſpicit & facit eam tremere. Teſtantur autem qui affuerunt, durum eum mortis guſtaſſe calicem. Nec mirum. Illi enim adhæſerat, qui pro nobis peccatoribus, à Iudæis morte turpiſſima condemnatus, peccata noſtra ipſe portauit, cuius liuore ſanati ſumus. Cumque diù in agonia deſudaret, quidam è familiaribus diuinitùs, vt credo, inſpiratus, quoſdam è popularibus aſtantes, blâda voce diſcedere ſuaſit. Quibus recedentibus, viatico Dominici corporis accepto, cum ſæpiùs iteraſſet: Domine miſerere populo tuo, diuinis fatigatum officijs ſpiritum reddidit, ſuis plorantibus, angelis gaudentibus. Qui autem ſancto corpori propiùs aſtabant, teſtati ſunt, quòd nec tenuis macula illum fuſcâſſet, ſed quodam reſurrectionis decore eius vultus niteret. Migrauit autem pridiè Calẽdas Iulij: Indictione quarta: Henrico filio, Hẽrici Auguſto, auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

S. Theobal. de nulla aduerſitate le. ditur. Commẽdat matrem, & diſcipulos ſuo Abbati.

Pſalm. 103.

Feliciter obdormit in Domino

Vincentini igitur comperto ſancti obitu, vnà omnes ad officium funeris ruêre, clerus, omnis plebs vrbana & ruſtica in vnam coiêre ſententiam. Armati & inermes, iuuenes & ſenes non ſolùm ab vrbe, ſed etiam à vicinis caſtris eruperunt: & magna vi ſolitudinem penetrantes, ab eccleſia cellulæ eius beati viri glebâ ſuſtulerunt. Reſidui verò, qui in ciuitate reſtiterant, matronę pueri & puellæ obuiàm ſancto corpori proceſſerunt, duobus ab vrbe milibus in loco, qui dicitur ad Curtem, vbi geruli beati corporis quieuerunt. Cap. 7.

Poſtera die feria ſecunda tertia die menſis Iulij cum magna frequentia & tripudio populorum conditum eſt corpus ſanctum in baſilica ſanctæ Mariæ ſemper virginis, ad cuius titulum ſacerdotij functus eſt honore. Per omnia benedictus Deus, qui facit mirabilia magna ſolus. Poſt tumulationem beati Theobaldi placuit diuinæ maieſtati annuente beata Dei genitrice Maria, cooperantibus Leontio & Carpoforo, in quorũ baſilica idem requieſcit, mirificare ſanctum ſuum virtutibus & miraculis.

Sepelitur in templo Mariæ genitricis Dei.

Sequuntur miracula.

Alta villa dicitur caſtrum ab vrbe Vincentia, quinque diſtans milibus, vnde quædam fœmina acie oculorum damnata, dum ſancti expetiſſet tumulum, Deo fauente luminis recepit officium.

In eadem ciuitate Vincentia quædam fœmina oculorum ſimili lumine priuata, dũ Dei implorat miſericordiam, & ſancti implorat clementiam, priſtinum recepit viſum.

Tres cæcæ mulieres illuminãtur.

Res eſt manifeſtiſſima, perſona nota, nomen quia in promptu eſt, omiſimus. Notus locus: caſtrum Prixinum dicitur, vnde alia fœmina pari infortunio capta aduenit, ad ſepulchrum ſancti ſimilem adepta eſt medelam.

Quidam claudus greſſu & membris contractus, ciuis Beneuentanꝰ ad ſepulchrum eius, clementiam Dei implorans, compagibus membrorum ſolidatis exiliuit.

Duo claudi curantur.

Alia perſona ſupradicti ſexus vigore membrorum deſtituta, manuum atque [illegible] ſuum robore diſſoluta, quæ beati Theobaldi mauſoleum frequentans, eius in[illegible]tu ad propria redijt, firmato greſſu. Villa dicitur Caſtranedrum vbi mora[illegible]tur, hanc adepta medelam.

Cap. 8.

O inclyta Venetia, etiam tu experta es herilem virtutem. N[illegible]n quædam ſub ſpecie religionis, mutato habitu velata, ariditate manûs fuerat d[illegible]litata: Hæc tuis illata ab oris, præſentibus populorum turbis, officium man[illegible] recepit ſancti Theobaldi meritis.

Aliud miraculum.

Placuit Diuinæ maieſtati, interuentu beati THE[illegible]BALDI geminate miraculum

culum, cùm eiusdem regionis indigenam cæcum puerum reduxit ad pristinam oculorum claritatem. Quod miraculum quàm celebre, quàm credibile constet, milia populi circunstantis me, testantur. Et hoc etiam memorabile quòd eadem hora vespertina scilicet à clero celsa voce modulabatur antyphona.

Iohan. vlt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quę nõ sunt scripta in libro hoc. Ponamus aliud miraculum, quod quamuis sit ordine temporis præposterum, tamen necessariò est permutatum. Puer de Villa noua Venereus nomine, pede & brachio paralyticus, in publico & celebri conuentu fidelium, (vtpote octaua Paschæ die, & præsentia sancti corporis) gratulanter congregatorum, dum ad eius addictus fuisset oratorium, gressus & manus cœpit vsum, & multo fauore suorũ, sospes repetijt domum.

Paralyticus restituitur integritati.

Aliud miraculum. Quidam de Nouaria ciuitate Italiæ, non quidem pro aliquo reatu, sed spontè, in brachio gestans circulum ferreum, peruenit ad Sancti sepulchrum. Cumque ibidem peruigilaret, & ad candelam quæ casu à candelabro ceciderat erigendam vinctum brachium extendisset circulus ferreus confractus, magno tinnitu crepitãs, à brachio dissiluit.

Aliud stupẽdum miraculum. Alter Thuronensis nomine Martinus vtroq; brachio manicis ferreis astrictus, post multorum sanctorum locorum circuitiões, adhuc Sancto superstite, ad solitudinis locum quo isdem Beatꝰ morabatur, peruenit, enimq; pœnæ suæ & reatus confessionem reddidit, & fratricidã se esse lamentabiliter manifestauit. Cui Sanctus propositum tũad se pulchrum Saluatoris iter peragere iuasit, eique propherica voce dissolutionem vnius brachij prædixit. Perrexit ergo & iuxta viri Dei verbum apud Dominicum sepulchrum vnius brachij gauisus est dissolutione. Reuersus ab Hierosolymitano itinere, Beatõ iam ab hoc seculo trãslato cum magnis lachrymosisque querimonijs eius expetens sarcophagum, his verbis cœpit eum increpare: Tu, inquiens, iussisti me ire & reuerti, ecce veni & te superstitem non inueni, miserere mei sancte Dei, miserere infelicitati meæ. Solue reum, consolare peregrinum, qui tuo iussu tantum peragraui spatium. Illo ista prosequente, & alia multa, repentè circulus ferreus à brachio cum stre pitu longè exiliens, crepuit, astantesque magno gaudio repleuit. Hęc quę retulimus, ab ore ipsius, de quo res agitur, didicimus.

Cap. 9.

Alij quatuor à cęcitate oculorum curantur. Quaternorum cæcorum generaliter exequimur illuminationem, quorum vnus senex à iam dicta ciuitate Nouaria: à Lauagno puer: tertius à Taurinẽsi comitatu: quarta quæ & puella à Colonia castro noscuntur aduenisse. Sed puer in gradibus ecclesiæ, antequam Sancti contingeret sepulchrum illuminari meruit. Taurinensis verò dum alterius existeret pedisequa, solus & pedester post illuminationem ad sepulchrum Sancti viri, vt proposuerat, constanter arripuit iter.

Alius puer cæcus illuminatur. Nuper quoq; fidelibus populis celebrantibus festum Dominicæ assensionis multa populorum astante frequentia & vigiliarum excubias obseruante Forulensis puer cæcus ad beati Theobaldi mausoleum, oculorum recepit officium.

Itẽ alij duo. Gemini præterea cæci, vnus de Matulino, alter de Paucilingo, caligine terræ cæcitatis absentes luci, dum beati viri implorarent auxilium, optatum meruerunt recipere visum.

Curatur hydropicus. Quidam hydropicus ab Axano aduenies ad eiusdem Beati vrnam deformi ventris tumore sedato, incolumis sese recepit natiuo solo.

Duo debiles sanantur. Duo debiles vnus attractus genu, alter priuatus gressu, vehiculo vsi alieno, post diurnã membrorum dissolutionem, ad sepulchrum ipsius receperunt, officij corporei firmitatem.

Conclusio Authoris. Si volumus cuncta percurrere, verba antequam miracula, deficient. Ponamus metam locutioni, quia non est possibile singulatim enumerare quot cæci, quot debiles vel ægroti seu variis passionibus addicti, quot energumeni ad eius tumulum sunt sanitatem adepti. Testem inuoco habitatorem eius, Spiritum sanctum, me multa cognita præternisisse, & de magna sylua vix paucos ramos perstrinxisse.
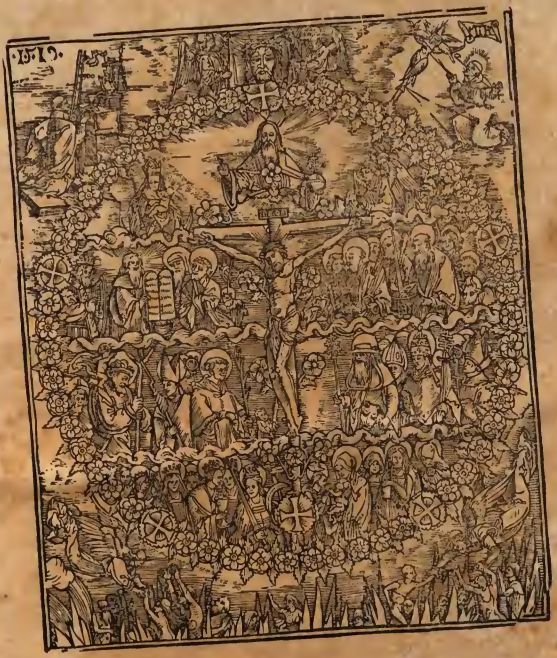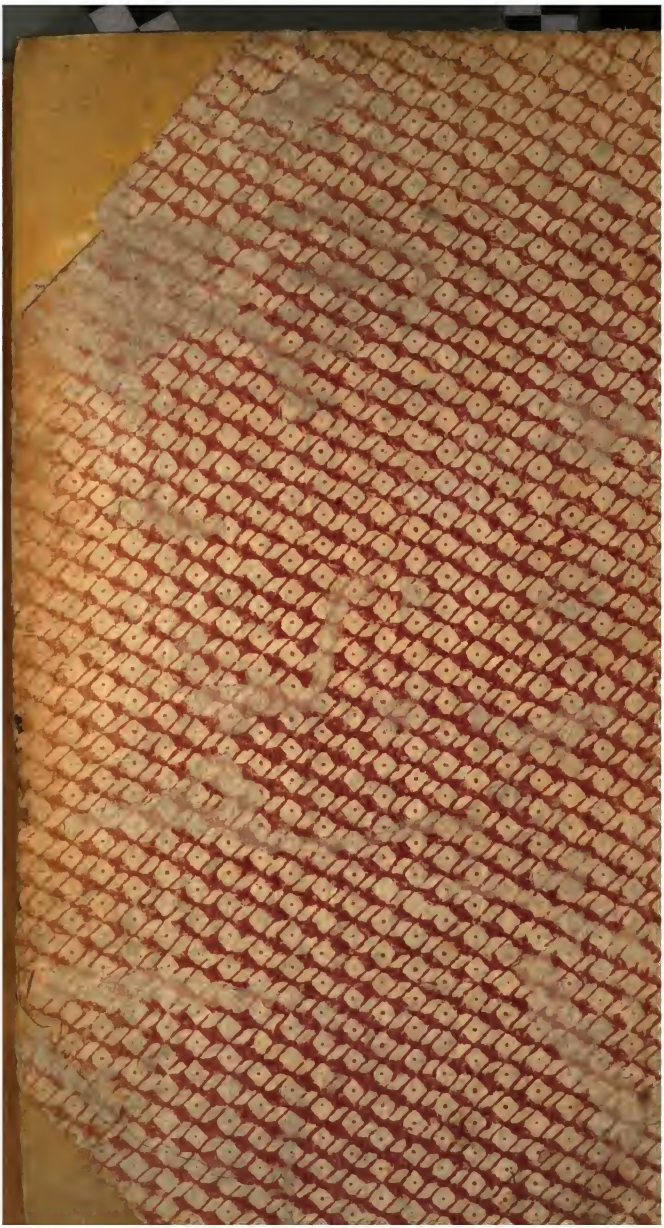
FINIS.